

KER. JOGI
LELTARI
3927-0

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

M. KÖZGAZD. EGYETEM

Szakielt. sz. 3487/15

Tanszéki lelt. sz.

1586/1

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1896

Szakielt. sz. 3487/15

Szakielt. sz. 3487/15

HARMINCZEGYEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

DE DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

DE FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

HELYSZÁM
H3202/P

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MÁGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1896.

MÁGYAR KÖZGAZD. EGYETEM
KÖNYVTÁRA

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1896. évfolyamához.

(A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik.)

ALFÖLDY EDE, nagybecskereki kir. járásbíró. 365.	Dr. HEXNER GYULA, lipótszentmiklósi ügyvéd. 173, 238.	Dr. RADITS ISTVÁN, zágrábi posta- és táv. segéd-titkár. 257, (266, 274.)
Dr. ARANY SÁNDOR, budapesti kir. aljásbíró.	Dr. HORNYAY ÖDÖN, kassai törvényszéki bíró. 108, 201, (218, 226).	Dr. RÁTH ZOLTÁN, kassai jogakad. tanár. 260.
Dr. BALOGH JENŐ, min. osztálytanácsos. 111.	Dr. HORVÁTH JÁNOS, budapesti ügyvéd. 36.	Dr. REICHARD ZSIGMOND, bpesti tvszéki albiró.
Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvéd. 9, 107, 113, 137, 145, 201, 217, 222, 339, 353, 385, 410.	HUF JÓZSEF, soproni ügyvéd. 21, 125, 302, 317, 396.	Dr. RÓNAI JÁNOS, balázsfalvi ügyvéd. 291, 391.
Dr. BECK HUGÓ, curiai bíró. 408.	HOZNEK JÁNOS, kir. kincstári ügyész. 283.	Dr. REINER EDE, budapesti ügyvéd. 121.
Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 101.	Dr. ILLÉS KÁROLY, budapesti ügyvéd. 52, 153.	Dr. SCHWARZ GUSZTÁV, bpesti egyet. tan. 364, 416.
Dr. BENCSIK JÁNOS, orosházai királyi aljásbíró. 190, (213).	Dr. ILLYASEVITS JÓZSEF, budapesti törvényszéki aljegyző. 146, 273, (282, 290).	Dr. SCHWARZ IZIDOR. 116.
BIRÓ VILMOS, szegedi királyi táblai bíró. 123, 157, 195.	Dr. JANCsó GYÖRGY, kolozsvári egyet. tanár. 404, 414.	Dr. SEMADAM SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 33.
Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 187, 251.	KARÁDY BERTALAN, törvényszéki bíró. 395.	Dr. SOMOGYI MIKSA, budapesti ügyvéd.
BODOR LÁSZLÓ, kolozsvári törvényszéki bíró. 97.	Dr. KATONA MÓR, kassai jogakadémiai tanár. ., 89, 116, 164, 221, 249, (258).	Dr. STAUD LAJOS, pozsonyi törvényszéki bíró. 15, 31.
Dr. BOZÓKY ALAIOS, nag. váradi jogakad. igazgató. 49, 81, (91), 329.	Dr. KECSKEMÉTI EMIL, budapesti kir. alj. bíró 377, 418.	Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD, budapesti ügyvéd. 81, 386.
Dr. CSILLAG GYULA, budapesti egyet. rk. tanár. 379.	Dr. KECSKEMÉTI LAJOS, kecskeméti ügyvéd.	SZALAI EMIL, budapesti ügyvédjelölt. 212, (219.)
DALMAI GÉZA. 86.	Dr. KELEMEN LAJOS, budapesti ügyvéd. 133.	SZALAY TAMÁS, beregszászi törvényszéki bíró. 340.
Dr. DÁRDAY SÁNDOR, miniszteri tanácsos. 401.	Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd.	SZÉKÁCS FERENCZ, curiai bíró. 407.
Dr. DÉVAI IGNÁCZ, törvényszéki bíró. 9.	Dr. KERI MIKLÓS, komáromi kir. törvényszéki bíró. 36, 78.	SZÉLL FARKAS, debreczeni kir. táblai tanácselnök.
DÓSA FERENCZ, budapesti ügyvéd. 119.	Dr. KOBLER FERENCZ, kir. kincstári jogügyi segéd-fogalmazó. 85, (95.) 236, 355, 385.	Dr. SZILASI ADOLF, budapesti ügyvéd. 110.
Dr. FAYER LÁSZLÓ, budapesti egyetemi rk. tanár. 150, 307, (323), 361.	Dr. KOVÁTS GYULA, budapesti egyetemi tanár. 57.	Dr. SZIRMAI RIKÁRD, budapesti ügyvéd. 229, (277, 372.)
Dr. FEKETE ÖDÖN, kassai kir. táblai tanácselnök. 17, (25), 371.	Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 30, 125, 227, 340, (372.)	Dr. SZLADITS KÁROLY, budapesti törvényszéki aljegyző. 306, 332, (341,) 382.
Dr. FÉLIX ANTAL, beszercezbányai törvényszéki bíró. 235.	KRAJCSIK SOMA, székesfehérvári javítóintézeti igazgató. 38.	Dr. SZOKOLAY ISTVÁN. 33.
Dr. FINKEY FERENCZ, sárospataki jogakad. tanár. 14, 76.	KUNFALVY ISTVÁN, nyíregyházai törvényszéki bíró. 173, 222, (286,) 265, 348.	Dr. TARNAI JÁNOS, budapesti kir. táblai bíró. 46, 406.
Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ, budapesti ügyvéd. 62, 118.	Dr. LÁDAY ISTVÁN, budapesti ügyvédjelölt. 102.	Dr. TELLER MIKSA, budapesti ügyvéd. 148, 262, 278.
Dr. FISCHER LAJOS, kolozsvári ügyvéd. 170, 317.	Dr. LÉVY BÉLA, budapesti ügyvédjelölt. 197.	TÓTH GÁSPÁR, budapesti ügyvéd. 12, 35, 54, 203, 243, (252,) 380.
Dr. FODOR ÁRMIN, budapesti törvényszéki bíró 5, 141, 181, 307, 409.	Dr. MAGYARY GÉZA, nagyváradi jogakadémiai tanár. 20, 179, 234, 281, 313.	Dr. TÖRÖK EMIL, budapesti ügyvéd. 261.
Dr. FÖLDES BÉLA, budapesti egyetemi tanár. 225.	Dr. MANDEL EDE, kiskőrösi kir. aljásbíró. 63.	Dr. TÖRÖK SÁNDOR, budapesti ügyvédjelölt. 119.
Dr. FRÁTER BÉLA, budapesti ügyvéd. 142.	Dr. MÁRKUS DEZSŐ, budapesti törvényszéki bíró. 369.	UNGER GÉZA. 126.
Dr. GALLIA BÉLA, budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki albiró. 19.	Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR, kolozsvári ügyvéd. 162, (169,) 269.	Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM, budapesti ügyvédjelölt. 194, 268, 299, 373.
Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd, 126, (135, 271, 288, 327, 350).	Dr. MÓRICZ KÁROLY, kecskeméti jogakadémiai tanár. 242.	VARGHA FERENCZ, budapesti törvényszéki bíró. 105, (122, 138, 154.)
Dr. GRÁBER KÁROLY, budapesti ügyvéd. 388.	MÓZES LÁSZLÓ, budapesti ügyvéd. 22.	Dr. VÁSÁRHELYI DOMOKOS, komáromi ügyvéd. 158.
Dr. GRUBER LAJOS, budapesti kir. alügyész. 106, (177), 250, 394.	Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd. 305, 321.	Dr. VASDÉNYEI GÉZA, közigazgatási bíró. 209, (301, 325, 334, 342, 357, 365, 374, 398).
Dr. HAJÓS BÉLA ÖDÖN, budapesti kir. közjegyző helyettes. 166.	Dr. NAGY ERNŐ, nagyváradi jogakad. tan. 193, 413.	Dr. VÉCSEY TAMÁS, budapesti egyetemi tanár. 182.
Dr. HEIL FAUSZTIN, budapesti kir. táblai bíró. 92.	K. NAGY SÁNDOR, nagyváradi tvszéki bíró. 393.	Dr. WALDHAUSER ISTVÁN, budapesti ügyvéd.
Dr. HELLE KÁROLY, debreczeni jogakad. tanár. 355, (362, 381, 387).	Dr. NYULÁSZY JÁNOS, kassai ügyvéd.	Dr. WAIZENKORN OSZKÁR, bpesti ügyvédjelölt. 220.
	Dr. PAPP JÓZSEF, budapesti ügyvéd. 149.	Dr. WEISZ ALADÁR, nagykanizsai törvényszéki aljegyző. 291, 357.
	Dr. POLITZER BERNÁT, ügyvéd. 188.	WEISZ SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 158.
	Dr. POLLÁK IMRE, budapesti ügyvéd. 86.	Dr. WELLISZ VILMOS, budapesti ügyvéd. 331, (338).
		Dr. WINCHKLER ISTVÁN, pápai kir. aljásbíró. 7, 55.
		Dr. ZSÖGÖD BENŐ, budapesti egyetemi tanár 2, (27, 42, 51, 68, 83, 98, 114, 123, 139), 129.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1896. évfolyamához.

	Lap		Lap		Lap
Magánjog.		A pisetum. — r.	297	Biztosítási végrehajtási zárlat ingatlanok haszon- élvezetére. — Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvédtől	148
A családi hitbizományok reformja. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól	1	A jogászgyűlés magánjogi szakosztályának mű- ködéséről. — Dr. SZLADITS KÁROLY törvény- széki aljegyzőtől	306	Válasziratban foglalt csatlakozási kérelem be- nyújtási határideje. — PAPP JÓZSEF budapesti ügyvédtől	149
A volt urbéri telek és a járulékait képező osz- tatlan legelőilletőség közti kapcsolat magán- jogi és telekkönyvi tekintetben. — Dr. DÉVAI IGNÁCZ törvényszéki bírótól	12	Kérdések a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. köréből. — Dr. SZLADITS KÁROLY törvényszéki aljegyzőtől	341	A makacsság az új eljárásban. — WEISZ SÁNDOR bogsáni ügyvédtől	158
A házasság érvénytelenítése és felbontása ko- rábbi jogszabályok alapján. — TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől	12	Pactum reservati dominii. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől	346	A perfelvétel az új osztr. perrendtartás szerint. — Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédtől	170
Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. — Dr. ZSÖ- GÖD BENŐ budapest egyet. tanártól 2, 27, 42, 51, 68, 83, 98, 114, 123, 139	139	Ugyanerről. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól	364	Ugyanerről. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól	181
Munkaszerződés és sztrájk. — Dr. KÖNIG VIL- mos budapesti ügyvédtől	30	A holtkézi törvények. — Dr. MÁRKUS DEZSŐ törvényszéki bírótól	369	Adalék a birói hatáskör terjedelméhez. — Dr. HEXNER GYULA liptó-szt.-miklósi ügyvédtől	173
Birói tévedések a házassági petekben. — TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől	35	Ugyanerről. — Dr. CSILLAG GYULA egyetemi rendkívüli tanártól	379	Fizetési meghagyási ügyből alakult bagatel per- ben hozott ítélet végrehajtása. — Dr. BENCsik JÁNOS orosházi aljárásbírótól	190, 213
Az életközösség visszaállítására kötelező hatá- rozatról. — Dr. KÉRI MIKLÓS komáromi kir. törvényszéki bírótól	36	Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kir. kincstá- ri jogügyi segédfogalmazótól	385	Észrevételek a polgári perrendtartás előadói tervezete felett. — Dr. HORNYAY ÖDÖN kassai törvényszéki bírótól	201, 218, 226
Ugyanerről. — TÓTH GÁSPÁR-tól	54	Ugyanerről. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD buda- pesti ügyvédtől	386	A magyar polgári perrendtartás előadói terve- zetére vonatkozó észrevételek. — Dr. VAS- DÉNYEY GÉZA közigazgatási bírótól 209, 301, 325, 334, 342, 357, 365, 374, 398	382
Ugyanerről. — Dr. KÉRI MIKLÓS komáromi kir. törvényszéki bírótól	78	Kiskoru házastárs megtámadási joga a H.T. 8. §-a ellen kötött házasságoknál. — Dr. SZLADITS KÁROLY budapesti törvényszéki aljegyzőtől	382	Az új bizonyítékra fektetett perújítás kérdése- hez. — Dr. WEISZ ALADÁR nagy-kanizsai tör- vényszéki aljegyzőtől	291
A holt kéz vagyonszerzési képessége. — Dr. SZA- KOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől	81	Felsőbírósi határozatok bírálata. — HUF JÓ- zsef soproni ügyvédtől	396	A telekkönyvi rendelet 81. §. a) pontja és 122. §-a. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	302
Ugyanerről. — Dr. POLITZER BERNÁT ügyvédtől	188	Végrendelkezési és özvegyi jog. — Dr. JANCsó GYÖRGY kolozsvári egyetemi tanártól	404, 414	A fél eskü alatti kihallgatása a jogász-gyűlésen. — Dr. FODOR ÁRMIN bpesti törvényszéki bírótól	307
A telki szolgalmak birtokának megszerzéséről. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól	89	Ingatlan vételára iránti per. — Dr. BALOG AR- NOLD budapesti ügyvédtől	410	Néhány szó az utóajánlat szabályzásáról. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	317
A bekebelezett bérleti szerződés sorsáról birói árverés esetében. — Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől	101	Tévedés az áru minőségében. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól	416	Felülvizsgálat polgári perekben. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől	321
Egy curiai határozat bírálata. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól	116	Polgári törvénykezési rendtartás.		A felülvizsgálati értékhatár. — Dr. BALOG AR- NOLD budapesti ügyvédtől	322
Ugyanerről. — Dr. ZSÖGÖD BENŐ egyet. tanártól	129	A viszontkereset és a felelbbviteli értékhatárok a tanzási eljárásban. — Dr. FODOR ÁRMIN törvényszéki bírótól	5	A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	339
Az ablakjog. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	125	Az 1893. XVIII. tcz. 22. §. 4. pontjának értelme- zése. — Dr. WINCHKLER ISTVÁN pápai albirótól	7	Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól	355
A kamatok elévülése. — Dr. VÁSÁRHELYI DOMO- kos komáromi ügyvédtől	158	A sommás eljárás köréből. — Dr. SFAUD LAJOS kir. törvényszéki bírótól	15	Ugyanerről. — Dr. WEISZ ALADÁR nagy-kanizsai törvényszéki aljegyzőtől	357
Elmélkedés egy curiai határozat fölött. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól	164	Az 1892. 44987. sz. igazságügyi miniszteri ren- delet. — HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől	21	Felülvizsgálat a sommás eljárásban. — SZALAY TAMÁS törvényszéki bírótól	340
A közönséges és hitbizományi örökös helyet- tesítésről. — Dr. HAJÓS BÉLA ÖDÖN buda- pesti kir. közjegyző helyettesétől	166	Felfolyamodási határidő telekkvi ügyekben. — Dr. WINCHKLER ISTVÁN pápai kir. aljárás- bírótól	31	Adalékok a sommás eljárás két évi gyakorlata- ból. — Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti kir. aljárásbírótól	377
Megjegyzések a tulajdoni kereset elévülésének kérdéséhez. — Dr. LÉVY BÉLA-tól	197	Az 1893. évi XVIII. törvénycikk 222. §-ához. — Dr. MANDEL EDE kiskőrösi albirótól	63	A bíróságok hatásköre megállapítási perekben. — Dr. GRÁBER KÁROLY budapesti ügyvédtől	388
A különélés elrendeléséről. — TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől	203	A szerződéses illetékesség. — LÁDAY ISTVÁN-tól Ugyanerről. — Dr. SZILASI ADOLF budapesti ügyvédtől	110	Örökösök elleni közigazgatási végrehajtás sza- bályozása. — KARÁDY BERTALAN kir. törvény- széki bírótól	395
A végrendelet érvénytelenítése alaki kellékek hiánya miatt. — Dr. KATONA MÓR kassai jog- akadémiai tanártól	221	A kir. Curia és a sommás perek. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől	113	A felülvizsgálat alapja. — Dr. FODOR ÁRMIN törvényszéki bírótól	409
Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól	236	Adalék a követelések lefoglalásának kérdésé- hez. — Dr. KELEMEN LAJOS budapesti ügy- védtől	133	Per-casura a sommás eljárásban. — Dr. KECS- KEMÉTI EMIL budapesti kir. aljárásbírótól	418
A házasságtörés mint bontó ok és a házasság- törésből származott gyermek családi állása és ellátása. — TÓTH GÁSPÁR bpesti ügyvédtől 243, 252	252				
Ájtárási szolgalmak és elbirtoklása. — Dr. MENY- HÁRTH GÁSPÁR kolozsvári tvszéki bírótól	269				

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

Lap		Lap		Lap
	Keresk., váltó-, csőd- és bányajog.		Revolver-journalistika. — KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól ... 222,	286
	A cég használatának joga. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad. jogakad. tanártól ... 20		A bizományos sikkasztása. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ... 227	
	Ugyanerről. — Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ budapesti ügyvédtől ... 62		Ugyanerről. — Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvédtől ... 262	
	Egy jogeset a szabadalmi jog köréből. — Dr. WINCHKLER ISTVÁN pápai albirótól ... 55		Törvényjavaslat az esküdtbírószágok szervezéséről A halálbüntetés statisztikája. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől ... 251	244
	Köteles-e a váltóbirtokos a lejárat előtti fizetést elfogadni? — Dr. KÖBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól ... 85,	95	A bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat tervezete ... 253	
	Egy pár szó a csődeljáráshoz. — Dr. HORNYAY ÖDÖN kassai törvényszéki bírótól ... 108		A budapesti államrendőrség 1895-b n ... 278	
	A vevő átvételi késedelméről. (K. T. 351. §-ához). — Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ bpesti ügyvédtől 118		Vizsgálati foglyok foglalkoztatása ... 303	
	Hizlalt állatok eladása mennyiben képez kereskedelmi ügyletet? — Dr. TÖRÖK SÁNDOR-tól ... 119		Jogászggyűlési előadvány a feltételes ítéletek tárgyában. — Dr. FAYER LÁSZLÓ budapesti egyetemi rk. tanártól ... 307,	323
	A váltótörvény 3. §-ának 7. pontjához. — UNGER GÉZÁ-tól ... 126		A büntetőjog a Magyar Jogászggyűlésen. — x. y. Az asszonyi büntett statisztikája. — V. S. ... 326	322
	Ugyanerről. — Dr. FRÁTER BÉLA bpesti ügyvédtől 142		Furtum violentum auda. — KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól ... 348	
	A szabadalmi jog köréből. — Dr. SZIRMAI RIKÁRD budapesti ügyvédtől ... 229, 277,	372	Alaptalan felebbezések. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 353	
	Az ált. bányatörvény 158—166. §-aiban körülírt eljárásról. — Dr. FÉLIX ANTAL beszttercebányai törvényszéki bírótól ... 235		Az 1792-iki magyar büntető törvényjavaslat. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól ... 361	
	Ugyanerről. — HOZNEK JÁNOS királyi kincstári ügyésztől ... 283		A Btk. 51. §-a és a sajtószabadság. — FEKETE ÖDÖN kir. táblai tanácselnöktől ... 371	
	A részvénytársasági és szövetkezeti közgyűlések által hozott határozatok bírói ellenőrzése. — Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvédtől ... 261		Minősített halálbüntetés. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től ... 373	
	A kereskedelmi törvény 546. §-a. — Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvédtől ... 278		A lopás tárgya. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől ... 391	
	A német kereskedelmi törvénykönyv tervezete. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad. jogakadémiai tanártól ... 281		Törvényt a forgópisztolyra. — K. NAGY SÁNDOR nagyvárad. törvényszéki bírótól ... 393	
	A kereskedelmi jog a jogászggyűlésen. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad. jogakad. tanártól 313		A hivatalvesztésre ítélt orvos el van-e tiltva foglalkozásának gyakorlataitól? — Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől ... 394	
	A megtámadási perhez. — Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédtől ... 317		Szakkérdések és jogkérdések. — SZÉKÁCS FERENCZ curiai bírótól ... 407	
	Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire. — Dr. HELLE KÁROLY debreczeni jogakad. tanártól ... 355, 362, 381,	387		
	A biztosítási ügylet érvényessége és a biztosítás kezdete. — BECK HUGÓ curiai bírótól ... 408			
	Büntetőjog és bűnvádi eljárás.		Bíróság, ügyvédség, közjegyzőség.	
	A rablás fogalmához. — Dr. FINKEY FERENCZ sárospataki jogakadémiai tanártól ... 14		Ügyvédi vizsgák. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 9	
	A köz- és magánjogi előleges kérdések a magyar bűnvádi perrendtartásról szóló törvény javaslatban. — Dr. FEKETE ÖDÖN kassai kir. táblai tanácselnöktől ... 17,	25	A Curia tevékenysége 1895-ben. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól ... 33	
	Rablás? — MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől 22		A kir. táblák ügyforgalma az 1895. évben. — Sz. Központi iktató. — DÓSA FERENCZ budapesti ügyvédtől ... 119	62
	A bűnbak. — Dr. HORVÁTH JÁNOS budapesti ügyvédtől ... 36		Az ügyvéd személyes vagyoni felelőssége. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 137	
	A Btk. 350. §-ához. — Dr. TARNAI JÁNOS budapesti kir. táblai bírótól ... 46		Kötelező-e az ügyvédi ellenjegyzés bírák elleni fegyelmi beadványoknál? — d. ... 196	
	A javító intézetekben divó rendszerek kérdéséhez. — KRAJCSIK SOMA sz.-fehérvári javító-intézeti igazgatótól ... 38		Díjnokokat kérünk! — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 201	
	A vádhatározat kérdéséhez. — Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől ... 52		Az ügyvédi nyugdíj-ügy kérdése ... 206	
	Az összbüntetés minimuma. — Dr. FINKEY FERENCZ sárospataki jogtanártól ... 76		A pestvidéki törvényszék. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 217	
	Az összbüntetés. — Dr. POLLÁK IMRE budapesti ügyvédtől ... 86		Országos ügyvédgyűlés. ... 230	
	A születések bejelentésének elmulasztása. — DALMAI GÉZÁ-tól ... 86		A magyar ügyvédség története a kiállításán. — r. A lajstrom rendszer. — KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól ... 265	233
	Adalékok a Btk. 67. §. 1. pontjához. — Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól 92		Az ügyvédi kar szervezetéhez. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől ... 291	
	A becsület. — BODOR LÁSZLÓ kolozsvári törvényszéki bírótól ... 97		Az ügyvédi nyugdíj-ügy az ügyvédgyűlésen. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédtől ... 305	
	A bűnügyi statisztika és annak reformja. — VARGHA FERENCZ budapesti törvényszéki bírótól ... 105, 122, 138,	154	Országos ügyvédgyűlés. ... 315	
	A büntető bírósági hatáskör kérdéséhez. — BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól ... 133		A társasbírói rendszer ellen. — ALFÖLDY EDE n.-becskereki kir. járásbírótól ... 365	
	Meghatalmazotti család. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól ... 150		Államtudományok.	
	A viszonyvád elévülése könnyű testi sértés vétsége esetén. — BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól ... 157		Közigazgatási bíróság ... 177	
	Büntett és nyilvánosság. — r. ... 161		A magyar alkotmány és az 1896. VII. tcz. — Dr. NAGY ERNŐ nagyvárad. jogakad. tanártól 193	
	Itt az idő ... 169		Jogtörténeti irányok. — Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től ... 273, 282,	290
	Kollektív cselekvő alanyok. — KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól ... 173		Lord Russel a nemzetközi békebíróiságról. — Dr. V. R. ... 289	
	A pénzbüntetés átváltoztatásáról ... 181		Az interparlamentáris konferencia Budapesten. — V. S. ... 319	
	Folytatlagos lopás, vagy más rendőri kihágás. — BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblabírótól 195		Adalék a mentelmi jog kérdéséhez. — Dr. WELLSZ VILMOS budapesti ügyvédtől ... 331,	338
	A pozitivisták és a bűnvádi eljárás. — SZALAI EMIL-től ... 212, 219		Az alapítványok iránti felügyeleti jogkör szabályozása. — Dr. DÁRDAY SÁNDOR miniszteri tanácsostól ... 401	
			Szerződésen nyugszik-e Horvát-Szlavon országok viszonya a magyar államhoz? Dr. NAGY ERNŐ nagyvárad. jogakad. tanártól ... 413	
			Jogirodalom.	
			A magyar özevgyi jog. Irta Dr. Jancsó György. — Dr. GALLIA BÉLA budapesti tvszéki albirótól 19	
			Ugyanerről. — MENYHÁRT GÁSPÁR kolozsvári ügyvédtől ... 162, 169	
			A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve. Irta Tóth Gáspár. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 107	
			Értekezések a katonai jog köréből. Dr. Szilágyi Arthur Károly. — Dr. SCHWARZ IZIDOR-tól ... 116	
			Erwerb und Beruf. Von Dr. Emil Steinbach. — Dr. REINER EDE-től ... 121	
			Az örökösödési eljárás magyarázata. Irta Dr. Ragályi Lajos. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ... 125	
			A felsőház szervezete a főbb államokban. Irta Vutkovich Sándor. — Sz. A.-tól ... 125	
			A magyar öröklési jog mai érvényében. Irta Kern Tivadar. — Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól ... 141	
			Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts. Von Julius Wilhelm Planck. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad. jogakad. tanártól ... 179	
			A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának ismertetése. Irta Dr. Vécsey Tamás. 182	
			Le barreau de Paris. Par Jules Fabre. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől ... 187	
			A helyi önkormányzat és a felette gyakorolt állami felügyelet. Irta Dr. Rényi József. — Dr. WAIZENKORN OSZKÁR-tól ... 220	
			Vorträge über die Reichs-Civilprocessordnung. Von Dr. Adolf Wach. — Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad. jogakad. tanártól ... 234	
			Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye. — Dr. TARNAI JÁNOS kir. táblai bírótól ... 406	
			Vegyes tárgyú czikkek.	
			Földhitelről. — Dr. SEMADAM SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 33	
			Igazságügyi jelentés. — x. ... 41	
			A jogi semináriumokról. — Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad. jogakad. igazgatótól ... 49	
			A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának felirata a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a jogtudományi vizsgák szabályozása tárgyában. — Szerk. Dr. KOVÁTS GYULA jogkari dékán ... 57	
			A jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer tárgyában Dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár és elvtársainak különvéleménye ... 65, 73	
			A kir. Curia ügyköréből. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól ... 76	
			A jogi oktatás reformjáról. — Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad. jogakad. igazgatótól ... 81, 91	
			Battlay Imre. — Dr. BALOGH JENŐ miniszteri osztálytanácsostól ... 111	
			Millenniumi viszhangok. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 145	
			Jogtörténeti seminárium. — Dr. ILYASEVICS JÓZSEF-től ... 146	
			Kozma Sándor. — Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédtől ... 153	
			A kolozsvári egyetem jog- és államtudományi felterjesztéséből ... 174	
			A jogtanári succrescentia kérdéséhez. — Dr. DR. FÖLDES BÉLA budapesti egyet. tanártól ... 225	
			Jelzálogi hitelügyünk egyik árnyoldala. — Dr. HEXNER GYULA lipótszentmiklósi ügyvédtől ... 238	
			Régi magyar jogélet a kiállításán. — r. ... 241	
			«Amennyiben és a meddig». — Dr. MÓRICZ KÁROLY kecskeméti jogakad. tanártól ... 242	
			A jogbárgyság jogi állása ezer év alatt. — Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól ... 249, 258	
			A horvát autonóm törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta. — Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi posta és táv. segédtitkártól 257, 266,	274
			Jogászkongresszusok ... 297	
			A tanári succrescentia. — Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad. jogakad. igazgatótól ... 329	
			Csemegi Károly az egyetemhez ... 337	
			A kodifikatio sikere és foladatai. — xy. ... 345	
			Igazságügyi munkaprogram. — Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől ... 385	
			Külföldi jogélet.	
			A német polgári törvénykönyv javaslata a Magyar Jogászegyletben ... 78	
			A feltételes elítélés (Franciaország—Belgium—Portugal) Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől ... 106, 177	
			Külföldi judikatura. — Közli dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd 126, 135, 271, 288, 327, 350, 411	
			A kriminalitás mérlege Angliában. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től ... 194	
			A német polgári törvénykönyv sorsa ... 205	

Az iszákosok menhelyére vonatkozó osztrák törvényjavaslat. — Dr. GRUBER LAJOS kir. alügyésztől.	250
Az osztrák bünygyi statisztika legújabb eredményei. — Dr. RÁTH ZOLTÁN kassai jogakad. tanártól.	260
Irországi börtönök. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től.	268
A német tőzsdei törvény.	292
Porosz börtönviszonyok. — Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től.	299

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok akadémiai kiadása. — A szegénységi bizonyítványok megszerzésének nehézségei. — A budapesti ügyvédi kamara köréből. — A biztosíték jogi természet. — Helyi ügynök felmondási ideje. — A bünvádi eljárás javaslata. — A királyi Curia ügyforgalma. — A fővárosi rendőrség statisztikája. — Súlyosító körülmény. — Felelősség büntető ügyben. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom. — A feltételes ítéletek eredete.	8
Az 1843-iki javaslatok akadémiai kiadása. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Be nem jegyzett cég jogalanysága. — Fél eskü alatti kihallgatásra ügyvédje által idézhető. — A budapesti kir. büntető járásbíróság ügyforgalma. — A budapesti törvényszék polgári felelősségi tanácsai.	16
A kolozsvári kir. tábla ügyforgalma. — A makói járásbírósról. — A budapesti VI. ker. kir. járásbíróság ügyforgalma. — A javító intézetekről. — A képviselőház és a régibb törvényhozások munkálatai.	23
A magyar törvények teljes gyűjteménye. Szerkeszti Dr. Márkus Dezső. — Rablás? — A felülvizsgálati tanács-ülési határozatok kiadványainak kiállítása. — Irodalom. — Magyar Jogászegyülés. — A fővárosi rendőrség statisztikája.	31
A budapesti kir. büntető törvényszék elnöke és a budapesti ügyvédi kamara. — A kir. Curia ügyforgalma. — Curiai teljes-ülés a 20 frton aluli kereskedelmi perekben. — Birői vizsgálat. — Kinos jelenet a büntető törvényszéknél. — Magyar Jogászegylet. — A czeglédi járásbíróság gyorsasága.	39
A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — A lipótvárosi járásbíróság telegkönyvei. — Irodalom. — Magyar Jogászegylet. — A régibb magyar országgyűlések tárgyalásainak kiadása. — Árverési csarnokok.	47
Magyar Jogászegyülés. — Jogi oktatásunk javításáról. — A lipótvárosi kir. járásbíróság telegkönyvei. — Irodalom.	55
A javító intézeti ügy. — A 20 frton aluli kereskedelmi ügyek. — A nagykálói kir. járásbíróság egy végzése. — A pozsonyi kir. jogakadémia tanrendje. — Irodalom.	64
Zsögöd Benő füzete. — Irodalom.	72
A kir. Curia ügyforgalma. — A bünvádi eljárás javaslata. — Fölösleges költségszaporítás. — A perköltségek megszüntetésének egy új indoka. — Fegyelmi ügyben igazolás. — Meltányosság a büntető judikaturában. — Irodalom. — Az egri jogakadémia tanrendje.	80
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — Irodalom.	87
Ügyvitel a mult századból. — Enyhítő körülmény, hogy 14-szeres visszaeső 10 év óta újabb bűncselekményt nem követett el. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Irodalom. — A kassai kir. jogakadémia tanrendje. — Ismét a czeglédi járásbíróság terminusai.	96
A magyar öröklési jog mai érvényében. Irta Dr. Kern Tivadar. — A csendőri kinzások. — Az ügyvédjelölt hatásköre. — A kecskeméti jogakadémia tanrendje.	103
Az épülő központi fogház. — A pozsonyi jogakadémia felterjesztése a jogtanulmányok reformja tárgyában. — Irodalom. — Visszavont hamis eskü mint a fegyelmi eljárás alapja.	112
A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Sok-e a jogász Magyarországon? — Be nem jegyzett ügyvéd a kamara fegyelmi hatósága alá tartozik-e? — Az ügyvédi tisztesség kérdéséhez. — A közjegyzői fegyelmi eljárás köréből. — A budapesti végrehajtók hivatalos órái. — Védő nélkül. — Irodalom.	120

A távirat- és távbeszélő jog. — A székes fehérvári javító intézet. — Kiskoru vádlott atyjának felelősségi joga. — Hivatalból figyelembe vett illetékességi hiány. — Árverési csarnokok. — Irodalom. — A nagyváradi és biharmegyei rabsegélyző egyet. — Magyar Jogászegylet.	135
A Magyar Jogászegylet közgyűlése. — Hivatalvesztés mint compensatio. — Törvényszék és fegyelmi bíróság. — Az V. ker. kir. járásbíró-ság kiadóhivatala. — Irodalom.	143
Csemegi Károly jogászegyleti megnyitó beszéde. — A kir. Curia ügyforgalma. — A római jog institutiói. Irta Vécsey Tamás. — Az egyetemi könyvtár története. — Dr. Gráner Gyula halála. — Vasuti hirdetmények leszakítása.	151
A német belvízhajózási törvény. Irta dr. Török Emil. — Fizetési előleg beszámítása a letiltott fizetésekre. — Falopás. — Harapós kutya felügyelet nélkül hagyása. — A büntető vég-tárgyalási elnökök magatartása. — Ördögös gyorsaság. — Hosszu terminusok. — Feltételes makacsság. — A budapesti rabsegélyző egyet.	159
A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — Az új budapesti kir. főügyész. — Mikor indítandó meg az eljárás hamis vád miatt hivatalból. — Kereskedelmi utazó jogköre. — Névcseré. — Curiai rendelvény. — Fegyelmi judikatura. — Végrehajtói terminusok.	167
A bünvádi eljárás szakértekezlete. — Ártatlanul elítélve. — Az akadémia pályadíjai. — Anyakönyvi kihágások. — Kiskoru mint iparűző. — A tanuallomás helytelen felvételének bizonyítása. — Bagatel-uttra tartozó ügyben illetékességi kifogás kérdései. — A perköltségek viselésének kérdése.	175
A kir. Curia ügyforgalma. — Nyolcz évig tartó bünper. — Ügyfél értesítésének huzamosb időn át való elmulasztása fegyelmi vétség. — Ismeretlen tatárkodású örökös részére gondnok kirendelése. — Hagyatéki ügyek áttétele. — 20 frton aluli kereskedelmi ügy.	183
Tények elhallgatása: perben: nem ravasz fondorlat. — Tilos erdei legeltetés. — Közgyám beleegyezése kiskoru házasságába nem pótoja a törvényes képviselő beleegyezését.	191
A bünvádi eljárás javaslata. — Hoffmann Pál egy dolgozata német nyelven. — Magyar Jogászegyülés. — Curiai teljes-ülés. — A budapesti kir. tábla ügyforgalma. — A sajtó-bíróság hatáskörének kérdéséhez. — Ügyvédi kényszer fegyelmi eljárásban. — Felelősségi jogra való kitanítás mellőzése. — Magyar telegkönyvi jog Fiumén. — Betegség más-ként is igazolható, nemcsak orvosi bizonyítványon. — Ki tekintendő kereskedősegédnek.	199
Magyar jogászegyülés. — A bünvádi eljárás javaslata. — A felek közös megállapodásaitól a bíróság el nem térhet. — Havonként fizetett biztosítási díj. — A per huzása-halasztása. — A vasut felelőssége a pénzügyi közegek által elkobozott árukért. — Párviadaira való kihívástól való elállás. — Dr. Gruber Lajos cikke a Gerichssaalban.	207
Magyar Jogászegyülés. — A budapesti egyetem jogi kara a kiállításon. — Tolmácsdíjak. — A pozsonyi királyi jogakadémiáról. — Irodalom. — A munkás megtartási joga.	215
Halálbüntetési statisztika. — A közoktatásügyi kongresszus. — Az egyetemi magántanári intézmény. — Hosszu terminusok. — Irodalom.	224
A kir. Curia és a bpesti kir. tábla forgalma. — Sommás ügyek a Curian. — Irodalom.	232
Botrányos határidők. — Ujszülött lehet-e felekezeten kívüli? — Igényperbeli költségek. — Postai jövedéki kihágás. — Ügyvédi késedelem. — Ügyvéd betegsége nem igazolási ok. — Kiskoru képvisellete az anyával szemben. — Irodalom.	239
Hol és mikor nyújtandók be sommás ügyekben a felelősségi beadványok? — Értesítések a miniszteri segédhivatalokban. — A pénzügyi közigazgatási bíróság ügyforgalma. — A budapesti bíróságok terminusai. — A fővárosi adófelügyelőség késedelmessége. — Birák elleni fegyelmi eljárás köréből. — Postamester elleni becsületsértés. — Törvénytelen gyermek honossága. — Irodalom.	247
A kir. Curia és kir. tábla palotája. — A magyar ügyvédi kar történeti kiállításának katalo-	

gus. — Ügyek megszüntetése. — Névcseré folytán ártatlanul letartóztatott.	255
A kir. Curia ügyforgalma. — Illoyális konkurrentia. — Irodalom. — Biztosítás és zárlat egy kérvényben. — Hosszu terminusok. — Igényperi költségek. — A családi állás igazolási módja. — Kiskoru lemondása törvényes osztályrészéről.	264
Magyar törvények hatályának kiterjesztése Fiume városára. — Magyar Jogászegyülés. — A járás-bírószági ügyvitel módosítása. — A jogegység. — Ügyvédjelölti inkomptabilitás. — A budapesti I—III. ker. kir. járásbírószág specialitása. — Birói késedelmesség. — Közigazgatási beadványban elkövetett sértés megtorlási módja. — A nagyváradi jogakadémia tanrendje. — Magyar Jogászegylet.	271
14 frtos ügyben felülvizsgálati kérelem. — Ügyvédi költségek. — A rendőri bünygyi muzeum. — A csavargás. — A részegség büntetése. — Költségek előlegezése bünygyekben. — Az egri jogakadémia tanrendje.	280
A bünvádi eljárás javaslata. — Felfolyamodás beadásának elmulasztása miatt igazolás. — A lopás és rablás a rendőrségi statisztikában. — Országos ügyvédgyűlés.	288
A kir. Curia ügyforgalma. — Gyilkos apa felmentése. — Magyar Jogászegyülés. — Felfolyamás beadásának elmulasztása miatt igazolás. — Biró elleni előnyomozat. — Hatásköri összeütközés előleges birói szemle tekintetében. — Sajtóügyben a magánvádló az egyszerű választott illetékességet nem változtat-hatja. — Földtermékek a volt haszonbérli által jogtalan elhordása miatt támasztott 20 frton aluli követelés. — Horribilis terminusok. — A gyűlésezés joga. — A pozsonyi és eperjesi jogakadémiák tanrendje.	295
A bünvádi eljárás javaslata. — Az 1897-iki igaz-ságügyi költségvetés. — Igazságügyi személy-zet szaporítás. — Magyar Jogászegyülés.	304
Jogászkongresszusok. — A teljes magyar tör-vénytár. — Bélyegilleték a felelősségi eljá-rásban.	312
Az aszódai javító intézet. — Mikor a biró a vád-lottat a csendőrnöknek adja ki. — Sajtóügyi semmiségi panasz írásban nyújtandó be. — Illoyális konkurrentia. — A kézbesítés. — Vég-rehajtási miseriák. — Kérvény visszaadására szolgáló ok. — Igénykereset kézbesítése. — Gyors igazságszolgáltatás. — Irodalom.	319
A budapesti V. ker. kir. járásbírószág irattára. — A kir. Curia ügyforgalma. — Magyar jogász-egylet. — Liedemann Károly halála. — A per-költségek megállapításához. — Perletétel a felelősségi eljárásban. — Közados ellen in-dított per a csőd tartama alatt. — Szavatoss-ág a betegség gyanuja miatt leölt állatért. — Irodalom.	327
A büntetettek osztályozása. — Magyar Jogász-egylet. — Irodalom.	335
Való tények híresztelése. — Irodalom. — Botrá-nyos ügykezelés.	344
Borzalmas bűneset. — A pisetum. — Magyar Jogászegylet. — A marasztalt és végrehajtott személyazonosságának vizsgálata. — Irodalom. — Gyámügyben ügygondnok kirendelése. — Hatásköri összeütközés.	351
A kir. Curia ügyforgalma. — Német folyóirat a magyar jogéletéről. — Irodalom. — Szolgá-lati szerződés nem teljesítése miatt kártérítés. — Cselédjogi kérdés. — Anyakönyvi kivona-tok kiadása közül mulasztás. — Magyar Jo-gászegylet.	359
Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok az akadémia-ban. — Annuaire de Législation comparée. — Magyar Jogászegylet. — Névcseré. — Vizsgá-lati fogság gyermekekre. — Szántóföld elszán-tása miatt visszahelyezési per. — Talált tár-gyakkal való elbűnés.	367
Az «absolut büntetés». — Irodalom. — Magyar Jogászegylet. — Feltételes kegyelmezés a XVI. századból. — Árverési miseriák. — Osztrák alaposság. — A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei. — Uj ügybírószág. — Irodalom.	375
Magyar szabadsalom külföldi bíróság által nem foglalható le. — Horvát-Szlavonországi há-zassági jog. — A budapesti Ügyvédi Kör évi évi jelentéséből. — Irodalom. — A sommás eljárás 26. §-a. — A budapesti büntető-törvény-székéről.	383

Lap		Lap		Lap
	Curia teljes-ülés. — Legsúlykebb nyilvánosság. — Hosszu terminusok. — Az 1843-iki bün- ügyi javaslatok anyaggyűjteménye. — Régi ítélet 391		Az igazságügyi vizsgák eredményei. — Miről irnak a németek könyvet? 200	
	A holtkézi vita. — A kir. Curia ügyforgalma. — Horvát igazságügyi törvényhozás. — Fe- lebbezés beadásának elmulasztása: fegyelmi vétség. — Vadak élve elfogása. — Irodalom		Kirchenheim elítélhetése 208	
	A bünvádi eljárás szentesítése. — A szövetkeze- tekről szóló törvényjavaslat. — Az általános polg. perrendtartás tervezete. — Az új pol- gári ügyviteli szabályok. — Sommás végzés ellen perújítás. — Esküdtszéki tárgyalások — delután. — Zlinszky magánjogi kézi könyvé- nek hatodik kiadása. — Magyar Jogászegylet. — Perújítás folytán teljes felmentés. — Mikor az iratok elvesznek 411		Ügyvédség 216	
	Bogisich Lajos halála. — Ismét fogházban felej- tettek valakit. — Büntetett földmivelő tele- pek. — Ügyvédi tiszteletdíjnak változó való biztosítása. — A börtönök állapota. — Iroda- lom 420		Börtönügyi qualificatio. — Az illoyális verseny- ről szóló törvény. — Heinze halála 224	
	II. Nemzetközi szemle.		A polgári törvénykönyv. — A keresk. törvény magyarázata. — A kegyelmezési jog a bíró- ságok előtt. — Binding kézikönyve 232	
	<i>Ausztria.</i>		A szegényvédő kész kiadásai. — A párbaj bün- tetései a különböző államokban 240	
	Bécsi jogászegylet. — Kihágási jog 24		Választott bíróságok — Rendőrség és keres- kedelmi jog 248	
	Az ügyvédi klienshajszát ellen 32		A csődjog reformja 264	
	Brunnenmeister halála 56		Holtendorff der Zweite. — A gyógyszerészek kereskedőknek tekintendők 272	
	Az ügyvédjelölti gyakorlati idő leszállítása. — Ügyvédi fegyelmi ügyek 88		Berner nyugalomba vonulása. — Irodalmi át- tekintés 296	
	Brunnenmeister utóda Stoos 112		Gneist 304	
	Vering halála 128		Kegyelmi jog 320	
	Brentano könyve a papok házasságáról. — Kéz- művek zálogjoga. — Az orvosok államo- sítása 136		Bírói függetlenség. — Lehet-e villamosság a lopás tárgya? 352	
	Új jogi szaklap 168		A német polgári törvénykönyv versben. — A párbaj. — Seminariumi oktatás. — Érdekes tanügyi újítás 376	
	Törvényszéki előadások az új polgári perjogról Csődök statisztikája 200		A német egyetemokről. — Seminariumi könyvtár Lipcsében 384	
	Az osztrák-magyar kiegyezés története 224		Köteles-e a tanu büntetett előéletére nézve ki- merítő feleletet adni? 400	
	Munkaszünet 240		A bünvádi eljárás reformja 412	
	Közjegyzői és ügyvédi statisztika 248		Panasz a porosz bírák ellen. — A lippai trón- öröklési rend. — Hamis eskük statisztikája. — Hamis esküre való csábítás. — A takaré- pénztári könyvek büntetőjogi szempontból 420	
	Az igazságügyminiszter tanulmányútja 336		<i>Franciaország.</i>	
	Az osztrák ügyvédség határozatai 352		A bünvádi eljárás reformja 16	
	A bírói állások szaporítása. — Felebbezési jog- orvoslat. — A büntetőtörvény javaslata 368		Az ügyvédi kar 24	
	A tandíjrendszer reformja 376		A bünvádi eljárás reformja 32	
	A hírlapbélyeg megszüntetése 412		Société de Législation Comparée 56	
	Ügyvédi fogás 420		Női jurisdocteur. — A francia magánjognak egy új kézikönyve 88	
	<i>Németország.</i>		A párisi ügyvédség története 104	
	Mentelmi jog. — A birodalmi törvényszék munka- terhének könnyítése 168		A takarékpénztári ügy. — A deportatio 128	
	Jogi reformok Badenben. — A magánjog tani- tásának új módszerei. — A bírói szervezet év- könyve 176		Kongressus a szellemi tulajdon megvédése tár- gyában. — A párbajról 136	
	A nemzetközi jog irodalmából. — Az assesso- rok. — Iparbírók 184		Öngyilkosságok 144	
	Belvizhajózási törvény. — Seminariumi ese- tek. — Végrehajtási bírói gyakorlat. — Fran- cia jog német területen 192		A feltételes elítélésről szóló pályakoszorozott munka. — Carpentier jogi repetitoriuma. — Anthropologia 152	
			A parlamenti jog fejlesztése — Bulletin de Législation Comparée 176	
			Új munka a birtoktanról 192	
			A feltételes ítéletek. — A halálra ítélt 200	
			A velocipéde kocsi-e? 208	
			Egy tévedés 232	
			Az ingó értékek szétoztása 320	
			Kártérítés ártatlanul elítélteknek 375	
			Az elővizsgálat reformja 384	
			A bérlo felelőssége vis majorért 420	
			<i>Schweiz.</i>	
			Bírói furcsaságok 88	
			Anthropologiai kongressus 136	
			Az ügyvédség szervezete. — Büntetőtörvény javaslata 304	
			<i>Olaszország.</i>	
			Az «Alliance universelle pour l'enfance» kon- gressusa Flórenczben 128	
			Róma kriminalitása 144	
			Jogi encyclopaedia 136	
			Magyar javaslat ismertetése olasz szaklapban 336	
			Lombroso legújabb könyve 344	
			A szerzői jog tartama 384	
			Ferri könyvének német fordítása 412	
			<i>Hollandia.</i>	
			Jogászgylés 80	
			<i>Belgium.</i>	
			Közjegyzői kinevezések 168	
			Ügyvédi kongressus 240	
			Az ügyvédek helyzete 392	
			<i>Anglia.</i>	
			A Howard Association 104	
			Börtönügyi reformok 112	
			A büntetőjog reformja 136	
			Közvetítő intézetek 160	
			Indiai jog 176	
			Kodifikatio. — Az indiai jog kézikönyve. — A hitbizományokról 184	
			Indus ember az angol parlamentben 192	
			Kriminologiai irodalom 200	
			Miller: The law of nature and natives 216	
			Gyermekefogházak 224	
			Öngyilkosságok statisztikája 236	
			A kereskedelmi jog kodifikációja 288	
			Fegyházi büntetés — halálbüntetés 296	
			Bonyolult kiadási eset 312	
			A Howard Association jelentése. — Kártérítés szellemi lucrum cessans-ért 344	
			Javitó intézetek 360	
			Spencer Herbert nagy művének befejezése 384	
			A skót börtönök hiányai 400	
			Az esküdtszéki tárgyalások félbeszakítása 412	
			<i>Oroszország.</i>	
			Hitbizományok 136	
			Börtönügy 144	
			<i>Japán.</i>	
			Polgári törvénykönyv 208	
			<i>Amerika.</i>	
			Ügyvédség 40	
			Mexico és Peru magánjogi kodexei 88	
			A nők mint jogászok 392	
			A kriminalitás emelkedése 420	
			<i>Afrika.</i>	
			A bicyklisták védelme a kutyák ellen 368	

A melléklapban megjelent közel 700 felsőbíróági határozat. Ezen kívül:

Lap		Lap		Lap
	A XI. Magyar Jogászgylés munkarendje 55		A majorsági zsellérbirtokról szóló törvényjavas- lat indoklása 119	
	A német polgári törvénykönyv javaslata a biro- dalmi gyűlés elé terjesztett szövegében. — Fordította Dr. BARNA IGNÁCZ 68, 77		KOZMA SÁNDOR bucsu-irata 159	
	A német polg. törvénykönyv a Magyar Jogász- egyletben 87		Az új főügyész körirata 168	
			Az esküdtszék hatáskörére és szervezetére vonatkozó elvi kérdések megvitatására össze- hívott szaktanácskozmány 173	
			A kir. közjegyzők gyűlése 255	
			A Magyar Jogászgylés állandó bizottságának jelentése 261	
			A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrendje 272	
			A bírósági végrehajtók országos kongressusa 295	

1. A feladat megnevezése: ...
2. A feladat célja: ...
3. A feladat leírása: ...

4. A feladat megoldása: ...
5. A feladat értékelése: ...
6. A feladat következtetése: ...

7. A feladat megnevezése: ...
8. A feladat célja: ...
9. A feladat leírása: ...

10. A feladat megoldása: ...
11. A feladat értékelése: ...
12. A feladat következtetése: ...

A mellékletben megjelölt közeli feladatoknál Ezen kívül:

1. A feladat megnevezése: ...
2. A feladat célja: ...
3. A feladat leírása: ...

4. A feladat megoldása: ...
5. A feladat értékelése: ...
6. A feladat következtetése: ...

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A családi hitbizományok reformja. Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÜGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A viszontkereset és a felelbbviteli értékhatarok a sommás eljárásban. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — Az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §. 4. pontjának értelmezése és a felelbbzési bíróságok gyakorlata. Dr. WINCHKLER ISTVÁN pápai albirótól. — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A családi hitbizományok reformja.

Jelen igazságügyi miniszterünk a képviselőházban nem régt tett kijelentése nyomán nem barátja a családi hitbizomány intézményének, de talán hozzátehetjük, hogy nem barátja a *mostani* alakjában, *mai* szervezetében. Alig csalódom abbeli hitemben, hogy az igazságügyi miniszter ur felfogását osztja az egész kara a jogász-világnak, valamint azok is, kik politikai, társadalmi vagy közgazdasági szempontból vizsgálják a jogintézmények kihatásait.

Kétségtelen ugyanis, hogy a hitbizományok mai berendezésük szerint telvél fogvatkozásokkal, melyek sértik jogérzésünket és óriási területek lekötése által károsan hatnak a gazdasági életre. Nem ez az egyedüli intézmény ugyan, mely roppant területeket kivon az emberi forgalomból, de ez is tetézi ama bajokat, melyek onnan származnak, hogy a népesedés természetes gyarapodásának megfelelő terjeszkedését a kisbirtokok alakulásának megakasztják. A józan társadalmi politika azt követeli, hogy ott segítsünk a bajon, a hol lehet. Az egyházi birtok feldarabolásának is elérkezik az ideje. Nem gondolunk mi konfiskációra, hanem becsü alapján való megváltásra, hogy tért nyujtsunk a telepítésekre, mi által elérhetjük, hogy a sűrűsödési viszonyok kedvezőbbé alakuljanak és a kivándorlásnak akár csak a szomszédok felé útját álljuk, de nem kényszerintézkedéssel, hanem az életfeltételek nyujtásával.

A családi hitbizomány gyökeres reformokat igényel, melyek segítségével az ellene támasztott alapos kifogások jórészt orvosolhatók lesznek, a nélkül, hogy az intézmény eredeti célja betöltésétől elüttenék. Ugy hiszem, hogy az intézmény eltörlésére, megszüntetésére igazságügyi kormányunk se gondol, mert tagadhatatlanul fontos nemzeti missió is kapcsolódik hozzájuk. Azért időszerűnek látszik most, mikor a magánjogi codificatio régóta pihenő munkálata újból megindult, a hitbizományok reformálásának főbb irányzatával foglalkozni, a reform alapvető elveire rámutatni, mert minden jel arra mutat, hogy a magánjog rendezésével kapcsolatosan lesz a hitbizomány szabályozása is megoldva.

A hitbizomány reformálásának hármas irányban kell végbemenni, hogy az beilleszkedhessék a mai társadalmi rendbe és ne jöjjön merev ellentétbe az örökösödési jognak a családiságra fektetett alapfelfogásával, valamint a közgazdasági követelményekkel.

1. Az alapítást a jövőre a törvényhozó hatalomnak kell engedélyeznie.

2. A hitbizományi birtokosnak nem hitbizományi utód gyermekeiről és túlélő feleségéről való kényszerű gondoskodás.

3. A hitbizományi vagyonállag olyatén megállapítása, mely közgazdasági okokból hiányosnak nem mutatkozik.

I. Az új hitbizományok alapítását a törvényhozó hatalom engedélyétől kell függővé tenni, azaz minden egyes alapítást törvénybe kell igtatni, mely az alapító-okmány szövegét is magába foglalja, mert ebben található a lényeges rész: az örökösödés rendje. Mivel a hitbizomány-alapítás tetemes vagyont kivon a köztörvény uralma alól, és számára beláthatlan időkre külön öröklési rendet állít fel, azért szükséges, hogy eme, a közönséges örökléstől elütő szabályozás törvény-erővel ruháztassék fel, a törvényhozó hatalom minden faktora járuljon hozzá és így az intézmény közellenőrzés alatt álljon. Csak sajnálni lehet, hogy ez nem történt meg akkor, midőn az igazságügyi kormány a hitbizományt 1869-ben rendeleti uton szabályozta; bizonyára nem szaporodtak volna gomba módra a hitbizományi alapítások, mint a 70—80-as időkben tapasztaltuk, diskreditálva közgazdaságilag az egész intézményt.

Az eddigi alakja az engedélyezésnek királyi privilegium útján, már nem felel meg az alkotmányos követelményeknek, mert a kivételes, exentiót teremtő törvények nagyobb politikai megfontolást igényelnek, mint azok, melyek az általános jogelveknek csak folyományai. A privilegiumot ki kell szorítani a jogforrások közül, oda kell az ily szabályok keletkezését terelni, a hová valók, a törvényhozás körébe. Ezzel ugyan elveszitené az intézmény a tisztán kegyelmi jellegét, de többet nyerne a «törvényesítés» által.¹

II. A másik lényeges reformszükséglet az, hogy a hitbizományi birtokos gyermekeiről legyen törvény útján gondoskodás és pedig úgy a már végbe ment alapításokra visszahatólag, ha az alapítólevél róluk nem gondoskodott, mint rendesen, valamint a jövőre alapításoknál, a hol az ellátást elő kell szabni. Az alapító tartozik ugyan a köteles részt hátrahagyni a hitbizományban nem részes gyermekeknek, de a későbbi generációkban a hitbizományi birtokos gyermekei — kivéve a majoresco-t — sanyaru sorsnak néznek eléje. Ha atyjuk véletlenül nem szerző ember és a dus jövedelemből nem takarít meg semmit, a primo genitus ur lesz, esetleg nagy ur, de testvéreire nem jut semmi, és ezek kizárólag a hitbizományos testvérük jóindulatára vannak utalva. Megengedjük, hogy a noblesse oblige felfogása érvényesül és ő gondoskodik róluk. De ez az indulat-forrás beapadhat, a rossz indulat kerekedhetik felül, mi ellen tehát törvényes biztosíték válik szükségessé, hogy hitbizományi proletároktól megóvjuk a társadalmat. Nem a testvér ellen óhajtunk repressiv intézkedést, hanem az atya ellen. Őt kell törvényes uton kötelezni, hogy a hitbizományi vagyon tiszta jövedelméből tegyen félre minden nem hitbizományi utód számára bizonyos százalékot, születésétől fogva évenként, hogy az kamataival együtt biztos ellátást nyujtson a gyermeknek az apa elhunytá után. Tőke helyett életjáradék biztosítása is megfelelő, de ennek mikénti megvalósításához a kulcsot, az alapot nehezebb megállapítani. Ezt a százalékot a tiszta jövedelemből szerény keretben lehetne megszabni, például 3—5%-ban, mi évek során elég tisztességes tőkére rugna. Így a köteles rész intézménye, mint a családi kötelék

¹ Lásd erről a kérdésről bővebben «Magyar családi hitbizomány» című munkámat. 1894.

ápolására szánt rendelkezés beültetették a családi hitbizományba is, mi által megszűnnék az a sérelem és visszasság, hogy épen a nagy vagyonból záratnak ki a nem hitbizományi utód-gyermekek. A hitbizományok ellen mutatkozó ellenszenv némileg lelohadt, mert a jogosnak elismert családi érdek kielégítést nyerne nagyjában. Némely előrelátóbb alapító gondoskodott is a hitbizományban nem öröklő gyermek ellátásáról, de ez csak elvétve fordul elő a hitbizományok tömegében. Utánzásraméltó különösen Eszterházy Pál gróf rendelkezése. (Pápa-Ugodi uradalmak hitbizományi alapításánál, melyek szövege egész terjedelemben látható idézett munkám függelékében.) Eme köteles-rész mintájára berendezett részesítése a nem hitbizományi utód-gyermekeknek kiterjesztendő lesz a lánygyermekre is, noha az országb. értekezlet ideigl. szabványai a hajadoni jogot számukra fentartották; de ez nem elégséges, mert csak eltartásra szorítkozik, holott férjhez menése esetén a hozomány is elkél.

Törvényes gondoskodást tartunk szükségesnek az elhunyt hitbizományi birtokos tulélő özvegyéről is, akár anyja ez a hitbizományi örökösnek akár nem; és pedig oly formán, hogy az özvegyet az utód lássa el a jövedelemhez mért százalékos életjáradékkal, özvegysege tartamára.

Jóvá kell utólag tenni az eddigi engedélyezések körül tapasztalható slendriánt, mikor fontos életérdekek semmi provideálásban nem részesültek.

III. Legradikálisabb reformot igényel a hitbizományi vagyon állagának megszabása. Csak oly vagyon-elemek engedhetők hitbizományi lekötésbe, melyek ellen absolute semmi közgazdasági ellenvetés fen nem foroghat, mely a társadalmi érdekekre, a népesedés szaporodására nem káros. Ilyen vagyonállag első sorban az erdőbirtok. Ez kiválóan praedestinálnak mutatkozik hitbizományi vagyonná nagy stabilitása, messze jövőre kiható üzeme, állandó jövedelme alapján. Nagy erdőterületek biztos átlag jövedelemmel szinte önként kínálkoznak ilyen lekötésre, mert a terv- és szakszerű kezelés életeleme az erdőgazdaságnak. Ilyen vagyonállagra fektetett alapítás nemcsak nem káros a közéletre, hanem igazi áldás, melyet mindenképen elő kell mozdítani. A másik kiválóan alkalmas vagyon a hitbizományi lekötésre, melyből semmi közgazdasági hátrány nem származik — a pénz — tőkevagyon. Lehet ez készpénz, kellő jelzálogi biztosítással elhelyezve, lehet értékpapír, állami vagy magánvállalati; ezek közt különösen a nagy intézetek záloglevelei válnak be. Hoznak biztos kamatot, mely az esélyektől független, kezelésük úgy szólván költségnélküli, és époly biztos vagyon, mint a földbirtok maga, hisz a földbirtok értékében találják kétszeres földözetüket. A hitbizományi birtokosokra a változatlan jövedelem, mely nem függ sem az időjárástól, sem a gazdasági conjuncturáktól — igen megfelelő, sőt indicált a splendor familiae fentartása céljából. Végül a fővárosban vagy nagyobb vidéki városokban fekvő bérházak is alkalmasak hitbizományi lekötésekre. Ezek is birnak mindazon kellékekkel, melyek a tartósság követelményeit kielégíthetik.

Evvel szemben ki kellene mondani a törvénynek, hogy mezőgazdasági birtokok csak mérsékelt terjedelemben tarthatnak hitbizományi kötelékbe. A mi a törvénszabta mértéken túl megy, azt hosszabb — de záros határidő alatt a már létező hitbizományi birtokosoknak vissza kell bocsátani a közforgalomba — el kell őket adni, illetve pénzértékre átváltoztatni. Első sorban az állam szemelje ki a telepítésekre alkalmas területeket, és azokat vásárolja össze e végből; a többit pedig successive el kell adni. Ez sem új dolog. Már 1846-ban megpendítette ezt Dercsényi János báró (lásd róla és tervéről munkám 50. lapján), belátva az óriási latifundiumok lekötöttségének hátrányos voltát, mi azóta hatványozódott. Hogy mily kiterjedésű és családi emlékek által kegyelet tárgyaivá vált birtokok maradhatnak meg a hitbizo-

mány kötelékében? az tisztán politikai vagy helyesebben közgazdasági elbirálás alá esik. Fölfogásunk szerint elég tág latitude volna hagyandó a mostani hitbizomány nagyságához képest 3000 holddal egész 10,000 holdig. A család maga jelölhesse ki a megtartandó birtokokat. A befolyó vételár legbiztosabban záloglevelekben volna elhelyezendő, melyek úgy is földbirtokon nyugszanak, és semmi válságnak kitéve nincsenek, csak némi szolid kezelést föltételezve.

Ezek volnának a törvényes reform alapvető eszméi. A részletkérdések nem tartoznak ide. Ezek keresztülvitelével a családi hitbizományok családfentartó jellege mitse vesztene, mert értékük csorbitlanul megmaradna, csak az állagban történnék változás. Erre sulyt fektetünk. De másrészt elnémulna az a sok panasz, ellenszenv és kifogás, mely oly gyakran hangzik fel a hitbizományok ellen, és nem alap nélkül, mert mostani berendezésük sem nem méltányos a családtagokra, sem nem tartható fen a társadalmi érdekek sulyos sérelme nélkül. A hitbizományos családoknak állana érdekükben, hogy a helyesnek felismert reformok mielőbbi megvalósítását sürgessék, mi által az intézmény érdek-ellen-tét nélkül illeszkednék a többi társas intézmények sorába és nem kellene attól tartani, hogy állami rázkódások végleg elsöpörjék a hitbizományokat, miktől a családfentartás üdvös hatását megtagadni nem lehet.

Katona Mór,
jogtanár.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.¹

— *Vezérszöveg:* ... felelősség (természetesen: magánjogi [9], köztörvényi [10]). . . . —

9. Ellentét (a jog világán belől, 1. 8.): «közjogi» felelősség. Így magában, ez igen sokféltre érthető valami. Distinguálva a «felelősség» kettős értelméhez (7. a) képest:

a) Ha előrevetett értelemben (7. a) a) veszem, az) ellentét ugyanaz, mint ha így állítom szembe: magánjogi, közjogi kötelezettség. Péld. így szólok: a kincstárt az állam-kölcsönből «magánjogi felelősség» (azaz: kötelezettség) terheli-e, avagy csak köz-, nemzetközi jogi s egyéb garantiákkal biztosított? Vagy így: a bankot a bankjegyért nemcsak magánjogi felelősség terheli (1878. XXV. 6.), hanem közjogi is (szabadalom-vesztés, id. tcz. 83.). Az obligatióknak, mint jelenség-alkatnak egyik sajátja, hogy a mint a jognak világára egyáltalán (8.), azonképen nem szorítkozik a magánjogéra sem. Adó- és kölcsöntartozás között nincs alkati különbség. Mindig csak a propulsiv réteget (3—5.) tartva szem előtt. Csupán jogszervezeti. T. i., hogy causáját (tényből felfakadását), sanctióját (nem «polgári jogügy» pt. 7.) nem magánjogi szabályrendezi; és egyébkénti belvilágát (péld. késedelem, compensatio) sem az tölti be. (Holott közjogi tulajdonjogról alig szólhatni. E kérdésekre, az obligatio elhatárolásánál, még visszatérünk.)

b) Visszaforduló értelemben (7. a, β)) ellentét többi közt: büntetőjogi felelősség. Péld. így szólván: büntetőjogilag is (btk. 310.) avagy csupán magánjogilag (btk. 311.) felelünk-e, ha folyosónkon valaki nyakát törí (v. ö. Dt. 25.1.) Azaz: a büntetőjog is sodorint-e valamit terhünkre e tény okából, avagy csak a civilis.

Háromféle (visszaforduló) «felelősséget» rejteget 1871. VIII. 1. Büntetőt, fegyelmit, magánjogit. Első kettőt nyilván (1. II. [1880. XXXVII. 2.] és III. fejezet [id. tcz. 4.2.]) 1. bek. Harmadikat «azon károkért is» való felelősség néven 2. bek. A bíró magánjogi felelőssége csakugyan alig vonatkozhatik egyébire, mint az okozott kárra (ideértve az «okozott költséget» is, id. t. 66., se. 115.). Egyébként is magánjogi felelősség valamely tényért, vagy az ezzel okozott «kárért» a törvényekben

¹ A mult közleményben (1.) ez idézet előttről «A kötelemnél fogva . . . követelhet» kimaradt: T. 1.: Továbbá (5.) a latin idézet előtt 1. helyett ez olvasandó: 1.

egyét jelent. Tárgytalan (csupán *in thesi* való) a tényért való felelősség, ha nincsen kárbeli okozat. Nem így, ha feszegetjük (7. a) δ)). A delictumnak más magánjogi füződvénye is lehet, mint a kárt. obligatio megalakulása. Péld. házasság (ht. 76., 78.; 79. (szintugy ht. 23., 54. d)) nem a delictum füződvénye, hanem az [esetleg téves] ítéleté [constitutív hatály]; vagyis mit sem használ a házasság felbontó perben bizonyítania, hogy ártatlanul ítélték el, legfeljebb a büntetőbíró előtt keresheti az ítélet hatályon kívül helyezését, bárha [1893. bünv. elj. jav. 447.] leülte a büntetést, vagy ez elévült [btk. 120.], mellékbüntetések is elporlottak; társaság (kt. 100.), bérletbontás (opt. 1118.), házassági akadály (ht. 13., 23.), ügylet-megtámadhatóság *ex capite doli* (Frank, 561 old. 2. bek., ht. 55.), özvegyi haszonélvezet elvétele (Frank 276.¹⁾), apai hatalom felfüggesztése (gyt. 23. b)), hitbér-vesztés (Hk.² I. 105.),³ indignitás (törvényes gyakorlat; Dt. 15.,³ [uttörő], v. ö. 23. II., 30. II.), kitagadási ok (oé. 7., Hk. 52., 53.) stb. (Mitsem változtat, ha «föltéves» [kt. 100.], vagy a törv. hitbérnél [negatív-felfüggesztő] föltétel-hiusulásnak kereszteljük is. Jelesül utóbbi csupán arra való, hogy egy-egy az ügyletföltételekről szóló szabályt kiterjeszszünk a törv. hitbérré, péld. cst. 68. 2., 3. at ha a házasság még meg nem szűnt.) Minderre nem igen gondolunk a «felelni» szóval. Feszegetve: ha egyszer civiliter «felelni» valamiért, annyi mint magánjogi szabálynál fogva terhelő következményekbe sodródni általa (7. a) β)), mindez szintén felelősség. Másik megszükités: hogy jogos cselekvények terhelő következtetését nem igen jelezzük véle. Inkább csak hibáét, vagy a hol ennek mintegy lehelletére épít a törvény, *quasi delictum* (péld. 1874. XVIII.); kötelelem-«szegés»-ét (opt. 1205.). Utóbbi szó szintén hibára céloz, holott a «kötelelem-szegés» a nélkül való is lehet, péld. ha adós olyan felelősséget vállalt (7. b) β)), hogy *vis major* se menthesse.) Feszegetve: az is «felelős», a kit a törvény feljogosít más vagyonának felhasználására (péld. vizjogi t. 12., 30., 1888. XXXI. 7., vadászati t. 34. 5.) eltávolítására (péld. vizj. t. 7., 49.), elpusztítására (péld. 1888. VII. 106.), megrongálására (péld. 1879. XXVI. 56., 1881. XXXIX. 11.) stb., de úgy, hogy egyben megrója az okozott kár megtérítésével. Ha delictumért civiliter felelni = kártérítéssel tartozni; utóbbi, bár jogos cselekmény okából, szintén: felelni érte. Emlitendők:

c) A mulasztási delictumoknak (homoru-domborujaként) olykor elibők szurt (7. δ)) közparancsok. Péld. «tartozunk» az erdőben talált tüzet eloltani (erdőtörvény 11., 109.), «kötelesek» vagyunk talált ujszülött gyermeket bejelenteni (anyakönyvi t. 40., 80.), stb. stb. Holott nem «tartozunk» nemgyilkolni. Mondhatná, kétségkívül a törvényes beszéd ezt is. Sőt ezt is: felelősek (7. a) α)) vagyunk a nem-gyilkolásért. Csakhogy nem mondja. Kevésbé szokatlan az ily szólás-mód: felelős érte, hogy emberhalál ne történjék, kutyája valakit meg ne harapjon.

10. Ellentét: szakjogi (*iur speciale* szerinti) felelősség. De péld. bánya-, vizjogi felelősséget nem emleget a törvény. Igenis azonban:

a) «Váltójogi» felelősséget (vt. 7., 12., 23.), kötelezettséget, kötelezést (6., 14., 23., 28., 60., 90.), keresetet (23., 26., 84., 113.), igényt (113.), stb. Kettőről lehet itt szó.

α) Az alaki kénytetőség (sanctionalis fonadék) minősítése. Ez körülbelül az u. n. alaki váltószigor. Ámde vt.-ből ki nem tűnik, hogy a váltó-ügyek számára valami sommásabb eljárást, keményebb végrehajtást postulálna (l. az eljárás szabályozására való fölhatalmazást is, vt. 118.). S ezek is, mint péld. «váltói» (vt. 16.), «köztörvényi» uton» (vt. 90.), nyilván-

valóan nem a behajtásnak valamely más-más módjára céloznak. Vt.-nyel jól megférne olyan eljárás, mely a váltópert mindenben egyenlővé tenné a közpolgárral. Elmosva péld. a hatásköri, permeneti különbséget, bizonyítási eszközök korlátait (v. ö. ve.¹ 25., 26. [se. 218.]). Miként a birtokvédelem alapgondolata megtűri, hogy az eljárás bizonyos körön belül (hatáskör ingatlanoknál 200, ingóknál 500 frtig) a petitorius perétől (legalább egyelőre, v. ö. se. 233.) alig különbözö.

De a mennyiben különbség van, csakugyan ép úgy szólhatnánk alaki birtok-szigorról, mint váltóiról (egy-egy ponton ugyan a *non lucendo*, a 20 frton alóli birtokper ép oly kevésbé tartozván a rövidebb és szigorubb [v. ö. bag. t.² 66., se. 225.] községi utra, mint nem a 20 frton alóli váltó.)

= Sőt a különbség helyessége nem is mindig kétségtelen. Péld. se. 182. (felülvizsgálat kizárása birtokperekben). Az élet nagy zömében a birtok-ítélet az *ex radice*-t is *de facto* elvégzi. A *petitorium* számára akárhányszor (főkép határ-vitáknál, a mi a sommás visszahelyezési ügyeknek egyik legbővebb forrása) egyik félnek sem lévén támadásra alkalmas tényállása (bizonyítéka). Régi birtoklásnál pedig: a fölött határozni, miben állott a frissen megzavart birtokhelyzet, annyi, mint az elbirtoklás tárgyi mértékének praeiudicálni. De meg (nem is szólva az alaki szabálysértésről, se. 185. c)), ha valahol, a birtokperben merülhetnek föl nem könnyü anyagi jogi kérdések (se. 185. a); péld. a háborítástól visszafelé vett egy éven belőliség kívánalmának elvi kérdése; sőt mindaz, a mi arra vonatkozik, vajon valamely, külsőleg olyan a milyen, tényállás birtoklást jelent-e, a jogi és ténykérdésnek legalább is határán áll, péld. folyó vizen szabadon lebocsátott, esetleg partra vetett fatörzsek (Ihering példája; hazánkban az erdő-kincstárnak u. n. «rönk»- [!] usztatásai), szabad téren [vagy péld. vasut udvarán] felrakott ingó, jogbirtok problémái, stb.

Se. 209—213. körében (felülvizsg. 50 forint alól, som. visszahely. ügyekben is) helyesen is cselekszi a revisionális bíró, ha az említettekben «jogszabály» alkalmazási kérdést lát. Azt, hogy a birtok u. n. tényleges állapot, nem bolygatva is. Ez nem akadály. Péld. a szerződés kiteszi, hogy «100 forint», de nem teszi ki, hogy miféle «forint» (hollandus, osztrák-e, stb.). Ténykérdés bizonyára, hogy miféle pénzegységet ért a szerződés. Mégis abba, nem-e valamely jogszabály (v. ö. kt. 326. 1., értelmező szabály; holott 326. 2. dispositív, mi, s ezzel a két bek. kölcsönös viszonya, iránt nem csekély, a németeknél sem, a félreértés, péld. téves, szerintünk, Windscheid³ 256., Goldschmidt⁴ 1147., 1154. old., vonatkozással természetesen német kt. megfelelő [336] szakaszára) megsértésével lön-e a tényállás, ez ágában megállapítva, *in foro revisionis* bele kell (-ene, l. alább) bocsátkozni (se. 197.). Megbolygatva: még inkább. Így szólva nevezetesen: a «birtok» *lex minus plena* szerinti jogositvány, miként a váltókövetelés (l. alább β)). Vagyis: tény csak az, hogy te benne ülsz a házban, vagy ott jár az ekéd a földön. Maga a «birtok» nem ez a tény, hanem az ehhez jogszabály füzte azon keresztmetszet, hogy téged onnan kivenni nem szabad, stb. Szóval a «birtok» csak összesítő nevezete a jogi helyzet bizonyos szövedékének, miként az obligatio (4.) Következőleg az, hogy a «megállapított tényállásban» megvan-e a «birtok»-nak, vagyis e szövedéknek tény-hipothesis: *quaestio iuris*, nem pedig *facti*. Igaz, e *status iuris* (HK. Prol. 13., 3.) nem végső és teljes szózatja a törvény igazságának a fenforgó tények közepett (a tulajdonosnak [erősebb jogunak] *in petitorio* engedned kell). De hát ez mellékes, a miglen *petitorium*-ról nincsen szó. Azután ilyesvalami, a váltókövetelésről is áll. Utóbbi épen úgy csak fél-

¹ Házasságjogi törvény.

² Hármaskönyv.

³ Ezzel corrigálandónak találnók a közszerzeményt is. L. az (az előtti) i. m. in. megbízásából (a magyar házassági vagyonjog történelmi alapjain) készített házassági vagyonjogi tervezetünket 75.

¹ Váltóeljárás.

² Bagatell törvény. 66.

³ Pandekten, ötödik kiadás.

⁴ Handelsrecht, II. Abth. (1868.)

(sőt, ugyan kisebb fokban, csak interimistikus) szava a törvénynek a fenforgó tények fölött, mint a bírás nyers factumának jogi füzödvényei. Ez is: «jog» csupán a *lex minus plena* szerint. Nem az (esetleg *in concreto*) mihelyt a *lex plena*-t reáeresztem. (A nyers eredményt véve, l. alább β) a végén). Mégis azt mondjuk a váltókövetelésről, hogy «jog», «jogosítvány». (Ezen kérdésre is [«jog»-e a birtok], az obligatio elhatárolásánál még visszatérünk. E nyomon a belebocsátkozás alapja egyszerűen, hogy «valamely anyagi jogszabály helytelenül volt alkalmazva, vagy mellőzve» (se. 185. a); lehet jogszabályt maga ténykörében nem »helytelenül« is »mellőzni«?). Se. 197. pedig így véve a kérdést, egyszerűen tárgytalan.

Ekként az az akadály is elhárul, melyet az előbbeni nyomdokon (ténymegállapításnak véve a birtok-diagnoszt) se. 197. gördit a revisio elé. Névszerint azzal a kíváncsival, hogy a szabálysértés a tárgy. jzkv és mellékleteiből tűnjék ki (se. 197.).

E nehézség egyébiránt általános. Péld. az ítélet nem áll rá a vélelemre (melyből helyesen indul ki, bár némi tartózkodással, Dt. 26., 119. old.), hogy kétség esetében a javak a házasság ideje alatt szeretteknek veendő (v. ö. HV.¹ 34.), s ehhez képest állapítja meg a tényállást. Nem kicsi problema, melyet a törvény felád: miképpen szolgálhassanak e szabálysértés tárgyában az iratok «bizonyítékul». «Bizonyítani» itt azt kellene, hogy valamely panaszolt thesis hogyan viszonylik a *ius in thesi*-hez. Más kérdés természetesen, tartozik-e a közszerzeményi igény sommás eljárás alá.

A «személyes kereset» (se. 1.1.) kriteriuma nem hiányzik. A közszerz. igény *in personam actio*. Gyakorlatunk (ugyancsak ősiségi pat. 12.) ugyan «tulajdon»-nak nevezik (1840. VIII. 8. 1. mondatából is alig olvashatni ki egyebet). Érteni azt érti hogy nem *mortis causa*, hanem *inter vivos* igény. Valódi értelmét a tulajdonjognak nem emeli érvényre. Sem a házasság ideje alatt péld. hogy a nő (vagy fordítva a férj, ha a nő a kifelé való szerző; pontosabban: a nő vagyonából, kifelé vett vagyonszerekről, való közszerzeményről van szó, péld. a nőnek önálló üzlete lévén, v. ö. HV. 56.) a lefoglalt közszerzeményi ingók felét excindáltathatná. (l. vht. 49.). Sem hogy bár a házasság megszűnésével (ht. 73. v. ö. 105.) válnék *ipso facto* társtulajdonossá (s következésképp igénykeresete lenne a hagyaték elleni végrehajtás esetében, vht. 14.). Hanem: *ad dandum* (fele tulajdonba, egyéb jogoknál feles közösségbe, bocsátásra) marasztalnak. Nem is lehet másként. A házasság ideje alatt (bár nem ingyenes uton) szerzett javak, nem föltétlenül, hanem levonásával a mérleg passzív tételeinek (beruházott különvagyon, közszerzeményi tartozások) tárgyai az igénynek (l. HV. 56. s k.). Nem is szólva arról, hogy olykor a közszerz. igény egyszerűen pénzkövetelés (nem *species*-igény), péld. ha a külön vagyonba tett beruházás megtérítésére szorítkozik (HV. 58.), vagy az alábbi példánál. — Mit s sem építhetnie. 1.3-ra. A közszerz. per nem «örökösödési per». Jár felbontás alapján is. Meg a *co-aquisitor* (rix HK. III. 29. 2.) előbb elhalása esetében is. Szóval az élő félnek a vagyonából is (*usualis interpretatio*).² De meg ez olyan következtetésekre vinne, miket s. e. aligha szándékol. A tiszta hagyaték lehet 200 frton alóli s mégis a közszerzeményi igény teszem 7500 frt. Péld. a férj után hátramaradt activ vagyon, a közszerzeményt le nem vonva, 5000 frt. A férjnek házasságra lépéskor egyebe nem volt, mint 10,000 frtnyi adóssága, mit a házasság alatt keresményéből törlesztett. A közszerzemény itt 15,000 frt, minek fele (7500 frt) illeti a nőt. (Jancsó, Házassági vagyonjog I. kiad. 31.; HV. 48.) Még pedig *aes alienum*-képen (miként az utóörökségül kiszolgáltatandó pénzösszeg), ugy, hogy a hagyaték passzív áll. (Válás, vagy a nő előbb elhalása esetén az ily összegért a férj azután szerzendő vagyonával is felelős; épen ugy, mint a közkereseti beltartozás a társasági vagyonból saját tartozása kifizetésére fordított összegért.) Tisztán perrendi mérlegelés dolga, vajon pt. 22. szerint nincsen-e közszerzemény, hitbér stb. «összegre való tekintet nélkül» (se. 1.1.) a törvényszékhez utatitva.

Vannak egyéb példák is. Teszem a bíró (tartási perben, se.

¹ Említett házassági vagyonjogi tervezetünk.

² Mitigálja a HV. 72—74. a halál utánra halasztás kedvezményével, mint ezt már Orsz. Ért.-en pengették,

1. szak. 5. b) c) negálja a *pater est quem nuptiae demonstrant*-ot: vagy a *posthumus*-nak (tiz hónapon belől) a férj által való nemzettségéről szóló (Hk. II. 62., 3.); vagy a törvénytelen apasági vélelmet (opt. 163, s ezt bár nem egész pontosan t. i. [opt. 902., s a természet törvénye, figyelmen kívül hagyásával, melynek a febr. 28 napja nem = julius 31 napjával] naptári hónapokban [kt. 329., 2]) s nem napokban számítva követő gyakorlatunk, Dtári esküszövegek); vagy elutasítja felperest (szerződés határozatlansága okából; avagy leszorítja a marasztalást: az ellenvetett kisebb egységre), a miért a szerződő levél nem bizonyítja, hogy a kötelezett egység osztrák «forint» (figyelmen kívül hagyásával kt. 326. 1-nek, 1858 ápr. 27. páten 4-nek, v. ö. 1867. XVI., XII.) vagy elutasítja a felperest, mivel nem bizonyítja annak ellenkezőjét, hogy a követelést kifizették stb. Mindez ténykérdés (v. ö. se. 64.2.) Az «ítéletben jogszabály megsértésével voltak tények megállapítva, figyelmen kívül hagyva.» A nélkül, hogy a törvényszegést «bizonyítani» lehetne. Igaz, kétségkívül, hogy 185. a) megszorítás nélkül revisio alá ereszti az «anyagi» jogszabály-sértést. Ezek pedig anyagi jogszabályok. Azonban épen ez az, a mit 197. a mondott módon utólag korlátol. Hanemha ugy volna értve a törvény, hogy az ítéletből magából (indokaiból), szembesítve a *ius in thesi*-vel, kitűnven az, hogy a mi benne áll, téves: az ítélet ekként jó maga «bizonyítja», hogy jogszabályt sértett (*richttet sich von selbst*). Ámde ki nem tűnik, hogy az ítélet szintén melléklete volna (v. ö. 42. 160—162.) a tárgyalási jegyzőkönyvnek. Nem vehető ki, ily akadály a német ptt. megfelelő helyeiből (516., 524.). Nem volt meg a Plósz-féle tervezet szövegében sem (133.). Legfeljebb a csirája az id. szakasz indoklásában. Szósz szerint egyez utóbbival a Plósz-féle nagy-javaslat 564. indoklása. Szövege pedig se. 197-el. Ha nem csalódunk, e munkálatok tévedésben vannak német ptt. átvett (ezen) helyeinek értelmé felől. =

β) A «váltójogi» hangoztatásának nyilvánvaló célzata nem is ez. Hanem: *causa-separatio* (elfalazás, rétegezés). Itt is áll valamelyest a birtokhoz hasonlítás. E hangoztatás góczpontja nyelvén, (vt. 92.: «csak oly kifogásokkal ... melyek magából a váltójogból erednek») teszem fel, így szólhatnánk: a birtokháborító csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a birtokjogból (birtokjogi szabályokból) erednek. A *precisio* fokában sem lenne különbség. A «váltóadás» nem kevésbé elsieltett megjelölés arra, kinek jó kifogásai lehetnek (péld. kiskorúság vt. 1.), mint a «birtokháborító, arra, kiről a *posteriori* kitűnik, hogy nem az (péld. csak visszafoglalta *in continuo* azt, mibe a másik vele szemben *clam* becsuszott). A «váltójogilag felelős» nyelvén pedig, opt. 346. helyett így: az albirtokos (*vitiosus possessor*) a valódi birtokosnak a dolog kiadása s a kárösszeg iránt birtokjogilag felelős. Mind a kettő a tényállás kiszakított rétegeihez fűzi a *ius*-t (jogi diagnoszt). Épen ezért: a tényegészhez viszonyítva nem a teljes és végső *ius*-t. Péld. vt. 23. azt mondja, hogy elfogadó az aláírás alapján a kibocsátónak «váltójogilag» felelős, fordítva nem. Holott a végső *ius* (*lex plena*) esetleg az, hogy nem «felelős» (péld. ha pénzt kellett volna kapnia a kibocsátótól, melylyel a váltót beváltsa, s nem kapott). Igaz, hogy ez nem «váltójogi» kifogás («vagy» vt. 92.). Itt csak arról van szó, hogy (kettőjük közt) helye van. A váltójogi tényállás is e szerint csak fél-factum, a szabály pedig fél-szabály. Az, hogy az aláírás kötelezi elfogadót, emlékeztet arra, hogy a birtokháborítás kötelezettségbe (birtok-igénnyel terhelttségbe) sodor *a priori*. Az, hogy mégis elutasítják kibocsátót (pontosabban: még sem tartoznak neki; a kérdés [*actio exceptio* viszonya], ugyanigy állván ha beszámításképen áll elő a váltóval; vagy visszakövetelik tőle [a miért a *plena lex* szerint nincs belőle követelés] a váltót vagy a zálogot; vagy *præiudicialiter* [se. 16.] perlik a nem-tartozás kimondására; vagy *indebiti condictio*-val szemben [péld. elfogadó azt híven, hogy

fedezetet kapott, kifizette neki a váltót] reflectiv hatására (4.) támaszkodik a váltónak); sőt, hogy a harmadik váltóbirtokosnak kifizetett összeget az elfogadónak meg kell, hogy térítse, emlékeztet arra az *a posteriori*-ra: midőn a birtokperben vesztes tulajdonos *in petitorio* mindent visszakap (esetleg a kártérítésül fizetett összeget is, réteges obligatio).

Még szorosabban, ha arra gondolunk: a midőn a váltóítélet nem *plenum iudicium*. Értve, a midőn a váltóperben nem bizonyítható (vagy bizonyítani meg sem kísérelt [I.], vagy föl sem hozott [II.]?) kifogás alapján a fizetés vagy váltó visszakövetelése iránt a köztörvényi ut fenmarad. Péld. Plósz 409 old., 84.³⁴, s az itt közölt iudicatura, ezenkívül Dt. 6. 159. (tábla). Ilyenkor a közpolgári ítélet olyformán corrigálja a váltóit, mint a tulajdoni a birtokítéletet. Ugyancsak az, hogy a váltó-keresetnek nem elég (sőt közömbös) péld. az eladás, hanem váltó kell hozzá (vt. 6.), emlékeztet arra, hogy a sommás visszahelyezéshez nem elég (sőt közömbös) a tulajdon, hanem előző birtoklás kell hozzá (se. 1.^m.); Pl. 876.: *sub praetextu violentiae proprietatem quaerit*; 931: *nemo enim in id reponi potest in cuius usu non praefuit* s az alább idéztettek).

Inkább csak fokozat dolga, hogy a «birtokjog» mint *lex minus plena* elfalazottsága valamivel merevebb. A birtokigény nem türi az *ex petitorio* föltartóztatást («erősebb jograi tekintet», mint opt. 346. mondja; ne vice comes.... in quaestionem iuris sese immittat, 1807. 13. 5.; Pl. id. h.; 820: *cum enim leges spoliatos primum et ante omnia in integrum reponendos praecipiant*; 962: *quia fia facti turbatus eo ipso in id reponi debet* stb.). Sőt a birtokper mint külső keret sem nyilván a tulajdoni viszonykeresetet (a mi [pn.¹ akár 8. a) «ugyanazon egy jogalap»-ja, akár 8. b) «hasonnemü»-je alapján], se. 103 mellett is, kijátszása volna a birtokvédelemnek). Ellenben a váltóigény visszafojtásának *a posteriori* (a váltójogon kívüli *iūs* bebocsátásával) helye van a «mindenkori felperes» (igazabban: «váltójogi» hitelező) ellen (a kérdés az alább még külön említett u. n. conditionális kifogások körében is [péld. hogy portékát nem kapott a váltóadás, vagy az volt] ugyanugy állván, ha beszámításként állnak elő a rozs váltóval; vagy a váltó exhibíciójára [v. ö. Dt. 20.²⁸], esetleg zárlat mellett, vht. 237. a)], vagy tartozatlan fizetés iránt indított keresettel szemben támaszkodnak a váltóigényre v. ö. Dt. 20. 79. old.). Ámde vt. maga mondja («vagy»), hogy az ily kifogás nem váltójogi (vt. 92.). A «váltójogi» ép oly exclusiv e szerint, mint a birtokjogi. Nem marasztalják az ilyen aláíró: nem azért, mert «váltójogilag» nem «felelős», hanem annak daczára, hogy «váltói kötelezettség» terheli. Így is mondhatjuk: a *dolo petit qui petit quod mox redditurus est*-et a birtokvédelem merőben megtöri (a mennyiben a *redditurus* alapja, a birtokjogon kívül való, jelesül *petitorium* [dologi jog], vagy obligatio, v. ö. Pl. 876.; ez nem collidál azzal, hogy a hitelező kártérítéssel nem tartozik [4, 5], t. i. nem tartozik végsőleg [a *plena lex* szerint, miként nem a tulajdonos], bárha «tartozik» a birtokvédelmen belől [«birtokjogilag»], mely rétegeződése a «tartozik»-nak tán épen a legrokonabb mása a váltói causa itt tárgyazott viszonylásának), holott a váltóigény elszigetelése (a váltójogon kívüli tényrétegből folyó *iūs*-szal szemben) idáig nem megy. Ha menne (teszem hogy csak birtokon kívül lehessen föllépni a «közvetlenül» [vt. 92.] terhelt váltóigényével szemben is), ezzel nem a «váltójog» köre változnék, hanem a közte s a köztörvény (pontosabban: a nem teljes és a teljes *iūs*) közti áthidalás. Megyen is, hiszen bizonyos fokig az említettek szerint (váltóperből kiszoruló kifogások).

Nem szorítkozik egyáltalán váltójog e félszabály-szerűsége a kifogás környékére. Pld. vt. 8., 14., 17. a nem váltójogi «hatály», «kötelezettség» ügyét nyitvahagyják.

Lex plena kivételképen pl. vt. 90. «Váltójog»-e ez aztán, avagy csupán a vt. keretébe foglalt köztörvényi szabály (mint a hogy btk. 198., 292., 311. magánjog), más kérdés. Magában véve e kérdés (ép úgy, miként péld. vt. 45. [kárt.] s 53-ra nézve) egészen üres (pusztán szókérdés), a mig meg nem jelöltem, mit akarok azzal mondani (mi a fogható vége annak, mi válik el azon), hogy «váltójog» — vagy «nem váltójog» (v. ö. 2.). Péld. 1868. XXX. 9. (horvát autonomia) értelmét kérdem-e; vagy azt, hogy a köztörvény saját erejéből (önintegráló dásából), *ex ratione iuris*, positiv [singularis] rendelkezés hiányában) volna-e helye ily keresetnek stb. Ha pedig már megjelöltem: a kérdés csupán nevezetje az illető másik kérdésnek. L. egyébaránt Plósz 450. old., Schwarz G.¹ 192. old.

Szó sincs viszont róla, hogy e kettő «váltójogi» és *lex plena* incompatibilis volna. Péld. nem fél-szabály, bárha szintén csak a «váltójogi kötelezettség» keletkezését oldja meg, vt. 6.¹. A különbség közte s péld. 8., 14., 17. között ez: Utóbbiak olyan tényállásról beszélnek, mely bevégezten lebeg előttök, s annak a jogi hatályát oldják meg félig. Vt. 6.¹. csak azt mondja, a mit minden causa-szabály, vagyis: hogy hiányozván valamely causa-kellék, nincs causa (már t. i. az a causa, melynek kellékeiről az illető szabály beszél).

«A váltójogi»-ra figyelmeztetés egyébaránt a vt.-ben nincs végig vive. Péld. 12.² 67., bár nem mondja, bizonyára szintén oda érti a «kötelezettség» elé.

Külsejében való megvilágítása ez idáig a «váltójogi felelősség» törvényes értelmének. A nyers eredmények szempontjából. Marasztalás, elutasítás. Behatóbb szempontokat, legalább is egyet egyet, mindjárt lesz alkalmunk megérteni.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A viszontkereset és a felebbviteli értékhatárok a sommás eljárásban.

Bíróságaink azon kérdésben, hogy a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. tcz. által felállított felebbviteli értékhatároknál (126., 181. és 186. §-ok) csak a kereset tárgyának értéke, vagy a viszontkereset tárgyának értéke is figyelembe veendő-e, eltérő határozatokat hoztak.

Szószerint idézem e határozatokat indokaikkal.

A kir. Curia 1895 június 5. G. 62. sz. a. a következő határozatot hozta:

Tekintve, hogy a pertárgy értékének meghatározásánál egyedül a kereseti követelés értéke veendő irányadóul, ellenben a viszontkeresetbe vett követelés összege vagy értéke nem vehető tekintetbe;

s tekintve, hogy a jelen perben a kereseti követelés összege 500 frtot meg nem halad:

a jelen perben a felülvizsgálati bíráskodás a kir. ítélő tábla hatáskörébe tartozónak mondatik ki és ehhez képest a periratok a budapesti kir. ítélő táblához áttetnek.

A budapesti kir. ítélő tábla a kir. Curia ezen álláspontját elfogadta, sőt egy esetben a felülvizsgálatot kérő alperest a felülvizsgálatnak hivatalból való elutasítása mellett még pénzbírságban is marasztalta a következő indokolással:

Az 1893. évi XVIII. tcz. 181. §-a elrendeli, hogy felülvizsgálatnak nincs helye, ha a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül 200 frt értéket meg nem halad.

A jelen peres ügyre e törvényszakasz alkalmazandó, mert felperes az alperest 200 frt tőkében és járulékaiban kérte volt marasztalni, tehát a kereset tárgyának értéke a járulék nélkül nem haladta tul a 200 frt értéket.

A viszontkereseti követelésnek 500 frt értéke a felebbvitel kizárása vagy megengedése tekintetében figyelembe nem jöhet, mert a törvény a kereset tárgyának

¹ Perrendtartási novella.

¹ Magánjogi fejtegetések.

értékéhez köti a felülvizsgálat megengedését és mert a perjogi általános rendelkezések a kereset tárgyát és nem a viszontkereset tárgyát veszik alapul a bírósági hatáskör és e szerint az illetőségnek első- és felsőbb fokban megállapításához.

Miután pedig a felhívott törvény 193. §-a azt rendel, hogy az esetben, ha a felülvizsgálat törvény által kizárva van, a felülvizsgálati kérelem visszautasítását és miután az 1893. évi XVIII. tcz. 205. §-a elrendeli, hogy a törvény által kizárt felülvizsgálati kérelemmel élő fél pénzbírságban marasztaltassék, mely pénzbírságért első sorban az ügyvéd felelős, ez alapon a felhívott törvényes rendelkezések értelmében kellett határozni. (1895 október 4-én, II. G. 67. sz.)

Ezzel szemben a *szegedi kir. ítélő tábla* a következő 1895. évi szeptember 24-én kelt és október 1-én hitelesített 8. sz. polgári határozatot vette fel határozattárába:

Ha a viszontkereset tárgya a 200 frt értéket meghaladja, a felebbezési bíróság ítélete ellen az 1893. évi XVIII. tcz. 180. §-ának a) pontja értelmében mind a két peres fél részéről felülvizsgálati kérelemnek van helye akkor is, ha a kereset tárgyának értéke a 200 frtot meg nem haladja.

Indokok: Az 1893. évi XVIII. tcz. 23. §-a szerint az 1881. évi LIX tcz.-nek hatályban tartott 8. §-a értelmében alperes az ellene folyamatba tett perben viszontkeresettel élhet.

A viszontkeresettel érvényesített követelés, ha a felperes követelésével egy ítéletben döntenek el, nem pusztán beszámítás tárgyául szolgál, miként az 1893. évi XVIII. tcz. 106. §-ában említett s beszámítási kifogásként érvényesített ellenkövetelés, hanem az épen úgy végeldöntést nyer az ítéletben, mint felperes kereseti követelése.

Abból, hogy sommás eljárás útján viszontkeresetileg az 1893. évi XVIII. tcz. 23. §-ának 1. pontja értelmében az ott megjelölt korlátok között, az egyébként rendes eljárás alá tartozó követelés is érvényesíthető és hogy a sommás uton viszontkeresetileg érvényesített követelés a keresetileg érvényesített követeléssel együtt végeldöntést nyer, valamint abból, hogy az 1893. évi XVIII. tcz.-ben a jogorvoslati rendszer a per tárgyának értéke szerint van szabályozva, az következik, hogy a viszontkeresetileg érvényesített követelésnél is ugyanazt a jogorvoslatot kell megengedni, a melylyel alperes akkor élhetne, ha követelését nem viszontkeresetileg, hanem kereset útján érvényesítette volna.

Azért tehát, hogy a kereseti követelés a 200 frt értéken alól van, nem zárható el alperes attól, hogy azt az ítéletet, a mely viszontkeresetileg érvényesített, s az idézett törvény 181. §-ának első bekezdésében megjelölt értékhatárt meghaladó követelését eldönti, felülvizsgálati kérelemmel megtámadhassa.

A jogorvoslati rendszernek ugyanabban a perben egységes természetéből következik továbbá az, hogy ilyen esetben a törvény által megállapított különböző értékhatároknak megfelelő követeléseket eldöntő ítélet mind a két peres fél által csak egynemű jogorvoslattal támadható meg.

Minthogy pedig a fentebb kifejtettek szerint alperesnek az idézett törvény 180. §-ának a) pontja szerint a viszontkeresetét eldöntő ítélet ellen a kérdéses esetben felülvizsgálati kérelemhez van joga, felperes is ugyanazzal a jogorvoslattal élhet a reá nézve sérelmesnek tartott ítélet ellen.

Nézetem szerint az *szegedi kir. ítélő tábla* nézete a helyes. A viszontkeresetre nézve a felebbvitel szempontjából ugyanazon szabályokat kell alkalmazni, mint a keresetre.

Nézzük első sorban a törvény betűjét.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 126. és 186. §-ai a per tárgyának értékét, 181. §-a a kereset tárgyának értékét teszi irányadóul.

Első tekintetre úgy látszik, hogy e kettő között különbség van. A budapesti kir. ítélő tábla a törvény 181. §-ának szavaira helyezi a súlyt; szerinte, ha a törvény *kereset* tárgyának értékéről szól, nem értheti alatta a viszontkeresetet is.

E felfogás azonban helytelen. A törvény kereset tárgya alatt itt is a per tárgyát érti.

Kitűnik ez a törvény előmunkálataiból.

Az első, 1889. évi tervezet, a mely a felebbvitelről a sommás eljárásban szólt, 117. §-ában kizárta a felülvizsgálatot, ha a *felülvizsgálati kérelem tárgya* járulékok nélkül 200 frtot meg nem halad. A javaslat ezen intézkedését következőkép okolta meg:

«A javaslat 117. §-a a felülvizsgálati összeget 200 frtra szabja és azt a felülvizsgálati kérelem, *nem pedig a per tárgyának értéke* szerint határozza meg. A 200 frtos összeg, tekintettel arra, hogy a bagatell bíró 50—100 frtig végleg ítél, nem mondható tulmagasnak. Magasabbra azonban azért nem volt szabható, mert a felülvizsgálat törvényszéki ítélet ellen irányul. A felülvizsgálati összegnek, a *peres tárgy értéke* szerint való meghatározása azon visszás következményre vezet, hogy a ki 500 frtot követel és 10—20 frt tekintetében pervesztes lesz, felülvizsgálattal élhetne, míg ellenben az, ki 200 frtot követel és keresetével egészen elutasítatik, a felülvizsgálattól el volna zárva. A felülvizsgálati összegnek a kérelem tárgyának értéke szerint való számítása ellen egyedül azon számbavehető ok szól, hogy az alsóbírók részítelek hozatala által a felülvizsgálatot kizárhatják. Ezen ellenérv azonban azon esetekben, midőn a részítelek több per közül, melyek egy kereset folytán vagy a bíróság rendelkezéséből egy eljárásba egyesítettek, csupán egyet dönt el, nem bír nyomatékka, mert ily esetben az egyesítés úgy is csak esetleges. Egyéb esetekben pedig elvárható, hogy a bíróság a részítelek hozatalánál figyelemmel lesz arra, hogy a fél felülvizsgálati jogának lehetőleg ne praëjudicáljon.»

Kitűnik ebből, hogy a választás itt is két szabály között volt: a felülvizsgálati kérelem és a pertárgy értéke közt. Az első tervezet az előbbi választotta, a törvényjavaslat azonban az utóbbit fogadta el. Az indoklás nem terjed ki arra, hogy miért lépett a kereset tárgya a felülvizsgálati kérelem tárgya helyébe. Nyilvánvalóan nem akarták annyira megszorítani a felülvizsgálatot, a mennyire azt az előadói tervezet tette. Azután így eleje van véve annak is, hogy a bíróság részítelek hozásával megnyírbálja a felebbvitelt. Hogy a per tárgya helyett a «kereset tárgya» kifejezést tették e §-ba, az merő véletlen, a melyhez nem lehet oly következtetést fűzni, hogy a kettő különböző. A 186. §. is első bekezdésében a per tárgyának értékéről, harmadik bekezdésében pedig a kereseti tárgy értékéről szól, holott a két kifejezéssel nyilvánvalóan ugyanazt kívánja megjelölni.

Hogy pedig pertárgy alatt a viszontkereset tárgyát is érteni kell, az alig szorul bővebb kifejtésre. A kir. Curia ellenkező nézetét alig lehetne a szó egyszerű értelméből levezetni. Hogy a per a viszontkeresetet és az annak tárgyában folytatott eljárást épúgy magában foglalja, mint a keresetet és az a fölötti tárgyalást, az kétségtelen.

A budapesti kir. tábla még egy indokot hoz fel álláspontjának támogatására. E szerint «a perjogi általános rendelkezések a kereset tárgyát és nem a viszontkereset tárgyát veszik alapul a bírósági hatáskör megállapításához». Nem tudjuk, hogy mit ért a kir. tábla ez alatt. Ha azt érti, hogy a keresetet nem lehet hatáskör hiányából visszautasítani azért, mert alperes oly viszontkeresetet támaszt, melyre a bíróság nem bír hatáskörrel: akkor ez természetesen igaz, de mitsem mond. Ha azonban azt akarja mondani a kir. tábla, hogy a viszontkeresetre nézve a hatáskört nem kell figyelembe venni, elég, ha a keresetre megvan a hatáskör: akkor ez nemcsak a perjogi általános rendelkezések szerint nem áll, hanem beleütközik az 1881. évi LIX. tcz. 8. §-ába és az 1893. évi XVIII. tcz. 23. §-ának 1. pontjába. A viszontkeresetre nézve úgy az elsőfoku, mint a felebbviteli hatáskört külön kell vizsgálnia a bíróságnak.

A kir. Curia és a budapesti kir. ítélő tábla nézete nemcsak a törvény grammatikai magyarázatában nem találja

alapját, hanem ellentétben áll annak felfogásával a viszontkeresetről.

Sommás eljárásunk szerint a keresetnek és viszontkeresetnek egy perben való eldöntése nem egyéb, mint két pernek egyesítése.

Sommás eljárásunk ugyanis, eltérőleg az eddigi jogtól, tág körben megengedi, hogy több per közös tárgyalás és eldöntés végett egy eljárásba egyesíttessék. (43. §.) A bíróság tehát alperes ellenkövetelésének tárgyalását és eldöntését akkor is egyesítheti a kereset tárgyalásával és eldöntésével, ha alperes ezen ellenkövetelését nem viszontkereset, hanem külön per útján érvényesítette. A törvény szerint e két eset teljesen azonos elbírálásban részesül. A mint a bíróság megszüntetheti az általa elrendelt egyesítést (45. §.), ép úgy elrendelheti a viszontkeresetnek elkülönített tárgyalását és eldöntését (23. §. 3. pont). Sommás eljárásunk ezen rendelkezése eltért az eddigi jogtól annyiban, hogy alperesnek nem ad feltétlenül jogot arra, hogy keresete a felperesi keresettel együttesen tárgyalassék. Minden attól függ, hogy in concreto célszerű-e a két keresetet együtt tárgyalni. Ezen felfogás következménye az is, hogy egyezően a perek egyesítésének szabályozásával, a viszontkereset megindítását sem lehetett úgy időhöz kötni, mint az eddigi jogban. Alperes viszontkeresetét az elsőbíróság előtti tárgyalás befejezéseig előadhatja (23. §. 2. pont) és a bíróságtól függ azután, hogy a keresettel együtt tárgyalja azt, vagy elkülönített tárgyalásra utalja-e.

Nem hiszem, hogy létezhetnék oly felfogás, mely szerint akkor, ha a bíróság az alperes által külön indított keresetet közös tárgyalás és eldöntés végett egyesíti felperes keresetével: a felebbviteli értékhatárok csak felperes keresetének tárgya szerint volnának megállapítandók. Ha ez lehetséges volna, akkor az elsőbíróság felebbezhetlen határozattal (45. §. 2. bekezdése) megfoszthatná a feleket a felebbvitelnek a törvény által nyújtott jogától. Az egyesítéssel járó előnyök ilyenek nagyon drágán volnának megfizetve.

Már pedig, ha ebben az esetben figyelembe kell venni alperes követelését a felebbviteli értékhatár megállapításánál, akkor a viszontkeresetnek fent kifejtett természeténél figyelembe kell azt venni ennél is.

A kir. Curia és a budapesti kir. tábla felfogása azonban egy még fontosabb perjogi elvbe, úgy mondhatnók, a perjog sarkelvébe ütközik. Ez az elv: a felek egyenlősége. Felperes és alperes, követelés és ellenkövetelés egyenlők a törvény és a bíró előtt. Nincs megengedve, hogy ugyanaz az igény, ugyanaz a követelés a felebbvitel szempontjából más elbírálás alá essék, ha azt felperes, és más elbírálás alá, ha azt alperes érvényesíti.

És hová vezet célszerűségi és méltányossági szempontból ez a felfogás? Felperes 50 frton aluli összeget követel azon alperestől, kinek ezekre menő lejárt ellenkövetelése van ellene, mely kikötés folytán (1883. évi XVIII. tcz. 1. §. 5. a) pont) sommás eljárás alá tartozik. Már most kettő között lenne alperesnek választása: vagy kifizeti tartozatlanul is felperesnek követelését, vagy viszontkeresetileg érvényesíti ezekre menő ellenkövetelését és kiteszi magát annak, hogy a járásbíróság erre nézve is a sommás eljárás 126. §-a értelmében a felebbezés kizárásával döntsön. Bármelyik utat választja alperes, mindkét esetben igazságtalanság történik rajta. Ha a felperesi követelés 200 frtot meg nem halad, akkor ily módon elesnék a felülvizsgálat, ha pedig 500 frtot meg nem halad, akkor nem a kir. Curia, hanem a kir. tábla gyakorolná a felülvizsgálatot az ezekre menő követelés felett is az 1893. XVIII. tcz. 180. és 186. §-ai ellenére. Azonban nemcsak az alperes, hanem a felperes is elesnék a viszontkeresettel szemben a törvény által nyújtott felebbviteli jogtól. A sommás eljárás 127. §-a szerint az ítélet kihirdetése és kézbesítése előtt egyáltalában nem lehet lemondani a felebbezésről és

ugyanaz áll a 208. §. szerint a felülvizsgálatról is; és ime bárki lemondhatna a felebbvitelről és kényszeríthetné az ellenfelet e lemondásra viszontkereset indítása által!

Csak egy okot lehetne felhozni a kir. Curia és a budapesti kir. ítélőtábla felfogása mellett: a felsőbbbíróságok tehermentesítését. Nem állnak statisztikai adatok rendelkezésünkre, a melyek alapján megmondhatnók, hogy mennyi munkatehertől szabadulhatnak így felsőbbbíróságaink. Annyi azonban bizonyos, hogy a tehermentesítést ily uton nem szabad elősegíteni. A felebbvitel korlátozása nem lehet célja a törvénymagyarázatnak, ehhez a törvény világos és kétségtelen rendelkezése szükséges. Olyan mű intézkedést pedig, hogy valamely igény tárgyában a felebbvitel joga tágabb vagy szűkebb a szerint, hogy felperes vagy alperes támasztja-e azt, a törvény nemcsak nem tartalmaz, hanem az ellenkezik annak szellemével is.

Dr. Fodor Ármin.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §. 4. pontjának értelmezése és a felebbezési bíróságok gyakorlata.

Több ízben és legutóbb ezen lap 50-ik számában volt alkalmam olvasni, hogy a felebbezési bíróságok a sommás eljárásról rendelkező 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ának 4. pontját és ebből kifolyólag a fizetési meghagyásokról rendelkező 1893. évi XIX. tcz. 17. §-át akként értelmezik, hogy a községi bíróságtól a járásbíróság elé vitt ügyekben és a fizetési meghagyás után érvényesített, de tulajdonképpen községi bíróság elé tartozó perekben egyáltalában felebbvitelnek és így felülvizsgálatnak sincs semmi esetben sem helye.

Ezen felfogás szerintem nem felel meg a törvénynek.

Igy voltaképpen a jogát kereső polgár teljesen ki volna szolgáltatva egy bíró önkényének, a mely ellen még jogorvoslattal sem élhet. Előfordulhat, hogy X. Y. járásbíró vagy családjának egyik tagját egy mézáros 18 frt erejéig beperli a községi bíróságnál és tegyük fel, hogy a községi bíró marasztaló ítéletet hoz, ez ellen a járásbíró perorvoslattal él és az 1877. évi XXI. tcz. 25. §. rendelkezése alapján az ügyet saját maga elé tereli, azt, mint a hivatal főnöke, saját magának kiosztja és a mézáros jogos követelésével elutasítja.

Vagy mondjuk, hogy a mézáros fizetési meghagyást kér, a járásbíró ellentmond, az ügy per útjára tereltetik, a járásbíró az ügyet magának osztja ki és a mézáros kérésével elutasítja.

És ennyi igazságtalanság ellen, a sérelmet szenvedő félnek a törvény nem ad remediumot, hogy ez orvosolható lenne?

Az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §. 4. pontja azt mondja, hogy «a járásbíróság ítélete ellen felebbvitelnek helye nincsen». Az 1893. évi XIX. tcz. 17. §. a szerint pedig azon ügyekben, melyek különben per esetére a községi bíróság hatáskörébe tartoznának, a sommás eljárás szabályai a 225. §. 3. és 4. pontjaiban foglalt eltérésekkel alkalmazandók.

Ha tehát az ember csak a törvény rideg betűjét nézi, hajlandó a felebbezési bíróságok gyakorlatát helyesnek elismerni.

Azon javaslatban, melyet az igazságügyi miniszter a sommás eljárás tárgyában a képviselőháznak benyújtott, nem foglaltatik semmi rendelkezés a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról, mert ezen javaslat 212. §-ából érthetőleg az igazságügyi miniszter az 1877. évi XXII. tcz. módosítása tárgyában törvényjavaslatot szándékozott a törvényhozás elé terjeszteni, ezen javaslat azonban ismeretlen okokból elmaradt.

A kritikus 225. §-t tehát a képviselőház igazságügyi bizottsága szurta be, a mely a bizottság jelentésében 221. §. alatt foglal helyet, a melynek indoklására az igazságügyi bizottság jelentésében a következőket találtam: «Szükségessé vált azonban oly intézkedésekről gondoskodni, a melyek a kisebb polgári ügyek természetének megfelelően lehetőségessé teszik, hogy azon célok, a melyeket a törvényhozás az 1877. évi XXII. tcz. megalkotása által elérni kívánt, ezentul is változatlanul érvényesülhessenek».

Az 1877. évi XXII. tcz. célja pedig a gyorsaság, olcsóság és a felebbezés (nem pedig általában a felebbvitel) kizárása volt.

Az 1877. évi XXII. tcz. 16. §-a taxative meghatározza

azon eseteket, a melyekben a bírónak eljárni és itélni nem szabad, ezen szakasz nemcsak a községi bíraskodás alá tartozó, hanem a nem községi bíraskodás alá tartozó kisebb polgári ügyekben is alkalmazásban volt az 57. §. e) pontja értelmében és ugyanezen szakasz szerint ez ellen csak semmisségi panasznak volt helye.

A semmisségi panaszt az 1893. évi XVIII. tcz. eltörölte, mert azt nem ismeri, hanem e helyett kreálta a felülvizsgálatot, a mely nagy részben a semmisségi panasz ismérveivel bír.

Az igazságügyi bizottság jelentésének indokolása szerint, a melyben ezentul is a bagatell törvénynek a községi bíraskodásra vonatkozó részére a változatlan megmaradást és a cél érvényesülését hangoztatja, hallgatag a semmisségi panasz, illetve az ennek helyébe lépő felülvizsgálatot mint jogorvoslatot ezen ügyekben különösen az 1877. XXII. tcz. 16. §-ában felsorolt esetekben kizárni nem akarta, sőt a fentebbiek szerint határozottan fent is tartotta.

Imling Konrád kir. curiai bíró is az 1893. évi XVIII. tcz. 126. §-ára utal (I. Ráth féle törvénykiadást); ezen törvényszakasz, pedig csak a kir. járásbíró ítélete ellen használható «felebbezésről» szól.

A felebbezési bíróságok tehát az 1877. évi XXII. tcz. 16. §-ában 1—4. pontok alatt felsorolt esetekben a felülvizsgálat iránti kérelmet el nem utasíthatják.

Dr. Winckler István
pápai kir. aljárásbíró.

Különfélék.

— **Az 1843-iki javaslatok akadémiai kiadásáról** a *Nemzet*-ben Dr. Bleuer Samu ezeket írja:

A 40-es évek politikai és társadalmi eszméiről és küzdelmeiről olyan keveset emlékezünk meg, hogy a 43/44-iki javaslatok klasszikus alkotásai jóformán ismeretlenek a mai kor magyar jogásza előtt. Ám a külföld jobban megbecsüli e a műveket mint mi magunk, alig történik odakünn büntetőjogi kodifikáció, a mely a maga forrásai között Deák Ferencnek és társainak hatalmas művét is fel ne keresné . . . Kik szerkesztették a 43-iki javaslatot? Sokan voltak, Deák, Kossuth, Szemere, Klauzál, Szentkirályi, Eötvös, Szalay, Pulszky . . . Pulszky Ferenc azt állítja, hogy a javaslat egész szövegét ő írta — Deák diktálása után. (Életem és korom I. kötet.) A javaslat szerkesztői egyben-másban Mittermaier-től, az akkor híres német professortól is véleményt kértek, ám a doktrina minél kevesebb nyomot hagyott a javaslaton . . . Intézkedései radikális erővel törnek előre azon az uton, a melyen ma az amerikai és angol reformerek haladnak. Nincs halálbüntetés. Nincs korlátja a büntetés enyhítésének. Erős repressio. Büntetésül alkalmazható a bírói dorgálás is. Nagyobb bűncselekmények esetén, valamint politikai bűnperekben esküdtszék ítélt. Vádelv. Vád és védelem egyenlők. A fejlődés minduntalan előtérbe állítja és igazolja a 43-iki javaslat egy egy álláspontját. A vádelvet uralkodóvá tette a Curia. Az esküdtszék elfogadta az egész közvélemény és életre kelti a magyar kormány legujabb törvényjavaslata. A minimumok ellen pedig állandó és erős a küzdelem s mi merjük hinni, hogy a 43-iki javaslat szelleme abban a kérdésben is győzni fog. Nem a dogmatikus fogalmakat, hanem az emberi életnek és a társadalomnak jelenségeit tartották szem előtt, a mikor az ember bűnei felett törvényt tartottak. Hogy ez csak táblabíró ész volt? Hát igen, ez a táblabíró ész. Ez az az ősi eredeti magyar állambölcsesség, a melynek megtestesülése Deák Ferenc. Élethölcsészetből, szabad vizsgálatból és kutatásból, meg erős intuítióból áll. Ugyanezen elemekből alkották meg Spencer és társai a sociologia nagyszerű tudományát . . . Az a régi magyar jogélet sok eredeti eszméjét teremtette ennek a gondolkodásmódnak. A ki a régi magyar törvénykezés írásait kutatja, olyan intézményekre akad, a melyeket évszázadokkal ezelőtt a magyar táblabírák és városbírák csináltak, de a melyeknek még nyomát is betemette központosításra törekvő államalakulás, és a melyek ma, évszázadok után, csak formában változva, de lényegileg változatlanul rendre egymásután életre kelnek messze tőlünk, a művelt nyugaton, a hol a szabad vizsgálat szelleme győzelmesen tud mérkőzni a dogmákkal.

— **A szegénységi bizonyítványokat**, melyek alapján a szegényjogon való bélyegmentes perelhetés kedvezménye megadatik, a bélyeg- és illetékszabályok értelmében az ille-

tékes lelkész láttamozásával kell ellátni. A budapesti római katolikus lelkészek 1891 okt. 1-eje óta a láttamozást megtagadják, azon indokolással, hogy ők e naptól kezdve többé közhatalósági funkciót nem teljesíthetnek. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti ügyvédi kamara választmánya** felhívja a kamara tagjait, hogy szíveskedjenek az év folyamán a törvénykezés terén tett tapasztalataikat és észleleteiket vele közölni és legkésőbb 1896 január 10-ig az ügyvédi kamara titkári hivatalához beküldeni. Különösen kívánatos, hogy a sommás eljárás körül tett tapasztalataikat hozzák a kamara tudomására. Az 1895 október hó 1-én életbelépett házassági jog és a polgári anyakönyvvezetésről szóló törvények gyakorlati keresztülvitelére szintén terjeszték ki figyelmüket, mert a törvény életbe lépésének első ideje az, melyben a végrehajtás körüli hibák leginkább orvosolhatók, mielőtt azok még megkövesednének.

— **Biztosíték jogi természete.** A *budapesti kir. törvényszék* következő ítéletet hozott: Felperes felülvizsgálati kérelmével elutasítatik.

Indokok: A felülvizsgálati kérelem nem bir törvényes alappal, a mennyiben felperes az elsőbíró által megállapított tényállás szerint nem kötbért, hanem biztosíték-összeget követel alperesen, már pedig ezen utóbbinak jogi fogalma szerint a biztosítékul lekötött összeg, a szerződés be nem tartása esetén, a kötbértől eltérőleg nem válik a szerződés alapján fellépő fél liquid követelésévé, hanem csak arra szolgál, hogy abból a szerződés alapján követelni jogosított, az igazolandó kára erejéig biztosíthassa magát, illetve fedezetet nyerjen; annál fogva, mert felperes veszteséget, illetve kárt egyáltalán nem is kívánt igazolni, az elsőbíró elutasító ítélete az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §. a) pontjának esetét meg nem állapítja. (1895. évi október hó 5-én E. 343. sz. a.)

— **Helyi ügynök felmondási ideje.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja, felperes felülvizsgálati kérelmének azonban helyt ad.

Indokok: Felek felülvizsgálati kérelmeket anyagi jogszabály nem helyes alkalmazására, illetve mellőzésére alapítják. Az elsőbíró által helyesen megállapított tényállás szerint felperes 30 frt fizetéssel mint helyi ügynök volt alkalmazva alperesnél, ki azonban felperest felmondás nélkül elbocsátotta. Felperesnek azonnali elbocsátására törvényes ok fent nem forgott, mert ilyenek a felperes helyi ügynöki állásából megmagyarázható azt a körülményt, hogy alperes az üzletben 3—4 napon át meg nem jelent, tekinteni nem lehet. Ily körülmények között felperes mint 30 frt havi fizetéssel ellátott és így állandóan alkalmazott kereskedősegéd a felmondási időre járó fizetését igényelheti, kérdés tárgyát most már csupán a felmondási idő tartama képezi. Minthogy pedig alperes azt az állítását, hogy felperes javára két heti felmondási idő köttetett ki, felperes tagadásával szemben mivel sem bizonyította; továbbá, minthogy külön kikötés hiányában az 1884. évi XVII. tcz. 92. §-ának rendelkezése alkalmazandó, mely szerint kereskedősegédet hat heti felmondási illeti meg; kétségtelen, hogy jelen per elbírálásánál az elsőbíró a most idézett 1884. évi XVII. tcz. 92. §-ának rendelkezését helytelenül mellőzte, midőn felperesnek nem az egész hat heti, hanem csupán két heti felmondási időre járó fizetését ítélte meg; miért is alperes felülvizsgálati kérelmének helyt adni nem lehetett, ellenben felperes felülvizsgálati kérelmének az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §. a) pontja alapján helyt adni és az elsőbíró ítélete ezen részének megváltoztatása mellett alperest a kereseti követelésből még nem ítelt 30 frt tőke és ennek az 1895. évi XXXV. tcz. 1. §-a figyelembe vétele mellett megállapított kamata, valamint pervesztéséből kifolyólag az 1893. évi XVIII. tcz. 109. és 168. §-ainak megfelelően, a perbeli és a sikeres felülvizsgálatkerési költségek megfizetésére kötelezni kellett. Az ügyvédi díjak megállapítása az 1868. évi LIV. tcz. 252. §-a alapján történt. (1895. évi szeptember 28. E. 2884. sz. a.)

— **Megjelent:** A polgári házasság kötése, anyakönyvezésére és a gyermekek vallására vonatkozó törvényes szabályok ismertetése. Irta Knorr Alajos.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ügyvédi vizsgák. x. — A volt urbéri telek és a járulékát képező osztatlan legelő- (erdő- vagy nádas-) illetőség közti kapcsolat magánjogi és telekkönyvi tekintetben. Dr. DÉVAI IGNÁCZ az igazságügyminiszteriumhoz beosztott törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A házasság érvénytelenítése és felbontása korábbi jogszabályok alapján. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvéd. — A rablás fogalmához. Dr. FINKEV FERENCZ sárospataki jogtanártól. — A sommás eljárás köréből. (1893: XVIII. tcz. 27. §. 4. p., 35., 37., 130. §§.) Dr. STAUD LAJOS pozsonyi kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ügyvédi vizsgák.

Az ügyvédi vizsgák színvonala — daczára a megkövetelt előképzettség magasabb fokának — alatta áll a bírói vizsgák színvonalának.

Érzik ezt az ügyvédvizsgáló bizottság tagjai is, a kik minap tartott értekezletükön kutatták e jelenség okait és megvitatták az eszközöket, melyek a vizsgákat eshetőleg szigorítsák.

Több oldalról felmerült azon eszme, hogy az u. n. mellék-tárgyak, mint közjog, közigazgatási, pénzügyi és bányajog miniszteri rendelkezés útján teljesen hagyassanak ki a vizsgarendből, minthogy elvonják a jelölteket a fő-studiumok alapos elsajátításától.

Nem fogadhatjuk el a bizottság ezen álláspontját.

Ügyvéd és bíró alapos közjogi képzettség nélkül nem is képzelhető.

A közjognak át kell hatnia teljesen úgy a magán-, mint a büntetőjogi joganyagot és nem szabad tért engedni annak a felfogásnak, hogy a ki az ügyvédi vizsgálatot leteszi, az a közjogot akár teljesen ignorálhatja az u. n. kenyér-studiumok mellett.

A bírói pályára készülő jelölt, a ki majd a törvények hatályát s a rendeletek érvényességét bírálja el, igenis adjon számot közjogi tudományáról, mielőtt fontos hivatásának gyakorlására az állam őt felhatalmazza.

És az ügyvéd, a ki minden szabad államban, de különösen nálunk mindenkor az alkotmány őre volt, ne köteleztessék tanúságot tenni az alkotmány tételeinek tüzetes ismeretéről?

A többi kihagyni javasolt melléktárgyak sem mellőzhetők.

A közigazgatási jogra szüksége van minden jogásznak, de különösen nagy szüksége lesz az ügyvédi karnak, mely előtt a közel jövőben megnyílnak a közigazgatási bíróságok sorompói is.

A pénzügyi és bányajog meg — az utóbbi bizonyos vidékeken — igazán kenyér-studiumot képeznek, melynek szükségessége külön indoklásra szintén nem szorul.

Ezek a tárgyak szükségesek. De tapintattal kell kérdezni és tapintattal egy eshetőleges ismeret-hézag felett itélni.

Azért a színvonal olyan módon való «emelése» ellen — mint az tervezetik — tiltakoznunk kell.

Nem az a hiba az ügyvédi vizsgákon, hogy a jelöltek a tárgyak tömegénél fogva el nem készülhetnek, hanem hogy már nem is tartják érdemesnek az ügyvédi vizsgára egész komolyan és behatóan tanulni.

Az írásbeli vizsga nagyon keveset számít. Hogyan is volna mértékadó a képzettség megítélésére, mikor néha hit-

bizományi meg urbéri, a mindennapi élettől nagyon messze eső tárgyakat, másszor meg a legprimitívebb iskola-példákat kapják megoldásra a jelöltek.

A szóbeli vizsgán a bizottság a legnagyobb elnézést tanúsítja, úgy gondolkozáva, hogy a ki már 25—26 esztendő és idáig feljött, azt most megakasztani nem volna humánus dolog.

A vizsgák tekintetében igen nagy befolyása van az elnöklő személyének is. A mellett, hogy az elnök ellenőrzi a censor kérdezési módját s a jelölt általános készültségét, a képesítés fölötti eszmecsere és szavazás vezetése által irányt szabhat.

Daruváry igazságos szigora után még Vajkay energikus állásfoglalása egy időre megakasztotta a censor urak humanistikus törekvéseit, de soha sem honolt oly kirívó enyheség, mint az utóbbi időben.

Jelszó a vizsgáló bizottságokban az is, hogy a kik másodsor tesznek vizsgát, azok átbocsátandók, mert a törvény nem engedi meg a vizsga harmadszori ismétlését és ezzel az illető el volna zárva örökre az ügyvédi pályától.

Nem bocsátkozunk annak taglalásába, hogy helyes-e a törvény emez intézkedése.

De ha egyszer törvény, azt kijátszani semmikép sem szabad.

Igy azok, a kik csaknem semmit sem készülnek, praemiumban részesülnek azok fölött, a kik kitűnő készültséggel jelentkeznek a vizsgára, mert hat havi várakozás után — a mennyinek a két vizsga közt eltelni kell — pusztán az előző alaki qualifikatio alapján elnyeri a jelölt a diplomát, ha semmivel sem tud is többet, mint előző alkalommal.

Természetesen nem kívánunk mi végletes szigort, mint sehol, úgy az ügyvédi vizsgákon sem.

Azonban a jelenlegi rendszeren változtatni kell, mert e rendszer szem előtt téveszti, hogy a vizsgáló biztos bírói funkciót gyakorol, a bíró pedig *igazságot* tartozik szolgáltatni, még akkor is, ha az reá vagy másokra nézve pillanatnyilag kellemetlen.

x.

A volt urbéri telek és a járulékát képező osztatlan legelő- (erdő- vagy nádas-) illetőség közti kapcsolat magánjogi és telekkönyvi tekintetben.¹

A felsőbbirósági gyakorlat, a mennyire az idevonatkozólag gyéren közzétett határozatokból kivehető, az 1871: LIII. tcz. 56. §-ának eltérő magyarázata alapján a tartozéki elméletet követi és azt tartja, hogy az urbéri telek telekkönyvi állása a tartozékát képező, még egyénileg nem telekkönyvezett osztatlan legelőilletőségre is kihat. Így mondta ki a fenállott kir. Curia mint semmitőszék 1877 február 6-án 21840. sz. a. kelt határozatában (Döntvénytár r. f. XVII. köt. 15. sz.), hogy «a zsellértelekre nyert zálogjog kihat ugyanezen zsellértelek után kiosztott legelőilletőségre is». A feltételes tartozéki vélelem alapján áll a fenállott kir. Curia, mint legfőbb ítélőszéknek 1875 november hó 9-én 3684. szám alatt kelt határozata (Döntvénytár r. f. XV. köt. 52. szám), melylyel

¹ Az előbbi közl. l. az 1895. évi 51. számban.

a telekkönyvezett urbéri telek megvásárlója ellen a telek után kiadott osztatlan legelőilletőség tulajdonjoga iránt az urbéri telek eladója részéről támasztott keresetnek hely adott arra az esetre, ha a felperes az alperes által kínált főesküt leteszi arra, hogy az adásvételnél szó volt arról, miszerint a legelő tulajdonjoga alperesre ne menjen át. De mindazáltal a tartozéki elmélet teljes mellőzésére is van példa a fenállott kir. Curia mint legfőbb ítélőszék 1874 július hó 14-én 7039. sz. a. kelt határozatában (Dtár r. f. XVI. köt. 47. sz.), melylyel a felperes, ki a telekkönyvezett belsőség megvétele alapján az az után járó, még külön nem telekkönyvezett erdő- és legelőilletményt, mint a belsőség tartozékát tulajdonjogon követelte, azért utasított el, mert «ha valamely urbéri belsőség megvevője azt vitatja, hogy a belsőség után járó erdő- és legelőilletőség is tárgyát képezte az adásvételnek, ez állítást ő tartozik bizonyítani».

A volt urbéresek közös területeinek a telekkönyvi átalakítás és betétszerkesztés esetén miként leendő telekkönyvezése iránt az 1889. évi XXXVIII. tcz. 35. §. 6. pontja alapján 1889. évi 45041. I. M. sz. a. kiadott és fent már többször idézett szabályrendelet egynémely határozmányával azonban a tartozéki elméletet gyakorlatilag az addig elfogadott határon túl a legszélsőbb consequentiáig juttatta érvényre. E rendelet először mondotta ki általános szabályul, hogy a külön nem telekkönyvezett osztatlan legelőilletőség telekkönyvileg is a volt urbéri birtoknak tartozékául veendő; sőt kiterjesztette e szabályt odáig, hogy az osztatlan legelőilletőség, ha ugyanabban a községben levő bármely urbéri birtokkal együtt egy személynek tulajdonában van, rendszerint mint ez urbéri birtok kiegészítő része telekkönyvezendő.

A rendelet egyes intézkedéseinek hatása a következőkből állapítható meg:

A 4. §-ban elő van írva, hogy «az osztatlan illetőség ... rendszerint mint a volt urbéri birtokból álló telekkönyvi jószágtest kiegészítő része jegyzendő be még akkor is, mikor többé nem ahoz az urbéri birtokhoz tartozik, mely után a birtokszabályozás alkalmával kiosztatott, hanem másnak, de oly személynek vált tulajdonává, ki egyéb volt urbéri birtoknak a tulajdonosa». Ez a rendelkezés a helyszínelési szabályok és a 40101/1881. I. M. sz. szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös legelőre is szól. A rendelet 4—7. §-ainak szövegéből következőleg, az urbéri telek terhelt volta a telekkönyvi egyesítést ki nem zárja. A mint az előrebocsátott fejtegetések során kimutattatott, a helyszínelési szabályok vagy a 40101/1881. I. M. sz. szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös legelőből az egyes urbéri telek után járó osztatlan illetőségre az urbéri telek telekkönyvi állása a telekkönyvi jog értelmében ki nem hat; az sem szorul bizonyításra, hogy a hitelező, kinek követelése biztosítására az adós bizonyos zálogot lekötött, különös jogczim nélkül a zálogtárgy gyarapítását nem követelheti. E szerint a szóbanforgó esetekben, ha az osztatlan legelőilletőség telekkönyvileg avval az urbéri birtokkal egyesített is, mely után kiosztatott, a mennyiben ez terhelve van, az egyesítés által a jelzálogos hitelezők zálogfedezetük indokolatlan gyarapításával jogtalan előnyben részesülnek, a jelzálogtulajdonos pedig sérelmet szenved. A jelzálogos hitelezőknek ez a jogtalan kedvezményezése és a jelzálogtulajdonosnak sérelme fokozottabb mértékben és még az 1869. évi 2579. I. M. sz. szabályrendelet 7. §. g) pontja szerint telekkönyvezett közös legelőre nézve is beáll akkor, ha az osztatlan illetőség telekkönyvileg olyan terhelt urbéri telekkel egyesítettik, a mely után nem adatott ki, a melynek tartozékát vagy járulékát soha semmi tekintetben sem képezhetette.

Hogy az urbéri telek terhelt volta a telekkönyvi egyesítést a szóbanlevő rendelet értelmében ki nem zárja, kiteszik annak 5. §-ából, a mely a telekkönyvi egyesítés általános szabályával szemben a kivételeket megállapítja, de az urbéri

telek terhelt voltának esetét fel nem említi. Az 5. §. d) pontja ugyan a tehertételek különbözőségének a 7. §-ban felsorolt eseteit is a kivételek közé teszi; csak hogy a tehertételek különbözőségének esetei között a 7. §-ban — legalább kétségtelen módon kifejezve — nem fordul elő az az eset, midőn a zálogjog csupán a volt urbéri telket a reá eső osztatlan illetőség nélkül terheli, illet tehát a szabályrendelet fel nem tételez.

A rendelet 6. §. 1. pontja előírja, hogy átalakítás esetén az osztatlan illetőségre átvándó «azok a terhek, melyek arra a volt urbéri birtokra vannak bejegyezve, a mely után a legelő-, erdő- vagy nádasilletőség kiadott». Miután pedig e helyütt csupán a helyszínelési szabályok szerint telekkönyvezett közös területekről lehet szó, ez az átvitel a fent kifejtettek szerint jogilag indokolatlan és ezért az osztatlan illetőség tulajdonosára sérelmes.

A 6. §. 2. b) pontja a telekkönyvi átalakítás után fogatosítandó betétszerkesztés esetére rendeli, hogy az osztatlan illetőségre átvándó «az azon urbéri birtokra bejegyzett tehertételek, melynek az osztatlan illetőség a bejegyzéskor tartozékát képezte». A §. szerkezete arra mutat, hogy ez az 1869. évi 2579. I. M. sz. szabályrendelet hatályba lépte előtt fogatosított átalakításnál az 1854 július 23-iki I. M. rendelet 61. §. 3. pontja és az 1881. évi 40101. I. M. sz. szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös területekre is vonatkozik, a mely esetben a kérdéses átvitel a kifejtettek értelmében jogilag szintén indokolatlannak mutatkozik és ezért az osztatlan illetőség tulajdonosára nézve ezt is sérelmesnek kell tekinteni.

A volt urbéresek közös területeinek egyéni felosztása és a felosztás folytán keletkezett részletek telekkönyvezése iránt az 1889. évi XXXVIII. törvénycikk 35. §. 7. pontja alapján 1890. évi 20326. I. M. szám alatt kiadott szabályrendelet a részleges telekkönyvi átalakításról szóló 61. és 62. §§-ban úgy az urbéri telek és a közös területekből reá eső illetőség telekkönyvi egyesítése, mint az urbéri telek terheinek a közös területbeli illetőségre való átvitele tekintetében az 1889. évi 45041. I. M. sz. szabályrendelet határozmányait megfelelően fentartja.

Az 1889. évi 45041. és 1890. évi 20336. I. M. számú szabályrendeleteknek előadott határozmányai ismételtetnek és fentartatnak az 1893. évi 19665. I. M. sz. betétszerkesztési utasításnak 159. és 160. §§-ban, valamint a tényleges birtokosok tulajdonjogának telekjegyzőkönyvi bejegyzése és a telekjegyzőkönyvi bejegyzések helyesbitése iránti eljárásról azon évi 24366. I. M. sz. a. kiadott szabályrendelet 86. és 109. §-okban.

Igy történt azután, hogy a telekkönyvi betétek szerkesztése, a telekkönyv átalakítása vagy a telekkönyvnek a 24366/1893. I. M. sz. szabályrendelet szerinti helyesbitése alkalmával az urbéri birtokra zálogjogot nyert hitelezők a jelzálogtulajdonosoknak, illetve a közös területbeli osztatlan illetőség tulajdonosainak hátrányára jogtalan előnyben részesítették ott, hol a közös területek eddigelé a helyszínelési szabályok vagy a 40101/1881. I. M. sz. szabályrendelet szerint voltak telekkönyvezve, sőt a közös területeknek az 1869: 2579. I. M. sz. szabályrendelet 7. §. g) pontja szerint történt telekkönyvezése esetén is akkor, ha az osztatlan illetőség olyan urbéri birtokkal egyesített, a melynek járulékát soha nem képezte.

De valóban nagy számú és veszedelmes arányú sérelmek keletkeztek ez uton ott, hol a volt urbéresek a közös területeket bíróságon kívül régen felosztották, vagy a bíróság felosztott közös területeket a késlekedő hitelesítés előtt egyénileg birtokba vették és a felosztás folytán keletkezett részleteket sürűbben átruházások tárgyává tették. Az átruházások telekkönyvi keresztülvitele rendszerint lehetetlen volt azért, mert az előbbi osztatlan illetőség mint ilyen sem volt az

átruházó nevére telekkönyvezve. Az életben a közösből kiasztott részletet, mely időközben szántóvá, szőlővé vagy háztelekké is átalakított, az urbéri birtok részének többé senki sem tekintette; és mindennek dacára most, hogy sokszor évtizedek múlva a telekkönyv rendbehozatala és a tényleges állapot lehető telekkönyvi érvényesítése munkába vétetett, mindazokat a terheket, melyeket a volt urbéri birtokra annak egymást követő különböző tulajdonosai az idők hosszú folyamában létesítettek, az urbéri birtoktól rég elszakadt arra a (legelő-) részletre is át kellett vinni, melyet a telekkönyv az urbéri birtok alkatrészeként soha fel nem tüntetett, és ilyenek az életben sem a hitelező, sem az adós nem ismert.

A legjobban megvilágítja ezt a következő konkrét eset:

B. községben a tagosítás és legelőelkülönítés iránti eljárás még az 1858. év előtt indított meg, a jogerős birtokrendezési ítélet alapján a kiosztás tényleg az 1863/4. években, ennek hitelesítése azonban csak 1890. évben történt. A tényleges kiosztáskor — 1864. évben — a földesur és a község nevére (1854. évi július 23-iki igazságügyminiszteri rendelet 61. §. 1. pont.) telekkönyvezett közös legelőből 300 kat. holdat meghaladó terület egyholdas és még kisebb részletekben hasított ki és adatott a jogosultak birtokába. Ezek a legelőrészletek azóta folytonosan az urbéri telkektől különváltan képezték szabad adásvevés tárgyát; bírói árverés esetében sem mentek át az urbéri birtok árverési vevőjének tulajdonába; hagyatéki eljárás esetében a bíróság által telekkönyvön kívül adattak át az örökösöknek azzal, hogy majd a legelő telekkönyvezésénél az átadott részleteket neveikre vételessék fel.

E legelőrészleteket jobbára szegény emberek vették meg, kik azokat nevökre nem irathatták, mert az eladók sem voltak a telekkönyvben tulajdonosokként kitüntetve; de különben sem vehették volna igénybe a 2579/1869. I. M. számú szabályrendelet 7. §. b) pontjában körülírt feljegyzést, mert a kiosztási földkönyv hitelesítése hibájukon kívül 26 évig késett.

Midőn most *B.* község telekkönyve átalakítás alá vétetett, a 24366/1893. I. M. számú szabályrendelet 109. §. 1. pontja értelmében a legelőrészletekre át kellett vinni azoknak az urbéri telkeknek telekkönyvi terheit, melyek után a birtokrendezésnél kiosztattak, melyekkel azonban telekkönyvileg soha sem voltak egyesítve, és a melyektől a birtokrendezés — 1864. év — óta telekkönyvön kívül is elszakadtak.

Bonyolította a dolgot, hogy azok az urbéri birtokok, melyek után a legelőilletőségek kiosztattak, időközben 8—12 részre is feldaraboltattak, s e részek új tulajdonosaik által különbözőképpen terheltek, minélfogva e részek terheinek szabályszerű átvitelt végett a csekély legelőrészleteket, melyeket időközben háztelekké, szőlővé vagy szántóvá alakítottak át, megfelelő számú telekkönyvi jószágtestekre kellett bontani.

Ezek a körülmények a legelőrészletek tulajdonosait teljes tönkretétellel fenyegetik; mert az illető urbéri birtokok összes telekkönyvi terheinek átvitele után ez az átvitt jelzálogteher a legelőrészletek értékét sokszorosán felülmúlja és így vagy a jelzálogos hitelezők fogják e legelőrészleteket mások adósságai miatt elárvereztetni, vagy, a mennyiben a hitelezők az árveréstől egyelőre tartózkodnának is, azok az értéküket meghaladó jelzálogteher és a telekkönyvi szét-daraboltság miatt a forgalomból és hitelképességből teljesen kizárva maradnak.

Fent kimutattatott, hogy az 1889. évi 45041. I. M. számú szabályrendelet ama határozmányai, melyek az urbéri telek és a közös területbeli osztatlan illetőség telekkönyvi egyesítését, továbbá az urbéri telek telekkönyvi terheinek az utána a közösből járó osztatlan illetőségre való átvitelét előírják, a korábbi jogfejlődésből nem következnek, sőt részben avval

ellentétben állanak. Az 1889. évi XXXVIII. tcz. 35. §-ának 6. pontja, melynek alapján a kérdéses rendelet kibocsátott, a kifogásolt irányban utasítást nem tartalmaz. Az a közigazgatási érdek, hogy a mezőgazda legelőjét megtartsa, a rendelet által nem biztosított; mert a kérdéses telekkönyvi egyesítés a legelő külön elidegenítését nem gátolja; de, ha a rendelet a mezőgazda érdekét kívánná megővni, abba a következtetésbe is esnék, hogy azt a birtokát terhelő zálogjog indokolatlan kiterjesztésével sujtja. Sőt, miként *B.* község példája mutatja, a gyakorlati életben, melyet figyelmen kívül hagyni nem lehet, a rendelet kérdéses szabályai a legnagyobb méltánytalanságra és némely községek jelentékeny számú birtokosságának teljes tönkretételére vezethetnek. Tekintettel ezekre a körülményekre, valamint arra is, hogy az 1889. évi XXXVIII. tcz. 35. §-ának végbekezdése az igazságügyi kormányt az ugyanazon törvényszakasz egyes pontjai alapján kibocsátott rendeletek módosítására felhatalmazza, indokoltnak és czélszerűnek mutatkozott az 1889. évi 45041. I. M. szabályrendelet illető határozmányainak oly értelmű módosítása, hogy:

1. a helyszinelési szabályok vagy az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös területből járó osztatlan illetőség akkor se telekkönyveztesék az urbéri telek kiegészítő részeként, ha az urbéri telek terhelve van;

2. az 1869. évi 2579. I. M. számú szabályrendelet 7. §. g) pontja szerint telekkönyvezett közös területből járó osztatlan illetőség más urbéri birtokkal, mint a mely után kiosztott, egy telekkönyvi jószágtestté csak akkor egyesíttessék, ha az egyesítendő ingatlanok teherlapi bejegyzései ezt nem gátolják;

3. a helyszinelési szabályok vagy az 1881. évi 40101. I. M. számú szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös területből járó osztatlan illetőségre annak az urbéri birtoknak terhei, mely után kiosztott, át ne vitessenek.

Ily módosítások az osztatlan illetőségek tulajdonosainak kiemelt minden sérelmét elhárítanák. A jelzálogos hitelezők pedig, ha a módosított telekkönyvezés által jogaikat sértve vélnék, még mindig igénybe vehetnék az 1886: XXIX. tcz. 58. §. 3. pontjában engedett felszólalási jogot és ügyüket a bíróság eldöntése alá bocsáthatnák; míg e jogorvoslat az eddigi eljárás mellett az osztatlan illetőségek tulajdonosai által az okból sem vehető igénybe, mert ők rendszerint nem «előbb nyert nyilvánkönyvi jogaik»-ban (1886: XXIX. tcz. 58. §. 3. pont) sértettek meg.

Az igazságügyi kormány tehát a telekkönyvi jogrendszer értelmében és a gyakorlati jogélet szükségleteinek megfelelően járt el akkor, midőn f. é. november hó 22-én 51407. I. M. szám alatt kiadott rendeletével a 45041/1889. I. M. számú szabályrendeletnek 6. §-át hatályon kívül helyezte és azt egy megfelelő új szakasszal pótolta. Ennek a rendeletnek a lényege abban áll, hogy a helyszinelési szabályok vagy a 40101/1881. I. M. számú szabályrendelet szerint telekkönyvezett közös területekből az egyes urbéri telkek után járó osztatlan illetőségekre betétszerkesztés, telekkönyvi átalakítás vagy telekkönyvi helyesbítés (1892. évi XXIX. tcz. 2. §. 1. a) pont) esetében nem kell és nem szabad átvinni azokat a terheket, melyek az urbéri telkekre az ezeket tartalmazó telekjegyzőkönyvekben bejegyezve vannak.

Igaz ugyan, hogy evvel a fent szükségesnek jelölt módosítások közül csak egy eszközöltetett, és hogy a 45041/1889. I. M. számú szabályrendelet 4., 5. és 7. §§. kifejezetten nem érintetvén, az urbéri telkek terhelte volta az osztatlan legelőilletőségnél vele leendő telekkönyvi egyesítését akkor sem fogja gátolni, ha a közös legelő a helyszinelési szabályok vagy a 40101/1881. I. M. számú szabályrendelet szerint volt telekkönyvezve, vagy ha a közös legelő a 2579/1869. I. M. számú szabályrendelet 7. [g) pontja szerint volt

telekkönyvezve, de az osztatlan legelőilletőség olyan urbéri birtokkal találkozunk egy kézben, melyikhez soha nem tartozott. Ámde kétségtelen, hogy a tett módosítás a legsürgősebb és a legszükségesebb volt, s hogy az a legkiáltóbb anomaliákat megszünteti. Ellenben az osztatlan legelőilletőségnek a terhelt urbéri birtokkal való telekkönyvi egyesítése mellett azt a — bár érdemleg nem elegendő — érvet is felhozhatni, hogy az urbéri telekre bejegyzett jelzálogjognak kiterjesztése a vele egyesítendő osztatlan legelőilletőségre rendszerint azért nem sérelmes, mert a jelzálogtulajdonos többnyire személyes adós is, vagy mert az urbéri birtok számos esetben az osztatlan legelőilletőség nélkül is fedezi a jelzálogos követeléseket.

Egyébiránt, miután a 45041/1889. I. M. számú szabályrendeletbe beillesztett új 6. §-ban kétségtelen módon ki van mondva, hogy az urbéri birtoknak telekkönyvi terhe a vele egy telekkönyvi jószágtestté nem egyesített osztatlan legelőilletőségre ki nem terjed, az idézett 45041/1889. I. M. számú szabályrendelet 7. §. b) pontja alatt foglalt az az eset: «mikor a tulajdonos volt urbéri birtoka s a közösből járó osztatlan illetősége különbözően vannak terhelve» — fenforgónak vehető akkor is, midőn csak az urbéri birtok van terhelve, az osztatlan illetőség pedig tehermentes. A 7. §. b) pontjának ily értelmezésénél az 5. §. d) pontja alapján aztán az osztatlan legelőilletőség mindannyiszor külön telekkönyvi jószágtestként veendő fel, valahányszor az illető urbéri telek, melylyel különben ez a legelőilletőség telekkönyvileg egyesítendő lenne, terhelve van. A rendelet 4., 5. és 7. §-ának ily értelmű alkalmazása annál kevésbé adhatna okot aggodalomra, mert annak, ki az ez értelemben eszközölt telekkönyvezés által magát nyilvánkönyvi jogaiban sértve találná, felszólalással lehetne élnie.

Dr. Dévai Ignác
budapesti kir. tszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házasság érvénytelenítése és felbontása korábbi jogszabályok alapján.

A jogi ügyletek érvényessége rendszerint ama jogi szabályok alapján döntendő el, a melyek azok megkötésének idején és helyén érvényben voltak.

I. Ez a magánjogi elv a házasság érvényessége tekintetében házassági jogunkban a kötés alaki érvénytelenítési okaira nézve feltétlenül, az anyagi érvénytelenítési okokra nézve pedig oly megszorítással érvényesül, hogy a korábbi jogszabályok alapján, házassági jogunkban el nem ismert érvénytelenítő ok miatt, az 1895. évi október 1. előtt kötött házasság csak akkor támadható meg, ha a korábbi jogszabályok uralma alatt az érvénytelenítő ok felmentés által elhárítható nem volt. (Házassági jog 138. §.)

Az érvénytelenítő oknak tehát vagy olyannak kell lenni, melyet házassági jogunk is elismer, vagy pedig olyannak, mely alul felmentés nem lehetett.

Házassági jogunk mindazokat az érvénytelenítő okokat, melyeket a régi jogi szabályokból át nem vett és mindazokat, melyek hatályba lépte előtt (1895 október 1.) felmentéssel elháríthatók voltak, eltörölte.

Mindazok a házasságok, melyek felmentéssel elhárítható, de el nem hárított akadály mellett kötöttek és az elhárítás elmulasztása miatt érvényesség tekintetében megtámadhatók lettek volna, most már megtámadhatlanok, tehát házassági jogunk ezekre nézve általános felmentés jogi hatályával bír; mert az eredetileg hiányzott felmentés szükségtelenségét mondotta ki.

Hogy már most megállapíthassuk, mennyiben maradtak

a régi szabályok, vagyis az érvényben volt partikuláris egyházi jogok érvényben, foglalkoznunk kell ama házassági jogoknak az anyagi érvénytelenítő okokat megállapító rendelkezéseivel, melyekből kitűnik, hogy:

a) a katolikus egyházi jog szerint felmentésnek nincs helye:

a) fel- és lemenő (egyenes ágbeli) vérrokonok és testvérek között (Házassági jog 11. §. a) és b));

b) elsőfoku felmenő és lemenő sógorságban álló személyek között (Házassági jog 11. §. d));

c) fenálló házassági köteléknél (Házassági jog 12. §.);

d) az ártatlan házastárs meggyilkolásával súlyosított házasságtörés esetén (Házassági jog 13. §.);

e) keresztény és nem keresztény között;

f) midőn az érvénytelenítés kizárólag az egyik házasság akaratától függ. (Kényszer, tévedés. Házassági jog 53., 54., 55. §§.)

A magyarországi protestánsoknál érvényben volt házassági nyiltparancs 10., 11., 13., 15., 19. és 25—27. §-aiban felmentés által el nem hárítható érvénytelenítési okok gyanánt ugyanazon okok állapítvák meg, melyek a katolikus egyházjogban ilyenekül ismertetnek és ezek tekintetében a görög-keletiek, az erdélyi reformátusok és az unitáriusok egyházi joga is megegyező.

Az izraelitáknál pedig oly érvénytelenítő ok, mely az állam törvényeiben nincs meg, elő nem fordulhat egyrészt azért, mert a Mózes talmudi jog egyik alaptétele, hogy az országos törvények, valamint a törvényes rendeletek megtartása az izraelitára nézve vallási kötelesség (Dr. Süsz: Zsidó házassági jog 5. és 6. lap), másrészt pedig azért, mert a Mózes-talmudi házassági jog szerint vallási hatóság általi felmentés nincs. (Dr. Süsz: Zsidó házassági jog 49. lap.)

Az előadottak bizonyítják, hogy oly anyagi érvénytelenítő ok, melyet a jelenlegi házassági jog ilyenül el nem ismer és mely alul felmentésnek helye nem volt, az előbb érvényben volt házassági jogokban csak egy van, az t. i., mely szerint keresztény és nem keresztény érvényes házasságot nem köthetett.

Az izraeliták álláspontjáról ez az érvénytelenítő ok sem állott fen, mert hitelveik a keresztény és izraelita között kötött házasságot érvényesnek ismerik el.

Az I. Napoleon által 1807-ben összehívott Sanhedrin azon kérdésre, vajon zsidók és keresztények között, vallási szempontból létesülhet-e érvényes házasság? következőleg válaszolt: «La grande Sanhedrin declare en outre, que les mariages entre israelites et chretiens, contractés conformément aux lois du code civil, sont obligatoires et valable civilement, et que bien qu'ils ne sont pas susceptibles d'être revêtus des formes religieuses, ils n'entraîneront aucun anathème.» (Zsidók és keresztények között a házasságok, melyeket a polgári törvények szerint kötnek, polgárilag érvényesek és kötelezők és ámbár nem ruháztatnak fel vallási formával, nem kárhoztathatók.)

1844-ben a braunschweigi rabbi-gyűlés is úgy nyilatkozott, hogy a házasságok zsidók és keresztények között érvényesek. (Dr. Süsz: Zsidó házassági jog. 23. lap.)

Ha tehát a magyar házassági jognak életbe lépte előtt kötött házasságok érvénytelenségének kérdése az anyagi érvénytelenítő okok szempontjából döntendő el, akkor is csak azok az érvénytelenítő okok hozhatók fel, melyeket házassági jogunk is ilyeneknek elfogadott és ezekhez csupán még a vallás különbségen alapuló felmentéssel el nem hárítható érvénytelenítő ok járul.

Más szempont alá esnek az alaki érvénytelenítő okok, melyek a kötési formára vonatkoznak.

Házassági jogunk hatályba lépte előtt házasságot csak az egyházi szabályok értelmében lehetett kötni; az érvényesség szempontjából tehát az előbbi jogszabályoknak a házasság megkötésére vonatkozó alaki rendelkezései a jelen-

legi törvény hatálybaléptéig kötött összes házasságokra irányadók.

Az 1895 október 1-ig kötött házasságokra nézve tehát a kötési forma tekintetében irányadó:

1. Katholikusoknál a tridenti forma, mely szerint a házasságot a házastársak illetékes plébánosa előtt két tanu jelenlétében kötik meg. Ha a felek lakóhelye különböző, a menyasszony plébánosa az illetékes (ubi sponsa, ibi copula); a plébános az esketést más papra is bízhatja. (Concilium Tridentinum Sess. XXIV. Decretum de reformatione matrimonii 1.)

2. A görög-keletiekénél: a pap egyházi áldása két tanu jelenlétében. (Kormcaja Kniga II. 50.)

3. A protestánsoknál: keresztény pap és két tanu jelenléte. (József-féle patens 29. §.; az erdélyi reformátusok és a szász Eheordnung rendelkezései is e tekintetben egészen megegyeznek.)

4. Az unitáriusoknál: a megesküvés. (Unitárius egyházi törvény 58. §.)

5. A magyarországi zsidóknál az 1863-iki udvari cancellariai rendelet 14. §-a, az erdélyi és fumei zsidóknál az osztr. polg. törvénykönyv 129. §-a veendő figyelembe, melyek egész általánosságban csak annyit mondanak, hogy a törvényes rendszabályok megtartása nélkül kötött zsidó házasság érvénytelen. A törvényes forma az udvari rendelet 12. §-a értelmében rabbi és két tanu jelenléte. A lakóhely szerint illetékes rabbi más rabbit is megbízhat a házasságkötésnél való közreműködésre.

Hogy a kötési forma az illető egyház törvényeinek megfelelő, ezt a házassági anyakönyvbe történt bejegyzés, ennek elmulasztása esetén más bizonyító eszköz is tanúsíthatja és csak az egyház törvényeinek be nem tartása miatt lehet az itt megjelölt házasságokat érvényteleníteni.

II. A házasság felbontásánál a visszaható erő akként érvényesül, hogy a mostani törvény életbelépte előtt létrejött tények alapján is felbontható a házasság, ha 1-ször a bontó okul szolgáló tény a jelenlegi törvény értelmében is bontó okra alapot szolgáltat; 2-szor ezen tény alapján az előbbi jogszabályok értelmében legalább egyik félre felbontásnak vagy elválásztásnak lett volna helye (Házassági jog 139. §.); és 3-szor, ha a bontó kereset a jelenlegi törvényben meghatározott elévülési időn belül megindított. (Házassági jog 145. §.)

Megindítható-e a kereset, ezt a mostani okoknak az előbbi jogszabályok által elfogadott bontó, illetőleg váló okokkal való összehasonlítása után dönthetjük el.

A katolikus egyházi jog álláspontja a felbontás kérdésében intransigens, de az ágytól és asztaltól való elválásztásnak mindig helye van, ha az életközösség folytatása az egyik vagy másik félre erkölcsi vagy anyagi veszéllyel jár,¹ a mi oly tág keret, hogy abba a jelenlegi bontó okok mindegyike elfér.

Ugyanezen eredményt mutatják a görög-keletiek, a protestánsok, az unitáriusok és az izraeliták jogszabályaiban foglalt bontó, illetőleg váló okok. Nevezetesen az engesztelhetetlen gyűlölség a görög-keletiekénél, a protestánsoknál és az unitáriusoknál bontó, a kölcsönös beleegyezés a görög-keletiekénél váló, az izraelitáknál bontó ok volt. Akár az engesztelhetetlen gyűlölséget, akár a beleegyezést tekintjük, lehetetlen meg nem győződnünk, hogy az előbbi jogszabályok alapján a házasság felbontása, de különösen az ágytól és asztaltól való elválásztás sokkal enyhébb feltételekhez volt kötve, mint a jelenlegi házassági jogban.² Bizvást kimondhatjuk tehát, hogy a jelenlegi házassági jog bontó okainak

alapul szolgálható tények mindegyike alapot adhatott arra, hogy a régi jogszabályok alapján ily tények miatt legalább az ágytól és asztaltól való elválásztás kimondatott volna.

Ha pedig a bontó kereset feltétele ily esetekben az, hogy a felhozott tény úgy a régi, mint pedig a jelenlegi jogszabályok alá vonható bontó, illetőleg váló ok legyen, ha a régibb jogszabályok enyhébb álláspontja az, hogy a jelenlegi bontó okok azok szerint is bontó, illetőleg váló okok: akkor kétségtelen, hogy a házassági jog életbe lépte előtt létrejött tények alapján csak akkor lehet bontó keresetet indítani, ha eme tények a jelenlegi törvény szerint bontó okra alapot nyújthatnak. A régi jogszabályokat ily esetekben vizsgálni nem is szükséges, mert hisz a mostani okoknak alapul szolgáló tények ezelőtt is alkalmasak voltak a házasság felbontásának, esetleg az ágytól és asztaltól való elválásztásának előidézésére.

A régi jogszabályok a bontó vagy váló kereset megindítását határidőhöz nem kötötték, de mert a mostani törvény a hatálya alatt létesülő bontó okok miatt csak záros határidő alatt engedi meg a kereset megindítását, a multban létrejött tényeket sem mérlegelheti enyhébben, miért is azokra is kiterjeszti az elévülést, mely ezekben az esetekben a törvény hatályba lépte napján kezdődik.

III. Végül, habár szorosan véve nem is tartoznék ide, hasonrszerűségénél fogva mégis legcélszerűbbnek tartom itt megemlíteni a honosítottaknak a magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tényeket, melyek a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy váló okok. A házasság ama tények alapján is felbontható, ha azok házassági jogunk szerint is a bontó ok megállapítására alkalmasak.

Továbbá ily állampolgároknak előbbi joguk szerint ágytól és asztaltól történt elválásztása felbontássá változtatható át, ha az elválásztás oly tény alapján történt, mely házassági jogunk szerint is bontó okra alapot nyújthat. (Házassági jog 115. §.)

Következménye ez annak, hogy a honosított a honosítás napjától kezdve mind a jogok, mind a köteleességek tekintetében új hazája törvényeit kell alkalmazni. De kérdés: mily idő alatt kérheti a honosított a korábbi joga szerint bontó okul vehető tény alapján a házasság felbontását?

Házassági jogunk e kérdést meg nem oldja.

Minthogy a honosított állampolgárra új hazája törvényei csak azon naptól kezdve irányadók, melyen az állampolgári esküt letette: ennél fogva rá nézve az elévülési idő e nap előtt nem kezdődhet, de hosszabb sem lehet, mint a mennyi az más állampolgárnál, tehát e naptól kell azt már azért is számítani, mert más napot okszerűen megjelölni nem lehet.

A honosítottak korábbi joga szerint hozott elválásztó ítélet alapján pedig a felbontás kérelmezése határidőhöz kötve nincsen.

Ezek az ítéletek éppen olyan természetűek, mint az előbbi jogi szabályok uralma alatt hozott ágytól és asztaltól elválásztó ítéletek és az ugyanazon időben hozott oly ítéletek, melyek a házasságot csak az egyik házasságra nézve bontották fel.

Amazoknál az elválásztó ítélet bontó ítéletté változtatható át, emezeknél pedig a bontó ítélet hatálya a másik házasságra is kiterjeszthető. (Házassági jog 144. és 142. §§.)

Tekintettel pedig arra, hogy e jognak bármely időben való érvényesítése a már elvált házastársnak jogi hátrányt soha sem okozhat, annak elévülés által való korlátozása indokolt sem lenne.

Minden más, itt nem említett vonatkozásban, a korábbi jogszabályok a házasság érvényességére vagy felbontására befolyást nem gyakorolhatnak.

Tóth Gáspár.

törvényben foglalt bontó okokat és szintén abban a véleményben van, hogy annak alapján a házasság felbontása a multtal szemben meg van nehezítve.

¹ Hogy a szentszékek az elválásokat nem veszik szigorúan, bizonyítja az esztergomi szentszék 1884. évi 645. sz. ítélete, melyben az ideiglenes elválásztást «alperes elzárkózottsága és hidegsége» miatt kimondotta. Sztchlo. A házassági elválás joga. 20. és 21. lap.

² Sztchlo: A Jogi Közl. 1894. évi 2. számának 11., 12. és 13. lapjain ismerteti és bírálja az akkor még javaslat alakjában levő mostani

A rablás fogalmához.

Mózes László ur a *Jogt. Közl.* m. é. 48. számában azt a kérdést veti fel, rablásnak lehet-e minősíteni azt az esetet, midőn a tettes egy *alvó* személy ellen alkalmaz erőszakot a megszerezni szándékolt idegen ingó tárgy elvétele végett s bebizonyítani igyekszik, hogy ily esetben nincs rablás, hanem «legrosszabb esetben is» csak anyagi halmazat a lopás és testi sértés közt.

Az eset megoldása, a rablás fogalmának helyes felfogása és az itt alkalmazott erőszakoskodás lényegének tisztázása alapján eszközölhető. Nem habozom kijelenteni, hogy e kérdésben, épen az általa felhozott indokok alapján, nem értek egyet Mózes László urral s az esetet határozottan rablásnak tekintem.

Czikkiró ur szerint a rablás constitutív elemét képező erőszaknak olyannak kell lennie, mely a megtámadott személy ellenállási akaratának megtörésére s legyőzésére van irányozva, tehát ellenállási akaratot és képességet tételez fel a sértett részéről. Alvó emberrel, vagyis öntudatlan állapotban levő személylyel szemben ezen okból rablás nem lenne elkövethető. A rablás fogalmának beható átgondolása meggyőz bennünket e felfogás téves voltáról. A rablás büntette ugyanis egy törvényes egységet képez Btvünkben, mely a személy elleni erőszak, illetve veszélyes fenyegetés és a lopás büntetendő cselekményeiből van összetéve, vagyis az u. n. *összetett büntett*. A törvényhozó csupán azért vette fel egységnek ezt az esetet, mert e kettős jogsértés gyakran jön elő együtt s annak elkövetését a közfelfogás is sajátos elnevezéssel jelöli meg s megkülönbözteti úgy az erőszakoskodástól, mint a lopástól, nem akarja tehát a bíróságot azzal terhelni, hogy ily gyakran előforduló esetben a halmazat nehézkes szabályaival kelljen bajlódnia s ennél fogva a két jogsértést egy büntetendő cselekménynyé olvasztja.

Ha tehát a rablásnak, mint összetett büntettnak lényegét meg akarjuk ismerni, a két megkülönböztethető cselekvést, t. i. a személy elleni erőszakot s az idegen ingó dolog elvételét külön kell megvizsgálnunk, miben állanak azok. Ezuttal csak az első cselekvés, az erőszak, képezi a vita tárgyát.

A rablás fogalmához szükséges erőszak látszólag ugyan csak eszköz-cselekvésnek tűnik fel, mert a tettes a lopás elkövetése *végett* alkalmazza az erőszakot vagy fenyegetést s így értelmezve az erőszakot, helyesnek kellene elfogadnunk czikkiró ur azon állítását, hogy a hol ellenállás nem volt a megtámadott részéről, vagy a hol nem is lehet, a mi a felmerült esetben épen áll, t. i. a megtámadott aludt, ott nincs rablás, miután az erőszak alkalmazására a dolog elvétele *végett* nem volt szükség, vagyis az erőszak itt *nem volt eszköz-cselekvés*, hanem az önállóan bírálendő el. A rablás lényege azonban nem kívánja meg feltétlenül, hogy az erőszak egyenesen a sérteni szándékolt ellenállásának leküzdésére alkalmaztassék. Bizonyítja ezt az, hogy a törvény nem kívánja, hogy az erőszak épen az ellen alkalmaztassék, a kitől az ingó dolgot el akarjuk venni, hanem rablást lát ott is, a hol az erőszak «más jelenlevő» ellen használtatott. A törvény tehát nem az ellenállás leküzdésére használt erőszakot, hanem magát az erőszakot objective akarja itt büntetni, melyet a tettes azért alkalmaz, hogy a tervbe vett lopási cselekmény végrehajtását megkönnyítse. Nemcsak a tényleges, de a *várható* ellenállás elhárítása végett igénybe vett erőszak is megállapítja a rablás fogalmát. Jelen esetben például kétségtelen, hogy a tettes azért ütötte föbe az alvó asszonyt, mert biztosra vehette, hogy felébredve nem fogja önként odaadni neki batyuját, ő tehát nemcsak a már létező öntudatlan állapotot használta fel, hanem ő maga cselekedett úgy, hogy a kirabolni szándékolt asszony védekezésére, ellenállásra képtelen legyen s ennél fogva az általa elkövetett

erőszak mégis csak a lopás kivitele végett alkalmaztatott. — Részemről azonban nem tekintem a rablásnál alkalmazott erőszakot pusztán eszköz-cselekvésnek, habár a gyakorlatban rendesen annak tűnik fel és úgy szoktuk nevezni, de épen az összetett büntett fogalmának megfelelőleg annak önállóságát bizonyos mértékig el kell ismernünk. A törvény 349. §-a ugyanis maga felemlíti, hogy ha a rabló szándékos emberölést, annak kísérletét, vagy súlyos testi sértést követett el az erőszak közben, ez esetben sem létesül halmazat, hanem a rablás törvényes egysége állapítandó meg. Ha az erőszak még nem ment idáig, tehát például csak könnyű testi sértést okozott, önként értendő, hogy ez sem kerül külön elbírálás alá, hanem az erőszakban, melyet a rabló alkalmazott, benne foglaltatik. Ez önállóság azonban csak úgy értendő, hogy nem okvetlenül szükséges épen az erőszakot használni fel az elvitel foganatosításához, hanem rablás forog fen akkor is, ha a tettes az udvaron föbe üti a gazdát és aztán bemegy a házba s onnan elvisz valamit. A két önálló cselekvés itt egészen világos és a rablás mégis kétségtelenül fenforog.

A Mózes László ur által felhozott esetben is ez áll. A tettes föbe ütötte az alvó asszonyt s aztán elvette batyuját, ezzel két oly tevékenységet fejtett ki, melyek közül az egyike a súlyos testi sértés, a másik a lopás tényálladékát constituálná, ha egymástól függetlenül hajtott volna végre azokat. Miután azonban a két cselekvést azon egységes szándék foglalja össze, hogy a tettes egy idegen dolgot mindenáron birtokába akar keríteni, tehát a szó valódi értelmében rabolni, és ezt végre is hajtja, nincsen semmi elfogadható ok arra nézve, hogy a tettest felmentsük a rablás súlyos büntetése alól s az eljáró kir. törvényszék ítéletét perhorreskáljuk.

A Btk. 232. §-ából vett analogia, illetve az ottani megkülönböztetésből a contrario vont azon következtetés, hogy a 232. §-nál a törvény kifejezetten említi, hogy a valakin öntudatlan állapotában elkövetett erőszak is megállapítja az erőszakos nemi közösülést, a 344. §-nál pedig ily distinctiót nem tévén a törvény, ebből az következik, hogy az öntudatlan állapotban levő személytől való erőszakos elvétel nem képez rablást, nézetem szerint szintén nem elég érv a rablás mellőzésére. Vajon ha egy gyermekben, vagy örültön, a kik szintén nem bírnak beszámítási képességgel, követi el a tettes ezt az erőszakot s azoktól veszi el a dolgot, akkor sem lett volna rablás? Azt hiszem, igen. Igaz, hogy a 346. §. nem említi az öntudatlan állapot *felhasználását*, csak annak *előidézését* tekinti a rabláshoz elegendő erőszaknak, de a törvény ezen hallgatásából nem lehet azt következtetni, hogy az öntudatlan állapotban levő személy bántalmazása, miután ez épen a bekövetkező ellenállás elhárítására történik, tehát a meglevő öntudatlan és védelemre képtelen állapot szándékosan előidézett folytatásának a létesítése, nem képezne szintén oly erőszakot, mely a rablás fogalmához megkívánatik. A törvény sehol nem említi egy szóval sem, hogy a megtámadott személy ellenállását kell a tettesnek legyőznie s épen, mert kétség sem forog fen, hogy a csel által előidézett öntudatlan állapotban elkövetett lopás szintén rablást képez, a 346. §. szerint, ebből következik az is, hogy az *erőszakos meghosszabbítása* az öntudatlan állapotnak, szintén oly cselekvés, mely a rablás tényálladékába igen is beilleszthető.

Rabulistikának sem egyik, sem másik megoldás nem nevezhető. A törvény helyes értelmét akarjuk mindketten felderíteni, de azt hiszem, az előadottak alapján úgy a felmerült konkrét esetben helyesen lett a rablás megállapítva, mint általában elv gyanánt mondható a rablás fogalmára nézve, hogy az öntudatlan állapotban levő személyen elkövetett erőszak s az elvételi cselekvés együtt elegendők a rablás tényálladékához. Lehet, hogy a tettes csekélyebb fizikai erőt

fejtett ki így, mintha egy védekező embert kellett volna levernie, de a rablási szándék, valamint a kettős tevékenység és eredmény kétségtelenül fenforogván, azt hiszem indokolatlan kedvezmény lenne itt a tettest egyszerűen a testi sértés és lopás halmazatában marasztalni.

Dr. Finkey Ferencz.

A sommás eljárás köréből.

(1893. évi XVIII. tcz. 27. §. 4. p., 3., 37., 130. §§.)

A pozsonyi kir. ítélő tábla 1895. évi D. 33. sz. a. mindkét alsóbíróságnak ítéletét hivatalból feloldja és a peres eljárást megszünteti, felperest összes perköltségben marasztalja, ellenben a felperesi képviselőnek munkadíjat és kiadást meg nem állapít.

Indokok: Felperes az alpereseket nem saját személyükben, hanem mint a néh. Csiba Endrének örökösait vontatta perbe, nevezetesen a kereseti 500 frt erejéig az alpereseket nem saját személyükben, hanem még a néh. Csiba Endre nevén levő ingatlanra vezetendő végrehajtás terhe mellett kérte elmarasztaltatni.

Ilyen körülmények között és minthogy a pernek adatai szerint a néh. Csiba Endrének hagyatéka az örökösök részére bíróságra átadva még nincs, a jelen per valamennyi alperesre nézve csak egységesen dönthető el, és a jelen per érdemi elbírálására szükséges, hogy néh. Csiba Endrének valamennyi ismert örököse és a netán ismeretlen örökösök részére kirendelendő ügygondnok perben álljanak.

Felperes perbe is vontatta az előtte ismert valamennyi örökösöt és felperes kérelmére a netán ismeretlen örökösök részére dr. Z. N. ügyvéd személyében ügygondnok ki is rendeltetett.

Felperes ismert örökös gyanánt nevezte meg Gálfi Julit, Zsófiát, Károlyt és Jánost is, és ezeket Gálfi Gábor utján vontatta perbe, azt állítván, hogy ezek gondnokság alá vannak helyezve és hogy ezeknek gondnoka Gálfi Gábor; azonban felperes sem a gondnokság alá helyezésnek, sem a gondnok kinevezésének megtörténtét nem igazolta, illetve ezt a hiányt a felebbezési vagy felülvizsgálati eljárás során önként nem pótolta.

Ekként a jelen perben az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §. 4. pontja szerint hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény forog fen, a mely miatt az idézett tcz. 166. §. szerint már a felebbezési bíróság tartozott volna az elsőbíróságnak ítéletét hivatalból feloldani és a peres eljárást megszüntetni.

Ezeknél fogva és minthogy a felebbezési eljárás során a jelzett pergátló körülmény elosztatása céljából külön felhívásnak helye nincsen, az idézett tcz. 185. §. b) pontja és 204. §. alapján mindkét alsóbíróságnak ítéletét hivatalból fel kellett oldani, a peres eljárást megszüntetni és felperest a II. III. r. alperes költségeiben elmarasztalni.

A felperesi képviselő részére munkadíj és kiadás azért nem állapított meg, mert a merőben célra nem vezethető eljárásért az ügyvéd felétől semmit sem követelhet.

II. A kir. ítélő tábla határozatában előadott tényállást azzal kell kiegészíteni, hogy a gondnok a per tárgyalásához meg nem jelent, a megjelent többi alperes sem a tárgyalások alkalmával, sem a felülvizsgálati kérelemben nem kifogásolták és panaszolták azt, hogy társaik gondnokság alatt nem állanak s gondnokuk nem az annak megnevezett személy. Szóval a bíróságok előtt a gondnoksági kérdést sem az alperesek, sem a bíróságok szóvá nem tették, s az csak annyiban volt érintve, hogy a gondnokság alá helyezést s a gondnoki minőséget felperes keresetének előadásakor szóval állította, a nélkül, hogy ezen állításra bárki is reflektált volna, s hogy az alsóbíróságok az ítéletben, illetve az indokolásban ezen felperesi állítások valóságáról megemlékeztek volna.

Vizsgálva a tábla feloldó végzését, kitűnik belőle, hogy a tábla a 27. §. 4. pontjában megállapított pergátló körü-

ményt kétségtelenül fenállónak találja, azaz nem fogadja el a felperes azon állítását, hogy néhány alperes gondnokság alatt áll s azok gondnoka az ilyenül megnevezett egyén, továbbá azt állapítja meg, hogy a gondnoki minőség nincsen igazolva. Arról, hogy miért nem való a felperes állítása, és miért nincs igazolva a gondnoki minőség, tehát ép az a döntő körülmény, hogy miért is forog fen az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §. 4. pontjában jelzett pergátló körülmény, a táblai végzés mélyen hallgat. Pedig ez az ugrópont. Azzal szemközt, hogy a törvényes képviselőnek mellőzése s igazolatlansága a felperes előadásából ki nem tűnik, s erre maga a tárgyalás ki nem terjedt, a kir. tábla azon felfogására lehet következtetni, hogy a felperes már a keresetlevélben, még pedig okiratilag tartozott volna igazolni úgy a gondnokság alá helyezést, mint a gondnoki minőséget. Ámde ez nem áll, mert felperes a keresetlevélben igazolni nem tartozik semmit, az okirati igazolást pedig nem írja elő a törvény, ha csak nem annak 40. §-a, mely azonban itt helyt azért nem foghatott, mert az csak akkor alkalmazandó, ha a bizonyítási eljárás általában és pedig tüzetesen megjelölt körülményre el van rendelve, a jelen esetben pedig elrendelve nem lett az, hogy a gondnokság alá helyezés s a gondnoki minőség igazoltassék. De nem áll a tábla felfogása azért sem, mert a 27. §. 4. pontja nem mondja, hogy hol igazoltassék a gondnoki minőség, de azt sem mondja, hogy miképen. Ebből és ellentétes jogszabály hiányából az következik, hogy bármikor és egyébként is (pl. a gondnoksági iratokkal való hivatkozással is) igazolhatók a jelzett körülmények.

Kétségtelen tehát, hogy felperes a keresetben nem tartozott a szóban forgó akadály hiányát igazolni. Kérdés, vajon tartozott-e azt igazolni a kérdéses per folyamán? Nézetem szerint nem, mert ez irányban tett szóbeli állítását alperesek meg nem tagadták, az I. és II. bíróság pedig kétségbe nem vontatta s mert ily módon felperesnek igazolásra, bizonyításra sem oka, sem alkalmat nem volt, s végül mert a ténykérdésnek ellenkezője ily körülmények közt sem nem vélelmezhető, sem meg nem állapítható, már pedig az, áll-e valaki gondnokság alatt s annak ki a gondnoka, kétségtelenül ténykérdés, s adott körülmények közt nem is igazolandó.

Kellő alap nélkül állapította meg tehát a kir. tábla azt, hogy nincs igazolva sem a gondnokság alá helyezés, sem a gondnoki minőség. Ily körülmények közt pedig azt kimondani, hogy a felperesi képviselő merőben céltalan eljárást provokált s azért neki még felével szemközt sem járnak díjak és költségek, nézetem szerint legalább is méltánytalanság.

III. De nemcsak kellő alap nélkül, de hatáskörén túl állapította meg a kir. tábla azt, hogy nincs igazolva sem a gondnokság alá helyezés, sem a gondnoki minőség;

mert ez tények és bizonyítékok kérdése, e tekintetben pedig rá nézve csak a felebbezési bíróság által megállapított tényállás az irányadó. Minthogy pedig a felebbezési bíróság ítélete azt, hogy a törvényes képviselő mellőzve van, vagy az igazolva nincsen, meg nem állapította, — ezt a kir. tábla meg sem állapíthatta, — kivéve azt az esetet, ha ezek a pergátló körülmények a per adataiból kétségtelen módon kitűnnének, pedig ily módon ki nem tűnnek. És ezzel elértem ahhoz, hogy a kir. ítélő tábla alap nélkül támaszkodott a 185. §. b) pontjára, midőn ennek alapján helyt adott a felülvizsgálati kérelemnek, mert ennek alapján és a törvény 197. §-ával szemközt csak akkor foghat ily kérelem helyet, ha a felebbezési bíróság ítéletében foglalt tényállásból magából, vagy a per kétségtelen adataiból bizonyossággal kitűnik, hogy a 165. és 166. §-okban említett feloldási esetek tényleg fenforognak, vagy ha legalább erre van alapítva a felülvizsgálati kérelem, ámde ezen esetek egyike sem forog fen.

IV. Ily körülmények közt ha a táblának kétségei voltak,

lehetett volna a felebbezési bíróság ítéletét feloldani és további eljárást rendelni, de a 27. §. 4. pontjának be nem bizonyított alapján az eljárást megszüntetni a mai eljárás szellemével már csak azért sem egyezik meg, mert ez lehetőleg kizárja, hogy egy perből kettő keletkezzék. Ámde e tekintetben kimondja a tábla, hogy a felebbviteli eljárás során a jelzett pergátló körülmény eloszlátása céljából külön felhívásnak nincs helye. Hogy miért nem, a tábla ismét mélyen hallgat, holott a mai sommás eljárás ilyen cardinális elvéről lévén szó, jó lett volna azt a törvényszakaszt felhozni, a melyre ezen kijelentésében támaszkodik. E nélkül, azt tartom, hogy a felebbezési bíró mindent megtehet, a mit megtehet az elsőbíró, kivéve a mitől az eljárás világosan eltiltja. De nemcsak megtehet, de meg is kell tennie, erre utal a törvény 130. §-a, továbbá az, hogy máskülönben a felebbezési eljárásban sem a novumok, sem a törvény 35., 37. és 153. §-ainak intézkedései, az új rendnek ezen gyöngyei, nem érvényesülhetnek.

Ha tehát már minden áron szükséges lett volna, hogy a felperes igazoljon olyat, a mit ellenében senki sem tagadott, úgy tisztében áll a bírónak, hogy az ily körülmények közt felmerült kételyeit a törvény 35. és 37. §-ainak alkalmazásával oszlassa el. A jelen esetben erre utal a törvény 166. §-ának rendelkezése, mely szerint a törvény 8. §-a a felebbezési bíró előtt is alkalmazandó, a mi hogy áll, onnét következik, mert különben hogy lehetne a törvényes képviselő mellőzését, vagy a meghatalmazás hiányát orvosolni?

Ezekből következik, hogy a táblának, ha már feloldást akart, további eljárást kellett volna elrendelnie; annál is inkább azt olvasom ki végzéséből, mintha e tekintetben az ügyet nem találta volna egészen alkalmasnak az eldöntésre, a mit onnét vélek kiolvasni, hogy szerinte lehetett volna a felperesnek nemcsak a felebbezési, hanem a felülvizsgálati eljárásban is a kérdéses hiányt pótolni, ha tudniillik ezt önként teszi.

Azt hiszem, hogy nem vétettem, midőn a tábla határozatában elvi jelentőséget találva, ahhoz eltérő nézeteimet, bár vázlatosan csak, hozzákapcsoltam.

Dr. Staud Lajos,

kir. írási bíró.

Különfélék.

— **A bünvádi eljárás javaslatának tárgyalása** a képviselőház igazságügyi bizottságában serényen folyik. Azonban a miniszterelnök újévi programjából ezen törvényjavaslat — sajnos — kimaradt. Nagyon sajnálók, ha annyi hányattatás után ismét meghiusulna e fontos feladat megvalósítása; sajnálnánk ezt különösen azért, mert aligha jön egyhamar ily kedvező idő az esküdszék eszméjére nézve, mint a mai.

— **A kir. Curiához** 1895. év folyamán érkezett 9774 polgári, 1781 váltó- és kereskedelmi, 142 urbéri, 367 sommás felülvizsgálati, 12800 büntető, 628 fegyelmi és 474 felszólamlási, összesen 25966 ügy. 1894-ből elintézetlenül átvétetett 13872, s így összesen elintézendő volt 39838 ügydarab. Elintéztetett 26798, hátralékban maradt 13040. Az 1894-iki évhez viszonyítva kevesebb ügy érkezett be 1652-vel, kevesebb elintézendő volt 1131-el, kevesebb intéztetett el 299-el, a hátralék fogyott 832-vel. A beérkezett ügyek számának csökkenése annak tulajdonítható, hogy a polgári ügyek 2466 al, a váltóügyek 139-el, az urbériek 26-al, a fegyelmié 115-el kevesebbek. Ennek ellenében 366 felülvizsgálati, 360 büntető és 367 felszólamlási ügygyel több érkezett be, mint 1894-ben.

— **A fővárosi rendőrség** által nyilvántartott személyek száma az 1893. év végén 42,180, az 1894. év végével 46,166 volt; köröztetett 5274 személy és ezek közül 562 kerített kézre. A fővárosi rendőrség területéről kitiltott egyének száma 1894. év végén 4217 volt. Ezek közt 1—5 évre tiltott ki 1466, 5—10 évre 679, 10—15 évig és mindenkorra 2072. A feltételes szabadságra helyezett fegyenczek száma 437 volt.

— **Sulyosító körülmény.** Egyik községi előjáróság mezőrendőri ügyben ítélkezvén, panasz nem léteben is elítélte a vádlottat, sulyosító körülménynek vevén, hogy vádlott a tárgyalásra többszöri idézés után jelent csak meg.

— **Az elsőbírósi ítéletben megnyugvó vádlott élhet-e felebbvitellel az ezen ítéletet helybenhagyó másodbírósi ítélet ellen?** Ezen kérdésre vonatkozólag a kir. Curia a következő kijelentést tette: «Tekintve, hogy Sch. J. vádlott a kir. törvényszék ítéletében megnyugodott és a kir. ítélő tábla ezt az ítéletet helybenhagyta, ily esetben pedig vádlottat a felebbezési jog többé meg nem illeti: ezen okból Sch. J. vádlottnak a másodbírósi ítélet ellen közbevetett felebbezése visszautasítottik». (A m. kir. Curianak 1895. évi szeptember hó 12-én 6988/94. B. sz. a. kelt ítélete.)

— **Előfizetési felhívások.** Érdeky Boldizsár előfizetést hirdet a pénzügyi bíróság döntvényeinek és elvi jelentőségű határozatainak tartalommutatójára (II. kiadás). — Schopf Endre a lakbértelmondás és lakkiürítés iránti rendeletet és a fővárosi lakbér szabályokat adja ki.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** pár nap múlva megküldetik Papp József előadása a polgári perrendtartás javaslatáról és Salgó Jakab valamint Fekete Gyula előadása a gyermekkérdésről. Sajtó alatt van ezenkívül a nyáron folytatott biztosítási vita és Fodor Ármán előadása az osztrák perrendtartásról.

— **A magyar bünvádi eljárás javaslatát** ismerteti német nyelven egy 5 ives füzetben Dr. Schiller Henrik, a Pester Lloyd munkatársa. A füzet azon cikkek lenyomata, melyek a nevezett lapban a javaslatról nem rég megjelentek. (Grill kiadása). Igen helyes, hogy alkalom adatik a külföldi szakfőfiainak, hogy megismerhessék a magyar javaslat szerkezetét.

— **A feltételes ítéletek eredete.** A külföldi irodalomban ismét megindult a vita, vajon a feltételes ítéletek francia, vagy angol, vagy amerikai eredetűek-e. A kérdés még egyáltalán nincs tisztázva. De annyi bizonyos, hogy nálunk már a XVI. században gyakorlatban voltak ezen ítéletek s az 1843-iki javaslat, mely mindenben a magyar jogélet tradícióit követte, kodifikálta is a feltételes ítéleteket.

— **A német polgári perrendtartás reformjáról** irnak a németországi lapok. A reform leginkább a kézbesítési és a végrehajtási ügyre fog vonatkozni, de nem fogja érintetlenül hagyni a revisiót sem. A jogorvoslat használata ugyanis újabban mind gyakoriabbá lesz s a legfőbb bíróság nem győzi a munkát. Jelenleg a polgári tanácsok tagjainak száma 50, a bünygyieké 33. A szaporítást lehetetlennek tartják. A jogorvoslat megszorítása előreláthatólag abban fog állni, hogy az 1500 márkás revisionális összeget 3000 márkára emelik.

— **A német kereskedelmi törvénykönyv** revisionális bizottságába, melyről egyik utóbbi számunkban megemlékeztünk, a hírnevesebb jogászok közül csak kettő van meghíva: Bolze és Girke.

— **Ziegler**, a strassburgi egyetem bölcsészeti karának egyik jeles tanára, a múlt félévben előadásokat tartott, a 19. század végének egyetemi hallgatóiról. Az előadások most könyvalakban is megjelentek. Szerző jó indulattal beszél a deákokról, de itt-ott kegyetlenül bírál is. Az egyetemi élet bajait nyíltan feltárja. Szól az egyetemi szabadságról, az egyetemi becsületről, az ösztöndíjakról, az egyletekről, a deák viszonyáról a valláshoz és az egyházhoz, a művészethez, az irodalomhoz, és különösen a szociális kérdéshez. Az alaphang az, hogy a tapasztalatlan ifjakat a helyes utra vezérelje. A könyvecske címe: Der deutsche Student am Ende des 19. Jahrhunderts.

— **Franciaországban** érdekes vita van folyamatban a fenálló bünvádi eljárás alapjainak reformja tárgyában. A támadó Cruppi főállamügyész, a védő Bonneville de Marsagny. Főleg két kérdés körül forog a vita. Egyik az esküdszék, másik az előkészítő eljárás inquisitorius jellege.

A Magyar Jogászegylet f. hó 11-ére hirdetett ülése közbejött akadály folytán 18-ára halasztatott.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A köz- és magánjogi előleges kérdések a magyar bünvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatban. Dr. FEKETE ÖDÖN kassai kir. táblai tanácselnöktől. — *Jogirodalom:* A magyar özvegyi jog. Irta dr. Jancsó György kolozsvári egyet. tanár. Dr. GALLIA BÉLA budapesti keresk. és váltótörvényszéki jegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* A cég használatának joga. Dr. MAGYARY GÉZA n.-várad kir. jogakad. tanártól. — Az 1892. évi 44987. számú igazságügyminiszeri rendelet. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Rablás? MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A köz- és magánjogi előleges kérdések a magyar bünvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatban.

Talán időn tul való és meddő dolog is, ezen a helyen, ad usum legis ferendae, a bünvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatnak olyan intézkedéseit szellőztetni, a melyek a törvényalkotásunk rendje szerint legerősebb próbát, a képviselőház igazságügyi bizottságának bírálatát immár kiállották. Mindamellett én, ha a sikerre való kilátás nélkül is, ime megkísérlem egy ilyen intézkedésnek a szellőztetését.

Elmondom röviden aggodalmaimat, a melyeket a képviselőház igazságügyi bizottságának a bírálata sem oszlattott el, az említett törvényjavaslatnak, a köz- és magánjogi előleges kérdésekről intézkedő 7. §-ára nézve.

Kezdem azonban néhány jól ismert általános körülménynek az emlékezetbe való hozásával.

A mint ugyanis tudva van, az ugynevezett *előleges (praejudicialis)* kérdések alatt a bünvádi eljárásban, sajátképen csakis azokat a magánjogi mozzanatokat értjük, a melyek adott esetben, a büngyanuba vett, illetőleg bevádolt cselekménnyel olyan vonatkozásban állanak, hogy azoknak előbb való elbírálása nélkül, a kérdéses cselekményben valamelyes bűncselekménynek a fenforgása és ennek a milyensége ok- és jogszerűleg meg nem állapítható.

Ide sorolják ezenkívül (helyesen-e: vitás) még azokat az eseteket is, a melyekben valamely magánjogi érdekű cselekmény, bűncselekményt is foglal magában, s mint ilyen kettős érdekű tárgy, mind a két nemű eljárásnak, akár egyidejűleg is tárgyat képezheti.

Mind a két fajában emez előleges kérdéseknek előfordulhat aztán az az állapot, miszerint a szóban levő mozzanat illetőleg eset tárgyában az illetékes polgári bíró már a bünvádi eljárás megindítása előtt ítelt, vagy hogy épen a bünvádi eljárással egyidejűleg jár el; vagy esetleg még előtte sem áll a dolog.

Kérdés: minő állást foglaljon el a büntetőbíró mindezekkel a mozzanatokkal, esetekkel s illetőleg állapotokkal szemben?

E kérdésekre volnának hivatva a positiv bünvádi perrendtartásoknak vonatkozó intézkedései, czélszerű és lehetőleg kimerítő szabályokat alkotni.

És azokra az esetekre nézve, a melyekben a kérdéses magánjogi érdekű cselekmény egyuttal bűncselekményt is foglal magában, nem is forog fen semmi nehézség. Mert az a megoldás, hogy ily esetekben úgy a büntető, mint a polgári eljárásnak szabad a folyása, és — hacsak e közben valamely sajátképi előleges kérdés nem merül fel — egymást egyik sem befolyásolhatja; annyira természetes, okszerű és

vitátlan, miként ezekre az esetekre, a törvényhozások szükségét sem látják a különleges szabály alkotásának.

Annál vitásabb, eltérőbb, tartózkodóbb és fogyatékosabb azonban a törvényhozások szabályalkotása a sajátképi előleges kérdések tekintetében.

Igy, az újabb törvényhozásoknak mindenike elismeri ugyan elvben, hogy ezeknek a sajátképi előleges kérdéseknek a megvizsgálását és eldöntését a bünvádi eljárásra, illetőleg bíróra kell bízni, mint a hova a büntethetőség megállapítására befolyással bíró minden adatnak a megszerzése és egybevetése tartozik; ámde e mellett mindenik törvényhozásnak vannak saját külön czélszerűségi rendelkezései; és pedig vagy határozott kivételei bizonyos nemű jogviszonyokra, vagy olyas nyulékony föltételei, a melyek az adott eset körülményéhez képest, a bírói belátás és meggyőződés érvényesülésének engednek több-kevesebb szabadságot.

Ép oly eltérők a vélemények a tudományban is. Egyik ide, másik oda tart. A szemben álló tételek és érvek elég ismeretesek; nem kell azokat reprodukálnom.

Az egyedüli, a miben törvényhozás és tudomány egyaránt egyetért, az, hogy a kérdés szabályozásával, abstract elvekhez való merev ragaszkodással, a társadalomnak életbevágó érdekeit, a «reipublicae salus»-t nem szabad kockára tenni.

Áttérve már most a mi törvényjavaslatunkra, kétségtelennek tartom, hogy ennek a szerzőjét szintén ugyanazok a társadalmi érdekek vezették, a midőn a szóban levő 7. §. rendelkezéseit konstruálta. Sőt bizonyos vagyok abban is, hogy a mi törvényjavaslatunk szerzője, a constructióban a reánk nézve lehető legjobbat, legczélszerűbbet akarta szabályul állítani. Azonban közelebből tekintve a dolgot, én azt találom, hogy ez a jóakarát ezuttal nem termelt megfelelő gyümölcsöt. Azt találom, hogy a mi törvényjavaslatunknak szóban levő rendelkezései nemcsak, hogy nem a lehető legjobbak, hanem ellenkezőleg olyan lényeges szervi bajban laborálnak, a mely baj, a mellett, hogy életrevalóságukat, gyakorlati alkalmazhatóságukat legalább is kétségessé teszi, egyuttal jogéletünk egészségét is fenyegeti.

A mi törvényjavaslatunk szerzője ugyanis, a kérdéses intézkedések konstruálásánál nyilván az 1873. évi *osztrák pts.* 5. §-át és a *német bir. pts.* 261. §-át tartotta szem előtt. Az összehasonlítás könnyebbsége céljából hadd álljon itt mind a kettő.

Az osztrák pts. 5. §-a így szól:

«Die strafgerichtliche Untersuchung und Beurtheilung erstreckt sich auch auf die privatrechtlichen Vorfragen.»

«An das über eine solche ergangene Erkenntniss des Civilrichters, ist der Strafrichter, soweit er sich um die Beurtheilung der Strafbarkeit das Beschuldigten handelt, nicht gebunden.»

«Nur wenn die Vorfrage die Giltigkeit einer Ehe betrifft, ist das Erkenntniss des hiefür zuständigen Civilrichters der strafgerichtlichen Entscheidung zu Grunde zu legen. Ist ein solches Erkenntniss noch nicht ergangen, die Verhandlung aber bereits anhängig, oder hat der Strafrichter selbst eine solche veranlasst, weil sich Thatsachen ergaben, welche ein von Amtswegen zu berücksichtigendes Ehehinderniss begründen: so ist die Entscheidung des zuständigen Civilrichters abzuwarten und nöthigenfalls auf deren Beschleunigung zu dringen.»

És ez a szabály, a maga szempontjából valóban egészen világos, határozott és teljesen tájékoztató is.

Világos és határozott a célzat, hogy az osztrák törvényhozás egyetlen egy esetnek, a házasság érvényességének a kivételével, minden más előleges kérdést, legyen az bármely állapotban, a polgári bíró cognitiója alól, a mennyiben a terhelt büntethetőségének a megállapításáról van szó, feltétlenül elvon; és minden kételyt, a mi még netán a gyakorlatban felmerülhetne, szintén föltétlenül kizár az a kijelentés, miszerint annak az egy esetnek a kivételével, a polgári bíró határozata a büntető bírót nem kötelezi.

Hogy jól van-e ez így, feleljen rá az a tény, miszerint ezt az álláspontot ebben a kérdésben az európai törvényhozásoknak egyike sem tette magáévá, és hogy a német büntető jogtudományban is, épen a perrendtartás modern átalakításának olyan buzgó és tekintélyes szószólói is, mint Mittermaier vagy Zachariae, a leghatározottabban elítélték azt a felfogást.

Igy Zachariae, egyenesen «tarthatatlannak» mondja azt. «Der Staat — ugymond — hat kein Recht in die Civilsache einzugreifen, und die rechtskräftige Entscheidung derselben anzufechten oder zu ignoriren. Wo sein Recht von der Gestaltung eines civilrechtlichen Verhältnisses abhängig ist, kann er nicht fordern, dass dasselbe in einer andern Weise festgestellt werde, als es der Natur desselben entspricht und sein Interesse an der Bestrafung des Schuldigen darf sich nicht mit Nichtachtung des unanfechtbaren formellen Rechts geltend machen wollen. Nur die, alle rechtlichen Schranken beseitigende, Ausbeutung des Untersuchungsprinzips erklärt die Aufstellung jener in sich unrichtigen Behauptung (d. i., dass der Strafrichter durch das in der Präjudicialsache ergangene Civilurtheil nicht gebunden werden könne) die sich auch auf die gemeinrechtlichen Quellen in keiner Weise stützen lässt».

A német bir. törvényhozás, miután a nála megszokott nagy gonddal egybevetette a német particularis törvényhozásoknak, valamint a francia törvényhozásnak e tárgyú rendelkezéseit, a pts. 261. §-ában, a következő rövid szabályban állapodott meg:

«Hängt die Strafbarkeit einer Handlung von der Beurtheilung eines bürgerlichen Rechtsverhältnisses ab, so entscheidet das Strafgericht auch über dieses nach den für das Verfahren und den Beweis in Strafsachen geltenden Vorschriften.»

«Es ist jedoch befugt, die Untersuchung auszusetzen und einem der Betheiligten zur Erhebung der Civilklage eine Frist zu bestimmen, oder das Urtheil des Civilgerichtes abzuwarten.»

E szerint a német bir. törvényhozás a maga szempontjából szintén világos, következetes és kétely nélkül alkalmazható szabályt állított föl. Elvben kimondta, hogy a szóban levő előleges kérdések eldöntésére a büntetőbíró van hivatva; de nem ment addig a szélsőségig, a hol a polgári bíróság határozatait kötelező erejüktől már előre megfosztják. Kivételeket sem tett; casuisticus feltételeket sem szabott: hanem csak határozott tájékoztató irányt mutatott a büntető bírónak, hogy az adott esetek változatos körülményeihez képest, a belátása és meggyőződése szerint legbiztosabb és célhoz vezetőbb utat, habozás és töprengés nélkül követhesse.

A mi törvényjavaslatunknak szóban levő 7. §-a, a magánjogi előleges kérdésekhez, a közjogiakat is hozzávéve, az első bekezdésben, a német bir. pts. 261. §-ának szintén 1. bekezdéséhez hasonlóan előrebocsátja, miszerint:

«Ha annak megállapítása, hogy forog-e fen bűncselekmény és milyen, valamely köz- vagy magánjogi kérdésnek eldöntésétől függ; a büntető bíróság e kérdésben a jelen eljárás szerint határoz;»

de erre, a második bekezdésben, az osztrák pts. 5. §-ának szintén második bekezdése hasonlatosságára nyomban az következik, hogy: «A polgári bíróságoknak ily előleges kérdésekre vonatkozó határozata, a büntető bíróságra nem kötelező».

A harmadik bekezdés azonban ismét visszatér a német pts. második bekezdéséhez és megengedi, hogy: «Ha azonban a bünvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges magánjogi kérdés csak hosszabb eljárás alapján bírálható el; a büntető bíróság az érdekeltek egyikét, záros határidő kitűzése mellett külön eljárásra utasíthatja s az indítandó vagy már megindított eljárásnak eredményét bevárhatja».

A negyedik bekezdés aztán megint az osztrák pts. (vagy lehet, hogy a régi b. porosz, würtembergi vagy badeni pts.) ötletéből különös kivételt is tesz, mondván: «Rendszerint bevárandó a polgári bíróság ítélete és addig a bünvádi eljárás felfüggesztendő, ha az előleges kérdés valamely házasság érvényességére vagy érvénytelenségére vonatkozik».

Mire az ötödik bekezdés azzal az eredeti — t. i. sem az osztrák, sem a német pts.-ban föl nem található — intézkedéssel zárja be a §-t, hogy: «Ha a külön eljárásra utasított érdekelte, ezt a kitűzött határidő alatt meg nem indítja, vagy ha a megindított eljárás befejezése annyira késik, hogy a bünvádi eljárás céljának meghehítségétől kell tartani, a bünvádi eljárás folytatható».

Ezek szerint kétségen kívül áll, hogy a mi törvényjavaslatunk szerzője mind a két — t. i. úgy az osztrák, mint a német bir. — pts. szempontját elfogadta s egy szabálylává átalakította.

Nem vette azonban figyelembe a mi törvényjavaslatunk szerzője, s ebben látom én a cardinális hibát, azt az éles ellentétet, sőt összeférhetlenséget, a mely a két szempont között, a közös elv érvényesítésének és gyakorlati alkalmazásának mértéke, hatálya és végső célzata tekintetében fenforog.

Az a merev és az egész szabályt domináló kijelentés ugyanis, miszerint «a polgári bíróságoknak ily előleges kérdésekre vonatkozó határozata a büntető bíróságra nem kötelező», azzal a hajlékony vivendi modus-sal, hogy «a büntetőbíró az érdekeltek egyikét, külön eljárásra utasíthatja s az indítandó vagy már megindított eljárásnak eredményét bevárhatja»: egyáltalában össze nem fér; mert ez utóbbinak az előbbi mellett, a gyakorlati alkalmazásban nincs semmi komolyabb jelentősége illetőleg célja.

Vagy — kérem — fejtse meg valaki, mi annak a külön-eljárásra való utasításnak és eredmény-bevárásnak a célja, mire való a büntető bíróságnak a polgári bíró határozata, ha ez azt nem kötelezi, ha ezzel szemben az, a maga eljárási módja szerint tovább mehet és a saját belátása és meggyőződése szerint másképen határozhat? ... Mire a külön eljárásra való utasítás, ha a büntető bíróság egyébként is, a mennyiben meg sokalja a várakozást, bármikor folytathatja a maga bünvádi eljárását?!

Lám az osztrák pts.-nak nincsenek efféle rendelkezései. Pedig az osztrák judikatura nem igen idegenkedett volna, és kivált a régibb törvénytárgyalók ajánlották is, hogy azoknak a polgári bírósági határozatoknak legalább a «teljes bizonyíték» értéke tulajdonítsák.

Ép ily óvatos — helyesebben következetes — volt a maga szempontjából a német bir. törvényhozás. Habár ugyanis magáévá tette az általános elvet, miszerint a szóban forgó magánjogi előleges kérdéseket a büntető bíró vizsgálja meg és döntse el; mindazáltal, elfogadván azt a célszerűségi tekintet is, hogy adott esetekben a büntető-bíró a kérdést a polgári bíró elé külön eljárásra utasíthassa; e mellett egy igével sem látta helyénvalónak a polgári bíró határozatának kötelező vagy nem kötelező voltáról nyilatkozni. Mert a mint az indokolás mondja, a melylyel a német bir. pts. 261. §-a annak idejében a törvényhozás elé terjesztetett: «... von der Frage: in wie weit das civilgerichtliche Urtheil für den Strafrichter beweisend und darum bindend sei? ist ganz ver-

schieden und unabhängig die andere Frage: ob das civilgerichtliche Urtheil nicht als eine Rechte und Pflichten begründende Thatsache in Betracht komme; und ob nicht deshalb schon die Existenz desselben einen Einfluss auf die strafrechtliche Beurtheilung äussern müsse? . . . Der Entwurf hat nun im Abs. 1. . . die Regel aufgestellt, dass auch die Entscheidung civilrechtlicher Vorfragen Sache des Strafrichters sei. Er hat aber ferner geglaubt, einer ausdrücklichen Vorschrift darüber, unter welchen Voraussetzungen schon die blosse Existenz eines vor der That ergangenen civilgerichtlichen Urtheils auf die Entscheidung des Strafrichters von Einfluss sein müsse, nicht zu bedürfen, da diese Frage, von dem Strafrichter in jedem einzelnen Fall nach allgemeinen Rechtsgrundsätzen beurtheilt und entschieden werden muss, dieselbe keineswegs lediglich prozessualischer Natur ist, und sich über dies erschöpfende, auf alle möglichen Fälle gleichmässig passende Bestimmungen nicht geben lassen». Wenn der vorstehend dargelegten Auffassung ungeachtet der Abs. 2. dem Strafrichter gestattet die Untersuchung auszusetzen und das Urtheil des Civilgerichtes über die civilrechtliche Vorfrage abzuwarten, so sind es wesentlich Gründe praktischer Zweckmässigkeit, welche zu dieser Bestimmung geführt haben . . . Welche Bedeutung dieser letzteren Entscheidung demnächst im Strafverfahren beizulegen sein wird, das muss wiederum in jedem einzelnen Fall dem Ermessen des Strafrichters überlassen bleiben; denn auch hierüber lassen sich Regeln, welche auf alle Fälle gleichmässig passen, nicht aufstellen.»

A mi törvényjavaslatunknak tehát nyilván az a baja, hogy szóban forgó intézkedéseiben, a jelzett két összeférhetlen szempont közötti ür áthidalva nem lévén, a mi különben lehetetlen is: a gyakorlati alkalmazásban a büntető bírót olyan helyzetbe juttatja, a melyből minden, csak jó nem származhatik a Lüntető jogszolgáltatásra.

(Bef. köv.)

Dr. Fekete Ödön.

Jogirodalom.

A magyar özvegyi jog. Irta dr. Jancsó György, kolozsvári egyetemi ny. r. jogtanár. Budapest 1895.

Örömmel kell üdvözölni Jancsó György kolozsvári egyetemi tanárnak a magyar özvegyi jogról szóló, nem rég megjelent monographiáját, mely öröklési jogunk e fontos kérdését kimerítően tárgyalja.

Nemcsak hézagpótló a szó elkoptatott, banális értelmében, hanem tartalma is minden tekintetben komoly, tudományos buvázkodás eredménye.

Az özvegyi jog a Hármaskönyv intézkedéseinek alapszik; a jobbágyok örökösödéséről szóló 1840. évi VIII. tcz. a nem nemesekre nézve szabályozta; az országbirói értekezlet a «magyar törvények rendeleteit» fentartotta, de maga is új intézményeket plántált öröklési jogunkba. A régi jogot ez új intézményekkel összhangba hozni, megállapítani mi érvényes és mi nem, a rendi különbség szerint concipálni jogszabályokat a jogegyenlőség elvével összeegyeztetni; szóval a különböző eredetű, részben elavult intézkedéseket tartalmazó forrásokból a ma tényleg érvényes jogot összes controvers kérdéseivel együtt feltüntetni: ez volt Jancsó György feladata.

A jogforrásokat szigorú és lelkiismeretes bírálat alá veszi, és a jogtörténet világánál adja meg azok helyes magyarázatát. Ennek indoklására feldolgozza a birói gyakorlatot, a melylyel szemben is kellő kritikát alkalmaz. Ismeri az egész, e tárgyra vonatkozó magyar jogi irodalmat, a legrégebb időktől fogva; és a legkisebb értekezés sem kerüli el figyelmét; bőséges jegyzeteiben feldolgozza azokat majd a szövegben felállított tételeinek igazolására, majd pedig czáfolatukba bocsátkozik és egy-egy jegyzete valóságos kis vitairat képét viseli. A jegyzetek azonban kissé lazává teszik könyvének formáját

és szerkezetét, mert sok fontos és lényeges dolog a jegyzetekbe szorult, melyek az áttekintést megnehezítik és zavarólag hatnak az olvasóra. Látszik majd minden jegyzeten, hogy a szerző küzd a formával, a melybe bőséges anyagát nem volt képes beszorítani. Ez azonban csak alaki kifogás, maguk a jegyzetek igen sok becses anyagot tartalmaznak, mert a jogtörténelmi fejtegetések és a birói gyakorlat ismertetése ezekben foglalnak helyet. Maga a szöveg dogmatikus, és ha nyelve nélküli is sok helyütt a tömörséget, előadása és kivált meghatározásai mindig szabatosak. Így maga az özvegyi jog fogalom meghatározása sokkal szabatosabb a közkeletű definitióknál. Jancsó definitiója szerint az özvegyi jog az elhalt férj hagyatéka haszonélvezetének joga ugyan, de felöleli azt az esetet is, ha a leszármazó örökösök az özvegyi jogot megszorítják, és itt felveszi ennek mindkét esetét, ha t. i. azt az özvegynek édes, vagy mostoha gyermekei (1840: VIII. tcz. 18. §.) szorítják meg. A megszorított özvegyi jog tartalmába pedig felveszi a ruházatot is, a mi a rendes definitiókból hiányzik ugyan, de a Hk. I. R. 67. fej. 2. §-ának világos szavaiból (victu et amictu) következik

Az első fejezetben ezen kívül az özvegyi jog védelmére kel, sorba czáfolja az eltörlése mellett felhozott érveket és ismerteti az özvegyi jog szabályozására vonatkozó javaslatokat. Saját véleménye szerint az özvegyi jog kölcsönössé volna teendő és az özvegyül maradt férjre is kiterjesztendő; továbbá a régi jog helyreállításával kiterjesztené a korlátozás jogát, mely az országbirói értekezlet szerint csak a leszármazó egyenes örökösöket illeti, a felmenő és oldalágas örökösökre is. Végül a megszorított özvegyi jog tartalmát minden esetben csak lakás, tartás és ruházatban, esetleg kiházasításban állapítaná meg és soha sem a hagyatéka egy hányadrészének haszonélvezetében.

Az özvegyi jog alanyáról, tárgyáról, területi és időbeli hatályáról szóló szakaszok után kifejti az özvegyi jog tartalmát és terjedelmét, jogi természetét és gyakorlását, továbbá tartamát; végül külön fejezetben tárgyalja az özvegyi jogot a jászkunoknál.

Fejtegetései figyelemmel vannak már a törvényhozás legújabb alkotásaira: a házassági jogról és az örökösödési eljárásról szóló törvényekre.

A mű tartalmának bővebb fejtegetésébe, egyes tételeinek vitatásába bocsátkozni terünk nem engedi.

Csupán egy tételre óhajtánék megjegyzést tenni. Szerző szerint: az özvegyi jog korlátozásának joga csak a teljeskorú leszármazókat illeti meg. A kiskorúak helyett e jogot tehát a gyám nem gyakorolhatja.

Alapítja e nézetét egy részt az özvegyi jog belső természetére, mely szerint e kényes kérdés eldöntésére csak maga a gyermek hivatott; másrészt az id. törv. szab. 16. §-ára, mely szerint e jog megszorítását «csak» a leszármazó egyenes örökösök követelhetik. Nézetem szerint e «csak» szóval nem az volt az országbirói értekezletnek célja, hogy a megszorítás jogának gyakorlását kizárólag a lemenők személyéhez kösse, hanem hogy az egyébként fentartott régi joggal szemben a korlátozásra jogosítottak számát csupán a lemenőkre szorítsa.

De nem következik ez a gyámsági törvény 35. §-ából sem, melyre szerző hivatkozik. Ez ugyanis csak annyit mond, hogy «az anya a kiskorú gyermeke vagyonának állagát a 17. és 18. §§. szerint azon esetben is tartozik biztosítani, ha őt özvegyi joggal a vagyon haszonélvezete illeti». Objective elolvasva e szakaszt, nem lehet belőle kiolvasni azt, hogy az «nyíltan elismeri . . . az özvegyi jognak nem korlátozhatóságát abban az esetben, ha a gyermekek kiskorúak». Ez csak azt mondja ki, hogy az özvegyet illetheti özvegyi jog kiskorú gyermeke vagyonára; de nem azt, hogy az feltétlenül és korlátozhatatlanul illeti.

Dr. Gallia Béla

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A cég használatának joga.

A *Jogt. Közl.* m. é. 45. számában közölt jogeset kapcsán óhajtók ezzel a kérdéssel foglalkozni.

A budapesti VI. ker. járásbíróóság előtt Schillinger Adolf pert indított «Detschiny Gusztáv és társa» cég ellen, melynek tagjai gyanánt Detschiny Gusztáv és Prichard Roy neveztetnek meg, 414 frt 35 krnak megfizetése iránt. A járásbíróóság az I. rendű alperest beismerése alapján marasztalta, a II. rendű alperessel szemben pedig a keresetet elutasította, mert felperes beismeri, hogy a «Detschiny Gusztáv és társa» cég «egyedüli tulajdonosul Detschiny Gusztáv» van bejegyezve; hogy ezzel szemben azt, hogy «a cég tulajdonosai alperesek voltak s hogy társas viszonyt folytattak, felperesnek kellett volna bizonyítani», e célra azonban a felperes által felajánlott s vissza nem kínálható főeskü (1894. évi november 1. előtt történt) nem volt alkalmas és hogy a bizonyítás ez irányban célra amugy sem vezetett volna, mert azon kétségtelen ténnyel szemben, hogy felperes a «Detschiny Gusztáv és társa» céggel állott összeköttetésben, melynek egyedüli tagjaként Detschiny Gusztáv volt a cégjegyzékbe bevezetve: az I. és II. rendű alperesek közötti társas viszonyból «jogokat nem is formálhat», a mennyiben nem igazolja, hogy «II. rendű alperes a fizetési kötelezettséget elvállalta», vagy «hogy az árukat alperesek akkor vették át, mikor a cég még bejegyezve nem volt, tehát *be nem jegyzett cégnek* lettek azok kiszolgáltatva.

A budapesti ítélő tábla ezt az indokolást nem fogadta el s a keresetet II. r. alperessel szemben az általa leteendő azon főeskütől feltételelesen utasította el, hogy közte és I. r. alperes között «nem jött létre oly szerződés, mely szerint Detschiny Gusztáv és társa cég alatt fenálló üzlet közös számlára vitetik», mert az a tény, hogy Detschiny és társa cég alatt fenállott közkereseti társaság be volt-e jegyezve vagy sem, teljesen közömbös, miután I. r. alperes (a közlemény tévesen II. rendűt említi) nyíltan beismerte azt, hogy az árukat az említett társaság részére, mint annak tagja megrendelte és átvette. Ezt azonban a II. rendű alperes tagadta, részére tehát a főesküt meg kellett ítélni.

Ezzel szemben a kir. Curia ismét az elsőbíróóság álláspontjára helyezkedik s a keresetet II. rendű alperessel szemben elutasítja, «mert a kereseti árukat megrendelő és átvevő cég (a Curia «megrendelt és átvett céget» említi! ennek egészen más az értelme) *egyéni céggként* van bejegyezve, s így a főesküvel bizonyítani kívánt az a ténykörülmeny, hogy a két alperes közt olyan szerződés jött létre, melynél fogva a Detschiny Gusztáv s társa cég alatt bejegyzett cég alatt fenálló üzlet közös számlára vitetik, *bizonyítás esetén sem állapítja meg a tulajdonosul be nem jegyzett II. rendű alperes fizetési kötelezettségét a cégnek harmadik személyekkel szemben fenálló tartozása tekintetében*».

Az elmondottakból kitűnik, hogy az első- és harmadbíróóság elutasító ítéletének indokát az a tétel képezte, hogy ha valaki egy bizonyos cég használatára jogosítva van, az az alatt kötött ügyletek kizárólag őt illetik, azok mást is nem illethetnek, más tehát azon cég alatt ügyleteket nem köthet.

Hogy ez mennyiben áll, az csak akkor tűnik ki, ha megállapítjuk, hogy miben áll a cég használatának joga és kötelessége?

Ugy a kereskedőnek, mint a közönségnek érdekében áll, hogy a kereskedőnek a forgalomban egy meghatározott neve legyen, mely őt minden más kereskedőtől megkülönböztesse. Innen van a jog, de egyuttal kötelesség is bizonyos cég használatára.

A cég használatára való jog áll abból, hogy bizonyos név alatt kizárólag a kereskedő köthet ügyleteket, más tehát azt az ügyletkötésnél nem használhatja. E kizárólagos jog azonban csak a bejegyzett kereskedőt illeti és csakis bizonyos helyen illetve községben (K. T. 17. §.). A cég használatának jogából foly, hogy az azon cég alatt kötött ügyletek a kereskedőt mint azok alanyát illetik meg, azaz azokból jogosult és kötelezett a kereskedő.

Ettől különböző értelmet és jelentőséget a cégnek tulajdonítani nem szabad, mert csak így tűnik ki egész kétségtelenül, hogy az a többi magánjogoktól lényegesen különbözik. Tartalmát tekintve nem arra irányul, hogy *bizonyos javak* a mi uralmunkból el ne vonassanak, hanem arra, hogy a mi egyéniségünk mások egyéniségével össze ne tévesztessék. Ebből azután következik, hogy e jog megjelölésére oly elnevezéseket használni, melyekkel a vagyona vonatkozó jogokat meghatározni szoktuk, egészen téves. Ennélfogva helytelen a cégre vonatkozó kizárólagos jogot *tulajdonjognak* nevezni, mint ezt a szóban lévő ügyben az első- és harmadbíróóság teszi. Igaz, hogy a kettőnek van egy közös tulajdonsága: az *absolut hatály*. Valamint a tulajdonukat képező dologra uralmunk mindenkivel szemben van megvédve, úgy bejegyzett cégünket sem használhatja más. Bizonyára ez a körülmény vezette bíróságainkat, de másokat is arra, hogy a cégjogot tulajdonjognak nevezzék. Az, hogy a cég is kivételes esetekben átruházható (K. T. 12. §.), itt nem dönt, mert az átruházás feltételei egészen mások, mint a tulajdonnál. Különböznél jól tudjuk, hogy a bíróságok a tulajdonjog szót itt mint pusztá megjelölést használják, mint ez az életben igen gyakran történik, a nélkül, hogy annak tartalmát is át akarták volna vinni a cégjogra. De ha már egy átvitt kifejezéssel akarnak élni, használják legalább azt, a mely legális. A cégjegyzékek berendezéséről és vezetéséről szóló rendelet a «cégbirtokos» s nem a cégtulajdonos kifejezést használja (4. §.).

Bizonyos nevet cégül használni, a forgalom biztonsága érdekében *kötelesség* is. Ez a cégvalódiság elvéből foly, melyet a mi K. T.-ünk is elfogad. Ezt itt részletezni nem akarom, hanem tekintettel a felvetett jogesetre, csak azokat a jogkövetkezményeket állapítom meg, melyek annak megszegéséhez fűződnek.

Kötelességét egy bizonyos cég használata tekintetében valaki vagy az által szegi meg, hogy más nevet használ cégül, mint saját polgári nevét (K. T. 11. §.). Ha azonban valaki kivételesen jogosítva van használni más nevet cégül (K. T. 12., 15. §§.), a mellett saját polgári nevét is használhatja. (V. ö. Nagy F.: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve 3. kiad. 105. l.) Előáll továbbá a kötelességsértés az által, hogy valaki saját nevét használja cégül minden megkülönböztetés nélkül, midőn ugyanannak a névnek használatára más már korábban szerzett jogot (K. T. 17. §.). Mindkét esetben cégbitorlás forog fenn, melynek következményeit a K. T. világosan megállapítja. Ezek: a) pénzbírság (K. T. 21. §. utolsó bekezdés), b) a cég további használatának eltiltása (1. §. és K. T. 24. §. első bekezdés), c) kártérítés annak, ki a bitorlás által jogaiban sérelmet szenved (K. T. 34. §. első bekezdés). A sérelem itt abból áll, hogy valakinek neve vagy cége jogellenesen használtatván, ez által kárt szenved, d) a határozat közzététele a sértett fél kérelmére és a marasztalt költségére (K. T. 24. §. utolsó bekezdés) és e) azon jogoknak elvonása, melyeket a K. T. a kereskedők részére biztosít (v. ö. K. T. 16. §. 2. bekezdés). Ezt a K. T. ugyancsak arra az esetre mondja ki, midőn a bejegyzésre kötelezett, cégét be nem jegyeztette. Ámde a bitorló mindig ilyennek veendő, még akkor is, ha a bitorolt céget bejegyeztette; mert a ki egy céget jogellenesen jegyeztet be, az tényleg azt a céget, melyet jogosítva és kötelezve lett volna bejegyeztetni, nem jegyeztette.

be. De vajon mi történik azokkal a jogügyletekkel, melyek a jogellenesen használt cég alatt kötöttek? Érvényesek-e azok? Ez a kérdés a szóban levő jogesetnél minket legközelebből érdekel. A K. T.-nek erre intézkedése nincs s így az általános magánjogi elvekhez kell fordulni.

A magánjog szerint kétségtelen az, hogy ahhoz, mikép valamely ügyletben egy bizonyos személy jogalany, tehát kötelezett vagy jogosult fél legyen, csak az szükséges, hogy ez harmadik személyek előtt felismerhető legyen. Ehhez azonban nem szükséges mulhatlanul az, hogy saját nevét használja. Még az idegen név alatt kötött ügyletből is az ügyletkötő lesz a jogalany, ha egyéb körülményekből az, hogy az ügylet reá mint jogalanyra vonatkozik, kitűnik. Ezen tételből még egy további tétel is foly; hogy ha valaki egy másikkal közösen és ennek neve alatt köt ügyletet egy harmadikkal: az ügyletben mindketten lesznek jogalanyok, tehát jogosultak vagy kötelezettek, ha egyéb körülményekből az, hogy ők az ügylet jogalanyai, kitűnik. E két tételből ismét következik, hogy pusztán azért, mert valaki az ügyletet nem a saját neve alatt kötötte, az *nem érvénytelen* és hogy ha az ügyletet egy mással közösen ennek neve alatt kötötte, az nem vonatkozik kizárólag csak az utóbbira, ha egyébként kitűnik, hogy az előbbi is ügyletkötő fél.

Ez a megoldás, mely a magánjog szempontjából áll, helyes a kereskedelmi jogban is; sőt itt még más nyomós okoknál fogva is fentartandó. Erre különben a kereskedelmi jogban még törvényes alap is van. Valamely cégvezető vagy kereskedelmi meghatalmazott az ügyletet világosan nem a *főnök neve alatt* köti, de egyéb körülményekből bizonyos, hogy az ügylet a főnök, mint annak alanya részére kötött: az ügyletből jogosult és kötelezett a főnök lesz. (K. T. 49. §. 2. bekezdés. V. ö. még K. T. 90. §. utolsó bekezdés.) Továbbá ha valaki ügyletet köt mint cégvezető vagy meghatalmazott, tehát más neve alatt, a nélkül, hogy az volna, vagy ha meghatalmazási körét átlépi: az ügyletből az ellenfél választásához képest ő az ügylet alanya, tehát kötelezett és jogosult lesz (v. ö. K. T. 52. §.). Ezen két esetben egy oly fél az ügylet alanya, kinek neve alatt az ügylet nem kötött. A mi ezen két esetben áll, azt fel kell venni a szóban forgó esetben is, eltérni ettől semmi ok sem lévén.

Ennélfogva nyilvánvaló, hogy az első és a harmadbiróság tévedett, midőn felperest II. rendű alperessel szemben elutasította csak azért, mert az ügylet egyedül I. rendű alperes cége alatt kötött s hogy a bizonyítást az iránt, mikép I. rendű alperes cége alatt szerződő félként II. rendű alperes is szerepelt, *elvéleg* is megengedhetőnek nem tartotta. E mellett az elsőfoku bíróság még két más hibát is követett el: egyrészt, hogy a bizonyítást nem tartotta lehetőnek egyoldalú főskü által, ennek helyes okát megtalálni teljes lehetetlen, másrészt, hogy annak az esetleges bizonyítását kívánta, hogy az ügylet I. rendű alperes cége alatt még annak bejegyzése előtt kötött. A cég bejegyzése ebben a kérdésben teljesen közömbös. Mert tegyük, hogy I. rendű alperes cégét «Detschiny Gusztáv és társa» bejegyzés nélkül használta volna, vajon ekkor a cég nem épügy az övé, mintha azt bejegyeztette volna? Igaz, hogy ilyen alakban bitorolt cég is. De mind ez egészen függetlenül bírálendő el attól, hogy mi történik azzal az ügylettel, melyet ama cég alatt II. rendű alperes is köt. Ha az ügylet II. rendű alperesre ekkor kihat, mint ezt az elsőfoku bíróság is megengedi, akkor annak ki kell hatnia akkor is, ha cég be volt jegyezve.

Eltekintve attól, hogy az első- és harmadbiróság ítélete jogilag is helytelen, az a forgalomra egy veszélyes elvet is állapít meg. Kimondani azt, hogy ha valaki más neve alá rejtőzik és így akar *jogokat* szerezni, hogy akkor ezek őt nem illetik: helytelen ugyan, de a forgalomra nem veszélyes,

mert csak a jogot szerzőnek baj, ha nevét nem használva, jogától elesik. De kimondani azt, hogy ha valaki más neve alá rejtőzve köt ügyleteket, az ezekből eredő *kötelezettségek* reá nem hárulnak: az sok veszéllyel jár a forgalom biztonságára. Hiszen ez a legkönnyebb mód felelősség nélkül szerződni. Ehhez nem kell egyéb, mint fogni egy Strohmannt, a ki nevét a cégjegyzékbe be is vezetteti s aztán az ő neve alatt és vele közösen köt egy harmadik ügyletet és vesz át értékeket. A Strohmann-on a hitelező ennek vagyontalan-sága miatt nem fog tudni megvenni semmit, a másikat pedig nem támadhatja meg, mert hiszen csak a Strohmann szerződött. Ide vezet az első- és harmadbiróság ítéletében kimondott elv.

Végül még csak azt kell röviden érintenem, hogy minő viszonyt kellett volna felvenni I. és II. rendű alperesek között, ha bebizonyult volna, hogy ügyletkötő félként II. r. alperes is szerepelt. A másodbiróság *közkereseti* társaságot vesz fel. Kétségtelen, hogy ez a felek közt létrejöhetett a jelen esetben, ha annak egyéb feltételei is megvoltak. V. ö. K. T. 64. §.). Ha azonban ezek hiányoztak, a felek közt csak *alkalmi egyesülés* volt, még pedig ennek az az alakja, mely-nél a társak mind szerződő felek harmadik személyekkel szemben (v. ö. K. T. 62. §.). Hogy tényleg melyik volt, az a felelősség kérdésére teljesen közömbös, mert az előbbi esetben is a társak csak úgy felelnek, mint az utóbbiban.

Dr. Magyary Géza

n.-várad kir. jogakadémiai tanár.

Az 1892. évi 44987. számú igazságügyi miniszteri rendelet.

Ujabb időben különös figyelmet fordított a törvényhozás a gazdasági ügyekre olyan törvények alkotása által, melyek részint közvetlenül, részint közvetve a gazdasági viszonyokra nézve kedvező lendületet előidézni vannak hivatva.

Az utóbb említett törvények között nem foglalják el az utolsó helyet azok, melyek a telekkönyvi betétek szerkesztését tárgyazzák és a már majdnem hasznavehetetlenekké vált telekjegyzőkönyvekben egyfelől a valódi tényleges birtokviszonyokat fel nem tüntető, másfelől a tárgytalanokká vált bejegyzések kiigazítására illetve kiküszöbölésére irányulnak.

E törvényeknek a nyilvankönyvi hitelre gyakoroló kedvező hatását csak akkor vagyunk képesek megítélni, ha szem előtt nem tévesztjük azon körülményt, hogy óriási összegeket szoktak befektetni az ingatlanokba.

Viszont minden oly törvény vagy rendelet, mely a tényleges nyilvankönyvi állás feltüntetését nem eredményezi, hátrányos befolyást gyakorol a telekkönyvi hitelre, a mi a fentidézett igazságügyi miniszteri rendeletnél előfordul, melynek 6. §-a a következő intézkedést tartalmazza:

«a bejegyzés által terhelt fél kérheti a telekkönyvi hatóságnál a bejegyzett özvegyi jog, a haszonélvezet, kikötmény vagy életjáradék kitörlését, ha anyakönyvi kivonattal vagy jogerős birói ítélettel vagy holttanvilvánitást kimondó ugyancsak jogerős birói ítélettel bizonyítja, hogy az a személy, a kinek élettartamához az illető jog kötve van, meghalt vagy holttanvilvánittatott és bizonyított elhalálózása napjától, illetve attól a naptól, a mely a holttanvilvánitási ítéletben az eltűnt egyén elhunytá napjául megjelöltetett, és ha a jog határozott időtartamhoz van kötve, az időtartam lejártánál napjától számítva három év eltelt, de csak akkor, ha ezen határidő elteltéig sem a bejegyzett jogból származó követelés iránt indított per feljegyezve nincs, sem a bejegyzéssel terhelt ingatlanra végrehajtási árverés vagy ennek hatályával bíró önkéntes árverés feljegyezve nincsen».

Ezen s akasznak rendelkezése semmiképen nem alkalmas a telekkönyvi hitel emelésére, mivel annak értelmében a birtok (telekkönyvi jog) valamely megszűnt joggal három

évig terhelve marad, akár fenáll a bejegyzett jogból származó valamely követelés, akár nem, hacsak a jogosított vagy örököse önszántából bele nem egyezik a törlésbe.

Ezen rendelkezés tulságosan pártolja a jogosítottat és örököseit, a terhelt felet pedig érzékenyen sújtja, legyen a terhelt birtok kicsiny vagy nagy; mert az ilyen bejegyzett jog tényleges megszűntekor beáll rendszerint azon időpont, melyben a tulajdonosnak az örököseket vagy hagyományosokat ki kell elégítenie, illetve az átvett gazdaságot fel kell szerelnie, de a megszűnt joggal terhelt birtokára egyáltalában vagy legalább olcsó pénzt nem kap.

Másrészt nem hozható fel elfogadható ok arra, hogy a jogosítottnak vagy örököseinek 3 évi időtartam engedessék netaláni követeléseinek érvényesítésére, mivel azokat minden jogsérelem nélkül rövidebb idő alatt is érvényesíthetik. Birói gyakorlat szerint ugyanis érvényesítheti vagy védheti az örökös az öröknyomnak követeléseit a nélkül, hogy kizárólagos örökös minőségét kimutatni kellene; hogy pedig ő az öröknyomnak örököse, akármikor igazolhatja községi bizonyítvány által.

A végrehajtási vagy önkéntes árverés elrendelésének feljegyzése az ilyen bejegyzett jogokkal semmi összefüggésben nem lévén és azokra semmi befolyást nem gyakorolván, a törlés kérdésében figyelembe nem veendő.

A kifogásolt rendelkezés tehát következőképpen volna módosítandó:

a bejegyzés által terhelt fél kérheti a telekkönyvi hatóságnál az özvegyi jog, stb. — törlését;

a) a jogosított vagy örökösei ellen a jog megszüntétől számítandó 3 év eltelte után, ha igazolja, hogy a meghatározott időtartam lejárt illetve anyakönyvi kivonattal vagy jogerős birói ítélettel kimutatja, hogy a jogosított meghalt — esetleg hogy az özvegy újból férjhez ment — avagy hogy a jogosított holtta nyilvánított.

Ezen esetekben a törlésnek a jogosított vagy örökösei meghallgatása nélkül hely adandó, feltéve, hogy a 3 év letelte előtt a bejegyzett jogból származó követelés iránt indított per feljegyezve nincs;

b) a közvetlen jogosított ellen a jog megszüntétől számítandó 30 nap eltelte után, mely esetben a telekkönyvi hatóság egy kitűzendő tárgyalásra a jogosítottat is megidéztetni köteles azon figyelmeztetéssel, hogy akkor, ha a tárgyalásra meg nem jelenik, a kért törlésnek hely fog adadni, feltéve, hogy a bejegyzett jogból származó követelés iránt indított per feljegyezve nincs;

c) a jogosított örökösei ellen a jog megszüntétől számítandó 3 hónap eltelte után.

Ez esetben a b) pontban foglalt határozmányok alkalmazandók.

Ha a b) és c) pont értelmében kitűzött tárgyalás alkalmával a jogosított fél vagy örökösei a bejegyzett jog törlését azon okból ellenzik, mivel őket a törlendő jogból származó követelés illeti, úgy azok 30 napi meg nem hosszabbítható határidő kitűzése mellett követelésüknek érvényesítésére perre utasítandók.

Midőn a perre utasított fél, illetve örökösei a pernek a határidő eltelte előtt történt megindítását a telekkönyvi hatóságnál további 15 nap alatt nem igazolják, a kért törlés feltétlenül megengedendő;

d) azon esetekben, a melyekben az ingatlanra (telekkönyvi jogra), a bejegyzett jogból származó követelés iránt indított per van feljegyezve,¹ illetve a melyekben a jogosított fél vagy örökösei perre utasítás folytán pert indítottak, kérheti a bejegyzés által terhelt fél a bejegyzett jognak törlését az a) b) és c) pontban előadott feltételek mellett, ha a

kitűzendő tárgyalásnál a pprts. 167. és 168. §-ai értelmében kiállított okirattal azt is igazolja, hogy azon követelés, melyre nézve a per feljegyeztetett, ki lett elégítve, vagy ha kimutatja, hogy a jogosított fél avagy örökösei akár a feljegyzett, akár a perre utasítás folytán indított pertől elállottak, illetve hogy keresetükkel jogerejüleg elutasítottak.

Az örökös minőség haláleset felvételével vagy községi bizonyítvánnyal igazolandó.

Ha az örökösök közül egy vagy több ismeretlen tartózkodásu vagy külföldön² lakik, vagy ha az örökösök egyáltalában ismeretlenek, hirdetmény kibocsátása nélkül ügygondnok rendelendő.

Ezen sorok főképen az ügyvédi kamarákhoz vannak intézve, hogy az idézett rendelet kifogásolt intézkedése ellen felterjesztést tegyenek, melynek indoklására minden ügyvéd saját tapasztalásából szolgáltathat adatokat.²

Huf József.

Rablás?

Ily cím alatt e lapok m. é. 48. számában irt cikkemre Dr. Finkey Ferencz sárospataki jogakadémiai tanár ur válaszott a f. é. 2. számban. E válaszában cikkíró ur oda konkludál, hogy fejtegetéseimet el nem fogadhatja, mivel ő azt hiszi, hogy nemcsak az általam felhozott konkrét esetben helyesen lett a rablás megállapítva, hanem «általában elv gyanánt mondható ki a rablás fogalmára nézve, hogy az öntudatlan állapotban levő személyen elkövetett erőszak, és az elvételi cselekvés együtt elegendők a rablás tényálladáshoz». Cikkíró ur tehát az én felfogásommal homlokegyenest ellenkező felfogást vall az általam felvetett kérdésben.

Megvallom, cikkíró ur által sem felfogásomban megingatva, sem az ő nézetének helyességéről meggyőzve nem lettem. Ellenkezőleg. Cikkíró ur érvelésének módszere ratiociniumom helyességéről győződött meg.

Csak pár megjegyzésem van cikkíró ur fejtegetésére nézve. Azt mondja cikkíró ur, hogy én azt állítottam, mikép a rablás egyik constitutív elemét képező *erőszaknak olyannak* kell lenni, mely a megtámadott személy ellenállási akaratának megtörésére, légyőzésére van irányozva. Bocsnat, de én nem így fejeztem ki magam. Én azt mondtam és mondom most is, hogy a rablás büntetvény Btk.-ünk definitiója és terminológiája szerint egyik constitutív eleme az *erőszak* lévén (nota bene: az erőszak par excellence), az erőszak pedig azon személyben, ki ellen alkalmaztatik, ellenállási akaratot, képességet tételezve fel, nézetem szerint *alvó*, tehát oly ember ellen, ki *öntudatlan* állapotban van, ki tehát ellenállásra képtelen, *rablás* el nem követhető. Erre cikkíró ur azt válaszolja, hogy a rablás lényege nem kívánja meg feltétlenül, hogy az erőszak egyenesen a sérteni szándékolt ellenállásának leküzdésére alkalmaztassék, mi az által is bizonyíttatik, «hogy a törvény nem kívánja, hogy az erőszak épen az ellen alkalmaztassék, a kitől az ingó dolgot el akarjuk venni, hanem rablást lát ott is, hol az erőszak «más jelenlevő» ellen használtatott». Megengedem, hogy ez így van, mert a Btk. a 344. §-ban tényleg e szavakat: «más jelenlevő» használja. De kérdem, mit bizonyított ezzel cikkíró ur, ha esetleg ezen «más jelenlevő» is *alszik*? Rablást követett-e el ezen esetben a tettes, vagy nem? Én azt mondom, hogy *nem*; mert az a «más jelenlevő» is öntudatlan állapotban volt, ezen állapotban ő is ellenállásra képtelen, tehát ő ellene sem alkalmazható erőszak, mely mindig ellenállási akaratot tételez fel a megtámadottban, ergo: ellene

¹ A monarchiának másik állama, valamint Bosznia-Hercegovina nem értendő külföld alatt.

² Az osztrák telekkönyvi törvény 34. §-a tartalmaz ugyan a ptk. 1480. §-a alapján hasonló rendelkezést, de abból még korántsem következik, hogy az célszerű vagy szükséges lenne.

¹ Hogy minden ilyen per feljegyezhető, kitetszik a Curia által az 1887. évben 4525. szám alatt hozott határozatból.

rablás a törvény definíciója szerint el nem követhető. Ez — mindig az én nézetem szerint — így lévén, minthogy a lopás kivitele, hogy az *rablássá* minősüljön, mindenesetre *erőszakot* tételez fel a *tettesben*, így tehát *ellenállási akaratot* és képességet a *megtámadottban*: ha az egyik elem, t. i. az ellenállási akarat vagy képesség hiányzik, csak lopásról, esetleg — ha súlyos vagy könnyű testi sértés is követtetett el, — anyagi halmazatról, de semmi esetre rablásról nem lehet szó. Azt kérdezi cikkiró ur, vajon gyermekek, vagy örültön, kik szintén nem bírnak *beszámítási képességgel*, nem követhető el rablás? Cikkiró ur erre azt feleli, hogy *igen*, én pedig azt mondom, hogy ezen esetben distinguálni kell. Ha a gyermek vagy örült *ébre*n vannak, akkor *igen*, ha *alszanak*, akkor *nem*, mert itt nem *«beszámítási képességről»*, hanem *öntudatos vagy öntudatlan állapotról* van szó. A *beszámítási képességnek* a rablás fogalmához semmi köze. Ha a gyermek vagy elmebeteg megtámadtatnak, ép oly ellenállási képesség van bennük, ha *ébre*n vannak, mint a felnőtt vagy ép elméjű emberben, miután az öntudatos állapotban az *ösztön* hatalmas rugója az ellenállásnak, a mely *ösztön alvó* s így *öntudatlan* embernél *nem* létezik. Cikkiró urnak azt a nézetét sem oszthatom, hogy rablás forog fen akkor, ha a tettes az udvaron föbe üti a gazdát, s aztán bemegy a házba, s onnan elvisz valamit. Nézetem szerint ez nem rablás, hanem vagy egyszerű lopás, ha a gazdának baja nem esett, vagy halmazat, ha a gazda súlyos vagy könnyű testi sértést szenvedett. Különb ez a példa nem vág, nem illik az itt feszegetett kérdés keretébe, és csak azért tértem reá vissza, mert nem akarom, hogy cikkiró ur rám diktálhassa a sokat citált mondatot: qui tacet consentire videtur. De mondom, itt nem erről van szó. A kérdés, melyet felvetettem, az «erőszak» szó terminológiája szerint oldható csak meg. A törvény a rablás büntetnének definíciójánál e szót használja: «*erőszak*». Ezt a szót csak *egy* értelemben lehet venni, t. i. azon értelemben, a mely benne rejlik. Ez az értelem pedig *mindig* ellenállási képességet tételez fel azon egyénben, ki ellen az erőszak alkalmaztatik. *Alvó* emberben ez az ellenállási képesség nincs meg, a miért én odá concludálok, hogy alvó ember ellen a büntető-törvénykönyv szavainak helyes, minden rabulistikától ment értelmezése szerint *rablás* el sem követhető.

Cikkiró ur azt mondja, hogy nemcsak a tényleges, hanem a *várható* ellenállás elhárítása végett igénybe vett erőszak is megállapítja a rablás fogalmát. Ez igaz. De ez nem rontja le az általam felállított tételt; mert erről az esetről a törvény gondoskodott, a midőn a 346. §-t konstruálta, a mely a lopást *rablásnak* minősíti, ha véghezvitele céljából valamely személy öntudatlan vagy védelmére tehetetlen állapotba *helyeztetik*. Ez a *várható* ellenállás elhárítása végett elkövetett cselekmény. Ez azonban a 344. §-ban említett «erőszakkal», — az erőszakkal par excellence — nem zavarható össze. A törvény is különválasztja a *tényleges* ellenállást a *várható* ellenállástól, külön rendezvén a 344. §. és külön a 346. §-ban. Az öntudatlan állapotnak «*erőszakos meghosszabbításáról*» melyet cikkiró ur említ, a törvényben sehol sincsen szó, a minthogy én magamnak az öntudatlan állapotnak «*erőszakos meghosszabbítását*» nem is képzelhetem. Mert ha valaki egy *alvó* embert fejbe üt, ezzel nem az öntudatlan állapotnak «*meghosszabbítását*» célozta, mert hiszen az ilyen ütésnek épen *ellenkező* eredménye szokott lenni, a mennyiben az alvó ember rendszerint felébred tőle és védekezési állapotba helyezkedhetik, hanem vagy élete ellen tört, vagy más büntetendő cselekményt követett el (súlyos vagy könnyű testi sértést), rablást is, ha a megtámadott felébredt és ellenállást fejt ki, — de nem követ el rablást akkor, ha a megtámadott nem ébredt fel, — mert ilyen esetben a megtámadottnál az ellenállási képesség hiányozván, ellene «erőszak» nem követhető el, az erőszak pedig a rablás egyik

alkotó eleme, és így az erőszak hiányából az a logikus következtetés foly, hogy *rablás* sem forog fen.

Tehát fejtegetésemet, sajnálatomra, Dr. Finkey jogtanár ur cikke által megczáfolva nem látom, és tovább is azon nézetem mellett maradok, hogy a rablás egyik eleme az *erőszak* lévén, és az erőszak ellenállási akaratot tételezvén fel abban az emberben, ki ellen alkalmaztatik, minthogy alvó, tehát öntudatlan emberben ily ellenállási akarat és képesség hiányzik, alvó ember ellen rablás el sem követhető.

Mózes László.

Különfélék.

— **Az Akadémiának** az 1843-iki javaslatok anyaggyűjteménye tárgyában a képviselőházhoz intézett memorandumából közöljük a következő részleteket:

Az 1848. előtti országgyűlések munkálatai közt tudományos tekintetben kétségtől az 1843/4-iki bünygyi javaslatok a legbecsesebbek.

A negyvenes évek elején az országban kiválólag büntetőjogi kérdésekkel foglalkoztak. A bünygyi reformok megvitatása nálunk is, mint a mult század folyamán Franciaországban, közvetlen előkészítőül szolgált a társadalmi rend átalakítására. A jogegyenlőségi eszméket a bünygyi igazságszolgáltatás terén akarta a nemzet mielőbb létesíteni. S mikor Deák, Eötvös, Dessewffy, Szalay és Pulszky a bünygyi javaslatokon dolgoztak, munkatársuk volt az ország egész értelmisége. A megyék és a hirlapok első sorban szintén az idevágó kérdéseket tárgyalták.

Már a törvénykészítés ily széles alapu elrendezése is tanulságosakká teszi ezen kodifikationalis termékeket.

De megbecsülhetetlen értéket ad e javaslatoknak az, hogy a régi magyar jogélet hamisítatlan tradíciót tükrözik vissza.

Magyarországon kétféle büntetőjog uralkodott. Egyiket a jogi iskolákban tanították német források alapján, a másikat évszázados szokásjogi nyomokon haladva, nemzedékről-nemzedékre a megye és a város gyakorolta. Ezt a jogot lesték el 1843-iki kodifikátoraink és az európai tudomány megállapításain átszűrve, törvénybeli tételekké formulázták. Épen mikor jogtudományunk a legmélyebbre hanyatlott, merítették ők a szokásjog forrásaiból örökérvényű igazságokat.

S a munkálatok egynémelyike, mint például Deák Ferencz esküdtzéki különvéleménye, az e kérdésben megjelent irodalmi munkák közt a legelső helyek egyikét foglalja el. A külföldi irodalom is aligha képes felmutatni dolgozatot, mely a bünvádi eljárás szervezeti elemeit oly éleslátással és tüzetességgel tárgyalná, mint a különvélemény. Ezen dolgozat már sejteti azt a Deák Ferenczet, a ki a hatvanas években jutott érvényesülésre: az államalkotó intézmények szervezőjét.

Az anyaggyűjtemény közrebocsátásával nevezetes szolgálatot tennénk a magyar jogtudománynak és publicistikának s hathatósan támogatnók büntetőjogi szakférfiainkat a külföldi irodalommal szemben mindinkább érvényesülő önállósítási törekvéseikben.

Ezen kívül újabb adalékkal járulnánk annak feltüntetéséhez, hogy a negyvenes évek államférfiai az intézmények szervezésénél mily óriási eszmegazdagság felett rendelkeztek. S a kegyelet adóját róvnánk le a javaslatok nagynevű szerzőinek emléke iránt, kiket az ország eddig csak mint a közjog művelőit és mint politikusokat ismert, de büntetőjogi kodifikációjukat, mely szerves kiegészítő része működésüknek, épen nem méltatta.

A német jogtudomány tulerős befolyásáról szóló téves hit megczáfolására is az volna a leghathatósabb eszköz, ha betekintést engednénk azon gondolatvilágba, melyben a

javaslatok készültek. Ennyiben az anyaggyűjtemény közre-bocsátása nemzeti kötelesség.

És meg kell említenünk, hogy most, midőn a törvényhozás a fenálló büntető-törvénykönyvmódosításával és a bünvádi eljárás kodifikálásával foglalkozik, az 1843/4 iki munkálatok aktuális jelentőséggel is bírnak. A fejlődés menete ötven év óta irányt változtatott. A jogtudomány és a törvényhozások számos büntetőjogi alapkérdésben ujabban reá térnek arra az álláspontra, melyet a negyvenes években a mi törvényhozóink foglaltak el . . .

Az anyagnak nem egyszerű kiadását tervezzük, hanem tudományos feldolgozásban való bemutatását. Az országgyűlési munkálatok és a többi anyag, mely részint az országos levéltárban, részint magánkezekben van, a maguk egészében nyomtatnának ugyan le, de a történeti bevezetés és a fontosabb részekhez irt külön bevezetések tüzetesen foglalkoznának az illető kérdésekkel.

Különös gondosságot fognak igényelni a büntetőjog azon problémái, melyek a közjogba szögellemek, mivel egy-némelyik 1848-iki és 1867-iki intézménynek előzője és magyarázója az 1843-iki javaslatokban és az azok készítése körül folytatott tárgyalásokban található meg. S azt a kapcsolatot sem lesz szabad a szerkesztésnél szem elől téveszteni, mely az 1861-iki küzdelmek és a negyvenes évek munkálatai közt jelentkezik.

— **A budapesti kir. táblához** 1895. évben beérkezett 13810 polgári, 13335 büntető, összesen 27145 ügy, s a múlt évi 8423 hátralékkal együtt elintézendő volt 35568. Elintéztetett 31342, hátralékban maradt 4126 ügy. 1894-hez képest 1895-ben 6240-el kevesebb polgári, 890-el több büntetőügy érkezett fel, s az elintézendők összege 5232-vel, az elintéztett ügydaraboké 1036-al volt kevesebb. A hátralék 8423-ról leapadt 4126-ra, a mi kizárólag az új sommás törvény jogorvoslati rendszerének tulajdonítható. Kár, hogy a kir. tábla a sommás felülvizsgálati ügyekről külön kimutatást nem közöl a sajtóval.

— **Be nem jegyzett cég tulajdonosától különálló jogalanyisággal nem bír.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelmet hivatalból visszautasítja.

Indokok: A be nem jegyzett cég annak tulajdonosától különálló jogalanyisággal nem bír, következésképp a be nem jegyzett cég ellen irányzott kereset által annak tulajdonosa tekintetét perbevontnak. A kir. törvényszéknél vezetett és hivatalból megtekintett cégjegyzékek tanúsága szerint Rauch J. cég bejegyezve nincs. A fenforgó esetben az 57090/1895. szám alatt beadott kereset tartalma szerint a Rauch J. be nem jegyzett cég tulajdonosa Rauch János vonatott perbe, ki szabályszerűen megidézett és védekezését elő is terjesztette. A felülvizsgálati kérelmet pedig a magát a Rauch J. be nem jegyzett cég tulajdonosának tartó Rauch Irma adta be, ki az előrebocsátottakból kitűnőleg alperesként perbe nem idéztetett és nem is marasztaltatott. Minthogy tehát a felülvizsgálati kérelmet benyújtó Rauch J. cég tulajdonosa Rauch Irma perben nem áll; továbbá, minthogy mint perben nem álló fél az elsőbírói ítélet megtámadására jogosítva nincs; ezen okoknál fogva a felülvizsgálati kérelmet hivatalból visszautasítani kellett. (1895. évi november 23-án E. 365. szám alatt.)

— **Fél eskü alatti kihallgatásra ügyvédje által idézhető.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt nem ad.

Indokok: Alperes felülvizsgálati kérelmét első sorban arra alapítja, hogy ő személyes megjelenésre és eskü alatti meghallgatásra szabályszerűen idézve nem lett, a mennyiben az eljáró kir. járásbíró őt saját kezéhez kézbesítendő végzéssel nem idézte, de az 1895 július 29. 40516. sz. végzés nem is lett akként kihirdetve, hogy a felek eskü alatti meghallgatásra képviselőik útján idéztetnek, s így ő a kitűzött tárgyalásra szabályszerűen megidézettnek nem tekinthető. A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt nem adott, mert az 1893. évi XVIII. tcz. 128. §-ának a) és c) pontjainak egyik esetét sem látta fenforogni. Ugyanis alperes szabályszerű meghatalmazással ellátott ügyvéd által volt a per

során képviselve és a kir. járásbíró helyesen járt el akkor, a midőn alperes eskü alatti meghallgatásra beidézvén, neki külön végzést nem kézbesített, hanem a végzést képviselője előtt kihirdette, mert a fél és annak képviselője a per eljárási szabály szempontjából egy személynek tekintendő és így a végzés egyúttal a fél előtt kihirdetett. Az a körülmény, vajon a kihirdetett végzéssel az eljáró kir. járásbíró a képviselőket még külön figyelmeztette is vagy sem, hogy a felek külön idézést nem kapnak, teljesen közömbös, mert erre az eljáró kir. járásbíró a fen kifejtettek szerint kötelezve nem volt. (1895 decz. 16. E. 174. sz. a.)

— **A budapesti kir. büntető járásbíró ügyforgalma.** 1895. évben beadvány érkezett 50,588, elintéztetett 50,061. Önálló bűnügyi feljelentés érkezett 13,854 (462 drbbal több mint 1894. évben), 1894. évről folyamatban maradt feljelentés 3632, összesen 17,486; ezek közül elintéztetett ítélet által 3689, megszüntető határozat által 10,780, folyamatban maradt: 3017. Bűnügyi eljárást igénylő vidéki és külföldi megkeresés érkezett 2398, 1894. évről folyamatban maradt 78, lett összesen 2476, ebből elintéztetett 2389, folyamatban maradt 87. A feljelentett vétségek össz-száma 12,807, a feljelentett kihágások össz-száma 1192, az elítélt egyének össz-száma 2315, fogház illetve elzárásra elítéltetett 1045, fogház és pénzbüntetésre 437, csupán pénzbüntetésre 833. Ítélet felebbeztetett 1099, leérkezett a felsőbb hatóságoktól 1. helybenhagyó ítélettel 740, 2. megváltoztató 248, 3. feloldó 91. A kiszabott pénzbüntetések összege: 15,543 frt, ebből a) befolyt 11,241 frt, b) behajthatatlanság miatt szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatott 2081 frt, c) behajtás alatt van 2221.

— **A budapesti kir. törvényszék** polgári felebbviteli tanácsainak új beosztása a jogi körök nem egy megjegyzésére szolgált okot. Azon bírák, kiket csak imént neveztek ki a törvényszékhez, most egyszerre a felebbviteli tanácsokba osztattak be. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A bécsi jogászegyletben** érdekes vita folyik az építési kézművesek törvényes zálogjogáról. A kérdés a mi fővárosunkban is nagyon gyakorlati. Sok kézműves tönkre ment azon, hogy belefektette munkáját és pénzét az épülő házba és mikor elkészült, üthette a nyomát, mert a jelzáloghitelezők megelőzték őt. Némely államban tényleg megvan ily esetek számára a kézműves törvényes zálogjoga, melylyel megelőz mindenkit.

— **Az osztrák kihágási jogot tárgyzó bírósági** határozatokat összeállította *Granichstätt* törvényszéki bíró, ki már két ily gyűjteményt adott ki a szerzői jogról és a kiadási eljárásról. A kihágási joganyag, mely körülbelül 500 határozatot tartalmaz, egy vaskos kötetet képez. A könyv címe: *Das Berufungsverfahren in Übertretungsfällen.* (Manz. 3 forint.)

— **A kriminalitás tekintetében** a német fogház-egyletek és a protestáns egyház egyletei egyöntetű eljárásra törekednek régibb idő óta. Most ez az együttműködés kifejezésre jut egy évkönyvben, melyet a szászországi fogház-egylet és az u. n. belső missio ad ki. Az első évfolyam számos dolgozatot tartalmaz a legkülönbözőbb foglalkozási körökben levőktől s a kérdések így sokoldalú megvilágítást nyernek. A kötet 700 oldalra terjed. A vállalat címe: *Jahrbücher für Kriminalpolitik und innere Mission.*

— **A francia barrau** annyira féltékenyen őrzi a kar tisztségét, hogy a napokban is a párisi semmitőszéknél nyolcz tekintélyes ügyvéd — mindegyik volt batonnier — emlékiratokban tiltakozott két ügyvéd felvétele ellen, kik az ügyvédek pénzügyi teendőivel is foglalkoznak. A semmitőszék azonban mégis elrendelte a felvételt. Felzudult erre az ügyvédek testületi szelleme s minden oldalról hallatszik most, hogy a semmitőszék rést ütött az ügyvédség ideális állásán, mert az ügyvédnek semmi egyébbel nem szabad foglalkoznia, mint plaidirozni és véleményezni.

— **A Monte-Carlo-i játékbarrangról** érdekes könyv jelent meg a következő címmel: *La question de Monte-Carlo. Le Casino de Monte-Carlo dans la loi commune qui régleme les casinos en France, suivi d'une idylle à Monte-Carlo.* Bibliothèque des modernes.

A Magyar Jogászegylet f. hó 18-iki ülése elmarad.

Főszerkesztő:	Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felölts szerkesztő:	Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos:	Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A köz- és magánjogi előleges kérdések a magyar bűnvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatban. FEKETE ÖDÖN kassai kir. táblai tanácselnöktől. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Munkaszerződés és sztrájk. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Fel-folyamodási határidő telekkönyvi ügyekben. Dr. WINCHLER ISTVÁN pápai kir. aljárásbírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A köz- és magánjogi előleges kérdések a magyar bűnvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatban.

A gyakorlati alkalmazásban a büntető bíró, hogy kinos helyzetéből kibontakozhassék, előreláthatólag vagy a kategorikus domináló tételhez fog ragaszkodni és akkor megérjük, és nem is lesz valami nagyon erőltetett dolog, hogy péld. a hamis vagy vétkes bukás vádja alkalmából, a bukkott közadósna, jogerős polgári ítéletekkel rég eldöntött kereskedelmi jogügyletei, vagy a csődhitelezőknek, illetőleg tömeggondnoknak megtámadási pereit, avagy a sikasztás, illetőleg hűtlen kezelés vádja alkalmából az érdekelteknek számadási vitás igényei fognak a büntető eljárás során s esetleg szóbeli főtárgyalás útján a büntető bíróság által vizsgáltatni és mint előleges kérdések eldöntetni és megérjük, hogy pl. az ingatlan vagyon rongálásának vagy elfoglalásának vádja alkalmából, a kérdéses ingatlannak szerződés, bírói ítélet, öröklés vagy akár hitbizomány útján szerzett tulajdonjoga iránt valamely járásbíró fog dönteni. Vagy tulateszi magát a büntető-bíró a kategorikus domináló tételre, s a másik, a célszerűségi irányt fogja követni, hogy t. i. a polgári bíró határozatát megfelelő figyelembe veszi, s a hol még olyan határozat nincs, ugyanabból a célból utasítja a kérdést a polgári bíró elé; ekkor azonban majd azt fogjuk megérni, hogy előállanak az érdekeikben érintett sértett felek, s ezek fogják a büntető eljárásnak tovább folytatását, illetőleg a szóba hozott előleges kérdésnek a büntető eljárás útján való megvizsgálását és eldöntését követelni; és senki sem fogja ellenvenethetni, hogy nincs joguk, vagy legalább is okszerű ürügyök hozzá, a midőn az a törvény, hogy «a polgári bíróság határozata a büntető bíróra nem kötelező»...

S ha még aztán akár az egyik, akár a másik irány egyöntetű, s általános gyakorlattá fejlődnek. De hányféle változata lesz annak!?

Micsoda bizonytalanság, micsoda bonyodalmak, zavarok, huzavonák, hajsza és zaklatások származnak majd mindebből?!

A képviselőház igazságügyi bizottsága ugyan — úgy látszik — óvni akarván valamelyest a polgári bíróság határozatainak a hatályát, módosításképen azt ékelte bele a kérdéses §. második bekezdésébe, hogy «a büntethetőség tekintetében» Azonban ez, tisztelettel legyen mondva, semmit sem jelent és még kevesebbet javít ennek a pontnak a merevsége tekintetében. Mert hiszen az, e nélkül is önkényt értetik, hogy a büntető bíró, csak «a büntethetőség tekintetében» mérlegeli a polgári bírónak kérdéses határozatát; de éppen ez a tekintet az, a melynek tekintetéből akár az egész határozatot, illetőleg ennek minden részét bátran föl lehet forogni.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a. mult heti számban.

Való továbbá, hogy a törvényjavaslat indokolása azzal is vigasztal, hogy «ez előleges kérdések jogi megítélésénél ama szabályok lesznek irányadók, melyeknek e kérdések saját jogvidékükön alávetvük. A büntető bíró is kötve van ama törvényekhez. Anyagilag tehát nem történhetik sérelem». És hogy a büntető bíró eme döntésének «a p lgar jogra vonatkozólag nem lehet közvetlen és kényszerítő ereje».

Azonban az első tételben csakis akkor találhatnánk némi megnyugtató vigasztalást, ha az a jól ismert népies közmondás, miszerint «a kinek Isten hivatalt adott, észt is ad hozzá», komoly valóságot és nem tréfás ötletet fejezne ki. Vagyis — magunkra alkalmazva — ha okszerűleg föl-tehetnők, hogy minden büntető bíró, ex officio, egyuttal a köz- és magánjog minden vidékén is teljesen megbízható alapos jártassággal fog felruháztni. Ámde — sajnos — az élet egészen mást bizonyít. A hivatalt — igen, de a tudományt nem lehet adományozni. Különösen ép a bírói hivatal az a tér, a hol a «fac me talem talis ero» varázsló erejében már régtől senki sem hisz. A bírótól, hogy kijelentéseit bizalom és megnyugvás kövesse, manapság már nemcsak afféle formabeli ügyeskedést, hanem olyan alapos, átható tudást követel — és méltán — az igazságkeresőknek jogosult érdeke, a mely tudásnak, már csak egyetlen egy jogvidékre terjedő megszerzése is, sok időbe és egy egész embernek folytonos és fáradságos tanulmányába kerül. A büntető, valamint a polgári bírónak manapság bizony a maga jogvidéke is annyira elég, hogy a ki tőle még többet, vagy éppen minden jogvidékekre kiterjedő általános — és mindenütt alapos — tudást vár: hát az a szellemi tehetségnek legalább is oly rendkívüli magas fokát föltételezi benne, a mit általános mértékül föllátni nem lehet, sőt a mennyiben másoknak, és igen sokaknak, esetleg pótolhatlan érdekei kockáztatásáról van szó: nem is szabad.

A mi törvényjavaslatunk szerzőjének előbb említett vigasztalása, nyilván a bírói szellemi tehetségnek ezt a rendkívül magas mértékét föltételezi. Nos, megnyugszik-e valaki benne!? Én nem! Én, a midőn látok sorainkban olyan férfiakat, a kik a büntető jogszolgáltatás terén egy hosszú és jelentékeny sikerekben s érdemekben gazdag pályát futottak meg a nélkül, hogy valaha csak egy kisebb polgári (mondd «bagatell») pert is tárgyaltak és elbíráltak volna, én — nyiltan kimondom — soha sem tudnék megnyugodni abban, hogy pl. a vagyoni vagy kötelmi jognak valamely olyan szövevényes kérdésében, a mely esetleg az e szakbeli bírák között is vitás: előleges kérdésképen olyan egyén (mondjuk: büntető bíró) döntsön, a ki életében talán először lát ily kérdést maga előtt, s mindössze annyi tudással fog hozzá, a mennyit — ha ugyan már ezt is el nem feledte — az iskolából hozott magával; és döntsön olyan hatálylyal, hogy abból majdan valakinek bűnösül való elítéltetése s esetleg a polgári törvénykezés útján jogérvényesen megállapított valamely jogviszonyának érvénytelenítése származzék.

«Érvénytelenítése származzék», mondom; mert a fentebbi vigasztalás második tételét, mintha t. i. a büntető bíró döntésének, a polgári jogra vonatkozólag nem lehetne közvetlen és kényszerítő ereje: magának a törvényjavaslatnak 490. §-a teszi legalább is feletle kétségessé, a holott szószerint ez

áll: «Ha a vádlott bűnössége valamely jogviszonynak vagy vele kötött valamely jogügyletnek teljes vagy részleges érvénytelenségét vonja maga után, a büntető bíróság, a mennyiben a bizonyító eljárás eredménye erre biztos alapot nyújt, a jogviszonyt, — kivéve ha ez házasság, — illetőleg a jogügyletet egészben vagy részben érvénytelennek nyilvánítja és az ebből folyó jogkövetkezmények iránt is határoz.»

Hát ebből — azt hiszem — szintén alig fog valaki megnyugvást meríteni.

De ám fogadjuk el a vigasztalást. Tegyük fel, hogy a mint az előttünk fekvő javaslat törvénynyé válik: mindenik büntető bírónak az értelmét a legmagasabb jogi képzettségnek lángszelleme fogja betölteni és ezentul valóban az ő cognitiójában nyilatkozik meg a kétségtelen tiszta igazság; és tegyük fel, hogy azért ennek a cognitiónak a polgári jogra vonatkozólag nem lesz közvetlen és kényszerítő ereje; tegyük fel, hogy habár valakit pl. a Btk. 421. §-a alapján elítélnek, minthogy azt a polgári jogügyletet, a melylyel ő a kérdéses ingatlant megszerezte, nem találták a törvényes jogszerzésre alkalmasnak: mindazáltal ez a valaki annak az ingatlannak polgári jogilag továbbra is tulajdonosa marad; hát ugyan dicsőségére fog-e ez szolgálni jogintézményeinknek? emelni fogja-e az ezekhez való bizodalmat? emelni fogja-e jogállapotunk erkölcsi értékét?

No hát én azt tartom, hogy Isten óvja meg a mi hazánkat az ilyen jogállapottól, a melyre az, igazán nem szolgált rá sem multjával, sem jelenével, sem jövőbeli aspirációival.

Az 1853. évi osztrák pts. magyarázóit, ennek 4. §-ánál, a melylyel az 1873. évi pts. 5. §-a lényegileg ugyanazonos, joggal mondhatták, hogy annak rendelkezései a korábbi törvényhozások tradíciójára, a jogélet folytonosságára vannak alapítva.

Azonban ki merne ilyet állítani mi rólunk.

Hazánk jogéletében, már csak alkotmányos államszerkezetünknel és a személyi szabadság messze menő integritásánál fogva is, a büntető hatalom soha sem volt olyan korlátlanul domináló hatalom és ezért itt az inquisitorius eljárási elv sem fejlődhetett és nem is fejlődött ki soha annyira, hogy a polgári magánjogszolgáltatást mintegy elnyomta volna. Ellenkezőleg. A mi jogéletünkben mindig, inkább a közjoggal oly szoros kapcsolatban állott magánjog alakzata dominált, s a büntető-jogszolgáltatásnak inkább kiegészítő, biztosító, sanctionáló s mondhatni, hogy mint hajdan a köztársasági szabad Rómában, extra-ordinaria szerepe volt. És annak az ugynevezett «anyagi» igazságnak is, soha sem volt nálunk az a meg nem határozható, hyperethicus, mondhatni mysticus értelme, mint közép-európai szomszédaink rendőri államaiban, hanem fogalma tisztán és egyszerűen, a törvényeinknek, jogszokásainknak és ezekre alapított közfelfogásnak megfelelő valóságban határozódott. Mindazok a consequentiák tehát, a melyeket abból az ugynevezett «anyagi» igazságból a szomszéd államok absolut hatalmu törvényhozói és udvari tudósai levontak: nálunk idegenek, jogéletünkben, közfelfogásunkban gyökerük nincs. S bizonynyal éppen ez az oka, hogy mindamellett, miszerint jogintézményeinkbe évszázadokon át sok idegen elem szivárgott be és recipiáltatott, mindamellett, hogy büntető eljárásunk is legnagyobb részt oly idegen elemekből alakult, mindamellett sem régibb, sem újabb joggyakorlatunkban még csak hajlandóság sem mutatkozott soha, a szóban forgó praejudiciális kérdéseknek olyan módon való elintézésére, a minő a szomszéd államokban fenállott, s a minőt az előttünk fekvő törvényjavaslat szánt nekünk. Ellenkezőleg, az ilyen kérdésekkel szemben, legújabb ítélkezési gyakorlatunk is, általában azt az álláspontot foglalta el, hogy inkább fölmentette a vádlottat, mintsem hogy vitás, vagy éppen a polgári bíró által már elintézett magánjogi kérdéseknek a vizsgálatába s eldöntésébe bocsátkozott volna. Ilyen és ehhez hasonló kijelentéseket foglalnak

magukban a sok közül a kir. Curiának 1880. évi 6160., 1883. évi 541., u. e. é. 12116., 1886. évi 7353., 1887. évi 286., 1888. évi 11374., 1890. évi 4108. és u. e. é. 3743. sz. ítéletei.

A mi pedig azokat az eseteket illeti, a mikor a kérdéses bűncselekmény, éppen az illető magánjogviszonyt megállapító cselekményben foglaltatik: erre nézve újabban maguk vonatkozó polgári törvényeink már eleve gondoskodnak, hogy a bűnös üzelem a büntető bíróság elé kerüljön; és pedig olyan hatálylyal, hogy ennek a bíróságnak a praejudiciuma aztán a polgári bíróra nézve kötelező. Így a Polg. Törv. Rendt. 9., 10., 321. §§. Váltó Elj. 54. §. Telekk. r. 152. §. stb.

És jövőbeli aspirációink, a célba vett fejlődés iránya, még kevésbé teszik okszerűvé törvényjavaslatunk intézkedéseit.

Ime az 1893. évi XVIII. tcz. már is szakított az ugynevezett «törvényszerű» bizonyítással, s a helyett a bizonyítékok szabad mérlegelését hozta be. Több mint bizonyos, hogy ez a polgári eljárás többi vidékein is következni fog. És ezzel kidől az anyagi igazság lovagjainak az a vesszőparipája is, mintha «a büntető bíró eszközei számosabbak és megbízhatóbbak volnának, mint azok, a melyekkel a polgári bíró rendelkezik.

Igaz, hogy maradt még egy szalmaszáluk, a mit a mi törvényjavaslatunk indokolása is felhasznál: «az ítélkezés szellemi egységének szükségességére» való hivatkozás. Ezen a szalmaszálon azonban alig van valami fogni való. Mert a míg a büntető bíró egyuttal nem diplomaticus medicus, chemicus, mechanicus és ezentul még néhány specialis szakfoglalkozásnak a mestere, a míg a büntető bíró eljárása során, adott esetekben mindmegannyi szakértő véleményére s megállapításaira van utalva: addig különben sem fogja elérni soha azt — a mit törvényjavaslatunk indokolása kíván — hogy «okoskodása lánczolatára más elmék gondolkodásának eredményei befolyással ne legyenek». Bizony lesznek, a mint voltak és vannak.

És most még néhány szót, a *közjogi* előleges kérdések tételéhez.

A törvényjavaslat indokolása ezt a tételt «törvényhozási ujtás»-képen mutatja be. Lehet, hogy az; a mennyiben a württembergi pts. 7. §-án kívül, valóban sehol sem találkozzunk efféle rendelkezéssel.

Csak hogy magyar hazánk közjogi helyzete — és felfogása lényegesen különbözik a Württembergétől.

A magyar nemzet — hogy egyebet ne említsek — a maga közjogi viszonyait mindenkoron olyan féltékenyen őrzött egységes közkincsnek tartotta, a mit amolyan apró fillérekre váltva forgalomba bocsátani soha sem volt hajlandó; nehogy az apránként értékét veszítse vagy illetéktelen kezekbe kerüljön.

A törvényjavaslatnak szóban forgó intézkedése, annak az egységes közkincsnek nyilván ily aprópénzre való váltását kezdeményezi, a midőn a közjogi viszonyoknak mint bűnvádi előleges kérdéseknek a megállapítását, az arra hivatott közjogi szervek cognitiója alól elvonja.

És miért! Ha sem az osztrák, sem a német, sem a belga, sem a norvég, sőt még a bosnyák törvénybe sem vették azt föl: miért kell azt éppen nálunk, a mi törvényünkbe fölvenni?

Talán az eseteknek rendkívüli gyakorisága, illetőleg valamelyes közjogi viszonyainknak bűnre csábító hatása, vagy az illetékes közjogi szervek megbízhatlansága követelte azt?! Egyik sem követelte. Tehát miért!?

Csak azért, hogy ujítsunk; hogy a mi bűnvádi pts.-unk intézkedései kimerítőbbek és symmetricusabbak legyenek; és mivel hogy a törvényjavaslat szerzője azt hiszi, hogy ebből «a közjogi viszonyokra kár nem hárulhat!»

De bizony hárulhat. Ha ma itt, holnap ott vonjuk el a közjogi viszonyoknak efféle megállapítását az arra hivatott közjogi szervek cognitiója alól: egyszer csak arra ébredhetünk, hogy közkincsünk javarésze megkopott értéktelen fillérekben, kényszer-árfolyammal circulál az ószerek piacán s várja a valuta-rendezést majdan idegen földről, az Oczeánon tulról drágán szerzett nemes érczczel.

Egyébiránt törvényjavaslatunk indokolása után, más tekintetben sem vagyok tisztában a szóban levő rendelkezés értelmével és célzatával.

Az indokolás ugyanis úgy magyarázza a szóban levő 7. §. második bekezdését, hogy az abban foglalt szabály — ugymond — «a contrario annyit jelent, hogy a *közjogi* vagy *közgazgatási* jogi előkérdésnek az illetékes hatóság által való eldöntése *kötelező* a büntető bíróságra nézve». Mert «... ha az utóbbiak tekintetében az illetékes hatóság már érdemben határozott, a közérdeknek és a nyilvánjogi szempontoknak megsértése nélkül lehetetlen megengedni, hogy a büntető bíróság ezt a döntést felforgathassa vagy figyelmen kívül hagyhassa».

Ugyanez az indokolás mindazáltal, már a nyomban következő bekezdésben így szól, hogy: «Egy irányban azonban, a közjogi előkérdésnek előleges eldöntése sem kötelezi a büntető bírót, tudniillik: a *terhelt bűnösségének* megállapítására nézve».

E szerint úgy látszik, hogy in ultima analisi ugyanaz áll a közjogi előkérdésekre is a mi a magánjogiakra. Mert hiszen ezekre nézve is, csak a «terhelt bűnössége», vagy a mint a képviselőház igazságügyi bizottsága kívánja «a büntetethezesség tekintetében» nem kötelező a polgári bíró határozata.

Mit értsünk hát sajátképen abból a második bekezdésből? Egy szóval: videant consules...!

A szóban levő előleges kérdéseknek — kivált ha azokat a közjogiakkal is kibővítjük — az anyaga olyan rengeteg nehézségekkel és bonyodalmakkal teljes, hogy abból minden irányban kimerítő és minden igényeket kielégítő szabályokat, teljes megnyugvással alkotni lehetetlen.

Ne alkossunk tehát mi sem többet, mint a mennyit hazánk közérdekeire való figyelemmel, megnyugvással alkothatunk. Ne alkossunk többet, mint a mennyit hasonló körülmények között, más, gondosabb és előrelátóbb törvényhozások jól megfontolva alkottak.

Hagyjuk ki a mi törvényjavaslatunk 7. §-ából, mindenkéltől a *közjogi* kérdéseket. A mi alkotmányunknak igen kényes és féltett kérdései ezek. A legjobb helyen vannak azok ott, a hova közjogunk helyezte. Ne utánozzuk mi Württembergét.

Azután hagyjuk ki eme §-ból mindazt, a mi osztrák származásra vall és a mi eredeti: a második, negyedik és ötödik bekezdéseket. A mint láttuk, nem nekünk valók. Nem felelnének meg jogéletünk közérdekeinek.

Maradjon inkább csak az, a mi a német bir. pts. intézkedéseire emlékeztet. *Elégedjünk meg a szóban levő §. első és második bekezdéseinek intézkedéseivel.* Ezek legalább nem állják útját annak, hogy a judicatura majdan társadalmi viszonyaink jól felfogott közérdekeinek megfelelőbb gyakorlatot fejlesszen ki és tartson fen. *Fekete Ödön.*

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.¹

10. (Folytatás.) *b)* Nem beszél a törvény (egy helyet kivéve, 1. alább) kereskedelmi jogi felelősségről.

a) Nem elég itt sem (1. imént *a*)) az eljárás oldaláról való megfejtés. Azzal, teszem föl, hogy a keresk. jog alkalmazása hovatovább (v. ö. se. 2.) nem külön utra tartozó.

¹ Mult közleményben: 1. 9. *b)* (3. old. 1. hasáb) e szók után «házassági akadály» a zárjelből kihagyandó e paragrafus-szám: 23. — 2. 10. *a)* *a)* (3. old. 2. hasáb) e mellé: Windscheid 256., olv. 3. j. — 3. 10. *a)* *β)* (5. old. 1. hasáb, középen alól) e szó «rosz» (így olvasva e helyett: «roz») »

Már csak azért sem, mivel ez csupán mennyiségi különbség. Még mindig jelentékeny a kör, a melyben e külön utnak helye van (v. ö. ke. 6, és se. 2. utolsó bek.). Viszont a váltókövetelés is, van rá eset, hogy nem váltóbíró elé tartozó. Jelesül csőd esetében, cst. 145. (v. ö. 238.), 152. Nem bocsátkozva itt abba, hogy a csődön kívüli (s az utáni) hatály korlátai közt (v. ö. cst. 3.) a csődön kívüli perut bukott ellen megmarad. (Dt. 17., 43., 18., 149.)

Még inkább áll ez, a mi a váltót illeti, ha a «váltói kötelezettség»-nél szintén figyelembe vesszük, hogy az csupán *pars pro toto* megjelelés (v. ö. 5. az elején) arra a valamire, a mi nem csupán *propulsivum*-ból (hajtó, kénytető oldalból) áll (4. a végén).

Igy már nem is kivételes, hogy a váltókövetelés fölött más uton ítélnék. Más szóval, hogy a váltójogot más bíró «alkalmazza» (alább = 1.).

Péld. előjegyzett váltó igazolásáról lévén szó: a telekkönyvi bíró (pt. 44. 1. bek., v. ö. erdélyi tr. 98. Külön kérdés lévén: mennyiben bocsátkozhatik belé a telekkönyvi bíró egyrészt a váltójogi, másrészt a nem váltójogi kifogásba). — Alperes compensálni akarván a váltóval: a polgári bíró (is, v. ö. vt. 94.). — Ugyancsak: tartozatlan fizetés címén indított perben. Péld. az forogván fen, hogy felperes emberei a hamis váltót tévedésből kifizették.

Sőt a büntető bíró. Péld. érvényes váltó volt-e az, a melyet a váltó-adós «ravasz fondorlattal» kézrekerített, s következőleg van-e «kár» (btk. 379.); vagy «lenyelt» (bár itt, úgy látszik, elég a «cél, hogy másnak kárt okozzon» btk. 406.); btk. 403. 1. pont stb.

Ennél is szélesebbre fokozódik a mondottak köre, ha arra is kiterjesztjük figyelmünket, a midőn a polgári bíró a váltókövetelésre kihatólag, a váltójogon kívüli jogot is köteles tekintetbe venni. Péld. az adott váltót a *lex plena* alapján visszakövetelik (fentebb *β*); péld. Dt. 17., 62.; megint más, ha a váltóról, csak mint másra bízott tárgyról van szó, Dt. 2. 165.). Nem bocsátkozva azon kérdésbe, hogy tisztán csak váltójogi alapon (péld. hogy a követelést kifizették [esetleg valamely korábbi váltóbirtokosnak], vagy kiskorúság okából) mennyiben van helye ilyen pernek, s ezzel a behajtó-ügybírói hatáskör [ve. 3. 1. pont] megkerülésének. (Ha a váltót elveszik tőle (vht. 214. sk.), hogyan indítson váltókeresetet. De ha nem is, az e perbeli [legalább is a váltó kiadásában marasztaló] ítélet *eo ipso* implicálja a *res iudicata*-t a váltókövetelés kérdésében stb.)

Összefügg e megfigyelés azzal, a mit úgy is szoktunk kifejezni, hogy a behajtás végetti (v. ö. pt. 44. 2. bek.; alább = 2.) alkalmazás *principalis* (az összes hatások fölött döntő); a többi egy-egy hatás (3—5.) szempontjából való *incidental* (v. ö. alább = 6.). Jelentőségben az utóbbi gyakran vetekedik előbbivel. Péld. ha a fizetést visszaitélik, vagy a váltó visszaadásában marasztalnak (1. imént). Egyebekben e különbségre (egyik rendelkező rész az ítéletben, másik csak indok; *res iudicata*-val való összefüggés) e helyütt szintén nem terjeszkedhetünk ki. Se. 185. tekintetéből, (felülvizsgálat) alig kétséges, hogy a kétféleség nem tesz különbséget.

az előző sor végéről csuszott le. — 4. A közszerzeményi példában (4. old. 1. hasáb) alattomban értettük, hogy a hátramaradt 5000 frt különvagyonról (férjre, a házasság ideje alatt, háromolt örökségtől, ajándéktól; szóval ingyenszerzéstől) tiszta. — 5. Vt. 6. 1. bek.-nek szembesítését pedig (közlemény vége felé) így értettük: E bek. nem kevésbé alkalmazandó péld. valamely végrendeletre, öröklési (1876. XVI. 33.) vagy házassági szerződésre (1886. VII. 22. *a*); említett terv.-ünk 81. sk.), mint arra a pseudo-váltóra, a melyről csupán egyetlen kellék hiányzik. Ez mind «olyan okirat, melyen a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik.» A tényállás e szerint, a melyre nézve a bek. nyitva hagyja, «származik»-e belőle egyéb jogi hatály, mint «váltó-kötelezettség»: bevégtetlen (csak negative körülírtott).

¹ Kereskedelmi eljárás.

Van ilyes valami a jognak egyéb vidékein is. Péld. a «házasságjogot» is «alkalmazza» nemcsak a házasságügyi, hanem a házasságvagyongogi, paternitási, örökösödési per bírása, sőt a büntető (alább = 6., 7.).

= 1. «*Alkalmazza*». Igazabban: a jogszabály maga «alkalmazza» magát (l. alább 14.). Az adóst terheli a parancs, mielőtt a bíró ezt kimondaná. A bíró csak nézi: «alkalmazza»-e magát a jogszabály. Megvan-e a tényhypothesis, melyen keresztül a törvény beszél stb. A *factum* csupán óramutatója a jognak (törvényakaratnak *pro concreto*). A bíró csak ránéz erre az órára. «Látja» a törvényt. («Lát egyenes törvényt», Arany, Buda halála.) Ránézhet («láthat») más is. Csakhogy e látásnak nincs az az auctoritása. *Per sententiam ius de se non constituitur sed status iuris declaratur.* (Hk. Pr. 13. 3.) Miként viszonylanak ehhez a *lex individualis*, «constitutív» ítélet jelenségei; miért jó mégis (jóllehet nem igazán hü, v. ö. 1.) az «alkalmaz» stb.: alább (14.) érintjük.

= 2. «*Behajtás végett*». Azt mondja az ítélet: alperes köteles. A *iudicatum* a már «alkalmazott» (s ezzel consummált) anyagi jog; nem pedig a még csak (ismételten) alkalmazandó (ugyanazon) jognak a substratuma. Nem valami, a mivel az anyagi törvény szerint bánni lehetne vagy kellene. Hanem: a miben ez elbánnás eredménye van máris fixirozva (sublimálva). A már megnézett, nem a még csak megnézendő óra (= 1.). *Quasi lex loquens, iustitia animata* (Hk. Prol. 13. 7.) *pro concreto*.

Ez igen egyszerű, a mig a marasztalást csupán főhatásában (v. ö. 1., 3.) szemléljük.

Legott nem az, mihelyt a többi hatásokat (v. ö. 4.) elveszszük.

Az ítéletben szó sincs péld. arról, hogy a marasztalás (szolgáltató-parancs, v. ö. pn. 23., se. 116.) véget ér, ha a követelést kifizetik; minő foku (v. ö. 7. b) β)) gondosság terheli a marasztaltat a szolgáltatandó *speciēs* iránt; hogy a *speciēs* u. n. vétlen (pontosabban: a köteles gondosság kifejtése daczára előálló [kimentett, exculpált, fel nem róható] elpusztulása szintén véget vet; l. az exculpációról [v. ö. 5.] egyelőre: Pl. 893: *omnem diligentiam adhibuisse . . . remonstret*; kt. 373: «a mennyiben igazolni nem képes»; 385: «köteles igazolni»; opt. 1298. stb.); hogy a megítélt követelés *activ compensatióra* alkalmas (v. ö. vt. 94.); hogy a marasztalt azóta keletkezett viszonykövetelésével való (passiv) compensációnak ki van-e téve: vajon egyazon jogalapon azóta keletkezett viszonykövetelés alapján (péld. a [felperes birtokában is megbetegedendett] lábas jószágot gyógyítani kellett) retenciónak (egyszerűnek [csak kézen-közön, egyidejű viszonzszolgáltatás mellett, szolgáltató; már 1498. 65. 2. pont; egyike mint látni fogjuk legkifejtettebb intézményeinknek]; s aztán: kt. 309., vt. 108-hoz képest minősítettnek) van-e helye; hogy a *mora accipiendi* a marasztalt köteles gondosságát (felelősségét, v. ö. 7. b) β)) leszállítja, s (a mi ettől szorosan megkülömböztetendő, l. alább = 3—5.) a «veszélyt» (péld. vevő felperesre) átviszi-e stb.

Nem is szólva arról, hogy az ítélet a propulsivumot sem minden ízében szokta bevégzetten körülírni. Pt. 249. és 256. céljok korlátain belül veendő. Nem például (ha csak erre különös ok a perben föl nem merült): a szolgáltatás helye, a fizető pénznem (v. ö. Dt. XVII. sem. sz. 50. old.; viszont azonban Dt. 4. 70.) tekintetéből.

Minderre az anyagi törvényből veszünk betöltőül, már annyit a mennyit. Péld. opt. 338-at marasztalás után a véletlenért való felelősségre (1311, *perpetuatio obligationis*) felfokozva. Vagy kt. 326. 2. bek.-t kiterjesztve a megítélt követelésre (Dt. XVII. id. h.) stb.

Utal erre vht. 30.: «egészen vagy részben elenyészett»; «olyan (nyilván az anyagi törvény nyomdokán megítélendő hatályu) ténykörülmenyen alapul».

Egyben-másban a törvény az ítéleti fázist a mellékhatá-

sok szempontjából külön is szabályozza. Péld. vht. 43. 4. bek. («késedelmi» kamat), vt. 94. (*activ compensatióra* alkalmazosság).

Ezzel egyelőre csak a 3—5. alatt mondottakat óhajtván illusztrálni. Az ítélet is ime *pars pro toto* beszél.

Elhagyjuk névszerint e kérdések behatóbb tárgyalását.

Vajon e kiegészítés (betöltés) alapja egyszerűen *praesumptio ad iudicem*? Vagyis, azon föltevés, hogy az ítélet mindezt így értette. Szóval: *implicite* eloquálta. Ezzel függ össze, többi közt: hatályos volna-e e részből péld. az az ítélet, a mely kötbérben marasztalván, kimondaná (azon téves [arg. 1868. XXXI. 4. a lejárt késedelmi kamatra alkalmazva: a mi hiszen, mint egypár helyen Dt. igen jól kiemeli, nem egyéb, mint törvényes kötbér] elvből indulva, hogy kötbértől nem járhat kamat) vht. id. helyének ellenkezőjét. Vagy azt, hogy a megítélt követeléssel nem fog lehetni váltótartozást compensálni. Consummálni akarva azt a jogszabályt, melynek substratuma maga a *consumptio*-eredmény. Világos, hogy így ez: *filius ante patrem*. A kérdés igazibb alakja ez: «dispositív» (vagy éppen csak: «interpretaetív») szabály-e ez az ítélet számára (miként vht. 219. kétségtelenül, «a mennyiben . . .» stb.) vagy *praeceptiv*.

Avagy pedig: hogy az anyagi törvényt e részből az ítélet után is a jelenségre egyenest mint substratumra (saját önerején, *ex auctoritate legis*) «alkalmazzuk».

E kérdések (az u. n. anyagi perjogon kívül) az obligatio elhatárolásával függnek össze.

Előbbi megfejtés mellett a *iudicati obligatio* nem obligatio többé.

Mert a jogban az, hogy valami az-e, a miről szó van, mindig csak a körül forog, alkalmazandók-e reá azok a szabályok, melyek ama névre intézvék (2.) Ha tehát a megítélt követelés többé az obligationalis szabályok alá nem esik (már t. i. mint ilyenek alá; vagyis e szabályok legfeljebb mint a bírói ítélet [mintegy *lex individualis*] sejtett hallgatólagos alkotórésze jöhetvén számba): egészen közömbös obligációnak nevezem-e vagy sem. Valamiként közömbös annak nevezem-e a közjogi tartozást, ha egyszer tudom, hogy reá a magánjogi szabály ki nem terjed (9. a)).

Utóbbi esetben: minden ítélet ennyiből «részítélet» (v. ö. se. 103.). Csak egynémely pontjaiban oldja meg a *causa*-tény összhatását (1). Csak részben: a már megnézett óra. Azontul váltig: a még csak megnézendő (= 1).

Itt sem a megfejtés (*regula*, l. 1. D. 50. 17.; mondhatnók: a csizma rászabása) természetesen az, a mi a fődolog; hanem a jogállapot (*ius*, D. id. h.; mondhatnók: a lábformáció) igaz felösmerése, áttekintése.

Már ez pedig, a mennyire eddigelé tájékozódni felőle képesek valánk: sem az előbbeni, sem az utóbbi megfejtésnek nem ad egészen igazat.

A mit látunk, annyi, hogy némely szabályokkal azért egészítendő ki az ítélet, mivel fölteszszük, hogy így értette a bíró; miglen másokkal azért, mert a törvény meg sem engedi a bírónak (v. ö. pt. 249., 256., pn. 23., se. 116.), hogy mindeme kérdéseket (v. ö. ismét 4.) az ítéletben individualiter szabályozza. Hiszen akkor minden marasztaló ítélethez külön kodexet kellene fűzni.

Előbbi áll jelesen a propulsiv oldal, utóbbi a többiek tekintetéből.

Például (az említetteken [szolgált hely, fizető pénznem] kívül) az ítélet nem tenné ki (miként Dt. XIV. 110. kiteszi), hogy «középmínőségű» buza az, a miben alperest marasztalja (kt. 321. nyomdokán értsük-e, avagy l. 52. D. 17. 1. [*quodlibet triticum dando liberatur reus*] szerint, v. ö. opt. 656., 658., 906.); vagy hogy miféle 100 «forint» vagy «arany» (v. ö. Dt. 17. 55.) az, miről az ítélet szól; hogyan értendő a «három hónap alatt» (mint «hosszabb határidő» pn. 23., se. 116.; opt. 902-hez képest-e [30 napjával számítva] avagy kt.

329. 2. pontjához képest [t. i. naptárilag számítva], v. ö. fentebb 10. a) α , se. 197-hez adott példák közt); személyesen kell-e a marasztaltnak a munkát véghez vinnie stb.

Ezen és hasonló kérdésekben az ítéletet csakugyan értelmezni kell a bírót körülvevő jogi légkörből.

Ellenben a második osztálybeli kérdések megoldásába a bíró, mint mondtuk, nem is igen bocsátkozhatik. Pl. (az említettéken kívül): lehessen-e az ítélet alapján előjegyzést (tr. 92.) vagy bekeblezést (tr. 84. c)) kérni; lehet-e a megítélt tartozást kezességgel erősíteni, átvállalni stb.

Szóval: a marasztaló ítélet fixiroz (sublimál) s ezzel consummál egyet-mást a causa-tény hatásairól (I., 3. 5.) szóló törvényakaratokból. Nem consummál mindent.

Összefügg ez azon kérdéssel is, szabad-e a bírónak s mennyiben (v. ö. pt. 256.) a törvénytől eltérő végrehajtási módokat az ítéletben kijelelni.

E kérdést a kötelmi fázisok tárgyalásánál amugy is sürően érintenünk kellend. Álljon itt e helyütt egy-két szórványos megjegyzés.

= Pl. váltó-kiadásban marasztalnak. A bíró kétségkívül kimondhatja, hogy a naturális executio foganatlansága esetében további eljárásnak (vht. 217.) nincs helye. Már t. i. ha azt találja, hogy ebből kár nem származhatik. (Dt. 2. 165. tullótt a célón a teljes elutasítással.)

= Vagy kimondhatja, hogy a naturális executio sikerelensége esetében felperes (vevő, cserevevő) választhat vht. 217. és az elállás között.

= Nem utolsó érdekű példa ez:

A város meghagyás teljesítésére perli az örököst. Pl. hogy a köztéren szökőkutakat állítson.

Nincs más mód, mint hogy az ítélet vht. 222. 2. bek.-ét kizárja, s pt. (ma már hatályon kívüli) 385. szakaszának megfelelő valamit írjon elő. A városnak nem lehetvén jogában a felállítási költséget behajtani, s aztán a felállítást, esetleg abban hagyni. Ez épen egyik különbség a *modus* és a *legatum* közt. Az ilyen *modus*-nál (mert más az ajándékozashoz harmadik javára fűzött *modus* [például tartáskötelezettség; vagy bizonyos idő múlva való továbbszolgáltatás kötelezettsége]; ez a *legatum* ra üt; már ebből látni, hogy a *modus* csak képzelt egységű kategória; hiszen egyik épen ellentéte annak [*legatum*], a mire a másik egyenest ráüt) csak aktoratus van, nem hitelezőség. Tartozás követelés nélkül. Sőt így szólhatunk: A város itt nem mint jogi személy (magánjogi alany) perel, hanem mint hatóság. E követelés voltaképen: *communis omnium*. A köz. A város csupán hatósági kézbentartója ezen alanytalan alany érdekeinek. Oly formán, miként utczáról, térről ezt mondhatjuk: A tulajdon a városé. Bár lehet magánosé is. Megterhelve (magános ember telke: akár engedély, akár elbirtoklás alapján): a közhasználattal (*servitus communis omnium*). Ezen utóbbi a városnak mint hatóságnak van kezében (korlátolva a felsőbb hatóságok ingerenciája által; «közutak»-ra nézve [1890. I. 1.] ezen tcz.-hez képest). A fölött e szerint vajon a váczutca maradjon-e utcának: a város mint hatóság határoz. Ellenben az elidegenítés fölött (minekutána hatósági uton ki lett mondva, hogy utczául szűnjék meg, s ezzel a *servitus* megszüntetve): mint magánjogi alany.

Ez is (a *modus* mint közkövetelés) egyébaránt az obligáció elhatárolásával függ össze. V. ö. 9. a) a végén, 10. a) α a birtoknál (tüzetesebben azonban nem úgy a hogy kifejeztük [jog-e a birtok]; hanem így: obligáció-e a birtokigény?)

= Opt.-ből:

480. emliti «a közös telkek felosztásakor hozott bírói ítéletet» mint «szolgalmrai czimet». Nyilván abból indulva, hogy az *adiudicatio* nem constituál dologi jogot (miként a római jog szerint, l. alább 14.), hanem csak obligál az átruházásra, illetőleg *servitus* constituálásra.

Ellenben 859. nem emliti az osztó ítéletet az obligáció causái között.

Ezt így lehet megbékéltetni:

A közjogi obligáció is «czim» a dologi jog szerzéséhez (pl. az adóba fizetett pénzdarabokra nézve), holott nem obligáció, ha csak a magánjogot nézem (9. a)).

Abban magában e szerint, hogy az osztó marasztalás nem obligáció (859.) s mégis «érvényes» (320.) «czim» (480., 425., 436.), *nulla contrarietas* mondaná Kitionich.

Magáról a «czim»-ről hadd álljon itt egyelőre ez:

Opt. nyilván abból indul ki, hogy a mit (a származékos szerzéshez; mert 317. inkább csak ártatlan szólásforma) e néven megkíván: obligatórius causa. Erre vall különösen 320., 425. S innét 1461.: «pl. a hagyomány, ajándékozás, kölcsön, az adásvevés, csere, fizetés stb.» Csupán a «fizetés» az, a mi kiüt a sorból. Lévéen ez nem *causa obligationis*, hanem maga a *traditio* (u. n. dologi [azaz; dologi jogváltozást közvetlenül célzó] ügylet), közvetlen *causa*-ja, melynek ismét obligatórius causája a leróni célzott tartozás. Hogy a többi említett *causa* is nemcsak előzetes, hanem nyomban fogatosított is lehet (pl. kész-vételnél, kész-ajándéknál, v. ö. 1886. VII. 22. c); s ekként csak *causa tradendi* nem *causa obligationis*, bár a szavatossági kötelezettségből utóbbi üti ki a fejét) egyelőre ne bolygassuk. Sem azt, hogy «kölcsön» alatt a kölcsönadásra, avagy a visszaadásra gondol-e opt. Ha «czim» az áruként, vagy ajándéku adás (mire előzetesen lehetünk is kötelezve, nem is): «czim» a kölcsönadás is, mire szintén lehetünk is kötelezve (opt. 936., 983.), nem is.

Végtére mondanók így: Opt. tehát abból indul ki, hogy azon ok-nak «érvénye» szükséges, melyből a traditio történik. Előzetes obligáció hiányában e szerint az érvényes consensus arra nézve, hogy pl. ajándéku, vásárolt áruként, cserébe, adják-veszik a dolgot. Ha pedig előzetes obligáció lerovásául történik az adás, hogy ez az obligáció fenálljon.

A fő (ezuttal csupán az utóbbiról szólva, l. a jelen észrevételek végén): hogy ez alig vihető keresztül.

Az obligációnális nexus ügyének és a dologi ügylet érvényességének szétválasztása szinte elementáris postulatunként tör magának utat.

Magából opt.-ből kimagyarázható ez. Jelesül nem említve 1431-et (mely csak «visszakövetelés»-ről szól, s tehát nyilván nem tulajdoni keresetet ért) a «fizetés» szóból 1461-ben. Mondhatni: ez egyetlen szó légberöpi a «czim»-, mint obligációnális causa-, kívánalmat. Ha elég «czim»-ül az, hogy fizetésül kaptam a dolgot, ime közömbös már opt. szerint, járt-e nekem a dolog vagy sem.

Következőleg:

A vevő, ki hamis átirató-engedély alapján kerül a telekkönyvbe (ingót erőhatalommal, vagy titkon elviszi) nem szerez tulajdont (mert: birtokot sem). El sem birtokol (a harmadik igazi tulajdonos ellen). Hiába jóhiszemű (pl. nem tudva, hogy az engedély hamis). Pedig van érvényes obligációnális «czime» (1461.). Sőt viszonykereset sem adandó neki. Még a törlési keresettel (tr. 148.) szemben sem: az átirásra (telekkönyvi szolgáltatásra). Az ilyen törlési kereset ugyanis, helyesen felfogva: telekkönyvi sommás visszahelyezés (birtokkereset), mi ellen *ex obligatione* viszonykeresetnek helye nem lehet (l. fentebb a) β). A ki kiereszkolt vagy hamis engedély alapján jutott be a telekkönyvbe; *vi* illetőleg *clam* jutott be. Helytelen ép ezért, szerintünk, e keresetet egyszerűen *rei vindicatio*-nak minősíteni. Ha alperes telekkönyvi birtoka csupán *iniusta possessio* (pl. kiskoru, vagy álmeghatalmazott adván az engedélyt): ekkor, igen, csak *rei vindicatio* ként adandó e kereset. De *vi aut clam* esetében (*vitiosa possessio*): birtokkeresetként is. Tr. 152. sk. esetén kívül is. Pl. a bűnösnek örököse ellen lévéen a per indítandó. Ép úgy nem engedhető meg szerintünk a viszonykereset *ex causa domini*. Pl. bár kimutatná az erőszakoló vagy hamisító,

hogyan az ingatlan öröklés címén nem felperest, hanem ötlet illeti. Megengedhető, hogy ez nem gyakorlat. De szerintünk, a birtokvédelem áttekintéseként a telekkönyvi birtokra: azzá kell tenni (*arg. Planum tab. főként 820., 962., opt. 19.*).

Annál kevésbé kell ily esetben helyt adni a kifogásnak *ex causa obligationis*, vagy *dominii*. Vagyis oly értelmű védelemnek, melylyel alperes nem párhuzamos marasztalást kér (ötlet kereset alapján törlésben, felperest átírásban), hanem csak elutasítást, az alapon, hogy neki a telekkönyvi birtok visszajár. Épen a *dolo petit qui petit quod redditurus est* az, a mit, mint kiemeltük (fentebb a), β) a birtokvédelem alapeszméje meg nem tűr.

Viszont, kinek (pl. mint vevőnek) tartozatlanul szolgáltatott: szerez tulajdont (*arg. e. nagyjelentőségű, s a váltókifogások tanával is, mint látni fogjuk, összefüggő igazságra nézve, egyelőre Hk. I. 74. pr., cst. 19. a később kifejtendők szerint, opt. 1431., «fizetés» 1461.*). Következésképp (1461.: «mely... elegendő lett volna») el is birtokol. Nincs (csupán látszólag van) ugyan «adásvevés», de van «fizetés».

Ezért nem is «jogszerű birtok» (316.) az, a mit az előbbi esetekben vevő szerez. A nem valódi (ál) birtok (*vitiosa possessio*, 345.) és jogszerű birtok (*iusta possessio*) ekként incompatibilis. Csakugyan 345.: «a már magában jogszerűtlen birtok, azon fölül még álbirtokká is válik.» Következésképp a «valódi» megkivánása a «jogszerű» mellé (1460. az elbirtokláshoz; nálunk is hatályban *quoad* telekkönyvi elbirtoklás, oé. 19., 156.) tárgynélküli. Id. 345-el szemben pedig ellentmondó.

Igen nagy részben e kérdések nehézsége onnét származik, hogy «cím» alatt kétféle ért ért opt. mint a jogi beszéd.

Egyszer értjük egyszerűen a követelést a dologra (pl. opt. 320., 425. stb.). Máskor a közvetlen indító okát az átadásnak (1461.).

Innét: az erőszakos (vagy cseles) vevőnek van is «cím»-e, nincs is. Van előbbi értelemben. Nincs utóbbiban. A hol nincs *traditio*, nem lehetvén *causa tradendi* sem.

További gradus: a traditio ügyének függetlenítése a *causa tradendi*-től is. Pl. hogy ne csak attól legyen független a tulajdonszerzés (elbirtoklás *contra tertium*), vajon volt-e követelése, melynek teljesítését kaptam; hanem attól is: hogy péld. átadó fizetésül vélte, holott én meg ajándéknak.

Egyébaránt e kérdések fejezeteink során lassacskán még előjönnek.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Munkaszerződés és sztrájk.

Egy makacs sztrájk, mely nem régiben befejezést nyert, a jogász figyelmét jogrendszerünk egyik legelhanyagoltabb részére, a munkaszerződésre irányítja. Ha valaki egy váltójogilag fizetni ígért 10 frtnyi összeg fizetését megtagadja, imposans méretekben megindul az állam jogszolgáltató tevékenysége, törvényszék, tábla és Curia, perujtás és semmisségi per és végül a büntető törvénykezés fűrészsző szemléje, nem-e collidált valahol a polgári igazság a büntető törvényekkel. Állítsuk ezzel szembe a munkaszerződési jogviszonyt. Ötven vagy száz munkás egy és ugyanazon órában megtagadja a munkaszerződés teljesítését; igazi vagy vélt sérelmeik vannak; a vállalkozót ez óra a tönk szélére sodorja. Miképpen szabályozza most már a törvényhozó e nehéz, végzetes collisiót? Ugy, hogy a jog egyik legnehezebb problémája megoldását a közigazgatás egyik elsőrangú közegére bizza. Pedig tulzás nélkül állithatjuk, hogy a közigazgatási

közegek judikaturája a jogfejlődés előmozdítására alkalmatlan, hogy minden, a közigazgatás körébe utalt magánjog viszony úgy szólván a jogi szabályozás alól ki van vonva és hogy így a megfelelő jogszabályok megteremtése is egyszerűen lehetetlenítve van. Honnan szívárognak az újabb keletkezésű gazdasági viszonyok által inspirált jogelvek, ha az igazi jogász e viszonyok megismerhetésétől oly távol áll, mint egy praetor a szolgabírótól? Itt van az oka annak, hogy a felvetett kérdésnél, mely pedig a népesség nagy részének legvitálisabb érdekeit uralja, a mi egész jogász tudásunk tönköt mond és tehetetlenül szétbomlik.

Az ipartörvény 159. §-a szerint az iparhatóság azon segédet vagy gyári munkást, ki munkájából jogtalanul kilép, «visszahozathatja, kötelessége teljesítésére szoríthatja, sőt ezenfelül még 20 frtig terjedő pénzbüntetéssel büntetheti». A munkást a munkaadóhoz visszahozni lehet, de ott tartani természetesen lehetetlen, azzal pedig a munkaszerződés teljesítése bizonyára nem lesz előmozdítva, ha munkás és munkaadó egymásnak jó napot kíván. Hogy az iparhatóság a munkást kötelességének teljesítésére szorítsa, ez szép és derék feladat, de miképpen tegye ezt? Épen ez a kérdés, mert ha a szedő szedni nem akar, minő kényszer vétessék alkalmazásba? Az iparhatóság nem mondhatja ki az excommunicatiót és nem rendelheti el a torturát, a mint ezt egyházi és világi bíróság régekte megcselekedte mindazokkal, a kik a törvényes parancsnak ellenszegültek. Az iparhatóság eme tehetetlenségével szemben ellenállhatlan komikummal bír, a törvényes klimax «sőt ezenfelül» még 20 frtig terjedő pénzbüntetéssel büntetheti a segédet. Ez az egyetlen, a mit tényleg tehet: pénzbüntetés, esetleg elzárás.

Pedig ez utóbbi az igazságnak komoly megbántásával történhetik csak. Az adósok börtöne bezárult örökre és nem létezik szerződés (a B. T. K. 457. §-a egészen más célokat véd), melynek nem teljesítése miatt valakit személyes szabadságától megfosztani lehetne. Mi indokolhatná a kivételt a munkaszerződéssel és itt is csak a munkással szemben? Ez valóban nem az a mód, melyen gazdasági ellenérdekeket kiegyenlíteni lehetne és így nem lehet megértetni destruktív elemekkel az állam igazságos voltát. Az említett intézkedés e mellett még az adósok börtönénél is tulmegy, a mennyiben az utóbbi csak a teljesítés kioroszakolására volt irányítva, a mig itt a büntetés a szerződés teljesítésének jogtalan megtagadását sújtja és a büntetés végrehajtásának nem állhat utjában az, hogy a szerződés később mégis teljesítettik. Az állam igenis éreztesse hatalmát alattvalóival, de e hatalom álljon a jog szolgálatában. Az ipartörvény intézkedései tehát a mint célra nem vezetnek, úgy a jog szempontjából is elvetendő. Az egész kérdés visszatérő a kötelmi jog keretébe, mert nem tehet különbséget, vajon munkás vagy munkaadó-e az, a ki a szerződés teljesítését megtagadja és mert ily nehéz kérdés megoldására csak úgy lehet reményünk, ha az jogrendszerünk szervi befolyása alá kerül.

A francia doctrina elvileg azon az állásponton van, hogy az emberi szabadsággal egyáltalában nem egyeztethető össze valakit cselekvésre kényszeríteni. A code civil 1142. artikulusa ezt következőképpen fejezi ki: «Toute obligation de faire ou de ne pas faire se résout en dommages et intérêts, en cas d'inexécution de la part du débiteur». A gyakorlat azonban legkevésbé sem tulajdonít ezen intézkedésnek oly értelmet, mintha kereset és ítélet nem szólhatna cselekvés és nem cselekvésre, hanem azt úgy fogja fel, hogy a facere és non facere iránti ítélet végre nem hajtható és így ha az adós makacs marad a teljesítés helyébe «dommages et intérêts» lépnek. (L. Kohler Ungehorsam und Vollstreckung im Civilprocess. Archiv für die Civ. Praxis 80 K. 230 l.)

A német felfogás az egész kérdést a végrehajtás körébe teszi át. A német perrendtartás megkülönböztet 1. oly cselekvést, melyet harmadik személy is elvégezhet, tehát helyet-

tesíthető munkát, itt a hitelező az adós költségére elvégeztetheti a munkát mások által (773. §.); 2. oly cselekvést, melyet harmadik személy el nem végezhet, itt a végrehajtás ki van zárva és csak kártérítés követelhető, 3. oly cselekvést, melyet harmadik személy el nem végezhet és a hol csak az adós makacs nem akarása miatt nem teljesül a kötelezett cselekvés (774. §.). Pénzbüntetés és elzárás általi kényszer a személy ellen a cselekvés kioroszakolása végett csakis a 774. §. eme esetében találhat alkalmazást. Az iparhatósági eljárásra vonatkozólag az 1890 július 29-ki törvény következőleg intézkedik: «Erfolgt die Verurtheilung auf Vornahme einer Handlung, so ist der Geklagte zugleich auf Antrag des Klägers für den Fall, dass die Handlung nicht binnen einer zu bestimmenden Frist vorgenommen ist, zur Zahlung einer nach dem Ermessen des Gerichts festzusetzenden Entschädigung zu verurtheilen. In diesem Falle ist die Zwangsvollstreckung in Gemässheit des §§ 773, 774 der C. P. ausgeschlossen.» Az angol és amerikai jogfejlődés tisztán a bíró belátására bizza, hogy hol alkalmazza a pénzbüntetés vagy elzárás kényszereszközeit a természetbeni teljesítés elérése végett. Nálunk, az ipari munkát kivéve, a kérdés szintén és pedig elég pongyolán, a végrehajtás stadiumára van fentartva; minden megkülönböztetés nélkül, ha «munka vagy másnemű teljesítés» képezi a végrehajtás tárgyát, az adósnak határidő tűzetik a teljesítésre pénzbüntetés terhe alatt, azután a pénzbüntetés behajtatik és végül ha a végrehajtató úgy kívánja, azonnal a munka pénzbeli egyenértéke tétetik végrehajtás tárgyává. Itt tehát fungibilis munka és a legegényőbb művészi alkotás közt sincs különbség téve és mi sem áll utjában annak, hogy a bíró pénzbüntetés terhe alatt szorítsa az író egy jó drámának megírására!

Egy pillanatig sem lehet kétséges, hogy az itt jelzett felfogások közt csakis a code 1142. artikulusában lelhetjük fel a jog és igazság principiumát. A büntetés eszközei magánjogi igények kivívására fel nem használhatók, nem ott, hol pénzbeli teljesítésről van szó és még kevésbé ott, hol az egyén munkája lett lekötve. A francia törvény szabadelvűsége visszatükröződik a fentidézett német törvényben, mely az ipari munka nem teljesítéséből származó következményeket szabályozza. És ennél tovább menni nem lehet, bármennyire is való legyen az, hogy a munkás ellen megállapított kártérítést talán legtöbb esetben az exceptio Cæsarea meghiusítja.

Ez elv sértetlensége mellett azonban kötelessége volna a törvényhozónak a munkaadó, a vállalkozó érdekeiről is gondoskodni. Különösen nem lehet kitérni a munkaszerződés nem teljesítésének azon esete elől, ha az összebeszélés következményeképp jelentkezik. Célzat és eredmény tekintetében az, ha ötven ember szerződését nem teljesíti, nem egyenlő azzal, ha ötven ember szövetkezik a szerződéses teljesítés megtagadása végett. Itt a kár egy közös cselekmény produktuma lesz és azért a kártérítés kötelezettsége a szövetségben levőket egyetemlegesen kell, hogy sujtja. A bíróság kezében ez nem megvetendő sanctio, mert alkalmas arra, hogy a takarékosabb, vagyonosabb és így már eo ipso tekintélyesebb elemeket a tömeges szerződésszegésektől távol tartsa.

Első sorban azonban a tényleges viszonyok igazságos felismerését és ezáltal azok szabályozását kell lehetővé tenni. Mindenekelőtt bizzuk ez ügyek elintézését a rendes bíróságok gondjaira. A törvénykezés fontosságát mi nem az ultima ratióban, a végrehajtással való fenyegetésben látjuk; helyesen kezelve az az igazság erejével győzi le a makacs ellenszegülést. Ki nem tapasztalta volna már, mint csillapodnak le a vad szenvedélyek, ha a törvénykezés termeiben igazán igazságot szolgáltatnak. Mi azt hiszszük, hogy a törvény, a törvényileg kirótt kötelezettség iránti respektust úgy neveljük a munkásban, ha azt az előljáróságok és rendőri hivatalok szűk folyosóiból a bírói forum elé vezetjük, melyet

megismerni és tisztelni a törvényhozás még nem nyújtott alkalmat. Eme judikatura azután lehetővé fogja tenni azt is, hogy a munkaszerződésből folyó jogviszonyokat intensívebben megfigyeljük és egységesen szabályozzuk. Meg fog szünni ama visszás állapot, melyet Menger rektori beszédjében joggal megtámad, hogy a törvénykönyvek, legújabbán a német polg. törvénykönyv javaslata is, alig egy-két szakaszt szentel a munkaszerződésnek. Tehát mindenekelőtt fogadjuk be anyagi jogunk és törvénykezésünk körébe a munkaszerződést és a munka elhanyagolt érdekeit.

Dr. König Vilmos.

Felfolyamodási határidő telekkönyvi ügyekben.

A Magyarországon érvényben levő 1855. évi telekkönyvi rendtartás a telekkönyvi ügyekben hozott végzések ellen a felfolyamodási határidőt a 143. §-ban szabályozza; ezen szakasz értelmében a felfolyamodás benyújtásai határidő 14 napot tesz és ezen határidő meghosszabbításának helye nincs.

Most csak az a kérdés, hogy a telekkönyvi rendtartás fentebbi rendelkezései a változott jogviszony és gyakorlat által mennyiben módosultak? Nevezetesen fent áll-e ezen 14 napi határidő és hatályban van-e azon intézkedés, hogy ezen határidő meghosszabbításának helye nincs? tehát azon esetben, ha a felfolyamodási határidő utolsó napja vásár- vagy ünnepnapra esik, alkalmazható-e telekkönyvi ügyekben az 1868. évi LIV. tcz. 255. §-ának hatályban fentartott 1840. évi XV. tcz. II. r. 201. §-ának azon intézkedése, hogy ha a felfolyamodási határidő utolsó napja ilyen szünnapra esnék, az a legközelebbi köznapig terjed?

Az 1868. évi LIV. tcz.-nek ma már hatályon kívül helyezett 275. §-ából kifolyólag ezen törvény felfolyamodást egyáltalában nem, hanem csak felebbezést és semmiségi panaszt ismert és a 277. §. szerint a felebbezés határideje 15 nap. A törvény életbe léptétől kezdve, úgy a bíróságok, mint a jogkereső felek ezen 15 napi határidőt a perenkívüli telekkönyvi ügyekre is kiterjesztették, tehát a gyakorlat ezt elfogadta, erre mutat a budapesti kir. ítélő táblának 21649/885. sz. határozata és az erdélyi részekre 1870 február 5-ikén kelt igazságügyi ministeri rendelettel kiadott tkvi rendelet 143. §-a.

A 14 napi határidőt tehát a gyakorlat további egy nappal meghosszabbította.

De szerintem ezen 15 napi határidő további meghosszabbításának helye nincs, bárha az utolsó nap vásár- vagy ünnepnapra esik is.

Ezen nézetemet indokolom azzal, hogy 1. nincs tudomásom olyan gyakorlatról, mely az 1840. évi XV. tcz. II. r. 201. §-ának rendelkezését a perenkívüli telekkönyvi ügyekre is kiterjesztette volna. 2. Az országbírói értekezlet 152. §-ában igaz, hogy kifejezetten kijelenti, hogy az 1840. évi XV. tcz. II. r. 14. fejezetében, tehát a 205—216. §-ig terjedő, a kézbesítésre vonatkozó szabályok a tkvi ügyekben is alkalmazandók, de az ominosus 201. §. épen az előző 13. sz. fejezetben lévén, ezt nem említi; természetes tehát, hogy a telekkönyvi rendtartás 143. §-a ellen kivételt felállítani nem kívánt; miért is ezen szakasznak rendelkezése a gyakorlat által meghosszabbított határidő kivételével ma is érvényben fent áll.

Dr. Winckler István
pápai kir. aljásbíró.

Különfélék.

— **A kolozsvári kir. táblához** 1895. évben beérkezett 10390, 1894. évről hátralékban volt 372, elintézendő volt összesen 10762 ügy. Elintéztetett 10598, hátralékban maradt 164, a mi nem is képez számottevő restantiát. Sommás felülvizsgálati ügy érkezett 51, elintéztetést nyert 50, sommás felfolyamodás érkezett 12, mind elintéztetett.

— **A makói járásbírósról.** Egy fővárosi ügyvédtől kapjuk a következő sorokat:

A makói kir. járásbíróság telekkönyvi irattára csak reggeli 8—9 óra között ad értesítést. Az irattárban esz-közlendő másolás vagy jegyzés eszközölhetésére pedig járásbírói engedély szükséges; a járásbíró azonban csak 11 óra után hajlandó ily engedélyt adni, követelvé az ügyvéd részére speciális meghatalmazást a telekkönyvi tulajdonostól. A ki tehát Budapestről lemegy Makóra, egy teljes napot

várhat, míg a tkvi irattárba bejuthat, ha ugyan minden kívánt igazoló irat készenlétben van.

— **A budapesti VI. ker. kir. járásbiróság 1895. évi ügyforgalma.** Iktató szám befolyt 80233, mind elintéztetett. Mult évről folyamatban maradt per 5160. Kereset érkezett folyó évben 21259. Elintéztetett összesen per 22383. Folyamatban maradt per 4036. Tárgyalás kitűzve volt 33345. Fizetési meghagyás beadatott 1421. Egyezkedési eljárás megindított 120.

— **A javító-intézetekről** a m. é. 52. számban bővebben szoltunk. Azokkal kapcsolatban még a következők is figyelmet érdemelnek.

Nagy hiány az hogy a gyermekeket, kik vizsgálati fogságba kerülnek, ugyancsak a felnőttek közé teszik. A gyermekek vizsgálati fogsága iránt külön administratív intézkedések volnának szükségesek. Ha a gyermek néhány hetet abban a társaságban töltött, a javító-intézet javító munkája nagyon meg van nehezítve.

A javító-intézetbe utalást pedig rövidebb uton végezhethetnek el az illetők, mint az rendszerint történik. A mely esetben nem szükséges külön szülői engedélyt beszerezni, ott nem volna szabad a gyermeket a fogházban vártni, hanem azonnal utnak kellene indítani. Ily dolog ma már telefon és sürgöny útján is elintézhető. Az igaz, hogy ezen ügyek nem sürgősek közönséges értelemben, de sürgősek a gyermeknek a fogházi légkörből való kiragadása szempontjából.

Néhány év előtt e sorok írója az aszódi javító-intézetben szemtanuja volt annak, hogy egy gyermeknek, kit beszállítottak, meg voltak kötözve kezei és csak ott a javító-intézeti irodában vették le kezeiről a köteleket. Kérdésünkre a beszállító közeg azt válaszolta, hogy ez így szokás; ő 24 óra óta jön a gyermekkel vasuton és nehogy a gyermek megszökjék, meg kellett kötni kezeit az induláskor. Nem tudjuk, vajon ez még ma is »gyakorlatban» van-e. Ha igen, szigoruan meg kellene tiltani.

— **A képviselőház** már régebben utasította a könyvtári bizottságot, hogy az 1848. előtti magyar törvényhozás munkálatait a könyvtár számára rendszeresen gyűjtse egybe. E tárgyban 1893. végén a könyvtári bizottság tüzetes előterjesztést tett a háznak s ezt az előterjesztést mint alkalomszerűt közöljük a következőkben:

Nagyobb nemzeteknél, hol a parlamentnek történeti multja és alapja van, az angol és utána a francia országgyűlések és pedig első sorban képviselőházaik gondoskodtak és gondoskodnak a régebbi országgyűlések tárgyalásainak lehetőleg teljes kiadásáról. Az angol parlament kiadta vitáinak emlékeit 1066-tól, a francia kiadja 1789-től fogva.

De nem a külföldi parlamentek példái indítanak minket ily vállalkozásra, hanem hazai viszonyaink között élenként érzett szükség.

Mindennap gyérül azoknak száma, kik a régebbi országgyűléseket tapasztalatból ismerték és mindennap érezzük azon korbéli pontos, ha nem is kimerítő, de legalább kielégítő följegyzéseknek hiányát.

A negyvennyolczas alkotmányreform törvényeit három hét alatt szerkesztették és vitatták meg (1848. márczius 18-tól április 6-ig). E nagyszerű alapvető reformot, mely egy új honalapítás arányaiban tűnik fel a késő nemzedéknek, csak az előző országgyűlések nagy vitái tették lehetővé. Ezekből a vitákból az alkotó eszmék és a változások fővonásai tisztázva kerültek ki. A nagy alkotmányreform 1790-ben és újabb ellenállhatatlan lendülettel Széchenyi fellépte után az 1832-iki országgyűlésen kezdődik. Ezeken az országgyűléseken vitatták Nagy Pál, Széchenyi, Kölcsey, Wesselényi, Eötvös, Deák és Kossuth vezérlete alatt az elveket, melyeken a mai Magyarország alaptörvényei nyugosznak. Ezeken az országgyűléseken kezdték tárgyalni a magyar nyelv, a vallásügy, a sajtóügy, az esküdtszék, a büntetőjog, a hitel, megerendezés, a községi és városi igazgatás, a család és házasságjog ma is megoldás állapotában levő kérdéseit.

Ezeken az országgyűléseken nyilatkozott az ország hatalmáért és önállóságáért az a lángoló és az a mérsékelt szellem, mely örök dicsősége lesz e nemzetnek és mely-

nek lehető teljes rajzát párt nélkül óhajtja minden magyar ember.

De ezen országgyűlések vitái nem terjesztették ki fényüket a maguk idején az egész nemzetre. Oly csonkán, oly későn és oly drágán adattak ki, hogy hatásuk eltörpült. És máig is a hivatalos bíráló által megnyírbált jegyzőkönyvek és naplók oly formában állanak rendelkezésre, hogy az érdeklődő elriad az idomtalan kötetektől. A kutató, ki egyszer rászánja idejét, a keresett tárgyat oly ritkán, oly hiányosan, oly nyelven találja meg, hogy újabb csalódásra ritkán vállalkozik.

A megjelent hivatalos kiadásoknak fogyatkozásai:

1. a viták csak országos ülésekről szólnak és a felszólalók nevei nincsenek kitéve;

2. a kerületek tárgyalásai hiányoznak; tudvalevő pedig, hogy a kerületekben folytak az érvelések és érlelődtek meg a kérdések;

3. az irományok nagyrészt latinul vannak. Ma a legjobb latinul tudónak is csak hosszas munka után sikerül az értelmet abból a cizfra, ósdi köntösből kifejtetni;

4. névmutató egyáltalában nincs, a tárgymutatók hiányosak és csak 1844-ig terjednek; az 1847/8. és 1848/9-iki országgyűlésekhez egyáltalán nincsenek.

A nagy jelentőségű viták ily fogyatékos kiadása teszi, hogy külföldi írók és példák nagyobb hatással vannak korunkra, mint a hazai eredeti termékenyítő bő forrás.

A negyvennyolczas nagy reform, mint egy magában álló tünemény, külföldi példák után könnyebben nyeri további kifejtését, mint az érlelő korszak hazai szellemében. Az a szellem hagyományában kétségkívül él még máig is, de a szellemnek életgyökerei, az érvelések, melyekből a nagy átalakulások közvetlenül sarjadtak, ismeretlenül hevernek máig is hatósági és családi levéltárak rejtekeiben.

Magánosoknak kiadásai, Berta, Orosz, Konkoly, Papp, Vaszary és legújabban Kovács Ferencz művei kétségtelenül nagyon becsesek, de nem merithetik ki az anyagot. Magánvállalkozástól ezt várni nem lehet.

Az Akadémia a mohácsi vésztől kezdette kiadásait, jelenleg Magyarországra nézve 1604-nél tart. Beláthatlan tehát az idő, mikor fogja az újabb korszakot elérni.

Ha a jelen nemzedék a jelzett alkotmány-alapító korszak parlamenti emlékeit látni kívánja, úgy teljes erővel kell hozzálatni a viták- és írásoknak rendszeres összegyűjtéséhez és kiadásához...

— **A bécsi ügyvédi kamara közgyűlése** határozatot hozott, mely szerint az ügyvédeknek tilos a klienseket reklamszerű módon hajhászni, tilos a hírlapokban reklamszerű tudósításokat közölni, tilos a maga személyét illetőleg más hirdetést közzétenni mint a mely az iroda megnyitását vagy a lakás változtatását tudatja, tilos a feltűnő nagy utcai táblák használatát, tilos a díjegyzők szétküldése. Ellenben nem fogadták el azon indítványt, hogy tilos legyen az illoyalis verseny azon módja, mely szerint valamely félnek az ügyek olcsóbb vitelére tétetik ajánlat.

— **A francia senatus** a bünvádi eljárás előkészítő szakának radikális reformja mellett foglalt állást. Tudva van, hogy 1879-ben *Le Royer* igazságügyminiszter az előkészítő eljárásnak contradictorius alakban való szervezését kezdeményezte. Ezen javaslat az óta a bizottságokban számos átalakuláson ment keresztül és nem rég jutott ujjolag a senatus elé, de nagyon megcsontitva. A senatus *Constans* indítványára elvetette a bizottság javaslatát és utasította a bizottságot messzebbmenő átalakítások megtételére. Többek között követeli a senatus, hogy a vizsgáló bíró a vádlottat lehetőleg védője jelenlétében hallgassa ki.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 25-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Nyulász János kassai ügyvédnek következő című előadása: Germanismus a magyar örökjogban.

Az 1895. évfolyam mellékletének második félévi tartalommutatóját a február 7-iki számmal küldjük szét.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia tevékenysége 1895-ben. Sz. — Földhitelről. Dr. SEMADAM SÁNDOR budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Birói tévedések a házassági perekben. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvéd. — Az életközösség visszaállítására kötelező határozatról. Dr. KÉRI MIKLÓS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — A bűnbak. Dr. HORVÁTH JÁNOS budapesti ügyvéd. — A javító-intézetekben divó rendszerek kérdéséhez. Dr. KRAJTSIK SOMA székesfehérvári javító-intézeti igazgatótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia tevékenysége 1895-ben.

A kir. Curia 1895. évben 85 bíró összesen 28,362 ügyet intézett el, úgy hogy általában negyedfél száz ügyet kellett mindenik bírónak feldolgozni s referálni s mindennek dacára 13,040 ügy maradt hátralékban. Az ügybejövétel állandóan nő. 1886-ban csak 20,000 volt; 1891. évben 24,700; 1892-ben 28,000; 1893-ban 29,555; 1894-ben 29,352 volt és a lefolyt évben kevesbedett 1,800 darabbal. Ezen emelkedésnek megfelelőleg alakult a bírák munkássága is. Míg 1886-ban 19,800 ügy intéztetett el, ez 1891-ben 25,000 ig emelkedett; 1892-ben 25,803; 1893-ban 26,859; 1894-ben 28,839, és a lefolyt évben 28,362 volt. A bírák száma ezen időszak alatt jóformán ugyanaz volt.

Az évi *ügyhátralék* valóban megdöbbentő magaslatot ért el. Tíz év előtt, 1886-ban még csak 4988 volt a hátralék; öt év múlva (1890-ben) már még egyszer annyi volt: 8100; további öt év alatt megháromszorozódott és lett 1894-ben 13,872. A most lefolyt évben 832 darabbal kevesbedett. Nem tudjuk, ezen eredmény előidézésében az ominosus kisegítő intézménynek van-e része, de az tény, hogy míg 1895-ben 500-al kevesebb lett elintézve mint 1894-ben; addig az ügybejövél 1800-al fogyott.

A *hátralékok alakulása* az ügyek jogi különbözősége szerint az utolsó öt év alatt következő volt, összehasonlítva azon adatokkal, melyeket az évi ügybejövétel s az elintézés összegei nyújtottak.

Az ügyhátralék az 1891/95. években mindig jóval nagyobb volt a polgárjogi ügyekben, mint a bűnvádiakban; és pedig annyira, hogy némely évben, mint 1892-ben, még egyszer annyi, sőt volt év, 1893, melyben azt még egypár ezerrel felül is haladta.

1891. évben polgári *hátralék* volt 4392, bűnvádi 2296; 1892-ben polgári 6297, bűnvádi 3014; 1893-ban polgári 8060, bűnvádi 3738; 1894-ben polgári 7724, bűnvádi 4500. Csak a lefolyt évben lett a különbözet mérsékeltebb: 6070—5036 összeggel.

Már pedig az *ügybejövétel* bűnvádiakban többnyire nagyobb volt, mint a polgáriakban; 1895-ben a bűnvádi 12,800, a polgári bejövétel 9774 volt; 1894-ben polgári bejött 12,240, bűnvádi 12439; 1893-ban polgári 13,110, bűnvádi 12,100.

Azonban való, hogy a hátralékokban nagyobb, kedvezőtlenebb különbözet folytán az *elintézendők összege* mindig jóval nagyobb volt a polgári ügyekben, mint a bűnvádiakban, úgy hogy ezen különbözet felment 3—4000-ig is, mint 1894-ben, a mikor polgári elintézendő volt 20,300, büntető pedig 16,177.

De megjegyzendő az is, hogy a bűnvádiakban rend-

szerint több ügy intéztetett el évenként, mint a polgáriakban; csak 1894-ben történt kivétel. És a többi újabb években sem volt tetemes a különbözet. Így 1891-ben polgári elintéztetett 10,184, bűnvádi 11,132; 1892-ben polgári 10,835, büntető 11,102; 1893-ban polgári 11,347, bűnvádi 11,375; 1894-ben polgári 12,576, bűnvádi 11,677; 1895-ben polgári 11,428, bűnvádi 12,264 nyert elintéztetést.

Nagyobb figyelmet igényelhetnek még az ügyforgalomban a *váltó* és *kereskedelmi* ügyek. Sajnos, ezeknél is nagy szerepet játszanak a hátralékok. Épen ezen ügyekben, melyeknél a hitel érdekében a jogszolgáltatás gyorsaságát különösen kellene kultiválni, az évi *hátralékok* nagyon fel szaporodnak.

Feltűnő ez az utolsó öt év időszakában. Az emelkedés hátralékokban majd még egyszer annyi lett. 1891-ben 980 volt annak összege és 1895-ben már 1770, pedig a váltóügyi bejövétel ezen idő alatt alig emelkedett egyszázszal.

Az *urbéri* ügyek forgalma ma már évek óta igen korlátolt, csak másfél száz körül alakul; 1891-ben bejött 153, elintéztetetlenül 21 maradt; 1892-ben 150 jött be, 19 hátralékkal; 1893-ban 143 új ügy volt és csak 4 maradt hátra; 1894-ben 168 érkezett, 18 ügyhátralékkal; 1895-ben bejött 142 s elintéztetetlenül maradt 8.

A *fegyelmi* ügyek is szaporodnak; 1891-ben 540 volt, 37 hátralékkal; 1892-ben bejött 672, hátramaradt 54; 1894-ben érkezett 743, elintéztetlen 78; 1895-ben kissé kevesbült a bejövétel: 628-ra, 26 ügyhátralékkal.

Felszólamlási ügy öt év előtt 1891-ben 308 jött a Curiára, következő években a másfélszázat sem érte el a beérkezés; 1894-ben is még 107 volt; és 1895-ben a képviselőválasztások közelségénél fogva 474-re emelkedett; hátralék egy évben sem maradhatott.

1895-ben a polgári törvénykezési reform következtében az ügykimutatás új rovatot is tüntetett fel: a felülvizsgálati sommás ügyekét, a melyeknek bejövetele 367; majd fele 13c elintéztetlenül maradt.

Bírságolás 34 esetben alkalmaztatott 1595 frttal; 1894-ben 24 esetben 1230 frttal; 1893-ban 24 esetben 935 frttal; 1892-ben 16 esetben 730 frt, s 1891-ben 22 esetben 1040 frt bírsággal.

Sz.

Földhitelről.

A valódi földhitel eszméjének alapja a közgazdaság azon elismert törvénye, hogy bizonyos földbirtok egy neki megfelelő arányu tőkebefektetés folytán oly mérvű többlettermel a befektetés előtti produktiójához viszonyítva, hogy ezen többletből a befektetésnek a produktóra gyakorolt hatálya időbeli tartama alatt, e tőke maga is és bizonyos arányos kamatai is megtérülnek, de sőt azon felül is állandó többlet jelentkezik a produktóban. A tőkebefektetésnek ezen, a produktó emelésében jelentkező hatása teszi jogosulttá a közgazdaság tudományában a földhitelt. Ezen többlet azonban nem azonnal és nem oly mennyiségben jelentkezik köztudomásulag, hogy az a befektetést rövid idő alatt visszafizetné, hanem csak idő multával és az évek hosszú során át.

Miután a befektetés ezen sajátságain alapul a földhitel, annak sajátságait is magán viseli: ennek következménye a földhitel hosszú lejáratu és törlesztéses volta. Ebből kétségtelen, hogy a földhitel alapja ezen, a befektetés által előálló évi produktió-többlet és ez képezi azon forrást, is a melyből a földhitel összes járulékaival együtt kifizetést és fedezetet nyer.

A földhitel intézményének jelen állapotában azonban nem az vétetik a földhitel tulajdonképeni alapjául és forrásául, hanem a föld forgalmi értéke — s azt vélem mondhatni — ez okból nem elégítheti ki ez intézmény a hozzá fűzött közgazdasági igényeket.

Hogy jelenleg a földhitel alapjául s ezzel a visszafizetések forrásául is főképp a föld forgalmi értéke vétetik, az abban nyer kifejezést, miszerint a földhitel biztosítására a föld köttetik le legelső sorban s tényleg, ha a nyújtott földhitelt, kényszer uton kell visszatéríttetni, azt rendesen a föld értékéből akarják előteremteni. Ez a tévedés s ez szüli azon összes következményeket, melyek a földhitel intézményéhez kötött közgazdasági remények be nem teljesülését okozzák.

A földhitel a föld produktivitásán alapul és csupán abból is fizethető vissza: tehát főleg és eminenter a föld produktív képességét, a föld hasznait kell a földhitel biztosítására lekötöni és igénybe venni, és nemzetgazdasági szempontokból nem volna szabad azt a föld forgalmi értékére alapítani s abból visszafizetni engedni, mert ez a földhitelnek egyébfajtájú hitellel való összekeverését eredményezi.

A földhitel biztosítására egyedül és kizárólag csak a föld jövedelmezősége köthető le s a földhitel csupán ebből fizethető vissza: mert ha más alapra fektetjük, s megengedjük, hogy a hitelező azt más forrásból követelhesse, azzal a földhitel intézményének karakterét változtatjuk meg és pedig a közgazdaság, a hitelt igénylő kárára és csupán a hitelt adó javára. Jelenleg, ha a hitelt élvező elmulaszt — bármilyen okból — egy-két részletet, a hitelező jogosult lejártanak tekinteni az egész kölcsönt s azt a jelzálogul szolgáló ingatlanok elárvereztetése után annak vételárából behajtani. Ez annyit tesz, hogy bizonyos esetben a hitelező a földhitelt átváltoztatja személyi hitellé, a mi pedig azon alapgondolatnak, mely a közgazdaságban a földhitel intézményét megalkotta, teljes és határozott desavouálása.

A hitelező az által, hogy bizonyos esetben egyszerre lejáratathatja a kölcsönt, s a jelzálogot bíróilag elárvereztetheti, több jogot gyakorol, mint a mennyi őt a földhitel intézményének fogalma és természete szerint megilleti. Ugyanis a földhitel visszafizetését ennek fogalma szerint csupán az elfogadott törlesztési terv szerint van jogosítva kívánni: azzal, hogy ő e tervet félre téve azonnal az egész tőkét és járulékait behajthatja, egy poenaleval sujtjuk a hitelt élvezőt, minden gazdasági cél és haszon nélkül, sőt ez éppen közgazdaságilag helytelen és jogtalan is. A közgazdaság fejlesztésére megalkotott intézményekben a poenalának, mint szintén intézményszerűen statuált tényezőnek nincs jogosultsága.

Azonfelül eltérünk azon alaptól, a melyen építettünk: a föld több évi termésére építettünk s egyszerre azt engedjük követelni, a miről előre is tudjuk, sőt azt úgy vesszük számításba is, hogy az gazdasági lehetetlenség, t. i. az egész kölcsönnek azonnal való visszafizetését. Ezzel az alapot is elveszük, mert tudjuk, hogy a kölcsönt a föld terméséből azonnal és egyszerre kifizetni lehetetlen s a föld forgalmi értékét dobjuk oda, hogy vegye abból ki a hitelező a kölcsönösszeget. Ezzel a hitelező oly jogosítványokat nyer s a kölcsöntvevő oly hátrányokat szenved, a melyek fogalmilag ellenkeznek a földhitellel és annak céljával.

A földhitel közgazdasági célja az állam összes agrikultúrájának, az összproduktiónak emelése, az összes mezőgaz-

daság belterjesebbé tétele, a mi a földbirtokosokra nézve azok vagyoni jólétének emelésében, a földbirtokos osztály existenciájának biztosításában nyilvánul; a jelenlegi földhitel azonban éppen az érintett oknál fogva éppen a földbirtokos tönkretételének egy nem ritkán beálló lehetőségét rendszeresíti. Mert földhitelt élvező, ki azt azért vette igénybe, hogy mint földbirtokos e minőségében jobban prosperáljon, ki van téve annak, hogy éppen a földhitel által szűnjék meg földbirtokos lenni.

Nem áll azonban a hitelező érdekében sem, hogy ő ilyen más természetű biztosítékot kapjon, mint a mi a hitel nemének megfelel: mert azon joga, hogy a föld értékéből is kielégítheti magát, legalább is kétséges értékű rá nézve. Ugyanis ezen biztosíték nem mindig vezet kielégítő eredményre, mert nem mindig folyik az ingatlanért annyi be, hogy a hitelező teljes fedezetet nyerne; s a dolog a valóságban úgy alakul ennél fogva, hogy a hitelező vagy többet kap, mint a mennyi őt megilletné, vagy kevesebbet; csupán egy bizonyos a mai rendszer mellett, hogy az adós mindig megszűnik földbirtokos lenni.

Ha azonban a földhitelt annak természete szerint alkotjuk meg, s törvényileg körülírjuk, hogy bizonyos meghatározott természetű hitel — földhitel — biztosítására csupán az ingatlan jövedelmezősége köthető le s az ilyen kölcsönnel (első helyen) terhelt ingatlan ezen kölcsön visszatérítése céljából el nem adható bírói árverésen s a kölcsön visszafizetése tekintetében a hitelező a törlesztési tervezettől el nem térhet; ha a részletek elmulasztása esetén a hitelezőt csak arra jogosítjuk fel, hogy a terhelt ingatlan bírói árverésen, vagy az adós hozzájárulásával szabad kézből is bérbe adhatja s csupán e bérjövödelmet biztosítjuk a hitelezőnek, azt is csak a lejárt annuitások erejéig: úgy, azt hiszem, közelebb hozzuk a földhitel intézményét azon ideálhoz, melyet a közgazdaság elmélete arról felállít, s bizton remélhető, hogy annak összes előnyeit tényleg élvezhetjük a jelenben észlelt hátrányai nélkül. Megtörténhetnék természetesen, hogy nem akadna bérlő; bár ez, azt hiszem felette ritka eset volna. De akkor sincs a hitelező rosszabb helyzetben, mintha most nincs vevő: árverel maga, vagy új árverést tüzet ki. Hogy bérlő nem létének valószínűsége mily csekély, azt látni fogjuk, ha egy számszerű példát veszünk.

A földhitelintézet az ingatlan értékét tiszta jövedelmének 16-szorosára becsülve, azon ingatlant, mely 6250 frt tiszta jövedelmet képvisel, 100,000 frtra becsüli, s ad rá 50,000 frtot, fizetendő évi 2500 forint annuitás 5%-kal, félévi részletekben. Három ily részlet elmarad, árverésen bérbe adatik ez ingatlan, mely legkevesebb 800 hold szántóból fog állani. Ha holdanként csak 7 frt bért érünk is el, mi oly ingatlannál, melynek 800 holdját a földhitelintézet 100,000 forintra becsüli, a legrosszabb esetnek vehető, úgy 5600 forint bér fizettetik. Ebből évente 2500 forint az intézet folyó részleteire fordítatik, a fenmaradó 3100 frtból adó és hátralék nyer törlesztést, esetleg a földtulajdonos is kaphat valamit s pár, 6—8 év alatt rendbe jön a dolog teljesen s a földbirtokos marad földbirtokosnak és nem megy tönkre teljesen, de ha 5600 frtot nem is, 4000 frt bért okvetlenül el lehet érni s az annuitás így is fedezve van.

Az ilyen földhitel főeredménye volna azonban, hogy a hitelező megkapná a folyó részleteket és az elmulasztottakat is pár év alatt a legnagyobb bizonyossággal: a földbirtokos nem vesztené el birtokát, tönkre sem menne, mert az évi bérből esetleg, és megegyezés szerint a bérösszegnek egy bizonyos hányadát, részét hozhatná; ezen rá nézve szűk idő alatt okulna s a bérlet lejártával minden valószínűség szerint okosabban gazdálkodnék s vagyonmérlegét a jövőben egyensúlyban tartaná. Azonfelül hathatós tényező volna ez arra, hogy egy józan, szorgalmas bérlőosztály képződne ennek folytán, mely törekednék helyes gazdálkodással a bérletből

hasznot meríteni. A rablógazdálkodásnak a bérleti szerződés helyes megszerkesztésével elejét lehet venni.

Ezzel nyernők azt, hogy magyar földbirtokosságunk megmaradna s nem pusztulna nap-nap után, s így hazánk agrikultur gazdasága — a földhitel összes közgazdasági előnyeinek felül — tényleg nemzeti gazdasága tekintetében is csupán nyerhetne. Mindezt különösen a középbirtokosságra való tekintettel tartom kiválóan fontosnak és előnyösnek, mint a mely birtokosság képezi az egészséges agrikultur állam birtokosainak zömét és az agrárpolitika alapját. A földbirtok és a szükséges vagy hasznos befektetés aránya a természetes gazdasági igényeknek megfelelőbbé válnék az által, hogy e változással a kölcsönt adó is más alapot választana a becslés tekintetében — valószínűleg az illető vidéken szokásos bérleti összegekből levont átlag vagy minimális bérjövödelmet s ahhoz arányítaná helyes viszonyban a megadható kölcsön maximalis összegét is. Ehhez — mint nem kis tényező — egy helyes földbérleti, mezőgazdasági bérleti statisztika is szükségeltetné természetesen, mit a mai erősekély szaporításával nagyon könnyen úgy lehetne elérni, hogy, midőn a bérleti szerződések illetékkiszabás céljából az adóhivataloknak (Budapesten az illetékkiszabási hivatalnak) bemutattnak, e hivatal köteleztessék egy hiteles másolatát ezen szerződéseknek az orsz. statisztikai hivatalhoz azonnal átküldeni. Ez volna a legcélszerűbb statisztikai adatgyűjtés és a legolcsóbbak egyike is. Ezzel meg lehetne közelíteni azon helyes relatio arányának a megállapítását minden egyes esetben, mely a föld minősége, területe és a hasznosan befektethető tőke mennyisége közt fenáll, mely relatio helyes megállapítására a jelenlegi becslési alap nagyon csekély támpontot nyújt.

Dr. Semadam Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bírói tévedések a házassági perekben.

Habozva irtam föl e címet, mert a törvényben biztos alapunk nem lévén, lehet, hogy én tévedek, midőn bírói tévedésről beszélek; de mert a házassági perekben legújabbán hozott curiai ítéletek az új irány első utmutatói s különben is több tekintetben kiváló fontosságot igénylő kijelentéseket tartalmaznak, nem végzünk fölösleges munkát, ha velők foglalkozunk.

Csak mellékesen érintem, hogy a kir. Curia egy-két esetben az alsóbíróságoknak házassági perekben hozott bontó ítéleteit, 1895. évi október 1. után, a házassági jog 139. §-a alapján helybenhagyván, elfeledte hatályon kívül helyezni az alsó bíróságoknak (zsidók házassági perében) a válólevél átadására vonatkozó rendelkezését.

Házassági jogunk minden vallási momentumtól független, tehát az bizonyítást sem igényel, hogy a válólevél átadására vonatkozó rendelkezésnek bírói ítéletben többé helye nincs s ha ez egy-két esetben a legfőbb bíróság figyelmét ki is kerülte, abból a felekre jogsérelem nem származhat, mert:

a) ha a fél új házasságot akar kötni, azt a curiai ítélet jogerőre emelkedése után a válólevél átadásának bizonyítása nélkül is megteheti, mert az anyakönyvvezető a házasságkötésre vonatkozó utasítás értelmében a válólevél átadásának bizonyítását tőle nem követelheti és

b) ha saját vallásának elvei szerint is meg akarja áldatni házasságát, ott a válólevél átadásának formáit vallásának rendelkezései szerint kell betartania, mit ha akar, megtehet.

E tévedéssel tehát tovább nem foglalkozom; hanem

áttérek a kir. Curia 1895. évi 8630. és 8178. sz. a. hozott ítéleteinek elvi kijelentéseire.¹

Mindkét ítélet előzményei azonosak. Mindkét esetben t. i. egyik házastárs házastársát több év előtt elhagyta; egyik esetben nejeének eltartásáról nem gondoskodott és hozományát is elköltötte, másik esetben egy más nővel közös háztartásban élt; mindkét esetben az alsóbíróságok az engesztelhetetlen gyűlölséget az itt előadott tényekkel bebizonyítottak fogadták el és a házasságot engesztelhetetlen gyűlölség okából bontották föl és mindkét esetben a kir. Curia (az engesztelhetetlen gyűlölség most már bontó ok nem lévén) a felhozott és bebizonyított tények figyelembe vételével a felbontást a házassági törvény 80. §. a) pontja alapján mondta ki.

Ezen ítéletekből következik:

1. hogy minden oly tény, mely azelőtt az engesztelhetetlen gyűlölség indokául szolgálhatott, leghelyesebben a 80. §. a) pontja alá vonható s most nem azt kell bizonyítani, hogy gyűlölség van-e vagy nincs? hanem azt, van-e oly tény, mely tanúsíthatja, hogy az életközösség folytatása lehetetlen. Ezekben az esetekben ily tényekül elismertett:

- a) a hozomány elköltése;
- b) a nőeltartásról való gondoskodás elmulasztása;
- c) más nővel való közös háztartás;
- d) huzamos ideig tartó különélés.

Ezekből az ítéletekből nem szabad ugyan arra is következtetnünk, hogy ugyanezek az okok, más esetekben is bontó okok gyanánt fognak elfogadtatni, mert az okok minden egyes esetben a fenforgó összes körülmények figyelembe vételével bírálандók; de kétségkívül tájékoztatnak bennünket a 80. §. a) pontjának bírói értelmezése iránt:

2. Ezekből az ítéletekből következik az is, hogy huzamosabb távollét indokából nemcsak a 77. §. rendelkezései, hanem a 80. §. a) pontja alapján is lehet felbontást kérni.

A 77. §. értelmében a házasság bontó pert megelőzőleg az életközösség folytatására hivandó fel; ámde ha a fél már magát az elhagyás tényét is a házastársi köteletség oly súlyos megsértéseként igazolja, mely miatt a házasságot nem folytathatja, ily esetben nem akarhatja, hogy házastársa a visszatérésre hívassék fel és kéri a 80. §. a) pontjának alkalmazását.

Mindkét esetben arra az álláspontra helyezkedett a kir. Curia, hogy huzamosabb ideig tartó különélést a 80. §. a) pontja alá eső bontó oknak fogadta el: ámde ebből ismét nem következik, hogy ez az álláspont feltétlenül és minden esetben alkalmazandó, mert az viszonylagos és mindig a 80. §. végső bekezdése értelmében mérlegelendő.

E két pontban a kir. Curia által megjelölt elvi irány kifogás alá nem eshet; de szó fér a vétkeesség kimondásához és a 139. §. értelmezéséhez.

Az 1895. évi 8630. sz. a. hozott ítéletben a kir. Curia a másodbíróság ítéletét helybenhagyván, azzal egészítette ki, hogy «a felek között fenállott házassági kötelék az alperes hibájából bontatik fel».

Az 1895. évi 8178. számú ítéletben pedig a kir. Curia ekként rendelkezett: «A másodbíróság ítéletének házassági kötelék felbontására vonatkozó, hivatalból felülvizsgált rendelkezése azzal, hogy a házasság a házastársi köteleességeknek, az alperes férj szándékos magaviselete általi súlyos megsértése okából bontatik fel és hogy ebből folyólag alperes férj vétkesnek nyilváníttatik: helybenhagyatik».

A kir. Curia tehát mind a két esetben vétkeességet mondott ki, a nélkül, hogy a vétkesnek nyilvánított fél előzőleg meghallgattatott és a nélkül, hogy a házassági jog 85. §-ának harmadik bekezdésében meghatározott ama jogát,

¹ Közölte ez ítéleteket a *Jogt. Közl.* 1. számának mellékletében, a curiai határozatok közt 2. és 3. szám alatt.

hogyan ellenfele vétkeisé nyilvánítását is kérheti, — gyakorolhatta volna; — pedig a házassági perekben az eljárás nyomozó lévén, arra, hogy a törvényben gyökerező eme jogát a fél kívánja-e gyakorolni? hivatalból is nyilatkozattételre lenne felhívandó.

Az a körülmény, hogy az adott esetek egyikében az alperes ismeretlen tartózkodásu, nem lehetett ok arra, hogy ily nyilatkozattételre a részére kinevezett ügygondnok fel ne hívassék.

Ha tehát fenforgott is bontó ok, az ügy érdemében nem lehetett volna ítélni, mielőtt a felek a vétkeiség kérdése tekintetében nem nyilatkoztak, e végből tehát az alsóbíró-sági ítéletek feloldásának lett volna helye.

A sérelem most már megvan, mely csak perujítással orvosolható és a perujításnak feltétlenül hely adandó, ha csak a vétkeisének nyilvánított fél ellenfelével szemben a 85. §. harmadik bekezdése alá vonható oly bontó okot igazolhat, melynek alapján kérheti, hogy az is vétkeisének mondassék ki.

Hogy pedig kizárólag a vétkeiség kérdésében is kell perujításnak helyt adni ezt nemcsak az eként előfordulható sérelem orvoslása követeli, hanem igazolja azon körülmény is, hogy a vétkeisé nyilvánításnak az erkölcsi megrovás mellett, különféle vagyoni jogi következményei is lehetnek.

Végül ki kell még terjeszkednem a hivatkozott ítéleteknek a házassági jog 139. §-ából vont indoklására.

A házassági jog hatályba lépte előtt létrejött tények alapján felbontani kért házasságoknál a bontó okot ezen §. alapján kettős szempontból kell vizsgálni; és pedig:

1. hogy a bontó okul felhozott tény a mostani törvény szerint képez-e bontó okot? és

2. hogy ugyanazon tény a korábbi jogszabályok alapján alkalmas volt-e legalább az egyik féllel szemben a felbontásnak vagy az ágytól és asztaltól való elválasztásnak megállapítására?

A kir. Curia a hivatkozott ítéletek mindegyikének indoklásában a második körülményt teljesen figyelmen kívül hagyja és az egyikben azt mondja: «Az 1894: XXXI. tcz. f. é. október 1-től hatályba lépve, ennek értelmében a házassági kötelék jelenben már csak az e törvényben foglalt bontó okok valamelyike alapján oldható fel». (8630. sz.) Ha az indoklás eme passusát a 139. §-sal állítjuk szembe, kitűnik, hogy ez a korábbi jogszabályok életben léte alatt létrejött tények alapján kért felbontásoknál így nem áll, hanem figyelembe veendő az idéztem második körülmény is: vajon lehetett-e eme ténynek az előbbi jogszabályok szerint a 139. §-ban megkívánt jogi hatálya?

A 8178. sz. a. hozott ítélet indoklásának eme szavai: «és tekintve végül, hogy a 139. §. szerint a törvény hatályba lépte előtt kötött házasságok a korábbi jogszabályok uralma alatt létrejött tények alapján is felbonthatók, ha ezen tények a jelen törvény szerint bontó okot képeznek: ezeknél fogva stb.» — szintén csak az egyik körülményt veszik figyelembe, tehát kétsésgben hagynak arra nézve, vajon fedik-e a tények a 139. §. mind a két követelményét?

Meglehet, — valószínűnek tartom az ítéletek indoklásában foglalt tényállás alapján, — hogy mind a két körülmény fenforog; tehát ez az indokokba annál inkább felveendő lett volna, mert különösen most, az átmenet időszakában, a kir. Curianak minden kijelentése a házassági perekben annál fontosabb, mert a gyakorlat emberei fokozottabb figyelemmel kísérik kijelentéseit, hogy törvény hiányában a legfőbb bíróság gyakorlatából vonhassanak következtetéseket, ezek pedig csak akkor lehetnek helyesek, ha maga az alap, t. i. a legfőbb bíróság enuntiációja is megdönthetetlen, a mi szerény nézetem szerint, az eddig közzé tett elvi jelentőségű ítéletek alapján még nem mondható.

Tóth Gáspár.

Az életközösség visszaállítására kötelező határozatról.

Abban a kérdésben, vajon a H. J. T. 77. §-ának a) pontja esetében az életközösség visszaállítására kötelező határozat az elhagyott házaspár kérelmére ex primo decreto, vagy előzetes tárgyalás alapján bocsáttassék-e ki, a gyakorlat még ki nem forrt. Tudomásom szerint némely bíróság tárgyalás nélkül, az elhagyott házaspárnak rendszerint községi bizonyítvánnyal támogatott kérelmére, más bíróság pedig a felek meghallgatása után hozza meg határozatát.

Az elintézésnek utóbbi módja a helyes.

A házassági peres és pert megelőző eljárás szorosan az audiatur et altera pars elvére van fektetve. Mandatarius eljárást csak akkor ismer, a mikor az egyik félnek ismeretlen helyen léte a közvetlen meghallgatást lehetetlenné teszi.

A bíróság elé idezhető felet tehát meg kell hallgatni, illetve módot kell neki adni a nyilatkozattételre akkor, midőn egy, a házassági köteléket lényegesen érintő határozat meghozataláról van szó.

Már pedig az életközösség visszaállítására kötelező határozat a házassági köteléket lényegesen érinti; mert meghozatalának előfeltételét annak a megállapítása teszi, hogy az elhagyás *szándékosan és jogos ok nélkül* történt. Ez tehát a határozat *præmissája*; a ki a másik házaspárt nem szándékosan, vagy pedig jogos okból hagyta el, azt az életközösség visszaállítására kötelezni nem lehet.

Ezt a kérdésnek eldöntésénél figyelmen kívül hagyni nem szabad. A quasi desertio bontó oka nem akkor áll elő, a mikor az életközösség visszaállítására kötelezett fél a határozatnak eleget nem tesz; hisz a visszaállításra ép azért kell kötelezni, mert az *életközösséget már megbontotta*, és pedig, — ez a megbontás lényege — *szándékos vagy jogos ok nélküli elhagyással*.

Mielőtt tehát az elhagyás szándékos és jogos ok nélkül történtét a bíró meg nem állapítja, életközösség visszaállítására kötelező határozatot nem is hozhat. E megállapítás pedig a felek meghallgatását teszi szükségessé.

Hogy a szándékos és jogos ok nélküli elhagyás megállapítása után közvetlenül a bíró a felbontást ki nem mondhatja, hanem időhöz kötött életközösség visszaállítására kötelező határozatot hoz, ez a H. J. T. szelleméből folyik, mely a reconciliációnak minden oly esetben, midőn annak lehetősége eleve kizárva nincs, helyt kíván adni. Más bontó ok fenforgása esetében a házaspárt egyelőre az ágy- és asztaltól való különélésre kötelezi, és a házassági életközösség visszaállítására így nyújt módot; a desertio eseteiben ily intézkedésnek értelme nem volna, s így azt az időhöz kötött határozat (H. J. T. 77. §. a) p.) vagy felhívás (77. §. b) p.) pótolja.

Álláspontom támogatására felhozom, hogy a német bíró-dalmi magánjog (polgári törvénykönyv) tervezetének indokai-ban is az a nézet nyer kifejezést, hogy a quasi desertio esetében meghozandó életközösség visszaállítására kötelező határozat a felekkel megejtett tárgyalás alapján lesz meghozandó.

Végül erre utal a H. J. T. 77. §-ának szövegezése is. Ugyanis ennek b) pontja esetében, midőn a tárgyalás lehetősége nincs meg, a bíró *felhívást* bocsát ki és *felhív*; az a) pont esetében *határozattal kötelez*. Dr. Kéri Miklós

kir. tszéki bíró.

A bűnbak.

Valahányszor nálunk valamely építkezésnél falbedőlés, mennyezet-beszakadás vagy állvány-összeomlás történik és ezen baleset vagy szerencsétlenség következtében egy sereg munkás súlyos sérülést szenved, más része szörnyet hal — biztosra vehetjük, de a napilapokban is olvashatjuk, hogy a pallért letartóztatják, azután pedig a büntető-törvény 291.

vagy 310. §-ai értelmében, mint tettést, vagy mondjuk, mint vétkest, gondatlanság vagy hivatásában való járatlanság miatt elítélik. Habár két évtized óta európai színvonalon áll is igazságszolgáltatásunk, mégis könnyű kimutatni, hogy ilyen építkezési balesetek folytán és szerencsétlenségek eseteiben nálunk nem a valódi bűnöst büntetik, hanem az ártatlant, vagy mondjuk a bűnbakot.

Mi is az a pallér, ki az építkezésekre felügyel? Senki sem fogja azt mondani, hogy a pallér építő-iparos, vagy építő vállalkozó, ki az építkezési szabályok szerint az épületek szerkezetéért és kiviteléért felelősséggel tartoznék. Ha tehát nem önálló iparos, vagy nem önálló vállalkozó, akkor vagy alvállalkozó, vagy csak alkalmazott lehet. De miután az 1884: XVII. tcz., vagyis az ipartörvény 99. §-ának negyedik bekezdése szerint a pallér, vagyis magyaros kifejezéssel: munkavezető, fontosabb teendőkkal megbízott iparossegéd, ennél fogva kétségtelen, hogy a pallér is a segédszemélyzethez tartozik. Ezzel aztán meg van állapítva a pallér magánjogi és büntetőjogi állása és felelőssége is, vagyis a pallért csak saját munkakörében terheli felelősség.

A pallér munkakörét azonban az ipartörvény nem határozza meg, mert az közte és munkaadója közt szabad egyezkedés tárgyát képezi. Van azonban nálunk egy ipartestületi szabályrendelet, mely a jogszokás alapján következőleg állapítja meg a munkavezető jog- és munkakörét: «A pallérok vagy munkavezetők a segédszemélyzetet minden tekintetben ellenőrzik, a munkaidő pontos megtartását és teljes kihasználását követelik, a munkát egyes segédek és napszámosok közt beosztják és arra ügyelnek, hogy az egyes alkalmazottak azon munka követelményeinek, melyhez beosztottak, mindenben megfeleljenek». Ezek szerint a pallérok a többi segédszemélyzet fölött felügyeleti joguk van s ez alapon megbírlják még azt, hogy az alájuk rendelt segédek ama munka követelményeinek, melyhez beosztvák, megfeleljenek-e, azaz szakszerűen, jól végzik-e a segédek munkájukat, vagy nem?

Az a kérdés most már, hogy az építkezési balesetek és szerencsétlenségek a segédszemélyzet hibájából és rossz munkájából keletkeznek-e? Köztudomásu, hogy ily okokból sohasem történik baj; hanem az építkezéseknél a balesetek és szerencsétlenségek mindig vagy az anyag silánysága, vagy valamely szerkezeti hiba miatt történnek; az anyagokért és a szerkezeti hibákért pedig a segédszemélyzetet felelősségre vonni nem lehet, nem szabad, hanem ezekért s a belőlük keletkező bajokért mindig a munkaadó szavatol. De ki a munkaadó az építkezéseknél?

E tekintetben nincs ugyan nálunk törvény, de az ipartörvény 10. §-ában nyert fölhatalmazás alapján a volt földmivelés, ipar- és kereskedelemügyi miniszter 46,188/1884. számú rendeletével megállapította, hogy az építőmesterségek fogalma alá esik: az építőmester, a kőművesmester, az ácsmester és a kőfaragómester ipara s ugyanezen rendeletben körül van írva mindezen iparágak jog- és munkaköre. Csak-hogy ezzel még az építési felelősség nincs teljesen ki-merítve, mert vannak építési vállalkozók, kik az építkezés pénzügyi részét viszik, a szakmunkásokat pedig a fenti szakértőkre bizzák, ez esetben tehát az anyagra és szakmunkára nézve a felelősség könnyen megoszolhatik az építési vállalkozó és az építőmester közt a szerint, a mint az anyagot az építési vállalkozó adja s a szakértő iparos ellen-

zése daczára is beépítik; de a szerkezeti és szakmunka tekintetében a felelősség ekkor is az építőmestert terheli. Itt van végre az építész, vagy műépítész, (architekt), ki a terveket, szerkezeteket és rajzokat készíti. Ha a szerkezeti hiba miatt történt a baleset és szerencsétlenség, akkor az építész is rendszerint felelősségre vonandó.

Ezen törvényes elveknek megfelelőleg vannak azután szerkesztve az egyes törvényhatóságok építésügyi szabályrendeletei. Így például Budapest székes főváros ezen szabályzatának 44—52. §-ai rendelkeznek a *szakértő* alkalmazásáról, kit az építési hatóságnak előzetesen be kell jelenteni. A szakértő köteles a terveket, rajzokat és esetleges leírást a munka megkezdése előtt aláírni és e kötelezettség a tervezőre is kiterjed. Az aláírás a szakértői felelősség elvállalását jelenti. A szakértő felelőssége a hatóság irányában kiterjed a jóváhagyott tervnek, az építési szabályok határozatainak és az engedély különös kikötéseinek pontos megtartására és *gondos, szakszerű* jó munka teljesítésére. Ha a tervezés és a végrehajtás nem egy személyben összpontosul, a tervek pontos végrehajtásáért és a szerkezetek helyességeért a *tervező*, a felhasznált anyag és a munka jóságáért, a szerkezetek pontos kiviteleért, a biztonságrendőri intézkedésekért és a szomszédok anyagi érdekeinek kellő megóvásáért a vállalkozó *építőmester*, illetőleg *kőműves*-, *kőfaragó*-, *ácsmester* a felelős. Mindezekben sehol sincs szó a pallérról vagy munkavezetőről s mindezek kétségtelenül megállapítják, hogy kit terhel úgy a magánjogi, mint a büntetőjogi felelősség.

De van még egy törvényünk is, melyet ily építkezési balesetek és szerencsétlenségek jogi elbírálásánál figyelmen kívül hagyni nem szabad s ez az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről szóló 1893. évi XXVII. tcz. Ennek 1. §-a a legvilágosabban kimondja, hogy a munkaadó köteles ipartelepén mindazt létesíteni és fentartani, a mi az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének lehető biztosítása érdekében szükséges. S ugyanezen törvény 37. §-a megállapítja a munkaadó polgári és büntetőjogi felelősségét, ha mulasztása miatt valamely baleset történt.

Mint-hogy ezek szerint törvényeink hézagosan ugyan, de azért mégis tisztán rendelkeznek, méltán kérhetjük, mi az oka annak, hogy bíróságaink mégis ily tévedéseket, törvénytelenéseket és igazságtalanságokat követnek el? Semmi egyéb, mint az ipari jogviszonyoknak *nem ismerése*. Nálunk ritkán találni a művelt közönség közt valakit, a ki pl. tudná, mi különbség van az építész és az építőmester között, holott a művelt külföldön azt, hogy az építész a terveket csinálja, az építőmester pedig ezek szerint elkészítteti az épületeket, mindenki tudja. Az ipari és a technikai életviszonyokban való járatlanság tehát egészen téves rendszert honosított meg nálunk s ehhez bíróságaink makacsul ragaszkodnak, sőt ily szakszerű védelemre ítéleteik indokolásában nem is reflektálnak, hanem irgalmatlanul elítélik a pallért úgy büntetésre, mint kártérítésre. De megtörtént, hogy alkalmazták a pallérra a Btk. 291. §-ának bekezdését, azaz a pallért foglalkozása gyakorlásától is eltiltották, holott az építő iparosok jól tudják, hogy a pallérnak az ipartörvény szerint semmi kvalifikációt sem kell kimutatnia, hanem az építő iparosok azt alkalmazhatják munkavezetőnek, a kit akarnak; az csak javukra szól, ha ügyes és szakavatott segédeket emelnek társaik fölé.

De van ezeknek az ügyeknek még morális oldaluk is. Bíróságaink, ha rá érnének megfigyelni, tapasztalhatnák, hogy ezek a vagyontalan pallérok mindig megfizetik a pénz-büntetéseket, az eljárási és a rabtartási költségeket, sőt a kártérítési összegeket is. Hát ennek az a magyarázata, hogy építészeink, építőmestereink stb. birnak annyi törvényismerettel, és van annyi jogi érzékük, hogy a bűnbakot, kit helyettük sujt a bíróság szabadságvesztés büntetésével, néha igen sulyosan is, — legalább pénzzel támogatják, segítéyzik, sőt néha még jól meg is fizetik.

* Ez a budapesti építőmesterek, kőműves-, kőfaragó- és ácsmesterek ipartestülete által megállapított munkarend, melyet az 1884: XVII. tcz. 140. §-a alapján Budapest székes főváros törvényhatósági szabályrendelettel emelt. A szabályrendelet tervezetét e cikk írója szerkesztette és azt a főváros közgyűlése 1888 november 7-én tartott közgyűlésén elfogadta, Baross Gábor akkori kereskedelemügyi miniszter pedig 1889. évi július 31-én jóvágyta és így az mai municipális jogunknak egy igen érdekes példánya.

Ime államunk ezredéves fenállásakor, a XIX. század végén is vannak nálunk büntetőjogi privilégiumok; a büntetést tényleg meg lehet váltani és bűnbakot lehet a bíróság elé állítani.

Vajla büntetőbíróságaink figyelmükre méltatná e felszólalást, melyre több folyamatban levő ügy adott okot és alkalmat.

Dr. Horváth János
budapesti ügyvéd.

A javítóintézetekben divó rendszerek kérdéséhez.

Ismert dolog, hogy a javítóintézetek főleg két rendszer szerint rendeztetnek be. Az egyik a kollektív, a másik a családi rendszer.

A kollektív rendszer szerint a növendékek együttesen neveltetnek, egy teremben laknak s egy szobában hálnak; míg ellenben a családi rendszer mellőzve a tömeges nevelést, a növendékeket kisebb körökbe, családokba osztja, lehetőleg egyéniségük szerint akarván őket nevelni.

A régibb keletű kollektív rendszer ma már végnapjait éli, helyet engedvén a javítóintézetekben nem nélkülözhető individualis nevelést nagyban előmozdító családi rendszernek.

Ámde a családi rendszer elvein nyugvó javítóintézetekben az egyes családok összetételénél ismét főleg a következő három rendszer van alkalmazásban:

a) Az egyik rendszer a javítóintézetbe befogadott növendékeket, tekintet nélkül korukra, erkölcsi állapotukra, vegyesen osztja be az egyes családokba.

b) A másik rendszer csakis az intézetben tanusított erkölcsi magaviseletet veszi tekintetbe, az ujonnan beutalt növendékeket kivétel nélkül először a kísérleti családba helyezi s ezen családból lépteti aztán elő fokozatosan és érdem szerint a létező magasabb erkölcsi családokba, esetleg a már említett kísérleti családból egy alsóbb u. n. büntető családba osztja őket.

c) A harmadik rendszer tekintettel van a növendék korára és jellemére, s e szerint alakít családokat.

Létezik még egy negyedik és ötödik rendszer is. Az egyik az iskolai osztályok, a másik pedig a foglalkozás azonossága szerint helyezi el a növendékeket a családokba. Minthogy azonban e két rendszer közül az egyik is meg a másik is eddig csupán egy-két követőre talált, s mivel nem hiszem, hogy e két rendszer egyhamar utánzókra találna, ez okból azokat itt csak megemlíteni kívánom.

Lássuk most, hogy az előbb említett három rendszer közül melyik a leghelyesebb s ennél fogva elfogadásra méltóbb?

Az a) alatt említett rendszer a családi rendszer életbe léptetésével egy időben keletkezett. Elég nagyszámu követői azzal érvelnek mellette, hogy az leginkább felel meg a család fogalmának, hogy a fenálló rendszerek közül ez áll legközelebb a természetes köteléken alapuló családhoz, a mennyiben a valóságos család is különböző koru, különböző hajlamu és természetű tagokból áll, és mert a családi rendszer egyik fő feladatát az képezi, hogy a valóságos családot lehetőleg mindenben utánozza: ezért hagyják ők figyelmen kívül az egyes családok összetételénél a növendékek korát és erkölcsi állapotát s a növendékeket tehát vegyesen osztják be az egyes családokba. Hogy e rendszer a növendékek korát és lelki sajátságait figyelemre nem méltatja, annak nagy hátrányát vajmi sokan átlátták már. Mert igaz egyrészt, hogy a valóságos családban különböző koru és hajlamu tagok vannak, de másrészt igaz az is, hogy a természetes és az intézetbe mesterségesen alkotott család közt, bármennyire utánozzák is az előbbi, nagy a különbség.

Hogy miért kell a családok alakításánál a korra, valamint az erkölcsi állapotra is figyelemmel lenni, arról alább lesz szó.

A b) alatt említett rendszer csakis az intézetben tanu-

sított erkölcsi magaviseletet veszi tekintetbe, s ehhez mértén alakít kísérleti és fokozatos erkölcsi családokat, esetleg a kísérleti családon alul álló u. n. büntető családot.

Ezen rendszer a növendékeket négy családba osztja. Belépésükkor a harmadikba, u. n. kísérleti családba helyeztetnek a növendékek kivétel nélkül, honnan aztán mehetnek hátrább vagy előbbre érdemeik szerint.

Hogy e rendszerrel már igen sok helyen szakítottak, bizonyítja leginkább az, hogy Olaszország és Amerika néhány és Oroszország egy intézetén kívül alig van valahol alkalmazásban.

A növendékeknek a családokba erkölcsi állapotuk szerint való osztásától sokan azért idegenkednek, mert ezen rendszer által a növendékek egy része erkölcsileg elnyomatik, a mennyiben erkölcsi érzékük nem hogy fejlődne, de sőt még tompul, a másik, vagyis a jobbik része pedig könnyen felfuvalkodóvá, elbizakodottá lesz. Azt tartom, hogy a gyermekek maguk a legjobb nevelők. Míg a rosszabb elemek legbiztosabban a jobb elemek közvetlen szomszédságában, a jó példa hatása alatt javulnak meg, addig ez utóbbiak a gyengébbekkel folytatott küzdelemben annál inkább megerősödnek a jóban.

Az erkölcsi állapot szerint való osztályozás már azért is kevesebb becsű bir, mert általa nem egyéb, mint az éretik el, hogy a legrosszabb elemek együvé kerülnek, holott a javítás érdeke ép azt követeli, hogy ezen elemek ne egy körben összegyűjtve, hanem egymástól lehetőleg elválasztva legyenek. Hiszen ha az intézet legrosszabb növendégeit egy családba utaljuk, vajon várhatjuk-e tőlük rövid idő alatt, hogy a javulás útjára lépjenek, ha senkitől sem látnak példát arra nézve, hogy a jóra vezető ut mi módon, mily eszközökkel, mily magatartással érhető el? Rég elismert dolog, hogy a leghathatósabb nevelési eszköz a példaadás. Ha ettől megfosztjuk őket, nincs kizárva ugyan lehetősége annak, hogy a feljebbvalóktól nyert tanácsok hatása alatt meg ne javuljanak, de az kétségtelen, hogy látva a közvetlen közelben álló társak utánzásra méltó példáit, látva az érdekesebb társak magatartásából kifolyó előnyöket, ez mindenestre buzdítólag, nemesítőleg hatván rájuk, a jóratörekvés érzete is tehát sokkal előbb fogamzik meg bennök, következőképp a várva-várt javulás is sokkal rövidebb idő alatt következik be.

Ha össze nem gyűjtjük a rossz elemeket s inkább szétosztjuk, szétválasztjuk őket a kellő tapintatossággal és óvatossággal, az ily vegyes társaságban egyes rosszaknak ismert növendékeknek kevésbé sikerül majd a rossz mának elvetése, mert a velük egy korban levő s a jóban már megszilárdult társak figyelemmel kísérik gondolkozásukat, lépteiket, s igyekeznek őket ferde iránytól elterelni, ha pedig ez esetleg nem sikerülne nekik, felhívják a feljebbvalók figyelmét. Az soha sem tévesztendő szem elől, hogy egy javítóintézetben a rosszat csakis jóval lehet elnyomni. Hogy az ezen rendszer szellemében berendezett intézetekben az összeküvések és lázadások mennyire szaporodnak s mily gyakoriak, azt az ezen rendszert követő javítóintézetekben eddig tapasztalt sajnos esetek eléggé igazolják. E rendszer nemcsak hogy a növendéket magába zárkóztatta, bizalmatlanná teszi, hanem képes arra is, hogy a növendékben az annyira óhajtott megbánás helyett dacot fejlesszen ki.

E mellett a rendszer mellett az intézetnek nélkülöznie kell ugy az egyes családok, mint a családfők versenyzésének épen nem megvetendő hatását, s az azzal járó nagy előnyöket. Annak bizonyára nem csekély jelentősége van, hogy ha a családfők vetekednek egymással abban, hogy mely család növendékei, mely családfőnek a családja mutassa fel minden tekintetben a leggyorsabb és a legszebb haladást.

A diszciplináris osztályok alakítását részemről tehát még az a) alatt vázolt rendszernél is kevésbé célravezető-

nek tartom. Ezen rendszer nem bír azzal a reális alappal, a mely képes lenne a növendéket haladásra ösztönözni, a jóratörekvés útján támogatni, vezetni. Még ott is, a hol ezen diszciplináris osztályozást behozták, ügyelnek arra, hogy az ne képezzen oly tengelyt, a mely körül az egész intézeti élet forog.

A c) alatti rendszer, mely a családok összetételénél lehetőleg figyelembe veszi a növendék korát és erkölcsi állapotát, szerintem a leghelyesebb rendszer.

Mindenekelőtt nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt, hogy zsenge s egészen fiatal koru gyermekeknek az erkölcsileg veszendőnek indult s nem is egy rossz hajlammal, megrögzött szokással bíró felserdült ifjakkal egy családban való együttélése az előbbienekre sokféle hátránnyal jár. Mert uralkodjék bár az intézetben a legszorgosabb felügyelet, a leggondosabban keresztülvitt napirend, a legszigorubb fegyelem, az életkor különböző fokán álló növendékek közt, feltéve, hogy nincsenek kellő tapintattal a családokba osztva, oly kontaktusok jöhetnek létre, a melyek a fiatalabbakra nézve felette nagy hátránnyal járhatnak. Habár az életkor szerinti elválasztást arra való tekintettel, hogy e rendszernél a növendékek erkölcsi állapota is figyelembe veendő, gyakorlatilag akként keresztülvinni, a mint azt az elmélet követeli, nem is lehet, mindazonáltal, ha a beosztás kellő körültekintéssel és óvatossággal eszközöltetik, az egyes családok mit sem veszítenek, sőt inkább nyernek az által, ha körükben egymástól némileg eltérő életkoru növendékek foglalnak helyet; mert hogy bizonyos életkoron belül álló növendékek egy-egy családba helyeztessenek, csakis akkor vihető keresztül, ha a növendékek egyéni tulajdonságait figyelmen kívül hagynók, ezt pedig ép oly hibának tartom, mint a milyen hiba az életkornak tekintetbe nem vétele.

Ha az igazgató az ujonnan beszállított növendéknél figyelembe veszi annak korát, s e mellett erkölcsi hibáival is számot vet, s miután egyrészt a növendékre vonatkozó iratokból, másrészt pedig a beszállítást követő teljes elkülönítés időtartama alatt szerzett benyomásokból, a növendék vallo-másaiból következtetést von az ujoncz jellemére és a javítást igénylő hibákra, s miután ő ismeri az egyes családfők egyéni tulajdonságait, modorukat, hirtelen avagy nyugodt természetüket, szóval a növendékekkel való bánásmódjukat, ha, mondom, mindezeket tekintetbe veszi s az elhelyezést ezen megfontolás eredményéhez mérten eszközli: lehetetlen, hogy az ekként összetett család növendékeivel nagyobb eredményt ne lehessen felmutatni, mint akár az a), akár pedig a b) alatt említett rendszer szerint létesült családok növendékeivel.

Hogy az ezen rendszer szellemében alakított családok közt a korkülönbség nem domborodik ki tisztán s akként, a mint azt az elmélet diktálja, az igen természetes, és onnan ered, hogy egy 8—10 éves növendék erkölcsi romlottság tekintetében sokszor messze mögötte áll egy az életkor 16—18-ik évében járó növendéknek, az ily növendék tehát, habár korához képest fiatalabbak közé való, mégis a nálánál korosabbak közé kell hogy jusson.

Krajtsik Soma,

sz.-fehérvári javítóintézeti igazgató.

Különfélék.

— **A magyar törvények teljes gyűjteménye.** (Corpus juris Hungarici 1000—1895.) Ezen nagyszabású és jogi szempontból kiváló jelentőségű irodalmi vállalat, melynek mibenlétét előzőleg már jeleztük, az első négy kötetet bocsátotta könyvpiacra. Az impozans munka együtt tartalmazni fogja a magyar királyság fennállása óta hozott összes törvényeket, a magyarországiakat úgy, mint Erdély külön törvényhozását; az 1832-ig alkotott törvényeket hiteles latin szövegével magyar fordításban is, valamint figyelemmel van az 1868 óta alkotott horvát-szlavon autonóm törvényekre, melyek

eddig meglehetősen ismeretlenek a magyar jogászközönség előtt. De jegyzeteiben figyelemmel van a kormányrendeletekre is. Minden egyes törvénycikkely s ennek minden szakasza, sőt minden egyes mondata mellett föltalálhatni a felvilágosító jelzést, vajon érvényben van-e még, mely későbbi jogszabály módosítja, vagy szünteti meg. A legszigorubb tudományos buvárlat alapján keletkezett jelzések és utalások kísérik az összes törvényeket és a könyv használója minden törvénycikkelynél tisztában van a vonatkozásokkal. A történeti és modern törvényhozás alkotásait időrendben közli. Az első sorozat most megjelent négy kötete a gyakorlati használhatóságban sürgős részt adja, az 1836-tól 1876-ig terjedő országgyűlési törvényeket. Ezek a négy kötetben következőleg oszlanak föl: I. Az 1836—1868-ig terjedő törvények, a szerkesztő tájékoztató bevezetésével, mely a gyűjtemény beosztásával és a szerkesztés vezéreszméivel ismertet meg. A 600 oldalt tevő kötetben az 1836/44-iki és az 1848-iki törvényeket követik az országbírói értekezlet által 1861-ben javaslatba hozott ideiglenes törvénykezési szabályok és az 1867—68-iki törvénycikkelyek. Végül a független az 1868—1895-ig alkotott horvát törvények jegyzékét foglalja magában. — II. Az 1869—1871-iki törvények, 508 lap. — III. Az 1872—1874-iki törvények, 399 lap. — IV. Az 1875—1876-iki törvények, 528 lap. Erre a testes négy kötetre esik mint ár 12 forint, kötve 15 forint. A könyv szerkesztése a szerkesztőt, Dr. Márkus Dezsőt, kiállítása pedig a Franklin-Társulatot dicséri.

— **Rablás?** Azon jogesetben, melyből kiindulólág köztünk Mózes László és Finkey Ferencz cikkei (l. *Jogt. Közl.* 1895. 48. és 1896. 2., 3. sz.), a kir. tábla legújabbán meghozta az ítéletet. Ide igtatjuk indokolását:

„Minthogy a Btk. 344. §-ában meghatározott rablás tényálladékanak alkateleme az, hogy a dolognak elvétele személy ellen alkalmazott erőszakkal történt legyen, hogy tehát az erőszak az elvétel céljából alkalmaztassék, vagyis az erőszak és az elvétel között fenforgó *ideológiai összefüggés* elegendő, *ellenben teljesen közömbös az, hogy a tettes az erőszakkal a már kifejtett ellenállást leküzdeni, vagy a várható ellenállást megakadályozni s megelőzni, s annak elejét venni akarja-e? s a kifejtett, vagy legalább megkísérlett ellenállás a rablás tényálladékanak feltételét nem képezi: minthogy ebből folyólag alvó ember ellen alkalmazott erőszak is* — a többi feltételek fenforgása esetén — a Btk. 344. §-ában meghatározott rablás tényálladékat megállapítja, a mint ezt a m. kir. Curia 1894. január 20-án 5106. sz. ítéletében is elvképen kijelentette (Bünt. Jog Tára 29 k. 71. lap); minthogy a sértettnek a vádlott által történt bántalmazása kétségtelenül a személy ellen alkalmazott erőszak fogalma alá esik; minthogy vádlott beismerése szerint is az erőszakot a jogtalanul eltulajdonítani célzott batyú elvételének céljából alkalmazta; minthogy ezért teljesen közömbös az, hogy vádlott akkor alkalmazott erőszakot, midőn a sértett még aludt, s nem várta be annak felébredését; minthogy az itt kifejtett indokokból *nem fogadható el a védelemnek az az érvelése, hogy a sértettnek a tett elkövetésekor, vagyis az erőszak alkalmazásának időpontjában alvó állapota a rablás tényálladékat kizárja* stb., az elsőbíróóság ítélete ezen indokokból volt helybenhagyandó.”

Megvalljuk, hogy minket ezen ügyben nagyon érdekel azon másik kérdés is, hogy supponálva a rablást: hogyan lehetett kiszabni 13 évi fegyház, mikor kár absolute nincs és mikor az ütés szülte sebesülés körülbelül egy hónap alatt teljesen begyógyult. Kíváncsian várjuk a kir. Curia ítéletét.

— **A felülvizsgálati tanács-ülési határozatok kiadmányainak kiállításáról és a felülvizsgálati tárgyalási jegyzőkönyv leküldéséről.** A kir. igazságügyi miniszternek alkalma volt a felülvizsgálati tanács-ülési határozatok kiadmányainak kiállítása és a felülvizsgálati tárgyalást jegyzőkönyv leküldése iránt felmerült kérdésekre következőképen nyilatkozni:

1. A S. Ü. Sz. 83. §-ának második bekezdése oly módon szabja meg a tanács-ülésben hozott határozatok kiadmányainak alakját, hogy a kiadmány az eredeti határozatot teljesen és hiven tükröztesse vissza. Ennek megfelelően a S. Ü. Sz. idézett §-a nemcsak azt rendeli, hogy a kiadmányba felveendő

a birói határozat teljes, esetleg az indokolást nem tartalmazó szövege, de azt is rendeli, hogy a kiadmányba be kell foglalni a hirdetést tanúsító záradékot is. Kétségtelen tehát, hogy ennek a rendelkezésnek csak úgy lehet megfelelni, ha a kiadmány feltünteti a határozatot, illetőleg a kihirdetési záradékot (S. Ü. Sz. 110. §.) aláírt bírák, illetőleg jegyző nevét is. Miután pedig e tekintetben nincs különbség a felebbezési és a felülvizsgálati bíróság határozatainak kiadmánya közt, szükséges, hogy a felülvizsgálati bíróság tanácsülési határozatainak kiadmánya feltüntesse a határozathozatalban résztvevő bírák neveit is másolatilag.

Ez nem ellenkezik az 1893. évi XVIII. tcz. 170. §-ának utolsó bekezdésével, mely a kiadmány aláírásáról intézkedik; a mellett a kiadmány tartalmára nézve a S. Ü. Sz. 83. §-ának a fentebbi módon értelmezendő második bekezdése irányadó.

A fentebbiek helyessége annál kevésbé lehet kétséges, mert az 1893. évi XVIII. tcz. 170. §-a értelmében a felebbezési bíróság ítéleteit az elsőbíróság is kiadmányozhatja, mely esetben nyilvánvaló, hogy a kiadmányt csakis a felebbezési bíróság tagjai aláírásának másolati kitüntetésével lehet kiszolgáltatni. Már pedig a kiadmányok alakja között nem lehet különbséget tenni a szerint, vajon azokat a felsőbíróság vagy pedig az elsőbíróság szolgáltatja ki.

2. A S. Ü. Sz. 90. §-ának második bekezdése rendeli, hogy a felebbezési bírósághoz beérkező ügydarabok — a melyek közé a felebbezési bíróságnál felvett jegyzőkönyvek is tartoznak — folytatólag csatolandók a felterjesztett iratokhoz; a S. Ü. Sz. 110. §-a pedig a felterjesztő jelentést és a felebbezési bíróság határozatát jelöli meg olyanul, mint a melynek eredetije a felebbezési bíróságnál visszatartandó. Ezek a rendelkezések a S. Ü. Sz. 136. §-a értelmében felülvizsgálati eljárásban is alkalmazandók. Az 1893. XVIII. tcz. 207. §-a értelmében az iratoknak megküldéséről szól a nélkül, hogy különbséget tenne a felterjesztett és a felülvizsgálati bírósághoz beérkezett iratok (válaszirat, hivatalos jegyzőkönyv) között és csupán azt rendeli, hogy az iratokkal együtt megküldendők a határozatnak az iratokhoz csatolandó, valamint a felek részére kézbesítendő kiadmányai. Kétségtelen tehát, hogy a felülvizsgálati bíróság az iratokkal együtt a felülvizsgálati tárgyalásról felvett és a fentiek szerint az iratokhoz tartozó hivatalos jegyzőkönyvet is küldi meg a felebbezési bíróságnak. (30647/1895. I. M. sz.)

— **A budapesti kir. törvényszék** P. F. asztalossegédet királysértés vétsége miatt tizenégy napi fogházra ítélte. A kir. tábla 1895. évi szeptember hó 17-én 6979/95. sz. a. hozott ítéletében vádlott büntetését egy hónapi tartamra felemelte, mert «kellő súlyt fektetett az elsőbíróság ítéletében felhozott ama súlyosító körülményre, mely szerint a nyilvánosan elmondottan használt sértő kifejezés a nagy és egyébként is socialistikus elemekből állott hallgatóságnál nyilván káros hatás elérésére alapot szolgáltatni alkalmas volt».

— **Büntetés táblai emelése ügyészi felebbezés nélkül.** A m. kir. Curia: lopás vétségével vádlott Szlotvinszki Pál és Lichtner Mór elleni bűnügyben végzett: Tekintve, hogy az elsőbíróság ítéletét csak a vádlott felebbezte, s a kir. tábla vádlott fogházbüntetésének tartamát két hónapban állapította meg; tekintve, hogy az esetben, ha a kir. ügyész nem felebbez, vádlott hátrányára a büntetés nem emelhető fel: ez oknál fogva, a kir. tábla ítélete hivatalból megsemmisítettik s szabályszerű új ítélet hozatalára utasítatik. (1896 január 8. 11607. sz. a.)

— **Irodalom.** Az örökösödési eljárás. Irta Lányi Bertalan. Szerző műve oly kézikönyv, mely a részletkérdésekben is teljes és kimerítő tájékoztatást és utbaigazítást nyújt s magában foglalja a törvény és a vonatkozó rendeletek teljes anyagát. Módszere ugyanaz, mint a sommás eljárási utmutatónak, mely három kiadást ért el. Szabatosan készült példák és minták kísérik szerző világosan előadott magyarázatait, melyek végig visznek az egész hagyatéki eljárás minden képzelhető részletén. A kiválóan praktikus értékű munka Grill Károly kiadása. — Magyar házassági jog. Irta Herczegh Mihály. Pallas r. t. kiadása. Szerző a hazai és külföldi jogforrások, törvényjavaslatok és országgyűlési előmunkálatok felhasználásával a házasságjogi törvény magyarázatát adja, előre bocsátván a tizenegy fejezetben ezen jogintézmény fogalma, története és a kérdés irodalmi állása tekintetében szükséges tudni valókat. — A felsőházak szervezete a főbb államokban. Irta ifj. dr. Vutkovich Sándor. Ezen 20 ivre terjedő monographiában szerző részletesen országonként tárgyalja előbb az örökletesség elvén alakuló felsőházak, majd a ki-

nevezés és választás elvén alakuló felsőházak szervezetét. Azután a szövetséges államok (Északamerikai Egyesült Államok, Schweiz és Németország) szenátusaival foglalkozik, végül tárgyalja a két kamara-rendszer elméletét, eme rendszer hívének vallván magát. Szerző e munkájában természetesen a legtöbb tért szenteli hazánknak és Angolországának. Befejezi művét azzal, hogy «a szellemi aristokrátiának térfoglalása a személyes érdem, a demokratia hódítása, a melynek diadalát belátni és a felett itélni a jövőnek van fentartva».

— **A Magyar Jogászegyűlés állandó bizottsága** múlt év szeptemberében öt évi szünetelés után nagy nehezen összegyűlt egy ülésre s az albizottságok ujjaalakítása mellett azt határozta, hogy novemberben megkezdí a jogászegyűlés összehívásának előkészítő munkáját, t. i. kitűzi a tárgyalandó kérdéseket és véleményeket kér. November óta ismét eltelt három hónap s az óta még mindig semmi sem hallatszik sem az állandó bizottságról, sem albizottságairól.

— **A fővárosi rendőrség** által kinyomozott büntettek közül azok száma, kik rovott előéletűek voltak, 1894. évben átlag csak 7.7%-át teszi az összes kinyomozott tetteseknek.

És pedig a 14 gyilkosság és gyilkossági kísérlet tettesinek 15.2%-a, a 13 emberölés tettesének 14.3%-a volt büntetett előéletű. A 8 gyermekölési eset tettesei közül egy sem volt előzőleg büntetve. Az 1787 testi sértés tettesei közül 3.9%, a 29 rablás tettesei közül 41.2%, a 203 sikkasztási és hűtlen kezelési eset tettesei közül 5% nem volt büntetlen. A 6575 kinyomozott lopási eset tettesei közt 9.3 volt rovott multu. A lopási esetek közt azonban 39% olyan is volt, a melyeknek tettesei nem voltak kinyomozhatók s így ez arányszám kedvezőtlenebbnek vehető. Mint a rendőrségi jelentés kiemeli, a lopásoknál nagy az álkulcs esetek száma. A feljelentett lopások közt 42 álkulccsal, 122 betöréssel, 77 bemászással, 74 feltöréssel követtetett el. A Btk. 336 §-ába ütköző összes feljelentett lopások száma 315-öt tett ki, kinyomoztatott ezek közül 227; a tettesek közül előzőleg büntetve volt 39%.

— **Az amerikai ügyvéd-egylet elnökének évi jelentése** közölni szokta az Egyesült-Államok törvényhozásainak évi szemléjét. Az idei szemlélet Carter elnök adta ki és ennek nyomán közöljük a következőket:

Kalifornia megadta a nőknek a szavazati jogot. — Arkansas állam azzal akarja megvédeni ujonnan alapított egyetemét, hogy körülötte öt angol mértföldnyire szesz italok elárúsítását megtiltotta. — New-York állam törvényt hozott, mely szerint az iskolákban tanítani kell a szesz italoknak a test szervezetre gyakorolt hatását és ezen tantárgyból a tanulóknak vizsgát is kell tenniök. — Connecticut állam törvényt hozott, mely szerint epileptikusoknak és elmebetegeknek tilos a házasság. — Több állam a feleség vagyoni jogait kibővítette. — Némely államok a részvénytársaságok alakítását könnyítették meg. — Rode-Island állam megállapította a biztosítási kötvények szövegét. — A mi a perrendtartást illeti, a legtöbb állam fentartja azon angol felfogást, mely szerint ezen materiát ne a törvényhozás, hanem a legfőbb bíróság szabályozza, és Carter kimutatja, hogy New-York, mely állam eltért ezen elvtől, mily helytelenül cselekedett. — Massachusetts behozta a határozatlan ítéleteket, mely szerint a bíróság a büntetés maximumát és minimumát állapítja meg és egy bizottság dönt a szabaddalra helyezés felett.

Fekete Ödönnek: «A köz- és magánjogi előleges kérdések...» című dolgozata befejező közleményében, az utolsó bekezdés 3-ik sorában a «második» szó helyett «harmadik»-nak kellene állania. Vagyis az egész mondatnak így: «*Elégadjunk meg a szóban levő §. első és harmadik bekezdéseinek intézkedésével.*»

A Magyar Jogászegyűlés február 1-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a vádhatározat kérdésének folytatólagos tárgyalása. Szólszra fel vannak jegyezve: dr. Illés Károly és dr. Barna Ignác.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságügyi jelentés. — Fejezetek kötelmi jogunk tanai-ból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A Btk. 350. §-ához. Dr. TARNAI JÁNOS budapesti kir. táblai bírótól. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1895. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Igazságügyi jelentés.

Az igazságügyminiszter az 1892—95. évek eredményeiről részletes jelentést terjesztett a képviselőház elé, mely tájékoztat némileg a minisztérium törvényelőkészítő tevékenységéről is. A jelentésből kiemeljük a következőket.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének előkészítésére szervezett állandó bizottságról. A kir. igazságügyminisztérium 1875—1887. és 1888—1891. évi működéséről előterjesztett jelentésekben már volt szó arról, hogy az igazságügyi kormány időnkint szakférfiakat bízott meg a magánjogi codex egyes részeire vonatkozó tervezetek kidolgozásával, a mely tervezetek közül az általános rész, az öröklési jog és a házassági jog szaktanácskozmányok megvitatásain is keresztülment, sőt az öröklési jog ismételtén a képviselőház elé került, de törvénynyé nem vált, a házassági jog ellenben hosszas küzdelmek után törvényerőre emelkedett.

Az említett tervezeteken kívül a polgári törvénykönyv többi részeire, jelesen a dologi jogra, a kötelmi jogra, a házassági vagyongjogra, a szülőkről és gyermekekről szóló részre, valamint a gyámsági jogra nézve szintén állanak ugyan előtervezetek az igazságügyi kormány rendelkezésére, de azok a szerkesztés egységes állandó szervezetének hiányában a kezdet stadiumából még ki nem emelkedhettek.

A mostani kir. igazságügyminiszter tehát, hogy ezen a hiányon segítsen, Ő Felségének legfelsőbb jóváhagyásával állandó bizottságot szervezett, mely arra van hivatva, hogy a magánjog körébe vágó és hazánkban érvényben levő törvényeknek, törvényes szokásoknak, törvénytervezeteknek, a judikatura és az irodalom termékeinek, valamint az idegen művelt államok jogfejlődésének figyelembe vételével és felhasználásával egységes és rendszeres polgári törvénykönyvtervezetet készítsen.

Ez a bizottság, melynek rendeltetése az, hogy bizonyos állandósággal munkálkodjék a magánjogi codex létrehozatalán és egyöntetű mű kidolgozására nyújtson alapos kilátást, az igazságügyminiszternek, vagy akadályoztatása esetében az általa megbízott államtitkárnak mint helyettesnek elnökle alatt szerkesztő és tanácskozó tagokból áll, a kik megbízásukat mindannyian az igazságügyminisztertől nyerik és munkálataikat az általa megállapított ügy- és munkarend szerint végzik.

A bírósági fegyelmi törvény reformjának előkészítése. A bírói felelősség szabályozását, melyet az 1869. évi IV. tcz. 24. §-a külön törvénynek tartott fen, az 1871. évi VIII. tcz. foglalja magában. E törvény fogatkozásai, melyeknek orvoslását már az 1888 nov. 5-én 212. szám alatt a képviselőház elé terjesztett, de országgyűlési tárgyalás alá nem került törvényjavaslat megkísérlette, különösen azonban az 1890. évi XXV. és 1891. évi XVII. tcz. cikkek megalkotása óta lénye-

gesen megváltozott igazságügyi szervezeti viszonyok arra indították a kir. igazságügyminisztert, hogy új törvényjavaslatot dolgoztasson ki a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről. A szóban forgó törvényjavaslat az indokolással együtt elkészült.

A végrehajtási eljárás módosítása és kiegészítése. Az 1881. LX., az 1871. évi LI. és az 1875. évi IX. tcz. cikkek módosításáról és kiegészítéséről szóló törvénytervezet elkészülvén, az igazságügyi kormány azt véleményadás végett a kir. Curia és a kir. táblák elnökeivel, néhány elsőbíróság vezetőjével és az ügyvédi kamarákkal közölte. A kívánt vélemények beérkezvén, dr. Impling Konrád kir. curiai bíró a tervezetet azok alapján átdolgozta. Az ilyképp átdolgozott tervezet megvitatására szakértekezlet állítottott össze, a mely azonban még nem tartotta meg tanácskozásait. A szaktanácskozmány tárgyalásainak befejezte és a szöveg végleges megállapítása után az igazságügyi kormány ezt a javaslatot a törvényhozás elé fogja terjeszteni.

A budapesti balparti polgári kir. járásbírók egyesítésének előkészítése. Budapest főváros pesti részének számos és aránylag olcsó közlekedési eszközei mellett a bíróságok előtt személyesen megjelenő ügyfelekre számbavehető idő- és pénzvesztés nem háramlik abból, hogy a bíróság hivatalos helyisége nem fekszik ugyanabban a kerületben, a hol a jogkereső felek lakásukat tartják.

Hozzájárul ehhez, hogy Budapesten a polgári kir. járásbírók hatáskörébe tartozó ügyekben is csak kivételesen jelennek meg a felek személyesen, hanem jobbára ügyvéd által képviseltetik magukat; az ügyvéd pedig, kinek egy napon és órában különböző kir. járásbírósnál van dolga, vagy a tárgyalás elnapolását kénytelen kérni, vagy pedig magát helyettesíttetni, a mi legtöbb esetben ismét csak a tárgyalás elhalasztására vezet, mert a helyettes a féllel közvetlen összeköttetésben nem állván, és annak viszonyait s intencióit közelebbről nem ismervén, előre nem látott ellenvetések következtében újabb információ kérésére van utalva. Természetes, hogy minden halasztás nemcsak a fél terhelésével jár, hanem az ügy végleges elintézését is elodázza, s e mellett úgy az eljáró bírónak, mint a segéd- és kezelőszemélyzetnek munkáját, minthogy az ügyet újból meg újból kell elővenni, fölötte szaporítja.

Hogy a bíróság hivatalos helyiségének közelségére a jogkereső közönség nem fektet súlyt, mutatja az a tapasztalat, hogy a felek, midőn a bíróságot szabadon választhatják, nem a legközelebb fekvő, hanem azt a kir. járásbírósnál keresik fel, melynél — tekintettel az illető bíróság ügymenetére — ügyük elintézését legelőbb várhatják.

Ily körülmények közt, valamint tekintettel arra is, hogy különösen a hagyatéki és a végrehajtási ügyekben a fővárosi járásbírók között igen sűrűn előfordul megkeresések nyomó részének szükségessége elessék: czélszerűnek mutatkozik a budapesti balparti polgári kir. járásbírók egyesítése, és ezért a kir. igazságügyminiszter a megfelelő előmunkálatokat folyamatba tétette.

A terv végleges megvalósítása azonban előreláthatólag hosszabb időt fog igénybe venni, mert esetleges építkezési kérdésével áll kapcsolatban.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

10. b) a) (folytatás).

= 3. «Felelősség». «Veszély» (adás-vételnél). Bevezetés a veszélytanhoz.

Két egészen különálló dolog ez mindenképen. És pedig:

(I) Felel-e (visszaforduló értelem, l. 7. a) β), 9. b)) az eladó a dolog elpusztulásáért (romlás, részleges elpusztulás esetének egyszerűség okából békét hagyva);

(II) «Viseli-e», miként a törvény is mondja (kt. 344., 1. bek.), névszerűen a vevő, a «veszélyt»; vagy mi ezzel egyre megy: vevőt «terheli-e» (kt. 344. 2. bek.) vagy eladót a veszély (v. ö. opt. 1051., 1064.)

Következőleg különálló két kérdés ez a kettő is, és pedig:

(I) valamely ténynek kihatása eladó felelősségére;

(II) ugyanannak kihatása az u. n. veszély-viselés ügyében.

Különálló, azaz: egyik mint másik, saját tengelye körül forgó, önálló gördületű valami, az obligatio életfolyamában. Csupán esetleges parallel felruházottsága valamely factumnak, hogy mindakét irányban kihat. Olyformán, mint a hogy valamely ugyanazon ténynek büntető-, és egyben magánjogi hatása (9. b)), nem egy, hanem két különböző dolog.

Ágas-bogas mindenképen a «veszély» ügyének végig szövődése a magánjogi rendszeren.

Már a kifejezésmódnak («veszély-viselés») egészen más az értelme az egy-, és megint más a kétoldalu (v. ö. e különbségről egyelőre, az *ex contractu* kötelek körén belől, Frank 285. II.) obligatióknál (l. alább).

Nem is szólva arról, hogy a «veszély» szónak még további más értelem-árnyalatai vannak törvényeinkben. (v. ö. alább).

Aztán idevág a megosztott veszélyviselés (pl. *Planum tab.* 741., kt. 529. 1. bek.); az ugynevezett concentratio fajlagos köteleknél (v. ö. Mátyás, *Decretum majus* [1486. VI.] 25., 1.) stb.

Nem jó ezt mind egyszerre fölmarkolni. Alkalmasabb, a mondottak (= 2. a végén) értelmi háttérrel, de különben is, a veszélytan előkészítése, s ezzel, mint látni fogjuk, az obligatio szerkezetébe való mélyebb bepillantás végett: első sorban az imént exponált alapigazságot megvilágítani. S ezt is előbb (A)) csak kt. 344. nyomdokán. Hogy így, mintegy pontról-pontra hatolhassunk lassacskán bejebb és bejebb, mint neveztük (5.) «az obligatio sejtjeibe».

A) Kt. 344. E szakasz és pedig:

1. bek. 1. mond. rendelkezik a «veszély» átháramlásáról vevőre (II). Nem rendelkezik az árufeladás («átadatott») kihatásáról eladó kötelezettségére (I).

Ha a portékát ettőlfogva baj éri (pl. tükröt eltörök, Dt. 31., 29.), igaz, hogy eladó nem felelős. Nem tartozik kárierítéssel. Obligatioja (vétlen lehetetlenülés címén, 5.) véget ér. De nem e törvényhely alapján. Hanem általános okokból (v. ö. 5.), tekintettel kt. 267., 271. és 343.-ra. Exculpáció.

Sőt így sincs elég jól. Hanem így:

Lehet, hogy véget ér. *Ha* t. i. kellő gondosságot bizonyít a feladásban. Sem azontul hibát nem csinált (l. alább). A fő, hogy ez teljesen önálló mérlegelés tárgya. Olyan mérlegelésé, a mely magában véve független attól, hogy az adás-vevés kétoldalu (viszonos) kötelezettséget alapít. Hiszen az (egyed-) ajándék-, vagy legatum-adósra nézve hasonló kérdés szintén fölmerülhet. Ha t. i. úgy szól a kirovás: hogy a teljesítéshez a küldés is hozzátartozik. Legfeljebb arról lehet szó (a mi megint önálló kérdés), hogy utóbbiak (vagy legalább is az ajándék-adós, Frank 306., 2. pont) kisebb-foku gondosság kifejtése által is menekülnek, mintsem eladó. (Ez is, mint maga helyén látni fogjuk, nem a két-, s egyoldalúsággal, hanem [v. ö. egyelőre is Frank remek megjegyzését, 285. b)] a visszterhesség és ingyenességgel függ össze.) Pl. bár

kevésbé jól pakkolván a teljesítésül küldött holmit, mint a hogy kereskedőtől elvárható (v. ö. kt. 271.) No de hiszen a köztörvényi eladónak sem kell olyan jól tudni pakkolni, mint a boltosnak (kt. 271.). Sőt a kereskedőnek sem, ha mint köztörvényi eladó szerepel (kt. 271; péld. eladván háttaslovát, kt. 260.). És nyilván az u. n. *quam in suis rebus* is, a hol ennek helye van (v. ö. Frank, 307. 4. pont) *consideratis diversis finibus* (Hk. Pr. 10. 4.) alkalmazandó, teszem, ha valaki mint kereskedő «rendes» (pl. jó üzletvezetője lévén), egyébként haszontalan ember.

Ha már pedig attól független e mérlegelés, hogy az eladó kötelezettségével szemben a vevőnek viszonykötelezettsége áll, *eo ipso* független attól is, hogy a törvény szerint (kt. 344. 1. bek.) a jelen ténnyel a veszély átháramlik vevőre. Hiszen egyoldalú species-obligationál nincs e tényen való veszély-átháramlás. Mégis ez (kellő feladás, utnak indítás) kimentő ok lehet, mint láttuk. De meg: kt. 344. 2. bek. körében sincs veszély átháramlás. Mégis alig szenvedhet kétséget (legalább szerintünk, l. alább), hogy a kellőképp eljáró eladó a dolognak «fuvarozás közben» való elpusztulása esetén e bek. körében szintazonképen felszabadul, mint 1. bek. körében.

Nem szabad e szerint kt. 344. 1. bek.-t úgy értelmezni, miként ha két legyet ütne egy csapással. Vagyis, hogy az ott említett tény («átadatott») fel is szabadítaná eladót (I), át is vinné a veszélyt a vevőre (II).

Felszabadítja igen, *ha* felszabadítja. Épen ezt azonban a törvény ezen helyétől függetlenül, saját gördületén belől, kell megítélni.

Nem szabad e «veszélyt» azzal sem összetéveszteni, a mit a törvény, jelesül a kárbiztosítás körében, ugyis nevez ugyan, hogy «veszély», mi több «veszély-viselés» (kt. 485. 1—3. pont), de úgy is (483.) hogy «kockázat».

Eladó például így gondolkoznék: Feladom a portékát, tiéd a «veszély», *tehát* nem assekuráltatom (v. ö. kt. 493. s k.).

Erre ez a válasz: Abban a kérdésben, tartozol-e az árut biztosítani, kt. 344. 1. bek. egészen indifferens. Ezt kt. 343., 271. és 267. nyomdokán kell megítélni. Olvasd csak e paragrafusokat. Ezekben szó sincs arról, hogy a te köteles figyelmed foka (7. b) β); Frank 306.: «a figyelem fokaira nézve») attól függne, visel-e «veszélyt» vevő vagy sem. Ebből következik, hogy ha te nem biztosítottad az árut, holott kellett volna, annyiban a mennyiben ez által a *residuum* (biztosítási összeg; 5. alatt úgy neveztük még, hogy *surrogatum*; de jobb a *residuum*; t. i. *surrogatum* [fölváltó szolgáltatás] a kártérítés is, 7. a), β)) nem lételet előidézted, «vétkes» (figyelem-szegő, l. Frank id. h.) vagy, és fel sem szabadulsz (részben vétkes, részben nem vétkes lehetetlenülés [v. ö. 5.], mibe azonban az alábbiakban nem bocsátkozunk; ez már, úgy szintén a részleges lehetetlenülés [elpusztulás; mint előrebocsátók] kívül esik az itt adni czélozott «bevezetés»-en. Azt, hogy a *residuum* létele végsőleg korlátozza a lehetetlenültségnek *in objectivo*; a *positiv* és *negativ* [v. ö. egyelőre opt. 654; Dt. XV. 106; 21. 89; idevág kt. 397. 2. bek. is a kifejtendő értelemben; másképen: megkimélt szolgáltatás] *residuum* közti különbséget stb.: illető fejezetünk tárgyalandja).

Mi az tehát «veszélyt viselnie» a vevőnek, miről kt. 344. 1. bek. beszél? Annyi, mint: vételárral tartozni (*propulsive* és *reflektive*, 4.), jöllehet eladó az áru elpusztulása következtében vétlen lehetetlenülés címén felszabadul. *Cui (emptori) necesse est licet rem* (pontosabban: sem dolgot, sem ennek helyébe forduló másod-szolgáltatást, [kártérítést, 7. a) β)], illetőleg *residuum*-ot, lásd fentebb] *non fuerit nactus, pretium solvere*. Inst. III. 23. 3.

De az épen, hogy a lehetetlenülés vétlen-e: mint mondtuk, egészen önálló kérdés (I).

Másképen: kioldódnia a viszonykötelezettségnek, eladó e

czimen való fölszabadulása esetében az attól való föltételezettségi kapocsból, hogy ő (vevő) viszont kap-e valamit. Miként ezt már Frank (307. a) b)) nagyon szépen megmagyarázta.

Az e szerint, hogy eladó fölszabadul (I): *prius*; az hogy vevő mégis tartozik vételárral («viseli a veszélyt» II): *posterius*.

Posterius: csakhogy önálló *posterius*. T. i. ez attól függ, miként intézkedik a törvény ezen kérdésben.

Egyebet nem említve (l. alább), maradjunk csak kt. 344. 1. bek. és 2. bek. esetei körében. Ime, ama *prius*, hogy eladó felszabadul, mind a kétszer megvan. Mégis a *posterius*, az 1. bek. körében az, hogy a veszélyt viseli a vevő; ugyane szakasz 2. bek. esetében az, hogy nem viseli.

Kettőt kell máris közbevetnünk.

Egyik: Csak *speciès-vételt* (Frank 307.¹), Nagy F.¹ 150. 1. j.) tartunk itt szem előtt. *Genus-* (faj-) vételnél már u. n. koncentrációról van szó. Ez egyelőre nem tartozik a «bevezetés»-hez.

Másik: A már jelzett eltérés a bevett értelmei közt a «veszély-viselés»-nek. T. i. az egy-, megest a két oldalú obligatiónál.

Péld. az egyed-legatarius, vagy a megajándékozott mint hitelezők (ugy véve is, hogy előbbi még nem tulajdonos, mi ugyan hazai jogunk szerint nem áll, *arg.* legújabbán 1894. XVI. főként 82, nyíltan Frank 241. a végén; egyébaránt az osztrák iurisprudentiának *communis opinio*-ja is, szerintünk, opt. 684.-nek kétséges [436., 819., 846. szakaszokat kellőképp ide nem vető] értelmezésén alapszik; mire egyébaránt még visszatérünk; különben pedig: ha az örökös saját dolgát hagyományozzák [Frank 240., III.], a hagyomány csupán kötelmi hatálya kétségtelen, ez pedig példának itten elég, v. ö. 4. az elején) «viselik a veszélyt» (*illi perit*). Azaz: nem kapnak semmit (mindent veszítenek) ha a dolog («vétlenül») elpusztul (v. ö. opt. 686.). Holott az adós nem veszít semmit. Lévéen az neki mindegy: akár az árvíz viszi el a dolgot, akár a hitelező.

Ezt átvive a vevőre, azt kellene mondanunk, hogy ő mindig «viseli a veszélyt». Hiszen ő sem kap semmit, ha eladó hibáján kívül oda vész a dolog (Frank 307.¹), Nagy F. 150. I. pont).

Ez igaz. Csakhogy itt a kifejezést más (a mondott) értelemben vesszük.

S kt. 344. is így veszi. Ellen esetben nem volna értelme annak, hogy a vevő csak az «átadatott» után «viseli a veszélyt». Hiszen az előbbeni értelemben *ab ovo* «viseli».

Csakugyan ha az 1000-et érő holmit megvettem 50-en, s az, eladó kötelemszerű gondossága daczára, elpusztul: az 50 alól szabadulásom [«veszély nem viselés» vevő részéről] sovány vigasz a 950-ért, a mit elveszitek. Vagy busás kötbérért, melylyel továbbvevőmnnek tartozom, föltéve, hogy utóbbinak a szolgáltatást «vétlen baleset» ellen is (kt. 275.) garantíroztam (v. ö. 9. b) a «kötelemszegés» szónál; továbbá kt. 401. 2. bek.; *Code Civ.* 1302.: *et s'il ne s'est pas chargé des cas fortuits*; és alább B).

Lám: az előbbi értelemben vevő akkor is «viseli a veszélyt», a midőn utóbbi (bevett) értelemben «nem viseli».

Azonban a törvényes szólásmódoknál épen az a fő, hogy a törvény illető helyen czélozta értelmeket más lehető jelentésekkel össze ne téveszszük. (7. a) δ)).

Térjünk át kt. 344. 1. bek. 2. mondatára.

E mond. intézkedik eladó felelősségéről (I). Nem intézkedik a veszélyről (II).

Jól vigyázzunk erre:

A vevő akkor is «viseli a veszélyt» az 1. mond. alapján, ha eladó utasításellenes módon adta fel az árut.

Ha a törvény ezt nem akarná, világosan ki is fejezné (miként péld. drezdai jav. 430. 2. bek., miről l. alább).

Nem teszi. Az 1. mond. *sine discrimine* fűzi a rendelkezést az «átadatott»-hoz. Vagyis, tekintet nélkül arra, eltért-e az eladó az utasítástól vagy sem.

De meg ez eltérés végsőleg nem egyéb, mint a kellő magatartás megszegése eladó részéről. Ám a törvény (1. mond.) a közt egyáltalán nem tesz különbséget: kellőképen (v. ö. 343.) történt-e az «átadatott» vagy sem.

Igaz, hogy a 2. mond. «felelős»-sé teszi eladót.

Ám épen az a *punctum saliens*, mi körül egész beszédünk forog, hogy a felelősség kérdése is más kérdés, meg a veszély kérdése is más kérdés. Miből folyólag ezen 2. mond. sem szükségképen ellentét, nem is kivétel, 1. mond. alól.

Hiszen eladó «különös utasítás» esetén kívül is felelős lehet. Ha t. i. az «átadatott» nem kellő gondossággal (343.) történt. Már pedig a törvény (1. mond.) mint láttuk, ezt sem különbözteti.

A viszony a két mond. közt, a mondottakból folyólag, ez:

Ha eladó utasítás-ellenes módon adja fel az árut (péld. vasuton gőzhajó helyett), s az áru elpusztul: «felelős». Azaz: nem exculpálhatja magát. Benreked az obligatióban. Nem szabadul föl (5.).

Ez nem incompatibilis azzal, hogy vevő «viseli a veszélyt». T. i. ez utóbbi csak annyit tesz, hogy tartoz-nék a vételárral, ha eladó felszabadulna.

Vagyis:

Azt a Rubikont, melytől fogva «vevő viseli a veszélyt», az obligatio ez esetben is (344. 1. bek. 2. mond.) átlépi. A jogi thesis a feladás («szállítmányozónak vagy fuvarozónak» [stb.] «átadás») tényéhez ez esetben is (szintugy, mint egyébként kötelemszegés ellenes módu feladás esetében, l. fentebb) hozzáfűződik. Hiányzik csupán a thesis azon tartalmi praemissája, hogy légyen «veszély», mely viseltessék. Épen ugy a mint a deliktumhoz (péld. emberöléshez) akkor is hozzáfűződik a kárt. causa *in thesi* (7., a) β), 9., b)), ha nincsen kár (péld. a megöltnek nincs hátramaradottja, v. ö. 1874. XVIII. 2. 2. pont). Lévéen az a jogban akárhányszor önálló két kérdés: van-e mogyoró; s van e benne valami.

T. i. a törvény így beszél: viseled a veszélyt; azaz: ha van veszély (eladónak föl nem róható elpusztulás), viseled. Valamiként: átszáll a követelés az engedményesre; azaz: ha van valami abban az átengedett követelésben; átszáll a tulajdon az átvevőre; azaz: ha van tulajdon a mi átszálljon. Kt. 344. 1. bek. 2. mond. esetében épen: van mogyoró (1. mond.), csakhogy többnyire üres (2. mond.). Az áruban esett baj olyan okra lévéen causaliter visszavezethető, mely az adóst (eladót) ki nem menti, hanem az obligatióban benrekeszti (344. 1. bek. 2. mond. «felelős»).

Többnyire: mondtuk. Ha az áru-pusztulás nincs *causalis nexus*-ban az utasítás-szegéssel (*factum damnificans*-szal, kár-tő, kár-tengely): nem üres. Jelesül áll ez, a *nexus causalis detractivus* esetében. T. i. ha az áru utasításszerű eljárás esetén szintazonképp elpusztult volna. Az elpusztulás ilyenkor nem okozata annak, a minek hiányában szintén bekövetkezett volna. Következőleg: eladó felszabadul (v. ö. Nagy F. 150. 7. j.). És mert felszabadul: megcsattan vevőn a veszély-viselés.

Már aztán a casuistikus kiszinezése ennek mellékes. Péld. a gőzhajón, ha azon viszik, szintén tönkrement volna. Még szorosabban így: Eladó Várad helyett Aradnak dirigálta az árut. Azonban Várad felé vitték. Itt lehellelte sincs az okozati összefüggésnek az utasítás-szegés és a bekövetkezett elpusztulás között.

De oka sincs a törvénynek, hogy eladó kötelemszegés ellenes magatartása miatt a veszély-átháramlást kizárja.

Vagy úgy áll az eset: hogy az elpusztulás e magatar-

¹ Keresk. jog. III. kiad.

tásra okozatilag visszavihető. Ez esetben, a veszély-átháramlás thesise, mint láttuk, amugy is ártatlan.

Vagy ugy, hogy nem vihető vissza. Ilyenkor meg, nem volna értelme, hogy a törvény ügybe vegyen olyan okot, melynek okozata nincsen.

Ugy vesszük ki (Entw. indokl. II. köt. ad 465 inf.), hogy ez a német értelmezés is.

Már ez (kt. 344. 1. bek. 1. s 2. mond. im jelzett viszonya) kissé el van homályosítva a törvényben az «azonban» (*jedoch*, német kt. 345.) szóval. Ez azt a szint adja a dolognak, mintha 2. mond. antithesis (vagy kivétel) volna szemben 1. mond.-al (veszélynek vevő által viselése). Pedig nem az.

De az első mondat sem egészen hiven adja vissza a törvény szándékát. Sem a magyar, sem a német szövegben (345.).

«Veszély, mely az árut éri» (*die Gefahr, von welcher die Waare betroffen wird*) azt az értelmet kelti, hogy ez = bármely baj, mely az árut ezentul éri. Függetlenül a felelősségi kérdés (I) mérlegelésében szerepet játszó jogi momentumoktól (gondosság, ok-okozati kapocs). Külső, fizikai értelem. («Veszély» e helyett «esély». Ugyanigy péld. kt. 425.

Már ez pedig a mondottak szerint aligha szándéka a törvénynek.

Csak az a baj «veszély» bizonyára a törvény értelmében, melyről az eladó nem tehet. A melyért magát exculpálhatja (I). Jogi (belső) értelem.

Péld. a portéka rosszul volt bepakkolva. (*Arg.* a mellett, hogy ez is gondosság-szegés kt. 343. «módja» — «különösen»). Vagy utólagos utasítása következtében eladónak (kitakarják betakarják stb.) pusztult el. Vagy, a köteles gondosság megszegésével, alkalmatlan személyre lett bízva a továbbítás. Van «veszély, mely az árut éri». Még sincs «veszély», a mely vevő által «viselendő», sőt bár csak «viselhető» volna.

T. i. ilyenkor, a midőn az eladó az elpusztulás által nem szabadul (v. ö. kt. 343.), hanem kártérítésbe sodródik: a «veszély» kérdése (igy is mondhatjuk a lefejtettek alapján:) egyszerűen «tárgytalan».

Épen úgy, a mint «tárgytalan» apját keresni annak, ki világra sem jött; vagy a kárt. *causa* kérdését fölvetni ott, a hol nincsen kár.

Igazán pontosan még azt sem mondhatni: hogy csak az a «baj», «veszély».

A lefejtett értelem szerint nem a «baj» (elveszés, megsemmisülés stb.) az, a mit vevő vagy eladó «visel».

A «viselés» itt nem vonatkozván az összes kárra, melyet jelesül vevő az elpusztulásban vall (l. fentebb a második «közbevetést»).

Viszont az eladó, ha még ő nála a veszély, nem a dolog odaveszését vallja kárul a «veszély-viselés»-ben.

Hanem ez csak convencionalis kifejezőmód azon kérdés megoldásául: jár-e vételár vagy sem. (Windscheid, 389.: *Man sagt...*)

A mit vevő «visel» a «veszély» ben, az a jogi consequentia: hogy ő mindamellett, tartozik a vételárral.

A mi eladót «terheli» (kt. 344. 2. bek.) a «veszély»-ben, az: hogy nem jár neki a vételár.

Igy is tüzetesbithetjük az említett *prius-posterius* láncolatot:

A felelősségi kérdés (I) megforgatásából folyó azon eredmény, hogy eladó felszabadult (exculpálva van): *prius*-sza a vevő részéről való veszély-viselés kérdés-ének. Még szorosabban: e kérdés actualitásának *in concreto*.

Kt. 344. 2. bek.-ről egyelőre ennyit: Ez disponál a veszély (II), nem disponál a felelősség (I) ügyében. A «fuvarozás közben» alatt pedig értendő nyilván az «átadatott» (1. bek.) és a kiszolgáltatás közti egész időszak.

* *

Eltértünk a fentebbiekben, egyelőre, Nagy F. magyarázatától,

Ily, méltán nagy elősmertségnek örvendő, sőt kereskedelmi jogunk tudománya terén bátran epochálisnak mondható,¹ hozzá e szakjogot *ex professo* tárgyaló, munkával szemben, legalább is az eltérés mibenlétét jeleznünk szükséges. Sőt álláspontunkat végleg el sem foglalhatjuk, mielőtt ily tekintélyes oldalról szembenálló nézettel némiképp számot nem vetettünk.

Ő ezt írja (150. II):

«Ha az eladó a vevő utasításaitól sürgős ok nélkül eltér, ő az ebből eredő kárért a vevőnek felelős (K. T. 344. §. 2. mond.); hasonlóképen, ha a vevő rendelkezésének hiányában, nem a rendes kereskedő gondosságával járt el, nevezetesen vétkes gondatlansággal alkalmatlan személyre bízta az áru fuvarozását. Ha ellenben az eladó a vevő rendelkezésének, illetve a rendes kereskedő gondosságának eleget tett, az árunak utközben történt elveszése vagy megsérülése miatt nem felelős. A vevő viseli tehát a küldés veszélyét.² És pedig azon időponttól fogva, midőn az áru a szállítmányozónak vagy fuvarozónak, vagy a fuvarozásra egyébként kijelölt személynek átadatott (id. §. 1. mond.); közömbös lévén, vajon ebben az időpontban a tulajdoni átadás befejezettnek tekintet-e vagy nem, vajon tehát a vevő a küldés tartama alatt tulajdonos-e vagy nem? A küldés veszélye csak akkor nem terheli a vevőt, hanem az eladót, ha a hely, hová a fuvarozásnak történni kell, az eladóra nézve a teljesítés helyéül tekintendő, azaz ha nem is helykülönbség melletti, hanem piaczi vétel forog fen (id. §. 3. mond.). Minden tehát attól függ, melyik a teljesítési hely, az elküldés helye-e vagy pedig a rendeltetési hely? ...»

Kicsiségekkel nem bibelődünk. Többiközt, hogy nem csak «utközben» történt «elveszés vagy megsérülés» az, a miről a törvény szerint szó van. Hanem a bár az elindítás előtt, de az «átadatott» után (pl. a feladó állomáson) történt, s nemcsak elveszésről, hanem megsemmisülésről is. Következőleg, hogy a «küldés» szó helyett is valami mással kellene élnünk.

Tisztán csak száraz legista szempontból ezek is kétségekivül jelentős különbségek. Az alábbiakhoz viszonyítva mégis csak alsóbbrendűek. Olyanok, mintha a kész kabátra azt mondanám: hogy az az egyik gomb nem illik a többihez, vagy nem jó helyre van téve.

Aztán az «utközben»-t a törvényből átvett későbbi mondat az idézet is módosítja. S illetően licenciával a törvény maga is él («fuvarozás közben», 344. 2. bek.). A mi pedig az «elveszés»-t illeti, e részből magunk is a fenti lefejtésünk során minden pedantériát mellőzve, rövidség okáért csak «baj»-ról, «elpusztulás»-ról beszéltünk. Magától értve, hogy elveszés, ellopás, elrablás stb. mind ide tartozó.

Arra sem reflectálunk tehát, hogy a figyelem-szegés nemcsak («nevezetesen») az «alkalmatlan személyre» bizásban nyilvánulhat eladó részéről. A köteles becsomagolást ugyanis maga Nagy F. szintén említi (6. j.). De meg idetartozhat szerintünk az is, ha eladó tudhatja, hogy kolera-veszély miatt az árut el fogják égetni (*arg.* «sürgős ok» is, kt. 344.), stb. Szóval ennek a kérdésnek (I) a casuistikája szerintünk egészen önálló. Mint mondtuk: saját tengelye körül forgó.

A mi felől Nagy F. álláspontja a miénktől különbözni látszik, az, a kabátnak ugyyszólva a szabása. A «veszély» s «felelősség» viszonyának, alapjában való miként felfogása. Ezzel a törvény használta «veszély» szó itteni értelmezésének egész világa.

Két szólásába az idézetnek öltjük különösen a jelzését ez álláspont-különbségnek.

Egyik ez: «a küldés veszélye» (ugyanigy 150. 9. j. és 10. j.).

Másik ez összekötő szócska: «tehát».

Kezdjük az előbbin.

Felfogásunk szerint a mit a vevő a törvény (344. 1. bek.) értelmében visel: nem a «küldés», sem általán valami-*nek* a veszélye, a mit a «küldés» helyébe tenni jónak látnánk.

¹ L. e munkának kiváló értékét már az I. kiadáskor részletesen kiemelő ismertetésünket Magyar Igazságügy XX. köt. (1883) 503. sk. old.

² Aláhuzva,

Hanem: a veszély.

Már ez némi különbség.

«Küldés veszélye» azt jelentené, hogy ide csak olyan baj tartozik, a mely okozati összefüggésben áll ahhoz a valamihez, a mi-nek a veszélyéről beszélünk.

Pl. az áru elpusztult ugyan, de úgy pusztult el, hogy «küldés» (vagy bár: feladás, «átadatott») hiányában is elpusztult volna (pl. árvíz az eladó raktárában [illetőleg a kt. 323. említette helyen] meg a speditőr udvarán is [feladó, leadó állomáson, vagy a hol a viz a vonatot utolérte] stb.).

A «küldés veszélye» nyomán az ilyen baj a törvény jelen intézkedése alá nem tartoznék.

Felfogásunk szerint ez nem így van.

Az épen egyik sajátsága a (jelen fajta; mert lásd alább az ok-veszélyről) veszélyt áthárító tények *miként* hatásának, hogy azok nem okbelileg hatnak. Ellenkezően, minden causális kapcsolattól függetlenül: mint az obligatiót lét-szakilag kétfelé választó caesurák.

Azon eseménykör, melyre a veszély-viselés thesis kiterjed, nem az átvivő tényből, mint okbeli középpontból kiinduló causális czirkalommal van körül kerítve. Hanem: azon időszak mint az obligáció létszaka által, melynek (ittén: kezdő) határköveül az illető tény a jogszabály kijelöli.

Igy van ez a hitelező-késedelemnél is.

Pl. ma *rite* (v. ö. többi közt *Planum tab.* 1., 2.) offerálok a holmit a vevőnek. Nem viszi el, holott kellene. Holnap beleüt a ménkü a holmiba. Tartozik a vételárral, függetlenül attól, nála is tönkrement volna-e a dolog. (Okát ennek 1. alább a *per creditorem stetit* szólásnál.)

Fordítsuk vissza a dolgot:

Két hét múlva jön a vevő, s el akarja vinni. Nem adom ki, holott kellene. Másnap megyen így tönkre. Nem tartozik a vételárral. A veszély-viselési időszak véget ért. Purgálta a morát. Sőt én tartozom kártérítéssel. Már t. i. ha ezzel adós-késedelembe is estem (v. ö. Frank 334. c)). A mi megint önálló kérdés.

Mint illető fejezetünk kifejtendi, a késedelmek viszonya hasonlatos valami az egyen-hilintához. Közből a nyugvó, végein a deszkának a két gyerek. A míg semmi mora nincs: a deszka vízszintes. Az obligatio nyugszik (föltéve, hogy nem akuttabb megszülemlésü, minő pl. a delictum-kötelem; azonban: nem csak ez; ilyen pl. a fuvarozó kötelezettsége is, kt. 400. «szokásos határidő», melynek elmulasztása, bár nem *dies interpellans*, mégis kárfelelőssé tesz, sőt a törvény «késedelem»-nek is nevezi «elkésés» helyett; 1. még alább a gyám kötelezettségéről stb.). Aztán jön az *interpellatio* (*dies interpellans*), *oblatio* stb. A deszka le s fel jár. A morósus adós a sikertelen oblatió által nemcsak visszajut az előbbi positióba («vízszintes»-be; *ab omni culpa... liberat*, Pl. 755.), sőt ő kerekedik feljebb (v. ö. egyelőre *Planum tab.* 735., 755., 769.) És megfordítva. Ha a t. i. hitelező készsége purgálja saját késedelmét, egyszersmind mint megintés adóst besodorja. Esetleg ismét egyensúlyba tér. Pl. ha az oblatió purgálja az adós-morát, a nélkül, hogy előidézne a hitelezőjét; a mit (oblatió [vagy: megintés] negatív és pozitív [kisodró, besodró] hatását) gyakran össze tévesztenek, stb.

Az, hogy kt. 344. 1. bek. körében nincs végső (bezáró) Rubikon jelölve (a melyen túl a veszély eladóra ismét visszatérne), hanem csak kezdő Rubikon: mit sem változtat.

Ez egyszersmind egyik különbség az adós felelősségi fokát (7. b) β)) influáló (bejebb-kijebb sodró), és a veszély-átvivő fázis-tények mint ilyenek, functiójának természete között.

Előbbiek okbelileg hatnak. Pl. az adós-késedelem megduzzasztja azon ténybeli középpontot, melynek okozati körén belől az adós magát ki nem mentheti (1. alább a *perpetuatio*-ról).

Utóbbiak (pl. a hitelező-késedelem is) okbeli szerep nélkül. Egyszerűen: időszak-jelzőleg.

Egész más, hogy ugyanaz a tény így is, úgy is hathat. Emigy a veszélyre, amigy a felelősségre. Ez épen az a parallel-hatás, a melynek más-más ágait nem szabad össze téveszteni.

Pl. a hitelezőt késedelembe ejtő tény, a mennyiben adós köteles gondossági fokát (v. ö. 7. b) β)) leszállítja (mondjuk csak így egyelőre), azon okok ügyét influálja, a melyek az adóst kimentik vagy ki nem mentik.

Ellenben a mennyiben a veszélyt átviszi, az oblatiónak okbeli hatása nincsen.

Mindig csak: föltéve egyelőre, hogy e tételek (hatások) egyenkint véve jogunk szerint így állanak. Ez külön demonstrálás tárgya lészen. A miről itt szó van: a köztök való viszony, *hahogy* csakugyan így állanak.

Vigyázni kell arra is, hogy a tény miként hatását össze ne téveszszük a törvény indító ok-ával.

Teszem, az, hogy a «küldés» «a vevő érdekében törté-
nik» (Nagy F. 150., 9. j.), indító oka lehet a törvénynek, hogy a veszély-átháramlást hozzáfűzze az «átadatott»-hoz. Nem változtat azon, hogy a «küldés»-nek a törvény alkalmazásában okbeli szerepe nincs. Akár úgy fejezve ki az okot, mint imént, akár pedig úgy, hogy a törvény arra tekint: hogy a vevő különös kívánságában rejlik az ok (mintegy: [*in contrahendo*] *per eum stetit*), a miért a teljesítés helyváltozás nélkül végbe nem mehet («küldendő át» kt. 343.), hanem a küldést, mint a teljesítés egyik alkatrészét nyíltan, vagy hallgatag, stipulálják.

Van ilyesvalami különbség, mint látni fogjuk, átalán a *per debitorem stetit* és a *per creditorem stetit* közt is. Előbbi: oktengelyképen szerepel magában az obligatióban. Utóbbi: oka csak a jogszabálynak. Ennek is mély belső alapjai vannak. Utóbbi *stetit* hiányában (ha a hitelező meg nem hiusítja vala a szolgáltatást; *ansam dederit, quominus contractus adimpletus fuerit*, Pl. 755.): adós szabadul vala minden további esély-kérdéstől. Előbbi *stetit* bejebb rántja az adóst, a miért előidézte, jelesül késedelme által, azt (a nála maradt dolog elpusztulását), a mi ellenesetben be nem következett volna. Ezért közömbös a második *stetit*-nél: tönkrement volna-e a dolog a késedelmes hitelező birtokában is. Holott elsőbbségnél (legalább: elvileg, *ex ratione iuris*; mert a miként alkalmazás [mintegy: apró pénzre váltás] egészen más dolog) nem közömbös. V. ö. *Code Civ.* 1302.: *ou la chose fût également périée chez le créancier, si elle lui eût été livrée*; Frank 327. I.

Nem szenved kétséget az sem, hogy a vevő utasításainak kötelezővé tétele az eladó számára (kt. 343), megest a veszély-viselés a vevő részéről (kt. 344. 1. bek.): a törvény indító okai szempontjából correlát. Hiszen ez utasítás a legkockázatosabb is lehet. Különös volna eladót kötelezni az observálásra, úgy, hogy mégis ő igya a levét. Ennek sincs azonban, szerintünk, semmi jelentősége a thesis tartalmi körében.

Az is más dolog, hogy a veszély ügye, mint ilyen, szintén fordulhat okbeli tengelyen (1. alább B)). Egyelőre csak arról van szó, hogy a jelen veszély-áthárító tény, felfogásunk szerint, nem így hat.

Mindezzel nem azt óhajtottuk demonstrálni, hogy Nagy F. tanítása «téves» volna. Hiszen ő: sem azt nem mondja, hogy a «küldés» itt okbelileg hat, sem azt, hogy létszakilag. *Quod demonstrandum erat*: hogy e hatás létszaki. És hogy ennek jelzéseül a «küldés veszélye» nem szerencsés.

Kevésbé szerencsés a törvénytörvénynél is, és pedig:

A «veszély mely az árut éri» (kt. 344. 1. bek.) csak azt fedi el, hogy a «veszély-viselés» mint thesisnek actualitása (tartalmi bele, 1. fentebb) *pro concreto* föltételezi *prius*-ként, hogy eladó az árut ért bajért nem* felelős (visszaforduló értelemben, 7. a) β)); hogy az neki föl nem róható.

A «küldés veszélye» (idézet) azt is elfedi, hogy a «veszély-viselés» itt olyan új fázist jelent a viszonyban, a

mely a «küldés» (vagy bár feladás, vagy bármi néven nevezendő tény) és a baj közti *causalis nexus*-tól független.

Elvileg, mint practice, nevezetesebb eltérés álláspontjaink között az, melyet a «tehát» szócska tesz szemmel láthatóvá.

Az idézet szerint kt. 344. 1. bek. a «veszély-viselés» czimén csupán arról provideál, hogy eladó felszabadul, ha kellőképen járt el az elküldés dolgában. A 2. bek. pedig arról, hogy nem szabadul föl, bárha kellőképen járt el.

Utóbbi nincs ugyan nyíltan benne az idézetben. De következik belőle. Ha egyszer ez: vevő viseli veszélyt = az idézet szerint azzal, hogy eladó nem felelős; az, hogy a veszély «nem terheli vevőt», nyilvánvalóan nem jelenthet egyebet, mint hogy ezen esetben (344. 2. bek.) eladó felelős.

Pontosabban: itten sem az a fő, hogy az idézetet ezen további részében csakugyan így érti-e Nagy F. Nekünk egyáltalán nem célunk, nézeteket, melyeket ő talán nem vall, rá demonstrálni. Hanem: hogy az 1. bek. fölül az idézetben *explicite* kifejezett álláspontnak, a 2. bek. értelme kérdésében, következetes kiépítése, ez volna.

Ezen értelmezéssel el volna döntve az is, hogy kt. 344.-ben azon kérdés fölül, tartozik-e vevő a vételárral, ha az áru «utközben» (hogy mi is éljünk e licenciával) elpusztul, nincsen intézkedés.

Ha egyszer a «veszély»-kérdés megoldása a törvényben nem egyéb, mint az eladói felelősség kérdésének megoldása, világos, hogy e dispositio nem a vételár-kérdésnek a megoldása.

Csakugyan Nagy F. könyvének lega'ább ezen a tájékán (az egész könyvet végig nem kutattuk) az a kérdés, mi befolyással van a vett dolog időközi (értve: a szerződés megkötése utáni) vétlen elpusztulása a vevő viszonzkötelezettségére, érintve nincsen.

A könyv sem azt nem mondja, hogy vevő felszabadul, ha a *species*-áru a szerződés-kötés után (bár eladónak föl nem róhatólag) tönkremegy (magyar magánjog, Frank, 307., opt. 1051., 1064.); sem azt, hogy mind a mellett tartozik (római jog, l. Frank ugyanott); sem azt, hogy ebben a kt. 344. 1. és 2. bek. kiemelte «időpont» és körülmények («teljesítési hely», 2. bek.) változást tennének.

Másként ezt alig lehet megfejteti, mint azzal, hogy Nagy F. ezen kérdés fölül a kt.-ben intézkedést nem talált, s következőleg e részből a köztörvényi szabályok tekintendők a keresk. vétel körében is irányadóknak (kt. 1.).

Igy már kt. kérdéses szakaszának (344.) egész látképe elváltozik.

Távol áll tőlünk, hogy ez álláspontra, egyszerűen csak az okból, mivel a mienktől különböző, azt mondanók, hogy az «téves», «helytelen».

Olyan írónak, minő Nagy F., bizonyára megvalának a maga okai, hogy ily, nem is egészen gyakorlati fontosság nélküli, kérdésben, álláspontját a III. feldolgozás eredményeként így s nem másképen találta formulázandónak.

Csak megerősödünk ebben, ha a II. kiadásra visszatérünk. Ennek jelen (150.) paragrafus I. pontjában a következő foglaltatik: «Vajon az áru véletlen elveszése vagy megsemmisülése daczára köteles-e a vevő a vételárt megfizetni, *vagy más szóval*:¹ a vevőt terheli-e az áru veszélye...»

A III. kiadás ezt kihagyta. Nyilván nem más okból, hanem mivel a «veszély»-nek ezzel adott definitióját nem találta elfoglalt álláspontja világossága érdekében szükségesnek vagy kívánatosnak. A mi, már magában, ez álláspont átgondoltságáról tesz tanúságot.

Megint más, hogy a mi felfogásunk szerint, föltéve, hogy ez a helyesebbik álláspont, a mit egyelőre még nyitva kell hagynunk: a két kiadás kölcsönös viszonya e tan körében, a helyességet tekintve, éppen megfordított volna.

T. i. e szerint a II. kiadás a III. fölött még mindig előnyben volt volna. Ott is megvan ugyan (a II. pontban) az, mit imént idéztünk. Csakhogy ott ez utóbbi tanítás ellensúlyát bírja az im idézett meghatározásban, mit a III. kiadás nélkülöz. Vagyis, e szerint, a II. kiadásban is, nem az volt volna a helyes, a mit 150. II. mond, hanem az, a mit 150. I. mond. S következőleg (ismét csak a kifejtett felfogás szerint) nem ez utóbbit kellett volna elhagyni. Hanem: előbbi ez utóbbival következetesen összhangzóvá idomítani.

Ámde éppen azt mondtuk az imént, hogy mi az ebbeli felfogásunknak távolról sem vindicálunk csálhatatlanságot.

S csakugyan szembeszökő, hogy az a magyarázat, melyet az idézet (a felelősség és veszély egygyé olvasztásával) ad a törvényről: szintén bír előnyökkel. Jóval egyszerűbb a másikkal. Könnyebb is alkalmazni. Utóbbi végett distinguálni kell a két kategória között. Előbbi végett nem kell. Ha tehát a törvényértelmezésnél szem elől nem téveszthető tekinteteknek szintén megfelel, kétségkívül elsőbbséget érdemel. A jog ugyanis tele van mindenféle nehéz distinctiókkal. Csak szerencse, ha egygyel kevesebbre van szüksége, kivált a gyakorlatnak.

Már ezért sem mellőzhető, hogy ez álláspont-különbség jelzését tüzetesebben kidomborítsuk. Jelesül fölvetve néhány szempontot. Azonban rövidség okáért mindössze csak hármat. A melyeknek miként megítélésétől függ szerintünk főképen: hogy ez ép oly érdekes, mint nehéz kérdésben, minő állást foglaljunk el, a további lefejtések számára, véglegesen.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Btk. 350. §-ához.

A Btk. 350. §-ában előforduló «jogtalanul» kifejezés magyarázatára nézve még mindig nem tud megállapodásra jutni a gyakorlat. Ez az ingadozás nem is fog megszűnni, a míg Btkünk a német törvény 240. §-ának megfelelő intézkedéssel kiegészítve nem lesz. Mai nap tulsúlyban még mindig az a nézet van, hogy a zsarolásnál nem a haszonnak, hanem a szerzés módjának kell jogtalanannak lenni, a mint ezt a Curia II. büntető tanácsának 1890 november 18-án kelt 5336. számú ítélete a következő praecis szavakban mondotta ki: «A Btk. 350. §-ának világos kifejezése szerint a büntendő «zsarolás» egyik ismérvét nem a követelés anyagi jogtalanúsága, hanem csupán érvényesítésének jogtalan utonmódon erőszakkal, vagyis az elhatározásra kényszerítőleg ható physikai eszközökkel, esetleg fenyegetéssel való fogatatosítása képezi» (Curiai Döntvények, VII. k. 31. l.)

E felfogással írónk és gyakorlati jogászaink egy része nem tud megbarátkozni.¹ A törvény szavaival a helyes doktrinát állítják szembe, mely a jogtalanúságot nem az utramódra, hanem a haszonra vonatkoztatja. A §. grammatikai értelmétől tehát teljesen el kellene tekintenünk.

E «helyes» magyarázat érdekében saját szerű munkát kívánnak a bírótól. Indulj ki — ez a követelésük — a zsarolás helyes fogalmából; tételezd fel, hogy a törvényhozó ennek a helyes felfogásnak akart érvényt szerezni; hunyj szemet a 350. §-nak félre nem érhető szófűzése előtt; vedd a «jogtalanul» igehatározót melléknévnek és vonatkoztasd a melléte álló főnévre (a haszonra): így «helyes» magyarázatra fogsz jutni és békességben leszesz a doktrinával. Igaz, hogy e magyarázat visszás gyakorlati eredményt fog szülni, mert kriminalisztikus tartalmu esetek maradnak büntetlenül, olyanok, a melyek nemcsak közfelfogás szerint büntetendők, hanem a melyekre §. szószerinti rendelkezése is ráillik; de

¹ Mi huzzuk alá.

¹ Legujabban Baumgarten B. J. T. XXXI. k. 58. l.

mindez nem lesz baj, te a helyes felfogást vitted a törvénybe és kiengesztelted a doctrinát.

Én azonban azt hiszem, hogy a törvényt úgy kell alkalmazni, a mint irva van és nincs jogunk a grammatikai magyarázaton tulmenni, a míg kellő értelmet ad és fonák következtetésekre nem vezet.

A mai állapot körülbelül ez.

Ha oly erőszakkal van dolgunk, a melynek nem célja a vagyoni haszon, akkor körülnézünk a törvénynek a személyi vagy dologi erőszakról szóló fejezeteiben és ha valamelyik intézkedés úgy a hogy talál, ezt alkalmazzuk. És ez csekély baj. Az ilyen ítéletnek megvan az a hibája, hogy csak a cselekvés egyik mozzanatát sujtja, nem magát a megtorlást érdemlő tettet, ily értelemben tehát aberransnak mondható; de utóvégre a bűnözés nem marad egészen szó nélkül. Az igazi baj akkor áll elő, mikor a személyes szabadságot oltalmazó rendelkezések egyike sem talál. Ilyenkor judikaturánk az önségély homályos területére téved s e czímen oly cselekvések maradnak büntetlenül, a melyeket repressio nélkül hagyni nem volna szabad.¹

E viszonyok arra kényszerítik a jogszolgáltatást, hogy Btkünk 350. §-ának kettős functiót tulajdonítson: alkalmazza a zsarolásra, melynek szószerinti rendeltetése szerint szolgál, és alkalmazza a németben Nötigung néven ismert delictumra, a kényszerítésre is (Német Btk. 240. §.)

A doctrina szempontjából ez a gyakorlat két irányban hiányos. Tágra fogja a zsarolás fogalmát, mert beleveszi a *jogos* haszon ismértévé is; viszont szűkre fogja a kényszerítést (Nötigung), mert benne van a haszon ismértévé is, mely nem szükségszerű tényeleme. De ne feledjük, hogy a Nötigung a mi törvényünkben főképp a fogalom határozatlansága miatt mellőztetett (Anyaggyűjtemény II. k. 575. s k. II.), annak a vagyoni haszonnal való korlátozása tehát e szempontból kárt alig tesz. Utóvégre, ha a francia jog beéri a code pénal 305., 400. és 436. cikkeinek még bővített alakjukban is szűk és halmozott meghatározásaival; ha látjuk, hogy az olasz törvény 154. cikkében a kényszerítés oly tág, hogy még a jogos erőszakot is felöleli, viszont a 407. és 409. cikkeiben körülírt zsarolásé oly szűk, hogy vetekedik a francia törvénnyel: úgy a magyar törvény 350. §-ának a mai gyakorlattal egyező alkalmazása aránylag csekély bajnak mutatkozik, mindenesetre csekélyebbnek, mint a doctrinális értelmezésnek fentvázolt visszasságai.

Ehhez járul, hogy a 350. §. magyarázatánál rendelkezésünkre álló magyar törvényhozási adatok — pedig első sorban ezekkel kell interpretálnunk — nem nyújtanak kellő bizonyítékot arra, hogy a ma divó értelmezés téves. Az ellenkező nézetnek főargumentuma az, hogy a képviselőház igazságügyi bizottságának a kormányjavaslaton tett módosítása (»jogtalan vagyoni hasznót« helyett »jogtalanul vagyoni hasznót«) csupán stiláris változtatás akart lenni. Csakhogy erre a törvényhozási iratokban mi pozitív támpont sincs; az a körülmény pedig, hogy a bizottság a módosítást nem indokolta, stringens bizonyítéknak semmi esetre sem vehető. Így fogta fel a jogügyi bizottság hallgatását a Curia is. (B. J. T. XIX. köt. 315. lap.)

Az ellenkező nézet második argumentuma az, hogy az erőszakkal vagy fenyegetéssel való kényszerítés mindig jogtalan lévén, a mai értelmezés szerint pleonasmus van a törvényben.² Ez az okoskodás elfogadható volna, ha a szóban levőhöz hasonló szövegezés törvényünkben példa nélkül állana. De ott van a 475. §., melyre azért hivatkozom, mert rokon természetű cselekményt tárgyaz, a közhivatalnok zsarolását. Itt a »jogtalanul« kifejezés a hivatali hatalommal való visszaéléssel, tehát szintén jogtalan cselekménnyel van kapcsolatban hozva, ugyancsak a pleonasmus látszatával; de azért e §-t senki sem magyarázza úgy, hogy a jogtalanul nem a hivatalnok tényére, hanem a türésre vagy mulasztásra vonatkozik, és a gyakorlat is mindig a kényszereszközök jogtalanulát értette alatta,³ épen úgy, mint a 350. §. esetében, a nélkül hogy e felfogás ellen tudtommal valaki felszólalt volna.

latban hozva, ugyancsak a pleonasmus látszatával; de azért e §-t senki sem magyarázza úgy, hogy a jogtalanul nem a hivatalnok tényére, hanem a türésre vagy mulasztásra vonatkozik, és a gyakorlat is mindig a kényszereszközök jogtalanulát értette alatta,³ épen úgy, mint a 350. §. esetében, a nélkül hogy e felfogás ellen tudtommal valaki felszólalt volna.

E §. különben abban is hasonlít a most szóban levőhöz, hogy az igazságügyi bizottság itt is indokolás nélkül módosította a kormányjavaslatot »illetéktelenül« kitételét »jogtalanul«-ra.²

De tovább megyek. Nem lehet elfogadni azt a tételt, hogy az erőszak és fenyegetés mindig jogtalan. Egészen mellőzve a jogos védelem eseteit, a köz- és magánjogi viszonyok terén számtalan oly eset fordulhat elő, a melyekben az erőszak és a fenyegetés teljesen jogosult módjai a jog érvényesítésének. A gazda, ki ily eszközökkel akadályozza meg, hogy cselédje készakarva kárt okozzon neki (1876: XIII. tcz. 52. §.), bizonyára nem jogtalanul erőszakoskodik, a birtokháborítónak elűzése pedig ősi jogszabály szerint (vim vi repellere licet) kifejezetten a megengedett cselekmények közé tartozik.

Dr. Tarnai János.

Különfélék.

— A budapesti kir. büntető törvényszék és a budapesti ügyvédi kamara. Zsitvay Leo a budapesti kir. büntető törvényszék elnöke, abból az alkalomból, hogy a budapesti kir. büntető törvényszék megalakult és ő elnöki működését megkezdette, a budapesti ügyvédi kamarához a következő átiratot intézte:

Van szerencsém az igen tisztelt kamarának teljes tisztelettel bejelenteni, hogy az 1895. XLIV. tcz. alapján, valamint az abban foglalt felhatalmazás folytán m. kir. igazságügy-miniszter ur Ó Nagyméltóságának 1895 decz. 12 én 5465 sz. a. kiadott rendelete értelmében a budapesti kir. büntető törvényszék a f. év 1-én tartott teljes tanács-ülésében megalakult s működését ugyanazon napon akadálytalanul megkezdette. Ezen rég várt s végre bekövetkezett tény alkalmával szívesen emlékezünk meg arról, hogy az igen tisztelt ügyvédi kamara s különösen a székes fővárosi ügyvédi kar számos kiváló s érdemes tagja szintén latba vetette egyaránt tudását s tekintélyét, hogy hazai bölcs törvényhozásunk a büntető igazságszolgáltatás számára ezt az új, önálló s független szervezetet felállítsa; ezért tehát a jogásztársi köteleknél, valamint együtt működésünk céljaiból származó nemes összetartásunknál fogva kedves kötelességemnek tartom úgy saját, mint bíró-társaim nevében a büntető törvényszék létrehozása körül tanusított tevékenységéért az igen tisztelt kamarának hálás köszönetünket s elismerésünket kifejezni. Ez új szervezet helyes és sikeres működése — jól tudjuk és érezzük — első sorban tőlünk: a mi kötelességérzetünk és tudásunk teljességétől függ; ámde csalódnánk, ha önérzetünket tultengésnek engedve, azt vallanók, hogy a közéletben nagy súlylyal bíró és azért nagy felelősséggel járó feladatainkat még a legmagasabbra felfokozott szorgossággal és gondossággal egyedül is jól meg tudnók oldani. Erre mindama tényezők jóindulatu és kötelesség-hü közreműködése szükséges, melyeknek a büntető igazságszolgáltatás körében hazai törvényeink a befolyást biztosítják, sőt gyakran megkövetelik. E tényezők közül a legfontosabb szerep az ügyvédi karból kiemelkedő védőknek jut, mely tisztségeknek nemes becsvágygyal, széles tudással s fenkölt szellemmel való betöltése: legjobb, legerősebb támasza a bírónak. Ugyanazért teljes bizalommal fordulok a tek. Kamarához s általa az igen tisztelt ügyvédi karhoz, hogy minket ez értelemben hathatósan támogatni és működésünket jóakaró figyelemmel kísérni szíveskedjék.

Az ügyvédi kamara válaszmánya legközelebbi ülésében foglalkozott Zsitvay Leo elnök átiratával, a melynek az ügyvédi kar irányában a meleg elismerés hangján tartott szövege a kamara válaszmányában jó benyomást tett. A vá-

¹ V. ö, Vargha: A büntető törvények módosítása tárgyában összehívott enquête határozatai, 26. l.

² Heil, B. J. T. IV. köt. 56.

³ Illés, 475. §-hoz 3. p.

² Anyaggyűjtemény II. köt. 888. l.

lasztmány viszont a következő átiratot intézte Zsitvay Leo elnökhöz:

Örömmel vettük Méltóságodnak 30/96 eln. sz. a. kelt átiratát, melyben a budapesti kir. büntető törvényszék működésének megkezdéséről és arról értesít, hogy Méltóságod ezen újonnan alakult törvényszék élén elnöki tisztét elfoglalta. Örömkre szolgál ez értesítés, mert mint Méltóságod is említi, kamaránk volt egyike azon tényezőknek, mely a budapesti törvényszék büntető osztályának önállósítását már évek hosszú sora óta sürgeti, most pedig régi óhajának megvalósítását látja. Kamaránk szükségesnek látta a fővárosban önálló büntető törvényszék alakulását, mert azon meggyőződésben volt, hogy ez úgy administratív, mint törvénykezési szempontból elengedhetetlen feltétele a büntető bírászkodás kellő színvonalra való emelésének, arra a színvonalra, melyen neki az ország fővárosában állania kell. Az 1895. XLIV. tcikkkel most már adva van a fejlődés alapja. A fejlődés további tényezői e törvényszék bírái és annak szellemi vezetője, az elnök, kit Méltóságod személyében van szerencsénk üdvözölni. Méltóságod nagybecsű átiratában harmadik tényezőként az ügyvédi kart jelöli meg mint olyant, mely a bírói karral való jogásztársi kötelékénél, valamint az együttműködés céljaiból származó összetartásánál fogva hivatva van Méltóságod és a bírói kar nemes intentióktól áthatott működését támogatni: szerénytelenség nélkül, de sőt kötelességszerűleg ismerjük el, hogy az ügyvédi kar szintén egyik lényeges tényezője a büntető bírászkodás fejlesztésének és tökéletesedésének. És épen hivatásunk és kötelességünk eme tudatában, midőn Méltóságod egymást támogató összehangzott működésre hív fel bennünket, e felhívásnak őszinte szívből örülünk és meg vagyunk győződve, hogy az ügyvédi kar, valamint annak minden egyes tagja a legnagyobb buzgalommal és odaadással fogja ebbeli hivatását teljesíteni s alulírt kamara pedig törvényben gyökerező feladatánál fogva kötelességének tartja a felett saját hatáskörében szigorúan őrködni. Ezen együttműködés sikerének alapját mindenkor csak a Méltóságod által említett összetartozandóság érzete képezi: a bíróságnak és ügyvédségnek egy egységes cél-tudata által ápoltt azon egyetértése, egymás hivatásának azon kölcsönös becsülése, a mely minden siker előfeltétele és a melyet előmozdítani mindenkor kedves kötelességünknek tartunk. Üdvözljük Méltóságodat mint a budapesti kir. büntető törvényszék elnökét. Diszes és fontos állásában való munkálkodásához szerencsét és sikert kívánunk.

— **A kir. Curia**hoz január hóban 1713 ügy érkezett; a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 14753. Elintéztetett 2231, hátralékban maradt 12522 ügy. A múlt év első hónapjához képest kevesebb érkezett be 741-el, kevesebb elintézendő volt 1573-al, kevesebb intéztetett el 24-el, a hátralék csökkent 1549-el. Megjegyzendő, hogy még 1894. évből is van 637 ügy hátralékban.

— **A kir. Curia** f. hó 1-én tartott teljes-ülésében egy hatásköri összeütközési eset alkalmából kimondotta, hogy a 20 frton aluli perek semmi esetben — tehát ha alperesre nézve kereskedelmi ügyletből származnak, akkor sem — tartoznak a sommás bíróságok hatáskörébe.

— **Bírói vizsgálat.** A budapesti vizsgáló bizottság előtt 1895. évben tartatott 162 vizsgálat; képesítettett 110, visszavetteltett 48, visszalépett 4.

— **Azon kinos jelenet,** mely néhány nappal ezelőtt az esküdtzéki teremben két ügyvéd közt lejátészódott, a jogászok köreiben még mindig közbeszéd tárgyát képezi. Mi részünkről az első jogosulatlan támadást a panaszos fél képviselőjének gyanúsító megjegyzésében találjuk. Ez a megjegyzés a vádlott cikkíró bűnösségének kérdésével semmi kapcsolatban nem volt, hanem fordult tendenciósusan a közönség soraiban jelen levő ügyvéd-kollega ellen, ki ott nem védekezhett, mivel a perben nem volt funkciója. Ha ily körülmények közt a megtámadott ügyvéd megszegte a tárgyalási rendet és visszautasította a gyanúsítást, ezzel a sértő irányában jogos védelmet gyakorolt. Ha hallgat, a közönség előtt mindenestre megbélyegzettnek tűnt volna fel. Tagadhatlan, hogy szólni nem volt joga, de a funkcionáló ügyvédnek sem volt joga őt e helyen megtámadni. Az elnök tehát úgy járt volna el helyesen, ha mindkettőt rendre utasítja;

s teljesen eltévesztette feladatát, midőn a védekezőt egész szokatlan módon s egy újonnan feltalált perrend szerint a vizsgáló bíró elé vezettette. Mi azt tartjuk, hogy ha a kamara foglalkozni fog ez ügygyel, mind a három résztvevőnek mikénti magatartására egyenlően ki fogja terjeszteni figyelmét.

— **A Magyar Jogászegylet** a múlt héten két ülést tartott. Az egyikben dr. Balogh Jenő tartott előadást a gyermekkorban levő büntetésekről. A másikban a vádhatározat kérdéséről folyt a vita. Hozzászóltak a kérdéshez dr. Illés Károly, dr. Baumgarten Izidor és dr. Barna Ignác. A két kérdésre visszatérünk. — Az egyik ülésen Németh Péter curiai bíró, a másikon Hérich-Tóth János kir. táblai tanácselnök elnökolt. Mindkét elnök élénk részt vett az eszmecserében.

— **A czeglédi kir. járásbíró** — mint egy ízben említettük — június hóban helybeli alperes ellen beadott keresetre októberre tűzött határidőt. Ugyanezen ügyben az októberi határnapon bizonyításvételt rendelvén, a folytatólagos tárgyalás határidejéről ma február 5-én se kaptak még a felek értesítést. (Ügyvédi körökből.)

A Magyar Jogászegylet február 8-án (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Márkus Dezső előadása: az Ausztriával közös ügyeinkről szóló magyar és osztrák törvények közti eltérésekről.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Febr. 17-től febr. 24-ig) **Febr. 17.:** Schmiéd Sándor e. a pécsi tsz. (5). — **Wollák Mór** e. a kaposvári tsz. (13). — **Febr. 18.:** Stern Zsigmond e. a sz.-németi tsz. (5). — **Minnich Pál** e. a bpesti tsz. (9). — **Balla Béla** e. a bpesti keresk. és vtsz. (10). — **Tombácz János** e. a bpesti keresk. és vtsz. (17). — **Febr. 20.:** Farkas Lázár e. a m.-vásárhelyi tsz. (287). — **Domokos Béla** e. a n.-enyedi tsz. (7). — **Febr. 21.:** Matolcsi Zsigmond e. a szolnoki tsz. (2). — **Czeizner Gyula** e. a szabadkai tsz. (21). — **Febr. 22.:** Felmer Károly e. a gy.-fehérvári tsz. (300). — **Silbermann Márton** e. a nagy-váradi tsz. (9). — **Hillinger A.** e. az egri tsz. (22). — **Febr. 3.:** Havas Pál e. a komáromi tsz. (22).

Csődök: Langraf Emánuel e. a bpesti tsz.; csb. Lauffer Gyula, t. Enyedy Miklós; bh. febr. 28., felsz. t. márcz. 11. (24). — Özv. Grünwald Györgyné e. a bpesti keresk. és vtsz.; csb. Szűts István, t. Bálint Vilmos; bh. márcz. 9., felsz. t. ápr. 9. (25). — Grünblatt Ignác e. a kecskeméti tsz.; csb. Kapy Lajos, t. Papp Sándor; bh. márcz. 27., felsz. t. ápr. 17. (25). — Ábrahám Lieber e. a bpesti keresk. és vtsz.; csb. Reichard Zsigmond, t. Fuchs Bernát; bh. márcz. 1., felsz. t. márcz. 31. (25). — Weisz Ignác tulkai lakos e. a n.-váradi tsz.; csb. Kurovsky Ferencz, t. Márkus László; bh. márcz. 5., felsz. t. márcz. 29. (25). — Stern Mór kis-körei keresk. e. az egri tsz.; csb. Kolosváry József, t. Debreczeni Károly; bh. márcz. 9., felsz. t. márcz. 27. (26). — Grosz M. Manó jászberényi keresk. e. a szolnoki tsz.; csb. Hubay Kálmán, t. Grünhut Ferencz; bh. márcz. 14., felsz. t. ápr. 13. (27). — Engelmann Márkus e. a m.-szigeti tsz.; csb. Breznay Lajos, t. Todorovics Zachariás; bh. febr. 29., felsz. t. márcz. 9. (27). — Kern Izidor e. a szabadkai tsz.; csb. Oláh Ferencz, t. Szilasy Fülöp; bh. febr. 28., felsz. t. márcz. 11. (27). — Somlyai Mihály e. a kolozsvári tsz.; csb. Beczek Lajos, t. Koleszár Sándor; bh. márcz. 18., felsz. t. márcz. 21. (27). — Beck József e. a gyulai tsz.; csb. Balog Samu, t. Kovács László, bh. ápr. 11., felsz. t. máj. 2. (27).

Pályázatok: A pancsovai jbságnál albiró; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (24). — A palánkai jbságnál aljegyző; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (24). — A nyiregyházi tsz. elnökéhez (24). — A nyiregyházi tsz. elnökéhez (24). — A félegyházi jbságnál aljegyző; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (24). — A szilágycsehi jbságnál aljegyző; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (24). — A nagy-váradi kir. tábla kerületében 11 joggyakornok; bh. febr. 15. e tsz. elnökéhez (24). — Felsővísszón kir. közjegyző; bh. febr. 17. e tsz. elnökéhez (24). — A debreczeni közjegyzői kamarához (24). — A szentgotthárdi jbságnál aljegyző; bh. febr. 18. e tsz. elnökéhez (24). — A szombathelyi tsz. elnökéhez (24). — A szombathelyi tsz. elnökéhez (24). — A z.-egerszegi tsz. elnökéhez (24). — A z.-egerszegi tsz. elnökéhez (24). — A rimaszombati tsz. elnökéhez (24). — A rimaszombati tsz. elnökéhez (24). — A n.-váradi tsz. elnökéhez (24). — A n.-váradi tsz. elnökéhez (24). — A n.-becskerek-i jbságnál aljegyző; bh. febr. 18. e tsz. elnökéhez (26). — A kassai jbságnál aljegyző; bh. febr. 19. e tsz. elnökéhez (27). — A fogarasi jbságnál albiró; bh. febr. 19. e tsz. elnökéhez.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogi seminariumokról. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi kir. jogakad. igazgatótól. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — A vádhatározat kérdéséhez. Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvéd, nyug. kir. ügyész-től. — *Törvénykezési Szemle:* Az életközösség visszaállítására való kötelezésről. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — Egy jogeset a szabadalmi jog köréből. Dr. WINCKLER ISTVÁN pápai kir. aljárás-bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jogi seminariumokról.

A bécsi tudomány-egyetem évkönyveiben mindig a legnagyobb részletességgel számol be működéséről, megtudjuk belőlük, hány tanára van, hogy ki mit tanít, mennyi tan- és vizsgálati meg szigorlati díjakat fizetnek be a kandidatusok, hányan és miféle eredménnyel állották ki szigorlataikat, hová valók a promoveált doktorok s mikor promoveáltattak, miféle irodalmi működést fejtettek ki a tanárok, micsoda elismerésben avagy kitüntetésben részesültek, minő gyarapodást tapasztalt az egyetem vagyona és a többi.

Különösen érdekelhet azonban bennünket a jogi kar kebelén belül tartott seminariumok működéséről szóló beszámolás.

Az utolsó tanévben

A) A jogtudományi seminariumban.

A római jogi osztályban:

Exner A. tanár «római jogi gyakorlatok, előhaladottak számára» czime alatt seminariumi előadást tartott, melyet 35 hallgató, többnyire végzett joghallgatók és promoveált doktorok látogattak. A gyakorlatok tárgyát képezték: az ítélet jogerejéről szóló tan, a digesták de exceptione rei iudicatae feliratu címének exgesise, kivonatos ismertetése az idevágó irodalomnak, egyes ide tartozó kérdésekről tartott értekezések.

Czyhlarz tanár exegeticumot és practicumot tartott, ez pedig állott a digesták egyes nehezebb, tulnyomóan örökjogi kérdéseket tárgyzó helyeinek magyarázatából. A résztvevőket a tanár főleg arra szoktatta, hogy a magyarázandó helyekben foglalt jogeszméket lehető tüzetesen kifejezésre juttassák. Különös figyelem fordított mindig a joganyag-nak perjogi alakulására. Együttal a hallgatók között egyes jogesetek osztattak ki feldolgozás végett, s a következő órában a tanár vezetése mellett behatóan fejtegették az összes kérdéseket, melyek a szönyegre hozott jogesetekkel összefüggtek.

Más alkalommal ugyanazon tanár válogatott helyeket magyarázott Scaevola responsumaiából és szintén jogeseteket adott fel a hallgatóknak megfejtés végett.

Mitteis L. tanár pedig 170 joghallgátónak (többnyire másod-, harmad- és negyedéveseknek) magyarázott meg jogeseteket Ihering gyűjteményéből és a digesták válogatott helyeiből.

Az egyházjogi osztályban

Gross tanár a corpus iuris canonici egyes helyeit magyarázta és jogeseteket fejtegetett.

Az ausztriai magánjogi osztályban

Hofmann tanár valóságos jogeseteket fejtegetett a leg-

főbb ítélőszéki döntvények gyűjteményéből, kivonatokat készítettett hallgatóival a Gerichtszeitung-ban megjelent dolgozatokból, és értekezéseket a tulajdonjog fentartásáról, bírói letétről és telekkönyvi kérdésekről, máskor meg a szolgalmi és a kötelmi jog köréből.

A kereskedelmi és váltójogi osztályban

Grünhut tanár jogeseteket fejtegetett és bocsátott eldöntés alá a kereskedelmi és váltójog egész köréből.

Az ausztriai polgári törvénykezési osztályban

Schrutka tanár végzett joghallgatók részére hetenkint 2 órában perjogi gyakorlatokat tartott, ugyanez alkalomból összehasonlította az érvényben levő végrehajtási eljárást az új törvényjavaslat által kontemplált intézkedésekkel. Egyes kandidatusok összefüggő előadásokat is tartottak az osztrák végrehajtási jog történeti fejlődéséről, a fedezeti rendszerről (Deckungssystem) s az adósnak ellentállásáról.

Menger tanár is tartott itt hetenkint 2 órában gyakorlatokat.

A büntetőjogi osztályban

Brunnenmeister, Friedmann, Lammasch tanárok fejtettek ki nagy tevékenységet. Nemcsak egyszerű, az esküdszéki eljárás köréből vett eseteket fejtegettek, hanem a törvényhozási kérdéseket is, névszerint az új osztrák büntető-törvénykönyvi javaslatnak a lopásról, sikkasztásról, rablásról és zsarolásról intézkedő fejezeteit, összehasonlítva a jelenleg érvényes büntető-törvénykönyv idevágó intézkedéseivel. Szönyegre került a nemzetközi büntetőjog, a büntetések mellékhatásainak, a büntársak bűnösségének megítélésénél befolyást gyakorló személyi momentumok kérdése. Brunnenmeister¹ különösen arra törekedett, hogy a résztvevőket lassankint arra szoktassa, mint kell az elméleti igazságot előttük fekvő gyakorlati esetekből önmaguknak kihámozni, beigazolni és reprodukálni, hogy ekképen az előadások alatt hallott elméleti ismeretek igazi szellemi tulajdonukká váljanak. E célból mindenekelőtt válogatott büntetőjogi eseteknek egy nyomtatott gyűjteményét adja át a résztvevőknek és felszólítja őket, hogy azok közül az esetek közül egyet írásbelileg kidolgozzanak és dolgozatukat neki idejekorán bemutassák, hogy azt tüzetesen elolvashassa és kritikai megjegyzésekkel elláthassa. A dolgozat bírói szakszavélemény alakjában készítenendő, tehát nem csupán a büntetendő cselekmény bebizonyítására szorítandó, mely a beigazoltnak veendő tényállásban foglaltatik, hanem kiterjesztendő a büntetés kimerésének okaira és magában kell foglalnia a büntetés mértékét is, hogy alkalom legyen a büntetés alkalmazása körüli legfőbb alapelveknek minden egyes jogesetnél való megbeszélésére. Azután következik a jogesetnek és kidolgozásának részletes megbeszélése; a résztvevőknek kimerítően kell nyilatkoznia, esetleges ellennézetöket kifejteniök, aggályaikat habozás nélkül kimondaniök. Különös gond fordítatik azoknak a büntetőjogi tanoknak conversatorius fejtegetésére, melyek a kiosztott jogesetek eldöntésénél irányadók. Positiv jogalapul az osztrák büntető-törvénykönyv szolgál, de ki szabad térni a németországi büntető-törvénykönyvre, vagy az új osztrák büntető-törvénykönyvi javaslatra is, a mennyi-

¹ Időközben meghalt.

ben az ezekkel való összehasonlítás a tudomány haladásának kimutatására alkalmas. Minden jogesetnél kritikailag megvilágítják a semmitőszék odavágó határozatait, de sem törvényi, sem perjogi kérdéseket (melyek más gyakorlatok számára vannak fentartva) nem érintenek. Arra különösen alkalmas esetekben a jogesetnek megbeszélését kontradiktórius tárgyalás előzi meg egy kirendelt vádló és védő között, szükség esetében válaszszaal és viszonzválaszszaal.

Friedmann tanár büntetőjogi gyakorlataiban kiváló tekintettel volt az új büntető-törvénykönyvi javaslatra és fejtegetései körébe vonta a fiatal büntettesekkel való bánásmódot, a visszatartást, az államfogházbüntetést, a pénzbüntetést, a lopást és sikkasztást, a házi tolvajlást s a ténybeli tévedést, vonatkoztatással annak feltételezéseire, a bűnpártolást, a katonaságtól való szökést, engedély nélkül való eltávozást és a behívó parancs figyelmen kívül hagyását.

B) Az *államtudományi* seminariumban.

A *nemzetgazdaságtani* osztályban

Menger tanár az agrarius reformmozgalmakat, a kartelleket, a valuta-szabályozást s az egyenes adók reformját fejtegette. A gyakorlatokban nemcsak egyetemi hallgatók, hanem promoveált doktorok is élénk részt vettek. Igen számosan előadásokat tartottak, így *Schüller* az osztatlan parasztbirtokban való örökösödésről (Anerbenrecht), különös tekintettel az ausztriai törvényhozásra, *Franzos* a földművelési hivatásszerű szövetkezetekről és a járadékjavakról készült legújabb osztrák törvényjavaslatokról, *Lemberger* a legújabb porosz járadéktörvényekről, *Worms* a small holdingsacról, *Schiff* az osztrák agrárstatistikáról, *Stein* az osztrák mezőgazdaság érdekében hozandó egynemű gazdasági rendszabályról, *Sachs* a Schöffl-féle agrárpolitikai javaslatokról, *Donner* az osztrák föld-, különösen pedig a parasztbirtok megterheléséről, *Merores* Maroussens előadásáról a franciaországi homesteadról, *Rosenberg* a kartellek elméletéről, *Höschmann* az állami beavatkozás hatáiról a kartellekre, *Hitschmann* a kartellek jogi, különösen közgazdasági természetéről, *Wiesengrün* a kartellek történeti fejlődéséről, *Widmer* Grabmayernek a mezőgazdaság és vagyoni végrehajtásról írt művéről, *Singer* a munkára való jogról és a kenyérkereset hiánya elleni biztosításról, *Fuchs* a legújabb amerikai nemesfém termeléséről s a közel jövőben várható aranybányászatról, *Neisser* az Ausztria-Magyarország és Németország közötti drágasági viszonyok megállapítására vezető irányeszmékről. A seminariumi könyvtár a résztvevőknek igen bő irodalmi segédeszközt nyújt munkálataikhoz.

A *statistikai* osztályban a cs. kir. központi statisztikai bizottság elnöke *Inama-Sternegg* tanár 28 résztvevővel a vállalkozási statistika köréből dolgoztatott kimunkálatokat, névszerint az állam részesedéséről a nyilvános vállalatokban, az állami budget elemzésével, az állami sófőzdék igazgatásáról, az innsbrucki tartományi és a bécsi községi áruraktárakról, továbbá az osztrák termelőszövetkezetekről, munkásfogyasztási szövetkezetekről és a tartományi szövetkezetekről, végül az osztrák és a belgiumi részvénytársaságok belviszonyairól, valamint a gácsországi petroleumipar terén alakult különféle vállalatokról. Más alkalommal meg ugyanazon tanár 21 résztvevővel a köz- és magánhitel problémáit vette statisztikai vizsgálat alá; mindenekelőtt a hitelstatistikát tárgyalták methodologiai szempontból, azután rendszeres dolgozatokat készítettek az osztrák államhitel különféle formáiról, a koronatartományok adósságairól és az osztrák-magyar bank új bankjegyprivilegiumáról, majd Rodbertus elméletét bírálgatták a földbirtok hitelszükségleteiről, újabb statisztikai adatok és szaktanácskozmányok tapasztalatai nyomán; megbeszélték Alsó-Ausztria 1894. évi agrár-statistikáját, valamint a Raiffeisen-féle mezőgazdasági takaré- és kölcsönző egyletek létesítése iránt egyes osztrák tartományokban megindult mozgalmakat, referáltak az osztrák általános hivatalnokügylet

szervezetéről és működéséről és végül methodologiai szempontból behatóan megvizsgálták a munkanélküliek statistikájának kérdését.

Az u. n. *államtudományi* intézet külön könyvtárral rendelkezik, melyből nem szabad kivinni semmit, mert a maga egészében bármely pillanatban vehetik igénybe azok, kik tagokul jelentkeznek, miért is Präsenzbibliotheknek nevezték el. Az intézet helyiségei reggeli 8 órától esti 8 óráig nyitva állanak, s a tapasztalás azt bizonyította, hogy ezen intézkedés következtében nemcsak a könyvtárt használják fel sűrűbben, hanem a tagoknak úgy egymás közötti, mint az intézet vezetőjével való személyes érintkezése is sokkal élénkebb és termékenyítőbb. A munkálkodás igen élénk volt. Többek között fejtegették a nagy- és a kisipar kölcsönös viszonyát, a munkásosztályok helyzetére való befolyását; előadásokat tartottak: *Schilder* a munkásosztályok felszabadítási törekvéseiről a régi Görögországban, *Fehérpataky* a lakbérjogról, *Berg* és *Fränkl* az osztrák ipartörvényhozás fejlődéséről a XIX. században, *Redlich* a nagy iparról, *Herzka* a felsősziléziai iparmunkások élelmezési viszonyairól, *Liechtenstein* a mannheimi gyármunkások élelmezési viszonyairól, *Fried*, *Goldmann* és *Schostal* a bécsi, frankfurti és angol munkások háztartásáról, *Athanaskovits* a müncheni szabóiparról, *Schüller* a párisi kisiparról, *Kobacsek* a németországi iparmozgalmakról, *Junk* az oroszországi községi birtokról. A múlt évben megvitatták az egyenes adók reformját Ausztriában, a porosz járadék javakat, az osztrák viczinális vasutakat, a nyolczórai munkaidőt, a krajnai háziipart stb. A résztvevők felerészben végzett hallgatók, promoveált doktorok és ifjabb hivatalnokokból telnek ki. Mióta az osztrák közoktatásügyi miniszter szabályrendeletileg megengedte, hogy a joghallgatók már a nyolczadik félév végén tehessék le a második államvizsgálatot (ott ugyanis a mi két alapvizsgálatunkat még mindig az annak idején nálunk is divatozott jogtörténeti államvizsgálat pótolja) s illetőleg az első szigorlatot, a seminariumi gyakorlatok látogatása csökkenni kezd, mert a hallgatók már a 7-ik semesterben a vizsgálatra készülnek.

Ime, ezen rövidre vont ismertetésből láthatni, mire való a jogi seminariumok, mennyi alkalmat szolgáltatnak a minél több oldalú kiképezetésre, a főkollegiumokban előadott elméleti ismereteknek a gyakorlati élettel való egybekapcsolására, a tudományokba való mélyebb behatolásra és azon axiomának igazolására, hogy a tudományok művelése nemcsak gyönyörködtető, hanem egyszersmind a közjó előmozdítása szempontjából is hasznos és áldásos, a nemzet jobbainak hálás elismerésére érdemes foglalkozás.

De még az oly gazdagon dotált, minden segédeszközzel oly bőven ellátott bécsi egyetemen is a tanuló ifjúságnak csak igen csekély százaléka él a kínálkozó alkalommal, hogy a seminariumokban ismereteit gyarapítsa, látóköreit kiszélesítse és magát a szoros értelemben vett tudományos pályára előkészítse. A nagy tömeg, kivált a már ifju korukban sanyaru életfentartási gondokkal küzdeni kénytelen fiatal emberek minden törekvéseiket arra koncentrálják, hogy minél hamarabb biztos álláshoz jussanak. Ezen a jelenségen nincs is mit csodálkoznunk, de meg a közérdek sem követeli azt, hogy minden egyetemi hallgatót tudóssá neveljünk és akár van arra igazi hivatása, akár nincs, ugyszólván arra kényszerítsük, hogy a tudományosság külső látszatát szerezzék meg magának a tudori fokozat megszerzése által, mely nélkül komolyan szándéklott gyakorlati célját sem engedjük elérni. Ez valóságos hypokrizis, mert az ilyen járszalagon vezetett fiatal emberek sem a tudománynak, sem a gyakorlati életnek nem fognak megfelelni, az előbbinek azért nem, mert nem születtek reá, az utóbbinak azért nem, mert a valahogy megszerzett akadémiai fokozatnál fogva még is tudósoknak tartják magukat és ezzel a vélt tudományukkal

csak kontárok maradnak a gyakorlati életben, nemcsak a saját, hanem mások kárára is.

Ezzel persze nem azt mondjuk, hogy a jogi seminariuumokat csekély mérvű kihatásuk miatt ejtsük el egészen, sőt ellenkezőleg, melegen óhajtjuk, hogy közoktatásügyi kormányunk igenis karolja fel azokat, mert ha csak évenként egy-néhány tehetséges fiatal embernek adunk alkalmat, hogy magát alaposan tovább kiképezze, már evvel is nagy hasznót tettünk a nemzetnek, mert igazi tudósokat neveltünk számára, kik majdan termékenyítőleg hatnak a közművelődésre. Főleg a jogtanári succrescenciáról kellene minálunk ezen az uton gondoskodni. A mely fiatal ember ezekben a seminariumi gyakorlatokban kivált, 1—2 évre állami ösztöndíjjal külföldi egyetemekre küldhető s visszatérése után sikerrel alkalmazható. Azonkívül a kiválóan politikai pályára készülő fiataloknak is igen jó iskoláját képezhetik ezek a seminariumiok. Ha csupán ezt a két ágat vesszük, már akkor is elég okunk van, a jogi seminariumiakat felső oktatásügyünk rendszerébe mint kiegészítő organumot beleilleszteni s annak folytonos működéséről gondoskodni.

Eddig még csak a kezdet kezdetén vagyunk. A magán- és a büntetőjogból s azonfölül a közjogból és a statistikából tartatnak az egyetemen és néhány vidéki jogakadémián gyakorlati előadások. Hogy e hasznos intézményt tovább fejlesszük, nem szabad az anyagi áldozatokat sajnálnunk. Egy-egy kézi könyvtár, melyben ne csak rendszeres művek, hanem szakfolyóiratok is meglegyenek, a seminariumi oktatás berendezéséhez szükséges legelső alapföltétel. Azokat a tanárokat, kik seminariumi gyakorlatokat tartanak, fel kellene menteni speciálkollegiumok tartása alól és a seminariumban tartott órákat beszámítani köteles óraszámukba. Nagyobb fellendülés esetén az elért eredményről be kellene számolni az egyetem (akademia) évi értesítőjében, almanachjában, vagy évkönyvében.

Dr. Bozók Alajos
n.-várad kir. jogakad. igazgató.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

10. = «Felelősség», «veszély» (adásvételnél). Bevezetés a veszélytanhoz. A) kt. 344. Folytatás.

(a)) Emliti Nagy F. is, mint mondtuk, eladó felszabadulását, az esetben, hogyha az árura kellő gondot fordít (kt. 342.), s az mindamellett átadás vagy elküldés előtt tönkremegy (150. I. pont).

Kt. 344. 1. bek. pedig az idézet szerint nem mond egyebet, annál: hogy eladó felszabadul, ha az «átadatott» körül kellő módon járt el, bárha az áru azután tönkre megy.

Igy véve, e bek. ugyanazt statuálja az «átadatott» utánra, a mi az «átadatott» előtt sincsen másképen.

Együtt: hogy eladó, ki úgy viselkedik, a mint neki viselkednie kell, valamiként nem felelős, ha az «átadatott» előtt éri baj a dolgot, azonképen nem felelős, ha ezután esik baj benne.

Ezzel szemben azt találjuk, hogy a törvény (kt. 344. 1. bek.) azt az «időpont»-ot, a melytől «kezdve... a veszély a vevő által viselendő», mint valami igenis nevezetes választó vonalat, úgy szólva emphatice, emeli ki.

Mi oka lehet neki erre, hogyha ez, az iméntiek szerint, egyáltalán nem választó vonal?

Voltaképen már e kérdést felállítani nem lehetett a nélkül, hogy az ellenkező álláspontnak némi concessiót tegyünk. Kt. 344. 1. bek., mint demonstráltuk, egyáltalán nem szorítja a «viselendő veszélyt» arra az esetre, ha kellőképen történt az «átadatott». Ez már ime önálló nehézség, melylyel e magyarázatnak szintén küzdenie kell. Mihelyt azt mondom, «vevő által viselendő veszély» mint thesis = eladó nem felelőssége az ezen időn tul való bajért, oda kell jutnom: hogy akkor sem fele-

lős, ha rosszul adta föl a portékát. Nem lévén alapom a törvényben arra, hogy a praemissát («átadatott»), melyhez a thesis fűzve van, két felé oszszam ahhoz képest, jól adták-e fel a dolgot vagy rosszul (*ubi lex non distinguit...*).

Már itten ez álláspont további kiépítése, úgy szólva, legyőzhetetlen akadályba ütközik. Kénytelenek volnánk, annak fonalán (kt. 343. félretétele mellett) a bármily gondatlan eladót a felelősség alól feloldani.

De az idézet saját egyik tételébe is ez beléütközik. T. i. ez maga is egyik mondatával («Ha ellenben...») azt, hogy «eladó nem felelős», arra az esetre szorítja, ha kellő gondossággal járt el.

Az idézet e szerint, kiegészítve a törvényt, önmagán belől, oly ellentmondást rejt egyes mondatai között, melyet kibékíteni alig van mód.

(b)) Azt mondja Nagy F. egyik jegyzetben (150., 9. j.), hogy «a K. T. a veszélyre nézve a nálunk uralkodó általános magánjoggal szemben eltérést állapít meg». Utóbbi szerint ugyanis a megvett dolog veszélye csak az átadással megy át a vevőre, vagyis az az elv, hogy a tulajdonos viseli a veszélyt (*casus nocet domino*). E szerint a küldés veszélye csak kivételesen megy át a vevőre, a mi azért nem helyes, mert a helykülönbség melletti vétel a vevő érdekében történik».

Csak mintegy rezervátaképen jegyezzük meg, hogy a *casus nocet d.* (Frank 307., opt. 1311.) felfogásunk szerint nem annyira elv, mint inkább jóízű mondás, mely hol beválik, hol nem. Emlékeztet arra, a mit a *fassio rationabilis*-ről mondtak a régi iuristáink, hogy t. i. az *quandoquidem valet, quandoquidem autem non valet, (aliquando valet, et aliquando retractatur*, Hk. I., 59., 9.). Pl. az egyoldalú, *ad dandum* (v. ö. 4. 7)) *speciès*-obligatióknál, mint láttuk, nem válik be. Nem ellentmondásképen jegyeztük ezt meg, ismételjük. Az iménti idézet, mely csak az adásvevésről szól, nincs ezzel ellentétben.

Különben is, ez itt egészen mellékes. A kérdés azon fordul, hogyan veendő az id. jegyzet körében a *nocet*.

A korábbi idézet szerint a vevő viselte veszélyt azt jelenti, hogy a küldésben kellőképen eljáró eladó nem felelős. A jegyzetből megtudjuk, hogy az a keresk. jog jelen szabályát a *nocet domino* (értve eladóra, mint még tulajdonosra) ellenkezőjének (vagy legalább is véle egybe nem vágónak) tekinti. Igen, csak hogy a köztörvény szerint sincs ez másképen (vagy legalább is az eladóra kevésbé kedvezően). Alig szenvedhetvén kétséget, hogy a köztörvényi eladó sem tartozik kártérítéssel, ha az átküldendő holmi elküldése iránt kellőképen intézkedett.

Látni, hogy kt. 344. 1. bek. és az ált. magánjogunk szabálya között, a mi a *casus nocet*-et illeti, nincs különbség. Már t. i. ha előbbit úgy értjük, miként Nagy F. Van igen, ha 344. 1. bek. «veszélyét» abba tesszük, hogy eladót a dolog későbbi elpusztulása esetében is megilleti a vételár, holott a köztörvény szerint nem illeti (hacsak a «vevő az elküldés időpontjában nem válik tulajdonossá» id. j., v. ö. opt. 429, *Planum tab.* 798. [miről még alább], mikor is a *casus* már a vevőnek mint *dominus*-nak *nocet*). Azonban hiszen épen ez az, a mit Nagy F. e bek.-sel statuálnak, legalább az eddig megösmertek szerint, nem lát.

Sőt tovább mehetünk. Így (Nagy F.-ként) értve kt. 344., 1. bek.-t, egyáltalán bajos a veszély ügyében valami «eltérést» találni, melyet e szakasz szemben a köztörvénytől megállapítana.

Miben látja mégis e jegyzet az eltérést, a melyre való tekintetből a köztörvényt meg is kritizálja, a nélkül, hogy e kritikát kt.-re szintén kiterjesztené?

(c)) Kt. 344. 2. bek. körében Nagy F. álláspontjából kifolyólag a *status iuris* (Hk. Prol. 13. 3.) ez:

Teljesítési hely, tegyük föl, a Szegedről Brassóba küldendő holmira nézve kikötés szerint az utóbbi. Ha a dolgot (mindig csak *species*-ről szólva egyszerűség okából, mint mondtuk) az árvíz még eladónál elviszi, fölszabadul eladó (Nagy F. 150., I. pont). Ha már a szegedi vasutállomásról viszi el, nem szabadul föl, sőt kártérítéssel tartozik. (344., 2. bek.; 1. ezen következés lefejtését az idézetből fentebb). Kártérítéssel, tekintet nélkül, fölvállalta-e az u. n. föltétlen garantiát (miről alább B) még szólni fogunk; egyébaránt v. ö. 9. b) a «kötelem-szegés» szónál és fentebb) vagy sem.

Mi oka lehet a törvénynek, adóst, ki az elkötelezett jószágot, szolgáltatathatás végett, kellő figyelem kifejtése mellett, a teljesítési hely felé szállítja, olyatén felelősséggel megróni (*perpetuatio obligationis* [«kötelezésünket maradónak tette»] *per moram aut culpam*, Frank 334., c) és 327. I.) mikéntha bünbe esnék az által, hogy a portékát utnak indíttatja?

Mégis csak kételyeinknek kell kifejezést adnunk az irányban: hogy a kiegyeztető fonalat ez álláspont s a törvény között helyreállítani lehessen. Sőt azt kell tartanunk, hogy ez exegézis téves világításba helyezi a törvényt. Névszerint az által, hogy a veszélyviselés kérdését æquiparálja azzal (felelősség kérdése), mi attól az obligatio glóbusán igenis távol áll. Hogy veszély-viselésnek jelzi azt, a mi az arra vonatkozó kérdést csak fölveti. Mi több, hogy magát azt a kérdést, mely fölül a törvény e helyütt a «veszély» nevezete alatt disponál, a törvény ez intézkedéséhez adott magyarázattal meg sem érinti.

A «tehát» szócska elől kimaradt egy logikai láncszem. Így kellett volna körülbelül szólani:

«...nem felelős». Ezzel fölmerül a kérdés, vajon mindamellett tartozik-e a vevő a vételárral? A törvény ezt így oldja meg: közönségesen vagyis kt. 344. 2. bek. esetén kívül tartozik, 344. 1. bek.; kt. 344. 2. bek. esetében nem tartozik. Ezt a kérdést szoktuk így kifejezni (l. Windscheid, 389: *Man sagt...*): vevő viseli-e a veszélyt (Franknál még «veszedelem»; ósdilag; azonban, csekély levonással, *praecise*, 307.) vagy eladó? Ezzel a kifejezéssel disponál a törvény is. Előbbi esetben *tehát* viseli, utóbbiban nem.

A kimaradt láncszem e szerint az: hogy az előbbi megoldás (vevő viselte «veszély»), önálló pozitív *novum* a törvényben, nem pedig egyszerű elnevezése («tehát»-ja) annak, a mi a kérdést, mint mondtuk, csak fölveti.

Megengedjük, hogy e magyarázat így kiegészítve sem egészen olyan, minőnek lenni kellene. Ennyivel már tartozunk saját felfogásunknak is. Szerintünk e törvényszakaszt (a *species*-vétel körén belől) lényegben úgy kell megvilágítani, miként fentebb előrebocsátottuk. Megtoldva még némelyekkel. Pl. fölvetve a kérdést, vajjon, a mennyiben a veszély a jelenbeni vagy jövőbeli köztörvény szerint már előbb átmenne (tulajdon-átszállás nélkül) a vevőre, megszorítja-e ezt (v. ö. kt. 1.) kt. 344. vagy sem?

Jó ideig gondolkoztam a fölött, nem-e lehetne valamilyes compromissumot létesíteni saját felfogásom és e tanítás között. Letettem róla. Minél inkább vizsgálva e tanítást, annál kevésbé vagyok képes a helyesség valamely elemeit benne fölfedezni. Megengedem, hogy mint mondtam, kevésbé szövevényes. Sőt, hogy első tekintetre, plausibilisebb. De a törvény föltehető szándéka, s az obligatio alapigazságaival összhangzatos kiépítés lehetősége, im láttuk, szenved alatta. Ezzel megerősítést nyer az a nézet is, melyet fentebb csupán föltételelesen állítottunk föl, hogy a harmadik kiadás a másodiknak szemben álló két tanítása közül (150. I. és II.) a jobbikat ejtette el. Azt, a melyből a második kiadás körében legalább a helyreigazító argumentum, a figyelmes olvasó számára mintegy önkényt kínálkozott. Helyes, és mint továbbbi ellensúly a másik tanítással szemben, hézagpótló volt,

a második kiadásban ez a figyelmeztetés is: «A K. T. a veszély viselése iránt csakis azon esetre intézkedik, ha helykülönbség melletti vételnél az áru a vevőnek már elküldetett (l. alább)». Értve «elküldetett» alatt természetesen az «átadott»-at (kt. 344.).

Okai annak, hogy kt. 344. felfogásában ily könnyen megtévedhetünk, főként kettőben keresendők. Egyik: az *ex empto* kártérítésnek, látszólag a kt. által is támogatott (szertünk téves) felfogása. Másik: a «veszély» szó különböző értelményü használata a törvényben.

Szabad legyen, mindakét összefüggést, mint magukban véve is tanulságosakat, röviden megvilágítani. Előbb azonban a két kérdés (felelősség, veszély) szembesítését kell még pár rövid ponttal kiegészítenünk.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

A vádhatározat kérdéséhez.¹

Első és legsarkalatosabb kérdés az, hogy kötelező vagy fakultatív legyen-e a vádáláshelyező eljárás? Erre röviden válaszolhatok, mert e tekintetben teljesen egyetértek Baumgarten előadó urral. Mindketten hibáztatjuk e fakultatív vagyis az osztrák rendszert, s egyedül helyesnek a kötelező vádhatározat rendszerét fogadjuk el. Az utóbbinak alapja a közérdek, mely e mellett az egyéni érdeket is leginkább biztosítja, a mennyiben személyválogatás nélkül mindenkit megóv attól, hogy kellő ok és alap nélkül a nyilvános főtárgyalás kellemetlenségeinek és veszélyeinek tétessék ki. A fakultatív rendszer a véletlentől, a vádolt személy belátásától, helyzetétől és anyagi képességétől teszi függővé azt, hogy pártatlan bíró tekintsen bele ügyébe, mielőtt az főtárgyalásra kerül.

Helyesen mondja az előadó ur, hogy a fakultatív rendszer mellett nem a vádindítvány alapossága vagy alaptalansága, hanem a vádlott helyzete és állása lesz irányadó a rendkívüli segély igénybevételénél. Legjelentékenyebb szerepet e tekintetben vádlott szegénysége, tudatlansága és vizsgálati fogsága játszanak. A ki vizsgálati fogságba került, az mielőbb ítélő bírāja elé kívánczik, akár bünös, akár ártatlan. Ha bünös, azért, hogy megtudja a reá váró büntetést; ha ártatlan, azért, hogy alkalmat nyiljék ezt bebizonyítani. Minthogy pedig a vádáláshelyezésnek főleg a súlyosabb és bonyolódottabb esetekben van helye, s ugyanez esetekben szokták a vizsgálati fogságot is elrendelni: ebből önként folyik, hogy legtöbb vizsgálati fogság azokban az esetekben fordul elő, a melyekben vádáláshelyező eljárásnak is helye van.

Tudjuk ezt tapasztalatból, de az előadó ur is felemlítette, hogy pl. Ausztriában 1885-ben 100 vádiratra 78 vizsgálati fogság esett. Tehát közel 80%-a a vádlottaknak vizsgálati fogságban van akkor, mikor vele a vádiratot közlik; mint-hogy pedig ezek legnagyobb része nem él kifogással a vádirat ellen, ennél fogva a fakultatív rendszer mellett már ez okból körülbelül 70%-a a vádlottaknak ítélő bírāja elé kerül, a nélkül, hogy előbb pártatlan bíróság betekintett volna a vádiratba. Ehez járulnak a szegények és tudatlanok, úgy, hogy a minimális számra olvad le azok száma, a kik a törvény által nyújtott kedvezményt igénybe veszik.

Meglehet, hogy a fakultatív rendszer hívei épen ezt tartják előnyösnek, mert hiszen a bíróság ekként sok felesleges munkától szabadul. Csakhogy ez nem áll, s ha így volna is, nem irányadó. Nem áll azért, mert köztapasztalás szerint sok ügy nem kerülne a főtárgyalásra, ha a vizsgálat eredményét előbb a vádtanács lelkiismeretesen mérlegelné. Ezzel kétségkívül kevesbednék a munka, mert kevesbednének a sikertelen főtárgyalások. Ha tehát a vádtanács aránylag kevés ügygyel foglalkozik, ez által szükségképp több munka hárul az ítélő bíróságra, és pedig sok meddő munka,

¹ Dr. Illés Károly jogászegyleti előadásából.

sok olyan főtárgyalás, melynek eredménye vagy az eljárás megszüntetése, vagy a vizsgálat kiegészítésének elrendelése.

De legyen ez bármiként, azt semmiként sem fogadhatjuk el irányadónak, hogy valamely rendszer a vádtanács munkakörét kevesbíti. Igenis kevesbíti ezt a fakultatív rendszer is, de épen azok rovására, a kik egy pártatlan bíróság közbeszólására leginkább rászorulnak; az a kevés munka pedig, a mely a vádtanács részére fenmarad, épen azoknak esik javára, a kik azt legkevésbé érdemlik. Mert világos, hogy a törvény kedvezményét különösen azok veszik igénybe, a kik bűnöségük tudatában, ha e mellett szabadlábban védekezhetnek, minél inkább meg akarják akasztani az igazságszolgáltatás rendes menetét.

A fakultatív rendszer tehát nem perjogi garancia, hanem privilegium odiosum, a mely épen azoknak kedvez, a kik legkevésbé érdemlik meg. Ezért nem fogadják el az osztrák rendszert máshol, s ezért tartom én is helyesebbnek a kötelező vádaláshelyező eljárást.

Hogy azonban e rendszer is megfeleljen céljának, s ne váljék üres formalizmussá; ennek több feltétele van. Leglényegesebb az, hogy a vádtanács *kontradiktórius tárgyalás* alapján határozzon a vizsgálat anyaga felett.

Ezzel szemben az előadó ur azt állítja, hogy a kontradiktórius tárgyalás minden pozitív haszon nélkül csak az eljárás mesterséges megakasztását fogja eredményezni. Nem szükséges ez szerinte azért, mert a Németországban s nálunk fenálló eljárás mellett is sikerül terheltet a nem indokolt főtárgyalás veszélyeitől és pozitív bajaitól megmenteni (49. l.). A bíró — ugymond — ismeri a jogot. Tehát bizzuk ezentul is egészen a bíróságra terhelt ügyét; ez majd megóvja érdekeit, a mint eddig megóvta.

De vajon megóvja-e hát a fenálló rendszer terhelt érdekeit a vádhatározat stádiumában? Az előadó ur maga bevallja, hogy nem. Szerinte az ügy e stádiumában több oly tekintet érvényesül, melyek az iratok szorgos áttanulmányozását és különös aggályosság kifejtését fölöslegesnek tekintik fel. Ilyenek egyfelől az a tudat, hogy a kir. ügyészség közérdekből szükségesnek tartja a tárgyalást, másfelől pedig, hogy a vizsgálat különben sem nyújt kifogástalan tájékoztatást és hogy a vádaláshelyezéssel az ügy sorsa még eldöntve nincs (53. l.). Ezért felületes ma a vádaláshelyező eljárás, s innen van az, hogy a bíróság legtöbb esetben komoly kritika nélkül magáévá teszi az ügyész indítványát, s ez által szaporítja a sikertelen főtárgyalásokat.

A mai rendszer tehát az előadó ur szerint is csak üres formalizmus. Hogy mondhatta tehát mégis azt, hogy a fenálló eljárás elég garanciát nyújt terheltnek a szükségtelen főtárgyalások ellen? Ezt azért mondta, mert az általa is elismert felületes oka a kiemelt tekinteteken kívül szerinte főleg az, hogy ma a vádtanácsban más bíró adja elő az ügyet, mint a főtárgyaláson. Egyesítsék a két előadót egy személyben, s a mai rendszer tökéletlenségei azonnal megszűnnek.

Ezt úgy képzeli előadó ur, hogy az ügy referense már a vádhatározat stádiumában figyelembe veszi, hogy minő munkától szabadulhat meg, ha megszüntetik az eljárást, s ez által kikerül a sokkal több dologgal járó főtárgyalást. Ez arra fogja ösztönözni a referenst, hogy munkakímélés szempontjából minél többször megszüntesse az eljárást.

De vajon szabad-e így okoskodni? Szabad-e arra alapítani az ügy sorsát, hogy a bíróság elhatározásában a lehető munkamegtakarítást, az elintézés kényelmesebb módját irányadó szempontul fogadjuk el? Ez, véleményem szerint, perjogi lehetetlenség. Eltekintve tehát attól, hogy a vádhatározatban különben is benrejő preajudicium fokozottabb mértékben állana elő, ha az ügy előadója a vádtanácsban és a főtárgyaláson ugyanaz a bíró volna; már a kiemelt szempont is eléggé tiltakozik az ellen, hogy az előadó ur javaslatát elfogadjuk.

A két előadó egyesítéséről nézetem szerint szó sem lehet. Más módról kell tehát gondoskodni, a mely a mai eljárás kétségtelen hiányán, felületeségén segítsen. Ez a mód pedig alig lehet más, mint a vizsgálat anyagának kontradiktórius megvitatása.

Ez alatt azonban nem azt értem, hogy a vádtanács a terheltet is maga elé idézze, illetőleg állítsa. E tekintetben nem értek egyet az eddigi javaslatokkal, (ide számítva a Csemegi-félét is), mert egyfelől a vizsgálati anyag jogi méltatásához, a mi a vádtanács feladata, nincs szükség a terhelt nyilatkozataira, másfelől pedig a terhelt meghallgatása legtöbb esetben annak kihallgatásává fajulna el. Ez pedig a vádtanácsot a legkényesebb helyzetbe hozhatná akkor, ha a terhelt másként vallana, mint a vizsgálóbíró előtt, vagy ellenkezésbe jönne azzal, a mit a jelen nem levő tanúk vallottak.

A vizsgálati anyagnak ily felzavarása csak megzavarná a vádtanács működését. E tanács feladata nem az, hogy a bizonyítékokat közvetlenül felvegye és ismételje, hanem az, hogy a meglevő vizsgálati anyagot méltassa. Ehez azonban nem a terhelt kihallgatására, hanem a vádlóval és védővel megtartott kontradiktórius tárgyalásra van szüksége. Csak ezzel lehet ellensúlyozni ama tekinteteket, a melyek ma azt idézik elő, hogy a vádaláshelyező eljárás nem egyéb pusztán formalizmusnál.

Hiába mondja az előadó ur, hogy a bíró ismeri a jogot, ha e mellett mégis bevallja, hogy a fenálló rendszer a vizsgálati anyag felületes megítélésére vezet. Ez a tény mindenki kiáltóbban bizonyítja, hogy a bíró jogismerete, a mely egyébként hézagos is lehet, magában véve nem elég biztosítéka a terhelt érdekei megóvásának. Szükséges ehez a védő közreműködése is, és pedig már a per előkészítési stádiumában. Ha ezt a közreműködést a vádaláshelyezés kérdésénél kizárnók, ebből a peranyag egyoldalú megítélése, a vád és védelem közti egyensúly megzavarása következne be.

Gondoskodni kell tehát arról, hogy midőn a bíróság a vád kérdésében határoz, ne csak a vádlót, hanem a védőt is hallgassa meg. Nem áll az, hogy a védő rendszerint az előadótól várja a felvilágosítást, mert köztapasztalat szerint a lelkiismeretes védő rendszerint jobban ismeri a peranyagot, mint az előadó, s mindenkor jobban, mint a bírói tanács többi tagjai.

Ezért azt hiszem, hogy az ügy alapos megbirálásának egyetlen garanciája a kontradiktórius eljárás, melynél a vádlónak és védőnek egyiránt alkalma nyílik a vitás kérdések tisztázására, s a homályban levő pontok földerítésére. Hogy pedig ez mindenkor megtörténjék, e végből a vádhatározat kérdésében kötelezővé kellene tenni a védelmet, s a ki erről maga nem gondoskodik, annak hivatalból kellene védőt kirendelni.

Ily meghatározással értem én azt, hogy a vádhatározat kérdésében a tárgyalás kontradiktórius legyen.

Hátra volna még az a kérdés, hogy *mit mondjon ki a bíróság abban az esetben, ha nem szünteti meg az eljárást, vagy nem rendeli el a vizsgálat kiegészítését*. Itt kétféle lehetőséggel találkozunk. Egyik az, hogy a bíróság magáévá teszi a vádat, s vád alá helyezi a terheltet, a ki ettől kezdve már vádlott gyanánt szerepel. A másik lehetőség pedig az, hogy a bíróság csak helyt ad a vádnak, s kijelöli azt a fórumot, a mely elé az ügy főtárgyalása tartozik. Az előbbi esetben a főtárgyalás alapja a vádhatározat: az utóbbiban a vádindítvány. Az osztrák bünvádi eljárás az utóbbi: a magyar javaslatok az előbbi megoldást fogadták el.

Én e tekintetben az előadó urral tartok, a ki az osztrák megoldáshoz csatlakozott. Teljesen igaza van abban, hogy a formális vádhatározat oly végzés, a mely eredetére nézve bírói, tartalmára nézve vádlói aktus. Ezt részemről azért sem fogadnám el, mert az ily vádhatározat sokkal nagyobb

præjudiciumot alkot, mint a bíróságnak az a kijelentése, hogy tárgyalásra utasítja az ügyet. Ez pedig fontos körülmény annál fogva, mert a vádáláhelyező eljárás, s különösen a kötelező vádhatározat ellen azt szokták felhozni, hogy præjudiciumot állapít meg vádlott terhére, s már előre is elfoglulttá teszi az ítélő bírót.

E kifogás nagyrészt élet vesztí az által, ha a vádtanács nem hoz formális vádhatározatot. E mellett csökkenti a præjudiciumot az is, ha nem maga a terhelt provokálja a vádtanács végzését, hanem hivatalból kell bizonyos ügyeket, mielőtt főtárgyalásra kerülnének, bírói mérlegelés tárgyává tenni. Ez szintén egyik előnye a kötelező vádhatározat rendszerének a fakultatív vádáláhelyezés felett.

Minden szempont, minden körülmény azt bizonyítja tehát, hogy a helyes bünvádi eljárás követelményeinek csak az obligatorius vádáláhelyezés felel meg. Ezt követi Európa csaknem valamennyi törvényhozása, ezt fogadta el a Csemegi-féle javaslat is. Én elvileg, s a kiemelt módosításokkal szintén e rendszerhez csatlakozom; előadásomat pedig ezuttal azokkal a szavakkal végzem be, a melyeket mélyen t. Elnökünk az előadó ur felolvasása alkalmával mondott. A pártatlan bíró közbelépése garantiát nyújt az ártatlanságnak a hatalom jogtalan üldözése ellen. A jogtalan és alaptalan főtárgyalásoktól, azok zaklató és nyugalmat rabló pompájától és esélyeitől oltalmazza e rendszer az alaptalanul üldözötteket. Ez oltalom közegét nem találhatjuk fel a vád képviselőjében; erre a független bíró garantiája szükséges.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az életközösség visszaállítására való kötelezésről.

A *Jogt. Közl.* f. é. 5. számában dr. Kéry Miklós kir. törvényszéki bíró ur a H. J. T. 77. §-ának a) pontja alapján hozandó, életközösség visszaállítására kötelező határozatról értekezvén, azt a tételt állítja fel és támogatja bizonyítékokkal is, hogy *e határozat csak a felek meghallgatása után hozható meg.*

A házassági peres és pert megelőző eljárás törvénnyel szabályozva nem lévén, annak az állításának, hogy az eljárás «szorosán az audiatur et altera pars elvére van fektetve», pozitív alapja nincs; de nem áll az az állítása sem, hogy a kérdéses kötelező határozat a házassági köteléket lényegesen érintené.

Az eljárás törvénnyel szabályozva nem lévén, a gyakorlatban az a nézet fog érvényesülni, mely a házassági jog rendelkezéseivel összhangban áll, a mely a törvénnyel, a bírósági ténykedéssel és a felek érdekeivel megegyez. Dr. Kéry Miklós bíró urnak álláspontja eme érdekekkel ellentétben áll; én tehát ama nézetnek adok kifejezést, hogy *az együttélés visszaállítására kötelező határozat a felek meghallgatása nélkül hozandó meg* és a helyett, hogy az idéztem cikk érveinek pontonként való czáfolatába bocsátkoznám, a felállítottam tételt okolom meg, mert pozitív okaim egyszerűen az ő érveit is lerontják.

1. A házasság törvényes életközösség; ha azt bármelyik fél megszakítja, a vélelem az, hogy a megszakítás szándékosan és jogos ok nélkül történt, mert a megszakítás beigazolt ténye ellentétben áll a házasságon alapuló köteles együttélés vélelmével; elegendő tehát az eme vélelemmel ellenkező tény igazolása, hogy a törvényen alapuló életközösség visszaállítása elrendeltesék; elegendő annál is inkább, mert fel sem tehető, hogy valamely házasság házastársát az életközösség visszaállítására kérné kötelezni, ha az az életközösséget meg nem szakította volna.

2. Ha az életközösség helyreállítását kötelező határozat a felek meghallgatásával, vagy a felek meghallgatása nélkül

hozatik meg, ez a felek egyikére sem lehet egyik esetben sem sérelmes; akkor sem, ha az ellenfelet a bíróság előzőleg meghallgatta, akkor sem, ha előzetes kihallgatását mellőzte. A kérelmezőre nem sérelmes a határozat, mert a bíróság csak azt rendelte el, a mit a folyamodó kért; de a másik félre sem lehet e határozat sérelmes, mert hisz abban a határozatban csak arra van kötelezve, a mire magát már a házasság megkötése alkalmával kötelezte, t. i. az együttélésre.

3. Az együttélésre kötelező határozatnak kizárólag és egyedül az a jogi hatálya, hogy a mennyiben a kötelezett fél a bíróság által kitűzött határidő alatt annak meg nem felel, okot ad házastársának a bontó per megindítására; e jogi hatályt a kötelezett fél bírói meghallgatás nélkül is megszüntetheti; a helyett, hogy a bíróság előtt nyilatkoznék, tesz: helyreállítja az életközösséget és e ténye lerontja a bírósági határozat hatályát; fölösleges tehát az előzetes meghallgatás.

4. Ha az életközösség visszaállítását kérő fél, hivatkozva arra, hogy házastársa a kitűzött határidő alatt vissza nem tért hozzá, ez alapon a bontó pert megindítja, helye lesz:

a) a békéltetésnek;

b) a tárgyalásnak;

c) a bizonyítási eljárásnak és mindezek során a bíró is nyomozza, fenforog-e a szándékos és jogos ok nélkül való elhagyás ténye? erre az előzetes kötelezés absolute semmiféle befolyást nem gyakorol; az a házassági köteléket egyáltalán nem érinti, az elhagyás szándékossága és jogossága mellett vagy ellen præjudiciumot nem képez, mert az előzetes kötelezés csak a bontó per indíthatásának előfeltétele, melynek magára a bontó perre és ebben a házassági kötelék fentartására vagy feloldására semmiféle hatása sem lehet, a min semmit sem változtatna az a körülmény sem, ha a felek ama előzetes kötelezés előtt meg is hallgattattak volna.

5. E kérdésnek kontradiktórius tárgyalása a legkülönbözőbb bírói felfogásokat juttatná itt-ott érvényre, mert sem a szándék, sem a jogos ok positive a törvényben meghatározva nem lévén, egyik bíró ezt, másik amazt tartaná jogos oknak s minthogy ily előzetes kérdéseknek helyt adó eldöntésnél a táblai szabályzat 30. §-ából vont analogia alapján nem lenne felelbezésnek helye, egyszerűen a priori lehetlenné lenne téve az egységes judikatúra kifejlődése.

Ha pedig a bizonyítékok mérlegelésébe már előzetesen is bele mennénk, akkor helyt kellene adni a felelbezésnek is és aztán csinálnánk egy perből kettőt. Egyet az előzetes kérdésnél, másikat a kérdésnek végleges eldöntésénél.

6. A bírói felfogás különbözősége okvetlenül azt vonná maga után, hogy számos esetben elutasíttatnék a fél annak daczára, hogy az elhagyást és a különélést bebizonyította; már pedig ily esetekben az 1881. LIX. tcz. 54. §-a értelmében a megtagadó határozat ellen okvetlenül helye lenne a felfolyamodási jogorvoslatnak, tehát az előzetes kérdés fölött a felsőbíróság is határozna oly esetekben, midőn az alsóbíróság a kérelmet elutasította.

De ha kétségtelen az, hogy az életközösség helyreállítására való kötelezés a kötelezett félre sérelmes nem lehet; ha annak jogi hatályát bármikor megszüntetheti; ha az az indítandó bontó perre és a házassági kötelékre befolyást nem gyakorolhat, ha az a bontó per eldöntésére nézve præjudiciumot semmiféle irányban sem alkothat: akkor az az ellenfél előzetes meghallgatása nélkül is elrendelhető annál is inkább, mert annak, a felek meghallgatása nélküli elrendelését gyakorlati követelmények, az élet igényei és a felek érdekei is indokolják.

Nevezetesen:

a) a meghallgatás nélküli elrendelés megmenti a feleket a bíróság előtti megjelenéstől oly esetekben, midőn meghallgatásuk nélkül sem szenvedhetnek sérelmet;

b) megmenti a bíróságot a jogi hatálylyal különben sem bíró tárgyalástól és bizonyítékfelvételtől és

c) megmenti a felsőbbbírást oly kérdésekben való ítélkezéstől, melyek a kötelék fenállására vagy felbontására befolyást nem gyakorolhatnak.

Egyesül a felek érdeke a bíróság judikaturai érdekével, felment a felesleges peres lépésektől és az ok nélkül való huzavonától, tehát feltétlenül mellőzendő ily esetekben a meghallgatás, melyet a törvény sehol sem rendel.

Tóth Gáspár.

Egy jogeset a szabadalmi jog köréből.

A szabadalmi jognak alapelvei az 1895: XXXVII. tcz. megalkotása előtt kevésbé voltak tisztázva. Az 1852. évi augusztus 15-én kibocsátott császári nyiltparancs az általános szabadalmi jog körébe tartozó jogelveket nem igen fejtegette ki és ebben leli magyarázatát bíróságainknak sokszor helytelen felfogása.

Ritka eset, hogy a szabadalom megsértéséből per keletkezzék, épen azért kuriosum gyanánt közlöm ezen esetet, a mely a szabadalmi és a tulajdonjog összeütközéséből származott.

Az erre vonatkozó ítéletek a következők:

I. A i kir. járásbíró N. N. felperesnek X. Y. ellen titkos szabadalom megsértésétől leendő eltiltás iránti sommás perében következőleg ítelt: Felperes keresetével elutasítottatik.

Indokok: Felperes keresetét arra alapítja, hogy az A. a. csatolt szabadalomlevél szerint cementből készített kasza- és köszörűkövek készítésére 1894. évi február 9-től kizárólagos szabadalmat nyert; ezen kizárólagos jogában azonban alperes megháborította, a mennyiben alperes a szabadalmat képező cement kasza- és köszörűköveket utáncsinálja és el is árusítja. A szabadalom, titkos leírásu lévén, felperes kereseti kérelme arra irányul, hogy alperes a további utánzástól eltiltassék.

Alperes a per során elismerte, hogy 1894. évi január 1-ig cementből kaszaköveket készített és ezeket el is árusította, de védelmére előadja, hogy ehez joga volt, mert az A. alatti szabadalomlevél 1894. évi február 19-től kezdődő elsőbbséggel adta meg a jogot felperesnek, ez időtől fogva pedig alperes kasza- és köszörűköveket nem készített, felperesnek tehát szabadalmi jogát meg nem sértvén, ellenkérelme arra irányul, hogy felperes keresetével elutasíttassék.

A bizonyítási eljárás során igazolva lett, hogy alperes 1894. évi május 23-án 100 darab cementből készült kaszakövet szállított és azután is adott el kaszaköveket, a melyeknek anyaga és előállítási módja a titkos szabadalmi leírással teljesen megegyezik. A tanúk vallomásaival az is igazoltatott, hogy alperes 1893. évi december 24-től kezdve kaszaköveket egyáltalán nem készített.

A jelen perben tehát azon jogkérdés döntendő el, hogy alperes azon ténykedése által, hogy a bár előbb készített kaszaköveket a szabadalmi idő alatt elárusította és azokat még most is raktáron tartja, a felperes kizárólagos szabadalmi jogát megsértette-e?

Az 1878. évi XX. tcz. 16. §-ával hatályban fentartott 1852 augusztus 15-én kelt császári nyiltparancs a 38. §-ban határozza meg a szabadalom bitorlásának eseteit és a szabadalombitorlást csak azon esetekben állapítja meg, ha a tárgy a szabadalmi leírásban előadott mód szerint van utáncsinálva vagy utánozva; úgy de alperes a per során bizonyította, hogy ő már évekkel a szabadalmi levél kelte előtt hasonló anyagból és hasonló módon kaszaköveket készített és hogy a szabadalomlevél kelte óta ilyen kaszaköveket nem készít, természetes tehát, hogy az általa előbb készített kaszaköveket nem a szabadalom tárgyának utánzása vagy

utáncsinálása és hogy alperes ezen kaszaköveket áruba bocsátotta, szabadalombitorlást annál kevésbé követett el, mert a szabadalmi levélben foglalt kizárólagos jogosultság visszaható erővel nem bírván, alperesnek már előbb megszerzett korlátlan tulajdonjogát nem érintheti; miért is felperes keresetével elutasítandó volt.

Ezen ítélet ellen felperes felebbezéssel élvén;

II. A i kir. törvényszék, mint felebbezési bíróság következő ítéletet hozott: a kir. járásbíró ítélete megváltoztatásával, alperes a szabadalom tárgyához hasonló cement kasza- és köszörűkövek további elárusításától eltiltatik, stb.

Indokok: Az elsőbíró által megállapított tényállás elfogadása mellett stb. . . . a mikor tehát alperes az általa gyártott tárgyakat a szabadalom ideje alatt engedély nélkül elárusította, a nyiltparancs 38. §-ának c) pontjába ütköző szabadalomsértést elkövette stb.

Ezen másodbírói ítélet ellen felülvizsgálati kérelem be nem adatván, az jogerős.

Én részemről az elsőbíró ítéletét tartom helyesnek, az ott kifejtett indokok alapján és még azért is, mert a szabadalmi jogosítvány csak új, tehát eddig nem létezett ipari termények védelmét célozza, de a már előbb megszerzett tulajdonjogot nem korlátozza, a tulajdonjogban foglalt jogosultságok között van pedig a jus disponendi és a jus alienandi is. A modern törvényhozás ezen elvet már határozottan kidomborítja, nevezetesen «Das Deutsche Patentgesetz vom 7. April 1891» és a mi 1895: XXXVII. tczikkünk a «találmányi szabadalmakról», — ezen törvényünk a 12. §-ában hasonló esetről a következőleg rendelkezik: «A szabadalom hatálytalan azzal szemben, a ki a találmányt, a melyre másnak szabadalom engedélyeztetett, már azelőtt, mielőtt az utóbbi találmányát bejelentette volna, a magyar korona országai területén szabadalmi oltalom nélkül használta, vagy a felhasználásra szükséges berendezést létesített».

De különben téves a felebbezési bíróságnak az 1852. évi pátenz 38. §. c) pontjára alapított indokolása is, mert ezen szakasz helyes értelmezése szerint is csak az követ el szabadalombitorlást, a ki az utánzott tárgyakat adja el, már pedig a most felhozott esetben utánzott vagy utáncsinált tárgynak eladása fent nem forgott.

Dr. Winckler István
pápai kir. aljárásbíró.

Különfélék.

— **A budapesti kir. táblához** január hóban 2037 ügy érkezett, elintézésre várt 6163, elintéztetett 2475, hátralékban maradt 3688 ügy. — Sommás felülvizsgálati ügy 1895-ben érkezett 245, befejeztetett 210. Felfolyamodás felterjesztetett 42, elintéztetett 39.

— **A lipótújvári járásbíró** a 34385/1895. számú igazságügyminiszteri rendelettel, az 1895. évi november hó 1 napjától telekkönyvi hatósággal fölrüháztatván, m. é. október hó 31-én az elválasztott községekre vonatkozó telek-jegyzőkönyveket és el nem intézett beadványokat a lipótszentmihályi járásbírószék székére rakatta és Ujvárra vitette.

Evvel a miniszteri rendelet — úgy látszik — végrehajtottnak tekintetik.

A telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgált iratok, az egész *okiratygyűjtemény* *Lipótszentmihályson hagyatott*, — a mint látszik és hallatszik, örökre

Hogy a telekkönyvi rendtartás 170. §-a értelmében mindenkinek szabadságában áll a telekkönyvi betéteket, a naplót és az *okiratygyűjteményt* megtekinteni, ki törődnekk evvel most, a millenáris esztendőben? Lipótújvárott, ha valaki ily szabadsággal élni kíván, küldik — Szentmihályra. (Az idegeneknek ezt tudni — hasznos.)

Érdekes, ha valaki az 1895. évi november hó 1-je előtt bekebelezett végrehajtási zálogjog alapján árverést kér.

Lipótújvárott a kérvény beiktattatván, oly elintéztést nyer, hogy a lipótszentmihályi kir. telekkönyvi hatóság az előiratok beküldése végett megkerestetik.

Ezen végzés hetek multán lemásoltatik, expedíálják,

Liptószentmiklóson újból beiktattatik, szabályszerűen elintéztetik, az iratok küldetnek Liptóújvárra, és ismét hetek múltán szülemlik meg az érdemleges elintézés.

Ugy az igazságügyminiszter, mint a táblai elnök urat sokkal jobb civilistának tiszteli az országot, mintsem föltehetnők, hogy ily ügyvitelt nem orvosolnának. *Dr. H. Gy.*

— **Az államgazdasági számtartás rendszere.** Dr. Bochkor Károly egyetemi tanár művének harmadik átdolgozott és bővített kiadása jelent meg. Szerző e művében nem az államszám- és könyvviteltan pusztá ismertetését adja, hanem részletesen foglalkozik az állam szervezetével, tárgyalja közjogi helyzetünket, megismerteti az olvasót az államgazdasággal, bőven fejtegeti a budget előkészítési és törvényhozási processusait, külön-külön tárgyalja az egyes költségvetési czimeket, végül történeti levezetésben megismertet bennünket államháztartásunk multjával és összehasonlítót alapon tárgyalja a különböző európai államok számtartásait.

— **«A magyar közjog tanításáról»** czim alatt dr. Horváth Odön, az eperjesi jogakadémia dékánja s jogi szakoktatásunk kérdéseinek szorgalmas írója, újabban egy művet bocsátott közre, a melyben a magyar közjog tanítására és tanulására vonatkozó nézeteit és javaslatait fejt ki. Javaslatainak a lényege az, hogy kellő gondot kell fordítani e tudomány kereteinek megvonására, hogy megfelelően el kell azt határolni a jog- és alkotmány-történettől, hogy teljes óvatossággal figyelem szenteltessék az általános államjognak s különösen az összehasonlító államjognak, hogy különös figyelem fordittassék az országgyűlési irományok használatára, hogy előadási ideje terjesztessék ki két félében heti 5 órára, hogy a speciál-collégiumok, semináriumok és publicumok tárgyainak megválasztásánál e tudomány kiválóbb kérdéseire különös figyelem fordittassék s hogy azt a második alapvizsgálat tárgyai közül elhagyván: az államvizsgálatok tárgyai közé illeszszük be s ennek megfelelően hallgatását is az államvizsgálatokat közvetlenül megelőző tanidőre szabjuk elő. A munkához még szerzőnek két dolgozata van csatolva jogi oktatásügyünk kérdéséről. Az egyik: «Ujabb miniszteri rendeletek jogi oktatásügyünk terén»; a másik: «A késedelmes jogi alapvizsgálatok» czimen. A diszes kiállítású munka Eperjesen, Kósch Árpád üzletében 50 krért kapható.

— **A kir. ügyész jogköre a nyomozás folyamán.** Vargha Ferencznek a Büntető Jog Tárában megjelent ily czimű értekezése különlenyomatban jelent meg.

— **Sikeres simulatio esete.** Ily czim alatt Dr. Salgó Jakab tébolydai főorvos a *Gyógyászat* cz. orvosi folyóiratban érdekes ismertetést tett közzé, mely most különlenyomatban jelent meg.

— **A magánbiztosítási vállalatokról** szóló jogászegyleti vita, (melyet a mult évben dr. Barna Ignác előadása nyitott meg s melyben dr. Beck Hugó, dr. Nagy Ferencz és Ágoston József szóltak terjedelmesebben a kérdéshez), elhagyta a sajtót s az öt ivnyi füzet pár nap alatt megküldetik a jogászegyleti tagoknak. Megemlítjük itt, hogy a Jogászegylet füzetei a könyvkereskedésekben is kaphatók.

— **A régiebb magyar országgyűlések tárgyalásainak** kiadására vonatkozólag közöltük a 4. számban a képviselőház könyvtári bizottságának jelentését. Erre vonatkozólag egy országgyűlési képviselő beküldte nekünk a jelentésnek képviselőházi tárgyalását kivonatban. Közöljük tájékoztatásul ezt is:

1893 december 15.

Ugron Gábor: Az első részhez hozzájárul. Ahhoz azonban, hogy a képviselőház adja ki, nem járul, mert a képviselőház erre nincs hivatva, mert ezt a munkát azon korszakot ismerő történettudósoknak kell teljesíteni, kritikai kiadás nélkül pedig a kiadás nem elég. A kiadás tudományos testületeknek, nem pedig a törvényhozó testületnek feladata.

Kammerer Ernő előadó: Osztozik azokban, a miket Ugron mondott. De nem is azt javasolja a bizottság, hogy a kiadást reá bizassék, hanem csak a kiadásra való előkészítés.

Horváth Gyula: A kiadásra vonatkozó részt ő sem helyesli. Hozzájárul ahhoz, a mit Ugron mondott, mert ily munkálatnak kiadásra való előkészítésére a képviselőház vagy annak bizottsága nem alkalmas, mert a tulajdonképeni munka épen a kiadás előkészítése. Ha az Akadémia megbízást kap pl. arra, hogy a munka kiadására előkészítse az adatokat, ez azt teszi, hogy előbb vegye azokat kritikai elbírálás alá. Oly határozatot a ház nem hozhat, melynek

végrehajtására sem a ház, sem valamely bizottsága qualificatióval nem bír.

Kammerer Ernő: A kiadásra való előkészítés alatt az értendő, hogy a gyűjtendő anyag megbírálna a bizottságra tartozik.

Elnök a határozatot ily értelemben mondja ki.

— **A Gerichtssal** legújabb füzetében Dr. Gruber Lajos közli a magyar bűnvádi eljárás javaslatából az ártatlanul üldözöttek kártérítéséről szóló rész fordítását.

— **Az árverési hiénákról** ismét sokat irtak és beszéltek közelebb. Pedig a már oly gyakran megírt miseriákon nem segít se bíróság, se rendőrség, se végrehajtó, hanem egyes-egyedül a nyilvános árverési csarnokok intézménye.

— **Brunnenmeister**, a bécsi egyetemen a büntetőjog tanára, a napokban meghalt. Fiatal ember volt s csak néhány évig működött ez egyetemen. Lammasch mellett, ki a másik büntetőjogi tanszék birtokosa, nem igen tudott érvényesülni. Beszélük, hogy utódja a magyar származású Liszt lesz, kinek atyja Bécsben korona-ügyész-ségi helyettes (General-Advokat) volt.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatának kritikája.** Petrazicky kiadta «Die Lehre vom Einkommen» czimű nagy munkájának második kötetét és ebben kifejti a «Civilpolitik» tanait. Tüzetesen szól a polgári törvénykönyv javaslatáról is és véleményét a következőkben foglalja össze: «Der zweite Entwurf ist ein schlechtes Gesetzbuch und anders konnte es auch nicht kommen. Man hat verschiedene vorbereitende Arbeiten sorgfältig ausgeführt und alles mögliche Hilfsmaterial in grossartiger Menge gesammelt, nur hat man nicht dasjenige Material gesammelt und nicht diejenigen Arbeiten ausgeführt, die wirklich nöthig waren. Man hat alles erwogen, nur nicht das wesentliche. Die Arbeit ist von hervorragenden Vertretern der Wissenschaft und der Praxis ausgeführt, aber nicht derjenigen Wissenschaft und Praxis, welche nöthig waren, sondern einer Anderen.» Szemben a multkor közölt Sohm-féle véleménynyel ez a kritika mutatja, hogy Németországban ugyancsak magasra mennek a vitatkozás hullámai a javaslat körül. Kérdés, hogy a megtörtént benyújtás és parlamenti általános megvitatás mennyire fogja a javaslat chance-ait emelni.

— **Német perrendtartási kommentárok.** A Wilnowski-Levy-téle kommentár hetedik, a Struckmann-Koch-féle kommentár hatodik kiadásban jelent meg. Ha a két kommentár külön jellemvonását akarjuk kiemelni: az előbbi az esetek tömegét nyújtja és a Reichstgericht judikaturáját ugyszólván kimerítően regisztrálja; az utóbbi nagyobb áttekintést ad az anyag felett és az irodalmat gondosabban figyelembe veszi s egyszersmind utal az irodalmi forrásokra. Az előbbi munka ára 29 m., az utóbbié 23 m.

— **A Société de Legislation Comparée** a legutóbb megjelent Bulletin-ban kiadta évi jelentését. Ezen, egész Európában legnagyobb jogászegylet még mindig erősödik. Alig van már ország a föld kerekén, a hol levelezői és munkás tagjai ne volnának az egyletnek.

— **Közigazgatási gyakornokok kerestetnek.** Temesvármegye alispánjának 3751/96. sz. a. a budapesti ügyvédi kamarához intézett átirata szerint, Temesvármegye törvényhatóságánál több, 540 frt fizetéssel és 60 frt lakbérrel javadalmazott közigazgatási gyakornoki állás van üresedésben. A pályázni óhajtok kérvényeiket Molnár Viktor Temesvármegye főispánjához nyujtsák be.

A Magyar Jogászgyűlés állandó bizottsága által 1896. évi február 15-én (szombaton) esti 6 órakor (a budapesti ügyvédi kamara helyiségeiben Budapesten, Kerepesi-ut 8. sz. a.) tartandó ülésre a t. bizottsági tagok oly kérelemmel hivatnak meg, hogy tekintettel arra, miszerint a Magyarország ezeréves fennállása évfordulóján tartandó magyar jogászgyűlés már ez okból is kiváló jelentőséggel bír, és így ennek szorgos előkészítése az állandó bizottság minden tagjának közreműködését méltán igényelheti, ezen ülésen annál is inkább teljes számban megjelenni szíveskedjenek, mert napirenden a kitűzendő kérdések végleges megállapítása és az előadók és véleményezők megválasztása, tehát a jogászgyűlés előkészítésének legfontosabb mozzanata áll.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre .. 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre .. 3 .

Tartalom: A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának felirata a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a jogtudományi vizsgák szabályozása tárgyában. — *Törvénykezési Szemle:* A kir. táblák ügyforgalma 1895-ben. Sz. — A cég használatának joga. Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ budapesti ügyvéd. — Az 1893. évi XVIII. tczikk 222. §-ához. Dr. MANDEL EDE kiskőrösi albirótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A tizenegyedik magyar jogászgylés. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának felirata a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a jogtudományi vizsgák szabályozása tárgyában.

Nagyméltóságu Miniszter Ur!

Mult évi május 27-én 27901. sz. a. kelt leiratában Nagyméltóságod az egyetemi tanács utján a jog- és államtudományi kar véleményét kívánja az egységes jogtudományi államvizsga felől. E reformnak a jog- és államtudományi oktatással való szoros összefüggésénél fogva Nagyméltóságod a kar véleményét arra nézve is tudni kívánja, hogy milyen legyen az egész jog- és államtudományi oktatás s milyenek legyenek az ennek tartama alatt leteendő vizsgák.

Nem tagadjuk, hogy véleményünket aggodalmakkal eltelve adjuk elő.

Magának az elénk adott kérdésnek elvi jelentősége és nagy hordereje sem teszik könnyüvé a ránk háruló kötelességet. Ehhez járul, hogy a szóban levő kérdés körül nagy az érdeklődés s lehetetlen minden irányt és törekvést kielégíteni. Ezenfelül a jog- és államtudományi vizsgák rendje már sokszor változott. Reményt abból meritünk, hogy Nagyméltóságod előtt csak oly reform fog pártolásra találni, mely átgondoltságánál fogva a tartósság biztosítékait rejti magában.

Azt gondoljuk, hogy feladatunknak az eddig létesült rendezésekre visszapillantva felelhetünk meg legjobban.

I.

Visszapillantás Nem akarunk az 1848 előtti időkkel behatóan foglalkozni. A régi jog világában minden jogi képesítés az ügyvédi vizsga körül forgott. Jogiskolai vizsgák után ez az egy vizsga a váltóügyvéddel kiegészítve uralkodott a jogi képesítés egész terén. A világi és egyházi jogra (ius utrumque) kiterjedő doktorság egészen a tudományé volt s igen alárendelt szerepet vitt.

Az általános egyetemi reform s ezzel együtt a jogi doktoratus (d. iuris universi) reformja az 1848-at követő idegen uralom idejében létesült. Ugyanakkor hozták be 1854-ben mint külön vizsgát a gyakorlati birói vizsgát (Richteramtsprüfung). Ugyanakkor létesültek a jogi doktoratus mellett, melyre a fősulyt helyezték, az u. n. államvizsgák is. Három ilyen államvizsga volt: jogtörténeti, birói és politikai (rechts-historische, judiciaire, politische Staatsprüfung), melyek közül a legelső a második év végén kellett letenni. A birói államvizsgát már a negyedik év utolsó hat hetében, a politikait pedig csak az egész tanfolyam befejeztével lehetett letenni. A doktoratus mellett az államvizsgáknak is volt minősítő erejük.

A mi az ügyvédséget illeti, az 1852. évi július 24-én kiadott pátens szerint ügyvédi vizsgára csak azt bocsájtották, ki a törvénytudorságot (juridische Doktorswürde) már elnyerte. Erdélyre nézve, hol még akkoriban nem volt egyetem, az 1853. évi október 10-én kiadott pátensben a doktoratust mint az ügyvédség előfeltételét egyelőre nem állapították meg s erre nézve később teendő intézkedésre utaltak.

Ilyen volt eleinte a jogi vizsgák rendszere, mit kevés próbálkozás előzött meg.

A javítás annak következtében vált volt szükségessé, hogy a teljesen kötött tanítási rendszerből 1850-ben egyszerre a teljes tanszabadság rendszerére mentek volt át. 1855-ben történt, hogy kötelező tárgyakkal kapcsolatban a jogtörténi államvizsgát mint kötelező vizsgát a négyéves tanfolyam közepére helyezték. Így vélték annak elejét venni, hogy az egyetemre felkerülő jogtanuló ifjúság a neki nyújtott szabadsággal akár egész tanulmányi ideje alatt visszaélhessen.

Az ekként megteremtett rendszer Ausztriában az 1893. évig változatlanul állott fen, a mikor az április 20-iki törvényben olyképen módosították, hogy közhivatali alkalmazásra csak az államvizsgát ruházták fel minősítő erővel. Az érintetlenül maradt, hogy az ügyvédi vizsgára az elméleti előképzést csak a doktoratus nyújtja.

Mi sem szakítottunk a rendszerrel. Egészében véve megfelelt az egyetemről intézkedő 1848. évi XIX. tcz. szellemének, a mely a tanítási szabadság elvét vallja. A magyar törvények visszaállításakor 1861-ben egyidőre a gyakorlati birói vizsgát helyeztük hatályon kívül s egyidőre azt is, hogy ügyvéddé csak jogtudományi doktor lehet. Az 1869. évi IV. tcz. a birói képesítésre nézve az ügyvédi képesítést szabta elő.

Az átvett rendszertől nagyobb eltérés 1874-ben ment véghez, midőn az u. n. alapvizsgák szabattak elő, minek következtében a jogtörténeti államvizsga elesett s helyébe az első év végén leteendő első és a második év végén leteendő második alapvizsga lépett. E reformmal kapcsolatban a birói államvizsga helyébe a jogtudományi államvizsgát és a politikai államvizsga helyébe az államtudományi államvizsgát tették, mely alkalommal a joghallgató tetszésére bízta, hogy az egyiknek vagy másiknak avagy mindkettőnek kívánja magát alávetni.

Sokkal fontosabb, hogy az 1874. évi XXXIV. tcz. az ügyvédségre nézve a doktoratust újra előfeltételül szabta s hogy az 1874. évi XXIV. tcz. a gyakorlati birói vizsgát újra behozta a nélkül, hogy az 1869. évi IV. tcz. abbéli intézkedését megszüntette volna, hogy az ügyvédi képesítés a birói szolgálatra is minősít.

Az 1875. évi január 5-én kelt legfelsőbb elhatározással külön jogtudományi (d. iuris universi) és külön államtudományi (d. politicae) doktoratust szerveztek, csak hogy olyképen, hogy a leendő jogtudományi doktortól az államtudományi államvizsga, a leendő államtudományi doktortól a jogtudományi államvizsga korábbi letételét kívánták meg. Ily helyzetben a két államvizsga egyikét vagy másikat legkésőbb a negyedik tanév kezdetén okvetlenül le kellett tenni.

Ily állapotban találta a köztisztviselők minősítéséről

szóló 1883. évi I. tcz. a vizsga-rendszert, a mely 23. §-ában a vizsgákat külön gyakorlati közigazgatási vizsgával egészítette ki s ezen az alapon 24. §-ában meghagyta a miniszteriumnak, hogy a törvény életbeléptétől számított egy év alatt a szóban levő vizsga tárgyait, a vizsgáló bizottságok összeállítását rendeleti uton állapítsa meg.

Ezt a törvényt követőleg az 1883. évi augusztus 20. áról kelt legfelsőbb elhatározással az alapvizsgák és a szigorlatok újra szabályoztatván, ez utóbbiakra vonatkozólag megszűnt az előbb említett megszorítás, mely szerint a leendő jogi doktornak előbb az államtudományi, a leendő államtudományi doktornak a jogtudományi államvizsgát kellett letenni. E megszorítás elestével most már az államvizsgák épen úgy mint a doktori szigorlatok csak a jog- és államtudományi tanfolyam teljes befejeztével tehetők le.

Az államvizsgák és a doktoratus közötti összefüggés megszüntetésének némi ellensúlyát az nyújtja, hogy a jog- és államtudományi előadásokat a kar hallgatói egyaránt tartoznak látogatni, az alapvizsgák tárgyai nem csupán jogtudományi tárgyak s bizonyos tárgyak mindkét fajta szigorlat közös tárgyai. Már a kétféle államvizsga tárgyai között, melyek nem együttvéve kötelezők, nincs számottevő összefüggés.

Utóbb az egyes szigorlatokra vonatkozó sorrend elejtésével még az a könnyítés se maradt el, hogy szigorlatokat tetszés szerinti rendben lehessen tenni.

A jog- és államtudományi karon teendő vizsgák tárgyait a következő felsorolás tünteti fel. Első alapvizsga: római jog (institúciók) és jogtörténet. Második alapvizsga: jogbölcselet, közjog, közigazgatás- és pénzügytan. Jogtudományi államvizsga: magyar magánjog kapcsolatban az osztrák polgári törvénykönyvvel, büntető jog és eljárás, polgári törvénykezés és közigazgatási jog. Államtudományi államvizsga: politika, közigazgatási és pénzügyi jog, egyházi jog és statisztika. Jogtudományi szigorlat: római jog a pandektákkal, egyházi jog, jogbölcselet a nemzetközi joggal, közjog, közigazgatási és pénzügyi jog, politika, büntető jog és eljárás, magyar magánjog, osztrák polgári jog, polgári törvénykezés, kereskedelmi és váltójog. Államtudományi szigorlat: jogbölcselet a nemzetközi joggal, egyházi jog, közjog, politika, közigazgatás- és pénzügytan, statisztika, közigazgatási és pénzügyi jog.

Arról is meg kell emlékeznünk, hogy a gyakorlati bírói vizsgát az 1891. évi XVII. tcz. továbbra is fentartotta. A közjegyzői képesítésre nézve az 1874. évi XXXV. tcz. szerint egészen az ügyvédi, illetőleg bírói képesítés irányadó.

II.

Reform-
kísérletek

A mi az utóbbi idők reformtörekvéseit illeti, ki kell emelnünk, hogy a bírói és ügyészi szervezet módosítása tárgyában a képviselőház elé az 1891. XVII. tcz. megalkotása tárgyában ugyanazon évi február 20-án terjesztett törvényjavaslat 19. §-a a következőt tartalmazta volt:

«A gyakorlati bírói vizsgára bocsátásnak az 1874. évi XXIV. tcz. 3. §-ában meghatározott kellékein felül a jelöltnek ki kell mutatni, hogy valamely belföldi egyetemen elnyerte a jogtudorságot.»

Az 1891. évi december 9-ére a vizsgarendszer reformja tárgyában gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter részéről egybehívott értekezlet, mely a karnak véleményezése okából hivatalosan leküldött pontozatokat létesítette, nem nézte rokonszenvvel az egyetemen folyó jog- és államtudományi képzést. Ekkor a figyelem inkább a jogakadémiák felé fordult, melyek annak következtében, hogy a doktoratus az ügyvédség előfeltétele lett, hallgatóságban tagadhatatlanul veszítettek, habár hallgatóikat épen úgy kell a szigorlatokra bocsájtani, mint az egyetemi hallgatókat.

Az értekezlet tehát a doktoratus intézményét mellőzte,

melyre vonatkozólag az idézett törvényjavaslat megokolása a következőket mondta volt:

«Az sem szenved kétséget, hogy mivel az ügyvédi vizsgának kötelező előfeltételét képezi a jogtudorság, a dolog természetéhez képest alább szállt annak színvonala, mintha a jogtudorság a kiválóbb tehetségek számára fentartva, a legmagasabb tudományos készség mértékeül alkalmaztatnék. Az sem szenved kétséget, hogy ha a jogtudorságot eredeti rendeltetésének vissza akarjuk adni, úgy azt a majdan szervezendő egységes gyakorlati jogvizsgának kötelező előfeltételül nem szabad tenni.

De az is bizonyos, hogy szigorú elméleti államvizsgának kell akkor a mai jogtudori vizsgát helyettesíteni, mert az elméleti kiképzésnek azt a fokát, a melyet a mai jogtudorság képvisel, nélkülözünk nem lehet. E fokról alább szállani hiba volna.

Addig tehát, a míg a mai jogtudorság az ennek színvonalán álló államvizsgákkal nem helyettesíthető és a míg a jogtudorság annál fogva, mert az ügyvédi vizsgának kötelező előfeltétele, nem egyéb, mint az elméleti képesítettség ama mértékének biztosítása, a mely mértéknél kevesebbet a leendő ügyvédtől vagy bírótól kívánni nem szabad: ennél fogva a jelen körülmények között a leghelyesebb az, ha a jogtudorság a gyakorlati bírói vizsgának is kötelező előfeltételül mondatik ki.»

Ilyen volt még nem régiben a vizsgálati reformok terve.

A főszólyt úgy látszik az egységes gyakorlati jogvizsgára fektették s ezzel összekapcsoltan gondoltak csak az elméleti államvizsgák reformjára. És épen azért, mert mindezeket a törvényjavaslat nem egyhamar vélte megvalósíthatóknak, tartalmazta azt, hogy a doktoratus még a gyakorlati bírói vizsgának is előfeltétele legyen.

A törvényjavaslatból tudvalevőleg úgy lett törvény, hogy a doktoratus mellett a jogtudományi államvizsga útján való elméleti előkészülést továbbra is fentartották.

A törvényjavaslat felfogásával ellentétesen az 1891. évi értekezlet érkezettnek látta az időt arra, hogy egységes s kizárólag minősítő elméleti államvizsgát létesítsünk. A külön ügyvédi és a külön gyakorlati bírói vizsga elejtése már nem foglalkoztatta, habár azok elejtésével könnyebb egységes gyakorlati jogvizsgának, mintsem a mai elméleti vizsgarendszer elejtésével egységes elméleti államvizsgának szervezése. Míg gyakorlati vizsgákon a mindenkor érvényben álló gyakorlat a fő, addig az elméleti vizsgákon az elméleti képzettségnek oly mérve kell hogy kerestessék, mely jövőbeli igényekkel is el tudjon számolni. Régebben is volt az ügyvédi vizsgák képében egységes gyakorlati jogvizsga. A doktoratus kötelező kiterjesztésének gondolatát is elejtették.

Az egységes és kizárólag minősítő államvizsga jogtudományi és államtudományi részből állna s nem működne tanári vezetés alatt.

Reformtörekvéseink valójában nagy ingadozásokat tüntetnek fel.

III.

Meglevő államvizsgáink legjobban mutatják, hogy az ujabban követett irány mennyire eltér a korábbiaktól. A kar állás- pontja veszített.

Az államvizsgák behozataluk idejétől kezdve az 1874. évig külső vezetés alatt állottak s a bizottságok külső tagokban bővelkedtek. A tapasztalat különösen a nagyobb szakok keretében azt tüntette fel, hogy nehéz a tanári körökön kívül megfelelő tagokat nyerni.

Ez az észlelet okozta, hogy az államvizsgákat a felső jogi iskolákkal szervezettebb összeköttetésbe hozzák s azok vezetését tanári erőkre bizzák. Így is csak úgy lehetett boldogulni, hogy a jogtörténeti államvizsgát megszüntették. A helyébe lépett I. alapvizsga, valamint II. alapvizsga tagjai tudvalevőleg csak tanárok.

Az 1874. évi reform dacára a tapasztalat azt mutatja, hogy a tanári és nem-tanári elem együttműködése nem eléggé összehangzott, különösen az államtudományi államvizsga keretében. Arról, hogy a fiatal ember kikérdezésének módja nagy gyakorlottságot feltételez, részletesen nem is szólunk.

Bátran mondhatjuk, hogy az államvizsgák jelen állapotjukban is csak azért tarthatják fenn magukat, mert az ifjúság zöme mégis csak az ügyvédség előfeltételét képező doktori szigorlatokat hajlandó választani.

Az, hogy az államvizsgák a maguk igaz mivoltukban mennyit képesek nyújtani, csak akkor tárulna fel, ha a doktoratus megszűnnék az ügyvédség előfeltétele lenni. Pedig nemcsak erről van szó, hanem arról is, hogy az minősítő erejét egészen veszítse.

Ha tehát csak államvizsga minősítene, mi az eddigi tapasztalatok után indulva alig adhatnánk más tanácsot, mint azt, hogy az államvizsgák külső tagok részvétele nélkül egészen a tanári testületek körébe vonassanak.

De ezt a tanácsot sem adhatnók feltétlenül. Bizonyos elővigyázat mégis csak helyén volna. Az 1891. évi XVII. tcz. sem akarta — habár csak gyakorlati vizsgáról volt szó — azt, hogy minden királyi ítélő tábla előtt lehessen gyakorlati bírói vizsgát tenni. Ezt — habár a budapesti kir. ítélő tábla decentralizációja sok jó erőt juttatott a vidéknek — egyenesen elkerülték. Még azt se akarták megengedni, hogy — mint előbb — Budapesten kívül legalább még más helyen (azelőtt Marosvásárhelyen) is lehessen vizsgázni.

Ha nem is ennyire össze-pontosítolag, mindenesetre ilyenképen kellene a mégis csak elméleti jellegű államvizsgára vonatkozólag eljárni. Ez csak egyetemen — eddigelé Budapesten és Kolozsvárott — volna lehető, a mint a közép-tanodai tanári vizsgák is csak e helyeken tehetők le. A tehnikus vizsgái tudvalevőleg egyenesen csak a fővárosra szorítkoznak, hol azokat a m. kir. József-műegyetemen kell letenni.

Az egyetemi élet fejlődésével természetesen még majd más egyetemi székhelyeken is lehetne államvizsgát tenni. Az érvényesülő centralizáció annál könnyebben el volna viselhető, mert az nem vonatkoznék mint tanárjelölteknek és tehnikusoknak a tanfolyamokra, hanem csak a vizsgázásra.

Csak hogy a reformmal tulajdonképpen nem éretnék el egyéb, mint az, hogy a mi eddig a doktoratus címén történik, államvizsga nevezete alatt történnék — doktori gradus nélkül.

Látni való, hogy az egész kérdésnek lényegében véve mégis csak a doktoratus marad a sulypontja, amit akarva sem tudnánk véleményünkben mellőzni. Jobb tehát, ha a mai vegyes rendszer mellett maradunk, melynek keretében az államvizsgákon külső tagok mégis csak működhetnek. Az, hogy az államvizsgán felül még a doktoratus is kívántassék, a vizsgáztatásnak egyenesen telfejlesztése volna.

Véleményünknek azzal az eshetőséggel is számot kell vetni, hogy államvizsga nemcsak egyetemi székhelyeken fog szerveztetni.

Az államvizsga intézményének ez a decentralizációja egy okkal több volna arra nézve, hogy az államvizsga tagjai csupán tanárokból kerüljenek ki.

Azt már említettük, hogy külső erőket a vidéken még nehezebb kapni, mint egyetemi székhelyeken. Ennek megfelelőleg a külső tagok nagyobb mérvű igénybevétele a vidéken még több nehézséggel járna. A vidéki jogi tanintézetek tanárai önmaguk bizonyára jobban meg tudnának felelni az elméleti vizsgáztatás követelményeinek. Ők is elméleti foglalkozást üznek.

Valójában nem kívánatos, hogy akkor, midőn a doktoratus megszűnését elejtetik, az egységes és kizárólag minősítő

államvizsga úgy szerveztessék, hogy a tanári elemnek külsőleg csak másodrendű szerep jusson. Ez a mi viszonyaink között nemcsak a tanári állás lefokozását, de a jelöltek számára minden tudományos törekvés ellensúlyozását jelentené.

Arról, hogy ne legyen különálló jogtudományi és különálló államtudományi államvizsga, hanem ezek az 1883. évi I. törvénycikk megfelelő módosítása kapcsán egységesítve legyenek, úgy a közigazgatási mint a jogi pálya szempontjából csak helyeslőleg nyilatkozhatunk. Mi is azt tartjuk, hogy a jog- és államtudományi tárgyak között szoros az összefüggés. Valamint közigazgatási téren bajos megfelelő jogi előkészültség nélkül valódi sikerrel működni, úgy a jogász sem nélkülözheti az államtudományi látkört, mi nélkül a jogtudományi műveltség termékenyítő erejét könnyen veszítheti. A mai rendszer legfőbb hibája, hogy az államtudományi vizsga révén a közigazgatási pályára lépők a hazai magán- és büntető-jog igazolt ismerete nélkül kezdenek meg hivatásos pályafutásukat. Valójában kár volt azt összefüggést, mely a képzés két ága között fennállott, megszüntetni.

IV.

Ha már arra kellene számítanunk, hogy minden felszólalásunk hiába való a doktoratus minősítő ereje ellen irányuló áramlattal szemben, nehogy az ifjúságot idegen kezekre legyünk kénytelenek adni, igen népszerű irányt követhetnénk.

Csak azt kellene kérnünk, hogy karunkon az egészen kötött tanulási rendszert óhajtjuk keresztülvinni a maga évi vizsgáival, mit annyival könnyebben tehetnénk, mert alapvizsgák már is vannak. Csak azt kellene kérnünk, hogy a vizsgák a nyolcz, illetőleg hét féléven belől szaporíttassanak.

Igy az ifjúság mégis szükségképpen előbb a mi vizsgáinkon tartoznék helyt állani.

Csak hogy ennek messze ható következményei lennének. Olyan rendszer keretében, mely vizsgákkal van tele, az előadásokat egészen a vizsgák igényeihez kell szabni. Ehhez kellene alkalmazkodni még a tanár irodalmi működésének is, ha ugyan maradna ideje az ilyen működésre. Ezenfelül a tanári létszám jelentékeny szaporítása is szükségessé válnék.

Ilyen nagy átalakulás tudvalevőleg a jogi oktatás egyetemi rendszerének elejtésével járna s a szakiskolák rendszerére való áttérést jelentené, minek következtében a jog- és államtudományi oktatás jóformán csak a gyakorlati élet tekinteteinek rendeltetnék alá.

Azok a szakok szükségképpen sokat veszítenének, melyek nem állanak a gyakorlati élettel közvetlen összefüggésben.

Pedig az igazi szakképzésnek olyan tantárgyakkal is el kell számolni, melyek nem ugynevezett kenyérkereső tárgyak. Az általános műveltség emelését is számba kell venni. A gyakorlati szakmákra való kiképzést az élet még tökéletesítheti, de alig pótolhatja azt, mit az elméleti képzés mulasztott el.

Mi tehát abban sohase tudnánk megnyugodni, ha az elméleti képzés, mit az egyetemi oktatás biztosít legjobban, tért veszítene. Sokkal nagyobb véleménynyel vagyunk a szakképzés igazi kívánalmait felől, sem hogy azt igazi tudományos képzés nélkül valójában megadhatónak találjuk.

Az egyetemi tanulásnak vizsgák közé való teljes beemelése a jog- és államtudományi pálya előznlésének káros jelenségét sem apasztaná, sőt növelné. Kétségtelen ugyanis, hogy míg a kötött rendszer a gyengéket jobban biztosítja, addig a szabadabb rendszert inkább csak azok bírják el, kik kellő előkészültséggel bírnak. Ugy véljük, hogy inkább ezeknek legyen módjuk magokat képezni, sem hogy ezek hátrányára a gyengébbek kössék le a tanerőket.

Attól, hogy az egyetemi tanfolyamon belől a vizsgák tovább fejlesztesse, annyival inkább óvakodni kell, mert volt idő, midőn az államvizsgák közül az egyiket legkésőbb

a negyedik év megkezdésekor kellett letenni s ezt is feladni voltunk kénytelenek. Pedig akkor, midőn ezt meg kellett tennünk, a jog- és államtudományi tanfolyam a katonáskodás miatt még nem volt egy félévvel megrövidítve s így mindenkire nézve a teljes négyéves tanfolyam kötelező volt. Magát az egyetemi jellegű jog- és államtudományi képzést még se kellene feláldozni. Azt se feledjük, hogy jogakadémiaiunk is vannak, hol a tanítás nagyobb ellenőrzés mellett folyik és folyhat is.

Már az idegen uralom előszabta a második év végére az ugynevezett jogtörténeti államvizsgát. Az alapvizsgálatok behozatalával még tovább mentünk. Immár úgy az első, mint a második év végére kötelező vizsgák esnek. Vizsgázástól mentes csak a harmadik és negyedik év (katonáknál ennek csak első fele) marad. Ennél tovább menni az egyetemi oktatás színvonalának lesüllyesztése nélkül alig lehet. A teljesen kötött tanulási rendszer azt is akadályozná, hogy ifjaink az egyetemi tanfolyam tartama alatt legalább egy évet tölthessenek külföldi egyetemen, minek egyes esetekben tagadhatatlanul meg lehetnek a maga hasznai.

Olyan tervet legkevésbé tudnánk helyeselni, mely az államvizsgának a tanfolyamba bevonása daczára az egyes államvizsgákon külső tagok részvételét is óhajtáná. Ilyen szervezésnek megfelelő állapot a még tanfolyamot sem végzett vizsgázóra igen zavarólag hatna. Legtöbbszörre egészen más irányban kérdeztetnék, mint a minő irányban készült, mi a tanításhoz szükséges fegyverekre is visszahatással lehetne. Igaz, hogy ugyanazon szakmabeli tanárok kérdezési módja között is lehet különbség, csak hogy náluk a gondolatok bizonyos mérvig közösségénél fogva még sem lehet olyan nagy az eltérés, mint a minő nagygyá az eltérés a tanári és nem-tanári elem között válhatik.

V.

Az előadottakból láthatja Nagyméltóságod **Javaslataink** hogy mi az államvizsgák reformja elől nem zárkózunk el. A mai államvizsgák egységessé tételét mi is óhajtjuk. Csak a reform mérve az, mi bennünk aggodalmat kelt.

Javaslataink a következők:

1. Mindenekelőtt a jogtudományi doktoratust mint az ügyvédség előfeltételét (1874. évi XXXIV. tcz. 5. §.) érintetlenül kellene hagyni.

Tudtunkkal a doktoratus mint előfeltétel nagyban emelte az ügyvédség színvonalát. Annak a segélyével lehetett csak az ügyvédi vizsgát abból a helyzetéből kiemelni, melybe a hatvanas években és a hetvenes évek elején jutott. Féltő, hogy az ügyvédségre nézve újra azok az idők köszöntenek be, melyek annak következtében állottak elő, hogy a doktoratus megszűnt az ügyvédség előfeltétele lenni. Pedig a régibb állapotnak utóhatásai még most sem szűntek meg teljesen. Arról, hogy a doktoratust az ügyvédségre nézve, ennek nagy sérelme nélkül úgy sem lehetne feladni, legilletékesebben az ügyvédi kamarák nyilatkozhatnak. Az a kísérlet, hogy a doktoratus ne legyen többé az ügyvédi oklevél megszerzésének előfeltétele, Ausztriában is megheiusult. Az államvizsgákat szabályozó 1893. évi osztrák-birodalmi törvény tervezete hiában akarta a doktoratus mellőzését. Már az 1892. évi osztrák ügyvéd-gyűlés egyhangulag tiltakozott s az urakháza belátva az ügyvédség szellemi és anyagi érdekeit, a tervezet illető intézkedését elejtette s ennek megfelelőleg létesült a törvény.

2. Az egységes államvizsga mellett a doktoratusnak továbbá meg kellene abbeli erejét is tartani, hogy a közhivatali alkalmazásra úgy minősít, mint az elméleti államvizsga. Még inkább kívánatos ez abban az esetben, ha az államvizsga külső vezetés alá kerülne. Megvalljuk, hogy fejletlenebb viszonyainknál fogva (III.) még annyit sem

tehetnénk mint Ausztria, hol ujabban (az idézett 1893. évi birodalmi törvényben) közhivatali alkalmazásra az államvizsga kizárólagos minősítő erejét állapították meg.

3. Az államvizsgai tárgyakra nézve az 1891. évi értekezleten megállapítottak ellen nem tehetünk lényegbe vágó kifogásokat. A magunk részéről azonban kijelentjük, hogy továbbra is kötelességünknek fogjuk tartani, hogy szigorlataink ne csak annyit nyujsanak, mint az államvizsga intézménye. Ha ennek következtében nem is tudnók jelöltjeinket a gyakorlatra úgy előkészíteni, mint akkor, ha egészen az 1891. évi értekezlet megállapodásaihoz szabnók magunkat, bátran számíthatunk arra, hogy elméleti vizsgák után gyakorlati vizsgák is következnek. Mindenesetre kevésbé kockáztatott a nagyobb elméleti képzésnek több helyet juttatva a gyakorlati vizsgákra is számítani, mint gyakorlati vizsgai szempontok bevonásával az elméleti képzettséget rövidíteni meg. Csak az egyházi jogot kellene az államvizsgai tárgyak közül kihagyni.

4. Írásbeli dolgozatokat nem kellene kívánni. Ezek csak gyakorlati vizsgáknak képezzék alkotó részét, a mint is bírói és ügyvédi vizsgákon jó szolgálatot tehetnek arra nézve, hogy a jelöltek fogalmazási készsége az irodai szakban kiderüljön. Ily próbát az elméleti készség okából nem szükséges előszabni. Hogy a doktoratussal kapcsolatban írásbeli értekezések kívántatnak, a tudományos irodalomban való jártasság kimutatása teszi szükségessé s így egészen külön tekintet alá esik.

5. Az alapvizsgákat, melyek a jogtörténeti államvizsga helyébe léptek, azzal a változtatással kellene fentartani, hogy a második alapvizsga tárgyai közül a jogbölcsezet helyett az egyházi jog kérdeztessék. E szakma, anyajogi jelentőségéről nem is szólva, még ma is általános érvényű jog, melyet az egyes államok törvényhozásai az egyház saját jogéletere nézve nem helyeztek hatályon kívül. A római jog már az első alapvizsga tárgya s fölösleges volna azt abban az alakjában, melylyel a német birodalom némely országában mint kötelező jog (pandekták) bír, a második alapvizsga tárgyává tenni. Nem kívánatos, hogy a tételes római jog tanulmánya (pandekták) a nálunk tételes magánjogok (magyar és osztrák magánjog) tanulmányát háttérbe szorítsa. Már az, hogy nálunk kétféle tételes magánjogot kell tanulni, számot tevő. Ehhez járul, hogy magában a német birodalomban is meg vannak a római jognak mint kötelező jognak a napjai számlálva s nemsokára a német-birodalmi polgári törvénykönyv fog a pandekták helyébe lépni, minek következtében a római jog tanítási módja is mindenesetre változni fog.

Egyéb változtatást vizsgáinkon nem kellene tenni, melyek közül az államvizsgát annál kevésbé kérjük az alapvizsgák folytatásaként a négy, illetőleg negyedféléves tanfolyamba bevonni, mert súlyt helyezünk arra, hogy már csak akkor kerüljön a sor államvizsgára, midőn az egyes tárgyakat a többi tárgyakkal való összefüggésök szerint lehet vizsga tárgyává tenni. Igaz, hogy a jelöltek az egyetemi életen kívül állva vizsgáznának, de úgy találjuk, hogy a gyakorlatnak abból csak haszna lehet, ha az illetők érettebb észszel vizsgáznak s legalább a tanulás az egyetemi élet után nem szakad meg oly hirtelen. Nem akarnók a tanulás és gyakorlat éveit egymástól élesen elhatárolni.

6. Az egységes államvizsga szigorú vizsga legyen. A kivételre nézve azonban aggodalmaink vannak. A jó szándék tagadhatatlanul nem hiányzik, csak hogy az eddigi tapasztalatok nem biztatók.

A jogi vizsgák szigorát nálunk nem egyszer hangoztatták. Annak idején arra törvénybeli rendelkezés (1840. évi XV. tcz. II. r. 219. §.) volt, hogy a külön fennállott váltóügyvédi vizsgát szigorun kell kezelni, mire a törvény szerzője Wildner Ignác a régi váltótörvényhez irt kommentárjában megjegyzei,

vajha a törvény kívánta szigor teljeseodnék. Ugy látszik aggodalmi voltak s úgy tudjuk, hogy a váltóügyvédi vizsgákkal tett tapasztalatok neki adtak igazat.

Habár a viszonyok nálunk változtak, 1861-ben a szigor helyett újra a lanyhaság köszöntött be. Bátran állíthatjuk, hogy ugyszólván csak az egyetemi vizsgák képviselték a szigorot. Maga az ügyvédi vizsga is erejét veszítette s elannyira, hogy az ügyvédi vizsgára bocsátás feltételeit akarva nem akarva is meg kellett nehezíteni s ezt kellő módon az egyetemi intézmény segítségével, a doktoratus előszabásával lehetett csak elérni. Az ügyvédi vizsgáló bizottság kebelében egyesek legutóbb is a szigorubb eljárást voltak kénytelenek hangoztatni.

Ezzel ellentétben a gyakorlati birói vizsga ép az utóbbi időben, újjászervezése vagyis teljes centralizálása óta szigorubb.

Valójában, ha elgondoljuk, hogy az egységes államvizsga intézményének vidéki elágazásai is lennének, nem tekinthetünk egész biztatólag a jövőbe. Mindenesetre oly vezető férfiakra lenne az egyes helyeken szükség, kik kellő szellemi látkörből az intézményt erkölcsi bátorsággal tudják kezelni. E célra az államnak anyagi áldozatoktól sem szabad visszariadni.

7. A tanulmányi renden legkevesbé kellene változtatni. A mit már most meg kellene tenni, az a négyéves tanfolyamnak, mit a katonai szolgálat miatt az önkéntesekre nézve az 1889. évi május 19-én kelt közoktatásügyi miniszteri rendelet egy félévvel megrövidített, a maga teljességében visszaállítása volna. Ez a miatt válnék kívánatosná, hogy jog- és államtudományokból egyaránt kellene vizsgáznunk s erre előkészítőül a negyedféléves tanfolyam alig elégséges. Ausztriában, hol a katonai önkéntességre nézve ugyanolyan törvény van, mint nálunk, a négyéves tanfolyamot semmiben sem csonkították meg.

A tanulmányi rend olyatén változtatásától, mely a mai rendszert lényegesen érintené, óvakodni kellene. Ilyen rendszerváltoztatás idejét még nem látjuk elérkezettnek. Annak idején is elővigyázóknak kell lennünk. De előre is mondhatjuk, hogy a jog- és államtudományi oktatás bajai nem egykönnyen lesznek elenyészthetők. Ezek a bajok, kezdve a házi tüzhely körében folyó nevelésen, a legkülönfélébb forrásból erednek. Maga a középiskolai képzés sem eléggé jól előkészítő. Gimnáziumaink, mint nemzeti iskolák nagy haladást tanúsítanak s e haladást tüntetik fel a reál tárgyak terén is. Már a klasszikus műveltségre (humaniora) támaszkodó képzés nem egy tekintetben rövidül meg, mi a leendő joghallgató előképzésére sincs a legjobb hatással. Hogy a szóban levő képzést, mily kevésbé becsüljük, mi sem mutatja jobban mint az, hogy reáliskolai érettségi bizonyítványt bármikor át lehet a latin nyelvből teendő pótló érettségi vizsga segítségével egyetemi tanfolyamokra képesítő érettségi bizonyítvánnyá alakítani. És ez a pótlás a lehető legrövidebb idő alatt is eszközölhető, minek megfelelőleg vétetnek aztán a pótló érettségi vizsgák igénybe. Tagadhatlan, hogy a görög-pótló tanfolyamok behozatala is visszahatással van az előképzés egész irányára. A középiskolai előképzés újabb időben előállott fogatkozásait kellene első sorban figyelemre méltatni.

VI.

Befejezés Az ügy iránt tartozó kötelességünknek akarunk Nagyméltóságod előtt megfelelni, midőn nagybecsű figyelmét újból arra hívjuk fel, hogy a szóban levő reformot a jelen állapot nagyobb mérvű megbontása nélkül kellene létesíteni.

A jelen állapotból s ennek előzményeiből kell okvetlenül annak megítélésében kiindulni, hogy milyen terjedelmű reformra van szükség, nehogy merő kísérletezés terére jussunk.

Kétségtelen előttünk, hogy az eddigi tapasztalatok figyelembe vételével csak közéletben haladva érhetünk el sikert.

Valamint a korlátlan tanszabadság és a teljesen kötött tanítási rendszer közül egyiket sem volna helyes kizárólagos érvényre juttatni, úgy a doktoratus és egységes államvizsga között való egyoldalú választás sem volna helyén. Minden tényezőt egyaránt kell mérlegelni. Csak ez felelne meg a mi viszonyainknak.

Tudjuk, hogy a doktoratus kérdése az ügyvédi képesítés szempontjából az igazságügyi kormány kezdeményezéséhez tartozik s hogy annak elejtése igen népszerű terv már azért is, mert tudvalevőleg valamennyi jogi vizsga közül erre kell a jelöltnak legtöbb fáradságot fordítania.

Mi azonban, kik gyakorlati vizsgákat sem véve ki, legkülönfélébb vizsgákon veszünk tagjaink által részt, nagyon is jól tudjuk, hogy mit jelent a vizsgák egész rendszerében az a doktoratus, melynek áldozatul kellene esni.

A dolognak ebben az állásában mi legkevesbé tehetjük azt, hogy elhallgassuk véleményünket.

Korántsem mondjuk, hogy nem jöhet idő, midőn már a jogi műveltség annyira tért foglalt volt, hogy a doktorságot — mint mondani szokás — egészen a tudománynak lehetne átengedni. Az irodalmi színvonalon folyton megmaradó gyakorlati emberek kellő számban nálunk sem fognak hiányozni. Csakhogy ennek az ideje még nem érkezett el. A mai gyakorlati ember átlagban véve már azért sem felelhet meg az elméleti vizsgáztatás terén formálható igényeknek, mert annyira el van mindennapi munkával halmozva, hogy magát némileg is képezni, alig marad ideje.

Igaz, hogy a német birodalom területén a doktoratus semmiféle külső minősítő erővel sem bír s hogy ilyen erővel más, maguk az egyes államok által kezelt vizsgák bírnak. Ebből azonban nem lehet egyébre következtetni, mint csak arra, hogy e külső minősítő erővel bíró vizsgák felérnek a doktorsággal, mi azzal függ össze, hogy a német jogtudó értelmiségnek általában igen magasfoku a szakértelme. Ezen az egyetemi életnek köszönhető magas színvonalon a vizsgák kérdése majdnem másodrendű kérdés. Nem így nálunk, hol a vizsgák kérdése még mindig fölötté előtérben áll. Még mindig eléggé erős nyomást kell vizsgák után az ifjuságra gyakorolni, a mikre nézve vele szemben a társadalom nem eléggé követelő. Csak azt nem szabad engednünk, hogy a nyomásnak maga a jog- és államtudományi oktatás essék áldozatul.

Ily viszonyok között szinte különösnek tűnik fel, hogy nálunk a doktoratustól való szabadulást annak megbecsüléseként törekszenek előtérbe tolni. Rövid idő alatt egyetemünk gyér látogatottsága tenne legjobban az új rendszer sikerei felől tanúságot. Kijelentjük különben, hogy a jog- és államtudományi képzés mai rendszerében nem a doktoratus az ugynevezett tudós vizsga, hanem az egyetemi magántanári vizsga, az ugynevezett habilitáció s hogy erre a vizsgára sem jelentkeznek nálunk mások, mint kiknek vagy már kenyerök a tanárság vagy pedig az lesz. Az élet nálunk még nem eléggé fejlett arra, hogy tudományos minősítés önmagában elég vonzó erővel bírjon. Sajnos, hogy a közvélemény magát az egyetemi képzést sem részesíti olyan támogatásban, minőt már is megérdemel s így arra sincs egyhamar kilátás, hogy tudományos minősítés önmagáért becsültessék.

Bátran mondhatjuk, hogy az a haladás, mit a doktoratus a jog- és államtudományi képzés terén rövid idő alatt létesített, a legrövidebb idő alatt veszendőbe menne. Ezt kimonდანunk annyival inkább kötelességünk, mert legkevesbé sem áltathatjuk magunkat azzal, mintha a doktoratus elleni áramlat nem az egyetemi képzés ellen irányulna. Már a Tréfort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter elnöklete alatt a jog- és államtudományi képzés reformja tárgyában 1879-ben tartott szakértekezleten voltak egyesek, kik az egyetemi képzéssel való szakításra serkentettek. Oly férfiak,

mint néhai Csengeri Antal keltek az egyetemi képzés védelmére. Az 1891. évi értekezet a vádak egész özönét zuditotta az egyetemi képzés ellen.

Ez egyetemellenes áramlat okát nemcsak az egyetemi intézménytől való idegenkedésben véljük felismerhetni, de abban is, hogy az egyetem dolgát már régóta nem karolták fel a maga egészében. Mindig csak egyes kérdés kötötte le a figyelmet. Eleinte a leczkepezint intézményének eltörlése foglalkoztatott. Karunk már ekkor figyelmeztette az akkori közoktatásügyi minisztert, hogy ne egyes kérdést tegyen gondoskodása tárgyává, de az egyetemi ügyet a maga egészében próbálja előbbre vinni. Azt hisszük, hogy aggodalmaink — mint a leczkepezint elvételének eredményei mutatják — nem ok nélkül valók voltak.

Már a leczkepezint-reform szabályzata azt tartalmazza, hogy a tanárok mellett korrepetitorok fognak működni. Ennek szellemében a teljesen kötött tanulási rendszer behozatala volna a legközelebbi lépés. Pedig még helyiségeink sincsenek ahhoz, hogy annyi vizsgát tudjunk tartani, a mennyit az új rendszer követelne. Arról, hogy e létesítendő új rendszer következtében még nagyobbá váló vizsgateher miatt a tanárok mai nagy száma is elégtelen volna, már szólottunk.

Félő, hogy az 1891. évi értekezet nyomán a vizsgák kérdése sem talál szerencsés megoldásra jutni. Az egységes államvizsgával kapcsolatban a szükséges javításokkal beérhetnők s azzal, hogy az 1883. évi I. tcz. 24. §-ában egy év alatt megvalósítandóknak ígért gyakorlati közigazgatási vizsga létesítessék. A reform hordereje így is félreismerhetlen volna.

Minden továbbmenő kísérletezés az eddigi tapasztalatok ellenére volna s az egyetemi jellegű jog- és államtudományi oktatás veszélyeztetésével járna. Pedig meggyőződésünk szerint az egyetemi oktatás fejlesztésére kell a főszólyt fektetni. Ennek révén érhetik csak el a szóban levő vizsgák azt a színvonalat, melyet ezek egyoldalú fejlesztésével megközelíteni sem lehet. Addig is, míg az egyetemi oktatás reformja létesítetik, óvakodnunk kell minden olyan ujtástól, mely nem épülne fel a rendelkezésre álló tapasztalatok megfelelő méltatásán.

Adja isten, hogy sikerüljön Nagyméltóságodnak a szóban levő vizsgák kérdését úgy oldani meg, hogy ennek következtében az egyetemeinken folyó jog- és államtudományi képzésnek már eddig is észlelhető jó eredményei a jövőre még hatályosabban biztosíttassanak.

A budapesti kir. magyar tudományegyetem jog- és államtudományi karának 1896 február 11-én tartott üléséből.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk kifejezését. A jog- és államtudományi kar. Kováts Gyula s. k. dékán.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. táblák ügyforgalma az 1895. évben.

Mindinkább alaptalanoknak bizonyulnak be azon baljósatok, a melyek a táblai decentralisatio életrevalóságáról még egy év előtt is forgalomba hozattak.

Elégséges ezen nagy reform-mű üdvös voltának kimutatására magában azon tény, miszerint 1895. év folyamán az évi elintézendők összege 169½ ezerről leszállt 140 ezerre; a mi azt vonta maga után, hogy azon rengeteg nagy hátraléki tömeg, mely a reform-szervezés előtt a kir. tábláknál 30 ezer ügyszám körül forgott — egészen 7400-ig megfogyott.

Közelebbi felvilágosításul szolgálhatnak a következő ügyforgalmi adatok a lefolyt évből, — összehasonlítva az 1894. évfolyamával.

Az évi *ügybejövétel* 1894-ben volt az összes tábláknál: 150,016; és 1895. évben már csak 122,767.

Az előbbi év hátralékaival együtt *elintézendő* ügyszám volt 1894-ben: 169,500 és 1895. évben 140,101; tehát majd 30 ezerrel kevesebb.

Ezen ügymégből az év végeig *elintéztetett* 1894-ben: 152,166; 1895-ben: 132,684, a mi majdnem 20 ezer különbözetet tüntet fel.

A hátralék 1894. évben még 17,334 volt, a lefolyt évben pedig: 7417, a mi 15 ezer különbözet.

Midőn ezek szerint 1895. évben a bejövétel 27 ezerrel kevesbült s így az elintézendők összege is 29 ezerrel megfogyott, és több mint 19 ezerrel kevesebb intéztetett el: ezt jogosan az ítélkezés alaposságának előnyére is róhatjuk fel.

Az ügyforgalmi viszonyok az egyes tábláknál következőleg alakultak:

elintézendő ügyszám lett 1894. évben a budapesti táblánál 40,800 ügy és ebből elintéztetett 32,378; 1895-ben pedig elintézendő volt 35,568, és elintéztetett 31,442;

debreczeni táblánál elintézendő volt 1894-ben 15,136, elintéztetett 14,413; 1895. évben elintézendő 12,224, elintéztetett 11,730;

győri táblánál 1894-ben elintézendő volt 11,399 s elintéztetett 10,929; 1895-ben elintézendő lett 8675 s elintéztetett 8327;

kassainál 1894. évben elintézendő 16,510, elintéztetett 14,964; 1895-ben pedig elintézendő 13,805, elintéztetett 3382;

kolozsvárinál 1894-ben elintézendő 9901, elintéztetett 9535; 1895-ben elintézendő 7582, elintéztetett 7423;

marosvásárhelyi táblánál 1894-ben elintézendő 7030, elintéztetett 6850; 1895-ben elintézendő 5876, elintéztetett 5759;

nagyváradinál 1894-ben elintézendő 12,779, elintéztetett 10,722; 1895-ben elintézendő 10,803, elintéztetett 10,334;

pécsi táblánál 1894-ben elintézendő 12,375, elintéztetett 11,222; 1895-ben elintézendő 10,198, elintéztetett 9929;

pozsonyinál 1894-ben elintézendő 10,901, elintéztetett 10,397; 1895-ben 7655, elintéztetett 7515;

szegedi táblánál elintézendő 1894-ben 18,773, elintéztetett 18035; 1895-ben elintézendő volt 14,678, elintéztetett 14,202;

temesvári táblánál 1894-ben elintézendő volt 13,896, elintéztetett 12,722; 1895-ben elintézendő 13,037, elintéztetett az év végeig 12,641.

Megjegyezzük, miszerint az ügylátralék a táblák mindegyikénél kevesbült a múlt évben, oly mérvben, hogy 1895-ben felére s harmadára is leszállt.

A budapesti táblánál a hátralék 4297-tel lett kevesebb, kassainál 1123-al, a nagyváradinál 1588 ügylátralékkal. A temesvári táblánál az 1894. évi 1174 ügylátralék 396-ra fogyott le; a pozsonyinál 504-ről 140-re; a pécsi táblánál 1153-ról 269-re; a kassainál az 1546 hátralék helyett lett 1895-ben 423. Sz.

A cég használatának joga.

A *Jogt. Közl.* ez évi 3-ik számában dr. Magyary Géza jogtanár ur «A cég használatának joga» cím alatt a *Jogt. Közl.* m. évi 45. számában közölt jogesetet kritikailag tárgyalja, a melyre vonatkozólag a Curia kimondotta, hogy ha valamely cég egyéni céggként van bejegyezve, úgy csakis a cégtulajdonos felelős a cég kötelezettségeiért, még akkor is, ha bebizonyítatik, hogy a bejegyzett cégtulajdonos és egy harmadik személy között azon szerződés jött létre, hogy az üzlet közös számlára vitetik.

Dr. Magyary ur helyteleníti ezen felfogást, mert a jogellenesen használt cég alatt kötött ügylet érvénytelennek nem tekinthető s mert a forgalom biztonságára veszélyes

elv az, ha kimondatik, hogy ha valaki más neve alá rejtőzve köt ügyleteket, az ezekből eredő kötelezettségek reá nem hárulnak; mód nyújtatik a felelősség nélküli szerződésre, a mennyiben az ugynevezett Strohmann nevét a cégjegyzékbe bevezetve, ennek neve alatt kötötten az ügyletek s vétetven át az áruk, a hitelezők ezen vagyontalan Strohmannon nem tudnak megvenni semmit.

Igaz ugyan, hogy ha a bejegyzett és közzétett tények a valóságnak meg nem felelnek, ezek a bejegyzés és közzététel daczára hatálylyal nem bírnak és az azokból eredő jogviszony nem a bejegyzés és a közzététel tartalma szerint ítélendő meg, mégis a fenforgó esetre sem ezen szabály, sem pedig a dr. Magyar ur által felemlített érvek összessége nem alkalmazható.

A II. r. alperes helyesen mentetett fel a fizetési kötelezettség alól, mert egyrészt bizonyos az, hogy felperessel szemben külön fizetési kötelezettséget nem vállalt s mert másrészt ő közkereseti társasági tagnak nem minősíthető, még ha Detschiny Gusztáv I. r. alperessel oly szerződésre is lépett, hogy a Detschiny Gusztáv és társa cég activái és passivái őt Detschiny Gusztávval együtt illetik. Nem tekinthető közkereseti társasági tagnak a II. r. alperes, mert az említett kereskedelmi üzlet nem közös cég alatt folytatott.

Már pedig a cég közössége olyan kelléke a kereskedelmi associációnak, hogy e nélkül kereskedelmi, tehát közkereseti társaság sem képzelhető. A kereskedelmi törvény 64. §-a szerint a közkereseti társaság kifelé csakis úgy nyilvánul, ha az ügyleteit közös cég alatt köti, épen ezért a felperes által vitatott társasági szerződés — mely ugyan I. és II. r. alpereseknek egymáshoz való viszonyaira nézve irányadó lehet — kifelé hatálylyal nem bírhat, mert hiszen a társaság létezőnek nem tekinthető, nem folytattatván az közös cég alatt. Így tehát II. r. alperesre a kereskedelmi törvény 64. és 88. §-ai szerint megállapított kötelezettségek nem hárulnak. Nagyon helyes volt a bizonyítás meg nem engedése az iránt, vajon I. r. alperes cége alatt szerződő félként II. r. alperes is szerepelt-e; helyes volt, mert kétségtelen, hogy a kereskedelmi üzletnek egyéni cég alatt folytatása közkereseti társaságnak soha sem tekinthető s így fogalmilag is lehetetlen tények bizonyítása felesleges.

A II. r. alperes a kereskedelmi törvény 64. §-a szerint a fizetési kötelezettség alól felmentendő lévén, dr. Magyar ur egy téves marasztalási indokot keres, azt, mintha II. r. alperes olyan egyénként szerepelne, a ki a kérdéses szerződés fenállása esetén idegen, illetve más neve alatt kötött ügyletet s így ő a magánjogi elveink szerint, de a kereskedelmi törvény 49., 52. és 90. §-ai analogiájára marasztalando volna. Ámde ez a felfogás nem helyes, mert II. r. alperest ügyletkötő félnek tekinteni nem lehet, midőn sem maga nem rendelte s vette át az árukat, sem az ő megbízásából nem rendelte meg és vette át azokat I. r. alperes.

Dr. Magyar ur azonban helyesen látja maga előtt azon, a forgalom biztonságára veszélylyel járó manipulációt, midőn az a Strohmann, a ki az egyéni cég tulajdonosaként van bejegyezve, törvényes oltalom mellett károsíthatja a hitelezőket, a mennyiben a Strohmannon vagyontalansága miatt a hitelezők nem tudják behajtani követelésüket, a másikat pedig, a ki a hitelezők kárával gazdagodik, nem támadhatják.

Ámde, noha helytelenítendő az ilyen eljárás, még sem panaszkodhatik jogosan a hitelező, hiszen egyrészt az ő kötelessége a vele szerződő cég megbízhatóságát megvizsgálni, másrészt pedig, hogyha az a kérdéses egyéni cég üzletkörén belül a jövedelmekben valakivel (II. r. alperessel) osztozkodik, abban egy harmadik mi ingerentiával sem bírhat.

Dr. Farkasházi Fischer Hugó.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 222. §-ához.

A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék felebbezési tanácsa 1895. D. 799. sz. végzésével a hozzá felterjesztett iratokat a budapesti VI. ker. kir. járásbíróshoz visszaküldte és az elsőbíróshoz utasította, hogy az iratokat a budapesti kir. ítélő táblára terjeszsze fel, mert ezen ügyben 1894. évi február hó 14-én, tehát az 1893. évi XVIII. tcz. hatályba lépte előtt, elsőbíróshoz ítélet (meg nem jelenés miatt) hozatott; és mert az idézett tcz. 222. §-a szerint oly esetben, midőn a törvény életbeléptekor már elsőbíróshoz ítélet volt hozva, a további eljárásra, ideértve a felebbvitelt is, az eddigi törvények feltétlenül és így akkor is alkalmazandók, ha — a mint ezuttal történt — az ítélet nem felebbezés, hanem igazolás folytán hatályon kívül helyeztetett.

Ezen végzéshez s a benne kifejezésre jutott felfogáshoz sok szó fér, annál is inkább, mert a fenforgó esetben a makacssági ítélet hatályon kívül helyezése az új törvény hatályba lépte előtt történt, a per érdemlegesen az új törvény hatályba lépte után s az új eljárás szabályai szerint, a feleknek eskü alatti kihallgatásával tárgyalatott le és a 64. §. alkalmazásával döntetett el érdemben az elsőbíróshoz által.

Az első kérdés az, tekinthető-e az igazolás folytán hatályon kívül helyezett makacssági ítélet akkor, mikor a tárgyalás érdemben folytatottatik, olyan meghozott ítéletnek a minőt a sommás eljárás 222. §-a feltételez?

A másik kérdés pedig az, helyesen alkalmazza-e a kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa a törvénynek a felső bíróság által feloldott, vagy új eljárás elrendelése mellett megsemmisített elsőbíróshoz ítéletre vonatkozó rendelkezését az igazolás folytán elsőbíróshoz ítélet hatályon kívül helyezett makacssági ítéletre?

Nézetem szerint a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa mindkét kérdést tévesen oldotta meg s helytelenül utasította az elsőbíróshoz az iratoknak a kir. táblához terjesztésére.

A sommás eljárás 222. §-a ugyanis csak azon perekben kívánja a régi eljárás szabályait alkalmazni, melyekben az új eljárás életbelépte előtt érdemleges, vagyis oly ítélet hozatott, a mely a felek közt lefolytatott jogvitát, a pert, érdemlegesen eldöntötte. Az igazolás folytán hatályon kívül helyezett makacssági ítélet azonban ily ítéletnek nem tekinthető két okból; 1-ször, mert per, a felek közti szóváltás, meg sem előzte s így a perben érdemleges ítélet sem hozatott, hanem csak a mulasztás következményei állapítottak meg ítélet alakjában; 2-ször, mert az igazolással a mulasztás következménye megszűnván, az azt kimondó makacssági ítélet is megszűnik, az tehát a pert elsőbíróshoz eldöntő ítéletnek nem tekinthető.

A törvény 222. §-a kifejezetten nem rendelkezik ugyan, hogy mely eljárás alkalmaztassék azon perekben, melyekben a régi törvény hatálya alatt makacssági ítélet hozatott, de igazolás folytán hatályon kívül helyeztetett és érdemleges ítélet az új eljárás életbelépte előtt még nem hozatott.

Kétségtelen azonban, hogy ezen pereket oly folyamatban levő pereknek tekintette a törvényhozó, a melyekben elsőbíróshoz ítélet még nincs meghozva, mert ezen perekre nézve teljesen állanak ugyanazon indokok, a melyek az ítélettel még el nem döntött folyamatban levő perekben az új eljárás alkalmazására felhozattak.

Az új sommás eljárás ugyanis, mint minden reform, javítást céloz, a régi eljárás hibáinak megszüntetésével, kiegészítésével s újabb és helyesebb jogintézmények és szabályok életbeléptetésével. A miniszteri indoklás kiemeli, hogy azért terjeszti ki hatályát a már folyamatban levő, de ítélettel még el nem döntött perekre, hogy az új törvény nyújtotta előnyök mielőbb és minél tágabb körben érvénye-

süljenek, kiváló törvényhozói érdek lévén a helyeseknek, a régieknél tökéletesebbeknek felismert eljárási szabályoknak és intézményeknek minél gyorsabb és általánosabb alkalmazásba vétele.

Oly esetekben tehát, mikor kétely forog fen, vajon a régi, vagy az új eljárás alkalmaztassék-e, a törvény ratiója és szelleme, valamint a törvénykezés érdeke mindig a mellett szól, hogy a régi eljárás mellőztessék s a törvényhozó által helyesebbnek elismert, mert az előbbinek hatályon kívül helyezésével életbeléptetett, új eljárás alkalmaztassék.

A már elsőbírósági ítélettel eldöntött perek tekintetében tett megkülönböztetés csak azzal indokoltatik, hogy a törvényhozás azt a visszasságot kívánta elkerülni, nehogy a felsőbíróság az alsóbírósági határozatot lényegileg más eljárási szabályok szerint vizsgálja felül és egyszersmind a régibb törvény alatt már jogerőre emelkedett határozatoknak az új törvény hosszabb felebbviteli határidejében való megtámadhatóságát kívánta kizárni; a felsőbírósági feloldás vagy megsemmisítés következtében folytatott perek tekintetében tett kivételt pedig a miniszteri javaslat azzal indokolja, hogy ezen esetekben az eljárás további iránya már felsőbírósági határozattal meg van állapítva.

Kitűnik ezekből, hogy a fenforgó esetre egyáltalában nem nyerhetnek alkalmazást amaz indokok, melyek a régi eljárási szabályoknak a törvény életbeléptekor még folyamatban volt sommás perekben való kivételes alkalmazására felhozattak, ellenben igenis fenforognak mindazon okok, melyek az új eljárásnak alkalmazását a régi törvény hatálya alatt indított s még érdemleges ítélettel el nem döntött perekben indokolják, miért is azon sommás perekben, melyekben a régi törvény hatálya alatt hozott makacssági ítélet igazolás folytán hatályon kívül helyezettvén, az új törvény életbeléptekor még érdemleges ítélet nem hozatott, nem a régi, hanem az új sommás eljárás szabályai alkalmazandók s az ily perekben az új törvény hatálya alatt hozott érdemleges elsőbírósági ítélet elleni felebbezés elbírálása nem a kir. tábla, hanem a törvényszék hatáskörébe tartozik.

Dr. Mandel Ede.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászgyűlés állandó bizottsága** a napokban megtartotta ülését. A kitűzött kérdések sorozatát a mellékleten közöljük. A jogászgyűlés valószínűleg szeptember végén jön össze. Az ügyvédgyűlés is körülbelül ezen időben lesz. Az állandó bizottságban felmerült azon — különben nem új — eszme, nem volna-e célszerű az azutáni gyűlést valamely vidéki városban tartani s az alapszabályokat ily értelemben módosítani.

— **Megjelent:** A magyar magánjog tanítása a budapesti egyetemen és a nemzeti irány. Válasz Holló Lajos képviselő ur képviselőházi felszólalására. Irta *Zsögöd Benő*. Visszatérünk.

— **Jogi oktatásunk javításáról.** A Budapesti Szemle legutóbbi számában *Csorba* Ferencz hosszabb dolgozatot közölt, mely dolgozat külön lenyomatban is megjelent. Ideiglatjuk reformtételait:

1. A jogakadémiákról szóló külön törvénynek megalkotása; abban a jogakadémiáknak szakiskolákként való szervezése; a tanidőnek leszállítása; az e szakiskolák jóságát és vonzó erejét biztosító többrendbeli intézkedések megtétele.

2. Egyes jogakadémiákon egy vagy másfél éves tanfolyamoknak szervezése a jogászai működéstől távol eső azon szakok némelyike számára, a melyeknek körében a hivatalok elnyerése eddig teljes jogvégzettségtől volt föltételezve.

3. A jog- és államtudorságnak tisztán tudományos jellegű fokozattá való átszervezése.

4. Budapesten egy jogakadémiának föllállítása és a tanulási szabadságra nem alkalmas elemeknek a jogakadémiákba kényszer intézkedésekkel való terelése.

— **A feltételes ítéleteket** a német államok közül legújabbban Szászország, Bajorország és Poroszország hozták be. Mind a három állam rendeleti uton s a kegyelmi jog gyakorlásának analógiájára szervezte. Nem volna lehetséges ezt nálunk is megtenni? Ha már törvényhozási gépezetünk annyira nehézkösen mozog, mi annál inkább választhatnók a rendeleti utat, mert nálunk nem *behozatalról*, hanem egy évszázadok óta élő s csak néhány év óta tetszhalott intézmény *felélesztéséről* van szó.

— **A lipthóujvári kir. járásbírósnak** telekkönyvi hatósággal való felruháztatása tárgyában, mult héten megjelent közleményünket kiegészítve, kedves köteleességünknek tartjuk, ugyancsak az iránti előismerésünket kifejezésre juttatni, hogy nyomban annak megjelenése után — és talán *következő évben is*, — f. hó 18-án a kivált új telekkönyvi hatóságot illető okiratgyűjtemény elválasztása, a lipthószentmiklósi kir. járásbírósnál megkezdődött. Meleg köszönet érte. *H. Gy.*

— **Lakbérleti jog és eljárás** czim alatt dr. Berényi Sándor és dr. Graber Gyula budapesti ügyvédek 12—14 ivre terjedő munkára hirdetnek előfizetést. A könyv rendszeres gyűjteménye lesz a főváros törvényhatósága és a kormány által e tárgyban kibocsátott rendeleteknek, a vonatkozó országos törvényeknek és a hazai bíróságok gyakorlatának, melyeket a legcsekélyebb kérdést is megvilágító magyarázatok kísérnek. Ára 1 frt 30 kr.

— **A Fayer-féle büntetőjogi kézi könyv** befejező része (II. kötet második fele) sajtó alá adatott és a jövő hónapban megjelen.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatának** a birodalmi gyűlésen bemutatott szövege megjelent *Guttentag* berlini czég kiadásában. A javaslat §-ainak száma 2359. Ugyanazon czég kiadta az emlékiratot is, melyet a kormány a javaslattal együtt benyújtott. Címe: *Denkschrift zum Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuchs, nebst drei Beilagen*. Egyik melléklet felünteti azon átalakításokat, melyek a polgári perrendtartásban és a csődtörvényben a polgári törvénykönyv behozatalával együtt tervbe vannak véve. (A javaslat ára 3 márka 20 f., az emlékiraté 3 m.) — Megemlítjük itt még, hogy *Guttentag* kiadja füzetekben a javaslatról tartott és tartandó előadásokat. Az első füzetben megjelent *Eck* berlini egyetemi tanár előadása, melyben a főbb intézkedéseket tárgyalja, a másodikban *Schröder* heidelbergi tanár előadása a házassági vagyoni jogot illető határozmányokról, a harmadikban *Fischer* boroszlói tanár előadása a dologi jogról. A füzetgyűjtemény olyképp van tervezve, hogy összeségében az egész javaslat magyarázója legyen.

A javaslat mellett a legnyomatékosabb érvként a kormány képviselője azt a tényt állította a parlament elé, hogy a német nép 17%-a francia, 33%-a a római jog uralma alatt áll; tehát csaknem fele a német nemzetnek a maga jogát oly forrásokból kénytelen meríteni, melyek idegen nyelven vannak írva. Egyébként több mint ötvenféle jog uralkodik Németországban. Mint a javaslathoz mellékelte kimutatta írja, még az osztrák polgári törvénykönyv is érvényben van egy pár bajor városban.

A javaslat tárgyalásakor azonban a birodalmi gyűlésen összesen 70 képviselő volt jelen. A német lapok ezen részvétlenségből azt az aggodalmat meritik, hogy az egyes fractióknak könnyű lesz a javaslatba oly messzemenő módosítványokat becsempészni, melyek a nagy mű létrejöttét lehetetlenítik. Ugyanezen panaszokat hallottuk, mikor a mult évben a bűnvádi eljárás javaslatát tárgyalta a német parlament.

A Magyar Jogászegyletben a német polgári törvénykönyv javaslatát egy felolvasási cyklusban be fogja mutatni dr. *Barna* Ignác, a kereskedelmi Akademia tanára. Az első előadás e tárgyban valószínűleg még e hó folyamán lesz.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 22-én (szombaton) este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya: dr. Moravcsik Emil egyetemi tanár előadása a gyermekkorban levő büntetésekről. Vendégeket is szívesen látunk.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer reformja tárgyában dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár és társainak különvéleménye. — Fejezetek kötetmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Különfélék. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer reformja tárgyában dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár és társainak különvéleménye.¹

Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur!

Folyó évi május hó 27-én 27,901. sz. a. kelt leiratával méltóztatott a jog- és államtudományi karnak véleményezésre leküldeni egy tervezetet, mely a létesítendő egységes elméleti jogi államvizsgálatok főbb elveinek és fontosabb részleteinek megállapítása céljából 1891. évi december hóban tartott értekezlet eredményeinek összefoglalása s mint ilyen arra van rendelve, hogy a szóban forgó államvizsgálatokra vonatkozó, már egyszer a képviselőház elé terjesztett, de később visszavont törvényjavaslatnak és a rendeleti uton megállapítandó vizsgálati szabályzatnak alapjául szolgáljon. Minthogy továbbá az egységes elméleti jogi államvizsgálat kérdésével szorosan összefügg annak szüksége is, hogy egyidejűleg a jogi tanulmányi és vizsgálati rendszer is megfelelően átalakíttassék: méltóztatott fentidézett leiratában a jog- és államtudományi kar véleményét erre nézve is kívánni.

Mielőtt Nagyméltóságod felhívásának köteleességszerűleg megfelelnénk, nem mulaszthatjuk el őszinte elismerésünket kifejezni Nagyméltóságodnak, hogy a fenálló jog- és államtudományi vizsgarendszer tervbe vett megváltoztatását nem akarja megvalósítani előbb, mintsem az annak megítélésére legilletékesebb s az általa legközvetlenebbül érintett testület véleményét is meg nem hallgatta volna. E tényével Nagyméltóságod ismételve bebizonyította, mily finom érzékkel bír egyetemünk autonómiaja iránt, a mely legalább is azt a jogot foglalja magában, hogy a reánk vonatkozó kérdések hivatalos meghallgatásunk nélkül el ne döntsessenek s még nem ismertetik el az által, hogy egyes tanárok kari megbízás nélkül, tehát csak mint magánegyének, a ministeriumba értekezletre hivatnak össze, a mint ez a tervezett reformra vonatkozólag történt. Bebizonyította vele Nagyméltóságod azt is, mennyire át van hatva annak igazságától, hogy egyetemi épügy mint más reformokat, csak a legnagyobb körültekintéssel s a legalaposabb megfontolással és előkészülettel szabad életbe léptetni; kisebb baj lévén, a bár ki nem elégitő állapotokat még egy ideig fentartani, mint könnyű szerrel oly intézményeket létesíteni, melyekről csakhamar kiviláglik, hogy felületesen vagy hibásan vannak fogalmazva. Valóban, ha valahol, a jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer terén őrizkednünk kell a további kísérletezéstől, mert épen itt volt alkalmunk bőven tapasztalni, mily könnyű változtatni, s mily nehéz a létező helyébe jobbat tenni. Alkotmányunk visszaállításakor egyetemünkön épügy mint Ausztriában, az 1855. évi Thun-féle tan- és vizsgarendszer volt érvényben. Azóta már háromszor változ-

tattunk rajta s mégis oda jutottunk, hogy újabb reformról kell beszélnünk, holott Ausztriában még mindig lényegileg ugyanaz a tanulmányi és vizsgálati rendszer van érvényben, daczára, hogy ott bizonyára nem támasztanak kisebb követelményeket a jogi pályára lépők iránt, mint nálunk. De különben is számtalanszor tapasztalt igazság, hogy az oktatás sikere nem annyira a tan- és vizsgarendszertől, mint inkább a tanárok képzettségétől, lelkiismeretességétől és jellemzilárdságától függ. A legtökéletesebben kieszt tan- és vizsgarendszer sem szülhet jó eredményeket, ha alantas színvonalon álló, gyenge jellemű és magas hivatásukat teljesen át nem érző tanárok által kezeltetik, s nem lehet tan- és vizsgarendszer annyira rossz, hogy kiváló tanárok azt jóra ne fordíthatnák. Hogy a felső oktatás terén, hol a tanár egyénisége a fenálló tanítási szabadság mellett teljesen érvényesülhet, ez fokozott mértékben áll, azt épen Nagyméltóságod előtt, a ki karunk kebeléből lépett diszes és nehéz állásába, s velünk együtt buzgólkodott azon, hogy a fenálló tan- és vizsgarendszer némely fogyatkozásai ellensúlyoztassanak, érinteni is fölösleges.

I.

A véleményezésünk tárgyát képező tervezet értelmében a fenálló vizsgarendszer reformjának lényege:

1. az, hogy a doktoratus minősítő hatása megszűnjék, s az államszolgálatra és egyéb hivatásokra (ügyvédség, közjegyzőség) szükséges elméleti minősítést ezentul kizárólag u. n. «szigorított államvizsgálatok» adhassák, úgy hogy a doktoratusnak tisztán tudományos jellege legyen;

2. hogy az eddigi külön-külön minősítő jogtudományi és államtudományi államvizsgálatok helyébe «egységes jogi államvizsgálat» lépjen, mely ugy a szorosan vett jogi, mint az államtudományi tárgyakra kiterjedve, az államszolgálat összes ágaira, valamint az egyéb hivatásokra közösen minősítene.

A tervezett reform ezen második részét feltétlenül helyeseljük. A szoros összefüggés és kölcsönhatás, mely a jog- és államtudományi tárgyak között létezik; az a tény, hogy sem a jogi pályán államtudományi ismeretek, sem a közigazgatási pályán jogi ismeretek nélkül sikeresen működni nem lehet; végül az a követelmény, hogy egyik pályáról a másikra bármikor át lehessen lépni s a kellő élettapasztalatokkal nem bíró fiatal ember végleges pályaválasztásra ne kényszeríttessék: egyaránt a mellett szól, hogy az államvizsgálatoknál még az a bifurcatio se tartassék meg, a melyet a mostani rendszer tartalmaz. Így volt ez nálunk azelőtt is az 1855. évi vizsgálati rendszer szerint s így van ez még most is Ausztriában ugy a régi, mint az 1893. évi április 20-án kelt törvény értelmében. A tapasztalat eléggé bebizonyította, hogy az államvizsgák által nyújtott egységes minősítést szétbontani épen nem volt előnyös s azért ne resteljünk mielőbb a régi rendszerre visszatérni.

A mi ellenben a tervezett reform első részét illeti, azt sajnálatunkra, magunkévá nem tehetjük, mert a doktoratus minősítő hatásának mellőzésében nem tudunk sem belső ratiót, sem gyakorlati hasznót találni.

Nem kívánunk ezen alkalommal a doktoratusnak, mint az ügyvédség kötelező előfeltételének kérdéséről behatóan értekezni. Csak egy megjegyzésre szorítkozunk. Kétségtelen

¹ A budapesti tud. egyetem jogi karának többségi véleményét a a mult számban közöltük. Szerk.

tény, melynek a legilletékesebb tényezők a napi és a szak-sajtóban úgy, mint nyilvános felszólalásokban kifejezést adtak, hogy a hazai ügyvédség szellemi magaslata a kötelező doktoratus behozatala óta rendkívül emelkedett: és ugyancsak gyakran elpanaszolt tény, hogy az ifjabb birói nemzedék ügyvédségünk haladásával általában véve nem bír lépést tartani. Tegyen Nagyméltóságod kérdést az ügyvédi és a birói vizsga bizottsági tagjainál: bizonyára egyértelműleg fogják constatálni azt az összehasonlíthatatlanul nagyobb képzettséget, melylyel az ügyvédjelölteknél a birói vizsgák jelöltjeivel szemben s az utóbbiak közt a doktoroknál a nemdoktorokkal szemben találkoztak. E tapasztalásra támaszkodva, bátran állíthatjuk, hogy a kötelező doktoratus teljesen megfelelt azon várakozásnak, a melyet a törvényhozás és a jogász közvélemény annak, mint az ügyvédség minősítő feltételének behozatalához fűzött s ezért részünkről nemhogy elejtését látnók indokoltnak, hanem ellenkezőleg: teljesen értjük azt a törekvést, a melyet különösen az ifjabb ügyvédnemzedék propagál s mely oda irányul, hogy a kötelező doktoratus a birójelöltekre is kiterjesztessék. E követelménnyel az utóbbi években nemcsak a szak-sajtó figyelemre méltó nyilatkozataiban találkoztunk, hanem ugyanezt tervezte az a törvényjavaslat is, melyet az igazságügyminiszter 1891-ben a birói szervezet tárgyában a képviselőház elé terjesztett s melynek készítésében, mint ismeretes, éppen Nagyméltóságodnak kiváló része volt. De ha ez az utóbbi törekvés nem is valósulhatna meg, azaz: ha a birói minősítés nem is tétetné függővé a doktoratustól: ezzel még mi sincsen eldöntve a kötelező doktoratusnak, mint az ügyvédség előfeltételének kérdésében. Köztudomásu ugyanis, hogy az 1874: XXXIV. törvénycikkben a doktoratust nem azért tűzte az ügyvédség feltételül, mintha a birói álláshoz szükséges minősítés az ügyvédi állásra nem képesítene, hanem egyrészt azért, mert a magasabb minősítésben bizonyos pótlása rejlik azon bíráltnak, melyet a bíránál a kinevező kormány gyakorol; másrészt a végből, hogy a szabad ügyvédségnek a tultermelésre irányuló törekvése ez által is némileg ellensúlyoztassék. Ezen okoknál fogva tehát még a szigorított államvizsgák behozatala esetében sincs anomália abban, ha az ügyvédségnél a doktoratus továbbra is megköveteltetik, a mint hogy pl. Ausztriában is az id. 1893. évi törvény, mely a doktoratus minősítő hatását az államszolgálat szempontjából eltörli, a doktoratushoz kötött ügyvédi minősítésen semmit sem változtatott, a birodalmi tanácsban ismételve elismertetvén, mily hasznos alkatrésze a doktoratus a szabad ügyvédségnek s mennyire hozzájárul az ügyvédi állás tekintélyének emeléséhez; sőt az urakháza külön határozatot hozott a doktoratusnak, mint az ügyvédi minősítésnek sértetlen fentartása érdekében. Mindazonáltal, ha a közvélemény nálunk a doktoratust nem tartja többé szükségesnek, ha nevezetesen a törvény értelmében meghallgatandó ügyvédi kamarák is, ellentétben az 1892. évi osztrák ügyvédgyűléssel, mely egyhangulag a doktoratus fentartása mellett nyilatkozott, úgy vélekednek, hogy a doktoratusról minden hátrány nélkül lemondhatnak: részünkről ezzel szemben annál kevésbé akarunk további érvelésbe bocsátkozni, nehogy az a velünk szemben igen hamar kész vád érjen bennünket, hogy csupán saját érdekeinket tartjuk szem előtt. Hogy azonban a törvényhozás vagy kormány még tovább menjen és a doktoratust még fakultative minősítő jellegétől is megfoszssa: az ellen lehetetlen, hogy intő szavunkat fel ne emeljük.

Ugyan mi indokolja ezt az ugrást a változtatásban? Talán az, hogy a doktoratusnak az államvizsgálatoktól elütő oly jellege van, a melynél fogva az államszolgálatához és az ügyvédséghez szükséges képzettséget nem tanusíthatja? Ez ki van zárva, mert hisz a szigorlatokon ugyanazok a tárgyak szerepelnek, mint az államvizsgálatokon s az utóbbiak is épúgy elméleti vizsgák, mint a szigorlatok. Még kevésbé

kereshető a minősítő doktoratus eltörlésének indoka az elméleti képzettség mértékében. Hogy a szigorlatoknál alkalmazott mérték úgy a budapesti, mint a kolozsvári egyetemen sokkal magasabb, mint a mai államvizsgáknál, az köz-tudomásu s Nagyméltóságod előtt saját tapasztalásából is ismeretes. De a tervezet által célba vett «szigorított államvizsgálatok» sem fognak előreláthatólag nagyobb képzettségről tanuszkodni, mint a szigorlatok. Ez áll nem kevésbé akkor, ha a doktoratus továbbra is az ügyvédség feltétele marad, mint ha tisztán tudományos jelleget nyer s ennek folytán a jelenleginél még nagyobb színvonalra emeltetik, a mint ezt a tervezet is célul tűzi ki. Egyik esetben épúgy mint a másikban a szigorlatok fölényét az államvizsgálatok fölött biztosítja egyrészt az a körülmény, hogy a szigorlatok csak egyetemen tehetők, holott az államvizsgálatok a jogakadémiáknál is tartatnak; másrészt az, hogy a szigorlatokon kizárólag tanárok vizsgálnak, holott az államvizsgáknál a tanárok mellett mint vizsgáló kültagok a gyakorlat férfiai is szerepelnek. A mily bizonyos az, hogy az egyetemen általában véve kiválóbb tanerők vannak és lesznek, mint a jogakadémiákon, mert hisz az egyetemi tanszékek tulnyomóan éppen a jelesebb jogakadémiai tanárokkal töltetnek be, s a mily bizonyos, hogy a jelesebb tanár a jelöltek tudományos képzettségét is jobban ítélheti meg: ép oly tapasztalati tény, hogy a vizsgáló kültagok kevés kivétellel nem bírnak azzal a rendszeres elméleti képzettséggel s azzal a kérdezési gyakorlatossággal, a mely az elméleti vizsgáknál való alapos kérdéshez szükséges s éppen azért a legtöbb esetben nem is képesek azt a szigorot kifejtetni, a mely nélkül a vizsga komoly jelentőségét elveszti. Hisz még Budapesten, a hol a bíróságok és a közigazgatás számos jeles tagja van együtt, sem sikerült eddigelé kielégítő számban teljes elméleti qualificatióval bíró kültagokat kapni, a vidéken pedig a miniszterium kellő számu jó erők hiányában oly kültagokat is kénytelen volt kinevezni, a kik a tudomány alapelveivel is alig vannak tisztában. Bármennyire törekedjék is tehát Nagyméltóságod az államvizsgák színvonalát emelni, a jogakadémiákkal és a kültagok intézményével soha sem lesz elérhető, hogy az a szigorlatok színvonalát megűsse; mindig az lesz a helyzet, hogy a doktoratus a nagyobb, az államvizsga a kisebb qualificatio bizonyítéka. S mégis az legyen a kívánatos reform, a haladás, hogy ezentul csak az államvizsga minősítsen az államszolgálatra és ügyvédségre, a doktoratus pedig nem? Ez valóban érthetetlen! Azt az egyet elismerjük, hogy így van az Németországban s az idézett 1893. évi törvény óta az államszolgálat, de nem az ügyvédség szempontjából, Ausztriában is. Azonban a német példa reánk nézve egyáltalában nem lehet irányadó. A német egyetemek mindenkor annyira különvált életet folytattak az államigazgatás céljaitól, annyira függetlenek voltak a területileg szétforgácsolt s egymással folyton versengő államkormányok behatásától a tanítás és vizsgálatok tekintetében s az általuk adott doktoratus értéke annyira különböző volt: hogy az egyes német államok kormányai egyenesen kényszerítve érezték magukat az államszolgálat és ügyvédség minősítését az egyetemektől egészen elválasztani. A különösen Poroszországban tett tapasztalat ugyan bebizonyította, hogy a főbiróságoknál és kormánysszékeknél tartott elméleti vizsgálatok, melyekhez az egyetemi tanárok mint külön kinevezett biztosok csak kivételképen hivatnak meg, még a német egyetemek által adott doktori fokozatnál is kevesebbet érnek s azért legujabban komoly megfontolás tárgya, nem kellene-e ott is oly egyetemi vizsgát behozni, mely nélkül a gyakorlatba lépni nem lehet¹ — annyi azon-

¹ V. ö. különösen Gneist: Die Studien- u. Prüfungsordnung der deutschen Juristen. Berlin, 1878. — Schulte: Gedanken über Aufgabe und Reform des juristischen Studiums. Bonn, 1881. — Dernburg: Die Reform der juristischen Studienordnung. Berlin, 1886. — Liszt: Die

ban mindenesetre tény, hogy a német egyetemek sokkal lazább viszonyban állanak az államszolgálat gyakorlati céljaival, mint a mi egyetemeink, melyek régtől fogva nemcsak tanító, hanem egyuttal az állam nevében vizsgáló testületek is, minek folytán a doktoratus a gyakorlati élet követelményei szempontjából is szabályoztatott. Így van ez különben Ausztriában is s ha az id. 1893. évi törvény mégis arra határozta magát, hogy a doktoratus minősítő hatását az államszolgálat szempontjából eltörölje: ebben annál kevesebb logikát lehet találni, mert mint érintettük, a doktoratus minősítő hatása az ügyvédség szempontjából továbbra is fentartatott. A most említett, részint a mi viszonyainkra nem találó, részint belső ellenmondásban szenvedő példáktól eltekintve, tehát semmi sem szól a tervezetben kifejezett azon törekvés mellett, hogy a doktoratus minősítő hatásától jövőben megfosztassék s annál inkább reméljük, hogy Nagyméltóságod a tervezetnek ezt a részét magáévá tenni nem fogja, mert azon az értekezleten, melyből a szóban forgó tervezet kikerült, épen Nagyméltóságod volt az, a ki annak hangsúlyozásával, hogy azt a színvonalat, a mit a jogtudorság képvisel, alászállítani nem szabad s hogy a tervezett vizsgálati reform a mai jogtudorság színvonalát eredményében épen nem érné el: a leghatározottabban a doktoratus minősítő jellegének fentartása mellett szólalt fel.¹

II.

A mennyiben azonban Nagyméltóságod az előadottak daczára a doktoratusnak a tervezett egységes államvizsgákkal legalább is concurráló minősítő hatását elfogadni nem akarná, hanem az értekezlet megállapodásai értelmében a kötelező és kizárólagosan minősítő államvizsgák tervéhez mégis ragaszkodnék: ez esetre legyen szabad Nagyméltóságodnak a jog- és államtudományi vizsgarendszer oly reformját ajánlani, mely azt a folyton fessegetett kérdést, vajon a doktoratus vagy az államvizsga képezze-e a közszolgálat és az ügyvédség minősítő feltételét? ebben az alakban egyáltalában tárgytalanná teszi, a jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszert racionális alapokra helyezné, az egyetemek és jogakadémiák érdekeit egyaránt kielégíti s a jogi oktatás sikerét sokkal jobban biztosítaná, mint a velünk közölt tervezet. A helyett ugyanis, hogy az államvizsgálatok és doktoratus eddigi dualisztikus rendszerét továbbra is fentartanók, azt javasoljuk, hogy azok egymást kiegészítő viszonyba hozassanak olyképen, hogy az államvizsgálatok nemcsak a gyakorlatra minősítő vizsgák legyenek, hanem egyszersmind a doktoratus előzményét és feltételét is képezzék. A doktoratus ekként nem volna többé az államvizsgáktól elkülönített párhuzamos vizsgarendszer, hanem az a magasabb képzettségi fokozat, a mely az államvizsgák sikeres letétele után s ezeknek szerves betetőzéseken keresztül megszerezhetők meg. Ennek folytán a minősítés szempontjából a kérdés nem volna többé az, vajon államvizsga vagy doktoratus, hanem legfeljebb az, vajon az államvizsgák az államszolgálat minden ágaira és fokozataira, ugyancsak az ügyvédségre nézve is elegendők legyenek-e, úgy hogy a doktoratus megszerzése mindenkinek tetszésére bízható, avagy vajon bizonyos állásokhoz, pl. a felsőbb bíróságoknál vagy a közigazgatás magasabb fokozataihoz, valamint az ügyvédséghez az államvizsgálatokon felül még a doktoratus is megköveteltessék-e?

A nélkül, hogy az utóbb felvetett kérdés tárgyalásába bocsátkoznánk, bár az előadottak szerint magától értetődik, hogy mi a nevezett állásokhoz a doktoratust szükségesnek tartjuk, legyen szabad magának az ajánlott reformnak támogatására a következőkre utalni:

Többféle párhuzamos vizsgarendszer egy és ugyanazon

Reform des juristischen Studiums in Preussen. Berlin, 1886. — Goldschmidt: Rechtsstudium und Prüfungsordnung. Stuttgart, 1887.

¹ Közölve az «Ügyvédek Lapja» 1891. évi 50. számában.

tanrendszer alapján csak akkor indokolt, ha a vizsgák különböző célra szolgálnak s ennek megfelelőleg különbözőképen szerveztetnek. Megengedjük már most azt, hogy a távolabbi cél tekintetében az államvizsgák és a doktoratus közt különbség van, előbbieket az államszolgálatra minősítést adván, míg az utóbbi ettől magában véve független. Ha azonban a kétféle vizsgák közvetlen, bennük rejlő célját, vagyis azt tekintjük, a mit a jelölteknek követelünk, akkor köztük nincs faji, hanem csak fokozati különbség. Ugy az államvizsgálatok, mint a doktoratus közvetlen célja a jog- és államtudományokban való jártasság igazolására szolgálni, mindkettőnek tehát egyaránt tudományos, elméleti célja van. A gyakorlati ügyesség, a jog- és államtudományoknak az életben való alkalmazásánál tanúsított jártasság az államvizsgáktól épúgy mint a doktoratustól egyaránt távol áll. Erre a későbbi gyakorlati bírói és ügyvédi vizsga szolgál, melyeknél a megfelelő elméleti képzettség birtoka már feltételezett, a gyakorlati jártasság kell, hogy a vizsga tárgyát képezze. A távolabbi gyakorlati cél csak annyiban érezteti hatását az elméleti vizsgákra, a mennyiben nálunk épúgy mint a külföldön, dicséretes kivételével Belgiumnak, Németalföldnek és Olaszországnak, az a felfogás jutott érvényre, hogy a gyakorlati pályák nem követelik meg épen az egyetemen megszerezhető tudomány legmagasabb mértékét, be lehet tehát érni, ha a leendő államtisztviselő, bíró vagy ügyvéd kevesebb tudománnyal bír, mint a mennyit a gyakorlati tekintetek által nem befolyásolt doktoratustól követelünk. Ámde a tudomány kisebb mértéke lényegileg ugyanaz a tudomány, mint annak nagyobb mértéke s ennél fogva az államvizsgák nemcsak ellentétben nem állnak a doktoratussal, hanem ellenkezőleg a doktoratusban benfoglaltatnak; az államvizsgák voltaképpen csak kevésbé szigorú és kisebb körű doktori vizsgák, a szigorlatok pedig szigorúbb és tágabb körű államvizsgák. Különbség van az elnevezésben, különbség van a tudományos képzettség mértékében, de a közvetlen vizsgálati cél minőségét tekintve, államvizsga és szigorlat egy és ugyanaz.

Ha pedig ez így van, akkor a minősítő államvizsgák és a tisztán tudományos doktoratus egymástól elkülönített párhuzamos szervezete határozottan észszerűtlen, és pedig nemcsak logice véve, hanem következményeiben is. Mert a meddig az államvizsgák köre terjed, mindenesetre illogikus erre nézve kétféle vizsgát szervezni, a mikor azok teljesen egyenlők s az egyik a másikat pótolja. Vagy fentartatik az államvizsga, s akkor az ennél követelt ismeretkört nem kell még egyszer a doktoratusnál is követelni, hanem csak azt, a mely rajta tulmegy; vagy pedig fentartatik a doktoratus, úgy az alsóbb mint a felsőbb ismeretkörrel, de akkor meg az államvizsga fölösleges. A doktoratus és az államvizsgák e párhuzamos-sága a ma fenálló vizsgarendszerben is hátrányokkal jár, de ezek ma kevésbé érezhetők, mint a tervezet életbeléptetése esetén lennének. A mai dualismus mellett is tapasztalható, mily nehéz az államvizsgák és a szigorlatok közt állandó egyenletes arányviszonyt létesíteni, mily könnyen áll elő az a helyzet, hogy az államvizsgáknál épen a szigorlatokra való tekintettel még az sem követeltetik, a mi hozzájuk tartozik; hogy a jogvégzett ifjú olykor nem bírja magát elhatározni, melyik vizsgarendszert válassza, s gyakran épen azt választja, a melyet nem kellett volna. Ámde ma, a kötelező és az államvizsgákat suppláló doktoratus idejében, midőn az államvizsgákat csak azon viszonylag csekély számú ifjak teszik le, kik a tudori fokozat elnyerésére elegendő képességet vagy dicsvágyat nem éreznek: e visszasságok csak aránylag ritkább esetekre szorítkoznak. Ha azonban az államvizsgálatok kötelezőkké tétetnek a bármi gyakorlati pályára készülő jogvégzettek azon hál' Isten legnagyobb osztályára is, mely eddig a tudori fokozat elérését is ambitionálta: akkor a fenti visszasságokon kívül az lesz a tervezet rendszerének

következménye, hogy ugyyszólván senkisésem fog törekedni arra, hogy a doktoratus által nyújtott magasabb képzettséget is megszerezze, mert senkitől sem várható, hogy két vagy három államvizsga után gyakorlati szükség nélkül még külön két vagy három szigorlatot is legyen. Ezzel pedig az egész egyetemi oktatás a kenyérstudium színvonalára süllyesztetnék és a mi jog- és államtudományi közműveltségünkben általában előreláthatólag oly visszaesés állana be, mely az utóbbi két évtizedben tett kétségtelen haladásunkat csakamar elenyésztetné.

Mindezen visszas következmények az általunk javaslatba hozott egyesítés folytán önként megszűnnének. Az államvizsgák nemcsak a gyakorlati pályákra való minősítésre, hanem a doktoratus megszerzésére is szolgálván: ennek folytán a doktoratus egészen más alakot nyerhetne. A helyett, hogy azt mai szervezetében meghagynók, a doktoratus jövőben úgy volna szervezendő, hogy az államvizsgákon kért ismeretek feltételeztetvén, csakis a jog- és államtudományokban való magasabb képzettség tanusítására szolgáljon. Az ilyen, az államvizsgákra támaszkodó doktoratus bizonyára akkor is sokaknak képezne ambíciójuk tárgyát, ha ahhoz semmiféle minősítés nem fűződne — nem kellene tehát félni, hogy a különböző pályákon a magasabb tudományos képzettség kellően képviselve nem volna. Az elkülönített jog- és államtudományi doktoratus e mellett nemcsak továbbra is fenmaradhatna, hanem még nagyobb létjogosultságot nyerne, nem fordulhatván elő többé az az eset, hogy valaki a jog- és államtudományok alapján doktori címet nyerhet, a nélkül, hogy a teteles joganyagról fogalma is volna, a mint az a mai államtudományi doktoratusnál lehetséges.

Nem vindikáljuk magunknak azt, hogy az államvizsgák és szigorlatoknak ezen általunk javasolt egységesítése egészen új és eredeti gondolat. Sőt ellenkezőleg nagy megnyugvásunkra szolgál arra utalni, hogy oly rendszert ajánlunk, a mely már teljesen ki van próbálva. Ugyanaz a rendszer az, a mely régtől fogva alkalmazásban van Franciaországban, Belgiumban és Olaszországban s a melynek sikerességét eléggé bizonyítja az a tény, hogy a nevezett országokban soha sem képezte controversia tárgyát s hogy különösen Franciaországban a doktori vizsgák, melyek a mi államvizsgáinknak megfelelő u. n. licentiatusi vizsgák letétele, s egy további tanév hallgatása után tehetők le, oly magas színvonalon állanak, minőnél magasabb színvonal sem az osztrák, sem a német egyetemeken nem található. Ez éppen legujabban lett ismét constátálva, midőn a francia kormány a folyó évben arra határozta el magát, hogy a licentiatusi vizsgáknál nagyobb követelményeket támaszson s az eddigelé egységes jogi doktoratus helyett, úgy mint nálunk, külön jogtudományi és külön államtudományi doktoratust szervezen.¹

Az államvizsgák és szigorlatok kiegészítő, feltételező viszonya egyébiránt nálunk sem áll előzmény nélkül. Tudvalevő ugyanis, hogy a jelenleg fenálló szigorlati rendszert megelőző 1875. évi szigorlati rendszer szerint csak az bocsiattatott a jogtudományi szigorlatokra, a ki előbb az államtudományi államvizsgát tette le s épugy az államtudományi doktoratus feltétele a jogtudományi államvizsga volt. A mostani szigorlati szabályzat 27. §-a szerint pedig azok, a kik az államtudományi államvizsgát mint a jogtudományi szigorlat előfeltételét már letették, a jogtudományi szigorlaton a politikából, közigazgatási és pénzügyi jogból nem vizsgálandók és ezen tétel megfelelően alkalmazandó az államtudományi szigorlatra nézve is. Igaz ugyan, hogy ezen kiegészítő viszony csakis különböző s nem ugyanazon tárgyakra vonatkozik s ez is meg lett éppen szüntetve. De azt mindenesetre bizo-

nyítja, hogy az államvizsgák és szigorlatok már positive is azonos jellegű vizsgáknak tekintettek. A megszüntetés pedig tudvalevőleg nem azért történt, mintha e kiegészítési viszony helytelennek bizonyult volna, hanem pusztán azért, hogy a jogtudományi doktoratus az 1883: I. tcz. értelmében a közigazgatási pályákra önmagában is minősítsen. (Bef. köv.)

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

10. = «Felelősség», «veszély» (adásvételnél). Bevezetés a veszélytanhoz. A) kt. 344. Folytatás.

Egybefoglaló pontok.

Ad: Alaprajz.

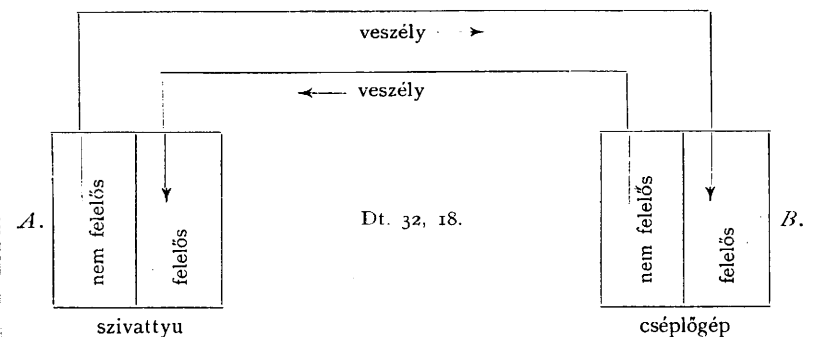
Az a kérdés: felelős-e az eladó (I), a kétoldalu obligatió egyik félszakán (oldalán; ágán) belől megforduló kérdés.

Az ellenben, vevő viseli-e a veszélyt, vagy eladó (II): az előbbi kérdés egyik lehető eredményének (nem-felelősségnek) átcsapása a másik félszakra (vevő obligatiójára).

Előbbi a körül forog, benmarad-e az obligatióban az adós (eladó), daczára, hogy a naturális teljesítés lehetetlenné vált (v. ö. fentebb 5.).

Utóbbi a körül, tartozik-e vevő a vételárral, jóllehet eladó nem marad ben.

Ezért cserénél ez így áll:

Jelesül, abból indulva, hogy «a csereszerződésnél mind-egyik fél az általa ígért szolgáltatásra nézve az eladóval s a neki ígért szolgáltatásra nézve a vevővel esvén egy tekintet alá» (Dt. id. h.): itt már nem két, hanem négy kérdés van. Pontosabban: az átcsapás, mely adásvételnél csak egyik oldalról (eladóéről) jövő, itt mindenik oldalról jöhet. Már t. i. ugy véve (kt. 344. alkalmazhatása végett), hogy a szolgáltatás mindkét oldalról distancz-szolgáltatás.

Például:

(1) A. kellőkép feladja a szivattyut. Utközben tönkremegy. B. kötelezettségén nem esik változás. Mert viseli a veszélyt (kt. 344. 1. bek.).

Im vigyázzunk erre:

B. is feladja a cséplőgépet. Ez is tönkremegy utközben. Különböztessünk:

(2) Jól adta föl. Ő is felszabadul. Csupán erre vigyázzunk: nem azért, mert a szivattyu tönkrement. Ez nem változtat az ő kötelezettségén. De mert az ő kötelezettsége, saját gördületén belől (t. i. az egyoldalu obligatiók törvényei szerint) véget ér az által, hogy a szolgáltatás, neki föl nem róhatólag, lehetetlenült (a cséplőgép tönkrement).

(3) Nem jól adta föl. S azért ment tönkre a gép. Vagy utasítást segett (kt. 344. 1. bek. 2. mond.). S ennek okozata-képen (1. fentebb) ment tönkre a dolog. Tartozik kártérítéssel. Mert: viseli a veszélyt (imént (1)). És mert (imént (2)): az ő obligatiójának, mint egyoldalunak, saját gördülete szerint, a felelősségben benmarad.

Ad: Gördületi önállás:

Ime eladó akkor is felszabadul (nem felelős), ha a *speciès*-áruba feladás előtt beleüt a ménkü (l. Nagy F. 150. I.). És akkor sem felelős, ha feladás után üt bele.

Mégis előbbi esetben (pontosabban: az obligatió előbbi létszakán belől) vevő (a mi jogunk szerint, eltérőleg a római-tól) nem viseli a veszélyt. = Nem «tartozik» a vételárral sem

¹ L. a francia közokt. miniszter jelentését a Journal officiel f. é. május 2-iki számában.

propulsive, sem *reflective* (4.) mint mondtuk. *Reflective* sem, azaz: ha később mégis fizetett, nem tudva a körülményeket (avagy bár «törvényre néző tévedés»-ből. Frank, 312. VI., opt. 1431.) a fizetés, mint tartozatlan, visszajár neki. Megint más, ha előre fizetett. Ez is visszajár ugyan. Csupán a czime más. Oka fogyott szolgáltatás. Frank 307. 1) a végén: «mivel ennek (viszonkötelezettségének) a beállott változás után mind oka, mind föltétele fogyatkozik». V. ö. opt. 1431., 1435., 1447., Hk. I. 74. pr.; *Planum tab.* 736.: *qui rem alienam indebite, adeoque sine omni legali titulo detinet.* =

Holott utóbbi esetben (az «átadatott» határkövének tul) kt. 344. 1. bek. szerint viseli.

Előbbi esetben vevő helyzete: *posztó vagy pénz*. Utóbbiban: *se pénz, se posztó*.

= Nem kell azt hinni, hogy ez utóbbi elv valami újság volna jogunkban. *Planum tab.* 798. (említve már fentebb: (b)) ezt olvashatjuk: *quin imo eo ipso quod praerepetitae merces ex longinquis oris ad fortunam vel infortunium, idest ad periculum Mercatoris profugi expeditae fuerint . . .* Sem a *profugus*-on, sőt a *Mercator*-on, sincsen itt semmi súly. E nyomdokon köztörvényünk körére is, *quoad* distancz-vétel, kt. 344. 1. bek. elve tételesen fenállónak tekinthető. Legfejebb: tulajdon-átszállással (*Pl.* id. h., v. ö. opt. 429.), miként már 1840. XVI. 36. szerint, ha «a kereskedő . . . az alkalmat is megnevezi, mely által a megrendelt árukat magához küldetni kívánja». Ez utóbbi azonban nem áll oly szilárdan, mint előbbi. T. i. ez *Pl.* id. h. inkább csak következtetés (*nam cui periculum rei incumbit, ad illum etiam proprietas rei . . . pertinet*). Még pedig téves következtetés, a melynek *Planum* maga ellentmond. T. i. id. h. a végén a súlyt a tulajdonszerzés tekintetéből mégis csak az átvétel tényére veti. Ugyancsak megelőzőleg *principium illud* alól, a mely majdnem szószerint egyez opt. 425.-el, főként ezen téves okból van kivéve a küldött dolog. Viszont *Pl.* 758. csak látszólagos ellentét, ezen itt (798.) kifejezett elvvel szemben *quod rerum proprietas per realem traditionem et usucapionem transferri consuevit*. Tudtunkkal a római jogforrásokban is vannak vitás, sőt önellentmondó, illetőleg téves következtetésből kiinduló helyek (v. ö. fentebb 5.). Fő egyébaránt az, hogy maga a veszély-átháramlás *Pl.* 798. szerint kétségen felül áll. Gyakorlatilag véve is, a tulajdonátszállás kérdése e pontnál sokkal alárendeltebb fontosságú kérdés, mint a veszély. Érdekes az is, hogy ugyanez esetben az u. n. *droit de suite*-nek (v. ö. cst. 44.) a királyi tábla helyt adott, a septemvirális nem. Lásd *Pl.* 1071. a *Sententiae, quae tantum in facto differunt* sorában. T. i. a kir. tábla úgy látta a tényt, hogy az áru a bukott kereskedő által még nem lett átvéve,

Megemlíthető, hogy opt. 919. nevezetes elvét, melyet ma is vall köztörvényi gyakorlatunk, szintén majdnem szószerint megtaláljuk a *Planum*-ban (524. és 757.). Az u. n. *condition resolutoire sous-entendue* (*Code civ.* 1184.) kizárása. Már itt jelezniünk kellvén, hogy e különbség szemben a francia joggal (v. ö. Nagy F. 150., 16. j.) csupán fokozati. =

Megest: Ugy a római mint a mi jogunk szerint (l. 5., s a *Planum*-ból ott id. helyet) a «hibáján kívül» tönkrement dologért egyaránt nem felel az eladó (l. Frank is különösen 307. 1); már hozzáértve az értendőket: pl. hogy még nem volt késedelemben; szóval az obligatio nem lépett *acut* fázisba stb., v. ö. Frank 334., c); ilyenkor nem is «hibáján kívül» való a [késedelem esetén kívül be nem következett] tönkremenés. Mégis: római jog szerint (l. Frank 307.) vevő már *ab ovo* viseli a veszélyt; miénk szerint, im mondtuk, nem (v. ö. Nagy F. 150., 9. j.).

Hogy kt. 344. körében ugyanazon *prius* (eladó felelőtlensége) mellett a veszély *posterius*-a kétféleképen gördül (1. és 2. bek.): már fentebb precizizítottuk.

Ad: Fázis-tények kétfelé hatásának esetlegessége:

Adós-késedelem súlyosítja az obligatiót (l. Frank, kü-

lönösen 334. c), 327. I.) a nélkül, hogy a veszélyviselésben fázist jelezne.

= *Súlyosítja*. Mindig kivén az olyat, a melynél a késedelem szaka tárgyaltan. Minők jelesül a fentebb is már így nevezett, *acutabb* megszülemlésű obligatiók. Ugyis nevezett *mora ex re*. Delictum-obligatio stb. Az ilyen követelés mintegy sisakkal (megduzzasztott felelősségi okkal; jelesül a véletlenért is, v. ö. opt. 1311.) jöven a világra: a megintés nem tehet rá újabb sisakot. =

Vigyázni kell erre épen úgy, mint kt. 344. 1. bek. 2. mondatára:

Ha eladó késedelemben van, kétségkívül bajos lesz neki magát exculpálni bárminő esélylyel szemben. De *ha* mégis (jelesül: a dolgot késedelem esetén kívül is érendett bal-esettel; áll-e ez, s minő értelemben, másutt tárgyaljuk, l. egyébaránt fentebb): a veszély ügye épen úgy áll, mint késedelem előtt. Igaz, hogy ezt péld. drezdai dav. (430. 2. bek.; vonatkozással az utasítás-szegő feladás esetére) nem így csinálja. Azonban ez mással, mint a «Gefahr» többféle értelme fölőli tájékoztatlansággal alig magyarázható meg.

Erre egyébaránt még visszatérünk.

Hitelező-késedelem (belééjtő tény, v. ö. I.): enyhíti, relaxálja, az obligatiót (Frank 311. c), *Planum tab.* 755.: *ab omni culpa liberat*...). Egyszersmind, adásvevésnél (egyszerűség okából csak erről szólva) átvízi a veszélyt a (hitelezőként) késedelmes vevőre (v. ö. opt. 1419., [arg. *Planum*, id. h. is], kt. 351.). Holott egyoldalú *species*-obligationál: megvan az előbbi hatása, nincs meg az utóbbi.

Kettőt kell ismét közbevetnünk.

(α) «Enyhíti», «relaxálja» az obligatiót. Így szokás ezt t. i. mondani és codificálni a hitelező-késedelem hatásáról. Jól-e, külön kérdés. De ebbe e helyütt nem bocsátkozunk (v. ö. egyébaránt mindjárt alább *ad vocem Entwurf*).

(β) Egyoldalú *genus*-kötelem körében is szokás azt mondani, hogy hitelező-késedelem átvízi a «veszélyt». Pél. adós megbizottja, a hitelező sikertelen megkínálása után a pénzzel nyomban odébb áll. Idevág Dt. XIII. 32. is. Így véve: fizetésül *rite* kínált pénz 1848/9. események következtében elkallódván, elenyészett a követelés. Ugyancsak a már idézett 1486. VI. (Mátyás, *Decretum majus*) 25. *articulus*. Így értve: zálog-adós *rite* megkínálja a zálogtartót a kiváltó összeggel. *Licet redimere vellent et ad hoc pecunias paratas haberent* (id. tcz. pr.). Vagyis: u. n. *reál-oblatió* (készkinálat). Így értendő nyilván kt. 335. is: «kész a teljesítésre.» Tehát nem csak úgy (*verbál-oblatió*); «hogy . . . a teljesítésre a maga részéről késznek ne nyilatkozott¹ volna» (Nagy F. 147. I. 2. pont 1. bek.). Szerintünk kt. ezen szólása is azok közé tartozó, a melyekkel szemben a szük térre szorított compendiumnak igenis óvatosan kell álláspontját elfoglalnia. Vagy egyszerűen reproducálom a *verbum regens*-t betű szerint. Így Nagy F. id. h. 2. bek. Ezzel, igaz, lemondtam arról, hogy megmagyaráztam rajta valamit. De legalább megmagyaráztam a kérdést *res integra*-nak. Vagy saját szavaimmal beszélek róla. Miként Nagy F. előbb id. h. De akkor aztán bele is bocsátkozom. Így, a mint van, a két id. bek. nem fedi egymást. «Késznek nyilatkozott» nem kielégítő, sőt igenis egyoldalú, változtatott visszatükrözője a *thema interpretandi*-nak («kész a teljesítésre» kt. 335.).

Kétségkívül az u. n. *reál-oblatió*ban a *res* nem «dolgot», hanem «valóságosságot» jelent. Hiszen munka- és ugy-nevezhető *spiritalis* szolgáltatásokra is kiterjed. Mely utóbbi például: «kibocsátani az obligóból» (v. ö. Dt. XV. 36. ugy véve, hogy a kitűzött cselekmény véghezvitele nem a máris elengedő, hanem az elengedést még csak kötelező szerződésnek volt felf. föltétele). Köteles cessió, jóváhagyás stb. Vagyis, nem mondhatni, hogy a *paratas*

¹ Mi huzzuk alá.

pecunias haberent-féle kellék abszolút. Olykor a verbál-oblatió is reál-oblatió. Még dolog szolgáltatásnál is. Igaz legfejebb, a mit *Planum* I. mond; majdnem szóserint *Entwurf* II. 251. utolsó bek.-re emlékeztetőleg.

Mégsem ajánlatos az említett váltogatás. Épen úgy a mint a tulajdonszerzés körében olykor átadás-számba mehet a nyilatkozat is. Pl. a zongora-bérlőhöz intézett s ez által elfogadott utasítás, hogy ezentul a másik nevében birlaljon. A mi föl nem jogosít, hogy az átadás, mint kellék mellett, a nyilatkozatot egyszerűen váltogatva emlegessük. Mindezt egyébaránt *casuistice* illető fejezetünk tárgyalandja.

Tamen illi... remittere nollent (még mindig *pr.*). Azaz: a hitelező kellő ok nélkül (mint az egészről kitűnik) vissza-utasítja a szolgáltatást, s nem adja ki a zálogot. *Ex quo pecunias ad id dispositas... casu amittunt* (§. 1.). Azaz: a kínált fajegyedek (pénzdarabok) balesetből elpusztulnak.

Quod sine ulla solutione, bona illa remittantur (§. 3.). Azaz ki kell adni a zálogot fizetés nélkül. Ez épen egyik oldala az u. n. concentrációnak. Vagyis: hogy az adósnak föl nem róható elpusztulása az illető fajegyedeknek, azonképen hat ki az obligatióra, valamiként *species*ként volna-nak tárgya az obligációnak.

Ezt is ezuttal elhagyjuk. Egyáltalán a «veszély» ügye a faj-kötelem világában, bár szerfölött praktikus, de már ugyszólva logaritmus. Egyelőre a fő e kérdéseket a *species*-obligáció körében pontosan megmarkolni. S ezzel a továbbiaknak mintegy biztos ágyat vetni. Ebben nem lehetünk eléggé pedánsak. Ha az alapműveleteket pongyolán vesszük, alig van delejünk a felsőbb *mathesis* körében.

Ezen érdekből Nagy F. 150. I. pontjával szemben is meg kell egyet jegyeznünk. Az ilyen *æquiparatio*: «ha a teljesítés reá nézve lehetetlenné válik, nevezetesen (?) ha az áru véletlenül elvesz vagy megsemmisül»; ugy szintén az ilyen *antithesis*: «ha ellenben (?) az áru elveszése az eladó vétkeességéből történt» — kerülendő. A fekete czicza nem kevésbé czicza, mint a fehér czicza. Viszont az utóbbi nem inkább az előbbinél. A vétlen elveszés nem «nevezetesen»-je a lehetetlenülésnek. Hanem: csak egyik további al-minősülése. Következésképen az eladónak felróható elveszés sem «ellenben»-je a lehetetlenülésnek. Hanem: annak szintén csak egyik további minősülése. (Frankban is [307.1]) ez: «arra pedig, a mi lehetetlen, senki sem köteles», tulló a czélon, l. alább a kártérítés *ex empto*-nál). Az azután megint egészen más, hogy a «lehetetlenülés» végtelen *casuistikája* körében olyan jelenség-csoport is akad, mint látni fogjuk (még pedig kt. 344. körére is [a faj-vételnél] kihatólag), a hol ugyanaz az *objectivum* lehetetlenülés számba jön (felszabadít), ha ki van mentve; nem jön lehetetlenülés számba (nem old föl a naturalis teljesítés alól sem), ha nincsen kimentve. Czicza, ha fehér, nem czicza, ha fekete. Vagy legalább is: a hol a kérdés ilyen alakjában fölmerül. De épen: az ily kérdéseknek már a föltevésében elvesztjük a fonalat, ha a «lehetetlenülés» az ő azon alapformatióiban nem lebeg eléggé tisztán előttünk, a melyekből a homályosabb jelenség-kör számára az eligazodó pontok meritendők.

Módszeri megjegyzés: Érdekes ornithologus volna az, a ki a hollót vagy keselyűt csak akkor ösmerné föl, ha rá vagyon írva, hogy madár, s miféle madár. Mátyás király *Decretum*-ában is megvan a concentráció mint *res ipsa*. Csupán nincsen benne megmondva, hogy az. Továbbá hiányzanak rajta, az erre figyelmeztető Windscheid-, Ihering-féle, vagy más kipróbált czégű vignetták is, a melyek a pandecta-forráshelyeket modern «buvárlat» előtt tudvalevőleg oly kedvelt czikké teszik. A magyar jogforrások korhadt hétszilvánai nem dicsekedhetnek a szerencsével, hogy e fényes csillagokat, kertészökül üdvözölhették volna. Következésképen művelőjöknek is le kell mondania, a tudományosság ama felsőbb gradusáról, a mely (*exceptis excipiendis*;

idesorolandó lévén, hazánkban, alighanem első helyen Farkas L. Római jog történelme, Kolozsvár 1892) a vignetták megkülönböztetni tudásában áll.

Mutatis mutandis ez döntvénytárunk kezelésénél is szem előtt tartandó. Pl. Dt. id. h. így szól (III. birói ítélet): «kitűnően az, hogy alperesek mint a kérdéses ingatlan vevői a vételárt, melyből felperes követelése fedezhető lett volna, még 1848. évben Verbó város akkori bírása kezeihez letették, ki felperest követelése erejéig a pénzzel meg is kínálta, azt azonban akkor fölvenni felperes elmulasztotta, s így a betáblázás által nyert jogát saját ténye által elenyésztette.» Ebből közvetlenül «elvet» fejteni, természetesen bajos volna. Curiánk aligha tud (vagy tudott legalább 1874-ben) többet a concentrációról mint Mátyás király. Téves jelesül, hogy a hitelező-késedelem már magában véve elenyésztetné a követelést. Azt sem igen vehetni ki, hogy a városbíró kezéhez történt letételen van e itt súly, vagy az ez által történt megkínáláson (szemben a II. birói ítélet indokaival ugy látszik: ez utóbbin). Ez mind igaz. De ha az eset egészét mozsárba tesszük, mégis csak az jön ki belőle, hogy nem azért utasították el felperest, a mit indokul formuláltak, hanem a nyers jogérzet ugyanazon ösztönszerű sugalmából, a minek a concentráció (ezen oldalában) csupán öntudatos nyélbe ütése. Vagyis, hogy az a pénz a mozgalmas események ideje alatt annak kezén, ki felperest megkínálta, elkallódott, s felperes magára vessen, hogy ez a dolog így esett. T. i. s ez szerintem a fő: föl nem tehető legfőbb ítélőszékünkéről, hogy felperest, csak azért, mert nem vette föl az összeget, akkor is elutasította volna, ha a pénzen semmi baj nem esik vala. Hiszen már *Planum tab.* igen jól tudta (l. pl. a már idézett 735., 755., 769.), hogy a hitelező-késedelemhez, magában véve, nem ily drastikus következtetések fűződnek (v. ö. Dt. 16., 62. is a végén).

Igy is formulázható e módszéri álláspont: Jogtudományunk feladata iudicaturánkból nemcsak a raffinált (öntudatosan, alakszerűleg, kijelentett), hanem a raffinálatlan (nyers, ösztönszerű jogsugalom alakjában jelentkező) jogtételeket is, lehetőleg, figyelembe venni. Ugyancsak, már a fentebb mondtak szerint, (kivált régi) törvényeinkből. Ily értelemben hivatkoztunk pl. már fentebb (= 2.) II. Ulászló *Decretum minus*-ára (1498. III.), hol is (65., 2. §. [nem «pont», mint ott irtuk]) a kézen-közön (vissza-) szolgáltatás elvével (*quibus restitutis...*) találkozunk a kétoldalu szerződés dologi (*ex capite infirmitatis*) resolúciója esetében. Ezt az elvet (mintegy *exceptio non adimpletae obligationis*; kt. 335.-beli elv kiterjedése az extracontractualis connexitás eseteire) mint illető fejezetünk kifejtendi, ma is cultiválja gyakorlatunk: az opt. ösmert ellenkező (általános) álláspontja (opt. 334., 471.) ellenére. V. ö. pl. Dt. XXIV. 12.; 24., 37.; 11., 37. (pláne opt. területén; 877. «viszont»-ja alapján, ugy látszik; a magyar magánjog szellemének helyes kihatásából; annál inkább, mivel Unger is [125., 17. j.] a visszatartási jog kizártságát ez esetben az opt. szempontjából is kétségesnek nyilvánítja), 25.8, 32.91 stb. Dologi, mint mondtuk. Mert más a csak kötelmi hatályu (*arg.* Hk. I. 74. pr.) resolúció. Főként az u. n. «elállás» (pl. kt. 348., 352., 353. stb.) eseteiben. Egyébaránt e téren szintén tartja gyakorlatunk, e, mondhatni, többszázados (már a Hk. örökösödési és birtok-rendszerének is számtalan tételeiben visszatükröződő) elvét hazai jogunk. Pl. Dt. 20.115, 26.87, 33.10 stb.

Lehetőleg: mondtuk. Mert jól mondja Hk.: *minus mirum memoriam aliquarum rerum excidere, quam omnium constare* (*Werböczius ad Lectorem inf.*) Továbbá: hogy ki tudná mindazt számon tartani, a mit a bíróságok összevissza-ítélnék (*ea omnia, quæ vel forensibus in causis emergunt, vel ad iudiciorum rationem accomodantur, memoria tenere supra hominis captum, facultatemque videatur existere.* Hk. *Præfatio Authoris*).

Foglaljuk egybe röviden *Planum tab.* (1769.) azon eddig

megösmert helyeit, a melyek az újabb codificatiók egy-egy helyére emlékeztetnek. Olykor annyira szószerint, hogy szinte a plágium gyanújába keverik a jó öreg urakat, ha-hogy ugyan már elöttek nem volt boszorkányság: sajátunkul adni, a mit a jogos tulajdonos még nem publicált. Hasonlítsd egybe, jelesül (a már idézettek alapján): *Pl.* 798 — opt. 425.; *Pl.* 798. — opt. 429., német kt. 345. 1. bek.; *Pl.* 524., 757. — opt. 919.; *Pl.* 1. — *Entw.* II. 251. utolsó bek., a mely épen a bizonyítás kérdésében szemben az *erste Lesung*-gal egészen magáévá tette *Pl.* felfogását; *Pl.* 2. — E. II. 250. (*wie sie zu bewirken ist*), 251., 271. stb.; *Pl.* 1071. német csódt. 36.

Entwurf. Talán igenis kiemeltük a «veszély» ügyének nehézségeit a faj-kötelem világában. Némi igazolásul, szabad legyen már itt megemlítenem, hogy e nehézségek a német birodalmi tkv. tervezete előtt is fölmerültek. Sőt, hogy azokat alig volt képes, legalább idáig, leküzdeni. Sőt, ha nem csalódunk, állításunkkal odáig mehetünk, hogy e munkálat, e tárgyban megkodicált saját tételei valódi érdemének nincsen tiszta tudatában.

Azonban érdemi vizsgálatát *Entwurf* (talán akkorra már *Gesetzbuch*) ebbeli rendelkezéseinek, későbbre tartók fen. Annak demonstrálása végett, mit im állítunk, nincs szükség érdemi, sőt behatóbb vizsgálatra sem. *Ergo... videamus.*

A példa ez:

Tartozom «három szürkével». Mellékes, hogy «három». Az is mellékes, hogy «szürke». A példa így is alkalmas volna: tiz zsák liszttel. Vagy (egyelőre békét hagyva a pénztartozás, itt változást nem tevő, sajátosságának): 100 forinttal. De a rómaiak Stichus vagy Pamphilus-szal szokták volt példákat plasztizálni (l. fentebb 5.). Manap a *servus*, *homo*, e funkcióját a «paripa» (l. Frank 316. II.) tölti be. Nem mellékes az: hogy *in genere* (fajlagosan) tartozom a három szürkével.

Viszem a hitelezőnek. Nem fogadja el. Oka nincs pedig rá (v. ö. *Planum tab.* 755.: actor... etiam tales praetensiones formaverit..., v. ö. ugyanott 2.).

Viszem tehát visszafelé. Tünődve azon, mittevő is legyenek vélők. Jön a ménkü, s megszabadít e gondtól. A három szürkének (már tegyük föl) csupán perzselt hullája marad fen.

Entw. II. 207. Wird eine nur der Gattung nach bestimmte Sache geschuldet, so ist eine Sache von mittlerer Art und Güte zu leisten.

Hat der Schuldner das zur Leistung einer solchen Sache seinerseits Erforderliche gethan, so beschränkt sich das Schuldverhältniss auf diese Sache.

Fiat applicatio. Már az esetvázlatban mondtuk: hogy a visszautasításnak nem volt alapja. Ezzel megmondtuk azt is, hogy a kínált három faj-egyed a kívánalmaknak megfelelő (kötelemszerű) volt (v. ö. *Planum* 2.). Id. szakasz 1. bek.-vel e szerint rendben vagyunk.

Hamarosan rendbe jövünk a 2. bek.-sel is. A *seinerseits Erforderliche* az adós részéről, a mondottak szerint, meg volt téve. Következés: *beschränkt sich das Schuldverhältniss auf diese Sache.* Azaz: visszaforduló utamon nem «három szürkével» tartoztam többé. Hanem: *ezzel* a három szürke jószággal. Immár ezek nem fajdolgok az obligatio szempontjából. Hanem: egyed-tárgya az obligatiónak. *Res in specie determinata.* (Frank 307. 1.). Olyformán miként az eskető actustól (ht. 39.) már nem völegény s menyasszony, hanem férj s feleség térnek vissza.

Még egy paragrafus jön itt számba. E. II. 232. Ez megmondja: hogy az adós fölszabadul, ha a szolgáltatás neki föl nem róható okból lehetetlenné válik. Már ez itt pedig fenforog. Igaz, hogy több «szürke» is van a világon. *Genus perire non censetur* (v. ö. Nagy F. 150. 1. j.). Ámde a villám-

csapáskor már nem «három (akármely) szürke» volt a szolgáltatás tárgya (faj-mérték). Hanem: *ez* a három szürke (egyed-mérték). Ez pedig nincs több a világon.

Az a kérdés, vajon mindamellett köteles-e a másik fél a vételárral: ide nem tartozó. Ezt is megoldja ugyan E. De más helyen. Ezzel itten semmi dolgunk. Az esetrajzunk egyáltalán nem mondta azt: hogy adásvevésből jár a három szürke. Járhat ajándékból, legatumból is stb. És ha adásvevésből jár is, a mit itt láttunk (eladó felszabadulása) csupán *fölvétője* a vételár-kérdésnek. No. I. (miként kt. 344. körében a feladott áru vétlen elpusztulása), nem No. II.

Idáig tehát *Entw.* logikai sinein semmi akadály.

Jön E. II. 254., s így szól:

Der Schuldner hat während des Verzugs des Gläubigers nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten.

Wird eine nur der Gattung nach bestimmte Sache geschuldet, so geht die Gefahr mit dem Zeitpunkte auf den Gläubiger über, in welchem er durch Nichtannahme der angebotenen Sache in Verzug kommt.

Az 1. bek. nem okoz nehézséget. T. i. úgy véve, hogy adós, visszatértében, a köteles figyelmet meg nem szegte. Arról, hogy a ménkü lecsapott s épen a három jószágot választá áldozatul, ő nem tehet. Már föltéve a fölteendőket (v. ö. opt. 1311.); hogy ő ezt (készülő zivatart stb.) előre nem láthatta stb.

Annál inkább a 2. bek. Miféle *geht die Gefahr... über* legyen ez? Hiszen a közölt E. II. 207. már elvégezte kapcsolatlanban E. II. 232.-vel, hogy én felszabadulok. Vagyis: hogy hitelezőm nem kap semmit. (Az, hogy a szürkék «bőrével be kell számolni», mint számadó csikósaink, juhászaink mondják, [mintha reggeltől-napestig olvasgatnák E. II. 232.-öt: *soweit...; residuum* l. 5., s fentebb többször]: egészen más. Vegyük, hogy ez se zavarjon, úgy: hogy a bőrük sem maradt meg). Ezzel a ténybeli praemissa jogi füződvényei kimerítvők. A kérdés consumálva van. *Finita la cosa.*

Entwurf emlékeztet a kirurgusra, a ki hadi lábón áll az anatómiával. Az ideget már elmetszette (E. II. 207., 2. bek.) Ám, valami homályos sejtelemből, hogy ott valami még talál rejtőzni, ismét előveszi a peneczilust (E. II. 254. 2. bek.), s ujfent belemártja abba, a mit egyszer már tövig kioperált. Ezek az idegek épen «az obligatio» többször emlegetett (*Entw.* által az 5. alatt ugyan még csak jelzetek szerint, másutt is figyelmen kívül hagyott) «sejtjei».

Talponkon legyünk. *Entwurf* nem afféle első érintésre szétfoszló pókháló-szövet, mint azon «alkotások», melyek hazánkban a német művekből készülni szoktak. Már az u. n. német pandektajog sublimituma tudvalevőleg minden jogi mélységnek és precíziónak. Az *Entwurf* pedig e sublimitumnak további felsőbb decoctuma.

Mindez a *Gefahr*-on nem segít. Sőt a következő figyelemztetésre azoknak, kik eddigi fejtegetéseinket figyelemmel kísérték, szükségök sincsen.

Jelesül, a ki figyelemmel megolvasta azt, a mit kt. 344. explicatiója körében a «veszély-viselés» eddig megösmert-kétféle értelméről közbevetettem, az e szakaszok első egybevetésével rá kell hogy jöjjön arra, miként itt az *Entwurf* nincs tisztában a felől, hogy hová vág a peneczilus.

Itt nem arról a *Gefahr*-ról van szó, a mely az adásvevésnél, mint mondtuk *quaestio* No. II. (jár-e vételár). Ez itt egészen tárgy nélküli. E. II. 207., 232., 254. nem adásvevésről (kétoldalu obligatióról) beszélnek. Hanem: az obligatióról, mint egyoldaluról. Ezt az utóbbi veszély kérdést (No. II) *Entw.* mint mondtuk, másutt szabályozza.

A miről itt szó van, az a szintén «veszély»-nek nevezhető kérdés, a mely, mint ezt már többszörösen mutogattuk, a körül forog: *kap-e* az egyed-hitelező valamit. Illetőleg: jár-e neki kártérítés.

Nevezhető, azaz: annak mint jogi végeredménynek, hogy

a hitelező követelése ekként (E. II. 207., 232.) elenyészik, a nélkül, hogy ő kapna valamit, szintén adhatom azt a nevet, hogy ime a hitelező veszélyt visel. (V. ö. Frank 307. 1.): «De alkutársára is elhathat...») Csakhogy, természetesen, mint mondtuk: más értelemben.

Következésképen, E. II. 254., 2. bek. mint a «veszély» szóval, ez értelemben, élő enarratiója annak, a mit E. II. 207., 232. végeznek, péld. valami tankönyvben, rendén volna.

Nem így törvényben. Azt a mit már elvégeztünk, más szavakkal még egyszer elvégezni, még pedig úgy, mintha valami újat rendelnénk véle: szintén egyike a legislativ botlásoknak.

Ámbátor még így sem volna egészen rendén. Vagyis E. II. 254., 2. bek. nemcsak *superfluum*, hanem ellentmondás az említett két szakasszal szemben. S épen ez önellentmondás egyszersmind a kézzelfogható bizonyossága szerintem annak, hogy *Entwurf* ezen saját tételeinek értelményével nincs tisztában. Ha tudná, hogy a 254. 2. bek.-ben foglalt intézkedés, más szavakkal ugyanaz a rendelkezés, mint 207. 2. bek.: ily durva önellentmondás, ugyanazon rendelkezés praemissái között, minőnek ezt annak helyén kimutatni fogom, figyelmét bizonyára nem kerülte volna ki. Azonban ezt, mondom, más összefüggésben fogjuk annak idején tárgyalni. Egyelőre elég volt ennyi is.

Félreértés elhárítása okából legszorosabban körvonalaznom kell, bár ismétlés árán, mit akarok ezen fentebbi megvilágításával *Entw.-nak* bizonyítani, s hogy ebből mit akarok levezetni.

A *thesis probanda* csak annyi, miszerint vannak dolgok (s ezek közzé tartozik a concentratio, veszély is stb.), a melyek, — hogy kisbabáink édes nyelvén kiengeszteljem azokat is, kik előtt az *Entwurf* netalántán szentebb a szentháromságnál is — a papának is nehézséget okoznak.

A conclusio pedig, a mit ehhez fűztem, csak annyi, hogy annál igazoltabb tehát, hogy mi, a mi baba-tudományoskánkkal, csak «pontrul-pontra... lassacskán» hatolgasunk e dolgok felé.

Nincs birtokomban még az *Entwurf*-nak azon legújabb alakja, melyben az a birodalmi gyűlésnek javaslatul be vagyon terjesztve. De alkalmam volt futólag belepillantani. Ugy vettem ki, mondom csak futólag, hogy e szakaszok, a mi a fentebbieket illeti, lényegben nem változtak.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

Különfélék.

— **A javító intézeti ügy.** A következő sorokat vettük: «A *Jogt. Közl.* 1895. évi 52. számában e czim alatt közzétett cikk az igazságügyminiszteriumot és a bíróságokat együttesen teszi felelőssé azért, hogy a rövidebb tartamu fogházra vagy kényszernevelésre ítélt fiatalok nem kerülnek javító intézetekbe, hanem a kisebb bírósági fogházakban vannak kitéve a közös elzárás rontó hatásának.

A közlemény a baj fő-okát abban véli fölismerni, hogy «az igazságügyminiszteriumban az a gyakorlat áll fen, hogy két évnél kevesebbre nem vitetnek javítóintézetbe senkit,» a bíróságok pedig — ezt tudva — csak két évnél hosszabb fogházbüntetés kiszabása esetében rendelik el a büntetett kiskorúak javító intézetbe való elhelyezését s ennél fogva az igazságszolgáltatás kezébe került fiatalok legtöbb esetben javító-intézet helyett a fogházba jutnak.

Illetékes helyről most arról értesülünk, hogy az említett közleménynek kiinduló pontja, valamint a bírósági gyakorlatnak az igazságügyminiszterium korábbi álláspontjával való összefüggésbe hozása — tévedésen alapul.

Igaz ugyan, hogy addig, míg a javító-intézetekben kevés hely állt rendelkezésre, az igazságügyminiszterium inkább azon kiskorúak befogadását rendelte el, a kik hosszabb időre voltak javító-intézetbe utalva, s kiknél a hosszabb idő alatt inkább lehetett hatást várni a javító neveléstől, de már a múlt év eleje óta a miniszterium — tekintet nélkül a megállapított büntetés illetőleg kényszernevelés tartá-

mára, — kivétel nélkül beutalja a javító intézetbe mindazokat az életük huszadik évét túl nem haladott kiskorúakat, kikre nézve a bírósági ítélet a javító-intézetben való elhelyezést mondta ki.

A cikkíró urnak, azt a bővebben nem indokolt állítását pedig, hogy az igazságügyminiszterium «a javító intézeti ügy iránt nem viseltetik különös rokonszenvvel és csak minden öt évben épít egy-egy új intézetet,» frappansan megczáfolja az a tény, hogy a székes-fehérvári javító intézet 1895 június havában nyílt meg s a miniszterium már is foglalkozik fiuk számára egy *negyedik* javító-intézet felállításának eszméjével.

Ezen hivatalos oldalról vett felvilágosítás után remélhetőleg a bíróságok most már gyakrabban fogják a javító-intézetet kiszabni, mivel elesik az az aggály, hogy a miniszterium visszautasítja az ez iránti javaslatot. A mi pedig a «frappans» czáfolatot illeti, szeretjük mi is hinni, hogy a negyedik javító-intézet építésére kevesebb idő lesz szükséges, mint a harmadikra volt. Szerk.

— **A 20 frton aluli kereskedelmi ügyek** tárgyában hozott curiai teljes-ülési döntvény iránt hozánk több oldalról érkezett kérdésekre válaszolva, ez uton tudatjuk, hogy a döntvény hiteles szövege még nem tétetett közzé. Ugyane tárgy a budapesti kereskedelmi és iparkamara legutóbbi ülésén szóba került. Egy kamaratag indítványt tett, hogy a kamara foglaljon állást a döntvény ellen és kérje föl a kereskedelmi és igazságügyi minisztereket, hogy egy novella által tisztán és világosan precizirozza a törvény illető szakaszait. Láczy Leo elnök pártolta az indítványt, csak azt kívánja még hozzátenni, hogy előbb egy szűkebb bizottság készítse elő a fölíratot s vagy a legközelebbi ülés elé terjeszse, vagy ha annyira sürgős az ügy, még előbb mutassa be a miniszteriumnak. A kamara elfogadta az utóbbi indítványt.

— **Gyöngéd figyelmeztetés.** A kir. Curia 799/956. sz. ítéletében következő figyelmeztetést intézi a n.-kanizsai kir. járásbíróshoz: «Nem kerülte el a Curia figyelmét azon késedelmesség, hogy ezen, különben is 1889 december 11. óta elhuzódott ügyben az elsőbírói ítélet ellen 1894 október 3-ikán bejelentett felebbezés dacára, az ügyiratok csak 1895 márczius 14-ikén, tehát több mint öt hó múlva kelt jelentéssel lettek a másodbíróshoz felterjesztve. Együttal utasittatik a járásbíróshoz, hogy az ügyviteli szabályok értelmében készítenő rendes iratjegyzék mellett küldje fel jövőben az ügyiratokat.

— **A nagykállói kir. járásbíróshoz egy végzése.** «Kiküldött azon jelentése, hogy Bottenstein József alperes Micska pusztán ösmeretlen s teljesen vagyontalan, tudomásul vétetik».

— **A pozsonyi kir. jogakadémián** e félévben a következő speciálkollegiumok tartatnak:

Bányajog. Dr. Ekmayer Ágost. — Követségek és konsulatok. Ugyanazon tanár. — A magyar bűnvádi eljárás. Dr. Scheffer Vilmos. — Római örökösödési jog. Dr. Rentmeister Antal. — Államszámviteltan. Dr. Fésüs György. — Csódtörvénykezés. Dr. Révfy László. — Végrehajtási eljárás. Ugyanazon tanár. — A biztosítási és szegényügy. Dr. Virozsil Tivadar. — A mezőipar és műipar mezőgazdasági elmélete. Ugyanazon tanár. — Konversatorium a magyar közgazgatási jogból. Dr. Kmety Károly. — Közigazgatási közegészségtan. Dr. Lendvay Benő. — A közigazgatási reformjavaslatokról. Dr. Kmety Károly. — Elmebetegnek a törvényszék előtt. Dr. Fischer Jakab.

— **Tóth Gáspártól** legközelebb megjelen a magyar házassági jog rendszeres kézi könyve. A könyv terjedelme 14 iv. Kiadó az Eggenberger-féle könyvkereskedés.

A Különfélék folytatása a mellékleten.

A Magyar Jogászegylet február 20-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melyen dr. Barna Ignác bemutatja a német polgári törvénykönyv javaslatát.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre .. 6 frt
negyedévre .. 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer reformja tárgyában dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár és társainak különvéleménye. — *Törvénykezési Szemle:* A kir. Curia ügyköréből. Sz. — Az összbüntetés minimuma. Dr. FINKEY FERENCZ sárospataki jogtanártól. — Az életközösség visszaállítására való kötelezésről. Dr. KÉRI MIKLÓS komáromi kir. törvényszéki bírótól. — A német polgári törvénykönyv javaslata a Magyar Jogászegyletben. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A német polgári törvénykönyv javaslata. Fordította dr. Barna Ignác. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer reformja tárgyában dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár és társainak különvéleménye.¹

III.

Az államvizsgák és doktoratus általunk ajánlott kiegészítő viszonya keresztülvihető a nélkül, hogy akár az államvizsgák, akár a doktoratus letételének ideje kötelezően előíratnék. Épugy mint jelenleg, a javaslatba hozott rendszer mellett is a jelöltek tetszésére bízhatnák, hogy a tanidő befejezése után mikor akarják az egymásra következő vizsgákat letenni — a különbség csakis az lévén, hogy az államvizsgák a doktori próbákat megelőznék. A javaslatba hozott viszony azonban csak akkor eredményezné az egyetemi oktatás teljes sikerét, ha az államvizsgák előzetes letétele határozott időhöz köttetnék, nevezetesen, ha az egyik államvizsga letétele még a tanidő folyama alatt a harmadik év befejezésével tétetnék kötelezővé, míg a második államvizsga a tanfolyam befejezése és a végbizonyítvány kinyerése után az eisőt követő egy év múlva volna leteendő. A javaslatunk tárgyát képező rendszer ilyenén keresztülvitele nézetünk szerint nagy előnyökkel is járna, és pedig különösen három irányban:

1. Az államvizsgák épugy, mint az alapvizsgák, az előadásokkal közvetlen szerves kapcsolatba hozatnának. A mai vizsgarendszernek egyik nagy árnyoldala, hogy az előadásokkal nincs közvetlen kapcsolatban. Oly időben tétetnek le az államvizsgák és szigorlatok, a mikor az előadásokból nyert ismeretek már feledésbe mentek, a tanár hatása már nem érezhető. Ez pedig a vizsgára való készülést sokkal nehezebbé teszi, mintha közvetlenül az előadás alapján történnék. Meg vagyunk győződve, hogy ha az államvizsgák azon év végével teendők, melyben a jelöltek az azokon kérdezett tárgyakat hallgatták, az eredmény sokkal kielégítőbb lesz.

2. A második nagy hatása az államvizsgáknak a quadrienniumba való bevonásának az, hogy a hallgatók lecke-látogatási szorgalma előreláthatólag tetemesen emelkedni fog. A budapesti egyetem nagy létszáma mellett, mely még egy harmadik egyetem felállítására esetében sem fog számbavehetőleg csökkenni, semmiféle közvetlen kényszereszközt az előadások hallgatására alkalmazni nem lehet. A katalógus-olvasás és a lecke-könyv aláírásának megtagadása régen hatálytalannak és rendszeresen keresztülvihetetlennek bizonyult. S ha sikeresen alkalmazható volna is, legfeljebb a hallgatók testi jelenlétét biztosítja. Az egyedüli eszköz a hallgatók

szellemi jelenlétének biztosítására az, ha előre tudják, hogy az előadásról, annak befejezte után, számot adni tartoznak. Ennek hatályosságára nézve közvetlen bizonyítékaink is vannak, tapasztalati tény lévén, hogy a joghallgatók az első és második évben, a mikor alapvizsgát kell tenniök, sokkal szorgalmasabban járnak az előadásokra, mint a 3-ik és 4-ik évben, a midőn vizsgázni nem kötelesek. Ez indította volt Nagyméltóságod közvetett elődjét gróf Csáky Albint is arra, hogy a kötelező colloquiumok behozatalának eszméjét felvesse, a mely ellen részünkről csak azért tettünk kifogást, mert az előadó tanárok újabb vizsgaterhet, a tudományos foglalkozás hátráltatása nélkül, el nem vállalhatnak, a segéd-tanárok vagy correpetitorok általi colloquáltatás pedig cél-szerűnek nem mutatkozott. Ha azonban az előadásokról való számadástételre az államvizsgák választatnak, ez ellen a tanárok vizsgálati elfoglaltsága miatt nem lehet kifogást tenni, reájuk nézve teljesen mindegy lévén, hogy a hallgatók az államvizsgákat mindjárt az előadások után, avagy később teszik-e le. E mellett a vizsgateher a doktoratus minősítő vagy legalább kötelező voltának eltörlése folytán ugyis lényegesen meg fog csökkenni.

3. Végre nem lehet eléggé nagyra becsülni azt a nagy előnyt, mely abból származik, hogy az összes kötelező elméleti vizsgák az alatt az idő alatt tétetnek le, a mely épen a gyakorlati életre való előkészületre, a tanulásra van szánva. A mai rendszer mellett tulnyomóan úgy áll a dolog, hogy van törvényileg megállapított tanulmányi idő, de ennek fele része eltelik a nélkül, hogy tényleg felhasználtatnék. A mikor pedig már a gyakorlati élet követelményeinek kellene eleget tenni: akkor az ehhez szükséges idő az államvizsgákra és szigorlatokra fordittatik. Vagyis az az idő, a mely az egyetemen meddően hagyatik, pótolatik olyan korszakában az életnek, a mely már a produktív munkáé. Ez a rendszer nemzetgazdaságilag is rossz, s alig nyújthat megnyugvást az a tudat, hogy ugyanigy, sőt fokozott mérvben van ez Németországban és Ausztriában is. Az az időrablás, a mely a német egyetemeken divik, s az a maguk a németek által is számtalanszor felpanaszolt tudatlanság, a mely a német joghallgatókat általában jellemzi:¹ épen nem buzdíthat a mai rendszer fentartására. A vizsgakényszer általában s az évenkénti vizsgázás kötelezettsége csak akkor nem volna igazolható a teljes vagy legalább a fenálló tanulási szabadsággal szemben, ha a hallgatók a szabadság mellett csakugyan tanulnának. De a midőn e feltevés hiányzik, sőt nálunk még kevesebb az önkéntes tanulási hajlam, mint a német fajnál, valóban nem tehetünk mást, mint a szabadság helyébe a kényszert tenni s biztosítani azt, hogy a fiatal ember az alatt az idő alatt tanuljon, a mely erre szánva van, nem pedig akkor, a mikor már a tudományt alkalmazni kell. Az ajánlott rendszer pedig ezt a biztosítékot teljes mértékben nyújtja, s ha efogadtatik, nem fog többé előfordulni az a szármalmas helyzet, hogy valaki az egyetemi évek befejezése után még éveken keresztül államvizsgákra és szigorlatokra kénytelen készülni, sőt gyakran a már megnyert állást ismét

¹ A különvéleményt Nagy Ferenczen kívül aláírták: Vécsey Tamás, Schwarz Gusztáv, Kajuch Márton, az osztrák jogra vonatkozó fentartással: Sággy Gyula.

¹ L. többi közt: Goldschmidt: Rechtsstudium u. Prüfungsordnung. Stuttgart, 1887; Schulte: Gedanken über Aufgabe u. Reform des juristischen Studiums. Bonn, 1881.

elveszti, mert a kiszabott időre a vizsgákkal nem tud elkészülni, a min annál kevésbé lehet csodálkozni, mert a ki már a gyakorlatban van, annak nem sok ideje van az elméleti készülésre s az egyetemen megszokott időfecsérlés után nem könnyű ismét belejönni a megfeszített tanulásba!

Az előadott okok oly meggyőzően szólnak legalább az egyik államvizsgának a quadrienniumba való bevonása mellett, hogy a ki igazán szíven hordja azt, hogy jogásztanuló ifjuságunk szorgalmasabb legyen és a gyakorlatbalépéskor már teljes elméleti készültséggel birjon: lehetetlen hogy ne helyeselje s azért részünkről is legmelegebben ajánljuk Nagyméltóságodnak annak elfogadását.

Egyébiránt ez a belevonás a quadrienniumba nálunk szintén nem új eszme, a mennyiben ugyanis az 1874. évi tanulmányi és vizsgálati rendszer szerint az egyik államvizsga tudvalevőleg már a harmadik év befejezte után volt letehető. A tapasztalatok is, melyek ezzel tétettek, igen előnyösek voltak, s annak mellőzése csak azért történt, mert a jogtudományi doktoratusnak államtudományi tárgyakkal való kiegészítése folytán az államvizsga letételének kötelezettsége általában meg lett szüntetve.

IV.

A mi ezek után az államvizsgák közelebbi szervezetét illeti, erre nézve már azoknak a quadrienniumba való bevonása esetére vannak némely eltérő javaslataink a velünk közölt tervezettől. Így nevezetesen a dolog természetéből következik, hogy az államvizsgák nem volnának a tanév bármely szakában és tetszés szerinti jelentkezés folytán tartandók, hanem épügy, mint jelenleg az alapvizsgák: rendszerint csak a tanév végén, illetve elején. Az államvizsgák illetően összpontosításának lehetősége a quadrienniumba való bevonás mellett újabb érvet szolgáltat. A vizsgálás terhe a tanárookra nézve annál nagyobb, minél gyakrabban zavartatnak meg általa, habár csak rövid időre is, tudományos foglalkozásukban, a mely csak akkor eredményes, ha minél kevésbé van megszakítva. Ha az államvizsgák csak a tanév végén, illetve elején tartatnak: a tanárok egészen zavartalanul élhetnek a tanév folyamában az előadásoknak és azzal kapcsolatos tudományos munkának s nem panaszkodhatnak, hogy a vizsgák miatt nem dolgozhatnak. Másrészt maguknak a vizsgáknak is több idő és figyelem jut, mert a tanárok a vizsgaidőt kizárólag a vizsgálatokra fordítandják s az alatt minden egyéb foglalkozást félre fognak tenni, a mi arra nézve is előnyös, hogy a vizsgák lehetőleg egyenletes színvonalon tartassanak.

Egy másik pont, a melyben a velünk közölt tervezettől eltérő álláspontot foglalunk el: a vizsgáló bizottságok összeállítása. Minél jobban át vagyunk hatva azon eszme helyességétől, hogy az államvizsgák az előadásokkal szerves kapcsolatba hozassanak: annál inkább kell ragaszkodnunk ahhoz, hogy a vizsgálati bizottságok is az illető egyetemnek, illetve jogakadémiának kiegészítő alkatrészeit képezzék. A mai rendszer, mely szerint az államvizsgálati bizottságok évenként a tanári kar által állítatnak össze s az elnökség turnus szerint évenként változik: tudunkkal nem járt hátrányos következményekkel, s mindenesetre meg van az a nagy előnye, hogy semmi vetélkedésre és elégedetlenségre nem ad okot. Előfordulhat ugyan, hogy az elnökség egy-egy évben oly tanár kezébe jut, a ki az arra szükséges tulajdonságokkal kevésbé bir, — de ez végre is hamar mulik, holott ha a velünk közölt tervezet szerint az elnök két évre kinevezetik, az esetleges rossz választás hatásai hosszabb ideig érezhetők, nem is említve, hogy az újabb kinevezésnél a volt elnököt, hacsak botrányos módon nem vezette a vizsgálatokat, nehéz mellőzni. A mennyiben pedig a tervezet szerint nincs kizárva, hogy az elnökségre a tanári testületen kívül álló egyéniségek neveztesse ki: ez az állam-

vizsgálatokat, a kültagok intézményének fentartása mellett annyira kivetkőztetné egyetemi, elméleti jellegükből, hogy az előadásokkal való megkívántató kapcsolat még annyira sem lenne meg, mint jelenleg. E kísérlet ellen annál hangosabban kell, hogy felszólaljunk, mert a mint már említett, a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a nemtanárok az elméleti államvizsgáknál átlag mint vizsgálók sem eléggé alkalmasak. A helyett tehát, hogy a tanárokkal egyenlő számban alkalmazandó kültagok mellett még az elnök is nemtanárokból neveztesse ki s ezzel épen az az elem, a mely egyedül képes rendszeres elméleti vizsgálásra, kisebbségre szoríttassék, — inkább abban látjuk a biztosítékot az államvizsgák színvonalának emelésére, ha a kültagok intézménye egészen eltöröltetik, s az államvizsgák épügy, mint az alapvizsgák és szigorlatok, a melyektől lényegileg nem különböznek, kizárólag a tanárok kezébe tétetnének le.

Az államvizsgálati bizottságok illetén szervezése nálunk még sokkal indokoltabb, mint pl. Franciaországban, a hol a kizárólag tanárok előtt leteendő vizsgálatokon kívül s azoknak letétele után semmiféle gyakorlati vizsgák, nincsenek, holott nálunk az elméleti vizsgákra még a gyakorlati birói és ügyvédi vizsga következik; a gyakorlat férfainak tehát ugyis módjukban áll vizsgálási képességüket érvényesíteni és pedig épen abban az irányban, a melyben mindenesetre otthonosabban mozognak, mint az elmélet terén. Azonkívül nálunk még a magántanári intézmény is szolgáltat hivatott elemeket a vizsgálásra, sőt a magántanárság egyenesen oda volna fejleszthető, hogy a rendes és rendkívüli tanárok kiegészítéseképpen alkalmas vizsgáló biztosok nyereszenek. A ki valóban bir azzal az elméleti képzettséggel, hogy az államvizsgákon rendszeresen kérdezhesen, az előadások tartására is képesítve van s a ki cenzori minőségben hajlandó az egyetemmél összeköttetésbe lépni, abban bizonyára meglesz az ambitio arra is, hogy előadói minőségben szerepeljen a tanárok között. A ki pedig az erre való elméleti képzettséggel nem rendelkezik, az jobb, ha a vizsgálatoktól is távol marad. Csakis a jogakadémiákon volna kivétel engedhető s lennének továbbra is kültagok mint vizsgáló biztosok alkalmazandók, de ezeknél is csak annyiban, a mennyiben vagy a tanári személyzet száma az államvizsgák kellő ellátására nem elegendő, vagy a tanárok hiányos qualificatioja, vagy az intézet felekezeti jellege a miniszterium által kinevezendő vizsgáló biztosok általi ellenőrzést kívánatosá teszi.

Végül még az államvizsga tárgyaira és felosztására nézve van észrevételünk. A két szóbeli vizsga tárgyai a tervezetben egészben véve helyesen vannak csoportosítva s az előadások egymásutánja szempontjából is megfelelő sorrendben állanak. Mégis azonban célszerűbbnek tartanók, ha a Királyhágón inneni Magyarországon csak kis részben érvényes osztrák jog a magyar magánjog mellől kihagyatnék, nehogy ennek alapos kérdezését korlátozza; ha továbbá az egyházjog házasságjogi része egyéb részeitől nem választatnék el, hanem a maga egészében képeznék a II. államvizsga tárgyát, már csak az előadással való összhangzás miatt is, a melyben az egyházjog egységesen tárgyalatik; ha végül a büntetőjog és eljárás nem az első, hanem a II. államvizsga tárgyai közé vétetnék fel s e helyett az utóbbiba felvett polgári törvénykezési jog képeznék az I. államvizsga tárgyát, a hol a többi civilistikai tárgyak is szerepelnek. A II. államvizsga tárgyai közül kihagyandónak tartjuk a magyar közjogot, és pedig azon egyszerű okból, mert a közjog már az alapvizsgánál szerepel, s innen alapvető jelentősége miatt nem hagyható ki; a «közigazgatási és pénzügyi jog főelvei» helyett pedig a «közigazgatási jog és pénzügytan, tekintettel a pénzügyi jogra» volna teendő azért, mert a közigazgatási jog ismerete a maga egészében szükséges, a pénzügyi jog tételes szabályai pedig csak az elméleti pénzügytannal kapcsolatban birnak

tudományos értékkel s pl. Ausztriában is csak ezen kapcsolatban képezik az államvizsga tárgyát. A mi az I. és II. államvizsga közé ékelt írásbeli vizsgát illeti, azt teljesen mellőzendőnek tartjuk. Az írásbeli vizsga a szóbeli vizsga mellett csak ott bír létjogosultsággal, a hol szóbelileg elő nem adható ismeretek tanusításáról van szó. Így helyén van a doktoratusnál, a hol az értekezés annak bizonyítékául szolgál, hogy a jelölt képességgel bír arra, hogy valamely kérdést teljes tudományos apparátussal kidolgozzon. Helyén van továbbá a gyakorlati bírói és ügyvédi vizsgánál, a hol arra szolgál, hogy a jelölt a periratok és ítéletek szerkesztésében való jártasságát bizonyítsa. De a szóbeli vizsga mellett oly írásbeli vizsgát behozni, mely ugyazokat a tárgyakat és ugyanazokat az ismereteket öleli fel, mint a mi szóval is kérdeztek, tehát semmi más kiegészítő czéljának nem szolgál: az nézetünk szerint haszon nélküli teher, mely csak a tanárok és a jelöltek munkáját szaporítja, de semmivel sem járul ahhoz, hogy a jelöltek készülsége jobban ítéltesse meg. Számtalanszor tett tapasztalat, hogy bármennyire ellenőriztessék is az írásbeli vizsga, mindig találunk módot az ellenőrző biztosok kijátszására s a dolgozatok elolvasása és megbírálása a cenzorok részéről is nehezen ellenőrizhető. Mindkét tekintetben az írásbeli vizsga értéke összehasonlíthatatlanul kisebb, mint a szóbeli vizsgáé s épen azért mindenütt, a hol a szóbeli vizsga az írásbelivel konkurrál, az előbbi az, a mely a jelölt készülségének megbírálásánál irányadóul vétetik. A szóbeli vizsga legfeljebb abban az esetben nem engedi meg a jelölt ismereteinek kellő felismerését, ha elfoglaltságból, félelemből, idegességből nem képes gondolatait elég gyorsan összpontosítani és kifejezni. A tapasztalat azonban azt bizonyítja, hogy ez inkább csak a gyengén elkészült jelölteknel szokott előfordulni, ezeknél pedig a vizsga ismétlése ugyis indokolva van.

V.

Áttérve végül Nagyméltóságod óhajához képest a jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszerben kívánatos egyéb változtatásokra: ezuttal és egyéb részletes javaslatok fentartása mellett különösen a civilistikai alapképzés hiányosságára bátorkodunk Nagyméltóságod figyelmét felhívni. Köztudomásu dolog, hogy a magánjog alapja ugy a többi jogtudományoknak, mint számos vonatkozásával az államtudományoknak is s épen azért mindenütt a külföldön a magánjog tanítására aránylag sokkal több idő és gond fordítatik, mint a többi tárgyra; ez a tulajdonképeni sarkpont, mely körül a jog- és államtudományi tan- és vizsgarendszer forog. Ezzel szemben nálunk az a helyzet, hogy sokféle magánjog tanítatik ugyan, történetileg, dogmatikailag, bölcsészetiileg; de arról nincs gondoskodás, hogy a magánjog tudománya a maga egészében és minden finomságaival ugy taníttassék, hogy valóban alapos civilistikai képzettséget eredményezzen. Innen van az, hogy a jelöltek ugy az elméleti, mint a gyakorlati vizsgákon a magánjogból vannak leggyengébben elkészülve s buknak legnagyobb számban; innen származik az az anomália, hogy míg pl. a büntetőjog elméletében ép ugy mint gyakorlatában igen előkelő helyet foglalunk el, addig önálló civilistikai jogtudományunk alig van, alapos civilistikát akár a bírói, akár az ügyvédi karban csak kivételesen mutathatunk fel s a polgári törvénykönyv elkészítésének nagy nemzeti feladatára kellő készülséggel nem bírunk. Okvetlenül szükséges tehát a civilistikai képzésnek nagyobb helyet biztosítani, ha azt akarjuk, hogy ebbeli alárendelt helyzetünkből kiemelkedjünk s ettől nem szabad, hogy visszatartsan még az a körülmény sem, hogy a megfelelő számú tanerők épen ezen a téren hiányoznak s azoknak megszerzésére és nevelésére nagyobb áldozatokat kell hozni.

Kérdés csak az, hogy melyik magánjog legyen a civilistikai tanítás központja: a modern magánjog alapját képező

római jog-e avagy a mai magánjog, ugy, a hogy az nálunk kifejlődött és érvényben áll? Ha tekintetbe vesszük, hogy a római jog, mint ilyen, nálunk nem lett recipiálva, önálló jelentőséggel nem bír, hanem csak eszközül szolgál a mai magánjog megértésére; ha továbbá figyelemmel vagyunk arra, hogy sokkal könnyebb a különben is szerföltt elvont s épen azért nehezen megérthető jogintézményeket abban az alakban tanulmányozni, a mint azok környezetünkben, a reális életben jelentkeznek, mint ha a kezdő jogászt arra is kényszerítjük, hogy magát egy idegen, rég letűnt világba beleképzelje: akkor azt kellene javasolnunk, hogy a magánjogi képzés a magyar magánjoggal kezdődjék s ebben vitessék teljes részletességgel keresztül, míg a római jog csak a már megszerzett magánjogi képzettség további kiegészítésére és betetőzésére szolgál. Nem hunyhatunk azonban szemet azon tény előtt, hogy a magyar magánjog ez idő szerint sem törvényhozásilag, sem gyakorlatilag sem elméletileg még teljesen kiépítve nincs, miért is annak tanítása még nélkülözi azt a szilárd alapot, a mely szükséges, hogy a kezdő jogász biztosan előre haladhasson. Ennélfogva egyelőre s annak tudatában, hogy a római jog alaki tökélyében és bevégeztségében mily kipróbált nagy didaktikai erő rejlik s arra való tekintettel is, hogy a római jogforrások közvetlen tanulmányozására szükséges latin nyelvismeret, mely a mi gymnasiumainkban ugyis elég hiányosan szereztetik meg, a folytonosság megszakítása által feledékenységre ne menjen, nem tehetünk mást, mint a magánjogi képzést ezentul is a római joggal kezdeni s ugyancsak a római jogban részletesen keresztülvinni. Mihelyt azonban a római jogot a civilistikai képzés központjává akarjuk tenni, okvetlenül szükséges, hogy az első év és az I. alapvizsga tárgyát képező institutiók után a második évben még a *pandektákból* is tartassék kötelező előadás s ezek is tárgya legyenek az alapvizsgának, természetesen a II-diknak. Meg vagyunk győződve, hogy a joghallgatók ezen változás folytán oly előkészütséggel fognak a tételes tárgyak tanulmányozásának menni, a mely ugy a tanárokat, mint a tanulókat megkimélné attól, hogy a tételes joganyag megértése céljából s az arra szánt idő rovására általános elméleti kitéréseket tegyenek s nem fog előfordulni többé, hogy valaki a fenálló törvényeket olvassa a nélkül, hogy még az alapfogalmak iránt is tisztában volna. Minthogy azonban a pandektajognak a II. tanév és alapvizsga tárgyai közé leendő fölvétele csak ugy járhat kellő haszonnal, ha a tanulók arra kellő időt fordíthatnak, ez pedig lehetetlen, ha a II. alapvizsga még a közjogra, a jogbölcsészetre és a nemzetgazdaságtanra és pénzügytanra is kiterjed, a pandektajog felvétele folytán más oldalon megfelelő tehermentesítést kell eszközölni, mi tekintetben azt javasoljuk, hogy a jogbölcsészet és a pénzügytan a II. alapvizsgából kihagyassék. A jog- és államtudományi kar már ugy is tett volt 1894-ben a jogbölcsészetnek mint az alapvizsgára alkalmatlan tárgynak kihagyása iránt előterjesztést s így ezt újból nem is kell indokolni. A pénzügytan kihagyása pedig különösen az által van indokolva, hogy az legsikeresebben a pénzügyi joggal kapcsolatban tanulmányozható, a mely az államvizsgának tárgya. A mi a pandektajog kötelező óraszámát illeti, azt 5-ben véljük megállapítandónak, s minthogy annak felvétele folytán az institutiók rövidebben adhatók elő, ezeknek kötelező óraszámát szintén 5-re kérnők leszállítani.

Ezek azon észrevételek és javaslatok, melyeket ugy az államvizsgálatok reformjára vonatkozó értekezlet eredményét feltüntető tervezet, mint általában a jog- és államtudományi tan és vizsgarendszer tekintetében Nagyméltóságod bölcs megítélése alá terjeszteni bátorkodunk. Teljes nyíltsággal és tárgyilagossággal igyekeztünk a tervezet hiányait feltárni s oly módosításokat hozunk javaslatba, melyekről meg vagyunk győződve, hogy sokat hányatott egyetemi életünknek a rég

óhajtott s a tanárok sikeres működésének egyik főfeltételét képező állandóságot is a tervezett rendszernél nagyobb mértékben biztosítandják. Engedje meg egyuttal Nagyméltóságod, hogy az előadottakhoz még két kérést csatoljunk: Az egyik az, hogy mielőtt a szándékolt változtatások az alkalmazásban teljesen kipróbáltatnának, ne méltóztassék törvényhozási uton többet megállapíttatni, mint a mi a fenálló törvényekre való tekintettel okvetlenül szükséges, a közelebbi rendezést pedig méltóztassék úgy a hogy jelenleg is van, a rendeleti utnak fentartani. Ezzel nem azt mondjuk, hogy az államvizsgák kérdése elszakítva a tan- és vizsgarendszer egészének ügyétől mintegy kísérletezésnek tétessék ki. Sőt ellenkezőleg azon meggyőződésben vagyunk, hogy egyedül az elméleti és gyakorlati jogi képzés összességére kiterjedő egységes szabályozás az, a mitől végleges megállapodás várható. A gyakorlati birói és az ügyvédi vizsga annyiszor követelt egységesítése s színvonalának emelése, az 1883: I. tcz. által kilátásba helyezett gyakorlati közigazgatási vizsgák szervezése ép oly megoldandó feladat, mint az elméleti vizsgák czélszerű javítása; s azon kölcsönhatás mellett, melyet a tanrendszer és a vizsgarendszer egymásra általában, s egyik vizsga a másikra gyakorol, csakis a valamennyire egyszerre kiterjedő szabályozás teszi lehetővé, hogy az életbeléptetendő változtatások minden oldalról kellőleg mérlegeltessenek s egymással összhangzásba hozassanak. Nagyméltóságod idézett felszólalásában maga is hangsúlyozta, hogy az államvizsgák elszigetelt s csupán átmeneti jellegű reformja helyett «sokkal czélszerűbb a vizsgarendszert az alapvizsgától az egységes gyakorlati jogvizsgáig szerves egészben megoldani, még pedig úgy, hogy ennek bázisát a reformra alaposan megérett felsőbb oktatási tanulmányi rend alapos megjavítása képezze» — s részünkről annál inkább reméljük, hogy Nagyméltóságod ezen előbb elfoglalt álláspontjával összhangzó törekvést méltányolni fogja, mert valamin Nagyméltóságod csakis az ilyen, az egész tan- és vizsgarendszerre kiterjedő reformot tekintette a közvetett elődje «nagy nevéhez és kitűnő munkatársához méltó feladatnak», úgy bizonyára saját nemes ambícióját is csak ilyen nagy-szabású s nevét megörökítő reform keresztülvitele elégítheti ki.

Második kérésünk pedig abban áll, hogy bárminő reformot méltóztatik is életbeléptetni akarni, kegyeskedjék annak részletes kidolgozását is a jog- és államtudományi karral előzetesen közölni, hogy módunk legyen közvetlen tapasztalatainkat a részleteknél is érvényesíteni, melyeknek helyes keresztülvitelére annál nagyobb súly helyezendő, mert a részletekben előforduló hibák vagy hiányok a leghelyesebb concepció sikerét is veszélyeztethetik.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk kifejezését.
Budapest, 1896. évi február hó 11-én.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. Curia ügyköréből.

Ismerve az európai államok igazságügyi viszonyait, bátran állíthatni, hogy nincsen legfelső forum, a melyre az elvégzendő ügyeknek oly nagy terhe nehezednék, mint a magyar Curiára, és a hol ily testület birái oly óriási munkát végeznének, mint curiai biráink. Hol van Nyugat-Európában oly legfelső bíróság, melynek évi elintézendője 40,000-ig emelkednék, mint kir. Curiánk kebelében, hol az 3 év óta történik, a hol 1895. évben is az elintézendők összege meghaladta jóval a 41,000-et? És hol van a legfelső forum, melynek tagjai évenként rendszeren 300—400 ügyet kénytelenítettnek előadni, a mint történt ez a lefolyt évben is. Ezen felette visszás helyzet, a melyet legfőképp az jellemmez, hogy az évi ügybejövétel néhány év alatt 20,000-ról

29,000-re felszaporodott s még 1895-ben is jóval meghaladta a 27,000-ret, okozta azt, hogy daczára a birák s elnökök kifogástalan tevékenységének, a hátralékok nagy tömege veszélyezteti legfelsőbb jogszolgáltatásunk vitális érdekeit.

A hátralékok tehát nem okai s forrásai azon igazságügyi bajnak, a melyben Curiánk szenved; hanem csak kifolyásai azon betegségnek, a mely a felebbezések tulcsapongásában keresendő.

Azért is a reformok ide lennének irányzandók. A kiegészítő birák általi segélynyújtás valódi orvoslást nem képezhet. Ez uton lehet a hátralékokat apasztani, de csak ideiglenesen. A Curia évtizedekre nyúló ügyforgalmának történetéből láthatjuk, miszerint ezen intézmény leszállította a curiai hátralékok számát időszakonként, de egy idő múlva ismét felujultak.

Igazságügyi helyzetünk visszassága tehát közvetlenül s főleg nem az ügyhátralékokban, hanem a felebbvitt ügyek tulszaporodásában fekvődvén: a lényeges és főczél, a melyre törekednünk kell, nem az lenne, hogy a hátralékok lehetőségig leőröltessenek, hanem az, hogy a Curiát a felebbvitt perek özöne el ne áraszsza.

A munkaerő tulságig vitt szaporítása a Curiánál nem is ajánlható, mivel megbontja a biráskodás egyöntetűségét.

Mi a jogorvoslatok rendszerének további reformját sürgetjük.

Az lenne a reform-feladat utja, melyet törvényhozásunk a sommás ügyeknél követett.

De bármikép mérlegeljük a hátralékok súlyát, az elvitáztatlan, hogy a kir. Curiának birói tevékenysége megérdemli a méltánylást.

Az 1895. év folyamán 27,529 ügy érkezett a Curiára és 28,362 ügy lett elintéztve. Az utolsó tíz év alatt — kivéven az 1894. évit — egy évben sem végzett a Curia megközelítőleg sem annyit, mint 1895-ben; 1886-ban még csak 19¹/₂ ezret intézett el; 1887-ben 20 ezret; 1888-ban kezdé meghaladni a 20 ezret, de ezen emelkedés csak 25—26 ezerig fejlődött; 1893-ban is csak 26²/₃ ezer volt az elintéztések összege. Csak 1894-ben jött elő tulemelkedés az elintéztésekben, t. i. 28²/₃ ezerig a munkaerő szaporítása folytán. És ezen legnagyobb eredmény — 500 hijával — 1895-ben is előállított. Habár azonban kevesebb intéztetett el, mint 1894-ben, a mely év az ő 28,839 elintéztésével jóformán egyedül áll ezen forum forgalmi történetében, mert még 1882-ben is csak 28,329 intéztetett el, valamivel kevesebb az 1895-ikénél; mindamellett a hátralék 1895-ben jóval kevesebb az utolsó 3 évinél; sőt az 1894-ikénél is nem 500-zal, hanem (13,040—13,872) 800-zal kevesebb. Sz.

Az összbüntetés minimuma.

A halmazati büntetésnek a Btk. 91. §-a szerinti minimuma felett e lapok hasábjain érdekes vita indult meg,¹ a melyhez érdekessége és elvi jelentősége folytán én is szeretnék egy pár megjegyzést tenni, annál inkább, mert én a Heil Fausztin ur nézetét osztom, a mely pedig már két cikkező által helytelenített. Heil Fausztin ur cikke ugyan nem szorul az én gyenge védelmemre, de a kérdés fontosságánál fogva nem lesz talán felesleges, azt minél több oldalról megvitatni, hátha így könnyebben tisztázzuk. Elég sok tinta és nyomdafesték elhasználódott már a bünhalmazat «tisztázása» érdekében, de úgy látszik még igen soknak kell elhasználnia, míg végképen tisztába jövünk annak egyes részletkérdéseivel, avagy csak fő elveivel is.

A kérdés lényege abban áll, hogy az összbüntetés minimuma, melyet a bíró a Btk. 96., 99. §-ai alapján ki akar szabni, mennyi lehet az esetben, ha a tettes mellett felhoz-

¹ L. Jogt. Közl. 1895. évfolyam 369., 388. és 394. l.

ható *enyhitő körülmények tulajdonságai*, a mikor tehát a bíró a Btk. 91. §-a alapján jogosítva van az «elkövetett büntetendő cselekményre megállapított büntetésnek legkisebb mértékét megközelíteni vagy alkalmazni?» E kérdésre úgy az idézett törvényszakaszok, mint a Btk. által elfogadott sulyosítási rendszernek megfelelően állította Heil F., hogy az *egyik* büntetés minimuma ily esetben nem lehet elég, mert ez csak egy büntetés, az összbüntetés pedig fogalmánál fogva *több* büntetésből van összeállítva s így az egyik cselekményre kiszabható minimumnál feltétlenül magasabbnak kell lennie. A felmerült lopási cselekményeknél tehát 6 havi börtönt — a 91. §. alkalmazásával — nem lehetett volna kiszabni, hanem azt valamivel felebb kellett volna emelni.

Ugy dr. Waldhauser István, mint dr. Gulya László ur, kik a Curia ítéletének védelmére keltek, eltérnek a kérdés lényegétől, a midőn azt vitatják, hogy a bíróságnak joga volt a két büntetettre 6 havi börtönbüntetést kiszabni. Persze, hogy joga volt hozzá a bíróságnak, a mint hogy joga lett volna akár 10 évi börtönt² s viszont 2 napi fogházat is kiszabni. A törvény szerint az volt a maximalis és a minimalis tétel, de nem az volt a kérdés, hogy *általában* mennyit szabhatott ki a bíróság, hanem az, hogy az összesítő eset körülményeinek figyelembe vételével, s azok alapján, mennyit állapíthatott meg. Waldhauser István ur igen szépen magyarázza meg, hogy miképpen történik a correctionalisatio a 92. §. alapján és azt, hogy mihelyt börtönt alkalmazott a bíróság, a cselekmény azonnal büntettnak tekintendő. De nem veszi figyelembe, hogy vajon minden körülmények közt helye van-e a correctionalisationak, vajon a bíróság tetszése szerint bármikor átváltoztathatja-e a büntetett, mely belső természeténél, t. i. a törvény által adott fogalmánál fogva, büntetett képez. Kétségtelenül igaz ugyan, hogy a törvény által elfogadott hármass felosztás s az ennek hiányait pótolni hivatott correctionalisatio rendszere következtében a cselekmény végleges minősítése csak a bírói ítélet, illetve az ebben kiszabott büntetés szerint határozható meg, de az is igaz, hogy a törvény maga is már előre kifejezetten megállapítja minden cselekmény minőségét és pedig vagy a «büntett», illetve a «vétség» szó használatával, vagy a büntetési tétel relativ meghatározásával s ezen a minőségen, tehát épen a büntett jellegén, csak az esetben tehet változtatást a bíróság, ha a rendkívüli enyhítő körülmények fenforgása miatt a börtönbüntetés minimumát, a 6 hónapot, túlszigorúnak találná és fogházat alkalmazna, szóval a 92. §. esetében.

A hol azonban nincsenek rendkívüli enyhítő körülmények, a hol tehát a 92. §-ról nem, hanem csak a 91. §-ról van szó, ott még correctionalisatióról nem lehet beszélni, itt a bíró csak a relative meghatározott büntetési tétel minimumáig szállhat le. Alkalmazva e tételt a felmerült esetre, miután itt a bíróság szintén nem látott rendkívüli enyhítő körülményeket, a két rendbeli büntett mindegyikének minimalis büntetése 6 havi börtön lett volna, mert a 91., 24. és 340. §§. alapján egy lopási büntetett ennyi szabható minimum gyanánt. Ugyde a konkrét esetben halmazati büntetést kellett megállapítani, a minek eszközléseül a 96. §. szerint alapul kellett venni a sulyosabbik büntetési tételt, a mely azonban jelen esetben 6 havi börtönnél nem lehetett kevesebb s ezt felebb emelni, sulyosítani, a másik büntetettre való tekintettel. Ha egy nappal toldja is meg a bíróság a 6 hónapot, már ez is elegendő volna a sulyosításhoz, de egyedül az egyik delictum minimalis tételét alkalmaznia nem lehetett, mert miként Heil F. ur helyesen mondja, ez absorptio lett volna, a minek csak alaki halmazat esetén van helye.

Nem tartom tehát elfogadhatónak a Curia indokolását, hogy miután a bíróság a 92. §. alkalmazásával jogosítva van

a büntetés nemét és mértékét is leszállítani, annál inkább jogosítva van a 91. §. alapján a cselekményre előírt büntetési tétel legkisebb tartama kiszabására, nem pedig azért, mert a második tétel nem következik az elsőből. Ha a 91. és 92. §§. egy szakaszt képeznének, ha a bírónak minden feltétel nélkül meg lenne engedve a törvényes maximum és a 92. §. szerinti utolsó minimum közt válogatni, miként ezt Gulya László ur állítja, akkor helyes lenne a curiai indokolás és akkor mi sem férne a 6 havi börtön kiszabásához halmazat esetén. Ugyde a 91. és 92. §§. ban a törvényhozás a bírói enyhítési jognak két külön alakját szabályozza: a 91. §-ban a rendes, a 92. §-ban a rendkívüli enyhítési jogot. Mindkettőnek meg vannak a feltételei s a többre, a 92. §-ra, csak akkor lehet menni, ha megvannak az ahhoz szükséges feltételek. De csak a 91. §-t megengedő «tulnyomó» enyhítő körülmények esetén, a 92. §-sal dolgozni nem lehet s szétválasztva a büntetéstől vétséget, vétségéből megint büntetett csinálni nem szabad. Mihelyt azonban *rendkívüli* enyhítő körülményeket lát a bíró, a keze azonnal felszabadult, s tetszése szerint alkalmazhatja a 92. §-t, tehát vétségge correctionalisálhatja a büntetett.

A bünhalmazat (anyagi) esetén, a törvény által elfogadott sulyosítási (a Curia által helytelenül «mérésékelt cumulationnak» nevezett) rendszer szabályainak figyelembe tartásával, a 91. és 92. §§. épúgy alkalmazandók, mint a midőn csak egység forog fen. Nagyon helyesen magyarázza meg Gulya L. ur az összbüntetés létrejöttét s tökéletesen igaza van, hogy «az összbüntetés megállapítása nem annyira matematikai, mint inkább vegytani processus», s a 92. §. esetére le is vonja belőle a helyes consequentiát, hogy t. i. a halmazat folytán a 92. §. segélyével egy napi fogház nem lett volna kiszabható, mert az csak az egy «factum» minimalis büntetése, tehát összbüntetés nem lehet, de ugyanígy kellett eldöntenünk a dolgot a 91. §. esetén is, a hol a kisebb, de a bíróra szintén át nem hághatóan előírt, enyhítési jogot lehetett csupán alkalmazni.

Ha a bíróság csak a 91. §-t idézi s nem veszi igénybe a rendkívüli enyhítést, akkor az idézett §. korlátjához köteles tartani magát a bünhalmazat esetén is. S miután egy cselekményre ezen § segélyével 6 havi börtönnél kevesebbet nem szabhatott, összbüntetésül ennél okvetlen többet kellett volna kiszabnia. Ezt sem Waldhauser István, sem Gulya László urak nem tudták megdönteni.

Elismerem, hogy igazán furcsa, ha azt vitatom, hogy ugyanazon esetben lehet esetleg 10 évet, s esetleg 2 napot kiszabni, de nem lehet 6 havi börtönt, ennek azonban — mint a kérdés előbbi fejtegetői is megjegyzik — maga a törvény az oka, illetve az általa befogadott hármass felosztás.

Ugyde ha eddig, a törvény szó szerinti alkalmazásában a Heil F. ur nézetéhez csatlakoztam is, a cikkem elején tett kijelentésem szerint lehetőnek tartom mégis a gyakorlati alkalmazás szempontjából, hogy a felmerült esetben 6 havi börtön szabassék ki összbüntetésül. De nem a 91., hanem a a 92. §. alapján. Ugy a curiai ítélet, mint az azt védő két cikk megáll és elfogadandó, ha az ítélet a 92. §-ra helyezkedik.

Ez ugyan megint absurdumnak tűnhetik föl első pillanatra, hogy a 92. §. alapján állapítsunk meg két büntetett, mert hiszen a 92. §. alapján épen vétségge correctionalisáltuk a két büntetett, tehát a halmazat esetén nem lehet megint ezen §. alapján büntetetté kvalifikálni a két cselekményt. De bármiféle absurdumnak tűnjék is fel a dolog, azt hiszem a törvény következetes alkalmazásával csak így lehetett 6 havi börtönt kiszabni összbüntetésül. A Gulya L. ur kitűnő vegytani elemzése szerint ugyanis szabott volna a bíró az első (sulyosabb) cselekményre, a 92. §. segélyével, 5 havi fogházat, a másikra, ugyanezen §-sal, 3 havit, összesen 8 havi fogházat s miután ezt egyenlő értékűnek vette a 6 havi

² Ez ugyan már tiszta cumulatio, de a törvény nem tiltja meg kiszabását. L. Fayer: Büntetőjog I. k. 316. l. De a bíróság a törvény szelleme ellen cselekednék, ha ennyit szabna ki.

börtönbüntetéssel, teljesen jogában állott ezt kiszabni. Hanem miután ezt az összbüntetést épen csak a 92. §. segítségével produkálta a bíró, miért mellőzte azt az ítélet rendelkező részében, miért idézte csak a 91. §-t, mikor annak alapján a törvény szavai szerint nem lehetett kiszabni a 6 havi börtönt?

Szerény nézetem szerint tehát egészen jogosult volt a Heil F. ur kritikája, midőn megtámadta a 91. §. alapján eszközölt összbüntetési minimum alkalmazását s ebbeli érveinek alaki helyességét a curiai ítélet két védelmezője sem tudta megdönteni. A látszólagos akadály azonban, melyet ő az összbüntetésnek 6 havi börtönben való kiszabására nézve felállított, ledől, mihelyt a bíróság a 92. §-t idézi, mert annak alapján mi sem állja útját annak, hogy ez a tétel — a mennyiben az összes büntetések súlyának ez felel meg — alkalmaztassék a felmerült halmazati cselekményekre.

A halmazati összbüntetés minimuma tehát a 91. §. esetén 6 havi börtönnél kell, hogy több legyen, a 92. §. alapján pedig legalább 2 napi fogházban állapítandó meg, ezen felül azonban lehet akár 6 havi börtön is. E mellett szól az is, hogy ha a törvény a lopás büntetése például 2—5 évi börtönt szabott volna, ez esetben kétség sem férhet hozzá, hogy a 6 havi börtön mint összbüntetés csak a 92. §. alapján lett volna kiszabható. Miután azonban a lopás büntetése szabott büntetés minimuma és a börtön általános minimuma összeesnek, az összes confusio oka a 91. §. idézése volt s ha a helyett a 92. §-t idézi a bíróság, lehet ugyan, hogy úgy is kihivta volna maga ellen a kritikát, de a törvény rendelkezését hitebben követte volna. A 91. §. idézésével azonban a 6 havi börtön kiszabása ellenkezik a halmazati összbüntetés fogalmával és szabályaival.

Dr. Finkey Ferencz
sárospataki jogtanár.

Az életközösség visszaállítására való kötelezésről.

Tóth Gáspár ügyvéd ur az e lapok 7-ik számában közölt cikkében ama nézetének ad kifejezést, hogy a H. J. T. 77. §-ának a) pontja alapján meghozandó életközösség visszaállítására kötelező határozat az erre irányuló kérelemre, további tárgyalás nélkül kibocsátható. Indokolása mindenestre figyelmet érdemel, és e kérdés megvilágításához nagyban hozzájárul; mindazonáltal meg kell vallanom, hogy Tóth Gáspár ügyvéd ur érvelése nem tántorít meg abban, a mit a kérdésre nézve a *Jogt. Közl.* f. évi 5-ik számában kifejtettem.

Hogy nézeteink eltérők, ennek oka igen egyszerű: én azt az álláspontot foglalom el, hogy a szóban forgó határozat a házassági köteléket lényegesen érinti, míg Tóth Gáspár ügyvéd ur annak ily jelentőséget nem tulajdonít — sőt érveléséből az tűnik ki, hogy e határozatot írott malaszt nál többre nem becsüli. Hivatkozom e részben indokolásának 2-ik pontjára.

A kérdés súlypontja szerintem az, hogy a házassági életközösség visszaállítására csak az a házasság kötelezhető, ki házastársát *szándékosan és jogos ok nélkül* hagyja el. Azt a házasságot, kit a másik fél súlyos testi bántalmazásai, vagy megátalkodott erkölcstelen életmódja vettek rá az életközösség megbontására, annak visszaállítására kötelezni nem lehet. E szerint a házassági életközösség visszaállítására kötelező határozat meghozatala előtt a bíró vizsgálni és megállapítani tartozik:

a) vajon elhagyás esete forog e fen?

b) ha igen, vajon az elhagyás szándékosan és jogos ok nélkül történt-e?

Tóth Gáspár ügyvéd ur ez utóbbi pontot ugyan nem kutatná, mert szerinte már maga az elhagyás ténye azt a vélelmet szüli, hogy az *szándékos és jogos ok nélkül* való.

Ezt a vélelmet azonban maga a H. J. T. sem kifejezetten, sem implicite nem állapítja meg; hisz ily vélelem mellett a törvény 77. §-a egyszerűen így szól: «a házasság felbontását kérheti az a fél, kit házastársa elhagyott», — holott *ita scripta est*, — azt csak az a házasság kérheti, kit házastársa *szándékosan és jogos ok nélkül* hagyott el. Miután tehát a Tóth Gáspár ur által vitatott vélelem a tételes törvényen nem alapul, a bíró sem ismerheti el annak fenállását.

Az életközösség visszaállítására kötelező határozat tehát csak akkor hozható meg, ha az életközösség megbontását megállapító alkatelemek fenforognak; s így e határozat meghozatalával a bíró ez alkatelemeknek fenforgását autoritativ megállapítja s minthogy ezek az alkatelemek a házasság bírói felbontásának egyik okát teszik, én újból állítom, hogy a kérdéses határozat a házassági köteléket lényegesen érinti.

És pedig ép oly lényegesen, és ép oly joghatálylyal, mint az a határozat, melylyel a H. J. T. 76., 78., 79. és 80. §-ai eseteiben a bíró az ágytól és asztaltól való különélést rendeli el. Mindkét rendelkezésnek célja, házassági jogunk rendszerében egy: a reconciliatio; mindkettő csak bontó ok fenforgása esetében hozható meg, és mindkettőnek az a joghatálya, hogy a kibékítési kísérlet sikertelensége esetében a házasság felbontása az ügyállás további nyomozása nélkül kimondható.

Ily fontos határozatot tehát az ügyállásnak a contradictorius eljárás szerinti megállapítása nélkül meghozni perrendszerűen nem lehet.

Dr. Kéri Miklós.

A német polgári törvénykönyv javaslata a Magyar Jogászegyletben.

Nagyszámu jogászközség előtt ismertette és bírálta mult szombaton este dr. Barna Ignác, a budapesti kereskedelmi akadémia jogtanára, a német javaslatot a Magyar Jogászegylet teljes ülésében.

Előadásának bevezetésében előrebocsátja az ugynevezett elidegenítési tilalmak tárgyában tavaly hozott 59. számú curiai döntvénynek bírálatát, mint a mely teljes-ülési határozat a legsajnálatosabb példa arra, hogy magánjogi törvénykezésünk, még a legmagasabb fokozatban is, mennyire a sötétben botorkál s ennél fogva nem ritkán mily valóságos csodabogarakat termel a közforgalom legéletbevágóbb érdekeinek rovására, úgy hogy az idézett döntvény egyuttal egyike a legerősebb bizonyságoknak arra, mennyire fontos és égetően sürgős a magyar polgári törvénykönyvnek végrehajtására megalkotása. A Curia döntvénye ugyanis kimondotta, hogy az elidegenítési tilalommal terhelt ingatlan birtokra a tulajdonos későbbi hitelezői e birtok állagát illető végrehajtási zálogjogot nem szerezhetnek, míg a birtokbírósnál indítandó praediciális per után az esetleg magánjogilag érvénytelen elidegenítési tilalomnak törlését keresztül nem viszik. Kézzelfoghatóan helytelen e döntvény már azért, mert nem foglal a lehető legerélyesebben állást különösen az ugynevezett szerződéses elidegenítési tilalmak ellenében, mint a melyek homlokegyenest ellenkeznek az újabb jogfejlődés egész szellemével, mely szellem ép úgy nem veszi be az elidegenítési tilalmakat, mint a hogy nem kellene neki a családi hitbizományok, a hitbizományi helyettesítések, a családi vagy más magánérdekű, esetleg beláthatlan időkre szóló alapítványok. De a Curia döntvénye valósággal közveszélyes is, mert a legkönnyebb szerrel módot nyújt az eladósodott fortélyos adósnak arra, hogy valósággal hozzáférhetetlenekké, forgalmon kívüli dolgokká — a szó legridegebb értelmében — tehesse birtokait a fenyegető végrehajtások küszöbén, bármennyire igaz jussu hitelezőivel szemben is. Az elidegenítési tilalom által érdekelt magánszemélyek jogainak megóvása éppenséggel nem is kívánja a döntvény-

nek végletes álláspontját, mert hisz az ő érdekük csak annyit kíván okszerűen, hogy az ingatlan állaga az ő érdekük sérelmével ne legyen elárverezhető; ez pedig könnyen elérhető vagy olyképen, hogy az ingatlan csak az elidegenítési tilalom fentartásával bocsáttatik árverés alá, vagy pedig olyképen, hogy az ingatlan teljesen tehermentesen szállíttatik ugyan át az árverési vevőre, de az árverésen befolyt vételár rebus sic stantibus bírói letétbe megy, a mely expediensek mindegyike igen jól összeegyeztethető telekkönyvi rendtartásunk 53. §-ának, valamint végrehajtási törvényünk 163-ik és 191-ik §-ának úgy szavaival, mint még inkább azoknak a curiai döntvényénél sokkal szabadabb és méltányosabb szellemével. Arra utalni a későbbi hitelezőket, a mire úgy látszik a döntvény célzó, hogy az ingatlannak csupán csak a haszonvételeit mint ilyeneket vegyék végrehajtás alá, nem ér semmit sem, vagy csak igen sovány vigasz, mert a zárlati kezelés mindig igen drága multság, a haszonbérbe adás megint legalább nem ritkán igen kockázatos végrehajtási mód lenne. A legvastagabb hibája a döntvénynek az, a mire már a saját logikája sem készítette, hogy nem elégszik meg egyszerűen az árverésnek meg nem engedésével, hanem a végrehajtási zálogjognak még a telekkönyvbe leendő pusztá bejegyzését is megtiltja, a mivel előállana az a furcsa helyzet a későbbi hitelezőkre nézve, hogy a mennyiben többen vannak, ha sikerülne is nekik a birtokbiróságnál indított per útján évek hosszú sora multán az elidegenítési tilalomnak érvényességét megdönteni, a telekkönyvből való feltétlen és teljes kiszorításuk folytán nem volna semmi, a telekkönyvi rangsorozattal egyenértékű momentum, a mi köztük az elsőbbséget igazság és méltányosság szerint megállapítaná, megállapíthatná.

E tüzetesen kifejtett bírálat után előadó áttér magára a német javaslatra, s elsőben is igen plasztikus módon ismerteti nagy körvonalakban e javaslat keletkezésének történetét. A javaslat nem kevesebb, mint 22 évi előmunkálat eredménye; három bizottság dolgozott rajta, melyek közül az első 5, a második 11, a harmadik 22 tagból állott; mindannyian a német birodalom elsőrangú jogászai vagy más érdekkörök legkiválóbb képviselői. A javaslat kíséretében megjelent 5 vaskos kötet hivatalos indokolás; a szakirodalmi bírálatok, a különböző érdekkörök részéről betejeszett vélemények gyűjteménye 6, nem kevésbé vaskos kötetre rug.

Előadása további folyamán kimutatja előadó igen jellemzetes példákkal, hogy a javaslat gyökeresen szakított a hagyományos egyoldalú római jogi iránynyal. A socialpolitikai újabb törekvések irányában ellenben még mindig erősen conservatív; a socialisták, a munkáskörök követelményeit nem igen veszi figyelembe; különösen a gyári és ipari munkások oltalmazásában arra a teljességgel nem kielégítő álláspontra helyezkedik, hogy a gyár vagy az iparvállalat tulajdonosa csak akkor felelős az üzem által okozott megkárosításokért, ha egyenesen vétkesség terheli abban az irányban, hogy a vállalat berendezése vagy üzeme körül a szükséges elővigyázati vagy biztonsági intézkedéseket elmulasztotta; az a tény, hogy a munkások verejtékéből gazdagszik, magában véve nem kötelezi őt kártérítésre a casus száz meg százféle eshetőségeinek következményeiért, bármennyire súlyosan érzék is a munkásokat életükben, testi épségükben vagy vagyonukban. Még inkább absolutistikus módon szabályozza pedig az egyesületi jog magánjogi oldalát. Az önálló vagyoni jogi jogalanyiság megszerzését principialiter attól teszi függővé, hogy az alakulni kívánó egyesület a helyi járásbiróságnál vezetett egyesületi lajstromba magát bejegyeztesse; a mi látszólag ugyan szabadelvű álláspont, csak hogy valójában, a részletes keresztülvitelben, éppen annak az ellenkezője, mert a járásbiróság a javaslat szerint köteles minden ily folyamodványt előzőleg az illetékes köz-

igazgatási hatósághoz áttenni, a mely hatóságnak egyszerű tiltakozása lényegileg elegendő, hogy az egyesület be ne jegyeztethessék; úgy hogy mélyebben beletekintve a javaslat műhelyébe, egyenes állami concessió, magas kormányzati belenyugvás kell szerinte ahhoz, hogy egy politikai, pláne socialpolitikai, társadalmi, vallási, nevelési, oktatási vagy bármely más ideális célú egyesület jogérvényesen létrejöhesse, a vagyoni jogi önálló jogképességet megszerezhesse, a mi szemmel láthatólag nem akar más lenni, mint a hirheft szájkosár-törvényeknek bevitele a magánjognak rendszerébe is.

Előadó kimutatja továbbá, hogy az eredeti javaslat szövege ugyan meglehetősen abstract és népszerűtlen volt, de a jelenlegi javaslat iránya már gyökeresen egyszerűsítette a szöveget és megtisztította a szerkezetet, különösen kiküszöbölve abból a tankönyvszerű műkifejezéseket, hosszadalmas és scholastikus körülírásokat, valamint lehetőleg kitömjénezett rendelkezéseinek sorából mindenféle formalis definitiókat és pusztán fogalomkifejtő tételeket. Főelve a jelenlegi redakciónak, hogy a törvény ne legyen ugyan casuistikus, hanem csak az elvekre szorítkozzék, e mellett azonban legyen a szöveg, ha nem is Péter Pál számára írva, de érthető, világos, könnyen félre nem csavarható, a törvény hivatásos kezelőinek minél kevesebb fejtöréssel hozzá férhető. A redakció a jelenlegi javaslatban előadó szerint az alaki tökély legmagasabb fokán áll; minden szakaszában lapidáris, átlátszó, mint a kristály, műkifejezéseiben öntudatos és mindig következetes, szóval külső szerkezetében minden esetre valóságos műremeke a törvényalkotásnak.

A javaslatnak, mint jogforrásnak körére nézve a principium ugyan az, hogy az alkotandó polgári törvénykönyv az összes magánjognak ne csak principális, hanem kizárólagos jogforrása legyen, hogy tehát egységesítse az egész birodalom számára az összes magánjogot, csak hogy e mellett igen számos és nyomatékos jogi matériákat fentart a javaslat egyrészt a birodalmi, másrészt a particuláris törvényhozásnak. A birodalmi codifikációnak fentartja jelesül a kereskedelmi törvénynek, a csődtörvénynek és a polgári perrendtartásnak a polgári törvénykönyvvel kapcsolatos revisióját, kilátásba helyezvén egyuttal, hogy e revisió a polgári törvénykönyvvel egyidejűleg fog életbe lépni; fentartja továbbá a birodalmi törvényhozás számára a polgári törvénykönyvbe fel nem vett biztosítási és kiadói jognak gyökeresen újból leendő codifikálását, ugyszintén a polgári törvénykönyvvel összhangzatos birodalmi telekkönyvi rendtartásnak, gyámügyi és hagyatéki eljárásnak, az ingatlanokra vonatkozó végrehajtási törvénynek megalkotását, az u. n. nemzetközi magánjogot pedig az életbe léptetési törvénybe utalja. Nem kisebb horderejűek a particuláris törvényhozásnak fentartott matériák; ide tartoznak nevezetesen a bányajog, a kisajátítási jog, a vízi jog, a vadászati és halászati jog, az elkülönzésre, tagosításra, a földesuri viszonyokra, a szolgalmi és dologi terhek megváltására vonatkozó jogrendezés; továbbá a családi hitbizományokra, a még fenálló hűbéri birtokokra, örökhaszonbérekre, valamint a paraszttörökségek elaprózását megakadályozni célzó u. n. Anerbenrecht-re vonatkozó összes codificáció; végre pedig, a mi különösen a socialista köröknek nem igen fog inyére lenni, lényegileg az egész cselédrendtartás.

Az előadás befejezéseül felemlíti még előadó röviden az érdekesebb újítások közül, hogy a német javaslat szerint az iszákosság is egyik oka a gondnokság alá helyezésnek; hogy a nő a férjhez menetel által nem lesz nagykorúvá, s hogy úgy a férfiakra, mint a nőkre nézve a nagykorúságot, mint a teljes és korlátlan cselekvőképesség jogállását, kizárólag a 21-ik életévnek betöltéséhez vagy a nagykorúsítási engedélyhez köti.

Az előadás bevégeztével felkéri a teljes-ülés előadót, hogy tanulságos fejtegetéseit lehetőleg még néhány ülésen át folytassa, a mit az előadó készségesen meg is ígért.

Különfélék.

— **Zsögöd Benő** füzetéről kívánunk röviden megemlékezni. A füzet megírására alkalmat adott parlamenti támadással felesleges foglalkoznunk, mivel a támadó képviselő utóbb kijelentette, hogy tévedés forgott fen. De maradandó értéket ad a füzetnek az a kifejtés, melyet jogi intézményeink mivelése és tovább fejlesztése tekintetében nyújt. Egyetértünk Zsögöddel, hogy a magyar jogi előzmények föllevenítése alaposabbá képes tenni a tanulmányokat, mert a két rendszernek komoly kombinációja a külföldinek is tüzetesebb áthatását igényli. A mi pedig Zsögödnek azt a fő tételét illeti, hogy ne a külföldiből, hanem a magyar álláspontból induljunk ki és ily módon fejlesszük tovább a magánjogot, erre válaszunk az: ha Zsögöd és hivei ki fogják mutatni, hogy nemzeti irányban is kodifikálhatunk a nélkül, hogy az élet kérlelhetlen igényei veszítenének, ez a nemzetre megbecsülhetetlen értékű lesz, mert újabb igen nyomatékos adalékot fognak szolgáltatni arra, hogy nekünk régi kulturánk van. A büntetőjog tekintetében ma már egész világos mindenki előtt, hogy a magyar előzmények gyakorlatiabbak, mint a behozott jog. A magánjog terén is elvárjuk a bizonyítást és mi leszünk az elsők azok közt, kik a tettek terére kilépett civilistáinkat hazafias munkájokban üdvözölni fogják.

— **Államtudományi irodalom.** Államtudományi irodalmunk fellendülését jelzi ismét néhány monographia. *Balogh Artur: Parlamenti reform* cím alatt a törvényhozó szerv megjavítását célzó eszméket tette tanulmánya tárgyává. A mű taglalja a választási rendszereket. — Ugyancsak szerző *Tanulmányok az alkotmánypolitika köréből* cím alatt négy értekezést adott ki. Címük: Montesquieu államformái. Az államformák. Nép, nemzet, nemzetiség. Parlamentarismus és kabinetszolidaritás. — Gr. *Vigyázó Ferencz* is két tanulmánnyal lép a közönség elé. Címeik: *Az európai közjog egy alkotmányos garantiája. Közjogi szabálytalanságok és észrevételek.* Elöl említett művében a parlamenti felelősséget tárgyalja. Előszava után szerző *«Visszaélés és civilisatio»* cím alatt az absolutistikus rendszerrel, az uralkodó rendeletkibocsátási jogával és a szükségrendeletekkel foglalkozik, a 3. fejezet az alkotmányos garantiákról szól általában, a 4. fejezet a miniszteri felelősség elvének alkotmánytörténeti előjatekait mutatja be, különös súly helyezve Anglia és Magyarország jogfejlődésére; az 5. fejezet azon kérdéssel foglalkozik, hogy mikép biztosítja az alkotmányt a miniszteri felelősség, végül a miniszteri felelősség előnyeit fejtegeti a dicasteriális rendszerrel szemben. — Másik művében szerző több rendbeli közkeletű, nem szabatos közjogi fogalmat és kifejezést rectifikál; majd Kiss Istvánnal élénk polemiát folytat azon kérdés fölött, hogy az egyházi kinevezések tekintetében való előterjesztés mely minisztérium hatáskörébe tartozik.

— **Lakbérleti jog és eljárás.** Írták dr. *Berényi Sándor* és dr. *Gráber Károly* budapesti ügyvédek. Szerzők teljes joggal hivatkoznak könyvük előszavában arra, hogy a magyar lakbérleti jognak nincs kézikönyve, de hozzátéhetjük, hogy egyes részei irodalmilag el is vannakanyagolva.

A szóban forgó munka első sorban a gyakorlat érdekeit szolgálja. Két részből áll, anyagi és alaki jogból.

Az anyagi jogi rész Budapest főváros lakbérleti szabályzatának fonalán közli a teljes joganyagot. Behatóan tárgyalják szerzők a bérleti szerződés mibenlétét, terjedelmét, tartalmát, a bérbeadó és bérlő kölcsönös jogait és kötelezettségeit. Mindenütt a legnagyobb figyelemmel van a könyv a joggyakorlatra. A közölt esetek igen jól vannak megválogatva s a judikaturát hiven feltüntetik. Bár a magyarázatok és a judikatura a fővárosi lakbérleti szabályokhoz vannak fűzve, azok nemcsak a főváros lakbérleti jogát világítják meg, hanem az egész magyar lakbérleti jogot. Az alaki rész első fejezete a lakbérleti viszony bírói érvényesítését tárgyalja. A hatáskör és illetékesség után a bérleti viszonyból eredő perekkel foglalkozik, majd a felmondás érvényessége, a bérlemény átadása és visszaszolgáltatása iránt kibocsátott miniszteri rendeletek magyarázatát adja. Az alaki rész második fejezete

a törvényes zálogjog érvényesítéséről, a harmadik fejezet a bérleti viszonyból eredő egyéb végrehajtási ügyekről szól.

A könyv irálya világos, laikusok által is könnyen érthető. Szerzők e műve a gyakorlat embere számára nagyon hasznos, értékes kézikönyv leendő.

— **A magyar házassági jogról szóló** törvényt német nyelven kiadta dr. *Kovács Odón* budapesti ügyvéd. A fordítást jegyzetekkel kíséri és különös figyelembe veszi a horvátországi, az osztrák és a többi külföldi viszonyokat. A füzet Bécsben Perles kiadó cégénél jelent meg.

— **«Az ital-, fogyasztási s italmérési adók és az állami italmérési jövedék jogtana»** cím alatt Benedek Sándor és Róka József érdemes szakmunkát adtak ki. E munka gyakorlati használhatóságát emeli, miszerint nem szorítkozik csupán a törvények és utasítások szövegének közlésére, hanem a vonatkozó jog anyagát a különböző ágazatok szerint szakszerűen rendezi és feldolgozza. A mű hét részben tartalmazza: a községenként való biztosítást, a bor-italadót, a huszfogyasztási adót, a cukorfogyasztási adót, a söritaladót, a szeszitalmérési adót és az állami italmérési jövedéket. A 384 oldalra terjedő könyv ára 5 korona.

— **Az összehasonlító jogtudomány** művelésére Berlinben alakított nemzetközi egyet kiadta évkönyvének második kötetét, melyben ismét számos neves író közöl dolgozatot. A könyv címe: *Jahrbuch der internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre.* Az egyletről és az évkönyv első kötetéről bővebben megemlékezett mult évfolyamunk 257. l. dr. *Pikler Gyula.*

— **Cosmopolis** cím alatt nemzetközi folyóirat indult meg, mely feladatául tűzte, hogy kapcsolatot képezzen a művelt államok olvasóközönsége közt. A munkatársak a világ első írói és tudósai s minden író a maga nyelvén ír. Az első füzet első része angol, második része francia, harmadik része német. A füzet tartalmából kiemeljük *Mommsen* értekezését a halálbüntetés történetéről a római államban.

— **A német polgári törvénykönyv** javaslatáról a kieli egyetemen kiválóan a gyakorlati jogászok számára, öt tanár tart előadásokat és pedig: *Pappenheim, Niemeyer, Frantz, Rehme és Kleinfeller.*

A mi a hangulatot illeti, melylyel a javaslatot fogadják, az nagyon kedvező. Az ellenzők sorra támogatókká lesznek. Közöltük egyik utóbbi számunkban *Sohm* nyilatkozatát. Akkor még *Dernburg* ellensége volt a javaslatnak s azt írta munkájának előszavában, hogy a javaslat a német viszonyok széttörléséhez (*Zerrüttung*) fog hozzájárulni, most pedig egy füzetben ezt írja: *«Die Lichtseiten des gewaltigen Ereignisses treten in den Vordergrund. Nicht länger wird in Deutschland fremdes Recht in seiner Urform gelten. Dasselbe Recht dient dem Verkehr im ganzen Bereich der deutschen Lande, giebt dem deutschen wirtschaftlichen Leben dieselbe Richtung und bestimmt die Anschauungen der gesamten Nation in einheitlicher Weise. Wer könnte sich dem Zauber des Wortes verschliessen: Ein Kaiser, ein Reich, ein Recht.»* Csak *Gierke* folytatja még a harcot. Ujra és újra ismétli vádjait, hogy a javaslat nem német, nem népies és nem szociális.

— **A hollandi jogászgyűlés** (*Nederhollandsche Juristen-Vereeniging*) kiválólag a fiatalok büntetéseik kérdését tárgyalta. Különösen súlyt helyeztek az iskolai büntetések kiszabására. A korhatárt 16 évről 18-ra vélik felemelendőnek. A gyűlés egyszersmind a discernement kriteriumának elejtése mellett nyilatkozott.

— **Főnöki jelentés az ügyvédjelöltekről.** Az ügyvédi rendtartás 13. §-a értelmében, a főnök a nála gyakorlaton levő ügyvédjelölt magaviseletéről az ügyvédi kamarát évenként értesíteni köteles. Miután igen sokan ezen köteles jelentéstételről megfélemedtek, azt az érdekelteknek ez uton hozzuk emlékeztetőbe, nehogy arra, bírság terhe mellett szőlítassanak fel az ügyvédi kamara választmánya által.

A Jogászegylet e héten nem tarthat ülést, mivel a teremben az ügyvédi kamara választmánya ülészik a kamarai jelentés tárgyában.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A holt kéz vagyonszerzési képessége. Sz. Á. — A jogi oktatás reformjáról. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad kir. jogakadémiai igazgatótól. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÜGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Köteles-e a váltóbirtokos a lejárat elött fizetést elfogadni? Dr. KORLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Pár szó a születési bejelentések elmulasztásáról. DALMAI GÉZÁ-tól. — Az összbüntetés. Dr. POLLÁK IMRE budapesti ügyvédől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A német polgári törvénykönyv javaslata. Fordította dr. BARNA IGNÁCZ. — Kivonat a „Közlöny”-ből.

A holt kéz vagyonszerzési képessége.

Nem célunk és nem lehet hivatásunk e lap keretén belül a Curia határozatának közgazdasági és közpolitikai jelentőségével foglalkozni. Mi a határozattal csak jogilag foglalkozhatunk. S ki kell mondanunk, hogy a Curia határozata jogilag nemcsak helytelen, hanem veszélyes és ha azon elvek, melyek a határozat indoklásaul használtak, állandó praxissá válnak, akkor illusoriussá válik minden törvény, és évszázados alkotmányos jogaink kérdésesekké válnak.

A holt kéz szerzési tilalmát az 1498: LV. tcz. mondja ki először, megtiltván a püspököknek és egyházi személyeknek, akár maguk, akár az egyház számára világi javakat szerezni, vásárolni, vagy zálog címén elfogadni.

Az 1498: LXV. tcz. pedig semmisnek nyilváníja az oly szerződéseket, melyeket püspökök vagy egyházi személyek világi ingatlan javakra vonatkozólag kötöttek.

Megerősíti és helybenhagyja ezen törvénycikkek intézkedéseit az 1647: XVII. és 1715: XVI. tcz. cikkek.

A törvények egész sorozata tiltja tehát a holt kéz vagyonszerzését.

És ime a m. kir. Curia egy új elvet hoz be a magyar alkotmánytanba, kimondván, hogy törvények az idők folyamán hatályukat veszthetik, elavulhatnak, megsemmisülhetnek, mintha soha nem léteztek volna.

S az elavult törvény helyébe lép egy új joggyakorlat, melynek alapja sem törvény, sem jogszabály, hanem a bírói logika, mely tudvalevőleg évről-évre másképp indukálhat és dedukálhat, s tetszése szerint konstatálhatja a törvény léte-jét vagy pedig azt, hogy elaggott és hatálytalan.

De a Curia mégis hivatkozik egy forrásra, melyből határozatát meríti — a jogszokásra.

Távol áll tőlünk, hogy a szokásjog törvénybontó erejéről szóló teoriákat hosszasan fejtegetjük.

Vannak, a kik el nem ismerik, vannak tudósok, kik elismerik a közjogban és igen kevesen, a kik annak a magánjogban is erőt tulajdonítanak.

A magyar jog szempontjából, mindezen felfogás csak theoretikus értékkel bír, mert hazánkban tételes törvény világos szavakban határozza meg, hogy mi szüntethet meg törvényt.

Az 1790/1. évi XII. tcz. ugyanis kimondja:

Leges ferendi, abrogandi, interpretandi potestatem in Regno hoc Hungariae, Partibusque annexis: legitime coronato Principi et Statibus ac Ordinibus Regni ad Comitum legitime confluentibus, communem esse, nec extra illa exerceri posse sua Majestas sacratissima ultro ac sponte agnoscit.

Ennélfogva törvényt hozni, törvényt törvényerejűleg magyarázni és törvényt megszüntetni, csakis az országgyűlésnek a koronás király szentesítésével hozott törvényeiben szabad; sem a szokásjog, sem bírói ítélet a már meglevő törvény hatályát le nem döntheti.

Az 1790/1. XII. tcz. minden jogi tankönyvben az alap és sarkalatos törvények között van felsorolva, mint fundamentuma hazánk alkotmányának, mint legerősebb támasza a jogrendnek és a jogbiztonságnak.

Vagy talán már egy század avultta tette ezen törvényt is? Megnyugvással mondhatjuk, hogy nincsen jogi író, jogász, de még laikus sem, a ki a magyar jogban a szokásjognak törvényrontó erőt tulajdonítana.

Nincsen erősebb gyűjteménye a magyar szokásjognak, mint Verböczy Hkve, a kihirdetésen ki. ül birta egy törvény összes attribútumait és senki sem kísérelte meg e kiváló jogforrást hatályossággal felruházni, és senki sem tekinté soha másnak, mint egy érdekes jogkönyvnek, mely a magánjogban, a mely még egészen codificálva nincs, irányadóul, tájékoztatóul szolgál.

És senki sem volt eddig, ki a törvényt eo ipso hatálytalanak tekintette volna, hacsak nem akkor, ha megszűntek azon jogviszonyok, azon jogállapotok, melyekre a törvény hozatott. Más alkalomból fogjuk kifejteni aggályainkat a kir. Curianak törvényt magyarázása fölött, most csak ismétéljük az 1790/91. országgyűlés örökérvényű és törvénybe iktatott kinyilatkoztatását:

Hogy Magyarország szabad és független és törvényei mindaddig respektálandók, míg más törvény azokat meg nem változtatja. Sz. Á.

A jogi oktatás reformjáról.

Ámbár egyrészt az idei millennium, másrészt a közgazdasági kiegyezés miatt nem valószínű, hogy a jogi oktatás és ezzel kapcsolatban az egységes jogi államvizsgálatnak már évek óta vajdó kérdése még az idén napirendre kerüljön, azért ezt a kérdést még is aktuálisnak kell tekintenünk és minél czélszerűbb megoldását legalább előkészitenünk.

Legújabbán két operatum foglalkozott ezzel a kérdéssel. Az egyik a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának felirata a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a jogtudományi vizsgák szabályozása tárgyában,¹ a másik Csorba Ferencz cikke jogi oktatásunk javításáról.^{2 3} Mind a kettő figyelemreméltó dolgozat, de igénytelen nézetem szerint sem egyenkint, sem együttesen nem oldják meg a most már országsszerte sürgősnek érzett kérdésünket.

I.

Az egyetem jogi karának felirata point d'honneur, s ebből folyólag harcz a zászló becsületének megmentése érdekében. Az egyetemről nem is várhatni egyebet, mint-

¹ L. a *Jogt. Közl.* f. é. 8. számát.

² L. a *Budapesti Szemle* f. é. jan. füzetét.

³ A Nagy Ferencz-féle különvélemény ezen dolgozatnak lapunkhoz való beküldése után jelent meg. — A cikkíró ur fejtegetésére visszatérünk. Szerk.

hogy a kötelező doktoratus mellett sikra szálljon, hogy annak a mi viszonyaink mellett egyedül üdvös voltát bizonyítgassa, következőleg annak nemcsak további fentartását, hanem esetleg kiterjesztését is ajánlja. Ha ellenkezőképp cselekednék, ha koncedálná, hogy biz' a *mai* doktoratus nem felelt meg a hozzá kötött várakozásoknak, önmagát desavouálná az egyetem, ezt tehát tőle senki sem követelheti.

Azonban közállapotainkat nemcsak az egyetem ideális, hanem a mindennapi tapasztalás praktikus szemüvegén át is kell nekünk megvizsgálnunk és akkor mulhatatlanul rájövünk, hogy a dolgok mai rendje sem az ideális, sem a praktikus szempontnak nem felel meg, következésképpen reformálásra szorul.

A mit az egyetemi felirat a kötelező doktoratus *mellett* szerinte legcsattanósabb argumentumként felhoz, hogy t. i. a *kötelező* doktoratus elejtése esetén «rövid idő alatt egyetemeink gyér látogatottsága tenne legjobban az új rendszer sikerei felől tanulságot», inkább az intézmény *ellen* bizonyít, mert annak beismerését foglalja magában, hogy nem maga az egyetem mint olyan vonzza magához az egész ország fiatalságát, hanem az a körülmény, hogy a doktoratusért keresi fel az egyetemet, miután azt másutt meg nem szerezhetni, megszerzése azonban *conditio sine qua non*-ja a kenyérhez jutás céljából teendő további lépéseknek. Vagyis a fiatalság tulnyomó része nem babérnak (*laurea virtutis*) nézi a doktoratust, a milyen annakelőtte volt, hanem nyügnék, a melyen mihamarább túl kell esni, hogy tovább mozoghasson. Már pedig az ilyen sebtiben, mondhatni lóhalálban megszerzett tudomány egyfelől meg sem érdemli a doktoratus címét és nimbusát, másfelől lehetetlen, hogy igazán bizonyos színvonal emeléséhez hozzájáruljon. Inkább azt kell mondanunk, hogy ezek a tömegesen promoteált doktorok az igazi tudományosság ártalmára vannak, mert csak az u. n. féltudósok számát szaporítják, a nélkül, hogy legalább a gyakorlat hasznukat látná.

Csodálatos, sőt merőben megfoghatatlan, hogy az egyetemi körök miért ignorálják annyira a vidéki jogakadémiákat, a hol pedig olyan erők működnek, melyeket maga az egyetem approbált, mert az egyetemi magántanári habilitatio nélkül — és ez a felirat beismerése szerint a jog- és államtudományi képzés mai rendszerében az u. n. *tudós* vizsga, a legmagasabb foku, a melylyel birunk — senki végleg jogtanárnak ki nem neveztetik. Bármilyen javaslat kerüljön szőnyegre, azt legott úgy kontemplálják, hogy abban a vidéki jogakadémiáknak semmi részök se legyen. Az Alma Mater ezeket a jogakadémiákat nem is mostoha, hanem törvénytelen gyermekeknek tekinti, a kik iránt semmi szánalmat nem érez, de a kiket, bármilyen jól viseljük is magukat, még csak utólagos törvényesítésre sem tart érdemeseknek. Most is például azt javasolja az egyetemi felirat, hogy a doktoratus elejtése esetén életbeléptetendő egységes jogi államvizsgálatot mulhatatlanul teljesen centralizálni kell, a mi annyit tesz, hogy ezt a vizsgálatot is¹ csak Budapesten lehet majd letenni. Azt, hogy időközben a vidéken is létesültek királyi táblák, nem veszik figyelembe; valamint azt sem, hogy a vidéki jogakadémiák, melyeket a közszükséglet hozott létre, egyik kiegészítő láncszemét képezik hazai felsőbb oktatásunknak. Ezen intézetek szükséges voltát eléggé bizonyítja szívósságuk, melylyel eddigelé minden kísérletnek, hogy végkép elpusztíttassanak, ellentállottak. Ha azonban ezek a felsőbb tanintézetek közszükségletnek felelnek meg, akkor nem elnyomni, hanem fejleszteni kell őket s életerős működésüket lehetővé tenni. Már pedig ehhez mulhatatlanul megkivántatik, hogy akkor, midőn a jogtudományi vizsgálatok szabályozásáról van szó, az akadémiákat is belevonjuk

a jogi qualificatiót megadó tényezők keretébe, mert ellenkező esetben megfosztjuk őket nemcsak életképességtől, hanem létjoguktól is. Hiszen a napnál világosabb, hogy dacára annak, miszerint az egyetemi jogtanárok létszáma háromszor akkora, mint az előtt, mégsem képes az egyetem avval az óriási feladattal megküzdeni, hogy egymaga lássa el az országot a kellő számú jogász-erőkkel, sőt mi több, a mesterséges koncentráció egyenesen megbénítja az egyetem sikeres működését, mert a szüntelen vizsgálattartás miatt a tanároknak még az üdülésre sem marad fizikai idejük.

Nem érzi-e az egyetem, hogy a jogi műveltség csekély térfoglalása, melyet feliratának befejezésében felpanaszol, legnagyobb részt a mostani centralisációnak tulajdonítandó, s hogy ennek elejtése esetén gyorsabb tempóban terjedne a jogi műveltség, mert ekkor nálunk is (miként Németországban) minél több, magával az egyetemmel versenyző szellemi centrum léteznék? Igaz, 1874-ben érezte, de csak futó pillanatilag, midőn t. i. az ingerentia mellett létrejött új szabályzatba (a jogtanodák szervezéséről) azt a nemes felbuzdulást tanusító motívumot diktálta be, mely szerint a jogakadémiák újjászervezésének főtendenciája az volt, (sajnos, hogy csak *volt!*), hogy ezek teljes karokká kibővítvén a tanuló ifjúságnak tudományos kiképzésében egyenlőbb versenyre kelhessenek az egyetemekkel, (a kolozsvári egyetem csak pár évvel ezelőtt nyílt meg). A csakhamar (pár hónap múlva) behozott kötelező doktoratus lehetetlenné tette a versenyt, mielőtt még csak megkisérlelhetők volna. Miért kellett akkor a proklamált fejlesztést oly hirtelen visszafejlesztésnek felváltania? Miért nem használta fel az egyetem akkor a maga tekintélyét és befolyását arra, hogy az akadémiákat, melyeknek tanárait ő maga bocsátotta szárnyra, a megkezdett irányban tovább fejlesztették volna? Hol állhatnának azok már ma? és mennyivel intenzívebb és kiterjedtebb lehetne a jogi műveltség hazánkban? *Huszonkét esztendő vesztettünk ebből a fejlődési processusból.* A kezükön, lábukon megkötözött akadémiák semmiféle versenyt nem fejthettek ki az egyetemekkel. A felirat pedig bevallja, «hogy az élet nálunk még nem elég fejlett arra, hogy a tudományos minősítés önmagában elég vonzó erővel bírjon». De ezen beismerés csak egy okkal több arra, hogy vissza kell térni az 1874. évi kiinduló ponthoz s aztán megállás nélkül előrehaladni, mindenekelőtt pedig azt az egyenlőbb versenyt megindítani és lehetővé tenni.

Nincsen annyi pénzünk, hogy csak úgy ex abrupto annyi egyetemet állíthattunk, mint a hányat, ha magunkat Németországhoz hasonlítjuk, hazánk kiterjedése és népessége arányában felállítanunk kellene; de azért legalább a jogi képzés terén előteremthetnők a tudományos verseny jótékony és üdvös hatását az által, hogy — miként a jelenlegi kultuszminiszter ur az országgyűlésen mondotta — *az életképes jogakadémiákat versenyképes állapotba hoznók.* Csak távolítsuk el az utból az egészséges fejlődés akadályait és adjuk meg az akadémiáknak azt, a mire sikeres működésükhöz még okvetetlenül szükségök van, ez nem olyan sok, hogy meg ne bírnók, pár szóval kimondhatjuk: egynehány új tanszék, az akadémiai tanárok és egyetemi kollegáik közötti viszonynak szabályozása (a hová többek között a szolgálati évek megrövidítés nélküli beszámítása tartozik előléptetés esetén), a könyvtár nagyobb dotációjára, és a qualificatio megadása körül teljes egyenjogúság az egyetemi jogi karokkal.

Ha a fiatalság előre tudni fogja, hogy a hallgatandó semesterek neki mindenütt egyenlőképpen számíttatnak be quadrienniumába, ha az átlépés az egyik intézetről a másikra semmiféle akadályokba nem ütközik, ha az egyik intézet által kiállított bizonyítványokat a többi is saját maga által kiállítottak gyanánt köteles respektálni, ha az akadémiákat végzett ifjakat nem kényszerítik, hogy ráadásul még az egyetem retortáján is keresztül menjenek, akkor meg lesznek az egészséges verseny előfeltételei, mert minden kar féltékenyen

¹ Szerintünk nem vizsga, hanem vizsgálat, a vizsga szó a magyar nyelvben melléknév pl. vizsga szemmel nézni.

örzendi saját reputációját és minden fiatal ember szabadon választhatja magának azt a helyet és azt a tanárt, a hol és a kitől az egyes tudományszakokat hallgatni óhajta. Akkor nálunk is úgy, mint Németországban, egymásután több főtanodát fognak felkeresni, és a mi nem megvetendő előny lesz, a vidéki jogtanárok is nagyobb becsben fognak részesülni, de emelkedni fog okvetetlenül a tudományos minőség iránti szeretet s ezzel együtt az irodalmi szívonalon álló emberek száma is, és el fog érkezni az az idő, midőn (az egyetemi felirat szavai szerint) a doktorságot egészen át lehet engedni a tudománynak.

Csak legyen meg mindenekelőtt a férfias elhatározás az ilyen, az egyetem által is kívánatosnak jelzett állapot elérésére szükséges reformlépések megtételére és addig se erőltessük a kötelező doktoratust, mert ebben a kényszerdoktoratusban nincs semmi köszönet.

Nem helyeselhetnők azonban, ha egy végletből a másikba esnénk, nevezetesen, ha a doktoratust minden minősítő jellegtől megfosztanók. Ám hadd pótolhassa az egységes jogi államvizsgálatot, de mondjuk ki világosan, hogy *a minősítés megszerzése czéljából senki sem köteles doktoratust tenni*, mert ebben a tekintetben viszont az egységes jogi államvizsgálat a doktoratust pótolja. Ebben fekszik a nagy különbség a fakultatív és az obligatorius doktoratus között. A fentebbi fejtegetésekből pedig önként következik, hogy a doktoratust pótló egységes jogi államvizsgálatok letételét a kir. táblai székhelyeken lévő jogakadémiák mellett is lehetővé kell tenni, mert ezekben a városokban igenis van elegendő számú alapos képzettségű jogász-elem, a melyekből kellő garanciát nyújtó vizsgálati bizottságokat szervezni lehet.

A vizsgálat tárgyai legyenek azok, melyeket a gr. Csáky elnöklete alatt 1891. évi december havában ülésezett szaktanácskozmány megállapított, de az írásbeli dolgozatot az egyetem feliratában kifejtett okoknál fogva mi is mellőzendők véljük.

Ne vonjuk be az államvizsgálatot a tanfolyamba, de engedjük meg, hogy annak egyik részét a joghallgatók igenis letehessék, mihielyt az absolutoriumot kinyerték, másik részét pedig a következő tanév folyamán. De czélszerű volna a *harmadik* év végére még egy alapvizsgálatot követelni, melynek tárgyai az osztrák jog, az egyházi jog s a nemzetközi magánjog volnának, és csak a három alapvizsgálat sikeres kiállása, valamint a végbizonyítvány kinyerése után lennének a jelöltek az egységes jogi államvizsgálat letételére bocsáthatók, a melyen az alapvizsgálati tárgyak egyike sem szerepelne.

Végül helyre kellene állítani a csonkítatlan 4 évi cursust és azt a félévet, melyet a katonai önkéntesek eddig a tanulmányi időből nyertek, nekik a gyakorlati időnél elengedni. Igazi non sens, hogy az egyik ifju 7, a másik csak 8 félév alatt végezhesse el a jogi cursust. Ebben is egyenlőségnek kell lennie, a csonkítatlan 8 félévre pedig azért van nagy szükség, hogy az összes jog- és államtudományokat, melyekből alap- és államvizsgálatokat kell tenni, czélszerűben el lehessen osztani.

Dr. Bozoky Alajos
n.-váradai jogakad. igazgató.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

Entwurf (folytatás).¹ Mondtam (*Jogt. Közl.* 72. old.), hogy azt az önellentmondást, mely egyfelől a 237. s 269., más felől a 294. paragrafusok között (ez lévén az újabb számjok a tárgyalat E. II. 207., 232. és 254. szakaszoknak) fenforog, egész teljességében másutt fogom föltárni. E helyütt legyen szabad mintegy csak tollhegygyel érintenem ez ellentétet.

¹ Értve ezentul, a mennyiben az első vagy második olvasást jelző római szám (I. II.) mellé téve nincsen, a bíródalmi gyűléshez beterjesztett javaslatot.

Ime 237. szerint, kapcsolatban 269.-el, az értelmet véve, *übergeht die Gefahr* mihielyt adós, *das seinerseits Erforderliche gethan*. Holott 294. szerint ez csak azzal az időponttal áll be, midőn a hitelező késedelembe esett.

Előbbihez elegendő az, hogy én a három szürkével beállitok, s a hitelezőnek beüzenek (*angebotene Leistung*, 287.). Utóbbihoz szükséges a *nicht annimmt* (id. h.). Előbbi az egyik láncszem (oblatió, egyik fél [t. i. az adós] magatartása, miként a tradicionál az átnyújtás; oblatió a maga negatív [pl. adóskésedelmet távoztató] hatályával, mint jeleztük, fentebb *Jogt. Közl.* 45. oldal 1. hasáb: a «hilintánál»). Utóbbi a másik láncszem (hitelező magatartása).

Azonban épen e távköz, t. i. az oblatió közt már magában véve és az el nem fogadás közt, ismét valami, a mit E. szerintem nem méltányol eléggé. Ellen esetben nem tehetné azt, hogy a megkínálás kellékeit a hitelező-késedelem fejezetében adja (288—293), holott annak (jelesül: távoztató) hatálya legelső sorban az adóskésedelmet érinti.

Hogy pedig e távolság minő nagy, mutatja többi közt E. 293. E szerint az időlegesen gátolt hitelező kellő megkínáltatás daczára sem esik késedelembe. Ugy hogy esetleg — ha a hitelező pl. el van utazva — egy hétig, sőt tovább tart az az időköz, a mely alatt a ménkü-beütés az egyik paragrafus szerint (237. kapcsolatban 269.-el) máris fölszabadítja a «három szürke» adósát, a másik (294.) szerint még nem.

Megengedem, hogy a 237. és 293. §§. egybevetése alapján kétséges lehet, vajjon fenforog-e ilyenkor a hitelezői akadály megszűnte előtt az «*Erforderliche gethan*». De hát ez nem enyhíti, hanem növeli a szerkezet fogyatékos voltát.

Precizirozzuk immár az eddigi eredményeket.

A miről itt szó van, nem az, a mit *confuso vocabulo* (Hk. I. 93. pr.) manap így szoktunk kifejezni: «osztom» az álláspontját *Entw.*-nak vagy nem osztom. Érthetőbben: tetszik-e nekem, vagy nem tetszik az a *nóta*, melyet e szakaszok (237., 269., 294.) muzsikálnak. Ilyesmi a zenében izlés dolga. A jogban pedig, bizonyos határokon belől, nézet dolga.

A mit a fentiekben látunk, az, hogy *Entw.* azt, a mit itten muzsikálni akar: nem precizize muzsikálja. Az accord (237., 269., 294.), jól magyarán mondva, «fals.» Ez nem izlés dolga. Hanem: muzsika-tudás dolga.

Mint mondtuk (*Jogt. Közl.* 72. old). távol áll tőlünk, hogy ebből valami általános (*ex uno disce-féle*) következtetést vonnánk le, akár e műre magára, akár azon sublimatumra (német iurisprudencia) melynek az, mint mondtuk (*Jogt. Közl.* 71. old., 2. hasáb) decoctuma.

Állításunk, mint mondtuk, csupán odáig terjed, hogy ez az egy accord, legalább felfogásunk szerint, — a papának, *sicuti figura docet*, eleddig nem sikerült.

A mi magát az elvi álláspontot illeti, ez egészen más. Ezt tárgyalni az illető intézményszerű keretekben fogjuk. Ehhez casuistikus feltárás, egybevetés, régi jogforrásaink fölverése mély csendjökéből («hallgatva áll Rákosnak szent határa», b. Eötvös), a francia civiljog figyelembe vétele szükséges stb. Egyelőre kettőt kell jeleznem:

(aa)). Az a controvers kérdés, melynek ez a vignettája: *Auswahltheorie*-e avagy *Lieferungstheorie* (E. II. utóbbit acceptálta), a concentrációnak nem mibenlétére (hatására azonban v. ö. I.), hanem az előfeltételeire vonatkozik. A fentiekben (a csak futólag érintett «ellentmondás»-on kívül): a mibenlétéről neki volt szó.

(bb)). Kérdés, helyes-e ez egyáltalán: *beschränkt sich das Schuldverhältniss* (237.)?

Vagyis: van-e csakugyan a jogviszonyok igazi sugalma szerint concentráció, a maga teljes, kétoldalu hatásával.

Az ember alig képzelné, hogy e hatások minő messze vágnak.

Pl. megkínáltam a hitelezőt a 100 frttal. Ő ám igaz ok

nélkül visszautasítja. Teszem, mivel tévesen nagyobbnek véli a követelést; részszolgáltatást pedig elfogadni nem tartozik mint ilyent sem 259; annál kevésbé mint teljeset, v. ö. 357. Most vigyázzunk:

Holnapig meggondolja magát hitelezőm, s hozzám jön, késznek nyilatkozván a pénz fölvételére.

Fizetni akarok neki. Rám néz, — hiszen ez nem az a bankó, melylyel te engemet tegnap megkínáltál!

A jogi diagnosis ez: Csakugyan én tegnap óta nem 100 frttal, hanem a bizonyos banknótával (melynek seriesét-számát a hitelező magának netalán följegyezte), és aprópénzzel stb. tartozom. E. 237.

A hitelező purgálta móráját. Hiszen kész volt annak fölvételére, a mi a tartozás tárgya.

Sőt engem a felszólítással késedelembe ejtett. E. 278. Lásd *Fogt. Közl.* 45. old. 1. hasáb a «hilitánál».

Én tehát fizethetem a késedelmi kamatot (E. 282.) mindaddig, a míg vagy ugyanazokat a pénzdarabokat elő nem teremtem, vagy neki nem tetszik — kártérítésképen a hibámból lehetetlenült szolgáltatásért! E. 274. — más pénzdarabokat elfogadni.

Ej! Ej! gondolja magában a nyájas olvasó; hát miért nem teszed birói kézhez azt a 100 pengőt, a melylyel tartozol?

Nem oda Buda! vág vissza az *Entwurf*. Tessék ugyanazokat a banknótákat és egyéb pénzdarabokat birói kézhez tenni. És természetesen úgy, hogy a letét hivatal *in specie* tartozzék őket megőrizni. Már legalább 237. és 366. egybevetéséből ez szorosan következik. Miből folyólag, ha más pénzdarabot teszek le, ennek akár kamat-távoztató (373.), akár tartozás-lerovó (372.) hatása ép oly kevésbé van, mintha más fülbevalót vagy karpereczet teszek le, mint a melylyel tartozom.

Most fordítsuk meg a dolgot:

A késedelmes hitelező pert indít a 100 frt iránt. Ellenvethetem: tessék csak egyedileg megjelölni azokat a pénzdarabokat, a melyekkel sikertelenül megkínáltam. Hiszen csak ez az, a mit ő követelhet (237.). Magát a sikertelen oblatió tényét, s ezzel az egyeddé-fordulást ő nem tagadván. Illetőleg ezt bebizonyítanom nem is oly nehéz. Már pedig körülírni szorosan a követelés egyed-tárgyát tán csak a felperes dolga; minekutána én részemről annyit bebizonyítottam, hogy faj-adós többé nem vagyok.

Az, hogy az illető — kínált-fajta — pénznemek (bank-, államjegyek stb.) időközben törvényes forgalmukat veszítették, természetesen nem változtat. Hitelezőm nem követelhet mást, mint azokat a régi rossz darabokat.

Annál inkább áll mindez, ha értékpapír-, nyomtatvány-, szóval akármi néven nevezendő jószágfajbeli genericus obligatióról van szó. E továbbfűzést azonban egyelőre az olvasóra kell bíznom, annál inkább, miután e kérdések maguk helyén *ex asse* még előkerülnek.

A felől pedig, hogy ez intézkedések (E. 237. 2. bek., 294. 2. bek.) az (ugyan, mint látni fogjuk, helytelenül) ugynevezett pénzsomma-tartozásokra szintugy alkalmazandók, mint a közönséges faj-obligatióra: legyünk egyelőre is teljesen nyugodtak. Addig is, míg ezt — miben *sui generis* a pénztartozás szemben a közönséges faj-obligációval, miben nem — szorosan kimutatandom. T. i. épen a pénztartozás «sejtjei» is, egyike azon kicsiségeknek, a melyekre az *Entwurf*, mint látni fogjuk, nem for lit elegendő gondot. Ha pedig csak ugyan úgy volna, hogy miként ez az 1. bek.-ből némiképp következtethető (l. alább), 237. 2. bek. ne lenne szánva a pénztartozásra — miglen az azt feleslegesen ismétlő (l. *Fogt. Közl.* 71. old.) 294. 2. bek.-re ezt semmiből sem lehet következtetni — erre csak azt fognám felelhetni, a mit egy ope-rettben hallottam — *már ugrálnak trallalla!*

Épen ez oldalról szintén mutatkozik szerintem e műogyatékossága e rendelkezések környékén. Értve az egybe-

kapcsolását ugyanegy szakaszba két olyan intézkedésnek, a melyek egyike (1. bek., középminőség) a pénztartozások terén ugyszólván tárgynélküli (vagy legalább is alig bir jelentőséggel, vagy legfejebb igen távolival; s ezt sem ösmerte föl, mint látni fogjuk, a mennyire eddigelé kivettem, az *Entwurf* előkészítése), holott a másiknak (2. bek.) a ratiója közös itt is, ott is. S mindez a nélkül, hogy az indokolás bár egy szóval felvilágosítaná e rendelkezések ebéli positiójának a kérdését.

Nem is szólva arról, mire már imént czéloztam, hogy mig a 237. ez összetételében az a magyarázat nyer támpontot, hogy a concretizációról szóló 2. bek. a pénztartozások terére ki nem terjed; addig a 294. 2. bek. tekintetében erre semmi támpont nincsen. Holott, mint láttuk (*Fogt. Közl.* 71., 72. old.), ez utóbbi rendelkezés semmi egyéb, mint az előbbbeninek — szűkebb téren való — öntudatlan ismétlése.

Tehát látjuk, hogy a 294. szakasz 2. bek. nemcsak abban a hibában szenved, hogy ismétel valamit, a nélkül, hogy tudná, hogy ez ismétlés. Hanem, hogy ugy ismétli, hogy ez által kettős önellentmondásba keveredik. Az egyik önellentmondást — a specializáció beálltának előfeltételei tekintetében — érintettük fentebb. A másik ime itt van szemünk előtt.

Igen kényelmes, sőt talán nem is minden meggyőző hatás nélkül való volna, e thémát azzal félbeszakítanom: hogy hiszen ez *cancan*-ja a codificatióknak!

Ily olcsó dicsőség hajhászása nem lenne méltó sem ama nagy nemzet oly ritka gonddal készült reinekéhez, a mivel szemközt állunk, sem a magyar magánjoghoz, melynek nevében, mint annak bár egyik kicsinke napszámosa, odakiáltani bátorkodom — nem hozzájuk, kiket sem kioktatni, sem vélők abszolút versenyre kelni, nem lehet föladata a hazai iurisprudenciának, sőt ez szerintem czéltalan hetvenkedés volna; hanem jó önmagunkhoz, kikből ugy látszik végkép kialudt már a magyar jog hajdani fényének önbizalomkeltő tudata — hogy *ed io son' pittore!* pontosabban, mert nem rólam, a por-szemnyi egyénről, hanem a magyar jogi génus hivatottságáról általán van szó: *e noi siamo pittori!* Vagy legalább is erre kellene törekednünk. Az, hogy a mi ambitiónk ne terjedhetne tovább, mint completirozni a livré-zsánert, melyet részben — miként a boltiszolgák a sapkán, galléron — máris oly nagy önérzettel viselünk — megengedem: kénytelenségből; bár őszintén szólva, azt, hogy mi pé'd. az új váltótörvény nélkül el ne lehattunk volna, mai napig nem vagyok képes belátni, jelesül, hogy ne lett volna elég, a régi váltótörvényt, némely módosításokkal, az erdélyi részekben be-, a határörvidéki területen, Fiumében, s a társországokban pedig visszahozni. . . Az épen szerintem a fogalomzavar, hogy mi azt, a mi legfejebb szomorú, és tehát lehető legszűkebbre szorítandó, kényszerűség: becsvágyaink *standard*-jává tesszük. De hagyjuk ez eszmefonalat netalán máskorra.

Egyelőre tehát sem azt nem mondom, hogy *Entwurf* ez intézkedései csakugyan «döreségek», minők «gyakran esnek rajta» (Arany J.), sem azt, hogy nem azok. Hanem igyekezni fogok, intézményi keretű fejezeteimben, tételes jogunk készletének segedelmével, kijelelni: hogy mi s miképen igaz a concentrációból, és mi nem. A mennyire eddigelé hatoltam, ugy látom, hogy e kérdésben az u. n. mellékbeavatkozás (v. ö. péld. cst. 26. s 145., vht. 92.) analógiája hasznosítható. Hogy minő sajátos értelemben: adni fogjuk. Ugyanott ítéltetjük meg véglegesen, hogy e kérdések szabályozása az *Entwurf*-ban mennyiben nyugszik a jogi jelenségek egészséges intuitióján.

Ezzel vegyünk egyidőre bucsut a papától. Nemsokára ismét jelentkezünk kézcsókra nála. Addig is hatolgassunk kitűzött ösvényünkön «pontrul-pontra . . . lassacskán» tovább.

* *

= Köszönettel nyugtatjuk a jóakaró figyelmet, melylyel fűzetkénk e lapok részéről (*Fogt. Közl.* 80. old.) találkozni

szerencsés volt. Örömmel egyszersmind. Ily sympathicus visszhangra egyáltalán nem számítottunk. Csupán a következő stipulatiót találunk kissé nagyon is szigorúnak: „... ha Zs. és hivei ki fogják mutatni, hogy nemzeti irányban is *codificál*-hatunk a nélkül, hogy az élet kérlelhetlen igényei veszítenének...” Nem láttuk még soha, hogyan készül a finom izletes kolbász? Előbb megkésztik nagy gonddal-fáradtsággal a vagdalékokat, s csak legvégül «formulázzák» a töltővel. A magyar magánjogot is előbb a doctrina terén végig ki kell készíteni. Hogy legyen miből *codificálni*. Ha tehát rajtam állana, a következő csekély *correcturát* végezném a közölt passzuson: minden egyéb, sőt a «hatunk» is maradhat; csak a «*kodifikál*» helyébe tenném ezt: *halad*-. Ugy veszem ki egyébaránt, hogy e módosítás a megemlékezés valódi intencióitól nem áll valami távol. T. i. az megelőzően is a «fejlesztés»-re reflectál. A büntetőtörvénykönyvre vonatkozó megjegyzésből pedig épenséggel kiolvashatni vélem azt a thesist, miszerint lehetséges olyan *codificatio*, a mely okosabban tenné, ha elmaradna, vagy legalább vakon nem sietne. Már ez pedig a fő. Azt mondja Sheldon Amos: *The truth is, that each nation must judge for itself whether the time has yet come at which it must needs codify his law.* (The science of law, sixth edition [1885] 385. old.) Abból, hogy Németország számára ez elérkezett, sőt — főként a jog százféle tagoltsága okából — égető, nem következik, hogy mi nekünk is az. Annak bizonyítását egyszóval, vajon «nemzeti irányban *codificálhatunk-e*», biznók utódainkra. Egyelőre állítsuk elő a «vagdalékokat». Egész más, ha, mint előbb-utóbb, úgy látszik, megszűnik kiinduló-pontul szolgálni, hogy hazánk önálló ország, s hogy annak tulajdonosa, legalább ma még, a magyar nemzet. Kevésbé *complicált* természetesen az is, ha kicsi jószágaink álláspontját követjük. Ők egyszerűen nagyjoutokat, nagy-babaozsonnákat rendeznek — *ad normam* «nagy-javaslatok», «szerves alkotások» — egész komolysággal, mint mondanom sem kell, a papáéból. =

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Köteles-e a váltóbirtokos a lejárát előtti fizetést elfogadni?

A temesvári kir. törvényszék: Felperes keresetével elutasítatik. *Indokok:* Felperes keresetével elutasítandó volt, mert alperesek által érvényesített az a kifogás, hogy felperes a váltó lejárta előtt neki kínált kereseti összeget elfogadni vonakodott, mint olyan, a mely a felek közötti viszonyból közvetlenül ered, a váltótörvény 92. §-a szerint meg van engedve; mert továbbá felperes a neki felajánlott fizetést visszautasítani a váltótörvény 38. §-a szerint jogosítva nem volt; ellenben alperesek a váltótörvény 39. §-a szerint csak a nyugtatványozott váltó kiadása mellett tartozván fizetni, kétséget nem szenved, hogy alperesek ennek hiányában a kereseti váltóösszeget bírói letétbe jogosan letették és alpereseknek fizetési ajánlata folytán sem a váltó óvatolásának, sem pedig a kereset megindításának szüksége fen nem forog. (1893 július 27. 11509. sz. a.)

A temesvári kir. ítélő tábla: Az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja és az 1892 december 22-én 18461. sz. a. kibocsátott sommás végzés hatályának fentartása mellett az 1892. évi szeptember 17-én 16 frtról kiállított váltó alapján M. J. alperest, mint annak elfogadóját, M. F. alperest pedig mint annak kibocsátóját és forgatóját egyetemleg kötelezi, hogy 16 frt tőkét felperesnek megfizessenek. *Indokok:* Alperesek egyedüli kifogásként azt hozták fel és felperes tagadásával szemben az általuk felhívott F. J. és S. S. tanuk egyező vallomásával perrendszerűen bebizonyították, hogy M. J. alperes felperest a váltóösszeggel a lejárát előtt megkínálta és minthogy felperes a fizetést visszautasította, alperesek a váltóösszeget, az iratoknál levő kérvényből kitűnőleg, 1892. évi december 19-én, tehát a lejárát és óvásfeltétel után bírói

letétbe helyezték. E tényálláshoz képest ügydöntő kérdést az képez, hogy vajon felperes a lejárát előtt ajánlott fizetést visszautasítani és a visszautasítás folytán alperesek a váltóösszeget fizetés joghatályával bírói letétbe helyezni jogosítva voltak-e vagy sem? A váltótörvény 38. §-a szerint a váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést nem utasíthatja ugyan vissza, másrésről azonban az idézett szakasz elhelyezéséből kétségtelen, hogy e szabály csak a lejáratkor és óvásfelvétel előtt ajánlott fizetésre vonatkozik és így az a lejárát előtt ajánlott fizetésre ki nem terjeszthető. A váltótörvény 40. §-a szerint pedig az elfogadó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után a váltóösszeget a váltóbirtokos veszélyére és költségére a bíróságnál csak akkor teheti le, ha a fizetés a lejáratkor nem követeltetik. Ebből következik, hogy alperesek a váltóösszeget nem a lejárát előtt ajánlott fizetésnek visszautasítása, hanem csupán a miatt helyezhették volna fizetés joghatályával bírói letétbe, ha a felperes a fizetést a lejáratkor nem követelte volna. Mint-hogy azonban felperes a váltónak a lejáratkor fizetés végett történt bemutatását, és azt, hogy akkor a váltóra fizetés nem teljesített, a B. alatt csatolt és kellő időben felvett óvással igazolta és ezzel szemben a váltóösszegnek a bemutatás és óvásfelvétel után való bírói letétbe helyezése alpereseket a fizetési kötelezettség alól a felhozottak szerint fel nem menti. (1893 december 11. 4275. sz. a.)

A m. kir. Curia: A temesvári kir. ítélő tábla ítélete megváltoztatik s az elsőbíróság ítélete hagyatik helyben, ennek indokaiból és még azért is, mert a fenforgó esetben az I. r. alperes közvetlenül a váltó lejárata előtti napon kívánván a váltóösszeg felajánlásával a fizetést teljesíteni s a tanuk vallomása szerint kétségtelen az, hogy a váltó akkor is a felperesnek birtokában volt, a felperes a felajánlott fizetést elfogadni tartozott s azt az őt meg nem illető kamatkövetelési igénye miatt vissza nem utasíthatta. (1895. évi április 18. 372. sz. a.)

Az ezen ítéletekben döntés alá került kérdés nem tartozik az érdektelenek közé és hogy a gyakorlatban is felmerülhet és kontroversiának is képezheti tárgyát, épen ezen ítéletek mutatják. A tudomány mindazonáltal — bár ezt teljességre egyáltalán igényt nem tartó irodalmi kutatásaimra való tekintettel csak fentartással mondhatom — e kérdésse alig foglalkozott. A külföldi írók a lejárát előtti fizetést tárgyalják ugyan, de többnyire nem azon szempontból, hogy köteles-e a váltóbirtokos azt elfogadni, hanem abból, hogy kötelesek-e a többi váltókötelezettek abba belenyugodni, illetve, hogy biztosan fizethet-e a váltóadás lejárát előtt. A váltóbirtokos szempontjából vagy csak érintik a kérdést azzal, hogy a lejárát betartása nem a váltóbirtokos érdekében van (Thöl: Handelsrecht II. k. 86. §. A. II.) vagy azt a tételt, hogy a váltóbirtokos a lejárát előtti fizetés elfogadására nem kötelezhető, felállítják ugyan, de nem indokolják (Wächter O.: Wechselrecht des deutsch. Reiches 78. §. 20. j.-nél). Hazai váltójogiróink közül Apáthy egyáltalán nem, Plósz pedig — egyetlen, alább említendő megjegyzésétől eltekintve — szintén csak a fizető szempontjából tárgyalja a lejárát előtti fizetést. Azt a kérdést, hogy a váltóbirtokos köteles-e a lejárát előtti fizetést elfogadni avagy jogosítva van-e azt visszautasítani, fel sem vetik.

A kérdést hazai jogunkat illetőleg a fenti ítéletek felvetik ugyan, de nem oldják meg kielégítően.

Nézetem szerint ugyanis az elsőbírósági és az azt helybenhagyó curiai ítéletek helytelenek rendelkező és indokoló részeikben egyaránt. A tábla ítélete jól rendelkezik, de a helyes indokolást az sem találta meg.

Az elsőbíróság a váltótörvény 38. §-ával érvel, a mely szerint «a váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést vissza nem utasíthatja» és ezen §-ból azt a következtetést vonja le, hogy ezért a váltóbirtokos semmiféle fizetést, még a lejárát előttit sem utasíthatja vissza. E következtetés nyilván téves és helyesen cáfolja meg azt a kir. tábla azzal, hogy a 38. §. csak a lejáratkor ajánlott fizetésre vonatkozik. Hozzá tehetne volna még a kir. tábla, hogy általános magánjogi elvek szerint a

¹ Közölve a *Jogt. Közl.* 1895. évi 29. számú melléklapján.

hitelező részfizetést elfogadni nem köteles. Ez a római jog álláspontja, a mely szerint a részletfizetés vissza nem utasíthatása külön kikötést igényelt (D. de usur. 22. 1. l. 41. §. 1.), ez az osztr. polg. törvénykönyv 1415. §-ának és ez a német birodalmi polg. törvénykönyv tervezetének (második olvasás 223. §.) álláspontja. A váltótörvény 38. §-a ezzel szemben mint specialis váltójogi és kivételes intézkedés jelentkezik, a mely ennél fogva szorosan magyarázandó. Vagyis: a 38. §-ban említett fizetés alatt csak az érthető, a melyet a törvény rendszerint szem előtt tart, t. i. a lejáratkori; a lejárat előtti fizetésre e §. rendelkezése ki nem terjeszthető. (Hasonló értelemben az óvásfelvétel utáni részfizetést illetően Plósz «Váltójog» 67. §. III.)

A 38. §. tehát nem oldja meg a kérdést; az az irány azonban, a melyben a kir. tábla kereste a megoldást, szintén nem nyújt kielégítő feleletet. A tábla a váltótörvény 40. §-ából érvel, mely szerint «ha a fizetés a lejáratkor nem követeltik, az elfogadó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után a váltóösszeget a váltóbirtokos veszélyére és költségeire a bíróságnál leteheti». A tábla azonban olyasmit mondhat e §-al, a mit az nem mond, t. i. azt, hogy a váltóösszeg a bíróságnál «csak akkor» tehető le, ha a fizetés a lejáratkor nem követeltetik. Ebből a praemissából a tábla azt következteti, hogy más esetben nem, tehát akkor sem tehető le a váltóösszeg, ha a fizetés a lejárat előtt ajánlatik és el nem fogadtatik. E következtetés téves, mert praemissája téves volt. A 40. §. intézkedése nem tartalmazza a «csak akkor» szavakat és sem szövegében, sem értelmében nincsen semmi, a mi kizárólagos voltára következtetni engedne. Az id. §. csakis azon általános magánjogi szabályt mondja ki váltójogi alakban, hogy a hitelezőnek a teljesítés elfogadásában tanusított késedelme adósának bírói letételhez ad jogot. (Osztr. polg. törvénykönyv 1425. §. Német polg. törvénykönyv tervezete második olvasás 249. és 321. §§.) A váltótörvény e köztörvényi szabály külön kimondását egyedül azért szükségelte, mert a váltói hitelező késedelme más, mint a köztörvényi hitelezőé. Az utóbbi nem tartozik a fizetést keresni, az előbbi tartozik, mert hiszen adósa őt talán nem is ismeri. A köztörvényi hitelező, ha a lejárat idején nem követel, nincs késedelembe és adósának sem oka, sem joga a fizetendő összeget bírói letétbe helyezni. A váltóhitelező ellenben, ha a lejáratkor nem követel és magát a váltó bemutatásával nem legitimálja, késedelembe esik és a váltóadósának jogot nyújt magát a fizetendő összeg megőrzésével járó veszélytől annak bírói letétbe helyezése által megszabadítani. Ez a §. értelme. Nem a letétel jogosultságát hangsúlyozza e §., mert e jogosultságot az általános jogelvek is kapcsolják a hitelező késedelméhez, hanem a váltóhitelező késedelmét hangsúlyozza. Hangsúlyozza, hogy e késedelem a nem követelés folytán beáll. Ezért nyilvánvaló, hogy a §. a letétbe helyezés jogosultságát, miután azt külön ki nem emelte, egy esetre szorítani egyáltalában nem akarhatta. Már azért sem, mert váltótörvényünkben a letétel egyéb esetei is szabályozva vannak (váltótörvény 25. és 78. §§-ai). Nem más volt e §. célja, mint külön szabályozni a hitelezői morá-nak oly esetét, a mely mint speciálisan váltójogi külön szabályozást igényelt. Ebből tehát arra, hogy a törvény a hitelezői mora esetleges egyéb eseteit el nem ismerné, következtetni még nem lehet.

Az eset megoldása más. Paragraphust arra hiába keresünk. Az általános jogelvekre kell visszamenni.

(Bef. köv.)

Dr. Kobler Ferencz.

Pár szó a születési bejelentések elmulasztásáról.

Alig néhány hónapja, hogy az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. tcz. életbe lépett és a törvényben megszabott bejelentési kötelezettséget elmulasztókkal szemben az illetékes járásbírók már is igen nehéz helyzetben

vannak, t. i. a büntethetőség és büntetés kiszabásának kérdésében.

A törvény 35. §-a azt rendeli, hogy minden születés (az arra fokozatosan kötelezettek által) egy hét alatt anyakönyvezés céljából bejelentendő. E rendelkezés igen helyesnek látszik — elméletben; más kérdés azonban, hogy a gyakorlatban a bíró az összes ténykörmények mérlegelése után büntetheti-e minden esetben az ezen rendszabály ellen vétőt?

E kérdésre pedig a legtöbb esetben tagadólag kell válaszolnunk. Mert hogy állott eddig, az állami anyakönyvezés életbeléptetése előtt, a dolog? A lelkes eddig sok esetben a házasságlevél felmutatása nélkül eszközölte a keresztelést és anyakönyvezést. Ma csak a házasságlevél bemutatása mellett foglalhat helyet az anyakönyvezés. Ennek beszerzése olyanoknál (s igen sokan vannak ilyenek), a kik eddig tapasztalásszerűleg a házasságlevél felmutatása nélkül anyakönyveztethették gyermeküket, esetleg sokkal több időt vesz igénybe, semhogy a törvényszabta határidőben eszközölhetnék ma a bejelentést.

Következése ennek azután az, hogy halomszámra érkeznek járásbíróságainkhoz a feljelentések a törvény idézett szakaszának be nem tartása miatt. Az anyakönyvvezető, feljelntvén a mulasztókat, természetesen csak előírt kötelezettségét teljesíti. De az eddigi tapasztalatok alapján is bátran állítható, hogy az esetek leg többjében a fentérintett körülményben rejlik a szabály meg nem tartásának oka és csak igen kevés esetben ered az hanyagságból, egyszerű, könnyel műségben gyökerező mulasztásból.

Kérdés már most egyáltalán az, vajon a törvény nemcsak azt akarta-e czélozni, hogy igenis minden születés egy hét alatt bejelentendő; de — a fentérintett akadály mellett — a bejegyzés később is eszközölhető? Világos, hogy igen sok ily büntető eljárásnak elejét lehetne venni a törvény oly irányu módosításával, mely szerint a születés bejelentése ily esetekben csak *előjegyzendő* s az, a ki az egy heti időn belől ennek megfelel, a megtorló eljárás alól mentesíttessék. Igen sok oly feljelentés, melynek révén ma a bíró, a körülmények mérlegelésével, ugys csak 1—2 korona bírságra ítéli a feljelentettet — mellőzhető lenne ez által. De aztán annál szigorubb lehet a minden elfogadható mentség nélkül kötelezettségét mulasztó fenytése.

Dalmay Géza.

Az összbüntetés.

A bécsi legfőbb törvényszék a napokban egy oly büntető ítéletet hozott, melynek a törvény szavaihoz való merev ragaszkodásból származó visszássága reánk nézve azért bir nagyobb érdekl, mert az azon ítélet alapját képezett határozmányok egészben véve megegyeznek a magyar Btk. tartalmával.

Az eset a következő: Noga István gyilkosság miatt az e. f. bíróság által halálra lett ítélve. A legfőbb törvényszék ezen ítéletet megváltoztatta: mert Noga István a gyilkosság elkövetése előtt testi sértés és idegen ingó vagyon rongálásának vétségét is követte el és ezekért 20 napi elzárással fenytett, mely büntetést részben már kiállotta, a mikor a gyilkosság miatti ítélet meghozatott. Az osztrák Btk. 35. §-ának értelmében, ugy mint nálunk is, halmazat forogván fen, összbüntetés kiszabása lett volna helyén. De a halálbüntetés az osztrák Btk. 50. §-a értelmében minden egyéb büntetést absorbeál és így egyáltalán nem szigorítható. Minthogy pedig vádlott ama plust (a 20 napi elzárást) már részben előbb kiállotta, halálbüntetés helyt nem foghat és így vádlott 20 évi sulyos börtönre ítéltetett.

Ez körülbelül az ítélet tartalma, mely mindenkinek, ki az életet nem a büntetőtörvénykönyvvel kezében szemléli, azon különös eredményt teszi szeme elé: hogy ime valaki,

ki enyhébb büntetést kapott, nem *daczára*, hanem *azért*, mert többet követett el.

De az ellentmondás csupán azért burkoltabb itt, mert nem egyenlők (halál- és szabadságvesztésbüntetés) állítatnak egymással szembe és praegnansabb alakot ölt, mikor tisztán a mathesis alapjára fektetjük a kérdést. Tegyük fel, hogy valaki a Btk. 280. §-ába ütköző szándékos emberölést oly súlyos körülmények között követ el, melyre az életfogytig tartó fegyházbüntetés alkalmazandó. Mielőtt ez azonban kitudódna, a bűnös valamely más delictumért 5 évi fegyházbüntetésre ítéltetik, mely büntetésből, akár — menjünk a végletekig — csak egy napot is kitöltött. A fenti példa szerint már most, minthogy az életfogytiglani fegyházbüntetés a Btk. 99. §-a értelmében minden egyéb büntetést absorbeál és minthogy a vádlott már egy bizonyos pluszt elszenvedett, büntetése életfogytiglani fegyház nem lehet, hanem az a szigor tekintetében azután közvetlenül következő szabadságvesztésbüntetés, a 15 évi fegyház leend. Itt tehát a tettes azért, mert a fődelictumon felül még egy súlyos büntetést követett el, talán évekkel rövidebb szabadságvesztésbüntetést fog elszenvedni, mint máskülönben.

Az osztrák legfelsőbb bíróság által eldöntött ügyben a tettes a gyilkosságon felül apróbb delictumokat követett el. De a jelen példa fonálát tovább szöve, lehet, hogy a tettes ki számos és súlyos büntetést lakol a fegyházban, a mikor reásül a gyilkosság büntetése, a melyért tehát, daczára annak, hogy nem a szenvedélyétől elragadott, nyomor által szorított tettes az, hanem egy megrögzött gonosztevő, enyhébb büntetést fog kapni, mint amaz, ki csak egyszer vétkezett.

Ez a törvény szellemében nem fekszik, ezt a törvényhozó nem akarhatta.

Az összbüntetés ratiója abban fekszik, hogy a szabadságbüntetésnek pld. 6. éve sokkalta súlyosabban hat az öt év által aláasott szervezetre és megtört lélekre, mint az első év és azért nem engedi a törvény halmazat esetén a büntetések egyszerű összegezését. De célja nem lehet az, hogy az összbüntetés enyhébb legyen az egy delictumra kiszabható büntetésnél. A halálbüntetés azért absorbeál pedig minden egyéb büntetést, mert annak szigorítása lehetetlen és az életfogytiglani fegyházbüntetés azért, mert az egyetlen szigorubb büntetés a halálbüntetés, már pedig az akkora szigorítás nem indokolható. A közlött osztrák ítélet praegnans példája, hogy hova vezet a szó szigorú, lélektelen követése.

Adott esetben a mi törvényünk szerencsés szövege az ily monstrum létrejöttét megakadályozta volna, mert a Btk. 104. §-ának 2. pontja csak akkor mondja az összbüntetés alkalmazását szükségesnek, ha «az elítélt szabadságvesztés büntetésének végrehajtása alatt már jogerejű elítéltetése előtt elkövetett más büntetendő cselekmény miatt *határozott ideig tartó* szabadságvesztés büntetésre ujjal ítéltetett el».

Dr. Pollák Imre.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** f. é. február hóban 1808, ez évben összesen 3521 ügy érkezett. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 16561, elintéztetett 4558, hátralékban maradt 12003 ügydarab. A múlt év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 1227-el, kevesebb intéztetett el 285-el, csökkent a hátralék 1774-el.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatának** fordításából jelen számunk mellékletén közöljük a második részletet. Egyik közelebbi számunk az általános rész befejező közleményét hozza. Dr. Barna Ignác, lapunk munkatársa, eddig az általános rész fordítását fejezte be. Esethőleg lefordítja a különös rész egyes részleteit is. Függelékét képezi a fordítás azon előadási ciklusnak, melyet Dr. Barna Ignác a Magyar Jogászegyletben tart.

— **A bűnvádi eljárás javaslatát** csak az indokolással együtt kaphatni a könyvkereskedésekben, és pedig 5 frtéért. Az ily javaslatok árát nagyon alacsonyra kellene megállapítani, hogy a jogászközönség már a javaslati stadiumban tanulmányozhassa, és ne akkor fődözze fel a hibákat, mikor már törvénnyel áll szemben. A hivatalos törvényjavaslatok formátumának megváltoztatásáról is többször szoltunk. A mostani nagy quart-alak a kezelést nagyon megnehezíti. Közönséges könyvalakban kérjük a törvényjavaslatokat. Felhozzuk pedig ezeket most azért, mert a bűnvádi eljárás javaslata a képviselőház jogügyi bizottságának szövegezése szerint előreláthatólag újra ki fog nyomtatni.

— **Fölösleges költségszaporítás.** A m. kir. Curia: Schmidt Mihálynak, Schramm Simon elleni 200 frtos váltóperében ítélt: A másodbíróság ítélete indokai alapján helybenhagyatik, mindazon által azzal a részbeni változtatással, hogy az alperes által fizetni kötelezett perköltség összege 53 frt 50 krról 30 frtra és ennek megfelelően a felperes ügyvédének perbeli járandósága is hason összegre lesz állítatik; mert felperesnek módjában állott az alperes ellen egy más, ugyanazon napon lejárt 310 frtról kiállított váltón alapuló követelését a váltó eljárás 11. §-a értelmében egy keresettel érvényesíteni, és mert e szerint az alperes az abból származó költségtöbblettel, hogy felperes a jelen perbeli és a fent idézett váltón alapuló követelését két külön, t. i. a jelen és az ugyancsak a mai napon 1293/94. sz. a. elbírált perben vette keresetbe, jogszerűen meg nem terhelhető. (1896. évi február 5. 1294. sz. a.)

— **A perköltségek megszüntetésének új indoka.** A kir. Curia: Vécsey Sámuelnek, Dr. Kiss Mór s társai elleni 500 frt ir. perében ítélt: A másodbíróság ítélete annyiban, a mennyiben alperesek a felperes és Farkas Vilmos részére megítélt főeskük letétele esetében perköltségben marasztaltattak, megváltoztatik, és a jelzett esetben a perköltség a felek között kölcsönösen megszüntetetik; egyebekben azonban a másodbíróság ítélete helybenhagyatik. *Indokok:* Tekintve, hogy felperes keresetében a kölcsönadás tényét nem bizonyította, s így alperesek védekezése jogosult volt; tekintve továbbá, hogy *felperes maga szolgáltatott okot a perre azzal a mulasztásával, hogy a kölcsönadás tényéről okiratot ki nem állítatott*, a perköltséget a felek között felperes pernyertessége esetében megszüntetni, egyebekben azonban a másodbíróság ítéletét az abban felhozott vonatkozó indokokból helybenhagyni kellett. (1896. január 17. 11851. sz. a.)

— **Fegyelmi ügyben felebbezés elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.** A kir. Curia: F. H. ell. fegyelmi ügyben határozott: Annak megjegyzése mellett, hogy az első foku fegyelmi bíróságnak határozata ellen elkövetett beadott felebbezésben előterjesztett igazolási kérelem figyelembe már csak annál fogva sem vehető, minthogy fegyelmi ügyekben a felebbezési határidők elmulasztása miatt igazolással élni egyáltalában nem lehet: a másodfoku fegyelmi bíróságnak határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1895. november 30. 467. sz. a.)

— **A budapesti kir. tábla** f. é. 357. sz. a. kelt ítéletében kimondotta: «a kir. ítélő tábla a kir. törvényszéknek ítéletét, minthogy a büntetés kiszabásánál a Btk. 89. §-a értelmében a *bíró nem a méltányosságot*, hanem a bűnösség fokára befolyással bíró súlyosító és enyhítő körülményeket *tartozik figyelembe venni*, — a méltányosságra vonatkozó indoknak elhagyásával egyébként elfogadott indokainál fogva ... hagyja helyben» stb.

— **«Az erőhatalom (vis major) fogalma** a római és a mai jogban,» írta Helle Károly, a kecskeméti jogakadémia r. tanára. Szerző a vis major fogalmának tisztázását tűzte ki feladatául, s hogy feladatát sikerrel megoldhassa, kiterjeszkedik a római jogra, mely e kifejezést szolgáltatatta, a modern törvényhozásra, mely azt felhasználja, a jogtudományra és a joggyakorlatra. Szerző érdeme, hogy nemcsak a német, de a francia irodalomra és judikaturára is figyelmet fordít. Fejtegetéseinek konklúziója különben az, «hogy a «vis major» kifejezés de lege ferenda elvetendő, s helyébe mindazon jogviszonylatok, illetőleg vállalatoknál, a melyekben a magasabb felelősség megállapítása közérdek követelte szükség, az üzemkörön belől támadt eseményekkel szemben a feltétlen, az üzemkörön kívül támadt eseményekkel szemben pedig a közönséges felelősség teendő.»

— **A Döntvénytár** III. folyam a harmadik kötete megjelent.

Az egri jogakadémián e félévben a következő speciál-kollegiumok tartatnak:

Törvénytörvényi orvostan. Dr. Glósz Kálmán. — Nemzetközi magánjog. Dr. Kiss István. — Bányajog. Dr. Csutorás László. — Államszámviteltan. Dr. Kerekes Arvéd. — Észjogi repetitorium. Dr. Martinovich József. — A büntető ítéletek végrehajtása. Dr. Martinovich J. — A kihágási büntető-törvénykönyv. Dr. Martinovich J. — Csőd- és telekkönyvi rendtartás. Dr. Hubert János. — Államadósság. Dr. Kerekes Arvéd. — Mezőipar. Dr. Kerekes Arvéd. — Kánoni büntetőjog. Dr. Udvardy László. — Alkotmányunk fejlődése a mohácsi vész óta. Dr. Udvardy László. — Igazságügyi közgazgatás. Dr. Falcsik Dezső.

— **«Telekkönyv»** című folyóirat indul meg f. é. május hó 1-én. Laptulajdonos és felelős szerkesztő: *Káplány Géza* szegedi kir. ítélő táblai bíró. Megjelen minden hó elsején legalább egy ivnyi tartalommal. Előfizetési ár: egész évre 4 frt. Rendeltetése e lapnak: a telekkönyvi s az ezzel szoros összefüggő birtokrendezési, telekkönyv-átalakítási és betétszerkesztési jognak gondos művelése és fejlesztése; az ezekre vonatkozó ismeretek terjesztése és alapossá tétele; különösen pedig a gyakorlati élet megismertetése és ez által alkalmasságát arra, hogy az ekként nyilvánosságra hozott téves felfogások és helytelen gyakorlatok kölcsönös megbeszélés és jóakaratu bírálat tárgyai lehessenek, a mi nagy, igen nagy haszon nemcsak a gyakorlat embereire, hanem magára az igazságszolgáltatásra nézve is, mert javít és egységesít.

— **Megjelent.** *Das ungarische Ehegesetz und seine Beziehungen zu Oesterreich.* Sztéhló Kornélnak a bécsi jogászegyletben ily címmel tartott előadása.

— **Ausztriában** az ügyvédi joggyakorlatnak hét évről öt évre való leszállítása mellett erős mozgalom támadt az ügyvédjelöltek közt. Maguk az ügyvédek is támogatják e törekvést. Az ügyvédjelöltek ezen kívül követelik a fegyelmi bíróságban való képviselést és az ügyvéd és a jelölt közötti viszony tüzetes szabályozását.

— **A bécsi ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához** 1895-ben 103 feljelentés érkezett; 58 esetben az volt a határozat, hogy nincs helye a fegyelmi eljárásnak. A mi a büntetéseket illeti, 1 ügyvéd töröltetett, 1 ügyvéd 300 frt pénzbírságra ítéltetett, 3 ügyvéd 100 frtra, 3 ügyvéd intésre. Összesen 4 jogorvoslat adatott be, melyek közül a legfőbb bíróság kettőt elvetett, kettőnek helyt adott. — A fegyelmi ügyek forgalma e szerint hasonlíthatatlanul kisebb, mint a budapesti kamaránál. Az alsó-ausztriai kamara tagjainak száma 978.

— **A német bírói kart** ujabban több oldalról támadják. Így a «Preussische Jahrbücher» című folyóirat két névtelen, de kétségkívül jeles írók tollából eredő cikket közöl. Az egyik Aulus Agerius név alatt az államügyészségnek a bírói karra gyakorolt befolyását tárgyalja. Rosszalja különösen, hogy a bírói állásokat oly gyakran az államügyészség tagjaival töltik be, mivel ez egyoldaluvá teszi a bírói gyakorlatot. A másik cikkben Numerius Negidius elismeri ugyan az államügyészségnek ezen befolyását, de az okot nem a kinevezésekben találja, hanem a porosz bírói kar képzettségének és jellemének súlyosdésében (Niedergang); az orvoslás csak a bírói kar szellemi fejlődésének helyesebb és tudományosabb irányzatától várható.

— **Stammler** hallei tanár hosszabb idő óta képviseli a katedrán és az irodalomban azt az eszmét, hogy a kezdő jogászokkal is kell gyakorlatokat tartani. Ujabban esetgyűjteményt adott ki e célra ily cím alatt: *Praktische Institutionen-Übungen für Anfänger.* Az igen érdekes bevezetésből kiemeljük a következő tételeket: Ich postuliere derartige Einrichtungen, dass es dem Studierenden ermöglicht wird, alsbald bei dem Eintritt in das Rechtsstudium neben den abstrakten Rechtsformen unseres sozialen Lebens die konkrete Anschaulichkeit ihrer Übersetzung in die praktische Bethätigung zu gewinnen; was nun in durchschlagender Art nur geschehen kann, wenn man ihm geeignetes Material zu selbstthätiger Mitarbeit und wohlberechnete Aufgaben zu einer sich allgemach steigernden eigenen Produktion zur Verfügung stellt.... Es wird geradezu unmöglich sein, den

sehr schwierigen Stoff des neuen Reichs-Civilrechtes ausschliesslich in Vorlesungen dem Studierenden zugänglich zu machen; man wird sich nothgedrungen entschliessen müssen, die Methode zu wählen, dass der Vortrag vom Beginne an von geeigneten praktischen Übungen begleitet wird. In dieser sicheren Überzeugung, dass der Einrichtung unserer Hallischen Anfängerübungen im akademischen Rechtsunterrichte die Zukunft gehört, übergebe ich mein Büchlein der Öffentlichkeit.

— **Löwe**, a német bünvádi eljárás híres kommentátora, kinek munkája hét kiadást ért és a gyakorlatot dominálja, a napokban meghalt. Löwe tanácselnök volt a lipcsei legfőbb törvényszéken.

— **A tőzsdereform** újabb német irodalmáról tüzetes áttekintést és részben megbeszélést közöl a *Juristisches Literaturblatt* legújabb száma. A közlemény szerzője *Endemann A.*

— **A német bünvádi eljárásnak tankönyve** jelent meg *Benneke* boroszlói tanártól. Az eddigi két tankönyvhöz, *Geyer* és *Kries* munkáihoz, csatlakozik; de eltér az előbbtől abban, hogy rövidebbre foglalja a tételeket, az utóbbtól pedig, hogy a polgári perrendtartás elveitől függetlenebbé teszi a bünvádi eljárás szerkezetét.

— **Érdekes sajtójogi tanulmányt** tett közzé a «Berliner Tageblatt» szerkesztője, *Grüttefen*, ily cím alatt: *Die Thäterschaft des verantwortlichen Redakteurs.* Közvetíteni akar a merev jogi és a journalistikai felfogás között. Szerinte azok, a kik a német sajtótörvényt készítették, a sajtót nem ismerték és innen származnak azok a nehézségek, melyekkel a gyakorlat küzd. — Másik sajtójogi termék *Delius* kézi könyve. Csak nem rég jeleztük *Klöppel* idevágó munkáját és máris új kézikönyv jelent meg, mely felkarolja a legújabb judikatúrát és valamennyi pozitív törvényes intézkedéseket.

— **A német birodalmi legfőbb törvényszék** teljesülésben kimondotta, hogy a saját kívánságára elkövetett ölés nem a gyilkosságnak enyhébb esete, hanem külön, önálló bűncselekmény.

— **A schweizi állapotokra** érdekes világot vet a következő eset. Fügli, békebíró Zürich vidékén, korcsma-üzletet folytat. Most azonban pályázik a szintén választás alá eső járásbírói állásra. Ennek következtében kijelenti a lapokban, hogy ha megválasztják, a korcsma-üzletet, mely a járásbíróssággal «nem igen egyeztethető össze», fel fogja adni.

— **Chauvin kisasszony**, juris doktor, kézi könyvet irt a párisi leány-lyceum jogi oktatása számára. Az előszót hozzá Colmet de Santerre, a párisi jogi fakultás doyenje írta. A kézi könyv berendezése egészen eredeti. Előre bocsátja a közjogi ismereteket, azután áttér a nő és az anya jogi viszonyaira, tárgyalja a házasságot, a szülői hatalmat, gyámságot. Majd áttér a szerződésekre stb. Az előszó ezt írja róla: Je dirai, enfin, en souhaitant à cette oeuvre un grand succès, que c'est un livre écrit pour les femmes, qui pourra être utile à bien des hommes.

— **A francia magánjog** rendszerének nagyszabású kifejtését tartalmazza a *Huc*-féle munka, melynek most jelent meg nyolczadik kötete. Az egész mű 13 kötetre van tervezve. Címe: *Commentaire theorique et pratique du droit civil*, par Theopil Huc conseiller à la Cour d'appel de Paris, professeur honoraire des facultés de droit. Minden kötet ára 9 franc.

— **Mexiko és Peru** magánjogi kodexeinek francia fordítását adta ki a *Société de Législation Comparée.* Nem-sokára követni fogják a többi amerikai államok kodexei. A mexikói és perui kodexeket *La Grasserie* ismert jogi író fordította. Megjegyzendő, hogy a szöveg nem teljes, hanem csak analízáló és összefoglaló; ezen kívül utal a határozmányok viszonyára a francia és a többi európai jogrendszerek ugyanazon tárgyú tételeihez.

— *A Magyar Jogászegylet folyó hó 14-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesti-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melyen dr. Barna Ignác folytatólag tárgyalja a német polgári törvénykönyv javaslatát.*

Főszerkesztő:	Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő:	Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos:	Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre .. 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A telki szolgalm birtokának megszerzéséről. Dr. KATONA MÓR kassai jogakadémiai tanártól. — A jogi oktatás reformjáról. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi kir. jogakadémiai igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalékok a Btk. 67. §. 1. pontjához. Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól. — Köteles-e a váltóbirtokos a lejárat előtti fizetést elfogadni? Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Különlék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentéséből. — A német polgári törvénykönyv javaslata a Magyar Jogászegyletben. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A telki szolgalm birtokának megszerzéséről.

Mikor azt tapasztaljuk, hogy a tudomány és a gyakorlat egymástól messze eltérnek, mély ür tátong e kettő közt, az elég ok lehet arra, hogy a vizsgálódás meginduljon az iránt, melyik oldalon van a hiba?

A birtoktannak, — mely telve van rejtelmekkel és még ki nem forrott anyaggal, — bizonyára legkényesebb része az, mely a czimben foglaltatik: hogy mi képezi az u. n. jogbirtoknak, vagy a mint mi elnevezni óhajtanók, a szolgalmi birtok megszerzésének tényálladékát, mily körülmények fenforgása mellett mondhatjuk azt, hogy a szolgalmi birtok meg van szerezve, létezik? A kérdés megoldásának nehézségét okozza az is, hogy a szolgalmak, noha alig fejlődtek a római jog bezáródása óta, rendkívüli változatosak, sokfélék, mi kifejezést nyer felosztásukban is. Már most eme soknemű igények kielégítésére szolgáló szolgalmi alakok számára egységesen állapítani meg a megalakulás kezdetét, a keletkezést, a megszerzést — nem könnyű feladat. Minálunk még az is tetézi a nehézséget, hogy bírósági gyakorlatunk nem különböztet elég élesen tény- és jogkérdés közt; mikor aztán megessik az, hogy a sommás elbírálás alá tartozó birtokperekben, a hol csak a ténykérdés eldöntésén kellene a pernek megfordulni — a jogkeletkezéshez megkívánt kellékek követeltetnek meg, mi természetesen a birtoklásnak válik hátrányára. E bajon az segíthetne gyökeresen, ha valahára elkészülne az a rövid utu, sommás eljárást szabályozó rendelet, melynek kibocsájtására az igazságügyi miniszter az 1893. évi XVIII. tcz. 233. §-a által felhatalmazást nyert. Ez a szakasz tüzetesen megjelöli ama pereket, illetve kérdéseket, melyekben *csak a tényleges* állapot szerint kell a bírónak döntenie, a jogkérdés teljes kizárásával.

Már most lássuk a dolog érdemét. Szolgalmi birtok, vagy mint ma még nevezni szokás, jogbirtok lényege valamely jogtartalom tényleges gyakorlása. Részemről a szolgalmi birtok fogalmával a «jog» szót teljesen kiküszöbölni óhajtanám, mert az csak zavarólag hat a birtokról alkotandó tiszta képzetnek nyerése körül. Szolgalmi birtokot úgy kellene szerintünk körülírni, hogy az valamely dolog használhatóságának külsőleg önálló gyakorlása. A dolognak vagy csak egyetlen, vagy több vagy összes használhatósága különülhet el a dolog birtokosától, és eme elkülönült használhatóságnak önálló gyakorlását nevezhetjük szolgalmi birtoknak. A hány hasznavehetősége a dolognak van, annyiféle szolgalmibirtok alakulhat rajta, szemben a dolog állagára vonatkozó birtokokkal vagy egyszerűen állagbirtokokkal. A mi már most a szolgalmi birtok egyik főosztályát, a pozitív telki szolgalmak megszerzését illeti, melylyel itt egyedül

akarunk foglalkozni, a tudományban avval a kategorikus tanítással találkozunk, hogy a pozitív telki szolgalm birtoka meg van szervezve: *egyszeri* valóságos gyakorlattal. Ez a gyakorlás ne álljon mégis csak lehetőségéből, hanem a dolog valamelyik hasznavehetőségét a szolgalmi birtokos igazán felhasználta légyen saját javára, előnyére. A birtok tényszerű természete hozza magával azt, hogy ez az *egyszeri*, de valóságos felhasználása a dolog valamelyik előnyének, történhetik a dolog birtokosának tudtával vagy tudta nélkül, lehet alattomos, sőt erőszakos is, mert a jogbirtok szerzéséhez a birtok minősége, jogszerű-, jóhiszemű- és valódisága nem szükséges, miért ezek hiánya vagy ellenkezője nem befolyásolja a birtokszerzést, ennek tényálladéka körül közömbös a qualificatio léte vagy nem léte. Így tanítja ezt a birtoktan nagy mestere: Randa legújabb kiadásu munkájában is (IV. kiadás 26. §.). Ezt a felfogást hirdeti Zlinszky magyar magánjoga is, hivatkozással Sipos Árpád tartalmas cikksorozatára: Adalék a jogok birtokához. (A *Jogt. Közl.* 1876. évfolyamában), melyből Randa észjárása tükröződik vissza. Zlinszky a jogbirtok megszerzéséről (175. old.) azt mondja: a jogok tartalmát képező tények véghezvitele az, mi által a jogok birtoka megszerzhető és elég a gyakorlatot *egyszer* fogatni venni, hogy a jogbirtok megszerzettnek legyen tekinthető: csak befejezett legyen ez az egyszeri gyakorlat és ne pusztán kísérlet... Azonban Zlinszkynek ez a tudományos meggyőződése nem állhatott valami erős lábon, mert a 182. lapon már abban a tényben, hogy valaki vadászat alkalmából egyszer kocsival keresztül hajt idegen telken, nem találja a jogbirtok szerzését, mely ellen birtokkeresettel kellene védekezni, hanem egyszerű mezőrendőri kihágást lát benne. «*Más lenne természetesen az eset, ha a háborító több ízben ismételve gyakorolta volna az átjárást*». Eme kijelentéssel Zlinszky visszazökkent a praktikus jogászi érzék sugallta felfogásba, erős jog-érzéke nyilatkozik meg benne, melylyel mintegy ösztönszerűen eltalálja a helyeset. Alig szükséges ugyanis hangsúlyozni, hogy a Randa-féle *egyszeri* gyakorlás a jogbirtok megszerzéséhez nem lehet elégséges; az ilyen theoriát agyonczáfolja a gyakorlati élet, mely az oly ephemer jelenségnek, minő az egyszeri gyakorlás — nem tulajdonít semmi horderőt, tekintet nélkül az animus fenforgására. Hová is vezetne az, ha egyszeri uthasználat idegen telken vagy vízmerítés a szomszéd kutjából, már jogbirtokot szülne, szolgalmi birtokot létesítene, mely ellen védekezés válnék szükségessé. Ez ellen reagál a gyakorlat mindenütt, — nálunk is. Az ily theoriát nem követheti a gyakorlat fontos élet-érdek sérelme nélkül, ez veszélyt hordana méhében.

A gyakorlásnak Zlinszky nyomán bizonyos állandóságot, észlelhetőséget, tartósságot kell feltüntetni, hogy szolgalmi birtoklás létesüljön. Bizonyos időtartamon át (*modico tempore*) ismétlődni kell a gyakorlatnak, hogy az némi publicitást nyerjen. A tudományban sem áll Randa tanítása ellenzők nélkül. Hogy mennyi ideig tartson a gyakorlás és hányszor ismétlődjék az a jogbirtok befejezettsége céljából, bajos volna törvényesen előírni és megszabni, mert ott például, a hol az idegen telken végbemenő szolgalmi birtokhoz készülékek szükségesek, árokhuzás, csölerakás, már ezek létesítése megteremti a kívánt állandóságot, tartósságot; a hol ellen

ben ily szerek vagy készülékek a gyakorláshoz nem szükségesek, bizonyos időtartam bátran megkívánható. Leghelyesebb ennek elbírálását a bíró tapintatára bízni; a konkrét eset körülményei, kapcsolatban a gazdasági és forgalmi élet igényeivel, képesíteni fogják a bírót a helyes közélet eltalálására.

Be kell tehát látnunk, hogy az elmélet, a tudomány az ő minimális *egyszeri* gyakorlásával nem elégíthet ki, a jogélet terén megkívánt biztonság nem nyerne általa. Ki kell ezt bővíteni bizonyos tartósság, állandóság határáig, hogy felismerhetővé váljék a szerzési tényálladék.

Forduljunk most a gyakorlathoz, vizsgálódva, mit kíván ez a szolgalmi birtok megalakulásához, keletkezése- vagy megszerzettségéhez. Hazai gyakorlatunk azt a benyomást teszi ránk, hogy keresve-keresi az okot vagy ürügyet arra, hogy jogbirtokot ne kelljen elismernie. Mig a *theoria* igen kevéssel akarná beérni, hogy szolgalmi birtok létesüljön, addig a bírói gyakorlat tulságba megy követelményével a jogbirtok tényálladékának kiszabása körül. A hol csak lehet, megtagadja a jogbirtok keletkezését; nem kedvez neki, mint tulajdonkorlátozásnak. Ha értjük is ezt a nagy tartózkodást, de helyeselni nem lehet, mert végtére is a szolgalmi birtok szintén eszköze a gazdasági élet kielégítésének, melytől mintegy erőszakkal megvonni a létesülés alapját, nem szabad, mert akkor beszárad az életszükségletnek egy közege, mi csak hátrányos lehet az emberi forgalomra.

De nézzük közelebbről, miben nyilvánul ez a tulconseratív állásfoglalása gyakorlatunknak a szolgalmi birtoklás ellenében? A nélkül, hogy az esetek tömegével akarnók beigazolni fentebb vázolt kedvezőtlen impressiókat, csak azon főbb elutasítási elveket fogjuk csoportosítani, melyek a számos bírósági döntésekben előfordulnak.

Első helyen áll az egy éven át tartó békés birtoklás vagy gyakorlás megkövetelése. E szaklap olvasói előtt már volt alkalmam igazolni azt, hogy eme követelmény törvényes alappal nem bír, és hogy nem is volna célszerű, ha a törvényben ily dispositió foglaltatnék. Valamint nem zárkozunk el az elől, hogy a római jog követelte *modicum tempus* a gyakorlás időtartamára nézve helyén van, úgy határozottan messze tullónék az okszerűség követelményén, ha egy évi békés gyakorláshoz kötnők a jogbirtok létrejövetelét.

Meg se fogjuk kísérteni, így in abstracto — a gyakorlás időtartamára nézve valami konkrét javaslatot tenni, mert minden az eset körülményeitől függ. Elég lehet egy napi többszörös gyakorlás és szükséges lehet egy havi időn át tartó. Ezt a bíró helyes jogi érzékére és tapintatára kell bízni.

A másik «elvi» elutasítása a szolgalmi birtok fenforgásának az, hogy telkünk valamely használhatóságát csak «szivességből», szomszédos emberbaráti jóindulatból engedjük meg annak, a ki abból most szolgalmi birtokot akar formálni. Ez az elutasítási ok akkor szerepel, mikor a szolgalmi gyakorlás már tovább tartott egy évnél, miért azt az első okból visszautasítani nem lehet. Evvel üz gyakorlatunk legnagyobb visszaélést. Nem tagadjuk, hogy ebben is van egy kis igazság. Kétségtelen, ha minden szivességi actusból birtok alakulhatna, ez visszariasztaná még a legjobb szívű embert is attól, hogy ügyes-bajos embertársának segítségére legyen. De azt is meg kell gondolni, hogy mindennek legyen mértéke. Ha a szomszédnak bedől a kutja, ki ne engedné meg, hogy addig, míg kutját helyreállítja, vizet merithessen a mi kutunkból? De ha a szomszéd nem gondol kutjának kijavítására, illő, hogy őt figyelmeztessük és ne türjük azt, hogy jóságunkból visszaélést üzzön. Ha ez mégis bekövetkezik, ha a jósággal üzött visszaélés huzamosb időn át tart, ki tehet róla, hogy a szolgalmi birtok megalakult? A birtoknál nem nyomozzuk a *jog* keletkezését, hanem azt a külső tény, mely élénkbe tárul. Ezt a tény, melytől honorálni kell védelemmel, ezt kívánja a birtok fogalma, mely csak külsőségen fordul meg. Ha a terheltnek ez nincs inyére, könnyen segít-

het magán, mert *negatoria in rem actio*val, a tulajdon korlátlanságára alapított keresettel kényszerítheti a szolgalmi birtokosát, hogy a szolgalmi *jogi alapját, jogi keletkezését* igazolja. Ha ez nem sikerül, a mint ilyen esetben nem sikerülhet, a bíróság eltiltja a szolgalmibirtokost valamely használhatóság gyakorlásától felperes telkén. A jogállapoton tehát nem fog sérelem esni, de igenis szenved a birtokállapot, mint igazi áldása az emberi forgalomnak, ha a külső tény, mely világosan fekszik előttünk, nem juttatjuk ahhoz a jogi értékhez, melylyel annak birni kell édes mindnyájunk érdekében. Alig volna képzelhető nagyobb csapás a jogi forgalomra, mint az, hogy a személynek merőben külső viszonyát a dolgokhoz — a *factumot* — nem részesítenők kellő védelemben. A szivességből nyújtott engedélynek vagy a tetszéstől függő visszavonásnak is legyen határa; ha nincs, ha tulengedékenyek vagyunk, viseljük következményeit, melyeket mégis el lehet hárítani magunkról. Nem helyeselhető tehát és kellő jogi indokkal sem bír, hogy a hosszantartó szolgalmi gyakorlást nem ismeri el bíróságunk jogbirtoknak, vagy szolgalmi birtoknak, megfosztja a legális védelemtől azon ürügy alatt, hogy az csak *precarium*, pedig az is birtok.

A harmadik elvi visszautasítás esik a legsúlyosabb becsapítás alá. Itt egyenest az a felfogás dominál, hogy a birtok csak ott foglal helyet, hol a jogkeletkezés igazolva van. Kétségtelen bizonyítást nyer ez a Curianak következő kijelentéseiben: A sommás visszahelyezési perben felperes keresete azon esetben lett volna megítélhető, ha felperes bebizonyította volna azt, hogy az átjárhatást *nyilvánkönyvíleg biztosított szolgalmi joggal* vagy *szerződés alapján* bírja. Elutasította tehát a Curia felperest, dacára annak, hogy az első bíróság a szolgalmibirtok megszerzésének tényálladékát alaposan és a tudomány igényeinek teljesen megfelelő felfogással szépen megokolta, mihez a másodbíróság is hozzájárult. Két egybehangzó ítélet ellenében nem szabadna ily hibás alapon változtatni. Másutt: Visszahelyezési keresettel csak oly uthasználatnak megháborítása orvosolható, mely mint *dologbani jog* gyakoroltatott, tehát igazolnia kellett volna felperesnek, hogy az uthasználatot mint *már megszerzett szolgalmi jogot* gyakorolta.

Ez a felfogás variálódik számos curiai határozatban. A lényeg az bennük, hogy a birtokvédelem csak ott nyújtható, a hol a jogkeletkezés, a szolgalmi jog megszerzése igazolva van. Ez teljes félreértése a birtok lényegének; tájékozatlanság abban, hogy mi a birtoknak és védelmének jelentősége, értelme, szerepe a jogrendben. Összefoglalása a *possessoriumnak* a *petitorius* perekkel. A külső kapcsolatot, a tényszerűt védi a törvény, a forgalom érdekében; itt nem szabad a kényes jogviszonyt nyomozni, mert az más utra tartozik, és nem is lehetne a bírónak gyorsan intézkedni, míg a pusztán külső tényekre alapított eljárásban lehet és kellene is. Igaz, hogy minálunk a sommás visszahelyezési per nem is rövid utu, hanem hosszadalmas, fontos életérdekek kárára, de azért, mert erőszakkal belevonszoljuk a jogkérdést, mit már korát meghaladó bölcseséggel tilt az 1807. évi XIII. tcz. 5. §-a, és ezt mi nem akarjuk megérteni még a század végén se. Pedig csak haladt azóta a tudomány is valamicskét köztünk. De ennek nincs nagy látszata a Curia gyakorlatában. Felforgatja a helyes alapon hozott első bírósági ítéletet helytelenül. Felsőbíróságunk eme zavaros felfogása a birtok intézményét elsorvasztja, élettelené teszi, ami szerfölött káros a gazdasági élet fejlődésére.

De most már zárjuk cikkünket avval a *conclusió*val, hogy hibás ugyan a *theoria*, mert minimális kellékkel beéri a szolgalmi birtok szerzésénél, de sokkal hibásabb felső bírósági gyakorlatunk, mely viszont abnormis, a birtok lényegével ellenkező követelményeket kíván a birtokvédelemhez. *Peccatur intra et extra muros*, de a főbaj az, hogy Curiank — kevés kivétellel — egészen téves uton mozog. Dr. Katona Mór.

A jogi oktatás reformjáról.¹

II.

Csorba Ferencz ur idézett dolgozatában sok igazat mond, de egyik-másik tekintetben tulásba esik.

Igaza van, midőn azt mondja, hogy ifjuságunk tulnyomó része csak azért iratkozik be az egyetemen, hogy eleget tegyen azon alakiságoknak, a melyek mellett köztisztviselői vagy ügyvédi pályára jogosító vizsgálatra bocsátják; igaza van abban is, hogy az ifjuság ezen nagy részének nem való a tanszabadság, melyet úgy értelmez, hogy szabad neki *nem* tanulnia, tehát magát az előadásoktól is absztinencia, annyi- val inkább, mert úgy sem fér be a tantermekbe; igaza van abban, hogy az egyetem tulsufaltsága az egyetem elé tűzött cél, mely nem lehet más, mint hogy valódi jogászokat képezzen, egyenesen veszélyezteti, nem hogy előmozdítaná; igaza van abban, hogy ma már csak frázis, midőn az egyetemi rendszer fölényét az akadémiai rendszer fölött a tudományok egyetemével (universitas litterarum) okolják meg, holott az egyetem maga sem egyéb, mint közös név alá foglalt négy szakiskola, ezeknek minden belső összefüggése és viszonyossága nélkül, a mi egyébiránt nem szemrehányás akar lenni, hanem csak természetes folyománya az egyes tudományágak specializálódásának; igaza van abban, hogy a jogakadémiákat, még ha akarná, sem törülhetné el a kormány, mert azokra szükség van; igaza van abban, hogy a mostani 8-ik semester nem ér semmit; végül igaza van abban, hogy ifjuságunk tulnyomó része előtt nem a magas tudományos cél, hanem a kenyér utáni vágy lebeg.

Elismeréssel kell adóznom azért a sok jóakaratóért, melyet Csorba ur a jogakadémiák iránt tanusít, melyeket ő is felsőbb oktatásügyünk egyik nélkülözhetetlen tényezőjeként tekint oly annyira, hogy ezeknek az intézeteknek a szervezetét egy mielőbb megalkotandó külön törvényben kívánja megállapítani.

Azonban nem érthetek egyet fejtegetéseivel, midőn a modern állam sokoldalú tevékenységéhez megkívántató alkalmas erők kiképzését teljesen ki akarja venni az egyetem kezeiből és kizárólag a jogakadémiákra bízni. Ezt az eszmét a merő opportunitás szempontjából sem tartom elfogadhatónak. A hogy a jogakadémiákat nem alakíthatjuk át varázsszóval mindannyi egyetemekké, azonképen a budapesti egyetemből sem válhatik egyszerre egy Collège de France. A jogakadémiáknak soha sem jutott eszökbé oda törekedni, hogy a mely cél az ő legközelebbi feladatukat képezi, az egyetemen egyáltalában ne legyen elérhető, sőt ellenkezőleg mindig az egyetemmel karöltve kívántak a közjó előmozdításában közreműködni. Ily merev elválasztása a tudományos tanításnak a merő szakoktatástól sem nemzeti kulturánk történeti fejlődésével, sem speciális hazai viszonyainkkal össze nem egyeztethető. Nem azért költünk évenként egy milliót s azonkívül állandó beruházásképen számos milliót a két egyetemre, hogy még az a haszna se legyen belőle az országnak, hogy alkalmas erőket nyerjen évenként egyetemeinkből; kizárólag a tudomány eszményeért áldozni csak olyan gazdag és nagy nemzetek tekinthetik ambíciójuknak, minő az angol, a német, a francia, nekünk magyaroknak szerényebbeknek kell lennünk, mert a rendelkezésünkre álló eszközeink is jóval szerényebbek, s ne féljünk attól, hogy a midőn a jót a hasznossal iparkodunk egybekötni, e miatt majd szemrehányással illetnek bennünket. Ki-ki olyan kalappal köszönt, a milyene van.

Csorba ur nemcsak a jogi, hanem az orvosi képzést is inkább várná megfelelően szervezett szakiskolától, mint az egyetemtől. Hát hiszen ott volt a bécsi Josefínus és a kolozsvári orvossebészeti akadémia, s a döntő körök min-

dent elkövettek, hogy ezeket az intézeteket beszűntessék. Hasonló történnék a Budapestre tervezett jogakadémiával is, mely az egyetem mellett olyan mester-iskola-féle szerepet játszanék.

Azért, hogy a vidéki jogakadémiákból még igen sokáig nem válhatnak egyetemek, nem látom be, miért ne legyenek azok fejlődő egyetemek jegecedési pontjai? Persze arra, hogy mindenütt a legelső egyetemek mintájára berendezet költséges orvosi és természettudományi fakultásokat is felállíthassunk, egyáltalán nincs kilátás, de szerencsére szükség sincs. U. n. csonka egyetemeket azonban igenis csinálhatunk idővel a mi jogakadémiáinkból, azokból t. i., a melyek erre alkalmasak.

Hogy a jogakadémiák az 1874. évi szervezet óta amphibiumokként tengődnek, fájdalom igaz! ámde ki az oka? bizonyára a jogakadémiák legkevésbé, mert ők kezdettől rámutattak az akkor tett intézkedések elégtelenségére és előre megjósolták mindazokat a következményeket, melyek azóta egytől-egyik be is állottak.

Valaha (1848-ig) a királyi jogakadémiák a tankerületi főigazgatók felügyelete alatt állottak, ma már azért sem állhatnának ezeknek a felügyelete alatt, mert a jogakadémiai tanárok mind habilitált egyetemi magántanárok, a négy tanfolyamu jog- és államtudományi karok pedig nem gymnasiumok. Hogy azonban minden rendszeres és szakszerű felügyeleten kívül állanának, ezt a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium czáfolhatja meg legilletékesebben. A mesék országába tartozik azon állítás is, mintha az akadémia «a netán nagyobb egyetemi szigor(?) előli kimenekülésre» szolgálnának. Épen nem hízogó lenne a jogakadémiákra nézve, ha olyan szakiskolákká alakíttatnának át, melyekbe csupán az egyetemre nem való selejtes tanuló-anyagot terelnék. De az ügynek sem válnék ez hasznára, mert hiszen ebben az a beismerés foglaltatnék, hogy az állam maga is beéri a selejtes elemekkel, csak valamelyes akadémiai mázzal legyenek azok bevonva.

A jogi kiképeztetésnek, még ha az illető rögtön megy is át a gyakorlatra, okvetetlenül *tudományos* alapon kell felépülnie. A ki a tudományos alap lerakásához szükségeseknek talált tantárgyakat közönyöseknek vagy utálatosaknak tartja, az ne menjen hát a jogi pályára. De értsük meg egymást, én sem kívánom a kizárólag a gyakorlati életre készülő ifjaktól, hogy szándékuk és hajlamuk ellenére doktorátusra kényszeríttessenek, hanem csak azt követelem, hogy alapismereteik, melyeknek megszerzéséről az életbeléptetendő egységes jogi államvizsgálatot megelőző alapvizsgálatokon számot adni tartoznak, igazán tudományos alapismeretek legyenek, melyek nekik majdan világító szövétnekül szolgáljanak az életben, hogy azokban az állásokban, melyeket elfoglalni hivatvák, ne pusztá napszámosok, hanem saját ítélőképeséggel bíró művelt embereként működjenek.

Ilyen igazi tudományos alapműveltséget eddig is adtak a jogakadémiák hallgatóiknak és ezen alapműveltség megszerzésének föltételeit *egyenlően* kell megszabni mind az egyetemeken, mind az akadémiaikon. A tanidőt nem vélem 3 évre leszállíthatónak, sőt a mint fentebb (I.) említettem, a csonkitatlan 4 évi kursust kell visszaállítani. Poroszországban azért 3 év a jogi kurszus, mert ott az államtudományi disciplinák nem a jogi fakultáson, hanem vagy a bölcsészeti karban, vagy külön államtudományi fakultáson adatnak elő. A ki a kötelezően kimutatandó alapműveltségnél bővebb és magasabb tudományos ismeretekre vágyik, ám azoknak megszerzésére is elegendő alkalmat talál az egyetemen, a hol, ha tetszik, a doktorságot is elnyerheti, csak kötelező ne legyen ez a doktorság, ámbár másrésről, miként szintén már fentebb (I.) említettem, a doktorságot fel kellene ruházni ugyanavval a minősítő erővel, a melylyel az egységes jogi államvizsgálat bírand.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

Magától értetődik, hogy az egységes jogi államvizsgálatot ne csak Budapesten, hanem azokban a vidéki városokban is lehessen letenni, a hol az akadémián kívül királyi tábla is van. A vizsgálatnak Budapestre koncentrálása még végzetesebb volna a vidéki jogakadémiákra, mint a mostani állapot, s az ebből folyó hátrányokat az az intézkedés sem fogná ellensúlyozni, hogy az akadémiái tanárok is nevezetnének ki vizsgálati biztosokul, kik költségeik megtérítése mellett Budapestre utaznának, mert a vizsgálatok annyira összetorlódna, hogy a vidéki jogtanárok hosszabb ideig volnának kénytelenek akadémiájuktól távol maradni, a mi viszont didaktikai komplikációkat vonna maga után. De nem is forog fen semmiféle számbavehető ok, a miért az az államvizsgálat a vidéken is letehető nem volna, sőt épen a vidéki szellemi centrumok fentartásának és fejlesztésének kulturális szüksége egyenesen parancsolja is, hogy úgy legyen.

Azt, hogy egyes jogakadémiákon 2—3 semestertől álló tanfolyam szerveztessék a szorosan vett jogászai működéstől távol eső azon szakok némelyike számára, a melyeknek körében a hivatalok elnyerése eddig teljes jogvégzettségtől volt feltételezve, egészséges és praktikus gondolatnak tartom, érdemesnek arra, hogy megvalósítsuk, mert a közigazgatás terén, különösen a pénzügyi, posta és távirdai, valamint a vasuti hivatalok nagyszámu fogalmazó személyzetének aránylag csak igen csekély része jut idővel oly állásba, melynél a rendszeres jogi tanfolyam elvégzésének kimutatása méltán megkivántatik. Miért kényszerítenének tehát ezek az elemek a fokozatos haladás kilátástalansága mellett olyan nagyobb foku minősítés megszerzésére, melyet amugy sem fognak értékesíteni és érvényesíteni? Bár azonban ezen csekélyebb foku minősítés csakugyan akadály lesz a felfelé való haladásban, végkép ezen egyének elől sem lenne elzárva a haladás útja, a mennyiben magántanulási engedély alapján viszonyaik változása esetén utólagosan szerezhethék meg maguknak a nagyobb foku minősítést is. Helyesen jegyzi meg Csorba ur, hogy a budapesti egyetemnél évtizedek óta tényleg fenálló magántanulás mellett nem forog fen igazi erkölcsi alap arra nézve, miért kellene a magántanulást, pláne ha köztekintetekből is kívánatosnak látszik, az akadémiákon lehetetlenné tenni? A fentebb említett 2—3 féléves kurszus keretében szerezhethék meg a szükséges qualificatiójukat a községi és körjegyzők, valamint az anyakönyvvezetők, telekkönyvvezetők, számvevőségi és ellenőrző tisztviselők is. Ez természetesen a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. tcz. megfelelő revisióját igényli, és ha a kötelező doktoratus az ügyvédségre nézve elejtetik, az 1874. évi XXXIV. tcz. módosítását is.

Óhajtható, hogy a jogi oktatás, valamint az avval kapcsolatos vizsgálati rendszer reformja az itt fejtegetett szempontok figyelembe vétele mellett mielőbb, de — ezt különösen kívánjuk hangsúlyozni — hosszabb időre keresztülvitessék, mert a gyakori kísérletezés és rendszerváltás épen itt van legkevésbé a maga helyén.

Dr. Bozóky Alajos
n.váradai jogakad. igazgató.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalékok a Btk. 67. §. 1. pontjához.

A Btk. 67. §. 1. pontja szerint nem büntetnek a kísérlet, ha a tettes a megkezdett büntett vagy vétség véghezvitelétől önként elállott. Az önkényes elállásnak diskrimináló hatását sokáig tagadták, s az önkényes elállást legfőlebb enyhítő körülménynek ismerték el, abból a lényegtelen helyes elvből indulva ki, hogy a megtörtént ténnyel meg nem történtté tenni nem lehet. Factum infectum fieri nequit. Ezen az állásponton áll az 1852-iki osztrák Btk. is. Rossinak a

helyes elvnek helytelen alkalmazását kimutató ellenkező véleménye úgy a tudományban, mint a modern törvényhozásokban teljes győzelmet aratván, az önkényes elállásnak diskrimináló hatása ma már a törvényhozások által is elismert, communis opinio. Ezzel a ténnyel szemben csak másodrendű s inkább csak elméleti jelentőséggel bíró kérdés az, vajon az önkényes elállás esetében a büntetlenség a jognak, a strictum jusnak képezi-e követelményét, vagy pedig az csak a szigorú jog rovására büntetőpolitikai okokból adott jutalom jellegével bír. A törvényileg biztosított büntetlenségnek hatályát s határainak terjedelmét a büntetlenség jogi vagy kizárólag politikai alapja nem érinti. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a kísérlet büntetendőségének alapja a veszély, alig kételkedhetünk abban, hogy midőn a kísérleti cselekményben rejtő veszélyt a tettes önként maga szünteti meg, a büntetendőségnek jogi alapja is elenyészett. Épúgy inkább elméleti, mint gyakorlati jelentőséggel bír az a kérdés, vajon az önkényes elállás magát a kísérletet vagy csak annak büntetését zárja-e ki, illetve szünteti meg, vagy másképen, vajon az önkényes elállás a beszámítást vagy a büntetést kizáró körülményt képez-e? A törvény szavaiból: «nem büntetnek a kísérlet» a tételes törvény szempontjából a kérdést az utóbbi értelemben kell eldönteni, s ez felel meg a lényegtelen igazságnak is. Alig vonható kétségbe, hogy az önkényes elállás mint az elkövetést követő körülmény sem a tényleg végrehajtott tett, sem pedig a tettben tényleges kifejezésre jutott szándékot visszafelé hatólag meg nem semmisítheti. Itt már teljesen alkalmazható a tétel. «Factum infectum fieri nequit». A m. kir. Curiának 1888. évi április 24-ikén kelt ítéletében (Cur. Döntv. 4. k. 51. l.) elfoglalt ellenkező álláspontot azért — legalább a tételes törvény szempontjából — osztani nem lehet.

Gyakorlatilag fontos kérdések ellenben: I. az önkényes elállás fogalma, II. annak tárgyi, III. alanyi terjedelme.

I. A törvény az önkényes elállás fogalmát meg nem határozta. Ugyan így járt el az olasz Btk., mely a véghezviteli cselekményektől való önkényes elálláshoz («se volontariamente desista dugli atti d'esecuzione») köti a büntetlenség feltételét. A német Btk. ellenkezőleg a 46. §. 1. pontjában a kísérletet mint ilyet büntetlennek nyilvánítja, ha a tettes a szándékolt cselekmény véghezvitelétől elállott, a nélkül, hogy a véghezvitelben őt akaratától független körülmények akadályozták. (Der Versuch als solcher bleibt straflos, wenn der Thäter die Ausführung der beabsichtigten Handlung aufgegeben hat, ohne dass er an dieser Ausführung durch Umstände gehindert worden ist, welche von seinem Willen unabhängig waren.) A német törvényhozó tehát az önkényes elállás fogalmát törvényileg meghatározta, vagy mint Olshausen mondja, a törvényhozói gondolatot — az önkényes elállást — subjektív formulázás helyett, objektív formulázta. Hogy a magyar törvényhozó az önkényes elállás fogalmát a német fogalommeghatározásnak megfelelően értelmezte, az iránt a törvényhozási munkálatok minden kételyt kizárnak. A miniszteri javaslatok a kísérlet fogalommeghatározásába felvették azt a kelléket, hogy «a véghezvitel a tettes akaratától független körülmény által akadályoztatott meg», s midőn ennek dacára a büntetlenül maradó kísérlet eseteiről intézkedvén, ezek közzé az esetek közzé az önkényes elállást is — a fogalomnak meghatározása nélkül — felvették, a miniszteri indokok erre vonatkozólag azt mondják, hogy az önkényes elállásra vonatkozó pont tulajdonképp pozitív alaku formulával fejezi ki azt, a mi a kísérlet fogalmát meghatározó §-ban implicite már meg van mondva. A képviselőház igazságügyi bizottsága a kísérlet fogalommeghatározásának egyszerűsítése érdekében az önkényes elállást csak a büntetlenségről szóló §-ban tartotta meg s annak folytán a fennemlített s a törvényben elő nem forduló szavakat: «ha a véghezvitel a tettes akaratától független körülmények által akadályoztatott

meg» a Btk. 65. §-ában mellőzte, a miből, miután a kísérlet büntetlenségéről szóló §-ban az önkénytes elállás fogalmát másképp meg nem határozta, következik, hogy az igazságügyi bizottság is az önkénytes elállást a kihagyott szavak ellentétében, vagyis, abban találta, hogy a véghezvitel nem a tettes akaratától független körülmények által akadályoztatott meg: vagyis, hogy a tettes a véghezvitelt abban hagyta a nélkül, hogy őt a véghezvitelben akaratától független körülmények akadályozták. A törvényhozás a bizottság jelentésének elfogadása által ezt az álláspontot magáévá tette. A német Btk. rendelkezésének megfelelő ez a fogalom meghatározás azonban nálunk csak benső értékénél fogva lehet irányadó, törvénynek auktoritativ tekintélyével nem bír, mert nálunk a törvény az önkénytes elállás fogalmát meg nem határozta, s mert a törvényhozónak a törvényhozási tárgyalásokból kivethető, de a törvényszövegben kifejezésre nem jutott nézete, felfogása törvényerővel bírónak hasonlóan nem tekinthető. Minthogy pedig a német fogalom meghatározás a lehető kontroversiáknak teljesen elejét nem vette, az önkénytes elállás fogalmának attól független meghatározása nemcsak szükséges, de indokolt is. Az iránt, hogy az önkénytes elállás indoka a büntetlenség feltétele szempontjából közömbös, tételes törvényünk szerint kétség nem lehet.

A büntetlenség egyedüli feltétele az önkénytes elállás. Milyen benső indok, motivum birta a merénylet arra, hogy a megkezdett merényletnek véghezvitelét önkényt abba hagyja: az mindegy; ezt az indokot azért a bírónak kutatni nem kell, nem is szabad. A bűnbánat tehát nem feltétele a büntetlenségnek, ép oly kevéssé mint a bűnös szándékkal való végleges felhagyás.

A büntetlenség nem tagadható meg a tettestől azért, hogy a megkezdett büntettnek véghezvitelétől csak egyelőre s azért állott el, mert a végrehajtás közben annak felismerésére jutott, hogy a szándékolt büntettet más alkalommal kedvezőbb körülmények között, kedvezőbb eredmény kilátásával követheti el, feltéve mindig, hogy elállása önkéntes volt. Helyesen mondja az olasz Btk. indokolása, hogy a büntető igazságszolgáltatás az emberi cselekményeknek benső indokait nem kutathatja, s hogy a bűnbánat követelménye oly feltétel, melyet a vádlott bizonyítani, a bíró megállapítani képtelen. Valamint bizonyos az is, hogy a bűnbánat követelménye a büntetőjognak összezavarása a morállal. A bűnös tervvel való végleges felhagyást pedig a törvény szövege kifejezetten kizárja. A megkezdett konkrét tettől való elállás képezi a büntetlenségnek feltételét, a tett ismétléséről való lemondás nem szükséges. De mikor önkéntes a lemondás? Az önkéntességnek ellentéte a kényszer. A kényszer tudvalevőleg kétféle: physikai és psychikai kényszer. Vis absoluta és vis compulsiva. Nem csak az első, hanem a második is kizárja az önkéntességet, mert nem csak az első, hanem a második is az önkéntességnek ellentéte. A büntetlenségből ki van zárva tehát nemcsak az «invitus», a ki «non agit sed agitur», hanem a «coactus» is; mert tőle független körülmény hatása alatt, tehát nem önként akar az, «qui coactus voluit». — Az «invitus», a kit physikai erő akadályozott meg a megkezdett merénylet véghezvitelében, azért nem részesül büntetlenségben, mert nem is állott el; a «coactus» azért nem, mert ő elállott ugyan, de nem önként állott el. Mikor forog fen az elállás önkéntességét kizáró psychikai kényszer, az ténykérdés.

Hazai joggyakorlatunk helyesen önkéntes elállást állapított meg a vádlott javára, a ki alvó nejének fejét akarta elválni, de a nő felébredt, kezét felkapván az ütés azt érte. Könyörgésére a férj tovább nem bántotta. (1881. évi 7660. sz. BJT. 3. k. 103. l.) Az ítélethez irt bevezetés kizártnak tekinti az önkéntes elállást, egyrészt azért, mert a tett a nő felébredése, tehát a tettes akaratától független körülmény folytán maradt el; másrészt azért, mert a könyörgés, s így

idegen, habár psychikai befolyás birta reá a tettest az elállásra. Az okfejtés mindkét irányban téves. Az első azért, mert a nő felébredése nem képezte a tett végrehajtásának akadályát, mert az erősebb férj a nőt éber állapotban is megölhette, a másik azért, mert a könyörgés indokul, motivomul szolgált ugyan, — de nem birt kényszerítő hatással. Az 1884. évi márczius 5-iki ítélet (u. o. 8. k. 134. l.) helyesen állapít meg önk. elállást annak javára, a ki az erőszakos nemi közösülést a leány fejletlensége miatt hagyta abban, mert ez a tettes akaratától független körülmény ugyan, de nem olyan, mely kényszerhelyzetet teremt. Ellenben helyesen mellőzte a büntetlenség alkalmazását az 1894. évi február 6-iki ítélet (u. o. 28. k. 23. l.) annál a vádlottnál, a ki a leány segélykiáltásai folytán tettenéréstől tartva, merényletét abban hagyta. Ugyan így ismételt az olasz judikatura (v. ö. Riv. Pen. 18. k. 615 l.). Helyesen nem vette önkéntesnek a palermói semmitőszék annak elállását, a ki a gyilkosság véghezvitelétől azért állott el, mert észrevette, hogy szándékát a házbéliek felismerték (u. o. 15. k. 226. l.). Lopásnál a keresett tárgynak hiánya többször szerepelt judikaturánkban. Az 1882. évi december 21-iki ítélet (BJT. 6. k. 107. l.) felmentette vádlottat, a ki a lopás véghezvitelétől azon oknál fogva állott el, mert az általa feltört helyiségben pénzt nem vélt találhatni. Az 1882. nov. 22-iki ítélet (u. o. 106. l.) pedig önk. elállás alapján menti fel a vádlottat, a ki egy borházba azzal a szándékkal hat be, hogy dohányt lopjon, de dohányt nem, csak hordókat és ládákat találván, ezekből mit sem vitt el. Ez téves felfogása az önk. elállásnak. A hordók és ládákra vonatkozólag a vádlott büntetlen ugyan, de nem önkénytes elállás alapján, hanem azért, mert ezekre vonatkozólag kísérletet el sem követett, minthogy az alapul elfogadott tényállás szerint vádlott kizárólag dohányt akart lopni, más tárgyat tehát szándékából határozottan kizárt. A dohányra vonatkozólag pedig, ha a borházban dohány nem volt, a lopástól evidenten nem önkényt állott el. Ha a borházban egyáltalán soha sem szokott volt dohány lenni, akkor tárgy hiánya miatt alkalmatlan kísérlet forog fen, de ha a borházban dohányt is szoktak néha tartani, úgy hogy csak véletlen, hogy a merénylet idején ott dohány nem volt, büntetendő kísérlet esete forog fen. Helyesebben fogta fel a kérdést az 1886. évi április 29-iki ítélet (u. o. 12. k. 375. l.) mely nem látott önk. elállást, «minthogy vádlottakat a lopástól nem más, hanem csak az tartóztatta el, hogy a lopási szándékkal felnyitott szekrényben pénzt nem találtak». A kir. ítélő tábla ebben az esetben önk. elállást látott, de más tényállásnak, s jelesen annak elfogadása alapján, hogy vádlottak a szekrény felnyitása után, tettöktől megijedve a szekrénynek átkutatása nélkül a szobából kifutottak, s ily tényállás mellett a kir. táblának van igaza. A kérdés ily esetben azon fordul meg, hogy a tolvaj mit akart lopni. Az eshetőségeket helyesen csoportosítja s helyesen dönti el a Reichsgerichtnek 1893. évi jun. 13-iki ítélete (Entsch. 24. k. 222. l.). Önkéntes elállás forog fen, ha a tettes lopási szándékkal behatol a kamarába, de nem lop, mert az ott talált tárgyak várakozásának meg nem felelnek. Ellenben nem önk. elállás: a) ha a lopási szándékkal a helyiségbe behatolt tolvaj ott semmit sem talál; b) ha a tettes azzal a szándékkal hatol be, hogy csak egy meghatározott dolgot lop, s azt ott nem találja. Midőn a Curia önk. elállás alapján mentette fel a vádlottat, a ki az ablakot betörvén, s az okozott lyukon benyulván, onnan egy 20 kros pénzdarabot ellopott, de a pénzt lyukasnak találván, visszadobta, (1886. évi január 21-iki BJT. 11. k. 370. l.) egyet hagyott figyelmen kívül, azt, hogy vádlott cselekménye nem megkísérlett, hanem bevégzett lopás: a bevégzett büntettől pedig elállani nem lehet. A szolga valami tárgyat lopási szándékkal zsebre dugott, de a felfedezéstől való félelmében a hazatért gazdának visszaadta. A turini semmitőszék ki-

emelvén, hogy bevégzett lopást kellett volna megállapítani, elvetette vádlottnak az önkényes elállás el nem fogadása miatt emelt semmiségi panaszát, helyesen jegyezvén meg, hogy a tettes akaratától független körülmények nemcsak azok, melyek physikailag lehetetlenné teszik a büntett bevégzését, hanem a tettes akaratára ható azok az okok is, a melyek őt tulajdonképi akarata ellenére a tett abbanhagyására birták (1882. évi febr. 8. Riv. Pen. 15. k. 392. l.). Téved ellenben a Reichsger. midőn nem tekinti önkényesnek a nőnek elállását, a ki az elhajtási kísérlettel azért hagyott fel, mert meggyőződött, hogy a port ki kell hánynia (1882. június 7. Rechtspr. 4. k. 543. l.). Az elmondottakból kitűnik, hogy a Schwarze által u. n. vegyes esetek az általános szabály alá esnek, s ellentétben a nagy tudóssal az önkéntes elállás megállapításával döntendőek el. A rabló azért nem veszi el a megtámadott utas pénzét, mert a nála talált összeget kevesli, a kéjencz azért nem bántja tovább a leányt, mert jobban megnézve nem tetszik neki. Ezek az esetek, melyekben Schwarze az elállás önkényes voltát tagadja, épen ellenkezőleg az önkényes elállásnak eklatáns esetei. Az elállás indoka nem nagyon morális, az igaz, de az önkéntesség nem az indok moralitásán fordul meg. Végül még egy megjegyzés. Vajjon a kényszerítő hatást gyakorló körülmény való-e, vagy csak a tettes képzeletében létezik, az közömbös. A tolvaj, a ki a közeledő léptek zajára a tettenkapástól való félelem hatása alatt megfutamodik, nem önként állott el, akár valóban közeledett valaki a lopás színhelyéhez, akár érzéki csalódás fogta el a tetteit. Az okfejtés egyszerű. A két esetet egyformán kell eldönteni azért, mert mindkét esetben e kényszerítő hatás egyforma s ugyanaz. Olshausen csakis a német törvény objectiv formulázására támaszkodva eltérőleg dönti el a kérdést. Bennünket a német törvény formulája nem köt. De ezt a nézetet még az objectiv formula alapul vétele mellett sem tudom helyeselni, mert a pszichikai hatás mindkét esetben ugyanaz.

II. A tárgyi terjedelmet illetőleg az önkéntes elállás csak az u. n. be nem végzett kísérletnél lehetséges, a bevégzett kísérletnél (délit manqué; delitto mancato) lehetősége fogalmilag ki van zárva. Mert midőn a tettes megtette mindazt, a mi a büntett elkövetésére szükséges, de az eredmény a tettes akaratától független körülményeknél fogva marad el, a mindent megtett tettesnek nincs mitől elállania. Az elállás lénytanilag lehetetlen. Itt nem a megkezdett véghezvitel folytatásáról, hanem a nem sikerült merényletnek ismétléséről lehet csak szó. Az önkényes elálláshoz pedig a folytatásnak, nem az ismétlésnek abbanhagyása tartozik. A ki forgópisztolyból reá lö ellenségére, de nem találja, vagy nem halálosan találja, a szándékos emberölés kísérletének vádjá alól nem menthető fel önkéntes elállás czimén azon az alapon, hogy a lövést nem ismételte, jólehet megtehetette volna. Ezzel a lénytanilag igazsággal szemben nem lehet arra hivatkozni, hogy a tételes törvény bevégzett és be nem végzett kísérlet között különbséget nem tesz. A különbségről a törvény — és ezt jól tette — azért hallgat, mert külön büntetési tételeket felállítani nem akart, de hallgatása a lénytanilag létező különbséget meg nem szüntetheti, el nem enyésztheti. Nem helyeselhető azért az 1882. évi decz. 20-ki ítélet (BJT. 6. k. 109. l.), mely önkényes elállást állapított meg a vádlott javára, a ki ellenfelére forgópisztolyból háromszor egymásután, s lövéseit a mellkas ellen irányozva, oly közvetlen közlőről lőtt, hogy a lövések után a bőr is megpörköltetett, s a lövések után a még élő sértettet házából kilökte, s a mely vádlottat annak folytán csak a lövések által okozott súlyos testi sértésért büntette. Nem is lehet a curiai felfogás mellett azzal érvelni, hogy a vádlottat, ha lövéseit ismételi, s a sértettet megöli, csak is egy rendbeli büntetést, s nem külön annak kísérleteért is lehetett volna büntetni. Az ismétlésnek a folytatás alapján egysége-

sítése helyt foghat ugyan, de egészen más lapra tartozik. A törvény azt részesíti büntetlenségben, a ki a megkezdett merénylettől eláll, és nem azt, a ki nem sikerült merényletét nem ismétli. A 67. §. két pontjának egybevetése különben kétségtelenné teszi, hogy az 1. pont a be nem végzett, a 2. pont a bevégzett kísérletre vonatkozik. Ez az uralkodó nézet. Így Olshausen a német Btk. megfelelő 46. §-áról azt mondja: Während das StGB. im übrigen Grade des Versuchs nicht kennt, wird in den beiden No. des §. 46 zwischen dem sogenannten beendigten (Nr. 2.) und dem nicht beendigten Versuche (Nr. 1) unterschieden.» Így Schwarze (Holtzendorff kézikönyvében): «Ebenso kann bei dem beendigten Versuche das Abstehen nicht in Frage kommen.» Így Liszt (Lehrbuch 47. §.), a ki helyesen jegyzi meg: «Der Rücktritt ist unmöglich, wenn die Herrschaft über die That und ihre Folgen bereits dem Thäter entrissen ist». Így hazai íróink (l. Schnierer, Illés). Így ellenmondás nélkül az olasz elmélet és judikatura. Határozottan téves volt azért a 67. §. 1. pontja alapján felmentése annak a vádlottnak, a ki magzatelhajtásra irányult, s egy más alkalommal nála már sikeresen alkalmazott műtetet kiállotta, de ezuttal az óhajtott eredmény nélkül. A meglehetősen lakonikus szövegezés, összevetve a tényállással, az ítélet abban látott elállást, hogy vádlott a műtetet, mely után súlyosan megbetegedett, nem ismételte (1881 jan. 25. BJT. 1. k. 353. l.). Ellenkezőleg az 1884 jun. 25-iki ítélet (Cur. D. 1. k. 143. l.) helyesen kimondja, hogy a 67. §. 1. pontja csak a be nem végzett — mint a 2. pont csak a bevégzett — kísérletre vonatkozik, s így nem alkalmazható a nőre, a ki a magzatelhajtásra irányzott anyagok bevitelével a kísérletet teljesen befejezte. Ép oly helyesen volt az önként elállásnak megállapítása a nő javára, a ki magzatelhajtás céljából, de a cél elérésére nem elegendő mennyiségben sáfrányoldatot ivott, s a további ivást az oldatnak rossz íze miatt abbanhagyta (1892 márcz. 14. BJT. 24. k. 385. l.). Téves ellenben az önkényes elállásnak az alapon történt kizárása, hogy vádlott az abortív szer bevitelét azért nem folytatta, mert a fájdalmat ki nem állhatta; s még tévesebb az a további indoklás, hogy önkényes elállásra nem lehet hivatkozni, mihelyt a cselekmény folytán már egészségháborítás idéztetett elő. Az elállást kizáró ítélet maga helyes, de nem a felhozott indokokból, hanem azért, mert a szakértői vélemény szerint a nőn alkalmazott műtet, s a bevett szer alkalmas volt az elhajtás előidézésére, s így bevégzett kísérlet esete forog fenn (1888 máj. 15. U. o. 16. k. 278. l.).

III. Az alanyi terjedelmet illetőleg a kérdés az, vajon az elállás csak alanyi büntetést kizáró ok, mely tehát csak az elállóra magára szorítkozik, vagy a kísérletnek büntetlenségét eredményezi e objektív, tehát a részesekre is kiterjedő hatással. A kérdés vitás. A törvény objektív formulázásából: «a kísérlet nem büntetettik» többen a büntetlenséget a részesekre is kiterjesztik. Így Olshausen. Ellenkező értelemben Zachariae, Geyer, Hälschner, Schwarze, Liszt, utóbbi azzal az érveléssel, hogy a tény, hogy a részesek büntetendő cselekménynél működtek közre, a tettes elállása dacára fenáll. Ez a Reichsg. állandó judikaturája is. (V. ö. pl. a Rechtspr. 4. k. 533. l., 9. k. 650 l., 8. k. 12. és 176. l. ítéleteket) részint azért, mert a büntetlenség politikai szempontokon alapszik, részint azért, mert az önkényes elállás nem bűnösséget, hanem a büntetést kizáró ok, s azért szükségszerűen személyes. Hazai judikaturánkban — mint minden vitás kérdésnél — mindkét nézet érvényesült. Az 1884 febr. 2-iki curiai ítélet — indoklás nélkül — kimondja, hogy a tettes elállása «rendszerint» magának az egész kísérletnek büntetlenségét és így valamennyi részes büntetlenségét eredményezi. (BJT. 7. k. 396. l.) Hogy miként értendő ez a szó «rendszerint», mikép lehetséges tehát, hogy az önkényes elállás néha a részesekre is kiterjed, néha nem, azt az ítélet nem fejt ki,

én tehát arra annál kevésbé vállalkozhatom. Az 1884. évi márcz. 5-iki ítélet ellenkezőleg elvi tételként azt mondja ki, hogy a tettesnek elállása a segédre nézve a minősítésre s bűnösségre vonatkozólag befolyással nem bír (u. o. 8. k. 194. l.). Részemről ezt a nézetet tartom helyesnek; nem ugyan a Reichsg. által felhozott okokból, hanem azért, mert a törvény egy §-át sem szabad kizárólag önmagából, hanem azt a törvény összes vonatkozó §-aival összefüggésben kell magyarázni. Részesség esetében tehát a részesség szabályai is alkalmazandók. A részesekre tehát a Btk. 74. §-a alkalmazandó, mert a tettesnek elállása par excellence személyes körülmény. Miként áll a dolog akkor, ha nem a tettes áll el, hanem a segéd? ez a kérdés a részesség tanába tartozik.

IV. Végül még egy megjegyzés. A 67. §. 1. pontja nem terjed ki oly esetekre, a melyekben a lénytanilag kísérletet vagy akár csak előkészítő cselekedetet képező cselekmény sui generis delictumot képez. (130., 131., 133., 148., 156., 351. §-ok.) Ellenkezőleg a 67. §. 1. pontja kiterjed s alkalmazandó oly esetekben, a melyekben a kísérlet nem önálló — sui generis — deliktum, hanem csak a bevégzett büntetett egy büntetési tétel alá esik, pl. 126. §. 1. pontja.

Dr. Heil Fausztin
kir. táblai bíró.

Köteles-e a váltóbirtokos a lejárat előtti fizetést elfogadni?

Minden követelési jog teljesítésre irányul. Kellő teljesítésre. A hitelező kell, hogy megkapja azt, a mit követelni joga van; kellő helyen és kellő időben. Az a teljesítés, a mely nem kellő időben történik, nem az a teljesítés, a melyhez a hitelezőnek joga volt. Az ily teljesítés visszautasítása a hitelezőt nem helyezi mulasztásba és nem jogosítja fel az adóst a bírói letételbe helyezésre. Kérdés csak az, melyik az a kellő idő, a melyben a teljesítésnek történnie kell. E kérdésre az eddigiekből kifolyólag általánosságban az a válasz: kellő csak az idő, a mely a hitelezőre nézve a teljesítés értékét le nem szállítja. Ha lejárat nap van megállapítva, az ezen nap *utáni* teljesítés elfogadása a hitelezőre nézve rendszerint értékvesztéssel jár, az az *előtti* teljesítés elfogadása rendszerint értékvesztést nem képez, sőt gyakran értéknyereséget jelent. Ezért a szabály az, hogy a lejárat nap előtti teljesítés kellő teljesítés, a melyet ezért a hitelező nem utasíthat vissza. «Apparet diei adiectionem pro reo esse, non pro stipulatore» és «quod in diem debetur, ante solvi potest, licet peti non potest», mondja a római jog. E szabályt alkalmazva, a váltóadás is jogosítva volna lejárat előtt teljesíteni.

Azonban mégsem úgy van. Az említett szabály csakis szabály. Kivétel képzelhető alóla és van is. Ha ugyanis van oly eset, a melyben a lejárat előtti fizetés elfogadása a hitelezőre nézve értékvesztéssel járna, a hitelező azt azon említett általános jogelvnél fogva, hogy teljes értékű fizetéshez van joga, visszautasíthatja. Visszautasíthatja a nélkül, hogy mulasztásba esnék és adósának a bírói letételhez jogot nyujtana. Oly eset pedig, a melyben a lejárat előtti fizetés a hitelezőre nézve csekélyebb értéket képvisel, már a római jogban sem volt ismeretlen. Ily eset volt, ha a lejárat előtti teljesítés a hitelezőre érdeksérelemmel járhatott. Pl. ha az örököszt a végrendelet kötelezte, valakinek hagyományt kiadni és pedig, mivel az illető hagyományos az időben vagyona kezelésére kellő érettséggel még nem birt, azt csak meghatározott idő múlva kiadni. Ha az örökös (adós) a hagyományt idő előtt szolgáltatva ki és az elveszett, ő felelt. Felelt azért, mert a határnap a hitelező (hagyományos) érdekében volt megállapítva. (D. de ann. leg. 33. r. l. 15.)

Ezek után világos, mi módon kell keresni a czimben

feltett kérdésre a feleletet. Ha a váltó lejárat napja csak a váltóadás érdekében van megállapítva, a váltóadás e nap *előtt* is kínálhatja a fizetést oly hatálylyal, hogy a fizetés el nem fogadása a váltóbirtokost késedelembe helyezi és az adósnek bírói letételhez ad jogot. Ha a lejárat nap azonban a váltóbirtokos érdekét szolgálja, vagy ennek érdekét is, akkor ellenkezőleg áll a dolog. A megoldás módja ugyanaz, a melyet kereskedelmi ügyekben a kereskedelmi törvény 334. §-a kifejezetten előír. Kutatni kell, vajon a lejárat nap csak az egyik, vagy mindkét fél javára lett-e megállapítva.

E kutatás eredménye kérdésünkre meg fogja adni a feleletet. Vajon absolut avagy relativ lesz-e e felelet, a végén ki fog tűnni. Ha bizonyos esetekben a lejárat a váltóbirtokos érdekében is létezik, más esetekben pedig nem, a kérdés eldöntése absolut szabály felállítását nem fogja megengedni, hanem az esetek különféleségéhez képest kétféle szabályt fog eredményezni.

Ekképen meg lévén jelölve az ut, gyorsan haladhatunk a cél felé. Magából a váltótörvényből csak az tűnik ki, hogy a lejárat az adós javára szól — 33. §. és 41. §. ut. bek. Azt, hogy a lejárat a hitelező javára is szólhat, a váltótörvény ki nem mondja, de ki nem is zárja. A váltótörvény még nem teszi az egész váltójogot. A jelen esetben más törvény tartalmaz oly határozmányt, a melyből kapcsolatban a váltótörvény rendelkezéseivel a váltójogi szabály levezethető. E másik törvény a csődtörvény. Ennek 30. §-a szerint: «a fizetés, melyet a közadás váltóra teljesít, a 27. §. alapján meg nem támadható, ha a váltóbirtokos a fizetés elfogadására, a többi váltókötelezettek elleni visszkérésének különbeni elvesztése mellett a váltótörvény szerint kötelezve volt.» A váltótörvény szerint a váltóbirtokos a visszkérését különbeni elvesztése mellett csakis a *lejáratkor* történő fizetést köteles elfogadni. Csakis a lejáratkor történő fizetés részesül a megtámadhatlanság kedvezményében. Részesül e kedvezményben feltétlenül, azaz még akkor is, ha a váltóbirtokosnak a fizetés elfogadásakor a csődnyitási kérvény beadásáról, illetőleg a fizetések megszüntetéséről tudomása volt. A lejáratkor fizetés megtámadhatlanságának ezen feltétlen volta nemcsak a 30. §. szövegéből, hanem annak ratiójából is teljesen kiviláglik. Hiszen az a váltóbirtokos, a ki a csődnyitási kérvény beadásáról és a fizetések megszüntetéséről tudomással *nem* birt, a 27. §-nak itt irányadó 2. pontja alapján úgy sem támadható meg. Segíteni csak azon váltóbirtokos helyzetén kellett, a ki ily tudomással birt és a ki a 30. §. nélkül azon képtelen helyzetben lett volna, hogy akkor, ha a vagyonbukott fizetését elfogadja, az ő váltóbeli előzői szabadulnak, de a fizetést megtámadás folytán mégis visszaadni tartozik; ha ellenben a vagyonbukott fizetését el *nem* fogadja, pénzt nem kap és előzői a váltótörvény szabályaihoz képest szintén szabadulnak. Ily eredmény mellett nem lehetett abban megnyugodni, hogy a váltóhitelező ép úgy mint más csődhitelező követelését a csődtömeg ellen bejelentheti. Nem lehetett azért, mert ez váltójogellenes lett volna. A váltójog szelleme követeli, hogy akkor, ha a váltóbirtokos az elfogadótól a teljes váltóösszeget meg nem kapja, az előzők szavatoljanak. A csődtörvény 27. §. 2. pontja a mondottak szerint ezt a váltójogszabályt megsértette volna. Ezért a váltóra nézve a 27. §. 2. pontjának alkalmazhatóságát a 30. §. szabálya által ki kellett zárni és pedig feltétlenül, mert különben a kívánt eredmény nem éretett volna el. Ezért mondhatni, hogy a lejáratkor felvett váltófizetés absolute megtámadhatatlan. (Megegyezően Králik «Csődtörvény» a 30. §-hoz.)

A lejárat *előtt* felvett váltófizetés ellenben a megtámadhatóság általános szabályai alá esik. Erre nem terjed ki a 30. §. szabálya, mert a lejárat előtti fizetés visszautasítása nem jár a visszkérés elvesztésével.

A jogszabályok ilyen állása mellett kétségtelenül érdeke van a váltóbirtokosnak abban, hogy a lejárat előtt fizetést

* Befejző közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

ne kapjon. Ezzel megegyez Plósz is, a ki, bár a czimben feltett kérdéssel nem foglalkozik és a lejárati előtti fizetést egyebekben szintén csak a fizető szempontjából tárgyalja, «Váltójog»-ában annyit mond, hogy a váltóbirtokosra nézve a lejárati előtti fizetés elfogadása esetleg azon veszélylyel járhat, hogy azt a csődjog szabályaihoz képest visszafizetni tartozik. (Magyar váltójog 62. §. vége.) A lejárati előtti fizetés el nem fogadása a váltóbirtokosnak érdeke még akkor is, ha jóhiszemű, azaz, ha a csődnyitási kérvény beadásáról, a fizetések megszüntetéséről tudomása nem volt. Mert még ezen jóhiszeműsége esetén is ki van téve a megtámadás veszélyének és a bizonyítás esélyeinek. A lejárati előtti fizetést elfogadó váltóbirtokos ellen megkísérelhető annak bizonyítása, hogy a csődnyitási kérvény beadásáról, a fizetések megszüntetéséről tudnia kellett. Sikerral vagy siker nélkül, de megkísérelhető. A lejárati fizetést elfogadó váltóbirtokos ellen e bizonyítás meg sem kísérelhető. A váltóbirtokos, ha lejárati előtt veszi fel a fizetést, ki van téve, ha lejárati veszi fel, nincs kitéve e bizonyítás kedvezőtlen esélyeinek. A köztörvényi hitelező által a lejárati felvett fizetés megtámadható, a váltóhitelező által a lejárati felvett fizetés megtámadhatatlan. A fizetésnek csak lejárati való felvétele a váltóbirtokos részére privilegiumot biztosít, a melytől megfosztja magát a lejárati előtt kintlévél fizetés elfogadása által. Ezért a lejárati előtti fizetés elfogadására a váltóbirtokos kötelezve nem lehet.

Minden váltóbirtokosra áll ez? Nem, mert a 30. §. nem minden váltóbirtokost részesíti a megtámadhatatlanság kedvezményében, hanem csak azt, a ki a fizetés elfogadására «a többi váltókötelezettek elleni visszkérésének különbeni elvesztése mellett a váltótörvény szerint kötelezve volt». A visszkérést el nem veheti az, a kinek visszkéresi joga nem is lehet: az a váltóbirtokos, a kinek előzői nincsenek és az, a kinek előzői kötelezettség nélkül forgattak. Ezen váltóbirtokosokra nézve a lejárati fizetésfelvétel nem jár előnnyel, a lejárati előtti nem jár hátránnyal. Ugyanezért ők a lejárati előtti fizetés elfogadását jogosan meg nem tagadhatják.

A fent közölt jogesetre nézve a táblai ítélet rendelkező részéből kitűnik, hogy a váltóbirtokosnak előzője volt és kötelezettség nélküli forgatás nem forgott fen. Ennélfogva az első- és harmadbírósi ítéletei a váltóbirtokosra a lejárati előtti fizetés elfogadásának kötelezettségét helytelenül állapították meg.

A lejárati előtti fizetés elfogadásának kötelezettségére kifejtettek különbség nélkül a váltók minden nemére állanak. A vásári és látra szóló váltókra is. A látra szóló váltóknál is lehetséges lejárati előtti fizetés t. i. a lát végetti bemutatás előtt. A vásári váltóknál, ha a vásár egy napnál tovább tart, szintén lehetséges. Olyképen nem lehetséges a vásári váltóknál a lejárati előtti fizetés, hogy a vásár kezdete előtt és nem a vásár helyén történjék, mert ez nemcsak lejárati előtti, hanem más helyen való fizetés is volna, a melyet a váltóbirtokos már ezért sem tartozik elfogadni.

A kifejtetteket összefoglalva, ahhoz képest, a mint a váltóbirtokos a visszkéresi jog lehetőségével bír vagy nem bír, kétféle szabály áll. Az a váltóbirtokos, a ki a visszkéresi jog lehetőségével bír, a lejárati előtt ajánlott fizetést elfogadni nem tartozik, az a váltóbirtokos ellenben, a ki e lehetőséggel nem bír, a lejárati előtti fizetést elfogadni tartozik.

Dr. Kobler Ferencz.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a következő sérelmeket emeli ki: A budapesti büntető törvényszéknél ujabban tetemesen felszaporodott sajtóperek az esküdti szolgálatot szerfelett terhessé teszik és az egyes polgárokat saját élethivatások gyakorlásával a hetenként kétszer tartott

tárgyalások oly összeütközésbe hozzák, hogy épen e miatt az esküdtsek egyes esetekben való megalakítása nehézségekbe ütközik. A sajtóbírósi bajon az esküdtkre kirótt pénzbírságok helytelen alkalmazásával kívánt segíteni, a mi számos esetben igazságtalanságra vezetett. Különösen áll ez az esküdtsek sorában nagy számmal képviselt ügyvédekkel illetőleg, kiknek a tárgyaláson való megjelenési kötelezettségét a törvényszék mentségül el nem fogadja, holott mint bíróság nagyon jól tudja, hogy az ügyvédnek a kitűzött tárgyaláson való meg nem jelenése mily súlyos erkölcsi és anyagi felelősséggel jár. Nézetünk szerint e bajt csakis az esküdti szolgálat arányosabb, rövidebb időszakokra terjedő beosztásával lehet orvosolni. Ezt czélozza az az intézkedés, mely a pótesküdték szolgálati idejét egy hónapra korlátozza, a mivel szemben azonban a rendes esküdték megterhelhetése annál kirívóbb. A bünvádi eljárás megalkotásáig is e bajon megfelelő módon és eszközökkel kell segíteni.

A bünygyi védők kirendelése körül sajnálattal ugyan, de mégis jelentést kell tennünk ujabban tapasztalt visszaélésekről. Mi közöltük és közöljük a büntető törvényszék elnökével, a megállapodás értelmében, a hivatalból való védelemre vállalkozó ügyvédek névsorát, de az ezek sorából való kirendelések évről-évre apadnak, míg másrészt szembe-tűnőleg növekszik azon esetek száma, melyekben egyes ügyvédek tulságos előnyösítésben részesülnek, nem ugyan az ellenőrzött hivatalos kineveztetés révén, hanem egyes bírósági közegek pártfogása folytán, mely a terheltek részére való ajánlás burkolt alakjában nyilvánul.

Megemlékeztünk tavalyi jelentésünkben arról, hogy a budapesti büntető törvényszéknél az ügyiratok tanulmányozására berendezett alkalmas helyiség nincsen s az ügyiratok tanulmányozása különben is sok nehézségbe ütközik. Helytelenítettük azt, hogy a vizsgáló bírák helyiségei a harmadik emeleten, tehát a legnehezebben hozzáférhető helyen vannak elhelyezve, kértük a vizsgáló bírák számának szaporítását. Mindezen jogos panaszaink orvoslása tekintetében eddigelé mi sem történt, holott e bajokon segíteni egy kis jóakaraton kívül alig volna egyéb szükséges.

Két évvel ezelőtt kértük Excellenciától, hogy az alkotmány utcai törvényházban az ügyvédeknek egy megfelelő külön terem bocsájtassék rendelkezésükre és nyilvános telefonállomás rendeztessék be. Ebben az irányban sem történt semmi.

Mint sérelmet kell kiemelnünk azt, hogy a tárgyalást hallgató ügyvédek részére a büntető tárgyalási termekben nincsenek fentartott helyek. Külföldön az ügyvédség a bírói és ügyészi kar tagjaival e tekintetben egyenlő jogokat élvez. Azt hisszük, hogy nincs reá ok, miszerint a kultur-államokban követett eme helyes szokástól a büntető törvényszék elnöksége eltérjen.

A tel-kekönyvi hatóságnál az ügykezelés a segédszemélyzet csekély létszámánál fogva lassu és nehézkes.

A határidő és jogerő nyilvántartása a budapesti V. ker. járásbírósnál gyarló s ily jelentések megtételét legtöbb esetben magának az ügyvédnek vagy ügyfélnek kell szorgalmaznia.

A budapesti büntető járásbírósnál felvett tárgyalási jegyzőkönyvek elannyira nem meritik ki a tárgyalás tartalmát és a tanúk vallomását, hogy azok alapján a felsőbírósi felülvizsgálati működése alapos nem lehet.

— A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve.

Irta Tóth Gáspár. Az új házassági jogot tudományos rendszerbe foglalva dolgozza fel. A 12 ives munka két részből áll. Az elsőben a magyar házassági jog anyagi részét tárgyalja, a másodikban az eljárást.

A Magyar Jogászegylet utóbbi üléséről szóló tudósítás és a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a mellékleten.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 21-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melyen dr. Barna Ignác folytatól tárgyalja a német polgári törvénykönyv javaslatát.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyed évre ... 3 .

Tartalom: A becsület. BODOR LÁSZLÓ kolozsvári kir. törvényszéki bírótól. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A bekebelezett bérleti szerződés sorsáról bírói árverés esetében. Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvéd. — A szerződéses illetékesség. LÁDAY ISTVÁN. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A becsület.

Probléma előtt állunk. Ez: a *becsület* kérdése. Ennek a védelmében még mindig az ököljog uralja a tételes törvényeket. Ezek tiltó szava holt betű. A büntetésnek nincs visszatartó hatása.

Több oldalról erős repressaliákat sürgetnek. Ezekben vélik megtalálni az alkalmas eszközt arra, hogy a törvény tiltó rendelkezésének hatályossága biztosíttassék.

Véleményünk szerint ez az intézkedés *egymagában* nem fogja a bajt orvosolni. Mert nem is annyira a törvény enyhétségében keresendő annak oka, mint inkább a törvény *alkalmazásánál* nyilvánuló tulságos és nem indokolható enyhésgben. De bármily drákói szigorral szabja is meg a törvényhozás a párvialdal elleni tilalmat: az ugynevezett *kényesebb* becsületbeli ügyekben nem lesz meg a remélt hatása, mint-hogy a törvényen és az annak alkalmazásánál tapasztalt enyhéségen kívül más okok is befolyásolják.

Senki sem tagadhatja, hogy a mai büntetőtörvénykönyv és eljárás formái között az elégtételt és megtorlást, igen számos esetben, nem lehet keresni.

Itt van a baj oka, hogy becsületbeli ügyekben az erőszak, a vak és sokszor igazságtalan fegyver dönt.

Ez a baj kisebb-nagyobb mértékben minden államban megvan. De talán sehol sem olyan nagy, mint nálunk. Nehány év előtt Franciaországban fölvetették a «jury d'Honneur» eszméjét. Sürgették több oldalról annak életbeléptetését. Ez a jury lett volna hivatva, hogy döntsön olyan becsületbeli ügyekben, melyeket a felek nem akarnak a bíróság előtt tárgyalni.

A tervezetnek sok hiánya volt s az ismertetett formában nem is elégitette volna ki a kívánalmat. De maga az eszme: az, hogy a becsületbeli ügyekben döntésre minden tekintetben kvalifikált és *megfelelően alakított* jury verdictet döntsön: helyes és elfogadható.

A becsületbeli ügyekben végérvényes döntésre hivatott juryre fontos hivatás vár. És épen ezért azt az állam igazságszolgáltatásának gépezetébe kell beilleszteni. A társadalmi uton, a klub életben, több helyt funkciót teljesítő ad hoc becsület-bíróság sem vindikált hatáskörénél, sem szervezeténél fogva nem nyújt kellő biztosítékot a bírói tévedés és annak néha helyrehozhatlan következményei ellen.

Megdöböntően szomorú példák állanak előttünk, melyekben a választott becsületbíróság verdiktje *erkölcsi halál-ítélet* volt. Ezt követte a fizikai halál, melyet az elítélt önmaga hajtott végre. Mert a társadalom nehezen rehabilitálja az erkölcsileg elítéltet; a klub-életből pedig örök időkre exkommunikálva van.

Az élet eme tragodíái nem mindig úgy vannak szöve, hogy a hős bukásában az ethikai igazság jusson érvényre.

A bírák nem mindig a materiális igazság kriteriumai szigorú és higgadt bírálata után döntenek. Sokszor, s tán igen sokszor, befolyása van a *személyes impressióknak*.

Ezek ellen az impressiók ellen jórésben vértézve van az a bíró, a ki hivatásszerűleg jár el, a kit csak az eset érdekel és nem a személyek, esetleg az a kör, hova tartoznak, s melynek tagja maga a bíró is.

A bűnösség ismérvei kutatásánál semmi sem tévesztheti meg oly könnyen a bírót, mint a személyes impressió. Minél nagyobb hatása van ennek a bíró lelkiületére, minél több befolyást nyer az a bírói elhatározásra: annál távolabb fog állani a bírói kijelentés az objectiv alaptól. Az a hatás, mit a bíró előtt megjelent személy arra tesz, mindig subjectiv és viszonylagos; sokszor a legfigyelmesebb szemlélőt, gyakorlott psychologust is megtéveszti. A legnagyobb gonosztevő a bíró figyelmeztetésére, hogy vádolva van: lelki felindulásának, megbotránkozásának oly vehemens kitöréssel ad kifejezést, oly hevesen fenyegetőzik az ellen, a ki mocsok-talan becsületét be meri szennyezni alaptalan rágalommal, hogy a tapasztalatlan bíró az első *impressio hatása alatt* kész volna a felmentő ítélettel és az ártatlansági bizonyítvánnyal szolgálni; más esetben épen megfordítva, az ártatlan vádlott zavartan, félénken áll bírāja elé, faggatása folyamán ellentétekbe esik, mert zavarában nem emlékszik vissza előbbi előadása s az események részleteire, melyekről feleletet kell adnia. Elveszti a vádlott minden erkölcsi erejét és pedig épen akkor, a mikor legnagyobb szüksége van arra, és képtelen az önvédelemre. Ez leggyakrabban vérszegényeknél és ideggyengeségben szenvedőknél fordul elő. Az ilyen vádlottaknál természetesen az első impressio a lehető legrosszabb, következőleg igen alkalmas medium a bíró megtévesztésére.

Ezért nem kell feledni Montesquieu-nek erre az esetre alkalmazott mondását, hogy: «ilyen dologban jó, ha a bíró nem hamarkodik.»

Az igazságszolgáltatás higgadtan bíráló közegei sem mentesek a tévedések ellen. De legalább meg van minden biztosíték az esetleges tévedés korrigálására.

Ott, a hol az emberi javak legfőbbjéről: a becsületről van szó, többszörös ok van arra, hogy a bírói tévedés ellen megfelelő garanciákról gondoskodjunk.

Mig egyfelől a közérkölcök feletti szigorú örködés szükségességét az egészséges társadalmi fejlődés szükségessége követeli, másfelől kívánatos, hogy bármiféle forumra ruháztassék a bíraskodás joga: annak ítélkezése ne legyen tulszigoru. Mert ebben az esetben minden ítélet czélját téveszti és ellenkező hatása van a közérzületre, mint a minőt el akart és el kellett volna érnie.

Az államnak gondoskodnia kell eszközökről, melyek az igazságszolgáltatást ebben a fontos kérdésben rendes mederbe tereljék.

Véleményünk szerint a segítség nem nehéz.

Semmi sem áll útjában annak, hogy becsületbeli sérelmek esetén, a mennyiben a sértő, vagy a sértett fél kívánja: államilag szervezett becsületbíróság ítéljen.

A becsületbíróság tagjai fele részben a minisztertanács kinevezése, fele részben pedig választás útján kapnának mandátumot s az egész országban alakíttatnék három vagy

négy. Az esküdtek évről-évre választatnának, illetőleg neveztetnék ki, valamint annak elnöke is, és a rendes bíróság közreműködése nélkül és a nyilvánosság kizárásával teljesítne feladatát s olyan értelemben, mint előbb a «Jury d'Honneur» czim alatt e lapokban megjelent cikkben kifejtettük. A segítés ideje eljött. Valamit tenni kell. Bodor László.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

= (Kt. 351.) E paragrafusnak jelesül azon intézkedéséről van szó, mely szerint:

«Oly esetben, midőn a vevőt az áru átvételében késedelem terheli, az eladónak jogában áll az árut a vevő veszélyére és költségein valamely közraktárba vagy egy magánszemélynél letenni, vagy»

Ezen intézkedés mintegy a társa kt. 344.-nek. Jelesül annyiból, hogy itten is a *veszély* és *felelősség* megkülönböztetése (l. *Jogt. Közl.* 42. old. 1. hasáb) kiváló figyelmet érdemel. Ezenkívül a keresk. jognak összefüggésbe hozatala az általános magánjoggal ez intézkedés körében egyfelől sokban hasonló nyomokra van utalva, mint a melyeket a kt. 344. körében kijeleltünk; másrészt szintoly különös óvatosságot igényel, mint az említett szakasz körében.

A legfőbb, a mi e paragrafus felől kiemelendő, hogy itt a törvény nem — miként kt. 344. (l. *Jogt. Közl.* 42. old. 1. hasáb) — csupán csak a veszély, hanem mind a két kérdés felől disponál. Vagyis: úgy a veszély-viselés, mint a felelősség dolga felől.

Nevezetesen:

Külön választandó e dispositióban az, a mi ezekkel a szavakkal jut kifejezésre: *jogában áll*, ettől: *veszélyére*. Előbbi vonatkozik arra a kérdésre, melyet úgy nevezünk, hogy eladói felelősség (I). Utóbbi arra a másik kérdésre (II): tartozik-e a vevő vételárral az áru elpusztulása esetén is. Vagyis a már többször körülírt (*Jogt. Közl.* 42. old. 2. hasáb, 44. old. 1. hasáb, 68. old., 69. old. stb.) veszély-kérdésre.

Talán nem is lesz valami nehéz e felfogásom helyességét megalapítanom.

Azt, hogy «eladónak *jogában áll* az árut letenni» mondhatná a törvény a nélkül is, hogy hozzá tenné: *vevő veszélyére*. T. i. ennyiben a dispositó annyit jelent (I), hogy eladó tehát, mint adós, nem felel érte, ha kellő letétel után a dolog tönkre megy. (Exculpálhatja magát a kellő letétellel. Nem róható föl neki az áruban azontul esett baj. Felszabadul. Nem marad ben az obligatióban. Nem tartozik kártérítéssel. Lásd *Jogt. Közl.* különösen 42. old. 1. hasáb.) A nélkül, hogy ezzel el volna döntve az a további kérdés (II), tartozik-e a vevő ily esetben a vételárral.

Utalnunk kell ismét (v. ö. különösen *Jogt. Közl.* 43. old. 1. hasáb) az egyoldalú obligatiók jelenségére.

Az, vajon a *species*-adós (csak erről szólva itt is [v. ö. *Jogt. Közl.* 42. old. 1. hasáb] egyszerűség okából) fedezheti-e a hátát (I) átvétel-késedelem esetében azzal, hogy a dolgot kellőképpen letéteményezte: szintazonképen fölmerül *legatum*-, ajándék-, sőt (*ad restituendum* kötelmet véve) letét-, haszonkölcsön-tartozásnál is stb. Holott e viszonyoknál arról a kérdéstről, a mi az adásvételnél «veszély» nevezete alatt foglalkoztat (II) egyáltalán szó sincsen (v. ö. *Jogt. Közl.* 42. old. 1. hasáb a végén, 69. old. 2. hasáb a hitelező-késedelem hatásainál).

Vagyis látni, hogy a midőn a törvény még azt is hozzáteszi, hogy e letétel «vevő veszélyére» történik, ezzel egy másik, egészen önálló kérdést old meg. Jelesül, igenlőleg, azt: vajon tartozik-e a vevő mindamellett a vételárral «jöllehet eladó az áru elpusztulása következtében vétlen lehetetlenülés czimén felszabadul» (*Jogt. Közl.* 42. old. 2. hasáb).

Szóval itt csakugyan a törvény «két legyet üt egy

csapással» (*Jogt. Közl.* id. hasáb). Pontosabban: ugyanazon rendelkezésnek két külön-külön ágával. Itt is a felszabadulás (pontosabban exculpálhatóság; «jogában áll») a *prius*, a vevő viselte veszély («veszélyére») a *posterius* (*Jogt. Közl.* 43. old. 1. hasáb, 44. old. 1. hasáb a végén, 69. old. 1. hasáb a végén). Parallel-hatása, mint többször említettük (42. old. 1. hasáb, 69. old. 1. hasáb a végén) ugyanazon ténynek, t. i. a kellő letételnek.

E megkülönböztetés nélkül a törvényt magyarázat, felfogásom szerint, ugyanazon hibába esik a jelen szakasz (kt. 351.) körében, mint a melyet a kt. 344. körében azzal jellemeztem: «hogy a veszélyviselés kérdését aequiparálja azzal (felelősség kérdése), mi attól az obligatio glóbusán igen távol áll» (*Jogt. Közl.* 52. old. 1. hasáb).

* *

Kénytelen voltam ezen paragrafus körében is eltérni Nagy F. magyarázatától, a mely, ha jól veszem ki, itten is, a veszély-, s felelősségi kérdés összeolvasztására van alapítva.

Ő ugyanis ez intézkedéshez, miután azt a tanítás szövegében némi változtatással (miről még szólni fogunk) reprodukálja, egyeben kívül, a mit itt tárgyalnunk nem szükséges, ezt a reflexiót fűzi (152., 14. j.): «A letétel folytán az eladó minden felelősség alól szabadul, föltéve» hogy kellőképpen járt el. Ellenben arról, hogy e letételnek az a következtetése is megvan, miszerint az árunak ezutáni elpusztulása daczára jár a vételár, holott korábbi elpusztulás esetén nem jár (veszély-áthárító fázis-tény; lásd *Jogt. Közl.* különösen 45. old. 1. s 2. hasáb, 51. old. 1. hasáb; nem érintve itt még azon kérdést [l. alább] vajon az átvételi késedelemmel *ipso facto* nem e megy által már a veszély): a könyv, ha csak figyelmemet ki nem kerülte, nem emlékezik sehol.

Nem bocsátkozom hosszas ellen-argumentációba. Eltérő felfogásom okai már az eddigiekből kitűnnek. *Resumé*-ként is legfeljebb ismételhetném szó szerint mindazt, a miben a kt. 344. felől adott tanítással szemközt ellennézetemet összegeztem (*Jogt. Közl.* 52. old.: «Mégis csak»). Főképen, hogy e tárgyalás «magát azt a kérdést, mely felől a törvény e helyütt a *veszély* nevezete alatt disponál, a törvény ez intézkedéséhez adott magyarázattal meg sem érinti».

Nem difficultáltam ezzel magát az idézett reflexiót. Nézetem csak az, hogy e reflexió nem a dispositio egészéhez fűzendő, hanem annak csupán egyik ágához. S nem is ehhez: «veszélyére»; hanem ehhez: «jogában áll».

* *

Említettem az általános magánjoggal való összefüggést.

Péld. fölszedem a portékát, viszem a vevőhöz, s *rite* megkínálom vele. Igaz ok nélkül visszautasítja. Viszem haza s elteszem jó helyre. Jön a ménkü (tűz, víz, rablók stb.), s a dolog elpusztul.

A konsequentiaik evidensek: Felszabadulok (I), *mert* nem tehetek róla. Vevőm tartozik a vételárral (II), *mert* a hitelező-késedelem következtében a veszély átháramlott reá (v. ö. *Jogt. Közl.* 45. old. 1. hasáb, 69. old. 2. hasáb).

Ha már most abból indulok ki, a minek helyessége alig szenvedhet kétséget (kt. 1.), miként ez elvek a keresk. vétel esetében is irányadók, látni, hogy tehát hasonló következtetések, mint a minőket a kt. a kellő letéteményezéshez fűz, már előbb is beköszöntenek.

Immár csak az a kérdés, miért utalja a törvény az eladót különösen még a letételre, ha egyszer e konsequentiaik ime a nélkül is előállanak? E kérdésre, azt hiszem, nem nehéz a felelet. A törvény egyszerű módot ad az eladó kezébe, a melylyel magát a további gondosság, s ennek majdani vizsgálgatása alól legbiztosabban megszabadíthatja («jogában áll»). A «veszélyére» pedig eléggé meg van fejtve a törvény abbeli czélzata által, hogy legalább innentől fogva

kétségen felül álljon, hogy a dolog elpusztulása nem árt az eladó vételár-követelésének. Hiszen kt. 344. 1. bek. körében is alig szenvedhet kétséget, hogy a törvény az általános magánjog szerint netalán (miként Németországban a római jog, s a *Code Civil* területén) korábban beálló veszélyátháramlást nem kívánja alterálni (v. ö. *Jogt. Közl.* 52. old. 1. hasáb). Szóval így mondanám: a kt. e szakasza is bizonyos pontokat a maga részéről különösen tisztázandóknak tartott, a nélkül, hogy ezzel egyebekben a köztörvénynek derogálni akarna.

Igen plausibilisnek látszik ez alapon a kt. e szavait «jogában áll» magyarázatképen odafordítani, hogy: kötelezve nincs. T. i. arra gondolva, hogy ime letétel nélkül is felszabadulhat az eladó a késedelmes vevővel szemben (I), sőt ez utóbbin megcsattanhat a «veszélyére» is (II).

Hogy magában ez intézkedésben ily kötelezettsége az eladónak nem is gyökerezik: no hát ez szót sem érdemel.

A kérdés csak az, vajon összefüggésben a köztörvény-nyel (kt. 1.) mondhatjuk-e apodiktice, hogy eladó niacs kötelezve a letéteményezésre?

Nem mondhatjuk. Ellenkezően: minden a körülményektől függ. Vagyis, körülmények adtán, esetleg: kötelezve lehet eladó a letételre. Pontosabban: felel érte, ha elmulasztja.

Péld. a helységben teljesen megbízható közraktár van, a hová a dolog minden legkisebb költsékezés nélkül beadható (a raktár előlegezi a költséget, melyre nézve az áruban fedezetet lát). Vagy teljesen megbízható közbenjáró találkozik, a ki kész a dolgot eladó legkisebb megterhelhetése nélkül magához venni. Ennek dacára eladó (ki a vételárt is, tegyük föl, már fölvette) saját helyiségébe (péld. nyirkos pinczéjébe) viszi a dolgot, hol az, a helyiség alkalmatlan volta okából tönkre megy.

Igy okoskodom: Ha nem lett volna a letételre kínálgató alkalom: esetleg nem felelne eladó. Vevő magára vessen, a miért eladó kénytelen volt a dolgot alkalmatlan módon elhelyezni. De mert volt, s ő (eladó) azt menthetetlen könnyelműséggel vagy csökönységgel elutasítá magától: felel.

A mire ezek szerint különösen vigyázni kell, az: nehogy az összetartozandókat szétszakítsuk. Eladót általában terheli bizonyos foku gondosság, vevő késedelme után is. Ezt az adott helyzet egészéhez viszonyítva kell alkalmaznunk. E helyzet pedig ime olyan is lehet: hogy a letétel elmulasztása már magában gondatlanság.

Összefoglalva: Sem azt nem mondhatjuk kategorice, hogy eladó kötelezve van a letételre, sem azt, hogy nincsen. S a törvény sem mondja sem az egyiket, sem a másikat. Jelesül föl nem tehető a kt. ról, hogy a «jogában áll» által a köztörvényi általános elvekből folyó fentebbi megítélésen változtatni akart volna. Sőt ellenkezően: annál fogva, hogy a kt. *expresse* biztosítja eladót arról, hogy kellő letétel által elhárul róla minden további felelősség, *eo magis* gondosságszegés, az említett körülmények közepett, hogy a kínálgató alkalommal nem élt.

Nem szólva e helyütt természetesen egyáltalán eladó abeli jogáról, mely szerint a dolgot a törvény értelmében (kt. 351.) pénzzé tétetnie is szabad.

Ezzel nem annyira eltértem Nagy F. tanításától, mint inkább csak annak kiegészítését találom szükségesnek. Ha tisztán csak a kt.-re tekintek, kétségkívül áll az, a mit ő fűz magyarázatképen a «jogában áll»-hoz, hogy t. i. eladó a letételre «kötelezve nincs» (152., 13. j.) Mihelyt a kt. t összefüggésben annak ált. magánjogi gyökereivel szemlélem: a magyarázat helyessége, mint láttuk, alapos kétség alá esik.

Mit sem határoz szerintem, hogy a kt. egyéb helyein a «jogában áll» ily megvilágítást a köztörvény köréből netalán nem tür. Péld. kt. 347. 3. bek. körében (v. ö. Dt. 36.,

«rendelkezésre bocsátott» sonkák). Végre is e két törvény-hely semmi összefüggésben sem áll egymással.

* *

Eladót vevő késedelme után terhelő gondosságról szoltam.

Két pont e tájon az, a mit szerintem, az ált. magánjoggal való összefüggés helyes szemlélhetése végett egymástól el kell különítenünk.

Először, mire vonatkoztatandó e gondosság?

Másodszor, mi az u. n. *foka* (mértéke, mintája, v. ö. 7. b), *Jogt. Közl.* 1895, 410. old.) a kifejtendő gondosságnak?

Az előbbi kérdéssel szemben álláspontomat már a fentebbiekben jeleztem. Bárha kt. 351. csak az áru letételéről, vagy pénzzé tételéről szól, mégis a gondosság kívánalma első sorban a késedelem utáni helyzet egészéhez, s nem péld. csupán a letéteményes megválasztásában való eljárás-hoz teendő vonatkozásba.

Jelesül ez utóbbi kérdés kellő megítélése akárhányszor nem is igen lehetséges az adott helyzet egészéhez viszonyított magatartás mérlegre tétele nélkül.

Pono igitur, hogy Verböczy szólásmódjával éljek (Hk. Prol. 12, 2.) *duas — eventualitates*. Az idegen eladó idegenből hozza péld. a lábas jószágot (v. ö. Dt. 16, 62) szolgáltathatás végett. Nem fogadja el vevő. Mit tevő legyen eladó? Hajtsa vissza messze idegen földre?! Rábizza tehát, helyben, jobb híján olyan emberre, a kinek bár megbízhatóságáról nem is épen a legmegnyugtatóbbak a kapott információi.

Ugyanezt cselekszi — másik eset — az az eladó, ki helybeli, sőt ki legalább egy-két napra saját helyiségeiben is fedél alatt tarthatta volna, nagyobb megterhelhetetés nélkül, a jószágot.

A két eset *quoad* letéteményes megválasztásában való gondosság tökéletesen egyenlő. Mégis más-másképen fogunk velők alighanem elbánni. T. i. a helyzet egészében való különbségnél fogva. A helybeli eladónak felróvjuk: miért bizta rá másra egyáltalán, a mig teljesen megbízható emberre nem talált. Az idegent salváljuk azzal: hogy elvégre is, adott helyzetben, melyet nem ő okozott (l. alább), kénytelen volt magát a *diligentia in eligendo* scrupulusain tultenni.

Ha nem is megigazításra, legalább kiegészítésre szorul tehát szerintünk, az ált. magánjog köréből, Nagy F. közölt reflexiójának következő folytatása: «Feltéve, ugymond, hogy a letéteményes megválasztásánál a rendes kereskedő, illetve ha részéről nem kereskedelmi ügylet forog fen, a szorgalmas családapa gondosságával járt el» (152., 14. j.).

Mint láttuk, a végső eldöntés nem egyedül azon fordul, minő gondosságot fejtett ki eladó a megválasztásban. Hanem: hogy mennyiben volt kénytelen véle, hogy egyáltalán másra bizza a dolgot.

* *

Legszorosabban magára a gondossági *fokra* (mintára) nézve — a nélkül, hogy e kérdésnek valami különös súlyt tulajdonítanék, l. alább — szabad legyen a következőt megjegyezni:

Kt. 342., mint erre más helyen (150., 2. j.) Nagy F. könyve is utal, az eladótól az áru megőrzésében egyformán a rendes kereskedő gondosságát követeli meg, tekintet nélkül arra, kereskedelmi-e részéről az ügylet vagy nem. No már most, vagy megváltozik ez a vevő késedelme következtében (l. kt. 342.: «ha a vevőt késedelem nem terheli») vagy nem. Ha nem változik meg, akkor az imént idéztük megjegyzésben tett distinctió *eo ipso* eszik. Ha pedig megváltozik, akkor szerintem itt egészen másról van szó. A mellett hogy a törvény e ponton túl a kt. 271.-féle bifurkációra akarjon visszatérni; alig tudnék okot felhozni. Inkább vélném vitathatónak azt, hogy a hitelező-késedelem által az adóst terhelő

gondossági fok természetszerűleg lejjebb szállván (v. ö. egyelőre *Jogt. Közl.* 69. old. 2. hasáb): ez a kereskedelmi eladó is alkalmazandó (kt. 1.), úgy a letéteményes megválasztásában, mint egyáltalán azon ügködés körében, a mely az ő részéről ily helyzetben kifejtendő.

Tegyük a szembesítést így: Eladó raktárát viz kezdven fenyegetni — a mely péld. a folyó bizonyos magassága esetén rendszerint belé szokott tódulni — ő kénytelen a holmit, melyet szolgáltatni még jogosítva nincsen (kt. 334. 1. bek.), más valakinek őrizet végett általadni. Semmi kétség, hogy ama valaki megválasztásában *exactam diligentiam* kell kifejtene (kt. 342.). Ok (*legislative*): mert hiszen ő a szolgáltatást fölvállalta, s a vevőnek semmi hibája abban, hogy ő e helyzetbe belekerült.

Lehetetlen észre nem venni a különbséget ezen, s ama másik eset között, a midőn vevő késedelme folytán áll elő az a helyzet, hogy eladó a portéka további sorsával törődni kénytelen. Utóbbi esetben a vevő hibája — vagy olyan körülményei, melyek eladóra nem tartoznak — az előidéző oka e kénytelenségnek. Ebből mintegy önkényt következik, hogy eladó eljárását ugyanazzal a szigorú mértékkel, mint előbb, akkor sem mérhetni, ha részéről az ügylet kereskedelmi.

* *

Entwurf. Nem helyezek, mondom, valami eminens sulyt ez iménti észrevételre. Vagy legalább is nem a köteles gondossági fok alábbszállása a hitelező-késedelem következtében az, a mit a fenti illusztrációból végső tanulságkép levonni óhajtok. Általában azt hiszem, hogy az a változás, a mely az adós helyzetében a hitelező késedelme következtében beáll, a köteles gondossági fok alábbszállásával (v. ö. pl. *Entwurf* is: *Der Schuldner hat während des Verzugs des Gläubigers nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten*, 294. 1. bek.; közölve már fentebb *Jogt. Közl.* 71. old. 2. hasáb, E. II. 254) nincs kellőképpen vagy legalább is elegendőképpen karakterizálva. Így fejezném ezt ki: *Entw.*, s a mögötte álló doctrina, átjátszsa egészében a jelenre s jövőre azt a zsinórmértéket (megítélési pontot, kulcsot), a mely pedig felfogásom szerint tulnyomóan a multból meritendő. Szerintem ma is több s helyesebb megoldás az, a mi opt. e pár szavában foglaltatik: «a kedvetlen következmények ő reá (késedelmes hitelezőre) esnek», 1419.

Ezzel azonban olyan gondolatot penditettem meg, a melyet e helyütt még teljesen ki nem fejthetek. Pár szóval mégis: Szerintem a hitelező-késedelem utáni helyzet megítélésének sulypontja nem az adóst ezentul terhelő gondosság mértéke (*Entw.*): hanem az a már imént is pengetett visszaforduló szempont, hogy e helyzet a maga forrásában a hitelező rovására irandó (opt.).

Térjünk vissza csak az iménti példára. Tegyük föl, hogy eladónak csakugyan nem sikerül a leggondosabb utánjárás mellett sem alkalmas helyiséget kapni a portéka számára, miért is az alkalmatlan helyre kerül, s tönkre megy. Világos: Ha (*A*) mindez a vevő késedelme után történt: mentve van az eladó. Ha (*B*) előbb, — ilyen kérdések fognak felmerülni: miért hozattad te el azt a dolgot (mindig csak *species*-vétellelre gondolva) pl. Temesvárról, a hol az jó helyen volt, már márczius elején, holott tudtad, hogy csak május 31-én kell és lehet, (v. ö. kt. 334. 1. bek.) szolgáltatnod, s azt is tudhattad, hogy a te itteni raktárad márcziusban viznek ki vagyon téve, s hogy ilyenkor más helyiséget kapni bajos stb.

Vagyis látjuk: *ugyanaz a magatartás ugyanolyan helyzetben* (t. i. azt elmetszve előzményeitől) egyik esetben (*A*) föltétlenül kimenti az adóst, másikban (*B*) esetleg nem menti ki. Im csak az a kérdés, hogy *miért*?

A megfejtés szembeszökő.

E különbség oka nem az, mivel ugyanaz a gondossági

fok, a melyet adós, mindkét helyzetben kifejtett, egyik esetben (*B*) nem üti meg a köteles fokot, másikban (*A*) megüti. Távolról sem. Hiszen mondtuk, hogy amott is (*B*) ő *exactissimam diligentiam* fejtett ki, hogy a portékának jó helyet találjon. Ez pedig, *quoad* a portéka további sorsa érdekében kifejtendő gondosság, elegendő.

Hanem: mert amott (*B*) az adós magáért a helyzetért, a melyből a legnagyobb gondosság mellett sem lehetett sikeresen kibontakozni, felel, az előzmények okából; holott emitt (*A*) e helyzet összes terhe az azt előidéző késedelmes hitelezőre nehezedik.

Már csak ebből az egyből szemlátomást kivehető, miként az, hogy *während des Verzugs des Gläubigers* kisebb a köteles gondossági fok az adós oldalán: nem élethű összefoglaló elve a beállott fordulópontnak. Ezzel nem azt mondom, hogy ez *is* ne volna helyes és igaz, s következőleg, hogy e változás keresk. jogunk magyarázatában szintén ne lenne figyelembe veendő. A mit vitatok csak az, hogy ez a viszonylag kevésbé jelentős oldala a változásnak. A fő, mint láttuk az, a miről az *Entwurf* mélyen hallgat, hogy a *per creditorem stetit* esetében a köteles (alább szállt) gondossági fokot betöltő adós nem felel olyan következményekért, a minőkért ellenesetben az adós a köteles (teljes) gondosság kifejtése daczára felel, ha (utóbbi esetben) maga a helyzet, a melyen már semmiféle gondosság nem segíthetett, az ő korábbi magatartása okából neki felróható. Hogy még praegnansabban kidomborítsam: a késedelmes hitelező helyzete nem *egyedül* azzal válik hátrányosabbá, a mit *Entw.* kiemel (s a mivel szerintem, Nagy F. tanítása is módosítandó), hogy adós *ezentul* (*ex nunc*) kisebb gondossággal tartozik; hanem első sorban, és főképen az által: hogy a felelősség (*ex tunc*) a helyzetért, a melybe a dolog belekerült, elhárul az adósról.

Ezt a, szerintem, sokkal igazabb jelző elvet fejezi ki opt. id. szakasza (1419.), a mely mellesleg megjegyezve, akárhányszor más pontban is, élethivebb, szerintem, az *Entw.*-nál (pl. a vagylagos kötelmek ügyében, v. ö. máris fentebb 5.).

Az osztrák commentatorok ugyan, a mennyire kiveszem, e különbséget szemben a pandektajogi formulázásokkal nem emelik ki. Sőt legalább Krainz (339 §. II.) egészen pandektajogi nyomon tárgyalja a kérdést. No de hát ők a vagylagos kötelmek tárgyában is az opt.-et (907.), a miért a római jogtól eltér, kritizálják (l. Unger 58. §. 25. j.). Mindezt, úgy hiszem, a beható vizsgálat hiánya, s a pandektajog helyességébe vetett vakhit, okozza. A pandektajogra pedig a jelen kérdésben egyelőre csak annyit jegyzek meg, hogy azok a *Folgerung*-ok, a melyekre Windscheid az előre bocsátott helyes *Grundsatz*-ot reducálja (l. különösen 346. 1)), voltaképen már elejtése vagy legalább is megbénítása a *Grundsatz*-nak. S *Entwurf* csakugyan a *Grundsatz*-ról (a forrásról) megfeledkezve, a helyett e vékonyka erecskéjét neki (Windscheidnél: *Folgerung* Nr. 1)) codificálta a 294. szakasz 1. bek.-ben.

Ez az egy vezérelv: *A hitelező-késedelem ne váljék hátrányára az adósnak* (németül talán így: *soll dem Schuldner nicht zum Schaden gereichen*, l. Windscheid id. h.) — többet ért volna, szerintem, az *Entw.* összes idevágó intézkedéseinel.

Mint akárhányszor más ponton (l. nemsokára alább a kt. 344. 1. bek. 2. mond. [német kt. 345.] miként átvételére vonatkozó megjegyzésünket), itt is az *Entwurf*, felfogásom szerint: *nem látja a fátul az erdőt* . . . A részlet elfelejteti véle az egészet.

Teljesebb képét ez oldalról is (v. ö. *Jogt. Közl.* 84. old. 2. hasáb: «Egyelőre tehát . . .») az átvételi késedelem következtében beálló jogi változásnak, intézményi keretű illető fejezeteim során igyekvendem bemutatni.

Itt még csak annyit, miként maga az, hogy vevő átvételi késedelme által az eladó köteles gondossági foka

általán, s következőleg «a letéteményes megválasztásánál» is (Nagy F. 152., 14. j.) alább száll, felfogásom szerint a *contrario* kt. 342., s ugyancsak opt. 1061. szakaszaiban is (mely utóbbira Krainz szintén utal, támogatást lel).

* *

Egyáltalán nem érintettem az iméntiekben azt a kérdést, vajon csakugyan hitelező- (s nem-e adós-?) késelem a vevő részéről az, a mely a kt. jelen intézkedésében (351.) prae-misszául szolgál. Ez pedig itten egyik alapkérdés. Szabad legyen e kérdésnek legalább is a jelentőségét, a rajta az általános magánjog alapján elváló következtetések szempontjából, pár szóval megvilágítanom.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bekebelezett bérleti szerződés sorsáról birói árverés esetében.

A minap egy ingatlan árverésen, illetve az árverés megkezdése előtt az ingatlan (budapesti telek és ház) bérlője, kinek bérleti szerződése több évre be volt kebelezve, azon kérelmet terjesztette elő, hogy az árverés felfüggesztessék, mert az törvényellenesen lett elrendelve, a mennyiben az árverési feltételekben a bérleti szerződés főtartása ki nem mondatott.

A végrehajtató nem ellenezte e szempontból az árverés elhalasztását, a többi érdekelt pedig hallgatólagos beleegyezéssel irták alá a kiküldött közjegyző által fölvetett jegyzőkönyvet.

A budapesti törvényszék telekkönyvi hatósága a közjegyző jelentését tudomásul vette ugyan, de kijelentette végzésében, hogy a fönntemlitett körülmény az árverés elhalasztására okot nem képezhetett és egyben elutasította azon kérelmet, hogy az újabb árverés a bérleti jog fentartásával adassék el, mert — ugymond — a *bérleti jog szolgalmi jogot nem képezvén*, a végrehajtási törvény 163. §-ában körülírt intézkedés tárgyát nem képezi és csakis az idézett törvény 191. §-ában foglalt eljárás alá esik.

Vagyis a bérlő szerint a bekebelezett bérleti jog a szolgalmak analogiájára az első árverésen föltétlenül fentartandó, a bíróság szerint ellenben egyáltalán nem.

Kétségtelen, hogy sem a bérlőnek álláspontja nem egészen helyes, sem — még pedig kevésbé — a telekkönyvi hatóságé, hanem a törvényes és észszerű megoldás az, hogy a bekebelezett bérleti jog birói árverésnél *mindig főtartandó*, bizonyos *esetekben* pedig *főtartandó*.

Mig azonban a bérlő csak a 163-ik, a bíróság pedig csak a 191. §-t akarja alkalmazni, addig e sorok írója a végrehajtási törvény 150. és 181. §§-ait sem hagyja figyelmen kívül.

A végrehajtási törvény 150. §-a szerint a telekkönyvi hatóság figyelemmel tartozik lenni az árverési feltételeknek a végrehajtató által bemutatott tervezetére. A telekkönyvi hatóság ennél fogva jogosan nem mellőzheti a végrehajtató azon kérelmét, hogy az újabb kitűzendő árverésnél az ingatlanra bekebelezve levő bérleti jog főtartása kitüntetve legyen.

Annál kevésbé van ennek helye, mert ezen főtartás a végrehajtási törvény 163. és 191. §§-aival ellentétben nem áll és ezen feltétel által a végrehajtást szenvedettek és a jelzálogos hitelezők érdekei rendszerint nemcsak hogy sérelmet nem szenvednek, hanem ellenkezőleg, a legnagyobb mértékben megóvatnak, a mi a 150. §. szerint, de a jog és igazság szempontjából is a legfontosabb.

Hogy a bérleti jog fentartása a 163. és 191. §§-kal nem

ellenkezik és nem tilalmas, az kitűnik magából e két szakaszból, melyeknek értelme az, hogy a mennyiben a végrehajtást szenvedett és a hitelezők érdeke nem kívánja, vagy ezen érdekekkel ellenkeznek, a *bérlő egymagában* a bérleti jog fentartását a saját érdekei szempontjából nem követelheti. Ezen két szakasz elseje tehát korlátozza a bekebelezett bérleti jog hatályát, második viszont ezen korlátozással szemben védelmet nyújt a bekebelezett bérleti jog esetleges kárpótlása tekintetében.

Ismétlem tehát, hogy a végrehajtási törvény 163. §-a csupán védelem a bérlő netaláni követelésével szemben, de ha a végrehajtató ily követelést méltányosságból és a saját érdekei szempontjából respectálni kíván és ezen ténye a többi érdekeltnek is javára szolgál, azt a telekkönyvi hatóság meggátolni nincs jogosítva.

De hogy a bérleti jog fentartása a 150. §. alapján mi akadályba sem ütközik, az legvilágosabban kitűnik a végrehajtási törvény 181. §-ából, mely szerint még a be *nem* kebelezett bérleti jog fentartásával is elrendelhető az árverés, mennyivel inkább van ennek helye bekebelezett bérletnél?

Most pedig áttérek azon kérdésre, vajon a jelzálogos hitelezők érdeke nem követeli-e egyenesen a bérleti jog fentartását, ugyszintén a végrehajtást szenvedők érdeke is?

Első sorban szóljunk a végrehajtást szenvedettekről. Ezeknek bizonyára az áll érdekükben, hogy a vételár vagy annak azon része, mely a bérleti jog előtt betáblázott követelések kielégítése után fenmarad, ne olyan kár fedezésére fordíttassék, mely kár elhárítható, hanem hogy azon összeggel tartozásaik apasztassanak.

A bérlő érdeke kétségtelenül nem az, hogy a bérletből kimozdítottassék.

A bérlő után bekebelezett hitelezők természetesen szintén azt óhajtják, hogy a bérlet fenmaradjon s így az első hitelező után őket illesse a kielégítés.

Vitás e dolog csak a bérletet megelőző helyen bekebelezett hitelezők tekintetéből lehet. Ámde ezen hitelező érdeke semmi veszélynek nincs kitéve, mert a konkrét esetben a kérdéses ház értéke és ehez képest a remélhető vételár a bérleti jog fentartása esetén is meghaladná a bérletet megelőző hitelezők követelését, de e nélkül is megóvható a bérletet megelőző hitelezők érdeke minden esetben olykép, ha az árverés azon feltétel alatt rendeltetik el — a bérleti jog fentartása mellett, — hogy a mennyiben az ingatlan oly árban adatnék el, mely a bérleti jogot megelőző teher-tételek fedezete szempontjából megállapított összeget meg nem üti: az árverés hatálytalanná válik és az ingatlan a bérleti jog fentartása nélkül újabban elárvereztetik.

Ily értelmű árverési feltétel által nyilvánvalólag az összes érdekelt jogai megóvatnak, ellenkező tiltó intézkedés pedig a végrehajtási törvényben nem foglaltatik. A mi pedig azt illeti, hogy a bérlet nem szolgalm, erre csak azon megjegyzésünk lehet, miszerint épen a hivatkozott 191. §. második bekezdéséből kitűnik, hogy a törvény a bekebelezett bérlet tekintetében ugyanazon eljárást kívánja — *megfelelően* — alkalmazni, mint a szolgalmnál, s hogy a bérlő kárigényének miként való sorozása iránt csak azon esetre intézkedik, ha az ingatlan a bérleti jog főtartása nélkül árvereztetnék el, a minek természetesen csak akkor van helye, ha ezt a végrehajtást szenvedettek, vagy a hitelezők érdeke megkívánja, de a miből következik, hogy az ingatlan a bérleti jog fentartásával is elárverezhető.

Összegezve a mondottakat, kétségtelen, hogy a végrehajtási törvény a bekebelezett bérleti jog fentartását birói árverés esetére sem kötelezőleg meg nem szabja, sem kifejezetten nem tiltja, hogy továbbá a 191. §. csak azon intencióból rendelkezik, ha a bérleti jog főtartása nélkül történnék az árverés. Hivatalból e tekintetben a telekkönyvi hatóság

leghelyesebben úgy jár el, hogy a végrehajtató feltételei szerint intézkedik, ha azonban a végrehajtást szenvedő vagy a jelzálogos hitelezők egy vagy más irányban előterjesztést tesznek, ezt a végrehajtási törvény 150. §-ának szellemében intézi el, a célszerűséget és anyagi igazságot tartva szem előtt.

Dr. Berényi Sándor

budapesti ügyvéd.

A szerződéses illetékesség.

Mindennapi jelenség, hogy a felek a köztük létrejött szerződésben kikötik azt is, hogy per esetére melyik bíróság ítélkezésének vetik magukat alá. Hogy mennyiben van joguk a feleknek a bírói hatáskör és illetékesség szerződéses szabályozására, s mily előfeltételek mellett: ezt a törvény világosan meghatározza, ez egyáltalában nem vitás. Vitás csak az, s erre nézve joggyakorlatunk rendkívül ingadozó, hogy a mennyiben a bírói hatáskör és illetékesség a törvény korlátai között szerződésileg megállapított, vajon ez a felekre feltétlenül kötelező-e? Van-e joga a felperesként felépő félnek ezen szerződési kikötéstől egyoldalulag eltérni s keresetét az ügy természete szerint hatáskörrel bíró s illetékes bíróságnál megindítani?

A gyakorlatban tulnyomólag oly esetekben merül fel ezen kérdés, mikor a szerződésben a tőzsdebíró hatásköre van per esetére kikötve s a felperes ettől eltérve, keresetét a kir. járásbíróság, vagy törvényszék előtt indítja meg. Bírói gyakorlatunk azután hol igennel, hol nemmel felel a kérdésre, a nélkül, hogy akár az igent, akár a nemet bővebben indokolná. Beéri néhány általános elvi kijelentéssel, mely természetesen a kérdés megoldását mivel sem viszi előbbre.

Pedig a kérdés, véleményem szerint, már a perjog alapelveiből eldönthető, és pedig másként a hatáskör és másként az illetékesség tekintetében.

A mi a hatáskört illeti, kétségtelen az, hogy a bírói hatáskörre vonatkozó jogszabályok, melyek magával a bírói szervezettel vannak legbensőbb vonatkozásban és épen az ügyek különbözőségére való tekintettel állítottak fel, nem a felek magánérdekeit szolgálják, hanem első sorban az állami érdekek szempontjából létesítettek. Mert magának az államnak, mint jogfentartó társadalomnak, eminens érdeke az, hogy az igazságszolgáltatás minél tökéletesebb legyen s mivel a bírói hatáskör szabályai épen ezt célozzák, csak természetes az, hogy a hatásköri szabályokat a felek dispositiójának alávetni nem szabad, a felek azokat hatályon kívül nem helyezhetik, azoktól el nem térhetnek. Ezt fejezi ki azon általánosan elfogadott tétel, hogy a bírói hatáskörre vonatkozó jogszabályok *abszolút* jellegűek. Ez az alap, melyből kiindulnunk kell.

A törvény azonban megengedi, hogy bizonyos esetekben a felek a törvényes hatáskörtől eltérjenek. Kétségtelen, hogy ez csupán a feleknek adott kedvezmény, melyet akár igénybe vehetnek, akár nem. Már most, ha a felek előzetesen egyetértőleg megegyeznek abban, hogy ezt a kedvezményt igénybe veszik, ezen megállapodásuk a bíróság törvényes hatáskörét le nem rontja, mert ez a hatáskör abszolút jogszabálylyal van megállapítva, oly jogszabálylyal, melyet hatályon kívül helyezni a feleknek nincs módjukban. A törvényes hatáskör érintetlenül fenmarad ép úgy, mintha a felek nem is szerződtek volna az eltérésre nézve. A feleknek csak arra van joguk, hogy eltérjenek a törvényes hatáskörtől, hogy igénybe vegyék a nekik nyújtott kedvezményt, de arra nincs joguk, hogy egy parancsoló jogszabályt megszüntessenek. A miből folyik aztán az is, hogy a törvényes hatáskörrel bíró bíróság előtt hatásköri kifogással élni nem lehet, mert az abszolút jogszabálylyal a szerződéses megállapodás szembe nem állítható.

Nem rontja le a hatáskörre vonatkozó jogszabályok

abszolút jellegét az, hogy a törvény három esetben megengedi az eltérést. Ez még nem teszi eme jogszabályokat dispositivakká. Mert a dispositiv szabály helyébe a felek azt tehetik, a mit akarnak, úgy rendelkeznek, a hogy nekik tetszik, míg a hatásköri szabályoknál szigorúan meg van határozva az, hogy az eltérés mily korlátok között s mily előfeltételek mellett van megengedve s ha eltérnek a felek, akkor is csak azt a módját választhatják az eltérésnek, melyet a törvény előre meghatározott.

Az 1868. évi LIV. tcz. 49. §-a szerint több egyenlően illetékes bíróság «közül szabadon választhat a felperes».

Kétségtelen, hogy a szövegben előforduló «illetékes» kifejezés a hatáskörre is értendő. Már most, ha a szerződésbeli megállapodás az 1868. évi LIV. tcz. 52. §-ához képest létrejött, a kikötött bíróság mindenestre «illetékes» lesz, vagyis hatáskörrel birni fog, de fenmarad a rendes bíróság törvény szerinti hatásköre is, mivel azt megváltoztatni a feleknek nincs módjukban, miből folyólag felperes a két egyformán hatáskörrel bíró bíróság közül szabadon választva, jogosan tér el a szerződési megállapodástól.

A bírói hatáskör szerződéses szabályozásának tehát tisztán csak az a hatálya van, hogy alperes a kikötött bíróság előtt hatásköri kifogást nem emelhet; de nem jogosítja fel az alperest arra, hogy a rendes bíróság hatásköre ellen élhessen kifogással.

A budapesti kir. ítélő tábla 2198/87., 5569/87. stb. számok alatt kelt határozataiban azon álláspontra helyezkedett, hogy az ilyen kikötés mindkét fél érdekében történnék tekintendő, minél fogva attól egyoldalulag eltérni nem lehet. Hát az igaz, hogy mindkét fél érdekében történik ezen kikötés, csak hogy «mindkét fél» alatt *nem a peres feleket*, hanem *a szerződő feleket* kell érteni s ez, habár a felek ugyanazok is, lényeges különbség. Mert a szerződés megkötésekor a felek mindegyike azért köti ki az illető bíróság hatáskörét, mert biztosítani akarja magának azt a jogot, hogy, ha majd belőle *felperes* lesz, ott perelhesse ellenfelét, nem pedig azért, hogy őt ott perelhesse ellenfele. Tehát mindkét fél érdekében történik a kikötés, de csak azért, mert előre nem tudhatni, hogy a kettő közül ki lesz a felperes.

Ez a dolog természetéből is folyik. Mert úgy a sommás eljárás, mint a tőzsdebíró s választott bíróság kikötése csak a mindenkori felperes érdeke. A törvény ép azért engedi meg ezen kikötést, hogy a felperes minél gyorsabban érvényesíthesse jogait. Az alperesnek nem érdeke az, hogy az évekig elhuzható és elhuzódó rendes eljárás helyett a néhány nap, vagy hét alatt lefolyó sommás perrel támadják meg. A kikötött bíróságok előtt az eljárás sokkal szigorubb s az alperes helyzete sokkal kényelmetlenebb, mint a rendes bíróság előtt. Az alperesnek 15 nap helyett 3 nap, vagy kevesebb idő alatt kell teljesítenie, felelősségekkel nem huzhatja az ügyet stb. Az anyagi jogszabályok tekintetében pedig nincs különbség.

De még ha elfogadnók is a fenti határozatok álláspontját, akkor is első sorban értelmezési kérdéssel állunk szemben. A gyakorlatban az esetek legalább 90 százalékában a felek csak annyit kötnek ki, hogy «per esetében *alávetjük* magunkat (pl. a tőzsdebíró) hatáskörének». Ez pedig csak annyit jelent, hogy a felek a kikötött bíróság előtt minden kifogás nélkül *perbe állanak*, de nem jelenti azt is, hogy köteleznék magukat a felek, mikép ezen bíróság előtt fognak *fellépni*. Az egyoldalú eltérés tehát vajmi ritka esetben lesz megállapítható.

A mi az *illetékességet* illeti, meggyőződésem szerint, annak szerződési kikötése úgy a felperesre, mint az alperesre feltétlenül kötelező. Mert az illetékesség szabályai tisztán a magánérdekek szempontjából, a felek kényelme, az eljárás olcsóbbítása tekintetéből felállított dispositiv szabályok, melyek a felek akarata által hatályon kívül helyezhetők.

Ha a felek más bíróságot kötnek ki, mint a melyik törvény szerint illetékes, úgy a felek akarata a törvény rendelkezését ezen esetre eltörli s annak helyébe lép. Az eredetileg illetékes bíróság tehát a felek akarata által ép úgy illetékelenné válik, mint a hogy az eredetileg nem illetékes, ugyancsak a felek akarata által illetékessé. A felek egyező akarata feltétlenül disponál a törvény helyett.

Ellentétben látszik ezzel állani az 1893. évi XVIII. tcz. 17. §-a, mely szerint: «ha a keresetből kitűnik, hogy . . . a bíróság nem illetékes, a kereset . . . hivatalból visszautasítandó». E szerint az illetékesség hiánya is hivatalból figyelembe veendő. Csakhogy a sommás törvény ezen §-a alig kiegyenlíthető ellenmondásban van a 27. §. utolsóelötti alineájával, mely viszont az illetékesség hiányát csak azon esetekben rendeli hivatalból figyelembe vétetni, melyekben a rendes bírói illetőségtől eltérésnek helye nincs. Ez az utóbbi álláspont, a helyes és a kettő csak úgy egyeztethető némileg össze, ha felteszszük, hogy a 17. §. intézkedése csak célszerűségi szabály, az elv ellenére. Ily értelmezés mellett pedig ezen §. előbbi fejtegetéseinkkel ellentétbe nem állítható.

Láday István.

Különfélék.

— **Ügyvitel a mult századból.** Ezelőtt mintegy 15 évvel volt alkalmam a jász-kun birtokviszonyok, az úgynevezett redemptionális alakulatok kinyomozása kérdésében Pest-megyének Majsa nevű mezővárosában levéltári tanulmányokat tenni. Egy 1788-iki protokollumot egy szép verssel zárt le a községi törvénytudó jegyző, Márk Ádám. A protokollum tulajdonkép tanácskozási jegyzőkönyv volt, a melybe azonban csak a kimondott határozatok jegyeztettek be, tekintet nélkül a különvéleményekre.

Majsa mezőváros egyike volt a 25 jász-kun községeknek, a melyek mindenike birt törvénytiszszékkal. Legfőbb bírájuk a nádor volt.

Az elzálogosított községek tudvalevőleg Mária Terézia 1745-iki patense alapján 515 ezer frtért kiváltották magukat. Ezt a váltást redemptiónak nevezték. Kinek-kinek annyi földterületet osztottak ki egyéni használatra, a mennyi a parcellázásra kiszemelt területből aránylag jutott. A nagy kiterjedésű többi földeket egyelőre közösen hagyták s használták a redemptorok.

Sokáig tartott, míg az akkor rengeteg összeget tevő váltást összeakták, pedig egy holdra nem esett 1 rhenus forint váltás.

Tulajdonkép, legalább tulnyomó részben akkor kezdtek a jász-kun községek fejlődni, nagy részük a zálogosok sanyargatásai alatt elpusztulván.

1745-ben s a közvetlenül az utána következő években, midőn már bizonyosra vették, hogy Mária Terézia patense csakugyan visszavonhatatlanul ki van adva, messzeföldekről összeszedelődtek a mostani birtokosok elődei; ezek közt bizony igen sokan, a kik soha sem laktak jász-kun földön és nagy birtokaikon hatalmas jószágtenyésztést üztek s azóta folyton belterjesebben gazdálkodva, a legvagyonosabb alföldi helységekké lettek, melyeknek lakossága a legélelmesebb és legértelmesebb magyar parasztságot alkotja, a kik között a civilizáció terjedése ma már szembeötlő. Inkább arisztokrata, mint demokrata érzelműek.

Most is vitás még, hogy az azóta közösen használt földterületek kiket illetnek. Azokat-e, a kik a váltást megfizették és azóta úgy a parcellázott, mint a közösen maradt területeket állandóan használják, avagy azokat is, a kik a redemptoroktól a közösen hagyott, de felparcellázott területekből vásároltak?

E kérdésben váltakozó szerencsével pereskedtek. Régebben azok voltak a nyertesek, a kik a redimáláskor egyénileg kiosztott ingatlanok birtokosai voltak; az utóbbi évtizedekben, különösen mióta nem a nádor bíraskodik ügyekben s még inkább a kir. bíróságok szervezése óta, a m. kir. Curia az 1840. évi XXV. törvényzikket úgy értelmezi, hogy a közös pusztákból mindenkit, a kinek bárminő módon szerzett ingatlana van, aránylagos rész illet, jöllehet az 1840. évi XXV. tcz. szerint a felosztás tulajdonképeni kulcsát a váltás alkotja.

De hogy visszatérjek a kiinduló pontomhoz, megjegyzem,

hogy sokkal kevesebb forgalma lehetett az említett község akkori bíróságának, mint van most a legutolsó kis községnek; mert az 1788-iki protokollumot már az év december 9-én lezárhatták; mindennek daczára Márk Ádám notarius is megsokallotta a sok változást, a mi versének első soraiból kitűnik. Bizonyára a szervező rendeleteket értette, a melyeknek nyoma ama községeken ma is előnyösen meglátszik.

A protokollum utolsó lapja szó szerint ezeket tartalmazza:

«1788 die 9^a xbris sub praesidio D. ord. Judicis Josephi Farkas.

6. A Tanátsi Gyűlések actai Protocollumának uj Formulája érkezvén, a reánk következő 1789-dik esztendőnek kezdetével már a szerént manipuláltatni rendeltetik:

A sok változásból mit várhat akárki?

Nemde nem pusztulást! Szem lelye meg: bárki.

Az írásnak külső és modibb formája

Nem tesz igazságot, tsak a bírák szája.

Azért külső képpen bár jegyző könyvünket

Meg fordítjuk, de ne másítsuk szívünket.

Kiszolgáltatása az egy igazságnak

Légyen czéllya, s tárgya kezdendő munkánknak.

Lakossaink között jó rendeket tartsunk

Egynek le nyomtával mást ne gazdagítsunk.

Igy Jegyzőkönyvünknek modibb ábrázattya

Színét, nem velejét munkánknak másíttya.

Mind egy hát akár mint tétessen a jegyzés,

Csak hogy foglaltasson benne igaz végzés.

Márk Ádám, Ord. notarius.»

Közli: Arany Sándor

budapesti kir. albiró.

— **Enyhítő körülmény, hogy tizennégyszeres visszaeső tiz év óta újabb bűncselekményt nem követett el.** A budapesti kir. törvénytiszszék lopás büntette miatt vádolt Wolf Lajos elleni bűnügyben ítélt.

Az 1894 május 26-ika óta vizsgálati fogságban levő vádlott Wolf Lajos 83 éves, már tizennégyszer, még pedig 3128/62. sz. a. lopásért 2 évi börtönnel; 404/65. sz. a. lopásért 2 heti fogsággal; 5562/66. sz. a. lopásért 6 havi börtönnel; 2451/69. sz. a. lopásért 3 napi fogsággal; 6136/69. sz. a. szándékos kártétel miatt 6 havi börtön; 2249/70. sz. a. könnyű testi sértés miatt a vizsgálati fogság betudásával, 9462/70. sz. a. lopásért 3 évi börtönnel; 13286/72. sz. a. lopásért 1½ évi börtönnel; 12771/72. sz. a. lopásért 3 évi börtönnel; 8102/74. sz. a. lopásért 3½ havi fogsággal; 18716/74. sz. a. lopásért 6 havi börtönnel; 7445/75. sz. a. súlyos testi sértés miatt 10 havi börtönnel; 39976/85. sz. a. lopásért 6 havi fogsággal; 4113/95. sz. a. szerencsejáték miatt 1 napi elzárással büntetett szegényházi áponcz bűnösnek mondatik ki a Rábera Ágoston kárára elkövetett a Btk. 333. §. ütköző és a 338. §. szerint minősülő lopás büntetésében, és ezért a Btk. 92. §. alkalmazásával jelen ítélet jogerőre emelkedésének napjától számítandó 10 havi börtönre ítéltetik.

Indokok: A megtartott végtárgyalás folyamán kihallgatott Rábera Ágoston és Vida Gábor által esküvel megerősített vallomása szerint vádlott Wolf Lajos 1894 május 20-áról 21-re menő éjjel Rábera Ágostont az utcán megszólította és beszélgetés közben utóbbinak kabátja zsebéből kilopott egy notest, melyben 19 frt papírpénz volt, a melyet vádlott Wolf Lajos, midőn az őt figyelemmel kísért Singer József jelentésére Vida Gábor rendőr a lopás iránt kérdőre vonta, magától annyira eldobta, hogy az utca melletti kerítésen át egy üres telekre esett, a hol azonnali keresése daczára a sötétben már csak a notest és a szél által odább hordott pénzből 7 frtot sikerült megtalálni, mely lopásnak vádlott általi elkövetése mindezek folytán kétségtelen, és azért tekintettel arra, miszerint vádlott lopás miatt már ismételve büntetve volt, és hogy utolsó büntetésének kiállása óta 10 év még nem telt el, az általa most újabban Rábera Ágoston kárára elkövetett lopás a Btk. 338. §. szerint büntetendő minősül, vádlottat abban bűnösnek kimondani és e miatt megfelelő büntetésre, valamint panaszos által szenvedett kárának megtérítésére elítélni kellett.

A büntetés kimérésénél azonban enyhítő körülményül véve vádlottnak magas korát, hogy már közel 10 év óta újabb büntetendő cselekményt nem követett el, tetten érése folytán vagyoni előnyben nem részesült, valamint az általa ellopott pénznek 19 frtot meg nem haladó összegét is, azért a Btk. 92. §. alkalmazása mellett a Btk. 340. §-ban meghatározott fegyház helyett kiszabott börtönbüntetés megfelelőnek találtatott. (1894 augusztus 1-én 41508. sz. a.)

A budapesti kir. tábla ítelt: A kir. tábla az első bíróság neheztelt ítéletét indokainál fogva helybenhagyja. — (1895 február hó 5-én. 10323. sz. a.)

A kir. Curia ítelt: A kir. ítélő tábla ítélete a kir. törvényszék ítéletétől elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1896 febr. 28. 5939. sz. a.)

— **A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése** a múlt számban kiemelt sérelmeken kívül még a következőket is felhozza:

A bagatell-bíróságok hatáskörének helytelen kiterjesztését látjuk a kir. Curia azon teljes-ülési határozatában, mely a 20 frton alóli ügyeket akkor is a községi bíróságok elé utalja, midőn az ügy, melyből a per származik, alperesre nézve kereskedelmi ügyletet képez. Ezzel, mint ténnyel állunk szemben s nem lehet célunk, legfőbb bíróságunkkal jogi vitába ereszkedni; de éppen ezért itt minden kétséget kizáró törvényes intézkedést kérünk. Hogy a Curia fenti gyakorlatára mennyire ellenkezik a gazdasági élet követelményeivel is, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az ellen az ország legtöbb ipar- és kereskedelmi kamarája is óvást tett. Ez csak megerősíti előző évi jelentéseinkben már többször hangzott azon követelésünk jogos voltát, hogy a 20 frton alóli ügyekben való bíráskodás megfelelőbb módon szabályoztassék.

Hagyatéki ügyekben eddig bíróságaink azt a helytelen gyakorlatot követték, hogy a hagyatékátadó végzésnek a fél saját kezeihez való kézbesítését akkor is elrendelték, ha az illető fél ügyvéd által volt képviselve. Ez egyrészt sértő az ügyvédi karra, mert ok nélküli bizalmatlanságot fejez ki, de káros a felekre is, mert a kézbesítések egyneműen nehezen feltalálható fél miatt sokszor hónapokig húzódnak, mi akadályozza a jogerőre emelkedést és a hagyaték gyors rendezését. Már az új hagyatéki eljárás életbe léptetése óta is merült fel itt-ott hasonló eset. Szükséges volna a bíróságokat figyelmeztetni, hogy hasonló törvényen nem alapuló rendelkezésekkel ne szaporítsák a munkát és ne rontsák az örökösödési törvény üdvös hatását.

Végül meg kell még emlékeznünk a budapesti tőzsde választott bíróságáról. A mit e tárgyban múlt évi jelentésünkben felhoztunk, itt újból megerősítjük és elengedhetetlenül szükségesnek látjuk e bíróság hatáskörének megszorítását, mert a mai széles hatáskör mellett e tőzsdebíróság jogügyekkel annyira túl van halmozva, hogy éppen egyik főfeladatának, az ügyek gyors lebonyolításának nem képes eleget tenni. A tárgyalások hónapról-hónapra hivatalból halasztatnak el. Nem szabad elfeledni, hogy a tőzsdebíróság egyébként is rendkívül elfoglalt kereskedőkből van összeállítva, minek folytán a megalakult bírói tanács egy-két ügy ellátása után feloszlik s a beidézett felek távozni kénytelenek a nélkül, hogy ügyük elintéztetnék. Maga a gyakorlati élet int tehát a tőzsdebíróságok hatáskörének megszorítására.

Ezzel kapcsolatosan figyelmeztetni kívánjuk Nagyméltóságodat arra is, hogy a tőzsdeügy törvényes szabályozása nagyon időszerű lenne. A külföldön e tekintetben már üdvös mozgalom indult meg s a legközelebbi események is igazolják azt, hogy törvényhozási intézkedés nálunk sem felesleges.

— **Az örökösödési eljárásról szóló törvény.** Magyarázatokkal ellátta dr. Nyulászi János. Szerző behatóan foglalkozott az öröklési joggal és eljárással, mint lapunkban megjelent cikkei is tanúsították. Ezen műve a mellett, hogy a törvénykiadásban szükséges utalásokat és idézeteket pontosan közli és a törvény tervezetének miniszteri indokolását, a hol szükséges, szószerint idézi és igen hasznos, tájékoztató magyarázatokkal kíséri a törvény szövegét. Szakszerű tartalommutató és betűrendes tárgymutató zárja be a 17 nyolczadrétnyi kötetet, mely a törvényen kívül felöleli a vonatkozó bel- és igazságügyminiszteri rendeleteket is. A művet Politzer Zsigmond adta ki. — Megjelent *Ragályi Lajosnak* is ugyanily tárgyú műve, melyre visszatérünk.

— **Irodalom.** A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. II. rész. Irta dr. Klupaty Antal. Szerző művének eme 34 ivre terjedő része a kereskedelmi törvény II. részében foglalt anyagot öleli fel, a törvény rendszerében haladva. — Budapest főváros lakbérleti szabályrendelete, tekintettel a bírói gyakorlatra, valamint a vonatkozó bélyegtörvények és rendeletek. Összegejtötte és tárgymutatóval ellátta dr. Schöpf Endre.

— **A kassai kir. jogakadémiának** a II. félévre szóló tanrendjéből: Államszámviteltan. Klekner Alajos. — Az európai államok statisztikája. Dr. Szele Andor. — A statisztika elmélete. Dr. Szele Andor. — A protestáns egyház szervezete. Milbek Károly. — Telekkönyvi rendtartás. Katona

Mór. — Örökösödési eljárás. Katona Mór. — Illetékügy. Zorn Vilmos. — A jövedéki kihágások. Zorn Vilmos. — Az államadósságok tana. Zorn Vilmos. — Bölcséleti jogi seminarium. Esterházy Sándor. — Büntetőjogi seminarium. Esterházy Sándor. — Csődrendtartás. Baintner Hugó. — A kereskedelmi ügyletek. Baintner Hugó. — Törvényszéki orvostan. Kosztka József.

— **A czeplédi járásbíróság** egy hosszabb terminus kitűzését a következő indokolással kíséri: «Az itteni nagy ügyszámban és az ezzel arányban nem álló kis munkában erőben rejlik annak indoka, hogy rövidebb határidő nem tűzhető. Bíróságunknál rövid $\frac{1}{4}$ -ed év alatt 4 bíró közül kettőnek helye jött üresedésbe; az egyik talán $\frac{1}{4}$ -ed év múlva betöltetett, a másik még most is betöltetlen; a jelen kérvénnyel sürgetett per is olyan, mely az eddigi előadó személyében történt változás miatt más ítélő bírónak osztatott ki; így tehát a fenti határnapra kitűzött tárgyaláson a tárgyalás eddigi adatainak ismételése is válik szükségessé. Az ügy befejezésének elhúzódása tehát nem a bíróság késelmességében keresendő.» (Tudtunkkal időközben a bírói állás betöltetett. Szerk.)

Nemzetközi Szemle.

— **A német bünvádi eljárás** novellájának a jogorvoslatokat tárgyzó részéről ismét egy füzet jelent meg *Ortloff* tollából. A novella egy fél év óta egész irodalmat létesített. *Ortloff* is a felebbezés behozatala ellen foglal állást. Jellemzi munkáját különösen, hogy felsorolja és tüzetesen tárgyalja mindazon írók véleményét, kik e kérdésben nyilatkoztak. Munkája így áttekintést nyújt az egész eszmeharczról, mely a bünvádi eljárás ezen legnehezebb problémája körül Németországban kifejlődött. A füzet címe: Für oder wider die Berufung in Strafsachen.

— **A német politikai judikaturában** mindinkább gyakorlatba jön a dolus eventualis alkalmazása, s a jogászok ámulattal látják ezen fogalom határvonalainak folytonos kiterjesztését. Ilykép a dolus elhódítja a culpa területének jó részét.

— **A Cosack-féle német kereskedelmi jognak** harmadik kiadása jelent meg. Mig a többi kereskedelmi jogi kézi könyv vagy a tanuló vagy a gyakorlat igényeire van alapítva, addig a Cosack-féle egyesíteni akarja a kétféle követelményt. És úgy látszik, el is találta a módját, mert egy-egy kiadás gyorsan elfogy.

— **Az illoyalis versenyről** szóló német törvényjavaslat elfogadása, mint a német lapok írják, biztosítottak tekintethető. Csak a kereskedelmi titkok körülírása okoz különös nehézségeket. Ezek elárulása ugyanis büntetés alá kerül s attól tartanak, hogy egész ártatlan dolgok is belekerülnek a fogalommeghatározásba.

— **Berlinben** N. N. a jeges járdán elesett és lábát törte. Azon házban egy házfelügyelő van, ki azonban portást tart. Ez utóbbinak képezi feladatát a járda tisztán tartása. Azon napon a házfelügyelő maga megvizsgálta a járdát és nem hagyta meg a portásnak a jég eltávolítását. A bíróság a házfelügyelőt a gondatlanság által okozott súlyos testi sértésben bűnösnek mondta és a legfőbb törvényszék a revíziót elvetette.

— **A királysértési perek** Németországban igen nagy mérveket öltenek. Most az a nézet merült fel, hogy e perekben az igazságügyminiszter felhatalmazását kellene kikérni. Felhozzák mellette azt, hogy mint minden magánügyén maga dönti el, hogy becsületsértésért pert indítson-e, az uralkodónak is meg kell adni e jogot.

— **A párisi ügyvédség történetéről** adott ki *Fabre* párisi ügyvéd egy vaskos kötetet. A munka az 1810 és 1870 közti időszakról foglalkozik leginkább. A jelen generációról hallgat. Úgy látszik, nem akar a dekadensekkel foglalkozni. A könyv címe: Le Barreau de Paris.

— **Tallak**, a Howard Assotiation titkára, újra kiadta nagy munkáját, melyben áttekintést nyújt az egyletnek a börtönügy és a philanthropia terén tett intézkedéseiről. A munka címe: Penological and preventive principles with special reference to Europe and Amerika. Új fejezetek a következők: Sentences, capital Punishment, Pauperism, Intemperance, Prostitution, social Crimes.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 irt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A bűnügyi statisztika és annak reformja. VARGHA FERENCZ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — A feltételes elítélés. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — *Jogirodalom:* A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve. Irta Tóth Gáspár, Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Egy pár szó a csőd-eljárásról. Dr. HORNYAI ÖDÖN kassai kir. törvényszéki bírótól. — Szerződéses illetékesség. Dr. SZILASI ADOLF budapesti ügyvédtől. — A kereskedelmi törvény 505. §-ához. Dr. POLLÁK IMRE budapesti ügyvédtől. — Battlay Imre.† — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bűnügyi statisztika és annak reformja.

I.

Alig van az emberi tudás módszerei közt olyan, melyet, aránylag rövid történeti fejlődése mellett, oly sok tudományágban alkalmaznának, melynek annyi hasznát vennék, s tegyük hozzá azt is, melylyel oly sok visszaélést követtek volna el, mint a statisztika. Sokan tulbecsülik a számtömegek valódi értékét, s abban megdönthetetlen természeti igazságot látnak, mások ismét, a mint *Ottingen* mondja, azt hiszik, hogy a statisztika csupán kolossális hazugságok elpalástolására szolgál.¹ Ámbár mindegyik szélsőségben lehet sok igazság, mert ha hü és rendszeres a statisztika: az a természeti tények megnyilatkozását tünteti fel, tehát abból a tények s jelenségek törvényét le lehet vezetni; ellenben, ha rendszertelen és nem hü: csakugyan a kolossális hazugságok szövevényes utvesztője; mindazáltal az emberi tudás módszereit sohasem szabad a szélsőségek hibás adatai szerint megítélni; mert hiszen az igazságot sohasem az egyik vagy másik szélsőség területén, hanem e két ellentét kiegyenlítése folytán a tulzások lenyесése, és az előnyök kidomborítása által meghódított területen találhatjuk fel.

A mily nagy tévedésekhez jutott *Lombroso* az ő hiányos, fogyatékos statisztikai anyagával és módszerével, midőn az anthropologiai iskola alaptételeit lerakta, ép oly — csakhogy ellenkező irányu — tévedéseknek esett áldozatul *Lucchini Lajos*, a bolognai tanár is, midőn — mint a klasszikus iskola régi hive — szenvedélyes támadást intézett nemcsak az anthropologiai iskola ellen, hanem minden reform ellen, a mely nem a klasszikus iskola talaján épült fel, s midőn rajongással fejezi ki a tudomány nevében abbéli örömét, hogy az új irányzat nem tudott belópozni az új olasz büntetőtörvénybe.²

Ha elismerjük is azt, hogy a statisztika a tulzás szemüvegén nézve, egyik szélsőség területén sem értékelhető valódi becse szerint, mert az egyik tulzás azt csálhatatlannak, a másik pedig teljesen értéktelennek tartja, ki kell emelnünk, hogy a statisztika, ha az anyagot helyes módszerrel gyűjtjük, s nem tévesztetjük meg magunkat a számok csoportosításának művészete által, a mit a francziák «grouper les chiffres» név alatt ismernek, akkor a statisztikának minden tapasztalati tudomány s első sorban a büntetőjog kiváló hasznát veheti.

Sajnos azonban, hogy ma a bűnügyi statisztika, Olaszország és Németország statisztikáját leszámítva, még nagyon

kezdetleges állapotban van. Miután pedig a «fin de siècle» átalakító szelleme a büntetőjog reformálását is napirendre tűzte, s a jövő század büntetőjogának előre vetett árnyéka már sejteti azt, hogy a speculáción alapuló «Begriffsjurisprudenz» teljesen átalakul, s a büntetőjogtudományt a jövő század természettudományi alapokon fogja szervezni, nagyon is itt az ideje, hogy a természettudományi alapokra fektetett büntetőjog első segédtudományával, a statisztikával s annak fogatkozásaival ismerkedjünk meg mindenekeelőtt, hogy azután annak égetően szükséges reformját is tárgyalhassuk.

A statisztikának első kelléke a *hűség*; második pedig az, hogy a számok tényekről beszéljenek. Sajnos, statisztikánk egyik követelménynek sem felel meg.

Bűnügyi statisztikánk a kriminalitás *hü* képét nem tünteti fel. Tudjuk, hogy a kimutatásokat a járásbírók s ügyészségek vezetik; itt-ott megtörténik ugyan, hogy az *év végén* maga az ügyész vagy a járásbíró vezetje állítja össze a kimutatásokat, de ez csak kivétel, ellenben *évközben*, a statisztikai adatokat irnokok vagy díjnokok gyűjtik. Ezen adatok hűsége, könnyen érthető okokból sok kívánni valót hagy hátra.

Ráth Zoltán az igazságügyi statisztikánk reformjáról irt dolgozatában reá mutat, hogy mily könnyű hamis adatokat a kimutatásba becsempészni, s mily nehéz az ilyen hamis kimutatást ellenőrizni. Így ha pl. az ügyészség kimutat lopás miatt elítélt egyént százötvenet, és ezek közül 100 büntetett, 50 vétség miatt elítéltet, nem lehet a kimutatásban hibát találni, ha gondot fordítanak arra, hogy 100 egyén büntetéseül 5 évig terjedhető fegyház vagy börtön, 50 egyén büntetéseül pedig egy évig terjedhető fogház tüntettesék fel.¹

A kimutatás arra absolute semmi súlyt sem helyez, hogy az elsőbírósi felelbeztett ítélettel mi történt a felsőfokon. Holott ez de lege ferenda is kiváló gyakorlati jelentőséggel bír. Hogy többet ne említsek, a ténykérdésben való felelbeztés megengedésének problémája meddő vita mindaddig, míg csak számadatok nem bizonyítják annak szükségét vagy szükségtelenségét. Másfél évtized óta vajudik a bűnvádi eljárás codificatiója, s az igazságügyminiszterium csakis 1888. és 1889-ik évről gyűjtetett a kir. ügyészségek révén adatokat arra nézve, hogy a felsőbb bíróságok hány esetben hagyják helyben az elsőbírósi ítéleteit.²

Már pedig ha valaminek az élet kívánalmaihoz kell idomulni, ugy a perorvoslat nagy kérdése első sorban ilyen természetű. Miután pedig erre nézve statisztikai adataink nincsenek, csupán elméleti értékűek azok az érvek, melyek a felelbeztés intézményének rendezésénél felhozhatnak.

De hiányos továbbá bűnügyi statisztikánk azért is, mert a bűnperek tartamáról felvilágosítást nem ad. Már pedig a mily szükséges a perorvoslat intézményének rendszerére tekintettel azt tudni, hogy a felsőbb bíróság ítélete minő változtatást tesz *ténykérdésben* az elsőfok ítéletén, a bűnper tagozottsága s annak rendezése az elsőbírósi előtti

¹ Közgazdasági Szemle 1895. évf. júliusi füzet.

² Magyar Igazságügy XXXIX. k. 381. s k. 1. és XXXV. k. 233. lap.

¹ Moralstatistik 6.

² Le Droit Pénal et les nouvelles Théories.

eljárásban ép úgy megkívánja annak kimutatását, hogy mennyi idő szükséges az előzetes eljárásra; s ennek befejezésétől a vád alá helyezésre, végül a vád alá helyezés után mennyi időre hozzák meg az ítéletet.

Hasonlóképen hallgat a statisztika arra nézve is, hogy a vádhatározatok ellen hány esetben adatik be felebbezés, s ez esetekben a felebbezés eredményével járt-e vagy nem. Mindezt épen most égetően szükséges volna tudni, midőn a perjog codificatioja napirenden van. Mert ha a fentebbi kérdésekre a statisztika felelne, positiv adataink volnának az előzetes eljárás reformjára nézve. Mig így, midőn a kötelező s fakultatív elővizsgálat eseteit szabályozzuk, midőn a felett a kérdés felett vitatkozunk, hogy a vád alá helyezés kötelező legyen-e vagy csupán fakultatív, elméleti értékű érvekkel s abstract tételekkel harcolunk, a melyekről nem tudhatjuk, hogy életképesek-e vagy nem. *Vargha Ferencz.*

A feltételes elítélés.

II.¹

(Franciaország. — Belgium. — Portugal.)

A mi a feltételes elítélésre vonatkozó francia törvénynek (la loi Bérenger) eredményeit illeti, e tekintetben *Bérengernek*, a francia senatus alelnökének egy m. é. január hó 30-dikáról keltezett levele nyújt kellő felvilágosítást, melyet ez *Bachem* Gyula kölni ügyvédhez intézett, ki ezen levelet a m. évben megjelent «Die bedingte Verurtheilung» című értekezésének első kiadásának 53. s köv. lapján tette közzé.

Bérengernek említett levele a következőképen hangzik:

«E tekintetben» csakis benyomásokat közölhetek Önnek, mivel nagyon hátramaradó kriminal-statisztikánk kizárólag az első évi alkalmazásnak eredményeit közölte, s ez adatok csak 8 hónapra terjednek ki. Azonban meg lehet állapítani, hogy a bíróságok, melyek kezdetben sokáig nagyon tartózkodóknak mutatkoztak, napról-napra kiterjedtebb mértékben alkalmazzák a reájuk ruházott jogositványokat. Én hiszem, hogy a törvény — a mi a «tribunaux correctionnels» által kimondott feltételes elítéléseket illeti — már polgárjogot nyert nálunk («est entrée dans nos mœurs»). Azonban nem mondhatom ugyanezt azon ügyekről is, melyek a «Cours d'assises» elé kerülnek.

A törvény az esküdtbíróságokat arra jogositotta fel, hogy a büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztését elrendeljék, a midőn a büntetés az esküdtek verdictje folytán egyszerü fogházbüntetésre szállítottatott le. Ennél az czéloztatott, hogy azon esetekben, a melyekben rendkívüli körülmények a sajnálat érzetét különösen megindítják, az esküdteknek az enyhe elbírálás lehetővé tétessék, a nélkül, hogy a büntetésről lemondanának. Azt hitték, hogy ennek következtében az esküdtszékek kevésbé fognak az indokolatlan felmentések felé hajlani, a mint sajnos ilyeneket oly gyakran kimondanak, különösen a jogos felindulásban elkövetett büntetteknek («crimes passionnels»). Nem hiszem, hogy a törvény e tekintetben már elérte volna a remélt eredményt. A mint most már biztos vagyok a közvélemény hozzájárulásáról, mégis el kell ismernem, hogy még nem vagyok biztos az elítélteknél elért eredmények horderejét illetőleg. Az 1892. évre vonatkozó jelentés csak hiányos adatokat közölhetett a büntetéselengedés visszavonásának számát illetőleg. Még az 1892. és 1893. évekre vonatkozólag kilátásba helyezett jelentések is csak felette tökéletlen felvilágosításokat fognak nekünk nyújtani. Mivel a próbaidő öt évre terjed, ennek következtében még csak néhány év múlva fog e tekintetben a szükséges anyag rendelkezésünkre állani. Okom van azonban azon feltevéshez, hogy az ügyész-

ségek az eredményeket illetőleg semminemű aggodalmakat nem táplálnak.»

Ezen levél írása óta azonban közzétettek már azon statisztikai adatok is, a melyekről a levél írója megemlékezett; t. i. a «Journal officiel de la Republique française» 1894. évi október hó 14-dikén megjelent számában található a «directeur des affaires criminelles et des grâces» által beterjesztett jelentés a Bérenger-féle törvény alkalmazásáról annak életbelépésétől, vagyis 1891. évi márczius 26-dikától 1893. évi december 31-ig; tehát egy harminczhárom hónapra terjedő időszakról.

Igen nagy az aránytalanság a törvény alkalmazását illetőleg a «tribunaux correctionnels» és a «Cours d'assises» között. A «tribun correction.» által ugyanis feltételes elítéltek: 1891-ben 11,766, 1892-ben 17,849, 1893-ban 20,404; a «Cours d'assises» által pedig 1891-ben 39, 1892-ben 61, 1893-ban 36. Tehát a «tribun. correction.» előtt tárgyalt ügyeknél körülbelül az elítéltek 18%-a lett feltételes elítélve, holott a «Cours d'assises» előtt tárgyalt ügyeknél az elítéltek közül csakis 2—4%- részesült ezen kedvezményben.

Feltűnő eltéréseket mutatnak fel az egyes bírósági kerületek, ha összehasonlítjuk, hogy hány esetben alkalmazzák a bíróságok átlag az új törvényt.

Igy pl. 1000 elítélésre esik átlag Caenben 192—196, Rouenben 163—212, Bastiában 17—23 és Riomban 36—54 feltételes elítélés.

A bíróságok leginkább a 6 naptól 1 hónapig terjedő fogházbüntetések eseteiben alkalmazzák a feltételes elítélést.

A büntetéselengedést revocálták 1000 eset közül 1891-ben 17, 1892-ben 22, 1893-ban 17 esetben; tehát körülbelül a feltételes elítéltek 2%-ka esik vissza a bünbe. (L. «Revue pénitentiaire.» XVIII. évf. 8. füzet, 1262. lap és köv.)

Belgiumban az 1888. évi május hó 31-dikéről keltezett törvénynek eredményeire nézve a hivatalos «Rapport»-okban a következő adatok közöltek:

	Az összes elítélések száma kitett	A feltételes elítélések száma kitett	A visszavonások száma kitett
Az 1890-diki I. jelentés szerint	284,279	13,195	246
Az 1891-diki II. jelentés szerint	162,891	14,309	332
Az 1892-diki III. jelentés szerint	197,139	21,193	705
Az 1893-diki IV. jelentés szerint	195,460	37,510	1326

A három belga felebbviteli bíróság

	43 esetben vonta vissza a feltételes elítélés jó-téteményét az elsőfoku bíróság ítéletével szemben	67 esetben meg helyet adott annak ellentétben az elsőfoku bíróság ítéletével
az I. jelentés szerint		
a II. jelentés szerint	39 esetben	75 esetben
a III. jelentés szerint	74 esetben	128 esetben
a IV. jelentés szerint	45 esetben	238 esetben

(L. *Bachem* id. művét 17—22. lap.)

Érdekes a Belgiumban észlelt azon jelenség, hogy ott egyáltalán nem ritkák azon esetek, a midőn a feltételes elítelt felmentése végett felebbez az ítélet ellen; ez azt bizonyítja, hogy a feltételes elítélést is mint büntetést érzik az elítéltek.²

A belga igazságügyminiszternek a főügyészekhez intézett körrendeletéből 1893. évi július hó 3-ról kitűnik, hogy némely rendőri bíróságok csak kivételesen alkalmazzák a feltételes elítélést, sőt azt rendszeresen mellőzik is. Ez — úgy mond a rendelet — sérti a kiegyenlítő igazságot és megingatja a polgároknak abbéli bizalmát, hogy a büntető bíróság előtt valamennyien egyenlők. Ezért az igazságügyi miniszter egy korábbi, 1891. évi november hó 18-ról kelte-

¹ Megjegyzendő, hogy az 1890-diki I. jelentés, melyet a miniszter 1890. évi május hó 17-ikén tett a képviselőház asztalára, 1888. évi június havától 1889. végeig, tehát az első tizenkilencz hónapra terjed. A II. jelentés 1891. évi július 7-ről az 1890. évre vonatkozik. A III. jelentés 1892 május 14-ről az 1891. évre vonatkozik. A IV. jelentés 1893 augusztus 18-ról az 1892. évre vonatkozik.

² *Bachem* id. m. 46 l.

¹ Az első közleményt l. 1895 50. sz.

zett körrendeletére emlékeztet, melyben a közbírók kötelességévé teszi, hogy a büntető törvények ellen első ízben vétkezőknél soha ne indítványozzanak fogházbüntetést vagy behajthatatlanság esetében fogházbüntetésre átváltatatandó pénzbüntetést, mielőtt a legnagyobb lelkiismeretességgel figyelmesen meg nem vizsgálták, vajon a szóban levő esetben a feltételes elítélés nem foglalhatna-e helyet¹, továbbá intézkedés teendő az iránt, hogy ha erre irányuló indítványaik elvettnek, hogy az ítélet ellen felebbezés adassék be.

Belgiumban is vannak egyes bíróságok, melyek majdnem egyenesen mellőzik a feltételes elítélés kimondását, holott ezzel szemben másrésről a legtöbb bíróság igen kiterjedt mértékben alkalmazza azt.²

A belga törvény szerint abban az esetben, a midőn az elítéltet a próbaidőn belül büntett vagy vétség miatt újból el nem ítélik, a feltételes elítélést olybá veszik, mintha az egyáltalán be sem következett volna («non avenue»).

Tehát a törvénynek ezen szövegezése mellett a próbaidőnek szerencsés elteltével mi sem állott volna egy másodszori feltételes elítélésnek útjában. A belga felebbeviteli bíróságok azonban az ellenkező értelemben határoztak és ily értelemben döntötte el ezen kérdést a belga semmitőszék is 1894. évi január hó 13-án, a midőn t. i. kimondotta, hogy a törvényt szelleme és nem szövege szerint kell értelmezni; oly ember, kit az első elítélés oly kevéssé javított, hogy őt a próbaidő elteltével újból el kell ítélni, elnézés által egyáltalán többé nem is javulhat; a feltételes elítélésről szóló törvényt tehát a másodszori elítélés esetében többé alkalmazni nem lehet.³

Csakis a kihágásoknál alkalmazható ismételve a belga törvény értelmében a feltételes elítélés.⁴

Bachem Gyula ügyvéd, ki a helyszínén tanulmányozta a belga törvény alkalmazását, azt tapasztalta, hogy a belga igazságügyminiszteriumban kétségtelenül legszivesebben látnák, ha az első ízben való vétkezőknél, súlyosító körülmények hiányában, büntetlen előéletű terheltekkel szemben a bíróságok a feltételes elítélésre vonatkozó jogositványt alkalmaznák. Sőt azon igyekezet mellett, hogy a feltételes elítélés lehetőleg kiterjedt mértékben alkalmaztassék, Belgiumban még az is megtörténik, hogy a bíróságok a büntetést korrekcionálisálják; így pl. egy esetben, mely Brüsszelben nagy feltűnést keltett, terhelte emberölés kísérlete miatt fogták perbe. A rendkívüli enyhítő körülmények következtében azonban a bíróság a vádlottat az ügyészi indítvány értelmében csak a súlyos testi sértés büntetében mondta ki bűnösnek és ezért *feltételesen* hat havi fogházra ítélte őt el. (L. *Bachem* id. m. 61. l.)

Hogy a feltételes elítélés intézménye mily gyorsan hódította meg az európai közvéleményt, ez kitűnik abból is, hogy *Portugalliában* 1893. évi május 16-án tette le az igazságügyminiszter az erre vonatkozó törvényjavaslatot a képviselőház asztalára, mely már *50 nap múlva* mint törvény publikáltatott, 1893. évi július hó 6-án. Ezen törvény a franczia hasontárgyu törvény után készült.⁵ A törvény alkalmazásának feltétele, hogy a vádlott megelőzőleg büntett vagy vétség miatt még nem volt elítélve; továbbá, hogy fogházbüntetést szenvedjen és végül, hogy vádlott büntetlen előéletű legyen és a fenforgó körülmények arról tanuskodjanak, hogy a vádlott ily elnézést meg is érdemel. *A pénzbüntetésre elítéltek nem részesülhetnek a feltételes elítélésben.* A bíró köteles ítéletében a büntetés elengedését mindig indokolni. A próbaidő tekintetében a portugál törvény két

évi minimumot és öt évi maximumot állapít meg. A próbaidő elteltével a büntetés meg nem történne tekintendő és e tekintetben a portugallok annyira mennek, hogy még a hivatalos használatra készült büntetési lajstrom kivonatokban sincs megengedve a vissza nem vont feltételes elítélést felemlíteni.

Dr. Gruber Lajos
budapesti kir. alügyész.

Jogirodalom

A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve. Irta Tóth Gáspár. 190 l.

Tóth Gáspár e műve az új házassági jog első magyar rendszeres feldolgozása.

Tóth Gáspár a tételes jog alapján fejti ki a magyar házassági jogot, igen helyes tudományos módszerrel, rendkívül átlátszó, érthető stílusban.

A munka első része az anyagi házassági jogot tárgyalja.

A magyar házassági jog fejlődésének vázolója után a házasság fogalom meghatározását adja, foglalkozik az eljegyzéssel, a házassági akadályokkal, az érvénytelenítő okokkal, azután a házasság kihirdetéséről és megkötéséről szól. Böven tárgyalja az érvénytelen, semmis és megtámadható házasságot; azután áttér a házasság megszűnésének módjaira, különösen a házassági elválás föltételeire. Végül az érvényes és érvénytelen házasságnak, valamint a házasság felbontásának jogi következményeivel foglalkozik.

A mű második fele 6 fejezetben a házassági eljárásnak van szentelve s ezen részben végig megy szerző a házassági perek minden fázisán, kimerítően közölve minden szükséges tudnivalót.

Egy-egy fejezete, mint a semmis házasságról és a bontó okokról szóló rész, önálló tanulmány számba megy.

Tóth Gáspár e könyve nem sablonos törvény-parafrazis, hanem valósággal hasznos tudományos kézikönyv. Szerzőnek vannak *álláspontjai*, a melyeket a törvény alapján állva igen helyes módszerrel, áttetsző logikával fejteget.

Dogmatikus tárgyalási módszere mellett szerző a törvény kritikáját is adja, mint pl. az érvénytelen házasságok fejtegetésénél.

És ha némely kérdésben nem is érthetünk vele egyet, és különvéleményünket nyilvánítjuk, ez nem a könyv rovására megy, de sőt mutatja, hogy e mű kérdéseket vet fel és törekszik megoldani, a mi már magában véve is érdem.

Igy szerző szerint az elhagyás bontó ok, «a házassági jogon alapuló bármily okon, melynek sem minőségét, sem természetét, sem külső jelenségeit, sem belső tartalmát kutatni, sem felfedezni nem szükséges, mert az mindig bontó ok, ha céljául a házassági életközösség felbontását tűzi ki.» (99. l.)

Szerző szerint tehát, ha valamelyik fél hat hónapon át különélést folytat, tekintet nélkül az okra, mely a családi tűzhely elhagyását előidézte, a válás kimondandó volna.

Hova visz ez? Ha a bíró úgy van meggyőződve, hogy a házasság felbontására, valódi, belső ok nem forog fen; hogy a felek, vagy az egyik fél szeszélye idézte csupán elő a különélést, más szóval elhagyást; hogy a házasság fentartására alapos kilátás van: akkor csak nem fogja alaptalan, megokolatlan indokból, pusztán egy formális tény alapján a válást kimondani?

Igy igen jó kibuvó lenne a 77. §. a közös beleegyezés alapján keresztülvihető válások részére is.

A törvény nem ismeri a közös beleegyezést mint való okot. Azonban a szerző által elfoglalt álláspont egyenesen oda vinne, hogy ezen, a törvény által el nem ismert való ok más elnevezés alatt jutna be a judikaturába, hiszen szerző szerint «ama körülmény, hogy az elhagyás kölcsönös beleegyezésből vagy más okból történt-e, bírósági ellenőrzés tárgya nem lehet.» (100. l.)

¹ *Bachem* id. m. 47. l. s. köv.

² *Bachem* id. m. 48. l.

³ U. o. 59. lap.

⁴ U. o. 60. lap.

⁵ L. «*Revue pénitentiaire*» XVIII. évf. 3. szám 406. s. köv. l.

Pedig házassági törvényünk a házasság intézményét még maguk a házaspár ellenében is megóvni kívánja és a törvény egész szelleme oda irányul, hogy a könnyelmű válások megakadályoztassanak.

A törvény 80. §-ának tárgyalásánál szerző azt állítja, hogy ha nincs bebizonyítva kétségtelenül a házasságtörés ténye, azonban fenforog a *házasságtörés vélelme*, ha egyébként a 80. §-utolsó bekezdésének eseteiről a bíró meggyőződött, a házasság az egyik házaspár kérelmére felbontható.

Ebben sem érthetek egyet a t. szerzővel. Házasságtörés vélelmét nem ismerhetem el. Vagy be van igazolva a házasságtörés, vagy nincs. Gyanúkok alapján nem szabad ily fontos dolgokban itélkezni, sem a házassági jogban vélelmeket felállítani.

Csak futólag szóltam e két kérdéshez, mint a melyek a gyakorlati életben igenis gyakran fel fognak merülni.

És habár az élet az idő rövidségénél fogva nem hozott felszínre fontosabb controversiákat és számos vitás kérdéseket, szerző érdeme, hogy könyvében iudiciumával kérdéseket vet fel és tudományos komolysággal old meg.

Dr. Balog Arnold.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy pár szó a csődeljáráshoz.

Az igazságügyi költségvetés tárgyalásánál az igazságügyi miniszter ur megemlékezett a csődökről is ama nyilatkozatával, hogy azok nem bonyolítottak le elég gyorsan, vagyis feltűnőbb hátrálék van; minélfogva e baj orvoslást igényel. Szerény véleményem szerint a baj okai nagyon könnyen feltalálhatók s így könnyen orvosolhatók is.

Maga a csődkezelés oly helyes szabályozást nyert a csődtörvényben, hogy ha ezen szabályok pontosan betartatnak, úgy a csőd befejezése igen simán és gyorsan mehet keresztül; egyéb okok működnek tehát közre, ha a csődök gyorsabb elintézése akadályozva van.

A régi csődökről nem szólok, mert ezek mindegyikének van valami igen nagy betegsége, a mely csak rátermett csődbiztos és csődtömeggondnok által orvosolható, és pedig néha csak merészebb operáció, császárvágás-féle műtét által, minő pl. az összes hitelezők egybehívása s ezek érdekeinek megfelelő tapintatos kiegyeztetése.

Az új csődöknek éveken át való elhuzódását ellenben csak az alábbi okok idézik elő:

mindenekelőtt a megtámadási pereknek a törvény által nem kielégítő módon lett szabályozása;

továbbá némileg a különkielégítési és visszakövetelési igényeknek nem elég szabatos, világos meghatározása; végül a mai írásbeli rendes eljárás lassu tempója, s az ügyek torlódása a legfőbb ítélőszéken, honnan az elintéztet legjobb esetben csak másfél év multán várhatjuk.

A ki a csődügyekben csak némileg is járatos, tudja, hogy a csődtörvény 27. §-a oly elastikus módon lett szerkesztve, hogy azt így is, meg amúgy is lehet értelmezni, s hogy ez elasticitást a legfőbb bírósági gyakorlat annyira felhasználta, hogy a törvény szövege végre bele is szakadt.

Be lett magyarázva a törvénybe, hogy a végrehajtás, a hatósági intézkedés a közadós tényeit helyettesíti.

Ezt a jogászok legnagyobb része sehogysem bírta megemészteni, sőt még ma is minden megtámadási perben azzal védekezik az alperes, hogy ő végrehajtás, nem pedig a közadós ténye folytán jutott a biztosításhoz vagy kielégítéshez.

Valahogy csak haladtunk ezen az ösvényen s kimondottuk, hogy hát a végrehajtás a közadós ténye. Egyszer csak ismét a fizetések megszüntetésének s az erről való tudomás-szerzés értelmezésének utvesztőjébe kerültünk.

Kimondotta itt elsőben a legfőbb bírósági gyakorlat, hogy a kereskedőre nézve a végrehajtás eltérése már a fizetések megszüntetésének tényét tanúsítja. Itt aztán az a kérdés merült fel, vajon csak a kielégítési vagy a biztosítási végrehajtás is bir-e ily jelleggel.

Midőn pedig ezen is szerencsésen átestünk, akkor meg az a kétség támadt, hogy a hitelezőnek a fizetések megszüntetéséről való tudomását egy előző végrehajtásról való értesültség tanúsítja-e, avagy pedig már egy magában az általa foganatosított végrehajtás is elegendő ehhez.

És miután a Curia ezt is megoldotta, kimondván, hogy a hitelező az általa foganatosított végrehajtásból is meggyőződést szerez a fizetések megszüntetéséről, akkor a bíróságok ezt az elvet a nem kereskedő közadós elleni csődben is érvényre akarták emelni, mert végső végre a közadós akár kereskedő, akár nem, egyaránt károsítja hitelezőit, s az aránylagos kielégítést itt is, ott is csak egyképen követeli a hitelezők érdeke.

Avagy nem mindegy-e, ha akár a kereskedő, akár a nem kereskedő közadós megszökik s a megszökésről a hitelező tudomást szerezvén, gyorsan és furfangosan, s azt is tudva, hogy már néhány előző végrehajtás is foganatosított az adós ellen — szintén végrehajtást vezet.

És bárminő erőszakolt a kereskedelmi forgalom, hitel természetével való indokolás, a legfőbb ítélőszék meglepetésül mégis kimondotta, hogy az ily hitelező végrehajtása megáll s ő külön kielégítést nyer.

Mivel pedig ez elv következetesen lett alkalmazva, akarva nem akarva ebben az irányban haladtunk, s ily esetben, vagyis nem kereskedő-közadóssal szemben nem mondtuk ki hatálytalannak a végrehajtást a fizetések megszüntetéséről való tudomás alapján. Legutóbb azonban ez irányban is újabb világosság áradt reánk az 56. sz. döntvényből, a mely szerint habár nem kereskedő is a közadós, a hitelezőt biztosító zálogjogi előjegyzés ennek dacára hatálytalanítható s ha nem is a 27. §. 2-ik pontja, de a 3-ik pont alapján, mert hát nem anyagi, hanem alaki jogszabály útján nyert a hitelező biztosítást s ahhoz joga egyáltalán nem volt.

Ez újabb bemagyarázás mellett most még csak az a kétség van hátra, hogy vajon hát a kielégítési végrehajtás útján bekeblezett zálogjoghoz sincs-e joga az anyagi jogszabályoknál fogva a hitelezőnek, mert hiszen a kölcsönügylet alkotó eleme a visszatérítés, a lejárat után pedig anyagi jogszabálynál fogva is mindenki fizetést, kielégítést kívánhat; ámde tudtommal nem így határoz a felsőbb bíróság, hogy a megkezdett irányt elérje, vagyis, hogy reparálhassa a 27. §-t.

Mily rengeteg per, mily halmaz munka, mily óriási költség származott tehát a 27. §. nem praecis szövegezéséből, és látva a hibát, kérjük, mily ok indokolhatta az orvoslásbani késlekedést.

Ám mondja ki a törvény, hogy a csődnitítás előtt 15 nappal s a csődnitítás után bármely módon eszközölt biztosítás vagy kielégítés hatálytalan s a hitelezőknek a foganatosítás költségeinek megtérítéséhez is csak akkor van igényük, ha ellenükben nem bizonyítható, hogy a fizetések megszüntetéséről, vagy a fizetésektelenségről — szóval a csődállapotról — a foganatosítás idejében kétségtelen tudomással bírtak.

S ez a szabály aztán kereskedő s nem kereskedő elleni csődben egyaránt alkalmazva legyen, s a foganatosítás költségei megtérítése tárgyában a csődbíróság jogorvoslat kizárásával végzés útján határozzon.

Egyébként pedig a 29. §. maradjon meg a maga hatályában, s a félreértés elkerülése végett a közadós jogcselekményei mellett emeltessék ki az az értelmezés, melylyel a Curia a 27. §-t ellátta, csak hogy nem erőszakos formában.

Kevesebb a baj a visszakövetelési s a különkielégítési igényekkel, mivel az ezen címek alatt szabályozott homályosabb kérdések, ritkábban adódnak elő, azonban tapasztalatból tudom, hogy számtalan per lett már indítva, a melyek e vonatkozó törvényszakaszok homályos szavainak félreértéséből eredtek.

A 42. §. ama kitétele — alapuljon a visszakövetelési jog akár tulajdonjogon, akár *személyes igényen* stb. — ez a *személyes igény* ad félreértésre okot, annál is inkább, mert az 52. §. a személyes igényeket az általános csődtömeg ellen is érvényesítendőnek mondja, a miből aztán egy fogalomzavar keletkezik, azt híven a hitelező, hogy a közönséges kölcsönügyletből eredő követelése is visszakövetelésre jogosítja, mivel ez is személyes igény.

Az pedig mindennapi dolog, hogy a különkielégítési igények a tömegtartozásokkal összecseréltetnek.

Azonban bár az alkalmazás módja tekintetében kérdés is támad olykor, e §§-ok még nem tekinthetők a csődeljárás lassúsága s fonáksága oly okozóinak, mint a 27. §.

Magától értetődik továbbá, hogy a rendes perek lassu folyása ellen emelt panasz itt is jogosult. Mihelyt tehát a rendes eljárás is a szóbeliség alapján lesz szabályozva, lényeges javulást várhatunk a csődeljárásban is. Végül, ha a Curia restantiái megszüntethetők lesznek, ez is tetemes befolyással lesz a csődeljárás gyorsítására.

Nem mulaszthatom el azonkívül kiemelni, hogy a csődbiztostól s a tömeggondnoktól nagyon sok függ, valamint hogy a csődválasztmány tagjainak ügybuzgósága a csőd lebonyolításában szintén nagy szerepet játszik.

Legfontosabb mindenestre a csődbiztosi kezelés.

Ha a csődbiztos minden lényegesebb momentumot nyilvántart, s a lejárat napon okvetlen sürget, s intézkedik, hogy a tömeggondnok a csőd befejezéséhez gyors és biztos lépésekkel közeledjék, akkor a csőd lebonyolítása — hacsak perek folyamatban nincsenek — nem késhet soká. További garancia a csőd kezelésének egyszerűsítésénél a befolyó tömegnek — a nélkülözhetlen költségekre szükséges összeg visszatartásán kívül — mindenkor bírói letétbe való helyezése. Nem a tömeggondnok iránti bizalmatlanság, de a csőd tisztább, rendesebb, áttekinthetőbb kezelése követeli ezt.

A felszámolás előtt a csődbíróság gondoskodik erről, a felszámolás után, ily irányban határozni, minden csődválasztmány tartsa kötelességének.

Azonkívül, hogy a csőd könnyed, gyors befejezést nyerjen, s hogy a csődbiztost mindig az a nyugodt érzés hathassa át, hogy csődjeinek phasisát ismeri, szükséges lenne, hogy minden csődbiztos bizonyos áttekinthető kimutatás vezetésére köteleztetné, a melyből a csőd állásának mindenkor világos képét látván: határozottsággal, tétova nélkül tehetné meg intézkedéseit.

Az a sok csőd, az a vaskos csődnapló, melyet a hozzászerelt csődbiztosi iratokkal megemelni is nehéz, azonkívül a csődbíróság irattárában fekvő csődiratok, melyeknek a

csődbiztosiak csak kiegészítő részei, elriasztó tömeget képeznek, melyek nem mindenikének válván urává a csődbiztos, hiányzik átnézete, s így idegenkedik e csődöktől, és bátran energiával fellépni nem mer, minek következtében aztán inkább marad, mint halad a csődlebonyolítás.

E cikk írója mint csődbiztos egy igen alkalmas módszert használ minden csőd állásának nyilvántartására. Egy szétterített iv papírt rovatokra osztok az alábbi minta szerint. Az első rovatba a csődnyitás keltét, számát, s a csődnapló számát irom be, a második rovatban a csődleltár s a vagyoni kimutatás szerinti csődtömeg értékét, a harmadik rovatban a vagyoni kimutatás s a táblás kimutatásnak megfelelő szenvedő vagyoni állapotát, a negyedikbe a tömeg értékesítése következtében befolyt összegeket s ezek letéti számát, az ötödikbe az időközi kiadások, kiutalások, követeléstörlekések folytán beállott tömegapadást jegyzem be.

A hatodik legterjedelmesebb rovat a perek számára van fentartva és alrovatokra van osztva, úgy hogy ezekből azonnal látható, minő és hány per nyert és milyen elintézés, s hánynak folyama akadályozza a csőd lebonyolítását; végül a hetedik, a megjegyzések rovatában a csőd jelen állását 5—6 szóval bejegyzem s a keltezést a rovatokban el nem mulasztom, — kívül pedig a közados nevét s a csődnapló számát tüntetem ki. Minden egyes csődhöz készítek egy ily kimutatást, a mely a bejegyzés után a csődiratokhoz csatolható.

Az tény, hogy a már folyamatban levő nagyobb szabású csődökről ily kimutatást szerkeszteni óriási türelmet, fáradságot igényel, jutalma azonban a nyugodtság, a biztosság érzete.

Egy nagyobb csődben ily kimutatás hiányában, ha a csődbiztost a csődvagyon, a letéti összegek, a tömeggondnok kezénél levő pénzek mennyisége, a követelések állása, a tömeg egészben vagy részben való értékesítése, a perek folyamata felül megkérdezzük, határozott választ talán napok mulva sem fog adhatni, míg csak a csődbiztosi és a csődiratokat át nem tanulmányozza, esetleg össze nem egyezteteti vagy pedig a tömeggondnoktól kér felvilágosítást; míg ellenben a fentebb vázolt kimutatás, mint egy kép azonnal láthatóvá tesz mindent s abból pár pillanat alatt megismerjük a csődöt, s tudjuk, mily lépéseket kell még tenni, hogy a befejezéshez jussunk.

Az ujonnan nyílt csődöknél e kimutatás rovatozása, kitöltése, s a csőd folyama alatt a bevezetések semmi fáradságot nem okoznak már, s így minden csődbiztosnak ajánlhatom e csődkezelési módot, sőt megfelelő rendelettel a tömeggondnokokat is kötelezném, hogy hasonló kimutatást szerezzenek, mely alkalomadtán összehasonlítottatnék a csődbiztos kimutatásával s az eltérésnek azonnal nyoma lenne.

Lehet, hogy alaposabban is megszerkeszthető ezen kimutatás, én azonban arra törekedtem, hogy minél egyszerűbb legyen a kép, és a számtalan rovat által a bonyolultság elő ne idéztessék.

N. N. bej. keresk. elleni csődben csődáttekinthető kimutatás.

A csődnyitás kelté, száma. A csődnapló száma.	A csődleltár s a vagyoni kimutatás szerinti csődvagyon	Szenvedő állapot	A tömeg értékesítése következtében befolyt összeg s annak kezelése	A tömeg időközi csökkenése	P e r e k				Megjegyzés
					Igtató sz.	Fél megnevezése	Tárgy	Elintézés	
1895 1/2 3/895. sz. XI. csn. sz.	Csődleltár szerint (81/95. sz.) a tömeg 5600 forint és pedig 1. butorok? 2. bolti cikkek? 3. követelések? 4. készpénz? Vagyoni kimutatás szerinti érték ugyanennyi (96/95. sz.) Ingatlan nincs (101/895. sz.)	A vagyoni kimutatás szerint 8000. A táblás kimutatás szerint (30/XI. csn.) 15000 frt 1895 febr. 11.	3000 frt (102/1895.) letéti napló 32. t. sz. 80/XI. főkönyvi lap. 1895 február 11.	A leltározási díj kifizetve. Árverési díj kifizetés 1895 febr. 20. stb.	5/895.	X. alperes	megtámadási per	hatálytalanítva	A tg. az 5—20. tétel alatti követelések behajtása tárgyában jelentést adni tartozik. 1895 márczius 1.
					5/895.	X. felperes	visszakövetelési per	megítélve 1. 2. csődl. t. sz.	
					stb.	stb.	stb.		

Ezután rátérek a tömeggondnokra, mint a csőd másik legfontosabb közegére.

Annak jellembeli garanciáiról nem szólok, mert ezt fel kell mindegyik tömeggondnokban tételezni, s mert a nem tiszta jellem bármiféle életkór ártalmára lehet még oly biztosítékok mellett is.

Tehát csakis annak szorgalma, ügybuzgósága, gyors áttekintő képessége, jogi képzettsége és rendszeretete jönnek itt szóba, a mely tulajdonságok hiánya a csődeljárásban nagy horderővel bíró következményeket idéz elő, úgy hogy a csődbiztos ugyancsak éber legyen, hogy helyrehozhassa a mulasztást, de legtöbb esetben ez éberség is hiába való lenne.

Nagy fontossággal bír tehát a tömeggondnok személyének megválasztása.

Minthogy pedig ez a választás annyi érdekeket érint, s minthogy az ügyvédi karnak számtalan panasa innen ered, s minthogy az igazságügyminiszter legközelebbi beszédében az ügyvédet s a bírót az igazságszolgáltatás egyenrangú factorának helyesen ismerte el, én egy pillanatig sem haboznám a tömeggondnok személye megválasztása terhére megfelelő rendszabályok mellett magára az ügyvédi karra ruházni. A megoldás különböző módon volna keresztülvihető; az ügyvédi kamara teszem fel évről-évre bizonyos számú, kisebb törvényszék területére 5, nagyobbra 10 ügyvédet jelölne meg, és pedig úgy, hogy azok között egy-kettő kiválóbb a nagyobb szabású csődökre hozatnék javaslatba. Ezen 5 vagy 10 közül pedig: míg azok számát ki nem meritené, szabadon választhatna a kir. törvényszék a csődök mineműsége szerint. Hogy ezen 5—10 ügyvéd évről-évre mily modalitások mellett hozatnék javaslatba, ez az ügyvédi kar beléletébe tartoznék, lehetne ez általános szavazás vagy más uton minden érdek lehető kielégítése mellett keresztülvihető.

Végül a csődválasztmányt, mint a csődnek szintén fontos factorát kell kiemelnem. Es is sokban járul hozzá, hogy a csőd gyorsan, ügyesen és lelkiismeretes pontossággal bonyolítottassék le.

Ámde a jelen szervezetében a választmányi tagság egy nagy tehernél nem egyéb, nyűg, melytől idegenkedik az ügyvéd s ez okból a lanyha ellenőrzésre és felületességre vezet; mondja ki tehát a törvény a választmányi tag az ülések száma szerint, és a csőd minőségéhez képest 5—10 frt díjazásban részesül. Ezen díjak oly módon volnának előteremthetők, hogy a felosztási tervben megjelölt kifizetési határidőn túl a hitelezők két, esetleg három hétig várakoznának aránylagos jutalékaik kiutalása, illetve kifizetésére, s így az időközi letéti kamatokból is fedeztetnék a csődválasztmányi díj, mit a hitelezők is könnyebben viselnének el. Vagy ha ez nem lenne csélirányos és formába önthető, úgy más módon oldatnék meg a kérdés, de a díjazás okvetlen megállapítandó.

Ezekben iparkodtam rámutatni amaz okokra, melyek a csődök gyors és alapos befejezését előmozdítanák. Tudom, hogy egy s más irányban már a törvény módosítása iránti javaslatban benfoglaltatik a törekvés a megfelelő intézkedésre, de e javaslat jelenleg háttérbe jutott, holott pedig a számtalan pereknek s igaztalan költségeknek elkerülése végett már időszerű lenne mielőbb az orvoslást foganatba venni.

Dr. Hornyai Ödön.

Szerződéses illetékesség.

E lapok utolsó számában Ládai István ur azon kérdést tárgyalta, vajon, ha a szerződő felek magukat a törvény határain belül a rendestől hatáskörre és illetékességre nézve eltérő bíróságnak alávetették, a felperesként fellépő fél jogosítva van-e keresetét a szerződéses bíróság

mellőzésével az alperesre nézve különben törvénynél fogva hatáskörileg is illetékes bíróságnál megindítani.

Czikkiró ur az e kérdés körül ingadozó birói gyakorlatra utalva, azon eredményre jut, hogy az általa felvetett kérdésre igennel kelljen válaszolni.

Tekintve, hogy e kérdés, bár így feltéve, tisztán a perrend keretében marad, a kivételes bíróságokat létalapjukban érinti, és az ezen bíróságokat érdeklő mozgalom igen figyelemreméltó tényezők és tárgyak körül forog, nem vélek felesleges munkát végezni, ha röviden indokolt véleményt mondva a szönyegre hozott kérdéstről, és kiszakítva a szerződéses bíróságok köréből csupán csak a kivételeseket, az említett cikk ötletéből pár megjegyzést teszek.

A kivételes, bár törvényesen instituált bíróságok hatáskörét is következetesen, a mennyiben a lex ferenda forog szóban, a legszűkebb határok közzé vélem szorítandónak, és szükségét látom annak, hogy azok, ha állandó testületek, állami bírósági vezetés alatt álljanak, ítéleteik pedig az elnöklő kir. bíró által a király nevében hirdettessenek ki.

A mi azonban a felvetett kérdésnek a fenálló jog szempontjából való elbírálását illeti, czikkiró urával ellenkező nézetet vallok, és megengedve a birói gyakorlat ingadozását, melyet megbízhatóan ellenőrizni nem tudok, azt hiszem, hogy bármi kifejezést használjanak is a szerződő felek, midőn valamely kivételes bíróságban kompromittálnak, *azon szándéknál fogva*, hogy a közöttük netán felmerülő peres kérdések elbírálását a kikötött bíróságra kívánják bízni, csakis ezen bíróság tekinthető illetékesnek, és így a felperesként fellépő félnek nem áll jogában, a szerződésen túlhelyezkedve, más illetékes, teszem az alperes személyes bíróságához, folyamodni.

Vajon a feleknek és melyiknek érdekét előnyösen vagy hátrányosan érinti-e a kivételes bíróság eljárása és ítélkezése, felfogásom szerint mérvadó nem lehet, és nem is helyeselhető czikkiró ur azon nézete, mintha általában a gyors eljárás inkább a felperesként fellépő félnek mint alperesnek áll érdekében; de ha így volna is, a törvény határain belül kötött kontraktustól, mely tudvalevőleg *contrahentibus* legem ponit, egyoldalulag eltérni nem lehet.

Dr. Szilasi Adolf.

A kereskedelmi törvény 505. §-ához.

A kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontja volt azon kiindulás, mely a biztosítási ügyletet — azzal szemben, hogy a biztosító az egész biztosítási időre meg van kötve, — a biztosított részéről bármikor feloldhatóvá tette.

Nem célja e soroknak a kereskedelmi törvény vagy az azon alapuló bírósági gyakorlat bírálatába belemenni, hanem csupán egy az annak alkalmazásakor felmerülő esetet tisztázni.

Mai gyakorlatunk értelmében a nem első életbiztosítási díj fizetése bármikor megtagadható és csupán azon joghátrányt vonja maga után a biztosítottra nézve, hogy a biztosítási szerződés hatályát veszíti és a biztosító megtarthatja mind a biztosított által teljesített befizetéseket. Alapul ezen gyakorlat a kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontján, melynek értelmében az életbiztosítási szerződés hatályát veszíti, «ha a visszatérő időszakokban fizetendő díj a lejárat után 30 nap alatt . . . le nem fizettetik».

A kereskedelmi törvény sem itt, sem egyebütt nem említi, hogy az életbiztosítási díj állandóan a kikötött lejárat után 30 nappal válna esedékessé, hanem adott esetben 30 napot enged még az adós javára, mely időt a biztosító gyakran még tetemesen meg is toldja, és e határidőn belül kötelezettségének eleget tehet és a szerződés továbbra is érvényben marad. Mindamellett a díj a fizetés napján esedékes és így jogában áll a biztosítónak azt nemcsak már akkor

követelni, hanem eme követelését bíróság előtt érvényesíteni is. Tegyük már most fel, hogy a biztosító ezen nem első életbiztosítási díjat a lejáratot követő 30 napon belül nemcsak pereli, hanem az ügy ítélet alá is kerül.

A díj esedékes, mert a lejárat napja már elmúlt és a biztosítottnak sem a törvény, sem a biztosító halasztást nem adott; a biztosítási szerződés pedig még hatályban van, mert a lejárat óta 30 nap még el nem telt és így *nézetem szerint a díj feltétlenül megítélendő!*

Tovább menve, a második kérdés, mely felmerül, a következő: Ha a biztosító a fentiek alapján keresetét nem első életbiztosítási díj iránt a 30 napon belül beadja s az ügy, mint a mi viszonyainknál fogva természetes is, akár a bíróság túlhalmozottságánál, akár az alperes halasztása folytán, vagy végre a rendes eljárás menete folytán csak az ominosus 30 nap után kerül ítélet alá, mely viszony mérvadó a bíróságra nézve, a kereset beadásakor, vagy az ítélet hozatalakor fenálló viszony? A rendes szabály szerint a bíróság kénytelen tekintetbe venni azon változást, melyen a per anyaga a kereset beadásától az ítélet hozataláig keresztül ment és így talán azon változást is, melyet egy rövid időszak múlása előidézett, de mely a jogkérdést ép megfordította, jogtalanná téve azt, mi 14 nappal ezelőtt, a kereset beadásakor, jogos volt. Hogy ebben némi anomalia fekszik, az világos és szembeütő!

A m. kir. Curiának 32. sz. teljes-ülési határozata tárgyalja azon esetet, a mikor a per anyagán a per folyama alatt változás esett. Ezen döntvény a hitelező védelmére mondja az idő folyását beszámítandónak, de indoklásában igen becses anyagot szolgáltat a felvetett kérdés megoldására is. A különbség épen az, hogy a döntvény tárgyalta esetben egy kifogás, az időelőttiség kifogása, elesett az idő folyása következtében, itt pedig egy új, és ha a törvényt szó szerint alkalmazzuk, jogos kifogás jött létre. A fenti teljes-ülési határozat intézkedését épen a méltányossági alapra fekteti és a kérdés már most, hogy a méltányosság nem kívánja-e meg adott esetben, hogy a kereset beadása utáni időmulás tekintetbe ne vételessék. Szerény nézetem szerint igenis, megkívánja!

Hivatkozom e helyütt az elévülés és elbirtoklás kérdésére, melyről ép a fentemlitett teljes-ülési határozat indoklása konstatálja, hogy a kereset időpontja szerint bírálendő el, hol tehát a kereset beadásának fixirozott ideje adja meg az ítéletet, mint az az általam felvetett kérdésben is helyes és méltányos lenne.

Ezekkel szemben csupán az lenne felhozható, hogy a biztosító ez által a kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontját mindig kijátszhatná a kereset idejekorán való beadása által. Ezen kérdésre felelni a nélkül, hogy a kereskedelmi törvény és az ennek alapján kifejlődött gyakorlat bírálatát nem érinteném, nem igen lehet.

A kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontjából a contrario következtetve, a biztosítási szerződés a díjfizetési határidő utáni 30 napig, gyakran a biztosító engedte halasztás folytán még tovább, hatályban van és ha azon eset, melyre a biztosítás szól, beáll, köteles lesz a biztosító a biztosítási díj lefizetése ellenében a biztosítási összeget kifizetni. Minthogy pedig azon ellenszolgáltatás, melyet a biztosító a biztosítottnak nyújt, nem csupán a biztosítási összeg kifizetésében, mert hiszen erre csak egy kis százalékánál jut a sor, hanem épen abban fekszik, hogy a biztosító a veszélyt viseli, úgy az ellenszolgáltatás adott esetben is részben megtörtént a biztosító részéről, a mennyiben ez a veszélyt legalább is 30 napig viselte. Így tehát nem akkora a jogtalanság, ha a biztosított köteleztetik azon időszakra is díjat fizetni, melynek egy 30 napos részére a biztosító biztosította. Miből ismét legfeljebb az folyhatnék, hogy a biztosítási szerződés nem ex tunc veszti hatályát az esetben,

ha a díj a lejárat utáni 30 nap alatt nem fizettetnék, hanem minthogy a fizetés megtörtént, a veszélyt a biztosító a kikötött fizetési időtartamra viselné is.

A következő esedékes díjnál már természetesen más a helyzet, mert hiszen akkor már a biztosítási szerződés a kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontja értelmében hatályát veszti, feltéve, hogy a visszatérő időszak, melyben a díj fizetendő, 30 napnál hosszabb.

Így tehát nem olyan nagy a változás, melyet a kifejtettek előidézhethetnének. Jelenlegi állapot szerint a biztosított az életbiztosítási szerződést bármikor hatálytalaníthatja, amivel szemben a biztosító megtartja a befizetett díjakat. Az érintett változás pedig csak az volna, hogy a biztosított köteles lenne nemcsak az addig befizetetteket a biztosítónak átengedni, hanem azon felül, az idejekoráni perlést feltéve, egy időszaki díjat lefizetni, mely időszaknak 30 napi részére a veszélyt a biztosító amugy is viseli.

Dr. Pollák Imre.

Battlay Imre †.

Még nem is enyhülhetett a részvét érzete, melylyel a magyar jogászközönség a kiválóan éles eszű és nagy munkásságu debreczeni főügyészt, a magyar felsőbb magistraturának egyik igazi példányképét: *Cserna Vinczét* sorainkból idő előtt elköltözni látta, már is egy újabb nagy veszteség sujtotta felső hivatalnoki karunkat és jogirodalmunkat, s egyuttal a magyar kodifikatorius munkálatok egyik jelentékeny terrenumán a munka gyors folytatását sajnosan megzavarta.

Battlay Imre kassai kir. főügyész, a ki már az 1892. év eleje óta tevékeny részt vett a Szilágyi Dezső által megindított nagy arányu kodifikatorius munkákban, s a ki az 1894. év nyara óta az igazságügyminiszteriumban a büntetőjogi kodifikációt vezette, férfi kora teljében, váratlanul elhunyt.

Battlaynak kiváló és rokonszenves egyéniségéről a magyar szaksajtó ritkán emlékezett meg.

Battlaynak komoly szerénysége mindenkor igazán meghatóan fogja jellemezni a magyar igazságszolgáltatás legkitünőbb férfiainak azt a zajtalan, feltűnést és anyagi előnyöket nem kereső, szakadatlan munkálkodását, mely nem egyszer nyomasztó nehézségekkel is küzdve, soha sem csügged, hanem egy egész életet tölt el a jognak és az igazságkeresésének legönzetlenebb szolgálatában, s mikor a végzet rendelkezéséből végét éri, a nagy közönség és a napi sajtó, a mint Battlay halálakor is történt, még csak nevét sem ismerik.

A korán elhunynak egyéniségében a kötelességérzet és a lankadatlan szorgalom felül nem mulható mértékben volt kifejlődve. Mint jogi író, mint hivatalnok és legutóbb, mint kodifikátor is pihenést nem ismerve, dolgozott, s ez az önfeláldozó, idegpusztító tevékenység bizonyára közrehatott korai váratlan halálára.

Mások hivatottak megítélni: mit és mennyit végzett Battlay mint kalocsai kir. ügyész s mint kassai főügyészi helyettes és főügyész.

Irodalmi munkássága, melynél intensív tudásvágya serkentette s tehetségein és alapos készütségén felül rendkívüli nyelvismeretei támogatták, a jogéletnek több ágára kiterjedt, de első sorban mégis a büntetőjog körében mozgott. A szakközönség előtt ismeretes, hogy művei több ízben pályadíjjal, a m. tud. Akadémia részéről is dicsérettel voltak kitüntetve. Legkiválóbb művei: a dolus és a culpáról, a végszükségről és a kísérletről írottak; de azok a jogosult várakozások, melyeket további irodalmi munkásságához minden ismerőse fűzött, fájdalom most már örökre meghiusultak.

Kodifikatorius érdemei mellett különösen ki kell emelnem, hogy a törvényelőkészítés terén is az esküdtszék intézményének lelkes és rendithetlen hive volt.

Emléke állandó és tisztelt marad a magyar jogélet munkásainak lelkében.

(lg.)

Különfélék.

— **A magyar öröklési jog mai érvényében.** Irta *Kern Tivadar*. I. kötet, 474 lap. Jogi irodalmunk az öröklési jog terén több nagybecsű monografiát mutathat fel az utolsó években, de hiányzott egy oly mű, mely az egész anyagot felölelve, hű képét adja a fenálló jognak, és azt egyszer-smind kritikailag megrostálva, kimutatja, mi életképes benne, mi szolgálhat alapul a további fejlődésnek, esetleg a kodifikációnak, és mi az, a mi elavult. Erre a feladatra vállalkozott szerző és ezt a feladatot oly sikerrel oldotta meg, hogy művét, melynek I. kötete (Általános tanok, törvényes és végrendeleti örökösödés) most hagyta el a sajtót, jogi irodalmunk legelső rangú alkotásai közé kell sorolnunk. Bámulatos szorgalommal össze van gyűjtve az egész hazai joganyag; alaposan feldolgozva találjuk ott az összes törvényeket. Werbőczy Hármaskönyvét és a régi írókat, a judikatúrát a *Planum Tabulare*-ban és egyéb régi gyűjteményekben foglalt ítéletektől egészen a legújabb időkig. Az első benyomás után ítélve, merjük állítani, hogy ily fontos magyar magánjogi munka Zlinszky könyvének megjelenése óta nem látott napvilágot. Becsületére válik a munka az ügyvédi karnak is, melynek a szerző egyik tekintélyes tagja.

— **A csendőri kinzások** mindinkább megrontják igazságszolgáltatásunkat. Itt ismét közlünk két Curiai felmentést, melyek a kinzásokra vezethetők vissza. A Curia nagyon helyesen teszi, hogy felmentést mond ki azon esetekben, hol a kinzás a beismerést megfosztja minden értékétől.

I. *Kir. Curia*: lopás büntetvével vádolt Szabó István és társa, valamint orgazdaság büntetvével vádolt Szabó Istvánné elleni bűnügyben ítélt: Tekintve, hogy vádlottak a vádbeli cselekmény elkövetését úgy a vizsgáló bíró előtt, mint a végtárgyaláskor határozottan tagadták; tekintve, hogy bíróságon kívül tett beismerésükre vonatkozólag azt állították, hogy őket a rendőrök éheztetés, verés és fenyegetéssel kényszerítették így vallani, a mi pedig sokat levon a beismerés bizonyító erejéből már annál fogva is, mert az, hogy Szabó István vádlott a rendőrségnél négy napig tartott letartóztatása alatt nem kielégítő élelmezésben részesült, a kinyomozottak alapján valóban bizonyult; és tekintve, hogy a többi felmerült gyanúok nem elegendők arra, hogy vádlottak bűnössége megnyugvással megállapítható volna, annál kevésbé, mert Szabó Istvánné vádlottnak az a védekezése, hogy a rendőröknek átadott 4 frtot, melyet állítólag a lopott élelmi cikkek eladásából bevett, Nemcsik Gusztáv-tól kölcsönözte, meg nem czáfoltatott; ezen okokból mindkét alsóbíró ítélete megváltoztatik és vádlottak az ellenük lopás, illetve orgazdaság büntette miatt emelt vád és ennek következményei alól felmentetnek. (1896 márczius 10. 2014.)

II. *Kir. Curia*: lopás büntetvével vádolt Mekler Bálint és társai elleni bűnügyben ítélt: Mekler Bálint és Heiser István vádlottaknak bíróságon kívül tett beismerése, melyet egyéb mellékkörülmények nem támogatnak, elítéltetésük alapjául nem fogadható el, mert vádlottaknak azt az állítását, hogy őket a csendőrök kihallgatásuk alkalmával bántalmazták, úgy Leitold Mátyás káros, mint Amrein József és Weinhardt János tanuk erősítették, sőt Amrein József tanu erősítette azt is, hogy a káros fél is ütötte a vádlottakat és hogy ők csak azután tettek beismerő vallomást. Minthogy pedig úgy a vizsgáló bíró előtt, mint a végtárgyalás alkalmával tagadták vádlottak, hogy ők a káros borából loptak, és minthogy e szerint tettességükre nézve jogszerű bizonyíték elő nem állított; ennél fogva mindkét alsóbíró ítélete megváltoztatik, és nevezett vádlottak az ellenük lopás, illetve orgazdaság büntette miatt emelt vád és ennek következményei terhé alól felmentetnek. (1896 márcz 10. 1650.)

— **Az ügyvédjelölt hatásköre.** A budapesti kir. büntető törvényszék egy ítéletében foglaltatik a következő részlet: «Minthogy a vizsgálati adatok oda mutatnak, hogy dr. X. budapesti ügyvéd hetekre a fővárosból eltávozva, ügyvédjelölt segédje útján olykép folytat ügyvédi gyakorlatot, hogy segédje az ő tudta nélkül vállal, indit és folytat pereket, mely eljárás rá nézve az 1874. XXXIV. tcz. 68. §-ba, segédje ellen ugyanezen törvény 108. §-ba ütköző kötelelőszegés esetét látszik megállapítani, az iratok a jelen bűnügy

befejezése után az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságához tetetnek át.

— **A kecskeméti jogakadémián** következő speciál kollegiumok tartatnak: Római jog. Helle Károly. — Magyarország és Horvátország közjogi viszonya. Jászi Viktor. — Bölcséleti államjog. Tegze Gyula. — Az új bűnvádi eljárás. Magyar István. — Törvényszéki orvostan. Kecskeméti Sándor. — Büntetőjogi lélektan. Id. Kecskeméti Lajos. — Csődeljárás. Bagi Béla. — Örökösödési eljárás. Bagi Béla. — Magyar bányajog. Csilléry Benő. — Vizjogi törvényeink ismertetése. Csilléry Benő. — Alkalmazott nemzetgazdaságtan. Szigethy Lehel. — Fogyasztási [adók. Szigethy Lehel. — Morál-statisztika. Kovács Pál. — Törvényhatósági közszolgálat. Kovács Pál.

— **A bécsi egyetem részéről** a Brunnenmeister halála folytán üresedésbe jött büntetőjogi tanszékre meghívást kapott *Stooss*, a berni egyetem tanára, s már októberben el is foglalja tanszékét. *Stooss* igen kiváló tehetség. *Schweizban* ő volt központja a büntetőjog egységesítésének és kodifikációjának. A szövetségtanács a nyolczvanas évek folyamán megbízást adott neki, hogy a kantonális törvények figyelembe vételével készítse elő a szövetségi büntető törvénykönyv javaslatát. *Stooss* először is összeállította a kantonális büntető törvényeket és 1890. év folyamán azokat egy nagy gyűjteményben kiadta. Ezt követé az anyag tudományos és törvényhozási feldolgozása, mely következő czim alatt jelent meg: *Grundzüge des Schweizerischen Strafrechts*, két kötet. Ujabban pedig közzé tette magát a törvénytervezetet is. (Tüzetes ismertetését az 1894. 39. számban közöltük.) *Stooss* szigorúan véve egyik büntetőjogi iskolához sem tartozik. Sem a dogmatikusok, sem a kriminologusok nem fogadják el magukénak. A dogmatikusok tradícióival szakít, a kriminologusokat az akarat-szabadság tagadásának terére nem követte. Ő nagyobb súlyt helyez a legislatorius szempontokra, mint a tantételekre. Törvényjavaslata az egyszerűség és átlátszóság netovábbja. Az általános rész 49, a különös rész 162 §-ból áll. E mellett a büntetőjog terén ujabban felmerült komolyabb reformeszmék legtöbbjét létesíti. *Schweiz* sokat veszít távozásával, mert nincs senki, a ki oly hivatottsággal képes volna folytatni a schweizi büntetőjog kodifikációját. A bécsi egyetem pedig nagy tettet vitt véghez, midőn sem az osztrák, sem a német dogmatikusok, hanem a reform-iskola hívei közül hívott meg tanárt. Kétségkívül nagy része van ebben *Lammasch*-nak, a büntetőjog másik bécsi tanárának, ki szintén hajlik az újabb irányzathoz.

— **Merkel**, a strassburgi egyetemen a büntetőjog és a jogbölcsészet tanára, meghalt. *Merkel* elsőrangú kriminalista volt Németországban. Leginkább éleseszü megkülönböztetési ereje által tűnt ki. Érdekes, hogy kísérletet tett egyik munkájában, az akarat-kötöttség és a megtorlás elvének összeegyeztetésére. Ekkor mindkét oldalról neki rontottak; egyrészt *Liszt*, másrészt *Buri*. Egyéb munkáit azonban nagy becsben tartja a német irodalom.

— **Börtönügyi reformok Angliában.** Mult évben bizottság küldetett ki, különösen véleményezés végett a börtönbeli munkáltatás czélszerűbb alakítása iránt. E bizottság mult napokban adta be jelentését, melyben többrendbeli ujitást hoz javaslatba. Ezek fő kiindulási pontja az, hogy a fogházi inproductív munkák helyett productív munkásság alkalmazzassék. A tépés készítése nem képezendi az egyedüli foglalkozást, hanem a férfiak buzaörléssel, a nők mosással stb. fognak foglalkozni. Egyik fegyházban a hadsereg s tengerészet számára fognak különféle munkákat végezni, a melyek teljes iparképzettséget s gyakorlatot nem igényelnek.

A 20 frton aluli kereskedelmi perek birói illetékességére nézve hozott curiai teljes-ülési döntvény hiteles szövege lapunk zárta után érkezvén, annak közlését a jövő hétre tartjuk fen.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 Irt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kir. Curia és a sommás perek. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* Értekezések a katonai jog köréből. Irta dr. Szilágyi Arthur. Dr. Sch. I.-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Egy curiai határozat bírálata. Dr. KATONA MÓR kassai jogakadémiai tanártól. — A vevő átvételi késedelméről. (A kereskedelmi törvény 351. §-ához.) Dr. FARKASHÁZI FISCHER HUGÓ budapesti ügyvéd. — Hízlalt áliatok eladása mennyiben képez kereskedelmi ügyletet? Dr. TÖRÖK SÁNDOR budapesti ügyvéd. — Központi ígtató. Dr. DÓSA FERENCZ budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A m. kir. igazságügyminiszternek 45610/1895/I. M. számú rendelete, a telekkönyvi másolatok kiállítása körül kifejlődött eltérő gyakorlat és felmerült némely hiányok megszüntetése tárgyában. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kir. Curia és a sommás perek.

A budapesti ügyvédi kamara azt állítja évi jelentésében, hogy a sommás eljárási törvény megalkotása óta az új jogorvoslati rendszer folytán a munkateher a kir. Curiaán jelentékenyen emelkedett s hogy dacára annak, miszerint a kir. Curia létszáma kisegítő táblai bírákkal tetemesen szaporított: mégis azt kell látnunk, hogy legfőbb bíróságunk hátraléka napról-napra szaporodik.

A panaceát is megmondja a jelentés: korlátozzuk a Curia felülvizsgálati hatáskörét, a mi a jogegységnek is előnyére fog válni.

Az 1893. évi XVIII. törvénycikk országgyűlési tárgyalásai alatt több ízben kifejeztük aggályainkat az új jogorvoslati rendszerrel szemben.

Féltettük a judikaturát attól, hogy szertelen partikularismusra vihet a felülvizsgálati hatáskör háromfelé való osztása, hogy a Curia elé a peres ügyeknek csak elenyésző csekély része kerüljön, legfőbb bíróságunk elveszít vezető, irányító szerepét.

És a törvény életben léte óta lefolyt másfél esztendő — úgy látjuk — inkább a mi előzetes aggályainkat igazolta, mintsem hogy alkalmat s okot adott volna olyan értelmű panaszokra, mint a budapesti ügyvédi kamara folyó évi jelentésében foglaltak.

Figyelemmel kísértük a Curia elé kerülő sommás pereket és úgy látjuk, hogy a peres esetek azon óriási változatossága mellett, melyet az élet produkál, legfőbb bíróságunk felülvizsgálati tanácsának judikaturája alig terjed ki más ügyekre, mint a nő- és gyermektartási, bérleti, haszonbérleti és igényperekre, a mennyiben a pertárgy az 500 frtot meghaladja. (Igényperekben két egybehangzó ítélet ellen ezen határon felül sincs jogorvoslat.) Azon 500 frton felüli ügyek pedig, melyek a sommás bíróság kikötése folytán a Curia elé kerülnek, nem teremhetnek szerves judikaturát, nem szolgálhatnak a jogegység alapjaitul már annál fogva sem, mert ezek az összes peres ügyeknek aránylag csekély kontingensét képezik.

Nincs a kir. Curia judikaturájában változatosság, mert hiszen a vitás jogi kérdések oly szűk köre fordul meg a legfőbb bíróság előtt, hogy nincs is gyakori alkalom elvi jelentőségű határozatok hozatalára, vagy legalább is igen kis területen mozoghatnak az elvi kijelentések.

Igy elenyésző csekély számú sommás kereskedelmi per

vihető fel a Curiaig, nem szólva arról, hogy a jogorvoslati rendszer eme visszassága folytán számos fontos vitás perjogi kérdés csaknem teljesen elvonatik a Curia elvi irányítása alól.

Azt mondja az ügyvédi kamara évi jelentése, hogy legfőbb bíróságunk munkaterhe az új törvény folytán szinte elviselhetetlen módon növekedett.

A számok beszéljenek.

Az 1895. évben a kir. Curiahoz 2466 polgári és 139 kereskedelmi és váltóüggyel érkezett be *kevesebb*, mint 1894-ben; ennek ellenében a többlet mindössze 366 felülvizsgálati ügy volt. A hátralék pedig — dacára a büntető és felszólamlási ügyek szaporodásának és az elintézésnek csökkenésének — 832-vel apadt.

Még jobban kitűnik a kamara felterjesztésének alaptalansága, ha a jelen év első negyedének eredményeit tekintjük, a mikor a sommás törvény hatása a jogorvoslati szerkezetben már teljesen érvényre jutott.

A folyó év első három havában a Curiahoz érkezett 5606 ügy; a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 18646. Elintéztetett 7081, hátralékban maradt 11565 ügy.

Az 1895. év megfelelő időszakához képest ezen három hónapban kevesebb ügy érkezett fel 1800-al, kevesebb elintézendő volt 2632-vel, kevesebb intéztetett el 526-al, a hátralék fogyott 2106-al.

A polgári ügyeknél a beérkezések apadása 1460-at, a kereskedelmi és váltóügyeknél 171-el tett ki, kevesebb polgári elintézendő volt 3114-el, több kereskedelmi 48-al, míg felülvizsgálati ügy mindössze 133 érkezett, és 263 volt elintézendő, melyekből 150 el is intéztetett.

Hol van itt a hátralékok szaporodása, a munkateher növekedése?

Ép ily alaptalan a kamarai jelentés amaz érvelése is, hogy a jogegység követelménye a felülvizsgálati ügyek határértékének felemelése.

A jogegység követelménye-e vajon az, hogy tizenegy kir. tábla löntsön azon ügyekben, melyekben most egyes-egyedül a Curia egyetlen felülvizsgálati tanácsa teljes állandósággal ítélkezik?

«Ott, a hol számos ítéletet kell hozni — mondja a jelentés — azoknak egységes jogi elvek szerint való összehangba hozatala, az ellenőrzés, mindig nehezebb. Épen ezért, ha a kir. Curia felülvizsgálati terhének egy része a kir. táblák közt osztatnék el, a Curia egységes ítélkezése jobban volna biztosítható. Pedig ez a fő. A Curia judikaturájának egységes határozott iránya jótékonyan befolyásolná az egyes táblákat, míg ezek, mintegy csatornán keresztül árasztanák azt szét az ország alsóbb foku bíróságainál.»

Érthetetlen logika. Ha kevesebb ügy kerül fel, kevesebb jogi kérdésben adhat irányt a Curia, a jogegység kevésbé óvható meg, a mint hogy a jelen helyzet is olyan, hogy jóformán monoton egyformaság uralja a sommás felülvizsgálati ügyek ítéleti indoklásait, mert mindig egyazon fajta perek hozatnak fel, analog jogi kérdések és bonyodalmak várnak megoldást.

A jogegység igen fontos érdeke tehát a felülvizsgálati értékhatárnak leszállítását, nem pedig fölemelését követeli meg.

Dr. Balog Arnold.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

(Kt. 351., folytatás.) Legalkalmasabb talán, ha e kérdés¹ megvilágításában Nagy F. könyvének tanításából indulok ki.

A törvénynek ezt a praemissáját ugyanis «oly esetben, midőn a vevőt az áru átvételében késedelem terheli...» Nagy F. így cseréli föl (II. k. 189. old. a végén): «A mennyiben a vevő az áru átvételére kötelezve van, de őt abban késedelem terheli — (eladónak jogában áll stb).»

Már egy-két izben utaltam arra, mily vigyázva kell olykor a kötelmi jog terén kifejezéseinket megválogatnunk (Jogt. Közl. 69. old. 2. hasáb [β], 70. old. 1. hasáb). Ez válik be itten is. Mily egyszerűnek látszik! Vevő kötelezve van az átvételre — — s őt abban késedelem terheli — — Az ember el sem hinné, miként e textusban épen ez a kettő az, a mi homályos. Pedig így van. Sem azt nem tudom meg, mit akar mondani az, hogy *kötelezve van*; sem azt, hogy mit jelentsen ez, hogy *késedelem terheli*. T. i. mind a kettőnek két-két értelme van. Az azután megint más kérdés, hogy e kételyt a könyvnek egyéb helyeiből mennyiben lehet eloszlatni. Egyelőre csupán a kifejezésbeli pontosság tárgyi nehézségeiről van szó.

Hogyan lehessen ennek többféle értelme: *kötelezve van*? Hát így:

Vehetem először is szószerint, vagyis úgy, hogy a vevőnek nem csak joga, hanem *szolgáltatásként* őtet terhelő kötelezettsége az árut átvenni. Olyaténformán, miként ha munkaszerződésként vállalta volna föl, hogy eladót a dologtól megszabadítja.

Már így véve, világos, hogy ezzel a homály a másik kétértelmű szó felől is — késedelem — el van oszlatva. T. i. nyilvánvalóan adós-késedelem volna e szerint az «abban» való késedelem, a melyből a törvény jelen rendelkezései (kt. 351.) mint praemissából kiindulnak.

Nem vagyok képes belényugodni sehogyan sem, hogy ez légyen Nagy F. könyvének valódi álláspontja. Mint látni fogjuk, a törvény illetően értelmezése alig eloszlatható aggályokba ütközik. Ezért keresem a másik értelmet. Nem mozdítaná elő egyáltalán a kérdések tárgyi tisztázását, mint mondtam (l. Jogt. Közl. 45. old. 2. hasáb «Mindezzel nem azt...»; 46. old. 1. hasáb «Pontosabban: itten sem...»): rá demonstrálnom akár ezen, akár más szerzőre olyan nézeteket, melyeket az «talán nem vall» (Jogt. Közl. utóbb id. h.), — csupán csak azon olcsó dicsőség kedvéért, hogy annál könnyebb szerrel megcáfolhassam.

Van csakugyan a *kötelezvé*-nek másik értelme is. Látni fogjuk — még a jelen fejezet körében — miként ezen s véle synonym kifejezések (péld. *tartozik*, *köteles*) alatt olykor a törvényes beszéd nem azt az obligatórius szükségképeniséget érti, a melyet jelen fejezetem is czimfeliratul visel (*alaki kényszerítés*), hanem valami egészen másat. Péld. opt. 1415. azt mondja, hogy a «hitelező nem *köteles* (ist nicht *schuldig*)» a részszolgáltatást elfogadni. Miglen vt. 38. meg így fejezi ki magát, hogy a «váltóbirtokos a felajánlott részletfizetést *vissza nem utasíthatja*». Világos, hogy vt. szintazonképen mondhatná, hogy a váltóbirtokos a részletfizetést elfogadni *köteles* (tartozik). Szóval e szók olykor nem azt jelentik, hogy *szolgáltatásként*, *adósokként* «tartozunk» valamivel; hanem: hogy érdekünkben áll bizonyos magatartás, nehogy jogot veszítsünk; avagy: nehogy valamely jognak a megnyerésétől elessünk stb.

Ezzel megtaláltam volna a másik kétértelmű szónak a földerítését is. T. i. így véve a *kötelezvé*-t, evidens, hogy az abban való *késedelem* alatt is, nem adós-, hanem hitelező-késedelmet kell értenem.

* *

¹ Csakugyan hitelező- (s nem-e adós-?) késedelem az, a melyről a kt. e szakasza a praemissájában beszél?

Lássuk előbb is a különbséget a között, hogy a kereskedelmi vevőt az egyik, vagy a másik értelemben tekintem-e az áru átvételére kötelezettnek. Ez alig szorul bővebb megvilágításra. Péld. a vevő a kikötött időben nem hordatja el az árut az eladó raktárából. E miatt eladó egyéb holmii szabad ég alatt odaáznak. Ha úgy veszem, hogy vevő *adós* azzal, hogy a portékát elvigye: tartozik kártérítéssel. Ha ellenben úgy, hogy csupán *érdekében áll*, *nehogy* az eladó a holmit a raktárból kitétethesse, s *nehogy* általán eladó felelőssége e miatt meglazuljon stb. (hitelező-késedelem következtései): kártérítéssel nem tartozik. T. i. annak elmulasztása, a mi csak azért van elénk tűzve, *nehogy* jogot veszítsünk, nem sodorhat kártérítésbe.

Az magában véve, alig szenvedhet kétséget, hogy olykor a szerződés *specifikus* értelme szerint vevőt az átvétel szolgáltatásként terheli. Péld. «megveszem» a lebontásra szánt épület alkatrészeit, úgy hogy én bontsam ki és hordassam el; vagy a földszántásra szánt erdőterület faállományát gyökerestül stb. Idevonható, hogy a kiadó a többszörözésre nem csupán «jogot szerez», mint kt. 515. mondja, hanem kötelezve is van (a mi nélkül kt. 523. meg nem fejthető; l. Nagy F. 201. I.); a haszonbérlo a művelésre nemcsak jogosult, hanem bizonyos határok közt, köteles is; sőt, úgy lehet, hogy a korcsma-helyiség-bérlo is nemcsak jogosítva, hanem kötelezve is van a korcsmát üzemből tartani, *nehogy* a publicum elszokjék, s ez által a bérbeadó a jövőben veszítsen (e körül forog Dt. XXII., 55. a II. birói ítélet szerint; voltaképen ez is: a bérlemény jókarban tartása, v. ö. se. 1. §. 5. k.); vagy a vadászat-bérlo a vadat rendszeresen lövetni, *nehogy* igen elszaporodjanak stb.

Tudjuk, hogy kt. 345. szakaszában is szószerint benne van, miként

vevő az árut, a mennyiben az a szerződésnek vagy különös megállapodás hiányában a törvényi kellékeknek (321) megfelel, *átvenni tartozik*.

Az volna már most az előzetes kérdés, vajon kt. 345. minő értelemben veszi, mint általános legális szabályt, azt, hogy a vevő az árut «átvenni tartozik». Azaz hogy, pontosabban, itt még nem ez a kérdés. T. i. egyelőre nem a törvény (kt. 351.), hanem a Nagy F.-féle formulázás értelmezéséről lévén a szó. Már pedig nemcsak minden törvény, hanem minden könyv is első sorban önmagából értelmezendő. Következésképpen első sorban az a kiderítendő, hogy Nagy F. könyve miként fogja föl a törvény ebbeli rendelkezését; s következésképpen a közölt textusban is a «*kötelezvé*»-t, s ezzel az «abban» való «*késedelem*»-t is.

Ugyanazon paragrafus (152) megelőző része tárgyalja a kt. ezen intézkedését (345.). Nem bocsátkozunk föltötte eszmecserébe. Nem is bocsátkozhatunk. Nagy F. egyszerűen reprodukálja a törvényből, hogy vevő az árut «átvenni tartozik». Magát a kérdést, a melyről itt szó van, föl sem veti. Annál kevésbé foglal benne állást.

Következésképpen a közölt tanításra nézve is szabad oda concludálnom, miként abból nem vehető ki, mit jelentsen benne az, hogy *kötelezve van*. Ha pedig ez nem vehető ki belőle, következésképpen azt is homály fedi, hogy mit jelentsen benne az, hogy *késedelem terheli*. Mitsem magyaráz az «átvételi» (Nagy F. 153. 1. j.). T. i. épen ez az, a minek itt az értelme kérdéses.

A nyájas olvasó im alighanem felém fordul, oldanám hát én meg, először: miféle «*tartozik*» az, a melyről kt. 345. beszél; másodszor: miféle *késedelem* az, a melyről kt. 351. az elején szól. A fő ezzel szemben az, hogy magán a törvényen belől e két kérdés között nincsen meg az az értelmezésbeli összefüggés, a melyben azt Nagy F. tanításában szemléltük.

Ha úgy is van, hogy a törvény egyik helye szerint (kt. 345.) vevőt az átvétel adósságként terheli (így értelmezik a törvényt nyilvánvalóan Dt. XXII., 23. 85.; miglen

XXIV. 76. szerint [köztörvény] vevőt az átvételben marasztalni nem lehet), ebből még mindig nem következik, hogy a másik hely (kt. 351.) neki mint adósnak, nem pedig mint hitelezőnek a késedelmére tekint.

Hiszen az említett épület-lebontási esetben már csak kétségtelen, hogy vevő az átvétellel szolgáltatásképen is tartozik. Mégis a két késedelem ügye világosan distinguálható. Teszem föl elérkezik május 1-je, mikorra a teleknek az épülettől tisztán kellene állania, a nélkül, hogy vevő egy csákány-ütést tett volna. Így szólok: Ha te excusálni tudod magadat, a miért a véghezviendőket véghez nem vitted: nincs adós-késedelem. Mert az adós-késedelem excusálható (l. alább). Következőleg: nem tartozol kártérítéssel. Ez ám ki nem zárja, hogy mint hitelező késedelmes vagy. Mert a hitelező-késedelem nem tűr excusatiót (l. alább). Következőleg: a veszély áthárult reád, bárha elháríthatatlan akadály okozta, hogy az átvétel részedről elmaradt. Ha tehát azt a telket mindenestül bár elsodorta a víz: a vételért mindamellett fizeted.

Ugyanigy egyéb esetekben, a melyek kt. 351. alá jobban illenek. Mindig csak abból indulva, miként kt. 345. valóban szolgáltatásképen rója meg a vevőt az átvétel (s tehát nemcsak *elfogadás*) kötelezettségével. Péld. vevő nem jön el a kitűzött időre, hogy elvitessen a portékát a raktárból. Ha nem tudja kimenteni: adós-késedelem, kártérítés; és természetesen hitelezői is (veszély-átháramlás, kt. 351.). Ha ki tudja (péld. azzal, hogy hirtelen súlyos beteg lett, s *alterego*-ról nem gondoskodhatott; vagy örököse azzal, hogy vevő-örökhagyó hirtelen elhalt stb.): csupán az utóbbi.

* *

A mondottakból egyszersmind az is kitetszik, minő nagy különbség kt. 351. értelmére nézve, melyik késedelemre értelmezem az ő suppositióját. Adós-késedelemre-e, a mely excusálható; avagy hitelező-késedelemre, a mely nem excusálható. Már természetesen annak a bővebb megalapítását, a mit imént az excusálhatóságról (s kivált: a hitelező-késedelem excusálhatatlanságáról) mondtam, illető fejezeteim számára kell fentartanom. Ugyancsak nem bocsátkozhatom e helyütt, kt. 345. *átvenni tartozik*-jának behatóbb taglalásába. Épen ez utóbbi (hasonlóan rendelkeznek, legalább látszólag, opt. 1047., 1062.; *Entw.* 427., 2. bek.), az obligatio lényébe igenis mélyen belevágó összefüggéseinek fogva, sokkal fogasabb kérdésekkel kapcsolatos, mintsem az ember gondolná.

Vigyázzunk ezekután erre:

Ha én a kt. 351. praemissáját (azon a réven, hogy a törvény szerint [kt. 345.] az átvétel vevőnek nemcsak joga, hanem kötelessége) átjátszanám oda, hogy ez nem hitelező-, hanem adós-késedelem, mit csináltam ezzel? Azt, hogy a két kiemelt consequentiának is (eladó felszabadulása a letétel által, és veszély-átháramlás) olyan postulatumnak tűzők elébe (vevő exculpálatlanságát), a mi e consequentiákhoz a hitelező-késedelem általános elvei szerint nem szükséges. Már a törvényről pedig alig tételezhető föl, hogy az által, a mivel vevő helyzetét, egyéb dolog- (péld. kölcsön-, legatum-, ajándék-) hitelezőkéhez képest, szigorubbá czélozta tenni (kt. 345.), ugyane helyzetet illetéknépen enyhíteni óhajtott volna.

Megengedem, s ez már szerintem e kérdésnek az egyik nehézsége, miként kt. ezen, ismételten (342., 351.) előforduló kifejezés-módja «késedelem *terheli*», a magyarázatot némiképp pedig idetereli.

Már t. i. ha abból indulok ki, hogy a hitelező-késedelem jelzésére, a mely a hitelezőnek legkisebb hibája nélkül is előállhat, a *terheli* szót a törvény nem használta volna. A német kt. megfelelő helyein (343. cikk 1. és 2. bek.) nincs is ilyesféle kifejezés. Végül is azonban a kérdés a körül forog, vajjon öntudatos-e ezen eltérés. Nem az. Tervezet 395. cikk indoklásának végpontjából mindenképen az tűnik ki, miként Tervezet azt hitte, hogy a német kt. id. helyen

adós-késedelemről beszél. Ez pedig tévedés. Ha tudta volna Tervezet, hogy ez nem így van, alighanem már a *terheli*-t sem mondja vala. Annál kevésbé tartja vala «szükségesnek... a német kereskedelmi törvény hiányát(?) kipótolni, s az eladó kártérítési jogát, melyről a német kereskedelmi törvény hallgat, világosan megállapítani.» T. i. épen az, vajjon a jog alapvető rációival összeegyeztethető-e, a hitelezőt kártérítésre kötelezni, tisztán csak a hitelező-késedelem mint ilyennek a praemissája alapján, a melynek objectiv constitutiv elemeivel szemben kimentő oknak helye nincsen, (már legalább egyelőre [vagyis, míg e kérdést bensőbben megvizsgáljuk] ebből Frank ellenkező tanításával szemben is [311. IV.] indulva ki) — a kérdések egyik legnagyobb kérdése. S a német kt.-ben alighanem épen az a megfontolás fejt meg a «hiányt», hogy míg a többi consequentia (jogvesztések, vagyis: eladói felelősség meglazulása; veszély; pénzzé tételi jog) a hibátlan hitelezőre is méltán rárovódik, addig a kártérítés *culpa* nélkül *ily általános elvképen* — alapigazságokba ütközik.

Szembesítsük tudniillik a következő két példát:

Jó pénzért föl vállalta valaki, hogy a telkemről a törmeléket, köveket stb. vagy a tengeri kórót okt. 1-ére elhor-datja. A szerencsétlenül épen a midőn a munkába bele kellene fognia, valami baj esik, tán el is pusztul belé: s az én holmim szépen ott marad. Károm van. Még sincs kártérítés. Léven az adósom excusálva. V. ö. opt. 1154., *Planum tab.* 893. stb., lásd fentebb 5. az elején, *Jogt. Közl.* 1895. 408. old. 2. hasáb.

Másik eset: «Megvette» az a szerencsétlen azt a holmit. A többi épen úgy történt. Tartozzék kártérítéssel, jóllehet hibátlan, csak azért, mert «vevő», vagyis mert pénzt kötelezett azért még ráadásul, a miért a másikat nekem kellend vala megfizetnem?!

* *

Conclusióm a mondottakból egyelőre ez:

A kt. 351. felállította consequentiák, kivéven a kártérítési követelést, mindannyian arra vallanak, hogy itten praemissául hitelező- (nem pedig adós-) késedelem értendő. Az ellenkező annyi volna mint a hitelező-késedelem intézményének annihilálása. Jelesül főképen a veszély-átháramlást függővé tenni attól, ki tudja-e menteni a vevő az átvétel elmulasztását saját akadályozottságával vagy sem. De a letéteményezési jogot is (s ennek az eladói felelősségre való kihatását) ettől függővé tenni, igenis hátrányos helyzetbe juttatná eladót az adósok általános helyzetéhez képest (v. ö. opt. 1425. tr. 91. α), vt. 40.). Ez pedig aligha czélja kt.-nek. Jelesül beleütköznék a *ratio legis*-be, a mely kt. 351.-et vezérli (l. egyébaránt már fentebb: «Vigyázzunk ezekután erre...»). Hozzájárul, hogy ha kt. 351. igazán az adós-késedelemre basírozná szabályait, a kártérítési követelésen nem végeznie, hanem kezdenie kellene. Végül pedig: hogy ilyen vagy hasonló jogai elől az eladónak, s ugyancsak a veszély átháramlás elől, akkor sem lehet kitérni, ha a vevő világosan kiköti, hogy az árunak átvétele iránt kötelezettséget nem vállal, a midőn pedig az adós-késedelmet (az átvételre való kötelezettség hiányában) postulatumnak tűzni, merő lehetetlenség.

Már a mi az ugyancsak kt. 351.-ben megadott kártérítési követelését eladónak illeti: ez egészen más. Ezt *pur et simple* a hitelező-késedelem praemissájával megfejteti, szerintem, nem lehet (l. fentebb a tengeri-kóró-példát). S ez voltaképen a jelen kérdésnek a nehézsége. T. i. vagy azt kell mondanom: hogy ide subjective minősített hitelező-késedelem kell, miglen a többi consequentiához nem kell (I; így Krainz 339. a végén vonatkozással opt.-re); vagy valóságos adós-késedelem (II; vonatkozással természetesen nem a vételár-, hanem az átvétel-tartozásra; főként a tervezetbeli említett félreértés alapján); vagy (III): hogy ez nem is valóságos (vagyis kt. 272. értelmében veendő; hanem legfejebb: a dolog

*

érdekében *ex gesto negotio* hozott áldozat megtérítésére jogosító) «kártérítési» követelés. Épen ez azonban, vagyis az ugyanevezhető *áldozat-kár* (v. ö. Frank 349, II. *inf.*, 1888. X. 7., opt. 967, 1043, 1310 stb.) hozzáviszonyítása a kártérítési követeléshez, ismét olyan pont, a melynek taglalásába itten még nem bocsátkozhatunk.

* *

Igaz már, hogy Nagy F. könyve az *excusatio a mora* lehetőségét szemben az adós-késedelemmel, nem említi. Vagy legalább is azokon a helyeken, a melyeknek e kérdéssel legszorosabb az összefüggésök, e szempontot megérintve nem találom. Ilyenek, főképen, szerintem: kt. 169. (részvényest terhelő késedelmi kamat, Nagy F. 86. II.); «gondosság, kártérítés» (122.; t. i. felfogásom szerint kt. 271. ép oly irányadó a késedelem, mint a végleges nem-teljesítés kimenthetősége ügyében); késedelmi kamat (126, II); kt. 352—357 (Nagy F. 150, III; 152, II; 153, I, II).

Ha e hallgatásból szabad volna levonnom azt a felfogást, a mely szerint Nagy F. az adós-késedelem kimenthetőségét (már legalább a hol erről a törvény külön nem intézkedik, mint a hogy intézkedik pl. kt. 275, 277, 400, 401, 485.4, 503.3, 516, 523) a keresk. jog terén kizártnak tekintené: ez kétségkívül lényegesen hozzájárulna az enlített *præmissa-cserének* a megmagyarázásához. Sőt ezzel voltaképen meg volna fejtve miért nem helyez ő súlyt annak világossá tételére, minémü késedelem légyen az, a melyhez kt. 351. rendelkezései hozzáfűzvék.

E következtetés azonban, szerintem, nem lenne jogosult.

Az *exculpatio a mora* megengedettsége — a köteles gondosságnak mértékéhez (mintegy: domboru-homorujához) képest — igenis mélyen bengyökerezik, és pedig egyaránt az általános jogelvekben, mint a tételes szabályokban (v. ö. *Planum* 706, 755, 769, 792 stb.; Frank «adós vétkes késedelmé miatt», 331; opt. 1295, 1298 stb.). De sőt a kt. akárhány szakasza is e mellett bizonyít. Pl. 271, 275 (egybevetve előző szakasszal), 277, 400, 401, 485.4 503.3 516. 2. bek. («saját hibájából»), 523. («saját hibájából») stb. Következőleg talán jogosult a föltevés, hogy ha Nagy Ferencz mindezzel ily igenis szembeszökő ellentétbe óhajt vala helyezkedni, ezt könyvében legalább is fölemlítette volna.

* *

Félreértés elítávoztatása tekintetéből talán nem felesleges a következő két figyelmeztetés:

Először: Abstrahálnunk kell a kt. 351. körében a vevő vételár-kötelezettségétől (l. erről helyesen Nagy F. 153. 1. j.). A paragrafus akkor is alkalmazást lel, ha a vételár előre ki lett fizetve. A hátralévő vételárnak itt csupán az a jelentősége, hogy vevő, ki kész ugyan a portékát átvenni, de vonakodik nyomban fizetni (holott tartoznék, kt. 345.), ép úgy késedelmes az átvételben, mintha a portékát átvenni sem akarná (*Planum tab.* 2.).

Másodszor: A mi általán illeti az adós-késedelem *exculpálhatóságát*, már a mondottakból («domboru» [köteles gondossági fok] «homoru» [gondosság meglelte *in concreto*]) következik, hogy ha valamely adós u. n. föltétlen garanciát vállalt, a késedelem alóli mentesülés is ki van zárva. Lásd különösen kt. 401. 2. bek. A föltétlen garanciát egyébaránt említettük: *Jogt. Közl.* 1895. 410. old. 2. hasáb, β); 1896. 3. old. 1. hasáb δ) a «kötelemszegés» szónál; 43. old. 1. hasáb «Csakugyan ha...»

* *

Nehogy valahogyan azt higyük, miként elvül fogadva az adós-késedelem *excusálhatóságát*, ezzel már most e kérdések tájékán minden rendben volna.

A legtávolabbról sem.

Épen kt.-ünk (s mintaképe a német kt.) némely legsarkalatosabb paragrafusai olyanok, hogy akár abból indulok ki magyarázatképen, hogy az adós-késedelem *excusálható*, akár az ellenkezőből, mindenképen olyan eredményekre jutok, a melyekkel, mint mindjárt látni fogjuk, a jogérzet,

s kivált a kereskedelmi forgalom jogi postulatumai szempontjából, nem épen könnyű megbarátkoznunk.

Megint az obligatio többször emlegetett «sejtjei»-nek a felösmerése szerintem az, a mire itt mindjárt szükség lesz.

Azonban demonstráljunk előbb, azután vonjuk le belőle a megfelelő következtetést.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

Jogirodalom.

Értekezések a katonai jog köréből. Irta Dr. Szilágyi Arthur Károly. Grill Károly kiadása.

E cím alatt adta ki Dr. Szilágyi Arthur Károly, budapesti ügyvéd, a cs. és kir. közös hadsereg egyetlen magyar tartalékos főhadnagy-hadbírája, munkálatait a katonai jog köréből, melynek ő Fabiny Gyula győri kir. ítélőtáblai bírón kívül jogászaink között egyetlen mivelője és kutatója. Szerző a könyvet, melyhez Hanskarl tábornok-hadbíró s a m. kir. honvédelminiszterium osztályfőnöke előszót írt, Fejérváry Géza báró m. kir. honvédelmi miniszternek ajánlja.

Legérdekesebb a hét értekezés között, melyet a könyv tartalmaz, a római katonai büntetőjog és a bűnvádi eljárás ismertetése. Csak egy-két német és egyetlen olasz (Carcani, Dei reati, delle pene e dei giudizi militari presso i Romani) foglalkozott azon kérdéssel, minő katonai jog uralkodott a rómaiaknál. Teljes igaza van szerzőnek, midőn állítja, hogy oly nyomokat követett, melyek századokon keresztül jobbdára járatlanok maradtak. A pandektákban oly jártas német tudósok, kik rengeteg commentárokat írtak ad corpus juris civilis Romani, a római jog ezen részével mitsem törődtek.

A római katonai büntetőjog ismertetése után, (mely ismertetés mindenkit meggyőz arról, hogy a mai katonai büntetőjog a római jogban gyökerezik), szerző második értekezésében katonai jogunk történetét adja elő dióhéjban. A bevezetésben érinti a katonai büntetőjog reformját s egyebek közt azt állítja, hogy a hadsereg egysége kívánatossá teszi, hogy a katonai büntető-törvénykönyv is egységes legyen. Képtelen állapot volna az, hogy ha pl. két katona egy s azon delictumot követi el s ha véletlenül az egyik osztrák, a másik magyar állampolgár volt, ezek két törvény szerint kétféleképp ítéltessenek el, a midőn azon eset is bekövetkezhethetné, hogy az egyik szerint a cselekmény egyáltalán nem volna büntethető, a másik szerint igen.

A többi értekezések között még említésre méltó az utolsó dolgozat, melynek címe: «Nyilvánosság a reformálandó katonai bűnperben.» Szerző igen érdekesen ismerteti a kérdés állását, mely több államban, mint p. o. nálunk és Poroszországban, már évek hosszú sora óta napirenden van s a mint hiszem, még huzamos ideig napirenden fog állani. Végül elmondja saját nézetét is a kérdés megoldásáról, mely kétségkívül a katonai büntető perrendtartásnak legkényesebb és legnehezebben megoldható kérdése, s el kell ismernünk, hogy szerző nézetei de lege ferenda az osztrák bürokratikus felfogástól e tekintetben örvendetes módon eltérnek s hogy még jobban örvendenénk, ha sikerülne végre valahára a nyilvánosságot e téren legalább oly mértékben megvalósítani, mint azt szerző javasolja, mert a mai állapot nem más, mint antediluvianum monstrum, (hogy Széchenyi István szavaival éljünk).

Dr. Sch. I.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy curiai határozat bírálata.

A *Jogt. Közl.* idei évfolyamában a 46. szám alatt egy curiai határozat van közölve; melynek indokolásával semmikép sem birunk megbarátkozni, mert ellenkezésben áll az úgy a positiv törvénnyel, mint a tudomány alaptanaival

Pedig be kell látni, hogy nálunk, a hol a magánjogi intézmények nagyobb része nélküli a positiv törvényszabályokat, sokkal nagyobb jelentősége van a legfőbb bíróság kijelentéseinek, mint oly államokban, melyeknek rendszeres kodexük van. Hisz minálunk a bírósági gyakorlat majdnem az egyedüli jogalkotó forrás jogéletünk parlag mezején, az a joglétesítő közeg, melyből a manap fenálló és élő jog ismeretét merithetjük, az iránt tájékozást szerezhethetünk. Ha ez így van, kétszeres gonddal kellene a kir. Curiaának ítéletei meghozatalában eljárni, hogy alaposan kidolgozott, jogi érveléseivel meggyőző, és a tudomány alaptanaival is egybevágó határozatok kerüljenek ki onnan; mert a selejtes, elhamarkodott, meditáció nélküli ítéletek, elhibázott constructiók nagyon alkalmasak arra, hogy jogéletünket hamis irányba tereljék.

A Curia nagy tekintélye könnyen arra csábíthat egy-egy a gyengébb szellemi szervezetű alsóbíró, hogy meggondolás nélkül kövesse a téves nyomon a főbíróaságot, hacsak tudományos ismeretének világánál a fallaciumot föl nem ismeri. Így aztán gyakran megeshetik, hogy teljesen tarthatatlan jogi enunciációk is gyökeret vernek, míg egy világos fő a Curiaán azokat halomra nem dönti. De még ez se irtja ki teljesen a gyomot, vegetál az tovább, a jogérzés megrontására. Azért mi se kíváncsiabb, mint az, hogy Curiaánk valahára szabadulna meg már a *tömeg munkától* és alapos tanulmány, nyugodt meditatio alapján hozhasson jól megokolt, korrekt jogi levezetésével meggyőződést keltő ítéleteket.

Kiseb baj felfogásunk szerint a sok hátrálék, mint a sok felületes ítélet, melyről szinte kiérezni, hogy hevenyészve, ideges munkalázban szülemlett. Ne feledje a Curia, hogy ő is iskolája, irányítója a gyakorlati jogászvilágnak, mely ha nem áll hivatása magaslatán, megnyomorítja az ifjabb nemzedéket. Azért inkább lassu, de alaposabb munkát kérünk. Az indokolás ne legyen dictio, phrasis, hanem szabatos jogi érvelés, melynek meggyőző ereje előtt meg kelljen hajolnunk.

De térjünk a jogesetre. Felperes kéri a halápi 47. sz. tjkben 70. és 74. helyr. sz. a. felvett ingatlanokon az átjárási szolgalmjog bírói megállapítását, azon alapon, mert ő azt 32 évet meghaladó időn át, folytonos gyakorlás által elbirtoklás útján megszerezte.

Mielőtt az eset analisisébe bocsátkozunk, tisztába kell jönni az iránt, hogy mily jogszabályok szerint kell az elbirtoklás fen- vagy fen nem forgását elbírálni, mily jogszabályok alkalmazandók a jelen esetben? A Curia a magyar jog elveire fekteti a döntést, mert a 32 évi elbirtoklást említi. Felfogásunk szerint mégis az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezéseit kell az elbírálásnál alapul venni. Az országbírói értekezlet idézett szabályainak 21. §-a ugyanis azt mondja: Szintugy fentartatnak ideiglenesen az országgyűlés intézkedéseig az ausztriai polgári törvénykönyv mindazon rendeletei, melyek az 1855. évi telekkönyvi rendtartással kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése vagy elidegenítési módját meghatározzák. Mint ismeretes, eme ideiglenes szabályzatról ugyancsak a kir. Curia 1861. évi július 23-án tartott teljes vegyes ülésében ünnepélyesen kijelentette, hogy azokat addig, míg az alkotmányos törvényhozás másképp nem rendelkezik, azonnal mindennemű törvényes eljárásában zsinórmértékül követendő. Ismeretes dolog egyébként is, hogy a telekkönyvi intézmény rá van szorulva egy alapvető anyagi jogra, a mely szerint a bejegyzendő jogok érvényes keletkezése elbírálható legyen. Telekkönyvi rendtartásunk az osztrák polgári törvénykönyvre támaszkodik, ez képezi háttérét, alapját. Ez annyira világos, hogy szinte szégyenlősség fog el a bizonyítás szükségessége fölött, épen a Curiaával szemben, melynek tekintélyén nyugszik az ideiglenes szabályok kutfői minősége.

A szóban forgó telki szolgalm elbirtoklás útján való

megszerzését tehát az osztrák polgári törvénykönyv szabványai szerint kell elbírálni.

Mi szükséges eme törvényes alapon az elbirtokláshoz?

1. Egy szolgalmalakzatnak tényleges gyakorlása, ez a szolgalmbirtok (juris quasi possessio). 2. Eme birtok jogszerű-, jóhiszemű- és valódisága (qualifikált birtok). 3. Eme minősített birtok tartama a törvényes időn át. 4. Mentesség minden megszakítástól (békés háborítlan birtok.) Ha ezek a kellékek mind megvannak, akkor a tényleges szolgalmgyakorlás (birtok) átváltozik jogalapon nyugvó gyakorlássá, a szolgalmbirtoklásból lesz szolgalmjog, elbirtoklás alapján.

A curiai indokolás is kijelenti, hogy a szolgalm elbirtoklásának első kelléke az: hogy az illető tényleg birtokolja a szolgalmat, annak tényleges gyakorlásában legyen. Ez egészen korrekt, azonban ebből a helyes praemissából érthetetlenül mégis arra a hamis konklúzióra jut, «hogy valamely bekerítetlen belső teleken való átjárás *nem képez oly ténnyt, mely az átjárásnak szolgalmyszerű gyakorlását maga után vonná?*» (Helyesebben: alkotná.) Elképzelhetetlen, hogy az átjárásnak állandó gyakorlása miért ne képezne szolgalmi birtokot? Hisz a birtoklás minden szükséges tényálladéka meg van! Mi lehet más a szolgalmyszerű gyakorlás, mint az, hogy egy gyalogutat tényleg, külsőleg láthatóan és ismételten gyakorlásban tartunk? Ha valami, úgy az kétségtelen a jelen jogesetnél, hogy felperes a szolgalmbirtokot megszerezte. Akárhány egyéb kétséget lehet táplálni az elbirtoklás többi kellékei iránt, de a tényleges gyakorlást elvitatni a konkrét tényállás alapján nem lehet.

A curiai indokolás folytatása megmondja, miért nem forog fen jelen esetben szolgalmi birtok?

Először azért, mert «felperes a *szolgalmi jognak* a kereset megindítását megelőzőleg, *több mint egy évvel — nem volt tényleges gyakorlásában*». Szolgalmi jognak tényleges gyakorlásában egy éven túl! Hisz ha már szolgalmi *jogom* van, jogi uralmam az idegen telken való átjárásra, ott a tényleges gyakorlás egészen közömbös, a jog jog marad gyakorlás nélkül is, míg a nem gyakorlásból be nem következik a megszűnés törvény szerint. Mire való itt a szolgalmjognál az egy évet meghaladó gyakorlat? Ha «a szolgalmi jog» elnevezést nem is vesszük szigoruan, hanem birtoklást értünk alatta, akkor se elengedhetetlen kellék az egy évet meghaladó birtoklási idő. Se hazai jogunk, sem az osztrák polg. törvénykönyv nem követeli meg azt, hogy a szolgalm-birtok csak akkor tekinthető megszerzettnek, ha az egy éven túl tartott, illetve gyakorlásban volt. Miért nem hivatkozik expresse a Curia indokolása arra a jogszabályra, mely ezt a kelléket előírja, megkívánja? Mert ilyen jogszabály nincs.

De ennél is erősebb a másik része az indokolásnak. Még azért sincs felperesnek jelen esetben szolgalmi birtoka, mert «felperes által alperes belső telkén a kereset indítás előtt gyakorolt eljárása *nem képzett szolgalmi jogot, az tehát mint ilyen elbirtokolható sem volt.*» Kérdjük, minek a szolgalmi jogot még el is birtokolni? Hisz az elbirtoklásnak épen az a célja, hogy a tényleges gyakorlás átváltozzék joggá, a tényleges uralom idegen telek egyik használhatósága fölött *jogi uralommá* váljék. Épen ennek kijelentésére kéri felperes a bíróságot. Ez oly zürzavar a fogalmakban, a szavaknak olyan jogértelem nélküli használása, hogy csodálkozni kell, miként mehetett egy ilyen kuszátság keresztül egy hetes tanácson. Csak a teljes szellemi kimerültség, melyet az év végén bekövetkezni szokott hajsza-munka előidéz, szolgálhat rá mentségül. (Az ügy 1895 decz. 18 án referáltatott.)

A Curia határozatának érdemére: felperes elutasítására nem reflectálunk; lehet az helyes, de nem abból az okból, melyet az indokolás hangsúlyoz: a tényleges, szolgalmyszerű gyakorlás hiányából, mert ez feltétlenül megvan. Az elbirtoklásnak azonban úgy az osztrák polg. törvénykönyv,

mint a tudomány tanítása szerint még egyéb kellékei is vannak, a szolgalmibirtok kvalifikáltsága (jogszerű-, jó hiszemű- és valódisága). Ha felperes nem képes a szolgalmi gyakorlás kezdetét valami törvényes jogalapra, érvényes jogcímmre pl. szerződésre, végrendeletre vagy bírói osztály-ítéletre visszavezetni, akkor birtoklása, illetve gyakorlása jogszerűtlen; az ilyen birtok nem alkalmas arra, hogy elbirtoklás útján *«jog»* alakuljon belőle. Igaz, ezen kellék hiányát pótolhatja az osztrák polg. törvénykönyv 1477. §. szerint a 30 éves birtok, mi úgy látszik megvan. De különösen felperes jóhiszeműségének hiánya, roszhiszeműsége az az akadály, mely igen sok esetben útját állja az elbirtoklásnak. A jelen esetben talán nem lett volna nehéz alperes részéről eme kellék hiányának igazolása által az elbirtoklásból eredő jogkeletkezést meghiusítani, annál inkább, mert a roszhiszeműséget a szolgalmibirtokos személyében nem sanálja bármily hosszú időfolyás sem (1477 §.), csak az elbirtoklást kezdő jogutódja örököse tekinthető jóhiszemű szolgalmibirtokosnak, ha elődjének roszhiszeműségéről nem volt tudomása (1463. §.). És ekkor sem számítható a roszhiszemű birtok időtartama a jóhiszemű birtokosnak birtoklási idejéhez, hanem a jóhiszemű birtokutódnak magának kell a törvényszabta 30 éves békés zavartalan és megszakítás nélküli birtoklást befejezni. A felperesnek roszhiszeműsége volna tehát az az ék, melylyel jelen esetben felperes elbirtoklásra való hivatkozását ki lehetne jogi fogantatásból emelni. A curiai indoklás tehát hamis nyomon van, midőn a valósággal meglevő tényleges gyakorlást — mint szolgalmibirtokot nem ismeri el fenforgónak, mi az eset tényállásával merőben ellenkezik, viszont az elbirtoklás egyéb kellékeire nem terjed ki vizsgálódása, holott épen ezek hiányából merithetné ítélete érdemére a helyes jogi megokolást.

A tanulság egyébként a jelen esetből az, hogy nem szabad szomszédos vagy nem szomszédos viszonyból telkünk egyik vagy másik használhatóságának gyakorlását túl hosszú időre másnak megengedni, nehogy abból jog formálódjék. Ha az átjárás gyakorlását 1—2 év múlva megakadályozzuk telkünkön, meglehet, hogy sommás visszahelyezést akasztanak ezért nyakunkba, és a bíró a tényleges gyakorlást fenforogni látván — helyt fog neki adni. Ez még nem baj, mert a telek-birtokos negatoria in rem actioval perbe fogja a szolgalmibirtokost, kimutatja telkének szolgalmi való mentességét telekkönyvi kivonattal, mire alperesnek kötelessége igazolni, hogy ő a *szolgalmi jogot* megszerezte. Ha ez neki sem szerződésből, sem más jogalapon nem sikerül, akkor a bíró a teleknek szolgalmi jogtól való mentességét kimondja, minek következtében alperes kénytelen az eddigi szolgalmi tényleges gyakorlását abba hagyni, beszüntetni. De ha emberöltőn át hagyjuk, türjük, hogy más átjárjon telkünkön, úgy magunk hanyagságának tudjuk be, ha ebből esetleg jog alakul, mert az elbirtoklás alapgondolata abban rejlik, hogy a törvény azt a közfelfogást, mely az emberöltőn át fenálló gyakorlást hosszú és békés tartama okából *jogi alapon nyugvónak tartja*, sanctióval honorálja, és olyannak valósággal elismeri a jogi forgalom biztonsága érdekében.

Dr. Katona Mór.

A vevő átvételi késedelméről.

(A kereskedelmi törvény 351. §-ához.)

Hogyha a vevő az áru átvételében késedelmeskedik, az eladó jogosítva van a kereskedelmi törvény 351. §-a szerint az árut a vevő veszélyére és költségein valamely közraktárba vagy egy magánszemélynél letenni, vagy a 347. §. értelmében eladni s egyúttal a késedelemről eredett kár megtérítését követelni.

E szerint bár úgy látszik, hogy taxative felsorolva vannak azon módok, melyek szerint az eladó jogosult

eljárni, hogyha a vevő az áru átvételében késedelem terheli, mégis egy a fenforgó esetben eladó által követhető eljárási mód, mely a kereskedelmi forgalomban nem ritkán alkalmazást is nyer, a kérdéses szakaszban kifejezésre nem jut. Értem az eladó azon kétségtelen jogát, hogy eladó a vevő által át nem vett árut a *saját* raktárában megőrizhesse, a mit helyesnek is tartok, mert azon, a 351. §-ban előírt módok követésére az eladónak csak joga van, de nem kötelessége is s így az eladó azon eljárása, hogy a vevő által át nem vett árut a saját raktárában is megőrizhesse, nem törvényellenes, de a vevőre nézve nemcsak, hogy jogsérelemmel nem járul, hanem még előnyös is, czélszerű is az alantabb kifejtendő okokból.

Ezeket előrebocsátva azon felsőbbbíróági gyakorlathoz akarok néhány megjegyzést fűzni, mely szerint felperes (eladó) vételár iránti keresetével elutasítatik az esetben, midőn vevő (alperes) a más helyről küldött megrendelés szerinti árut át nem veszi a nélkül, hogy eladót az át nem vétel indoka felől értesítene és eladó ezután az árut visszahozatja, hogy saját raktárában megőrizze, miről vevőt azonnal értesíti azzal, hogy az áru raktárában rendelkezésére áll s vevő bármikor átveheti; midőn tehát ily körülmények között felperest vételár iránti keresetével, mely a fizetési határidő elmulasztása esetén indíttatik, elutasítatik azon indokból, mert eladó azon ténye által, hogy az árut visszahozatta, a vételi ügylettől elállottnak volt tekinthető, mert továbbá az áru nem lévén az elküldés után többé eladó tulajdona, nem volt jogosítva alperes beleegyezése nélkül az áru felett rendelkezni, és mert eladó tényét nem menti sem azon körülmény, hogy az áru mint ki nem váltott a vasút által eladatott volna, sem azon körülmény, hogy eladó vevőt a raktárdijaktól megkímélje, a mennyiben az első esetben az áru eladásával esetleg járó kár, nem lévén többé eladó a tulajdonos, nem eladót, hanem csakis vevőt érhetne volna. A másik, felperes által előterjesztett védekezés pedig figyelembe nem jöhet, midőn az eladónak a kereskedelmi törvény 351. §-a szerint csak arra volt joga, hogy az át nem vett árut valamely közraktárba vagy magánszemélynél letegye, a hol azzal a vevő mint sajátjával rendelkezessen.

Ezen, bár szépen és eléggé világosan megindokolt felfogást tévesnek tartom.

Hogyha figyelembe vesszük azt, hogy az ügyletek azért kötöttek, hogy azok fenálljanak és nem azért, hogy azok érvényesülést ne nyerjenek, akkor az ügyletek fen vagy fen nem állása tekintetében előfordulható kétes esetekben azon vélelem fogadandó el, hogy a szerződő felek szándéka inkább az ügylet fenállására irányult s így abból, midőn az eladó a vevő által át nem vett árut a vevőhöz intézett azon értesítés mellett visszahozatja, hogy a saját raktárában őrizze, hol a vevő mindig rendelkezhetik vele, midőn tehát hallgatólag, konkludens tények által az ügylet nem bontatik fel, nyílt kijelentés által pedig az ügylet felbontása, illetve az eladónak az ügylettől való elállása nem következett be, ex ratione nem következtethető akár az, hogy az eladó az ügylettől elállani akart, akár az, hogy tényleg el is állott az ügylettől.

De nemcsak hogy az eladó említett tényére vonatkozó, felsőbbbíróságaink által kifejtett magyarázat nem foglalhat helyet, tévesek nézetem szerint azon indokok is, melyek a magyarázatot támogatni látszanak. Igaz az, hogy csak a tulajdonost illeti meg a tulajdonát képező áru feletti rendelkezési jog és igaz az is, hogy az áru, midőn eladó azt a vevő részére elküldi, a vevő tulajdonába megy át, de azon, az áru feletti rendelkezési jog, mely szerint az eladó az árut a vevő érdekében megőrizhesse, törvényen alapul, a mennyiben ugyanis egyrészt a kereskedelmi törvény 271. §-a szerint, ki valamely ügylet folytán, mely reá nézve kereskedelmi ügyletnek tekintendő, egy másik irányában gondosságra van

kötelezve, a rendes kereskedő gondosságával köteles eljárni és másrészt az eladó az árut saját raktárában őrizvén, a vevő neki a megőrzési költséget és illetve a raktárdíjt megtéríteni tartozik, a mint ez irányban felsőbb bíróságunk is többször nyilatkozott. Így tehát helyes, hogy azon esetre, hogyha a vevő az áru átvételét megtagadja, eladó rendelkezhetik az át nem vett áru felett olyképp, hogy azt visszahozatja s saját raktárában megőrizze, természetesen feltételezve, hogy az eladó erről vevőt azonnal értesíti, mert a vevőnek az áru feletti rendelkezési joga csak ily feltétel mellett nem szenvedhet csorbát.

Hogyha még tekintetbe vesszük, hogy vevőre nézve az eladónak említett ténykedése nemcsak, hogy mi joghátránnyal sem jár, hanem az által, hogy megkiméltetik vevő felesleges raktári díjak fizetésétől, megóvatik az árunak poton áron történő eladásából bekövetkező károktól, úgy látjuk, hogy eladó azon ténye, hogy saját raktárában őrizi meg az árut, vevőre csakis előnyös lehet, a mi akkor tűnhetik fel leginkább, hogyha az eladó a fizetési határidő beálltával a vételár iránt vevőt beperli, vevő nem juthat azon helyzetbe, hogy árúja nincsen, fizetni pedig kell, vagyis más szóval nem panaszkodhatik, hogy se pénz, se posztó!

Természetesen ilyen körülmények között az eladó sem fog panaszkodhatni a miatt, hogy se pénz, se posztó, mert a marasztaló ítélet folytán hogyha alperes (vevő) fizetni képes és akar, akkor megkapja az eladó a vételárt, hogyha pedig vevő fizetni képes, de nem akar, vagy pedig fizetni nem képes, nem veszi el az árut; minek ellenkezője állana be akkor, hogyha az árut nem hozatván vissza, raktárában nem őrizte volna meg.

Így tehát csakis *helyeselhető*, hogy az eladó a vevő által át nem vett árut visszahozatja, saját raktárában a kereskedői gondosságnak megfelelőleg megőrzi úgy, hogy vevőnek az bármikor rendelkezésére áll.

Dr. Farkasházi Fischer Hugó.

Hizlalt állatok eladása mennyiben képez kereskedelmi ügyletet?

Tekintve, hogy nálunk a mezőgazdasági ipari tevékenység még nem jelentkezik oly szoros összefüggésben a kereskedelmi ipari tevékenységgel, mint az u. n. iparállamokban, nem lesz érdektelen a fenti kérdés megvitatása, annál kevésbé, miután a kereskedelmi bíróság illetékességének megállapítása tárgyában lépten-nyomon találkozunk téves nézetekkel ezen kérdésben.

E téves nézeteknek több forrása van. Mindenek előtt a keresk. eljárás 5. §-ának 2. pontjában foglalt azon intézkedés «ha alperes bejegyzett kereskedő,» mely intézkedés ép oly indokolatlan, mint törvényellenes is. Mert egyrészt nyíltan kimondja a Ktk. 264. §-a, hogy az általa felállított elvek és szabályok akkor is alkalmazandók *mindkét félre*, ha az ügylet csak az egyik szerződő fél részéről, mondjuk a felperes részéről képez kereskedelmi ügyletet, míg másrészt maga az eljárás id. pontjának végbekezdése is megengedi a keresk. bíróság illetékességét, ha az ügylet alperes részéről kereskedelmi ügyletet képez. A törvény és rendelet nyilván ellentmondásban vannak s noha a rendelet idézett §-ai csakis a bírói hatáskör megállapítására vonatkozhatnak, következetesen eljárva mégis mellőznie kellene a bíróságnak a kereskedelmi jogot legalább akkor, ha az ügylet alperesre nézve nem kereskedelmi; pedig akkor előállana az a furcsaság, hogy a bíróság teszem azt a felperes *vevőnek* a keresk. jog, az alperes *eladónak* pedig a magánjog ált. szabályai szerint mérné ki az igazságot. Miután pedig a ptt. érvényben levő 35. §-a ugyis jóformán tetszésére bizza felperesnek az *illetékes* bíróság megválasztását, a *hatásköri kifogásnak* a perköltségeken kívül ugyan nincs nagy értelme.

Mert vajon nem-e mindegy alperesre, vajon a kereskedelmi bíróság vagy ugyanaz a bíróság mint polgári bíróság veri el rajta a port a kereskedelmi jog szerint? A feltett kérdésben további tévedést látszik okozni a Kt. azon intézkedése, hogy a termelőknek saját termékeik tekintetében kötött ügyletei nem tekinthetők kereskedelmi ügyleteknek, illetve, hogy csak annyiban tekintendők ilyeneknek, a mennyiben saját terményeiket át- vagy feldolgozzák, ha ez iparágak a kisipar körét meghaladják. Ebből *helytelenül következtetik, hogy a gazdálkodó bármely ügylete ki van véve a keresk. jog szabályai alól.* És adott esetben elegendőnek tartják, ha X. földbirtokos és alperes kijelenti, hogy ő földbirtokos és hogy a Kt. szerint csak a vétel, nem pedig az eladás is feltétlenül kereskedelmi ügylet, arra nézve, hogy a földbirtokos eladóval szemben a bírói illetékesség leszálittassék.

Pedig a gazdálkodó csak akkor és addig tekintendő gazdálkodónak, a mikor s a meddig földjének művelésére és saját termésének egyszerű, feldolgozás nélküli eladására szorítkozik. Mihelyt azonban tulmegy ezen primitívebb gazdasági tevékenységen és nagyon helyesen, összeköti a gazdaságot a mezőgazdasági iparral, szóval üzérkedik és spekulál, pl. nagyobb számú tehenet tart, a nyert tejet teljesen és lefőlözve a városba hordatja, turót, sajtot és vaját készít, a szilvából lekvárt, a temérdek szőlőből bort készít, almáit, körtéit és fajdinnyéit 5 kilós csomagokban szétküldi sőt, az ujságban hirdeti, — akkor a gazda kétségtelenül ipari, sőt egyenesen kereskedelmi tevékenységet fejt ki s nem vonhatja ki magát a kereskedelmi bíróság illetékessége alól azon, a keresk. elj. által megengedett gyermekes ellentmondással, hogy ő nem bejegyzett kereskedő vagy hogy az eladás nem kereskedelmi ügylet.

Ugyan ez áll a hizlalt állatok eladására is. Az a gazdálkodó, a ki nem adja el a *saját állattermését, úgy a mint van*, hanem, a ki rendszeresen hizlal állatokat, sőt ily célból bevásárlásokat is szokott tenni, arra nézve, ha földbirtokos és orvos is, feltétlenül megáll a kereskedelmi bíróság illetékessége.

Dr. Török Sándor.

Központi iktató.

Csak a törvénykezési palota felépítése óta látjuk be a nagy előnyeit annak, ha több bíróságot egy épületbe helyeznek el.

És ha még sem aknázzuk ki teljes mértékben azokat az előnyöket, úgy ez valószínűleg csak azért történik, mert még mindig nem tudjuk eléggé megbecsülni az időt, melyből még mindig van elfecsérelni valónk.

Sokszor és különféle okból történik meg, hogy a beadvánnyal az iktatóból lekésünk; elűtötte már a 11 órát, az iktató a fegyelmire hivatkozva mentegeti magát; szóval a beadvány egyelőre célját el nem éri és visszakerül az irodába.

És még jó, ha az ily «lekéselt beadvány» egyáltalán visszakerül az irodába és ha el nem kallódik annak a segédnek a zsebében, a ki a szemrehányás kikerülése végett elhallgatja a lekésést és a ki sem holnap, sem holnapután nem talál egy félórát, hogy azt rendeltetési helyére juttassa vagy a póstán expedíálhassa.

Czélyszerűnek tartanám, ha minden bíróság épületében a kapu alatt, egy gyűjtőszekrényt alkalmaznának, a postalevelszekrények formájára, mely a beadványoknak bármely időben való befogadására szolgálna és melynek tartalmát az iktató a hivatalos idő megkezdése és befejezése előtt beiktatás végett kivenné és azt a póstán érkezett darabok módjára kezelné.

Ezen a szekrényen az illető bíróság neve volna olvasható.

Nagyon hátrányos az ügyvédre az, hogy a bíróságok a város különféle részeiben vannak elhelyezve. Ezeket legalább egy tekintetben lehetne közelebb hozni egymáshoz és az ügyvédek lakásához is, a nélkül, hogy akár maguk, akár az ügyvédek eddigi székhelyüket megváltoztatnák.

Alkalmazzanak minden bíróság helyiségében a kapu

alatt egy gyűjtőszekrényt ezzel a felirással: «Egyéb budapesti bíróságok részére szóló beadványok».

Együttal létesítsenek egy «központi iktatót», melynek teendője volna azoknak a szekrényeknek a tartalmát átvinni, azt az egyes bíróságok szerint szétszítani és a beadványokat csoportokba összeállítva az illetékes bírósághoz kétszer naponként expedálni, úgy hogy a délelőtti összegyűjtött beadványokat aznap délután, a délutáni beérkezetteket pedig másnap délelőtti az illető bíróság beiktathassa.

Ez a «központi iktató» igen egyszerű szervezettel birna és teendőit egy tisztviselő és két szolga kényelmesen ellátná; mert a mikor a szolga az egyes bíróságoknál a szekrény tartalmáért eljár, együttal elviszi annak a többi bíróság gyűjtőszekrényeiből kivett, osztályozott és neki szóló beadványokat.

Dósa Ferencz
ügyvéd.

Különfélék.

— **Rickl Gyula** igazságügyminiszteri osztálytanácsos a párisi börtönügyi társaságnak február hóban megjelent «Revue»-jében ismerteti a budapesti épülő központi fogházat és annak tervrajzát is közli. Ezen fogház 500 letartóztatott számára készül és egymástól teljesen elkülönített szárnyakkal fog birni. Az egyikben a fegyenczek helyeztetnek el; a másikban a börtönre elítéltek; a harmadikban a fogházra elítéltek és végül egy külön épületben lesznek a megfigyelés alatt levő letartóztatottak és az elmebeteg elhelyezve. A szerkesztőség igen szerencsésnek találja a tervrajzból látható beosztást, mely szerint kikerüli a nedvességet, a levegő és a világosság hiányát és mely rendszer már Németországban is előnyösnek bizonyult.

A bűnügyi statisztikára vonatkozólag Rickl megjegyzi, hogy ez nálunk nem felel meg a tudomány haladásának; ugyanazért maga a statisztikai hivatal reformot javasolt, mely az egyéni bulletin rendszerén alapszik; ezen bulletinnek négy oldalt tartalmazó lapokból állanak különböző rubrikákkal. Ezen reform végrehajtására vonatkozó részletek már teljesen készek és a reform életbeléptetését legközelebbre tervezik.

A mi a fogházakban letartóztatottak számának csökkenését illeti, ennek okát Rickl a feltételes szabadságra bocsátásnak igen nagy mérvű alkalmazásában, továbbá az elítéltek számának csökkenésében, valamint a vizsgálati foglyok számának kevesedésében is látja. Végül Rickl felemlíti, hogy az illavai, a mária-nostrai, a nagy-enyedi és a váci fegyházakban az utóbbi években tetemesen szaporították a zárkák számát.

gr.

— **A pozsonyi jogakadémia** a budapesti egyetem felterjesztésére ellenészrevételeket szerkesztett és azokat felterjesztette a közoktatási miniszterhez. Kiemeljük a következő tételeket:

Csoda-e, ha a budapesti tudomány-egyetem jog- és államtudományi karának felterjesztésében épúgy, mint a kar kisebbségének véleményében, a királyi jogakadémiák iránt nyíltan kifejezett bizalmatlanságban sajnálatos és súlyos sérelmet látunk? Hiszen a királyi jogakadémiák tanártestületeiben is egyetemi tanári képesítéssel bíró férfiak foglalnak helyet; a kormánynak gyakorlata is — már évtizedek óta, mind e mai napig — az, hogy a királyi akadémiai rendes tanárságra az egyetemi (magán) tanári képesítést követeli meg. Majdnem megfoghatatlan, sőt közel van az ellenmondáshoz, hogy a budapesti tudomány-egyetem jog- és államtudományi kara azon férfiakat, kiket saját maga deklarált a legmagasabb rendű tudományossággal bíróknak, most nem áttolja az egységes elméleti jogi államvizsgálatok megfelelő vezetésére és megtartására alkalmatlanoknak vagy kétséges alkalmatosságoknak nyilvánítani. Annál megdöbbentőbb reánk nézve a tisztelt jog- és államtudományi karnak ezen nézete, mert jeles tagjainak tekintélyes része a királyi jogakadémiák tanárai sorából került ki. Álszemérem volna, ha nem mernénk nyíltan állást foglalni a budapesti tudomány-egyetem jog- és államtudományi karának azon tendenciája ellen, mely a királyi jogakadémiák tanárait az egyetemi jogtanárokkal szemben mindenképen másodrangra állítani,

alacsonyabb szellemi nivóra süllyeszteni akarja, és azoktól a szervezendő egységes jogi államvizsgálatoknak vezetéséhez szükséges tudományos készültséget és morális bátorságot is megtagadni kész. Itt az ideje, hogy a jól tájékozott igazságos közvélemény helyesen mérlegelje az egyetemi és az önálló királyi jogi fakultások súlyát, és utját állja a szép multtal dicsekedhető kir. jogakadémiák igazságtalan devalválásának; itt az ideje, hogy a közoktatásügyi kormány az önálló kir. jogi fakultásokat jól megérdemlett támogatásban részesítse.

— **A magyar öröklési eljárás.** Irta *Trux* Hugó. Szerző eme 25 ivre terjedő műve az öröklési eljárás rendszeres feldolgozását képezi. Nem követi ugyan az 1894: XVI. tcz. sorrendjét, mindazáltal fejtegetései a törvényre támaszkodnak. Közli az előbbi öröklési eljárás ama szakaszait, melyek helyébe az új törvény rendelkezése lépett és kiemeli a köztük levő különbséget. Tüzetesen közli a mű a vonatkozó rendelkezéseket s figyelemmel van az előző judikaturára, ama szempontból indulván ki, hogy némely kérdés megoldásánál a régebbi törvény hatálya alatt kimondott felsőbbbíróági elvi jelentőségű döntések is esetleg irányadók lehetnek.

— **A római jog institúciói.** Irta dr. *Kajuch* Márton. A római jogi kézikönyvek jogirodalmunk leghasznosabb termékei közé tartoznak. Ezek vetik meg a kezdő jogász civilistikai tudományának alapját és még a gyakorlat embere is nem egyszer visszatér a római jog forrásához. Kajuch Mártonnak most megjelent 22 ives institúciói szintén nyereséget képeznek jogirodalmunkra nézve. Világos irállyal, concis formában ismerteti meg a római jog alapelveivel. Az u. n. külső történetet beleolvastja a jogforrások tanába. Az általános részben tárgyalja a tárgyi jogot, az alanyi jogot és a perjogot. A különös részben sorrendje a következő: dologi, kötelmi, öröklési, családi jog.

— **Visszavont hamis eskü mint fegyelmi eljárás alapja.** A *szabadkai ügyvédi kamara* fegyelmi bírósága — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A szabadkai ügyvédi kamara fegyelmi bírósága — ügyvéd ellen a fegyelmi eljárást nem rendeli meg. *Okok:* Habár kétségtelen az, hogy — ügyvéd hamis esküt tett le akkor, midőn — ellen lefolytatott költségjegyzék iránti perében esküt tett arra: «hogy ő 1877 november 25—27-én — perében az ügynek a budapesti kir. táblánál való sürgetése s az ügy előadójának informálása végett Budapesten eljár», holott az ügy már 1887 október 20-án el lett intézve, — mégis minthogy nevezett ügyvéd ezen hibáját ideje korán belátva a törvényszékhez kérvényt adott be, hogy esküje letettnek ne vételessék, s így hibáját nem csak önmaga tette azonnal jóvá, de abból kár senkire sem hárult: panaszlott ügyvéd ellen a fegyelmi eljárást megrendelni nem lehetett. *Kir. Curia határozott:* Az elsőfoku fegyelmi bíróság fenti keletű és számu határozatának megváltoztatása mellett — ügyvéd ellen az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző vétség miatt a fegyelmi eljárás és vizsgálat elrendeltetik. *Indokok:* — ügyvéd ellen hamis eskü vétsége miatt folyamatban volt és a szabadkai kir. törvényszéknek 1894 november 24-én 10793. sz. a. átiratával megküldött bűnügyi iratok tanúsága szerint nevezett ügyvéd alaposan terhelhető azzal, hogy valótlán ténykörülményre tett esküt. Habár az e miatt folyamatba tett bűnvádi eljárás, a jogerőre emelkedett 1633/94. sz. törvényszéki végzéssel azon okból, mert — ügyvéd letett esküjét visszavonta, mielőtt ellene feljelentés tétetett volna a Btk. 225. §. értelmében megszüntetett; tekintve, hogy a nevezett ügyvédnek tényében az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjában megjelölt fegyelmi vétségnek jelenségei forognak fén, ellene a fegyelmi eljárást elrendelni kellett. (1896 márczius 14-én 95. sz. a.)

— **A Magyar Jogászegylet** az évi rendes közgyűlést ápril végén tartja meg.

A Magyar Jogászegylet f. hó 11-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melyen dr. Nagy Lajos bemutatja a távirtdai és telefon-jogról írt monográfiáját.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdáján.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kereset és hivatás. Dr. REINER EDE budapesti ügyvéd-től. — A bűnügyi statisztika és annak reformja. VARGHA FERENCZ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Fejezetek kötetmi jogunk tanai-ból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* A felsőház szervezete a főbb államokban. Sz. A. — Az örökösödési eljárás (1894. évi XVI. tcz.) magyarázata. Irta dr. Ragályi Lajos. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az ablakjog. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — A váltótörvény 3. §. 7. pontjához. UNGER GÉZÁ-tól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A majorsági zseilérbirtokról és az ehhez hasonló természetű birtokról szóló törvényjavaslat indokolásának kivonata. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

Kereset és hivatás.¹

A Taaffe-kormány volt pénzügyminisztere, a ki távozása után az osztrák legfőbb ítélőszék tanácselnöke lett, márczius hó 11-én előadást tartott a bécsi jogászegyletben és nyomtatásban is közzé tette e felolvasást. Nemcsak tárgyánál, de az író természete és kiváló állásánál fogva is érdemes e füzetet foglalkozni. Közismeretesekek Steinbachnak socialistikus nézetei: az általa közzétett és a Taaffe-kormány bukását előidézett választási reform is magán hordotta e bélyeget és most megjelent könyvének tartalma csak megerősíti azt a véleményt, hogy a volt miniszter és a mai társadalmi alakulatok között óriási az ellentét.

Szerző abból indul ki, hogy a római jog képződése óta áll az az elv, hogy a kötelmi jogba eső szerződéseknél mindenik félnek csak saját érdekeinek védelmére kell ügyelnie. Azonban már Róma is kénytelen volt megszorítani ezen elvet, mely korlátlan alkalmazásában a gyengét zsákmányul dobja oda az erősnek. Már Róma ismerte az uzsorát tiltó törvényeket; a legújabb évtizedekben pedig a dolog természete sokkal messzebb menő megszorításokra kényszerítette a törvényhozásokat. A klasszikus nemzetgazdaság tanainak elterjedése a szerződés korlátlan szabadságát vitte keresztül; alig néhány évtizednyi uralom azonban igazolta, hogy a szabad versenytől remélt áldásos eredmény nemcsak elmaradt, de gyökeres orvoslást igénylő bajoknak lett állandó kutforrásává. Ujra életre hívták tehát az uzsorátörvényeket; a szabaddá tett ipart, a munkaadó és munkás közötti jogviszonyt kellő határok közé szorították; eltekintve attól, hogy egyes hivatási ágaknak például közjegyzőnek, orvosnak, ügyvéd nektevékenysége mindig meghatározott díj-szabásokhoz volt kötve. Bármennyire visszatessék a manchesteri iskolának a szerződési szabadság ily korlátozása, az állam kénytelen, kényteleníti erre a dolog természete, a korlátozásokat mindinkább kiterjeszteni, — ámde a korlátok dacára ma is uralja forgalmunk azon elvet, hogy a szerződő félnek joga van ilyekezni arra, hogy minél kevesebb köteleességek elvállalása ellenében minél több jogot kapjon és senki sem fogja gáncsolni sem azon kereskedőt, aki olcsón bevásárolni és drágán eladni, sem azon énekest, a ki hangjának minél magasabb értékesítésére törekszik. Ez jellege a magánjogi szerződéseknek és a kereseti forgalomnak.

Szerződéses viszonyban áll a hivatalnok is az állammal; e szerződés azonban különbözik a kötelmi jogba eső szerző-

désektől, ez a szerződés hatalmi viszonyt állapít meg az állam javára, a hivatalnokra hűségi, engedelmességi és szolgálati köteleességeket ró és az államot is arra kötelezi, hogy hivatalnokát megvédje és neki a meghatározott szolgálati jövedelmet biztosítsa.

Lényeges különbségek állanak fen ezen hivatalnoki és az obligationális szerződések között. Mig ezek tartama rövid időre szól, a hivatalnok rendesen hosszú ideig akar az államszolgálatban maradni. Az államhivatalnoki viszony tipikus jellege azonban a hivatali köteleesség kidomborodása. Lelkiismeretesen tartozik ellátni teendőit, melyek (és ebben tűnik ki legprægnansabban a szerződésnek a locatio conductio operarumtól való különbsége) sem mennyiségi-, sem minőségileg előre nincsenek meghatározva. Ehhez járul az államhivatalnok köteleessége engedelmeskedni és hűséggel viseltetni az államhatalom iránt.

Ezen köteleességi complexummal szemben megilleti az államhivatalnokot egy bizonyos jogkör.

Igénye van bizonyos tiszteleti jogokra, kiadásainak megtérítésére és fizetésre. Ezen járadék alakjában fellépő fizetés nem függ a hivatalnok által ellátott ügyek minőségétől és számától; ellenkezőleg mindenütt áll azon elv, hogy az ugyanazon osztályba tartozó hivatalnok egyenlő fizetést huz. Igénye a fizetésre nem szűnik meg, ha a hivatalnok ideiglenesen akadályozva van hivatásában, sőt teljes munkaképtelensége és elhalálása sem enyészeti el ezen igényt.

A hivatalnoki szerződés egyik sajátossága az, hogy a hivatalnok bármikor elhagyhatja az államszolgálatot, — mig az állam vele szemben nem élhet az elbocsátási joggal.

Az obligationális és hivatalnoki szerződés e mélyre ható különbségeit nem magyarázza meg a teendők eltérése. Az államnak is vannak vasutjai, az állam is üz gyári ipart, — honnan van tehát az, hogy más a hivatalnak, más az obligationális szerződés tartalma? Az ok a szervezetek különbségében keresendő. Mig ugyanis a rendes kereset lényegesen *gazdaságilag* van szervezve, a hivatalnoki hivatás szervezete *ethikai* alapon nyugszik. A kereset szervezetének kiinduló pontja a *jog* és az iparos csak azért vesz magára köteleességeket, mert más uton nem juthat a kívánt joghoz és azért jogosult arra törekedni, hogy minél kevesebb köteleesség háruljon rá, — a *hivatás* szervezete a *köteleességből* indul ki, melynek terjedelme nincs is meghatározva és mely nem ritkán csak az erő teljes megfeszítése árán teljesíthető.

Elismeri Steinbach, hogy ez az ideális kép, melyet ő a hivatásról adott, az életben vajmi ritkán mutatkozik tisztán, — ámde bármennyire homályosítsa is azt el emberi gyengeség, az alapvonások mégis megmaradnak.

A szolgálati viszonynak hivatásszerű szervezete naponkint hódításokat tesz. Nemcsak a nagyobb részvénytársaságok fáradoznak azon, hogy állandó tisztviselőik legyenek, kiknek javára betegsegélyző- és nyugdíjintézeteket létesítsenek, de egyes kereskedő-házak is már erre az utra léptek. És ha ehhez adjuk, hogy az állam feladatának körét mindinkább kiejebb és kiejebb tolja és ez okból hivatalnokainak számát folyton öregbíti: az állam területén folyvást fokozódik a hivatásszerű foglalkozásban élők száma.

A czéhrendszer eltörlése óta tisztán obligationális a

¹ Erwerb und Beruf von Dr. Emil Steinbach. Wien, 1896.

viszony a munkás és a munkaadó között. Mily kétségbeesett lett ennek az eredménye! Tömeges munkamegszüntetések, lock out és boycott vannak napirenden. A munkások egyfelől, a munkaadók másfelől, jogaik, érdekük biztosítására gondoltak. A munkások egyletté tömörültek, trades-unionokat, syndikatusokat alapítottak. És mit igényelnek a munkáscsoportok? Ha eltekintünk a socialistikus jelszavaktól, kívánataik lényegét azzal fejezhetjük ki, hogy a merőben gazdasági viszonyt, melyben a munkaadóval állanak, etikai, hivatásszerű alapra fektessék. A munkaidő nagyobb állandóságát, munkaképtelenség ellen biztosítást, haláluk esetére özvegyük és gyermekeik számára ellátást követelnek. És e célok felé való közeledés nem kell-e, hogy a munkásban is emelje a hivatásszerű foglalkozás jellegzetes ismérvét, a munkás kötelességérzetét, ragaszkodását és hűségét munkaadója iránt?

De e munkásegyletek már most is erős táplálói a kötelességérzetnek; igaz, hogy ez nem a munkaadó irányában fejlődik ki, hanem a munkásoknak egymás irányában, a mi leginkább abban mutatkozik, hogy az egy munkáson ejtett sérelem az összes munkások közös ügye lesz.

A hivatásszerű foglalkozás szervezete megvan a közjegyzőknél, orvosoknál, ügyvédeknel és hogy az utóbbiaknál mily nagy foku a kötelesség érzete, bizonyítja az a körülmény, hogy az angol és francia ügyvédnek tilos költségjegyzékét bírói uton érvényesíteni. Ily eljárás súlyos fegyelmi vétségnek számába megy.

Számos példával világosítja meg ezután szerző a hivatásszerű társadalmi tagozatokban a kötelességérzet kidomborodását, — csak hogy e kötelességérzet a tagok között és iránt fejlődik ki és élét az állam ellen intézi. Javasolja tehát a szerző, hogy az állam vegye kezébe a tagozatok fejlesztését, hogy az államban a harmonia helyreálljon.

Szándékosan ismertettem hosszasan Steinbach dolgozatát, visszaélve t. olvasóim figyelmével. Annál rövidebb leszek a kritikával.

Steinbach conclusiója az állami mindenhatóság. A mit a socialisták javasolnak, hajszaúnyira megegyezik szerző nézeteivel. Fel akarja forgatni a XIX. század szervezetét és helyébe tenni a középkor társadalmi tagolatát. És sajátságos, hogy szerző a sok fától nem látja az erdőt. Égig magasztalja az államhivatalnok engedelmességét az államhatalom iránt és nem látja, hogy körülötte mint csapkodnak a hullámok. Hisz' Ausztriában a hivatalnoki kar forrongása vetelkedik a munkásokéval. És ezért adja fel az emberiség szabadságát? Ezért korlátozza a szerződés szabadságát? Mi ezentul is ragaszkodni fogunk a római jognak a kötelmi részben lefektetett tanaihoz, melyek, mióta erős támadást intéztek ellenük, érvényesültek a német polgári törvénykönyv tervezetében is.

Dr. Reiner Ede.

A bűnügyi statisztika és annak reformja.¹

II.

Visszatérve a materiális igazságügyi statisztikához, fogytékos ez azért is, mert a bűncselekmények, a melyek miatt elmarasztalás történt, csak nagy csoportok szerint vannak feltüntetve² és ha bűnhalmazat forog fen, csak a legsúlyosabb büneset jegyeztetik fel; nem jelölik meg a bűnrészesség formáját; figyelmen kívül hagyják a bűncselekmény elkövetési helyét, holott a nélkül a városi és falusi kriminalitás nem tüntethető fel, a mi megnehezíti ama sociologiai tényezők kutatását és megállapítását, melyek a falusi és városi kriminalitásra befolyást gyakorolnak. Már pedig a bűnösök elleni küzdelem nagy munkájában első

sorban a kriminalitás okaival kell tisztába jönnünk, csak úgy előzhetjük azután meg a bűnös merényleteket, ha azokat a sociologiai okokat — a mennyiben lehetséges — megszüntetjük, melyek a bűncselekmények melegágyát képezik. A statisztika hiányos módszerére vezetendő az is vissza, hogy a kriminalitás valódi nagysága nincs kimutatva. A kor, nem stb. szerinti kimutatásoknál egyoldaluan történik a számcsoportok viszonybahelyezése. Rendszerint az összes, egy bizonyos csoportban való elítéléseket veszik zsinórmértékül; s figyelmen kívül helyezik azt, hogy így egy állam lakóinak kriminalitását sohasem tudjuk meg, mert hiszen az ilyen eljárással egy circulus vitiosusba jutunk, a hol az összes elítéltek száma képezi a szélső határvonalat, s azon belől csoportonként történik a kombináció. Ezen eljárásnál figyelmen kívül hagyjuk azt, hogy a kriminális népesedési mozgalmakat a polgári népesedési adatokkal kell lépten-nyomon összehasonlítani. Csak akkor közelíthetjük meg a valódi kriminális állapotát egy népnek, ha a bűnösök statisztikáját a népesedés statisztikájával hasonlítjuk össze. E helyett a kriminalitást akkép szokták meghatározni, hogy egyik év elítélteinek számát összehasonlítják a másik év elítélteinek számával. Kétségtelenül szükséges ez a művelet, de ezt megelőzőleg előbb az általános népesedési mozgalmat kell feltüntetni, s ha a kriminalitás szaporodott, ezt beteges tünetnek csak akkor mondhatjuk, ha a polgári lakosság szaporodása az elítéltek számának növekvésével arányba hozva kisebb.

De ha pl. a kriminalitás 2%-kal szaporodott, a népesség pedig 3%-kal növekedett, az előző év statisztikájához képest, a szaporodás dacára jobban állunk, mint az elmúlt évben.

És épen a helytelen viszonybahelyezés az anthropologia iskola főerőssége; egyoldalú relatióba hozás révén mutatták ki a kriminalitás félelmetes szaporodását, s így tudták fölállítani a született bűnözőnek s ezzel együtt az atavismusnak törvényét a kriminalitás terén. Holott törvényük nem egyéb, mint a véletlen játéka. Nehogy félreértessem, hangsúlyozom, hogy az anthropologiai iskolának korántsem vagyok ellensége; ellenkezőleg erős a meggyőződése, hogy *Havelock Ellis* jóslata be fog teljesedni, mely szerint a jövő század büntetőjoga természettudományi alapokon lesz szervezve. A spekuláció nem tudomány, a klasszikus büntetőjog pedig csakis spekuláció; a mitől sokan a tudomány jellegét már is megvonják, s ezek, köztük a széles látókörű *Tarde* is azt tartják, hogy a mostani büntetőjog művészet, de nem tudomány. A mi meggyőződésemet illeti az anthropologiai iskolával szemben, ezt egy más alkalommal kifejttem; már most jelzem azonban, hogy az anthropologusoknak — hiányos statisztikai módszereikre visszavezetendő tévedéseiktől eltekintve — kiváló érdemeik vannak, s ezek közt első helyre teszem azt, hogy a büntetőjogot az empirikus tudományok közé törekednek terelni. Statisztikájukat illetőleg e helyütt csak azt jelentem ki, hogy az általuk oly félelmetes színben feltüntetett, *«marée montante»* az iskola hazájában, Olaszországban sem létezik. Sőt *Lucchini* kimutatja, hogy épen azon időtől kezdve, midőn az anthropologiai iskola lábra állt, azon mértékben apadt a kriminalitás, a mily mértékben *Lombroso* iskolája erősödött.

A positivisták azonban nem hittek a számoknak, s a *«marée montante»* veszélyét hangsúlyoztatva, egy statisztikai enquête összehívását sürgették, mely a nagy nevű *Hodio* elnöklete alatt összeülvén, 1885 december 4-iki ülésében konstátálta, hogy a kriminalitás a maga összességében, s főképp a büntettek, melyek a társadalmi rendet legjobban megzavarják, folytonos apadóban vannak.³

Sietek e helyütt ismét kiemelni a statisztika módszerének hiányos voltát, mely még akkor is hibás, ha az elítéltek számát a népesség számával, annak növekedésével s apa-

¹ Az előbbi közl. I. a 14. számban.

² V. ö. Ráth i. értekezését 480. lap.

³ Lucchini: Le Droit Pénal et les nouvelles Theories 21. lap.

dásával vetjük össze. A kriminalitást ugyanis az elítélések számából szokták meghatározni. Ez a módszer pedig egy tévedés, mely sohasem lehet hőmérője egy állam kriminalitásának s ebből folyólag moralitásának. Az elítélések száma az állam lakóinak moralitását s a társadalom jogrendjének minőségét csak akkor tüntetné fel, ha minden büntetett kinyomoztatnék és elítéltetné. Épen azért nagyon tévednek azok, a kik azt tartják, hogy valamely nemzet annál erkölcsösebb, minél kevesebb az elítélések száma; s annál korumpáltabb, minél több vádlottat ítélnek el évenként a bíróságok.

Matwejeff kimutatta, hogy Oroszországban 60% esik a fölmentésekre; míg ugyanazon periodusban a német államokban, Franciaországban s Angliában átlag csak 12% a fölmentések száma.¹ Ha tehát az elítélésekből akarnánk a nép kedvező vagy kedvezőtlen moralitására következtetni, Oroszország megelőzné a nyugati államokat. Holott ha a dolgok mélyére pillantunk, azonnal reájövünk, hogy a gyakori fölmentés nem az ártatlanságot, hanem inkább a policzia szervezetlenségét, képzetlenségét, a bíróságok gyöngeségét, az anyagi büntetőjog kodifikálásának hiányos voltát, s a bírósági szervezet fogyatékosságát jelenti.

Helyesen mondja Öttingen, hogy ha a kriminalitás egy bizonyos időben rohamosan felszökken, ez — bizonyos körülmények közt — korántsem a moralitás veszélyes csökkenése, mert az emelkedés oka lehet háboru; pusztító epidémia; éhínséget előidéző rossz termés stb.² Sokkal veszedelmesebb jelenség azonban az, ha a ki nem nyomozott bűncselekmények egész tömege maradt megtorlatlanul.

Ferri a Quetelet-féle *«penchant au crime»* alapul vételével megkülönbözteti a valóságos, a nyilvánvalóvá lett s elítélt kriminalitást. Ha ezt a megkülönböztetést irányadóul vesszük, meg fogunk győződni arról, hogy az utolsó csoport a legkisebb, ellenben legnagyobb, legtöbb eset tartozik az elsőbe. Az első csoport ugyanis feltünteti az összes, egy bizonyos periodus alatt elkövetett bűncselekmények számát; ennek mennyiségét azonban szabatosan nem, s csupán, azt tudhatjuk meg, ha ugyan jó a statisztikánk, hogy hány bűncselekmény lett nyilvánvalóvá; a mi egyértelmű a feljelentések számával. A tényleg elkövetett bűncselekmények csoportja természetesen magában foglalja a feljelentett esetek számát is, de azon eseteket is, melyek soha bűnüldöző hatóság tudomására nem jutottak. És ez tekintélyes része a kriminalitásnak, a melyre a társadalom moralitásának hőmérője nem reagál. Ez a lappangó kriminalitás a szerint növekszik vagy apad, a mint fejlődik a lakosság jogérzete s ezzel kapcsolatosan feljelentési hajlama, s a mint tökélesedik a policzia. Legkevesebb eset tartozik az utolsó, vagyis abba a csoportba, a mely az elítéléssel végződő eseteket tünteti fel. Kimarad innen első sorban a lappangó kriminalitás, s az után kimaradnak a félretett feljelentések; megszüntetéssel s felmentéssel bevezetett bűnügyek. Hogy mennyivel kisebb az elítélések száma a valódi kriminalitásnál, azt könnyen elképzelhetjük, ha megfontoljuk, hogy első sorban egy «nagy ismeretlen» előttünk a lappangó kriminalitás; a félretett feljelentések, megszüntetéssel vagy felmentéssel végződő ügyek pedig az eljárás tárgyát képező bűnügyek 60—70%-át teszik ki. Ki kell még emelnem itt azt, hogy a félretételek, megszüntetések és felmentések nagy tömege nem a bevádolt egyén ártatlanságát jelenti, néhány perczent kétségtelenül erre is esik, de az esetek legnagyobb részében a bűncselekmény objective meg van állapítva, de az eljárás nem folytatható, mert legtöbbször a tettes nem deríthető ki, vagy gyakran a sértett fél indítványát visszavonta.

(Folyt. köv.)

Vargha Ferencz.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

(Onellenkezések. 1. Részleges lehetetlenülés «veszélye». — 2. Időleges véten lehetetlenülés «veszélye». — 3. Idejermult eladói szolgáltatás «veszélye», kt. 353., 354., 355.)

Bevezetés. Kötelem hiszem, hogy e bármily hosszúságú czimfeliratokból kivette legyen az olvasó, miről akarok itten beszélni. Lehetőleg rövid leszek a magyarázgatással. A példa ugyanis meg fog mondani mindent.

Az eddigiekben tehát azt tanultuk, hogy veszélyt nem viselni a vevőnek azt a vezérelvet jelenti, hogy a vevő ne fizessen hiába, még akkor sem, ha eladó nem tehet róla, hogy vevő a holmit meg nem kaphatja.

Onellenkezés, discrepancia — a midőn azt látjuk, hogy a jog ezt (az obligatio azon fázisain belől is, a midőn a veszély még nem háramlott át a vevőre) nem viszi keresztül.

Igy is mondhatnám: A midőn azt, a mi az egésztől áll, nem valósítja meg a részben (alább 1. és 2.), vagy az egésznek egy-egy, hogy úgy mondjam, *vál-faj*-ában (alább 3.).

Mondanom sem kell, hogy magában véve az, hogy valami discrepancia, még nem jelenti azt, hogy az helytelenség. A jogban lehetnek darabosságok, következetlenségek, a melyek a jogérzetnek megfelelnek. A mi elengedhetetlen, hogy ezt (miként az előfában a göröcsöket) felismerjük.

1. Részleges lehetetlenülés «veszélye».

Markoljuk csak ezt meg jól: *Ime ha az a tükör* (mindig csak: azon fázisokon belől, a midőn a veszély még nem háramlott át a vevőre) *szerteszét zuzódott, és a vevő egyebet nem akar, mint szabadulni, nem kérdi a törvény, hibás-e az eladó, hanem felszabadítja a vevőt!* Im tegyük föl: az a tükör csak kettéhasadt, vagy a rámája zuzódott szét; vagy péld. lóról lévén szó: ez egyik lábára, vagy mind a négy lábára megsántult, vagy megvakult fél-, vagy mind a két szemére; házvételnél: a ház porrá égett, az üres telek azonban, természetesen megmaradt.

Tegyük rövid látogatást az *Entwurf*-nál! Ha hibás az eladó: vevő (ha kimutatja, hogy az üledék-szolgáltatás érdekében nincsen) szabadulhat (319.). Ha nem hibás: megnyomoritják a hasadt tükörrel; mindkét szemére vak, vagy mind a négy lábára sánta lóval; ház helyett üres telekkel. Avagy kapsz, ki süveg-cukorra alkudtál: égetett cukrot; buza helyett, ha az elázott: keményítőt; szilva helyett, ha tűzvész felforralt: lekvárt; bor helyett (ha a fináncz valami felvételkor kenyérmorzsát ejtett a hordóba): ecetet; eleven vágó jószág helyett (ha az istállót tűz fölemészte, melyről eladó nem tehet): pecsenyét és fagygyut. Érdek — nem érdek: nem kérdi senki. A vételért pedig fizetheted. Igaz, hogy aránylagos leszállítás mellett (317.). De hát tessék először e fölött megegyezni. Vagy ha nem, perre menni, a melyben a költséget alighanem megszüntetik (v. ö. som. elj. 110.). S aztán, hogy jutok én ahhoz, hogy megfizessem a vak, vagy sánta lovat, üres telket — a midőn nekem ép ló kell, melyet befoghatok, ház, melybe be akartam költözni?!

Quod demonstrandum, csak annyi, hogy ez onellenkezés. Nem viselem a veszélyt (nem fizetek hiába), ha az a ló egészen tönkre megy. Viselem, ha csak megsántult. Avagy nem veszély, vagyis hiába-fizetség az, hogy valamiért pénzt kell adnom, a miért pénzt ígértem eszem ágában sem lett volna?

Oleum et operam perdidit, ha ezt nem sikerülne az olvasóval lehető leghamarabban megmarkoltatnom. Tehát így szólok: Ime az *Entwurf* maga abból indul ki, hogy esetleg a vevőt ahhoz a hasadt tükörhöz, sánta lóhoz, lekvárhoz, pusztá telekhez arányos érdek nem köti. Vagyis, hogy hiába fizetne, ha a *residuum*-ot, bárha a vételár leszállítása mellett, a nyakán hagyjuk. Ellen esetben nem tenné azt, hogy bár

¹ Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft I. 420.

² Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft I. 419.

eladó hibája esetében a vevőnek az érdek-hiány demonstrálása alapján a teljes szabadulást koncedálja (319.). Ezzel maga beösméri, hogy a midőn eladó hibátlansága esetén a vevőt föltétlenül bentartja a rész-kötelezettségben, esetleg hiába fizettet véle. Mert hiszen az a lekvár, vagy sánta ló nem válik mássá a vevő érdekvilága számára azon *subjectivum* okából, hogy eladó a dologról nem tehet.

Im hát látjuk az *egész*-nek meg nem valósulását a *rész*-ben. Teljes semmivé létel esetében egyedül vezérlő az az objectiv szempont: ne fizess hiába, s közömbös a subjectivum (eladónak felróhatóság) Részleges elpusztulás esetében: esetleg, igenis fizetsz hiába is. Amott: vagy pénz, vagy posztó. Emitt, esetleg (az érdek serpenyőjét véve): se pénz, se posztó. Végsőleg: Ime az alapelv szerint az *objectivum* (lehetetlenülés) kihatása a vevő viszont-kötelezettségére nem bifurkálódik ahhoz képest, tehet-e róla eladó (felróható-e neki) vagy sem. Holott emitt: bifurkálódik.

* *

Helyes-e ez így, ez mint mondtam, egészen más. Végre is itt csak arról van szó, hogy a viszonyt a vevő nem viselte veszély vezérelvéhez felösmertük, s ezzel az obligatio bel-szerkezetébe (melynek, szerintem, a veszély-kérdés, ezer definíciónál többet érő világító fáklyája) újabb pillantást tehattünk légyen. Ezért csak egy-két észrevételre szorítkozom ezuttal.

Bármennyire megütköztetők is a kiemelt következtetések, el kell ösmernem, hogy ez nagy nehéz probléma, melynek *pro et contra*-ja az *Entwurf* indokaiban érintve van.

Frank (307. 2.) így nyilatkozik:

„Haszonváltó szerződés pedig a jószág változása miatt felbomlik, kivéve, ha a hitelező ugyis elfogadja; de akkor igazsággal kívánhatja, hogy józan becsültetés mellett a jószág ára leszállíttasson, és így a baleset súlya mégis a jószág urát nyomja.»

Persze, hogy azt (eladót) «nyomja»! S így nincs is önellenkezés szemben az alapelvvel. Csakhogy e megoldás szerintem nem kielégítő. *Qui bene distinguit bene docet*. Ezt Frank ezuttal szokása ellenére, nem teszi. A vevőt legkisebb sérülés, vagy fogyaték okából teljes elállásra jogosítani, ép oly megütköztető, mint *Entw.* az ő másik végletével.

Hazai gyakorlatunk e kérdésben opt. 1048. utmutatását (v. ö. 1064.) látszik követni. Kizárva azt, hogy kisebb változás okából vevő (még eladó hibája esetén is) visszaléphessen (Dt. XV. 12.); viszont eltávoztatva azt, hogy a házvevő a pusztá telket (bár eladó hibátlansága esetén is) elfogadni legyen kénytelen (Dt. XIX. 44.).

A fő, felfogásom szerint, csakugyan az, hogy e kérdést merev szabálylyal megoldani nem lehet. Az, hogy a házat, mert egyik kéménye bedőlt visszautasíthassam (Frank), ép oly visszás, mint hogy a teljesen leégett ház üres telke a nyakamba varródjék (*Entwurf*). Az ismét a mivé *Entwurf*-ot az indokolás mitigálja (igazabban: visszaszívja) nem egyéb mint opt. 1048. Megint olyan pont, a hol az opt. *kellőképen* felfogva, legalább is annyit, ha nem többet, nyújt, mint a nagynémet bölcsesség. Kellőképen, az az «a feleértéken felül elvész» választóvonalát, nem betürágólag, matematicice, hanem szellemében, s az érdek-helyzet egészét latra tevő megfontolással vévén irányadónak. Csodálkozom, hogy olyan írónak, minő Krainz, e paragrafus (opt. 1048.) a figyelmét egyáltalán föl nem költötte.

Pengetik *Entw.* indokai azt is, hogy a hitelező-félnek az érdekét (pláne tetszését) tenni egyedül irányadóvá, egyenetlen, a midőn hiszen az adós ép oly hibátlan a dologban, mint ő. Cserénél ez csakugyan plausibilis. Péld. házat földdel cseréltek, s a ház leég. Világos, hogy az a kérdés, vajon a ház-ígérő félnek ér-e arányos-annyit a kapandó rész-föld, szintoly jogosult, mint az, veheti-e hasznát a másik fél az

üres teleknek (péld. ha ujon építés végett van rá szüksége). De már adásvevésnél ez argumentum kevésbé meggyőző előttem. Végre is az az ingatlan el van adva. S ha kevesebbet is, azt lát a fenmaradt telekért eladó, a minek fejében elkötelezte. A 2000 s az 1000 frt közt nincs az a qualitativ különbség, a mi érdekileg véve, fenforoghat a 20 avagy 10 hold föld között.

A római jogban a kérdés tárgytalan. Vevő egyszerűen viseli a részleges veszélyt is (Inst. III., 23. §. 3.). Azonban l. 57. pr. D. 18. 1. elég bizonyossá tesz a felől, hogy a rómaiak, ha feltámadnának, szintén opt.-et vallanak viszonylag helyesebbnek. Már t. i. *stante concluso*, értve azon elvet, miszerint vevő nem viseli a veszélyt. Egyébaránt a kérdésre még visszatérünk, hol is a részszolgáltatás-elfogadás ügyével (Frank 311. III., opt. 1415., vt. 38., v. ö. kt. 358.) való összefüggést is megvilágosítandjuk.

* *

Még csak az u. n. «arányos leszállítás» módjáról kell rövid észrevételt tennem.

Ez a mód ugyanaz, abban az esetben (I), a melyről a Digesták id. h. beszél, t. i. ha a vételért azért kell leszállítani, mert a vétel tárgya már a szerződés előtt a felek tudtán kívül részben elpusztult; mint abban (II), a melyről itt szó van; valamiként (III) az u. n. szavatossági *quantitas minoris* (kt. 348.) esetében.

Nagy F., ki egyébaránt a kt. 346., 347. s 348. közötti viszonyt az uralkodó birói gyakorlat tekintetbe vételével (a mennyire hamarjában megítélni képes vagyok) egész pontosan adja elő, e szabályt így formulázza:

«A leszállítás abban az arányban történik, melyben a hibátlan áru vételára (tehát nem tárgyilagós értéke) a hiányos áru értékéhez áll» (151., 22. j.).

Már ezzel nem értek egyet. Sőt ez, ha nem csalódom, épen megfordítása a helyes szabálynak. Így a proporciót meg sem lehetne csinálni. Tudniillik a kérdés épen a körül forogván, hogy a hibátlan áru fejében ígért *vételárnak hányadrészével* tartozik a vevő, magát a *vételár*-at hiába vetem hozzá a hiányos áru értékéhez. Péld. a 200 értékű kávét megvettem 150-en. A kávé hibás lévén ér csak 100-at. Világos, hogy 200-at kell hozzávetnem 100-hoz. Tartozásom pedig: $150 : x = 200 : 100$, vagyis 75. Ezért «aránylagos» (kt. 348.) leszállítás. Vagyis épen ellentétben a közölt megjegyzéssel «a hibátlan áru... *tárgyilagós értéke*» mérendő hozzá a hiányos áruéhoz, s az e nyomon talált proporció viendő át a kikötött vételára.

* *

Nagy, szinte hihetetlen, ellentét van az *Entw.* im megismert, másrészt az u. n. kellék-szavatossági szabályai között. Vagy legalább is hihetetlen azok előtt, a kik a korábbi demonstrálásaim alapján sem hiszik el nekem, hogy e munkálat előtt az, a mit én az obligatio «sejtjeinek» nevezek, nem lebeg elég világossággal. Nagy elégtételemmre szolgálna, ha valaki ezt az iméntiek nyomdokán, addig is, míg magam föltárandom, fölfedezné. Csak nem kell megijedni a Mumustól. Az sem fenéig tejfel, mint sokan gondolják. Tehát: *Wo ist die Katze?*

* *

A következőkben (2.) már nemcsak az *Entwurf*-fal, vagy egyes auctorokkal, hanem ugyyszólva, az egész, előttem ösmeretes civilistikával kell perbe szállnom. Olyan tételről van szó, a melyet tudtommal még senki vitássá nem tett, s a melyet mégis alig vagyok képes magamnak másképen megmagyarázni, mint azzal, hogy e kérdéseket eléggé behatóan nem vizsgálják.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő.

Jogirodalom.

A felsőház szervezete a főbb államokban.

Vutkovich Sándor pozsonyi jogakadémiai h. tanárnak ily című politikai tanulmánya jelent meg az Eggenberger cég bizományában. Szerző célja e munkával, mint a bevezető részben említi, az összehasonlító jogtudomány eszközeivel felkutatni a felsőház szervezésének helyes elveit. E kérdés, mely már régóta foglalkoztatja az újabb államtudományt, még érdekesebbé vált a politikai élet azon fejleménye következtében, mely az örökösödés elvén alakult felsőházak szervezete ellen — különösen Angliában és nálunk — széles körű támadást intézett. Csak nemrég helyezte ad acta a magyar képviselőház a vármegyék kérvényeit, melyben a felsőház szervezetének megváltoztatását s különösen a választás elveire fektetését kérték; Angliában nap-nap után tör ki a közvélemény a tekintélyt vesztett House of Lords ellen, elfeledve történelmi fényes szereplését. A kérdés tehát aktualis politikai kérdés is s így igazi nyereség, ha a szakirodalom is megjeleli a maga álláspontját a tájékoztatlanul alakult közvélemény felvilágosítására s irányítására. Szerző bemutatja az összes európai államok, az északamerikai Egyesült-Államok és Japán felsőházának jelenlegi szervezetét, előrebecsátva történelmi fejlődését, megalakulásának mozzanatait s indító okait. Majd ismerteti a két — s az egy kamararendszer előnyeit és hátrányait, s éles kritika után a tudományban győzedelmes elmélet: a kettős kamararendszer mellett foglal állást. Legérdekesebb, mert legaktualisabb, a felsőházak szervezetének hármassziszteméről: az örökösödés, kinevezés és választás elméletéről adott fejtegetése. Itt azon álláspontból indulva ki, hogy a törvényhozó hatalomnak a nemzetet képviselő két szervében az ellentétes erőket kell egyesíteni, hogy azok egymást ellenőrizzék és mérsékeljék, tartózkodik a határozott állásfoglalástól, azon tant hirdetve, hogy e szervezés helyes megállapítását az egyes államok különleges viszonyai más és más alakban kívánják. Épen ezért társadalmi, politikai, nemzetiségi viszonyaink figyelembevételével védi felsőházunk jelen szervezetét, mert sem nemzetünk politikai érettségét, sem nemzetiségi viszonyainkat, melylyel szemben szükségünk van a nemzeti egységet képviselő törvényhozó testületre, nem tartja megfelelőnek arra, hogy e konservatív hajlamu, örökösödsre alapított törvényhozó szervet átalakítsuk. A jövő fejlődés alakjával a választásra alapított szervezetet jeleli ki, de megszabja annak korlátait. Így a megbízás hosszabb időtartamát, a részleges megújítást, a tagok helyes számarányát, a meghatározott nagyobb életkort kívánja meg biztosítékul, míg a census megkövetelését elítéli s helyette a szellemi aristocratia minél nagyobb mérvű beolvasztását követeli, mert az első kamara ideális szervezete gyanánt olyan felsőházat képzel, mely bár mérséklő, nyugodt s a fejlődés meggondolatlan rohamait gátak közé szorító, de democraticus érzelmű elemeket egyesít.

Sz. A.

Az örökösödési eljárás (1894: XVI. tcz.) magyarázata. Irta Dr. Ragályi Lajos budapesti gyakorló ügyvéd és országgy. képviselő. Athenaeum kiadása 769 lap.

A míg a gyakorlat nem tárja fel egy törvény hézagait és homályait, addig a törvénytudományozóknak céljai oly korlátozottak, hogy már az is elismerést érdemel, a ki kommentárjával a törvény alkalmazásának útját egyengeti. Ragályi munkája többet nyújt. Az indokok átgondolt felhasználása által szerző törvénytudományozatát alkotott. A munkán valóban meglátszik, hogy a kommentátor a törvény minden részletét már a törvényhozás termeiben kísérte éber figyelemmel. Szerző továbbá helyes jogász érzékkel felismerte azon pontokat, hol az eljárási szabály értelmének megállapítása az anyagi törvényre, az anyagi jogszabályra való

utalást teszi szükségessé és ezen fonalat egész művén át céltudatosan követi. Az örökösödési eljárás történeti fejlődésének és az új törvény főbb intézkedéseinek eléggé tájékoztató fejezeteket szentel szerző, az irodalom összeállítása pedig oly lelkiismeretes, hogy kevésbé becses cikkek is felidéztenek a feledés homályából. A végrehajtási rendelet beillesztése és egyáltalában az egész mű berendezése a praxis embereinek becses utmutatást fog nyújtani. Fokozza még a munka praktikus értékét a függelék, melyben Köcsön Lajos pénzügyminiszteri s. titkár az örökösödési eljárásra vonatkozó összes illetékszabályokat és határozatokat nagy gondnal egybeállította.

Dr. König Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ablakjog.

A telki szolgalmaknak alfaját képező házi s cglalmak közül a tulajdonképi ablakjog ritkábban szokott előfordulni és úgy látszik, hogy ezen körülmény annak az oka, hogy lényegére nézve nem csak a laikusoknál, hanem a jogászok némelyikénél is helytelen felfogást tapasztalunk.

Általában ugyanis az a nézet van elterjedve, hogy azon háztulajdonost, ki saját falán ablakot nyitott, mely a szomszédház telkére vagy udvarára szolgál, eo ipso az ablakjog megilleti és ez a nézet még megerősödik kivált akkor, midőn az ily állapot, t. i. hogy valamely ablak a szomszédnak telkére szolgál, hosszú időn át háborítatlanul létezett.

Ezen helytelen nézethez képest azt is vélik, hogy a háztulajdonos nincs feljogosítva szomszédjának beleegyezése nélkül saját falán ablakot nyitni, mely az utóbbinak telkére szolgál.

Hogy mennyire téves ezen két nézet, kitetszik már csak a tulajdonjog fogalmából, mely szerint a tulajdonos tulajdonjogának tárgyát képező dologgal tetszése szerint rendelkezhetik, a mennyiben ebbeli cselekvényei által más tulajdonosnak tulajdonjogát nem sérti.

Külön bizonyításra pedig nem szorul azon állítás, hogy a háztulajdonos akkor, mikor saját falán a szomszédos telekre vagy udvarra szolgáló ablakot nyit, a szomszéd tulajdonos tulajdonjogát nem sérti, mivel az ablaknyitásnak hatálya a falon túl nem terjed és így a szomszéd tulajdonos semmiképen nincsen korlátozva tulajdonjogának gyakorlásában. Megsértetnék azonban az egyik szomszéd ház- vagy telektulajdonosnak tulajdonjoga, ha a másik háztulajdonos p. o. házában fedelén vízereszt építene, melyen át az esővíz a másik szomszédház- vagy telektulajdonos telkére levezettetnék; mert ez esetben kihatna az egyik tulajdonosnak cselekvénye a másik tulajdonos tulajdonára.

De a mint a háztulajdonos házában falán ablakokat nyit, a merre neki tetszik, ép úgy emelhet a szomszéd telektulajdonos falat vagy kerítést saját telkén ott, a hol neki tetszik, tekintet nélkül a szomszédházra; mert a magánjogi szabályok értelmében a telektulajdonosnak tulajdonjoga nem csak a telek területére, hanem a fölötte függélyes vonalban való légűrre is terjed és mert ebbeli cselekvénye tulajdonjoga tárgyának határán túl közvetlenül ki nem hat.

Minthogy a tulajdonjogból folyó valamely jogositvány pusztán azon alapon, hogy az akármily hosszú időn át a tulajdonos által nem gyakoroltatott, nem évül el, a háztulajdonos nem ellenezheti azt, hogy a szomszéd telektulajdonos saját telkén falat akármikor és akárhon emeljen; de viszont nem ellenezheti a telektulajdonos azt sem, hogy a szomszéd háztulajdonos saját falán akármikor és akárhon ablakot nyisson.

Ha pedig az egyik tulajdonos nem ellenezheti a másik tulajdonosnak az ilyen jogositvány gyakorlását, akkor kétségtelen, hogy azon esetben, midőn az egyik tulajdonos az ily jogositványt gyakorolja, a másik tulajdonos jogának birtokában nem háborított; mert a mint már fennebb lett említve, a tulajdonjognak ilyképeni gyakorlása nem sérti a szomszéd tulajdonosnak oly jogát, melyet a másik szomszéd tulajdonos elismerni tartozik.

A mondottak értelmében tehát nem lehet ez esetekben szó valamely szolgálmi jogról.

Az ablakjog mint házi szolgálat a telki szolgálatok sorába tartozik. A telki szolgálatok pedig két telektulajdonost feltételeznek, kik közül az egyik a maga ingatlana tekintetében a másik telektulajdonos hasznára vagy előnyére valamit tenni vagy abbahagyni köteles. Kötelezettség pedig ily esetben is csak valamely jogalkotó tény folytán keletkezik.

Ilyen jogalkotó tény képez: szerződés, végrendelet vagy elbirtoklás.

Ha tehát azon háztulajdonos, kinek saját falán a szomszéd háztulajdonos udvarára vagy telkére szolgáló ablaka van, azt kívánja, hogy a szomszéd ház- vagy telektulajdonos tőle a világosságot vagy kilátást ne fogja el, azaz hogy falat vagy deszkakerítést ne emeljen, akkor szükséges, hogy a szomszéd tulajdonos arra szerződésileg magát kötelezze. Midőn a szomszéd tulajdonos arra kötelezte magát, akkor a másik háztulajdonos azon jogot nyerte,¹ hogy a kötelezett felet eltilthatja, ha ez fal- vagy deszkakerítés emelése által tőle a világosságot vagy kilátást elvonni akarja és ezen jog tévesen ablakjognak szokott nevezettni, holott az ablakjog abban áll, ha a háztulajdonos megengedi, hogy az ő falán a szomszéd háztulajdonos ablakot nyithasson.

Végrendeletileg szerzhető ugy a tilalmi, mint az ablakjog, ha az örökhatározó végrendeletileg meghagyá örökösének, hogy az örökölt ház falán nyitott ablakot tölje vagy pedig hogy a szomszédház falán az örökhatározó udvarára vagy telkére szolgáló ablak előtt falat ne emeljen, illetve a világosságot és esetleg a kilátást ne vonja el.

Végre szerzhető a tilalmi és ablakszolgálmi jog elbirtoklás által.

Hogy a tulajdonképi ablakszolgálmi jog, ha az 32 évnél hosszabb időn át tartott birtoklásra alapul, jogszerű czim nélkül is megszerzettetik, kétséget nem szenved; de másképp áll a dolog akkor, midőn a tilalmi jog elbirtoklása forog kérdésben. A mint fentebb előadatott, a tulajdonjogból folyó jogositványok pusztán azon az alapon, hogy a tulajdonos azokat vagy azoknak akármelyikét 32 éven vagy még hosszabb időn át nem gyakorolta, nem évülnek el, annál fogva nyithat az egyik háztulajdonos ablakot saját falán és a szomszéd tulajdonos emelhet falat vagy kerítést saját telkén akármikor.

Ezekből következik, hogy a tilalmi jog elbirtoklására jogczim okvetetlenül megkivántatik.

A tilalmi jog elbirtoklása sajátos jogczimen alapul: ha azon háztulajdonos, kinek falán a szomszédtelekre szolgáló ablaka van, a tilalmi szolgálmi jogot elbirtoklás által akarja megszerezni, akkor ahhoz megkivántatik, hogy a szomszédtelek tulajdonosát eltiltsa attól, hogy az saját telkén az ő falán nyitott ablak előtt falat vagy deszkakerítést emeljen. Ha a szomszéd tulajdonos ezen tilalomnak enged és ha ezen állapot háborítatlanul eltart,² akkor megszerezte az eltiltó háztulajdonos az eltiltási naptól számítandó 32 év lefolyása után a tilalmi jogot³ és a telektulajdonos sincsen jogositva többé a szomszédház ablaka előtt falat vagy deszkakerítést emelni, illetve a világosságot avagy a kilátást is a szomszéd tulajdonostól elvonni.

¹ Tilalmi jog.

² Ezen idő alatt birtokolja az eltiltó a tilalmi jogot; mert a jog birtoka annak gyakorlásában áll az oszt. p. t. k. 313. §-a szerint.

³ Oszt. p. t. k. 1459. §-a.

Viszont megszerzi a telektulajdonos is a tilalmi jogot ugyanazon időben és ugyanazon feltétel mellett, és a háztulajdonos nem nyithat többé az ő falán ablakot, mely a szomszédtelekre vagy udvarára szolgálna.

Magától értetődik, hogy ezen elbirtoklás is a telekkönyvi tulajdonos személyében beállott változás folytán megszakítatik és hogy az elbirtokló csak akkor van védve szerzett jogában, ha annak telekkönyvi bejegyzése véget a telekkönyvi tulajdonos ellen keresetet indít. *Huf József.*

A váltótörvény 3. §. 7. pontjához.

Egyik vidéki törvényszékhez beadott sommás váltókeresethez a következő szövegű váltó lett csatolva: — Domoszló, 1894 augusztus hó 13. — 25 frt o. é. 1894. évi szept. hó 13-án fizessen Ön ezen első váltónál fogva magamnak vagy rendelemre azaz huszonöt forintot o. ért. értéke pénz és tegye számolásba tudósítás nélkül R—a J—n Domoszló; B—n V—a Zálnok; fizetendő a váltóbirtokosnál. S—n B—t s. k. R—a J—n s. k. B—n V—a s. k. [Hátirat nincs]. — Miután azon kérdésben, hogy e váltó bir-e minden lényeges kellekkel, s így kibocsátható-e annak alapján a sommás végzés, avagy csak jegyzőkönyvi tárgyalás rendelhető el, a nézetek eltérők voltak, s miután mindkét vélemény hívei igen szépen s meggyőzően érveltek álláspontjuk mellett, habár a kereset elintéztetett is, a kérdés jogilag eldöntetlen maradt.

Véleményem az, hogy jelen esetben sommás végzés nem bocsátható ki, s a váltóeljárás 14. §. értelmében jegyzőkönyvi tárgyalás rendendő el.

Ugyanis az 1876. évi XXVII. tcz. 3. §. 7. pontja szerint a váltónak elengedhetlen lényeges kelleke a fizetés helye, melynek a váltótörvény szigorú elveiből kifolyólag határozottnak kell lenni.

Jelen esetben az intézvénnyezetek különböző helyen lának e megjelölés «fizetendő a váltóbirtokosnál» a váltót telepített váltó jellegével ruházta föl, a mennyiben a fizetés helye nem azonos, illetve nem lehet azonos mindkét intézvénnyezett lakhelyével.

Ez esetben tehát a váltó a telepesnél volt bemutatandó, s a fizetés ugyanott teljesítendő; úgy de az intézvénnyezetek maguk sem tudhatták, hogy hol lesz a váltó bemutatva, s hol kellend nekik fizetni, mert a váltó a kibocsátástól a lejáratig forgatmányozás útján akárhány kézen keresztül mehet, s e kifejezés alatt «a váltóbirtokosnál» nem az eredeti rendeltényes, hanem a mindenkorai váltóbirtokos értendő.

Miután pedig a váltó-adós csak az eredeti váltó felmutatása és a nyugtatványozott váltó kiadása mellett köteles fizetni;

miután a váltótörvény 40. §-ban előirt rendelkezés csak feljogosítja, de nem kötelezi az elfogadókat, mit legjobban bizonyít maga a törvényszakas szövege, («leheteti»);

miután ily körülmények közt, s a fentebb kifejtettek szerint az elfogadóknak tudomásuk sem lehetett a fizetés helyéről;

véleményem szerint e kifejezés «fizetendő a váltóbirtokosnál» nem képez oly kelleket, mely a váltótörvény szigorú követelményének megfelelne, s így a fentidézett váltó alapján csak jegyzőkönyvi tárgyalás rendelhető el. *Unger Geiza.*

Külföldi judikatura.

678. A bemutatóra szóló bizt. kötvény a biztosított hagyatékának képezi alkotó részét, ha abban találtatt, mert az örökhatározó vagyonának képezte részét. Ha ő nem adta harmadik személynek birtokába, hanem haláláig nála maradt, akkor csak hagyatéki eljárás folytán juthat és csak az örökösnek a tulajdonába. Ily esetben tehát része a hagyaték, és így a bizt. összeg az örökhatározónak tartozásáért lefoglalható. *(Bécsi legfőbb törvényszék.)*

679. A közzadás váltóképeségét nem veszíti el. A csődtörvény nem fosztja őt meg cselekvési képességétől, csak kizárja a csődvagyton fölötti rendelkezési jogát. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

680. A közzadónak üzleti könyvei a csődtömeg elleni perekben bizonyítékot képeznek akkor is, ha hézagosan voltak vezetve, mert ezen körülmény csak harmadik személyek elleni bizonyító erejüket gyengíthetik, nem a közzadás, illetve a csődtömeg elleni bizonyító erőt. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

681. A közzadást megilleti a felebbezés joga az ellen, ha oly ingói leltározatnak be a csődvagytonba, a melyek végrehajtás alá nem vonhatók. A közzadónak azonban ezen ingókat tüzetesen meg kell jelölnie és nem feladata a bírói kiküldöttnek, hogy hivatalból vizsgálja, mely ingók nem képezhetik a végrehajtásnak tárgyát. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

682. A kezességi szerződésnek accessorius természetéből nem folyik az, hogy alá van vetve a főtartozásra irányadó helyi jognak, és így nem feltétlenül áll, hogy a kezes ott tartozik teljesíteni, a hol a főadós. A kezes azon helyen köteles teljesíteni, a mely a kezességi szerződés, vagy annak természete vagy a szerződő felek szándéka szerint a kezesség teljesítésének helyeül tekintendő, vagy ha ezt kipuhatolni nem lehet, úgy ott, a hol a kezesség elvállalásának idejekor a kezesnek üzleti telepe s ennek hiányában lakhelye volt. (*Német birodalmi törvényszék.*)

683. A kereskedelmi forgalomnak is számolnia kell határozatlan akaratnyilatkozatokkal. Itt is fordulnak oly megállapodások elő, melyek az adósnak a kiméletnek rendkívüli mérvét engedélyezik. De a kereskedelmi forgalom nem tűri ezen akaratnyilatkozatoknak olyatén értelmezését, a mely az egyik szerződő felet a másik önkényének szolgáltatja ki és a rosszakaró adósnak oly kifogásokat enged, melyeket a felek nem célozhattak a szerződés megkötésekor. Ezen okból az üzleti forgalomban oly megállapodás, hogy a tartozást határozatlan időben kell visszafizetni, olyképp értelmezendő, hogy a fizetés idejét méltányosan a bíró állapítsa meg. Ha tehát a megállapodás úgy szól, hogy az adós akkor fizessen, a mikor neki tetszik, úgy a bírói belátás szerint kell a fizetési határidőt meghatározni. (*Német birodalmi törvényszék.*)

684. A forgató a váltót végrehajtás folytán beváltotta oly időben, a mikor a váltó lejártától három év már eltelt, tehát az elfogadónak a váltón alapuló kötelezettsége elévült volt. A beváltás után a forgató a váltóbirtokosnak a sommás végzésen alapuló jogait az elfogadó ellen magára engedményeztette és ezen alapon igyekezett az elfogadó ellen jogokat érvényesíteni. A bíróság ennek nem adott helyt, mert a forgatmányos, ha beváltás folytán a váltót a forgatónak kiadta, megszűnt váltóhitelező és váltótulajdonos lenni, es ennél fogva a követelésről nem rendelkezhetik, hanem a beváltás folytán föléled a forgatónak követelési joga előzői ellen. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A budapesti kir. táblához a folyó év első negyedében 6726 ügy érkezett; a múlt évi hátralékkal együtt elintézésre várt 10852, elintéztetett 8092, hátralékban maradt 2760 ügy. Ezen három hónap alatt a hátralékok 1366-tal kevesbedtek, daczára, hogy 1748 czal több ügy érkezett fel, mint a múlt év megfelelő időszakában. Sommás felülvizsgálati ügy érkezett 126, elintézendő volt 161, elintéztetett 118, hátralékban van 43. Sommás felfolyamodás érkezett 14, elintézendő volt 17, elintéztetett 14, hátralék 3.

— Sok-e a jogász Magyarországon? A Nemzetgazdasági Szemlében Holló István hosszabb dolgozatot tesz közzé következő czim alatt: A közoktatási ügy néhány kérdése statisztikai világításban. Átvesszük belőle a következő adatokat, melyek közelebbről érdeklik olvasóinkat:

Németországban jogász volt:

a hatvanas évek közepéig	2800
hetvenes évig	4000
a hetvenes években	5000
1891-ben	6844
1894/5-ben	7684

Épen két annyi jogásza van, mint állításuk szerint kellene.

Már a hetvenes évek 5000 jogászára azt mondták: túl lépte a normális határt.

100,000 lakosra esik az utolsó tíz évben:

Ausztáriában	24
Belgiumban	23
Norvégiában	20
Olaszországban	17
Franciaországban	13
Németországban	12
Svédországban	11
Schweizban	10
Hollandiában	9
Oroszországban	2

Magyarországban jogász volt:

1866/67-ben Budapesten	1121
Összes jogakadémiánkon	1676
Összesen	2797
1870/71-ben a jogakadémiákon	2074
1870/71-ben Budapesten	1316
Összesen	3390
1881-ben	2454
1891-ben	2558
1893-ban	3096
1886—93. években	2903

Százezer lélekre tehát jutott az utolsó időszakban 20 jogász.

Ha végig nézünk Európán, hogy 100,000 lakosra hány jogász esik, azt látjuk, hogy csak Belgiumban és Norvégiában esik több, mint nálunk. A nagyobb népek sokalják a jogászaikat, pedig pl. a németnek csak 12 jogász jut 100,000 lakosra; mit szóljunk mi, a hol 20 esik 100,000 lakosra?

— Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának csak a bejegyzett vagy bejegyezve volt ügyvédekre van joghatósága. Az aradi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága — végzett: Panaszlott ügyvéd az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt vád alá helyeztetik. Mert panaszlott daczára annak, hogy a kamara lajstromába bejegyezve nincsen, kartársával szemben oly magaviseletet tanúsított, mely által a fent hivatott §-ba ütköző fegyelmi vétség ismérvei fenforognak. *Kir. Curia végzett:* Az első foku fegyelmi bíróság végzése az azt megelőző eljárással együtt megsemmisítettik. Mert az 1874: XXXIV. tcz. 19. §-a szerint az ügyvédi kamara fegyelmi hatóságát csak a kamara lajstromába bevezetett ügyvédek felett gyakorolhatja, panaszlott pedig abba bevezetve nincs; továbbá mert panaszlott ellen nem nyerhet alkalmazást a fent idézett törvény 76. §. rendelkezése sem, mely a kamara hatósága alól kibujni akarók ellen irányul, mivel panaszlott kamarai tag soha sem lévén, abból ki sem léphetett. (1896 márczius 7-én 74. sz. a.)

— Az ügyvédi tisztesség kérdéséhez. A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bírósága — fegyelmi ügyében határozott: A fegyelmi eljárás vizsgálat mellőzésével elrendeltetik. *Indokok:* Panaszlott ügyvéd a panaszhoz mellékelt nyomtatott körlevéllel előtte ismeretlen egyéneknek, kikről a hivatalos lapból meritett adatok alapján megtudta, hogy árverés van ellenük kitűzve, szolgálatait felajánlotta. Mint-hogy pedig ügyvéd részéről szolgálatainak ily módon való felajánlása botrányos félkeresést képez, s ily magaviselet a kar becsületét és tekintélyét sérti, ezeknél fogva a vád alá helyezést el kellett rendelni. *Kir. Curia:* Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróság határozata helybenhagyatik. (1896 márczius 14-én 83. sz. a.)

— A közjegyzői fegyelmi eljárás köréből. *Kir. Curia:* Tekintettel arra, hogy a felebbezett határozat hozatalában az 1874. évi XXXV. tcz. 190. §. rendelete ellenére az elnökön kívül nem két-két bírósági és közjegyzői tag, hanem csak egy-egy tag vett részt; a fegyelmi bíróságnak szabálytalanul hozott végzése megsemmisítettik, és az elsőfoku bíróság újabb, törvényszerű határozathozatalára utasítatik. (1896. évi márczius 14. 92. sz. a.)

— A budapesti végrehajtók hivatalos órái. A budapesti V. ker. kir. járásbíróság végrehajtóinak hivatalos órái d. e. fél 9-től fél 10-ig vannak. Azaz, hogy csak volnának, mert 9 óra előtt nem található egyetlen végrehajtó sem a hivatalos helyiségben. A legtöbb végrehajtó pedig alig időzik

a teremben 5—10 percig, azután a segédhivatalokban végzi el dolgait, és nem egyszer megtörténik, hogy $\frac{1}{4}$ 10-kor már el is távozik. A végrehajtó urak hivatalos dolgaikat ne a felekkel való érintkezésnek fentartott idő alatt végezzék el, hanem azután és a részükre kijelölt hivatalos órát tartsák be, mert az ügyvédek és felek nem szaladgálhatnak utánuk és nem várakozhatnak rájuk félórakon át. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Védő nélkül.** Egy szándékos emberölési ügyben, melyben vádlottat mind a három fok 3 évi fegyházra ítélte, a végtárgyalás védő nélkül tartatott meg. A felsőbb bíróságok ebben nem láttak semmiségi okot (6571/95. szám).

— **A közjegyzői törvények magyarázata** kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. tcz. idevonatkozó intézkedéseivel. Irta dr. *Blum Béla*. Szerző e műve a kir. közjegyzők gyakorlati igényeinek kielégítését célozza. Bevezetésében tüzetes ismertetést adja a közjegyzői hivatásnak, tekintettel a hazai és a külföldi jogra. A törvény tárgyalásánál szerző minden fejezethez külön bevezetést irt, mely a megértést lényegesen előmozdítja. A joggyakorlatot is mindenütt figyelmére méltatja a magyarázat.

Nemzetközi Szemle.

— **Alliance universelle pour l'enfance.** A Flórenczben f. év október havában a nemzetközi gyermekvédő egyesület által tartandó kongressuson tárgyalandó kérdések öt részre oszlanak, u. m.: az általános gyermekvédelmi propaganda, a gyermekek fizikai fejlesztése, a morális nevelés, az értelmi fejlesztés és a közgazdasági intézkedések csoportjába vágó kérdések. Összesen hatvan kérdés fog tárgyalatni. Ezek közül különösen figyelemre méltóknak tartjuk a következőket:

A. 8. Milyen intézkedések és emberbaráti intézmények üdvösek általában a gyermekekre nézve?

C. 2. A szülői tekintély hanyatlása.

C. 3. és 4. Vásott fiuk besorozása (17 évvel) a hadseregbe és a haditengerészetbe.

C. 12. A journalistika hatása a nevelésre.

C. 7. Mely gyermekeket lehet elzúllottaknak tekinteni?

E. 10. a mezőgazdasági telepek előnyeit illeti.

A Magyar Jogászegylet vállalkozik a beérkezendő szakvélemények továbbítására, és az érdeklődőknek a kongresszus összes kérdéseit megküldi. Felvilágosítást ad dr. *Fekete Gyula* budapesti törvényszéki bíró is, mint a congressus magyarországi megbízottja.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesületnek** utolsó kongresszusán, mely tudvalevőleg a múlt évben Linzben tartatott meg, elhatározták, hogy jövőre — a mennyiben lehetséges — csak minden második esztendőben tartanak ülést. Eltekintve attól, hogy ez által a tagok anyagi áldozatai csökkennek, a vélemények is jobban előkészíthetők és alaposabbakká lesznek. A bureaut megbízták azzal, hogy maga jelölje meg az országot, a melyben a legközelebbi kongresszus megtartassék. A sorra kerülő országok, a melyeket beszédközben felemlítettek, a következők: Hollandia, Magyarország, Spanyolország és Portugallia. (*gr.*)

— **Vering**, a prágai német egyetemen az egyházjog tanára, meghalt 63 éves korában. Foglalkozott a római és az egyházjoggal, azonban tulajdonképi működése az egyházjog körébe tartozik. Magyarországra az egyházjogról irt tankönyvében is, — a melyet Simor János primásnak ajánlott, — különös figyelemmel volt, a mennyiben nemcsak az állam és egyház közötti viszony előadásánál foglalkozott részletesen Magyarország egyházi viszonyaival, hanem még különösen a keleti egyház viszonyainak tárgyalásánál teszi ugyanezt. Legujabban az Österr. Staatswörterbuch-ban részletesen ismertette a magyarországi keleti egyházak jogviszonyait. Az 1862. óta általa egyedül szerkesztett Archiv f. katholisches Kirchenrecht egyik kifejezett feladata egyenesen az volt, hogy Magyarország egyházi viszonyait is tárgyalja és tényleg Magyarországra vonatkozó sok actát, dolgozatot s más materiálet tartalmaz ezen folyóirat. Kezdetben ugyan

Magyarországot az Österreich név alatt befoglaltak hitte, míg Kováts Gyula egyetemi tanár egyik látogatása alkalmával ezen közjogi tévedésről felvilágosította, a minek következtében azóta külön van kitüntetve a folyóiraton Magyarország.

— **Laband közjogának** harmadik kiadása jelent meg. Laband munkája a német birodalom közjoga tekintetében alapvető. Előtte csak apró dolgozatok és materiálék jelentek meg. Ujabban pedig minden munka vagy Labandot követi vagy czáfolja. A szigorúan jogászi, mondhatni magánjogias módszert természetesen az új kiadás is megtartja.

— **A magántanárok jogviszonyairól** jó összeállítást szolgáltat azon munka, melyet *Daude*, ki az egyetemi ügyekről már több munkát irt, a porosz közoktatási miniszterium megbízásából adott ki. A könyv felkarolja a német, az osztrák és a schweizi egyetemeket és közöl minden szabályzatot, mely a magántanárokra vonatkozik. Külön tárgyalja a habilitatiót, a stipendiumokat, a fegyelmi intézkedéseket, az özvegyek és árvák ellátását. A fontosabb kérdéseknél a szerkesztő véleményét is mond.

— **A porosz közjegyzőségről** igen jó munkát adott ki *Weissler* ily cím alatt: Das Notariat der Preussischen Monarchie. Szerző már számos ide vágó dolgozatot irt a közjegyzői folyóiratokban és jelenlegi munkája ezeknek ugyszólván összefoglalója.

— **Közjogi és nemzetközjogi értekezések sorozatát** indította meg a heidelbergi egyetem két tanára: *Fellinek* és *Meyer*. A sorozatba oly dolgozatokat vesznek fel, melyek a folyóiratokban nagyobb terjedelműek miatt nem helyezhetők el. A heidelbergi egyetemen a közjog mindig kiváló művelésben részesült s a szerkesztők az egyetem tradíciói értelmében járnak el, midőn a közjog művelésére vállalatot alapítanak. Eddig a következő dolgozatok jelentek meg: *Treumann*: Die Monarchomachen; *Meyer*: Der Staat und die erworbenen Rechte; *Fellinek*: Die Erklärung der Menschen- und Bürgerrechte.

— **A Société de Législation Comparée** jelenleg különösen a takarékpénztárak kérdésével foglalkozik. Eddig két előadás tartatott és mindegyikhez hosszabb eszmecsere fűződött. Egyik előadást *Lepelletier* tartotta a spanyol és a portugall takarékpénztárakról, a másikat *Dufourmantelle* a belga takarékpénztárakról. Mindkét előadást az egylet Bulletin-jének ez évi márcziusi füzeté közli.

— **A deportatio kérdése** ismét előtérbe jut az irodalomban. Egy ideig az volt a vélemény, hogy a deportatio mint büntetési eszköz lejártá magát és erre különösen alapul szolgált az, hogy Franciaország igen rossz tapasztalatokat tett, Anglia pedig meg is szüntette az egész intézményt. Felhozzák még azokat, a mik Szibériában az orosz deportáltak történetek és mindebből azt a következtetést vonták le, hogy a jövő büntetőjoga kénytelen lesz más büntetési nemet keresni a deportatio helyett. Ujabban azonban ismét hangok emelkednek, melyek azt vitatják, hogy a végrehajtás volt elhibázva és ha jól viszik keresztül a rendelkezéseket, nem lesz ok megbánni a fentartást. Nevezetesen *Leveillé* tüzetesen tárgyalja a kérdést ily értelemben. (La transportation 1895.) Szerinte a francia kezelést szigorítani és pontosabban szabályozni kellene. A másik votum *Bruck*-é, ki szintén önálló munkában lépett fel az intézménynek Németországban való meghonosítása mellett. (Neu-Deutschland und seine Pionniere.) Mellette nyilatkozott még *Galkin-Wraskoy*, *Taganzew* és az angol *Du Cane*.

— **A budapesti I—III. ker. kir. járásbíróság** jelenlegi helyiségeiből a II. ker. Fő-utca 77. számú házba folyó 1896. évi április hó 27-ik napján átköltözködik s ott ugyanaz napon délelőtti 8 órakor működését megkezdi.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya folyó hó 18-án (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya 1. a házber-szerződés iránti határozat, 2. az évi rendes közgyűlés előkészítése.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyed évre ... 3

Tartalom: Néhány szó a telekkönyvön kívüli elbirtoklásra alkalmazandó jogszabályok kérdéséhez. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A büntető-bírói hatáskör kérdéséhez. BIRÓ VILMOS budapesti ügyvéd. — Adalék a követelések lefoglalásának kérdéséhez. Dr. KELEMEN LAJOS budapesti ügyvéd. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Néhány szó a telekkönyvön kívüli elbirtoklásra alkalmazandó jogszabályok kérdéséhez.

Öszinte örömmel látom, mily éber ellenőrködést fejt ki Katona Mór t. kartársam a Curiánk gyakorlata fölött, s hogy nem késik a tapasztalt hiányokat szakavatott kritikájával, s a tudomány forrásaiból meritett figyelemreméltó utbaigazításokkal kísélni. Mindnyáján csak köszönettel tartozhatunk ezért neki. Igen fontos szolgálatot tesz ő ezzel a hazai jogszolgáltatás ügyének. A jogélet szemeltartása egyfelől élesíti, borongós teoriáktól megóvjá az elméletet; viszont az elmélet helyes reflexiói csak felvilágosítólag hathatnak vissza a gyakorlatra.

Legujabban is (*Jogt. Közl.* 15. sz.) a 46. sz. alatt közölt curiai ítélethez fűzött olyan bírálatot, a melyet valóban érdeklél, élvezettel olvashat mindenki. Így különösen az elbirtoklás kellékeinek sommázatos felsorolása az osztrák polg. törvénykönyv alapján; ugyane törvénykönyv igen nagy jelentőségű 1477. paragrafusának rövid megmagyarázása; nemkülönben a petitorium és possessorium között kétségtelenül fenforgó különbségre való figyelmeztetés, — mind olyan észrevételek, a melyeknek a gyakorlat nagy hasznát veheti. Elemi dolgok ezek az igaz. Nem is egészen újak. Azonban olyanok, a miket nem lehet eléggé ismételni azok számára, a kik netalántán még nem tudnák. Azért mondom «netalántán», — miután nem tarthatom egészen kizártnak, hogy legfőbb bíróságunk tagjai között esetleg legyenek olyanok, a kik előtt nem titok, teszem föl, az, hogy a rövidebb elbirtokláshoz a jóhiszeműségen felül a jogszerűség is kívántató.

Különben is complicált egy dolog az mindenképen, hogy a mi Curiánkkal szemben mi szorul megmagyarázásra és mi nem. Ezt egészen másképp kell venni, mint a midőn kandidatusainkat az examenen iskolai kérdésekkel kifaggatjuk. A Curia sokszor azt is tudja, a mi felől tagjai egyénenként talán iskolaszerűleg nincsenek is egészen tisztában. Péld. nem állítom, de az ellenkezőjére sem mernék fogadni annak, hogy husz polgári referens közül *ex abrupto* tizenkilenc megakadna azon a kérdésen: miféle, mely okból való, s mire, mikép alkalmazandó kíváncsi az a telekkönyvi elbirtoklásnál, a melyet az e részben nálunk is kétségtelenül tételes érvényű opt. 1460., 1461. paragrafusai «jogszerűség»-nek neveznek. Nem is szólva arról a kérdésről, melyet nem régen is volt alkalmam megérteni (*Jogt. Közl.* 30. old.) vajon a *valódiság* megkivánása a jogszerűség *mellett*, mint ezt Katona is az opt. 1460. alapján felsorolja, igazán önálló kellék-e, avagy az utóbbiban *eo ipso* benrejlő? És mégis, a midőn az eset előkerül, s péld. a telekkönyvileg már bejegyzett vélt-örökös az örökösödési keresettel szemben a

telekkönyvi három éves elbirtoklásra hivatkozik — úgy elverik rajta a port, mint annak a rendje. A mit talán nem tudnak is *in thesi*, azt igen gyakran demonstrálja nekik a józan érzék *in praxi*.

Azonban *il y a toujours un — mais*. A t. barátom fejtegetéseiben is van egy-egy pont, a melylyel nem vagyok szerencsés egyetérthetni, s a mely rajtam kívül talán másokban is kételyeket ébresztett. Sőt ezt, s ezzel azt, hogy a kathedra emberei körében eltérő felfogás is van, ez alkalommal szinte kötelességem jelezni. Ugyanis fölteszem a gyakorlat férfairól, hogy nem zárkoznak el mereven azon jóakaró figyelmeztetések előtt, a melyek tőlünk, t. i. azoktól származnak, kiknek kenyérünk a kathedrai bölcsesség. Nem jó volna, ha ők azt hinnék, hogy t. barátom kifejtései mindenben *communis opinio*-ja az elméleti hivatás embereinek. Ez, esetleg, több félreértést okozna, mint a mennyit t. kartársam felszólalása által elhárítani törekedett.

Fenakad jelesül t. kartársam azon, hogy a curiai ítélet a telekkönyvön kívüli elbirtoklás ügyében a 32 esztendőre, s ezzel a magyar jog elveire hivatkozik. Szerinte ezen kérdésben is az opt. rendelkezései azok, a melyek minálunk alkalmazandók.

Már ez olyan dolog, a melyet, felfogásom szerint, nagyon is érdemes figyelemmel meghányi-vetni. Részemről, megvallom, legalább azon okok alapján, melyeket Katona felhoz, nem merném ezt mint kétségtelen jogi igazságot a gyakorlat számára odaállítani. Sőt előre is jelezni kell, hogy ezen, alább még érintendő, indokokban, semmit sem találtam olyast, a mi megingathatna abbéli meggyőződésemben, hogy ez a felfogás, melylyel egyébaránt már Zlinszky könyvében találkozunk, az e kérdésben irányadó magyarázati pontok kellő mérlegelésén nem alapszik.

Már az az egy igaz, hogy ennek a demonstrálása, ha talán nem is épen nehéz, de sajátos okból terhesebb, mint sem lenni kellene. Az ember kénytelen egy munkából kettőt csinálni. T. i. a telekkönyvön kívüli elbirtoklás hatálya, pontosabban annak a konstrukciója felől kétféle nézet van, sőt, megengedem, lehetséges. S bárha ez bizonyos fokig csak szókérdés, s talán nem is egészen praecize formulázott szókérdés, mégis ezzel a további okoskodás fonala is kétfelé válik. A fő azonban, hogy akármelyik nyomdokon, mindenképen csak oda jutok, legalább saját felfogásommal, hogy a telekkönyvön kívüli elbirtoklásnak semmi szorosabb köze azon szabálykörhöz, a melyet az osztrák polgári törvénykönyvből a t. barátom felhitta országh. ért. 21., s ezenkívül 156. §-ai ideiglenesen érvényben tartani óhajthattak.

Némelyek ugyanis, kivált egyes osztrák írók odahajolnak, hogy a telekkönyvi elbirtoklásban ne lássunk egyebet, mint *causa obligationis*-t. Személyes igényt, u. n. jogcímet a telekkönyvi szolgáltatás (átírás) követelhetésére. Így véve, ha én azt az ingatlant a hosszas birtoklás által elbirtokoltam, ez épen csak olyan «puszta cím» (opt. 425., 1053.), mintha csere-, adásvevési- vagy ajándék-szerződés alapján, avagy *ex lege* kondikcióképen (péld. elállás alapján visszajárván a cserébe, vagy eladott ingatlan, v. ö. Dt. XI. 14., XIII. 28., XV. 58.; vagy, u. n. hálátlanság okából, az ajándékba adott, v. ö. Dt. XXI. 99.) vagy közszerzeményi jussal van jogom

valakitől követelni, hogy az ingatlan nevemre át- (illetőleg vissza-) irassék.

E felfogást részéről ugyan nem tartom helyesnek. Mindjárt meg is mondom, hogy miért. De hát a jelen kérdésben ez egyelőre mindegy. Induljunk ki belőle, mikéntha helyes volna.

Nem akarok hosszadalmas lenni. Csak a konkluziót állítom föl. A ki azt vitatja, mint t. barátom, hogy a telekkönyvön kívüli elbirtoklás ügyében az opt. szabályai fentartottnak tekintendők, az azt is kénytelen volna vitatni, hogy az adásvevés, csere, ajándék, kondikció, közszerzemény stb., a mennyiben ingatlanról van szó, ez mind az opt. szabályai alatt áll az országb. ért. 21. s 156. szakaszai alapján. Ha pedig ily monstruositást nem vitat, akkor ugyanezt a telekkönyvön kívüli elbirtoklásról sem vitathatja. Mert hiszen, a mi csak a telekkönyvi intézményhez való viszonyt illeti, egyik obligationalis causa olyan, mint a másik, s olyan Diogenesi lámpa még nem lett föltalálva, a melynek fényénél megíáthatnók, mivel *telekkönyvből* kérdés az, vajon hosszas birtok alapján van-e jogom követelni mástól, hogy az ingatlan telekkönyvi tulajdonát reám átruházza, annál a kérdésnél, hogy ugyanezt adásvevés, csere, kondikció, vagy egyéb czimen követelhetem-e?

Hogy mindez, a mi a mondottak szerint t. Barátom tételében *implicit*e válhatatlanul benne van, monstruosítás: no hát ezt nem szükséges mutogatnom. T. i. ez többi közt azt jelentené, hogy ugyszólva egész obligationalis jogunk kétfelé hasonló ahhoz képest, ingatlan e a szolgáltatás tárgya vagy ingó. Következőleg, hogy ingatlanokban a felén tuli sérelemnek nálunk is *simpliciter* helye van; mi több, hogy a szerzeményi közösség *ex lege* (a mit az opt. tudvalevően nem ösmer) — ez mind csupa illusio, mert hiszen, hogy a közszerzeményi viszonyt igenis lehet, sőt nagyon is jogosult, egyszerű obligationalis czimül felfogni, ezt is volt szerencsém csak nem régiben kimutatni (*Jogt. Közl.* 4. old. 1. hasáb.).

Sőt tovább mehetnénk. A hagyomány (opt. 684.), mit mondok? — maga az örökösödés (v. ö. opt. 424., 819.) az osztrák polgári törvénykönyv szerint mind csupa «czimek» a telekkönyvi tulajdonszerzéshez De az e nyomon való konkluziót elejtem. Minden esetre, legalább is az örökösödés, más értelemben veendő *czím*, mint a csak obligationalis czim.

Mondottam ugyanis, hogy én ezt a minősítést a telekkönyvön kívüli elbirtoklásnak nem helyeslem. Felfogásom sommája az, miként a telekkönyvön kívüli elbirtoklás által nem követelést («puszta czimet») szerzünk a telekkönyvi tulajdonos ellenében — hanem telekkönyvön kívüli tulajdon-, vagy egyéb dologi jogot (péld. szolgalmat) már t. i. ahhoz képest, hogy mi az a mit elbirtokoltunk.

Deducálom pedig ezt magából az opt.-ból. Főképen annak 1500. paragrafusából. E paragrafusból, vagy legalább is annak *uni sono*, Lajtán innen Lajtán tul, elfogadott értelméből, kétségtelen, hogy a telekkönyvön kívül elbirtokolt jogot az új (mondjuk így: későbbi; vagyis: az elbirtoklás befejezése utáni) telekkönyvi szerző ellen is érvényesíthetem, ha a telekkönyvi szerző rosszhiszemű. Azaz: ha tudta az elbirtoklást. Már pedig a tisztán csak obligationalis (péld. adásvételi) jogcziméről valamely harmadiknak, való tudomás nem rosszhiszem. Pontosabban: az, hogy valamely harmadiknak követelési jogczime van a tulajdon átruházásához (vagy: szolgálatom engedélyezéséhez) egyáltalán nem gátja annak, hogy a dologi cselekmény által az ő orra elől a dologi jogot megszerezhessem (opt. 440. stb.). Azt tudnom pedig, a mi nem gátja a szerzésnek, semmi szin alatt nem rosszhiszem. (Ezt igen jól fejtette ki nem régiben Imling, *Jogt. Közl.* 1895. 416. old.). Következőleg mihelyt egyszer a tudomás valamely telekkönyvön kívüli joghelyzetről gátja, illetőleg korlátja a telekkönyvi szerzés hatályának, miként

opt. 1500. (ugyancsak 468. s némely más paragrafusok) szerint, ebben *eo ipso* benne rejő, hogy az a joghelyzet nemcsak obligatio (*ius in personam*) hanem *ius in re*, bárha a telekkönyvi *publica fides*-re való tekintetből esetleg megtörhető hatálylyal.

Nem immoralok hosszasan e minősítés kérdésénél. Jelesül nem inszállok azon, hogy maga az osztrák tkv. is «a tulajdon odaitéltetésének kérhetéséről» beszél (1498.), úgy hogy ez szerintem tehát nem az eladó vagy egyéb dolog-adósnak kötelezettsége alapján még csak megszerzendő jogot tárgyazó per, hanem olyasfélé, mint a telekkönyvi kiigazítási per — röviden: telekkönyvi kitüntetését a telekkönyvön kívül már megalakult joghelyzetnek. Ezért dologi illetőség, lévén a per «dologi jog érvényesítését» czélozó (1881. LIX. 6.) Ugyancsak egyik esete a végreh. törvény eléggé problematikus 168. §-a (s az erre vonatkozó lehetőleg még problematikusabb 55. sz. elvi megállapodás) alkalmazhatásának stb. stb. Csupán annyit jegyzek meg, hogy az osztrák telekkönyvi törvény (1871.) az ő 70. §-ában szintén levonta e konsequentit, megengedvén a per följegyzését, a melynek pedig tisztán csak átruházásra (pl. az eladó ellen) indított kereset alapján helye nincsen. Ugyancsak, vonatkozással a 11. számú döntvényünkre (1883. decz. 4.) azt tartom, hogy e döntvény nem praëudikált azon kérdésnek, vajon e keresetek följegyzésének van-e helye vagy sincs. T. i. e döntvény kétféle dologról beszél. A «bejegyzés érvénytelensége vagy megszünte okából támasztott kitörlési keresetekről», a melyek alapján megengedi a följegyzést s a «személyes jog érvényesítésére» indított keresetekről, a melyek alapján kizárja a perfeljegyzést. A jelen esetkörre, úgy látszik, egyszerűen nem gondolt. Ha gondolt volna — ezt mint *tertium*-ot szintén föl kellett volna emlitenie. A mire pedig nem gondolt, arról nem is nyilatkozhatott. *Ne sutor ultra crepidam!* (Ugyanezt mondhatnám a 55. sz. említett döntvényről is.) Judicálni a konkrét esetben, és dogmatikus átfogó diagnózisokat csinálni — két egészen különböző dolog.

Vagyis a mondottak némi ismétlésével így sommáznám a thesist:

A telekkönyvön kívüli elbirtokló joga nem személyes igény a telekkönyvi birtokos ellen. Nem csupáncsak kötelmi «jogczím». Ha csak ez volna, nem árthatna a harmadiknak a róla való tudomás. Pedig árt (opt. 1500, v. ö. trend. 155. 2. bek.). Tárgya sem (jogutódlásképeni) átruházás, hanem *sui generis* alapu «bekebelezés». Ezért az «előbbi» tulajdonos ellen «tulajdonjoga odaitéltetését kérheti» (opt. 1498.) Más szóval *declaratio*-ját a végbement szerzésnek, mi már csak abból is világos, hogy e szakasz (1498.) ingóra-ingatlanra egyaránt vonatkozik. Leginkább a kiigazításhoz (*ex capite dominii*) hasonlítható. A telekkönyvön egészen kívül álló jogalakuláshoz való kivételes alkalmazkodása a nyilvánkönyvnek (szintugy miként legalább föltételesen, 1886. XXIX. 16. sk.). Telekrend. 80. egyik kategóriájába (törítés, átruházás) sem eső. Más kérdés fordul-e ezen a minősítésen még valami. Fordul. Többi közt: nem «teljesítésre» kell perelni, tehát dologi illetőség; a perfeljegyzés ügye kívül esik a 11. sz. döntvény szarvas-thesisin; a bejegyzett elbirtokló, mivelhogy nem jogutód, nem esik trend. 150. alá (más kérdés, mit kell véle e szempontból positive csinálni); ha a telekkönyvi birtokos (az elbirtoklás befejezése után) másra (jóhiszeműre, 1500.) átruházta az ingatlant, nem nem-teljesítés (kötelem-szegés) miatti kártérítésnek a kötelmi szabályok szerint, hanem mint jó-, vagy rosszhiszemű (volt, telekkönyvi) birtokos ellen, gazdagodási, illetőleg kártérítési követelésnek (a dologi igények tanából kiindulva) van helye. A harmadik (telekkönyvön kívüli) birtokos elleni tulajdoni keresetről alább szólunk. Itt a telekkönyvileg bejegyzett jogokhoz való viszonyt kívántuk röviden praëcizirozni.

Most lássuk, mi következik hát a jelen kérdésre, ha ezeket az igényeket, dologi igényeknek veszem?

A felelet rövid és egyszerű. Ugyanaz, mintha kötelmi igénynek tekintem. Ugyanazon alapon, a melyen Katona állítása nyugszik, ép azon joggal állíthatnám, hogy az osztrák

öröklési jogot (törvényes, végrendeleti, örökösödést, utóörökösödést, hagyományi jogot stb.) szintén fentartotta az országban. Mert hiszen az a dologi jog, a melyet az öröklés, vagy ingatlan hagyomány által megszereztem, szintugy alapja a telekkönyvi kitüntetésnek; szintugy rászorult erre, ha csak a/t nem akarom (opt. 824.), hogy harmadik «jó-hiszemű» telekkönyvi szerzők javára elveszítsem.

«Tévnézet»-nek mondja egyébaránt már Zlinszky is, az ő magánjogában, azt a felfogást, mely szerint «az elbirtoklás szerzési czimet és nem szerzési módot képez.» Csak azt kell megjegyezni, hogy e nézettel azóta Krainznál is, s belőle kivehetőleg (222. §. 3. j.) más osztrák íróknál is találkozunk. Ugyancsak Zlinszky (itt is egészen az idegen [ezuttal osztrák] literatura büvkörében) más okokat is hoz föl, a szerinte is helyes nézet mellett. Pl. hogy a telekkönyvön kívüli elbirtoklónak a tulajdoni kereset ellen kifogása van. Ez, szerintem, magában véve mit sem jelent. A kifogás a tulajdoni kereset ellen a *causa obligationis*-szal is megfejtethető, értve azon telekkönyvi birtokosnak tulajdoni keresetét, a kivel szemben a telekkönyvön kívüli elbirtoklás az obligatiót megalapítja. Nem döntő az sem, hogy a telekkönyvön kívüli elbirtoklónak harmadik birtokosok ellen szintén van tulajdoni keresete. Ez ugyan az általam mondottakból önkényt folyó. De hát a dolgot testileg átvett vevőnek szintén van dologi keresete harmadik (be nem jegyzett) birtokos ellen, a nélkül, hogy joga a telekkönyvi átírásra szemben a telekkönyvi birtokossal más volna, mint személyes. Figyelemmel kell lennünk ezenkívül még kettőre.

A kérdés ily felállítása *czim*-e vagy *mód*, voltaképen nem præcíz. T. i. *czim*-nek nevezik az osztrákok azt is, a mit pedig nemcsak telekkönyvön kívül, sőt szemben a telekkönyvi bejegyzéssel is (v. ö. opt. 824.) dologi hatálynak ösmernek el, pl. az örökösödési jogot. Ennyiből az említett felfogás-különbség tulajdonképen szó-vita, a mig nem præciziroztuk, mit jelentsen az, hogy *csak czim* s ismét az, hogy *több mint czim*. Ezért helyesebbnek találtam a különbséget az *obligationalis* s a *dologi* jogosultság kategóriáival jelezni. Hiszen azt, hogy a *czim*-nek semmi egységes értelme az opt.-ből ki nem vehető, már más alkalommal kimutattam (*Jogt. Közl.* 29. s 30. old.) Végsőleg a fő azonban az, hogy akárminek tekintsem vagy nevezzem, az opt. irányadását nem vagyok képes levezetni a nélkül, hogy ezzel az opt. uralmát nagyon is messzire kiterjeszteni ne legyek kénytelen. Másfelől épen az a kérdés, mennyiben *korlátolja* az opt. a telekkönyvön kívül szerzés hatályát szemben a telekkönyvi bejegyzéssel, s illetőleg mennyiben *engedi meg* annak alapján a telekkönyvi bejegyzést: szorosán megkülönböztetendő a szerzés előfeltételeitől, s annak telekkönyvön kívüli hatályától. Előbbi kérdésben irányadó szerintem is föltétlenül az opt. Utóbbiakban nem irányadó. Nemcsak az elbirtoklás ügyében van ez így. Péld. azt, hogy a jelzálogjog megszűnik e, ha az elzálogosítónak ideiglenes joga véget ért, s a hitelező előtt ez ideiglenesség a telekkönyvön kívül tudva volt: kétségtelenül az opt. 468. alapján kell megoldanunk. Ebből korántsem következik, hogy azon kérdésekben is, a melyeken ez ideiglenesség ügye fordul (pl. van-e *fideicommissaria substitutio* stb.) az opt.-et kellene alkalmaznunk. Ugyancsak az, hogy pl. a be nem jegyzett örökös is a tulajdoni kereset megilleti, nem az opt.-ből, hanem egyéb forrásainkból vezetendő le. Téves ép ezért Zlinszky kiinduló pontja szerintem, a midőn a telekkönyvön kívüli elbirtoklás telekkönyvön kívüli említett dologi hatályát (pl. a be nem jegyzett későbbi birtokos elleni tulajdoni kereset kérdését) egyszerűen az osztrák jog s az osztrák literatura alapján fejtegeti.

A perfeljegyzés kérdésében nézetem ez volna: A 11. sz. döntvény szerint helye van a feljegyzésnek, ha a jelzálogjog törlését a követelés elévülése alapján (trend. 155.) keresem. *Pari ratione* meg kell adni a feljegyzést a tulajdonjog vagy

szolgálat elbirtoklása alapján is. Ha az időfolyás elég ok arra, hogy az annak alapján indított törlési pert feljegyezzék, arra is elegendőnek kell lennie, hogy a tulajdon-, illetőleg szolgálat-bekebelezési per hatályát biztosíthassam följegyzéssel.

Már most t. barátom ezt írja:

Ismeretes dolog egyébként is, hogy a telekkönyvi intézmény rá van szorulva egy alapvető anyagi jogra, mely szerint a bejegyzendő jogok érvényes keletkezése elbíráható legyen.

Megengedem, hogy ez ismeretes. Csakhogy elsőbben is tudni kellene, mi az az «alapvető anyagi jog.» T. i. ez alatt érthetem az összes cselekvőképességi szabályokat is (kiskorúság, nagykorúság, elmebetegség, gondnokság stb. stb.), a melyek mind nagy befolyással vannak a «bejegyzendő jogok érvényes keletkezésének» elbírálásánál. De továbbá idetartozik az egész örökösödési jog is. Mert hiszen annak eldöntése, vajon érvényesen írták-e rá valakire mint örököse vagy hagyományosra az ingatlant, végre is attól függ, hogy a fenálló öröklési jog szerint illeti-e őt az örökség, illetőleg hagyomány. Szóval ha már csak azt nézem, mire van a telekkönyvi intézmény rászorulva, a szálat végig vezetnek az egész magánjogon. A mivel t. kartársam adós maradt, az annak megfejtése, miért hogy e nagy præmissából a következtetést csupán a telekkönyvön kívüli elbirtoklás terére vonjuk le, s miért ne állítsuk föl, ugyanannyi joggal, azt is, hogy az országban. e szakaszaival (21., 156.) az opt. mindazon szabályai, a melyek az ingatlanokat érdeklő jogokkal bármi távoli vonatkozásban lehetnek, ezen vonatkozásukban érvényökben szőröstül-bőröstül fentartottaknak tekintendők?

Azután így folytatja:

Telekkönyvi rendtartásunk az osztrák polgári törvénykönyvre támaszkodik, ez képezi háttérét, alapját.

Ugy van. Ezt is érdemes recapitulálni, mint fentebb is említém, azok számára, kik ezt még nem tudnák. Ámde ehhez hozzá kellett volna tenni, szerény felfogásom szerint, azt is, miként ez nem tartóztatta vissza az országban. értekezletet, hogy az osztr. polg. törvénykönyv mellőzésével a magyar polgári törvényeket egészükben visszaállítsa.

S aztán ezzel rekeszti be:

Ez annyira világos, hogy szinte szégyenlősség fog el a bizonyítás szükségessége fölött, épen a Curiával szemben, melynek tekintélyén nyugszik az ideiglenes szabályok kűtfői minősége.

Ezek a Katona Mór összes indokai azon konklúzió megalapításaul, mely szerint:

A szóban forgó telki szolgálat elbirtoklás útján való megszerzését tehát az osztrák polgári törvénykönyv szabványai szerint kell elbírálni.

Kettő az, a mit én mindezekben látok, s illetőleg nem látok.

Látom azt, hogy a t. kartársam a felállított thesis érdekében nem bizonyított semmit. Pontosabban: még azt sem jelölte meg, hogy mivel s miképen akar demonstrálni. Mert hiszen az előre bocsátott iménti præmissák *ab ovo* olyanok, hogy azokból adott nyerseségökben, további præcizizálás nélkül következtetést vonni nem lehet, hacsak egész magánjogi rendszerünknek a fenekét kiütni nem akarjuk.

A mit viszont nem látok az az, hogy Curiánkkal szemben valóban fenforogna a «bizonyítás szükségessége» a fölött, hogy az országban. értékek. szabványai, a mennyiben időközben abrogálva nem lettek, hazánkban kötelező erővel bírnak.

Megengedem, hogy t. barátom álláspontja mellett netalán egyéb okok is harcolnak. A mit vitatni bátorkodom, csupán annyi, miként ezek az indokok, melyeket ő felhoz, szemben a Curiának a jelen esetből is kitűnő, s a mennyire tudom, egyébként is constans interpretációjával, nem elégségesek arra, hogy azt helytelennek nyilvánítsuk. Szerintem a vizsgálódást Katona Mór álláspontjából oda kellene koncentrálni,

a minek lehetőségét egyelőre kétségbevonni voltam kénytelen, t. i. hogy az opt. irányadása e kérdésben megállapítható volna a nélkül, hogy ezzel öröklési, kötelmi jogunkat stb. az opt. alá helyeztettek kellene tekintenünk, s ekként az országb. ért. kézzelfogható intenczióival ellentétbe jutnunk.

Igen érdekes, s épen szolgálatomra vonatkozó elbirtoklási eset volt többi között ez:

Valaki az erkélyét kirugtatta a katonai várakok légüre fölé. A katonai kincstár negatíviát indított. Alperes hivatkozott a 40 éves elbirtoklásra (opt. 1472.), egyszersmind kérte viszonykeresetileg az ekként elbirtokolt szolgálat telekkönyvi bejegyzését (opt. 1498.). A Curia helyt adott felperes álláspontjának, mert száz esztendő, szemben a kincstárral (Hármask. I. 78. 2.) még le nem telt. Indokolva, miért irányadó e kérdésben a Hármaskönyv s miért nem irányadó az opt. (Dt. Ujf. 27. 108.)

Megengedem, hogy ez indoklás sok kívánni valót hagy maga után. Nem veszem bonczkés alá. Csak azt jegyzem meg, hogy a Curia ez indokaival, azon kérdésre alkalmazva, miért nem adott helyt az alperesi viszonykeresetnek, a mi pedig adott esetben felperes elutasítása nélkül nem lehetséges, épen maga alatt vágja a fát. Ennyiből koncedálható, hogy a Curia inkább ösztönszerű sejtetem, mint praecize tagoló gondolat vezette ebben az eldöntésben is. De legalább egyelőre, míg az ellenkezőről meg nem győződöm, úgy látom, hogy a kérdést tagolva, szintazon eredményre kell jutnunk.

Hiszen Katona Mór álláspontjából legszorosabban folyólag a jelzálogos követelés elévülésére is, vagy «más módon» (telekkrend 155.) való elenyésztésre, melynek alapján a törleést kérhessük (v. ö. opt. 1499.), az opt. szabályait kellene alkalmaznunk. Már csak ezzel oly zavart csinálnánk nemcsak elévülésünk rendszerében, de sőt egész kötelmi jogunkban — *quo nihil huic quidem Regno deterius, nihilque perniciosius in Causis praesertim discernendis, Iustitiaque administranda, fieri aut excogitari possit* (Werböczius ad Lectorem). — Itt is áll szerintem a fentebb tett megkülönböztetés. Maga az elévülés, vagy egyébkénti elenyésztése a jelzálogos követelésnek: magyar magánjog. Kihatás a jelzálogra (v. ö. opt. 469., 1499.): osztrák polg. törvénykönyv. Mondanom sem kell, hogy e szembesítéssel magyar magánjog, opt., csak könnyebb-ség okáért élek. Az opt. is magyar magánjog a mennyiben nálunk érvényes.

Katona Mórt alighanem félrevezette ez a bevett kifejezés, hogy *telekkönyvön* kívüli elbirtoklás. No de hát épen ez az, a mely már maga jelzi, hogy ennek semmi szorosabb köze a telekkönyvi intézménnyel, mint akár örökösödési, akár kötelmi jogunknak. Aztán tudjuk, hogy nem telekkönyvezett ingatlanokban is van helye «telekkönyvön kívüli» elbirtoklásnak.

Hogy *grammaticae* az országb. ért. id. szakaszaiból («a telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván» stb.) mindezt le lehetne vezetni, ez igaz. Végre is, alig van a magánjogi rendszernek olyan része, a mely valamely értelemben a telekkönyvvel «kapcsolatban» ne volna. Hiszen péld. az is, hogy a házasság megszűnt-e, olykor előfeltétele annak, hogy a törleést (teszem az özvegyi haszonélvezet törlesztését) kérhessük. E réven tehát az opt. házasság-jogát is, a mennyiben az nálunk behozva volt, az orsz. ért. által fentartottnak kellene tekintenünk. Ez is «alapvető anyagi jog», «háttér», mint Katona Mórnál im olvassuk. Azonban épen ez *nimum probat*, s következőleg semmit sem. Mielőtt ilyen nagy bankókkal operálnánk, mindig fontoljuk végig, hogyan is kell azt aprópénzre fölváltani.

Legtávolabb áll tőlem, hogy arra vállalkozni merészkedném, hogy egyenkint kijelöljem, mely intézkedései az opt.-nek tartoznak ide, t. i. az országb. ért. kérdéses §-ai alá, melyek nem. Sőt arra sem; hogy az orsz. ért. céllozta

értelmet valamely megfelelőbb definitio alakjába öntsem. Elvégre is a szükség, a mely e huszárvágásos paragrafusokat előidézte, annyira kivételes, sőt anomalius, hogy a czélzott választó vonalakat egész praecize formulázni talán nem is lett volna lehetséges. Szerintem e tárgyban kielégítő eredményre jutni csak *ex post* volna lehetséges. T. i. végig rostálva az összes kérdésbe jöhető intézkedéseket, s egyikről a másikra vont következtetés útján jutva a végső megállapításra. Alig hiszem, hogy ennél üdvösebb munkát végezhetne valaki magánjogunk továbbfejlesztése és precizizozása érdekében. Persze a kodifikatio agyréme, ez az, a mi nálunk az erőket az ily behatóbb vizsgálatoktól természetszerűleg visszatartja.

Olykor e tárgyban igenis finom distinkciókra van szükség. Sőt anomaliákkal is meg kell alkudnunk. A mi magánjogunk az ő sok fából faragottságával bizon nehezebb, mint az osztrák, a miből, mindent latra téve, korántsem következik, hogy kevesebbet érő. Csak egy példát hozok fel e distinkciókra, sőt anomaliára:

Valaki az álmeghatalmazottól megveszi az ingatlant s nevére iratja. Vagy a kiskorutól, tékozló-gondnokolttól stb.

Igy szölok: Jogszerűség nincs (opt. 1460., 1461.). Tehát hároméves elbirtoklás sincs. Letelvén a harmincz esztendő, pedig így:

Ha jóhiszemben voltál (nem tudtad, hogy az a meghatalmazás érvénytelen; hogy az átruházó kiskoru stb.) elbirtokoltad. Mert a hosszabb telekkönyvi elbirtoklás minden kelléke fenforog (opt. 1477.). Már e részben pedig az opt. kétségtelenül alkalmazandó.

Ha rosszhiszemben voltál: az opt. alapján nem szereztél semmit. Nem lettél tulajdonos (1477.). Az irányodban való jogok korlátja, egyedül az elévülése a tulajdoni (eredeti érvénytelenség alapján való, tr. 148.) keresetnek. Tehát hiába hi atkozik tr. 149. az általános polg. törvénykönyvre. T. i. e hivatkozás csak más szó e helyett: *magánjog*. Már pedig az elévülés ideje kérdésében magánjog a magyar.

Jól tudom, hogy e megoldásban némi anomália van. Az elbirtoklási intézménynek alapgondolata épen az, hogy az a *harmadik* igazi tulajdonos irányában védje meg a szerzőt (opt. 1461.), maguk az átruházó-átvevő felek közt pedig merőben ne turbálja a kérdést. Következőleg anomália az elbirtoklást épen az átruházó ellenébe fordítanunk. Ám ezzel végre is meg kell alkudnunk. Végre is a bejegyzésnek az opt. által (1477.) megadott hatályát nem csorbíthatom. Más oldalról azt mondanom, hogy az elévülés is 30 s nem 32 esztendő, ellenkezik azzal, hogy hiszen külön telekkönyvi elévülés nincs, s következőleg semmi alapom sincs arra, hogy e részben a hazai jogi szabályok helyébe az opt.-et substituáljam, a nélkül, hogy egész elévülési rendszerünk alól az alapot elvonjam.

* *

Sajnálatomra, a tárgyazott praktikus eset egyéb kérdéseit illetőleg, sem vagyok azon szerencsés helyzetben, hogy Katona Mór döntvény-kritikájával mindenben egyetérthessek. Szerintem átalán nem ajánlatos az, hogy mi a «tudomány alaptanait», «a tudomány tanítását» olyas valami kész cikkek, mintegy bolti zsemlék, gyanánt szemléljük, a melyeket a bíróságok mintegy csak mechanice effektuálni hivatvák. Nem szabad feledni, hogy ez ugynevezett «tudomány» idegen földnek a terméke. Gyökereiben metszené el justiciánk életföltételét az a tendencia, a mely lényegében oda irányulna, hogy mi annak egyszerűen kész köteles szolgálai legyünk, a mit másoktól eltanultunk. Az igazság-szolgáltatás, felfogásom szerint, legyen első sorban *életmű*. Azután legyen, ha tud lenni, *tudományos*. A mitől pedig leginkább óvakodjék, az szerintem a *tudókosság*. E szóval, mint talán mondanom sem kell, nem Katona Mór egészben véve igen alapos és tanulságos fejtegetéseire czélozok. Csupán jelzem azt, hogy

felfogásom szerint az a bíró az igazi bíró, a ki azon körökön belől, a melyeket a jogszabály nyitva hágy, s a hol főként csak *facti interpretatio*-ról van szó (minő a birtoklás, kártérítés, kontraktuális *bona fides* akárhány kérdése stb.) az esetet közvetlenül környező eleven jogérzetnek az üterére teszi a kezét, s innen meríti az eldöntést. A «tudomány» szerintem főként csak methodika, mely a bírót, miként az orvostudomány a doktort, a pulsus jó kitapogatására képesítse. A behatolni akarás és tudás annak a falunak a jogérzeti légkörébe, a honnét ez az ügy fölkerült, ez szerintem, az ilyen pontokban, a bíró számára a «tudomány aaptana».

Egyébaránt alkalom adtán talán erre a kérdésre (átjárás szolgálom birtoklása, s elbirtokolása) szintén kiterjeszkedem egy-két észrevételemmel. *Quot capita tot sensus*. Fő, hogy egymás nézetei iránt türelemességgel legyünk. Így reménylhető az ily kérdéseknek alapos tisztázása, a melyek ugyan szépek, de bizony nehezek. Dr. Zsögöd Benő.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntető bírósági hatáskör kérdéséhez.

A járásbíróság súlyos testi sértés vétsége miatt hozott felmentő ítéletet a sértett fél felebbezésére; a kir. ítélő tábla föloldotta csupán abban a kérdésben, hogy a sértett fél betegségének tartama tüzetesebben állapíttassék meg.

A pót eljárás folyamán a betegség tartama 8 napon belőlinek, tehát a testi sértés könnyűnek állapíttatván meg, vádlottak a Btk. 301. §-ba ütköző könnyű testi sértés vétségeért pár napi fogház és pénzbüntetésre ítéltettek.

Sem a sértett fél, sem a kir. ügyész nem felebbezte ezt az újabb ítéletet, csupán a vádlottak.

Ekkor merült fel a kérdés, hogy a kir. ítélő tábla, avagy az 1883: VI. tcz. 1. §. 4. pontja alapján a királyi törvényszék lesz-e ez ügyben a másodfoku bíróság?

Nézetem szerint a kir. törvényszéket illeti a hatáskör a másodfokban való eljárásra, mert az 1883: VI. tcz. 1. §. 4. pontja a könnyű testi sértés vétsége felett másodfokban eljárásra a törvényszéket bizza meg a hatáskörrel, és nem változtat a kérdésen az a körülmény, hogy ez az ügy a kir. tábla által egy ízben már feloldatott. Nem pedig azért, mert a kir. tábla akkor, midőn a sértett betegségének tartamát nem látta tisztázottnak, és ebben az irányban feloldó intézkedést tett, kétségtelenül a bírói hatáskör kérdésébe vágólag határozott s miután az új bizonyítékok kivétele által a sérülés tartama csak a könnyű testi sértés vétségének tényálladékát állapítja meg, és miután a *minősítés* vádlottak terhére, csupán a vádlottak felebbezésére meg nem változtatható, semmi ok sincs arra, hogy az ügyben a kir. tábla járjon el másodfokban.

Az a kérdés ugyanis, hogy súlyos testi sértés vétsége fen nem forog, jogerőssé vált; elintézendő kérdést tehát csak a vádlottak ellenében könnyű testi vétségeért hozott ítéletnek a bűnösségre és büntetésre vonatkozó része képez, de a minősítés többé bírói határozat alapját nem képezhetvén, az 1883: VI. tcz. 1. §-ának rendelkezése sértetnék meg, ha a másodfoku bíraskodást a tábla gyakorolná.

Az ellenvélemény szerint azonban nem járhat el ez ügyben a kir. törvényszék azért, mert a kir. tábla ez ügyben másodfokulag már egyszer határozván, ezzel hatáskörét erre az ügyre megállapította és perjogi absurdum válnék belőle, t. i. az, hogy feltéve, hogy a törvényszék a szabadságvesztés-büntetést tartalmazó első bírói ítéletet helyben hagyná, az esetben ez az ügy a táblára kerülhet harmadfoku elbírálás alá, tehát ugyanaz a bíróság másod- és harmadfokban járna el azonos egy ügyben. Nézetem szerint ez az ellennézet tartatatlan, mert érvei látszólagosak. Ugyanis:

a táblai feloldó végzés után eszközölt bizonyítási eljárás kiegészítése után ez az ügy a fentjelettek szerint megszűnt *súlyos testi sértés vétségeként* szerepelni, res judicata az már a sértett fél és ügyésznek a minősítésre nézve igénybe nem vett jogorvoslata következtében, ez az ügy a hivatalból üldözendő vétségek közül a magánvád indítványra üldözendők közé devalválódott és mint ilyen, más bírói hatáskör alá esik, és abban az esetben, ha saját másodfoku bírósága (t. i. a kir. törvényszék) helybenhagyólag is fogja elintézni és így az 1883: VI. tcz. 2. §. alapján további felebbezés alá kerül, szerintem azért nincs megsértve vele semmi perjogi elv, mert most a tábla azt mint *könnyű testi sértés vétségét* harmadfokban fogja elbírálni, a feloldó végzés hozatalakor pedig ugyanazt mint akkor *súlyos testi sértés vétségének* felebbezett kérdését oldotta fel, a két ügy a kir. táblára került idején tehát jogilag azonosnak nem tekinthető; a feloldás idején az mint hivatalból üldözendő, tehát a kir. ügyész által képviselt *állami közérdekbe* is ütköző, utóbbi esetben pedig egyedül magánindítványra üldözendő kérdést — és itt is csak a vádlottak által felebbezve — képez.

Bíró Vilmos.

Adalék a követelések lefoglalásának kérdéséhez.

A végrehajtási törvény 79. §-a foglalkozik azzal az esettel, midőn a végrehajtást szenvedőnek harmadik személyek elleni követelése foglaltatik le, megállapítván, hogy ily esetben a végrehajtást szenvedőnek az adósa rendelvénnyel útján értesítendő, stb. stb. Az idézett törvény 82. §-a megtiltja a végrehajtást szenvedő adósának, hogy a rendelvénnyel kézhez vétele után tartozását hitelezőjének, vagyis a végrehajtást szenvedőnek avagy bárki másnak kifizesse, mely tilalomhoz azt a sanctiót fűzi, hogy a mennyiben a lefoglalt követelést végrehajtást szenvedőnek vagy bárki másnak bírói utalvány nélkül mégis kifizetné, vagyonilag akként marad felelős, mintha a fizetést nem teljesítette volna.

A gyakorlati élet számos változatosságában mindig újabb és újabb kérdéseket hoz felszínre, melyek megvitatásra annál is inkább alkalmasak, mert a bíróságok is különböző és gyakran egymással ellentétes módon oldják meg azokat.

I. Ilyen kérdés például az, vajon tartozik-e a végrehajtást szenvedő adósa a letiltási rendelvénnyel evidentiában tartani azért, mert a letiltás idejében végrehajtást szenvedőnek követelése ugyan fen nem állott, azonban kizárva nincsen annak a lehetősége, hogy végrehajtást szenvedőnek valamikor ilyen követelése létezni fog.

A kérdés magyarázatául szolgáljon a következő eset: X. végrehajtató lefoglaltatja Y. végrehajtást szenvedőnek Z. harmadik személytől járó fizetését; csak hogy Y. fizetése a letiltási rendelvénnyel kézbesítésének idejében nem éri el a végrehajtási törvény 54. §-ában vagy mondjuk 61. §-ában meghatározott minimumot. Később, akár 3 hónap, akár egy év múlva vagy bármikor Y. fizetése annyira emelkedik, hogy az most már a végrehajtási törvény szerint lefoglalhatónak mutatkozik. Kérdés: tartozik-e Z. akár elmulasztotta, akár nem elmulasztotta el a letiltási rendelvénnyel kézbesítésének idejében a végrehajtási törvény 122. §-ában megjelölt nyilatkozatot betérjeszteni, három hó, egy év, három év múlva vagy bármikor a letiltási rendelvénnyel folytán Y. fizetésének megfelelő részét visszatartani?

Ha csak úgy formuláznók a kérdést, hogy a követelés letiltásának hatálya meddig terjed, kétségtelen, hogy a foglalás hatálya fenáll a rendes elévülési idő egész tartamára, mert nincsen semmi ok arra, hogy miért legyen rosszabb helyzetben az a végrehajtató, a ki követelést foglaltat le, mint az, a ki más ingókat vétet zár alá. De ha ugyanezt a kérdést vizsgáljuk azon esetben, midőn Y. végrehajtást szenvedőnek a foglalás idejében követelése nincsen Z. ellen,

arra a konklúzióra kell jutnunk, hogy ily esetben a foglalás joghatályát nem lehet, nem szabad kiterjeszteni azon időpontig, míg Y.-nak később tényleg keletkezik Z. ellen követelése, vagyis hogy ily esetben nem lehet a foglalás joghatályát bizonytalan időig kiterjeszteni, mert egyedül mérvadó csak az az állapot lehet, mely létezik akkor, midőn a letiltás eszközöltetik. Mérvadó a foglalás joghatályára csakis a foglalás idejében létező állapot lehet, mert foglalás vagy letiltás tárgyát csak az képezheti, *a mi tényleg létezik*, a mennyiben nem létező dolgot lefoglalni vagy letiltani nem lehet; már pedig Y.-nak a foglalás idejében nincsen lefoglalható követelése Z. ellen, minek folytán arról sem lehet beszélni, hogy a nem létező «lefoglalható» fizetésre eszközölt végrehajtás joghatálya a rendes elévülési idő tartamáig fenáll. Igaz ugyan, hogy ezen érvelés ellen fel lehet hozni azt, hogy a fizetés maga s ennél fogva Y. követelése tényleg fenáll Z. ellen, csak nem azon mérvben, melyet a törvény előír, hogy foglalás tárgyát képezhesse. Csakhogy akkor, midőn elismerjük azt, hogy Y. követelése Z. ellen a törvényben előírt minimumot el nem éri, beismernünk kell azt is, hogy Y. követelése Z. ellen mint lefoglalható objektum nem létezik s így azt foglalás tárgyává tenni nem lehet. Hisz ott van a végrehajtási törvény 51. §-a, melyben taxative fel vannak sorolva azok az ingók, melyek végrehajtás alá nem esnek s ennél fogva le sem foglalhatók. Épigy áll ez a követelésekre vonatkozólag is, melyek — ha a végrehajtási törvény 54. vagy 61. §-ában előírt minimumot el nem érik — végrehajtás alá nem eshetnek s ennél fogva le sem foglalhatók. A minimumot el nem ért fizetésekre vonatkozólag eszközölt letiltás semmis lévén, az nem létezőnek tekintendő s így ha a fizetés később annyira emelkedik, hogy az most már lefoglalható volna, az a végrehajtató javára csak akkor tartandó vissza, ha a letiltás megismételtetik a most már lefoglalható fizetésre.

Igaz ugyan, hogy ezekkel szemben történhetnék hivatkozás a végrehajtási törvény 60. §-ára, mely szerint a fizetésre kieszközölt végrehajtás nem veszti el hatályát akkor sem, ha a végrehajtást szenvedő magasabb fizetés élvezetébe lépett vagy előléptetett. Bár elismerem, hogy ezen most hivatkozott törvényszakasz *látszólag* az általam fent felállított tétel ellen szól, mégsem foghadhatom ezt el olyan érvek, mely álláspontom helyességét lerontaná, mert csak látszólag szól ez a szakasz az én nézetem ellen, a mennyiben a végrehajtási törvény miniszteri javaslatának indoklásából kitűnőleg a 60. §-ban foglalt intézkedés kifejezett felvételét szükségessé tette az a célszerűségi szempont, hogy mellőztessenek azok a költségek, melyek az ismételt végrehajtások vezetése körül felmerülnek. De a midőn a törvényjavaslat a 60. §-ban foglalt intézkedést felvette, kiindult abból, hogy a korábbi foglalás hatályos lett, legyen, azaz, hogy lefoglalható fizetés képezte legyen a letiltás tárgyát.

Nézetem tehát az, hogy a követelések letiltásának hatálya tekintetében csakis a foglalás eszközlése idejében létező állapot lehet mérvadó.

II. Legyen szabad egy másik kérdést is felvetnem: minő jogviszony keletkezik a letiltás folytán a végrehajtató és a végrehajtást szenvedett adós között?

Ezen kérdés felvetésére indított a budapesti kir. ítélő táblának 1896 február 14-én 15. szám alatt kelt határozata (közölve a *Jogt. Közl.* jelen számának mellékletén 213. sz. a.), melyben a kir. tábla kimondja, hogy: «ha a kincstár adóvégrehajtás miatt az adósnak a lakói ellen fenlevő házbérkövetelését lefoglalta és rendkívényileg letiltatta, úgy a háztulajdonos jogaiba lépett és megilleti az a jog is, hogy az 1881. évi LX. tcz. 225. §-a szerint a bérbeadó részére biztosított kedvezményt igénybe vehesse.»

Vagyis a budapesti kir. ítélő tábla szerint a követelés lefoglalása, letiltása által a végrehajtató teljesen a végre-

hajtást szenvedő jogaiba lépett és ekként őt megilletik mindazok a jogok, melyekkel a végrehajtást szenvedő az adóssal szemben bír.

Nézetem szerint azonban a kir. ítélő tábla által elfoglalt álláspont helytelen, mert maga a követelés *lefoglalásának ténye* által még nem engedményeztetik a végrehajtást szenvedőnek az adós ellen fenálló követelése, hanem a követelés lefoglalása által a végrehajtató az adós harmadik személy ellen mintegy zálogjogot nyer, a nélkül azonban, hogy közte és az adós között *maga a letiltás által* bármily jogviszony keletkeznék. A letiltási rendelvénnyel ugyanis — melynek kézbesítése hozza összefüggésbe az adós harmadik személyt a végrehajtatóval — nem foglal magában egyebet, mint pusztán figyelmeztetést arra, hogy az adós további bírói utasításig sem a végrehajtást szenvedőnek, sem másnak fizetést ne teljesítsen. A tulajdonképeni jogviszony a végrehajtató és az adós harmadik személy között csak akkor létesül, midőn a lefoglalt követelés a végrehajtatóra bíróilag átruházatik, míg ellenben azon esetekben, midőn a követelés behajtására akár a végrehajtató, akár ügygondnok feljogosítottik, vagy a követelés árverésen eladatik, a végrehajtató és az adós harmadik személy között semmiféle jogviszony nem létesül. Lényegesen elütnek ugyanis egymástól az esetek a szerint, a mint a lefoglalt követelés a végrehajtatóra átruházatik, vagy csak annak behajtására lett feljogosítva, vagy pedig a követelésnek árverés útján eladása lett foganatba véve. Ha a lefoglalt követelés a végrehajtatóra átruházatik, a végrehajtató tényleg a végrehajtást szenvedő helyébe lép, minek folytán a végrehajtást szenvedőnek az adós harmadik személylyel szemben fenálló összes jogait is egyuttal megszerzi. Hogy a végrehajtató ily esetben tényleg a végrehajtást szenvedő jogaiba lép, következik az átruházás jogi fogalmából, és folyománya a végrehajtási törvény 123. §-ában foglalt azon intézkedésnek, hogy a végrehajtást szenvedő — épúgy mint az engedményező — az átruházott követelés valódiságáért és behajthatóságáért felelős. Ily esetben tehát a végrehajtató az engedménnyel azonos jogkörrel fog birni.

Ellenben az esetben, ha a végrehajtató a követelés behajtására lett feljogosítva, őt más jogok, mint a melyek a behajtással együtt járnak, meg nem illetik. Ily esetben a végrehajtató mintegy meghatalmazottnak tekintendő, a ki a lefoglalt követelés behajtásával lett megbízva.

A mi végül a harmadik esetet illeti, a végrehajtató és a harmadik személy között semmi nexus nem támad, mert ez esetben a végrehajtatonak csupán a követelés árverés útján történt eladása alkalmával befolyt vételárra támadhat igénye. Az árverési vevő lép ilyenkor teljes jogkörrel a végrehajtást szenvedő helyébe, a mint ezt a végrehajtási törvény 129. §-a expressis verbis ki is mondja, megállapítván, hogy az árverési vevő a visszteher melletti engedménnyel jogaiba lép.

A mint tehát ezekből látjuk, helytelenül állította fel a budapesti kir. ítélő tábla a fenthivatkozott határozatában azt a tételt, hogy a követelés *lefoglalása* által a végrehajtató az adós harmadik személylyel szemben teljesen a végrehajtást szenvedő jogaiba lép, mert ez az eset csak akkor következik be, ha a követelés a végrehajtatóra bíróilag átruházatik.

De még az esetben is, hogy megállana a budapesti kir. ítélő tábla által felállított tétel, nem volna abból az a következtetés levonható, hogy a végrehajtató a végrehajtási törvény 225. §-ában foglalt kedvezményt igénybe veheti; mert a most hivatkozott törvényszakaszban foglalt intézkedés, mint törvényengedte kivételes kedvezmény szorosan magyarázandó lévén, csakis egyedül a bérbeadót illetheti meg. Ezt a kedvezményt a végrehajtatóra átruházni nem lehet. A kir. ítélő tábla fenti határozata tehát ezen szempontból is — nézetem szerint — helytelennek tekintendő.

Dr. Kelemen Lajos.

Külföldi judikatura.

385. A keresk. törvény csak azt állapítja meg, hogy a kezes nem tehet kifogást azon alapon, hogy őt a főadás előtt perlik. De a kezesség fogalma, lényege és a kezest a főadás személyéből kifolyólag megillető kifogásokról nem intézkedik. (*Német bírói törvényszék.*)

686. A nő az által, hogy másodszor férjhez megy, nem veszíti el feltétlenül az első férje ellen megítélt tartásdíjra az igényét, hanem ily esetekben discretionarius hatalom van a bíróság kezében és a tényleges körülmények — a nő szükségletei, a férj vagyoni viszonyai — tekintetbe vételével állapítja meg, hogy az jár-e tovább vagy nem. (*Perpignani törvényszék.*)

687. A bíróság megtilthatja a más neve alatt való üzlet-folytatást, ha látja, hogy az kijátszási célzattal történik, mert a családi névre vonatkozó tulajdonjognak elve iránti tisztelet nem mehet annyira, hogy szentesíteni kellene az abból eredő visszaélést, hogy valaki másnak kölcsönzi a nevét avval a célzattal, hogy az — csalárd tévesztéssel — jogellenesen hitelt szerezzen magának. (*Párisi semmitlenség.*)

688. Hatálylyal bír az a kikötés, hogy a színigazgató a színészt bizonyos próbaidőn belül elbocsáthatja, ha működését ki nem elégítőnek találja, mert az ily kikötés a színházi vállalat szokásainak és követelményeinek megfelel és nem tisztán potestativ feltétel, hanem a sikernek egyedüli bírójává az igazgatót teszi. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

689. A kétoldalú szerződésnek nem teljesítése folytán a másik fél jogot szerez a szerződés felbontására és ezt a jogát nem veszíti el akkor sem, ha a késedelmes fél ezen jognak érvényesítése után teljesíteni akar. (*Hollandi legfelső bíróság.*) Ezzel szemben a francia jog terén a tulnyomó gyakorlat és a jogi írók azt az álláspontot követik, hogy a másik fél mindaddig pótolhatja a teljesítést, a míg a szerződés felbontását kimondó ítélet jogerőre nem emelkedett.

690. Ha a háztulajdonos házában egyik részét határozott iparüzés céljából bérbeadta, joga van a másik részét is hasonló iparüzés céljára bérbeadni, kivéve ha a szerződésből vagy a bérbeadáskor fenforgott körülményekből kiviláglik, hogy a feleknek más volt a szándékuk. Ennélfogva szűken magyarázandó az olyan kikötés, a mely a bérbeadót ettől eltiltja. A bérelő tehát ilyen kikötés esetében csak azt kívánhatja, hogy olyan iparüzésre ne adassék ki a háznak többi része, a melyent ő a szerződés megkötésekor folytatott. De ha ő utóbb más iparágat folytat, úgy nem követelheti azt, hogy a háztulajdonos ilyet se tűrjön mást a házában. (*Rennesi felsőbíróság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A távirda- és távbeszélő-jogról irt monographiáját mutatta be a Magyar Jogászegylet utóbbi ülésén dr. Nagy Lajos. A *távirda-jog*, mint a keresk. jogtól külön vált jog az 1893. évi távirda-üzletszabályzatban van összefoglalva, mely közkötelező érvényű. A táviratozási szerződés lényegében fuvarozási szerződés, melynek tárgya a feladó *közleménye*, tartalma a közleménynek a címzetthez eljuttatása s mint-hogy a táviratlap nem több, mint az alak, melyben a közlés történt, a feladási lap és a táviratlap egybevetve képeznek bizonyítékot az akarat kijelentéséről. Aztán néhány adatot szolgáltat a Btk. 327. §-hoz a távbeszélő használatának a távirda-üzembe bevonása folytán felmerülő eshetőségekből. Támadja a felelősség kizárására vonatkozó határozmányokat s a kérdés történetének vázolója után azon következtetését fejt ki, hogy a táviratoknak a posta-üzemben használatos osztályozás szerinti (1. egyszerű, felelősség nélkül, 2. fix összegű, 3. biztosítási præmiumtól függő érdektérítés) csoportosítása által a közönség érdekei az üzem nehézségeihez mérten méltányos kielégítést nyernének. Foglalkozik a különböző fajú táviratok bizonyítási értékével és a távirdai adatok fölhasználásával s kíváncsún tartja a megőrzési idő 1 évre fölemelését. A távirdajog határozmányait szívesen terjesztik ki a *távbeszélőre*, pedig egyéb hasonlatosság nincs köztük, mint az, hogy a közlések céljából utóbbi is a villamos áramot használja föl. Az alapügylet *bérlet* s az összekapcsolás sem egyéb, mint a készüléknek esetről-esetre a

szerződésszerű használatra alkalmas állapotba helyezése. A távbeszélés nyom nélkül esvén meg, bizonyítékot nem szolgáltat s azért ügyletkötésre nem alkalmas, de mint az előzetes értekezések eszköze bir jelentőséggel. Ezen általános elvek alapján veszi a munka III—V. fejezete vizsgálat alá a távirat és távbeszélés alkalmazhatóságát, az ajánlat, az elfogadás és a szerződés perfektioja szempontjából, birói gyakorlatunk alapján, az intézmények nemzetközi jellegére tekintettel a külföldi törvényhozások intézkedéseivel kapcsolatban. — A munkát a Jogászegylet kiadja.

— A székes-fehérvári javító intézetet egyik munkatársunk meglátogatta és a következő kimutatást közli velünk: Létszám: 66.

Vallás szerint: római katolikus 46, görög katolikus 1, görög keleti 3, helvét 4, ágostai 2, unitárius 1, izraelita 9. Büntetlen előéletű 50, büntetve már volt 16.

Szülői vagy gyám kérelmére beadva 39, a hatóság kérelmére beadva 8, a rendőrség felszólítására bevett 1, birói ítélettel beutalt 18, és pedig az 1878: V. 42. §. alapján 17, 84. §. alapján 1.

Létszám 1895 végén 43, 1896 januáriusban ehhez 3, el nem bocsáttatott egy sem, februárban 16, márczius 27-ig e hóban 4, összesen 66.

A műhelyek közül az asztalos, cipész, esztergályos, szabóműhelyek be vannak már teljesen rendezve és mindenütt serényen folyik a munka. A fürdő berendezése igen célszerűnek bizonyult és sűrűn használtatik. Az udvaroknak fákkal való beültetését a növendékek végzik szakszerű vezetés mellett. A ministerium tavaly karácsonyfára 25 frtot küldött; bizonyítéka annak, hogy élénken érdeklődik az intézet legkisebb szükségletei iránt. Beteg nem volt eddig egy sem a növendékek közül. A kórtermek még egyáltalában nem használtattak. A tanulmányokban való előmenetellel a tanítók és a lelkész meg vannak elégedve. A mi az egyes mesterségekben való ügyességet illeti, feltűnően nyilvánul ez a cipész- és szabómesterségeknél. Az intézet ruha- és cipőszükségleteit a növendékek saját készítményeikkel fedezik, elég tetszetős darabokat állítván elő. A tanulmányokban való előmenetelről rendes jegyzőkönyvek vezetnek. Érdekes, hogy az intelligens osztályból több fiut lehet itt látni, feltűnően nagy számban vannak a szülők által beutalt egyének, jelenleg 39-en, többnyire intelligensebb családokból. B.

A kimutatásból világos, hogy bíróságaink még mindig nem utalják a fiatakorukat javító intézetbe. Mult november óta, mikor a legutóbbi kimutatást közöltük, a bíróságok részéről összesen 9 egyén jutott a székes-fehérvári intézetbe. Pedig a miniszterium, mint meg volt írva, most már nem csinál nehézségeket. Szerk.

— A kiskoru vádlott atyjának felebbezési joga a bűnvádi perben. W. K., egy 13 éves fiu a budapesti büntető törvényszék által lopás miatt két évi javító intézetbe való elhelyezésre ítéltetett. Ezen ítélet ellen az elítéltné atyja felebbezést adott be, a melyet a bíróság a következő indoklással utasított vissza: «W. Á. mint kk. fiának törvényes képviselője a megtartott végtárgyaláson a védő állítása szerint megjelent, onnét azonban a tárgyalás befejezése előtt eltávozott a nélkül, hogy fia iránti érdeklődésének a bíróság előtt jelét adta volna. Fia képviselével tehát önként felhagyván, azt a gyermek hivatalból kirendelt védője, dr. Kovács Ödön helyettesítette. Miután pedig úgy a vádlott, mint védője az ítéletben megnyugodtak, ennél fogva a felebbezés figyelembe nem vétethetvén, azt visszautasítani kellett. W. K. továbbra való letartóztatása továbbra is fenhagyatott azért, mert szabadlábra helyezése nem is kérelmeztetett, de ha kérelmeztetett volna is, figyelemmel arra, hogy a kir. ügyészség vele szemben szigorúan végrehajtotta a törvény azon rendelkezését, hogy külön e célra szolgáló zárában tartassék s miután W. K. a büntetőjog értelmében fogolynak nem tekintetik, — de egyébként is a mai helyzet erkölcsi fejlődésére nézve kedvezőbb, mintha azon tűzhelyhez tér vissza, a hol erkölcsi pusztulása következett be, a felsőbb bíróság végleges rendelkezéseig a hozott elsőbírósági ítélet értelmében való ápolása fentartatott.» — A budapesti kir. ítélő tábla helyet adott a kk. vádlott atyja beavatkozásának a bűnvádi perbe és rendelvényleg elrendelte W. K. szabad lábra helyeztetését. A fentebb említett törvényszéki ítélet konstrukciója annyiban is érdekes és a sablontól eltérő, a mennyiben megállapítja, hogy W. K. lopást követett ugyan el, mégis

megszünteti ellene a Btk. 84. §-a értelmében a büntető eljárást azzal, hogy öt két év tartamára javító intézetbe való elhelyezésre ítéli. És figyelemre méltó a fogva tartás indokolása is.

— **Hivatalból figyelembe vett illetékességi hiány.** A budapesti V. ker. kir. járásbírósa: Jelen kereset az 1893. évi XVIII. tcz. 17. §-ánál fogva visszautasított; mert az egyenes adós *I. r. alperes* nem e bíróság területén lakik; reá tehát a prt. 30. §-ánál fogva ez a bíróság nem illetékes, az általános szabálytól való eltérés esete pedig nem forog fen. Ugyanezen okokból nem illetékes ezen bíróság a IV. kerületben lakó másodrendű alperesre sem. Egyébiránt a kezes II. r. alperes bírósága nem volna illetékes az egyenes adós I. r. alperesre a prt. 32. §-a alapján sem, mert törvénykezési gyakorlatunk a prt. 32. §-át állandóan úgy értelmezi, hogy annak alapján az egyenes adós a kezes bírósága előtt nem perelhető.

— **Árverési csarnokok.** Régi baj, hogy az árveréseken az ugynevezett árverési hiénák garázdálkodnak, a kik tetszés szerint szabják meg az árakat s kárt okoznak nemcsak a végrehajthatóknak és az árverést szenvedőknek, hanem azoknak is, a kik az árverésben részt venni akarnak. Ezzel a még megoldásra váró ügygyel foglalkozott a fővárosi tanács s elhatározta, hogy két nyilvános árverési csarnok föllállítását hozza javaslatba. Mi ez intézményt már régóta sürgetjük.

— **Telekkönyv** cím alatt *Káplány Géza* havonként megjelenő folyóiratot indított meg a telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás és betétszerkesztés irodalmi művelésére. Az élenken szerkesztett lap első száma két és fél ivre terjed.

— **A nagyváradi és biharmegyei rabsegélyző egylet** 1895. évben 1200 frt államsegélyt élvezett. Egyéb bevétel volt 800 frt. Kiadatott a rabiskola tanítójának fizetésére 225 frt, iskolaszerekre 4 frt 60 kr., rabok segélyezésére 452 frt 19 kr., egy szabadult rabnak kölcsön 100 frt, szolgáltatás 100 frt, összesen 881 frt 79 kr. Egyleti vagyon közel 16,000 frt. Látható ezen összeállításból, hogy az egylet még az államsegélyt se költötte el. Ugyan mire adják azt az 1200 frtot, ha nem az egyleti célokra?

— **Egyetemi ifjak zsebkönyve.** Szerkesztette Pivár Rezső, az Egyetemi Kör főtítkára. Hasznos célú tüztölt ki és ért el a szerkesztő e művecskével, mely teljes kollektióját tartalmazza azon tudnivalóknak, a melyek az egyetemi, általában a főiskolai életre, a tanulásra stb. vonatkoznak. Az egyetem egyes fakultásainak és a különböző szakiskoláknak szabályzatain, és az ifjusági egyesületeknek ismertetésén kívül cikkekkel találunk benne Lengyel Béla, Breznay Béla, Malonyay Dezső, Beóthy Zsolt, Klug Nándor, Entz Géza tollából.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** a legközelebbi napokban két füzet fog megküldetni. Egyik *Fodor Ármán* előadását tartalmazza az új osztrák polgári eljárásról, a másik *Moravcsik Ernő* előadását a fiatalok büntetéseiről.

Nemzetközi Szemle.

— **Brentano**, volt bécsi tanár, kinek mult évben el kellett hagyni a tanszéket, mivel mint volt szerzetes házasságra lépett, s a ki több dolgozatban megtámadta ezen kérdés tekintetében az osztrák bírósági gyakorlatot, most ismét könyvet adott ki a következő címmel: *Zur ehrechten Frage in Österreich*. Krasnopolksy prágai tanár dolgozata ellen van irányítva a polemikus munkát.

— **Az építési kézművesek zálogjogáról** *Örtmann* tanár által a bécsi jogászegyletben tartott előadás külön füzetben megjelent. Címe: *Das gesetzliche Pfandrecht der Bauhandwerker*.

— **Az orvosi állás államosítását** követeli egy röpiratban *Altschul* prágai egészségügyi tanácsos.

— **Zitelmann** ünnepi előadást tartott a polgári törvénykönyv javaslatáról ezen cím alatt: *Die Gefahren des bürgerlichen Gesetzbuches für die Rechtswissenschaft*. A veszélyek alatt az elkerülhető veszélyeket érti. Attól tart t. i., hogy betű-magyarázat fog tulsúlyra jutni. Ezzel szemben felláttja mint követelményt, hogy a jogásznak *igazságos* ítéletekre kell törekednie; a történeti és a filosofikus műveltséget a jogász nem nélkülözheti és csak a valóban tudományosan képzett jogász lehet igazságos bíró.

— **A német lapok** ujabban azt írják, hogy a német kereskedelmi törvény nem novellát kap, hanem egy egész

új törvénykönyv javaslatát fogják előterjeszteni és a polgári törvénykönyvvel együtt életbe léptetni. Az új javaslat határozmányaiából kiemelik a lapok, hogy az u. n. objektív vagy abszolút kereskedelmi ügyletek töröltetni fognak s ennek következtében a kereskedelmi és az általános magánjog közti határvonal megváltozik; a kereskedői jog ki fog bővülni, a kézművesek is a kereskedelmi jog alá kerülnek; a cégjegyzék központosítása, s a cégek iránti határozmányok megváltoznak; a kereskedői segéd és a tanuló helyzete módosul; a kereskedelmi ügynököké szintén; a részvénytársasági határozmányok összhangzásba fognak hozni az új részvénytörvényvel.

— **A szellemi tulajdon megvédése tárgyában** nemzetközi kongresszus tartott Párisban. A gyűlést *Bourgeois* miniszterelnök nyitotta meg, ki hangsúlyozta, hogy kongressusok egy igen hathatós közeledési elemet képeznek a nemzetek közt. Elnökké *Freycinet* választott.

— **A párbajról** ujabban munkát adott ki *Croabbon*, kinek nagyszabású könyvéről (*Sur de point d'honneur*) nem rég szöltünk. A párbajok szaporodásáért a segédek okolja. Szerző a párbajnak hivatalos elismerését követeli és ez alapon lehető megszorítását.

— **A büntetőjogi anthropologiai** IV-ik kongresszus az idén Genfben tartatik meg f. é. augusztus hó 24-dikétől 29-dikéig. Az állandó bizottság a következő csoportokba osztja a megvitatásra kerülő rendkívül érdekes kérdéseket: 1. büntetőjogi élettan, 2. büntetőjogi sociologia, 3. büntetőjogi lélektan és psychopathologia, 4. a büntetőjogi anthropologianak törvényes alkalmazása, 5. a büntetőjogi anthropologianak alkalmazása a börtönügyi adminisztratio terén.

— **Hitbizományok Oroszországban.** Moszkvában a nemesség gyűlekezete érdekes javaslatot dolgozott ki a hitbizományok alakításáról, a melynek törvényítését minden áron kieszközölni akarja. Azon javaslat értelmében minden orosz tartomány nemesi osztályának s gyűlekezetének megengedendő lenne, hogy a nemesi földbirtok azon *minimumát* meghatározhassa, a mely a nemes ur s családja illendő létfontartására szükséges; azon célból, miszerint oly esetekben, midőn ily birtok, mely az agrárbanknál elzálogosítva volt, árverésre kerül és értékének megfelelő vételárjancat nem tétetik: ezen birtok-minimum, a hozzá tartozó lak- és gazdasági épületekkel kiszakittassék s addigi birtokosánál, egyesség útján megállapítandó évi haszonbér fizetése mellett, örökös haszonvételre meghagyattassék. Az elzálogosított s el nem adott birtoknak megmaradt része az agrárbank birtoklásában marad; de ha eladásra kerül, az csak nemeseknek legyen eladható, a mely ügyletnél a régi birtokos előnyös vevőként szerepelhessen. Ha a jelölt birtokos az új hitbizomány átvételével a megállapított vételárt le nem fizetné, gondnokság alá helyezendő. Az így alakult hitbizományi javak örökösödés útján mindig a legidősb fiura szálljanak. Bizonyos esetekben azonban, a bank beleegyezésével, s az örökösöknek viszons megegyezésével más családtagra is átmehetnek. Ezen intézménytől kedvező eredményeket várnak a nemesség fontartására, anyagi helyzetének türhetőbbé tételére; és azért is valószínűnek tartják, hogy a kormány jóváhagyását elnyerendi s a császár által is szentesítettik.

— **Punishment and Reformation**, ily cím alatt adta ki *Wines*, az amerikai büntetőjogi reformtörekvések megtestesítője, az új büntetőjogi rendszer összefoglalatját. A könyv egy vaskos kötetet képez. Szól természetesen a büntetőjogi anthropologiaról és a megelőzési intézményekről is.

A Magyar Jogászegylet ápril hó 29-én (szerdán) d. u. 6 órákor évi rendes közgyűlést tart a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) A napirend tárgyai: 1. Az elnök évi jelentése; 2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról; 3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a legközelebbi év költségvetésének megállapítása; 5. az évi tagsági díj megállapítása; 6. esetleg egyéb indítványok; 7. az igazgató választmány megválasztása. (Az alapszabályok 15. §-a: A rendes közgyűlés elé hozandó minden önálló indítvány legalább 5 nappal a közgyűlés előtt benyújtandó az elnöknek.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdáj.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 forint negyedévre ... 3 forint A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az ügyvéd személyes vagyoni felelőssége. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd. — A bűnügyi statisztika és annak reformja. VARGHA FERENCZ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból. Dr. ZSÖGÖD BENŐ budapesti egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* A magyar öröklési jog mai érvényében. Irta dr. Kern Tivadar. Dr. FODOR ÁRMEN budapesti törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A váltótörvény 3. §. 7. pontjához. Dr. FRÁTER BÉLA budapesti ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvéd személyes vagyoni felelőssége.

Igen fontos elvi kijelentést tett a kir. Curia, midőn kimondta, hogy «az ügyvéd az általa a birói letétből jogtalanul felvett összegnek a letétbe való visszahelyezésére személyesen is kötelezhető.»¹

Ez a nagy általánosságban tett enunciatio nem jelent kevesebbet, mint hogy az ügyvéd saját személyében felelőssé tehető azon érték erejéig, melyet ő a birói letétből birói utalvány alapján jóhiszeműleg felvesz és felének kiad, ha a pénzfelvétel alapjául szolgáló kiutaló végzést felsőbbirósági határozat megváltoztatja.

Gondoljunk csak itt a feltétlenül végrehajtható ítéletek vagy a két egybehangzó és így végrehajtható ítéletek alapján elrendelt kielégítési végrehajtások rendkívül gyakori eseteire, a mikor a követelés biztosítására birói letétbe helyezett összeget a bíróság a pernyertes félnek a jogerő bevétele nélkül a törvény rendelkezésének megfelelőleg kiutalja.

Avagy ott vannak a végrehajtási eljárás folyamán hozott kiutaló végzések egyéb, igen változatos esetei, a mikor a bíróság — lehet, hogy jogtalanul — az egyik peres fél javára a jogerő bevétele nélkül utalványozást eszközöl.

Mindezen esetek könnyen a fenti általánosító kijelentés körébe vonhatók.

Az ügyvéd, ki az utalványozó végzéssel a birói letétből az ügyfele részére kiutalt értéket felveszi, ügyfele érdekeit hiven képviseli, jogával él, mert az ügy ama stádiumában a kiutalást elrendelő birói határozat képezi az alaki jogot s a felsőbbiróság megváltoztató határozata csakis — mint más esetekben is igen gyakran megtörténik — más jogi nézetet emel érvényre.

Ha pedig az ügyvéd a pénzt a letétből ügyfele utasítása folytán felvette, köteles felét a behajtásról rögtön értesíteni és a felvett értéket a félnek kívánatára és annak utasítása szerint azonnal kiszolgáltatni. Ha az ügyvéd az ily pénzt vagy értéktárgyakat más célra fordította, mint sikkasztó, a büntető bíróság által, ha pedig büntető eljárás útján a sikkasztás megállapítható nem lenne, fegyelmileg fenytendő (1874. XXXIV. tcz. 48. §.).

Itt áll a dilemma: ha az ügyvéd a felvett pénzt kiadja, személyes vagyoni felelősségnek teszi ki magát, ha pedig a pénzt nem veszi fel, vagy a felvett pénzt visszatartja, legalább is fegyelmi vétséget követ el.

Az ügyvéd nem vizsgálhatja, hogy «jogtalan»-e azon birói határozat, mely ügyfelének a kiutalást eszközölte, az

ügyvéd köteles a pénzt felvenni és köteles a felvett összeget ügyfelének ki is szolgáltatni.

A felsőbbiróság lehet, hogy kimondja, miszerint az alsóbíróság a törvénnyel ellentétbe helyezve magát, hozta meg utalványozó végzését.

Kit érjen a felelősség ezért a birói határozatért?

Az ügyvédet, a ki mindenekben ügyfele határozott utasítása szerint járt el és eljárásában semminemű törvényt nem sértett meg, vagy pedig a bíróságot, illetve a bíróság azon tagjait, a kik ama végzés meghozatalában részt vettek?

Lehet, hogy az utalványozás által az egyik peres félnek kár okoztatott, az által, hogy a kiutalt összeget az ügyvéd megbízója részére felvette és az utalványozó végzést vagy az annak alapjául szolgáló birói határozatot utóbb a felsőbbiróság megváltoztatja.

Az ügyvéd a felvett értéket ügyfelének időközben kiadta, az a kézhez vett összeget el is használta, rajta végrehajtás útján sem vehető meg a letétből a felvett érték.

Vajon miért bűnhődjék az ügyvéd a bíróság tévedéseért, miért legyen ő felelős ügyfele vagyontalanságáért, mikor ő jogával élt és kötelességét teljesítette?

Az ügyvédi rendtartás 62. §-a szerint «az ügyvédi meghatalmazvány az ügyvédet feljogosítja mindazon intézkedések megtételére, melyek a reája bizott ügy rendes vitelével és teljes befejezésével egybekötve; az ügyvéd által végzettek, írottak vagy élő szóval előadottak harmadik személyekre nézve *ugy tekintetnek, mintha a megbízó fél maga tette volna*, ha a jelenlevő fél azokat azonnal vissza nem vonja».

Ellenkezik tehát nemcsak minden magánjogi szabállyal, de ellenkezik a törvény határozott szavával is az, hogy az ügyvéd azon ügyben, melyben mint prokurator másnak részére, másnak nevében birói határozat alapján pénzt vesz fel, ezen tényből folyólag harmadik személyek, tehát nem saját ügyfele részéről vagyoni jogi felelősségre vonható legyen.

Az ügyvédi rendtartás 71. §-a körülírja az ügyvéd kártérítési felelősségét és ezt azon esetre korlátozza, midőn az ügyvéd hivatalos eljárásában cselekvése vagy mulasztása által valakinek akár szándékosan, akár vétkes gondatlanságból okozott kárt, a mennyiben az törvényszerű jogorvoslással már elhárítható nem lenne.

Ez a szakasz csak nem alkalmazható a megbeszélés tárgyát képező esetre?!

Kimondja az idézett 71. §-a azonban azt is, hogy «a kártérítési kereset a polgári törvénykezési rendtartás szabályai szerint illetékes bírósághoz tartozik».

Természetesen a kártérítési keresetet az köteles megindítani, a kinek az ügyvéd a kárt okozta, tehát a károsszeg biztosítását is csupán a károsult kérheti. Másrészt addig, míg nincs evidenten kimutatva, hogy kár van, nem lehet a kár biztosításáról sem szó.

A megbeszélés tárgyát képező esetben azonban a pozsony kir. tábla a biztosítási végrehajtást *hivatalból* elrendelte, az ügyvéd bárhol található minden ingó és ingatlan vagyonára, holott még az sem volt tudható, hogy az ügyfél, kinek részére az ügyvéd a pénzt a letétből felvette, képes-e visszatéríteni

¹ L. lapunk mult heti számának mellékletén a 216. sz. esetet.

a felvett összeget és daczára, hogy a biztosítási végrehajtást senki sem kérte.

Ezen tényével tulajdonképen a bíróság az anyagi felelősséget, a mely bizony esetleg — bár nem okvetlenül — az alsóbíróságot, illetőleg annak a határozathozatalban részt vett tagjait terhelte, az ügyvédre akarta áthárítani.

Dr. Balog Arnold.

A bűnügyi statisztika és annak reformja.¹

III.

Az eddigiekből meggyőződhetünk arról, hogy a bűnügyi statisztika mostani állapotában sem a valódi kriminalitást, sem a nép moralitását s erkölcsi értékét nem tünteti fel, és pedig, a mint Aschrott találóan megjegyzi,² a moralitást azért sem tárhatja fel hiven, mert a bűnügyi statisztika csak a kriminalitást tünteti fel, de ezzel szemben hallgat a humanizmus tényeiről s a morális cselekményekről, melyek a mérleg ellenkező részében okvetlenül el volnának helyezendőek, ha valamely társadalom moralitásáról hü képet akarunk kapni.

Bizonyára a statisztika fogyatékoságának hatása alatt állott *Mittelstädt*, midőn *Starke* nagyszabású kulturtörténeti és kriminálpolitikai művét ismertette, így szólt: «Lehet, hogy *Buckle* iránya, mely ma meglehetősen diskreditálva van, jövőben diadalra jut, és ki fogja mutatni, hogy a mit ma az emberiség művelődésének nevezünk, nem más mint az éghajlat, a talaj, egészség, halálozás, iskoláztatás zavaros komplexuma. Ha ez valaha bekövetkezik, akkor a statisztika a történetirónak ép úgy, mint a kriminálpolitikusként nagy hasznára lesz. Ámde ma nincs okunk hinni, hogy ez az idő valaha be fog következni. Ha a történet évszázadokon át meg tudott statisztika nélkül élni, ezután is meglesz e nélkül. Nem hiszem, hogy *Thukydides*, *Tacitus*, *Gibbon*, *Ranke* fényesebben tudták volna a népek és idők történetét megírni, ha morálstatisztika áll rendelkezésükre. Azt is kétlem, hogy azok az államférfiak, a kik évszázadokra szóló nagy dolgokat alkottak, a kik államok politikai, jogi és társadalmi átalakulására nagy befolyást gyakoroltak, többet vagy jobbat lettek volna képesek produkálni, ha a morálstatisztika rendelkezésükre áll.»³

Meg vagyok róla győződve, hogy *Mittelstädt* ily sötét pessimizmus áldozatává az általa kritizált *Starke* optimizmusának hatása alatt lett.

Nem arról van szó, hogy kiváló történetirók hogy irták volna meg műveiket, s államférfiak hogy kormányoztak volna országokat a morálstatisztika segítségével, hanem arról, hogy az emberek életében, cselekményeikben van-e törvényszerűség, s ha igen, ezen törvényszerűség, annak okaival együtt, a statisztika segítségével felderíthető-e vagy nem.

Ha a társadalom szervezetébe egy pillantást vetünk, arról győződünk meg, hogy az egy élő organismus, a melynek egyes részei a legteljesebb összhangban működnek, s ha ezen szervezetet tanulmányozzuk, azt látjuk, hogy az atomok látszólagos zűrzavarában a legszebb harmónia uralkodik. A születések és halálozások; a népesedési mozgalmak változatai; a nemek arányai; a törvényes és törvénytelen gyermekek aránya egymáshoz; a házasságok és elválások; tehát azok a cselekmények is, melyek az ember akaratától függnék, általános érvényű társadalmi törvények uralma alatt állanak, melyek a véletlen döntő szerepét kizárják,⁴ s ha az egyes egyén szabadon mozoghat is a társadalomban, az egész társadalmat mozgató erők hatása alól ő sem vonhatja ki magát. Vagyis, a mint *Bodio* szellemesen mondja, midőn a

törvényszerűségről és szabadságról értekeznek: «Az egyes ember szabad ugyan cselekményeiben; de az emberiség, a társadalom a socialis törvényektől kijelölt uton halad. Az egyes ember a társadalommal olyan viszonyban van, mint a meghatározott irányban mozgó hajón az utas, a melynek irányát megváltoztatni nem szabad. Meg van ugyan a mozgási képessége a hajón, de azzal egy irányban kénytelen haladni.»¹

Ha egy pillantást vetünk a statisztikai évkönyvbe, arról győződünk meg, hogy a születések, nemek, házasságok és válóperek csekély hullámzás mellett ugyanazon arányban fordulnak elő évről-évre. Hasonló tapasztalatra jutunk akkor is, ha a kriminalitás arányszámait vizsgáljuk, a mi könnyen érthető, mert hiszen ez is társadalmi jelenség, tehát ez is azoknak a socialis törvényeknek uralma alatt áll, mint a házasságok, elválások, törvényes, törvénytelen születések stb.²

A sociologusnak tehát, hogy valamely társadalmi jelenséget megérthessen, annak physiologiáját megszerkeszthesse, első sorban hü és rendszeres statisztikára van szüksége, melyből a hullámvonalak határait képes megállapítani, azután a statisztika hullámzásaival szembeállítja azokat a tényezőket, melyek a vizsgálat tárgyát képező jelenségre befolyással vannak, s így az ok és okozat felderítése és összhangba hozatala után lehetségessé válik a társadalmi törvényt is felállítani.

Ha a sociologia minden ágában nagy szolgálatot tesz a statisztika, megbecsülhetetlen szolgálatot tehet ez a kriminologusnak, mert ennek segítségével derítheti fel a kriminalitás tényezőit és állapíthatja meg a bűnösök ellen való küzdelemben a leghasznosabb óvszereket.

Másrészt ha a statisztika segítségével megállapítottuk a bűncselekmények társadalmi törvényeit, ugyanakkor megismerkedtünk azokkal az okokkal is, melyek ellen az állam és társadalom, alkalmas módon küzdhet, s azokkal is, melyek oly természeti erőket uralnak, a melyek az ember által le nem igázhatók.

Tudjuk, hogy a kriminalitásra befolyással van számtalan tényező, így a gabonaárak, éghajlat, évszakok, falusi s városi élet, iszákosság, csavargás, koldulás, átöröklés, idegbetegség, elfajulás, munkátlanóság stb. De nem ismerjük az egyes tényezők hatóerejét s a mi fő, nem ismerjük azokat a mód-szereket, melyek segítségével az egyes tényezők ellen küzdeni lehet.

Hogy ezeket a tényezőket megismertessük, első sorban a statisztikát kell újra szervezni.

A mostani adatgyűjtés rendszerével fel kell hagyni s e helyett az egyéni lapok rendszere lesz életbeléptetendő.

Erre már *Földes Béla* és *Ráth Zoltán* felhívták a mérvadó köröknek s a szakirodalomnak figyelmét, de sajnos, eddigelé eredménytelenül.³

Pedig a statisztikai adatgyűjtés csakis az egyéni lapok révén lesz megbízható és hasznavehető. Ezen rendszer szerint minden feljelentés megtételekor egy ügylap nyíttatnék, mely az eljárás folyamán az összes tárgyi adatokat feltünteti, melyekből az eljárás hü képe tünne ki. Ha ítélethozatal nélkül végződik az eljárás, az ügylap lezáratik. Ellenben ítélethozatal esetén annyi egyéni lap nyíttatik minden ügyben, a hány a vádlott, s abba a vádlott személyes viszonyai bejegyeztetnek. Az eljárás befejeztével azután az ügylapok s egyéni lapok az országos statisztikai hivatalhoz küldetnek fel;⁴ a hol az anyag feldolgozása történik.

Csak ilyen rendszer mellett lesz a statisztika anyaga a központban a különféle tudomány-ágak kívánságainak meg-

¹ Az előbbi közl. I. a 14. és 16. számban.

² Zeitschrift. V. 338.

³ Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswiss. IV. 413.

⁴ Prins: «Criminalité et répression» 12. lap.

¹ Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswiss. u. I. 435. jegyzet.

² Magyar Statisztikai évkönyv. 1895. évf. 42. 52. 57. lapokon.

³ Földes Béla: «A bűnügy statisztikája», 2. lap. Ráth Zoltán id. ért. «Közgazdasági szemle», 482 lap.

⁴ Ráth i. ért. 485. lap.

felelőleg variálható; s annak megbízhatósága ellenőrizhető. Gondoljuk meg, hogy a mostani lajstromrendszer szerint lehetetlen a statisztika hűségét ellenőrizni, s az csak úgy volna keresztülvihető, ha a felülvizsgáló az egész irattárt átkutatná; de lehetetlen volna egyes ellenpróbák révén a hamis adatokra reájönni, míg a számlálólapoknál, a hol minden ügylap és egyéni lap az ügy iktató számával el van látva, a legegyszerűbben ellenőrizhető a statisztikai feljegyzés jósága. Sőt e végből helyszíni vizsgálat sem szükséges, mert módjában állana a központi hivatalnak stichpróbák keresztülvitele végett bizonyos mennyiségű percsomót, az ügylap iktatószáma segítségével bekívanni s az adatgyűjtés minőségéről ily módon meggyőződést szerezni.

Attól sem kell félnünk, a mire *Mittelstädt* reámutat, hogy t. i. a statisztikai anyag ily módon való gyűjtésével az eljáró hivatalnokokat tulterheljük.¹

Számba sem lehet azt az elenyésző munkát venni, a mit az ügylap és egyéni lapok kitöltése igénybe vesz, főképp ha figyelembe vesszük, hogy az ügylapba az egész eljárás folyamán, annak fejlődése szerint jegyezzük fel az adatokat. Az egyéni lapokba pedig tárgyalás előtt bejegyezhető az adatok egyrésze, melyek a kihallgatási jegyzőkönyvből az általános kérdésekre adott feleletekből kivehetők; a többi adat pedig a tárgyalás során a szavazó bíró által kényelmesen feljegyezhető.

Lássuk már most főbb vonásokban, hogy az egyéni lapoknak mily kérdésekre kell megfelelniök.

A nem, kor és családi állapot feltüntetésének szükséges voltához nem fér szó. Hasonlóképpen szükséges az elítéltek foglalkozását is kimutatni. Ennél azonban nagyon ki van fejlődve az általánosítási hajlam. A «munkás» elasztikus fogalma alá szokás venni a legkülönbözőbb foglalkozási nemeket.

Másrészt s ez a fontosabb, ennél a pontnál figyelmen kívül hagyják azt, hogy a büntető sociológiára annál a foglalkozási nemnél, melyre az elítélt képesítve van, sokkal fontosabb az elítéltnak ama gazdasági helyzete, melyben a büntetett elkövetésekor volt. Erre a kérdésre azonban a statisztika nem válaszol. Holott csakis ezen állapot hű feltüntetése révén tudnók meg azt, hogy a foglalkozás hiánya, a csavargás, a «faczér» életmód az iparosok nagy osztályánál hány esetben volt kizárólagos oka a kriminalitásnak. Ezen tényleges helyzet ismerete nélkül semmi értékkel sem bír a foglalkozás feltüntetése; mert így a statisztika bizonyos osztályokat ok nélkül sötét színben mutat be, és viszont, kedvezőbb világításba is helyezhet, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a vagyon elleni bűncselekményeknél, melyek a legnagyobb kontingenst teszik ki, a bűnesetek óriási többségében az elítélt a bűncselekmény elkövetésekor nem volt alkalmazásban, tehát a statisztikában feltüntetett foglalkozást nem gyakorolta.

A születéshely és lakás hasonlóképp jelentőséggel bír; az előbbi főleg a bűnös gyermekekénél, mert ez ad felvilágosítást arra, hogy az ország mely vidékén van a gyermeknevelés ügye elhanyagolva. Gyermekekénél a lakás a most említett szempontból fontos, de fontos az felnőtteknél is, mert a kriminalitásnak területenként való felosztása s feltüntetése ad felvilágosítást a bűncselekmények eloszlására. S ha a statisztikából arról győződünk meg, hogy egy városban pl. tulnag a kriminalitás az ország többi városaihoz képest, ebből azt is megtudjuk, hogy ott valami társadalmi epidémia ütötte fel tanyáját, a melynek diagnosztát a társadalmi élet különféle megnyilatkozásának s a bűncselekmények ismert faktorainak figyelembevételével nem lesz nehéz megállapítani, s állami intervencióval vagy társadalmi uton az epidémiát kiirtani.

A bűncselekmények elkövetési helyének s azok területenként való eloszlásának statisztikája érdekes és egyuttal hasznos felvilágosítást ad a városok s a vidék kriminalitásának feltüntetésére. A mi ismét alkalmas a városi és vidéki kriminalitás diagnosztikájának kipuhatólására s a helyes állami vagy társadalmi prophylacticum megállapítására.

A mi a törvényes vagy törvénytelen származást illeti, ez a kriminológiára valami nagy befolyással nincs. Másrészt az általános statisztikának erre vonatkozó adatai nem megbízhatóak, mert könnyen érthető okokból elhallgatják a törvénytelen származást.

Poroszországban ezen adat gyűjtése ellen praktikus jogászok ki is keltek, de siker nélkül. Az élet azonban megmutatta, hogy ily természetű adatgyűjtés céltalan, mert csak a statisztika meghamisítására vezet.

Öttingen a testi sajátságok statisztikájára is súlyt helyez; kétségtelenül az antropologiai iskolára tekintettel kívánja ezt a kimutatást, hogy — szerinte — «ily módon a számokkal való szédelés s a csodálatos dolgok rendszere kellő értékére szállíttassék le a rendszeres statisztika exact adathalmazával.»¹

Hát erre szükség nincs, *Lombroso* rendszere az ő atavizmussával s született bűnözőjével úgy sem tud soha diadalra vergődni.

Szükség van ugyan somatikus adatokra, de nem azért, hogy *Lombroso* ellen sikra szálljunk, hanem azért, hogy a *Bertillon*-féle antropometrikus rendszerrel a visszaesés alaposabban meg legyen állapítható. Ez azonban nem a statisztikusnak, hanem a bűnlajstromok vezetőinek hatáskörébe tartozik.

(Bef. köv.)

Vargha Ferencz.

Fejezetek kötelmi jogunk tanaiból.

Önellenkezesek. 2. *Ideiglenes vétlen lehetetlenülés «veszélye».*
a) *Alapjában.*

Péld. előre lefizettem valamely műtárgyért a 10,000 frtot, azzal, hogy május 1-én (vagy: bármikor felszólításra) megkapom. Évek telnek. Sürgetek — hasztalan. Valahára mégis csak megkapom. Kisül, hogy eladó csakugyan nem tehet a késérről.

Teszem, a dolog máshonnét, vagy épen külföldről lévén idehozatandó, hogy nekem itten átadassék: ez szállítási akadályok miatt nem volt lehetséges. Péld. egy kis háboru. Vagy: két-három esztendőre kimondott kiviteli, vagy behozatali tilalom stb.

A kérdés az, *mi történik az előre adott vételárral, illetőleg annak időközi gyümölcsével?*

A mennyire tájékozottságom terjed, a iurisprudencia és legislatio felelete erre örök időktől fogva ez:

Azt, hogy te a 10,000 forintodat most visszakövetelhesd, jöllehet a dolog megkapásakor megint le kell, hogy fizessed: egyszerűen nem ösmerjük. Hogy utólag időközi kamatot követelhess, ez sem járja. Mert hiszen maga a vételár megmarad az eladónál. A hol pedig tökekövetelés nincs, ott kamatkövetelés sincsen. Vagyis: ideiglenesen visszajáró vételár (*condictio adusque causam secuturam*) sem *condictio intercalaris* — «ilyen nincs a sifonérben».

Ezek scholastikai bogarak. Demonstrálom előbb a jogérzetből. Azután demonstrálom az obligatio szerkezete alapján.

Az az, hogy a jogérzet szempontjából nem is demonstrállok. Egyszerűen kérdek mindenkit: igazság-e, hogy a midőn eladó a 10,000 forintot *annak fejében* kapta *előre*, hogy 1896 május 1-én viszont én megkapom a dolgot, ő e pénznek több esztendei gyümölcsével gazdagodjék. Megtartson péld. három esztendei kamatot (1896 május 1. — 1899 május 1.),

¹ Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. IV. 412.

¹ Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. I. 432.

holott azt a mit kötelezett (mü tárgy általam birhatása ezen időre is) nem adta!

Az obligatio szerkezete alapján így beszélek:

Egyértelműleg valljátok (már kivévén azon jogrendszereket, a melyek szerint a vevő *princípialiter* viselője a veszélynek): hogy ha az eladott dolog szolgáltatás előtt *részben* megcsonkul, vevő (még ha kénytelen is a csonka szolgáltatást elfogadni) a vételárat aránylagosan leszállíthatja (erről beszéltünk fentebb 1. alatt). Mi egyéb immár az, ha én az árut csak két-három esztendővel később kaphatom meg, mintsem a mikorra kötelezve van, mint *részleges* meg nem kaphatás? Hiszen az időközi haszon (vagy mondjuk így: időközi birhatás commoduma), melytől ekképen elesem, esetleg nagyobb veszteség nekem, mint a leégett tető, melyet reparáltatnom kell! Mégis azt mondjátok, hogy ezen időközre az előre fizetett vételáram haszna legyen az eladóé. Lám: Ellentétben az alapprincípiummal az *időbeli részleges* lehetetlenülés veszélyét viseli a vevő, holott sem a teljesét (I), sem a különbeni részlegesét (II) nem viseli.

Még szorosabban: Az eddigiekben (*sub* 1.) azt láttuk, hogy megfizetted ugyan a faggyut, bárha eleven jószágra alkudtál (*Entwurf*). De azonban legalább csak arányosan fizetted meg. A dissonantia ebben tehát csak annyi, hogy az alapelv megtörésével mintegy *érdek-, qualitativ*, veszélyt viseltet a vevővel az által, hogy kénytelen átvenni a faggyut stb. Ellenben az iméntiek szerint már valósággal *quantitativ* veszély-viselés az, a mi a vevőre az alapelv megszegésével sajátosképen rárovódik. A vételárnak három esztendei commodumát odaveszti, a nélkül, hogy az áru három esztendei commodumából valamit látott volna.

Quod demonstrandum, miként ez már továbbhatványozása a fentebb 1. alatt észlelt discrepantiának. Hozzá olyan, hogy ennek jogérzetünkbe ütközése evidens.

* *

Kár volt tulajdonképen azzal vesződnöm, hogy a példát a *species*-vétel köréből teremtem elő. Az exemplificatio szintoly egyszerű, sőt talán még könnyebb a faj-vétel, s ezenkívül a munkaszerződés (*locatio conductio operis*) köréből.

Faj-vétel: Péld. megrendeltem a képet a festőnél. Előre lefizetvén az árát azzal, hogy a művet május 1-ére megkapom. Szobornál: hasonlóképen (v. ö. opt. 1158).

Vagy: a gépet a gyárban.

Vagy: ennyi meg ennyi lisztet, kösznet, téglát stb.

Eladó exculpálja magát *pro tempore*. A festő (szobrász) beteg volt. A gyárba beütött a ménkü. A lisztet, kösznet, téglát utnak indították, de utközben fenakadt, vagy baj történt (természetesen nem kt. 344. 1. bek., hanem kt. 344. 2. bek. esetéről szólva; eladó exculpálva lehet *pro tempore* [a késésért] bárha a faj-mennyiség szolgáltatása iránti kötelezettsége fenmarad).

Munka: Az építési tőkét előre lefizetem azzal, hogy a vállalkozó az épületet május 1-én átadja. A vállalkozó exculpálja a késést. Őt is, embereit is baj érte, nem lehet téglát kapnia (mit neki kell vala szolgáltatni; ellenesetben az ebbeli «veszély» *ab ovo* a megrendelő ellen fordul, v. ö. opt. 1155.) stb. — Vasutépítés: Elemi okok (árviz stb.) gátolják.

Felnyitom az *Entwurf*-ot. A vállalkozó viseli a mű veszélyét az átadásig (634.). Nagyon szép. A megrendelő a mű elkészése okából, még ha nem tehet is róla a vállalkozó, visszaléphet (626; másként opt. 1154.). Helyes. Azonban ez megint egészen más (l. alább). Végre is, ha az a templom, vagy vasut félig már készen van, a megrendelő a visszalépéssel, úgy lehet, nem segít magán. Tehát nem ez az, a miről itt szó van. Hanem arról: hogy a megrendelő az előre adott, esetleg milliókra menő építési tőke hasznát a kénytelen várakozás idejére odaveszti, holott a művet nem élvezi.

Ez az, a mi nemcsak discrepantia, de kézzel fogható meg ütközés kivált a mai jogérzettel. Kivált a maival mondom, mert hiszen épen mai napság, a midőn a tőkének a kamat, ugyszólva, napról-napra leszedhető gyümölcse (v. ö. kt. 284.), annak, a ki a 100,000 frtot annak fejében, hogy a művet 1896 május 1-én megkapja, előre lefizette, s ezt az 1899. évi május 1-én megkapott mű fejében egyszerűen ott hagyni kénytelen, a törvény 9—15,000 frtot a szó szoros értelmében kivett a zsebéből.

* *

A római jogot, *species*-vétel esetében így lehetne mentegetni: Viseled vevő a végleges és részleges veszélyt. Viseld tehát a késésbeli veszélyt is. *Valeat quantum valere potest*.

Faj-vétel esetében ám e mentség is elesik.

* *

A kellő megoldás szerintem ez: Exculpált (u. n. objectiv mora esetében az eladónak (vállalkozónak), facultas alternativa adandó. Tessék neki vagy (I) visszahocsátani ideiglenesen az előre fölvetett vétel- (munka-) árt, vagy (II) megtéríteni a kamatot. Előbbire (I) nem szorítható kereken: mert attól a biztosítéktól, melyet a fölvetett viszonszolgáltatásban bir, megfosztani őtet nem lehet. Utóbbira (II) nem: mert ráoktroynálni a kamatos tőke megtartását szintén nem lehet. Ezért: válaszszon.

Constructio: Causa non secuta, Jól vigyázz! Nem: *non dum secuta*. Én nem azt mondom; az az ok, melyből az a pénz adódott, még be nem következett. Hanem, szétszakítva mind a két keresztben álló szolgáltatás egészén belől az *időt* és az *adást*, így szólok: az az ok, a melyből a pénz *előre* adódott, t. i. az 1896. május 1-én megkapása a dolognak, *egyáltalán* be nem vált (meghiusult, be sem következhetik). Még pontosabban: Az én (vevő, megrendelő) szolgáltatásomnak az a *része*, mely szerint a pénzt eladó (vállalkozó) 1896 május 1-től fogva bírja, *okát* (föltevést) bírja a viszonszolgáltatás azon *részében*, hogy ugyanez időben a dolog kezemben leszen. Ez annyiban a mennyiben (a meddig a késés tart) *végkép* meghiusult. Nincs *causa*-ja az én szolgáltatásom ezen részének, t. i. a pénz ezen időre való birásának a másik fél részéről. *Oka fogott: quoad commodum temporis*. Ergo: térítse meg. *Causa pro parte non secuta*. A kamat-elmélethez a kamat-fejezetünk körében fogom ez eredményt hozzávetni.

Nem keresem, lehet-e ezt codificálni. Ha nem lehet, ez is egyik bizonyossága annak, hogy a kötelmi jog codicálása veszélyezteteti annak *kellő* flexibilitását.

Hazai gyakorlatunkban meghonosítani a lefejtett igazságot, semmi nehézség. És talán nem ringatódzás, midőn azt hiszem, hogy egyetlen egy sincs, hazai praktikus *érzékü* jogászaink között, ki, ha az iméntieket figyelemmel megolvasta, a lehozott eredmény igazságától áthatva ne legyen.

* *

Ossze ne téveszszük az iménti kérdést a következővel:

Mondhatja-e a vevő azt, hogy: én bizony nem várok egyáltalán a dologra éveken keresztül; hanem olybá veszem a szolgáltatást, mint a mely egyáltalán nem lehetséges?

Minden igyekezetem kárbaveszett, ha ezt összetévesztenők.

Ugyanis: ha ezt mondhatja és mondja is a vevő, akkor e viszonszolgáltatások nem *ideiglenesen* váltak lehetetlenné, hanem *véglegesen*. Már pedig mi itten épen csak az *ideiglenes* lehetetlenülésnek mint ilyennek az esetjéről beszéltünk. Vagyis azon eseteken belől, a *midőn* nem mondhatja, vagy *ha* mondhatná is, nem mondja, mert nem akarja mondani. Annyira köti magát ahhoz a dologhoz, hogy esze ágában sincs róla végkép lemondani. Magát e kérdést pedig alább 3. alatt érintjük.

(Folyt. köv.)

Dr. Zsögöd Benő,

Jogirodalom.

A magyar öröklési jog mai érvényében. Irta Kern Tivadar jogtudor, ügyvéd. Első kötet. Budapest 1896. Singer és Wolfner bizománya.

Már rég nem jelent meg könyvpiacunkon jogi munka, mely annyira megérdemli jogászköreink figyelmét, mint a jelenlegi. Ámbár az örökösödési jog a magánjog többi ágához képest sok művelőre talált nálunk: a megjelent munkák nem adták az érvényben levő örökösödési jognak rendszeres összefoglalását. Az ági öröklés fentartásának szószólói és ellenesei főképp e kérdésre összpontosították figyelmüket. Teleszkynek, Zlinszkynek és Zsögödnek munkái főképp e kérdés körül forognak. Herczegh családi és öröklési joga nem haladja túl a tankönyv szűk keretét. Kern munkája tehát nagy szolgálatot tesz.

A munkában előtérbe lép a gyakorlati jogász. A munka címének megfelelően és feladatánál fogva az öröklési jog egyes tételeinek politikai, társadalmi és gazdasági jelentőségére nem terjeszkedik ki. A jogtörténeti excursiók, melyekre a jognak ez a része kiválóan csábítja művelőit, kevés helyet foglalnak el és kizárólag a magyar jog legujabb átalakulásaira szorítkoznak. Ellenben az összes jogforrásoknak, a birói gyakorlatnak és jogirodalmunknak kimerítő felhasználásával van kifejtve az érvényes jog. Verböcztől kezdve az örökösödési eljárásról és a házassági jogról szóló legujabb törvényekig mindaz, a mi az öröklési jogra vonatkozik, bámulus szorgalommal és erős gyakorlati érzéssel fel van dolgozva. Nem jelent meg a tárgyalta kérdésekről magyar munka és jogi szaklapjainkban cikk, a mely kikerülte volna a szerző figyelmét.

Az első kötet az öröklési jog három fejezetét tartalmazza: az általános szabályokat, a törvényes öröklést és az örökösödő rendelkezésén alapuló öröklést.

Az általános szabályokat tartalmazó részben szerző az öröklési képességnél a holtkézről szóló törvényekről is beszél és egyezően majdnem valamennyi magyar jogi íróval (e nézetten van Kövy, Szlemenics, Wenzel, Zlinszky és Herczegh is) azt tanítja, hogy e holtkezi törvények az egyházakra és egyházi testületekre nézve ma is fenállanak. Időközben a kir. Curia meghozta a 63. sz. polgári teljes-ülési döntvényt, mely szerint a holtkézről szóló törvények a változott viszonyoknál fogva elavulván, nincsenek többé hatályban. A döntvényt hevesen támadták és joggal. Mig a kir. Curia azt találja, hogy a holtkezi törvények elavultak, addig azt tapasztaljuk, hogy Európa legtöbb államában e törvényeket ma is alkalmazzák és megújítják. (Lásd *Kahl*: Die deutschen Amortisationsgesetze. Tübingen, 1890. című munkáját) Ausztriában, a hol az 1855. évi konkordatum hatályon kívül helyezte a holtkezi törvényeket, az osztrák legfelsőbb bíróság a konkordatumnak 1874-ben történt hatályon kívül helyezése után sietett kijelenteni, hogy a holtkezi törvények hatálya fenáll és e törvények reaktiválás nélkül is kötelezők. (Glaser-Unger-Walther: Sammlung der civilrechtlichen Entscheidungen, 17. kötet, 7590. sz.) A curiai döntvény megokolása egyenesen kihívja a bírálatot, mikor azt mondja, hogy «az ősiség és a királyi jogból folyó háramlási jog védelme» voltak a holtkezi törvények főcélja és ezek eltörlésével elesik e törvények szüksége is. Az amerikai Egyesült-Államok 1862 július 1-én törvényt hoztak, hogy semmiféle testület, melynek vallási célja van, 50,000 dollár értéket felülhaladó ingatlant nem szerezhet. Mily csodálkozás fogja megszállni az ujvilág lakóit, a kiket Goethe szerencsésekknek mond azért, mert nincsenek régi váraik, korhadt intézményeik és elavult előítéleteik, ha hallani fogják, hogy Curiaink szerint ők törvényeikkel csak az ősiséget és a királyi háramlási jogot védik!

Az egyházak és egyházi testületek öröklési képességének tárgyalásánál szerző nem említi a vallás szabad gyakor-

latáról szóló 1895. évi XLIII. tcz. 9. §-ának azt az intézkedését, a mely a törvényesen elismert vallásfelekezeteknek ingatlan vagyonszerzési képességét korlátozza. Ez a rendelkezés kétségtelenül az öröklési képesség korlátozása is.

A törvényes öröklésről szóló fejezetben szerző állást foglal az öröklési jog ama kérdésében is, a mely nálunk a legtöbb vitára adott alkalmat és két táborba osztja jogászainkat: az ugynevezett ági öröklésnek, az öröklött és szerzeményi vagyon megkülönböztetésének kérdésében.

Szerző e megkülönböztetés fentartását megalkotandó öröklési jogunkban ellenzi. Az ősi birtok visszaháramlása megegyezhetett a családi érzéssel, jelenleg azonban a birtok helyébe az öröklött vagyon pénzbeli értéke lépett, ennek pedig semmi köze a családi érzéshez. «A mi a szívünk érzése gyanánt halálunk után érvényesüljön» — így szól szerző (54. lap) — «annak már az élő ember vérébe kell, hogy átmenjen. Már pedig vagyonunk, értékben számítva, mint egész áll előttünk; nem teszünk különbséget a szerzett és az öröklött, sem az utóbbiban azon vagyonkörök közt, melyek az elődöktől való eredet szerint alakultak. Ebből következik, hogy nem felel meg érzésünknek, miszerint halálunk után vagyonunk, eredetünkhöz képest különváló értéktömegekre oszoljék; és még kevésbé felel meg érzésünknek, hogy közeli rokonunkat, még édes szülőnket is, kizárjon az öröklésből egy távoli rokon azért, mert valamely közös elődünktől eredő vagyonnak pénzértéke, hagyatékunk értékének egy alkatrészét képezi. Az első szerzőre való tekintet, mely az ősiségben az elidegeníthetlenség által istápolva, az érzésnek kutfeje volt, a dologság hiján, a vagyonnak szerzett és öröklött értékre való felosztása folytán az érzéssel ellenkező eredményekre vezet.»

Ámbár ez a kérdés nem a létező jog, hanem a törvényalkotás kérdése: mégis az álláspont e kérdésben sok tekintetben befolyásolja a ma érvényben levő jog megállapítását is. A kik az ági öröklés fentartását kívánják: kétség esetén hajlandók az ági öröklés szabályát alkalmazni. Viszont az ági öröklés ellenesei kétséges esetben készek mellőzése mellett állást foglalni.

Csak egy példát akarok erre felhozni. Az ági öröklés hivei, Zsögöd, Herczegh, Zlinszky azt tanítják, hogy minden ajándék ági vagyont képez. Ezzel szemben egyes felső bírósági határozatok az ági öröklést annyira megszorítják, hogy a nő által szüleitől kiházasításul kapott tárgyakat a nőre nézve nem örökölt, hanem szerzeményi vagyonnak tekintik, a melyek nem a felmenő vagy oldalrokonokat, hanem a tulélő férjet illetik.

A szerző nem ragadtatja magát elvi álláspontja által ily tulzásokba, hanem elfogultság nélkül a mai jog álláspontján oldja meg a vitás kérdéseket. Így a fenti kérdésben nem járul hozzá ahhoz, hogy minden ajándék ági vagyon; szerinte csak azon ajándék ági vagyon, a melyet az osztályrészbe be kell tudni (96. lap 3. jegyzet). Ebből az álláspontjából azután ági vagyonnak tekinti a kiházasítási tárgyakat is, miután azok szintén betudás tárgyát képezik. (144. lap 3. jegyzet.)

A hitvestársi öröklésről szóló szakaszba az új házassági törvény intézkedéseinek megbeszélésénél egy csekély tévedés csuszott be. A hitvestársi öröklésnek nem lévén helye, ha a házasság érvénytelen volt, szerző ezzel kapcsolatosan (a 145. lapon) ezt mondja: «Mig azonban a házasság semmiségére a házasság megszűnése után hivatkozni lehet, akár megindított a semmiségi per a házasság megszűnése előtt, akár nem (1894. évi XXXI. tcz. 46. §. 2. bekezdés); a házasságnak megtámadhatóság miatti érvénytelenségét csak akkor lehet felhozni, ha a megtámadási per a házasság megszűnése előtt már megindult (67. §. 2. bekezdés)». Továbbá ezt mondja: «A ki ezen perben (t. i. az öröklési perben) semmiségi okot érvényesít, csak a semmiséget tar-

tozik bizonyítani; ellenben, a ki a házasság megtámadhatóságára alapítja igényét, az érvénytelenségen kívül azt is köteles kimutatni, hogy a megtámadási kereset a házasság megszűnése előtt, az arra jogosított személy által (id. törvény 56., 69. §§.) és kellő időben (id. törvény 56—60. §§.) beadatott.»

Eltekintve a házasságjogi törvény 46. §. 2. bekezdésére való helytelen hivatkozástól, kikerülte a szerző figyelmét, hogy e törvény 68. §-a értelmében a házasságot megszűnése után is bejelentéssel lehet megtámadni. Az öröklési perben tehát a házasságnak megtámadhatóság miatti érvénytelenségét akkor is fel lehet hozni, ha a házasság megszűnése előtt nem indítottatott ugyan meg a megtámadási per, azonban a házasság megszűnése után a megtámadás bejelentéssel megtörtént.

A könyv legnagyobb része, körülbelül két harmada az örökösödési rendelkezésén alapuló öröklésről szól. E rész a végrendeletekre, az öröklési szerződésekre és a halálesetre szóló ajándékozásra vonatkozó tanokat tartalmazza.

A mi a közvégrendeleteket illeti, a kir. Curia az 1876. XVI. tcz. 21. §-ából kiindulva 1884. április 3-án 12. sz. a. hozott teljes-ülési döntvényében kimondta, hogy «a járásbírók közvégrendeletek felvételére kivétel nélkül jogosítvák». Szerző azon nézetén van (401. lap), hogy ez az intézkedés az 1886. évi VII. tcz. (közjegyzői novella) 9. §-a következtében módosult, még pedig olyképp, hogy a járásbíró csak oly esetben vehet fel közvégrendeletet, ha a közjegyző meghal, állomásától felfüggesztetik, visszalép vagy áthelyeztetett, valamint halasztást nem szenvedő esetekben, ha a közjegyző akadályozva van és helyettese, vagy székhelyén más közjegyző nincsen. Szerző szerint a járásbíró ily esetben, mint a közjegyző helyettese jár el. Ámbár szerzőnek ezen nézete mellett lehet érveket felhozni, azt még sem lehet mint kétségtelent odaállítani; kikerülte szerző figyelmét, hogy nézete ellenkezik a hivatalos magyarázattal.

A kir. igazságügyminiszter ugyanis egy elébe terjesztett kérdés folytán 1891. évi 36376. I. M. sz. a. akképen válaszolt, hogy «oly teendőket, melyek kizárólag a közjegyzői hatáskörbe tartoznak, minden járásbíró csakis a közjegyző akadályoztatása és helyettes nem léte esetén és csupán annyiban láthat el, a mennyiben azok halasztást nem tölnek; ezen teendőkben a járásbíró csak az akadályozott közjegyzőt helyettesíti. Ámde más tekintet alá esik a névalírássok hitelesítése és a közvégrendeletek készítése; az előbbi az 1868. évi LIV. tcz. 548. és következő §-ai, az utóbbi pedig az 1876. évi XVI. tcz. 21. §-a értelmében a járásbírónak is hatáskörébe tartozik és ő ezekben ép úgy jár el saját hatáskörében és nem tekinthető a közjegyző helyettesének, mint a közjegyzői székhelyen kívül eső járásbírók, a melyek a váltó-óvások fölvételénél az 1876. évi XXVII. tcz. 98. §-a alapján járnak el». (Igazságügyi Közlöny I. évfolyam 1892. év 3. szám 112. lap.) Az 1894. évi XVI. tcz. 26. §-ának miniszteri indokolása is olyképp idézi az 1876. évi XVI. tcz. 21. §-át és a Curia 12. sz. polgári döntvényét, a nélkül, hogy az 1886. évi VII. tcz. 9. §-ára utalással megjegyezne, hogy csak az ezen utóbbi törvény hatálybalépte előtt alkotott végrendeletekről van szó, és az örökösödési eljárás végrehajtása tárgyában 43194/1895. I. M. rendelet 30. §-a is e felfogást tükrözi vissza. Sőt az is vitás volt a legújabb időkig, hogy a járásbírónál lehet-e magánvégrendeletet jogérvényesen letéteményezni, miután az 1886. évi VII. tcz. 9. §-ának azon kitételét: «okiratok közjegyzői őrizetbe vétele» sokan nem vonatkoztatták a magánvégrendeletek letételére, és épen ezen vita megszüntetése végett mondta ki az örökösödési eljárás életbeléptetése tárgyában 43195/1895. I. M. sz. rendelet 11. §-a: «A bíróság élő személynek magánvégrendeletét többé nem veheti őrizetbe».

Messze vezetne, ha a munkában tárgyalt főkérdéseket is meg akarnám beszélni. Azon ingadozó alapnál fogva,

melyen öröklési jogunk áll, nem lehet kikerülni, hogy a nézetek sok tekintetben el ne ágazzanak. Szerző nagy érdemet szerzett magának nemcsak jogirodalmunk, hanem igazságszolgáltatásunk körül is, hogy világosságot hozott az eltérő nézeteknek tömkelegébe, öröklési jogunk minden egyes részletébe. Tárgyalási modorának világossága, a vitás kérdéseknek körültekintő és józan megoldása, nagy elméleti tudás mellett kiváló gyakorlati érzék: ezek e munkának a mienkénél gazdagabb jogi irodalomban is nagy becset adnának, a mi jogirodalmunkban pedig helyet biztosítanak annak a legjobb munkák azon kis száma közt, a melyeket senki, a ki jogunkkal elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkozik, nem nélkülözhet.

Dr. Fodor Ármin.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A váltótörvény 3. §. 7. pontjához.

Unger Géza urnak a *Jogt. Közl.* 16. számában e czim alatt megjelent közleményére néhány észrevételt kívánok tenni.

A jogeset, mely a hivatkozott cikkben közzé van téve, a következő:

Egy sommás váltókeresethez a következő szövegű váltó lett csatolva:

«Domszló, 1894. évi augusztus hó 13. — 25 frt o. é. 1894 szeptember hó 13-án fizessen Ön ezen első váltónál fogva magamnak vagy rendelemre azaz huszonöt forintot o. ért. értéke pénz és tegye számolásba tudósítás nélkül R—a J—n Domszló; B—n V—a Zálnok; fizetendő a váltóbirtokosnál S—n B—t s. k. R—a J—n s. k. B—n V—a s. k. [Hátirat nincs].»

Az adott esetet cikkkiró ur egyedül alaki váltójogi szempontból igyekeztél elbírálni, azon kérdés tekintetében mond véleményt, vajon jelen esetben bocsátható-e ki sommás végzés avagy a váltóeljárás 17. §-a értelmében jegyzőkönyvi tárgyalás rendelendő-e el? és oda konkludál, hogy «a fent idézett váltó alapján csak jegyzőkönyvi tárgyalás rendelhető el», mivel e kifejezés: «fizetendő a váltóbirtokosnál» nem képez olyan kelléket a fizetési hely megjelölése tekintetében, mely a váltótörvény szigorú követelményeinek megfelelően.

Tévesen mondja cikkkiró ur, hogy jelen esetben «e megjelölés «fizetendő a váltóbirtokosnál» a váltót telepített váltó jellegével ruhazza fel». Téves pedig e kijelentés azért, mert csak az olyan intézett váltó tekinthető telepített váltónak, melyben az intézvényszerző neve mellett kitett helytől különböző fizetési hely van kijelölve, vagyis melyben helykülönbség van az intézvényszerző címhelye és a fizetési hely között s ezen különbségnek magából a váltóból kell minden kétséget kizárólag kitűnni, ennél fogva egy külön hely (község, város) megjelölése nélkül ezen kitétel: «fizetendő a váltóbirtokosnál» telepítésnek nem tekinthető s az ilyen váltó egyedül ennél a kitételnél fogva telepített váltó jellegével nem bírhat.

E kérdésben már legfelsőbb bíróságunk is nyilatkozott s több ízben kimondotta, p. o. hogy «az intézvényszerző lakóhelyétől különböző helyen kelt váltón előforduló azon kitétel: «fizetendő a kibocsátónál» nem telepítés, mert a különböző fizetési hely megnevezése nincsen». (L. Márkus FBEH. IV. kötet 465. lap.)

Más kérdés, hogy vajon tekintve, hogy a fenti szövegű váltóban külön fizetési hely megjelölése nincsen s így a két intézvényszerző különböző lakhelye közül mindenesetre az egyiknek lakhelye lesz a váltó fizetési helye, mennyiben lesz ez a váltó a másik elfogadóra nézve telepített?

Véleményem szerint e váltó a másik elfogadóra nézve, a kinek a neve mellett kitett lakása nem fizetési hely, egyszerűen (határozatlanul) telepített váltó lesz telepes nélkül, mivel e kitétel: «fizetendő a váltóbirtokosnál» nem tekinthető szabályszerű telepes kijelölésnek, mert hiszen a váltótörvény megköveteli, hogy a telepes személye úgy legyen megjelölve, hogy sem az elfogadónak, sem másnak ez irányban kételyei ne lehessenek s legalább meg legyen a lehetősége, hogy az elfogadó a lejárat előtt tudja, hogy hova s kinek küldje a fedezetet, stb. Azért, hogy valaki elfogadó, nem következik, hogy tőle lehetetlenséget követeljünk, már pedig tisztán lehetetlenséget követelnénk akkor, ha azt kívánnánk, hogy az elfogadó ilyen esetben előre tudja azt, hogy lejáratkor ki lesz a váltóbirtokos, — a telepes!?

Hasonlóképen téves ebből folyólag cikkiró urnak azon további kijelentése is, hogy «ez esetben tehát a (fenti szövegű) váltó a telepesnél volt bemutatandó s a fizetés ugyanott teljesítendő».

Nem vitatom, mert elemi dolog, hogy a határozatlanul telepített váltót, melynél telepes kijelölve nincsen, a telep helyén s az elfogadónak, a határozottan telepített váltót pedig szintén a telep helyén a telepesnél kell fizetés végett bemutatni, és hogy az utóbbi váltót a telep helyén a telepes ellen kell megovatólni, de hogy a fenti szövegű váltót nem kellett a telepesnél bemutatni s a fizetés sem a telepesnél volt teljesítendő, az egyszerű folyamánya annak, hogy e váltó az egyik intézvénnyezetre nézve egyáltalán nem is telepített, a másikra nézve pedig — a mint fentebb kimutatam — csak határozatlanul telepített váltó telepes nélkül.

Továbbá téves cikkiró urnak azon kijelentése is, hogy «az elfogadónak tudomásuk sem lehetett a fizetés helyéről».

Ugyanis ha figyelembe vesszük a váltótörvény 3. §-ának 7. pontját, mely szerint az intézvénnyezett neve mellett előforduló hely, ha magán a váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek tekintendő, ha pedig több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek az első tekintetik; s ha figyelembe vesszük, hogy a kérdéses váltón külön fizetési hely kijelölve nincsen, továbbá, hogy a kérdéses váltón az intézvénnyezettek neve mellett első helyen Domoszló helység (község) név van kitüntetve; s végül ha figyelembe vesszük, hogy a váltótörvény hivatkozott intézkedése a «mellett» szóval nem jelöli meg, hogy az intézvénnyezett neve mellett előforduló hely előtte vagy utánna álljon-e az intézvénnyezett nevének: mindezekből a cikkiró urral ellentétben azon eredményre kell jutnunk, hogy a kérdéses váltó fizetési helyének Domoszló tekintendő.

Hogy pedig ezen fizetési hely mindkét elfogadóra nézve egyaránt irányadó, az kétségtelen, mert az egy és ugyanazon váltónak fizetési helye csak egy lehet és mert ha a váltótörvény 3. §-ának 7. pontjában foglalt interpretationális szabály segítségével egyik váltókötelezettre nézve feltétlenül megállapítható a fizetési hely, ez a másikat is kötelezi azért, mivel ők mint együttkötelezettek egy és ugyanazon váltón egy és ugyanazon tartozás kifizetését ígérk, a mi kötelezettségükre nem maradhat befolyás nélkül, s így kötelezettségük ennyiben egymással összefügg, bár egyéb tekintetben nyilatkozatuk érvényessége s kötelező ereje egymástól függetlenül bírálható el.

Tekintve, hogy a fentiek szerint a kérdéses váltó minden elfogadóra nézve bir minden lényeges kellekkel, annak alapján okvetlen helye van a sommás végzés kibocsátásának, mert a jegyzőkönyvi tárgyalás elrendelésére nézve elfogadható érv szerintem fel sem hozható, mivel vagy megállapítható a fizetési hely vagy nem, mely utóbbi esetben nem jegyzőkönyvi tárgyalás rendelő el, hanem a váltóeljárás 4. §-a értelmében a kereset hivatalból visszautasítandó.

Dr. Fráter Béla
budapesti ügyvéd.

Különlélek.

— A Magyar Jogászegylet közgyűléséből kiemeljük, hogy a tagok száma 480-ra emelkedett, hogy az egylet alapítókéje 3400 frt, hogy a választmány állandó helyiséget bérelt az egylet számára az ügyvédi kamara új házában s hogy ennél fogva ezentul az egylet gyakrabban fog ülésezhetni és különösen az értekezleti és szakosztályi munkát fogja az eddiginél jobban kifejleszteni.

— A sértett fél elállásának jelentősége a hivatalból üldözendő bűncselekményeknél. Hivatalvesztés mint compensatio. A m.-szigeti kir. törvényszék: Lopás büntetével vádolt D. M. s neje elleni bűnygyben ítél: D. M. 1. r. és D. M.-né 2. r. vádlottak, a H. J. sérelmére elkövetett, a Btk. 333. §-ába ütköző, a 334. §. szerint minősülő lopás vétségében a Btk. 70. §. értelmében mint tettestársak bűnösöknek mondatnak ki, és azért 1. r. vádlott D. M. 8 napi fogházbüntetésre, D. M.-né 2. r. vádlott 4 napi fogházbüntetésre ítéltetnek. Indokok: Vádlottak beismerék, hogy 1892. évi június havában M. J. pékmester által a sziget-kamarai keskeny-vágányu vasut magtári állomásához a váróterembe küldött egy csomagot jogtalanul vagyoni haszonserzés végett magukhoz vettek, s a csomagban volt egy felső kabátot, egy fehér mellényt, egy szalonkabátot elzalogosították, a cipőt pedig 1. r. vádlott D. M. felhuzta s azt egy néhány napon át használta is. Az ellopott dolgok értékét 30 frtban becsülte meg. Az előadottak szerint tehát, minthogy a vádlottak által elkövetett cselekmény a Btk. 333. §-ába ütköző, a 334. §. szerint minősülő lopás vétségének ismérvét foglalja magában, vádlottakat eme cselekmény elkövetésében bűnösöknek kimondani s figyelemmel vádlottak büntetlen előéletére, s hogy sértett a tőle ellopott dolgokat mind visszakapta, hogy büntetésüket maga sértett sem kívánja, s hogy vádlottak e miatt a vasutnál viselt állásuktól megfosztattak, mely által már is érzékeny büntetést szenvedtek, s hogy végül hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetés esetén ártatlan gyermekeik szülői gondozás nélkül maradnának, szabadságvesztésüket minél rövidebb tartamban kellett kiszabni.

A debreczeni kir. tábla: Azzal a változtatással, hogy a vádlottak a Btk. 341. §-a alapján egyénenként további 1 évi hivatalvesztésre és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére is elítéltetnek, az elsőfoku bíróság ítélete helyben hagyatik. Indokok: Minthogy a vádlottak lopás vétségében, tehát vagyon elleni bűncselekményben mondatnak ki bűnösöknek; minthogy nem forognak fen olyan körülmények, a melyek a Btk. 341. §-ában meghatározott mellék-büntetéseknek a Btk. 54. §-ának második bekezdése értelmében való mellőzését indokoltá tennék, ezeknél fogva vádlottakat megfelelő mellék-büntetésekkel is büntetni kellett. Minthogy pedig a vagyon ellen irányuló és hivatalból üldözendő bűncselekményeknél az a körülmény, hogy a sértett a vádlott megbüntetését nem kívánja, enyhítő körülményül azért nem szolgálhat, mert a bűncselekmény elkövetésével a jogrend sértetvén meg, a bűncselekmény a megsértett jogrend helyreállítása céljából is büntetettik; ugyanazért az elsőfoku bíróság ítéletében felhozott és a sértett nyilatkozatából vont amaz enyhítő körülmény, miként a vádlottak megbüntetését nem kívánja, mellőzendő volt.

Kir. Curia: A másodbíróság ítélete helyben hagyatik. (1896 március 6. 7027. sz. a.)

— Törvényszék és fegyelmi bíróság. A m. kir. Curia: — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata helyben hagyatik indokaiból s azért: mert habár az 1874. évi XXXIV. tcz. 44., 46. s 48. §-aiban felsorolt köteleességszegések valamelyike miatt emelt panasz megbírálására az idézett törvény 66. §-a értelmében az a kir. törvényszék illetékes, melynek kerületében a panaszlott ügyvéd lakik, ez által nincs kizárva a fegyelmi vétség jelenségei fenforgása esetében a kamara ügyésze indítványára, illetve a panasznak magáéva tétele folytán, mint a jelen esetben történt, a fegyelmi eljárásnak önálló, tehát a törvényszéki eljárástól független megindítása. (1896 márcz. 7. 84.)

— Ügyvédi körökből kaptuk a következő felszólalást: A budapesti V. ker. kir. járásbírósnál a végrehajtási kiküldő végzések dicséretreméltó gyorsasággal expediatnak. Nem áll ez azonban a folytatólagos végrehajtási ügyekre, mint pl. ha az iratok kiadását kéri a végrehajtató. Ilyen ügyek 3—4 hétig is elhevernek a kiadóban, a mely idő alatt mások sokszorosan megelőzhetik a végrehajtatót.

— **A magyar tudományos Akadémia** kiadásában megjelent munkák és folyóiratok címjegyzéke hagyta el a sajtót. A 39 oldalra terjedő füzet az 1831-től megjelent műveket öleli fel.

— **Az Athenæum** cz. philosophiai és államtudományi folyóirat legutóbbi számának tartalmából kiemeljük dr. Szilávik Mátyás értekezését a szabad akarat kérdéséről, dr. Rátvay Géza tanulmányát a korona-őri intézményről a magyar alkotmányban, és Várnai Sándor tanulmányát a budget-jogról és annak gyakorlásáról. Érdekes és változatos irodalmi rovat zárja le a füzetet.

— **Társadalmi béke a közgazdasági patriarchalismus alapján.** Irta dr. Gaál Jenő. E munka célja azon emberbaráti intézményeket, melyek az ipar és mezőgazdaság körében most már nálunk is létesítendőek, megismertetni.

— **Előfizetési felhívás.** Az igazgatósági tag jogai, kötelességei és felelőssége és A felügyelő bizottsági tag jogai, kötelességei és felelőssége című két műre hirdet előfizetést Kormos Alfréd.

Nemzetközi Szemle.

— **A német polgári kodex-javaslat** tanulmányozásának megkönnyítése végett két egyetemi tanár (Endemann F. és Gareis) rövid vezérfontalat írt két kis kötetben. (Einführung in das Studium des bürgerlichen Gesetzbuchs. Ein kurzgefasstes Lehrbuch.) Pótolják némileg az indokolást és könnyebb nyelvezetben adják a javaslat határozmányait. — Ugyancsak a német javaslatra van alapítva a Gerber-féle magánjogi kézikönyv tizenhetedik kiadása, mely a múlt hetekben jelent meg. — Kevésbé állitható az a Stobbe-féle magánjogi kézikönyvről.

— **A német női egyletek szövetsége** is előadja óhajait a polgári kodex-javaslat családjogi részének módosítása iránt. A házasságban a személye és vagyona tekintetében teljes függetlenséget követel; a házasságon kívüli gyermek viselhesse az apja nevét és követelhesse az apai köteles részt; az apaság megállapítása az anyának az anyakönyvvezető előtti bemondása folytán történjék, fentartván a bementott apának, hogy ez ellen megindítsa a törlési eljárást.

— **Hogyan dolgozott Ihering?** A Deutsche Juristen-Zeitung című lap érdekes cikket közöl arról, hogy Ihering a *Geist des Römischen Rechts* című munkáján hogyan dolgozott. Előbb megkísérelte írni. De így nem boldogult. Azután az egyetem titkárát nyerte meg írónak, (ki maga beszéli el, hogyan diktált neki Ihering). Néha a gondolatok oly rohamosan jöttek, hogy alig tudta követni, máskor pedig Ihering a gondolatmenet közben elakadt és se ide, se oda. Ilyenkor a szoba egyik zugában kézi munkával foglalkozó feleségét faggatta, hogy mondaná meg neki, mikép folytassa, s ha a felesége szabadkozott, kérdezte az írnokot, s volt eset, hogy ilykép megtalálta a fonalat. Ha mindez nem segített, elővett egy darab fát és egy kést és nagy erőfeszítéssel addig faragott, míg rájött a gondolatra, mely tovább vitte az okoskodást. A diktálás tartott naponként este 6 órá-tól éjfél után egyig — rövid idejű félbeszakítással, mely a közös vacsorának volt szentelve. A dolgozás egész ideje alatt Ihering nem ült le, hanem fel és alá járt a meglehetősen nagy szobában; időközönként pedig vagy theát vagy rüdesheimit szűrökölt. Csak így volt képes minden este 6 órá-tól munkában tartani magát.

— **A német jogi irodalom áttekintése.** Említettük egyik utóbbi számunkban, hogy a Centralblatt f. Rechtswissenschaft külön mellékletekben áttekintést nyújt az utóbbi 10 év jogirodalmáról. Eddig a következő füzetek jelentek meg, részint fognak legközelebb kiadni: Jogbölcselet, összehasonlító jogtudomány, jogtörténet (*Salis és Sommer*); római jog (*Erman*); magán- és keresk. jog (*Gareis*); polgári és büntető perrendtartás (*Kleinfeller*); büntetőjog (*Kirchenheim*); egyházjog (*Frantz*); közjog és közigazgatási jog (*Kirchenheim*); nemzetközi jog (*Storck*).

— **Öngyilkosságok Német- és Franciaországban.** Egy német tudós, Mayr György, ritka nagy szorgalommal összegyűjtötte az adatokat a Németbirodalomban az utolsó 13 év alatt (1881—1893) előforduló öngyilkosságokról, a mit össze is hasonlított a Franciaországban ugyanezen időszak alatt történt öngyilkosságok számával. A legelső ily kimutatás Németországból következő számadatokkal: Németországban 1881-ben előfordult 8987 öngyilkosság, 1882-ben 9009, 1883-ban 10,269, 1884-ben 9763, 1885-ben 10,084, 1886-ban 10,297, 1887-ben 10,001, 1888-ban 9308, 1889-ben 9565, 1890-ben 9811, 1891-ben 10,474, 1892-ben 10,551, 1893-ban 10,699.

És kiszámította, hogy ezen szám mily arányban áll a népesség összegével. A szerint egy millió emberre esett 1881-ben 198, 1882-ben 197, 1883-ban 223, 1884-ben 211, 1885-ben 216, 1886-ban 218, 1887-ben 210, 1888-ban 193, 1889-ben 196, 1890-ben 199, 1891-ben 210, 1892-ben 210 és 1893-ban 211.

Franciaországban ugyanezen évek alatt következő számokban fordultak elő: 1881-ben 6741, 1882-ben 7213, 1883-ban 7267, 1884-ben 7572, 1885-ben 7902, 1886-ban 8187, 1887-ben 8202, 1888-ban 8451, 1889-ben 8180, 1890-ben 8410, 1891-ben 8884, 1892-ben 9285, 1893-ban 9043.

Ezen két állam adatait összehasonlítva, kitűnik, hogy — a mint tudósunk megjegyezte — Franciaországban évről-évre folytonosan emelkedőben volt az öngyilkosságok száma és csak két év képezett kivételt az 1889 s 1893-iki; a mikor az előbbiben 8451-ről leszállt 8180-ra, utóbbi évben pedig 9285-ről 9043-ra, mi alig tesz ki 2—300 számkülönbséget. Ennél azonban saját nézetünk szerint jelentősebb, hogy azon 13 év alatt az öngyilkosságok száma Németországban jóval nagyobb számot képvisel, mint Franciaországban. Franciaországban csak 9200-ig emelkedett s ezen 9 ezres szám is csak kétszer jön elő: 1892 s 1893-ban. Ellenben Németországban 10,600-ig terjedett és a 10 ezeresen felüli öngyilkossági szám 7 évben fordult elő, és a 9 ezeren túli szám 5 évben; 8 ezres is csak egyszer szerepelt és pedig 13 hujával a 9 ezret elérve.

A szaporodás a 13 év alatt Németországban 8 ezerről 10 ezerre csak 2 ezer emelkedést mutat fel. Franciaországban azonban 3 ezer, t. i. 6 ezerről 9 ezerre.

Érdekes azon adat is, miszerint Németországban a férfiak közt csak négyszerte több öngyilkosság fordult elő általában véve a lefolyt 13 év alatt, mint a nők között. Franciaországban ezen arány kedvezőbb a nőkre nézve.

— **Rómának és vidékének** sajátos kriminalistikai viszonyai vannak. Az e vidéken elkövetett vétségek és bűntettek száma évenként 1527 bünesetet mutat 100,000 lakosra, míg Szardinia és Calabria, bár szintén intensívek a kriminalitási viszonyok, legfeljebb 1293 bünesetet mutatnak 100,000 lakosra. Csak a Róma vidékén előforduló lopások száma háromszorosan meghaladja a Toskanában előforduló eseteket és kétszeresen az összes többi vidékéket; a gyilkosságok, orgyilkosságok és utonállások száma pedig négyszerte nagyobb mint Piemontban, Lombardiában és Velenczében, és e tekintetben csak kevésbé mulja felül Szicília. Ezekre a viszonyokra csak egy legutóbbi, feltűnést keltő pör hívta fel a figyelmet, melyben 32 egyén ítéltetett el lopás, gyilkosság és bűnszövetkezés miatt — valamennyi egy Ardena nevű kis faluból.

— **Oroszországban** a csár kiadott egy ukázt, melyben a belügyminiszternek a börtönügyekre vonatkozó eddigi hatáskörét megszünteti, s azzal az igazságügyminisztert ruházza fel, s a belügyminisztert a tovább nem felelbezhető börtönügyek további vezetésétől felmenti. Ennek nagy jelentőséget tulajdonítanak, úgy tekintetvén ez, mint ami által azon adminisztratív önkény gyakorlatának, mely III. Sándor uralkodása alatt a börtönügyekben, a szabadságvesztési büntetések alkalmazásánál jóformán határtalan volt, eleje fog vétetni. Nagyobb reformokat is várnak tőle, a minthogy csakugyan az igazságügyminiszter megszüntette a belügyminiszternek mindazon börtönügyi rendelvényeit, a melyek közigazgatási uton hozattak. Érdekesnek tartjuk ezen ukázból II. Sándor csár szabadulvú törekvéseire is vonatkozólag a következőket felidézni: «Nagyatyánk II. Sándor azon fejedelmi gondoskodását, hogy az államigazgatás összes ágaiban tökéletesb szervezet létesíttessék, különösen a börtönügyre is fordította, a mely a javítást igen kívánatosá tette. Ezen tökéletesbülési művelet azonban bevégeztnek nem tekinthető, mert a még érvényben levő ebbeli intézmények megváltoztatást s korrekurát igényelnek. Ezen célból s avégett, hogy a börtönügy mind törvényhozási, mind gyakorlati tekintetben közelebb hozassék az igazságosság érdekeihez: időszerűnek találtuk, hogy a fenytető intézetek vezetése az igazságügyi kormányzattal összeolvassassék.»

A múlt szám tartalommutatójában *Biró Vilmos* szegedi kir. táblai bíró ur tévedésből budapesti ügyvédnek mondatott, — mit ezennel helyreigazítunk.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Millenniumi visszhangok. — Jogtörténeti seminarium. Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től. — *Törvénykezési Szemle:* Biztosítási végrehajtási zárlat ingatlanok hasznélvezetére. Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvéd-től. — A válasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtására meghatározott tárgyalási időköz első fele honnan számitandó? Dr. PAPP JÓZSEF-től. — Meghatalmazotti család. Dr. FAYER LÁSZLÓ budapesti egyetemi rk. tanártól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Millenniumi visszhangok.

Mindenki ünnepel, mindenki részt vesz a közörömben; ünnepeljünk mi is, elmélkedvén az elmúlt időkről s ezeknek kapcsán a jövőről.

Igazságszolgáltatásunk a letűnt évszázadok alatt nem állott a többi európai népek egykoru igazságszolgáltatása mögött.

Igazságügyi törvényhozásunk mindenha emberies és praktikus volt; és ha egységes törvénytörvényeket a legújabb időkig fel nem mutathatunk is, kiegészítette a törvényhozás hiányait bíróságaink judikaturája, mely törvényt pótol és nem egyszer jogot alkotott.

Ennek köszönhetjük a jogbiztonság azon mérvét, a melylyel jelenleg birunk.

De a millennium megünneplése alkalmából a magyar jogászság öröme és meglegedettsége nem teljes.

A mult időkben talán nem volt oly nagyon érezhető a törvényhozás egységes szellemének hiánya, a jogintézmények kodifikációjának hézagosa volta, mert a jogviszonyok sem valának annyira bonyolultak, sem a peres esetek oly számosak és változatosak, mint az utóbbi negyedszázad fokozatosan fejlődő forgalma mellett.

Az újabb időben nemcsak a jogintézmények tartalmi sulya nőtt lényegesen, hanem folyton új jogviszonyok merülnek fel, más és más variációban, úgy hogy a bírói gyakorlat nem képes a régi, alkalmasszerűleg készített törvényekben biztos támpontot találni az anyagi igazság kiszolgáltatására.

Másrészt bizonyos jogvidékek teljesen új szabályozást igényelnek, mivel az érvényben levő törvények avult vagy változott viszonyokra vonatkoznak, avagy éppen nem felelnek meg az ujonnan alakuló életkörülményeknek.

Van ugyan kodifikált kereskedelmi, váltó- és csődjogunk, valamint büntetőtörvényünk, de máris revisióról vagyunk kénytelenek gondolkozni és minde téren komoly reformokat előkészíteni, mivel az élet meghaladta az érvényben levő jogszabályok nem egy álláspontját és óriási hézagokat mutatott ki. Ez a helyzet a kodifikált jog terén.

Sokkal vigasztalanabb képet nyújtanak azonban a jognak — merjük állítani — legfontosabb terrenumai: az általános magánjog és a bünvádi eljárás.

A magánjog némely kisebb partie-jai: mint a vizi jog, gyámi jog stb. ötletszerűleg kodifikálva vannak; elszórtan rendkívül sok törvényünkben foglaltatik — nem egy igen fontos — jogszabály. Mindebben azonban nincs semmi összhang, nincs egység, sem vezéreszme.

E mellett az itt csak példaként kiemelt jogvidékek koránt sincsenek részletesen és kimerítően kodifikálva,

hanem csak éppen azon részeikben és csupán olyan mérvben, mint ezt a konkrét kielégítésre váró szükséglet pillanatnyilag igényelte.

Szóljunk-e a többi magánjogi anyagról? Telekkönyvi jogunkról, melynek igényeit ma is egy 40 évvel ezelőtt kibocsátott és azóta tizszeresen, huszszorosan megtoldozott, foldozott pátenst elégit ki; említsük-e, hogy az ingatlanokkal kapcsolatos jogviszonyainkra ma is a már száz esztendő megért *osztrák* polgári törvénykönyvre vonatkozó szakaszai érvényesek (hogy melyek, azt bizony nagyon nehéz megállapítani); külön ki kell-e emelnünk azt, hogy az ország erdélyi részében, mely velünk mindenben egy, mely nem képez külön közjogi területet, az *egész* magánjogra nézve az *osztrák* törvény van ma is érvényben?

És vitatkozunk hasábokon, könyveken át, minő érvénye van ma Verbőczy Hármaskönyvének, mely részei képeznek vigens jogot, mi a jelentősége a Planum tabulare gyűjteményének és az Országbírói Értekezlet határozatainak.

Nem vagyunk másként a bünvádi eljárással sem.

A Királyhágón tuli részekben hatályban van az 1854-iki *osztrák* bünvádi eljárás, melyet már szülő hazájában huszonhárom esztendeje elbucsúztattak s melynek vezérelvei, mint az inquisitio és a kötött bizonyítás, egy rég letűnt idő eszmekörét képviselik.

A szoros értelemben vett Magyarországon pedig egyáltalán nincs bünvádi eljárás.

Az u. n. sárga könyvet a bíróságoknak gyakorlati figyelembe vétel végett ajánlotta ugyan közel huszonöt esztendővel ezelőtt, előrelátva a chaost és a kilátástalan jövőndőt, egyik igazságügyi kormányunk, de ki kényszeríti a bíróságokat csak ennek is a megtartására? Mely jogszabály engedi meg a felelősségre vonást e szabályzat megszegése esetén?

Igy van azután, hogy az előnyomozatok hallatlanul rosszak, a csendőri és rendőri kintások napirenden vannak, a vizsgálat a lehető legtítkosabb, a vizsgálati fogság a képzelhető legnagyobb könnyelműséggel, csekély gyanuokra, kicsinyes ürügyek alatt elrendeltetik, a védelem a végtárgyalásig tehetetlen, a jogorvoslati rendszert az írásbeliség uralja és ezen kívül türhettelenül hosszadalmas.

A mult századokban elegendőképen megfelelték a közszükségleteknek az ősiség és a primae nonus; ma egészen mások az élet igényei.

Ma már alig tudunk egységes magánjogi törvénykönyv és bünvádi eljárás nélkül existálni; jelenlegi jogbizonytalanságunkat megsínyli a jogkereső közönség, bíró, ügyvéd egyaránt.

Azért a millenniumot a magyar jogászság úgy üheti legméltóbban, — (az a szerény kiállítási pavillon bizony-bizony nagyon szegényes ünneplés volna), — ha az összes tényezők minden lehetőt elkövetnek arra, hogy ez a két törvénytű minél előbb megvalósíttassék.

A magánjogi kodex az előkészítés stádiumában van, de nem tudjuk elégszer sürgetni az előkészítés serény folytatását.

A bünvádi eljárás javaslata a képviselőház asztalán fekszik, éretten arra, hogy még ez évben törvényerőre emelkedjék.

Ha ez megtörténik, ünnepelhetünk, örülhetünk.

Jogtörténeti seminarium.

Mi sem alkalmasabb egy tárgy iránt való érdeklődés felkeltésére, mint annak seminariumi oktatása, kezelése. Ez belevisz bennünket a tárgy légkörébe, feltárva a részleteket és finomságokat; elvezet oda, honnét már magunk vágyunk tovább. Az esetleg szunnyadó érzék így nyer tért, hogy megnyilvánuljon, így nyer tápot, hogy megerősödjék. Ennek a tanítási módszernek végtelen haszna abban rejlik, hogy közvetlen érintkezést teremt tanár és tanuló között s így a megértésnek legegyszerűsebb útját választja.

Mindezen előnyöknek hatását éreztük és érezzük a tétel-jogok terén: ¹ büntető jog, magánjog, pandekta jog stb. elég adatot szolgáltatott ennek az intézménynek életrevalósága mellett. Most azonban felmerül a kérdés, hogy vajon a jogtörténet alkalmas lehet-e ily seminariumi tárgyalásra? Erre a kérdésre szeretnék feleletet adni, különösen miután jogtörténeti tanulmányaim fonalán alkalmam nyílt ezzel a kérdéssel is foglalkozni, és pedig, a mint ennek megoldását láttam *Berlinben* a *Gierke* és *Brunner* tanárok, illusztris jogtörténészek által vezetett jogtörténeti gyakorlatok formájában, továbbá *Párisban* az *École pratique des hautes études*-ön *Esmein* tanár által tartott «conférence»-okban.

Mindenekelőtt azonban néhány általános kérdésen kell tulesnünk. És pedig első sorban azon, a többit fontosságában megelőző kérdésen, hogy vajon minő haszonnal kecsegtethet bennünket különösen a jogtörténettel való behatóbb foglalkozás.

Én azt hiszem, hogy nekünk magyaroknak több okunk is van reá, hogy a jogtörténeti szempontokat kellő érvényre juttassuk. Két nagy fontosságú és sokat emlegetett állítás az, melynek igazságát tényekkel tudjuk támogatni és a mely kötelességünk is teszi, hogy az ezzel szemközt támasztott igényeknek teljes mértékben tudjunk megfelelni.

Az egyik, hogy a magyar jog speciális, szerves fejlődéssel bír, melyről sokat irtunk és beszéltünk, különösen közjogi téren sokat fel is tudtunk mutatni, magánjogi téren azonban még sok vár megoldásra, megmagyarázásra; a másik, hogy Magyarország a nyugat-európai művelődésnek legkeletibb képviselője és befogadója.

Megmutatni, hogy a magyar jogfejlés minden sajátos, nemzeti vonásai mellett, sőt ezek megőrzésével birt azzal az erővel, mely egy magasabb műveltség befogadásával annak áthasonítására is képes. Ime ez az a nagyfontosságú kérdés, a melylyel való beható foglalkozás elénk rajzolhatja az utat és módot, a melyen az a processus lefolyt és a jövőre kijelölheti azt az állást, a melyet a nyugattal szemközt, értve annak fejlődő intézményvilágát, elfoglalnunk kell s meghatározhatja kötelességünk mérvét, melylyel saját magunknak tartozunk. Nem a jogtörténeti tudás tultengésétől kell félnünk, hanem attól az állapottól, melynek egész ujkori fejlődésünk eléje látszik menni: a jogtörténeti érzék teljes eltompulásával s kihalásával együtt járó *jogtechnikai* korsaktól, mely úgy akarja kezelni a jogot, mint egyszerű sémák és sablonok tömegét.

A jog *életterének* nyilvánulásaival pedig csakis a jogtörténet ismertethet meg bennünket. Kétségtelen, hogy meg kell óvnunk azt a sokat emlegetett *jogfolytonosságot*, melylyel annyit dicsekszünk s méltán, különösen 1848-ig terjedőleg. De hogyan tehetjük ezt, ha nem iparkodunk megtartani a szálakat, melyek összekötik a multat a jelennel, ha nem tudjuk meglátni, mert nem vagyunk képesek reá, azt a finom véredényhálózatot, mely ott fut el az eleven hus alatt s melyet olyan könnyen összeroncsolhat az avatatlan kéz, nem is sejtve mennyi életerőt pocsékol el így.

¹ A budapesti egyetemen virágzó seminariumokat vezetnek: dr. Fayer László, dr. Zsögöd Benő, dr. Vécsey Tamás, dr. Schwarz Gusztáv.

Föl kell keltenünk az érdeklődést minden jogászban a magyar jognak élete iránt, meg kell teremtenünk a történeti érzéket, mely nemes műszerré válik s képessé tesz a jognak, mint élő s így folyton változó, alakuló erőnek művelésére és kezelésére.

Ennek a magas célnak elérésére igen sokat tehet a seminariumi tárgyalás. Itt válik igen tanulságossá reánk nézve az a mód, a melylyel két nagy nemzet: a német és francia a maga sajátosságainak megfelelőleg iparkodik céltni. E kettőnek egymás mellé, sőt szemben állítása annyi-val is inkább érdekes, mert, a mint látni fogjuk, két egymást majdnem kiegészítő, de egymástól különböző szempontot tár elénk.

A *német jogtörténeti gyakorlatok* első közvetlen célja a jogtörténeti elemi ismeretek elsajátítása s ezzel ez mintegy kiegészítőjévé válik az előadásoknak.

Az 1895. évi nyári semesterben *Gierke* tanár által vezetett seminarium következő címmel hirdette: «*Übungen in den Rechtsquellen des deutschen Mittelalters unter Zugrundelegung des Sachsenspiegels*», egyformán szolgált hármas cél megvalósítására: bevezetésre a forrástanulmányokba, a már elsajátított ismeretek felelevenítésére és a jogtörténeti érzék fejlesztésére.¹

Természetes alapul kínálkozik ilyenkor egy oly irott emlék — itt pl. a *Sachsenspiegel* — mely mintegy kifejezett központ magán viseli az egész jognézetvilág bélyegét, mely így egy darab életet — persze annak minden komplikáltóságával, ellenmondásaival, kuszáltságával, egy szóval teljességével — ad elénk, szemben a szépen kitisztázott, kifésült rendszeres tankönyvekkel,² melyek befejezettségükben valami egészen világos, de a valóságban *így* soha nem létezett állapot képét törekszenek megrajzolni. Hisz épen arra van szükség, hogy a kezdő megszokja, szemei mintegy hozzáéledjenek, az életnek a maga nyomását folytonos meglepetéseivel, hirtelen támadásaival, melyekre készen kell lennie. Hisz nem egy befejezett, lezárt életet, hanem egy befejezésre soha nem jutó, alakuló, fejlődő életet kell megismernie.

Igy válik egyszersmind az ily módon nyújtott jogtörténeti tudás a rendszeres tankönyvekből elsajátítottak természetes kiegészítőjévé.

A *Gierke* tanár által vezetett seminarium tárgyalási módja az általán nálunk is ismeretes tárgyalási mód, t. i. a vezető tanár egy kiválasztott részhez általános bevezetést ad, azután jön az illető rész elolvasatása, melynek folyamán a kérdések egész özöne merül fel, s a melyekre adott felelet mintegy odakapcsolódik ahhoz a szöveghez, annak szint, életet kölcsönöz s egyszersmind tőle az emlékezetben erős támpontot nyer. Ez alatt természetesen észrevétlenül a beszélgetés folyamán sok addig még meg nem figyelt új oldala merül fel a látszólag már egészen világos, megfejtett, kimerített kérdéseknek. A tankönyvben szépen kiczirkalmazott fogalommeghatározás itt kezd egyéb is lenni, mint néha egész természetellenesnek látszó szöfűzés.

Minő egészen más az a *beneficium*, *faidum*, *Busse* stb., ha egyszer egy olyan embernek a szavát halljuk, illetve megrögzítve látjuk magunk előtt, ki ezeket a dolgokat nem mint fogalmakat ismerte, mint mi, hanem mint élő valóságokat. Így látjuk igazán a különbséget, ha az ő gondolkodásába minden közvetítés nélkül iparkodunk behatolni.

Itt a legkönnyebben megteheti a tanár azt, hogy egy rövid áttekintést nyújt egy intézmény fejlődéséről pl. ott, hol az alapul vett jogi emlék a bírósági szervezetről vagy

¹ Ezen gyakorlatokkal egyidejűleg még a következők tartattak: «Einführung in die Überlieferung und Textkritik der deutschen Rechtsquellen» *Zeumer* tanár által s ugyancsak az ő vezetése alatt: «Übungen über westgothische Rechtsquellen im Seminar für deutsches Recht».

² Természetesen itt azokról a tankönyvekről van szó, melyek századokkal később keletkezve, tárgyalják a letűnt jogrendszereket.

a főhatalomról stb. beszél; visszamegy az előzményekre s megmutatja a fejlődés további folyamatát is; azt az előnyös helyzetet élvezve, hogy van a kezében egy írott emlék, egy darab valóság s ehhez az emlékhöz fűzheti fejtegetéseit. Perspektívát nyer így az egyes jogintézmények számára, melyet igen nehéz nyújtani a rendszeres előadások folyamán, hol az egésznek szövete áll előtte s nem lehet a szálakat lefejtetni, mert az egésznek az ökonomiája nem engedi meg azt.

Közvetett és végső nagy haszna ezeknek a jogtörténeti gyakorlatoknak nem az, hogy a benne résztvevők a pozitív adatoknak, számoknak és eseményeknek egy bizonyos tömegét magukkal viszik, a mi azért sem lenne nagyon értékes, mert nem is a lényeg, de meg idővel el is mosódik, hanem, hogy *visszamarad egy bizonyos direktívum, mely hatást az életben érezteti*. Ez az, a mi öntudatlanul, mintegy ösztönszerűleg megsugja: mi a megfelelő, mi a lehető s mi nem. Ez az, a mi minden reformnál, minden átalakításnál előre éreztetheti a változás lehető következményeit; egyszersmind megmutatja, mit kell megtartani a régeből, hogy az átmenet ne erővesztéssel, hanem nyereséggel történjék.

Ez az egyik semináriumi tárgyalási módja a jogtörténetnek. A *másik* az, a melyet *Esmein*,¹ a párisi egyetem tanára az «*École pratique des hautes études*»-ön tartott *conférence*-okban mutatott be.

Itt a cél az volt, hogy egy jogtörténeti kérdésnek monografikus tárgyalását lássuk, helyesebben azt, hogy mint kell dolgozni, ha egy kérdésnek tudományos feldolgozásáról van szó.

A szemünk előtt épült fel az egész. Láttuk a kitűzött kérdés elérésére szolgáló előkészületeket; az egész bibliografikus technikáját a dolognak. Láttuk, mint készült el egy-egy nemesebb rész, egy hatalmas vas ívezet, mely nagy terhet lesz hivatva elviselni. Azután jött az egésznek az összeállítása. Egy szóval, bele pillanthattunk egy szellemi műhelynek a titkaiba, honnét elleshettük azt, a mit megtanulni nem lehet.² Természetes, hogy ez az első módszernek betetőzése s ha az a kezdőknek való, ez a befejezés, ha az mindenkinek egyformán jó és szükséges; ez csak keveseknek való, t. i. azoknak, kiket hajlamuk önkéntelenül visz egy ily magasabb cél elérése felé.

A *conférence* tárgya az európai jogtörténetnek kánonjogi szálához tapadt: az «*Inquisitio hereticæ pravitatis*» története volt. Azonban csalódnék az, a ki azt hinné, hogy ez egy szigorúan dogmatikus alapokra fektetett s vallási színben játszó tanulmány volt. Ez a kérdés csak keretül szolgált annak a nagy kérdésnek, hogy az európai művelődés történetében annak hajnalától kezdve azt majdnem napjainkig kísérő vallási kérdés minő jogi alakot öltött, miként operált századokon át a jogi szervezet felhasználásával, minő jogi eszközöket teremtett meg magának s nemcsak egyházi, de világi téren hogy mozgott. Hogy mily nagy fontosságú kérdést képvisel ez az európai jog történetében, elég, ha emlékeztetünk, hogy az állami és társadalmi szervezés a középkor folyamán szükségképen a vallási rendes felfogáson épült fel.

Különben is itt főként a «miként» érdekel bennünket. Az, hogy minő eszközökkel lehet a jogtörténetnek szigorúan tudományos művelése iránt érzéket teremteni, miként lehet a tudományos működésbe egyeseket bevezetni s az arravaló tehetséget fejleszteni: hogy ott folytathassák a már mások által megkezdett munkát. Így nyertem képet a jogtörténeti semináriumoknak egy alacsonyabb és egy magasabb fajtájáról Berlinben és Párisban. Meggyőződést merittem, hogy igenis a jogtörténet, és pedig első sorban a nemzeti,

alkalmas erre a tárgyalási módra és ez haszonnal jár. Így nyertem egyszersmind a lehetőség kérdése után feleletet a kivihetőségre is.

Ha a német jogtörténész alapul vehette a «*Sachsen-spiegelt*», mi ne vehetnénk kezünkbe a «*Tripartitumot*?» Ha a francia jogtörténésznek akadt honnét tárgyat, anyagot meríteni, mi ne tehetnénk azt haszonnal, mikor csak saját intézményeink történelmi fejlődéséhez kell fordulnunk?

Pedig egyetemünkön az előadó tanároknak birjuk a jogtörténeti tudás terjesztéséhez, a jogtörténeti érzék fejlesztéséhez szükséges első előfeltételt: meg vannak a magas színvonalon álló előadások, melyek méltán állíthatók oda külföldi egyetemek leghíresebbjei mellé, különösen a mi az elfogulatlan, tárgyilagos, igazán tudományos felfogást illeti.

A nagy nemzetek önértetének ereje, történelmüknek óriás szerepe az európai fejlődésben bizonyos optikai csalódásoknak természetes szülője. Nem csak arról van itt szó, hogy tulbecsülik rendszerint saját jogfejlésük jelentőségét a többiekkel szemben, hanem, hogy nem igen hajlandók meglátni a kölcsönhatást, kölcsönzést és utánzást, ott, a hol pedig az nyilvánvaló s így nem is jelölhetik meg azt a hatást, melyet egyes intézményeik az európai élet folyamában gyakoroltak. Így van ez a francia és német felfogásban.

Ugyancsak itt van az oka, hogy a német és francia jogtörténeti előadások nem emelkednek, de nem is emelkedhetnek arra a magasabb szempontra, mely az *európai* fejlődés nagy egységén, közösségén épül fel s teljes mértékben megadja a lehetőséget, hogy a kölcsönhatások nagy törvényét itt is demonstrálhassuk és ennek a speciális európai fejlődésnek mintegy tipikus képét nyujtsuk; elvonva az általános vonásokat és irányokat.

El nem mulaszthatom, mielőtt cikkemet befejezném, egy momentumnak kiemelését, mely pedig kell, hogy igen tanulságos legyen reánk nézve. S ez az, hogy a jogtörténeti tudás igen előkelő, mondhatnám első rangú helyet foglal el a nyugat-európai nemzetek tudásának körében. Ugy a német, mint a francia jogi oktatás a jogtörténetivel kezdődik s ennek a tárgynak fontosságát nem csak a kötelező kollokviumok és vizsgák száma jelzi, mely ugyan csak külső jel lehet, de az a nyilván *mindenütt kíválgó törekvés: a történelmi tradícióknak ezen a téren is érvényre juttatása, megőrzése*. Tradíciót azon nemes értelmében véve, hogy ez nem kölönczöt, czopfot jelent, hanem a századok folyamán kiválasztott, kipróbált normák összegét, mely megszürt becses erőköszlet, melyhez különösen társadalmi átalakulások küszöbén lehet nyulni, melyek pedig folytonosak, ha néha talán lassabb tempóban, néha pedig gyorsabban is történnek. Így képezi a történelmi hagyomány a jog terén azt a csontszervezetet, mely mintegy összetartja a rajta nyugvó hústömeget s képviseli az állandóságot ennek folytonos megújulásával szemben. És most gondoljuk meg azt, hogy épen a német és francia nemzeteknél a nemzeti egységnek hány összetartó fonala van a jogin kívül, itt különösen a jog hagyományán kívül? Gondoljuk meg, hogy a francia nemzet, mily éles határvonalat vont meg életének a nagy forradalom előtti s utáni része között, mennyire el akarta törölni még a nyomát is az «*ancien régime*»-nek, megváltoztatva életének úgy szólván, még összes külső jeleit is. Mégis ma már nem csak az ellentéteket iparkodunk feltüntetni a régi és új közt, hanem az átmenetet is, s kénytelenek vagyunk elismerni a fejlődésnek *folyamát és folytonosságát* is. Mégis csak vissza kellett térni a régihez a mámor elröppenése s a láz eltűrése után s nem csak *Taine*-nek kellett kezdeni az «*ancien régime*» tanulmányozásával, hogy megérthesse és megértethesse az «*origines de la France contemporaine*»-t,¹ hanem a jogászoknak is.

¹ A híres *Gide* utódja az «*École de droit*»-n.

² Elég, ha utalok a jogtörténeti monografiák nagy számára a francia irodalomban; vajon keletkezésének egyik fő okát nem eme tárgyalási módban birja-e?

¹ A mi mindenesetre sokat mondó jelenség, ha talán nem is értünk egyet a *Taine* magyarázatával, mert itt csak a munka megírásában, ennek módjában feltűnő irányfoglalás kelti fel érdeklődésünket.

S ha ez történik Franciaországban, úgy kevésbé lep meg bennünket, hogy a német egyetemeken, mondhatnám babonás tisztelettel őrzik a jogtörténeti tudást; hogy a legtöbb kiváló magánjogász, büntetőjogász stb., egyersmind kiváló *germanista*; hogy ugyanazon tanárok fölváltva tartják a fő kollegiumokat s ugyancsak közösen vezetik a gyakorlatokat is. Elég legyen itt utalnom arra, hogy Gierke és Brunner tanárok a berlini egyetemen ily viszonyban állanak; az 1895. évi nyári semesterben Brunner tartotta a magánjogi előadásokat, míg Gierke a fentemlitett gyakorlatokat vezette és jogtörténeti főkollegiumot adott elő. Ime ily jelenségeket észlelhetünk Német- és Franciaországban; ily tapasztalatok alapján nekünk nem lehet eléggé hangsúlyoznunk a jogtörténeti tudás fontosságát s nem szabad épen akkor, a midőn a nyugat nagy nemzeteinek törekvéseit, irányait oly világosan látjuk, leszállítani vagy leszállani engedni annak az értéket, mihez annyi fontos érdek fűződik. Ha pedig elismertük ezeknek az érdekeknek fontosságát, nyújtunk elég tért a jogtörténeti tudás érvényesüléséhez, terjesztéséhez, használjunk fel minden célhoz vezető eszközt s ezek közt *egyikét* a leghatékonyabbaknak, azt, a melyet a nyugati felső oktatás keretében sikerrel működni látunk: a *seminariumit*.

Dr. Illyasevics József.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Biztosítási végrehajtási zárlat ingatlanok haszonélvezetére.

(Egy elvi jelentőségű táblai határozat bírálata.)

«Biztosítási végrehajtás esetében a zálogjog az ingatlan haszonélvezetére előjegyezhető.

Ellenben a haszonélvezetnek végrehajtási zár alá vételét a megkeresett telekkönyvi hatóság az 1881. évi LX. tcz. 208. és 211. §-ai alapján el nem rendelheti».

Ezt a határozatot hozta a múlt év folyamán a szegedi kir. ítélő táblának II. polgári tanácsa, és elrendelte, hogy az a határozattárba felvétellessék.¹

Ezen utóbbi körülmény, de még sokkal inkább a budapesti kir. ítélőtáblának 10. sz. T. U. H.-a, mely a fenti határozatnak ép az ellenkezőjét mondotta ki, feltétlenül kötelességünknek teszi, hogy a szegedi kir. ítélő tábla elvi jelentőségű határozatával foglalkozzunk.

A szegedi tábla határozata védőre akadt már,² legyen szabad nekem a budapesti kir. ítélő tábla 10. sz. T. Ü. H. álláspontja mellett sikra szállanom.

A T. Ü. H. eléggé jól van megindokolva és igazán csodálkoznunk kell, hogy ennek daczára meghozatott a szegedi határozat. Nem akarom a T. Ü. H. indokait idézni, hanem cikkemben csak a szegedi határozat indokainak, valamint annak védelmére kelt cikknek, nézetem szerint, helytelen kiindulási pontjaival akarok foglalkozni.

Igaza van a szegedi határozatnak abban, hogy végrehajtási törvényünk sem IV. címének I. részében (Biztosítási végrehajtás) sem II. részében (Zárlat) és végül II. címének III. részében sem foglalkozik azzal a kérdéssel: van-e biztosítási végrehajtás esetén az ingatlanok haszonélvezetére zárlatnak helye.

Ebből a praemissából a szegedi határozat azt a consequentiát vonja le, hogy ennél fogva mondott esetben *zárlatnak nincs helye*.

Ezen conclusio azonban igen téves és a mellett veszélyes is.

Abból, hogy a törvény a mondott esetet egyáltalán nem

¹ Lásd *Jogt. Közl.* 1896. évi 3. számát.

² Lásd *Ügyvédek Lapja* 1896. évi 16. sz. Káplány Géza kir. ítélő táblai bíró cikkét,

szabályozza, nem az következik, hogy ennél fogva nincs zárlatnak helye, hanem kiindulási pontul el kell fogadnunk azt, hogy a végrehajtási törvény erről az esetről (mint sok másról is) *elfelejtett* intézkedni.

Minthogy a végrehajtási törvény *elfelejtette* azt a kérdést szabályozni, hogy van-e zárlatnak helye az ingatlan haszonélvezetére biztosítási végrehajtás esetén, mindenekelőtt a ratio legis-szel kell megpróbálni, nem tudjuk-e e hézagot kitölteni. A ratio legis-t keresve, a következő kérdéseket kell magunknak felvetnünk.

Első kérdés: Mire lehet egyáltalában biztosítási végrehajtást foganatosítani, nevezetesen lehet-e ingatlanok haszonélvezetére. *Válasz:* Mindarra lehet biztosítási végrehajtást foganatosítani, a mire kielégítési végrehajtást, mert a V. T. e tekintetben nem tesz különbséget. A IV. czim csak azokat a kérdéseket szabályozza, hogy mely *esetekben* van helye, és mily *módon* foganatosítandó a biztosítás, de *tárgyainak* körét sem szűkebbre, sem bővebbre nem vonja. Ebből tehát az következik, hogy ingatlanok haszonélvezetére is lehet biztosítási végrehajtást foganatosítani a mit különben a szegedi határozat is efogad.

Második kérdés: Ha tehát van helye biztosítási végrehajtásnak az ingatlan haszonélvezetére, mily módon kell azt foganatosítani?

A szegedi határozat azt mondja előjegyzés által. Miért? Így rendeli a végrehajtási törvény? Nem, erről ép úgy hallgat, mint az első kérdésről. Mily alapon kell tehát, a ratio legis-t szem előtt tartva, a második kérdést megoldanunk?

A felelet nézetem szerint a következő: A végrehajtási törvény II. címének I. részében szabályozza, miként kell a kielégítési végrehajtást foganatosítani az ingókra, a II. rész ugyanazt szabályozza az ingatlanokra nézve, a III. rész pedig az ingatlanok haszonélvezetére nézve. A IV. czimben, a hol a biztosítási végrehajtás van szabályozva, megmondja a törvény a foganatosítás módját az ingókra és ingatlanokra vonatkozólag, de a haszonélvezetről hallgat.

Mielőtt már most a végkérdésre felelnénk, nézzük, hogy a törvény mily fokig kíván biztosítékot adni a biztosítási végrehajtással.

Az *ingóknál* a 230. §. szerint a biztosítási végrehajtás foglalás és becsléssel történik, minek joghatálya a kielégítési végrehajtási zálogolás és becslés joghatályával azonos. Tehát az ingóknál a biztosítási végrehajtás ép oly foku biztosítást nyújt a végrehajthatónak, mint a kielégítési végrehajtás.

Az *ingatlanoknál* ugyancsak a 230. §. szerint előjegyzéssel történik a biztosítási végrehajtás. Ezen előjegyzésnek a joghatálya a végrehajtási alap biztosítása szempontjából, *teljesen* azonos a végrehajtási zálogjoggal.

A ratio legis tehát a kézen fekszik. A biztosítási végrehajtás a végrehajtási alap biztosítása szempontjából ép annyit akar nyújtani, mint a kielégítési végrehajtás.

Ebből pedig következik az, hogy a haszonélvezetre a biztosítási végrehajtást csak úgy lehet foganatosítani, mint a kielégítési végrehajtást, vagyis zárlat által, mert a zálogjog egyszerű előjegyzése a haszonélvezetre nem biztosítja ezen végrehajtási alapot a végrehajtható számára.

És itt elértem a szegedi határozat egy pontjához, mely azt különösen érdekessé teszi.

E határozat ugyanis, szemben a 10. sz. T. Ü. H.-al és szemben az általam elmondottakkal, azt vitatja, hogy «ingatlanok haszonélvezetére vezetett biztosítási végrehajtás esetében a hitelező érdeke hatályosan megóvatik az által, hogy a zálogjog az ingatlanok haszonélvezetére előjegyeztetik, mivel ez az előjegyzés a telekk. rendt. 61. §-a alapján részére rangsorozatot, mással szemben pedig elsőbbséget biztosít».

A haszonbért vagy bérösszegeket természetesen szedi a tulajdonos, és a hitelező ütheti bottal a nyomát, mire a kielégítési végrehajtáshoz megnyílik a joga. Hol van itt a

hatályos megóvás? Én nem látom és azt hiszem velem együtt igen sokan nem látják.

De vegyünk egy konkrét példát. X szegedi háziurnak van egy háza, mely megér 150,000 frtot. Első helyen be van kebelezve az Osztrák-Magyar Bank javára 100,000 forint. A háziur másik hitelezője lejárt 50,000 frtos váltó alapján sommás váltókeresetet indít a háziur ellen, és minthogy utóbbi kifogásokat ad be a sommás végzés ellen, biztosítási végrehajtást eszközöl ki adósa ellen. A szegedi kir. ítélő tábla határozata folytán elutasítja a szegedi kir. törvényszék mint váltóbiróság a hitelező azon kérelmét, hogy rendelje el a biztosítási zárlatot X házára, hanem csak a zálogjog előjegyzését rendeli el a ház hasznélvezetére. Mi fog történni? X háziur, bár a háza tul van terhelve, nyugodtan uraskodhatik tovább a szegedi határozat védpajzsa alatt és szépen beszedi a házbérek addig, míg a hitelező kielégítési végrehajtáshoz nem jut, a mi neki, tegyük fel két év múlva (bár igen sokszor, — sőt ha nem váltóeljárásról van szó, legtöbbször, — sokkal később) sikerül. Minthogy a ház csak 150,000 frtot ér, és minthogy a háziurunknak egyéb vagyona nincs, ennél fogva a második hitelezőnek 50,000 frtja kikerül ugyan, de a két vagy több évi kamatja, a mi pedig ugyancsak tekintélyes összeg, a vízbe esett, hála a szegedi határozatnak. Ime ennyire «hatályosan» óvja meg a szegedi határozat a hitelező érdekeit. Ha ellenben a biztosítási végrehajtással egy időben a zárlat elrendeltetett volna, akkor a háziur nem nyulhatott volna a bérösszegekhez, hanem azok birói letétben maradtak volna a hitelező jogos követelésének biztosítására.

Ime egy példa a számtalan közül.

Azzal, hogy a szegedi határozat indokai megemlítik a hitelező érdekeinek «hatályos megóvását», elfogadja, hogy a végrehajtási törvénynek a biztosítási végrehajtás tekintetében ez a *ratio legis*-e.

Miként juthatott mégis azon eredményre, hogy elég a zálogjog előjegyzése a hasznélvezetre, azt nem érthetem.

Egy esetben elég a hitelező érdekeinek megóvására az előjegyzés. Abban az esetben t. i., ha már más hitelező foganatosított zárlatot az ingatlanra. Ebben az esetben u. i. a befolyt jövedelem letétbe helyeztetik és ez esetben csak ugyan elég a hitelező érdekeinek megvédésére az előjegyzés, mert ez neki rangsorozatot, elsőbbséget és a letétben levő összegekhez jogot biztosít. Ugy látszik, hogy ily konkrét esetből kifolyólag hozatott a határozat és ha ily megszorítással mondatott volna ki («ha már más hitelező javára az ingatlanra zárlat foganatosított»), akkor *talán* helyes volna.

Nem czélom a szegedi határozat indokolásának egyéb gyöngye oldalaira is kiterjeszkedni, mert csak a főkérdéssel akartam foglalkozni.

Reméljük, hogy a budapesti kir. ítélő tábla továbbra is alkalmazni fogja helyes T. Ü. H.-át és hogy példáját a többi kir. ítélő tábla követni fogja. A szegedi kir. ítélő tábla pedig helyesen tenné, ha teljes ülésben döntene a kérdés felett, hogy azután szükség esetén a Curia gondoskodhassék a jogegység megóvásáról.

Dr. Teller Miksa.

A válasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtására meghatározott tárgyalási időköz első fele honnan számítandó?

Azon kérdésre, hogy a válasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtására, az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ában meghatározott tárgyalási időköz első fele az ügy előadására s tárgyalására határnapot tüző végzés keltétől, vagy a végzésnek az ellenfél részére való kézbesítésétől számítassék-e, a szegedi kir. ítélő tábla 1895. évi december hó 3-ik napján tartott tanácsülésében G. 104/1895. sz. alatt kimondotta s a határozattárba felvétetni rendelte a következő határozatot:

«A válasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtására az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ában tárgyalási meghatározott időköz első fele az ügy előadására és a tárgyalásra határnapot tüző végzés keltétől számítandó.

Véleményem szerint a szegedi kir. ítélő táblának ezen határozata nem felel meg az 1893. évi XVIII. tcz. rendelkezéseinek.

Azt mondja az érintett határozat indokolása:

«Az időköz fogalmának, az időnek az a része felel meg, mely az időnek egy meghatározott kezdete s egy meghatározott vége közé esik. Abban a végzésben, melylyel a felülvizsgálati tanács elnöke az ügy előadására és tárgyalására határnapot tűz, két időpont fordul elő. Az egyik a végzés keltének, a másik az előadás és tárgyalásnak a napja. A tárgyalási határnapot kitűző végzéssel tehát a tárgyalási időköz akkép van meghatározva, hogy az a végzés keltének napja és a tárgyalás napja közé esik. Minthogy pedig az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ában említett tárgyalási időköz kezdetétől a törvény más időpontot, mint a mely a végzésben előfordul, meg nem jelöl, az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ában említett tárgyalási időköz alatt, a tárgyalást kitűző végzés kelte és a tárgyalás határnapja közé eső időrészt kell érteni s így a válasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtására az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ában meghatározott tárgyalási időköz első felét is, a tárgyalásra határnapot tüző végzés keltétől kell számítani.»

Igaz ugyan, hogy minden időköz, valamely időnek «meghatározott kezdete» s «meghatározott vége» közé esik, de ez nem magyarázza meg azt, hogy miért vegyük a tárgyalási időköz fogalmának megállapításánál ezen «meghatározott kezdetnek» éppen a tárgyalást kitűző végzés keltét és nem annak kézbesítését.

Az egész kérdés eldöntése ugyanis egyedül a tárgyalási időköz fogalmának helyes meghatározásától függ.

A szegedi kir. ítélő tábla helytelen határozata, azon, szerintem téves felfogáson alapul, mely szerint a tárgyalási időköz meghatározásával egyoldalulag, csak a tárgyalást kitűző végzés meghozatalát s ennél fogva csak két időpontot vesz figyelembe, a melyek közül az egyik a végzés keltének, a másik az előadás és tárgyalásnak a napja; s ebből következik azon — nézetem szerint — helytelen eredmény, hogy a tárgyalási időköz kezdetét a végzés kelte s befejezését a tárgyalás és előadás napja képezi; mert kétségtelen s bebizonyítást nem kívánó alapelv az, hogy minden végzés, sőt minden birói intézkedés a felek irányában akkor kezd csak joghatálylyal birni, ha az akár kihirdetés, akár kifüggesztés, avagy kézbesítés útján tudomásukra hozatik, ezek nélkül minden birói végzés csak holt betű marad, de a félle szemben sem jogot nem ad, sem kötelezettséget nem teremt. Már pedig, ha általánosságban áll ez, a mi véleményem szerint kétségtelen, miért tennénk a jelen esetben kivételt és mi jogon kívánhatnánk meg a féltől azt, hogy esetleg hátrányt szenvedjen egy neki még nem kézbesített, tehát a fentiek szerint vele szemben joghatálylyal még nem is biró s így őt nem is kötelező végzés folytán.

Az igénykereseten kívül — a mely azonban a válaszirattól lényegesen különbözik — nem is találhatunk egész jogéletünkben oly határidőt, a mely az azt kitűző végzés keltével s nem a kézbesítéssel venné kezdetét; miért teremtene tehát éppen a 194. §. ily kivételes és páratlan szabályt?

De megczáfolja a szóban forgó határozat indokolását maga a törvény is, mert nézetem szerint az 1893. évi XVIII. tcz. 193. §-a igen világosan megmondja, hogy mely időköz értendő a tárgyalási időköz alatt. A hivatkozott szakasz második bekezdésében ugyanis a következők foglaltatnak: «A határnap akkép tűzendő ki, hogy az értesítésnek az ellenfél részére való kézbesítése és a határnap között 30 nap maradjon. Sürgős esetekben a tárgyalási időköz

15 napra rövidíthető.» Vagyis az első mondatban említett 30 napi határidő 15 napra leszállítható, tehát kétségtelen, hogy a második mondatban foglalt «tárgyalási időköz» elnevezés az előbb említett 30 napra is vonatkozik, mely «sürgős esetekben 15 napra leszállítható;» már pedig a törvény eme szavai világosan azt mondják, hogy a 30 nap az *értesítés kézbesítése* és a határnap között kell hogy fenmaradjon, s így a tárgyalási időköz is (mely elnevezés, a fentiek szerint a 30 napra is vonatkozik) a végzés kézbesítésétől s nem annak keltétől számítandó.

Hasonlóképp ugyanez az eredmény következtethető a törvény szelleméből is: törvényünk 141. §-ában a felebbezési eljárás folyamán beadható előkészítő iratra s illetve az ebben foglalt csatlakozási kérelemre azt mondja, hogy az az «idézési időköz» első felében terjesztendő elő, az pedig azt hiszem kétségtelen, hogy idézésről az idéző végzés kézbesítése előtt szólni nem lehet s ennél fogva világos, hogy az idézési időköz is, csak az idéző végzés kézbesítésével veszi kezdetét. Miután pedig a csatlakozási kérelem akár előkészítő iratban, akár válasziratban foglaltatik, mindig csak ugyanaz marad, nem akarhatta a törvényhozó azt, hogy lényegileg egy és ugyanazon kérelem esetén, a beadásra rendelt határidő az egyik esetben a végzés keltétől, a másikban pedig annak kézbesítésétől számítsa.

Célszerűségi szempontból pedig nézetem szerint nem fogadható el a kérdéses határozat indokolásának utolsó pontja sem. E pont a következőket mondja: «Ama további ellenvetés, hogy a fentebb jelzett időköz alatt a válaszirat be nem adható, ha a tárgyalási határnapot kitűző végzés a tárgyalási időköz első felének elmúltja után kézbesítették: szintén nem fogadható el okul arra, hogy a tárgyalási időköz a végzés kézbesítésétől számítassék, mert ez esetben a félnek ahhoz van joga, hogy az elkésve benyújtott válasziratban foglalt csatlakozási kérelem figyelembe vételét, az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ának harmadik pontja értelmében kérhesse».

Kérdem most, miért nyújtunk alkalmat arra, hogy a fél talán a legtöbb esetben, de mindenesetre igen gyakran egy — az igazoláshoz hasonló — eljáráshoz legyen kénytelen folyamodni, a mi minden egyes esetben a késő kézbesítésnek igazolását s ennél fogva egy újabb, felesleges s úgy a felet, mint a munkával különben is elhalmozott bíróságot ok nélkül és méltánytalanul terhelő munkát s eljárásokat tesz saját hibájokon kívül szükségessé s céltalanul új alakiságokat teremt; midőn a tárgyalási időköz fogalmának egyedül helyes és jogos meghatározásával mindez kikerülhető legyen?

Mindezeknél fogva a válasziratban foglalt csatlakozási kérelem benyújtására, az 1893. évi XVIII. tcz. 194. §-ában meghatározott tárgyalási időköz első fele az ügy előadására és a tárgyalásra határnapot tűző végzés *kézbesítésétől* számítandó.

Dr. Papp József.
budapesti ügyvédjelölt.

Meghatalmazotti csalás.¹

Minősített a csalás, ha közhivatalnok, ügyvéd, meghatalmazott, ügyvivő vagy magánhivatalnok a csalást hivatala vagy megbízása körében követte el.

a) Felmerült a kérdés, hogy csak azon esetek tartoznak-e ide, melyekben az ügyvéd, ügyvivő, meghatalmazott vagy magánhivatalnok a megbízó, illetőleg a főnök ellen követi el a csalást; vagy pedig azon esetek is, melyekben ezen egyének harmadik személyt csalnak meg. Illés a kommentárban az előbbi álláspontra helyezkedett. Később a Jogász-

¹ Fayer László büntetőjogi kézi könyvének befejező részéből, mely a sajtót elhagyta és legközelebb szétküldetik.

egyetlen felvetette a kérdést és a törvény szövegét az utóbbi szélesebb értelemben magyarázta. Illés ez utóbbi felfogásához csatlakozott Csemegi is. Később Baumgarten felállította azt a tételt, hogy a törvény itt csak a megbízó ellenében elkövetett csalást érti.

Mi a harmadik személyek ellen elkövetett csalást is idevonandónak tartjuk. E mellett szól az, hogy egyrészt a törvény semminemű megszorításra támpontot nem nyújt, másrészt pedig tagadhatatlan, hogy az ily állásban levő egyének fondorlata rendszerint veszélyesebb, mint a többieké. Az ügyvéd már állásánál fogva különös bizalmat élvez. A meghatalmazott, ügyvivő és magánhivatalnok pedig a járattan ember elé úgy állíthatja oda a dolgot, mintha ő nem is volna érdekelve s e révén bizalmat kelt maga iránt.

És ha Baumgarten azt kérdi, hogy az ügyvéd a harmadik személy ellen hogyan követi el a csalást «megbízása körében», erre válaszunk az, hogy az ügyvéd ezen csalást nem megbízása, de «hivatala» körében követi el. Az ügyvéd ugyan nem közhivatalnok, de az ügyvédség a szélesebb értelemben vett hivatal körébe tartozik s a Btk. a hivatalvesztés fogalmát az ügyvédségre is kiterjeszti. De annak sincs semmi alapja, hogy a közhivatalnoknál a fogalmat széles értelemben vegyük, — mint ezt Baumgarten is teszi, — az ügyvédnél és a többiekénél pedig szűkített értelemben. Végül ellene szól magyarázatának a csalás viszonyba hozása a hűtlen kezeléssel. A felsorolt egyének hűtlen kezelést követnek el, ha cselekményök még nem is ravasz fondorlatos, és büntetésük a 363. §. szerint minden értékhatár nélkül 5 évig terjedhető börtön; ugyanannyi, mint a minősített csalásé. Ha tehát csak a megbízó irányában elkövetett csalás volna a minősített, akkor a 381. §. 2. pontjára nem volt semmi szükség. Hogy ez a tétel a büntetés emelése nélkül külön beléfoglaltatott a törvénybe, ez mutatja leginkább, hogy a törvényhozó többet akart mondani, mint a mit a hűtlen kezelésnél mondott.

b) Felvetette a gyakorlat azt a kérdést is, vajon alkalmazandó-e a súlyosabb sanctio, ha a 381. §. 2. pontjában felsorolt minőségek egyike sem forog fenn, de az illető szinleli, hogy meghatalmazott; s szinlelheti ezt vagy a meghatalmazó irányában, kitől díjat vagy előleget vett fel, vagy harmadik személy irányában, ki eshetőleg ilykép könnyebben félrevezethető. Ez a kérdés sokkal nehezebb megoldásu, mint az előző. A törvény kizárni látszik a szinlelőket. Míg ugyanis a közhivatalnoki minőséget és a közhivatalnoki minőség szinlelését úgy a lopásnál, mint a csalásnál külön tárgyalja, addig a meghatalmazotti minőség szinleléséről nem szól; közel fekszik tehát a következtetés, hogy ha itt is akarná büntetni, megmondta volna. Másrészt azonban nincs kizárva, hogy a közhivatali minőség tekintetében a miatt megy belé a törvény a kasuistikába, mivel a cselekmény kiváló veszélyességénél fogva biztosítani akarta, hogy a bíró a szinlelést ugyanolyannak tekintse, mint a valóságos hivattal való visszaélést; a meghatalmazotti minőség részletezésébe pedig nem bocsátkozott, mivel azon időben, midőn a törvény készült, a csalások ezen faja még nem volt nagyon elterjedve. Jelenleg azonban e csalások közveszélyüekké váltak s nincs különbség a közt, akár a valóságos meghatalmazotti minőséget használja-e fel a csaló, akár ily állásban levőnek szinleli-e magát sikeresen. Mi tehát daczára a törvényszöveg aggályosságának, kiterjeszthetőnek véljük a 381. §. 2. pontját a szinlelésre is. E tekintetben egyetértünk azokkal, a miket a Jogászegyletben Csemegi felhozott.

c) Végül a mi azt illeti, hogy a meghatalmazott mily értelemben veendő: a meghatalmazottat széles értelemben vesszük, és ide soroljuk azt az esetet is, (a mit Illés kizár), midőn pl. valaki helyszerzésre szedi a díjakat s ebből magának iparágat alakít anélkül, hogy a helyszerzés tekintetében valamit tenne. Ő ugyan nem meghatalmazottja egy-egy em-

bernek, de szervez magának ravaszul egy látszólagos meghatalmazotti (vagy ügyvivői) állást és ennek segítségével száz meg száz embert megkárosít.

Más esetekben ismét a biztosítási ügynök a társaság meghatalmazottjaként viselkedik és ráveszi a közönséget a biztosításra azzal, hogy a társaságot kötelező pontozatokhoz adja beleegyezését, és midőn perre kerül, a társaság kivonja magát, mivel az ügynök nem meghatalmazott. A büntetőjog csak azt veheti alapul, hogy meghatalmazotti minőségével vette reá azon egyén eshetőleg fondorlatosan az embereket a szerződés megkötésére és e tekintetben közömbös az, hogy a magán- vagy a kereskedelmi jog ezen viszonyt minek nevezi s az egyes elnevezésekből mily magánjogi következtetéseket és praesumptiókat von le.

S ugyanide tartoznak azon esetek is, midőn a hirhedtté vált fogyasztási szövetkezetek szétküldték az országba ügynökeiket, kik azon kötelezéssel, hogy az illető helységben fióktelep fog alapíttatni, számos tagot gyűjtöttek; később kitűnt, hogy az ügynökök nem voltak felhatalmazva ily kötelező ígérek tételére és mikor a tagok e miatt kiléptek, a társaság behajtotta rajtok a peres összeget és a busás per költségeket.

Büntetőjogi értelemben meghatalmazottnak tekintenők tehát mindazokat, a kik magukat látszólag mások központi közegévé szervezve, ezen tényt kihasználják arra, hogy egyeseket kelepcebe csaljanak és megkárosítsanak.

Egyébiránt nem érdemes a meghatalmazott fogalomkörének terjedelme felett nagyon sokat vitatkozni, mivel elvégre ott van mellette az *ügyvivő* s ez magában foglalja az amonnan kiszoruló eseteket.¹

Különfélék.

— **Csemegi Károly** a Magyar Jogászegylet évi rendes közgyűlését a következő beszéddel nyitotta meg:

Örömmel üdvözlöm a közgyűlés t. tagjait, kik mint mindig, most is megmutatták azt a buzgalmat és ragaszkodást, a melyet Magyarország e zsenge igazságügyi testülete iránt táplálnak.

Egyesületünk a lefolyt évben is a legnagyobb buzgalommal és komoly törekvéssel, tagjai munkás ügyszeretével működött célja elérésére. Ennél több, viszonyainkhoz képest, ily egyesülettől nem várható.

De szomorúan kell konstatálnunk, hogy egyáltalában a jogélet, a jogintézmények, azok természete és hatása, az alkotmányra vonatkozó éltető szelleme és ereje tekintetében nem uralkodik az a felfogás, a mely szükséges volna arra, hogy alkotmányunk, a beléhelyezett fogalomnak és eszmének megfelelő hatást gyakoroljon a többi intézményre s a nép szellemére.

Ez a hiány, a közszellemnek sülyedése, súlyosan hat egyesületünk fejlődésére is. És ha nem vagyunk képesek nagyobb tevékenységet kifejteni, nagyobb eredményeket feltüntetni: a hiba nem annyira bennünk, mint az általános közszellemben rejlik.

Szabadjon remélnem, hogy mint máshol, úgy itt is rövid hátrálás után a valóban létező erő s öntudat nagyobb fejlődésre és kifejezésre jut; hogy be fogjuk látni minél előbb, hogy alkotmányos állam, a jog erős tudata és alapos ismerete nélkül, azon erős elhatározás nélkül, hogy a jognak a hatalom gátjául és másrészt egyedüli igazolásául kell szolgálnia, fön nem állhat. S a jog lévén egyedüli bírása is a hatalomnak: e felfogásnak a közszellemben való átvitele,

remélem minél hamarabb el fog éretni, és akkor azt a célt, a melyet mi magunk elé kitűztünk, nagyobb arányokban, nagyobb hatálylyal és súlylyal fogjuk képviselni.

Most áttérve tavalyi működésünk egyes részleteire, köszönettel tartozunk azon t. uraknak, kik mint mondtam, önzetlenül, buzgalommal, önfeláldozással kiváló, a világ bármely irodalmában számottevő értekezéseket tartottak egyesületünk kebelében. Nem lehet kétségbe vonni, hogy a minék közvetlen hatása e teremben nem éretik el: a sajtó útján, füzeteink által ez is közreműködik azon idő megközelítéséhez, a melyet minél előbb elérni óhajtunk. Szabadjon tehát ismételtelen köszönetemet az egylet nevében kifejeznem. (Élénk éljenzés.)

— **A kir. Curiához** április hóban 1989, ez évben összesen 7594 ügy érkezett; a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 20,634, elintéztetett 9529, hátralékban maradt 11,115 ügy. Az elintézés a beérkezést 1596-tal haladta meg; a mult év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 2478-czal, kevesebb elintézendő volt 3310-zel, kevesebb intéztetett el 583-mal, a hátralék csökkent 2727-tel.

— **A római jog institutiói.** Jogtörténeti bevezetéssel. Irta dr. Vécsey Tamás. Negyedik javított kiadás. I—XIII és 1—557 l. Budapest, Franklin-Társulat. 1896. Ára 5 frt. — Régi megbízható tankönyve ez a római jognak. Az első könyvben az illem, vallás, erkölcs és jog határainak megjelölése, a rendszer és módszer megismertetése után jön a jogtörténeti bevezetés a forrásokba, kiterjeszkedve mindarra, a mi a Corpus iuris prolegomenája. A második könyv első címe az általános tanokat, második címe a vagyoni jogot, családjogot és az örökjogot adja. Megbízhatóságát emeli az eredeti kutfők idézése minden lapon. Minden kérdés megvilágítására felsorolja a megfelelő responsumokat, függelékül pedig válogatott jogeseteket közöl a Digestákból, exegeticum és practicum végett. A dogmatikai fejtegetések nem csak elemi, hanem mélyebbre ható kérdéseket is érintenek. Ott van pl. a szerzői jog, a mint azt Plinius gyakorolta (269. lap), ott van az ár (pretium) és érték (valor) megkülönböztetése (332. lap), ott van a veszély (periculum) viselésének szabályozása (333. lap), ott van a kártalanítás elmélete (359. l.), ott van a pénzre vonatkozó számos tétel (174. l.) és a pénztartozás természete (319. lap), ott van az actio oneris aversi (361. lap), ott van a iuramentum Zenonianum (243. lap), ott van a bizonyítási tan (242., 243. lap). Látjuk, hogy az idegen jogot is lehet úgy tárgyalni, a mint azt a magyar jogtudomány igényli. A mit a hazai kutatás a római archaologia és epigraphika terén felszínre hozott, azt értékesíti, pl. a jogtudósok, névszerint Marcellus, Pactumeius Clemens és Papinianus bemutatásánál (85., 86., 87. lap), a római jog magyarországi multjának s jelenének megírásánál (130—133. lap), a hazánk területén valaha virágzott municipiumok és coloniák ismertetésénél (62. l.), a muzeumainkban levő római okiratok tanulságainak kiemelésénél (pl. 318. lap), Pannonia s Dacia jelentőségének érintésénél (10., 59., 79., 86. lapok). A bölcsészetnek a római jogtudományra való hatása (95—97. lap) szinte provokálja, hogy nyomozzuk mink is a scholasztikának (nominalismus, realismus) hatását középkori jogéletünkre (127. l.). A szabatos magyarság, az érthető világos előadás megkönnyíti a római jog institutióinak tanulását s a kimerítő betűsoros tárgymutató (518—558. lap) kényelmessé teszi a könyvben bármely tárgy és név megtalálását. A mű méltán megérdemelte, hogy most negyedik javított kiadásban bocsáttassék a könyvpiacra.

— **Heil Fausztin** a *Rivista Penale* legújabb számában hosszabb dolgozatot közöl a magyar bűnvádi eljárás javaslatáról.

— **Az egyetemi könyvtár történetéről, szervezetéről és látogatottságáról** érdekes füzetet adott ki a millenium alkalmából dr. Máthé Sándor, a könyvtár első öre.

¹ L. Illés III. 285. — Jogászegyleti Értekezések 107. füzet: A meghatalmazott által elkövetett csalás. Illés Károly, Tóth Gerő, Reichard Zsigmond, Zsitvay Leo, Visontay Soma, Barna Ignác, Vargha Ferencz és Csemegi Károly felszólalásai. — Baumgarten Bjt. XXX. 1. sz. — Legújabb Tarnay János ír e kérdésről az Ügyvédek Lapjában 1896. 17. sz.

A könyvtárt 1774-ben alapították. A könyvtárban jelenleg az igazgatón kívül hét hivatalnok van. A forgalom évről-évre gyarapodik. Az 1895. évben 4007 kikölcsönző 13,577 művet vett ki házon kívüli használatra és 48,174 olvasó 50,624 művet olvasott helyben. A katalogusokról ezeket írja:

Az évi gyarapodásokról készített címjegyzékek nemcsak czélszerűségi és tudományos szükségleti szempontból, hanem a több ízben nyilvánult közóhajtásnak megfelelően is 1874. év óta (1876 kivételével) minden esztendőben kinyomtatnak; ezzel egyuttal foganatba lett véve a könyvtár számára már 1780-ban kiadott utasításban foglalt azon intézkedés is, melynél fogva szükségesnek jelöltetett ki, hogy a megszerzett művekről évenként «irodalmi jegyzékek készíttessenek és kinyomassanak», ezenfelül nyomtatásban kiadott 1881-ben a könyvtár kodexeiről egy-, kéziratáról 1889- és 1894-ben két kötetes katalogus és a segédkönyvtárról 1884-ben egy címjegyzék, 1886-ban pedig a könyvtár hazai és külföldi folyóiratai- s hírlapjainak egy címjegyzéke. Ezek mellett kéziratban el van készítve: az összes könyvállományról egy szakkatalogus és egy betűrendes alapcíműtár, amaz 416 drb könyvalaku s felnyitható 8-adrétű tokban, emez pedig 373 drb 4-adrétű tokban van elhelyezve és kezelve; mint specialis katalogus: a Magyarországon megjelent idegen- és magyar nyelvű ösnyomtatványok katalogusa, a magyar vonatkozású külföldi, régi nyomtatványok katalogusa, ugyszintén a miscellaneákról egy-egy címjegyzék.

— **Dr. Gráner Gyula.** Az ügyvédi kar egyik kiváló tagjának elhunytát gyászolja. Dr. Gráner Gyula mint ügyvéd úgy a bíróság tagjainak, mint saját kartársainak osztatlan tiszteletét és rokonszenvét birta. A legnehezebb és leghálátlanabb bűnügyi védelmeket bizta rá a bíróság és mindenben kiválóan állta meg helyét. Általános műveltsége, széleskörű jogi ismeretei és kitűnő szónoki képessége a magyar védői kar egyik legkitűnőbb tagjává képesítették.

— **A vasuti hirdetmények leszakítása a Kbt. 47. §-ába ütköző kihágást képez, s annak elbírálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.** A m. kir. miniszterium a vasuti hirdetmények leszakítása miatt feljelentett P. Gábor felső-pettendi lakos elleni ügyben a vaáli kir. járásbíróság és Fejér vármegye vaáli járásának főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1896. évi márczius 18-án tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* P. Gábor felső-pettendi lakos a feljelentés szerint azzal van terhelve, hogy a déli vaspályatársaságnak Budapest és Székesfehérvár között közlekedő 217. sz. személyvonatán utazván, a vasuti kocsiban kifüggesztett figyelmeztető utasításokat és hirdetményeket bosszúból leszakgatta s az ablakon kidobálta, egyet pedig magával jogtalanul elvitt. A déli vaspályatársaságnak pótlólag bekívánt jelentése szerint a jelzett vasuti kocsiban kifüggesztve volt hirdetmények részint a vasuti üzlet-szabályzatnak az élet- és vagyonbiztonság s testi épség oltalmát célzó rendelkezéseit, részint egyéb a közönség érdekét célzó hatósági figyelmeztetéseket tartalmazták. Ez a cselekmény a Kbt. 47. §-ába ütköző kihágás ismérveit látszik magában foglalni, a melynek elbírálása az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. pontja szerint a közigazgatási hatóság hatáskörébe van utalva; ennél fogva a szóban forgó feljelentés elbírálására a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapítani.

Nemzetközi Szemle.

— **A berlini jogászegylet pályadijat tűzött ki a nemzetközi magánjog törvényhozási szabályozása iránt.** A pályadij két dolgozatot produkált, melyek nyomtatásban meg is jelentek. Egyik: *Vorschläge und Materialien zur Kodifikation des internationalen Privatrechts*, *Niemeyer* egyetemi tanártól. A másik: *Internationales Privatrecht in Form eines Gesetzentwurfs nebst Motiven u. Materialien*, *Neumann* ügyvédtől.

— **A Gareis-féle kereskedelmi jogi kézikönyv** ötödik kiadásban jelent meg. Ezen eleintén rövidre vont tankönyv most már annyira megnőtt, hogy mint a szaklapok írják, a legközelebbi kiadás két kötetre lesz osztva.

— **Sajtó-vétségi tanuskodás kényszere.** A német birodalmi igazságügyi bizottságban igen fontos elv mondatott ki sajtóvétségi ügyekben, a tanuskodás kötelezettsége tekintetében. Az lett vita tárgyává a bizottságban, hogy valamely hírlapi közlemény sajtópert idézván elő, a szerzője megneve-

zésére nézve a működött nyomdaszemélyzet köteles-e tanuskodni, vagy van-e joga azt megtagadni? Kimondotta a többség, hogy itt a tanuzási kényszernek helye nincsen. A német sajtó ezen jogelv szentesítését rég sürgeti; majdnem kivétel nélkül a tanuzási kényszer kizárása mellett nyilatkozik; mindamellett kevés kilátás van annak törvényhozási megvalósíthatására, a mint nem lehetett azt a birodalmi gyűlésen 1876-ban sem keresztülvinni. Az egyes német államok kormányai ugyanis erősen ragaszkodnak a kényszer elvéhez; a szövetséges országok képviselte annak ellenkezőjét elfogadhatatlannak tartja, azt mondván, hogy inkább lemondanak a bűnvádi eljárás reformjáról, mint a tanukényszer biztosításáról. A szövetségi tanács ellentállását majdnem bizonyosnak vélik.

— **A Holtzendorff-alapítvány** pályakérdésül kitűzte a deportatio büntetésének alkalmazását a mai viszonyok közt. Pályadij 1600 márka.

— **A Deutsche Juristen-Zeitung** című kétheti lap, melyről már megemlékeztünk, megjelent. A jognak mindenképp érdeklő aktualis kérdéseivel akar különösen foglalkozni.

— **A párbajok** ujabban Ausztriában és Németországban is nagyon elszaporodnak. A sajtó tehetetlen. Csak e napokban vívott Poroszországban komoly párbajt egy após a vejével.

— **Liszt Ferencz,** az ismert hallei tanár, a Berlinben megjelenő «Die Zukunft» című hetilapnak f. é. 14-ik számában cikket közöl a poroszországi feltételes elítélésről. Liszt úgy találja, hogy a feltételes elítélésnek száz-porosz rendszere az ügyész kezébe fekteti le ezen jog gyakorlását. Az intézménynek ily alakulása politikailag mozgalmas időkben nem lesz kellemetlen egy «erős» kormányra nézve.

— **Luxemburgban** az 1892-ik évi május hó 10-ikéről kelt törvény hozta be a feltételes elítélést. Ott a felsőbb bíróság kijelentette, hogy ezen törvény csak kivételesen és ez esetben is csak akkor alkalmazandó, midőn különösen enyhítő körülmények forognak fen. A törvény életbe lépése napjától 1893. évi december hó végeig az esküdtbíróság 25 ítéletet hozott és ezek között egyetlen egy esetben alkalmazták a büntetés feltételes elengedését. A felebbviteli bíróság 229 eset közül 23-ban alkalmazta. A két elsőfoku bíróság 2723 eset közül 388-ban. Végül a békebírák 11,206 elítélt egyén közül csak 37-et részesítettek ezen intézmény jótéteményében. Összesen tehát 14,183 elítéltre jut egészen csak 449 feltételesen elítélt. Megjegyzendő, hogy ezek közül 428-at pénzbüntetésre ítélték el a bíróságok és érdekes a miniszterelnöknek a kamarában tett azon kijelentése, hogy az államkincstár a pénzbüntetésre feltételesen elítéltek büntetésének elengedése által 11,940 franknyi veszteséget szenvedett. A 449 feltételesen elítélt közül tulajdonképen csak ketten lettek visszaesők, míg ellenben 25-öt csak alárendelt jelentőségű kisebb törvényszegések miatt ítélték el újból úgy, hogy ezeknek büntetőperbeli helyzete ezáltal nem változott. gr.

— **A feltételes ítéletekről szóló munkát** koszoruzott meg a nancy-i fakultás. A munka szerzője *George* ügyvéd. A kérdést nemcsak dogmatikai, de jogpolitikai és anthropologiai szempontból is tárgyalja.

— **A francia jog nagy repertoriumának,** melyet *Carpentier* szerkeszt, 14. kötete jelent meg és még mindig csak a *Copie* szónál tart. Képzeltető, mily óriási arányokban dolgozzák fel ezen munkában a francia jogot.

— **Érdekes anthropologiai tanulmányt** képez *Régis*-nek egy Lacassagne-hoz intézett levele Caserio-ról, Carnot gyilkosáról. Croquenak a budapesti egészségügyi kongresszuson és Lacassagne-nak elfoglalt álláspontjával szemben azt bizonyítgatja Régis, hogy Caserio teljesen megfelel annak a klinikai leírásnak, melyet ő adott a királygyilkosokról az «Archives» egy régebbi füzetében. Megfelel korra, eredetre, természetre és elméleti állapotra nézve. Kimutatja, hogy az elsőgyilkos, ki még nem mult el 21 éves, ugyanazon korban volt, mint *Jaques Clément*, *Jean Châtel*, *Staaps*, *Sala*, *Hödel*, *Mennier*, *Moncasi* stb. Kimutatja öröklési terheltségét is, a mennyiben atyja epileptikus volt. Degeneráltnak tartja tehát őt s elméleti állapota jellegzetes tulajdonságainak ismeri föl a disharmoniát, az állandótlanságot s a mysticismust. (*Athenæum*.)

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 lrt negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kozma Sándor. Dr. EDVI ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvéd. — A bűnügyi statisztika és annak reformja. VARGHA FERENCZ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — *Fogirodalom:* Gesammelte Schriften von Dr. O. Bähr. Dr. REINER EDE budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A vizonvád elévülése kérdéséhez, könnyű testi sértés vétsége esetén. BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól. — A kamatok elévüléséről. Dr. VÁSÁRHELYI DOMOKOS komáromi ügyvéd. — A makacsság az új sommás eljárásban. Dr. WEISZ SÁNDOR bogsáni ügyvéd. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kozma Sándor.

A magyar királyi ügyészség megalapítója csendesen, egy szerény körirattal bucsuzott el az általa több mint 25 éven át fényesen megfutott pályaterről. Miként a lenyugvó nap, még egyszer visszalövelte melegítő sugarait; azután eltűnt a szemhatárról.

Fájdalmasan érint e bucsu mindenkit; egyszersmind azonban visszavezeti emlékezetünket abba az időbe, mikor Kozma Sándor napja kelőben volt. Szép és ideális idő volt az, a magyar nemzet ujjászületésének ideje; egészen alkalmas arra, hogy benne oly férfi napja, a minő Kozma Sándor, felragyogjon. Dicsőséges volt e ragyogás már hajnalhasadtakor, s megmaradt dicsteljesnek csaknem az alkonyatig. Hogy ekkor sokat veszített fényéből és ragyogásából: ennek nem Kozma Sándor személye, hanem a hanyatló korszellem volt az oka.

Kozma Sándor az ügyek élén állott már akkor, mikor magyar királyi ügyészség még nem létezett. Odaállította egy szerencsés kéz a végett, hogy ezt az új intézményt megalkossa. És Kozma Sándor megalkotta a magyar királyi ügyészséget, nem utánozva külföldi példákat, hanem önállóan, csak saját idealizmusát, saját szellemét követve.

Kozma egyéniségétől a bürokratizmus idegen volt. A királyi ügyészség tehát az ő kezében nem egy bürokratikus hivatalnoki kar, hanem egy nagy család lőn, a melynek minden egyes tagját az összetartozás érzése, s a közös vezér tisztelete és szeretete lelkesíté.

E lelkesedés tette nagygyá a magyar ügyészi kart nyomban megalakulása után. Mert nagyságnak, egy összetartozó hivatalnoki kar nagyságának tartom azt, ha tagjai tehetségük szerint mindnyájan egy célra törnek, mindnyájan egy eszményért lelkesülnek.

Az eszmény, melyet Kozma Sándor hirdetett, az igazság pártatlan keresése, a tulszigornak az emberszeretettel való enyhítése volt. Ezt helyezte szembe Kozma Sándor a bühhajhászattal, a mértéket nem ismerő bűnüldözéssel, a melyre egyébként minden más ügyészi kar természeténél fogva hajlandó.

Az ügyész csak vádoljon, keresse ki mindig, s képviselje a legszigorubb álláspontot; arra való a védő és bíróság, hogy amaz az ellenkező végletben mozogjon: ez a középen eltalálja az igazságot. Ezt szokták rendszerint az ügyészi tulhajtás védelmére felhozni.

Kozma Sándor ügyészi kara nem szorult rá e védelemre. E kar feladatául azt jelölte ki a vezér, hogy legyen a büntető igazságszolgáltatás szeme, a mely mindent és minden oldalról meglát, s legyen a közlelkiismeret képviselője, a mely

az üldözéssel a védelmet is összeférőnek tartja, a hol az igazság ezt követeli.

Ezért lőn népszerűvé Kozma Sándor vezetése alatt a magyar ügyészi kar; ezért lőn eltérő minden más államügyészségtől. Modern intézmény lett a mi ügyészségünk is, de nem volt sem osztrák vagy német, sem franczia, hanem minden ízében magyar.

Egyik szép vonása a magyar kir. ügyészségnek, hogy mindig tiszteletben tartotta a személyes szabadságot, s hogy telhetőleg résen állt a vizsgálóbírák tulkapásaival szemben. Ez annál jelentősebb tény, mert alig van nehezebb feladat, mint a polgárok személyes szabadságát a büntető eljárás keretében törvényekkel és intézményekkel a hivatalnoki tulbuzgóság ellen megővni.

A legtöbb törvény is papíron marad, ha avatatlan kezekre bizzák végrehajtását; viszont a kevésbé tökéletes intézmény is életképesse válhatik, ha van ember, a ki azzá teszi. Ilyen ember volt Kozma Sándor, a magyar királyi ügyészség vezére.

A személyes szabadság biztosítására nálunk az ideiglenes használatra készült sárga könyv 45. §-a volt hivatva. A letartóztatás okai e szerint is ugyanazok, a miket ilyenekül általában elfogadnak: a büntett sulya, a megszökés vagy a vizsgálat meghiusításának veszélye. Tudjuk azonban, hogy e két utóbbi körülmény a legönkéntesebb magyarizatzatnak tért nyit, és így voltaképen a bíró belátásától függ annak meghatározása, hogy lehet-e adott esetben a megszökéstől vagy az eljárás meghiusításától tartani.

A vizsgálóbírák, úgy látszik, eléggé ki is aknázták e körülményt. Kozma Sándor azonban sikra szállt a bírói önkény ellen, s 1880. évi 8774. sz. alatt kiadta ismert körrendeletét, a mely méltó arra, hogy a késő nemzedék is emlegesse.

«A szegény — mondja a körrendelet — nem egyértelmű a csavargóval s a szegénység magában véve még nem elég a «metus profugii» vélelmezéséhez. A vizsgálati fogság nem rendelhető el csak azon reményben, hogy a hiányzó adatok majd a vizsgálat alatt valahogy kipótoltathatnak, vagy midőn a bizonyíték akár a tanuvallomások, akár köztudomásu tények vagy okmányok által amugy is helyreállítható. A távollevő bűntárs ellen külön el lehet járni, ha majd kézrekerül. A csak később kideríthető cselekmény később is elbíráható; de sem az ügy egyszerre való végleges elintézésének, sem pedig a kumulatio keresztülvitelének különben kívánatos volta nem elegendő ok arra, hogy a vádlottnak legsarkalatosabb polgári joga, személyes szabadsága korlátoztassék.»

A magyar ügyészi kar felfogta e bölcs szavak jelentőségét, s akárhány polgár épen e rendelet folytán kerülte ki személyes szabadságuk jogtalan megszorítását. Nem merném azonban állítani, hogy az ügyészi kar ellenálló ereje e téren a legújabb időkig kitartott.

Csak egy tény hozok fel kétségem igazolására. A budapesti büntető bíróságnál, a mig a Fortunában volt elhelyezve, egyidejűleg 150 vizsgálati fogolynál sohasem volt több. Azóta csak néhány év telt el, s ma ugyane törvényszéknél a vizsgálati foglyok száma állandóan meghaladja a 300-at.

Vajon a lakosság és a büntettek szaporodása, avagy a le-

tartoztatás körüli eljárás kevésbé lelkiismeretes volta okozta-e e változást? A felelet könnyű. Hisz néhány év óta sem a lakosság, sem a büntettek száma nem kétszereződött meg. Tehát nyilván a harmadik ok érezteti kedvezőtlen hatását.

Tévednénk azonban, ha e miatt Kozma Sándorra hárítanók a felelősséget. Hisz vele az a vizátság történt, hogy hivatali működésének utolsó éveiben nemhogy kiterjesztették volna, hanem fokozatosan megszorították hatáskörét.

Mikor már mindenki azt várta, hogy a bünvádi eljárás törvénybe iktatásával az egész vonalon behozzák a szóbeliséget, s hogy Kozma Sándort, mint koronaügyészt, az egész magyar ügyészi kar élére állítják: ugyanakkor decentralizálták a kir. táblákat és főügyészségeket, s a budapesti kir. főügyészséget kilencz részre osztották fel.

Nagy érdeme s állása iránt mindig táplált szeretetének nagy bizonyítéka, hogy ezután is helyén maradt, holott a kir. Curián tanácselnöki állást foglalhatott volna el.

De ha most visszapillant a megfutott pályára: megelégedéssel élvezheti a jól kiérdemelt nyugalmat. Az a szép emlék, hogy a magyar ügyészi kart ő alapította meg, valamint pályatársainak annyiszor megnyilatkozott ragaszkodása és szeretete kellemessé teendik pihenésének napjait.

Utódja akkor lesz legméltóbb állására, ha lehetőleg Kozma Sándor nyomdokaiba lép. Hogy az új főügyész eddig tulnyomóan magánjoggal foglalkozott: ezt nem látom annak akadályául, hogy helyét a büntetőjog terén is kellően megállja.

Hisz a mi büntetőjogászaink tulnyomó részének egyik főhibája épen az, hogy aránylag keveset foglalkoztak a jogtudománynak többi ágaival, holott ezek tüzetes ismerete nélkül a büntetőjog művelése mindig csak hézagos marad. Reméljük, hogy az új főügyész jogi műveltsége javítólag fog hatni ebben az irányban.¹

De ne kívánja senki, hogy most a kelő napról beszéljek, midőn még a leáldozó nap utolsó sugarai kápráztatják szemeinket. Én azon a szerencsések közé tartoztam, a kik már hajnalhasadtakor gyönyörködhetek a verőfényben, a melyet Kozma Sándor szelleme terjesztett. Szabadjon most bucsuzásul nekem is e szerény koszorút letenni volt főnököm és vezérem lábai elé.

Dr. Edvi Illés Károly

nyug. kir. ügyész.

A bűnügyi statisztika és annak reformja.²

A műveltség fokának meghatározásánál a bűnügyi statisztikától nem sokat várhatunk, mert csak elenyésző csekély töredék az, a hol az elítéltek az elemi ismereteket tulhaladó műveltséggel bírnak, s ez a töredék is egy pár bűnfaj közt oszlik el (párbaj, politikai bűnperek), ellenben a bűncselekmények óriási többségénél csak két eshetőség van, t. i. vagy tud irni, olvasni az elítélt, vagy nem. Miután pedig azt statisztika nélkül is tudjuk, hogy a műveltebb társadalmi osztály diffamáló bűncselekményekben csak nagy ritkán vesz részt, a műveltségi statisztika a kriminológiára nem nagy jelentőséggel bír. És pedig annál kevésbé, mert ez a bűncselekmények okainak kutatásánál sem szolgál utbaigazító gyanánt.

Ha a műveltség s erkölcsiség fokát a statisztika pontos hőmérőként képes volna feltüntetni, akkor igenis ez hasznos segédforrás volna, mert ha a statisztika kimutatna X. esetet, a hol a moralitás kellőleg ki van fejlődve s Y. esetet, a hol az erkölcsi elzúllás kétségtelen, ez utóbbi csoportban maga az immoralitás tárná elének a bűncselekmények faktorát, míg az előbbi esetben, a hol az erkölcsi fejlettség alapot ad a törvény iránti tisztelet felvételére, más területen kellene a bűncselekmények tényezőjét keresni. Ámde a statisztika soha sem lehet az erkölcsnek ilyen hőmérője s így a műveltségi

¹ Mégis csak alkalmasabb vezér a bűnügyben az, a ki eddig is bűnügyekkel foglalkozott.

Szerk.

² Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 14., 16., 18. számban.

statisztika becses ugyan a kulturpolitika szempontjából, de a kriminologia abból — szerintem — semmi pozitív hasznót nem huzhat s azt a bűnösök elleni küzdelemnél fel nem használhatja. A vagyoni állapot statisztikája alkalmas azon, egyébként is: köztudomású gazdasági tény megállapítására, hogy az, a kinek mindennapi kenyeré meg van, vagyon elleni bűncselekményt csak kivételesen követ el.

A bűncselekmények elkövetésének időpontját feltüntető statisztikából megtudjuk azt, hogy az egyes bűnfajok hogy váltakoznak évszakok szerint. Megtudjuk ebből, hogy a vagyon elleni bűncselekmények télen, midőn a megélhetés nehezebb, gyakoribbak, ellenben az erőszakosság jellegével bíró bűnesetek nyáron fordulnak elő gyakrabban, midőn a hőség a vért gyorsabb mozgásba hozza, midőn a szenvedélyek könnyebben lángra lobbannak, s a kedélyi impressiók erősebb hatással vannak az akaratra.

Kiválóan fontos a bűncselekmény indító okának meghatározása, mert ez nemcsak a kriminológiának, hanem a sociális politikának is hatalmas segédeszközéül szolgál. Sajnos, a tudomány mostani állása mellett eme fontos kérdésben teljesen kielégítő eredményt alig érhetünk el. Ez azonban nem ok a resignatióra.

Már magának a bűncselekmények faktorainak csoportosítása is nagy nehézséggel jár. A haszonlesés, érzékiség s durvaság mellett még számos más tényező szerepel, mint benső indító ok. Franciaországban a törvényszéki elnökök és főügyészek a bűncselekmények faktorairól készítenek statisztikát, de a rendszerben itt sem tudnak megállapodni.

A flórenczi statisztikai kongresszus 13 faktort állapított meg (1867) és még szükségesnek tartott egy 14-ik csoportot is felvenni «különböző és ismeretlen okok» czime alatt.³ («Causes diverses ou inconnues».)

Öttingen a természeti, sociális és individuális tényezőket állítja fel. Az elsőbe sorolja a klímát, évszakot, epidémiát, gabona-árakat stb. A másodikba: a szegénységet és gazdagságot, pauperismust és luxust, háborút és békét, várost és vidéket, iskolát, vallást és sajtót, alkoholismust, prostitutiót stb. A harmadikba: a kort, nemet, származást, műveltséget, foglalkozást, egészséget, betegséget, csavargást stb.⁴

Mint látjuk, eme tényezők legnagyobb része megállapítható, tehát nem jogosult Aschrott resignatiója, mert ha a bűnügyi statisztika hasznos segédszere a kriminológiának, bátran elmondhatjuk, hogy legtöbb hasznót hajt az a része, mely a bűncselekmények okaival foglalkozik.

A statisztika reformjának a tárgy természetéhez mért vázlatos ismertetését nem fejezhetem be a nélkül, hogy a kriminalitás legfontosabb két csoportjával, t. i. a gyermekek és visszaesők statisztikájával ne foglalkozzam.

Ha a statisztikai évkönyvbe belepillantunk, nyomban reájövünk, hogy a gyermekkriminalitás kimutatása nem felel meg sem a kriminologia, sem a Btk. rendszerétől megkívánt követelményeknek. Ki van ugyan mutatva az, hogy hány itéltetett el 16 éven alól és 16—20 év közt férfi és nő, de a statisztika a bűnös gyermekeknél itt megáll.⁵

Arra már semmi felvilágosítást sem kapunk, hogy hány gyermek mentetett fel az említett korhatárban a Btk. 84. §. alapján az értelmi erők fejletlensége okából.

Következésképp azt sem tudhatjuk meg, hogy a Btk. 84. §-a értelmében hány gyermeket küldöttek javító intézetbe bíróságaink, mert a statisztika lakonikus rövidséggel csak azt mutatja ki, hogy a javító intézetekben hány gyermek helyeztetett el ítélet alapján.⁶

³ Aschrott: «Erhebung und Verwertung statistischer Daten.» Zeitschrift f. d. ges. Str. V. 347.

⁴ Aschrott: «Erhebung und Beurteilung kriminalistischer Daten» Zeitschrift I. k. 438.

⁵ Statisztikai évkönyv 1895. évf. 365. lap.

⁶ U. o. 382. lap.

Kiváncos volna azt is tudni, hogy a büntetőjogi beszámítási képességgel bíró elítélt gyermekek közül a Btk. 43. §. alapján hány ítéltetett magánelzárásra, vagy javító intézetbe való elhelyezésre.

A praeventió szempontjából arra nézve is hasznos volna adatokat gyűjteni, hogy a vizsgálati fogságba helyezett és javító intézetben való elhelyezésre ítélte gyermekek mennyi idő múlva kerültek a javító intézetbe. Ez az adat eljlesztő eredményre vezetne; megtudnók abból, hogy hónapok elteltéig addig, sőt gyakran egy év s ennél hosszabb idő is, míg az elítélt gyermek javító intézetbe kerül. S addig a felnőtt, erkölcsileg elzülött bűnösök ragályos levegőjét szivja magába; úgy, hogy mire a javító-intézetbe kerül, teljesen megvan mételyezve. Ez a statisztikai adat arra indítaná az igazságügyi kormányt, hogy a letartóztatott gyermekeknek szigorú elkülönítését már a vizsgálat során tegye lehetővé; s Budapesten, a hol a gyermekkriminalitás veszélyesen ki van fejlődve, a *Köbányán* épített börtönben egy külön gyermekosztályt állítson fel, a hol a javító intézetekben divó bánásmód már a vizsgálati fogság tartama alatt lehetőleg alkalmazható volna. Absolute semmi statisztikai kimutatásunk nincs a javító intézetben töltött időtartamra nézve.

S a gyarló statisztikai anyag még a törvény rendszerét sem veszi figyelembe. Jelesül az életkor szerinti kimutatásnál három csoportot állít fel, elsőbe a tíz éven alóli, másodikba a 10—15 év, harmadikba a 15—20 év közti korban levő gyermekek vannak sorolva. Holott, habár a javító-intézetekbe hatóság vagy szülők kérelmére is felvehetők a kényszernevelésre szorult gyermekek, mégis a javító intézetek első sorban azon gyermekek befogadására vannak rendelve, a kik a büntetőbíró elé állítottak, s a Btk. 42. vagy 84. §§. alapján javító intézetben való elhelyezésre ítéltek.

A Btk. három korhatárt ismer: a tizenkét éven alóli, a tizenkét és tizenhat év s a tizenhat és husz év közti kort; következésképp a statisztikának is ehhez kell simulni, mert másképp az sem használható.

De hogy mily gyarló a bűnös gyermekekre vonatkozó statisztika, legjobban mutatja az, hogy 1892 s 1893-ból még a befogadási okok sincsenek feltüntetve.¹ Ilyen sajnálatos viszonyok közt szinte nevetséges lenne azzal foglalkozni, hogy a javító intézetek prophylaktikus tevékenységének statisztikája miként volna szervezendő. Franciaországban és Angliában a humanitarius egyletek évenként gazdag jelentéseket tesznek erről közzé, s a nemzetközi büntetőegyesület is tárgyalás alá vette a statisztika emez ágának reformját,² de hát mi még oly hátra vagyunk, a gyermekvédelem kérdése annyira szervezetlen, hogy igazán filius ante patrem volna az, ha a statisztika ilyenmü reformját elméletileg már ma tárgyalnánk, midőn még hosszú évek munkálkodása s a *humanismus társadalmi érzetének* megnyilatkozása kell ahhoz, hogy a statisztikának legyen anyaga, a mit egybegyűjthet.

A jelzett visszamaradottság okából, aktuálisabb ennél a visszaesők statisztikájának reformkérdése, mert sajnos, kriminalitásunkban a visszaesés ép oly beteges tünet, mint Európában mindenütt. A visszaesők s visszaesés statisztikája, tudományos értelemben fogva fel a kérdést, még sehol sincsen szervezve. A visszaesők számát kimutatják ugyan az európai államok statisztikái, de ezen kimutatás nem sok értékkel bír, mert hiszen eltekintve egyéb fogyatkozásától, a visszaesés természetét, jelesül azt, hogy az elítélt ugyanazon bűncselekményt, vagy ugyanazon nemü büntetett követett-e el, vagy csak egyáltalában volt már büntetve, nem tünteti fel. Ezen a bajon azonban a mostani módszer szerint is lehetne segíteni. Ámde egyéb fogyatkozásai vannak a

visszaesők statisztikájának, melyek csak a módszer reformjával fognak eltűnni.

A mily igaz az, hogy valamely állam kriminalitásának meghatározásánál csak azokat lehet számbavenni — az elítéltekkel szemben —, a kik bűnözésre képesek, tehát a számításból ki kell hagyni a tizenkét éven alóli korban levő gyermekeket, ép oly igaz az is, hogy a visszaesők számarányának kimutatásánál a visszaesőket sem a népesség általános statisztikájával, hanem a visszaesésre képesekkel, vagyis a kik már büntetve voltak, kell összehasonlítani, és hogyha csalódnai nem akarunk, ki kell hagyni a számításból azokat, a kik már meghaltak. Ehhez járul az, hogy a visszaesés kimutatásánál mindenütt egy évi kriminalitást vesznek zsinórmértékül, a mi ismét nagy tévedésekre vezet. Ugyanis, ha pl. valamely országban egy bizonyos évben százezer embert ítélnek el, s ugyanazon évben harmincezer ember mint visszaeső ítéltek el, a most divó rendszer szerint a kimutatás azt mondja, hogy X. évben 30% visszaeső, holott a legtöbb esetben a visszaesők sem ugyanazon évben, hanem a megelőző évek valamelyikében ítéltek el először. S így ez a számítás csak azt jelenti, hogy az elítéltek 70%-a a büntetlen előéletűek közül került ki, de hogy a 30% közül mennyi esik az alapul vett évre, s az előző évekre, azt a mostani rendszer mellett meg nem tudhatjuk. Már pedig valamely év kriminális anyagát a visszaesés szempontjából csak akkor bírálhatjuk meg, ha a visszaesőket azon év anyagával hasonlítjuk össze, a mely évben először voltak büntetve.¹ Másrészt nincs kimutatva az ismételten visszaeső, s így miután az ötször-hatször büntetett visszaeső, főképp a fővárosban, gyakori típus, ezt évenként annyiszor mutatják ki, a hányszor bűncselekményt követ el s e miatt elítélik. Miután pedig a statisztikának első sorban a visszaesők számát kell feltüntetni, s miután ily rendszer mellett egy ember többször előfordul, ez egy állandó hamis adattal szaporítja a statisztikát, mely oly mértékben nő, a mint szaporodik az egy embernél észlelt visszaesések s a többször visszaesők száma.

A statisztikának imént jelzett téves rendszere, mely szerint a visszaesők azon év adataival helyezettnek viszonyba, melyben ismét elítéltek, még számos hibákra vezet, melyeket *Köbner* a nemzetközi büntető egyesületnek Antwerpenben tartott ötödik kongressusa elé terjesztett² nagybecsü véleményében tüzetesen kifejtett.

Ha a kriminalitás legveszélyesebb, tehát legfontosabb csoportját: a visszaesőket tanulmányozni akarjuk s arra törekszünk, hogy hamis adatokkal tévutra ne vezettessünk, a visszaesésre képeseket, vagyis az elítélteket az egyéni lapok rendszere szerint a bűnlajstromok révén nyilván kell tartani.

Ennek segélyével nemcsak a statisztikus fog megbecsülhetetlen s biztos anyagot nyerni, hanem az ítélőbíró is, a ki a visszaesést a bűnlajstromok révén könnyen megállapíthatja. Természetesen csakis az elítéltek születése helyén vezethető a bűnlajstrom, mert az illetékesség nehezen állapítható meg, s azt az elítélt is annyiféleképpen jelöli meg, a hány helyen lakott.

Hogy az illetékességet mily nehéz kideríteni, azt legalaposabban a tolonczház lakói tudnák megmondani, a kik hónapokig tartatnak vissza, mert az illetékesség megállapítása körül száz és száz-féle akadály merül fel; ellenben a születési hely kiderítése a legkönnyebb s legbiztosabb, következésképp a bűnlajstromok vezetésére is a születési hely hatósága a legkompetensebb.

A bűnlajstromok — casiers judiciaires — rendszere Franciaországból származik, a hol azt *Bonneville de Marsangy* buzgólkodása folytán 1850 november 6-iki igazságügyminisz-

¹ Stat. Évkönyv 382. lap.

² «Bulletin de l'Union Internationale de Droit Pénal». V. 157. s köv. és 175. s köv. II.

¹ Köbner: Zeitschrift für das ges. Strafrecht. XIII. 622. s köv. II.

² «Die Methode einer wissenschaftlichen Rückfallstatistik». Zeitschrift. XIII. 623. s köv. II.

teri rendelettel léptették életbe.¹ Habár a bűnlajstromok rendszere megbecsülhetetlen szolgálatokat tett Franciaországban, még e tárgyban törvény itt nincs. 1891 október hó 22-én Fallières igazságügyminiszter törvényjavaslatot terjesztett ugyan a képviselőház elé, de az tárgyalva nem lett.

Németországban 1882 június 16-án, Olaszországban 1865 december 6-án, Portugáliában 1863 augusztus 24-én; hasonlóképen Schweicz több kantonában is be van már a «casiers judiciaires» rendszere hozva. Az említett államokban a bűnlajstromokat az elítéltek születési helyén vezetik; míg Belgiumban a brüsseli törvényszéknek külön bűnlajstrom hivatala van; a többi törvényszékekre nézve pedig az elítélteket az igazságügyminiszterium tartja nyilván. Finnlandban az elítélt lakó helyén vezetik, — elég helytelenül — a bűnlajstromokat, míg Oroszországban ellentétben a többi államok decentralizáció rendszerével, a bűnlajstromok az igazságügyminiszteriumban vannak centralisálva, a hol időnként jelentéseket adnak ki a visszaesőkről, mely jelentéseket az igazságügyi kormány megküldi a bíróságoknak, vizsgálóbíráknak és ügyészségeknek.

Végül Ausztriában és Spanyolországban is nyilvántartják a visszaesőket, habár a bűnlajstrom rendszere nincs is oly teljesen megvalósítva, mint más nyugati államokban.

Ellenben a visszaesőket csakis Norvégiában, Görögországban és Magyarországon nem tartják nyilván.

Természetesen a bűnlajstromok csak akkor megbízhatók, ha azokat hiteles adatok alapján készítik. E végből legegyszerűbb a jogerős ítélet egy példányát ama hatósághoz beküldeni, mely az elítélt születési helyén a lajstromokat vezeti. Ezen rendszer mellett nem lesz nehéz a visszaesők statisztikáját megbízható módon összeállítani; s arányba hozni az általános népesedési mozgalommal, másrészt az elítéltek számával. Csakis így ismerhetjük meg a visszaesés mennyiségét; s csakis így tarthatjuk nyilván azokat a megrögzött gonosztevőket, a kik a társadalomnak közveszélyes ragadozóivá váltak. Másrészt a kriminalitás hullámlása, s ennek folytán a bűncselekmények tényezőinek kutatása, azok természetének és sociologiai jellegének meghatározása lehetővé teszi azt, hogy elimináljuk azon tényezőket, melyek ellen küzdhetünk, s szervezzük a védekezés ama módszerét, mely a bűncselekmények felkutatott okainak lehető szűk mederbe való szorítására legalkalmasabb. Ez a bűnügyi statisztika feladata. És ha a reform ellenségei, — a kik Lacointa szerint,² nem engedik a classicus büntetőjog gothikus épületének oszlopait ledönteni, — azt hiszik, hogy a rendszeres statisztikával sem lendítünk semmit s ha szerintük a bűncselekményeknek egy pár socialis faktorát fel is találjuk, s az azt megfékező védelmi eszközöket képesek leszünk is szervezni, még mindig marad számtalan tényező, a melyeket sem az állam, sem a társadalom nem tud leigázni, — akkor azt lehetne mondani, hogy legüdvösebb az emberi tudás terén a fatalismus, mert a tudás ugyis korlátolt marad mindig. Ámde, ha a századok kulturtörténetén végig pillantunk, s látjuk azt a bámulatos fejlődést, a mit a korlátok közt mozgó emberi tudás produkált, ha a büntetési rendszer haladását s a bűnösök ellen való küzdelem rendszerességének evolutióját figyelembe vesszük, önkényt fölmerül az a kérdés, hogy miért stagnáljon csak a büntetőjog, miért maradjon csak ez el a fejlődő társadalom mellett? Bármily értéktelennek tartsák is némelyek, így pl. *Mittelstädt*, a bűnügyi statisztikát, az az egy bizonyos, hogy a statisztika a bűnösök elleni küzdelem módszereinek meghatározásánál a kiinduló pontot képezi. Következésképp első sorban annak reformálása a legégetőbb feladataink közé tartozik.

Vargha Ferencz
budapesti törvényszéki bíró.

¹ Garraud: «Précis de droit criminel». 394. lap. — *Le Poitevin*: «Traité des casiers judiciaires». — *Yvernès*: «De la recidive et du régime pénitentiaire en Kőbner id. m. 648. lap.

² Lucchini: *Le Droit Pénal et les nouvelles theories* című munkájához irt előszó XXXVIII. lap.

Jogirodalom.

Gesammelte Schriften von Dr. O. Bähr.

A német jogtudomány egyik nagymestere két vaskos kötetben kiadta az utolsó évtizedekben szétszórtan megjelent kisebb dolgozatait. A második kötet kizárólagosan politikai tartalmu cikkeket ölel fel, ismertetése ezen iratoknak e lap feladatán kívül esik. Annál figyelemre méltóbbat nyújt az első kötet és bár jelentőségre és kidolgozás tekintetében az itt közlött dolgozatok nem vetélkedhetnek a híres író nagyobb, gyakran korszakot alkotó műveivel, az érdekesnek, gondolkodásra készítőnek oly nagy halmazát tartalmazza ez a kötet, hogy rövid ismertetése nem lesz hiába való munkának tekinthető.

Feleslegesnek tartjuk kiemelni azt, hogy bármily témáról ír Bähr, nézetét phrasisoktól menten, tömötten és világosan adja elő. Irjon bár a jog legelvontabb tárgyáról, az ítélkezés hatásairól például, véleménye tisztán domborodik ki és egy pillanatig sem tér le kitűzött útjáról. Azt sem szükséges hangoztatni, hogy e dolgozatokban is Bähr mindig hü marad magához és ismert álláspontjához. Hogy még mindig nem állott a szóbeliség rajongói közé, hogy azon eszmék, melyek számos modern jogász schibolettjei lettek, Bährben határozott ellenlábásra találnak: köztudomásu. Nagyon természetes, hogy a kisebb dolgozatok egy része az olvasóban élénk visszatetszést szülnek. Vagy ki helyeselné ama éles antagonizmust, melybe Bähr Liszt büntető tanaival szemben helyezkedik? Ki tudna örövendeni ama gunyos visszautasításnak, mely a büntetőjogi egyesületnek osztályrészeül jut? Itt, valamint többi cikkelyeiben is Bähr az a conservativ jogász, a ki minden tulmerész ujtásnak ép oly nagy ellensége, a mint gyűlölt előtte minden, a jogi terminologia köntösébe burkolódzó üres phrasis. És bárhol bukkan ilyenre: kiméletet nem ismer. A mily határozottan visszautasítja a német és belga professorok ujtó mozgalmát a büntetőjog terén: ép oly hevesen támadja meg a lipcei Reichsgerichtet, ha a tilosban találja. Positiv törvény hiányában, per analogiam juris kártérítésre kötelezett a Reichsgericht egy kereskedőt, a ki köztudomásulag insolid eljárását egy kereskedőtársának nyilvánosan megbélyegezte. A megtámadott üzlete háborítása czimén kárkövetelésekkel lépett fel és a Reichsgericht, az alsóbb bíróságokkal ellentétben, helyt adott az igénynek. Az ítéletet éles bonczkés alá vette Bähr és a midőn az ügynek előadója, Wiener, a kritikára ellenkritikával felelt, Bähr: *Die Grenzen der Rechtsprechung* című dolgozatában fejtette fel a Reichsgericht ítéletének és az ügy előadójának tévedését. Évtized mult el a dolgozatnak első megjelenése óta, de az abban található igazságok nemcsak megmaradtak igazságoknak, hanem csak az imént más ügyben és más országban hozott nagy feltűnést keltő ítélet igazolja, hogy Bährnek nézetei helyesek. A midőn Bähr tanulta a római és german jogot, azok a nagy mozgalmak, melyek korszakát jellemzik, még csirájukban sem voltak meg. Munkások ezrei szüntetik be rögtönösen a munkát; összebeszélés történik, hogy egyes iparvállalatoknál egyetlen munkásnak vásárolni, azokat felkeresniök nem szabad; a munkaadók ellenrepressáliákkal felelnek, — nagy károk támadnak, virágzó existenciák mennek tönkre. Ki a felelős, van-e a magánjognak hatalma a károkat kiegyenliteni? Franciaországban csak a minap tárgyaltak ily pert. A carmauxi üveggyár tulajdonosa, Rassignier, lépett fel kárköveteléssel azok ellen, a kik munkáikat a munka abbanhagyására izgaták. A toulousei törvényszék elutasította az igényt. És a ki az ítélet megokolását figyelemmel olvassa, nem meglepetés nélkül fogja tapasztalni, mennyire fedi a francia bíró és Bähr gondolatmenete egymást: a helyesen felfogott jogi esetből ugyanazon következtetést kell levonni a Rajnán innen és a Rajnán tul.

Gyakran ellenmondást keltenek, de mindig gondolkodásra készítetnek Bähr dolgozatai és noha egyesek merőben eltérő viszonyok megvilágítását czélozzák, a bennök rejlő helyes eszmék lerombolják az országok között fenálló határokat. Nincs nálunk jogi téren aktuálisabb kérdés, mint a fiatal jogásznemzedék kiképzésének napról-napra égetőbbé, sürgősbé váló kérdése. És még az esetben is, ha Bährnek nézeteit acceptálni nem is tudnók, akkor is érdemes volna ezen, a gyakorlat és tudomány terén egyaránt kimagasló férfiú javaslatainak ismertetése. Már pedig sehol sem ragadt meg engem Bährnek fejtegetése oly meggyőzőn, mint a mikor az ifju nemzedék jogi tanulmányairól szól. Előre kell bocsátanom, hogy az angol intézményeknek, az angol igazságszolgáltatásnak nincs a kontinensen kisebb tisztelője Bährnél. Annál csodálatosb, hogy e téren a praktikus angol nemzetet állítja fel Bähr követendő mintakép gyanánt. Csak a gyakorlat nevel jogászt. Igaz, hogy a gyakorlatot meg kell előznie a helyes theoriának, ámde az a kumulált vizsgálati rendszer, melynek az egyetemek mai napság hódolnak, nem alkalmas jogászokat képezni. Érdekes, hogy Bähr rendkívül kevésbé becsül minden vizsgálatot, legyen az szó- vagy írásbeli. A kandidatus folyton szemmel tartása, dolgozatainak huzamosb időn át megrostálása, — az ad biztos alapot az illető tudományáról és képzettségéről. A volt kirchenauai bíró, a ki még most is rajongással beszél országa törvényszékeinek működéséről, természetesen a bírói ellenőrzést és a bírói utmutatást helyezi első sorba, — és ki tagadhatná, hogy okos és lelkiismeretes bíró vezérlete döntő befolyással lehet a fiatal jogász egész jövőjére.

Szigoruan tudományos dolgozatai közül legtöbbször tartom Bährnek munkálatát a harmadik javára kötött szerződésekről. Itt Regelsbergerrel viv meg győztes harcot, mert Bährnek minden cikkéből kitűnik, hogy benne az alapos theoretikus párosul a gyakorlat férfiával.

És így fog Bähr minden cikkében az olvasó anyagot találni, a mely gondolkodásra és képzésre indítja és vajon lehet-e nagyobb dicsérettel szólni munkáról? *Dr. Reiner Ede.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A viszonyvád elévülése kérdéséhez, könnyű testi sértés vétsége esetén.

A királyi járásbíróságok elé utalt vétségek és kihágások körüli eljárást szabályozó I. M. R. 83. § a szerint *kölcsönös sérelmek és sértések esetén* a vádlott a tárgyalás befejezéséig a vádló ellen szintén emelhet vádat.

Az a kérdés merül föl, hogy miután a Btk. 274. §-ában foglalt ezzel azonos rendelkezés kifejezetten a kölcsönös rágalmazás és becsületsértés eseteiről szól és ezt egészíti ki a Btk. 275. §-a is, ellenben a Btk. 301. §-ba ütköző könnyű testi sértésre nézve a törvény ily intézkedést nem tartalmaz: *alkalmazható e az eljárási szabályok 83. §-ának fentjelzett rendelkezése könnyű testi sértés vétsége miatt indított eljárás folyamán akkor, ha a viszonyvád különben elévült, de a tárgyalás folyamán terjesztetik elő, avagy a 83. §. csupán a Btk. 274. §. esetében alkalmazható?*

Első tekintetre az a következtetés látszik jogosultnak, hogy miután az eljárási szabály csak miniszteri rendelet, annak a törvénnyel ellenkező kiterjesztő magyarázat nem tulajdonítható, és miután a Btk.-nek a testi sértésről szóló XX. fejezete nem szól a viszonyvádként érvényesíthető könnyű testi sértés vétségéről: ennél fogva az eljárási szabályok 83. §-a alapján nem is lehet helyt adni a könnyű testi sértés vétsége miatt indított eljárás folyamán az ugyane czimen indított viszonyvádnak, ha az elévült, illetve ha a Btk. 112. §-ban meghatározott idő letelt.

Ugyanis úgy a *rágalmazás és becsületsértés*, mint a *könnyű testi sértés vétségei magánindítványra üldözendő* vétségekül határozatnak meg a törvényben, s ezek büntetethőségére nézve az általános elévülési időtől eltérőleg állapítja meg a Btk. 112. §-a az indítvány előterjesztését, a midőn azt három hónapban szabja meg, és miután a Btk. 274. §. arra az esetre is megengedi a rágalmazás és becsületsértés vétsége miatti viszonyvád érvényesítését, ha különben az elévült volna is, de a Btk.-nek a testi sértésekről szóló XX-ik fejezete hasonló rendelkezést nem tartalmaz, ebből, mint a törvény általános rendelkezéséből az látszik okszerűen következtethetőnek, hogy az eljárási szabályok 83. §-a csak a rágalmazás és *becsületsértés kölcsönössége* esetén engedi meg a Btk. 112. §. szerinti elévülési időn túl, bár a tárgyaláskor előterjesztett viszonyvád érvényesítését.

Minthogy azonban a 83. §. határozottan *kölcsönös sérelmek és sértésekről* tesz említést és feltételül csak azt kívánja, hogy a viszonyvád tárgya is a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozzék,

minthogy továbbá ez az eljárási rendelet az 1880. évi XXXVII. tcz. 44. §-ában az igazságügyminiszternek adott felhatalmazás alapján adatott ki s hatályára, erejére nézve e szerint törvényerejű, e szerint tehát az az ellenvetés, hogy a törvénynek a miniszteri rendelet nem praedjudicálhat, — elesik;

minthogy továbbá *kölcsönös sérelmek és sértések* fogalma a szó valódi értelmében a könnyű testi sértés eseteire nemcsak teljesen ráillik, de a szó közönséges értelmében csakis erre illik reá;

minthogy ezek szerint a törvény felhatalmazása alapján kiadott, tehát törvénnyel egyerejű eljárási szabályok hivatkozott §-a az *elévülési időn belül előterjesztett könnyű testi sértés vétsége miatti viszonyvád érvényesítését* közfelfogás szerint *nem zárja ki*, sőt azt nap-nap mellett alkalmazni és alkalmaztatni látjuk: nézetem szerint ennek a Btk. 301. §-ba ütköző könnyű testi sértés vétsége miatti viszonyvádnak — per analogiam Btk. 274. §. — és az eljárási szabályok 83. §-a alapján akkor is helye van, ha az különben a Btk. 112. §-ban meghatározott időn túl érvényesítettik.

Gyakorlatilag ugyanis különösen hangzanék, ha ugyanaz a becsületében sértett fél, vagy rágalmazott egyén, a ki ellenfelét egyidejűleg p. o. január 1-én testileg megsértette, az ápril hóban tárgyalás alá került saját ügyében azzal védekezhessék a testi sértés miatt emelt viszonyvád ellen, hogy elévült a viszonyvád, és míg ő elégtételt kap az egyidejűleg elkövetett becsületsértés vagy rágalmazásért, addig az, a ki esetleg ő ok nélkül testileg megsértett, de a ki talán épen azért nem tett panaszt, mert ellenfele a 3-ik hónap legutolsó napjáig kibékülési ígérettel tartotta attól vissza, hasztalan emeljen viszonyvádat.

De még különösebb alakzata is jöhet elő az ily ügyeknek. A becsületsértés ugyanis igen sokszor tetteges bántalmazás által követetik el, a nélkül, hogy láttelellet igazoltatnék a testi sértés. Az ily esetek, pl. kölcsönös arculcsapás az utcán, nyilvános helyen stb. ép úgy a Btk. 261. §-ba ütköző magánindítványra üldözendő becsületsértés tényálladékát, mint a Btk. 75. §-ba ütköző hivatalból üldözendő közrend elleni kihágást állapítják meg.

Ha tehát az ily esetek kölcsönösen elkövetve fordulnak elő, a mi pedig nagyon gyakori, az állhat elő, hogy a csak nyolcz napi elzárással és 50 frt pénzbüntetéssel büntetendő közrend elleni kihágásnak minősített nyilvános verekedés, — 6 hó levén az elévülési ideje — büntetettik, míg az abban részt vett, de testi sértést is szenvedett másik fél nem érvényesítheti a Btk. 302. §-ban megszabott, szigorubb büntetési nemmel büntetett vádját. Nézetem szerint tehát az eljárási szabályok 83. §-a alapján viszonyvád emelhető a *könnyű testi sértés vétsége miatt abban az esetben is, ha ez a viszonyvád 3 hónapon túl terjesztetik is elő.*

Bíró Vilmos.

A kamatok elévüléséről.

A budapesti kir. ítélő táblának felülvizsgálati tanácsa 1896 március 27-én G. 61. sz. a. hozott határozatában azon fontos és a magyar judikaturában — tudtommal — egészen új elvi kijelentést tett, hogy az 1883: XXV. tcz. 19. §-ának azon rendelkezése, mely szerint «a kamatok elévülnek, ha a hitelező azokat három esztendő alatt nem követeli», csak a hitelügyletekből (pl. kölcsönből) származó kamatokra vonatkozik s nem terjed ki másnemű (például vételári) követelések kamataira.

Ezen elvi kijelentés azonban ellenkezik a törvénnyel, mert az általában «a kamatokról», tehát mindennemű kamatról intézkedik. Hogy a törvényhozás — más országok törvényhozásait követve — rövidebb elévülési időt szabott a kamatokra, mint a tőkére, ennek oka az, hogy meg akarta akadályozni a kamatoknak az adós terhére való tulságos felszaporodását. S ha az adósokat a kamatok felszaporodása ellen meg akarta védeni, nem lehet feltenni, hogy csak a hitelügyletek alapján adósokat akarta ezen védelemben részesíteni.

A bírált táblai határozat azzal van megindokolva, hogy az 1883. évi XXV. tcz. *címe* szerint az volt a törvény célja, hogy a *káros hitelügyletek* által előidézett sérelmeket lehetőleg orvosolja; továbbá azzal, hogy a vevő, ki a vételárral adós maradt, a vételár ellenértékét, a megvett ingatlant használta s ennél fogva jogos, hogy az eladó a vételár «kamatnak» címzett járulékát azon időre, mely alatt a vevő az ingatlant használta, szintén megkapja.

Ez az indoklás nem helyes. Mert hazánkban, hol a rendszeres codifikáció terén meglehetősen el vagyunk maradva, a törvények címéből, azok céljára következtetni nem mindig lehet. Nem egy törvényben vannak egymás mellett büntetőjogi és magánjogi szabályok. Az uzsoratorvény is ily vegyes törvény, s annak címét olvasva, senki sem gondolhatná, hogy abban a kamatok elévülése, ezen, az uzsorával és káros hitelügyletekkel semmi vonatkozásban sem álló jogintézmény is szabályoztatik. De hogy a törvény a kamatok elévülését általában akarta szabályozni s nem csak a «hitelügyletekből» származó kamatokét, következik abból is, hogy az 1877. évi VIII. tcz. kiegészítéséről és részben hatályban tartásáról is intézkedik, s ennél fogva a «kamatokról» szóló III. fejezet az 1877. évi VIII. tcz. kiegészítésével tekintendő, mely törvény pedig a kamatláb általános szabályozását tartalmazza. Magának az uzsoratorvénynek büntető rendelkezései is kiterjednek mindennemű kamatra. Ha valaki vételárat hitelezne uzsorás kamatra, nem hiszem, hogy akadna bíró, ki a hitelezőt azért, mert követelése vételárból származik, felmentené.

A második indok sem állhat meg. Ha élvezte a vevő a megvett ingatlan hasznait, élvezte a kölcsön címén adós is a kölcsönvett tőkét, s azzal gyarapította, vagy gyarapíthatta vagyonát. Sőt az utóbbi esetben még több a valószínűsége annak, hogy az adós a kapott értéket, a kölcsönvett tőkét haszonnal forgatta, mint a birtokvételnél, mert a birtokot elemi csapások folytán talán csak kárával művelhette, holott a kölcsöntőkét minden munka nélkül is gyümölcsöztethette. Tehát ne tegyünk különbséget kamat és kamat között, mert a törvény sem tesz különbséget.

Dr. Vásárhelyi Domokos
ügyvéd.

A makacsság az új sommás eljárásban.

Furcsa jelenség, hogy oly jogintézménynél, melyet az új törvény ép oly módon, de lényegileg minden esetre ugyanazon elvek alapján szabályoz, mint a régi, a kontroversiák sokkal gyakoribbak most, mint előbb voltak. Ez annál feltűnőbb, mert — mint már mondtam — a szabályozás ugyanazon elvek alapján történvén, a törvény megalkotójának tulajdonképpen nem kellett volna mást tenni, mint a régi szabályoknak a hosszú gyakorlat folytán nyilvánvalóvá

vált hibáit javítani, illetve félreérthető részeit szintén a gyakorlat utmutatása szerint helyesebben szövegezni.

És habár akadtak jogászok, a kik azt mondták, hogy az 1893: XVIII. tcz. 50. §-ának ama rendelkezése, hogy «a bíróság a megjelent fél kérelmére az ügy érdemében tárgyal és határoz», azt az új elvet tartalmazza, hogy a meg nem jelent fél elmarasztalása, illetve elutasítása, most már nem azon alapszik, hogy az illető elmaradt, hanem azon, hogy a bíróság közérdekből, azaz általános vagy részleges igazságügyi politikai motivumokkal indokolt kényszerűségből, a megjelent fél állításait valóknak tartja, vagy azon, hogy a bíróság ama — állítólag tapasztalatra alapított — suppositióból indul ki, hogy a meg nem jelent fél ellenfelének állításait elismeri, a miből magából természetesen még nem következik az, hogy ezen állítások tényleg valók is legyenek. Én azonban ezen elvet újnak nem találom, mert azelőtt sem marasztaltak el senkit közvetlenül meg nem jelenése miatt, hanem azért, mert ellenfelének állításait e miatt valóknak tartották. Ha ezen valóknak tartott állítások, jobban mondva az állított tények, nem állapították meg azt a jogot, melyből a fél kereseti követelését származtatta, akkor azelőtt is épúgy elutasították az illetőt, mint most.

Hogy a makacssági elv helyes-e vagy sem, és hogy az a gyakorlatban úgy általában, mint speciális hazai jogviszonyainkhoz mérten, helyesen van-e megoldva, azt mellőzöm, hanem áttérek az említett abnormális jelenségekre, melyeknek megvilágítását célba vettem.

Az új sommás törvény két rendelkezésével kívánok foglalkozni, mert ezek adnak legtöbb okot a félreértésre.

I. Először is az új törvény igen pontosan akarta meghatározni, hogy a határnap elmulasztása mely időpontban, jobban mondva mely perczen áll be, a mi azonban szerény nézetem szerint rosszul sikerült. Az 1868: LIV. tcz. 111. §. a nélkül, hogy erre valami különös súlyt fektetne, azt mondja, hogy az ellenfél állításai valóknak tartandók, ha a fél a kitűzött órán túl még két óra alatt nem jelenne meg. A 3254/69. számú semmitőszéki határozattal azonban mindjárt kimondott, hogy a tárgyalási jegyzőkönyv befejezte és ítélethozatal előtt megjelent peres felet meg nem jelenés miatt nem lehet elmarasztalni. Ez a kijelentés elég pontosan írja körül azt az időpontot, a melyen túl az addig meg nem jelent peres fél védelmét figyelembe venni már nem lehet.

De az 1893. évi XVIII. tcz. ezen már rég megállapodott tételt nem fogadta el, hanem e helyett 53. §-ában azt mondja, hogy «a határnap elmulasztása az ügy felhívásával kezdődik», és hogy «a mulasztás következménye nem áll be, ha a fél a kérelem felett tartott szóbeli tárgyalás berekesztéseig megjelent.» Ezen szakasz szerkezete oly szerencsétlen, hogy az első és a második bekezdésnek együttvéve csakis erőltetve és akkor is csak oly értelmet lehet tulajdonítani, melynek gyakorlati célja nincs, és hogy sem az egyik, sem a másik mondatból nem lehet interpretatio nélkül megállapítani azt az időpontot, a melyen túl a fél megjelenése sem akadályozza azt, hogy ellenfelének állításai az ő ellenvetései dacára is valóknak tartassanak.

Az által, hogy az új törvény a régi kipróbált rendszertől eltért és ezen fontos időpont meghatározását nem kötötte a jegyzőkönyv berekesztéséhez, hanem a szóbeli tárgyalás befejezéséhez, teljesen megoldatlanul hagyta azt a kérdést, hogy a feltétlen mulasztás tulajdonképpen mikor áll be, mert nyitva hagyta azt a kérdést, hogy a szóbeli tárgyalást mikor tekinti berekesztettnek, — jobban mondva befejezettnek.

Be van-e fejezve a tárgyalás akkor, mikor a bíróság a megjelent felet kihallgatta és az előadott kérelem lényegét megértve, nyíltan kijelenti, hogy a tárgyalás berekesztett, vagy hallgatag a tárgyalást befejezi? Vagy tart-e még a tárgyalás akkor is, mikor a bíróság a szükségeseket jegyzőkönyvbe igtatja, a jegyzőkönyvet a 49. §. értelmében a felek-

nek felolvassa és megjegyzéseik alapján kiigazítja, vagy midőn a jegyzőkönyvet a felekkel aláírta.

Az én szerény nézetem szerint a tárgyalás csakis mindezeknek elvégzése után tekinthető befejezettnek, mert hisz megeshetik, hogy a fél felolvasás után oly kiigazítást kéri a jegyzőkönyvnek, melynek folytán egész újból kell tárgyalni. De minthogy megtörténhetik, — a minthogy már meg is történt, — hogy a bíróság, a már jelenlevő fél hangos tiltakozása daczára is jegyzőkönyvbe veszi, hogy ő nem jelent meg, és hogy az ő jelenlétében íratja alá a jegyzőkönyvet, csupán a már korábban megjelent ellenféllel; kétségtelen, hogy a törvény szövege nem eléggé világos.

Az 53. §-nak a mulasztás megkezdésére és befejezésére vonatkozó felosztásának azért nem lehet bármily irányban és bármily csekély mértékben is fontosságot tulajdonítani, mert a törvény sehol sem köt ahhoz semmiféle következményt, hogy a fél a határnapot elmulasztotta, ha később még idejekorán megjelent. Ez legfőleg csak utasítás lehet arra, hogy a felhívott ügy a megjelent fél kérelmére azonnal tárgyalható.

Ha az 50. §-ban az «első tárgyalási határnap» helyett az «első tárgyalás megtartására kitűzött időt, vagy mondjuk időpontot emlitené, úgy az egész 53. §-ra semmi szükség sem volna, mert nem akadt volna bíró, ki az elkésve megjelent fél állításait figyelembe nem vette volna, ha a tárgyalási jegyzőkönyv még nincs teljesen befejezve, és ha az ítélet még nincsen kihirdetve. De, ha a törvény az elkészen megjelent fél eme jogát kifejezetten biztosítani akarta, akkor sem kellett volna egyebet tenni, mint az 50. §. első és második mondata közé illeszteni, hogy «ha a másik fél a tárgyalási jegyzőkönyv berekesztéseig sem jelenne meg.»

II. Az új törvény 51. §-a megrendeli, hogy «ha a felek valamelyike az alperes érdemleges ellenkérelmének előadása után nem jelenik meg az újabb tárgyalási határnapon, akkor a megjelent fél ténybeli előadásai valóknak, a meg nem jelent fél állításai pedig, a mennyiben a megjelent fél tagadja, be nem bizonyítottaknak tekintendők, a korábbi tárgyalások azonban, valamint a bizonyítás eredménye a határozat hozatalakor figyelembe vétetik.»

Ezen szakasz tulajdonképen egészen helyes és teljességükben megállapítható rendelkezéseket tartalmaz, de úgy van szerkesztve, hogy észszerűen csak abban az esetben lehet alkalmazni, ha az ügy azonnal be is fejeztetik, vagy ha az illető meg nem jelent félnek nem nyílik alkalma, hogy esetleg egy újabb tárgyaláson még nyilatkozzék. Ha ugyanis a bíróság az addigi tárgyalások eredményéhez képest a bizonyítás felvételét rendelné el, és ha az ilykép szükségessé vált újabb határnapot, akár a megjelent, akár a meg nem jelent fél érdekében hivatalból tűzné ki, akkor ezen az újabb tárgyaláson a most meg nem jelent félnek, a 32. §. értelmében feltétlen joga van ahhoz, hogy a mulasztást pótolja, A bíróság az így tett nyilatkozatot csak a 33. §. eseteiben hagyhatja figyelmen kívül.

Ennélfogva ezen szakaszok egymással ellentétben állnak, azaz csak állanak, ha nem léteznék egy általános és igen hasznos elv, mely szerint minden rendelkezést úgy kell magyarázni, hogy az ugyanazon törvény egyéb rendelkezésével ellentétben ne álljon; és ha ennél fogva nem lehetne, vagyis inkább nem kellene az 51. §-t úgy magyarázni, hogy a tényállítások csak akkor fognak valóknak tartatni, ha ezt nemcsak a korábbi, hanem az esetleg még később tartandó tárgyalások eredménye sem akadályozza, és ha további részben nem kellene úgy magyarázni, hogy a tagadott tényállítások csak akkor fognak jogilag valótlannak tekintetni, ha nem csak a már indítványba hozott, hanem az esetleg még később is felajánlható bizonyítás ezt a fictiót fölöslegessé nem teszi.

Ettől eltekintve, még azt is hibának tartom, hogy az 51. §. is azok közé tartozik, melynek értelmét csak számos

egyéb, nevezetesen az 54., 52., 68. és 69. §§. igen gondos egybevetése után lehet megállapítani.

A szakasz második bekezdésében csak annyit kellett volna hozzátenni, hogy nemcsak a korábbi, hanem a netáni későbbi tárgyalások eredménye is figyelembe vétetik.

Az új sommás eljárás és annak a rendes eljárásra is vonatkozó részei, igazságszolgáltatásunkat egy évszázaddal vitték előre: illetet volna, hogy a részletes kidolgozás is — a mennyire lehet — klasszikus legyen.

Dr. Weisz Sándor

bogsáni ügyvéd.

Különfélék.

— **A német belvízhajózási törvény.** Fordította és magyarázatokkal ellátta dr. Török Emil budapesti ügyvéd. Szerző igen érdemes és hasznos munkát végezett, midőn e nem csekély feladatra vállalkozott, mert régi hiányos hajózási rendszabályunkon s kereskedelmi törvényünknek a fuvarozásra vonatkozó részén kívül épen semmi normatívumunk nincs az idevágó nagyon gyakori jogkérdések eldöntésénél; pedig e joganyag különleges és sajátos jellegénél fogva speciális szabályozást igényel. A német törvény, melyet szerző lapunkban is ismertetett, 11 fejezetből áll (142 szakasz), a következő czimekkel: Hajótulajdonosok. Hajósok. Hajóslegénység. Fuvarozási ügylet. Hajókárok. Hajók össze-ütközése, mentés és segélynyújtás. Hajóhitelezők. Elévülés. Hajólajstromok. Elzálogosítás és végrehajtás. Zárhatózatok. Különösen kiemeljük a fordítás szabatos és világos jogi műnyelvét, az átültetés gondosságát és a törvényt szöveg kapcsán adott széleskörű tanulmányokra valló, bő magyarázatokat. A hajótulajdonos felelősségéről és kártérítési kötelezettségéről, a hajósok szolgálati viszonyáról, a hajókárokról, segélynyújtásról stb. szóló határozmányok mellé fűzött magyarázatok igen becsesek hazai jogunk szempontjából is, mert szerző a mellett, hogy a különböző külföldi jogokkal tesz összehasonlításokat, állandóan gondos figyelemmel van a tételes magyar jogra és az egyes kérdések tárgyalásánál de lege ferenda is kifejti álláspontját.

— **A letiltott fizetésnek végrehajtás alá vont részéből a szolgálatadó nem vonhatja le az előlegképen alkalmazottjának adott összegeket.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőszéki tanácsa következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja. *Indokok:* Az elsőbíróság ítéletét a benne foglalt indokokból helyben kellett hagyni és még azért is: mert a fizetésre kieszközölt végrehajtás nemcsak a letiltáskor esedékes, hanem a letiltás után járó fizetésre is hatálylyal bír, következésképp nem bír alappal alperesnek az az érvelése, hogy a mennyiben a letiltáskor Sternberg Hugó fizetése előleggel volt terhelve s így ekkor e czímen alperestől Sternberg Hugónak mi sem járt, felperesnek a későbbi fizetési részletekre újabb végrehajtást kellett volna vezetni; továbbá mert alperes nem mutatott ki oly erősebb jogot, melynek alapján az általa említett 330 frt előleget felperesnek végrehajtási zálogjogával szemben és a fizetésnek letiltott részére nézve is érvényesíthetné; végül mert alperes felelőszéki tanácsa azt állítja, hogy Sternberg Hugónak oly feltétel alatt adta az előlegeket, hogy azt fizetéséből levonja, tehát a saját álláspontja szerint is ezen előlegeket a fizetés le nem foglalható részéből is levonhatta; az az érvelése pedig szintén nem jöhet figyelembe, hogy a végrehajtási törvény őt eltiltotta attól, hogy az ezen törvény szerint le nem foglalható részből vonja le az előlegeket, mert a végrehajtási törvény csak a fizetésre vezetett végrehajtás tekintetében tartalmaz korlátozó intézkedéseket. (1895 decz. 12. D. 578. sz. a.)

— **Városi közös erdőben eladás végett feldolgozott és összerakott ölfából történt lopás elbírálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.** A kir. miniszterium az erdei lopással terhelt S. János gyulai lakos elleni ügyben a gyulai kir. járásbíróság és Gyula város rendőrkapitánya közt felmerült hatásköri összeütközési esetet 1896. évi márczius 18. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* S. János gyulai lakos azzal van terhelve,

hogya a városi közös erdőben eladás végett feldolgozott és összerakott ölfából 11 darabot elloptott. Ez a cselekmény, tekintettel arra, hogy a lopott dolog értéke az 50 frtot meg nem haladja, a Btk. 333. §-ában meghatározott és a 334. §-szint minősülő lopás vétségének ismérveit tünteti föl, melynek elbírálása az 1880. évi XXXVII. tcz. 39. és 40. §-ai értelmében, a kir. bíróságok hatáskörébe van utalva. A szóban forgó cselekmény mezőrendőri kihágásnak már abból az okból sem minősíthető, mert a lopott ingó dolgok nem az 1894. évi XII. tcz. X. fejezetében meghatározott helyről vitettek el; mert továbbá tekintettel az 1894. XII. tcz. 1. §-ának második bekezdésében foglalt rendelkezésre, az erdei termékek lopása nem az 1894. évi XII. tcz.-ben, hanem a mennyiben a közönséges lopás tényálladéka fenn nem forog, az 1879. évi XXXI. tcz.-ben körülírt büntetendő cselekményt képez.

— **Az ember testi épségére veszélyes kutyának kellő felügyelet nélkül hagyása, — a mennyiben gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértés nem okoztatott, — a Btk. 122. §-ába ütköző cselekménynek mutatkozik, s annak elbírálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.** A kir. miniszterium az ember testi épségére veszélyes kutyának kellő felügyelet nélkül tartása miatt K. Péter ó-becsei lakos ellen indított ügyben az újvidéki kir. törvényszék és Bács-Bodrog vármegye ó-becsei járásának főszolgabírája közt felmerült hatásköri összeütközési esetet 1896. évi márczius hó 4-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóságok, mint kihágási bíróságok hatáskörébe tartozik. *Indokok:* A feljelentett tényállás szerint K. Péter ó-becsei lakos kutyája D. Gyulát térdén megharapván, rajta nyolcz napon belül gyógyuló testi sértést ejtett. K. Péternek az a cselekménye, hogy az ember testi épségére veszélyes kutyáját kellő felügyelet nélkül hagyta, a Kbt. 122. §-ába ütközőnek mutatkozik, s annak elbírálását az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-ának 1. pontja a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalja. Az a körülmény, hogy a szóban forgó esetben a kutyaharapás következtében 8 napon belül gyógyuló, tehát könnyű testi sértés is okoztatott, tekintve, hogy a sértett nem is állítja, hogy a kutya reá uszított s ekként a testi sértés szándékosan okoztatott volna: az ügynek a bíróságok hatáskörébe való utalására okul azért nem szolgálhatott, mert a könnyű testi sértés, a mennyiben nem szándékosan, hanem gondatlanságból volt okozva, nem állapít meg a büntető törvénykönyvbe ütköző cselekményt, s ennél fogva az, mint önálló cselekmény, nem büntethető, hanem a Kbt. 122. §-ában meghatározott kihágás elbírálásánál esetleg mint súlyosító körülmény jöhet csak figyelembe.

— **A büntető végtárgyalási elnökök** némelyike felső-bíróági ítéletek kihirdetése alkalmával az esetleg megváltoztatott ítélet fölött nem-tetszésének hangos jelét szokta adni, a mi nem valami nagyon alkalmas a közönségben a bíróságok iránti tiszteletet öregbiteni.

— **Igényperben** január 30-án benyújtott felelbezésre a budapesti kir. törvényszék felelbeviteli tanácsa április 28-án kelt végzésével július 20-ikára tűzte ki a tárgyalást. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Ördögös gyorsaság.** A nagyszombati bir. végrehajtó 1895 december 30-án letétbe helyezte az adóstól behajtott 80 frtot. A budapesti hitelező részére való kézbesítés végett a pénz 1896 május 12-én érkezett a budapesti V. ker. jbsághoz.

— **Feltételes makacsság.** Csak az ügyvédek tudják ennek a szép intézménynek kellemességeit, ismerve a nyilvántartói jelentések szokásos pontosságát. A minap a budapesti egyik járásbírószághoz nem érkezett be a tárgyalás napjára az adós vevénye s az eljáró albiró — bár előre volt látható, hogy a késedelem csak 1—2 napra terjedhet — azt az utasítást adta a nyilvántartónak, hogy 30 nap alatt tegyen jelentést a vevény beérkeztéről.

— **A budapesti rabsegélyző egyesület** 1895. évben 6000 forint államsegélyt élvezett. Összbevétele 9495 frt 09 kr. Kiadása volt a menedékházra hol 105 egyén fordult meg, 4161 frt, pénzbeli segélyekre 2471 frt 44 kr. (287 személynek), adminisztrációs kiadás 853 frt 56 kr. Az alapítókéhez csatoltatott ez évben 4301 frt 19 kr. Obersohn Miksa egyleti tag 300 frtnyi adományt juttatott az egyesületnek, azzal, hogy ezen összeg ne kiszabadult rabok segélyezésére, hanem fogva levő családok rabok hátramaradt családjainak felsegélyezésére fordíttassék. A néhai Jakabfalvy Gyula volt curiai bíró 10,000 frtos alapítványának kamatait is az egyesületnek engedte

át az igazságügyminiszter, kikötve, hogy nagyobb (100—100 forintos) segélyezésekre fordíttassék. Visszaesők ezen alapról nem részesülhetnek segélyben. — Ismét kénytelenek vagyunk helyteleníteni az egyesület azon eljárását, hogy bevételeinek felét, a helyett, hogy az egyesület céljaira fordítaná, a tőkéhez csatolja. Tenni való nagyon is sok volna, de úgy látszik, az egyesület nem találja fel igazi hatáskörét.

Nemzetközi Szemle.

— **A német bíróságok ítéleteinek végrehajtásáról Magyarországon** értekezik a Zeitschrift für internationales Privatrecht című folyóirat. Ugyanezt a kérdést tárgyalja a Zeitschrift für deutschen Civilprozess.

— **A feltételes ítéleteket** illetőleg most már csaknem minden német államban kiadták azt a rendeletet, melyről mult alkalommal szözlünk. E szerint Németországban az intézmény kegyelmi alapra van helyezve.

— **A német egyetemek magánjogi tanárai** Eisenachban gyűlést tartottak az iránt, hogy a polgári törvénykönyv javaslatáról tartott előadások miként volnának beleillesztendők a tanítási rendszerbe.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatán** dolgozó parlamenti bizottság a javaslatnak több mint harmad részét már letárgyalta. Az elvi jelentőségű határozatok közül kiemeljük, hogy a bizottság határozata szerint az egyesületek a lajstromba való bevezetés által testületi jogokat nyernek. A kormányjavaslat szerint a kormány jóváhagyása is megköveteltetik.

— **Közvetítő intézetek Angliában.** Berenger már 1849-ben megjelent munkájában «De la repression» hang-sulyozza annak szükségét «de preparer le condamné à la liberté» s bár azóta a legkompetensebb szakemberek — mint Holtendorff, Bruggen, Rust, Achrott, Cane, Pears, Tauffer — egész könyvtárt írtak össze a közvetítő intézetek haszná és célszerűségéről, még mindig csak Magyarország és Olaszország az, mely államok meg is valósították e törekvéseket. Tudvalevő dolog ugyan, hogy Írland már 1853-ban felállított három közvetítő intézetet Lusk, Smithsfield és Corkban, melyeket az angol törvény elég találóan a bűntettesek purgatoriumának keresztelt, de ezek, a mint szintén tudva van, megteremtőjük Sir Walter Croftonnak 1864-ben történt elhunytá után csakhamar elpusztultak. Ha a statisztikai eredmények nem tanúsítanak is ez intézetek sikerét, elég bizonyosság erre Krohne rendkívül elismerő nyilatkozata, a ki pedig a Crofton rendszerének — mint a magánzárka-rendszer hive — feltétlen ellensége. A Roseberry-kormány «home department»-jének vezetőjét Herbert Asquith-t illeti az érdem, hogy felismerve a progressív rendszer alapeszméjét, 1894-ben 7 tagú bizottságot küldött ki, mely két éven át behatóan tanulmányozva a kérdést, kimerítő jelentést terjesztett a parlament elé s ebben egyhangulag javasolja egyelőre 10 közvetítő intézetnek felállítását és pedig az intézmény céljának megfelelően lehetőleg a fegyházak közelében. Érdekes azonban, hogy a jelentés szerzője Du Cane — a ki különben az angol börtönök főfelügyelője (general surveyor of prisons) — a közvetítő intézettel kettős célt akar elérni. Az egyik az, hogy mintegy próbaköve legyen a kiállított büntetés hatásának s bevezető kurzusa a feltételes, esetleg feltétlen szabaddalra helyezésnek, a másik az, hogy javító intézetül szolgáljon azon «first offender»-ek számára, kik a feltételes elítélés kedvezményére — bár még büntetlen előéletűek — személyi megbízhatatlanság címén a priori alkalmatlanok. Ha Du Cane arra számít, hogy a fegyházból oda került elítéltek a külvilágból internált first offenderekkel érintkezve, utóbbiak előtt a végig szenvedett «imprisonment with hard labour» kellemetlenségeit elég élénken fogják lefesteni, úgy ennek elijesztő hatásában van némi lélektani praktikabilitás, másrészt azonban kiszámíthatlan veszélyekkel jár oly büntettesek folytonos és ellenőrzés nélküli együttléte, kik teljesen különböző elbánást igényelnek. Hogy a közvetítő intézet a fegyházba és a fegyházból kifelé vezető uton egyaránt mint közbeeső állomás szerepeljen, az minden esetre eredeti gondolat, valamint a javító intézetnek felnőttekre való alkalmazása is, s hogy mennyire fog beválni az idea, azt a gyakorlati kivitel fogja megmutatni. *V. R.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Büntett és nyilvánosság. — r. — A magyar özvegyi jog. (Kritikai megjegyzések.) Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Elmélkedés egy curiai határozat fölött. Dr. KATONA MÓR kassai jogakad. tanártól. — A közönséges és hitbizományi örökös helyettesítésről. Dr. HAJÓS BÉLA ÖDÖN budapesti kir. közjegyző helyettesétől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Körirat a budapesti kir. főügyészség vezetése alatt álló valamennyi kir. ügyészhez. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Büntett és nyilvánosság.

A barbár erkölcsök durva élet-felfogása nem érezte azt az ösztönszerű visszadöbbenést a társadalom igazságszolgáltatásának véres justifikációjától, mint a minőt a finomabb modern idegzet tapasztal, valahányszor a megsértett jogrendnek szolgáltatott kegyetlen elégtétel áldozatot követel magának. Bármily remekül építette is meg a római szellem a jogélet eszményét, éles és átható logikával, finom és kicsiszolt dialektikájával, de ezt a remek és nagy konstruktíót nem hatotta át a humanizmusnak az a magasabb szelleme, melyet csak a modern philosophia segített győzelemre a polgári és büntető jogrend minden vonalán. E mellett látjuk tanuszkodni az emberi civilizáció egész történetét.

Csak a halálbüntetés őrizte meg helyét napjainkig. Még a bitó is ma már mintha szégyenelné átlépni a fegyház küszöbét, csak a kora reggeli órákban emelkedik sötéten, baljóslatuan, néhány kiválasztott hajnali néző szemei előtt. De mily hosszú időre volt szükség ehhez is!

Ötven évvel ezelőtt még egy nagy kriminalista *Pellegrino Rossi* el sem tudta képzelni, hogy lehetséges legyen valaha eltörölni a kivégzések nyilvánosságát, pedig Rossi humanus szabadelvű tudós volt, a ki már akkor belátta, hogy a büntetésnek nem szabad más, mint ünnepélyes, szinte vallási izgalmat előidézni, s azért a törvényhozónak figyelemmel kell lennie arra, hogy ha már ki nem kerülheti a halálbüntetést, távoztasson el annak végrehajtása körül minden visszataszítót, minden felesleges hosszadalmaságot, minden torturát és szükségtelen kínzást. «E szempontból kell előnyt adni — írja büntető jogtanában — oly végrehajtási módnak, mely nyilvánossága és ünnepélyessége mellett, lehetőleg megkímél egy erős embernek egy védtelenül való rut látványától, attól a látványtól, hogy egyik ember leigázva a másiknak testét, erejének minden megfeszítésével igyekszik kicsavarni belőle utolsó életpárját».

Franciaországban csak most fogadott el a képviselői kamra bizottsága egy a senátus által már megszavazott törvényjavaslatot, mely a kivégzések nyilvánosságát szorítja meg s ebben csak követi más művelt államok példáját, hol, mint Németországban, Svédországban, Oroszországban, Angliában, az Egyesült-Államokban és nálunk is, Btk.-ünk 21. §-a szerint, az az elv rég diadalmaskodott.

Abban a jelentésben, melyet a francia törvényjavaslat kíséretében a bizottság részéről Reinach a kamara elé terjesztett, találóan bírálja a kivégzés nyilvánossága mellett felhozni szokott érveket. «Ha a kivégzés látványa — ugymond — csakugyan megfélemlítő, visszarettentő hatással volna, akkor milyennek kellene lennie a nyaktíló körül sereglő néptömeg magatartásának? Csöndesen, némán ér-

keznék a hely színére, a hol a társadalom igazságszolgáltatásának legrettenetesebb aktusa készül végbemenni; némán és reszkette nézné végig az irtóztató drámát s szomoruan, leverve távoznék, vagy legalább is magába szállva, gondolatokba merülve a véres expiatio után. Már pedig a dolog egészen eltenkezően áll».

S valóban a halálos ítélet végrehajtása, a kivégzés, az emberi igazságszolgáltatás legnagyobb ténye, melyet vallás-szerű áhitattal kellene környezni, a tömegre nézve csak izgató látványosság, a nemtelen vérszomj kielégítésének alkalmá. A guillotine körül prostituáltak, csavargók, kiélt rouék sereglenek, és mindazok, kiknek erkölcsi érzékük hiányzik, rájuk nézve ez egy szörnyű saturnalia alkalmá e sötét éjben; a nyílt utcán rettenetes orgia, a melyben a furiává vált vadállat szennyes ösztöne nyilatkozik megdöbentő módon.

És vajjon hogy áll a dolog az elítéltek oly sokszor dicsért bátor magatartásával? Vajjon nem alkalmas-e abban a köznép könnyen felizgatható képzelme magának a bűnnek feldicsőítését látni, holott a kérdéssel igen alaposan foglalkozó moralphysicologusok ma már tisztában vannak a felől, hogy itt nincs is erkölcsi értelemben vett bátorságról szó, hanem csak konok érzéketlenségről, az érzelmek mély perverziójáról. Mint a hogy egy hysterikus elszenvadni képes a szurást minden fájdalom nélkül, úgy ezek az elvetemült bűnösök is, kik nevetségesen csekély előnyért kockáztatják életüket, nem törődnek bűneik következményeivel, saját sorsuk ép oly kevéssé aggasztja őket, mint áldozatuk sorsa. Az élet, még saját életük is, keveset nyom előttük s az erkölcsi érzék ép azon hiánya, mely képtelenné teszi őket becsületes kenyérkeresetre, a kivégzés borzalmasságának érzetét is kiirtja belőlük.

De ha a kivégzések nyilvánossága felett rég napirendre tért a tudomány és humanizmus, vajjon így van-e a nyilvánosság egy másik fontos faktorával is, a mely alatt a hírlapok nyilvánosságát értjük? Mekkora súlylyal bírhat ez, mutatja az, hogy a francia-porosz háboru alatt a kitűnő francia publicista, Sarcey, a Times-ban egy entrefilet indiscretiója után adta tudtára a porosz törzskarnak a francia hadak tervbe vett mozdulatát, s ez a pár sor Franciaországnak egy elvesztett ütközetébe került.

Nem másképp áll a dolog a büntettekkel. Krafft-Ebing beszéli, hogy egy kivégzés látása, egy gyilkossági eset közvetlen előadása gyakran elegendő, hogy ellenállhatatlanul ébreszsze fel a vérontás szomját. Ennek illusztrálásával néhány tanulságos példát is hoz fel.

Egy nyolcz éves leány kíséretet tesz szülei meggyilkolására, miután elolvasott egy esetet, melyben egy asszonyról volt szó, ki egy férfit leszurt. *Paul Moreau* pedig következő érdekes tapasztalatot közli:

«Mikor — ugymond — 1839-ben a Bicêtre kórházat látogattam, az intézetbe Freschi és Bliabaud merényletei után, számos oly elmebeteg vettek föl, kiket szintén királygyilkos gondolatok háborgattak».

Végtelenig lehetne nyujtani a veszélyes olvasmányok suggestiv hatása alatt megzavart, vagy kísértésbe jött egyének által elkövetett büntettek sorozatát. Különösen az al-

koholistáktól leszármazó egyéneket kell tartanunk kiváltképpen alkalmasoknak minden egészségtelen exaltációra, s ezek azok, a kik nem képesek meghátrálni a végrehajtás elől.

A mi a nyilvánosság e szomoru tulhajtásában a sajtó szerepét illeti, ennek megszüntetésére nézetünk szerint itt volna az ideje komolyan törekedni. Az első mód volna egy oly törvény, mely megtiltsa a hirlapoknak bizonyos fentartások mellett, a büntettek és a gyilkos tettei és viselkedése körülményei leírását. De a mellett, hogy ily törvényt nehéz volna hozni, ha egy állam kezdeményezné is, nem lenne hatása más államokban, pl. Schweizban, Belgiumban, Németországban. Tehát nemzetközi intézkedésekre volna szükség.

A schweizi hirlapírók már pár évvel ezelőtt egyességre jutottak egymás közt abban, hogy a bűnügyekről csak egész sommás referátát adnak. A «Morning Herald» pedig már 1838-ban teljesen elzárta hasábjait a büntettek és elmebajok leírásától. De ez még nem elég a cél teljes megközelítésére. A példát mások is kell hogy kövessék. Azt szokták mondani, hogy a sajtó orvosolni is tudja a sebeket, melyeket üt, de a mi nézetünk szerint sokkal többet érne azon kezdeni, hogy ne is üssünk sebeket, melyeket orvosolni kellene. A magyar sajtó e részben jó példával járhatna elől.¹ —r.

A magyar özvegyi jog.

(Kritikai megjegyzések.)

Sajnálom, hogy Gallia² aránylag röviden ismertette a Jancsó György monographiáját, a minthogy sajnálom a hosszas hallgatást, mely e munka megjelenését követte.

A mig egyfelől hézagossági jogi irodalmunkban ez a nagyon is számot tevő munka, mely jogi életünk legelhanyagoltabb ágának, a tételes magyar magánjognak egyik — hatásában az egész öröklési jogot érintő — institutióját tárgyalja, minütiosus részletességgel, kimerítően, sok figyelmet érdemel és alapos tudásu szerzőjének szava súlylyal kell, hogy latba essék a törvénymagyarázat terén, addig másfelől magánjogunk kodifikációjának (sajnos még mindig) előestéjén ez a könyv az öröklési törvény tervezetének bírálatával, reformterveivel és legfőként teljes foku szorgalommal összehordott anyagával a törvényelőkészítés nagy munkájában, a mig maga hatékony részt vesz, más hivatottakat is sorompóba lépni készthet, a minek üdvös eredményeül csak hivatkozom arra a jelenségre, hogy pl. a németeknél a polgári törvénykönyv tervezete minő bőséges és nagyszabású külön irodalmat teremtett.

De ránk férne pedig ez. Hiszen látjuk minden nap, hogy ötödrangú kérdéseken rágódnak az elmék, vezető eszmék helyett alárendelt jelentőségű, legtöbbször formai vitatkozásokban fáradnak ki a vezérek; mintha nagyobb koncepciójú és vajdó ideánk nem is volna akárhány. Tudok pl. illustris testületet, mely több órán át azon vitatkozott, hogy az új örökösödési eljárás rendén minő blanquetták lesznek használhatók; de arról szó sem esett, hogy a törvénynek vitatható materiális rendelkezései miképpen volnának egységesen kezelhetők.

Ilyen viszonyok között jótétnek is mondható a Jancsó munkája, a melyért köszönettel is tartozhatunk neki, hogy a meddőségbe termékenyítő erőt visz bele és a figyelmet első rangú kérdésekre tereli. Mert a ki ismeri az özvegyi jogot lényegében, az tudja, hogy eme jogintézmény tudományos tárgyalásánál a házassági vagyonjog, mondjuk inkább a családjog, de legfőként az öröklési jog egész vidéke vagy egy, vagy más irányban bele kell hogy vonassék a kutatás, a

vizsgálódás mezejébe és ha különösen a legislatorius nézpont is irányadó a fejtegetésekben, a miként szerzőnknek is, ugy egyáltalában el nem vitatható, hogy tekintettel a készülő kodifikációra, fontos, elsőrendű kérdéseket ölel fel az ily szabású munka.

Találtam a munkában részeket, a melyekhez hozzá lehet, sőt *kell* szólani. Megyek elől, jöjjön nyomomban, vagy új csapáson bár más: adózni elismeréssel az emberére valló munkának és harmonizálni az ellentéteket az igazság érdekében, mely szemünk előtt lebeg mindünknek, kik a jogélet tábláján kévészünk, avagy bár csak tallózunk is.

I. A Gallia általános megjegyzéseit előbb megtoldom. A 40 oldalra terjedő 1. jegyzetet találóbbnak tartottuk volna — mint egy következtetés végtételét — a munka végén, a midőn bemutatva már az institutiót a maga mivoltában, annak a jövő törvényhozás szempontjából való megvitatása zárhatta volna be a fejtegetéseket a helyes systematika kedvéért; egyébként pedig a rendszer könnyen áttekinthető és tájékoztató, úgy, hogy bármely felvetett kérdésre a feleletet könnyű szerrel lehet megtalálni benne, a minélfogva különösen a gyakorlat embere, ügyvéd, bíró, egyaránt felette nagy hasznát fogja venni. Erre maga szerző is különös súlyt helyezett és az özvegyi jogból eredhető pereknek tüzetesebb kifejtésénél maga meg is indokolja ezt. (191. l. 81. jegyz.)

Külsőség tekintetéből is van egy észrevételünk, s ez az, hogy szívesebben olvastuk volna a jegyzeteket mindjárt a szöveg alatt, mint a szakaszok végén egymás után. Amugy a könyv kezelése is egyszerűbb és kényelmesebb s hol a jegyzeteknek oly nagy a fontossága, mint e műben, mert az állásfoglalás indoka ezekben adatik meg, ott célirányosabb a vonatkozó jegyzetet a szöveggel együtt adni (mint ezt tette maga szerző is más munkájában) és az olvasóra is kevésbé fárasztó.

A felsorolt forrásmunkákhoz éppen csak a teljesség okából hozzáírjuk Cserei Farkasnak a könyvét: A magyar és székely asszonyok törvénye; Tóth Lőrincz: A magyar örökösödési jog szelleme (Akadémiai Értesítő 1860) és ugyancsak tőle a Gide Pál: A nők joga cz. munkájához írott Függelék: A magyar nőkről, a melyekben egy és más az özvegyi jogra vonatkozó is foglaltatik.

II. Ezek után átmehetünk a részletekre.

1. §. Meghatározás. «Özvegyi jog (jus viduale) alatt az özvegyül marad asszonynak az a joga értendő, a mely szerint az özvegy, a mig a férje nevét viseli, meghalt férjének egész hagyatékát haszonélvezheti; ha azonban a leszármazó egyenes örökösök az özvegyi jogot megszorítják: lakást, tartást, ruházatot és illetve egy gyermekrésznyi hagyaték haszonélvezetét, újból férjhezmenés esetében pedig kiházásitást követelhet.»

A meghatározás első feléhez van csak észrevételünk. Helyesnek tartjuk mi is a vezető szempontot, hogy az özvegy-asszony özvegyi jogán az elhalt férj hagyatékának *haszonélvezetében* marad; de minthogy az özvegy-asszony özvegyi vagy hitestársi öröklés czimen is kap a *hagyatékából* és pedig tulajdonjoggal, és mert az e czimen kapottak is természetesen a hagyatékhoz tartoznak s a haszonélvezet ezekre ki nem terjedhet, azért az *egész hagyaték* nem is lehet tárgya az özvegyi jogon való haszonélvezetnek, akkor, a midőn nálunk az örökös ipso jure az örökhagyó halálával azonnal örökös; tehát az özvegy is vagy a viduális, vagy a konjugális successio révén özvegyi jogának megnyílásával egyidejűleg lesz örökös is s éppen ezért az *egész* hagyatékot nem haszonélvezheti.

Nézetünk szerint nem felesleges ezt már a fogalmi meghatározásban jelezni, még ha a kétféle czimen és módon (tulajdonjoggal, haszonélvezettel) való öröklés közti különbség szem elől téveszthető is; mert épen úgy vezethet tévedésre az «egész hagyaték» kitétel oly esetekben, a midőn annak

¹ A törvényszéki tárgyalások minél nagyobb nyilvánossága mellett sokkal nyomósabb tekintetek szólnak, semmint hogy a megszorítást támogatni tudnók.

² L. *Jogt. Közl.* 1896. évf. 3. szám.

megállapítása, hogy mit kap az özvegy hitestársi vagy özvegyi öröklésénél fogva, csak későn, évek multával kerül sorra.

És ebben a megtévedésben baj nincs, mert az özvegy-asszony ugyanis annyihoz jut, mint a meghatározás értelmében; de ha a meghatározás alapján esik valaki tévedésbe, azt már megérezheti az özvegy, mert a haszonélvezet kevesebb, mint a tulajdon. És minden esetre megrövidül, ha ő 20 mént eladhatott volna jó áron, mert özvegyi öröklésnél fogva ennyi megillette; de mert csak *haszonélvezhet*, mint az *egész* hagyatékhöz tartozókat, — nem lévén megállapítva a vidualis successio czimén járandósága, kevesebbje van pár ezer forint tulajdonát képezhetett vagyonnal.

III. Másik megjegyzésünk ugyanide szól s mintegy folyománya az elsőnek, abban a kérdésben kulminálván, hogy az özvegyi jog *öröklési jog-e* vagy sem.

Szerzőnk mélyrehatóan érvel a mellett, hogy öröklési jog és épen ezért is veszi a fogalmi meghatározásba az *egész hagyatékk* kitélt további tévedés elkerülésére. Minket azonban — talán mert emberi gyengeség hibánkat szeretni — nem győzött meg eléggé ez irányban s mi már benne leledztünk abban a *tévedésben*, hogy az özvegyi jog nem öröklési jog,¹ a minthogy ezt a nagyérdemű író maga is volt szíves megjegyezni. (164. l.)

Mi úgy tudjuk, hogy az *özvegyi jog intézményében* nem az *nyer* megoldást, hogy mit kapjon az özvegy elhalt férje vagyonából, legalábbis nem ezt czélozta eddigi jogunkban, különösen a mult időkre nézve, hanem azt, hogy a midőn a gazdasági élet a maga teljében az ingatlanokon nyugvók s ezek női kézre nem juthattak, az ingatlanokat, tehát a megélhetésre, a rangszerinti eltartásra szükséges, ugyszólva mindent öröklő vérek joga ellenében *legyen az özvegyen elmaradt feleség sorsa biztosítva* és habár kiemeltük is, hogy a vezető szempont a fogalomadásban az, hogy az özvegyi jog haszonélvezet, mégis a benmaradhatás a férj hagyatéki javaiban csak a minimumnak — Zsögödként szólva — eszköze, kerete, a mely a jognak a magánjog kategóriáinak egyikébe vagy másikába való beillesztése kérdésénél döntő fontossággal nem birhat.

Hogy mit kapjon az özvegyasszony elhalt férje vagyonából, azt meghatározza gyermekek létében a konjugalis, más esetben a vidualis successio, meg a közszerzeményi jog: az özvegyi jog csak azt jelenti, hogy a mint a férj *tartotta* feleségét, úgy köteles a hagyatéka is tovább tartani, a mig özvegyi állapotán változás nem esik. És ezzel a kitéttel nem kívánjuk a hagyatékat personifikálni, hanem csak azt kifejezni, hogy a mint a férj javaiból tartotta nejét, úgy tartja el magát az özvegy asszony elhalt férjének hagyatéki javaiból.

Ha öröklési jog volna a jus viduale is, nem nyílnék meg a házasság felbontásával az elváltasszony, de nem vétkes nőnek, a mint nem nyílik meg özvegyi vagy hitestársi öröklési czimen örökösödési igény a bár nem vétkes, de elvált asszonynak.

Hanem igen, mert jogunk *tartást* biztosít a nőnek a házasság felbontása utáni időre is addig, a mig a nő életben van, vagy újból férjhez nem megy, ha a házasság a férj hibájából bontatott fel s e tartást biztosítja — az özvegyi jog alakjában — az időre is, a midőn volt férje már többé nem él, biztosítja e tartást a férj hagyatékból, az *örökösökkel* szemben.

És ha így fogjuk fel az özvegyi jogot, mint a nőtartás folytatását, mint a hagyatéka terhét, akkor nincs szükség minduntalan a méltányosság indokával operálnunk és marad a jus = strictum jus; mert hiszen elvégre nem az örökösök követtek el hibát a házasságban, hogy ellenökben a méltányosságra kellene és lehetne helyezkedni.

Az az érv pedig, hogy az özvegyi jognak nem volna

tárgya, ha az állíttatnék, hogy az özvegyi jog csak arra terjeszkedik ki, a miben az özvegy nem öröklő és így e jogintézmény kiesnék a sorból, lévén szerző szerint az özvegyi jog is öröklési jog: önmagában hordja czáfolatát; mert mint családjogi intézmény is konstruálható s tárgya az, a miben az özvegy férje hagyatékból nem örökösödik.

Mi azt tartjuk, hogy az özvegyi jogra a férj halála ép úgy időmeghatározás, — dies, — mint a hozományra, közszerzeményre vagy hitbérre; a jogszülő ok, az érvényes házasság létrejötte. S ha a feleség előbb hal el férjénél, igaz, hogy özvegyi jog nem fog keletkezni; de nem azért, mert ez öröklési jog, mig a jog közszerzeményre vagy hitbérre nem az, hanem egyszerűen azért, mert ez tisztán személyhez kötött jog, lévén *tartásra* csakis élő embernek szüksége.

És ha a férj halála meg is szünteti a tartási kötelezettséget (133. l. 21. j.), ez csak úgy értetik az özvegyi jognál fogva épen, hogy csak a kötelezettség alanyában áll be a megszűnés, mig maga a kötelezettség megmarad és új alanyt kap, ha nem is a hæreditásban, de a successorban, a mint ezt Jancsó tanár ur maga is tanítja az elváltasszonyra nézve (218. l. 11. j.).

Ám igen, ha jövőre a hitestársi és özvegyi öröklés válfajait kassáljuk és valamelyest reformálva a mai özvegyi jogot, ezen alakban mérjük ki az özvegynek járandóságát elhalt férje hagyatékból, akkor a mai családjogi institutiót öröklési jogivá idomítottuk át.

IV. Különbség pedig van a kétféle felfogás közötti következményekben, a mint ezt alább mindjárt látni fogjuk. És e ponttal tehát átugrunk az özvegyi jog tartalmáról és terjedelméről szóló fejezetnek arra a kérdésére, hogy mire megy az özvegyi jog.

9. §. Ha a meghalt férj végrendekezett?

Valljuk mi is, hogy a törvény csak az özvegyi jogban rejlő igényeknek a legkisebb mértékét védi és biztosítja úgy a végrendekező férj, mint végrendelet nem létében az egyenes leszármazók ellenében; helyesnek tartjuk azt a tanítást, hogy ha vagy mert a hagyatéka oly nagy, hogy az özvegynek járó minimum megsértése nélkül a lemenők köteles része kiadható, vagy mert az özvegynek egyéb járandóságai és külön vagyona társadalmi állásának megfelelő eltartását biztosítják: a leszármazók köteles része kiadandó az özvegyi jog ellenére (113. l.).

Vitatjuk mi is, hogy ha a hagyatéka alig elég az özvegy eltartására: akkor a lemenő sem követelheti köteles részét, de e tétel megokolásában eltérünk szerző érvelésétől s mi a jogok (özvegyi jog és köteles rész) összeütközésének kiegyenlítésére a kulcsot épen abban találjuk meg, hogy az özvegyi jog nem öröklési jog.

Az özvegyi jognak a szükségöröklés feletti elsőbbségét megállapítani *de lege lata*: kevésnek tartjuk és nem elvi alapon nyugvónak azt a megokolást, hogy «ez által a köteles részhez való jog nem szűnik meg, hanem csak érvényesítése szenved az özvegyi jog megszűnéseig időhaladékot, holott a megfordított eljárás (a köteles rész kiadása) mellett esetleg az egész özvegyi jog megsemmisülhet; mert továbbá a teljes koru és így az önfentartásra rendszerint képes leszármazók kevésbé vannak rászorulva a törvény támogatására» (114. l.) valamint, hogy a «gyengébb fél joga a *méltányos* és emberien igazságos előnyben részesíttessék» (u. o.).

Azt gondolom, nagy szemeket meresztene a szükségörökös ehhez a birói indokoláshoz, ha épen úgy volna rászorulva a törvény támogatására, mint az özvegy vagy talán jobban éhező gyermekekkel nyakában és koldusbottal kezében önhibáján kívül, a mi nem is épen ritkaság és ha özvegy anyja nem is duskálna a földi jóban, de a hagyatékból tisztessé megélhetése van. És ne gondoljuk, hogy az ítélet indokolása nem fájhat; bizony sokszor jobban, mint maga a rendelkezés.

¹ L. Jogt. Közlöny 1894. évf. 34. sz.

Azok indokok lehetnek a *jövő törvényhozójának*, hogy törvényében adjon az özvegy jogának ily esetben kétségtelen elsőbbséget; de nekünk másban kell a megoldást keresnünk, abban t. i., hogy az összeütköző két jog egyike nem erősebb-e és ha igen, minő jogi alapon erősebb a másiknál és hogy valójában összeütközés nem is forog fen?

Itt csucsosodik ki azután a felfogások közötti különbségnek a fontossága, hogy az özvegyi jog öröklési jog-e vagy más. Mert ha öröklési jog, akkor szigorú logikával más eredményre jutunk és nem arra, hogy a felvetett esetben a köteles rész enged az özvegyi jognak.

Abból ugyanis, hogy az id. tvk. szab. a véreiről megfellelkezett végrendelező és ajándékozó örökhagyóval szemben korlátot emelt a köteles részben, de nem emlékezik meg az özvegy jogáról: kettő következhetik csak, vagy az, hogy bár tudta és hatályban tartotta a régi törvényt, mely szerint a végrendelet nem sértheti az özvegynek járó minimumot, a köteles részt akarta biztosítani minden áron még az özvegy ellenében is, nemcsak ha ő a végrendeleti örökös és a végrendeletet elfogadja, hanem ha azt el nem is fogadja és a hagyaték sem nagy, a mint teszik azt más törvénykönyvek; vagy pedig következik az, hogy előtte e kérdés nem volt vitás, mert az özvegyi jogot, mint a *hagyatéknak abszolút terhét* szemlélte, a mely megelőz minden öröklési jogot, még a szükség örökösét is.

Mi a tanácskozásokból (l. Ráth Gy. Az orszb. ért. a törvénykezés tárgyában 70., 263., 282., 289. ll.) ez utóbbi elvet olvassuk ki s ez alapon magyarázzuk meg a *hagyatéki teher* fogalmából az özvegyi jognak a köteles részhez való viszonyát, a mint tette azt már előttünk Zlinszky és Basch és a bírói gyakorlat, mely bár a kérdés elbírálásában mutatott ingadozást, de az özvegyi jog kategorizálásában a hagyatéki teher fogalmán áll.

És mert a hagyatéki teher mint ilyen előbb áll, erősebb a bármi czimen való öröklésnél és csak e teher kielégítése után, illetőleg e teherrel együtt jöhet szóba az öröklés: az özvegyi jog, mint a hagyaték terhe «preeminens jog» (Zsögöd: Magyar igazságügy 24. köt. 322. l. 13.) erősebb a köteles résznél s ezért adjuk neki az elsőséget ott, hol a szükségörökös is követel, de a hagyaték kicsiny.

És ennél fogva jogösszeütközés valójában nem is forog fen, mert nem két *egyenlő* jog áll egymással szemben.

Lehetne talán ellenvetni, hogy hiszen akkor nagy hagyatéknál is megáll ez a tétel s a szükségörökös ott sem követelhet. De — felelnők rá —: a törvény csak az illő tartást, ruházatot, lakást és esetleg kiházasítást, tehát csak a minimumot védi így, ezentul helye van a megszorításnak a 16. §. értelmében, a mint törvényi öröklés esetén a minimumig, úgy végrendelet esetén a köteles részig és csakis ez alapon, mert a 16. §. megadja a megszorító jogot.

Mert azt is hozzáteszszük, hogy a 16. §-ban a leszármazóknak adott megszorítási jogot mi nemcsak törvényes öröklés esetére értjük, hanem hogyha helye van *általában* a megszorításnak, azt végrendelet ellenében is csak a 16. §. értelmében követelheti a lemenő szükségörökös és pedig a végrendelezési szabadságra figyelmeztetve, csakis a köteles rész erejéig.

A 16. §. nem a 9—12. §-ok alá tartozik, hanem koordinált rendelkezés és az egymásután csak ötletszerű, mert a végrendelet nélküli öröklésről szóló rendelkezés után mindjárt a *közszerzeményi jogról* szól, és csak azután a tulélő feleség és a fiskus örökléséről, közbe toldva az özvegyi jogról intézkedő rendelkezést. Maga az 1. §. is így szól:

«A magyar polgári *anyagi magántörvények* visszaállítatnak, de akövetkező pótlásokkal» és e pótlások nemcsak az öröklésre vonatkoznak.

Es az alapon, mert az özvegyi jog nem öröklési jog,

hanem hagyatéki teher s mert a megszorító jog csak a leszármazókat illeti, vitatjuk mi, hogy a szülők köteles részüket nem követelhetik az özvegyi jog ellenében. Csak ha az özvegy az általános végrendeleti örökös, vagy ha nem is, de a végrendeletet, még ha az özvegyi jogát sérti is, elfogadta: akkor követelhet a felmenő szükségörökös köteles részt, vagy habár más levén a végrendeleti örökös s az özvegy nem is fogadja el a végrendeletet, de a hagyaték elég nagy, úgy hogy a törvényre hivatkozó özvegynek járó minimumon felül marad tiszta hagyaték, akkor is, mert itt nem az özvegyi jog megszorításáról van szó és a köteles rész nem az özvegyi joggal áll szemben, hanem csak egyszerűen köteles rész és végrendelet, mely viszonyt nem komplikálja az özvegyi jog, miután annak sorsa már rendezve van a végrendelet elfogadása, illetőleg a minimumot biztosító törvény által.

Ha pedig az özvegy a végrendeletet nem fogadja el, kis hagyatéknál, a miként láttuk, a felmenő szükségörökös várni tartozik, mert őt megszorító jog nem illeti.

Szerintünk tehát az a szabály: hogy a felmenő szükségörökös nem követelheti köteles részét özvegyi jog ellenében. És a jelzett eset, a midőn kiadható a köteles rész, nem is kivétel a szabály alól, mert nem forog fen összeütközése a két jognak, t. i. a felmenők köteles részének és az özvegyi jognak.

Eredményben tehát egyetértünk a felmenők köteles részét illetőleg szerzővel, a mint a leszármazókéra is; csak a tétel magyarázatában, lefejtésében divergál felfogásunk és azt hisszük, hogy ezen az alapon is egyszerűbben magyarázható a két jog viszonya s épen ezért a Zlinszky tanítása ellenében odavetett ok, hogy «mert mindakettő egyenlően védett öröklési jog», nem lehet a hagyatéki teher téves jogalapjából az özvegyi jog elsőbbségét levezetni, — (130. l.) valójában nem ok még akkor sem, ha az özvegyi jogot öröklésjogi jellegűnek vitatjuk is.

Egy tévedést szülő kifejezésre pedig vagyunk bátrak a tudós tanárt figyelmeztetni: «korlátot — mondja — a szülők köteles részének a kiadása elé az *édes anya* özvegyi joga csak akkor állít stb.» (115. l.).

Értem, mit akar mondani, hogy t. i. a leszármazók nélkül hátramaradt *feleség* a szülőkkel szemben az özvegyen maradt *édes* és nem mostoha *anyával* esik egyféle elbánás alá; de kifejezése nem szabatos, mert *édesanya* a hátrahagyott feleség csak akkor, ha *édes gyermekei* vannak, ilyenek léteben pedig a szülőknek nincs köteles részhez igényük az id. tvk. szab. 7. §. értelmében.

(Bef. köv.)

Dr. Menyhárth Gáspár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Elmélkedés egy curiai határozat fölött.

A *Jogtudományi Közlöny* ez évi mellékletének 42. lapján 93. szám alatt egy jogeset van közölve, keveset mondó entrefilet kíséretében, mely több szempontból kihívja a kritikát és a bírósági indokolás nagyon alkalmas arra, hogy egyes állításaival foglalkozzunk, róla meditáljunk.

A jogeset az, hogy a turai 400. sz. tjkben A. I. 1/4 telekre s+I. s. k. szőlőre a helyszinelés és a telekkönyvnek szerkesztése alkalmával tulajdonosokul mint közös birtokosok határozatlan arányban Maczkó Mihályné sz. Szilágyi Ilona és Maczkó Gábor lettek felvéve. 1855 márczius 1-én Maczkó Mihályné elhunyt végrendelet nélkül, mire Maczkó Gábor mint az elhunyt fia mint egyedüli örökös hagyatéki eljárás útján megszerezte az elhunytnak illetőségét is, noha Maczkó Gáboron kívül még több leszármazója maradt, mint a kiket édes anyjuk után szintén tulajdoni rész illetett volna törvényes öröklés czimén.

Az elsőbíróság az alperesek által támasztott elévülési kifogás alapján felpereseket elutasította, mert Maczkó Mihályné elhunytától a kereset megindításáig (1890 márcz. 19.) 32 évnél hosszabb idő mult el, és így a kereseti jog elévült.

A másodbíróság nem ad helyt az elévülés kifogásának, és utasítja az elsőbíróságot, hogy a jelen ítélet jogerőre emelkedése után hozzon új határozatot az elévülési kifogás mellőzésével. Az indokolás kifejti, hogy felperesek keresetüket édes anyjuk Maczkó Mihályné után megnyílt örökösödésből származtatják, illetve a tulajdoni osztályrész kiadását kérik. Alperesek evvel szemben első sorban az *elévülésre* illetve *elbirtoklásra* hivatkoznak. Az elévülési kifogásnak mégis helyt adni nem lehetett, mert az öröklési jog megítélésénél az országbírói értekezlet által visszaállított magyar törvények az irányadók, ezek szerint pedig (jelesül Hármaskönyv I. rész 46. czim 6. §-a és 78. czim 5. §-a) az elévülés az osztályos atyafiak közt sohasem engedtetik meg. Ebből következik, hogy az *elévülés alól ki van véve és így az elbirtoklásnak* tárgya sem lehet az osztályos testvérek, illetve ezek utódai közötti örökösödés. De ha ettől eltekinteni lehetne is, a fenforgó esetben alperesek azért sem hivatkozhatnak sikerrel az *elévülés, illetve elbirtoklás* kifogására, mert alperesek jogelőde, az örökhagyó Maczkó Mihályné vagyonát jobb tudomása ellenére, osztályos társainak elhallgatásával iratta egyedül a maga nevére és így az elbirtoklásnak egyik kelléke: a valódi birtok(?) nem is bizonyított.

A kir. Curia a másodbíróság ítéletét megváltoztatja és az elsőét hagyja helyben. Kiemeli az indokolás azt az általános jogszabályt, hogy a magánjogi követelések, hacsak külön szabály mást nem rendel, elévülés alá esnek. S mint-hogy ez idő szerint nincs érvényben oly külön jogszabály, mely az öröklési igényeket az elévülés alól kivenné, az általános jogszabály az öröklési igényekre is alkalmazandó.

A hármaskönyvnek a másodbíróság részéről felhívott intézkedései annyiban, a mennyiben azok az ősiség fenállott intézményével kapcsolatban voltak, az ősiségi nyílt parancs életbelépte következtében, melylyel az ősiség megszüntetett, okszerűleg erejüket veszítették, a mennyiben pedig az intézkedések a szabad öröklés tárgyaira vonatkoznak, azok nem alkalmazhatók általánosságban az öröklési igények minden nemére, hanem az örökösödési jogviszonynak egyedül arra az állapotára, midőn a több örökösöt illető vagyon osztatlanul birtokoltatik az örökösök közt, avagy egyik vagy több örökös, a többi örökösöt is illető közös örökséget mint ilyen tartja birtoklásában.

Tekintve pedig, hogy felperesek nem is állítják azt, hogy alperesek atyja: Maczkó Gábor az anyai jutaléknak állított ingatlanokat kifejezetten mint osztatlan közös örökséget, leánytestvérei nevében is birta volna; a másodbíróság ítéletének indokolásában felhozott és a hármaskönyv idézett szakaszaira alapított érvelés meg nem állhat.

De nem állhat meg a másodbíróság által az elévülés kizárására felhozott az az ok sem, hogy alperesek az elévülésre már csak azért sem hivatkozhatnak, mert jogelődjük Maczkó Gábor az ingatlanokat jobb tudomása ellenére, az osztályos társak elhallgatásával iratta saját nevére és valódi birtoklást nem is bizonyított, mert alperesek és atyjuk Maczkó Gábornak, tényleges háborítlan, kizáró és saját nevükben folytatott birtoklása 32 évet meghaladó időn át tartván, a birtoklás jóhiszeműt alperes kimutatni nem tartozik(?); és mert magából abból a tényből, hogy Maczkó Gábor, a közös előd hagyatékául felvett ingatlant felperesek és általán a rokonok elhallgatásával adatta át bírólílag magának, Maczkó Gábor roszhiszemű, vagy épen jogtalan eljárására következtetni még nem szükséges; a mennyiben Maczkó Gábor oldalrokonai, jelesül nővére jóval 1848 előtt férjhez menvén, és örökrészt mindeddig és különösen a családi viszonyokkal ismerős Maczkó Gábor haláláig nem

is követelvén, alaposan feltehető, hogy az oldalrokonok a közös elődtől, még annak életében részesültek oly értékben, a mi a közös elődnek állítólagos jutalékát tevő vagyonból az oldalrokonokat, az előd halálával megillette volna, és pedig annál inkább, mivel felperesek maguk adják elő, hogy öröklési igényük létezéséről előzőleg tudomással nem bírtak. Mindezek figyelembe vételével az elsőbírósági ítélet volt helybenhagyandó.

A mi a jelen eset indokolásában a jogász előtt szemet szur, őt gondolkodóba ejti, az első sorban, hogy a másodbíróság állandóan *elévülést* illetve *elbirtoklást* emleget, promiscue használja e két kifejezést, holott tudni kell, hogy elévülés és elbirtoklás lényegükben egymástól elütő és külön kellékekkel bíró intézmények, melyeket egymással fölcserélni, váltakozva vagy ezt vagy amazt alkalmazni nem lehet. Mindegyiknek megvan a maga sajátos érvényesülési tere. Az elsőbíróság elévülés alapján utasítja el felpereseket. Ez helytelen ugyan, de legalább határozott. A másodbíróság már kételkedővé lesz, dubitál és hűzital elévülés és elbirtoklás közt. Pedig az ily kételynek nem szabad megessni; a jogásznak tisztában kell lenni az iránt, mikor van helye elbirtoklásnak, mikor kereset-elévülésnek? Az elévülés megszünteti a keresetet, ha avval a törvényes időn belül nem élünk. A kereset odavészése az esetek legtöbbszörében a jogot is felemészti és az ily keresetnélküli jog csak igen kivételesen juthat érvényesülésre. (Lásd erről a „Jog” 1895. évi folyamában megjelent fejtegetésemet.) Egészen más alapon nyugszik és önálló kellékekkel is bír az elbirtoklás. Alkalmazási köre sokkal szűkebb, mert lényegileg csak a «dolog» szerzésének egyik módja. A mi birtoklásnak tárgya lehet, csak azon szerezhetünk elbirtoklás útján tulajdont, teljeset vagy részszerűt (szolgalmat). A hol nincs birtoknak helye, elbirtoklás sem érvényesülhet. A jelen esetben felperesek ingatlan tulajdont akarnak törvényes öröklés czimén. Mivel a tulajdonjog mint önmagában nyugvó jogi uralom a dolog egésze fölött, azért a nem-rendelkezés a dolog fölött, a nem-használása a dolognak nem szünteti meg a jogot, mert a törvény csak nem írhatja elő, hogy mily időközökben legyünk kötelesek a dologgal rendelkezni. Ha valaki nem használja telkét, bármily hosszú időn át, — az nem szünteti meg a tulajdonjogot; csak más se használja ez idő alatt. A mi a tulajdont végleg megszüntetni képes, az: ha más jogi uralmába jut a dolog, pl. elbirtoklás útján. Nem a használat hiánya, a nem-rendelkezés az, a mi véget vet a tulajdonjognak, hanem azon körülmény, hogy egy *más* személy törvényes időn át bírta a dolgot, és birtoka mindazon minősítéssel el volt látva, melyet a törvény megkíván. A tulajdon keletkezése, megalakulása másnál semmisíti csak meg az előbbi személy tulajdonát. Az ő keresete nem vész el, de tárgyatalanná válik, mert a keresett dolog már másé, és így nem lehet egyidejűleg az övé is. A mig alperesek a kereseti ingatlanokon elbirtoklás útján tulajdonjogot nem szereztek, addig a felperesi tulajdoni kereset érvényesülhet, nincs kizárva, és nincs mindaddig, mig valaki azokon tulajdonjogot nem szerzett. A hagyaték mint vagyonkomplexus nem birtok tárgya, azért az öröklési igények ellene elévülhetnek, valamint a köteles rész igénye is, mert az nem egyes dologra irányul, hanem a hagyatéki érték bizonyos quotájára. Mivel pedig a jelen perben felperesek tulajdonjogot kívánnak szerezni öröklésből, azért ebbeli igényüknek nem a kereset elévülése állja útját, hanem a másik oldalon esetleg végbe ment tulajdonszerzés elbirtoklásból; ha ez még nem következett be, akkor az igény érvényesíthető.

Azt mondhatná valaki, hisz ezek elemi dolgok; de hát ki tehet róla, ha még ily elemi kérdések iránt is zavar uralkodik a judikaturában.

További kifogásunk és észrevételünk a curiai határozat ellen irányul. Helyes benne az, és szépen kifejtett, hogy az

elévülés általános alkalmazása mellett lándzsát tör. Elég nagy hátrány volt 1848-ig fenállott jogrendünkben, melyet nagyon megsínylett jogbiztonságunk, hogy az elévülés intézménye nem fejlődhetett ki, uton-utfélen megakasztották. De a mit a Curia az elbirtoklásról mond, ahhoz bizony sok szó fér, sok a korrigálandó benne.

De jöjjünk tisztába a kérdés forrásával, mily jogszabályok érvényesülnek az elbirtoklás körül. A mennyiben országbirói értekezletünk ideigl. szabályainak 21. §-a világosan kijelenti, hogy az osztrák polg. törvénykönyv mindama intézkedései, melyek a telekkönyvi intézménnyel kapcsolatosak, továbbra is érvényben maradnak: nem lehet kétséges, hogy az ingatlan elbirtoklására vonatkozó szabványokat az osztrák polg. törvénykönyvből kell meritenünk. Ott világosan körül van írva, mily minőségű birtok vezethet elbirtoklás útján tulajdonhoz. Ezekre a curiai ítélet nem reflektál, hanem csak okoskodik, holott szorosán mérlegelni kellene a törvény alapján: megvannak-e alperesi birtoknak kvalifikációi? (Jogszerűség, jóhiszeműség, valódiság.) A másodbiróság még a valódi birtokot is tagadásba vette, mihez kétség nem férhet, hisz nincs vitium possessionis (vis, clam, precarium). A jogszerűsége ellen a birtoknak nem tettek kifogást, pedig bátran lehetett volna, mert ezt objektív alapon kell elbírálni; ennek hiányát mégis orvosolhatja a 30 vagy 40 éves elbirtoklási idő (osztr. polg. tkönyv 1493. §.) De a jóhiszeműség hiánya, a mi kézzelfoghatóan fenforog, oly fogyatkozás a jelen esetben, melyet Maczkó Gábor személyében nem sanálhat semmi; csak örökösének birtoka jöhet tehát mint jóhiszemű számításba. (Lásd polg. törvénykönyv 1463. §.) És épen eme döntő körülményre nem történik absolute semmi hivatkozás! Az is meglepő, hogy noha kétségtelenül az osztr. polg. törvénykönyv szabványai alkalmazandók, mégis 32 évi elbirtoklásról van szó, holott a törvényben csak 30 év az elbirtoklási idő.

A legnagyobb álmélkodást mégis a curiai indokolásnak abbéli kijelentése szülte bennünk, hogy: *a birtoklás jóhiszeműségét alperes kimutatni nem tartozik*. Hát talán felperesek igazolják ezt helyette? A perbeli «onus probandi» egyik fundamentális szabályát hiszen az képezi, hogy kiki saját igényének alapját tartozik igazolni. Felperesek állítják, hogy nincs elbirtoklás, mert alperesi birtok jogszerűtlen és rosszhiszemű, mely utóbbinak bizonyítása nem is nehéz Maczkó Gábor birtokával szemben. Ez ellenében alperesek csak úgy boldogulhatnak, ha a jogszerűséget és jóhiszeműséget, mint Maczkó Gábor öröksei begyőzik, és így az elbirtoklás következtében teszik felperesek keresetét tárgytalanná. Nagyon is szükséges tehát, hogy alperesek, mint Maczkó Gábor jogutódai igazolják kvalifikált birtokukat felperesi megtámadás ellenében, valamint azt is, hogy eme kvalifikált birtok tartott megszakítás nélkül 30 éven át, mert csak így van az elbirtoklás befejezve és csak az ő tulajdonjoguk megszerzése alapján nem lehet helyt adni felperesek tulajdoni igényének.

Látjuk tehát, hogy épen a jogeset sarkpontja, a mitől a helyes döntés függ, maradt figyelmen kívül, és oly ténykörülményekre terjedt ki a curiai indokolás okoskodása, melyek teljesen alárendeltek a per érdemére.

Dr. Katona Mór.

A közönséges és hitbizományi örökös-helyettesítésről.

Valahányszor az utóöröklés jogkérdése, előforduló gyakorlati esetben, konkretizálódó, mindannyiszor zavarban vannak a bíróságok.

Míg a közönséges örökös-helyettesítés (s. vulgaris) esetében örökhagyó mindig csak magának és alternative rendel egy vagy több örököst, kik közül bármelyik lesz azzá, de közvetlen mégiscsak az ő örököse lesz, addig a hitbizományi

örökös-helyettesítés (s. fidei commissaria) felállításakor örökhagyó már megnevezett örökösének rendel, ennek halála esetére, örököst. A közönséges örökös-helyettesítésnél az eset egész egyszerű; örökhagyó ugyanis csak magának rendel örököst, azon esetre, ha ez az örökséget nem fogadja el, vagy nem fogadhatná el, megnevez tetszésszerű számban, de mindig az egymásutániság rendje mellett, egy vagy több oly egyént, kik sorban ennek helyébe lépnek, de mindig a végrendelkező örököseként. Ily esetben, ha az első helyen nevezett egyén örökös lett, vagy ha ez nem, hanem a második helyen nevezett helyettese lépett helyébe, az örökösrendelés teljesen fogantatba ment és ezzel a jogeset végleges befejezést nyert.

De nem oly egyszerű, legalább látszatra, a hitbizományi örökös-helyettesítés esete.

Itt ugyanis az örökhagyó a mellett, hogy magának rendel örököst, egyuttal kinevez saját örökösének is — a tőle öröklött vagyonra vonatkozólag — egy majdani örököst.

E két esetben a tény- és jogbeli eltérés szembeszökő; ugyanis: a közönséges örökös-helyettesítésnél a kirendelt örökös (elsőrendű) mellett van még egy vagy több várományos (másod, harmad stb. rangú örökös) alternatív egymásutániságban, de a várományos csak *azon egy esetben* lesz örökös, ha előzője az örökséget el nem fogadná, vagy nem lehetne örökös; ellenben a hitbizományi örökös-helyettesítésnél a várományos *bizonyosan* lesz örökös, az csak idő kérdése, hogy mikor; tehát ő örökös lesz, az első örökös halála után ex præsente testamento, ipso iure! Mindkét esetben a várományos sorsa abban az egyben azonban hasonló, hogy reájuk nézve nem az örökhagyó, hanem az elsőrendű örökös halálakor nyílik meg az örökség, erre tehát egyelőre a virtuális jellegű és tisztán személyes várományi jognál egyéb jogigényük nincs és nem is lehet, a mely pusztán várományi jognak személyhez kötöttségét kimondják az összes idevágó európai tételes törvények olyképp, hogy a várományos joga, ha ő előbb meghalna, mintsem reá nézve az örökség megnyílt volna, — tehát ha a végrendelkező előtt halna el, a várományos törvényes utódaira át nem száll (porosz és szász törvény).

A várományost tehát a végrendelkező halála után azon hagyaték tekintetében, melyet az elsőrendű örökös örökségeként elfogadott, a közönséges örökös-helyettesítésnél már semmi jog, a hitbizományi örökös-helyettesítésnél pedig egyelőre a virtuális várományi jognál egyéb nem illeti, az utóbbira nézve az örökség csak remény, mely jogi tartalmat csak az elsőrendű örökös halála után nyerend, minthogy a várományosra most még az örökség meg sem nyílt, ennél fogva ő a szóban forgó vagyonra sem örökjogot, sem erre irányuló egyéb igényt nem nyert, de nem is nyerhetett.

Arra egyébként, hogy a hitbizományi helyettes-örökösnek az elsőrendű örökös életében csupán csak reménye lehet arra, hogy ennek halála után örökölni fog a végrendelkezőről átszállt, és ekkor még meglevő vagyonban, a klasszikus örökjog adja meg a helyes és mindenkoron elfogadott direktivákat.

A rómaiaknál ugyanis, a végrendelkező az örökös-helyetteseket soha sem nevezte meg a végrendeletében, hanem az ehhez fűzött és lezárt külön kodicillusban, mely csak az örökös halála után volt felnyitandó; ennek folytán a kodicillusban megnevezett helyettes-örökös, ezen minőségben kirendeltségét csakis az első örökös halála után tudta meg. Világos jele ez tehát annak, hogy az első örökös életében a helyettesének az öröklött vagyonra mi joga sem volt, de physikailag nem is lehetett; a római «heres» ilyenkor is feltétlen és korlátlan tulajdonosa lett az ő örökségének.

Kétségtelen tény, hogy az örökös-helyettesítés intézménye régi jogunkban egész ismeretlen volt, mert az ősiség mellett, a mely az öröklést az ágnak amugy is biztosította,

erre, mint a családi vagyon lekötöttségét hallgatag célzó egyik formára, szükség sem volt.

Másodsorban pedig bizonyos, hogy ezen intézmény csak az osztrák polgári törvénykönyv hatása alatt lett jogunkba átültetve, azon el nem titkolható célzattal, hogy a családi vagyon efféle megkötöttségével az ősiség fajfentartó célzata ezen kerülő uton eléressék. Ezen rejtett célzat okából aztán a felsőbbírásoknál fungáló és az ősiség eszméjét elejteni még most sem tudó bírák még olyan korlátokat is igyekeztek ezen örökjogi formába belemagyarázni, a mi ugy a rómaiaktól átvett klasszikus, mint a mi nemzeti jogunk e részbeni elveivel kiáltó ellentétben áll. Belemagyarázta ugyanis ezen intézménybe és benne ipso jure látja magas Curiánk, hosszas ingadozás után, az elidegenítési és megterhelési tilalmat is.

Hogy a rómaiak azt nem tették, fentebb kimutattam. De másként világos az is, hogy a magyarok sem tették ezt évszázadokon keresztül, mert az ősi vagyon örököse mindhalálíig szintén feltétlen és korlátlan ura volt örökségének, csakis halála esetére tartozott azt, ha valami megmaradt belőle, az ágra átszállítani, de életében azt szabadon eladhatta, elcserélhette és megterhelhette, természetesen azonban az ismeretes formák közt, királyi jóváhagyás mellett, a melyek azonban mindig csak pusztá formáságok voltak.

A végrendelezőnek joga van arra, hogy az örökösének a tőle reá szállt vagyon elidegenítését és megterhelését megtiltsa, de ilyen korlátokat, régi tapasztalat szerint, csak a pazarló és könnyelmű természetű örökösre nézve szokás felállítani, a melyek, mint kifejezett öröklési feltételek, mindenestre respektálandók; ellenben a hitbizományi örökös-helyettesítés formájába, ugyanezen korlátozásokat akkor is ipso jure és facto belemagyarázni, ha az örökhagyó azokat kifejezetten végrendeletében fel nem állította, fonákság.

A hitbizományi örökös-helyettesítésben, pusztán magában, nézetem szerint tehát az elidegenítési és megterhelési tilalom ipso jure és facto nem foglaltatik benn, ez utóbbiakat örökhagyónak a végrendeletben külön és kifejezetten kell felállítania ép úgy, a mint hogy az ilyeneket minden más formájú vagyonátruházás esetében is a szükséghez képest, az átruházó okmányban ki kell fejezni, hogy a jogutódra nézve kötelezők legyenek.

Ezen álláspontot foglalta el Curiánk jó sokáig, a minek 1195/1865. számú határozatában ekképen és félre nem érthetően, kifejezést is adott, mondván: «A hitbizományi helyettesítés még magában nem foglalja azt a tilalmat, hogy az örökség tárgyát képező vagyonnal az örökös életében, vagy halála esetére ne rendelkezessék s a hitbizományi helyettesítésnek nem tulajdonítható más joghatály, mint hogy az örökös örökségi része, ha a végrendelezési képességre a törvényben előírt kor elérte előtt halna meg, vagy ha elérte is e kort, de a vagyonnal nem rendelkezett: a helyettesített utóörökösre szálljon!» A 40840/1877. számú határozatában pedig a következő foglaltatik: «Ha a tulajdonjognak a telek-könyvbe bekeblezése alkalmával egyuttal lbejegyeztetik, hogy a tulajdonos halála után a birtokban kiket fog az öröklési jog illetni, e bejegyzés csak a halálesetre való intézkedést korlátozza s nem szolgál akadályul annak, hogy a birtokkal a tulajdonos életében szabadon rendelkezessék s azt életében el is idegeníthesse.»

Ugyanigy vélekedik Unger is, az osztrák polgári törvénykönyvhez írott kommentárjában.

De ujabban a kir. Curia ezen kérdésben is ingadozik, mert a 6443/1879. sz. határozatában ezen kérdésben már így nyilatkozik: «A végrendeletben kifejezett örökös-helyettesítés nemcsak a végrendelezési tilalmat, hanem az élők közötti szabad rendelkezés korlátozását is magában foglalja.» A 176/891. számú határozat pedig ekképen szól: «Az elidegenítési, vagy terhelési tilalomra nézve vállalt kötelezettség csak a szerződő

felek által kötött magánügyletek érvénye tekintetében képezhet akadályt, de nem egyszersmind olyan végrehajtási végzések fogantatására nézve is, a melyek birói marasztaláson alapulnak.»

Az 59. számú teljes-ülési döntvényben pedig kimondta a kir. Curia, hogy az elidegenítési tilalommal terhelt ingatlan birtokra a tulajdonos későbbi hitelezői e birtok állagát illető végrehajtási zálogjogot nem szerezhetnek, míg a birtokbíró-ságnál indítandó praediciális per útján az esetleg magánjogilag érvénytelen elidegenítési tilalomnak törlését keresztül nem viszik.

A Curia a hitbizományi örökös-helyettesítésben magában és pusztán, ipso jure és facto, az elidegenítési és megterhelési tilalmat addig nem látta, a meddig az ősiség eltörlésével, sőt a hitbizományi javak felszabadításának sokoldalu hangoztatása mellett a 48. utáni években liberális szellő fujdogált a Curián is. Addig, míg általános nemzeti és közgazdasági jól felfogott érdekekből a birtoknak a forgalom számára szabaddá tétele volt a jelszó és addig, míg ama liberális irány járt, hogy emberről és vagyonról egyaránt a középkori korlátokat és sallangokat le kell rázni.

De mindjárt más álláspontot foglalt el a Curia ezen kérdésben akkor, midőn az 1880-as években a nemesi sallangok és előnevek a lomtárból ismét előszedettek, a mihez tehát megfelelő pendant gyanánt az eltörölt ősiséget is kerülő uton új életbe kellett támasztani, mire legalkalmasabb módnak kínálkozott, egyelőre legalább, a hitbizományi örökös-helyettesítés esetében a családi birtokra, az ősiségnek megfelelő elidegenítési és megterhelési tilalmakat ipso jure és facto felrakosgatni.

Dr. Hajós Béla Ödön

budapesti kir. közjegyző-helyettes.

Különfélék.

— **A budapesti kir. táblához** 1896 április hóban 2368, ez évben összesen 9094 ügy érkezett be. A múlt évi hátralékkal együtt elintézésre várt 13,220, elintéztetett 10,643, hátralékokban maradt 2577 ügy. A hátralékok száma e szerint f. é. január 1. óta 1549-czel apadt.

— **Az új főügyész** a kir. tábla teljes-ülésében letévén hivatali esküjét, *Vértessy* táblai elnök őt új állásában melegen üdvözölte, beszédében utalván arra, hogy a főügyész egyénisége biztosítékot nyújt arra nézve, hogy mint a közlekiismeret képviselője az igazság felderítésénél a határtalan üldözéstől távol fogja magát tartani és a gonoszság szigorú megbüntetése mellett a humanizmusnak és emberszeretet nemes érzelmének is tért engedend. *Hammersberg* főügyész kiemelte válaszában, hogy őt vezérelni fogja ama közvélemény, mely igaz fájdalommal kísérte a lelépett és örökké élő érdemeket kiküzdött főügyészt. Azt a közbizalmat fogja követni, mely kötelességévé teszi egyenlően távortartva az álhumanizmust és megtartva a szabadság elvét, a valódi humanizmust megvalósítani és ezt hivatalában érvényre juttatni. Továbbra is ugyanazon eszményért fog küzdeni, mint eddig a birói karban, — az igazság felderítéseért, az állami cél fentartásáért és a szabadság elvének megvalósításáért. — Hivatalát az új főügyész 19-én foglalta el, hangsúlyozván, hogy iránya ugyanaz lesz, mint Kozma Sándoré volt, magyar, buzgó és humánus, távol az ál-filantropiától és a minden áron való üldözéstől. — Kozma Sándor bucsuzó köriratát a mellékleten közöljük egész terjedelmében.

— **Mikor indítandó meg az eljárás hamis vád miatt hivatalból?** A szegedi kir. ítélő tábla hamis vád büntette miatt terhelt Sz. Antal ellen folytatott büntető ügyben következőleg végzett: Az elsőbíróság végzése megváltoztatik, Sz. Antal terhelt ellen a további büntető eljárás megszüntetetik. *Indokok:* A vizsgálat adatai szerint H. Jánosné Sz. Anna, H. János és Sz. Ferencz ellen a Sz. Antal feljelentésére megindított és hamis okiratkészítés büntette miatt folytatott bünvizsgálat a szegedi kir. törvényszéknek 9732/95. számú végzésével vádhatározat hozatala nélkül megszüntetett és ez a végzés feleknek 1895 augusztus 25-én kézbesített. Minthogy a Btk 227. §-ába ütköző hamis vád büntette a Btk. 228. §-a szerint hivatalból az esetben üldözendő, ha a büntető eljárás a vádlottak ellen már megindított

ez ügyben pedig vádlottak ellen az eljárás megszüntetett, ellenükben a büntető eljárás a büntető bírói gyakorlat értelmében — megindítottak nem tekinthető és így Sz. Antal ellen az állítólagos hamis vád miatt a Btk. 229. §. szerint csak a hamisan vádlottak indítványára indítható meg az eljárás, — tekintettel pedig arra, hogy a kir. törvényszék 9732/95. sz. végzésének vétele, vagyis 1895 augusztus 25-ike és a vádindítvány megtétele vagyis 1895 november 27-ike között a Btk. 112. §-ában meghatározott három havi határidő eltelt ez okból terhelt Sz. Antal ellen a további büntető eljárás a Btk. 112. §-a alapján megszüntetendő volt. (1896. 1767. sz. a.)

— **Kereskedelmi utazó jogköre.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltó törvényszék felebbezési tanácsa* a következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbírósági ítéletet abban a részében, melylyel alperes felperesnek 13 frt 35 kr. tőke, ennek kamata és a perköltség megfizetésére köteleztette, feloldja, és utasítja az elsőbíróságot, hogy a felek közt létrejött ügyletnek összes feltételeire vonatkozólag a tényállást szabályszerű bizonyítási eljárás útján derítse ki. *Indokok:* Ha való alperesnek az az állítása, hogy az ügylet felperesnek Frankfurter nevű utazó ügynöke és alperes között olyképen jött létre, hogy felperes a kialakított s illetve a számla első tétele alatt foglalt 33 frtért használható anyagot szállít, akkor felperes utazójának jogköre a keresk. törv. 43. s illetve 45. §§-ai alapján kétségtelenül kiterjedt arra, hogy az 1. tétel alatti anyagnak használhatóságához megkívántató 3. tétel alatti anyagnak ingyen való szolgáltatására felperest kötelező ígéretet tegyen, s felperes ez esetben az utóbbi áru vételára fejében külön követeléssel alperes ellen fellépni jogosítva nincsen. Az elsőbíróság tehát helytelenül alkalmazta a keresk. törv. idézett szakaszaiban foglalt anyagi jogszabályt, midőn ítéletében a felperesi utazónak a fentebbi irányban való jogkörét a törvény által kizártnak jelentette ki, és ehhez képest alperest a vitás 13 frt 35 kr. tőkének és kamatának megfizetésére tekintet nélkül arra, hogy melyek voltak a kereseti jogügylet feltételei? — marasztalta. A felülvizsgálati kérelemnek tehát az elsőbírósági ítélet ezen részére, valamint az 1893. évi XVIII. tcz. 109. és 110. §§-ainak rendelkezéseire való tekintettel, a perköltségre vonatkozó részére nézve is az id. tcz. 185. §-a a) pontja alapján helyet adni, és minthogy az ügynek e része tekintettel arra, hogy az elsőbíróság a tényállást az ügylet feltételeire nézve tisztába nem hozta, ítélethozásra ezuttal nem alkalmas, az 1893. XVIII. tcz. 204. §-a alapján az elsőbírósági ítélet vonatkozó részét feloldani és az elsőbíróságot további eljárásra és a felülvizsgálati költségeknek ki által leendő viselésére is kiterjedő újabb határozat hozatalra utasítani kellett. (1896 április 18. 68. sz. a.)

— **Névcseré.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltó törvényszék felebbezési tanácsa* a következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felebbezést visszautasítja, a jelen eljárás költségeit a felek között kölcsönösen megszünteti, az elsőbíróságot utasítja, hogy felperest a 7399/95. sz. ítélet kézbesítése céljából alperes Rothmann Simon lakásának bejelentésére hívja fel. *Indokok:* A felebbezés és az észrevételek tartalmának egybevetéséből kitűnik, hogy az első fokon elbírált kereset nem a felebbező fél, hanem vele hasonló más személy ellen irányult. Utóbbi idéztetett a tárgyalásra és marasztaltatott meg nem jelenés miatt. Az ítélet azonban a felebbező félnek kézbesített. A dolog ily állásában kétségtelen, hogy a felebbező fél, a ki perben nem áll, az ítélet ellen, melynek marasztaló hatálya reá nem terjed ki, jogorvoslattal nem élhet. A felebbezést tehát ez okból visszautasítani, a költséget pedig azért kellett megszüntetni, mert a visszautasított jogorvoslati beadvány költsége az ellenfelet nem terhelheti, de viszont felperes sem igényelheti az észrevételek költségének megtérítését, mivel az ítélet helytelen kézbesítésére ő adott okot. (1895 december 11. 615. sz. a.)

— **A Curia rendelvénye** a b—i törvényszékhez: Sulyos testi sértés büntetettével vádolt P. J. és társai ellen folyamatba tett bünvádi ügyre vonatkozó s a m. évi július 27-én 6169. sz. a. kelt jelentés kíséretében a kassai kir. táblához felterjesztett és ide / a. zárt iratok között levő hirdetési jkv. szerint K. M. és O. P. vádlottak részére dr. B. A. ügyvéd személyében ügygondnok rendeltetett ki, a ki ezen vádlottak nevében felebbezést jelentett be a kir. táblai ítélet ellen, holott sem ezen ítélet, sem a kir. tszéknak 5723/94. sz. ítélete nem rendelkezik a nevezett két vádlottról, kik az 1894. évi szeptember 4-re kitűzött s megtartott végtárgyalás alkalmával nem voltak jelen. Utasítatik tehát a kir. törvényszék, hogy

sürgősen közvetlenül ide teendő jelentésében az ügyiratok felterjesztésével felvilágosítást adjon említett intézkedéséről, esetleg a hirdetési jegyzőkönyvet pótlólag igazítsa ki. (1896 április 28. 9159. sz. a.)

— **Fegyelmi judikatura.** A kir. Curia fegyelmi joggyakorlatából közöljük a következő érdekesebb eseteket:

1. A végrehajtó az 1871: VIII. tcz. 20. §. a) pontjába ütköző fegyelmi vétséget követ el akkor is, ha közbenjövétel mellett foganatosítandó végrehajtás esetén, a végrehajtó képviselőjének a kiküldő végzés átvétele előtt történt felhívására, a foglalást a kiküldő végzés vétele után haladéktalanul nem foganatosítja. (1891. évi 23. sz. a.)

2. Bíróági hivatalnoknak olyan büntetendő cselekménye folytán, melynek alapján a «hivatalvesztés» mint mellék-büntetés ki nem mondható: a hivatalnok özvegye és kiskoru gyermeke az 1885: XI. tcz. 5. §. b) pontja alapján megindított fegyelmi eljárás rendjén ítéletileg az állami ellátásban való részesítéséből ki nem zárható. (1892. évi 80. sz. a.)

3. A betegség, munkahalmaz, halmozott teendők sokasága s a személyzet elégtelensége igazolhatják esetleg a tevékenységnek mennyiségileg csekély voltát, de arra már okot nem képezhetnek, hogy a tényleg kifejtett tevékenységből kitetsző rendtelenség, mulasztással társult hanyagság és felületesség egész sorozata menthető legyen. (1892. évi 47. sz. a.)

4. A hivatali kötelességnek ugyanazon ügyben, ugyanazon indokból egyfolytában, bár különféle módon történt vétkes megszegése halmazatot nem képez. (1891. évi 142. sz. a.)

5. Bíróági hivatalnok özvegyének s kiskoru gyermekének állami ellátásban részesítéséből való kizáratása iránt folyamatba tett fegyelmi ügy — ha a hivatalnok által elkövetett cselekmény a büntető törvénykönyvbe ütköző olyan büntetendő cselekménynek látszik, melynek büntetése a «hivatalvesztés» mellék-büntetését is maga után vonná, — csak az 1871: VIII. tcz. 46. és következő §-aiban szabályozott, szóbeli tárgyalás alapján hozandó ítélettel dönthető el. (1891. évi 513. sz. a.)

— **A budapesti V. ker. kir. járásbíróság** végrehajtói-nál előfordul a végrehajtás foganatosítására egy heti terminus is. (*Ügyvédi körökből.*)

Nemzetközi Szemle.

— **A bécsi ügyvédek** azon dolgoznak, hogy a szóbeliség behozatala alkalmából Bécsben oly jogi lap induljon meg, mely a szóbeli tárgyalásokat egész terjedelmükben közli. Szemők előtt lebeg a Law Times és a Gazette des Tribunaux. Aligha lesz azonban lehetséges e minták megközelítése. Elég erre megemlítenünk, hogy az utóbbi lap ára évenként 72 franc.

— **A német képviselők mentelmi jogát tárgyalja** egy kisebb kötet, melynek szerzője *Sonntag* Ernő. A kérdésnek azon ágát, hogy a képviselő nem felelős a parlamentben mondottakért, mellőzi, ellenben tüzetesen felkarolja a másikat, t. i. hogy a képviselő ellen csak a ház engedélyével indítható meg a bünvádi eljárás. A munka címe: Der besondere Schutz der Mitglieder des Deutschen Reichstages und der Deutschen Landtage gegen Strafverfolgung und Verhaftung.

— **A német birodalmi törvényszék,** tekintettel arra, hogy a polgári perrendtartás reformja küszöbön van, bizottságot alakított, melynek meghagyta, hogy tegyen javaslatokat, miként volna a legfőbb bíróság munkaterhe kevesbithető. Azt hozzák fel különösen, hogy az új magánjog életbe lépésével feltétlenül gondoskodni kell arról, hogy a legfőbb bíróság kellő körültekintéssel dönthessen minden egyes peres ügyben.

— **Belgiumban** mozgalom indult meg, melynek célja, hogy gátot vessen a kormány önkényének a közjegyzői kinevezéseknél. Számos esetben ugyanis a politikai befolyás ejti hatalmába ezen állásokat.

— *A kolozsvári egyetem jogi karának a jogi szakoktatás és a vizsgarend tárgyában kidolgozott felterjesztését vettük. Legközelebb egy részét közöljük.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utcza 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utcza 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 ,

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Itt az idő. — A magyar özvegyi jog. (Kritikai megjegyzések.) Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A perfelvétel az új osztrák perrendtartás szerint. Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvéd. — Kollektív cselekvő alanyok. (Btk. 70., 308. §§.) KUNFALVY ISTVÁN nyíregyházi törvényszéki bírótól. — Adalék a bírói hatáskör terjedelméhez. Dr. HEXNER GYULA lipótsz-miklósi ügyvéd. — A kolozsvári egyetem jog- és államtudományi karának felterjesztéséből. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kormányrendelet a budapesti kir. főügyész hatósága alatt álló kir. ügyészeknek. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Itt az idő.

Nem fárad bele a magyar jogász a bünvádi eljárás törvényének sürgetésébe.

A negyvenes évek óta követeli a jogi közvélemény a kodexet, lamentál a «tarthatatlan» állapotok és «tűrhetetlen» helyzetek miatt, de a viszonyok megmutatták, hogy ezen állapotok nagyon is tartósak és a döntő körök több mint 50 esztendő óta egyformán türelmesek.

Mindenik igazságügyminiszter programjában benne volt, de egyik se tudott a kész törvénnyel beszámolni. Egyszer igazságügyi, másszor politikai tényezőkön mult az előkészített tervezetek törvényhozási tárgyalásának megakadása.

Most alkalom kínálkozik egy határozottan helyes irányban mozgó javaslatnak törvényerőre emelésére.

A képviselőházhoz benyújtott törvénytervezetet a jogügyi bizottság alapos bírálat alá véve, sok igen észszerű módosítással terjesztette azt a plenum elé. Mai alakjában e munka teljesen megfelel a repressio követelményeinek, s e mellett az egyéni szabadság garanciáit oly helyes rendszerrel építi ki, hogy — mai bírói karunk mellett — nem kell félnünk a vád és védelem egyensúlyának megzavarásától.

És ha talán egyes kérdésekben — nem egy helyen a fontosabbakban is — nem fogadhatjuk a javaslat intézkedéseit helyesléssel: ez nem gátol abbéli meggyőződésünk kijelentésében, hogy a javaslat törvénnyé vált elsőrendű igazságügyi érdek, mivel a mai helyzethez képest óriási haladást jelentene és mert 1844 óta ilyen kellően előkészített kodextervezet nem feküdt a törvényhozás előtt.

Kisebbségi hiányokat és hibákat az élet tapasztalatai nyomán könnyen lehet egy-két év múlva rövid novellával reparálni, de ha a mostani, kedvező alkalmat elszalasztjuk, féltő, hogy nagyon sok idő belételez, míg a bünvádi eljárás ismét komoly tárgyalás alá kerülhet.

Más képviselőház, más irányzatok, esetleg új kormányfőrök, talán más kormányrendszer jöhet, melynek nem kellene garanciák, hanem tetszenek a mai zavaros állapotok, csendőri kinzásokkal, inquisitívóval, írásbeliséggel.

Kedvező a mostani alkalom, mivel a politikai és pártküldelemekben kifáradt országgyűlésen a javaslatnak nyugodt, minden pártérdektől ment tárgyalása biztosítva van. A millenáris ünnepségek hatása is igen érezhető s a kormánypárt és ellenzék érzi, hogy ez a jubileumi esztendő nagyon meddően telt el, minden komolyabb alkotás nélkül.

Mint már három héttel ezelőtt megírtuk: szebben, intenzívebb alkotás által nem ülheti meg az országgyűlés a millenniumot, mint egy ily nagy munkát megalkotása által.

E törvény nem lehet pártérdek, az nem tekinthető pártkérdésnek.

Bizalommal fordulunk az igazságügyminiszterhez, és a képviselőház minden jogásztághoz *pártkülönbség nélkül*, mozgítsák elő — ki-ki a saját körében — a bünvádi eljárás javaslatának mielőbbi tárgyalás alá vételét és a még netalán szükségesnek ítélt módosítások megtétele után minden módon segítsék elő annak törvénybe iktatását.

A magyar özvegyi jog.¹

(Kritikai megjegyzések.)

V. Átjátszik az eltérő felfogás az özvegyi jog elismerését célzó kereset bíróságának illetékességi kérdésére is (III. fej. 11. §.), a melyre nézve szerző — hiven felfogásához — az *öröklési perek* bíróságait jelöli meg illetékeseeknek (155. l.). Mi pedig, minthogy a bíróság illetékessége a per tárgyát tett jognak a minősége szerint határolódik el, ez alapon, az özvegyi jog kívül esvén az öröklési igényen, akár az örökösök pereljenek, a megszorítás iránt, akár az özvegy joga elismeréseért, az 1868. évi LIV. tcz. 22. és 36. §§-ban a házassági viszonyból származó peres kérdésekre szabályozott bírói illetőséget tartjuk irányadónak itt is, miként a *nőtartás*, hitbér vagy közszeremény iránti igényekre.

Nem oszthatjuk szerzőnek az örökösödési eljárásról szóló törvény magyarázata körül az özvegyi jog biztosítása tekintetében kifejtett nézetét se, még pedig azon okból, mert hogyha a törvényhozó világosan és kifejezetten arra az álláspontra helyezkedett, hogy az özvegyi jog *nem öröklési jog*, hanem egyéb, az öröklést megelőző jogosítvány: akkor nekünk a törvény magyarázatánál csak arra az alapra szabad állanunk, a melyet a törvény elfoglalt s ezen alapon vizsgálunk annak a tárgyalt institutiót egy vagy más vonatkozásban érintő rendelkezéseit és nem szabad a törvénytől elütő felfogást a törvény magyarázatába bele vinnünk, még ha talán a törvényhozó hibázott is felfogása megválasztásában.

«Az özvegyi jog tartalma és terjedelme tekintetében felforgó vita nem függ össze az öröklési jogban gyökerező jogutódlás kérdésével a felmerült vitás kérdés elintézése bizvást kívül eshetik az örökösödési eljárás keretén» (1894: XVI. tcz. alapját képezett törvényjavaslatnak indokolása a 78., 79., 81. §§-hoz).

Ezen megokolással s az erre alapított törvényi rendelkezéssel szemben a törvény magyarázatában nem követhetjük a tanítást, melyet szerzőnk ad: «Miután az özvegyi jog öröklési jog, ennél fogva, *dacára annak, hogy a 81. §. megokolásából kitetszőleg a törvényhozó azt nem ilyennek tekintette . . . stb.*» (168. l. 21. j.)

Magából a törvényből világosan következik és idézett indokolása kétségtelenné teszi azt, hogy az özvegyi jogot érintő minden vita az öröklési eljárás körén kívül esik és hogy az özvegy *özvegyi jogánál fogva* a törvénynek az örökösökre vonatkozó egyetlen rendelkezését sem használhatja: nem kérhet tehát *hagyatéki zárlatot*, bárki birtokolja is a hagyatéki javakat, *nem jogosított az öröklési eljárás folyamatba*

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

tételét kérelmezni stb.; mert az özvegy e joga alapján a törvény értelmében nem örökös, a ki ha tetszik, megjelenik a hagyatéki tárgyaláson, de el is maradhat és meg nem jelenése a tárgyalásra befolyással nincs, joga pedig nem öröklési jog s ezt respektálják, akár ott van a hagyaték tárgyalásán, akár nincs, «miután az özvegyi jog a törvénynek a családi életközösség bensőségével indokolt oly általános érvényű rendelkezésén alapszik, melynek biztosításáról hivatalból kell gondoskodni» (1894. évi XVI. tcz. 81. §. jav. ind.)

Mi szüksége sincs az özvegynek arra, hogy az öröklési eljárást kérelmezze. Ha a hagyatékban van, megszorításig használja; ha nincs birtokban, perel a birtokba adásért esetleg peres zárlattal, őt az ebbeli jogán kevésbé érdekli, hogy a tulajdon kit fog illetni.

Egyébként pedig csak helyeselhetjük szerző azon eljárását, hogy az özvegyi jogból eredhető perek tüzetes kifejtésével is gazdagította könyvét és magyarázatához, melyet az e tekintetben szerényen *kísérletnek* nevezett munkájához maga fűz, nincs mit hozzátennem avagy elvennem, pláne nekem, a ki hasonló gondolatoktól vezettetve már kísérleteztem épen e kérdésben. Csak természetesen utalunk ujlag is az eltérésre, a mely a pereknél is az özvegyi jognak öröklési vagy nem öröklési jogi minőségéből foly s a mely eltérés a forumtól eltekintve eredményezi azt is, hogy nézetünk szerint pl. az özvegyi jog megszorítása iránt indított perben a hivatalos örökösök saját öröklési joguknak úgy általában, mint egymás között való megállapítását és az örökség megosztására vonatkozó igényeket nem érvényesíthetik az 1868. évi LIV. tcz. értelmében.

VI. Egyetértve Galliával kifogásoljuk mi is szerző azon tanítását, hogy csak a teljeskoru lemenő örökösök perelhetnek az özvegyi jog megszorítása iránt (70—72. l.).

Az id. tvk. szab. 16. §-ának «csak» szócskája nem jelenti azt, hogy az egyenes leszármazóknak nagykoruaknak kell lenniök és nem fejezi ki e jog személyes jellegét.

Jogképesség kérdéséről levén szó, a törvény szigoruan magyarázandó és inkább úgy, hogy jogfosztást ne eredményezzen. Ha azt akarták volna a 16. §-sal, hogy csak a teljeskoru örökösöket illesse a megszorítás joga, ezt egyetlen szó beszúráásával megtehették volna. Nem tették = nem akarták.

Igen sok eset lehetséges, hol a kiskoruak vagyoni érdeke az anya érdekeivel összeütközésbe kerül, a miről a gyámsági törvény külön intézkedik is. Előfordulhat ez az özvegyi jog gyakorlása körül is. Lehetetlenné tenni már most ily esetben a kiskoru érdekeinek kellő megvédelmezését, a melynek módja az özvegyi jog megszorítása volna: ellenkeznék magával a kiskoru érdekeit megvédeni célzó törvénnyel.

És nem is lehet biztos támpontot találni az 1877. évi XX. tcz. 35. §-ában a Jancsó nézete mellett. Mert abból, hogy az anya mint gyám a «kiskoru gyermek vagyonának állagát... azon esetben is tartozik biztosítani, ha őt özvegyi jogon a vagyon hasznélvezete illeti» nem következik az nyiltan, hogy az özvegyi jog nem korlátozható, ha a gyermekek kiskoruak és hogy a kiskoru vagyonának hasznélvezete özvegyi jogon az anyát illeti, mert e törvényhely csak annyit jelent, hogy *ha* az anya *hasznélvezi* a kiskoru vagyonát *özvegyi jogon*, e vagyon *állagát* biztosítani tartozik mint gyám; azt nem mondja a törvény, hogy minden esetben megilleti őt özvegyi jogon a hasznélvezet, a «ha» épen azt jelentvén, hogy *vannak esetek, a mikor nem illeti* és ide tartozik az, a mikor a *kiskoru leszármazó* egyenes örökösök megszorítják az özvegyi jogot.

Nem jól hivatkozik szerző további okoskodása fonalán az 1877. évi XX. tcz. 87. §-ára sem, a tekintetben, hogy gyámi képviselőnek a megszorító jog gyakorlásánál nincs helye. (72., 77. l. 14. j.) Az idézett törvényhely félre nem érthetően kimondja, hogy a gyám a kiskorunak *minden* peres ügyében képviselői joggal bír és e képviselőt csak *némely*

perenkívüli ügyekben mondja kizártnak. («A gyám... képviseli a kiskorut *minden* peres és *azon nem peres* ügyekben, melyekben a képviselőt nincs kizárva».)

Már most, ha a megszorítás peres ügy, a mint hogy az, akkor a gyám felléphet gyámoltja nevében és a képviselőt e törvényhely alapján nincs kizárva; ha pedig nem peres ügy volna, úgy kérdezzük, hogy hol a törvény, mely a képviselőt kizárja? Mert mi a képviselőt kizárást egyébként csak oly esetekre értjük, hol a képviselőt physikailag lehetetlen, vagy pl. házasságkötésnél is és az ehhez hasonló nem peres, de tisztán személyesen végezhető aktusoknál.

VII. Im ezekben el is mondtam vala egyelőre mindazt, a mik szerző komoly és alapos munkájának némely része ellen nem is annyira kifogások, mint inkább észrevételek-képen bennem felmerültek. De pontot itt mégsem tehetek soraim végeül. Ujból és ujból előtörő rokonérzésével lelkemnek meg kell köszönnöm azt a lesújtó, de igazságos ítéletet, a melyet az öröklési jogi törvénytervezetre és javaslatra *nemzetiellen* voltuk miatt is kimondott, alapos és mélyreható kritikájában, társul állva Zsögöd tanár mellé, a ki már annak idejében alaposan elbánt a szegény tervezettel. Az üdvözlés hangján kell szólanom szerzőhöz legislatorius fejtegetéseinek levont azon eredményeért, hogy *az özvegyi jog intézménye jövőre is feltétlenül fentartandó*, a változó viszonyok követelte, de lényegét nem érintő módosításokkal.

Mert nagy szó ez! Azt jelenti, hogy van nekünk ebben is egy nemzeti jogi institutió, sok százados multu, kipróbált értékű és azt jelenti, hogy minden körülménynek lelkiismeretes mérlegelése mellett mondja ki egy, a jogi életünk üterére tapintó gondolkozó, hogy ez az intézmény jó, több mással egyetemben és nincs ok azt félre dobva idegen mintára szabni új viganót a magyar özvegy asszonynak.

Ezt pedig jól meg kell jegyezni! (A reform részletekhez való hozzászólásunkat más alkalomra tartjuk fen.)

És mert tudományában magyar, mert ezen tanításában a nemzeti genius inspiratióját látom: ezért köszöntöm én szívből Jancsót, mint azon kevesek egyikét, a kiben van erő is, bátorság is harczba állani a magyar jog védelmére és van tehetség is a támadások visszaverésére.

Én is hiszek nemzeti geniust, mást a magyarnak, mint a németnek vagy francziának, a mely a jogot is nemzetinek parancsolja, mint mindent, a mi a nemzet közérzéséből kell hogy táplálkozzék, s a mely nem engedi meg sem itt, sem ott a kosmopolitikaságot.

És bízom benne, hogy a válságos órában ez a szellem megsegít bennünket abban, hogy a jogfejlődésünk újabb ezredvének alapjául készülő kodexbe a történeti magyar jog életképes intézményei jussanak és ne az absztrakt okoskodás ismeretlen értékű tételei, vagy a külföld szabályai, a melyek a mi népünk erkölcsétől, érzésétől, gondolkodásától idegenek.

Hogy úgy legyen, kívánom; hogy úgy lehessen: ajánlom a Jancsó munkáját minden magyar jogász, de különösen a magyar magánjog tervezetének elkészítésére kiküldött bizottság kiváló figyelmébe.

Dr. Menyhárt Gáspár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perfelvétel az új osztrák perrendtartás szerint.

A magyar jogászegyleti értekezések legutóbbi füzeté nem rég küldetvén szét, csak mostanság nyílt alkalmam Dr. Fodor Ármán, jogi irodalmunk művelése és fejlesztése körül kiváló érdemeket szerzett jogtudósunknak a Magyar Jogászegylet m. é. november hó 23 iki teljes ülésében tartott, «az új osztrák perrendtartás» című előadását, illetve értekezését

olvasni s így csak most vagyok abban a helyzetben, hogy arra igénytelen megjegyzéseimet megtehessem.

Az értekező ur ismertetvén az említett perrendtartásnak az első folyamodásu törvényszékek előtti eljárás körébe eső, a kereset folytán kitűzött, tőle perfelvételnek nevezett «első tárgyalást» szabályozó rendelkezéseit, ezek közül fejtegetése tárgyává teszi azt a nevezetes intézkedést, melynél fogva *a perfelvétel a tanács elnöke vagy ez által kirendelt tanács tagja előtt történik* s ehhez azt a megjegyzését, illetve nézetét fűzi, hogy a pergátló kifogásokat a perfelvételi tárgyaláson csak előadják, de nem intézik el, elintézésük a főtárgyalásra maradván; továbbá kiemelve a jelzett rendelkezés legislatív-politikai okát, t. i. hogy a pergátló kifogásoknak egyes bíró elé utalása munkamegtakarítást czéloz, ennek sikere iránt kétséget fejezi ki és megjegyzi, hogy az osztr. perrend maga is bizalmatlanságot árul el az egyes bíró iránt, a mikor elvonja tőle a pergátló kifogások fölött a határozathozatalt s azt a tanács elé utalja, minek a következménye, hogy ezeket a kifogásokat nem lehet a perfelvételi tárgyaláson elintézni, hanem azok átvitetnek az érdemleges tárgyalásra, minélfogva a perfelvétel cäsurájának sok előnye elvész stb.

Határozottan kétségbe kell vonnom értekező urnak az előadottakban kifejezett nézetét. Mert az új osztr. perrendtartásnak idézte 239. §-a második bekezdésében az egyes bíró hatásköréhez utalja a perfelvételnél a felek között egyezséget létesíteni, tehát formaliter és végleg megkötni, továbbá a vita tárgyát elismerés, lemondás, illetve elállás vagy mulasztás miatt *ítéllettel elintézni*; ugyanazon szakasz harmadik bekezdése szerint pedig ugyancsak *az első tárgyaláson azonnal tárgyalandók és eldöntendők* a következő előterjesztések: a perköltség fedezéséül biztosíték adás; a kereset megváltoztatásának megengedése, valamint a kereset visszautasítására nézve abból az okból tett kérelem, hogy valamely peres fél önképviselőre nincs jogosítva, vagy az, a ki a fél helyett mint meghatalmazott fellép, ebbeli minőségét nem igazolja, mely utóbbi pontok és a bíróságnak a felek kölcsönös és kifejezett beleegyezésével is el nem hárítható illetéktelensége felett *hivatalból is* tárgyalás vezetendő be s ennek alapján *határozattal az eljárás megszüntetése mondható ki*.

Ha még tekintetbe vesszük, hogy ha a perfelvétel alkalmával a megnevezett jogelőd által tett nyilatkozat alapján az érdekelték között megegyezés jön létre a pernek a jogelődtől való átvétele iránt, az elnök vagy kirendelt bíró *tűstént* a tárgyalásnál *határozatilag* alperest a kereset alól feloldja (o. prrdt. 241. §.), valamint azt is figyelembe vesszük, hogy a bíróságtól függ, vajon az alperes által érvényesített ama kifogások felett, hogy az ügy nem tartozik polgári peruttra, hogy a bíróság illetéktelen, a per már függőben van, hogy a kereset tárgya jogerős ítélet által van eldöntve, külön tárgyalást rendelhet el (o. prrds. 243. §.): merőben téves értekező urnak az a feltétlenül tett állítása, hogy a pergátló kifogásokat a perfelvételi tárgyaláson csak előadják, de nem intézik el s így tévesek mindazok a következtetések, melyeket abból levon; következőleg a perfelvételt intéző egyes bíró nem csak olyan szócső-féle közeg, mely közvetíti a felek pergátló kifogásait, a törvényszék ítélő tanácsához, hanem jelentékeny s fontos hatáskörrel bír a per létrehozására vonatkozó kérdések tisztázására nézve és az ő tevékenysége lesz döntő számos esetben, vajon a per érdemleges tárgyalásának s eldöntésének helye van-e vagy sem, a miből önként következik, hogy az ebbeli törvényintézkedésnek legis ratiója: a munka- és erőmegtakarítás teljesen igazolva van, ám nincs igazolva értekező urnak ez iránt táplált és kifejezett kételye.

Mindezt nem azért fejtettem ki, hogy az előadó ur jelzett tévedését kiderítsem, hanem azért, mert a szóban forgó perintézményt nemcsak hasznosnak és czélszerűnek, hanem mondhatni genialisnak tartván, teljes meggyőződésből kívánom,

hogy az alkotandó perrendtartásunkban helyet foglaljon és mivel az előadásból arról értesültem, hogy dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár ur azt régebben már javasolta, igen örülök, hogy annak, a mit kívánok, olyan tudós és tekintélyes szószólója akadt, mint ő. Kívánom pedig abból az okból, melyből az a perintézmény létesített, t. i. hogy általa erő- s munka megtakarítás legyen elérhető.

Ha valahol erre égető szükség van, és törvényhozásnak arra gondosan törekednie kellene, úgy az nálunk az eset. Mert a jogtudomány színvonalán álló jogszolgáltatásügyi törvényeket léptetnek életbe, melyek magukban véve jók ugyan, de annál a forgalmi elvnl fogva, hogy a mi jó, az drága is, költséges személyi és dologi apparatus beállítását és functionálását kívánják. Ámde igazságügyi kormányunk, mely azokat a törvényeket tervezi és megalkotásukban vezérszerepet visz, vagy nincs tisztában, hogy az említett tekintetekben mi szükséges, hogy a gyakorlatban beváljanak, vagy ha tudatában van, elmulasztja a költségtöbbletről gondoskodni és előteremteni.

Az új sommás törvény életbeléptetése folytán a kir. törvényszékek teendője jelentékenyen szaporodott a sommás felebbezési ügyek hatáskörükhöz való utalásával és a házassági ügyeknek első fokon való elintézésének feladatával. Hogy ezek a teendők nagy mérvben szaporították munkájukat, kétséget nem szenved. Személyszaporítás azonban, tudommal nem történt; a kolozsvári kir. törvényszéknél legalább, mely az erdélyi részekben a legkiválóbb és legelfoglaltabb, ugyanaz a bírói létszám működik, mely a jelzett munkaszaporulat előtt megvolt. Már pedig ezelőtt se lógathatták lábukat a bírák munkahiány miatt, sőt szorgalmasan kellett a dologhoz látniok, hogy hátrálék ne gyülemeljen fel. Hamindazonáltal a torlódó munkahalmazatot — úgy a hogy — győzik, az a végletig megfeszített és eléggé nem méltányolható erő kifejtésnek és ügybuzgalomnak tulajdonítható, a mit azonban állandóan kívánni a legnagyobb kiméletlenség, a legrosszabb politika volna. S a mi igazságügyi adminisztrációnkra nézve szegényletes s a mi szűkkeblűség és kicsinkezés tekintetében megfoghatatlan: a kiadóhivatalokban, munkaerő hiányában, 3 hónapig is hevernek az elintézett ügydarabok, a míg a beérkezés sorrendje szerint leírásra kerülnek és ezen a nyomoruságos állapoton sem a törvényszékek, sem a kir. táblák elnökeinek előterjesztései nem segíthetnek, mert azokat az igazságügyi kormány az egyik fülön be-, a másikon kibocsátja.

A járásbírói állapotok se mondhatók kecségtetőknél. Az új sommás eljárás, számos vidéki kir. járásbírósnál, részben megfelelő munkaerő hiányában, részben a törvény szellemének és intenciójának fel nem ismerése folytán, a felek türelmének kemény próbára tételével döcög-biczeg és a régi elavult mód és slendrián szerint foly, eszébe juttatván az embernek Göthe Mephistophelesének ama híres szavait: «Es erben sich Gesetz und Recht, wie eine ewige Krankheit fort; sie schleppen von Geschlecht sich zum Geschlechte, und rücken sacht von Ort zu Ort; Vernunft wird Unsinn, Wohlthat Plage; wehe dir, dass du Enkel bist».

Ott is, a hol a bírói személyzet elegendő volna és feladata színvonalán áll, általában a segédszemélyzet fogyatékossága késlelteti az ügymenetet és helyenként egyfelől a bérhelyiségek szűk és elégtelen volta, másfelől a berendezési és felszerelési tárgyak hiányossága és silánysága akadályul szolgálnak, hogy az eljárás oly komoly s mondhatni ünnepléses formák között folyjon, mint a törvény kontemplálja.

Legyen szabad itt közbenvetőleg lokálpatriotismusomtól ösztönözve, azt az igazolhatlan mulasztást kiemelnem, melyet igazságügyi kormányunk elkövet az által, hogy a Kolozsvárt építendő igazságügyi palotának 15 év óta vajudó ügyét még nem vitte dülőre, a mi számos anomáliának kinosan érzett kutforrását képezi, melyek között megemlítendő

az, hogy a törvényszéki börtön silány állapota miatt a városi közigazgatási bizottság feliratot intézett az igazságügyminiszterhez annak megszüntetése, illetve az igazságügyi épület elkészítése végett.

Az ecsetelt állapotok a jelenlegi törvénykezési viszonyaink képét tüntetik ugyan fel, ám azok nem mostanság származtak, hanem, mondhatni, hagyományoszerűek, csak folytatása a régi sinlődő állapotoknak s ennél fogva kevés remény van, hogy a belátható jövőben változzék, illetve javuljon.

Ha ilyen körülmények és viszonyok között arról van szó, hogy oly végleges polgári perrendtartás készíttessék és alkottassék meg, mely a társas bíróságok előtt is a szóbeli eljárást lesz meghonosítandó: vajon nem minden törekvésüket oda kellene-e irányítani és eszüket megerőltetni azoknak, a kik azt a törvényt tervezik és megalkotják, hogy az eljárást úgy rendezzék be, hogy a munka- és időmegtakarítás a lehető legnagyobb mérvben érvényesülhessen, illetve, hogy a jelzett bíróságok tanácsai csak oly érdemleges ügyekkel foglalkozzanak majd, melyek rendszeresen és szükségképpen az ő ügykörükhöz tartoznak s melyeket onnan elvonni nem lehet. Mert könnyű előre látni, hogy minden törvényszéknél folytonosan több tanácsnak fog kelleni párhuzamosan működnie. A munka összehasonlíthatatlanul nehezebb, fárasztóbb és lelki erőt megfeszítőbb lesz, mint az, a melyet a bírák most végeznek. Éber figyelemmel fog ugyanis kelleni folyton a felek előadásait meghallgatniok, a mi azokban lényeges, emlékeztőkben megtartani és az alatt véleményüket az ügy eldöntésére nézve megalkotniok.

Ha már most mód és expediens kínálkozik az említett tanácsok tehermentesítésére, idejük és munkájuk megtakarítására az által, hogy a pert előkészítő, illetve annak konstituálására vonatkozó teendők végzése egy bíróra bizassék: nincs alapos ok, mely útjában állana. Mert az az ellenvetés nem is tétetett, hogy elvileg nem lehet helye annak, hogy a társas bíróság körében felmerülő bírói funkciót általában egy bíró magára ne teljesíthessen; mert ez meg van czáfolva a gyakorlat által. Dr. Fodor Ármin ur idézett értekezésében azt mondja, hogy az osztrák perrend maga is bizalmatlanságot árul el az egyes bíró iránt, mikor elvonja tőle a pergátló kifogások felett a határozathozatalt és azt a tanács elé utasítja. Hogy ez feltétlenül nem áll, már kimutattam. Különbösen észszerűleg nem is tehető fel, hogy a törvényhozás egy perközeget létesítsen, mely iránt bizalmatlansággal viseltessen; mert annak felállítására senki és semmi sem kényszerítette és ha felállította, bizonyosan csakis egy perjogi szükség vagy czélszerűség kielégítése végett tette. S ha tán tulhajtott perjogi subtilis theoremák rovására tette volna is, a mi kétségbe vonható, a czélszerűség követelményének igen elmésen és kiváló gyakorlati tapintattal tett eleget, a midőn egész sorát a pergátló kifogásoknak, melyek bírói cognitio tárgyát voltaképpen nem is képezik, és másodrendű jelentőséggel bíró kérdések körül forognak, a tanácsok munkaköréből kiszakít és elintézését egy bíróra bizza, és ez által felszabadítja két bíró munkaerejét, melyet fontosabb és érdemleges ügyek elintézésére szentelhetnek.

Ám a perfelvételnél nemcsak az egyik vagy másik fél meg nem jelenése, a kereseti követelés elismerése, a jogelőd megnevezése, a perköltség biztosítéka iránti kérés, továbbá a peres felek valamelyikének perképessége és a meghatalmazottkép fellépő személy ellen tett kifogás stb. folytán hozandó határozat volna az egyes bíró hatásköréhez utalandó, hanem a perut, a törvényszék hatásköre vagy illetékessége ellen, vagy ítélt dolog okából emelt kifogások elintézése; mert ha általában törvényszéki bíró mint egyes bíró működhetik, semmi komoly aggály nem foroghat fen, hogy az imént említett másodrendű incidentális kérdésekben is döntsön, lévén neki arra legalább is oly qualificatioja, mint valamely aljárásbírónak, a ki azok felett számos esetben akkor is

határoz, ha a per értéke az ötszáz forintot meghaladja. Ezzel teljesen elesnék dr. Fodor Ármin urnak az az aggálya, hogy a törvényszéki bíró, mint egyes bíró, csak amolyan közbenjáró volna, a ki a felek kérelmét közvetítené a törvényszékhez s a cæsura jellege és jelentősége sérelmet vagy csorbát nem szenvedne; mert így csak a létrejött per kerülne a törvényszék tanácsa elé érdemleges elintézés végett.

Mindezeknél fogva igen kívánatos, hogy az új osztrák perrendtartásnak fejtegetés tárgyává tett intézkedése a javasolt kiterjesztéssel, alkotandó perrendtartásunkban helyet foglaljon.

Dr. Fischer Lajos
kolozsvári ügyvéd.

Kollektív cselekvő alanyok.

(Btk. 70., 308. §§.)

A törvényben sok helyen fordul elő a több cselekvő alany, a mi igen érdekes képet nyújt a tettesség és részesesség tanához, tekintve a minőségi meghatározó fogalomnevek tarkaságát, s tekintve azt, hogy ezen fogalmak meghatározása a gyakorlati igazságszolgáltatásra van bízva.

Ugyanis a Btk. 130., 131., 148., 156., 157., 170. és 203. §-aiban «szövetség» van említve kollektív cselekvő alanyként, a nélkül, hogy e fogalom a törvény általános részében megállapíttatnék. Csupán a különös részben a Btk. 132. §-a említi, hogy a szövetség létrejött, ha «két vagy több személy» a büntett elkövetését közös egyetértéssel elhatározta. Ezen meghatározás azonban a felbujtás, a megelőző egyetértő bűnrészesesség, a tettesség és társtettesség subjektív elemeit összeolvasztja. És mivel ezen kollektív alanyi minőség a törvény ily nagy területét öleli át, ennek amazoktól való elkülönített meghatározása nem lenne szükségtelen.

A Btk. 160. §-ában pedig már nem «szövetség», hanem «szövetkezés» említettik. Itt nincs meghatározás téve, mi a különbség a szövetkezés és a szövetség között. A törvény, — úgy látszik a szakaszok intézkedéseiből, — azonosnak veszi. Pedig a két fogalom nem azonos. Egyik a cselekvést, a másik annak az eredményét jelenti. A Btk. 424. §-ában meg pláne «többek szövetségében» kollektív alany fordul elő rossz magyarsággal.

Ezután a Btk. 152., 153. és 163. §-aiban fordul elő a «csoportosulás», míg a 154. és 155. §-okban «lázadó csoport», a 168. §-ban «fegyveres csoport», a 175. és 176. §-okban egyszerűen «csoport», továbbá a 177. §-ban azok, a kik «összecsoportosulnak», a 424. §-ban pedig «csoportosan» kifejezés foglaltatik. Azután a 178. §-ban «azok, a kik megakadályoznak», a 308. §-ban «a kik szándékosan résztvettek», a 168. és 331. §-okban «többen» és «együttesen több személy», a 336. §. 6. pontjában «rabló- vagy tolvaj-szövetség két vagy több tagja működött közre», a 336. §. 10. pontjában «több tolvaj közül egy közhivatalnoki jelleget színlel», a 337. §-ban a «tetteseket és részeseket» teszi a törvény kollektív cselekvő alanyokká.

Végre a Btk. 417. §-ában a bűnösség az üzlet vezetésével megbízott «azon személyeket», tehát nem mindeniket terheli, a kik elkövették, a 457. §-ban azok, a kik «elszállítók», «meghatalmazottak», «közbenjárók», «fuvarozók», «fuvarozási intézeteknél alkalmazottak» említettnek, mint cselekvő kollektív alanyok.

Ezen elég tarka kép csak azt mutatja, hogy, a hol a törvény több cselekvő alany létét kívánja, ehhez képest alakít egy speciális büntetett. A mely speciális büntetettnek az ott megnevezett speciális több cselekvő személye oly alanyi álladékat képezi, hogy e nélkül ezen büntetett cselekvő alany hiánya miatt megállapítani nem is lehet, elkövetni sem lehet. Hanem, ha ily büntettek egy személy által követetnek el, mindig más törvénysértést fognak azok képezni. Mig ellenben ezen más törvénysértéseknek, ha ily kollektív

elkövető alanyai vannak, az itt említett speciális bűncselekményt fogják azok képezni. Ebben különböznek alanyi szempontból ezen büntettek a többi büntettektől. De ezen kívül az elkövetési cselekvésmódban és a megbüntetés rendszerben is különböznek ezen bűncselekmények a többiektől.

Cselekvésmódra nézve abban rejlik a különbség ezen bűncselekmények s a másfélék között, hogy azoknak a cselekvési körében másféleképpen vannak meghatározva a kollektív alanyok cselekvései, mint a másféle bűncselekményeknél a Btk. 69. és 70. §-ában megállapítva. Itt ugyanis ezen több cselekvő személyek bűnösségi foka objektíve mind egyenlő, és minőségükre nézve is mind tettesek. A cselekvésmódok érdekességei például a Btk. 168. §. első esetében a csoport fegyveres elkövetési módja, míg a második esetben csak az kell, hogy többen kövessék el a büntettet. Vagyis ott a több cselekvő alany fegyver nélkül nem létezik. Míg itt ha több cselekvő alany létezik, megállapítható fegyverrel is, fegyver nélkül is. A harmadik eset pedig az egyedüli, de fegyveres elkövetési módot is, míg a negyedik eset csupán a fegyveres elkövetési módot állapítja meg a bűncselekmény tényálladék-elemeként. Ily érdekesség van a Btk. 308. és 331. §-ában is. Amott nincs különbség téve: fegyveresen, vagy a nélkül követtetett-e el a büntett, míg itt, külön pont alatt van az együttes elkövetés és külön pont alatt a fegyveres, akár éjjeli, akár nappali, akár egyedüli, akár együttes elkövetés.

Megbüntetési rendszere is ily különös ezen büntetteknek. A Btk. 153., 154. és 155. §-ainál a felbujtókat és vezetőket kétszer, sőt háromszor súlyosabban bünteti a törvény, mint a tetteseket, és a Btk. 168. §-a szerint is fegyházzal büntetendők a felbujtók, míg a tettesek börtönnel. Ez is eltérés a Btk. 71. §-ának azon általános szabálya alól, hogy a tettesek és azok felbujtói a cselekményre meghatározott büntetéssel büntetendők.

Itt egyforma a felbujtó és tettes bűnösségi foka, a különös részben, amott a felbujtóé nagyobb.

Legkülönösebb azonban a Btk. 308. §-ában megállapított büntett subjektív és objektív ismérve. Itt azok lesznek a tettesek, a kik a bántalmazásban részt vettek, ha ki nem tudható a tettes, a felbujtó, a segéd. Ekkor a résztvevők, mind elkövetők. A felbujtó, a tettes és a segéd minősége összeolvad, s belőlök is egy új minőség keletkezik, mint a mily minőség, mint már említve volt, a törvényben szerfelett sokféle van. De a törvény ezen különös minősége pozitív kivétel a részességi általános tan alól. És mint ilyen, nem a subsidiarius praesumptio, hanem a causalitáson alapul.

Képtelen a kisegítő vélelem alapján a büntetőjogi minőség megállapítása, még képtelenebb a bűnösség kimondása. A törvény világos. Szándékos részvételnek kell bizonyítva lenni a bántalmazásban. Mit keresne itt ezen bizonyított ténynyel, a bántalmazásban való szándékos részvétellel szemben a kisegítő vélelem tana. Ezt itt gyakorlati tantételnek elfogadni nem lehet.

Ha ki nem tudható, ki a tettes, kik a tettesek, felbujtók, segédek, akkor mindazok büntetendők, a kik szándékosan résztvettek a bántalmazásban, a kik pedig se nem tettesek, se nem felbujtók, se nem segédek itt.

Csalódás az, hogy ezen résztvevés főismérvét az képezi, hogy a szándék előlegesen meg ne legyen, vagy a cél előre tudva ne legyen. Mert a 308. §-ban céltudatról szó sincs. A cél pedig csak oly szereppel bír a törvényben, hogy bizonyos büntettek tényálladákhöz egy különös meghatározott cél kell. De a hol ez nincs, ott a cél csak a szándék iránya.

A szándék pedig, hogy előre megfontolt-e, vagy előre meg nem fontolt, nem képez tényálladáki subjektív elemet itt. A törvény szerint ez csak a gyilkosság és szándékos emberölés cselekményeit határolja el egymástól. De a dolus praemeditatus és a dolus repentinus a 308. §-beli büntettet

nem különíti el törvény szerint a 301., 306. és 307. §§-beli büntettektől.

Nem kielégítő az sem, a mit a judikatura nyújt a 70. §§ és 308. §-beli cselekvő alanyi többség között létező különbözetről. Ezt csak a természetes alanyi többség és törvényes alanyi többség tana tünteti föl. A Btk. 70. §-ában ugyanis nincs természetes alanyi többség, mert ez nem vonatkozik valamely pozitív büntetettre és általános negatív jellegű rendelkezés lévén, valamely konkrét büntett természetes cselekvő alanyi többségét nem képezheti. De törvényes cselekvő alanyi többséget sem képez a Btk. 70. §-a, mert ezek a törvény különös részében vannak felsorolva, mint pozitív jogi alakítások s mint kivételek a törvény általános részességi tana alól. Ezek minősége nem az általános, hanem ezen különös megnevezések alapján állapítandók meg az okság törvénye szerint, mint törvényes cselekvő alanyi többségek az egyes törvényszakaszokban kifejezett különféle fogalomnevek tulajdonitmányai értelmében.

Mert természetes cselekvő alanyi többség tulajdonképpen nem is létezik, hanem csak törvényes és nem törvényes. A törvényesek meg vannak állapítva a törvény különös részeiben s azok egymástól mind különbözők. Ezért kellett a törvénynek mindeniket külön-külön megállapítani. A nem törvényest pedig az általános részességi tan alapján mindenkor a bíróság állapítja meg. A hol tehát a törvény különös része kollektív cselekvő alanyt kíván egy büntetthez, ezen alany egyes személyeinek büntetőjogi minősége nem a Btk. 69. és 70. §-ai alapján állapítandó meg, hanem azon tarkábbnál-tarkább és sokféle minőségben, a melyben ezek a törvény különös részében a különös szakaszokban megnevezve vannak. Ezen sokféle minőség érdekes képe tehát kivétel a részesség általános tana alól minden esetben.

A mi pedig egyfelől a Btk. 301. és 306., másfelől a 308. §-ok különböztetését illeti, tény, hogy itt két, subjektív és objektív különböző tényálladék zavartatik a gyakorlati alkalmazásban össze. Subjektív különbség az, hogy amazzal egy tettes is elkövetheti, emezt nem, csak az itt minősített kollektív cselekvő alany. Objektív intellektuális különbség az, hogy ott a dolus nem is a könnyű, hanem a súlyos testi sértés, itt pedig nem is a könnyű testi sértés, hanem csak a bántalmazás elkövetéséből áll. Ama dolusnál a 70., emennél a 308. §§. állapítja meg a kollektív cselekvő alany minőségét. Ezen minőség pedig minősíti a tettet. Ez az okság törvénye. A büntető törvény is ezt fogadta el. Ezt a kétféle dolust kell tehát bizonyítani a bűnperbeli indiciumoknak. Ha kétes a szándék, a mitius in dubio alkalmazandó s nem a praesumptio.

Téves a merev subjectív 70., és a merev objectív 308. §. alkalmazása. Téves az az erőlködés, a mely az ismert módokon azt bizonyítgatja, hogy tudható, kik akarták a tettet. Ez nevetséges is. Téves a szándék keletkezésének idejétől feltételezett megkülönböztetés is. Téves végre a bűnösséget subsidialiter praesumálni. Nem is szabad. Mert ezen két büntett objektivitása a kollektív cselekvő alany intellektualitásában keresendő s találandó fel. A Btk. 308. §-beli bántalmazás fogalma sincs még adva. Ezt kell a judikaturától kikövetelni. Mert e fogalom tudásának hiányában, mi hasznát lehet venni dolusa tudásának?

Kunfalvy István,
törvényszéki bíró.

Adalék a birói hatáskör terjedelméhez.

A m. kir. Curia 4666/1895. számu, 1896. évi április hó 21-ikén kelt ítéletének indokoló részében a következő olvasható: «Az a kérdés, hogy felperes az ellenirathoz 2. sz. a. csatolt adás-vevési szerződés kötésénél, mint akkor még kis-korú, törvényszerűen volt-e képviselve, miután a szerződés a felperesre nézve az illetékes gyámhatóság által jóváhagyatott,

többé bírálhat tárgyat nem tehet, mivel a gyámság vagy gondnokság alatt álló személyek képviseltetésének törvényszerűségére való felügyeletre első sorban a gyámhatóság van hivatva, s a bíróság a gyámhatóság intézkedéseit felül nem bírálhatja. Ennélfogva a kir. Curia az elsőbírósági ítéleteknek azt az indokát, mely szerint a 2. sz. alatti adásvevési szerződés felperessel szemben azért is érvénytelen lenne, mivel annak megkötésénél felperes külön gondnok által (1877. évi XX. tcz. 30. §. a) pontja) képviselve nem volt, mellőzi. — Igaz, hogy az alaptörvényeink sorába iktatott 1869. évi IV. tcz. 1. §-a értelmében, sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak, de hogy a törvény e rendelkezéséből, a bírói hatalmat korlátozó fent hirdetett elv következne, az meglehetősen vastagságú tévedés; mert ha a most idézett törvény 19. §-a értelmében a bíró egyes jogesetekben a belügyminiszter, mint legfőbb gyámhatóság rendeletének törvényessége fölött itélni hivatva van, azon magyarázati szabályt: «non debet cui plus licet quod minus est non licere» szem előtt tartva, az árvaszék, mint alsóbb foku hatóság határozatát, törvényességére nézve, még inkább van hivatva, sőt kötelessége megbírálni, különösen mikor magánjogok keletkeztetése vagy megszüntetéséről van szó. A kir. Curia által hirdetett azon szabály tehát, hogy a bíróság a gyámhatóság intézkedéseit felül nem bírálhatja, mint absolut becsü, polgári törvénykönyvünkbe aligha fölvehető léssen.

Végre — s azt hiszem, hogy az egész magyar jogászság — nem is egészen szerénytelen ohaját fejezem ki, hogy a kir. Curia — már tekintélyének fentartása érdekében is — minden alkalommal, mikor ily nagy horderejű — az alsóbb bíróságokétól eltérő — elveket hirdet, azokat nem a «hat» «het»-tel, de az érvényben levő jogforrások fenéig való teljes kimerítésével indokolni kegyeskedjék.

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szt-miklósi ügyvéd.

A kolozsvári egyetem jog- és államtudományi karának felterjesztéséből.

... Megengedjük, hogy a vizsgaértékéről általában különféle véleményt lehet táplálni; úgy hiszszük azonban, hogy mindaddig, a míg a joghallgatók tudásának a mértékeül más eszközt, mint a vizsgálatot felfedezni és beállítani nem sikerül: a vizsgálatot kell a különféle életpályákra léphetéshez képesítő előfeltétel gyanánt tekinteni. Nyilvánvaló tehát, hogy az egész jogi szakoktatásnak az eredménye a vizsgálatnak az eredményében is domborodik ki, és hogy ennélfogva a jogi szakoktatás szervezetének a helyessége első sorban a vizsgálatoknak, különösen pedig a képesítő vizsgálatnak a megfelelő voltától függ.

Ezt a képesítő (állam) vizsgálatot, valamint az egész jogi szakoktatást is, mi gyakorlatiabbá óhajtjuk tenni, mint a milyen az ma. Ezzé pedig az által véljük tehetni úgy a szigoruan jogi, mint az államtudományi szakoktatást, ha azt belterjesebbé és ez által tudományosabbá változtatjuk át; ha a iudiciumra és nem a memoriára fektetjük a súlyt. Az egyéni speciális tehetségektől és hajlamoktól eltekintve, általában véve áll az, hogy csak az alapos theorikusból lesz jó praktikus.

Az alapos kiképzést pedig csak úgy véljük elérhetőnek, ha nem kívánunk egyenlő mérvű tudást a jogi és államtudományi tárgyaknak az összes ágaiból, hanem ha a főszűrt azokra a tárgyra fektetjük és ezt a vizsgálat tárgyaiul tételben ki is fejezzük, a mely tárgyakon, az életpályák különfélesége szerint, a szigoruan véve jogi-, illetve államtudományi kiképzés nyugszik.

Mai tan- és vizsgarendünknek az a fő hibája, hogy a jog- és államtudományoknak úgy szólván összes ágait és

tárgyait egyformán fontosaknak vesszük, azokat nemcsak kötelezően és jóformán egyenlő óra számban hallgattatjuk, de — és itt a főhiba — azokból egyenlően szigorú vizsgálatokat (doktorátusokat, államvizsgálatokat) is követelünk. Szép volna mindent tudni! De minthogy az emberi agy mindezt, főleg az egyes disciplinák mai és hova-tovább mind nagyobb és belterjesebb fejlettsége mellett nem bírja meg, és a joghallgatónak sem ereje, sem ideje nincs ahhoz, hogy minden tantárgyból szakszerű tudományos ismeretet szerezzen meg: ennélfogva az alatt az idő alatt (tanfolyam és vizsgázási idő), a mely voltaképen az alapos elméleti kiképzésre van szánva, szétforgácsoljuk a fiatalságnak az erejét és idejét az életpályák különfélesége szerint lényeges és kevésbé lényeges tárgyak között; a mi aztán odavezet, hogy a mellett, miszerint testileg és lelkileg elsilányítjuk, mert agyonnyomjuk a fiatalságot: végeredményül általában felület, encyclopædikus elméleti kiképzést idézünk elő. Ezekkel az ex omnibus aliquid ismeretekkel vajmi kevésre lehet a gyakorlati életben menni. Pedig a legkevesebb joghallgató örvend olyan helyzetnek, hogy az egyetemen nyert gyér tudását később, a mikor már alkalmazni és értékesíteni kell ismereteit, az élet egyéb feladatai és gondjai között, önszorgalomból pótolni képes volna.

A mondottakból következik, hogy kevesebb, de jól megválasztott tárgyra kell a fiatalság erejét összpontosítani; azonban ezekből aztán az intézményeknek a lényegébe és ezeknek a szerves összefüggésébe behatoló alapos és részletes és ennélfogva élettéljes tudást kell követelnünk.

Az ilyen üdvös eredménnyel járó vizsgálati rendszernek a szervezeti alapjául mi a bifurciónak a keresztül vitelét tekintjük; mert a vizsgálat tárgyainak a multhatatlanul szükségessékre való leszállítását csak ezen az uton lehet elérni; és mert élettapasztalatok alapján úgy vagyunk meggyőződve, hogy a szorosabb értelemben vett jogász élethivatást választóknak: a bírónak, az ügyvédeknek, a közjegyzőknek stb. nincsen okvetetlenül szükségük arra, hogy az államtudományok disciplináiból olyan mérvű tudást sajátítsanak el, a milyennel feltétlenül birniok kell a jogi tudományokból; és megfordítva.

Még ha lehetséges volna is, a mi pedig, általában véve, ki van zárva, hogy a közigazgatási tisztviselő épen olyan elméleti áttekintéssel és jártassággal birjon p. o. a magyar magánjognak, a váltójognak vagy a perjogoknak az alapos tudást és éles distinktiót feltételező apró részleteiben és finomságaiban, mint a milyennel birnia kell azokban az ügyvédeknek, a bírónak; még akkor is szinte felesleges ballastnak lehetne ezt tekinteni: mert ilyen méretű jogi ismereteinek az értékesítésére, más irányu hivatásánál fogva, nincsen tere.

Bármiként érveljenek is a bifurcatio ellenesei, elvitathatlannak tartjuk azt, hogy a bifurciónak az elejtése okvetlenül a vizsgálatnak a tulterheléshez és végeredményben a felületes kiképzéshez vezet.

A mondottakhoz képest, mi a képesítő u. n. államvizsgálatnak az egységessé tételét mellőzendőnek és a mai jogtudományi és államtudományi államvizsgálatokat fentartandóknak véljük.

Eme vizsgálatoknak a tagolását és a tárgyait a következően indítványozzuk:

I. Jogtudományi államvizsgálat:

1.

- a) magyar magánjog; α) kapcsolatban az osztrák polgári törvénykönyvnek nálunk érvényben levő rendelkezéseivel;
- b) magyar kereskedelmi, váltó- és csődjog;

2.

- a) magyar közjog;
- b) magyar büntetőjog;

3.

- a) magyar polgári peres és perenkivüli eljárás;
- b) bünvádi eljárás.

Az államtudományok köréből azokat a tárgyakat, amelyekre a gyakorlati jogásznak is gyakrabban szüksége van, a minők főleg: a közigazgatási és pénzügyi jog és a nemzetgazdaságtan, az alapvizsgálatok tárgyaivá kívánjuk tenni, hogy ilyen módon ezekből a tárgyakból is kelljen a jelöltnek annyi elméleti képzettséget elsajátítania, a mennyivel az életben boldogulhat.

II. Államtudományi államvizsgálat:

1.

- a) nemzetgazdaságtan és pénzügytan;
- b) magyar állam statisztikája;

2.

- a) magyar közjog;
- b) magyar közigazgatási jog (beleértve az iparjogot is) és a pénzügyi jog.

A jogtudományi államvizsgálatnak a tárgyait, — kivéve a csődjogot és talán abból az okból, mert úgy is mind a két féle államvizsgálatnak a tárgya: a magyar közjogot — szintén alapvizsgálati tárgyakul óhajtjuk tenni, hogy ilyen módon a jogi tudományokból az is kellő készültséget tanúsítson, a ki majdan csak az államtudományi államvizsgát fogja letenni.

Az államvizsgálatoknak illetően szervezésével elérjük azt, hogy minden vizsgázónak azokból a tudományágakból kell alapos ismeretekről tanúságot tennie, amelyekre, hivatásánál fogva, első sorban és kiválóan az életben is szüksége lesz.

Elérjük azt, hogy minden vizsgálat kevés, mondhatni szinte, hogy csak 2—2 tárgyra van szorítva és így ezekre behatóan elkészülhet a jelölt és csak ilyen tagolás mellett nem mondhatni tulságosan csekélynek a három hónap kontemplált vizsgálati időközt.

Elérjük azt, hogy minden tárgyra kellő vizsgáló idő jut. A midőn csak egy fél óra (rigorosumoknál), vagy épen csak egy negyed óra (mai államvizsgáknál) jut egy-egy tárgyra, a censor nemcsak a tudásról, de gyakran általán még a készültségről is alig szerezhet magának elég alapot a lelkiismeretes meggyőződéshez.

De elérjük azt is, — a mire pedig szintén súlyt fektetünk, mert hisz a vizsgálat a próbakő, — hogy minden tárgyra az illetékes szakférfi jut censorul, minthogy a vegyesnek kontemplált államvizsgálati bizottságnak 2 tagja mindenkor tanár lévén (megállap. 13 pont), minden tárgyból és első sorban az illető szakmának a tanára censeálhat. Ennek jelentőségére lentebb fogunk rámutatni. . .

Különfélék.

— **A bünvádi eljárási szakértekezletről** kiadott tudósítás tévesen közölte az általam felhozottakat. Nem azt mondtam, hogy a vádlott bizonyos esetekben választhasson a járásbíró és a törvényszék között, mint némely lap rólam írta, hanem hogy a vádtanács az eljárás elején a kir. ügyész-séggel egyetértőleg áttehesse a járásbíróhoz azon ügyeket, melyekben előreláthatólag nem fogna a törvényszék többet kiszabni, mint 2—3 hónapot. Szükségesnek tartom ezen áttételt különösen azért, mert ha folyton újabb büncselekményeket utalunk is törvény útján a járásbírókhoz, ezzel még mindig nem vontuk el a törvényszéktől valamennyi bagatell-ügyet. Ezen, a törvényszék ügymenetét felette hátráltató ügyek nagy számban előfordulván ott is, hol a maximum egy évnél sokkal magasabb: az egy évi maximum szerinti ketté osztás fél-rendszabály marad. Vegyük csak az ingók megrongálását, hol a maximum 3 év; ez alapon a cselekmény mindenestül a törvényszékhez van beosztva. Utaltam ezenkívül arra, hogy a Btk. novellája

valószínűleg némely minősített apró lopásokat, melyek jelenleg büntettet képeznek, a vétségek közé fog sorozni s ezek esetileg szintén a járásbírókhoz lesznek utalandók. E miatt azonban szükséges volna, hogy a hatáskör törvényes megállapítása előtt, vagyis mielőtt az életbeléptetési törvény megalkottatik, a novella létrejöjjön, mert különben a novella törvénynyé válta után újra kellene a hatáskört szabályozni. Végül kijelentettem — s ezt is hamisan közölték a lapok — hogy a járásbírók jogkörét olyképp vélem ezentulra is korlátozandónak, hogy 6 hónapnál súlyosabb büntetést ne szabhassanak ki; ha a járásbírók súlyosabbnak találja a cselekményt, tegye át az ügyet a törvényszékhez. Legvégül pedig: nem valamennyi politikai jellegű ügyet kívántam az esküdtszékekhez utalni, hanem csak azokat, hol a büntetési minimum legalább 5 év — épugy mint a közönséges büncselekményeknél.

Teljesen helyeslem, hogy az igazságügyminiszterium szakított azon rendszerrel, mely szerint a kodifikációs kérdéseket titokban döntették el; de a közléseknek megbízhatóknak kellene lenniök. *Dr. Fayer László.*

— **Ártatlanul elítélve.** Ezen cím alatt érdekes esetet közöl a Bácskai Ellenőr. 1865-ben egy zentai gazdát kiraboltak. A gyanu Barna József és Barna Mihály ellen irányult; és I. r. vádlott el is ítéltetett 8 évre, II. r. vádlott pedig felmentetett. A kárösszeg azonban be volt keblezve Barna Mihály ingatlanára. Később — 1872-ben — kiderült, hogy mások követték el a rablást és 7 év kiállása után Barna Józsefet kibocsátották. Legujabban komplikációk támadtak a bekeblezés miatt.

— **Az Akadémia** a következő pályadíjat teszi közzé: A Sztrokay-alapítványból 100 arany fordítatik a jog- és államtudományi szakban 1896. és 1897. évek alatt megjelent legkitűnőbb munka jutalmazására. A díj csak önálló becsű munkának ítéltetik oda. Felhivatnak mindazok, a kiknek a jog- és államtudományi körbe eső munkájuk 1896. és 1897. évek alatt megjelent, hogy azt 1897. december 31-ig az Akadémia főtítkárához küldjék be, följegyezvén röviden, a mit munkájuk kiváló vonásának tartanak. E figyelmeztetés azonban korántsem zárja ki azt, hogy a be nem küldött munka, melyről a tagoknak tudomásuk van, szintén ne pályázhasson.

— **Az anyakönyvi kihágások eseteiben kiszabott pénzbüntetések behajthatatlanság esetében elzárásra átváltoztatandók.** A belügyminiszternek 27519/96. sz. alatt a sz—i kerület állami anyakönyvi felügyelőjéhez intézett rendelete. Mult év december hó 30-án 181. sz. alatt felterjesztésére értesitem, hogy tekintettel arra, miszerint a kih. Btk. 1. §-a alapján minden, valamely törvény által kihágásnak nyilvánított cselekményre, a mennyiben az illető törvény mást nem rendel, a kih. Btk. általános rendelkezései nyerne alkalmazást még akkor is, ha ez a kérdéses törvényben kifejezetten nem foglaltatik: az A. T. 80. és 83. §§-aiban körülírt kihágások eseteiben kiszabott pénzbüntetések a Btk. 20. és 22. §§-ai alapján behajthatatlanság esetén elzárásra átváltoztatandók, s ennek tartama bírói ítéletben mindenkor megállapítandó. Az 1894. évi XXXIII. tcz. 81. §-ában meghatározott pénzbírság azonban rendbüntetést képezvén, annak szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatása meg nem engedhető, mert rendbüntetésül kiszabott, de behajthatatlan pénzbírság csak akkor változtatható át szabadságvesztés-büntetéssé, ha ezt a rendbüntetést megállapító törvény kifejezetten megengedi.

— **Iparszerű foglalkozás bizonyítási módja.** — **Kiskoru mint iparüző.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltó-törvényszék felebbezési tanácsa következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyet nem ad, mert a 2%. alatti okirat bizonyossága szerint 1871. okt. 28-án született alperes a jelen per első érdemleges tárgyalási határnapján, azaz 1895 november 22-én már nagykoru volt, tehát

a sommás eljárási törvény 27. §. 4. pontjára alapított s fenforgása esetén hivatalból észlelendő pergátló kifogás, illetőleg a sommás eljárási törvény 185. §. b) pontjának esete fen nem forog; mert alaptalan az a felülvizsgálati panasz is, hogy az elsőbíróság jogszabályt helytelenül alkalmazott, midőn mellőzte a felperes által felajánlott tanubizonyítást arra nézve, hogy alperes a szóban forgó vételi ügylet létrejötté idejében ékszerárak vételével és továbbeladásával foglalkozott. Attól eltekintve ugyanis, hogy valamely áruk vételével és eladásával iparszerűleg való foglalkozás ténye a dolog természetéből folyólag nem tanukkal, hanem iparigazolvánnyal bizonyítható, felperes a perben nem is állította, hogy a kiskoru alperes a szóban lévő iparszerű foglalkozást az illetékes gyámhatóság engedélyével gyakorolta, ennek hiányában pedig az iparszerű foglalkozás nem képez kellő jogalapot arra nézve, hogy a kiskoru alperes kötelezettsége megállapíttassék. (1896 április 18. E. 117. sz. a.)

— **Mivel bizonyítható a tanuvallomás helytelen felvétele?** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék felperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja. *Indokok:* Az elsőbíróság ítéletét, melylyel felperest keresetével elutasította, arra az általa megállapított tényállásra alapította, hogy alperes a kereseti egész árumennyiséget 6 frt 50 kr. átalány árban vásárolta. Felperes felülvizsgálati kérelmében ezt a tényállást támadta meg, előadván, hogy az elsőbíróság Neumann Ignác tanunak vallomását helytelenül vette jegyzőkönyvre s így alaki jogszabály megsértésével állapította meg a nem megfelelően felvett tanuvallomásnak is mérlegelése mellett a fentebbi tényállást. Minthogy azonban felperes fentebbi panaszának alapossága a tárgyalási jegyzőkönyvből és mellékletéből nem tűnik ki, más bizonyítékok pedig e részben az 1893. évi XVIII. tcz. 197. §-a szerint fel nem használhatók, ennél fogva felperesnek említett panaszát figyelmen kívül hagyni, s az idézett törvényszakas értelmében a felülvizsgálati eljárásban a fenti tényállást irányadóul venni kellett. (1896 április 7. E. 75. sz. a.)

— **Bagatell-utra tartozó ügyben a sommás bíróság az illetékességi kifogás tárgyalásáért alperesnek ügyvédi munkadíjat megállapíthat.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyet ad, az elsőbírósági ítéletet feloldja, az eljárást megszünteti és kötelezi felperest, hogy alperesnek 4 frt 80 kr. költséget 8 nap alatt végrehajtás terhével fizessen. *Indokok:* A m. kir. Curianak 64. számú polgári döntvénye s illetve az 1877. évi XXII. tcz. 14. §-a értelmében a kereset a községi bíróság hatásköréhez tartozván, mint ilyen az elsőbíróság által hatásköri illetékesség hiánya miatt az 1893. évi XVIII. tcz. 27. §-a értelmében hivatalból volt volna visszautasítandó; miért is alperesnek felülvizsgálati kérelméhez képest, de az utóbb idézett tcz. 166. §-a értelmében hivatalból is az elsőbíróság ítéletét feloldani és az eljárást megszüntetni kellett. Felperesi ügyvédnek a felülvizsgálati kérvényre adott válaszáért munkadíj és költség saját fele ellenében sem volt megállapítható: mert erre az ügyvéd az 1877. évi XXII. tcz. 36. §-a értelmében igényt nem tarthat; és mert felperesi ügyvéd helytelenül választotta a perutat, mikor a keresetet a községi bíróság helyett, a járásbírósnál indította meg. Alperesi ügyvéd működése alperes sikeres védekezése szempontjából szükségesnek lévén tekintendő, munkadíja és kiadása saját felével szemben a prrts. 252. §-a alapján megállapítandó volt. (1896 április 18. E. 99. sz. a.)

— **A perköltségek viselésének kérdése.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék felperes felülvizsgálati kérelmének helyet ad, az elsőbírósági ítéletének a perköltség kölcsönös megszüntetésére vonatkozó részét megváltoztatja. *Indokok:* Az 1893. évi XVIII. tcz. 109. §-a értelmében a vesztes fél a nyertes fél perköltségének megtérítésében elmarasztalandó, Az adott esetben alperes pereszes, következőképp a most fölhit törvényhely alapján a perköltség viselésére kötelezendő lett volna, az a körülmény pedig, hogy felperes kereseti követelését a 7510/96. sz. perben is érvényesíthette volna, a perköltség kölcsönös megszüntetésére alapul nem szolgálhat, mert ő a kereseti követelést ki nem fizetvén, felperes követelési igényét kénytelen volt per után érvényesíteni s így a perre alperes szolgáltatott okot. Ebből kifolyólag az elsőbíróság által felhozott körülmény a perköltség kölcsönös megszüntetésére törvényes okot nem képez. (1896 ápr. 25. E. 141. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Austriában** minden törvényszéknél előadásokat tartanak az új polgári eljárásról s kötelesek a törvényszékek és járásbírók tagjai ezen előadásokat látogatni.

— **Az új jogi reformok Badenben.** Folyvást nyilvánulnak jelenségei annak, hogy Németországban a polgári perrend reformja tekintetében nincsen összhangzás az irányelvekre nézve sem az egyes törvényhozásokban, sem a szakértői körökben. Ezt tanúsítja a badeni felsőházban az igazságügyi budget tárgyalásánál kifejlődött vitatkozás is, melyben kitűnő egyetemi tanárok, Meier, Rümelin, s magas állású bírák élénk részt vettek. A badeni felsőtörvényszék elnökének Schneidernek fejtegetései nagy érdeklődést keltettek. Azon, a német jogászok körében nem kevésbé elterjedt irányeszmének adott kifejezést, hogy a közvetlenség elvének merev alkalmazása helyett a polgári törvénykezés rendszerében a célszerűség lenne érvényesítendő. Ennek szellemében, mint az az osztrák perrendben kontempláltatik, a törvénykezési eljárás két főrésze lenne felosztva: az előző eljárásra a törvényszék kiküldöttje előtt és a főtárgyalási eljárásra a törvényszék körében. Ezekkel a törekvés oda irányul, hogy a szóbeliség elvének érvényesítése helyes, kellő mértékére vezetessék és hogy a bírói befolyás a pervitelre kellően biztosíttassék, jobban mint a német birodalmi perrendtörvényben, mely azon befolyással a peres feleket ruházza fel. Az államminiszter oda nyilatkozott, hogy ezen elvi kérdések egy külön, önálló birodalmi bizottság tárgyalásának feladatául szolgálnak. — A badeni felsőházban a tanárok által szóba hozott ez alkalommal annak szükségessége is, hogy a polgárjogi kodex létesítésével, az egyetemi tanrendszer annak megfelelőleg reformáltassék, a mire nézve még eltérők a nézetek; de tulajdonképpen mutatkozik az, miszerint ezen kodex életbeléptével, a római jog azon széles mederben, melyet most pandektáival és institúcióival elfoglal, többé nem fog megmaradhatni.

— **Az eisenachi gyűlésről,** melyben a német magánjogi tanárok megbeszélték a magánjog új tanítási rendszerét, egy füzet jelent meg *Friedberg* tollából. A füzetet szerző a gyűlés megbízásából adta ki és tárgyalja benne a határozatokat s egyszersmind indokolással kíséri.

— **A német bírói szervezet évkönyve** (Jahrbuch der Deutschen Gerichtsverfassung) igen jó áttekintést nyújt a szervezetbe vágó kérdésekről. A bíróságokon kívül tárgyalja az ügyvédséget és a többi állások szervezeteit, valamint a jogi vizsgálatok rendjét is.

— **A francia parlament számos tagja** egyesült pár évvel ezelőtt, hogy egy folyóiratot adjanak ki, melynek célja különösen a parlamenti jog fejlesztése. A folyóirat most kezdi meg harmadik évfolyamát és ajánlhatjuk az érdeklődők figyelmébe. Címe: *Revue politique et parlementaire*. Szerkesztője Marcel Fournier.

— **A «Bulletin de Législation Comparée»** legutóbbi (májusi) számában igen tüzetes és érdekes dolgozatot közöl az angol barreau szervezetéről és viszonyairól *Passez* Ernő semmitőszéki bíró. Ajánljuk e tanulmányt azoknak, kik az ügyvédi szervezet kérdéseit tanulmányozzák.

— **A francia plaidoyer kézikönyvét** adja ki *Munier-Folain* párisi ügyvéd. (La plaidoirie dans la langue française). Eddig az első kötet jelent meg és a szerző eljut a XVIII. század közepéig.

— **Olasz encyklopedia** jelent meg *Dell Giudice* tollából. (Enciclopedia giuridica). A munka tulajdonképp átdolgozása szerző egy régebbi hasonló munkájának és most valódi művészi tökélyvel nyújt áttekintést a jogtudomány egész anyaga felett. A német hasonló irányú könyveket határozottan fölülmulja.

— **Az indiai jogot,** a mint az ma az angol uralom alatt kifejlődött, feltünteti egy az angol kormány védnöksége alatt kiadott könyv. (A Handbook of Indian Law.) Felkarolja az egész magán- és büntetőjogot és eljárást, úgy, a mint ez India számára az angol jog nyomán kodifikáltatott. Az érdekes munkára visszatérünk.

A mellékletben közöljük *Hammersberg* Jenő *budapesti kir. főügyész köriratát*.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Közigazgatási bíróság. — A feltételes elítélés. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — *Jogirodalom:* Lehrbuch des Deutschen Civilprocessrechts von Julius Planck. Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad kir. jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A perfelvétel az új osztrák perrendtartás szerint. Dr. FODOR ÁRMIN budapesti törvényszéki bírótól. — A pénzbüntetés átváltoztatásáról. — A budapesti egyetem jogi karának ismertetése 1867—1896. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Szaktanácskozmány az igazságügy-miniszteriumban az esküdtbíróság hatáskörére és szervezetére vonatkozó elvi kérdések megvitatására. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közigazgatási bíróság.

Kétféle szempontból tekinthetjük azt a törvényt, a mely közigazgatási bíróságunkat meg fogja alkotni. Egyik szempont az, hogy mit nyújt, a másik az, hogy mit tagad meg. Ha az első szempontból tekintjük a törvényt, nem tagadhatjuk, hogy nemcsak valamit, de lényeges reformalkotást nyújt. Meg fogja adni a bírói utat és az evvel járó jogbiztonságot a közigazgatási kérdések egy nagy területén, azon az egész területen, a melyet a közigazgatási bíróságok hatáskörébe utal. De ha a második szempontból tekintjük a törvényt, akkor viszont nem tagadhatjuk, hogy a reform, a mit nyújt, nem elég, és hogy a törvény meg fogja továbbra is tagadni a bírói utat és az evvel járó jogbiztonságot a közigazgatási kérdéseknek egy nem kevésbé nagy területén, mint a minő az, a melyen megadja, az által, hogy a közigazgatási bíróság hatáskörét nem az u. n. elvi megállapítás, hanem a taxatio alapul vételével állapította meg.

Mert nem szabad elfelednünk, a mire különben e lapokban már többször rámutattunk, hogy a közigazgatási bíróság hatáskörének elvi és taxativ megállapítása közti választás nem a törvényszerkesztés technikájának kérdése, a milyennek az az első tekintetre látszik. Az elvi megállapítás nemcsak technikai szempontból elvi, hanem a kérdés lényegében az, és annyit jelent, hogy minden közigazgatási jogsértés ellen a közigazgatási bírói utat lehet igénybe venni. A hatáskör taxativ felsorolása pedig annyit tesz, hogy csak *némely* közigazgatási hatóságnak, *némely* nemü ügyben hozott *némely* határozata ellen lehet a közigazgatási bírósághoz fordulni, *egyéb* határozatok ellen akkor sem, ha azok jogsértők. Hogy ez *nem* a teljes jogvédelem, azt jogászai szaklapban felesleges bizonyítani. Felesleges itt azt is bizonyítani, hogy a teljes jogvédelem megadható a nélkül, hogy a közigazgatás érdekei sértésnek volnának kitéve. Hisz Franciaország, Olaszország, Angolország, sőt még Ausztria is a teljes jogvédelem elvét követik, és egyedül Poroszország az, a melyre a nálunk elfogadott rendszer mint mintaképre hivatkozhatik.

Talán nem helyes szempont olyankor, a mikor egy reform-mű alkottatik, annak hiányain panaszkodni, és helyesebb azon örülni, a mit az nyújt. Másrésztől azonban nem tudjuk belátni azt, hogy miért kellett a reformnak a félmun-kánál megállani. Egyetlen mentsége ez eljárásnak az, ha a reform szűkebb térre szorítása annak létrejövetele érdekében elkerülhetetlen volt. Hogy így történt-e, azt megítélni nem tudjuk, és annak megítélése nem is reánk tartozik. Így a hogy megalkottatott a rendszer, konstatálhatjuk, hogy az

nagy reform, és egyik kiegészítője a reformok azon nagy csoportjának, a melyek az utóbbi években hazánkat a jogállam ideáljához lényegesen közelebb hozták; de konstatálnunk kell azt is, hogy nincs avval az elvhü és következetes bátorsággal keresztülvive, a mely a közel mult évek többi reformmunkálatait *maradandó* alkotásokká teszi.

A feltételes elítélés.

III.¹

(Az V. nemzetközi börtönügyi kongressus Párisban.)

1895. évi július hó 1-én tárgyalták a párisi V. nemzetközi börtönügyi kongressusnak I. szektiójában («législation pénale») a nyolczadik kérdést, mely a bírói dorgálást és a büntetés végrehajtásának feltételes elengedését tárgyalja. Ezen kérdéssel foglalkozott tudvalevőleg már az 1890-diki szt.-pétervári kongressus is, a nélkül azonban, hogy azt eldöntötte volna. A «Revue Pénitentiaire»² a következő kivonatos tudósítást közli az ülés lefolyásáról:

Az előadó *Flandin* semmitőszéki tanácsos, ki előbb mint a «Tribunal de la Seine» alelnöke bőven megismerkedhetett a bírói gyakorlattal, arról értesítette az értekezletet, hogy *Párisban az elítéltek tízedrészének engedték el feltételesen a büntetést.* A mi ezeknek viseletét illeti, e tekintetben az előadó semmiféle statisztikai adatokat nem közölhetett, mivel a francia törvény életbe lépése, vagyis 1891 óta mind ez ideig még nem telt le a törvényben megállapított öt évi próbaidő. Az előadó mindazonáltal személyes benyomásairól beszámolhat és ezek kitünőek. Tényleg — úgy mond — a feltételes elítélés az igazságszolgáltatásra nézve becses egy intézmény, mely annak figyelemreméltó fontos szolgálatokat tesz.

Van Schoor, a brüsszeli főügyész, ép oly kedvezően tanuskodott ezen intézmény mellett, mint az előtte szólól

Ezzel szemben *Pols* utrechtli tanár már az eddigi, — ámbár nem számos, de mégis meggyőző — adatok alapján is úgy találja, hogy ideje lesz már oly uton megállani, a mely a szerencsétlenség felé visz. A visszaesők számát kell vizsgálnunk Angliában, a feltételesen elítéltek közül 30%-o. kellett újból perbe fogni. Franciaországban a törvény alkalmazásának első esztendeje óta 100 feltételesen elítélt közül 20-an követtek el újból büntetendő cselekményeket. Más részről a feltételes elítélést feldicsérték, mint az egyedül-módot arra nézve, hogy a rövid időtartamu fogházbüntetéi seknek mindinkább növekvő számát apaszsa. Ezen szempontból sem lehet a kudarcot elvitatni. Ha néhány ezer egyéntől el is háritották a fogházat, másrésztől a büntetlenség reménye által egy jóval nagyobb számot oda vonzottak ismét. Belgiumban hasonlóképen a hat havi és ezen alóli fogházbüntetésre elítélteknek száma 1870-ben még csak 10,000-et tett ki; holott az 1884-ben már 19,000-re növekedett. A feltételes elítélés uralmának ideje alatt ezen szám azonban a következő arányban emelkedett: 1890-ben 36,000-re, 1891-ben 41,000-re, 1892-ben 46,000-re és 1893-ban 43,000-re. Kétség-

¹ Az előbbi közl. az 1895. év 50. és az 1896. év 14. számban.

² Bulletin de la société générale des prisons. Dixneuvième année. No. 7. Juillet 1895, pag. 1006—1011 és 1094.

telen, hogy ezen rettenetes szaporulatot nem lehet kizárólag annak tulajdonítani, hogy a törvényhozás a feltételes elítélést meghonosította; azonban kétségtelen, hogy az jó részben csakis ezen újításnak tulajdonítható.

A brüsszeli tanár *Prins* azt válaszolta, hogy Belgiumban a feltételes elítélés bevált. Igaz ugyan, hogy a kis kriminalitás növekedett; ezen tény azonban azon körülménynek tulajdonítandó, hogy új büntetendő cselekményeket létesítettek, nevezetesen az iszákosságra és a colportagera vonatkozó új törvények által; valamint azon körülménynek is, hogy a jelenlegi megfelelőbb eljárás mellett a kis deliktumok napjainkban sokkal nagyobb praeisítással konstatálódnak, mint előbb. Mindazonáltal *egy épen most eszközölt statisztikai kimutatás a feltételes elítélésnek kitűnő eredményeit bizonyítja*. Az eseteknek legnagyobb részében a büntetéssel való fenyegetés elegendő volt arra, hogy az elítéltet megállítsa és a visszaesések viszonylag ritkának mondhatók.

Két év, vagyis a belga törvénynek életbeléptetése óta, 1.025.000 elítélés közül 132.000 esetben alkalmazták a bíróságok a feltételes elítélést és ezek közül csakis 4000 visszaesést konstatáltak, vagyis 3%-ot.

Prins szemében ezen számok többet érnek, mint az összes beszédek.

A következő szónok az olasz senator *Pessina* volt, ki a feltételes elítélésnek meggyőződésből híve. Szerinte a tapasztalat kedvező és minden jel arra vall, hogy ezen újításnak szép jövő jósolható. Talán a tapasztalat a törvénynek módosításához fog vezetni. Nevezetesen Franciaországban a bármily tartamu fogházbüntetésnél («l'emprisonnement correctionnel») meg van engedve a feltételes elítélésnek alkalmazása. Talán jobb lesz kevésbé nagylelkűnek lenni és csakis a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetésekre korlátozni a bírónak büntetéselengedési jogát. A francia Code pénal revisiójára vonatkozó javaslat már ily értelmű rendelkezést tartalmaz. Tény — ugymond *Pessina*, — a kísérletezés korszakát éljük még és az eddig tett tapasztalatot ne tekintsük még döntőnek.

A bírói dorgálással sokkal gyorsabban végzett az értekezlet.

Pessina kifejtette, hogy a bírói intést a kifejezésre jutott aggályok daczára büntetésnek kell tekinteni. Az olasz codexben a bírói intés neve alatt szervezett intézmény valóságos büntetést képez. Mert azzal konstatálják a deliktumnak fenforgását; azt nyilvánosan kihirdetik; és igen lényeges, hogy a törvény megengedi a bírónak, hogy az elítéltet arra kötelezze, miszerint egy meghatározott összeget fizessen egy, az ítéletben megállapított időn belül előforduló újabb törvényszegés esetében; végül a bíró azt egy a bíróságnál letétbe helyezendő óvadékösszeg segítségével meg is erősítheti. Tényleg az intés ugyanazon eszmén alapszik, mint a feltételes elítélés. Mi sem látszik annak ellentmondani, hogy a kegyelemnek ezen két eszközét ugyanazon törvényekben egyesítsük, melyek közül az egyik elegendő a könnyű deliktumok számára, a másikat ellenben oly deliktumok számára tartjuk fen, melyek már súlyosabb büntetéssel sújtandók.

Bérenger senator azt mondta, hogy azok, a kik, mint elsőők megértették a büntetés elengedésének elvét, soha nem szándékoztak a bírói intést elvetni, mely végtére csakis egy fokkal több az elnézés számára. Ez a büntetés Olaszország számára elegendő; azonban Franciaország számára nem birt volna megfelelni, tekintettel a kisebb foku deliktumoknak ott észlelhető immár nyugtalanító növekedésére. Ezen két rendszer ugyanazon egy törvényhozás alatt nem működhetik párhuzamosan. Mert valóban botrányos visszaélésekre vezetne, a midőn ugyanazon elítélt, ki előbb már a bírói dorgálásnak jótéteményében részesült, másodszori elítélése esetében még a feltételes elítélést is kérelmezhetné.

Hrehorowicz orosz egyetemi tanárnak Kasanból azon

kívánsága, hogy a kongressus Lombroso-féle tendenciákat nyilvánítson oly rendszabályoknak szentesítése által, a melyek végső sorban az első izben vétkezők számára teljes büntetlenséget biztosítanak, a legélénkebb ellenzésre talált.

Camoin de Vence hangsúlyozza, hogy sem a francziák, de még maguk az olaszok sem fogadták el soha Lombrosónak elméletét.

Pessina senator sajnálatát fejezte ki a felett, hogy ezen iskolát olasznak nevezték el, mert magában Olaszországban is igen csekély ezen iskola hiveinek a száma.

Hrehorowicz azon indítványát, mondassék ki kötelezőnek, miszerint első vétkezés esetében a törvényszegő a bíróság részéről büntetlenséget élvez, — egyhangulag elvetették.

Ezzel szemben a szakosztály *Flandin* előadónak indítványa értelmében a következő javaslatokat fogadta el:

«Büntető ügyekben a bírói intésnek, valamint a büntetés végrehajtásának a történet elítélés utáni bírói felfüggesztésének alkalmazása majdnem ugyanazon eredményekhez vezet; ennek következtében nem előnyös a bírói intésnek rendszerét a büntetés feltételes elengedésének rendszeréhez fűzni.

Azon törvényhozások, a melyek a bíróságoknak megengedik, hogy a kisebb büntetésekre elítélt első izbeni vétkezők büntetésének végrehajtását felfüggeszszék, az eddigé ismert legjobb rendszabályokat alkalmazzák.»

A szavazás megtörténte után a szakosztály *Bensis* volt görög főügyésznek indítványára még elismerését fejezte ki *Bérenger*-nek a büntetéselengedés oly annyira humánus és üdvös elvének diadalrajutása érdekében tett buzgó fáradozásaiért.

Végül felemlitem, hogy *Kirchenheim* heidelbergi tanár még arra hívta fel az értekezletnek figyelmét, hogy elengedhetetlenül szükséges, miszerint azon elítéltek, a kiknek a bíróságok a büntetéseket feltételes elengedték, hatékonyabb módon ellenőriztessenek és ha az illetők ily szabadságot élveznek már, akkor a massachusettsi minta szerint külön hivatalnokok lennének azzal megbízandók, hogy azoknak viselete felett őrködjének. (L. The Paris Prison Congress, 1895. Summary Report. Issued by the Howard Association [not published] 8. lap).

1895. évi július hó 9 én a párisi kongressus teljes-ülése elé került a feltételes elítélés kérdése, melynek *Pessina* volt az előadója.

Itt újból ismételte *Hrehorowicz* tanár már a szakosztályban előterjesztett ama indítványát, hogy első törvényszegés esetében nem fakultatív, hanem kötelező büntetlenséget mondjon ki a bíróság, és pedig a büntetések számának apasztása végett.

A bostoni lelkész *Barrows*, az Egyesült-Államoknak egyik hivatalos kiküldöttje, igen érdekes részleteket közölt az amerikai «probation» rendszerről, mely az európai feltételes elítélésnek mintáját képezi. Ezen eszme 1870-ből ered, a mikor Massachusetts államban bizonyos vádlottaknak elengedték a büntetést azoknak kérelme folytán, kik ezeknek erkölcsi újjászületése iránt érdeklődtek.

1878-ban már az állam vállalta magára a magánfeleknek ezen szerepét és 1891-ben végül törvényben mondták ki, hogy ezen államban külön hivatalt szerveznek e célból, mely a törvényszékek mellett működik. Ezen, az állam által díjazott hivatalnokokat a törvényszék elnöke nevezi ki. Ez idő szerint egész Massachusettsben vannak már próbahivatalnokok («probation officers»). Ezek kötelesek a próbára tett egyéneket meglátogatni és felettük őrködni. Valamely egyénnek letartóztatása esetében kutatják ennek előéletét, családját és foglalkozását és ezen kutatás inkább jóakarattal történik. A kutatás befejeztével megindítják a pert és kimondják az ítéletet. Azon esetben, a midőn a vádlottat próbára teszik, elhalasztják vele szemben az ítélet kimondását. A próbára tett egyént ezen jóakaró emberek valósággal

oltalmazták, valamint tanácsokkal és tettel is támogatják őt. Ezen próbarendszert az iszákosság eseteire is kiterjesztették már.

Ennek kitűnő eredményei voltak nemcsak Amerikában, hanem még Belgiumban is, a hol a feltételes elítéltségek számára 3%-ra csökkent.

Ezután a teljes ülés *Kazarine*-nek megjegyzései daczára elfogadta a szakosztálynak határozatait. Ezek után látjuk, hogy a feltételes elítélés rendszerét ez idő szerint már minden kulturnép törvényhozása elfogadta és annak működését mindenütt áldásdusnak találja is a gyakorlat.

Annál sajnósb, hogy ép a szabadelvűségéről híres és e miatt Európaszerte méltán ünnevelt Magyarország marad utolsónak e tekintetben, holott törvényjavaslatunk is van erre vonatkozólag, mely már *évekkel ezelőtt* tétetett le a képviselőház asztalára. Értem ez alatt a Btk. novelláris módosítására vonatkozó javaslatot, melynek minél előbb leendő szakbizottsági tárgyalását *Szilágyi* Dezső is kérte már az igazságügyminiszterium 1895-dik évi költségvetésének bizottsági tárgyalása alkalmával. Magyarországnak bírói gyakorlata is nehezen nélkülözi és valóban sürgősen szükségesli már ezen intézménynek behozatalát, mely a hazai igazságszolgáltatás terén mindenkor *korszakalkotó jelentőséggel* fog birni.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

Jogirodalom.

Lehrbuch des Deutschen Civilprocessrechts von *Julius Wilhelm Planck*
München. 1896. Két kötet. I. k. 547 l., II. k. 861 l.

A perjogi irodalomban nagyfontosságú esemény, hogy Planck munkáját befejezte. A mű első kötete még 1887-ben jelent meg, a második kötet első fele 1891-ben, ugyanennek második fele most a jelen évben. Fontossággal bír a mű befejezése nemcsak az író kiválóságánál fogva, de azért is, mert ez az első nagyobb rendszeres mű, mely az új német perrend megalkotása (1877) óta befejezést nyert.

Eltekintve *Fitting* nagyon kedvelt konpendiumától, melyből eddig nyolcz kiadás jelent meg, a rendszeres munkák közül csak kettő tudott nagyobb elismerésre szert tenni: *Wach* munkája: «Handbuch des Deutschen Civilprocessrechts», melyből azonban eddig csak az első kötet jelent meg (1885) és Planck szóban lévő s immár befejezett műve. E két munka közt több tekintetben igen nagy az eltérés. *Wach* munkája nagyobb szabású, a megjelent kötet (690 l.) csak az általános bevezető tanokat és a perbeli személyeket tárgyalja. Eltérnek a rendszerben s egyes alapvető kérdésekre vonatkozó felfogásban is, mint alább látni fogjuk.

Reánk nézve is nagyon tanulságos ez a két munka, s még inkább lesz az a jövőben. Ennél fogva nem mulasztom el az alkalmat, hogy Planck munkájának ismertetése kapcsán, a másikkal is foglalkozzam.

Rendszeres perjogi munkáknál a legelső fontos kérdés a *rendszer*. Ez ugyan másutt sem közömbös, de kevésbé lép előtérbe, mert már vannak bizonyos megszilárdult alapelvek, különösen a magánjogban, melyeket az anyag feldolgozásánál mindenki követni szokott. A perjogi irodalomban azonban ilyenek még nincsenek s így első sorban az köti le figyelmünket, hogy az író milyen rendszert követett. Erre ismét egy további kérdés a döntő, mi a pernek illetve a perjognak a terjedelme? Mert erre nézve sincs még megállapodás.

Vitás nevezetesen az, vajon a végrehajtási eljárás is tartozik-e a peres eljárás körébe? Saját nézetemet alább fogom röviden jelezni, itt csak azt említem fel, hogy úgy Planck (41. §.), mint *Wach* (1. §.) ide tartozónak mondják. Ez különben teljesen megegyezik a német perrend felfogásával, melynek nyolczadik könyve a végrehajtási eljárást

szabályozza.¹ Planck ebből a felfogásból indulva ki, az anyagot egy bevezetés előrebocsátásával, három könyvben tárgyalja. Az I. könyv szól a bírósági szervezetről, a II. az eljárás alakját, a III. az eljárás menetét, beleértve a végrehajtást is, ismerteti. Az I. k. tartalmáról annak a címfelirata csak részben nyújt felvilágosítást. Itt ugyanis szó van a bírói hatásköréről, illetőségről, az igazságszolgáltatás közegeiről, kik közzé az államügyészeket és az *ügyvédeket* is sorozza és a bírói szolgálatról, a mely cím alatt többi között a nyilvánosság (39. §.) és a szóbeliség (40. §.) elveit is tárgyalja. Ezen beosztás ellen több kifogás tehető. Mindenekelőtt az, hogy az ügyvédség intézményét a bírósági szervezetről szóló könyvben tárgyalja. Senki sem vonja kétségbe, hogy az ügyvédség a legszorosabban függ össze az igazságszolgáltatással, de bizonyos, hogy az ügyvéd hivatása nem az, hogy a bírónak, hanem hogy a félnek legyen segítségére. Ennél fogva az ügyvédekről is azon könyvben kellett volna szólnia, melyben a felekről tárgyal. Nem indokolt az sem, hogy Planck a nyilvánosságot és szóbeliséget a bírósági szervezetről szóló könyvben ismerteti. Mind a kettő nem a bírósági szervezetre, hanem a *perbeli cselekvényekre* vonatkozik; az egyik azok helyére, a másik azok alakjára. Ezeket tehát a perbeli cselekvények tanába kellett volna felvenni.

A II. könyvben az eljárás alakjának címe alatt a felekről, ezeknek a bírósághoz való viszonyáról és a perbeli cselekvényekről szól, még pedig a felek és a bíróság cselekvényeiről. Mint látható, Planck az eljárás alakjának címe alatt egészen különböző természetű kérdéseket foglal össze. Alig érthető az, hogy miért szól ezen cím alatt a felekről? Épen oly jogosan a bírósági szervezetet is lehetne ezen cím alatt ismertetni, mint a feleket. A pernek vannak alanyai: a bíróság és a felek. Ezekről nem két külön, hanem egy könyvben vagy címben kellene szólni, mint ezt más írók is teszik, a régiek közül pl. *Renaud* (Lehrbuch des gemeinen Deutsch. Civilprocessrechts), az újabbak közül pl. *Wach*. Planck beosztása emlékeztet némileg *Wetzel*-ére (System des ord. Civilprocesses), a ki a felekről és a bíróságról szintén két különálló könyvben szól. De a perbeli cselekvényekről sem lehet az eljárás alakjának felirata alatt szólni, mert minden perbeli cselekvénynek tartalma is van, a mint ezt igen tüzetesen maga Planck is kifejti. Világos tehát, hogy azt, a mit Planck a II. könyvben felölel, más vonatkozásokban kellett volna tárgyalnia.

A III. könyv anyaga az eljárás menetéről, két kötetre terjed ki: az első kötet végére az eljárás menetének általános tanai, a másodikra a *rendes per*. Ennek címe alá pedig az elsőfoku bíróság előtti eljárást, további fejezetekben a perorvoslatokat és a végrehajtási eljárást foglalja. A rendes per alatt a Land- és Amtsgericht előtti eljárást érti, ellenében a sommás (intési eljárás stb.) és a csődeljárással.

Planck rendszere nélkülözi a könnyű áttekintést, itt-ott ismétlésekre is vezet (v. ö. pl. a 71., 88., 89., 90. §§-at) és így nem igen tehető fel, hogy az általában elfogadtatnék. Ezenfelül az a hiánya is van, hogy a *pertárgy* kérdésének nem jut benne helye. A mit Planck a per tárgyról a Bevezetés 3. §-ában mond, az alig jöhet figyelembe. Igaz, hogy a perrend sem intézkedik róla. Ez azonban nem mérvadó, egy rendszeres munkában ezt a rendkívül sok vitára okot szolgáltató kérdést nem szabad megoldatlanul hagyni. *Wach* is egy kitűnően kidolgozott szakaszban (8. §.) behatóan foglalkozik a per tárgyával.

A rendszer alaphibája azonban nézetem szerint az, hogy Planck a peres eljárás körébe a végrehajtási eljárást is felveszi, abból indulván ki, hogy a per célja, *kideríteni*, azután *megállapítani* kinek van joga s azt, a kit a jog megillet,

¹ Az új osztrák perrend (1895 aug. 1.) és a mi Tervezetünk is a végrehajtási eljárást már elhagyja.

szükség esetén ahhoz juttatni. (11. §.) *Wach* szerint is a per jogvédelmi rendszer (Rechtsschutzordnung), mely nincs kimerítve a puszta ítélethozatal, hanem az ítélet végrehajtása által (11. l.). Azonban habár igazat is kell adnunk *Bethmann-Hollweg*-nek (Röm. Civilproz. II. k. 209. l.), hogy a bíróságok nem foglalkoznak akadémikus vitákkal, mégis áll az, hogy a fél érdekét az ítélet sokszor eléggé megvédi és hogy számos esetben van végrehajtás előző per és ítélet nélkül. A per és végrehajtás közti összefüggés pusztán esetleges, a mennyiben a pert rendszerint a végrehajtás követi vagy még jobban mondva, a végrehajtás lehetővé tétele céljából indítja a fél előzőleg a pert. Az állam ugyanis csak kétségtelen jogokat hajt végre, ilyenre pedig a jog rendszerint per útján tétetik. De ha valamely jog kétségtelen, helyt foglalhat a végrehajtás előző per nélkül is. Ez a megkülönböztetés számos irónál található. Nagyon meggyőzően kifejti *Plósz*: Beiträge zur Theorie des Klagerechts 134. s k. 11. Ehhez még csak azt jegyzem meg, hogy a végrehajtás a jogositványnak kényszer útján való érvényesítése, a per pedig ennek rendszerinti eszköze. Ennélfogva inkább lehetne azt mondani, hogy a per része a végrehajtási eljárásnak, bár ez sem állana minden esetre, mint fordítva, állítani azt, hogy a végrehajtás része a peres eljárásnak.

Dogmatikai fejtegetései a perjog legnehezebb kérdéseit is élénken megvilágítják. Közülök csak egyet akarok különösen kiemelni, azt, mely a keresetre és a perkötelemre vonatkozik. Ez a két kérdés a perjognak még most is két legvitásabb kérdése, de egyuttal olyanok, hogy az irónak azokkal szemben elfoglalt álláspontjából következtetést lehet vonni egész perjogi elméletére.

Planck a kereset (Klage) szót három értelemben veszi: *Klagehandlung*, *Klagevortrag* és *Klagerecht*. Az első volna a felperes az a ténye, melylyel a bíróság segélyét felhívja, a másik, melylyel kérelmét kifejti, a harmadik, jog a bíróságtól eljárást követelni. Itt csak a legutóbbival akarok foglalkozni, miután a perről való felfogásának megvilágítására legalkalmasabb.

Nagyon helyes az, hogy Planck a keresetjogot egy önálló *közjogi* jogositványnak tekint, mely tehát lényegesen különbözik a magánjogtól, a melyet, a mennyiben az per útján érvényesíthető, szintén keresetjognak szokás nevezni. Így tanítja ezt *Plósz* (i. m. 15. l.) is. Azonban bármennyire is hangsúlyozza *Planck* a kereset közjogi természetét, azt a magánjogtól még sem választja el eléggé élesen; a sértett magánjogot a kereset előfeltételének mondja. *Wach* is a keresetjogot, vagy általában a jogvédelemre irányuló jogot (Rechtsschutzanspruch) — ellentétben régebbi nézetével — (*Grünhut*-féle Z. VI. 555.) az állammal szemben fenálló jognak mondja, annak részéről, kinek védelmet igénylő érdeke van (Hb. 22.); de ettől független közjogi jogositványt, a bíróság előtt perrel felléphetni, nem ismer el. Azt ugyan beismeri, hogy olyan is perelhet, kinek nincs oly érdeke, melyet az állam oltalomban részesítene, de hát ez a tény pusztán *res merae facultatis*, de nem jogositvány. Véleményem szerint azonban épen ezen oknál fogva az; mert ha valaki a perjogi hatásokat függetlenül létesítheti attól, vajon van-e neki oltalomban részesíthető érdeke vagy sem: annak van önálló joga a perindításra. Planck az az állítása pedig, hogy a keresetjog előfeltételét *sértett magánjog* képezi vagy legalább olyan, a melyet a sértés veszélye fenyeget (II. 8.), megtalálható, bár másképp kifejezve régebbi írónál is, újabban pedig *Reinhold* (Z. f. d. C. XXI. 4.) teszi magáévá. Ez állítás csak akkor következetes, ha a keresetjogot nem tartjuk önálló közjogi jogositványnak. Mert ha azt mondjuk, hogy a keresetjog egészen független attól, vajon a félnek van-e magánjoga: akkor csak azon állítás következetes, hogy a keresetjog független attól is, vajon a magánjog meg van-e sértve. Ezt a nézetet vallja *Plósz* (i. m. 38. l. 36. j.), újabban *Hölder*

(Z. f. d. C. XXII. 1. s k. 11.). Egészen különös *Wach* álláspontja. Szerinte, mint fentebb jeleztem, a kereset a védelemre szoruló érdektől nem független jog, de azért annak feltétele gyanánt mégsem kívánja azt, hogy ezt az érdeket az alperes sértse, hanem azt, hogy az érdekvédelem szüksége *objektíve* fenforogjon, mihez azonban nem kell sértés (Hb. 20. l. 18. j.).

Planck továbbá a keresetet csak az *állammal* szemben fenálló jognak mondja; tehát nem olyan jog, mely őt az alperessel szemben is megilletné. *Wach* is ezt tartja, *Plósz* ellenben a keresetjogot úgy az állammal, mint az ellenféllel szemben fenállónak mondja. Itt mindenekelőtt az a kérdés merül fel, van-e általában közjogi jogositvány az állammal szemben? A jogositvány elengedhetlen kelléke a kikényszeríthetőség. Az állammal szemben azonban nem lehet kényszer alkalmazni. Nem akarván azonban e kérdés puszta felvetésével félreértésekre okot szolgáltatni, röviden meg kell jegyezni, hogy csak az állam közegeivel lehet jogositvánnyról szó, mikép az állam kifejezett akarata értelmében járjanak el, mindaddig míg az állam akaratát fentartja. Ennélfogva a kereset is mint jogositvány csak a bíróság tagjaival szemben áll fenn; kitűnik ez abból is, hogy ha nem annak értelmében járnak el, a káros következmények is csak rájuk hárulnak.

Miután Planck szerint a keresetjog csak a bírósággal szemben áll fenn, perbeli jogviszony csak a bíróság és a felek közt jön létre, de nem egyuttal az egyik és a másik fél között is. A felperesnek csak a bírósággal szemben van joga követelni, hogy az alperest nyilatkozásra kényszerítse, az alperesnek viszont csak a bírósággal szemben kell nyilatkoznia; de nincs joga a felperesnek a nyilatkozást közvetlenül az alperestől követelni s ennek ez nem kötelessége a felperessel szemben (I. 201. s k. 11. és 282. s k. 11.). *Wach* is az alperes nyilatkozási kötelességét csak az állammal szemben fenálló közjogi kötelességnek mondja. (*Grünhut* féle Z. f. d. priv. u. öff. Recht. VII. 147.) E két nézettel éles ellentétben áll *Plósz* (i. m. 76. s k. 11.) felfogása, a mely szerint az alperest a nyilatkozási kötelesség a felperessel szemben terheli, de nem az állammal szemben. Annyi kétségtelen, hogy ha a felperesnek joga van pert indítani, kell valakinek lennie, kinek ténye által a per lehetővé válik, mert a kereset maga még nem per. A pert lehetővé csak az alperes perbebocsátkozási nyilatkozata teszi, ezt tehát az ő kötelességévé kell tenni a felperessel szemben. E kötelességnek sankciója az, hogy ha az alperes nem nyilatkozik, a nyilatkozás bizonyos következményei vele szemben e nélkül is alkalmaztatnak, a mennyiben a bíróság a kereset jogalapját képező tényeket valóknak, beismerteknek fogja venni. Lehetetlen volna azokat ellene a felperessel szemben alkalmazni, ha őt a nyilatkozási kötelesség nem a felperessel szemben terhelné. E mellett azonban *Planck*- és *Wach* nak igazuk van, midőn azt állítják, hogy a nyilatkozási kötelesség az alperest az állammal szemben is terheli. Hogy e kötelességnek most rendszerint külön sankciója nincs, mint a régebbi jogokban, az igaz, de kivételképen mégis előfordul. Eklatáns példát szolgáltat erre az 1877. évi XXII. tcz. 39. §-a. E szerint tehát a perben jogviszonyba lép a két fél egymással, jogviszonyba lépnek az állammal, a mennyiben a vele szemben fenálló kötelességnél fogva nyilatkozni tartoznak és végül jogviszonyba lépnek a bírósággal, kiknek a jogszabályok értelmében kell eljárniok.

Végül Planck a keresetjog tartalmát is meghatározza. Ez pedig kettős: *formális*, melynek alapján a felperes követelheti, hogy az alperes nyilatkozásra kényszerítessék, *materialis*, hogy a követelt teljesítésben elmarasztaltassék. A megállapítási keresetnél azonban nem az elmarasztalás, hanem csak a megállapítás a materialis oldal, azért Planck teljes keresetnek csak azt mondja, mely elmarasztalásra irányul (II. k. 10. l.). Nézetem szerint is a keresetjog kettőt tartal-

maz, csak hogy a tartalmi elemek nem épen azok, melyeket Planck felhoz. A tartalom az, hogy a bíróság általában eljárjon és hogy az alperes nyilatkozzék. A mi különösen a bíróságot illeti, ennek csak az a kötelessége, hogy eljárjon és a végén ítéljen, de nem épen az, hogy marasztaljon. Egyébiránt a materiális és formális megkülönböztetések csak ritkán világítják meg a fogalmakat. Ez nézetem szerint Plancknak sem sikerült. Azt mondja, hogy a keresetjog formális tartalmának előfeltétele a jogsértés (II. 8.). Ha ez egyáltalában előfeltétel volna, akkor épen Planck szerint inkább materiálisnak kellene lennie. Mert csak az elmarasztaláshoz lehetne sértett jogot előfeltételül kívánni, de nem a perbebocsátáshoz. A formális és materiális kereset megkülönböztetését Planck előtt már *Roschol* (Z. f. d. C. VIII. 353. s k. 11.) is használja, de egészen más értelemben s tévesen. Szintén egészen más értelemben használja ujabban *Reinhold* (Z. f. d. C. XXI. 2.).

Nem akarván hosszadalmas lenni, a mű további részleteinek kritikájába nem bocsátkozom. Általános jellemzésül azonban fel kell említenem még azt, hogy *Planck* munkájának becsét nagy mértékben emeli az, hogy röviden minden perjogi kérdésnek jogtörténeti fejlődését is megvilágítja. Ennek kiváló jelentősége azért van, mert a történeti fejtegetés oly író tollából ered, kinek megbízhatósága a perjogi történetére vonatkozó kérdésekben minden kételesen felül áll.

Dr. Magyary Géza

n.-várad kir. jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perfelvétel az új osztrák perrendtartás szerint.

— Válasz Dr. Fischer Lajos urnak. —

Dr. Fischer Lajos ur a *Jogt. Közl.* mult számában figyelemreméltó cikkben állást foglal a mellett, hogy a perfelvételi tárgyalás az alkotandó törvényszéki eljárásban az új osztrák eljárás mintájára egyes bíró előtt történjék. E cikkében azt mondja, hogy tévedtem akkor, a mikor a Jogászegyletben tartott előadásomban azt állítottam, hogy az osztrák perrend szerint a pergátló kifogásokat a perfelvételi tárgyaláson csak előadják, de nem döntenek el.

Előadásomban is kiemelttem (8. lap), hogy az osztrák perrendtartás nem használja e kitételt: „pergátló kifogások”, hanem mindenütt külön elősorolja az egyes kifogásokat és más-más elbánásban is részesíti azokat. A mikor tehát általános szabályt akarunk felállítani, hogy az osztrák perrend mikép bánik el a pergátló kifogásokkal, az sohasem lesz pontos, mert mindig lesz egyik-másik pergátló kifogás, mely kivételes elbánásban részesül. Ennélfogva az egyes kifogásokat kell szemügyre vennünk, ha pontosságra törekszünk.

A pergátló kifogások közt a legfontosabb és leggyakoribb az illetékesség kifogása. Ezért részesítik az 1868. évi LIV. tcz. 97—99. §-ai és az 1881. évi LIX. tcz. 15., 16. §-ai ezt a kifogást külön elbánásban, mintegy erre redukálván a pergátló kifogásokat.

Már pedig kétségtelen, hogy az illetékességi kifogást az osztrák perrendtartás 239. §-a szerint a perfelvételi tárgyaláson csak elő kell adni, de azt rendszerint nem lehet akkor tárgyalni és eldönteni. A 398. §. pedig világosan mondja, hogy az esetben, ha alperes a perfelvételi tárgyalás után nem adja be kellő időben válasziratát, a mi az ügy érdemében pervesztését vonja maga után, akkor a tárgyalás csak a perfelvételnél előadott, a polgári perut és a bírói illetőség elleni kifogásra, a perfüggőség és az ítélt dolog kifogására szorítkozhatik, és a mennyiben a bíróság e kifogásokat elveti, az ügy érdemébe nem is bocsátkozik többé, hanem azonnal makacssági ítéletet hoz. Ez azon szabályozás, a mely ellen

kikeltek az osztrák jogászok, és ezt a szabályozást tartom én is helytelennek. E szabályozás pedig azon alapszik, hogy a felsorolt kifogásokat nem intézik el mindjárt a perfelvételi tárgyaláson.

Azt mondja a cikkíró ur, hogy hiszen az osztrák perrendtartás 243. § a (illetőleg helyesebben a 189. §.) szerint a bíróság külön tárgyalást rendelhet az idézett kifogások fölött. Csak hogy ezt az elkülönített tárgyalást nem az egyes bíró a perfelvételi tárgyaláson, hanem maga a tanács rendeli el, és ezzel a kérdés eldöntése még nem vonatkozik be a perfelvételi tárgyalás keretébe.

Igaz az is, hogy a 239. §. szerint a bíró a perfelvételi tárgyaláson is hivatalból megnyithatja a tárgyalást a bíróságnak a felek kölcsönös és kifejezett beleegyezésével is el nem hárítható illetéktelensége fölött, és ennek alapján kimondhatja határozattal az eljárás megszüntetését is; csak hogy a bíróság illetékességét már nem mondhatja ki. Más szóval, ha ő nem találja azt, hogy hivatalból ki kell mondani a bíróság illetéktelenségét, akkor a döntést e kérdésben a tanácsra kell hagynia, a mely azután vagy megállapítja az illetékességet vagy nem. Vajon azt bizonyítja-e ez, hogy az illetékesség kérdésének eldöntése a perfelvételi tárgyaláson az egyes bíró által történik?

Teljesen egyetértek a cikkíró urral abban, hogy, ha valahol, úgy nálunk törekedni kell a bírói munka és erő megtakarításra. Híve voltam és vagyok annak az iránynak, a mely az egyes bíróság hatáskörét az elsőfoku bíraskodásban minél jobban kívánja kiterjeszteni. Az utolsó jogásgyűlésen magam indítványoztam, hogy a járásbírók hatásköre minden vagyoni jogi perre, értékhatár nélkül, terjesztessék ki. Nem is azért támadtam az osztrák perrendtartást, mert egyes bíróra bizza a perfelvételi tárgyalás megtartását, hanem azért, mert egyuttal nem bizza rá a perfelvételi tárgyaláson felhozható összes kifogások elintézését. A baj, mely ebből származik, sokkal nagyobb, mint azon esetleges haszon, melyet e csekély munkamegtakarítás elő fog idézni. Hogy a munkamegtakarítás e téren igen csekély lehet, annak igazolásául hivatkoztam Wachnak a perfelvételi tárgyalással tett tapasztalataira, a melyek szerint egy tanács egy perfelvételi tárgyaláson 40—60 ügyet végez. Ha tehát ily csekély munkamegtakarítást ily komplikációk és nehézségek árán szerezhetünk csak meg; ha félünk attól, hogy a pergátló kifogások elintézését teljesen az egyes bíróra bizzuk (a mitől én részemről nem félnék): akkor nézetem szerint jobb, ha a perfelvételi tárgyalás egészen a tanács hatáskörében marad.

Dr. Fodor Ármán.

A pénzbüntetés átváltoztatásáról.

A maros-ludasi kir. járásbíró 483/1896. bf. számú ítéletével M. K. vádlottat 1. a Btk. 301. §-ába ütköző s a 302. §. szerint büntetendő súlyos testi sértés vétsége miatt a Btk. 92. §-ának alkalmazása mellett, behajthatlanság esetén 10 napi fogházra átváltoztatandó 50 frt fő- és 2 napi fogházra átváltoztatandó 10 frt mellékbüntetésre; 2. a Kbt. 88. §-ába ütköző szerencsejáték által elkövetett kihágás miatt pedig behajthatlanság esetén két napi fogházra átváltoztatandó 20 frt pénzbüntetésre ítélte; a mely ítéletet a kolozsvári kir. ítélő tábla 1896 április 2. 849. sz. a. kelt ítéletével akként változtatott meg, hogy a súlyos testi sértés vétsége miatt kiszabott főbü tetést 100 frt és a mellékbüntetést 50 frtra felemelte, és a szerencsejáték által elkövetett kihágás miatt kiszabott 20 frt pénzbüntetés minden 10 frtját a Btk. 53. §-a alapján 1 napi fogházzal rendelte helyettesíteni, mert «az ugyanazon ítéletben kiszabott pénzbüntetését helyettesítő szabadságvesztésbüntetések összbüntetés jellegével bírnak, s a Btk. 96. és 97. §-aiban kifejtett elveknél fogva a súlyosabb büntetésnemre átváltoztatandók át.»

Ugyanigy határozott többek között a m.-vásárhelyi kir. ítélő tábla 1892 április 11. 213. sz. alatt.

A szegzárdi kir. törvényszéknek 2724/1894. bf. számú ítéletét pedig, mely szerint V. J. a Btk. 480. §-ába ütköző hivatalos hatalommal való visszaélés vétsége s az 1890. évi február 28. 10086. sz. a. kibocsátott vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletbe ütköző kétrendbeli kihágás miatt a Btk. 480., 96., 97. és 102. §-ok alapján a Btk. 92. §-ának alkalmazásával a vétségért beszámíthatlanság esetén a Btk. 53. §-a alapján 2 napi fogházra átváltoztatandó 20 frt pénzbüntetésre, a kihágásokért pedig 1—1 napi, összesen 2 napi fogházra átváltoztatandó 5—5 frt pénzbüntetésre ítéltetett, a pécsi kir. ítélő tábla 1894 november 16. 2730. sz. a. kelt ítéletével akként változtatta meg, hogy a «Btk. 96., 97. §-ának felhívását és az összbüntetés alkalmazását mellőzi és a vádlottra kiszabott pénzbüntetéseket a Btk. 102. §-a rendelkezéséhez képest minden egyes bűncselekményért külön kiszabottnak mondja ki, a 10086/1890. számú miniszteri rendeletbe ütköző két kihágásért kiszabott pénzbüntetéseket 10—10 frtra felemeli és ez utóbbiakat tekintve, hogy a kihágásért kiszabott pénzbüntetések behajthatlanság esetén nem a Btk. 53. §-a, hanem a Kbt. 22. §-a alapján változtatandók át és pedig nem fogházra, hanem elzárásra...» (Közölve *Büntető Jog Tára* XXXII. köt. 76—77. lap.)

Hogy az ugyanazon ítéletben vétségért és kihágásért főbüntetesként kiszabott pénzbüntetések egynemű vagyis a súlyosabb nemű szabadságvesztés büntetésre változtatandók-e át, avagy a vétségért kiszabott pénzbüntetés fogházra, a kihágásért kiszabott pénzbüntetés pedig elzárásra változtatandó-e át: oly kimerítően meg volt vitatva (l. ezeket felsorolva Illés K., *Büntető-törvénykönyv magyarázata* I. köt. 113. l.), hogy azt tovább vitatni felesleges. A kérdés azonban eldöntve nincsen, a mint a felhozott ítéletek igazolják, a melyekhez a kir. ítélő táblák, de magának a Curianak ítéletei közül is többet lehetne felhozni.

Minthogy azonban ezen kérdéseknek ily homlokegyenest ellenkező eldöntése nem kívánatos, a kérdés pedig a gyakorlatban naponként előfordul, és pedig legtöbbször oly ügyekben, a melyek nem igen juthatnak fel a kir. Curiahoz; a jogegység megóvása és az ítélkezés biztossága végett kívánatos volna, hogy a kir. Curia ezen vitás kérdést egy döntvénnyel eldöntse.

A budapesti egyetem jogi karának ismertetése 1867—1896.

Ily czim alatt jelent meg az ezredéves kiállítás alkalmára *Vécsey* Tamás tollából egy érdekes füzet, melyből átveszszük a következőket:

Seminarium. A tanítás részletesebbé tétele céljából kívánta behozni Trefort a jogi karba a seminariumokat, melyekben főczél az elméleti természetű tantárgyaknál a források exegetikus olvasása, magyarázata, a tételes jogoknál pedig a praktikumok tartása. Módot nyújt a seminarium arra, hogy a tehetségesebb és törekvőbb ifjak a szaktanárhoz közelebb juthassanak s behatóbb munkásságot fejthessenek ki, mely munkásságnál a tanár a vezető, irányzó, segítő szerepet viszi. A miniszter felhívására 1885/86 óta négy seminarium alakult. A *Vécsey* Tamás római jogi seminariumának kézi szakkönyvtára 516 kötet, értékelve 2175 frtban. A *Földes* Béla nemzetgazdasági és statisztikai seminariumának kézi szakkönyvtára 508 kötet, 1419 forint értékben. Csereviszonyban áll számos külföldi intézettel. *Fayer* László rendkívüli tanár büntetőjogi seminariumának kézi szakkönyvtára 402 kötet, 841 frt értékben. A politikai tudományok seminariumi könyvtárát most szervezi a vezető tanár, *Concha* Győző. Egyébiránt seminariumi gyakorlatok, exegetikumok, praktikumok tartása, minden intézményes berende-

zés nélkül is, régóta gyakori a nemzetgazdaságtanból, büntető s perjogból, valamint a különféle magánjogokból. A helyiség hiánya a seminariumok fejlődését gátolja.

Létszám. Az alkotmány s egyetemi autonómiánk óta a joghallgatóság a testvér karokét, sőt a külföldi egyetemi fakultásokét is tulszárnyaló méretekben szaporodik, úgy hogy míg 1860-ig a legnagyobb szám 571 volt, már 1867-re, a kar kétszáz éves fenállásának ünnepére az első félévben 1119 hallgató iratkozott be. 1870/71-re 1336 hallgató kereste fel a jogi kart. 1876/77-ben 1431, 1880/81-ben 1455, 1883/84-ben 1612, 1886/87-ben 1770, 1890/91-ben 1786, 1891/92-ben 1864, 1892/93-ban 2063, 1893/94-ben 2326, 1894/95-ben 2498, 1895/96-ban az I-ső félévben 2868 joghallgatót számított a jogi kar.

1860-tól 1870-ig nagy az emelkedés, 571-ről 1336-ra. Tehát az emelkedés 765. De már 1870-től 1880-ig alig emelkedett százzal a hallgatók száma, t. i. 1336-ról 1455-re. 1880-tól 1890-ig ellenben 300 az emelkedés, 1445-ről 1786-ra, 1890-től 1895-ig, tehát az utolsó öt év alatt rendkívüli az emelkedés, 1785-ről 2498-ra, sőt 1895/96-ban 2868-ra, tehát kétszerte rohamosabb, mint volt bármikor, a ma már csakugyan túltömött jogi pályán.

Ha tovább is tart az 1888/89-iki arány, mely szerint az az érett ifjakkal 31·86%-a jogi pályára lép, úgy még további szaporodás várható, miután ma már vicinális vasut helyett gymnasiumot kérnek a vidéki választók s a reáliskolai végzett ifjak egy része is a jogi pályára lép, a latin póttértségi segítségével. Valóban ostromnak van kitéve beiratkozaskor a quæstura. A miniszter 1891-ben megpróbálta a személyes beiktatás és beiratás szigorú ellenőrzését; a személyazonosság megállapíthatása végett rendelte a leczkekönyvhöz a tulajdonos fényképének melléklését, de mindez sikertelen a nagy tömegesség mellett.

A jogászság számának szertelen szaporodása nemcsak azért baj, mert a tömegesség a vizsgálatokra sok időt követel s a fegyelmet lazítja, hanem azért is, mert az orvosi kar és más szakpályák hallgatósága aggodalomgerjesztő módon fogy.

Az előadásokra beiratkozottak számát érdekes összehasonlítani, mint volt br. Eötvös József alatt 1867/68-ban és br. Eötvös Loránd alatt 1894/95-ben.

A budapesti egyetem jogkarán tartott rendes tanári előadások	1867/68. első félév.		1894/95. első félév.	
	Előadó tanár s z á m a	Hallgató s z á m a	Előadó tanár s z á m a	Hallgató s z á m a
Római jog institúciói...	1	384	2	812
Európai jogtörténet...	1	398	1	749
Magyar magánjog...	1	320	2	610
Magyar közjog...	1	374	1	660
Nemzetgazdaságtan...	2	223	1	661
Egyházjog...	2	289	2	541
Váltó- és kereskedelmi jog...	1	213	1	330
Büntetőjog...	1	173	2	571
Politika...	1	210	1	385
Polgári törvénykezési rendtartás	1	217	1	425
Statisztika...	1	178	1	207
Közigazgatási jog...	—	—	1	491
Pénzügyi jog...	—	—	1	762
Magyar alkotmány és jogtörténet	—	—	1	744

Szigorlatok. A szigorlatok az ügyvédi kar színvonalát a rövid husz év alatt máris szembetűnően emelték, a bírói, sőt közigazgatási pályára is sok elméleti készséget vittek át. Az elmélettel való komoly foglalkozás jó hatását mutatja a fejlődő magyar jogirodalom.

Szigorlatokra jelentkezett 1867/68-ban 167 végzett jogász. Ezek közül juris universi doktor lett 26, juris civilis doktor lett 11, összesen promoveáltatott 37 doktor. A szigorlatok eredményét az 1887/88. tanévben, tehát 20 évvel később a következő számok tüntetik fel:

Jogtud. szigorlat	786	Elfogadtatott	494,	vagyis	62·8%
" pót-szigorlat	194	"	178	"	97·7%
Államtud. szigorlat	100	"	77	"	77%
" pót-szigorlat	19	"	17	"	89·4%

Államtud. doktoratus után jogtud. ---	7	Elfogadtatott	5	vagyis	71'4%.
Államtud. pót-szigorlat után jogtud. ---	1	"	1	"	100%.
Jogtudományi doktoratus után államtud.	5	"	5	"	100%.
Kánondoktori szigorlat volt ---	7	"	7	"	100%.

Volt összesen 1119 szigorlat, a melyből elfogadtatott 784; vagyis 70%.

További öt év multával, 1893/94-ben volt:

Jogtud. szigorlat ---	818	Elfogadtatott	461,	vagyis	56'4%.
" pót-szigorlat	227	"	194	"	85'9%.
Államtud. szigorlat	137	"	69	"	50'3%.
" pót szigorlat	24	"	23	"	95'8%.
Jogtud. doktoratus után államtud. ---	1	"	1	"	100%.
Államtud. doktoratus után jogt. ---	4	"	2	"	50%.
Kánondoktori szigorlat	13	"	13	"	100%.
Régi tételes szigorlat	5	"	3	"	60%.

tehát 1893/94-ben összes szigorlat és pótszigorlat 1229, ebből elfogadtatott 766, tehát 62'3%.

1893/94-ben promoveáltatott 182 jogdoktor, 52 államtud. doktor, hat kánontud. doktor, összesen 240; 1894/95-ben 287 diploma adatott ki, holott 1867/68-ban ez a szám csak 37-re ment.

Pályadíj. A jogi kar az előadásokon, seminariumi gyakorlatokon s egyéb didaktikus eszközökön felül azzal is törekszik buzdítani a jelesebb ifjak beható tanulmányait s munkásságát, hogy pályakérdéseket tűz ki és jutalmaz, a Pasquich alapból évenként hármat 75 forintjával, a Pauler-alapból minden negyedik évben egyet 100 frttal, a Schwartzner-alapból minden második évben egyet 360 frttal, a Senger-alapból minden évben egyet 260 frttal. A jogkari hallgatók tudományos igyekezetét megczáfolhatlanul mutatják a pályakérdések megfejtései. Ilyen pályakérdés volt 1862-ben a nádori és országbírói méltóság eredete s hatásköre. A jelíges levelek szerint Sólyom-Fekete Ferencz (később törvényszéki elnök és író) és Fraknói Vilmos (ma püspök, akkor hittanhallgató), továbbá Véghelyi Dezső (ma alispán és történetíró) és Imling Konrád (ma kuriai bíró) neve tűnt ki. 1865-ben Bozóky Alajos, most nagyváradai igazgató nyert pályadíjat. 1869-ben pályadíjat nyert a municipális rendszer, melynek szerzője Concha Győző, akkor jogszigorló, ma egyetemi tanár. 1871-ben Boncza Miklós, Csillagh Gyula, Messinger Gyula, Hortoványi József, Markovics Jakab, Weisz Vilmos stb. Az utolsó 20 év pályakoszorúsai közt találkozunk Csengery Loránd, Gruber Lajos, Nagy Dezső, Kováts Gyula, Schwarz Gusztáv, Gold Simon, Sicherman Bernát, Kmety Károly, Gosztanyi M., Ballagi Béla, Bihari M., Pikler Gy., Fodor Ármin, Csutorás László, Magyary Géza, Reiner János, Viznekker Antal, Molnár Imre, báró Jeszenszky Béla, Kohn Dávid, Mantuanó Rezső, Mandello Gyula, Polner Ödön, Bozóky Árpád, Lers Vilmos, Ferdinándy Géza, Lévy Béla, Felner Frigyes, Hegedüs Loránd és még több, ma már irodalmilag ismeretes férfiak nevével. Az irányzatot tekintve: pályadíjban vagy dicsérő elismerésben részesült 1875-től 1885-ig 35 pályázó, 1885-től 1895-ig 49 pályázó, tehát a buzgó törekvés emelkedő s ez is tanuskodik a jogi karnak nemcsak tudomány művelő, hanem tudóst képező hatásáról.

Különfélék.

— **A kir. Curiához f. é.** május hóban 1937, ez évben összesen 9531 ügy érkezett. Elintézendő volt a mult évi hátralék hozzászámításával 22571; elintéztetett 11861, hátralékban maradt 10710 ügy. A mult év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 3187 ügygyel, kevesebb intéztetett el 1060-al, a hátralék csökkent 2965-el.

— **Nyolcz évig tartó bünper.** *A m. kir. Curia:* Hatóság elleni erőszak büntetével vádolt K. M., továbbá súlyos testi sértés büntetével vádolt Sz. J. s társai elleni bűnügyben ítélt: Tekintve, hogy a vád tárgyát képező cselekmények elkövetése óta már majdnem 8 év telt el, s vádlottak azonfelül, hogy önhibájuk nélkül ily hosszú idő óta állottak bűnvádi kereset alatt, a fiatal korukban elkövetett cselekmények miatt most mint férfikorban levő, nős s családos emberek büntettetnek; tekintve, hogy vádlott K. M. azért, mert N. J. községbíró arczulította, utóbbinak sógorai által nyomban súlyosan bántalmaztatván, ittas állapotban elkövetett meggondolatlan cselekménye miatt, hosszú ideig tartott betegsége által is igen megszenvedett; tekintve, hogy Sz. J. és B. F. a tánczmulatság közben felizgatott állapotukban s a miatti felindulásukban bántalmazták K. M.-t, mert ez a községbíró arczulította; ezen és az elsőbíró ítéletében felhozott számos és nyomatékos enyhítő körülmények alapján, mindhárom vádlott büntetésének rendkívüli enyhítése indokoltnak találtatván; mindkét elsőbíró ítéletének részben való megváltoztatásával vádlott K. M. fogházbüntetése a foganatba vételtől számítandó 8 napi tartamra szállittatik; Sz. J. és B. F. vádlottak pedig, a Btk. 301. §-a szerint büntettet képező, azonban a Btk. 92. §. alkalmazásával s a 20. §. rendelkezésére való tekintettel minősített, súlyos testi sértés vétségében mondatnak ki a 70. §. szerint mint tetteistársak bűnösöknek, ezért a foganatba vételtől számítva Sz. J. 3 havi, B. F. pedig 4 havi fogházra, s ezenfelül mindketten a 302. §. értelmében egyenként fizetendő 5—5 frt pénzbüntetésre s ennek behajthatlansága esetén még 1—1 napi fogházra ítéltetnek; egyebekben pedig a kassai kir. tábla ítélete az elsőbíró ítéletéből elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1896 május 13. 6003. sz. a.)

— **Ügyfél értesítésének huzamosabb időn át való elmulasztása fegyelmi vétség.** *A m. kir. Curia:* B. Gy. ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A brassói ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata azzal a változtatással hagyatik helyben, hogy panaszlott ügyvéd az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. a) pontjában s illetve 69. §. c) pontjában meghatározott fegyelmi vétség miatt helyezettik vád alá. *Indokok:* Panaszlott ügyvéd a 2/96. sz. felebbezéshez csatolt felzettel és végzéssel pótlólag kimutatta, hogy a megbízó cég nevében a keresetet a brassói kir. járásbíróshoz még 1892 január havában csakugyan beadta, ennyiben tehát a panaszlottat kötelesség-szegés, valamint az elsőbírósi határozat indokaiban említett tisztességtelen magaviselet nem terheli. Minthogy azonban panasz tárgyát képezi az is, hogy panaszlott ügyvéd az általa elvállalt ügy mikénti állásáról a megbízó céget, illetve bécsi s utóbb budapesti képviselőjét 1892 február 26-ika óta több mint 9 hónapon át, ismételt felszólítás daczára nem értesítette, erre a mulasztásra nézve pedig panaszlott magát nem igazolta: ezért vád alá helyezése, tekintettel az ügyvédi rendtartás 68. §. a) pontjának s illetve 69. §. c) pontjának rendelkezéseire, indokoltnak mutatkozik. (1896 május 9. 65. sz. a.)

— **Ismeretlen tartózkodásu örökös részére gondnok kirendelése.** A belügyminiszternek 31828/96. sz. a. J. vármegye árvászekéhez intézett rendelete: Az 1870. évi február hóban elhalt Sz. Bálint és 1882. évi márczius hóban elhalt Sz. Bálintné V. Juliánna hagyatéki ügyében, az örökösödési eljárásnak megindítása, továbbá az ismeretlen helyen távollévő Sz. Imre részére gondnok kirendelése iránti ügyben, az árvászek és a karczagi kir. járásbíró között felmerült kérdésben tett felterjesztését az igazságügyminiszter ural közölve, miután időközben az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tcz. hatályba lépett, az igazságügyminiszter ural egyetértőleg az árvászeket felhivom, hogy az ezennel visszamellékelte iratokat a karczagi kir. járásbírósnak további eljárás végett a következő megjegyzéssel küldje vissza. Az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tcz. életbeléptetése és az átmeneti intézkedések tárgyában 1895 október 11-én 43195. sz. a. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet 3. §-ának általános szabálya szerint, — a 4. §. kivételes esetétől eltekintve, — mindazokban az ügyekben, melyekben a hagyatéki tárgyalás az 1894. évi XVI. tcz. hatályba lépte előtt, vagyis 1896. évi január hó 1-je előtt még be nem fejeztetett, a tárgyalásra és a további eljárásra az 1894. évi XVI. tcz. szabályai alkalmazandók. Miután pedig a fentnevezett örökösök hagyatéki ügyében a hagyatéki tárgyalás még befejezve nincsen, és az idézett igazságügyminiszteri rendelet 4. §-ának esete fön nem forog: ezt a hagyatéki ügyet az 1894. évi XVI. tcz. szerint kell elintézni, a mely törvénynek

54. §-ához képest a hagyaték tárgyalásának vezetésével a bíróság által megbizandó kir. közjegyző lesz majd hivatva a gyámhatóságot megkeresni az iránt, hogy az ismeretlen tartózkodású egyik örökös Sz. Imre képviselőre gondnokot rendeljen.

— **Az olyan hagyatéki ügy, melyben az eljárás 1896 január 1. előtt be nem fejeztetett, a kir. járásbíró-sághoz átteendő.** A belügyminiszternek 1913/96. sz. a. K. sz. kir. város árvaszékhéhez intézett rendelete: Az árvaszék felterjesztést intézett hozzám néhai H. András kassai volt lakos hagyatéki ügyében, a hirdetményi és örökösödési eljárás iránt, az árvaszék és a kassai kir. törvényszék között felmerült kérdésnek eldöntése végett. A felterjesztést az igazságügyminiszter ural közölve, ennek átirata alapján utalok arra, hogy az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tcz. életbeléptetése és az átmeneti intézkedések tárgyában 1895 október 11-én 43195. sz. a. kibocsátott, az 1895 november 5-én 91793. sz. a. kelt rendeletem folytán az árvaszékek is közölt rendelet 3. §-ának általános szabálya szerint, a 4. §. kivételes esetétől eltekintve, mindazokban az ügyekben, melyekben a hagyatéki tárgyalás az 1894: XVI. tcz. hatályba lépte (vagyis 1896 január 1. napja) előtt még be nem fejeztetett, a tárgyalásra és a további eljárásra az 1894: XVI. tcz. szabályai alkalmazandók. Ennélfogva felhívom az árvaszéket, hogy néhai H. András hagyatéki iratait, az 1894: XVI. tcz. 7. §-a értelmében az örökösödési utolsó rendes lakhelye szerint illetékes kassai kir. járásbíró-sághoz, a 43195/95. sz. igazságügyministeri rendelet fent említett rendelkezésére való hivatkozással további eljárás végett haladék nélkül küldje át.

— **20 forinton aluli kereskedelmi ügyben az illetékességet leszállító végzés elleni felfolyamodásért nem állapított meg ügyvédi munkadíj saját fél ellen sem.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa következő végzést hozott: A kir. törvényszék az elsőbíró-ság végzését indokainál fogva és még azért is helybenhagyja, mert az a körülmény, hogy felperes jóhiszeműen adta be keresetét, nem szolgálhat okul a költség megszüntetésére, minthogy felperes mindenképp csak a saját felelősségére perelhetett, következésképp az alperesnek okozott költséget megtéríteni köteles. Felperesi ügyvédnek munkadíja és kiadása a felfolyamodásért saját fele ellen sem volt megállapítható, mert az 1877. évi XXII. tcz. 36. szakasza szerint olyan ügyekben, melyek a községi bíróságnak hatásköréhez tartoznak, az ügyvédi díj és költség meg nem állapítható a megbízóval szemben sem. (1896 április 25. E. 136. sz. a.).

Nemzetközi Szemle.

— **A nemzetközi jog kérdéseinek tárgyalását** hathatósan előmozdítja azon nagyszabású német munka, mely a különböző államok bírói szervezetét, perrendtartásait és csődjogát tünteti fel s melynek szerkesztői Leske berlini bíró és Löwenfeld ugyanottani ügyvéd. Címe: Die Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr. Darstellung der Justizorganisation des Civilprozessrechts, des Konkursrechts, der Erbschaftsregulierung und der Konsulargerichtbarkeit in den europäischen und aussereuropäischen Staaten. Unter Mitwirkung von Rechtsgelehrten des In- und Auslandes. Az első kötet, mely 1000 oldalra terjed, már megjelent és kiterjesztetik a legtöbb államra. A második kötetből is kijött már pár füzet s rövid idő múlva az egész munka kész lesz. Az első kötet ára 30 márka.

— **Németországban** az assessorokról szóló új határozmányok sok port vernek fel az irodalomban s ujjalag felszínre hozták a jogi oktatás kérdéseit is. Érdekes, hogy egy füzetben *Dickel* azt javasolja, hogy *félbírói állások* szerveztessenek. Az illetők fele részben bírói, fele részben tanári funkciót végeznének. Így létre jönne a szorosabb kapocs a gyakorlat és az elmélet között. Ezen kívül külön semináriumot javasol a bírósági gyakornokok számára.

— **Iparbíró-ságok fejlődése.** Az iparbíró-ságok valamint Franciaországban, úgy Németországban is jótékony működést fejtenek ki és azért nagyobb és nagyobb fejlődésnek néznek elébe. Ennek egyik bizonyítékául szolgál azon értekezés is, mely a németországi iparbíró-ságok részéről Lipcsében tartatott. A tanácskozás tárgyalás fontos kérdések voltak kitűzve. Nevezetesen az, hogy nem lenne-e indokolt, hogy a felebbezés az iparbíró-sági ítéletek ellen is megengedtesse és ítéleteik előleges biztosítási végrehajtása kizárattassék; a mi mellett számos petíció jelent meg. Továbbá azon

nem csekély jelentőségű indítvány hozott szőnyegre, miszerint az iparbíró-ságok hatásköre kiterjesztendő a kereskedőkre, mezőgazdasági munkásokra és cselédségre. Ajánlatosnak jeleztetett az is, hogy anyaggyűjtés eszközöltessék az érdekes bírói határozatok közzétételére, és hogy a szövetkezeti közlemények nagyobb terjedelmet nyerjenek. A tanácskozás tárgyalás volt kitűzve még az iparbíró-ságok összehasonlító statisztikája, az építési munkások védelme; és a tapasztalati adatok egymással kicserélése az e téren kifejlődő judikatura köréből.

— **A kodifikáció kérdése Angliában.** Angliában még mindig nem talál rokonszenvre sem az államférfiak, sem a törvénytudók részéről a kodifikáció rendszere. Tudni sem akarnak arról, hogy Nagybritanniában utánozzák a kontinenset. Ennek adott kifejezést legújabbban is a *Times*, vonatkozva arra, hogy a német magánjogi kodex-tervezet a német birodalom parlamentje elébe került. Elismeri a cikkíró ezen törvényhozási művelet jelentőségét, de nyíltan ki is mondja, hogy a magánjogi kodifikáció Angliában nem lenne helyeselhető; de kivitele lehetetlenség is. «Senki sem terjeszthetne — mondatik a cikkben — az alsóház elé javaslatot, a mely minden lehető socialis s gazdasági problémákat szőnyegre hozna, a nélkül, hogy a ház megoldásukat meg is kísérlené. Nem tartozik az angol rendszerhez az intézményeket és szokásokat olvasztóba dobni azon reményben, hogy abból valami jobb és tisztább anyag fogna kikerülni. Nekünk a törvényalkotásnál jövőre is úgy kell eljárunk, mint eddig, t. i. lépésről-lépésre előhaladni, megelégedve azzal, ha törvényeink egyik másik csoportját egyesíthetjük; és köztörvényeink egy és más osztályát, a mely kontroversián kívül áll, egyszerűbb formába önthetjük.» Mindamellett — a *Times* cikkének tanúságaként, — az angolok elég őszinték beismerni, hogy a német kodifikációnak irányukban is van hasznos kifolyása s jelentősége. «Egy tanúságot — mondja cikkében — a német magánjogi kodifikáció kísérletéből hasznunkra fordíthatunk; ugyanis ha az iránt gondoskodunk, hogy részleges kodifikációs kísérleteink eredménye egy-egy művet s nem összefüggetlen töredékeket képezzen.» Továbbá azt: «hogy a mostani 'Statute Law' bizottsága alapján, magvát képezhetné egy oly testület alakításának, mely állandóan kodifikációs feladatok végzésére lenne hivatva».

— **Az indiai jog kézikönyve,** melyről a múlt számban röviden megemlékeztünk, bevezetésül tartalmazza a mai jogállapot előzményeit. Kifejti részletesen azon történeti tény, hogy a közigazgatást előbb egy kereskedelmi társaság, az East India Company, teljesítette, melynek helyébe lépett később a gyarmati kormányzat, mely az angol kormánytól teljesen független. A könyv berendezése szótári jellegű. A fejezetek élén hivatkozások vannak az irodalomra és a forrásokra. Az Angolországból átvett szokásjog itt kodifikált alakban mutatkozik. Kodifikálva van a polgári eljárás, a bünvádi eljárás és az anyagi büntetőjog. Az anyagi magánjognak ugyaszoval minden ágára részleges törvények állanak fenn, melyek összeségükben egy egészet képeznek.

— **A hitbizományokról** érdekes angol könyv jelent meg Cecil (Evelyn) tollából ily cím alatt: A short history of its development in various countries and its practical effects. A könyv legnagyobb része a történeti fejtegetésnek van szentelve. Legrészletesebben tárgyalja az angol és a német viszonyokat. Az utóbbira nézve forrásul használja Schulze könyvét (*Recht der Erstgeburt*) és Miaszkowsky könyvét (*Das Erbrecht und die Grundeigentumsvertheilung im Deutschen Reiche*). E mellett szól a francia, a spanyol, az olasz, a dán, a török és az indiai fejlődésről. Szerző egészben véve a hitbizományi rendszer mellett van, de koncessiókat mégis tesz és egy közvetítő javaslatot ajánl, mely közel áll a német Anerbenrecht intézményéhez.

A budapesti ügyvédi kamara közhírré teszi, hogy folyó 1896. évi június havában az V. kerület Szalay- és Szemere-utcák sarkán épült házába költözik, melyben a hivatalos helyiség az 1-ső emeleten van, s ahhoz a bejárás a Szemere-utczai 10. sz. kapunál. A beadványok 1896. évi június 13-án délután 5 óráig még az eddigi helyiségben, (VII. Kerepesi-ut 8. sz.) 1896 június 15-én reggel 9 órától fogva pedig az új hivatalos helyiségben fogadtatnak el.

Főszerkesztő:	Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő:	Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos:	Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar alkotmány és az 1896. évi VII. tcz. Dr. NAGY ERNŐ nagyváradai jogakad. tanártól. — *Jogirodalom:* Le Barreau de Paris (1810—1870). Par Jules Fabre avocat à la Cour d'appel de Paris. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A 63. számú curiai döntvény. P. B. ügyvédttől. — Fizetés-meghagyási ügyből alakult bagatell perben hozott ítélet végrehajtásáról. Dr. BENCSIK JÁNOS orosházi kir. aljárásbírótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magyar alkotmány és az 1896. évi VII. tcz.

Nem csak nyelvében él a nemzet, hanem intézményeiben is. Mert ámbár a nyelv közössége a nemzetiség felismerésére és ápolására hatalmas tényező, mégis a tapasztalat azt mutatja, hogy csak gyenge fonál egy politikai értelemben vett nemzet összefűzésére. Avagy nem látjuk-e napjainkban is, hogy a különböző nyelvűek mint alakulnak egy politikai nemzetté, az egynyelvűek pedig, mint válnak szét különböző nemzetekre? Biztosan állíthatni, hogy az amerikai angol vagy spanyol nem törekszik az európai angol vagy spanyol politikai nemzet tagja lenni, mint a hogy nem vágyik a belga, a nyelv alapján történő politikai egyesülésre; a három nyelvű schweizi jól érzi magát nemzeti egységében, a kelta nyelvet beszélő bretonok és baskok pedig büszkén vallják magukat a francia nemzet tagjainak.

E néhány példából is világos tehát, hogy más tényezők, politikai okok összetalálkozása szükséges ahhoz, hogy valamely nemzeti egység létrejöjjön, és pedig olyan erőseké, melyek az egyéni széthuzást, önös magánérdekeket áttörök és megteremtven a közérzületet, millió meg millió ember tömegét egy magasabb személyi életre emelnék fel.

A nemzet külső, jogi egységét az alkotmány adja, mely azonban oly szoros összefüggésben áll a belső egyesülésre vezető okokkal és az erővel, a mely körül a jegecedés történt, hogy annak mintegy csak külső kifejezése, a nemzeti szellemnek, vagy mondjuk nemzeti geniusnak megnyilatkozásában, már a hol az nyilatkozhat.

Ezért az alkotmány jellemző a nemzet politikai érettségére vagy fejletlenségére, erejére vagy gyengeségére, lelki tulajdonságaira; mindenekfölött pedig tanulságos a multa, de egyszersmind záloga a jövőnek, mert végre is csak ettől függ, hogy hová jutunk.

Az ünnepek és megemlékezések e nagy napjaiban tehát hiba lenne, ha alkotmányunk a figyelmet elkerülné, annál inkább, mert még egyéb okokból is a komoly érdeklődésre valóban számot tarthat.

A magyar alkotmánynyal is körülbelül ugy van ma a világ, mint az angollal volt a mult század közepe táján. Azt már tudja róla, hogy igen érdekes, jogilag, mint politikailag fontos és tanulságos részleteket tartalmaz. De hogy ezek tulajdonkép miben állanak, annak teljes kiderítése csak a most már nagy buzgalommal dolgozó államtudományok, különösen az összehasonlító államtan feladata lesz. Mi különösen az utóbbtól várunk nagy eredményt: valaminek értékét mindig könnyebben felfogjuk, ha egy másikhoz viszonyítva állítjuk elének.

Odáig már eljutottunk, hogy idegen nyelvű dolgozatokban is olvashatjuk, miszerint az egy valóságos politikai csoda,

hogy a magyarok, milyen korán, már a középkorban, teljes, tiszta államfogalommal bírtak; hogy az alkotmány közjogi jellegét alapjában mindig megőrizte, míg más nagy, művelt népek sokáig magánjogi analógiákból élőködnek. Már kezdik emlegetni, hogy a magyar alkotmányban azok a politikai elvek, a melyeket a civilisált világ századunkban, mint helyeseket felismer és alkalmaz, már réges-régen megvannak. Mondják is kételkedő bámulattal, hogy akkor a honalapító magyarságnak politikailag igen érett népnek kellett lennie.

Szerintem pedig ezeknek és sok hasonlóknak teljes felismerése még a nemzet eredetének kiderítésénél is szerepet fog játszani, mert alig gondolható, hogy egy kóborló csapattal, az állami léttel teljesen ismeretlent, egyszerre csak megszálljon a magas politikai bölcsesség. Minden esetre pedig magyarizációt találunk benne, ama csakugyan csodálatos jelenségre, hogy egy maroknyi nép megveti lábát e földön, államot alkot és annyi oldalról jövő támadással szemben megóvja azt és virágzásban viszi át a második ezer évre.

Talán mindezt a pusztá vitézség idézte volna elő? Csak-hogy voltak itt már más vitéz népek is.¹ Így a hunok nagy világbirodalmat alkotnak, de az egész Attila halálával össze-dől és pedig nem mintha valamely ellenállhatlan külső erő zuzta volna össze, hanem mert hiányzott a belső fentartó politikai képesség.

Azután meg az avarok, aránylag rövid állami lét után egészen eltűnnek a föld színéről; az orosz közmondás esetüket idézi, ha azt akarja kifejezni, hogy valakinek se hire, se hamva: «eltűnt mint az avarok». És nem érdektelen a közeli Nestornak, az orosz történetírás atyjának megjegyzése róluk: az avarok nagy természetű, bátor emberek voltak, de fölötté kevélyek és ez okozta bukásukat. (Szabó: i. m.) Vajon nem olvashatjuk-e ki ez egyszerű sorokból is, hogy hódítani képesek voltak, de a hódítottat megtartani, a békés állami életre vezetni már nem.

Mert ezer éves állami létet felmutat ugyan a történet, de nem fölös számmal; a mai európai államok között ilyenek még csak Anglia tekinthető (827-től midőn Egbert király a heptarchiának véget vetett), mert habár Franciaországban a nemzet és államalakulási processus valamivel előbb veszi is kezdetét, de a mai francia államnak személyi külön életében és folytonosságában mégis csak később keletkezik. Az pedig, hogy valamely állam nem elaggva, hanem teljes ifjai erőben és egy szép jövőre jogosult reménnyel lépjen át a második ezredévbe, épen a ritkaságok közé tartozik.

Ha azután a magyar alkotmányt közelebbről vizsgáljuk, csakhamar szembeötlök egy jelenség, ámbár az ma még tanulásaiban kellően méltányolva nincsen: a közhatalomnak és így a királyi hatalomnak a közszabadsággal való üdvös harmoniája, mely ha nem is mindig közéletünket, de alkotmányunkat, mind a mai napig jellemzi.

Hatalom és szabadság, az államélet e két sarkpontja, a melyek a fölszínen olyan ellentéteseknek látszanak, mégis oly szorosan összefüggnek és az államban annyira egymásra utalvák, hogy igazán erős és virágzó államélet csak ott

¹ Mint e kérdést már szépen kifejti Szabó K.: A vezérek kora.

folyhat, a hol ezek bölcs harmoniában egymást támogatva működnek. Próbaköve ez a nemzet politikai érettségének.

A hol csak a hatalom érvényesül, a szabadságot elfojtva, ott az állam cél- és fogalomellenes lesz, nem nyújtja azt, a miért keletkezett: az erők szabad érvényesülését az ember tökéletesedésére. Sőt ha tulságig megy, a monarchiákban az a viszás állapot jöhet létre, hogy csak egy ember találja meg igazán célját, a többi annak már csak eszköze és mint Madách szépen mondja: «milliók élnek egy miatt.»

Ha pedig csak a szabadság érvényesül az államhatalom rovására, ha rövidlátóan a szabadságot a hatalom hiányában keresik, ezzel végre is az államéletet fojtják meg és a nép visszaesik a szabadosság állapotába, a melyből midőn kiemelkedett, ez reá nézve a haladásnak magas fokát képezte. Lehet, hogy ez az irány is előre néz, de az bizonyos, hogy hátrafelé halad.

Attól ugyan ma már nincs mit tartani, hogy az államéletre ily éretlen nép visszatérhessen az őserdő homályába; büntetése valószínűleg az lesz, hogy vagy a tyrann, vagy egy politikailag fejlettebb szomszéd hatalma alá kerül. Így is, úgy is elvesztvén a szabadságot, a melyet balga módra, megvalósíthatlan alakban kerest.

És mégis mily nagy küzdelmek árán, századok és századok elteltével képesek az államok csak a hatalom és szabadság egyensúlyát megteremteni; majd a despotikus, majd az anarchikus irány az uralkodó. Hány állami lét pusztult el miatta és mennyi erő veszett kárba, a mely bizony az emberiség békés fejlődését jobban szolgálhatta volna.

A rövidség kedvéért, hogy csak a középkorban keletkező monarchikus államokat vegyük figyelembe, rendesen azt látjuk, hogy az államalakítás nehéz multja után, a királyi hatalom gyenge; hozzá még a hűbériség elterjedésével a kontinensen, a fegyver ereje a hűbérurak kezében van és így tényleg a korona mintegy függési viszonyba jut; továbbá a mondott rendszerrel is összefüggő decentralistikus irányzata a világnak, a központi hatalmat csak még inkább gyengíti.

Már most a vasalle-ok, vagyis a nemesség a korona gyengeségét a maga hasznára zsákmányolja ki. Hatalmi körébe mind több-több államjogot bevon, a tisztségeket magánjogi tulajdonába veszi, ezek már örökösödés, csere, adás-vevés tárgyait képezik és a magánérdek támogatására szolgálnak; rajta vannak, hogy a közügyek minél nagyobb körére ők képezzék a felső forumot; sőt annyira is elmennek, hogy egészen saját hatalmukat teszik az államé helyébe, a mi a köznyelven azt jelenti, hogy parancsolni akarnak, de már engedelmessékedni nem. Az uralkodót, az állami majestas személyesítőjét csak úgy «primus inter pares» óhajtják látni, a mit kiegészít az a középkori jellemző mondás: «minden ur (báró) souverain a maga uradalmában.»

Egy ádáz küzdelemnek kellett tehát kitörni életre-halálra, melynek kimenetele ugyan kétséges, de az bizonyos, hogy ha a korona lesz a vesztes fél, az állam vele bukik.

Franciaországban a királyság ül fényes győzelmet; XI. Lajos már egészen megtöri a hűbéresek hatalmát és XIII. Lajos (Richelieu) alatt az államjog annyira a király kezébe összpontosul, hogy utóda XIV. Lajos joggal mondhatta: az állam én vagyok.¹ A nemességnek megmaradnak ugyan magánjogi kiváltságai, de a közszabadság elveszett. Majd a nép megunván az elnyomatást, elveti a gyűlölt állami és társadalmi rendet és hogy szabadságával mennyire visszaél, a francia történet legvéresebb lapjai mutatják. Hasonló jelenségekre találunk a többi latin népeknél is, de különösen Spanyolországban.

A Rajnán innen, a római-német birodalomban szintén

¹ Találón jellemzi azt az időt Mih. Chevalier: «Louis XI. tenassa l'aristocratie, Richelieu la musela, Louis XIV. lui mit le collier de la domesticité.»

folyik a százados küzdelem, de már egészen más eredménnyel. A rendek egyenkint szedik el a császári hatalom részeit, úgy, hogy utoljára alig marad abból a czimnél egyéb. Ezért nevezi az éles szemű Pufendorf, már a XVII. században a birodalmi alkotmányt monstrumnak, «mert nem monarchia, miután a császár minden lényeges vonatkozásban a rendektől függ, de nem is aristokratia, mert végre is a császárt csak még sem lehet a rendek alattvalójának tekinteni.» Nem érdektelen, hogy a birodalom összes hivatali személyzete a XVIII. század végén és a XIX. század elején csak 27 tagból állt és ezekről kellett az új osztrák császárságnak gondoskodni a birodalom felbomlásakor. Világos, hogy a részek az egész fölé emelkedtek.

De míg a rendek fölfelé nem tartottak mértéket a szabadságban, lefelé nem tartanak mértéket a hatalomban és a birodalom apró-cseprő abszolút államokra válik szét; a nagy, hatalmas nemzet pedig jelentőségében egészen alászáll.

Ha aztán tovább megyünk, Lengyelországba, a hol a hűbériség nem tud kifejlődni, ott már dobzódik a szabadság. V. Kázmér óta a király egymásután veszt el hatalmi jogait és vele az államhatalom alapjait. Igaznak kell mondanunk azt a nézetet,² hogy névleg még sokáig fennáll a lengyel állam, midőn tényleg már ott nem folyik rendes állami élet. Helyébe a souverain nemes emberek társasága lép és ezeknek úgy az egymáshoz, mint az államhoz való viszonyában már a nemzetközi élet tünetei mutatkoznak. A lengyel államot ugyan még mindig a szabadság virágának hirdetik, valóban pedig a liberum veto-val és a conföderációkkal annak sirját ássák. Az Articuli Heinricianiban már az ellenállás jogát a detronisációval kötik össze, sőt a XVI. században a tróntól való megfosztás kérdése az alkotmányban rendszeres szabályozást nyer és pedig magánpanaszra is. A király a fegyveres erővel nem rendelkezik; az állandó katonaság nem neki, hanem a hetmannak esküszik hűséget és a főparancsnokság jogát még akkor sem bírja e csapatonknál, ha köztük tartózkodik.

Keleten pedig tudjuk a despotia az uralkodó.

Ilyen volt századokon keresztül a magyar állam környezete, illetve ez államokban a hatalom és a közszabadság egymáshoz való viszonya. És a mint az egyes embernél nagy lelki erő, mély meggyőződés kell ahhoz, hogy környezetének káros hatása alól kivonja magát, hasonlóan áll ez a nemzetekre is és ha azt látjuk, hogy valamely nép egész eltérően az őt környező világtól, tántoríthatatlanul megmarad azon az uton, a melyet a későbbi felvilágosodás, mint egyedül helyeset elfogad, akkor az igaz ember tőle elismerését megtagadni nem fogja.

A magyar államban pedig, legalább az alkotmányjogban és a lényegesben mindig megtalálhatjuk a hatalom és a szabadság egyensúlyát. A mérséklet megvan mind a két részen: úgy a királynál, mint a politikailag jogosult nemzetnél. Legyen szabad ezt, a sok közül vett néhány adattal igazolnunk.

Első szent királyunk, a ki, miután lázadó ellenfeleit legyőzte, a szellemi fölény, tekintély, a tényleges hatalom birtokában a monarchiát szervezi és a ki alatt azok az intézmények, a melyek az új királyságot hivatva szolgálni, természetesen előtérbe lépnek, azon elvet hagyja hátra törvényeiben, hogy a nemzet szokásainak és szabadságának tiszteletével kormányozandó; és úgy él ő továbbra is az emlékezetben, mint az alkotmányos szabadság forrása.

Az aranybulla előszavában világosan olvashatjuk, hogy ennek célja nem más, mint a szt. királytól kapott szabadságot visszaállítani és később is, ha az alkotmányon sérelem esik, az az óhaj és kívánság, hogy Szt. István szabadságaihoz térjenek vissza. Vajon kell-e több bizonyíték arra nézve,

² Hüppe: A lengyel alkotmány.

hogy a király, a kinek minden hatalma meg volt, hogy akár byzanci mintára kísérthesse meg az egyes uralom alakítását, hogy az bölcs mérséklettel élt hatalmával? Szt. Lászlóról és Kálmánról azt jegyezte föl a történelem, hogy Szt. István szellemében kezelik a királyi hatalmat.

Majd 1222-ben keletkezik az aranybulla és ha tartalmában hasonlít is az angol Magna Chartához, de keletkezési módjára eltér tőle. Nincs semmi okunk ugyanis azt hinni, hogy II. András valamely ellenállhatlan kényszer alatt cselekedett volna; az ugyan egészen bizonyos, hogy a közelégetlenséget lecsillapítani volt tettének rugója, de hogy ezt belátja, a helyzetet így ítéli meg, vagyis elfogadja azt a tanácsot, mely a bajokon a szabadság és jogok biztosításával vél békésen segíteni, ebben nyilvánul a régi jó szellem.¹

Az angol Magna Charta keletkezésekor János király tulajdonképen trónvesztettnek tekinthető, a nemzet már elpártolt tőle; ő már a nemzeten kívül áll, azért nevezik szerződésnek is, mint mondják csak kilenczen maradtak mellette és most a nemzet mintegy utolsó kísérletképen, a Magna Chartában megszabott föltételek mellett hajlandó őt visszafogadni. De hogy a király mennyire kierőszakoltnak tekintette, bizonyítja az a tény, hogy még az évben a pápához fordul ígérete alól fölmentésért, miután hiányzott nála az elhatározás szabadsága.

Magyarországban a következő nagy és hatalmas királyok, mint I. Lajos megerősítik és magukra kötelezőnek tekintik az aranybullát.

Később pedig egy másik nagy király, I. Mátyás, a ki ugyancsak fényt és dicsőséget szerez a magyar névnek, hatalma tetőpontján kiadja a nádori törvényeket, melyek végre is a királyi hatalom alkotmányos korlátozásának úgy, mint a közszabadságnak további támaszai lesznek.

Másrészt meg Ulászló halála után csökken a királyi hatalom tekintélye, sőt egy időre, mint tudjuk, tényleg egészen a nemesség bírja azt. Ugyan ki akadályozhatná most, vagy V. László kiskorúsága alatt, hogy a királyi hatalom leszállításával ne saját előnyére változtassa meg az alkotmányt. És mit látunk? a királyi hatalom és tekintély emelésén fáradozik. Nevezetesen az 1452. évi országgyűlés ama határozata (1453. évi V. tcz.), hogy az I. Ulászló által bőségesen osztogatott adományok adassanak vissza a koronának, a királyi hatalom anyagiakban való öregbitésére. Azt gondolhatná valaki, hogy a pártvillongások ez idejében, talán I. Ulászló híveit akarta sujtani a most uralomra jutott párt. Épen ellenkezőleg, hisz Hunyadi János és társai emelik trónra I. Ulászlót és ők a megadományozottak, tehát ezt a törvényt egyenesen magok ellen alkotják a királyi hatalom érdekében. Továbbá az országos rendek nagy buzgalommal védelmezik a királynak kegyuri jogát a pápai székek szemben.

Mátyás után ismét nehéz napok következnek az államra; a királyi hatalom mélyen süllyed, általános is e miatt a panasz és mert a dolgok igen rosszul folynak, a nemzet megalkotja a felelős kormány intézményét, a királyi tanács felelősségével, a mely intézménynek némely alapjait, már a XIII. században lerakja. A buvárlók még ma is kutatják, hogy ugyan honnan vehette a magyar nemzet ez eszmét, mert az bizonyos, hogy olyan teljességében, mint a hogy az 1507. évi V. és VII. tczikkekben szabályozva van, a kontinens többi monarchiáit messze megelőzte. Sajnos, hogy nálunk a további fejlődése hosszú időre elmaradt.

II. Ulászló után — ha lehetséges — a királyi hatalom még mélyebbre süllyed, az elégetlenség igen nagy. Most hát valóban elérkezettnek látszik az idő, hogy a királyi hatalmat

¹ Ha pedig az aranybullát kierőszakoltnak tekintjük, nem-e a mérsékletnek jele, hogy a Szt. István-féle alkotmányon nem megy túl. A királyi törvényes hatalmat semmiben sem korlátozza, sőt a javak visszaadásának elrendelésével még támogatja.

leszállítsák a trónról, mint a hogy megtörténik az Lengyelországban, hol körülbelül ez időben szabályozzák a királyi felelősséget. A magyar országgyűlés a király tanácsosai ellen fordul és őket megbünteti, a királyt illetőleg pedig kimondja, habár igen ildomos formában, hogy éljen hatalmával és uralkodjék (1526. évi I. tcz.).

A mohácsi vész után megint a nemzet a gyengébb fél és mégis hányszor nyer biztosítást a közszabadság. Ide vonatkozólag a törvények egész sorozatát lehetne idézni. Igaz, hogy ezek főképp a nemzetnek alkotmányához való törhetlen ragaszkodása folytán keletkeznek és szükség is van reájok a szenvedett sérelmek miatt, de nem szabad felejtetni, hogy ez időben a nemzet ugyan nagy lelki erővel rendelkezett a sors csapásainak elviselésére, de kevés physikai hatalommal. Erdély (habár mindig a hazafias irány támogatója) külön áll, az ország nagy része a török hódoltságban, a magyar királyságot néhány vármegye képezte.

De másrészt meg nagy tévedés lenne azokat a belső mozgalmakat, melyek a XVII. századtól kezdve többször ellentétbe hozzák a koronát a nemzettel, úgy tekinteni, mint a királyi hatalom, vagy épen az államhatalom ellen, annak széthontására irányulókat. Egy bizonyos politikai irányt támadnak meg és, ha talán az első pillanatra paradoxonnak is látszik, mégis úgy van, sokszor együtt védték a magyar királyi hatalmat a közszabadsággal. Hisz ha azok a bekelezési kísérletek a német császárságba (már akár közvetve, akár közvetlen) sikerültek volna, akkor a magyar királyi személy a német császárnak alattvalója lesz. Hogy konkrét példával éljek, mindjárt III. Károly után Mária Terézia királynőnk I. Ferencz császárnak már alattvalója lett volna; míg így ő is elmondhatta, hogy rangban ugyan a császár megelőzi, de függetlenségre, mint magyar király vele egyenlő.

És most tegyünk egy nagy lépést. Az 1848-iki törvényeket sokan úgy tekintik, mint a melyekben a nép vágyai jutnak teljes kifejezésre. Pedig ez az alkotmány teljesen ment azoktól a tulzásoktól, melyek máshol az uralkodót már alárendelt helyzetbe hozzák. Sőt, miután a nemzet köteles háláját, az uralkodóház egyik tagja, József nádor iránt leróttá, az első tétel, melyet a törvénybe iktat: «a király személye szent és sérthetlen.»

Igy nyilatkozik, még forrongásaiban is, az igazi magyar szellem, mely mindig kész rajongó tisztelettel hajolni meg a koronás királyi felség előtt, habár nem is alázkodik. És azért nem is tudunk elég elismeréssel szólni a millenniumi törvényről (1896: VII. tcz.), mely alkotmányunk e nagy tanulságát felismeri és kifejezésre hozza: a nemzet hódoló bizalommal járul a trón zsámolyához, a király pedig bizalmát helyezi az ősi erényben.

Nehogy azonban félreértésre szolgáltatassak okot, ismételve megjegyzem, hogy a mondottakat nem úgy értettem, mintha a két irányzatnak nálunk ne lettek volna nagy küzdelmei és hogy, a mint a szerencse kedvezett, néha egyik vagy másik tulságosan előtérbe ne lépett volna; csak hogy mindez nem tud oda erősödni, hogy alkotmányunk része legyen, azt elvezetve az ősi alapoktól; vagyis egész világosan, a magyar alkotmány nem szervezi se az abszolutizmust, se az anarchiát.

Dr. Nagy Ernő

n.-váradai jogakad. tanár.

Jogirodalom.

Le Barreau de Paris (1810—1870) par Jules Fabre avocat à la Cour d'appel de Paris. J. Delamotte, éditeur, Paris.

A francia ügyvédségnek ékes tollal megírott története jelent meg azon könyvben, a melynek címét e sorok élére irtam. A francia ügyvédség története a francia állam és társadalom kulturtörténetének egyik igen szép és érdekes fejezetét képezi. Jules Fabre, a párisi felelbbviteli bíróság egyik

ügyvédje, vonzóan és tanulságosan írta meg ezt a fejezetet, 470 lapra terjedő könyvében.

A francia ügyvédség történetét I. Napoleonnak 1810-ben kelt dekretuma óta tárgyalja, a mely dekretum a francia Code-nak keletkezésével egyidejűleg a forradalom által szét-dult barreaukat újra szervezve, a francia ügyvédség mai rendjének alapját képezi.

De a francia ügyvédségnek a középkorba visszanyúló tradíciói vannak, s e tradíciókhoz a régi francia állam és társadalom számos intézménye fűződik. A Voltaire korabeli barreauk felvilágosult szelleme a középkornak nem egy sötét intézményét törölte ki a francia jogrendszerből, s a konstituante nem egy nagy alakja a barreau szószékéről lépett fel a nemzet szószékére. Fabre könyve terjedelmes bevezető fejezetet szentel ezen tradícióknak, s azután a mai barreau kifejlődését és történelmét tárgyalja eseményekben dús gazdag hatvan esztendőn keresztül.

Ismerteti azokat a nagy pereket, a melyek a francia állam politikai, és a francia nemzet társadalmi történetébe belejátszottak, s egy sereg érdekes adattal gazdagítja a jelen század jogszolgáltatásának történetét. A francia barreau nagy alakjait: Berryert, Favret, Dufaure, Gambettát, Grévyt stb. (sokan vannak!) mind megismerjük ebből a könyvből, és Franciaország nagy politikai pereinek, Labedoyère, Ney tábornagy, Lavalette, Cambronne, Saint Len, Condé herceg, Chataubriand, Berryer, az Orléans-vagyon, Tieschi, Orsini, Montalembert-féle perek stb. ismertetése mind egy érdekes perspektívát mutatja Franciaország politikai és jogszolgáltatási történetének. Szabad nemzetek jogszolgáltatása szorosan hozzá van csatolva a társadalom szervezetéhez, és Franciaországnak, valamint Angliának története azt mutatja, hogy a közhatóságoknak úgy a mint a politikai méltóságoknak legkiválóbb viselőjei, az ügyvédi karból vonattak be a bíróságok és közhatóságok élére. Hasonló tanulságot szolgáltat nálunk Magyarországon Deák Ferencz kora. És mi azt hisszük, hogy helyes dolog a jogtörténelem ezen tanulmányát a jövőre nézve minél jobban értékesíteni.

Dr. Bleuer Samu.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A 63. sz. curiai döntvény.

A curiai döntvények az ország legfőbb ítélőszékének jogi gondolkodását s meggyőződését tartalmazzák, melyektől nagyfontosságú okok nélkül nem szokott eltérni.

Mégis azt tapasztaltuk, hogy a kir. Curianak 63. sz. döntvényében kifejezett jogi gondolkodását s meggyőződését még közzététele előtt a törvényhozás felszólalás tárgyává tette s ugyanakkor, valamint közzététele után napilapjaink oly behatóan foglalkozván ezen döntvényvel, méltán lehetett elvárni jogi lapjainktól, melyek a jogi élet nyilvánulásait éber figyelemmel kísérik, miszerint ezen döntvényt is jogi szempontból figyelemre méltassák.

A «holt kézi» törvények és az azok céljának bebizonyítására hivatkozott 1542: XXXIII. tcz. korántsem gépszerűleg egymásra halmozott szabályok élettelen tömege, hanem belsőleg összefüggő s életteli tagolattal bíró organismus. Ezen belső összefüggésnek megismerése a jogtudomány feladata, mely ismét kettős, t. i. logikai s jogtörténeti, mely nélkül a létező jog kellő felfogása s megértése merőben lehetetlen, mert minden tételes jog a multnak eredménye. (Bozóky dr. Institutiók 15. §. II. pont.)

Az 1498: LV. és 1542: XXXIII. tcz. hozatalának idejében állandó országgyűlés nem tartatott (ez csak az 1848. IV. tcz. folytán tartatik), a törvények szerkesztési módja pedig nem volt olyan, mint napjainkban, melyekben

a törvény dispositiója annak ratiója s occasiójától külön választatik, hanem a ratio, occasio és dispositio magában a törvény szövegében is nyert kifejezést; a karok és rendek által alkotott törvények végrehajtására vonatkozó végrehajtó hatalom azonban hiányozván, sőt még az 1790/91. évi XIII. törvenycikk is a «minden országgyűlésen alkotandó törvények pontos végrehajtásának» szükségét hangsúlyozván, ezen hiánynak tulajdonítható, hogy a «ius spoli» korszakában hozott 1557: X. tcz. daczára a főpapi s papi hagyatékok fosztogatása több mint egy századon át tovább tartott, habár azt az 1557: XXI. tcz., 1567: XXXI. tcz., 1574: XXXII. tcz., 1598: XXXII. és XXXVIII. tcz., 1609: L. tcz., 1638: LVII. tcz., 1647: CII. tcz. határozottan megtiltotta.

Ennek tulajdonítható, hogy az egyházakra vonatkozó 1498: XXXV. és LXV. első «holt kézi» törvények csak papirosan maradnak, mert az egyházak tulhatalmi terjeszkedésükben világi ingatlan birtokot tovább is szerezvén, az 1647: XVII. tcz. az előbb hozott törvények hatályát megújította s az egyházakat világi birtokok szerzéséről eltiltotta. De ha igaz, hogy a törvény a keletkezése idejében lévő jogállapotoknak hű kifejezője, kétségtelennek kell tartani, hogy az egyházak a törvény ismételt rendelkezéseivel nem törődve, ingatlan birtokszerzésüket tovább is folytatták, mert az 1715: XVI. tcz. 5. §-ából: «mostantól fogva pedig ezután az e helyen megújított 1647: XVII. tcz. szorosabban megtartassék, hacsak erre nézve a királyi Szent Felség különös esetekben (mások jogainak épségben hagyásával) feloldást nem adna», — úgy a birtokszerzési hajlam korlátozása, mint az előbb hozott törvények hiányos végrehajtása kiviláglik.

A mi pedig a szab. kir. városok ingatlan vagyonszerzési képességét illeti, a döntvényben hivatkozott 1542: XXXIII. tcz. szintén nem áll egyedül oly törvénykép, mely a városok ingatlan szerzési képességét korlátozta volna, mert ezek is az ingatlan birtokok szerzésében az eszközök megválogatása nélkül járván el (az 1647: LXXVIII. tcz. szerint: «régí kihágásaikat nemcsak folytatják, hanem az ország törvényeivel ellenkező és sérelmes újabb visszaéléseket is behoznak»), a törvényhozás az 1638: XXXV. tcz., 1647: LXXVIII. tcz., 1649: XIX., XXIII. és LIV. tcz., 1836: XXXIII. tcz., mely az 1647: LXXVIII. tcziket magyarázza, és az 1791: XXV. törvényekkel a szab. kir. városok ingatlan vagyonszerzésének képességét korlátozza.

És akár fogadjuk el azt, hogy ezen «holt kézi» törvények az ösiségi jogintézmény védelmére s megerősítésére szolgáltak, akár azt fogadjuk el, hogy a világi jószágok a kir. fiscus örökösödése alól el ne vonassanak, akár az 1542: XXXIII. tcz. 1. §-ában kifejezett legis ratio s occasiót fogadjuk el, hogy a városok birtokszerzési képességének korlátozása által a katonáskodó emberek száma ne kevesbedjék: *minden esetben megállapítható a törvényhozás azon intentiója, hogy a szabad forgalmu, világi birtokokat fentartani, ellenben a lekötött s forgalmon kívüli «egyházi» és «városi» birtokok számát korlátozni akarta*, a mely intentiója abból is kiderül, hogy az ösiségi jogintézmény már régóta örök álmát aludta s a véderőről alkotott 1868: XL. tcz. 1. §-a «a védelmi kötelezettséget általánossá s minden védképes állampolgár által személyesen teljesítendőnek» nyilvánította, emez intentiójának s régibb hazai törvényeink szellemének megfelelően az 1870: XLII. tcz. 3-ik §-ának b) pontja s az 1886. XXI. tcz. 5. §-ának b) pontja értelmében a sz. kir. városok s a köztörvényhatóságoknak, az 1871: XVIII. tcz. 102—105. és az 1886: XXII. tcz. 110—113. §-ai értelmében a községeknek, végül az 1895: XLIII. tcz. 9. §-a értelmében a «törvényesen elismert vallásfelekezeteknek» ingatlan birtokszerzési képességét korlátozta.

A curiai döntvényben hivatkozott 1847/48: XX. tcz. 2. §-a, az 1844: III. tcz. folytatásakép, ez pedig az 1791. évi

XXVI. tcz. kibővítése s módosításaként keletkezvén, sem ezen törvények, de sőt még az 1868: LIII. tcz. sem intézkedett a törvényesen bevett vallásfelekezetek birtokszerzési képességéről, mert a vallásfelekezeteknek csak a vallás dolgában való tökéletes egyenlőségét és viszonyosságát szabályozták; a birtokszerzésre pedig azon jogsabály alkalmazásából: «a kinek a kevesebb nem szabad, annak a több sincs megengedve», jogszerűen inkább az következtetendő, hogy miután az uralkodó vallás az amortisationális törvények hatálya alatt állott, a bevett vallásfelekezeteknek is ezek alatt kell állaniuk, mert ezen jogsabály s jogi consequentiától való eltérés mellett «az 1847/48. évi törvények szellemére s az akkori nagy átalakulásokból szükségképen folyó jogfejlődésre» való hivatkozás merőben ellenkeznék az újabb és a jelenlegi szabadabb elvű törvényhozás szellemével, mely a teljes vallásszabadságot és vallás egyenlőséget dekretálta, ellenkeznék intentiójával, mely valamennyi lekötött s forgalmon kívüli birtok (mint a köztörvényhatóságok, községek, hitbizományok vallásfelekezetek birtokainak) szerzését a felsőbbbség jóváhagyásától tette függővé.

Az osztrák ált. polg. törvénykönyv 21. §-a a községeket, melyek alatt a városok is értendők, a törvény különös oltalma alá helyezvén, ezeknek, valamint az egyházaknak vagyonszerzési s öröklési képességére nézve a 27., 290., 867., 539., 1472. §-ok az álladalmi jogban s a közrendtartási rendeletekben foglalt intézkedéseket fentartották, melyek alatt kétségen kívül az egyházi s községi «holt kézi» törvények értendők lévén, természetes, hogy az absolut korszakban s főképp az osztrák konkordatumnak 1855. évtől az orsz. értekezletig való érvénye miatt nem tétettek intézkedések arra, hogy ezen törvényeknek minden irányban érvény szereztessék.

Az urbéri nyiltparancs s a korábban létezett, valamint a később keletkezett törvények folytán történt birtokszabályozások alkalmával a katolikus plébánosoknak s plébániáknak illetőségükön felül juttatott birtokilletmények szerzése ezen törvények következtében történt, az urbéri jogrendszerrel kapcsolatos törvényes intézkedés pedig már hallgatag magában foglalja a vagyonszerzési képesség meghatározását is, tekintet nélkül arra, vajon a katolikus plébánia ezen törvényes intézkedés folytán többhöz jutott-e, vagy sem?

A magyar polgári anyagi törvényeknek az Orsz. Ért. 1. §-ával való visszaállítása folytán azonban visszaállítottaknak tekintendők úgy az egyházak, valamint a köztörvényhatóságok s községekre vonatkozó «holt kézi» törvények is, és a joghermeneutika szabályaitól való eltérésre mutatna az a törvényt magyarázat, mely a törvény keletkezésének okát — occasióját — a törvényhozás céljával, ratiójával összetévesztene s az occasio megszűntével a ratio megszűntére is következtetne, mert a törvények a törvényhozás akaratán — legis ratio — s nem az utóbbinak indokain alapulván, megáll a törvény, ha csupán hozatalának indokai — legis occasio — szűntek meg. Nemkülönböztetve ugyanezen joghermeneutika szabályaitól való eltérésre mutatna, ha a «holt kézi» jogintézmény organismusának alapjogtételle eltöröltetnék, mert ennek s a jogok és dolgok közt fenálló jogi különbségnek eltörlésével, minden következményi tétel és e különbségből folyó minden módosítások is eltörülve lennének s ekként ezen döntvény azon indokolásával, mely szerint a jelzálogszerzési képesség szoros összefüggésben áll az ingatlanok tulajdonának szerzéséhez való képességével, szoros összefüggésbe hozandó s természetszerű következményeként megállapítandó lenne az egyházi javak szabad elidegenítési képessége is, holott azt senkisémm mondhatja, hogy ezen döntvény által ezen javak, melyek az egyház díszére s fentartására szánvák s melyeket örökre eladni, csonkitani, vagy megterhelni sem szabad (Suhajda: Magyar Magánjog 61. §. 6. pont) ezen s az egyházjogokban (Konek: Egyházjog 88—93. §. Bozóky: Egyházjog 406—480. lap) ismertett jogi természe-

töktől megfosztattak volna, senkisémm mondhatja, hogy világi, szabad forgalmu birtok, ha az egyház, tehát «holt kézbe» kerül, előbbi jogi természetét megtartaná, sőt ellenkezően «holt kézi» vagyonná alakulván át, oly jogrendszer, mely szerint a «holt kéz» ingatlan birtokot korlátlanul szerezhessen, ellenben abból semmit el ne idegenithessen, sem képzelhető s ilyent bizonyára a 63. sz. döntvény sem akart inauguralni.

A telekkönyvi jogintézmény behozatala után s valószínűleg a m. kir. Curiának 1869. évi szeptember 3-án 1506. sz. és 1871. évben 389. sz. a. jogesetben hozott határozatai nyomán, de a telekkönyvi rendelet 69. §-ának ellenére keletkezett a telekkönyvi hatóságoknak az a gyakorlata, hogy az «egyházi» «holt kéz» birtokszerzési képességének vizsgálata nélkül a tulajdonjogot bekebelezték, a mi nem is történhetett másképp, mert a telekkönyvi ügyekben hozott ezen határozatokban kimondatott: «hogy a tulajdonjog a létrejött adásvevési szerződés alapján bekebelezendő azon fentartással, hogy annak megítélése, vajon a szerzetrend birtokképes-e, ezen (tudniillik telekkönyvi) uton jogi vizsgálat és megítélés tárgyául nem szolgálhat» és: «a szerzetrendeknek ingatlan birtokra vonatkozó birtokképesége nem hivatalból, hanem csak esetről-esetre az érdekek fél fellépése folytán vizsgálandó» (l. Herczegh M.: A telekkönyvi rendelet 1891. évi 270. lap és Dárday: Döntvénytár 1871. évi 389. jogeset 99. lap), a mely határozatokban a «holt kézi» törvények érvénye implicite elismertetvén, a felsőbb bíróság részéről követett gyakorlat annál kevésbbé helyeselhető, mert az ugyanezen határozatokkal majdnem egyidejűleg, de polgári perben 1869. évi 2597. sz. a. 1870. évi február 23-án, később pedig 1876. évben hozott határozataival az 1647. évi XVII. és 1715. évi XVI. tcz. hatályát elismerte.

Végül az állam és egyház közti jogviszony körüli tanelméletben uralkodó jogelvekkel ellenkezőnek, sőt az államhatalom érdekeibe ütközőnek kell tartani a jelzett döntvény végbekezdésében foglalt azon jogi enuntiatiót, mely némely szerzeteknek birtokszerzési képességét vagy képtelenségét saját rendszabályaikból következteti. Jogi tévedés is van ezen enuntiatióban, mert a különböző szerzetrendeknek különböző rendszabályaiban a szerzetrendek, mint jogi személyeknek birtokszerzési képessége, vagy képtelensége nem is foglaltatik (l. Pachmann Theod.: Lehrbuch des Kirchenrechtes. Wien, 1863. 153—163. §§.), sőt ha ily intézkedés befoglaltatnék is, ez az egyes országok törvényhozása és hazai törvényeink szerint is érvénytelennek tekintendő azon okból, mert az állam és egyház közti viszony szabályozása körül uralkodó jogelv: «hogy a birtokszerzés s jogérvényesítések feltételeinek megállapítását, az egyesek s testületek magánjogi kötelmeinek megállapítását» a polgári államhatalom mindig szorosan vett államügynek tekintette s tekinti (Konek i. m. 49. §., dr. Bozóky i. m. 46. §.), a birtokszerzés felvételeinek megállapításához sem a szerzetrendek szabályainak, sem bármely egyházi intézménynek szót nem enged s «bármennyire is kíván az egyház szabadságának kedvezni, nem kívánhatja az államhatalomnak bárki általi aláadását, nem magának az állameszmének bármiféle intézmény általi kockáztatását» (Konek i. m. 49. §.) s tényleg úgy is van, hogy a birtokképes szerzetrendek, — a melyeknek befogadása iránt hazai törvényeink nem is intézkedtek — annak idején kir. adomány s nem saját statutumaiknál fogva, de a törvényekben előírt célból nyerték birtokaikat, a «kolduló» szerzetrendek pedig (milyenek az üdvözítőről, Szűz Máriáról, Szt. Lászlóról, Kapisztrani Szt. Jánosról nevezett Ferenczrend, kapuczinusok, minoriták, karmeliták, dominikanusok, serviták, irgalmas barátok, Szt. Erzsébetről nevezett apácák s szürkenénék) az 1715. évi CII. tcz., 1723. évi XCVI. tczikk, 1729. évi L. tcz., 1741. évi LXV. tcz. 1765. évi XLII. és XLIII. tczikkkel birtokszerzési képesség nélkül fogadtattak

be a hazába, holott ha egyáltalában a szerzetrendi szabályok, vagy bármely egyházi intézmény a birtokszerzésre jogalapot szolgáltatna, úgy az általános egyházjognak a «communicatio privilegiorum» sajátos intézménye alapján, a mely abban áll, hogy az egyik szerzetrendnek engedett privilegiumnak közösségét a másik is követelheti (l. dr. Aichner Simon Compendium iuris ecclesiastici 1887. Brixinac. 478. l. 3. pont), a kolduló szerzetrendek is és ha tökéiket jelzálogi biztosíték mellett kikölcsönzik, a mihez szintén joguk van, ezen jelzálogszerzési képesség alapján, a döntvény indokai szerint is követelhetnék birtokszerzési képességeket, mely azonban a befogadás közjogi hiányából helyt nem foghatván, hiába hivatkoznának statútumaikra, vagy bármiféle egyházi intézményre.

Nem akarok hivatkozni jogi tankönyveinkre, melyek az «egyházi holt kézi» törvények érvényét tanítják s a pénzügyi jogrendszerre, mely a «holt kézi» szerzésénél s elidegenítésénél a vagyónátruházási illeték tekintetében kivételes intézkedést statuál, a mely tanoknak s jogrendszernek is természetesen megváltozniok kellene (Zlinszky: A magyar magánjog 1894. évi 69—70 lap. — U. o.: A telekkönyvi rend. 1893. évi 79. lap 3. jegyz. — Suhajda i. m. 92. §. — Schnierer Gy.: A telekkönyvi eljárás 1871. évi 90. lap. — Dr. Herczegh M.: A telekkönyvi rendtartás 1891. évi 270. lap stb.), minthogy azonban ezen tanok s a megengedett törvényt magyarázat törvényes határainak túllépésével a teljes-ülési megállapodás megtörtént s az 1890. évi XXV. tcz. 13. §-a szerint azt a kir. ítélő táblák mindaddig, míg azt a kir. Curia teljes-ülési megállapodással meg nem változtatja, követni tartoznak, de ilyenre egyhamar alig van kilátás, mert a 63. sz. döntvény hozatala is 1895 május 31-től f. évi február 1-ig tartott, holott a fent előadottak szerint, úgy az egyházakra, mint a köztörvényhatóságokra s községekre vonatkozó «holt kézi» törvények ratiója ez idő szerint is fenáll. Sőt az 1895. évi XLIII. tcz. rendelkezése mellett, mely a vallás teljes szabadságát s egyenlőségét dekretálta s az uralkodó s bevett vallásfelekezetek közti különbséget végleg megszüntette, 9. §-ával pedig az előbb hozott, de a döntvényt érvénytelenített «egyházi «holt kézi» törvények kiegészítéseül, indokolása szerint a lekötött birtokok számát korlátozni akarván, új «holt kézi» törvényt alkotott, fenállónak kell is tekinteni, s ekként a törvény ratiója fenállván, a «holt kézi» törvények is érvényeseknek tekintendők: a világi birtokok szabad forgalma s a naponkint előforduló vagyónátruházások, a jogrendszer bizonytalanságát eloszlatni s azon kérdést, vajon ezen új «holt kézi» törvény valamennyi vallásfelekezetre alkalmazandó-e, vagy sem? esetleg az ezen törvény végrehajtása tárgyában kibocsátandó rendelettel, mielőbb megoldani szükségessé teszik.

P. B.

Fizetési meghagyási ügyből alakult bagatell perben hozott ítélet végrehajtásáról.

Az 1893. évi XVIII. tczikk 225. §-a az 1877. évi XXII. tczikknek a községi bíraskodásra vonatkozó rendelkezéseit továbbra is érvényben hagyta, sőt a peres eljárás szabályainak kivételével a járásbíró elotti eljárásra is kiterjesztette; kimondván, hogy a képviseltetés esetében felmerülő költségekre az 1877. évi XXII. tcz. 36. §-ának intézkedése alkalmazandó, — hogy a járásbíró ítélete ellen felebbvitelnek helye nincs, — végül, hogy az 1877. évi XXII. tcz. értelmében foganatosítandó végrehajtás az ítéletben rendelendő el.

Az 1893. évi XIX. tcz. 15. §-a szintén akként rendelkezik, hogy a fizetési meghagyás alapján kért végrehajtás elrendelésére, foganatosítására s általában a végrehajtási eljárásra községi bíróság elé utalt ügyekben az 1877. évi XXII. tczikknek szabályai alkalmazandók. Ez a törvény

csak az új intézmény által elkerülhetetlenül megkivánt eltérő intézkedéseket tett; nevezetesen, hogy a végrehajtási kérelemről jegyzőkönyv veendő fel, ha az nem headványban (egy példányban) terjesztetik elő, továbbá, hogy a végrehajtást rendelő végzés a végrehajtást szenvedőnek kézbesítendő, végül, hogy a sommás eljárás szerint tárgyalandó igényt kereset alakjában a kiküldötnél kell beadni.

Az eljárás egyszerűségére, hozzáférhetőségére, olcsóságára és gyorsaságára vonatkozó szabályok tehát mindkét rendszerben érvényben hagytak.

A fizetési meghagyásról szóló törvény 17. §-a a községi bíraskodás alá utalt fizetési meghagyás ügyekből alakult perekben a sommás eljárás szabályait alkalmazza az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ában a képviseleti költségekre és a felebbvitelre nézve megállapított kivételekkel.

Ugy a járásbíró elé vitt ügyekben hozott ítéletek, mint a fizetési meghagyások végrehajtására nézve tehát tartalmaz a törvény minden kétséget kizáró rendelkezést. Ellenben egyáltalán *nem intézkedik a fizetési meghagyási ügyből alakult bagatell perekben hozott ítéletek végrehajtásáról*. Ennek a hiánynak aztán az a gyakorlati következménye, hogy az ilyen ítéletek végrehajtását egyik bíróság, sőt bíró is az 1881. évi LX. tcz., a másik meg az 1877. évi XXII. tcz. értelmében rendeli el és az egész eljárást e két ellentétes törvény értelmében folytatja le. És a mint már tudomásunkra jutott, találkozott két kir. tábla is a járásbírók által meghonosított ellentétes eljárások követésére, minden esetre jelentékeny rovására a jogegységnek és jogbiztonságnak.

Nem is kell emlitenünk: mily óriási a különbség a két eljárás eredménye között, hogy a perköltséget alig fizető bagatell adós az 1881. évi LX. tcz. értelmében foganatosított végrehajtási eljárás mellett a követelés fő tárgyát legtöbb esetben jóval meghaladó végrehajtási költség viselésére van kényszerítve s hogy ily módon az 1877. évi XXII. tcz. intézkedése csaknem illusoriussá válhatik csupán azért, mert a hitelező ellenmondás folytán a községi bíró kikerülésével a járásbíró előtt nyerte meg követelését.

Azok, kik a végrehajtást az 1881. évi LX. tcz. értelmében tartják elrendelendőnek, abból indulnak ki, hogy a törvényhozó az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-ában hivatkozott 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-nak 5. pontját ezekben a perekben követendő eljárásra nézve azért nem mondta ki alkalmazandónak, mert az volt szándéka, hogy ne az 1877. évi XXII. tcz., hanem az 1881. évi LX. tcz. alkalmaztassék és mivel dispositiójából az következtethető, hogy nem kívánta alkalmazni (ha alkalmazni akarja, kimondja vala), következik, hogy az általános végrehajtási eljárás, vagyis az 1881. évi LX. tcz. alkalmazandó.

E felfogás mellett megtörténhetik, hogy a fizetési meghagyási ügyből alakult bagatell bírósági végrehajtási ügyben úgy az 1877. évi XXII. tcz., mint az 1881. évi LX. tcz. szabályai szerint történik az eljárás. Ugyanis a fizetési meghagyási ügy bírója a korlátolt végrehajtást az 1877. évi XXII. tcz. értelmében tartozik elrendelni és foganatosítani. Ha tehát az adós a végrehajtás foganatosítása alkalmával avagy az ettől számítandó 30 nap alatt mond ellene a meghagyásnak s a per a végrehajtási eljárásban jön létre s nyer a végrehajtató ítéletet, az előbbi felfogás mellett az ítélet végrehajtását vagyis a további eljárást az 1881. évi LX. tcz. szerint kellene teljesíteni. Így világos, hogy egy ügyben mindkét törvény alkalmazást nyerhetne.

Ámde nézetünk szerint a két törvényszakasznak (1893. évi XVIII. tcz. 225. és 1893. évi XIX. tcz. 17. §§.) a fenti szó szerinti magyarázata helyt nem állhat:

mert a fizetési meghagyási törvény 10-ik §-ában már kimondotta, hogy a végrehajtási kérelem vagy külön beadványban vagy jegyzőkönyvileg terjesztendő elő; midőn tehát itt eltért az 1877. évi XXII. tcz. szerinti eljárástól,

következetességből mellőznie kellett a végrehajtásnak az ítéletben való elrendelését is;

mert a végrehajtásnak az ítéletben való elrendelése az 1877. évi XXII. tczikkben fenálló községi bírósági eljárás folytán a járásbíró előtt különben is csak logikai kényszerként jelentkezik. Ugyanis a községi bíró a pernyertes felperes javára ítéletében már kiküldöttet rendelt, és a felebbviteli rendszer természetéből folyólag a járásbírónak, ki a hozott ítéletet egészben vagy részben quasi fentartotta, nincs és nem is lehet oka a községi bírónak ezt a rendelkezését figyelmen kívül hagyni s a nyertes felet súlyosabb helyzetbe sodorni; fen kell tehát neki is tartania ezt a rendelkezést, illetőleg ugyaneként rendelkezni. És hogy a törvény ezt a kivételes szabályt csakis erre az esetre korlátozta, annnyival inkább érthető, mert hisz a járásbíró előtti kisebb polgári eljárást az 1893. évi XVIII. tcz. egészen hatályon kívül helyezte;

végül, mert a fenti magyarázat nem részesíti kellő figyelemben a törvényhozónak az egyéb helyeken kifejezett azt az akaratát, mikép ezeket a pereket költségesebbekké tenni egyáltalán nem szándékozta, sem pedig lassubbakká és hozzáférhetlenebbekké.

Nézetünk szerint abból, hogy a községi bírósági ügyekben a törvény minden rendelkezése hatályban van, vonatkozó részében a járásbíró előtt, bár külön intézkedés folytán, szintén érvényes, a fizetési meghagyási ügyekben pedig kifejezetten fentartott: okszerűen csak az következik, hogy mivel törvény nem mondja ki az 1881. évi LX. tcz. alkalmazását, a községi bíróság elé tartozó fizetési meghagyási ügyekből alakult perekben hozott ítélet végrehajtása is a követelések érvényesítésénél ezen mindkét rendbeli intézményében fentartott 1877. évi XXII. tcz. szabályai szerint eszközölendő. Csak ez elégheti ki a helyes jogérzetet is.

Dr. Bencsik János
oroaházai kir. aljárásbíró.

Különfélék.

— Tények elhallgatása perben nem ravasz fondorlat.

A szegvárdi kir. törvényszék: Csalás büntetével vádolt dr. C. S. elleni bűnügyben határozott: Dr. C. S. gyakorló ügyvéd vádlott a Btk. 379. §-ába ütköző s a 381. §. 2. pontja szerint minősülő csalás büntette miatt vád alá helyeztetik.

Indokok: A vizsgálat adatai és a becsatolt iratok szerint 1892. évben a gyenge elméjű és gondnokság alatt levő K. J.-et dr. C. S. ügyvédhez vezette el P. I., hol a nevezett ügyvéd részére egy megbízást állított ki, azon célból, hogy az árvatárilag kezelt 475 frt örökrésze kiutaltassék.

Dr. C. S. a megbízás elfogadásával egyidejűleg kikötött munkadíj címén egy 200 frtos díjkötvényt iratott alá K. J.-vel, 1892. október 17-én be is adta a gondnokság alá helyezés megszüntetése iránt a keresetet, és midőn még a kereset beadásán kívül mit sem tett s mielőtt K. J. ellen a gondnokság megszüntetett volna, a 200 frtos díjkötvényt beperelte, elhallgatta azonban K.-nek gondnokság alatt állását, sőt tovább is ment, mert K.-nek elmeengességét felhasználva, vele egyességet kötött, mely egyesség szerint kötelezte magát K. a kereseti 200 frtot, 1892. szept. 22-től járó 8% kamatait a vele járó 15 frt perköltséggel megfizetni, egyuttal arra is rávette vádlott K.-t, hogy megegyezését adta a most említett összegnek Solt község árvatárából vádlott részére leendő kifizetéséhez; ennek folytán már említett 475 frt örökrészből 257 frt 3 kr. vádlott részére kiutaltatott s általa fel is vétetett.

Annak megérintésével, hogy a most említett utalványozás ellen Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun megye árvaszéke óvást emelt és a további végrehajtási lépések felfüggesztését kérte, ezen kérelemnek azonban a kir. tábla helyt nem adott, mivel az 1881. évi LX. tcz. 28. és 39. §-aiban felsorolt esetek egyike sem forgott fen;

tekintettel arra, hogy vádlott egy gyenge elméjű, önképviselőre nem jogosult egyéntől fogadott el megbízást és díjlevelet, melynek alapján perelt azért, hogy a ravasz fondorlattal kikötöttnek látszó ügyvédi munkadíjhoz juthasson; tekintettel arra, hogy a vádlott azért, hogy célzt érhesen, a

bíróságot is tévedésbe ejtette az által, hogy a jogtalanul kikötött ügyvédi díj perlése és kiutalásakor K.-nek gyámság alatt állását tudatosan elhallgatta, mely körülmény rosz-hiszemű eljárását kétségtelenül igazolja; tekintettel arra, hogy vádlottnak neheztelt eljárása által K. J. a gyámhatósági képviselő hiánya miatt érzékenyen megkárosított, míg vádlott magának jogtalan hasznot szerzett; tekintettel végül arra, hogy vádlottnak az a védekezése, hogy a szóban forgó ügyvédi díjhoz törvényes eljárás útján jutott, a már elősorolt okokból figyelembe egyáltalán nem vehető és cselekményét különben sem menti: mindezeknél fogva őt a végzés rendelkező részében körülírt csalás büntette miatt vád alá helyezni, s miután neheztelt cselekményében a szintén panaszolt zsarolás vétségének ismérvei hiányoznak, eme vétség miatti vád alá helyezését mellőzni kellett.

A pécsi kir. tábla végzett: A kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzését megváltoztatja és az ügyben a további eljárást megszünteti. Egyuttal az iratoknak a terhelt fegyelmi hatóságához leendő áttételét elrendeli.

Indokok: A kir. törvényszék az által, hogy az egybe-gyűjtött adatok alapján részletes vizsgálatot elrendelő végzés hozatala nélkül az ügyben vádhatározatot hozott, nem követett el a fenálló törvénykezési gyakorlatba ütköző alaki szabálytalanságot, miért is a terheltnek ez irányban bejelentett semmiségi panaszát mint alaptalant el kellett vetni.

Az ügy érdemét illetően dr. C. S.-nak vád tárgyává tett ama cselekményei, hogy K. J.-től elfogadta azt a megbízást, mely szerint az ennek személyére nézve elrendelt gondnokság megszüntetését mint ügyvéd a törvénykezés útján kieszközölje; továbbá, hogy megbízójától ügyvédi munkadíj és költségei biztosítására 200 frtos kötvényt vett, végül pedig, hogy ennek a kötvénynek az alapján K. J.-et beperelvén, vele egyességet kötött a nélkül, hogy az eljáró bíró tudomására hozta volna K. J.-nek gondnokság alatt állását, sem a Btk. 379. és 380. §§., sem pedig a 385. §-ban meghatározott büntetendő cselekmények tényálladékát ki nem merítik.

A terhelt ellenében ugyanis nincs gyanúk arra nézve, hogy K. J. elmebeli állapotának épségéről meggyőződve nem volt, sőt az a körülmény, hogy két szakértő orvos a nevezetnek ép elméjét bizonyította és hogy a peregyesség megkötése alkalmával az eljáró bíró sem talált ebben a tekintetben aggályra okot, támogatja a terhelt ama védekezését, hogy ő teljes jóhiszeműséggel fogadta el a megbízást a gondnokság megszüntetésének kieszközölésére.

Hogy munkadíjai fejében és költségei fedezésére megbízójától kötvényt kért, magában véve büntetendő cselekményt nem képez, mert, mint ügyvéd jogosítva volt azokra a célokra felétől előleget vagy pedig biztosítékot kérni s a megbízás elfogadását attól függővé tenni; arra nézve pedig, hogy felét tévedésbe ejtés útján birta volna reá a kötvény kiállítására, semmi adat sem forog fen; sőt miután K. J. jól tudta, hogy gondnokság alatt áll és hogy ekkép cselekvő képessége korlátozva van, egyenesen kizártnak tekinthető, hogy ebben a tekintetben ő a kötvény kiállításakor tévedésbe ejtethetett volna. A ravasz fondorlattal való tévedésbe ejtés fogalmát a terheltnek az a cselekménye sem állapítja meg, hogy a mikor a dunaföldvári kir. járásbírósnál az említett kötvény alapján K.-t beperelte és vele peregyességet kötött, elhallgatta a nevezetnek gondnokság alatt állását. Ez az eljárása a terheltnek az ügyvédi állás tisztessége ellen elkövetett fegyelmi vétség jelenségeit tünteti ugyan fel, de ravasz fondorlatot nem tartalmaz.

Nem látszik bizonyíthatónak végül az sem, hogy a terhelt szándéka K. J. vagyoni megkárosítására irányult. A két orvos által ép elméjének nyilvánított K. J. ugyanis magára nézve előnyösnek tartotta, hogy a kikötött 200 frt díj és költség árán ő a gondnokság alól megszabaduljon; az iratokkal pedig bizonyítva van, hogy a terhelt mint ügyvéd a maga részéről a gondnokság megszüntetése érdekében a szükséges lépéseket megtette és hogy azoknak eddigi eredménytelensége nem az ő mulasztására vezethető vissza.

Nem bizonyított továbbá hátrányosnak K. J.-re nézve a J. Gy.-gyel és nejével kötött szerződés sem, mely szerint 200 és néhány forint fejében a nevezett részére az életfogytig való eltartás biztosított; egyébként ez a szerződés vád tárgyává sem tétetett.

Az iratoknak a terhelt fegyelmi hatóságához áttételét indokolják az ügyvédi tisztesség elleni fegyelmi vétségnek fent kiemelt jelenségei. (1895. április 17. 807. sz. a.)

A m. kir. Curia végzett: A kir. ítélő tábla végzése indokainál fogva helyben hagyatik. (1896. május 15. 7981. sz. a.)

— **A kir. Curia fegyelmi judikaturájából.** 1. Ha az elsőfoku fegyelmi bíróság által hozott ítélet ellen, az ezen bíróság mellett alkalmazott közvádó által bejelentett felebezést a II. foku fegyelmi bíróság mellett alkalmazott közvádó visszavonja: a felebezés hatályát veszti s határozatilag kijelentendő, hogy az elsőbírói ítélet jogerőssé vált és a II. foku fegyelmi bíróság által a szóbeli végtárgyalás iránt tett intézkedések megszüntetendők. (1892. 279. sz. a.)

2. Ha hivatali eljárása által a bíró valamely magánfélnek kárt okozott, a keresetőség megállapítása végett ellene a fegyelmi eljárás nyugalomba lépése után is megindítható. (1890. 324. sz. a.)

3. Ha a panaszló a bíróságnak (törvényszék) állítóan mulasztással terhelt tagjait feljelentésében nem nevezte meg, a panasz az 1871: VIII. tcz. 20., 21. és 39. § ai értelmében nem nyújt törvényszerű alapot a fegyelmi eljárás szorgalmazására. (1892. 1. sz. a.)

4. Ha az 1871: VIII. tcz. 59. §-a szerinti külön meghatalmazás már a fegyelmi panaszszal be nem jelentetik s nem igazoltatik: a panaszos fél ellenindítvány tételére az eljárás során fel nem szólítandó. (1892. 233.)

5. A fegyelmi bíróság a vádrendszer elvein alapuló eljárási szabályok mellett nincs hivatva a magánvádó mulasztásainak pótlása iránt előleges intézkedéseket tenni, hanem a fegyelmi törvény 59. és 69. §§. rendelkezése értelmében, a célra külön ügyvédi meghatalmazvány nélkül beadott panasz, illetve fegyelmi eljárás elrendelése iránti indítvány, visszautasítandó. (Kir. Curia: 1892. 329., és 1895. 8. 176. táblai fegy. sz. [1892. 203. sz. a.]

— **A tilos erdei legeltetés elbírálása, a mennyiben az okozott kár a 30 frtot meghaladja, a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.** A m. kir. ministerium a J. János gölnczbányai lakos és társa ellen tilos erdei legeltetés miatt indított ügyben, a gölnczbányai kir. járásbíró és Szepes vármegye másodfoku erdei kihágási bírósága közt felmerült hatásköri összeütközési esetet 1896. évi ápril hó 22. napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. **Indokok:** A feljelentett tényállás szerint E. Mihály gölnczbányai lakos juhásza J. János, Gölnczbánya városnak egy éves luczfenyő erdejében 1895. június 9-én kétszáz drb juhot legeltetett, s ez által a vármegyei érték- és árszabályzat szerint felszámított 44 frt kárt okozott. A feljelentés szerint tehát a tilos legeltetés folytán bekövetkezett kár meghaladja az 1879. évi XXXI. tcz. 69. §-ának b) pontjában említett 30 frtot. Ha pedig — mint a jelen esetben — 30 frtot meghaladó kár miatt tétetik tilos legeltetés esetében panasz, akkor tekintettel az 1879. évi XXXI. tcz. 73. §-ára, melynek rendelkezése akkor is alkalmazandó, ha a kár tilos erdei legeltetéssel okoztatott, — a büntető törvénykönyvbe, nevezetesen annak 421. §-ába ütköző bűncselekmény jelenségei mutatkoznak, s ennek folytán az ügy elbírálása az 1880. évi XXXVII tcz. 40. §-ának 1. pontja értelmében annyival inkább a kir. bíróságok hatáskörébe volt utalandó, mert a kir. bíróságok hatáskörében, a feljelentésben előadott tényállás alapján való megállapítása nem zárja ki azt, hogy a kir. bíróság, mely az erdei kihágási bíróságnál szélesebb hatáskörben jár el, a cselekményt, az eljárás során tüzetesen kiderítendő tényállás alapján ne büntettnék vagy vétségnek, hanem esetleg erdei kihágásnak minősítse és mint ilyent bírálja el. (1896 ápril 22.)

— **A közgyám beleegyezése valamely kiskoru házasságába a törvényes képviselő beleegyezését nem pótolja.** A belügyminiszernek 34988/96. szám alatt Sz. vármegye árvaszékéhez intézett rendelete. F. évi márczius hó 19-én tartott üléséből ad 4163. szám alatt kelt felterjesztésére a következőkről értesitem: A kzm által folytatott azon gyakorlat, mely szerint oly esetekben, midőn a házasságot kötni szándékozó kiskorúnak a házasságba való beleegyezésére hivatott törvényes képviselője nincs, a közgyámnak nyilatkozatát szokta kivenni az iránt, hogy a kiskoru házassága ellen kifogása nincs-e, s ennek beleegyező nyilatkozata alapján adja meg a jóváhagyást és pedig a 20 éven felüli kiskorúak házasságához is, nem helyes, mert a közgyám, mint ilyen, a kiskorúnak nem törvényes képviselője, s így beleegyezése valamely kiskoru házasságához a törvényes képviselőnek, az 1894: XXXIII. tcz. 8. §-ának első pontja értelmében előírt beleegyezését nem pótolja, hacsak a közgyám az illető házasság kiskoru gyámjává ki nem nevezetett. Felhívom továbbá a czim figyelmét arra a különbségre, mely házasságkötési tekintetben a gyám-

hatósági beleegyezés és a gyámhatósági jóváhagyás között, az 1894. évi XXXIII. tcz. 8. és 16. §-aihoz, valamint az 1895. évi 27243. I. M. számú igazságügyminiszeri utasítás 8. és 11. §-aihoz képest fenforog. Gyámhatósági beleegyezésnek ugyanis, — tekintet nélkül a kiskoru házasság éveinek számára, — akkor lehet helye, ha a törvényes képviselő, vagy a beleegyezésre jogosult szülő a beleegyezést megtagadja. Ellenben gyámhatósági jóváhagyásnak akkor lehet helye, ha a házasság még 20 éven alul van, és beleegyezésre jogosult szülője nem létezik, a törvényes képviselő pedig nem nagyítja a házasságnak. Nincsen tehát helye a gyámhatósági jóváhagyásnak, ha törvényes képviselő nem létezik, mert ilyenkor a kiskoru részére — tekintet nélkül éveinek számára — a törvényes képviselőt kell kirendelni, a kinek beleegyezését, ha meg nem adatnék, a gyámhatóság beleegyezése pótolhatja. Végül felhívom a czimet, hogy intézkedjék az iránt, hogy a gyámhatóság alá jutó kiskorúak, — legyenek azok bár vagyontalanok, — törvényes képviselővel birjanak. Ez iránt intézkednie a haláleset-felvételeknek beérkezésekor (1894. évi XVI. tcz. 20. §-a) a czimnek módjában és köteleességében is áll.

Nemzetközi Szemle.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** Bulletin-jének új füzeté jelent meg. Tartalma a német csoport tárgyalásainak resuméje és a múlt évi linczi közgyűlés tárgyalásáról gyorsirati jelentés. Az idén ezen egylet nem tart gyűlést. Nem lehetetlen, hogy a jövő évi gyűlés helyévé Budapestet választják.

— **A német új belvizhajózási törvényhez** egy év alatt öt kommentár jelent már meg. Az öt kommentátor neve: Mittelman, Förtsch, Landgraf, Goldmann, Hatschek. Mindannyi azon nézetet van, hogy az igen jól előkészített törvényen a birodalmi gyűlés csak rontott.

— **A Stölzel-féle semináriumi esetgyűjtemény,** melyről többször megemlékeztünk, új kiadásban jelent meg. Szerző polemizál azok ellen, kik megtagadták rendszerét. Tudvalevőleg Stölzel a porosz nagy államvizsgálati bizottság elnöke és tiszteletbeli tanár a berlini egyetemen s egyik utóbbi semesterben seminariumot tartott, melyben több esetet tárgyalta le hallgatóságával. A könyv ezen előadások, illetőleg tárgyalások gyorsirati jegyzeteit foglalja magában.

— **A berlini I. járásbíró végrehajtási gyakorlatát,** úgy a mint az a felsőbbbírók határozataival egybeillesztve kifejlődött, összeállította két bíró, a ki azon járásbírósnál a végrehajtási szakmában dolgozik. A könyv pontos címét az érdeklődők számára ideiglatjuk: Lisieki und Drewes: Die Zwangsvollstreckung in das bewegliche Vermögen in der Praxis des Amtsgerichts I. Berlin nach Entscheidungen höherer Instanzen.

— **A német birodalmi legfőbb törvényszék** a francia magánjogot azon német területekre nézve, hol a francia jog még érvényben van, sokkal szűkebbül magyarázza, mint azt Franciaországban teszik. Így többek közt az illoyalis konkurentiában, a kártérítésben. De különösen kitűnt ez az elcsábított nőnek kereseténél a csábító ellen. A francia gyakorlat, tekintettel a szülésre, megadja e keresetet; a német legfőbb bíróság megtagadta és hivatkozott a *Loché*-féle gyűjteményben foglalt indoklásokra.(!) Így teszik az életet a «tudomány» rabjává.

— **A birtoktanról** fontos munka *Vermond* francia tanáré, mely mult évben jelent meg (*Theorie général de la possession en droit romain*). Savigny és Ihering nyomdokain halad s a birtoktant a francziáknál sajátos kasuistikus alapon tovább építeni iparkodik. Nagy súlyt helyez a törvényhelyekre is, melyeket tüzetesen eleméz. A szerző sok kérdésben önálló álláspontra jut. Irálya, mint minden francia könyvé, könnyed és kellemes.

— **Az angol parlamentben** jelenleg igen érdekes egyéniség szerepel. Az illető egy indus az indiai császárságból: *Bhownagree*, a ki keleten egy hűbéri államnak jogtanácsosa volt s mint ilyen nagyobb hírnévre tett szert. Az előbbi parlamentnek is volt már indus a tagja, az radikális pártbeli volt, a mostani pedig konservatív. Ez azt állítja, hogy honfitársai általában konservatív szelleműek, s az indiai birodalom csakis konservatív rendszerben fejlődhet ki.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lt
negyedévre ... 3 *

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar alkotmány állandósága. Dr. NAGY ERNŐ nagyváradai jogakadémiai tanártól. — A kriminalitás mérlege Angliában. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — *Törvénykezési Szemle:* Folytatólagos lopás vagy mezőrendőri kihágás? BIRÓ VILMOS szegedi kir. táblai bírótól. — Kötelező-e az ügyvédi ellenjegyzés bírák elleni fegyelmi beadványokkal? —a—. — Megjegyzések a tulajdoni kereset elévülésének kérdéséhez. Dr. LÉVY BÉLA-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A magyar alkotmány állandósága.¹

Ha a magyar állami életet tovább vizsgáljuk, szembeötlő lesz egy jelenség, mely ugyan jogilag nem nagy fontosságu, de mert az államok történetében unikumszámba mehet, felemlítésre mégis érdemes. A magyar állam ma ugyanazon a területen áll, mint a melyen alakult: vagyis az ezer év előtti területből, csak az az elenyészőleg csekély kis rész hiányzik Ausztria felől, mely ugyanis kerekessége rovására tartozott hozzá, egy keskeny vonalban az Enns folyóig, talán Konzillechig; el is veszett ez már, mielőtt az állam konsolidálódott volna. És helyette, mintegy a végzettől nyert kárpótlásban a Száván túl, a régi Horvátországból megmaradt területdarabocská csatolódik hozzá, ugyancsak megszerezve az államiság első idejében.

És annyi politikai jelentősége mégis van e stabilitásnak, hogy ma nem létezik dynastia vagy nemzet, mely a magyar államot azzal vádolhatná, hogy területében az ő rovására gyarapodott. Másrészt pedig a magyar földön hányan találunk új hazát. Tudjuk, hogy a mai Horvát-Szlavonország sem egyéb, mint a régi Horvátországból bevándoroltak területe, a kiknek külön jogait a magyar állam továbbra is elismerte.

A többi ezer éves államok idők folytával területben egészen átalakulnak, úgy hogy mintegy más államoknak látszanak. Milyen óriási a különbség a római birodalomnál keletkezésekor és megdölése idejében, vagy a római szent birodalomnál nagy Károly alatt és 1806-ban, sőt Angliánál is, ha összehasonlítjuk a mai területet az I. Egbert alatti területtel.

De már ennél sokkal fontosabb az a másik jelenség, a mely az ősök politikai érettségét is mindennél jobban bizonyítja: a magyar alkotmány alapelveinek állandósága és ezért történeti fejlődésének egészen sajátos volta. Már magában kivétel az, hogy valamely állam, szervezetét illetőleg olyan hosszú időn keresztül megmaradjon a történeti fejlődés útján; ámbár a hol ez megvan, nagy előnyöket nyújt. Igazi nemzeti individualitás csakis így jöhet létre; fokozza az államhoz való ragaszkodást, a honszeretetet, s végre a nemzet a közéletet másképp elképzelni is alig tudja; alkotmányával él, vagy hal. És azért néha egészen kizárólagossá is lesz. (Extra Hungariam etc.)

De mint mondjuk, ez csak kivétel. Rendszerint a hosszú életű államok nagy rázkódások kíséretében, többször feladják a régi alapot, hogy életüket új elvekre helyezhessék, a megfelelő új szervezetben. A római birodalom keletkezésekor patriarchalis királyság, majd aristokratikus színezetet nyer, hogy azután a köztársaságnak adjon helyet, a melyre

ismét az egyeduradalom következik a császárságban, nyugaton az absolutizmussal, keleten a kényuralommal. A középkori Franciaországban a rendi monarchiát rideg absolutismus váltja fel, melynek alapjait ismét el kell vetni, hogy az állam a népképviselői formára térhessen át; erre következik a köztársaság és utána mintegy tizszer még az államalkatnak elcserelése. A római sz. birodalomban úgy, mint a kontinens egyéb hűbéres államaiban, a rendi szervezet helyébe mindegyik az absolutismus lép, a régi alkotmányi elvek teljes feladásával és ezért az alkotmányosságra visszatérés szintén csak így létesülhet.

A mienkhez hasonlóan, hosszú multu és szigorúan történeti fejlődésű az angol alkotmány, de azért a magyar alkotmány fejlődése ettől is több jellemző vonásban eltér és ez tagadhatlanul a magyar alkotmányosság javára számítandó.

Az angol alkotmány is, mint általában a történeti alkotmányok, a nép életével kapcsolatban, fokozatosan fejlődik; az alapot a maga egészében sohasem adja fel, hanem lassan, a részekben, egyes intézményekben alakul és így mindig több marad meg a régiből, mint a mi megváltozott. De azért hosszabb időszakot tekintve, a változás rendszerint nemcsak az intézmények kornak megfelelő átalakulásában mutatkozik, hanem bár lassan és fokozatosan létre jöve, meglátszik az az egész fentartó alapon is. Ugy, hogy ha az első alkotmányt az ezer év múltán létezővel összehasonlítjuk, már nem mindenben egy és ugyanazon főelvek megvalósulását látjuk.

Az angol alkotmánynál is az ilyen összehasonlítás ma nagy különbséget mutat és pedig jelentékenyen lényegesebbet, mint ha az összehasonlítást a magyar alkotmánynál végezzük. Angliában már annak is nagy eltérést kellett okoznia a mai nap uralkodó felfogástól, hogy az állami egység megalapításánál, Egbert, Wessex királya, a többi törzskirályságokat meghódítja, ha kell erőszakkal hajtja hatalma alá; míg nálunk a törzsek egyesülése szerződés, kölcsönös meg egyezés alapján jön létre, valamint így keletkezik a fejedelmi hatalom is (Rousseau és követőinek ideálja a szerződésről, tehát a magyar alkotmányban annyi sok századdal előbb kifejezésre jut).

Az angol király ugyan a közhatalmat egyházi és világi főtisztviselőinek, a nagy thánoknak tanácskozási részvételével kezeli, de a kiket esetről-esetre királyi levéllel hív meg és habár idővel a szokás a meghívandókat mintegy előre kijelöli, szabad választásának mégis van szerepe. E királyi tanács, a witenagemotes, azonban csak egy szűk körű testület és ha tagjainak száma néha 100 körül van is, máskor meg a 20-at sem éri el. Választott tagjai a tanácsnak nincsenek (Gneist), vagyis a nép érdekét a meghívottak képviselik ugyan, de a nép részvétele a közhatalomban csak több század múlva következik be és kezdetben csekély hatáskörrel.

A magyar alkotmányban pedig azok az alapelvek, melyeken a közélet mai nap is nyugszik, igen teljesen megvoltak már az államalakulás első idejében, mint a hogy azt a vérszerződésből láthatjuk. Ez ősi szerződéssel szemben ma ugyan több kifogást emelnek és az lehetséges is, hogy nem egészen a névtelen jegyző által előadott módon és szavakkal jött létre, de az bizonyos, hogy közéletünk vele ellentétbe

¹ I. a megelőző számot is.

sohasem helyezkedik, sőt csak megerősíté s így tételeit a lényegben ősi alkotmányunk alapjaként elfogadhatjuk.

Az államfő választással vegyes örökösödés útján nyeri el a főhatalmat; ma az örökösödés ugyan előtérbe lépett, de a trónfoglalásnál a nemzet hozzájárulása a koronázásban nyilatkozik. Az államhatalom forrása a nemzet és gyakorlása a fejedelmet a néppel együtt illeti; valószínűleg meg volt már a politikailag jogosultak egyenlősége is. A fejedelem hatalma a nép által átruházott hatalom. A közjog közkötelesség, mely alól egyes magát ki nem vonhatja; de egyszersmind közkötelesség a fejedelem személye iránt való hűség és kerülése annak, a mi viszályt támaszthatna. Mig másrészt a fejedelem hatalmát az alkotmány korlátai között gyakorolja.

Ezek az ősi alkotmánynak kidomborodó alapelvei, de vajon nem ezeken nyugszik-e a magyar állam mind a mai napig? Ugy, hogy a magyar alkotmány történeti fejlődése abban mutatkozik, hogy az államélet kiszélesedésével az az általános haladásnak, a fejlett jogérzetnek, a szabatosabbá vált jognak megfelelően az egyes részletek és intézmények simulnak a kor kívánalmaihoz, de az egészet fentartó nagy elvek nem változnak.

Ennek felel meg, hogy Werbőczy Hármaskönyvében, a hol a közjogi életről és szervezetekről nyilatkozik (a közhatalom forrásáról, annak a király és nemzet közti megosztásáról, a királyi hatalomról, annak átruházott voltáról, a szent koronáról és ennek jogairól, stb.) habár a középkor jogi nyelven is, de egészen modern államjogi felfogásnak ad kifejezést, a melyet nem vehetett sem a római jogból, sem a kánonjogból, az államjogi elméletek akkori forrásai-ból, hanem csak a nemzet köztudatából.

Továbbá az 1848-iki alkotmányreformban mi képezi azt az epochális nagy jelentőségű újítást? Az alkotmány kiterjesztése az összes magyar népre, hogy azt, mint a törvény előszavában szépen mondja, jogban és érdekekben egyesítse, a privilegiumok megszüntetésével, vagyis kiterjesztésével és az egyenlőség alapjainak lerakásával.¹ A többi részek csak a régi elveket fejezik modern intézményekben. A III. tcz. a felelős miniszteriumról szól, de alkotmányunkban a felelős kormány intézménye már a XIII. században a történeti fejlődés útjára jutott, megfelelően ama tételnek, hogy a közhatalom a király és a nép által gyakorolandó. A IV. és V. tczik az országgyűlésre vonatkoznak, annak alsóházát a népképviselői alapon szervezve, de ez csak a rendi képviseletre következő fejlődési fok; a VI. és VII. tczik Kraszna-, Középszolnok- és Zarándmegyék visszacsatolásával, valamint Erdély uniójával az alkotmányos állapotokat állítják helyre; a VIII. tczikben közös teherviselés a jogegyenlőségnek és a privilegiumok megszűnésének következménye; ugyanígy tekintendők az urbériség, papi tized, az ősiség megszüntetéséről szóló törvények; a XVIII. tcz. *visszaállítja* a sajtószabadságot. A XX. tcz. százados küzdelmet fejez be a vallásfelekezetek egymáshoz viszonyának szabályozásával; a XXII. tczikkal felállított nemzeti őrség, a nemesi fölkelésnek, vagyis régente a nemzet szabad tagjainak fegyveres szolgálati kötelessége a kornak megfelelő alakban. Az ezután következő törvények a közigazgatási reformot kezdeményezik.

De talán mondhatná valaki, mint a hogy ellenfeleink nem egyszer fel is említették már, hogy a magyar alkotmány ugyan megmaradt régi alapelveinél, mert a kortól elmaradt. Éppen ellenkezőleg; az képezheti a mi legnagyobb büszkeségünket, hogy a civilisált világ más államai

csak több százados fejlődés után és legnagyobb részt csak a XIX. században helyezkednek arra az alapra (némelyek visszatérnek hozzá), miután nagy politikai jelentőségét felismerik, a melyen a magyar állam keletkezett és ma az alkotmányos államok között a főelvekre különbség nincsen, de ezek csak a magyar államban esnek össze a honalapítással.

Nagy Ernő.

A kriminalitás mérlege Angliában.

Lord Brougham az 1860-iki londoni statisztikai kongresszuson többek közt azt mondta, hogy a bűnügyi statisztika a büntető törvényhozást épügy vezeti, mint a térkép és iránytű a tengeri hajóst. Hogy a szociális viharokban ez iránytű mennyire megbízhatatlan s hogy mai konstrukciójában mily kevésbé mutat az igazság sarkpontja felé, azt Németországban Köbner s mások, hazánkban dr. Ráth és Vargha Ferencz eléggé bebizonyították s ha valahol, úgy éppen Angliában volt eddigelé érezhető a kriminálstatisztika fogyatékosága.

W. Douglas Morisson a wendsworthi börtön igazgatója — a ki jelenleg Angliában a kriminologia legkitűnőbb képviselője — 1893-ban „the increase of crime”² című cikkében feljajdul a bűncselekmények rendkívüli szaporodása felett (1882—1893-ig 74.5% emelkedés!) s egy évvel később „the causes of crime” címen megjelent munkájában egész fejezetet szentel e téma fejtegetésének. Ma pedig a Bodio-Levasseur-féle téma nyomán készült s az 1894-iki év adatait tárgyzó kriminálstatisztikában, melynek adatait M. Troup dolgozta fel, azt látjuk, hogy az eredmények majdnem teljesen ellenkezők. Legtöbb bűncselekmény arányszáma, főleg a lopás, sikkasztás, erőszak (violence) s vagyonrongálásé, tetemesen alászállt, sőt még az erkölcs elleni bűncselekményeknél is, melyek Európaszerte emelkednek, némi csökkenés tapasztalható. Az iszákosság — a kriminalitás több fájának ez intenzív rugója, — mely Angliában a rendkívüli kiterjedésű alkoholelles mozgalmak daczára nagyobb szerepet játszik, mint a kontinens bármely államában, az 1893-iki év adataival szemben emelkedést mutat ugyan, de az arányszám még így is csekélyebb az 1889—1893-iki évek arányszámainak átlagánál. Hogy a lopások számának, mely pedig az összes bűncselekmények több, mint felére rug, apadása minek tulajdonítható, arra Troup sem tud kielégítő választ adni, de azt hisszük, közel járunk az igazsághoz, ha ez eredményt az impozáns működést kifejtő charity organisation society-k javára írjuk. A londoni jótékony társulat, mely az elmúlt évben fél milliót fordított magánadakozásokból a londoni eastend és westend közötti roppant vagyonellentét kiegyenlítésére, minden állami repressiónál hatékonyabban járult hozzá a vagyon elleni bűncselekmények apasztásához.³ Mig az állami segély, mint azt Goeschen miniszter az 1869-iki poor law minute-ban kimutatta, csak arra való, hogy a nyomor akut esetein segítsen, addig a krónikus bajt, a vagyon elleni bűncselekmények e fő motorát — a hazánkban sajnos még nagyon is embrionális fokon lévő — organizált társadalmi segély van hivatva orvosolni Hangsúlyoznunk kell, hogy organizált segély, mert a gondatlan adakozás több kárt okoz, mint hasznot. Fekete pontja is van e statisztikának: a betöréses lopás, csalás és okirathamításnak az előző öt év átlagához viszonyított emelkedése s ez a szakszerű és szokásos büntetéseket kétes érdeme. Troup nem ebben látja a kriminális osztály emelkedését, hanem a kínáló alkalmakban és a szerinte tulenyhe judikaturájában keresi az okot. Mig egyrészt bizonyos, hogy az angol judikatura a legszigorubb a civilizált Európában, addig másrészt, ha ez volna az igazi

¹ Megjegyzendő azonban, hogy a honalapító nemzet kebelében, minden valószínűség szerint, megvolt a jogegyenlőség és hogy a később kifejlődő nemességnél is elismerésre talált és a sarkalatos jogokra mindvégig meg is maradt; hazánkban azok a tulzó nézetek a vér tisztaságáról, a morganaticus házasság intézménye stb. sohasem tudott tért foglalni.

² A Nineteenth Century című folyóiratban.

³ Loch C. S.: Charity Organisation. Social Science series.

motivum, úgy a fentemlitett egyéb bűncselekményekre is ki kellene hatnia. A betöréses lopások szaporodásának azonban nem lehetetlen magyarázata, hogy e bűncselekmény rendszerint nagyobb nyereséggel kecsegtet, mint a közönséges tolvajlás.

Szaporodtak Angliában a *visszaesők* is s e tény nemcsak feltevéseken nyugszik, mint minálunk, hanem egész bizonyossággal megállapítható, mert a büntettek személyazonosságának konstatálása Angliában már négy év óta Bertillon és Galton rendszere szerint történik. A visszaesők arányszámának e konsequens emelkedése Angliában épúgy, mint Európa egyéb országaiban olyan faktum, melyet a kriminalisták oly annyira tulbecsülnek, hogy a nemzetközi kongresszusok egyenesen kimondták a tételt: combattre la récidive c'est la solution de la question pénitentiaire. Sőt a büntetteknek ezen az alapon szokásos és alkalmi bűnözőkre való felosztása már ugyszólván polgárjogot nyert az irodalomban. Krohne¹ munkájában kitűnő példáját adja annak, hogy e felosztás mily ingatag alapon nyugszik s ennél fogva a számadatok értéke minő kétes. Vannak ugyanis munkások — s ez az eset elég gyakori — kiknek csak az év bizonyos részében van keresete. Ha már most a munkanélküli időszak tovább tart s a megtakarított pénz elfogy, a gazdasági szükség nyomástartásban lép fel, a munkást legtöbb esetben lopásra készíti s ha ez több éven át ismétlődik, a scholasticismus erre a munkásra kész reányomni a szokásos büntettes bélyegét,² pedig erről szó sem lehet, mert hisz, ha a munka idejekorán megkezdődik, bizony mondhatni, hogy nem lopott volna. Másrészt az u. n. alkalmi büntettek közt sem ritka a szó kriminologikus értelmében vett szokásos büntettes, a kit az előző alkalmak hiánya tett alkalmi vagyis büntetlen előéletű büntettségé. Igazuk van ma már Lombroso és Espinasnak, midőn azt mondják, hogy a visszaeső inkább szabály, mint kivétel, mert hisz a manapság már elég hathatós praeventio a műkedvelőknek mondható büntettek számára a büntetés kockázatát annyira fokozta, hogy a kriminalitás — és itt főleg a vagyon elleni bűncselekmények nagy tömegére gondoljunk — mindinkább szakszerűvé tömörül. És épen ettől nem szabad megijedni, mert e tömörülés másrészt a kriminalitás extensiv terjedésének csökkenését és ezzel együtt a kriminális osztály elleni küzdelem megkönnyítését jelenti. Hogy egy egyszerű példát említsünk, ha egy országban egy bizonyos idő alatt elkövetnek 1000 lopást, a társadalomnak hasonlíthatatlanul könnyebb a helyzete, ha ez 1000 lopásnak 100 egyén a tettese — pedig ekkor száz visszaesővel van dolga — mint ha minden lopásnak más a tettese s így 1000 ember ellen kell a harcot folytatnia. Legalább is tulhajtott tehát azok nézete, kik a visszaesőket — úgy mint Troup is — a kriminális osztály külön, veszedelmes fekete seregének nézik, melylyel szemben a büntető törvényhozásnak külön modus procedendi-re van szüksége. Közéletről s nem a scholasticismus nagyító lencséjén át szemlélve a tényeket, külön bánásmódot nem a visszaesők, hanem az első bűnözők igényelnek, mint azt a törvényhozások pars sanior a a feltételes elítélés intézményének elfogadása által is elismerte.

Nem bocsátkozhatunk a kimutatás minden egyes adatának részletezésébe, de viszont nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a pontot sem, mely a kontinentális kriminálpolitikának már három év óta állandó csatakiáltása s ez: az *ifjúkoru büntettek* kérdése. Érdekes véletlen, hogy Vargha Ferencz épen múlt év végén tartott felolvasásában jelentette ki,³ hogy «Anglia az egyedüli állam, a hol a kriminalitás csökkenése állandó» s e kijelentést a fiatalok büntetésekre Jucker munkájából átvett 1869—1891-ig terjedő számszerű

kimutatással igazolja. Ezzel szemben Troup konstatálja, hogy «a fiatalok büntetéseinek számának állandó emelkedése a kimutatás legszomorúbb tényei közé sorozható». Így, hogy mást ne említsünk 1893-ban és 1894-ben az összes lopásoknak több, mint egynegyed részét 16 éven alóli tettes követte el, az összes elítélt betörők $\frac{1}{3}$ -ának életkora 16—21 év közt váltakozott. De nemcsak a vagyon elleni, hanem egyéb bűncselekményeknél is ezt tapasztaljuk; így pl. az erkölcs elleni deliktumok 26.67%-át 21 év alatti tettes követte el. Annak, a ki ezeket a rettenetes számokat olvassa, önkéntelenül is eszébe jutnak a Ferri szavai, hogy ha valaki egy folyót vissza akar szorítani, azt nem a torkolatnál, hanem a forrásnál kell kezdenie. Küzdeni a büntetésekre árja ellen, míg a kriminális succrescentia folyton szaporodik: ez ellenkezik a társadalmi erők ökonomiájával. A korhatárnak Krohne által javasolt felemelése csak palliatív és nem radikális szer, mint azt Vargha is idézett értekezésében szépen kifejti, de a reform súlypontját a 16—21 év közötti büntetőkre kell helyezni. Hogy az ajánlott reformok közül melyik a legcélravezetőbb, az kísérlet kérdése, annyi azonban bizonyos, hogy a büntető-törvénykönyvek tételes intézkedései közt egy sem kielégítő. Ezt látjuk a fentiekből Angliában is, hol pedig a romlott gyermekek érdekében a társadalom többet tett,⁴ mint bárhol.

La criminalité suit pas à pas la civilisation — mondja Prins⁵ — s e tétel igazságát bizonyítja az angol kriminálstatisztika is, bár épen Angliában a praeventio is lépést tart s ennek köszönhető egyes bűncselekmények arányszámainak csökkenése. De elfelejtette Prins egy másik tétel levonását, mely az előbbivel kapcsolatban így hangzanék: mais les codes ne suivent pas la criminalité. Maga *Csemegi* Károly is elismerte a magyar jogászegylet egyik felolvasó ülésén, «hogy a tömlöczök rendszerének ma már nincsenek nyilvános dicsőítői, a tulhumanismus vádja e feladattal szemben elhallgatott». Hát igenis elhallgatott a vád, mert belátta, hogy nincs igaza, hogy a büntetési rendszerünk a kriminalitás emelkedésével szemben majdnem tehetetlen. Alig néhány napja — az angol képviselőház június 5-iki ülésén — szólalt fel *Herberth Gladstone*, a prison committee ez időszertini elnöke, a parlamentben felhívta az angol közvélemény figyelmét azon faktumra, hogy Anglia, mely ez évi budgetjében 606,290 font sterlinget szavazott meg börtönügyi célokra, a kriminalitás apasztása terén aránylag mily kevés eredményt ért el. S ez az az ország, melyről Vargha azt mondja, hogy «a kriminalitást óriási mérvekben csökkentette»,⁶ hát még Európa egyéb országaiban....? Ezek szerint tehát még sem egészen helytelen az az elcsépett mondás, hogy a büntető igazságszolgáltatás csőd szélén áll, a mihez csak hozzátehetjük, hogy a bukásnak alighanem kriminális jellege lesz, mert a könyvek, melyeken az üzlet alapult: a büntető-törvénykönyvek tudva nem feleltek meg a tényeknek, t. i. a legújabb kor szociális forgalmi követelményeinek s ezért a felelősség azokat terheli, kik csupa dogmatikus bálványimádásból azok módosítását ellenezték. *Dr. Vámbéry Rusztem.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Folytatólagos lopás, vagy mezőrendőri kihágás?

Az 1894: XII. tcz. 93. §-a a gazdasági termények lopásánál 60 koronában állapítván meg azt az értékhatárt, a melyen alól a cselekmény magánvádra üldözendő mezei rendőri kihágást képez, ezzel és a törvény 121. §-ának rendel-

¹ Lehrbuch der Gefängnissskunde 218. l.

² Nem is szólva a magyar Btk. 338. §. famosus gyakorlatáról, melynek folytán számtalan még kirívóbb esetet lehetne felsorolni.

³ A gyermekkorban levő bűnösök 27. l. (Jogászegyl. ért.)

⁴ Így pl. a dr. Barnardo által vezetett s csakis magánadakozásból fenntartott intézet a múlt évben több mint 2000 elhagyott gyermeket vett gondozás alá magában Londonban!

⁵ Criminalité 77. l.

⁶ Id. ért. 28.

kezése által hatályon kívül helyezett bármely további törvénynek ezzel ellenkező intézkedése; változást szenvedett tehát a Btk. 334. §-a is, a mennyiben a lopás vétségére nézve ebben a §-ban megszabott érték 50 frtot tevén, a Btk. 335. §. szerint minősítendő folytatólagos lopások elbírálásánál, gazdasági termények lopása esetében az 1894. évi XII. tcz. 93. §-a rendelkezései az irányadók.

Azt az igen nagy különbséget, azt az ellentétet akarom pár sorban kiemelni, a mely a mezőrendőri törvény e §-ának alkalmazása által áll elő, szemben a Btk. rendelkezései alapján eddig gyakorolt eljárással.

A Btk. 335. §-a szerint «annak meghatározása végett, hogy büntettet vagy vétséget képez-e a lopás, mindazon dolgok értéke egybe foglalandó, melyeket ugyanaz a tettes, bár több külön lopás alkalmával, ellopott, vagy lopni megkísérlett, vagy a melyben részes volt».

Akkor, a mikor ez a törvény hozott, az erdőtörvény sem volt még megalkotva, a mely szintén 30 frt értékhatárt szab meg az erdei lopás vétségének megállapítására, meghatározván, hogy 30 frton alóli értékű lopás és károsítás kihágást képez, azon felül 50 frtig vétség, 50 frton felül pedig büntettet képez, hanem csupán a Kbt. 126. §-ában a tulajdon elleni kihágásra megállapított csekély 2 frt érték, illetőleg a Btk. 421. §-ával egyezőleg a Kbt. 127. §-ban 5 frt érték volt megállapítva s ezek ölelték fel a most már a mezőrendőri törvényben foglalt kihágások nemeit s talán ezért van, hogy a Btk. nem szól arról, hogy több kihágás ugyanazon tettes vagy tettesek által elkövetve, ha az érték tekintetében az egyes kihágásra megszabott értéket meghaladja, más elbánás alá tétessék, mert oly csekélyre szorítottatott a Kbt.-ben a kihágás által okozott kár, hogy igen sok tulajdon elleni kihágásnak kell előfordulnia, hogy abból 50 frtot meghaladó értékű kár származzék 2 és 5 frt értékmaximum mellett.

Ma, illetőleg 1894 november 1. óta ez a körülmény megváltozott. És hogy e változás nem a tulajdon biztonságának szolgál előnyére, az kétségtelen.

Ösmeretes dolog a mezőrendőri törvény több hiányának, — értve alatta csupán a büntető intézkedéseket, — a szakirodalom terén feltárt ösmertetése; a hiányok felismerése tette szükségessé már rövid idővel életbe lépte után a kir. Curia döntvényének is meghozatalát; magam csupán a gyakorlati életből vett következő esetet irom le:

Két egyén, buzahordás idején szekérrel megy ki éjjel a gabonakeresztekkel megrakott mezőre és két ízben, következő napokon, három tulajdonos kárára 3 szekérre való, egyenként 25—30 frt értékű buzát, összesen 89 frt értékben együtt lopnak el és megosztva rakják kazalba felét egyik, felét másíknál.

Ez a cselekmény, ha 1894 november 1. előtt bíraltatott volna el, a Btk. 333. §-ba ütköző, és a 335. §. szerint minősülő folytatólagosan elkövetett egy rendbeli lopás büntetnének minősítettett volna, mely miatt mindkét vádlott a Btk. 340. §. alapján 6 hónaptól 5 évig terjedhető börtönnel büntethető. Az 1894: XII. tcz. 93. §-a, és a Btk. 2. §-a egybevetett értelme szerint pedig három rendbeli kihágás esete forog fön, a melyeknek büntetése 200—200 korona és erre nézve is szabad az egyezkedés, mert a vád nem hivatalból emeltetik.

Ebben látok én szerény nézetem szerint anomáliát egyrészt a Btk. tulságos szigora, másrészt a mezőrendőri törvény enyhe minősítése és enyhe büntető intézkedése közt.

Bizonyos hézag, mondhatni ugrás látszik itt a kihágások határkövétől a büntettig, mely nincs áthidalva kellően, vagy legalább nem szerencsésen, egyrészt a tulajdon védelme, másrészt a büntető intézkedések szempontjából.

A jelen esetben ugyanis a lopott gabonanemű három külön kihágást képező cselekménynek képezi tárgyát, tehát mint kihágások halmazata vétetett elbírálás alá, azért, mert

3 fél érdeke sértetett meg és egyik fél kára sem haladja meg a 60 korona értéket, és mert a Btk. 335. §. szerint csak *több lopás vétsége* és nem *több kihágás* tárgyának értéke foglalható össze, ennek alapján tehát nem számolhatók össze a kihágás tárgyai, hogy így azokból magasabb rendű deliktum képeztessek.

Ebben látszik a nagy ür, mely a gazdasági termények lopását kiváltságos elbánásban részesíti. Még inkább szembeötlő a dolog, ha az 1894: XII. tcz. életbelépte előtt alkalmazott büntetés szigorát a most erre a cselekményre szabható 200 korona, legmagasabb büntetési tétellel összehasonlítjuk.

A Btk. alkotásakor sem az erdőtörvény, sem a mezőrendőri törvény nem lévén, és a tulajdon elleni kihágásokat megállapító fentebb részletezett törvény §§-ban a tárgyak értékét 2—5 frtban mint legmagasabb összegben szabván meg, talán ezért és épen ezért nem gondoltak arra, hogy több tulajdon elleni kihágás rövid időközökben elkövetve ne mint kihágások halmazata tekintessék, hanem a Btk. 335. §-ának rendszere szerint egy önálló cselekménnyé minősíttessék; a mezőrendőri törvény alkotásakor sem volt a cél az, hogy privilégiummal láttassék el az a tolvaj, a ki specialiter mezei termények lopásából él, de nekem úgy tetszik, hogy hiányzik a Kbt.-ből egy, a Btk. 335. §. rendszerének és az ebben foglalt elvnek megfelelő szakasz, és ez az 1894: XII. tcz. alkotásakor is megoldatlan maradt.

Nem látom következetesnek ugyanis, hogy ha valaki nem gazdasági terményt, hanem egyéb ingóságot, p. o. gazdasági eszközöket, ekét, szekérrészeket stb. 3 ízben rövid időközökben 3 károsító lop és e lopott dolgok értéke 51 frtot tesz és ez alapon ez a tettes a Btk. 340. §. alapján 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő, addig az, a ki hasonló körülmények között 90 frt értékű mezei terményt, tegyük fel, hogy ugyanazokról a gazdasági tanyákról lop, lopás büntetése helyett magánvádra üldözendő és 200 koronáig, esetleg annak háromszorosáig terjedhető büntetéssel sújtott kihágásban legyen csak bűnös, mely legfőlebb 90 napi elzárásra változtatható át a Kbt. 30. §-a szerint, és a melyre nézve aztán az elévülési idő is nagy arányú különbséggel van megszabva.

A mezei-rendőri törvénynek az az intézkedése, a mely a Btk. 336. §-ának 3. pontja szerint minősített lopást (t. i. bemászás által kertekből elkövetett gyümölcs- és viráglopást) magánvádra büntetendő kihágásnak minősítette, mint a Btk. drákói szigorával szemben humánus intézkedés, a mi viszonyaink között kellően indokolt, de hogy a fentiekben röviden vázolt intézkedése ugyane törvénynek ugyancsak nem a mi viszonyainknak megfelelő, azt szintén a közölt példa látszik igazolni.

Bíró Vilmos.

Kötelező-e az ügyvédi ellenjegyzés bírák elleni fegyelmi beadványoknál?

Az a viszony, melyben a bírói tisztet teljesítő közeg az államhoz és a felekhez áll, legyen bár szerződéses, vagy csak szerződészerű, de mindenestre tulnyomólag közjogi természetű, mert ez a viszony a bírói imperiumból foly, s ez a bírói imperium a bírót nem mint önállólag cselekvő jogalanyt, hanem csak mint az államhatalom megisméjlesztőjét illeti meg. Jogrendszerünkben azonban — fájdalom — nehezen törutat az állam szavatosságának elve saját alkalmazottjai mulasztásaiért, vagy vétkei köteleességszegéseiért, de a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségét szabályozó törvénynek azon elve, hogy a fegyelmi eljárás a közbíró kívánatára is megindítható, mutatja, mikép az 1871. évi VIII. tcz. e tekintetben a tisztán kontentiózus utat, az adminisztratív sérelmezési uttal egyeztetni igyekezett.

Ennek dacára felsőbíróságaink gyakorlata úgy látszik, teljesen elejteni hajlandók a hivatalból való eljárást, a fegyelem

vizsgálat inquisitorius bevezetési elvét, legalább erre mutat, hogy a budapesti királyi tábla egy konkrét fegyelmi ügyben 358/91. sz. a egyenesen kimondotta, hogy az 1871. VIII. tcz. *fegyelmi följelentést nem ismer.*

Ezzel szemben elég lesz tán a birói felelősséget tárgyzó törvényjavaslat bizottsági tárgyalásai alkalmával az osztályok előadóiból alakult központi bizottság által a 39. §-hoz ajánlott azon módosításra utalni, mely szerint: «jelen törvény 2. §-ában előfordult személyek vétségeit tárgyzó *magánfeljelentések* akár egyesek, akár testületek vagy hatóságok által nyújtattak be, mindig az illető közvádolóhoz intézendők stb. A mennyiben ily feljelentések nem a közvádolóhoz nyújtattak be, azok hozzá azonnal átteendők.»

Igaz, hogy ezt a szerkezetet az igazságügyminiszteri módosítvány mellőzte, de egyenesen annak helyébe, s kétségkívül annak szellemében is léptette a mai egész 59. szakaszt.

E szerint ha a fegyelmi panasz a közvádoló által hivatalból is megindítható, akkor csak a közvádloí tiszt természetéből folyik az is, hogy bármely oly irányú följelentés, mely valamely magánfél által jogos magánérdekei védelmében birói eljárásnál felmerült tények vagy mulasztások miatt, habár csak a komolyság látszatával is emeltetik, hivatalból figyelembe vétessék. Vagy mily alapja lehetne a közvádlo fellépésének, ha elzárna magát ép a közvád lényeges feltételeitől? Épen az, hogy a törvény a közvádlo kívánatára feltétlenül elrendelendőnek tartja a fegyelmi vizsgálatot, mutatja, hogy nemcsak magánjogi érdekeket lát érintve a köteleességszegésből vagy vétkes mulasztásból eredő hibás birói ítélet lehetővé tett reparatójánál, hanem oly fontos közjogi momentumokat is lát fenforogni, melyek az igazságszolgáltatás általános reputációja megóvása czéljából indokoltá teszik az államhatalom egész súlyával való beavatkozást administratív uton a közvádlo által.

Ámde ha ez így van, ha a bírák ellen hivatalos eljárásukból felmerülő fegyelmi természetű jelenségek esetén az eljárás hivatalból is megindítható és megindítandó, akkor kell, hogy minden oly jelenség *magánfeljelentésnek is* tárgyat képezhesse, mely az igazságszolgáltatás terén bárkinek is az ország törvényes bíróságaival szemben elfoglalt közjogi állására nézve sérelmes és a beadványban elég támpontot nyújt arra, hogy a fegyelmi eljárás hivatalból megindíttassék.

Ha már azonban a felsőbiróságok ily módon hatályon kívül helyezték a sérelmezési perutnak az 1871. VIII. tcz. szellemében gyökerező biztosítékait, legalább körülvették-e oly garanciákkal a fegyelmi kereseteknek más uton való érvényesítését, melyek lehetővé tegyék, hogy valaki a törvény intentiója ellenére el ne üttessék a vétkes birói közeg felelőségre vonhatásától?

Az ügyvédi ellenjegyzésnek ujabban föltétlen megkövetelése nemcsak a tulajdonképeni fegyelmi beadványoknál, de az ügyészséghez közvetlenül intézett feljelentésnél is, bizonyára a legsúlyosabb és az 1871. évi VIII. tcz. által teljességgel nem indokolt megszorítását képezi a viszonyaink között amugy is felettébb szűk körre redukált fegyelmi panaszjognak. Lehet, hogy oly czélszerűségi tekintetek állapították meg ezt a gyakorlatot, melyek a birói kar tekintélyének megóvását s alaptalan perekkel való zaklatástól megkimélését ismerték legfontosabb feladatuknak. Azonban mind e csekély előnyök mennyire eltűnnek ama roppant mérvű joghátrány mellett, mely ebből a jogkereső közönséget sújtja, s a jogbiztonságot alapjában rendíti meg, először az által, hogy mesterséges gátat emel a köteleességszegő biró felelőségre vonhatása elé, másodszor az által, hogy ép ez okból felbátorítja a birói felelősség illuzórius értelmezésében elbizakodott b rőt az önkénykedésre.

Hiszen ha az ügyvédi ellenjegyzés elengedhetetlen, akkor nem elég ezt kötelezővé tenni, hanem kötelezni kell minden egyes ügyvédet is, hogy egy fegyelmi panaszt ellen-

jegyezzen. Eltekintve azonban attól, hogy az ügyvédi pálya sok esetben épen nem független a biró személyes jóindulatától — eltekintve ettől, hogyan is signalhatna ügyvéd oly fegyelmi kérvényt, melynek nehézményeit a perből közvetlen nem ösmerheti, miután sommás perben az ügyvédi képviselő nem kötelező?

Már pedig, ha egy ügyvédet nem lehet kötelezni valamely fegyelmi kereset ellenjegyzésére, akkor hogyan óvható meg a közérdek, az igazságszolgáltatás általános érdeke, mely a részrehajló ítélet által ép úgy meg van sértve, mint az egyes konkrét jogköre.

A birói részről vétkesen megzavart jogrend egyensúlyának helyreállítása a legmagasabb állami érdek, mert az igazságszolgáltatás hitelének és tekintélyének érdeke itthon és a külföld előtt. Ennek hivatalból való megvédését nem lehet egy merőben magánkereseti pálya feladatává tenni.

Szerencsére a törvény ezt nem is kívánja. Az 1871. évi VIII. tcz. 59. §-nak egész stiláris szerkezete elárulja, hogy a harmadik kikezdés eme passusa: «*e jogát a magánfél mindkét esetben csak ügyvéd által érvényesítheti*», nem vonatkozik a fegyelmi panasz benyújtása jogára, hanem csak azon két esetre, melyeket a törvény a fegyelmi eljárás megindításától függetlenül præcisíroz; tudniillik első esetben: hogy «*ha a közvádlo akár a fegyelmi eljárás megszüntetését, akár a vádlott felmentését indítványozná*, ugy a panaszos (a közvádlo jogaiba lépve) az eljárás folytatására, illetőleg a vádlott elmarasztalására *ellenindítványt tehet*; második esetben pedig, «*hogy ugyane jogát abban az esetben is érvényesítheti, ha a közvádlo által indított fegyelmi eljárásba a vádhatározat előtt beavatkozott*».

Ez a két jog az, melynek érvényesítését a törvény ügyvédi meghatalmazáshoz köti. Ez és semmi több. De hisz ez világosan kitűnik abból is, hogy ugyane szakasz 3. bekezdése is kimondja, mikép a fél tetszésére van bízva, hogy ügyvédjét e czélra vagy mindjárt az első panaszlevélben nevezi meg, vagy pedig beavatkozása esetén a beavatkozási keresetben. Nos, ha joga van a félnek ügyvédjét csak a beavatkozási keresetben nevezni meg, ebből önként foly, hogy a contrario megfordítva joga kell hogy legyen a beavatkozás előtt ügyvéd közbejötté nélkül is kérelmezni a kereset megindítását. Pedig még tovább is lehet ily irányban argumentálni, magából a törvény félremagyarázhatlan szavaiból. A vagyoni felelősséget tárgyzó fejezetnél, p. o. világosan szól a törvény, hogy a vagyoni felelősség megállapítására indított keresetet akár ügyvéd, akár magánfél irhatja alá. (69. §.) Ugy de a vagyoni felelősség csakis a megelőző fegyelmi vizsgálat alapján állapítható meg. (68. §.) Tiszta dolog, hogy ennél fogva a fegyelmi vizsgálat iránti kérelmet is ügyvéd közbejötté nélkül érvényesítheti a magánfél, mert különben oly jogot adott volna a törvény a félnek, mely valósulhatlan s ennél fogva észszerűtlen.

Általában az ügyvédi kényszer, még ott is, a hol helye van, csakis a pervitel alaki szabványaiban bírja magyarázatát, de nem lehet præjudiciózus elem magára a per jogi érvényesítésére. Azonkívül talán nem legutolsó szempont, hogy a fegyelmi bíróságok gyakorlatának itt kifejtett álláspontja alkalmas megzavarni a teljes paritást a birói és ügyvédi kar közt, mely utóbbival szemben a fegyelmi jog érvényesítése tudvalevőleg nincs ügyvédi kényszerhez kötve.

—d—

Megjegyzések a tulajdoni kereset elévülésének kérdéséhez.

Dr. Katona Mórnak a *Jogt. Közl.* 21. számában közölt döntvény bírálatát magánjogunk több érdekes és bonyolult kérdését érinti, s megoldásukhoz lényegesen hozzájárul, bár sem a kérdések formulázását, sem az általa választott megoldásokat helyeseknek nem tarthatom.

Ezek közül ezuttal a tulajdoni kereset elévülésére tett megjegyzéseit (165. l. 2. hasáb) óhajtom megbeszélés tárgyává tenni.

Megjegyzendőnek tartom, hogy azt a kérdést, vajon a megbírált esetben tényleg tulajdoni kereset elévüléséről lehet-e szó, nem akarom eldönteni. Részemről legalább is kétséges, s azt hiszem, lesznek mások is, kik velem együtt a hagyatéki eljárás során mellőzött örökös (társörökös) helyzetét a telekkönyvbe bejutottal szemben nem fogják a tulajdonosnak a birtokossal való viszonyával egyenlőnek tekinteni. Magának a cikkírónak nézete sem egészen világos, mert, bár tényleg a tulajdoni kereset szabályait alkalmazza, oly kifejezéseket használ, a melyek az ellenkező felfogásra engednének következtetést, pl. «felperesek tulajdonjogot kívánnak szerezni öröklés czimén» és «felperesek ingatlan tulajdont akarnak törvényes öröklés czimén». Ismétlem tehát, a következőkben azon feltevésből indulok ki, hogy tényleg tulajdoni kereset elévülése forog szóban, és az annak elévüléséről kifejtett nézetet fogom vizsgálni.

E nézet röviden az: a tulajdoni kereset elévülése már a priori, a tulajdon természete által ki van zárva, mert «a tulajdonjog önmagában nyugvó jogi uralom a dolog felett», «a törvény nem írhatja elő, mely időközökben használjuk a dolgot», ezért nem a használás hiánya, a nem rendelkezés az, a mi véget vet a tulajdonjognak, hanem — az elbirtoklás.

Ezzel szemben azt akarom előadni, hogy a tulajdoni kereset elévülése a priori nem kizárt valami, sőt positiv jogunk szempontjából létezőnek tartandó, s csak a törvényhozási czélszerűség szempontjából vonható létjogosultsága kérdésbe. E kérdés eldöntésére nem szükséges, hogy a kereset, és igényelévülés ismert kontroversiájával szemben állást foglaljunk, hisz mindegyiknél egyaránt felmerül az a további kérdés, elévül-e a tulajdoni kereset (igény)? Épen ezért a két kifejezést ez esetben egyenértékűnek vehetjük.

Általános, logikai szempontból, a positiv jog szabályaitól eltekintve, a tulajdoni kereset (igény) elévülését kizártnak csak akkor tekinthetnők, ha a tulajdoni kereset oly sajátosságokat mutatna fel, a melyek ezt szükségkép maguk után vonják. Ilyenek azonban nincsenek, legalább azon irányban nem, a mely az elévülésnél szóba jön. Az elévülés megakadályozza azt, hogy az, a kinek joga sértve van, vagy kielégítetlen, örök idő múlva is felléphessen s a saját hibája folytán már régen elfelejtett joga alapján az élet, s az idő által ugyszólván szentesített tényállapotot megbolygassa. S ezért az a jogrendszer, a mely ez intézményt ismeri, megszabja, hogy az a kereset (igény), a mely bizonyos időn át nem érvényesült, vagy kielégítést nem nyert, elenyészik. A tulajdoni kereset (igény), azon értelmében, a melyben a tulajdonjogot megsértővel szemben előálló igényünket jelenti, s nem azon, mindenkivel szemben, sértés nélkül is fenálló igényét a tulajdonosnak, hogy jogának gyakorlását tőrjék,¹ épen ugy valamely szolgáltatásra, bizonyos magatartás elérésére irányul, mint a kötelmi: ebből a szempontból semmi különbség között, s a kötelmi keresetek között nincs, sőt más tekintetekben is, pl. a cessióban is van hasonlatosság. Épen ezért igen gyakran hasonlítják a tulajdoni keresetet a kötelmekhez, nemcsak a Curia, hanem a római jogforrások s több modern író is (l. Windscheid: Pandekten, I. 44. §. ut. bek., Regelsberger: Pandekten, I. 52. §. VI. a.). Mellőzve e hasonlat egyéb oldalait, az bizonyos, hogy e szempontból találó, mert nincs semmi oly sajátossága, a mely elévülését minden körülmények között már elvi szempontból kizárná. A cikkíró ur okoskodásában sem találok olyan argumentumot, a mely megczáfolna. Szerinte a törvény nem írhatja

elő, mikor használjam a dolgot, mikor rendelkezsem vele, s így a nem használás nem szüntetheti meg a tulajdonjogot, hanem csak az elbirtoklás. Szembeötlő, hogy itt tévedés forog fen; nem a tulajdonjognak, hanem a tulajdoni kereset (igény)nek elévüléséről van szó. A jogoknak elévüléséről, a melyről valaha egész köteteket írnak, egyáltalában nem szólhatunk. Maga Katona is nem a kötelmi s öröklési jognak, hanem a keresetnek elévüléséről szól, s élesen megkülönböztetve, kiemeli, hogy a kereset elenyészeti a jogot, s az többnyire a jog felemésztését vonja maga után. Ellenvetése tehát csak akkor volna jogosult, ha a tulajdonjognak elévülés útján való megszűnéséről volna szó. De az, hogy ez nem lehetséges, nem is vonható kétségbe, mert megengedése által előállana az az állapot, a mely mellett valamely dolog az emberek birtokában van, a nélkül, hogy tulajdonosa egyáltalában lenne. A tulajdoni kereset (igény) azonban propulsiv hatásában és irányában teljesen megegyezik a többivel, s így nincs miért elévülését kizárnunk. A különbség nem a keresetekben (igényekben) van, hanem a jogokban, a mi főleg abban mutatkozik, hogy az elévülés a tulajdonjogra (az igényekre) nem hat oly erősen, mint a kötelekre; az elévülés elenyészeti az illető megsértő és jogutódai elleni igényt, de a dologi jog abszolút természete folytán az igény mindenki más ellen, a ki nem annak jogutódjaként jut a dolog birtokába, újra feléled. Általános szempontokból tehát a tulajdoni kereset lehetetlen, s kizárt valaminek nem mondható. Ezt különben az a tény is igazolja, hogy számos jogrendszer ismeri, így a római is. (L. egyebek közt Windscheid: Pandekten, I. 106. s köv. §-ok.)

De positiv jogunkban sincs oly szabály, a mely ezt kizárná. A magyar magánjog, a mely nézetem szerint e kérdésben az ingatlanokra is alkalmazást nyer, mit most bővebben nem indokolok, a tulajdoni kereset elévülését, különösen az ingatlanoknál, ellentétben az elbirtoklással, régtől fogva ismerte (l. Frank: Közigazság törvénye, I. 143—145. l.), s Frank idézett helyén I. 239. l. a., igen szépen fejti ki a beállott elévülés hatását a *tulajdonjogra*.

Az osztrák jog sem, a melyre azért terjeszkedem ki, mert van oly felfogás, a mely szerint ez a kérdés szerinte döntendő el, ismer ily kivételt. A törvény nem említi fel, s felfogása nem nyújt semmi támpontot annak konstruálására. Egy időben volt ugyan oly irány, a mely a német irodalomban akkor uralgó jogelévülési tan alapján, a törvényre ezt rá akarta erőszakolni, de ennek helytelensége ma már communis opinio (l. Unger: System I. 119. §. kül. 12. j. és Krainz-Pfaff I. 152. §. 17. és 18. j.).

Ezzel kitűnt, hogy ugy általános szempontokból, mint a positiv jog alapján azt kell mondanunk, hogy a tulajdoni kereset nem elévülhetlen.

Már soraim elején említettem azonban, hogy a törvényhozás szempontjából kérdés és megfontolás tárgya lehet: el akarja-e vonni a tulajdoni keresetet az elévülés alól vagy nem. Különösen az a tagadhatlan sajátság, hogy a befejezett elévülés érintetlenül hagyja ugyan in thesi a tulajdonjogot, azonban kizárja a birtokos s jogutódaival szemben, gondolkodásra vezet az ilyen szabályozás czélszerűsége felől. A törvényhozás, ha ezt ki akarja kerülni, az elévülés előfeltételeit a tulajdoni keresetnél az elbirtoklásával egyenlősítheti, vagy kimondhatja, hogy a tulajdoni kereset egyáltalában, vagy bizonyos esetekben elévülhetlen. A legújabb törvényhozási mű, a német javaslat ezt a legutóbbi utat követte (Entwurf [mostani alakjában] 884—85., 921—929. és 1016. §§.). Indokai azonban — s ez csak még jobban megerősít nézetemben, — hangsúlyozzák, hogy az elévülés alól a tulajdoni keresetet a priori kivettnek nem tekinthetjük, s behatóan előadják azon czélszerűségi szempontokat, a melyek a törvényjavaslat által választott megoldásra vezettek (l. Motive I. 292—294. és Denkschrift 50. l.).

Dr. Lévy Béla.

¹ Igen elterjedt az a felfogás, a mely csak az előbbi tartja dologi igénynek, l. Regelsberger: Pandekten 52. §. V. a. és az általa felhozottak.

Különfélék.

— **A bűnvádi eljárás javaslata** ismét leszorult a napirendről, mit a már megszokott resignációval vagyunk kénytelenek konstatálni. Komoly felelősséget vett ezzel magára a képviselőház, mert itt lett volna a megfelelő alkalom és idő, mikor minden nagyobb nehézség nélkül megalkotható lett volna ezen jelentőségteljes nagy törvénymű és az utolsó pillanatban cserben hagyta a házat a minden oldalról rég sürgetett reform iránti érzék és ezzel e tárgy leszorult a napirendről, valószínűleg ismét jó hosszú időre.

— **Hofmann Pálnak**, a budapesti egyetem kiérdemesült tanárának azon dolgozata, melyet lapunk 1890. 16. száma közölt, most tetemesen kibővítve megjelent a Grünhut-féle Zeitschrift für Privat- u. Öffentl. Recht legújabb számában ily cím alatt: Die Eigenheit der Sachen. Ein Beitrag zur Spezifikationslehre.

— **A Magyar Jogászegyülés állandó bizottságáról** szól ismét az ének. Ez a bizottság volna hivatva, véglegesen megállapítani a jogászegyülés, vagy mint most szeretik mondani: a jogász-kongresszus megtartásának idejét. S ezt az időpontot összehangzásba kellene hozni az ügyvédgyűlés megtartásának idejével. Eddig csak azt tudjuk, hogy szeptember második felében lesz a gyűlés, de nagyon sürgős volna már a végleges megállapítás és a szervezés megkezdése. Arról sem hallatszik semmi, hogy jöttek-e be vélemények s a beérkezettek nyomtatás alá kerültek-e már.

— **A kir. Curia** f. é. június hó 19. napján (pénteken) teljes-ülést tart. Tárgy: I. Megvitatása és eldöntése a kir. Curia III. büntető tanácsának 1896 június 2-án tartott nyilvános ülésében felmerült következő két vitás elvi kérdésnek:

1. «A büntetőtörvénykönyv rendelkezésébe ütköző cselekményt képez-e az, ha valamely alakilag hamis okirat alapján, a nyilvánkönyvbe vezetett valótlán tény az előzőleg kötött vagy fenállott jogviszonynak megfelel? és ha igen, a Btk. 400. §-ának 1. pontja, vagy a 401. §. rendelkezései alá esik-e? (Pl. valaki eladja ingatlan vagyonát a nélkül, hogy a telekkönyvi bekebelezésre alkalmas okiratot adott volna. Időközben elhalt s halála után életének megfelelő vagy későbbi kelettel s nevének aláírásával az okirat olyképp állittatik ki, mintha az az ő személyes ténye lett volna; az okirat azután arra használtatik fel, hogy az ingatlan tulajdonjoga a vevőre bekebelezetetik.)»

2. «Az 1875. évi X. tcz. értelmében alkalmazott kézbesítőnek, tehát mint közhivatalnoknak ama cselekményében, hogy a kézbesítési ivben hamisan azt bizonyítja, hogy a bírósági vagy hatósági végzést valamely egyénnek, mint élőnek kézbesítette, holott tudta, hogy az már előzőleg elhalt, egyéni vagy anyagi jogsértés nélkül fenforog-e oly jogsérelem, mely a Btk. 394. §-ába ütköző büntetést megállapítja?» Előadó: dr. Kelemen Mór, a kir. Curia bírása.

— **A budapesti kir. táblához** május hóban 2439, ez évben összesen 11133 ügy érkezett. Elintézésre várt a múlt évi hátralékkal együtt 15656, elintéztetett 13217, hátralékban maradt 2442 ügy. Az év eleje óta a hátralék 1684-gyel apadt.

— **A sajtóbírószak hatáskörének kérdéséhez.** A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbírószak G. H. sajtóügyében végzett: A kir. sajtóbírószak G. H. sajtóügyében a «Népszava» 1895 márczius 22-iki számában «Az elítéltek» cím alatt megjelent cikknek az 1848. évi XVIII. tcz. hatálya alatt levő területen leendő elkobzása és megsemmisítése tárgyában a budapesti kir. főügyészség által 6289/95. sz. a. tett indítványt — az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-a alapján — a budapesti kir. büntetőtörvényszékhez, mint köztörvények szerint ítélkező bírósághoz utasítja s a vonatkozó összes iratokkal együtt — e végzés jogerőre emelkedése után — a budapesti kir. ügyészséggel közölni rendeli. Mert a kir. sajtóbírószak a G. H. ellen a sajtótörvény alapján indított eljárást az 1895 október 31-én hozott s jogerőre emelkedett 61079/95. sz. esküdtzéki sajtóbírószági felmentő ítélettel befejezte; a sajtóügyi vád tárgyát képező nyomtatvány

elkobzásának és megsemmisítésének ítéletileg leendő elrendelésére tehát a sajtóügyi eljárás folytatása feltételének hiányában, az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. § a alapján a büntettekről és vétségekről szóló Btk. egyéb intézkedéseinek a közönséges büntető eljárás szabályai szerint leendő alkalmazására hivatott bíróság válik illetékessé. (1896 április 1. 8018. sz. a.)

A kir. Curia határozott: A semmiségi panasz elvettetik. **Indokok:** A kir. sajtóbírószakok kivételes — tehát szorosan értelmezendő — hatásköre csak az esküdtzék elé tartozó ügyekkel kapcsolatos kérdésekre szorítkozik, vagyis egyedül a felelős személyek vétkeiségeinek megállapítására irányuló eljárás folyamán érvényesülhet (elj. szab. 2. §.). Ámde az esküdtzék a kérdéses közlemény miatt eléje állított egyént nem találta vétkesnek, minélfogva az ebbeli határozat alapján a budapesti kir. törvényszék mint sajtóbírószak ama közlemény elkobzását ki sem mondhatta, hanem csak akkor mondhatná ki, ha újabb esküdtzéki eljárás után valamely felelős személy vétkesnek találtatnék. Ha ez többé nem lehetséges: akkor alkalmazásba vehető ugyan a Btk. 62. §. rendelkezése, de az általános eljárási szabályok és a törvényhozás szándékának megfelelő bírói gyakorlat értelmében csak a kir. törvényszékek mint rendes büntetőbírószakok, tehát a jelen esetben a budapesti kir. büntetőtörvényszék előtt, mely bíróságok azután saját hatáskörükben önállóan határoznak az idézett törvény §. alkalmazásának minden, tehát a nyomtatvány tartalmának büntetendő volta kérdésében is. (1896 június 2. 5013/96. sz. a.)

— **Ügyvédi kényszer fegyelmi eljárásban.** A nagyváradi kir. tábla: B. Gy. kir. törvényszéki bíró elleni fegyelmi ügyben végzett: Magánfél a fegyelmi eljárás megindítását az 1871. évi VIII. tcz. 59. §. rendelkezése értelmében ügyvéd által ellenjegyzett panaszlevélben kérelmezhetvén; minthogy a beadott fegyelmi panasz ügyvéd által ellenjegyezve nincs, de annak tartalmából és mellékleteiből sem állapítható meg az, hogy panaszos a fegyelmi eljárásban való képviselőre ügyvédet bízott volna meg és azt e célra szolgálható külön meghatalmazvánnyal ellátta volna: ezeknél fogva a panaszlevél, mint a fegyelmi eljárás folyamatba tételére nem alkalmas, visszautasítottatik. Miről panaszos G. Á. nagyváradi rendőrkapitány a panaszlevél és mellékleteinek visszaadásával értesítettik. (1896 április 14. 25. sz. a.)

A m. kir. Curia végzett: Az elsőfoku fegyelmi bíróság végzése megsemmisítettetik s a kir. tábla fegyelmi bírósága oda utasítottatik, hogy a 25/96. sz. alá iktatott s beadott panaszra a vádlott nyilatkozatát vegye be s annak utánna a közbíró indítványának meghallgatása mellett hozzon újabb határozatot. **Indokok:** Az 1871. évi VIII. tcz. 58. §. harmadik bekezdésében foglalt korlátozás ama szakasz első és második bekezdésének határozott rendelkezése szerint csakis az azon szakaszban a magánfél részére fentartott jogok gyakorlatának eseteire vonatkozáván és az id. törvény 39. §-ban a magánosok részére biztosított felléphetést nem érintvén, az elsőfoku fegyelmi bíróság szabálytalanságot követett el azzal, hogy eme szakasz rendelkezése ellenére a bepanaszolt bíró és a közbíró meghallgatása nélkül hozott a panasz felett határozatot. Minthogy pedig ezzel a fegyelmi eljárásnak lényeges rendelkezése szegtetett meg, ennélfogva az ily alapon hozott végzést a panaszos által ugyan ügyvédi képviseltetés mellőzésével beadott, de magára a magánpanasz jogosultságára való vonatkozás folytán csakis e miatt kifogás alá nem eső felelbezés alapján hivatalból megsemmisítendő, s az elsőfoku fegyelmi bíróság szabályszerű eljárásra volt utasítandó. (1896 május 23. 215. sz. a.) (L. fentebbi cikket.)

— **Felelbezési jogra való kitanítás mellőzése.** **Kir. Curia:** Idegen vagyon rongálásával vádolt G. J. s neje elleni bűnügyben végzett: Az 1883. évi VI. tcz. 7. §-ában meghatározott kivételes esetek egyike sem forogván fen: sértett fél felelbezése visszautasítottatik. Miről az eljáró kir. bíróság, tekintettel arra, hogy a kir. tábla ítéletének kihirdetésénél a felvett jegyzőkönyv tanúsítása szerint sértett felet felelbezési jogára figyelmeztette, holott ez épen arról lett volna kitanítandó, hogy felelbezési joga nincs: oda utasítottatik, hogy a felek kitanítása körül a törvényhez mindenkor szorosan ragaszkodjék. (1896 május 19. 4481. sz. a.)

— **Előkészületek a magyar telekkönyvi jog életbeléptetéséhez Fiume városában és kerületében.** A magyar telekkönyvi jognak Fiume városában és kerületében leendő életbeléptetésének ügye a megvalósulás felé közeledik, a mennyiben az igazságügyminiszter dr. Imling Kourád, az igazságügyminiszteriumhoz szolgálattételre beosztott curiai

birót a kérdés tanulmányozása végett a helyszínére küldötte s megbízta azzal, hogy szerzendő tapasztalatai alapján a kivitel módzataira nézve előterjesztést tegyen. A miniszteri kiküldött eme megbízatásnak részben már meg is felelt, a mennyiben a kérdésnek a helyszínén való tanulmányozása és adatok gyűjtése végett huzamos időt a helyszínén töltött. (*«Telekkönyv»*.)

— **Betegség másként is igazolható, nemcsak orvosi bizonyítvánnyal.** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa következő végzést hozott: A kir. törvényszék felperes felülvizsgálati kérelmének helyt ad s az elsőbírósnak ítéletét feloldja. *Indokok:* A mi alperesnek azt a kifogását illeti, hogy felperes 1895. december 26. től kezdve az üzletből igazolatlanul távol maradt, e tekintetben felperes elmaradásának okául betegségét jelölte meg. Alperes tagadta, hogy felperes a jelzett időben beteg lett volna. Az elsőbírósnak abból az indokból, hogy felperes orvosi bizonyítványt fel nem mutatott, felperes idevonatkozó előadását bizonyítottan nem tekintette. Az első bíróságnak e megállapítása az ügy eldöntésére lényeges befolyással bíró eljárási szabályt sért azért: mert felperes nincs elzárva attól, hogy betegségét orvosi bizonyítvány hiányában más bizonyítékkal igazolhassa, és a mennyiben ez neki sikerül, az üzletből való kimaradását igazolatlanul, őt magát felmondás nélkül elbocsáthatónak, illetve törvény szerinti igényeit megszünteknek tekinteni nem lehet. Ez okokból a felperes felülvizsgálati kérelmének az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §. a) és c) pontjai alapján helyt adni kellett és a mennyiben az a körülmény, hogy felperes a kérdéses időben betegség által gátoltatott az alperesi üzletben való megjelenésben és hogy ő ezt az okot alperesnek tudomására hozta, az 1893. évi XVIII. tcz. 37. §-ának megfelelően felderítve nincs és így az ügy eldöntésre nem alkalmas, az elsőbírósnak ítéletének a most idézett tcz. 204. §-ához képest való feloldása és a felülvizsgálati eljárás költségének ugyanezen 204. §. utolsó bekezdése alapján történt megállapítása mellett további szabályszerű eljárásra és újabb határozathozatalra utasítani kellett. (1896. április 25. E. 133. sz. a.)

— **Ki tekintendő kereskedősegédnek?** A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa következő végzést hozott: A kir. törvényszék a felebbezésnek helyt ad, az elsőbírósnak ítéletét feloldja, az eljárást megszünteti.

Indokok: Tekintettel arra, hogy a kereskedelmi törvény értelmében kereskedelmi segédnek nem csupán az tekintendő, a ki a főnök üzletében szolgálatokat teljesít, hanem az alatt mindenki értetik, a ki a kereskedelmi üzlet viteléhez szükséges cselekmények teljesítése céljából a főnökhöz általában szolgálati viszonyban áll és a kereskedelmi törvény 60. §-ában megjelöltek közé nem tartozik; tekintettel arra, hogy e szerint felperes, a ki kereseti előadása szerint Budapesten állandó évi fizetéssel ellátott kereskedelmi képviselője volt alperesnek, tehát ez irányban alpereshez állandó szolgálati viszonyban állott, alperessel szemben kereskedelmi segédnek tekintendő: a kir. törvényszék helyesnek fogadta el az alperes által felebbezésében kifejtett azt az álláspontot, hogy a kereskedelmi törvény 55. és illetőleg az 1884. évi XVII. tcz. 176. §-ai szerint a jelen pert az illetékes iparhatóság előtt folyamatban teendő eljárásnak kellett volna megelőznie, s hogy ennek elmulasztása a sommás eljárási törvény 27. §-ának első pontjában foglalt, tehát az ezen §. utolsóelőtti bekezdése szerint az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményt képez. Minthogy pedig valamely hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény fenforgása esetében a sommás eljárási törvény 128. §. 2. pontja szerint az első érdemleges tárgyalás elmulasztása alapján hozott ítéletek ellen is van helye felebbezésnek: alperes felebbezésének helyt adni, az elsőbírósnak ítéletét a sommás eljárási törvény 166. §-a értelmében feloldani, az eljárást megszüntetni és a sommás eljárási törvény 168. és 109. §-ai alapján felperest a sikerre vezetett alperesi felebbezés költségének fizetésére kötelezni kellett. (1896. április 18. D. 89. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák statisztikai bizottság** közzéteszi a csőd-eljárás eredményeit 1892-től. Az aktívák 13.800.000 frtot, a passívák 18.500.000 frtot tettek, s a csődhitelvezők összesen 2½ milliót kaptak; a költségek pedig 850.000 frtra mentek fel. A közönséges csődben az átlagos százalék 17, a kereskedői csődben 19 volt. Alsó-Ausztriában a százalék különösen alig 10. És egészben véve az 1892. esztendő még mindig kedvezőbb, mint az előbbi tíz év.

— **Az igazságügyi vizsgák eredménye Poroszországban.** A gyakorlati jogi vizsgák intézménye, azok alakítása s hatálya körüli eszmék Németországban ismét szőnyegre kerültek. Az igazságügyi vizsgáló bizottság elnöke Poroszországban most adta be jelentését 1895. évről a porosz igazságügyi miniszternek, melyben érdekes tapasztalati adatok foglaltatnak. A jelöltek kiképzése — mondja a jelentés — lényegileg azon a fokon áll, mint az előbbi években; sőt az ellentét az írásbeli munkálatok és a szóbeli előadások közt inkább kiélesedett, mint kiegyenlített. Az eredmény jobbnak mutatkozik a szóbeli előadásokban, mint a feladott jogi kérdések tudományos feldolgozásában, szakmegoldásában, különösen az aktákban rejlő jogesetek írásbeli tárgyalásában. Erre Stölzel már évek előtt felhívta a figyelmet. Ez a vizsgáló bizottság tagjainak is régi tapasztalata; oly régi, mint maga a vizsgálati intézmény. Ez okból évtizedek előtt határidő engedtetett a feladatok kidolgozására. A régi jogászok, a tapasztalatok alapján nem is várnak lényegesebb változást a szóbeli s írásbeli munkálatokra való képzettség emelkedésében; azt mondván, hogy már a felsőbb iskolákban igen különbözőleg nyilvánul a képesség a szóbeli előadásokra, és az írásbeli munkálatokra; mintha e képességek nem egy fa gyümölcssei lennének. A gyakorlati élet tapasztalatai is — az idézett jelentés szerint — különösen az állami szolgálatokban azt bizonyítják, hogy lehet valaki nyílt eszű, éles elméjű jogász, hivatásának teljesen megfelelő hivatalnok, s mégis messze elmaradt a képzettsége az írásbeli munkálatokra, és nem tud a kifejezésekben oly biztosságot s ügyességet kifejteni, mint a melyet feltételezni lehetne szóbeli előadásai alaposága után. Hivatkoznak e részben Bismarckra; azon akták — mondják, — a melyek a hozzá tett s általa bőségesen kijavított előterjesztéseket tartalmazták, mutatják szintén azt, hogy mily nehéz sokszor a legtisztább s képzetebb elméknek is szabatosan írásba foglalni azt, a mit előadni akarnak.

— **Érdekes jogeset.** Egy jegyespár merengve nézte Berlinben a Göthe-szobrot. Egy gyorsfotografus lefényképezte őket a szoborral együtt. Minthogy a csoport igen jól festett, sokszorosította és óriási mennyiséget adott el. Felmerült a kérdés, vajon van-e joga a jegyespárnak ezen képeket lefoglaltatni, s egyáltalán saját személyöknek piacra vitelét megtorolni. Erre a kérdésre vonatkozik egy újabban megjelent füzet, melynek címe: Das Recht am eigenen Bilde. Von Hugo Keyssner. Berlin, Guttentag.

— **A francia statisztika kimutatása** szerint Franciaországban évenként több mint 100.000 bűntény marad megtorlatlanul. Nagy ez a szám kétségkívül más országokban is. Ha módokat lehetne találni a repressiót ez irányban erősíteni, ez többet lendítene, mint paragrafusok halmozása a célra, hogy a kiszabandó büntetés emeltethessék.

— **A feltételes elítélések** Franciaországban óriási mérvben szaporodnak. Az 1893. évben esküdtzéki ügyre nézve feltételesen mondatott ki az ítélet 36 esetben. A kisebb ügyeknél pedig ez év statisztikája 20.404 esetet mutat ki. Az előző évben 17.881 volt. Különösen alkalmazzák, ha vádlott nő vagy gyermek.

— **Franciaországban** a halálra ítélték száma évről-évre emelkedik; az életfogytig elítéltek száma kevesedik. Másrészt még mindig 66%-ban állapítanak meg a bíróságok enyhítő körülményeket. A nők az elítéltek egy hatodrészt teszik ki. A statisztika azt mutatja ki, hogy a kriminalitásban a boszunak és gyűlöletnek mind kevesebb tere van. Az apró lopások miatti elítélések is kevesbednek.

— **The Criminology Series** cím alatt Fisher Unevin angol kiadó a kriminológiát s annak egyes kérdéseit tárgyzó munkák sorozatát bocsátja közre. Eddig két munka jelent meg: az egyik Ferri «Nuovi orizzonti»-jának angol fordítása, melyet W. D. Morrison fordított s előszóval látott el, a másik Lombroszonak a női büntetésről szóló műve «The female offender» címen. A harmadik kötet, melynek címe «Our juvenile offenders» (fiatalok büntetéseink) lesz, ugyancsak Morrison tollából, most van sajtó alatt. E tény annyiban érdekes, mert az angol par excellence praktikus nemzet. Talán nem volna helytelen, ha hazai büntetőjogásaink is foglalkoznának az egyes kérdésekkel, még mielőtt a német irodalom szitáján átszűrve lennénk kénytelenek a kriminologia tanaival foglalkozni. V.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 ft negyedévre 3 ft. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Dijnokokat kérünk. — Észrevételek a magyar polgári perrendtartás című törvényjavaslat előadói tervezete felett. Dr. HORNYAY ÖDÖN kassai kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A különélés elrendeléséről. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — A német polgári törvénykönyv sorsa. — Az ügyvédi nyugdíj kérdése. — Különlék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Dijnokokat kérünk.

Az alsóbiróságok ügyszámai folyton szaporodnak, természetes haladást tartva a meg nem álló forgalommal. A bírói munkaerő némi szaporulatot nyert az utóbbi években életbe léptetett nagyszabású perjogi reformokhoz képest, melyek elvonták a kir. Curiatól és kir. tábláktól a munkahalmazt és hátraléktömeget, azonban jelentékeny terhet, sőt torlódást okoztak a törvényszékeknél és járásbiróságoknál.

A 3—6 hónapos terminusok csak nem akarnak eltűnni a járásbirósági határidő-naplókból, de sőt a törvényszékek felebbviteli tanácsai előtt is meghonosultak már, természetesen a rendes perek elintézésének idejét is meglehetősen meghosszabbítván.

Az igazságügyi kormány e panaszokkal szemben érzékel látszik birni, mert a hol égetők a bajok s legsürgősebb a szükség, egy-egy albiróval kíségeti az alsóbiróságoknak nagyon is megakadt szekerét.

De mit szóljunk ahhoz, hogy az ország legtöbb törvényszéke és járásbirósága a segéd- és kezelőszemélyzet elégtelenségét sinyli, a nélkül, hogy a jogos panaszok meghallgatásra találnának.

A budapesti V. ker. kir. járásbiróság kiadóhivatalában állandóan 5000 hátralékos ügydarab vár 6—8 hétig leírásra és kiadmányozásra. A budapesti kir. törvényszék telekkönyvi osztályán sincs máskülönben. A vidéki bíróságok legtöbbjénél állandó a 4—8—10 heti restantia csak azért, mert nincs a ki az elintézett ügydarabokat leírja és kiadja.

Nem egy helyen az ügyvédek segítségét veszik a bíróságok igénybe, sőt tudunk járásbiróságot, melynél az ügyvéd az általa sürgetett ügydarabot csakis azon esetben irathatja le saját személyzete által, ha még legalább egy ügydarabot a kiadóhivatal részére leírat.

E lap olvasó közönségének felesleges bővebben fejtegetni, mily nagy tényleges kárral jár nem egy esetben a jogkereső közönség magánjogi érdekeire nézve ez az állapot; mennyire árt az igazságszolgáltatás tekintélyének és a kir. bíróságokba vetett bizalomnak.

Pedig mily közelfekvő és aránylag mily olcsó eme nagy bajnak orvosszere. Új bírói állások nagyobb számban való rendszeresítése az államkincstárnak tényleg nagyobb állandó megterhelésével jár s így e tekintetben némileg érthető a megszorítás. Azonban midőn arról van csupán szó, hogy egy frtos ideiglenesen alkalmazott napidíjasokkal segítsünk ezen valóban nagy horderejű bajokon, akkor igazán érthetetlen az a végletekig menő takarékoskodás.

Utóvégre is az államnak a jogszolgáltatás útján jelentékeny anyagi haszna van a bélyeg- és jogilletékekből.

Azt csak elvárhatjuk, hogy ennek fejében mindenütt, a hol már *elkerülhetlenül* szükség van rá, megerőltesse magát az állam néhány dijnok fizetése erejéig.

Észrevételek¹

a magyar polgári perrendtartás című törvényjavaslat előadói tervezete felett.

Általában véve örömmel üdvözlöm a tervezetet, s a legnagyobb elismeréssel adózom az abban nyilvánuló nagyszabású elveknek.

Ha jogfejlődésünk az 1893. évi XVIII. tcz. hatálybalépésével a régi bilincseket lerázva hatalmas lendületet nyert, úgy még szebb jövőt jósolhatunk ez új javaslatnak, mert hiszen az egyes bíróságok már előbb is a szóbeliség elvei szerint jártak el, s így a mélyreható változást főleg a felebbviteli eljárás újabb szervezetének kell tulajdonítanunk; mennyivel többet várhatunk tehát a javaslattól, mely arra van hivatva, hogy minden ízében át meg át alakítsa igazságszolgáltatásunkat és azt a legműveltebb államok egyenrangú polczára emelje.

Az 1893. évi XVIII. tcz. hatályba lépte óta különösen az alábbi jelenségek keltenek figyelmet: a járásbiróságoknál a perek száma tetemesen szaporodott, míg a törvényszékeknél némi apadás mutatkozott; a járásbiróságoknál a felebbezések száma csökkent, s a törvényszékek mint felebbviteli bíróságok ítéletei ellen a további jogorvoslat igen megnyugtató arányokat mutat.

Az első pontban felhozott körülmény abban leli természetes magyarázatát, hogy az új törvényről fogva a járásbiróságok hatásköre kiterjesztetvén: a törvényszék hatáskörébe tartozott perek nagyrésze átháramlott rájuk; továbbá, hogy az azelőtt a kisebb polgári peres uton intézett ügyek a sommás eljárás alá vonattak; végül, hogy a fizetési meghagyási eljárásban az ellentmondások folytán szintén több per származott.

Itt azonban figyelemreméltó az a jelenség, hogy a járásbiróságoknál az ítéletek száma ennek dacára nem emelkedett aránylagos mérvben, mi egyrészt a fizetési meghagyási eljárás, az egyezségi eljárásban, másrészt abban a körülményben leli magyarázatát, hogy a felek a csekélyebb substratumu perekben az egyezés kötéseire hajlandóbbak, s hogy ezen hajlandóság az eljárás közvetlenségénél fogva tapintatos módon igen gyakori esetben felkölthető. Mely tapasztalati tények világos ujjmutatásul szolgálnak arra nézve is, hogy a *bagatell eljárásnak létjoga egészen megszűnt*.

A felebbezések tekintetében másodsorban kiemelt tünet indoka pedig nézetem szerint az, hogy az ügyek, a felek vagy képviselőik jelenlétében kimerítően letárgyaltatván, a felek az őket meggyőző eredményben, mely az ítéletben nyilvánul, megnyugszanak.

Ellenvetésként fel lehetne ugyan hozni azt, hogy hiszen már az 1893. évi XVIII. tcz. hatálya előtt az eljárás módja azonos volt, azonban e kifogás nem volna alapos, mivel most a bizonyítás szabadabb keretekben mozog, s annak mérlegelése nincs technikai formákhoz kötve, s így a bizonyítási anyag a természetes észjárású felekben az eljárás

¹ A javaslat a törvényszék elnöke által észrevételezés végett az ügyviteli szabályok alapján kiadatván a czikk írójának, az az itt közölt s elfogadott munkát terjesztette be, mely azonban az eredetivel annyiban tér el, hogy helyenként a czikk írója azt kibővítette.

pházisaiban ugyanazokat a benyomásokat, ugyanazokat a meggyőződéseket keltvén fel, mint magában a bíróban: az ítélet a leggyakoribb esetben természetszerű resignatióval lesz fogadva a vesztes fél által.

Hozzájárul még, a minek különös fontosságot tulajdonítok az, hogy a bíró (bár sajnálattal mondhatjuk azt is, hogy nem valamennyi bíró) a szabad mérlegelés üdvös intézménye következtében, sokkal nagyobb kedvvel s buzgalommal karolja fel tárgyát s a formai bizonyítás békítőitől felmentve, úgy igyekszik az ügyet a mindenoldalu kibontakozáshoz vezetni, hogy meggyőződése határozott, lelkiismerete teljesen megnyugtató legyen.

Azonkívül a szabad mérlegelés intézményének tulajdonítható az is, hogy ellenkezőleg a nyilvánított aggodalmakkal, nem könnyelmű, de sőt a korábbinál sokkal megfontoltabb, alaposabb eljárást igényel.

A bizonyítékok kötött mérlegelése mellett, a nélkül, hogy a meggyőződésnek szerep juthatott volna, vagy épen ennek ellenére is, egy a jól vagy rosszul választott formákon alapuló ítélet volt hozható; ma az ítéletnek, illetőleg az indokoknak a meggyőződésből — melyet az észszerű következtetés, az igazolt ténykörülmények összehatása teremt — kell alkotva lennie.

Az eljáró bíró, hogy ítéletéből ily meggyőződés szólhasson, a bizonyítékok teljes kimerítésére iparkodik, és hogy e meggyőződést alaposnak is tüntesse fel helyes indokolással, ezt önérzete s jól felfogott saját érdeke is javasolja.

Mert hiszen, ha a felebbviteli bíróság az eljáró alsó egyesbíró tárgyalását felületesnek, ítéletét az előtte ismétlődő bizonyítási eljárás adataival homlokegyenest ellenkezésben állónak találja és ezt talán többször is tapasztalja, úgy előre tudhatja az az alsóbíró, hogy árnyékot vet önmagára, s hogy az a törvényszék, mely közvetlen van hivatva felette a javaslatba hozatalnál véleményt nyilvánítani, s az a törvényszéki elnök, ki előtt ily módon az ő értéke, képzettsége egész valójában ismeretessé válik, előmenetelét nem mozgíthatja elő.

Az 1893. évi XVIII. tcz. hatálya előtt ily nyilvánvalóvá nem válhatott az alsóbíró készsége, s így a következmények sem voltak hozzá mértek.

A kir. ítélő tábla sokkal távolabb állott az egyes-bírótól, de a bizonyítási eljárás sem ismétlődő, a felebbvitelben az írásbeli felebbezés soha sem bírhatott oly súlylyal, hogy az az eljárt bíró képességeinek megítélésénél számbavehetőnek lett volna tekinthető.

A felebbezések csökkenésének okát továbbá még abban is látom, hogy a felek képviselői, tudva azt, hogy az esetre, ha bizonyítékaikat az elsőbíróság előtt ki nem meritik, az indokolatlan mulasztásból származó költségeket feleik — a felebbvitelben — még pernyertesség esetén is viselni tartoznak, így tehát az előbbi annyi feloldásra okot szolgáltató felebbezések is idejüket multák.

De lejárt a könnyelmű felebbezések ideje is. A papírra sok minden volt írható azelőtt, ma ez azonban hiába való — s a képviselőt megbízójával szemben kétes színben feltűnő — munka volna. Mert hiszen a felsőbb bíróság színe előtt a bizonyítékoknak ilyen vagy amolyan erőt tulajdonítani nem lehet — mint azelőtt az írásbeliségnél — hanem azok csak oly való alakban jelennek meg, mint az elsőbíró előtt. A képviselő tehát, ha az elsőbíró ítélete a bizonyítékok kellő méltatásán alapul: a nagyobb költség miatt megfontolatlanul nem javasolhatja felének a jogorvoslást.

Sok esetben tehát a tetemesebb költség is a sommás törvény előnyös intézkedésének mondható.

Felhozható volna talán a felebbezés csökkenésének okai közt az a körülmény is, hogy az új törvény még nem vált egész vérévé az ügyvédeknek, s így lépéseikben a kellő biztosság hiányzik, azonban alaposabb a következtetés, ha a

járatlanságból a kellő okulásszerzés végett még több felebbezést tételezünk fel, s így e körülményt alig tekinthetném valódi oknak.

Ha tehát az új sommás törvény életbelépése óta törvénykezésünkben ily mélyreható, üdvös jelenségeket tapasztaltunk, úgy az általános polgári perrendtartást, hol ugyanazon elvek fognak érvényre jutni, epochális jelentőségűnek kell tartani; mert hiszen nem a sommás, de a rendes eljárás az, mely az írásbeliség nyüge folytán a türehtlen állapotokat szülte.

A tervezet tehát egy szebb jövőt jósol, olyat, melyben judikaturánk, a mennyiben annak eszménye az alaposság és gyorsaság — az ideált közelíti meg — ha az elvek minden irányban helyesen lesznek formulázva.

Nem habozom azonban ama véleményemnek kifejezést adni, hogy ez eszmény alkotó elemei — az alaposság és gyorsaság — a bírósági szervezet mai keretében nem, és csak drága áron lesznek győzelemre vezethetők. Legyen bárminő jó a törvény, ha az alkalmazáshoz a szükséges előfeltételek megteremtve nincsenek, az üdvös hatás be nem állhat.

Az alaposság a bíró lelkének egész odaadása nélkül és tulterheltség mellett nem képzelhető; *az előbbi előmozdítani, az utóbbitól mentesíteni kell.*

Magasztosan szép a bíró hivatása, de hogy ezt ma kifogástalanul betöltse, szív és lélekkel kell szolgálnia *s szolgálatát életcéljának tekinteni.*

Ha ily sokat kívánunk a bírótól és különösen a törvényszéki bírótól, kire az újabb törvények folytán az igazságszolgáltatás súlypontja nehezedik; ha az eljárásnak a tökélyt megközelítő oly rendszere lép életbe, a melyhez rátermett egyénekre, alapos tudásra, s a mellett — egy emberismerettel, tág látkörrel bíró — művelt lélekre van szükség: *úgy ez állást egyszersmind olyanná is kell fejleszteni, mely az anyagi gondoktól ment s mely minden feltételét bírja annak, hogy életcéljának tekinthető is legyen.*

Első sorban tehát a munkaerőt szaporítani és pedig tetemesen szaporítani kell, mert ujabban, különösen egyes törvényszékeknél, a bírák annyira tul lettek terhelve a munkával, hogy csak szakadatlan, az idegrendszer, az egész organismust szétromboló megfeszített működés árán tarthatnak lépést az ügyforgalommal.

Ezen körülmény mig egyrészt kizárja a lehetőségét annak, hogy a bíró az önképzésre is fordítson időt, mert hiszen az egész napi hivatalos munkával elcsigázott léleknek életszükségletévé válik a feltétlen pihenés, és semmi lelki táplálékot úgy, hogy igazán értékesíthesse, magába felvenni többé nem képes, addig másrészt nemzetgazdasági szempontból sem vihető a tulterhelés. Ma már alig van bíró, ki egészsége helyreállítása, különösen megtámadott idegrendszerének gyógykezelése végett évről-évre fürdőket látogatni ne kénytelenítették, s a vizsgáló-orvos előtt a hivatást, állást nem is kell említeni, mert a baj természetéről a bíróra az amugy is ráismer. Ily megzavart idegzet, alácsott egészség mellett aztán csökken a munkakedv, a felfogás élénksége, s elborul a kedély, s a bíró hova-tovább kellemetlenkedővé válik a felekkel szemben, s értéktelenné hivatalán kívül a családban, s a társadalomban. Azt pedig említeni sem szükséges, hogy a megtámadott idegrendszer leginkább öröklődik, s így az államra sem lesz kíváncs ma-holnap, hogy egy bíró családapává váljék, mert mit várhatni aztán a gyermekektől. Ezért mondom, hogy nemzetgazdasági okok is ellene szólnak a mai állapotoknak.

És vajon megtaláljuk-e az egészséget is megrendítő előszabott köteleességekkel szemben a megfelelő javadalmazást? Bátran mondhatni, hogy egy kézműves, egy kereskedő, vagy bárki — kinek élethivatásához ily előkészültség nem szükséges — kedvezőbb sorsban van, mint egy bíró, és pedig nem aránylag, de abszolút véve.

Amaz, szabad ember, kilátásokkal bír a jövőre, s munkája

nem lélekölő, nem elemésztő s hozzá létalapot nyújtó vagyont is gyűjthet családja részére.

A bíró ellenben folytonos és kimerítő agyműködésre van kárhoztatva; minden lépése rendkívüli óvatosságot igényel; puritán tiszta jellemmel kell bírnia, még látszatát is kerülnie kell minden érdekeltségnek; a politikai, a társadalmi élet számos funcióitól vissza van tartva. E mellett számtalan esetben külső dekorummal felruházva kell megjelennie, gyakran több irányban adakozni, önképzésre, számtalan könyv vásárlására, s egészsége helyreállítása végett évről-évre fürdőre költeni és vajon miből?

Hiszen matematikai pontossággal kimutatható, hogy ma egy városban élő két-három gyermekkel bíró családapának minimum 3000 frtra van szüksége, hogy az okvetlen megkívántató kiadásokat fedezhesse, és ha ezeket fedezte, ezen összegből egy fillért sem tehet félre.

Nos tehát egy nagyobb városban élő bírónak 1950 frt az összes fizetése, melyből az 50 frt adóra s nyugtabélyegre megy le. Ezen összegből tehát a legszükségesebb követelményeket sem elégetheti ki, hanem — csak kivétel, ha másként van — a saját vagyonát kell feláldoznia, hogy megélhessen. Bármint élvezni, s gyermekeinek csak némi vagyoni alapot teremteni, ettől végkép el van zárva s erre kilátása sem lehet.

Minthogy az 1900 frtból való megélhetést e társadalmi állásban képtelenségnek tartom, azon hitben élek, hogy a bírák java része családi vagyonnal bír s ezt áldozza fel.

Azonban ez ferde állapot, mivel az államnak oly szolgálatot, mely az egyént egészen igénybe veszi, s melynél az egyén minden más kereseti forrástól el van zárva, úgy kell honorálnia, hogy az existenciát biztosítsa.

De ez állás kivételes természeténél fogva ennél is tovább kell mennie, nemcsak a megélhetést, de a gondtalan megélést is biztosítani kell, mert csak így lehet hivatása magaslatán álló bírói kart nevelni.

Az államban a bíróság a jog, az igazság letéteményese, a tiszta erkölcsök őre, s a puritán jellem példányképe. A midőn tehát az állam bírói karát — az állás méltóságának megfelelő — kivételes javadalmazásban részesíti, mint például Anglia, ezzel csak önmagát tiszteli meg.

A mi viszonyaink nem engedik ugyan a hasonmértű áldozatot, azonban sok más igényt korlátozni kellene, hogy az állam ezen fontos s már elodázhatlan tartozását teljesíthesse.

A törvényszéki bíró előbbi fizetésének megemelése csak a kezdet kezdete volt; nem némi adakozásra, hanem a helyzet gyökeres javítására van itt szükség.

Ily helyzetben igen természetes, hogy az anyagi gondok közt elmerült bírótól valami magas niveaut nem kívánhatunk; és bármi jó törvényt alkotunk, és bármily kitűnő könyvtárakkal látjuk is el a törvényszékeket, semmi eredményt nem fogunk elérhetni.

A tengődő bírónak fő feladata az lesz, hogy a végtelen ügyszámban lerázva nyakáról, nem hivatásos érzéssel s mély belátással, hanem főleg azért, hogy tetszős munkával a számokban is eredményt mutasson fel, s hogy ily módon izgatottan tolva a napokat, végre kijuthasson e hinárból oda — a kir. táblai bíróságig — hol legalább a megélhetés biztosítva van.

Igy aztán a bírói függetlenség remek elve is nagy csorbát szenvedhet, mert ily helyzet azt a veszélyt is méhében hordja, hogy csak azért dolgozunk, hogy magasabb állásban részesüljünk, mely lélekállapot a szolgálaiasságot teremtheti meg. És ha eddig nincs úgy, s ha a magyar bíróság e sanyaru helyzet dacára minden tekintetben szeplőtlenül áll, mély tisztelettel s elismeréssel kell felőle nyilatkoznunk. E tekintetben azonban szintén ama véleményemnek adok kifejezést, hogy az eddigi kedvező állapotok ama körülmény-

nek köszönhetőek, hogy még mindig oly egyénekkel vannak betöltve a bírói állások, kik némi magán vagyonnal rendelkeznek.

Itt látszólag kiléptem az elem szabott határok közül, de csak látszólag, mivel nézetem szerint a kevésbé jó törvények mellett is lehet jó igazságszolgáltatás, ha a bírák kiválóak, míg megfordítva az eredmény ellenkező.

Az újabb törvényeknél fogva a törvényszéki bírói állás előmenetellel ma már alig kecsegtet. A sommás törvény életbelépte óta a kir. táblák munkaköre annyira apadt, hogy itt a megürült bírói állások gyakran be sem töltetnek, a tervezet szerinti perrendtartás törvénynyé váltá esetén pedig, előreláthatólag még inkább csökken a táblák munkája, úgy, hogy előmenetelre tér alig fog nyilni.

Ennek természetes következménye azután, hogy e pálya, hol a törvényszéki bírói állás, melyben a szolgálat java részét el kell tölteni, a megélhetést nem biztosítja, megszűn vonzani. És ma is tapasztalható e jelenség már, a mennyiben a fiatal erőknél nem java lép e pályára, de sőt igen gyakori eset újabb időben, hogy a joggyakornoki, sőt az aljegyzői állásokra hirdetett pályázatok meddőkké válnak.

A figyelmet erre is óhajtottam felhívni, hogy a javaslat törvényerőre emelése esetén párhuzamosan gondoskodva legyen arról is, hogy a bírói állással járó terhek könnyítessenek s a szolgálatnak megfelelő ellenértéke is legyen.

Ezen általános észrevételek után rátérek a részletekre.

Az elem szabott fő irányon túl a javaslat szakaszaira csak annyiban terjeszkedem ki, a mennyiben nézetem gyakorlati felfogásom azoktól szembeötlően eltér.

(Folyt. köv.)

Dr. Hornyay Odön.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A különélés elrendeléséről.

A budapesti kir. ítélő tábla¹ az 1881: LIX. tcz. 39. §. a) pontja alapján hivatalból megsemmisítette az I. folyamodású törvényszék három határozatát, melyekben a törvényszék az alperes nő kérelmére

1. a H. J. T. 98. §-a alapján a bontó perben álló feleknek különélését a per tartamára elrendelte,

2. a házasságból származott gyermekek eltartása és elhelyezése tárgyában a per tartamára kiterjedőleg rendelkezett és

3. a férjet a házassági bontó per befejezéséig a nő részére tartásdíj fizetésére kötelezte.

A megsemmisítő végzés indokaiból figyelemreméltó elvi kijelentéseként tekinthetjük a következőket:

a) oly esetben, ha alperes akár a kötelék felbontása, akár gyermektartás és más vagyoni igények érvényesítése céljából viszontkereseti kérelmet terjeszt elő, az a viszontkereset nem tárgyalható és nem dönthető el a főpertől elkülönítve, hanem az eljárás folyamában együttesen tárgyalandó és döntendő el;

b) a H. J. T. 100. §-ának abból a rendelkezéséből, hogy a különélésre szabott idő letelte után 3 hó alatt a házasság felbontását kell kérni, ellenesetben a perben érvényesített bontó ok alapján a házasság felbontását többé kérni nem lehet, következik, hogy az úgy és asztaltól különélés megengedése a per időtartamához nem köthető, mert ez esetben a jog elévülése be nem állhat, sőt az eljárás a törvény értelmében keresztül sem vihető.

Az I. folyamodású törvényszék és a kir. tábla álláspontja közt felmerült éles ellentét abból származott, hogy a kir. tábla, az idéztem indokokból következtetve, nem tesz különbséget a különélés elrendelése és ennek következmé-

¹ A kir. tábla az itt tárgyalt végzést 1896. évi 3512. sz. a. hozta.

neyei között akár a 98. §., akár a 99. §. alapján következzenek az be, holott a kir. törvényszék a két §. rendelkezéseiben foglalt különélést különböző természetűnek, tehát joghatályára nézve is különbözőnek tekinti.

Midőn az igazságszolgáltatásban a fölfogásokat ily kiegyenlíthetetlen módon látjuk nyilvánulni, időszerűnek tartjuk a különélés bírói elrendelésének kérdésével tüzetesebben foglalkozni.

A házastársak között törvényesen létrejött életközösség következménye a házastársak együttélése a házasságban.

Az együttélés bírói határozat következtében vagy véglegesen, vagy ideiglenesen szüntethető meg.

Véglegesen megszűnik az életközösség:

a) ha a bíróság a házasságot semmisségi vagy megtámadási perben érvénytelennek mondja ki,

b) ha a bíróság a házasságot felbontja és

c) ha a bíróság a feleket bontó ok alapján az ágytól és asztaltól elválasztja.

Az a körülmény, hogy a felek a b) pont esetén új házasságkötés által, a c) pont esetén hatósági közbenjárás nélkül is az életközösséget helyreállíthatják (106. §.): a különélés elrendelésének véglegességét nem alterálja, mert mind a b) mind a c) pont esetén a bíróság a házassági kötelék kérdésében végérvényesen határoz és a felek közt fölmerült jogvitát végleg dönti el.

De a házasság felbontása és az ágytól és asztaltól való elválasztás következményeként beállott elkülönítés között jogilag már azért sem lehet különbség, mert

a) az életközösség megszűnése mindkét esetben azonos jogalapon, t. i. bontó ok alapján következik be és

b) mert a H. J. T. 105. §. értelmében az ágytól és az asztaltól való elválasztásra irányuló perben is helye van a per folyama alatt a 98. §. alkalmazásának, mely az elkülönítést a per tartamára mondja elrendelhetőnek. Ha tehát ily perekben is kétféle alakban jelentkezik az elkülönítés, akkor az érdemi ítélet következtében beállott elkülönítést helyesen mondjuk véglegesnek, és ezzel szemben a per folyama alatt bekövetkezhető elkülönítést, jellegének megfelelőleg ideiglenesnek.

Ez egyelőre vitatárgyat nem képezvén, áttérhetünk az elkülönítés, vagy helyesebben a különélés ideiglenes elrendelésének eseteire.

Különélést köteles a bíró elrendelni,

a) a házasfelek bármelyikének kérelmére a *bontó per tartama alatt* (98. §.);

b) a házasság érvénytelenségét tárgyzó perekben a felek bármelyikének kérelmére; semmisségi perekben pedig a kir. ügyész indítványára, sőt hivatalból is, szintén a per folyama alatt (72. §.) és

c) bontó perekben a házasság felbontása előtt, a kibékülés megkísérlése céljából, a *per letárgyalása után*.

A H. J. T. kifejezett rendelkezései szerint, tehát az ágytól és asztaltól való különélést a bíróság vagy a per folyama alatt (98. §., 72. §.), vagy pedig a per letárgyalása után (99. §.) rendeli el.

Azonban akár az egyik, akár a másik esetben rendeli is el a bíróság az ágytól és asztaltól való különélést, a 102. §. rendelkezése értelmében ideiglenesen intézkedni tartozik a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nő tartása és a szükséges tárgyaknak ez utóbbi részére kiadása iránt.

E tekintetben tehát a különélés elrendelésének következményei, akár a per folyama alatt, akár a per letárgyalása után rendeltetett az el, azonosak, mert a 102. §. rendelkezései általánosak lévén, a különélés minden esetére vonatkoznak. Különböző azonban mindkét esetben a különélés elrendelésének célja és ennek következtében különböző annak időtartama, valamint jogi hatálya is.

A 99. §. világosan kifejezett rendelkezései szerint, az ott meghatározott esetekben, a házasság felbontása előtt a különélés *«kibékülés megkísérlése céljából»* rendelendő el.

A 98. §-ban a különélés elrendelésének célja megjelölve ugyan nincs, de megtaláljuk azt a H. J. T. javaslat különös indokolásában, mely ekként szól: «E §. rendelkezését célszerűségi és méltányossági tekintetek indokolják. A bíróság ugyanis a feleknek ágy és asztaltól való különélését csak a per érdemi tárgyalásának befejezése után s kizárólag a kibékülés reményében rendeli el, míg a pernek folyama alatt ily rendszabályhoz hivatalból nem nyulhat. A viszályban élő házastársak érdeke ellenben gyakran megköveteli, hogy az együttélés kötelezettsége alul addig is fölmentessenek, míg a válóper jogerős ítélettel befejezést nem nyer. A különélésre irányuló kérelmet a házasfelek bármelyike előterjesztheti, perbeli állására való tekintet nélkül, ha az együttélés megszakítása érdekében áll és a bíró köteles annak helyt adni. Önként értetik azonban, hogy a házastárs egyes esetekben a bírói bejelentés és határozathozatal előtt is jogosult a házassági együttélést megszüntetni, pl.: ha élete vagy testi biztossága forog veszélyben a másik házastárs részéről. Ilyenkor kötelessége lesz azt a bíróságnak utólagosan haladéktalanul bejelenteni és annak határozatát kérni. A bírói közbenszóló határozat ereje a dolog természeténél fogva csak a per befejeztéig terjedhet és ha felperes keresetével elutasítatik, ezzel a feleknek a különélésre való jogosultságuk is megszűnik.»

Már abból a körülményből is, hogy a különélés tárgyában a 98. és a 99. §. is rendelkezik; hogy a 98. §. a felek kérelmére, a per tartama alatt, a 99. §. ellenben hivatalból, a per letárgyalása után, de a felbontás kimondása előtt követeli a különélés elrendelését; hogy a 98. §-ban sem a cél, sem az időtartam meghatározva nincs, míg ellenben a 99. §. ezekre is kiterjed: világosan következik, hogy a 98. §. esetében elrendelendő különélés (melyet a bíró elrendelni köteles), nem lehet azonos a 99. §. esetében nem feltétlenül minden esetben, hanem csak fakultative elrendelhető különéléssel.

Megvilágítja a különbséget az idéztem indoklás is, melyből kitűnik, hogy a 98. §-ban foglalt különélés célja: *a perben álló felek jogi érdekeinek védelme a per tartama alatt*.

Kétségszövegbevonhatlanul áll a kir. táblai határozat indoklásának ama idéztem tétele, hogy abban az esetben, ha alperes akár a kötelék felbontása, akár gyermektartás és más vagyoni igények érvényesítése céljából *viszontkereseti kérelmet terjeszt elő*, az a viszontkereset nem tárgyalható és nem dönthető el a főpertől elkülönítve, hanem az eljárás folyamában együttesen tárgyalandó és döntendő el. Áll e tétel akkor, midőn a pernek érdemi és végleges eldöntéséről, és áll akkor is, ha a különélésnek a 99. §. értelmében hivatalból való elrendeléséről van szó; de nem alkalmazható akkor, ha alperes a per folyama alatt, jogi érdekeinek a per tartama alatti megvédése céljából a 98. §. alkalmazását kéri.

Itt ugyanis egyelőre viszontkeresetről nincs szó; itt a petitum «a különélés elrendelése», és ezt a per tartama alatt a házasfelek bármelyike kérheti, a bíróság pedig elrendelni köteles. (98. §.)

A bontó per — tekintet nélkül a 98. §. alapján előterjesztett kérelemre — folyhat a rendes mederben; arra a perre eme kérelemnek befolyása nincs; abban a perben a felek az ügy végleges rendezése, a kereset és viszontkereset fölött folytatnak jogvitát; emebben ideiglenes rendelkezést kérnek, mely a különélés köteles elrendelése kapcsán kiterjed egyszersmind a tartási igények ideiglenes szabályozására is (102. §.); de az ügy érdemi eldöntésének semmiféle irányban sem praesjudikál.

Világosan következik ebből, hogy e kérdés a főperrel

együttesen sem nem tárgyalható, sem azzal együtt el nem dönthető, mert céljuk nem azonos.

Ha már most ez így áll és a H. J. T. 98. §. alapján a különélés elrendelésének a per tartama alatt is helye van, ebből kétségtelenül következik, hogy a 98. §. alapján elrendelt különélés időtartamának a per tartamával egyezőnek kell lennie, mert a végleges rendezés az ideiglenes állapot megszűnését vonja maga után, a végleges rendezés pedig az ügy érdemi eldöntése alkalmával következik be.

De mindezekből következik egyszersmind az is, hogy a 98. §. alapján elrendelt különélés időtartama a jog elévülésére befolyást nem gyakorolhat; a 98. §. kifejezetten a per tartamára vonatkozik és minden jogi hatálya megszűnik, mihielyt a per érdemi eldöntést nyert.

A H. J. T. 100. §-ában foglalt ama jogi hatály tehát, hogy a házasság felbontása a perben érvényesített bontó ok alapján többé nem kérhető, ha a különélésre bíróilag kitűzött határidő lejártá után, három hónap alatt a házasság felbontását a jogosított fél nem kéri, csakis a 99. §. alapján elrendelt különélés után állhat be s annak a 98. §. alapján a per folyama alatt, a per tartamára elrendelt különéléssel semmiféle összefüggése sincs.

Az I. folyamodású bíróság és a kir. ítélő tábla fölfogása közti különbség tehát arra a félreértésre vezethető az adott esetben vissza, hogy a törvényszék a különélés kérdésében a H. J. T. 98. §. alapján határozott, a kir. tábla pedig a törvényszék határozatait az esetre nem vonatkoztatható 99. és 100. §§-ok alapján bírálta felül.

Midőn még megjegyzem, hogy mindaz, a mit a 98. §-ra vonatkozólag mondtam, áll a megtámadási és semmiségi perekben is mindazokban az esetekben, melyekben a 72. §. értelmében különélés elrendelésének van helye, kiterjeszkedem egyszersmind az ideiglenes hatályu határozatok felebbezhetőségének kérdésére is.

A birói gyakorlat eddig az ideiglenes jogi hatályu ítéletek ellen a házassági perekben semmiféle jogorvoslatnak sem adott helyt. (Tábl. szab. 30. §.)

Ebből következik, hogy az esetben, ha a bíróság a H. J. T. 99. §. alapján a házasság felbontása előtt a házastársaknak ágytól és asztaltól való elkülönítését rendelte el, ily határozat ellen a felebbezés ki lesz zárva; ha a per tárgyalása után a meghatározott időre szóló különélés elrendelése ellen a jogorvoslat ki van zárva, nem szenved kétséget, hogy kizártnak kell a jogorvoslatot abban az esetben is tekinteni, ha a különélés ezt megelőzőleg 98. §. alapján a per tartamára rendeltetett el.

Míthogy pedig mindkét esetben a különélés elrendelésével egyidejűleg a gyermekek elhelyezése és tartása és a nőtartási igények tárgyában is ideiglenes jogi hatályu határozat hozandó, felmerül a kérdés: van-e a határozatok ily tartalmu rendelkezései ellen felebbezésnek helye?

A nőtartási, gyermektartási és elhelyezési kérdések végérvényesen az ügy érdemével együttesen döntenek el; a különélés elrendelésével egyidejűleg e tárgyban tett birói rendelkezések tehát hatályukat veszítik, mihielyt a per érdekében határozat hozatik.

Kérdés már most: célszerű-e jogorvoslatot engedni valamely határozat egyes részei ellen, midőn a főkérdés, t. i. a különélés kérdésében jogorvoslatnak helye nincs? és célszerű-e a nő- és gyermektartás kérdésében a pert jogorvoslatokkal kétszer lejártni, midőn az ideiglenes tartás kérdésében hozott netaláni sérelmes határozatot az ügy végleges birói eldöntése alkalmával lehet helyrehozni?

Én e kérdésekre határozottan nemmel felelek és a házassági perekben az ideiglenes jogi hatályu határozatok ellen a jogorvoslatot a birói gyakorlat alapján (Tábl. szab. 30. §.) kizártnak tekintem.

Visszatérve már most a felhozott konkrét esetre, az

I. folyamodású törvényszék ideiglenes jogi hatályu rendelkezései ellen benyújtott felebbezések a birói gyakorlat alapján hivatalból visszautasítandók lettek volna s a mennyiben a vagyoni marasztalást tartalmazó végzések ellen a kir. tábla a felebbezést megengedhetőknek találta, miként a már előadottakból is világosan következik, az 1881: LIX. tcz. 39. §. o) pontja alkalmazásának és az I. bírósági határozatok hivatalbóli megsemmisítésének, tekintettel a H. J. T. 98. §-ának félre nem magyarázható rendelkezésére, helye nem volt.

Tóth Gáspár.

A német polgári törvénykönyv sorsa.

Németországnak a legnagyobb valószínűség szerint még ezen nyár folyamán meg lesz az általános polgári törvénykönyve.

Ez oly korszakot alkotó jogi esemény lesz, a milyen évtizedek óta nem volt az európai jogélet terén.

Míg mi huzzuk-halasztjuk a jogi reformok megalkotását s országgyűlésünk fél attól, hogy nyári szünideje egy héttel később fog kezdődni, addig a németek nyári sessiójukat eme nagyjelentőségű cél megvalósítására fogják szentelni.

Németországban jelenleg 100-féle partikuláris jog van érvényben.

Könnyen érthető tehát, ha a német jogászvilág régóta csaknem teljes egyhangúsággal követeli az egységes kodexet, a mi onnan is kitűnik, hogy a tavalyi német jogászgyűlés több mint 300 szavazattal 4 ellen kimondotta, hogy kívánatos, miszerint a törvényhozás minden faktora elősegítse és siettesse a javaslat törvénybe iktatását.

1867-ben az északnémet országgyűlésen Miquel képviselő tette az egységes törvény megalkotására vonatkozó indítványt, minden eredmény nélkül. A német birodalmi gyűlésen 1871., 1872. és 1873-ban ismételtén tétetett ily indítvány, melynek folytán a szövetséges kormányok megegyeztek abban, hogy a birodalmi alkotmány olyképp fog módosíthatni, miszerint a polgári jog szabályozására a birodalmi gyűlés lesz illetékes. Ez meg is történt egy 1873 december 13-án meghozott törvénnyel.

1874 február 28-án egy öt tagból álló bizottság bizatott meg a törvény tervezetének, rendszerének és módszerének megállapításával.

Ezen bizottság munkálata alapján a szövetségi tanács 1874 június 21-én egy 11 tagból álló bizottságot választott a törvény kidolgozására. Elnöke a bizottságnak dr. Pape, szellemi vezérei Windscheid és Planck valának.

Ezen szerkesztő-bizottság elhatározta, hogy a kodifikációnál nem fogja alapul venni egyik állam törvényét sem, hanem öt tagját megbizta a kodex egy-egy részének kidolgozásával.

Ezen munkálatok 1881. évig elkészültek. Az év októberében kezdődött a részletes tárgyalás.

1887. decemberében kész volt a javaslat első olvasásában és a munka eredményét a bizottsági elnök Bismarck herczegnek jogosult önérzettel mutathatta be, a 19 kötetet tevő előmunkálatokkal egyetemben. Ezen előmunkálatok kivonatát képezi a hivatalos alakban megjelent *indokolds*.

Az egész anyag közzétételén, minden oldalról élénk megbeszélés tárgyát képezte. A beérkezett hivatalos vélemények 6 erős kötetet tesznek ki.

1890. december 4-én a szövetségi tanács a második olvasás végett egy 22 tagból álló újabb bizottságot nevezett ki, a mely bizottságban a jogi szakkörökön kívül a gazdasági és szociális élet minden terének képviselői helyet foglaltak.

A jogász-tagok közt a vezér Planck vala, s köztük foglalt helyet többek közt Sohm is. A nemjogász-tagok külső tagok valának.

E bizottság az általános részszel, kötelmi joggal és dologi joggal 1894-ben, a családi és örökjoggal, valamint az életbeléptetési törvénnyel 1895-ben készült el s ugyanez év végén mutatta be munkálatát a szövetségi tanácsnak.

A munkálat csakis a szorosan vett magánjogot kodifikálja. A kereskedelmi-, csőd- és perjognak módosításába ezen tervezet nem ment bele, azon álláspontra helyezkedvén, hogy e törvények revideálandók és az új szöveg az általános polgári törvénykönyvvel egyszerre lesz életbeléptetendő.

Mindezen munkálatok életbeléptetésének határidejéül 1900 január 1-je van tervbe véve.

Némely jogvidékek teljesen az egyes szövetséges államok törvényhozásainak vannak fentartva, mint a bánya-, vízi-, kisajátítási jog, a hitbizományok, stb.

A biztosítási és telekkönyvi jog külön törvényekben fog szabályoztatni.

1896 január 17-én mutatta be herczeg Hohenlohe kancellár a birodalmi gyűlésnek a kész anyagot.

A javaslat első olvasása már február hó elején megtörtént.

Sok megtámadtatásnak volt a javaslat kitéve, különösen a sociáldemokraták és a nőemancipáció hívei részéről. A kormányt a tárgyaláson az időközben megvakult Planck, és Sohm képviselték.

A törvényjavaslat mai alakjában elveti a «Kauf bricht Miethe» jogelvét, számos helyen védelmébe veszi a gazdaságilag gyengébbet; statuálja a kötelező polgári házasságot.

A nők és a törvénytelen gyermekek jogállásának szabályozása éppen nem szabadelvű.

Az egyesületi jogot is szabályozza a tervezet, a mennyiben az egyesületek jogképességét az egyesületi lajstromba való bevezetéstől teszi függővé. A lajstromba való bevezetés ellen a közigazgatási hatóság tiltakozhatik, a mikor is közigazgatási bíróság elé vitetik a jogvita.

Az ügyvédi nyugdíj kérdése.

A budapesti ügyvédi kamara válaszmánya a nyugdíj-ügy tárgyalására albizottságot küldött ki, mert dr. Robitsek József kamarai h. elnök vezetése alatt legutóbb behatóan tárgyalta azon alapvető kérdést, vajon a nyugdíjügy országosan, vagy kamaránként szerveztessék-e. Ezen ülésnek következő lefolyása volt:

Dr. Robitsek röviden összegezi az ügy jelenlegi állását. Saját nézetét a válaszmány tagjai közt is kiosztott brochurejében fejtette ki. Azt tudja, hogy a kérdés megérett arra, hogy konkrét javaslat alakjában az ügyet a kar eldöntése alá vigyük. Míután dr. Szóhner részéről indítványba hozatott, hogy a válaszmány ne tárgyalja a kérdést addig, míg az országos ügyvédgyűlés állást nem foglalt, és ne praedjudikáljon ennek, első sorban ezt teszi tanácskozás tárgyává. Ha pedig érdemlegesen kívánja a bizottság a kérdést tárgyalni, úgy eldöntendő az alapvető kérdés: országosan, avagy kamaránként szerveztessék-e a nyugdíjügy.

Dr. Králik Lajos nem lát okot a tárgyalás elhalasztására. Nekünk kell a kérdést felderitenünk, véleménynyel előljárnunk, annál inkább, mert egy országos ügyvédgyűlésnek esélyektől, egy megkapó szónoklattól függő határozata ez ügyben nem lehet döntő. Érdemben ő már 14 év előtt beadott véleményében a kamaránként leendő szervezés mellett foglalt állást, Robitsek munkálata őt megerősíti e nézetében.

Dr. Nagy Dezső szintén nem lát okot a tanácskozás felfüggesztésére, érdemben azonban az országos szervezést ajánlja. A budapesti kamarának nem szabad kiengedni a vezető szerepet; a nyugdíjkérdés körül egyesül az egész ország ügyvédsége s ez egyszersmind oly hatalmas központot képezend, melynek eredményei beláthatatlanok. Részletesen foglalkozik azon érvekkel, melyeket Robitsek elaboratumában az orsz. szervezés ellen felhoz s azt találja, hogy ezek nem elég nyomatékosak. Elismeri, hogy finánciális alapon ma az ügy nem rendezhető s így a szegedi ügyvédgyűlés határozata nem fogantatható és hogy országos szervezés külön törvény nélkül nem lehetséges, de kétségbe vonja, hogy akár kamaránként lehetne külön törvény nélkül meg-

valósítani. Az organisálás és behajtás nehézségei eloszlanak, ha a központi kormányzat a kamarákat közéegyiül felhasználhatja. A létező tőkéket a nyugdíjalapba bevonni nem is czélszerű. Az adományok eddig sem voltak lényegesesek. De ha mind e nehézségek fenforognak is, a nagy politikai gondolattal szemben, mely az ügyvédség egyesítésében fekszik, el kell hallgatniok. Hisz Robitsek is kifejti, hogy elvi különbség a két szervezés között nincs, sőt éppen ő szépen fejtegeti az országos rendezés előnyeit, az ő szemeiben ez többet nyom a gyakorlati indokoknál, melyek Robitsek és Králikot vezetik.

Zsigmondy Jenő úgy látja, hogy még Robitsek tervezete mellett is hosszú évek fognak elmúlni, míg a nyugdíj életbeléptetéséről szó lehet. Nagy Dezső eszméi még semmi konkrét alakot se öltöttek. Ez eminenter gyakorlati kérdés, melynél a fő, hogy mielőbb kezdjünk el adózni és husz évi készüldés után, valami kézzelfogható javaslatot tegyünk. Erre ő Robitsek elaboratumában helyes alapot lát, s ha a részletekben eltérő nézetek lesznek is, de az alapgondolatokkal teljesen egyetért. Érdemleges tárgyalás és kamaránként leendő szervezés mellett van.

Szóhner Lajos kijelenti, hogy ő volt az, a ki a tárgyalás elodázását kérte s ezt indítványozza most is, nehogy praedjudikáljunk az orsz. ügyvédgyűlés határozatának. Azt hiszi, hogy ennek magunkat is alá kell vetnünk; az érdemleges kérdésre nézve országos szervezés mellett van, mert ez nagyobb anyagi biztosítékokat nyújt, de még attól tart, ha csak egyes kamarák szervezik a nyugdíjügyet s ezek területén a kartársak rokkantság és aggkor esetére biztosítva lesznek, ez okból ide fog telepedni számos kollega. Kéri a határozathozatal elodázását.

Somogyi Miksa nem pártolja Szóhner halasztási indítványát. Nem szabad a nyugdíjkérdést abból a szempontból tekinteni, melyből Nagy Dezső kijön, mert akkor lesz politika, de nem lesz nyugdíjalap. Ő szeretné a kérdést fordítva tárgyalni, előbb a részleteket s azután ezek alapján a főkérdést, mert számos tételben lehetnek Robitsektől eltérő nézetek. Ugy a mint ma állanak a viszonyok, egyedül a Robitsek által vázolt irányban oldható meg a kérdés.

Dr. Robitsek József köszönetet mond fáradozásai szives méltatásáért és válaszol az ellenérvekre.

Mikor juthatnának olyan törvényhez, minőt Nagy Dezső kontemplál, egyrészt bizonytalan, tehát évekig stagnálnia kellene az ügynek, de az bizonyos, hogy az ily törvény, ha csak lehet, el nem ejti a kamarai szervezetet, s egy az összes házi érdekekre kiterjedő ügyvédi egyesületet nem létesítene, szorosan a nyugdíjügyre korlátozná az országos szervezetet. Ennek keretében tehát nem érvényesülhetnének azok a remények, melyeket Nagy Dezső táplál, s az ily mellékletek veszélyeztetik a főkérdést. A kamaránkénti szervezéshez semmi törvényes intézkedés nem kell, a kamara joga, sőt kötelessége az ily irányu gondoskodás, melyet a segélyezés alakjában mindegyik eddig is gyakorolt. De vannak praecedensek. Nyugdíjalap létesítésére részben a tagdíj egy quotáját szavazták meg, részben külön járulékot vetettek ki. Felsorolja a példákat és utal arra, hogy már az ő brochure-je fonalán több kamaránál megindult a mozgalom a nyugdíjügy rendezésére. Egyes kamarák pláne progressiv, a kereseti adó arányában emelkedő járulékot szednek. Mindeme határozatok a felügyeleti hatóság által jóvá hagyattak.

Ő az országos szervezésben — bármily szép az eszme — ma leküzdhetlen gyakorlati nehézségeket lát. Ez csak akkor lesz megvalósítható, ha tisztán matematikai alapra fogunk állhatni, de a míg lesz, a ki nem fizet és mégis kap, vagy a míg azt kívánják, hogy a ki fizet, mondjon le a szegényebb javára, addig csak egy szorosabb köteleken belül állókat vonhatunk belé az önmegadóztatásba. A kamarák se fognának arra vállalkozni, hogy egy felettük álló központi szervezet pusztá közegei legyenek. Ma és a legközelebbi években a főfeladat a tőkegyűjtés, ennél pedig az adományok az eddigi tapasztalatok szerint nem csekély jelentőséggel bírnak. Röck Szilárd, Darányi, Zsigmondy, Bogdanovits és a többi adakozó az ösmert kartársaknak adott, de az érdeklődés a nagy tömeg és terjedelemmel csökkenni fog, holott ha lesz kézzelfogható eredményü nyugdíjalap, mind többen fognak róla megemlékezni. A mai tőkék nagy jelentőségűek. Nálunk Budapesten a szervezet működése kezdetén már a segélyezési esetek legnagyobb része el fog esni, s így e tőkék jövedelmei a nyugdíj céljaira — melyek azonosak — fordíthatók. Nézete szerint a nyugdíjkérdés oly fontos, s annyira sürgető és

gyakorlati kérdés, hogy ezt semmi politikai vagy melléktételekkel komplikálni nem szabad. Ő nem lát még semmi konkrét ellenjavaslatot, hanem csak eszmét, melynek életbeléptetési feltételeit se mondják meg, időpontja pedig teljesen határozatlan, s azért ragaszkodik javaslatához. A budapesti kamara vezérszerepét akkor tölti be legjobban, ha jó példával, megtestesíthető határozattal fog előljárni; tekintélyünk nem dekretáláson, hanem belátáson kell, hogy alapuljon. Szóhnerrel szemben megjegyzi, hogy a budapesti kamara magát az országos ügyvédggyűlés határozatának előre is alá nem rendelheti, ez csak annyi súlylyal fog bírni, a mennyi benső, meggyőző ereje az ott kifejtendő érveknek lesz. Természetes, hogy ha ott az eszmék megtestesíthető alakot fognak nyerni, mi is sorakozni fogunk melléjük. A telepedés veszélyétől nem tart, mert kezdő ügyvédet mindig a siker és boldogulás reménye, s nem a rokkantsági ellátás fogja vezérelni. Egyébként a nyugdíj feltételei elég szigorúak lesznek, s tizenöt-husz évre szóló speculációt alig fog valaki csinálni.

A bizottság összes tagjai újlag beható eszmecserét folytattak, melyben Nagy Dezső érveit újlag kiegészítette, Králik pedig ezeket czáfolta. A többség Szóhner halasztási indítványának elvetésével kimondja, hogy a nyugdíjügyet kamaránként tartja szervezendőnek és felkéri dr. Robitsek Józsefet, hogy a nyugdíjszabályzat tervezetét készítse el, mit is ez készségesen elvállal.

Különfélék.

— **Meghívó.** A Magyar Jogászggyűlés állandó bizottsága által 1896. évi június hó 26-án d. u. félhat órákor (a budapesti ügyvédi kamara helyiségeiben Budapesten, V., **Szemere-utca** 10. sz.) tartandó gyűlésre a t. bizottsági tagok oly kérelemmel hivatnak meg, hogy tekintettel arra, miszerint a rendelkezésre álló tárgyalási anyag a f. é. szeptember havában megtartatni tervezett jogászggyűlés egybehívását lehetővé teszi nemcsak, de a magyar jogászggyűlésnek a millenáris kongresszusok sorában való helyt foglalása elodázhatatlan hazafias kötelesség is, — ezen ülésen annál inkább lehetőleg teljes számban megjelenni sziveskedjenek, mivel most már a Jogászggyűlés programja és ülésnapjai véglegesen megállapítandók lévén, a bizottsági tagoknak esetleg nem kellő számban való megjelenése magát a jogászggyűlés megtartását is kockáztathatná. Budapesten, 1896 június 20. Elnöki megbízásból: dr. Siegmund, az állandó bizottság titkára.

— **A bűnvádi eljárás javaslatáról** dr. Illés Károly a *Budapesti Hírlap*-ban hosszabb cikket ír, melyből átveszszük a következőket: Ily közel még egyik javaslat sem volt a révparthoz; a fátum azonban ezt is visszalökte a bizonytalanságba. Most az a kérdés, hogy van-e okunk ezt sajnálni, hogy mi vár e zátonyra jutás után a javaslatra s mi az, a mit e tekintetben a közérdek szempontjából óhajtanunk kell. A hiányok közül a legkirívóbbakat aránylag rövid idő alatt ki lehetne küszöbölni. Az igazságügyminiszternek módot és alkalmat nyújt erre az önkéntelen szünet; s ha ezt hasznára fordítja: a legközelebbi ülésszakon, a mely esetleg napirendre tüzi a javaslatot, ő maga sok üdvös módosítással javíthat rajta.

Abban a föltevésben, hogy ez megtörténik, fölvehetjük a további kérdést, vajon a javaslat érdemleges intézkedései olyanok-e, hogy életbeléptetésük lényegesen megjavítaná-e a mai állapotot?

És itt oly tárghyhoz jutottunk, a melyről lehetetlen keserűség nélkül szólni. Mert a magyar büntető törvénykezés mai állapota oly siralmas, annyira tele van hibával, s a polgárok legszentebb jogait naponkint veszélyeztető anomáliákkal, hogy ezen rontani már nem, hanem csak javítani lehet.

Manapság a legegyszerűbb bűnügy évekig elhúzódhatik, a letartóztatás egészen a bíró önkényére van bízva, a vizsgálati fogság évekig tarthat, a védő jogait csak minimális mértékben respektálják, a felső bíróság életről és halálról ítélhet, a nélkül, hogy a vádlottat látta s a bizonyítékokat közvetlenül mérlegelhette volna. Sőt az is megtörténhetik, meg is történik igen gyakran, hogy a kir. Curia szótöbbséggel, tehát 4 szavazattal, súlyos büntetésre ítéli azt, a kit a két alsófoku bíróság, tehát összesen nyolcz bíró egyhan-

gulag felmentett, s a kit a Curia három tagja is felmentendőnek ítél.

A hol ilyen képe van a büntető igazságszolgáltatásnak: ott nem tétovázhatunk azon, hogy ezt az állapotot azonnal meg kell szüntetni, s nem lehet kétség az iránt, hogy minden perc, a mely az erre való törekvésben szünetet jelent, bűnös mulasztás maga a nemzet ellen.

Ha tehát arról van szó, hogy bizonytalan ideig fennmaradjon-e a mai állapot, vagy helyébe oly szabályozás lépjen, a melynek érdemleges intézkedései nagyrészt megfelelnek a modern bűnvádi eljárás követelményeinek: akkor nem habozhatunk a választásban.

— **A felek közös megállapodásaitól a bíróság el nem térhet.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék felperes felülvizsgálati kérelmének részben helyt ad, az elsőbírósági ítéletnek azt a részét, melylyel felperes keresetének 9 frt tőke és járulékaire vonatkozó részével elutasított, megváltoztatja.

Indokok: Felek a per során kölcsönösen megállapodtak abban, hogy arra az esetre, ha a szakértő a kereseti árúk értékét 300 frtra vagy ezen összegnél többre becsüli, alperes köteles az egész kereseti összeget és járulékait felperesnek megfizetni. Ezt a megállapodást az elsőbíróság az ítélet hozatalánál alapul vette ugyan, mégis alperest csak a kereseti követelés egy részében marasztalta, 9 frt tőke és járulékaire vonatkozó keresetével pedig felperest elutasította, dacára annak, hogy a kihallgatott szakértő véleménye szerint az árúk értéke 300 frtnál többet tesz ki. Az elsőbíróság ezzel a rendelkezésével megsértette azt a jogszabályt, mely szerint a felek perbeli tényei, illetve kölcsönös megállapodásai őket kötelezik, illetve attól a bíróság jogos indok nélkül el nem térhet. Ez okból felperes felülvizsgálati kérelmének az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §. c) pontja alapján részben helyt adni kellett. (1896 április 25. E. 138. sz. a.)

— **A biztosítási szerződés joghatálya a törvénnyel szemben.** — **Havonta fizetett biztosítási díj.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja. *Indokok:* Mert az A. alatti belépési nyilatkozat szerint a 39 frt 60 kr. évi díj 3 frt 30 kros havi részletekben volt alperes által törlesztendő. Alperes a második havi díjrészletet nem fizette be, minek folytán a biztosítási szerződés a kereskedelmi törvény 505. §. 3. pontjához képest hatályát veszítette és minden abból származó jogok és kötelezettségek megszűntek. A kereskedelmi törvény 507. §-a szerint ugyanis a felek kölcsönös jogaira és kötelezettségeire nézve a biztosítási szerződés határozatai csak annyiban szolgálnak irányadóul, a mennyiben azok a törvénynek az életbiztosítási ügyletet szabályozó fejezetében megállapítva nincsenek, miből önként következik, hogy oly szerződési kikötés, mely a törvénynek a kérdéses fejezetben foglalt intézkedéseivel ellentézik, joghatálylyal nem bír. Minthogy pedig az A. alatti belépési nyilatkozatban foglalt az a nyilatkozat, hogy habár a díj havi részletekben fizetendő, alperes az első évi díjjárulékot feltétlenül tartozik megfizetni, a kereskedelmi törvény fentebb idézett 505. §. 3. pontjával ellentézik; ennél fogva felperes felülvizsgálati kérelmének az 1893. évi XVIII. tcz. 185. §-ának a) pontja alapján helyt kellett adni. (1896. évi április 18. E. 74. sz. a.)

— **A per huzása-halasztása.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék a felülvizsgálati kérelemnek helyt nem ad, mert az elsőbíróságnak ítéletében kifejtett és kellőleg megindokolt az a meggyőződése, hogy alperes a második tárgyaláson előadott ténybeli állításait és megjelölt bizonyítékait a per elintézésének késleltetése végett halogatta, felülvizsgálat tárgyát nem képezhetvén, az elsőbíróság az által, hogy a sommás eljárási törvény 33. §-án alapuló jogánál fogva ezen utólagosan előterjesztett állításokat és bizonyítékokat mellőzte, semmi olyan jogsérelmet sem követett el, mely a sommás eljárási törvény 185. §-a értelmében felülvizsgálati kérelemnek jogos alapul szolgálhatna. (1896 ápr. 29. E. 143. sz.)

— **A vasut felelőssége a pénzügyi közegek által elkobzott árúkért.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbíróság ítéletét megváltoztatja, felperest keresetével elutasítja.

Indokok: A kir. törvényszék nem fogadhatta el az első-bíróóság ítéletét s különösen az ítélet indokolásának azt a részét, hogy a jelen esetben alperes vasúttársaság részéről szerződészegés forog fen, mert az állami italmérési jövedék ről szóló törvény rendelkezései alá eső szeszés folyadéknak, valamint a dohánynak vasuton való szállítása, s az ebbeli szállítványokkal elkövethető jövedék-csonkítások meggátlása körül a pénzügyőrség részéről követendő eljárás szabályozása tárgyában a kereskedelemügyi m. kir. miniszter részéről 1891. évi augusztus hó 14-én 50,711. szám alatt kibocsátott rendelet 5. pontja világosan kimondja: hogy az italmérési jogosultság hérlőjének vagy igazolt meghatalmazottjának joga van, a vasuti hivatalos időben, de mindig csak pénzügyőri, avagy rendőri segédkezés mellett a vasut közegének jelenlétében csempészett szesz vagy hasonló szempont alá eső más küldeményeket elkobozni. Kimondja ezen rendelet 5. pontjának utolsóelőtti bekezdése azt is, hogy az elkobzott szállítmányt esetleg terhelő utánvétit összeget az elkobzó nem köteles megtéríteni. Alperes vasúttársaság tehát ezen rendelet alapján kénytelen volt az árut a megjelölt rendőrközegeknek kiadni. A most idézett rendelet 5. pontjának utolsó bekezdése értelmében a vasúttársaság köteles feladót az elkobzásról azonnal értesíteni. Ez az értesítés alperes vasúttársaság részéről haladéktalanul megtörtént, mert felperes elismerte, hogy a B. alatti levél keltét megelőzőleg a vasúttársaságtól a küldeményre vonatkozó értesítvényt kapott, a mi a levélből is kitűnik és bírói kérdésre kitérőleg oda nyilatkozott, hogy az értesítvény tartalmát nem ismeri. De ha való volna is az, mit felperes állit, hogy az áru elkobzásáról csak 1892. évi február hó 4-én értesült, még ebből a körülményből alperes vasúttársaság kártérítési kötelezettségét nem lehet megállapítani, mert a szolnoki m. kir. pénzügyigazgatóságnak a per iratai közt fekvő átiratából az tűnik ki, hogy a Goldfarb Vilmos ellen folyamatba tett pénzügyi eljárás 1893. évi november hó 19-én nyert befejezést, s az áruk csak akkor adattak ki Goldfarb Vilmosnak, tehát felperesnek ezen több mint másfélévi idő alatt elég alkalma lehetett volna az árura vonatkozó jogait illetékes helyen érvényesíteni. De meg volt változtatandó az első-bíróóságnak ama rendelkezése is, melylyel alperes a szavatosok költségének fizetésére köteleztetett, mert a mennyiben a szavatosok alperes védelmét nem kívánták elvállalni, a tárgyalásra meg sem kellett volna jelenniök, s ennél fogva a megjelenésök által szükségtelenül felmerült költség marasztalás tárgyát ez okból nem is képezheti. (1896. évi április hó 16-án. D. 789. sz. a.)

— **Párviadalra való kihívástól való elállás az ügynek bírói utra terelése által.** A — *i kir. törvényszék:* Párviadalra való kihívás vétsége miatt vádolt D. K. és Sz. J. elleni bűnügyben határozott: D. K. tanár és Sz. J. a Btk. 293. §-ba ütköző párviadal vétsége miatt vád alá helyeztetnek. V. Gy., M. S., Cs. S., dr. I. F. ellen a büntető eljárás megszüntetetik. **Indokok:** Sz. J. az X-i kereskedelmi iskola igazgatója hivatalos helyiségében 1895. évi szeptember 5-én szóváltásba elegyedvén D. K. tanárral, ez utóbbit sértő kifejezéseiről arczul ütötte. D. K. ennek következtében dr. I. F. és Cs. S. segédei által fegyveres elégtételt kért Sz. J.-től, ki is N. Gy. és M. S. tanárokat kérte meg, hogy ügyét békésen intézzék el. Dr. I. F. és Cs. S., D. K. nevében kijelentették, miszerint megbízójuk fegyveres elégtételt követel, s az ügy békés elintézését el nem fogadja. N. Gy. és M. S. ezen üzenetet meghozták Sz. J. megbízójuknak, ki a fegyveres elégtétel adásra késznek nyilatkozott, azonban ennek elintézéséhez más segédek akart megnevezni, addig is felkérte megbízottjait, hogy adják tudtukra D. K. segédeknek, miszerint a kihívást elfogadja, csupán az új segédek megnevezéséig 24 órai halasztást kér. A párbaj végbe nem ment, mert a kihívást követő napon D. K. felkereste Sz. J.-t és utóbbit korbáccsal megvervén, a fegyveres elégtétel kihívásától egyoldalulag elállott. Ezen tényállás szerint D. K., Sz. J.-t a párbajszabályoknak megfelelően kihívta, utóbbi pedig a kihívást elfogadta; cselekményük tehát a Btk. 293. §-ba ütköző párbajra kihívás vétségét megállapítani látszik, miért is vád alá helyezendők voltak. N. Gy., M. S., Cs. S. és dr. I. F., mint segédek ellen a további eljárás megszüntetendő volt, mert N. Gy. és M. S. korlátozott megbízotti minőségben járván el, tulajdonképpen párbajsegédeknek nem is tekinthetők; de eltekintve ettől, mert ugy ezek mint Cs. S. és dr. I. F. segédek a párviadalt megakadályozni törekedtek; ennek folytán a Btk. 300. §. alapján nem büntethetők. (1895 december 21. 5415. sz. a.)

A pozsonyi kir. tábla végzett: Tekintve, hogy D. K. vádlott az Sz. J.-nek párviadalra való kihívását követő nap reggelén Sz. J.-t tettelesen bántalmazta s magának ily módon szerezvén elégtételt, segédeit értesítette, hogy a fegyveres elégtétel követelésétől elállott; tekintve, hogy Sz. J., D. K. által történt tettelesen bántalmaztatása után már előbb felmentett segédei helyett újabb segédeket nem nevezett meg, sőt az egész ügyet a D. K. ellen tett feljelentéssel a bírói utra terelte, s így a fegyveres elégtétel adásától hasonlóképen önként saját elhatározásából lépett vissza; tekintve, hogy a Btk. 297. §. értelmében, ha a felek a párviadaltól elállottak, senki sem büntethető; tekintve, hogy habár Sz. J. vádlott a vád alá helyezését rendelő végzés ellen felebbezéssel nem élt, s így az reája nézve felülvizsgálat alá vehető nem volna, arra való figyelemmel, hogy az ő cselekménye a D. K. vádlott cselekményével elválaszthatlan szoros kapcsolatban áll; a végzés őt illetőleg hivatalból is felülvizsgálat alá veendő, és pedig annyival inkább, mivel cselekményének büntethetőségét a törvény kizárván, ellene a bünvádi eljárás folytatása is ki van zárva: a kir. tábla az elsőbíróóságnak végzését D. K. és Sz. J. vádlottakra vonatkozó részében megváltoztatja és az ezen vádlottak ellen megindított büntető eljárást megszünteti, a többi vádlottakra vonatkozó nem felebbezett részében pedig érintetlenül hagyja. (1896. évi január 28. 158. sz. a.)

A m. kir. Curia végzett: A kir. ítélő tábla végzése indokainál fogva helybenhagyatik. (1896. évi június hó 2-án 2594. sz. a.)

— **Dr. Gruber Lajos** budapesti kir. alügyész a «Gerichtssaal» 52. kötetének 2. és 3. füzetében közölte a bünvádi perrendtartásról szóló törvényjavaslatnak az ártatlanul üldözötteknek kártalanítására vonatkozó rendelkezéseit. Ezen német nyelven megjelent közleményt a párisi «Revue Pénitentiaire» szerkesztősége francia nyelvre fordította és azt a «Bulletin de la Société Générale des Prisons» most megjelent júniusi füzetében közli.

Nemzetközi Szemle.

— **Dr. Kirchenheim** heidelbergi egyetemi tanárt a mannheimi törvényszék 400 márka pénzbüntetésre ítélte becsületsértés miatt. Kirchenheim ugyanis beadványt intézett a törvényszék elnökéhez, melyben panaszt emelt egy járásbíró ellen, a miért ez a vele közölt, bizonyos ügyre vonatkozó aktákat nem akarja visszaadni s ebben a panaszában azt állította, hogy ez iratok a járásbíróhoz törvényellenes cselekmény útján jutottak és ő nem bizik azon járásbíróban, hogy ez az igazság javára fogja az iratokat felhasználni.

— **Két francia bíróság** a napokban a felett döntött, hogy a velocipède kocsi-e vagy nem. Ha kocsi, akkor a másik kocsi jobbra kitérni tartozik, és ha ezt elmulasztotta, a gép eltöréseért kártérítés jár. A nancy-i bíróság kimondotta, hogy nem kocsi, a versaille-i pedig hogy igenis kocsi. A Gazette des Tribunaux közli mindkét ítéletet. — Bécsben szintén felmerült a kérdés.

— **A japáni polgári törvénykönyv javaslata.** Körülbelül 20 évvel ezelőtt bizta meg Japán kormánya *Boissonade*, párisi jogtanárt egy polgári törvénykönyv javaslatának elkészítésével. A javaslat elkészült a francia Code alapján. Figyelembe vette a gyakorlatot s a belga, valamint az olasz törvényhozást. A német javaslatot ignorálta. A javaslatot megtámadta Tomii japáni tanár és főleg azt kifogásolta, hogy nem áll a tudomány színvonalán. A japáni kormány enquéter hívott össze, melynek tagjai voltak: *Hozumi, Tomii, Ume* tanárok a tokyói egyetemen. Ezek egy valóságos palota-forradalmat vittek véghez. Mellőzték az előbbi javaslatot és kidolgoztak egy újat a német javaslat alapján. — A ki a japáni javaslat iránt közelebbről érdeklődik, megtalálhatja bő kivonatát a Zeitschrift f. Privat- u. öffentl. Recht legújabb számában, *Loenholt* tokyói professor tollából.

A mult számban dr. Lévi Béla ur cikkében kijavítandó: 1. 198. l. 2. hasáb 9. sor felülről helyesen: «kiemeli, hogy az elévülés elenyész-teti a keresetet» és 2. ugyanazon bekezdés 4. sor alulról «a tulajdoni kereset» és «lehetetlen» közé szurandó «elévülése».

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetének első czime első fejezetében szabályozott bírói hatáskörre vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnök-től. — A pozitivisták és a bünvádi eljárás. SZALAI EMIL-től. — *Törvénykezési Szemle:* A községi bíraskodás alá eső, de fizetési megahagyási ügyből alakult sommás perben hozott ítélet végrehajtásáról. Dr. BENCSIK JÁNOS orosházi kir. aljárásbírótól. — Különlék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a »Budapesti Közlöny«-ből.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetének első czime első fejezetében szabályozott bírói hatáskörre vonatkozó észrevételek.

3. §. 2. a) pont. E pont a járásbíróóság hatáskörének előzetes kikötési módját és feltételeit szabályozza. Régi perrendtartásunkra emlékeztet, melyben a járásbíróisági és a törvényszéki eljárás kettéosztása indokoltá tett hasonló szabályozást; de a tervezet rendszere mellett a sommás és a rendes eljárás megkülönböztetése elesik, a törvényszék sürgős esetben az érdemleges tárgyalást a perfelvételi határnapon megtarthatja, s a tárgyalási időközt megrövidítheti; a vasutépítési viszonyok mai fejlődésén pedig a törvényszéki helyek rendszerint közlekedési központok és könnyebben hozzáférhetők, mint a járásbíróóságok; ennél fogva az alaposság, gyorsaság és olcsóság tekintetei most már csekély mértékben támogatják a 3. §. 2. a) pontnak fentartását.

A felek bizalma a járásbíróóságban, mire a tervezet indokolása hivatkozik, az új körülmények között annyira individuális jelleget ölt, hogy a törvényhozás alkotásainál különös figyelmet nem érdemel. De nem felel meg e pont a per létrehozásában irányadó *czélszerűség ama legfőbb követelményének* sem, hogy a hatásköri szabályok oly *egyszerűek, világosak és természeteseek* legyenek, hogy a felperes biztosan fordulhasson ügyének érdemleges eldöntésére hivatott bíróságához; mert felesleges kivételt képez az általános szabály alól s ez az egyszerűség rovására történik; továbbá a szigoruan körülírt feltételeinek fenállása vagy fen nem állása a gyakorlatban, különösen, ha több okirat ellentmondó és homályos tartalmából kell azokat kimagyarázni, pergátló kifogásokra szolgáltathatnak okot, a mit a jó perrendtartás a lehető legszűkebb körre szorítani törekszik; s végre a járásbíróóság hatáskörét kizárólagossá teszi akkor is, ha a felek ezt kifejezetten ki nem kötötték. Ez utóbbi minőség a feleket annál inkább megzavarhatja, mivel a tervezet 45. §-a világosan rendeli, hogy a bírói illetékességre nézve történő alávetés az egyébként fenálló illetékességet csak akkor zárja ki, ha a felek az illetékességet kölcsönös megegyezéssel kizárólag megállapították. E mellett alig képzelhető, hogy a felek akkor kössék ki előre a járásbíróóság hatáskörét, mikor már ok van arra, hogy jogukat bírói uton érvényesítsék; hanem az ily kikötés össze fog esni a jogügylet keltével, s a jogügyletből a jövőben származható perekre fog irányulni; ennek következtében természetellenesnek tűnik fel, hogy a felperes azt a pert, melynek nehézségét ellenfelének bonyolító magatartásából csak később ismeri, s mely 500 ft értéket meghaladván, a tervezet általános szabályához képest a nagyobb garanciák között mozgó törvényszék elé tartoznék,

határozott kikötés nélkül is kizárólag a járásbíróiságnál legyen köteles megindítani.

Ezek folytán a 3. §. 2. a) pont a tervezetből egészen kihagyandó volna.

A Code de procedure civile, az olasz és a belga perrendek sem engedik meg a feleknek, hogy a törvényes hatáskörtől való eltérést előre kiköthessék.

Ellenben a német birodalmi perrendtartás ezt tág körben, az osztrák új (1895. évi) törvény pedig ennél szűkebb körben, de a tervezetnél kiterjedtebben megengedik.

Ha tehát a 3. §. 2. a) pont a tervezetben is fentartatik, akkor a 45. §. fentidézett rendelkezésének megfelelően kiegészíteni s egyszersmind szabatosabban újra szövegezni kellene e pontot, mert benne pleonasmusok, ezek a kifejezések. *«teljes bizonyító erejű magánokirat összes ténykörülményeket teljesen bizonyítja»*, továbbá *«meghatározott összegben kötelezett helyettesíthető ingóság vagy értékpapír mennyiségét teljesen bizonyítja»*. Ugy szintén ez a kitétele a pontnak: *«helyettesíthető ingóság»* kétségtelenül a készpénzt is magában foglalja; de miután a 609. §. külön felemlíti a készpénzt a helyettesíthető dolgok mellett, itt is kívánatos volna a *készpénz* szót a szövegbe foglalni.

A 45. és 609. §§. hasonlatára tehát így kellene e pontot szövegezni: *«Készpénz, helyettesíthető ingóság vagy értékpapírok iránt indított perek, ha a követelés létrejöttét, határozott mennyiségét és a kereset megalapítására szolgáló egyéb összes ténykörülményeket közokirat, vagy a 323. és 324. §§-nak megfelelően kiállított magánokirat teljesen bizonyítja és ha arra nézve vagy magában az alapokiratban, vagy a fentebbi minőségű külön okiratban a járásbíróóság hatásköre ki van kötve, kivéve, ha az ügy az összegre való tekintet nélkül a kir. törvényszékek hatásköréhez van utasítva. A kikötés az egyébként fenálló hatáskört csak akkor zárja ki, ha a felek a járásbíróóság hatáskörét a fentebbi minőségű okiratban kölcsönös megegyezéssel kizárólag megállapították»*.

3. §. 2. f) pont. E pont utolsó mondata, mely szerint a határjárasi, megsejgazítási és sommás visszahelyezési perekkel össze nem köthető a tulajdoni kereset, kiegészítendő volna akkép, hogy *egyéb dologi jogra vonatkozó kereset sem köthető azokkal össze*; mert mind e perek alapját a tényleges birtok képezvén, ezekkel nemcsak a tulajdonjogra, hanem egyéb dologi jogra vonatkozó kereset sem köthető össze.

8. §. b) pont. E pont csakis a tisztán megállapítási (præjudiciális) perekre vonatkozó értékkiszámítást szabályozza s szószerint véve nem alkalmazható a teljesítési perekre. Azonban ez utóbbiak hét csoportra oszlanak, a mint a kereset a jogviszony megállapítására és egyuttal a lejárt vagy lejárandó részletek teljesítésére is, vagy a mint csak a meghatározott számú lejárt részletekben való marasztalásra irányul, a nélkül, hogy a jogviszonynak további időre leendő megállapítása is kéretnék. A második csoportnál a hozott ítélet a későbbi részletekre nézve nem præjudicium, habár mint a marasztalás alapja, a jogviszony fen- vagy fen nem állása elbírálás tárgyát képezi, ellenben az első csoportnál az ítélet præjudicium a jogviszonyra és a teljesítésre is. Ennél fogva az első csoportba tartozó teljesítési perek tárgya értékének kiszámi-

tásában szintén a tisztán praëjudiciális perek mértékét kell elfogadni. Szükséges volna tehát e pont harmadik sorába a *«jogviszony iránt»* és *«indított perekben»* szavak közé a következőket beilleszteni: *«valamint az ily jogviszony fenállása és egyúttal az ezen alapuló követelés teljesítése iránt»*.

8. §. 8. pont. E pont végére az «utóbbiak összege» helyett *«tartozások összege»* volna teendő, mert a jelenlegi szöveggel az «utóbbi» szó a követelésekre látszik vonatkozni, mivel ez van utóbb említve.

9. §. A 9. §. a pertárgy értékére nézve állít fel különös szabályokat. Ugyanis első bekezdése szerint, ha valamely követelést csak részben perelnek be, az érték kiszámításában a még ki nem elégitett egész követelés értéke irányadó; a második bekezdés szerint pedig, ha egy vagy több személy ugyanazon keresetben egy vagy több személy ellen több külön is érvényesíthető követelést foglal össze, az érték összeszámításának nincs helye; azonban számlaköveteléseknél az egész követelés összege irányadó.

Mindkét bekezdés a per három alanya, u. m. felperes, bíróság és alperes közül *csak ez utóbbi védelmét veszi célba*; de e védelem nem indokolt, mert a szóbeliség rendszerén alapuló járásbírói és törvényszéki eljárás között a felperesnek engedett oly választási szabadság, mely egyébként az általános mérték szerint a pertárgy értékétől függ, nem veszélyezteti az alperes érdekét. Már pedig *a pertárgy perjogi fogalom s azt jelenti, a mire a perben hozandó ítélet jogereje kiterjed*. E pertárgy, mint érték, a bírói hatáskör szempontjából a perbe vitt főkövetelés alakjában önállónak tekintendő; mert ha magánjogilag érdeklő is az alperest, a 9. §. első bekezdése esetében a követelésnek be nem perelt része, ez az érdek, miután a perben hozandó ítélet jogereje erre ki nem terjed, perjogi befolyást a bíróság hatáskörére nem gyakorolhat; másrészt, ha a magánjog az egyes követeléseket egészeknek és a perjog az eljárás érdemi szakában a keresethalmazatot annyi pernek fogja fel, a hány a követelés, ezek még nem zárják ki, hogy a hatáskör rendezésénél irányadó *célszerűség legfőbb követelményénél fogva* meg ne engedjék az egy keresetben egyesített több követelés értékének összeszámítása. Maga a tervezet is megkülönbözteti a pernek és a perbevitt jognak tényálladékát; a törvényszéki eljárást két főszakra osztja, a járásbírói eljárásban is rendeli, hogy a pergátló kifogások előzetesen s együttesen adassanak elő és külön ítélettel döntsének el.

Erre való tekintettel következetlenség vádja nélkül szabad a keresethalmazat esetében is a per tárgyát a hatáskör és az érdem szempontjából kétféle elbírálásban részesíteni, mert az előbbi szempontnál a per létrehozásának, ellenben az utóbbi szempontnál a per folytatásának célja irányadó, mely abban az elvben domborodik ki, hogy *a bíróság, ha a feleket már megidézte, s az eljárást, illetőleg a tárgyalást megkezdette, akkor lehetőleg az érvényesített jog eldöntésével és ne csupán a hatáskör hiányának megállapításával fejezze be tevékenységét*.

A 9. §. mégis magánjogi alapon és az eljárás érdemi szempontjából becsülteti a per tárgyát s ezzel a célszerűségnek említett legfőbb követelményébe ütközik, bonyolítja a hatáskört s egyúttal tárházát képezvén a hatásköri kifogások okainak, a per létrehozását megnehezíti.

Ugyanis e szakasz *bő alkalmat nyújt az alperesnek pergátló kifogások emelésére* azon az alapon, hogy a járásbírói eljárás nem járhat el, mert a felperes követelése csak részlet s az egész követelés értékét számítva, törvényszéki hatáskörhöz tartozik a kereset; ha pedig a felperes követelésének oly részletével, mely értéke szerint járásbírói eljárás elé van utasítva, de a melyre az egységes követelés értéke döntő, a törvényszékhez fordul, akkor alperes ellenvetheti, hogy a követelés nem egységes, vagy ha egységes is, annak be nem perelt részlete nem áll fen, illetőleg még nem járt le, s ez alapon

a törvényszék hatáskörét kifogásolhatja. Ennek következtében a felperes sokszor nem tudhatja biztosan, hogy melyik bíróságnál lépjen fel keresetével. Például lejárt számlaköveteléséből — melyre nézve azt az elvet állítja fel a 9. §., hogy a perbevitt számlán az egész követelés összege irányadó — beperelhet-e egy bizonyos időszakra elkülönített, vagy több időszakra csupán az egynemű tételek összevonásával származott részletet a nélkül, hogy a perbe nem vitt egész számlakövetelés értéke döntse el a hatáskört? Továbbá, ha a főkövetelés mellett követeli a járulékot is, kétségben lehet a felperes az iránt, hogy alperes perbeocsátkozásáig a járulék magában véve nem haladja-e meg a járásbírói hatásköréhez utasított értéket, mert ha meghaladja, az esetben az egyébként járásbírói eljárás elé tartozó főkövetelése a tervezet 10. §. második bekezdése szerint a törvényszék előtt érvényesítendő.

Minthogy a keresetlevélre a tervezet szabályai szerint a *hatáskör előzetes vizsgálata nélkül idéző végzés bocsátandó ki*, a bíróság a pergátló kifogás alapossága vagy alaptalansága és a keresetnek hatáskör hiánya miatt visszautasítása iránt mindenkor csak tárgyalás után határozhat, melylyel sokszor bizonyítást is lesz kénytelen egybekötni s mindez a felperesnek, de az alperesnek is szükségtelen fáradságot és költséget, a bíróságnak pedig időrabló munkát okoz.

Ily zavarok és károk elhárítása végett *kihagyandó volna a tervezetből a 9. §.*, illetőleg helyébe azt kellene kimondani, hogy ha valamely követelést csak részben perelnek, a követelt részlet értéke irányadó a hatáskörre; továbbá, hogy az egy keresetbe foglalt több követelés értéke a hatáskör szempontjából összeszámítandó.

Ezt szükségessé teszi első sorban a tervezet egyik leg-sajátosabb intézményének a *perfelvételi caesurnak gyakorlati sikere*; mert a minő arányban kedvez a 9. §-a hatásköri pergátló okok gyarapodásának, oly arányban gyengülnek a perfelvételi caesura előnyei.

A tervezet caesurája ugyanis két nagy előnyt ígér; azt, hogy a perfelvételi határnapokra igen sok ügy lesz kitűzhető s ennek megfelelően a tárgyalási határidők megrövidülnek; és azt, hogy a felek az érdemleges tárgyalás előkészítésével feleslegesen nem fognak terheltetni. A hatásköri viták azonban a perfelvételi határnap nagy részét veszik igénybe s megakasztják az ügyek gyors elintézését, s ha ilyenkor a tárgyalást el kell halasztani s a bíróság az új határnapot egyúttal az érdemleges tárgyalásra is kitűzi, akkor a felek az érdemleges tárgyalást esetleg — a mennyiben a pergátló kifogásnak az új határnapon hely adatik — feleslegesen készítik elő.

De szükséges a 9. §-nak javasolt megváltoztatása a *felperes érdekében is*, a ki, mint a per létrehozásának főalanya az eljárás e szakában több védelmet igényelhet, mint az alperes, s e védelmet a tervezet legjobban a pertárgy értéke kiszámításának lehető egyszerűsítésével és annak kimondásával teljesítheti, hogy ha a bírói hatáskör az értéktől függ, akkor mindig tisztán a perbevitt követelés értéke irányadó. Ha tehát a felperes egy lejárt s törvényszék elé utasított követelésének csak részletét kívánja perelni — a mihez jogát a perrendtartás meg nem semmisítheti — meg kell neki engedni, hogy a részlet értéke szerint hatáskörrel felruházott járásbírói eljárásba fordulhasson; mert hiszen más úton a 9. §. mellett is kikerülheti a törvényszék hatáskörét az által, hogy követelését, például 2000 frtot, beperlés végett 200 frtos részletben tíz személyre átruházza.

Habár úgy a felperes egyoldalu választásától fog függni, hogy a megosztható követelését részletekben mindig a járásbírói eljárás előtt perelje; de minthogy az alperest ép úgy, mint a felperest minden esetben csak a *beperelt részlet értékéig érdekli a járásbírói döntése* és e mellett alperes az ügyvédi képviselőt költségétől megszabadul: jogosan nem panaszkod-

hatik az alperes a miatt, hogy elesik a be nem perelt nagyobb értékhez kötött felebbezésről vagy felülvizsgálattól; mert hasonló körülmények közé jut a felperes is és midőn a tervezet bizonyos ügyekben a többfoku felebbvitelt a pertárgy értéke szerint korlátozza, azért a perbevitt értéknek megfelelő alapos elbírálás és a legalább egyfoku felebbvitel garantiáiról eléggé gondoskodik.

Egyébiránt a 9. §. első bekezdésének kihagyása esetében is vissza fogja tartani a felperest az egységes követelésnek ok nélkül való részleges perlésétől annak meggondolása, hogy ezzel reá is több fáradság hárul és hogy a járásbiróság a tervezett 435. §-a alapján az alperest a perköltség fizetése alól felperes pernyertessége daczára felmentheti, ha arról győződik meg, hogy felperes fellépése az egységes követelés célirányos érvényesítésével ellenkezik. A 435. §. szabályát azonban még hatályosabbá kellene tenni annak kimondása által, hogy ha az egységes követelés részleges perlése alperes bosszantására vagy megkárosítására irányul, az alperes perköltségeit is felperes tartozik viselni.

Ennélfogva az *alperes érdeke a perköltséggel az érdemi eljárás szakában is megvédhető* az ellen, hogy a per intézményével visszaélés történjék; tehát oly különös intézkedésre, minőt a 9. §. első bekezdése tartalmaz s mely a per létrehozását megakaszthatja, szükség nincsen.

És hová vezetne a 9. §. első bekezdése!

Oda, hogy a fentebb felhozott példában a tíz egyenlő részre osztott követelésből a nyolcz első 200 frtos pert a felperesnek egyenkint a törvényszék előtt kellene lefolytatnia s ez által az alperes minden perben az ügyvédi képviselő költségével terheltetnék ellentétben a tervezet amaz álláspontjával, hogy el nem bírják a törvényszéki eljárás költségeit azok a vagyoni perek, melyekben a pertárgy értéke 500 frtot meg nem halad. A kilencedik és tizedik részlet, miután az előbbiek kielégítették ez esetben is járásbiróság elé volna viendő; mely körülményből egyszersmind kiviláglik, hogy a 9. §. első bekezdése az egyöntetűséget nem biztosítja.

Még kevésbé tartható fenn a 9. §. második bekezdése, mert a per létrehozásának szempontjából az 500 frtot meghaladó pertárgy akár egy, akár több követelésből áll, egyaránt 500 frtot meghaladó értéket képvisel. Hasonlóképp az ily pertárgyak a feleket egyenlően érdekelvén, érdemi szempontból is egyformán részesítendők a törvényszéki eljárás nagyobb garanciáiban, valamint egyformán elbírják az ezzel járó több költséget is; minélfogva a tervezet indokolása, mintha a hitelező a több külön-külön perelhető követelés összefoglalása által kijátszhatná a hatáskörre és a felebbvitelre vonatkozó törvényes intézkedéseket, nem bír nyomatékcal.

A 9. §. második bekezdése tehát a fentebb javasolt értelemben megváltoztatandó volna, miből a felperesre, a bíróságra és a tervezet cæsurájára származó előnyök mellett alperesre csak az ügyvédi képviselő költség-többlete háromolnék; de ezért a törvényszéki eljárás nagyobb garanciájával teljesen kárpótolva lenne.

E változtatás könnyen beilleszthető a tervezetbe, mert a 10. és 14. §. indokolásánál maga a *tervezet is elvontként jelenti ki*, hogy az ellenfél nem károsodik, ha a követelés leszállítása esetében a több biztosítékot nyújtó törvényszéki eljárás folyik tovább és hogy nem képez a felekre sérelmet, ha a járásbiróság helyett a törvényszék már intézkedett; sőt *majdnem az ajánlott álláspontra jut a tervezet* a 133. §-ban foglalt rendelkezésével, mely szerint a törvényszék hatásköréhez utasított, pl. 501 frtos keresettel akárhány oly kereset, pl. tíz 499 frtos, mely értékénél fogva járásbiróság hatásköréhez tartoznék, a törvényszék elé vihető.

Ha a tervezet megengedi, hogy itt a tíz 499 frtos követelésnél sincsenek a hatáskörre, a felebbvitelre és az alperes

érdekeinek megóvására szolgáló törvényes intézkedések a törvényszék elé vitellel kijátszva, akkor meg kell engednie, hogy a keresethalmazat egyéb eseteiben sincsenek.

Később a per folyamán az eljárás e szakának saját céljából az egyes követelések elkülönítése válhat szükségessé, ez azonban a hatáskör érintett szempontját ép oly kevésbé gyengítheti, miként nem befolyásolja azt a tervezet 238. §-a sem, mely szerint a bíróság elrendelheti, hogy a megosztható követelésnek egy része, vagy a követelésnek előkérdése, ugyisintén a követelés megalapítására, vagy megerősítésére szolgáló vitapontok közül egy vagy több elkülönítve kerüljön tárgyalás alá.

A perlétrehozás és az érdemi eljárás két szempontja közötti különbség magyarázza meg, hogy *nincs helye érték-összeszámitásnak s e tekintetben helyes a tervezet álláspontja*, midőn a járásbiróság a per folyamán közös tárgyalás és eldöntés végett több keresetet a 239. §. szerint egyesít.

Ezt a járásbiróság pervezetési okokból teszi s tényleg nem egy, hanem több kereset fekszik előtte, melyek minde-nyikére a hatásköri kifogások ideje már lejárt s épen az sértené a felek és a bíróság érdekeit, ha a járásbiróság az egyesített perek értékét összeszámitva, esetleg kénytelen volna megszüntetni hatáskörét s a feleknek a törvényszék-nél újra kellene kezdeni az egész eljárást.

A felsorolt célszerűségi érvek egybevetése mellett vég-eredményként a 9. §. mindkét bekezdésének *javasolt megváltoztatása akkor is szükségesnek mutatkozik, ha az elvont elmélet merev következtetéseinek nem mindenben felelne meg* és ha egyes kivételes esetben az alperesnek sérelmet okozna is.

A német birodalmi és az osztrák új (1895. évi) perrend sem tartalmaznak a tervezet 9. §-ával azonos intézkedéseket, sőt kifejezetten rendelik, hogy az egy keresetbe foglalt követelés értéke összeszámitandó.

A 10. §. két rendelkezéssel bonyolítja szükségtelenül azt az egyszerű és világos szabályt, hogy a főkövetelés mellett követelt járulékok az érték megállapításában nem számítanak és hogy az ily járulékoknak a per folyamában történő felemelése vagy leszállítása a hatáskört nem érinti.

Ugyanis kimondja e szakasz, hogy ha a *járlékok* a járásbiróság hatásköréhez utasított értéket magukban véve meghaladják, akkor az egyébként a járásbiróság elé tartozó főkövetelést is a *törvényszék hatáskörébe vonzzák*; továbbá, ha a fél a per folyamán a követelést — mely alatt az említett járulékok is értendőek — felemeli, ez a *hatáskör fenállására befolyással van*.

E rendelkezések indoka elvont elméleti következetesség; mely szerint ha a főkövetelés nélkül perelt járulékok a járásbiróság törvényes értékhatárán túl a törvényszék elé viendők, még inkább ugyanannak kell történnie, ha a pertárgy a főköveteléssel nagyobbodik.

De figyelmen kívül hagyja e következtetés azt az általános perjogi tételt, hogy *accessorium sequitur suum principale* és ennek folytán a felperes perjogát bizonytalanságba helyezi, a mennyiben a járásbiróság elé vitt s oda tartozó főkövetelése ellenében az alperes a perbebocsátkozás előtt pergátló kifogást emelhet azon az alapon, hogy az ő hátralékos és lejárt kamattartozása magában meghaladja a járásbiróság hatásköréhez utasított értéket, holott a felperes a járulékokat a főköveteléssel együtt nem is követelte, vagy követelte ugyan, de azok a keresetlevél beadása után — például kamatszaporulattal — haladták túl azt az értéket.

A járulékok a per folyamában is felszaporodhatnak annyira, hogy a járásbiróság hatáskörének kérdése felvethető lesz.

Ehhez hasonló a helyzet akkor, ha a felperes az alperes perbebocsátkozása után a tervezet 193. §-a értelmében a kereseti kérelmet a járulékok tekintetében felemeli vagy a kérelmet eredetileg nem követelt járulékokra is kiterjeszti.

Annál fontosabb e kérdés a pergátló kifogások gyarapodására nézve, mert a tervezet az eddigi perrendtartástól eltérőleg a 3 évi kamatokat értékre való tekintet nélkül nem utasítja a járásbíróság hatásköréhez.

Kétséges továbbá a tervezet álláspontjáról, hogy az alperes a perbebocsátkozása után felmerült ily hatásköri pergátló ok a 12. §. második bekezdése szerint mindig csak az alperes kifogására vehető-e figyelembe, vagy addig, míg alperes a felemelt kérelem tárgyalásába bele nem bocsátkozik, hivatalból veendő észre?

A 10. §. két rendelkezése tehát *akadályokat gördít úgy a per létrehozása, mint a már létrehozott per folytatása elé* s ebből a felekre és a bíróságra a 95. §-nál részletezett károk származhatnak.

Ezek elhárítása végett, minthogy a járásbíróági eljárás garanciái mellett nincs veszély abban, ha az ennek hatásköréhez tartozó főkövetelésekkel együtt az összes járulékok is értékre való tekintet nélkül oda utasíttatnak; minthogy továbbá érdemi szempontból a főkövetelés eldöntésének van csak jogi jelentősége, ellenben a járulékok inkább számítás tárgyait képezik: ennél fogva a 10. §. második bekezdésében foglalt ez a mondatrész: «kivéve, ha a járásbíróság hatásköréhez utasított értéket magukban véve meghaladják» a *tervezetből kihagyandó volna*.

Ilykép a 10. §. harmadik bekezdésében előforduló «követelés» szavak alatt a főköveteléssel együtt követelt járulékok nem értetnének.

12. §. E szakasz második bekezdése így szól: «A mennyiben a hatáskör a peres tárgy értékétől függ, a bíróság hatáskörének hiányát alperes perbebocsátkozása után hivatalból többé figyelembe nem veheti».

Ebből következik, hogy alperes perbebocsátkozása előtt a bíróság *hivatalból köteles észlelni hatáskörének hiányát*; pedig ennél az ügycsoportnál nem a birói hatáskör közjogi jellege, hanem főképp a felek érdekének és a per létrehozásának szempontja irányadó, minél fogva itt a feleknek a járásbíróági hatáskör megállapításában tág befolyást kellene engedni.

A tervezet helyesen nem követi a szóbeliséggel össze nem férő azt az utat, melyre az osztrák új (1895. évi) törvény, a keresetlevél a limine elutasításának megengedésével lépett, de ez által még inkább *köteles gondoskodni arról, hogy a felek idéztetése, megjelenésük és a bíróság eljárása kárba ne vesszen*. Már pedig mindez kárba vesz, ha a felperes a járásbíróság elé viszi az említett ügycsoporthoz tartozó követelést és a járásbíróság az első tárgyaláson hivatalból megszünteti hatáskörét, a mit a 12. §. szerint akkor is meg kell tennie, ha az *alperes idézésre meg nem jelenik, vagy megjelenvén perbebocsátkozás előtt kinyilatkoztatja, hogy a járásbíróság hatáskörében megnyugszik*. Ugyanis ezt a nyilatkozatot nem fogadhatja el a járásbíróság, mert a birói hatásköri szabályok abszolút jellegűek s a járásbíróági hatáskör előzetes kikötésének feltételei a 3. §. 2. a) pontban vannak előírva.

A tervezet szerint tehát a járásbíróság nem tekinti a szabályszerűleg megidézett alperes meg nem jelenését a járásbíróági hatáskörben való hallgatólágos beleegyezésnek, valamint nem tulajdonít a járásbíróság előtt tett kijelentésnek oly hitelességet, mint a 3. §. 2. a) pontban említett okiratoknak!

Mindezt a tervezet a praclusio alapul vétele mellett kifejezhető nagyobb elvi következetesség kedvéért teszi.

Azonban ennek a gyakorlati czélszerűség előtt itt is háttérbe kellene szorulnia s a 12. §. második bekezdésének megváltoztatásával ki kellene mondani, hogy a *járásbíróság a mennyiben hatásköre a peres tárgy értékétől függ, hatáskörének hiányát hivatalból figyelembe nem veheti*.

E változtatás a járásbíróági ügykör tulságos kiterjedéséhez nem vezetne, mert a törvényszéki eljárás nagyobb

garanciái vissza fogják tartani a felperest attól, hogy ok nélkül a járásbíróshoz vigye a más-különb a törvényszék hatáskörébe utasított követelését s viszont alperest is ösztönözní fogják e garanciák, hogy a járásbíróági hatáskör hiánya miatt kifogásolási jogát érvényesítse s ez ismét a felperest keresetének esetleges elutasításával veszélyeztven, a felperes még jobban meggondolandja a keresetlevél beadása előtt, hogy eltérjen-e a törvényszék hatáskörétől.

Ez mutatja, hogy *oly hivatalos beavatkozásra, minőt a 12. §. tervez, szükség nincsen*.

Ha pedig a szabályszerűleg megidézett *alperes a járásbírósnál nem jelenik meg*, akkor a keresetlevélben foglalt s vele közölt követelésre nézve jogosan tekinthető olyannak, mint ki a járásbíróság hatáskörét elfogadja. Ez a per létrehozásában irányadó *czélszerűség többször hangoztatott követelményének folyamán* s fentartandó akkor is, ha a «hallgatólágos megállapodás» fikciója, miként a tervezet indokolása felemlíti, több vitás kérdést hoz felszínre. Egyike ezeknek az a kérdés, hogy megtartja-e erejét az alperes hallgatólágos beleegyezésének fikciója, ha alperes korábban kifejezetten kinyilatkoztatta, hogy a járásbíróság hatáskörében nem nyugszik meg. Ezekre a czélszerűség álláspontjáról könnyű az a válasz, hogy ily előzetes kijelentés a szóbeliség rendszereiben az elmaradás perjogi hatályát le nem vonhatja; valamint nem befolyásolja a járásbíróság hatáskörét, ha később a fél a kifogásolás elmulasztásának véletlenségét igazolhatná is.

Ugyanezen álláspontot foglalják el a német birodalmi és az új osztrák perrendek is, mely utóbbi szerint, ha a szóbeli tárgyalásra a határnap kitűzetett, a bíróság az értéktől függő hatáskört hivatalból többé nem vizsgálhatja.

Kíváncs volt, hogy a fent kifejtett gyakorlati szempontok a tervezetben különösen a birói hatáskör szabályain végig húzódó elvont elmélet rideg következetességeit enyhítsék és intézményeinek áldásdus sikerét előmozdítsák.

Dr. Vasdényey Géza
szabadkai kir. tszéki elnök.

A positivisták és a bűnvádi eljárás.

I.

A scuola positiva képviselői eddig jobbra csak az anyagi jog körül fejtették ki reformeszméiket és — terveiket. A bűnvádi eljárást illető reformeszméiket csak itt-ott elvétve találhatni munkáikban. A hol nyilatkoznak, ott is csak egyes, esetleg fölmerült részletkérdést tárgyalnak. A bűnvádi eljárás egészének az ő szellemükben való bemutatása csak a jövő positivistá mozgalmak műve lesz.

Ujabban Garofalo egyik spanyol hive, Pedro Dorado Montero, a salamancai egyetemen a büntetőjog és bűnvádi eljárás tanára, megkísérlé, a positivistá iskola szellemében a bűnvádi eljárás reformtervezetét megalkotni. Tanulmányában — Bosquejo de una reforma en la organizacion de tribunales y en el enjuiciamiento criminal¹ — inkább negativ eredményekre jut, a mennyiben főleg azt fejt ki, hogy mi vetendő ki, mi törörendő el a mai bűnvádi eljárásokból. A szerinte eljövendő bűnvádi eljárás módjára, szerveire, eszközeire csak kevéssé terjed ki, bár e kevésben sok figyelemreméltót mond el. Ép ezért tán érdekes Pedro Dorado e tanulmányával megismerkedni annyival is inkább, mivel a bűnvádi eljárás körül kifejtett eszméi keretében elmondja felfogását a büntetésről és annak céljáról, módjáról általában.

Abból indul ki Pedro Dorado, hogy a bűnvádi eljárás reformja még az anyagi jog reformja előtt, ha nem is alkalmazandó, de legalább is kifejtendő volna. Mert — ugy-

¹ A törvényszékek s a büntető igazságszolgáltatás reformtervezetének vázlata. Megjelent a Problemas juridicos contemporaneos, por P. Dorado Montero, profesor en la Universidad de Salamanca. Madrid című kötetben.

mond — a megcsontosodott klasszikusok bizalmatlansága az anyagi jog reformja iránt addig el nem osztható, míg szemük elé nem állítatnak azon lehető eszközök, melyekkel az esetleges ujitások keresztülvihetők. Nem az igazság, de az öregek kedvéért akar ezért a bünvádi eljárással foglalkozni.

Az eddigi eljárás célja megfelelt a büntetésről táplált eddigi fogalmaknak: a polgár ellenében, ki valamely a törvény által tiltott tettet követett el, vagy a törvény által meghagyott tettet elmulasztott megtenni, valamely rosszat alkalmazott. Ennek folytán a delinquens törekvése az volt, hogy kivonja magát a bünvádi eljárás, illetve a büntetés alól. E célnak elérésére a mai rendszerben minden eszköz, még a csalás is, a hamis vallomás is, a tévedésbe ejtés is megengedtetik a vádlottnak, sőt mindez erkölcstelen módok elérésére kikérheti olyan emberek tanácsát, a kik az ilyenekbe már begyakorolvák. Így a mai bünvádi eljárásban Dorado nem lát egyebet, mint két fél harcát. Az egyik fél — a társadalom, illetve ennek képviselőiben a közvádó, a vizsgáló bíró s az ítélő bírák vagy esküdtszék — minden áron arra törekszik, hogy valami tényleges rosszat, fájdalmat, kint okozzon a másik félnek, ki pedig ez alól menekedni törekszik. A mai büntető rendszer tehát azon épül fel, hogy a két ellentétes érdek kiegyenlíttessék, vagyis abból az alaptól indul ki, hogy az államnak ugyan adassék meg a hatalom, hogy a törvényben kiszabott rosszat a delinquensre alkalmazza; de viszont a delinquensnek meg van azon joga, hogy vele szemben a törvényben rendelnél nagyobb rossz ki ne szabassék.

Az állam törvényadta hatalmának és a bűnös törvényadta jogának helyes érvényesítése képezi tehát a mai bünvádi eljárás feladatát. A francia eszmék alapján konstruált e bünvádi eljárás az idők folyamán odafajult, hogy nem egyéb már ma, mint a polgár személyes szabadságának megóvása az államhatalommal szemben. A bünvádi törvények azon sarkpontja, hogy senki ellen sem lehet eljárni, csak a törvényben kijelentett esetekben és módokon képezi az u. n. francia reformok jelszavát. Ezen az alapon — ezt megvallja Dorado is — kétségkívül logikusan épült föl a bünvádi eljárás mai épülete és ebből a szempontból tekintve tényleg a mai bünvádi eljárás megfelel a követelményeknek, mivel a védőnek hivatalból való kinevezése, a szegényeknek ingyen való védelme, az inquisitorius eljárás eltörlése, a szóbeliség és nyilvánosság alkalmazása, a vizsgáló bíró, vád alá helyező és ítélő bíró személyének különbözősége, az esküdtszék, mind olyan intézmények, melyek a vádlottat megvédhetik a közegek tulkapása ellen. Csakhogy az ilyen assecurált szervezetben Dorado nagy veszedelmet lát, mivel a pro reo irányzat egészen elnyomja a pro societate való irányzatot s így szinte megirigyelik a becsületes emberek a delinquensek dolgát, kiváltkép mivel a becsületes emberek az állami igazgatás egyéb térein nem részesülnek a vádlottéhoz hasonló alkotmányos védelemben.

Pedro Dorado e téves irányból való kibontakozást csak úgy véli lehetőnek, ha a büntetést egészen más alapokra helyezzük, mint a mily alapon ma van. Csak akkor képzelhet helyes büntetésmodot, ha a delinquenst nem bűnösnek, hanem szerencsétlennek tekintjük, a kinek tettei nem akarataból folynak, a ki veszedelmes tettet csak organismusának physiopsychicai összeállítása s életkörülményeinek elrendezése folytán követte el. Hiszen — ugymond — már a mai gyakorló orvosok is megvallják, hogy a delinquens rendesen nem normális ember; hogy ha nem is kóros, de legalább is ingatag az akaratelhatározása; hogy mutatkoznak rajta somatikai és psychikai elváltozások, melyek akár örökölték, akár szerzettek; szóval, már a ma még uralkodó irányok hivei is megvallják, hogy a büntettes becsületes polgárainál némileg alsóbb rangú lény s iparkodnak, hogy egy s más tekintetben ez kifejezésre is jusson a bünvádi eljárás-

ban.¹ Ha azonban — folytatja Dorado — nem hunynának az öregek szemet az antropológia újabb felfedezéseivel szemben, úgy meggyőződve meg kellene vallaniok, hogy a büntetés, mint egy alkalmazott rossz tovább fen nem állhat.

A rossz büntetés eltörlésével nem a laissez faire politikájára utalja Dorado az államot. Hanem azt követeli, hogy az állam szolgáltatson valójában igazságot, a mit úgy ér el, ha a bünvádi eljárásban az az eszme érvényesül, hogy a büntetés egy jó és ennél fogva egyszersmind praeventió.² E szerint a büntetés céljául egyedül azt tekinti, hogy a beteget alias bűnöst emelje ki a büntetés azon viszonyokból — akár testében, akár lelkében, akár életkörülményeiben rejlenek ezek — melyek okozzák azt, hogy bűnözésre hajlandó. Így a büntetés egy jóvá változik át, oly jóvá, mely jó a társadalomra, mivel a jövőben megóvatik ellene való merényektől s jó az egyénre is, mivel meggátoltatik általa, hogy a társadalomnak alsóbb rendű tagjául tekintessék. Azt, hogy maga a bűnös egyén ezt a jót rossznak fogja tekinteni, Dorado nem tartja jelentős momentumnak, mivel annak a beteg embernek nem lehet helyes felfogása betegségéről, nem lehet helyes felfogása a reá alkalmazott jóról sem, mivel ez a jó tulajdonképen az ő egyéni rossz tulajdonságai érvényesítésének gátja. Szóval Dorado olyszerű rendszabálynak tünteti fel a büntetést, mint a mily rendszabályokat alkalmaz az állam, midőn a ragályos betegeket kórházba kényszeríti. A mint gyakorta a himlőoltás ellen tiltakozik az, a kit kényszerrel vonnak a beoltás alá, ép olyszerű tiltakozásnak tekinti Dorado annak a bűnösnek-betegnek ellenkezését, a ki az államtól, illetve társadalomtól a jót — büntetést — nem akarja elfogadni.

Szalai Emil.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi biráskodás alá eső, de fizetési meghagyási ügyből alakult sommás perben hozott ítélet végrehajtásáról.

E lapok folyó évi 24. számában megjelent cikkelyben kifejtettük, mikép a községi biráskodás alá eső, de fizetési meghagyási ügyből folyólag hozott ítéletek végrehajtása az 1877. évi XXII. tcz. szerint eszközözendő. Ugyanott érintettük, hogy e kérdésben a bíróságok, így a kir. táblák is ellentétes gyakorlatot követnek; nevezetesen egyik az 1877. XXII. tcz., másik az 1881. évi LX. tcz. értelmében tartja a végrehajtást elrendelendőnek.

Most már abban a helyzetben vagyunk, hogy a kassai és nagyváradi kir. ítélő táblának e kérdésben hozott ellentétes határozatait is közölhetjük, mi bizonyára nem lesz érdektelen e lap olvasói előtt.

Az m—i kir. járásbíróság az 1877. évi XXII. tcz. alapján végrehajthatót a végrehajtási kérvény költségeinek megállapítása iránti kérelmével elutasította. Ez ügyben a kassai kir. ítélő tábla 5268/95. sz. a. a következő végzést hozta: A kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzésének neheztelt azt a részét, mely szerint a végrehajtási kérvényben a végrehajtató részéről felszámított munkadíjt meg nem állapította, megváltoztatja, ezt a költséget 5 frtban megállapítja, illetőleg a végrehajtást eme költség erejéig is elrendeli stb. *Indokok:* Az 1893. XIX. tcz. 17. §-ának, illetőleg az 1893. évi XVIII. tcz.

¹ Következteti ezt Dorado a visszaesők különös megfigyeléséből, a javító intézetek felállításából, a magánzárkák ellen támadt mozgalomból, a rövidtartamu fogházbüntetések lehető kiküszöböléséből s a foglyok iránt való általános humanismusból stb.

² A 2. jegyzetben foglalt intézkedésekben Dorado ez irány felé is haladást lát.

225. §-ának rendelkezéseiből ki nem magyarázható az, hogy a 20 frton aluli fizetési meghagyásból sommás perré alakult ügyekben a járásbírói ítélet alapján kért végrehajtás kérvényezése körül felmerült munkadíj-költség az ellenfél terhére megállapítható nem volna. Ugyanis az 1893. évi CXCI. tcz. 17. §-a — tekintettel arra, hogy itt nem a községi bíróságnál megindított és onnan a járásbíró elé vitt, hanem a községi bíróságnál meg sem indított, de a fizetési meghagyásból keletkezett, tehát ettől eltérő tekintet alá eső perről van szó, — akként intézkedik, hogy az ily perekben a sommás eljárás szabályai az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ának 3. és 4. pontjában foglalt eltérésekkel alkalmazandó, a mennyiben azonban e szerint az 1877. évi XXII. tczikknek az idézett törvenyzikk (1893. évi XVIII. tcz. 225. §-a) 3. pontjában fentartott 36. §-a is csupán a peres eljárásban felmerült költségekre vonatkozott, az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-ának fentebbi intézkedéséből egyáltalán nem vonható következtetés arra, hogy az eljárás olcsóbbá tétele szempontjából keletkezett törvényes intézkedés a végrehajtási eljárásra is kiható volna. Az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-a azt is kimondja, hogy a községi bíróságtól a járásbíró elé vitt perekben a végrehajtás már az ítéletben elrendelendő, miből következik, hogy a végrehajtást kérni nem kell és hogy e szerint az említett ügyekben végrehajtás kérelmi költségről ingókra vezetett, végrehajtás esetén szó sem lehet. Ugyde az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-a az előbb idézett törvénynek a 225. §-a 5. pontjában foglalt intézkedését át nem vette, következően a fizetési meghagyásból sommás perré alakult ügyekben a végrehajtást a végrehajtási törvény 7. §-ának megfelelően akár szóval, akár írásban kérni kell; minthogy pedig ugyancsak a végrehajtási törvény 11. §-a értelmében a végrehajtási kérvény költségei megállapítandók, nem forgott fen törvényes indok az azzal felmerült költséget képező munkadíj megállapításának mellőzésére stb.

Az o—i kir. járásbíró ügyanebben a kérdésben végrehajthatót nemcsak a díj megállapítása iránti, hanem avval a kérelmével is elutasította, hogy a végrehajtás az 1881. évi LX. tcz. szerint fogantossáttassék. Az ez ellen a végzés ellen beadott felfolyamodásra a nagyváradi kir. ítélő tábla 1895. évi 3773. sz. a. a következő végzést hozta: A felfolyamodás, mint az 1877. évi XXII. tcz. 79. §-a alapján beadott panasz folytán az iratok az illetékes gy—i kir. törvényszékhez áteszi. *Indokok:* A fizetési meghagyás által megindított per, tárgyának értékére való tekintettel a községi bíróság elé utalt ügyek közé tartozik, az ily ügyekben pedig az 1893. évi XIX. tcz. 15. §-a értelmében a végrehajtási eljárásra az 1877. évi XXII. tcz. szabályai alkalmazandók és pedig akkor is, ha a végrehajtás nem a fizetési meghagyás alapján, hanem a fizetési meghagyással indított perben hozott ítélet alapján kéretik; a mi kitünik abból, hogy ha a per tárgyának értékére való tekintettel községi bíróság elé tartozó valamely ügyben a fizetési meghagyás 15 nap alatt ellentmondással meg nem támadtatott s annak alapján a végrehajtás az 1893. évi XIX. tcz. 13. §-ában foglalt korlátozással és az 1877. évi XXII. tcz. értelmében elrendeltetett, az utóbb előterjesztett ellenmondás folytán megtartott tárgyalás alapján hozott végrehajtható marasztaló ítéletben az 1893. évi XIX. tcz. 13. §-a értelmében hivatalból kimondandó, hogy a kielégítési végrehajtás korlátozás nélkül folytatandó; ebből pedig az következik, hogy az ily végrehajtást ugyanazon szabályok szerint kell folytatni, a melyek szerint az megkezdett, t. i. az 1877. évi XXII. tczikknek a végrehajtásra vonatkozó szabályai szerint; ugyanezen szempont alá esik azonban a tárgyánál fogva községi bíróság elé tartozó ügy akkor is, ha abban a végrehajtás nem a fizetési meghagyás, hanem az azzal megindított perben hozott ítélet alapján rendeltetik el; mert a végrehajtási eljárásra nézve az ügy természete irányadó s nem az az esetleges körülmény, hogy

a végrehajtás a fizetési meghagyás, vagy az azzal indított perben hozott ítélet alapján lett-e elrendelve stb.

* *

A mi nézetünknek a nagyváradi kir. ítélő tábla felfogása felel meg. Szerintünk tehát nemcsak a végrehajtás kérvényezési munkadíj költsége nem állapítható meg, hanem a járásbíró székelyén fogantossítandó végrehajtás esetén kívül a végrehajtás fogantossításával is nem bírósági végrehajtó, hanem az 1877. évi XXII. tcz. 66. §-ában megjelölt községi közegek bizandók meg; a korlátlan végrehajtás elrendelésekor pedig a bíró az árverés fogantossítására hivatalból tűz ki határnapot. Így áll elő az a nagy különbség a kétféle eljárás költségeire nézve, a melyet a törvényhozó az 1877. évi XXII. tczikkben nagyon eltalált közgazdasági politikai okból a kisebb követelések behajtása tekintetében továbbra is fenntartani szándékozott.

A nagyváradi kir. ítélő tábla indoklásában az mondatik, hogy az ellenmondással a korlátolt végrehajtási eljárás során hatálytalanított fizetési meghagyási ügyből alakult pert befejező marasztaló ítéletben hivatalból kimondandó a végrehajtásnak korlátozás nélkül való folytatása. Az 1893. évi XIX. tcz. 13. §-ának utolsó bekezdése így hangzik: «Ha az adós a 12. §-ban megállapított határidő alatt ellentmondást elő nem terjesztett, vagy ha a bíróság az ellentmondás következtében megtartott tárgyalás alapján végrehajtható marasztaló ítéletet hozott (17. §.): a bíróság hivatalból kimondja, hogy a kielégítési végrehajtás . . . korlátozás nélkül folytatandó s e végből az iratokat a kiküldöttnek kiadja»¹ stb. A mint látjuk, nem mondja ki a törvény azt, hogy a végrehajtásnak korlátozás nélkül való folytatását magában az ítéletben kell kimondani. Ez nem is lehetséges, mert hisz előbb meg kell győződni a bírónak arról: adatott-e be a végrehajtási eljárást az ellenmondással egyenlő hatálylyal felfüggesztő igénykereset stb. A fenti kijelentés tehát téves.

A kassai kir. ítélő tábla szem elől tévesztette azt, hogy a törvényes időben előterjesztett idézési kérelemmel egybekapcsolt fizetési meghagyási ügyet az ellentmondás *nem szünteti meg* (az ügy megszűnése idézési kérelem hiányában az elévülési idő lejártával áll be), hanem *csak átalakítja*; következésképp meg kell tartania azokat a sajátosságokat is, melyek a sommás pert szabályozó 1893. évi XVIII. tcz. keretén kívül esnek, vagyis az 1893. évi XIX. tcz. 13. és 15. §-ában úgy a korlátolt végrehajtásba átment, mint a még végre nem hajtott ügyekre kifejezetten megállapított végrehajtási szabályokat. Szem elől tévesztette továbbá azt is, hogy az F. T. 13. §-ában hivatkozik a 17. §-ra s ebben kimondja, hogy a 17. §-ban említett nem felelbezhető bagatellbírói ügyekben hozott marasztaló ítélet alapján a bírónak ki kell mondani a már elrendelt vagy fogantossított végrehajtás korlátlan folytatását s így a 17. §-ban ismétlés vagy érthetlenség nélkül az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §-ának 5. pontját ezekre az ügyekre egyszerűen ki nem terjeszthette, hogy a törvény csak hiányos és a hiány csak annyi, mert nem mondja ki, hogyan történjék a végrehajtás akkor, ha a fizetési meghagyás alapján az még el nem rendelt vagy elrendelhető még nem is volt. Ezt azonban hiánynak alig mondhatjuk, mert az idézett 13. és 15. §§. a végrehajtási szabályokat már általánosságban kimondotta.

Mindezeket azért tartottuk elmondandóknak, mert az 1893. évi XIX. tcz. a fizetési meghagyási jogintézményt, különösen a végrehajtásra vonatkozó részében meglehetősen komplikált rendszerbe öntötte s a mint a közölt ellentétes

¹ «... E végből az iratokat a kiküldöttnek kiadja.» Ezt a törvényhelyet a 15. §-ban foglalt általános rendelkezéssel tartjuk magyarázandónak és pedig akként, hogy az 1877. évi XXII. tczikknek megfelelőleg az árverési határnapot is a bíró tűzi ki, mert egyébként a törvényben elfogadott általános elv sérelmet szenvedne. L. Impling.

határozatokból is látható, megérdemli a vele való beható foglalkozást; továbbá, mert tapasztalatból tudjuk, hogy e törvény részint komplikáltságánál fogva, részint azért, mert a fizetési meghagyási ügyekben az alsóbíróságokra tekintélyüknél fogva is nagy mértékben ható felső bíróságok ritkán rendelkeznek, a bíróságok gyakorlatában még nem mindenütt talált helyes alkalmazásra.

Dr. Benicsik János,
orosházai kir. aljárásbíró.

Különfélék.

— **A Magyar Jogászszyülés állandó bizottsága** a napokban ülést tartott és a Jogászszyülés megtartásának idejét szeptember 21. és 22.-ére állapította meg. A kitűzött kérdések legtöbbszörre érkezett vélemény; azon egy-két kérdést, melyre vélemény nem jött, az előadó fogja előadásában kellő tüzetességgel megvilágítani s így nem vált szükségessé, hogy bármelyik kérdés levétessék a napirendről. Véleményeket adtak be: Katona Mór, Misner Ignác, Magyar Gyéza, Wittmann Mór, Bodor László, Fekete Ödön, Reichard Zsigmond, Fodor Ármin, Tóth Gáspár, Papp József. A legtöbb vélemény a feltételes ítéletekre jött, t. i. három, és a mint halljuk, készül még egy negyedik. Kijelöltettek azon bizottsági tagok is, kik a szakosztályokat meg fogják nyitni. És pedig az I. szakosztályt Sággy Gyula, a II.-at Környey Ede, a III.-at Székács Ferencz, a IV.-et Dárday Sándor. Megalakították a bizottságot, mely a jogfejlődésről szóló jelentést fogja elkészíteni. Tagjai: Györy Elek, Siegmund Vilmos, Hodossy Imre, Dárday Sándor, Nagy Dezső, Friedmann Bernát, Székács Ferencz, Fayer László. Az ügyvédi kamara felajánlotta fényesen berendezett új helyiségeit a Jogászszyülésnek. Az ajánlat lelkesedéssel fogadtatott el és e szerint a Jogászszyülésnek úgy teljes-ülései, mint szakosztályai az ügyvédi kamara házában fognak tartatni. Ezzel inauguratiót nyer az eszme, hogy az ügyvédi kamara háza a jogász mozgalmak helyi központja legyen. Végül megalkotották a vigalmi bizottságot, melynek azon utasítás adatott, hogy frissitse fel magát a fiatalság köréből.

— **Dr. Siegmund Vilmos**, a Magyar Jogászszyülés titkára a következő indítványt jelentette be a legközelebbi Jogászszyülésre.

Az alapszabályok 4. §-ának jelenlegi szövegezése egyenesen kizárja azt, hogy a Jogászszyülés másutt, mint Budapesten legyen megtartható; pedig foroghatnak fen oly körülmények, melyek kívánatossá tehetik egyes jogászszyülésnek valamely nagyobb vidéki városban, például valamelyik kir. tábla székhelyén leendő megtartását, már csak azon szempontból is, hogy bizonyos helyi körülményeket számba véve, a jogászszyülés iránti érdeklődés fokozása céljából egyes jogászszyülés megtartására épen valamely vidéki város mutatkoznék esetről-esetre legalkalmasabbnak.

Bár minden e kérdésben illetékes tényező ezen téren a szabad intézkedés hiányát ismételtén sajnosan érezte már, az alapszabályok jelenlegi merev szövegezése mellett nem volt lehetséges a helyhez kötöttség sokszor súlyosan reánk nehezedett nyűge alól szabadulni.

Ezen, az évek során át gyűjtött tapasztalatok által mindig feszélyezőbbnek feltüntetett bajt kívánnám megszüntetni szerény indítványommal.

Nem a Jogászszyülésnek alakszerű vándorgyűléssé átalakítása lebeg szemem előtt, mert azt legalább egyelőre az ügy érdekében állónak nem tartom; de szabad kezet óhajtának biztosítani a jogászszyülés állandó bizottságának arra nézve, hogy ha szükségesnek és időszerűnek találja, egyes esetekben Budapesten kívül is gyűlésre hívhassa össze a Magyar Jogászszyülés tagjait, a nélkül azonban, hogy a jogászszyülés állandó székhelyét: Budapestet feladja, a melyhez, mint különben is a magyar jogélet góczpontjához, az

állandó bizottság intézménye által igen helyesen kötve van és kötve kell, hogy maradjon.

Indítványozom ennél fogva:

Mondja ki a Magyar Jogászszyülés, hogy az alapszabályok 4. és 14. §-ai (utóbbinak *f*) pontja) a következőleg módosíttatnak:

4. §. «A Magyar Jogászszyülések székhelye állandóan Budapest; az állandó bizottság azonban esetről-esetre egyes jogászszyülésnek valamely nagyobb vidéki városban leendő megtartását is elhatározhatja, az állandó bizottságnak hatáskörébe tartozván ugyanis annak eldöntése, hogy a legközelebbi jogászszyülés Budapesten, vagy valamely vidéki városban lesz-e megtartandó.»

A 14. §. *f*) pontja a következő toldattal bővített ki: *f*) elnököt, alelnököt, titkárt, pénztárnokot önkebeléből választ, a támadt hiányokat szükség esetén a tagok sorából kiegészíti és a mennyiben egyes jogászszyülésnek valamely vidéki városban leendő megtartását határozná el, ez esetben ugyancsak az állandó bizottság alakítja meg ezen városban a helyi bizottságot — mint saját közegét — és ezt a mutakozó szükséghez képest a 3. §. értelmében a tagdíjak beszédésével és az igazolványok kiszolgáltatásával időlegesen megbizhatja.

Ha ezen indítványom elfogadtatnék, akkor még az ügyrend III. részének 24. §-hoz következő pótlást indítványozom, és ajánlom elfogadásra:

«A mennyiben a Jogászszyülés valamely vidéki városban tartatnék meg, az állandó bizottság az ebbeli intézkedésekkel, részben vagy egészben, az általa ezen városban alakított helyi bizottságot bizhatja meg.»

Kelt Budapesten, 1896. évi február 15.

Dr. Siegmund Vilmos.

Az állandó bizottság az indítványt pártolólág terjeszti a jogászszyülés elé.

— **Az ügyvédi gyűlés**, mint értesülünk, szeptember 23. és 24.-ére fog kitűzetni.

— **A budapesti egyetem jogi kara a kiállításon.**

A közoktatási kiállítási csarnok legelőkelőbb helyén állította fel Vécsey Tamás mint csoportbiztos a budapesti jogi kar kiállítási kettős könyvszekrényét. Lósy Imre és Lippay György primások a jogi kar első alapítványtevői olajfestményben, az egri joglyceum s a kassai jogakadémia csinos aquarellben, a nagyváradi és az eperjesi jogakadémiák fényképei már messziről felébresztik a látogató közönség figyelmét. A budapesti jogi kar tagjainak, számszerint 57 nyilvános és magántanárnak 1867 óta megjelent műveiből 374 kötet van összegyűjtve, betűsoros katalogussal. A felső polczot az 1867—1891 közt elhalt jogtanárok, u. m. Apáthy, Konek, Kerkapolyi, Pauler, Wenzel könyvei töltik be, az alsóbb polczokat pedig a még működő jogtanárok munkái foglalják el, betűrendben. Látható itt az 1777-tel kezdődő Liber aureus, két folio kötésben, továbbá a jogi kar újabb történetére vonatkozó hivatalos adat-tár. Két kötetre megy a jogkari leczkerend, az utolsó 60 év alatt tartott jogi és államtudományi előadások hirdetésével, melyek mutatják, hogy mit lehetett tanulni a jogi fakultáson a Ratio educationis, a Thun-rendszer alatt és az októberi diploma óta. Be vannak mutatva a jogi szakoktatást báró Eötvös József miniszterségétől kezdve szabályozó, igen is gyakran változó szabályrendeletek, továbbá a jogi szakoktatás tárgyában tartott hivatalos tanácskozmányi napló, ugyszintén a jogi szakoktatást érintő kari felterjesztések és monographiák. A gazdag szekrény aljában szerénykednek azok a könyvek, a melyekből 1848-ig tanítani tartoztak a jogtanárok. Eme latin, nagyrészt külföldi könyvek kötelező nyűgétől báró Eötvös József szabadítja meg a jogi kart 1848-ban. A vidéki jogakadémiák névszerint Eperjes, Kassa, Kecskemét, a második szekrényben szintén bemutatják az ottani jogtanárok irodalmi munkálkodását. Nagyvárad és Debreczen is leköti az érdeklődést. A protestáns jogi

oktatás fejlődését és jelen állapotát dr. Horváth Ödön graphikus eszközökkel is szemlélteti.

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük: A keresk. és váltótörvényszék a mellékelt végzés szerint 62½ kr. tolmácsdíj fizetésére végrehajtás terhe alatt kötelez azért, mert az 1896 június 24-én kézbesített és június 17-én kelt végzésével arról értesített, hogy a végrehajtás foganatosítása végett megkeresett horvát bíróság a lefoglalt ingókra az árverést 1896 június 8 ára tűzte ki. Nyilvánvaló tehát, hogy az árverés határnapjáról, — mely már rég elmúlt — szóló értesítés egészen mellékes, hanem fődolog a tolmácsdíj fizetésére való kötelezés. A magyar bíróság köteles a horvát bíróság horvát nyelvű átiratait elfogadni és elintézni; ha a bíróság nem érti a horvát nyelvet, a tolmács által kivonatoltatja az átirat tartalmát. A tolmács uraknak azonban a díjtalan tömeges kivonatolás nem tetszik, hanem mikor eszközbe jut, az átiratot bármily lényegtelen legyen is és ha tartalma esetleg két-három szóval közölhető is, azt mégis szóról-szóra lefordítják és díjjegyzéket készítenek, a bíróság pedig — mint jelen esetben is — a részére teljesített munkát a fél által fizetteti; holott a fél ugyanazon horvát bírósági határozatot már idejekorán közvetlenül a foganatosítási bíróságtól is megkapta. Ezen eljárás ellenkezik a kir. bírósági hites tolmácsokról szóló 32942/1873. sz. i. m. rendelettel (22. §. 5. pont) s annál sérelmesebb, mert ezen díjmegállapítások ellen a rendelet 37. §-a értelmében jogorvoslatnak nincs helye. Hogy ily fizetési meghagyások gyakran teljesen befejezett ügyekben hónapokkal befejezésük után érkeznek, szintén említést érdemel.

— **A pozsonyi kir. akadémián** a most lefolyt 1895/96-iki tanévben 140 joghallgató volt beírva, és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 59, a II. évi jogi tanfolyamban 29, a jogtudományi (III.) tanfolyamban 24, az államtudományi (IV.) tanfolyamban 28. Vallás szerint volt: római kath. 96, ágostai vall. 29, helvét vall. 5, izraelita 10. Nemzetiség szerint volt: magyar 124, német 15, tót 1. Ösztöndíjt élvezett 8 hallgató 1545 frt s 60 krnyi összegben, és 25 db. arany. Az igazgatón kívül az említett kir. akadémián működött az 1895/96-iki tanévben 10 rendes tanár, 1 helyettes tanár, 3 magántanár s az akadémiai könyvtárnok. A nevezett tanév első felében 27 tantárgy adatott elő hetenkénti 112 órában, a második félévben pedig 28 tantárgy, hetenkénti 101 órában. Az említett tanévben megtartott 54 első alapvizsgálat, 29 második alapvizsgálat, 15 jogtudományi és 11 államtudományi államvizsgálat. Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 14,878 kötetből állott, 29,328 frtnyi értékben. Az akadémián fenálló jogász-segélyező-egylet alapítókéje a mondott tanév végén 21,400 frtnyi értéket képviselt magyarországi földtehermentesítési kötvényekben s egy darab pozsonyi II. od kerületi takarékpénztári részvényben. A jövő tanév 1896. évi szeptember hó 1-én veendő kezdetét.

— **Előfizetési felhívás.** «A tanácsjegyző teendői a kir. törvényszékek és kir. ítélő táblák üléseiben» című munkára. A gyakorlat terén működő jogászvilág régóta érzett szükségét elégitik ki az «Utmutatók». Az eddig megjelent e nemű művek azonban az eljárási szabályoknak csupán azon ágait dolgozták fel, melyeknek alkalmazása az ítélő bíró hivatása és teendői körébe tartozik. De a mily könnyebbséget és segítséget nyert az említett művekben a bírói kar, még ma is ép annyira egyedül, egy magára utalva s minden segítség és utmutatás nélkül áll irodalmilag a társas bíróságok tanácsjegyzői kara az általa végzendő s tulajdonképeni hivatását képező azon teendők tekintetében, melyek röviden összefoglalva: a tanácsülésekről általa felveendő jegyzőkönyvek mikénti vezetésében és szerkesztésében állanak. E téren óhajt szolgálatot tenni a jelen munka. A fenálló törvények és miniszteri rendeletek, valamint a kifejlett helyes gyakorlat alapul vétele mellett, összegyűjtve és rendszeresen feldolgozva fogja tartalmazni mindazokat a szabályokat és elveket, melyek a kir. törvényszékeknél és kir. ítélő tábláknál tartatni szokott tanácsülésekről felveendő jegyzőkönyvek helyes vezetésére és szerkesztésére vonatkoznak. A polgári és bünygyi, nyilvános és zárt ülésekről, a sommás felelbeszési és felülvizsgálati tárgyalásokról, a bünygyi, esküdtzéki és fegyelmi végtárgyalásokról, a teljes ülésekről stb. felveendő jegyzőkönyvek vezetésénél és szerkesztésénél szem előtt tartandó szabályokat és elveket rendszeres egészben feldolgozva fogja nyújtani e munka megfelelő számú példa kíséretében. Nélkülözhetetlen kalauz óhajt lenni e mű a bírósági joggyakorlat terére lépő kezdő jogásznak, ki — bármily alapos elméleti tudással hagyta is el az egyetem

falait — a bírósági szolgálatban azonnal elébe táruló tanácsjegyzői teendők mikénti végzése tekintetében ugyszólván teljesen tájékozatlanul kezdi meg joggyakorlatát. Folytonosan kéznél levő s minden irányban tanácsot és utasítást nyújtó eszközként akar szolgálni e könyv a már gyakorlottabb tanácsjegyzőre nézve is, teendőinek helyes elvégzése körül. Előfizetési ára 2 frt 50 kr. *Dr. Balás Elemér*, kir. ítélőtáblai tanácsjegyző. Kolozsvárt, Majális-utca 3. szám.

— **A munkás megtartási joga a munkabér erejéig.** *A budapesti kir. törvényszék:* Sikasztás vétségével vádolt W. M. elleni bünygyben végzett: Ez ügyben a bünygyi eljárás megszüntetett. Mert: W. M. azon cselekménye, hogy az általa özv. R. L. né és leánya által készített ruhákat, midőn azok neki kiigazítás végett visszaadtak, a ruhavarrás folytán fentállott 27 frt 42 kr. követelése fejében, magánál tartotta, büntetendő cselekményt nem képez. Ez jogtalan önségélynek tekintendő. (1895. évi augusztus 30. 42387. sz. a.)

A budapesti kir. tábla végzett: A kir. tábla az elsőfoku bíróság végzését felhozott indokai alapján helybenhagyja. (1895 október 30. 10249. sz. a.)

A m. kir. Curia végzett: A kir. tábla végzése helybenhagyatik, mert terhelt azon eljárása, hogy az általa panaszlónak készített gyászruhát, mikor az neki kiigazítás végett visszaadott, a ruha előállításá folytán fenállott 27 frt 42 kr. követelése fejében magánál visszatartotta, büntetendő cselekményt azért nem képez, minthogy a vállalkozónak a teljesített munka értéke erejéig a megmunkált tárgyra nézve visszatartási joga van. (1896 június 2. 269. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **A német ügyvédek egyletének** igazgatósága szeptember hóban Berlinben ülést tart, melynek tárgyai lesznek: A fél eskü alatti kihallgatása a polgári perben. A felülvizsgálati értékhatár felemelése. A járásbírók hatáskörének kibővítése. A kereskedelmi törvény revisiója. A jogi oktatás reformja.

— **A rómaiak jogi oktatásáról** tartott ünnepélyes előadást az amsterdami egyetem rektora *Conrat* a jelen tanév megnyitása alkalmából. Ezen előadás most megjelent a Grünhut-féle Zeitschrift f. Priv.- u. öff. Recht legutóbbi számában.

— **The law of nature and nations** czimen *Miller* a glasgowi egyetem professora érdekes kötetet bocsátott közre, mely ékes tanúsága az angol egyetemek konservatívizmusának. A glasgowi egyetemen a jogi fakultás kebelében már az egyetem alapítása óta áll fen egy tanszék a «moral philosophy» számára, mely tanszékről számos kiváló nevű tudós — köztük Carmicheal, Hutcheson, Smith Adam — tanította a természetjogot és az ezzel kapcsolatos nemzetközi jogot. Midőn főleg Sumner Maine támadásai folytán a természetjog leesorult az angol egyetemek tanrendjéről, helyébe a római jog institutióinak rövid foglalata lépett, melyet a nemzetközi joggal kapcsolatosan ugyanazon tanár adott elő — a tanszék és az előadás címe azonban maradt a régi. A glasgowi egyetemen az «erkölcsbölcséleti» katedréről tartott nemzetközjogi előadások sorozata tehát az, melyet *Miller* megtartva a munkában is a kollégium címét, kiadott. Főleg Anglia és az amerikai Egyesült-Államok nemzetközi viszonyát tárgyalja bőven a szerző, kiterjeszkedvén az aktualis politikai vonatkozásokra is. V.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok** alulírt szerkesztőinek megállapodása értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 3-tól augusztus 26-ig bezárólag, lapjaik kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetesen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1896 július 1-én.

Németh Péter s. k.	Dr. Stiller Mór s. k.
a «Büntető Jog Tára» szerkesztője	és
Dr. Fayer László s. k.	Dr. Révai Lajos s. k.
a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztője	a «Jog» szerkesztője
Dr. Wolf Vilmos s. k.	
az «Ügyvédek Lapja» szerkesztője.	

Főszerkesztő:	Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő:	Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos:	Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A pestvidéki törvényszék. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédől. — Észrevételek a magyar polgári perrendtartás című törvényjavaslat előadói tervezete felett. Dr. HORNYAY ÖDÖN kassai kir. törvényszéki bírótól. — A pozitivisták és a bünvádi eljárás. SZALAI EMIL-től. — *Fogirodalom:* A helyi önkormányzat és a felette gyakorolt állami felügyelet elve és jogrendszere, különös tekintettel a kormányhatósági felügyeletre. Írta dr. Rényi József. Dr. W. O. — *Törvénykezési Szemle:* A végrendeletek érvénytelenítésének kérdéséhez alaki kellékek hiánya miatt. Dr. KATONA MÓR kassai jogtanártól. — Revolver-journalistika. (Btk. 351. §.) KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A pestvidéki törvényszék.

A pestvidéki kir. törvényszék fogházában ismételtelen előfordult rabszökések talán ráirányozzák az intéző körök figyelmét ezen törvényszék s az azzal kapcsolatos kir. ügyészség helyzetére.

Ezen bírói hatóságok évtizedek óta vannak a mostani helyiségekben elhelyezve, melyekre mindenki minden alkalommal kimondta, hogy állapotuk tarthatatlan.

A végtárgyalási termek szűkek, a célznak meg nem felelők, igazán pestvidékiek, az egyes bírák szobái oly kicsinyek, hogy még rabcelláknak sem felelnének meg. A végtárgyalási termekben nem ritkán 50—60 ember szorong, a bírói helyiségekben egy-egy telekkönyvi tárgyalásnál 30—40 van a szó szoros értelemben összezsúfolva. A pertár szűk, sötét odú, melyet jobb család még cselédszobának se használna, az irattárak kényelmetlenek, dohos levegőtől áthatottak.

A berendezés mindenütt primitív, ócska.

Hogy pedig a fogház minő állapotban van, azt megmutatták a tapasztalatok.

Itt nyitott udvarokban vágják igazi patriarchális módon a rabok a fát, amott a séta-udvarban járkálnak, föl-föl tekintgetve az emeletekre, a honnan kényelmesen leinthez, jeleket adhat, a ki csak akar. A fogház ablakainak egy része is a törvényszék folyosóira nyílik s egy-egy szabadságvesztésbüntetésre ítélt akár beszélgethet a vármegyei tisztviselők cselédségével, mert az emeleteken nemcsak törvényszéki hivatalok vannak elhelyezve, de megyei tiszt lakások is.

A munkatermekbe össze van zsúfolva elítélt, vizsgálati fogoly, gyerek, öreg válogatás nélkül.

Közismeretűek voltak ez állapotok mindig, de nem segített rajta senki, mert csak provisoriumnak tekintették, a mint hogy jól tudjuk, nem képeznek ritkaságot nálunk más téren sem a huszonöt esztendő provisoriumok.

Nem egy alkalommal irtuk meg már, hogy ennek az állapotnak sürgősen véget kell vetni, sőt nemrégiben meg is jelöltetett e lapokban a reformnak egyedül helyes iránya.¹

A budapesti kir. törvényszék ketté osztása, úgy a mint törvénybe iktattatott, nem tekinthető reformnak. Mindössze az történt, hogy a büntető osztály vezetője az eddigi

alelnöki cím helyett elnöki rangot kapott; egyébként semmi lényegbe vágó változás nem történt, mert a büntető osztály vezetését eddig sem a törvényszéki elnök vitte, a kinek elegendő teendője van a polgári osztályllyal és az ahhoz tartozó járásbiróságokkal, hanem az alelnök. A büntető osztályban törtételekért e szerint csakis az alelnök volt eddig is felelős.

Midőn tehát az önálló büntető törvényszék felállított, nem történt organisatorius gyökeres reform, mert a törvény meghozatalánál csak az igazságügyi adminisztráció szempontjai voltak irányadók.

Szervezeti változás az lett volna, ha a budapesti bíróságok a területi beosztás helyett hatásköri elvek szerint szerveztettek volna, a Budapest területére nézve különben is elfogadott szakbirósági rendszernek megfelelőleg.

Nem tudjuk megérteni, hogy egyrészt *egy és ugyanazon helyen* miért ítélkeznek ugyanazon fajú ügyekben két külön bíróság csak azért, mert az egyik ügy a városon kívül keletkezett, a másik meg a városon belül; másrészt meg ugyanazon bírósághoz tartozzanak homlokegyenest ellenkező jogi természettel bíró (polgári és büntető) ügyek csak azért, mert azok egy és ugyanazon helyen történt tényekből merültek föl.

Szakbiróságot képeznek ma kizárólag Budapestre nézve a budapesti polgári és büntető törvényszékek, Budapest és környékére nézve, (tehát a pestvidéki törvényszék egész területére is), a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék. Míg a pestvidéki törvényszék, mely szintén Budapesten székel, Budapest vidékére nézve illetékes, azonban ki van annak véve hatásköre alól az ugyanezen területen felmerült kereskedelmi, váltó- és részben (a mennyiben kereskedelmi csödről van szó,) a csődügyek, a polgári és büntető ügyekben azonban ugyanazon székhelyen, ugyanazon hatáskörrel, de más területi illetékességgel bíráskodik.

Mikor tehát a fővárosi bíróságokban szervezeti változást kontemplálnak az illetékes tényezők, véglegesen el kell utóvégre egyszer dőlni annak a kérdésnek, hogy mi legyen a pestvidéki törvényszékekkel, mert mielőtt ez nem hozatik tisztába, természetesen nem lehetséges a határozott döntés a helyiség kérdésében sem, a melynek különben nem nehéz megoldása szinte magától kínálkozik.

A budapesti büntető törvényszék a pestvidéki törvényszék büntető osztályával való egyesítése után elfoglalhatná a jelenlegi alkotmány-markó-utcai egész igazságügyi palotát.

Ezen törvényszéki épület fogházában, mely mind közbiztonsági, mind közegészségi szempontból kifogástalan, kizárólag vizsgálati foglyok tartatnának.

Az elítéltek a jelenleg épülő gyűjtő fogházban helyeztetnének el.

A budapesti kir. törvényszék egyesítettén a pestvidéki kir. törvényszék polgári osztályával, eshetőleg a kereskedelmi és váltótörvényszékekkel együtt egy ujonnan emelendő épületben találna elhelyezést.

Ezzel megszűnne a mai állapottal járó, s itt nem is tárgyalt sok miseria is.

Dr. Balog Arnold.

¹ *Jogt. Közl.* 1891. évfolyama.

Észrevételek a magyar polgári perrendtartás czimű törvényjavaslat előadói tervezete felett.¹

Első cím.

3. §.

Ezen §. 2. a) pontjában határozottabb szerkezet kedvéért ezen rendelkezés «a meghatározott összegben kötelezett helyettesíthető ingóság vagy értékpapírok iránt indított perek» stb. *készpénz* közbeszurással megtöltendő, vagy pedig az *értékpapír szavak elhagyandók volnának*.

Ha ugyanis a tervezet a helyettesíthető ingóság fogalma alá vonja a készpénzt, mint szintén ingóság, úgy nincs szükség rá, hogy ily jelentőséggel bíró szó mellett az értékpapírok, mint ugyancsak ingóság külön kiemeltessenek, ha pedig ezekre külön súly helyeztetett, úgy, mivel az általános felfogás szerint is, a készpénz az értékpapiroktól mindig meg lett különböztetve, e megkülönböztetésnek a törvényben is kifejezést kell adni.

Felveendő volna továbbá e §-ban az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-nak i) és k) pontja, s a tervezeti b) pont pedig, az 1893. évi XVIII. tcz. d) pontja szerint röviden akként volna szövegezendő «a bérleti viszonyból eredő perek».

A legnagyobb elismeréssel adózom a tervezet ama törekvéseért, a mely szerint a járásbíróság hatásköre az eddigi korlátokon túl is kiterjesztetni czéloztatik.

Méltánylandó, hogy a sommás törvény 1. §. 2., 3., 4. pontjaiban foglalt részletezéseket mellőzte. De ha teljes elismeréssel kell szólanom a célirányos rendelkezések s azok vonatkozó indokai felől, úgy épen ezért nem találom mivel sem okadatolva, hogy a bérleti és haszonbérleti viszonyból származó perek tekintetében a tervezet a kitűzött iránytól eltér. Eltekintve attól, hogy már előbbi törvényeinknél fogva sokkal tágabb térben mozgott a járásbíróság a bérleti és haszonbérleti kérdésekben, és hogy ez csak üdvösnek bizonyult s panaszra okot nem szolgáltatott: ez ingadozás a jogfejlődésre sem lehet üdvös.

A tervezetet a retrograd irányban bizonynyal csak az a szempont vezérelhette, hogy az 1000 korona értékhatárt itt is következetesen érvényre juttassa. Azonban e következetesség másrészt az indokolásban is hangoztatott ama elvtől, mely szerint az egyes bíróság hatásköre lehetőleg kiterjesztessék, eltérést mutat, holott az indokolás az egész kontinensen való azon törekvést, melyhez képest az egyes bíróságok hatásköre taggittatni czéloztatik, konstatálja.

A 1000 korona értékhatár, mint az indokolás is elismeri, nem absolut tétel, ép úgy lehet a 2000 vagy 3000 korona is, mert a kérdések bonyolultsága itt is, ott is hasonló, vagy az előbbiben még néha nagyobb is lehet. Ha tehát az előbbi törvények hatálya alatt jól elérték a járásbíróság keretében a bérleti, haszonbérleti perek, miért emelnők azokat onnan ki, *holott azok gyors intézkedést kívánnak* s így már ez okból sem czélszerű azokat a nehezkesebb törvényszéki eljárás alá vonni, hol a hosszadalmasabb procedura amugy is torlódásokat fog előidézni, s így lehetőleg mentesíteni kell a törvényszékeket, nem pedig a gyakoribb bérleti, haszonbérleti perekkel terhelni.

10. §.

Elhagyandónak vélném e §. második bekezdéséből azt a megszorítást, a mely szerint, ha a főkövetelés mellett a járulékok összege a járásbíróági értékhatárt felülhaladja, az esetre az ügy elbírálása már nem tartoznék a járásbíróság hatáskörébe.

Ezen intézkedés előbbi törvényeinkkel szemben ismét visszaesést mutat, s megint csak az 1000 korona értékhatár kedvéért; mindaz, tehát mit előbb álláspontunk védelmében felhoztunk, itt is alkalmazást talált.

¹ Az előbbi közl. l. a 26. számban.

Második fejezet. Jogsegély.

A jogsegély szó helyett «közvetítő intézkedés», «közvetítés» vagy «bírói intézkedések közvetítése» kifejezést alkalmasabbnak találnám.

A jogsegély szóval találkozunk ugyan már néha a törvénygyűjteményekben, de a szó semmi esetre sem fejezi ki azt, mit a tervezet az alá foglal.

A bíróság a félnek magának nyújthat jogsegélyt, de nem más bíróságnak, mely minden ténye által csak *kötelességeket* teljesít a jogkereső közönség érdekében és nem jogokat gyakorol.

Harmadik fejezet. Bírói illetékesség.

43. §.

Kifejezett s félremagyarázhatatlanul szabályozandó volna itt az az eset, a midőn a járásbíróság hatáskörébe tartozó perekben, oly viszonykereset emeltetik, mely törvényszéki eljárás alá tartozik, s a felek az együttes tárgyalásba nem egyeztek. E kérdés felett már a szaklapok is pro és contra érveltek, s mivel a kérdést a gyakorlat is többször felveti, ezt a törvénynek kellene tisztázni, és pedig oly formán, hogy a viszonykereset illusoriussá ne válhassék.

Harmadik cím. Törvényszéki eljárás.

130. §.

Ezen §. beolvasztandó lenne a 129. §. 3. pontjába s így ezen pontban a hivatkozás mellőzendő lenne.

A javaslat indokolása szerint a kereset az idézés jellegével bír, minthogy pedig a 130. §. is csak a keretbe van osztva, nem szükséges azt elkülöníteni.

Második fejezet. Idézés.

142. §.

Kimondandó lenne e §-ban, hogy a határidőnek rövidebb kitűzése megsemmisítésre, feloldásra okul nem szolgál.

A sommás törvény hatálybalépése óta többször előfordult az eset, hogy a midőn úgy találta a kir. törvényszék, hogy az elsőbíróság által kitűzött határidő és az idézés kézbesítése között az 1893. évi XVIII. tcz. 18. §-ban előírt időköz nincs meg, s a midőn az elsőbíróság az 54. §. 3. pontját nem alkalmazta, vagy bár alkalmazta légyen, ennek utána az ujabban kibocsátott idézés és annak kézbesítése közötti idő a 18. §-nak meg nem felelt: az elsőbíróság ítéletét feloldotta.

Holott a mennyiben ily módon a kézbesítő közegekkel való összejátszás útján a per elhúzása s kétes eredményüvé tétele válik lehetővé: ily felfogásnak már a törvény elejét vehetné, mert hisz az igazolás úgy is módot ad a félnek a mulasztást helyrehozni.

144. §.

Ezen §. utolsó pontjában a zárjel közt idézett 142. §. helyett a 130. §., helyesebben a 129. §. volna említendő.

Negyedik fejezet. Perfelvételi tárgyalás.

183. §.

Felveendő lenne e §-ban, hogy az esetre, ha felperes a perfelvételi tárgyaláson az eredetileg közölt keresettől eltérve oly keresetet adna elő, mely miatt a tárgyalás elhalasztása válnék szükségessé: az ebből eredő költséget viselni tartoznék.

Egyáltalán szűkebb térre volna szabadó az eljárás elhúzásának lehetősége, mivel az ügynek gyors lebonyolítása egyik előfeltétele a jó igazságszolgáltatásnak.

Hatodik fejezet. Szóbeli tárgyalás.

222. §.

E §. helyett az ellenkező rendelkezést — vagyis azt, hogy a felhívott §§. eseteiben felfolyamodásnak helye nincs — helyesebbnek találnám.

A társas bíróságról azt feltételezni nem lehet, hogy a birságolás, a rendbüntetések kiszabásánál, talán szenvedély vezérli. Több kedélyhangulat közrehatása, szereplése megóv a méltánytalanságtól, ha pedig mind három bíró véleménye a megtorlás és annak módja tekintetében találkozik, úgy bizonynyal nem lesz igaztalan a kiszabott büntetés.

Itt nem valamely jogeset elbírálásáról van szó, hanem arról a pillanatnyi incidensről, mely a felsőbb bíró előtt soha többé oly módon nem reprodukálható, mint a hogy az megtörtént, s ekként a felső bíróság magát az adott esetben tökéletesen bele sem képzelheti; s valahányszor a büntetést mérsékli vagy épen elengedi, mindig erős csorbát ejt az alsóbb bíróság tekintélyén.

Tizenötödik fejezet. Birói határozatok.

413. §.

A 7. pont akként volna szövegezendő: «az indokolás, melyben a tényállás megállapítása előre bocsátandó».

Bármily súlyt is helyez a tervezet, s az általános indokolás VII. fejezete a tényállásra, azt mindazonáltal szükségtelennek találjuk, hogy a tényállás az ítélet rendelkező része s az indokolástól elkülönítve valamely önálló elkülönített pontként szerepeljen az ítéletben, mivel ez által csak komplikációk származhatnak, holott az egyszerűség, a világosság az, melyre főleg kell törekedni. A tényállás az indokolás bekezdésében ép úgy, mint eddig jól foglalhat helyet, s nem az a fő, hogy *elkülönítve, de hogy helyesen legyen előadva.*

Egyébként célirányosnak látnám azt is, hogy a törvény rendelkeznie a tekintetben is, hogy mit kíván a tényállásba befoglaltatni, vagyis megadná a tényállás törvényes fogalmát, mivel tapasztaljuk mindennap, hogy a jogi kérdések a bírák s ügyvédek által a tényállással összezavartatnak, s hogy a tényállásnak tiszta fogalma megállapítva nincs.

417. §.

Ezen §. első bekezdésének végső szavai akként volnának helyesbitendők «... a kiadmány vagy hiteles másolatban részére kiadandó.»

A törvénynek határozottan kell rendelkeznie, vagy feljogosítva vagy kötelezve.

(Bef. köv.)

Dr. Horvay Ödön.

A pozitivisták és a bünvádi eljárás.¹

II.

A büntetés rendszerét ily módon új alapra vélvén helyezni, Dorado az egész vonalon megtámadja a mai bünvádi eljárást, mint a mely ilykép egészen elvesztette támasztékát. Mivel — ugymond — így nem lesz szükséges megvédeni a vádlottat, minthogy nem lesz, a ki megtámadja. Az állam kitüzi a bünvádi törvénykezés céljául, hogy mennél nagyobb jót alkalmazzon a beteg-bűnös polgárral szemben s ennél fogva nem kell megvédeni a vádlottat, legkiváltkép alkotmányadta rendszabályokkal nem, az ellen, hogy a jónak nagyobb mértékével illessék. Így aztán a bünjárásban meg fog szünni az állandó balancirozása pro societate és a pro reo között, mivel a kettő egyet fog jelenteni, ha a büntetés preventív és jó lesz.

Ezen alapon első sorban megszüntetendőnek véli a tárgyalások kondradiktórus vagy szerinte párbajszerű jellegét. A vádlottnak elég biztosítéka lesz a bírákban, nem lesz szükséges más, a törvényszéken kívül álló egyénnel megvédeni.

Az ügyvédek tehát el kell tiltani a törvényszéki gyakorlatoktól, annál is inkább, mivel a törvénykezés e mai rákfene okozói a mai bünvádi eljárás oly feneketlen corrup-

tiójának.² Az ügyvéddel együtt eltűnnének a törvénykezés keretéből a terhelő és mentő tanúk, kik szintén csak a szerint vallanak mentőleg vagy terhelőleg, a mint őket a védő vagy vádló fél vonatja a törvénykezés keretébe. Minden tanu a vádlott érdekében fog szólni, mivel minden igaz vallomás elősegíti azt, hogy a bíróság a kellő jót alkalmazhassa.

Ugyancsak a jó büntetés alkalmazása mellett lehetetlennek tartja a bírónak ma oly képzeletet felülmúló megvesztegethetőségét, (!) mivel — ugymond — senki se fog pénzt adni azért, hogy minél kevesebb jóval illessék, mint a mint nem azért fizetnek az orvosnak, hogy minél kevésbbé jó gyógyszert rendeljen. (Egész tanulmányában tán ennél a pontnál bir legkevesebb logikával Dorado rendszere, mivel egészen tekinteten kívül hagyja azt, hogy a vádló szerepét esetleg magánfél is viheti, a kinél pedig nem okvetlen van meg a vádlott iránt való jóakarás.)

Reformált bünvádi eljárásnál követeli Dorado az anyagi és eljárási kodexek eltörlését s ezzel annak a maiglan axiomaként tekintett tételnek mellőzését, hogy: nullum crimen sine lege s nulla poena sine crimine. Hanem a bírónak szabad belátására és meggyőződésére kívánja bizni azokat a módokat és eszközöket, a melyekkel kikutassa azokat a momentumokat, melyekből következtetni lehet a vádlott-betegnek bűnözést okozó testi-lelki és életviszonyaira s a bírónak juttatja egyúttal azoknak az eszközöknek és módoknak megválasztását, a melyekkel a vádlottat a jövőben büntettek elkövetésétől megóvjá. Szóval a bíró arbitriumának egyedüli döntő szerepet szán a Dorado tervezte reform.² Ezért aztán az accusatorius eljárás eltörlését hangoztatja az inquisitoriusnak újból való instituálásával együtt. A bírónak kutatnia kell minden módon a bűn csiráját ott, a hol leli, hogy a csirát elfojthassa. És pedig kutathassa a bíró, hogy a hogy legjobban véli megtalálhatónak. A kutatásnak nem kell okvetlenül se nyilvánosnak, se szóbelinek lennie, hanem, ha a bíró úgy látja jónak, írásbeli és titkos is lehet. A mai félig titkos és írásbeli s félig szóbeli és nyilvános eljárásban ép a pro societate és pro reo való irányzatok harcát tekinti, mivel a vádlott érdeke a nyilvános szóbeli, a társadalom érdeke pedig a titkos írásbeli eljárás.

A bírónak tehát Pedro Dorado teljes rendelkezési hatalmat akar adni az eljárásban, hogy — ugymond — a bíró individualizálhassa a pert. A per individualizációja Dorado egyik legtöbbet hangoztatott jelszava. A mai perbeli egyenlőséget a francia forradalom egyenlősítési eszméi despotikus tulhajtásának, elfajulásának mondja, a mely tulhajtásból hiányzik még a mathematice logicus alap is, mivel olyanokat egyenlősít, a kik valóságban nem egyenlők. Ezt a félszogséget is csak annak tulajdonítja, hogy a pro reo elv dominál ma mindenkép a pro societate felett.

Azt mindjárt hozzászi Dorado, hogy a bírák mai képzettsége mellett a bünvádi eljárás individualizációja nem vihető keresztül, mivel a mai bírónak csak a törvénykönyvek tudása képezi a műveltségét, legalább a bünvádi eljáráshoz és ítélkezéshez hivatalból megkövetelt műveltségét. A reformált bírónak — ugymond Dorado — képzettséggel kellend birnia mindazokban a természeti törvényekben, melyek az ember és a társadalom életében uralkodnak, mindenekfelett pedig az antropológiában, pszichológiában és sociológiában kell nagy jártassággal birnia. A mennyiben pedig e tekintetben — (ugymond: ideiglenesen) — nehézségek merülné-

¹ Ugyancsak az ügyvédekről mondja Dorado: Ez a tisztnek csak gunyosan nevezhető kar rosszabbított kiadásban az ókor szofistái. Készek testestül-lelkestül védeni, vádolni egyaránt, a szerint, a milyen szerepet nekik kiosztanak. S az ily hamis játékot manapság természetesnek, magától értetődőnek tartják!

² Dorado azt konstatálja, hogy a mai eszmekörben is folytonos a haladás az arbitriumok minél nagyobb érvényesítése felé. A minimumok eltörlésének hangoztatásában, a correctionalisatio térhódításában lát kiváltkép erre valló tüneteket.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

nek fel, a bíró mellé szakértő, jelesen képzett orvos állítandó. De különben is a bíró tévedései nem lehetnek a reformált eljárásban a maiéhoz hasonló súlyos következtetésekkel, mivel a reformált eljárás egyik követelménye az, hogy a bíró ítélete ne legyen végleges, hanem csak feltételes s a szerint, a mint esetleg a diagnózis rossznak bizonyul vagy új momentumok merülnek fel, az ítélet módosulhat annál is inkább, mivel a bírák tevékenysége a reformált eljárásban permanens functio volna, feladatul rovatván ki a bírák elé, hogy folytonosan figyelemmel kísérik azokat, a kik felett ítéleztek.

A tervezett eljárás közegeiről csak röviden emlékezik meg Pedro Dorado. Az ügyvédről és tanukról táplált véleményét fennebb illusztráltuk. A mint az ügyvédekről, úgy a hivatalból rendelt vádlóról, a ministerio publicóról is elítélőleg nyilatkozik szerzőnk. Semmi szükségét se látja, hogy az új eljárásban miért foglaljon helyet egy közeg, a ki nem tesz egyebet, mint gyűjti a vádlottat illető adatokat. Ez a bíró dolga. S egyébként se látja szükségesnek a közvádló tevékenységét, mivel a közvádló mai tevékenységét is a bíróra véli ruházandónak. A mai közvádlót a pro societate elv vérengző képviselőjének tekint, a ki — mint egyéb spanyol auctorok is írják — kiváltkép Spanyolországban szinte terrorizálja a bírákat és vádlottakat és védőket egyaránt.

Avval se lát Dorado semmiféle akár köz-, akár magánérdeket kielégítve, ha a vizsgáló, vád alá helyező és ítélő közeg külön személyre ruháztatnék, mivel a büntetést mint jót fogva fel, nem szükséges védekezni a bíróság ellen. Sőt ép ellenkezőleg: egyesíteni kell a vizsgáló, vád alá helyező és ítélő szerepet egy személyben, hogy annál jobban ismerhesse a bíró a sok tapasztalat folytán a vádlott személyét és a pert magát. Esküdtszék ellen pedig épenséggel tiltakozik Dorado. Hiszen a mai eljárásban is — ugymond — az esküdtszéki intézmény behozatala nem egyéb, mint a végső kínos vergődés a társadalom és egyén harcának a bünvádi eljárás terén. Mert hisz az igazságszolgáltatás immár annyira sülyedt, hogy követelik teljesen képzetlen egyéneknek kerebébe vonását! Ily kétségbeesett eszközökkel küzd — ugymond — a polgár a bíróság ellen. S mint válhat be az az eljárás, melyben ilyen eszközökre szorulnak.

Pedro Dorado tehát a bünvádi eljárást egy inquisitorius bíróra kívánja bízni. Melléje segédeszközü *præventiv policiát* szervezne, melynek némi szerep az inquisitionál is jutna.

E tervezet megalkotója érzi, hogy súlyos ellenvetéseket emelhetni reformjai ellen. De érveit, a büntetés célját és mivoltát illetőleg előre is megczáfolhatatlannak véli. Hanem arról nyilatkozik, mint védekezhessék a társadalom, illetve ebben belefoglalva az egyén. E tekintetben két lehető ellenvetést czáfol:

1. Ha a bíró az inquisitio keretében a jó ürügye alatt elnyomja az egyének jogait, kinozza a vádlottat stb. Ezzel szemben Dorado a bírói felelősség jelentékeny felfokozását hozza javaslatba és az áldozatoknak az állam által való kártalanításának hatékonyabb szervezését. Ha az állam tudja, hogy az esetleges áldozatokat kártalanítania kell, bizonyára nagyobb óvatossággal jár majd el a bírák kinevezésénél és felügyeleténél.

2. A jó és *præventiv* értelmében való büntetési és eljárási rendszernél a büntetéseket áldozatainak érdekei figyelmen kívül hagyatnak. Ezzel az ellenvetéssel szemben azt fejt ki Dorado, hogy az ő felfogása szerint kétféle büntetés van, ha ugyan mindkettőt így lehet nevezni. Az egyik büntetés a jó, melyet tisztán *præventiv* célokból alkalmaz a társadalom nevében a bíró. Ezzel eleget tesz a fennebb kifejtett célból a társadalom és vádlott közös érdekeinek: hogy tehát a jövőben ne pec cetur. A másik büntetés azért rovandó ki: quia peccatum est. Ezt a büntetést azonban

Dorado nem tartja a büntető, hanem a polgári bíró elé tartozónak, mivel ez csak magánérdek és pedig nem oly értelemben magánérdek, hogy megsértésével a társadalom generális érdeke is sértetnék. A magánérdek megvédése a civilis bíró feladata, ki aztán a szerint, a mint czélszerűnek látja, a büntettes áldozatát a vádlott részéről kárpótoltatja. Azonban, bár szigorúan követeli a büntetés *præventiv* és reparationális elemének különválasztását, még sem tulajdonít az utóbbinak nagyobb jelentőséget, mivel — a mint körülírja — a büntetben olyan *vis maiort* lát, mely a legtöbb esetben — ha nem is feltétlenül mindig — kizárja a kárpótlás követelhetőségének, illetve megítélhetésének lehetőségét.

Szalai Emil.

Jogirodalom.

A helyi önkormányzat és a felette gyakorolt állami felügyelet elve és jogrendszere, különös tekintettel a kormányhatósági felügyeletre. Irta dr. Rényi József. Budapest 1896.

Az államjogi irodalmunk szegénysége felett annyiszor hangoztatott panasz e tudománynak csupán azon területein bir jogosultsággal, melyeket az aktualis politika esője meg nem termékenyített. Mert valahányszor valamely fontosabb államjogi kérdés felett megindul a parlamenti vita, gombamódjára megszületnek a változatosnál változatosabb című röpiratok, azon pretensióval, hogy a napi politika felületesége és a pártszenvédek igazságtalansága által eltorzított képet az elméleti tudomány tükrében újra tisztán és tárgyilagosan szemléltessék.

A verba volant, scripta manent elvének gunyára e röpiratok java része nem hosszabb életű, mint ama parlamenti beszédek, melyekkel a tudományosság álarcza alatt oly büszkén viadalra kel.

Az ily értelemben vett irodalmi termékenységnek kirívó példáját szemléljük az «önkormányzat és állami közigazgatás» kérdései körül forgó «tudományos» munkálatok halmozában, melyek körülbelül valamennyien egy színvonalon állanak a budapesti egyetemen divó doktori dissertatiókkal.

Épen azért kétszeresen jól esik egy pár hasznos kalászt látnunk oly területen, melyet a gaz már-már tökéletesen ellepett.

Dr. Rényi Józsefnek jelen sorok élén idézett könyve e kalászok közül való.

Minden aktualis vonatkozástól menten, aggodó figyelemmel kerülgelve a hivatásos politikai utazók által taposott ösvényeket, kísérti megoldani az elméleti közigazgatási jog egyik legnehezebb problémáját, megfejtetni azon viszonyt, melyben autonomia és állami kontroll állanak.

A könyv első — tisztán a doktrínának szánt — része szerintünk a legértékesebb, bár álláspontját épen az alapvető kérdések tekintetében nem helyeselhetjük. Szerző az önkormányzat elméleti meghatározásában figyelemre méltó önállósággal szakít az ismeretes Stein és Gneist-féle definiciókkal, melyek mindegyike egy-egy tételes intézményt — az egyik a kontinentalis, másik az angol közigazgatást — tartva szem előtt, mesterkélten általánosításnak szüleménye. Azon elvet hirdeti, hogy az önkormányzat, mint határozott körvonalakban megalakult intézmény, mint organismus, csakis *országunkint*, a positiv jogok szempontjából bírálható el. Az elméletnek csupán az lehet feladata, hogy megjelölje azon közös politikai elvet, mely e tételeken annyira különböző intézményeket átlengi.

E közös elvet szerző azon tételben véli feltalálni, hogy «a kormányzásban részt vesznek a kormányzottak is». A definitio ilyenén formulázását nem tartom szerencsésnek. Hisz ez esetben önkormányzat volna a parlamentnek azon befolyása is, melyet a miniszteri felelősség intézményén keresztül a végrehajtó hatalomra gyakorol. Szerzőnek nagyon

is tág definitiója két momentummal okvetlenül kibővitendő. Kifejezésre kell juttatni először az önkormányzatnak *hatásköri és területi korlátoltságát*, másodsor azon körülményt, hogy az önkormányzat organumai *választás* útján alkottatnak meg. A választás közömbösségét hiába vitatja az újabb elmélet azon kétségtelen tényssel szemben, hogy nincs sehol kerek e világon önkormányzatnak nevezett intézmény, mely közegeit vagy azok egy részét nem választás útján delegálná.

Az önkormányzat fogalmának meghatározása után áttér szerző az állami felügyelet jogalapjának kimutatására. Ide vonatkozó fejtegetései az állami mindenhatóság jelenleg oly népszerű elvei által vannak saturálva. Szerinte a helyi önkormányzat hatáskörében rejlő hatalmi elemet tulajdonkép az állam engedi át a saját maga souverain hatalma közvetlen köréből. Az állami felügyelet e mandátumszerű jogviszonynak egyszerű eredménye. E mellett szerző többször elköveti azon e téren épen nem szokatlan hibát, hogy az állam és kormány fogalmait equivalenseknek tekinti. Így különösen könyvének 151. lapján, hol a magyar vármegyei tisztviselőkről azt mondja, hogy azok jelenleg nem a magyar állam hivatalnokai!

A könyv *második része* az összehasonlító közigazgatási jognak van szentelve. Három fejezetben tárgyalja a német, a francia és az angol közigazgatási szervezetet, sokkal bővebben, mint a hogy tulajdonképeni célja szempontjából szükséges volna. Számos oly aprólékos kérdésre is kiterjeszkedik, melyek az önkormányzat és állami felügyelet sarkalatos kérdéseivel épen nem kapcsolatosak. Az elméletből és az összehasonlító jogtudományból levont eredményeket applikálja a *harmadik rész* a magyar közigazgatási szervezetre. A vármegyei történeti multjának megvilágítása után szerző bonczkés alá veszi a jelenlegi önkormányzati szerveket és a kormánynak felettük gyakorolt felügyeleti hatalmát, azon eredményre jutva, hogy a mai állapot messze eltávolodott az önkormányzat elméleti ideáljától, mert jelenleg tulajdonképen «a törvényhatóság határoz, a miniszter dönt». A befejező lapok körvonalozzák a szerző szemei előtt lebegő közigazgatási reformot. E reform lényege: a tisztviselők állami kinevezése és a helyi közönségek deliberatív képviselő-testületei hatáskörének kiszélesítése.

Rényi könyvének egyik főelőnye a szép, erőteljes, magyaros stílus.

Dr. W. O.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrendeletek érvénytelenítésének kérdéséhez alaki kellékek hiánya miatt.

Mindig fájósan esik az eleven jogérzéssel bíró embernek, ha azt látja, hogy a kir. Curia kardinalis kérdésekben is, ellentétes, egymást lerontó kijelentések közt hánykolódik, önnön határozatait megczáfolja, mi nemcsak az eligazodást nehezíti a jogászközönségre nézve, nemcsak a jogérzék el-tompulását mozditja elő, hanem azt a feltevést is megengedi, hogy a legfőbb curulis széken felületesen, kellő megfontolt-ság nélkül járnak el néha és nem iparkodnak a kérdés mélyére behatolni. Pedig az ő hibájukat nem orvosolhatja már senki, a jogsérelem mint nyílt seb átrágódik a jogrend testén, míg az idő be nem hegeszti. Az állam azért állít a legfőbb forumon az előadó mellé még hat igazságórt, hogy a «több szem többet lát» féle közmondás beváljon az igaz-ság érdekében, és ha esetleg az előadó megbotlik, téved vagy elfogult az igazság kiderítése körül, ők üssék helyre a csorbát, ők legyenek résen tudásukkal, széles látókörük-vel, hogy az igazság a helyes nyomról le ne tévedlődjék.

A jogeset, melyet megbeszélés tárgyává teszünk a pol-gári törvénykezés f. é. 25. számában jelent meg, és tényállá-

déka röviden az, hogy egy írni- olvasni tudó végrendelező kijelenti az együttesen jelenlevő 4 tanu előtt (1876. évi XVI. tcz. 5. §.), hogy 1. ez az okmány az ő utolsó akaratát tartalmazza, 2. hogy ő azt sajátkezűleg már előbb aláírta. A végrendelet záradékából mégis — a záradékot készítő tanu feledékenységéből vagy tévedéséből — kimaradt a végrende-lező 2. alatti kijelentése, noha a végrendeleti tanuk egybe-hangzóan beismerték utólag azt, hogy ez a második kijelentés is határozottan megtörtént végrendelező részéről, és az alá-írás valódiságát még a végrendelet megtámadói sem tagad-ták. A két elsőbíró a végrendeletet érvényesnek mondotta ki, a kir. Curia ellenkezően — érvénytelennek!

Noha a látszat, a törvény szava, rideg betűje a Curiának ad igazat, mi még sem habozunk kijelenteni, hogy ez a bírói határozat téves, nem felel meg a törvény szellemének, ellen-tétben áll a törvény alapeszméjével; ez az ítélet egy, a betűhöz nyögözött alantas jogi észjárásnak a produktuma, távol a mélyebb jogász tudás- és látókörtől és a Curiának majdnem állandónak jelentkező gyakorlatával is ellentétben van. Ezt iparkodunk minden irányban beigazolni.

Az első, a miből ki kell indulnunk, az, hogy a mai jogfejlődés és a vagyoni szabad mozgás alapján a törvény, a köteles rész intézményének korlátain belül, föltétlenül elismeri az egyén szabad rendelkezését vagyonának hová, kire szállása iránt halála esetére. Ebben az *egyéni szabadság-nak vagyoni körben való kiterjesztése a siron tulra nyer elis-merést és nyilvánulást*. Ezt a törvény által garantizott kibővítést az egyéni szabadságnak nem szabad minden szére-szóra csorbitani, illusoriussá tenni! Ezt telhetőleg res-pektálni kell, mint általános érvényű szabályt, mint solatium mortis-t a rómaiaknál és eme egyéni szabadságot korlátoló formai törvényeket összhangzásba kell hozni a törvénynek elvi magasabb álláspontjával, a forma kedvéért nem lehet feláldozni a lényegét, hanem a kettő közt okszerű kiegyen-lítésre, harmoniára kell törekedni, nehogy egyik törvény a másikat érvényéből kiforgassa. Benignius leges interpretandæ sunt, quo voluntas earum conservetur, mondja Celsus (l. 18. D. de leg. 1., 3.). Dicsérettel legyen mondva, kir. Curiánk gyakorlatában ez a kiegyenlítő-harmonikus egységet létesítő törekvés nem hiányzik forma és lényeg közt, mint alább alkalmunk lesz illusztrálni.

A másik, a mit a bíróságnak szem előtt kell tartani, a végrendeletek érvénytelenítésénél az: mi a célja, rendeltetése a végső akarat külalakját megállapító törvényeknek? Eltekintve most attól, hogy a formák sokfélesége, de kivált a tanuk többes száma bizonyos ünnepélyes hangulatot szül, mi a halál gondolatával kapcsolatban alkalmas arra, hogy a vég-rendelezőt higgadt megfontolásra bírja, pillanatnyi indulat-felhevülés szülte cselekedettől visszatartsa, magába szálljon, sine ira et studio járjon el, mindettől eltekintve a fő célja a formák előírásának mégis az, hogy *csakugyan a végrende-lező akarat legyen az, minek érvényt szerzünk a siron tul*. Az alakosság által akarunk cautélákat teremteni arra, hogy a végrendelezőnek saját valódi akaratát érvényesüljön a vagyon fölött, ne pedig a másé. Ezt garantizolni, biztosítani, a mennyire emberi eszközökkel lehetséges, hivatása a formá-nak. Távol tartani becsempészését idegen akaratnak, megóvni hamisítástól elváltoztatástól, kényszerítést, terrorizálást meg-akadályozni, minden usurpációt felismerhetővé tenni, a mint a hamis a formák tömkelegében megreked, vagy valamelyik szabályba beleütközik — ez a formai kellékek rendeltetése. Az egyén valódi akaratának biztosítékul szolgálni, nehogy idegen akarat grassáljon helyette a vagyon felett, ennek sikeresítése, megvalósítása képezi feladatát a formai törvé-nyeknek. Ez is ugy szerepel, mint az egyén siron tul érvé-nyesülő akaratának biztosítóka.

A mint a törvény alapeszméje, vezérlő elve megvalósult, hogy az örökhagyó akaratának azonosságát a végrendelettel

konstatálni lehet, mire a formák csak eszközül, ismertetőül hivatvák szolgálni, akkor már nincs ok, kicsinyeskedő betűalkalmazás által az egyén akaratát megfosztani a vagyoni fölötti érvényesüléstől. A legfőbb bíróságtól már el lehet várni, hogy fel tud emelkedni ama magaslatra, melyet a törvény szellemének nevezünk, és nem tapad a törvény betűjéhez, nem köti magát szolgailag a szó-értelemhez, hanem a törvényhozó gondolatát iparkodik érvényre juttatni. Ne feledjük, a mit Celsus mond: Scire leges, non est: verba earum tenere, sed vim ac potestatem. Ezt a törvény alapeszméjét kell a bírónak zsinórmértékül elfogadni, ilyen magasabb szellemi tevékenységet, mondhatnók: művészi jogászalkotást várunk a legfőbb bíróságtól, nem pedig merev, szellemnélküli szóalkalmazást, igazi napszámosmunkát!

De nekünk magyar jogászoknak még egy specifikus okunk is van a végrendelező igaz akaratának érvényben tartására ott, hol örökhagyónak nincsenek lemenői. Ismeretes, hogy törvényes örökösünk rendje nélkülözi az egységes alapgondolatot a felmenőkkel szemben. Majd a túlélő hitves társnak juttat mindent (szerzemény) az édes szülők mellözésével, majd pedig egy távoli rokont ültet a hagyatékba, az élő apa vagy anya és hitestárs kikerülésével (ági vagyoni). Igazi tákolmány törvényes örökösünk, összeállítva heterogen elemekből, mely vérig sérti örökhagyó rokoni érzését, a helyett, hogy a vérség és házassági kötelék természetes alapjához simulna. Azért majdnem kényszeríteni kellene minden lemenők nélküli örökhagyót, hogy végrendelezésével korrigálja a törvényes öröklés visszasságait, igazságtalan vagyoni megosztását, akadályozza meg annak érvényesülését. Ez is oly tényező, mely előtt a messze kitekintő bíró szemet nem hunyhat, hisz éppen ez okozta, hogy az 1876. évi XVI. tcikket megalkottuk előzetesen, mert a formai bizonytalanság miatt sok végrendelet semmisült meg a köz- és a rokoni érzület hátrányára.

Örömmel konstatáljuk ezek után, hogy a kir. Curia egyéb megnyilatkozásaiban nem oly szűk látkörű, mint a minőre ez az itt kifogásolt ítélet vall. Két határozatával is találkozunk a legújabb időből, melyek tanuságot tesznek arról, hogy a Curia igenis tudja magát a betű szolgálata alól emancipálni, és fel bír emelkedni arra a magaslatra, melyen mindenkor látni szeretnők. A Curia 1895. nov. 29-én 5505. sz. ítéletében (*Jogt. Közl.* 17. számában közölve) kimondja, hogy a kir. közjegyző kezéhez letett végrendeletnél nem szükséges az egyes íveket összefűző zsinór végét pecsétekkel ellátni; holott a törvény a magán írásbeli végrendeletnél egész általánosságban elrendeli azt. Mivel a közjegyzőnél letett végrendelet magánvégrendelet marad a letétel dacára is és eme kellék alól nem veszi ki világosan a törvény a letett végrendeleteket, azért a törvény szavához szolgailag ragaszkodó bíró érvénytelennek deklarálhatná ezt az utolsó akaratot, a törvényesség látszata itt se hiányoznék. A törvény fent kifejtett alapgondolata mégis perhorreszkálna ily ítélkezést, mert nyilvánvaló, hogy az a cél, mely a lepecsételést diktálta a törvénynek, itt feltétlenül eléretett azzal, hogy a közjegyző a letett végrendeletet borítékba helyezi, ezt lepecsételi és a jegyzőkönyvet hozzá fűzi. Teljességgel ki van zárva az a lehetőség, hogy itt a több ivből álló rendelkezés egyes ivnek felcserélése vagy becsempészése által valójából ki volna forgatható. Visszavenni sem lehet az ily végső akaratot, mert az megszünteti érvényét az intézkedésnek. Így hát a törvény szellemében teljesen korrekt ez a határozat, és csak a korlátoltság ütközhetnék meg benne, az igazi jogász nem.

Álljon itt egy másik eset, mely igazi pendant-ja a bírálathoz alá vont bírói határozatnak. A Curia 1895. decz. 10-én 10,710. sz. a. (*Jogt. Közl.* 1896. évfolyamában 50. sz. a. közölve) kimondja: Ha a megtámadott végrendelet szövegében benfoglaltatik, hogy a végrendelező a végrendeletet,

miután az a tanuk jelenlétében felolvastatott és megmagyaráztatott, saját kézjeggyével ellátta és a tanuk az általuk aláírt végrendeleti záradékban igazolják, hogy a végrendelet jelenlétükben mindenben a végrendelező akaratának megfelelően szerkesztetett és íratott, *ugy a végrendelet érvényes, magában foglalja annak a bizonyítását, hogy a végrendelező az okiratot saját végrendeletének kijelentette.* Itt, mint látható, a végrendeleti záradékból kimaradt annak világos tanusítása, hogy végrendelező az okiratot, illetve annak tartalmát utolsó akaratának jelentette ki, sőt még az se lett bizonyítva, mint a mi esetünkben, vajon végrendelező ezt a kijelentést csakugyan megtette-e? a Curia az összes körülmények számbavételéből okszerűen következteti, hogy a kézjeggyel ellátott okmányt mint végrendeletét kívánja örökhagyó tekinteni. A józan észjárású elfogulatlan ember nem is kételkedik abban, hogy a fenforgó körülmények közt ebben az aktusban nem foglaltatik benne az a határozott, habár hallgatag akarat, hogy ez az okmány a végrendelező utolsó akaratát tartalmazza. Csak a rabulista vagy a törvény betűjébe kapaszkodó, nem igazán jogász-elme fog ezen kifogásolni valót találni, mely a törvény követelményeinek mindenben megfelel.

Az egészről az a tanuság, hogy a betű öl, a szellem él.

Dr. Katona Mór.

Revolver-journalistika.

(Btk. 351. §.)

A különbség azon kétféle zsarolás vétsége között, a mi a Btk. 351. és 350. §-ában megállapítva van, abból áll, hogy amott erőszakkal vagy fenyegetéssel való kényszerítés, emitt pedig csupán rágalmozó vagy becsületsértő állításnak nyomtatvány által való közzétételével leendő fenyegetés képezi az elkövetés módját, eltekintve a kétféle vétség céljában levő különbözetelektől.

Az utóbbi, vagyis a Btk. 351. §-ában megállapított vétség a képviselőház igazságügyi bizottsága által lett felvéve a törvénybe, a nélkül, hogy ez az eredeti törvényjavaslatban benne lett volna. És mert ezt a törvényhozó feleslegesnek látta a törvényben elkülönítve megállapítani, érdekes az elkülönített meghatározás indoka, valamint a judikatura magyarázatának indoka, és a kétféle okoskodás szembeállítás, annak feltüntetése végett, hogy melyik a helyesebb.

A felvétel indoka az volt, hogy a szomorú tapasztalat bizonyítja, hogy vannak egyének, kik a sajtószabadsággal visszaélve, becsületsértő állítások közzétételének fenyegetése által a zsarolás legrutább nemét veszik gyakorlatba. Az ilyen rágalmozó és becsületsértő híresztelések befolyása egyesek és egész családok nyugalma, hírnevére, hitelére sokkal veszedelmesebb, a zsarolás ezen eszközének alkalmazása sokkal nemtelenebb, mintsem hogy a büntető törvényhozás figyelmét fel ne keltené.

A revolver-journalistika — mint ezt a közéletben nevezik — garázdaságainak megtorlását célozza a jelen törvény-szakasz, és a mondottakban találja indokolását. Ezen indokot fogadta el a törvényhozás is.

Ellenben a judikatura azt jelenti ki, hogy figyelembe kell venni az illető fenyegetett egyéniségnek közhivatali és társadalmi állását vagy foglalkozását és e szerint bírálendő el a kérdés. Mert egy hivatalnokra az a fenyegetés, hogy nemfizetés esetén nyomtatvány által fog közzé tétetni, hogy teljesen el van adósodva, úgy, hogy becsületbeli adósságait nem képes fizetni, mert ez által közhivatalnoki állása van veszélyeztetve, vagy egy üzleti emberre az a fenyegetés, hogy nemfizetés esetén mint rossz fizető fog nyomtatványban közzé tétetni, mert legérzékenyebb oldalát, hitelét veszélyezteti, vagy egy ügyvédre nézve az, hogy nyomtatványban adósnak nyilvánítatik, s a nyilvánosság előtt tartozását ki-

fizetni nem akaró egyénnek tüntetetik fel, kétségtelenül meggyalázó, tehát becsületsértés foglaltatik abban.

Ezen vétség tényálladékcselekményét tehát a törvény szövege és annak indoka szerint is a fenyegetésnek egy speciális neme és ezen kívül egy speciális módja képezi. Ezen kettős tényező elem együttlétét követeli a törvény. Ha nincs meg a fenyegetés speciális neme, hanem csak a módja, hiányzik a kettős tényező elem, s a fenyegetés a nélkül csak közönséges fenyegetés marad. Ha nincs az állításban becsületsértés vagy rágalmazás vétségeinek a tényálladéka, nincs meg a fenyegetés neme. Hanem csak hirlapi vagy nyomtatvány útján való közzétételi módja forog fen egy különben nem becsületsértő s nem rágalmazó állításnak.

Sem magában a becsületsértő vagy rágalmazó állítás, sem magában a fenyegetés nem eredményezi a vétséget a törvény és javaslati indoka szerint. Mert nem a hirlapi közzététel megtörténtének ténye által kell megvalósulni a becsületsértésnek vagy rágalmazásnak, hanem hirlapi közzététel nélkül is becsületsértés vagy rágalmazás vétségét kell képeznie azon állításnak, a melynek nyomtatvány útján leendő közzététele fenyegetésként használtatik.

A sajtóvétség elkövetésével való fenyegetés lenne különben ezen vétség tényálladéka. De a törvény szerint nem hirlapi becsületsértés vagy rágalmazás elkövetésével való fenyegetés kell ehhez. Az ilyen fenyegetés csak közönséges fenyegetés. Ezt könnyebb lett volna így kimondania a törvénynek. Ott azonban ennek ellentéte van. Különben nem lehetne a revolver-journalistika garázdálkodásai megbontásának célját elválasztani a revolver nélküli journalistika eljárásának megtorlatlanul hagyása céljától.

Különösen egy becsületes hitelező követelésére, a ki talán a végszükségtől mentette meg kölcsönével az adósát, nem lehetne azt állítani, hogy becstelenítés vagy rágalmazás anyaga lehetne, ha kifizetését hirlapi közzététellel való fenyegetés útján követeli.

Hisz az adósok hirlapi idézése, a csődök, árverések, végrehajtások, nyomtatvány útján leendő közzététele, törvény által is megengedett joga a hitelezőknek. Ez nemcsak, hogy nem sértő, sőt az lenne helyes, ha a kölcsönadott pénzt bírói uton perelni se lehetne. A ki kölcsön adott, legyen elkészülve, hogy ha megkapja pénzét meglesz, ha nem kapja odavész. Követelje hirlap útján.

És ezen szempontból nem helyes a judikatura azon álláspontja sem, hogy a zsarolás megvan akkor is, ha jogos vagyoni haszon jogtalan módon követeltetik. Ezt tanítják a jogi tankönyvek. Schnierer 481, Merkel 733., Olshausen 253. §. 11., Schütze 456. és Wirchow 49., melyek szerint a vagyoni haszonszerzésnek jogtalannak, azaz olyannak kell lenni, a melyhez a szerzőnek nincs joga, és a melynek kényszerített teljesítése vagy elhagyása által a cselekmény passiv alanyának jogai sérülést szenvednek. A schweizi javaslat is azt írja erről a 74. §-ban: Wer jemandem durch Gewalt oder Drohung einen unrechtmässigen Vortheil abnöthigt. Werner is jogtalan haszonszerzési célt mond (75.), Edvi Illés az egész 351. törvényszakaszt károsnak mondja, III. 128.; Fayer szerint a kísérlet van befejezéssé alakítva itt, II. 410.; Schulhof csak felemlíti, hogy a §. nem kívánja, hogy a fenyegetés jogtalan vagyoni haszon miatt legyen, holott ez a cél, III. 70. Másfelől pedig az adósság nyomtatvány útján való követelésében sem dolosuson, sem culposuson nincs meg az animus injuriandi sem? Szemben a szükséges vagyoni jogvédelemmel.

Szégyen lehet abban. De a rágalmazás és becsületsértés vétségének fogalmával a szégyen nem azonos. A rágalmazás vétségében a bűnvádi eljárás megindításának vagy a közmegvetésnek, a becsületsértés vétségében a meggyalázásnak az oka foglaltatik, vagyis a szenvedő alanyon kívül álló tett tűnik ezekből ki, a szégyen pedig a szenvedő alany bel-

érzelmi állapota, a mi szemérmén és álszemérmén is alapulhat. Különben nem is volt még arra eset, hogy valakit sajtóvétség miatt elítéltek volna azért, mert követelése kifizetését nyomtatvány útján pressirozta.

A mi szintén a mellett bizonyít, hogy abban sem becsületsértés, sem rágalmazás nincs. Mert az adósság kifizetésére való szóbeli, levélbeli, vagy üzenetheli felhívás, nem képezi sem rágalmazás, sem becsületsértés vétségét. Ilyen bűncselekmény nyomtatvány útján leendő közzétételével való fenyegetés ténye sem létezik tehát ily közzététellel való fenyegetés tényében.

Mert nem a közlemény tényének kell a becsületsértés vagy rágalmazás vétségét képezni, hanem az állítás ténybeliségének a közlemény ténybelisége nélkül kell a becsületsértés vagy rágalmazás vétségét képezni s megvalósítani.

Ellenben, ha csak a nyomtatvány útján való közzététel tényében van megvalósítva a becsületsértés vagy rágalmazás vétsége, akkor ennek megvalósítása nélkül egy nem létező bűncselekmény létezésével való fenyegetésnél egyéb nem létezik.

Hogy a judikatura előtt említett indokolása sem a törvényjavaslat indokolásával, sem a törvényszöveggel nem egyezik, a kérdés megfordított oldaláról való figyelembe vételével is illusztrálható. Ha az adósság elengedésének nyomtatvány útján leendő közzététele ígértetik, az a felek vagyoni és társadalmi állásában létező nagy különbségnél fogva szégyenletesebb lehet amannál. Intenzívebb eszköz lehet a fizetésre. Még sem képez bűncselekményt. Mert sem az adósság kifizetésének kérésében nincs insultus, sem az adósság elengedésének megüzenésében nincs insultus.

Kell lenni tehát ahhoz először egy rágalmazó vagy becsületsértő állításnak. Másodszor kell lenni egy ennek nyomtatvány által való közzétételét tartalmazó fenyegetésnek. De csupán egyik vagy másik nem meríti ki a törvényes tényálladékokat. Ennek a közzététel felét képezi. A nem létező becsületsértő vagy rágalmazó állítás is felét képezi. Így e két fél együttvéve is a tényálladéknak felét képezi.

A törvényszöveg a Btk. 258. vagy 261. §-aiban meghatározott feltételeknek megfelelő vétségek tényálladékaiknak állítását vagy kifejezését a fenyegetésben kifejezetten benne lévőnek kívánja. Kitűnik ez abból is, hogy valamint azon esetben, ha a fenyegetés valamely kifejezett becsületsértő állításnak nem nyomtatvány útján, hanem más módon történendő közzétételéről szól, például, a ki nyilvános helyen sértő dalt énekel vagy sértő verset szaval, occentare sive carneo candere, akkor nem a Btk. 351. §-beli vétség, hanem a Btk. 350. §-beli fenyegetéssel való kényszerítés lesz megállapítva, esetleg kísérletileg; úgy akkor is, ha a fenyegetésben meg nem neveztetik a becsületsértés vagy rágalmazás tényálladéka, valamint akkor is, ha a megnevezett állításban nem foglaltatik ily vétségek tényálladéka nyomtatvány útján leendő közzététel nélkül is, akkor sem ama, hanem eme vétség fog fenforogni.

Mert meg nem nevezett állítás vagy megnevezett, de eme bűncselekmények konkrét, objektív anyagát magában nem foglaló állítás, sem a családok, sem az egyesek jó hírnevének, nyugalmanak és hitelének megsemmisülési félelemérzetét fel nem költetheti.

Még a valóságos, de üres revolver sem fenyeget, ha látva és tudva van, hogy üres. Annál kevésbé a hirlapi üres revolver.

Ez nem lehet revolver-journalistika. Nem helyesen veszi a gyakorlat ilyennek.

Ha hirlapilag szabad kölcsönt kérni, szabad annak visszafizetését is kérni.

Különben az egész törvényszakasz ideális szempontból immorális. Ezért nem is volt az a javaslatban benne.

Kunfalvy István.

Különfélék.

— **A halálbüntetési statisztikát** évről-évre szoktuk közzéadni s alább találja az olvasó tizenhat év statisztikáját, vagyis a Btk. életbeléptetésétől kezdve a múlt év végéig.

Év	A Curia által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	1	—	—
1893	1	—	—	—
1894	1	1	—	—
1895	—	1	—	—

Kitűnik ezen adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzéseké tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—89. évek eredménye határozottan kedvezőnek mondható, a mennyiben a kivégzések száma ezen évek mindenikében egy. Az 1890. évben a szám ismét felmegy négyre, 1891-ben és 1892-ben leszál egyre, s 1893-ban előfordul az, a mi a Btk. életben léte óta példátlan, hogy a Curia egy esetben mondotta ki a halálítéletet, kivégzés pedig egy sem volt. Az illetőnek kivégzése ugyanis 1894-ben történt. Az 1895. évben ismét nem mondott ki a Curia halálbüntetést, de végrehajtott a halálbüntetés egy egyénen (Franz Pálon), a kit a Curia 1894-ben ítélt halálra. A halálra ítélt összes száma 16 év alatt 89, kivégeztetett 35, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 51; a halálra ítéltnek tehát csaknem kétharmada kegyelmet nyert.

— **A közoktatási kongresszus** főiskolai szakosztályának határozatai a jogi szakoktatásra nézve: *a)* a szakosztály magáévá teszi Berzeviczy Albertnek a felső oktatás egyetemi szervezetére vonatkozó tételét és a maga részéről is sürgeti egyetemeink szaporítását. A mennyiben és a meddig azonban ez elv érvényesítése nehézségekbe ütközik, *b)* fentartandóknak véli a jogakadémiákat, de okvetlenül szükségesnek tartja, hogy azok törvényes intézkedéssel tanerők-, tanszervezet- és taneszközökben minden tekintetben és teljesen az egyetemi jog- és államtudományi fakultások színvonalára emeltessenek, mire *c)* természetesen mind azokban a jogokban és kiváltságokban részesítendő, melyek az egyetemi fakultásokat megilletik. Ellenben *d)* oly jogakadémiák, melyek sem a magok erejéből, sem az állam támogatásával e színvonalra nem emelhetők, mint a tudomány és a gyakorlati élet mai igényeinek meg nem felelő intézetek a nyilvánossági joggal nem birhatnak.

— **Az egyetemek magántanári intézményéről** füzet jelent meg dr. Grosz Emil magántanár tollából. Az egyetemes tanügyi kongresszus felsőiskolai szakosztályában tartott előadás. Formulázza a magántanárság tekintetében azon tételket, melyeket utóbb a szakosztály elfogadott.

— **A tokaji kir. járásbíróság** 1895 május hóban beadott igénykeresetre 1896 február 15-ikére tűzött tárgyalást. Ezen tárgyaláson tanúkihallgatás rendeltetett el, de az új hatánapra a felek még ma se kaptak idézést.

— **A bélyeg és illeték iránti törvények és szabályok magyarázata** című Lasitz-féle kézikönyv most megjelent harmadik kiadására vonatkozólag kiemelendőnek tartjuk, hogy az időközben úgy a közigazgatás, mint az igazságszolgáltatás terén létesített, a bélyeg és illeték iránti törvények és szabályok módosítását is maguk után vonó újítások, mint az újabban hozott rendeletek és határozatok nagy száma a kézikönyvnek nemcsak nagy gonddal és sok időt igénylő tanulmányozással történt átdolgozását tették szükségessé, hanem annak terjedelmét is mintegy öt nyomott ívvel megnagyobbították. *A közvetlenül a szerzőnél történt megrendelés vagy előfizetés esetén az előfizetési feltételek a következők:* Egyes

példány ára 3 frt 50 kr.; ha egy címre hat vagy ennél több példány rendeltetik meg, s azok egy csomagban szállíthatók, példányonként 3 frt. A megrendelők kívánatára a könyvek diszes vászonkötésben is küldetnek, a mikor minden egyes példány ára 50 krral magasabb. A megrendelés legcélszerűbben postautalványon, esetleg levelező-lapon történhetik. A megküldés portomentesen eszközöltetik. A kézikönyv fűzött példánya 3 frt 50 kr. bolti árban Grill Károly budapesti könyvkereskedőtől és minden nagyobb könyvkereskedés útján megszerezhető.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák-magyar kiegyezés történetét** vázolja *Bidermann*, az elhalt híres gráci tanár kézírata alapján Adler bécsi professor a Grünhut-féle Zeitschrift für Privat- u. öffentl. Recht utóbbi füzetében.

— **Poroszországban** a börtönügyi szakképzettség fejlesztésére tettek intézkedések. Berlinben ugyanis a börtönüggyel foglalkozó államhivatalnokok számára tanfolyam nyitattott, a mely előkelőbb bel- s igazságügyi ministeriumok tanácsosainak vezetése alatt áll s néhány hétig tart. Az előadások megbeszélésekkel, a látottak s hallottak megvitatásával vannak összekapcsolva. Erre alkalmat s anyagot fog nyújtani a fegyházak, börtönök, kényszernöveldek meglátogatása s vizsgálata; valamint az is, hogy a hallgatók, kiknek száma korlátolt van, felváltva részint a Moabit fegyházban, részint a plötzenseei börtönben reggeli 9 órától déli 1 óráig foglalkoznak naponta.

— **Az illoyalis versenyről** szóló német törvény július 1-én életbe lépett. A büntetések nem szigorúak: inkább csak markirozzák a bűncselekmény jellegét. A deliktum rendszerint magánvádra üldözendő. Egyik-másik szédelgést el fogja nyomni, de az ügyesebbek azért fognak találni utat, hogy kijátszák a törvényt. A hirdetési ügyre a törvény bizonyára befolyással lesz, a mennyiben némely nagyhangú tendencziósus hirdetések el fognak tűnni.

— **A heidelbergi egyetem** jeles kriminalistája, Heinze Rudolf, meghalt. Különösen a hetvenes években írt sokat s azon időben úgy látszott, hogy vezető szerepe lesz a német jogtudományban. Majd elhallgatott s újabban már keveset foglalkoztak munkáival. Igen alapos ismerője volt az angol bűnvádi eljárásnak s ide vágó több értekezése jelent meg tőle.

— **A német kereskedelmi törvény javaslata** az indokolással együtt egy vaskos kötetben megjelent.

— **Gyermekefogházak Angliában.** Az angol képviselőház június 19-iki ülésében *Pickersgill* képviselő interpellatiót intézett a belügyminiszterhez, hogy az ifjúkoru bűnösök számára, kik egy hó s azon felüli szabadságvesztésbüntetésre vannak elítélve, az e tárgyban hozott parlamenti határozat értelmében hány fogház rendeztetett be? Sir W. *Ridley* államtitkár kiemelte válaszában, hogy bár a kérdéses határozat még csak ezután fog életbe lépni, mégis már hat fogház: a northallertoni, knutsfordi, warwichi, londoni, breconi és devizesi szolgál e célra, és pedig akként, hogy háromban egész külön épületet, háromban pedig külön épületszárnyat reserváltak a 20 éven alóli elítéltek részére. Mindenesetre érdekes, hogy e szabályt Angliában előbb hajtják végre, mint Magyarországon, hol a törvény tizenhat évi uralma után is csak a jászberényi fogház az, mely 1479 tizenhat éven alóli elítélt közül (1893. évi adatok szerint) 300-at befogadni képes s ezt is csak úgy, hogy a kiskorú bűnösöknél kétszeresen fontos éjjeli elkülönítés végre nem hajtható.

V.

Dr. Vasdényey Géza mult számban közölt dolgozatában a következőket kérjük kijavítani:

1. Az első oldal második hasábjának utolsó bekezdésében: »hét csoportra oszlanak» helyett értendő: »két csoportra oszlanak».

2. Második oldal második hasábján, a második bekezdés első sorában: »Mínthogy a keresetlevélre» helyett értendő: »Mínthogy a törvényszéki eljárásban a keresetlevélre».

3. A negyedik oldal második hasábján a harmadik bekezdésben: »perjogi hatályát le nem vonhatja» helyett értendő: »perjogi hatályát le nem vonhatja».

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre .. 6 lrt negyedévre .. 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A jogtanári succrescentia. Dr. FÖLDES BÉLA egyetemi tanártól. — Észrevételek a magyar polgári perrendtartás című törvényjavaslat előadói tervezete felett. Dr. HORNYAY ÖDÖN kassai kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A bizományos sikkasztása. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — A szabadalmi jog köréből. Közli: Dr. SZIRMAI RIKÁRD budapesti ügyvéd. — Országos ügyvédgyűlés. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A jogtanári succrescentia kérdéséhez.

A közoktatási miniszter a budapesti egyetem jogi karához leiratot intézett, melyben véleményt kér a jogtanári succrescentia tárgyában. Erre a leíratra vonatkozik az alábbi közlemény, mely *Földes Béla* előadói javaslatának kivonata.

... Mielőtt részletes javaslatainkat előterjesztenők, legyen szabad egy körülményt különösen kiemelni. Nevelni rendszeresen egyetemi tanárokat nem lehet. Egyetemi tanárnak való az, ki tiszta idealizmussal a szellemi élet legmagasabb régióiba törekszik, ki csak a tudomány magaslatán élvezhető tág kilátás körében érzi jól magát és kinek úgy mint minden tehetségnek a természet már bölcsőjébe tette adományait. Ezek hivatottak a tudományt a legnagyobb fokon képviselni, vezetni és szakmájukban az ország szellemi fejlettségét jelezni. Nevelni lehet középszerűségeket, olyan állásokra pályázókat, kik hivatásukat jól és derekasan töltik be akkor is, ha középszerűek.

Ha azonban figyelmünket azon eszközök felé fordítjuk, melyek arra valók, hogy a létező tehetségek számára fejlődésüknek kedvező mediumot teremthetünk, részünkről is kijelentjük, hogy azokat nagyobb mértékben mint eddig és helyesebb rendszer szerint mint eddig kell alkalmazni. Ezen eszközök sorában azonban első helyre kell tennünk azokat, melyek a jogakadémiákra és a magántanárookra vonatkoznak. Mi ugyanis főpepiniérenek és tartaléknak, mely helyes rendszer mellett jelesebb egyetemi tanárokat szolgáltatathat, a magántanári intézményt és a jogakadémiákat tekintjük. A mi első sorban a jogakadémiákat illeti, ezek e rendeltetésnek mai mostoha helyzetökben csak részben felelhetnek meg. Mai elhagyatottságában a jogakadémia nem nyújt elég reményt éppen azért, mert csak ott találunk a jogtanítás terén már működő erőket, melyek egyetemi tanszékek megüresedésénél első sorban követelhetnek tekintetbevételt, a nélkül azonban, hogy általában — a tiszteletre méltó kivételektől eltekintve — egyuttal megnyugvást nyujtanának az iránt, hogy az egyetem mindenestre, nagyobb feladatának megfelelni tudnának. Itt tehát első sorban kíváncsok helyes intézkedések. Szükséges, hogy nagyobb eszközök bocsáttassanak a jogakadémiák rendelkezésére, könyvtárakra, tanulmányutazásokra és arra is első sorban, hogy irodalmi tevékenységet is kifejthesenek. Mert végre is a tudományos buvárkodás, az irodalmi tevékenység teszi a tudóst. De nálunk az irodalmi működés is jóformán kiváltság, mert a tudományos irodalomnak alig van fogyasztó közönsége. Ennek következtében csak az fejthet ki irodalmi tevékenységet, ki itt a fővárosban összeköttetésekkel bír; a jogakadémiai tanár mindenütt rendszerint zárt ajtókat talál és így tudományos hírnevet is ne-

hezen vivhat ki magának. Ez annál súlyosabb, mert a tudományos irodalom terén is szükségünk volna ez erőkre; hiszen hazánkban annyi munkát kell még elvégezni, és annyi ember munkájára költ különösen a kormány stb., hogy itt tér nyílne a jogakadémiai tanárok számára is. Külföldön is a kisebb egyetemek tanárai sokféle tudományos megbízást kapnak kormányaiktól és így állandóan tudományosan működnek, egészen eltekintve attól, hogy az irodalmi tevékenységre is sokkal nagyobb tér kínálkozik. Nálunk pedig a jogakadémiai tanár nem egy helyen teljesen magára hagyatva, olyanoktól környezve él, kik a tudományos tevékenységet kuriozumnak, a tudóst különcznek nézik. Ha ellenben a kormány a jogakadémiákra is fordítana figyelmet, tanácskozássoknál, törvényjavaslatok szerkesztésénél a jogakadémiai tanárokat is igénybe venné, ha továbbá tudományos munkák kiadását elősegítené, akkor a jogakadémiai tanárok is intenzivebb szellemi életet élnének, tudományos névre tehetnének szert és adott alkalommal első sorban szolgáltatnának az egyetemnek jeles tanerőket. Az akadémiákon volna ilyen-kép az egyetem tartaléktőkéje.

Második sorban említettük az egyetemi magántanári kart, mely tanerőket nyujthat az egyetemnek. A magántanárok az új rendszer behozatala óta anyagilag károsodtak, de másfelől a hallgatók számának emelkedése, a kollegiumok korlátlan választása által hallgatóik száma szaporodott és ennek következtében tanári működésük intenzivebb mint azelőtt, hol még a jog- és államtudományi karban is a magántanárnak rendszerint igen csekély hallgatósága volt. A vizsgák számának szaporodása folytán is, miután azokon részt vesznek, mi külföldön nem divik, több alkalmuk van tanári funkciókat teljesíteni, mint sok esetben a jogakadémiai rendes tanárnak. Mindamellett e működésnek egy fogyatkozása van és ez a következő: hazánkban a főtanodák csekély száma következtében a főiskolai tanárság nem tekinthető rendes körülmények között elérhető, biztos életpályának. Ennek következménye, hogy minden solid gondolkozású egyén, ha csak jelentékeny vagyonnal nem bír, kénytelen a magántanárságot csak mellékesen üzni és más rendes hivatást választani. Ha e hivatás nem másféle tanári működés, akkor az illető idejének java részét más feladatnak, más czéloknak szenteli. Igaz, hogy itt azzal a visszás felfogással is találkozunk, hogy magántanáraink vidéki jogakadémiákra nem igen mennek. Pedig az egyetemi jogtudományi kar tagjainak jelentékeny része annak idején ez áldozattól vissza nem riadt. A külföldi tanár sem kezdi mindjárt Berlinnel, Béccsel vagy Páris-sal, pedig egy része az osztrák, német, francia kisebb városoknak sem áll magasabb színvonalon, mint némely magyar jogakadémiai város.

Azon magántanárok érdekében, kiket kiváló tehetség, erős hajlam az egyetemi tanári pályára visz, szükségesnek tartjuk hasonlóképen, hogy Nagyméltóságod a megfelelő eszközökkel gondoskodjék arról, hogy azok a tanári pályának megtartassanak. Szükségesnek tartjuk tehát, hogy még nagyobb számban mint eddig a magas minisztérium kiválóbb és arra utalt magántanárokat, főleg ha egészen az egyetemi tanításnak élnek, jelentékenyebb segélylyel támogassa, de viszont indokoltnak találjuk, ha a kormány e segélyt az

illetőktől megvonja, ha nyomós érvek nélkül vonakodnának, legalább bizonyos időre, jogakadémiai tanszékre reflektálni.

Egy további mód az erők fejlesztésére az, melyet Nagyméltóságod különösen említ: alkalmas egyéneknek külföldi egyetemekre való kiküldetésében kínálkozik. Erre nézve véleményünk az, hogy e tekintetben igen óvatosan és rendszeresen kell eljárni, hogy a kívánt célt elérjük és e tekintetben bátorkodunk a következő javaslatokat tenni. A sablon-szerű kiküldetés, mely többnyire mostan divik, egy, ritkábban két évre, semmi vagy értéktelen ellenőrzés mellett, a tantárgy és a hallgató tanárok választását többnyire tájékozatlan fiatal emberre bízva, nem felel meg. Bármennyire döntő befolyást gyakorolhasson egy külföldi nagy tudományos tekintély egy törekvő ifju fejlődésére, tulozni azt még sem szabad. A jog- és államtudományok nagyobb része spekulatív természetű, tehát az irodalomból is elsajátítható és ha kivételesen előfordul is, hogy egyik vagy másik szaktekintély nem publikál, de rendszerint és azok különösen, kik egy tudományban új irányokat hirdetnek, vagy határozott irányokat képviselnek és azokért küzdenek, könyvek útján teszik eszméiket megkezelhetőkké. Hozzájárul, hogy ifjaink nagy része csak német egyetemekre jár, minthogy egyéb idegen nyelvet alig tudnak, sőt ma már a német nyelv tökéletesebb tudása is kivétel. De ezektől eltekintve, hasznat akkor inkább látnánk, ha a kiküldetés hosszabb időre, legalább két évre történne; a kiküldött kellő ajánlatokkal volna ellátandó azon tanárhoz, kinek tárgyával különösen foglalkozni akar; a mellett lehetőleg a szakot itthon képviselő tanárral vagy valamely kiválóbb szakemberrel kellene érintkezésben maradni. A kiküldött okvetlenül arra kötelezendő, hogy tudományából egy tudományos dolgozattal számoljon be. Mi tehát nemcsak az eddig is szokásos és Nagyméltóságod leiratában említett jelentést, hanem azon kívül valamely tudományos dolgozattal kívánjuk beigazolását annak, hogy a kiküldött a tudományos élet alkalmas munkása. Megjegyezzük továbbá még azt, hogy a Nagyméltóságod részéről hozzávetőleg említett 800—1000 frt évi ösztöndíjat elegendőnek nem tartjuk. Tekintve az utazás költségeit, agioveszteséget, a szükséges könyvek beszerzését, az utazási ösztöndíj évi 1200—1500 frtnál kisebb nem lehet. Természetes, hogy a mint Nagyméltóságod kifejezi, a kar az ösztöndíjak tekintetében teendő javaslatoknál első sorban azokra a tanszakokra lesz figyelemmel, melyeknél szakerőkben hiány mutatkozik. Legcélszerűbb volna, ha az utazási ösztöndíjak alapjából az évenként a jogi karra eső rész megállapíttatnék, a jogi karra bízván azon szakok megjelölése, melyekben fiatal erőket kiképezni óhajt és mely erők kiválasztására a kar egy alkalmas módozatot, talán pályázatot, mint az állami ösztöndíjak adományozásánál állapítana meg.

Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy a kiküldések még bizonyos intézkedéseket követelnek. A kiküldött ugyanis hazajön, működési kört keres és minthogy azt a tudományos pályán ritkán találja, a tudományos hivatás számára elvész. Arról is kell tehát gondoskodni, hogy a kiküldöttek hazatérve, tudományos munkát találjanak, addig is, míg a tanári pályán alkalmazhatók. Azt ugyan nem lehetne az illetőktől követelni, hogy évekig várjanak alkalmazásra, de egy-két évig tartoznának a minister rendelkezésére lenni, ki őket tudományos munkákkal foglalkoztatná, jogakadémiákra helyettesítés vagy egy-egy kollegium megtartása céljából küldené stb. Ily intézkedések mellett a külföldről hazaérkezettek két, esetleg három évig várakozási állapotban még rendelkezésre állának.

Ismételjük azonban, mi nem tartjuk a kiküldetéseket egyedül üdvöztető utnak. A mely tárgyak számára például a jogi karon seminariumok vannak, ép oly sikeres volna nem egy esetben, ha az arra való egy-két évig ösztöndíjakkal támogatva, az illető tanár vezetése mellett komolyan élnének a

tudományos buvázkodásnak. Némely tárgyban lehetővé kellene tenni, hogy az illetők bíróságoknál, ministeriumokban alkalmazva, tudományos célzattal foglalatzkodjanak. Azon összegek, melyek tanerők nevelésére rendelkezésre állanak, tehát nem épen csak és okvetlenül utaztatásokra fordításának, hanem arról kellene gondoskodni, hogy az itt röviden érintett módokon is lehessen alkalmas egyéneknek továbbképzését előmozdítani.

Észrevételek a magyar polgári perrendtartás című törvényjavaslat előadói tervezete felett.¹

Otödik czim. Felelbitel.

Első fejezet.

518. §.

Ezen §-t az 523. §-sal egyesíteni s mindkét §-t lényegesen átváltoztatni találnám szükségesnek.

Az 1893. évi XVIII. tcikknek a felelbitelről szóló rendelkezései a gyakorlatban meggyőztek arról, hogy az ügyek előadásának az eddigi rendszertől eltérő szabályozása nemcsak hogy szokatlan, de téves is, s a gondolatmenet általános szabályaiba ütközik, s erkölcsi kényszerszerűt tartalmaz, s a tárgyalás elvonása s hosszadalmassá tételére nagyon alkalmas.

Sem a felelbitelési kérelem és ellenkérelem részletes előadása, sem pedig az ítélet s indokainak megelőző előterjesztése, a dolog egymásutánjának meg nem felel.

A bírák tehát a felelbitelési kérelmet s ellenkérelmet s az ítéletet meg nem értik, vagy nem úgy értik meg, mint a hogy megérteniök kellene, ha előzőleg az ügy előttök kellőleg ismertve nem volt. Mig ellenkezőleg az elsőbírósi tárgyalás előadása után a felelbitelési tanács minden tagja alkot magában egy-egy ítéletet, mely azonnal kriteriumként szolgál neki arra, hogy az ezután előterjesztendő elsőbírósi ítélet helyes-e avagy nem. És csak az ítélet s indokai előterjesztése, illetve felolvasása után volna a felelbitelési kérelem s ellenkérelem előadandó.

Valahányszor a tárgyaláson az ügyfelek képviselői meg nem jelennek, vagy az ügyfelek nincsenek képviselve, vagy nem szóbeli tárgyalások, de nyilvános előadások tartatnak; a kir. törvényszék a megfordított rendszer ellenére az előbbi előadási rendszert követi, nem mintha amant megszokta volna, de mert az felel meg a dolgok egymásutánjának s a logikai szabályoknak. Továbbá az által, hogy a tervezet az ügyfelek képviselőivel adatja elő az ítéletet s az elsőbírósi tárgyalást: a felelbitelési eljárás oly hosszadalmassá tétetik, mi az igazságszolgáltatásnak kétségtelen kárára van.

A gyakorlatból, a tapasztalatból szölok, a midőn azt a tényt ide ígtatom, hogy alig volt rá eset, hogy a képviselők annyi fáradságot vettek volna maguknak, hogy az elsőbírósi eljárást megtanulják, s így azt teljes világosságban előadni nem is képesek. Ez aztán egy kínos szószaporításra, felderítésekre, kiigazításokra vezet, s az egész tárgyalás, zökögve, türelmetlenséget támasztva haladt. Mig ellenben a felelbitelési kérelem s ellenkérelem előadásában a képviselők oly terjengőssé s ügyfelek jelenléte esetében — talán nagyobb elismerésszerzés végett — türelmetlenül hosszadalmasakká válnak.

Tapasztalati tény továbbá az is, hogy valóságos erkölcsi kényszerszerűt gyakorol a törvény, a midőn az ügyféllel adatja elő az elsőbírósi tárgyalás menetét. A mi ellene bizonyít, azt rendszerint elhagyja vagy hézagosan terjeszti elő, avagy mellőzve a tárgyilagosságot, bonyolít s egyszersmind czáfol is azonnal, holott pedig csak az adatokat kellene felsorolnia.

Ez természetes is, mert nagyon nehéz dolog ám, azt a

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 26. és 28. számban

nyomás ellenbizonyítékot, mely oly hatalmasan szól ellene, tisztán, a maga valóságában előadni, mint egy önmaga ellen érvelve saját álláspontját megrendíteni.

Annyi tárgyilagosságot pedig sem az ügyféltől, sem képviselőjétől nem kívánhatni, hogy a saját perbeli állását neheztse.

Ezen okoknál fogva tehát a tanács elnökével sokkal helyesebb lenne előadatni az ügy rövid ismertetését és pedig akként, »hogymindenekelőtt konstatálna, vajon törvényes időben lett-e beadva a felebbezés, azután az elsőbírósági tárgyalás menetét vázolni, továbbá felolvasná vagy felolvastatná az ítéletet s indokait, végül pedig felhivná a feleket a felebbezési kérelem s az ellenkérelem indokolás nélkül való rövid előterjesztésére.»

Ez által a szóbeliségen semmi csorba nem esnék, mert egyszersmind mód adatnék az ügyfelek képviselőinek, azonnal felszólalni, a kiegészítést s helyreigazítást megtenni.

Végül pedig a felebbviteli tárgyalás közben, de különösen annak befejezésével, a mennyiben szükség mutatkoznék, felhivná az elnök a képviselőket észrevételeik rövid kifejtésére; ez a bűnügyi végtárgyalás formáinak felelne meg, mely formák pedig a gyakorlatban tökéletesen beváltak.

527. §.

Itt csak arra akarok rámutatni, hogy gyakran előfordul az eset, hogy a törvényszék ellentétesen a járásbíró ítéletével az ellenfelet esketi meg a törvény értelmében. Miből aztán az a kérdés támad, vajon ilyenkor a hamis eskü miatti eljárás végett a megfelelő intézkedések nem volnának-e minden esetben azonnal megteendők. Ezen kérdés a 232. §. által szabályozva nincs.

Ezen bizonyítási mód fontossága, szentségének természete azt javasolná, hogy a könnyelmű esküvés meggátolása végett ott, ahol szükséges, hivatalból volnának az iratok átteendők.

Az kétségtelen ugyan, hogy az eljárás diffamáló jellegénél fogva, a kérdés célirányosan nehezen oldható meg; s elismerjük azt is, hogy igen sok esetben az eskü csak, mint a bíróság felfogása szerinti bizonyítási mód jöhetvén tekintetbe, nem fogja magán hordani mindenkor a hamis eskü minden kriteriumát, azonban az is elvitathatatlan, hogy ha ily módon pro et contra megtorlás nélkül szabad folyás engedtetik az esküknek: úgy megszűnik azoknak minden értéke, bizonyító ereje.

Kétféle megoldás volna itt lehető, és pedig: vagy oly módon rendelkezhetnék a törvény, hogy minden ilyen esetben — vagyis két ellentétes eskü fenforgása esetén — hivatalból átteendők lennének az iratok, s az már az ítéletben kimondandó volna, vagy pedig csak bizonyos esetekben lenne az intézkedés megteendő a bűnvádi eljárás megindítása végett.

Az előbbi esetben az a nehézség merül fel, hogy ilyenkor mindenha az elsőbíróság által megeskettett fél vallomása volna hamisnak tartandó, mivel a másodbíró ítélete — az eljárás természeténél fogva — a jogerő után, a jogkérdést egyedül szabályozónak s az igazságot a törvényt megállapítóknak tartandó.

Igen gyakran előfordulhatna tehát az eset, hogy eleendő alap nélkül az eljárás megindítása által az elsőbíróság előtt esküvő félnek hirnevén, becsületén csorba ejtetnék.

Helyesebb megoldás volna tehát a büntetőjogi szempontból okvetlen szabályozandó kérdésben, ha a polgári bíróság hivatalból csak az esetben tartoznék áttenni az iratokat, mihelyt a hamis esküvés jelenségei fenforogni látszanak.

534. §.

Világosan ki volna teendő e §-ban, hogy az esetben, ha felebbviteli tárgyaláson az elsőbíróság ítéletében előadott tényállás nem változott, úgy a mennyiben az indokolás is

megfelelő, azt a felebbviteli bíróság elfogadhatja, s a tényállást újabb előadni s újból az indokokat felsorolni nem tartozik.

Nem a csint, nem a formát s a kényelmi szempontot, de a lényeg tekintésük irányadó; a lényeg pedig az, hogy a feleknek igazság szolgáltatás és pedig lehető gyorsan.

Ha az ítélet úgy szerkesztetnék, mint azt a sommás törvény egyes magyarázó munkáikban előírják, úgy mihamar be kellene látnunk, hogy a szóbeliség minden egyéb érdekei dacára csak nyög, teherre válnék, s az igazságszolgáltatás a munkaerő ily létaránya mellett megfeneklenék.

II. Felebbezés a kir. járásbíró ítéletei ellen.

Mind az, mit az 518., 527. és 534. §§-okra vonatkozólag fentebb előadtam, itt is alkalmazást talál, s az 518. §. tekintetében annál inkább, mivel még egy esetben sem tapasztaltuk, hogy az ügyfél maga — ha nem képviseltette magát — képes lett volna előadni az ügyet.

Végül megjegyezni kívánom, hogy a sommás ügyviteli szabályok az az intézkedése, mely szerint az elsőbíróság felterjesztésén kívül minden elsőbírósági irat visszaküldendő az elsőbíróhoz, nagy nehézségeket okoz, mivel ez által lehetlenné tétetik az egyöntetű ítélkezés.

A felebbezési bíróság ugyanis az egyedül visszamaradt saját határozata fogalmi ivéből a jogesetnek tiszta képét nem nyeri; az egyöntetű bíráskodás kedvéért pedig esetről-esetre be nem kívánhatja a bíróságoktól a vonatkozó iratokat.

Elrendelendő volna tehát az újabb ügyviteli szabályokban vagy pedig azok akként lennének kiegészítendők, hogy az elsőbíró határozatainak hiteles másolatait a felebbezés felterjesztésekor szintén felterjesztetni tartozik, a mely határozati másolatok aztán visszatartandók volnának.

Észrevételeimet ezekben foglaltam össze, s az észrevételezésnél az a meggyőződés vezérelt, hogy a törvényalkotásnál a gyakorlati szempontokat valamely rendszer, valamely elvnek csupán a vas következetesség okáért alárendelni nem lehet.

A midőn tehát a legteljesebb elismeréssel kell nyilatkozni a nagy koncepciójú mű felett, úgy a legkevésbé sem tudom be a mű fogyatékoságának azt, hogy az általam felhozott esetekben a gyakorlati szempontoktól eltér, mert hiszen oly nagy területen, minőt a tervezet karol át, a legcsekélyebb is a maga teljességében azonnal ki nem dombo rítható.

A nagy művet a leglényegesebb vonásaiban az alkotó mester megteremtette, a kidomborításra fenhagyott kisebb részletek kidolgozása a miniature-munkások hivatása, s ha ez utóbbi irányban az időhöz mérten, s szerény tehetségem szerint egyes kérdéseket helyesen oldottam volna meg, úgy — véleményem szerint — ezzel is szolgálatot tettem.

Dr. Hornyay Odön.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bizományos sikkasztása.

Egy régibb dolgozatomban, hol a 21. sz. büntető törvényt a polgári törvények szempontjából vettem bírálat alá (Ü. L. 1891. 45. sz.), azon konklúzióra jutottam, hogy a vagyon elleni bűncselekményeknél az egész büntető praxis legnagyobb fogyatéka a civiljogi kérdéseknek felületes kezelése és hogy orvoslást csak úgy remélhetnénk, ha a büntettek és vétségek eme eseteiben az elvi határozatok meghozatalánál a m. kir. Curia polg. tanácsai is közreműködnek. Csak ismételhetjük ez óhajunkat, ha végig tekintünk azon judikaturán, mely egy mindennapi kérdés: a bizományos sikkasztásának kérdése körül ingadozik. A leg-

több határozat elárulja, hogy a bíróság a bizomány jogi természetét nem ismeri s így nem lehet csodálkozni azon, hogy a bíró, a mikor ismeretlen jogi fogalmakkal operál, valóban furcsa eredményekkel kénytelen megelégedni.

A judikatura némi mentségeül szolgálhat az irodalom, melynek művelői a magánjogi kérdéseket alig vonják be vizsgálódásaik körébe. Így dr. Fayer László tanár ur is elvitázhatatlanul magas színvonalon álló munkájában épen a sikkasztás tanánál (második kötet második fele 418 l.) azon kijelentésre ragadtatja magát, «hogy a magánjog megállapításait a bűnügyi bíró aligha veheti kiindulásul». Tudtommal p. o. a bizomány nem a büntető igazságszolgáltatás produkuma és így azt, hogy a bizományi viszonyból keletkező jogok büntetőjogi védelemben részesüljenek-e vagy sem, csak úgy fogjuk megállapíthatni, ha e jogviszony lényegét ott keressük fel, a hol reális léttel bír. Ez pedig csak a kereskedelmi forgalom és az azt szabályozó jog lehet, de épen nem a vizsgálóbíró és annak jegyzőkönyvvezetője. A bűnügyi bíró által alkotott magánjogi fogalmak rendesen torzképeket reflektálnak, és hogy dr. Fayer ur ezekben gyönyörködni tud, annyival csodálatosabb, mivel épen az itt tárgyalt kérdésnél a kereskedelmi törvényből kiindulva dr. Illés Károly urral ellentétben kifogástalan álláspontra helyezkedik.

Illés szerint a sikkasztás tényálladákhöz szükséges jogtalan eltulajdonítás egyáltalában nem forog fen, ha a dolog bizományként jutott az átvevő kezére. Szerinte a bizományi áruért befolyt pénz nem lehet sikkasztás tárgya, mert a bizományos saját nevében adja el az árut, a vételárt saját nevében veszi át s arra nézve a megbízóval szemben csak számadásra van kötelezve. Dr. Illés Károly ur kétségtelenül félreismerte a bizományos és megbízója közti jogviszonyt, midőn e sorokat leírta és midőn egészen komolyan azt állítja, hogy a bizomány nem más, mint a megbízó és bizományos között megkötött hitelezési ügylet! Csakis a kereskedelmi törvényből kellett kiindulnia dr. Fayer László urnak, hogy helyes eredményhez jusson: «Igaz ugyan, hogy az árut saját nevében adta el, de a *megbízó részére*; s ebből következik az a kötelezettség, hogy a bevett pénzértéket kiadja a megbízónak. Ha erre sem kötelezzük a bizományost, akkor nincs különbség a vétel és a bizomány közt». És ezzel tényleg meg van adva az a basis, a melyre az egész kérdést kell helyoznunk.

A kereskedelmi törvény szerint a bizományos és megbízója közti jogviszony a mandátum elveihez simul és hogy ha a bizományi szerződés egyes, a mandátum körében elő nem forduló jogszabályok felállítását tette szükségessé is, az alapkarakter mindvégig a mandátum marad. Bármiként viselkedjék is tehát a bizományos kifelé, ha visszafordul ahhoz, a kitől pénzt kapott bevásárlásra vagy ahhoz, a ki neki árut adott eladásra, mindig megbízójával szemben fog állni és mindig mint megbízott lesz kénytelen viselkedni. Azért, ha ily viszonyból folyólag a megbízó a megbízott bizományos ellen panasszal fordul a büntető bírósághoz, a csalás vagy sikkasztás megállapíthatása mindig szükségessé fogja tenni, hogy a bíró a mandátum elveire irányozza figyelmét. A judikatura összes tévedései itt lelik magyarázatukat és Illés Károly ur tévedésének okát szintén itt keresheti; elfelejtette, hogy a bizományos, bár saját nevében adja el az árut, saját nevében veszi át a vételárt és egyáltalában suo nomine cselekszik kifelé, hogy ugyanez a bizományos mint mandatarius tartozik eljárni, ha befelé, megbízójával a dominussal szemben akar kötelmeinek megfelelni.

Tudtommal különben a gyakorlat a dr. Illés Károly ur által elfoglalt elv végletéig nem ment soha, hanem ellenkezőleg koncedálta, hogy a bizományos a bizományi áruk, illetőleg a bizományi árukért befolyt vételár eltulajdonítása által a sikkasztást elkövetheti. (L. dr. Fayer id. munkáját 417. l.) De ez elvi álláspontját ellensúlyozta a gyakorlat

mindenütt, a hol a bizományos elszámolást vitatott és a hol a bizomány tárgyát piaczi vagy tőzsdei árral bíró áru képezi (Illés III. 160. és 161. ll.)

Ha a bizományos a megbízó árujéért befolyt vételárt ki nem szolgáltatja, miért szüntetné meg a sikkasztást az oly könnyű szerrel vitatható elszámolás? Miért tartoznék ez most már polgári utra és miért nem volna hivatva a büntető bíróság annak kiderítésére, vajon alapos-e az elszámolási kifogás? Hisz e nélkül épen nem lehet megállapítani, vajon a bizományos a megbízónak kezei közt levő értékeit jogtalanul eltulajdonította-e vagy sem? A sikkasztó bizományos gyorsan kész elszámolási terveivel és a büntető bíróság még előzékenyebb, ha arról van szó, hogy ily munka a polgári bíróra háríttassék. De ha azután évek múlva marasztalja is a polgári bíróság a bizományost, hol marad a megbízó részére törvényileg statuált büntetőjogi védelem? Nézetem szerint a büntető bíróság jogosan nem háríthatja el magáról az érdemleges határozathozatalt a polgári uton tisztázandó elszámolás phrasisával. Csalárd és vétkes bukás esetén a büntető bíró még sokkal komplikáltabb elszámolásokat kénytelen vizsgálat alá venni, hogy a büntett vagy vétség tényálladáki elemeit megállapíthassa és még sem utasítja a sértett feleket a polgári bíróság elé. Egyáltalában az, hogy a sértett joga polgári bíróság előtt is érvényesíthető, sohasem zárhatja ki valamely cselekmény büntethetőségét. Maga az elszámolás pedig oly szükségszerű következménye a bizományi ügyletnek (l. ker. törv. 369. §.), hogy itt az elszámolási kifogás kiragadása teljesen azonos annak kijelentésével, hogy büntetőjogi szempontból nem létezik bizomány és hogy a bizományos egyáltalában nem követhet el sikkasztást.

Annak a tételnek, hogy mivé lesznek magánjogi kérdések a büntető bíró kezében, igazán megkapó illusztrációját képezi a Kt. 381. §-ának szereplése a büntető judikaturában. A kereskedelmi törvény idézett szakasza értelmében, «ha a bizomány tárgyát tőzsdei vagy piaczi árral bíró áruk, váltók vagy értékpapírok vétele vagy eladása képezi, a bizományos, feltéve, hogy megbízója másként nem rendelkezett, a megszerzendő árut eladóként maga szolgáltatathatja, a bizománykép átvett árut pedig vevőként maga megtarthatja». A bizományi ügyletnek legalább is kilencztizedrésze e szakasz alapján nyer lebonyolítást, mert úgy a bizományos, mint a megbízó nagy előnyére szolgál, ha a bizományos azonnal saját készleteiből vagy raktára számára átvehet és nem kényszerül előbb a piacchoz fordulni, a mi különben nem ritkán a megbízás foganatba vételét is vagy egyáltalában lehetetleníteni vagy a megbízóra nézve nagyon terhessé tenné; de e szakasz alapján lehetségessé válik az egymást fedező megbízások kompensációja is, úgy hogy a bizományosnak szerződő félként való belépése az ez által lehetségessé váló visszaélések dacára is a modern forgalom nélkülözhetlen elemévé lett.

A bizományost ellenkező rendelkezés hiányában a törvénynél fogva megillető jog eladóként szállítani vagy vevőként átvenni, a jogi konstrukcióra azonban nehéz problémát hárít. A kérdés az, hogy az interventió dacára fenmarad-e a bizományi viszony? Ezt a nézetet leghatározottabban Grünhut képviseli (Das Recht des Kommissionshandels 43. §.) szerinte az interventió azt jelenti, hogy a bizományos a megbízást vevőként illetőleg eladóként való belépése által foganatosítja, hogy tehát továbbra is megmarad bizományos és hogy ennek folytán a megbízásból folyó összes kötelezettségeket teljesíteni tartozik. Azt a nézetet, hogy a bizományos önszerződő félként való belépése a megbízás kivitelével azonos, feltétlenül helyesnek elismeri Hahn is (Beitrag zur Lehre vom Kommissionsgeschäft, Zeitschrift f. d. g. Handelsrecht 29. k.), de Grünhutól eltérőleg az interventióra már nem a bizomány, hanem a vétel elveit alkalmazza, mely eltérés az itt tárgyalt kérdés tekintetében azonban háttérbe szorul, mert abban Grünhut és Hahn egyetértenek, hogy a bizományi viszony az inter-

ventió mellett is fenmarad. Egy másik nézet szerint, mely nézetet a német birodalmi törvényszék is magáévá tette (l. Ansschutz kommentárját és Fuchsbergert a 376. §-hoz), a 381. §-ban említett áruváltókra és értékpapírokra vonatkozó megbízás *alternative* azt az ajánlatot is tartalmazza, hogy a bizományos maga szállítson, illetve vegyen; a mint a bizományos önszerződő félként belép, a bizományi viszony megszűnik és előáll a bizományos propre ügylete. De az átalakulás nem hat ex tunc, hanem ex nunc és azért az átalakulás pillanatáig a bizományi viszonyból előállott kötelezettségek és jogok épségben fenmaradnak. Mindeme különböző felfogások tehát találkoznak abban, hogy az ügylet eredete a megbízáson nyugszik és hogy a megbízásból folyó jogviszonyok bizonyos határig — itt van az eltérés — keletkeznek — és a miben nincsen eltérés — fen is maradnak.

Megjegyezzük még, hogy a német kereskedelmi törvény 376. §-át módosító tőzsdetörvény és a most megjelent német kereskedelmi törvény javaslatának 374. §-a leghatározottabban Grünhut álláspontját akceptálta: «Die Kommission zum Einkauf oder zum Verkaufe von Waaren, die einen Börsen- oder Marktpreis haben, sowie von Werthpapieren, bei denen ein Börsen- oder Marktpreis amtlich festgestellt wird, kann, wenn der Kommittent nicht ein Anderes bestimmt hat, von dem Kommissionär dadurch ausgeführt werden, dass er das Gut, welches er einkaufen soll, selbst als Verkäufer liefert, oder das Gut, welches er verkaufen soll, selbst als Käufer übernimmt». És a német tőzsdetörvény indokolása ebben csakis az eddigi törvény élesebb formulázását látja: «Schärfer als es im Artikel 376 des Handelsgesetzbuchs geschehen, bringt die Fassung des ersten Absatzes des §. 68. zum Ausdruck, dass der Selbsteintritt, sowie die Lieferung oder Übernahme des Kommissionsgutes durch den Kommissionär als Ausführung des Auftrages gelten, dass also das Geschäft bis zur Abwicklung von den Grundsätzen des Auftragsverhältnisses, insbesondere der Verpflichtung zur Treue beherrscht wird».

A bizományos megbízójával szemben tehát megbízott és ezen nem is változtat semmit, hogy bizományi ügyletekkel iparszerűleg foglalkozik-e vagy sem. Illés erre sulyt fektet, pedig nézetének téves voltáról meggyőződik, ha a kereskedelmi törvény 383. §-át figyelemre méltatja: «a jelen czimben foglalt határozatok akkor is alkalmazandók, ha a kereskedő a nélkül, hogy ez rendes üzleti köréhez tartoznék, megbízásból más részére saját nevében egyes kereskedelmi ügyletet köt». Miért követhetne el most már sikkasztást a megbízott és miért nem a bizományosnak elnevezett megbízott és miért volna az előbbi által elkövetett eltulajdonítás jogtalan, az utóbbi pedig nem?

E kérdésre a judikatura (l. Illés III. köt. 161. lap) választ nem adhat, mert a bizományban rejlő jogviszonyokat a büntető bíró nem látja. A legtöbb esetben a Curia úgy argumentál, hogy a kereskedelmi törvény 381. §. fenforgása esetén az eltulajdonítás nem lehet jogtalan, mert a bizományos az árukat vevőként megtarthatja és a reá bízott pénzért árut csak szállítani tartozik. *De hol marad itt a bizományi viszony, hol az, hogy mint megbízott kapta kézhez az árukat és a pénzeket?* Hisz láttuk, hogy a bizományi viszony a bizományos belépése dacára is épségben fenmarad és így erre nézve a megbízó áruja vagy pénze mindig idegen marad. Unus homo plures sustinere potest personas. A vevő és eladó mellett nem enyészik el a megbízott. A bizományos nem mondhatja: megtartom az árut mint vevő, mint ilyen pedig nem fizetek; ellenkezőleg, csak akkor tarthatja meg az árut, ha fizet. A bizományi viszonyból folyó kötelezettségeket a bizományosnak teljesítenie is kell, de az, hogy önmagát mint adóst megnevezi, nem lehet teljesítés.

Akár abból a nézetből induljunk ki tehát, hogy a kereskedelmi törvény 381. §-a esetén a bizományos megbízójával

szemben mindvégig megbízott marad, akár úgy konstruáljuk a viszonyt, hogy a bizományos megbízott és vevő vagy eladó egy személyben, annyi kétségtelen, hogy a bizományos mint megbízott sikkasztást követ el, ha a megbízónak kezei közt levő árukat vagy pénzét a Btk. 355. §-ában körülírt módon eltulajdonítja és hogy ezen eltulajdonítás jogtalanságán nem változtathat semmit, ha a bizományos a kereskedelmi törvény 381. §-a értelmében magát vevőként, illetve eladóként is gerálja. *A sikkasztást a megbízott követte el* és ezzel szemben a megbízó kell hogy büntetőjogi védelemben is részesüljön.

Dr. König Vilmos.

A szabadalmi jog köréből.

A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikknek f. é. márczius 1-én történt életbelépése folytán a magyar szabadalmi jog fejlődése előreláthatólag nagyobb lendületet s új — az eddiginél jogászasabb s nemzetibb jellegű — irányt fog venni.

A még az abszolút korszakból reánk átszarmazott elavult jogszabályok helyébe lépett törvény — egyes hibái dacára — nagyban és egészben véve, úgy magánjogi, mint büntetőjogi anyagi és eljárási szabványait tekintve, méltó helyet foglal el újabb jogalkotásaink közt.

A szabadalmi jog alkalmazásába, mely eddig a közigazgatási hatóságok kezében volt, most döntőleg folynak be bírói hivatalra képesített közegek.

Érthető tehát, hogy a magyar jogásközönség figyelme már most is — habár a törvény életbelépése óta még csak rövid idő mult el, — a szabadalmi hivatal működése felé fordult s örömmel észleli ezen hivatalnak már eddigi működésében is a jogászi szellemet és a magyar államiság követelményeinek következetes érvényesítését.

Ez utóbbi, bármily természetesnek tessék is, mégsem kicsinylendő érdem. Az által, hogy eddig a szabadalmi ügy az Ausztria és Magyarország által közös egyetértésben elintézendő ügyek közé tartozott, szükségszerűleg a «kölcsonös kimélet» gyakorlata képződött, a melynek helyébe az új jogfejlődésnek megfelelő új gyakorlatot megalapítani, a szabadalmi hivatal vezetőségének nem épen könnyű feladata.

Szolgálatot vélünk tenni olvasóinknak, a midőn a magyar szabadalmi jog s vele kapcsolatosan a védjegyjog fejlődését figyelemmel kísérni s arról olvasóinkat időnként tájékoztatni fogjuk.¹

—

A monarchia két állama közti vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikkének módosítása tárgyában alkotott 1893: XLI. tcz. életbelépése előtt a két állam által közös egyetértéssel engedélyezett egy osztrák-magyar szabadalom tulajdonosa szabadalmát — azonban csak a magyar állam területére nézve — harmadik személyre átruházta.

Az engedményes a m. kir. szabadalmi hivatalnál folyamodott az átruházás belajstromozása iránt.

A szabadalmi hivatal az átruházást tudomásul véve elrendelte annak belajstromozását s ezen intézkedését az 1893: XLI. tcz. 1. §. 7. pontjának értelmében közölte az osztrák cs. kir. kereskedelemügyi miniszteriummal.

Utóbbi miniszterium azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy az engedmény, melylyel a szabadalom magyar része annak osztrák része nélkül harmadik személyre átruháztatott, a magyar szabadalmi hivatal által nem lett volna

¹ A szabadalmi hivatalt annak elnöke dr. Schmidt József miniszteri tanácsos s egyuttal az országos kiállítás elnökének szabadságoltatása idején dr. Wetzel Gyula alelnök vezeti, kit a budapesti jogásközönség ismer még abból az időből, midőn a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél és a budapesti kir. ítélő táblánál működött. A szabadalmi tanács elnöke dr. Schnierer Gyula min. tanácsos, a szabadalmi jog kiváló ismerője.

belajstromozandó, minthogy a vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikke, valamint az 1852. évi szabadalmi patens 35. §-a értelmében a közös szabadalmaknak az egyes államterületek szerint elkülönített átruházása helyt nem foghat.

Ezzel szemben a magyar szabadalmi hivatal álláspontja az, hogy az átruházás belajstromozása a közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmaknál a monarchia két állama területének egyikére nézve külön igenis elrendelhető.

A vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikkének módosítása tárgyában alkotott 1893: XLI. tcz. 1. §. 7. pontja ugyanis (mely az osztrák 1893 december 27-én kelt törvény 1. §. 7. pontjával egybehangzó) az addig közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmakra nézve következőleg intézkedik:

«Ily szabadalmak meghosszabbítása vagy érvénytelenítése iránt a két államterület kereskedelemügyi miniszterei egyetértőleg határoznak.»

«A mennyiben az egyik államterület kereskedelemügyi minisztere a hosszabbításhoz hozzá nem járulna, a szabadalom ezen állam területére nézve hatályát veszti.»

«Ha ily szabadalomnak az egyik állam területére nézve kimondott érvénytelenítése a másik állam területén megtagadtatik, vagy az ez iránti javaslatához a hozzájárulás a javaslat beérkezésétől számítandó három hónapon belül nem nyilvánított, a szabadalom azon állam területére nézve és azon terjedelemben válik hatálytalanná, a melyben és a mely terjedelemben az érvénytelennek kimondatott.»

«Az ilyen szabadalmakat érintő egyéb ügyeket mindkét állam kereskedelemügyi miniszterei közlik egymással.»

E szerint ily szabadalmaknak csak meghosszabbítása vagy érvénytelenítése iránt határoznak a két államterület miniszterei egyetértőleg, míg az ily szabadalmakat érintő minden egyéb ügyeket — ezek között tehát az átruházásokat is — csak közlik egymással, vagyis az átruházások belajstromozását nem egyetértőleg, hanem egymástól teljesen függetlenül és önállóan intézik el.

A hivatkozott XVI. cikk 7. pontjának 3. és 4-ik (fent idézett) bekezdései elismerik a közös egyetértéssel engedélyezett osztrák-magyar szabadalmak territoriális elkülönítésének jogi lehetőségét s ennél fogva nem foroghat fen elvi akadály sem a tulajdonjognak csak az egyik államterületre vonatkozó joghatályval való átruházása ellen.

A magyar szabadalmi hivatalnak a fentiekben ecsetelt álláspontja a törvénynek s a vám- és kereskedelmi szövetségnek teljesen megfelel.

Mert oly intézkedést, hogy valamely közös egyetértéssel engedélyezett szabadalomnak az egyik állam területére való átruházása csak úgy volna érvényes, ha a szabadalom a másik állam területére nézve is átruháztatik ugyanazon engedményesre, a vám- és kereskedelmi szövetség nem tartalmaz. Midőn pedig a vám- és kereskedelmi szövetség a szabadalom meghosszabbításának s érvénytelenítésének ügyei kivételével minden egyéb ügyre nézve függetleníti egymástól a két állam szabadalmi hatóságait s pusztán az intézkedések közlését írja elő, természetes, hogy mindegyik állam hatósága — a saját területére terjedő joghatályval — önállóan határozhat a szabadalmat érintő ezen egyéb ügyekben.

S a midőn a vámszövetség a közös egyetértéssel engedélyezett osztrák-magyar szabadalmak territoriális elkülönítésének, felosztásának jogi lehetőségét kifejezetten is megadja, sőt annak lehetőségét is megállapítja, hogy a szabadalom az egyik állam területére nézve megszűnjék, a másik állam területére nézve pedig fenmaradjon, semmi sem állhat — e vámszövetség szempontjából sem — útjában annak, hogy valamely közös egyetértéssel engedélyezett szabadalom az egyik állam területére más jogosított nevére legyen belajstromozva, mint a másik állam területére nézve.

Ezen álláspont helyességét támogatja még az 1895. évi XXXVII. tcz.-be foglalt új magyar szabadalmi törvény is.

A vám- és kereskedelmi szövetség XVI. cikkének 1. §. 8. pontja szerint addig, míg az egyik vagy másik állam területén a szabadalmak oltalmára nézve új törvényes határozmányok életbe nem lépnek, ugyanott az eddigi szabályok maradnak hatályban.

Az 1895: XXXVII. tczikkal Magyarország területén új törvényes szabályok léptek életbe.

E törvény 62. §-a a törvény II. fejezetét (mely 10. §-ában a szabadalomátruházásokat is tárgyalja) s IV. fejezetét (mely a szabadalmi hatóságokról szól) a törvény életbeléptetése előtt engedélyezett szabadalmakra is kiterjeszti. Az új törvény tehát az átruházások belajstromozását a régi szabadalmakra nézve is a magyar szabadalmi hatóságok önálló hatáskörébe utalta, a mi teljesen megfelel a vám- és kereskedelmi szövetség tartalmának, s mi intézkedést sem tartalmaz arra nézve, hogy ily átruházás a magyar államterületre nézve csak akkor birjon joghatályval, ha az osztrák államterületre nézve is kieszközöltetik.

A törvény végrehajtása tárgyában 573/99. sz. a. kiadott m. kir. kereskedelemügyi miniszteri rendelet 27. §-ának az átruházásokról szóló 3. pontja pedig szintén nem tartalmaz intézkedést, mely arra engedhetne következtetést, mintha az átruházások tárgyában a magyar szabadalmi hatóságok nem egészen függetlenül járhatnának el az osztrák hatóságoktól. Holott pedig ugyanezen rendelet 27. §-ának 1. és 2. pontja a vámszövetségnek megfelelőleg igenis tartalmaz intézkedéseket az ily szabadalmakat érintő és közös egyetértéssel elintézendő meghosszabbítási vagy érvénytelenítési kérelmek elintézése iránt.

Közli: dr. Szirmai Rikárd.

Országos ügyvédgyűlés.

Az országos ügyvédgyűlés 1896. évi szeptember hó 18. és 19-ikén tartatik meg Budapesten a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.)

A bizottság a napirendet következőkép állapította meg:

I. Az ügyvédi nyugdíjügy és segélyügy kérdése.

Előadó: dr. Robitsek József, a budapesti ügyvédi kamara elnökhelyettese; dr. Nagy Dezső, a budapesti ügyvédi kamara titkára.

II. Az ügyvédi rendtartás reformjának sürgetése, különösen pedig, hogy: az új javaslatba intézkedés vétessék fel arról, hogy az ügyvédségbe való felvétel kérdésében kizárólag az ügyvédi kamara határozzon autonómiájának hatáskörében és pedig nemcsak a formai kvalifikáció alapján, hanem az ügyvédi hivatás követelményeinek megfelelő erkölcsi előfeltételek szabad mérlegelése alapján is.

Előadó: dr. Sik Sándor, a budapesti ügyvédi kör titkára.

III. a) Óhajtandó, hogy a birói és ügyvédi képesítés, úgy a vizsga tárgyai, valamint a vizsgáló forum szempontjából, egyesíttessék.

Előadó: dr. Stassik Ferencz, a szegedi ügyvédi kamara elnökhelyettese.

b) Óhajtandó, hogy a birói kar az ügyvédi karból állandóan és rendszeresen kiegészíttessék s hogy ügyvédek időlegesen kisegítő bírakul alkalmaztassanak a törvénykezés egész területén, valamennyi fokán.

c) Hogy az ügyvédnek bírónak való kinevezése esetében az ügyvédi gyakorlatban töltött idő a nyugdíjnak alapul veendő szolgálati időként tudassék be.

Előadó: Hlatky Endre, a nagyváradi ügyvédi kamara elnöke.

d) Óhajtandó, hogy a birói, ügyészi és ügyvédi kar évzáró közös ünnepélyt tartson.

Előadó: dr. Roszival József, a pozsonyi ügyvédi kamara titkára.

e) Óhajtandó, hogy a bírak, ügyészek és ügyvédek a

társas bíróságok előtti nyilvános tárgyalások alkalmával az igazságszolgáltatás méltóságának megfelelő s lehetőleg egyforma hivatalos öltönyben jelenjenek meg.

Előadó: Pleininger Ferencz, a pécsi ügyvédi kamara titkára.

IV. Enuntiatio: a büntető eljárási javaslat nincs eléggé előkészítve; óhajtandó, hogy a törvényhozás annak tárgyalását elnapolja s hogy a javaslat előzetesen megbirálás végett a hazai jogászai szakköröknek megküldessék.

Előadó: dr. Barna Ignác, budapesti ügyvéd és jogtanár.

V. A községi bíráskodáshoz utalt jogügyek olcsó és gyors elintézése.

Előadó: dr. Holló Lajos, budapesti ügyvéd, országgyűlési képviselő; dr. Zakariás János, a brassói ügyvédi kamara titkára.

VI. Országos ügyvédi egyesület alakítása.

Előadó: Nagy Elek, a szatmárnémeti ügyvédi kamara titkára; dr. Pollák Illés, budapesti ügyvéd.

Ügyrend.

1. §. Az országos magyar ügyvédgyűlés 1896. évi szeptember hó 18. és 19-ik napjain Budapesten tartatik és annak tagja lehet minden magyar ügyvéd, ki az állandó választmány pénztárnokának kezéhez az ügyvédgyűlés előkészítése és megtartása körül felmerülő kiadások fedezésére két forint tagsági díjat lefizet és ezzel tagsági jegyet vált.

2. §. A megnyitó teljes ülést az állandó választmány elnöke, esetleg az alelnökök egyike nyitja meg; a megnyitás után az állandó választmány által e célra kijelölt előadó röviden előterjeszti ezen ügyvédgyűlés előzményeit és napirendjét.

3. §. Ezen előadmány után következik az ügyvédgyűlés elnökének és két alelnökének megválasztása, mely választás, mint általában minden választás, közfelkiáltással, vagy husz tagnak írásban beadott indítványára titkos szavazás útján és pedig utóbbi esetben viszonylagos szótöbbséggel történik. — Hat jegyzőt a tagok sorából az elnök jelöl ki.

A választás után áttér a gyűlés az állandó választmány által megállapított napirendre.

4. §. Az országos magyar ügyvédgyűlés minden ülése nyilvános.

Az ügyvédgyűlés határozatai — szakosztályi tárgyalások mellőzésével — teljes ülésben hozatnak.

A határozatok hozatalához a szavazók általános többsége kívántatik; ha ily többség létre nem jön, a határozat tárgyat képező kérdés elejtettnek tekintendő.

5. §. A gyűlésen csak az állandó választmány által napirendre kitűzött kérdések tárgyalhatók; a tárgyalást az illető kérdésre nézve az állandó választmány által választott előadó nyitja meg, ki egyuttal indítványát is előterjeszti.

6. §. A tárgyaláshoz szólani kívánók a jegyzők valamelyikénél jelentkeznek, a tagok csak a feljegyzés sorrendjében szólhatnak.

Ugyanazon tárggyhoz egy-egy tag csak egyszer szólhat; bármikor szót kérhetnek azonban:

- a) kik a napirendhez szólani,
 - b) kik személyes kérdésben válaszolni és
 - c) kik a tanácskozási szabályokra hivatkozni akarnak.
- Az elnök a tanácskozás alatt bármikor szólhat.

7. §. Az elnök a szót megintetheti, ha ezt szükségesnek látja, rendreutasíthatja és ha a rendreutasítás is sikertelen maradna, a szótól a szót is megvonhatja.

8. §. Ha szólásra többé senki sincsen feljegyezve, az előadót és a vita folyamán a kitűzött kérdésre vonatkozó indítványt előterjesztett tagokat illeti a végszó; ezután az elnök a kérdést szavazás alá bocsátja.

Szavazásra legelőször az előadó indítványa tűzendő ki, utána az ehhez legközelebb álló módosítvány és ezután a tá-

volabb eső módosítványok fokozatos rendben bocsájtandók szavazásra. A kérdés akként teendő fel, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

9. §. A vita bezárása iránti kérdés 5 tag írásbeli indítványára bocsátandó szavazás alá az elnök által.

10. §. A szavazás rendszerint felállítás által történik; ha az eredmény kétségesnek látszik, ellenpróba teendő és ha ez sem vezetne eredményhez, a jegyzők az igennel és nemmel szavazókat összeszámítják.

11. §. A befejező teljes ülés végén választatnak meg az állandó választmány tagjai a 3. §-ban körülírt módon.

12. §. Az állandó választmány, mely önkebeléből választ elnököt, két alelnököt, titkárt és pénztárnokot, 10 budapesti és 10 vidéki tagból áll és ennek jogában áll magát a szükséghez képest esetleg további 20 taggal kiegészíteni.

13. §. Az állandó választmány feladata: gondoskodni az országos magyar ügyvédgyűlés határozatainak végrehajtásáról és azoknak megfelelő módon való közzétételéről.

14. §. Az állandó választmány gondoskodik továbbá, akár testületileg, akár bizottságok vagy kiküldöttek útján a következő ügyvédgyűlés előkészítéséről, annak az általa kitűzendő határnapot legalább egy hónappal megelőzően a részéről legcélszerűbbnek találandó módon való összehívásáról, a gyűlés programjának megállapítása és közzétételéről, valamint minden egyéb, a gyűlés és a tagok érdekében szükségeseknek mutatkozó intézkedések megtételéről és keresztülviteléről.

Az országos ügyvédgyűlés állandó választmánya a f. évi szeptember hóban tartandó országos ügyvédgyűlés tárgyában a következő felhívást intézte az ügyvédi kamarákhoz:

Az országos ügyvédgyűlés állandó választmánya elhatározta, hogy f. év szeptember havában a hazai ügyvédi kart országos gyűlésre hívja egybe.

E gyűlés megtartásának alkalmosságát felesleges bővebben magyaráznunk.

A magyar ügyvédségnek a fenforgó viszonyok közt van oka arra, hogy a kar fejlődésének feltételei felett tanácskozzék, hogy mint az igazságszolgáltatásnak, az ország jogi és törvénykezési fejlesztésének egyik tényezője szavát hallassa akkor, midőn ez országban minden a fejlődés felé tör. A mely kar néma marad ott, a hol a társadalom kérdőleg veti reá tekintetét, várva, hogy a neki kijelölt szerepet töltsse be, a mellett észrevétlenül halad el a világ, az a kar önmaga szálítja le jelentőségét.

A magyar ügyvédi kar sem maradhat tehát néma. A megvitásra váró kérdések egész serege tárul elénk. Itt van az ügyvédi nyugdíj- és segélyügy, melynek megfelelő rendezése már évek óta leghőbb vágyát képezi a karnak. Reményünk van, hogy a kérdést mai előkészített állapotában a döntés és megvalósítás stádiumába juttathatjuk. Az ügyvédi rendtartás reformjának kérdése is arra vár, hogy a kar összessége társadalmi jelentőségének egész erejével lépjen fel, s segítse azt ki azon megfeneklett állapotából, melybe az utóbbi pár év alatt jutott. Hasonlóan fontos, megoldatlan kérdés az ország ügyvédeknek egy állandó, folyton működő országos egyesülésbe való összesítése (országos ügyvédi egyesület).

A magánjogi kodex, a polgári és büntető perrendtartások folyamatban levő és a megvalósításhoz közelítő előkészítése szintén azt követelik, hogy az ügyvédi kar reájuk vonatkozó nyilatkozatait hallassa, a közvéleményre irányítólag hasson. Az általános közérdek követeli azt, hogy a reá hivatott ügyvédi kar a forgalmi élet javítása, az egyéni és közszabadság megóvása és fejlesztése szempontjából szóljon hozzá ez évtizedekre szóló alkotásokhoz. De megköveteli ezt a karnak közelebbi érdeke is, mert ezen alkotás alatt levő kodexben az ügyvéd jogainak, kötelességeinek alapelvei rak-

vák le, melyektől az ügyvédség társadalmi és törvénykezési jelentősége függ.

És midőn a tanácskozássra ily méltó, nagy tárgysorozat fekszik előttünk, találhatnánk-e országos gyülekezésünkre megfelelőbb időt annál, a melyben hazánk, a magyar állam ezredéves fenállásának ünnepét üli, a melyet a kard mellett a jog, a nemzetnek jogához való szívós ragaszkodása tartott fen épen a jogai ellen intézett leghevesebb támadások közepette. E haza maga a szakadatlan jogvédelem megtestesülése. A jogvédői karnak, mely a nemzeti szellemnek is minden időben legerősebb bástyája volt, van első sorban joga ahhoz, hogy a nemzet ezen nagy ünnepéből a maga részét kivegye, sőt ez egyszersmind kötelessége is. Az ügyvédi kar e részben már megtette az első lépést, midőn a magyar ügyvédség történeti fejlődését nagybecsű okmányokban rendszeresen összegyűjtve, az ezredéves kiállítás történeti csoportjában feltüntette. Ennek második és főmozzanatát fogja képezni az, ha a jelen kor ügyvédi kara testületileg minél impozánsabban jelenik meg az ünnepségek színhelyén, a székes fővárosban és tanácskozásaiban, enunciatíóiban nyilvánítja hivatása jelentőségének megfelelő szellemi és erkölcsi súlyát.

Ezen okok által vezéreltetve fordulunk a tekintetes kamarához azzal a kéréssel, hogy tagjait a szeptember hónap megtartandó országos ügyvédgyűlésben való részvételre szíveskedjenek felszólítani. Nem kételkedünk benne, hogy a t. kamara a hazafiasság és az ügyvédi kar érdekei által diktált legnagyobb és legodaadóbb buzgóságot fogja e tekintetben kifejteni. Épen ezen feltevésben fordultunk a kamarákhoz, a melyek az ügyvédi érdekek ápolására első sorban vannak hivatva és a melyeknek szervezetüknél fogva leginkább áll módjukban, hogy az állandó bizottságot szervezési munkájában ne csak támogassák, hanem hogy abban leg-hivatottabb tényezőként közre is működjenek.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** a folyó év első felében érkezett 11,562, a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 24,602 ügydarab. Elintéztetett 14,433, hátralékban maradt 10,169 ügy. Az elintézés számát a beérkezéseket 1871-gyel haladja meg, s a hátralék 1895 december 31. óta 2871-gyel kevesedett. A múlt év első feléhez képest kevesebb érkezett be 3607-gyel, kevesebb elintézendő volt 4439-gyel, kevesebb intéztetett el 828-czal, a hátralék apadt 3611-gyel.

— **A budapesti kir. táblához** a folyó év első felében 14,027 ügy érkezett; elintézendő volt 18,153. Elintéztetett 16,031, hátralékban maradt 2121 ügy. A múlt év vége óta a hátralék 2005-tel apadt.

— **Sommás felülvizsgálati ügy** érkezett az utóbbi hat hónapban a kir. Curiához 262, a múlt évről hátralékban volt 130, elintézendő volt 392. Elintéztetett 300, hátralékban van 92. A budapesti kir. táblán elintézendő volt 158, elintéztetett 112, hátralékban maradt 49 felülvizsgálat.

— **A Kolozsvár-Óváry-féle nagybecsű gyűjtemény** IV. kötetének első fele jelent meg. Magában foglalja a dunáninneni törvényhatóságok jogszabályait.

— **A haszonbérleti jog mai érvényében.** Birói gyakorlatunk alapján írta dr. *Krisztinkovich* Iván ügyvéd. Szerző jelen munkájával a haszonbérleti jognak eddig önállóan föl nem dolgozott tárgyát célozza rendszerbe foglalni. Dolgozata felöleli a haszonbérleti jog körébe vágó jogi és gazdasági anyagot s így kettős igénynek iparkodik megfelelni. Könyve gyakorlati irányt követ: közli judikaturánk elvi megállapításait s ugyanakkor rámutat a birói gyakorlat ingadozására, az ellentétes határozatok közül azokat jelölve meg irányadókul, a melyeket az okszerű gazdaság helyes elvei támogatnak. Célja nem csupán az, hogy a fenálló haszonbérleti szerződések keretében az egyes vitásabb s így perre vezethető kérdések tekintetében utmutatót képezzen s a szerződő feleket kölcsönös jogaik és kötelezettségeik tekintetében tájékoztassa, hanem egyúttal az is, hogy egy jövőben létesülő

szerződés tárgyában hasznos tanácsokkal szolgáljon. Birák és ügyvédek, földbirtokosok, uradalmi tisztek és haszonbérlok igényeire volt tekintettel szerző, s oly kézikönyvvvel szolgál nekik, a miben a haszonbérleti jog körébe vágó kérdések a legkisebb részletekig fel vannak dolgozva, mire nézve könnyű kezelhetőség céljából a munka végén kimerítő betűsoros tárgymutató van összeállítva, mely mintegy harmadfél száznyi címet foglal magában. Kiváló figyelmet fordított szerző azon kérdések kidolgozására, a melyek a haszonbérleti szerződések leglényegesebb, de egyúttal legvitásabb föltételeiként szerepelve, a legtöbb per csiráját rejtik magukban. Ilyenek: a haszonbérlet, az «okszerű» gazdálkodás — a beruházások, az épületek karban tartása, a bérléengedés, az adófizetés stb. vitás kérdései, s a számos kártérítési esetek. A könyv a *Franklin-Társulat* kiadásában jelent meg, kapható minden könyvkereskedésben; ára 2 forint.

Nemzetközi Szemle.

— **A német polgári törvénykönyv** javaslatáról szóló bizottsági jelentés megjelent egy nagy kötetben. Címe: Bericht der Reichstags-Kommission über den Entwurf eines Bürgl. Gesetzb., nebst Zusammenstellung der Kommissionsbeschlüsse. Berichterstatter: Enneccerus, Buchka, Bachem, Schroeder.

— **A német kereskedelmi törvény javaslatának** megjelenése alkalmából a német sajtóban több oldalról utalás történik arra, hogy a kereskedelmi törvény a szabad mozgással való visszaélés ellen nem tartalmaz semmi óvszereket. Ennek pótlására szolgáltak az újabb speciális törvények, melyek: a részvénytörvény, az illoyális versenyről szóló törvény, a tőzsde-törvény és a depot-törvény. Ezen materiák különválasztása folytán most már remélhető, hogy az új kereskedelmi törvény állandó alkotássá lehet.

— **A kegyelmezési jog a bíróságok előtt.** A német Reichsgericht III. büntető tanácsa legutóbb kimondotta, hogy a szövetséges államok uralkodói a Reichsgerichtnél eldöntés alatt függőben levő ügyekben nem gyakorolhatják a pertörles kegyelmi jogát. Ezen kérdés azon alkalomból merült fel, hogy az anhalti uralkodó herczeg uralkodása jubileuma alkalmából tömegesen adott pertörlest.

— **Binding** nagyarányu büntetőjogi kézikönyvének folytatása fog legközelebb megjelenni. Mint Németországból jelzik, a második kötet első fele jön csak; a munka még nagyon távol van a befejezéstől. A dogmatikusok vezérferfia soká hallgatott. Újlagos megszólalása kétségkívül eseményszerűleg fog hatni a jogi irodalom köreibben.

— **Egy tévedés.** A közvélemény rendesen édes keveset törődik a theoretikus jogi kérdésekkel s szócsöve: a sajtó is csak akkor «háborodik» fel, ha egy különös eset erre alkalmat szolgáltat. Egy ilyen «eset» az oka, hogy a francia napi sajtó erősen követeli a code d'instruction criminelle reformját a személyes szabadság intenzívebb védelme céljából. Meinain J. nevű úri ember az, kit névcseré folytán a francia csendőrök elfogtak mint egy betöréses lopás tettesét s gyalog, bilincsekkel kezén kísérték állomásról-állomásra nyolcz napon át La Rochelle-től Saintes-ig, miután már La Rochelle-ben hat napig fogva tartották. Midőn pedig lábai fel lévén törve, kijelentette, hogy nem tud tovább menni, a kísérő csendőrök azt felelték, hogy a ló farkához kötve fogják tovább vinni. Csakis június 23-án, 13 nappal elfogatása után konstatálták a tévedést a saintesi ügyészségnél a panaszos jelenlétében. A jogi szaklapok azonban igen helyesen jegyzik meg, hogy a hiba nem a bünvádi eljárásban rejlik, mert utóbbi a letartóztatásra egész sereg garanciát ír elő, melyeket úgy látszik nem tartottak be, hanem főleg abban, hogy a vasutak korában 115 kilométernyire gyalog szállítják a foglyokat. «A főbaj az, — mondja a Revue droit — hogy az állam és alkalmazottai felelőssége nem reális, a fenálló fegyelmi felelősséget pedig politikai befolyás által semmivé teszik. De ez csak egy specialis törvény alkotására ok, nem pedig a bünvádi eljárás nagy reformjának elhamarkodására.» Az eset minden esetre alkalmas arra, hogy azokat, kiknek bünvádi eljárásunk végleges megalkotására befolyásuk van, kellő figyelemre intse. V.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire .. 6 ft negyedévre .. 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságügyünk a millenniumi kiállításon —r. — *Jogirodalom:* Dr. Adolf Wach: Vorträge über die Reichs-Civilprozessordnung. Gehalten vor praktischen Juristen im Frühjahr 1879. Dr. MAGYARY GÉZA nagyváradi jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Néhány szó az ált. bányatörvény 158—166. §-ában körülírt eljárásról. Dr. FÉLIX ANTAL besztérczebányai törvényszéki bírótól. — A végrendelet érvénytelenítése alaki kellékek hiánya miatt. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi igazgatósági segédfogalmazótól. — Jelzálogi hitelügyünk árnyoldala. Dr. HEXNER GYULA lipótsz-miklósi ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyünk a millenniumi kiállításon.

I.

A magyar ügyvédség története.

A magyar ügyvédi hivatás ezeréves története megírásának alkalma hozta össze a millenniumi kiállítás igazságügyi csarnokában azt a több százra menő régi okmányt, könyvet és ereklyét, melyeknek célja áttekinthető képét nyújtani a régi magyar igazságszolgáltatási viszonyoknak s különösbbe a magyar ügyvédi kar multjának. Nyers, de ritka becses anyaga ez annak a létrejövendő nagy műnek, mely mind e ránk maradt adatokat feldolgozva rendszerbe fogja illeszteni, hogy megteremtse vele hazai jogéletünk egyik leghatalmasabb tényezőjének, az ügyvédi testületnek, erkölcsi s értelmi nimbuszához méltó történetírását.

Legrégibb kiállított emlékei a magyar ügyvédség történetének András judex curiae-nak egy ítéletlevele 1246-ból a szombathelyi káptalan levéltárából, továbbá egy törvénykezési határozat 1280-ból, Kont Miklós nádor ítéletlevele, Nádasdy Tamás ítéletlevele s egész sora a palatinális ítéleteknek, több méter hosszú pergamenre írva, melyek a terem mindkét fala hosszában nyertek elhelyezést.

Tulnyomó számmal vannak képviselve a legrégibb időbeli ügyvédi meghatalmazások, prokuratoriák és pleni potenciáriák; ezek talán az egész gyűjteménynek felénél nagyobb részét teszik ki. Ott van Dobó Miklós I. Ferdinánd előtt vallott megbízó levele, melynek erejével bármely világi vagy egyházi bíróság előtt általa indított vagy ellene indítandó pereinek képviseletével egy éven belül törvényes prokuratorjaiul nevezi meg a többek közt: Etthre Mihályt, Sembery Boldizsárt, Pákatelek Kondé Lázárt, gilyenfalvi Kápolnai Mihályt, Helmecey Mártont, Gyarmathy Benedeket, Czikóházy Miklóst, Czikó Jánost, Bódy Györgyöt, Soós Jánost, Literáty Mártont, pákateleki Szomor Jánost, Vékey Ferenczet, Kubinyi Kristófot, Vizkelety Györgyöt, Putnoky Mihályt, Papucs Istvánt, Bogárdy Jánost stb.

Ugyanezek a nevek szerepelnek 1554-ben Dobó István-nak a kolozsmonostori konvent előtt tett prokuratori vallásában, s több, a csanádi vikarius előtt II. Ulászló, a szepesi káptalan, a jászói konvent stb. előtt kiállított prokuratori levélben.

Ime, a kiállított okmányszerű adatokból megállapíthatólag Magyarország legrégibb ügyvédei. De más meghatalmazásokból még kiegészíthetjük a névsort a következő érdekes nevekkal: Osztrólczy Gáspár, Thibay Kristóf,

Pozsgay Boldizsár, Berekszői Benedek, Pinkovszky Mátyás, Tabajdy Miklós, Bay János, Marosi György, Tajnay Péter, Dávid László, Szalay József, Jakay István, Simándy Péter, valamennyi 1563. tájáról.

Félszázad mulva már mint bethlenfalvi Thurzó Szaniszló 1616-ból keltezett prokuratoriája tanusítja, a magyar ügyvédi kar egész új emberekkel gyarapodott, köztük: Vitkovics János, Aszalay János, Mocskó Pál, Komjáti István, Kozma János, Bors Lőrincz, Balogh Gáspár, Zathureczky Frigyes, Buday György, Horváth Boldizsár, Horváth László, Sztankay Miklós, Kapy Zsigmond, Király Imre, Horváth János, Palugyai János és Boldizsár, Körtvélyessy Márton, Vadas Pál, Baranyai István, Gombos György, Pongrácz Benedek, Babócsay Márton, Ráskay István, Korláth István, Töttösy Gábor, Nyárády Miklós, Padányi Benedek.

Nézzünk most találomra az 1770-től 1817-ig a régi királyi tábla mellett ügyvédi gyakorlatot folytatott tekintélyesebb egyének névsorából néhány kiragadott nevet: Bakó Gábor, Benyovszky Ignác, Bernolák Alajos, Boday Mihály, Bozóky István, Bellaágh Mátyás, Bunyitay István, Nyéki Szőke József, Zsiday Sándor, Balásy István, Légrády Pál, Ruttkay Sándor, Szentiványi Péter, Vörösmarthy Ferencz, Kubinyi Miklós, Vitkovics Mihály. Régi nevű családok azóta egészen kihaltak; nevek jöttek forgalomba a magyar jogvédelem terén, melyek ma is ismertek; nem egy családnál az ügyvédi hivatás századról-századra mintegy átöröklődni látszik, s mindenekfölött konstatálható az ügyvédek létszámának folytonos szaporodása.

Nem csoda, ha már Mária Teréziának a gyűjteményben látható 1769-iki intimatuma panaszlólag emlékezik némely, nem az igazságot, hanem a busás hasznót kereső ügyvéd «romlott lelke» által okozott hátrányairól az igazságszolgáltatásnak, kiknek kizárása és távoltartása érdekében új vizsgálati szabályzat kidolgozását tervezi. De még előbb, a XVII. század elején érdekesen jellemzi a jogszolgáltatás terén lábra kelt viszásságokat Kolozsvár városának egy a Mikeféle nagybecsű gyűjteményből bemutatott «Procuratokról való végezése», melyben a következők foglaltatnak, több egyéb tárgy mellett.

«Hogy az teörvény dolgában valami jó rendtartás lehetne, kihez mind az teörvénytevők mind az peresek tudnák eő magokat rendelni és ez nagy sok panaszokodásnak véghe lehetne, azonképpen az nagy sok heiában való kölcseségeknak, kiket az szegény peresek gyakorta tesznek. Avvagy az Procuratoroknak gondviseletlensége miatt avvagy az bírának sok féle haladékok miá, kik az irott teörvénynek és városuaknak is szokásainak ellene lesznek. Az kösség közöl kirekesztetnének, teczet az, hogy nemü nemü jó rendtartásokat rendelyenek. Kik ennek utánna való időben iól megh tartatnak, ne lennének az teörvénybe ennyi sok Isten telenségek, haladékok és esztendőnként ualó változások, az bírák eő magoktól ne gondolnának untalan külömb külömb féle ujságokat az előttük való bírának bosszuságokra és gyalázattyokra. Az peresek is ne kényszerítettessenek untalan minden kicsin dologkért az Fejedelmet meghatalálni, mind ezen sok bántásoknak eltávoztatásáért ilyen rendet és módot akarunk ennek utánna az teörvény tételben tartani. Miképpen

az 1610. esztendőben az Teorvény tételben három bizonyos napot rendeltünk volt, Keddet, csütörtököt és szombatot, mostan is azokat obseruálni akarunk. De az dél után való teorvény tételeket mint ártalmasokat teljességgel hátra hagyjuk, hanem ha oly Casusok következének, avvagy Feiedelem parancsolattya kényszerittene stb.»

A régi magyar jogélet ily emlékein át haladunk tovább a magyar ügyvédség történeti kiállítására fonalán. Látjuk a különböző századok folyamán érvényesült törvénykezési takas szabályzatokat, látjuk a körmöcbányai levéltárban fenmaradt régi 1533-iki pristaldusi idézőjelvényt, czimere paizs-alakban faragott fából, felül bele vésve az évszám s két keresztbe fektetett kalapács. Külön csoportot foglalnak el a Verböczyre vonatkozó okmányok, Tripartitumának teljes, számszerint 43 kiadása.

Az ügyvédi kar történetében fordulópontot képez az a mozgalom, mely már 1769-ben a numerus clausus iránt megindul. Érdekeseke e tárgyban Sopronmegye ismételt felirásai, melyekben a numerus clausus ellen foglal állást, az ügyvédi pályát szabad pályának kívánja fentartatni s a vármegye területén szükségesnek ítélt ügyvédek számát 50-ben állapítja meg.

Mária Teréziának az ügyvédi szakra nézve oly fontos intézkedései sorából ki kell emelnünk még a szegényvédői intézményre vonatkozólag összegyűjtött adatokat is. Egy leirata 1766-ból azt adja tudtul, hogy a királyi táblánál az egyik szegényvédői állás, a Pesten jegyzői állást vállalt Papics János lemondása folytán megürülván, a folyamodók neveit oly czélból közli a táblával, hogy azokból a szegényvédői állásra jelöltjeit fölterjeszse.

Egész sora a hivatalos iratoknak vonatkozik a jogszolgáltatás, az ügyvédi rendtartás és a törvénykezési adminisztráció terén fölvetett különféle reformokra. Így 1845-ben negyvenhat ügyvéd folyamodik a táblához reformokért, s különösen abban az irányban, hogy az addig sok tolongásnak, zajnak és lármának kitett ügyvédi terem helyett a régi ügyvédi terem állíttassék vissza, hol az ügyvédek ezentul nemzeti öltönyben jelenjenek meg. Ezt a kérvényt a táblabizottságnak adta ki tanulmányozás végett, melynek véleménye szintén beismeri a pertár rendetlen állapotát s az akkori időkre nézve jellemző azon beismerést teszi, hogy a térítvény nélkül kivett periratokból gyakran fontos okmányok csempésztetnek ki.

Nagy és vázlatos vonásokban bár, de tanulságos szemléltetéssel elevenedik meg ekként előttünk a magyar ügyvédi pálya nagy multja, fenmaradt emlékeinek ez első, nagy gond- dal és kutatással rendezett kiállításában. Igaz, hogy e szoros- san az ügyvédség történetére vonatkozó adatok még gyérek, s a fenmaradó hézagokat általánosabb jogtörténeti érdekű s becsű okmányok szolgáltatják. Ezekre egy legközelebbi cikkben fogunk részletesebben visszatérni. —r.

Jogirodalom.

Dr. Adolf Wach. Vorträge über die Reichs-Civilprocessordnung. Gehalten vor praktischen Juristen im Frühjahr 1879. Második átdolgozott kiadás. Bonn, 1896. 335 l.

E mű második kiadása sokkal nagyobb mértékben tanuskodik annak kiválóságáról, mint más művek ismételt kiadásai. E mű nem tankönyv, nem is rendszeres mű, hanem csak egy alkalmoszerű alkotás, összefoglalása azon előadásoknak, melyeket a szerző a német perrend életbe- lépte alkalmával gyakorlati jogászok előtt tartott.

Hogy e mű második kiadásával foglalkozom, annak oka egyrészt az, hogy kiváló haszonnal olvasható jogászaink által, mert segélyével kisebb terjedelme daczára mélyebben behatolhatnak a szóbeliség szellemébe, másrészt pedig a nagynevű processualista elmondja benne tapasztalatait a

német perrendről, különösen annak fogatkozásairól. Figyel- münket e műre első sorban az utóbbi ok hívja fel, azon közeli rokonságnál fogva, melyben peres eljárásunk javaslata a német perrendhez áll. Tapasztalatainak főbb eredményei röviden a következők.

A német perrend két nagy hibájának a perek *elhuzását* és az ítélet alapját képező *peranyag bizonytalanságát* tekintik. (45. l.) Az előbbit, mint erről személyesen is volt alkalmam meggyőződni, a gyakorlati jogászok is nagyon felpana- szolják. A Landgericht előtti eljárásban a perbeocsátkozási időköz nagyon hosszú (egy hónap 234. §.) és ezenfelül az ügyvédek rendkívül sok halasztást vesznek igénybe. Még akkor is, ha a tárgyaláson csak az egyik fél ügyvédje jele- nik meg, ez nem vesz fel makacssági ítéletet, hanem halasz- tást. Ennek oka részint «kollegialitás», inkább annak hely- telen magyarázata, részint pedig az, hogy az ellenmondás (Einspruch) mellett a makacssági ítéletnek nincs nagy értéke. A bajon a perrendnek a költségviselésre vonatkozó rendel- kezései nem segítettek, ennél fogva Wach egy hatályosabb eszközt, az általa már régebben pártolt *perfelvételi césurát* (45. l.) ajánlja. Ez, melynek czélja egy rövid határnapra kitűzendő tárgyaláson megállapítani azt, vajon az ügyből lesz-e per, fel van véve az osztrák perrendbe (239—242. §§.) s megfelelőbb alakban a mi javaslatunkba (183—197. §§.) is.

A másik fogatkozás a perbeli anyag bizonytalansága. Itt mindenekelőtt felemlitendő, hogy a *kérelmek* kivételével egyéb nyilatkozatok, melyek az előkészítő iratoktól eltérnek, csak a felek valamelyikének kérelmére állapítandók meg irattal (270 §.) A felek azonban e joggal Wach szerint alig élnek (40. l.) és csak később állnak elő panaszokkal, hogy a tényállás más, mint a mely az előkészítő iratokban foglal- tatik, mert a fél ezektől eltért. Ennek következménye, hogy az előkészítő iratoktól eltérő peranyag sokszor elmosódik a bírák emlékezetében s így nem megfelelő tényállást vesznek fel az ítélet alapjául. Mindazáltal Wach a német perrend jelenlegi szabályait kielégítőeknek tartja, mert a bírák leg- több esetben a tényállást mégis helyesen állapítják meg. Legfelebb azt az orvoslást ajánlja, hogy a bíróság által meg- állapított *tényállás* az ítélet kihirdetése előtt a jegyzői irodá- ban *közzé téessék* és ha a felek az ellen kifogást tesznek, a tárgyalás újból megnyitassék. Ezt azonban ő maga sem becsüli sokra. (50. l.) Az osztrák perrend a peranyag biztos megállapítása czéljából a kimerítő jegyzőkönyvezést rendeli el, s így még a *tényállás* is a jegyzőkönyvbe felveendő (209. §.) A bíróság azonban a jegyzőkönyvbe való felvétel helyett az *irattal* való megállapítást rendelheti el (265. §.). A mi javas- latunk e kérdésnél teljesen a német perrendet követi (251. §.). A magam részéről ezt nem tartom kielégítőnek. Aggályaimat Wach sem oszlatja el, sőt megfontolandónak tartom, nem kellene-e majd a törvénybe az osztrák perrendével rokon intézkedést felvenni.

Egyéb fejtegetései közül figyelemre méltó még az is, hogy a *feleknek eskü alatti kihallgatását tanukként*, hiven korábbi nézetéhez most is ellenzi, másfelül azonban kijelenti, hogy a német perrend esküje reformra szorul. Érveit s reform- javaslatait behatóan kifejti s az egyik eredmény, a melyre jut, az, hogy a bírói pervezetés kiterjesztése mellett kimon- dandó volna, hogy mielőtt a bíró a féltől az esküt kivenné, azt az eskü által bizonyítandó körülményekre nézve *kérdezze ki* (230., 236. s k. ll.). Ez a kijelentés nagyban hozzájárulhat a felek eskü alatti kihallgatásának szükségessége iránti meggyőződésünk megerősítéséhez, feltéve, hogy a kihalla- gítás a perrend alapelveivel megegyező formában történik.

Nagyon tanulságosak fejtegetései a kézbesítésről, a per- beli mulasztásról, nevezetesen a makacsságról, a bizonyítás alapelveiről és a felebbvitelről is. Ezek ismertetésébe azon- ban most nem bocsátkozhatom.

Dr. Magyary Géza,
n. váradi kir. jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Néhány szó az ált. bányatörvény 158—166. §-aiban körülírt eljárásról.

Az 1854. évi május hó 23-án kelt általános bányatörvény 165. §-a értelmében, ha a pótfizetéssel késedelmes bányatárs (bányarészvényes) bányarészletére vezetett árverés eredménytelen maradt, köteles a többi bányatárs az árverezett részletet átvenni és a rajta fekvő pótfizetéseket lefizetni. A 166. §. szerint «e végre a bíróság az árverezési határnap befejezéseül köteles nékiek ezen részletet átadni, a bányahatóság pedig, mely erről hivatalosan értesítendő, köteles ugyanazt tüstént a bányatársulati könyvbe aránylag átírni és a korábbi bányatársat kitörölni».

A felvidéki bányászatra köztudomásúlag mostoha idők következtek be, s míg azelőtt a vagyonság fogalma járt a «Waldbürger» (bányapolgár, bányatárs) megjelöléssel, addig az utolsó években mind több és több bányatársulat csak úgy folytathatja üzemét, ha a bányatársakra pótfizetést vet ki. Csak hogy persze mindig több és több azután az oly bányatárs is, ki e pótfizetést vagy nem képes teljesíteni, vagy ha képes volna is, nem teljesíti, hanem vagy az általános bányatörvény 167. §-a alapján lemond a részéről, vagy pedig elűri, hogy része elárvereztessék, csak hogy szabaduljon a már inkább terhet, mint előnyt képező részesedéstől.

Az általános bányatörvény 158—166. §-aiban körülírt eljárás tehát mind gyakrabban vétetik igénybe, s a bányabíróági hatáskörrel felruházott törvényszékek előtt elég gyakoriak ez esetek, melyek folytán aztán a 166. §. értelmezése körül a bíróság és a bányahatóságok között lényeges ellentét mutatkozik.

A bíróság eljárása ugyanis az, hogy az eredményre nem vezetett árverés megkísérlése után a 166. §. rendelkezéséhez képest az árverezett részletet a bányatársaknak végzésileg «átadja», s erről, a fentebb szószerint is hivatkozott szakaszban körülírt intézkedések megtétele végett az illető bányakapitányságot, mint bányahatóságot értesíti.

A bányahatóságok pedig e megkeresés teljesítését megtagadják, és pedig — miként értesültem — általánosan azokból az okokból, melyeket p. o. a beszterczebányai m. kir. bányakapitányság mindannyiszor a következőkben felhozni szokott: «Minthogy a bányarészvények ingó dolgok jogi minőségével birnak, a bányarészvényjegy, mint ingó dolgoknak közvetítő jelképe, az árverés alkalmával a vevő félnek, illetve vevő nem jelentkezése esetén a többi bányatársnak tényleg átadandó, s minthogy a bányarészvényjegyek eme jogi jelentőségénél, meg az általános bányatörvényhez kiadott végrehajtási szabályok 87. §-ában foglalt rendelkezésnél fogva a bányatársulati könyvbe beiktatott valamely társulatnak részvényálladékában történt változtatás végrehajtására az eredeti részvényjegy, vagy ha ez feltalálható nem volna, az annak törvényszerű megsemmisítését kimondó bírósági végzés előmutatása szükséges: ennél fogva a megkeresés mindaddig nem teljesíthető, míg az eredeti részvényjegy vagy az annak megsemmisítését kimondó bírósági végzés be nem mutattatik».

A bíróságnak módja nem lévén ily megtagadó határozatok ellen bármily lépést tenni, s minthogy az érdekelt — legalább a beszterczebányai kir. törvényszék területén fekvő bányavidékeken — ezeket a bányahatósági rendelkezéseket stoikus nyugalommal veszik, s a hanyatló bányászat embereit jellemző fatalismussal az egész ügygyel többé nem is törődnek, e határozatok jogerőre emelkednek, s így a legfelsőbb bányahatóságnak (ezelőtt a földmívelési, jelenleg a pénzügyminiszterium) nincsen alkalma e kérdést elvileg eldönteni.

Az ügy iránti szeretet azonban arra késztet engem, hogy e kérdést megbeszélés tárgyává tegyem, mert a bányászat

érdekében felállított bányahatóságok jelzett határozatai által ép a bányászat érdekeit látom veszélyeztetve, és különben is e határozatokat magával az általános bányatörvény tételes intézkedéseivel ellentétben állóknak vélem.

Nevezetes nemzetgazdasági érdek fűződik ahhoz, hogy a bányászat ne csak föntartassék, hanem hogy mivelése *állandó és folytonos* is legyen. Minden más októl eltekintve, ez állandóság és folytonosság már csak azért is szükséges, mert az illető bányavidék munkás lakosságának a léte függ ettől; hisz köztudomású tény, hogy bányásznépünk majdnem kivétel nélkül kizárólag ez ősi foglalkozásra van utalva; földmívelésről e vidékeken a természet és föld mostohaságánál fogva alig lehet szó, iparvállalatok pedig csak szórványosan létesültek itt-ott.

A kellő üzemeltetés addig, míg a bányászat virul, könnyű módon szereztetik meg, hisz maga a föld méhe szolgáltatja azt, de ha a bányászatra akár azért, mert az ércz tünedezik, akár azért, mert az ércz értéke leszáll, rossz idők járnak: vajmi nehéz a forgalmi tőkét előteremteni, mert ilyenkor kölcsön alig kapható; a veszteséggel mivelte bánya nem igen fogadtatik el jelzálogul. Ebből az okból alkottatott meg az ált. bányatörvény 157. és köv. §-aiban körülírt azon intézmény, hogy a bányatársak a szükséges pótfizetéseket a részlet elvesztésének terhe alatt teljesíteni tartoznak, mely intézmény céljánál fogva, ha valamely bányatárs, kötelességét nem teljesítve, a részletét elveszti, ez a többi bányatárs javára iratik ugyan, de akkor a hátralékos pótfizetés e bányatársak által teljesítendő.

S az elérendő cél szem előtt tartva, nemcsak külön eljárást statuált a törvény, de azt még a gyorsaság minden lehető garanciájával is felruházta; mert nagyon jól tudta a törvényhozó, hogy a pótfizetések *gyors* behajtásától függhet, vajjon az üzem föntartathassék, mivel az általános bányatörvény 166. §-a második bekezdése szerint a bányatársulat igazgatója a hátralékos pótfizetést a bányarészt kényszer útján átvett bányatársaktól csak az általános bányatörvény 158—166. §-aiban körülírt eljárás jogerős lebonyolítása után hajthatja be. Ezért hozatott be a fizetési meghagyás intézménye (158. §.), ezért kérhető a teljesítési határidő lejárta után nyomban a részlet elárverezése (160. §.), ezért rendeli a 166. §., hogy a bányahatóság az árverelő hiányában a «többi bányatársak» javára átadott részletet e bányatársak javára «tüstént» átírni s a korábbi bányatársat kitörölni tartozik.

Mindezzel ellenkezik az az eljárás, melyet a bányahatóságok folytatnak, mikor a bíróságnak a 166. §-on alapuló megkeresése teljesítését attól teszik függővé, hogy vagy az eredeti bányarészvényjegy is bemutatassék, vagy ha e részvényjegy «feltalálható nem volna», annak törvényszerű megsemmisítését kimondó bírósági végzés előmutatassék.

Ezen eljárás által illusoriussá válik az az előny, melyet az általános bányatörvény a bányatársulatoknak biztosítani akart, mert nemcsak a lebonyolítás gyorsaságát akadályozza meg, de sőt magának az intézmény céljának elérését *lehetetlenné* teszi, mert miután oly eset alig képzelhető, hogy a makacs bányatárs részvényjegyét a bányatársulat rendelkezésére bocsássa, — mire őt kényszeríteni nem is lehet, — a pótfizetésnek a többi bányatárstól való behajtása *lehetetlenné* válik. Lehetetlenné pedig azért, mert olyas valamit követel a bányahatóság, melynek teljesítése lehetetlen, a mennyiben a megsemmisítési eljárás keresztülvitelét oly körülmények között kívánja, melyek között az törvényileg kizárva van, hisz az 1868: LIV. tcz. 529. §-a értelmében csak «elveszett» okirat semmisíthető meg, már pedig a bányarészvényjegyről, melynek holléte s birtokosa nagyon is jól tudatik, csak nem állitható, hogy «elveszett».

Feltétlenül sérelmes tehát és a bányászatra vészes a bányahatóságok jelzett eljárása, mely csakis az általános bányatörvény 166. §-a szövegének téves grammatikai, és a

végrehajtási szabályok 87. §-ában foglalt rendelkezések helytelen logikai magyarázatának köszönheti létét.

Hogy ebbeli állításom való, meggyőződünk, ha a 166. §. szövegét összehasonlítjuk a *præmissául* előrebocsátott azzal a kijelentéssel, hogy «az ingó dolgok jogi minőségével bíró bányarészvények jelképeit képező részvényjegyek az árverés alkalmával a vevő félnek, illetve vevő nem jelentkezése esetén a többi bányatársnak tényleg átadandók». Mert ebből csak annyi igaz, hogy az általános bányatörvény 140. §-a értelmében a bányarészvények ingó dolgok jogi minőségével bírnak, míg az a másik tétel, hogy t. i. a bányarészletjegy tényleg átadandó, már nem igaz, mert az általános bányatörvény 166. §-a ezt nem követeli, hanem helyes értelmezés szerint oly bírósági intézkedést kíván, mely szerint a bíróság végzésileg kijelenti, hogy a részletet «átadja», vagyis, hogy a régebben használatos kifejezéssel éljünk «beszavatoló» végzés követeltetik. Hogy ez így van, mutatja az általános bányatörvény 166. §-ának német szövege, melynek vonatkozó passusa akként hangzik: «Hat das Gericht in Erledigung der Feilbietungs-Tagsatzung diesen Antheil ihnen (t. i. a többi bányatársnak) *«einzuantworten»*. Itt tehát az «*einantworten*» szó magyar fordításának félreértése vezette tévutra a bányahatóságot, mely ez alatt valóságos, *tényleges átadást* értett, holott az csak *beszavatolást* jelent.

Hogy pedig a végrehajtási szabályok 87. §-ának értelmét is helytelenül fogja fel a bányahatóság, kitűnik abból, hogy annak az esetek egy fajára vonatkozó intézkedéseit ki akarja terjeszteni oly esetre is, mely a törvény tételes rendelkezésénél fogva oda nem tartozik, szem elől tévesztvén e végrehajtási szabályok bevezetésében foglalt ama figyelmeztetést, hogy az általános bányatörvény «kezelésére befolyó államközegek feladata az általános bányatörvény tartalmával és szellemével teljesen tisztába jönni»

E végrehajtási szabályok, melyek köztudomásulag csak a bányatv. életbeléptetésének és alkalmazásának megkönnyítésére és a törvény egyes intézkedéseinek bővebb megvilágítása céljából adattak ki, jogszabály hatályával bírhatnak a törvény *mellett*, de a törvény erejét le nem ronthatják. Pedig ily hatályt tulajdonit nekik a bányahatóság, de érdemtelenül már abból az okból is, mert az általa hivatkozott §. a törvény rendelkezésével ellentétben nem áll. E §. ugyanis azt a bányarészvények természetéből különben is önként folyó elvet foglalja magában, hogy a bányarészvények átruházására általánosságban (tehát önkéntes vagy végrehajtás, csőd, hagyatéki eljárás következtében történő átruházás esetén) kettős jogcselekmény kívántatik, u. m. a bányarészvényjegy átadása, esetleg a megsemmisítést kimondó végzés bemutatása, és a részvénykönyvbe való beírás; de egy sem említi, hogy e kettős jogcselekmény az általános bányatörvény 166. §-a esetében is követeltetnék, a mint a végrehajtási szabályoknak jeles, és az általános bányatörvénynek nemcsak tételes szabályait, hanem az alapul fekvő elveket is ismerő szerzői ily intézkedésre nem is gondolhattak. Semmikép sem rontja le tehát a végrehajtási szabályok 87. §-a az általános bányatörvény 166. §-át és az ez által statuált *kivételes* eljárást, mely szerint a bányarészvényeknek a pótfizetések behajtása céljából történt elárverezése esetén, a részvény tulajdonának megszerzéséhez más előfeltétel, mint a bíróság átadó végzése és a bányarészvénykönyvbe való beírás, nem kívántatik meg.

Végül megjegyzem, hogy ez az elv a körülmények hasonlóságánál fogva akkor is alkalmazandó, ha az árveréskor vevő jelentkezik, ha tehát az általános bányatörvény 164. §-ának esete beáll, miután e §. vonatkozó tételes rendelkezései a 166. §-éival azonosak, lévén itt is csak átadó végzés hozandó s erről a bányahatóság, a vevőnek a bányatársulati könyvbe leendő bejegyzése végett értesítendő.

Dr. Félix Antal

besztercebányai tszéki bíró.

A végrendelet érvénytelenítése alaki kellékek hiánya miatt.

(Felelet dr. Katona Mór cikkére.)

A *Jogt. Közlöny* f. é. 28-ik számában dr. Katona Mór jogakadémiai tanár ur birálata tárgyává tette a kir. Curia egy ítéletét. E birálatra ellenbirálattal válaszolni mindenesetre elfogulatlanságot és erős meggyőződést igényel, nemcsak, mert a cikkíró ur a tőle megszokott érdekes módon indokolta meg nézetét, hanem főleg azért, mert betűjogásznak nevezett mindenkit, a ki az ellenkező nézetet vallaná és a betűkhöz nyügözt alantas jogi észjárásnak bélyegzett minden ellentétes meggyőződést. Hogy hasonló hibába ne essek, hadd mondjam ki mindjárt, hogy bár helytelenitem a cikkíró fejtegetéseit, azokban a magasabb szempontok érvényesítésének törekvését nem ignorálhatom. E törekvés elismerését azonban a magam részére is igénybe veszem. Nem óhajtom azt az eljárást követni, a mely egy érvekkel indokolt véleménynyel a törvény betűjét és csakis betűjét állítja szembe. Alábbi fejtegetéseim, ha nem is lennének meggyőzők, de — úgy hiszem — magasabb szempontokat nélkülözni nem fogják.

A jogeset, úgy a hogy azt a cikkíró ur előadja, röviden a következő: Egy irni-olvasni tudó végrendelező kijelenti az együttesen jelenlevő 4 tanu előtt, hogy 1. ez az okmány az ő utolsó akaratát tartalmazza, 2. hogy ő azt sajátkezüleg már előbb aláírta. A végrendelet záradékából mégis — a záradékot készítő tanu feledékenységből vagy tévedéséből — kimaradt a végrendelező 2. alatti kijelentése; azonban a végrendeleti tanuk egybehangzóan beismerték utólag azt, hogy ez a második kijelentés is határozottan megtörtént a végrendelező részéről, és az aláírás valóságát még a végrendelet megtámadói sem tagadták. A két elsőbíró a végrendeletet érvényesnek mondotta ki, a kir. Curia ellenkezően — érvénytelennek. Indokolásában kijelenti a Curia, hogy az aláírás valóságának, illetve elismerésének a tanuk által magában a végrendeletben való igazolása lényeges kellék, a melynek hiánya a végrendeletet érvénytelenné teszi még akkor is, ha az aláírás valósága nem kétséges és az említett kijelentés meg is történt. Ez a felfogás első pillanatra horribilis szigorúnak és méltánytalannak látszik. Az aláírás oly kétségtelenül valódi, hogy a végrendelet érvényét megtámadó felperes maga sem tagadja annak valóságát, a tanuk ellen semmi aggály nincsen, mind szavahihető emberek, a kik egybehangzólag igazolják, hogy az aláírás a végrendelező — a végrendelet mégis — pusztán azért, mert az aláírás valósága magában a végrendeletben tanusítva nincs, tehát egy pusztán formális okból, — érvénytelen legyen!

Lehet-e ez helyes? Lehet-e helyes, ha meggondoljuk, hogy a törvény a maga formális kellékének felállításával épen csak az aláírás hamisítatlanságát akarta elérni. Mihelyt ez a cél más uton el van érve, a formai kellék követelése teljesen tárgytalan és nem egyéb, mint a törvény betűjéhez való szolgálai ragaszkodás, a mely a törvény szelleméig és szándékáig fel nem ér.

Ez dr. Katona Mór ur érvelése és következtetése. Ezzel szemben állítani merem, hogy a Curia ítélete helyes, hogy az nem egyedül a törvény betűjének, hanem kiválóan szellemének is megfelel, sőt merem mondani, hogy ez az ítélet egy — kevés kivétellel — következetes törvénykezési gyakorlat és valódi bírói bölcsesség kifolyása. Ez állításaimat a következőkben bizonyítani is igyekszem.

Mindenekelőtt az írásbeli magánvégrendeletre nézve előírt kellékek alaki voltából indulok ki. Alakiak-e ezen kellékek, és ha alakiak, mit kelljen az alaktság alatt érteni, ez az a két kérdés, a mely megfejtésre szorul. Az első kérdést kétséget kizáró világossággal maga a törvény (az 1876. évi XVI. tcz.) dönti el. 18. és 19. §-ában ugyanis az írásbeli magánvégrendeletre előszabott kellékeket maga nevezi ala-

kiaknak. Azoknak alaki volta iránt a tudományban és gyakorlatban vita soha nem is volt. Nem oly röviden lehet eldönteni a másik felvetett kérdést is. Annak megismerése végett, hogy mit kell az alakiság alatt érteni, tanulságos a végrendeletnek a váltóval való összehasonlítása. Tanulságos, mert az alakiság lényege ott ismerhető fel legjobban, a hol, — mint a váltónál — a legtökéletesebben van kifejlődve. A váltó alakiséga kiváltképen abban van, hogy független az alapul fekvő viszonyoktól. Ezért pl. az indokbani tévedés a váltót — legalább jóhiszemű harmadik váltóbirtokossal szemben — nem teszi érvénytelenné. A végrendelet azonban az örökhagyó indokbani tévedése alapján rendszerint sikerrel megtámadható. Az alakiság ebben az értelemben a végrendeletre tehát nem talál és különben nem vonatkoztatható a kellékekre. Az, hogy a végrendelet kellékei azért volnának alakiak, mert, miként a «váltó» szó a váltó szövegében, *szó szerint* volnának megállapítva, szintén nem mondható és még a váltó valamennyi kellékére sem áll. Erre hiányzik a törvényben a rendelkezés és erre hiányzik minden ok is. Helyesen állapította meg tehát a birói gyakorlat, hogy a végrendeleti kellékeknek csak *értelem szerint* kell fenforogniok (l. Márkus döntvénygyűjteménye 2. kiad. II. kötet 2528. sz.). Miután az alakiság eddigi jelentőségei a végrendelet kellékeire nem alkalmazhatók, a kellékek alakiséga már csak abban lehet, hogy, miként a váltó kellékeinek a váltói okiratban magában, a végrendeleti kellékeknek is a végrendeleti okiratban magában kell fenforogniok. A végrendeleti kellékeknek legalább ebben az értelemben kell alakiaknak lenniök, mivel különben egyáltalán nem volnának alakiaknak nevezhetők. Ezen kényszerítő ok mellé sorakozik egy másik. A törvény ratiója — miként ezt t. ellenfelem maga is konstatálja — annak biztosítása, hogy a végrendelkezőnek csakis valódi akarata jusson érvényre. Az akarat valódisága pedig csak úgy van biztosítva, ha a végrendelet az érvényességéhez szükséges összes kellékekkel már a végrendelkező életében van felruházva. A végrendelkező életében ugyanis gondoskodhatik arról, hogy valódi akarata jusson érvényre, holta után az akarata meghamisítása ellen nem védekezhetik. A végrendelkező életében és felügyelete mellett a tanuk vallomása és írásbeli tanusítása megbízható, a végrendelkező halála után, midőn az örökségért megindult a harcz, sem emlékezetük, sem érdektelenségük többé nem feltétlenül megbízható. Ezért van, hogy a *törvény ratiója a kellékek utólagos bizonyítását kizárja*, kizárja az által, hogy az írásbeli magánvégrendelet kellékeit alakiakká teszi, és pedig pozitív és negatív értelemben alakiakká, azaz olyanokká, a melyeknek magából a végrendeleti okmányból kell kitűnniök és a melyek máshonnan nem pótolhatók. *Ez a törvény valódi szelleme* ezt követte a jelen esetben és követi a törvény életbelépte óta consequenter a mi curiai gyakorlatunk is (l. Márkus II. köt. 2510—2511., 2535., 2537—2543., 2546.). A Curia kimondta számos esetben, hogy a kellékeknek végrendeleten kívüli bizonyításnak helye nincs; kimondta, noha e szabály csakis a törvény alapgondolatából következtethető, kimondva a törvényben egy betűvel sincs. Az ily gyakorlatot betűimádással vádolni tehát vajmi igazságtalan!

Az eddigiekből csak arra a konklúzióra lehet jutni a jelen vita tárgyát képező esetet illetőleg, hogy, miután az aláírás elismerésének a tanuk általi igazolása alaki kelléket képez és mint ilyen a végrendeleten kívüli bizonyítás útján nem pótolható: a vitás végrendelet érvényes nem lehet. Így döntött a Curia a jelenlegivel teljesen azonos más esetben is (l. Márkus II. kiad. 2533. sz.). Dr. Katona Mór ur azonban nem jut ezen konklúzióra. Kiindul abból a helyes nézetből, hogy az alakiság csak eszköz arra, hogy az örökhagyó akaratának azonossága a végrendelettel megállapíthatassék. E helyes *præmissából* azonban azon téves következtetést vonja, hogy akkor, ha az alakiságokkal elérni szándékolt

cél más uton eléretett, az alakiság szerepe, létjogosultsága megszűnt és csak a szellem nélküli szóalkalmazás ragaszkodik hozzá.

A cikkíró ur ezen érvelése azon gyakran előforduló hibában szenved, hogy csakis az épen elbirálás alatt levő esetet tartja szem előtt. A konkrét esetben méltánytalan lehet, sőt nem habozom kijelenteni, hogy határozottan méltánytalan is az, hogy a végrendelet érvénytelen legyen. Azonban a jogásznak, a midőn az egyes esetet bírálja, nem szabad csak az egyes esetet szem előtt tartania. A jogszabály nemcsak egy, hanem minden előforduló eset számára van megalkotva. Szóval: minden jog generalizál. Minden jog célja és minden jog véges volta ebben nyilvánul. Minél több esetet szabályoz valamely jogparancs, annál tökéletlenebbül szabályozza mindegyiket. Az esetek sokfélék, a szabály egy. És természetesen, minél szigorubb és különösebb valamely jogszabály, annál könnyebben állhat elő méltánytalanság az egyes esetben. A minden emberi intézmény közös sajátságát képező tökéletlenséget a jog sem kerülheti ki: nem mind az, a mi jogos, egyszersmind méltányos is. Az emberi szellem persze küzd a jognak ezen tökéletlensége ellen és a méltányosságnak és jogosságnak ezen ellentétét, a melyet elenyésztetni soha nem sikerülhet, legalább a legkisebb mértékre igyekszik leszállítani. Erre kell is törekednie minden jogásznak, de nem mindenik törekedhetik arra ugyanazon eszközökkel: a bíró, ki a jogot alkalmazza nem ugyanazokkal, mint a törvényhozó, ki a jogot teremti. Az utóbbi a tökéletlenebb és kevésbé méltányos jogszabályt eltörli és helyébe lépteti a tökéletesebbet és méltányosabbat. A bíró azonban kötve van; ő mindenekelőtt a létező jognak őre és minden reformtörekvését, bármily kívánatos legyen is a reform, csak annyiban valósíthatja meg, a mennyiben a létező jog korlátai engedik. Oly auktoritásra, mint Windscheide-re hivatkozhatom, a ki tökéletes jognak szintén csak azt mondja, a mely méltányos is, de a ki egyszersmind figyelmeztet, hogy a tételes jog és a méltányosság nem mindig egy és hogy ekkor a méltányosság szerint ítélkezni hiba volna; hiba, mert a méltányosság még nem jog. A jogbiztonságnak és méltányosságnak ez ellentéte ősrégi, mint maga a jog. Emezt megvalósítani, amazz fel nem áldozni: ez a cél. De, ha valamelyiknek áldozatul kell esnie, ez a jogbiztonság soha nem lehet. A méltányosság szempontja magas szempont, de magasabb nála a jogbiztonságé. Az a bíró, a ki a jogbiztonságot a méltányosságnak alárendeli, a jog lényegét áldozza fel; mert a jog lényege a rend, a biztonság.

Alkalmazva ezt a vita tárgyát képező esetre, kétségtelen, hogy a méltányosság a végrendeletnek érvényes gyanánt való kimondását kívánja, más szavakkal, hogy annak érvénytelenítése az u. n. anyagi igazságot sérti. De, ha a méltányosság kedvéért a végrendeletet érvényesnek mondjuk, akkor áttörjük a törvény azon alapelvét, a mely a végrendeleten kívüli bizonyítást tiltja. Ez elv áttörésével pedig a jogbizonytalanságnak nyitunk ajtót. A végrendeleti kellékeknek a végrendeleten kívüli bizonyítása szolgáltathat megnyugtató eredményt egy esetben, számtalan más esetben nem fogja azt szolgáltatni. Pedig, ha az egyik esetben meg van engedve, akkor meg van engedve a másokban is és akkor azon cautela, a melyet a törvény a végrendelkező akaratának meghamisítása ellen rendelt, semmivé van téve. Nemcsak a törvény betűje, hanem szándéka és szelleme az, a mely a méltányosság ily veszélyes gyakorlása ellen tiltakozik.

Szólanom kell még azon esetről is, a melyet a tisztelt tanár ur az általa bírált eset pendantjának nevez. Az eset az, hogy a végrendelet összes kellékei megvannak és csakis annak *expressis verbis* való tanusítása hiányzik, hogy a végrendelkező az okiratot saját végrendeletének kijelentette. Ebben az esetben a Curia a végrendeletet érvényesnek jelentette ki, a mit dr. Katona ur helyesel és a mit — bárhog

csodálkozzék is ezen t. ellenfelem — helyeselek magam is. A cikkíró ur ezt az esetet az előbbivel azonos elbírálás alá esőnek tartja, holott nem az. Szerinte az előbbi esetben egy alaki kellék: az aláírás valódiságának igazolása a végrendelettről hiányzott, szerinte az utóbbi esetben is egy alaki kellék: a saját végrendelet gyanánti kijelentés tanusítása hiányzik — holott ez az utóbbi esetben nem úgy van. Mert az utóbbi esetben a kijelentésnek tanusítása hiányzik ugyan *szó szerint*, de nem hiányzik *értelem szerint*. Tanusítva van ugyanis a záradékban az, hogy «a végrendelet... mindenben a végrendelkező akaratának megfelelően szerkesztetett és íratott». Ez pedig, nem szó szerint, de lényeg és értelem szerint annyi, mintha a végrendelkező az okiratot saját végrendeletének kijelentette volna. Egyre megy, akár az akaratnak megfelelően íratott az okirat tartalma, akár az írott okirat tartalmának megfelelően történt az akarat kijelentése. A lényeg mindkét esetben ugyanaz: az okirat tartalmának és a végrendelkező akaratának teljes megegyezése és e megegyezés tanusítása magában a végrendeletben. Szóval áll, a mi már fentebb kifejtést nyert, hogy a végrendelet kellékei csak annyiban alakiak, a mennyiben magában a végrendeletben kell fenforogniok, ellenben nem alakiak abban az értelemben, hogy szó szerint kellene fenforogniok; elég, ha lényeg szerint fenforognak. Az, vajon lényeg, illetve értelem szerint fenforognak-e, magyarázatnak képezi tárgyát. Emitt tehát enyhítve van a törvény szigora; az individualisatio és ezzel a méltányosság számára bizonyos korlátok között szabad tér nyílik. Itt helye van a cikkíró ur által követelt azon enyhe magyarázatnak, a mely lehetőleg a végrendelet érvényben tartására törekszik. Itt van helye a szigor és méltányosság között kiegyenlítő harmonikus törekvésnek; itt is azonban megvan a korlát: a végrendeleti okirat maga, a melyen tul sem magyarázat, sem bizonyítás nem terjedhet.

Az előbbi és a tulajdonképeni vita tárgyát képező esetben is a másodbiróság azzal iparkodott a végrendelet érvényesítését lehetővé tenni, hogy magyarázat útján magából a végrendeletből igyekezett az összes kellékek fenforgását kimutatni (l. Polgári törvénykezés f. é. 25. számában). A másodbiróság tehát korántsem ment annyira, mint a cikkíró ur, mert egyáltalában nem alapította ítéletét a végrendeleten kívüli bizonyítás lehetőségére. A másodbirósági ítélet helyessége csak azon mult, hogy nem volt képes elfogadható magyarázatot nyújtani. Ennek bővebb kifejtése és a birói gyakorlat egyéb, sokszor igen érdekes döntéseinek összehasonlítása azonban messze vezetne, ezért azt mellőzöm.

E helyett inkább azon harmadik birói határozattal kívánok még foglalkozni, a melyet dr. Katona ur mint egy emelkedett törvénykezési gyakorlat példáját idéz. E határozat ugyanis épen alkalmas annak demonstrálására, hogy bármily kívánatos legyen is a végrendeletnek érvényben tartása, ez csak úgy érhető el helyesen, ha a tételes törvény akadályt nem szab.

Az eset az, hogy a közjegyző kezéhez letett végrendeletnél az egyes iveket összefűző zsinór végén hiányzott a pecsét. A Curia kimondta, hogy ez nem szükséges; kimondta daczára annak, hogy a közjegyző kezéhez letett végrendelet is magánvégrendelet és hogy a magánvégrendeleteknél a zsinór pecsételése általánosságban előírva van. A Curiát mindenekelőtt az vezette, a mi a jogeset elbírálásánál mint első nyilatkozik: a jogérzet. Ez ugyanis ez esetben a végrendelet érvénytelenítése ellen tiltakozik és méltánytalannak érezteti az olyan birói határozatot, a mely egy hiányzó alakiség okából a végrendelkező kétségtelen akaratát megsemmisitené. Azonban ez még nem elég arra, hogy a bírót vezesse. A helyes jogérzet helytelen következményeket szülhet, mert mint fentebb kifejtettem, egy esetet jogérzet és méltányosság szerint eldönteni, gyakran annyi, mint sok más eset helytelen eldöntésére okot adni. A bíró, a ki csak a jog-

érzet által vezérelteti magát, laikus munkát végez, ép úgy, mint kontármunkát végez az, a ki gondolkodás nélkül a betűt követi. A feladata magaslatán álló bírónak — ismét Windscheid az, a ki ezt hangoztatja — a tételes jog gondos fürkészése meg fogja adni az eszközöket a jogérzet kielégítésére gyakran oly esetben is, a midőn a méltányosság és jog összeütközése kikerülhetetlennek látszott. A Curia is megtalálta a mi esetünkben a tételes jog korlátain belül az eszközöket a végrendelet érvényben tartására. Az 1876: XVI. tcz. az írásbeli magánvégrendeletekre előírja ugyan a zsinór lepecsételését, de nem minden írásbeli magánvégrendeletre. Már a törvény külső beosztása, mely a rendes írásbeli magánvégrendeleteket és a közjegyzőnél letéteményezett magánvégrendeleteket külön fejezetekben tárgyalja, arra mutat, hogy az előbbiekre megállapított szabályok nem vonatkozhatók feltétlenül az utóbbira is. A lepecsételésre vonatkozó szabály az írásbeli magánvégrendeletekről szóló fejezetben, a 8. §-ban áll és a közjegyzőnél letett magánvégrendeletekre kifejezetten kiterjesztve nincs. Mivel pedig a közjegyzőnél letett magánvégrendelet lepecsételése tekintetében a törvény 24. §-ában külön intézkedik, hiányzik is minden ok arra, hogy a 8. §. szabálya a közjegyzőnél letett magánvégrendeletre is kiterjesztessék. Ez eldöntés helyességét kétségtelenné teszi a 24. §. utolsó bekezdése, a mely a letéteményezett végrendeletre nézve csak a 23. §. alaki kellékeit írja elő, ezek közt pedig a végrendelkező általi lepecsételés előírva nincs.

Tanulságossá akkor válik ez az eset, ha feltételezzük, hogy a törvény a közjegyző által eszközölt lepecsételésen kívül expressis verbis még a végrendelkező pecsétjét is megkívánná. Tultehetné-e magát a bíró a törvény ezen kategorikus parancsán azzal, hogy az felesleges formalitást képez? Nem, mert a bírónak nem a saját, hanem a törvény szándékát kell érvényre juttatnia; ő nem de lege ferenda, hanem de lege lata ítél. Lehet, hogy az, a mit a bíró jog gyanánt óhajtott, észszerűbb mint az, a mit jog gyanánt talál. Ekkor, bármi magas is legyen a szempont, a melyet megvalósítani akar, fel kell azt áldoznia egy még magasabbnak: a jogrend sérthetlensége szempontjának. Nemcsak az életben, a jogban is, gyakran a végső bölcsesség a lemondás.

Dr. Kobler Ferencz.

Jelzálogi hitelügyünk egyik árnyoldala.

A telekkönyveknek a birtokszabályozások folytán szükségessé vált átalakításánál követendő eljárás tárgyában 1869. évi április 9-ikéről 2579. sz. a. kelt igazságügyminiszeri szabályrendelet 7. §-ának b) pontja értelmében, ha a tagosítás folyama alatt — vagy általában a telekkönyv átalakítása előtt, valamely *új birtokrészletre* nézve a tulajdonos személyében *időközben* — tehát az új állapotnak kihasítása és a kiküldött bíró általi birtokba adása után változás történt, az új tulajdonos neve a telekkönyv átalakításakor az átalakított telekkönyvbe közvetlenül bevezetendő; ha az új tulajdonos az átalakítás előtt a telekkönyvi hatóságnál a változást igazoló okiratoknak és a felosztási földkönyv hiteles kivonatának felmutatása mellett, *szerzett jogának* a tulajdonlapra teendő *följegyzését kérelmezte*.

A szabályrendelet ez intézkedése a birtokszabályozás alatt álló községben a perek melegágyává vált, és a jogbiztosságot, az ingatlanok commerciumát annyira ingataggá tette, hogy az e tárgybani törvénykezési gyakorlatunknak a reális birtok- és hitelviszonyaink terén való ecsetelése nemcsak mint törvénykezési és igazságügy-politikai, de mint kulturkép is annál érdekesebbek, mert sem az igazságügyi állapotainkról szóló miniszeri jelentések, sem pedig a törvényszéki kimutatásokban ezekről említés nem szokott tétetni.

Tudvalevő dolog, hogy Magyarországon és Erdélyben a telekkönyvek behozatala által, a tulajdonos és a nevére irt ingatlan közötti kapcsolat ugyan nem mindig «szent», de még kevésbé «sérthetetlen». A telekkönyvben foglalt eddigi tulajdonos és a jelzálogi hitelező akarata *ellenére* is, tagosztás, arányosztás, urbéri birtokrendezés, legelő- és erdőelkülönítés vagy egyéb más birtokszabályozás folytán az ingatlan állaga oly változást szenvedhet, hogy a tulajdonjog tárgya — rendesen csak a «kültek» — egészen felcseréltetik. x kapja azt, a mit eddig y és ez azt, a mit z eddig birt, mivel és használt. Kétséget sem szenvedhet, hogy nemzetgazdasági szempontok e változásokat indikálhatják, csak az a sajnos a dologban, hogy a biztos régi telekkönyvi állapotnak megfelelő birtoklás megszűntétől az új birtoklásnak megfelelő új, ismét biztos telekkönyvi állapotig rengeteg hosszú időközök foly-
nak le.

Igy például, hogy csak egy néhány, észleleteink körén belül a rózsahegy kir. törvényszék területén fekvő községet említsek: Liptó-Szt-Miklós, Bocza, Pribilina, Bobrovník, Szt-Iván, Magyarfalva, Német-Poruba stb. mind olyan községek, melyekben ama időköz a 20, mond *husz* esztendő már is meghaladja, és a mennyiben igazságügyi kormánybeli intézkedés nem történik, még tán egy emberöltőt meghaladand. Tessék már most elképzelni ama földbirtokos helyzetét, ki a reális hitelre szorul, és azon hitelezőjét, ki jelzálogi követelését érvényesíteni akarja. A pozsonyi kir. ítélő tábla e tárgyban azon, az adott viszonyok közepette csak helyeseltető álláspontot foglalja el, hogy azon tulajdonos ellen, ki-nek javára a tagosított birtok egyes részleteire a tulajdonjog a felhívott szabályrendelet értelmében csak följegyeztetett, *az árverést el nem rendeli*, ezt a 4542/1891. számú határozatában ekkép indokolván: Az árverés elrendelésére minden esetben a nyilvánkönyvi állapot az irányadó, s tekintve, hogy a végrehajtást szenvedő tulajdonjoga még csak föl van jegyezve, s a végleges bejegyzés az 1869 április 8-ikán 2579. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet 7. §-ának *b)* pontja szerint csak a telekjegyzőkönyvnek átalakításakor fog eszközöltetni, az árverés a végrehajtást szenvedőnek a *B. 43. a)* és 49. illetve *B. 8.* sorszám alatt följegyzett tulajdonára az új kiosztási földkönyv alapján el nem rendelhető. A mi annyit tesz, hogy ily birtokrészletekre bekebelezett végrehajtási zálogjog tetemes hosszú időszakon át érvényesíthető nem lévén, a hitelező összekulcsolt kezekkel kénytelen nézni, hogy kell a kir. Curia 17. sz. t. ü. döntvénye alapján a végrehajtási bekebelezés napja után lejárt kamatainak az 1881. évi LX. tcz. 192. §-ának *a)* pontjában biztosított elsőbbségét elvesztenie.

Ellenben a tagosítás előtti, tehát *a természetben nem létező részletekre* a pozsonyi kir. ítélő tábla az árverést *igenis* elrendeli, ebbeli indokait az 1690/1895. számú határozatában ismét a következőleg állapítván meg: «Az a körülmény, hogy a végrehajtás tárgyát képező ingatlanok egy része időközben (?) urbéri rendezés alá került, nem szolgálhat akadályul azoknak a telekkönyvben foglalt megjelölés szerint való árverésre bocsátása ellen, magától értetvén az, hogy az említett ingatlanok helyett azok képezendik az árverés tárgyát, melyek a birtokrendezés folytán azoknak helyébe léptek».

Az e határozat alapján megtartott árverés után egynehány telekkönyvi részletnek árverési vevője az 1881. évi LX. tcz. 180. §-ában biztosított jogánál fogva, bírói kiküldött által eszközölni kívánta; — de természetesen siker nélkül — mert a bírói kiküldött nem tudta megállapítani, hogy — a mint az ítélő tábla mondá — a telekkönyvben foglalt árverés alá bocsátott ingatlanok helyébe, a birtokrendezés folytán mi lépett, a felhívott esetben annál kevésbé, mert talán 20 vagy még hosszabb időszakon át folytatott új birtokállapotról a tagosítási földkönyv és térkép mai napig még bírólagon hitelesítve sincsen.

Hogy mily befolyással bírnak ily állapotok ama ingatlan átalakulásaira, természetes, hogy fölösleges fejtegetnem.

A magyar gazdák is az 1895-iki kongresszusukon a telekkönyvek átalakítása tárgyában a munkálatok gyorsítását követelték, de eddig látható siker nélkül.

Dr. Hexner Gyula

liptó szt-miklósi ügyvéd

Különfélék.

— **Botrányos határidők.** A budapesti kir. törvényszék polgári felebbezési tanácsa áprilisban beadott felebbezésre a jövő évi január hóra tűz tárgyalást.

— **Törvényeink kizárják azt, hogy valamely gyermek a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezeteken kívül neveltessék. Annak sincs tehát helye, hogy valamely gyermek a születési anyakönyvbe felekezetenélkülinek jegyeztessék be.** (A belügyminiszternek 47716/96. sz. a. P. vármegye alispánjához intézett rendelete.) B. József és neje a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által hozzám áttett kérvényét (czimednek) azzal küldöm meg, hogy értesitse nevezetteket, miszerint azon kívánságnak, hogy Ilona nevű leányuk az állami születési anyakönyvbe felekezetenélkülinek jegyeztessék be, nem teljesíthető, mert a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetekhez tartozó szülők gyermekeinek vallását az 1894. évi XXXII. tcz., olyan gyermekek vallását pedig, kiknek mindkét vagy pedig csak egyik szülője a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikehez sem tartozik, a vallás szabad gyakorlata-ról szóló 1895. évi XLIII. tcz. 26—29. §-ai állapítják meg s nevezetesen az utóbb idézett törvényzcikk 26. §-a egyenesen kizárja azt, hogy valamely gyermek a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezeteken kívül neveltessék. A folyamodók azon nézete tehát, hogy az 1895. évi XLIII. tcz. módot nyujtana arra, hogy a gyermekek felekezeteken kívül neveltessenek, teljesen téves. Az 1895. évi XLIII. tcz. csak arra nyujt módot, hogy az, a ki áttérésre jogosultsággal bír, a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek valamelyikéből kilépessen, a nélkül, hogy egyidejűleg más bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetbe belépne. Az ilyen szülő gyermeke azonban a fent jelzett törvényszakaszok szerint vallásos nevelésben részesítendő és csak áttérési korának elérével válik lehetővé reá nézve az, hogy a bevett és törvényesen elismert vallásfelekezetekből kilépjen.

— **Igényperekben** állandó gyakorlattá kezd válni, hogy a felülvizsgálati és felebbezési költségek e jogorvoslatok *sikertelensége esetében is*, hivatkozással az 1881. évi LX. tcz. 98. §-ára, megszüntetnek. Szerény nézetünk szerint ez téves felfogás, mert e törvényhely azon rendelkezésében, hogy ha a foglaláskor a fenforgó körülményekből azt lehetett a végrehajtónak jóhiszeműleg vélelmezni, hogy a lefoglalt tárgyak a végrehajtást szenvedő tulajdonai: a perköltségek kölcsönösen megszüntetendők, ha az igény megállapíttatnék is: — *a «perköltség» szó legszorosabban magyarázandó* — szemben a sommás törvény mint lex posterior 168. §. azon rendelkezésének, hogy *a sikertelen felebbezés költségeit a felebbező fél viseli*, mert az 1881. évi LX. §-ában felhívott ratio a felebbezési eljárásban egyáltalában helyt nem foghat, és a s. t. 229. §. második kikezdése szintén egyedül a szorosán vett «perköltség»-re van figyelemmel. Dr. H. Gy.

— **Postai jövedéki kihágás.** A magyar csomagszállítási vállalat a fővárosi napilapok szállítását elvállalván, az egyes csomagokat az *abc* betűvel jelölte meg folytatólag. A postai kincstár ebben jövedéki kihágást látott, mivel a betűk a címzést czélozták pótolni. A budapesti kir. tábla azonban a jövedéki kihágási eljárást megszüntette.

— **Az ügyvédi késelem fogalom meghatározásához.** Az *eperjesi ügyvédi kamara* — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A kamara fegyelmi bírósága — panaszlott ügyvéd ellen az ügyvédi rendts. 49. §-ába ütköző, a 69. §. *c)* pontja szerint minősülő hanyagság és késedelmezés jelenségei alapján a 79. §. értelmében a fegyelmi eljárást és a jelen határozat jogerőre emelkedése után a vizsgáló biztos kiküldését elrendeli. *Indokok:* Panaszlók előadása szerint panaszlott képviselőt vállalt arra, hogy Hollender Hánitól 1892 szeptember 30-án panaszlott közbenjárása mellett megvett ingatlanrészeknek a vevők nevére való tulajdonjogi átiratását eszközölje, azonban a tulajdonjog bekebelezése iránti kérvényt csak 1894 június 18-án, tehát közel csak két év

után adta be, és miután időközben G. B. cég zálogjogot keblezett be 146 frt 30 kr. s jár. erejéig eladó ellenében, panaszlók panaszlottnak mulasztása miatt kárt szenvednek, mennyiben a cég követelését a jelzálogból kifizetni törvény szerint kötelesek. Az ügyvédi rendts 49. §-a értelmében köteles az ügyvéd az általa elvállalt ügyben a képviselt fél érdekében a törvényes intézkedéseket szorgalommal és pontossággal megtenni. Alapos jelenségek forognak fen a mellett, hogy panaszlott ezen kötelezettségének nem tett eleget; mert az, hogy panaszlott a kérdéses ügyben panaszlók képviselét elvállalta s hogy ennek alapján az adásvevési szerződést még 1892 szeptember hóban tőlük átvette, saját beismerése és az által van támogatva, hogy a tulajdonjog bekeblezési kérvényt későbbben, 1894 június 18-án panaszlók nevében be is adta. A fenforogni látszó késelem vádjának czáfolatára nem elégséges alap az, hogy panaszlott ügyfeleitől írásbeli megbízást nem nyert; mert a telekkönyvi beadványt oly megbízás nélkül szerkeszteni és beadni képes lett volna nemcsak, de azt 1894 június 18-án ily megbízás nélkül tényleg be is adta; mert továbbá, ha az eljárás végett írásbeli megbízást multhatlanul szükségesnek tartott, mi sem állhatott utjában, hogy azt maga részére ki ne állíttassa. Azon körülmény, hogy panaszlott a tulajdonjog bekeblezése iránti kérvényt korábban azért nem lett volna képes beadni, mivel az átírandó ingatlant Viborna község javára zálogjogilag biztosított 600 frt követelés terhelte és hogy ezen teherértel törlesztése az engedélyt csak 1893. évben, még pedig ezen év július hava után kapta volna meg, szintén nem képez elfogadható mentő okot, mert ezen teherértel nem akadályozhatta a tulajdonjogi átíratást, a mennyiben a törlesztés a tulajdonjog bekeblezése után is volt eszközölhető és főleg azért nem, mert panaszlott a kérdéses törlési engedélyt saját állítása szerint még 1893. évben kapta, a telekkönyvi beadványt pedig még csak 1894. június 18-án nyújtotta be. Azért alaposan látszik őt terhelni gyanuja annak, hogy ezen ügyben a törvényes intézkedéseket nem kellő szorgalommal tette meg. *A m. kir. Curia határozott:* Az elsőfoku bíróság határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1896. évi május hó 16. 91. sz. a.)

— **Ügyvéd betegsége nem lehet igazolási ok.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felebbezési tanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék III. r. alperest igazolási kérelmével elutasítja. *Indokok:* Alperes azon az alapon kérte az igazolás megadását, mert képviselője a felebbezés beadási határidő utolsó napjaiban beteg volt, s ezért mulasztotta el a felebbezés beadását. Felperes az igazolás megadását ellenezte. Tekintve, hogy az 1881. évi LIX. tcz. 61. §-a szerint igazolásnak csak a félnek vétkes mulasztás esetén van helye, a fél megbízottjának vétkes gondatlanságból eredt mulasztás pedig igazolásnak alapul nem szolgálhat, tekintve, hogy a III. r. alperesnek képviselője a becsatolt orvosi bizonyítvány szerint nem szenvedett oly súlyos betegségben, hogy ügyeinek ellátásával annyiban sem gondoskodhatott volna, hogy helyettesét a megfelelő utasítással el nem láthatta volna és ebbeli mulasztása vétkes gondatlanságnak tűnik fel, ez okból az igazolási kérelmet elutasítani és egyuttal alperest a költségekben marasztalni kellett. A gondatlansága folytán felmerült igazolási eljárás fejében III. r. alperesi képviselőt költség sem illetvén, ilyent a kir. törvényszék képviselétével szemben sem állapíthatott meg. (1896. évi június 24-én. D. 336 sz.)

— **Ha a férj hagyatékára az özvegy nő haszonélvezeti igényt terjeszt elő, kiskoru gyermekét az örökösödési eljárásban a fenforgó érdekellentét folytán nem képviselheti.** (A belügyminiszternek 18089/96. sz. a. Sz. város közigazgatási bizottságához intézett rendelete.) Néhai R. Ferencz hagyatéki ügyében a közigazgatási bizottság gyámügyi felelbbviteli küldöttségének másodfoku határozatát, az ez ellen a nevezett örökhagyó özvegye, R. Ferenczné és kiskoru leánya, R. Anna által közbetett felebbezés folytán vizsgálat alá vevén, következőleg határozottam: A másodfoku határozatot, mely szerint a néhai R. Ferencz hagyatékának tárgyalásáról A. M. kir. közjegyző által felvett jegyzőkönyvben előadottak felett a városi árvaszék által hozott és a kiskoru R. Anna részéről való gyámhatósági jóváhagyást kimondó végzés a »The Gresham« biztosító-társaság által kiállított kötvény alapján esedékes 2000 ftos életbiztosítási összegre vonatkozó részében megváltoztatott és kimondott, hogy ezen kötvényben foglalt érték a néhai R. Ferencz hagyatékához nem tartozik, s tulajdonjogilag kiskoru R. Annát illeti, az árvaszék végzésével együtt feloldom és az árvaszé-

ket utasítom, hogy kiskoru R. Anna részére az 1877. évi XX. tcz. 30. §. a) pontja alapján ügygondnokot rendeljen ki, és ennek megtörténte után a néhai R. Ferencz hagyatékának tárgyalására végzésileg megbízást nyert A. M. kir. közjegyzőnek az ügyiratokat oly felhívással adja ki, hogy a szóban forgó hagyatéki ügyet özvegy R. Ferenczné és a kiskoru R. Anna ügygondnokának közbenjöttével újból tárgyalja. *Indokok:* A néhai R. Ferencz hagyatékának tárgyalásáról A. M. kir. közjegyző által felvett jegyzőkönyv szerint özvegy R. Ferenczné haszonélvezeti igényeket terjesztvén elő, az ügynek ily állásában kiskoru gyermekét a szóban forgó örökösödési eljárásban többé nem képviselhette, mert közte és gyámoltja között érdekellentét forgott fen. A nevezett özvegy és a kiskorunak a jegyzőkönyvben foglalt nyilatkozatai tehát egyezségnek nem tekinthetők, miután kiskoru R. Anna ügygondnok által képviselve nem volt. Ez okból és miután az örökhagyó után maradt életbiztosítási kötvényekre vezetett bírói végrehajtás ellen özvegy R. Ferenczné által igénybe vett jogorvoslat a szegedi kir. ítélőtáblának végzése szerint kedvező eredményre vezetett, az idézett másodfoku határozatnak az árvaszék elsőfoku végzésével együtt való feloldását és a jelen határozatban foglaltakat elrendelni kellett.

— **A kisajátítási jog.** Irta *Harrer* Ferencz. A budapesti tudományegyetemen pályadíjat nyert munka, mely 11 iven fejtegeti előbb a kisajátítási jog intézményének fejlődését, azután annak elveit, különös súlyt helyezve hazai tételes jogunkra és joggyakorlatunkra.

— **A követek területenkivülisége** czim alatt jelent meg egy jókora füzet *Áldösy* Józseftől. Ugyanezen tárgyról jelent meg ez évben egy német könyv *Beling*-től: Die strafrechtliche Bedeutung der Exterritorialität. Beiträge zum Völkerrecht und zum Strafrecht.

— **Nemzetközi ügyvédi kongresszus.** A belga ügyvédegylet 1897-ik évre nemzetközi ügyvédi kongresszust tervez, mely az ügyvédi szervezetet nemzetközi alapon fogja tanulmány tárgyává tenni s ez alapon reformokat fog indítani; egyszersmind a kollegiális érintkezést is szorosabbá akarják tenni az egyes országok ügyvédségei közt. A kongresszus 8 napra van tervezve s a jövő év szeptemberében fog összeülni.

— **A bécsi ügyvédjelöltek,** mint már említettük, nagy mozgalmat indítottak a vasárnapi munkaszünetnek az ügyvédi irodákba való behozatala iránt. Nem rég az igazságügyminiszterhez fordultak, hogy tenné meg a kellő lépéseket. Az igazságügyminiszter felszólította a bécsi ügyvédi kamarát, adna véleményt a kérdésben. Az osztrák ügyvédek organuma, a Juristische Blätter határozottan ellene nyilatkozik a vasárnapi szünetnek. Szerinte addig, míg a bíróságok nem tartják meg a szünetet, az ügyvédek sem tehetik. E lap egyenesen felszólítja az igazságügyminiszteriumot, hogy kezdje meg önmagán a reformot.

— **Furcsa határozatot** hozott a német birodalmi legfőbb bíróság a szegényvédő kész kiadásait illetőleg. Kiemeljük belőle a következőket: »Die zum Armenrechte zugelassene Partei hat nicht den Anspruch auf Uebernahme der Auslagen des ihr beigeordneten Anwaltes auf die Staatskasse. Ebenso wenig steht dem beigeordneten Anwalt ein solcher Anspruch zu. Er hat vielmehr, wie seine Gebühren, so auch seine Auslagen seiner Partei zu kreditiren, und zu den Auslagen gehören auch Reisekosten, wenn der Anwalt bei einer ausserhalb des Gerichtsortes stattfindenden Beweisaufnahme seine Anwesenheit für geboten hält...« E szerint csak az ellenfélen veheti meg kész kiadásait, ha ugyan van miből.

— **A párbaj büntetéseit,** ugy a mint azok az egész föld kerekéségén érvényben vannak, állította össze egy német ügyvéd *Bresslauer*. A füzet előbb külön, azután táblás összeállításban tünteti a büntetési tételeket. A ki összehasonlító tanulmányokat tesz, az sikerrel fogja használhatni. Címe: Duellstrafen. A kiadó: Rosenbaum & Hart.

— *A bűnvádi eljárási törvény életbeléptetéséről és az esküdt-székek hatásköréről és szervezetéről szóló törvénytervezeteket lapunk jövő számában közöljük.*

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: Igazságügyünk a millenniumi kiállításon —r. — «A mennyiben és a meddig.» (Tiltakozás.) Dr. MÓRICZ KÁROLY kecskeméti jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A házasságtörés mint bontó ok és a házasságtörésből származott gyermek családi állása és eltartása. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédől. — Törvényjavaslat az esküdtbírók szervezéséről. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyünk a millenniumi kiállításon.¹

II.

Régi magyar jogélet.

Gyűjteményünk, mint említettük, nem tesz éles kritikai megkülönböztetést a magyar ügyvédségi intézmény történetére szorosan vonatkozó adatok és igazságszolgáltatásunk egyetemes fejlődésének egyéb emlékei közt. Ebből következik, hogy a csoport anyagában nincs megjelölve semmi határ, mely e két külön territoriumot elválasztaná. Magánjogi és büntető törvénykezésünk számos írott emléke foglal helyet az ügyvédi kar történeti kiállításában, a nélkül, hogy a tulajdonképeni tárggyal speciálisabb kapcsolatban állna. Igazabban szólva az ügyvédség multjára vonatkozó részletesebb adatok ott kezdődnek, a hol jogrendünknek ez az intézménye a kiforrás stadiumába jut és lassanként mai szervezetét ölti magára.

Nagyrészt feldolgozatlan kincs még az is, mely, bár nem szorosan vonatkozik az ügyvédség gyakorlatára, de hiven és közvetlenül tünteti föl jogrendszerünknek szellemét a távol mult idők kódében, élénkbe állítja a törvénykezés formaságait, a jogfogalmak átalakulását a századok folyamán. Ily szempontból kelti fel például a figyelmet Pelsőczy Beibel Detrik nádornak 1399-ből kelt ítéletlevele Heves-Ujvármegye generalis kongregatiójából, melyből megtudjuk, hogy István magister és káptalani kanonok megbízó levele alapján pert indított Szent-András helységnek, más néven «Káptalan püspöki»-nek, az egri káptalanhoz való tartozása elismerése iránt. Az ítélet reassumálva a tényeket, a tanuvallomásokat, mely szerint megkérdezettvén a megyei ispán, a nemesek bírái és az assessorok, ők «Istennek tartozó hitökre, s az országnak és koronának tartozó hűségökre» — «*facto dominicae crucis signo*» — tehát *keresztvetés* alatt vallottak, ez alapon elismeri a káptalan keresetének jogosságát s a vitás területet az egri káptalannak odaitéli.

De nemcsak az ország törvényes bíróságának, hanem a szentszék joghatóságának is számos nyomára akadunk a magyar törvénykezés írott emlékei közt. 1531-ből a pápai szék Lyonból keltezett decretuma mutat rá arra az érdekes jogvitára, mely a körül fejlett ki, hogy a fehérvári káptalan vonakodott az esztergomi érsek joghatóságát elismerni, őt ünnepélyesen fogadni, neki a palliáriumi jogot megadni s egyáltalán a provinciális gyűléseken résztvenni. Az esztergomi érsek panaszára az ügy a szentszék elbírálása alá kerülván, a pápa, mint a documentum tanusítja, vizsgálatot rendelt el, s a káptalant és a prépostot személyesen vagy megbízottja képviselőjében idézte színe elé. Mi történt

tovább, arról nem nyerünk az iratokból felvilágosítást. — A jogszolgáltatás különböző ágait, a kánoni bíraskodást, a vásár- és pallosjogot, a különféle büntetési rendszereket nem látjuk — sajnálatunkra — szakszerűleg külön csoportosítva. Jogéletünknek számos érdekes elemét elvonták «Justitia» csarnokából más kiállítási csoportok, a történeti kiállítás, a kereskedelem- és hitelügyi kiállítás, mely utóbbi különösen becses a régi kereskedelmi jogszokásokra és intézményekre vonatkozó adalékokban. Tulajdonképeni tárgyi emlékekből is minél kevesebbet találunk az igazságügyi csoportban, a mit nem örömmel regisztrálunk. De ha fontolóra vesszük, hogy az igazságügyi kiállításnak ezen egész retrospektív része tulajdonképen az ügyvédi kamarák privát buzgalmából s irodalmi feldolgozás céljából készült, nem érezhetjük hivatva magunkat a kritika kifogásaira.

Számosak és jellemzők a sokféle esküformák. 1561-ből a likavai várnagy esküformuláját látjuk, talán tévedésből, két példányban is, következő bevezetéssel:

«Én Orrosy Péter likavai porkoláb, esküszöm az élő Istenre és fogadom hitemre, tisztességemre és emberségemre, hogy én az likavai várat mindhalálig az én uramnak, az nagyságos Báthory Andrásnak, ki én rám az várnak porkolábságát bizta, csak holtáiglan zálogképpen, ő felségének pediglen Ferdinandus császárnak, mint magyarországi királynak és az ő felséges fiának, ha Magyarországnak királya lenne, örökképpen megtartok és tartani akarok» stb. Továbbá: «Ha pediglen az idő jártában az én nagyságos uramnak, Báthory Andrásnak holtá történnék», folytatja az eskü, abban az esetben is kötelezi magát a várnagy «az házat az megirt inventarium szerint» minden fölszerelésével, «hadakozó számaival együtt általadni».

A következő századból már meglehetősen bővében vagyunk a régi bűnvádi peres eljárás emlékeinek, a magyar büntető jogszolgáltatás dokumentumainak. A marosvásárhelyi Teleki levéltárnak egy a «büntettesek registájából», 1677. évből teljes képét nyerjük az azon időbeli kriminalistikus terminológiának, kezdve a bigamiától, sodomiától, a házasságtörésen keresztül egész a gonosz ígéretekig s az oly gyakori boszorkány-perekig. Csak Mária Terézia idejében látjuk enyhülni a balítéleteknek, a fanatikus üldözéseknek ezt a sötét képét. Legelőbb a nagy királynő leirata egy szatmármegyei boszorkánypör ügyében, mely bizonyos Tóthfalussy Anna, ennek férje, Kis János és ügyvéde Vledár Pál ellen indítatva, a megye informatiója folytán a királynő elé vitetett. Azt konstátálva, hogy a fölterjesztett iratok nem nyujtanak elég alapot az ügy igazságos megbirálására, a megyét újabb határozatra utasítja.

Egy derengő világosság ez a zord időknek sötétjébe, mely egy nagy fejedelmi szív megnyilatkozásából árad ki. A mult századok szégyenfoltja, a boszorkányhit és számtalan ártatlan emberéletnek feláldozása a törvény és igazság czélgére alatt, egy egész csoportnak nyujt anyagot az ügyvédi kar kiállításában. Kulturtörténetünknek szomorú epizódja elevenül meg ekként a gondos és ügyes rendező kéz alatt, melyből nemcsak a jogász, a történetíró, de az orvos és pszichiáter is bő okulást merithet.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

De nemcsak az idők barbár előítéleteire, a birói adminisztráció rettenetes megbízhatatlanságára is éles világot vetnek némely okmányok, hogy csak I. Ferdinánd királynak 1546-ból kelt parancsát idézzük a soproni bíróhoz, bizonyos Fridperger Anna ügyében, ki mint Paur Mihály polgár felesége, házasságtöréssel vádoltatva, bár fölmentetett s szabadon bocsátatott, annak daczára a városból örökre kitiltatott, — azonkívül, hogy 28 teljes hétig ült börtönben, vasban. I. Ferdinánd parancsára volt szükség, hogy a szerencsétlennek legalább pénzét, ruháit s vagyona felét visszaadják.

De mit várhatnánk egyebet, mikor teljes két századdal utóbb is, a kiállítás egyik érdekes okmányának tanúsága szerint egyenesen III. Károly erélyes utasítására volt szükség, hogy az ellanyhult birói gépezetet frissebb mozgásra serkentse. Az 1726-ból kelt leirat ugyanis Keglevich Gábor és József grófok azon panaszára, hogy ügyekben már öt halasztás történt, szigorúan megszabja, hogy ezentul a perlekedők ügyei gyorsabban s olcsóbban intéztessenek el s különösen, hogy az ügyek tárgyalásánál azok ígtatási rendje tartassék szem előtt. Végre pedig a határidők kitűzésében is legyenek a bírák figyelemmel már, egyidejűleg kitűzött ügyekre is, nehogy a perlekedő felek idejüket hiában legyenek kénytelenek fecsérelni.

Chronologikus rendben így követik egymást a magyar ügyvédi kar kiállításában az érdekesebbnél érdekesebb dokumentumok, melyek jogéletünk küzdelmes fejlődését, az igazságszolgáltatás intézményeinek lassu simulását tüntetik fel a polgárosulás újabb szelleméhez. A százados processus egyes kiemelkedőbb emlékeinek rendszeres csoportos kiállítása, ha a dolog természete szerint kimerítő teljességre nem is tarthat még igényt, ha inkább a véletlen, semmint a tervszerű, öntudatos kutatás gyümölcse is, de mindenesetre alkalmas gondolat arra, hogy felébressze az érdeklődést szélesebb körökben is a magyar jogszolgáltatás multja, a kriminális archeologia, a jogtörténeti kutatások kérdései iránt. —r.

«A mennyiben és a meddig.»

Tiltakozás.

Tisztelt szerkesztő ur!

Ma jutottam hozzá, hogy becses lapjának f. évi július 10-ről keltezett 28. számát betekintsem, s abban nagy meglepetésemre olvastam a közoktatási kongresszus főiskolai szakosztálya által hozott, s a jogi szakoktatás tárgyalásának, vagy jobban nem tárgyalásának kapcsán keletkezett határozat olyan szövegezését, mely szerint: «*A mennyiben és a meddig* azonban ez elv érvényesítése nehézségekbe ütközik, *b)* fentartandóknak véli a jogakadémiákat, de okvetlenül szükségesnek tartja, hogy azok törvényes intézkedéssel tanerők, tanszervezet és taneszközökben minden tekintetben és teljesen az egyetemi jog- és államtudományi fakultások színvonalára emeltessenek, mire *c)* természetesen mindazokban a jogokban és kiváltságokban részesítendő, melyek az egyetemi fakultásokat megilletik».

Ha figyelembe veszem azon kiváló helyet, melyet becses lapja és szerkesztői a szakirodalom terén és általán közéletünkben elfoglalnak, el kell hinnem, hogy ezt a szöveget legilletékesebb forrásból kapták, s ha figyelembe veszem, hogy olyan kiváló egyéniségek, mint dr. Heinrich Gusztáv és dr. Hegedüs István voltak azok, a kik az indítványt tették, illetve eredeti szövegében megőrizni voltak hivatva, egy pillanatig sem szabad kételkednem, hogy az elfogadott eredeti szöveg az, a melynek birtokába a «Jogtudományi Közlöny»-t juttatták. És mégis, ha meggondolom, hogy ezt az indítványt én is elfogadtam, nem hihetem, hogy lehetett a kongresszus idejének egyetlenegy pillanata is, a melyben magával a kongresszuson elfoglalt álláspontommal és ott

hangoztatott meggyőződésemmel annyira ellenkező határozat hozatalába belenyugodtam, mint ez.

Mert mit tartalmaz ez a határozat?

Kimondja először is azt, hogy a tudomány érdekében nem áll az, hogy önálló fakultások létezzenek s ilyenek csak szükségből tűrhetők meg.

Kimondja másodszor azt, hogy a jogakadémiák, mint olyanok, nem állanak az egyetemi jog- és államtudományi fakultások színvonalán, se tanerők, se tanszervezet, se taneszközökben.

Kimondja harmadszor azt, hogy törvényileg állapítandók meg a tanszervezet, a jogok és kiváltságok, melyek valamennyi fakultást egyaránt megillessenek Magyarországon.

Meggyőződésem mindenekelőtt, hogy a tudományos képzésre teljesen irreleváns, vajon egyes önálló fakultásokon történik-e a felsőiskolai képzés, vagy minél több fakultást magukban foglaló egyetemeken, mert mai napság az egyes szaktudományok művelése, illetve az azokra való készülés, ha komoly törekvéssel történik, annyira igénybe vesz egy egész embert, hogy annak egyáltalán nem juthat ideje a más tudományokkal való beható foglalkozásra, hanem meg kell elégednie azzal, a mit a középiskola és a nagy közönség számára szerkesztett hírlapok és tájékoztató művek ezeket illetőleg az általános műveltség szempontjából nyújtanak.

Nem egyéb önámításnál vagy szemfényvesztésnél az, ha mi jogtanulóinktól bölcsészeti és történelmi egyetemi kollégiumok hallgatását is követeljük. Másfelől pedig egyrészt azt hangoztatni, hogy nem eléggé belterjesek, nem eléggé tudományosak előadásaink, azonban mindjárt bölcsészeti és történelmi kollégiumok hallgatását követelni joghallgatóinktól, a legvilágosabb ellenmondás.

Vagy önálló fakultások létezése, vagy pedig egyes fakultásokon két-három tanári állásnak ugyanazon tantárgyakra rendszeresítése akkor, a midőn más fakultásokon minden tantárgyra csak egy van, logikai következménye redukált, a főiskolai szakosztály által azonban a jelen volt jogtanárok csekély számára tekintettel, érdemleges tárgyalás alá nem vett határozati javaslatom azon pontjának, mely kimondatni kívánja, hogy: «kivánatosnak tartja a szakosztály, hogy egy tanárnál se iratkozassék be annyinnál több hallgató, mint a mennyinek szorgalmát és a tanulmányokban való előmenetelét a tanár ellenőrizni képes».

Nem óhajtom ezen pontot most indokolni; indokolva van ez azon felolvasásban, melyet a tanügyi kongresszus számára a jogi szakoktatás szervezéséről készítettem, s mely — remélem — nem sokára elhagyja a sajtót. Itt csak arra utalok, hogy 1894/95-ben a magyar egyetemeken és akadémiákon bölcsészethallgató volt 570, orvostanhallgató 1000 és joghallgató 3779.

Ugyancsak felolvasásomban említettem azt, hogy az én tapasztalásom szerint a budapesti egyetem jogi karán tartott előadások nem állottak felette azon előadásoknak, melyeket a felosztatott nagyszombati jogakadémia nem egy tanárától lehetett hallani.

Nem tudom, mi jogosíthatta volna a kongresszus főiskolai szakosztályát annak a megállapítására, hogy ma annyira felette áll a budapesti tudományegyetem tanerőitől szerezhető tudomány legalább az azon jogakadémiákon nyújtott tudományoknak, a melyeken szintén képesített egyetemi magántanárok működnek, hogy a jogakadémiák tanerőinek változását is kívánság tárgyává lehessen tenni? Pedig egészen eltekintek attól a kérdéstől, hogy vajon az egyetemi előadások tartására képesítettségüket egyetemen nem igazolt tanárok közül is nincs-e számos olyan, a ki nem egy egyetemi tanárral kiállná a versenyt.

Midőn a kérdéses határozat hozatott, egyetlenegy egyetemi tanférfit volt jelen: dr. Kovács Gyula, budapesti egyetemi magántanár és jelen volt egy pár jogakadémiai tanár.

A többség nemjogászokból állott, a mint az indítványtevő dr. Heinrich Gusztáv maga sem jogász.

Hogy a jogakadémiai tanárok önmagukra vagy kollégáikra akarjanak mondani ilyen ítéletet, az képtelenség, és hogy egyikük sem szólalt fel dr. Heinrich indítványa ellen, az csak úgy magyarázható, hogy az előlegesen kinyomatva nem volt, egyszeri hallásra azt, a mi benne elfogadhatatlan, nem különböztették meg a többitől, míg jó magam, a ki bátorságot vettem magamnak, hogy ne akarjam azt tárgyalás nélkül elfogadni, dr. Kovács Gyula és Fenyvessy Ferencz szintén jelen volt országgyűlési képviselő ur folytonos közbeszólásai által zavartattam, bárha ma is nagy megerőltetésembe kerül abba belenyugodni, hogy ezen zavaró hatások dacára is szó nélkül hagytam volna a határozati javaslat szövegezését, ha olyannak látom, a hogyan becses lapjában közzölve lett.

A mi a tanszervezetet illeti, azt minden jogász tudja, hogy a különbség a jogakadémiák és az egyetemek jogi karai között ma abban kulminál, hogy a jogakadémiákon a kötelező tantárgyak tanévenként egyenesen elő vannak írva, míg az egyetemeken ugyanazok hallgatásának kimutatása a vizsgákra bocsátásnak, illetve a végbizonyítvány kinyerésének előfeltételét képezi, a mi pedig a vizsgákat illeti, csakis a doktorátust nem lehet jogakadémiákon megszerezni.

A magam részéről szintén kifejtettem már említett felolvasásomban azt, hogy a jogakadémiák szervezetében az egyetemektől eltérőleg nyilvánuló szervezeti elveket megfélelőbbeknek, a tudományosság terjesztése szempontjából is üdvösebb eredményeket létrehozóknak tartom, s ez ma is meggyőződésem; ezért a fent idézett értelmű határozathoz tudatosan semmi esetre sem járultam volna.

A mi a taneszközöket illeti, a jogi tanulmányok terén csakis könyvekről lehet szó. Itt szívesen elismerem, hogy nagyobb dotáció pl. a kecskeméti jogakadémia könyvtára is ráférne, de nem merném épen olyan bizonyossággal állítani a többi jogakadémiák könyvtáiról, s ha azt látom, hogy a budapesti tudományegyetem 2498 joghallgatója közül szeptemberben is, a mikor pedig számuk legnagyobb volt, csak 535, novemberben már csak 101, áprilisban 14, azaz tizennégy, és májusban 9, azaz kilencz látogatta az egyetemi könyvtárt, akkor még ennek az inferioritásnak a jogtanulók szempontjából káros hatását sem vagyok hajlandó olyan nagyra becsülni.

Végül azt mondja ki a kérdéses határozat, hogy törvényileg állapítandók meg a tanszervezet, a jogok és kiváltságok, melyek valamennyi fakultást egyaránt megillessenek.

Ebben a tekintetben meggyőződésem az, hogy az egyes fakultásoknak egész szervezete, összes jogai és kiváltságai a vallás dolgában kelt 1791: XXVI. tcz. 5. pontjának megsértése, illetve módosítása nélkül nem volnának megállapíthatók, s ezért ilyen értelemben ezzel a ponttal sem érthetek egyet, mert részemről a szabadelvűség, a verseny és haladás szempontjaiból egyaránt sokkal helyesebbnek tartom, ha az állam csak arra szorítkozik, hogy megállapítja a kvalifikációt, melyet a felső tanintézeti tanároktól megkíván, megállapítja a kvalifikációt, melyet a vizsgáló biztosoktól követel s megállapítja az anyagot és terjedelmet, melyek ismeretének az általa előírt módon tartandó vizsgákon igazolását kívánja ahhoz, hogy valakit a nyilvános életben gyakorlati életpályára bocsásson, s ezentul a szervezet és jogok kérdéseivel csakis az általa fentartott vagy közvetlen rendelkezése alatt álló intézeteken foglalkozik.

Mindezekre való tekintettel, mint egyedüli jogtanár, ki a dr. Heinrich Gusztáv indítványához egyáltalán hozzászólott és azt nemcsak egyszeri felolvasás alkalmával hallotta, hanem a hozzászólás alkalmával kezébe is kapta, tiltakozom az ellen, hogy ezen határozat a tanügyi kongresszuson jelen volt jogtanárok megállapodása és meggyőződése kifolyásának,

de tiltakozom az ellen is, hogy a főiskolai szakosztály szabályszerűen hozott határozatának tekintessék, mert a II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus ügyrendjének 14. pontja világosan mondja, hogy: «Az előadások tételei, valamint a külön indítványok a tárgyalás előtt az «Értesítő»-ben közzéteendők», ez pedig, dacára a július 4-iki ülésben, a dr. Heinrich Gusztáv indítványát illetőleg az írásba foglalást illetővel egyidejűleg tett kéresemnek, nem történt, úgy, hogy a bekövetkezett eredményre tekintettel mélyen sajnálom, hogy ennek dacára annak tárgyalásába bocsátkoztam.

Kecskeméten, 1896 július 18.

Dr. Móricz Károly
ev. ref. jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házasságtörés mint bontó ok és a házasságtörésből származott gyermek családi állása és eltartása.

I.

A nő elhagyja férjét, más férfival folytat életközösséget és e viszonyából gyermeke születik.

E tényállás alapján az elhagyott férj neje ellen bontó pert indít; a bontó okul felhozott tényt a férj oly bizonyítékokkal támogatja, hogy a törvényszék a házasságot a nő házasságtörése indokából felbontja s minthogy a nő a tárgyalás folyamán kijelentette, hogy gyermeke eltartásáról ő maga kíván gondoskodni, a törvényszék a házasságtörésből származott gyermek eltartásáról az ítéletben nem rendelkezik.

A kir. ítélő tábla az elsőbíróság ítéletének a házassági kötelék felbontását kimondó részét indokainál fogva helybenhagyja s minthogy a kötelék felbontása esetén a bíróság a házasság tartama alatt született kiskorú gyermekek eltartása tárgyában hivatalból is rendelkezni köteles, az ítéletet azzal egészíti ki, hogy a mennyiben a házasság tartama alatt született gyermek eltartásáról a nő gondoskodni képes nem lenne, az eltartás kötelezettsége a férjet is terheli; mert habár bebizonyított is, hogy a gyermek házasságtörésből származott s habár ez okból a házasság fel is bontatott: mindazáltal tekintettel arra, hogy a házasság tartama alatt született gyermek a házasságból származottnak és mindaddig törvényesnek tekintendő, míg törvénytelenége jogerős ítélettel bíróilag meg nem állapított, ennél fogya míg ez be nem következik a tartás kötelezettsége mind a két házasságot terhel.

Egy más esetben¹ a férj két évi börtönbüntetés után kiszabadulva, gyermekei számát egygyel megszorodottnak találja, kinek kora kétségbevonhatatlanul bizonyítja, hogy tőle nem származhatott. Ez alapon megindítja a bontó pert s habár a kir. ítélő tábla kétségtelenül bebizonyítottak látja, hogy a gyermek házasságtörésből származott; a családi értesítőnek a fogházfelügyelői elbocsátó levéllel történt egybehasonlításából konstatálja, hogy a házasságtörés fenforog; mindazáltal a házasságot ez alapon nem bontja fel, «mivel a H. J. T. 85. §-a értelmében, ha házasságtörés okából bontatott fel a házasság, a vétkesnek nyilvánított házastárs eltartandó a házasságkötéstől azzal, a kivel a házasságtörést elkövette, alperes pedig a kereset szerint B. és K. nevű egyénnel követett el házasságtörést: ezekre azonban, hogy ily tényt elkövettek volna, mi bizonyíték sem állított elő, alperes egyszerű beismerése pedig bizonyítékkal nem szolgálhat.»

Felbontja azonban a kir. tábla a házasságot, mert:

«Tekintettel arra, hogy alperesnő ellenében saját beismerése, de a fogházfelügyelői elbocsátó levél és a családi értesítő egybevetéséből kitűnik, hogy alperes erkölcstelen életet megátalkodottan folytat, mert bizonyítva van, hogy felperesnek két éven át folyton tartott börtönbüntetése ideje

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén 424. sz. eset.

alatt alperes gyermeket szült oly időben, midőn férjével együtt nem élhetett; tehát peres felek közt a további életközösség elviselhetetlennek jelentkezik: ez esetben pedig a házasság a másik házastárs kérelmére a törvény 70. §. c) pontja alapján felbontható: miért is a házassági kötelék felbontására vonatkozó részét az ítéletnek helybenhagyni kellett.»

A felperes férj ama kereseti kérelmét, hogy a házasságtörésből származott gyermek törvénytelennek mondassék ki, már az elsőbíróság elutasította azzal az indokolással, hogy a kiskoru gyermek törvénytelen származásának kimondása a házassági per keretébe nem tartozik, mert az külön eljárás tárgyát képezi.

A gyermekek eltartásának és nevelésének kötelezettsége pedig mindkét házassággal szemben megállapított.

A kir. Curia az ítéletet helybenhagyta.¹

A bírói gyakorlat által felszínre vetett emez elvek fontosságuknál fogva megérdemlik, hogy velük tüzetesebben foglalkozunk. Ezek szerint:

1. *A minden kétséget kizáró módon bebizonyított házasságtörés sem bontó ok, ha ismeretlen a férfi, a kivel a nő a házasságtörést elkövette; mert ez esetben nem lehet a H. J. T. 85. §-ában foglalt házasságkötési tilalomnak érvényt szerezni.*

Ez az elvi kijelentés a H. J. T. rendelkezéseiből nem következik; mert a 76. §. a házasságtörést feltétlenül bontó oknak állapítja meg. E szerint a házasság felbontását mindig jogosult kérni, ha házastársa házasságtörést követett el; a bontás kérelmezésére jogosult fél csak a házasságtörés tényét tartozik bebizonyítani, de nem egyzersmint azt is, kivel követte el a másik házastárs a házasságtörést? Abból a körülményből pedig, hogy a házasságtörés egyik alanya ismeretlen, nem az következik, hogy nincs házasságtörés; hanem következik az, hogy az ismeretlen személyre a törvény rendelkezései nem alkalmazhatók.

Ha a tolvaj ismeretlen, ebből nem az következik, hogy lopás nem történt, hanem a következmény az, hogy az ismeretlen tolvajt a lopás miatt büntetni nem lehet, miként ezt a hajdani nürnbergi kodex már réges régen megmondta.

Ha tehát ismeretlen az a személy, a kivel az egyik házastárs a házasságtörést elkövette, akkor a házasság felbontása indokából felbontandó; de mert házassági tilalmat csak ismert személyekkel szemben lehet kimondani, s mert ad impossibilia nemo teneri potest: ennél fogva a 85. §. tiltó rendelkezését a bíróság alkalmazni nem fogja, mert alkalmaznia lehetetlen; de mindenesetre alkalmaznia kell a törvény mindama rendelkezéseit, melyek oly lehetővé tesznek akadályba nem ütköznek.

2. *Ha ismeretlen az a személy, a kivel az egyik házastárs házasságtörést követett el, akkor a házasság nem házasságtörés indokából, hanem a H. J. T. 80 §. c) pontja alapján bontandó fel abból az okból, mert az egyik házastárs megátalkodottan erkölcstelen életet folytat.*

Ennek a másik elvi kijelentésnek sincs a házassági jogban alapja.

Nem azt vitatom, hogy a ki házasságtörést követ el, az erkölcsös életet él; sőt ellenkezőleg állítom, hogy a házasságtörés a házassági életközösség ellen elkövetett legsúlyosabb vétség; a házassági jog szempontjából egy vétség sui generis, mely a házasság elleni vétségek egyik más kategóriájába sem sorozható és vitatom különösen azt, hogy a házasságtörés mint bontó ok soha, semmiféle körülmények között sem vonható a 80. §. c) pontja alá. Mert miután a 76. §. a házastársak nemi életközössége ellen elkövetett vétséget és a nemi élet aberratióit mint feltétlenül bontó okot megállapította, lehetetlen az, hogy ugyanazt a vétséget még egy más §-ban mint viszonylagos bontó okot állapította volna meg. Egészen

más lenne az, ha e vétségnek súlyosabb és enyhébb eseteit különböztetné meg a törvény. Ez esetben lehetne ok arra, hogy a súlyosabb eset súlyosabban, az enyhébb enyhébben mérlegeltessék. Ámde a törvény rendelkezése általános, minden házasságtörést és minden természetellenes fajtalanságot egyenlőképpen feltétlenül bontó okként állapít meg. Sem ok, sem szükség nincs tehát arra, hogy azt még egy más §-ban is bontó okul megállapítsa és ezt a törvény nem is teszi; mert a 80. §. c) pontjában bontó okként megállapított erkölcstelen élet alatt a nemi életközösség elleni vétséget és a nemi élet aberratióit érteni nem lehet. Bizonyítják ezt a H. J. T. különös indokolásának a 80. §. c) pontjára vonatkozó következő szavai:²

«Mi sem képes a nemesebb gondolkozásu egyént házastársától jobban elidegeníteni és a hitvesi szeretet és ragaszkodás érzelmeit annyira meggyöngíteni, mint a házastárs erkölcsi elaljasodása, mely a házasság erkölcsi alapjait végképpen lerontja. Azért ily esetben az ártatlan s a családi élet tisztaságára féltékeny félnek módot kell nyújtani arra, hogy felbonthassa azt a viszonyt, melyet házastársa erkölcstelen életének megátalkodott folytatásával beszennyezett. Ezen czélnak felel meg e §. c) pontja. A magatartás megátalkodottsága bizonyos állandóságot tételez fel és kizárja azt, hogy egyszeri erkölcsi botlás magában véve a kötelék felbontásának okául szolgálhasson. Ezen czim alatt foglaltatnak: a becstelen foglalkozás és keresetmód, a megrögzött iszákosság, lealjasító játékszenvedély stb.»

A ki néha-néha barátai közt, a tisztesség követelményeinek szemmel tartása mellett elboroz, a ki tisztességes társaságban néha-néha kártyázik: e §. alapján nem lesz megtámadható; ellenben a ki nap-nap után részegeskedik, a ki minden jövedelmét játékban elpazarolja, már e §. sulya alá esik.

Vegyünk már most egy példát a nemi élet teréről. A férj két barátjával — mondjuk váratlanul — villájába megy s a mint a szobába benyit, nejét a házasságtörés legkétségszembetűnőbb jelei között látja és látja két, magával hozott barátja is. A férfi, a kit nejénél lát, előtte is, barátja előtt is teljesen ismeretlen. Nem csinál jeleneteket, hanem megindítja rögtön a bontó pert, két barátja tanúsítja, hogy látta a házasságtörési aktust s már most, a hivatkozott ítéletben kimondott elvek szerint miként kellene e pert eldönteni? Minthogy a bűntárs ismeretlen, minthogy a vele való házasságkötéstől a házasságtörő nőt épen az ismeretlenség miatt eltüntetni nem lehet: ennél fogva a házasság házasságtörés okából felbontható nem lenne. Ámde, ha a házassági törvény indokolásából vonjuk le a következtetést, akkor lehetetlen lenne e házasságot erkölcstelen élet folytatása miatt is felbontani; mert miként láttuk, e §. szerint az erkölcstelen élet megátalkodott folytatása, a magatartás bizonyos állandóságát tételezi fel, a mi pedig az adott esetben — csak egyetlen egy tény lévén tanúsítva, — bebizonyítva semmivel sincs. Ebből is következik, hogy a nemi életközösség elleni vétség a 80. §. c) pontja alá nem vonható; mert a 76. §. szerint a házasságtörésre elég egyetlen egy vétke cselekmény, ellenben a 80. §. c) pontja a magatartás bizonyos állandóságát feltételezi.

(Folyt. köv.)

Tóth Gáspár.

Törvényjavaslat az esküdtbírók szervezéséről.

1. §. Az esküdtbírók az elnökkel együtt három bírói tagból és tizenkét esküdtből áll.

2. §. Az esküdtbírók elnökét egy évre a kerületbeli kir. ítélő tábla elnöke jelöli ki.

Elnökké rendszerint a kir. törvényszék elnöke jelölendő ki; de a kir. ítélő tábla, vagy ama törvényszék bírái is kijelölhetők, melynek kebelében az esküdtbírók alakittatik. Ez

¹ 1896. évi június 2-án 2120. sz. a.

² Különös indokolás 102. §. c) pont a 118. lapon.

utóbbiak közül jelölendő ki az esküdtbiróság elnökének helyettese is.

Ezek a kijelölések rendszerint december hó elején teendők s legkésőbb december hó 31-ig a hivatalos lapban és a hirdetménynek a kir. törvényszéki épületben való kifüggesztésével közzeendő.

3. §. Az esküdtbiróság többi birói tagját az esküdtbiróság székhelyén működő kir. törvényszék elnöke szintén egy évre jelöli ki a vezetése alatt levő kir. törvényszék birái, vagy a helybeli kir. járásbírák sorából, a kik közül egyuttal két helyettes birót is kijelöl s a szükséges segédszemélyzetet beosztja.

4. §. Esküdt csak az a magyar honos férfi lehet, a ki az alaplajstrom egybeállításának évében életkorának huszonnegyedik évét betölti, az állam hivatalos nyelvét érti, azt írni és olvasni tudja és vagy

1. évenként legalább 10 frt adót köteles fizetni, vagy

2. tudományos vagy irodalmi társaság tagja, művész, tudor, okleveles tanár, ügyvéd, mérnök, építész, gazdasz, vegyész, erdész, bányász, tanító, sebész, állatorvos, hírlapíró, a középiskolai érettségi vizsgálatot letette, köz- vagy magánintézet, egyesület vagy szövetkezet hivatalnok, bankháznak, gyárnak vagy kereskedésnek tulajdonosa vagy hivatalnok.

5. §. Az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel:

1. a ki nyereségvágyból eredő büntett vagy vétség miatt jogerősen elítélve volt;

2. a ki hivatalvesztésre vagy politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére van ítélve. (Btk. 56. §.);

3. a ki szabadságvesztés büntetés végrehajtása alatt áll vagy feltételeken szabadságon van;

4. a ki ellen bünvádi eljárás van folyamatban;

5. a ki csőd alatt áll vagy gondnokság alá van helyezve;

6. a ki a testi vagy szellemi fogyatkozás miatt az esküdt köteleseit teljesíteni nem képes.

6. §. Esküdtnak nem alkalmazandó:

1. a tényleges szolgálat kötelékében levő biró vagy ügyész;

2. a rendőri hatóság tagja vagy közege (bűnv. perrendtartás 85. §.);

3. a fegyveres erőnek tényleges szolgálatban álló tagja (1889 VI. tcz. 2. §.);

4. a napszámos vagy a szolga.

7. §. Az esküdtszéki szolgálattól mentes:

1. az országgyűlés képviselőházának, a főrendiháznak, vagy a közösügyek tárgyalására kiküldött bizottságnak tagja, az ülészak tartamára;

2. a lelkész vagy a vallási szertartás teljesítésére jogosított más személy;

3. az orvos;

4. a gyógyszerész;

5. a ki életkorának hetvenedik évét betöltötte;

6. a ki a legutóbbi szolgálati évben mint esküdt működött.

8. §. Városokban a polgármester, községekben a biró; Budapesten a kerületi előljáró, a törvényhatósági bizottságnak, illetőleg városi vagy községi képviselőtestületnek, a székes fővárosban pedig a kerületi választmánynak (1893. évi XXXIII. tcz. 29. §-a) két kiküldöttjével — a kiknek egyike községekben mindig a községi jegyző — bizottságot alkotva, kötelesek minden év szeptember havában egybeállítani azoknak a városukban, illetőleg községükben, kerületükben lakó összes férfiaknak névjegyzékét, a kik a fenti 4. §. értelmében esküdtek lehetnek és az 5. és 6. §-ok kizáró rendelkezései alá nem esnek.

A kire nézve a kizárás tekintetében kétség merül fel — vagy a ki az esküdtszéki szolgálattól mentes (7. §.), a kizárás, illetőleg mentesség okának feltüntetésével a névjegyzékbe fölveendő.

A névjegyzéknek tartalmaznia kell folyó szám alatt és betűrendben a neveket, a bejegyzett egyén korának, végzett iskoláinak, polgári állásának vagy foglalkozásának, lakóhelyének tüzetes adatait; azt, hogy mennyi adót köteles fizetni, hogy az országban használatban levő nyelvek közül melyeket beszéli, melyiket használja tulnyomóan, melyik az anyanyelve s hogy a névjegyzékben előforduló egyének melyikéhez áll a 17. §-ban meghatározott viszonyban.

Ez a névjegyzék az esküdtek alaplajstroma.

9. §. Az alaplajstrom egybeállítása, két példányban való kiállítása s ezeknek a bizottság mind a három tagja és jegyzője részéről történt aláírása után a polgármester, a

községi biró, illetőleg a kerületi előljáró október hó 15-ik napja előtt szokásos módon közhírré teszi, hogy az alaplajstrom a helyhatóság hivatalos helyiségében tíz napon át közszemlére lesz kitéve, hogy azt minden férfi megtekintheti és akár alkalmas egyénnek kihagyása, akár nem alkalmasnak bejegyzése miatt e tíz nap alatt felszólalhat, s hogy ezekre a felszólalásokra, melyek szintén ugyanott ki lesznek téve, további öt nap alatt észrevételeket bárki tehet.

A felszólalások és az észrevételek a polgármesternél, a községi birónál, illetőleg a kerületi előljárónál írásban adandók be vagy jegyzőkönyvbe mondandók.

10. §. A községi biró az alaplajstrom mindkét példányát, a felszólalásokkal és észrevételekkel együtt, szükségesnek mutakozó megjegyzései kíséretében, november hó első napjáig a községre nézve illetékes főszolgabirói hivatalhoz terjeszti be.

A főszolgabiró vagy helyettese az alaplajstromokat átvizsgálja, a hiányosokat pótlás végett visszaküldi, a késedelmes községi birót az iratok betérjesztésére felhívja s ha ez siker nélkül történt, arra 200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel szorítja.

11. §. A főszolgabiró, polgármester és kerületi előljáró az alaplajstrom egyik példányát saját levéltárában megőrzi, másik példányát pedig az aláírásával és hivatalos pecsétjével ellátva, a felszólalásokkal, észrevételekkel és azok mellékleteivel együtt november 15-ig annak a kir. törvényszéknek elnöke elé terjeszti, a melynél az esküdtbiróság szervezve van.

A kíséző jelentésben meg kell jelölni azokat, a kik értelmességüknél, becsületességüknél és jellemzilárdságuknál fogva az esküdtszéki szolgálatra kiválóan alkalmasak. Ugy szintén felvilágosító nyilatkozatot kell tenni a felszólalásokban és észrevételekben felhozott oly adatokra is, melyeknek valódisága vagy valótansága az iratokból nem tűnik ki.

A betérjesztő jelentés után felmerült körülményekről, melyek az alaplajstrom kiigazítását teszik szükségessé, pótló jelentések teendők.

12. §. Ha valamely helységről az alaplajstrom november 15-ig be nem érkezett, azt a törvényszék elnöke a késedelmes helység (fővárosi kerület, város, község) költségére állíttatja egybe.

13. §. A kir. törvényszéknél november hó második felében bizottság ül össze, melynek elnöke a kir. törvényszéki elnök, s tagjai három biró és három bizalmi férfi, kiket az elnök a kir. törvényszék birái közül, illetőleg a helybeli városi tanács tagjai és a főszolgabírák közül választ.

A bizalmi férfiaknak szavazatuk nincs; de a bizottság határozata csak akkor érvényes, ha a tanácskozásnál az elnökön s a három birói tagon felül legalább egy bizalmi férfi volt jelen.

A bizottság szavazattöbbséggel határoz; szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

14. §. A bizottság végérvényesen határoz az alaplajstromok ellen történt felszólalások, és az ezekre tett észrevételek felett.

Határozatát jegyzőkönyvbe veszi; ennek alapján az alaplajstromokat helyesbíti; a helyesbítéseket az alaplajstromokra vezetendő záradékban részletesen felsorolja; a záradékokat pedig az elnök és a jegyző aláírják s a hivatalos pecséttel ellátják.

A bizottság azokat, a kik az alaplajstrom egybeállításához szükséges adatok bemonadását megtagadták, vagy valótlan adatot mondtak be: kétszáz koronáig terjedő pénzbüntetéssel bünteti.

15. §. A kir. törvényszék elnöke december hó elején törvényszéki tanácsot alakít, melyben kivüle négy biró vesz részt s a helyesbített alaplajstromokat e tanács elé terjeszti.

A törvényszéki tanács a helyesbített alaplajstromokból zárt ülésben, szavazattöbbséggel kiválasztja az esküdtbirósághoz a következő évre szükséges esküdteket és helyettes esküdteket, a kiknek számát mindenik esküdtbiróság kerületére nézve az igazságügyi miniszter rendeletben állapítja meg.

A helyettes esküdteket a helyben vagy a közel vidéken lakó egyének közül kell kiválasztani.

16. §. A kiválasztott esküdtek betürosos rendben külön lajstromba (főlajstrom), a helyettes esküdtek szintén külön lajstromba (helyettes lajstrom) irandók.

Ezek az évi lajstromok. Az évi lajstromok a tanács összes tagjainak aláírása, a hivatalos pecséttel való ellátás és kinyomatás után, a kerületbeli kir. ítélő tábla elnökének, a kir. főügyésznek, az esküdtbiróság kerületében működő kir.

ügyészségnek, ügyvédi kamaráknak, polgármestereknek, községi bírának és kerületi előjáróknak megküldendők.

A polgármesterek, a községi bírák és a kerületi előjárók kötelesek a felmerült halálesetekről, s azokról a körülményekről, melyek miatt az évi lajstromokba felvett egyének valamelyike esküdtnak nem alkalmazható (4., 5. §-ok), vagy nem alkalmazandó (6. §.), a kir. törvényszék elnökének haladéknélkül jelentést tenni, a kinél az évi lajstromokba felvett egyének közül azok is kérhetik a szolgálat alól való felmentésüket, a kiknek erre a 7. §. szerint igényük van.

Az évi lajstromok helyesbítése iránt a kir. törvényszék elnöke végérvényesen határoz; a helyesbítéseket az aláírásával és hivatalos pecsétjével ellátandó záradékokban részletesen felsorolja, az alaplajstromokat pedig a hozzájuk tartozó iratokkal együtt megőrzés végett a levéltárba helyezteti.

17. §. Legalább 15 nappal az esküdtbíróság üléseinek megkezdése előtt a kir. törvényszék nyilvános ülésben, a melyben az elnökön kívül két bíró vesz részt, egybeállítja a legközelebbi kezdetét veendő ülészak szolgálati lajstromát akként, hogy a helybeli kir. ügyészségnek és az ügyvédi kamara megbízottjának jelenlétében az évi lajstromokba jegyzett egyének közül mindegyik esküdtbíróági ülészakra harmincz esküdtet és tíz helyettes esküdtet sorsol ki.

E végből az elnök által kijelölt bíró a főlajstromba bejegyezve levő mindenik esküdtnak külön papírszeletre irt nevét felolvassa és a törvényszék asztalán levő urnába helyezi; a szolgálatot teendő esküdteknek kisorsolása után pedig ugyanaz a bíró a helyettes lajstromba bejegyezve levő mindenik helyettes esküdtnak szintén külön papírszeletre irt nevét olvassa fel és helyezi az urnába. A sorsot az elnök huzza.

A kisorsolás csak abban az esetben terjed ki azokra az esküdtekre vagy helyettes esküdtekre, a kik ugyanannak a szolgálati évnek korábbi ülészakában mint esküdtek már működtek, ha az őket megillető mentességet nem vették igénybe (30. §.) vagy ha az igazságügyminiszter ezen mentő oknak gyakorlatát felfüggesztette (32. §.).

Ugyanabba a szolgálati lajstromba együttesen fel nem vehetők:

1. a fel- vagy lemenő ágba rokonok és sógorok;
2. az oldalrokonok unokatestvérig bezárólag;
3. azok, kik egymással örökbefogadó szülői és örökbefogadott gyermeki viszonyban állanak;
4. a kiknek egyike a másika nejének fitestvére vagy nőtestvérének férje;
5. a kiknek egyike a másiknak gyámja vagy gondnoka volt;
6. a kiknek egyike a másiknak fizetésében áll.

Az e pontok alá eső egyének közül az, a kinek nevét az elnök előbb huzta ki az urnából, a szolgálati lajstromba felveendő, a folytatólag kisorsolt másik vagy többi ki nem sorsoltnak tekintendő.

A sorshuzásról jegyzőkönyvet kell felvenni.

18. §. Ha a későbbi ülészak szolgálati lajstromának egybeállítása idejében az évi lajstromokban már oly kevés név maradt fen, hogy a főlajstromban ötvennél, a helyettes lajstromban tizenötnél kevesebb név fordul elő: a kir. törvényszék az évi lajstromokat, mielőtt a szolgálati lajstrom egybeállításához fogna, a 15. §-ban meghatározott módon az említett számokig kiegészíti.

19. §. A kir. törvényszék az ekként kisorsolt esküdtek és helyettes esküdtek jegyzékét (szolgálati lajstrom) az esküdtbíróság kinevezett elnökének megküldi, a ki a tárgyalandó ügyek sorrendjét megállapítja, az esküdtbíróság ülészakának megkezdéséig érvényesített kizáró és mentő okok fölött végérvényesen határoz s ha a kisorsolt harmincz esküdt közül valamelyik kizáratik vagy a szolgálat alól fölmentetik: a szolgálati lajstromot a helyettes esküdtek közül a sorshuzás rendje szerint kiegészíti.

20. §. Az esküdtbíróság elnöke azoknak az esküdteknek, a kik nem az esküdtbíróság ülésének helyén laknak, megfélelő napidíjat és utiköltséget állapíthat meg.

Az ehez való igény megszűnésének és az igazolás kizárásának terhe alatt az esküdt részéről az ülészak berekesztéséig bejelentendő.

Az ekként megállapított költségek bünygyi költségeknek (bűnvádi perrendtartás 479. §.) tekintendők.

21. §. A megidézett esküdt vagy helyettes esküdt, a ki az esküdtbíróság ülésére az idézésben kitett idő után jelent meg, kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

22. §. Tíz koronától ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az az esküdt, ki az idézésre meg nem jelent, vagy az ülészak befejezése előtt az elnök engedelmével elhagyta az ülést.

téssel büntetendő az az esküdt, ki az idézésre meg nem jelent, vagy az ülészak befejezése előtt az elnök engedelmével elhagyta az ülést.

Az elmaradt vagy eltávozott esküdt, vagy helyettes esküdt azonfelül a következő év főlajstromába fölveendő.

Ismétlés esetében a büntetés, ugyanabban az ülészakban is újra alkalmazandó és a pénzbüntetés nagyobb összegben szabandó ki, mint a megelőző alkalommal.

23. §. Az esküdt a 21. és 22. §-okban említett büntetés alól fölmentendő, ha elmaradását vagy távozását alapos okkal kimentette. Ha pedig mentségül csupán méltányossági okot hozott fel: a pénzbüntetés összege leszállítandó.

24. §. Az az esküdt vagy helyettes esküdt, a ki valótlannak bizonyult mentő okot hozott fel, vagy a bűnvádi perrendtartás 343. §-a értelmében hozzá intézett kérdésre a fenforgó kizáró okot be nem jelenti, eskünek vagy a helyét pótló fogadásnak letetését, vagy a törvényben meghatározott más kötelességének teljesítését az elnök figyelmeztetése dacára megtagadja, ötven koronától ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

25. §. Ha a 22. és 24. §-okban körülírt kötelességszegés miatt a főtárgyalást ismételni vagy elnapolni kellett, a kötelességszegő esküdt vagy helyettes esküdt az ebből származó költségekben is elmarasztalandó.

26. §. A bíróság a 21., 22. és 24. §-okban meghatározott büntetések alkalmazása, továbbá a 21. és 22. §-ok alapján kiszabottak elengedése vagy leszállítása tárgyában a kir. ügyészségnek, s ha jelen van, a kötelességszegéssel terhelt esküdtnak vagy helyettes esküdtnak meghallgatása után bizonyító eljárás nélkül, egyedül saját tudomása vagy a bemutatott okiratok alapján határoz.

Végzése ellen egyfoku felfolyamodásnak van helye, mely felfüggeszthető hatálylyal bír.

27. §. Azokról az esküdtekről és helyettes esküdtekről, kik a jelen törvény alapján megbüntetve voltak, valamint a kimondott büntetésekről mindenik esküdtbírósnál lajstrom vezetendő.

28. §. Az esküdtbíróságok ülészakainak számát és idejét az igazságügyi miniszter rendeletben állapítja meg.

29. §. Az esküdtbíróság elnöke akként osztja be a tárgyalandó ügyeket, hogy az ülészak tizenöt napnál tovább ne tartson.

Ha mindazáltal valamely főtárgyalás az esküdtek közreműködésével már kezdetét vette, a szolgálatot tevő esküdtek és helyettes esküdtek közreműködni kötelesek, még ha az ülészak a szolgálati év végén túl terjed is.

30. §. Az esküdtbíróság elnöke minden ülészak végén kérdést intéz az esküdtekhez és a helyettes esküdtekhez az iránt, vajon a 7. §. 6. pontja szerint őket megillető mentességet a jövő naptári év végeig, vagy rövidebb időre kívánják-e igénybe venni.

A tett nyilatkozatok a kir. törvényszék elnökével a későbbi ülészak szolgálati lajstromának egybeállításánál való felhasználás, illetőleg az évi lajstromokba való följegyzés végett, a lefolyt ülészak szolgálati lajstromával együtt közlendők, a ki az utóbbiból följegyzi azokat az esküdteket és helyettes esküdteket is, a kik nem teljesítettek szolgálatot.

31. §. A tárgyalandó ügyek száma, fontossága, vagy nagy terjedelme okából a kerületbeli kir. ítélő tábla, a kir. főügyész indítványára rendkívüli ülészak tartását és fontos okból azt is elrendelheti, hogy az esküdtbíróság ne székhelyén, hanem kerületén belül fekvő más helyen tartsa üléseit.

A kir. törvényszéki tanács ezekre az ülésekre a szolgálati lajstromot a 17. §. értelmében állítja össze.

32. §. Az igazságügyminiszter elrendeli, hogy a 7. §. 6-ik pontjában meghatározott ok használható ne legyen oly törvényszék területén, a melynél másképp esküdtbíróság nem szervezhető. Elrendeli azt is, hogy több kir. törvényszék területe egy esküdtbíróági kerületté alakíttassék s az esküdtbíróság a kir. törvényszékek egyikénél tartsa üléseit.

Ez utóbbi esetben jelen törvényben előírt teendőket az a kir. törvényszék és elnöke végzik, melynek székhelyén üléseit az esküdtbíróság tartja.

Az esküdtbíróság bírói tagjai és az elnök helyettese az esküdtbíróság kerületében fekvő kir. törvényszékek és járóságok bírái közül rendelendők ki.

33. §. Az e törvény alapján kiszabott pénzbüntetések elzárásra átváltoztathatók. Hovafordításuk és átváltoztatásuk tekintetében a bűnvádi perrendtartás 12. §-ának intézkedései az irányadók.

34. §. Jelen törvény életbelépésével a törvényeknek és

rendeleteknek vele meg nem egyező megállapításai hatályukat veszítik.

35. §. A jelen törvény életbelépésének napját az igazságügyminiszter rendelettel állapítja meg.

A jelen törvény végrehajtásával az igazságügyi és a belügyi miniszterek bizatnak meg, a kik megfelelően intézkednek az iránt, hogy a bűnvádi perrendtartás életbelépése napjáig az esküdtbíróságok kerületei megalakítva, az esküdttek lajstromai elkészítve s az esküdtbíróságok bírói tagja kinevezve legyenek.

Különfélék.

— Hol és mikor nyújtandók be sommás ügyekben a felebbviteli beadványok? Az ügyvédi kar eddig — úgy látszik — nem szokott teljesen bele a sommás eljárási törvénynek s az ennek alapján kibocsátott ügyviteli szabályoknak a felebbviteli jegyzői iroda szervezetére vonatkozó intézkedéseibe. Az alanti két eset mindegyikében elkésettnek mondatott ki a felülvizsgálati kérelem, mert a jegyzői iroda hivatalos óráin túl adatott be. Az egyik esetben a gyűjtőszekrénybe dobta be az ügyvédsegéd az iratok kivételére rendelt határidő eltelte után, a másik esetben a törvényszéki általános iktatóba nyújtott be, ezen iktató hivatalos órái alatt. A curiai határozatok így szólnak:

I. A kir. Curia mint felülvizsgálati bíróság következő végzést hozott: A felperesnek felülvizsgálati kérelme hivatalból visszautasított. *Indokok:* A sommás eljárás 188. §-a rendelkezése szerint a felülvizsgálati kérelem a felebbezési bíróság ítéletének kihirdetésétől számított 15 nap alatt adandó be, ennél fogva a felperesnek a budapesti kir. törvényszék mint felebbezési bíróság által 1896 márczius 11-én 1457. sz. a. hozott, az eredeti kiadmányra vezetett záradék tanúsítása szerint a felperes előtt is ugyanazon napon kihirdetett ítélet ellen e felebbezési tanács jegyzői irodájának bélyeglenyomata szerint 1896 márczius 27-én, tehát a nyitva álló 15 napi határidőn túl elkésetten benyújtott felülvizsgálati kérelme a sommás eljárás 193. §-a értelmében hivatalból vissza volt utasítandó. Nem változtathat ezen az, hogy a kir. törvényszéknek iktatója részéről a felülvizsgálati kérelemre vezetett megjegyzés szerint a kérelem nem postai úton a törvényszék polg. iktatóhivatalába 1896 márczius 26-án délután 4 órakor érkezvén, a kir. törvényszéknek mint felebbezési bíróságnak 1896 márczius 29-én kelt felterjesztő jelentése szerint az iktató által elfogadtatott, mert a sommás eljárási ügyszabályok 76. §-a szerint a felülvizsgálati kérelmet a felebbezési tanács jegyzői irodájának kell átadni és pedig vagy annak vezetőjének, illetve a helyettesnek, a sommás eljárási ügyszabályok 73. §-a szerint a napnak azon óráiban, a mikor az a felek részére nyitva áll, vagy a sommás eljárási ügyszabályok 74. §-a intézkedéséhez képest a jegyzői iroda helyisége mellett e célból felállított gyűjtőszekrénybe való elhelyezés után, a kir. törvényszék iktatója azonban a sommás eljárási ügyszabályok 76. §-a szerint közvetlenül az iktatóhivatalba benyújtott, a felebbezési tanács elintézése alá eső beadványt el nem fogadhat. Ezek szerint a felülvizsgálati kérelem beadásának időpontjául is csak az tekinthető, a mikor az a felebbezési tanács jegyzői irodájába benyújtott, következőleg a fenforgó esetben nem lehet irányadó az az időpont, a mikor azt a felperes az iktatóhivatalnál beadta, és pedig annál kevésbé, mert a felebbezési bíróságnak felterjesztő jelentése szerint a jegyzői irodába a felektől beadványokat naponta csak 9 órától 1 óráig fogad el, s a gyűjtőszekrénynek kiürítése reggel 9 és déli 1 órakor történik, s így a felperes az iktatóhivatalnál délután 4 órakor a felülvizsgálati kérelmét különben is a napnak olyan idejében adta be, a mikor az, az ez irányban fenálló intézkedésekhez képest a jegyzői irodában benyújtható nem lett volna. (1896 márczius 27. I. G. 122. sz. a.)

II. A kir. Curia mint felülvizsgálati bíróság következő végzést hozott: Alperes igazolási kérelmének hely nem adatik. *Indokok:* A budapesti kir. törvényszék mint felebbezési bíróságnak 1896 január 4-én D. 1197/95. sz. a. kelt hivatalos jelentése szerint e kir. törvényszéknél az elnöknek a sommás ügyszabályok 73. §-a alapján rendelkezéshez képest a jegyzői iroda, — a melynél a sommás eljárásbeli beadványok beadandók, — a felek részére hétköznapon d. e. 10—12 óráig áll nyitva, a gyűjtőszekrény tartalma pedig d. e. kilencz és

d. u. egy órakor vétetik ki. E szerint minthogy a nevezett törvényszék mint felebbezési bíróságnak D. 1197/95. sz. a. hozott ítélete az arra vezetett hirdetési záradék szerint a peres felek képviselői előtt 1895 december 18-án hirdettetett ki, az az ellen irányuló felülvizsgálati kérelem a sommás eljárási törvény 188. §-ának rendelkezéséhez képest a kihirdetéstől számított 15 nap alatt, vagyis 1896 január 27-én volt, és pedig az utolsó napon, a megállapított hivatalos órák alatt beadandó. Ezzel szemben alperes felülvizsgálati kérelmében maga azt adja elő, hogy felülvizsgálati kérelmét a felülvizsgálati kérelem beadhatására fenálló határidő utolsó napján, vagyis 1896 január 2-án d. u. 2 óra előtt 5—10 percczel, tehát a sommás ügyszabályok 73. §-a által a jegyzői iroda részére előírt hivatalos óra, de a gyűjtőszekrény tartalmának kivételére megszabott végidőpontnak is letelte után szándékolta beadni, s azt a gyűjtőszekrénybe csak ugyanaz nap délután 4 órakor tette be; és minthogy e késedelmének, illetve mulasztása véten voltának igazolására semmi elfogadható indokot fel nem hozott, a mennyiben az az egyedüli állítása, hogy helyettese abban a hiszemben volt, hogy a sommás ügyekbeni beadványok is délután 5 óráig fogadtatnak el, a fentebb előadottakkal szemben mentségi okul egyáltalán nem szolgálhat, a felülvizsgálati kérelemmel a sommás eljárási törvény 189. §-ának engedélye alapján kapcsolatosan előterjesztett igazolási kérelmének hely nem adathatván, a csak 1896 január 3-án beadottnak tekintendő felülvizsgálati kérelem, mint nyilván elkésett, a sommás eljárási törvény 188. §-ának rendelkezése alapján vissza volt utasítandó. (1896 április 29. I. G. 11. sz. a.)

— **Értesítések a miniszteri segédhivatalokban.** A belügyminiszteriumban az a furcsa szokás divik, hogy a felek megbízásából eljáró és magukat igazoló ügyvédeknek, az *elintézt* ügyekről csak azt az értesítést adják, hogy az ügy el van-e intézve, illetve ott van-e még a miniszteriumban, vagy sem? De hogy a felek felebbezési vagy felülvizsgálati kérelme *miként* intéztetett el, arra a segédhivatalban minden felvilágosítást megtagadnak és arra hivatkoznak, hogy a miniszteri határozat amugy is közöltetni fog az elsőfoku hatóság útján és így megtörténik, hogy a budapesti ügyvéd vidéki fél nevében általa beadott jogorvoslatok sorsáról, ha nem akar mindig a referenseknél és osztályfőnököknél antichambrirozni és alkalmatlankodni, csak hónapok múlva — esetleg vidéki hir útján — értesül. Elintézt és állami titkot nem képező ügyekben ez az eljárás oktan, a felek jogai szempontjából helytelen, a budapesti ügyvédi karra nézve pedig dehonestáló. Nincs annak semmi értelme, hogy a fél — tehát ügyvédje is — az értesítések adására különben is hivatalosan rendelt időben, miért ne kaphasson rövid, de hivatalos felvilágosítást, hogy egy már amugy is eldöntött ügyben miként rendelkezett az intézkedő hatóság, hogy vajon helyt adtak-e kérelmének vagy sem, helybenhagyták vagy megváltoztatták-e az alsóbb foku hatóság határozatát? Ilyen rövid értesítést mindenütt adnak a világon, nálunk is nemcsak minden bíróságnál, de a legtöbb hatóságnál. Csak egy-két miniszteriumban, pl. a kereskedelmi miniszteriumban is, szeretnek az emberek ok nélkül fontoskodni. Felhívjuk ezen jogtalan és gyakorlatilag is helytelen eljárásra a budapesti ügyvédi kamara választmányának figyelmét. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság** ügyforgalmi kimutatása az 1896. év I-ső feléről. Pénzügyi vitás ügyekben: mult évről marad hátralék 1301, folyó év I. felében beérkezett 6826, összesen elintézendő volt 8127, ebből elintéztetett 7215, maradt elintézetlen 912 ügydarab. Az elintézt ügydarabok közül elintéztést nyert: a) ítélettel: helybenhagyva 2394, megváltoztatva 1317, összesen 3711 ügydarab; b) végzéssel: helybenhagyva 208, megváltoztatva 35, megsemmisítve 349, egyébként elintéztve 655, összesen 1247 ügydarab.

Tehát tanácsülésben elintéztetett összesen 4958 ügydarab. Tanácsülésen kívül: rendkívényileg kiadatott 2257 ügydarab.

A tanácsülésben érdemileg elintézt 3711 vitás ügyben a felebbezés beadott a) a felek által 3680, b) a kincstári képviselő által 31, összesen 3711 esetben.

A tanácsülésben érdemileg ítélettel elintézt ügyekből esik

és a megfelelőbb összeg tesz, tekintettel a bírói határozat eredményére: felelőbb összeg 775,559 frt, helybenhagyott összeg 511,921 frt, leszállítva megállapított összeg 162,820 frt, felemelve megállapított összeg 1141 frt.

A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság döntvényt hozott: illetékügyekben 4, adóügyekben 3, összesen 7 esetben.

— **A budapesti bíróságok terminusai.** A budapesti VI. ker. járásbíróság július 18-án benyújtott keresetre helyben lakó alperes ellen október 30-ikára tűzött határidőt.

— **A fővárosi adófelügyelőségénél** 1895. év óta fekszik egy ügyem és tizenkilencszéri sürgetésem dacára sem kaptam meg ma se az elintézt. Egy ügyvéd.

— **Bírák elleni fegyelmi eljárás köréből.** A nyitrai kir. törvényszék: Dr. S. M. pozsonyi ügyvédnek kérvényi ügyében végzett: Folyamodó kérelmének hely nem adatik; mert a 11,007/95. sz. határozat zárt ülésben hozatott, melyről — a határozatokon kívül — egyéb közlemények magánfeleknek nem adatnak; s mert a fegyelmi eljárás elrendelése esetén a vizsgáló bíróságnak amugy is módjában van a nehezelt határozat meghozatalában résztvevő bírónak neveit kideríteni. (1896 január 28. 965. sz. a.)

A pozsonyi kir. tábla végzett: A kir. törvényszék végzését helybenhagyja indokaiból, mert a tanácsjegyzőkönyvek tartalmáról a fegyelmi bíróság kívánatra tudomást nyerhet, és mert ehhez képest a panaszos fél fegyelmi panaszát a sérelmesnek talált határozat megjelölésével a bírósági tagok neveinek előzetes megtudása nélkül is megteheti.

A m. kir. Curia végzett: A kir. ítélő táblának végzése az abban felhozott és elfogadott indokoknál fogva helybenhagyatik. (1896 május 28. 5072. sz. a.)

— **Hatáskör megállapítása postamester ellen, ennek hivatalos eljárása közben, a postahivatal helyiségében használt sértő kifejezések miatt indított ügyben.** A kir. miniszterium a hatóság elleni kihágással terhelt T. József ságvári lakos elleni ügyben a tabi kir. járásbíróság és Somogy vármegye tabi járásának főszolgabírója közt felmerült hatásköri összeütközési esetet 1896 márczius 25-ikén tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* T. József ságvári lakos azzal van terhelve, hogy D. Kálmán ságvári postamesterrel szemben, ennek hivatalos eljárása közben, 1894 december 24-én, a ságvári postahivatal helyiségében a következőket mondta: «a postamester semmi sem, annyi sem, a mennyinek kinéz». Minthogy az említett kifejezések sértők ugyan, de nem bírván meggyalázó értelemmel, a becsületsértés vétsége tényálladéknak megállapítására alapul nem vehetők, ennél fogva a szóban forgó cselekmény a Kbt. 46. §-ában meghatározott kihágás ismerveit tünteti fel. Tekintve pedig, hogy az 1880: XXXVII. tcz. 41. §-ának e) pontja értelmében a Kbt. 46. §-ában körülírt kihágás, ha az közigazgatási hatóság, hivatalnok vagy közeg ellen volt elkövetve, a közigazgatási hatóságok elé tartozik, ennél fogva a jelen ügy elbírálását is annyival inkább a közigazgatási hatóság hatáskörébe kellett utalni, mert a postahivatalok az állami igazgatásnak egyik ágát képező teendőket végezvén, az azoknál alkalmazott és közhivatal hatáskörébe tartozó teendőket végző postamesterek — bírósági gyakorlatunknak több ízben kifejezést nyert felfogása értelmében is — közhivatalnokoknak, még pedig — tekintettel arra, hogy a Btk. 164. §-a értelmében a «közigazgatási hatóság» elnevezés alatt a bíróságok kivételével minden állami, törvényhatósági és községi hatóság értendő, — közigazgatási hivatalnokoknak tekintendők; mert végre terhelt a sértő kifejezéseket a közigazgatási hivatalokkal szemben ennek hivatalos eljárásában használta. (16,572/96. I. M. sz. a.)

— **Magyar honos törvénytelen gyermekek honosságukat csak az esetben veszítik el, ha a törvényesítés által atyjuk állampolgárságát elnyerik.** (A belügyminiszternek 26,955/96. sz. a. P. város tanácsához intézett rendelete). B. A. állampolgársága és községi illetősége tárgyában tett jelentése kapcsán értesitem a város tanácsát, hogy a jelen eset a magyar állampolgárság netáni elvesztésének szempontjából lévén elbírálandó, reá az 1879: L. tcz. 33. §-a, mely az állampolgárságnak törvényesítés által történő elvesztéséről szól, alkalmazandó. Minthogy pedig az idézett törvényszakasz szerint a magyar honos törvénytelen gyermekek honosságukat csak az esetben veszítik el, ha a törvényesítés által atyjuk állampolgárságát elnyerik, és miután a cs. kir. belügyminiszter ur átírata szerint e feltétel nem állott be, B. A. anyja utáni eredeti magyar állampolgárságát és p-i illetőségét megtartotta

— **Urbéri kalauz.** Dr. Ráth Ottó törvényszéki bíró ily című művének második füzeté jelent meg; felöleli a tagosítási eljárást.

— **Közjegyzői statisztika Ausztriában.** A közjegyzői állások száma 1023. Ezek közül 50 rendszerint betöltetlen. Zárában van egy közjegyző, a ki már 58 éve viszi e tisztséget; Bécsben egy, a ki 45 év óta, és más kerületben 8, a kik régebben mint 44 éve neveztettek ki. Bécsben magában 128 közjegyző funkcionál, Lembergben 81, Prágában 71, Linczbén 49. A közjegyzői kamarák száma 32. A népesség arányához mérve 23,358 egyénre esik egy közjegyző.

— **Oszták ügyvédi sztatistika.** A jelenleg érvényben levő oszták ügyvédtartást, mely a szabad ügyvédséget létesítette, 1869-ben hozták be. Azon időben Ausztria ügyvédeknek száma 1138 volt, most pedig 3758. Az emelkedés tehát 230%. Még ennél is erősebb az emelkedés a nagyobb városokban. Így Bécsben 210-ről 856-ra ment fel a szám, Prágában 72-ről 276-ra, Lembergben 43-ról 123-ra. És dacára ezen óriási emelkedésnek, 1895-ben 270 bírósági kerületben egyáltalán nem volt ügyvéd.

— **A német igazságszolgáltatás elleni általános bizalmatlanság jeleül** egy német író különösen azt hozza fel, hogy mindinkább szaporodnak azon jogügyletek, melyekben szerződésileg kizárják a per útját, továbbá a törvényhozás is folyton hozza az új törvényeket, melyekkel számos ügyet elvon a rendes bírói eljárás köréből. Ennek okát különösen abban találja, hogy a polgári perrendtartást a bírák nagyon is formalistikusan módon kezelik. Nincs elég előképezésük, hogy a törvény szellemébe hatoljanak, és divatba jött, hogy a törvény szellemébe és minél kevésbé gyakorlatias egy bírói határozat, annál nagyobb jogászai bölcsesség szüleményének tartják — a jogászokörök.

— **Rendőrség és kereskedelmi jog.** A berlini rendőrfőnök 1896 márczius 11-én kibocsátott rendelettel elrendelte, hogy a nyílt üzlethelyiségek birtokosai büntetés terhe mellett kötelesek üzlethelyiségeiket vagy teljes polgári kereszt- és vezetéknévvel, vagy a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyzett cégekkel az utcáról tisztán olvasható írásban megjelölni.

E rendeletre nézve Staub a «Deutsche Juristen-Zeitung»-ban megjegyzi, hogy az törvényellenes, mivel olyant tilt, a mit a kereskedelmi törvény megenged, s mivel azzal a rendőrség oly büntető hatalmat vindikál magának, mely őt a kereskedelmi törvény alapján meg nem illeti.

A rendelet ugyanis eltiltja a kereskedőt attól, hogy jogosan megszerzett cégét cégtábláján használja, ha ez a cég nincs bejegyezve. Pedig a kereskedelmi törvény szerint a cég használatához való jog független a bejegyzéstől; a kereskedő köteles ugyan cégét bejegyeztetni, de a kereskedelmi bíróság nem tilthatja őt el a be nem jegyzett cég használatától, hanem csak kötelezheti a használt cég bejegyeztetésére.

A rendelet végrehajtása sértheti harmadik személyek cégjogait is. Mert midőn elrendeli, hogy a be nem jegyzett cég helyett a teljes polgári név használandó, sérti annak cégjogát, ki ugyanezt a polgári nevet jogosítva van cégeként használni.

A rendőrség őt meg nem illető büntető hatalmat vindikál magának e rendelettel.

Mert jogtalan a rendőri büntetéssel való fenyegetés nemcsak annyiban, a mennyiben a rendelet oly cselekvényeket vagy mulasztásokat tilt, a melyeket a kereskedelmi törvény megenged, hanem annyiban is, a mennyiben a kereskedelmi törvény rendelkezéseinek megszegése esetére szab büntetést. Mert a kereskedelmi törvény szerint kizárólag a kereskedelmi bíróságnak tartozik hatáskörébe a törvény vonatkozó rendelkezéseinek kikényszerítése.

A törvényhozó ez eseteket jól megfontolt indokokból utasította a kereskedelmi bíróságnak s nem a rendőrségnek hatáskörébe, s kívánt azokra rendbüntetéseket s nem kriminalis vagy políciális büntetéseket alkalmaztatni.

A rendőrség ép oly kevésbé fenyegetheti büntetéssel azokat, kik a cégekre vonatkozó törvényes intézkedéseket megszegik, a mint nem bocsáthatna ki jogosan rendeletet, melylyel az idézésre meg nem jelenő tanukat, a végtárgyalásra meg nem jelenő esküdteket, a mérlegeiket közzé nem tevő részvénytársaságokat büntetéssel fenyegeti.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : telepve 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre .. 3 .

Tartalom: A jobbágyság jogi állása ezer év alatt. Dr. KATONA MÓR kassai jogtanártól. — Az iszásokok menhelyére vonatkozó ausztriai törvényjavaslat. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyész-től. — *Törvénykezési Szemle:* A halálbüntetés statisztikája. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd-től. — A házasságtörés mint bontó ok és a házasságtörésből származott gyermek családi állása és eltartása. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvéd-től. — A bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat tervezete. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A jobbágyság jogi állása ezer év alatt.

«Nyelvében él a nemzet», mondja egy újabb keletű szállóige; de ép annyi jogosultsággal hozzá tehetjük: jogintézményeiben is. Az intézmények alkotják a nemzet testében ama lüktető ereket, melyekben a népélet gazdasági, kulturális és szellemi jelenségei egész eleveenségükben és szingzsdagságukban szemeink elé tárulnak. A jogi intézmények azok, melyek lassu átalakulásai és módosulásai a nemzet egész beléletét, mindenféle viszonyainak változásait, erkölcsi felfogását a különböző időszakokban visszatükrözni képesek.

Egyetlen intézmény élethű bemutatása egy ezredéves időszakon át, alkalmas arra, hogy a nemzet anyagi és szellemi életének fejlődési menetét, haladását vagy visszaesését, a szabadság iránti érzékét, fogékonyságát feltüntesse előttünk.

A jobbágyság sorsának, jogi állásának tömör vázlata annyiban kínálkozik erre önmagától, mert az immáron mint befejezett egész domborodik ki előttünk. Épen a jelen millenniumi évben terjesztette be az igazságügyi miniszter a majorsági zsellértelkek rendezéséről szóló javaslatát az országgyűlés elé, mely mintegy zárókövét alkotja a jobbágysági viszonyok végleges megszűnésének.

A szolgaság azon időtájt, mikor eleink a hazát számunkra meghódították, általán el volt terjedve. A kor uralgó felfogásában gyökeredzett, hogy a háboruszkodás foglyai, a legyőzöttek rabszolgaságba jutottak. Őseink már a honfoglalást megelőzőleg rendelkeztek szolgasereggel; ezek száma tetemesen szaporodott a honfoglalás küzdelmei alatt azokkal, kik fegyveres ellenállást fejtettek ki. Ezek mint rabszolgák megmaradtak ugyan a megszállott helyeken, földmivelést üzve, de terményeikkel kellett uraiknak adózniok. Béla király névtelen jegyzője és más kutfők tanúsága szerint saját fajunkból is szolgasággal sujtattak azok, kik a harczra hívó hirnők felszólítására nem sorakoztak a fejedelem zászlója alá, vagy elszegényedvén, nem bírták magukat felfegyverezni. Még később sz. László és Kálmán király végzeményeiből látjuk, hogy számosan az okból veszítették el szabadságukat, mert lopást, vagy rablást követtek el, nem szabaddal fajtalanságot üztek. Liber in furto captus in servitutum redigatur; si quæ innupta puella furtum fecerit, venundetur et nunquam ad libertatem redeat. Nagyon elharapódzhattak ezek a bajok, hogy oly drákói szigort kellett elfojtásukra alkalmazni. Hazánk fenállásának első három századában a honi lakók tetemes része a szolgaság igája alatt volt.

Első szent és apostoli királyunk buzgólkodott rajta, hogy a rabszolgák felszabaduljanak, lelkére kötven az uraknak: de libertate servorum feliratu törvényében, hogy akár élők közt, akár halál esetére bocsássák szabadon rabszolgái-

kat, pro animæ redemptione, a lelki üdvösség elnyeréseért, és erre még az özvegyeket is felhatalmazza, de korának mélyen gyökeredző felfogását ő sem volt képes megváltoztatni vagy egyszerre kiirtani. Azt mégis szigorúan elrendelte, hogy szabad embert senki se tehessen szolgává. (Liberum nemo in servitutum redigat. II. decr. 20. l.)

Eredetileg eme szabadon bocsájtottak vették föl a colonus: jobbágy nevét, mert a felszabadítás alkalmával földet kaptak használatra, mely után a föld urának bizonyos igen mérsékelt szolgáltatásokra voltak kötelezve; azonban később a szolgák is ilyen állapotba jutottak, mert a föld urának kényelmesebb volt a szolgasereg megélhetését ilyen földkiutalás által biztosítani, mint egész munkájukat igénybe véve, ellátásukról is gondoskodni. Azonban a szolgaságban maradtak továbbra is uruk önkényének voltak teljesen alávetve, a ki velük tetszése szerint bánt és szolgálmányaikat egészen önkénye szerint szabhatta. Lassanként ezekre is kiterjedt a colonus: jobbágy név, úgy hogy később csak colonusokról szólnak törvényeink, noha a szolgák manumissiójáról még 1723. évi törvényünk is tesz említést (LXI. tcz.).

Az Árpád-házból származó királyaink uralkodása idejéből nem találni sem törvényt, sem más emléket, mely tüzetes tájékoztatást nyújtana a jobbágysági szolgáltatások mibenlétéről. Azért, hogy ezidőbeli jogállásukról némi képet alkothassunk, a nyugoti államok jobbágyságainak sorsát kell ismeretnünk, hogy per analogiam tudjunk következtetést vonni a magyar paraszt helyzetére.

Nyugaton, a mostani francia és német területeken nemcsak a családfő, hanem a családtagok is feltétlenül uri hatalom alá tartoztak; a röghöz voltak kötve annyira, hogy uruk engedelmé nélkül a család tagjai más foglalkozást vagy életmódot nem kezdhettek. Az ur a szolgát bármely egyéb foglalkozásból visszakövetelhetette, még az egyház szolgáltatából is. Volt rá eset, hogy az oltár előtt hurczolta el szolgáját az ur! Oroszországban még a jelen században is előfordult, hogy hirneves művészek a szabad költözködés fejében adóztak a földesurnak. A házassághoz uri engedély kellett, miért neki díj járt, különösen a leányok után, kik a családból kiléptek férjhezmenésükkel. Ez a díj Bedemund, Busengeld, Frauenzins név alatt szerepel, mi a ius primæ noctis megváltására emlékeztet. A földesurnak a jobbágy elhunytával annak ingóságából kijárt a Besthaupt, elvihette a hagyatékból, a mi a legtöbbet érő volt (optimum, melius caput), fizetett fejadót (census de capite), teljesített sokféle szolgálatot, melyek vidékenként különböztek, fizetett tizedet az egyháznak, kilenczedet urának.¹

Ezekkel szembe állítva a mi jobbágyságaink helyzetét, bátran elmondhatjuk, hogy sorsuk tetemesen emberségesebb volt. Absolute nincs nyoma történeti forrásainkban vagy régi okiratainkban, hogy a magyarországi paraszt *családtagjaira, gyermekeire* a röghözköttőség kiterjedett volna. Élő tanúsága annak, hogy a klerus szent István óta a jobbágyságok gyermekeiből népesedett meg, és számosan magas egyházi méltóságot, püspökséget nyertek el. De nemcsak az egyházi, hanem a világi pályákon is szabad volt a jobbágy gyermeké-

¹ L. Thudichum: Geschichte des deutschen Privatrechts 22—26. §§.

nek a mozgása. Hisz egyik hatalmas bizonyosága annak, mily becsben, tiszteletben tartották elődeink a tudományt, épen az, hogy ezek mivelőit, ha jobbágy-ivadék volt is, — mint a ki szakismerete, tudása világával szolgálta a haza érdekét — honoratior név alatt a nemesség minden előjogában, prærogatíváiban részesítették hallgatagon, törvényes sanctió nélkül. Teljességgel nincs nyoma, hogy minálunk a *ius primæ noctis* vagy ennek dija a Busengeld akár csak szórványosan valaha divatozott volna; sem fejpénz, sem a paraszt hagyatékának törvényes vagy szokáson alapuló megdézsmálása elő nem fordult.

Eme rövidke párhuzamból kitűnik, hogy a magyar paraszt sorsa, anyagi úgy, mint erkölcsi helyzete jóval kedvezőbben állott, mint a nyugoti államokban. És mindehez járult még az, a mi egyedül álló jellenség az európai kulturtörténet terén, hogy III. Endre, az Árpád-ház utolsó fiörököse, avval zárta be nemzeti uralkodóink sorát, hogy 1298-ban a jobbágyok szabad költözködését enuntiálta. Az örökké nevezetes törvény így szól: Item, qui libet Rusticus seu jobbagio alicujus nobilis si voluerit, de possessione Domini sui, habita licentia, et justo ac consueto Terragio persoluto, ad possessionem alterius nobilis vel alias, quo ei placuerit, cum omnibus suis rebus, libere se causa commorandi, transferre valeat.¹

Ha a középkor e századának európaszerte divó barbárságát, az alávetettek iránt uralkodó embertelen bánásmódot szemeink előtt tartjuk, méltó bámulattal és csodálkozással kell eltelnünk nemzeti törvényhozásunknak eme magasztos ténye és korát messze meghaladó humanismusa előtt. Hisz annyit jelent ez, hogy a mit 500 év múlva a francia forradalom vérözön árán küzdött ki, mi azt, mint az emberi jog és szabadság alapvetőjét, megvalósítottuk békében, önként és külső pressió nélkül, szabadon. Ez a tény önmagában a szellemi javak és szabadságnak oly magas becsléséről tesz tanúságot, melyhez foghatót nem találunk e korban sehol, úgy, hogy e tényből levezetheti a kultúr-történész azt, hogy a kik a szabadság kultuszában, a humanismus tényeiben elsőek valának, bizonyára elsőek voltunk a mivelődés terén is Európában, mert e kettő együtt jár.

(Bef. köv.)

Dr. Katona Mór.

Az iszákosok menhelyére vonatkozó ausztriai törvényjavaslat.

Az osztrák birodalmi tanács képviselőháza elé a múlt évben egy törvényjavaslat terjesztett, mely nyilvános menhelyek létesítését tárgyalja iszákosok részére (Regierungsvorlage betreffend die Errichtung öffentlicher Trinkerasye [Trinker-Entwöhnungsanstalten]). Ezen javaslat az egészségügyi bizottsághoz utasított, a hol az azonban eddigelé tanácskozás tárgyává még nem tétetett és ez okból nehezen fog még ezen ülészek alatt törvényerőre emelkedni.

A törvényjavaslat I. fejezetében az iszákosok menhelyének feladata és szervezete határoztatik meg. Ily menhelyek iszákosoknak befogadása, felügyelete és ápolása céljából létesíthetők. A kényszer-dologházak mellett iszákosok részére szintén lehet külön osztályokat berendezni.

Az iszákosok nyilvános menhelyébe felveendők:

1. oly egyének, a kik az utolsó éven belül iszákosság miatt háromszornál többször lettek bírólág büntetve;

2. azok, a kik szesz italok mértéktelen élvezete folytán

elmebetegekké lettek, és ez okból valamely kórházba vagy tébolydába felvétettek, azonban elméjüknek épségét visszanyerték ugyan, de még nem bírnak elegendő képességgel az önuralomra és az iszákosság ellen való ellentállásra;

3. azok, a kik szesz italok élvezete folytán tulajdonképeni elmebetegség nélkül is erkölcsi vagy gazdasági tekintetben úgy önmagukra, valamint hozzátartozóikra nézve is veszélyesekké válnak, vagy a kik úgy a maguk, valamint másoknak testi épségét is veszélyeztetik.

Elmebetegeknek az iszákosok menhelyébe való felvétele meg van tiltva.

A felvett egyének ugyanott még akaratauk ellenére is visszatartathatók. Azonban ezeknek benntartása szakadatlanul két évnél tovább nem tarthat.

A jogosulatlanul megszökött ápoltnak újból leendő beszállítása végett a hatóságoknak segélye igénybe vehető.

A menhelyek oly módon rendezendők be, hogy azokban az iszákosok leszoktattassanak a szesz italok élvezetéről, és hogy újabb iszákossági rohamokkal szemben nagyobb ellentállási képességet nyerjenek.

Az alapszabályoknak rendelkezéseket kell tartalmazniok azon korlátozások tekintetében, melyeknek az ápoltnak szabadsága alávetendő, valamint az ápoltnak megfelelő munkának ellátására vonatkozó köteleztetése tekintetében is.

A kormányt illeti a legfelsőbb felügyelet gyakorlásának joga.

A II. fejezet szabályozza az iszákosok nyilvános menhelyébe történő beutalást, bírói határozat alapján.

Oda t. i. csakis megelőző (*polgári*) bírósági határozat alapján lehet valakit felvenni.

Oly személyeknek, a kik már két éven át tartattak valamely menhelyben, esetleg újból leendő beszállítása megengedtetik.

A járásbíróóság illetékes a beszállítás kimondására.

Azoknál, a kik iszákosság miatt háromszornál többször lettek bírólág büntetve, a beszállítás kimondása hivatalból történik. A büntető bíróság köteles az iszákosság tekintetében általa hozott ítéletnek jogerőre emelkedése után erről az illetékes bíróságot haladéktalanul hivatalból, vagy a közbíró-nak indítványa folytán értesíteni.

Azon elmebetegeknél, kik elméjüknek épségét visszanyerték, vagy veszélyes iszákosoknál, indítvány folytán mondatik ki ezeknek beutalhatása valamely nyilvános menhelybe.

Az indítványozásra jogosítottak az iszákos legközelebbi hozzátartozóin (szülők, gyermekek, házastárs) és ennek gyámján vagy gondnokán kívül még azon kórház vagy tébolydának igazgatói is, a melyben az iszákos azon időben tartózkodik, a közbíró és azon községnek előljárója, a melyben az iszákosnak rendes lakhelye van.

A bírói határozat hozatalát bírói eljárásnak kell megelőznie, és azt, a kinek beutalását kéri, a döntést megelőzőleg meg kell hallgatni; továbbá be kell mutatni — a meny nyire csak lehetséges — psychiatricus szakértőknek véleményét; a bíróság előtt az eljárás mindig szóbeli; az indokolt bírói határozat annak, a ki beutalandó, vagy gyámjának vagy gondnokának sajátkezüleg kézbesítendő.

A járásbíróóság határozata felett a kerületi vagy országos törvényszék dönt végérvényesen.

A bíróság köteles határozatát a közigazgatási hatósággal haladéktalanul közölni és ennek feladatát képezi azután, hogy a beutalás tekintetében intézkedjék.

Azon ország viseli az élelmezési költségeket, a melyben ezen intézet létezik. E tekintetben az ország azonban visszereseti joggal bír magával az ápoltnal, vagy azon személyekkel szemben, a kik ennek tartására kötelezvék.

Az élelmezési költségek díját a politikai országos hatóság állapítja meg.

¹ Csodálatos, hogy eme középkori, kulturánkra annyira jellemző törvény hiányzik a Magyar Törvénytárból. Minek magyarázata az lehet, hogy a pórlázadás után a röghözkötöttség újra kimondatott, mi által ez a törvény elvesztvén jelentőségét, a magángyűjteményekből kihagyták, mint erejét vesztettet, ennél fogva a Mossóczy- és Telekdy-féle gyűjteménybe sem juthatott bele, mert ez is magángyűjteményekből keletkezett és állítottatott össze.

A felvétel nem tehető függővé a költségeknek előre történendő lefizetésétől vagy ezeknek biztosításától.

A felvétel a felveendő személynek illetőségére való tekintet nélkül eszközöltek.

A menhelyben való tartás véget ér, ha az ápolat már eléggé erős ahhoz, hogy az iszákosság befolyásának ellentálljon.

Azon esetben is el lehet bocsátani az ápolat, a midőn ennek további tartása nem vezet sikerre.

A politikai országos hatóság intézkedik az elbocsátás tekintetében.

Egy év eltelte után úgy az intézeti igazgatóság, valamint a politikai országos hatóság is próbaképen elbocsáthatja az ápolat, a midőn valószínű, hogy az iszákosság befolyásainak ellentállani képes.

A szabadságolás meghatározott időre vagy a törvényes tartási időnek még hátralékos részére nézve történhetik.

Szabadságolásának ideje alatt az ápolat a hatóság felügyelete alatt áll.

Azon idő, a melyet az ápolat a menhelyen kívül töltött, a tartási időbe be nem számítható, azon esetben, a midőn a szabadságolás visszavonatik.

Az országos hatóság köteles gondoskodni arról, hogy a próbaképen szabadságolt ápolat újból beszállíttassék az iszákosok menhelyébe, a midőn ez ismét az ivásra adja magát.

A midőn valamely ápolat akarata ellenére visszatartanak a menhelyben, dacára annak, hogy nála valamely elbocsátási ok fenforog, ez esetben azon kérelemmel fordulhat a járásbíróhoz, hogy az intézetben való további visszatartását meg nem engedettnek jelentse ki.

Ennek legközelebbi rokonai stb. szintén kérhetik ezt. Ha a közvádó ily jogtalan visszatartásról tudomást szerez, köteles ily értelmű indítványt előterjeszteni.

Az ápoltnak elegendő mérvű erősítése céljából ennek elbocsátása csakis egy évnek letelte után indítványozható, ennek beszállításától számítva.

Az intézetben történt tartás tartamára, valamint az ápoltnak esetleg próbaképen történendő szabadságolása idejére az őt netalán illető atyai hatalom hatályon kívül helyeztetik.

Gyógyíthatatlan iszákosoktól ezen hatalomnak gyakorlása még az intézetből történt elbocsátás után is megvonatik.

Ha az, a kit a menhelybe felvesznek, vagyonnal bir, ez esetben részére gondnok rendelendő ki.

A III. fejezet az iszákosok nyilvános menhelyébe történő önkéntes belépést tárgyalja. T. i. azoknak, a kik szesz italoknak mértéktelen élvezetére adják magukat, a felvétel saját kérelmükre megengedhető, a midőn, tekintettel ezen személyek iszákosságának fejlődési fokára, még remélhető, hogy ezeknek az intézetben való tartása és ápolása őket arra teendő képesekké, hogy ezentul az iszákosság befolyásai ellen nagyobb ellentállást fejtsenek ki.

Ezen kérelem felett az intézeti igazgatóság határoz.

Ennek csakis azon esetben adható hely, a midőn hiteles kiadvány mutatattik be a felveendő ápolat által a bíróság előtt személyesen tett azon kijelentésről, miszerint arra határozta el magát, hogy egy menhelybe felvéteti magát.

A felvétel megtagadása ellen a politikai országos hatósághoz panasszal lehet fordulni.

Az önkéntesen belépett ápolat a bírói határozat által oda utalt személyekkel teljesen egyenlő bánásmódban részesülnek és ezek nincsenek jogosítva arra, hogy az intézetet önhatalmulag és tetszésük szerint elhagyják.

Önkéntesen belépett ápolatknál az ezeket netalán illető atyai hatalom csakis akkor helyeztetik hatályon kívül, a midőn ezt kéri.

A IV. és utolsó fejezet végül a büntető és zárhatózatokat tartalmazza.

Ezek értelmében az, a ki valamely ápolat sikerrel reábir arra, hogy szökjék, vagy ennek a szökésnél segínyt nyújt, kihágást követ el és 1—6 hóig terjedő szigorú elzárással büntetendő.

A ki ily ápolatknak orvosi rendelet nélkül szesz italokat nyújt vagy ily italok szerzése körül segínyt nyújt és ennél őket támogatja, az ezen kihágás miatt 3 hóig terjedhető elzárással, midőn azonban mint az iszákosok nyilvános menhelyének alkalmazottja követi el ezen cselekmények valamelyikét, hat hóig terjedhető súlyos elzárással büntetendő.

Ezen kihágások tekintetében a bíróságok illetékesek az eljárásra és az ítélethozatalra.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A halálbüntetés statisztikája.

A *«Jagt. Közl.»* f. évi 26. számában a halálbüntetések rövidre szabott statisztikája foglaltatik. A büntetőtörvény életben léte óta a halálbüntetések kimondásától mindinkább tartózkodik a legfelsőbb bíróság, s a Curia által kimondott halálos ítéleteknek is egy jelentékeny része végrehajthatatlan marad.

1888 óta kilencz év alatt 15 ember fejére mondta ki a Curia a legsúlyosabb büntetést, s a halálos ítélet csupán tíz elítélten hajtatott végre. 1895. évben a Curia egyetlen halálos ítéletet sem hozott, s csak egy, még 1894-ben elítélt büntetett végeztetett ki; 1893. évben egy halálos ítélet hozatott, de ebben az évben a hóhér egyszer sem működött.

A millennium esztendejében különös örömmel registráljuk, hogy a törvény óvatossága és a bíróságok tapintata mekkora sikerrel oldják meg nálunk Magyarországon az európai civilizációnak egyik legnehezebb kérdését. A törvény forma szerint fentartotta az ősi kötelet, — de alkalmazását a legszűkebb térre szorította, — és a Curia humanismusa ezen a szűk téren sem engedi alkalmazni, a mikor csak elkerülheti.

Ha a törvény életbeléptét megelőző idők statisztikáját ismernők, megtudnók állapítani, hogy ezen egészséges fejlődésen mennyi része van az 1878. V. tcz.-nek. Mert nagy része van benne. De azt hisszük, hogy legnagyobb része van benne nemzetünk egészséges humanus felfogásának, a mely a történelem legsötétebb korszakában sem szennyezte be az igazság oltárát emberi áldozatokkal. A magyar bírák mindig kerülték a halálbüntetés alkalmazását, a magyar bírói gyakorlat egészen az 1878. V. tcz. életbelépteig mindig jobban hajlott az enyhesség, mint a szigor és vérengzés véglete felé.

Azt hisszük, humanismus és vallási türelem dolgában Magyarország egyaránt megelőzte a nyugoti népeket.

Az encyklopedisták korában az emberi felvilágosodás hajnalán még minden francia városban állandó intézmény volt a bitófa, mindig égett a máglya, mindig forgott a kerék, és a Grève-piacz környékén vérszaga volt a levegőnek. A francia forradalom rémuralma gyöngéd és irgalmas volt a régi bírák igazságszolgáltatásához képest, a kik a szerencsétlen emberek ezreit küldték évente a kinzókamarákba, és onnan a vesztőhelyre.

Néhány évvel ezelőtt ismertettem e lapokban *Hertz* könyvét,¹ a hol borzalmas pontossággal vannak registrálva a múlt idők igazságszolgáltatásának szörnyűségei.

¹ Voltaire und die französische Strafrechtspflege im XVIII. Jahrhundert. Stuttgart.

Néhány héttel ezelőtt pedig egy kiváló német kulturális könyvet lapoztam át (*Culturgeschichte der Menschheit*. G. Friedrich Kolb. Leipzig, 1870) s meggyőződtem, hogy sem a német, sem az angol bírák, sem a szent inquisitio ítélőmesterei, nem maradtak vissza a francia parlamenti ítélőszékek mögött. Angliában VIII. Henrik uralma alatt 72,000 embert végeztek ki, és a XIX. század első negyedében még minden öt shillinges lopás büntetése akasztófa volt; 1810-ben pedig, mikor az angol felsőház nagy többsége ezen törvény fentartása mellett nyilatkozott, az angol egyház püspökei és Anglia legfőbb bírái a többséggel szavaztak.

De — úgy látszik — az igazságszolgáltatás sehol sem volt olyan rettenetes, mint Németországban. A boszorkányperek járvány módjára irtották a népet. A Rajna vidékén az egyházi szertartáshoz tartozott, hogy valamely szent tiszteletére minden évben megégettek egynéhány boszorkányt, kor-, nem- és rangkülönbség nélkül. Hét éves gyermekeket és 100 éves aggokat végeztek ki, állatokat fogtak tortura alá. Ezerszámra égették a boszorkányokat. Az utolsó boszorkányégetés 1780-ban történt. De a politikai perek, az eretnek-perek és a közönséges bűnügyek is számtalan szerencsétlen ember vesztét okozták. *Carpzow*, a nagyhirű lipcsei tanár és bíró, a német büntetőjog alapvetője, jubileuma alkalmával önérzettel monda, hogy ő 20,000 halálos ítéletet irt alá életében. Az emberiség védelmére alkotott intézmények az emberiség vesztére törtek.

A magyar jogintézmények története mindezideig megíratlan. De azon adatokból, a melyeket néhány szorgalmas kutató az utókor számára megmentett, elég világosan következtethetünk arra, hogy Magyarországon a boszorkányperek csak a német joggal élő városok környékén folyhattak, a magyar vármegyék keveset foglalkoztak velük. Ellenkezőleg: a speciális magyar jogszolgáltatás olyan intézményeket termelt, a melyekre büszkén tekinthetünk vissza ma is. Ilyenek voltak: a feltételes elítélés, a bírói intés, megkövetés, a perbenállás büntetésül való betudása. A halálbüntetéstől a magyar bíróság mindig idegenkedett. Sőt a statáriumot is leginkább csak elvben szokta volt alkalmazni. A tömeges gyilkolástól mindig irtózott.

A negyvenes évek nagy államférfiai, a kik egyszersmind nagy jogászok is voltak, valóságos harcot vívtak a halálbüntetés ellen. Az 1843/44-iki javaslat kidöntötte a bitófát az igazság intézményei közül. Ez a javaslat valósággal megelőzte azt a kort, a melyben keletkezett, s ezért nem válhatott törvénynyé. Az abszolút korszak életbe léptette az osztrák jogintézményeket Magyarországon, de az alkotmány helyreállítása után a magyar bíróságok visszatértek a nemzet jellemében gyökerező régi tradícióhoz. Még a Ráday-féle kivételes bíróság is hóhér nélkül működött.

A magyar büntetőtörvény szigorú kodex. De a végleteket kerüli.¹ A határozott idejű szabadságvesztés maximumát 15 évben határozta meg, s a halálbüntetést annak elvi fentartása mellett a lehető legszűkebb térre szorította. Minden statisztikai adat híján, egész általánosságban merem mondani, hogy úgy Angliában, mint Franciaországban, mint különösen Poroszországban a halálbüntetést *aránytalanul* nagyobb mértékben alkalmazzák, mint nálunk.

Erre a körülményre és erre a felfogásra, a mely nemzeti jogfelfogásunk egyik jellemző sajátja, büszkén hivatkozhatunk, ha a németek azt vetik a szemünkre, hogy törvényeiket és jogintézményeiket másolni szoktuk, s hogy a kultúra áldásait ők nagyban szállítják Magyarországra.

Dr. Bleuer Samu.

¹ Feljegyzésre és követésre méltó volt e tekintetben a *Csemegi Károly* alatt működött második tanács azon magatartása, a melylyel úgy a halálbüntetés, mint általában a büntetés maximumának kimondását — a mennyire lehetett — elkerülte.

A házasságtörés mint bontó ok és a házasságtörésből származott gyermek családi állása és eltartása.¹

II.

3. A felhozott két eset egyikében a házasság a házasságtörés okából bontatik fel, a másik esetben a házasságtörés az erkölcstelen élet fogalma alá vonatik és eként állapittatik meg bontó okul, de mind a két esetben mind a két házaspár köteleztetik a házasságtörésből származott gyermek eltartásáról való gondoskodásra.

Az ítéletek eme rendelkezése és a házasság felbontásának okai között az ellentét szembeszökő. Mind a két esetben éppen azt bizonyítja a házasság elleni vétséget, hogy a nő oly viszonyok között, oly időben szült, midőn a férjjel való életközösség lehetősége ki volt zárva; ha pedig ez bizonyítva van, kétségtelenül be van bizonyítva a gyermek törvénytelen-sége is és ha ez bizonyítva van, akkor a férjet a gyermek eltartására kötelezni csakis a világos igazság, mondjuk az anyagi igazság sérelmével lehet.

A tartási kötelezettség megállapításának oka nem is az anyagi, hanem az alaki jog köréből vétetett. A formai igazságnak alárendeltetett a valóság, az anyagi igazság, midőn mind a két házaspár abból az okból köteleztetett a gyermek eltartására, mert a házasság tartama alatt született gyermek mindaddig törvényesnek vélelmezendő, míg a törvénytelen-ség jogerős bírói ítélettel kimondva nincs.

Az eme ítéletekben nyilvánuló bírói gyakorlat a törvényes vélelmet csak jogerős bírói ítélettel mondja megdönthetőnek; tehát fenállónak mondja a vélelmet mindaddig, míg annak megdöntése a jogvita befejezése után az ítéletben alakilag kifejezést nem nyert.

Ennek azonban ellentmond nemcsak a törvényes vélelmekre vonatkozó elmélet, mely azt tanítja, hogy «a vélelemről szóló tan kiválólág az anyagi jog tárgya s ennek keretében kell helyt foglalnia»,² hanem ellentmond az 1868. évi L.IV. tcz. 153. §-a is, mely azt mondja, hogy «törvényes vélelem nem igényel bizonyítást, de nem zárja ki az ellenkező bizonyíthatását».

Ezekből pedig az következik, hogy a törvényes vélelem csak addig tartható fenállónak és valónak, míg az ellenkezője be nem bizonyított és következik ebből az is, hogy a bíró az ítéletben a törvényes vélelemre többé nem hivatkozhat, mihielyt azt a felek egyike bizonyítékaival megdöntötte; sőt ellenkezőleg ítéletének minden rendelkezését a bebizonyított tényekre kell alapítania, de semmi esetre a bizonyítékokkal már megdöntött vélelemre. Az a körülmény, hogy a bizonyítékokkal megdöntött törvényes vélelem külön eljárás, külön ítélet által alakilag megdöntöttnek bírói uton kijelentve nincs, nem lehet akadálya az anyagi jog érvényesülésének akkor, midőn a vélelem következményeinek megállapításáról van szó.

Habár tehát a házasság tartama alatt született gyermek törvényesnek vélelmezendő: e vélelem azonnal megdől, mihielyt a házasságtörés alapján indított bontó perben bebizonyítatik, hogy a törvényes születés lehetősége ki van zárva; és habár a bontó perben a gyermek törvényessége fölött ítélet nem hozatik: mindazáltal, a törvénytelen származás bebizonyítása után, a házasság alapján vélelmezett apát az apai köteletséghez tartozó eltartással többé terhelni nem lehet, nem szabad, ha az igazságot megsérteni nem akarjuk. Ő bebizonyította, hogy nem apa, tehát a gyermek eltartásának kötelezettsége őt nem terheli.

És a H. J. T. nyújt is módot arra, hogy a bíróság ne legyen kénytelen a gyermek eltartásának kérdésénél az anyagi igazsággal ellentétbe jönni, mert

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

² Zlinszky: A bizonyítás elmélete 146. lap.

a) a 95. §. csak a *közös* gyermekek tartása és nevelése költségeit rendeli mindkét szülő által fedeztetni és

b) a 96. §. feljogosítja a bírót, hogy e kérdéseket a gyámhatóságához utasíthatja.

Ha tehát be van bizonyítva, hogy a gyermek a házasságfeleknek nem közös gyermekük, akkor mindkét szülőt a gyermek eltartására kötelezni nem lehet, sőt még kétség esetén is e kérdés eldöntése a gyámhatóságra ruházható.

4. Felmerül az ítéletek elemzésénél az a kérdés is, miért nem köthető össze a 76. §. alapján indított bontó perrel, vagy az 54. §. e) pontja alapján indítható megtámadási (érvénytelenítési) perrel a házasságtörésből, vagy a házasság előtt mástól való teherbe ejtés következtében született gyermek törvénytelenítésének kérdése is?

Erre az eddigi bírói gyakorlat aként felel: mert a kiskoru gyermek törvénytelen származásának kimondása a házassági per keretébe nem tartozik, mert az külön eljárás tárgyát képezi.

Egyik esetben a megtámadott házasság érvénytelenségének, másik esetben a bontó oknak bizonyítékai azonosak a gyermek törvénytelen származásának bizonyítékaival.

Ha a mástól való teherbe ejtés, vagy pedig a házasságtörés bebizonyított és ez utóbbi esetben a vétség a vélelmezhető nemzési időszakkal összeesik, be van bizonyítva a törvénytelen származás is, tehát ily esetekben a kérelmek együttes előterjesztése nagyon célszerű.

Természetes, hogy ily esetben a kiskoru családi állása eldöntendő lévén, ő is perbe idézendő és gyámhatósága a származás törvényességének megtámadásáról épugy értesítendő, mint a kiskoru ellen vagy érdekében folyamatba tett bármiféle más perről.

A kiskorúnak gyámja a házasság alapján fenálló törvényes vélelemnél fogva a házasságot megtámadó férj ugyan, de mert jogi érdeke a kiskoru érdekével ellentétes, a kiskoru számára és érdekeinek védelmére gondnok kirendelését veheti igénybe.

A mi pedig a külön eljárást illeti, ennek oka a bírói gyakorlatban nem gyökerez. A bírói gyakorlat ugyanis megengedi a házassági pereknek és a velük kapcsolatos kérdéseknek jegyzőkönyvi tárgyalás útján való megvitatását; a jegyzőkönyvi tárgyalás pedig a rendes eljárás egyik faja, és így, ha a törvényesség kérdését jegyzőkönyvi tárgyalás útján vitatnák meg a felek, tökéletesen eleget tennének a törvényes gyakorlatnak, mely e kérdést a rendes eljárás szabályai szerint rendeli tárgyalandónak.

Az eljárás kettős lenne annyiban, hogy a házassági köteleket érintő kérdések nyomozó eljárás útján deríttetnének fel, a családi állás kérdése pedig jegyzőkönyvi tárgyalás útján vitatnának meg.

A tárgyaltam ítéletek következtében most már az állapot az, hogy a házasságtörés, esetleg a házasság előtti teherbe ejtés kérdését vitatják és bizonyítják a házassági bontó vagy érvénytelenítő perben s aztán a gyermek családi állásának kérdését egy másik perben, melyben az előző per bizonyítékait reprodukálják; egy per helyett van kettő, holott sem a felek magánérdeke, sem a közérdek nem követeli a perek ily módon való szaporítását.

S ha már a házasság, mint családi állás, érvénytelenítése vagy felbontása kimagasló állami érdekből nyomozó eljárásra utaltatott, mert ebben több a biztosíték, mint ha a felek akár az esetlegességi elven alapuló rendes, akár a szóbeliségen nyugvó szóbeli eljárás útján, mint a per urai, maguk adnának irányt a bíróság eljárásának: kétségbevonhatatlan tény az is, hogy a törvényességnek vagy törvényteleniségnek kérdése, mely szintén állami érdekből is fontos status-kérdés, szintén több biztosíték mellett döntetnék el, ha a nyomozó eljárás útján kiderített bizonyítékokra is támaszkodhatnék.

E két kérdés együttes eldöntésének útjában törvényes

eljárási akadály nem áll és nagyon kívánatos lenne a bírói gyakorlatnak ily irányban való fejlődése már azért is, mert ez esetben a judikatura nem produkálna oly ellentmondó rendelkezéseket tartalmazó ítéleteket, mint a milyeneknek elemzését és ismertetését az előadottakban megkísérletem.

Tóth Gáspár.

A bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslat tervezete.

1. §. A bűnvádi perrendtartás életbelépésének napját az igazságügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

2. §. A bűnvádi perrendtartásnak, valamint az esküdtbíróságok szervezéséről szóló és a jelen törvénynek hatálya a magyar állam egész területére kiterjed, Horvát- és Szlavonországok kivételével.

3. §. A bűnvádi perrendtartás életbelépésének napjától kezdve a 17., 18. és 19. §-ok szerint a kir. bíróságok hatáskörébe utasított büntettek, vétségek és kihágások miatt megindítandó rendes bűnvádi eljárásban a bűnvádi perrendtartás szabályait kell alkalmazni.

4. §. A bűnvádi perrendtartás szabályai szerint kell folytatni a 2. §-ban körülírt ügyek miatt már megindított eljárást is; azokat az ügyeket azonban, melyekben a bűnvádi perrendtartás életbelépése napján megszüntető, illetőleg abbanhagyó (1853. évi osztrák büntető perrendtartás 198., 289. §-ok), vagy vád alá helyező, vagy főtárgyalásra közvetlenül idéző, vagy tárgyalásra idéző határozat van hozva, az eddigi eljárási szabályok szerint kell befejezni.

Ha azonban a felsőfoku bíróság az említett határozat megsemmisítésével vagy feloldásával az elsőfoku bíróságot újabb eljárásra utasítja, az újabb eljárást a bűnvádi perrendtartás rendelkezései szerint kell teljesíteni.

5. §. Az újrafelvétel iránt a bűnvádi perrendtartás életbelépése napján már megindítva levő ügyeket az eddigi eljárási szabályok szerint kell befejezni.

6. §. A büntetéseket az 1. §-ban megjelölt naptól kezdve a bűnvádi perrendtartás szabályai szerint kell végrehajtani.

7. §. A kir. törvényszék vádтанácsa (bűnvádi perrendtartás 112. §.) az elnökből és két bíróból áll.

A kir. törvényszék elnöke minden év november havának végén meghatározza, hogy a következő évben a kir. törvényszék bírái közül ki lesz a vádтанács elnöke s kik lesznek tagjai; egyuttal szükség esetére előre kirendel egy helyettes elnököt s egy helyettes bírót.

8. §. Ügyészségi megbizottá (bűnvádi perrendtartás 522. §.) az nevezhető ki, a ki az 1883: I. tcz. 1. §-ának a) és b) pontjaiban meghatározott általános minősítéssel bír, a jogi tanfolyamot valamely hazai jogi tanintézetben bevégezte s az állam nyelvét szóban és írásban bírja.

Az, a ki ugyanazon járásbíróság bírói tagjaival, vagy az illetékes kir. törvényszék mellett működő kir. ügyészség tagjaival az 1891. évi XVII. tcz. 41. §-ának 1—4. pontjaiban felsorolt viszonyban áll, ügyészségi megbizottnak ugyanott nem alkalmazható.

9. §. Az ügyészségi megbizottat a kir. főügyész nevezi ki és tőle a megbízást elvonhatja.

10. §. Az ugyanazon székhelyen működő járásbíróságok mellé egy ügyészségi megbizott nevezhető ki.

A mennyiben az ügymenet megengedi, több vidéki járásbíróság mellé is egy ügyészségi megbizott nevezhető ki.

Ügyészségi megbizottak gyanánt az ügyészségi joggyakorlatok is eljárhatnak.

11. §. Az ügyészségi megbizott a szolgálat megkezdésekor hivatali esküt tesz.

Az ügyészségi megbizottnak rendes fizetés nem jár s ha tényleges állami szolgálatban áll, jutalomra sincs igénye; más egyének megfelelő jutalomban részesítendőek.

12. §. Az ügyészségi megbizott közvetlenül annak a kir. ügyésznek van alárendelve, a kinek kerületében székhelye van.

13. §. Az ügyészségi megbizott rendszerint csak annak a járásbírósnak hatáskörébe és illetékessége alá tartozó ügyekben jár el, a mely mellé kinevezve van. Mindazáltal köteles a kir. ügyész és ennek főlebbvalói meghagyásait teljesíteni abban az esetben is, ha azok a törvényszék hatáskörébe tartozó vagy más járásbíróság illetékessége alá eső ügyre vonatkoznak.

14. §. A kir. főügyész, illetőleg a kir. ügyész a kerü-

letében működő ügyészégi megbizottak teendőit végezheti, vagy helyettesével, illetőleg kir. alügyésszel végeztetheti.

15. §. A bünvádi perrendtartás 73. és 74. §-ának rendelkezései az ügyészégi megbizottra is alkalmazandók.

16. §. A míg elegendő számu ügyészégi megbizott nem lesz kinevezhető, a kir. járásbíróságoknál a tárgyalás, a bünvádi perrendtartás 539. §-a első és 541. §-a ötödik bekezdésének rendelkezéseitől eltérőleg, ügyészégi megbizott jelenléte nélkül is megtartható és a kir. járásbíróság előtt a kir. ügyészég a vádat az eddigi eljárási szabályok szerint képviseli.

17. §. Esküdtbíróságok előtt tartandó meg a főtárgyalás:

I. A következő büntettek miatt emelt vádak iránt:

1. felségsértés (1878: V. tcz. 126., 127. §-ai, a 130. §. 2-ik esete, a 131. §. 1. bekezdésének 2-ik esete és 2. bekezdésének 2-ik esete, a 134. §. 1. bekezdése);

2. a király bántalmazása (139. §.);

3. hűtlenség (142. §., a 143. §. 1. bekezdése, a 144. §. 1., 3., 4., 5., 6. és 8. pontjaiban körülírt büntettek, továbbá a 148. §. 2-ik esete, végre a 149. §.);

4. a lázadás (152—155. §§., s ezekre vonatkozólag a 158. §. 1. bekezdése);

5. személyes szabadság elleni büntett (195. §. 3. bekezdésének 2-ik esete);

6. pénzhamisítás (a 203. §. 1. és 2. pontjai, a 204. §. 1. bekezdésének a 203. §. 1. és 2. pontjaira vonatkozó esetei s ezekre vonatkozólag a 206. §. megfelelő esetei);

7. hamis tanuzás (213. §. 2. bekezdése s a 217. és 226. §§-nak a 213. §. 2. bekezdésére vonatkozó esetei);

8. hamis vád (a 227. §. 3. bekezdésének a 213. §. 2. bekezdésére vonatkozó esetei);

9. gyilkosság (278. §.);

10. szándékos emberölés (279., 280. §§., a 281. §. 1. és 3. bekezdései, a 283. §. 2. bekezdésének 2-ik esete s a 299. §. 1. esete);

11. kitétel vagy elhagyás (a 287. §. 3. bekezdésének 2-ik esete);

12. halált okozó súlyos testi sértés (306. §., a 309. §. 2. bekezdése);

13. közegészség elleni büntett (315. §.);

14. gyermekrablás (318., 319. §§.);

15. személyes szabadság megsértése (324. s 325. §§.);

16. rablás (344., 345., 349. §§.);

17. gyújtogatás (422., 423., 424. §§.);

18. vízáradás okozása (431. §.);

19. közveszélyü megrongálás (435. §.);

20. közveszélyü cselekmény (436. §., de csak a 435. §-ban említett körülmények közt, 444. §.);

21. megvesztegetés (469. §.).

II. Ama vádak iránt, melyek nyomtatvány után (1878: V. tcz. 63. §.) elkövetett büntettek vagy vétségek miatt vannak emelve, kivéve a következő §-okba felvéve levő büncselekményeket.

Az I. pont 1., 2., 3., 4. és 6. pontjaiba foglalt büntettek, valamint a II. pontban felsorolt büntettek és vétségek eseteiben az 1890. évi XXV. tcz. alapján szervezett tizenegy kir. ítélő tábla székhelyén működő esküdtbíróságok járnak el, melyeknek kivételes, illetőleg sajtóbírósági területköre a székhelyen levő kir. ítélő tábla kerületére terjed ki.

18. §. A kir. törvényszékek hatásköréhez tartoznak:

1. azok a büntettek, melyek a 17. §. szerint az esküdtbíróságok hatásköréhez utasítva nincsenek;

2. a nyomtatvány után magánügyén ellen elkövetett rágalmozás és becsületsértés vétsége (1878. évi V. tcz. 259. és 262. §-ok);

3. az esküdtbírósnak bűnösségét megállapító ítéletével már sujtott elmeműnek (1848. évi XVIII. tcz. 27. §.) újra közlése által elkövetett büntettek és vétségek;

4. az 1878. évi V. tcz. 258., 260., 261. és 262. §-aiban meghatározott vétségeknek azok az esetei, melyekben az eljárás a Btk. 269—272. §-ai értelmében hivatalból indítandó meg;

5. azok a vétségek, melyek a 19. §. szerint nincsenek a kir. járásbíróságok hatásköréhez utasítva.

Az 1878. évi V. tcz. második részének I., II., III., IV. és V. fejezetében körülírt büntettek és vétségek, a 17. §. szerint az esküdtbíróságok hatáskörébe utasított büntettek és az 1878. évi V. tcz. 209. §-a szerint büntetendő vétség kivételével, az 1890. évi XXV. tcz. alapján szervezett 11 kir. ítélő tábla székhelyén levő kir. törvényszéknek — Budapesten a budapesti kir. büntető törvényszéknek — kivételes hatáskörébe tartoznak.

A budapesti kir. büntető törvényszéknek az 1887. évi XXVI. tcz. 4. §-ában, illetőleg az 1895. évi XLIV. tczikk 1. §-ában megállapított kizárólagos hatásköre érintetlen marad.

19. §. A kir. járásbíróságok hatásköréhez tartoznak:

1. azok a vétségek, melyekre a törvény egyedül pénzbüntetést vagy — pénzbüntetés mellett vagy a nélkül — egy évet meg nem haladó fogházbüntetést állapít meg büntetésül;

2. az 1878. évi V. tcz. 370. §-ban körülírt vétségnek azok az esetei, melyekben a terhelt azzal van vádolva, hogy a birtokos vagy birláló kezéhez, lopás, sikkasztás vagy jogtalan elsajátítás következtében jutott dolgon követett el orgazdaságot;

3. a 418. §-ban meghatározott vétség; azonban csak annyiban, a mennyiben egy évi időtartamot meghaladó fogházbüntetést alkalmazásának esete nem forog fen;

4. az 1848. évi XVIII. tcz. 30., 35., 48., 40., 41. és 44. §-aiban körülírt vétségek és kihágások;

5. azok a kihágások, melyek a 20. §. szerint a közigazgatási hatóságokhoz utasítva nincsenek.

A 3. pont esetében, a mennyiben egy évi időtartamot meghaladó fogházbüntetést mutatkozik kiszabandónak: a kir. járásbíróság az iratokat további eljárás végett az illetékes kir. törvényszékhez teszi át. Az áttétel miatt perorvoslat nem használható és a kir. törvényszék — a nélkül, hogy a büntetés kiszabása tekintetében korlátozva lenne — az ügyben eljárni köteles. Ez a rendelkezés a bünvádi perrendtartás 527. §-a harmadik bekezdésének szabályát nem érinti.

20. §. A közigazgatási hatóságok hatásköréhez tartoznak:

1. az 1879. évi XL. tcz. 43., 44., 45., 47., 49., 50., 61., 62., 63., 64., 66., 67., 68., 70., 72., 73., 74., 75., 76., 77., 78., 80., 81., 82., 83., 84., 85., 86., 99., 100., 101., 102., 103., 104., 105., 106., 107., 109., 110., 112., 113., 115., 116., 117., 118., 119., 120., 121., 122., 123., 124., 125., 136., 137., 138., 141. és 142. §-ai szerint büntetendő kihágások;

2. az 1879. évi XL. tcz. 46. §-ában meghatározott kihágások, ha azok közigazgatási hatóság, hivatalnok vagy közeg ellen voltak elkövetve;

3. azok a kihágások, melyek más törvényekben a közigazgatási hatóságok hatásköréhez vannak utasítva;

4. a miniszteri rendeletben megállapított kihágások, a mennyiben kifejezetten a kir. járásbíróságok hatásköréhez utasítva nincsenek;

5. a törvényhatósági vagy városi szabályrendeletben megállapított kihágások.

21. §. Az eddig illetékes bíróságok előtt kell befejezni a 17., 18. és 19. §-okban körülírt ügyek közül azokat, melyekben a bünvádi perrendtartás hatálybalépte napján megszüntető, illetőleg abbanhagyó (1853. évi osztrák büntető perrendtartás 198., 289. §-ok), vagy vád alá helyező, vagy főtárgyalásra közvetlenül idéző, vagy tárgyalásra idéző határozat van hozva.

Ha azonban a felsőfoku bíróság az említett határozat megsemmisítésével vagy feloldásával az elsőfoku bíróságot újabb eljárásra utasítja: az újabb eljárást a 17., 18. és 19. §-ok szerint illetékes bíróságnak kell teljesítenie.

22. §. Az újrafelvétel iránt a bünvádi perrendtartás életbeléptének napján már megindítva levő ügyeket eddig illetékes bíróságok előtt kell befejezni.

23. §. A ki a büntetőbíróság előtt a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalást vagy főtárgyalást nyomtatvány után, vagy más módon egészben vagy részben közzétesz, a mennyiben súlyosabban büntetendő cselekmény nem forog fen — három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

24. §. Az 1848. évi XVIII. tcz.-nek érvényben levő rendelkezései a bünvádi perrendtartás életbelépésének napjától kezdve az országnak a Királyhágón tul fekvő részeiben, továbbá a polgárosított határörvidéken, valamint Fiume sz. kir. városban és kerületében is hatálylyal bírnak.

25. §. Ha házkutatást, személymotosztást vagy lefoglalást katonai vagy katonailag megszállott épületben polgári bíróság hatósága alatt álló egyénnél kell teljesíteni, akkor az csak az épület parancsnokának értesítése után s az általa kirendelt katonai személy jelenlétében foganatosítható.

26. §. A kir. ítélő tábla előtt a főlebbviteli főtárgyalást — a bünvádi perrendtartás 414. §-ában meghatározott eseten felül — a vádlott jelenléte nélkül akkor sem lehet megtartani, ha a kir. ítélő tábla életfogytig tartó vagy tíz évnél hosszabb tartamu szabadságvesztés-büntetést megállapító

ítéletet nem egyedül semmiségi ok miatt használt felebbezés következtében vizsgál felül.

27. §. A védelem képviselőjében eljáró egyetemi vagy jogakadémiai jogtanárookra (bűnvádi perrendtartás 55. §.) a rendfentartás tekintetében ugyanazok a rendelkezések alkalmazandók, melyeket a bűnvádi perrendtartás a védő ügyvédekre nézve tartalmaz.

A jogtanár által a védelem képviselőjében elkövetett fegyelmi vétségek az ügyvédek rendes fegyelmi bíróságának hatáskörébe tartoznak. A fegyelmi eljárásra első fokban annak az ügyvédi kamarának fegyelmi bírósága illetékes, melynek kerületében a fegyelmi vétség elkövetve volt.

A fegyelmi vétségek büntetése:

1. rosszalás;
2. pénzbírság, száz koronától ezer koronáig;
3. eltiltás a védelem képviselőjétől.

A védelem képviselőjétől való eltiltás esetében az ítélet jogerőre emelkedése után, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, valamint az összes hatóságok értesítése végett az igazságügyi miniszterhez is felterjesztendő.

28. §. A főtárgyalásnak a bűnvádi perrendtartás 268. §-a alapján illetőleg a főtárgyalásra való közvetlen idézésnek a 283. §. alapján történt elrendelése a fegyelmi törvények szempontjából egyenlő hatályu a vád alá helyezéssel.

29. §. A bűnvádi uton jogerősen elítéltekről nyilvántartó lajstromot kell vezetni.

Ennek módzatait az igazságügyi és a belügyi miniszterek rendelet útján állapítják meg.

30. §. A 16., 17., 18., 19., 20., 24., 25., 26. és 31. §-ok rendelkezései a bűnvádi perrendtartással egyidejűleg lépnek hatályba.

31. §. A bűnvádi perrendtartás életbelépésének napjától kezdve hatályukat veszítik a törvényeknek, rendeleteknek és szabályrendeleteknek mindazok a rendelkezései, valamint a szokásjognak mindazok a megállapításai, melyek a kir. bíróságok hatáskörébe utasított büntettek, vétségek és kihágások miatt megindítandó rendes bűnvádi eljárásra vonatkozó és a bűnvádi perrendtartásban, vagy az esküdtbíróságok szervezéséről szóló, vagy a jelen törvényben foglalt valamely szabálytól eltérő rendelkezést tartalmaznak.

Különösen hatályukat veszítik:

- az 1848. évi XVIII. tcz. 17., 21., 22., 23., 25. és 29. §-ai;
- az 1873. évi XXVII. tcz. 16. §-a;
- az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-ának harmadik bekezdése, valamint 38., 39., 40., 41., 44. és 45. §-ai, az 1883. évi VI. tcz.

Ellenben továbbra is hatályban maradnak:

- az 1874. XVI. és az 1874. évi XXII. tcz. cikkeknek hatályban levő részei;
- valamint az 1887. évi XXVIII. és az 1890. évi XLIII. tcz. cikkek.

32. §. A jelen törvény végrehajtásával az igazságügyi és a belügyi miniszterek biztatnak meg s egyszersmind felhatalmaztatnak arra, hogy a bűnvádi perrendtartás életbelépése következtében szükséges rendeleteket és utasításokat kibocsáthassák, illetőleg az igazságügyi miniszter a czélszerűnek mutatkozó módosításokat a bírói ügyviteli szabályokban és a kir. ügyészség számára kiadott utasításban megtehesse.

Külföldi judikatura.

691. Egy nagykereskedőnek az ügynöke a kereskedőnek egyik alkalmazottját rávette arra, hogy az üzleti könyvekbe való betekintés után tudassa vele, hogy az ő jutalékai milyen módon iratnak javára a könyvekben. A főnök ezt megtudván, az ügynökkel kötött szerződést, az ebben megállapított időnek eltelte előtt, nyomban megszüntette. A bíróság neki adott igazat, mert ő a cég alkalmazottját tilos módon felbujtotta arra, hogy neki árulja el az üzleti titkokat. Ez az eljárás a cég üzleti tisztességének oly durva megsértését és üzleti rendjének oly tetemes veszélyeztetését rejti magában, hogy az üzletvilág felfogása szerint további üzleti együttműködés az ügynökkel lehetetlenné vált. Még ha volt is oka ily ellenőrzésre, akkor sem volt szabad ezt a módot választania, hiszen egyéb út is állott a rendelkezésére. Egészen közömbös az, hogy szenvedett-e a cég kárt ezen eljárás folytán. (*Német kamara-bíróság.*)

692. A hamburgi közúti vasut elgázolt egy 9 éves fiút, a minek folytán az egyik karját elvesztette. Az apa a vasutársaság ellen kártérítési pert indított. A perben bebizonyult, hogy a fiúnak saját gondatlansága okozta a balesetet. A bi-

róság elutasította a keresetet. Mert az esetnek konkrét viszonyai oly egyszerű természetűek voltak, hogy azokat — veszélyességük mérvére — még ilyen gyerek is kellően méltathatta. Az egyes esetben a személyiség és a külső körülményeknek a megítélésétől függ, hogy még egy infantiae proximusnak is a dolus vagy culpa tekintetében beszámítási képességet lehet-e tulajdonítani. A büntető törvénynek a beszámítási képességre vonatkozó határozatait külön ilyen irányu törvényes intézkedés nélkül nem szabad a magánjog terére átvinni. Az arra a kérdésre, hogy deliktumokért kiskoru tartozik-e kártérítéssel, alkalmazandó elv irányadó a tekintetben is, hogy lehet-e a kiskoru ellenében avval a kifogással élni, hogy a károsító eseményt ő maga okozta. A fiúnak személyes meghallgatása után ítélte meg a bíróság az ő személyiségét. (*Német birodalmi törvényszék.*)

693. A német birodalmi törvényszék mindeddig azt a gyakorlatot követte, hogy hatálytalan az a kikötés, hogy nem pontos fizetés esetén a hitelező a kikötött kamatlábnál magasabbat — 4% helyett 5%-ot — igényelhet, a különbözetet kamatok kamatjának minősítvén. 1896. évi április 15-iki ítéletében azonban elállott ettől a felfogástól és azt a megállapodást hatályosnak mondotta ki, mert a különbözetet nem lehet kamatok kamatjának tekinteni.

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A kir. Curia és kir. tábla palotája teljesen készen áll s e hó 23-ikán ünnepélyesen fog felavattatni.

A hatalmas épületnek gyönyörű — talán kissé túl pazar fénynyel — diszitett előcsarnoka, igen kényelmes, tágas helyiségei vannak. A felszerelés rendkívül izléses és emellett, a kivételektől eltekintve, czélszerű. A kir. Curianak, valamint a kir. táblának disztermei imponzánsak, a tanácstermek nagyok, tágasok. Minden tanácsterem mellett a tanácsbeli bírák részére van egy szoba berendezve.

Mindeme fény mellett, eltekintve az æsthetikai s így e szaklap körén kívül eső kifogásoktól, nem hallgathatunk el némely megjegyzést.

A kir. táblán külön ügyvédi szoba van berendezve, a Curian erre nem gondoltak. A szóbeliségre berendezett tanácstermekben a tárgyaló ügyvédeknek nincs megfelelő helyök az emelvényen, hanem beszorulnak a közönség közé. A tanácsasztalok keskenyek, impraktikusak. Az ügyek kifüggesztett jegyzéke a rendkívül sűrű drótháló miatt olvashatatlan.

A curiai segédhivatalok elrendezése kényelmetlen. Az ócska piszkos butorok, a szűk helyiségek bizony vidéki törvényszékeknek se válnának diszére. A curiai polgári ígtató sötét előszobáját néhány hivatszolgá szeme fogja banni. Az irattárak rendkívül szűkek s a legnagyobb mértékben tűzveszélyesek. Ez utóbbi bajokon egyébként nem volna nehéz segíteni, ha az illetékes tényezők elállnának abbéli szándékuktól, hogy az épület három, eddig üres termébe az igazságügyminiszterium kodifikacionális osztályát telepítik át.

— A magyar ügyvédi kar történeti kiállításának katalógusa. A budapesti ügyvédi kamara megbízásából szerkesztette dr. Szék Sándor. A katalógus nem pusztán száraz felsorolás, hanem jelzi mindenütt a kiállított okmányok tartalmát. A katalógus előszavából kiemeljük a következőket:

Látjuk ebben a kiállított gyűjteményben már az Árpádok korában a prokurátorok (prókátorok) hosszú sorát, mint képviselik az ügyfeleket ügyvédi meghatalmazások alapján peres és peren kívüli ügyekben, mint ügyvivők, mint jogvédők, mint békéltetők.

Plastikus közvetlenségben látjuk magunk előtt a régi királyaink, nádorok, országbírák, káptalanok, konventek, megyék és községek előtt felvett eredeti pecsétes procuratóriákat, régi jogtudori és ügyvédi okleveleket, felek informatióit s utasításait, államilag fizetett szegényközvédők működését, ügyvédek régi bírói kinevezéseit, Kölcsey híres informatióját, melyet a báró Wesselényi Miklós elleni hűtlenségi bűnperben a septemvirek számára írt stb.

A magyar ügyvédek páratlan hazafiságát hirdetik a

testületi fellépéseikről tanuskodó okmányok, a melyek mutatják, hogy valahányszor a magyar ügyvédek testületileg sikra száltak, ez mindig az igazságszolgáltatás közérdekében történt.

Kitárva van Werbőczy Hármaskönyvének 44 kiadása (1545—1894). Werbőczytól kéziratok és a különféle egyéb Werbőczyának egész gyűjteménye.

Ott vannak rendszeresen összegyűjtve az ügyvédség szervezésére vonatkozó régi normák, szabályzatok és reformjavaslatok a XVI. századtól a legújabb korig terjedő időkből, eredeti példányokban.

Ezeknek tarka bőségében az ügyvédség fokozatos fejlődésének érdekes képe tárul elénk, az ügyvédségnek és általában a jogvédelem szervezetére nézve pedig az eszmék egész kincsesháza, a mely eszmék közül nem egy még most is vár megvalósulására.

S ott vannak érdekes régi magyar törvénykezési okmányok és régi magyar jogi kézikönyvek kiadatlan kéziratokban, melyek nemcsak az ügyvédségnek, de a törvénykezésnek és a jogi szakoktatásnak történeti fejlődése szempontjából is rendkívül tanulságosak. Hogy e helyütt csak egyetlen példát idézzünk, utalunk a 271. sz. a. kitárt XVII. századbeli kéziratra, a melyben a bíró általános enyhítési jogának eszméjére akadunk, mert a bíró vétkei (peccata judicis) közé sorolja, ha bűnperben nem változtatja át, mikor az eset körülményeinél fogva helyén való, a «poëna-t» pénzbüntetésre. A számos kiadatlan régi jogi kézikönyv pedig, mely ebben a kiállításban található, ékesszólóan tanuskodik arról is, mily általános és intenzív volt nálunk mindenkor a jogtudomány művelése.

A kiállítás könnyebb áttekinthetés végett a tartalom rokonsága szerint következő négy csoportba van osztva:

I. csoport. (1—184.) Okmányszerű közvetlen adatok a magyar ügyvédség multjából.

II. csoport. (185—236.) A magyar ügyvédségre vonatkozó régi normák, szervezeti szabályzatok és reformjavaslatok.

III. csoport. (237—324.) Régi magyar törvénykezési okmányok. Régi magyar jogi kézikönyvek kiadatlan kéziratokban. Régi magyar jogi oktatás.

IV. csoport. (325—383.) Werbőczy hármaskönyvének negyvennégy kiadása (1545—1894). Werbőczy-kéziratok. Egyéb Werbőczyának.

— Egy budapesti járásbíróság a kereset másodpéldányának visszaadása mellett arról értesíti felperest, hogy az nem volt alperesnek kézbesíthető; egyuttal felhívja, hogy alperes pontos lakhelyét 30 nap alatt jelentse be, mert ellenkező esetben keresete *megszűntnek fog tekintetni*. Ez a sanctió igen sérelmes felperesre nézve kinek köteletségévé teszi a kereset visszamutatásának 30 napi nyilvántartását és esetleg egy felesleges kérvény beadását (ha 30 nap alatt nem sikerült alperes lakását kipuhatolni), 2. törvényes alap nélkül szükkölködik, mert sem az 1893: XVIII. tcz., sem a perrendtartás, sem a novella efféle sanctiót kereset nemkézbesíthetése esetén nem ismer. Ez a gyakorlat — úgy látszik — az 1893. évi XVIII. tczikk 52. §-ának analógiája akar lenni, de mint ilyenek sincsen létjogosultsága.

Dr. T. M.

— Névcseré folytán származott tévedésből ismét egy ember záratott el teljesen ártatlanul. Az illető ügyben szerepelt albirák ellen fegyelmi eljárás indított, mely az eset körülményeinél fogva ugyan a fegyelmi eljárás megszüntetésével végződött, de intő példaul szolgálhat a legnagyobb pontosság betartására és a leggondosabb óvatosság tanúsítására.

A győri kir. tábla: Dr. P. V. és M. E. kir. jbsági albirák ellen folyamatba tett fegyelmi eljárást megszünteti. Indokok: A bpesti kir. főügyészségnek 4425. sz. a. emelt panasza folytán dr. P. V. és M. E. kir. jbsági albirák ellen a fegyelmi eljárás a miatt tétetett folyamatba, mert a mura-szombati kir. járásbírósnak 2065. sz. a. hozott s a győri kir. tábla által 2493/93. sz. a. helybenhagyott ítéletével lopás és súlyos testi sértés vétsége miatt összbüntetésül 2 heti fogházra és behajthatatlanság esetén további egy napi fogházra átváltoztatandó 5 frt pénzbüntetésre elítélt Grah Mihály felső-lendvai származású 32 éves radófalvi lakos helyett Grah Mihály 62 éves felső-lendvai lakos záratott el s a személycsere csupán a büntetés kiállításának 13-ik napján fedeztetett fel. A tényállás tisztába hozatala végett a nevezett kir. albirák ellen a kir. tábla fegyelmi bírósága a vizsgálatot

elrendelte, mert gyanuokok forogtak fen az iránt, hogy Grah Mihály felső-lendvai lakos törvényellenes fogvatartása részben a dr. P. V. és M. E. kir. albirák szabálytalan eljárásának következménye volt. Az első téves idézések dr. P. V. albirótól származtak és ezek alapján bocsátotta ki a büntetés kiállítására vonatkozó téves idézést M. E. kir. albiró. Továbbá dr. P. V. részéről mulasztásnak látszott az is, hogy a kir. tábla ítéletének kihirdetése alkalmával a szabadságvesztés-büntetés foganatba vétele iránt azonnal nem intézkedett s viszont M. E.-vel szemben indokolt gyanu forgott fen arra nézve, hogy elzárattott olyan egyént, kinek az elítélt egyénnel való személyazonosságáról meggyőződést nem szerzett. Minthogy azonban G. M. magánpanaszos az ügyben közreműködött valamennyi egyénnel szemben panaszát visszavonta s a vizsgálat adatai alapján dr. P. V. kir. albiró irányában a közvádlo budapesti kir. főügyészség is a fegyelmi eljárás megszüntetését indítványozta; minthogy továbbá M. E. kir. albiró elődjétől dr. P. V. kir. albirótól a büntető ügyek vezetését alig pár nappal azelőtt vette át, a mikor a 10/95. sz. a. idézést kibocsátotta s nem ismervén az egyes ügyeket és az azokban szereplő egyéneket, megnyugvással fogadhatta el az elődje által hozott valamennyi végzésben előforduló azonos megjelöléseket és pedig ebben az esetben annál inkább, mert ha a lakhelyek különböző megjelölését felfedezte is, miután a két község egy körjegyzőséghez tartozik, a tévedést kizártnak gondolhatta; minthogy G. M. felső-lendvai lakos jelentkezésekor M. E. kir. albiró a hivatali helyiségből igazoltan távol volt s aként a téves idézés folytán megjelent G. M.-nak, a tényleg elítélt G. M.-tól különböző voltáról személyesen nem szerezhette a fogházba felvételekor meggyőződést s az ellenkezőről fel nem világosítottván, az előző szokás alapján jogosan vélhette azt, hogy G. M. elzárattása személyazonosságának megállapítása mellett bírói utalvány alapján történt s e feltevésből magyarázható ki, hogy másnap, midőn G. M. megjelenéséről szóló hivatalos jelentést elintézte, a felvétel szabályszerű voltáról a fogházörhöz kérdést nem intézett; minthogy M. E. kir. albiró a kiszabott büntetés kiállítására jelentkezett G. M. elzárattása iránt közvetlen utasítást a fogházörnek nem adott, de nem is adhatott, mert a fogházör a beutaló iv aláíratlanul hagyása által ily utasításadásnak a lehetőségét is megakadályozta; minthogy G. M. jelentkezése alkalmával egy szóval sem említette azt, hogy bíróilag elítélve nem lett, tehát idézése valószínűleg tévedésen alapul, s ebből folyólag a fogházör fentebb előadott mulasztásán kívül G. M. törvénytelen elzárattása és fogvatartásának a legközelebbi indoka magának a tévesen elzárt egyénnek együgyü járatlanságában keresendő és található fel; minthogy ezt maga a tévesen elzárt G. M. is elismeri s épen ez okból nem kívánja azt, hogy az elzárattásánál közreműködött egyének megbüntettesenek; a kir. tábla mint elsőfoku fegyelmi bíróság a további eljárást dr. P. V. kir. albiróval szemben vád hiányából, M. E. kir. albiró irányában pedig a fentebb kiemelt indokok alapján megszüntetendőnek találta s ennek folyományaként a vizsgálattal felmerült költségeket a kir. kincstár terhére állapította meg.

A m. kir. Curia határozott: Az elsőfoku fegyelmi bíróság felebbezett része indokainál fogva helybenhagyatik. (1896 június 13. 198. fegy. sz.).

— Az öngyilkosságok Angliában állandóan és nagyobb arányban szaporodnak, mint a népesség. A belügyminiszterium jelentése, mely az utolsó négy év adatait tünteti fel — kivéve az örültek házában előforduló eseteket — számszerint közli azon gyilkosságok és emberöléseket is, melyek az öngyilkos által tettét megelőzőleg lettek elkövetve. A fő adatok a következők:

	öngyilkos lett:	ezek közül gyilkolt:
1892-ben	2472	26
1893-ban	2542	23
1894-ben	2681	20
1895-ben	2764	26

A fentebbi két rovat közti arány nyilvánvalóan nem nagyon támogatja azok nézetét, kik az öngyilkosságot és emberölést mint okaikban kétségtelenül rokon jelenségeket, azonos elbírálás alá szeretnék vonni.

V.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A horvát autonom törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta. Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi kir. posta- és táv. segédtitkártól. — A jobbágyság jogi állása ezer év alatt. Dr. KATONA MÓR kassai jogtanártól. — Az osztrák bűnügyi statisztika legújabb eredményei. Dr. RÁTH ZOLTÁN kassai jogtanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A részvénytársasági és szövetkezeti közgyűlések által hozott határozatoknak bírói ellenőrzése. Dr. TÖRÖK EMIL budapesti ügyvéd. — A bizományos sikkasztása. Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A horvát autonom törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta.

Különös jelenség a magyar jogi irodalomban, hogy míg ugyszólván az összes európai, sőt talán néhány tengerentúli állam igazságügyi viszonyairól is elég kimerítően tájékoztat, addig a Magyarországgal egy és ugyanazon állami közösséget képező Horvátországról csak elvétve akadunk abban néhány szűkszavu közleményre.

Oka ezen feltűnő jelenségnek mindenesetre a *nyelvben* keresendő.

Míg ugyanis a magyar országgyűlésen alkotott törvények az 1868. évi nemzetiségi törvényben kifejezett eszméktől áthatott 1881. évi LXVI. tcz. értelmében az országban divatozó egyéb nyelvekre is hitelesen lefordíttatnak, addig Horvátország autonom törvényei — eltekintve az 1872—1876. években alkotott és hiteles német fordításban is közzétett törvényektől — csakis horvát nyelven tételnek közzé, mint-hogy a horvát kormány — alkalmasint azon oknál fogva, mert a lakosságnak több mint 88%-a horvát vagy szerb anyanyelvű — a törvénytárnak más, mint horvát nyelven való kiadását nem találja szükségesnek, és így nincs kilátás arra, hogy dr. *Werner* Rezsőnek a Magyar Igazságügy XIV. kötetének 566. lapján (Tauffer Emilnek az 1879. évi horvát büntetőtörvény tervezetéről irt művének bírálatában) kifejezett óhaja egyhamar teljesül.

Innen van, hogy míg a magyar jogi irodalom vajmi keveset foglalkozhatik a horvát igazságügyi viszonyokkal, addig a horvát jogászegylet havi közlönye, az 1875 óta megjelenő «*Mjesečnik*» a magyar törvénytár német kiadása segítségével kimerítően tájékoztatja olvasóit a magyar törvényhozás igazságügyi működéséről.

Még kedvezőtlenebbül áll a dolog a gyakorlati törvénykezéssel. Magyarországon csak magyar, Horvátországban csak horvát nyelvű jogi szaklapok jelenvén meg, az olvasó jogászközönség kizárólag a német nyelvű napilapoknak meglehetősen rövidséggel, de annál nagyobb fölületességgel szerkesztett «törvényszéki csarnok» rovatára van utalva.

Az alábbiakban kívánom e hiányt pótolni, az által, hogy a horvát országgyűlésnek 1868. év óta kifejtett igazságügyi működését kísértem meg rövid vonásokban ismertetni.

* *

A Magyar- és Horvátország¹ közt fenforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött és az 1868. évi XXX. (Horvátországban I.) tcz.-be foglalt egyezmény 48. §-a Hor-

¹ «Horvát-Szlavon és Dalmátország» helyett rövidség kedvéért csak a «Horvátország» kifejezést fogom használni.

vátországnak a bel-, vallás-, közoktatási és igazságügyekben öntörvényhozási jogot (autonomiát) biztosít, a tengerészeti, kereskedelmi és váltójog, valamint a bányajog tekintetében azonban az egyezmény 9. §-a szerint a közös (magyar-horvát)² országgyűlést illeti meg az anyagi jognak törvénnyel való szabályozása. Ugyancsak az előbb említett törvényszakasz szerint Horvátország öntörvényhozási joga kiterjed a törvénykezésre, még pedig sokkal nagyobb mértékben, mint az anyagi jog terén, mert ezen törvénykezés kiterjed a váltó-, bánya- és kereskedelmi jogra is, egyedül a tengerészeti igazságszolgáltatás tekintetében illetvén meg a közös országgyűlést a törvényhozás joga.

Horvátországot tehát a magán- és büntetőjog, továbbá a törvénykezés terén³ kivéve a tengerészeti igazságszolgáltatást — öntörvényhozás illetvén meg, az osztrák-magyar monarchia magán- és büntetőjogi tekintetben, valamint a törvénykezés szempontjából három területre oszlik, a mint ugyanis azokon a birodalmi tanácsban, a magyar vagy horvát országgyűlésen alkotott törvények érvényesek, és így nem helytelen *Derenčinnek*, a horvát kormány volt igazságügyi osztály főnökének azon állítása,² hogy monarchiánk igazságügyi szervezete nem dualisztikus, hanem trialisztikus alapon nyugszik.

Horvátországnak Magyarországtól igazságügyi tekintetben való különválását az 1860. évi októberi diploma alapján összehívott báni értekezlet dekretálta, mely — eltérőleg a magyar országbírói értekezlettől — az osztrák uralom alatt különféle nyílt parancsokkal Magyar- és Horvátországban életbeléptetett törvényeket és rendtartásokat a törvényhozás későbbi intézkedéséig érvényökben továbbra is fentartotta. Az említett báni értekezlet által a megyei és városi törvényhatóságok és községek ideiglenes szervezése tárgyában szerkesztett és az 1861. évi január 16-án kelt legfelsőbb elhatározással jóváhagyott «*Utasítás*» 54. §-a ugyanis az összes megyei és városi törvényszékeknek, — melyeknek szervezetét és hatáskörét ezen utasítás VI. fejezete tárgyalja, — meghagyta, hogy a törvényhozás későbbi intézkedéséig az utasítás kibocsátásakor érvényes törvényekhez és rendeletekhez alkalmazkodjanak.³

Mint érdekes jelenséget kívánom e helyen megemlíteni, mily önérzetes büszkeséggel dicsőítik a báni értekezlet ezen határozatát a horvát írók a nyolczvanas évek elején, mikor a Magyarország elleni antagonizmus a tudományos irodalomban is visszatükröződött és mily higgadt fölfogás emelkedett érvényre napjainkban, midőn a Magyarországgal való összetartozás érzete mind élénkebbé válik és igazságügyi téren is egyforma intézmények létesítésében nyilvánul. Így *Derenčin* (i. m. I. köt. 2. lap) Mária Terézia igazságügyi reformtörek-

² A «közös magyar-horvát országgyűlés» kifejezése ellen *Werner* említett bírálatában kifogást tesz; nézetem szerint ezen kifejezés helyességéhez kétség nem férhet. Mert valamint az egész monarchia közös ügyei nem *osztrák*, hanem *osztrák-magyar* közös ügyek, épp úgy Magyar- és Horvátország közös ügyei nem *magyar*, hanem *magyar-horvát* közös ügyek. A megtámadott kifejezést különben a közös törvények kihirdetéséről szóló 1870. évi XII. és 1881. évi LXVII. tcz. is használják.

³ Az osztrák polgári törvénykönyv magyarázata, 1880. I. kötet, 24. l.

³ Ezen «*Utasítás*»-t a Horvát Törvények és Rendeletek Tárának 1863. évben megindult I. évfolyamának 171. száma tartalmazza.

véseiről írva, ezt mondja: «...A királynő éles, beható szelleme kijelölte azon irányt, melyben az osztrák igazságügy, lassan és fáradságosan bár, eljutott a mai rendezett állapotig, melynek áldásait hazánk is élvezi, mely hazai kormányának 1860. évben tanúsított bölcs, politikai szenvedélytől el nem vakított¹ előrelátásának köszöni, hogy az örökös tartományokhoz való közjogi helyzet átalakulása daczára, az események hatalma által teremtetett igazságügyi közösség is megszakitva nem lőn!»

A jelenlegi igazságügyi osztályfőnök, *Klein Alajos* pedig az országgyűlés költségvetési bizottságában 1891 decz. 16-án így nyilatkozott: «...Mihelyt Magyarország a büntetőtörvény reformját megalkotja, mi sem fogunk késni a magyar büntetőtörvényt recipiálni, a mi szomszédságunkra való tekintettel elodázhatatlanul szükséges.» Már eddig is a horvát autonom törvényhozás, mint alább látni fogjuk, a magyarországi jogélettel való sűrű érintkezés behatása alatt igazságügyi törvényeiben lehetőleg hozzásimult a magyarországi intézményekhez.

A magyar-horvát közjogi kiegyezés 48. §-a, valamint a báni értekezlet határozata képezvén Horvátország igazságügyi fejlődésének alapját, a horvát országgyűlésnek ezen alap fejlesztése körül 1868 óta kifejtett működését fogjuk a magán, büntető és törvénykezési jog terén alkotott törvények fonalán kísérni.

(Folyt. köv.)

Dr. Radits István.

A jobbágyság jogi állása ezer év alatt.²

Fájdalom, a vegyes királyok idejében a jobbágy-osztály sorsa nemcsak nem fejlődött fokozatosan, hanem egyre sanyarubbra változott. A szabad költözködést, mint az egyéni szabadság alapbiztosítékát, nem bolygatták ugyan meg, sőt Nagy Lajos újból biztosítja (1351. évi XVIII. tcz.) a pórlázadásig, de az Anjoukkal beözönlő hűbéri eszmék kedvezőtlenül hatottak a fejlődésre. Nagy Lajos, hogy az urak tehetőségét a fényes bandériumok kiállítására emelje, a szt Istvántól elrendelt papi tized mellé még a földesur számára a kilenczed szedését engedélyezte a jobbágy minden terményéből.³

Ugyanő honosítja meg az 1848-ig fenállott uri hatóságot, melynél fogva a földesur birói hatalommal ruháztatott fel jobbágysági fölött. Később Mátyás király több ízben súlyos subsidiumokat vetett ki a jobbágy-portákra, de ennek ellenében szigorúan ügyelt is arra, hogy a földesur jobbágyságait ne zsarolja, kivált a kilenczed-szedés körül, melynek módját szabályozta. Bizonyára ez a gondos felügyelet és a zsarolásra hajló urak fékentartása — mi az utána következő gyenge királyok alatt odaveszett — sajtolta ki a jobbágyság ajkáról azt a híres mondást, hogy: «Meghalt Mátyás király, oda az igazság». De még szomorubb idő következett be a jobbágyságra a pórlázadás folytán. Nem tartozik szorosan feladatunk körébe ennek a végzetes eseménynek okairól beszámolni, de azt ki kell emelnünk, hogy a pórlázadást nagyrészt a gyenge királyok által féken nem tartott uri önkény és zsarolásból eredő elkeseredés idézte elő. Ha a jobbágy állapota türethető lett volna, Bakács érsek hívó szövegére nem özönlik a jobbágyság a kereszt zászlaja alá; de mert sorsán enyhíteni vélt, azért volt kész tömegesen indulni a török ellen. De még ez sem idézte volna fel a lázadást és rombolást, ha a király és a nemesség nem ingadozik az utolsó órában, hanem némi szervezés után utnak indítják a parasztsereget. A nemesség azonban megrémült, hogy a jobbágyság mind odahagyja, ennek akadályozására erőszakhoz nyult és így akarta visszatartani őket az egyház parancsától. A hosszú

habozás, huza-vona alatt az elemózsia is elfogyván, a paraszt úgy szólva kényszerítve lett a rablásra, minek aztán — vérszemet kapva — többé utját állni nem lehetett. A véletlen tényezők eme összejárása — távol minden tervszerűségtől — idézte elő a pórlázadást. Szapolyai nemcsak leverte a lázadást — lemészárolván hetvenezert meghaladó parasztot, mi óriási szám ez idők gyér népességéhez képest, — hanem még tovább ment. Azon czélból, hogy a nemességet a maga számára lekötölte, és ez a magtalan király elhunytával őt emelje a királyi székbe, befolyásával és tekintélyével az amugy is bosszút lihegő nemességet még inkább sarkalta szigorú, kegyetlen büntetések kiszabására a rebellisek ellen. Ily körülmények között létesült az 1514-iki decretum, melynek 71. cikkulusa majdnem kizárólag a jobbágyság megbosszulásával van eltelve. Hogy a józanabb része a nemességnek menyire nem helyeselte a Szapolyai által véghezvitt tömeges leölést, valamint a menekültek üldözését, elárulja a 14. cikkulus, mely amnestiát ad a menekülteknek, ne omnis rusticitas (sine qua nobilitas parum valet) deleatur. Ezen végzetes 1514. évi törvényben ki lett mondva a jobbágyság örökös röghözköttöttsége, amivel vele jár a teljes önkény, mert a jobbágy nem bir szabadulni alóla. Súlyosítja a törvény a jobbágysági terheket. Különösen az eddig szolgáltatott roboton felül minden hétnél *egy napját* uri munkára kell fordítani; behozza a füstpénzt, mint fejadót és számos egyéb, ugynevezett apró szolgáltatásokat, miket csak az 1836-iki törvényhozás törölt el. Végül kimondja a törvény, hogy a paraszt nem lehet püspök, nem viselhet fegyvert, mert különben levágják a kezét. De ez nem akadályozta a törvényhozást, hogy már 1526-ban arra kötelezze a parasztot, miszerint hadi szolgálatot is teljesítsen nagy szükségben (per singula capita) mind, egyébkor pedig csak az ötödik (quinta eorum pars). Nem elég, hogy a földhöz, a röghöz láncolták, emberi jogától, a hazától megfosztották, hanem a hazát is ő védelmezze. És ez a szomorú sors, melybe a véletlen sodorta a jobbágyságot, nemcsak azokat érte és sújtá, kik tényleg résztvettek a lázadásban, hisz ezek legtöbbször úgy is kardra hányatta Szapolyai, hanem kiterjedt azokra az ártatlankra is, kik távolabb esvén a központtól, a lázongásban részt nem vettek.

A mint kihült a bosszu szenvedélye, a nemesség a jobbágyság számának megcsappanásából eredő hátrányok öntudatára jutott; bekövetkezett a bánkódás, a beismerése annak, hogy hirtelenkedve, igazságtalanul jártak el a paraszt ellen a prima furiában. Ezt a törvényhozás nem egyszer töredelmesen bevallja: «Mi sem ártott annyit a magyar hazának», — kiált fel az 1547. évi országgyűlés XXVI. tczikke, — quam oppressio colonorum, quorum clamor ascendit jugiter ad conspectum dei. Ennek tulajdonítják, hogy az Isten haragja nehezedett a hazára.

A Habsburg-ház első királya ismételtelen szívére köti az országgyűlésnek, hogy enyhítse a jobbágyság sorsát. Alkotnak is szigorú intézkedéseket a kilenczed és tized beszédese körül elkövetett zsarolások ellen, hisz különben nem marad a parasztnak mása, mint a teste, ez is véresre verve. (Nihil enim præter nudum corpus, illudque diris afflictum verberibus, miseræ plebi relinquitur. 1536. évi 26. art.)

A király unszolásának lett is eredménye, mert már az 1538. évi törvénykönyv 21. és 22. cikkulusa újból proklamálja a libera migratio colonorum elvét bizonyos modalitások közt, de vele együtt nem szüntették meg ama súlyos szolgáltatásokat, melyeket az 1514. évi országgyűlés kirótt rájuk. Ezután majdnem minden országgyűlés megerősíti a költözködés szabadságát, mi arról tesz tanuságot, hogy a végrehajtás megakadhatott in praxi. Az 1547. évi országgyűlés avval toldja meg a szabad költözködés megerősítését, hogy a mint a paraszt a szolgabíró és esküdttársa előtt esküvel erősíti, hogy kegyetlen bánásmód miatt kíván költözni, akkor feltétlenül el kell bocsájtani.

¹ A magyar országbirói értekezletnek szánt gyöngéd «oldalleyintés».

² Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

³ Azzal indokolván ezt, ut honor noster augeatur et per hoc ipsi regnicolæ nostri Nobis fidelius possint famulari.

Azonban már az 1548. évi országgyűlés felfüggeszti a jobbágyok szabad költözködését, de csak a következő országgyűlésig, azon kifejezett indokból, hogy a parasztok uraiknak nem engedelmeskednek és ellenük fellázadnak. De azért lelkükre köti a nemeseknek a törvény, ne utra, quam justum honestumque est, taxentur, crucientur et rebus suis spoliarentur (1548. évi XXXII. tcz. 2. §.).

Elképzelhetni, minő volt a szegény jobbágy állapota, midőn ily bánásmód megtörténtét maga a törvényhozás kénytelen volt beismerni és ellene tilalmat felállítani. Ugyanez a törvény szabályozza *először* a jobbágyok tartozásait tüzetesen, mintegy azért, hogy a törvényes intézkedés gátul szolgáljon a zsarolások ellen, melyeket egyes kapzsi és pénzsóvár urak elkövettek. De mit ér a legjobb törvény, ha nincs erős hatalom, mely annak érvényt tudna szerezni! Eme boldogtalan időszakban, midőn az ország részekre szakadt, a pártok egymást fosztogatták, midőn a török szerte pusztított, nem lehetett gondolni arra, hogy a jobbágy érdekében hozott törvénynek megszegői lakoljanak; valamint végkép elaludt az 1548. évi törvényhozás azon ígérete is a belvillongások miatt, hogy a szabad költözködést legközelebb vissza fogja állítani.

Ezután több mint másfél századon át hallgat a törvényhozás a jobbágyokról. Ugy látszik, hogy a hosszú küzdelem, örökös harc a törökkel, belviszályok, kurucz-labancz nyomorgatás egymásután, megtanította a nemességet arra, hogy ne csináljon magának ellenséget parasztjaiból. A közös baj és sanyargatás megpuhította a kemény szívűt is, hogy emberiséget tanusítson azok iránt, kik számára dolgoznak. Fokozhatta a jobb bánásmódot később a békésebb politikai viszonyok beálltával az is, hogy a magyar nemes tipikus vonása: a jószívűség, bőkezűség jobban kidomborodott a jobbágyok iránt. Mig a földesur granáriuma tele volt, a jobbágy se látott szükségét, ha aszály, terméketlenség elvették kenyerét; mert az adakozás nem volt idegen vonás a magyar nemesnél.

De még hatályosabban javítá a jobbágy helyzetét és jövőjének kedvezőbb alakulását a rendes hadsereg szervezése. Az okozati összefüggés e két heterogén kérdés közt abban állott, hogy a rendes hadsereg tartása nemcsak nagy költséget okozott, hanem állandó jövedelmi forrásokat is igényelt. Az országgyűlés ugyanis a nemesség adómentességét féltékenyen megőrizte, de attól nem idegenkedett, hogy az ország védelmére szükséges adózásokat a jobbágyok terhére ne engedelyezze, mit azután portánként szoktak már Mátyás király óta kivetni és beszedni.

A kormány látván, hogy a jobbágyok vállaira nehezedik az egész adóteher, természetesen arra törekedett, hogy az adózó telkek száma ne apadjon; a hatóságok éberén tartoztak örködni a fölött, hogy a földesurak az üresen maradt jobbágy-telkeket allodiális birtokaikhoz ne csatolhassák és így az adózás alól el ne vonják, hanem kötelesek voltak azokat újra betelepíteni. Ez a kényszerű telepítés egyrészt, valamint a kormány atyai gondoskodása a jobbágyok sorsa fölött, mint a ki egyedül viselte a terhet, volt oka annak, hogy a sok elszegényedett nemes — kivált a compossessoratus községekből — szívesen vállalkozott az üres jobbágy-telkek megszállására, mert ott jobb sora volt, mint a tulságig elaprózott, feldarabolt nemesi birtokon. Ha ez a körülmény közbe nem jön, ha a nemesség esetleg adót vállal, — mire többször tétetett kísérlet, de eredménytelenül, — akkor a földesurak a föld értékének emelkedésével lassanként elvonták volna a jobbágyságtól az urbéri telkeket, és az a hatalmas társadalmi osztály nálunk is ép úgy földönfutóvá lett volna, a mint bekövetkezett az Írországbán, a hol a jobbágyság teljesen deposse lálódott és 1—2 holdas évi bérföldből tengeti nyomoruságos életét. És mint a jelenben látjuk, még a hatalmas Gladstone — ki egész politikai sulyát és tekintélyét latba vetette, hogy a szegény irek állapotán a home rule-féle törvényjavaslattal segítsen, — sem volt képes em-

beri viszonyokat teremteni ott, pedig az állam sem vonakodott volna áldozatoktól, hogy csak némileg türhető helyzetbe juttassa a volt ir parasztokat.

További törekvése a kormányzatnak arra is irányult, hogy az adóalapot képező jobbágyságot tehetőssé és módossá is tegye, mert ez által vált képtessé a subsidiumokat könnyen viselni és biztosan beszolgáltatni. Ez a két körülmény, mint a bécsi kormány atyai gondoskodásának a rugója, birta rá arra is, hogy az ugynevezett urbarium által a földesur és jobbágy közötti jog és kötelesség szabatosan és világosan megállapíttassék, mi nemcsak az önkénynek vetett véget, hanem a jobbágy anyagi helyzetén is tetemesen segített olyképen, hogy azon helyeken, a hol a kedvezőtlen talajviszonyok miatt a misera plebs contribuens gyengén állott, okkalmóddal az urbéri rendezésben urbéri állományát emelték.

Az urbarium gazdasági- és társadalmi életünknek egyik kimagasló alkotása, mely Mária Terézia uralkodói bölcsességét és jószágát fennen hirdeti. Nagyszabásu munka volt ez, melyet aránylag rövid idő alatt sikerült oly szabatosággal keresztülvinni, hogy mikor ezt 70 év múlva az országgyűlés becikkelyezte, nem talált rajta lényegben változtatni valót. Alig van a társadalmi állapotokra és az egészséges birtokviszonyainkra áldásosabb intézkedés, mint az urbéri rendezés! Ez volt az előkészítő lépés is a későbbi fejleményekre. De alig hogy a a jobbágyság anyagi helyzete biztos alapra lőn fektetve, hamarosan bekövetkezik rá még egy hatalmasabb, dicsőbb korszak: az örök fényben ragyogó 48, melynek több irányu epochalis alkotásai közt a jobbágyokra vonatkozó a legmagasztosabb! Minden külső pressio — de előkészület nélkül is, pusztán szabadság-érzetének sugallatára, nemes lelkesedése hevében az eddig még szolgáló parasztot a nemesség egyszerre felszabadítja minden békó alól; szabad tulajdonába bocsátja azt a földet, melyet eddig robot, dézsma, füstpénz és egyéb contributiók fejében csupán hűbéri jellegű haszonélvezettel birt. Beveszik az alkotmány sáncaiba, az ország váltja meg őt az uri tartozások alól és az a nemesség, mely századokon át küzdött megadóztatása ellen, most lelkesedve részt követel magának a jobbágyok megváltásának terheiben. Osztozik a nemzet áldozatkészségében az egyház is, a mely a neki járó dézsmáról önként, kárpótlás nélkül lemond. Oly magasztos, lélekemelő jelensége mindez a szabadság isteni szikrája spontán kipattanásának, melynek mása nem igen van az emberiség történetében. Azt az izzó vaskoronát, melyet egykoron Szapolyai, Dózsa György személyében az összes jobbágyság fejére süttött — örök bélyegül, *most a szabadságnak gyémántjánál is tündöklőbb diademájával cserélte fel a törvényhozás!* A nemesség közel ezer éves uralmát méltóbban nem fejezhette be. Örök dicsősége lészzen ez, mig a történet lapjaiból tanítást merit az emberiség. A jobbágyi terhek megváltásának nehéz munkája az abszolút idősakra maradt, melyet az tapintattal és az érdekek helyes kiméltével oldott meg, mit kötelességünk konstatálni.

És most befejezésül szabadjon még egy pillantást vetni a jelenből a jövőbe. Alig, hogy a jobbágyok szolgaságának utolsó maradványait eltöröltük, máris egy újabb és nagyobb méretű szolgaság van alakulóban; ez a tömeg-nyomor szolgasága, mely beláthatatlan veszéllyel fenyegeti az emberi kultúra vívmányait, és ha nem orvosoltatik, sötét barbárságba dönti vissza a társadalmat. Mi ugyan még csak távolról halljuk az emberi nyomor zugó moráját, de egyes hullámcsapásai már hozzánk is eljutottak. Ezt a szolgaságot, mely lavinaszerűen nő a gyárilap és a kapitalizmus nyomdokában, nem lehet szurony-táborral elfojtani, hanem orvoslást kíván oly irányu intézmények okos megalkotásával, melyek a vagyon egyenlőkenyebb megosztását teszik lehetővé és egyuttal a szegény munkásnak emberies existenciát biztosítanak.

Ez a nehéz feladat már a második millennium első századának jut. Reméljük, hogy valamint őseink akkor, ha a

hazát veszély fenyegette, — félre téve a párttusát — a haza javának alája tudták rendelni magánérdekeiket és evvel elhárították a bajt: hasonlóképen sikerülend utódainknak a lángoló hazaszeretet áldozat készségével orvosolni a sociális betegséget. Mert ne feledjük, hogy a valódi igaz hazaszeretet megnyilatkozása nem egyéb, mint a legmesszebb menő áldozatkészség a hazáért.

Dr. Katona Mór.

Az osztrák bűnügyi statisztika legújabb eredményei.¹

Jelen szemlében, mely a hivatalos osztrák bűnügyi statisztikai közlemények legújabb füzetét² veszi alapul, csak a legfőbb eredmények vázolásáról lehet szó.

Az osztrák kiadvány 167 4° lapra rugó táblázatai előtt 44 hasonló nagyságu lapon írja le összefoglaló bevezetésben a büntető igazságszolgáltatás számbavett jelenségeit. Szól az eljárásról is, mely részét azonban térszűke miatt mellőzzük. Volt az 1883—92. évtizedben az elítéltek száma:

Év	Büntettek	Vétségek	Kihágások	Összesen
1883	30,359	4173	488,461	522,993
1884	30,592	5311	506,528	542,431
1885	30,865	5745	538,947	575,557
1886	29,706	5400	558,453	593,559
1887	28,745	4989	556,298	590,032
1888	28,112	4830	536,740	569,682
1889	28,516	4936	542,714	576,166
1890	29,090	5512	536,301	570,903
1891	28,433	6127	550,271	584,831
1892	30,867	5624	541,742	578,233

Ez évtized alatt a büntető törvényhozás nem változott s így a számok egymással egybevetethők, az egy-két évvel előbb az állategészségügy ellen vétők büntetése tekintetében beállott változások itt már nem zavarják az összehasonlítást.

A mi a legfontosabb rovatot, a büntetéseket illeti, az egészen csökkenő irányt mutat. Igaz ugyan, hogy az absolut számok 1888 óta, a mikor minimumot mutatnak, egy kissé ismét emelkedtek, de a kis emelkedés épen nem tart lépést a népesség egyidejű emelkedésével. Csak az utolsó évben van némi rosszabbodás, mit részben a dalmát törvényszékek hátralékainak gyorsított feldolgozása hozott magával. Különben az 1892. évi elítéltek száma így sem magasabb, mint az 1885. évi szám, mely a nyolczvanas évek maximuma volt: időközben azonban a népesség legalább 5%-kal gyarapodván, tulajdonképp legalább 5% javulást jelentenek az eredmények.

Hogy egyébiránt a súlyos bűncselekmények apadóban vannak, arra, bár nem oly szigorúsággal, de kisebb időközökre egészen megbízhatólag következtethetünk a büntetések statisztikájából. Ez azt bizonyítja, hogy a legjobbnak jelzett 1888. év óta a rosszabbodás nem a legsúlyosabb büntetteknel állott elő. Volt ugyanis az öt évnél hosszabb börtönre és halálra ítélték összes száma 1888-ban 532, 1889-ben 500, 1890-ben 523, 1891-ben 507, 1892-ben 527. Tehát az 1892. év még valamivel jobb volt az 1888. évnél. Még kedvezőbbnek látjuk a fejlődést akkor, ha a hároméves börtöntől kezdjük a számítást, lévén az ennél súlyosabb büntetésekre ítélték teljes száma 1888-ban 1017, 1890-ben 990, 1892-ben 966. Ha csak tehát a bíróságok felfogásában valami jelentékenyebb puhulást, lanygulást nem feltételezünk, a súlyos büntettek érezhető apadásáról kell beszélnünk. Ez annyival feltűnőbb, mert ép az utolsó években hazánk bűnügyi statisztikájában is ezzel a fejlődéssel találkozunk.

Az utolsó tíz év alatt erős emelkedésben van a bűncselekmények az a nagy csoportja, melyet az állam elleni

cselekmények neve alatt szokás egybefoglalni, a melynek sulypontja azonban a hatóság elleni erőszak és ellenszegülés cselekményeire esik. Az osztrák büntetőjog terminológiája szerint e csoportból a büntettek közé tartozó hatóság elleni erőszak 1883-tól 1892-ig másfélezerről közel kétezerre emelkedett s a kihágások megfelelő csoportjában (kihágások nyilvános intézetek és a közbiztonság érdekében tett intézkedések ellen) is határozott emelkedést látunk: 1883-ban 24,653, 1892-ben 28,669 elítélttel.

A személy elleni cselekmények közül a legsúlyosabbak: gyilkosság, emberölés, gyermekgyilkosság, a mennyire a kis számokkal összefüggő erős hullámzásból kivehető, inkább apadnak, semmint emelkednek. A büntettek idetartozó legerősebb rovata, a súlyos testi sértés, 1883-tól 1887-ig, tehát a tízéves időszak első felében erősen nőtt, azóta azonban határozott apadásban van és körülbelül a kezdetbeli színvonalra szállott vissza; a kihágások osztályába tartozó testi sértések nagy rovata, mely évente vagy 60,000 elítéltet számít, szintén ilyforma hullámzást mutat, azzal a különbséggel, hogy a maximum jóval későbbre, az 1890. évre esett. Jellemző, hogy hazánkban is rokon vonásokat észlelünk, bár az ide tartozó cselekmények fogalmai távolról sem fedik egymást. Ellenben a személy elleni cselekmények másik ága, a becsületsértés, mely Ausztriában a kihágások közt szerepel, ott határozottan csökkenő irányt követ, leszálva 1883-tól 1892-ig 87,000-ról 72,000-re, míg hazánkban ellenkezőleg e csoport erősbödik leghatározottabban.

A vagyon elleni bűncselekmények legáltalánosabbja: a lopás, mely az osztrák büntetőtörvénykönyv sajátos osztályozásánál fogva az Ausztriában büntett miatt elítélteknek egyre-másra felét szolgáltatja, feltűnően ellenkező irányban hullámzik, mint a súlyos testi sértés. A maximum 1883-ban volt, 17,000 et meghaladó elítélttel, mire megszakitás nélkül apadás következett 1888-ig 13,651-re, ezt azóta újra némi emelkedés követte itt. Nagyjában egyez a fejlődés hazánkkal, sőt a Németbirodaloméval is. Mintha tehát a nyolczvanas évek második felében általánosabb lett volna a jólét, mint azok elején s csak legújában következett volna be némi rosszabbodás. A kihágás gyanánt büntetett lopások, melyekbe azonban az osztrák jog némely erdei kihágást is belefoglal, határozottan apadnak. Apad a vagyon elleni bűncselekmények két legsúlyosabbja: a gyújtogatás és rablás, ellenben érhető emelkedést látunk a csalás mindkét, büntett- és kihágásszámba menő fajánál, bár itt is némi javulás volt érezhető a nyolczvanas évek második felében.

Az újabb idők erkölcs-statisztikájának egyik legszomorubb vonását, a szemérem elleni bűncselekmények emelkedését azok legsúlyosabb csoportjánál feltűnően észlelhetjük. Az idetartozó büntettek miatt elítéltek száma ugyszólván szakadatlan emelkedéssel 622-ről 989-re emelkedett fel. Ugyancsak erős az emelkedés a közérkölc elleni kihágások gyanánt minősített cselekmények idevágó legerősebb csoportjánál, az erkölcs durva és közbotrányt okozó megsértésénél is.

Felettébb jellemző és becses az a kis tábla, melyben az osztrák kiadvány a bűncselekmények 21 fajára vonatkozólag 1863-ig visszamenőleg nyújt öt-öt éves átlagokat. Bár itt is elmulasztották az elítéltek számát a népességhez viszonyítani: a 30 év oly nagy idő, hogy az absolut számok is már nagyon éles képet adhatnak a bűnös hajlam fejlődéséről. Elhagyva az egészen kis rovatokat, a következő egybeállítást közöljük. Volt az elítéltek száma:

	1863/67	1868/72	1873/77	1878/82	1883/87	1888/92
Lopás büntette miatt...	63,493	74,322	87,487	91,825	79,374	72,964
Súlyos testi sértés miatt...	11,337	18,934	20,858	21,100	23,277	22,770
Csalás miatt...	7,341	8,885	11,595	13,031	13,471	13,532
Hatóságnak ellenszegülés miatt...	3,263	5,721	6,796	6,984	8,229	9,160
Hütlén kezelés miatt...	2,251	2,538	3,968	4,789	3,021	2,944
Veszélyes fenyegetés miatt...	1,362	2,222	3,004	3,705	4,559	4,475
Szemérem elleni vétség miatt...	1,179	1,268	2,139	2,891	3,663	4,630

¹ L. Közgazdasági Szemle 1896. 376. l. — Kivonatol közlés.

² Oesterreichische Statistik. Herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission. XI.III. B. 3. H. «Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1892.» Wien, 1895.

	1863/67	1868/72	1873/77	1878/82	1883/87	1888/92
Zsarolás miatt	1,095	1,839	2,238	2,158	2,066	1,937
Szándékos emberölés miatt	1,011	1,516	1,336	1,198	1,167	1,128
Rablás miatt	807	1,025	886	845	778	600
Gyújtogatás miatt	687	752	1,056	1,251	1,153	937
Gyilkosság miatt	655	689	917	947	767	666
Idegen tulajdon rongálása miatt	576	937	1,420	1,543	2,099	2,282
Gyermekekölés miatt	509	615	501	579	564	471

A harminczéves időszak alatt nagyon eltérő fejlődést tapasztalunk az itt felsorolt bűncselekmények tekintetében. Vannak folytonosan emelkedő, vannak hullámzatosan emelkedő és csökkenő és végre vannak csökkenő rovatok. Legkönnyebben végezhetünk az utóbbiakkal, hova csak két cselekményt sorolhatunk, a rablást és a gyermekgyilkosságot. E két cselekmény mindjárt a második évtizedben elérte maximumát s azóta határozottan süllyed. A gyermekölésnél a megítélés enyhése, melyet kutfőnk említ, közbejátszhatik az idetartozó elítéltek számára s lehet, hogy a javulás csak látszólagos. Ellenben a személy elleni erőszakkal egybekapcsolt vagyon elleni büntett, a rablás, igen határozottan apad, mely körülmény, egybefoglalva ujabban a lopásoknál mutatkozó javulással, a vagyonbiztonság javulására vall.

A legtöbb bűncselekmény a második helyen említett jelleggel bír. Hullámoz és pedig az időszak közepe körüli maximummal, a már említett lopás, a hűtlen kezelés, a zsarolás, a gyilkosság, a szándékos emberölés s a gyújtogatás, tehát egyfelől sok súlyos vagyoni büntett, másfelől ép a legsúlyosabb személy elleni bűncselekmények. A maximum időszaka rendszeren az 1878/82 évtöd, mi arra vall, hogy itt a hetvenes évek gazdasági depressiója lehet a közös ok, mely az embereket a legsúlyosabb bűnök elkövetésére hajtotta. Ha számba vesszük azt, hogy a népesség a két szélső évtöd közt több mint 20%-kal emelkedett, azt kell mondanunk, hogy az utolsó időszak jobb az elsőnél: a lopásnál, a gyilkosságnál és a szándékos emberölésnél, tehát a lopás legsúlyosabb alakjain kívül a két legsúlyosabb személy elleni cselekménynél. Ebben nagy vigasz rejlik a fent már érintett irányban. A polgárosodás daczára a helyzet időközönként romolhat ugyan, mint tette azt a hetvenes évek válságos időszakában, de legalább a legsúlyosabb cselekmények, az életnek és vagyonnak legmerészebb megtámadásai: a gyilkosság és szándékos emberölés s tán a gyermekölés, aztán a fentemlített rablás és a büntettnék minősített lopás csetei fogynak.

Sötétebb képet, a folytonos emelkedés képét mutatják a szemérem elleni büntettek s az idegen tulajdon rongálása, hol 30 év alatt megnégyszereződött az elítéltek száma; igen rosszul áll a hatóság elleni erőszak s a veszélyes fenyegetés háromszorosa való emelkedéssel, a súlyos testi sértés és csalás megkétszereződéssel.

Dr. Ráth Zoltán.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A részvénytársasági és szövetkezeti közgyűlések által hozott határozatoknak birói ellenőrzése.

Egy tőkegyűjtés és hitelnyújtás céljából alakult, már hosszabb ideje felszámolás alatt álló szövetkezet felszámolói több adóstól nagyobb értékű ingókat fogadtak el fizetés gyanánt. Mikor ezen ingók értékesítése nehézségekbe ütközött, a felszámolók közgyűlést hívtak össze és azon indítványt terjesztették elő, hogy az ingók — borról volt szó — természetben osztassanak fel a szövetkezeti tagok között. Ez az indítvány arra való hivatkozással, hogy nálunk törvényes pénzláb van és az adósok törvényes valutában tartoztak volna a fizetést teljesíteni, valamint, hogy ez az eljárás a törvénnyel és az alapszabályokkal ellentétes, a közgyűlésen több oldalról megtámadtatott, de a többség elfogadta a felszámolók indítványát. A közgyűlési jegyzőkönyv, melyben ez a

határozat is benfoglaltatott, a kereskedelmi törvény 180. §-a értelmében a törvényszékhez beterjesztetvén, a bíróság, tekintettel arra, hogy ez a közgyűlési határozat senki által kéréssettel meg nem támadtatott, a jegyzőkönyv tartalmát jóváhagyólag tudomásul vette.

Én ezt az eljárást tévesnek tartom, mert meggyőződésem szerint a bíróság a beterjesztett közgyűlési jegyzőkönyv tartalmát hivatalból megvizsgálni és a hozott határozatot, miután az a törvénnyel ellentétes, *hivatalból* megsemmisíteni tartozott, a mint ezt a következőkben fogom kimutatni.

Majd minden civilizált állam törvényhozása, tekintettel arra a nagy gazdasági jelentőségre, melylyel a részvénytársulatok és szövetkezetek bírnak, továbbá részint a közhitel érdekeinek megóvása, részint az érdekelték nagy száma és sokszor egyénileg ismeretlen volta mellett könnyen elkövethető visszaélések meggátolása végett ezen kereskedelmi társaságokat nemcsak keletkezésük és szervezkedésük, de egész fenállásuk alatt is, erősebb ellenőrzés alá helyezte. Mig más kereskedelmi társaságoknál — mint a közkereseti és betéti társaságnál — a törvénynek rendszerint csak szerződést pótló jellege van és működésük ellenőrzése — bizonyos alaki követelményektől eltekintve — az érdekelt felekre van bízva, addig a részvénytársaságokat és szövetkezeteket szabályozó törvények számtalan, a felelősség fokozását, a felügyeletet és az ellenőrzést biztosító olyan rendszabályokat tartalmaznak, melyektől az érdekelték sem térhetnek el, a mi pl. nyilvános számadási kötelezettségükben is nyer prægans kifejezést.

Ugyanezen tendentia jutott érvényre a magyar keresk. törvényben is. A részvénytársulatok és szövetkezetek alapítása nálunk nincs engedélyhez kötve, sőt elég tág terjedelmű működési körrel bírnak, de a törvény számtalan intézkedése bizonyítja, hogy a törvényhozás úgy az érdekeltéknek, mint a bíróságoknak biztosított és utóbbiak által hivatalból gyakorlandó ellenőrzés, valamint a törvénybe iktatott, kötelezően betartandó parancsoló rendszabályok által, azokat nálunk is fokozott kontroll alá helyezni kívánta.

Ezen, a törvénybe felvett imperatív intézkedések megszegése vagy érvénytelenséget, vagy magánjogi, illetve büntetőjogi felelősséget von maga után. Hogy a büntetőjogi felelősséget megállapító tények vagy mulasztások (keresk. törvény 218—222. §§.) a bíróságok és közhatóságok által a keresk. eljárás 50. §-a értelmében hivatalból ellenőrizendők, az iránt bírósági gyakorlatunk már megállapodott. (L. Márkus felsőbb bírósági határozatok I. kötet, 531. l.) De kétségtelen, hogy a kereskedelmi törvénynek a részvénytársaságokra és szövetkezetekre vonatkozó parancsoló intézkedéseit a 218—222. és 246. §-ok ki nem meritik, és az a körülmény, hogy csak ezekhez van fűzve büntető sanctio, csak ezen tényeknek és mulasztásoknak a közrenddel és az általános jogérzettel való ellentétét és ezen alapuló büntethetőségét jelzi, de nem jelentheti azt, hogy a többiek betartása is — különbeni érvénytelenség mellett — ne követeltessék.

Az összes parancsoló intézkedések kétségtelenül a felelősség fokozása, a hathatósabb ellenőrzés céljából iktattattak a törvénybe és jogi természetük kizárja azt, hogy azok meg vagy meg nem tartása a felek tetszésétől függjön. Csak következményeikben különböznek ezen imperatív intézkedések egymástól, de jogi jellegük természetes folyamánya, hogy azért betartásukra az ellenőrzésre hivatalosan rendelt organumok — a bíróságok — egyaránt ügyelni tartoznak.

Az a körülmény, hogy a kereskedelmi törvény 174. §-a szerint minden egyes részvényest kereseti jog illet a törvénnyel vagy alapszabályokkal ellentéző közgyűlési határozatok ellen, még nem menti fel a bíróságot a hivatalos ellenőrzési kötelezettség alul, mert a mi az egyes érdekeltre nézve csak jog, az a bíróságra nézve jog is, meg kötelezettség is. A kereskedelmi törvény 180. §-a azon rendelkezésének,

hogyminden közgyűlési jegyzőkönyv eredetben vagy hiteles másolatban — tehát egész terjedelmében és nemcsak kivonatosan — az illetékes törvényszéknek bemutatandó, bizonyára az a ratiója, hogy a bíróságnak fenti kötelezettségének megfelelően módjában legyen, hogy minden közgyűlési határozat törvényszerű voltát hivatalból megvizsgálhassa.

Szövetkezetek feloszlásánál, csőd és egyesülés esetét kivéve, a felszámolás kötelezően van megállapítva a kereskedelmi törvényben. A felszámolási eljárás lebonyolításának a kereskedelmi törvény 250—253. §§-ai szerint kell történnie, a törvény 250. §-a szerint pedig a 203—206. §§-ok, és illetve a felszámoló jogkörére nézve a 110., 114., 188. és 189. §§-okban foglalt határozatok szolgálnak irányadónak. Mig közkereseti és betéti társaságok felszámolásánál a 119. §. szerint a tagok egymás iránti jogviszonyai a 68. §. szerint is, tehát a társasági szerződésben foglalt megállapodás szerint rendezhetők, addig a részvénytársulatok és szövetkezetek felszámolására nézve intézkedő 203. §-nál csak a 110. és 114. illetve 188. és 189. §§-okra, de már a 119. §-ra nem történik hivatkozás és egyáltalában sem a részvénytársulatokról, sem a szövetkezetekről szóló intézkedéseknél egy szóval sem említi a törvény, hogy a felszámolás lebonyolítása az előírt módozatoktól eltérően is történhetnék.

Mindhogy pedig a részvénytársaságok és szövetkezetek felszámolási eljárását szabályozó intézkedésekben felhívott 112. §. azon parancsoló rendelkezést tartalmazza, hogy «a felszámoló a társasági vagyont készpénzzé tenni tartoznak», mint-hogy a kereskedelmi törvény 252. §-a kifejezetten a szövetkezeti tagok között «felosztandó összeg»-ről, tehát készpénzről szól, kétségtelen, hogy a kereskedelmi törvény egy parancsoló intézkedésével ellenkezik a felszámoló fentemlített indítványa és az ez alapon hozott, a közgyűlési többség által elfogadott határozat.

Ez a határozat a szövetkezeti tagok által is megtámadható lett volna, mert habár a kereskedelmi törvény XI. tcikkének harmadik fejezete a 174. §-ra nem hivatkozik ugyan, de a szövetkezetekre nézve általános érvénnyel bíró azon elv, hogy eltérés hiányában a részvénytársaságra vonatkozó intézkedések alkalmazandók, a szövetkezeti tagok ezen jogát biztosítja. (L. Nagy Ferencz: Kereskedelmi jog, 432. l. és az ott közölt döntvényeket.) Hogy az indítványt ellenző tagok, úgy látszik abban bíztak, hogy a bíróság hivatalból is megsemmisíti a közgyűlési határozatot, és ennek megdöntése végett önmaguk nem indítottak keresetet, ez a bíróság kötelezettségén mit sem változtat, mert a törvény imperatív rendelkezéséről lévén szó, ennek betartását az érdekeltek jogkörétől függetlenül kellett volna a törvényszéknek ellenőriznie.

Dr. Török Emil
budapesti ügyvéd.

A bizományos sikkasztása.

Dr. König Vilmos a *Jogt. Közl.* 29. számában «A bizományos sikkasztásáról» igen érdekes, tanulságos cikket irt, mely azonban — szerény véleményem szerint — nem osztat el minden kételyt és nem világítja meg a kérdést minden oldalról.

E kérdéshez több jeles büntető jogászunk hozzá szólt már¹ és valamennyi megegyezik abban, hogy a bizomány esetén is megállapítható a sikkasztás. Ennek daczára judikatúránk ingadozik és több ízben kimondotta, — különösen a kereskedelmi törvény 381. §-a esetén — hogy a bizományi ügylet természete kizárja a sikkasztás fogalmát.

Ha még felemlitem, hogy Fayer tanár ur munkájában

erről a kérdésről azt mondja, hogy «a magánjog megállapításait a bűnügyi bíró aligha veheti kiindulásul», akkor elképzelhetjük azt a zavart, mely e téren uralkodik.

Hol, merre keressük tehát az utat, mely a sötétségből kivezet, hogyan kapunk biztos és helyes választ arra a kérdésre, hogy bizomány esetén megállapítható-e a sikkasztás.

Mindenekelőtt felmerül a kérdés, hogy szükségünk van-e a bizomány civiljogi fogalmára és igaza van-e Fayernek, midőn azt mondja, hogy ebben a kérdésben «a magánjog megállapításait a bűnügyi bíró aligha veheti kiindulásul».

Nézetem szerint a bizományos sikkasztásának kérdését a bizomány civiljogi praecis fogalma nélkül megfejtetni nem lehet és ép ez okból Fayer kijelentését helyesnek nem tartom. Szerény véleményem szerint a tulajdonnak, birtoknak, ingónak, ingatlannak stb. nincsenek külön büntetőjogi és külön magánjogi fogalmai. Ez okból tehát ki van zárva, hogy valamely kérdésnél a magánjog megállapításait ne *kellene* kiindulási pontul venni, feltéve természetesen, hogy magánjogi kérdés egyáltalában felmerült.

Dr. Tassy, valamint dr. König egészen helyesen tették tehát, midőn elsősorban a civiljogból *akartak* kiindulni.

De csak akartak és nem tényleg onnét indultak ki. A helyett, hogy a bizomány magánjogi fogalmát beható vizsgálat alá vették volna, egy, általuk a priori felállított constructióból indultak ki és helytelen eredményre jutottak.

Ugy dr. Tassy, mint dr. König abból indulnak ki, hogy a bizományos soha sem szerez tulajdonjogot, hanem mindig a megbízó szerzi közvetlenül, úgy a vételi bizomány esetén a megvett dolgokra, mint eladási bizomány esetén a vételárra.

Dr. König ezt az álláspontját azzal indokolja, hogy a bizományos tulajdonképen csak megbízott és csak a harmadik személylyel szemben jár el saját nevében, míg a megbízóval szemben mint mandatarius tartozik eljárni.

Dr. Tassy más uton ugyan, de szintén azon eredményre jut, hogy a megbízó a tulajdonos mindig és mindvégig és így könnyen konstruálja a sikkasztás deliktumát.

Heil és dr. Balogh nem foglalkoznak cikkekben a bizomány civiljogi fogalmával.

Tassy és König álláspontjával szemben rá kell mutatnom arra, hogy az a kérdés, ki szerzi meg a bizományi eladás, illetve vétel esetén a tulajdont, épenséggel nem tartozik a tisztázott kérdések közé, sőt ellenkezőleg egyike a legkontroversebbeknek.

Neumann Ármin¹ azt írja: «bármily fontos e kérdés, az iránt még a legújabb irodalomban sem birtak megállapodásra jutni».

A civiljogi írók nagyobb és tekintélyesebb része azt az álláspontot foglalja el, hogy a megbízó csak akkor szerzi meg a tulajdont, ha a bizományos a dolgot neki átadja vagy legalább értesítette (constitutum possessorium) arról, hogy a dolgot az ő számára megvette, illetve egyéb módon megszerezte.

Tekintettel tehát arra, hogy a Btk. 355. §-a a sikkasztás fogalmához «idegen dolgot» követel meg, a bizományos a civiljog szempontjából, tekintettel a Btk. 355. §-ának definíciójára, legtöbb esetben nem volna sikkasztásért büntethető.

Dr. König álláspontját, hogy a bizományos befelé a megbízóval szemben csak egyszerű megbízott és ennél fogva a bizomány alapkaraktera a mandátum marad, helyesnek el nem fogadhatom. A bizomány sok tekintetben hasonló ugyan a megbízáshoz, de ép alapkarakterükben különböznek.

Mert a mandátum alapkaraktera az, hogy az ügylet a

¹ Dr. Balogh Jenő (Btj. T. XIV. kötet 276. l.), dr. Tassy Pál u. o. XVI. kötet 177. l.), dr. Heil Fausztin (u. o. 388. l.).

¹ Neumann Ármin: A kereskedelmi törvény magyarázata. II. kötet, 449. oldal.

megbízó nevében köttetik, a bizományé ellenben az, hogy a bizományos saját nevében köti az ügyletet.

Ezen két különböző alapkarakternek pedig igen fontos kifolyása van, mely ép büntetőjogi szempontból és különösen a felvetett kérdés szempontjából fontos.

Egyszerű meghatalmazás esetén u. i. a megbízott a reá bízott dolgot a megbízó nevében adja el, a vételárt világosan a megbízó számára veszi át, a vételár tehát a megbízó tulajdona és ha a megbízott ki nem szolgáltatja, sikkasztást követ el.

De hogyan áll a dolog bizomány esetén?

A bizományos eladja a bizományi árut, de saját nevében és a vételárt nem a megbízó nevében veszi át.

A vételárt és illetve a megvett dolgot nem azért kell a megbízónak kiadnia, mert az a megbízó tulajdona, hanem mert erre a bizományi ügylet alapján kötelezve van. Szóval a megbízónak nincsen rei vindicatioja, hanem csak követelési joga. Ez az elterjedtebb nézet, melyet azonban itt bővebben kifejteni nem akarok és csak utalok dr. Neumann Ármin munkájára, melyet már fentebb említettem.

Mi annak a magyarázata, hogy judikaturánk mégis sikkasztásnak minősíti azt, ha a bizományos a vételárt be nem szolgáltatja, illetve a megvett dolgot át nem adja?

Kétségtelenül az, hogy judikaturánk is a megbízót tekinti tulajdonosnak, mert máskülönben lehetetlen volna a sikkasztás deliktumát megkonstruálnia.

Kimutattam, hogy ez az álláspont helytelen, mert a civiljog szerint legalább is igen *kontrovers* az a kérdés, hogy ki a tulajdonos.

És mégis jogérzetünk azt mondja, hogy akár tulajdonos a megbízó, akár nem, az a bizományos megbüntetésre, a ki megbízójának el nem számol. Ebben igazat adok a judikaturának és előttem felszólalt cikkíróknak is. De hogy ez megtörténhessék, a bizományos számára egy delictum sui generis kell felállítani, egy «sikkasztásnak tekintetik» §-t kell a Btk. XXVIII. fejezetbe felvenni, vagy pedig a 355. §-t kell kibővíteni.

A mit a judikatura ma tesz ezzel a kérdéssel, az tulajdonképpen nem egyéb, mint egy analogia juris, már pedig a Btk. I. §-a az analogiák alkalmazását megtiltja. Így tehát Fayer tanár urnak igaza volna, ha erről a kérdéstről azt mondaná:

«A magánjog megállapításait judikaturánk a bizományos sikkasztásának kérdésénél nem veszi kiindulási alapul».

Nézetem szerint tehát a bizományos sikkasztásért de lege lata nem büntethető, mert a sikkasztásnak egy lényeges kelléke: az «idegen» ingó dolog hiányzik. A judikatura azonban, érezve a 355. §. hiányát, inkább helytelen alaptól (a megbízó tulajdona) indul ki, de aztán még sem meri következetesen keresztülvinni az alapelvet, a mennyiben a kereskedelmi törvénykönyv 381. § a esetén nem látja a sikkasztás fenforgását. Pedig a 381. §. esete absolute semmiben sem különbözik a bizomány többi eseteitől, és ebben a már említett cikkíróknak igazuk van. A judikatura habozását pedig a 381. §. esetén az magyarázza meg, hogy itt legekleatásabb az «idegen» ingó dolog hiánya, és minthogy a bizományos «sikkasztását» mégis csak az «idegen» dolog eltulajdonítására alapítják, a 381. §. esetén nem merik a 355. §-t alkalmazni, dacára annak, hogy a jogérzet azt sugalja, hogy a 381. §. esetében a bizományos ugyanazt a delictumot követi el, ha el nem számol, mint minden más esetben.

Ebből a dilemmából szerény véleményem szerint csak az általam kijelölt út vezet ki, t. i. egy delictum sui generisnek a felállítása a megbízók érdekeinek megvédésére. Addig is pedig helyesebb, ha judikaturánk a két baj közül a kisebbet választja és megállapítja a sikkasztást még a kereskedelmi törvénykönyv 381. §. esetében is.

Dr. Teller Miksa.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** július hóban beérkezett 2161, ez évben összesen 13,723, elintézendő volt 26,763 ügy. Elintéztetett 14,886, hátralékban maradt 11,877. A múlt év megfelelő időszakához viszonyítva kevesebb érkezett be 3860-nal, kevesebb intéztetett el 1199-el, a hátralék csökkent 343-al.

— **Illoyális konkurrentia.** A budapesti ügyvédi kamara — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben határozott: A panaszlott ügyvéd az 1874. évi XXXIV. tcz. 68. §. b) és 69. §. b) pontjának rendelkezése alá eső fegyelmi vétség miatt vád alá helyeztetik. *Indokok:* Panaszlott ügyvéd a panaszhoz 1/2 a. csatolt melléklet tanúsága szerint könyomás útján sokszorosított levelet intézett külföldi kereskedőkhöz, a melyekkel azokat azon kecsegtetéssel törekedett ügyfelekül megnyerni, hogy behajtás végett neki átadandó kétes követeléseiket saját veszélyére fogja behajtani olyképen, hogy még az ellenfelet esetleg illetendő költségeket is sajátjából fogja viselni, s a maga részére csupán azt kötötte ki, hogy a behajtandó összegnek 25%-a őt illesse jutalomdíjúl. Panaszlott ügyvéd védelmére előadja, hogy a kérdéses könyomatos másolat irodájában készült, hogy az csak 3 vagy 4 példányban állítottatott elő, s hogy abból legfeljebb 1—2 példányt adhatott jó ismerőseinek, annak szétküldését azonban — meggondolván a dolgot — nem eszközölte. Ezen védekezés azonban el nem fogadható, mert panaszlott ügyvéd a nyert halasztás dacára sem azt nem igazolta, hogy a könyomatu sokszorosítás irodájában történt, sem a tanut nem jelentette be, ki a sokszorosítást eszközölte. S nem fogadható el panaszlott ügyvéd mentsége azért sem, mert időközben a szóban forgó körlevélnek egy másik példánya is beküldetett a kamara ügyészének és mert merőben hihetetlennek látszik, hogy ha panaszlott ügyvéd csak 2 példányt és pedig jó ismerőseinek adott volna, mindkét példány nyilvánvalólag a czimzettek megbotrányozásának jeleként a kamara ügyészének beküldessék. Tekintve pedig, hogy a hivatkozott körlevél *egyrészt botrányos ügyfél hajhászatot foglal magában s másrészt a perköltségekre vonatkozó részében a kar tekintélyét sérti*; tekintve továbbá, hogy a levél tartalma igazolja, hogy az nem panaszlott ismerőseihez, hanem ismeretlen külföldi kereskedőkhöz intéztetett és hogy a fent hivatkozott adatokból s a dolog természetéből okszerűen következtethető, hogy panaszlott ügyvéd azt több példányban küldte szét; s tekintve végül, hogy a hivatkozott levél szétküldése által elkövetett fegyelmi vétség tényálladéka akkor is fenforog, ha bizonyítást nyerne, hogy az valóban csak 2 példányban küldetett szét, mert utóbbi körülmény csak a beszámításra, de nem a vétség megállapítására birhat befolyással; ezeknél fogva panaszlott ügyvéd vád alá volt helyezendő. (1896 február 21. 256. fegy. sz. a.)

A m. kir. Curia határozott: Az elsőfoku fegyelmi bíróság határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1896 május 9. 155. fegy. sz. a.)

— **Dr. Finkey Ferencz** sárospataki jogakadémiai tanár kiadta *A büntetőjog alapja* című tanári székfoglaló értekezését, melyben az újabb büntetőjogi irányokkal foglalkozik. Részletes kritika és az akarat szabadság témájának fejtegetése után a nemzetközi büntető-egyesület hívének vallja magát szerző.

— **Utmutató a házassági ügyekben felmentések és tanusítványok elnyerése tárgyában.** Irta dr. Gádr Vilmos, igazságügyminiszteri segédtitkár. Szerző a felmentések körüli jogszabályokat és joggyakorlatot (a bélyegszabályokat is ideértve) utmutató alakjában a legnagyobb pontossággal és szakavatottsággal dolgozta fel művében. Kérvényminták szerkesztése által illusztrálja a törvény alkalmazásának mikéntjét. Szerző függelékben összeállította azon országok házassági akadályait is, melyeknek polgárai leggyakrabban kötnek nálunk házasságot, illetőleg a melyekben leggyakrabban házassodnak magyar állampolgárok. A füzet kapható szerzőnél és Ranschburg budapesti könyvkereskedőnél. Ára 80 kr.

— **«Biztosítás és zárlat» elrendelése iránti kérelmüket** felfolyamodók ugyanegy beadványban terjesztették elő, már pedig egyfelől a biztosítási végrehajtásnak, másfelől pedig a zárlatnak elrendelését követő eljárás egymástól lényegesen különböző jogszabályok szerint történik, következképen a különneű törvényes intézkedések alá eső két külön eljárás egy közös kérvénnyel nem tehető folyamatba. (Szegedi kir. ítélő tábla.) Megjegyzem, hogy végrehajtató elsőfoku ítélet alapján kérte a zárlat és a biztosítási végrehajtás elrendelését. Dr. T. M.

— A budapesti VIII—X. ker. kir. járásbíróság egy augusztus elsején beadott keresetre *helybeli alperes ellen*, október 20-ikára tűzött ki tárgyalási határnapot.

— **Hivatalból** foganatosítottam a végrehajtást. Végrehajtást szenvedett neje igénykeresetet nyújt be, melynek tárgyalásán azonban az érték csekélységénél fogva nem jelenik meg. A bíró helyt ad az igénykeresetnek és — mint roszhiszemű foglaltatott, — költségekben marasztal. (*Ügyvédi körökből.*)

— A családi állás igazolási módja. 42,004/96. B. M. számú belügyminiszteri körrendelet. A családi állás igazolási módja tárgyában felmerült kételyek alkalmából az igazságügy-miniszter urral egyetértőleg ezennel kijelentem, hogy annak igazolása, hogy valaki nőtlen vagy nő, hajdon vagy férjes, özvegy vagy elvált, a községi előljáróság feladata. Községi előljáróság alatt értendő: a fő- és székvárosban a kerületi előljáró vagy helyettese, Fiumében, a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városokban a polgármester vagy helyettese, nagy községekben a bíró és jegyző együttesen, kis községekben a bíró és körjegyző együttesen. Szükségesnek tartom kiemelni, hogy a községi előljáróság által kiállított ily bizonyítvány semmi körülmények közt nem helyettesítheti azt az 1894. évi XXXIII. tcz. 59. §-ának második bekezdésében említett tanusítványt, melyet a külföldön, külföldi hatóság előtt házasság magyar állampolgár részére kizárólag az igazságügyminiszter ur adhat annak igazolása végett, hogy az illető házassága a magyar törvények szerint akadályba nem ütközik. Miután ily tanusítvány annak, a ki már házasságban van Magyarországon, sem más keresztény országban nem adható, az mindig alkalmas arra, hogy a házassági célból némely országban megkívánt nőtlenségi, illetőleg hajadonsági bizonyítványt pótolja. Nehogy tehát az illető külföldi hatóságok a szóban levő községi bizonyítványok és az igazságügyminiszter ur által külföldi házasságkötés céljából kiállítandó tanusítványok között némileg fenálló tartalmi rokonság folytán tévedésbe ejtessenek, rendelem, hogy a községi előljáróság a családi állás feltüntetésére hivatott bizonyítványban esetről-esetre megemlítsse, hogy az külföldön kötendő házasság céljaira nem használható.

— **Hatásköri összeütközés.** (A m. kir. minisztertanács 1896 július 1-én hozott határozata). A m. kir. miniszterium a B. György és társai ny—i lakosok ellen erdei kihágás miatt folyamatba tett ügyben, Torda-Aranyos vármegye másodfoku erdei kihágási bírósága és a topánfalvai kir. járásbíróság között felmerült hatásköri összeütközési esetet, az 1896. évi július hó 1-ső napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: A jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* Az eljárás a miatt tetített folyamatba, mert B. György és K. György ny—i lakosoknak 16 drb szarvasmarhája és 17 drb juha az 1893. évi július 22-én a kir. kincstár tulajdonát képező Fátia Dregycza nevű erdőnek «Obursia» nevű, 6 éven alóli fiatal ültetvényében tilos legeltetésen találtatott. A károsult kir. kincstár képviselője a bemutatott becslevélben az okozott kárért 8 frt 95 krt kárérték és 31 frt 65 krt kártérítés címén, összesen tehát 40 frt 60 krt számított fel. A szóban forgó ügyben mellőzve a cselekmény minősítését, azért kellett a kir. bíróság hatáskörét megállapítani, mert Torda-Aranyos vármegye másodfoku erdei kihágási bírósága az ügyet hatáskörébe nem tartozónak a kir. ügyészszel egyetértőleg állapítván meg, az 1879. évi XXXI. tcz. 157. §-ának 2-dik bekezdése értelmében a kir. bíróság ellenkező felfogása indokból az eljárást és elintéztést nem tagadhatja meg, s az ügyet vissza nem utasíthatja. A kir. bíróság hatáskörének a fentiek alapján történt megállapítása azonban önként érthetőleg nem zárja ki azt, hogy a kir. bíróság, mely az erdei kihágási bíróságnál szélesebb hatáskörben jár el, a szóban forgó cselekményt, az eljárás során tüzetesen kiderítendő tényállás alapján esetleg erdei kihágásnak minősítse és mint ilyent bírálja el.

A Sz. József v—i magyar kir. erdész által Torda-Aranyos vármegye másodfoku erdei kihágási bíróságának jelen ügyben hozott határozata ellen beadott felebbezésben állítólag elkövetett s a Kbt. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágás elbírálása tárgyában ezuttal határozat hozatalára szükség nem volt, mert ebben az ügyben az eljárás az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-ának 2. pontja értelmében a közigazgatási hatóság hatáskörébe van utalva, s az illetékes közigazgatási hatóság erre nézve hatáskörének hiányát alak-szerű határozattal ki nem mondotta.

— A törvényes osztályrésztől való lemondás a kiskorúakra nézve még gyámhatósági jóváhagyás esetében sem kötelező. (A belügyminiszternek 20778/96. sz. a. H. vármegye közigazgatási bizottsághoz intézett rendelete.) A néhai K. Kelemen k—i volt lakos hagyatéka tárgyában, egyrésztől K. Kelemennek volt első neje Sz. Zsuzsánna, ugys mint kiskoru K. Etelka és Lajos t. és t. gyámánya, másrésztől K. Anna férjezett Sz. Jánosné és J. János, mint kiskoru K. Kelemen gyámja között, a k—i kir. közjegyző előtt 1895. évi január 2-án létrejött s az érdekelt kiskorúak részéről gyámhatósági jóváhagyás végett a tisztí ügyész által az árvaszékekhez beterjesztett perközi egyezség tárgyában, a közigazgatási bizottság gyámügyi felebbviteli küldöttségének másodfokon hozott határozatát, Sz. Zsuzsánna, ugys mint kiskoru Etelka és Lajos t. és t. gyámánya felebbezése folytán felülvizsgálván, következőleg határoztam: Az idézett másodfoku, a vármegyei árvaszékeknek elsőfoku végzését helybenhagyó határozatot, mely szerint a fentebb említett perközi egyezség értelmében J. János mint kiskoru K. Kelemen gyámja, a nevezett gyámoltja nevében arra kötelezte magát, hogy kiskoru K. Etelka és Lajos részére, a néhai K. Kelemen utáni örökségi részük teljes kielégítése fejében 2000—2000 frtot, összesen 4000 frtot, Sz. Zsuzsannának pedig ajándékképen 2000 frtot az egyezségnek gyámhatósági jóváhagyása után kifizet, az árvaszéki végzéssel együtt hatályon kívül helyezem. *Indokok:* Néhai K. Kelemennek Sz. Zsuzsannával fenállott első házasságából öt gyermeke: K. Anna férjezett Sz. Jánosné, K. Klára férjezett J. Károlyné, kiskoru K. Kelemen, Etelka és Lajos születtek. Néhai K. Kelemen hagyatéka tárgyalása során K. Anna férjezett Sz. Jánosné, K. Klára férjezett J. Károlyné és I. János mint kiskoru K. Kelemen gyámja, kiskoru Etelkát és Lajost néhai K. Kelemen törvényes örököseinek nem ismerték el, minek folytán az árvaszék a hagyatéki iratokat 1893. évben perre utasító végzés hozatala végett a k—i kir. törvényszékhez áttette. A k—i törvényszék 1894. évi végzésével Sz. Zsuzsannát, mint kiskoru gyermekei K. Etelka és Lajos t. és t. gyámját, az örökösödési jog elismerése végett perre utasította, mely végzést a nevezett gyámánya megfelebbezván, a m—i kir. ítélő táblának 1894. évi végzése szerint, az elsőbíróági végzés megváltoztatott és kiskoru K. Etelka és Lajosnak néhai K. Kelemen utáni törvényes öröklési joguk elismertetett. A másodbíróági végzés az összes örökösök és a nevezett gyámánya által megfelebbeztetván, a m. kir. Curának 1895. évi végzése szerint Sz. Zsuzsánna, mint kiskoru K. Etelka és Lajos t. és t. gyámányának felebbezése vissza-utasított, a többi felebbezők által neheztelt másodbíróági végzés pedig megváltoztatott és az elsőbíróági végzés helybenhagyatott. A másodbíróági végzés meghozatala után, de a harmadfoku bírósági végzés meghozatala előtt, 1895. évi január 2-án jött létre az örökösök között az említett perközi egyezség. Tekintve, hogy néhai K. Kelemen hagyatékanak értéke a hagyatéki iratok szerint mintegy 22,099 frt 99 krt tesz, s ezt az értéket 5 örökös között felosztva egyre-egyre kerek összegben 4419 frt, tehát kiskoru K. Etelka és Lajos részére összesen 8838 frt esik, az említett egyezség szerint pedig a most nevezett két kiskoru, örökségi jutalékuk fejében csak 2000 és 2000, összesen 4000 frtot kapnának, és így az egyezség a nevezett kiskorúak részéről személyenként 2419 frt törvényes osztályrésztől való joglemondást tartalmaz, mely joglemondás az 1877: XX. tcz. 113. §-a utolsó bekezdése értelmében a nevezett kiskorúakra nézve még gyámhatósági jóváhagyás esetében sem kötelező: — a felebbezett másodfoku határozatot az idézett árvaszéki végzéssel együtt hatályon kívül kellett helyeznem.

— **Csődjog reformja.** *Németországban* már igen hangosan nyilvánulnak a panaszok a csődjognak visszasságai, a mai társadalmi viszonyoktól való elmaradottsága miatt. A német jogászok majdnem elviselhetetleneknek nyilvánítják csődrendszerük kinövéseit, jogi s közgazdasági bajait. Azért általános a kívánság, hogy korszerű reform eszközöltessék a csődjog terén is. És némely jelenségek mutatkoznak is arra, hogy a csődtörvény revideálatni fog, mert a polgári kodex életbeléptével oly változások fognak előállni a magánjogi viszonyok szabályozásában, a melyek bizonyos határok közt a csődjogot is érintik s ennek átalakítását szükségelendik.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévire ... 6 krt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A lajstrom-rendszer. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól. — A horvát autonóm törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta. Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi kir. posta- és táv. segédtitkártól. — Ir börtönök. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — *Törvénykezési Szemle:* Atjárási szolgálat birtoka és elbirtoklása. Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR kolozsvári ügyvédől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A lajstrom-rendszer.

Ezen rendszer első nyomai az annyit szidott és gyalázott régi szolgabírói perkezelésben találhatók fel, a mely rendszer szerint egy pernek csak egy száma volt s ahhoz a későbbi beadványok és tárgyalási s tanuhallgatási jegyzőkönyvek csak hozzacsatoltattak, a mi ma is fenáll a vizsgálóbírószéknél.

Innen átvétetett e rendszer a később 1871-ben életbe léptetett kir. bíróságokhoz is, a hol a kereset száma alatt kitűzött tárgyalás, vagy több tárgyalások, halasztások, tanuhallgatások, mind egy folyton folyó jegyzőkönyvbe iktattattak, s midőn végleg befejeztettek, akkor lettek beiktatva ismét és irattárba helyeztetek, honnan csak a felebbezési beadványok vagy jelentések s végrehajtási kérvények folytán vétettek ki. Azonban a folytonosan bővülő újabb meg újabb ügyviteli szabályok ezen rendszert végleg leszorították s az ügyvitel a mai ismert helyzetig tökéletesedett, bár az még ma sem minden bíróságnál egyforma, sőt az egy törvényszék területén lévő járásbírószégeknek is más meg más féle.

A kisebb polgári peres eljárásról szóló törvény és ügyviteli szabályok szerint azonban már egy pernek az egész eljárás alatt egy száma volt. Iktató, kiadó és irattári hivatal nélkül ismét életbe lépett a régi szolgabírói világban volt irodai lajstrom-rendszer.

Hiába győződtek meg arról, mennyire üdvös intézmény ez a rendszer, még sem fejlesztették tovább. A nagyobb perek méltósága nem engedte, hogy azok ily nyomorult, szegényes módon legyenek köztümirozva. És csaknem husz esztendőnek kellett eltelti, míg az igazságügyminiszterium 1894. évi május hó 30-án 745. I. M. E. szám alatt a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvényhez ismét a régihez hasonló ügyviteli szabályokat bocsátott ki, a mely szerint minden ügynek, mint a kispolgári pereknek, egy száma van s lajstrom-rendszer szerint kezeltetnek az ügyek, és pedig nemcsak a járásbírószégeknek, hanem az onnan felebbezett ügyekben a törvényszékeknek is.

És mert a régi százesztendő tapasztalata ezt a kezelést célszerűnek találta, úgy most is rájöttek erre. Mindezek azért említettnek fel, nehogy a lajstrom-rendszer idegen intézménynek, külföldről behozottnak tekintessék, mert az valójában a legrégebb magyar rendszer.

Most ugyanis az igazságügyminiszterium véleményezés végett szétküldött tervezete szerint ezen «lajstrom-rendszert» a királyi járásbírószégek összes ügykörére kiterjeszteni szándékolja.

Ezen rendszer által az ügykezelés egyszerűsítése a legnagyobb mértékben mozdíttatik elő, úgy, hogy ezt ezen szempontból eléggé magasztalni nem lehet.

Leggyökeresebb rendelkezése a tervezetnek az, hogy az eddigi ügyvitel szerint létezett iktatói, kiadói és irattári hivatalok megszűnnek.

Ezek megszüntének következtében pedig körülbelül négy millió szám iktatása, kiadása s irattározása, úgy a mint ez eddig volt, elmarad, s az erre szükséges anyag és emberi munkaerő megtakaríttatik.

De nemcsak a kezelésben, hanem a bírói karban is tetemes munkaerő lesz a tervbe vett rendszer által megtakarítva. A mostani ügykezelés szerint ugyanis, ha egy ügyhöz több beadvány iktattatik rövid időközökben be, míg az iratok a részökre kijelölt s előirt körutat megtenni nem tudják, fordulnak elő esetek, hogy a felszeretlenül hozzá beérkezett darabokkal magának az előadó bírónak, a kezelő személyzetnek a változások miatt való gyakorlatlansága folytán egy-egy fél napja telik el, míg az iktatóból, kiadóból, irattárból, más előadótól, végtárgyalási elnöktől és jegyzőktől, részint elkönyvelt, részint még elkönyveletlen ügydarabok közül az előiratokat kikeresheti.

Míg ellenben ezen hivatalok eltörlése folytán az iratok ilyen örökös, örült vándorutat nem tehetnek, hanem folytonosan egy helyen kénytelenek vesztegelni, az ugynevezett bírói irodában, a hol az előadó által azok azonnal mindenkor megtalálhatók. Ezen munkamegtakarítás is sokra tehető.

Az iroda a tervezet szerint hatféleképpen van kombinálva, melyek közül azonban a 8. és 62. §-okban említett jegyzői iroda, úgy látszik, hogy csak tollhibából csuszott a rendeletbe és ennek elhagyásával csak ötféle alaku iroda van tervbe véve. Először az egy bíró mellé állított külön bírói iroda. Másodszor a több bíró mellé állított egy bírói iroda. Az előbbi nagyobb, az utóbbi kisebb forgalmu bíróságok mellé állítható célszerűen fel. Harmadszor az első helyen említett iroda, nagyforgalmu járásbírószégeknek, a hol a különböző szakmák csoportjából több bíró munkáját igénylő ügykörök különíthetők el, egyesíthetők, közös iroda elnevezés alatt. És az ügykörcsoportok számának megfelelőleg alakíthatók több ily közös irodák is egy bíróságnál. Negyedszer az előbbi három helyen említett iroda mindenike is állítható fel vegyes rendszerű iroda elnevezés alatt ugyanazon járásbírószégnél a bírói ügykörök beosztásához és az ügykör-csoportok forgalmához képest. Ötödször az előbbiektől egészen különböző, ugynevezett gyűjtő-iroda is állítható fel nagyforgalmu járásbírószégek mellett, a bírói irodákból kikerülő nagyobb mennyiségű másolások és kézbesítések közvetítésére.

Ezen több elnevezésű irodák azonban egymástól csakis az elnevezésben különböznek és ezzel, mint czimkérdéssel, a perlekedő feleknek semmi bajuk, hátrányuk vagy akadályuk nem lesz, mert a kezelésben ezen irodák egymástól nem különböznek. Csupán az ugynevezett gyűjtő-iroda különbözik a kezelésre nézve is az előbb említett bírói irodáktól. Erre nézve azonban a tervezet semmiképpen sem intézkedik, hanem az ezen irodával való érintkezés módzatait a járásbírószégek vezetőjére bizza. Valószínűleg azért, mert ilyen iroda felállítására nem lesz szükség, csak a fővárosban, s a gyakorlat fogja megjelölni a leghelyesebb érintkezési módzatokat.

Ezen irodák után szól a tervezet az irodákat kezelő tiszt-

viselőkről. A külön birói iroda vezetőjét *kezelő*, az egy közös irodáét *irodavezető*, a több közös irodáét *irodafőnök* czimmel jelöli meg. Az összes irodák felett pedig a felügyeletet a járásbiróság vezetője gyakorolja, a ki erre — ha elfoglaltságánál fogva ennek szükségét látja — a vezetése alatt levő járásbiróságnál alkalmazott birák egyikét is kirendelheti.

Magának a kezelésnek a menete pedig röviden az, hogy a beadványok az eddigi iktató helyett az irodák vezetőjénél adandók be, hivatalos órán túl pedig a felállítandó gyűjtő-szekrényekbe dobandók. A beadványokból, melyek egy ügyszámhoz tartoznak, mindenikből külön ügycsomó alakítandó. Ez úgy történik, hogy minden ügycsomó első beadványa a lajstromba bevezetetik. Ezen lajstromszám lesz a további beadványok főszáma és a boríték száma. Vagyis ezen szám lesz az ügyszám, a későbbi beadványok pedig ezen ügyszámot kapják, de a mellett még időrend szerinti sorszámot is kapnak, s ezek a borítékon tüntetendők ki, mely borítékban az ügy befejezés után elhelyeztetik. Hogy pedig az ügyek feltehetőleg legyenek, a lajstromok mellett az ügyekről névmutató is vezetendő.

A birói határozatok kiadása úgy történik, hogy az oly beadványok, a melyek a feleknek visszaadatnak, külön előadói ívet nem kapnak, hanem a bíró vagy az iroda egyenesen rávezeti a beadványra a végzést, s azzal együtt kézbesítetik a feleknek, a mi ismét nagy anyag és másolási munkamegtakarítást eredményez, s ezeknél a borítékon s lajstromban, a többi határozatoknál az eredeti fogalmazvány alatt, a kiadás napja és éve törtszámmal kitüntetendő, s a kiadást teljesítő által aláírandó. Hogy pedig a kézbesítési ívből megtudható legyen, melyik határozatról szól az, az ügyszám mellett azon az ügyszám keltét is ki kell tüntetni. A további intézkedést nem igénylő ügyek ügyszám szerint sorban nyalábokba kötve elhelyezendők, könnyű kezelésre alkalmas módon.

Kijelenti a tervezet azt is, hogy a sommás ügyviteli szabályok, az általános birói ügyviteli szabályok és a büntető ügyviteli szabályok érvényben hagyandó szakaszaiban említve lévő iktatóhivatal, kiadóhivatal és irattár helyett a birói irodát, az iktató, kiadó és irattárnok helyett a birói iroda vezetőjét, az iktatószám helyett az ügyszámot kell érteni.

Alkalomszerű egy pár megjegyzést is tenni a tervezetre. A 25. §. 1. pontjának azon rendelkezése, hogy minden lajstrom mellett külön névmutató vezetendő, csak oly esetben helyes, a hol az ügyek egyes csoportjaira nézve egy lajstrom vezettetik. Mig ott, a hol az ügyek egyes csoportjaiban több bíró jár el, pl. öt polgári és öt büntető bíró, s ezek számának megfelelő római számú lajstrom vezettetik, s ezek számára közös iroda állittatik fel, czélszerűbb egy polgári s egy büntető névmutatót vezetni itt is, a mint az a 25. §. 3. pontjában említve van. Különben valamennyi bíró névmutatóját végig kellene keresni esetleg egy ügy miatt. Mig emigy minden bíró ügye fellelhető lenne egy névmutatóban. Ezen szakasz tehát ekképen lenne módosítandó.

A tervezet 46. §-a azt tartalmazza, hogy a kézbesítési vévényekben és az azokról vezetett jegyzékekben az ügyszám mellett a kézbesítendő ügydarab keltét is ki kell tüntetni, hogy megtudható legyen, melyik határozatra vonatkozik a kézbesítés. Ezen rendelkezése a tervezetnek hiányos. Mert egy nap több beadvány is érkezik egy ügyszámhoz, melyek egy napon nyerhetnek különböző elintézt, s ugyanazon feleknek adatnak ki különböző napokon. Ebből részint a kézbesítés megtörténtének, részint meg nem történtének, részint a jogorvoslati határidőnek, részint a másféle záros határidőknek összekombinálása által zürzavar állhat elő. Mig ellenben, ha az ügyszám mellett a tervezet 23. §-ában említett sorszám is bevezetetik a kézbesítési vévényekbe és jegyzékekbe, akkor a kelet akár el is maradhat, még sem lesz zavar.

Nem lesz helyes a tervezet 80. §-ának az az intézkedése sem, hogy a most folyamatban levő ügyek az eddigi rendszer szerint kezelendők. Mert így még évekig mindkét rendszer érvényben lenne, a mi zavart fog előidézni és megnehezíti a kezelést. Ellenben sokkal helyesebb lenne az első új beadványt vagy jelentést, a mit az irattárnok lenne köteles megtenni a befejezetlen és nyilvántartásban levő ügyek kezelésének átalakítása végett, lajstromozni s ehhez az addig folyamatban lévő iratokat hozzászerelni «régi iratok» megnevezéssel, s a lajstromszámot és ügyszámot a régi irattári borítékokra feljegyezni, annak kitüntetésével, hogy az iratok ahhoz csatoltattak. Ha pedig az eljárás itt befejeztetik, a régi iratok régi helyekre visszatehetők lennének, az új eljárás szerint keletkezettek pedig itt hagyatnának, s ez a régi és új borítékokon s a lajstromban a tervezet 23. §-ában írt módon kitüntetendő. Ugy is szükséges lesz az új kezelés szerint is a régi ügyeket átvenni, részint mint ujtási, részint mint bizonyítási anyagokat, még pedig tömegesen. Hasonló módon kellene tehát a régi ügyek kezelésének átalakításáról az átmeneti intézkedésekben rendelkezni.

Végezetre pedig felemlitem hogy miután ezen rendszer üdvös volta kétségtelen, be kellene azt hozni a törvény-székeknek is. Legalább a büntető- s az életbeléptetendő esküdtzéki ügyeknél, valamint a járásbiróságoktól a törvény-székekhez felebbezett kis büntetőügyeknél. Ez semmiféle akadályba nem ütköznék és legalább egy félmillió szám iktatását, kiadását, irattározását és az erre szükséges munkaerőt takarítaná meg. És ha ezt a már említett munkamegtakarítással együtt vesszük figyelembe, megnyugvással lehet állítani, hogy a tervezet célja, a felszaporodott irodai hátralékoknak a kezelés egyszerűsítése által való elosztatása teljesen elérve lesz.

Kunfalvy István.

A horvát autonom törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta.¹

I. Magánjog.

A báni értekezlet az 1852. évi november 29-én kelt nyílt parancscsal Magyar-, Horvát- és Szlavonországban a szerb vajdaságban és temesi bánságban 1853. évi május 1-vel életbeléptetett osztrák polgári törvénykönyvet Horvát- és Szlavonország polgári részében érvényében föntartotta. A horvát-szlavon határörvidéken ezen törvénykönyv már 1814. évi július 1-én lépett életbe, a határörvidék polgárosítása folytán pedig az osztrák polgári törvénykönyv egész Horvát-Szlavonországra kiterjed.

A magánjog körébe vágó törvények, alkotásuk sorrendjében, a következők:

1. Az 1870. évi IV. tcz. a házközösségekről (csak az ország polgári részében volt érvényben).
2. Az 1870. évi IX. tcz. az *uzsora* ellen hozott törvények eltörléséről, (lényegileg ugyanoly határozmányokkal, mint az 1868. évi XXXI. magyar törvenyzikk).
3. Az 1873. évi október 21-én kelt² törvény az *izraeliták* egyenjogosságáról (1867. évi XVII. magyar törvenyzikk).
4. Az 1874. évi márczius 3-án kelt törvény a házközösségekről (csak az ország polgári, de nem egyszersmind polgárosított részére nézve volt érvényes).
5. 1876. évi január 10-én kelt törvény az *irtvány, szőlő- és bérföldek* végleges tehermentesítéséről.
6. Az 1876. évi november 26-án kelt törvény a Zágráb városban fekvő ingatlanok kisajátításáról.³

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Az 1870: VI. tcz. alapján a horvát autonom törvények 1871. évtől kezdve többé nem sorszám, hanem a szentesítés napja szerint idéztetnek.

³ A kisajátításról a közös országgyűlésen alkotott törvényeknek Horvátországban való érvényessége vita tárgyát képezi, mert az országos kormány nézete szerint a kisajátítási törvények, tekintet nélkül a kisajá-

7. Az 1877. évi december 8-án kelt törvény az *uzsora* eltörléséről szóló 1870. évi IX. tcz. módosításáról (l. 1877. évi VIII. magyar tcz.).

8. Ugyanakkor kelt törvény a *vasutak kártérítési kötelezettségéről*, ha ember életét veszítette vagy megsérült (l. 1874. évi XVIII. tcz.).

9. Ugyanakkor kelt törvény a *házközösségekről* szóló 1874. évi márczius 3-án kelt törvény módosításáról.

10. Az 1889. évi május 9-én kelt törvény a *házközösségekről* (az ország egész területére érvényes).

11. Az 1890. évi június 10-én kelt törvény a *büntetőítéletek és büntetések következményeiről*, melynek XII. cikke az osztrák polgári törvénykönyv 61., 574. és 868. §-ait, melyek szerint a súlyos börtönbüntetésre ítélt személy büntetésének tartamára polgári cselekvési képességét is elvesztette, valamint a Horvátország katolikus lakosságára nézve érvényben álló 1856. évi október 8-án kelt házassági törvény I. mellékletének 12. §-át hatályon kívül helyezi (1880. évi XXXVII. tcz. 24. §-a); a 191., 254. és 281. §-t pedig akképp módosítja, hogy a gyám- vagy gondnoki hatóság megbírálásától teszi függővé, vajon az elítélt egyén tovább is megtartsa-e a gyámi vagy gondnoki tiszte.

12. Az 1891. évi december 31-én kelt törvény a *vízi jogról*, melynek 23. §-a, a hajózható folyamok, továbbá a gyógy- és ásvány-forrásokra és vizekre nézve a közös országgyűlésen alkotott 1885. évi XXIII. tcz. határozmányait mondja ki alkalmazandóknak (1885. XXIII. tcz. 194. §-a).

A magánjog körébe vágó törvényhozási intézkedések között tehát a *házközösségek* rendezése és a *vízjogi* törvény tűnnek ki mint nagyobb alkotások.

II. Büntetőjog.

A báni értekezlet határozatával az 1852. évi május 27-én kelt nyílt parancscsal Magyar- és Horvátországba behozott *«büntetőtörvény a büntettekről, vétségekről és kihágásokról»* maradt érvényben, melyet a horvát- és szlapon határőrvidék igazságügyének szervezése tárgyában 1872. évi június 19-én kelt kir. leirattal kiadott törvény XXII. cikke a fenállott határőrvidékre is kiterjesztett, hol addig az 1855. évi katonai büntetőtörvény volt érvényben.

Az 1852. évi törvényen alapuló büntetőjogot a következő törvények fejlesztették:

1. Az 1870. évi XIV. tcz. a büntetőtörvénynek a *felségsértés* büntetése vonatkozó 58. §-a d) pontjában, továbbá a *közcsendháborítás* büntetése vonatkozó 66. §-a 1. pontjában a fenállott német szövetség ellen irányuló cselekvényekre nézve foglalt határozatokat a monarchia külsőleg és belsőleg megváltozott helyzetéhez képest érvényen kívül helyezi és az 1868. évi magyar-horvát közjogi egyezménynek megfelelően a Magyar- és Horvátország, valamint a Magyarország és Ausztria közötti kapcsolat integritását helyezi az idézett törvényszakaszok ótalma alá.

2. 1872. évi október 20-án kelt törvény a büntetőtörvény 19. §-ának e) és 253. §-ának f) pontjában említett *botbüntetés* eltörléséről (1871. évi LII. tcz.).

3. 1875. évi április 22-én kelt törvény a *feltételes szabadságra való bocsátásról*. Ezen kedvezményt a bán engedélyezi, büntett miatt először elítélt fegyencnek, ha büntetésének felét, büntett miatt másodizben elítéltnak pedig, ha büntetésének háromnegyed részét kitöltötte. Kizárva ezen kedvezményből a büntett miatt több mint kétszer, továbbá a gyújtó-

titás céljára, az autonóm törvényhozás hatáskörébe tartoznak, míg a magyar kormány nézete szerint a közös országgyűlés hatáskörébe tartozó célokból foganatosítandó kisajátítások a közös törvények határozmányai szerint hajtandók végre. A kérdés megoldva még nincsen, az országos kormány azonban a vasúti munkálatok gyors foganatosítása érdekében a kisajátításnak a közös országgyűlésen alkotott törvény szerinti való végrehajtásába beleegyezett. (L. Derenčin, i. m. I. k. 23. l.)

gatás vagy haszonlesésből elkövetett büntett miatt elítéltek. Ezen törvényt az 1884. évi augusztus 7-én kelt törvény a polgárosított határőrvidékre is kiterjesztette.

4. 1875. évi május 17-én kelt törvény a *bilincsek* (Btk. 16. §.) eltörléséről.

5. Az 1876. évi szeptember 16-án kelt törvény az országos *fegyintézetek igazgatásáról*, a fegyintézetek igazgatását a kormány belügyi osztályától az igazságügyi osztályra ruházza át.

6. 1886. évi december 29-én kelt törvény a *büntetőtörvény némely határozmányainak módosításáról*. Ezen törvény a vagyon elleni büntettek és kihágások (az ausztriai büntetőtörvény nem ismer vagyon elleni vétségeket) értékhatárait, valamint a lopás minősített eseteit szabályozza, előbbi tekintetben a magyar büntetőtörvényhez alkalmazkodván.

7. 1888. évi június 4-én kelt törvény a föld alatti *kábelek* védelméről (1888. évi XI. tcz.).

8. 1889. évi december 2-án kelt törvény a *véderőtörvény* elleni vétségekről (1889. évi VI. tcz. 80. §-a).

9. 1890. évi június 10-én kelt törvény a *büntetőítéletek és büntetések következményeiről*.

Az ausztriai büntetőtörvény (26. és 27. §.) ezen irányban rendkívül szigorú intézkedéseket tartalmaz. Ugyanis a büntetőítéletek következményei, császári kegyelem esetét kivéve, az elítélt élete fogytáig tartanak, a halálra vagy súlyos börtönbüntetésre ítélt egyén pedig saját személyére és az ítélet előtt született gyermekeire nézve a nemességet is elveszíti, és úgy élők közötti, mint halál esetére szóló terhes jogügyletet nem köthet (az elítélés előtt kötött jogügyletek azonban érvényben maradnak). Az említett törvény a polgári cselekvési képességnek a büntetőítélet által való mindenféle megszorítását mellőzván, a büntetőítélet következményeit az ítéletben kiszabott szabadságvesztés-büntetés mértékéhez képest *határozott időtartamban* állapítja meg¹ és ezen mellékbüntetéseket *minden* büntettre, továbbá a lopás, sikasztás, csalás és orgazdaság kihágására *kötelezőleg* előírja (nem bizván annak elengedését a bíróra). Vétségekre ezen következmények nem terjednek ki. Minthogy ezen törvény szerint az abban felsorolt mellékbüntetések az ítélet *törvényes* következményei, azért ezen mellékbüntetéseket nem szükséges az ítéletben külön kimondani. Egyedül a politikai büntettek nézve tesz kivételt a törvény, a mennyiben a két évet meg nem haladó börtönbüntetésre ítélt országos képviselő nem veszíti el országgyűlési tagsági jogát. Ezek a fő eltérések az említett törvény határozatai és a magyar büntetőtörvény 54. és 57. §-ában foglalt intézkedések között.

Megjegyzendő még, hogy az említett törvény szerint az elítélt a törvényben meghatározott idő lejártával nem lép ismét a büntetőítélet folytán elvesztett jogok élvezetébe, hanem csak képességet nyer arra, hogy azokat ismét megszerezze.

10. 1890. évi december 11-én kelt törvény a katonai *behívási parancs* iránti engedetlenség és arra való csábítás büntetéséről (1890. évi XXI. tcz.).

Horvátországnak tehát nincsen saját törvényhozása által alkotott büntető-törvénykönyve. 1879. év végén dr. Derenčin Marián, az akkori igazságügyi osztályfőnök a büntettekről és vétségekről szóló büntetőtörvény tervezetét elkészítette és azt terjedelmes indokolással Mažuranić János bánhoz fölterjesztette ugyan, azonban a közbejött politikai változások miatt — Mažuranić bán 1880. év vége felé lemondott — az országos kormány csak 1882. év végén hívott össze a tudomány és gyakorlat legkiválóbb férfiból álló értekezletet a

¹ Így például kimondja a törvény (VI. tcz.), hogy a büntett miatt legalább 5 évi szabadságvesztés-büntetésre ítélt egyénre nézve a törvényes következmények a büntetés kitöltése után 10 év múlva szűnnek meg, stb.

javaslat megvitatására.¹ Az értekezlet 1882. évi november 22-től 1882. évi december 14-ig ezen javaslatnak első három fejezetét (33. §) tárgyalta le, de azóta ülést nem tartott. Az országos kormány az új büntetőtörvény megalkotása előtt a fegyházak és javító-intézetek reformját kívánja létesíteni, mert különben, miként a jelenlegi igazságügyi osztályfőnök már említett beszédjében mondá, «zavarban volna a kormány az iránt, hogy a megalkotott modern törvényt miként hajtsa végre a gyakorlatban». Ugyanez alkalommal kijelentette, hogy a kormány a büntetőtörvény szerkesztésénél a magyar büntetőtörvényt és a Derenčin-féle javaslatot fogja szem előtt tartani és hogy a magyar büntetőtörvény reformjára irányuló törekvéseket éber figyelemmel kíséri.

(Folyt. köv.)

Dr. Radits István.

Ir börtönök.

Bár Sir Walter Croftonnak 1864-ben az írországi börtönigazgatás éléről történt visszalépése után a közvetítő intézetek lassanként elpusztultak s az egész progresszív rendszer helyét az angol börtönrendszer foglalta el, az ir börtönök külön igazgatása mai napig fenmaradt. Ez az igazgatótanács 1895. évről most terjesztette be jelentését,² mely már csak azért is érdekes, mert az általános kriminálstatisztikától eltérőleg, a kriminalitás feltűnő apadásáról tesz tanuságot. A jelentés külön referál az u. n. convict prison-ek és local prison-ekről, melyek közül az előbbiek a penal servitude (fegyház) és az imprisonment with hard labour (börtönnel analog), az utóbbiak pedig a rövid tartamu fogházbüntetés végrehajtására szolgálnak. Az adatok 1881—1895 ig a következők:

Január 1-én	Convict prisons		Összesen	Local prisons (beleszámítva a vizsgálati foglyokat)
	Férfi	Nő		
1881	689	148	837	40,192
1882	694	110	804	41,088
1883	793	105	898	35,434
1884	782	88	870	35,721
1885	754	82	836	37,829
1886	700	86	786	39,554
1887	566	66	632	40,764
1888	524	54	578	40,779
1889	466	46	512	43,704
1890	426	28	454	38,792
1891	435	28	463	40,783
1892	443	37	480	37,568
1893	441	30	471	34,583
1894	446	39	485	34,387
1895	427	37	464	31,474

Ha már most e táblázathoz hozzáveszünk a szokásos büntettek kimutatását, mely szerint a habitual criminals száma:

1881-ben	---	305	1888-ban	---	155
1882-ben	---	285	1889-ben	---	160
1883-ban	---	189	1890-ben	---	131
1884-ben	---	164	1891-ben	---	133
1885-ben	---	172	1892-ben	---	144
1886-ban	---	208	1893-ban	---	140
1887-ben	---	250	1894-ben	---	126

akkor majdnem megmagyarázhatatlan faktummal állunk szemben. Ha koncedáljuk is, hogy a bűncselekmények üldözése Írlandban kevésbé sikeres, mint Angliában vagy az európai kontinens művelt államaiban, ha figyelembe veszünk azt is, hogy a féniek machinatiói 1861-től a nyolczvanas évekig, az agrár-gyilkosságok a nyolczvanas évek derekán erősen megnövelték a kriminalitás rendes áradatát, még akkor is több mint meglepő, hogy a fegyenczek száma az utolsó 15 év

alatt majdnem a *felére* csökkent. Némi magyarázatul legfőlebb az a tény szolgálhat, hogy Írországból legerősebb a kivándorlás Észak-Amerikába s a kivándorlók nagy része épen az erkölcsileg legsúlyedtebb s így a kriminalitásra leg-hajlandóbb néposztályokból toborzódik.

A mi azonban még meglepőbb, az *ifjúkoru* büntettekénél is az elítéltek számának majdnem ugyanoly arányu csökkenését látjuk, mint a felnőtteknél. Mig Angliában — mint azt e lap egyik júniusi számában bizonyítottuk — valamint a többi európai államban is a gyermek-kriminalitás ijesztő mérveket ölt, addig az Írlandra vonatkozó adatok a következők:

16 éven alóli elítéltek száma:

	Fiúk	Leányok	Összesen
1889	542	79	621
1890	393	70	463
1891	381	71	452
1892	397	65	462
1893	334	75	409
1894	287	85	372
1895	243	59	302

Miután a fentebb említett magyarázatok az ifjúkori büntetteknek nem alkalmazhatók, e jelenséghez alig vagyunk képesek kielégítő kommentárt találni. Nem érdektelen azonban megjegyezni, hogy a börtönügyi felügyelő-bizottság e feltűnően kedvező eredmény dacára is sürgeti a fiatalok bűnösökre a fogház eltörlését és azt indítványozza, hogy az elítéltek egyenesen javító-intézetbe küldessenek.

A 12 éven alóli büntettes-gyermekek közül 1895-ben 28 ítéltetett el, kik közül a legfiatalabb — mint az az esetek egyenkénti felsorolásából kitűnik — alig haladta meg a 8 éves kort. Ezek közül 18 gyermeket, köztük két leányt, lopásért 14 napi fogházra s ennek elszenvedése után 5 évi javító-intézetre ítélték, míg a többi tíz, főleg ingatlanrongálás és tárgyak gyanus birlalása miatt 4—7 napig tartó fogházat szenvedett el. Különösen kiemelendő egy eset, melyben egy 9 éves fiút, azért, hogy az utcán «fej vagy írást» játszott (for playing pitch and toss ou street) 5 napi fogházzal és ennek végrehajtása után 10 nyirfa-vessző csapással büntettek (to get 10 strokes of a birch rod in presence of a medical Officer). Ha már Írland nem is ismer minimális büntetőjogi korhatárt, mégsem szabadna a fogházbüntetés u. n. jogpolitikai céljait annyira szem elől téveszteni, hogy ugyszólván kisderekre alkalmazzák, kiknél a beszámíthatóság per absolutum ki van zárva. Ma, midőn a fogház célszerűtlenségét a szakirodalom a 12—18 éves delinquensekre, sőt a felnőttekre is már-már kezdi beismerni, 12 éven alóli gyermekeket fogházba csukni valóságos embertelenség.

A fegyenczek és foglyok egészségi viszonyai aránylag rendkívüli kedvezők, a mennyiben 1895-ben 6 halálozás fordult elő, miből a napi átlagszámot tekintve ezer elítéltre 2.58% esik, a fegyházakban regisztrált 54 betegség közül 31 a gyermekágyas nőkre, 16 pedig oly betegségre vonatkozik, melyet a fegyencz már elítéltetése előtt szerzett. A foglyok és fegyenczek közül (31,938) csak 72-öt szállítottak elmezavar miatt az örültek házába s ezek közül is csak 7 volt, kiknek elmebaja a fogházban keletkezett. Az elmebeteg büntetteknek vonatkozó kimutatás, mely az egyes egyénekre vonatkozólag a részletekig kiterjed, igazán mintaszerű.

A fegyenczek által végzett munka tiszta haszna az elmúlt évben 3539 font sterling volt s a mi a munka nemét illeti, a jelentés konstatálja, hogy a taposó malmot az összes fegyházakban mint kegyetlen és egészségtelen foglalkozást beszüntették s a fegyenczeket főleg — az iparnemeiktől eltekintve — kötözésre és favágásra alkalmazzák. Miután az elítéltek nagy többsége teljesen járatlan minden munkában, a general prisons board nagyon sajnálja, hogy a fogházak és fegyházak mellett nincs elég szántóföld, melyen az elítélteket mezőgazdasági munkával lehetne foglalkoztatni. Igazán csodálatos, hogy a fegyenczeknek a szabadban való foglalkoztatása, mely hazánkban és Ausztriában is oly sikeresnek

¹ Ezen javaslatot a tudomány rendkívül kedvezően fogadta, egyéb jogi szaklapok közül legyen elég e helyen két kiváló magyar kriminálstatisztától (Körösi és Löw) a «Jogtudományi Közlöny», illetve «Magyar Igazságügy» 1880. évi folyamában megjelent bírálatokra utalnom.

² Seventeenth report of the general prisons board. Ireland. Presented to both Houses of Parliament by command of her Majesty. Dublin, 1896.

bizonyult, még alig birt. tért hódítani a börtönigazgatás terén. Végül a jelentés nyomán még csak azt kívánjuk konstatálni, hogy Írlandban jelenleg öt rabsegélyző egyesület működik (három Dublinban s kettő Belfastban), melyek eredményes munkáját a bizottság nem győzi eléggé dicsérni. A legnagyobb buzgóságot itt a nők tanusítják, kiknek fegyházi látogatásai — nem mint Franciaországban a kíváncsiság folyománya — hanem az igazi emberszeretet legnemessebb műve.

Dr. Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Átjárási szolgálat birtoka és elbirtoklása.

Kerülöm az utvesztőt, tehát nem megyek bele a birtokfogalom labirintusába. Vezem a physikailag leírható tényre és nézem, hogy minő jogi hatások fűződnek hozzá. Könnyen határolódik el, hogy a factummal birtok jár-e vagy tulajdon, vagy más valami. Pl. megveszem a paripát, nekem átadják: *tulajdon*ot szereztem; pénzt adok kölcsön, zálogba adják a paripát: *birtok*ot szereztem. Szerződést kötünk ketten, a szomszéddal, hogy kutjából vizet merhetek: *szolgalmi jogot* szereztem; vizet hordatok a szomszéd kutjából tudtával, de kifejezett beleegyezése nélkül: *szolgalmi jogot birtokolok*.

Katona tanár ur következetesen «szolgalmi birtok»-nak nevezi a szolgalmi jog birtokát — a mi nem eshetik kifogás alá; — de a «jogbirtok» kifejezést a «szolgalmi birtok» kitételével egyenlősíti s előbbi elnevezést kerülendőnek tartja (*Fogt. Közl.* 1896. 12. és 15. sz. *Fogt.* 1896. 12. sz.), a mit már nem helyeslek. Mert meggondolandó egyfelől, hogy más jogot is lehet birtokolni, nemcsak szolgalmat; pl. ilyen a kötelmi jogok sorában a földteher, bérlet és a követelés elzálogosítása sem egyéb, mint birtokba adás; másfelől pedig nem lehet szem elől téveszteni, hogy szolgálat és szolgalmi jog identikus kitételek és hogy ha abban nagy különbség van is, hogy valakinek szolgalmi joga van-e, avagy szolgalmi jogot csak birtokol, abban már nincs semmi különbség, hogy valaki szolgalmat birtokol-e, vagy szolgalmi jogot, lévén «más név alatt a végzet ugyanaz».

De hát maradjunk a címnél. Mi az az átjárási szolgálat? Első sorban is tudnunk kell, hogy beltelki, házi szolgálat értünk alatta. Tehát nem személyes, hanem telki szolgálat. Egyszerű dolog, de jó kiemelni, különben elnézünk mellette és megvádoljuk a Curiát önkénnyel meg kevés tudással, ha ő lát jobban a dolog mélyére. (*Fogt.* 1896. 12. sz.) Telki szolgálat pedig azért, mert egy bizonyos (uralgó) telek javára, annak használhatósága végett egy más idegen (szolgáló) telek fölött ad bizonyos uralmat az előbbi telek mindenkor birtokosának. Ez az uralom pedig abban áll, hogy az uralgó telekre a szolgáló telken keresztül lehet és szabad járnia az uralgó telek birtokosának és az uralgó telek birtokosa a szolgáló telken keresztül járathat másokat magához. Vagy praeiszebben kifejezve: az átjárási szolgálat azon jog, a melynél fogva egy (uralgó) telekre ennek használhatósága végett egy más (szolgáló) telken keresztül járhat az uralgó telek birtokosa.

Az uralgó telek használhatósága, mint gazdasági cél, fontos. A szolgálat idegen dologbeli jog, vagyis más tulajdonának korlátozása lévén, az úgy in abstracto, mint in concreto csak annyiban foglalhat helyet, a mennyiben a korlátozásra gazdasági cél vagy más érdek kielégítése tekintetéből valóban szükség is van. És nagyon helyesnek tartom azt a bírói ítéletet, mely súlyt helyez arra, hogy a telki szolgálat a szolgáló telken csak olyképp gyakorolható, a mint azt az uralgó telek rendeltetése megkívánja (például Márkus: Felsőb. hat. I. k. 399.).

Ha tehát egy telek kellően használható idegen telken

való keresztüljárás nélkül is: akkor a tulajdon korlátozása s ezzel a szolgálat adott esetben meg is szüntethető.

Ennek az átjárási szolgálatnak létjogát az összeépítkezés meg az utcaszabályozás adott. A-nak a telkét minden oldalról beépítették s csak egy utja lett az utcára jutni, az utcáson lakó B. szomszédjának beltelkén való átjárás. Nagyban = zsák-utca. Világos, hogy a B. telkén kelle átjárnia neki s azoknak, a kik hozzájöttek. Telkének használhatósága adja tehát az alapot a B. tulajdonán való járhatásra.

Ime: átjárás egy beltelken más (uralgó) telekre ennek használhatósága végett ez egy szolgalmi alakzat, mondjuk tényálladék, melynek jogi következményei lehetnek. Ha szerződést kötök mint A. telek tulajdonosa B. telek tulajdonosával hogy telkén átjárhassak és átjárathassak: megszereztem az átjárási szolgálat jogát; ha átjárok B. telkén és magamhoz járatok azon másokat B.-vel való megegyezés nélkül s egyéb szükségesek is fenforognak: birtokolom az átjárási szolgálat jogát. Módosítsunk a tényálladékon. Egy ház két utcára nyílik: u. n. átjáró ház. A kinek eszébe jut, hogy rövidebb utat vegyen, keresztül jár a házon. A tulajdonos elnézi, türi.

Szolgálat-alakzat-e ez az átjárás? Nem. Hiányzik az uralgó telek, még inkább a gazdasági érdek, vagyis a mit úgy fejeztünk ki, hogy az uralgó telek használhatóságának szüksége. És ki a jogalany, a melynek érdekeit szolgálja a jog? A község, a város mint ilyen? A mindig változó átjárók? A felelet könnyű: jogalanyt sem lehet találni.

Ennek a leírt factumnak semmi jogi konsequentiaja nincs. Akármédig járjanak keresztül a házon egyik utcából a másikba sietők, nem birtokolnak semmit, legkevésbé szolgalmi jogot, az átjárás nem iuris quasi possessio, mert nincs tényálladék, factum. És teljesen igaz van a Curiának abban, hogy két utcára nyíló ház udvarán a község által gyakorolt átjárás egymagában nem képez oly tényre, mely az átjárásnak szolgálatoszerű természetét vonná maga után. (*Fogt.* 1896: 9. sz.) A körülírás nem korrekt ugyan, a kifejezés nem szabatos, de meglehet belőle érteni, hogy az ilyeszerű átjárás nem szolgálat-alakzat, nem tényálladék a szolgalmi jognak vagy másként ez az átjárás nem *szolgálatoszerű*. Ebből jog soha sem lehet.

Katona tanár ur ugyan más nézetet van és erősen leczkérteti a Curiát előbb idézett kijelentéseért. De a mint röviden rámutattam, az átjárási szolgálat factumának több elhatárolható eleme van s ezeknek csak egyike a *tényleges átjárás*, a mely *egymagában* nem elég arra, hogy belőle jogot származtassunk le. A többi elemre a tényálladékban nem vetett a tanár ur ügyet.

Ugyanigy nézte el egy másik kritikájában (*Fogt. Közl.* 1896. 15. sz.) az átjárási szolgálat tényelemeinek egyikét-másikat és helyezte a súlyt kizárólag a *tényleges átjárásra*.

Az eset az volt, hogy egy bekerített belső-telken való *átjárást* egymagában a Curia nem tekintett (szerintem helyesen) oly tényálladéknak, mely szolgálatommá kvalifikálná az átjárást.

Ismételünk. Arra, hogy átjárási szolgálatról beszélhessünk, kívántatik: a) két (uralgó és szolgáló) beltelek, b) az uralgó beltelek kellő használhatóságának szüksége és c) a kellő használhatóság végett a szolgáló telken való *tényleges átjárás* az uralgó telekre, d) alany.

A hol tehát — mint a Katona tanár ur által kritizált (*Fogt. Közl.* 1896. 15. sz.) ítéletből kitetszőleg — csak a *tényleges átjárás* van jelen, de nincs *uralgó telek* (a szónak abban az értelmében, hogy ez az átjárás szükségét is magában foglalja) ott nem lévén tényálladék, nincs szolgálat-alakzat s az átjárás egymagában nem szolgálatoszerű; az ilyen átjárásból szolgalmi jog soha sem lehet, ha időtlen ideig tart is.

Obiective, helyesebben in abstracto: átjárási szolgalmi jog = idegen (szolgáló) beltelken uralgó beltelekre ennek

kellő használhatása végett átjárhatás. In concreto: tényleg átjárnak idegen telken stb.

Ha átjárok, gyakorolom az átjárási szolgalmom jogát. Ha szerződést kötöttem a — nevezzük — kvalifikált átjárhatásra: megszereztem a szolgalmi jogot (sajátlanul: a jognak tulajdonát, a jog az enyém; megvettem a paripát, átadják, enyém); ha nem kötöttem szerződést, bíróilag nem ítéltetett nekem stb. és gyakorolom a jogot, azaz átjárok és járatok a szolgáló telken az uralgó telekre: akkor birtokolom a szolgalmi jogot.

Mindig: én mint uralgó telek birtokosa.

Tehát birtokolom a jogot, mint a zálogbirtokos, az emphyteuta a dolgot.

Hol kezdődik ennek a jognak birtokba vétele? Mikor van jelen az átjárási szolgalmom birtoka? Felelem: mikor a már unos-untig ismételt tényálladék, tehát minden alkatelem együtt van (uralgó-szolgáló beltelek, uralgó telek birtokosának átjárása szolgáló telken).

Az első átjárással tehát (plus egyéb kellékek) birtokolni kezdettem a jogot, birtokát megszereztem. Megáll az elv, hogy a pozitív telki szolgalmom birtokának megszerzéséhez elég az egyszeri gyakorlat; mert a tartósság, állandóság jellege (az animus) magában a tényálladékban van.

Vagy van factum, a melyhez jogi konsequentíák fűződnek, vagy nincs. Ha van, vele jár a birtok; ha nincs factum, nincs jogbirtok, mint jogi következmény.

A Zlinszky esete (182. l.), hogy ha valaki vadászat alkalmával egyszer kocsival keresztül hajt idegen telken, ez nem képez jogbirtokszerzést és hogy tehát ez czáfolat volna arra, mintha egyszeri gyakorlat is elégséges a jogbirtokszerzésre: nem talál és két kérdés összezavarásából ered. Először is nem talál ide, mert az egyszeri áthajtás vadászat alkalmával a factumnak egy elemét képezi, a többiek hiányozván, nincs factum. Másodszor pedig ezt a példát arra a kérdésre lehet felvetni, hogy az áthajtás ellenében a *dologbirtok* (a föld) háborított-e, s ellenében birtokháborítási keresetet kell-e támasztani, avagy az áthajtás csak rendőri kihágás?

A gyakorlati jelentőség pedig mindezekben az, hogy ha az uralgó telek birtokosát a szolgáló telken való átjárásban, miután egyszer legalább már átjárt azon valaki, pl. a szolgáló telek birtokosa, megakadályozza, ez ellen a jognak birtokosa birtokháborítási keresetet támasztani jogosított. S a bírónak csak azt kell néznie: meg van-e a birtok factuma? Ha meg van, a birtokháborítási keresetnek helyet ad. Már pedig ha bebizonyítottan előttünk áll, hogy az uralgó telek birtokosa, telkének használhatása céljából a szolgáló telken keresztül ment: ebben az átjárási szolgalmomnak ténye fekszik előttünk, a mit elvitatni nem lehet és a mi azt jelenti, hogy azon szolgalmi jog birtokba vétetett, mert gyakoroltatott, mert a jog artalmát kitevő elemek együtt lévén, a jogtartalom megvalósított. Ennek a ténynek jogi konsequentíáját nevezzük birtoknak.

Az nincs irva, hogy a birtok akkor kezdődik, ha tizszerhuszszor átjártam, ha félévig, egy évig szakadatlanul átjártam.

Hogy mennyi ideig éltem a joggal, az csak az elbirtoklásnál fontos, annak megítélésére, hogy elbirtoklás által megszereztem-e a jogot. Erről majd alább.

Az osztr. polg. törvénykönyv pl. világosan mondja, hogy jogok birtokába azoknak önnevébeni használása által jutunk (312. §.) és kétségtelen, hogy ha a vázolt tényálladék felforog, a jogot használtam, ha egyszer jártam is át. Időt ez a törvény sem ír elő.

A kinek sérelmére van ez a birtok, inditson negatoria in rem actiót ellene.

A birtok czime, természete, jó- vagy rosszhiszemű volta stb. mellékes és nem érintendő kérdés a birtokperben. Akár a szolgáló telek birtokosának szivességéből, akár vi, akár

clam jutottam a jog birtokába, az birtok mindenképp s legfőlebb csak elbirtoklásra nem alkalmas birtok; de a sommás visszahelyezési, meg birtokháborítási perben ez a kérdés szerepet nem játszik, levén itt az eldöntendő kérdés csak az: birtokos vagyok-e vagy sem.

Am ezekben a kérdésekben tökéletesen igaza van Katona tanár urnak, ha szemére veti a Curiának tulajdonát birtokperekben, a midőn akár az *egyévi* békés birtokot, akár a *birtok címét* vagy *minőségét*, vagy akár plane nem a jog birtokának, hanem magának a *jognak* (sajátlanul a jog tulajdonának) megszerzését követeli a kereset jogalapjául.

Szólhatnánk még a birtokszerzés kapcsán a birtok megszűnéséről is, de ez messze vezetne tárgyunktól s azért áttérünk az átjárási szolgalmom elbirtoklásának kérdésére.

II. Telekkönyvileg ki nem tüntetett szolgalmi jog *elbirtoklásáról* van szó; azaz arról, hogyan lesz a *tényleges* uralomból *jogi* uralom a hosszas birtoklás által; vagy más szóval a *jognak birtoka* hogyan lesz *megszerzett joggá* (sajátlanul: a birtokból tulajdon) a hosszas birtoklás által.

A birtok, birtoklás magában, erősebb jog, pl. tulajdon nélkül csak átmeneti stádium a jogok szerzésének, a jogok változásainak rendszerében. A legtöbb esetben arra való, hogy a tulajdonjogszerzés hiányos módját idő múltán teljessé tegye és a tulajdon átszármazását eszközölje. A birtok-állapot idők multával erősebb jogi állapottá változik át. De mindjárt hozzáteszünk: nem minden birtok alkalmas arra, hogy belőle az időmulás következtében erősebb jogi állapot váljék. Arra nézve, hogy birtokról szóljunk, hogy a birtok jogi formáját megállapíthassuk, közömbös a cím és mód, a melyen és mely által valaki birtokot szerez, de arra, hogy a birtokból más jog válhassék, a birtokszerzés címét és módját vizsgálat nélkül figyelmen kívül hagyni nem lehet. Ha hiba volt a kréta körül egyszer, az a hiba egymagára el nem enyészik, csak azért, mert mult az idő. El lehet azt feledni, de a mig emlékezünk reá, a hiba mindig megvan, az idő magára nem gyógyítja. Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, így mondta körülbelül a római jogász.

Ha hibás a birtokszerzés czime, módja, a birtok birtok ugyan, de nem lesz belőle megszerzett szolgalmi jog, nem lesz belőle tulajdonjog a czimen, hogy 30 esztendő múltja van a birtoknak. A hibát nem honorálhatja a törvény.

Az elbirtokláshoz tehát nem akármilyen, hanem *qualifikált birtok* kívántatik. Qualifikált a birtok: ha az jogszerű és jóhiszemű. Mondják még, hogy *valódi*-nak is kell a birtoknak lennie (pl. osztr. polg. törvénykönyv 1461. §.).

De hát — a mint Zsögöd tanár mutatott rá (*Jogt. Közl.* f. é. 30. 129. l.) — bajos megérteni, hogy a *jogszerűség* mellett mit jelentsen a *valódiság* megkívánása, szemben pláne az osztr. polg. törvénykönyv 345. §-ával. Hiszen, ha erővel vettem valamit birtokba, ha alattomosan csusztam be, ha kértem és szivességből jutottam birtokba: ez mind nem oly cím és mód, mely jogátzállításra alkalmas, következőleg az ilyen birtok nem jogszerű (osztr. polg. törvénykönyv 1461.; 316. §§.), iniusta possessio. Hogy aztán azért jogszerűtlen, mert egyuttal más oldalról nézve álbirtok is (vitiosa possessio) és illetőleg, hogy a jogszerűtlen birtok — más oldalról nézve — álbirtok is egyszersmind, az itt mellékes körülmény. A *jogszerűség* mellett a *valódiság* megkívánása az elbirtoklásnál felesleges és tárgynélküli, mert a nem valódi birtok amugy sem lehet jogszerű és jóhiszemű sem.

Tovább azonban e kérdés-vitatásába nincs miért bocsátkoznunk, a midőn nem az osztr. polg. törvénykönyv uralma alatt levő terület jogállapotáról szólunk. És épen ezért elnézhetünk a kérdés kapcsán szembeötlő híres 1477. §-tól is most. A mivel aztán egyuttal megmondtuk azt is, hogy telekkönyvön kívüli elbirtoklás esetén felfogásunk szerint is a tulajdonképeni magyar jog (Hk., szokásjog stb.) nyer alkal-

mazást Királyhágón innen, és hogy tehát az elbirtoklás ideje is 32 esztendő, a mint ezt már Zsögöd meggyőző alapossgal megokolta (*Jogt. Közl. f. é. 17. sz.*).

Csak azt akarom még kiemelni, hogy az elbirtoklásnak még egy további kelléke az, hogy a birtoklásnak *folytonosnak*, soha meg nem szakítottnak is kell lennie. Ha tehát az átjárási szolgalmat birtokló kiesik a birtokból, mielőtt az elbirtoklási idő betelt s birtokban nem lévén, actio confessoria-val lép fel az idő beteltével: keresetével elutasítandó lesz, mert birtoka nem volt folytonos, az meg volt szakítva.

Azért helyesen ítélte a Curia, elutasítván felperest azon okból, mert «a szolgalmi jognak a kereset megindítását megelőzőleg, több mint egy évvel nem volt tényleges gyakorlataiban». Ezt a rendelkezést meg félreértette Katona tanár, úgy értelmezvén, hogy birtokperről van itt szó s a Curia a birtok-kereset egyik feltételül kívánja az egy évet meghaladó birtokot (*Jogt. Közl. f. évi 15. sz.*).

Pedig hát — a mint ő is látta — itt a szolgalmibirtokos perelt (actio confessoria) a szolgalmi jog odaitéléseért a tulajdonos ellenében, s a Curia nem látta elbirtoklás módján odaitélhetőnek azért sem, mert a szolgalmibirtokos a kereset-indítást megelőzőleg több mint egy évvel nem volt birtokban, birtoka tehát megszakított volt.

Vagy megeshetik, hogy az elbirtoklás szünetel, vagy egészen megszakad. A szolgáló telek tulajdonost cserél pl., vagy ez a tulajdonos cselekvő képességgel nem bír és nincs törvényes képviselő, stb.

Nem is folytatom. Ismerős dolgok ezek: személy és tárgy-képesség kérdései az elbirtoklásnál.

Még az elbirtoklás hatályáról kellene szólnunk, de csak röviden, mert különben itt is ismétlésekbe esünk. (L. Zsögöd többször id. cz.)

Elbirtokoltam az átjárási szolgalmi jogát, ez azt jelenti, hogy *e jogot megszereztem* s a szolgáló telek tulajdonosa köteles tőnni azt. Mig el nem birtokoltam, megperelhetett negatoria actió-val; most hiába teszi, ellenére vetem az elbirtoklást, a megszerzett jogot s «megítéltetni» kérem magamnak.

Nem pusztán címet szereztem, hanem magát a jogot; nem kötelmi jogcímem, személyes igényem (ius in personam), hanem dologi igényem (ius in re) van.

Miért ez s miért nem az? Argumentum a contrario.

Az obligationális igényt csak az obligatióban álló fél ellen fordíthatom. Megvettem az ingatlant, a bekebelezésben megelőző egy más, szintén vevő. Csak az eladó ellen fordulhatok. Elbirtokoltam a szolgalmi jogot. Új telekkönyvi szerző ellen is megáll, ha ez tud jogomról. Ez a «ha» csak a telekkönyv miatt van. És megfordítva: ha csak obligationális cím volna az elbirtoklás, akkor ha *tud* is róla a harmadik, ez neki nem ártana. Pl. hiába adták el nekem az ingatlant, egy más erről a vételről tudomással bíró új vevő ellen, a ki előbb kért bekebelezést, nem fordulhatok. Mint elbirtokló fordulhatok az új vevő ellen — a mint mondtam. Az abszolút jelleg evidens. Keresetem nem a teljesítésre megy, tehát nem személyes, hanem dologi. A relatív igény megszűnése megszünteti a jogot. Az abszolút, a dologi igény megszűntet nem emészt fel a dologi jogot. Az eladó elleni igényem az átadásra megszűnik, ha a dolgot átadja, de ezzel együtt követelési jogom is felemésztődött. A tulajdonos elleni igényem az elbirtokolt szolgalmi jog deklarációjára a bekebelezéssel megszűnik, de jogom él tovább és szülője lehet újabb viszonylatoknak és újabb igényeknek.

Rekapituláljunk. Az átjárási szolgalmnak birtokához nem elég a tényleges átjárás csak egymagában. Egyéb kellékek is szükségesek (uralgó beltelek, ennek használhatása végett való átjárás és az uralgó telek birtokosának átjárása maga személyében, vagy mások által az ő nevében). A Curia tehát jól beszélt: «valamely bekerített belső tel-

ken való átjárás *egymagában* nem képez oly tényt, mely az átjárásnak szolgalmi szerű gyakorlását alkotná».

Ha nincs szolgalm-alakzat, azt birtokolni sem lehet, következésképp helyes a döntés, hogy oly szolgalmi jogot, a mely birtokban nem volt, nem lehetett elbirtokolni sem.

És ha volna is birtok, de mert az nem folytonos, hanem megszakított, elbirtoklásról ezért sem lehet szó.

Hogy aztán a confessoria actiót indító felperes talán roszhiszemű is, az *egygyel több ok* keresetének elutasítására, de egy is elég.

A Curia jól tagolt, csak nem minden gondolatát szötte indokolásába. Nem is kelle. *Dr. Menyhárt Gáspár.*

Külföldi judikatura.

694. A magánjogi szabályok szerint a teljesítésben való késedelem rendszerint nem adja meg a másik félnek a jogot arra, hogy a szerződéstől visszaléphessen. De ez a szabály nem minden szerződésre áll, nem áll például a bérleti szerződésre s nem a locatio conductio operis-ra. Nevezetesen hirlapvállalatnál elállhat a kiadótulajdonos a szerződéstől, ha a nyomda gyakrabban tetemesen késedelmeskedik. (*Német birodalmi törvénysszék.*)

695. Ha a forgató egy ellene elévült váltót váltott be, úgy nem illeti őt a kibocsátó ellen visszkérés. (*Német birodalmi törvénysszék.*)

696. A kibocsátó elleni perbejelentésnek az elévülésnek megszakítása céljából a forgató részéről akkor is meg kell történnie, ha a forgatmányos a kibocsátót is beperelte. (*Német birodalmi törvénysszék.*)

697. A feleknek vélelmezendő akarata az, hogy a próbára alkalmazott kereskedősegéd bármikor elbocsátható. Az bizonyít, a ki a próbára alkalmazást állítja, mert az ilyen alkalmazás is fix és feltétlen, a melynek csak az a sajátossága, hogy a törvényes felmondási idő nem alkalmazható. (*Német kamara-bíróság.*)

698. Egy nyugdíjegylet közgyűlésén elhatározta, hogy ezentul kisebb összegű nyugdíjakat fog fizetni, még pedig oly tagjainak is, a kik már tőle élveznek nyugdíjat. Ez utóbbiak perrel támadták meg a közgyűlési határozatot, és rájuk vonatkozóan a bíróság azt hatálytalanította is. Mert azon tagok, a kik ezen közgyűlés előtt léptek be az egyletbe, biztosítási szerződést kötöttek vele, a melynek értelmében az alapszabályokban megállapított esetben határozott szolgáltatások ellenében az egylet is határozott — nyugdíjhányadokban kifejezett — ellenszolgáltatásokra kötelezte magát. Mihelyt beáll az alapszabályokban megállapított eset és mihelyt az eddig csak várományként létező jog a nyugdíjnak azonnali felvételére való joggá változik és megszűnik egyuttal a kötelezettség is díjfizetések eszközzésére, azonnal belép az eddig aktív egyleti tag a passiv tagnak a szerepébe. Eddig ő adósa is, és esetleges hitelezője is volt az egyletnek, most már csakis hitelezője, és mint ilyennek feltétlenül joga van a bírói utnak igénybe vételéhez. Minthogy felpereseknek az alapszabályok határozott összegű nyugdíjakat ígértek és ezek részükre ki is utalványoztattak, ennél fogva kétségtelen, hogy ezen összegeket utóbb módosítani nem lehet. Az aktív tagoknak a többsége annál kevésbé tehet e tekintetben közgyűlésük útján változtatást, mert a nyugdíjasok a közgyűlésen való részvételből ki vannak zárva. (*Bajor legfelső bíróság.*)

Közli: *Dr. Gold Simon.*

Külömfélék.

— Magyar törvények hatályának kiterjesztése Fiume városára és kerületére. Értesülésünk szerint az igazságügy-miniszteriumban már teljesen elkészültek az előmunkálatok a végből, hogy lehető rövid idő múlva a magyar tengerparton hatályba léptessék a következő törvényeket: A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. és a fizetési meghagyásokról szóló 1893: XIX. tczikkeket; az örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. tczikket és az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. tczikket, valamint az ezen törvényekkel kapcsolatos összes rendeleteket, ügyviteli szabályokat is. Ez életbeléptetések tárgyában, mint azt az igazságügy-miniszter

még a költségvetés tárgyalásakor kijelentette, az ősz folyamán Fiumén is enquête-tárgyalások lesznek, hogy az életbeléptetés az ottani viszonyok teljes figyelembe vételével történhessék.

— **A jogászggyűlés** iránt sok tudakozódást kapunk. Különösen várja minden érdeklődő az évkönyvnek első kötetét, a mely az indítványokat és véleményeket tartalmazza. Eddig azonban semmi hír az évkönyvről. Az ügyvédgyűlés intézősége mindenképen iparkodik a figyelmet az ügyvédgyűlésre ráirányítani; felhívást, prospektust küld szét, a lapokban híreket tesz közzé. Miért nem mozog a jogászggyűlés is?

— **A járásbíróági ügyvitel** módosítása előkészítés tárgyát képezi az igazságügyminiszteriumban. A vonatkozó tervezet elkészült és szétküldetett az összes bíróságoknak véleményadás céljából. Ha az összes vélemények beérkeztek, szeptember hóban szakértekezlet elé terjeszti a miniszter a tervezetet. Az új ügyviteli szabálytervezet általános ismeretét lapunk első cikkében találja az olvasó.

— **A jogegység.** Két kir. táblai végzést mutatunk be az alábbiakban. Rövid időköz választja el e két végzés keltét és homlokegyenest ellenkezik a határozatok lényege:

I. *A budapesti kir. ítélő tábla:* Az elsőbíróság végzését megváltoztatja s végrehajtató felet az ügygondnok részére megállapított 3 frt díjnak 8 nap alatt, különbeni végrehajtás terhével leendő előlegezésére kötelezi, mert az ügygondnok a végrehajtató érdekének keresztülvitele céljából nevezetve ki, az ebből származó és megállapított költségnek a dolog természeténél fogva való előlegezése végrehajtatót terheli, annnyival is inkább, mert a végrehajtás költségeit végrehajtató az 1881. évi LX. tcz. 27. §-a értelmében végrehajtást szenvedettől behajtani jogosult, ugyanazért az elsőbíróság végzésének neheztelt részét a fenti értelemben megváltoztatni kellett. (1896 június 10. 3893. sz. a. Skoff előadó.)

II. *A budapesti kir. ítélő tábla* következő végzést hozott: A kir. ítélő tábla az elsőbíróság végzésének azt a neheztelt részét, mely szerint a végrehajtást szenvedő részére kirendelt ügygondnok díját saját fele ellenében állapította meg és végrehajtatót ennek előlegezésére nem kötelezte, helyben hagyja; mert az ügygondnok nem a végrehajtató kérelmére és érdekében, hanem az 1881. évi LX. tcz. 24. §. értelmében a végrehajtást szenvedő részére lett kirendelve és ekkép az annak képviseletében teljesített eljárásból felmerült és részére megállapított díja kielégítését csakis saját képviselője ellenében van jogosítva annak útján érvényesíteni. (4347/96. sz. a. Veber előadó.)

— **Ügyvédjelölti inkompatibilitás.** *A kolozsvári ügyvédi kamara:* Minthogy K. J. az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának 1162. sz. átiratából kitetszőleg nevezett igazgatótanácsnál segédtitkári állást foglal el, ez az állás pedig az 1874. évi XXXIV. tcz. 5. §. értelmében, mely szerint az ügyvédjelölt ideje kizárólag a joggyakorlatban töltendő el, az ügyvédjelöltséggel összeférhetlen: az ügyvédjelöltek lajstromából kitoröltetik. (1894 decz. 31. 669. sz. a.)

A m. kir. Curia: az ügyvédi kamara választmányának határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1895 ápril 19. 3235. sz. a.)

— **A budapesti I—III. ker. kir. járásbírósnál** az egyik aljárásbíró délelőtti 10 órára tüzi ki összes tárgyalásait. Az ügyvédek és felek tömegesen meg is jelennek, de a tárgyalási terembe be nem mehetnek, mert az mindaddig zárva marad, míg a bíró ur eljőnni kegyeskedik. A bíró azonban csak 10 óra után látja szükségesnek hivatalos helyiségét felkeresni. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Bírói késedelmesség.** Lapunk egy olvasójától a következő sorokat vettük: B. lapjának f. é. 33. számában panaszkodik, hogy a budapesti VIII—X. ker. járásbíró augusztus 1-én beadott keresetre október 20-ára tűz határnapot. Hát ahhoz mit szóljunk, mikor a makói kir. járásbíró egy *bűnvizsgálati ügyben* hozzá intézett megkeresésre a már egyszer meg nem jelent tanuk kihallgatására *aug. 1-én okt. 13-át* tüzi ki határnapul. Ugy látszik, a tisztelt járásbírósnak nincs tudomása arról, hogy a bűnvizsgálati megkeresések soron kívül intézendők el.

— **Közigazgatási hatóság irányában, a kir. bírósághoz** intézett beadványban elkövetett sértés megtorlási módja. (A belügyminiszternek 1821/96. kih. sz. a. M. vármegye árvaszékehez intézett rendelete.) Mult évi december

14-én 10,065. sz. a. az árvaszék felterjesztést tett az iránt: B. J. gy.—i lakos ügyvéd azon eljárása, hogy a győri kir. törvényszékhez intézett beadványában az árvaszéket sértő kifejezésekkel illette, miként toroltassék meg? E felterjesztés elsőben is annak eldöntését célozza, hogy ha egy magánfél a kir. bírósághoz intézett beadványában valamely közigazgatási hatóságot (pl. árvaszéket) megsért, e sértés megtorlása céljából mily eljárás követendő? Erre vonatkozólag a következőket jelentem ki: 1. Valamely közigazgatási hatóság irányában, a kir. bírósághoz intézett beadványban elkövetett sértés, ha az a Kbt. 96. §-ába ütköző kihágást képez, az 1880: XXXVII. tcz. 41. §. 2. pontja értelmében a közigazgatási hatóság illetékessége alá tartozik. 2. Ha azonban a sértő kifejezések a Kbt. 46. §-ába ütköző kihágásnak nem minősülnek, akkor — követtetek el legyen a sértések a közigazgatási hatóságok ellen a kir. bíróságok előtt szóval vagy írásban, — azon kir. bíróság rendhatósági ügykörében kiszabható pénzbírságokkal, u. n. rendbírságokkal büntethetők, a mely kir. bíróság előtt az eljárás folyamatban volt. Átérve már most a szőnyegen levő esetre, a kihágás miatti eljárás folyamatba tétele nehezíti a panaszlott ügyvéd, mint országgyűlési képviselő mentelmi jogának felfüggesztésére irányuló előzetes eljárás és az, hogy az árvaszék a győri rendőrkapitány által hozott határozat ellen, a 38,547/80. b. ü. sz. a. kiadott eljárási szabályok 73. §-ában megengedett felebbezésével nem élt. Az elkövetett tiszteletlenségnek rendbírsággal való megtorlását kérelmezhetné ugyan az árvaszék a győri kir. törvényszék polgári osztályánál, a mely előtt folyamatban volt eljárás során követtetett el; azonban a több mint egy év előtt benyújtott felebbezésben használt kifejezések azon időben rendbűntetéssel nem sújtván, a bírság utólagos alkalmazásának szorgalmazására az eset jelentéktelennek és mellőzendőnek mutatkozik.

— **A nagyváradi kir. jogakadémián** a most következő tanév első felében a következő speciál-kollegiumok tartatnak: Római perjog. Bozóky Alajos. — Gaius olvasása. Bozóky Alajos. — Közigazgatási bíráskodás. Dr. Szolcsányi Hugó. — Bevezetés a statisztikába. Dr. Szolcsányi Hugó. — Közgazdasági statisztika. Dr. Szolcsányi Hugó. — Iparügyi igazgatás. Dr. Szolcsányi Hugó. — A politikai tudományok újabb irodalma. Dr. Nagy Ernő. — A XIX. század története. Dr. Nagy Ernő. — Ethika. Dr. Nemes Ernő. — Közegészségtan. Dr. Hoványi Ferencz.

— **A Magyar Jogászegylet** kiadványainak 115. füzeté, mely a *vádhatározatról* szóló vitából dr. Illés Károly és dr. Baumgarten Izidor felszólalásait tartalmazza, megjelent és a tagoknak szétküldetett.

— **Holtzendorff der Zweite.** Eine Kanzlei-Idylle von Dr. Pleschner (Prag, I. G. Calve). — A jog nem tartozik ama témák közé, a melyek a poéták szívét megdobogtatják. Pleschner dr.-nak sikerült e két heterogén elemet vonzó egésszé olvasztani s a fenti cím alatt az összes jog- és államtudományok encyklopædiáját írta meg versben, pattogó ütemekkel és rímekkel s a kis könyvecskében minden jogász, kiben van érzék humor iránt, kedvét fogja lelni. Mint értesülünk, a jókedű szerző épen most fejezte be az osztrák polgári törvénykönyv verses paraphrasisát, népszerű rimes versalakba szedve mind az 1502 paragraphust. A könyvhöz Pfaff tanár irt előszót. *Dr. Sz.*

— **A gyógyszerészek kereskedőknek tekintendők.** Ezt az elvet mondta ki a német birodalmi törvényszék és ezt következőleg indokolta: Az Allg. Landrecht II. 8. szakaszában ugyan a gyógyszerészeket különválasztva a kereskedőktől szabályozza, és a gyógyszerészeti rendtartással kapcsolatban a gyógyszerészeti iparra külön szabályokat állít fel, a melyek a kereskedőkre nem vonatkoznak. Nem lehet azt sem félreismerni, hogy ezen ipar üzlete oly sajátosságokat mutat fel, a melyek a rendes kereskedelmi iparüzlettől oly feltűnően elütnek, hogy ezen különbségek az 1891. évi iptartörvény 29. 41. §§. különleges határozatainak megalkotásához vezettek. Mindezen különösségek azonban nem zárják ki azt, hogy irányukban a kereskedelmi törvénykönyv érvényesíttessék. A porosz életbeléptetési törvény az 1861. évi kereskedelmi törvénykönyvhöz ugyanis világosan rendeli: hogy a gyógyszerészeti iparra vonatkozó törvények csak annyiban maradnak érvényben, a mennyiben a kereskedelmi törvénykönyv rendelkezéseivel ellentétben nem állanak.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félvre .. 6 irt negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogtörténeti irányok. Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től. — A horvát autonóm törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta. Dr. RADITS ISTVÁN zágrábi kir. posta- és táv. segédtitkártól. — *Törvénykezési Szemle*: A szabadalmi jog köréből. Közli: Dr. SZIRMAI RIKÁRD budapesti ügyvéd. — A kereskedelmi törvény 564. §-a. (Ítéletbírálat.) Dr. TELLER MIKSA budapesti ügyvédtől. — A budapesti államrendőrség 1895-ben. — Különfélék. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből. *Melléklet*: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1896. évi folyamának közölt Curiai Határozatokhoz.

Jogtörténeti irányok.

I.

Azon tanulmányutamnak, melyet a jogtörténelemnek és összehasonlító jogtudománynak tanulmányozása végett a mult évben egészen a jelen év márcziusáig külföldön, nevezetesen Német- és Franciaországban, illetve a berlini, lipcsei és párizsi egyetemeken töltöttem, egyik fő célját képezte, hogy megismerkedjem azon irányok, áramlatok egyes képviselőivel, melyek ugyan már irodalmilag is hozzáférhetők és így megismerhetők, mégis inkább a képviselőknek mintegy egyéniségéhez fűződnek, mintha csak inkább subjektív tényezők közreműködésének köszönhetnék létüket, érvényesülésüket, mint objektív igazságuk erejének.

S ez természetes is. A felszínre kerülő újabb felfogás eleinte személyes harcot kénytelen folytatni s csak ha egyéb is, mint egyéni ötlet vagy sajtószerep, válik el a személyektől s kezdi önálló létét, védi meg magát saját belső erejével minden támadás ellen.

Másrészről meg tény az, hogy minden oly irodalmi műnél, különösen, ha az tankönyv vagy kézikönyv, mely mélyebb hatásra számít, az író mindig nagyobb mérvű eredményeket kénytelen tenni a réginek, mert ha nagyon is elszigeteli magát, elzárja saját felfogása elől azt a lehetőséget, hogy mintegy a régít megtermékenyítve, a réginek erejével is meggyarapodjon s így igazán a haladásnak szolgáljon.

Mondhatjuk tehát, hogy a tudományos irányok sokkal élesebben kidomborodhatnak egy előadás keretében s jobban éreztethetik igazságuk vagy hamisságuk erejét is.

Igy van ez minden tudományban s előttem közel fekvő példát nyújt egy másik kör, melyet első tartózkodási helyemen Berlinben nyílt alkalmam megfigyelhetni: ez a közgazdaságtan s ennek egyik iránya hatalmas képviselőjének, *Wagner* tanárnak előadásai. Az ő katedra-socialistikus nézeteinek élessége, egész rendszerének szinte megdöbbentő következetessége, distinktióinak néha bámulatos, hajszára menő finomsága sehol sem jelentkezik s nem is jelentkezhetik úgy, mint épen az ő előadásában.

Nagy tudománnyal megírt munkáinak egész sora nem képes úgy kidomborítani az ő nézeteinek sajátos irányát.

Igy a jogtörténetnél s azon ismeretköröknél, melyek metszik annak körét vagy más központot keresve, ugyanazt az anyagot csoportosítani igyekeznek másként, észlelhettem s megfigyelhettem a fentebb jelzett jelenségeket.

Németországban, illetve főként Berlinben a tapasztalatokat *Gierke* és *Kohler* tanárok előadásai nyújtották.

Gierke, egyike a németek legkiválóbb germánistáinak,¹ már bizonyos tekintetben engedett abból a merevségből, melyet több nemzedék mintegy átörökitett, azzal, hogy a romanisták és germanisták táborára osztva a tudósokat, valósággal belekergette őket az egyik vagy másik végletbe, úgy, hogy az intézmények magyarázatánál sokszor a legnagyobb erőszakossággal jártak el. A német tudományban még ma is fenáll ez a megkülönböztetés, de már nem igazi harci jelszó. Ennek egyik oka a speciális kutatások korszerűsége, mely kimutatta, hogy míg egyrészt a római jog a középkoron át folytonosan tovább élt s nem halt ki teljesen,² mint azt a germánisták állították, másrészt a római jog receptiója még sem egészen az a *tragikus fordulat*, mely a germán nézletkör egyidejű kihalásával azonos lenne.

Egy másik oka azonban a közgazdasági ismeretek, különösen pedig a közgazdaság-történelmi kutatások hatása s valóságos benyomulása a jogtörténelem mezejére.

Ez utóbbi jelenség az, mely különös figyelmet érdemel. Az előbb *Roscher*, ma *Schmoller* tanár által vezetett közgazdasági iskola ugyanis, mely a történelmi fejlődést tekinti a főtenyezőnek a gazdasági élet alakulásában, természetesen rendkívül becses anyagot szolgáltatott a jogi jelenségek megítéléséhez. Lassan vesztett a jog abból a doctrinair merevségből, mely mintegy erőszakkal elszakította az életnek többi jelenségeitől s valami fantasztikus külön létet tulajdonított neki.

Lassan kitűnt az a szoros kapcsolat, melyben gazdasági és jogi jelenségek egymáshoz állanak, kitűnt, hogy a gazdasági élet változásai, forradalmi magok után vonják az egész jogrendszer változását. Hisz a jogi szabályozás az életviszonyok rendezésében, azok hatásainak megrögzítésében áll s így inkább kísérője az életviszonyok újabb s újabb alakulásainak. Elegendő itt csak arra utalni, hogy a nomád életről a földmivelő életre való átmenet mily óriási változást jelent a jogban. Hisz az ingatlanra vonatkozó egész jogrendszer tulajdonképpen itt kezdődik. S ha a magánjog ugyancsak egy csapásra átalakul, úgy mondhatjuk, hogy a közjog is itt kezdi azt a létét, melylyel már közvetlenül összefügg a mai teljesen kifejlett államrendszer. Sőt igen sokan minden igazi állami létet s ezzel együtt közjogi nagyobb-szerű rendezést megtagadnak a letelepedés előtt. Ismét, ha a közgazdasági életnek egy másik fázisára, mely a *városok keletkezésével* egyidejű, vetünk egy tekintetet, látni fogjuk, hogy az ott kifejlődött ipar s kereskedelem nyitja meg a jog újabb fejlődésének egy szakát s itt is nemcsak a magánjogi viszonyok újabb terére kell gondolnunk, mely az ipar s kereskedelemmel természetszerűleg előáll, hanem a *municipális életre is*. Az a nagyobb szabadság, mely a városi életet jellemzi, teremti meg a közéletnek s így a közjognak is újabb formáit. Mennyire másként néz ki bíráskodás, közigazgatás ebben az új légkörben, melyet a gazdasági életnek fejlődése hoz létre.

¹ Az ő általa tartott jogtörténeti gyakorlatokról értekeztem a *Jogt. Közl.* 1896. 19. számában *Jogtörténeti seminarium* cím alatt.

² L. Savigny *Geschichte des römischen Rechtes im Mittelalter*. 1850—1852.

Hogy a gazdasági élet elhatározó befolyását mintegy szemeink előtt lássuk, elég kissé mélyebben kutatni a jognak ujkori fejlődését, illetve azt a történetét, melyet a francia forradalom óta irt le. A *nemzetközi magánjognak* története szorosan összeforr azzal a közgazdasági élettel, mely egész Európát egy piacczá teszi, mely a közlekedési hálózatnak kiterjedtségével és gyorsaságával a közgazdasági életnek egy új szakát is jelenti és pedig úgy a *termelésnél* még más világrészeknek, Amerikának és Ausztráliának is bevonásával, mint a javaknak *forgalmánál* és *eloszlásánál*.

Különösen ez utóbbi pedig a nagy vagyon tömörülése s a gyáriparral fejlődő újabb életviszony a munkaadó, gyáros és munkás közt megnyitja a *social-communistikus* irányok korát, melylyel a magánjog ismét újabb tért nyer a szabályozás alá eső s vonható viszonyokban. (Gondoljunk csak a *munkás-törvényhozásra*.) De látjuk a kereskedelmi, váltó-, csőd stb. jognál, a hiteltörvényeknél általán, melyeknek majdnem egyöntetű szabályozása Európaszerte a közgazdasági viszonyok azon alakulásában találja magyarázatát, melyet ép most jeleztünk.

Ha továbbá kezdjük elemezni azt az intézmény-világot, melyet a *hűbériség* neve alatt foglalunk össze, vajon nem egyik fő tényezőnek kell-e elismernünk az egésznek alakulásánál a földet s azt a közgazdasági életet, melyet a hűbériség kezdeténél látunk. Nem vitatkozom most azokkal, kik, mint igaz *romanisták*, az egész hűbériséget egyenesen levezetik a *precariūm* római jogi elemeiből, sem azokkal, kik, mint hamisítatlan *germanisták* a Tacitus *comitatus*-ában, a *Gefolgschaft*-ban látják az egész hűbériség csiráját, hanem csak egyszerűen vizsgálom azt az életet, melyben a hűbériség megjelenik.¹

Kétségtelen előttem, hogy a *földhöz kötött magánuradalomnak* létrejövetelét abban a sajátos életben kell keresni, mely a VIII—XII. századokat annyira jellemzi. A germán törzsek letelepednek, de ez még nem tökéletes, bizonyos tekintetben a nomád élet még mindig tart. Át kell alakulni a lelki életnek is, hogy a földhöz kötöttség állandó legyen; addig az előző életből fenmaradt vándorlási ösztön tovább működik s a könnyebben mozgó elemeit a germán törzseknek, az előkelőbbeket, harci kedv s kalandszomj formáiban tovább kergeti; később még szélesebb köröket is mozgásra indít el egész a *keresztes hadjáratokig*.

Nem sajátságos állapot ez, mely nem engedi az életviszonyoknak a letelepedéssel járó állandó fixirozását? Mondhatnám, hogy ez a félnomád jellege az életnek egyik hatékony tényező azoknak a viszonyoknak a megteremtésében, a melyek a hűbérur és hűbéres között szövődnek, melyben a közjogi élet is a földhöz kapcsolódik.

Az egész középkoron át Európában ugyszólván a közgazdaságnak első és fő ága a *földművelés* marad s ez valóban *elhatározó a jogi életre nézve is*, mely ugyszólván egészen e körül csoportosul. Minden a föld birtokához tapad; minden jogositvány, minden kötelezettség; ez a souverainitás forrása; ez adja meg az egyénnek állását a középkor rendi szerkezetében. Igen találóan jellemzi ezt *Esmein* A. a következőkben: «Les tenures féodales sont la clef de voûte de l'édifice entier. C'est par elles, que s'est organisé le groupe féodal et que la hiérarchie des seigneuries s'est constituée: d'autre part, dans une large mesure, elles déterminent la condition même des personnes, car cette condition dépend souvent du titre auquel la personne tient la terre. Aussi par une symétrie logique, trouvons-nous trois classes de tenures féodales; les

tenures nobles, les tenures roturières et les tenures serviles, et trois classes de personnes: les nobles, les returiers et les serfs.»¹

A fentiekben iparkodtam inkább ötletszerűleg megvilágítani azt az áramlatot, melyet közgazdaság-történelmi elemek felvétele jellemez s melyet Gierke tanár is előadásai folyamán különösen az előbb jelzett helyeken élénken kifejezésre juttatott.

Dr. Illyasevics József.

A horvát autonom törvényhozás működése igazságügyi téren 1868 óta.²

III. Legnagyobb tevékenység mutatkozik a *törvénykezés* terén, melynek szervezése 1874. évben indult meg. Ezt megelőzőleg az 1870. évi XI. tcz. elrendelte, hogy az összes bírákat Ő Felsége nevezi ki, mi által az 1853. évi május 3-án kelt nyílt parancscsal kiadott és Horvátországban maig is érvényben levő bírói ügyviteli szabályzat 7. §-a, mely szerint az elsőfolyamodású bíróságok tagjait nem Ő Felsége, hanem az igazságügyminiszter nevezi ki, érvényét veszítette.

A) *A bírói és ügyészégi szervezet* az 1874. évben alkotott hat törvénnyel szabályoztatott, melyek a később ez irányban alkotott törvényeknek alapját képezik.

1. Az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól való teljes elkülönítését, melyet Magyarországon az 1869. évi IV. tcz., a katonai határőrvidéken pedig a már fentebb említett 1872. évi június 29-én kelt legfelsőbb leirat rendelt volt el, a *bírói hatalomról* szóló 1874. évi február 28-án kelt törvény mondja ki.

2. A most említett törvénynek a bírói függetlenségre vonatkozó határozatait a *bírák fegyelmi felelősségéről*, akaratuk ellen való *áthelyezéséről* és *nyugdíjazásáról* szóló, ugyanakkor kelt törvény egészíti ki.

3. Egy harmadik, ugyanazon keltű törvény a *kir. hétszemélyes tábla elnökségéről* a horvát hétszemélyes tábla föllállítását elrendelő, 1862. évi június 19-én kelt királyi leiratot, mely szerint Horvát-Szlavon- és Dalmátország bánja egyuttal a mondott főtörvényszék elnöke volt, hatályon kívül helyezi és a legfőbb törvényszék számára külön elnököt rendel. Ezen intézkedés a bíráskodásnak a közigazgatástól való teljes elkülönítésének szükséges folyamánya volt.

4. Az 1874. évi november 21-én kelt törvény az *elsőfolyamodású bíróságok szervezéséről* a bírói hatalomról szóló törvény határozatai szerint kijelöli ama bíróságokat, melyek az igazság szolgáltatására kizárólag hivatva lesznek és egyuttal az 1853. évi február 16-án kelt nyíltparancscsal kiadott *«polgári bírói illetőségügyi szabályzat»* 14. §-a c) pontjában foglalt azon határozatot, mely szerint az 1848. évi földesuri joghatósággal egybekötve volt nemesi ingatlanok birtokosai személyökre nézve a kir. törvényszék kivételes illetősége alá tartoztak, megszüntette és ezeket is az említett szabályzat 13. §-ában meghatározott általános bírói illetőségnek (Allgemeiner Gerichtsstand) alá vetette. Ezen törvény a megyei bíróságokat végleg megszüntette.

¹ L. «Cours élémentaire d'histoire du droit français». 1895. 190 l.

² Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban. — A mult közleményben, a 267. lapon levő 9. pont 2. bekezdésének utolsóelőtti mondata téves leírás folytán hibás szöveggel került sajtó alá. Azért ezen mondatot a következőképen helyesbíti a szerző:

«Egyedül az országos képviselők által elkövetett némely politikai bűntettre nézve tesz kivételt a törvény, a mennyiben ezek, ha az alkotmány, a törvény vagy rendelet, a hatóságok elleni izgatás, továbbá a hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak bűntette, vagy erre nézve elkövetett bűnpártolás miatt két évet meg nem haladó börtönbüntetésre ítéltetnek, nem veszítik el országgyűlési tagsági jogukat a horvát és közös országgyűlésen. Ugyanez áll a párba és abban való segédkezés bűntettére nézve is.»

³ Az 1852. évi ideiglenes polgári perrendtartás nem tartalmaz illetőségügyi határozmányokat, azért ezeket külön szabályzatba volt szükséges foglalni.

¹ A romanista elméletet legjobban képviseli a szellemes francia történész *Fustel de Coulanges* «*Les origines du système féodal*» című munkájában. A munkának bevezetése ellent látszik mondani ennek az állításnak, a munkába való behatolás azonban a fentebbi állítás mellett tanuszkodik. A germanista elmélet tekintélyes képviselőre talál legujabban *Brunner* tanár személyében az ő «*Deutsche Rechtsgeschichte*»-jében.

5. Egy másik, ugyanekkor kelt törvény a bírák és bírósági tisztviselők *fizetésrendszerét* állapítja meg.

6. A *kir. ügyészség tagjainak hivatali viszonyairól* szóló, ugyanazon keltű törvény szerint minden törvényszéknél a törvényszéki bírák egyike ügyészi teendőkkel volt megbízandó; ügyészkedése idejére is, mely alatt birói hatalmat nem gyakorolhatott, a birói hatalomról szóló törvény intézkedései nyertek reája alkalmazást, kivéve az áthelyezésről szóló határozatokat.

7. Az 1884. évi augusztus 3-án kelt törvény a bírósági szervezet és illetőség tekintetében az ország *polgári* és polgárosított (az előtt *katonai határőrvidéki*) részében fenállott különbségeket megszüntette.

8. Egy másik, ugyanakkor kelt törvény a *birói hatalomról és a bírák fegyelmi felelősségéről* szóló 1874. évi törvények némely határozatait *három év tartamára felfüggesztette* és erre az időre a birói ügyviteli szabályzatról szóló 1853. évi május hó 3-án kelt nyiltparancsot, valamint a kir. ügyészségek ügyrendjére vonatkozólag 1854. évi augusztus 3-án kiadott igazságügyminiszteri rendeletet lépteti ismét életbe, melyek az államfőt, illetve az igazságügyi kormányt jogosítják föl a bírának és ügyészeknek akaratjuk ellen való áthelyezésére és nyugdíjazására. Ezen kivételes intézkedéseket a határőrvidéknek az anyaországgal való egybekapcsolása folytán a bírósági személyzetben szükségessé vált kinevezések, áthelyezések és nyugdíjazások nagy száma tette szükségessé, mely szükségsgel szemben a mondott törvények intézkedései a betöltésre jogosított államhatalmi közegek kezeit rendkívül megmégkötötték. A most említett törvényt az 1887. évi április hó 24-én kelt törvény további két évre meghosszabbította, mert azon okok, melyek ezen kivételes rendszabályok alkotására készítették, még mindig fönforogtak.

9. Az 1886. évi december 13-án kelt törvény a vukovári, vinkovcei és zimonyi törvényszékeket megszünteti és *Mitrovicán* rendel törvényszéket felállítani.

10. Az 1890. évi december 10-én kelt, a *bírósági tisztviselők személyes viszonyairól, hivatali kötelességeiről és fegyelmi felelősségéről* szóló törvény az 1874. évi február 28-án kelt törvényt érvényen kívül helyezi.

Határozatai az előbb fenállott törvényeitől eltérőleg, nemcsak a bírákra, hanem a bírósági személyzetre is kiterjednek.

Biráknak, kikre a birói hatalomról szóló törvény intézkedései alkalmazást nyernek, csak a társas bíróságok elnökei és tagjai, továbbá a járásbírák, kiket Ő Felsége nevez ki, tekintetnek, míg az u. n. bírósági segédek (Gerichtsadjunten), bár Ő Felsége nevében ítélik, nem a király, hanem a bán nevezi ki, helyezi át és nyugdíjazza.

Fegyelmi eljárást a bírák ellen csak a fegyelmi bíróság, egyéb bírósági tisztviselők ellen ugy a fegyelmi bíróság, mint a bán rendelhet el.

A társas bíróságok elnökei és bírái, büntetés és törvényes szervezés esetét kivéve, akaratjuk ellenére csak akkor helyezhetők át, midőn azt az igazságszolgáltatás érdeke sürögősen kívánja, mit kimondani a fegyelmi bíróság illetékes. A *járásbírákat* azonban a bán Ő Felsége engedélyével a szolgálat érdekében és akaratuk ellenére is, a *fegyelmi bíróság meghallgatása nélkül*, más járásbíróshoz áthelyezheti vagy társasbíróshoz beoszthatja, épugy a *kir. törvényszéki bírákat* is akaratjuk ellenére a székhelyen levő járásbíróshoz vezetésével megbízhatja; ugyancsak ily módon a járásbírákat betegség, testi vagy szellemi fogyatkozás vagy agg kor miatt beállott szolgálatképtelenség esetén akaratjuk ellenére nyugalomba helyezheti. Míg tehát egyfelől valóságos bírák, t. i. az Ő Felsége által kinevezett törvényszéki és járásbírák a birói függetlenség attributumát nem teljes mértékben élvezik, addig másfelől Ő Felsége nevében ítélik oly közegek is, kiket a végrehajtó hatalom nevez ki.

11. Az 1891. évi december 31-én kelt törvény a hét-

személyes tábla elnökének *fizetését* állapítja meg és a báni táblánál *alelnöki* állást szervez.

12. Egy ugyanakkor kelt, a *kir. főügyészség és kir. ügyészségek szervezéséről* szóló törvény az 1874. évi törvénytől eltérőleg a kir. ügyészség személyzetét a birói létszámtól elkülöníti, külön ügyészi létszámot alkot és azt a bännak mint az igazságügyi kormányzat főnökének alája rendeli és egyuttal a főügyészséget bizza meg a horvátországi kincstár és alapok képviselével, polgári ügyekben, (míg a közös kincstárt a zágrábi kir. kincstári jogügyi igazgatóság képviseli).

13. Az 1893. évi január 31-én kelt törvény a hétszemélyes táblánál *alelnöki*, a báni táblánál pedig második alelnöki állást szervez.

14. Az 1893. évi február 23-án kelt, a *kir. hétszemélyes tábla belső szervezetéről* szóló törvény ezen bíróság szervezetét és ugy annak, valamint elnökének hatáskörét végleg megállapítja.

Az *ügyvédség* szervezete tárgyában a kormány által 1875. évben az országgyűlés elé terjesztett és ez által elfogadott törvényjavaslat, minthogy a legfelsőbb szentesítést meg nem nyerte, nem válhatott törvénynyé és azért az ügyvédség még mai napig az 1852. évi július 24-én kelt nyiltparancscsal kiadott ügyvédi rendtartáson alapul, melynek fővonása az ügyvédség engedélyezése, a numerus clausus. Az országos kormány a legközelebbi országgyűlés elé a modern követelményeknek megfelelő ügyvédi és közjegyzői törvényjavaslatot fog terjesztetni, melyek remélhetőleg törvénynyé válnak. A *közjegyzői intézmény* az 1858. évi február 7-én kelt patenssel behozott 1855. évi május 21-én kelt közjegyzői rendtartáson alapul, melynek érvényét az 1886. évi december 13-án kelt törvény az ország egész területére (a polgárosított határőrvidékre is) kiterjesztett.

B) A bírósági és ügyészségi szervezet ismertetése után áttérek az országgyűlésnek a polgári *törvénykezés és bünvádi eljárás* szabályozása körül kifejtett munkásságának ismertetésére.

a) Polgári törvénykezés.

1. Az *urbéri rendezés* gyorsításáról szóló 1870. évi V. tcz. az urbéri ügyek rendezése tárgyában 1857. évi május 17-én kiadott nyiltparancsot és az 1857. évi december 28-án kelt urbéri eljárási szabályzatot a még fenálló urbéri viszonyok rendezésére törvényes alapul jelöli ki.

2. A polgári és váltójogi peres eljárásban végrehajtási uton kieszközölhető *személyes elzárás megszüntetéséről* szóló 1870. évi VIII. tcz. az 1852. évi szeptember 16-án kelt igazságügyminiszteri rendelettel életbeléptetett «ideiglenes polgári perrendtartásnak» a végrehajtásról szóló 22. fejezetének 540—548. §-ában, továbbá az 1850. évi január 25-én kelt váltóeljárási szabályzat 18. §-ában foglalt ama határozatokat, melyek szerint a hitelező jogerős ítélet, illetve sommás végzés alapján az adós vagyona ellen siker nélkül vezetett kielégítési végrehajtás után, váltókövetelésnél pedig a sommás végzésben kitűzött határidő sikertelen lejártá után, a nélkül, hogy előbb az adós vagyont kellett volna végrehajtás alá vennie, az adós személye ellen intézhetett végrehajtást, vagyis adósát elzárathatta a végből, hogy ily módon tartozásának teljesítésére kényszerítse, megszüntette; ellenben az ideiglenes perrendtartás 12. fejezetét (396.—406. §.), mely szerint az adós ellen biztosítási végrehajtásként *ideiglenes* személyes fogság elrendelhető, ha alapos gyanu forog fen, hogy tartozásának teljesítése alól szökés vagy elrejtés által magát el fogja vonni, érintetlenül hagyta.

3. Az 1870. évi X. tcz. az igazságügyi és kereskedelemügyi miniszterek által kereskedők és egyéb bejegyzett vállalatok fizetéseinek beszüntetése esetén követendő *kényszer-egyezségi eljárás* tárgyában 1859. évi május 18-án és június 15-én kiadott rendeletet (bir. törv. lap 90. és 108. száma) érvényen kívül helyezi és ezen esetekben az 1853. évi július

hó 18-án kelt nyiltparancscsal kiadott csödréndtartás 8. fejezetében leírt eljárást rendeli alkalmazni.

4. Az 1873. évi december 4-én kelt törvény az *urbéri rendezésről* szóló 1870. évi V. tcz. némely határozmányait annyiban módosította, hogy a helyszinén működő «kir. urbéri kirendelt bírák» helyett az illető kir. törvényszéket bizta meg az urbéri ügyek elintézésével.

5. Az 1875. évi június 1-én kelt törvény a zenggi kir. járásbírószágot váltó és kereskedelmi bíráskodási joggal ruházza föl.

6. 1876. évi szeptember 16-án kelt törvény a *telekkönyvi betétek szerkesztéséről*.

7. 1876. évi október 3-án kelt törvény a *kereskedelmi és váltó bíráskodásról*.

8. Ugyanekkor kelt törvény a *helyi bíróságokról*, mely szerint városokban a 100, a kormány által kijelölt nagyobb községekben 60, a többi községekben pedig 30 frtot meg nem haladó polgári peres ügyek, a mennyiben a törvény ezeket természetöknél fogva más bíróság elé nem utalja, a helyi bíróság elé tartoznak.

Az 1881. évi április 6-án kelt törvény, szerint a helyi bíró 3 évre választatik: ugyanezen törvény meghatározza ama föltételeket, melyek mellett a hitelező a helyi bíró által megítélt pénzbeli követelés behajtása iránt közvetlenül az adós rendes bíróságát (a kir. járásbírószágot) keresheti meg.

A helyi bíróság ítélete ellen a kir. járásbírószághoz mint bagatell bírósághoz felebbezésnek van helye, mely az ügyet a kisebb polgári peres ügyekben követendő eljárás szerint intézi el végérvényesen.

9. Az ugyancsak 1876. évi október 3-án kelt, a *kisebb polgári peres ügyekben a kir. járásbírószágot* előtt követendő eljárásról szóló törvény szerint, mely az 1873. évi osztrák törvény mintájára készült, a 100 frtot meg nem haladó polgári peres ügyeket, melyek a helyi bíróság illetősége alá nem tartoznak vagy természetöknél fogva más bíróság elé utalva nincsenek, a kir. járásbírószágot mint bagatell bíróság tárgyalja.

Ezen két törvényben ugyanazon elvek nyernek kifejezést, mint az 1877. évi XXII. tcz.-ben.

10. Az 1852. évi perrendtartásnak a *pénzbeli követelések* miatt ingatlanokra és ingókra vezetett *végrehajtási árverésnél* követendő eljárásra vonatkozó némely határozmányainak megváltoztatásáról szóló 1876. évi december 17-én kelt törvény a perrendtartás 22. fejezetében foglalt határozmányokat lényegesen módosítja. A perrendtartás említett fejezete szerint ugyanis az ingatlanokra és ingókra pénzbeli követelések miatt kényszerárverés alakjában vezetett végrehajtás három fokozatból állott, u. m. végrehajtási *foglalás* (ingatlanoknál végrehajtási bekebelezés) végrehajtási *becslés* és végrehajtási *árverés*, melyek mindegyikét külön kérni és külön engedélyezni kellett, csak az ingók végrehajtási lefoglalását és becslését lehetvén egyszerre kérni és engedélyezni (perrendtartás 539. §.).

Az említett törvény a végrehajtási árverést a bíróság részéről az árverés foganatosítása céljából teendő és egy végzéssel engedélyezendő, összes intézkedéseket átfoglaló cselekménynek tekinti. A hitelező, ki pénzbeli követelés miatt ingókra vagy ingatlanokra végrehajtást kíván vezetni, a bírósághoz intézett folyamodványban kényszerárverést kér, mire a bíróság — ha az árverést engedélyezi — az árverés megajtására szükséges összes intézkedéseket elrendeli. További lényeges újítása ezen törvénynek a *parcellánkénti árverés*, úgy, hogy az árverés azonnal beszüntetendő, mihelyt akár a végrehajtató, akár a végrehajtást szenvedett vagy ennek tulajdonostársa által az árverés napja előtt két hónappal a bírósághoz beadott kérvényben kijelölt egy vagy több parcella eladása folytán a végrehajtás alapjául szolgáló követelés fedeztetett, míg azelőtt az egy telekjegyzőkönyvben foglalt összes ingatlanokat együttesen kellett árverés alá bocsá-

tani, egyes parcellákat csak akkor, ha az 1855. évi december 15-én kiadott telekkönyvi rendtartás szerint egy telekkönyvi jószágtestet képeztek;¹ az árverésre csak *egy határnap* tüzetik ki; ingatlanoknál nincs helye bírói becslésnek; a későbbi végrehajtató a már foganatosított végrehajtási eljárásához csatlakozhatik.

11. Az 1882. évi április 22-én kelt törvény a *helyi és bagatell bíróságok illetőségét* oly módon egészíti ki, hogy az iparosok, kézművesek és szatócsok a tőlök vett vagy megrendelt árukból eredő követeléseiket az utolsó vételtől vagy teljesítéstől számítva 90 nap alatt akkor is az adósra nézve illetékes helyi bíróságnál perelhetik be, ha az adós időközben más helyi bíróság területére költözött; ha pedig a nem ugyanazon helyi bíróság területén lakó felek az adósra nézve illetékes helyi bíróság területén kívül fekvő teljesítési helyben állapodnak meg, a hitelező azon kir. járásbírószágnál, mint bagatell bíróságnál is perelhet, melynek területén a teljesítésnek történnie kellett.

12. A *pénzbeli követelések miatt vezetett végrehajtás korláta*iról szóló 1883. évi január 18-án kelt törvény a polgári prdtsnak 460—469. és 526. §-ait, valamint a közös hadsereg, hadi tengerészet és honvédséghez tartozó személyek, továbbá a közös kormánynak Horvátországban alkalmazott tisztviselőinek fizetésére, valamint ezek és özvegyeik és árváik nyug- és egyéb díjaira vezetett végrehajtás korlátozásáról szóló 1878. évi márczius 10-én, illetve 1879. évi február 15-én kelt törvényt érvényen kívül helyezi. Ezen törvény ugyanoly határozmányokat tartalmaz, mint az 1881. évi LX. tcz. 51—68. §-ai.

13. Az 1884. évi december 2-án kelt törvény a bán mint a határörvidék polgárosítására kirendelt kir. biztos által kiadott *rendeleteket*, melyekkel több, az ország polgári részében érvényes igazságügyi törvény a határörvidékre is kiterjesztetett, törvényerőre emeli.

14. Az 1890. évi május 10-én kelt törvény a *birtokháborítás esetén követendő eljárást* szabályozza.

Ezen törvény a perrendtartás 28. fejezetét (618—635. §.) érvényen kívül helyezvén, az említett eljárást a perrendtartásban előírt formaszerűségek nyügétől teljesen megszabadítja és arra lényegileg a kisebb polgári peres ügyekben követendő eljárásról szóló törvény szabályait írja elő.

15. Az *urbérendezési eljárás* módosításáról szóló, 1890. évi december 22-én kelt törvény az urbéri rendezés gyors befejezése érdekében elrendeli, hogy a törvény életbe léptétől kezdve urbéri tagosítás iránti kérelem többé elő nem terjeszthető; a mennyiben a legelő és erdei élvezetek rendezése az egyes községekben még folyamatba nem tétetett volna, a kir. törvényszék elnökeit ennek 30 nap alatt való megtételére személyes felelősség mellett kötelezi és az urbéri eljárásban megengedett jogorvoslatokra nézve a kir. hétszemélyes táblát jelöli ki második és végső forumnak.

b) Az *alaki büntetőjog* körébe a következő törvények tartoznak:

1. Az 1870. évi XII. tcz. az 1853. évi július 29-én kelt nyiltparancscsal kiadott bünvádi eljárásnak a *letartóztatásra* és biztosíték mellett való szabadon bocsátásra vonatkozó intézkedéseit módosítja.

2. A *bünvádi eljárásról* szóló 1875. évi május 17-én kelt törvény az 1873. évi austriai törvény mintájára készült, az esküdtszéki intézményt azonban a közönséges büntettekre nézve kizárja. A vádelven alapuló bünvádi eljárás főszüla, eltérőleg az 1853. évi eljárási szabályzattól, nem a vizsgáláton, mely különben is csak kivételesen kötelező, hanem a főtárgyaláson fekszik, mely a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvén nyugszik, az ítélet a bizonyítékok szabad

¹ A telekkönyvi jószágtest fogalmát az 1853. évi április 18-án kelt igazságügyminiszteri rendelet (bir. t. lap 65. sz.) 13—19. §-ai határozzák meg.

mérlegelése után a főtárgyaláson szerzett szabad meggyőződés alapján hozandó. Büntettek és vétségek esetében a főtárgyalás megtartására a kir. törvényszékek, kihágások esetében a kir. járásbírók illetékesek. A törvényszékek előtt megtartott főtárgyalás során hozott ítélet ellen semmiségi panasznak és felebbezésnek van helye, utóbbinak csak a kiszabott büntetés miatt, előbbinek lényeges alaki szabályok megsértése miatt és akkor, ha a cselekmény nem képez a bíróság elé utalt büntettet vagy vétséget, ha oly körülmények forognak fen, melyek a büntethetőséget kizárják, ha a bíróság a büntetés kimérésénél hatáskörét túllépte vagy ha az eljárás a törvény által megkívánt vád hiányában indított meg.

A semmiségi panasz a kir. hétszemélyes táblához mint semmitőszékhez, a felebbezés a báni táblához intéztetik; ha azonban mindkét jogorvoslat együttesen használtatik, a hétszemélyes tábla a felebbezés tárgyában is határoz.

3. A *sajtóügyi büntető eljárásról* szóló, 1875. május 17-én kelt törvény a sajtó által elkövetett büntettek és vétségek fölötti bíraskodást a bűnösség tekintetében az esküdszéki bíróságra ruházza, mely az esküdszéki lajstromok készítéséről szóló ugyanekkor kelt törvény alapján állittatik össze.

Ily esküdszéki bíróság csak Zágrábban van. A sajtó által elkövetendő kihágásokat a sajtó használatáról szóló 1875. évi május 17-én kelt törvény sorolja föl és azokat a kir. járásbírók hatáskörébe utalja.

4. Az 1884. évi augusztus 7-én kelt törvény a polgárosított határörvidéken fenálló szabályt, mely szerint a súlyos börtönre szóló ítéletekben a bilincsek alkalmazása helyett egyéb büntetés szigorítását (ausztriai büntető törvény 19. §.) kellett kimondani, érvényen kívül helyezte.

5. Az 1884. évi december 2-án kelt törvény az *esküdszéki bíróságok tevékenységét három évig felfüggesztette*, mely kivételes intézkedésre azon aggodalom szolgáltatott okot, hogy az esküdszékek az akkori politikai izgalmak közepette nem lesznek képesek kellő higgadtságot és tárgyilagosságot megőrizni. Ezen törvényt az 1887. évi december 15-én kelt törvény további két évre meghosszabbította, minthogy a megalkotására okul szolgáló körülmények még mindig fenforogtak.

6. Az 1875. évi május 17-én kelt *bűnvádi eljárási törvény* némely határozmányainak módosításáról szóló, 1888. július 6-án kelt törvény a bűnvádi eljárást sok tekintetben lényegesen megváltoztatja.

Igy nevezetesen a kihágások másod- és végső foku elbírálását a báni tábláról a kir. törvényszékekre ruházza át; megállapítja, hány tagu tanácsban határoznak a kir. törvényszékek mint első- és másodfoku büntető bíróságok, a törvényszékek ítéletei ellen beadott semmiségi panaszok elintézési módját egyszerűsíti és rendszeres alapra fekteti, egyúttal pedig egy új intézményt, a *törvény védelmét célzó semmiségi panaszt* honosít meg, lényegileg ugyanolyan alakban, miként a magyar bűnvádi eljárás legújabb tervezetében találjuk. Továbbá újból szabályozza a rögtönítelő bíróság előtt és a kihágási ügyekben követendő eljárást; utóbbi tekintetben lényeges újítás a járásbíróknál, mint büntető bíróságoknál fenállott esküdt (Beisitzer) intézmény megszüntetése,¹ valamint a büntető végzésen alapuló eljárás (Mandatsverfahren) behozatala (l. a magyar bűnvádi eljárás tervezetét). Helytelenítendő azonban az említett novellában azon intézkedés, hogy a kihágási ügyekben nemcsak a kir. járásbíró és a bírósági segédek (mely utóbbiakat a bán nevezi ki), hanem általában a bírói hivatal gyakorlására képesített egyéneket, tehát a bírósági vizsgát tett joggyakornokokat is bíraskodási joggal fölruházza, minek folytán, minthogy a gyakorlati bírói vizsga már egy évi gyakorlat után lehetősé, előfordulhat és előfordult eset, hogy még nem is nagykoru

egyének határoznak náluknál legtöbb esetben sokkal éltesebb és tapasztaltabb egyének becsülete és szabadsága fölött, mi annál visszasább, mert a járásbírók az 1886. évi december 29-én kelt törvény értelmében egy évi szabadságvesztésbüntetést is kimondani jogosítvák.

7. Az 1889. évi december 28-án kelt törvény a *sajtóügyi büntető eljárásról* szóló 1875. évi törvény némely határozmányait módosítja és az említett törvényt az esküdtek lajstromainak szerkesztéséről szóló 1875. évi május 17-én kelt törvénnyel együtt a polgárosított határörvidékre is kiterjeszti. Ezen törvény a sajtóügyi büntető eljárásról szóló törvény és az 1888. évi július 6-án kelt törvénynek a semmiségi panaszokkal szemben követendő eljárásra vonatkozó határozmányai között a szükséges egyöntetűséget létesíti.

Dr. Radits István.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szabadalmi jog köréből.

Az osztrák-magyar monarchia két állama közti vám- és kereskedelmi szövetség új XVI. cikke (1895: XLI. tcz.) 7. pontja értelmében az addig közös egyetértéssel engedélyezett szabadalmak meghosszabbítása iránt a két államterület kereskedelemügyi miniszterei egyetértőleg határoznak.

A mennyiben az egyik államterület kereskedelemügyi minisztere a hosszabbításhoz hozzá nem járulna, a szabadalom ezen állam területére nézve hatályát veszti, a másik állam területére nézve ellenben hatályban marad.

A meghosszabbítási kérvény azon állam illetékes hatóságánál nyújtandó be, melyben a szabadalom eredetileg és illetékesen kérelmezett.

Az 1895: XXXVII. magyar tczikkbe foglalt új szabadalmi törvény életbelépte óta a vonatkozó kérvények fölött a magyar kereskedelemügyi miniszter képviselőjében a szabadalmi hivatal határoz. Az új szabadalmi törvény értelmében a 2-ik egész 15-ik évi díjak legkésőbbben a lejáratot követő 60 nap alatt fizetendőek. Ezen rendelkezés a törvény 62. §-a által visszaható erővel kiterjesztett a törvény életbelépése előtt engedélyezett szabadalmakra is.

Ennek folytán az osztrák és a magyar szabadalmi jog közt ide vonatkozólag az az eltérés mutatkozik, hogy míg az osztrák jog szerint a második s következő évi szabadalmi díjak az illető év letelte előtt fizetendőek, addig a magyar törvény szerint eme díjak az illető év letelte után is, még további 60 nap alatt befizethetők.

Ezen eltérés nem okoz bonyodalmat oly régi osztrák-magyar szabadalmak meghosszabbítása tekintetében, melyek illetékesen Magyarországon kezdeményezettek volt.

Ha ugyanis az ily szabadalom birtokosa a díjat a lejárati utáni 60 nap alatt befizeti, s meghosszabbítási kérvényét további 3 nap alatt a magyar hatóságnál benyújtja, utóbbi a díjat a magyar törvény értelmében kellő időben befizettnek s a szabadalmat a magyar államterületre nézve hatályában fentartottnak el fogja ismerni. Ezután a kérelmet átteszi az osztrák kereskedelemügyi miniszterhez, ki viszont az osztrák törvény szempontjából a díjat megkésetten befizettnek s ennél fogva a szabadalmat az osztrák államterületre nézve hatályát vesztettnek fogja kijelenteni, a mi azonban a vám- és kereskedelmi szövetség értelmében nem gátolja, hogy a szabadalom a magyar állam területére nézve hatályban maradjon.

Bonyodalom támad azonban oly esetben, midőn az Ausztriában kezdeményezett osztrák-magyar szabadalom birtokosa elmulasztotta a meghosszabbítási díjnak a szabadalom lejáratától előtti befizetését, s azt a lejárati utáni 60 nap eltelte előtt kívánja befizetni.

¹ A bíró mellé ugyanis azzal együtt szavazó két esküdt volt rendelve; az ítélet hozatalára abszolút szavazattöbbség döntött.

Az ily szabadalom birtokosa teljesen tudatában annak, hogy szabadalma Ausztriára nézve hatálytalan s nem is számítva arra, hogy az Ausztriára nézve hatályban tartassék, de tudva másrésről, hogy az Magyarországra nézve továbbra is hatályában fentartható, azt csakis az utóbbi állam területére nézve hatályában fen is akarja tartani.

Kérvényét azonban az osztrák hatóságnál kell beadnia, az osztrák miniszterium pedig — előfordult eset alkalmából — a kérvényt a limine visszautasította, mivel a díj a lejárát után fizettetett, és megtagadta a kérelem érdemi tárgyalás alá vitelét s annak a magyar hatósághoz való áttételét. Ha pedig a szabadalombirtokos meghosszabbítási kérvényét a magyar szabadalmi hivatalhoz nyujtaná be — mely, ha annak tárgyalásába belebocsátkozhatnék, a szabadalmat a magyar államterületre nézve hatályosnak fogná elismerni — nem érne célzt azért, mivel a magyar szabadalmi hivatal a kérvény tárgyalásába nem bocsátkozhatik azon körülménynél fogva, hogy a szabadalom Ausztriában kezdeményeztetett s ennél fogva a meghosszabbítási kérvény Ausztriában nyujtandó be.

Ha ezen alaki nehézség át nem hidalható, az oly szabadalom-birtokosnak, kinek szabadalma a magyar törvény szerint a magyar állam területére nézve teljes hatályában fen áll, nincs módja szabadalmának lejárátát megakadályozni.

A bonyodalom, mint láttuk, onnan származik, hogy az osztrák miniszterium az áttételt megtagadja, a helyett, hogy a vám- és kereskedelmi szövetség rendelkezéseinek megfelelő azt az eljárást kövesse, hogy az osztrák szempontból megkésetten befizetett díj befizetésének lajstromozását megtagadva a szabadalmat Ausztria területére nézve hatályát vesztettnek jelentse ki, ezután pedig a kérvényt áttegye a magyar szabadalmi hatósághoz, hogy ez viszont a magyar állam területére nézve határozzon a meghosszabbítás tekintetében.

Felmerül immár az a kérdés, nem létezik-e mód, a mely mellett a törvény rendelkezéseinek megóvásával a magyar szabadalmi hivatalnak lehetőségében van az ilyen szabadalomnak a magyar államterületre vonatkozó meghosszabbítása iránt határozni?

Nézetem szerint létezik erre mód és pedig a következő:

A szabadalom-birtokos kérvényét az osztrák hatóságnál nyujtja be. Ha utóbbi a kérvényt visszautasítja s annak a magyar hatósághoz való áttételét megtagadja, a szabadalom birtokosa a meghosszabbítási kérvényt az osztrák hatóság visszautasító végzésével felszerelten beadja a magyar szabadalmi hivatalhoz, a mely nézetem szerint ez esetben a törvény értelmében jogosítva van a kérvényt érdemleges tárgyalás alá venni. Jogosítva van erre azért, mert a szabadalom birtokosa a maga részéről eleget tett ama rendelkezésnek, mely szerint a kérvény amaz állam hatóságánál adandó be, melynél a szabadalom engedélyezése kezdeményeztetett volt, s mert e mellett az a körülmény, hogy az osztrák hatóság határozata e hatóság részéről közvetlenül érkezik-e, vagy a kérvényező fél közvetítésével, lényegtelen.

Arra a további kérdésre persze, melyet a szabadalom-birtokos fog felvetni, miért kelljen neki a formalismus kedvéért egy kérvény helyett kétfőre költenie, a választ csak az osztrák hatóságok lesznek illetékesek megadni.

Közli: *Dr. Szirmai Rikárd.*

A kereskedelmi törvény 546. §-a.

(Ítéletbírálat.)

A kereskedelmi törvény 564. §-ának helytelen értelmezését olvashattuk egy nemrég közzétett curiai ítéletben.¹

Ezen ítéletnek a czimben idézett §-ra vonatkozó része következő:

¹ *Jogtudományi Közlöny* 1896. évf. 30. szám 419. sz. eset.

Eldöntendő jogkérdést csak az képezhet, hogy minő hatálya van az új törvénynek, illetve az elévülésre vonatkozó eltérő rendelkezésnek, a korábbi törvény uralma alatt keletkezett, de már az új törvény hatálybalépte után érvényesített igényeknek érvényesíthetése. E tekintetben pedig, a mennyiben az új törvény a korábbi törvénnyel szemben rövidebb elévülési időtartamot állapít meg, a helyes felfogás csak az lehet, hogy az új törvénynek rövidebb elévülési ideje a korábbi törvény hatályának tartama alatt befejezettnek nem tekinthető, hanem az csak az új törvény hatálybaléptének napjától veszi kezdetét, és ettől fogva folyik tovább.

Ez a jogi felfogás nyer kifejezést a kereskedelmi törvénynek az átmeneti intézkedésekre vonatkozó rendelkezésénél is, mert a kereskedelmi törvény 564. §-ának abból a rendelkezéséből, hogy annak az elévülésre vonatkozó határozatai abban az esetben nem nyernek alkalmazást, ha a már megkezdett elévülésnek betöltésére a korábbi törvény rövidebb elévülési időt állapított meg, ennek ellenkezőjeként az következik, hogy alkalmazást nyernek a kereskedelmi törvénynek az elévülésre vonatkozó rendelkezései akkor, a mikor a korábbi törvény szerint az elévülési időtartam hosszabb volt.

Helytelen mindenekelőtt az első bekezdés utolsó mondatában foglalt általános enunciatio, mely szerint a rövidebb elévülési idő csak az új törvény hatálybaléptének napjától veszi kezdetét. Ez csak akkor áll, ha a még hátralévő elévülési határidőből hosszabb idő van hátra, mint az új törvény által megkívánt rövidebb elévülési határidő. Ellen esetben, vagyis ha rövidebb idő van még csak hátra, az elévülési időt a régi törvény szabályai szerint számítjuk.

Hogy ez a szabály helyes, nem pedig az ítéletben foglalt, kitűnik a kereskedelmi törvénynek az ítéletben is idézett 564. §-ából. Mert az általam említett esetekben a kereskedelmi törvényben «megállapított elévülési határidőnél rövidebb idő kívántatik meg az elévülés betöltésére», tehát az 564. §. szerint nem alkalmazandó a kereskedelmi törvény.

Az ítélet ellenben nem ezt veszi kiindulási pontul és helytelenül értelmezi az 564. §-t. Az ítélet szerint két eset lehetséges: a kereskedelmi törvény vagy rövidebb elévülési határidőt állapít meg, mint a korábbi törvény, vagy hosszabbat: Első esetben a kereskedelmi törvény alkalmazandó minden esetben, a második esetben pedig feltétlenül a régebbi törvény. Az 564. §. ezen magyarázata azonban helytelen. A kereskedelmi törvény szabályai ezen §. szerint mindazon esetekben nem alkalmazhatók, midőn «a már megkezdett elévülés betöltésére a jelen törvényben (kereskedelmi törvény) megállapított elévülési határidőnél rövidebb idő kívántatik».

Ezen eset pedig nem csak akkor forog fen, midőn az elévülési időtartam a régi törvény szerint rövidebb, hanem akkor is, ha hosszabb ugyan, de az új törvény életbelépésétől az elévülés betöltéseig az új törvény elévülési időtartamánál rövidebb idő kívántatik.

Véleményem szerint csak így értelmezhető az 564. §.¹

Dr. Teller Miksa.

A budapesti államrendőrség 1895-ben.

A budapesti államrendőrség főkapitánysága 275 oldalra terjedő kötetben számol be 1895. évi működéséről.

A jelentésből kiemeljük a következő érdekesebb részleteket:

A mai szervezet mellett a bünyügyi rendészet képezi a szolgálatnak legfontosabb részét, míg a vele egyenlő fontosságú praeventiv rendészet, melynek feladata a megfigyelés és megelőzés, a megfelelő egyének és segédeszközök hiánya miatt a legutóbbi időkig meglehetősen háttérbe volt szorítva, azonban 1894 óta a fokozatos fejlesztés folytán erre is folyton nagyobb és nagyobb gondot fordít a főkapitányság.

A szervezet. A budapesti államrendőrség bünyügyi szolgálatának mai szervezete sem a centralisatio, sem a decentralisatio elvén nem nyugszik, hanem bizonyos kombinált

¹ Lásd erről a kérdésről dr. Zsögöd Benő egyetemi tanár magánjogi előadásai után készült litografált jegyzetek általános részét.

rendszer követ. Ugyanis a bűnvádi nyomozatokban követendő eljárást szabályozó 10,663/fk. 1887. sz. utasítás szerint a bűnügyek fontosabbjaiban a főkapitányság bűnügyi osztálya jár el, míg a kevésbé fontosakban és a hullaügyekben a ker. kapitányságok is teljesítenek előnyomozásokat, melyekben a detektívek, és az őrség segédkeznek. A főkapitányság bűnügyi osztálya 1895-ben egy rendőrtanácsos vezetése alatt 6 kapitány, 5 fogalmazó és a hozzájuk osztott 2—3 őrök és gyakornokból állott.

Előadói 1885 óta a bűnügyek különféle nemei szerint, mint szakelőadók működnek, külön a főbenjáró ügyekben, külön a lopásokban, betörésekben, csalás és sikkasztásokban, hullaügyekben és így tovább.

A fent említett utasítás szerint ma az illetékesség szempontjából a következő normatívumok állanak fenn. A büntető nyomozatok lehetőleg a központba vonatnak be, ennél fogva a kerületi kapitányságok kizárólagos hatáskörébe az illetékességük alá tartozó kihágásokon kívül, csakis a kir. járásbírók hatáskörébe utalt vétségek és kihágások, a kir. törvényszékek hatáskörébe vont büntetendő cselekmények közül pedig csak azok utaltatnak, a melyek a központnak fenn nem tartatnak, vagy a melyeknek nyomozatával őket a központ megbízta.

A detektívosztály a budapesti m. kir. államrendőrség kiegészítő részét képezi és mint kiegészítő intézmény működik. A detektívfelügyelő önállóan nyomozatot nem indíthat meg.

A *bűnügyi statisztika*. A statisztikai adatokat csak 1887 óta gyűjtik s ekkor jelentek meg az első kimutatások is. Az 1887, de különösen 1889 óta rendelkezésre álló anyag megbízható adatokat szolgáltat, mert a statisztikai gyűjtőlapokat maguk a tisztviselők — a kik alaposan ismerik az anyagot — állítják ki és pedig nem utólagosan, hanem esetről-esetre, ügyről ügy után.

Az «egyéni lapok rendszere» nagyon bevált a budapesti rendőrségnél is. E lapok a következő adatokat tartalmazzák: 1. A feljelentett esemény neve és minősége, 2. a feljelentett személyek száma, 3. a bejelentett kár mennyisége, 4. a nyomozat eredménye (sikerrel, siker nélkül), 5. a kinyomozott személyek a) száma, b) neme, c) kora, 16 éven felül vagy alul, d) foglalkozása, e) előlétele és f) illetősége, 6. a kinyomozott személyek közül az illetékes bírósághoz hány kísértetett át s hány lőn szabadlábra helyezve, 7. a nyomozat során megkerült dolgok értéke.

A *nyomozatoknál követendő eljárásra* 1887-ben adott ki a főkapitány 10,663. eln. sz. a. egy 21 szakaszból álló «Utasítást». A bánásmódra kimondja, hogy a rendőri nyomozat során az, a ki ellen valamely büntetendő cselekmény miatt panaszt emelnek, «gyanusítottnak» nevezendő, de nem «vádoltottnak», kihallgatásánál pedig minden erőszak, kényszer, biztatás, ígéret vagy kifárasztás mellőzendő, különösen tiltva lévén az «agent provocateur» szerep.

A *feljelentett esetek száma volt*: 1894-ben 11,444, 1895-ben 10,603.

A mint ez adatokból kitűnik, az 1895. év folyamán az elkövetett *bűncselekmények száma* az előző év számadatához képest 841-gyel *apadt*. Ez mindenestre örömdetes jelenség és annival is inkább feltűnő, mert a lopás vétségeinek a száma növekedett — különösen a 2 frton aluli lopásoké — s ha még ennek dacára is a bűncselekmények száma ily tetemes csökkenést mutat, ez világos, megdönthetetlen bizonyítéka annak, hogy a nagyobb károkat okozó bűncselekmények száma az elmúlt évben még nagyobb arányban apadt. A feljelentett esetekből büntetett volt 1894-ben 3890, 1895-ben 3896, vétség volt 1894-ben 7554, 1895-ben 6617.

A büntettek száma 1895-ben emelkedést mutat, a minnek oka a cselédek elleni feljelentések számszaporulatában keresendő, a mely eseteket hazai büntető-törvényünk tudvalevőleg a büntettek közé sorozza. Maga a kriminalitás azonban csökkent.

1895-ben ugyanis az összes bűncselekményekből átlag 10·67 büntetett és 18·13 vétség, vagyis összesen 28·8 büntetendő cselekmény esett egy napra, míg 1894-ben 32.

S így 1895-ben minden 100,000 lakosra naponként átlag 5 büntetendő cselekmény jut, míg 1894-ben 7·5.

Letartóztatva volt bűnügyekben:

	1894-ben	1895-ben
összesen	3199	3532
egyén, vagyis az összes kinyomozottaknak	27%-a	30%-a;
ezekből fogva átadtak az illetékes hatóságnak	2525	2831
szabadlábra helyeztek	674	701 egyént.

Vagyis százalékokban kifejezve az összes letartóztatottaknak

	1894-ben	1895-ben
fogva maradt	78·9%-a	80·15%-a
szabadult a nyomozás során	21·1%-a	19·85%-a

A kinyomozott tettesek közül letartóztatva lőn 1894-ben 27·9%, 1895-ben 33·31%.

Tekintve már most a rendőri előnyomozás gyorsaságát, az előnyomozás természetét, hogy igen sok letartóztatást in flagranti eszközöl a rendőrség s hogy a nyomozás sikere sokszor a strictum justói való elnézést igényel(?), e százalék — a *rendőrségi jelentés szerint* — nem mondható magasnak.

Ha a szabadon bocsátás százalékát az előző évekkel összehasonlítjuk, láthatjuk, hogy évről-évre csökkenés tapasztalható.

A letartóztatottak közül szabadult ugyanis: 1888-ban 42·78%, 1889-ben 30·86%, 1890-ben 35·88%, 1891-ben 35·57%, 1892-ben 27·46%, 1893-ban 24·58%, 1894-ben 21·1%, 1895-ben 19·85%.

A büntetendő cselekmények nemeit csoportosítva, a következő eredményt nyerjük:

Feljelentetett

	1894-ben	1895-ben
összesen	11,444	10,603
eset, ebből		
a) állam és közintézkedés elleni volt	186	248 = 2·25%
b) vallás ellen	1	4 = 0·03 «
c) erkölcs ellen	84	103 = 0·95 «
d) becsület ellen	713	609 = 5·70 «
e) az ember élete ellen	69	58 = 0·50 «
f) testi sértés	1787	1653 = 15·60 «
g) párbaj	9	9 = 0·08 «
h) vagyon ellen	8448	7744 = 73·08 «
i) egyéb eset	137	175 = 1·86 «

A grande kriminalitét tehát nálunk is a vagyon elleni bűncselekmények képezik, a melyek az összes bűncselekmények $\frac{3}{4}$ részét teszik, míg a személy elleniek alig egy ötödét.

A mult évhez hasonlítva mindjárt az első csoport emelkedést mutat; ezt a hatóság elleni erőszak eseteinek a növekedése okozza. A második feltűnő emelkedés az erkölcs elleni bűncselekményeknél tapasztalható, a melyek közt a szemérem elleni vétségek szerepelvén magas számmal, az emelkedésnek különös fontosságot nem tulajdoníthatunk.

Az egyéb büntetendő cselekmények csoportjába foglaltak között Budapesten is, mint az országban általában a magánosok elleni erőszak és az okirathamítás esetei fordulnak elő legnagyobb számmal.

A mi az ember élete elleni bűncselekményeket illeti, feltűnő a büntettek emelkedése ez évben annnyal inkább, mert felülhaladja a vétségek számát, a mi szokatlan eset. Béccsel összehasonlítva, Budapesten az emberölések száma átlag kétszer akkora. Ennek oka egyrészt a magyar ember hevesebb véralkatában keresendő, másrészt pedig abban, a mire a rendőrség annyiszor hívta az illetékes körök figyelmét, hogy Budapesten folyton terjed az alkoholizmus. Az emberölés tettesének évenként 40—50%-a ittas állapotban követi el bűnét.

Budapesten felette elterjedt bűn a magzatelhajtás, mely mindenkor nagyobb mérvet öltött a gyermekölésnél. Nagyok a számok, pedig a rendőrség tudomására jutott esetek száma csak egy hányadát képezi az elkövetetteknek. Rendszerint csak azok az esetek jutnak a rendőrség tudomására, a mikor az anya életveszélyes betege lett a bűnös manipulációnak. Képzeltető tehát, hogy hány eset fordulhat elő. 1894-ben 9, 1895-ben 7 eset került a rendőrség elé.

A székesfővárosi állami rendőrség párbajjal szemben 1894-ben 9 és 1895-ben 9 esetben járt el. Béccben kevesebb az esetek száma, évenként 2—4 esettel szerepel. Berlinben az 1891-ben kiadott 10 éves jelentés szerint az egész 10 év alatt csak 3 párbaj szerepelt a rendőrség előtt. Nálunk pedig még a 9 eset is kevés, mert Magyarországon endemikus vétség a párbaj, sehol annyi affér, mint nálunk és speciell Budapesten. Annnyira, hogy egész nyíltan, hasábokon pertraktálják a hírlapok s miután ilyképp nyílt dologról van szó és nyomozás szüksége nem forog fenn, a rendőrség, ha csak direkt feljelentés nem történik nála, az eljárás megindítását az ügyészségtől várja.

Különfélék.

— **A budapesti kir. törvényszék polgári felebbviteli tanácsa** egy fizetési meghagyásból származó 14 frtos közönséges közpolgári ügyben (II. E. 96.) benyújtott felülvizsgálati kérelmet *érdemileg elintézt*, az elsőbíróság ítéletét *helybenhagyván*, részletesen kifejtve a helybenhagyás indokait. Ugy látszik, a törvényszék felebbviteli tanácsa nincsen tisztában vele, hogy az 1893. évi XIX. tcz. 17. §-a és az 1893. évi XVIII. tcz. 225. §. 3. pontja értelmében azon ügyekben, melyek különben per esetére a községi bíróság hatáskörébe tartoznának, ha azok fizetési meghagyás útján érvényesítettnek is, a járásbíróság ítélete ellen felebbvitelnek nincs helye.

— **Egyik vidéki törvényszék**, mint felebbezési bíróság, a felebbező felperesnek felebbezését meg nem jelenés indokából visszautasította és felperest kötelezte 20 frt felebbezési költségnek alperes részére leendő megfizetésére. Alperes ügyvéd díját saját fele ellen a törvényszék 17 frtban állapította meg. Tehát az alperes kap a felperestől 20 frt költséget, fizet saját ügyvédjének 17 frtot, marad tiszta haszna 3 frt.

— **A rendőri bűnügyi muzeum** kérdése 1895. évben egy lépéssel előbbre haladt, bár még ez évben sem lépett a megvalósulás stadiumába, pedig innen-onnan három esztendeje már, hogy tervbe vétetett. Ez évben ugyanis megegyezés jött létre, hogy a bíróságok a bűnjeleket képező tárgyakat a fővárosi rendőrség megkeresésére, esetleg a nélkül is, megküldik a bűnügyi muzeum számára. Már ez év folyamán több tárgyat meg is küldtek, melyek egyelőre különböző helyiségekben szétszórva vannak; rendezésük későbbre maradt.

— **A csavargás** Budapesten 1895-ben 3944 számmal, a koldulás 1869 számmal szerepel. Ezek a nagy számok is felkiáltójelként állanak a mögött a sürgetés mögött, hogy a szegényügyet végre valahára hozzák dűlőre, a dologházakkal kapcsolatban.

— **A fővárosi államrendőrség** által 1895-ben kihágás miatt elítéltek közt legnagyobb számban szerepel a részegség. (Kbtk. 84. §.) 1894-ben 5721 eset volt, 1895-ben már 7982 eset, 2261-gyel több. A vendéglők, kávéházak, de különösen a pálinkamérések ugyszólván korlátlan mérvben szaporodnak. A már létező italmérések messze túlhaladják a fogyasztó közönség szükségletét, új italmérések létesítését tehát a közszükséglet épen nem igényli. 1892 óta 1895. év végéig a vendéglők és korcsmák száma 1375-ről 1558-ra, vagyis 3 év alatt 13,3%-kal, a nagy pálinkamérések száma pedig 195-ről 382-re emelkedett, vagyis 3 év alatt 96%-kal, tehát oly mérvben szaporodott, a mily mérvben sem a székes főváros lakossága, sem idegenforgalma nem szaporodott.

— **Költségek előlegezése bűnügyekben.** Szabadalom-bitorlás-kihágás miatt vádolt G. Ede bűnügyében a budapesti büntető kir. járásbíróság utasította magánvádlói képviselőt, dr. J. M. ügyvédet, miszerint a biztosítási eljárás körül felmerült 62 frt költséget (szakértő díja 30 frt, zárgondnok 25 frt, bíró napidíja 4 frt, jegyző napidíja 3 frt) 3 nap alatt ezen bíróság vezetőjénél, különbeni végrehajtás terhe alatt fizessen le. A budapesti kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletét megváltoztatta. *Indokok:* Az elj. rend. 107. és 108. §-ai értelmében az eljárási költségek a feleket terhelik, oly intézkedés pedig, melynél fogva a költségeknek akár megfizetése, akár előlegezése a fél ügyvédére volna hárítható, a bűnvádi eljárási szabályokban nincsen. Helytelenül határozott tehát a kir. járásbíróság, midőn a biztosítási intézkedések körül felmerült költségeknek előlegezését, melyet 23466/96. számú jogerős végzésével már különben is panaszosnak hagyott meg, most részben a panaszos ügyvédére róta. (1896 július 22. 7313. sz. a.)

— **Az egri jogakadémián** a most következő tanév első felében következő speciál-kollegiumok tartatnak: Közegészségtan. Dr. Glósz Kálmán. — Alkotmányunk 1848. és 1867. Dr. Kiss István. — Bevezetés a statisztikába. Dr. Falcsik Dezső. — Közzolgálati pragmatika. Dr. Falcsik Dezső. — Törvényhatósági és községi önkormányzat. Dr. Falcsik Dezső. — Iparügyünk szervezete. Dr. Falcsik Dezső. — Közigazgatási bíráskodás. Dr. Falcsik Dezső. — Politikai repetitorium. Dr. Kiss István.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Szept. 6-ikától szept. 15-ikéig). *Szept. 6.:* Herczfeld Ignác e. a nyitrai tsz. (192). — *Szept. 9.:* Braun Pál e. a miskolci tsz. (167). — *Hecht Sámuel* e. a bpesti keresk. és vtsz. (178). — *Szept. 11.:* Latini Nándor e. a bpesti keresk. és vtsz. (183). — *Szept. 12.:*

Simon János e. a pécsi tsz. (176). — *Weisz és Apfel* e. a bpesti keresk. és vtsz. (176). — *Schmidt Sándorné* e. a pécsi tsz. (189). — *Korom István* e. a szegedi tsz. (190).

Csődök: *Balázs József* sz.-somlyói keresk. e. a zilahi tsz.; csb. Balogh Győző, t. Orosz Simon; bh. okt. 31., felsz. t. nov. 28. (197). — *Becker Ferencz* aradi keresk. e. e tsz.; csb. Nyirő Géza, t. Német János; bh. szept. 30., felsz. t. okt. 26. (197). — *Kovátsik József* piskitelepi lakos e. a dévai tsz.; csb. Pajor Kálmán, t. Horváth Kamillo; bh. okt. 6., felsz. t. nov. 2. (197). — *Leib Vigoler* kápolna-monostori keresk. e. a deési tsz.; csb. Bodolla Gábor, t. Gradovits György, bh. szept. 30., felsz. t. okt. 28. (198). — *Breuer Lipót* kismartoni keresk. e. a soproni tsz.; csb. Áldor Ödön, t. Hecht Ignác; bh. okt. 9., felsz. t. okt. 20. (198). — *Ali János* jászberényi lakos e. a szolnoki tsz.; csb. Hubay Kálmán, t. Krausz Lajos; bh. okt. 21., felsz. t. nov. 16. (199). — *Arnboldt* Ede és társa zágrábi keresk. e. e tsz.; id. t. dr. Vidrics; bh. aug. 31. (199). — *Ifj. Szentpéteri Antal* erzsébetvárosi keresk. e. e tsz.; csb. Koszta Gábor, t. Markovich János; bh. okt. 20., felsz. t. nov. 7. (199).

Pályázatok: A malaczkai jbságnál *aljegyző*; bh. szept. 6. a pozsonyi tsz. elnökéhez (196). — A tasnádi jbságnál *aljegyző*; bh. szept. 6. a zilahi tsz. elnökéhez (196). — Az aradi tsznél *jegyző*; bh. szept. 6. e tsz. elnökéhez (196). — A pécsi tsznél *aljegyző*; bh. szept. 6. e tsz. elnökéhez (196). — A mohácsi jbságnál *albíró*; bh. szept. 6. a pécsi tsz. elnökéhez (196). — A huszti jbságnál *aljegyző*; bh. szept. 6. a m.-szigeti tsz. (196). — A szombathelyi tsznél *jegyző*; bh. szept. 6. e tsz. elnökéhez (196). — A nagyvárad jbságnál *aljegyző*; bh. szept. 6. e tsz. elnökéhez (196). — A tenkei jbságnál *albíró*; bh. szept. 6. az aradi tsz. elnökéhez (196). — A csikszentmártoni jbságnál *albíró*; bh. szept. 8. a csikszeredai tsz. elnökéhez (197). — A nyitrai tsznél *aljegyző*; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (198). — A kaposvári tsznél *aljegyző*; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (198). — A váci jbságnál *albíró*; bh. szept. 9. a pestvidéki tsz. elnökéhez (198). — A csongrádi jbságnál *jbíró*; bh. szept. 9. a szegedi tsz. elnökéhez (198). — Az orosházi jbságnál *albíró*; bh. szept. 9. a gyulai tsz. elnökéhez (198). — A facseti jbságnál *albíró*; bh. szept. 9. a lugosi tsz. elnökéhez (198).

Pályázati hirdetmény.

A sárospataki ev. ref. főiskola jogakadémiáján egy újabban megürült rendes jogtanári állásra pályázat hirdettetik.

A tanszék tárgyai: *Nemzetgazdaságtan, Pénzügytan, Magyar Pénzügyi Jog és Államszámvitel*, megfelelő speciál-kollegiumokkal, heti 10 óraszámig.

Fizetés 1300 frt törzsfizetés, 300 frt lakbér és 100 frtos ötödéves korpótlék, mely ez időszert 400 frtig emelkedhetik. A megválasztott jogosult és kötelezett tagja leendő az országos tanári nyugdíj-intézetnek. (1894. évi 27. t.-cz.)

Megkívánt képesítés: jog-, illetve államtudományi tudor-ság és egyetemi magántanárság. Ha ez utóbbi nem volna meg, köteles azt az illető két év alatt megszerezni, véglegesítése csak ez esetben történvén meg.

Pályázók folyamodványait, a képesítettségüket, jelenlegi polgári állásukat igazoló eredeti okmányokkal s rövid életrajzzal ellátva, a tiszáninneni ev. ref. Egyházkerület Fő-tiszt. Elöljáróságához czimezve, a sárospataki ev. ref. főiskola akadémiai igazgatói hivatalához *f. évi szeptember hó 10-ig* küldjék be.

A megválasztott tanár f. év október 1-én foglalja el tanszékét.

Megjegyeztetik, hogy jelen pályázat kihirdetésével a sárospataki ev. ref. jogakadémián szervezett nyolcz jogi tanszék az állami jogakadémiákon érvényes beosztás szerint rendeztetvén be, a f. é. július hó 20-án kihirdetett pályázat olyatén módosulást szenved, hogy azon tanszék tárgyai közé a *Magyar Pénzügyi Jog* és *Államszámvitel* helyett *A Magyar Közigazgatási Jog* tétetik be, a *Bevezetés a jog és államtudományokba* pedig kihagyatik s így annak tárgyai lesznek a *Statisztika és Közigazgatási Jog* (heti 10 óraszám). Mindkét tanszék egyidejűleg fog betölteni a szeptemberi egyh. ker. gyűlésen s így az eddig jelentkezett pályázóknak szabadságukban áll az újabb határidőig (szept. 10.) pályázati kérelmüket esetleg módosítani, különben az előbb kihirdetettre vonatkozóan fog tekintetni.

Miskolcz, 1896 augusztus 20.

Kun Bertalan
tiszáninneni ev. ref. püspök.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre 6 irt negyedévre 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A német kereskedelmi törvénykönyv tervezete. Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — Jogtörténeti irányok. Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től. — *Törvénykezési Szemle:* Néhány szó az általános bányatörvény 158—166. §-ában körülírt eljárásról. HOZNEK JÁNOS m. kir. kincstári ügyésztől. — Revolver-journalistika. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A német kereskedelmi törvénykönyv tervezete.

Egy oly nagyszabású alkotás, mint a német polgári törvénykönyv, a reformoknak egész sorát vonja maga után. Átalakuláson megy keresztül a *per-* és a *csőd-* és a *kereskedelmi jog*. A változtatások nagy része, melyek az első kettőre vonatkoznak, össze van foglalva a parlament bizottságának a polgári törvénykönyvről készített emlékiratában (1896), ezenfelül mindkettőnek revisiójára külön bizottságok is vannak kiküldve. A kereskedelmi törvénykönyv revisiója szintén folyamatban van. A hivatalos tervezet, a melyről itt szó lesz s a mely hihetőleg csekély változtatásokkal törvényerőre fog emelkedni, röviddel ezelőtt jelent meg.

A kereskedelmi törvénykönyv revisiója ugyanakkor lett elhatározva, midőn a polgári törvénykönyv javaslatának elkészítésére a bizottság kiküldetett. Minthogy azonban a változtatások nagyobb számuak, a német kormány elhatározta, hogy azokat nem foglalja össze egy novellába, hanem a tengeri jog kivételével a kereskedelmi törvénykönyv egész anyagát egy új javaslatba veszi fel.

A most megjelent tervezet nem abban különbözik lényegesen a törvénykönyvtől, hogy újabb intézményeket ölelne fel, hanem az által, hogy a törvénykönyv számos rendelkezését elhagyja vagy azokat megváltoztatja. Ujitásai igen csekélyek, tulajdonképen csak kettő: a *kereskedelmi ügynökök* és a *közraktári ügylet*. Az elhagyások nagy számát az a körülmény tette szükségessé, hogy a megfelelő rendelkezések a polgári törvénykönyvbe lettek felvéve. Ugy a német kereskedelmi törvénykönyv, miként a mienk is számos általános magánjogi rendelkezést csak a polgári törvénykönyv hiánya folytán vett fel. Ezeket természetesen ki kellett hagyni, mihelyt a megfelelő szabály a polgári törvénykönyvbe ment át. Innen van, hogy különösen a *kereskedelmi ügyletek*re vonatkozó általános meghatározások a javaslatban sokkal csekélyebb számuak, mint a kereskedelmi törvénykönyvben. A változásokat pedig az tette szükségessé, hogy a törvénykönyv számos rendelkezése helytelennek bizonyult. A tervezet elkészítésénél figyelembe vették mindazok a kifogások, melyek a törvénykönyv több mint harmincz évi hatálya óta fölmerültek, s a mennyiben alaposaknak bizonyultak, a törvénykönyvvel illető rendelkezése meg lett változtatva.

Minket sem a tervezet ujitásai, sem az elhagyások nem érdekelnek annyira, mint a változtatások, azért itt csak ezekkel foglalkozunk, s ezek közül is behatóbban csak azokat vesszük figyelembe, melyek rendszerváltoztatást jelentenek. Ilyenek azok, melyek a *kereskedelmi ügyletek* és a *kereskedő* fogalmára vonatkoznak.

A javaslat elhagyja a kereskedelmi ügyleteknek u. n. *vegyes* rendszerét, a mely szerint a kereskedelmi ügyletek

részint *tárgyilagosa*k, részint pedig *alanyia*k, hanem e helyett az *alanyi* ügyletek rendszerét fogadja el. E szerint tehát kereskedelmi ügyletek csak *kereskedelmi üzlet* körében fordulhatnak elő, tehát ki van zárva a kereskedelmi ügylet a kereskedelmi üzlet körén kívül, vagyis olyan felek között, a kiknek egyike sem kereskedő.

A javaslat az alanyi ügyleteknek két csoportját különbözteti meg. Az egyik az, hogy az abba tartozók üzletszerű kötése már magában véve kereskedelmi üzlet, s ezeket a tervezet egyenként felsorolja. (1. §.) Ezen ügyletek egészben véve azonosak azokkal, melyeket kereskedelmi törvényünk 258. és 259. §-ában foglal s azért azok egyenkénti felsorolásától itt eltekinthetünk. A második csoportba tartozik minden ügylet, feltéve, hogy azokat valaki oly vállalat körében köti — kivéve a mező- és erdőgazdaságot — (3. §.), melyet kereskedő módjára, azaz úgy berendezve miként egy kereskedő üz és feltéve, hogy czége a kereskedők *czéggjegyzékébe* be van jegyezve (2. §.). A ki ezen két csoportba tartozó ügyletek valamelyikét iparszerűen köti, az *kereskedő*. Ezeken kívül minden más ügylet is kereskedelmi ügylet, mely a kereskedelmi üzlet körében köttetik. (315. §.) Mellékiügyletek.

A tervezet ezen rendszere már a német kereskedelmi törvénykönyv megalkotásakor és azóta is igen tekintélyes támogatásra akadt; kétségtelen előnye pedig az, hogy ment attól a tulhajtástól, melybe a német kereskedelmi törvénykönyv esett, hogy a kereskedelmi jogot oly egyénekre alkalmaztatja, kik a kereskedelmi üzlettől egészen távol állanak, csak azért, mert véletlenül egy objektív kereskedelmi ügyletet kötnek. A mi kereskedelmi törvényünk e tulhajtásban még nagyobb mértékben szenved, mint a német kereskedelmi törvénykönyv, miután több objektív kereskedelmi ügylet (értékpapírok vétele, kölcsönös biztosítás) van. Azt természetesen a tervezet sem zárja ki, hogy a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó rendelkezések a nem kereskedőre is alkalmaztassanak, ha csak az egyik fél kereskedő (317. §.). Ez alól azonban számos kivételt tesz, sokkal többet, mint a kereskedelmi törvénykönyv mindazon esetekben, melyekben a kereskedelmi jog alkalmazása a nem kereskedő félre hátrányos volna. Példaképen szolgáljanak a következők: kereskedői gondosság (319. §.), kötbér leszállításának (320. §.), kezességnél a sorrend kifogásának (321. §.) kizárása, ajánlat hallgatóságos elfogadása (333. §.), vételnél az áru azonnali megvizsgálásának kötelessége (348. §.). Ezen felül vannak olyan rendelkezései is, melyek csak azon feltétel mellett nyernek alkalmazást, hogy mind a két fél kereskedő. Pl. kamatkövetelés a lejárat napjától (324. §.), megtartási jog (340. §.)

A tervezet rendszerének további sajátossága, hogy a kereskedelmi *alapügyletek* sora nincs mint eddig taxative megállapítva. Ezentul a legkülönbözőbb ügyletek iparszerű kötése a fentebb jelzett feltételek mellett képezhet kereskedelmi üzletet. Csak negatív korlátozás van, a mező- és erdőgazdaság ügyleteinek kizárása (3. §.) folytán. Ezen ujitás a kereskedelmi jog rendkívül széles körű *kiterjesztését* idézi elő, mert e szerint mindenki kereskedő, ki üzletet kereskedő módjára berendezve folytat, feltéve, hogy czége — a mennyiben nem az 1. §-ban felsorolt ügyletekről van szó, — be van jegyezve.

A kereskedelmi ügyletek s ezzel kapcsolatban a keres-

kedő fogalmának kiterjesztését a gyakorlati élet tette szükségessé. Ez ugyanis azt kívánja, hogy mindenki, ki kereskedő módjára folytatja gazdálkodását, kereskedőnek tekintessék; tehát úgy ő maga, mint ügyletei a kereskedelmi jog uralma alatt álljanak. Ezt felismerve, az újabb törvények a kereskedelmi jog alkalmazásának körét, a *tulajdonképeni kereskedelmen* (vétel és eladás) túl messze kiterjesztik. Teszi ezt a német kereskedelmi törvénykönyv is és még nagyobb mértékben a mi kereskedelmi törvényünk. (V. ö. 259. §. 6. p.). Sőt egyes esetekben mind a kettő a kereskedő fogalmát attól is függetleníti, vajon az üzlet kereskedelmi ügyletek kötéséből áll-e. Így van ez nálunk a részvénytársaságnál és szövetkezethnél, Németországban a részvénytársaság — betéti részvénytársaság — és a korlátolt felelősségű társaságnál. Ezen a javaslat sem változtat. (196. §.).

Mindazáltal a kiterjesztés dacára a kereskedelmi jog mégis szűkebb körben nyert alkalmazást, mint ez kívánatos lett volna. Ennek oka a kereskedelmi alapügyletek taxatív felsorolása volt. Kitűnt, hogy számos vállalkozó (építész, bányász, földbirtokos, ez utóbbiak, ha saját termékeiket feldolgozzák, kölcsönkönyvtár tulajdonosa stb.) habár kereskedők módjára vannak berendezve, nem esnek a kereskedelmi jog alá, ügyleteik nem lévén kereskedelmi alapügyletek. E bajon akar segíteni a javaslat a tervezett kiterjesztés által. Nézetünk szerint ezt igen szerencsés módon teszi. Mert, ha bizonyos, hogy nemcsak az a kereskedő, ki az u. n. tulajdonképeni kereskedelemmel foglalkozik, hogy a kereskedő fogalmát másokra is kell kiterjeszteni, akkor nem bocsátkozhatunk taxatív felsorolásba, mert ez mindig hiányos marad, hanem egy általános meghatározással ki kell mondanunk azt, hogy a ki *kereskedő módjára gazdálkodik, az kereskedő, ügyletei pedig kereskedelmi ügyletek.*

Mint minden általánosításnak, úgy ennek is meg vannak a maga veszélyei. Nem volna helyes azokat is kereskedőkké minősíteni, a kiknek üzlete igen szűk korlátok közt mozog. Ezt a tervezet sem téveszti szem elől, mert mindazokat, a kiknek üzlete nem az 1. §-ban felsorolt ügyletek kötéséből áll, ha üzletük a *kisipar* körét nem haladja meg, nem tekinti kereskedőnek; azokat pedig, a kiknek üzlete az 1. §. ügyleteinek kötéséből áll ugyan, de a kisipar körét szintén nem haladja meg, csak *kiskereskedőknek* minősíti. Ezekre, megegyezőleg a törvénykönyvvel, a cégre, könyvekre és cégvezetésre vonatkozó szabályokat nem alkalmaztatja (5. §.) Ezenkívül nem nyernek reájuk alkalmazást a kötbérre, a kezességnél a sorrend kifogásának kizárására és a felmondásra vonatkozó szabályok sem (323. §.).

A többi változtatások részletes ismertetésétől, melyek nem jelentenek rendszerváltozást, itt eltekintünk. Néhányat azonban a fontosabbak közül mégis felemlítünk. Ha a főnöknek több különböző cégü üzlete van, a cégvezetői jogosultságot azok egyikére korlátozhatja (45. §.³). A kereskedelmi utazó képviseleti köre nem általában, hanem csak az adásvétel tekintetében van szabályozva (51. §.). A részvénytársaságnál, eltekintve a célszerűbb beosztástól, ki van mondva, hogy a tagok a részvényösszeg lefizetésén kívül, más, ismétlődő szolgáltatásokra is kötelezhetők (200. §.). A vételnél az áru azonnali megvizsgálásának kötelezettsége egyrészt csak a kereskedőkre van korlátozva, másrészt azonban a *helyi* vételre is ki van terjesztve (348. §.). A bizományi ügylet csak a bizományi vétel és eladás szempontjából van tüzetesen szabályozva s e mellett számos rendelkezés szerződésileg meg sem változtatható (374. §.³, 375. §.², 378. §.²). Végül a fuvarozási ügyletnél az a tétel, hogy a fuvarozó csak az erőhatalomért nem felel, el van ejtve, s a felelősség határát itt is a rendes kereskedő gondossága képezi. (403. §.).

A tervezetnek úgy a rendszerre, mint egyes részletekre vonatkozó változtatásainál az az elv szolgált alapul, hogy a kereskedelmi jog kizárólag a *kereskedelmi üzlet joga*. Ennél-

fogva szabályait, különösen a magánjogiaknál szigorubb szabályait, nem szabad olyanokra alkalmazni, a kik a kereskedelmi üzlethez nem tartoznak, másrészt azonban, hogy a kereskedelmi jog azokra alkalmaztassék, a kikre az kívánatos; sokakat a kereskedelmi üzlet fogalmának kiterjesztése által alá von, feltéve, hogy üzletük terjedelme erre a kellő alapot megadja. Mind a két törekvés kereskedelmi jog fejlődésének újabb s az eddiginél helyesebb irányát jelöli.

Dr. Magyary Géza
n.-várad kir. jogakad. tanár.

Jogtörténeti irányok.¹

II.

Kohler tanár előadásai látszólag nincsenek összefüggésben a jogtörténelemmel s így aligha lennének bevonhatók a jogtörténelmi irányokkal foglalkozó cikk keretébe. Ez azonban csak látszólag van így. Hogy joggal vontam őt is ide, elegendő lesz csak ideiktatnom az ő «Grundriss zu den Vorlesungen über Rechtsphilosophie und vergleichende Rechtswissenschaft»-jából a következő czimeket: «Philosophische Bedeutung und *historische Entwicklung* der Rechtsinstitute.» «Rechtsentwicklung bei den einzelnen Völkern der Erde», hol az indogermán népek közt külön a germán és római jog is szerepel. Igaz, hogy úgy látszik, mintha itt csak általános fejlődésről lenne szó; ez alatt pedig nem lehet érteni azt a jogtörténetet, melyet a romanista a római jog történetében, a germanista a német jog történetében szemlél.

A Kohler által előadott s képviselt, még az összehasonlító szempontot is felölelő jogfejlődés azonban nem akar pusztán fejlődés leírás lenni, hanem a «historische» Entwicklung, azaz *történelmi* fejlődés s ezért metszi azt a kört, a melyben mozgunk.

Egy irány az, melylyel itt találkozunk s melyet közelebbről kell megvilágítanunk.

Egy-egy fogalom teljes feltárása magával hozza a fogalomba került idegen elemek kiválását s a mind tökéletesebb elhatárolást. Midőn a fogalmak teljességük egy virágzó szakához érnek, természetesen és szükségszerűleg egészen új oldalairól mutatják be magukat. Új kérdéseknek adnak létjogot, új fogalmakat hoznak világra. Ez az a szak, midőn új ismeretkörök szüksége merül fel, midőn más szempontok jutnak érvényesülésre. Ez a szak rendszerint egy bizonyos zavart idéz elő s úgy szólván homályt borít az egész területre, összekuszálja a szépen kicirkalmazott köröket.

S ekkor üti fel fejét az általános kételkedés; az elméket és kedélyeket meglepi a nyugtalanság. Úgy látszik, mintha az egész tudáskör elveszitené jelentőségét, mintha elmerülne egy rettenetes chaosban; mindenütt óriási örvények látszanak és sötétség borul mindenre, mi azelőtt oly tisztának, egyszerűnek és világosnak látszott.

Így van ez a Kohler történeti felfogásával is, mely az imént leírt kételkedésre nyújtott elég alkalmat s ez nem is annyira az ő személyéhez tapad, mint inkább általán kapcsolatos a fejlődési, összehasonlító szempontok megjelenésével.

Ezen szempontok megértése végett tisztába kell jönnünk azzal, hogy mit értünk tulajdonképen történelem alatt, mit fejlődés-történelem alatt; hogy minő szempontok érvényesülnek itt s érvényesülhetnek.

Az egyszerű kronológiából ugyanis az életnek a teljes képét nyújtani óhajtó tudomány fejlődött. És jelentkeztek a különböző irányelvek s jöttek a különböző kételyek. Mi a fontos, mi a mellékes? Kronologikus sorrend vagy szinkronistikus? Elvégre jött a fejlődés tana. Van-e fejlődés a történetben? S ha van, nem ez-e a lényeges s nem a pusztá datumok? Vajon nem létezik-e a fejlődésnek is

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

története?' S ha igen, nem ez-e a legfontosabb? Hol a határvonal a különböző szempontok közt? stb. stb.

Igy a kérdéseknek egész özöne. Ez megszülte eleinte a kételkedést a «régi módi» történet értéke iránt, a kishitűséget az új szempontok elérhetése iránt; azután összekeverte mind a felfogásokat s hol a számok és nevek jelentéktelensége ellen kiabálva, hol a tények fontosságát hangsúlyozva, rájött, hogy tulajdonképpen a történet nem a *történet* kell, hogy leírja, de a *történhetőt*, persze mindig s mindenütt. Rájött, hogy a történhető tulajdonképpen *történendő* s az egész folyamatban egyedül lényeges.

Igy keveredtek össze a történeti, fejlődési szempontok, elvégre helyet s köntöst cserélve valóságos álarczos maskarádét jártak.

A *történelmi* szempont kell, hogy megmaradjon továbbra is azon a pozitív alapon, melyen keletkezésétől fogva nyugodott.

A *megtörtént*, a mult, képezze tárgyát és pedig a multnak — sajnos — azon végtelenül csekély része, mely előttünk ismeretes. Ismeretes pedig, mint az embereknek a mult eseményeket illető hite, megtestesülve a hagyomány vagy írás tanuságában.² Mindaz, mi ezt megelőzi a multból: praehistoria; előbb archaologia, azután paleontologia.

A történelem kell, hogy az élet teljes képét nyújtsa, de a földhöz kötötte; mi alatt azt értem, hogy időben és térben szorosan kell követnie a multnak minden hullámzását. Időben és térben, vagyis megtartva szigorúan az események időbeli egymásutánját, a mint földünk egy bizonyos ismert részén lejátszódtak. Történelme van egész Európának a római korszak kezdetén is és mi mégis egy aránylag kis részére, a római világ uralta részre, melyet büszkén neveztek később «*orbis terrarum*»-nak, terjeszthetjük ki az igazi történelmi felfogást. Ennek a felfogásnak még két igen fontos kelte van: a *folytonosság* és *egymásra hatás*. Ide iktathatjuk a nagy angol történésznek Eduard A. Freeman-nek kristálytisztaságu meghatározását: «By history in the highest sense we und erstand the history of those nations which have really influenced one another, so that their whole story from the beginning to our own time, forms one tale, of which, if we wholly leave out any part, we cannot rightly understand what follows it.»³

A fejlődés elméletét alkalmazva a társadalmi tudományokra, a lehetőségek, illetve a szükségszerűségek egy bizonyos láncolatát nyerjük. Itt már a pozitív alap, egy bizonyos, konkrét tér és időhöz kötött történelem csak illusztrálás, helyesebben demonstrálásképpen szolgálhat. Itt nincs szó egy bizonyos törzs bizonyos földterületen eltöltött életéről, itt az a fontos, vajon vannak-e minden törzs életében hasonló fejlődési szakaszok; itt egy lehető *elvonás* áll előttünk, melynek végcélja egy fejlődési rendszer megállapítása.

A *fejlődés története* pedig nem egyéb, mint a nyert elvonásnak konkretizálása azaz meghatározása annak, hogy a fejlődés elméletét, mennyiben támogatja az élet a maga folytonosságában. Most már visszatérhetünk a Kohler által képviselt irányra, a mint az kifejezését lelta az ő fentebb jelzett előadásában. Ő nála a történelmi s fejlődési szempontok, melyekhez még az összehasonlító szempont is szegődik, meglehetősen összekuszálva jelennek meg. Mindehhez járul még az a generális szósz, melylyel az egészet leönti s mely «*philosophische Bedeutung*» czimén az egészet még jobban elhomályosítja.

A helyett, hogy a három, illetve négy szempont közül

egyét kiválasztana s azt kiemelné, mint elhatározót az egészre nézve: meglehetősen önkényesen, hol egyiket, hol másikat rántja elő úgy, a hogy éppen a priori felállított elméleteire nézve kedvezőbb. Szó sincs azonban arról, mintha a Kohler által felhasznált szempontok, — különösen a fejlődési és összehasonlító szempontok — ne tennének s tehetnének óriási szolgálatokat a jogtörténetnek. Ellenkezőleg. Amint a látkör kitisztul, vesszük észre, mennyire gazdagabb lett a jogtörténet, mennyire erősödött az eddigi helyzetében. Hogy hány homályos helyre vetett világot pl. az összehasonlítás, elég legyen hivatkoznom arra a jogtörténészre, a ki a német jogtörténészek közt ma azt lehet mondani vezérszerepet játszik s a kinek alaposságához, komolyságához alig férhet szó, t. i. *Brunner* berlini tanárra. Az ő «*Deutsche Rechtsgeschichte*»-je, mely mindenesetre a német jogtörténelmi irodalomnak nemcsak legújabb, hanem legtökéletesebb terméke is és a történelmi kutatásoknak eddig elért eredményeit mintegy összefoglalni iparkodik, élénk tanúságot tesz az összehasonlító szempont által elért eredmények felhasználásáról.

(Bef. köv.)

Dr. Illyasevics József.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Néhány szó az ált. bányatörvény 158—166. §-aiban körülírt eljárásról.

Az e czimen dr. *Felix* Antal beszercebányai kir. törvényszéki bíró ur tollát dicsérő fenti czimű cikk érdeméhez bátorodom én is hozzászólni.

Mindenekben osztom a cikkíró ur nézetét, annál is inkább, mert a pótfizetési eljárásban sem magának a pótfizetést kérő bányatársulatnak, sem pedig a megtartott árverésen vevőként jelentkező és a pótfizetéssel terhelt bányarészvényt általvevő új tulajdonosnak rendszerint nincsen s nem is lehet tudomása arról, vajon a bányarészvénykönyv nyomán a bányahatóság által annak idején kiállított bányarészvényjegy a pótfizetésre szorított késedelmes bányatárs mint jogelőd birtokában van-e vagy sem. Ilyképen sem magának a bányatársulati igazgatóságnak sem az árverési vevőnek módja sincsen e körülmény tekintetében valamit állítani és valamely állítás czimén a részvényjegy iránt valamely kérelmet előterjeszteni. Tehát, hogyha a pótfizetési eljárásban, illetve a pótfizetési árverést követő bányarészvénykönyvi átíratásnál csakugyan magának a bányarészvényjegynek, vagy az ennek megsemmisítéséről szóló birói határozatnak bemutatása volna szükséges: az új tulajdonostól lehetetlenség követeltetnék. Mert ő még azt sem tudhatja, hogy a bányarészvényjegy kiadása iránt indítson-e pert a sokszor ismeretlen tartózkodású jogelőd s késedelmes fizető ellen, avagy pedig a megsemmisítési eljárást tegye-e folyamatba. Nem képes erre egyszerűen azért, mert vagy az egyik, vagy a másik út választására teljesen biztos adatai sincsenek. Keresetét legfeljebb vagylagosan adhatná elő, oly tényállás előadásával, hogy a jogelőd késedelmes pótfizető köteleztessék különbeni végrehajtás terhe mellett, a még nem az ő tulajdonát képező s árverésen eladott bányarészvényjegyet az új tulajdonosnak általadni s esetleg, ha a részvényjegy nincsen meg, tünni, hogy átadás hiányában a kérdésben levő bányarészvényjegy biróilag megsemmisíttessék és a felperes új tulajdonosnak ez alapon új bányarészvényjegy állíttassék ki.

Föltéve, hogy az ily szokatlan petitum biróilag teljesíttetnék, ha a m. kir. bányakapitányságnak a végrehajtási szabályok 87. §-ára való hivatkozása helyes és jogos volna: ebből az következne, hogy miután az ily értelmű ítélet nem megsemmisítési határozat, a bányahatóság az átíratás

¹ Igen érdekes kísérlet e tekintetben legújabb: «*Die Entwicklungsgeschichte des Rechts*» Neukamp. 1895.

² «History proper... consists of the beliefs of men concerning past events, embodied in traditional or in written testimony» T. H. Huxley: «On the methods and results of ethnology».

³ «General sketch of European history».

íránti birói megkeresést ez esetben ép oly joggal utasíthatná el, mint a miként s mily indoknál fogva azt a részjegy bemutatása hiányában utasította el.

Sőt ép oly joggal utasíthatná el az ítélet tartalmánál fogva is, mert az ítélet első sorban a bányarészvényjegyek végrehajtás terhe melletti kiadását mondaná ki.

Már most, a fél ott állana tanácstalanul egy jogerős ítélettel, melynek hasznát nem veheti. Mert igaz ugyan, hogy a bányarésznek biróilag elismert tulajdonosa ő volna, igaz az is, hogy mint új tulajdonos jogosult lenne mindazon utat-módot igénybe venni, mely őt a bányarésznek nevére történő átiratásához jogosan eljuttatja, de mikor még azt sem tudhatja, hogy mit állítson, azt-e, hogy a jogelődnek van a bányarészvényjegye, vagy nincsen ott. Ha megvan, azt végrehajtásilag kellene tőle követelnie, ha nincs meg, hollétét vagy elveszését kell tudnia. Ha pedig a jogelődnek tartózkodási helye ismeretlen, ily esetben a jogutód mit sem állíthat s a végrehajtási törvény 214—222. §-ában körülírt intézkedéseket is bajos neki igénybe venni s foganatosítani. A megsemmisítési eljárást pedig ugyancsak az új tulajdonos minden körülmények közt csakis egy nyilvánvaló és elfogadhatlan hazugsággal indíthatná meg s ezt is eredményre való biztos kilátás nélkül. Mert ő azt nem állíthatja beadványában, hogy a bányarészvényjegye előde birtokából vészett el. Annak állítására ő nem is jogosult, s az ily állítás jogelődjének valamely nyilatkozata nélkül, tőle el sem fogadtatik. De azt sem állíthatja, hogy a részjegy az ő birtokából vészett el. Mert ezen állítását, hogy t. i. a jegy birtokában volt, az átruházó birói beadványnak egyező tartalmával kellene bizonyítania. Ámde ily állított tény a birói határozatból ki nem tűnnék; tehát az említett hazugság sem segítene.

Osszefoglalva az eddig elmondottakat: ha a tényállás alapján kellene a m. kir. bányakapitányság határozata szerint az új tulajdonosnak eljárni, a való tények mellett, t. i. úgy véve a dolgot a mint az van, és semmiféle finesset sem hozva a játékba, a mint annak birói s hatósági eljárásba belejátszania sem szabad, az új tulajdonostól — fentebbiek szerint — csakugyan merő lehetetlenség kívántatnék.

Sőt mi több, ha a m. kir. bányakapitányság eljárása helyes lehetne, a mint nem az, minthogy valamely eljárás végcéljaként, a hozandó határozatnak végrehajthatóságánál, az ezt igénylő anyagi s alaki föltételek már a bíróság eljárását is szabályozzák, a végrehajtás egyik lényeges befejező része, a bányarészvénynek átirása végett, a pótfizetési eljárásban, már a bíróságnak kellene a bányarészvényjegyek avagy megsemmisítési határozatnak bemutatását követelni.

Ámde, — fentebbiektől eltekintőleg — arról az általános bányatörvénynek fentebb idézett §-ában egy szó sincsen; tehát az oly bemutatás sem a pótfizetést kérő bányatársulattól, sem az új tulajdonostól nem követelhető.

Nem követelhető még azért sem, mert a végrehajtási szabályok 87. §-ában körülírt eljárás nyilván csak a felek akaratából vagy pedig az ott megjelölt végrehajtási, csőd, hagyatéki eljárás következtében elővett birói eljárásban fölmerült átruházások eseteiben veendő elő, mely utóbbi esetekben is a biró nem a bányatörvényhez kibocsátott végrehajtási szabályok, hanem az általános bányatörvény 2. §-a szerint, a közönséges polgári törvények szabványaihoz képest jár el s hozza meg jogerős, végrehajtható és végrehajtandó határozatait.

A pótfizetésekre nézve pedig, ugyancsak az általános bányatörvény 2. §-a értelmében a 158—166. §-ok szerint előveendő eljárásban más, mint az ott elrendeltek nem veendő s vehető elő azért, mert alapul véve a bányatörvényhez kiadott végrehajtási szabályokat is, az idézett §-okra nézve a végrehajtási szabályokban még megfelelő rendelkezés sincsen. Nincsen azért, mert ily rendelkezés már

a törvényben kimerítettett. Tehát a hivatkozott törvényi §-ok mellett valamely nem is létező külön rendelkezésnek betartására a biró és a fél kötelezve nem lévén, a m. kir. bányakapitányság elutasításában foglalt követelménynek alapja s értelme sem lenne.

Értelme sincs egyszerűen azért, mert a pótfizetési eljárás folyamatba tétele előtt a késedelmes pótfizetőhöz ismételt, már birói uton is, és pedig ismeretlen tartózkodása esetén hirlapilag fölhívás intéztetik. Ebből folyólag, ha a késedelmes pótfizető a bányarészvényjegyet esetleg egy harmadikra, a bányatársulat és a bányakapitányság tudta nélkül átruházta, a hirlapi közzétételből a pótfizetési eljárás folyamatba tételelől azon harmadik is tudomást vehet. Mielőtt pedig a birói pótfizetési eljárást kérő folyamodvány benyújtatnék, e folyamodvának egyik fölszerelési melléklete az általános bányatörvény 159. §-a szerint a bányahatóság abbeli bizonyítványa, hogy a pótfizetésre fölszólítandó késedelmes a bányakönyvbe mint bányatárs be van jegyezve. Tehát, a midőn az oly bizonyítvány kiállítása a bányatársulati igazgatóság által a bányahatóságnál kérelmeztetik, ez már ekkor szerez magának tudomást a pótfizetési eljárásról, s az eljárást célzó oly bizonyítvány kiadatásánál jóhiszemű harmadik személyek érdekében a bizonyítvány kiadását a bányarészvénykönyvbe följegyezni kell. Sőt a bányahatóság már előzőleg is szerez tudomást, midőn a bányagyűlésekre a törvény 149. §-ának utolsó bekezdése és az 1855. évben hozott elvi fontosságú határozat szerint meghívatik; e meghívásban t. i. a tárgyak megjelölvék, tehát a pótfizetés birói követelése is pontosan megjelöltetik. Jó és helyes menetű bányakapitánysági eljárás s bányakönyvi vezetés mellett ilyképen nem is lehetséges, hogy a pótfizetési eljárás közben valamely suttymbeli átruházás történjék. Ha pedig valaki a bányatársulat ügyeinek és a részjegytulajdonosnak ép a törvény 158—166. §-ai szerint az új birtokos által is vizsgálendő viszonyainak ismerete nélkül veszi meg a bányarészvényjegyet; csakis saját mulasztásának adja meg az árát. S nem volna sem jogos, sem méltányos, hogy ily nem óvatos vevő miatt a törvény tartalmával s szellemével merőben ellenkezőleg, ép az ezeknek szoros és féltékeny megtartására hivatott bányahatóság követelhesse valamely más, a bíróságot zaklató, a feleket és magát a bányauzletet is károsító felesleges póteljárást.

Hozzászólók a fölvetett kérdéshez még más szempontból is, és ezuttal én vetek föl egy kérdést épen a bányatársulatok ügyével kapcsolatosan.

Az általános bányatörvény 137—169. §-ai megszabják a régi és az új bányatársulatokra vonatkozó eljárást.

A törvény 168. §-a szerint a törvény 138—167. §-ai a már létező bányatársulatokra is alkalmazandók lévén, e szakasz második bekezdésében köteleztettek a bányahatóságok, hogy a bíróságokkal egyetértőleg (im Einvernehmen) azon régi bányatársulatokat alapszabályaik kijavítására, igazgatójuk és aláírási címük választására s az ezeket tárgyzó okiratok előterjesztésére, pár szóval átalakulásra szorítsák.

Mi történt ez irányban? Vajmi kevés! Mi ennek következménye?

Az, hogy az átalakulásnak s az ezt szorgalmazó bányahatósági intézkedésnek hiányában sok régi társulat egyik-másik bányahatóságnak s bíróságnak — nézetem szerint — rabulistikus felfogása miatt, mint a Mohamed koporsója: ég és föld közt lebeg. Sem társulatdonosi, sem bányatársulati jelleggel nem bír.

A legtöbb bányahatóság e társulatok ügyeivel rendszert mit sem gondol s legfeljebb annyi bányaarendőri felügyeletet tart, a mennyire az netaláni szerezetsétlenségek avagy bányailletéki s adózási ügyben kikerülhetetlen. Különben pedig azon indokból, hogy az ilyen régi, át nem alakult bányatársulatoknak bányarészei még nem a bányahatóságoknál

vezetett bányarészvénykönyvben, hanem csak a bányabíró-ságnál mint bánya-telek-könyvi hatóságnál levő bánya-telek-könyvben vezetnek, ebből az következne, hogy ezekkel a bányahatóság csak akkor tartoznék gondolni s foglalkozni, ha azon társulatok az idézett 136. §-nak második bekezdésében foglaltaknak felelnek meg. Máskülönben boldoguljanak bányahatósági felügyelet nélkül. Mert ők nem az általános bányatörvény 137—167. §-ai alatt szabályozott bányatársulatokra, hanem az osztatlan tulajdonu ingatlanok tekintetéből az ált. bányatörvény 139. §-hoz képest, az egymásközi s a harmadik személyek tekintetéből előtérbe lépő jogviszonyaikra nézve, a tulajdonközösségről szóló általános magánpolgári szabályok alá tartoznak.

Ámde az ily felfogás s eljárás ellenkezik a dolog természetével, főleg pedig a régi bányarendszabályokkal s magával az ált. bányatörvényvel. Így a régi rendszabályok közül a Miksa-féle bányatörvénynek X. articulusa, a körmőci felvilágosítások XI. articulusa s a selmeczi felvilágosítások XII. articulusa és ezek kapcsolatos szakaszai a bányatársaknak egymásközi jogviszonyait a tulajdon közösségétől eltérőn, a bányászat tárgyi s jogi különbözőségéhez képest előnyösebben s különlegesen tárgyalják. Különösen a körmőci felvilágosítások idézett XI. articulusanak 1. §-a világosan kiemeli azt, hogy a mely bányatárs (Gewerke) tizenkét hét alatt pótfizetést s illetve az elmulasztott költségfizetést (Saumkost) le nem tenné, az bányarészét (magától érthetőleg az ő költségrészét is viselő bányatársulat javára) elveszti.

Ennek felel meg azután azon régi eljárás is, hogy az ily késedelembe (retardatban) lévő bányatársnak részei a bányakönyvekben töröltettek, s a többi bányatársak javára estek.

Az átalakult bányatársulatokra nézve tehát régi társulati szabályaik s a régi bányarendszabályok rendelkezésinél fogva, az általános bányatörvény 136. §-át alkalmazni még azon indokból sem lehet, ha ez némi megengedett (!?) kényszer lenne is az új törvény szerinti átalakulásnak előidézésére, mert a törvény 168. §-a minden kétséget kizáró világossággal s parancsolóan meghagyja, hogy az új bányatársulatokra a 138—167. §-okban, tehát a pótfizetésekre a 158—166. §-okban előadott szabályok a már létező régi társulatokra is alkalmazandók, tekintet nélkül arra, az új törvény szerint átalakultak-e vagy sem, mert a törvény e részbeni parancsoló intézkedése egy szóval sem mondja azt, hogy a hivatkozott 138—167. §-ok csak az átalakulás után s ennek föltétele mellett alkalmazandók. És mert ha e szakaszok csak az átalakulás után alkalmaztathatnának a régi társulatokra, helyes következésképp ily esetben sem a 163. §-ban a tulajdonostársakra megszabott magánjogi, hanem a régi bányarendtartásokba foglalt különleges szabványok volnának alkalmazandók.

Téves és indokolatlan tehát azon bányabíróságok eljárása, melyek a pótfizetési eljárást a régi, át nem alakult bányatársulatokra nézve, azon megokolással utasítják vissza, hogy azok bányarészvényei nem a bányahatóságoknál vezetett bányarészvény-könyvben ingóságokként, hanem a bánya-telek-könyvben osztatlan tulajdonu közös ingatlan részekként vezetnek, hogy tehát az ily fajta bányarésztesedés nem is társulati s nem is részvény, hanem a bányatörvény 136. §-a alá eső, meghatározott arányu ingatlanok közös résztulajdona; tehát hogy az ily jogviszony nem a bányatörvény, hanem az országbírói értekezlet által a telekkönyvi ingatlanokra alkalmazandó osztrák polg. törvénykönyv 825—849. §-ai szerint bírálendő el.

Igaz ugyan, hogy ez utóbbi §-ok szerint is elintéztethetnének az oly régi társulat pótfizetésbeli ügyei; azonban sokkal nehezebben és körülményesebben; mi már abban is nyilvánulna, hogy a bányatörvény 158—166. §-aiban körülírt előnyös s rövidleges eljárás helyébe a bányatársaknak a ké-

sedelmes bányatárs forma szerint perelni s végrehajtani kellene, csupán azért, mert a bányahatósági személyzet elégtelensége miatt, avagy más okból a régi társulatnak átalakulása elmaradt.

Hála az égnek, az oly rabulistikus fölfogásnak csakugyan határozottan ellene mond az ált. bányatörvény 168. §-ának első bekezdése, mely a 158—166. §-oknak alkalmazását feltétlenül parancsolón, az ált. bányatörvény életbe léptéig létező s létező régi bányatársulatokra is kiterjeszti s ezzel kapcsolatosan csupán az átalakulást, illetve a szükséges intézkedéseknek minden joghátrány nélkül való szorgalmazását rendeli.

Ha tehát valamely bányabíróság avagy bányahatóság ezzel ellenkező felfogást tanúsít s ellenkező határozatokat hoz, ezek nyilván a törvény rendelkezéseivel ellenkeznek s lehetetlen, hogy a felsőbb fórumok által ne a törvény szerint változtassanak meg. Különben elég kellemetlen, hogy correctiót kénytelen kérni a fél, s ügye ez alatt legtöbb esetben nagy késedelmet s még nagyobb kárt szenvedhet.

De az állami felügyelet is követeli, hogy a még át nem alakult régi bányatársulatok is valamely hatóság ellenőrzésétől függjenek. Azok különben is oly bányatársulatok, melyeknél az ált. bányatörvény 137. és 140. §-aiba foglalt korlátozás a részvények föloszthatására nézve még nem alkalmazható; s ez okból a részvények több ezerre szólnak. Ekként a kisrészvényes joga hatósági ellenőrzés és védelem nélkül maradna. Mert az ily régi bányatársulat, ha nem a bányatv. 137—169. §-ai szerint bíráltnék el, miután még nem is kereskedelmi társaság, de még ipartársulat sem, csakugyan minden bírósági s hatósági felügyelet nélkül maradna, holott részvényei száma ezerszámmra megy s vagyonának értéke esetleg százazrekre vagy milliókra tehető.

Tehát a mennyiben a tulajdonostársakat illető bányarész-birtok tekintetében a legtöbb bányahatóság, a 136. §. második bekezdésében említett társasági szerződévényeken kívül, az ily bányatársulatnak üzleti s ügyleti jogviszonyairól nem is vesz tudomást, ennek következménye az, hogy ily bányatársulat bányászata üzleti s ügyleti tekintetben csak úgy magától kormányozódik, a nagyobb s a hatalmasabb részvényesek jó vagy rossz akarata szerint. A rövidséget szenvedett s orvoslást kérő bányatársulati tagokat a bányahatóság a bírósághoz utalja; minthogy pedig a bányatársulatok üzleti, ügyleti s üzemi ügyeinek ellenőrzése a bíróság hatásköréhez nem tartozik: a panaszló bányarészvényes sokszor csak kártérítési jogczimen peres uton, akkor is a bírói illetékesség s hatáskör leszállítása veszélyének kilátásával kísérelheti meg sértett jogainak orvoslását.

Régi társulatok vagyonának eladásával pedig az ált. bányatörvény 154. és 155. §-ai, melyek értelmében az eladáshoz nem valamennyi bányatársnak, hanem a 155. §. végintézkedése szerint csupán háromnegyedrésznének beleegyezése és a bányahatóságnak jóváhagyása kérendő ki; e szakaszok bányatörvénykezési joggyakorlatunkban különbözőképen, sőt rendszerint nem is alkalmaztatnak. Oka ennek ép a végrehajtási szabályok 87. §-ának a törvény 154. és 155. §-aival némileg ellentétes rendelkezése. Már pedig ezért sok bányatársulat teljesen tönkre ment; mert mindenkor találkozik egy-két részes, ki az eladáshoz hozzá nem járult s egynémely bányahatóság egy 1871. évi elvi fontosságu határozatra való fonák és az eladások eseteire nem is alkalmazható hivatkozással, t. i. hogy bányatársulat felosztása meg nem erősíthető, ha valamely részvényes ellene van, mert a felosztás mellett volt tagok nem tekinthetők lemondóknak (!!), az eladás jóváhagyását is megtagadta. A társulat pedig elszalasztván biztos vevőjét, ha annak idején bányavagyonát eladta volna, tisztességes vételárral huzódott volna vissza, később egy pár rövidlátó, avagy vérmes ellenző bányatárs miatt, kénytelen volt tartalékvagyonát is s mindezt elemészteni. És minthogy a föltáráshoz a tartaléktőke is

kevés volt, üzleti tőke hiányában a társulat a bányát teljesen felhagyni s mint ilyet új kutatónak ingyen átengedni volt kénytelen.

Sőt tudok egy esetet, a midőn a bányatársulati gyűlésen a háromnegyedrészt meghaladó tagszámmal elhatározott és bányahatóságilag a 155. §. szerint jóváhagyott eladás alapján is, a kir. bányatörvényszék, mint bánya-telekkönyvi hatóság, az ugyancsak idéztem ált. bányatörv. 136. §-ára, s a tulajdonközösségről szóló magánjogi törvények, és a többi közt a telekkönyvi rendtartás szabványaira való hivatkozással megtagadta az adás-vételnek bánya-telekkönyvi elrendelését és foganatosítását. Nézetem szerint a bányatörvény 155. §-ából merithető ellenindokok folytán annál is inkább helytelenül, mert az 1855. évi telekkönyvi rendtartásnak szabványai az országbírói értekezlet XII. fejezetének tartalma szerint a bányatárgyakra s a bánya-telekkönyvekre ki nem terjeszkedvén, ha a bányatárgyakról vezetett bánya-telekkönyveknél a közönséges telekkönyvi rendtartásnak egynémely, a bányatörvényt nem érintő alaki rendelkezései a kifejlődött gyakorlatban helyenként célszerűen alkalmaztatnak, ezen törvényi és rendeleti intézkedés hiányát pótló gyakorlatból korántsem következtethető az, hogy a telekkönyvi rendtartásnak a bányatörvényvel, tehát ennek a hivatkozott 154. és 155. §-aival is ellenkező rendelkezéseinél fogva, a bányatársulati vagyonnak eladásánál ne legyen elegendő akár a régi, még át nem alakult, avagy az új — átalakult — bányatársulat részvényesei háromnegyedének, hanem csak azok valamennyijének beleegyezése.

Megszivlelendő továbbá a bányatársulatokat illető bányajogi mizeriák felsorolásánál még az is, hogy midőn a bányabíróság egy átalakult — tehát új — bányatársulat vagyonát a bánya-telekkönyvben a vevő nevére átírja s erről a bányahatóságot magától érthetőleg a vételnek a bányatársulati könyvbe való kitüntetése s ott is a bányavagyonnak a vevő nevére leendő átíratása végett megkeresi, az átíratásnál esetleg ismét a legelől említett eljárás kezdődik s a bányahatóság által a bányarészvényjegyek beszoállítására követeltetik.

Ily esetben a pótfizetéstől eltérő közönséges átruházásról van ugyan szó, a végrehajtási szabályok 87. §-ának rendelkezése mégis nézetem szerint ily esetben sem alkalmazható azért, mert az eladás a 154. és 155. törvényi §-ok szerint már érvényes jogerős és az arra vonatkozó bányakönyvi s bányatársulati könyvi átíratások a bányahatóság által feltétlenül, a bányarészvényjegyek bevonása nélkül is teljesítendő.

Igaz ugyan, hogy a végrehajtási szabályok 87. §-ának második bekezdése *«egészben»* és *«részben»* történő átíratásnál a régi bányarészvényjegyeknek az illető m. kir. bányakapitánysághoz való feltétlen betérjesztéséről szól; ámde nézetem szerint ez nem lehet indok a vevő nevére való átíratásnak megtagadására. Sőt azon esetben, a midőn az egész társulati bányavagyon a vevő nevére bánya-telekkönyvileg átíratik, neki arra, hogy az idegen bányarészvények is a bányahatósági könyvben irattassanak át, szüksége már nincsen. Tehát ha ő azt nem is szorgalmazná, s ha a bányahatóság a helyzettel, a perrenddel s talán jogi fogalmakkal sincsen tisztába, előállhat ama különös eset, hogy oly bányarészvények vannak a bányahatóságnál nyilvántartásban, melyeknek bányatárgya, bánya-telekkönyvileg már másra iratott, tehát a bányarészvényeknek tulajdonképi értéke sincsen. Ily esetet magam is ismerem, a hol t. i. a bánya már rég más harmadik tulajdonát képezi s reá is van telekkönyvezve, de a bányatársulat részvényei, a bányahatóságnál még folyton nyilvántartás, örökösödés s egyéb czimen való átruházás tárgyát képezik. És ebből is mindenki kiveheti azt, hogy az általános osztrák bányatörvénynek, továbbá a vele kapcsolatos végrehajtási szabályoknak úgy az ezeket részben indokoltan, de részben

indokolatlanul is megváltoztató joggyakorlatnak egynémely intézkedései s alakszerűségei, a helyi szokások szerint, gyakran összeütközők, bizonytalanok s a cél elérését nem ritkán akadályozók.

S mindez a magyar bányászat, a magyar igazságszolgáltatás és a magyar közigazgatás rovására esőnek vétetik, különösen a külföldiek által, kik saját vállalkozásbeli szegénységünk és közönyösségünk miatt sajnos a mi, rendszerint nemzetiségi s szegényebb hegyi vidékeken levő bányáinkat már jó nagy részben megszerezték és közvetlen kárukra eléggé tapasztalható bányaügyi mizeriáinkból következtetve, külföldön rossz hírünket keltik s terjesztik.

Már erre való tekintettel, de már azért is, mert tudvalevőleg mezőgazdasági téren is, inkább földjeink termékenysége, mint földmivelésünk fejlettsége miatt, földrészünkön elsők közt álló mezőgazdaságunk mellett, még a közel multban is, a hazai bányászat volt ama második legtekintélyesebb közgazdasági tényező, mely egykor legelsőeknek ismert bányajogi rendtartásaival s bányászati intézményeivel az egész világon mintaként szerepelt, a nemzet gazdagodása, a földtermékek egyik legnagyobb fogyasztója, az ipar egyedüli fentartója volt és magába zárta a vagyoni aristokratia mellett a magyar értelmiségnek s hazafiságnak matadorjait: annak a bányászatnak ekként ma is közgazdasági tényezőink közt első helyen valónak kellene lennie s mostani elhanyagoltságából kiemeltetnie.

Mert tény, hogy a bányászat virágzó állapota az egész ország földmivelésére, a belső fogyasztásra, az ipar emelésére, a kiviteli kereskedelemre s általában a közvagyonosodásra a legközvetlenebbül s legáldásosabban hat, és minthogy az is kétségtelen, hogy helyes közgazdasági, bányászati politika, helyes hazai bányajogi institúciók nélkül folyton hanyatlásban lévő bányászatunk fellendülése nem is képzelhető: első sorban igazságügyi, másodsorban pénzügyi kormányunk, az első mint a törvénykezés, a második mint a bányászati közigazgatás letéteményese volna nemcsak hivatva, de az előhaladt s eddig elmulasztott idő folytán ugyancsak a kormánynak már most szoros kötelessége volna sokszorosan tett ígéreteit beváltani s a bányajogot jelen chaotikusnak jelezhető állapotából rendezett jogbiztonsági állapotok közé emelni.

Máskülönben bányászatunkkal közgazdasági életünknek egyik igen tekintélyes tagozata tovább pusztulni fog, a létező bányászat pedig lassanként teljesen a hazánk érdekeit nem értő idegenek kezébe s idegen bányatisztek kezelésébe kerülven, már nemzeti szempontból e részben is valóságosan súlyos időknek nézünk eléje.

Hoznek János,
m. kir. kincst. ügyész.

Revolver-journalistika.

(Btk. 277. 351. §. és 1848: XVIII. tcz. 35. §.)

Említve volt e lapok folyó évi 28. számában megjelent közleményben a gyakorlat által követett azon magyarázat helytelensége, hogy az adósság hírlapi közzétételével való fenyegetés, vagy a mi ezzel egyértelmű, az adósság kifizetésére hírlapi közzététellel való felhívás megállapítja a Büntető-törvénykönyv 351. §-ában meghatározott vétség objektív ismérveit.

Kiegészítésül egy a napokban felmerült eset hozatik fel. Ebben egy jó módu lelkész lett egy biztosító ügynök által állítólag félrevezetve. Megjegyzem azonban, hogy ezen félrevezetés a felhozott exceptio veritatis bizonyíthatásának megengedése dacára bizonyítva nem lett. Mely félrevezetés miatt a lelkész a biztosító társulat ügynökét levélben csalónak nevezte. E miatt feljelentés tétetett s az ítélet hírlapi közzétételének is az elrendelése kéretett.

Ezen ügyben a vádlott információja nem a büntetéstől

való félelem érzetéből keletkezett, hanem a marasztaló jogerejű ítélet hírlapi közzétételének szégyenérzetéből s ennek mellőzésére volt irányozva, a mi pedig a Btk. 277. §-a alapján, mint a törvény imperativus rendelkezése, nem mellőzhető.

Felhozott e közben a vádlott által, hogy ez nagyobb szégyen reá nézve és így individualiter nagyobb büntetés, mint a törvénybeli legnagyobb büntetés. Kész lenne a vádlott 1000 frtot is fizetni a magánvádlónak, ha az ezen jogától elállana. Ez azonban szintén vagyonos ember lévén, nem lehet tudni a megállapodások eredményének milyenségét.

Ezen felmerült eset, vagyis a Btk. 277. §-a, mely szerint rágalmazás, becsületsértés miatt való elítéltetés esetén a sértett félnek kívánatára megrendelendő, hogy az ítélet hírlapilag tétessék közzé, szintén érdekes példát képez a revolver-journalistikának a gyakorlat által követett és említett irányu magyarázata helytelenségének illusztrálására.

A törvény az ítélet ezen közzétételét nem tekinti büntetésnek. Mi hát a hírlapi közzététel ezen joga? Semmi egyéb, mint a régi joggyakorlatban, melyről felette érdekes két jogtörténeti tanulmánycikket közölt Széll Farkas a *Jogt. Közl.* 1894. évi 51. és 1895. évi 51. számaiban, a megkövetés és az ezzel rokon becsületnyilatkozat, visszavonás, nyelvváltás helyébe lépett: *magánéltétel* (Werner 37. Edvi Illés II. 366.). A miről pedig a sértett fél le is mondhat. Csakhogy azon régi magánéltétel mellett közbüntetés sem alkalmaztatott. Az újabb jogfejlődés azonban a cselekmény kétoldalu jellegénél fogva eme kettős éltétel alkalmazását találta ki.

Ez azonban az eljárásnak a vád visszavonása folytán való beszüntetésével szemben nem tekinthető következetesnek. Mert a közbüntetéssel szemben a magánboszu nem érvényesülhet. Mert vagy az egyén joga absorbeálja a társadalom jogát, vagy a társadalom joga az egyéni jogot. De mindkettő egymás mellett a büntetésnek sem történeti, sem jogi eredetét tekintve meg nem állhat. A megszüntetésben ezen elv, a magánéltételben pedig ennek ellenkezője érvényesül. Ha a társadalom átengedi az egyénnek az ő jogát a megszüntetésnél, ez is átengedheti az ő jogát annak a büntetésnél.

De ha a sértett fél ezen magánéltételi jogáról lemondani nem akarna, hanem a rágalmazó vagy becsületsértő marasztaló ítélet hírlapi közzétételével való fenyegetés mellett valamely vagyoni hasznót követel, kérdés, meg fog-e állapíttatni a Btk. 351. §-ába ütköző zsarolás vétsége?

Nem fog az ily vétséget képezni, mert nem azért kell megbüntetni magát a rágalmazást, vagy becsületsértést sem, mivel a hírlapi közlemény rágalmazást vagy becsületsértést képez. Magának a tettnek kell közönséges deliktumnak lennie. A hírlapi közzététel azonban nem ily deliktum, hanem csak a terjesztési módokat egy kivételes eszköze. Ez képezi a Btk. 351. §-ának is a lényegét.

Ezen terjesztési módot illetőleg a rágalmazó, vagy becsületsértő állításnak megírása, nyomdába való előkészítése nagyobbfoku konokságot, átgondolást és kiszámítottabb tervszerűséget tételez fel. Másfelől pedig a nagyobb nyilvánosság a rágalmazottat és sértettet illetőleg is veszélyesebb. A sérelem a terjedés nagyobb aránya szerint nagyobb. Vagyis nemcsak aktív alanyi, hanem passzív alanyi minőségénél fogva is súlyosító terjesztési eszköz a nyomtatvány útján való közzététel.

Általánosan el van azonban újabban fogadva, hogy a sajtó útján elkövetett büntethető visszaélések az ált. büntetőjogi elvek szerint toroltassanak meg, mind a felelősség, mind az eljárás tekintetében. A mi pedig a revolver-journalistika speciális büntetőjogi fogalmát is megszünteti s azt közönséges büntetné devalválja.

Vagyis a rágalmazás és becsületsértés ezek szerint minőség szempontjából nem lehet többféle, csak egyféle. A deliktumok mennyisége már a bűnösség fokába vágó dolog. Így a hírlapi közzététel is, mint egy különös terjesztési eszköz, nem a minőség, hanem a mennyiség keretébe illik. És mint ilyen, a törvénynek nemcsak az általános részében szereplő általános súlyosító, hanem a különös részben kiemelhető különös súlyosító körülményt is képezhet. A mint hogy a Btk. 351. §-a sem képezhetne egyebet. Ez minőségi körülményt sohasem képezhet.

Azonban a Btk. 351. §-a egy értelemnélküli intézkedés, mint súlyosító körülmény is. Mert nem szabatik ennek alapján súlyosabb büntetés a zsarolásra, mint a nélkül. Az oly különös súlyosító körülménynek tehát, a melynek nincs különös súlyosabb büntetési tétele, létjoga sincs. Ez nem egyéb, mint egy nagy üres semmi. A rögtönzés hevében iktatott a törvénybe ezen különös, súlyosító körülmény, helytelenül, mint csaknem mind a többi rögtönzések is. És a hevenyészett eljárásban a különös súlyosabb büntetés kimaradt.

Vagyis épen ott vagyunk, mintha ezen különös súlyosító körülmény is kimaradt volna.

Igy került a törvénybe ezen értelemnélküliség, a nélkül, hogy ennek akár kvalitatív, akár kvantitatív létjoga lenne ily helyzetében s alakjában.

Ha tehát a Btk. 277. §-ában írt hírlapi közzététel magánéltétel, azért sem képezheti a Btk. 351. §-ában írt zsarolást az itt felhozottaktól eltekintve is, mert ez az ítélet végrehajtásához tartozó oly rerum dominium, a melytől a jus utendi et fruendi el nem választható. És így, hogy sérthetne valakit az, qui jure suo utitur.

Pedig a közzététel pretiumára is rámutat a sajtótörvény az 1848. évi XVIII. tcz. 35. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a laptulajdonos a marasztaló ítéletet 100 frt büntetés terhe alatt tartozik közzé tenni. A nem közlés tehát 100 frttal megváltható ez esetben. Ellenben a Btk. 277. §-a esetében a szerkesztő nem kötelezhető a közzétételre s így esetleg ezt foganatosítani nem is lehet.

Nem helyesebb lett volna-e a Btk. 277. §-ánál is ezt mondani, a mi az 1848. évi XVIII. tcz. 35. §-ával kimondva van, hogy a hírlapi közzététel 100 frt pénzbüntetés lefizetése mellett megváltható. Ily alakban az csakugyan az új jogban is az lett volna, a minek a hivatkozott helyen Széll Farkas, a többi jogászok véleményétől eltérően újabban nevezi, hogy az a régi jogban nem volt más, mint *feltételes elítélés*. Így azonban sem magánéltétel, sem semmi sem. És miért nem rendeltetett ez így a Btk. 277. §-ában is?

Ez a 100 frt azonban csak általános verum rei pretium. Ezen kívül ennek oly alanyi értéke is lehet, mint már az említett esetben volt, a mi, mint pretium affectionis meghatározhatatlan. És így eltekintve attól, hogy ez tulajdonképpen egy kriminális semmi, ezzel mégis a legnagyobb visszaélések követhetnek el. Határtalan tere lehet ez a zsarolásoknak büntetlenül.

Bizonyos esetekben a vádlott csakis ezen hírlapi közzétételtől fél, nem a büntetéstől. Hogy ezen szégyenérzettől meneküljön, kész bármennyit is fizetni. De a panaszos is, hogy ezt elérhesse. Mindketten a lapokat igyekeznek megnyerni, ki a hogy tudja. Ily intézkedését tehát a törvénynek helyeselni szintén nem lehet. Azért sem, mert ha ez feltételes elítélés, a büntetés feltétlen elítélés. S így a vádlott feltétlenül is, feltételesen is elítéltetik.

Vagyis sem a közeléltétellel a magánéltétel, sem a feltétlen elítéléssel a feltételes elítélés meg nem állhat, és az zsarolást sem képezhet. A jelenlegi alakban tehát sem a Btk. 277., sem a 351. §-ának nincs értelme. A revolver-journalistika pedig csak frázis kriminális.

Kunfalvy István.

Külföldi judikatura.

699. Minthogy a közkereseti társaság vagyona a társ-tagokétól különböző vagyont képez, ennél fogva minden társ-tag köthet vele jogügyleteket s az ezekből eredő követeléseit az egyes társ-tagok ellen is peresítheti. Ténykérdés azonban, hogy a peresített nem élhet-e azzal a kifogással, hogy felperes nem alapíthatja igényét a társ-tagok solidáris szavatosságára, mert hiszen ő a társaság tartozásaiért ép úgy felel, mint az alperes, és így vissza tartoznék azt adni, a mit alperestől annak tartozási részén fölül kap. Egy konkrét esetben az egyik társ-tag perelte a többi a társaságnak adott kölcsönügyletből kifolyólag. Alperesek azt a kifogást tették, hogy az a hitelező, a ki egyuttal társ-tag is, csakis a társas szerződés alapján perelhet és nem értékesítheti a maga javára a keresk. törvénynek azt az intézkedését, hogy a társ-tagok egyetemleg szavatolnak a társaság tartozásaiért. De a bíróság elvetette ezt a kifogást. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

700. Elértéktelenedett részvényeknek a tulajdonosa az azokért fizetett összegre perli a részvénytársaságnak felügyelő-bizottságát, mert ennek kedvező jelentése birta őt rá a jegyzésre és keltette benne azt a hitet, hogy új részvényeknek a jegyzése előnyös tőkebefektetést képez. A bíróság esküt ítélt felperesnek arra, hogy őt tényleg a felügyelő-bizottságnak a jelentése indította a részvényjegyzésre és ettől feltétlenül marasztaló ítéletet hozott. A felügyelő-bizottság ugyanis a rendes kereskedő gondosságával tudhatta, hogy az üzleti állapotok kedvezőtlenek és a nyereséget kimutató mérleg helytelen. Azt is tudhatta, hogy jelentésükkel nem csupán a részvényeseket, hanem harmadik személyeket is ösztönözhetnek a jegyzésre, és ezzel károsíthatják őket vagyoniukban; közömbös az, hogy a felügyelő-bizottságnak a felmentvény megadatott utóbb és maga felperes is erre szavazott, mert ez a tény nem minősíthető lemondásnak oly kártérítési igényről, mely egészen más tényeken alapszik. (*Német birodalmi törvénytörvények.*) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A bünvádi eljárás javaslatát illetőleg mi csak ismételtelhetjük, a mit pár hónappal ezelőtt irtunk: nem egy közönséges törvényjavaslat sorsa forog kérdésben, hanem oly alaptörvény megalkotása, mely Magyarországon a személyes szabadságot az önkény kezéből kiveszi s az alkotmányos állam követelményeinek teljesen megfelelő oltalom alá helyezi. Igen nagy felelősséget vesznek magukra, a kik útjába állnak e törvény létrejöttének. A mint ma a viszonyok kifejlődtek, a javaslat bukása után nagyon, de nagyon soká nem lesz Magyarországnak bünvádi eljárása. Megfoghatatlan az ügyvédektől és az ügyvédgyűlés vezetőségétől, hogy ők teszik meg a reakciónak a kedves szolgálatot. Ma nem részleges jogtechnikai határozmányokról van szó — s ezt különösen a Magyarország cikkeire értjük. A részletek eltörpülnek azon nagy garanciák mellett, melyeket hogy a törvény életbe lépte magával hoz: eddig senki sem tagadta.

— Felfolyamodás beadásának elmulasztása miatti igazolás a kir. járásbíróság előtt kérendő. A kir. Curia következő végzést hozott: Az ujvidéki kir. törvénytörvény, mint másodfoku bíróságnak fennebb idézett végzése feloldatik. *Indokok:* A sommás eljárási törvény 214. §-ának első bekezdése szerint a sommás ügyekben hozott végzések elleni felfolyamodásra sőt, a mennyiben a törvény eltérő intézkedést nem tartalmaz, az 1881: LIX. tcz.-nek rendelkezései alkalmazandók. Minthogy pedig a sommás eljárási törvény 57. §-a szerint a sommás eljárásbeli igazolásra nézve az 1881: LIX. tcz.-nek 61—68. §-ai alkalmazandók, e törvény 63. §-ának második bekezdése s a 64. §. értelmében pedig az igazolási kérelem elbírálása első sorban az elsőbíróság hatásköréhez tartozik s e szabálytól a sommás eljárásban csupán a sommás eljárási törvény 132. és 189. §-ai esetében van eltérésnek helye, ez eset azonban az ujvidéki kir. törvénytörvény mint felelbezési bíróságnak D. 264/95. számú végzése ellen irányuló felfolyamodás beadásának elmulasztása miatt használt igazolási kérelem tekintetében fen nem forog, ennél fogva kétségtelen, hogy az igazolási kérelem elsőfoku elbírálása nem a királyi törvénytörvény mint másodfoku bíróság, hanem az e perben eljáró királyi járásbíróság mint elsőfoku bíróság hatásköréhez tartozik. (H. 32. sz. 1896 jun. 10.)

— A lopás és rablás a rendőrfőkapitány jelentésében. Bécs évenként sokkal kisebb számokat mutat ki lopásoknál, mint Budapest. Ennek oka büntető-törvénykönyvünk szigorú minősítésében rejlik. Ott nagyon sok lopás csak kihágás, míg nálunk csakis a 2 frton aluli élelmi és élvezeti cikkek lopása képez kihágást.

	1894-ben	1895-ben
rablás előfordult	29	50 eset
ebből eredményes	26	31 "
sikertelen	3	19 "

1895-ben tehát 21-gyel emelkedett a rablások száma, a mi feltűnő emelkedés lenne, ha le nem szállítaná magának az 50-es számnak jelentőségét az, hogy egészben csak 3 eset tekinthető komolyabb jellegűnek. A többiek részben az ittasok közötti dulakodás, részben pedig a bűncselekmény elkövetésének módja: t. i. az elloptott tárgyak megtartása körül kifejtett erőszak alkalmazása minősíti büntető-törvényünk szerint rablásnak, mely utóbbi körülmény nélkül csak lopás vétségéről lehetne szó.

— A Magyar Jogászegyűlés évkönyvének első kötete megjelent. Tartalmazza a leérkezett véleményeket és indítványokat.

— Az országos ügyvédgyűlés napirendjére kitűzött kérdések a következők:

I. Az ügyvédi nyugdíj- és segélyügy. Előadó: dr. Robitsek József és dr. Nagy Dezső.

II. Az ügyvédi rendtartás reformjának sürgetése. Vétessék fel az új javaslatba intézkedés az iránt, hogy az ügyvédségbe való felvétel kérdésében kizárólag az ügyvédi kamara autonómiájának hatáskörében határozzon és pedig: nemcsak a formai kvalifikatio alapján, hanem az ügyvédi hivatás követelményeinek megfelelő erkölcsi előfeltételek szabad mérlegelése alapján is. Előadó: dr. Sik Sándor.

III. Óhajandó: a) hogy a bírói és ügyvédi képesítés egy a vizsga tárgyai, mint a vizsgáló forum szempontjából egyesíttessék. Előadó: dr. Stassik Ferencz. b) Hogy a bírói kar az ügyvédi karból állandóan és rendszeresen egészíttessék ki s hogy ügyvédek a törvénykezés egész területén és valamennyi fokán időlegesen kiegészítő bírák alkalmazzassanak. c) Hogy az ügyvédnek bíróvá való kinevezése esetében az ügyvédi gyakorlatban töltött idő a nyugdíjnak alapul veendő szolgálati időbe betudassék. Előadó: Hlatky Endre. d) Hogy a bírói, ügyészi és ügyvédi kar évzáró közös ünnepélyt tartson. Előadó: Sziklai Ottó. e) Hogy a bírák, ügyészek és ügyvédek a társas bíróságok előtt nyilvános tárgyalások alkalmával az igazságszolgáltatás méltóságának megfelelő s lehetőleg egyforma hivatalos öltönyben jelenjenek meg. Előadó: Pleininger Ferencz.

IV. Enuntiatio. A büntető eljárási javaslat nincs eléggé előkészítve; óhajandó, hogy a törvényhozás annak tárgyalását elnapolja, s hogy a javaslat előzetesen megbirálás végett a hazai jogász-szakköröknek megküldessék. Előadó: dr. Barna Ignác.

V. A községi bíráskodáshoz utalt jogügyek olcsó és gyors elintézése. Előadó: dr. Holló Lajos és dr. Zakariás János.

VI. Országos ügyvédi testület alakítása. Előadó: Nagy Elek és dr. Pollák Illés.

— Az angol kereskedelmi jog kodifikációja iránt ujabban mozgalom indult meg Angliában, a mely tény a kodifikatio ellenségeit ismét egy kedvező argumentumuktól fosztja meg. Az angol kereskedelmi kamarák kongresszusának ez év július havában hozott határozata alapján Sir Albert Rollit parlamenti tag vezetése alatt álló bizottság tiszteltette a Lord High Chancellor és a gyarmatügyi minisztereknél, hogy ezeket javaslatuk számára megnyerjék. A kamarák kongresszusának javaslata a következő: miután az 1882-iki váltótörvény, az 1890-iki társasági törvény, a javak eladásáról (sale of goods) szóló 1893-iki törvény s egyéb szabályzatok (consolidated statutes) eléggé bebizonyították a brit kereskedelmi jog kodifikációjának praktikabilitását, nagyon célszerű volna, hogy az egész birodalom kereskedelmi joga egységes törvénykönyvbe foglaltassék össze. Ezért felszólítja a gyülekezet a kormányt, hogy küldjön ki egy bizottságot, melyben az összes gyarmatok képviselve legyenek a javaslat elkészítésére. Mindkét miniszter rokonszenvvel csatlakozott a mozgalomhoz.

V. R.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félévre .. 6 frt negyedévre .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Lord Russel a nemzetközi békebiróságokról. Dr. V. R. — Jogtörténeti irányok. Dr. ILLYASEVICS JÓZSEF-től. — *Törvénykezési Szemle:* Az ügyvédi kar szervezéséhez. Dr. RÓNAI JÁNOS balászfalvi ügyvédtől. — Az új bizonyítékra alapított perújítás kérdéséhez. Dr. WEISZ ALADÁR n.-kanizsai törvényszéki jegyzőtől. — A német tőzsdei törvény. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lord Russel a nemzetközi békebiróságokról.

Anglia Lord Chief Justice-e Lord Russel of Killowen az amerikai ügyvédeknek Saratogában tartott gyülekezetén remek beszédet mondott a nemzetközi jog alapelveiről és mai állásáról. A hatalmas szónoklat első részében szembeszáll a nemzetközi jognak Austin-féle felfogásával, mely azt nem is tekinti jognak, hanem csakis mintegy a nemzetközi társas érintkezés összegyűjtött illemszabályainak. Russel szerint a nemzetközi jog igenis jog, még pedig összessége mindama szabályok és szokásoknak, melyeket a civilisált nemzetek egymás iránt cselekvésük *kötelező* zsinórmértékeül elismertek. E definícióval kapcsolatban kimutatja, hogy a természetjog (bármit értsünk is e kifejezés alatt) és a law of morality csak annyiban részei a nemzetközi jognak, a mennyiben azok egyes tételei kötelezőkül elismertettek. Elemzi ezután a nemzetközi jog forrásait, majd áttér a kodifikationális törekvésekre. Az Egyesült-Államokban Field, Németországban Bluntschli s ezeken kívül néhány olasz jogász kísérelte meg a kodifikációt, mely kíséreltek jelentéktelen sikerének oka szerinte az, hogy a kodifikatio a jogfejlődés akadály. Ez különösen áll a nemzetközi jogról, mely még új tudomány s melynek számos kérdése eldöntetlen. Itt Russel lord az anglo-indiai kodexekre hivatkozik, melyek bár elég sikerült törvények, mégis gátat vetettek a haladásnak. Bármily nagy tekintély is lord Russel, e kérdésben mégis kénytelenek vagyunk neki ellentmondani. Az indiai 1859-iki polgári és 1861-iki bünvádi eljárási kodexek alkotásuk óta két ízben mentek át teljes revízió. Az 1860-iki büntetőtörvényt pedig ez idő óta 12 külön törvény módosította, abrogálván 2 §-t, megváltoztatván 60 §-t s hozzáadván nyolcz új fejezetet. Ez pedig talán csak nem mondható a jogfejlődés stagnációjának? Igaz, mikép a *kodifikátor voltaképp csak lekötöztette a nép etikai felfogásának alaphangjait*, hogy egyrészt harmoniát létesítsen köztük, s hogy másrészt a gyengébb hallásúak, más szóval a morális fejlettség alacsonyabb fokán állók is elsajátítsák. Abban igaza is van a nagy angol jogásznak, hogy a nemzetközi jogban még ez alaponusok sem tisztán kivehető hangok, de ez nem jogosít fel arra, hogy egyszersmindenkorra pálcát törjünk a kodifikatio felett.

Igen szépen adja elő ezután a Lord Chief Justice a nemzetközi jog irodalmát vezérlő eszméket, kezdve Ayalától és Suareztól a modern korig, majd áttér az európai és amerikai nemzetközi jogászok működése közti különbség ismertetésére. Mig Európában a háboru jogát dolgozták ki s a háboru borzalmainak enyhítésén fáradoztak, addig az Egyesült-Államokban a béke jogát, a nemzetközi szerződések és bíráskodás tanait emelték tökéletességre. De nemcsak a tárgyra, hanem a tárgyalási modorra nézve is különböznek az angol-amerikai írók az európai kontinentális nemzetközi jogászoktól.

Mig utóbbiak — Russel szerint — a nemzetközi joggal etikai és metaphisikai alapon foglalkoznak s a jogi ideált, a lex ferendát összezavarják a lex lata-val, addig az előbbiek szigorúan elhatárolják a tételes alapot attól «what international law ought to be». Kétségtelen azonban, hogy a nemzetközi jog általános tendenciája: a *humanismus*. Ma már borzadással nézi a civilizált Európa, hogy a győztes Menelik 500 fogolynak jobb kezét és lábát levágatta, mig az afrikai rabszolgakereskedés Clarkson és Wilberforce előtt épen nem keltett megütközést. A közvélemény hatalma már sokkal nagyobb, mint akkor, midőn I. Napoleon 1810-ben hirhede «seront brulées» ediktumát kiadta. Midőn az amerikai polgárháboru kitört, Lincoln elnök megbizta a híres közjogászt, Lieber Ferenczet, hogy az ellenséges csapatok magatartását szabályozó kodexet állítson össze, melynek elveit annak idején az angol, francia és német kormányok is elfogadták. Ez elvek: 1. az ellenséges ország polgárainak személyes és vagyoni biztonsága. 2. kombattansok s nem kombattansok megkülönböztetése. 3. kartellek, menedéklevelek s zászlók tiszteletben tartása; 4. a kórházak s ambulantiák védelme, mit az 1864-iki genfi vörös kereszt konventio is megerősített; 5. felesleges fájdalmat okozó fegyverek mellőzése.

De e humanitarius elvek daczára sem nagyon békés a hangulat. A nemzetek évről-évre jobban fegyverkeznek, bár az örök béke iránti törekvések elég régiek. Hisz már Archidamus spártai király kijelentette, hogy jogtalanság az olyan ellenségnek megtámadása, a ki tetteiért kész a bíróság előtt felelni; az Argos és Lakedaimon között kötött 50 évre szóló szerződésnek egy pontja pedig határozottan kimondja, hogy az azon szerződésből keletkező viták felett egy neutrális hatalom van hivatva dönten. A középkorban a pápák többször utját állták a háborunak. Jelenleg pedig a bureau international de la paix szerint 94 béke-egyesület folytat agitációt. Az institut du droit international számos kongresszusán foglalkozott a nemzetközi békebiróságok kérdésével. Az egyesült államok parlamentje 1890-ben, a britt House of Commons 1893-ban csatlakozott a mozgalomhoz és az interparlamentaris konferenciák is előmozdítják azt. Lord Russel szerint az arbitratio (békebiróság) köre kiterjedhet: 1. ama nemzetközi viszályokra, melyekben a tények helyes megállapítása által a vita is el van döntve, 2. ama kérdésekre, melyek a nemzetközi jog elveinek egyszerű alkalmazása által eldönthetők, 3. amaz esetekre, melyekben méltányos kompensációról van szó, melylyel egyik állam a másiknak tartozik. A nemzetközi bíróság formáját illetőleg annak állandó voltáról még szó sem lehet addig, mig az összes nagyhatalmak nem csatlakoznak az elvhez. De ez nem is kívánatos, mert a bíróság jellegének függeni kell attól a kérdéstől, melyet eldönteni hivatva van. Ettől eltekintve is e bíróság oly rendkívüli nagy érdekek felett határozná, hogy annak tagjai, ha különben megszokták volna is a bírói hatalom gyakorlását, idővel türehtetlen prentiókkal lépnének fel. Az állandó nemzetközi bíróság eszméje már csak azért sem helyeselheto, mert az államok viszályait, melyeket jelenleg a háborútól féltükben kerülnek, szaporítaná.

A nemzetközi viszályok elintézésére legalkalmasabb a neutrális állam közbenjárása, miként azt az 1856-iki párisi

congressus 23. cikke szabályozta. A közbenjáró állam, ha a részrehajlás gyanúján felül áll, rendkívüli eredményeket érhet el. Addig is tehát, míg az arbitratio kérdésében az államok megegyeznek, czélszerű volna minden esetben a háboru megizenése előtt egy közbenjáró állam segélyét igénybe venni.

Beszédét, mely kerek négy óra hosszat tartott, azzal fejezte be, hogy az angolul beszélő világot békés egyetértésre inti a civilisatio haladása érdekében. Az ülésen 2000-nél több ügyvéd volt jelen s az egész amerikai és angol sajtó a legnagyobb érdeklődéssel kommentálta az angol országbíró nyilatkozatait.

Dr. V. R.

Jogtörténeti irányok.¹

Igen érdekes világot vetnek a jogtörténelemre vonatkozólag azok az előadások, melyeket a *Collège de France*-on a *Histoire des législations comparées* név alatt összefoglalva tartanak.

Két irány van itt főként képviselve: az egyik az *ethnologikus comparatív* módszer alkalmazásában rejlik, a melyről már egy régebbi cikkemben terjedelmesen nyílt alkalmam e lap hasábjain értekezni² s azért itt röviden érinthetem meg; a másik a mellett, hogy az európai jogtörténelemnek egy-egy intézményével ismertet meg, igen szellemesen a természet-tudományoknak leghatalmasabb eszközét, a mindenható *kísérletet*, melynek hiányában igen sokak szerint rejlik a társadalmi tudományok hátramaradottsága és fejletlensége, iparkodik állítólag alkalmazni.

Természetesen kísérletről oly értelemben, hogy az összes előfeltételek öntudatosan megállapítva meghatározotassanak, itt épen nem lehet szó. Így mondhatjuk, hogy tulajdonképpen a «kísérlet» itt csak mint jelszó szerepel. Itt inkább csak arról van szó, hogy adott körülmények lehetnek a tapasztalataink körébe esők és alaposan megfigyelhetők, a mely alapon vizsgálva az eredményt, következtetést vonhatunk úgy a múlt hasonló viszonyait illetően, mint a jövőre kihatólag. A «Collège de France»-on most e szakot előadó tanár: S. Flach előadásai köréből vett példával lehet legjobban megvilágítani az egészet.

Ő ugyanis *Communauté des terres et de l'abolition du servage en Russie* című előadásoknál abból indult ki, hogy a különböző irányok, socialistico-communistikus tendenciák által követelt földközösség, mint az óhajtott vagyonközösség egy főága, élő intézményként áll szemeink előtt egy nagy államnak igen nagy részében³ s ez az a *Mir*, mely Oroszországban a jobbágyság eltörlésével nyerte végleges szervezését.

Nézzük tehát minő változásokat hozott létre, minő következményei vannak s iparkodjunk behatolni az egésznek természetébe s így magunkkal vihetjük a vagyonközösség egyik hatalmas alakulatának képét, a melylyel, mint kész elemmel, vizsgálhatjuk a múltban feltűnő hasonnemű intézményeket s alakulatokat; s így közelebb juthatunk a dolog megértéséhez egy nagy lépéssel.

Az *ethnologikus comparatív* módszer lényege abban rejlik, hogy kutatása körébe vonja a múltban s a jelenben szereplő nomád s félnomád népeket, törzseket, tehát az összes ethnologiai egységeket is és nemcsak az egy közösségben és egy kontinensen élő népcsoportok intézményvilágát vizsgálja, hanem kutatási terét kiterjeszti mindenüvé, a hol társas létet talál. Ezen módszer alapelvei szerint tartotta S. Flach tanár

a következő című előadásokat: *Les coutumes et les institutions des peuples de l'Afrique et de l'Océanie*.

Igen érdekes, hogy a francia felfogás egyesítette a történelmi elemet az összehasonlítóval. *Histoire des législations comparées* a gyűjtőneve a fentebbi előadás csoportoknak. Ebben az egyesítésben egy nagy igazság rejlik. Beismerése ez annak, hogy az összehasonlítás még tulajdonképpen csak adatgyűjtés, anyaghalmozás kell, hogy a történelmi szempont áthassa s rendezze az egészet, így fog szerves összefüggést nyerhetni és pedig vagy a pozitív történelemnek idő és térben folytonos és összefüggő egészéhez szolgáltatja az anyagot, vagy pedig fejlődéstörténelmi rendszert segít megépíteni. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy mindkét esetben tulajdonképpen jogtörténelemmel van dolgunk: az egyikben a szó közönséges értelmében vett jogtörténettel, a másokban általános jogfejlődés történettel.

A németek «Vergleichende Rechtswissenschaft»-ja azonos tehát a francia «législation comparée»-val. Mindkettő az ethnologikus comparatív módszer segélyével dolgozik, csak-hogy eltérések vannak és pedig mindkét oldalon ennek a módszernek keresztülvitelében, t. i. a szerint, a mint inkább a történelmi szempont szerint hatolnak be egy nép vagy népcsoport, egyszóval ethnologikus egység intézmény világába s az összehasonlítás azután történik, vagy pedig egy fejlődési schéma előzetes felállítása után iparkodnak azt igazolni az ethnologikus egységek életéből vett példákkal.

Az egyik tehát inkább induktív, a másik pedig deduktív irányt követ.

Még mielőtt befejezném cikkemet, meg kell emlékezni arról a nagyfontosságú szerepről is, melyet a *földrajz-történeti* felfogás nyújthat úgy a tanítást, mint a tanulást illetőleg. Ezt hozza magával a dolog természete, mert hisz a jogtörténelem, mint külön ág, kell, hogy az általános történelem befolyása alatt felhasználjon minden eszközt, mely ez utóbbinak könnyebb megértéséhez vezet. Már pedig a történelem bizonyos adott helyhez tapad. Ezt a helyet, földterületet, mint színteret az eseményeknek, melyekkel foglalkozunk, melyeket feltétlenül ismernünk kell, ha igaz történelmet akarunk látni. Természetesen nemcsak mint színtér, egyszerű staffage jön az tekintetbe, hanem mint igen fontos alakító tényező is.

A történelmi események mintegy oda vannak kötve, forrva bizonyos földdarabhoz; ennek integráns részét képezik. Ha pedig ez áll a történelemről általában, mennyivel inkább áll ez a jog- s államtörténetről. Hiszen a jog mint egy elhatároló, szervező hatalom, mint egy külső, megfogható, érzékelhető jel, éppen legközelebb áll a földhöz s ha nem is gondolunk mindjárt az uralmat jelölő közjogi határookra, mindenütt úgy képzelhetjük, mint egy a föld felett néha láthatatlanul elhúzódó, igen komplikált hálózatot, mely a föld felett lefolyó emberi életet is mintegy a földhöz iparkodik kötni, ott iparkodik megrögzíteni.

A jogot konkrete csakis mintegy bizonyos földterület felett uralkodót érthetjük meg.

A jog sokkal pozitívabb jelensége az életnek, semhogy le tudnánk győzni a felette is teljes mértékben uralkodó gravitáció törvényét.

Igy ha az európai jogtörténelem bármely szakáról igaz ismeretet akarunk szerezni, mindenekelőtt ismernünk kell ennek földrajzi képét. Kell, hogy magunk előtt lássuk abban a bizonyos korban Európának térképét s szemeinkkel követhessük az elhatároló vonalakat, melyek uralmi köröket, hatalmi befolyásokat a jogi s erkölcsi viszonyoknak mintegy grafice kidomborodó, megérzékített részeit rajzolják elénk. Nemcsak a folyam s hegyrendszereket, nemcsak vízválasztókat, medenczéket kell látnunk, hanem a jog által alkotott s összekapcsolt vagy elkülönített vidékeknek egész sorozatát.

Ime röviden vázolva néhány azon irányok s áramlatok közül, melyekkel közvetlenül is megismerkedhettem. Akár

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 35. és 36. számban.

² Megjelent a *Jogt. Közl.* 1895. évfolyam 2., 3., 4. számaiban: «Jogtörténet és ethnologikus comparatív módszer» cím alatt.

³ Szent-Pétervártól egész Kievig, tehát egész középső Oroszország; az északi óriási területek nagyrészt nem művelhetők vagy erdővel borítók; a déli részen pedig a magántulajdon az uralkodó forma.

melyiket vegyük ezek közül: a *közgazdaság-történelmet*, *ethnológikus összehasonlítót*, *fejlődéstörténetit* vagy *földrajz-történetit*, kétségtelen, hogy a jogtörténelemnek, mint tudománynak fejlődését rendkívül előmozdítják, kutatási körét kiterjesztik, egyszersmind lehetővé teszik a fogalmak tisztázását.

Dr. Illyasevics József.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi kar szervezetéhez.

Az ügyvédi kar közvéleménye annyira érlelődött, hogy most már országos szervezetet sürget. A míg ez be nem következik, még pedig nemcsak társadalmi, hanem törvényhozási uton is, addig a kamarák elszigetelt és könnyen elsorvadó apró szervezetek maradnak. Az országos szervezetnek célja: az egyes kamarák működésének eredményét egységes keretbe összefoglalni, a netaláni ellentéteket összhangzásba hozni, az egyes kamarákat intenzívebb tevékenységre serkenteni, ellenőrizni és a kar-összesség nyilvánulatainak imponálóbb tekintélyt, súlyt kölcsönözni. Konkrete szólva: az egyes kamarák szervei legjavából kirostált országos képviselő testület teljesíthetné mind azon *felügyeleti* és különösen *bírói* teendőket, melyek az egyes kamarák választmányaitól *felelőst* teendőknek. Hogy az országos testület kikből és mi módon alakíttassék, az egyelőre másodrendű kérdés. Fődolog az *elv* elhatározása. Nézetem szerint az egyes kamarák *elnökeinek* összessége alkotná az országos képviseletnek közgyűlését, mely évenként legalább egyszer összehívandó lenne és a maga kebeléből az országos választmányt és tisztviselőket választaná. Különös teendők közé tartoznának az egyes kamarák ügykezelésének felülvizsgálata és minden felebbezett ügyben való bíraskodás. (1874: XXXIV. tcz. 7., 29., 35., 75. stb. §-ai).

A mi a felebbezési bíraskodást illeti: nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy azt a törvényhozás teljesen és korlátlanul az ügyvédi karnak kiszolgáltatni nem hajlandó. Ezen körülményt én *nem* tekintem bajnak, sőt az ügyvédi kar iránti bizalomnak emelésére, tekintélyének öregbítésére felhasználhatónak. Ugyanis olyképen volna a felebbezési bíróság alakítandó, hogy a fenálló 1874: XXXIV. tcz. 4. §-ának mintájára a felebbezési bírói tanács tagjainak fele részét az igazságügy-miniszter a Curia fegyelmi tanácsnak tagjai sorából nevezné ki, a tanács másik felét pedig a fönt jelzett országos képviseleti közgyűlés a maga kebeléből választaná. Elnöke a kir. Curia elnöke, akadályoztatása esetében pedig *szükségképen* csak a fentirt módon az ügyvédek sorából minden év kezdetén választandó alelnök lenne. A két különböző elem együttes tanácskozása egymásnak felfogására csak jótékony hatást gyakorolna.

Ezen tervezet nem lép fel a föltétlen helyesség praetensiójával, hanem csupán a kérdés újabb fölvetésének ohajával.

Dr. Rónai János
balázsfalvi ügyvéd.

Az új bizonyítékra alapított perujtás kérdéséhez.

I. A perujtás alaki megengedettségének feltételeit az 1881. évi LIX. tcz. 69. §-a állapítja meg s annak helyes értelme szerint a perujtás alaki meg- vagy meg nem engedésének kérdése az újra felvett per materiális elbírálásának kérdésétől független.

Főképen jelentős ezen elvi álláspont az új bizonyítékon alapuló perujtásnál a perrendtartási novella 69. §-ának 2. pontjában megkivánt bizonyíték tekintetében, a melyet a törvény, mint az alapperben nem használt és lényegileg a per tárgyra vonatkozó bizonyítékot határoz meg.

Az új bizonyítékra alapított perujtásnál fontos tehát

először, mit kell érteni az alapperben nem használt, vagyis új, másodsor lényegileg a per tárgyra vonatkozó bizonyíték alatt, s harmadsor, mennyiben befolyásolják a perujtás meg-alapítására felhívott bizonyítékok az újított per tárgyalását és eldöntését az érdemben?

Annak a megítélésére, vajon valamely bizonyíték, mint bizonyítási eszköz, az alapperben használtatott-e vagy sem, csupán az döntő, vajon az ugyanazon tényállítás tekintetében, melyre nézve a perujtási keresetben ajánltatik, az alapperben alakilag felhivatott-e vagy sem és teljesen közömbös, hogy az alapperbeli eljárás során miért nem tétetett a per anyagává, felvétele miért mellőztetett.

Ez elvet jogi gyakorlatunk kifejezetten formulázva nem mondotta ugyan ki, de ezen felfogásra enged következtetni a Curia azon határozata, mely szerint «a jogérvényesen megítélt eskü letételére való készség bejelentésének elmulasztása perujtás alapjául nem szolgálhat». (L. 1888 október hó 18. 8228. Ü. L. 1888. 46.)

E felfogás helyességét az 1893. évi XVIII. tcz. intézkedései is támogatják.

Némely kommentátorunk (dr. Schreyer Jakab: Polg. törvénykezési rendtartás 378. old. Dr. Herczegh Mihály: Magyar polg. törvénykezési rendtartás 3. kiad. 342. s. köv. old. 3. jegyzet) megkülönböztetést tesz a perujtás jogalapja tekintetében az új bizonyíték és új ténykörülmeny közt, utóbbi alatt értvén azon esetet, midőn az új bizonyíték az alapper tárgyalásánál nem érvényesített ténybeli előadásokra vonatkozik. Így a Curia: «A perujtási keresetben a felperesi jog beigazolása végett új ténykörülmenyek, illetőleg új bizonyíték hozatván fel...» (C. 1882 okt. 2. 8051. Dtar III. 211.)

Kétségtelen, hogy a perujtás ez esetben is helyt foghat, mert a törvény lényegileg a per tárgyra vonatkozó új bizonyítékot kíván s nem tesz különbséget a között, vajon ezen új bizonyíték oly tényállításra vonatkozik-e, mely már az alapperben előadatott vagy sem, csak azt kívánja meg, hogy lényegileg a per tárgyra vonatkozzék.

Ezen megkülönböztetés tehát fölösleges, gyakorlati értékkel nem bír és a törvényben minden alapot nélkülöz. Gyakorlati értéke csak akkor volna, ha maga a lényegileg a per tárgyra vonatkozó új tényállás elegendő volna a perujtási kérelem megalapítására.

II. Meghatározandó a kifejtettek után, mit kell lényegileg a per tárgyra vonatkozó bizonyíték alatt érteni?

Némely író az 1881. évi LIX. tcz. 69. §. 2. pontjának «lényegileg» kitételét nem a bizonyítéknak a per tárgyra való vonatkozására, hanem magára a bizonyítékra vonatkoztatja; nem lényegileg a per tárgyra vonatkozó, hanem a per tárgyra vonatkozó és egyuttal lényeges új bizonyítékot kívánván meg. A lényeges bizonyíték fogalmát pedig akként határozza meg, miszerint annak annyira fontosnak kell lenni, hogy az előbbi ítélet jogellenességét világosan kimutattja.

Ezen felfogásnak maga a törvény szövegezése mond ellent s ez az elválasztás szükségképen az alaki kérdésnek az érdelemmel való összekeverésére, összetévesztésére vezet. Annak elbírálása, hogy a lényegileg a per tárgyra vonatkozó bizonyíték lényeges-e vagy sem, már az érdembe tartozik. Ezt a Curia a perujtás szempontjából az okirati (Curia 1883 szeptember 27. 7839. It. k.) és tanubizonyítás tekintetében (Curia 1888 okt. 18. 8228. Márkus: F. e. h. I. kiad. II. k. 317. old.) ki is mondotta.

Ezek szerint a lényegileg a per tárgyra vonatkozó bizonyíték különbözik a per tárgyra vonatkozó lényeges bizonyítéktól. Lényegesnek a bizonyíték csak az érdem szempontjából nevezhető, a perujtás alaki szempontjából pedig csak abban az értelemben, mely szerint a lényeges bizonyíték fogalma azonos a bizonyítéknak lényegileg a per tárgyra való vonatkozásának fogalmával.

Nézetem szerint a bizonyítéknak lényegileg a per tárgyra való vonatkozásához nem szükséges, hogy az új bizonyíték oly állítás tekintetében hivatassék fel, mely ügydöntő tényre vonatkozik oly értelemben, hogy annak sikeres használata szükségképen az alapperbeli ítélet megváltoztatását eredményezi, — bárha a perujítás célja ez, — a melytől tehát a per sorsa, jobbra vagy balra dőlése függ. Hisz ezen új bizonyíték ereje ellenbizonyítás, a tényalapnak kifogás alakjában való kiegészítése és ennek bizonyítása által megdönthető.

Sőt azt sem tartom szükségesnek, hogy az új bizonyíték oly tényállításra vonatkozzék, mely, ha a bizonyítás által valónak bizonyul és ha a tényállás az ellenfél részéről más tényekkel ki nem egészítették, tehát a tényállás változatlanul maradása esetében, újító fél pernyertes kell hogy legyen.

Igy midőn újító felperes perujítását oly új bizonyítékra alapítja, a mely azt van hivatva bizonyítani, miszerint az alapperbeli ítéletre elhatározó bizonyíték a törvény értelmében egyáltalában vagy elégséges bizonyító erővel nem bír, mert pl. az okirat már az azzal való bizonyítás előtt bünperben hamisnak mondatott ki, az esküre bocsátott tanu, vagy az eskü alatt kihallgatott fél még vallomástétel előtt hamis tanuzásért vagy hamis esküért jogerejüleg el volt ítélve, avagy a vallomás és eskü letétele, illetőleg a tény észlelése idején elmebeteg volt, stb.

Itt a felajánlott új bizonyíték nem magára a vitás jogviszonyra vagy ennek valamely alkatrészére, mégis kétségtelenül lényegileg a per tárgyra vonatkozik, az azzal való szoros összefüggése nyilvánvaló s így a perujítási kérelemnek helyt kell adni. A perujítási keresetben ez irányban felajánlott bizonyítás sikere nem vezet szükségképen újító fél pernyertességére az esetben sem, ha az alapperbeli tényállás az újított perben is változatlanul marad, mert ez csak azt eredményezi, hogy az alapperben eszközölt vonatkozó bizonyítás nem létezőnek, illetőleg elégtelennek lesz tekintendő, de a bizonyítandó tényállításnak más bizonyítékkal való bizonyítása, illetőleg a hiányos bizonyítás kiegészítése eszközölhető. S ha a felhozott példákban a hamis okirat tekintetében a novella 69. §. 3. pontjának a prdts 321. §-ában szabályozott esetét látjuk is fenforogni azon az alapon, hogy ez a büntendő cselekménynek a büntető eljárás kérelmezése által bünperben ítéletileg leendő megállapítását csak arra az esetre rendeli, ha az már korábban meg nem történt s nem kívánja meg, hogy a peresztést előidéző büntendő cselekmény az alapper folyamán merült legyen fel: a felvettem példa többi esetei mégis nyilván a novella 69. §-ának 2. pontja alá tartoznak, mert egyikben sem az irányban hivatik fel új bizonyíték, hogy a peresztesség okát a büntető-törvényekben tilalmazott cselekmény képezte, hanem, hogy az alapítéletben a peresztesség alapját oly bizonyíték képezte, a melynek a törvény bizonyító erőt egyáltalában vagy legalább elégséges bizonyító erőt nem tulajdonít.

Egyébiránt a novella 69. §-ának 3. pontja alapján indított perujítás tulajdonképen szintén lényegileg a per tárgyra vonatkozó új bizonyítékon alapult, csak hogy a prdts 321. §-a esetében ezen új bizonyíték előállítása előzetes bünper útjára van utasítva, s ennek felvétele csak a novella 73. §-ának feltételei valamelyikének fenforgása esetén eszközölhető a polgári perben. E szabály tisztán célszerűsége és nem elvi különbözősége alapol.

III. A már kifejtettekből következik, hogy, habár a perujítás mindig az alapperbeli ítélet félretételét célozza és habár ezen cél szolgáltatásban áll az új bizonyítékra való hivatkozás, ennek mégis van egy közelebbi célja s ez az, hogy a perujításnak a törvényben előírt kellékeinek elég tétessék és ez által az alapperben már bírálat tárgyát képezett jogviszonyok újból való megbírálása lehetővé váljék. (L. Curia 1889 decz. 18. 2929. P. T. XXI. 9.)

A perujítás megengedettségének kellékei a vitás jogviszony újból elbíráltatásának feltételei.

Ha ezen feltételeknek egyszer elég tétetett, a vitás jogviszony újból elbírálandó és pedig a dolog természete szerint, nemcsak azon bizonyítékok alapján, a melyek a perujítás alaki megengedése érdekében a perujítási keresetben felhivattak, hanem ezek mellett, sőt ezeken kívül más bizonyítékok szolgáltatása és felvétele akadályba nem ütközik, tehát a perujítási keresetben hivatkozott bizonyítékok kiegészítésének, sőt mással való pótlásának helye lehet.

Ezen állásponton van joggyakorlatunk is. (Curia 1888 okt. 18. 8228. és Curia 1882. okt. 2. 8051. Fodor-Márkus Polg. tvk. rdts kk. I. k. 557. old. 27. és 29.)

A bizonyíték-szolgáltatásnak a per structuráján belől való ezen korlátlanúságát az 1868: LIV. tcz. 320. §. 3. bekezdése különben kifejezetten ki is mondja.

Nagyon természetes persze, hogy a fél ajánlotta bizonyítás felvétele szükségességének elbírálása tekintetében a birói cognitio az újított perben csak úgy érvényesül, mint az alapperben.

Vitathatóbb azon kérdés, hogy a perujítási kereset a jogviszonyt minő terjedelemben teszi újból elbíráltatás tárgyává.

Az ügyvédi mulasztás címén alapuló perujításnál e tekintetben kétség nem lehet, minthogy ez által a mulasztás előtti állapot állítatik vissza. Ámde az új bizonyítékra alapított perujítás esetében a bizonyíték-szolgáltatás tekintetében mulasztás nem szükségképen forog fen, sőt ez az 1881. évi LIX. tcz. 72. §-a esetében a perujítást ki is zárja.

Nézetem szerint, minthogy az újított per, eltekintve megengedettségének a törvény által meghatározott különös előfeltételeitől, az alappertől miben sem különbözik, mindkettő egy és ugyanazon szabályok alatt áll, lefolyásuk, a feleknek előadási és bizonyítékszolgáltatási joga egy és ugyanaz (1868: LIV. tcz. 320. §. 2. és 3. bekezdés) és minthogy a perben a jogviszony, mint a keresetbe vett jog alapja, képezi elbíráltatás tárgyát, a birói döntés azonban a jog felett történik: ennél fogva a vitás jogviszony nemcsak azon oldalról és részben bírálható és bírálandó újból el, a melyre a perujítási kereset tényállításai és az ott felhívott bizonyítékok vonatkoznak, hanem egészében, az alapper és újított per összes adatai és bizonyítékai alapján; a mennyiben pedig ezt a per szerkezete megengedi, mi sem áll utjában annak, hogy újító felperes, ha egyszer a perujítás alaki feltételeinek eleget tett, a keresetével érvényesített jog megváltoztatása nélkül, a felhozott tényeket kiigazítsa vagy újból tényeket és ezek tekintetében újból bizonyítékokat hozzon fel, habár ezek a perbe vitt jogviszony, illetőleg az alapper anyagának más oldalára, más részére vonatkoznak is, mint a melyre a perujítási kereset tényállításai s az ott felhívott bizonyítékok.

A sommás perben ezt az 1893: XVIII. tcz. 31. §. 1. pontja kifejezetten megengedi, a jog megalapító kereseti tényeknek a tárgyalás folyamában való kijavítását és pótlólagos előadását, ha ez a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül történik, keresetváltoztatásnak nem tekintvén. A rendes perben ellenben az eshetőségi elv e tekintetben korlátozólag hat.

Dr. Weisz Aladár.

A német tőzsdei törvény.

Az 1897 jan. 1-én életbe lépendő német tőzsdei törvény kivonatos ismertetését adjuk alább. A törvény szövege az eredeti javaslatához képest számos és lényeges módosításon ment keresztül.

Aktuális e dolog nálunk is, mert a magyar tőzsdetörvény tervezetének előmunkálatai serényen folynak a kereskedelmi miniszteriumban.

Számos jogi vonatkozásánál fogva érdekes a német tör-

vény; mindazáltal helyszüke miatt kénytelenek vagyunk a jogi szempontból kevésbé jelentőségteljes, administratív részeket elhagyni.

1. §. Tőzsde létesítéséhez az országos kormány engedélye szükséges. Az utóbbinak jogában áll a fenálló tőzsdék beszüntetését elrendelni.

Az országos kormányok gyakorolják a tőzsdék feletti felügyeletet. A közvetlen felügyeletet a kereskedelmi közegre (kereskedelmi kamarák, kereskedő testületek) bízhatják.

A felmondó irodák, leszámoló pénztárak és leszámoló egyletek és hasonló intézeteknek a tőzsdei forgalomra vonatkozó hasonló intézményei szintén az országos kormányok és a közvetlen felügyelettel megbízott kereskedelmi közegek felügyelete alá tartoznak.

2. §. Az országos kormány közegként minden tőzsdére állami biztosok rendelendők ki. Ezeknek kötelességük a tőzsdei forgalomra, valamint a tőzsdére vonatkozólag kibocsátott törvények és igazgatási határozatok megtartására, az országos kormány közlelbi utasítása szerint felügyelniök. Jogositva vannak a tőzsdei közegek tanácskozásain résztvenni, s a tőzsdei közegeket az előforduló visszaélésekre figyelmeztetni. Kötelesek a viszásságokról s azok mellőzésének módzatairól jelentést tenni.

A szövetségi tanács hozzájárulásával egyes tőzsdéknél az állami biztos tevékenysége a becsületbírósi eljárásnál való közreműködésre korlátozható, vagy a mennyiben kisebb tőzsdékről van szó, az állami biztos kirendelése mellőzhető.

3. §. A jelen törvénnyel a szövetségi tanács hatáskörébe utalt ügyek fölötti véleményadás céljából szakértői közegként tőzsdei választmány alakítandó. Ennek jogában áll, a birodalmi kancellárhoz indítványt terjeszteni elő és szakértőket meghallgatni.

A tőzsdei választmány legalább 30 tagból áll, kiket a szövetségstanács rendszerint öt évre választ. Ujjonnan megválasztás meg van engedve. A tagok felének választása a tőzsdei közegek javaslatára történik. Azt, hogy az egyes tőzsdék közgei ezen tagokat mily számban hozzák javaslatba, a szövetségi tanács határozza meg. A tagok másik felének megválasztása a földmivelés és iparnak megfelelő tekintetbe vételével történik. Ügyrendet a választmány részére, ennek meghallgatása után, a szövetségi tanács bocsát ki; utóbbi állapítja meg a választmányi tagoknak nyújtandó napi-dijakat és utazási költségeket is.

4. §. Minden tőzsde részére tőzsdei rendtartás bocsátandó ki. Ezt az országos kormány hagyja jóvá, mely elrendelheti bizonyos szabályoknak a tőzsdei rendtartásba felvételét, különösen annak a szabálynak, hogy a terménýtőzsdék előljárásaiban a földmivelés, a földmivelési mellékiparok és a malomipar megfelelően képviseltessenek.

Az 5—27. §-ok a tőzsdéről való kizárást tárgyalják.

28. §. Oly megállapodás, melylyel a felek magukat a tőzsdei választott bíróság határozatának alávetik, csak akkor kötelező, ha a résztvevők mindegyike kereskedő, vagy az illető üzletágra nézve a tőzsdei lajstromba (51. §.) be van jegyezve, vagy pedig ha az alávetés a peres eset felmerülése után történik.

A 29—36. §-ok a tőzsdei árak megállapításáról és az árfolyamalkusokról szólnak.

A 36—47. §-ok az az értékpapírok forgalomhoz bocsátó hatóságait, azok egymáshoz való viszonyait, a forgalomhoz bocsátás előfeltételeit tárgyalják.

48. §. Tőzsdei áru- vagy értékpapir-határidő-üzletet a meghatározott szállítási időre vagy határozott szállítási időszakra kötött vételi vagy egyéb szerzési ügyletek képeznek, ha azok azon ügyleti feltételek szerint létesülnek, melyeket a tőzsdei előljárásság a határidő-üzletre megállapított, és ha az illető tőzsdén kötött ilyenü ügyletekre határidő-árak hivatalosan megállapítatnak. (29., 35. §-ok).

49. §. Áruknak és értékpapíroknak a tőzsdei határidő-üzlethez bocsátása felett a tőzsdei rendtartás közlelbi intézkedései szerint a tőzsdei közegek határoznak.

A tőzsdei közegek áruknak tőzsdei határidő-üzlethez bocsátása előtt tartoznak az érdekelt kereseti ágak képviselőinek véleményét minden egyes esetben meghallgatni, s annak eredményét a birodalmi kancellárral közölni. A határidő-üzlethez bocsátás csak akkor történhetik meg, ha a birodalmi kancellár kijelenti, hogy a további puhatolásokra okot nem talál.

50. §. A szövetségstanács a határidő-üzletet feltételektől teheti függővé, vagy meghatározott árukra vagy értékekre nézve betilthatja.

Bánya- és gyárvállalatok részvényeiben a tőzsdei határidő-üzlet tilos. Egyéb közkereseti társaságok részvényeiben a tőzsdei határidő-üzlet csak akkor engedhető meg, ha az illető közkereseti társaság tőkéje legalább 20 millió márkára rug.

A tőzsdei határidő-üzlet gabonában és malomgyártmányokban tilos.

51. §. A mennyiben a tőzsdei határidő-üzletet meghatározott áruk- és értékpapírokra nézve a jelen törvény vagy a szövetségstanács betiltotta, vagy a határidő-üzlethez bocsátást a tőzsdei közegek végérvényesen megtagadták, az ily árukban és értékpapírokban létesült tőzsdei határidő-üzletek a tőzsdei intézmények igénybevételeitől kizárva és árfolyamalkusok által nem közvetíthetők. Ilyenü ügyletekről, a mennyiben belföldön kötettek, árjegyzékeket (árfolyamlapokat) közzétenni, vagy mechanikai uton készített sokszorosítás útján terjeszteni tilos.

Hasonlóképen ki van zárva a tőzsdéről a tőzsdei közegek közreműködésétől független határidő-üzlet, ha az a tőzsdei határidő-üzleteknél szokásos formákban megy véghez.

52. §. Ha áruknak vagy értékpapíroknak a tőzsdei határidő-üzlethez bocsátása nem kérelmeztetik, a tőzsdei felügyelő hatóságok a tényleg előforduló határidő-üzletet az 51. §-ban felsorolt következmények mellett eltilthatják.

53. §. Tőzsdei áru-határidő üzletnél az eladó, a mennyiben bekövetkezett felmondás után szerződésellenes árut szállít, késedelembe esik akkor is, ha a szállítási határidő még le nem járt.

Az ezzel ellenkező megállapodás semmis.

54. §. A kereskedelmi cégjegyzék vezetésére illetékes minden bíróságnál az áruk és az értékpapírok részére egy tőzsdei lajstrom vezetendő. Az országos kormány több bírósági járás lajstromának vezetését ezek egyikére ruházhatja.

55. §. A tőzsdei lajstromba mindazoknak a személyeknek neve, állása és lakása lesz bejegyezve, kik a tőzsdei áru- és értékpapir-határidő-üzletben részt akarnak venni. Ha a bejegyzés valamely kereskedelmi társaságra vagy jogi személyre vonatkozik, annak cége, illetőleg neve, valamint székhelye bejegyzendő.

A bevezetés azon járás lajstromába történik, melyben a bejegyzendő iparteleppel, vagy ilyennek hiányában lakással bir. A telep vagy lakhely áthelyezése esetében a bejegyzés — az eddigi járás lajstromából való egyidejű törlés mellett — az új járás lajstromába illetékmertesen átvettetik.

56. §. A tőzsdei lajstrom nyilvános. A közönséges hivatalos órák alatt azokat bárki megtekintheti. A költségek megtérítése ellenében a bejegyzésekről másolat is követelhető, mely kívánatra hitelesítendő.

57. §. A tőzsdei lajstromba-igtatás előtt 150 márká bejegyzési díj fizetendő.

Minden következő naptári évre, melyben a bejegyzés fenáll, 25 márká fentartási díjat kell fizetni.

A díjak, hacsak az országos kormányok másként nem intézkednek, az országos pénztárakat illetik.

Az 58—61. §-ok a beiktatás módját szabályozzák.

62. §. A bíróság a megtörtént bejegyzést egész terjedelmében a bejegyzett költségére a «Reichsanzeiger»-ben, valamint mindazon nyilvános lapokban, melyek a kereskedelmi törvénykönyv 14. cikke értelmében a kereskedelmi cégjegyzékbe történt igtatások közlésére kijelölvék, haladék nélkül közzé teszi.

66. §. Oly üzletágban kötött tőzsdei határidőügyletek, melyekre nézve az ügylet kötésének idejében a tőzsdei lajstromba mindkét fél bejegyezve nem volt, adóssági viszonyt nem alapítanak meg.

Ugyanez áll megbízások adása és elfogadása, valamint tőzsdei határidőüzletek kötésére irányuló egyesületek tekintetében is.

Az érvénytelenség kiterjed a nyújtott biztosítékokra és az adott adóslevelekre is.

Az ügylet teljes lebonyolítása alkalmával vagy után annak teljesítésére adott fizetés vissza nem követelhető.

67. §. A ki az 58. §. szabályainak ellenére jegyeztetik be, csak akkor tekinthető bejegyzettnek, ha a hiányt az ügylet kötésekor a másik fél nem ismerte.

A ki az összjegyzékben (65. §.) a tőzsdei lajstromból történt törlés daczára is előfordul, bejegyzettnek tekintendő, ha a másik fél az ügylet kötésekor a megtörtént törlésről tudomással nem birt.

Ugyanez áll az összjegyzék közzétételétől számított egy hó leforgásaig azon személyekre nézve is, kik e jegyzékben törlés folytán ismét felvéve nincsenek.

68. §. A 66. §. határozatait akkor is alkalmazni kell, ha az ügylet külföldön jött létre vagy ott teljesítendő.

Oly személyekre nézve, kiknek a belföldön sem lakhelyük, sem ipartelepük nincs, az ügylet érvényességéhez a tőzsdei lajstromba való bevezetés nem szükséges.

69. §. Tőzsdei határidőügyletekből, valamint megbízások adásából és elfogadásából, továbbá tőzsdei ügyletek kötése céljából létrejött egyesületekből eredő igényeket az, a ki az ügylet kötése alkalmával a tőzsdei lajstromba az illető üzletágra nézve be volt jegyezve, ugyszintén az, a kinek bejegyzése az ügylet érvényességéhez nem szükséges (68. §. 2. bek.), nem kifogásolhatja azon az alapon, hogy az ügylet teljesítése áruk vagy értékpapírok szállítása által, szerződésileg ki volt zárva.

70. §. A kereskedelmi törvénykönyv 376. szakaszának határozatait a 71—74. §§. határozmányai helyettesítik.

71. §. Tőzsdei vagy piaczi árral bíró áruk, vagy hivatalosan megállapított tőzsdei vagy piaczi árral jegyzett értékpapírok vételére vagy eladására irányuló bizománynál a megbízást, ha a megbízó másként nem intézkedik, a bizományos akként teljesítheti, hogy a megveendő javakat, mint eladó, maga szállítja vagy az eladásra szánt javakat, mint vevő átveszi.

A megbízás ilyennemű teljesítésének esetében a bizományosnak azon kötelessége, hogy a vétel vagy eladás megkötéséről számot adjon, annak a kimutatására szorítkozik, hogy a felszámított árnál a megbízás teljesítésének idejében megállapított tőzsdei vagy piaczi árt megtartotta. A teljesítés idejének az az időpont tekintendő, a mikor a bizományos az ügylet teljesítését jelző jelentését a megbízó részére való elküldés céljából kiadta.

Ha a tőzsdei vagy piaczi idő alatt teljesítendő valamely megbízásnál a teljesítésről szóló jelentés csak a tőzsde vagy piacz zárta után kerül elküldésre, a felszámított ár a megbízóra nézve a tőzsde vagy piacz zártakor létezett árnál kedvezőtlenebb nem lehet.

Meghatározott árfolyamokra (első, közép, utolsó árfolyamra) szóló megbízásoknál a bizományos, a teljesítést jelző jelentés elküldésének időpontjára való tekintet nélkül, jogosítva és kötelezve van a megbízónak ezen árfolyamokat számítani fel.

Hivatalosan megállapított tőzsdei vagy piaczi árral bíró értékpapíroknál és áruknál a bizományos, ha a megbízást önszerződő félként teljesíti, a megbízónak a hivatalosan megállapított árnál kedvezőtlenebb árat nem számíthat fel.

A 2—5. bekezdések határozatait szerződésileg megváltoztatni nem lehet.

72. §. A bizományos, a megbízásnak önszerződés (71. §.) által való teljesítésének esetében is, ha a megbízást kötelességi szerű gondosság mellett a 71. §. szerint eredményezett nál kedvezőbb áron is teljesíthette, a megbízónak a kedvezőbb árt tartozik felszámítani.

Ha a bizományos a teljesítésről szóló jelentés elküldése előtt, az adott utasításból folyólag a tőzsdén vagy a piaczon harmadik személylyel ügyletet köt, akkor a megbízónak az itt kialakított árnál kedvezőtlenebb árt fel nem számíthat.

Jelen határozatokat szerződésileg megváltoztatni nem lehet.

73. §. A bizományos, ki az árut mint eladó maga szállítja vagy mint vevő átveszi, a közönséges jutaléokra igénynyel bír s a bizományi ügylettel rendszerint összekötött költségeket felszámíthatja.

74. §. Ha a bizományos a megbízás teljesítését jelző jelentésében kifejezetten nem nyilatkoztatja ki, hogy önszerződőként kíván szerepelni, úgy ez nyilatkozatnak tekintendő arra nézve, hogy a teljesítés az ügyletnek harmadik személylyel, a megbízó számlájára való megkötése által történt.

A megbízó és a bizományos közt létrejött oly értelmű megállapodás, mely szerint a nyilatkozat, hogy a megbízás önszerződés vagy harmadik személylyel való ügyletkötés által nyert elintézést, a teljesítés bejelentésének napján tul elhalasztható legyen, érvénytelen.

A bizományos az ügylet teljesítéseért abban az esetben is szavatol, ha a megbízás az ügyletnek harmadik személylyel való megkötése által nyer elintézést, a mennyiben a teljesítés bejelentésével egyidejűleg a harmadik személyt nem nevezi meg.

75. §. A ki csalárd szándékkal, megtévesztést célzó eszközökkel él, hogy az áruk vagy értékpapírok árfolyamát befolyásolja, fogsággal s egyidejűleg tizenötezer márkáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik. A polgári becsületjogok elvesztése is kimondható.

Enyhítő körülmények fenforgása esetén a pénzbüntetés kizárólag nyerhet alkalmazást.

Ugyanily büntetés éri azt, ki csalárd szándékkal tervezetekben (38. §.) vagy nyilvános hirdetésekben tudva valótlan adatokat hoz fel oly célból, hogy értékpapíroknak aláírását, vagy vételét vagy eladását kieszközölje.

76. §. A ki sajtóközleményekért, melyek a tőzsdei ár befolyásolását célozzák, a szolgáltatással feltűnő aránytalanságban álló előnyöket nyújt vagy ígér vagy elfogad vagy magának ígértet, egy évig terjedhető fogsággal s egyidejűleg ötezer márkáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik.

Ugyanily büntetés éri azt, a ki a megjelölt természetű közlemények abbanhagyásáért előnyöket elfogad vagy magának ígértet. A kísérlet büntetendő.

Enyhítő körülmények fenforgása esetén kizárólag a pénzbüntetés nyerhet alkalmazást.

77. §. A ki tudva a 40., 41., 51. és 52. §. ellenére árfolyamokat (árfolyamlapokat) tesz közzé vagy mechanikailag előállított sokszorosítás útján terjeszt, ezer márkáig terjedő pénzbüntetéssel vagy hat hóig terjedő elzárással vagy fogsággal sújtandó.

78. §. A ki szokásszerűleg nyerészkedési szándékkal másokat, tapasztalatlanságuk vagy könnyelműségük kizsákmányolásával, oly tőzsdei spekulatív ügyletekre csábít, melyek iparüzeméhez nem tartoznak, fogsággal s egyszersmind tizenötezer márkáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó. A polgári becsületjogok elvesztése is kimondható.

79. §. A bizományos, ki magának vagy harmadik személynek vagyoni előnyt szerzendő:

1. a megbízó vagyont azáltal károsítja meg, hogy a kötetendő ügyletre vonatkozólag jobb tudomása ellenére helytelen tanácsot vagy felvilágosítást ad, vagy

2. a megbízás teljesítése, vagy pedig az ügylet lebonyolítása körül szándékosan a megbízó hátrányára jár el, fogsággal büntetendő. A fogságbüntetés mellett háromezer márkáig terjedhető pénzbüntetés és a polgári becsületjogok elvesztése is kimondható.

Enyhítő körülmények fenforgása esetében kizárólag pénzbüntetés alkalmazható.

A kísérlet az 1. pont eseteiben büntetendő.

80. §. A II., IV. és V. szakaszokban, valamint a 72. §-ban értékpapírokra vonatkozólag foglalt határozatok váltók és külföldi pénznemek tekintetében is érvényesek.

81. A kereskedelmi törvénykönyv 249. §. d) cikkének 2. pontja hatályon kívül helyeztetik.

82. §. Jelen törvény 1897 január 1-én lép életbe.

Az 54—65. §-okban foglalt határozatok 1896 november hó 1-jével lépnek hatályba. Az 1896. év végéig a tőzsdei lajstromba eszközölt bejegyzések tekintetében az 1897. év eleje után a 65. §. értelmében kell eljárni.

A 39. §-ban foglalt szabály 1896 július 1-én lép életbe.

Tőzsdei határidőügyletek kötése csak 1897 január 1-jéig van megengedve, olyképp, hogy az e napig kötött ügyleteket e napig le is kell bonyolítani.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** augusztus hóban beérkezett 1888, ez évben összesen 15,611 ügydarab. Elintézendő volt a múlt évi hátralékkal együtt 28,651, elintéztetett 15,136 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 3849-czel, kevesebb intéztetett el 1198-czal, a hátralék csökkent 3443-mal.

— **Lapunk mellékletén** közölt bűnügyi esetek közül kiemeljük a 469. számú, melyben a három fok egybehangzólag felmentette az apát, a ki részeg állapotában 6 hónapos csecsemőjét megölte. Nem merünk nyilatkozni az esetről, mivel az orvosi véleményeket nem ismerjük. Meg fogjuk szerezni a véleményeket s akkor talán visszatérünk az érdekes bűnügyre. Az is megemlítené méltó, hogy a bíróság a felmentett vádlottnak elmeorvosiintézetben való elhelyezéséről is gondoskodik. Mi nem tudunk esetet, melyben a magyar bíróság ezt a feladatot magára vette.

— **A jogászgűlés hetében** kíváncsok volna a felsőbírósági üléseket olyképp tartani, hogy a bírák részt vehessenek a jogászgűlés tárgyalásain. Az első fokon is lehetséges lesz talán felszabadítani azon bírákat, a kik résztvenni kívánnak.

— **A magyar jogászgűlésre** a kereskedelmi jogból kitűzött III. (a pactum reservati dominii-re vonatkozó) kérdés előadására és e részbeni indítvány-tételre, az állandó bizottság ujabban dr. Róth Pál budapesti ügyvédet kérte fel, ki ezen megbízatást elfogadta.

— **Felfolyamodás beadásának elmulasztása miatt igazolás.** E lapok múlt számában ezen rovatban közöltetett a Curia felülvizsgálati tanácsának H. 32. sz. a. határozata, melylyel kimondja, hogy felfolyamodás beadásának elmulasztása miatti igazolás a kir. járásbíró előtt kérendő. A sommás eljárási törvény 57. §-a szerint az igazolásra nézve az 1881: LX. tcz. 61., 68. §-ai alkalmazandók. Ezen szakaszok szerint pedig (61. és 62. §.) *felfolyamodás beadásának elmulasztása miatt igazolásnak egyáltalán nincs helye*, minthogy a 61. §. taxativ felsorolásában a felfolyamodás jogorvoslata benne nem foglaltatik, a 62. §. pedig határozottan kimondja, hogy a 61. §-ban nem említett határidők elmulasztása esetében igazolásnak nincs helye és tudtunkkal eddig nem is fordult elő eset, mely a törvény határozott rendelkezését ignorálta volna. (*Bírói körökből.*)

— **Ha a bíró ellen bűnügyi előnyomozás és nem vizsgálat rendeltetik el, hivatalától nem függeszthető fel.** A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: A nagyvárad kir. ítélő tábla mint fegyelmi bíróság végzésének megváltoztatásával, — — b — — i kir. járásbíró hivatalától függesztésének helye nem találtatik. *Indokok:* Az 1871: VIII. tcz. 62. §. a) pontja alapján a bíró vagy bírósági hivatalnok hivatalától az esetben függesztendő fel, «ha ellene a büntető bíróság által bűnvizsgálat rendeltetik el». A nagyvárad kir. törvényszék mint büntető bíróságnak 1896. évi május 30-án 7764. sz. a. kelt végzésével azonban — — b — — i kir. járásbíró ellen a bűnügyi eljárás (előnyomozás), nem pedig a részletes vizsgálat rendeltetvén el, ennek alapján s általában a bűnügynek a fegyelmi bírósággal közölt jelen állapota következtében a nevezett járásbíró hivatalától ezuttal fel nem függeszthető. De nem függeszthető az elhivatalától az idézett törvényszakasz b) pontja alapján sem. Mert egyrésztől fegyelmi vétség feljelentésének esete nem forog fenn; másrésztől a bűnügyi eljárás folyamatban léte esetében a hivatalától felfüggesztésről az idézett törvényszakasz a) pontja külön rendelkezvén, e törvényszakasz b) pontja a bűnügyi eljárás esetére nem alkalmazható. (1896 július 7. 319. sz. a.)

— **Hatásköri összeütközés előleges bírói szemle tekintetében.** A m. kir. Curia: Azon illetőségi összeütközés elintézése tárgyában, mely G. K.-nak, K. K. elleni előleges bírói szakértői szemle iránti ügyében a budapesti kir. tábla és a budapesti kir. törvényszék között a felebbviteli bíraskodás tekintetében felmerült, következőleg határozott: Jelen ügyben a 35846/95. sz. elsőbírósági végzés ellen 38210/95. sz. a. közbetett felfolyamodás elintézésére a budapesti kir. ítélő tábla mondatik ki illetékesnek. Mert az előleges bírói szakértői szemle elrendelése iránt beadott 30624/95. sz. kérvényből és a feleknek a felett történt meghallgatásából határozottan meg nem állapítható, hogy az előleges bírói szakértői szemle sommás pernek megindítása céljából kéretett és fogantatosított; minthogy pedig a kir. törvényszék a sommás eljárási törvény 214. §-a értelmében a járásbíró-ságoknak csak a sommás ügyekben hozott végzése ellen használt felfolyamodások elintézésére illetékes; minthogy továbbá a fentiek szerint meg nem állapítható, hogy a felfolyamodás sommás ügyre vonatkoznék; a közbetett felfolyamodás feletti bíraskodás másodfokban az 1868: LIV. tcz. 3. §. és az 1881: LIX. tcz.-nek a felebbvitelt tárgyzó részének III. fejezete értelmében a kir. ítélő tábla hatáskörébe tartozik. Az iratok a budapesti kir. táblához rendeltetnek visszaküldetni. (1895 július 13. 3680/96. P. sz. a.)

— **Sajtóügyben a magánvádlo az egyszer választott illetékességet nem változtathatja.** A győri kir. törvényszék mint sajtóbíró: R. Gyula magánvádlo keresetere rágalmazás és becsületsértés miatt vádolt A. Lajos elleni sajtóügyben végzett: A visszaküldött összes iratok a győri ker. sajtóügyi vizsgáló bírónak azzal adatnak ki, hogy magánvádlot a vádlel I. és II.-od példányának visszaadása mellett záros határidő és jogkövetkezmény terhe alatt hívja fel, hogy az alólírt sajtóbíróshoz címzett szabályszerű vádlelet hozzá nyujtsa be; mert a budapesti sajtóbíróshoz 34723/96. sz. a. végzésével magánvádloknak azt a kérelmét, hogy a kérelmére oda áttett vizsgálati iratok s a vádlel alapján az eljárást saját illetékessége körében folytassa, teljesíthetőnek nem találta; mert a hivatkozott végzés indoklása szerint habár a budapesti sajtóbíróshoz is elismeri, hogy az 1848. évi XVIII. tcz. 23. §-a magánpanaszosnak jogot ad ugyan arra, hogy keresetének elbírálására akár a vádlott lakását, akár a nyomtatvány megjelenési helyét, akár a saját esküdtzéki sajtóbíróshoz választassa; mégis miután panaszos R. Gyula élt e jogával, úgy, hogy feljelentését a győri kir. törvényszék sajtókerületi vizsgáló bírájánál benyújtotta s a győri kir. törvényszék sajtókerületi vizsgáló bírása a sajtóügyi vizsgálatot el is rendelte; az e bíróság által illetékességi körében megkezdett és a vádlel beadásáig lefolytatott eljárást a saját illetékessége körében — mint fentebb is említett — át sem véve, az iratokat visszaküldötte; a további eljárást tehát e helyütt el kellett rendelni, mert e bíróság a 2156/96. sz. végzésének rendelkezéséhez továbbra is ragaszkodni, illetve az iratoknak az illetékesség kérdésében hozandó határozat céljából a m. kir. Curiához való felterjesztését a maga részéről szükségesnek nem látja. (1896 június 9. 2639. sz. a.)

A m. kir. Curia határozott: A semmiségi panasz elvetetik. *Indokok:* Igaz ugyan, hogy a magánvádlo a sajtótörvény 23. §-a értelmében illetékes bíróságok közül szabadon választhat; ha azonban eme választási joga a feljelentés be-

adásával érvényesült, elhatározását nem módosíthatja; mert erre őt sem a sajtótörvény, sem a kisegítően alkalmazásba vehető közönséges perrendtartás szabályai fel nem jogosítják, sőt a 307/67. sz. I. M. R. 1. b) pontjának rendelkezése megerősíti azon általános perjogi szabályt, hogy az egyszer szabályszerűen elfogadott illetékességet a felek önkényüleg többé meg nem változtathatják. Egyébként a jelen esetben még az sincs bizonyítva, hogy a nyomtatvány Székesfehérváron jelent meg; mert az a körülmény, hogy az Székesfehérváron nyomtatott, önmagában véve nem teszi e várost a megjelenés helyévé, a mennyiben arra nézve a kiadás ténye az irányadó, a nyomtatvány pedig Kis Béren kelt és a szerző Aszáron lakik, tehát valószínűbb, hogy a bevádolt nyomtatvány a komáromi kir. törvényszék területén adatott ki. (1896 augusztus 4. 6897. sz. a.)

— **Földterméknek a volt haszonbérő által jogtalan elhordása miatt támasztott 20 frton aluli követelés.** (A m. kir. minisztertanács 1896. évi június hó 4-én hozott határozata.) A m. kir. miniszterium G. J. felperesnek F. M. alperes ellen 12 frt s jár. iránti perében a sztropkói kir. járásbiróság és a sztropkói járás főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1869: IV. tcz. 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, a következőleg határozott: A jelen ügyben az eljárás a községi bíróság, mint a kisebb polgári peres ügyekben eljáró bíróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* G. J. a n—i községi bíróságnál 1895 július 10-én megtartott tárgyalás alkalmával előadta, hogy ő haszonbérbe vette az idősb G. Mihály kiskoru örököseinek tulajdonát képező ingatlanokat. A haszonbéri szerződés értelmében ő a szerződés megkötése napján a kibérelt ingatlanoknak haszonélvezetében lépett, kivétetvén a «na hure» és «pod sztudnyu» nevű öszivel bevetett földek, melyeknek rozsterméséből fele rész alperes F. M. volt haszonbérő, fele rész pedig őt illette. Alperes volt bérő azonban ezzel meg nem elégedett, hanem a «pod sztudnyu» nevű földön levő lóherét lekaszáltatta és a felgyűjtött hét boglyából négy nagyobb boglyát éjjel 11 órakor felperes tudta nélkül elhordatott. Ennek alapján felperes kérte, hogy alperes 12 frt követelés és 1 frt 50 kr. becslési díj megfizetésében elmarasztaltassék, Alperes azzal védekezett, hogy ő jogosítva volt a négy boglya lóherét elhordatni. A nevezett községi bíróság 1895 aug. 18-án 138. sz. a. hozott ítéletével, alperest mezei rendőri kihágás miatt az 1894: XII. tcz. 93. §. a) pontja alapján 10 korona pénzbüntetésnek, 24 korona kárnak és a költségeknek megfizetésében elmarasztalta. Alperes felebezése folytán a sztropkói járás főszolgabírája 1895 szept. 19-én 28. kih. sz. a. hozott határozatával a községi előljáróság által hozott ítéletet megsemmisítette, és az iratokat további szabályszerű eljárás végett az előljárósághoz visszaküldötte; mert alperesnek ténye az 1879: XL. tcz. 126., illetőleg 127. §-ába ütközik és mert ettől eltekintve, a mennyiben alperesnek védekezése beigazoltatnék, az ügy elbírálása polgári peruttra tartoznék. Erre a községi előljáróság az iratokat a sztropkói kir. járásbiróságnak mutatta be, a mely 1895 nov. 6-án 1249. sz. a. hozott végzésével az eljárást magától illetéktelennek mondotta ki, mert alperesnek cselekménye mezei rendőri kihágást képez, ennek elbírálása pedig a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik. A jelen ügyben az eljárást a községi bíróság, mint a kisebb polgári peres ügyekben eljáró bíróság hatáskörébe kellett utalni; mert mindkét peres félnek előadásából kitűnik, hogy a jelen ügyben sem az 1879. évi XL. tcz. 126., illetőleg 127. §-ában, sem pedig az 1894. évi XII. tcz. 93. §. a) pontjában minősített kihágások ismérvei fen nem forognak, miután a panaszló felperes alperes ellenében csak pénzbeli követelést támaszt, mely követelését az általa kötött haszonbérleti szerződéssel a közte és alperes, mint korábbi haszonbérő között megállapított viszonyra, illetőleg alperesnek ezzel ellenkező ténykedésére alapítja; és mert a felperesi követelés összegére való tekintettel az ügynek elbírálása az 1877. évi XXII. tcz. 14. §-a, illetőleg 11. §-ának 1. pontja és az 1893. évi XVIII. törvénycikk 1. §-ának első bekezdése értelmében a községi bíróság, mint a kisebb polgári peres ügyekben eljáró bíróság hatáskörébe tartozik.

— **Az ökörmézői járásbiróság** az április 25-én kelt kiküldő végzést augusztus 26-án kézbesítette. Oly gyorsaság, mely méltán meglepheti a végrehajtási törvénynek a megalkotóit. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti büntetőtörvényszék** fogva levő vádlott bűnügyében augusztus 18-án október 29-ikére tűzött tárgyalást. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A gyűlésezés joga** — a rendőrfőkapitányi jelentés szavai szerint — elvileg el van ismervé, de törvényes szabályozást még ez ideig nem nyert. E téren tehát a rendőrség diszkretionális jogában áll a gyűlések szabályozása. A gyűléseknek 6·5%-át tiltotta be 1895-ben, s még kevesebb: 4·2%-át oszlatta fel.

— **A pozsonyi jogakadémián** a következő special-kollegiumok tartanak: Hitbizományok és helyettesítések. Dr. Ekmayer Ágost. — A hagyományok római jog szerint. Dr. Rentmeister Antal. — A kereskedelmi ügyletekről. Dr. Révffy László. — Katonai közigazgatás. Dr. Kmety Károly. — Közigazgatásjogi seminarium. Dr. Kmety Károly. — Törvényszéki orvostan. Dr. Lendvay Benő. — Törvényszéki elmekörtan. Dr. Fischer Jakab. — Zálogjog és szolgalmak. Dr. Ekmayer Ágost. — A delictumokról római jog szerint. Dr. Rentmeister Antal.

— **Az eperjesi jogakadémián** a jelen félévben a következő special-kollegiumok tartanak: A jog- és állambölcsészeti irodalma. Dr. Horváth Ödön. — Bölcsészettörténet. Dr. Szilávik Mátyás. — Bevezetés a magyar közjogba. Dr. Horváth Ödön. — Alkotmányunk biztosítékai. Dr. Horváth Ödön. — Alaptörvényeinkről. Dr. Horváth Ödön. — Jogi oktatásügyünkről. Dr. Horváth Ödön. — Válogatott kérdések a törvényszéki elmekörtanból. Dr. Pelech E. János.

— **A balassagyarmati törvényszék** fogházában is megülték a milleniumot. Wagner István, a fogházi iskola tanítója ünnepi beszédet tartott. Ezen beszéd füzet alakjában megjelent.

Nemzetközi Szemle.

— **A berlini egyetemen** Berner legközelebb nyugalomba lép. Utódja, mint a német lapok írják, Liszt lesz, ki a strassburgi egyetemről kapott meghívást visszautasította, tekintettel Berlinre. A heidelbergi egyetemen a Heinze halála folytán megüresedett büntetőjogi tanszéket Lilienthal, Liszt szerkesztő-társa foglalja el.

— **A Centralblatt für Rechtswissenschaft**, mint említettük, közli az egyes szakok német irodalmának 10 évi áttekintését. Ujabban ismét két füzet jelent meg e vállalatból. Egyiket *Störk* írta a nemzetközi jog, másikat *Kirchenheim* az államjog és közigazgatási jog irodalmáról.

— **Fegyházbüntetés = halálbüntetés?** Az angol parlament és jogászvilágot erősen foglalkoztatja most John Daly esete. Daly-t a féniek által Birminghamban elkövetett dynamitmerényletben való részesség miatt a warwick-i esküdtek 1884-ben életfogytig tartó fegyházra ítélték. Ez év folyamán a fegyencz egészsége oly rosza fordult, hogy a barátai sürgetése folytán kiküldött orvosi tanács véleménye szerint további fogvartartása feltétlenül halálát vonná maga után. E jelentés alapján Sir M. Ridley belügyminiszter elrendelte szabadonbocsátását, miért aztán több oldalról hevesen megtámadták s pedig főleg azért, hogy nem kérte ki a parlament beleegyezését. Egész eltekintve attól, hogy ez esetben politikai büntetésről van szó, azt hiszszük, felesleges volt Du Cane nek a Times-hez intézett levelében az «ordinary practice»-szel mentegetni a kormány eljárását. Ha a miniszterium a hatósági orvosok egyhangú véleménye alapján arról értesül, hogy valamelyik fegyencznek további fogvartartása az illető feltétlenül halálát vonja maga után és nem bocsátja szabadon vagy nem intézkedik kórházba viteléről, vétkes mulasztást követ el.

A Magyar Jogászegyűlés állandó bizottsága által 1896. évi szeptember 14-én, délutáni 5 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségeiben (Budapesten, V. Szemere utca 10. sz.) tartandó ülésre a bizottsági tagok azon kérelem mellett hivatnak meg, hogy tekintettel arra, miszerint a hazai jogélet fejlődéséről a jogászegyűlés elé terjesztendő s több évre visszanyúló jelentésnek az albizottság által bemutatott tervezete lesz ez alkalommal tárgyalandó, s hogy ennél fogva kívánatos, miszerint ezen nagyfontosságú jelentés végleges szövegezése lehetőleg az összes állandó bizottsági tagok közreműködésével létesíttessék, ezen ülésen annál inkább teljes számban megjelenni sziveskedjenek, mert ez az állandó bizottságnak ezuttal utolsó ülése is levén, egyéb fontos tárgyak is elintézésre várnak. Budapesten, 1896 szeptember 3. Elnöki megbízásból dr. Siegmund, az állandó bizottság titkára.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj : félvre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogász-kongressusok. — A pisetum. r. — Porosz börtönviszonyok. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — *Törvénykezési Szemle:* A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — A telekkönyvi rendelet 81. §. a) pontjának, illetve 122. §-ának értelmezéséhez. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Vizsgálati foglyok foglalkoztatása. M. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A kir. közjegyzők gyűlése. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

Jogász-kongressusok.

Üdvözljük Magyarországot jogászságát azon kiváló alkalmából, hogy Budapesten ünnepélyes kongresszusokra gyűl egybe.

Mikor minden hivatás, minden tényező ünnepel, a magyar jogászság testületei szerénységgel nélkül, élénk részt vehetnek a millennáris ünnepeken, sőt ezt tenni mulhatatlan kötelességük.

A jogászgyűlés egyesíti az összes jogász hivatásokat, a bírói, ügyészi, közjegyzői, ügyvédi és jogtanári kart, képviseli az egész jogász közvéleményt. Huszonhét esztendő múltja jelentős eredményeket mutathat fel.

Nemcsak az által teljesített missiót, hogy egybe gyűjtötte, közelebb hozta és összetartotta a különböző tereken működő magyar jogászságot, de az által is, hogy módot adott a jogi közvéleménynek a megnyilatkozásra, alkalmat nyújtott óhajainak nyilvánítására.

És ha a tényleges eredményekben nyilvánuló hatást tekintjük, a melyet a jogászgyűlések a jogi életre gyakoroltak, vegyük elő az elvi enunciókat és látni fogjuk, hogy számos olyan elvi kijelentés hatolt diadalmasan keresztül az életben, melyet a jogászságnak a jogászgyűléseken nyilvánult közóhaja határozattá emelt.

Hogy csak a közvetlen közelségben levőket említsük, a polgári házasság, a szóbeli polgári és bűnvádi eljárás, esküdtszék, vádper, közigazgatási bíróság, stb., stb.

Nem kicsinylendő a jogászgyűléseknek a jogirodalomra való viszonyhatása sem.

Már maga az a körülmény, hogy ily kiváló testület kérdéseket vet föl, megoldásukra jeles erőket fölker: ösztönöz a kérdésekkel való behatóbb foglalkozásra és monografiákban nem épen gazdag irodalmunk már a jogászgyűlési vélemények, indítványok és előadások által is jelentékeny gyarapodást nyer. S e mellett a kérdések megvitatása a jogászgyűlések lezajlása után sem pihen, hanem rendszerint egy-egy fontosabb tárgy további megbeszélését a jogászegylet és az időszaki sajtó folytatja.

Milyen más képe van a magyar jogéletnek ma, mint huszonhét esztendővel ezelőtt, mikor Pauler Tivadar elnöki megnyitójában méltán utalhatott amaz óriási munkára, melyet a magyar jogászságnak ki kell fejtenie, hogy Magyarországot jogállammá lehessen.

Azóta mennyi változott!

De mennyi és minő a változás még a legutóbbi, az 1889-iki jogászgyűlés óta is!

Ha megemlékeztünk a hatásról, az eredményekről, melyeket a jogászgyűlés intézménye elért, ne feledkezzünk meg

azon nem csekély feladatokról sem, a melyek a jövőben reá várnak.

A jogállam nagyszerű palotájának betetőzéséül most egy nagy mű van még hátra: az egységes, általános polgári törvénykönyv megalkotása.

Ezen cél szolgálatába álljon minden magyar jogász, ez legyen vezéreszméje, ideálja a magyar jogászgyűlésnek is.

És midőn ez alkalommal az ügyvédgyűlést is a legrokonzenvesebben üdvözljük, nem ajánlhatunk más programot a magyar ügyvédség testületének sem, mint ezt.

Az ügyvédi testületi szellem ápolása, az ügyvédi érdekek megóvása és az ügyvédi tekintély emelése mellett a köznek nem tehet az ügyvédi kar nagyobb szolgálatot, mintha mindenütt, kamaráiban, kongressusain, egyleteiben közremunkál a magánjogi törvénykönyv megalkotására.

Hogy ez a közóhaj is minél előbb megvalósuljon a magyar jogászgyűlés és az ügyvédgyűlés vállvetett munkássága mellett: ennek reményében kívánunk sikeres munkát, üdvös eredményeket a két illústris testületnek.

A pisetum.

A pisetum név a magyar államjognak egy ősrégi intézményét jelöli, melynek gyökerei Árpádházi királyaink korába nyulnak vissza és a melyben még napjainkban is elég életerő volt arra, hogy egy érdekes és jelentékeny perre okot szolgáltasson. Hajdani fontossága és sok százados múltja daczára ez intézmény a modern jogásznemzedék előtt alig ismeretes; mivel pedig az imént említett per eldöntésével végképen el fog tűnni az élő magyar jog vidékéről, nem lesz talán indokolatlan, ha az alábbiakban megkíséreljük annak mivoltáról, múltjáról és jelenéről egy, bárcsak vázlatos, képet nyújtani.

A középkorban a pénzverés joga királyi felségjogot képezett. E jog gyakorlása különös felügyeletet tett szükségessé, a melylyel hazánkban a királyok már régi időben az országnak két főméltóságát, egy egyházit és egy világiat: az esztergomi érseket és a kir. tárnokmestert bízták meg. Mindegyik ismét — természetesen — nem személyesen, hanem e célból felfogadott tisztviselője által gyakorolta az ellenőrzést.

Az esztergomi érsek ezen tisztsége mai felfogásunk szerint kétségtelenül nehezen egyeztethető össze egyházi méltóságával, de aligha tévedünk, ha azt mondjuk, hogy épen az, a mi ma összeférhetlenségi oknak látszik, az egyházi méltóság volt az, a mi ama régi időkben kiválóan alkalmassá tette az esztergomi érseket a király és ország bizodalmaára és az ellenőrzési tisztséggel való felruházására. Annyira nem szokatlan volt a főpapoknak világi teendőikkel való megbízása, hogy — egyéb példától eltekintve — az esztergomi érsek az idők folyamán Esztergommegye főispánja, fő- és titkos kancellár, a helytartótanács tanácsosa, régebben az ország egyik rendes bírája és későbbben a hétszemélyes tábla ítélőbírája is volt.

Hogy melyik királyunk ruházta fel a primást a pénzverés ellenőrzésének jogával és kötelességével, az valószínűleg mindig megoldhatatlan kérdés fog maradni. IV. Béla király

két okirata maradt ránk, melyeknek kifejezéseiből több-kevesebb biztonsággal azt lehet következtetni, hogy az ellenőrzési jog megalapítója maga az esztergomi érsekség alkotója, Szent István király volt. De viszont tudomásunk van a magyar királyi udvarnál a mohácsi vész idejében uralkodott azon hagyományról, hogy e jog II. Endre királytól ered.

Annyi bizonyos, hogy IV. Béla királyunk korában az ellenőrzés már főnállott. Két okirat tanúsítja ezt, melyet a a hercegprimási levéltár őrzött meg. (Közzétette Knauz «Monumenta ecclesiae strig.» I. 571. és 618. sz. a.) Az első 1256. évben kelt; vonatkozó szavai így hangzanak: «érintetlenül marad az, hogy oly kamarában, a hol denárok veretnek, minden márka után egyháza nevében neki (értsd: az esztergomi érseknek) egy nehezék finom ezüst fizetessék és hogy a pénzveréshez szükséges vert vasminták egyedül csak az általa e czélból kiküldött ember őrizete alatt tartandók».¹ Hasonlóképpen szól a másik, 1262-ből keltezett okmány is azon nehezékekről, «a melyek az érsek tisztjeinek a vasminták őrizete fejében járnak» («exceptis ponderibus, qui officialibus archiepiscopi pro ferramenti custodia sunt deputata»).

Ez okmányhelyekből megtudjuk nemcsak az ellenőrzés létezését IV. Béla idejében, hanem azt is, hogy az a veretminták őrizetében állott és hogy annak fejében az érsek minden máka ezüst² tehát körülbelül 250—270 gramm, (fémértékben annyi mint 23 frt) után egy «font» tiszta ezüstöt (fémértékben 43 kr.) kapott.

Ez ellenőrzési díj, a mely itt még pondus név alatt szerepel, az, a mely későbbben pisetumnak nevezetett.

Behatóbb tudomást az érsek ellenőrzési tisztségéről csak a XIV. század idejéből, de ekkor már magából a Corpus jurisból merithetünk.

Róbert Károly király ugyanis ekkor a pénzverés jogát bérbe adta. Az Ipoly árvamegyei várnagygyal kötött bérleti szerződés képezi tartalmát Károly király 1342-ben kiadott egyetlen decretumának. E decretumból, különösen annak 39., 40. és 41. §§-aiból részletesen megtudjuk, hogy miben állt az érsek által gyakorolt ellenőrzés. Tudvalevő ugyanis, hogy bár a pénzverés felségjogának bérbeadása, azaz magánjog gyanánt való gyakorlása a középkori hűbéri eszmék befolyása alatt szokásossá vált, annyira soha sem terjedt el nálunk a hűbériség, hogy úgy, mint a nyugati országokban teljesen magánjogokká sülyesztette volna az összes közjogokat. Róbert Károly, midőn bérbeadta a pénzverési jogot, fokozottan gondoskodott az országos érdekek megóvásáról, mely érdekek közül az, hogy teljes értékű pénz veressék, első helyen állt.

A kamaragrófnak minden pénzverdében két szekrényt kellett tartania, a melyek egyikében a pénzverésnél használt vasmintákat, a másikban pedig az ezüstrudakat, melyekből a pénzt verték, háromszoros zár és pecsét alatt őrizték. A pecsétek és záruk egyike a kamaraigazgatóé, másika a tárnokmesteré, harmadika az esztergomi érseké volt. A kamaraigazgató a pénzhamisítókra szabott súlyos büntetés terhe alatt csakis a tárnokmester és esztergomi érsek tisztjeinek személyes jelenlétében nyitathatta ki a szekrényeket, sőt miután két kulcs ezen tiszteknél volt, nem is nyithatta volna ki a záruk és pecsétek feltörése nélkül.

A tárnokmester és a primás emberei azonkívül kötelesek voltak jelen lenni az ezüstrudak öntésénél és azonkívül hetenkint meghatározott számú pénzdarabot összeolvasztani és nemesfém tartalmára megvizsgálni. Csak egyiküknek távollétében is pénz nem volt készíthető.

Az ellenőrzési teendőkhöz — miként ezt Róbert Károly

decretumának 3., 9., 14. és egyéb §-aiból tudjuk, — tartozott még a pénzbeváltásnál való közreműködés; a külföldi pénz behozatalának, a hazai arany- és ezüstkészlet kivitelének megakadályozása és a pénzhamisítók elleni eljárásnál való segédkezés. Látható, hogy az ellenőrzési tisztség egyáltalán nem volt sinecura.

Ellenőrzési díj fejében Károly király decretuma is minden márka után egy pondus-t, vagy — a mi egyértelmű kifejezésként használtatik, — egy garast (unum grossum) állapított meg és feljogosította az érsek emberét, hogy akkor, ha a kamaragróf minden egyes munkanapon és minden egyes *feldolgozott* márka (de singulis marcis *cusis*) után pontosan ki nem szolgáltatná a pondusokat, a vasminták kiszolgáltatását megtagadhatta és ekképen a pénzverést beszűntethesse.

Ez ellenőrzési díj azonban nem tévesztendő össze az érseki tisztnak a fizetésével, mely egyedül az érsek megállapításának, illetve közte és tisztje közötti megalkuvásnak képezte tárgyát. Csak azt állapította meg a törvény, hogy érseki, nemkülönben tárnokmesteri tiszt csak az lehet, a ki ingatlan vagyonnal bír.

Egy századdal későbbben a pondus és grossum kifejezéseket felváltja egy új, rejtélyes szó: a pisetum. Az ellenőrzési díj pisetum-nak, az ellenőrzést végző érseki tiszt pisetarius-nak nevezetetik. «Unum pondus, sine Pisetum vulgo Nehezék» írja Hunyady János 1452-ben. (Primási világi levéltár.) A Corpus jurisban pedig 1522-ben a 19. art. 2. §-ában találjuk először a «pisetarius» kifejezést, a mely azóta teljesen kiszorítja a «homo domini Archiepiscopi» kitételt, szintugy mint a pisetum szó a pondus és grossum kifejezéseket. A pisetum kifejezés ritkán és először az 1557-iki decr. 15. artikulusában fordul elő; abból azonban, hogy a «pisetarius» képződmény már sokkal korábban szerepelt, valamint egyéb okmányokból kitűnik, hogy a pisetum szó jóval régebb keletű. Eredete bizonytalan és számos bizzar magyarázatra szolgált okul. Komoly figyelemre csak két vélemény méltó. Az egyik Finály Henriké, a ki a pisetum-ot a latin pensa-ból származtatja, a mely a latin pendere szóból eredve egy magyar pénzértéknek megjelölésére szolgált; egy pensa éppen annyit tett ki, mint egy pisetum, mindegyikből 48 darab kitett egy márkát. Valószínűbbnek tartjuk azonban a másik magyarázatot, a mely a Corpus juris jegyzeteiben is szerepel és a pisetumot az olasz perello-ból származtatja le. «Sic dictum probabilius a voce Italica «peso» et diminute «pezetto», quod pondus et pondusculum significat.» Azon sűrű összeköttetés, a melyben az Anjou-ház uralkodása óta királyaink, különösen Corvin Mátyás, a kinek korába a pisetum szó keletkezése körülbelül eshetik, Olaszországgal állottak, az utóbbi magyarázatnak kiváló jelentőséget kölcsönöz.

Az idők folyamán a pisetum szó nemcsak az egy márka után fizetett ezüstmennyiség, illetve készpénz, hanem a feldolgozott márkák után a primásnak évenként kijutó jövedelemre is használtatott, sőt a jog e jövedelemre is a pisetum szóval jelöltetett.

Némely író a XV. századtól kezdve egy más változtatást is kíván konstatálni a pisetum jelentményében.

Ennek megérthetése végett előre kell bocsátani, hogy már Szent István rendelete folytán minden királyi jövedelemből egytized az esztergomi érseket illette. (Imre király 1198-iki kiváltságlevele által megerősítve. Knauz, I. 139.) Így illette őt az urburáknak, vagyis azon adónak a tizede is, melyet a nem a kir. fiscus által mivelt bányák tulajdonosai a fiscusnak fizetni tartoztak. Midőn azonban Zsigmond király 1405. évi II. decretumában az arany és ezüst tekintetében a bányamivelést regalává, vagyis a kincstár monopoljává tette és magánosok többé bányákat nem mivelhettek, a bányaadó is természetesen megszűnt. A kir. fiskus ez által nem szenvedett kárt, mert a monopol haszna bőven fedezte

¹ «Salvo eo, quod de qualibet marca in Camera, ubi denari (sic) cuduntur, vnum pondus argenti fini sibi persolui deberet nomine sue ecclesie et quod ferramenta cudencia et sculpta non alias sernari, deberent, nisi sub hominis ipsius custodia, ad hoc per eum deputati».

² Árpádházbéli királyaink csak ezüst pénzeket verettek.

a bányaadóban szenvedett veszteséget. Az esztergomi érsek azonban kárt szenvedett volna, ha a bányaadó tizedétől egyszerűen elesett volna. A kárpótlás módjára nézve határozott adataink nincsenek, csupán a történeti coniectura igyekszik arra világosságot vetni — a pisetum útján.

Feltűnő ugyanis a változás, a mely körülbelül az urbura megszüntetésével egyidejűleg az okmányokban észlelhető. Addig úgy szóltak, hogy a pisetum kijár minden *pénzzé vert* ezüstmárka után («de singulis marcis cussis». 1342. 49. §.), ez időtől fogva pedig úgy szólnak, hogy a pisetum kijár a *pénzzé nem vert* nemes fém után is («pisetum de omni auro et argento, cuso et non cuso», «pisetum de omni auro et argento, siue cudatur, siue non cudatur» primási világi levéltár), a mi annál érthetlenebb, mivel a pénzzé fel nem dolgozott nemesérc tekintetében az esztergomi érsekségnek ellenőrzési teendője nem volt. Miért kapott mégis a feldolgozatlan nemesfém után is pisetumot?

A magyarázatot azon feltevés szolgáltatja, hogy a feldolgozatlan arany és ezüst utáni pisetum csak épen *mennyiségileg* volt pisetum, a mennyiben ez is egy márka $\frac{1}{48}$ -ad részét kitette. *Lényeg* tekintetében nem volt pisetum, azaz nem járt, nem járhatott a pénzverés ellenőrzése fejében, hanem járt kárpótlásképen a megszünt urbura tizedek fejében. E feltevést többé-kevésbé néhány okirat is támogatja, úgy, hogy azzal a történetésznek minden esetre komolyan számolnia kell. A jogászok közül ugyan akadnak, a kik az érseknek azon kiváltságát, hogy minden királyi jövedelemből egy tized illeti, érvénytelennek vitatták, mivel Szent István azon decretumával ellentéz, mely szerint abból, a mi a királyi vagyonhoz és méltósághoz tartozik, senki magának valamely kedvezményt szerezni ne merészeljen («... res, milites, servi et quid-quid ad nostram regule dignitatem pertinet, permanere debet immobile. §. 1. Et a nemive quid inde rapiatur aut subtrahatur: Nec quisquam in his praedictis sibi favorem acquirere audeat» S. Steph. decr. lib. II. C. 6.). Az Imre király által megerősített kiváltság ennél fogva a Tripart. II. tit. 11. értelmében hatálytalannak tekintendő.

Ezen jogi vita azonban tárgytalan. Ha t. i. jogilag hatályos is volna az említett privilegium és ha történetileg kétségtelenül állana is, hogy a pisetumjog az urbura tizednek idegen alkatelemét magába felvette: még kétségtelenebb az, hogy alig egy század leforgása alatt ezen idegen alkatrészt ismét el is vesztette.

A mohácsi vész nemcsak az ország szabadságában és jólétében, hanem a jogokban és az emberek emlékezetében is gyakorolta pusztító hatását. Az azt követő időben már maguk az esztergomi érsek sem tudták, hogy pisetumjoguk valaha mást, mint ellenőrzési díjat is magában foglalt volna. Igényelték ugyan a pisetum kiszolgáltatását a fel nem dolgozott arany és ezüst után is, de ezen igényüket is az ellenőrzési tisztség jogi alapjára helyezték. Hivatkoztak azon számos magyar törvényre, a mely a nemesércnek külföldre vitelét megtiltotta, állították — és joggal, — hogy minden Magyarországon termelt nemesérc Magyarországon kell hogy pénzzé veressék; ennél fogva minden itt termelt nemes fém után kell hogy a primásnak az ellenőrzés fejében a pisetum kijárjon. Ha pedig az arany- és ezüstérc királyi parancs folytán mégis kivitetik és az érsek hibáján kívül nem teljesítheti az ellenőrzést, még sem szabad elesnie azon jövedelemtől, mely ezen ércmennyiség után a teljesített ellenőrzés fejében megillette volna.

Akár helyes, akár kifogásolható lett legyen az érsekség ezen érvelése, annyi bizonyos, hogy I. Ferdinánd királyunk azt elfogadta és 1560. évben kibocsátott parancsában elrendelte, hogy a pisetum a pénzzé nem vert arany és ezüst után is fizetessék, egyedüli kivétellel azon arany- és ezüstnek, a mely a király és gyermekei használatára hozatik el a kamarából.

Mint látjuk, az urbura tized joga, ha valaha benn is foglaltatott a pisetumban, feledésbe ment. Feledésbe ment és épen úgy elévült, mint az érsekségnek az egyéb királyi jövedelmek tizedéhez létezett hajdani joga. Csak a XVIII. század vége felé derítette ki ismét a történeti buvárkodás azt, hogy a pisetumhoz valaha valószínűleg a bányaadó tizede is tartozott, csak hogy ekkor már az érseknek maguk kénytelenek voltak elismerni, hogy e tizedjog megszűnt.

A pisetumjog védelme tehát, mint mondtuk, a mohácsi vész után ismét egyedül az ellenőrzési tisztség ellenteljesítésének tekintetű. A pisetumnak a fel nem dolgozott nemesérc utáni kiszolgáltatása fenmaradt ugyan, de nem soká. A kamarák nyilván abból a felfogásból kiindulva, hogy a pisetum csak tényleges, nem pedig fictiv ellenőrzés fejében jár ki, a pénzzé nem vert arany és ezüst után a pisetumot nem szolgáltatták ki, a mi a primások sokszoros tiltakozása ellenére is állandó gyakorlattá vált.

A pisetum jogban beállt, az eddigiekben ecsetelt változás tehát teljesen megszűnt; e jog eredeti, tiszta alapjára visszatért.

Állandó és lényeges azonban egy másik változás, melynek első csirái szintén a mohácsi vész körüli időbe esnek. A tényleges ellenőrzés, melyet az érsek Róbert Károly idejében oly kiterjedt hatáskörben és oly erélyes sanctiók mellett gyakoroltak, gyöngülni kezdett. Erre mutatnak a Corpus juris azon helyei, melyekben a rendek különös nyomtatékkal kiemelik az érsek ellenőrzési kötelességét — az 1522. évi 19. §. 2., 1553. évi 23. és 1554. évi 17. decretumok. Végre az 1557-iki pozsonyi országgyűlésen határozottan lép fel a panasz. Az ez évi decretumok 15. articulusában kérve kéri a rendek a királyt, hogy az érseket kötelességének teljesítésére serkentse és egyszersmind gondoskodjék, hogy ebbeli kötelessége teljesítésében ne háborgattassék. Az ellenőrzés körét is igyekeznek némileg megállapítani. Mind hasztalan! Egy hanyatló intézménnyel állottak szemben, mely a változott viszonyokba nem illett és a melybe csak mestersegesen lehetett önteni még némi életet.

Bármily érdekes, nem kutathatjuk e helyütt a hanyatlás okait, nem kutathatjuk, mennyi része volt abban a mohácsi csata utáni zavargásoknak, mennyi kedvezőtlen külföldi befolyásoknak, mennyi az 1573-ban életbelépett és a pénzverést új alapokra fektető Miksa-féle bányarendtartásnak, mennyi az esztergomi érseki szék 23 éven át, 1597-ig tartó betöltetlen voltának, csak megállapítjuk aényt, hogy a XVI. század elején az intézmény már bomlásnak indult, a mennyiben az 1522-iki decretum 19. art. 1. és 2. §-aiból tudjuk, hogy akkor a tárnokmester és primás már nem együtt, hanem külön-külön az egyik Budán, a másik Körmöczön gyakorolták tiszteket, a XVI. század végén pedig az esztergomi érsek által a pénzverésre gyakorolt felügyelet teljesen megszűnt.¹

(Bef. köv.)

7.

Porosz börtönviszonyok.²

A porosz fogházak története a szakminiszteriumok életbe léptetésétől: 1810-től kezdve folytonos viszálykodások képét tárja fel az igazság- és belügyminiszterek közt s nem mondható, hogy e majd negatív, majd pozitív hatásköri összeköttetések a börtönügy fejlesztésére valami épületes hatást gyakoroltak volna. Kezdetben a belügyminiszter vette át a börtönök igazgatását az inquisitóriátusok kivételével, majd 1845-ben egy udvari rendelet az igazságügyminiszter alá utalta az összes szabadságvesztési intézeteket. Az 1851-iki porosz Btk. szabályai szerint felállított három központ³

¹ Nemkülönben megszűnt a kir. tárnokmester részéről gyakorolt ellenőrzés is.

² Statistik der zum Ressort des königlichen Ministeriums des Innern gehörenden Straf- und Gefängnisanstalten. Berlin, 1896.

fogház: a boroszlói, cottbusi és hami hogy-hogy nem megint csak a belügyminiszteriumhoz utaltatott, míg az 1849 január 2-iki törvénnyel megszüntetett patrimoniális bíróságok fogházai az igazságügyminiszter fenhatósága alá kerültek. Egyrészt e dualizmus, másrészt a folytonos rendszerváltozás az oka annak, hogy a porosz fog- és fegyházakban a német Btk. büntetési rendszere, mely jóval egyszerűbb a progressiv börtönrendszerénél, ép oly kevésbé hajtható végre, mint a magyar Btk.-é hazánkban. Míg a Feuerbach elrettentési elveit uralta a börtönigazgatás, addig nem fogadta el a magánzárkarendszert állítólagos humanismusa miatt, midőn pedig a büntetés hegeli eszméje: a jog negatíójának negatíója jutott uralomra, akkor lemondtak a magánzárkáról azok javító hatása miatt s felépítették a híres plötzenseei fegyházat a vegyes rendszer alapján. Majd ismét az auburni ostor-rendszer győzött, minek eredménye a hallei fogház a csillag alakú munkatermekkel, majd pedig midőn IV. Frigyes Vilmos király — Krohne szerint ' «mit genialem Blicke den ganzen Umfang des Übels erkennend» — személyes tekintélyét vetette közbe az egyedül üdvözítő Einzelhaft érdekében, ennek céljaira építették fel a berlini Moabit fegyházat.

Ez elméleti khaosznak tulajdonítható, hogy Poroszország rendkívüli anyagi áldozatok daczára még ma, tehát majdnem 30 évvel a Btk. életbeléptetése után sem képes a magánzárkarendszert a törvény értelmében végrehajtani. Az összes intézetek száma 1131, ezek közül azonban 992 fogház az igazságügyminiszter alatt áll s a következőkben csakis az ezek levonása után fenmaradó 16 fegyház- s 123 fogháztól lesz szó, melyekre a belügyminiszteriumnak az 1894/95. évek adatait feltüntető s nemrég közzétett jelentése vonatkozik. A 16 fegyházban 17,880² fegyencz részére összesen 4305 czella van berendezve s így egészen eltekintve attól, hogy a zárkák egy része a német Btk. 22. §-a szerint is a büntetés megkezdésétől számítva a fegyházigazgató belátása szerint meghosszabbítható, de mindenesetre hat hónapig terjedő teljes magánelzárás részére van igénybe véve, csakis minden negyedik fegyenczen hajtható végre az éjjeli elkülönítés. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a német Btk. büntetési rendszerének sokkal integránsabb eleme az éjjeli elkülönítés, mint a progressiv rendszernek, s másrészt konstatáljuk, hogy a magyar fegyházak közül már három: a soproni, illavai s mária-nosztrai teljesen megfelel e követelménynek, úgy nincs okunk a magyar börtönügyi viszonyok inferioritása felett panaszkodni. A fogházakban az arány ugyanily kedvezőtlen, a mennyiben 8059 (átlag) fogolyra 2265 magánzárka jut, a mi — tekintettel a fogház-büntetés rövid tartamára — még hátrányosabb.

Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszter expozéjában ráutalt a magyar börtönügy ama fájó pontjára, hogy kétezeren felül van azon fegyházra ítélték száma, kiken e büntetés fogházban hajtatik végre. E szám azóta se nagyon csökkent nálunk, de azért korántse higgyük, hogy Poroszországban jobbak a viszonyok. Igazi önámítás az, hogy a belügyminiszteri jelentés e hibáról nem emlékszik meg, a mi csak azzal indokolható, hogy a két büntetési nem elkülönítésének teljes hiánya a törvényellenes állapotot már rendszerré emelte. Krohne³ erre azt mondja, hogy míg az igazságügyi kormány a vizsgálati foglyokat s az elítélteket sem különíti el, addig e visszaélésről beszélni sem érdemes. De ez nem mentség; nagyobb hibával palástolni a kisebbet nem lehet. Ha már a német Btk. a fogházat a fegyháztól nem választotta el mással, mint az utóbbiban behozott munkakényszerrel, úgy a végrehajtásnak annál inkább kellett volna ügyelnie, hogy a két büntetési nem — mint az történt — össze ne olvadjon. Az unifikációt elősegíti a fog-

házak katonai szervezete is, melyet a kizárólag kiszolgált katonákból álló tiszti és fogházőri személyzet igazán végletekig visz. Eltekintve a katonai vezényszavaktól, eltekintve attól, hogy az igazgató minden reggel megvizitálja a glédába állított fegyenczeket, mintha csak parádéra mennének, az már mégis kissé sok, hogy a hivatalnokok a fegyenczeket mintegy tiszti szolgálkként alkalmazzák, sőt egy fegyház-igazgató a szolgálatában álló fegyenczeket még libériába is bujtatta. Távol áll tőlünk, hogy a kriminálpolitika által javasolt, bűncselekmények sőt egyének szerint specialisált bánásmód behozatalát a közel jövőben reméljük, de az, hogy a nagyobb s kisebb kaliberű büntetéseknél a fegyház és fogház általi elkülönítése végrehajtsék s hogy ezáltal e két nagy kriminális csoport mégis külön elbánásban részesüljön: igazán elemi követelmény.

A foglyok munkaerejét első sorban a fogház szükségleteinek fedezésére, másodsorban állami intézetek s különösen a katonaság részére szükséges tárgyak gyártására használják, végül pedig vállalkozóknak adják bérbe. Az 1854-iki porosz u. n. Wenzel-féle törvény szerint, melynek rendelkezései a német birodalmi Btk.-be is belekerültek, a fegyházra ítélteteket a szó szoros értelmében kiadták a vállalkozóknak, kik őket aztán kellő felügyelet mellett az intézetek kívül, gyárakban alkalmazták. Ez intézkedés ma már per abusum megszűnt és a fegyházigazgatás nagyon ügyel arra, hogy egy vállalkozónak csak kevés fegyencz jusson, és hogy ezek száma arányos legyen a gyáros által alkalmazott szabad munkások számával. Igaz, hogy ez által az állam kiadásai tetemesen gyarapodnak, de másrészt nem áll elő a fegyházi munka veszedelmes konkurentiája, mint Angliában, hol pl. a porthmouti fegyházban minden fegyencz évenként átlag 14 forint tiszta hasznót hajt az államnak, de hol másrészt épen a jelen parlamenti ülészakban volt kénytelen a belügyminiszter külön törvényjavaslatot előterjeszteni a fegyházmunka korlátozásáról.

Az összes fegyenczek közül tényleg dolgozott 17,604 s csak 276 volt aggkor vagy betegség folytán a munka alól felmentve, míg 6569 fogoly közül csak 6046 foglalkozott munkával. Az összes elítéltek közül magánvállalkozók számára dolgozott 13,693. Munkabér fejében befolyt az összes:

	fegyházakban márka	(fejenként) márka	fogházakban (fejenként) márka	márka
az államtól	441,322	155'72	72,964	115'27
magánvállalkozóktól	1,958,706	191'92	476,610	148'71

A házi munkából a fegyencz átlag 40 fillért kap, míg a vállalkozók részére végzett munka bére 20 fillér és 1 марка közt váltakozik. Megjegyzendő azonban, hogy a büntetett előéletűek alacsonyabb díjazásban részesülnek. Az elítéltek által ekként szerzett összeg szabadulásukig javukra iratik, jogosítva vannak azonban abból naponként 2 fillért az élelem javítására fordítani. Figyelemre méltó és követendő intézkedés, hogy a fegyenczek s foglyok munkabéréből hozzátartozóik, ha szükségben vannak, segínyt kaphatnak. Kiszabaduláskor a volt fegyencz vagy fogoly az általa szerzett összegnek csak a hazautazáshoz szükséges részét kapja kézhez s a fenmaradó summa illetőségi helyének hatóságához küldetik, mely aztán a kiszabadult által választott foglalkozáshoz képest megszabott részletekben kiutalja. A nálunk divó eljárásnál ez kétségtől helyesebb, de annyiban mégis hiányos, hogy az illető hatóság a kezelés és a folytonos kérelem kellemetlenségeitől szabadulni akarván, lehetőleg gyorsan igyekszik a pénzt kiadni. Angliában az «aid society»-k (kiszabadult rabokat segélyező egyletek) számára utalja ki a fogház igazgatósága a kiszabadult fogoly keresményét, melyet a társulat sokkal cél tudatosabban s lelkiismeretesebben fordít a kiszabadult támogatására, mint azt bárminő hivatalos organizmus tenné.¹ Talán nem volna helytelen, ha hazánk-

¹ Krohne: Lehrbuch der Gefängnissskunde 161 l.

² Az utolsó két év napi átlaga.

³ I. m. 225. sz. jegyzet.

¹ Tallack: Penological and preventive principles 247 l.

ban a lethargiába merült rabsegélyző egyleteket az igazságügyi kormány gyöngéd hivatalos pressióval e célra felhasználná. Hisz helyesen fogva fel törvényünk progressív rendszerét, maga a fegyház csak előkészít a szabadságra s a feltételes szabadlábrahelyezés idejében, de még később is, mindaddig, míg a kiszabadult egyén existenciája biztosítva nincs, a társadalom feladata a volt büntettest tisztességes emberré nevelni. Az állam funkciója csak *negatív*, purgatorius s a kiszabadult fegyencz csak a morális lét zérus fokán áll. A feladat fontosabb, *pozitív* s — miután törvény által nem praecisírozható — egyszersmind nehezebb része a társadalmi organismusok teendőihez tartozik.

A fogházak szükségleteinek fedezésére az állam által fordított összeg a munkaerő intensív kihasználásához képest elég magas s az 1894/95. években átlag 5.247,572 márkára rugott, a mi fejenként s naponként számítva 54.7 fillér, bár másrészt Angliát kivéve, minden más országban jóval magasabb az állami hozzájárulás, sőt pl. Franciaországnak minden egyesuj-kaledoniai deportált naponként körülbelül három frankjába kerül. Megemlékezik a jelentés a kényszernevelés alatt álló 11,888 fiatakoru büntettestről is, kik közül 11,556 a 24 javító intézetben van elhelyezve, 332 pedig magánosokhoz van munkába adva. Az ezekre szükséges 1,478,891 márka költségnek háromnegyed részét az állam viseli.

Az utóbbiakkal együtt az összes elítéltek száma 1895-ben 85,058 volt, a miből 10,000 emberre — a 10 éven felüli lakosság számához viszonyítva — 3.98 elítélt esik s így az előző évekhez képest (1881-ben 5.82, 1882-ben 6.01) consequens csökkenés tapasztalható. Miután azonban, mint említettük, a belügyminiszterium alatt csak a fegyházak s a fogházak kis része áll, e tényből valami örvendetes következtetést annál kevésbé szabad levonni, mert a *visszaesők* száma viszont 1889 óta több mint 7%-kal emelkedett s most 38.58%-a az összes elítélteknek. Ezen kívül a személyi adatokból csak annyit tudunk meg, hogy fegyelmi uton a fegyenczek 43%-át kellett büntetni, a mi kedvező állapotnak nem mondható. A fogházak egészségügyi viszonyairól, öngyilkossági kísérletekről, az elítéltek koráról egy szó sincs a jelentésben, pedig mindez adatok a börtönügyi viszonyok teljes megismeréséhez elengedhetetlenek.

Befejezésül csak mintegy kuriosumkép jegyezzük fel a fegyházakról szóló részt bevezető sorokat: «In den Zucht-hausgefangenen stellt sich die der Gesellschaft besonders gefährliche Kriminalität dar. Sei es, dass sie durch schwere Verbrechen oder durch fortgesetztes verbrecherisches Treiben die Rechtsordnung durchbricht». Sajátságos kijelentés oly munkában, melyet a belügyminiszteriumnak a híres Krohne Károly által vezetett osztálya szerkesztett.

Dr. Vámbéry Rusztem.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetere vonatkozó észrevételek.¹

MÁSODIK FEJEZET.

Jogsegély.

17. §. E szakasz így szól:

«A megkeresést visszautasítani nem szabad.

A megkeresést vissza kell utasítani, ha a cselekmény a megkeresett bíróság területén kívül foganatosítandó, vagy ha a cselekmény megkeresés útján egyáltalán nem teljesíthető. A megkeresett bíróság felsőbb bíróságának megkeresését azonban ilyenkor sem utasíthatja vissza.»

¹ Az előbbi közl. 1. a 27. számban.

E szakasz első bekezdésében *közbeszurandó* a «rendszerint» szó; mert a második bekezdés az első bekezdésben felállított szabály alól kivételeket állapítván meg, az első bekezdést akként kell szövegezni, hogy ne lássék az, mintha kivételt nem tűrő szabályt tartalmazna.

A második bekezdés utolsó mondata pedig további utasítás-adás végett *akkép folytatandó*: «hanem köteles jelentést tenni az akadályról».

Kiegészítendő továbbá e szakasz ezzel: «Ha a foganatosítandó cselekmény más közhatóság ügykörébe tartozik, akkor a megkeresett bíróság a megkeresést az illetékes hatósághoz átteheti». Ezt az intézkedést idő- és munkakímélés indokolja s általában kívánatos, hogy a megkeresett bíróság a jogsegély kiterjedtebb gyakorlatától el ne zárassék, a minek haszna a külföldi bíróságok megkereséseinél fog nagyobb mértékben mutatkozni.

Ha tehát a javasolt kiegészítés a 17. §-nál mellőztetnék, az a külföldi bíróságok megkereséseiről szóló 18. §-ba okvetlenül felveendő.

19. §. E szakasz szövege a következő:

«A megkeresés teljesítésének alaptalan megtagadása, valamint a 17. és 18. §-ok ellenére történt foganatosítása felől az érdekettek felfolyamodása, vagy a megkereső bíróság feljelentése folytán az a kir. ítélő tábla határoz, melynek a megkeresett bíróság alá van rendelve.

A kir. ítélő tábla előzetes szóbeli tárgyalás nélkül határoz, és határozata csak a jogsegély megtagadása esetében vihető feljebb, még pedig a megkereső bíróság részéről csak akkor, ha az a kir. ítélő táblának nincsen alárendelve.»

E szakasz első bekezdésének utolsó sorai akképpen módosítandók: «az érdekettek felfolyamodása folytán az a kir. törvényszék és a megkereső bíróság vagy más közhatóság feljelentése folytán az a kir. ítélő tábla határoz, melynek a megkeresett bíróság alá van rendelve.» Mert a feljelentésre nemcsak a bíróság, hanem más közhatóság jogát is el kell ismerni, minthogy a megkereső bíróság vagy az érdekettek például külföldön a miniszterhez, követhöz, consulhoz stb. fordulhatnak panaszukkal s ezek terjeszthetik elő a feljelentést.

Továbbá midőn a megkereső bíróság vagy más közhatóság a jogsegély megtagadását észleli, s ezért orvoslást követel, ez esetben elfogadható a tervezet álláspontja, hogy az ily fontosabbnak látszó feljelentés folytán mindig a kir. ítélő tábla határoz; de az érdekelt magánfelek felfolyamodásában nem rejlik az alaposságnak oly biztosítéka, mely indokoltá tenné, hogy a közönséges felelbbviteli rendszertől eltérőleg, erre nézve szintén a kir. ítélő tábla hatásköréhez utasíttassék az intézkedés. Ugyanis az érdekettek azt is jogsegély megtagadásának tekinthetik, ha a megkeresett bíróság a megkeresés teljesítését csupán késlelteti, vagy ha a megkeresett bíróság a teljesítés helyett további megkeresést intéz más bírósághoz, stb. Sőt minthogy a 18. §. második bekezdése kimondja, hogy az eljárás, külföldi bíróságok megkeresése folytán is, a hazai törvények szerint történik; a 19. §. pedig felfolyamodást enged az érdeketteknek, ha a megkeresés a 18. §-ban jelzett törvényellenes módon foganatosított: az érdekettek a jogsegély megsértését láthatják a megkeresett bíró minden intézkedésében, mely véleményük szerint hazai törvénybe ütközik és felfolyamodásaikkal elhalmozhatják a kir. ítélő táblákat.

A javasolt módosítással kapcsolatosan a 19. §. a *következő új bekezdéssel bővítendő ki*:

«Az érdekettek felfolyamodására a jelen törvénynek a felfolyamodásra vonatkozó szabályai megfelelően alkalmazandók.»

HARMADIK FEJEZET.

Bírói illetékesség.

Szükséges, hogy a törvény ugyanazon fogalomra ugyanazon kifejezést használja.

Ebben a fejezetben mégis a helyes «illetékesség» szóval gyakran felváltva használtatik a helytelen «illetőség» szó. Sőt ez megtörténik ugyanegy intézkedésnél is, például a 31. §-ban.

Ezért a 21. §. utolsó előtti, a 25. §. utolsó, a 26. §. első, a 27. §. utolsó előtti, a 28. és 29. §. harmadik, a 30. §. ötödik, a 31. §. első bekezdésének utolsó sorában előforduló «illetőség» szó helyett mindenütt «illetékesség» szó teendő.

NEGYPEDIK FEJEZET.

A bíróságok belső szervezete.

51. §. E szakasz így hangzik:

«A királyi törvényszékek, a kir. ítélő táblák és a magyar kir. Curia polgári tanácsokban határoz.

A tanács a kir. törvényszékeknél az elnökön kívül két bíróból, a kir. tábláknál az elnökön kívül négy bíróból, a magyar kir. Curianál pedig az elnökön kívül hat bíróból alakul.»

E szakasz első bekezdésének ama szabálya alul, hogy a kir. törvényszékek tanácsokban határoznak, bizonyos ügyeknél kivételt lehetne tenni. Ugyanis jelentékeny idő- és munkakimélt eredményezne, ha a kir. törvényszéknél akkor, midőn a kir. törvényszék, mint elsőbíróság jár el, *nem tanácsban, hanem egyes bíró által intéztetnének el azok az ügyek*, például a váltó fizetési és biztosítási meghagyás kibocsátása, *melyeknél az előzetes tanácskozás rendszerint nem szükséges.*

Ez czélszerű volna azért is, mert az ily ügyek általában sürgős természetűek, s egyes bíró által gyorsabban nyernének elintéztetést; veszélylyel pedig nem járna, ha az ily ügyek egyes bíróra bíztnának, mert miként való elintéztetésükhöz rendszerint kétség nem fér; azt pedig meg lehetne engedni, hogy az egyes bíró az olyan ügyeket, melyek elintéztése iránt aggályai vannak, a tanács elé vigye.

Az új osztrák szervezeti törvény 7. §-a is egyes bíróra bizza az ily ügyek elintéztését.

Az 51. §. első bekezdésében tehát: «A kir. törvényszékek» szavak után *közbeszurandók volnának ezek*: «a mennyiben a jelen törvény mást nem rendel úgy».

Az 51. §. második bekezdését pedig, minthogy ebben az ilyféle kifejezés, hogy a tanács az elnökön kívül két bíróból alakul, inkább arra mutat, mintha az elnök a tanácson kívül helyezettnek; továbbá az a megnevezés: «a kir. tábláknál» nem szabatos, helyesebben *így kellene szövegezni*: «A tanács a kir. törvényszékeknél az elnökből és két bíróból, a kir. ítélő tábláknál az elnökből és négy bíróból, a magyar kir. Curianál pedig az elnökből és hat bíróból alakul».

56. §. E szakasz szerint a teljes-ülés osztja be a tagokat az egyes tanácsokba. Ez a törvényszékekre nézve czélszerűtlen, mert ezek némelyikénél valóságos korteskedésre vezethetne, vagy pedig alakulhatna egy többség, mely nem a közérdeket, hanem bizonyos melléktekintetet venne figyelembe s a teljes ülés ilyen határozata ellen hiányoznék a jogorvoslat.

A bírák beosztását tehát czélszerűbb a *törvényszék elnökére bízni s e szakasz első bekezdése ily értelemben módosítandó*. Az elnök intézkedése ellen egy foku felebbvitel engedhető a felsőbb felügyeleti hatósághoz, a mely felebbvitel elég biztosítékot nyújtana az esetleges elnöki önkénnyel szemben.

Ha ez a változtatás nem fogadtatnék el, akkor az 56. §. rendelkezésénél jobb volna a törvényszék tagjainak beosztását a *törvényszék elnöki tanácsának haldskörébe utasítani*, mely tanács az elnökből, a tanácselnökökből és két vagy három rangidősb bíróból alakulhatna.

Hasonlóképen nem a teljes-ülésre, hanem az elnökre, esetleg az elnöki tanácsra kell bízni a megalakított tanács valamelyik akadályozott rendes tagja helyettesének kirendelését is, ha az előre megállapított helyettesítési sorrendtől az év folyamán való eltérést fontos ok indokolja, s *ily értelemben kiegészítendő az 56. §. második bekezdése*.

57. §. E szakasz utolsó bekezdése így szól:

«A rendes elnököt akadályoztatása esetében a tanácsnak szolgálat szerint, egyenlő szolgálat esetében pedig életkor szerint legidősb rendes tagja helyettesíti»; de minthogy e szöveg a bírák magasabb fizetési osztályára figyelemmel nincsen, az *ekkép módosítandó*:

«A rendes elnököt akadályoztatása esetében a tanácsnak magasabb fizetési osztályba sorozott, egyenlő fizetési osztály esetében, a szolgálat szerint, egyenlő szolgálat esetében pedig az életkor szerint legidősb rendes tagja helyettesíti».

(Folyt. köv.)

Dr. Vasdényey Géza,
szabadkai kir. tszéki elnök.

A telekkönyvi rendelet 81. §-a a) pontjának, illetve 122. §-ának értelmezéséhez.

A telekkönyvi hatóság a zálogjog bekebelezésének megtagadása mellett csupán előjegyzést rendelt el olyan kötelezvény alapján, a melyben az adós jelzálogtulajdonos egy számszerint megjelölt községbeli telekjegyzőkönyvben fölvelt ingatlanait jelzálogul lekötötte és a melyben határozottan megengedte, hogy a zálogjog azokra bekebelezethessék.

A zálogjog bekebelezése elrendelésének megtagadását azzal indokolta a telekkönyvi hatóság, hogy sem a kötelezvényben, sem a kérvényben a fekvőségek, a melyekre a zálogjog bekebelezése elrendelendő, határozottan nem voltak megjelölve, a telekkönyvi rendelet 81. §-ának a) pontja, illetve 122. §-a pedig azt világosan előírja.

A kérdés tehát a körül forog, vajjon helyes-e azon fölfogás, hogy az oly kötelezvény alapján, a melyben az adós számszerint megjelölt községbeli telekjegyzőkönyvben bejegyzett ingatlanait jelzálogul lekötötte, a fekvőségek, melyekre a zálogjog bekebelezése kérelmezett, pontos, részletes megjelölésének hiánya csupán előjegyzés erejéig nyerhet a hitelező javára biztosítást.

Midőn valamely meghatározott helyen lévő dolgokról van szó, az általános nyelv szokás szerint mindazon dolgok értetnek, melyek a meghatározott helyen léteznek, p. o. midőn valaki a 7. számú szobájában elhelyezett butorait hagyományozta barátjának, mindenki azt fogja mondani, hogy a végrendelkezőnek 7. számú szobájában elhelyezett összes butorok annak barátját illetik; következőleg kétségtelen az is, hogy akkor, a midőn a jelzálogtulajdonos a kötelezvényben a számszerint megjelölt községbeli telekjegyzőkönyvben fölvelt ingatlanait jelzálogul lekötötte, mindazon ingatlanokat — fekvőségeket — kötötte le jelzálogul, melyek abban be vannak jegyezve. Minthogy pedig a telekkönyvi rendelet 81. §-ának a) pontja maga megmagyarázza az abban foglalt intézkedés célját, azaz hogy a fekvőségek azonossága iránt kétely ne merüljön fel s minthogy a számszerint megjelölt községbeli telekjegyzőkönyvben fölvelt fekvőségek alatt a mondottak értelmében az abban bejegyzett összes fekvőségek értendők, tehát azoknak azonossága iránt kétely nem merülhet fel, annál fogva az olyan kötelezvény alapján kért zálogjogbekebelezés, a melyben az adós valamely számszerint megjelölt községbeli telekjegyzőkönyvben fölvelt ingatlanait jelzálogul lekötötte, a telekkönyvi rendelet 81. §-ának a) pontjában foglalt rendelkezés dacára elrendelendő.

A mondottak ellen fölhozni lehetne, hogy a törvényhozó is mindezt tudta és miután a kérdéses intézkedést a telekkönyvi rendelet 81. §-ában mégis felvette, és miután a törvényhozóról nem lehet föltetni, hogy szándékosan valamely fölösleges intézkedést tett, azért következtethető, hogy a fekvőségek a kötelezvényben okvetetlenül pontosan kijelölendők, minthogy különben a kötelezvény bekebelezésre alkalmas okiratnak nem tekinthető.

Habár ez mind igaz és kétségbe nem vonható, mégis

téves azon nézet, hogy a kötelezvény csak akkor tekinthető a zálogjog bekebelezésére alkalmas okiratnak, midőn abban a fekvőségek, melyekre a zálogjog bekebelezése kérelmeztek, részletesen (A. I. vagy I., valamint 302 — és helyrajzi számok szerint) vannak megjelölve.

E nézet helytelensége könnyű módon igazolható oly formán, hogy kimutatjuk, hogy a kérdéses intézkedés alkalmazásának szükségessége mely előfeltételek alatt forgott volna fön. A telekkönyvi rendelet 45. §-ában foglalt azon rendelkezésből, mely szerint a telekkönyvi intézmény behozatalakor elkészített telekjegyzőkönyvek, illetve telekkönyvi betétek *bekötendők* és a rendes telekkönyvi hatóságoknak továbbvezetés végett átadandók lettek volna, kitűnik, hogy a törvényhozó *valóságos telekkönyvek* létesítését szándékolta és ha a törvényhozónak ezen szándéka fogamatba ment volna, akkor okvetetlenül alkalmazandó lett volna is a telekkönyvi rendelet 81. §-ának a) pontjában foglalt intézkedés, mivel valóságos telekkönyvek létezése esetében az ügyek a telekkönyvi rendelet 161. §-a szerint lettek volna elintézendők.

Ezen utóbbi szakasz értelmében köteles lett volna a telekkönyvvezető a szemlei leletet teljesíteni, azaz az okmány és a kérvény tartalmát a telekkönyvvel illető lapján bejegyzett nyilvánkönyvi állással összehasonlítani és a kérvényre följegyezni: «aggály nem létezik», vagy pedig a tapasztalt aggályokat külön lapon följegyezni; a telekkönyvi bíró pedig a kérvényeket az ilyen szemlei lelet alapján intézte volna el.

Világos tehát, hogy a telekkönyvi bíró akkor sem intézhette volna el a kérvényeket, midőn aggály nem jelentett be, ha az okmányban és a kérvényben a fekvőségek nem voltak pontosan megjelölve, ha csak minden elintézendő ügydarabbal a telekkönyvtárba nem ment és ott a telekkönyvi birtokállást nem puhatolta volna ki.

Az előadottak alapján konstatálható azon ok, mely miatt a törvényhozó előírta, hogy mind az okmányban, mind a kérvényben a fekvőségek pontosan kijelölendők.

Minthogy pedig a törvényhozónak abbéli szándéka, hogy *valóságos* telekkönyvek létesítsenek, nálunk fogamatba nem ment, mert mindeddig csak telekjegyzőkönyveket, illetve telekkönyvi betéteket bírnak és miután nálunk azon — habár célszerű, de veszedelmes¹ gyakorlat fejlődött, hogy minden bejegyzésérti kérvényhez, mielőtt az a telekkönyvi bírónak elintézés végett átadatik, az *eredeti* telekjegyzőkönyv csatoltatik, a bíró tehát maga megvizsgálhatja az abban bejegyzett nyilvánkönyvi állást és így maga látja, hogy miféle fekvőségek vannak abba felvéve, a fekvőségeknek mind az okiratban, mind a kérvényben való pontos megjelölése fölöslegesnek mutatkozik és így a fent említett elutasító végzés indokolatlan és nemcsak üres formalizmusnak kifolyása, hanem egyszersmind a törvényben foglalt intézkedés értelmének félreértésén alapulónak mondható.

A mi áll az okiratra nézve, az áll a kérvényre nézve is; ha tehát a folyamodó valamely jog bejegyzését szám szerint megjelölt községi telekjegyzőkönyvben fölvett ingatlanokra kéri, akkor a kérvény is megfelel a törvény által előírt tartalomnak.

Arra nézve pedig, hogy akkor, a midőn nem a szám szerint megjelölt telekjegyzőkönyvben fölvett *összes* ingatlanokra céloztatik valamely jog szerzése, átváltoztatása vagy megszüntetése, a fekvőségek okvetetlenül mind az okiratban, mind a kérvényben pontosan előadandók,² ellentétes vélemények a dolog természete szerint nem merülhetnek föl.

Huf József.

¹ Veszedelmes a jelzett gyakorlat azért, mivel a telekjegyzőkönyv könnyen elveszhet vagy legalább könnyen elrongáltathatik avagy más nyálabbá keveredhetik különösen akkor, midőn a telekjegyzőkönyvekkel a telekkönyvtárban való kezelés nincsen tisztviselőre bízva.

² Lásd a végrehajtási törvény 135. §-át is.

Vizsgálati foglyok foglalkoztatása.

A büntető igazságszolgáltatásnak egyik alapja a helyes börtönrendszer. Mert akár szigorú, akár enyhe legyen a bíró által a vádlottra kiszabott büntetés: ha ennek fogamatossítása nem nyugszik helyes alapon, vagy más szóval, ha a büntetés végrehajtása nem felel meg azon célnek, mely a büntetéssel össze van kötve, maga a büntetés is aligha fog megfelelni a vele összekötött célnek; első sorban tehát a *javításnak*.

Korunk humanistikus iránya nem maradhatott nyom nélkül a büntető jogszolgáltatás terén sem. Sőt ezen téren kevésbé, mint bármely más téren. Mert hiszen, fájdalom, az emberiségnek egy nagy osztálya az, mely elhagyva a többiek által járt utat, átlépve azt a határt, melyet átlépni a törvény tilt, az utóbbival összeütközésbe jön, és vést vetve, megtorlást arat. Az ilyen büntetésekkal szemben valaha alkalmazott elrettentési rendszert ezen humanistikus kor már rég a javításra célzó, a büntetett lelkiületére enyhébb, de inkább célra vezető eszközökkel való hatás rendszerével cserélte fel.

Észelve és megfigyelve a büntető jogszolgáltatás ezen irányát, és főleg büntető-jogszolgáltatásunk természetét, azt fogjuk tapasztalni, hogy az u. n. vizsgálati foglyok az ügy bonyolódottságánál, a kihallgatandó tanúk sokaságánál és távolságánál vagy egyéb okoknál fogva, igen gyakran hónapokig kénytelenek bevárni ügyük kimenetelét. Ezek sorsa igazán szánalomra méltó. Mert számos esetben ártatlanoknak tűnven ki, ezek vizsgálati fogsága valóságos martyrium számba megy. És mégis a vizsgálati foglyok eddigelé — tudtommal — munka és rendes foglalkozás nélkül hagyattak; csakis a jogerős ítélettel elítéltek szoríttatnak rendszeres munkára. Holott elvárható, hogy a vizsgálati foglyokkal a *munka* által elfeledtessék szomorú sorsukat. Mert csak a *munka* az, mely a testben fentartja a lelket, és mely, ha rendszeres módon gyakoroltatik, a fogolyban — ha benne csak még egy szikra erkölcsi erő él még — ezen erkölcsi erőt fentartja és éleszti.

Ebből a szempontból indulhatott ki a budapesti központi fogház érdemes felügyelője, *Kisfaludy* László, midőn pár évvel ezelőtt első és egyedül a felügyelete alatt álló fogházban megteremtette és meghonosította a vizsgálati foglyoknak állandó és rendszeres foglalkoztatását. Abból a nézetből indult ki, hogy a vizsgálati fogoly még korántsem *elítél*, hogy utóvégre ártatlansága is kitünhetik, és hogy a vizsgálati fogolynak munkanélkül hagyása valóságos büntetés számba megy, egy olyan embert pedig, kire még nem bizonyodott rá az, hogy a büntetőtörvény által tiltott valamely cselekményt követett el, büntetni nem lehet és nem szabad. Arra a gondolatra jött tehát, hogy rendszeres munkakört szab minden vizsgálati foglynak. Háromféle munkát honosított meg fogházában: gyufadobozok, cukorkadobozok és papírzacskók készítését. Hogy azonban az erkölcsi momentum mellett a materiális momentum se hiányozzék, és hogy a foglyok munkájuk után valamit keressenek is, kimondotta, hogy 100 db gyufadoboz elkészítéseért kap a fogoly 1 krt; 100 db cukorkadobozért nagyság szerint 10—15—20 krt; 1000 db különböző nagyságú papírzacskóért nagyság szerint 4—5—6—8—10 krt. (Egy ember naponként készíthet 500—1000 db gyufadobozt, 50—100 db cukorkadobozt, 500—1000 papírzacskót.)

A budapesti központi fogház vizsgálati foglyai a felügyelőjük által nekik kiszabott munkakört lelkiismeretesen, buzgón és pontosan töltik ki. A ki ezen fogházat meglátogatja, a foglyokat rendszeresen a munkánál találja. E munkát nagy praecisitással és szépen végzik, úgy hogy az itt készített cukorka-dobozoknak állandó vevője egy brünni cukorgyáros cég. Tehát egy osztrák iparos magyar vizsgálati foglyok által készített ipara számára a szükséges cikkeket. A fogházfelügyelő ezen munka iránt a vizsgálati foglyokban

oly érdeklődést keltett, hogy valóságos fegyelmi büntetésnek tekintik, ha ezen munka tőlük rövid időre is elvonatik. A budapesti központi fogházban elhelyezett 252 vizsgálati fogoly közül 228 folyton munkával van elfoglalva.

Kíváncsok volna, hogy a budapesti központi fogház felügyelője által adott példát hazánk többi fogházai is kövessék.

M.

Különfélék.

— **A bűnvádi eljárás javaslata** végre-valahára mégis düllőre jutott. Ma már bizonyosra vehető, hogy Magyarország a legközelebbi jövőben kijön azon szégyenletes állapotból, hogy az egyén jogait az állami közegekkel szemben törvény nem írja körül, nem biztosítja. Az ország hálára lesz kötelezve azon két férfinak, a kiknek sikerült a régóta előkészített munkálatot az utolsó stádiumban önfeláldozó munkával és államférfiúi ritka tapintattal a befejezésig vezérelni. E két férfi: *Erdély Sándor* igazságügyminiszter és *Chorin Ferencz*, a javaslat képviselőházi előadója. Minket kettős örömmel tölt el a javaslat törvénybe iktatása, mert visszatérést látunk benne a negyvenes évek nagy államférfiainak eszméihez. A mit *Deák Ferencz* a maga híres esküdszéki különvéleményében kifejtett, az nyert most hosszas vergődés után megtestesülést.

— **Az 1897-iki igazságügyi költségvetés** 793,660 forint bevétellel szemben 15,966,402 forint rendes, 2000 forint átmeneti, 300,000 frt beruházási és 1,855,000 frt nyugdíjkiadást tüntet ki s így a múlt évhez képest 438,136 frt emelkedést mutat fel, a mely összeg a 453,327 frttal emelkedett kiadások és 15,191 frttal gyarapodott bevételek egybevetésének az eredménye.

— **Az igazságügyi tárcza költségvetése volt** 1873-ban 11,500,585 frt, 1896-ban 15,558,075 frt. Az emelkedés tehát 35 1/2%. Így emelkedtek: a személyi járandóságok 2,855,000 forinttal, a dologi kiadások 950,000 forinttal, a beruházások 200,000 frttal, a nyugdíjak 1,319,000 frttal. Aktiv személyzet 1873-ban volt 9683, 1896-ban volt 11,305, nyugdíjas 1873-ban volt 1258, 1896-ban volt 3934. Még nagyobb emelkedést mutatnak a bírói letétek, melyeknek forgalma az 1895. évi adatok szerint a következő óriási számokat tüntetik fel: kötvénybevétel 66,272,727 frt, kötvénykiadás 37,517,886 frt; készpénzbevétel 18,411,903 frt, készpénzkiadás 17,922,915 frt. összes forgalom 140,125,431 frt, ide nem számítva a közjegyzői letéteknek mintegy 12 milliónyi és az igazságügyi letéteknek 2 1/2 millió forintnyi évi forgalmát.

— **Az igazságügyi költségvetés** szerint a jövő év folyamán az igazságügyi kormány megszüntet 70 jegyzői állást, ellenben rendszeresít 120 aljegyzői, 5 telekkönyvvezetői, 5 segédtelekkönyvvezetői, 5 írnoki és 25 szolgai állást. Bírói létszámfelemelés tehát 1897-ben nem várható.

— **Telekkönyvi hatósággal** fog felruházni a következő 12 járásbíróság, u. m. a bácsalmási, berettyó-ujfalui, csaczai, igali, ökörmezői, pécsváradi, sárbogárdi, svídniki, szelistei, tiszafüredi, újgyeházi és vajdahunyadi.

— **A Magyar Jogászszyülés napirendje:**

Szeptember 21-én reggeli 9 órakor teljes-ülés a budapesti ügyvédi kamara disztermében (V. ker. Szemere-utca 10.).

Szeptember 21-én (nyomban a teljes-ülés befejezése után) és folytatólag délután 3 órakor, továbbá szeptember 22. d. e. 9 órakor: szakosztályi ülések.

Szakosztályi tárgysorozat. A *magánjogból*. I. Korlátozandó-e és ha igen, mi módon a tulajdonosnak akár élők között, akár halálesetre szóló az a rendelkezése, melylyel egész vagyonának, vagy vagyoná egy részének jövedelmét hosszabb időre lekötöti és a tőkéhez csatoltatni rendeli? Előadó: *Jellinek Arthur*. Véleményes indítvány: *Katona Mórtól*.

II. Vétessenek-e fel az alkotandó polgári törvénykönyvbe oly intézkedések, a melyek a kisbirtok elaprózását megakadályozzák és ha igen, mely intézkedések? Előadó: *Imling Konrád*.

A *kereskedelmi jogból*. I. A szövetkezetek alakulása és azok működésének ellenőrzése szempontjából szükségesek-e és ha igen, minő törvényhozási intézkedések? Előadó: *Barna Ignác*. Véleményes indítvány: *Misner Ignácztól*.

II. Minő törvényhozási intézkedések kívánatosak a közönség érdekeinek megvédésére, a biztosítási ügynökök képviseleti minősége és jogköre tekintetében? Előadó: *Beck Hugó*. Véleményes indítványok: *Magyary Gézától és Wittmann Mórtól*.

III. Ingó dolognak részletfizetés mellett való eladása és a dolognak a vevő által történt birtokba vétele esetén hely adható-e oly kikötésnek, mely szerint a tulajdonjog az utolsó részlet lefizetéseig az eladó javára fentartatik; ha igen: e tulajdonjog biztosítása végett mily intézkedések volnának megengedendők? Előadó: *Róth Pál*.

A *büntetőjogból*. I. Btk. gyakorlati alkalmazása körül szerzett tapasztalatokra való tekintettel szükségesnek látszik-e a sértett fél indítványára üldözendő büntetendő cselekmények körének, illetve az indítvány visszavonása jogának megszorítása, s ha igen, mennyiben? Előadó: *Baumgarten Izidor*.

II. Létesítendő-e hazánkban az u. n. feltételes elítélés intézménye? Ha igen, mily terjedelemben és mily módokat mellét? Előadó: *Fayer László*. Véleményes indítványok: *Bodor Lászlótól, Fekete Ödöntől és Reichard Zsigmondtól*.

A *polgári eljárásból*. I. A végleges perrendtartásban alkalmazandó-e a felek eskü alatti kihallgatásának a sommás eljárásban már elfogadott intézménye? Előadó: *Králik Lajos*. Véleményes indítvány: *Fodor Ármintól*.

II. Tekintettel az alkotandó szóbeli törvénykezési rendtartásra, a legfőbb bíróság jogkérdésben való felülvizsgálati hatásköre és ezen ügyekben való eljárása miként szabályoztassék? Előadó: *Nagy Dezső*. Véleményes indítványok: *Papp Józseftől és Tóth Gáspártól*.

Szeptember 22-én d. u. 3 órakor teljes-ülés, melynek főtárgya: a szakosztályok megállapodásainak, illetőleg a kisebbségi véleményeknek megvitatása és elfogadása vagy elvetése.

Szeptember 20-án este 8 órakor ismerkedési estély a Royal-szállodában.

Nemzetközi Szemle.

— **Gneistról** a berlini jogászegyletben *Gierke* tartotta az emlékbeszédet, mely füzet alakjában meg is jelent. Ezt tartják a legjobb dolgozatnak azok közt, melyeket Gneistról irtak. Gneist sokoldalúságát, mely a mellett mégis egy határozott irányt tüntetett fel, gyönyörűen vázolja.

— **A schweizi ügyvédség szervezetéről** tüzetes dolgot közöl a «Société de Législation Comparée» bulletin-jének f. é. 6. füzeté. Az ügyvédség, mint csaknem az egész igazságszolgáltatási szervezet, kantonális alapon van szervezve s a dolgozat minden egyes kantonnak szervezetét feltünteti. Az olvasó a legkülönbözőbb rendszereket találja itt; a teljes szabadságtól kezdve a legmesszebbmenő kötöttségig.

— **A schweizi büntető-törvénykönyv javaslata** megjelent a Liszt-féle folyóirathoz mellékelve. A javaslat első szövegét tudvalevőleg *Stoos* egyetemi tanár készítette. Most egy szaktanácskozmány megvitatása és némely módosítások megtétele után ismét közrebocsátja. A fő-tételekben a bizottság nem változtatott. A javaslat mai alakjában is gyökeresen eltér minden egyéb európai kodexektől. Főjellemvonásai a rövidség és egyszerűség. Az általános rész 50 §., az egész kodex, kihágásokkal együtt, 255 §. A büntetőjogi reformterveket már nagy mérvben létesíti s itt-ott sociális problémák megoldására is tesz kísérletet. Sajátságos, hogy rövidsége mellett is igen számos oly határozományt tartalmaz, a mi más kodexekből hiányzik. A munkálat általános részét már ismertettük a *Stoos*-féle szöveg alapján; közelebb vázolni fogjuk a különös rész határozományait is. A javaslat címe: *Vorentwurf zu einem Strafgesetzbuch nach den Beschlüssen der Expertenkommission*. A szöveget német és francia nyelven adja hasábosan.

A budapesti ügyvédi kamara f. évi szeptember hó 20-án délelőtti 11 órakor V. kerület Szalay utca 10. szám alatti házának disztermében rendkívüli közgyűlést tart. Tárgya: A kamara hivatali épületének ünnepélyes felavatása.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)

Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Jogász-kongresszusok: I. Az ügyvédi nyugdíjügy az ügyvéd-gyűlésen. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédi kamarai titkártól. — II. Vagyonlekötés hosszabb időre. — A birtokminimum. Dr. SZLADITS KÁROLY-tól. — III. A félnek eskü alatti kihallgatása. Dr. FODOR ÁRMIN kir. törvényszéki bírótól. — IV. Előadmány a feltételes elítélés tárgyában. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — A pisetum. r. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A Magyar Jogászgűlés állandó bizottságának évi jelentése. — Kivonat a „Budapesti Közlöny»-ből.

Jogász-kongresszusok.

I.

Az ügyvédi nyugdíj-ügy az ügyvéd-gyűlésen.

Egyike a legrégebben vajudó kérdéseknek. Az ügyvédi kar legjelesebbjeit foglalkoztatta, kik legjobb tehetségüket fektették bele az ügy tanulmányozásába, mély és beható vizsgálódásokat végeztek, ezek eredményét nyilvánosság elé hozták, bizottságokban, kamarákban, országos ügyvéd-gyűléseken és az irodalomban vita tárgyaivá tették, a mi élénk részvétel mellett folyt le. A legváltozatosabb nézetek merültek fel, a legkülönfélébb megoldási javaslatok láttak napvilágot, csak maga a nyugdíj-ügy volt az, mely a konkrét megvalósulás tekintetében egyetlen lépést sem tett. A kamarák közül egyedül a pécsi és soproni voltak azok, melyek — habár szerfelett szerény kezdettel, — de mégis saját kebelükben egy nyugdíjintézet alapját megvetették.

Az 1885. évi országos ügyvédi értekezlet volt az első, mely a nyugdíj-ügyet az ország ügyvédi karának közös ügyeként tárgyalta. Neki már volt is e részben bizonyos anyaga, mert előzőleg a budapesti ügyvédi kamara választmánya már tanulmányozta a kérdést. A nyugdíj-ügy azonban az 1885-iki értekezleten csak másodrendű kérdést képezett. Nem volt kellőleg előkészítve s az ügyvédi rendtartás revisiója volt az, a mely az érdeklődés legjavát maga részére lekötötte.

Az 1885-iki országos értekezlet visszaküldte az ügyet az állandó választmányhoz, ez ismét külön szakbizottságot küldött ki, melynek kebelében a karnak legkitünőbb szakférfaai foglalkoztak a kérdéssel. Az állandó bizottság tárgyalásainak eredménye az volt, hogy a nyugdíj-ügy helyesen csak akkor oldható meg, ha kényszer-alapra fektetetik, a mihez a törvényhozási intézkedés szükséges és ha országos nyugdíj-intézet szerveztetik. Ezt azonban az állandó bizottság, mint óhaját nyilvánította, de az eszme megvalósítására még nem látta elérkezettnek az időt.

Ez alatt dr. *Robitsek József* budapesti ügyvéd ur a bizottságon kívül, lelkesítve az ügy iránt érzett meleg érdeklődéstől, szintén mozgalmat indított. A budapesti kamara választmánya elé egy hosszabb, alapos indokolással ellátott memorandumot terjesztett be, melyben a nyugdíj-intézetnek kamaránként való külön megalakítása mellett foglalt állást, az intézet természetét pedig úgy tervezé, hogy az részben segélyező, részben nyugdíjazó működést teljesített volna. Az évi járulékok kötelező befizetése tekintetében törvényhozási intézkedést nem lát szükségesnek, mert erre nézve az 1874: XXXIV. tcz. 19. §-ában elegendő jogi alapot talál.

A kamara választmánya is foglalkozott e kérdéssel és ciklikiró indítványára azon nézetének adott kifejezést, hogy

a nyugdíjazás és segélyezés a Robitsek által kontemplált módon aligha vezetne eredményre, mert két ellentétes természetű dolog lévén, egészséges fejlődésre számítani nem lehet. Megfontolás tárgyává kívánta tenni azt is, hogy a nyugdíj-intézet — mely finánciális természetű és nagy erők tömörülését teszi szükségessé — nem-e inkább országosan volna-e szervezendő?

Ez a két ellentétes álláspont domborodott már ki akkorra, midőn 1893-ban a szegedi országos ügyvéd-gyűlés egybehívott. Itt már elsőrangú kérdéssé nőtte ki magát a nyugdíj-ügy. A két ellentétes nézet meglehetősen kiélesítve állított egymással szembe.

Az ügy előadója Robitsek József volt, ki a budapesti ügyvédi kamaránál benyújtott eszméit és indítványát teljes mértékben fentartotta.

A másik ellentétes nézetet jelen sorok írója képviselte. Szalay Antal ügyvéd szintén a nyugdíj-ügy országossá tétele érdekében nyújtott be indítványt.

A szegedi ügyvédgyűlés csaknem egyhangulag és nagy lelkesedéssel az alólirott indítványát fogadta el. Kimondotta, hogy országos nyugdíj-intézet szervezendő finánciális- és kényszer-alapon, s hogy ehhez törvényhozási intézkedésre van szükség; felkérte egyszersmind a budapesti ügyvédi kamarát, hogy ezen az alapon indulva, a legközelebbi országos ügyvéd-gyűlés elé az ügy részleteire kiterjedő konkrét tervezetet nyújtson be.

A budapesti ügyvédi kamara beható tanácskozás és szakértő meghallgatása után arra a meggyőződésre jutott, hogy oly nyugdíj-intézet alapítása, mely már kezdetben matematikai alapra legyen fektetve, mely működését, mint ilyen, azonnal megkezdhesse, lehetetlen, miután ez oly nagy tőke és évi járulék befizetését tenné szükségessé, a mire a kartársak nagyobb tömege nem lenne képes. De másrészt a szakértő véleményének meghallgatása után meggyőződött arról is, hogy kisebb évi járulékokkal is már most egy oly országos intézet alapja rakható le, mely eleintén mint gyám-intézet működne, mely azonban gyámoló működését időről-időre szélesebb körre terjesztené ki, míg végre át lehetne térni a matematikai alapra, vagyis a finánciális alapon álló nyugdíj-intézetre. Szóval a fokozatos időbeli fejlesztés szerény kezdet, de oly konceptio, mely alapot szolgáltat annak teljes kifejlődésére, a mit akarunk. Ehhez a konceptióhoz tartozik az intézet országos volta, mert a valószínűségi számítások nagyobb tömegben jobban érvényesülnek.

Pár hóval ezelőtt e tárgyban Robitsek József kamarai helyettes-elnök elnöklése alatt a budapesti kamara nyugdíj-bizottsága ismét ülést tartott, a melyben Robitsek nézete többséget nyert.

Igy tehát az időben is váltakozó két ellentétes elv még inkább kiélesedve állott egymással szemben.

Igy találta a nyugdíj-kérdés az imént megtartott országos ügyvéd-gyűlést, melynek legfontosabb, legnagyobb érdeklődéssel kísért tárgyává nőtte ki magát. Ott állott a tárgysorozat élén és a két ellentétes nézet képviselője, a két előadó: a budapesti kamara elnök-helyettese és titkára szálltak egymással szellemi harcba.

A tárgyalás komoly, objektív volt, de nem hiányzott az

a szükséges ideg feszültség sem, melyet az élelkebb érdeklődés hoz magával.

A két előadó a maga álláspontját oly részletesen fejtette ki, hogy szólásra többen nem jelentkeztek, a vitát bezárták és döntöttek a kérdés fölött.

Nem foglalkozunk két ellentétes álláspont képviselőinek érvelésével. Az érvek ugyyszólván bent foglaltatnak az ügynek főntebb vázolt történetében.

A döntés, mely jelen sorok írója indítványának adott igazat, négy főpontban csucosodik ki, ezek:

1. kényszer;
2. országos szervezés;
3. törvényhozási intézkedés szükségessége s
4. ez utóbbi irányban a szükséges mozgalom megindítása.

Kimondotta tehát az 1896-iki budapesti országos ügyvédygyűlés, hogy az ország egész ügyvédi kara e nagy kérdésben egy testté akar egybeolvadni, a nyugdíj-ügyet a kar egyeteme ügyének tekinti, nem akarja oda dobni az ügyet a 27 kamara különböző lelkesedési fokának, tehetősebb és kevésbé tehetősebb voltának; kimondotta, hogy háttérbe szorítva az apró testületi szűkkeblűséget, a tehetősebb támogatni kívánja a kevésbé tehetősebbet az egész országban, mert egyes tagok koldus volta nemcsak az illető kamarának, hanem egyáltalán az egész ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének hátrányára van.

Igy nyilatkozott meg most már másodizben az ország ügyvédi karának közvéleménye. Ezt kell tudtára hozni az illető intéző köröknek, a törvényhozásnak s hogy annál nagyobb sulya legyen, annál kétségtelenebbül meggyőzzük őket, hasonló értelemben nyilatkozzék minden egyes kamara is.

Ha a törvény megvan, megvan a pénz, és ezzel le van rakva az alapja annak az intézetnek, melynek megvalósulása erkölcsi és anyagi emelkedésének leghatalmasabb emeltyűje és támasza.

Az ezredév alkalmából megtartott országos ügyvédygyűlésnek ez lesz méltó emlékköve. Dr. Nagy Dezső.

II.

Vagyonlekötés hosszabb időre. — A birtokminimum.

A Jogászygyűlés I. szakosztálya szept. 21-én d. e. tartott ülésének tárgya az állandó bizottság által kitűzött az a kérdés volt: *«Korlátozandó-e és ha igen, mi módon a tulajdonosnak akár élők között, akár halálesetre szóló az a rendelkezése, melylyel egész vagyonának, vagy vagyona egy részének jövedelmét hosszabb időre leköti és a tőkéhez csatoltatni rendeli?»* A kérdésről dr. Katona Mór kassai jogtanár irt véleményes indítványt az Évkönyvbe, oda konkludálva, hogy élők közt az ily tőkésítésnek sem oka, sem célja, miért is e részben indítványtétel szüksége nem forog fen; halál esetére pedig magánosok közt a vagyon-állag fentartására vonatkozó intézkedés egy nemzedékre korlátozandó, míg a jövedelemnek az alapvagyonhoz való ilyen csatolása egyáltalán nem engedélyezendő; ellenben alapítványok tekintetében az ily tőkésítés korlátlanul megengedhető legyen.

Dr. Jellinek Arthur orszgy. képviselő, mint előadó, ettől eltérőleg a kérdés felett indokolt napirendretérést javasolt, mert szerinte a kérdés oly szorosan összefügg egyrészt a hitbizományi helyettesítés intézményével, másrészt az alapítványi joggal, hogy azoktól elkülönítve nem tárgyalható. Tisztába kell előbb jönni, megengedjük-e és mily korlátok közt a hitbizományi helyettesítést; s hogy alapítványrendelet esetében az alapító úgy a törzsvagyon, mint annak jövedelmei tekintetében mily korlátokat szabhasson? Az alapítványi szabadság kérdését pedig, mely kivált nálunk kulturális, egyházi és nemzeti szempontokból fontos, nem lehet csak per tangentem letárgyalni. Ezzel szemben dr. Enyiczkei Gábor általánosságban már most kimondandónak vélte azt az elvet, hogy a vagyontőkésítést nemcsak magánosok között, hanem

az alapítványok tekintetében is bizonyos megfelelő időre korlátozni kell. Dr. Schwarz Gusztáv utal a német birodalmi törvénykönyvre, a mely utóöröklés vagy feltételes hagyományrendelés esetén a vagyon lekötését csak 30 évre = egy emberöltőre engedi meg; így az angol perpetuities-actis. A kérdés positívumát a magyar jog szerint ma is kétségtelennek tartja; a mint a magyar birói gyakorlat az utóöröklést bizonyos észszerű korlátok közé szorította, úgy a fölvetett kérdésben is időbeli határokat szabna a vagyontőkésítésnek. Az elv tehát már nálunk is bevettnek tekinthető s csak a részletek lehetnek kérdésesek; így elvi enuntiatióra nincs is szükség. A szakosztály a Jellinek-féle indítványhoz csatlakozott s ez alapon a teljes-ülés a dr. Jellinek Arthur által előadott indokokból elhatározta, hogy a *kérdést napirendről leveszi*.

A szeptember 21-iki délutáni ülésben dr. Imling Konrád kir. curiai bíró kiváló szakértelemmel és nagy tudományos apparatussal készült előadást tartott arról a kérdéstről: *«Vétessenek-e fel az alkotandó polgári törvénykönyvbe oly intézkedések, a melyek a kisbirtok elaprózását megakadályozzák és ha igen, mely intézkedések?»* Az előadó szerint a kérdés tartalma kettős: 1. a *birtokeldarabolás* tilalma (= parcella-minimum); 2. a kisbirtok megkötése = *birtokfelosztási tilalom*, vagyis az egy személy birtokminimumának meghatározása. A kettő független egymástól s egyik a másik nélkül is megáll. Az elparcellázás korlátozását az előadó gazdasági szükségnek tartja, bár nem a magánjogi kodexbe, hanem külön törvénybe való. Erre nézve a szakosztály egyetértett az előadóval, kivéve dr. Gádr Vilmos miniszteri segédtitkárt, ki adatokkal igazolta, hogy a föld minősége és értéke annyira különböző, hogy igazságos parcella-minimumot megállapítani még vármegyénként, sőt községenként is lehetetlen. Dr. Csillagh Gyula a parcella-minimumok meghatározását törvényhatósági szabályrendeleteknek kívánta föntartani, mi alól esetről-esetre a törvényhatóság fontos okokból dispensálhatna is. (Érdekes, mennyire hajlott a jogászygyűlés a felé, hogy a perenkívüli jogszolgáltatásban a közigazgatási hatóságoknak nagyobb tér engedessék; így pl. a II. szakosztályban többen, köztük dr. Vavrik Béla, a szövetkezetek fölötti felügyeletet is a törvényhatóságokra vélték bizhatónak.) A parasztbirtokra nézve azonban — mert kivált erről van szó — az előadó minden felosztási tilalmat úgy a magánjogi kodexben, mint a speciális törvényben mellőzendőnek tart. A német *Höferecht*, *Anerberecht* nálunk nemcsak hogy kedvező talajra nem találta, hanem a nép jogérzetének legnagyobb felzudulását okozná. Még a határörvidéken is, hol a házközösség intézménye századokig uralkodott, nagy számmal fordultak elő törvényellenes, titkos birtokfelosztások, jeléül, hogy a nép jogérzete a felosztás szabadsága felé hajlik. A parasztbirtok-minimum paraszthitbizományokra vezet a hitbizomány minden igazságtalanságával, de előnyei nélkül. Ez okból az előadó kettős indítványt terjesztett elő, melynek első része a parcella-minimum külön törvényben leendő megszabásának szükségét hangsulyozza, a másik pedig kimondja, hogy a kisbirtok felosztását sem a kodexben, sem egyebütt nem kell korlátozni. Az indítvány második része fölött élénk vita fejlődött, melyben az előadó mellett dr. Daempff Sándor pécsi kir. ítélő táblai bíró és dr. Török Emil ügyvéd, ellene, vagyis a birtokfelosztás korlátozása mellett, dr. Csillagh Gyula foglaltak állást. Mig a tagok többsége, köztük dr. Kern Tivadar, dr. Enyiczkei Gábor és dr. Sággy Gyula, élükön Lányi Bertalan min. tanácsossal az egységesen fölvetett kérdésre egységesen kívánt válaszolni s az utóbbinak azt a közvetítő indítványát emelte a szakosztály határozatává, mely szerint: *«Az alkotandó magyar általános magánjogi törvénykönyvben a kisbirtok felosztását nem kell korlátozni; ez azonban nem zárja ki, hogy nem*

ugyan a magánjogi törvénykönyvben, hanem külön törvényben, a tulajdonközösség megszüntetése és a birtokterületeknek bizonyos mértéken aluli eldarabolása közgazdasági szempontból korlátozottnak». E formulázás ellen dr. Imling Konrád úgy a szakosztályban, mint a teljes-ülésen fölhozta, hogy az a kérdés két részét összezavarja s többet mond ki, mint a mit mondani akar, t. i. kimondja, hogy a gyűlés nemcsak a parcella-minimumot, hanem a birtokfelosztási tilalmat is helyesli és speciális törvényekben megengedhetőnek tartja. Lányi Bertalan viszont, ki a szakosztály határozatát a teljes-ülésben előadta, azt hangsúlyozta, hogy fen kell tartani a külön törvényhozás részére lehetőségét annak, hogy a gazdasági szükséghez képest bizonyos mivelési ágakban a földbirtok felosztása, különösen a tulajdonközösség megszüntetésének korlátozása által is megszorítható legyen. A teljes-ülés a Lányi-féle indítványt fogadta el; a szakosztály pedig dr. Imling Konrádnak nagytudományu értekezéseért jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott.

A második kérdésnél érezhető volt, hogy az inkább a gazdakongressusra, mint a jogászgyűlésre való s fölmerült az az óhaj, hogy a jogászgyűlés napirendjére lehetőleg tisztán jogszerkezeti, ne pedig politikai színezetű kérdések tűzessenek.

Dr. Szladits Károly.

III.

A félnek eskü alatti kihallgatása.

A IV. szakosztály első kérdése az volt, hogy a felek eskü alatti kihallgatása a végleges polgári perrendtartásban a formulázott eskü helyébe felvételessé-e vagy sem? A kérdést a jogászgyűlés állandó bizottsága akkor tűzte ki, mikor sommás eljárásunk még nem volt megalkotva. Azóta az 1893. évi XVIII. tcz. életbe lépett, a felek eskü alatti kihallgatása átment az életbe és a jogász közvélemény ma teljesen egyetért abban, hogy az új intézmény jó és a formulázott esküvel járó számtalan bajt megszüntette. A kérdés felett tehát nem támadhatott nagyobb vita és egyhangulag elfogadta az előadónak, e sorok írójának, indítványát, a ki a formulázott esküvel járó bajok rövid felsorolása után azt indítványozta, hogy a jogászgyűlés a felvetett kérdésre igen-nel válaszoljon.

A szakosztály egyes tagjai a kérdés részleteit is vita tárgyává akarták tenni. Frank Sala helytelennek tartja, hogy a sommás eljárás a szabályozásnál a formulázott eskü szabályaiból indult ki. Indítványt is terjesztett elő, hogy a bíró az esetben, ha e bizonyító eszközt akarja alkalmazni, mindig mindkét fél kihallgatását rendelje el, sőt szóló abban sem látna bajt, ha mindkét felet meg is esketnék. Miután azonban az elnök azon nézetének adott kifejezést, hogy ez az indítvány tullep a kitűzött kérdés keretén és nincs is kellően előkészítve, és Nagy Dezső, Lányi Bertalan, Debreceni Miklós, Tóth Gáspár és Berkovics László is ily értelemben nyilatkoztak, az indítványozó visszavonta indítványát.

A vita menetébe egy tüzsikrát, nagy eszmét dobott bele Tóth Gáspár, a ki egyáltalában az eskü ellenségének vallotta magát. A feleket csakis eskü nélkül hallgattatná ki és az eskü nélküli hamis vallomást büntető sanktio alá helyezné. Miután azonban indítványt nem terjesztett elő ez irányban, a szakosztály hallgatással napirendre tért ezen, az erkölcsstan és a theologia körébe tartozó kérdés felett.

Dr. Fodor Ármin.

IV.

Előadmány a feltételes elítélés tárgyában.

Nagyon megkönnyíti feladatokat azon három kidolgozott vélemény, melyet az Évkönyv tartalmaz. Mind a három véleményező a leghatározottabban pártolja a feltételes elítélést és kiterjeszkedik a kérdésnek egészére és valamennyi részletére.

Kötelességem összefoglalni vezéreszméiket és csoportosítani a részleges kérdések megoldásait.

I.

Bodor László törvényszéki bíró ur először is bizonyítja, hogy az intézmény nem ellenkezik a büntetőjog alapelveivel, mert a büntetőjog csak annyiban követeli meg a büntetést, a mennyiben az szükséges. Nem ellenkezik a büntető-törvénykönyvvel sem, mely a 92. §-ban oly fontos jogot ad a bírónak, mely csaknem azonos az elengedéssel. A feltételes ítélet a 92. §. rendszerében betölti az ürt a fogház és a pénz-büntetés közt.

A feltételes ítélet legfőbb rendeltetését a vélemény abban találja, hogy egyes esetekben, midőn a vádlott megtört a vád súlya alatt s a megbánásnak oly jeleit adja, melyek meggyőzik a bírót a vádlottnak azon komoly elhatározásáról, hogy jövőre tartózkodni fog törvényellenes cselekmények elkövetésétől: ily esetekben nem lehet más célja a büntetésnek, mint visszaretentő példaadás. Ha tehát a bíró még meggyőződik arról is, hogy a büntetés végrehajtása a vádlott erkölcsi értékét aránytalanul pusztítja, vagyis a konkrét esetben több kárt tesz, mint hasznot, feltételesen mondja ki a büntetést. Az ily egyéneknek ugyanis az elzárástól való félelem igen alkalmas visszatartó erőt képez. Hozzájárul fogházaink rossz állapota és célszerűtlen berendezése, melynél fogva az elzárás a kriminalitás kontágiumának legbiztosabb terjesztője.

A mi a részleteket illeti, csak a büntetlen előéletű egyének és csak egy eset számára adja meg a feltételességet; az anyagi halmazatot kizárja.

Ellenzi, hogy az ítélet nem létezőnek tekintessék; a cselekmény a visszaesésnél figyelembe lesz veendő. Ha nem létezőnek tekintik az elítélést, bizonyos idő múlva az elítélt ismét számíthatna feltételes elítélésre, ez pedig igazán helytelen szabályozás volna.

A pénzbiztosíték megkövetelését nem fogadja el, mert ha a bíró hisz a vádlott megtérésében, úgy nem szükséges a biztosíték, ha pedig nem hisz, akkor feltétlenül el kell őt ítélnie; különben is a pénzbeli biztosíték előnyt képezne a vagyonosokra nézve a vagyontalanok felett; bizonyos esetekben pedig elvonná a fenttarthatás eszközeit az elítélt családjának tagjaitól, vagyis a büntetett mentesítése mások büntetésével vásároltatnék meg.

A fiatalkorúakra való szorítást, mint ezt a magyar novella-javaslat tartalmazza, helyteleníti. Ellenben oly cselekményeknél, a melyek elkövetéséhez alapos megfontolás kellett, különösen pedig a gazdagodási vágyból eredőknél, mellőzendő a feltételesség.

Ugyancsak mellőzendő a fogságban vizsgált egyéneknek, vagy a kik előzőleg valamely más cselekményért voltak vizsgálati fogságban, habár felmentettek is, de nem nyilvánítottak ártatlanoknak. Itt az erdélyi büntető-perrendtartás látszik befolyást gyakorolni a véleményező nézetére.

A cselekmények körét olyképp véli megállapítandónak, hogy a maximum az ítéletileg kiszabott 3 havi büntetés legyen.

A válságos idő tartamát az elévülési idővel azonosítja, vagyis a vétségeknél 3 évet, a kihágásoknál fél évet vesz fel.

A behajthatlan pénzbüntetésre kiterjeszti a feltételes elítélés hatályát; a mellékbüntetésre nem.

Az ujonnan elkövetett bűncselekmény büntetése és a feltételes ítéletben foglalt büntetés halmazati büntetéssé alakítandó.

Végül kijelenti, hogy leghelyesebbnek tartja a büntetés feltételes elengedésének nevezni az intézményt.

II.

A másik véleményező, Fekete Odön kir. táblai tanácselnök ur szerint a feltételes ítélet nem csak kisegítő a csekély súlyú bűnesetek megbüntetésében felmerült egyenlőtlen-

ségeknél, hanem korrektívum az egész büntetési rendszer hatálytalansága ellen. A mi az első véleményezőnél csak alárendelt jelentőségű, azt a második az egész kérdés sarkpontjává teszi.

Kijelenti, hogy a szabadságvesztés-büntetés rendszere az európai államok egyikében sem felel meg a hozzá kötött várakozásoknak; az elítéltek legióiból egy oly félelmes status kriminális képződik és konsolidálódik az államok kebelében, a melylyel szemben a társadalom már-már fegyvertelenül áll. A fegyházak volt lakói rendszerint némi értelmi ügyességgel s valamely iparnemben több-kevesebb jártassággal felruházva ugyan, de bensőleg épen az ellenkező tulajdonságokkal térnek vissza a társadalomba. Fellépesőkben s viselkedésekben bizonyos jellemvásottság, a rátartó, követelő önérzetességnek bizonyos leplezett erélye hivaikodik; az önfentartás nehézségeivel és gondjaival szemben azonban nincs semmi lelki erejük; a munkát nem keresik, nem szívelik; a családi, közösségi s más efféle erkölcsi kötelekekben idegenül érzik magukat; szóval egész lelki és testi cselekvőségükben az nyilatkozik, hogy ez az életgondokkal teljes szabadság alkalmatlan teher nekik. Hogy ez így van, azt a vélemény a rendszer foggyatkozásainak tulajdonítja. Azokban a nagyra szabott fegyházakban az elítélt azt látja, hogy hiszen sokkal többen vannak, kik bünt követnek el, mint a mennyit ő előbb képzelt, és valamennyien gondozásban részesülnek; s ebből az a felismerés érlelődik meg benne, hogy tulajdonkép nem is oly szégyenletes dolog a fegycenz-állapot. Minthogy pedig a társadalom másképp gondolkodik, az összeütközés nem maradhat el. S mert kevés kilátás van arra, hogy büntetési rendszerünk gyökeresen megváltozik, igyekezzünk megmenteni, a mit megmenteni lehet s a minek megmentése valószínűnek mutatkozik a feltételes ítéletek behozatala által.

Ebből a szempontból indulva ki, természetesen a véleményező a feltételes ítéletet sokkal szélesebb alapra akarja helyezni, mint az első vélemény. Bele vonja mindazon cselekményeket, melyekre a bíróság egy évnél nem hosszabb szabadságvesztés-büntetést szab. Vagyis egy évnél nem több fogházat vagy börtönt, vagy államfogházat. Ez pedig azt jelenti, hogy kimondható volna a feltételes ítélet az időleges fegyházzal sujtott cselekmények fenforgása esetében is; kivételnének egyes-egyedül a halálbüntetéssel és az életfogytig tartó fegyházzal sujtottak. A fiatal koruakra nézve pedig még ezen cselekmények is oda tartoznának.

Megegyez egészben a francia 1891. évi törvény szabványával, mely szerint az esküdtszéki esetekben is kimondható a feltételes ítélet, ha a büntetés nem több mint 5 évi fogház.

A részleges kérdéseket illetőleg kiemelem, hogy a vélemény határozottan ellenzi, hogy úgy mint Németországban történt, a kérdés megoldása kormányzási vagy kegyelmi alapra fektetessék: a kettő közt — mondja a vélemény — ép az a különbség, a mi a jog és a kegyelem fogalma közt; pirulunk kellené, ha elhagynánk a jog alapját. Utal a német jogászok küzdelmére, melyet a kegyelmi jog, vagyis e Kabinetsorderek ezen kiterjesztése ellen folytatnak.

Ellenzi, hogy a figyelembe vehető körülmények a törvényben akár taxative, akár exemplifikative felsoroltassanak. A bíróság döntse el.

Csak azok részesüljenek a kedvezményben, a kik szabadságvesztés-büntetésre nem voltak elítélve. Ebben az előbbi véleménynyel teljesen megegyez; ellenben azon további kivételt, melyet az első vélemény a vizsgálati fogságra nézve felállít, nem említi.

Megtagadja kedvezményt azoktól, a kik előbbi büntetésök alól akár királyi kegyelem, akár elévülés folytán menekültek; mert a kire ez a szerencse nem volt azzal a javító hatással, hogy a büntető-törvénynyel való összeütközéstől tartózkodják, az méltatlan az újabb kedvezésre.

A külföldön történt előbbi elítélés is úgy tekintendő,

mintha belföldön történt volna, a mennyiben olyan cselekményre vonatkozik, a mely az itteni törvények szerint szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő.

Nem zárná ki a kedvezményből azokat, a kiknek illetősége ki nem puhatolható. E pontban eltér a novellától.

Ugyancsak eltér a novellától abban is, hogy mellőzi az életkorhoz kötött feltételt; ebben megegyez az előbbi véleménynyel. Utal arra, hogy a mennyiben az előbbre haladott életkorban a büntetés esetleg egy becsülettel átélt hosszú multnak minden eredményét helyrehozhatlanul pusztíthatja el, talán még több figyelmet érdemel, mint a fiatal kor.

Kiterjeszti a kedvezményt a pénzbüntetésre elítéltekre is, és pedig azon korlátozás nélkül, melyet az első vélemény felállít.

A válságos időt 1—5 évben állapítsa meg a bíróság.

A feltételes elítélés hatályát csakis a szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő cselekmény elkövetése szüntesse meg. Ellenben a pénzbüntetéssel büntetendő cselekmények elkövetése, illetőleg ilyenekért való elítélés esetében a válságos idő folyása félbeszakad s attól a naptól kezdődik újra a tartama, a melyen az időközben elkövetett cselekmény tárgyában hozott büntető ítélet jogerőre emelkedett.

A feltételes elítélés hatályának azt a meghatározását, miszerint a büntetés kiállottnak tekintetik, nem fogadja el. Ebben eltér a novellától és az első véleménytől is. Ellenben megegyez álláspontja a belga törvény álláspontjával.

Ugyancsak a belga törvény álláspontján van az utóbbi büntetésnek az előbbivel való halmazati kombinációja tekintetében. Megegyez az előbbi véleménynyel is.

A pénzbiztosítékot — az első véleménynyel szintén megegyezőleg — nem fogadja el. Csupán annyit enged meg, hogy ha a vádlottnak nincs rendes tartózkodási helye, a mennyiben szükségesnek mutatkozik, megbízható kezesek állítására köteleztessék; és ha ily kezeseket előállítani nem képes, a feltételes kiszabott büntetés hajtassék végre. Ugyanezt alkalmazná a külföldiekre nézve.

Elfogadja a novella azon tételét, hogy a hivatalvesztésnek és a politikai jogok felfüggesztésének mellékbüntetésére a hatály ne terjedjen ki. Ha a mellékbüntetés a válságos időnél netalán hosszabb tartamban állapított meg, abban a határozatban, a melyben a válságos idő letelte után kimondatik, hogy az elítélés meg nem történtnek tekintendő, egyuttal eme mellékbüntetésnek még ki nem állott része elengedtetnek nyilvánítandó.

Ha pedig a válságos idő alatt kiderülne, hogy a feltételes elítélt egyén az elítélés előtt követett el bűncselekményt, ez a válságos idő alatt elkövetett bűncselekménynyel ugyanazon tekintet alá jön.

Végül felemlitem, hogy a vélemény az intézmény fejlődésének történetével is részletesen foglalkozik és kiváló sulyt helyez azon régi magyar feltételes ítéletekre, melyek legujabb időben napfényre kerültek, és melyek szerinte is azt bizonyítják, hogy az intézmény egész a Btk. életbe léptéig fenállott. Ebből a vélemény azt következteti, hogy nálunk nem behozatalról, hanem visszaállításról lehet beszélni.

III.

A harmadik véleményező, dr. Reichard Zsigmond albiró ur, először is azok ellen fordul, kik az intézményt ellenzik. Konstatálja, hogy ujabban az ellenzés, mivel a gyakorlati tapasztalatokban táplálékot nem talált, jóformán elsimult. A tudományos közvélemény a feltételes elítélés intézményét ma már nem az ábrándozók ideáljának, hanem egy fejlett büntetési rendszer elengedhetlen követelményének tekinti.

Ha a külföldön is nyomatékos érvnek fogadták el a behozatal mellett a börtönök rosszasságát, úgy ez nálunk még inkább áll, mert börtöneink még rosszabbak, mint a külföldiek. De véleményező szerint nem ez a legfontosabb

érv, hanem az, hogy vannak csekélyebb bűnösségű cselekmények, amelyekre a mai büntető rendszer fogházat szab, a nélkül, hogy arra szükség volna és a nélkül, hogy a cselekmény elkövetője azt megérdemelné. Ezt a hagyományt törli meg a feltételes elítélés, melynek alapgondata az, hogy a legcsekélyebb súlyú bűncselekményekre elég a roszálás és megfenyegetés.

Felveti a kérdést, hogy az intézmény felügyelettel összekötött módon, vagyis az amerikai rendszerrel, vagy felügyelet nélkül létesítendő-e. Véleményező a felügyelet nélküli rendszer mellett nyilatkozik, mivel a felügyelethez oly rendőri hatósági szervezet kell, a mely nálunk nincs meg és az intézményt e szervezet létesítésétől függővé tenni annyit jelentene, mint a behozatalt beláthatatlan időre elodázní. De nem is lényeges a felügyelet. A feltételes elítélés közelebbi célja nem az, hogy a tettes a feltételes elítélés folytán megjavuljon, hanem hogy felesleges és igazságtalan elzárások ki ne szabassanak és hogy a tettes az elzárás által meg ne rontassék. E célok pedig el vannak érve a felügyelet nélküli feltételes elítéléssel is.

Áttér ezután a vélemény a határvonal kérdésére s itt a két előbbi vélemény között foglal helyt. Szerinte a feltételes elítélés alkalmazható volna, ha a bíróság legfőlebb fél évi fogházat vagy államfogházat, vagy pénzbüntetést szab ki. A 92. §. alapján idavonhatók e szerint mindazon cselekmények, melyekre a Btk. börtönbüntetést állapít meg, a fiatalokoroknak pedig valamennyi bűncselekményei, még a gyilkosság is. Ezen utóbbi pontra nézve tehát megegyez a három vélemény, az előbbire nézve eltérnek: legkisebb területre szabja ki Bodor, nagyobbra Reichard, legnagyobbra Fekete.

Foglalkozik a vélemény külön az államfogházzal, és arra az eredményre jut, hogy az államfogházbüntetések idevonandók, mivel gyakran célszerűbb volna pl. a párbajvétségre néhány havi elítélés, mint feltételesen a ma szokásos néhány napi valóságos büntetés.

A pénzbüntetésre is ki kell terjeszteni, mert ellenkező esetben a pénzbüntetés súlyosabb természetű büntetés volna, mint a szabadságvesztés-büntetés.

Nem fogadja el azt a megszorítást, hogy a magánvádra üldözendő cselekmények, továbbá a gondatlanságiak kivétesenek. Az előbbieneknél a magánvádoló jogos érdeke az elégtétel iránt csak egyik döntő körülmény a büntetés kiszabásában, de nem az egyetlen. A gondatlanságiak pedig nem vettethetnek alá súlyosabb szabályoknak, mint a szándékosak.

A pénzbeli biztosíték eszméjét — ellentétben mindkét előző véleménynyel — elfogadja. De nem kötelezővé, hanem csak megengedetté kívánja tenni. A biztosíték sok esetben bizonyos fokig a tettes felügyelet alá helyezését pótolja az által, hogy erősebb féket képez új bűncselekmény elkövetésével szemben.

A válságos idő tartamát a bíró megállapítására bizza. A maximum a pénz- és elzárásbüntetéseknél 5, a fogházbüntetéseknél 10 év volna. Mindhárom vélemény megegyez tehát abban, hogy a konkrét esetben a bíró határozzon; a mi azonban a tartamot illeti, legszigorubb az utolsó vélemény.

Ha az új bűncselekmény kihágás vagy gondatlanságból elkövetett vétség, rendszerint nincs ok a feltételesen kiszabott büntetést végrehajtani, ha csak a feltételesen kiszabott büntetés is nem kihágás, illetve gondatlanságból elkövetett vétség.

A két büntetés halmazati megállapítását — ellentétben a két előbbi véleménynyel — nem fogadja el; legalább ezt kell következtetni a tétel szövegéből.

Végül a végre nem hajtott büntetést ki nem szabottnak tekintti. Tehát ezen kérdésben a két utóbbi vélemény szemben áll az elsővel.

(Bef. köv.)

Dr. Fayer László.

A pisetum.¹

Az 1573. év óta az érsekség egyáltalán nem gyakorolt ellenőrzést. Régebben az ország különböző pénzverdéiben, utóbb csak Körmöczön volt pisetariusus; most ezt is eltávolította. Az udvari kamara pedig — nem vizsgáljuk ok- vagy okozatképen-e — a pisetumjövdelem kifizetését teljesen beszüntette.

Az esztergomi érsekek azonban korántsem szándékoztak ezen tekintélyes jövedelmi forrásról — mely a XV. század végén körülbelül évenkénti 20,000—25,000 frtnyi értékkel gazdagította az érsekség pénztárát — harcz nélkül lemondani. Az országgyűlés rendjei sem látták szívesen a magyar főpap felügyeleti jogának elenyészését és osztrák befolyásoknak érvényesülését. Határozatba is ment az 1622-iki országgyűlésen a rendek azon kérése, hogy méltóztassék a királynak az esztergomi érsekkel a végből tárgyalásokba bocsátkozni, hogy a pisetariusi tisztség a régi szokás szerint ismét visszaállíttassék. («... de Pisetarii officio tractare et concludere; ut illud officium restauretur iuxta antiquam consuetudinem.» 1622: 46.)

E törvényhely bizonyítéka a pisetariusi tisztség végleges megszűntének. A rendek kívánsága nem is lett teljesítve soha; az érsekség ellenőrzési joga többé vissza nem állíttatott. Magára az érsekségre nézve azonban az a kedvező következménye volt az országgyűlési felszólalásnak, hogy II. Ferdinánd király legalább a pisetumjövdelemet tette ismét folyóvá.

E királyi intézkedés azonban vajmi kevés életképességgel bírt. Pisetum ellenőrzés nélkül annyi volt, mint teljesítés ellenteljesítés nélkül. Századokon át a pisetum a pénzverésre gyakorolt felügyelet és ellenőrzés fejében járt; csak természetes tehát, ha a kir. kamarák azt minden ellenszolgáltatás nélkül kiadni vonakodtak. Érdekes tudni, hogy maguk a primások közül azok, a kik azelőtt kir. kincstartók voltak, erélyesen elleneztek a pisetumjövdelem kiszolgáltatását. Így Várday Pál kir. kincstartó 1527-ben, közvetlenül primássá való kineveztetése előtt azt írja a királynak, hogy az érsekek a pisetumot minden jogos alap nélkül, ingyen («on ainiche Gerechtigkeite, umbsonst») élvezik, a miért is annak beszüntetését javasolja. Két évvel később, mint primás, Várday azonban követelte a pisetumot. Követelése azonban hajótörést szenvedett, az új kincstartónak és később szintén primásnak, Utyeszenich Frater Györgynek hajthatatlan ellentállásán.

A primások a hiányzó ellenőrzést más jogcímekkel igyekeztek pótolni. Így Várday Pál érsek, midőn 1549-ben újabban a pisetumjövdelem visszaadásáért folyamodott, kérése mellett azt hozta fel, hogy egyéb kiadásai mellett még a 250 lovas és 200 gyalog katona tartására szükséges költségeket is kell viselnie; így volt ez II. Miksa idejében, a ki 1570-ben az akkori esztergomi érseknek csak azon feltétel alatt engedélyezte a pisetumjövdelemet, hogy a bakabányai katonaság fentartásához évenként 6000 forinttal hozzájárul.

Midőn az 1622. évi XLVI. törvénycikk következtében II. Ferdinánd a pisetumjövdelemet ismét folyóvá tette, a nélkül, hogy az ellenőrzési tisztséget is helyreállította volna, a primási székben Pázmány Péter ült. E legnagyobb magyar főpap éles elméje nem ringathatta magát azon csalódásban, hogy a pisetumjövdelem ellenszolgáltatás nélkül is biztosítva lenne az érsekség számára. Ő tehát ily ellenszolgáltatást igyekezett teremteni és minden időre állandóvá tenni. A pisetumjövdelemből, mely akkoriban saját állítása szerint 10,000 frtot tett, 1624-ben alapítványt tett a nagyszombati finevelő-intézett számára olyképen, hogy évenként 5000 forint fizetessék a pisetumjövdelem terhére. Pisetariust Pázmány ugyan kinevezett ismét, de ennek már más feladata, mint a pisetum beszédése, nem volt.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

Azonban az alapítvány sem volt képes a hiányzó ellenőrzési tisztséget pótolni és a pisetum zavartalan kiszolgáltatását biztosítani. Nincs is ezen mit csodálni. A pénzverésre gyakorolt felügyelet oly szolgáltatás volt, a mely mindenkor arányban állott a pisetumjövdelem mennyiségével. Ha több pénzt vertek, nagyobb volt a pisetumjövdelem, de nagyobbak is voltak az ellenőrzési teendők. A Pázmány-féle alapítvánnyal azonban az ellenszolgáltatás csak úgy állott volna arányban, ha a pisetumjövdelem nem tett volna ki az alapítványi járuléknál jóval nagyobb összeget.

A surlódásokat a kir. fiscus és az esztergomi érsekség között tehát a Pázmány-féle alapítvány sem bírta megszüntetni. A kir. fiscus részéről hivatkoztak a hiányzó ellenőrzésre, a pisetumjövdelem az alapítványi összegre igyekeztek leszállítani. Az érseknek viszont az alapítványi összegek kifizetését tagadták meg. Panaszaikkal az udvari kamarához, magukhoz az uralkodókhoz fordultak. Memorandumokat, feliratokat, tudományos értekezéseket készített mindkét fél. Halmazokká nőttek az akták, de a pisetumkérdés végleges megoldást nem tudott nyerni.

III. Károly, majd Mária Terézia elrendelték a pisetum folyóvá tételét (l. 1741: XLIII. tczikket is), de már II. József azon alapon, hogy megszűnvn az érsekség ellenőrzési joga, kell hogy megszüntetessék az ez után élvezett jövdelem is, elhatározta, hogy a pisetumjövdelem kiszolgáltatását beszünteti; és csakis azt engedte meg, hogy az akkori érseknek — gróf Batthyány Józsefnek — életében fizetessék még ki a pisetum-jövdelem, de a pisetariust már neki is el kellett távolítania Kőrmöczről.

Ez idő óta már csak az 1849-ben kinevezett Scitovszky és az 1867-ben kinevezett Simor érsek tartottak pisetariust, helyesebben rábízták e tisztt a kőrmöczy sebészre, illetve egy nyugalmazott városi pénztárosra; de ezeknek a pisetariusoknak is egyedüli teendőjük csak a pénzösszeg átvétele volt; még a pisetum kiszámítását sem ellenőrizhették.

II. József halála után ugyanis a pisetumot II. Lipót ismét folyóvá tette. Utoljára folyóvá tette jelenleg uralkodó királyunk az említett Scitovszky János ersek részére 1852-ben.

Bár Scitovszky primásnak, úgy miként elődeinek, kinevezési okmányában a pisetum megadására vonatkozó szavak (cum solito pisetu) befoglaltatnak, mégis — tekintettel a megszünt ellenőrzésre — a primások külön királyi intézkedés nélkül nem helyezték a pisetum élvezetébe. Ez a százados szokás Scitovszky primás esetében is lön követve. Az 1852 június 1-én kelt legfelső elhatározás Scitovszky részére folyóvá tette a pisetumot, de egyuttal kijelentette, hogy ezzel csakis Scitovszky érseknek ad jogot a pisetumhoz. Ezzel kapcsolatban elrendelte az említett kir. leirat a pisetumkérdés tisztázását és az érsek személyében beállandó változás esetére fentartotta az uralkodó részére a pisetum fenmaradása tekintetében a további elhatározást.

E rendelet következtében Scitovszky primás részére a Mária Terézia idejében megállapított mérv szerint s úgy mint azt az utolsó esztergomi érsek élvezték, vagyis minden vert finom aranymárka után 1 frt 36 kr., az ezüst után pedig 17¹/₁₀ kr. pengő pénzzel állapított meg a pisetum. Ezen díjtételeket átszámítva osztrák értékre, 1 kg. kiver finom arany után 5 frt 98⁵/₁₀₀ kr. és 1 kg. kiver finom ezüst után 1 frt 06⁵/₁₀₀ kr. járt pisetum fejében. A pisetumjövdelem évi átlaga körülbelül 10,000 frtot tett ki.

Scitovszky halála után, 1867-ben, Simor János ült a primási székbe. Ő is folyamodott a pisetum folyósítása iránt, de a pénzügyminiszter elutasította. A pisetumjövdelem terhelő Pázmány-féle alapítványt már elődei sem fizették pontosan és a hátralékos összeg 1886-ban több mint

százezer forintnyi összegre rugott. Ez összeg hátralékban is maradt. Az 1886. évtől kezdve a kir. kincstár vette át az alapítványi járulék kifizetését és azóta az mint rendes kiadási tétel a vallás- és közoktatásügyi tárcza költségvetésébe van felvéve. Ezzel a pisetum fejében teljesített utolsó ellenszolgáltatás, a mely tényleg már régen megszűnt, jogilag is véget ért.

Simor János hercegprimásnak 1891. évi január hó 23-án bekövetkezett halála után az örökösei folyamodtak a pisetum kiadása iránt, de a m. kir. pénzügyminiszter őket is elutasította azon indoklással, hogy a pisetum egy külön hivatal viseléséért megállapított külön járandóság volt, a mely hivatal megszűnt és hogy a multban is a pisetum a primásoknak csak esetről-esetre felségjogon és régi szokásjogon egyaránt alapuló külön királyi elhatározás folytán szolgáltatott ki. Ez elutasító határozatot a miniszter előterjesztésére 1891. évi márczius hó 12-én kelt legfelsőbb elhatározással Ő Felsége is jóváhagyta és egyuttal elrendelte, hogy jövőben a primások kinevezési okmányaiból a pisetumra vonatkozó szavak («a szokásos pisetummal») kihagyassanak.

Vaszary Kolos jelenlegi hercegprimás kinevezési okmánya tényleg nem is tartalmazza már a pisetumra vonatkozó kitélt. Ezzel befejeződött volna a pisetumnak nyolczszázados története, hacsak Simor János primás örökösei azon az alapon, hogy a primás kinevezési okmányában a pisetumra vonatkozó szavak befoglaltatnak, pert nem indítottak volna a kir. kincstár ellen 176,000 frttal felszámított pisetum-jövdelem kiszolgáltatása iránt.

E per utolsó fellebbezése a primások és a kir. fiscus között sok századon keresztül fenállott ellentétnek. Befejezve még nincsen. Érdemére ennélfogva nem akarunk megjegyzéseket tenni, csak egy alaki kérdést nem hagyhatunk szó nélkül, mivel az szorosán összefügg mindazzal, a mit a fentebbiekben a pisetumról mondtunk és mivel e kérdésben mindenkinek kell állást foglalnia, a ki a pisetum történelmi multjával foglalkozik.

Ez az a kérdés, vajon közjogi avagy magánjogi intézmény-e a pisetum és hogy ehhez képest közigazgatási avagy rendes birói utra tartozik-e a pisetum-ügy eldöntése.

Egy futólagos pillantás végig a pisetum történetén már is teljesen meggyőzhet a pisetum tisztán államjogi természetéről. A pisetum királyi felségjognak, a pénzverés jogának származéka. Az államfő az őt magát megillető felügyeleti és ellenőrzési jogot ruházta át az esztergomi érsekre.

A pénzverés királyi felségjoga hazánkban még a hűbériség befolyása alatt sem vált soha magánjoggá. Felsőjog maradt az akkor is, mikor Róbert Károly király bérbeadta. A bérbeadást kimondó 1342-iki dekretumnak majd minden szava tanusítja ezt. A király kiválóan gondoskodott az állam érdekeinek megóvásáról; dekretuma határozmányokat tartalmaz a régi, rosszabb pénznek a forgalomból való kivonása tekintetében (3. és köv. §.) meghatározza a pénz értékét, bizonyos pénznemet kényszerfolyammal ruház fel (10. §.), megtiltja magánosoknak a pénzverést, sőt a nemesércnek másutt, mint a külön e célra felállított «domus Regalis»-ban való eladását és becserélését megtiltja (34. §.), számos határozmányt tartalmaz a pénzhamisítók, pénzcsonkítók és egyébként a szabályok ellen vétők büntetésére stb. A bűnösök egyenesen a király ellen vétének, bűnük hűtlenség, büntetésük a király nevében történik; a «tamquam Nos seduceus et Regni nostri deceptor, seu mendax, contra nostram Majestatem vincatur», «Nostra autoritate puniantur», «ut infideles puniantur» kitételek ezt eléggé tanusítják.¹

¹ Werbőczy hármaskönyvében (I. 14. 4. §.), továbbá az 1723. évi IX. tcz. 4. §-ában is mint hűtlenség szerepel a pénzhamisítás bünténye, sőt mai büntetőtörvényünk is még némi nyomát viseli ezen régi fölfogásnak.

Semmi sem bizonyítja azonban annyira a pénzverés jogának közjogi természetét, mint az a felügyelet, a melyet királyaink a tárnokmesterek s esztergomi érsekek által gyakoroltak és melyet legrészletesebben akkor szabályoztak, mikor a pénzverést bérbe adták. Az ország érdekében országos méltóságok által gyakorolt ellenőrzést királyaink fel nem adták, sőt épen az ellenőrzés erősítése és intézményszerűvé tétele által óvták meg pénzverési felségjoguknak államjogi jellegét oly időben, midőn a királyok nem maguk, illetve nem saját tisztviselőik által gyakorolták a pénzverést.

Ezen ellenőrzés tehát nemcsak maga volt közjogi természetű, hanem egyenesen megőrzője az egész pénzverés közjogi minőségének.

És a mi az ellenőrzésről áll, szintoly mértékben áll az ellenőrzés fejében az érsek számára megállapított járandóságról, a tulajdonképeni pisetumról. Csak felületes felfogás okoskodhatnék úgy, hogy a pisetum magánjogi természetű, azért, mert az érsek azt magáncéljaira fordíthatta, mert az oly követelése volt, melytől az állam minden sérelme nélkül el is állhatott.

A magánérdek belevegyülése még nem tehet egy közjogi intézményt magánjogivá. Ott, a hol a közérdek tulnyomó és a magánérdek kielégítése épen csak a közérdek előmozdítása céljából történik, közjoggal van dolgunk.

Ezt a felfogást ma már a törvények is elismerik. Az 1893. évi IV. tcz. szerint az állami tisztviselők illetményei, melyek pedig első pillanatra magánköveteléseknek tűnnek fel, kizárólag közjogi természetűek. Ez kiváltképen a törvény 16. §-ában nyer kifejezést, mely szerint az államtisztviselőknek illetményeik iránti mindennemű igényei minden más eljárás kizárásával közigazgatási uton döntendőek el. Ugyanezt az álláspontot érvényre emelte már régebben az 1885. évi XI. tcz. 61. §-a is. E törvényes szabályoknak helyes alap gondolata az, hogy bár az államtisztviselő magánérdeke nagyon is kapcsolatban van az illetményekkel, mégis hasonlíthatatlanul nagyobb mérvben követeli a közérdek, hogy az állam a tisztviselői járandóságok útján befolyást gyakorolhasson a tisztviselőjére. Ha a tisztviselő magánérdeke a járandóságaihoz nem fűződnek, akkor az államnak ezek útján gyakorolt befolyása is vajmi értéktelen volna. A magánérdek itt tehát nem ellenkezik a közérdekkel, hanem egyenesen annak szolgálatában áll. Ezért van, hogy az idézett törvények a tisztviselői illetmények közjogi jellegét oly határozottan megóvják.

Hogy ugyanez áll a pisetum tekintetében is, felette könnyen kimutatható. A pisetum sem más, mint államtisztviselői illetmény, mert nem más, mint egy állami functio végzése fejében járó ellenszolgáltatás. Ez ellenőrzési díj is tehát épen annyira közjogi volna s épen oly kevésbé volna magánjogi uton és a magánjog szabályai szerint elbíráhatónak mondható, mint akármely más államtisztviselői járandóság, hacsak egy körülmény nem volna, a mely a pisetum közjogi jellegét minden más államtisztviselői illetményénél jobban ki nem domborítaná.

A pisetumnak oly jellemvonása van ugyanis, a melyet tudtunkkal az e tárgyról írók egyike sem méltatott még figyelemre, de a melynek felemlítése nélkül az ezen járandóságról vázolt képet nem tarthatnók teljesnek.

A pisetum ugyanis, épugy mint a tárnokmesternek az ellenőrzés fejében huzott fizetése *törvény értelmében átruházhatatlan volt*. Sem a primás, sem a tárnokmester nem idegeníthette el ahhoz való jogát senkinek. Károly királynak sokszor idézett dekretuma ezt is kimondja: «Volumus etiam, ut tam Magistri Tavernicorum suos dimidios florenos, quam Dominus Archiepiscopus sua pondera, quibuspiam vendere non possint et locare. Quod, si fecerint, his iuribus ipsorum priventur». (1342-iki decr. 54. §.)

A törvény nyilván meg akarta akadályozni, hogy a primás másnak az ellenőrzési díjhoz jogot engedve, ezzel az ellenőrzés teljesítésében való érdekét is veszítse; meg akarta akadályozni, hogy az ellenőrzés maga is egy idegenre átmenjen, illetve egészen megszűnjön. Már ez a régi törvény is épenséggel nem tekintette úgy a pisetumot, mint a primás magánérdekeit szolgálót, mert akkor nem szorította volna meg oly érzékenyen ennek rendelkezési jogát, hanem ellenkezőleg úgy tekintette, mint egyedül a közjó érdekében megállapítottat és szabályozottat.

Az 1342. évi törvény ennél fogva még szigorubb közjogi alapon szabályozta a pisetumot, mint az 1893. évi IV. tcz. jelenleg az államtisztviselői fizetéseket szabályozza, mivel az utóbbi törvényünk nem követte azon számos külföldi, különösen németbirodalmi törvényt, a mely az államtisztviselők fizetését egészen vagy részben átruházhatatlanná teszi.

Egészen példátlan azonban azon szigorú sanctio, melyet az 1342. törvény említett rendelkezéséhez fűz. A pisetum átruházása ugyanis az id. törvényszakasz értelmében annak teljes elvesztését vonta maga után («his iuribus ipsorum priventur»). Jobban alárendelni a magánérdeket a közérdeknek, mint ebben a törvényben történik, más alig lehet. És ha igaz Ulpianus fogalommeghatározása: publicum ius est, quod ad statum rei romanæ spectat; privatum, quod ad singulorum utilitatem, akkor a pisetum is kétségtelenül közjogi jellegű. A tudományban uralkodó akármely definitio mellett is az eredmény ugyanaz fog maradni. Ihering («Zweck im Recht») szerint a köz- és magánjog közti különbség mindig attól függ, melyik cél a tulnyomó: a magáncél, avagy a közcél-e. Véleményét nálunk Zlinszky is követi. Regelsberger, legujabb kiváló német pandekta-író, valamint a közjogírók legtöbbje szerint közjogi mindaz, a mi az állam szervezetére és működésének módjára vonatkozással bír. Akármely definitiót vegyünk is alapul, az országos méltóságok által a pénzverésre gyakorolt ellenőrzést és ennek fejében járó díjazást illető szabályok közjogi szabályok. A pisetum tekintetében támadó mindennemű vitás kérdések tehát csakis maga az államhatalom által, vagyis közigazgatási uton dönthetők el.

Mindez, ugy hisszük, megtámadhatatlan. Kérdéses csak az lehet, hogy akkor, mikor az ellenőrzési tisztség megszűnt, nem veszítette-e el a pisetum közjogi jellegét. Első pillanatra ugyanis úgy látszik, mintha ettől fogva a pisetum csakis a primások magánérdekeit szolgálta volna. A fentebbiekben vázolt történelem azonban az ellenkezőt mutatja. A pisetum nem maradt sokáig ellenszolgáltatás nélkül. Érintettük az érsekeknek különböző kísérleteit e téren, a míg végre Pázmány Péter a pisetumjövdelem fejében állandó ellenszolgáltatást nem létesített a nagyszombati nevelő-intézet számára megajánlott évenkénti 5000 forintnyi alapítványi járulék által, a melyet még Scitovszky és Simor érsekek is kötelesek voltak fizetni. Ez ellenszolgáltatás mint közmívelődési és olyan célra szolgáló, a melynek előmozdítására ugyanakkor az állam is évenkénti 2000 forintnyi alapítványi járulékot vállalt, ugyancsak közjellegű. Ha tehát a pisetum most ennek fejében járt, akkor is mint közcélú teljesítés ellenében járó ellenteljesítés, közjogi jellegét nem veszthette el.

Igaz, hogy ez ellenszolgáltatás Pázmány idejéig nem volt meg és nem is felelt meg a pisetum eredeti természetének, de azért, ha ezt az ellenszolgáltatást nem létezőnek tekintjük is, ne feledjük, hogy a pisetum nem magánembernek adatott; ne feledjük, hogy királyaink soha nem határozták volna el magukat a pisetumot folyóvá tenni akkor is, midőn a pénzverésre gyakorolt ellenőrzést a szokás rég megszüntette, hacsak a pisetum élvezője nem az esztergomi érsek lett volna. Az az esztergomi érsek, a ki egyházi méltóságán kívül több főfontosságú világi méltóságot is viselt, a ki nevezetesen mint az ország és a király főtitkárja, a kir. titkospecsét őrzésével volt megbízva, a helytartótanács

tanácsosa, a kir. hétszemélyes tábla bírása volt, kinek még az 1741. évi XI. tcz. értelmében nagyfontosságú országos ügyekben a király tanácsát kikérni tartozott, a ki az új megyei szervezésig, 1870-ig Esztergommegye tényleges főispánja volt és még ma is a főrendiház tagja. A pisetum tehát végső esetben ezen méltóságok öregbítésére és az azokkal járó terhek könnyítésére, vagyis szintén nem magánjellegű, hanem tisztán közjogi célnak szolgált. *r.*

Különfélék.

— **Jogászkongresszusok.** Lezajlottak a magyar jogászság ünneplő és munkanapjai. Mert a mellett, hogy lélekemelő módon vettünk részt a millennium megünneplésében, derekas és eredménydus munkálkodás töltötte be az öt kongressusi napot.

18-ikán és 19-ikén az ügyvédgyűlés működött. Mindjárt az első kérdésnél, a nyugdíjügynél, két kiváló felszólalást hallottunk: *Robitzek József* és *Nagy Dezső* beszédeit. Az ügyvéd-rendtartás reformjánál *Sik Sándor* és *Schwarz Gusztáv* ékesszólása emelendő ki. Azon kérdésnél, mely a bírói karnak az ügyvédekkel való kiegészítését tárgyalta, *Hlatky Endre* és *Nagy Dezső*, a kis perek olcsó ellátásáról *Holló Lajos* és *Zakariás János* beszédei keltettek élénk érdeklődést.

A 20-iki kamarai disz-közgyűlés annak a nevezetes momentumnak megünneplésére volt szentelve, hogy a budapesti ügyvédi kar otthont emelt nemcsak saját magának, de egyszersmind az egész hazai jogászságnak és a magyar jogi tudományos világnak is. A gyönyörű palotában foglal helyet a budapesti ügyvédi kamarán és Ügyvédi Körön kívül a Magyar Jogászegylet és Jurista-kör is, s itt fognak tartatni az ügyvédi kongresszusok és a jogászgyűlések. Győry Elek záróbeszéde általános lelkes tetszést aratott.

A kamarai közgyűlést követő napon nyílt meg a XI. Magyar Jogászgyűlés, mely az elnök megnyitójának és az állandó bizottság jelentésének meghallgatása után szakosztályokra oszolva megkezdte munkálkodását. És bárha ezen jogászgyűlés a résztvevők száma tekintetében csökkenést mutat, az intenzív munka, a megtartott előadások, épen nem jelentenek hanyatlást.

Különösen a magas magistratura tagjai vetélkedtek a jogászgyűlés niveau-jának emelésén. *Vavrik Béla*, kiben annyi öserőt bámultunk, a kinek mély tudományossága a szónoki előadás oly megkapó formájában nyilvánult; *Lányi Bertalan*, *Beck Hugó*, *Nagy Ödön*, *Imling Konrád*, *Fabiny Ferencz* minden egyes felszólalása a jogászgyűlési évkönyveknek büszkesége leendő. Kivülök az ügyvédi, és különösen a fiatal ügyvédi kar fejtett ki igen élénk tevékenységet, míg a régibb ügyvédi gárda, valamint a törvényszéki és járásbíró-sági bírói kar csaknem teljesen távol tartotta magát a jogászgyűléstől. Az utóbbit annak szeretnők tulajdonítani, hogy semminemű intézkedés a felsőbb hatóságok részéről a részvétel megkönnyítése érdekében nem történt.

A szakosztályok működésének befejezése után, kedden délután volt a teljes-ülés, mely szintén igen élénk vitákat produkált.

Ezen teljes-ülésen kérte dr. Márkus Dezső az állandó bizottságot, hogy a jogászgyűlés az alapszabályokhoz képest minden második évben összehívassék.

Kiemeljük végül az igazságügyi kormánynak a kongresszusok iránt tanúsított élénk érdeklődését.

— **A Corpus Juris** — a teljes magyar törvénytárból megjelent a második sorozat négy kötete, mely az 1877-től 1883-ig terjedő törvényeket foglalja magában. Ezzel most már az 1836-tól 1883-ig terjedő időszak van feldolgozva ebben a millenniumi törvénykiadásban, s így a gyakorlati jogász épen azoknak a törvényeknek jut birtokába, melyekre

a jogi praxisban tényleg mindennap szüksége van, de a melyeknek nagy része egészben, vagy részben hatályát veszítette. Ennek a Franklin-társulat által kiadott kiadásnak pedig épen az a legerősebb oldala, hogy kétséget kizárólag tünteti fel: mi van hatályban, mi nem. Nagy szolgálatot tesz ezzel ügyvédnek, bírónak egyaránt, mert megkíméli őket óra hosszakra terjedő — olykor mindamellett megbízhatatlan vagy eredménytelen — kutatástól és hatálytvesztett törvényekre való hivatkozástól. A mellett kezelési előny az, ha a költségvetések és nemzetközi szerződések — melyekre alig van szüksége a praktikus jogásznak — kis helyre vannak szorítva, nem zavarják a lapozgatás, keresés közben. Dr. Márkus, a szerkesztő, nagy és komoly munkát végzett ezzel a kiadással, melynek szövege korrekt, betűi, nyomása, papírja szépek, méltók az alkalomhoz, melyből a Franklin-társulat kiadta. Ezenfelül ez a kiadás tényleg bámulatos olcsó, mert míg az 1836—1883-iki törvények a könyvjegyzékek szerint eddig 52 frt 70 krba kerültek, ebben a kiadásban 30 forint esik e korszak törvényeire, mert az egész 20 kötetre terjedő várlalat bekötve 75 frtba kerül. A munkát minden könyvkereskedés szívesen szállítja 3 frtos havi részletek fizetése mellett s így beszerzése a legkönnyebbé van téve.

— **Bélyegilleték a föllebbezési eljárásban.** A budapesti törvényszék föllebbezési tanácsánál leletet vettek föl oly jegyzőkönyv után, mely a szakértő meghallgatására kiküldött egyes bíró előtt vétetett föl és csupán 50 kros bélyeggel volt ellátva. Föllebbezés folytán a pénzügyigazgatóság a fizetési meghagyást hatályon kívül helyezte, mert a kérdéses jegyzőkönyv nem esik a szóbeli föllebbezési tárgyalásról fölvetett jegyzőkönyv szempontja alá.

— **Bonyolult kiadatási eset** az, mely jelenleg Anglia és Franciaország jogászeit foglalkoztatja. Tynau Patrick-et, ki naturalisált amerikai polgárnak vallja magát, Boulogneban elfogták, a csár látogatása alkalmából tervezett dinamit-mérénylet gyanúja miatt, s ugyanőt Anglia kéri kiadatni a Phoenix-parkban Lord Cavendish és Mr. Burke ellen bombadobás által elkövetett gyilkosságban való részesség okából. Az Anglia és Franciaország között fenálló kiadatási szerződés 2. pontja szerint csak az egyik vagy másik szerződő állam polgárai vannak kivéve a kiadatás alól, míg a francia jogászok Sir Edward Clarke-nak On extradition című «standard book»-jára hivatkoznak, mely szerint (3. kiad. 224. l.) bármint legyen is a két állam közti szerződés, egy harmadik állam polgárát annak beleegyezése, illetve hallgatolagos megnyugvása nélkül kiadni nem szabad. De ez még a kérdés egyszerűbb része s igazán bonyolulttá csak az teszi, hogy Anglia a kiadatást egy a szerződés 3. §-ba föl nem vett bűncselekmény miatt kéri, mely bűncselekmény a szerződés kötése idejében politikai jellegű volt s melyet csak az 1883-iki explosives act (dynamit törvény) visszaható ereje vett ki a politikai deliktumok köréből. A francziák most úgy okoskodnak: vagy elismerik az angolok, hogy a gyilkosság politikai volt (a mennyiben azt az Invincibles-társaság tagjai alapszabályaik értelmében követték el), vagy az 1883-iki törvény értelmében közönséges deliktumnak minősítik. Az első esetben nem adható ki Tynau az 1876-iki szerződés 5. pontja szerint (No person shall be surrendered if the offence . . . shall be deemed to be a political offence or to be an act connected with such an offence), a második esetben nem adható ki, miután az explosives act kifejezetten nem hivatkozik a kiadatási szerződést magában foglaló törvényre, mely utóbbi pedig a kiadatási eseteket taxative sorolja föl. A diplomatiai tárgyalások folyamatban vannak s ezekbe Németalföld is beavatkozott, miután Tynau ott is követett el bűncselekményt. *V. R.*

A Jogászgyűlés állandó bizottságának jelentését a mellékleten találja az olvasó. — A két kongresszus tárgyalásait külön cikkeken folytatól a jövő számban közöljük.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kereskedelmi jog a XI. jogászgyűlésen. Dr. MAGYARY GÉZA nagyvárad kir. jogakadémiai tanártól. — Országos ügyvédgyűlés. — *Törvénykezési Szemle:* A megtámadási perhez. Dr. FISCHER LAJOS kolozsvári ügyvédtől. — Néhány szó az utóajánlat szabályozásáról. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — Az interparlamentáris konferencia Budapesten. V. S. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrendje az 1896/7-iki tanév első felére. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kereskedelmi jog a XI. jogászgyűlésen.

Rendkívül öröndetes, hogy a legutóbb lefolyt jogászgyűlésen a kereskedelmi jognak oly kiváló szerep jutott. A megvitatott három kérdés: a biztosítási ügynökök képviseleti köre, a szövetkezetek alakulásánál és működésénél keresendő biztosítékok és a vételnél a tulajdonjog fentartása, jogászaink érdeklődését nagy mértékben kötötte le, a mi különösen abban nyilvánult, hogy a második szakosztály tanácskozásain a legtöbben voltak jelen s a vitában, mely mindvégig magas színvonalon állt, sokan, köztük a magyar jogászság több kimagasló alakja, vettek részt.

A megállapodások, melyekre a tanácskozás vezetett, fontosak és tanulságosak.

A vita alá került első kérdésnél: «minő törvényhozási intézkedések kívánatosak a közönség érdekeinek megvédésére a biztosítási ügynökök képviseleti minősége és jogköre tekintetében» a nézetek voltaképpen két irányban oszlottak meg. Az egyik szerint a szabályozás nem szükséges. Az indoklás különböző volt, vagy azért, mert a jelenlegi jogállapot kielégítő, vagy mert szabályozásra még nem érett. A másik szerint a szabályozás szükséges, de hogy ez mikép történjék, arra nézve ismét nagy volt az eltérés. A szakosztály és a teljesülés többsége dr. Nagy Odönnek a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényész elnökének véleményét fogadta el, mely szerint a biztosítási ügynök jogköre a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó elvek alapján szabályoztassék. Ezzel szemben állott két más nézet, melyek szerint a képviseleti kör részletesen, az egyes cselekvények felsorolásával szabályoztassék. Az egyik dr. Beck Hugo curiai bírőé, ki a kérdést előadván, indítványozta, hogy a képviseleti kör kiterjedjen az ajánlat átvételére, a kötvény kiadására és az időszaki biztosítási díjak fölvételére, ez a hatáskör pedig kifelé korlátolhatlan legyen; a másik e sorok írójaé, mely mint vélemény az Évkönyvben van fölvéve s mely az alapelvekre nézve az előbbivel megegyezik, de a részletek tekintetében attól lényegesen eltér. Olyan nézetek is fölmerültek, hogy a visszaéléseket nem a képviseleti kör szabályozása, hanem hatályos felügyeleti, illetve büntetőjogi intézkedések által kell meggátolni.

Bizonyára kevesen lesznek, a kik magukévá tennék azok meggyőződését, hogy a szabályozás nem szükséges. A biztosítási ügynökök által elkövetett visszaélések oly gyakoriak s oly mélyen sértők, hogy a szabályozást sokáig halogatni alig lehet. Ne gondolja senki, hogy itt pusztán a biztosítottak érdekeiről van szó, hogy a biztosító a biztosítottnak kiszolgáltassék, mert hiszen ekkor minden biztosító feladná az üzletet, biztosító nélkül pedig nincs biztosítás. Hanem

szó van itt egy magasabb érdekről, a biztosítási intézmény szoliditására és jóságáról, ez pedig a biztosító és biztosított közös érdeke. Ám legyen a biztosítás valamivel drágább, ezt a közönség szívesen elviseli, ha teljesen megnyugodhatik abban, hogy szolgáltatásai fejében tisztességes ellenértéket fog majdan kapni. De hogy eszközökben nem igen válogatós közegek a jóhiszemű és járatlan közönséget különféle kedvező ígéretekkel a biztosításra rábirják s hogy ez aztán az olcsó biztosításnak semmi, vagy igen csekély ellenértékét kapja, ez az a mit eltűrni nem szabad, ha a biztosítás gazdasági fontosságát kockára tenni nem akarjuk. Azt megengedem, hogy a szakemberek nagy része még nem foglalt állást a kérdéssel szemben, de ez nem ok az orvoslás elhatalasztására.

A jogászgyűlés felismervén a visszaállásokat, az orvoslás szükségét kimondotta. A mód azonban, a melyet kijelölt, nézetem szerint nem helyes. Az, hogy a biztosítási ügynökök képviseleti köre a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó elvek alapján szabályozandó, nem igazít utba. Ezen elvek alatt, azt hiszem, a jogászgyűlés nem értett másokat, mint a melyek a kereskedelmi törvény 43. §-ában az általános és különös meghatalmazottakra s a 45. §-ban a kereskedelmi utazókra vonatkoznak. Ezzel azonban nem mondunk mást, mint a mi a helyes magyarázat szerint az ügynök bizonyos cselekvényeire jelenleg is áll, s a bajok ennek dacára is megvannak. Mert a félnek azzal nagyon keveset használunk, ha azt mondjuk neki: az ügynökkel szemben te jogérvényesen mindazt teheted, a mi rendszerint azzal jár, a mire az ügynök föl van hatalmazva, hacsak a biztosító mást nem rendelt. Mert a biztosított nem fogja tudni, mi az, a mit az ügynök valamely cselekvény alapján rendszerint tehet, másrészt pedig a biztosítónak lesz gondja, hogy arra a «rendszerint»-re az ügynök hatáskörét, kimondván a korlátozást, elvonja. Ne hozzuk a felet nehéz helyzetbe, ha a megoldás eszközét kezünkben birjuk. Nem általában különféle jogviszonyokról, hanem egy konkrét jogviszonyról, a biztosítási ügyletről van szó. Egy csupa szakemberből álló gyűlekezet nem mondhatja meg, hogy az adott viszonyok közt a biztosítási ügynök képviseleti körét egyenként mely ügyletekre czélszerű megállapítani, midőn örök érvényű kijelentéseket tenni amugy sem akarunk? Ez használna a feleknek, mert tudnák, mihez tartásuk magukat; a kimondott általános elvnek azonban nem veszik hasznát, mert nem fogják tudni, mi tartozik alája. De mégis megtudják, mert a megokolás szerint megmondja nekik a bírő. Ennek itéletében, ha ez per nélkül lehetséges volna, megnyugodhatnának. De hogy ezt egy per árán kelljen tenniök, az mégis csak sok; a bírő pedig másképp nem nyilatkozhatik.

A baj különben nemcsak a megoldásban, de a kérdés feltételében is rejlik, a mint ezt véleményem megírásánál eléggé éreztem, bár annak nyiltan kifejezést nem adtam. A kérdés ugyanis azt a kört, a melyben a szabályozásnak történnie kell, nem öleli fel egészen. A biztosítási ügynökök a legnagyobb visszaéléseket az ajánlat kitöltése körül szokták elkövetni. De ha épen csak a kérdésre akarnánk válaszolni, erre nem lehetne orvoslást ajánlani, mert az ajánlat kiállítása körül az ügynök nem meghatalmazott. Erre a

szakosztályban *Vavrik Béla* curiai tanácselnök és *Fabiny Ferencz* curiai bíró igen helyesen utaltak is. Én pedig indítványom második pontjában erre egy különös orvoslást, a biztosító felelősségének megállapítását javasoltam.

A kifejtett, igen magas színvonalon mozgó érdekes vitában a már felemlítetteken kívül részt vettek: dr. Schwarz Gusztáv, ifj. dr. Neumann Sándor, dr. Gold Simon, dr. Berger Miksa, dr. Weisz Sándor, dr. Barna Ignác, dr. Rott János, dr. Pólya Jakab.

A másik kérdés iránt, a mely megvitatás tárgyát képezte, hogy: a szövetkezetek alakulása és azok működésének ellenőrzése céljából szükségesek-e és ha igen, minő törvényhozási intézkedések, — szintén nagy volt a véleményeltérés. Eltekintve attól a nézettől, mely szerint a kérdést a napirendről le kellene venni, sokan — mint ezt dr. *Misner Ignác* is véleményében teszi s mint ezt dr. *Barna Ignác* ügyvéd is, a kérdés előadója javasolja — az ellen foglaltak állást, hogy a szövetkezetek alakulása biztosítékokhoz köthessék s ez által azok keletkezése korlátoztassék. S ezt a szakosztály s a teljes-ülés a kormánytervezet ellenkező rendelkezésével szemben határozatként ki is mondták. Ez kétségtelenül helyes.

A szövetkezet a kis emberek egyesülése. Ha tehát itt már eleve keresünk biztosítékokat, olyasmit akarunk, a mi rendszerint nincs meg, s így bizonyos, hogy a szövetkezetek keletkezését gátoljuk. Helyesebb tehát úgy, mint eddig, a szövetkezetek alapítását szabadon megengedni, de szükséges az ellenőrzés hatályos fokozása mellett azonnal közbelépni, mihelyt a szövetkezet működéséből kitűnik, hogy az alapítás nem volt szolid. Egyébiránt az a követelés, hogy a bíróság vizsgálja, vajjon a biztosítékok megvannak-e, nem egyéb, mint engedélyezés, miként ezt a véleményező is kifejti. Ezzel pedig egyszer mindenkorra szakítani kell. Sokan a szövetkezet helyi jellege ellen is foglaltak állást, azonban egész helytelenül. A szövetkezet helyi jellege annak természetéből foly és csak ennek félreismerésére mutat, ha ettől eltekintünk.

A súlyos vagyoni felelősség, mely a tagokra nehezedik, csak azokért vállalható, a kiket jól ismerünk. Rendszerint azonban, — különösen a kis emberekre nézve áll ez, — csak azokat ismerjük jól, kikkel egy helyen élünk, érdekeink is rendszerint csak ezekkel közösek. Hogy ma van egy pár szövetkezetünk, melyek helyhez kötöttség nélkül is jól működnek, az igaz, de ezen kivételes jelenségre nem lehet szabályt alapítani.

Legnagyobb súlyt a szakosztályban arra fektették, hogy minő legyen az ellenőrzés a szövetkezet fenállása alatt. E tekintetben az előadónak azt a javaslatát fogadták el, hogy az ellenőrzés a bíróság kezéből kiveendő, hanem kötelező időközi szakértői vizsgálat hozandó be, erre a célra létesítendő külön közegek útján. A szakosztály megállapodásából csak annyi kétségtelen, hogy az ellenőrzést ne a bíróság gyakorolja. De hát miért? Tán a bíróság, még ha járásbíró is, erre nem alkalmas? Ez ellen a szakosztály elnöke *Décsei Zsigmond* táblai tanácselnök a teljes-ülésben egész jogosan óvást emelt. Különben nem is ezt hozták fel okul, hanem a bíróság tulterhelését. Hát az a másik közigazgatási hatóság nincs és nem lesz teendővel tulterhelve, melyre a felügyeletet bízni akarják? Azt, hogy melyik, vagy minő legyen az a hatóság, a szakosztály nem mondja meg. Pedig éppen ez lett volna a lényeges.

A szakosztályi vitát élénkítették még *Schnierer Gyula*, *Kola János*, *Rónai János*, *Pólya Jakab* felszólalásai.

Legnagyobb volt a véleményeltérés a harmadik kérdés fölött, hogy ingó dolognak részletfizetés mellett való eladása és a dolognak a vevő által történt birtokba vétele esetében hely adható-e oly kikötésnek, mely szerint a tulajdonjog az utolsó részlet lefizetéseig az eladó javára fentartatik; ha igen,

a tulajdonjog biztosítása végett mily intézkedések volnának megengedendők? A nézeteltérés nem is a kérdés első, hanem annak második pontjára forgott fen. Az elsőre nézve egy-két felszólaló kivételével teljes egyhangúság uralkodott. Így a szakosztály és a teljes-ülés is kimondotta, hogy a tulajdonjog fentartása, a pactum reservati dominii, megengedendő, mit helyesebben úgy kellett volna kifejezni, hogy eltávolítása nem volna célszerű, erre elfogadható ok nem forogván fen. A kérdés második pontjára nézve *Schwarz Gusztáv* egyetemi tanár mindenekelőtt helyesen jegyezte meg azt, hogy az rosszul van feltéve és érthetetlen. A tulajdonjog védelmére más intézkedések, mint a minőket a magánjog általában megállapít, itt sem szükségesek. A kérdés tehát egészen más; az, hogy a mennyiben valamely részlet lefizetésének elmulasztása miatt az eladó az ingót visszavenné, közte és a vevő közt az érdekkiegyenlítés milyen módon történjék?

A kérdés előadója dr. *Roth Pál* ügyvéd azt indítványozta, hogy ilyen esetben a vevő az ingót, az eladó a vételért visszaadni tartozzék. Ezt azonban *Vavrik Béla* felszólalása folytán oda módosította, hogy a vevő az eladónak a dolog használatáért kártérítéssel tartozzék, a mit a szakosztály el is fogadott. Ezzel szemben állott *Schwarz Gusztáv* véleménye. Kimutatta azt, hogy azon elv a mai visszás állapotban nem segítene. Az eladóban lesz annyi leleménység, hogy nemfizetés esetén a dolgot annyi ideig hagyja a vevőnél, míg a kártérítés fejében követelhető összeg annyira felszaporodik, a mennyit kitesznek a lefizetett részletek s ekkor az eladó megtartja ezeket és még visszakapja a dolgot, a vevő pedig elveszíti mind a kettőt. Ezen oknál fogva indítványozta, hogy az érdekkiegyenlítés a két fél közt azon elv alapján történjék, hogy a vevő visszakapja a dolog értékének azt a feleslegét, mely a hátralék-tartozást meghaladja. Hogy a dolog értékének megállapítása miként történjék, árverés, becslés stb. után-e, azt a jogászggyűlés, mint technikai kérdést ne érintse.

A szakosztály vitájában részt vettek dr. *Robitsek József*, dr. *Baracs Marczel*, *Pollák Illés*, dr. *Kobler Ferencz*.

A teljes-ülésben ezen kérdés fölött igen érdekes polemia fejlődött ki *Vavrik Béla* és dr. *Schwarz Gusztáv* közt, mely után néhány szótöbbséggel *Schwarz* indítványa lett elfogadva. Magam részéről is ezt a megoldást helyesebbnek tartom, bár nem hallgathatom el, hogy éppen a technikai kérdés helyes szabályozásán fog megfordulni, vajon az a gyakorlatban mennyiben fog beállni.

A jogászggyűlés ezen kijelentései fontosak, nemcsak a jogászggyűlés tekintélyénél fogva, hanem azért is, mert oly kérdésekre vonatkoznak, melyek most a közvéleményt foglalkoztatják. A kérdések tehát jól voltak megválasztva. Kifogás alá esik azonban a kérdések szövegezése és azok megoldásának módja. A szövegezés helytelenségét különösen az első és utolsó kérdésnél tapasztaltuk, mint ezt fentebb ki is fejtettem.

A harmadik kérdés második része annyira homályos volt, hogy csak hosszas vita után lehetett annak valamely értelme iránt megállapodni. A három kérdés megoldásának főfogyatkozása pedig az általánosság. Egy nagyon téves hit tartja megszállva az elméket, hogy a jogászggyűlés csak elvi kijelentéseket tehet s a részletekbe bocsátkoznia nem szabad. Ez így általában nem áll, mert függ a kérdés minőségétől. Ha a kérdés részletkérdés, itt pedig mind a három az, akkor arra nem lehet egy általános feleletet adni, hanem arra a kellő hatások közt részletesen kell válaszolni. A jogászggyűlés azonban ezt nem tette, különösen a két első kérdésnél nem. S ez fogja okozni azt, hogy kijelentéseinek nem lesz az a gyakorlati értéke, mint lenne az ellenkező esetben.

Dr. *Magyary Géza*,
n.-várad kir. jogakad. tanár.

Országos ügyvédgyűlés.

Az országos ügyvédgyűlés tárgyalásaiból az ügyvédi nyugdíj-kérdés fölötti eszmecserét lapunk mult számában ismertettük. A következőkben vázoljuk a gyűlés többi tárgyainál kifejtett vitákat.

Az ügyvédrendtartás reformjának sürgetése kérdésében *dr. Sik Sándor* volt az előadó. Szónok kifejti, mint teljesíti a magyar ügyvédi kar hivatását. Utal arra, hogy az ügyvédi kar a szegényvédelemmel s az új bünvádi eljárási törvény folytán a hivatalbóli védelemmel mily óriási munkákat visel ingyen, pedig az 1892. évi ügyvédrendtartási javaslat 58. §-a azt rendelte, hogy a hivatalbóli védelem az állam által fizetendő. Közéletünk politikai és kulturális törekvéseiben is csaknem mindenütt kezdeményező és vezető eleme a társadalomnak. A jutalom pedig, a melyhez az ügyvédség az állam és a társadalom részéről jut, majdnem megfordított arányban áll az érdemhez. A kar magasztos hivatását megillető köztisztelt helyett nap-nap mellett mind sulyosabban grassálnak az előítéletek. A kar anyagi helyzete pedig decadence lejtőjére jutott. Nem kis részben oly természetűek az okok, hogy sem az ügyvédrendtartás után, sem egyáltalán az ügyvédség bajai önállóan nem is orvosolhatók. A törvényhozás mulasztásait, a bírói szervezet helytelenségeit, az eljárások vizátságait, az igazságügyi állapotok összes mizériáit első sorban az ügyvéd szenved. Egész vidékei vannak a közigazgatási jogviták latifundiumainak, a melyekben rendszeres ügyvédi jogvédelem nem foglalhat helyet. Rosz és hiányos törvényeink miatt, a melyek még az enyém és tied-et sem szabályozzák, alig vannak nálunk jogpörök.

Ezután áttér szónok azoknak az ügyvédi bajoknak fejtegetésére, a melyeknek direkt kutforrása az 1874. évi ügyvédi rendtartás. Ez nagy haladás volt az akkori állapotokkal szemben, a mikor az ügyvédek csak a kalendáriumból ismerték egymást, de a kar régen kinőtte ezt a törvényt. Szónok szerint az 1874. évi ügyvédrendtartás törvényhozói alapgondolata a bizalmatlanság s a gyámkodás. A kamarát egyáltalán nem az ügyvédség vérkeringésének központjává, nem a kari élet szerves főalkatává tette, hanem a kar fölé helyezett zárkózott bürokratikus hatóságokká, a mely képtelen arra, hogy a karban a testületi szellem fejlesztőjévé legyen s hiányos és fukar önkormányzati hatalommal ruházta föl, mely képtelenné teszi azt, hogy a kar érdekeit hatályossággal szolgálhassa.

Az ügyvédi költség kérdésében kifogásolja, hogy a szellemi munka nem díjaztatik kellően; hogy a sablonmunkákra nincs díjjegyzék, hogy a fél s ügyvéd közt nem a kamara, hanem a bíróság határoz, a mi különösen a vidéken függésbe hozza az ügyvédet a bírótól, kit ellenőrizni van hivatva; hogy a felek szabad dispositiójának joga is gyámkodás alatt áll; hogy a költségek nem direkte az ügyvédnek, hanem a fél részére ítéltetnek meg; hogy az ügyvédnek nincs meg a retentió joga stb. Részletesen elemezi a fegyelmi eljárás hibáit és az önkormányzat hiányait az ügyvédi vizsga, az ügyvédségbe való fölvétel, a fegyelmi eljárás stb. terén.

Indítványozza, mondja ki az országos ügyvédgyűlés: Óhajtja, hogy az igazságügyi kormány az ügyvédrendtartás reformját a törvényhozás által sürgősen megoldandó feladatok közé felvegye;

s hogy az új javaslatba intézkedés vétessék fel arról, hogy az ügyvédségbe való fölvétel kérdésében kizárólag az ügyvédi kamara határozzon autonomiájának hatáskörében és pedig nemcsak a formai kvalifikatio alapján, hanem az ügyvédi hivatás követelményeinek megfelelő erkölcsi előfeltételek szabad mérlegelése alapján is.

Dr. Rónai János balázsfalvi ügyvéd célszerűnek tartja

az előadó indítványát ennek elfogadása mellett a következő pótindítvánnyal kiegészíteni:

«Ha ezen intézkedés a törvényhozásnál keresztülvihető nem volna, akkor oly intézkedéssel pótolassék, mely szerint az ügyvédségbe való fölvétel kérdésében beadott felebbezés fölött egy 7 tagból alakítandó vegyes-bizottság határozzon, melynek elnökét és 3 tagját az igazságügyminiszter a m. kir. Curia tagjai közül nevezi ki, alelnökét és 3 tagját pedig a budapesti ügyvédi kamara közgyűlése a saját tagjai vagy az ország bármely ügyvédi kamarájához tartozó tagok közül választja».

Dr. Papp József kiindulási pontul veszi, hogy az ügyvéd, habár nem közhivatalnok, azért foglalkozása mégis munus publicum, s így az államhatalom határozhatja csak meg a karba való felvétel feltételeit. Midőn az ügyvédség szervezetét első fokban az 1874. évi törvény a kamarákra bízta, saját hatalmát ruházta át; az állam felelős tehát azért, hogy a kamarák ezen hatalmat helyesen, a közérdeknek mindenben megfelelőleg gyakorolják, annyival is inkább, mert az ügyvédi kényszer folytán kénytelen a nagyközönség az ügyvédi kart igénybe venni. Az ügyvédi kamarák választmányai időközönként váltakoznak, nem lesz tehát judikaturájukban oly nagy a stabilitás, mint a minővel a Curia bír.

Szónok hivatkozik a külföldi ide vonatkozó törvényekre és kimutatja, hogy sem Francia-, sem Olasz-, sem Németországban, sem Ausztriában nincs a karba való felvétel tisztán és kizárólag a karra bízva.

Szónok kívánja, hogy a mai rendszertől eltérően, a kamara jogosíttassék fel a felvétel kérdésében szigorú bírálat tárgyává tenni a felvételt kívánt egyén erkölcsi kvalifikációját, de utolsó forumként meghagyandónak véli a Curia bíráskodását.

Dr. Glück Lipót kassai ügyvéd kifejti, hogy a mi kongressusunk nem tűzte napirendjére, miként egyéb kongressusok, hogyan lehetne veszélyes konkurrensoktól menekülni és jövedelmeinket gyarapítani, hanem azt, hogyan lehetne karunk szellemi niveauját emelni és az igazságszolgáltatás misériáin segíteni. Ezen ideális, önzetlen, kettős czélnek elseje képezi a tárgyalás alatt levő indítvány lényegét. Pártolja azt, mert a purifikáló munkát idegen elem, legyen ez bár a legfelsőbb bíróság, nem végezheti, mert öntapasztalásból nem ismeri az ügyvédi életet, kényességeit, küzdelmeit, érdekeit.

A kongressus Sik Sándor indítványát fogadta el.

Következett *dr. Stassik Ferencz* (Nagy-Becskerek) ügyvéd indítványa, mely az egységes szigorított s jogtudorságot helyettesítő elméleti államvizsga eszméjét kívánja propagálni. Szónok fejtegeti, hogy a jogi tanfolyamon a kiképzésnek egyöntetűnek kell lenni. Ne neveljenek szaktudósokat, hanem gyakorlati embereket.

Majd áttér magára a vizsgálati rendszerre s felhívja az ügyvédgyűlés figyelmét arra a körülményre, hogy a vizsgálati rendszer sem megfelelő s épen ezért kívánja indítványát elfogadásra: «Mondja ki az ügyvédgyűlés, szerveztessék egy egységes szigorított s a jogtudorságot helyettesítő elméleti államvizsga s a bírói s ügyvédi képesítés az annak letétele után betöltött három évi joggyakorlattól és egy egységes, ugyanazon forum előtt leteendő gyakorlati államvizsgától — nagy államvizsgától tétessék függővé.»

Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanár óva inti a közgyűlést, nehogy határozatával veszedelmes térre vigye az ifjúság kiképzését s hogy az egész vonalon felforgassa a tantárgyakat, hogy az indítványozó intentiói szerint a kötelező doktorátus eltöröltessék, szigorlatot ne tegyenek az egyetemen, csupán egy elméleti államvizsgát.

Majd áttér az előadó indítványára, melynek első részéről azt mondja, hogy az nem új dolog, arról már régen beszélnek — vidéki lapok hasábjain. De az indítványozó tán maga

is érzi, hogy az államvizsga czég maga még nem elég, ezért szaporítják az államvizsga jelzőit egységes, szigorított megjelöléssel. A kötelező doktorátus az ügyvédség niveauját emelte, tehát mi szükség van arra, hogy most töröltessék. Eddig az ügyvédség körében nem merült fel ez az eszme, csak most először nyilvánul ez az óhajítás az ügyvédek részéről is. Mi jót várunk mi attól, ha a doktorátust eltöröljük? Az ügyvédségnél első faktor a tudás és ezt nem szabad kisebbiteni s ezért ajánlja szülő a közgyűlésnek, hogy az előadó indítványát el ne fogadja.

Nagy Dezső dr. a mellett van, hogy a bírák és ügyvédek kvalifikációja egyforma legyen; az előadó indítványának első részét tehát elhagyandónak tartja. *Báttaszéki Lajos dr.* szintén az oklevelek ugyanazonossága mellett nyilatkozik. A jövőben azt nevezzék ki bírónak, a kinek ügyvédi diplomája van.

A kongresszus elfogadja, miután az előadó is magáévá tette azt, a *Nagy Dezső dr.* módosítását, a mely szerint a bírói és ügyvédi képesítés úgy a vizsga tárgyai, mint a vizsgáló forum szempontjából egyesíthetők.

A második napon az első tárgy előadója *Hlatky Endre* nagyváradai kamarai elnök volt. Annak a kívánságnak adott kifejezést, hogy a bírói kar állandóan és rendszeresen az ügyvédek sorából egészíthetők ki. Hozzátette még ehhez, hogy mikor az ügyvéd bíróvá lesz, az ügyvédi gyakorlatban töltött idejét be kell számítani a szolgálati idejébe. Óhajításának teljesítése főképen az igazságszolgáltatásnak érdeke, mert bizonyos, hogy az ügyvéd, ki minduntalan érintkezik a felekkel, jobban ismeri az életet, mint az a bíró, ki folyvást a bureauban ült. Indítványa a következő:

Mondja ki az országos ügyvédgyűlés, hogy:

1. «Az igazságszolgáltatás érdekében szükségesnek tartja, miszerint a bírói kar, annak minden fokán, az ügyvédi karból, állandóan és rendszeresen kiegészíthetők s hogy az arány, a mely szerint a kiegészítésnek történni kell, törvény által legalább 10%-ban állapíthatassék meg.

2. Az ügyvédnek bíróvá való kinevezése esetében az ügyvédnek az ügyvédi gyakorlatban töltött időből a nyugdíjnak alapul veendő szolgálati időbe a 10 éven alól eltöltött idő egészen, az azon felül eltöltött idő pedig 10 évnek számítva betudassék.»

Pártos Béla (Budapest) az indítványnak csak az első részét pártolja.

Dr. Nagy Dezső az előadó által hangoztatott elveket elfogadja, de azon módosítással, hogy sem a bírói karnak az ügyvédi karból való kiegészítését, sem az ügyvédi gyakorlatban eltöltött évek beszámításának korlátozását nem helyesli. A kiegészítés és a nyugdíj-évek beszámításának kérdése tulajdonképen nem egyéb, mint azon kérdésnek folytatása, hogy a bírói és ügyvédi kvalifikatio egységes legyen. Az egységesítés eszméjében tulajdonképen egy nagyobb conceptio magva van elvetve, mely abban áll, hogy az igazságszolgáltatásnak minden funktionáriusa: bíró, ügyvéd és ügyész, egy organikus testté forrasztassék egybe. Erre utalnak hagyományaink is. A régi magyar igazságügyi szervezet basisát az ügyvédség képezte, az ügyvédi diploma képezte az általános képesítést minden igazságügyi tisztségre. Ettől az egészséges alaptól az első eltérés 1874-ben történt, a midőn a bírói és ügyvédi minősítés elkülönített. Ez volt az oka annak, hogy a bíróságnak az ügyvédi karból való kiegészítése mind csekélyebb térre szorult, míg végre csaknem teljesen megsemmisült.

Jobb szellem akkor kezdett lengedezni az igazságügyi kormányánál, midőn a kir. táblák szerveztettek, a mikor Szilágyi akkori igazságügyminiszternek egyik főtörekvése volt, hogy az ügyvédi karból úgy alsó, mint felső bíróságokhoz minél több erőt megnyerjen. Épen ezen törekvéseknek eredménye lőn azon tapasztalat, hogy jelesebb ügyvédek, bár mennyire óhajtható volna is az igazságszolgáltatás

érdekében, bírói állást még a felső fokon sem szívesen fogadnak el; mert épen azon korban vannak, a midőn addig gyűjtött szellemi tőkékük alapján a vagyongyűjtéshez foghatnának, a mely maguk és családjuk existenciáját későbbi időkre biztosíthatná. Az állam ezt tőlük megtagadja, mert hiszen 10 évi szolgálat a minimum a legkevesebb nyugdíj elérhetéséhez.

Ezzel az eszmével van tehát a legszorosabb kapcsolatban a minősítés egységesítése, mely egyszersmind a joggyakorlat egységesítését is maga után vonja, mely az ügyvédséget teszi azon melegágygyá, a mely a bírói sucrescentia alapjául szolgál, és pedig nemcsak azon a módon, mint ma, hogy az ügyvédek csupán jegyzői vagy alsóbírói állásokra hivatnak, hanem akképen, hogy a hosszabb ügyvédi gyakorlat a felsőbb bírói állásra épen úgy képesít, mint az államszolgálatban eltöltött hosszabb idő.

A dolog természeténél fogva tehát a teljes egyenlőség elvének kell uralkodnia, a miért is mellőzendőnek véli előadó indítványának ezt csorbitó részeit, mely az ügyvédek kinevezését 10%-ra korlátozza és a nyugdíjképeségbe is csak 10 évet vél beszámíthatónak.

Ájánlja az előadó indítványát az általa javasolt módosításokkal elfogadni.

Dr. Márk Endre (Debreczen) bármennyire óhajtaná is, a nyugdíjkérdésre vonatkozó részt nem tartja keresztülvihetőnek. A mi az ügyvédnek a bírói karba való bevitelét illeti 10 perczent erejéig, ezt sem helyesli. Nem kell semmi ily meghatározás, a mint különben azt *dr. Nagy Dezső* is ajánlotta.

Megejtetvén a szavazás, *Hlatky* indítványát elfogadták, de *dr. Nagy* ama módosításával, hogy a 10% megszorítás elmarad és ugyancsak *dr. Nagynak* azzal a módosításával, hogy az ügyvédségben töltött egész idő figyelembe jöjjön a nyugdíjazásnál. *Pártos* indítványa elesett.

Következett *Sziklai Ottó*, pozsonyi ügyvédi kamarai ügyész indítványa, hogy a bírói, ügyészi és ügyvédi kar kir. táblai területenként évről évre közös ünnepséget tartson.

Zakariás János, *dr. Földes Árpád*, *dr. Wilhelm Arnold* és *Enyiczkey Gábor* felszólalásai után a gyűlés a kérdést a napirendről levette.

Pleininger Ferencz (Pécs) a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

Mondja ki az országos ügyvédgyűlés, hogy: a bírósági tárgyalásoknak a közvetlenség és szóbeliség folyományát képező nagyobb nyilvánossága óhajthatóvá teszi, mikép a bírák, ügyészek és ügyvédek a társas bíróságok előtti nyilvános tárgyalások alkalmával az igazságszolgáltatás méltóságának megfelelő s lehetőleg egyforma magyar nemzeti öltönyben jelenjenek meg.

Pártos Béla, *Csongvay Lajos* és *Bródy Lajos* hozzászólása után az indítvány elfogadtatott.

Holló Lajos országgyűlési képviselő a községi bíraskodáshoz utalt jogügyek olcsó és gyors elintézése tárgyában terjesztett be következő indítványt:

a) Mindazon szakközegeknek, a kik bírói functiót gyakorolnak, teljes jogi képzettséggel kell birniok.

b) A bírói szervezet és az eljárás szabályai akként állapítandók meg, hogy a sértett jog orvoslására megteendő lépések arányban álljanak azzal az értékkel, a mely a sértett joghoz a fél részéről fűzve van.

c) Városokban az eljárás egyszerűsítése érdekében a községi bíraskodás külön szervezése mellőzendő és az egyes bíróságok ruházandók fel ezen ügyekben is a közvetlen bíraskodással. A feleknek könnyebb hozzáférhetése érdekében azonban kívánatos, hogy az egyes-bíróságok száma az országban lehetőleg szaporíthatassék.

d) A községekben, illetőleg oly helyeken, a hol bírói székelyhely nincs: a nagyközségek és községi körök élére

olyan közegek állítandók, kik teljes jogi képzettséggel bírnak és ezek megfelelő eljárás mellett felruházandók bíraskodási jogkörrel mindazon ügyekre nézve, melyeknek ott helyben való elbírálása a jogsérelemhez fűződő csekélyebb érdekek miatt kívánatos.

E tárgyra vonatkozólag *dr. Zakariás János* brassói ügyvéd is javaslatot terjesztett elő. A maga részéről még a büntető eljárással is bővíteni kívánja a községi bíraskodást s határozati javaslata ezért két részre oszlik.

A kongresszus *dr. Holló Lajos* határozati javaslatát egyhangulag elfogadta.

Nagy Elek szatmári ügyvéd volt a következő előadó, ki a következő indítványt terjesztette elő:

„Mondja ki az országos ügyvédgyűlés, hogy az országos egyesület megalakítását — ez idő szerint — szükségesnek nem tartja. Ellenben az országos ügyvédgyűlés állandósítása céljából 45 tagu állandó választmányt alakít, melyet megbiz, hogy az országos ügyvédgyűlést háromévenként összehívja. Ezt azonban rövidebb idő alatt is tegye meg, ha azt a jogszolgáltatás vagy az ügyvédi kar érdekében kívánatosnak és a felmerülő és megoldásra váró kérdések fontossága által indokoltnak tartaná.»

Pollák Illés annak előrebocsátása után, hogy mindannyian egyetértenek abban, hogy országos egyesületre most nincs szükség, mellőzni kéri *dr. Nagy Elek* indítványát. Az állandó bizottságra sincs szükség, mert megmutatta a tapasztalat, hogy az ügyvédek, valahányszor baj van, a nélkül is a helyükön vannak.

A kongresszus *Pollák Illés* felszólalása értelmében határozott s az előadó indítványa első részének elfogadása mellett, a második részt elvetette.

x y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A megtámadási perhez.

Jogászai körökben azzal a nézettel találkoztam, hogy az a végrehajtás, mely bejegyzett kereskedő ellen a csődnyitást hat hónappal megelőzőleg foganatosított, a csődtörvény 27. §-ának második bekezdése értelmében, abból az okból nem támadható meg, mert a végrehajthatónak az adós fizetései megszüntetéséről tudomása volt.

Tudtommal hasonló esetben felsőbb bírósági határozat nem keletkezett s irányadó gyakorlat sem fejlett ki. Megeshetett azért, mert a kérdés nem kétséges. Én legalább nem tartom annak. Ennélfogva nem is kellene fejtegetés tárgyává tenni. Mivel azonban, a mint említém, számot tevő jogászok a jelzett nézetet vallják, úgy vélem, nem épen hasztalan vele foglalkozni s kimutatni, hogy téves.

A csődtörvény III. fejezete, mely a jogcselekvények megtámadásáról szól, mindenütt a közadós jogcselekvényeiről, ügyleteiről és fizetéseiről tesz említést, melyek az ott szabályozott esetekben megtámadhatók s a 33. §. a megtámadás egyedüli következménye. Ez azt határozza meg, hogy a mi a közadós vagyondából elidegenítettett, a csődtömegnek visszatérítendő, mely rendelkezés kétségtelenül azokat az eseteket tartja szem előtt, a melyekben vagy önkéntes fizetés, vagy végrehajtás útján az adós hitelezője oly időben nyert kielégítést, a mikor fizetése képtelen volt és a mikor vagyonát összes hitelezőinek csődkérés útján rendelkezésére kellett volna bocsátani.

Az ily esetekre talál a csődtörvény 27. §-ának idézett pontja, és ratiója is teljesen beválik. Mert ha a hitelező követelését a bár általában fizetése képtelen adósától bármi utonmódon behajtotta és a pénzzel saját céljára rendelkezett s azt felhasználta, nem lehet a forgalom és a szerzett jog biztonsága kockáztatása nélkül a visszafizetés Damokles

kardját hosszú időn át a feje felett lebegni hagyni, annál kevésbé, mert nem alap nélküli az a feltevés, hogy az az adós, a ki a teljesített fizetés után hónapok mulva nem jutott volna csődbe, a fizetést megelőző időben esedékes volt fizetéseit teljesítette s így az idő alatt erőhöz jutott s ha később nyitott ellene csőd, ezt már más s csak utóbb beállott körülmények idézhették elő. Ezeknél fogva van igazolva és helyes ratióval bír a csődtörvény idézett rendelkezése, mely szerint, ha a teljesített fizetéstől számítva hat hó telt el s a fizető adós ez idő eltelte után jutott csődbe, a megtámadási per abból az okból nem indítható, mert a hitelező tudta, hogy fizető adósa fizetése képtelen volt, a mi különben fogalmi ellentétet is foglalna magában.

Ám más értelmezés alá esik a jelen cikk elején előadott és fejtegetésünk alapjául szolgáló eset, tekintettel arra a kir. Curia sok határozatában kimondott s állandó törvénykezési gyakorlatban levő elvére, hogy bejegyzett kereskedő ellen foganatosított végrehajtás az adós cselekvényét pótolván, ennek fizetése képtelenségét világosan és kétségtelenül tanúsítja, ennél fogva csőd esetében annál is inkább megtámadható, mert ha a kereskedő fizetése képtelen, vagyona az összes hitelezők kielégítésére kell hogy szolgáljon s nem szabad, hogy az egyik vagy másik közülök, a többi kárára különleges kielégítést vagy kielégítési alapot nyerjen, illetve szerezzon. Ha az ilyen végrehajtás huzamos időn át és hat hónapon tul fenáll, észszerűleg nem lehet feltenni, hogy az alatt az adós erőhöz jutott és hitelezőit kielégítette, hanem hogy a fizetése képtelensége chronikussá, permanenssé vált s a csőd megnyitását csak azért huzhatta és halaszthatta, mert vagy a költségeket fizette és részletfizetéseket teljesített, vagy ígéretekkel kecsegtette hitelezőit, a kik a csődöt mint medikamentumot morbo pejusnak tartották. És így ha az eszközlésbe vett végrehajtás az adós fizetése képtelenségét kétségtelenül tanúsítja és ha az a végrehajtás hatálytalan a fent kifejtett okokból, annál a hermeneutikai szabálynál fogva: ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio, annak marad hat hónapon tul is, mert azok az okok, melyek a csődtörvény 27. §-a második bekezdése rendelkezésének alapjául szolgálnak, a fejtegetett esetben teljességgel nem alkalmazhatók; világos lévén, hogy épen a végrehajtás, illetve végrehajtások juttatták az adóst csődbe, a ki a foglaltságok óta állandó fizetése képtelenségben vergődött.

Tekintetbe veendő még az is, hogy milyen kiáltó anomalia volna, ha a csődtömegnek, illetve a többi hitelezőnek tűrnie kellene, hogy egyes hitelezők, a többiek kárára a tömeget előlük elvonják s kielégítésükre fordítják.

Ezek alapján a tömeggondnok a kereskedő közadós ellen foganatosított végrehajtásokat a csődeljárás folyamában bármikor sikerrel megtámadhatja.

Dr. Fischer Lajos,
ügyvéd.

Néhány szó az utóajánlat szabályozásáról.

Tudva lévő dolog, hogy az előbbi végrehajtási eljárásban az ingatlanok elárvereztetésére — miután azoknak a helyszínén foganatosított bírói becslése megtörtént — két határnap volt kitűzendő és a ki akkor végrehajtási ügyekben akár mint bíró, akár mint ügyvéd közbenjárt, azt is tudja, hogy az ingatlanok az első árverési határnapon, a melyen a becsáron alóli leütés nem volt megengedve, rendszerint nem voltak eladhatók, hogy tehát az eljárás nemcsak hosszadalmas, hanem fölötté költséges is volt.

Ez a körülmény indította a törvényhozót arra, hogy a jelenleg érvényben lévő végrehajtási törvényben az ingatlanok elárvereztetésére csak egy határnap kitűzését írta elő, a melyen az ingatlanok az egyszerű adóbizonyítvány által kimutandó kikiáltási áron alól is a legtöbbet ígérőnek, illetve az egyedüli árverelőnek is leütendő.

Ezen intézkedés gyorsítja ugyan a végrehajtási eljárást és akadályozza a költségeknek fölösleges szaporítását, de másrészt alkalmas azon veszély előidézésére, hogy az ingatlanok sokszor potom áron elharácsoltnának.

Ennek elkerülése végett behozta a törvényhozó az utóajánlati intézményt a végrehajtási törvényben, melynek 187. §-a úgy rendelkezik, hogy ha az árverés napjától számított 15 nap alatt a telekkönyvi hatósághoz intézett — *hitelesített* beadványban valaki részéről a megállapított bánatpénz letétele mellett a vevő ígéretét egy tized részével meghaladó ajánlat tétetik s egyszersmind az ajánlattevő az *általa viselendő* újabb árverési költségeket előlegezi: a telekkönyvi hatóság az előbbi árverést¹ hatálytalannak nyilvánítja, és újabb árverést rendel.

Ezen rendelkezés értelmében tartozik az utóajánlattevő az újabb árverés költségeit feltétlenül viselni, aká ő maga, akár harmadik személy vette meg az ingatlant az újabb árverésen.

Ha tekintetbe vesszük, hogy ezen rendelkezés különösen csekélyebb értékű ingatlanok elárvereztetése esetében a kevésbé vagyonos embert visszaraszálja utóajánlat tételétől és hogy annak következtében gyakran elmarad az utóajánlat-tétel, mi éppen annak ellenkezőjét eredményezi, mint a mit a törvényhozó az utóajánlati intézmény által elérni szándékolt, tudniillik hogy az ingatlanok elharácsolása megakadályoztassék, — akkor ezen rendelkezést elhibázottnak kell tartanunk.

El nem fogadható azon ellenvetés, hogy az utóajánlattevő szabad akaratból cselekszik és hogy azért cselekménye következményeit maga magának kell tulajdonítania, mivel minden magánjog és birói gyakorlatunk is azon elvet követi, hogy a negotiorum gestor is jogositva van az általa szükség-szerűen és hasznosan tett kiadások megtérítését attól követelni, kinek cselekménye által hasznot szerzett.²

Igazságtalan ezen rendelkezés azért is, mert általános tapasztalás szerint az újabb árverésen az ingatlanok, különösen a csekélyebb értékűek az alapárverésen eredményezett vételért nem ritkán egyharmad, többször fele részével is meghaladó vételárért adatnak el, mi által az érdekelt felek hozzájárulásuk nélkül az utóajánlattevő kárával gazdagodnak.

A végrehajtási törvény 187. §-a tehát következőképpen volna kiegészítendő: «ha utóajánlat folytán annyi vételár eredményeztetik, hogy az újabb árverési költségeknek, melyekhez az utóajánlat beadásának költségei is számítandók, levonása után a végrehajtási tömeg javára még fölösleg marad, akkor az utóajánlattevőnek ezen költségei megtérítendőek, illetve, ha ő maga a vevő, a vételárba beszámítandók».

Szintugy czélszerűtlen a fent említett oknál fogva a végrehajtási törvénynek azon intézkedése, mely szerint az utóajánlattevő aláírásának a folyamodványban hitelesítettnek kell lennie, mert az csak szaporítja fölöslegesen a költségeket és nincsen ratiója, mivel az utóajánlattevő éppen olyan venni szándékozó, a milyen az, ki az alapárverésen ajánlatot

¹ Jogi szempontból nem helyeslendő, hogy maga az árverés hatálytalannak nyilvánítandó, mivel a leütésnek közvetlen hatálya csak abban áll, hogy további ígéret nem fogadandó el, az utóajánlati intézmény pedig azon kedvezményt nyújtja, hogy a leütés daczára új ígéret elfogadandó, az pedig annyit tesz, hogy az utóajánlat a leütés hatályát megszünteti, s mivel az utóajánlat utján tett ígéret éppen oly ígéret, mint az alapárverésnél tett ígéret, csak hogy a köztük lévő összefüggés a leütés által van megszakítva, annál fogva nem az árverés, hanem a leütés nyilvánítandó hatálytalannak, következésképpen nem újabb árverés rendelő el, hanem az alapárverés folytatására új határnap tűzendő ki.

² Hasonló intézkedés foglaltatik a csődtörvény 150. §-ában, mely szerint annak a hitelezőnek, ki a csődtömegnek a megtámadási per által hasznot szerzett, perbeli költségei megtérítendőek.

tett, ez utóbbi ajánlatának elfogadására pedig elegendő azon körülmény, hogy a bánatpénzt letette.

Ha a bánatpénz letétele elegendő az ígéret elfogadására, akkor kell, hogy a bánatpénz és a költségek letétele az utóajánlat elfogadására is elegendőnek tekintessék.

Huf József.

Az interparlamentáris konferencia Budapesten.

Az emberiség nemesebb utópiái közt lelke legbensőbb szükségleteiből fakad az a törekvés, mely a háboru borzalmainak kitörlését czélozza a történelem lapjairól.

E században csak a világ ugynevezett civilizált részében a háboru körülbelül 10—12 milliónyi emberi életnek vetett véget, s mint Henry Richard kiszámította, 1870-ben az angol alsóházban. Csupán Anglia állandó békeidőben — 1815-től 1870-ig — fegyverkezésekre 65 milliárdot költött; egész Európa pedig e század folyamán az összes európai nemzetek tőkéjének legalább is felét fordította a háboru céljaira, maga Franciaország mintegy 200 milliárdot.

A fegyveres békét az európai évi budgetek ma is 5 milliárddal fizetik meg, nem számítva ide a félbenhagyott munkát, a családok inségét, az ipar hátramaradását, a vidék elnéptelenedését, a mi legalább is megkétszerezi ez összeget.

Tehát a fegyveres béke Európa összes államai bevételeinek körülbelül harmadát emészti fel, míg egy másik harmadrész az adósságok kamatai fizetésére megy fel. Mert bármit mondjanak is, minden kölcsön, a helyett, hogy az adóktól megmentene, okvetetlenül egy örök adót eredményez e kölcsön kamatai fedezésére. Jól mondta Bastiat: a munka termel, a politika megsemmisít s ezért nincs a munkának jutalma.

Maguk azok, kiknek mesterségök a hadakozás, nem mindig magasztalói a háborunak. A nemrég elhalt Canrobert tábornagy például 1890-ben ezeket írta a londoni interparlamentáris konferenciához: «Nagy igazuk van, hogy össze jönnek a háboru meggátlására. Én, a mint kötelességem volt, tőlem telhetőleg résztvettem a háboruzásban; de ismerem, rut dolog az; igyekezzenek gátat emelni ellene». Ugyanigy nyilatkoztak 1840-ben Soult és Wellington miniszterek.

Idézhetnők Türr tábornok szavait is, melyekkel két év előtt Rómában a számára adott banketten, mint a béke embere kárhoztatta, hogy 1871 óta az európai kormányok 100 milliárdot költöttek a háborus készülődésekre, a nélkül, hogy egyik is kezdeni merészelt volna.

De a mult háboruja a jövő háboruinak félelme. Európának egy állandó táborrá átalakulása nem csupán azt eredményezi, hogy az embereket a csatatéren vagy a kórházakban hagyja veszni, de megakadályozza születéseket, csökkenti a világ népességét s talán megdöbbszentő arányokban fejleszti ki azt a roppant aránytalanságot a halálozás és a születések közt, mely pár év óta már félelmes módon kísért különösen Franciaországban.

1889 óta interparlamentáris egylet létesült Európában, mely minden évben egyesíti az összes európai parlamentek tagjait. Mult évben Haagában gyűltek össze, hogy lássák, mit tehetnek. E kongressuson a dán csoport indítványba hozta, hogy óhajtott lenne, ha az interparlamentáris egylet tagjai illető parlamentjeikben fölszólítanák kormányait, hogy delegáltakat küldjenek egy diplomatiái vagy féldiplomatiái jellegű konferenciára, mely vizsgálat tárgyává tegye, hogy mely nemzetek s mely területek volnának alkalmasak arra, hogy neutralisáltassanak. Nem mintha azt remélhetné valaki, hogy a nemzetközi eszmék szolidaritásának ez újabb megpecsételése lényegesen közelebb hozná az emberiséget ahhoz az álomhoz, melyet Saint Simon meg-

jövendőlt s Lamartine megénekelt, egy európai «Egyesült-Államokról»; de ha ily utópiák nem találhatók is, egy ügy, melynek oly harcosai vannak, mint *Gladstone*, *Bonghi*, *Castelar*, *Jules Simon*, Európa politikai elite-jéből, nem bukhatik el, s hogy az eszme immár a külügyi kancelláriákban is hódít, mutatta a Behring-halászat kérdése is a legutóbbi diplomatai incidensek közt.

A nemzetközi békebiróság intézménye valóban nagy léptekkel haladt az utóbbi évtizedekben előre. E század folyamán nem kevesebb mint 58 esetben ítélkezett, melyből csupán az utolsó tizenegy évre 20 esik. Légiói a ligáknak, komiték-nak és főkoknak terjeszti mindenütt a civilizált világon a békebarátok programját s buzgólkodik azok megvalósítása mellett. Angliában az «International Arbitration and Peace Society» s a «Wisbeck local Peace Society», melyek több ezer tagot számlálnak, Olaszországban a lombard unio különböző fiókjai, a melyek közül a perugiai csak a múlt évben is több mint ezerötyszáz hivat gyűjtött össze a híres umbriai város tanácstermébe. Ausztriában a nemzetközi érdekközösség elismertetése mellett egy lelkes humanista-nő, Suttner bárónő, dolgozik és agitál fáradhatatlanul, míg Németországon szintén öröndetes arányban szaporodnak a békebarátok egyesületei. Szóljunk e Párisról, hol a «Société d'arbitrage entre les nation» oly neveket mutat az ügy élén, mint Siegfried és Yves Guyot, volt miniszterek, a nagyérdemű diplomata De Courcet báró, s politikusokat, mint Desjardins és Frédérick Passy.

1892-ben megalakult végre Bernben a nemzetközi békebarátok állandó bizottsága, Európa minden nemzetei közül választott 15 taggal, mely bizottság a schweizi törvény által nemcsak mint erkölcsi és jogi személy ismertetett el, de a szövetségtanács részéről évi subventióban is részesül. Páris, London, Róma, Bern és Chicago voltak a bizottság által évenként rendezett kongresszusok eddigi székhelyei, s a legutóbbi, Antwerpenben tartott kongresszus már oly kérdéseket vetett föl, mint a khina-japán arbitrage, azután a nemzetek között meghatározott időre kötendő békeegyezmény kérdése, nemzetközi jogi tanszékek fölállítása, munkás-szövetkezetek képviseltetése a kongresszuson, az európai államokat a gyarmati területek kizárólagos protektoratusától eltöltő egyezmény, stb.

Ezeknek a kongresszusoknak mintegy hivatalos organuma s azok fölött áll az 1888 október 31-én életbe léptetett interparlamentáris konferentia. A konferentia első párisi összejövetelén 1889-ben Jules Simon elnökle alatt még csak 99 volt tagjainak száma, a francia, angol, olasz, spanyol, belga, dán, magyar, görög és amerikai nemzetekből, de már az 1890-iki juliusi londoni összejövetelen 116-an vettek részt, köztük 9 a storthing által hivatalosan kiküldött norvég képviselők, lord Herschell lord-kancellár elnökle alatt. Következő évben Rómában Biancheri kamarai elnök vezetése alatt már 15 volt a résztvevő államok száma. Numa Droz vezette a tanácskozásokat 1892-ben Bernben s ez alkalommal a francia kamarák küldöttje maga Trarieux igazságügyminiszter volt. 1893-ban Brüsszelben, 1894-ben, mint tudjuk, Haagában jött össze az értekezlet, a mikor 1500-an jelentették be csatlakozásukat Európa különböző parlamentjeiből s 150 parlamenti tag volt személyesen jelen, köztük 14 francia.

Ismerjük az ez alkalommal hozott határozatokat, melyek egy nemzetközi békebiróság elvének elfogadására s az államok közt támadható konfliktusok békés elintézésének módjára, továbbá háboruban a magántulajdon védelmére, a semlegességek biztosítására, a sajtóhoz intézendő fölszólításra vonatkoznak.

Ezekhez járult még az idén az idegen állampolgárok kiutasítására vonatkozó eljárás szabályozását célzó s *Bar* által beterjesztett határozati javaslat, továbbá Berzeviczy

Albert indítványa az egyes interparlamentáris csoportoknak illető kormányakkal való állandó érintkezésére s az egyesület eszméinek ily módon való propegálására, végre Apponyi Albert grófé az iránt, hogy a kongresszusban való részvételt a parlamentáris kormányzattal nem bíró államok delegáltjaira is kiterjeszszék.

Nagy és áldásos tehát, mint látjuk, az a cselekvéskör, mely az interparlamentaris konferentia elé tárul. Óhajtható, hogy működését a nemzetek közötti testvéries érintkezés s az alkotmányos állam jól fölfogott feladatai szempontjából teljes siker koronázza.

V. S.

Különfélék.

— **Az aszódi kir. javító-intézet** ismertetését adta ki az igazságügyminiszterium. Az 56 oldalra terjedő füzetet a javító-intézet a saját nyomdájában állította ki. Az intézetben megnyitása, vagyis 1884 óta 565 növendék talált elhelyezést. A gyermekek az esetek 76 százalékában lopás miatt utaltattak az intézetbe. A gyámhatóság kérelmére 6·37%, magánfelek kérelmére 23·36% vétetett fel. Büntetlen előéletű csak 18·06% volt; fővárosi 34%, törvénytelen 16%, anyátlan 13·45%, apátlan 27·79%, teljesen árva 19·47% volt köztük. Az elbocsátott növendékek 77·18% ának van rendes foglalkozása; 16·74% újból bíróság elé került (a többről az intézet nem képes adatokat szolgáltatni). Az intézetben a növendékek átlag 3 és 1/2 évet töltöttek.

— **Mikor a bíró a vádlottakat a csendőröknek adja ki a nyomozás sikere érdekében.** *A m. kir. Curia* — — kir. albiró fegyelmi ügyében ítelt: Az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete megváltoztatik, — — kir. albiró az 1871. évi VIII. tcz. 20. §-ának a) pontjába ütköző fegyelmi vétség miatt ellene emelt vád terhe alól felmentetik, az iratok azonban a fenforogni látszó csekélyebb rendetlenség tárgyában illetékes felügyeleti intézkedés céljából az id. törvény 28. §-a értelmében az ujvidéki kir. törvényszék elnökéhez áttétetni rendeltetnek. *Indokok:* Vádlottnak az elsőfoku bíróság ítéletében helyesen és részletesen előadott az a ténykedése, hogy ő a m. kir. csendőrség részéről hozzá emberölés büntetnének gyanuja miatt bekísért három egyén közül kettőt a csendőrségnek — ennek kértére — a nyomozás kiegészítése végett kiadott, erre vonatkozó tiltó törvény vagy rendszabály hiányában fegyelmi vétség esetét nem állapítja meg. Vádlottnak abban az eljárásában azonban, hogy habár a terhelteket bekísértetésük után nyomban kihallgatta, vallo másokról jegyzőkönyvet csak három nap múlva vett fel, és csak ekkor határozott letartóztatásuk felől és hogy őket a csendőrségnek a nyomozat kiegészítése végett minden, akár írásbeli, akár szóbeli határozat nélkül adta ki, csekélyebb rendetlenség látszik fenforogni. Ezeknél fogva vádlott a fegyelmi vétség vádjá alól felmentendő, irányában azonban az 1871. VIII. tcz. 28. §-ának netalán alkalmazása végett az iratoknak az ujvidéki kir. törvényszék elnökéhez áttétele megrendelendő volt. (1896 szeptember 5. 410. sz. a.)

— **Semmiségi panasz sajtóügyben írásban nyújtandó be.** *A m. kir. Curia* becsületsértés vétségével vádolt Sz. J. elleni sajtóügyben végzett. A semmiségi panasz elvettetik. *Indokok:* A sajtóbíróság előtt követendő eljárás tárgyában 1871 május 14-én 1498. I. M. E. sz. a kiadott szabályrendelet 92. és 95. §-ainak egybevetett értelmezéséből kitetszőleg az ítélet megsemmisítésére irányuló folyamatot írásban kell az eljáró bírósághoz benyújtani. Minthogy pedig a kir. törvényszék jelentése szerint magánvádló a semmiségi panaszt írásban ki nem fejtette, ennél fogva a tárgyalás alkalmával általa csakis szóval bejelentett semmiségi panasz mint hatálytalan jogorvoslat elvetendő volt. (1896 szept. 9. 8460. sz. a.)

— **Illoyális konkurrentia. — Valótlan nyilatkozat kiállítás.** *A budapesti ügyvédi kamara* fegyelmi bírósága — — budapesti ügyvéd fegyelmi ügyében határozott: — — ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás és vizsgálat elrendeltetik. *Indokok:* Panaszos előadja, hogy cégétársával R. D.-val folytonos egyenetlenségben él s hogy e viszony különösen azóta vált tűrhetetlenné, a mióta panaszlott ügyvéd lett a cég ügyvéde. Felhoz panaszos azután különböző eseteket annak bizonyítására, hogy panaszlott ügyvéd eljárása helytelen és meg nem engedhető. Mindezen panaszok tekintetében az eljárás mellőzendő volt, mert panaszos panaszát

visszavonta s visszavonási kérvényét azon elfogadható indokkal támogatta, hogy a felhozott panaszok a cégtársával fenforgó egyenlenségből származott félreértésekből eredtek. Egy körülmény tekintetében azonban a panasz visszavonása nem szolgálhat indokul az eljárás mellőzésére. Állítja ugyanis panaszos, hogy 1894. tavaszán panaszolt ügyvéd reábirta őt és cégtársát, hogy eddigi ügyvédüket elhagyják s ügyeik ellátását oly szerződéssel bizzák reá, hogy a behajthatatlan követelések iránt folyamatba tett ügyekben csak készpénzbeli kiadásait lesznek kötelesek megtéríteni. Előadja továbbá, hogy midőn a R. és B. cég által D. ügyvéd ellen tett fegyelmi panasz folytán ez a kérdés is szóba jött s panaszolt ügyvéd e tekintetben nyilatkozatra hivatott fel, általuk egy a fentirt megállapodást tagadásba vevő valótlan nyilatkozatot állítottatott ki, azzal biztatván őket, hogy arra ugy sem kell megesküdniök. Tekintve, hogy az említett körülmények valódiságuk esetére fegyelmi vétség jelenségeivel birnának s az e tekintetben fenforgó való tényállás a felek kihallgatása és a panaszolt ügyvéd és R. és B. cég között fenálló szerződés megszerzése útján kideríthető, ezeknél fogva a fegyelmi eljárást és vizsgálatot elrendelni kellett. (1896. évi márczius 6. 1304. fegy. sz. a.)

A kir. Curia határozott: A fegyelmi bíróság határozata indokolásánál fogva helybenhagyatik. (1896. szeptember 5. 280. fegy. sz. a.)

— **A kézbesítés.** Annak daczára, hogy a székesfőváros területén az 1875. X. tcz. által külön kézbesítési hivatal állítottatott fel és hogy a bel- és igazságügyminiszterek 2036/875. sz. közös rendelete által megállapítottatott, miféle ügyekben küldendő a kézbesítendő darabok a felállított kézbesítő hivatalnak, igen nagy és évről-évre szaporodó számmal érkeznek a fővárosi rendőrséghez nemcsak külföldi, hanem hazai hatóságoktól is oly ügyiratok, melyeknek kézbesítése nem a fővárosi rendőrség feladata. A külföldi hatóságokat e tekintetben kitanítani nem lehet, de a hazai hatóságoknak egy törvénynek 10 évi fenállása után mégis csak köteleességük volna tudomást szerezni ezen törvényről és ennek rendelkezéseiről.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat: Ha a kereseti példány alperesnek nem kézbesíthető, a bíróság e körülményről felperest mindenkor értesíti. Ha azonban az árverési hirdetmény a végrehajtást szenvedettnek nem kézbesíthető, a végrehajtó el nem mulasztja ugyan, hogy díját a végrehajtató ügyvédjétől felvegye, de egyébként mélyen hallgat. A végrehajtató a hivatalos lapban drága pénzen közzé is teszi a hirdetményt és csak akkor értesül azon őt is némileg érdeklő körülményről, hogy az árverési hirdetmény a végrehajtást szenvedettnek kézbesíthető nem volt, mikor az árverés megtartása céljából a végrehajtónál jelentkezik. Nem lehetne ezen visszás állapotnak véget vetni akként, hogy a járásbírók vezetői a végrehajtókat utasítanák, hogy arról, miszerint az árverési hirdetmény a végrehajtást szenvedettnek kézbesíthető nem volt, mindenkor értesítsék a végrehajtatót?

— **Kérvény visszaadására szolgáló ok.** A budapesti V. ker. kir. járásbírósg e héten a következő végzést hozta: «T. A.-nak W. E. elleni 150 frt s jár. iránti ügyében a végrehajtási iratok kiadása iránt beadott e kérvény végrehajtónak visszaadatik, mert az általa hivatkozott szám az idei iktatásban elő nem fordulván, a mult évi iktatókönyv szerint pedig a szám egy egészen más ügyre vonatkozván, az iratok feltalálhatók nem voltak.» Ezen végzés következtében azon — ugyan nem egészen közelfekvő — kérdés merül fel, vajjon az iktatókönyvből nem lehetett-e volna a helyes számot olyképen megállapítani, hogy azt kikeresték volna?

— **A végrehajtási törvény 94. §-ának utolsó bekezdése** szerint «az igénykereset tárgyalására a végrehajtatók a végrehajtásnál közbenjárt képviselőjök által is megidézhetők». Kétségtelen s a gyakorlat eddig mindig úgy is tartotta, hogy az ekként megidézett ügyvéd meghatalmazotti minőségét újból igazolni nem tartozik. A veszprémi kir. törvényszék polg. felebbezési tanácsa azonban, úgy látszik, rossz szemmel nézi, hogy ilyképen a szegény kincstár egy meghatalmazás bélyegének értékétől elesik s ugyanazért a felebbezés folytán eléje kerülő igényperekben a végrehajtató képviselőjét meghatalmazványának záros határidő alatt leendő bemutatására utasítja.

— **Gyors igazságszolgáltatás.** A gy...i kir. járásbírósg egyik érdemes albirája augusztus hó 28-ára reggel

9, 10 és 11 órára 101 irva egyszázegy sommás tárgyalást tűzött ki, és ezekben egytől-egyig még aznap délelőtt intézkedett, úgy hogy egy restantia sem maradt. Ezen rendkívüli esetet nem azért közöljük, hogy utáncokra találjon, de mert a dolog megtörtént. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A tőzsdebírósg.** Dr. König Vilmos budapesti ügyvédnek, szorgalmas munkatársunknak, lapunk mult évfolyamában közzé tett ily című cikksorozata kiegészítve, füzet alakjában megjelent. Szerző kiváló jogi érzéssel, judiciummal, meggyőző erővel fejtegeti álláspontját, mely abban foglalható össze, hogy a tőzsdebírósg hatásköre — a mennyiben az 1881. évi LX. tcz. 94. §-ának a) és b) pontjában körülírt feltételek fenfornak, a kereskedők közt kereskedelmi ügyletekből fölmerülő peres kérdésekre szorítandó. Ellenben a peres kérdéseken kívül a tőzsdebírósg hatáskörébe utalandó volna még a tőzsdei forgalom tárgyát képező árúk minőségének megállapítása, habár a per nem a tőzsdebírósg előtt folyik is. Az ily vélemények azután az állami bíróságok által föltétlenül respektálandók volnának. A füzetben foglalt eszmékre a most összeülő tőzsdei szakértekezlet tagjainak figyelmét felhívjuk.

— **Magyar családjog.** Ladányi Bélától, a kinek neve «Nemzeti jog és törvényhozás» című munkája révén vált ismeretessé, ujabban ismét egy kötet jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában. Ezuttal szerző egy valóban praktikus könyvet: magyar családjogot irt, gyakorlati kézikönyvül szakemberek és szigorlatozók számára. Az egyházpolitikai törvények életbelépte óta, melyek a magyar családjog egyes intézményeit gyökeresen átalakították, Ladányi könyve az első rendszeres, tudományos kézikönyv, a mely a maga teljes egészében és szerves összefüggésében felöleli a ma érvényes egész magyar családjogot. Igen éreztetve vált hiányt pótol tehát e munka, különösen azoknál, a kik a gyakorlatban foglalkoznak a családjoggal, valamint azoknál is, a kik szigorlatokra vagy bírói és ügyvédi vizsgálatokra készülnek. A 308 oldalra terjedő kötet bevezető részében a családjog általános tanaival s a magánjog kodifikációjának kérdésével foglalkozik. Ezután könnyen áttekinthető tudományos feldolgozásban adja az új házasságjogot, foglalkozik a házassági eljárással, miközben számtalan vitássá vált kérdést (milyen például a külföldön kötött házasságok kérdése) old meg tiszta, áttetsző logikával. A következő fejezet a szülők és gyermekek egymáshoz való jogviszonyát tárgyalja, majd a házassági vagyonjognak és a gyámsági jognak szentel egy-egy terjedelmes fejezetet, a melyekben a törvényhozás legujabb alkotásai, a judikatura és kormányrendeletek vannak alapos tudományos kritikával feldolgozva. Nagyban emeli e munka használhatóságát, hogy a nehezebb kérdések fölött nem siklik át könnyedén, hanem ott, a hol homályt hagy a törvény, vagy a hol ingadozó a judikatura, nem habozik a szerző önálló véleményt nyilvánítani és azt kellően megokolni. Ára 2 frt 40 kr.

— **«A magyar kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. tcz. magyarázata»** című munkára hirdet előfizetést dr. Falcsik Dezső. A közigazgatási bírósághoz létesítésével hazánk jelentékeny lépést tesz a jogállam eszméjének megvalósítása felé. E nagyfontosságú intézmény elméletét, a külföldi hasonintézmények ismertetését s az 1897. január 1-én életbe lépő 1896. évi XXVI. tcz. (a magyar kir. közigazgatási bíróságról) beható magyarázatát nyújtja a fenti mű. A munka előfizetési ára 1 frt 20 kr.

— **A németországi lapok** most sokat irnak a kegyelmi jog kérdéséről. Poroszországban t. i. esetek fordultak elő, hogy a bíróságok által elítélt közhivatalnokok kegyelmet kaptak. Többek közt egy rendőri közeget egy évre ítélték és egy hét múlva megkegyelmezték s egyszersmind alkalmazást adtak neki.

— **Az ingó értékek szétosztásáról** igen tanulságos dolgozatot közöl a «Journal de la Société de Statistique» ujabbi száma (XXXVII. 7.) Neymark tollából. Közvetlenül csak a francia viszonyokat tárgyalja ugyan, de külföldön is feltűnést keltett.

A mellékleten közöljük a budapesti egyetem jogi karának tanrendét.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Magyar Jogászság: I. Felülvizsgálati polgári perekben. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédi kamarai titkártól. — II. A felülvizsgálati értékhatár. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — III. A büntetőjog a jogászságban. x. y. — IV. Előadmány a feltételes elítélés tárgyában. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetere vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — Az asszonyi büntett statisztikája. V. S. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

Magyar Jogászság.

I.

Felülvizsgálat polgári perekben.

A jogászság IV. szakosztályának ez a második kérdése épen oly messzeágazó vitára és vélemény-megoszlásra adott alkalmat, mint a mily simán folyt le annak első tárgya: a felek eskü alatt való kihallgatása.

A felülvizsgálat a szóbeli polgári perrendnek legnehezebb kérdése. Azok a nagy vitakérdések, melyek a szóbeli perrend egyes intézményei közül a legközelebb elmúlt néhány évtizedben Németországban és nálunk is kifejlődtek, jobbra tisztázva és a liquid adósság jellegével bírnak. Az előkészítő periratok joghatálya, szerepe, a szabad bizonyítás, cæsurá stb. de sőt a legradikálisabb rész, az ügyfél döntő esküjének kiküszöbölése, ma már mind olyanok, melyekből alig lehetne egy jogászsági vitára alkalmas tárgyat kikészíteni. A felülvizsgálat kérdése ellenben olyan, a mely körül a legelkeseredettebb harcok folynak Németországban; elsőrangú jogászok, theoretikusok és praktikusok, mint Wach, Bähr, Bolze és mások nem találják eléggé kemény szavakat a német birodalmi perrend felülvizsgálati rendszerének méltó elítélésére. A reformjavaslatoknak egész özöne került napfényre. Mindehhez járult, hogy a csak imént törvényre vált osztrák szóbeli perrendtartás a felülvizsgálatot a német birodalmi perrend rendszerétől eltérően szabályozza, a mi azonban még szintén nincsen kipróbálva a gyakorlatban.

Nálunk két év óta van érvényben a felülvizsgálat jogintézménye; rendszere egy a németével (kivéve a makacssági eljárást) s már azon szűk hatáskörben is, a melyre a felülvizsgálat kiterjed, számos panaszra szolgáltatott alkalmat; a judikatura folytonosan ingadozik. A mennyire szűkebb értelemben magyarították eleintén a felülvizsgálati jogot, annyira megvan újabbán az irányzat a jogszabálysértés (jogkérdés) értelmezését kibővíteni.

Szóval a jogászság felülvizsgálati vitája a legnagyobb forrongásban találta e kérdést és így könnyen érthető, hogy magában a szakosztályban a vita két teljes fél napig tartott s az indítványok egész özöne adatott be.

Ennek tulajdonítandó az, hogy a szakosztály nem enun-ciált, hanem a kérdést, mint döntésre nem érettet levette a napirendről. Nézetünk szerint helyesen is járt el; mert egy esetleg a legellentétebb eszmékből és indítványokból mozaikszerűleg összeállított enunciatum, az ügyön nem lendített volna semmit, de sőt a kérdés jövődöbéli helyes

megoldására csak zavarólag hatott volna; míg így a vita mindenesetre becses anyagot fog szolgáltatni úgy a további irodalmi munkálkodásra a judikatura irányzására, mint az általános polgári perrendben a végleges szabályozás átgondoltan való megalkotására.

A vita két irányban mozgott. Az egyik véleményező, Pap József véleményében és a szakosztályban tartott beszé-deiben a mellett tört lándzsát, hogy a felülvizsgálati hatáskör a ténykérdés revisiójára is kiterjesztessék. Őt támogatta Debreczeni Miklós, a budapesti kir. tábla felülvizsgálati tanácsának tagja, ki az e téren két év óta szerzett gyakorlat tapasztalataira hivatkozott. A német birodalmi perrend és az ezzel egyező magyar sommás eljárás merev rendszerét Fodor Ármin törvényszéki bíró, az igazságügyminiszterium kodifikationális osztályának tagja vette pártfogásába.

Jelen sorok írója, mint az állandó bizottságtól kijelölt előadó, az eddigi rendszert meghagyandónak vélte a tekintetben, hogy a felülvizsgálati hatáskör a jogkérdésre korlátozandó, míg a ténykérdés revisióját onnan kizárandónak tartotta. A felülvizsgálat elsősorban közjogi jelleggel bír, első és főcélja a jogegység fentartása és a legfőbb bírói felügyeleti jog gyakorlása abban a tekintetben, hogy a jogszabályok az egész országban megtartassanak. A ténykérdésre való kiterjeszkedés illusoriussá tenné a szabad bizonyítás érvényesülését és a jogpolitikai okok is ellene szólnak annak, hogy a legfelső bíró ezekre kiterjeszkedjék, a mi oly nagy és nehézkes apparatust tenne szükségessé, hogy ezen bíróság helyes és szabatos működése megbéníthatná és tulajdonképeni főfeladatától elvonatná. Nem helyesli azonban a német birodalmi perrend rendszerét sem, mely a jogkérdés mibenlétét egy általános formulába (anyagi jogszabály mellőzése, vagy helytelen alkalmazása) mint Procrustes ágyába szorítja bele és a bírónak e tekintetben kötött marsrutot ad, a mi egyes konkrét esetekben igazságtalanságra és a másodbírósági ítéletnek nem reformálására, hanem deformálására vezet. Előadó abban a nézetben van, hogy a jogkérdés mibenléte tekintetében a legfelső bíró részére semmi törvényes formulát nem kell előírni, hanem a bíró a konkrét eset körülményei szerint ítélje meg, hogy mi a jogkérdés, illetőleg, hogy a fenforgó ügyben ezen elv szem előtt tartásával mi képezheti felülvizsgálat tárgyát. Hasonlóképen mellőzni kívánja a mai sommás törvény abbéli intézkedését, mely a felebbezési bíróság ítéletének ténybeli megállapítását a felülvizsgálati bíróra nézve kötelezőnek mondja ki és megengedi ez utóbbinak, hogy a mennyiben a felülvizsgálat tárgyát képező ítélet a per írásbeli adataival ellentétes, világosan tévedésen alapuló tényállást állapít meg, ezt a felülvizsgálati bíró helyesbithesse.

Előadó, jelen sorok írója, tehát az osztrák szóbeli eljárás rendszeréhez csatlakozott, melyben az eddigi tapasztalatok már értékesítvők és a mely irány felé tör a német birodalmi perrend alapján kifejlődött judikatura és tudományos irodalom.

A vita eredménye az lőn, hogy a felülvizsgálat szabályozása a legszorosabb összefüggésben van a szóbeli per ténybeli oldalának fixirozásával. Ettől függ, hogy a felülvizsgálati bíró a téves tényállás helyesbítésére is kiterjesz-

kedhetik-e, vagy nem. Miután pedig a kérdés ezen oldala kellőleg előkészítve nem volt, de a vita ennek alapos megbeszélésére az idő rövidségénél fogva ki sem terjeszkedhetett, a szakosztály többsége *Tóth Gáspár* indítványára a kérdésnek a napirendről való levételét határozta el, azon indítvány kapcsán, hogy a kérdés a legközelebbi jogász-gyűlés napirendjére újból tűzessék ki.

Vita fejlődött ki az értékhatár, a felülvizsgálat költségeinek előleges letétele körül is, a mi a kérdés végleges szabályozásánál bizonyára becses anyagot fog szolgáltatni a törvényhozónak.

Kíváncsinos, hogy a széles mederben indult alapos vita el ne aludjék, hanem méltó folytatásra találjon ugy az irodalom, mint az egyleti élet tudományos működési körében, hogy a felülvizsgálat intézménye igazán éretten kerüljön a legközelebbi jogász-gyűlés döntése alá. *Dr. Nagy Dezső.*

II.

A felülvizsgálati értékhatár.

A X. magyar jogászgyűlés kimondotta, hogy a felebbezési bíróságok ítéletei ellen felülvizsgálati jogorvoslat engedendő a kir. Curiahoz.

Ezen kijelentés által a jogászgyűlés azon óhajának adott kifejezést, hogy a jogkérdésnek felülvizsgálata minden esetben a legfőbb s egyedül egységes birói forum: a kir. Curia elé utaltassék.

A XI. jogászgyűlés részére kitűzött tételben újból benfoglaltatott azon kérdés, hogy a legfőbb bíróság jogkérdésben való felülvizsgálati hatásköre miként szabályoztassék.

Az egyik véleményező *Tóth Gáspár* véleményében azon indítványt terjesztette elő, hogy a legfőbb bíróságnak a jogkérdésben való felülvizsgálati hatásköre a pertárgy értékére és a peres ügy minőségére való tekintet nélkül minden peres ügyre kiterjesztendő.

Dr. Pap József indítványában e kérdést fel nem ölelte, azonban az évkönyvben megjelent véleménye álláspontját jelzi, a mennyiben kifejti, hogy oly ügyekben, melyekben a járásbíróság mint egyes bíróság fog eljárni az elsőfokon, megtartandó a mostani felebbezési rendszer, t. i. másodfokon a kir. ítélő tábla, illetve kir. Curia, azon ügyekben pedig, a melyekben a törvényszék mint társas bíróság fog határozni az elsőfokon, képezzék a második fokot a kir. ítélő táblák és a harmadik fokot a m. kir. Curia.

A kérdés előadója, *dr. Nagy Dezső*, a szakosztályban tartott beszédében különösen hangsúlyozta a legfőbb bíróságnak közjogi rendeltetését, a mely megköveteli az egységes judikatura érdekében ezen bíróság teljes currentiáját, megköveteli azt, hogy a legnagyobb alapossággal, nyugalommal intéztethessenek az ügyek. Utalt arra, hogy hét tanács működése mellett nem fejlődhetik egyöntetű joggyakorlat, míg ha kevesebb ügy jön fel, egyes szaktanácsok működése mellett, a jogegység megóvásának célja könnyebben érhető el.

Eme cél elérésére kettős eszközt ajánlott. Egyrészt, hogy a legfőbb bíróság hatásköre csakis az 1000 frtot meghaladó vagyoni jogi perekre terjedjen ki; másrészt, hogy a felülvizsgálat a felülvizsgálati eljárás költségeinek előleges biztosításától tétessék függővé.

Ennek ellenében e sorok írója rámutatott arra, hogy 1889-ben az előadónak is az volt a véleménye, hogy mind a járásbírósági, mind a törvényszéki ügyekben a jogi revisiót «mint a jog, a törvény és a judikatura egységének őre a kir. Curia gyakorolja».

Azóta legfőbb bíróságunkon a helyzet nem változott kedvezőtlenebbre, de sőt az 1893. évi XVIII. tcz. életbe lépte óta a kir. Curia munkaterhe állandó és folytonos

apadásban van. A folyó évben négy és fél ezerrel kevesedett a beérkezett polgári ügyek száma s ugyanennyivel apadt a Curia hátraléka is.

Ennek ellenében mindössze 430 sommás felülvizsgálati ügy érkezett egy esztendőn belül. A sommás pereknek az egész országban folyó tizezrei közül ez a mennyiség épen nem tekinthető soknak, pedig ezekből több mint 200 tartási, bérleti és igényper volt s csak a másik fele esik a készpénzbeli követelések tömegére. De még ezek közt is jó csomó van olyan per, melyben a felülvizsgálati kérelem a limine visszatartatik vagy annak azon okból nem adatik hely, mert a tényállás megállapítása ellen jogorvoslatnak helye nincs, a mi szintén a sablon elintézkedések egy neme.

Az ilyen méretű judikatura nem mutathat föl változatosságot, nem nyújthat alkalmat elvi enunciatiókra, nem irányíthatja 11 kir. tábla s 66 törvényszék judikaturáját, a melyek pedig a peres ügyek nagy kontingensében végső fokban ítélkezvén, ily irányításra rá vannak utalva.

Ezen okokból a legfőbb bíróság felülvizsgálati hatásköre nem megszorítandó, hanem a mostanihoz képest is kiterjesztendő. Ezért szóló azt indítványozza, hogy a Curia felülvizsgálati hatásköre minden 300 frtot meghaladó vagyoni jogi perre terjedjen ki.

Tóth Gáspár pártolja ez indítványt, mert az általa kifejtett elvi állásponthoz legközelebb áll.

Dr. Wilhelm Arnold szintén csatlakozott az indítványhoz, különösen hangsúlyozván, hogy a felebbvitel korlátozása beleütközik a nép közérzetébe.

A költségbiztosításnak elvi ellensége, mert a perlekedést a vagyoni osztály privilegiumává teszi, de hazánkban való meghonosítását egyenesen kizártnak tartja, mivel ellenkezik a nép inveterált szokásaival és meggyőződésével az, hogy a legfőbb bíróság el legyen tőle zárva.

Mindezek ellenében többen kifejezték abbéli meggyőződésüket, hogy az értékhatár kérdése a részletek terére visz és főleg jogpolitikai, nem pedig tudományos kérdés, tehát annak tárgyalása és az enuntiációba való belefoglalása nem lehet a jogászgyűlés feladata.

A tárgy tényleg nem került szavazás alá, minthogy a jogászgyűlés a szakosztály határozata alapján a felülvizsgálati eljárásra vonatkozó egész tételt a napirendről levette.

Dr. Balog Arnold.

III.

A büntetőjog a jogászgyűlésen.

A büntetőjogból az első kérdés ez volt:

A Btk. gyakorlati alkalmazása körül szerzett tapasztalatokra való tekintettel, szükségesnek látszik-e a sértett fél indítványára üldözendő büntetendő cselekmények körének, illetve az indítvány visszavonási jogának megszorítása s ha igen, mennyiben?

E kérdésre írásbeli véleményes indítvány nem érkezett. Előadó volt *dr. Baumgarten Izidor*. Indítványozta, hogy a sértett fél indítványára üldözendő büntetendő cselekmények köre megszoríttassék. Nevezetesen a cseléd lopást, csalást, hűtlen kezelést és vagyronrongálást ki kellene venni az indítványi büncselekmények köréből. A többi indítványi cselekményeknél is az indítvány visszavonása csak a vádhatározatig lenne megengedendő, kivéve a családtagok által a családtagok ellen elkövetett büntetendő cselekményeket.

Dr. Friedmann Bernát ellenindítványt terjesztett elő, hogy az indítványi büntetendő cselekmények köre ne szoríttassék meg. Az indítvány a végtárgyalásig legyen visszavonható.

Lengyel Imre, dr. Edvi Illés Károly, dr. Kardos Samu, dr. Bleuer Samu felszólalásai után *dr. Baumgarten Izidor* előadó indítványát általános alakra módosítja olyan formán: mondja ki a magyar jogászgyűlés, hogy az indítványi bün-

tetendő cselekmények köre megszoríttassék és az indítvány visszavonására szabott határidő megrövidíttessék.

A szakosztály többsége ezen indítványt elfogadta.

A plenumban a többségi nézet előadója *dr. Baumgarten Izidor*, a kisebbségé *dr. Friedmann Bernát* volt. A teljesülés kimondta, hogy az indítványi cselekmények köre nem szorítandó ugyan meg, de az indítvány visszavonására szabott határidő, mely jelenleg az ítélethozatalig terjed, megrövidíttessék.

A második kérdés volt: Létesítendő-e hazánkban az u. n. feltételes elítélés intézménye; ha igen, mily terjedelemben és mily módzatok mellett?

Mint előadó *dr. Fayer László* szerepelt. Indítványát alább találja az olvasó.

Az indítvány ellen fényes beszédben felszólalt *dr. Baumgarten Izidor*, ki a feltételes elítélés intézményét nem tartja helyesnek.

Dr. Doleschall Alfréd az indítvány alapgondolatát helyesli, de a részletekre nézve eltér előadó indítványától és javasolja annak kimondását, hogy 1. a feltételes elítélés egy évig terjedhető fogházbüntetés vagy elzárásbüntetés kiszabása esetén foghat helyt; 2. ezen intézmény behozatala esetén egyes, külön megjelölendő büntetendő cselekményekre nézve ki kell zárni a feltételes elítélést; 3. a feltételes elítélés nem szünteti meg az elítéltnak kártérítési kötelezettségét; 4. a büntetés elengedése esetén bírói megintés alkalmazandó; 5. ha a feltételesen elítélt újabb büntetendő cselekményt követ el, az előző feltételes elítélés mint súlyosító körülmény veendő figyelembe.

Dr. Edvi Illés Károly, *dr. Bleuer Samu*, *Lengyel Imre*, *dr. Friedmann Bernát*, *dr. Kardos Samu* és *dr. Grüber Lajos* felszólalásai után *dr. Fayer László* indítványának csak első részét tartja fen, mely szerint, ha csekélyebb súlyú büntetendő cselekmények esetében különös méltánylást érdemlő körülmények merülnek fel s a vádlott szabadságvesztés-büntetésre ítélve még nem volt: ítéletileg kimondható a büntetés feltételes elengedése.

A szakosztály az indítványt ezen alakban elfogadta és a részletezést mellőzte.

A plenumban is *dr. Fayer László* előadása után az indítvány ez alakban elfogadásra talált. x. y.

IV.¹

Előadmány a feltételes elítélés tárgyában.

Áttérek álláspontom jelzésére.

A feltételes elítélés egy új büntetési nem, mely az eddiginél nagyobb individualisációra képesíti a bírót. Ezen büntetési nem súlyosabb, mint a megintés és kevesebb súlyú, mint az elzárás vagy mint rendesen a pénzbüntetés. Súlyosabb mint a megintés, mert ennél a bíró maga kimondja, hogy a bűncselekmény nem érdemel anyagi büntetést, ellenben a feltételes elítélésnél a bíró a szabadságvesztés-büntetést kiszabja s csak a fenforgó körülményeknél fogva engedi el feltételesen. A mi büntetési rendszerünkben a megintés nem foglal helyet és ennél fogva a feltételes elítélés lesz hivatva az erkölcsi jellegű büntetések egész körét felölelni.

Kimaradt pedig büntető-törvénykönyvünkben a megintés, mivel a kodex oly időből való, a midőn az állam funkcióit az egyénnel szemben minimumra redukálták. Az egyén erkölcsi világára az államnak semmi behatást sem akartak engedni; a bíró vagy ítéljen anyagi büntetésre, vagy mentsen fel.

Ma ezzel szemben az a felfogás jutott tulsúlyra, hogy az állam igenis iparkodjék hatni az egyén erkölcsi gondolkodására; más szóval: tért nyert az apai igazságszolgáltatás a maga kicsiny, de mégis idomító eszközeivel.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 39. számban.

Felismerték a fiatakorokban a gyermeket, és egy-szersmind rájöttek arra a gondolatra, hogy igen sok felnőtt ember sem egyéb, mint nagy gyermek, mert akarati ellentálló képessége és erkölcsi megállapodottsága nem több, mint a gyermeké.

A büntetőjogban is érvényre jutott e szerint azon neveléstani igazság, hogy mert az első büntetés sokkal jobban fáj és félelmesebb is mint a második: az elsővel várni kell, a míg csak lehetséges.

S előtérbe jött másrészt az az észlelet, hogy a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetésben aránytalanul sok a diffamáló elem. A kire egyszer kiszabják, rovott multu lesz egész életére. Ezen büntetés tehát, mely nem akar súlyos lenni, magával visz elválaszthatatlanul egy igen messzeható capitis diminutiót s e miatt csekély súlyú első deliktumokra nem igen alkalmas.

Végül átment a köztudatba a közös fogság demoralizáló hatása is.

E mozzanatok együttevén és összeségükben képezik alapját a feltételes elítélés eszméjének.

Ha volna olyanféle büntetésnemünk, milyen pl. a katonaságnál a szobafogság vagy a kaszárnyafogság, vagy milyen az osztrák büntető-törvénykönyvben a házi fogság, vagy ha lehetséges volna a büntető igazságszolgáltatásban kifejleszteni a relegatio vagy a confino intézményét, kétségkívül kevésbé mutatkoznék szükségnek a feltételes elítélés. Ma az teszi e kérdést fontossá és égetővé, hogy a csekély súlyú büntetések körében a bírónak ugyyszólván nincs semmi választása s a feltételelesség nyújtja az egyedüli eszközt, mely e ponton hajlékonyabbá és egyszersmind hatékonyabbá teszi az igazságszolgáltatást.

A felhozott szempontok azonban csak a csekély súlyú bűncselekményeknél érvényesülhetnek. Mihelyt a bűnösség, vagy mondjuk: a jogsérelem nagyobb foku, kizártnak kell tekinteni az elengedést.

Tagadhatatlan, hogy a mint a viszonyok kifejlődtek, a határvonal a legkényesebb rész az egész kérdésben.

A kisebb ügyekre való szorítás mellett szól az, hogy a súlyos bűncselekmény elkövetőjének az állam nem mondhatja józanul, hogy vár a büntetés végrehajtásával a vádlott egy másik büntetettének elkövetéséig. Ha ezt csekély súlyuaknál mondja, senki sem ütközik meg, mert ezek lehetnek olyan természetűek, hogy csak az apai igazságszolgáltatást provokálják és ezeknél a büntetés végrehajtásának kérdését igenis lehet a *súlyosabbaktól* való visszatartás szolgálatába helyezni. A ki pl. kisebb testi sértésért, vagy verekedésért, vagy nyomorban elkövetett csekély lopásért, vagy indulatban elkövetett becsületsértésért kerül a bíró elé, azt mégis más szemmel tartozik nézni a bíróság, mint a ki egy igazi nagy lopást, vagy ugyanily csalást, vagy okirathamisítást, vagy rablást, vagy ölést követett el.

S itt viszonyba kell hoznom a kérdést a fenálló büntetőjoggal, mert egy új intézménynek nagy előnye az, ha belé tud illeszkedni az eddigi rendszerbe.

Hogy az állam elengedi a kisebbet a nagyobbak megakadályozása végett, arra van analógia a büntetőjogban. Felhozom csak a kísérletét, vagy a gyújtogatástól való visszalépés esetét. De hogy a súlyos bűncselekményt elengedné egy másik súlyosnak megakadályozása végett, arra nincs példa.

A pozitív jog mentességei is csak az u. n. petite criminalité területén vannak meg.

A közbíró az eljárásba rendszerint nem avatkozik; a kísérlet büntetlen; némely állam törvénye szerint a segéd is; mellékbüntetés nem szab a törvény; az elévülési idő minimális; a külföldön elkövetett cselekményt az állam nem bünteti; kiadatásnak nincs helye. Ezen sajátságok mellé helyezkedik most a feltételelesség mint kétségtelenül rokon

hatarozmány és mint a rendszer kiegészítése. S valamint a többi itt felsorolt tételt veszélyes volna kiterjeszteni a súlyosakra, ugyanez az új intézményről is áll.

És ne feledjük, hogy a feltételeesség megvan már a súlyosaknál a feltételes szabadlábra helyezés alakjában. Ez az intézmény kétségkívül fejleszthető még. De a feltételes elítéléssel összeolvasztani annyi volna, mint ignorálni a büntetendő cselekmények két csoportjának külön természetét.

Franciaországban behozták a feltételes elítélést a súlyosabb esetek számára és épen ezekre nem vált be. A francia büntető-törvénykönyvnek 1893-ban közzétett javaslata a feltételes elítélésről szóló 1891-iki törvénynek 5 éves maximumát már 3 havi maximumra szállítja le. Legujabban pedig Bérenger, a francia törvény apja, elpanaszolta, hogy míg a correctionális bíróságoknál a közhangulat rokonszenvvel és osztatlan helyesléssel kíséri a feltételes elítéléseket, az esküdteknél és aggasztónak mutatkozik az alkalmazás. A sajtóban ugyanily nyilatkozatok olvashatók.

Végül még célszerűségi indok is szól a feltételes elítésnek a csekély súlyakra való korlátozása mellett. Ha kiterjesztjük az intézményt a súlyos cselekményekre, úgy minden egyes esetben, még a legkevésbé odatartozóban is, köteleességének tartja majd a védő, azon eshetőség számára, ha vádlott elítéltetnék, a feltételeességet követelni. A folytonos helyén kívüli felhánytorgatással pedig — miről a védő nem tehet, mert neki minden lehetőt meg kell kísérelnie védenecze érdekében — hitelét vesztené az intézmény s az igazságszolgáltatás komolysága se fokozódna a vitatkozások területének ily tetemes kibővülése által.

Kérdés ez után, hogy a jogászgyűlés a határ megjelölésének módzatai közül melyiket válassza.

A vélemények mindhárman a konkrét eset büntetésének sulya szerint indulnak. Bodor 3 hónapot vesz maximumnak, Reichard 6 hónapot, Fekete Ödön 1 évet. A fiatakoruakra nézve azonban, mint láttuk, ez nem képez korlátot, mivel a Btk. 85. és 92. §-ai alapján ezeknek bármily súlyos bűncselekményeire kiszabható a büntetés rövid tartamu fogházban. A vélemények tehát a mellett, hogy a felnőttek tekintetében nagyon szétágazók, a fiatakoruak számára semmi támpontot nem nyújtanak.

A novella-javaslat más rendszert követ. Azt állapítja meg, hogy a feltételes elítés kimondható, ha a vádlott 20. évét meg nem haladta és egy évnél nem hosszabb fogházat vagy államfogházat szab a törvény a cselekményre. Itt is szükséges volna közelebbi meghatározás a 12—16 évesek iránt, mert ha ezekre kihat az egy éves határ, úgy a cselekmények köre nagyon is szűk. Hozzájárul a határvonal bizonytalanná tételéhez az, hogy kérdésessé válik a novella-javaslat szerint az egyszerű és minősített lopások közti elhatárolás is; ily körülmények közt pedig ma egyáltalán nem tudhatni, hogy mit jelent az egy éves maximum.

Mutatja mindez, hogy a határvonal pontos megállapítása nemcsak jogi, de egyszersmind nehéz technikai kérdés, melynél a törvényhozó előreláthatólag kénytelen lesz részletezésbe bocsátkozni.

Mínthogy pedig a jogászgyűlésnek csak az a feladata, hogy általános körvonalakban jelölje meg álláspontját, részéről se a vélemények, se a novella rendszerét nem követném, hanem kimondandónak vélem, hogy a feltételes elítés tárgyai lehetnek a kihágások és a kisebb súlyú vétségek. A tüzetesebb meghatározás a kodifikáció dolga.

A részletkérdésekről csak röviden szólok.

A pénzbüntetésre a feltételes elítélést kiterjesztendőnek vélem. A már kiszabott, de feltételesen elengedett pénzbüntetés több visszatartó erővel bír, mint a mennyi elretentő ereje van a lefizetett pénzbüntetésnek.

A biztosítékot Bodor és Fekete Ödön ellenzik; Reichard elfogadja; a novella-javaslat szintén. Részéről a biztosítékot igen fontos visszatartó tényezőnek tartom és hiba volna lemondani róla. Azon ellenvetés, hogy a biztosíték privilegiumot képezne a vagyonosok részére, nem bír nyomatékkal, mert ha a bíróság jól kezeli a felhatalmazást, a vagyontalan is megkapja a feltételeességet ugyanazon körülmények közt; a vagyonosnál megtoldja a bíróság a biztosíték követelésével.

A három véleményezővel egyetértek abban, hogy csak az első elítésre lenne alkalmazható a feltételeesség és hogy nem zárja ki az előző pénzbüntetés. Egyedül azt tenném hozzá, hogy a pénzbüntetésre átváltoztatott előző szabadságvesztésbüntetéssel is összefér, mert nem a bűnösség magasabb foka, hanem a vádlott szegénysége okozta, hogy szabadságvesztés alakjában hajtatott végre a büntetés. Következik ebből, hogy nem fogadhatom el Bodor abbéli nézetét, mely szerint a vizsgálati fogság is megakadályozhassa a feltételeességet. A vizsgálati fogságot a vizsgálóbíró elrendelheti helyén kívül s épen nem volna indokolt e czímen a vádlottat kétszeresen lakoltatni.

A válságos idő minimum és maximum szerint lenne megállapítandó a cselekmény súlyossága alapján. A maximum 5 év volna. Nagyon is hosszúnak tartom a Reichard által ajánlott 10 évet. Ez több mint az elévülési idő háromszorosa s flagrants ellenmondás volna az elévülési határozományokkal. A mi már a minimumot illeti, 2 évet vélnék kiszabandónak és tulrövidnek s ennél fogva hatálytalannak tartom a Bodor által ajánlott félévi, s nemkülönben a Fekete Ödön által ajánlott egy évi tartamot.

A halmazat kétféle alakban merülhet fel.

Egyik hogy halmazati büntetést tartalmazó ítélet lehet-e feltételes. Részéről megengedhetőnek vélem, mivel azon körülmény, hogy a vádlott nem kapott büntetést az elsőért, igazán bátorításul szolgálhatott, hogy a másodikat véghezvigye. Felveti itt Fekete Ödön a kérdést: ha a válságos idő alatt fedezik fel az elítéltné régibb cselekményét, megszakítja-e ez a válságos időt? Szerintem, ha az ujonnan felfedezett cselekmény is csekély súlyú, úgy nem szükséges, hogy félbeszakítsa, de ha súlyosabb, természetesen, hogy a feltételes büntetés esedékessé válik.

A második halmazati kérdés az, hogy ha az elítelt a válságos idő alatt elkövetett oly cselekményt, mely a feltételeességet megszünteti, halmazati vagy cumulativ büntetés szabandó-e? E tekintetben teljesen egyetértek Bodorral és Fekete Ödönnel, kik a halmazati büntetést ajánlják kiszabni.

Az államfogházra nem vélem a feltételes elítélést kiterjesztendőnek s ebben ellentétes álláspontot foglalok el Reichard és Fekete Ödön véleményével, valamint a novella-javaslatlalt is. Az államfogháznál nem forognak fen azok a diffamáló mozzanatok, melyek a közönséges fogházat és elzárást, bármily rövid tartamban szabhatnak is ki, súlyossá tehetik. Az államfogház csakis oly súlyos, a mennyit a szabadság elvonása nyom, és itt a feltételeességgel is individualizálni teljesen felesleges. Hozzájárul, hogy ezen büntetési nemnél van legközelebb az a veszély, hogy a bíróság eshetőleg helytelenül alkalmazza s egy-egy ítélet széles körökben resensust kelthet. Mínthogy azonban a kérdés nem mondható gyakorlati jelentőségűnek és különös elvi fontossága sincsen, határozati javaslatomban ezt a kivételt nem fogom kiemelni.

A mellékbüntetés elengedésének kérdése sem gyakorlati jellegű. Ha a bíróság az esetet oly csekély súlyúnak tartja, hogy a feltételes elengedést mondja ki, úgy bizonyára élni fog a Btk. 54. §-ának is azon felhatalmazásával, hogy a mellékbüntetést mellőzze. De ha mégis kiszabná a bíró, részéről az elengedés hatályát kiterjesztendőnek tartanám a mellékbüntetésre is. Nem tudom magamnak ugyanis megindokolni a megbélyegzést akkor, midőn az állam számít a

vádlottnak ezentuli korrekt magaviseletére. Ha a bíró csatlakozik ebben, akkor természetes, hogy hatályban maradt a mellékbüntetés is, de ha nem csalódott, ellenmondásos volna a mellékhatály fentartása, mely különben a hivatalvesztés esetében sokkal súlyosabb lehet, mint az elengedett főbüntetés.

Mindezek alapján határozati javaslatom a következő:

1. Ha kihágás vagy csekély súlyú vétség esetében különös méltánylást érdemlő körülmények merülnek fel s a vádlott szabadságvesztés-büntetésre ítélve még nem volt: ítéletileg kimondható a büntetés feltételes elengedése.

2. A mennyiben az elilért az elsőfoku ítélet kimondásától számított 2—5 év alatt szabadságvesztés-büntetéssel büntendő cselekményt nem követ el, a büntetés eszik.

3. A büntetés feltételes elengedése biztosítékhoz köthető mindazon esetekben, midőn ez a vádlott vagyoni viszonyainál fogva lehetséges.

Dr. Fayer László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek.¹

ÖTÖDIK FEJEZET.

Bírósági személyek kizárása.

60. §. E szakasz 4. pontja, mely szerint a bíró már a törvénynél fogva nem járhat el oly ügyben, melyben mint tanut vagy szakértőt kihallgatták, *a tervezetből kihagyandó*, mert a mint a feleknek visszaélésre adhatna alkalmat az, ha a bíróra tanuként történt hivatkozás és idézés is kizárási ok volna, ugyanakképen visszaélésre ad alkalmat a szakasz 4. pontjában foglalt rendelkezés is, a mennyiben a felek ügydöntő tényre tanuként felhívhatnak oly bírót, a ki a tényről nem tud semmit sem, a mi azonban csak a bírónak tanuként történt kihallgatása alkalmával derül ki, s így ezzel a kihallgatással ő a bíráskodástól már feltétlenül ki lenne zárva.

E pont nélkül is, ha a bíró vallomása következtében egyébként aggályosnak mutatkoznék, a kizárássra módot nyújt a 62. §., mely a felek kifogásolási jogát szabályozza.

61. §. A 61. §. első bekezdése szerint a felettes bíróságnál bejelentendő, ha a bíróság a tagok akadályozása folytán határozatképtelenné válnék; e bejelentés azonban csak akkor történik, ha az egész bíróság, nem pedig ha csak az illető tanács az abba beosztott összes tagok akadályozása folytán válik határozatképtelenné.

Minthogy ez utóbbi esetben az illető tanács helyett más tagokból új tanácsot kellene alakítani, pedig esetleg több tanács működve a bíróságnál, egy másik tanács ügykörébe utasítható volna a kizárássra okot szolgáltatott ügy; minthogy továbbá a tanácsok ügykörének megállapítását és módosítását az 53. §. értelmében csak a teljesülés határozhatja el, s ez a határozat 30 nappal életbeléptetése előtt nyilvánosságra hozandó, a mi az említett egy ügyre nehézkes és hosszadalmas eljárást eredményezne: ennél fogva *szükséges a 61. §-ba bevenni oly intézkedést, mely szerint az ily ügy az elnök, esetleg az elnöki tanács által egy másik tanács elé utasítható legyen.*

64. §. E szakasz első bekezdése, mely szerint a kizárási kérelmet annál a bíróságnál kell előadni, melyhez a kifogásolt bíró tartozik, *ekképen módosítandó*: «A kizárási kérelmet, az ítélet hozatala előtt, annál a bíróságnál kell előadni, melyhez a kifogásolt bíró is tartozik; az ítélet hozatala után is érvényesíthető kizárási kérelem pedig a felebbezésben adandó elő».

Ha ugyanis az ítélet hozatalában a törvénynél fogva, kizárt bíró részt vett a nélkül, hogy kizárása érvényesítve volt s ezért a felebbezési bíróság az 531. §. pontja értelmében az ítéletet feloldani tartozik: kell, hogy a kizárási kérelem a felebbezéssel kapcsolatosan is előadható legyen.

65. §. Tekintettel az előző szakasznál javasolt módosításra és a 69. §. amaz intézkedésére, hogy midőn a kifogásolt, vagy a 68. §. értelmében kizárt bíró a bíróság tagjai közül helyettesítés útján nem pótolható, a kizárt bíróság felső-bíróságánál tesz jelentést, mely a kizárási kérdését eldönti, és ha a bíróságot kizártnak találja, a területén levő hasonló hatáskörű bíróságok közül az eljáró bíróságot kijelöli: a 65. §. *első mondata*, mely így szól: «A kizárási kérelem felett az a bíróság határoz, melyhez a kifogásolt bíró tartozik», — *következőleg szövegezendő*:

«A kizárási kérelem felett, kivéve a 69. §. esetét és azt az esetet, ha a kizárási kérelem a felebbezésben adatott elő, az a bíróság határoz, melyhez a kifogásolt bíró tartozik».

Ugyane szakasz első bekezdésének *utolsó mondata helyett*: mely szerint a járásbíró kizárása tárgyában a felettes kir. törvényszék határoz, *a következő szöveg teendő*: «Járásbíróságnál a bíró kizárása tárgyában a járásbíróság vezetője, ennek kizárása tárgyában pedig a felettes kir. törvényszék határoz». Ezt a módosítást indokolja az a körülmény, hogy egy járásbíróságnál több járásbíró is lehet s így a jelenlegi szöveg mellett kétséges, hogy mindegyik járásbírónak, vagy csak a járásbíróság vezetőjének kizárása felett való határozás van-e a kir. törvényszékhez utasítva?

66. §. E szakasz, melyben ki van mondva, hogy ha a kizárási kérelem alapos, az eljárás költségmentes, *kiegészítendő a következőkkel*:

«A ki tudva alaptalan kizárási kérelmet adott elő, 1000 koronáig terjedő pénzbírságban marasztalható el, melyet behajthatatlanság esetében a 216. §-nak megfelelően, elzárásra kell átváltoztatni.»

Ugyanis szemben ama kellemetlenséggel, mely a kizárási kérelem által a bírónak okozható és ama késedelemmel, mely az ily kérelem által az ügy érdemi elintézésében elérhető, a pénzbüntetés mellőzésére nem elég nyomatékos a tervezet indokolása, hogy a kizárási kérelmet valószínűvé kell tenni, mert lehetséges, hogy a kérelem hamis adatokkal lesz valószínűvé téve.

Továbbá a tudva alaptalan kizárási kérelmet előadó félre nem képez elégséges megtorlást az sem, ha az alaptalan kérelme által okozott költségben marasztaltatik, mert ebben az eljárásban költség rendszerint nem merül fel.

A javasolt változtatásra tehát szükség van s mellette, minthogy a pénzbírság kiszabása csak megengedtetik, ez elég biztosítékot nyújt arra, hogy csakis oly esetben alkalmazassék, mikor a kizárási kérelem nyilván rosszhiszemű.

67. §. E szakaszban: «csak oly cselekményt végezzen, melyek halasztást nem tőrnek» mondatrészen előforduló «cselekményt» szó helyett «*cselekményeket*» szó *teendő*, mert a visszamutató névmás és ige így kívánja.

MÁSODIK CZIM.

ELSŐ FEJEZET.

Perképesség.

76. §. A perképesség, illetőleg a törvényes képviselő hiányáról és az ily hiány pótolhatóságáról rendelkező e szakasz utolsó bekezdésében *e kifejezés helyett*: «a kellően nem igazolt féllel, illetőleg képviselővel folytathatja a bíróság az eljárást», a következő használandó: «a kellően nem képviselt féllel, illetőleg a kellően nem igazolt képviselővel». Mert vagy a fél nincs kellően képviselve, vagy a képviselő nincs kellően igazolva s nem a félnek kell igazolnia magát, hanem a képviselőnek azt, hogy ő a fél nevében perbeli cselekményeket végezhet.

¹ Az előbbi közl. I. a 27. és 38. számban.

77. §. E szakasz szövege a következő:

«Ha valamely cselekmény oly cselekvőképességgel nem bíró személy ellen volna eszközendő, kinek törvényes képviselője nincsen, és a késedelem veszélylyel járna, a bíróság kérelemre, a törvényes képviselő fellépéséig terjedő időre, ügygondnokot nevez.

Hogy mennyiben van ez eseten kívül gondnoknevezésnek helye, a törvény határozza meg.

A gondnoknevezésből eredő költséget egyelőre az a fél tartozik viselni, kinek cselekménye okot szolgáltatott a gondnoknevezésre.

A 77. §. *első bekezdéséhez* e szavak után: «ügygondnokot» nevez, folytatólag beillesztendő a következők: «a legsürgősebb intézkedések megtételére».

Ugyanis megtörténhetik, hogy a törvényes képviselő hiánya miatt kinevezett ügygondnok részéről a legsürgősebb intézkedések a perben a késedelemből származható veszély elhárítása végett már megtételre s az időközben megbízott törvényes képviselő mégis halogatja a fellépést; ilyenkor a további késedelem terhétől nem indokolt a törvényes képviselőt ennek tetszés szerinti fellépéséig terjedő időre felmenteni.

Ugyanezen szakasz *harmadik bekezdése*, miután az előző két bekezdés «ügygondnok» és «gondnok» nevezésről intézkedik; az «egyelőre viselni» szavak fogalmát pedig szabatosabban fejezi ki ez a szó: «előlegezni», *ekkép szövegezendő*: «Az ügygondnok- és gondnoknevezésből eredő költséget egyelőre az a fél tartozik előlegezni, kinek cselekménye okot szolgáltatott az ügygondnok- és gondnoknevezésre.»

MÁSODIK FEJEZET.

Pertársak.

78. §. E szakasz második bekezdésében *használt e szavak helyett* «alperes illetősége» és «mellékkötelezett illetősége» *megfelelőbbek ezek*: «alperes illetékes bírósága» és «mellékkötelezett illetékes bírósága». Tehát ekképen *kiigazítandók*. A «mellékkötelezett» szóban nyomdhiba is fordul elő, a mennyiben egy «k» betű onnan ki van hagyva.

79. §. E szakasz második sorában, *nyomdahibából*, kimaradt e szavak közül: «ha per tárgyát» az «a» betű; tehát kiigazítandó így: «ha a per tárgyát.»

HARMADIK FEJEZET.

Harmadik személyek részvétele a perben.

93. §. E szakasz első bekezdésének első pontja után, mely így szól: «A kit, mint valamely dolog birtokosát, melyet egy harmadik nevében birlal, vagy oly szolgálat, vagy más dologi jog iránt perelnek, melyet egy harmadik nevében gyakorol, a perbeocsátkozást megtagadhatja, ha a harmadikat elődjeképp megnevezi és nyilatkozattétel végett megidézését kéri», *a következő mondat illesztendő be*: «Az elődként megnevezett harmadik személy megidézését a felperes is kérheti.» Mert felperesnek szintén érdekében áll, hogy ha az alperes elődképp harmadik személyt nevez meg, de ennek megidéztetését nem kéri, ez a tulajdonképeni birtokos álljon a perben, a kinek birtokosi minőségét csak a perbe vont alperes nyilatkozatából tudta meg a felperes.

(Folyt. köv.)

Dr. Vasdényey Géza,
szabadkai kir. tszéki elnök.

Az asszonyi büntett statistikája.

Lombroso abban a könyvében, melyben az asszonyi büntettes típusát megszerkesztette, a «Donna delinquenta»-ben általán véve konstatálja, hogy az asszony-büntettek száma jelentékenyen kisebb a férfi-büntettekénél. Az asszonyi büntett általában kettős czimen képez kivételt a

dolgok természetes rendje alól: mint büntettes és mint asszony. A büntettes a társadalomban magában véve is kivétel s az asszony-büntettes még a büntettek közt is kivétel, mert az asszony természetes regressioja — ugymond Lombroso — a prostitutio és nem a kriminalitás.

Ezen általános elméleti kijelentésen túl azonban, érdekes tudnunk azt a valóságos arányt, melyben az asszonyi büntettek a büntetendő cselekmények egészéhez, és az erősebb nem által elkövetett büntetendő cselekmények számához állanak. S ép ebben az arányban egészíti ki Lombrosot Loosy Cornelisnek az amsterdami egyetemen bemutatott tudori tésist az asszonyi büntettek kérdésében általa összeállított első hollandi statistikáról. Négy szempontot különböztet meg ebben a szerző. 1. a férfi és asszonyi büntettek különböző statistikáját; 2. az asszonyi büntettek relativ statistikáját, mely aránylag kevésbé magas, a mit Loosy is, mint Lombroso annak tulajdonít, hogy az asszonyi bűnösség természetes levezető csatornája a prostitutio; 3. az asszonyi büntettek absolut statistikáját, melylyel kapcsolatban kiterjeszkedik a különböző anthropologiai tényezőkre, mint test és jellemalkat, továbbá a társadalmiakra (nevelés, oktatás, kor, társadalmi helyzet); 4. vizsgálja az asszonyi bűnösségnek a büntető törvényhez való viszonyát, a felelősséget és beszámítást gátló vagy kizáró speciális okokat, milyenek a psychosis és neurosis, esetleg a menstruatio és terhesség, továbbá a büntető bíróság elnézését, főképp a francia esküdtszékeknél, végre a fenálló női börtönrendszereket.

A bírói statistika adataiban 1851 óta két periodust különböztet meg a szerző, az első 1851-től 1886-ig, a másodikat 1887-től 1891-ig. A kettő közé esik az új holland büntetőtörvény életbelépte. Továbbá különbséget tesz az asszonyi bűnösség hullámzása közt *általában* és ugyan a közt a különös deliktumokhoz viszonyítva.

Az asszonyi bűnösség viszonylagos száma a büntettek egész számához képest 1851-től 1855-ig 21% volt, 1887-től 1891-ig csak 12%. Ez azonban nem a progressiv javulás jele, hanem számba kell venni a férfi-kriminalitás emelkedését ugyanaz idő alatt s ez a látszólagos kedvezőbb arány oka. Azután a könnyebb deliktumoknál az asszonyok része csökkent ugyan, de a súlyosabb deliktumoknál állandó maradt, sőt emelkedett.

Viszonyítva az egyes deliktumokhoz az asszonyi bűnösséget, itt a szerző eltekintett a csekélyebb kihágásoktól, koldulást és csavargást kivéve. Az előbbinél az asszonyok részvétele határozottan csökken 1851 óta, még pedig 32%-tól egész 7%-ig. Ennek okát szerző részint a prostitutio emelkedésében, részint a nő társadalmi helyzete javulásában véli rejleni. A szemérem elleni deliktumoknál ellenben a számok határozott emelkedést mutatnak, a mi annál meglepőbb, mert a férfiak kontingense ebben a pontban állandó maradt. Jelentékeny a csökkenés (14%-ról 8%-ra) a testi sértéseknél is, de részben itt is a férfi-kontingens szaporodása billenti félre a mérleget, míg a többi deliktumoknál, milyen az egyszerű és minősített lopás stb. az arány jórészt változatlan maradt.

Áttér azután a szerző a női büntettek absolut százaléka megállapítására, azaz az összes női büntettek számához viszonyítva. Itt csökkenését konstatálja a koldulásnak (27%-ról 7%-ra), ellenben növekedését a rágalmasági és becsületsértési vétségeknek 1851-től 1876-ig és pedig 6%-ról 10%-ra, 1876-on túl azonban ujlag csökkenés volt így is észlelhető (8%-ról 7%-ra).

Emelkedett a testi sértések aránya 1880-ig (11%-ról 18%-ra), ezentúl ismét csökkent (17%-ról 16%-ra). Csökkent a minősített lopások száma is (9%-ról 6%-ra), valamint az egyszerű lopásoké (30%-ról 18%-ra). Jelentéktelen (1—2%) kontingenst képez a csalás.

Loosyes az asszonyi bűnösségnek Francia- és Németország között tett összehasonlításából két különböző áramlatot tud megállapíthatni, melyek közül a német a tulajdon elleni, a francia pedig az ember élete elleni büntettek és vétségek felé mutat kiváltképpen hajlandóságot. E tekintetben a hollandi nőt is a német kriminalistikus irányhoz tartja közelebb állónak.

Tudnunk kell, hogy a tulajdon iránti tisztelet a nőnél, még a normálisnál is kevésbé élénk, mint a férfinál. Ezt az észleletet már Richet is megtette, ki konstatálta, hogy a párisi letéthivatalban előforduló talált tárgyak legtöbbje férfi és csak igen kevés nő által jelentetett be. Igen szellemesen domborítja ki ezt az asszonyi vonást *Foly*, ki azt mondja: «Az asszonyoknak olyanforma homályos képzetük van, mintha nekik a férfakkal szemben minden meg volna engedve, mintha ők kedvességök által ugyszólva mindent megfizethetnének».

Különösen tapasztalható ez a divatos nagy bazárok és áruházak elterjedésével mind sűrűbbé váló bolti lopásoknál. A közvetlen külső alkalom itt az asszony szeme elé táruló fényes kirakatok és különféle árucikkek nagy mennyisége, mely felkölti vágyait annyival inkább, mert azt is meg kell jegyeznünk, hogy mindezen divat-tárgyak a nőre nézve sem csupán fényűzési cikkek, hanem *szükséges dolgok* és nemi hivatásának leghathatósabb csábesszkezei. És épen ezek a nagy üzletek azok, melyek igazságot tesznek azon közmondásról, hogy alkalom csinálja a tolvajt, ellenben kisebb üzletekben, hol a kísértés nem oly nagy, hasonló viszonyok alig fordulnak elő.

Arra a kérdésre, hogy vajon a nő fölmentése gyakoribb-e mint a férfi-tetteseké, Loosyes határozott igennel felelne a francia esküdszékek példájából ítélve, de tagadólag a Németalföld szempontjából. Sőt itt 1851-től 1880-ig gyakoribb volt a férfi-tettesek fölmentése, azóta pedig majdnem egyenlő a két nem aránya. Fontosságot nyerhet e kérdés, ha tekintetbe vesszük Hollandiában az esküdszéki intézmény hiányát.

Végre a börtönrendszer különböző nemeire vetve egy pillantást, Loosyes veszélyesnek tartja a közös zárka-rendszert a nőre nézve erkölcsi szempontból, tekintve nagyobb fogékonyságát a rossz benyomásokra. De viszont Németalföldön 1886 óta meghonosult magánzárka-rendszert egészségi szempontból tartja károsnak egy közzétett részletes statisztikai táblázata adataiból ítélve. *V. S.*

Külföldi judikatura.

694. A törvényhozó abból indult ki, hogy a hitelezőket az aránylagos kielégíttetéshez való igény az adós fizetéseképtelenségének beálltától fogva illeti meg, de mert ennek beálltának időpontja nagyon nehezen bizonyítható, azért helyez a törvény a csődkérvény benyújtásának idejére nagy súlyt és feltételezi azt, hogy ha ezen kérvény folytán a csődöt megnyitották, úgy a fizetéseképtelenség megelőzte a csődkérvényt. (*Német birodalmi törvénytörvények*).

695. A kereskedő fióktelepét is átruházhatja a céggel együtt. A kereskedő ugyanis mindenkor jogosítva van a fióktelepet önálló teleppé emelni és minősíteni s ennek megtörténte után cégével együtt eladni. Ily körülmények közt merő formalitás volna ezt a jogot a fióktelep részére meg nem adni és a kereskedőt arra készíteni, hogy előbb emelje a fióktelepet önálló teleppé és azután adja el a céggel együtt. (*Német kamarai bíróság*).

696. Egy iparos veloczipéden járt rendeltetési helyére s egy másikkal összeütközvén, tetemes sérüléseket szenvedett. A biztosítónak fizetési kötelezettsége kimondatott a következő alapon. A veloczipéd ma már nem tekinthető a sport eszközhöz, hanem olyan forgalmi eszköz, a mely széles körben használtatik és sok ipar tekintetében jelentékeny gazdasági jelentőséget szerzett. Ezen okból azt a népesség szokásainak megfelelő forgalmi eszköznek kell

tekinteni, és így a baleset az iparüzés közben következett be. (*Német birodalmi biztosítási hivatal*).

697. A.-t a nyugdíjintézet kizárta tagjai sorából, mert kitünt, hogy fontos körülményeket tudva elhallgatott, a melyek közlése esetében föl sem vették volna. A. keresetet indított erre a bíróságnál és arra kérte az intézetet kötelezni, hogy vonja vissza a kizárási határozatot s ismerje el tagsági jogait. A perben az a kérdés lépett előtérbe, hogy a kizárásnak a törvényessége képezheti-e egyáltalában bírói eldöntésnek a tárgyát. Kimondatott, hogy a bíróság elé tartozik annak elbírálása, hogy ilyen magánjogi igényt érintő kizárási határozat alapszabályszerű alakban az alapszabályszerű közegektől és olyan okból hozatott-e, a melyet az alapszabályok egyáltalában kizárási oknak minősítenek, de nem annak az elbírálása is, hogy ebben az esetben tényleg helyesen mondatott-e ki a kizárást a tényleges alapokon, minthogy ez az intézet autonómiájába való belenyulás volna. (*Bajor legfőbb bíróság*).

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A budapesti V. ker. járásbíróság irattára ellen ügyvédi körökből számos panasz érkezik hozzánk.

Az értesítés-adás nehézkes és hosszadalmas. Egy rövid asztalnál egyetlen kezelő-hivatalnok adja ki az ügycsomókat, felügyel, ad felvilágosítást 50—60 embernek, kik mindannyian méltán türelmetlenek, mivel az iratok kikeresése is lassan halad.

A sorkönyvek nem egy téves kivezetést mutatnak fel; a kézbesítések jegyzéke hiányos. Több ezer reponátlan vevény vár állandóan elintézésre, mivel ezek kivezetésével egyetlen ember van megbízva, a ki e mellett még értesítéseket is ad. Hónapokkal előbb kitűzött tárgyalások megtartásakor is csak feltételes makacssági ítéletet lehet hozni, mert a helybeli vevények sincsenek oly hosszú határidő múlva se az iratokhoz csatolva.

A főhaj azonban az, hogy sok ügycsomó eltéved, nem található. Innen van azután, hogy a bírák és jegyzők a kereséssel, szereléssel idejük jórészét eltöltik, hogy végrehajtási kérvények néha csak 3—4—6 hét múlva intézhetők el, hogy a bírák a tárgyalásokat e miatt nem egyszer elhalasztani kénytelenek, és végül hogy némely pert előlről kell újra tárgyalni, ha ugyan a produkált bizonyítékok, pl. eredeti okiratok nélkülözhetők vagy pótolhatók.

Mindeme bajoknak oka a rendes munkaerő hiánya.

Kevés a nagy ügyforgalomhoz képest a személyzet, és az irattári munkák végzését kénytelen a vezetőség értelmetlen, tanulatlan szolgákra vagy fiatal dijakokra bízni, a kik a rendkívül magas, százezres számokban igen könnyen tévednek.

A végrehajtási eljárásra is általános a panasz. Egyetlen egy végrehajtó se tartja be hivatalos óráit, és a mi ennél még nagyobb baj, a végrehajtók annyira túl vannak halmozva munkával, hogy daczára, miszerint 2—3 segédet és kocsit is tartanak, nem képesek currentiában maradni, különösen mivel gyakran fordul az is elő, hogy egy-kettő közülök szabadságon van. Utóvégre új végrehajtói állások rendszerezése az állampénztárt egy krajczárral sem terheli meg, a jogkereső közönség pedig elvárhatja, hogy drága pénzéért legalább a végrehajtási eljárás legyen gyors.

— A kir. Curiához szeptember hóban 1295, a folyó évben 16,905 ügy érkezett. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 29,945, elintéztetett 17,483, hátralékban maradt 12,462 ügydarab. A múlt év megfelelő időszakához képest kevesebb ügy érkezett be 4396-tal, kevesebb intéztetett el 1149-czel, a hátralék apadt 4089-czel. A hátralék folytonos csökkenését a polgári ügyek kevesbedése okozza. Felülvizsgálati ügy beérkezett 360, elintézendő volt 490, elintéztetett 380.

— A Magyar Jogászegylet szombati teljesülésén Márkus Dezső indítványt fog tenni, hogy az egylet karolja

fel a klub-élet fejlesztését. Mint a hetvenes években történt, tartassék hetenként egy társas összejövétel, melyen a bírói, ügyészi, tanári, ügyvédi és közjegyzői kar tagjai előreláthatólag nagyobb számban vennének részt. — Ezen ülés már az új helyiségben fog tartatni.

— **A budapesti ügyvédi kar** egyik kiváló alakját gyászolja. *Liedemann Károlyt* mindenki becsülte, szerette, mint embert, mint kartársat egyaránt. A posztó, melyet önmaga teremtett meg magának, az osztatlan közbizalmon nyugodott. Tanult, művelt jogászi elméje, biztos ítélete és az ügyvédi becsület iránti érzéke a kamarai ügyészi állásra hivatottá és egyszersmind nehezen pótolhatóvá tették őt.

— **A bíróságok** nem ritkán adnak ki végzéseket, melyeken minden rajta van, csak az úgy nincs megnevezve, a melyben azon végzés hozatott. (*Ügyvédi körökből*.)

— **A perköltségek megállapításához.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék alperes felülvizsgálati kérelmének helyt ad és az elsőbírósági ítéletnek azt a részét, melylyel felperesi ügyvéd díja ügyfelével szemben 3 frt 20 krban állapított meg, megváltoztatja annyiban, hogy a most jelzett ügyvédi díj mennyiségét 6 frt 30 kr-ra felemeli; meg nem támadott egyéb részét pedig változatlanul hagyja, mert a keresetért és tárgyalásért megállapított 3 frt 20 kr. a teljesített munkával és kiadással arányban nem állván, az elsőbíróságnak idevonatkozó intézkedése sérti az 1868. évi LIV. tcz. 252. és az 1874. évi XXXIV. tcz. 54. szakaszában foglalt rendelkezést. Minthogy pedig az úgy ez a része eldöntésre alkalmas: annál fogva az elsőbírósági ítélet idevonatkozó részét az 1893. évi XVIII. tcz. 204. szakasza alapján megváltoztatni és felperesi ügyvéd díját ügyfelével szemben az ítélet rendelkező részében kitett összegre fölemelni kellett. (1896. évi szeptember hó 18-án. E. 289. szám alatt.)

— **Perletétel a felebbezési eljárásban.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő végzést hozott: A kir. törvényszék tudomásul veszi felperesnek azt a bejelentését, hogy a pert leteszi és ennek folytán az elsőbírósági ítéletet a kir. törvényszék hatályon kívül helyezi és kötelezi felperest, hogy alperesnek a per- és felebbezési költségeket megfizesse. *Indokok:* A sommás perekben a felebbezési eljárás az elsőbíróság előtt lefolytnak csak folytatása lévén, kétséget nem szenved, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. által hatályon kívül nem helyezett 1868. évi LIV. tcz. 70. §-a helyesen csak úgy értelmezhető, hogy felperes a pert felebbezési eljárásban is leteheti, a míg ezen eljárás ítélettel befejezve nincsen. Felperes a mai napon tartott szóbeli tárgyalást megelőzőleg a tárgyaló tanácsnál benyújtotta a jegyzőkönyvhez csatolt % alatti kérvényét, melyben kijelentette, hogy a pert leteszi, és kérte az alperesek költségét megállapítani. A kir. törvényszék ezen kérelemnek az 1868: LIV. tcz. 70. §-a alapján helyt adott, de egyúttal az elsőbíróság ítéletét, mint most már tárgytalan, hatályon kívül helyezte és felperest, a felhívott törvényszakaszmint értelmében az összes alperesi költségek viselésére kötelezte. (1896. évi szeptember hó 16-án. D. 180. sz. a.)

— **Közdós ellen indított per a csőd tartama alatt.** *A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja és az elsőbírósági ítéletet helybenhagyja azzal, hogy jelen ítéletnek az alperes csődtömeghez tartozó vagyona nézve érvénye nincsen. *Indokok:* A csődtörvény 8. §-a szerint a csődnyitás hatályának kezdete után csak olyan perket nem lehet a közdós ellen megindítani vagy folytatni, melyeknek tárgyát a csődtömeghez tartozó javak vagy jogok képezik. E szerint tehát nincsen kizárva az, hogy egyéb igények a közdós ellen irányult keresettel érvényesíttessenek a csőd hatályának tartama alatt is; a csődtörvény 59. §-a csakis azt zárván ki, hogy az ily módon érvényesített igények a csődtömeghez tartozó vagyontól, mely kizárólag az arra dologi joggal bíró vagy a csődben jelentkező hitelezők kielégítésére szolgál, nyerjenek kielégítést. Minthogy pedig a jelen kereset tárgyát nem képezi a csődtörvény idézett 8. §-ában megjelölt valamely vagyon vagy jog, s így a fentebbiek szerint felperes jogosítva volt keresetét a csőd folyamatban léte dacára is a közdós ellen intézni; és minthogy e szerint az elsőbíróság nem sértett jogszabályt akkor, mikor a per érdembeli elbírálásába bo-

csátkozott s a kifejezettekhez képest a közdós alperest marasztalta; minthogy végül ilyképen az alperesi felülvizsgálati kérelem az 1893: XVIII. tcz. 185. §. szerint alappal nem bír: ennél fogva a felülvizsgálati kérelmet el kellett utasítani. Minthogy azonban a fentebbiek értelmében a közdós ellen érvényesített igény a csődtömegre érvénynyel nem bír és abból kielégítést nem nyerhet: jelen ítéletnek érvénytelenségét a csődtömegre vonatkozólag az ítélet rendelkező részében is, az elsőbírósági ítélet e részbeni hiányának pótlásaképen kimondani kellett. (1896 szeptember 11. E. 242. sz. a.)

— **Szavatosság a betegség gyanuja miatt leölt állatért.** *A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék* következő ítéletet hozott: A kir. törvényszék az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja. *Indokok:* A kir. járásbíróság a felek közt létrejött szerződést helyesen értelmezte akként, hogy felperesek csakis a tényleg takonykórban elhunyt egy-egy ló után követelhetik vissza a szerződésileg 70 frtban megállapított vételár, és helyesen mondotta ki azt, hogy ha felperesek elővigyázatból, takonykór gyanuja miatt bunkóztattak le oly lovat, a melynek takonykóros volta a bonczolásnál ki nem tűnt, azt csak saját felelősségére tehették és abból a B. a. szerződés által a felek közt szabályozott viszonyból alperesekre kötelezettség nem háromol, mert ebben a szerződésben minden kétséget kizárólag alperesek terhére kizárólag csak az a kötelezettség lett megállapítva, hogy az ot-körülírt idő alatt takonykórban elhullott lovak árát kötelesek megtéríteni és felperesek nem soroltak fel oly körülményt, a melyből megállapítható lenne az, hogy a felek szerződési akarata az volt, hogy a takonykór gyanuja miatt elpusztított, de tényleg nem takonykórosoknak bizonyult lovak ára is alpereseket terheli. Az elővigyázati intézkedések — a lovak felperesek tulajdonát képezvén, — csakis felperesek érdekében történtek, melyekből felmerülő költség — ez iránt a szerződés nem intézkedvén — alpereseket nem terheli és így a kir. járásbíróság ezen költség iránt is helyesen intézkedett, midőn felpereseket keresetükkel ez iránt is elutasította. Ezek és az ítéletben felhozott indokok alapján tehát az elsőbírósági ítéletet helyben kellett hagyni. (1896 szeptember 11. D. 308. sz. a.)

— **A közigazgatási bíróság.** Nagyfontosságú reform lép életbe 1897. évi január elsejével, a melynek megvalósításáért már 1848 óta küzdöttünk. Végre felállítatik a közigazgatási jogviták felett döntő m. kir. közigazgatási bíróság, melylyel az 1883-ban létesített pénzügyi közigazgatási bíróságot fogják egyesíteni. Az új bíróság szervezetéről, hatásköréről és a közigazgatási bíróság előtti eljárásról intézkedik az 1896. évi XXVI. tcz., melyben azonban ennek az új intézménynek — ugyszólván — csak alapelvei vannak lerakva és az új intézménynek teljes megértéséhez tüzetesebb utmutatóra van szükségünk. Épen azért közsükségletet tölt be *Zabulik László* kolozsi polgármesternek az «Athenaeum» r.-társaság kiadásában megjelent «A közigazgatási bíróságról szóló törvény (1896. évi XXVI. tcz.) jegyzetével és utmutatóval» című könyve, mely terjedelmes és kimerítő tanulmány, önálló jogtudományi munka. A törvényt alapul véve, minden egyes szakaszhoz ismertetést, gyakorlati példákkal megvilágított magyarázatokat csatol, miután a könyv elején megismertetett bennünket a közigazgatási bíróság lényegével és rendeltetésével. Azután az egyes gyakorlati esetekre tér át. Előreláthatólag az első években számos ügyet illetéktelenség folytán vissza fog utasítani a közigazgatási bíróság, sajnos, hogy többször bizony a felek érdekeinek rovására. A műben különösen a közigazgatási bíróság illetékességi köre nagy pontossággal és lehetőleg kimerítően van megmagyarázva. Az eljárási szabályok pedig gyakorlati példák alapján vannak ismertetve. A közel négyszáz oldalra terjedő kötet ára 3 frt.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 10-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere utca 10. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Barna Ignác előadása a pactum reservati dominiiról a részletügyletekben. Előadás után vita.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A tanári succrescentia. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyvárad kir. jogakadémiai igazgatótól. — Adalék a mentelmi jog kérdéséhez. Dr. WELLISZ VILMOS budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Kérdések a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tcz. köréből. Dr. SZLADITS KÁROLY-tól. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a „Budapesti Közlöny”-ből.

A tanári succrescentia.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek a hazai közoktatás állapotáról szóló huszonötödik jelentése többek között szó szerint közli a tanári succrescentia biztosítása tárgyában még múlt évi május hó 18-án 11,658 sz. a. az egyetemekhez és a műegyetemekhez intézett miniszteri rendeletet.

Illetékes helyen ugyanis feltűnést okozott, hogy már többször megesett, hogy pályázat esetén nem akadt alkalmas pályázó. A miniszter felhívja a három egyetem tanári karát, nézzenek körül, gondoskodjanak tartalékról, melyből az időről-időre támadni szokott hézagokat kitölteni lehessen; maga részéről hajlandó az egyetemek által figyelmébe ajánlott s illetőleg ajánlandó fiatal erőket utazási ösztöndíjjal külföldre küldeni, hogy ott a tanári pályára magokat bővebben kiképezhessék.

A «Felső Oktatásügy Magyarországon» című, a millennium alkalmából kiadott mű 107. lapján pedig ezeket olvassuk: «A megürült tanszékek betöltésére a magántanárok, jogakadémiai és a kolozsvári jogkari tanárok sorából a legméltóbbakat keresi, (?) s a mennyiben a pályázók között találja, candidálja a jogi fakultás. Más szóval az egyetem csak a maga beiktatott auktái között keresi a candidatusokat, s ha ugyanott találja, candidálja is, azaz pályázatot hirdet és várja, hogy kik pályáznak, azt azonban nem kutatja, helyes nyomon jár-e, midőn a pályázat kiírását tekinti az egyedüli alkalmas módnak a megürült tanszékek betöltésére.¹

Bevett szokás nálunk a külföldi intézményeket másolni, csak ebben a kérdésben még nem jutott senkinek eszébe, a külföldi usust tanulmányozni vagy pláne követni.

Tartsunk tehát egy futólagos szemlét, mikép egészítik ki külföldön az egyetemi tanári karokban támadt hézagokat.

Németországon például az egyetemek nem keresik, hanem hívják a tanárokat. A ki önálló tudományos dolgozatok, vagy sikeres magántanári előadások által valamely egyetemen a közfigyelmet magára vonja, biztos lehet felőle, hogy meghívást kap, gyakran egyszerre több helyről is, úgy, hogy a fiatal tudós válogathat bennök. Vajmi ritkán esik meg, hogy az egyetemnek oka volna lépését megbánnia.

Az angol egyetemek (Oxford, Cambridge, Dublin), melyek semmiféle állami támogatásban nem részesülnek, magok választják tanáraikat egy bizottságban, mely áll az egyetem alkanczellárjából, az egyetemi tanács két, az általános tanulmányi bizottság három, s ama különös tanulmányi bizottság három tagjából, melyhez a betöltendő tanszék tartozik.

¹ Tudunk esetet arra is, hogy nem pályázat útján történt a kandidatatio és a betöltés.

Szerk.

A svéd egyetemeken (Lund, Upsala), az egyetemi nagyobb consistorium, mely a ny. r. egyetemi tanárok összegéből áll, a hírlapok útján pályázatot hirdet, mire a tanszéket elnyerni óhajtó jelöltek két hónap alatt diplomájukat és tudományos dolgozataikat beküldeni tartoznak. E határidő leteltével s minek utána a pályázók kijelöltettek, a consistorium egy újabb három havi határidőt szab, mely alatt a jelöltek újabb címeket szerezhetnek magoknak kérelmek támogatására. Ezután a rektor átadja a beérkezett emlékiratokat, diplomákat, tudományos dolgozatokat az illető fakultásnak, ez pedig egy három tagú juryt küld ki, mely megbírája a különféle jogcímekeket és megállapítja a vizsgálatokat, a melyeknek a jelöltek magokat alávetni tartoznak. A vizsgálatok egy tudományos tétel megvédelmzésében és két próbaelőadásból állanak. A vizsgáló bizottság mindenik tagja a fakultásnak minden egyes jelöltről külön jelentést tesz s ezek a jelentések a consistorium elé kerülnek, mely a vizsgáló biztosokat is meghívja, hogy a jelöltekről szükség esetén bővebb felvilágosítást adjanak. Aztán osztályozzák a jelölteket, és ezen határozat véleményezés végett kiadatik az alkanczellárnak s még a kancellárnak² is. Utóbbi az első helyen kijelöltet megerősítés végett ajánlja a királynak.

Igy töltetnek be az üresedésbe jutott rendkívüli tanári és tanársegédi állások. Ellenben a rendes tanári állások betöltése meghívás útján történik. Az érdekelt fakultás vagy a consistorium saját belátása szerint indítványozza, hogy valamely általánosan elismert hírvű tudós az egyetem tanári karába bekebeleztesse. Ha az indítvány a fakultástól indul ki, a dékán² összehívja a fakultást s mindenik tanár nyílt ülésben beadja szavazatát; ha az indítvány a szavazatok $\frac{2}{3}$ -át nyeri, a nagyobb consistorium elé utaltatik, mely hasonlóképen jár el és itt is a szavazatok $\frac{2}{3}$ -da kívántatik. Ezután az indítvány még az alkanczellárhoz és a kancellárhoz kerül véleményezés végett, végre megerősítés végett a király elé terjesztetik.

Minden tanszék körül a szükségesnek látszó számban docensek csoportosulnak. A ki ilyen docensi állást elnyerni akar, benyújtja candidálása támogatására tudományos dolgozatait és diplomáját; a fakultás bekívánja azon szaktanár véleményét, a ki egy docens alkalmazását szükségesnek tartja. Szükség esetén a fakultás a candidatiót megerősítés végett a kancellár elé terjeszti, a ki utolsó folyamodásban határoz. Ugyancsak a kancellár az érdekelt fakultás előterjesztésére valamely docenstől a venia legendi-t meg is vonhatja.

A kopenhágai egyetemen úgy a rendes, mint a rendkívüli és a fizetést huzó magántanárokat a király nevezi ki egy vizsgálat alapján, melyet a jelölt egy külön e célra kiküldött bizottság előtt letenni tartozik. Minden doktor

² A kancellár az egyetem képviselője, de soha sem neveztetik ki az egyetem köréből, hanem oly férfiak köréből, kik társadalmi állásuk és szellemi műveltségüknek fogva képeseknek ítéltetnek arra, hogy az egyetem érdekeit megvédjék és előmozdítsák. A kancellárt a király nevezi ki a nagyobb consistorium előterjesztésére. A kancellár Upsalában az ottani érsek, Lundban az ottani püspök. Az alkanczellár teendői leginkább a tanügyre vonatkoznak.

² Dékán egy-egy év tartamára az anciennitás sorrendje szerint minden rendes és rendkívüli tanár.

egyébíránt már diplomájánál fogva fel van jogositva, hogy az egyetem illető fakultásában előadásokat tarthasson.

A *leydeni* egyetemnél valamely tanári állás elnyeréséhez nem kívántatik épen az akadémiai fokozat. Üresedés esetén az illető fakultás tanárai összegyűlnek és az egyetem gondnokának¹ egy vagy több tudóst ajánlanak s egyuttal az ajánlottak kvalifikációjáról emlékiratot terjesztenek be és megnevezik azt, a kit a többség óhajt. Erre a gondnokok a közoktatásügyi miniszterhez tesznek jelentést, melyben az új tanár választásáról elmondják saját véleményüket. A végleges kinevezés a királytól függ, ki azonban sem a kar, sem a gondnokok véleményéhez kötve nincs, mint a hogy a gondnokok sincsenek kötve a kar véleményéhez.

E szerint a tanszékek nem töltetnek be mindig a tudorok sorából, hanem minden egyes esetben a legalkalmasabb egyéniséget keresik, nem tekintve azt az állást, melyet épen elfoglal. A természettudományi fakultásnál lényegesen megkönnyíti a választást azon körülmény, hogy a laboratoriumokban, muzeumokban és observatoriumokban alkalmazott örök és assistensek állásuknál fogva inkább szentelhetik magukat a tanulásnak, mint mások, miért is az új tanárokat többnyire ő közülök szemelik ki. A matematikai tanszékeket általában a középtanodák jelesebb tanáraival szokták betölteni.

Hasonló eljárás divatozik a *belgiumi* egyetemekenél. A fakultások megkérdezettnek ugyan, de a kormány az ő véleményükhöz kötve sincsen.

A *genfi* egyetemen sem kívántatik meg a tanárság elnyerése céljából a tudori fok, tényleg azonban az ottani egyetemi tanárok többsége akadémiai fokkal bír. A tanszékek betöltése vagy meghívás, vagy pályázat útján történik. A meghívást az államtanács intézi a tudomány koryfeusaihoz, kik többnyire külföldön vagy más schweizi kantonokban laknak. Ebben az esetben nem kell sem a tanári kar, sem az illető fakultás, sem az egyetemi tanácsnak véleményét kikérni, azonban a kormány nem él ezzel az előjoggal és mégis inkább kikéri ezeknek a testületeknek előleges véleményét. Szabály szerint pályázat (inscription) útján töltetnek be a tanszékek, a mi következőkép történik. Az államtanács mindenekelőtt bekéri a bureau du Sénat előleges véleményét; ez a bizottság pedig áll a rektorból, vicerektorból s az öt fakultás titkáraiból és dékánjaiból, az illető fakultásnak egy rendes tanárából s a közoktatásügyi kormány által kinevezett három tagból. A bizottság megvizsgálja a pályázók kvalifikációját. Többnyire magáévá teszi az államtanács a bizottság véleményét, törvényesen azonban ahhoz kötve sincsen. A pályázati hirdetményt a közoktatásügyi kormány közzé teszi a hivatalos közlőnyben, mire a pályázók a közoktatásügyi kormánynál személyesen jelentkeznek és egyszersmind összes okmányaikat benyújtják, melyekkel a tanszékre való érdemesültséget igazolják. A kormány mindezeket az okmányokat a fentebb érintett bizottságnak adja ki, és ennek véleményes jelentése alapján nevezi ki a tanárt.

Az *olasz* egyetemeken a magántanárság képezi az első lépcsőfokot az egyetemi hierarchiában. Minden év elején a közoktatásügyi miniszter az egyetemi tanács véleménye alapján egy vizsgálati bizottságot nevez ki, mely a magántanárságért folyamodó aspiránsok igényeit és kvalifikációját megbirálja. E végből a folyamodók a következő vizsgálatoknak vetik alá magokat: írásbeli dolgozatot készítenek egy a bizottság által feladott themáról, colloquiumot állanak a dolgozat egyik thesisének védelmezésére és próbaelőadást

tartanak egy szintén a bizottság által feladott más themáról. A bizottság az eredményről jelentést tesz a miniszternek, a ki azután határoz. A rendes és rendkívüli tanárokat egy a miniszter által kiküldött öttagu bizottság hozza javaslatba azon folyamodók közül, a kik a megürült tanszék betöltésére vonatkozó pályázati hirdetésnek a hivatalos lapban való harmadszori közzététele következtében a tanszékért pályáznak.

A *spanyol* főiskolákon minden rendes vagy rendkívüli tanártól a tudori fok, minden segédtanártól a licenciatusi fok kimutatása kívántatik. A tanárokat a miniszter nevezi ki. A rendes tanárok előre bocsátott választás vagy pályázat alapján neveztetnek ki. Ha t. i. valahol egy tanszék megüresedik, mindazok a rendes tanárok jelentkezhetnek, a kik valamely spanyol egyetemen a megüresedett tanszékekkel azonos tanszéket látnak el. A közoktatásügyi tanács a jelentkezők közül kiválasztja a legérdemesebbet (tekintettel végzett szolgálataira, tudományos működésére, irodalmi tevékenységére) és kinevezés végett a miniszternek ajánlja. Ha a hasonló tanszékek tanárai közül egyik sem óhajtja jelen állását odahagyni, ezen körülmény a hivatalos lapban közzétetetik és ebben az esetben lehető jelöltek a rendkívüli tanárok és a hasonrangu intézetek és lyceumok tanárai. A közoktatásügyi tanács megteszi a választást, a nélkül, hogy az érdekelt fakultást előlegesen meghallgatná. A tanári kinevezések $\frac{2}{3}$ -a ezen a módon eszközöltetik, $\frac{1}{3}$ -a pedig pályázat előrebocsátása mellett, melynél minden pályázó diplomáját, tudományos dolgozatait, tett szolgálatainak kimutatását, előadásának előrajzát a kormányhoz benyújtani tartozik. Erre következik a vizsgálat egy jury előtt, mely a közoktatásügyi tanács egyik tagjának elnökle mellett hat tagból áll, az illető fakultás tanáraiból és más rokontárgyu tudományszak művelőiből, kiket a miniszter nevez ki. A vizsgálat próbaelőadásokból, kisorsolt themák beható fejtegetéséből és esetleg gyakorlatokból áll. A rendkívüli tanárokat a tanárok összeségének osztályozása szerint a miniszter, a segédeket a rektor nevezi ki.

A *franczia* főtanodákon a fakultások csak a rendes tanárok kinevezésénél folynak be hivatalosan. A miniszter az üresedést rendelet útján tudatja az összes fakultásokkal és közlésezi a pályázatot a hivatalos lapban. A pályázók kötelesek 20 nap alatt kérvényeiket, dolgozataikat, akadémiai fokozataikat az illető fakultásnál benyújtani. A dékán által összehívott fakultás kiküld egy bizottságot, mely a pályázók felől jelentést terjeszt be és szavazás útján kettőt első helyre, és kettőt második helyre kijelöl. A szavazás eredménye beterjesztetik a Conseil Général des Facultes-hez és ennek a szavazatával együtt jegyzőkönyvestől a miniszterhez. Ez megkérdi a Conseil supérieur de l'instruction publique véleményét és a kinevezendő a köztársaság elnökének ajánlja. Ámbár a miniszternek joga van azt kinevezésre ajánlani, a kit legalkalmasabbnak tart, rendesen a fakultás és az egyetemi tanács véleményéhez járul, ha ezek egyetértének és csak akkor dönt, ha e két testület véleménye szétágazó. Ha új tanszék állittatik föl, ezt a miniszter az illető fakultás megkérdezése nélkül tölti be. Minden nem rendes tanárt egyszerűen a miniszter nevez ki, nem a fakultás, hanem a Comité consultatif de l'enseignement supérieur véleményének előleges meghallgatása mellett. Minden tanárjelölttől tudori fok kívántatik.

Az *orosz* egyetemeken a tanszék elnyerésének előfeltétele a tudori fok és legalább három évi magántanári működés az egyetemen. Kivételesen ez a terminus megrövidíthető. A miniszter közvetlenül saját belátása szerint nevezheti ki a tanárokat. Mégis vannak esetek, midőn az illető fakultás meghallgatatik, midőn a dékán kihirdeti a pályázatot, minek következtében a részint a fakultás, részint az egyetemi tanács által ajánlott jelöltek három hónap alatt jelentkezni kötelesek. Tudo-

¹ Mindenik egyetem számára létezik egy a király által kinevezett, 3—5 gondnokból álló választmány, mely az egyetem érdekei fölött őrködik, a rendeletek végrehajtását ellenőrzi s a gyűjtemények jó karban tartására vigyáz. A gondnokok közvetítők a tanárok és a kormány között és véleményt mondanak a tanárok javaslatai és indítványai fölött.

mányos és pædagogiai érdemeik mérlegelése után az tekintetik jelöltnek, kire a fakultás tanárainak többsége szavazott. Azután még bekívántatik az egyetemi tanács, valamint a kerület tanügyi kuratorának véleménye, mire az összes akták a miniszterhez felterjesztetnek, a ki egyébiránt más alkalmas jelöltet is kinevezhet.

Tehát volna még egy másik modus azon kívül, mely nálunk divatozik. A pályázat egymaga semmikép sem elegendő, mert, miként a tapasztalás máris megmutatta, vannak esetek, midőn az érdekes aspiránsok nem is pályázhatnak és minthogy az egyetem őket e miatt nem láthatja, nincs is abban a helyzetben, hogy őket kandidálja. Ez bizony elég furcsa, de hiába, így van. És hogy kivált vidékieknek eszökbe se juthasson egyetemi tanszékre pályázni, épen jókor megjelenik egy szabályrendelet, mely azt mondja, hogy ha vidéki jogtanár az egyetemre talál (persze csak pályázat következtében beadott folyamodványa alapján) kineveztetni, az új állásában a régi szolgálati ideje a quinquenniumok számítása tekintetében csak egy harmadban számítatik! A legszűkkeblűbb, de mondhatni egyszersmind a legfonákabb intézkedés. Eltekintve attól, hogy a jogakadémiai tanárok egyetemi kollégáikkal *azonos* kvalifikációval bírnak, mert míg csak nem habilitáltatják magokat, véglegesen ki sem neveztetnek, honnan is jut bárki arra a gondolatra, hogy a vidéki tanári szolgálatot ilyen tüntető módon inferiorisabbnak proklamálja az egyetemi tanári szolgálatnál? Továbbá micsoda buzdítás fekszik abban, hogy a vidéki jogtanárnak, ha 10—15—20—25 évi tanári szolgálat után nagy nehezen oda jutott, hogy eddigi quinquenniumai hozzászámításával annyija van, mint a mennyit az egyetemi tanár, bármilyen fiatal legyen is, legelső kineveztetésekor kap, ugyanezzel az egyetemi minimummal kellene beérnie, ha rászánná magát, hogy az egyetemre átmenjen?

Dr. Bozóky Alajos,
n.-várad kir. jogakad. igazgató.

Adalék a mentelmi jog kérdéséhez.

Ismeretes dolog, hogy a mai értelemben vett mentelmi jog, ha eltekintünk az 1867. évi XII. tcz. 47. §. és 48. §-ától, mely a delegációk tagjainak immunitását körülírja, hazánkban törvényileg szabályozva nincs. Igaz ugyan, hogy a mentelmi jog fejlődésének kiindulási pontja, ősforrása a *salvus conductus* és a szólás-szabadságra vonatkozó régebbi törvényeink, de azon jogok összege, melyet ma mentelmi jognak nevezünk, s melynek alapján konkrét mentelmi esetek eldöntetnek, szorosán véve a parlamenti gyakorlaton, a jogszokáson alapul. Hogy mennyire kívánatos a mentelmi jog kérdésének törvény általi megoldása, az alig szorul bővebb fejtegetésre, ha hazánk történetének, a mi állami életünk e nagy oktató mesterének tanításait megszívleljük, ha lelki szemünk elé idézzük azon korszakot alkotó nagy és nehéz küzdelmeket, melyeket a múlt és a jelen század első felében országgyűlési függetlenségükért és a szólás-szabadság sarkalatos jogáért vívtak.

Az alkotmányosság visszaállítása 1867-ben nem csökkentette a mentelmi jog törvényhozási szabályozásának kívánatos voltát. A parlamentarismus kezelése, természete hozza magával, hogy mentelmi ügyek elbírálásánál *politikai* tekintetek is szövdnek bele a konkrét eset appreciálásába, a politikai mozzanatok tultengésének lehető ellensúlyozására pedig világos törvény nagy mértékben alkalmas. Innen van, hogy alig fordul elő az országgyűlésen és különösen a képviselőházban fontosabb mentelmi eset, melynek tárgyalása alkalmából nem hangzott volna föl ismételt az óhaj, hogy a mentelmi jog törvény által szabályoztassék és a képviselőház — mint tudjuk — nem egyszer utasította is a kormányt egy erre vonatkozó törvényjavaslat előterjesztésére.

A mentelmi jog ugyszólván minden országban, a hol a

nép képviselő-testületek által a közügyek intézésében többkevesebb részt vett, az alkotmány alapintézményévé fejlődött és azon bizalmatlanságban leli eredetét, melylyel a képviselő-testületek, törvényhozások a végrehajtó hatalom tulkapásai és visszaélései ellen viseltettek. A nemzetek történelme bizonyítja, hogy mennél nagyobbak voltak e visszaélések, annál erősebb volt a képviselő-testületek törekvése, saját szabadságuk és függetlenségük megóvása érdekében magukat hathatós biztosítékokkal körülvenni. E függetlenség megóvásának egyik leghathatósabb és fő-kelléke, hogy a képviselő-testület, az országgyűlés tagja, törvényhozói hivatása gyakorlatában mondottakért senki által felelősségre nem vonható, egyszóval a szólás-szabadság, és igaza van a híres angol írónak, May Tamásnak, hogy a szabadszólás a parlament és ennek alkotmányának fogalmától egyenesen elválaszthatatlan.

De a szólás-szabadság magában véve nem elegendő a képviselő-testületek, országgyűlés függetlenségének biztosítására; kell, hogy a törvényhozás tagja nem törvényhozói működése körében elkövetett cselekedetei miatt sem legyen kitéve a végrehajtó hatalom üldözéseinek és ezért ily esetben csakis a törvényhozás beleegyezésével legyen bíró elé állítható. A törvényhozás tagjainak e két jogositványa együttvéve, egyes eltérésektől eltekintve, a legtöbb európai államban a mentelmi jog fogalomkörét képezi általánosságban. A tudományban azonban alig létezik vitásabb joganyag, melyre nézve annyira szétágazók volnának a nézetek, mint a mentelmi jog körül tapasztaljuk — úgy nálunk, mint egyebütt. E sorokban röviden foglalkozni akarunk egy ilyen főelvvel, azzal a kérdéssel, hogy ki tekintendő az immunitás alkotmányos joga voltaképeni *alanyának*; az országgyűlés két háza összeségében, vagy annak egyes tagjai?

Vagy akkép is szövegezve a kérdést: *önálló* subjektív jog-e a mentelmi jog, vagy sem?

E kérdés nemcsak tisztán tudományos szempontból érdemes a megfontolásra, hanem a gyakorlatban — kivált most — de lege ferenda kiváló fontossággal bír, mert csak akkor, midőn a mentelem jogi természete iránt tisztába jöttünk, fogjuk e jognak igen vitás *terjedelmét* megállapíthatni. Hogy meddig terjedjen a mentelem joga, hol van hatályának kezdő s végződési pontja, kiterjedjen-e a képviselő beszámolója alkalmával általa mondottakra és tettekre stb., — e kérdések körül nálunk is a legkülönbözőbb nézetek fognak kifejezésre jutni, beható viták várhatók.

Azok, kik azon nézeten vannak, hogy a mentelmi jog voltaképeni alanya az országgyűlés [két háza, azzal érvelnek, hogy az egyes országgyűlési tagnak — törvényhozási működését illetőleg — csak annyiban vannak jogai és kötelességei, a mennyiben szükséges, hogy az országgyűlés két háza a maga egészében gyakorolhassa az alkotmány által reá ruházott törvényhozói jogokat és kötelességeket.

E nézet a francia-belga fölfogáson alapul, mely szerint a népképviselő nem egyéb, mint a nép jogi képviselője, s a képviselők a nép souverainitásának képviselői, a képviselő pedig csupán a képviselt jogaival bír. E nézet tehát azon fölfogáson alapszik, hogy a mentelmi jog folyománya az országgyűlés souverainitásának.

E fönt jelzett nézetnek hódolnak nálunk — e pillanatban csak jogászipolitikusokat említve és egyes nyilatkozataik gondolatmenetét tekintve — *Szilágyi Dezső, Hodossy Imre, Chorin Ferencz, Fellinek Arthur*. E fölfogást látszik visszatükrözni a képviselőház mentelmi bizottságának a Böszörményi-ügyben beterjesztett jelentésében foglalt ama kijelentése, hogy a mentelmi jog fogalmát alkotó «kettős sérthetlenség nem annyira az egyéni mentességnek előjoga, mint inkább a törvényhozó testület politikai teljes szabadságának és függetlenségének elengedhetlen feltétele és követelménye», mely kijelentés a bizottság jelentéseiben, bár más-más szö-

vegben, több alkalommal kifejezésre jut, a ház által pedig magáévá tétetett. E fölfogás ugyanazonos azzal, mely az Angliában érvényben levő jog tartalmát képezi. Ott is, a parlament tagjainak szólás-szabadsága, a mentelmi jog, nem személyes joga, privilegiuma a törvényhozás egyes tagjainak, hanem magának a parlamentnek joga.

Az itt jelzett fölfogás mellett (eltekintve a delegációk törvényben szabályozott és szűkebb körű mentelmi jogától) fölhozatik továbbá, hogy a mentelmi jog az országgyűlést, illetőleg annak házát, mint egészet hivatása teljesítésében védi nemcsak akkor, ha az országgyűlés illető háza alkotmányos jogkörében jár el, hanem akkor is, ha e jogkört túllépi, a mit dr. Zeidler: «Die Immunität der Mitglieder der Vertretungskörper nach österreichischem Rechte» című monographiájában ekkép fejez ki: «Eine Überschreitung der Competenz allein vermag nicht den rechtlichen Bestand des Parlamentes irgendwie zu tangieren» (86 l.). És ennek, folytatják e nézet képviselői, így is kell lennie, mert az országgyűlés a nemzet souverain akaratának hivatott tolmácsolója és mert a souverainitás fogalmával homlokegyenest ellenkeznék, hogy ha az országgyűlésen kívül álló valamely tényező birna az a fölött való döntés jogával, vajon az országgyűlés jogkörében járt-e el, vagy sem. Ez annyi volna, mint ama tényezőt az országgyűlés fölé helyezni. Ez érveléssel szemben azonban joggal kiemelhető, hogy az a jog — a mentelmi jog — mely az országgyűlést, illetőleg annak házát hivatása teljesítésében védi, lényegében és megnyilatkozásában mindig az országgyűlés *egyes tagjainak* nyújtott védelem még akkor is, ha az országgyűlés alkotmányos jogkörét túlhaladja. A hazai közjogi írók közül, kik tudunkkal e kérdésben véleményt nyilvánítottak, főlemlitjük *Jellinek Arthurt*, ki a mentelmi jogról irt becses munkájában, bár annak egyik-másik helyén azt a benyomást vesszük, hogy szerző a mentelmi jog alanyának nem tartja kizárólagosan az országgyűlést, mint egészet, hanem közvetlenül annak egyes tagjait is és így a mentelmi jogot e tekintetben inkább mixtum compositumnak tekinteni látszik, magát az országgyűlést mint egészet állítja a mentelmi jog alanyának. Szerinte az országgyűlés tagja mint olyan e jognak csak haszonélvezője (240 l.).

Daruváry Géza a mentelmi jogról irt értekezésében szintén azon fölfogás mellett tör lándzsát, hogy a mentelmi jog az országgyűlést mint egészet illeti; szerinte a parlamentáris testületek a *maguk egészében* felelőtlenek és ebből az országgyűlés tagjaira nézve — tisztán jogi szempontból — csak annyi következik, hogy azok nem vonhatók felelősségre oly cselekményekért, melyek által a testület felelőtlen akaratnyilvánítását létesítették, vagyis a határozat létesítéséhez hozzájáruló szavazatukért.

Nagy Ernő szerint (Államjogunk köréből, «Budapesti Szemle» 1889.) a mentelmi jog az országgyűlés tagjait illeti, de csak akkor, midőn általuk, közreműködésekkel az állami souverainitás jut kifejezésre és ez okból szerinte nem illeti meg őket egyéb tevékenységüknél, pl. a választókkal való érintkezéseknél, beszámoló beszédekénél.

(Bef. köv.)

Dr. Wellisz Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kérdések a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tcz. köréből.

I.

Cultus disparitas.

Házassági törvényünk a házasságkötésre vonatkozó valósi köteleességeknek érintetlenül hagyása mellett a valláskülönbség magánjogi hatásait a házassági jogban is végkép megszüntette. Az új jogrendbe azonban belejátszanak egy-

részt a régi jog reminiscentiái az átmeneti időszakban, másrészt idegen jogrendszerek a nemzetközi érintkezésben s e két csatornán át mai jogunk is még mindig érintkezésbe jut a valláskülönbséggel, mint jogintézménnyel. Ezért még ma is számolnunk kell azokkal a komplikációkkal, a melyek ez intézmény nyomán fakadnak.

a) *Cultus disparitas az átmeneti jogban.* A H. T. 138. § a értelmében a törvény hatálybalépte előtt kötött házasságok olyan érvénytelenségi ok alapján, melyet a törvény annak el nem ismer, a törvény hatálybalépte után csak akkor támadhatók meg, ha a korábbi jogszabályok szerint nem volt felmentésnek helye. Az ilyen házasságok tehát ex post konvalidálódnak; mint az Indokolás (II. kötet, 257. l. a régi 158. §-hoz) mondja, a törvény maga ad ezen akadályok alól dispensatiót (= disp. ex radice).

Ilyen érvénytelenségi ok, melyet az új törvény annak el nem ismer, a cultus disparitas is, vagyis a keresztény és nem-keresztény közti valláskülönbség. Kérdés most már, vajon a cultus disparitas akadályá alól volt-e a korábbi jogszabályok szerint felmentésnek helye, mert ezen fordul meg, hogy az 1895 október hó 1. napja előtt ily módon kötött házasságok ez alapon utólag megtámadhatók-e vagy sem?

Tóth Gáspár (A magyar házassági jog rendszeres kézikönyve 116. l.) a kérdést úgy oldja meg, hogy bevett keresztény felekezeteink joga szerint a cultus disparitas akadályá alól egyáltalán nem volt felmentésnek helye, míg az izraeliták joga szerint az fen sem állott. A következtetést azonban e tételtől nem vonja le s nevezetesen nem mondja meg, mi történjék akkor, ha keresztény és izraelita közt 1895 október 1. előtt kötött házasságról van szó? Ez a fentiek szerint a keresztény félre nézve megtámadható lenne, az izraelitára nem. Minthogy azonban ma már sántikáló (csupán az egyik házastársra hatályos) ítéleteket a törvényszék házassági ügyekben nem hozhat, hanem a házassági jogviszony kérdését egységesen kell megoldania (a H. T. 142. §-ból is folyó következtetés), kérdés, hogy melyik részre álljon a bíró? Nézetem szerint érvénytelenítést kellene kimondania mindkét félre nézve, feltéve, hogy Tóth Gáspárnak fent jelzett kiinduláspontja helyes volna.

E feltevést azonban nem tartom egész terjedelmében helyesnek; nem helyes az elsősorban a katolikus vallásuakra nézve.

Katholikus egyházi jog szerint a cultus disparitas akadályá nem isteni, hanem emberi jogi (humani juris) intézmény s csak szokásjogi érvényű (Const. Bened. XIV. «Singulare nobis»: «Omnes consentiunt ob cultus disparitatem irrita esse matrimonia, non quidem jure sacrorum canonum, sed generali ecclesiae more» stb., bővebben dr. Kovács Gyula: A házasságkötés Magyarországon 278. l.). A pápa lévén pedig az emberi jog kutfeje és letéteményese, ő azon bármikor változtathat akár általános szabály, akár esetről-esetre dispensatio útján. Tényleg ad is a pápa a cultus disparitas alól felmentést, (példákat l. *Szántó*: Nemzetközi magánjog 85. l.). Igaz, hogy ez nálunk csak felette ritkán esik meg, a mi a fentidézett tudós szerzőt arra a nézetre birta, hogy az ilyen felmentés a pápának csupán rendkívüli kegyelmi ténye, a mely a kegyosztó hatalom direkt kifolyása és így nem vonható a dispensatio fogalma alá, a mely rendes igazgatási funkciót jelent. De ennek ellentmond, hogy missióterületeken, pl. Észak-Amerikában is a püspökök ép úgy felvannak hatalmazva a valláskülönbség alól való felmentésre, mint a mi püspökeink a quinquennales fakultates alapján más akadályokra nézve (Szeredy: Egyházjog II. 1191.). Már maga az a tény, hogy a kánonjog szerint a nem-keresztények közt kötött házasság érvényesen fenmarad, ha az egyik fél a házasság tartama alatt lesz kereszténynyé, mutatja, hogy az ily házasságok fenállását az egyház nem tekinti oly abszolút erkölcsi lehetetlenségnek, a mely ez akadály elhárítását eleve kizárná.

E szerint a katolikus egyház joga szerint a cultus disparitas dispensabilis akadály. Minthogy pedig az izraelitáknál a cultus disparitas egyáltalán nem is volt házassági akadály (Süsz: Zsidó házassági jog 22—23. l., Tóth G. 117. l.), bátran kimondhatjuk, hogy az 1895 október 1. előtt katolikus és izraelita felek közt kötött vegyes házasságok a törvény erejénél fogva consolidálódtak és érvényök a valláskülönbség okából ma már meg nem támadhatók. Más nem-keresztény vallások szempontjából e kérdés nem aktuális; de azért ide írhatjuk, hogy mohamedán jog szerint is a mohamedánok érvényesen köthetnek házasságot keresztény és mózes vallású felekkel (Hadzsizs: A mohamedánok házassági stb. joga 71—75. §.), cultus disparitas akadályá tehát e részből sem forog fen.

Közbejárt-zik itt persze a forma kérdése is. Az ilyen keresztény és nem-keresztény felek közti vegyes házasságok természetesen csak külföldön, polgári úton voltak megkötethetők. Ismeretes Curiáknak az a sajátos praxisa, mely a magyar állampolgár által külföldön az ottani állami jog szerint érvényesen kötött polgári házasságot sem ismerte el érvényesnek, a mi minden nemzetközi magánjogi elvnek egyenes ignorálásával volt egyértelmű. Ez a praxis azonban ma már fen nem tartható. Azelőtt is helytelen volt, ma pedig a H. T. 113. §-ába ütköznék bele, a mely szerint a házasságkötés érvényessége a házasságkötés alaki kellékei tekintetében a házasságkötés idején és helyén fenálló törvények szerint ítélendő meg (= tempus et locus regit actum). Ennek a §-nak nincs ugyan visszaható záradéka, de nézetem szerint nem is új elvet kodifikál, hanem a nemzetközi jogban eddig is általánosan követett helyes elvet konstatálja, a mely a bíróságot akkor is kötelezi, ha korábban kötött házasság érvényessége forog szóban.

A magyar állampolgárok által 1895 október 1. előtt külföldön kötött polgári házasság érvénye tehát nem lehet kérdéses még akkor sem, ha katolikus és izraelita közt jött is létre.

Az igazságügyi és belügyi minisztereknek az új törvény életbelépte óta már többször volt alkalmuk nyilatkozni az ilyen házasságok érvényességéről, és mindig a most vázolt felfogásnak adtak kifejezést; minthogy azonban a házasságok érvényessége felett a kir. bíróságok ítélnék, bírósági gyakorlat pedig e kérdésre nézve még nincs, a miniszterek a cultus disparitas mellett kötött házasságban élő (róm. kath. és izr.) feleknek következetesen azt ajánlották, hogy óvatosságból kössék meg újból a házasságot az 1894: XXXI. tcz. szerint az arra hivatott polgári tisztviselő előtt. [Lásd pl. Anyakönyvi Közlemények (a «Magyar Közigazgatás» melléklete) 1896. évi 19. szám 2. lapján közölt esetet.]

A fentiek alapján nem kétlem, hogy bíróságaink adandó esetben a házasság érvényessége mellett döntenének akkor is, ha új házasságkötés útján való renovatio consensus nem is következik be.

A fenti zárjel közt idézett eset más tekintetben is érdekes. Sch. Lipót izr. és W. Anna róm. kath. magyar állampolgárok Bécsben 1880. évben házasságot kötöttek az izr. hitvallás szerint, miután W. Anna Bécsben előzőleg izr. hitre tért át. Az 1895. évi XLII. tcz. életbelépte előtt természetesen magyar keresztény sehol sem térhetett át érvényesen az izraelita vallásra és így W. Anna áttérése dacára is róm. kath. maradván, az így kötött házasság cultus disparitas mellett jött létre. Még komplikáltabb a kérdés, ha keresztény magyar állampolgár Bécsben az 1895. évi XLII. tcz. életbelépte előtt felekezeten kívül állóvá lett és így kötött Ausztriában magyar izraelitával *Nothcivilehe*-t. Minthogy Ausztria az ilyen házasság formai érvényét elismeri, a locus regit actum elve alapján mi sem tehetünk ellene kifogást; az anyagi érvényesség meg a fentiek szerint ugyanis kétségtelen.

Annál kétesebb a kérdés a protestáns jogokban. A szü-

kebb értelemben vett Magyarországon (az erdélyi részek kivételével) honos *ev. ref.* és *ág. hitv. ev.* felekezetűek házassági jogát a József-pátens tartalmazta; a pátens 10. §-a felállítja ugyan a cultus disparitas akadályát, de a dispensatióról hallgat. Abból, hogy a 16. §. a rokonsági és sógor-sági akadály alól, a 32. §. pedig a kihirdetés alól adható fölmentést kifejezetten megemlíti, másutt pedig fölmentésről az egész pátensben nincs szó, a contrario az következik, hogy a többi, tehát a 10. §-ba foglalt akadály is el nem hárítható. Minthogy pedig a pátent a protestánsokra nézve az 1790/91. évi XXVI. tcz. 11. pontja törvényerővel ruházta fel, azt kell mondanunk, hogy *magyarországi protestánsok és izraelita (általában nem-keresztény) fél közt 1895 október 1. előtt kötött házasság a H. T. 138. §-a alapján még mindig megtámadható.*¹

Az ország erdélyi részeiben honos *reformátusokra* a Bod Péter-féle Synopsis juris connubialis irányadó. E szerint keresztény és nem-keresztény közt házasság nem köthetetik, a már megkötött házasság azonban fenállhat Syn. 136. (ha pl. két nem-keresztény házaspár közül az egyik keresztény lesz, a mint azt fentebb a kánonjogban is láttuk). A házassági akadályok alól pedig csak az esetben nincs fölmentésnek helye, ha az illető akadály isteni törvényben (a szentírásban) gyökerezik (Syn. 145.), míg a polgári vagy egyházi törvény tilalma elleni házasságokat csak fontos okoknál fogva bár, de megengedhetni (Syn. 146.). Már pedig a cultus disparitas akadályá nyilvánvalólag nem gyökerezhetik a szentírásban, sőt nem is protestáns hittétel, mint azt az előző jegyzetben láttuk: s így ez az akadály az erdélyrészi reformátusoknál sem jöhet számba olyan gyanút, a mely alól felmentésnek nem volna helye.

Az erdélyrészi ágostai evangélikus jog az 1870. évi «Eheordnung» 21. §-a szerint: «Bezüglich der Ehen zwischen Gliedern der evangelischen Kirche A. B. und anderer Glaubensgenossenschaften haben keine andern Hindernisse, als die in dieser Eheordnung aufgeführten und die durch die staatlichen Normen festgestellten zu gelten.» Minthogy az Eheordnung a továbbiakban sehol sem tiltja el a keresztények és nem-keresztények közti házasságot s minthogy a fent idézett 21. §. nyíltan kifejezi a mindenkori állami jogrendhez való simulást, a mi egyuttal a korábbi hibás házasságoknak a H. T. 138. §-ában foglalt revalidációjához való hozzájárulást is magában foglalja: az erdélyrészi ág. ev. jog szerint a cultus disparitas akadályá nem létezőnek tekintendő.

Az unitáriusoknak 1889-ki egyházi törvényük a házassági jogról a 11. §. 6. pontjában kimondja, hogy nem köthetnek házasságot a nem-keresztények, míg keresztény vallásra át nem tértek; a 18. §. 4. pontja szerint pedig ezt az akadályt csak a keresztény vallásra való áttérés szünteti meg, vagyis *fölmentés alóla nincsen.*

A görög-keleti egyházi-jog szerint tilos keresztény embernek heretikusokkal és zsidókkal házasságot kötni; ha azonban két heretikus vagy zsidó házastárs közül az egyik a kereszténységhez tér át, akkor a házasság a valláskülönbség

¹ Megvallom, kételkedve írom le ezt az eredményt és azt hiszem, ha boldogult József császárt föl idézhetnők törvénye magyarázójaul, aligha magáénak vallaná azt. E tétel a protestánsok egyházi jogán nem alapul, mert ime a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventje 1895 november 22. kiadott tájékoztató házassági utasításának 5. §-ában kimondja, hogy «*polgárilag házasságra lépett keresztény és nem-keresztény felek, ha e célból lelkészeinknél jelentkeztek, egyházilag is összekötendők*»; fényes bizonyosságul annak, hogy a cultus disparitas akadályá a protestánsoknál nem hittétel. Ámde a pátens nem egyházi, hanem állami jog volt s így irányadó még a protestáns hitelvekkel szemben is. Igaz, hogy az osztrák polgári törvénykönyv házassági joga, mely a pátenssel egy anyából eredt, a házassági felmentésekre nem szab korlátot, a kommentátorok pedig a cultus disparitást az osztrák polgári törvénykönyv szerint egyenesen dispensabilis akadálnak mondják (Kirchstetter 87—88. l.), de ezt a pátensbe belemagyarázni bajos.

daczára érvényesen fentartandó: «Ha valamely atyafiúnak hitetlen felesége vagy, mely ő vele együtt akar lakni, azt el ne bocsássa» (Pál I. Korinth. VII. 12—14. lásd Schaguna, Compendium des Kanoni-schen Rechtes. 72. l.). Noha tehát a cultus disparitas a keletieknél is akadály in contrahendis, dispensatio mégis van a'óla, mert az egyházi akadályok alól a püspök korlátlanul adhat fölmentést; a püspök ugyanis, mint az apostolok utóda, az egyházi hatalom teljességét bírja s csak az isteni jog köti. (Schaguna 64. l.) A mit pedig maga az apostol lehetőnek mond, az isteni jogba nem ütközhetik. A keleti orthodox fölfogás tehát egyezik az eredeti kánonjogival.

Az eredmény az, hogy a magyar anyaországbeli ev. ref. és ág. hitv. ev. vallásuak és az unitáriusok kivételével a többi felekezetek joga vagy nem ismeri a cultus disparitas akadályát, vagy felmentést enged alóla; tehát a H. T. 138. §. 2. bekezdésének kivétele ez utóbbiakra nem vonatkozik. Vagyis valláskülönbség alapján ma már csupán a magyar anyaországi s mindkét felekezetű evangélikus és az unitárius vallásuaknak 1895 október 1. előtt kötött házasságai támadhatók meg. Ha azonban az utóbb nevezettek nem-keresztény egyén-nel 1895 október 1. előtt házasságot kötöttek, az megtámadás esetén — a fentebb részletezett okokból — nemcsak a keresztény, hanem a nem-keresztény félre nézve is semmis-nek lesz nyilvánítandó, még ha a nem-keresztény joga szerint a házasság érvényesen fenállhatna is; ez a házassági jogviszony egységből folyó szükségképi következtetés.

b) *Cultus disparitas a nemzetközi jogban.* A H. T. 108. és 111. §-ai szerint, ha két külföldi egymással vagy külföldi férfi magyar állampolgárnóval köt házasságot, a kor és cselekvőképesség kivételével, a melyre nézve mindegyiknek saját hazája törvényei irányadók, a házasság többi anyagi érvényességi kellékeit úgy kell megítélni, hogy a kötendő házasság mindkét fél hazájának joga szerint érvényes legyen, vagyis cumulative. (Ha azonban magyar férfi vesz el idegen nőt, a 109. §. szerint a nő kora és cselekvőképessége saját hazájának joga, a házasságnak minden egyéb anyagi érvényességi kelléke pedig kizárólag a magyar jog szerint ítéendő meg.)

Ha tehát ily esetekben az egyik fél joga felállítja a cultus disparitas akadályát, a házasság magyar jog szerint sem jöhet létre érvényesen, noha a magyar törvény egyébként ezt az akadályt nem ismeri el. Ez az eset áll különösen Ausztriára és oly országok honosaira, a melyekben az egyházi házassági jogok rendszere még fenáll (Szerbia, Oroszország), valamint Horvát-Szlavonországok magánjogi autonómiája és a H. T. 147. §-a folytán az odavaló községi illetőségű magyar állampolgárookra nézve is.

E szerint osztrák vagy horvát-szlavon izraelita férfi nem vehet el magyar keresztény nőt, sem pedig osztrák vagy horvát-szlavon keresztény férfi magyar izraelita nőt. Ellenben magyar izraelita férfi elvehet osztrák vagy horvát-szlavon keresztény nőt, magyar keresztény férfi osztrák vagy horvát-szlavon izraelita nőt (H. T. 109. §.), noha ez utóbbi házasságok ugy Ausztriában, mint Horvát-Szlavonországokban érvénytelenek.

A cultus disparitas akadály a ugy Ausztriára, mint Horvátországra nézve az osztrák polgári törvénykönyv 64. §-án sarkal, mely szerint keresztények és nem-keresztények egymással nem köthetnek házasságot. Ez akadályon csak vallás- vagy honosságváltoztatással lehet segíteni; Ausztriában ugy is, ha vagy mindkét, vagy legalább a keresztény fél vallásfelekezeten kívül állóvá lesz, a mikor is az 1868. május 25-ki törvény szerint polgári házasságot köthetnek. Ha csak az izr. lesz felekezeten kívülé, az nem használ; mert: «dadurch, dass sich jemand für confessionslos erklärte, ist er in die Gemeinschaft der christlichen Glaubensgenossen nicht eingetreten. Die Ehe zwischen einem Con-

fessionslosen und einer Katholikin ist daher ungiltig» (Ogh. Glaser Slg. 10,227.). Hogy pedig a cultus disparitas akadály a osztrák honosnak külföldön kötött házasságára is vonatkozik, következik az osztrák polgári törvénykönyv 4. §-ából és kifejezést talál a következő döntvényben: «Auch die im Auslande eingegangene Ehe eines österr. Katholiken mit einer Jüdin ist ungiltig.» (Ogh. Glaser Slg. 10,250.)

A mennyiben tehát a cultus disparitas akadály a külföldi jogban el van ismervé, a H. T. 108—111. §-aihoz képest azt a magyar jog szempontjából is mindig szorgosan figyelembe kell venni.

Dr. Szladits Károly.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetere vonatkozó észrevételek.*

NEGYEDIK FEJEZET.

Meghatalmazottak és ügyvédek.

95. §. A 95. §. első bekezdésében e mondatrészből «a feleknek meghatalmazott ügyvéd által kell magukat képviseltetniök» a «meghatalmazott» *jelző mint fölösleges, kihagyandó.*

A kihagyást indokoltá teszi a 103. §., mely az ügyvédi meghatalmazást szabályozza, és az a körülmény, hogy a negyedik fejezetben a «meghatalmazott» és az «ügyvéd» kifejezésekhez más-más fogalom fűződik s ezért mindkettőnek egymás mellett használata tévedésre vezethet s lehetőleg elkerülendő.

E szakasz harmadik bekezdésében, mely így szól: «A kincstári ügyészségnek és a közalapítványi ügyigazgatóságnak képviseleti jogosultságát e §. nem érinti», a kincstári ügyészség helyett, a «kir. kincstári jogügyek igazgatósága» teendő; ha pedig e mellett a kincstári ügyészségek külön is fölemlítetnek, akkor a közalapítványi ügyigazgatóság mellett, a közalapítványi ügyészségek is fölemlítendőek.

102. §. E szakasz első bekezdése, mely szerint a fél ügyvédjének peres vitelére adott «általános meghatalmazását» a kir. törvényszékeknek előre bejelentheti, *kiegészítendő a következő rendelkezéssel:* «Az ily általános meghatalmazás törvényes terjedelmének korlátozása az ellenféllel szemben hatálytalan».

Ez a rendelkezés azért szükséges, mert az általános meghatalmazás nem mellékelte az egyes peresomóhoz, hanem arról a bíróságok csak jegyzéket vezetnek s így annak terjedelméről nehezebben szerezhetnek a felek tudomást; másrészt pedig éppen az általános meghatalmazásban nyilvánuló nagyobb foku bizalom feleslegessé teszi annak megengedését, hogy az ily meghatalmazás törvényes terjedelme korlátozható legyen.

104. §. A 104. §. kimondja, hogy a per vitelére adott meghatalmazás kiterjed minden, a perre vonatkozó cselekményre és a perköltségnek az ellenféltől felvételére, «kivéven a pénz és érték felvételét és nyugtatványozását.» Ez a megszorító rendelkezés a szakaszból *kihagyandó, s helyette ez a módosítás teendő:* «ugyszintén a pénz és érték felvételére és nyugtatványozására»; mert ezek, mint a peres ügy lebonyolításához tartozók, nem különböznek jelentőségre ama cselekményektől, melyekre a per vitelére adott meghatalmazás egyébként kiterjed. Ugyanis nem fogadható el az az indok, hogy e cselekmények fontosabbak volnának, mint például a pernek egyezség, elismerés, vagy lemondás után való befejezése. De ettől eltekintve, nehézséget okoz a tervezet rendelkezése a végrehajtási eljárásban, a mennyiben a végrehajtás foganatosítása iránt megkeresett bírósághoz a meghatalmazás nem lesz áttéve s így ez rendszerint nem tudja, hogy a behajtott pénzt az ügyfél vagy a meghatalmazott kezéhez utalja-e ki; abban az esetben pedig,

* Az előbbi közl. 1. a 27. 38., és 41. számban.

ha az adós meghatalmazott kezéhez fizet és ez a felvett pénzt elsikkasztja, a forgalom biztonságának sokkal nagyobb veszélyeztetésével jár, ha ez a sikkasztás azért, mert a pénz felvételéhez a tervezet különös felhatalmazást kíván, a fizető adós kára lenne, mint ha az által a meghatalmazó károsodnék, kinek módjában van megválasztani, hogy kit hatalmaz meg.

De következtetlenség is rejlik e szakaszban, midőn az említett meghatalmazás törvényes terjedelmét a perköltségeknek az ellenféltől való felvételére kiterjeszti, egyéb pénz és érték felvételét pedig különös felhatalmazáshoz köti.

105. §. Az előbbi szakasznál javasolt módosítás folytán a 105. §. második bekezdésének, mely így szól: «A mennyiben az ügyvédi képviselőt kötelező, a meghatalmazás törvényes terjedelmét hatályosan csak a pernek egyesség, lemondás vagy elismerés útján való befejezhetése tekintetében lehet korlátozni», — változatlan fentartásából következik, hogy az ügyvédnek adott per vitelére szóló meghatalmazás törvényes terjedelmét a pénz és érték felvétele és nyugtatványozása tekintetében korlátozni nem lehet; a mi az ügyvédet állásánál fogva megillető bizalom folyománya.

106. §. E szakasz következően van szövegezve:

«A meghatalmazás nem szűnik meg sem a megbízó halálával, sem pedig a megbízó perbeli cselekvő képességében, vagy törvényes képviselőjének személyében történt változás következtében. Ha azonban a meghatalmazott a jogutódok nevében kíván fellépni, azok meghatalmazását tartozik felmutatni.»

ÖTÖDIK FEJEZET.

Szegénységi jog.

114. §. A 114. §. 3. pontja, mely szerint a szegénységi jog engedélyezése folytán a fél jogot nyer arra, hogy ügyének dijtalan vitelére ügyvédet rendelnek ki számára, feltéve, hogy az ügyben az ügyvédi képviselőt kötelező, folytatólag *ekkép egészítendő ki*: «és a mennyiben a szegénységi jog megadása iránt benyújtott kérvényből nem tűnik ki, hogy ügyének dijtalan vitelére ügyvéd önként vállalkozott volna».

A gyakorlatban ugyanis vitás az a kérdés, hogy kötelező ügyvédi képviselő mellett a szegény jogon való perlés meghatalmazott ügyvéddel is gyakorolható, vagy csak kirendelt pártfogó ügyvéddel? A szegedi kir. ítélő tábla határozatárába felvett 2. sz. határozattal az utóbbi elvet mondta ki, ellenben a legtöbb bíróság a szegénységi jogot — ha ennek feltételei egyébként fenforognak — engedélyezi abban az esetben is, ha a szegény fél képviselőt meghatalmazott ügyvéd vállalkozik.

E tekintetben a javasolt pótlás egyöntetű eljárás meghonosítása végett kívánatos.

115. §. A 115. §. első sorában, mely ezt tartalmazza: «A szegény fél részére kirendelt ügyvéd azon törvényszék kerületén kívül, melyben lakik, nem tartozik eljárni», az előbbi szakasznál ajánlott pótlás folyományaképp a «szegény fél részére kirendelt ügyvéd» helyett a «szegény fél ügyvédje» kifejezés teendő.

Hasonló kiigazítás ajánlatik alább a 122. §-nál.

119. §. E szakasz, úgy a 180. §. is, pénzbírságról, míg a 311. §. pénzbüntetésről tesz említést; a 216. §. pedig felváltva használja a «pénzbírság» és «pénzbüntetés» szavakat. Minthogy a most hivatkozott 216. §-ból nyilvánvaló, hogy a tervezet e kétféle szó által nem kíván két külön fogalmat megjelölni, vagyis nem azt célozza, hogy az egyik átváltoztatható legyen elzárásra, ellenben a másik nem; minthogy továbbá a szabatoság megköveteli a kifejezések egyöntetűségét, azért a tervezetben *mindenütt a «pénzbírság» szó alkalmazandó*, melylyel a polgári megtorlás már a kifejezésben is meg lesz különböztetve a büntető törvények megtartásától. Alább a

216., 304., 311. és 367. szakaszoknál ily értelemben javasoltatik a kiigazítás.

122. §. E szakasz szövege, mely így hangzik:

«A szegény fél részére kirendelt ügyvéd a perköltségben marasztalt ellenféltől közvetlenül behajthatja kiadásait és díjait. Az ellenfél az ügyvéddel szemben a szegény fél ellen fenálló személyes kifogással csak annyiban élhet, a mennyiben azon költséget, mely részére ugyanazon perben a szegény fél ellen meg van állapítva, felszámíthatja», — nem elég világos, a mennyiben kételyre ad okot, hogy az ügyvéd minden felmerült díjat és költséget per útján behajthat-e az ellenféltől, vagy csak végrehajtást vezethet ama perköltség összegének erejéig, a melyben az ellenfél marasztaltatott. Azért *e szakasz*, figyelemmel a 114. §-nál fentebb javasolt módosításra is, *ekkép szövegezendő*: «A szegény fél ügyvédje a perköltségben marasztalt ellenféltől a megítélt perköltséget, ha pedig viszont a szegény fél is van perköltségben marasztalva, a szegény félnek megítélt költség többletét az ügyfele ellen megállapított díjai és költségei erejéig végrehajtás útján közvetlenül behajthatja.»

HATODIK FEJEZET.

Biztosíték.

125. §. A 125. §. 2. pontjának, mely szerint biztosíték nem követelhető: «2. meghagyásos perekben okiratok alapján, vagy váltóból, továbbá viszontkereset és nyilvános bírósági felhívás folytán megindított kereset esetében» eme kifejezése: «váltóból... megindított kereset esetében» hibás. E pont *következőleg helyesbítendő*: «2. meghagyásos perekben okiratok alapján, továbbá váltó alapján, valamint viszontkereset és nyilvános bírósági felhívás folytán megindított kereset esetében».

HARMADIK CZIM.

ELSŐ FEJEZET.

Keresetlevél és egyéb beadványok.

129. §. E szakasz ötödik bekezdésében, mely elrendeli, hogy a keresetlevélben a szóbeli tárgyalás előkészítése végett előadandók azok a tényállítások is, a melyekből keresetét származtatja a felperes, valamint ezeknek bizonyítékai, «a szóbeli tárgyalás előkészítése végett» és «előadandók» *szavak közé beveendőek ezek*: «számozott pontokba foglalva;» mert ilyképp a tényállítások áttekinthetőbbek, felperes által gondosabban megválasztottak, az alperes és a bíróság által különkülön mérlegelhetők és úgy az előadásnál, valamint írásban is könnyebben idézhetők lesznek; mindez pedig tetemes idő és munkakiméltet eredményez.

138. §. E szakasz következőképp rendelkezik:

«Olyan iratokban, melyek következtében szóbeli tárgyalásra határnapot kell kitűzni, a határnapon előadandó kérelem és az ennek megalapítására szolgáló tények és ezek bizonyítékai is közlendők».

E szakasz utolsó előtti sorában a 129. §-nál említett indokokból a «szolgáló tények» *után közbeszurandók e szavak*: «számozott pontokban szövegezve».

(Folyt. köv.)

Dr. Vasdényey Géza,
szabadkai kir. tszéki elnök.

Különlék.

— **A büntettesek osztályozása.** A budapesti államrendőrség 1895. évi jelentése a bűnösöket következőképp osztályozza: A kinyomozott tettesek között volt

	1894-ben	1895-ben
rendes foglalkozásu	11,336	11,202
foglalkozás nélkül	372	320
százalékokban kifejezve:		
rendes foglalkozásu	96.85%	97.23%
foglalkozás nélkül	3.15%	2.77%

A letartóztatottak foglalkozására vonatkozó részletesebb adatok pedig a következők:

	1894-ben	1895-ben
magasabb műveltségű	201	302
önálló iparos	111	127
földmivelő	25	23
munkás a) munkában	321	297
„ b) munka nélkül	549	638
cseléd a) szolgálatban	877	904
„ b) szolgálat nélkül	380	402
napszámos	735	840

Kor. A rendőrségnél gyűjtött adatok a korra nézve két határvonalat állapítanak meg: a Btk. 84. §-ában beszámíthatóságra határként vett 16-ik évet és a nagykorúságot; előbbi a kinyomozottak, utóbbit a letartóztatottak számánál.

A kinyomozott tettesek közt volt

	1894-ben	1895-ben
16 éven felüli	11,052	10,980
16 éven aluli	756	542
százalékokban kifejezve		
16 éven felüli	93.16%	95.1%
16 éven aluli	6.84%	4.9%

A mult évhez képest tehát közel 2% csökkenés tapasztalható. De még így is magas a 16 éven aluliak száma, a minnek oka az elhagyatott gyermekek nagy számában és a sorsuk iránt tanúsított közömbösségben rejlik. A 16 éven aluliak leginkább a vagyon elleni bűncselekményeknél szerepelnek és e nemből is leginkább a lopásnál. Így pl. 1895-ben az 542 tizenhat éven aluli tettes közt 406 tolvaj volt. A nyomor, az életfentartás ösztöne készíti őket a lopásra, bár legalább $\frac{1}{3}$ -a e számnak alkalmi (piaczi és házi) lopásokat követett el.

A letartóztatottak közt

	1894-ben	1895-ben
nagykoru volt	1622	1959
kiskoru	1577	1573

— **A Magyar Jogászegylet** f. hó 3-ikán tartotta első teljes-ülését az ügyvédi kamara házában levő új helyiségében, mely minden tekintetben megfelelőnek bizonyult. A látogatott ülés tárgya volt a részletügyletek jogi szabályozásának kérdése. Előadó *dr. Barna Ignác* vázolta a kérdés mibenlétét, a legutóbbi jogászgyűlési fejleményeket és előadta álláspontját. Ezután *dr. Schwarz Gusztáv* fejtegette az előadótól eltérő és a jogászgyűlés többsége által elfogadott nézeteit. *Lázár Pál* műegyetemi tanár *dr. Schwarz* álláspontja mellett érvelt, főleg gyakorlati szempontokból. Végül általános érdeklődés közt *Vavrik Béla* szólott a kérdéshez, kiváló elmeéllé és szónoki erővel védelmezve meg a szociális momentumra alapított álláspontját. A teljes-ülés elhatározta, hogy a kérdésről a vitát folytatni fogja és pedig már f. hó 17-ikén tartandó ülésében. — Az ülés végén *Márkus Dezső* előadta indítványát a jogászegyleti társas összejövetelék iránt. Az egylet végrehajtó bizottságot fog alakítani e tárgyban.

— **A részletügyletek törvényhozási szabályozása.**

Dr. Barna Ignác jogászegyleti előadásának előadói konklúziói: A részletügyletek szabályozása külön törvény útján történjék a következő vezérelvek szerint:

1. Részletügylet nem forog fen, ha félévi vagy ennél hosszabb időszakokra szóló, vagy a vételár tizedrészét meghaladó részletfizetések állapítottak meg.

2. Részletügylet tárgyát sem fényűzési cikkek, sem sorsjegyek vagy más értékpapírok nem képezhetik.

3. A részletügyleti törvény oltalmában a bejegyzett kereskedő nem részesül.

4. A tulajdonjog fentartása harmadik személyek irányában csak akkor hatályos, ha az eladó joga valamely (a törvényben közelebből megállapítandó) alkalmas módon külsőleg felismerhetővé van téve.

5. Ha az eladó a vevő fizetési késedelme miatt a dolgot visszaveszi, köteles a teljesített részletfizetéseket visszatéríteni, de igényelheti: a) az ügylet folytán tett költségeket; b) a károsításokért való kártalanítást; c) a használat vagy az időfolyás okozta értékcsökkenés kiegyenlítését; d) a használat egyenértékét, a mely utóbbit — tekintve azt mint a

dolog készfizeset melletti árának kamatját — a magánzálogházak tulajdonosai által szedhető legmagasabb díjak egy bizonyos (törvényileg megállapítandó) többszörösénél csekélyebb összegben semmi esetre sem szabható ki. — Ugyanez áll akkor is, ha az eladó a dolgot a tulajdonjog fentartása alapján más hitelezőktől, esetleg a vevő csődtömegétől veszi vissza.

6. Bizonyos (törvényileg megállapítandó) százaléknyi bánatpénz lefizetése mellett a vevő is bármikor elállhat az ügylettől (az előbbi pontban részletezett joghatálylyal).

7. Az eladó nem veheti vissza a dolgot a vevőtől, ha az ilyféle dolog a végrehajtási törvény szerint lefoglalhatatlan.

8. Részletügyleteknél kötbér egyáltalában nem köthető ki.

9. A részletfizetési kedvezmény elvesztése csak arra az esetre köthető ki, ha a vevő legalább három részlettel hátralékban van s e részletek együttvéve az egész vételárnak legalább egy tizedrészét teszik.

10. Részletügyletek felén túli sérelem miatt megtámadhatók. A minőség kifogásolhatásáról való előzetes lemondás semmis. Az azonnali kifogásolás nem szükséges. Az e címekre fektetett védelem el nem évül.

11. Ötszáz forintot meg nem haladó részlet iránti kereset csak a vevő lakhelyének bírósága előtt indítható; a forum contractus és a forum prorogationis ki vannak zárva. Külföldi (habár osztrák) makacssági ítélet végre nem hajtható, ha részletügyletre vonatkozik.

12. Az uzsoratórvény a részletügyletekre is kiterjesztessék.

— **«A bűnvádi perrendtartás magyarázata»** című munkára hirdet előfizetést Grill Károly könyvkiadó. Szerkesztik *dr. Balogh Jenő*, *dr. Illés Károly* és *Vargha Ferencz*. A mű három, nagy nyolczadrét alaku kötetben, következő címmel jelenik meg: «A bűnvádi perrendtartás magyarázata.» Az első kötet az általános bevezetésen kívül, mely a bűnvádi eljárás történetét, alapelveit, forrásait stb. tartalmazza, a perrendtartás tizenkét első fejezetét foglalja magában; a második kötet a XIII—XIX. fejezeteket (192—377. §§.), vagyis a tanúkról, a szakértőkről, a vádiratról és közvetlen idézésről, és a főtárgyalás előkészítéséről és megtartásáról szóló részeket tárgyalja; a harmadik kötet a bűnvádi perrendtartás hátralevő részét (perorvoslatok, járásbírósi eljárás stb.), az esküdtbírók szervezéséről s a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló külön törvényeket, az ügyviteli szabályokat, s az egész műre kiterjedő tárgymutatót fogja tartalmazni. Az anyag feldolgozásánál szerzők azt a rendszert követik, a melyet *Edvi Illés Károly* dr. kommentárának második kiadásában találunk s a mely különösen gyakorlatiassága által tűnik ki. Az egyes fejezeteket tehát jogtörténeti dogmatikai bevezetés előzi meg, az egyes §-okat a miniszteri indokolás válogatott részei s a magyarázó jegyzetek követik. Az egész mű terjedelme körülbelül 100 iv leend. Az első kötet már az 1897. év elején jelenik meg, a II. és III. kötetek a körülményekhez képest lehető gyorsan követik az elsőt. A 3 kötetes munka előfizetési ára 15 frtban állapított meg, megjegyeztetik, hogy a bolti ár valószínűleg magasabb lesz.

— **A Rivista Penale** legújabb száma közli olasz fordításban a magyar bűnvádi eljárás azon fejezetét, mely az ártatlanul letartóztatottak kártalanításáról szól.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** tanulmányutat tesz Németországban azon célból, hogy a szóbeliség behozatalával szükséges szervezeti átalakítások iránt tájékozza magát. Az első törvényszék, melyet e célból meglátogatott, a nürnbergi volt.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 17-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a részletügylet törvényhozási szabályozásának jogi vezérelveiről szóló vita folytatása. — Vendégeket szívesen lát az egylet.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: CSEMEGI KÁROLY levele az egyetemhez. — Adalék a mentelmi jog kérdéséhez. Dr. WELLISZ VILMOS budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A felülvizsgálati kérelem alaki kellei. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvéd. — Felülvizsgálat a sommás eljárásban. SZALAY TAMÁS kir. törvényszéki bírótól. — Kérdések a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tcz. köréből. Dr. SZLADITS KÁROLY-tól. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A végrehajtók országos kongressusa.

Csemegi Károly az egyetemhez

a következő levelet intézte:

Méltóságos és Tudós Rektor Ur!

Nagyságos és Tudós Egyetemi Tanár Urak!

Nemzeti életünk legmagasztosabb ünnepét, fenállásunk ezredik évfordulóját a budapesti Tudomány-Egyetem is az egész magyar hazával együtt lelkesülten megünnepelvén, a tudós tanári kar azzal kívánta emelni a nagynevezetességű nap fényét, hogy ezen alkalommal s ennek emlékére több kiváló külföldi és belföldi tudóst — mintegy a tudományok ezer éves küzdelmeinek és diadalainak ez idő szerinti megtestesítőit — tiszteletbeli doktorokká megválasztott, mely választást Ő Császári és Apostoli Királyi Felsége legkegyelmesebben megerősíteni méltóztatott.

Az ekként kitüntetett jeles sorába az én igénytelen személyem is bevétetvén, az összes jogtudományok tiszteletbeli doktorává emeltettem, mely kitüntetéséről szóló fenkölt szellemű hivatalos értesítést, a diszes oklevéllel együtt, nem régen kezeimhez vettem.

Levertség és zavar fogja el lelkemet, a midőn a tudománynak nagy alkotásokban igazolt bajnokai, a velem együtt kitüntetett nagyérdemű és nagyhirű aristarchusok között, az én jelentéktelen nevemre is bukkanok, s a midőn az engemet ért megtisztelés nagyságát tudományos működésem és ennek eredménye csekélységéhez viszonyítom.

És ha mégis hazám tudományos életének leghivatottabb areopagja — a hamis látszat és a csillogó szavak káprázata által félre nem vezethető tudós tanári kar — ennek ellenére engemet is méltónak talált azon kitüntetésre, melylyel a tudomány az ő valódi hitvallóit, uttörőit és önfeláldozó terjesztőit szeretettel és lelkesedéssel feldiszi: ennek indokát és forrását csupán abban találhatom, hogy egész életemen át hű követője lévén a haladás ihletett zászlóvivőinek, buzgó tanítványa bölcs tanárainak, korán felismertem és lelkem irányzójává fogadtam azon igazságot, mely a történelem legváltozatosabb eseményeiből mint változatlan tan, mint Isten törvényének a világrendszerben élő megnyilatkozása tárult fel előttem. Korán megtanultam jeles tanáraitól s később az idők és a történelemnek empirikai és eszmei tartalmát bonczoló és átvizsgáló munkálódásaimban mindinkább megerősödtem azon tudásomban, hogy az állami és a társadalmi élet nagyobbsszerű változásait és átalakulásait a tudomány vívmánya előzi meg, s kényszeríti a hatalom büszke tényezőit, gyakran hajlamaik és közvetlen érdekeik ellenére is, azon alakulatok megvalósítására, melyekben a szerény tudós zajtalan buvárlatának és felismerésének halhatatlan eredménye élő valósággá válik.

A tudomány nagyjai fejezték ki, de az élet szolgáltatta az éles abstrakció alapját, hogy az egyszer fölismert, bárhol

revelált igazság minden időre s az egész emberiség számára van felfedezve. Tudomány és történet ezzel összefüggőleg hirdetik, hogy a lélekemelő fejlemények és sikerek, valamint a lelkeket megrázó rombolások és bukások e tan megértésében, illetőleg félreértésében találják megfejtésüket és szükségszerű okaikat. Erre utal egyébiránt ezen nagytekintélyű Tudomány-egyetem tudós Rektora is, midőn a hozzám intézett nagybecsű értesítésben, kulturtörténetünkre hivatkozva, helyesen és a tényekkel egybehangzólag mondja: «hogy e nemzet mindenkor azon elvekhez csatlakozott, melyek az európai államok művelődésére irányadók voltak».

Igy tanultam ezt én is — és legyen szabad a szerénység megsértése nélkül hozzátennem — hogy azon kimért körben, a melyben hazámra, ennek intézményeire, jogállapotára és jogérzetére, de ezzel együtt, sőt épen ez által annak erkölcsi, valamint gazdasági megerősödésére és haladására hatni hivatva voltam, mindig és tántoríthatatlanul e tudásomnak megfelelően cselekedtem. Fájdalom, hogy az emberiség haladásának történetében csaknem kikerülhetetlen végzet gyanánt tűnik elébünk a jelenség, mely szerint a legnagyobbsszerű haladást rövid idő elteltével a pangás, sőt legtöbbször a visszaesés váltja fel. Nem maradtak ettől menten alkotmányunk legutóbbi helyreállítására következő időnek nagy lelkesedéssel s teljes hivatottsággal nagy arányokban megindult jogi alkotásai sem.

Ezen munkálatok körül, s különösen a jövő jogszervezetének alapjai letételénél, és még nagyobb mérvben hazánk büntetőjogának megalkotásánál tágabb tért jelölt ki a sors az én csekély tehetségem gyakorlati érvényesítésére; de egyszersmind nagyobb erőfeszítést is követelt tőlem a nemskára bekövetkezett visszahatással szemben való ellentállásra.

Öntudatom mondja, hogy úgy abban, a minek alkotásánál közreműködtem, mint abban, a mit megakadályozni törekedtem, vagy a mit megakadályoznom tényleg sikerült, mindenkor a tudománynak legtisztább és polgárosító tanait, hazánk tényleges állapotára való tekintettel iparkodtam érvényre emelni. Legfőbb célom, irányom és törekvésem volt a parlamenti kormányrendszertől elválaszthatatlan pártszervezet netaláni tulcsapongásait a jogélet erős szervezetével ellensúlyozni, hazám szolgálatát a tudomány szolgálata által végezni. Meggyőződéseim lévén, hogy a mint hazám állami létét a kereszténységnek köszöni: úgy fenmaradását, haladását és a többi államokkal való versenyt csakis a tudomány megváltó ereje és hatalma által lesz képes biztosítani.

A nagytekintélyű Tudomány-egyetem ezen csekély eredményű tevékenységemnek méltatásával volt szíves engemet a jogtudomány doktori címével és jogaival feldisznitni, mely kitüntetést midőn hálás köszönettel elfogadnám, egyszersmind ama biztosítást csatolom jelen soraimhoz, hogy hátralevő napjaimat, a mennyire hajlott korom engedi, a tudomány szolgálatának szentelem.

Kiváló tisztelettel maradok a méltóságos és tudós Rektor ur és a nagyságos és tudós egyetemi Tanár urak alázatos szolgálja:

Budapesten, 1896 augusztus havában.

Dr. Csemegi Károly.

Adalék a mentelmi jog kérdéséhez.¹

Az eddig röviden jelzett nézetekkel s az uralkodó fölfogással szemben vitatjuk, hogy a mentelmi jog *kizárólag* személyes jog, hogy annak voltaképeni alanyai kizárólag az országgyűlés egyes tagjai.

Egy intézménynek *természetét* jelentősége és értelmének megvizsgálása által ismerhetni fel legjobban, és azért a mentelmi jog természetének fölismerésére is legbiztosabban annak jelentősége és értelmének méltatása vezet.

Egész általánosságban mi jelentősége, mi értelme van a mentelmi jognak?

Hogy a törvényhozás tagjai oly attributumokkal birjanak, melyek lehetővé tegyék részükre, hogy alkotmányos föladatuknak megfelelhessenek. És ez okból ez attributumok egész mivolta, legbensőbb tulajdonságai hozzák magukkal, hogy az azokat képező jog nem lehet egy testületnek mint egésznek joga, nem lehet származtatott jog, hanem már *eredetileg* és *kizárólag* azoknak joga, kik az országgyűlés alkotmányos föadatainak teljesítésére hivatvák és kik e testületet képezik.

Nem áll tehát, hogy a törvényhozás tagjai oly mértékben függetlenek, mint a mily függetlenséggel bir az országgyűlés, hanem épen megfordítva.

A törvényhozás csak oly mértékben független, a mely mértékben szabadok és függetlenek annak tagjai alkotmányos működésükben.

Az országgyűlés tagjai által alkotmányos föadataik teljesíthetése céljából birt kellékek logikai szükségességgel következnek a parlamentáris alkotmány legbensőbb természetéből, olyannyira, hogy az országgyűlés tagját mint önálló alanyi jog megilletik a nélkül, hogy ez autoritativ külön ki is jelentetik.

A mentelmi jog azon pillanatban keletkezik, midőn az országgyűlés tagja azzá lesz, e jog az ő törvényhozói minőségének, személyiségének inhaerens tulajdonsága; tehát az országgyűlés tagjait személyét azzá lételük időpontjától kezdve ipso jure illeti meg. És innét van az, hogy miért nem állapítható meg (ellentétben dr. Löw Tóbiás nézetével, Magyar Igazságügy 11. kötet) a mentelmi jog hatályának kezdő pontja akár az országgyűlés megnyitása, akár (a mi a képviselőházat illeti) a képviselő igazoltatásának időpontjával.

Semmi sem bizonyítja jobban e jognak tisztán *alanyi* jellegét, mint az imént levont következtetés, mert míg az országgyűlés meg nem nyílt, addig országgyűlés közjogi értelemben még nem létezik, már pedig a közjog terén egy még nem létező valaminek, vagy valakinek — testületnek — jogai nem lehetnek és így azok a még nem létező testület tagjai által igénybe sem vétethetnek.

Az országgyűlés tagjai a mentelmi jogában nem élvezik az országgyűlésnek, mint egésznek jogát, mert ők (itt különösen a képviselőházat tartjuk szem előtt) egyenként és így összeségükben adják az országgyűlést (illetőleg annak házát), az tehát csak azon joggal bir, melylyel ők — törvényhozói minőségükben — egyenként birnak, ők nem válnak más jogának részeseivé, mert az a jog az ő joguk.

A mai értelemben vett mentelmi jog tisztán és kizárólag alanyi jogi természetét megvilágítják még e jognak 1848 előtti történelmi előzményei is. Régibb törvényeink szerint a szólásszabadság és a salvus conductus alanyi jogok voltak.

Azt kérjük: van-e az államban nagyobb, fokozatosabb *egyéni* felelőség, mint a melylyel polgárok az államnak büntetőjogi tekintetben tartoznak? Ez egyéni felelősség

alóli fölmentve létel a mentelmi jognak egyik fő alkotóeleme, de egyszersmind *a subjektív jognak legbensőbb természetét juttatja kifejezésre.*

Az a sokszor hangoztatott érv, hogy a mentelmi jog már csak azért sem lehet subjektív jog, mert arról a jogosított saját akaratából nem mondhat le, nem bizonyítja azt, a mi vele bizonyíttatni szándékoltatik, mert az országgyűlés tagja nem az okból nem mondhat le a mentelmi jogról, mivel az nem az ő joga, hanem azért nem, mert *közérdekből* nem abdikálhat arról.

«Un député ne saurait renoncer au privilège qui le couvre, car les lois qui ont établis les immunités parlementaires n'ont pas été faites dans un intérêt privé; elles sont d'ordre public (Poudra et Pierre, Traité pratique de droit parlementaire 68. l.).»

Utalunk arra is, hogy a Btk. 19. §-a, mely az országgyűlés, ugyszintén a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjainak mentelmi jogát fölemlíti, a kodex 2-ik fejezetében foglal helyet, mely a törvény hatályáról *terület és személyek tekintetében* intézkedik. Rámutathatunk tehát egy az ujkori eszmék hatása alatt készült törvényünkre, mely a mentelmi jogot személyeknek biztosított mentességnek és így subjektív jognak fogja föl, és itt érdekesnek tartjuk megállapítani, hogy a törvényhozás ilyenformán ellenkezésbe jutott mentelmi ügyekben több ízben tett ama kijelentésével, hogy a mentelmi jog az országgyűlést mint testületet illető jog.

A mentelmi jognak tisztán és kizárólag alanyi jogi természetéből és erre nézve röviden előadott fejtegetéseinkből — befejezésül — néhány következtetést óhajtunk levonni. Ezek a következők:

A mentelmi jog oltalma alatt áll a törvényhozás tagja, nemcsak arra nézve is, mit e minőségben az országgyűlés bizottságaiban, hanem arra nézve is, a mit a pártértekezleteken mond vagy tesz.

Az országgyűlés tagjának lakásába való törvényellenes behatolás esetleg nemcsak a büntetőtörvénybe ütköző jogellenes cselekményt, hanem minden esetben a mentelmi jog megsértését képezi.

A mentelmi jog védi a törvényhozás tagját, az országgyűlés illető házatól nyert szabadságának ideje alatt is.

Ha valaki a reá kimért szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának, vizsgálati fogságának avagy fogva tartásának ideje alatt az országgyűlés tagjává lesz, hacsak — az első esetben — egyszersmind politikai jogainak fölfüggesztésére nincs elítélve, azonnal, mihielyt országgyűlési taggá vált az illető hatóság tudomására jön, minden további eljárás mellőzésével szabad lábra helyezendő. A mentelmi jog fölfüggesztése iránti lépések ennek megtörténte után indíthatók és indítandók meg.

(A bünvádi eljárás eredeti javaslatából a képviselőház igazságügyi bizottsága által kihagyott 32. §. szűkebb körre kontemplálta szoríttatni az országgyűlés tagjának e tekintetben való mentelmi jogát; e §. utolsó bekezdése szerint oly terhelt ellen, ki a *bünvádi eljárás* alatt szerzett mentelmi jogot, az eljárás mindaddig nem folytatható, míg a mentelmi jog fölfüggesztése kieszközölve nincs.)

A mentelmi jog oltalma alatt állnak az országgyűlés tagjai (itt természetesen az országgyűlés tagjai jönnek tekintetbe) képviselői minőségükben választóikkal való nyilvános és hivatalos érintkezésükben, értve ez alatt a választókhöz intézett nyílt leveleket és beszámolókat.

E megállapítás különben nemcsak a mentelmi jog természetére nézve előadott főntebbi fejtegetéseinkből, hanem a képviselőház 1867-iki tizes bizottságának a Böszörményi László esete alkalmából a mentelmi jog fogalmát körülíró és a ház által elfogadott és azóta is zsinórmértékül vett jelentés első pontjából következik, mely szerint

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

«a mit az országgyűlési tag mint olyan a házban és a házban kívül mond vagy tesz, ezért csak az országgyűlés és pedig annak azon háza által vonathatik feleletre, melyhez tartozik».

Nem állithatni alaposan, hogy a képviselői beszámoló nem a törvényhozói működés folyománya, mert különben a mentelmi jog oly szűk fogalom meghatározásához jutnánk, mely a közszabadság veszélyeztetését rejti magában, és könnyen előállhat az eset, hogy a képviselő azért, mit az országgyűlésen a felelőtlenség oltalma alatt, — ha tekintetbe vesszük, hogy szavait az egész sajtó pártkülönbség nélkül reprodukálja és így az ország minden zugába elviszi — a legnagyobb nyilvánosság előtt mond, ha választó kerületében egy pár száz ember előtt ismétli (míról ezek a sajtó országgyűlési tudósítása alapján ugyis már tudomást szereztek), esetleg felelősségre vonatik. Ebben pedig ratio — nézetünk szerint — alig van, annál kevésbé, mert a felelősség sulya korlátozza a törvényhozási hivatás lelkiismeretes és mindenoldalú teljesítését.

Ez okokból helytelennek tartjuk a m. kir. Curianak Doda Traján sajtóügyében 1889. évben 3837. sz. a. hozott határozatát is, mely lényegében az okból mondja ki a képviselőnek felelősségét választóihoz intézett nyilatkozatáért, mert a mit a képviselő az országgyűlésen mond, az a ház elnökének fegyelmi hatalmában ellenőrzésre talál, míg a választókkal való érintkezés oly tér volna, «melyen a törvény rendelkezéseibe ütköző nyilatkozatok minden korlát és felelősség nélkül tétethetnének».

A m. kir. Curia indokolásából logice az következne, hogy azért, mert valamely joggal való visszaélés megtorlására — ez idő szerint — nincs eszköz, az okból ama jog nem is létezik.

De eltekintve ettől, kérjük, hogy a ház elnökének kezébe letett hatalom oly foku-e, hogy az országgyűlés tagjainak a legnagyobb nyilvánosság előtt tett, netalán az általános jogrendet megtámadó nyilatkozatai általa oly mérvű megtorlásban részesülhetnek, hogy evvel szemben a képviselői beszámoló a büntető törvény sulya alá helyezendő?

Az eddig előadottak — úgy hiszszük — nemcsak az elmélet szempontjából birnak fontossággal, midőn arról van szó, hogy a mentelmi jog intézményét, mint elsőrendű alkotmányos biztosítékot törvénybe foglaljuk. Csak az a törvény lehet jó, csak az felelhet meg rendeltetésének, mely a benne kifejezésre jutott elveket bizonyos rendszerességgel és következetességgel viszi keresztül, melyet egységes szellem leng át, mely részleteiben nem mutat föl az abban lefektetett alapelvekkel ellentétben levő intézkedéseket. Ugy vélem, senki azok közül, kik a mentelmi jog törvénybe foglalását szükségesnek találják, kik ennek az országgyűlésen vagy más helyen kifejezést adtak, a föladatot nem akkép gondolja megoldandónak, hogy a törvényhozás két házának többé-kevésbé megállapodott, egyben-másban ellentétes gyakorlata fejezetekbe és szakaszokba szedessék.

A tételes törvény nélküli állapot elvégre megtüri, hogy mentelmi jog dolgában az legyen jogszabály, a mi az országgyűlés előtt fekvő egyes konkrét esetben az illető ház határozatában — helyesen vagy helytelenül — kifejezésre jut, tekintet nélkül arra, hogy az ekkép kifejezésre jutó jogszabály a mentelmi jog elfogadott alapelveinél összeegyeztethető-e vagy sem.

De szerves törvényt csak egységes vagy legalább egymással összeegyeztethető elveknek rendszeres összefoglalása által alkossunk.

A mentelmi jog egy-két egyéb vitás kérdéséről — a t. szerkesztő ur engedélyével — más alkalommal.

Dr. Wellisz Vilmos
ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei.

Az 1893: XVIII. tcz. 185. §-a szerint felülvizsgálat csakis az ezen szakaszban taxative felsorolt három alapon kérhető.

A 190. §. pedig, midőn megszabja, hogy a felülvizsgálati kérelemnek milyen tartalommal kell birnia, előírja, hogy a felülvizsgálati kérelemnek magában kell foglalnia annak kijelentését is, hogy a fél az ítéletet mely alapon támadja meg.

Hozzá voltunk szokva régi eljárásunk idejében, hogy elegendő volt a felelbezésben előadni a felelbezés kijelentését és a petitumot, de nem volt okvetlenül szükséges a felelbezési alap külön megjelölése, valaminthogy nem képezte a felelbeviteli beadványok nélkülözhetetlen kellékét a felelbeviteli indokok előadása sem.

Ezen megszokás idézte talán elő, hogy ügyvédek a felülvizsgálati kérelmek szerkesztésénél nem egy esetben megelégedtek a felülvizsgálati kérelem kijelentésével és a megváltoztatási kérelem előterjesztésével, s ha indokokat is fűztek a kérelemhez, ezen indokok nélkülözték a felülvizsgálati alap szabatos megjelölését és a 185. §. illető pontjára való hivatkozást.

Ezen esetek kapcsán a Curia felülvizsgálati tanácsának judikaturájában a következő elvi kijelentéseket találjuk:

Kimondotta a Curia I. G. 209/1895. sz. alatti ítéletében, hogy a felülvizsgálati kérelem hivatalból visszautasítandó, ha nem jelöli meg, hogy az ítéletet minő alapon támadja meg és nem mutat reá valamely anyagi vagy alaki jogszabályra, melyet a felelbezési bíróság az ítélet hozatalánál megsértett, hanem csak azt kéri, hogy az elsőbíróságok ítélete feloldassék. (Döntvénytár IV. köt. 264 l.)

I. G. 94/1896. sz. alatt hozott ítéletével ugyancsak visszautasította a kir. Curia a felülvizsgálati kérelmet, miután a felülvizsgálat csupán a sommás eljárás 185. §-ában megjelölt alapokon kérhető, és miután az írásban beadott felülvizsgálati kérelem magának a felülvizsgálati eljárásnak nem előkészítő irata, hanem annak alapja, s lényeges kellékének esetleges hiánya a felülvizsgálati tárgyaláson már nem pótolható, ennél fogva az írásban beadott felülvizsgálati kérelemnek tartalmából kell kitűnni annak, hogy a felülvizsgálat az ítélet ellen, a törvényben megjelölt esetek közül melyik alapon kérelmeztetik. (Jogt. Közl. 1896. mell. 186. l.)

Az első határozatban — mint látjuk — nincs kategorice kimondva az, hogy a kir. Curia mit kíván a felülvizsgálati kérelemhez; elegendő-e, ha a 185. §. valamelyik pontjára történik a felülvizsgálati kérelemben utalás, vagy pedig meg kell jelölni azon konkrét jogszabályt is, melynek megsértésére alapittatik a felülvizsgálat.

Az utóbb közölt határozat, melylyel analog a budapesti kir. tábla egy 1895. január 31-én hozott határozata (Dtár harmadik folyam I. kötet 329. l.), azt kívánja, hogy a felülvizsgálati kérelemből ki kell tűnni annak, miszerint a felülvizsgálat a törvényben megjelölt esetek közül melyik alapon kérelmeztetik, vagyis, hogy meg kell jelölni, vajon anyagi vagy alaki jogszabálysértést, avagy feloldási esetet panaszol-e a felülvizsgálatot kérő.

Legszigorubban magyarázza azonban a törvényt az I. G. 190/1896. sz. a. legutóbb hozott curiai végzés,¹ mely hivatalból visszautasította a felülvizsgálati kérelmet, melyben az alperes a felelbezési bíróság ítéletét anyagi jogszabálynak helytelen alkalmazása miatt általánosságban, utalással a sommás eljárás 185. §. a) pontjára támadja meg, a nélkül, hogy magát a jogszabályt, melynek helytelen alkalmazását panaszolja, megjelölte volna.

¹ Lapunk mai számának mellékletén 532. sz. eset.

Véleményünk szerint a törvényhozó intentióját messze túlhaladják felsőbbiróságaink most idézett határozatai, amelyek a törvénynek indokolatlanul megszorító értelmezésén alapulnak.

Miután törvényünk a felülvizsgálati eljárásban nem követeli meg az obligatorius szóbeliséget, természetes ugyan, hogy a felülvizsgálati kérvény nem bir pusztán előkészítő irat jellegével, melynek hiányai a szóbeli tárgyalás folyamán kiegészíthetők volnának: azonban nem szabad felednünk azt, hogy a peres féltől ok nélkül inopportunos volna több nélkülözhetlen kelléket követelni, mint a mennyit az ügy elbíráltatásának s az anyagi igazságnak szempontjai feltétlenül megkövetelnek.

Hangsúlyozom az anyagi igazság szempontját, mert szemben régibb perjogi törvényeink formalistikus és ennél fogva nem egy részben célszerűtlen intézkedéseivel, sommás eljárási törvényünkön mintegy vezérfonalként vonul végig az az elv, hogy a perjog az anyagi igazság kiderítésének eszköze és hogy ennél fogva minden intézkedése úgy konstruálandó, hogy eme célnak szolgáljon, ne pedig azt akadályozza.

A fent idézett határozatok pedig azt eredményezik, hogy egy-egy esetben a törvénynek merev alkalmazása folytán az anyagi igazság áldozatul esik a betűjognak, a jogtechnikának.

Azt vetik ellene: a felülvizsgálati kérelmet ügyvéd szerkeszti, neki a jogot kell tudnia és nem szabad vétenie ily fontos eljárási szabály ellen. Talán említenem sem kell, hogy ez még nem elég nyomós ok arra, hogy a fél ily jelentékeny hátránynak tétessék ki. Egyébként ez az érv azért sem állhat meg, mivel a járásbírók ítéletei elleni felülvizsgálati kérelemre ugyanazon szabályok lévén alkalmazandók, mint a törvényszéki ítéletek elleni felülvizsgálati kérelmekre: a fél saját maga által, ügyvédi képviselőt mellőzésevel benyújtott felülvizsgálati kérelmek teljesen a fentivel azonos elbíráltatás alá kellene, hogy essenek. Azt pedig talán senki sem kívánhatja az egyszerű földmivestől, iparostól stb., a ki 50 frton aluli követelését saját maga érvényesíti, hogy felebbviteli beadványában egyrészt pontosan megjelölje a 185. §. a) b) vagy c) pontját, másrészt megnevezze azon anyagi vagy alaki jogszabályt is, a melyet az első bírói ítélet által megsértettnek tart.

Helytelenek ezek a határozatok még azért is, mert odavinne a kir. Curia álláspontjának consequens követése, hogy a felülvizsgáló bíróság kötve volna ahhoz az egy vagy két jogszabályhoz, a melyet a felülvizsgálati kérelem megsértettnek panaszol és ha úgy látná is, hogy valamely, a felülvizsgálati kérelemben meg nem nevezett jogszabályt flagrants módon megsértett az alsóbíróság, akkor sem állana módjában a jogsérelmet reparálni, mivel talán a felülvizsgálatot kérő fél helytelenül jelölte meg a jogszabálysérelmet, esetleg inkorrekt kifejezést használt annak körülírására.

Nézetem szerint a 185. §-nak kezdő tételét összevetve a 190. §. 2. pontjával, a törvénynek más értelmet nem lehet tulajdonítani, mint hogy a felülvizsgálati kérelemben a fél köteles kijelenteni, hogy az ítéletet mely alapon támadja meg, vagyis azon alapon-e, hogy az ügy eldöntésénél valamely anyagi jogszabály helytelenül volt alkalmazva, vagy mellőzve; (185. §. a) p.) hogy valamely feloldási eset fordult-e elő (185. §. b) p.); avagy valamely eljárási szabály volt helytelenül alkalmazva, vagy mellőzve (185. §. c) p.).

A felülvizsgálati alap ezen megjelölése pedig eléggé nyilvánul akár az által, hogy a 185. §. a) b) vagy c) pontjára történik hivatkozás, akár pedig az által, hogy megjelöltetik a konkrét feloldási ok, vagy a megsértett anyagi vagy alaki jogszabály.

Ha pedig a felülvizsgálati kérelemben ezen felülvizsgálati alapok valamelyikének megjelölése bármi módon kifeje-

zésre jutott, történjék az akár kifejezetten szabatos terminus technikussal, avagy a beadvány tartalmából, annak egészéből következtethetőleg: az így megnyilatkozott jogorvoslati célzatot és kérelmet a bíró nem ignorálhatja a nélkül, hogy vétene az anyagi igazság elve ellen.

Dr. Balog Arnold.

Felülvizsgálat a sommás eljárásban.

A sommás eljárásról szóló törvény immár csaknem két éve lépven életbe, itt van az ideje annak egyes intézkedéseiről szerzett gyakorlati tapasztalatokat elmondani.

A legközelebb lefolyt jogászyülés tárgyalásaiból is kitűnik, hogy ezen törvénynek leggyengébb oldala a «felülvizsgálat».

Ezt az idegen növényt átültették a mi jogrendszerünkbe, a nélkül, hogy figyelemre méltatták volna, hogy nálunk alkalmas talajba fog-e hullani az elvetett mag.

Már maga ezen jogorvoslati rendszernek alapja: t. i. éles elhatárolása a tény- és jogkérdésnek — nem szerencsés idea; hiszen naponként tapasztaljuk, hogy a tény- és jogkérdés sok esetben annyira össze van forrva, hogy azt egymástól elválasztani, a tény- és jogkérdést elhatárolni — a legélesebb eszű jogásznak sem sikerült.

A rendszer ezen hibája aztán természetesen maga után vonja az összerű eset számtalan nehézségeit, az ítélkezés bizonytalanságát, tehát a jogszolgáltatás ingadozását, s az ebből származó tetemes bajokat.

Ezen bajok sokkal kirívóbbak a kir. törvényszékek által gyakorolt felülvizsgálati eljárásban, mivel ott nem jogtudó ügyvédek, hanem maguk az ügyfelek szerkesztik, illetve mondják jegyzőkönyvbe ide vonatkozó panaszukat.

Már most hogy lehet azt józanul megkívánni egy irni és olvasni alig tudó földmivestől, mert hiszen ezen 50 frton aluli perekben a perlekedő felek legnagyobb részben ilyenek, hogy a törvény 185. §-a alapján megjelölje, hogy mely anyagi jogszabály az, a mely az ítélet hozatalánál helytelenül alkalmaztatott, vagy mellőztetett, vagy pedig melyik az a lényeges eljárási szabály, a mely az ügy eldöntésénél helytelenül volt alkalmazva vagy mellőzve.

Kétségtelen, hogy a laikus félnek erről fogalma nincs, ügyvédet pedig nem fogadhat, mivel az nincs is mindenütt, de a per tárgya ezt a luxust meg sem bírja.

Marad tehát az hátra, hogy a bírónak kell ügyvédnek felcsapni és keresni saját ítélete ellen valamely olyan okot, a mi a 185. §. valamelyik pontjára legalább látszólag ráillik, és azt a fél szájába adva, nyélbe ütni a jegyzőkönyvet.

Vajon lehet-e józanul követelni attól a bírótól, hogy a saját ítélete ellen, a melyet emberi gyengeségnél fogva tökéletesnek tart, a melyről, mint saját legjobb meggyőződésének kinyomatáról egyéni elfogultsággal is viselkedik, nagy gonddal keresse azon okokat, a melyek annak megdöntésére alkalmasak, és annak hiányait a felső bíró előtt feltárják, hisz a kik ilyet követelnek, azok az emberi természet legelemibb szabályait hagyják figyelmen kívül.

Ebből folyik tehát: hogy az a felülvizsgálati jegyzőkönyv majd minden esetben úgy néz ki, és ezt tapasztalatból mondom, hogy a fél figyelmeztetett a sommás eljárás 185. §-ának tartalmára, de ezen felhívás, illetve figyelmeztetés dacára is kijelentette, hogy az ítéletet azért támadja meg, mert, kihallgatott tanu által igazolta kereseti tényállításait, mégis elutasított, vagy hogy nem ő, de ellenfele eskettetett meg vallomására, holott az valótlanokat mondott be, és ez alapon kéri az ítélet megváltoztatását.

Ennek a felülvizsgálati kérelemnek aztán az a sorsa, hogy az minden érdemi vizsgálat nélkül elutasítatik:

mert a tanuvallomások mérlegelése czimén nincs helye felülvizsgálatnak, tartozván ezen jog a 64. §. alapján az

ítélkező bíró kognitíójához, ugyiszintén azon körülmény sem képezheti felülvizsgálat tárgyát, hogy a peres felek melyikét eskette meg a bíró vallomására, mivel ez is az ítélkező bíró belátásától függ, csak hogy tartozik ebbeli rendelkezését az indokokban előadni.

Pedig számtalan eset van, a hol az első bíró helytelenül állapította meg a tényállást és helytelenül vonta le a tanuvallomások consequentiáit, és ismét számtalan esetben nem azt a felet esketi meg vallomására, a kit az ügy állása és a törvény figyelembe vétele mellett megeskettetnie kellene.

Vagy pedig figyelmen kívül hagyja olyan tanuknak vallomását, a kiknek aggálytalanságához kétség sem fér, és mellőz olyan tanut, a kire a törvény által felsorolt kizárási esetek nem illenek.

Mindezek miatt aztán az elsőbírói ítélet kétségtelenül igazságtalan, és pedig a tényállás helytelen megállapítása miatt és azt a felülvizsgálati fórum még sem változtathatja meg, mivel a 197. §. szerint neki az eljáró bíróság által megállapított tényállást szentírásnak kell tekinteni s annak alapján dönten.

Hát nem sokkal célszerűbb lenne, ha meg lenne engedve, hogy a felülvizsgálati bíró revisionális joga az összes pöranyagra, úgy a tény-, mint a jogkérdésre kiterjesztetné, nem sokkal megnyugtatóbb lenne a felekre, ha kapnának egy oly elsőbírói ítéletet, a hol az összes pöranyag gondos felülbírálatot nyerne, és az összegzésébe érdemileg eldöntetné. A bírónak is sokkal könnyebb volna a helyzete, mert neki ugyanis át kell tanulni az egész pört, és nem kellene rajta törni a fejét, hogy miként indokoljon a 185., 190. és 197. §-ok utvesztői közt egy körmönfont mű jogász határozatot, a melyet az a laikus fél soha sem fog megérteni, és a ki ügyének ily eldöntésén soha sem fog megnyugodni.

Vagy pedig mondassék ki, hogy az 50 frton aluli pörökben az elsőbírói végérvényesen dönt, minden jogorvoslat kizárásával; hisz lényegileg a dolog ma úgy is áll, nem lévén — mint fentebb kimutattuk — semmi gyakorlati értéke a mostani felülvizsgálatnak.

Visszatérek tehát fejtegetésem kezdetén tett azon nézetemhez, hogy a felülvizsgálat azon rendszere, a mely szerint a tény- és jogkérdés egymástól szorosán elkülönítve, csakis a jogkérdés vehető felülvizsgálat alá, nem helyes, s a mi törvénykezési viszonyainknak nem megfelelő és minden esetre megváltoztatandó, és pedig akként, hogy vagy teljesen töröltessék el az 50 frton aluli pörökben minden jogorvoslat vagy pedig — a mi nézetem szerint helyesebb lenne — terjesztessék ki a revisió az egész pöranyag elbírálására és engedessék meg az elsőbírói ítéletnek a teljes tényállás alapján való érdemi felülbírálatát.

Szalay Tamás
kir. tvszéki bíró.

Kérdések a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tcz. köréből.¹

II.

Impedimentum catholicismi.

A kath. egyházi jog a házasságot felbonthatatlan szentségnek tekint. Nemcsak a katolikusok házasságát, hanem a nem-katolikusoknak egymásközt katolikus szempontból érvényes házasságát is. Ebből következik, hogy ha az ilyen házasság az állami jogrend szerint hatályosan fel is bontható, az a katolikus állásponttól még mindig érvényesen fenálló házasságnak számít; így tehát katolikus fél nem léphet érvényes házasságra oly — bármily vallásu — más féllel, kinek előbbi házassága bíróilag felbontatott, az elvá-

lasztott másik házastárs életében. Az impedimentum ligaminis-nek ezt a megjelenési formáját jelölik az *impedimentum catholicismi* nevével.

Ezt az akadályt az osztrák jog ma általában elismeri, noha a polgári törvénykönyvben nincs benne. Tévednek, a kik azt az osztrák polgári törvénykönyv 111. §-ára vezetik vissza; ebben az impedimentum catholicismi nincs kifejezve s e szakasz csak a katolikus házasság felbonthatatlanságát statuálja, de nem mondja ki, hogy a katolikus fél elvált protestánsal sem köthet házasságot, vagyis hogy az állam a katolikus fél szempontjából a protestáns házasságot is felbonthatatlannak tekinti.

Az impedimentum catholicismi az osztrák jogban két udvari rendeleten sarkal (Hofkanzleidecret 1814 aug. 14., Justizgesetzsammlung 1099. sz. és 1835 jul. 17. JGS. 61., 1. Manz-féle osztrák polg. törvénykönyv szövegkiadásban a 119. §-hoz). Ezek a rendeletek a 119. §-hoz adott magyarázat alakjában jelentek meg (elvéltak újra házassága), noha tényleg nem azt magyarázzák, hanem új elvet állapítanak meg; mivel azonban hiteles törvényt magyarázatot tartalmaznak, kétségtelen törvényerejük van. E két rendelet szerint:

1. nem jöhet létre érvényes házasság a katolikus és oly nem-katolikus fél közt, kinek előző házassága bíróilag felbontatott, az elválasztott másik házastárs életében;

2. a bíróilag elvált fél, ha utóbb a katolikus hitre tér át, az elválasztott másik házastárs életében egyáltalában nem köthet senkivel új házasságot. Ehhez járul még

3. az osztrák polgári törvénykönyv 111. §-ából folyó az a szabály is, hogy katolikus fél házassága egyáltalában nem bontható fel, s ha netalán mégis felbontatnék (pl. külföldön), az illető a felbontás daczára is ben marad az érvényes házasság kötelékében, míg a másik házastárs meg nem hal; s ez áll minden oly házasságra, melynél bár csak az egyik fél volt katolikus a kötés idején, a nem-katolikus félre nézve is. (Ez tulajdonképp nem is impedimentum catholicismi, hanem egyszerűen impedimentum ligaminis, de a kettőt egy kalap alá szokás vonni.) Ezen nem segít a vallás-változtatás sem, mert az 1868 május 25-iki vallási törvényt Ausztriában úgy értelmezik, hogy áttérés esetén is az előbbi vallás idejében létrejött tények az elhagyott vallás szabályai szerint ítélandók meg. (Mi az 1868. évi LIII. tcz. 8. §-ából az ellenkező eredményre jutunk.) De az állampolgárság változtatása sem használ, mert a katolikus felfogás universalitása független az állampolgárságtól; ezért volt érvénytelen Ausztriában az u. n. «siebenbürgische Ehe.»

Ausztria tehát a házassági jog terén óriási koncessiókat tesz a kánonjognak, sőt bizonyos tekintetben pápaibb a pápánál.¹ Mindezt a század elején azért volt kénytelen tenni, mert a házasságok megkötése kizárólag az egyházak kezében volt s a katolikus egyház ellenállásán megtört az állam hatalma. Ma azonban, az 1868. májusi törvények után, a mikor a szükségbeli polgári házasság útján lehetne az ilyen bajokon segíteni, az intézmény fentartása valóságos anachronismus, de azért még mindig fenáll, a mint azt egy 1879. évi október 22-ki 9482. sz. osztrák belügyminiszeri rendelet és az Oberster Gerichtshof judikaturája mutatja.

Minek nekünk a magyar házassági jogban ez az osztrák jogi fejtegetés? A feleletet itt is, mint a cultus disparitASNÁL láttuk, a H. T. 108—111. §-ai adják meg. Ha mindkét házastárs, vagy legalább a férfi osztrák, a köztük tervezett

¹ A kánonjog a protestánsok házasságait az impedimentum catholicismi szempontjából csak akkor veszi figyelembe, ha azok a tridenti formának megfelelnek; egyébként pedig csak akkor, ha az illető protestáns fél a jus Tridentinum alól mentesnek tekintendő (a «Tametsi» decretum kihirdetési záradéka alapján); az osztrák jog ellenben kiterjeszti az akadályt az összes protestáns házasságokra általában, tehát a formára való tekintet nélkül azokra is, a melyek katolikus jog szerint clandestinitas okából érvénytelenek.

² Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

házasságnak az osztrák jog szerint is érvényesen megköt-
hetőnek kell lennie, különben magyar jog szerint sem lehet
érvényes. Ily esetekben tehát az impedimentum catholicismi
netaláni fenforgását is mindig számba kell venni.

Fiat applicatio. *Magyar jog szerint nem köthetnek egy-
mással házasságot*: 1. osztrák katolikus férfi bármely vallásu
magyar nővel, míg ennek elvált férje él; 2. elvált osztrák
nem-katolikus férfi elvált neje életében magyar katolikus
nővel; 3. nem-katolikus osztrák férfi nem-katolikus magyar
nővel, ki katolikus férjétől elvált, az utóbbi életében; 4. el-
vált és utóbb katolikká vált osztrák férfi elvált neje éle-
tében bármely vallásu magyar nővel. Ha mindkét fél ide-
gen, akkor ugyanezek az esetek az osztrák nő részéről is
tekintetbe veendő; pl. magyar jog szerint nem köthet há-
zasságot elvált (bármilyen vallásu) francia vagy német állam-
polgár elvált neje életében osztrák katolikus nővel.

Ellenben a H. T. 109. §-a szerint érvényes házasságra
léphet a magyar katolikus férfi elvált osztrák nővel, vagy
az elvált magyar katolikus férfi osztrák katolikus nővel,
noha ez a házasság osztrák jog szerint érvénytelen.

Érdekes a következő eset: *A.* római katolikus nő férj-
hez ment *B.* osztrák állampolgárhoz. Később a krakói
Landesgericht ágytól és asztaltól elválasztotta őket. A nő
magyar állampolgárrá lett, áttért az ev. ref. vallásra és az
erdélyi ev. ref. házassági főtörvényszék (1895 okt. 1. előtt)
az elválasztó ítéletet a nőre nézve végelválássá változtatta.
Most a nő férjhez akar menni belföldön *C.* ev. ref. vallásu
osztrák állampolgárhoz, s ez a *C.* a magyar igazságügyminisz-
tertől felmentést kér a H. T. 113. §-a alapján annak kimu-
tatása alól, hogy *A.*-val kötendő házassága hazájának tör-
vényei szerint nem ütközik akadályba, de nem igazolta,
hogy *B.* meghalt. A kérelem, nézetem szerint, elutasítandó
a H. T. 108., ill. 111. és az osztrák polgári törvénykönyv
111. §-a alapján.¹ A kérdés nem dőlt el, mert *C.* időközben
az osztrák Bezirkshauptmannschafttól hozott egy olyan bizo-
nyítványt, mely szerint *A.*-val kötendő házassága Ausztria
törvénye szerint nem ütközik akadályba (!). Tehát mi
jobban vigyázunk az osztrákok törvényének épségére, mint ők
maguk.

Hogy ez az osztrák jogban csakugyan így van, eléggé
igazolják az osztrák bírói gyakorlatból vett következő sze-
melvények: Auch die im Auslande abgeschlossene, dort
vollkommen giltige Ehe eines protestantischen Inländers
mit einer protestantischen Ausländerin ist hierlands nichtig,
wenn die letztere die geschiedene Gattin eines Katholiken
ist, welcher sich noch am Leben befindet. (OGH., lásd a
Glaser-Unger-féle döntvénygyűjteményben 7289., 8201., 8575.,
9638. számok alatt.) — Die in Ungarn von einer von ihrem
katholischen Gatten geschiedenen, hinterher zum Prote-
stantismus übergetretenen Österreicherin geschlossene Ehe
ist ungiltig. (Glaser 6471.)

Ha pedig ez áll az osztrák jog szempontjából, akkor a
H. T. 108. §-ának helyes magyarázata mellett ugyanezt el
kell fogadnunk a magyar jog szempontjából is, a mennyi-
ben osztrák házasságú féllal van dolgunk; mert a H. T. idé-
zett szakaszai a nemzetközi érintkezésben lehetőleg el
akarják kerülni az érvénytelen házasságok keletkezését;
ha tehát a tervezett házasság érvénytelen volna az illető
külföldi jog szerint, úgy a mi jogunk sem engedi annak
megkötését.

Erre az akadályra pedig annál is inkább kell vigyázni, mert
sokszor két *protestáns* fél közt is előfordulhat, a mikor pedig
az ember nem is gondol arra, hogy ezek közt a *katholicismus*
akadályá állhatna fön! (L. a fenti két példát.)

Ugyanigy vagyunk *Horvát-Szlavonországgal* szemben

¹ Ez különben, mint fent említém, nem is valódi impedimentum
catholicismi.

is. Ezekre nézve az osztrák polgári törvénykönyvet életbe-
léptető 1852 november 29-iki nyiltparancs III. czikke a
róm. és gör. katolikus, valamint a görög-keletiek házassá-
gaira nézve meghagyta az illetők egyházi jogszabályait és
egyházi bíróságaik törvénykezését, míg a IV. czikk a más
vallásuak házassági ügyeire a polgári törvénykönyvet és a
polgári bíróságokat terjeszti ki. E jogállapot azóta Horvát-
Szlavonországekban nem változott. E szerint a katolikus
vallásu horvát-szlavon községi illetőségű magyar állampol-
gárra az impedimentum catholicismi kiterjed a kánonjog
és az egyházi jurisdictio erejénél fogva; a protestáns
vallásura pedig az osztrák polgári törvénykönyv alapján.
Mert noha a fent idézett két rendelet nincs is benne az
osztrák polgári törvénykönyv hivatalos kiadásához csatolt
függelékben, mely a kihirdetési pátens I. czikke szerint
szintén törvényerejű, de mivel e két rendelet, mint jeleztem,
hiteles magyarázat jellegével van fölruházva, kétségtelenül
Horvát-Szlavonországekra is hatályos. A görög-keleti vallásu
horvát-szlavon községi illetőségű magyar állampolgárokra
azonban az impedimentum catholicismi nem vonatkozik,
mert a keleti egyház a házasság felbonthatóságát elismeri
(Szeredy id. h. 1242. l.) és mert rájuk nézve saját egyházi
szabályaik irányadók.

Minthogy a H. T. 147. §-a a 108—111. §§-ok hatályát
a horvát-szlavon községi illetőségű magyar állampolgárokra
is kiterjeszti, rájuk nézve ugyanaz áll, a mit fentebb az
osztrákokra nézve fejtegettem. Csak a görög-keleti vallásu
horvát-szlavon illetőségűek tesznek e tekintetben kivételt.

Látható, hogy a H. T. 108—111. §§-ai, mikor az idegen
házassági jogokat bizonyos mértékben a magyar házassági
jog alkatrészeivé teszik, egyuttal azt a kötelességet róják
e §-ok alkalmazóira, hogy belemélyedjenek ezen idegen
jogok studiumába, ha nem akarnak úgy a külföldi, mint a
hazai jog szerint érvénytelen házasságok kötéséhez segéd-
kezet nyújtani.

Dr. Szladits Károly.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetere vonatkozó észrevételek.¹

MÁSODIK FEJEZET.

Idézés.

142. §. A 142. §. második és harmadik bekezdésében
előforduló «tanács elnöke» *kifejezések helyett*: «*elnök*» szó *teendő*,
minthogy a tervezet 139., 209., 214., 215., 216., 219., 229.,
230., 231. stb. szakaszaiban is «elnök» használtatik a tanács-
elnök megjelölésére, s kívánatos, hogy egy fogalom ugyan-
azon szóval fejeztessék ki. Az elnök szó használata zavart
nem okoz; mert a hol nem tanácselnökről intézkedik a ter-
vezet, például az 57. §-ban, ott «a bíróság elnöke» kitélt
használja.

De azért is szükséges a javasolt egyöntetű megjelölés,
mert az 58. §. világosan kimondja, hogy a jelen törvényben
az «elnök»-höz utasított teendőket az illető tanács elnöke
járásbíróságoknál pedig a bíró gyakorolja.

Hasonló kiigazítás ajánlatik alább a 145., 244., 250.
és 300. §§-nál.

144. §. E szakasz utolsó bekezdésében, a zárjel között,
tévesen történik hivatkozás a 142. §-ra, 143. §. helyett és a
196. §-ra 195. §. helyett. *E tévedés kiigazítandó.*

¹ Az előbbi közl. l. a 27., 38., 41. és 42. számban. — A 42. szám-
ban megjelent közleményt kiigazítani kérjük következőleg: A 106. §-nak
idézett szövege folytatva irandó: «E szakaszban előforduló sok «ban»
«ben» rag kevesbbitése végett a negyedik sor eme kitétele helyett «vál-
tozás következtében», ez teendő: «változással.» — A 119. §-nál pedig
ebben a szövegben: «melylyel a polgári megtorlás már a kifejezésben
is meg lesz különböztetve a büntető törvények megtartásától» a «meg-
tartásától» szó kiigazítandó erre: «megtorlásától.»

145. §. E szakaszban használt «tanács elnök» kifejezés, a 142. §-nál felhozott indokból «elnök» szóval cserélendő fel.

HARMADIK FEJEZET.

Kézbesítés.

158. §. E szakasz első bekezdése, mely így szól: «Vasárnapokon és általános ünnepnapokon a kézbesítést — kivéve, a mennyiben a postára való feladással történik — csak bírói engedélyvel foganatosíthatni», kihagyandó a tervezetből, mert a vidéken s különösen faluhelyen, a lakosság vasár- és ünnepnapokon található a községben s törvénykezési dolgait épen ezen a napokon szokta rendezni; ellenben hétköznapi napokon szétszórva munkálkodik.

Ha azonban ez az intézkedés fentartatik, akkor az első sor ekkép szövegezendő: «Vasárnapokon és Gergely-naptár szerint közönséges ünnepnapokon;» mert ez szabatosabb, mint a jelenleg használt «általános ünnepnapokon» kifejezés és megegyezik a 141. §. első bekezdésének szövegével is, mely szerint a perfelvételi határnapok vasárnapra és Gergely-naptár szerint közönséges ünnepnapra csak sürgős esetekben tűzhetők ki.

Ugyane 158. §. harmadik bekezdésében, midőn rendeli, hogy a kézbesítés a lakáson reggel 7 órától esti 8 óráig, az üzlethelyiségben, irodában vagy hivatalban pedig a kézbesítés helyén szokásos üzleti órákban teljesítendő, a «szokásos üzleti» és «órákban» szavak közé ezek szurandók be: «illetőleg hivatalos»; mert a kézbesítés helyül a hivatalt is felemlíti s erre a szokásos üzleti órák nem vonatkozhatnak s a javasolt szöveg felel meg a 162. §. rendelkezésének is, hol a «szokásos hivatalos, illetőleg üzleti órák»-ról tétetik említés; már pedig kívánatos, hogy a tervezet hasonló rendeltetései összhangban legyenek.

159. §. E szakasz első bekezdése így szól: «Ha a személyt, a kinek részére kézbesíteni kell, otthon nem találják, a kézbesítés a lakásban a vele együtt lakó felnőtt családtag, ilyennek hiányában pedig az ő, vagy a vele közös háztartásban élő családtag szolgálatában álló felnőtt személy kezéhez történhetik». E bekezdés második sorában e szavak után: «otthon nem találják» közbeszurandók ezek: «kivéve a 154. §. második bekezdésében foglalt esetet»: mert a 154. §. ekkép rendelkezik: «Azon bíróság előtti perekben, melynél a félnek a 102. §. értelmében bejelentett ügyvéde van, kézbesítések a fél helyett bejelentett ügyvéde kezéhez történnek.»

A fél kezéhez való kézbesítés ez esetben csak úgy érvényes, ha saját kezéhez történt, s e szerint a közbeszurni javasolt kivétel tényleg fenforog s az arra való hivatkozással e szakasz szövege világosabb lesz.

A 159. §. utolsó bekezdése egyesítendő a 163. §-al, a miről alább a 163. §-nál tétetik javaslat.

161. §. E szakasz első bekezdése azt rendeli, hogy az ügyvéd részére, ha irodájában nem találják, a kézbesítés az ott levő segéd, vagy irnok kezéhez történhetik; ez azonban e szavak után: «ha irodájában nem találják» szintén kiegészítendő a 159. §-nál említett célból ekkép: «kivéve a 154. §. második bekezdésében foglalt esetet».

163. §. E szakasz következőleg szól:

«Ha a kézbesítő eljárásában arról értesül, hogy a személy, kinek az iratot kézbesíteni kellene, távol van és iratának átvételére helybenlakó megbízottat rendelt, a letételről szóló értesítést a megbízottnak is tartozik átadni. Ha pedig ily megbízott hiányában a távollevő fél jelenlegi tartózkodásáról nyer tudomást, az értesítést ennek czime alatt postán ajánlva köteles elküldeni. Ha a távollevő fél megbízásáról, vagy tartózkodási helyéről a hivatalnak van tudomása, melynél a kézbesítési irat le van téve, az értesítésről ez tartozik gondoskodni.»

E 163. §-ba, a 159. §. utolsó bekezdésének áthozatalával új bekezdésként ezek veendők be:

«Az idézéssel ellátott keresetlevél alperesnek a jelen szakasz és a 159. §. második bekezdése szerint nem kézbesíthető.»

Ugyanis, ha az otthon nem talált alperesnek a most megjelölt keresetlevél a 159. §. második bekezdése szerint nem kézbesíthető, mely második bekezdés arról intézkedik, hogy a kézbesítendő irat a helyi postahivatalnál, községi előjáróságnál illetőleg járásbírósnál leteendő és erről a címzett lakása ajtajára kifüggesztett értesítvény által, és a mennyiben lehetséges, ezen felül a bérbeadóval, vagy házfelügyelővel, vagy más, a házban, esetleg a szomszédságban lakó két felnőtt személylyel való szóbeli közlés útján értesítendő, akkor az a távollevő alperesnek, a 163. §. módján még kevésbé kézbesíthető, minthogy a 163. §. a kézbesítés sikerének kisebb biztosítékát tartalmazza, mint a 159. §. második bekezdése.

178. §. E szakasz második sorában, midőn kimondja, hogy a külföldön és a főudvarnagyi hivatal útján történő kézbesítések iránt szükséges megkereséseket a perbíróság elnöke eszközli, «a perbíróság elnöke» helyett «a perbíróság vezetője» megfelelőbben megjelölné a bíróságok élén álló személyeket.

181. §. A hirdetményi kézbesítés foganatosításáról rendelkező 181. §. harmadik bekezdésének első mondata, mely csak az idéző végzéssel ellátott keresetlevélnek kézbesítése végett rendel az ismeretlen helyen tartózkodó alperes részére ügygondnok nevezést, ellenben a megidézett, de nem védekezett és ismeretlen helyre távozott alperes ellen hozott ítéletnek ily módon való kézbesítéséről nem szól, ekkép módosítandó: «Ha az idéző végzéssel ellátott keresetlevelet vagy oly perben hozott ítéletet kell az alperesnek kézbesíteni, mely perben az alperes megidézett, de nem védekezett, a bíróság az alperes részére ügygondnokot nevez ki, és a keresetlevelet az idézéssel, illetőleg az ítéletet ennek is kézbesítetteti.»

Ugyane bekezdés utolsó sorában, hol a hirlapi hirdetményben megjelölendő adatok vannak előírva, a javasolt módosításnak megfelelően közbeszurandók a «határnap» szó után ezek a szavak: «illetőleg az, hogy ítélet hozatott.»

Gyakran megtörténik ugyanis, hogy a perben megidézett, de nem védekezett alperesnek az ítélet vagy azért, mert meghalt, vagy azért, mert ismeretlen helyre eltávozott, nem kézbesíthető.

A javasolt módon intézkedni kell tehát, hogy ily esetben az ítélet átvételére ügygondnok neveztessek.

Ez azért is kívánatos, mivel a 485. §. szerint a törvényszéki eljárás szabályai, a járásbíróági eljárásban is megfelelően alkalmazandók; már pedig a járásbíróság előtt az ügyvédi képviselő nem kötelező s így a tervezetnek a 181. §-hoz fűzött indoklása, hogy az idéző végzésen kívül egyéb határozat kézbesítésére ügygondnok kirendelése szükségtelen, mert ugyanis ügyvéd által vannak a felek képviselve, s az esetleg elhalt ügyvéd irodája részére gondnok neveztetik, eltekintve attól, hogy az ily gondnok ügykörébe a felek képviselője nem, hanem csupán az irodai teendők tartoznak, nyomatékkaal nem bír.

De kívánatos a javasolt módosítás azért is, mert az ítélet hirdetményi kézbesítésének azon módjánál, mely a 181. §. második bekezdése szerint az említett ítéletre vonatkozólag is a bíróság hirdetményi táblájára kifüggesztés által történik s melyről a fél legtöbb esetben tudomást nem nyer, czélszerűbb az ítéletet az ügygondnoknak kézbesíteni, a ki esetleg az ellen jogorvoslattal élhet s így a felet érhető hátrányt elháríthatja.

Különfélék.

— **Az országos gyermekvédő egyesület** évi jelentéséből kiemeljük, hogy az egyesület módosított alapszabályainak megfelelőleg főcéljául tűzte ki, hogy azok a 6—18 éves gyermekek, kik az anyagi vagy erkölcsi romlás veszélyének vannak kitéve, a társadalom hasznos tagjaivá neveltesse. Ezen gyermekeket az egyesület saját menedékházában nevelti, oktatja és hajlamainak megfelelő munkára szoktatja. A menedékházban (Jókai-ut 20. sz.) átlag 20 gyermek nyer ellátást nemkülönbség nélkül. Az iskola-köteles korban levők a közeli népiskolába járnak, a 12 éven felüli fiúk kézművészségben nyernek kiképzést. Később az egyesület pártfogoltjainak növekedésével különös súlyt fog helyezni arra, hogy iparos-tanonczok, gazdasági vagy gyári alkalmazottak gyanánt elhelyeztessenek. Eddig összesen 176 gyermek élvezte az egyesület által nyújtott jótéteményt. Az egyesület vagyona 8171 frt. Melegen ajánljuk e helyesen vezetett humánus intézményt mindenkinek figyelmébe.

— **A Magyar Jogászegylet** mult szombati ülésében különösen *Barna Ignác*nak, a mult számban közölt tételei képezték a vita tárgyát. Élesen megtámadta a tetteket *Schwarz Gusztáv*. A vita nem volt bezárható, mivel többen kívánnak még nyilatkozni a nagyon aktuális kérdésben. Különösen a közzétett pontozatok szélesítették ki a vitát.

— **Való tények hitesztelése.** *A kassai kir. tábla* rágalmazás és becsületsértés vétségével, illetőleg becsületsértés vétségével vádolt Z. B. és N. Z. elleni bűnyűben ítélt: Minthogy a megtörtént való tények közlése, illetőleg hitesztelése a Btk. 258. §-ába ütköző rágalmazási vétségnek meghatározása alá nem vonható, tekintve, hogy ebben az esetben a Z. B. vádlott által hitesztelt ama tény, miszerint a nevezett vádlott N. Z. magánvádlót a kérdéses alkalommal az utcán meglökte és leköpte, az eljárás folyamán kihallgatott S. E. és J. E. tanúk vallomása szerint valódinak bizonyult be; tekintve tehát, hogy ebben az esetben csupán maga a kérdéses tény, de nem annak a közlése, illetőleg hitesztelése állapít meg bűntetendő cselekményt, még pedig meggyalázó voltánál fogva a Btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés vétségét: ennél fogva a kir. tábla Z. B. vádlottat a Btk. 258. §-ába ütköző rágalmazás vétségének a vádja s következményeinek a terhe alól fölmenti s a nevezett vádlottat csupán a N. Z. magánvádló sérelmére elkövetett s a Btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés vétségében nyilvánítja bűnösnek, s pénzbüntetését 100 frtban állapítja meg. *Curia:* Minthogy az 1883. évi VI. tcz. 7. §-ában meghatározott eseteknek egyike sem forog fen: a fölbbevezések visszautasítottak. (1896 szeptember 9-én. 6211. sz. a.)

— **Az egyházpolitikai törvények** és a vonatkozó összes jogszabályok kézikönyve. Közrebocsátotta *dr. Lukács György*. E mű felöleli az egyházpolitikai törvények, rendeletek és elvi jelentőségű határozatok egész mai joganyagát. Közli nemcsak az 1894-iki, de az azokat kiegészítő 1827., 1868., 1876. és 1882. évi törvényeket is. Felölel 85 rendeletet és 23 elvi határozatot.

— **Az egyesült fővárosi takarékpénztárak** ötvenesztendő történetét írta meg ezen intézet megbízásából *dr. Fenyvessy Főzsef*. A mű az intézet fejlődésének vázlata mellett érdekes képét nyújtja ötven esztendő közigazdasági mozgalmainak. Az adatok tömegében világos rendszerrel, honczoló elmével tárja elének szerző a válságok okait és az azok elhárítása körül működött tényezők szerepét. Kimutatja szerző, hogy a jogbiztonság megszilárdulásával karöltve fejlődött a közigazdaság, a mint ezt a hitel-törvények megalkotása élénken illusztrálja.

— **A marosludasi járásbíró** 1895 november 20-án kelt, zálogjog-előjegyzést rendelő végzését 1896 október 8-án kézbesítette az egyik érdekelt félnek.

Nemzetközi Szemle.

— **A Howard Association** évi jelentését az elmúlt napokban tette közzé *Tallack*, ki e társulatnak 26 év óta titkára. Igen érdekesek a munkálatban az elhagyatott gyermekekkel és a fiatalok büntetéseivel való bánásmódra vonatkozó megjegyzések és indítványok. A bizottság gyakorlati kísérletekre alapítva véleményét, leghelyesebbnek tartja a gyermekek nevelésbe adását családokhoz (boarding-

out system) czélszerűbbnek, mint az iskola-barakokat vagy a külön telepeket (grouped cottage homes). Ennek előmozdítására az önkormányzatban külön gyermek-ügyosztály felállítását javasolják. De ennél a morális dajkaságba-adásnak nevezhető intézménynél is czélszerűbb orvoslás a szülői felelősségnek az eddiginél nagyobb kiterjesztése. Barátságos tanácsokkal és segélyvel a hajlandóknál, kisebb pénzbüntetéssel és néhány napi elzárással az ellenszegülőknél, nem egy hanyag és iszákos szülőt lehetne attól visszatartani, hogy gyermekei eltartásával az adófizetőket terhelje. Ellenkezik a józan gondolkodással, hogy egy vagy két csekély vétség miatt évekig valamely intézetben tartsuk, ha a szülőkre vagy rokonokra gyakorolt gyengéd pressió által — a probation agent segélyével — véget lehetne vetni e pazarlásnak. The best prison is, at best, an evil, so are the best pauper institutions — mondja a jelentés — mert teljes lehetetlenség javító-intézetekben, szegényházakban s más hasonló intézetekben a romlott fiatalok büntetéseik társulásának veszélyeit megakadályozni. Másrészt mindamaz ügynökségek, társulatok és bizottságok, melyek a nevelést, mértékletességet, takarékossgot és önségelyt előmozdítják, sokkal fontosabbak az államra, mint a legtokéletesebb rendszerek, melyek a nyomornak és kriminalitásnak nem gyökereivel, hanem eredményeivel foglalkoznak. A jelentés további része az angol büntető ítéletek aránytalanságával foglalkozik s felhívja a kormányt, hogy törvény útján segítsen e bajon.

— **La funzione sociale del delitto.** Ez a czime *Lombroso* legújabbán megjelent tanulmányának, melyben a fáradhatatlan munkaerejű szerző Darwin tételére támaszkodva, mely szerint csak azon intézmények és organumok maradnak meg, melyek a társadalomra hasznosak, jellemzi a bűncselekmény szerepét a társadalmak történetében. Macchiavelli, a velencei tizek tanácsa, Pitt, Guizot Fouché, Talleyrand, Cavour, sőt Disraeli is mint megannyi büntetett vonulnak el szemünk előtt s mind bizonyosságul szolgálnak a német közmondás valóságának: Die kleinen Diebe hängten man, die grossen lässt man laufen. A levonható eredményeket legjobban karakterizálja a következő felírás, melyet *Lombroso* egy börtön falán talált: Oh codice penale! perchè colpisci la truffa di pene severissime, mentre il libero governo d'Italia, coll'immorale giuoco del lotto è dei truffatori maestro e donno.

— **Kártérítés szellemi lucrum cessans-ért.** London Marylebone kerületének county court-ja előtt tárgyalta a mult napok egyikén egy különös kártérítési keresetet, melyet *Chaffers Sándor*, «volt könyvtárlátogató», miként ő magát nevezi — indított a canterbury-i érsek, mint a British-museum főfelügyelője és *Sir Edward Thompson* könyvtárnok ellen. Azzal vádolja utóbbiakat, hogy «malicious conspiracy»-val megtagadták a British-museum olvasó-termébe szülő jegy megújítását minden fölvilágosítás nélkül, ellenben ő a kizárásra okot nem szolgáltatott. Alperesek II. György királynak a British-museum alapítójának törvényére hivatkoznak, mely ugyan mindenkinek szabad bemenetet enged, de a módokat megállapítását a felügyelőkre (trustee) bizza s kijelentik, hogy a kizárásra egy másik olvasó panasza szolgáltatott okot. Felperes ez utóbbi körülményt tagadja és a «Wood v. British-museum» esetre hivatkozik, melyben *Kelly* akkori Lord Chief Justice kimondta, hogy a «trustees are bound in the exercise of their functions by the rule expressed in the maxim: audi et alteram partem», mert az mégsem járja, hogy valaki tudományos munkásságában indokolatlan vád által megakadályoztassék, kéri ennél fogva alpereseket a bíró által megállapítandó károkozásban egyetemleg marasztalni. Stonor bíró kijelenti, hogy a Lord Coleridge által eldöntött elvhez képest, mely szerint kártérítésre csak jogi sérelem (legal injury) nyújthat alapot, alpereseket nem marasztalhatja, de felperesnek tekintettel az ügy fontosságára és különös körülményeire megengedi a felelőbevitelt. V. R.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 24-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a részletügylet törvényhozási szabályozásának jogi vezérelveiről szóló vita folytatása. Szólásra fel vannak jegyezve: Nagy Ferencz, Gáhr Vilmos, Márkus Dezső. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedvre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A kodifikatio sikere és föladatai. *x. y.* — *Törvénykezési Szemle:* Pactum reservati dominii. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd. — Furtum violentum audax. (Btk. 335., 336. 3. p., 338., Kbt. 126. §§.) KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi törvényszéki bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kodifikatio sikere és föladatai.

Abban a pillanatban, melyben jogéletünk kiépítésének egy alapvető köve, a bűnvádi eljárás a törvényhozás előtt fekszik, s ezzel a magyar kodifikatio műve egy nagyfontosságú lépéssel jutott ismét előbbre, lehetetlen figyelmünket egy még sokkal fontosabb jelenségre nem irányítani, s ez a kodifikáló törekvések teljes diadala nemcsak Európában, de a rajta kívül eső világrészekben is, mely mintegy a XIX. század egyik ismertető vonásává domborodott ki. Még a század elején és első felében a jogtudomány terén két ellentétes nagy elvi irány harczolt egymással, egyfelől Thibaut és a kodifikationális iskola, másfelől Savigny, Hugo, Schröder, Eichhorn, vagyis a jogtudomány történeti iskolája közt, midőn amazok a leghatározottabban a kodifikationális jogfejlés mellett foglaltak állást, s a római jogot a törvényalkotás művének gátló akadályaként denunziálták, míg emezek nyíltan fölvetették a keztyűt s a kodifikatio rendszerét egyenesen összeférhetetlennek mondták a germán szellemmel. A XIX. század közepe táján a kodifikatio műve tényleg fen is akadt egész Európában. Azonban az olasz és német egység kivívása után egyszerre buzgó tevékenységet kezd ismét kifejteni Európa majd minden állama abban az irányban, hogy a kodifikatio ügyét akár új törvények alkotása, akár a már érvényben levők revíziója útján előbbre segítse. Olaszország nemzeti egységének megalapítása pillanatában mindjárt felismerte, hogy a törvényhozás egysége a politikai egység kiegészítője és az államra nézve nagy erő forrása az egyes provinciák összekapcsolására. Ugyanerre visszatért Németország is s 1870 után az egyesülés megerősítésére egész sorát kezdte megalkotni a kodexeknek, így az 1876-ban revideált büntető törvénykönyvet, perrendtartást, bűnvádi eljárást, az 1877-iki csődtörvényt. De mindezeknek betetőzése, az általános polgári törvénykönyv.

Ebből láthatólag ma már Európa majd minden országa végleg magáévá tette a kodifikatio rendszerét s az utolsó 30 év alatt igyekezett is azt életbe léptetni, csak egy nemzet zárta el magát következetesen az áramlattól — Anglia.

Nem is a kérdés érdemére vonatkozólag emelkednek immár hangok a kodifikationális újabb irányzatok ellen; a miben a kritika gáncsa még mindig hozzáférközhetik a század második felének nagy irott jogrendszereihez, az inkább azok erkölcsi tartalma, a felfrissült társadalmi szellem, melynek jogalkotásunk e monumentális intézményeit átlengetnie kellene. Ebben az irányban vette föl különösen *Menger* a harczot a modern kodifikálók szűk eszmeköre s első sorban a német birodalmi polgári törvénykönyvnek 1888-ban közzétett első tervezete ellen, mely elleni kifogásait röviden abban formulázta, hogy azt a társadalmi reform semmi

eszméje nem inspirálta, hogy a nép jogérzetével szemben tulságos fontosságot tulajdonít a római jog elveinek s a nép nagy zömére nézve kevésbé érthető nyelven van szerkesztve.

El kell ismernünk, hogy ebben a tételben nemcsak a német polgári törvénykönyv kritikája lappang, — általános támadást jelent az a törvényhozások minden habozó, bátor-talan kezdeménye ellen, melylyel a társadalom nagy reformját a jogélet terén napról-napra elodázní hajlandók.

Természetesen *Menger* azt várja, hogy az ő ismert társadalmi eszméinek alkalmazásával tegyen kísérletet a törvényhozás, melyeket ő különösen 1886-ban fejtegetett «A munka teljes hozadékához való jogról» irt feltűnést keltő tanulmányában. Resignáltan vallja be azonban, hogy «a jurisprudentia még a legcivilizáltabb nemzeteknél sem vette még figyelembe a kor exigenciáit társadalmi tekintetben».

Mik *Menger* nézetei a kodifikatio jövőbeli feladatairól? A jogtudomány ha céljának teljesen meg akar felelni, — ugymond — három feladatot kell hogy maga elébe tüsszön, melyek egyike a jelenre, másika a multa és harmadika a jövőre irányul. A jogtudománynak a jelenre irányuló célját a dogmatikai jogtudomány kell hogy elérje. A másik ága a jognak, a historiai jogtudomány, ellenben a multban keresi a jogintézmények eredetét és kifejlődését. Végül a jogtudomány ugynevezett legislatív és politikai ágának feladata a hagyomány által ránk származtatott anyagot összehasonlítani a tényleges társadalmi állapottal és körvonalozni a jognak jövőben szükségessé váló módosításait.

Már most azon országokban, — mondja *Menger* — melyekben a jogforrások idegenek és idegen nyelven írottak, vagyis igen régi hazai törvényeken alapulnak, a dogmatikai jogtudomány foglal el tulnyomó szerepet, mert ott a különböző jogelvek érvényes értelme csakis szigoruan tudományos eljárás útján állapítható meg. Ebben a helyzetben vannak a római jog uralma alatt álló nemzetek mind, kiknél a jog maga elsatnyult, de a jurisprudentia virágzik.

A jogtörténeti iskola, melyet épen ugy politikai, mint tudományos tekintetek hívtak életre a mult század végén, egy *Gentz Frigyes* és mások, midőn a jog és állam történeti fogalmát modern értelemben, mint az ellenforradalom valóságos eszközét kifejtették, tulajdonképen hajlandók voltak tulozni a tekintély elvét. A tekintélynek oly hite keletkezett nyomukban, a mely a középkor tudományos módszereire emlékeztetett. A kormányok kedvezőknek mutatkoztak azzal szemben politikai okokból, a fakultásokon tág helyet nyitottak a történeti tanulmányoknak, de a legkisebb körre szorították a jog kritikájára vonatkozó tanokat, különösen a jogbölcseletet. S mindezt oly időben, midőn a politikai téren a tankötelezettség, az általános szavazatjog, az általános hadkötelezettség behozatala által, gazdasági téren pedig a nagyipar és az ipari munkások tömörülése folytán gyökeres változást szenvedtek az erőviszonyok s ugyanoly változást követeltek a társadalmi intézményektől is.

Ritkán mutatott ki valami — folytatja *Menger* — oly csálhatatlanul egy nagy tudományos tévelygést, mint a

német birodalmi általános polgári törvénykönyv szerkesztése a történeti iskola tévelygését. Szerinte kétségtelen, hogy a német jogtudományban ép úgy, mint más európai nemzetek jogtudományában is egy nagy hézag van. A jog dogmatikus és történeti része mellett helyet kell találni — ismétli Menger — ezen tudomány legislatív és politikai része számára is.

Már pedig a legislatív és politikai jurisprudentia legfontosabb ágának Menger azt a tudományágat tartja, melyet társadalmi jogtudománynak lehetne nevezni, s melynek feladata pontosan tanulmányozni a különböző osztályok fontosságának és erőarányainak áramát és ellenáramát, hogy abból levezesse a jogtudomány jövődjé formáira vonatkozó konkluziókat. Az érvényes polgári törvénykönyvek legnagyobb része oly időben keletkezett még, mikor a fejedelmek hatalma abszolút volt, mikor a nagy tömegek felvilágosodottsága csekély volt, s a társadalmi béke fenntartása praetoriumokra volt bízva. Ez a jogrendszer csak lényeges módosításokkal tartható fen oly időben, midőn a civilizált népek nagy részénél az általános választói jog, az iskoláztatási kényszer és különösen az általános védkötelezettség be van hozva.

Tévedésnek bélyegzi ugyan Menger is azon felfogást, mely a történelemben a gazdasági feltételeket tekinti egyedül döntő tényezőknél, melynél az állam, a jog és vallás, egyszerű származékos nyilvántartás. De a történelemnek ezt a materiális szempontját csak természetes visszahatásnak ismeri fel azon, napjainkban is követett methodus ellen, mely a történelemnek csupán politikai szempontból való tárgyalásában áll, s mely a népek történetében nem lát egyebet, mint a diplomatiái, katonai és törvényhozási actiók láncolatát.

x. y.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Pactum reservati dominii.

Kereskedelmi törvényünk 352. §-a azt a kifogástalan elvet adoptálta, hogy az eladó a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem kötöttet volna, ha a vevő a vételár megfizetésével késik és az áru még átadva nem lett. Pandektajogi elvek szerint még az áru átadása esetén is a tulajdonjog csak akkor megy át a vevőre, ha ez a vételárt kifizeti, kivéve, ha az eladó fizetési haladékat adott. A pactum reservati dominii még egy lépéssel tovább megy és a tulajdonjog fentartását megengedi, habár a vétel tárgyát átadott és habár a vételár fizetése prolongáltatott. Hogy ezen pactum a tulajdonjog átruházását felfüggeszti-e vagy pedig csak feloldhatja-e, és utóbbi esetben, hogy a pactum igénybe vétele dologi hatással ipso jure megszünteti-e a statuált tulajdonjogot vagy pedig csak jogcímet ad az eladónak a vétel tárgyának visszakövetelésére, — mindeme szétágazó nézetek védőkre találtak, de általános elismerésre egyetlen egy felfogás sem tehetett szert. A különböző felfogások fontosságát azonban kicsinyelnünk, vagy egy pusztán theoria értékére redukálnunk nem szabad, mert a differáló vélemények mindegyike más-más hatással van az eladót és vevőt illető jogok alakulatára. Nekünk ma azonban de lege ferenda nincs okunk a priori egy abstract álláspontra helyezkedni és az ezen álláspontból folyó bonyodalmakat leküzdeni; mi abban a helyzetben vagyunk, hogy a megvalósítandó czélok tudatában megállapítsuk az elvet.

Ha az eladó hitelre ad el, csekély kivétellel megelégedni kénytelen azon garantiákkal, melyeket neki a vevő személye nyújt. Veszteségek természetesen nincsenek kizárva, de a kockázat ellenértéke a vételárban rendesen kifejezést nyer és nagyobb forgalomnál az önbiztosítás megvédi az eladót

nagyobb károsodástól. De újabb időben a produktió tömeges fogyasztót keres és itt természetesen az eladó már nem járhat el a kellő óvatossággal s így a személyes garancia helyett keresi a dologi garantiát, még pedig olyképen, hogy a vétel tárgyát követelése számára reklamálja mindaddig, míg a vételár kifizetve nincsen. A ki e kérdéshez hozzászólni akar, két szempontot tartozik figyelembe venni. Először gazdaságilag védelemre méltó-e az eladónak a tömeges fogyasztásra irányuló tevékenysége, másodsor minő szabályozást igényel az eladó és vevő érdeke?

Az eladó — nézetem szerint — nem érdemli meg a törvényhozás támogatását, a hol az ügyletre fényűzési vagy kényelmi szükségleteket használ fel. A hitel csábjja könnyelmű költségeket idéz elő a vevő részén, és így különös okunk van arra nézni, hogy legalább az eladó részén legyen meg az óvatosság és körültekintés, hogy ki az, a kinek hitelez. Ha azonban a dologi biztosíték rendkívüli eszközét bocsátjuk rendelkezésére az eladónak, úgy mi magunk rontjuk le azokat a védveket, melyek a hitelezés hátrányait korrigálják.

De a hasznos beruházásra irányuló vétel is károsá válik, ha a vétel feltételei a vevő gazdasági erejét túlhaladják. Kétségtelenül czél szerű, ha a varrónő varrógéppel, a könyvkötő új szerkezetű présszel és a mosónő emeltyűs vasalóval rendelkezik és dolgozik. De mikor ilyen gépért az ötszörös vételárt kell fizetnie, ha részletekre vásárol, úgy törvényhozási szempontból nincs okunk ezen, első látszatra hasznos, tényleg azonban káros ügyletet támogatni és nincs okunk a mi uralkodó jogrendszerünk átlukasztásával az eladót privilegiumban részesíteni, csak hogy minden rizikó nélkül kifoszthassa a hiszékeny vevőt. A szerződési szabadság ezt nem követeli, mert hisz más hitelezési ügyleteknél sem nyújtunk többet, mint a rendes bírói védelmet. A mi jogász mérlegünk nagyon érzékeny, míg egyenlőképen erős befolyások küzdenek egymással, de ha az egyik serpenyőbe a szegénység vádját teszszük, akkor a másik serpenyő a mi jogunk összes decimális súlyait elnyeli. Óvjuk meg végre a szegényebb sorsú osztályokat a hitel erőszakosságaitól és ne adjunk a hitelezőnek még különös privilegiumot. Ha azt akarjuk, hogy a munkás jobb szerszámot vehessen, úgy gondoskodjunk erről akármilyen módon, de ne dobjuk őt oda a részlet-uzsorának. Illetékes személytől hallottuk, hogy egy varrógép eladásánál az ügynök pro primo 30%-ot kap és hogy a gép visszavétel esetén csak 6 frtot ér meg; ha tehát az eladónak 30%-ot kell fizetnie csak a vevő feltalálásáért, úgy ez nem mutat valami nagy szükségletre. Ne argumentáljunk tehát a szegény ember érdekeivel, a mikor az eladó védelemért kiált, csak hogy biztosan és zavartalanul kereshesse tömeges áldozatait. Mindenekelőtt zárjuk ki tehát a pactumot mindenütt, a hol a vétel tárgyának vételára 300 frtot meg nem halad.

Nagyobb vételeknél idáig mennünk nem kell, itt már az eladó is óvatosabb, a vevő pedig rendesen már függetlenebb, gazdaságilag erősebb, a konkurrentia előnyeit kihasználó ember. Ha a gazdálkodó cséplőt vesz, ha a kávé kávéházát berendezteteti és előnyösebb vételre számít, a mikor a fentartott tulajdonjoggal biztosítja az eladót, ám tegye és a jog ne álljon útjában. Ezekre az esetekre való tekintettel kell szabályozni a pactum reservati dominiiit.

Dr. Schwarz Gusztáv tanár ur szerint a pactum reservati dominiiit zálogjognak kell tekinteni. Hasonló az álláspontja a szász polg. törvénykönyvnek; a 292. §. így intézkedik: «Der Vorbehalt des Eigenthums zur Sicherung einer Forderung ist als Vorbehalt eines Pfandrechtes zu betrachten, dessen Entstehung nach den über dasselbe geltenden Vorschriften zu betrachten ist.» Schwarz tanár ur ezen álláspontját azzal indokolja, hogy ily szabályozást az eladó érdeke kívánja. Ezt nézzük közelebbről; a pactum praktikus értéke előtérbe lép: végrehajtás esetén, csőd esetén, és akkor,

ha az eladó biztosítékot keres az iránt, hogy a vevő a tárgyat el ne idegenithesse. Végrehajtás esetén a zálogjog csak elsőbbséget nyújtana, a tárgyat tehát el kellene árvereztetni, illetve a pactum reservati dominii nem akadályozhatná meg az árverést. A praxis emberei tudják, hogy az ingó árverés csak a presszió eszköze, pénzhez nem segít, jobb elemek nem vesznek árverésen és az igazi érték egy csekély részénél többet árverésen elérni nem lehet. Használt tárgyakat, szerszámokat vagy butorokat árverésen csak ószeres vásárol. Ugyan mennyit fog kapni az eladó egy tárgyért, melyet már magas árban eladott? Semmit, még ráfizetheti majd az árverési költségeket. Az ingó árverés — ezen fekélye végrehajtási eljárásunknak — senkinek sem nyújthat biztosítékot, még kevésbé az eladónak, a kit ellenkezőleg sikeresen ki lehet dobni posztójából, ha a vevő egy bírói végrehajtást provokál. Bírói árverésen a vevő kevesebbért fogja visszavásároltatni a tárgyat, mint a mennyit az eladónak fizetnie kellene.

Csőd esetén az eladó helyzete egyforma, akár zálogjogot, akár tulajdonjogot jelent a pactum reservati dominii; első esetben külön kielégítéshez lesz joga az eladónak, utóbbi esetben pedig a csődtörvény 43. §-a értelmében a csődnyitás után befolyt értéket fogja követelhetni.

Hátra marad a harmadik szempont, a vevő elleni büntetőjogi védelem. Ezt a magyar Btk. alapján a zálogjogi konstrukció épen nem nyújtja.

Hiába kérдем tehát, hol látja dr. Schwarz ur az eladó védelmét? Hogy egy tárgyra elsőbbségi igénye van, ha azt a vevő árverés előtt el nem adja, ez nem valami fényes biztosíték.

A pactum reservati dominii mint tulajdonjog — ez a másik nézet — sokkal jobban biztosítja az eladó érdekét, biztosítja végrehajtás esetén, mikor igényperrel élhet; ez által nemcsak hogy megakadályozza az árverésen való elvesztegetést, de megakadályozza azt is, hogy a tárgy a vevőtől elvétessék és így elérje azt is, hogy a vevő kereset- és fizetőképessége maradjon. E mellett meg van a büntetőjogi védelem, mert az tagadhatatlan, hogy a pactum reservati dominii elismerése esetén a tárgy elidegenítése sikkasztást képezne. Hisz a Curia még a végrehajtás elhallgatását és az igényper lehetetlenítését is hűtlen kezelésnek kvalifikálta (I. Fayer kézikönyvét 418. l.). Természetesen a védelem csak úgy ér valamit, ha van objectum, a mit védeni kell, mert ha a tárgy értéktelen, akkor az eladó tulajdonjoga is értéktelen. Az eladó érdeke a pactum reservati dominii mint tulajdonjog által tehát eléggé védve van.

A pactum reservati dominii az eladó részén csak jog lehet, igénybe vennie nem kell és ha reménye van követelését egyszerűen behajtani, úgy azt igénybe venni nem is fogja. De ha igénybe veszi, ha a szerződéstől eláll, úgy felmerül az a kérdés, hogy miképpen áll helyre az egyensúly eladó és vevő közt? E tekintetben a német törvényhozás kétségtelenül érdekes utmutatásul szolgál.

A német polgári törvénykönyv javaslata első olvasásban azon az állásponton volt, hogy a pactum reservati dominii kérdése nem tartozik a kötelmi jog körébe, hanem csakis magát a dologi jogügyletet érinti. Utalt is az indoklás az első javaslat 870. §-ára, a hol az ingatlanok tulajdonának szerzése tekintetében jogügylet által az volt mondva: «Die Auflassung unter Beifügung einer aufschiebenden Bedingung oder eines Anfangstermines ist unwirksam». Még kevésbé volt szó ingók tulajdonának szerzéséről felfüggesztő feltétel alatt. Az indoklás álláspontja szerint azonban ha az esetből az tűnnék ki, hogy a felek a szerződéstől való visszalépést akarták kikötni, úgy a javaslat kötelmi részének «Rücktritt vom Vertrage» felirattal ellátott fejezete lett volna alkalmazandó. Ez tehát egy meglehetősen zavaros felfogás volt.

Időközben törvényerőre emelkedett az 1896 május 16. törvény a részletfizetési ügyletekről. A törvény szabályozza a szerződés felbontásának módozatait, ha az eladó fentartotta magának a visszalépést, vagy ha a törvénytől fogva van jogosítva a szerződés felbontását követelni és kimondja (5. §.), hogy a pactum reservati dominii érvényesítése egyhatályu a szerződéstől való visszalépéssel. Foglalkozik továbbá a törvény a kötbér mérséklésével, a részletfizetési jogkedvezmény elvesztésével és a sorsjegyek, valamint nyereménydíjakkal egybekötött bemutatóra szóló papírok részletfizetésre való eladásának tilalmával. A törvény azon része, mely a pactum reservati dominii kérdésével, valamint a szerződéstől való visszalépéssel foglalkozott, azonban máris eltérő szabályozást nyert a polgári törvénykönyvben. E szerint a pactum reservati dominii-ra vonatkozó intézkedések nemcsak a részletfizetési ügyletekre, hanem mindenféle ügyletre kiterjednek. És ez helyes is, mert a pactum reservati dominii nemcsak a részletfizetési ügyleteknél, hanem egyéb ügyleteknél is előfordul. Először tehát általánosságban szabályozni kell a pactum reservati dominii-t és azután külön kell szabályozni a részletfizetési ügyleteket. A két dolog nem azonos. Ha megállapítottuk egyszer a pactum reservati dominii mivoltát, úgy át kell térni azon kérdésre, vajon egyáltalában és mily határokig célszerű a pactum reservati dominii-t megengedni részletfizetési ügyleteknél. Fent indokolt nézetem szerint ki kellene azt zárni mindenütt, a hol a vételár 300 frtot meg nem halad.

Én magát a pactum intézményét jónak és célszerűnek tartom, úgy a mint az a német polgári törvénykönyvben szabályozást nyert. Helyesnek tartom azt az elvet, hogy a tulajdonjog fentartása kétség esetében úgy értelmezendő, hogy a tulajdonjog a vételár kifizetésének feltétele mint felfüggesztő feltétel mellett lett átruházva, valamint hogy ebben befoglaltatik az eladónak és pedig csak az eladónak joga a szerződéstől visszalépni, ha a vevő késedelembe esik. Helyes az is, hogy a törvény nem dekretálja egyszerűen az előbbeni állapotba való visszahelyezést a 158. §. 2. bekezdése alapján (I. Denkschrift 52. l.), hanem hogy a felek a kapott szolgáltatásokat egymásnak visszaadni tartoznak, de e mellett nem zárja ki, hogy a felek a feloldó feltétel mellett is nyilatkozhatnak, minek következménye a visszahelyezés pure et simple. Az eladó érdeke a 346. §. által eléggé meg van védve, sőt viszonyítva ezt a 1894 május 16. törvényhez, az eladó érdeke már is felülkerekedett: «Für geleistete Dienste, sowie für die Überlassung der Benützung einer Sache ist der Werth zu vergüten oder Falls in dem Vertrag eine Gegenleistung in Geld bestimmt ist, diese zu entrichten». Ily tartalmu megállapodás az 1894 májusi törvény 2. §-a szerint még semmis. Én célszerűnek tartanám itt a bírói mérséklés jogát megállapítani, a mennyiben a kikötött használati díj a visszaadott tárgynak a visszaadás időpontjában még meglevő forgalmi értékére való tekintettel túl magasnak bizonyul. Ilyen megszorítással mi is bátran megengedhetnők, hogy a 300 frtot meghaladó részletfizetési ügyleteknél is kiköthető legyen a pactum reservati dominii.

Eddigélé szó volt a pactum reservati dominii-ról és azon feltételekről, melyek mellett annak joghatályos kikötését a törvényhozás a részletfizetési ügyleteknél megengedhetné. Egy további kérdés az, hogy olyan részletfizetési ügyleteknél, melyeknél az eladó a tulajdonjogot fen nem tartja, van-e szükség kivételes intézkedésekre? Nézetem szerint minden ily irányu törekvés illogikus és egész jogrendszerünk felforgatását jelenti. A vevő nincs védve akármennyire nem előnyös a vétel, ha készpénzért vásárol, nincs védve, ha hitelbe vesz, mi értelme volna most már a védelemnek ott, hol az eladó a részletfizetési jogkedvezmény nyújtásával határozottan hátrányosabb helyzetbe kerül. Észrevétlenül magát a kereskedelmet támadja meg ez az irány, mert ha megrendszabá-

lyozzuk a kereskedést, mely 50% haszonra ad el részletfizetésre, mi okból mellőzhetjük a rendszabályokat akkor, ha a kereskedő készpénzért ad el 50% haszon mellett. Ehez járul az, hogy abban a pillanatban, a mikor a kereskedő a pactum reservati dominii privilegiumát elejti, a részletfizetési ügyleteket a többiektől meg sem lehet különböztetni. Mert azt csak nem lehet eltüntetni, hogy az eladó a vétel után concedáljon részletfizetéseket, ha pedig ezt korlátozni nem lehet, úgy az eladó kassaügyleteket fog kötni és azután fogja megengedni a részletfizetést. Én ebben a vevőre előnyösebb helyzetet nem látok. Annak még volna értelme, ha a törvényhozás a tulajdonjog fentartását egyáltalában nem engedné meg a részletfizetési vételnél, bár én ennek a radikális intézkedésnek czélszerűségét át nem láthatom, de annak az iránynak, mely az eladót üldözi és bünteti csak azért, mivel nem készpénzért, hanem hitelre és részletekre ad el, ennek az iránynak hívei elfelejtik, hogy törvényeket sem lehet logikai szabályok ellenére készíteni.

Dr. König Vilmos.

Furtum violentum audax.

(Btk. 335., 336., 3. pont, 338. §. Kbt. 126. §.)

A bemászás fogalma és meghatározása a lopás bünteténél intellektuális és materiális alapon, s az intellektuális és materiális alap subjektuma és objektuma képezi a kérdés fő tárgyát.

Uralkodó álláspont e tekintetben az, hogy a Btk. 336. §-ában, különösen a 3. pontban említett bemászás, a mi tekintet nélkül a lopott dolog értékére büntetné minősíti a lopást, a furtum violentum audax dolusa nélkül meg nem állapítható.

Kétségtelen e szerint, hogy az uralkodó felfogás a kérdés eldöntésénél az intellektuális alapot fogadta el irányadónak.

Ugy látszik, hogy ezen értelmezés a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentéséből származik, a hol ugyanis az mondatik, hogy a Btk. 336. §. 3. pontja a betörés vagy bemászás által elkövetett vakmerő tolvajságról intézkedik.

Nem vétetett azonban figyelembe az, hogy a jelentés ezen kitétele csak odavetőlegesen van feltéve, és nem azért, hogy a bemászás fogalma vagy meghatározása adva legyen, hanem a miniszteri javaslaton tett azon módosítások indokolásaként, hogy a «lakásul szolgáló hajón» és «vagy oly eszközzel fölnyitott, mely a tulajdonos által nem azon célra rendeltetett» kitételek a törvényből miért hagyattak ki.

Még így is nem pusztán a bemászás, hanem a betörés vagy bemászás útján elkövetett lopásokra, ezen kétféle elkövetési mód összefoglalása mellett lett az vonatkoztatva. (Anyaggyűjtemény II. k. 654. lap).

És úgy tűnik fel, hogy tisztán a bemászás fogalma sehol sem tárgyalatott, hanem mindenütt csak a Btk. 336. §. 3. pontja értelmeztetik.

Mínthogy azonban a Btk. 336. §. 3. pontjában leírt elkövetési módok, ugymint a *betörés*, *bemászás*, *zárfeltörés* és *készületfeltörés* közül a bemászás a legjelentéktlenebb és legszelidebb, erre a furtum violentum audax dolusából is a legkisebb rész esik. S éppen azért, mert ezen törvényponthoz ilyen sok elkövetési mód van összezsúfolva, ezek értelmezésénél, ha egyikre vagy másokra, vagy egynek kivételével mindre alkalmazható is valamely jogszabály, erről ezeknek a különféle elkövetési módoknak a meghatározásánál nem lehet kumulatív beszélni, hanem mindenik elkövetési mód fogalmát külön kell meghatározni. Főként áll ez a bemászásról, melyre az említett dolus úgy látszik legkevésbé illik.

Physikai cselekvés szempontjából a bekerített helyre való bejutásnak az átlépés, átugrás és átmászás hason

cselekvés módjai különböztetendők meg. De ezen kifejezések csak magával a kerítéssel szemben helyesek, míg a helylyel szemben, a melynek bekerítésére a kerítés alkalmazva van, nem ezen, hanem a belépés, beugrás és bemászás a helyes és a törvénybeli nomenclaturáknak megfelelő cselekvésmód kifejező fogalomnév. Ez azért említettik föl, mert a bíróságok következetes helytelenséggel mindenütt *átlépést* használnak ítéleteikben, holott a törvény úgy itt, mint mindenütt másutt a *be* és nem az *át* adverbiumot használja a cselekvésmód kifejezésére.

A belépés, beugrás és bemászás közül a törvény azonban csak a bemászást fogadja el minősítő körülménynek. Egymástól tehát ezeknek a megkülönböztetése is szükséges, mivel ezen fogalmak összevegyítése által egyszer a belépés és beugrás is bemászásnak vétetik, máskor meg a bemászás is beugrásnak vagy belépésnek tekinthetik. Így aztán nem a tény, hanem a hangulat minősítene a cselekményt hol büntettnak, hol vétségnak, hol kihágásnak.

Ezen cselekvésmódok közül ugyanis a belépés a kézzel való segítség nélkül történt bejutást fejezi ki. Mivel a lépés nem kézzel, hanem lábbal történik. Ezért, ha lyukon bujik be a tettes, a hol a kezével is működnie kell, kapuk, kerítések alatt, vagy házak, kamarák szűk nyílásain, akár ő csinálta azon lyukat, akár nem, ép oly bemászás cselekvése hajtatik végre, mint a legmagasabb kerítésen, habár a törvény a *bebujást* nem is említi a lopást minősítő cselekvésmódnak. A mi különben fölösleges is volt volna, mivel a bemászási cselekvésmódban a bebujás is, mint annak egyik alfaja befoglaltatik.

A *belépés* és *bemászás* között van a *beugrás*. Ennek az értelme sokat foglal magában úgy a belépésnek, mint a bemászásnak az értelmi köréből és ezért akadályt képez, megnehezíti a bemászás fogalmának a meghatározását. De magának a beugrásnak is kétféle módja van. Szabad beugrás, vagy kéz segélyével való beugrás, vagyis az ugynevezett átlökés, a mikor tudniillik a tettes kezét a kerítésre téve, ennek segélyével többi testrészét a lábakkal tett lökessel azon átveti. Nem említve a tornaeszközökkel való belépéseket és müugrásokat, melyek segélyével két méter magas kerítésen is át lehet lépni, vagy beugrani.

Kétségtelen tehát, hogy a beugrás nem azonos a bemászás physikai erőművi véghezviteli cselekvésmódjával, mivel a bemászás alatt csak a kezek és lábak segélyével és magassági akadálylyal szemben létraszerű és fokról-fokra való emelkedés és ereszkedés erőművi, physikai cselekvést lehet csak és kell érteni a törvény szerint. Oly cselekvést, mely az emberi test mindnégy extremitásának és ezek erőművi működésének igénybe vétele mellett létesítettik. Vagyis oly cselekvést, a mi nemcsak a belépés, hanem a beugrás fogalmát is kétségtelenül túlhaladja. A miből azonban nem következik, hogy a félkezű, vagy féllábu tettesek bemászás elkövetésére alkalmatlan mediumok lennének.

De ezenkívül még a tettes és a kerítés relativ magassága is különös befolyással bírhat ezen minősítő körülmény lételére.

Lehet ugyanis olyan magas kerítés, a mely egy kétméteres magasságu embernek ér például nyakig, és lehet olyan, a mely egyméteres, vagy valamivel nagyobb magasságu embernek ér nyakig. És ha mindenik tette a neki nyakig érő kerítésen átlépésnek tekintetik, akkor egyik sem lenne bemászás miatt büntethető. Ellenben, ha a tettesek helyet cserélnének, akkor az egyméter magasságu tettes a közel kétméter magasságu kerítésen okvetlenül bemászás útján juthatna csak be, ha ugyan be tudna mászni a bekerített helyre. Vagyis ez esetben nemcsak a kerítés magassága, hanem a vádlott magassága is minősítő körülményt kellene hogy képezzen.

Ha pedig a kerítés magasságához méretik a bemászás

fogalmának meghatározása, ez oda vezethet, hogy esetleg a belépés is bemászásnak fog minősíttetni, hogyha tudniillik a tettes igen magas testalkatu, a kerítés pedig alacsony. Vagyis ily meghatározás mellett is csak az előbbi eredmény állana elő.

Egyik esetben privilegium adatnék az alacsony testalkatu tetteseknek, hogy bemászásuk is csak belépésnek tekintessék. Másik esetben pedig a magas testalkatu tettesek belépése is bemászásnak tekintetnék. A mi azt vonná maga után, hogy esetleg az egyik esetben a büntett kihágásnak, a másik esetben pedig a kihágás büntettnék minősíttetnék.

Daczára ezeknek, mégis csak a kerítés magasságának a megállapítása lehet az egyedüli mód, a mely által a bemászás fogalma meghatározható. E mellett szól a judikatura törekvése, a mely elméleti alap hiánya miatt folyton a kerítés magasságával vesződik. Ezt folytonosan méreleti, mily magas, míg a vádlottat nem mérik meg soha, mily magas.

Ezen törekvésben a kerítés szerfelett való magasságának vagy alacsonyságának a megállapítása egyaránt téves lenne. Ez nem felelne meg a bemászás gyakorlati jelentőségének. Míg tehát egyfelől kétségtelen az, hogy minél magasabb és nem minél alacsonyabb mértékben való megállapítása szükséges a kerítésnek a bemászás büntetőjogi fogalmához, addig másfelől tény az is, hogy gyakorlatilag nem kezelhető azon említett intellektuális alap, hogy a furtum violentum audax dolusa nélkül nem állapítható meg a bemászás, bármily magas legyen is a kerítés. Ez nem lenne egyéb, mint fából vaskarika.

Elválasztani a kerítéstől a dolust és a dolustól a kerítést nem lehet. Hátha ily dolus léteznék, megállapítható lenne-e a bemászás egy méter magas kerítésen? Vagy, ha a tettes az egy méter magas kerítésen sem belépni, sem bemászni nem akar, hanem azt erőművi szétfeszíti és betöri és az így támadt nyíláson megy be lopni, megállapítható lenne-e ezen dolus?

Bizonyára nem, mert ha a tettes nem a kerítés nyílásán megy be, hanem mellette, a hol a kerítés legmagasabb, mászik át, ha ezt nem az észrevevés kikerülése végett tette, ez ép úgy nem lesz bemászás, mint a hogy nem lesz betörés az, hogyha oly ház ajtaját feszíti ki a tettes, a mely háznak ajtaja van ugyan, de oldala nincsen.

Hiába lenne itt a kérdéses dolus, azon esetekben mégsem lenne büntett. Lehetnek ezen tettek más bűncselekmények, de a lopás büntetnének minősítő körülményei nem lehetnek, mert itt sem betörés, sem bemászás a dolog phisikai hiányai miatt nem létesíthetők. Ezért mondja Carrara, a büntető jogtudomány legnagyobb mestere (Programm I. 251. l.), hogy ily esetben a tett phisikai elemében való hiány miatt nem jó létre. Mi annyit tesz, hogy hiányzik phisikai tárgyiassága, melyet a tényleges veszély képvisel. A szó közönséges értelmében létezik a tett, de jogi értelemben nem. És pedig azért nem létezik, mert feltételei, az alanyi phisikai erő tekintetében hiányoznak.

De még, ha a bemászás nem állapítható meg ily dolus nélkül, miután a Btk. 336. §. 3. pontja a bemászás mellett a betörést, a zárfeltörést és a készületfeltörést is említi, akkor ezeket sem lehetne minősítő körülményül tekinteni ily dolus nélkül, tekintve, hogy ezen dolus, ezen négyféle elkövetési mód mindenikére egyforma mértékben kiterjed.

Más kérdés lenne az, hogyha a tettes 50 frton aluli értékű dolgot lopna, de annak minősége miatt nem tudná elvinni s e végett a kerítést erőművi kellene szétrombolnia. Vajon büntetett képezne-e az, ha a kerítés egy méternél nem volt magasabb?

Más kérdés az is, hogyha nem az elvétel, de az elvitel végett szükséges a bemászás, vagy betörés. A törvény a

kimászdást és kitörést nem említi ugyan, de azért a szó értelméből is kitűnik, hogy a bemászás és betörés az elvételhez szükséges eszköz. Ellenben a kimászás és kitörés az elvitel cselekménye. Itt tűnik ki az elvétel és elvitel tanának merevsége. És azon határvonal itt dől össze, hogy meddig van a dolog a tulajdonos birtokában, mikor szűnik ez meg, és mikor válik a tolvaj birtokává.

Ha ugyanis az egy méternyi kerítésen a tettes belép, a nyitott ólból a hizott sertést kiereszti. Végig is hajtja a kerten. A mi lehet nagy távolság is. De a bár kis kerítés miatt nem történhetik meg az elvitel. Fejszével kell szétvagdalni a kerítést. Ez nem betörés, hanem kitörés. S nem az elvételnek volt eszköze, hanem az elvitelnek. Miért ez mégis lopási büntett az értékre való tekintet nélkül és a törvény rendelkezése nélkül. Mert ezen kitörés a dolusban előlegesen is benne volt. Még, ha a lopás dolusa odabenn keletkezett is, együtt kellett keletkezni azzal a ténnyel, hogy az elvitelhez a kerítés fog kibontatni. És mert a kitörés is betörés, a kimászás is bemászás, mint a fogalmak pozitív és negatív cselekvési iránya, nem két fogalom, hanem egy.

Szintén így áll a dolog a kerítéssel is. Mindig csak a magassággal foglalkoznak, a mélységgel nem. Pedig a kerítés nemcsak felépítmény, hanem alépítmény is lehet. Nemcsak a földszint felett, hanem a földszint alatt is lehet a tulajdon védelmére való kerítés. Egy-két öles gödörben lévő nagyobb mennyiségű hus ellopása, vagy ily veremből egy zsák buza ellopása, a hová a tettes *beugrik*, a másik meg ezt is, a lopott tárgyat is onnan kihuzza, helyesebben felhuzza. Itt nagyobb a vakmerőség, mint a bemászásnál. Mert onnan tettenérés esetén kimászhatik s elmenekülhet. De a mély veremből, ha beleugrott, tetten ért társa meg elszaladt, ki nem ugorhatik. Ez is lopás büntette lesz. Hiába nincs a törvénykönyvben. Mert a bemászás és kimászás, a lemászás és felmászás, felépítmény és alépítmény, ugyanazon egyszerű fogalmak különböző fajait képezik.

Talán a kerítés magasságának is könnyebb lenne a megállapítása, ha ez a kerítés mélységével párhuzamosan történnék.

Hogy tehát a kérdéses dolus nem intellektuális, hanem materiális tulajdonitványokból áll, az kitűnik abból is, hogy a lopásnál négy elem van elfogadva különös minősítő körülményül: 1. a lopott dolog misége, 2. az eszköz, mely a lopás elkövetésére használtatott, 3. az idő, melyben a lopás elkövetetett, és végre 4. a tolvaj személyes viszonya.

Ezek közül a Btk. 336. §. 3. pontjában említett négy rendbeli minősítő elem, a hivatkozott 2. pontbeli eszközt képezi. Ezek mellett ugyan fel van említve a furtum violentum audax dolusa is, de erről csak az mondatik, hogy ez a Btk. 336. § a valamennyi pontjáról szól, s azok külön azért nem indokoltatnak, mert alig lesz azok közt egy is, melynek súlyos volta nem igazolná a súlyosabb esetek közé történt felvételét. (Anyaggy. II. 336., 337. l.) Furcsa kis indok!

Maga a törvényhozó is kételkedik a törvény helyességében. Azért nem is indokolja. Hátha még indokolás közben rátalálna jönni a helytelenségre. A mire azonban a gyakorlat jött rá és megváltoztatta a törvényt. Így jött létre az 1894: XII. tcz. 93. §-a, habár az is rosszul. S talán fog létrejönni még egyéb is, ha rosszul is. Így is jobb, mint sehogy. Maga ezen törvényhozói kijelentés, mely intézkedéseinek helyességében kételkedik. Ezért ennek okát sem adja. Követeli az okok keresését.

A hol ugyanis a tettet az eszközök minősítik, ott nem jogkérdésről, hanem ténykérdésről van szó. A ténykérdést pedig intellektuális vagy intentionális motívumok létezésétől vagy hiányától függővé tenni nem lehet. Annyi lenne az, mint ha a tettesre bizatnék tettének minősítése.

Akár volt megtöltve a fegyver, akár nem, minősítő körülmény annak viselése. A megtöltés és kiürítés egy pillanat műve. Ennek léte, vagy nem léte, ezen minutiális volta miatt nem lehet dirigens adat.

A törvényhozó eme kétkedésének alaposságát a gyakorlat be is bizonyította. Mert azon jogtalan eltulajdonítások, a mik kihágások, nem is lopások, a büntettek és vétségek fogalmai értelmében. A mint a kihágásokból vétség sohasem lehet, büntett annál kevésbé lehet. Ezért keletkezett a gyakorlat 72. számú büntetőjogi döntvénye, mely szerint a mezei lopás által elkövetett kihágások a Btk. 338. §-a szerint nem minősülhetnek. Vagyis hiába ismételtetik akárhányszor, sohasem lesz azokból büntett. Jó lett volna már egyuttal azt is kimondani, hogy azokat összeadni sem lehet, s így a Btk. 335. §-a szerint sem lehet azokból büntettet teremteni. Az 1894: XII. tcz. 93. §-a is azt rendeli ama kétkedés alapossága bizonyításaként, hogy eme kihágások bemászás esetén sem fognak büntettet képezni. Ha tehát ezen 60 korona értékű lopásból büntett, sem a Btk. 336. §. 3. pontjában irt bemászás, sem a Btk. 338. §-ában irt tíz éven belüli kétszeri vagy sokszori megelőző visszaesés esetén nem lesz, nincs értelme gyakorlatilag sem, hogy miért legyen a Btk. 335. és Kbt. 126. §-ai esetében ezen kihágási cselekményekből büntett, az értékösszeadás és az ismétlés által.

Mert az is csak vadászati kihágás, ha a háromméteres kerítésen bármennyiszer bemászik a tettes a vadaskerítésbe, meglövi a szarvast, azután kiemeli s elviszi. Miért lenne tehát a másféle kihágásból ismétléssel büntett. Ennek semmi gyakorlati értelme nem lenne. Sőt ez privilegisált inkonsequentia.

Különösen a Kbt. 126. §-ában irt kihágás büntetté való alakítása azért helytelen, mert mikor a büntetőtörvény meghozatott, a kihágási törvény még nem létezett. Ennek különös intézkedései a később keletkezett kihágási törvény különös intézkedéseit nem is érinthetik. Ellenben a kihágási törvényben, abban van a hiba, hogy ott az mondatik, hogy ezen kihágás csak annyiban követhető el, a mennyiben azon körülmények egyike sem forog fen, melyek a lopást büntetté minősítik. Ezen intézkedés nélkül e kihágásból büntett sohasem lett volna. Mert a Btk. 336. §-a csak a lopás vétségeire szólt és szól. Így midőn egyfelől a vétségek közül, azon célból, hogy oly súlyos, értelem nélkül való büntetésben ne részesüljön, a 2 frton aluli élelmi és élvezeti cikkek eltulajdonítása kivétellett, addig másfelől a vétségek közül kivett és kihágásra alakított ugyanazon cselekmény ugyanazon szakaszba, mint büntett becsempésztetett. Ezt a szerencsétlenséget kellett köszörülni az ismeretes 51. számú büntetőjogi döntvényvel is, a hol a csirkelopás kihágásnak, a bemászás pedig magánlaksértésnek minősített.

A gyakorlatnak nem tetsző ezen hibás törvényen akart segíteni az 1894: XII. tcz. 93. §-a is. De itt is azon büntetőjogi axioma, hogy a mint büntettből kihágás sohasem lehet, úgy kihágásból is büntett sohasem lehet, oly cifra ruhába lett burkolva, hogy saját szülője sem ismert rá. Az ismert extravillás és intravillás civilis parányvégletekkel akartak egy büntetőjogi praemissát compromittálni. Ugy, hogy a 70. és 72. számú büntetőjogi döntvényeknek kellett ezen ruhát felfejteni, hogy annak viselője felismerhető legyen. Persze, hogy az ellentétek eloszlatva ezzel sincsenek még teljesen. Mert az akadálylegyőzés lehet más bűncselekmény. Magánlaksértés. Vagyonrongálás. De a kihágások büntetté minősítő eleme nem lehet. A kihágást a büntettel nem lehet eszmeihalmazosítani sem.

De nemcsak gyakorlatilag, hanem elméletileg sem helyes ez. Mert a két különböző fogalom, a büntett és vétség egyfelől, másfelől a kihágás azonosítása lenne ez. A büntettek és vétségek büntetésének a jogvédelem, a kihágá-

sokénak a megelőzés képezi alapját. Az retensio. Ez praeventio. A míg amott igen, itt sem szándékosság, sem hajlam, sem szenvedély nem hajtja cselekvésre vagy mulasztásra a tettest. Azok nem, de ezek etikailag ártatlan cselekvések, melyeknek substantiájában sem kár, sem jogsértés nem létezik. Hanem ezek csupán a rend fentartására szolgáló alaki tilalmak megsértései.

Ezekhez büntetőjogi dolust, a mi a dolus civilistől különbözik, nem kíván sem törvény, sem jogtudomány. A mikor pedig ezen szabályok nem illenek, azok rosszul vannak kihágásoknak keresztlelve.

Különben ezen tulajdon elleni kihágás nemcsak a lopás büntettével, hanem a rablás és zsarolás büntettével is azonos kombinációban áll. Ezeknél is, mint a lopásnál, szét kellene azt választani. De a gyakorlati jogérzék idáig még nem köszörülődött.

Mert nem a betörés, bemászás, zárfeltörés, készületfeltörés, kisebb vagy nagyobb erőszak, vis absoluta, vis major, vis compulsiva és a közvetlen vagy közvetett veszélyes fenyegetés hiánya vagy fenforgása, a mik más, a kihágást absorbeáló cselekmények lehetnek, teszi ezen kihágást kihágássá, hanem az anyagi és alaki büntett hiánya. E nélkül pedig jogtalan az igazságszolgáltatás, mert a megtorlás nagyobb rendzavarást okoz, mint annak mellőzése.

Ezen kis kitérés után visszatérve a czimhez, látnivaló az elmondottakból, hogy a hol a törvény intellektuális alapon akar minősíteni valamely büntettet, ott speciális szándékot kíván, speciális eszköz nélkül. A hol pedig materiális alapon akar minősíteni, ott speciális eszközt állít fel speciális dolus nélkül. Mert az eszköz semmi egyéb, mint az, a minek segedelmével valami eléretik. Ez a valami pedig az animus rem sibi habendi-nél egyéb itt nem lehet. Vagyis a furtum violentum audax nem az animus rem sibi habendi dolusában van, hanem az eszközök physikumában. Csak ha a törvény speciális szándékot és speciális eszközt együttesen kívánna valamely büntett elkövetési módjánál, akkor lehetne azt mondani, hogy bármily magas a kerítés, nem büntett a bemászással elkövetett lopás a vakmerő tolvajság, speciális cél, hiányában. Ezt azonban megérteni így nem lehetne.

Tehát az általános, közvetett, ideális kárban van itt a büntett substantiája és etikai ereje. Meg kell ugyan lenni a reális kár dolusának, a mi a kihágások fogalmi köréből hiányzik, s a miért azok büntettre nem változtathatnak sohasem át, sem vice versa helyesen, de ama kár és eme kár között semmi intellektuális kapocs nem létezik.

Minden konkrét esetben tehát a materiális alap subjektuma, a kerítés mélysége, vagy magassága által képezett akadály elhárításához a büntett vagy vétség és nem kihágás elkövetése végett szükséges physikai erőmütett. Az intellektuális alap subjektuma pedig azon szándék, mely ezen akadály elhárításához szükséges erőmütett előállítását követeli.

A míg tehát a dolus a dolog physikai hiánya esetén lenne nem létező fogalom, addig ellenesetben ennek nem létezése lenne nem létező fogalom. Ez tehát úgy a materiális, mint az intellektuális alap objektuma. Mert a cselekmény objektumának hiányában, mi képezné alapját dolusa objektumának?

Kunfalvy István.

Külföldi judikatura.

698. A vevő kiválasztotta és átvette a megvásárolt posztót. Utóbb megtagadta a vételár kifizetését azon alapon, hogy a posztó nem felel meg az eladó által külön ígért tulajdonságnak. Az eladó tagadta, hogy ilyen külön ígéretet tett. A jogvita a körül forgott, hogy kit terhel a bizonyítás: az eladót-e az iránt, hogy nem tett ígéretet, vagy a vevőt az ígéret tételére vonatkozólag. A vevő köteles bizonyítani. Az eladó igényét az árunak átvétele megalapítja.

A fizetési kötelezettség alóli felmentésre azon alapon tart a vevő igényt, hogy az eladó részéről dictum et promittumra hivatkozik. Azt a tényt, a mely a vevő különben főálló kötelezettségének a megszűnését eredményezi, bizonyítani a vevőnek képezi feladatát. (*Német birodalmi törvényszék.*)

699. A kötbérnek nem csupán a kártalanítás a rendeltetése, hanem büntetési és kényszer-eszköz is akar lenni. Ezért a szerződési szabadság elve alapján megengedett dolog, hogy a szerződéshez hű fél többet is kapjon, mint a mennyit a kára kitesz. Ha a késedelmes fél részben teljesítette a szerződést, akkor a bírónak joga van a kötbér-összeget mérsékelni (*Német birodalmi törvényszék.*)

700. A cselekvőképes kiskoru felelős dolosus és culposus cselekedeteiért. Ha tehát a kiskoru nagykorúnak vallotta magát és ezzel rábirta a másik felet egy jogügyletre, úgy utóbbi az ez által neki okozott kárnak a megtérítését követelheti. A nagykorúnak vallás nem kell hogy kifejezett szavakkal történjék, a kiskorúnak a viselkedése is elegendő támaszpontot nyújthat ehez, csak a másik félnek nem szabad szintén hibásnak lennie. (*Kölni felsőbbíróság.*)

701. A bérlet a bérleti idő lejártakor nem ment ki a házból. A bíróság kimondta, hogy a bérlet kártalanítani tartozik a tulajdonost, és hogy a kárösszeg nagyságának nem kell egyenlőnek lennie a bérösszeggel, hanem a tényleg okozott kár körülményei szerint állapítandó meg. (*Franczia semmitűszék.*)

702. Ha a vendéglős istállójába valaki az ő tudta s akaratanélkül beállítja a lovát, úgy a vendéglős nem szavatol a ló ellopása által okozott kárért, sem pedig azért a kárért, a melyet a nem a vendéglőhöz tartozó tolvaj az állatban tett. (*Amiens-i felsőbbíróság.*) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **Az illetékes körök figyelmét** felhívjuk a mellékleten 546. sz. a. közölt borzadalmas esetre. A mig nálunk ily állapotok lehetségesek, illusorius lesz akármily szépen megkoncipiált bünvádi eljárás.

— **A pisetum.** A napokban döntött a budapesti kir. tábla azon nagyérdemű perben, a melyet néhai Simor János hercegprímás örökösei 176,000 frt és járulékaik iránt a kir. kincstár ellen indítottak és a melyről e lap f. évi 38. és 39. számaiban egy hosszabb értekezés jelent meg. A kir. tábla az ezen értekezésben helyesnek vitatott nézetet magáévá tette és az elsőbírósági végzés megváltoztatása mellett helyt adott a kincstári jogügyi igazgatóság által támasztott hatásköri kifogásnak.

— **A Magyar Jogászegylet** folyó hó 24-ikén folytatta a részletügyletekről szóló vitát. A rendkívül érdekes és állandóan nagy figyelemmel kísért vitában részt vettek Nagy Ferencz, Gaár Vilmos, Imling Konrád, Schwarz Gusztáv, Márkus Dezső és Vavrik Béla. A vita folytattni fog szombaton, a mikor is Székács Ferencz és Wittmann Mór fognak első sorban szólani. Ez alkalommal több tag a kérdés büntetőjogi oldalának elemzését szándékozik belevonni a vitába. Ezen ülésen a Barna Ignác előadó által bevezetett thema tárgyalása előreláthatólag befejezést nyer. — A jogászegyleti tagok ezentúl az egyleti előadások után társas vacsorára gyűlnek össze az ugyanazon házban levő ügyvédi kör helyiségeibe. Az ügyvédi kör a legkészségesebb vendégszeretettel nyitotta meg már mult szombaton a jogászegylet tagjai előtt fényes termet. A tagok várakozáson felüli számban vettek részt a társas vacsorán. Az ügyvédi kör választmányának megbízásából Tóth Gáspár üdvözölte a tagokat.

— **Dr. Szladits Károly** cikkére vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Sarajevo, 1896 október 26.

A *Jogt. Közl.* 43. számában p. 341. dr. Szladits Károly ur azt állítja, hogy a katolikus egyházi jog nemcsak a katolikusok házasságát, hanem a nem-katolikusoknak egymásközt katolikus szempontból érvényes házasságát is *felbont-hatatlan szentségnek* tekinti.

Dr. Szladits Károly ur ezen állítása nem egészen helyes, mert hogy a katolikus egyházi jog nem-katoliku-

sok házasságát *felbontja*, erre van 'set, (v. ö. Vering, Lehrbuch des Kirchenrechtes. 3. Aufl. Freiburg im Breisgau 1893. p. 909), *szentségnek* pedig ily házasságot a katolikus egyház-jog az esetben nem tekinti, ha nem kereszteltek kötötték. (Innocentius III. c. 7. x. de divortii IV. 19 etsi matrimonium verum quidem inter infideles existat, non tamen est ratum; inter fideles autem verum quidem et ratum existit, quia sacramentum fidei quod semel est admissum, nunquam admittitur, sed ratum efficit coniugii sacramentum. Cf. Catechism. Roman. P. 2 cap. 16. q. 16 Kutschker Eherecht I. k. p. 24 sq. 541 sq.)

Dr. Schwartz Izidor,
a bosnyák-hercegovinai kormány
igazságügyi osztályának hivatalnok.

— **A marasztalt és végrehajtást szenvedett személyazonosságának vizsgálata.** A budapesti kir. ítélő tábla következő végzést hozott: A k.r. járásbíróság végzése megváltoztatik, az 1895. évi 99522. sz. a. bírósági végrehajtói jelentés szerint fogatosított kielégítési végrehajtás az összes következményeivel együtt megsemmisítettik, és az eljáró kir. járásbíróság a fogatosított zár feloldása iránti intézkedések megtételére utasítatik. Mert végrehajtást szenvedett az 1896. évi május hó 19-én felvett jegyzőkönyvben e) alatt hivatkozott hitelesített 6582/94. számú sommás kereseti felzettel igazolta, hogy végrehajtató 300 frt s jár. iránti követelését a brassói kir. járásbíróság előtt a newyorki Germania életbiztosító társaság ellen, képviselve a vezérképviselőség által Brassóban lakó Lázár igazgató személyében érvényesítette, a Z. alatt hiteles másolatban becsatolt 9334/94. számú ítélet szerint a newyorki Germania életbiztosító társaság marasztaltatott, minek ellenében vajtást szenvedett az y. alatt becsatolt, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék czéghivatala által kiállított hivatalos bizonyítvánnyal igazolja, hogy a budapesti kir. kereskedelmi s váltótörvényszéknél a kereskedelmi társas cégek jegyzékének X. kötet 18. lapján a newyorki Germania életbiztosító társaság ott bejegyezve nincsen; a B. alatt becsatolt hiteles czégkivonattal pedig igazolja, hogy a newyorki Germania biztosító társaság főtelepe New-Yorkban, fióktelepe pedig Budapesten van, és magyarországi vezérképviselő dr. Steiner Miksa; ennek ellenében végrehajtató azt, hogy a newyorki Germania életbiztosító társaságnak Brassóban is fióktelepe lenne és az a budapesti fiókteleppel ugyanazonos lenne, nem bizonyította, mert Brassó város rendőrkapitánya ily bizonyítvány kiállításra nem illetékes. Mindezekből kétségtelen, hogy a kiküldött bírósági végrehajtó a marasztalt alperestől különálló személy ellen fogatosította az elrendelt kielégítési végrehajtást; miért is az előterjesztésnek helyt adni, és a 99522/94. számú végrehajtási jegyzőkönyv alapján fogatosított kielégítési végrehajtást összes következményeivel megsemmisíteni, és az eljáró kir. járásbírósa-
got a fogatosított zárlat feloldása iránti intézkedések megtételére utasítani kellett. (1896 szeptember 11. 5626. sz. a.)

— **A bünvádi eljárás törvényének kiadásai.** Két azonos tárgyú műre kaptunk előfizetési felhívást. Egyiket dr. Felber Artur zalaegerszegi kir. ügyész bocsátotta ki. A munka a törvény anyaggyűjteményét 30 iven adja. Ára 3 frt 50 kr. lesz. — Dr. Perjessy Mihály fehértemplomi kir. ügyész részletes magyarázattal fogja kísérni a törvény szövegét. A zsebkiadás-alaku kötet ára 1 frt 50 kr. lesz.

— **A Közgazdasági és statisztikai évkönyv** kettős kötete jelent meg Jekelfalussy József és Vargha Gyula szerkesztése mellett. Ez a vállalat utolsó kötete, a mennyiben ezentúl az orsz. statisztikai hivatal kiadványai fogják helyettesíteni az évkönyvet. Sajnálattal emeljük ki, hogy ezen kötetből a jogi rész teljesen hiányzik.

— **Az özvegy anyja által, a gyermekek gyámpénztárilag kezelt vagyonából kérelmezett pénzüsszegkiutalás esetén ügygondnok rendelendő.** (A belügyminiszternek 84,237/96. sz. a. V. vármegye közigazgatási bizottságához intézett rendelete.) A néhai B. János volt gy.-i lakos hagyatékáról felvett leltárba F. Mihály irányában fenálló tartozásként felvett s F. Mihály által leánya, F. Terézia, néhai B. János özvegyének engedményezett 550 frtnak részben való törlesztésére a néhai B. János kiskoru gyermekei: B. Ilona, Lajos, Antal, Terézia és Irma javára a vármegyei gyámpénztárban kezelés alatt levő 255 frt 41 krnak kiutalványozása végett a nevezett engedményes által a vármegyei árvaszéknél előterjesztett kérelem tárgyában a közigazgatási bizottság gyámügyi felelősségi küldöttsége által II. fokon hozott határozatot a nevezett

kérvényezőnek felelőssége folytán felülvizsgálván, következőleg határoztam: A II.-od foku határozatot, mely szerint az árvaszék által elsőfokulag hozott s. néhai B. János özvegyét, született F. Teréziát előlemlített kérelmével elutasító végzése helybenhagyatott, az árvaszéknek I. foku végzésével együtt feloldom s utasítom az árvaszéket, hogy a nevezett kiskorúak érdekében ügygondnokot rendeljen, és szóbanlevő kérelem érdemében az ügygondnok közbejöttével tárgyalást tartson, és ennek eszközzése s a t. ügyész meghallgatása után a szóban forgó kérelem fölött hozzon új határozatot. *Indokok:* A kérvényező a nevezett kiskorúak t. és t. gyámja. És miután kérvényező a szóban levő követelést gyermekeinek a gyámpénztárban kezelés alatt levő tömegéből kéri kiutaltványoztatni, érdeke gyámlójainak érdekeivel ellenkezik. Miért is a határozatok feloldása mellett, az 1877: XX. tcz. 30. §. a) pontjának rendelkezésére tekintettel, ügygondnok kirendelése iránt volt intézkedés teendő. A tárgyalás elrendelése az 1877: XX. tcz. 278. §-a, a tisztii ügyész meghallgatása iránt tett intézkedés pedig az idézett törvény 179. §-a rendelkezésein alapul.

— **Hatáskör megállapítása tilos helyen történt legeltetés miatt behajtott lovak kiadása iránt indított ügyben.** A magyar kir. ministerium H. Guidó kiskvárdai lakos és társa ellen jogtalan elsajátítás vétsége miatt folyamatba tett ügyben a debreczeni kir. ítélő tábla és Szabolcs vármegye kiskvárdai járásának főszolgabírája között felmerült hatásköri összeütközési esetet az 1896. évi február 12-én tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* Id. M. József 1894 szeptember 9-én a kiskvárdai kir. járásbírósnál azt panaszolta, hogy H. Guidónak gazdatisztje, G. János tiltott helyen legeltetett három lovát behajtván, daczára annak, hogy a behajtás óta három nap eltelt, a nevezett károsult és gazdatisztje a kártételt sem a községi előjárásnak, sem a szolgabírónak be nem jelentették és az okozott kártételért 15 frtot követelnek, holott csupán 42 kr. kárkövetelésük lehet, lovaikat pedig kiadni vonakodnak. Minthogy ez a feljelentés az 1894: XII. tcz. 94. §-ának f) pontjába és 95. §-ának b) pontjába ütköző mezőrendőri kihágás ismérveit feltüntető büntetendő cselekményre vezethető vissza, a mely kihágás elbírálása, valamint a zálogként letartóztatott állatok tulajdonosa és a károsult között felmerülhető kérdések elintézése az 1894: XII. tcz. 102. és 103. §-ai szerint a közigazgatási hatóság hatáskörébe van utalva: ennél fogva a szóban forgó ügyben is a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapítani; és pedig annál is inkább, mert a feljelentés alapján a tárgyalás a kir. bíróságnál az 1894: XII. tcz. hatályba lépte után tartatott meg, a midőn a kir. bíróság eljárni hatáskör hiánya miatt jogosítva nem volt. (6415/96. I. M. sz. a.)

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák ügyvédgyűlés** a következő határozatokat hozta: I. Az ügyvédgyűlés meggyőződését fejezi ki, hogy elvi különbség a bíráskodási jognak adományozásánál polgári és büntetőügyekben, a mely az utóbbi funkciót alább rendeli, ne álljon fen tovább. A bíróság szervezetéről szóló törvény végrehajtásánál lehetőleg gondoskodni kell arról, hogy büntető és polgári ügyekben a felelősségi szénatusok ne álljanak segédbírákból. Óhajtott, hogy büntető és polgári ügyekben a végtárgyalási jegyzőkönyv vezetésére csakis a bírói hivatalnokok alkalmaztassanak. Óhajtott, hogy a mennyiben a szervezeti reform következtében némely bírák akarataik ellenére nyugdíjaztatnának, ez csak összes illetményeik meghagyása mellett történhessék meg.

II. Az előzetes vizsgálat reformja sürgősnek látszik abban az irányban, hogy a nyilvánosság elve itt is szabályul tekintessék, az ügyvéd a vizsgálat folyamán is betekinthesen az iratokba és itt épügy, mint egyéb bizonyítási eljárásnál indítványozhasson. A vádlott kitanítható továbbá arra, hogy a vizsgálati fogság elrendelése ellen felelősséget és ha nem felelősséget is, a vizsgálóbíró köteles legyen határozatát 3 nap alatt törvényszék elébe terjeszteni jóváhagyás végett. Az ügyvédgyűlés végül a mellett nyilatkozott, hogy a vizsgálati fogság egy hónapon túl csak az esetben terjedhessen, ha a törvényszék ezt jóváhagyta.

III. Az ügyvédgyűlés elvben ragaszkodik az ügyvédi rendtartás elvéhez, mely a díjazást a szabad megállapodástól teszi függővé. A vesztes fél megtérítési kötelezettségére vonatkozólag az új polgári perrendtartás hatálybalépésével egyidejűleg új díjjegyzék lépjen életbe, a mely az ügyvéd

által teljesített munkálathoz képest a legkisebb díjat megállapítja és feljogosítja őt, hogy esetleges több követelését külön per útján érvényesíthesse. A díjszabás állandó tételeket tartalmazzon és a per substratumához alkalmazkodjék. Kurrentiáknál a jelenlegi díjszabás maradjon érvényben. A helyi viszonyokhoz alkalmazandó díjszabás kiderítésére az ügyvédgyűlés öt tagból álló bizottságot küld ki, a mely az elkészítendő tervezetet a birodalom összes kamaráiból alakítandó és legfeljebb három hónap alatt Bécsbe egybehívandó bizottság elé fogja terjeszteni. Elfogadta az ügyvédgyűlés dr. Zinsnek azt az indítványát is, hogy az ügyvédnek a díj-jegyzéken alól végzendő munkái az ügyvédi állás méltóságával össze nem egyeztethetők és hogy az ilyen eljárás fegyelmi vétséget képez. Óhajtott, hogy a zugírászat még az esetben is kihágásnak minősíttessék, ha az csak pénzügyi vagy közigazgatási ügyekre vonatkozik.

— **Bírói függetlenség.** A német kormányának a bírói függetlenségről való véleményét, illetőleg ez iránti tiszteletét igen karakterizálja a következő eset: A Reichsgericht 1895 február havában kimondotta, hogy azon kiskorúak, kik 10 éven keresztül, (ha atyjuk nélkül is), szakadatlanul távol vannak hazájuktól, elvesztik ez által állampolgárságukat és természetesen hadkötelezettségük ez által megszűnik. Egy konkrét esetben az alsóbb fórumok e határozat értelmében döntöttek, mi ellen az ügyész revisióval élt. Így került az ügy ismét a Reichsgericht elé, mely előtt az államügyész kijelentette, hogy «a kancellár nagy súlyt helyez a kérdésnek ellentétes eldöntésére és kész ezt szükség esetén törvényhozásilag megváltoztatni.» A Reichsgericht a revisiónak nem adott helyet. K.

— **Lehet-e a villamosság a lopás tárgya?** E kérdés a tudományban tudvalevőleg vitás; némelyek igennel felelnek rá, (hivatkozván arra, hogy ha gázt lehet lopni, miért ne lehetne villamot?), mások nemmel. A judikatura Németországban utóbbiak nézetéhez csatlakozik, a mi már azért is érdemes a felemlítésre, mert a német birodalom büntető törvénykönyv 242. §-a a vitás pontra nézve teljesen megegyezik a magyar büntető-törvénykönyv 333. §-ával; mindkettő ugyanis idegen ingó dologról beszél. Az eset a következő: W. K. kereskedő egy kiel villamfejlesztő teleppel f. évi január 12-ig szerződésben állott, melynél fogva ez a kereskedő motora részére szállította a villamos erőt; a szerződés lejártá után nem újítottott az meg, W. azonban sans géne tovább fogyasztotta a villamot hat napon keresztül. A gyár lopás miatt feljelentést tett ellene, de a Landgericht felmentette őt; hivatkozván arra, hogy lopás tárgyat csak ingó dolog képezi, ingó dolgok pedig csak testi tárgyak (körperliche Gegenstände) lehetnek; a villamosság pedig nem ez, hanem csak egy állapot, melyet a tárgyak technikai uton elnyernek. A gázal való analogia pedig szerinte azért nem fogadható el, mert a gáz egy érezhető, szagolható, elzárható anyag. Ezen határozat ellen az ügyész revisiót kért, mit a Reichsgericht IV. büntető tanácsa f. hó 20-iki ülésében elvetett; konstatálván, hogy ez eset a Btk. egy hiányát tünteti fel, mit azonban a bíróság analogia útján nem pótolhat, képezvén ez a törvényhozás feladatát. K.

Megjelent: Határidő napló 1897-re. Szerkeszti dr. Török Sándor. Kiadja Károlyi György. Ára 2 frt.

Helyreigazítás. Lapunk 43. számában «Adalék a mentelmi jog kérdéséhez» címen megjelent befejező cikkbe (utolsó hasáb, 16. sor alulról) egy oda nem való és kihagyandó «nem» szócska által értelemzavaró hiba csuszott be, mely az eszmemenetet épen ellenkező értelemben tünteti föl, mint az szándékolatott. A mondat, melyről itt szó van, helyesen így hangzik, hogy: «senki azok közül, kik a mentelmi jog törvénybe foglalását szükségesnek találják a feladatot akképp gondolják megoldandónak, hogy a törvényhozás két házának gyakorlata fejezetekbe és szakaszokba szedessék».

A Magyar Jogászegylet folyó hó 31-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya a részletügylet törvényhozási szabályozásának jogi vezérelveiről szóló vita folytatása. Szólásra fel vannak jegyezve: Székács Ferencz, Wittmann Mór. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Alaptalan felebbezések. B. — Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire. Dr. HELLE KÁROLY debreczeni kir. jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei. I. Dr. KOBLER FERENCZ kir. kincst. jogügyi segédfogalmazótól. — II. Dr. WEISZ ALADÁR n.-kanizsai kir. törvényszéki aljegyzőtől. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — Különlélek.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Alaptalan felebbezések.

Kir. ügyészeink nem mindenben követik a Kozma Sándor irányzatát.

Kozma Sándor nem úgy képzelte a magyar ügyészi kart, mely gépileg vádol, s ha ítélet hozatott, a felmentés ellen a bűnösség kérdésében, a kiszabott büntetés ellen a súlyosítás érdekében megfontolás nélkül felebbez.

Az ő irányzatából ki volt zárva az, hogy a kir. ügyész a vádlott rovására taktikázhasson; ha a vádlott megnyugszik az ítéletben, megnyugszik ő is, ha a vádlott felebbezett, felebbez ő is, ha a vádlott visszavonja felebbezését, visszavonja ő is.

Kozma Sándor éppen nem tartotta az ügyészi hivatással összeegyeztethetetlennek azt se, hogy (horrendum dictu) az ügyész a vádlott javára felebbezzon, a mi mostanában ugyan nem valami gyakran történik meg.

Hogy a mai rendszer milyen absurdumokra visz, annak néhány példáját mutatjuk be az itt következő curiai határozatokban:

I. A m. kir. Curia: Hamis tanuzás, hamis tanuzásra reábirás, megvesztegetés és közokirathamisítás miatt vádlott Bodosi István, Bonta István és társai elleni bűnügyben ítélt:

A kir. ügyésznek Winter Dávid és Sámuel felmentése miatt általában bejelentett felebbezése, a Sacher Henrik féle perben elkövetett büntettség vonatkozásának nem tekintetik; mert a kir. ügyész e két vádlottal szemben ezen büntettség nézve vádját a végtárgyaláson elejtette, következésképpen az őket felmentő másodbirósági ítélet ellen nem felebbezhet; a másodfoku bíróság ítéletének ezen részét tehát érintetlenül kellett hagyni (1896. évi 2660. sz. a.)

II. Súlyos testi sértés büntettségével vádlott Erdős János s társai elleni bűnügyben:

Tekintve, hogy a kir. ügyész a másodbiróság ítéletének 1895 november 14-én 6345. sz. a. előtte történt kihirdetése alkalmával abban kifejezetten megnyugodott, s hogy ehhez képest ugyanazon ítéletnek E. J. vádlott előtt későbbben, vagyis 1895 december 28-án 7380. sz. a. történt kihirdetésekor a kir. ügyész az ellen felebbezési joggal már nem bírt; a másodbiróság ítélete ellen a kir. ügyész által ez utóbbi alkalommal bejelentett felebbezést a kir. Curia visszautasítja. (1896 szeptember 17-én 2405. sz. a.)

III. Lopás büntettségével vádlott Mezey Eszter s Mari elleni bűnügyben:

Tekintve, hogy a kir. ügyész az elsőbiróság ítéletében kifejezetten megnyugodott, a kir. tábla pedig az elsőbiróság ítéletét helybenhagyván, a kir. ügyész a másodbiróság ítélete ellen ezek szerint felebbezési joggal nem bír:

a kir. ügyész részéről a másodbiróság ítélete ellen mindkét vádlott terhére bejelentett felebbezés visszautasított. (1896 szeptember 12. 2132. sz. a.)

IV. Lopás büntetése és sikkasztás vétségével vádlott Gyuricza Pál elleni bűnügyben:

Miután a kir. ügyész a végtárgyalásnál előterjesztett

végindítványában vádlottat a Sz. Gy. kárára elkövetett sikkasztás vádját alól felmentetni indítványozta, s miután az elsőbiróság ítéletének ezen sikkasztásra vonatkozó felmentő része ellen sem a kir. ügyész, sem a sértett fél nem felebbezett, s ennek következtében az elsőbirósági ítéletnek ezen része — mint nem felebbezett — a kir. tábla által érintetlenül hagyatott, annál fogva a kir. ügyésznek a sikkasztás vádját alóli felmentés ellen jogosultsággal nem bíró felebbezése visszautasított. (1896 szeptember 10. 6946. sz. a.)

V. Gondatlanságból okozott súlyos testi sértéssel vádlott ifju Galambos Péter bűnügyében:

A kir. ügyész felebbezése visszautasított s az ügyiratok felülvizsgálat nélkül illetőségükhöz visszaküldetnek.

Mert az elsőbiróság ítélete ellen a kir. ügyész azért felebbezett, mert vádlott a K. I. sérelmére elkövetett testi sértés vétségében is bűnösnek kimondatott, holott ő vádlottnak ez irányban való elítélését nem indítványozta.

A kir. tábla ítéletével az elsőbiróság által kiszabott fő- és mellékbüntetések le nem szállítottak, a kir. ügyész tehát, ki már az elsőfoku bíróság által meghatározott büntetési tétel emelése végett felebbezéssel nem élt, a büntetés súlyosbitása végett jogorvoslatot nem használhat.

Ez okból a közbíró felebbezését visszautasítani és mint-hogy a másodbiróság ítéletében a vádlott megnyugodott, jogosult felebbezés hiányában az ügyiratokat felülvizsgálat nélkül visszaküldeni kellett. (1896 szeptember 2. 5627. sz. a.)

VI. Csalás büntetése miatt vádlott Schönwiesner F. K. elleni bűnügyben:

Tekintve, hogy a másodbiróság helybenhagyta a kir. törvényszék végzésének azt a részét, mely szerint S. F. K. vádlott 44 csalás vétsége miatt vád alá helyeztetett, s ennek dacára a kir. ügyész azért felebbezett, hogy a vádlott a Btk. 381. §. 2. pontja szerint minősülő 69 csalás büntetése miatt helyzettség vád alá;

tekintve azonban, hogy az 1880: XXXVII. tcz. 45. §-a értelmében a kir. tábla végzésének a vád alá helyezésre vonatkozó része ellen felebbezésnek helye nincsen: a kir. ügyész felebbezését, a mennyiben az a másodbiróság végzésének a vád alá helyezésre vonatkozó része ellen irányul, az idézett törvény §-a alapján a kir. Curia visszautasítja. (1896 szeptember 3-án 5565. sz. a.)

VII. A kir. ügyész részéről a másodbiróság ítélete ellen bejelentett felebbezés a B. T. P. R. T. 301. §. alapján visszautasított. (1896 október 8. 9378. sz. a.)

VIII. Sikkasztás büntetése miatt vádlott Lövinger Fülöp elleni bűnügyben a kir. Curia végzett: Minthogy az 1880: XXXVII. tcz. 45. §. rendelkezései szerint már a kir. törvényszéknek is a vizsgálat folytatását elrendelő határozata ellen felebbezésnek nincs helye, annál kevésbbé lehet tehát perorvoslatnak helye a kir. tábla által hozott hasonló értelmű határozat ellen: ezeknél fogva a kir. ügyész semmisségi panasza vissza volt utasítandó. (1896 október 8. 9424. sz. a.)

IX. A kir. ügyésznek Marton Ferencz vádlottra vonatkozó felebbezését a kir. Curia visszautasítja, a bprts. 301. §-a alapján, mert a kir. ügyész részéről 1896 augusztus 19-én aláírásával tett nyilatkozat szerint ő a kir. tábla ítéletének csakis vádlottak büntetését megállapító része ellen jelentett be felebbezést. Minthogy azonban a kir. tábla Marton Ferencz vádlott büntetését az elsőbirósági ítélet megváltoztatásával súlyosbitotta és minthogy viszont a kir. ügyésznek az előbb említett nyilatkozat tétele után a kir. táblai ítéletnek 1896. évi augusztus hó 29-én történt kihirdetésekor egész általánosságban bejelentett felebbezése a vádlottal szemben hatálytalan: ennél fogva e részbeni felebbezése nem volt elfogadható. (1896 október 12. 9318. sz. a.)

X. Minthogy a kir. ügyész a kir. tábla ítéletében kifejezetten megnyugodott, a kir. ügyésznek a kir. tábla

ítélete ellen f. é. márczius 23-án vádlott előtt történt kihirdetésekor bejelentett felebbezését a kir. Curia visszautasítja. (1896 október 13. 5220. sz. a.)

XI. Minthogy a kir. ügyész a kir. törvényszék ítéletében megnyugodott, az ítélet a kir. tábla által Fekete János 1. r. vádlottra nézve helybenhagyatott, és így az ellen a kir. ügyésznek felebbezési joga nincsen: ennél fogva a kir. ügyész által bejelentett felebbezést a kir. Curia visszautasítja. (1896 október 1. 129. sz. a.)

Azért állítottuk e gyűjteményt össze, — kis fáradsággal sok ily esetet mutathatnánk fel, — mert ezekben mi többet látunk, mint sporadice előforduló elnézést, véletlen megesett hibát.

Nem lehet helyes az a rendszer, a hol ilyes dolgok gyakrabban előfordulhatnak, mert ezekből az esetekből következtetést vonhatunk azokra is, a melyekben formahiba nem követtetett el, a melyekben semmiféle külső nyilvánulása nincs a hivatalos tulbuzgóságnak.

Hány és hány olyan eset lehet, melyben felebbezésre nem volt szükség, mert előre volt látható annak eredménytelensége, azonban a felsőbb bíróságok munkája mégis szaporított, csak azért, mert az ügyészség tagjai azt hiszik, hogy ők azért ügyészek, hogy mindenkor mindenben a vádlott ellen dolgozzanak és mindent megpróbáljanak, a mi a vádlott helyzetét nehezíti.

A felsőbb bíróságok munkaterhének aránytalan szaporulata nem kis részben ennek az irányzatnak köszönhető. Ez az irányzat lényeges előmozdítást talál az u. n. hetes ügyészi intézményben, mely az előadói rendszer mellőzésével az ügygyel teljesen ismeretlen személy kezébe adja a felsőbb bíróságoktól leérkezett eseteket, a mikor is a teljesen tájékozatlan «hetes» «óvatosságból» köteletségének tartja a már sablonszerűvé vált és természetesnek tartott felebbezést a vádlott terhére bejelenteni.

B.

Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire.

Körülbelül két hónapja lehet, hogy *«Entwurf eines Handelsgesetzbuchs mit Ausschluss des Seehandelsrechts»* cím alatt a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó, a birodalmi igazságügyi hivatal által kiadott törvénytervezet könyvpiaconra került. Két hónapja ennek s ma még alig van számbavehető jele nálunk a szakkörök azon méltán várható nagyobb érdeklődésének, mely a szaklapok hasábjain szokott megnyilatkozni.¹ Ez a körülmény szolgált jelen sorok megírásának és közzétételének alkalmi okául.

* *

I. A magánjognak egységes szabályozása, — mondja a tervezet mellé fűzött *«Denkschrift»* — mely a német birodalmi polgári törvénykönyvben egészen új formában és terjedelemben tárul elénk, szükségessé teszi a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját is. Ennek a revisiónak feladata kettős: egyrészt, hogy a német kereskedelmi törvénykönyv szabályait a német birodalmi polgári törvénykönyv rendelkezéseivel összhangba hozza; másrészt, hogy keresztülvigye a német kereskedelmi törvénykönyvön azokat a pótlásokat és módosításokat, a melyeket harmincz év tapasztalatai tettek kívánatossá. A tervezet e kettős feladatot három könyvben és — érintetlenül maradván a tengeri jog — 446. §-ban véli megoldani.

Az első könyv a «kereskedői rend» címe alatt nyolcz fejezetben szól: 1. a kereskedőkről, 2. a cégjegyzékekről, 3. a cégekről, 4. a kereskedelmi könyvekről, 5. a cégvezetésről és kereskedelmi meghatalmazásról, 6. a kereskedelmi segédekről és tanoncokról, 7. a kereskedelmi ügynökökről és 8. a kereskedelmi alkuszokról.

A második könyv «kereskedelmi társaságok és csendes

¹ A *Fogt. Közl.* f. é. 36. számában dr. Magyary Géza ismertette a törvénytervezetet.

társaság» cím alatt öt fejezetben tárgyalja: 1. a közkereseti társaságot, 2. a betéti társaságot, 3. a részvénytársaságot, 4. a betéti részvénytársaságot és 5. a csendes társaságot.

A harmadik könyv pedig a «kereskedelmi ügyletek» cím alatt hét fejezetben szól: 1. a kereskedelmi ügyletekre vonatkozó általános határozmányokról, 2. a kereskedelmi vételről, 3. a bizományi ügyletről, 4. a szállítmányozási ügyletről, 5. a közraktári ügyletről, 6. a fuvarozási ügyletről és 7. a személyeknek és javaknak vasuton való szállításáról.

A mi az első feladatot illeti, mely a kereskedelmi törvénykönyv szabályainak a német birodalmi polgári törvénykönyv rendelkezéseivel való összhangba hozatalából áll: ennek a feladatnak a tervezet a polgári törvénykönyv szabályaira vonatkozó számtalan utalások árán, a melyek annak használatát rendkívül megnehezítik, s a melyek a tervezetnek — szemben a modern kereskedelmi jognak anationális és internacionális irányzatával — nemzeti jelleget kölcsönöznek: a kellesténél jobban is megfelelt.

Mig a második feladatot csaknem teljesen megoldatlanul hagyta. Hiába keressük, nem találjuk meg benne a német *kereskedelmi jog* kodifikációját, csak — a mi eddig is volt — a német kereskedelmi jog *egy részének* egységes törvénykönyvbe foglalása az. Hiányzik a tervezetből nemcsak az a joganyag, a mi még törvényhozási intézkedésre vár, a minő pl.: a cheque, a biztosítási jog stb. szabályozása, de hiányzik az a joganyag is, a mely már egyes speciális törvények által a legújabb időben lett szabályozva, a minők: az 1889. évi május 1-ről kelt szövetkezeti törvény, az 1892. évi április 20-ról kelt törvény a korlátolt felelősségre alakult társaságokról s az 1895. június 15-iki német belvizhajózási törvény: mindezeknek beleillesztése a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezetbe várható volt.

Külsőleg a változás az eddigi állapotokkal szemben tehát csak az, hogy a tervezet első könyvébe a kereskedelmi ügynökökre vonatkozó rendelkezéseket is felvett; a kereskedelmi törvény második és harmadik könyvét összevonta, kihagyván belőle az alkalmi egyesülésekre vonatkozó rendelkezéseket s beillesztvén helyette az 1884. július 18-iki birodalmi törvénnyel behozott betéti részvénytársaságra vonatkozó szabályokat; a harmadik könyvbe pedig — mely a német kereskedelmi törvény negyedik könyvének felel meg — a közraktári ügylet szabályozását vette bele. Hogy *belsőleg* miben áll a változás? ez a tervezet főbb rendelkezéseinek ismertetéséből — a mely ezuttal csak az első könyvre szorítkozik — tűnik elő.

II. A tervezet első könyvének első címe a kereskedői rendről szólva, meghatározza a kereskedő fogalmát, még pedig akként, hogy ez a meghatározás szemben a német kereskedelmi törvény 4. §-ában feltalálható meghatározással, határozottan javítottnak mondható. Eddig a német kereskedelmi törvény 4. §-ának a 271—275. §-kal való egybevetéséből tudtuk meg csak, hogy ki tekintendő a kereskedelmi törvény értelmében kereskedőnek; most a tervezet — úgy látszik Hahn tanítását követve — a kereskedő fogalmának teljes meghatározását mindjárt az 1. §-ban nyújtja, a mikor azt mondja, hogy «kereskedő jelen törvény értelmében az, a ki kereskedelmi ipart folytat» s mindjárt hozzá is teszi, hogy «kereskedelmi ipar minden oly iparüzés», melynek tárgyát az ugyanott tíz pontban felsorolt ügyletek valamelyike képezi.

A mi ezen ügyleteket illeti: a német kereskedelmi törvény 271. és 272. §§-ban foglalt alapügyleteket — lényegtelen módosításokkal — a tervezet az 1. §-ba szorította bele s ezzel elejtette az objektív és subjektív alapügyletek között való megkülönböztetést, úgy hogy a tervezet — el-

tekintve a 315. §. harmadik bekezdésében szabályozott mellékügyletekről és a 316. §. első bekezdésében említett vélelmezett kereskedelmi ügyletektől — a kereskedelmi ügyleteknek csak egy nemét ismeri, t. i. a subjektív kereskedelmi ügyleteket, a mit a tervezet 315. §-ának első bekezdésében akként fejez ki, hogy «a kereskedőnek mindazon ügyletei, melyek kereskedelmi üzletének folytatásához tartoznak, kereskedelmi ügyletek». Mint új ügyletek az uszály-hajó tulajdonosának és a közraktár tulajdonosának ügyletei vannak felvéve. Tehát nem találtak helyet a tervezetben: az ingatlanok eladására, vételére, bérbe s haszonbérbe adására vonatkozó spekulatív és közvetítési ügyletek; nem a tőzsdén kötött ügyletek, a folyószámla-ügyletek, a kereskedelmi ügyletek közvetítését, könnyítését vagy biztosítását célzó ügyletek, a váltó- és kereskedelmi utalványon alapuló ügyletek s még számos más, a kereskedelmi forgalom által legújabbán felszínre hozott ügyletek, a melyek közül csak a cheque- és clearing-forgalomból eredő ügyletekre utalok: mindezek, fentartatván a subjektív és objektív alap-ügyletek közötti megkülönböztetés, ez utóbbiak közé egészen jól elhelyezhetők lettek volna.

A mi már most a kereskedőket közelebbről illeti, a német kereskedelmi törvény a kereskedőnek csak egy fajtát ismeri, t. i. azt, a mely kereskedelmi ügylettekkel iparszerűleg foglalkozik. Ezzel szemben a tervezet a kereskedőknek három fajtát teremt meg, t. i. 1. azokat, a kik kereskedők, tekintet nélkül arra, vajon a cégjegyzékbe bejegyezték-e vagy sem; ezek azok, a kik a tervezet 1. §-ában felsorolt ügyletek valamelyikével foglalkoznak; 2. azokat, a kik cégbejegyzésre kötelezve lévén, kereskedőknek csak akkor tekintendők, ha cégüket tényleg bejegyeztették. Ezek a tervezet 2. §-a szerint azok, a kik olyan ipari vállalattal foglalkoznak, melynek módja vagy terjedelme a kereskedelmi üzlethez hasonló üzem-berendezést követel meg; s végre 3. a mező- vagy erdőgazdasággal foglalkozókat kereskedelmi jellegű mellékügyleteik tekintetében, a kik cégbejegyzésre jogosítvák, de nem kötelezvék, s a kik egyébként kereskedőknek nem is tekintetnek.

A tervezet tehát — mint láthatjuk — ezen hármas osztályozással meglehetősen komplikálja a kereskedő fogalmát. A mi különösen a 2. pont alatt említett kereskedőket illeti, konkrétan rendkívül nehéz lesz az olyan ipari vállalatnak, melynek módja vagy terjedelme a kereskedelmi üzlethez hasonló üzem-berendezést követel, más ipari vállalatoktól való elhatárolása s ennél fogva természetesen annak keresztülvitele is, hogy az ilyen vállalatok tulajdonosai cégüket bejegyeztessék.

A tervezet 4. §-a, mely kimondja, hogy a kereskedőkre vonatkozó határozatok a kereskedelmi társaságokra is alkalmazandók, megfelel a német kereskedelmi törvény 5. §-ának, azzal az eltéréssel azonban, hogy a részvénytársaságokra és betéti részvénytársaságokra, valamint a második bekezdéshez a nyilvános bankokra vonatkozó utalások, mint feleslegesek, elhagyattak. Épen így feleslegessé válnak a német birodalmi polgári törvénykönyv s az azt életbeléptető törvény rendelkezései folytán a német kereskedelmi törvénynek a női kereskedőkre vonatkozó 6—9. §§-ban található szabályai, a melyeket erre való tekintettel mellőzött a tervezet.

Az 5. §. — mely a kereskedelmi törvény 10. §-ának felel meg — kimondja, hogy «a cégekre, kereskedelmi könyvekre és a cégvezetésre vonatkozó szabályok a kézművesekre s azokra a személyekre, a kiknek üzlete a kisipar körét meg nem haladja, nem alkalmazandók», ez a szövegezés javítottnak mondható, mert mellőzi a kereskedelmi törvény 10. §-ában található, zaartv okozó exemplifikatív felsorolást.

Dr. Helle Károly,
debreczeni jogakad. tanár,

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei.

I.

A *Jogt. Közl.* 43. számában ezen cím alatt tárgyalta kérdés elég érdekes és főleg elég gyakorlati arra, hogy ahhoz más is hozzájáruljon, ha mindjárt — miként én — osztja is a cikkírónak, dr. Balog Arnold urnak, véleményét.

Magam is elegendőnek tartom, ha a felülvizsgálati kérelem egész általánosságban csak annyit jelent ki, hogy a felülvizsgálatot az 1893. XVIII. tcz. 185. §-ának a), b) vagy c) pontja alapján kéri. Ennél kevesebbnel nem lehet beérni (Dtár 3. folyam, I. kötet 329. l.), de ennél többet a törvény 190. §. 2. pontja nem kíván meg, nevezetesen nem teszi szükségessé azt, hogy a felülvizsgálatot kérő fél in concreto is megjelölje a megsértett anyagi vagy eljárási jogszabályt vagy a feloldási okot. A Curia-nak ellenkező határozatai mellett azonban felhozható egy érv, a mely a helyességnek legalább látszatával bír és ezzel kívánok foglalkozni.

Ez az érvelés a következő: A felülvizsgálati eljárásban a szóbeliség csakis fakultatív; a felek a tárgyalás napján megjelenni sem kötelesek. Az egyik fél a felülvizsgálati kérelemben, a másik a válasziratban adhatja elő azt, a minek figyelembevételét óhajtja. Ha azonban a felülvizsgálatot kérő fél felülvizsgálati kérelmében konkrét módon ki nem fejezi a sérelmet, a mely miatt orvoslást keres, akkor az ellenfél nem tudja, mi ellen kell védekeznie. Válasziratában ennél fogva nem reflektálhat a felülvizsgálati kérelem indokaira és óvatosságból el kell mennie a felülvizsgálati tárgyalásra, nehogy a felülvizsgálatot kérő 195. §. 2-ik bekezdése alapján ott szóval elmondván azt, a mit felülvizsgálati kérelmében elhallgatott, a felülvizsgálati kérelemnek a bírósággal illetően módon közölt indokai czáfolatlanul maradjanak. A szóbeliség fakultatív volta ekképen ki van játszva, mert ha a felülvizsgálati kérelem a konkrét indokolást nélkülözi, az ellenfél veszély nélkül a tárgyalásról el nem maradhat.

A ki ezt az érvelést a magáénak vallja, az abból két következtetésre juthat. Vagy arra, hogy a felülvizsgálatot kérő köteles kérvényében a sértett jogszabályt konkrét módon megjelölni, vagy pedig arra, hogy a bíróság figyelembe nem vehet oly szóbeli indokolást, a mely a felülvizsgálati kérelemben nem foglaltatott. A Curia mind a két következtetésre eljutott. Hogy az előbbihez, azt mutatják a dr. Balog ur által idézett határozatok, hogy az utóbbihoz, azt mutatja a II. G. 79/1895. sz. ítélet, a melyből csak a következő, ide vonatkozó elvi kijelentést idézem. «A jogkérdés felvetésével a másodbíróság ítéletét csak azon az alapon lehetne megtámadni, ha a felperes panaszolta volna, hogy a szerződések értelmezésére vonatkozó valamely konkrét anyagi jogszabály megsértetett volna, *ily panasz azonban a felülvizsgálati kérelemben nem foglaltatván, a Curia nincsen azon helyzetben, hogy annak bírálatába bocsátkozhassék, hogy az F. alatti egység értelmezésénél a törvényes szabályok megtartottak-e, avagy nem*, minél fogva a felülvizsgálati kérelem elutasítandó volt.»

A mi ebben az esetben figyelemre méltó, az az, hogy a Curia a kérvényt nem *visszautasította* a sértett jogszabály konkrét megjelölésének hiánya miatt, hanem hogy érdemi-
leg határozott és a felülvizsgálati kérelmet *elutasította* azon okból, mert magát a kérelemben felhozottakhoz kötöttnek tartotta. Mondani sem kell, hogy ezen indokolás egyenesen beleütközik a 203. §. félreérthetetlenül világos ellenkező rendelkezésébe.

Nem is ezen határozat helytelenségének bővebb bizo-

nyitása, hanem azon kapcsolatnak kimutatása a célom, a melyben ez a határozat a dr. Balog ur által idézett többi határozattal áll. Ez a határozat és a többi idézett, bár más-más szabályt mondanak ki, *egy* tévedésnek, a fent kifejtett érvelésnek gyermekei. Bele akartam hatolni magába a gondolatműhelybe, a melyből mind a kétféle helytelen határozat eredhetett. Valóban hasznossá akkor válik a törvénykezési gyakorlat bírálása, ha nemcsak elszigetelten egyféle határozatot czáfolunk, hanem különböző hibáknak közös kutforrását felderítjük. Nézetem szerint pedig a fent előadott vagy azzal legalább lényegben megegyező érvelés az, a melynek egyaránt folyománya mind a kétféle helytelen határozat.

Ezért — úgy hiszem — nem végzek egészen fölösleges munkát, ha egy pár szóval magának a fenti érvelésnek helytelenségét kimutatni igyekezem.

Annyi igaz, hogy akkor, ha a felülvizsgálati kérelem az állítólag helytelenül alkalmazott jogszabály vagy a panaszolt feloldási ok konkrét megjelölését nélkülözi, az ellenfél arra a válasziratban nem felelhet. De először is: ekkor mindkét fél helyzete a tárgyalás napjáig teljesen egyenlő, másodszor és főképen: ez még nem kényszerítheti az ellenfelet a szóbeli tárgyaláson való megjelenésre, mert még, ha a felülvizsgálati kérelem in concreto meg is jelöli az u. n. felülvizsgálati alapot, lehetséges, hogy a fél szóbeli indokolásában attól eltér és jogi fejtegetéseivel a bíróság meggyőződésére hatást is gyakorol. Ha tehát az ellenfél a felülvizsgálatot kérő félnek jogi fejtegetéseit mindenáron czáfolgatásban akarja részesíteni, akkor meg kell jelennie a szóbeli tárgyaláson, akár konkrét módon, akár általánosságban jelöli meg a kérelem felülvizsgálati alapot. A törvény ratiója szerint egyébként az ellenfél jogi fejtegetéseinek czáfolatlanul hagyása veszélynek épenséggel nem tekinthető, mert a bíróság a jogszabályokat hivatalból tartozik figyelembe venni (argumentum a contrario a 63. §-ból).

A mondottaknál fogva helytelen az érvelés és helytelenek az abból folyó bírói határozatok. Ugy azok, a melyek szerint a bíróság más jogszabályt mint a felülvizsgálati kérelemben felhozottat figyelembe nem vehet, — ezek, mint említettett, azonfelül a 203. §-ba ütköznek, — valamint azok, a melyek a felülvizsgálati alap konkrét megjelölését kívánják. Az utóbbiaknál el se lehet gondolni, mi célja legyen a konkrét megjelölésnek mint érvényességi kelléknek.

Valószínűleg fenforog a német birodalmi perrendtartás intézkedéseinek félreértése is. E perrendtartás 516. §-ában megkívánja ugyan a konkrét megjelölését, *de nem mint a felülvizsgálati kérelem érvényességi kellékét*, hanem nyilván csak a felülvizsgálati bíróság és az ellenfél tájékoztatása és a tárgyalás jobb előkészítése végett mint csupán kíváncsi kelléket. A német birodalom perrendtartás szerint a felülvizsgálatot a konkrét megjelölés hiánya miatt visszautasítani nem lehet («Soll» 516. §. ellentétben az 515. §. «muss» kifejezésével. 529. és 497. §-ok.)

A mi Curiánk ellenben, noha nálunk a törvény a konkrét megjelölést még pusztán kíváncsi kellék gyanánt sem kívánja, *messzebb megy még a német törvénytől is* és egyenesen érvényességi kellékké teszi a felülvizsgálati alap konkrét megjelölését.

Ezzel korántsem akarom ócsárolni a Curia mint felülvizsgálati bíróságnak egyéb, sok tekintetben kiváló gyakorlatát. Sőt még azt sem mondhatom, hogy a Curia kivétel nélkül az itt bírált helytelen gyakorlatot követi; tudomásom van oly esetről is, a midőn a Curia egyenesen figyelembe vette a szóbeli tárgyaláson előadottakat, bár a felülvizsgálati kérelemben foglaltaktól eltértek, sőt azzal ellenkeztek. De annyit, ha már erről a tárgyról írok, konstatálnom kell, hogy az itt felhozott határozatok az én igénytelen nézetem szerint is helytelenek és legalább is a bírói gyakorlatnak ingadozására mutatnak. Hiszem, hogy ez a helytelen

gyakorlat csakis azon muló jelenségek közé tartozik, a melyeket minden új törvény első alkalmazása majdnem szükségképen magával hoz és nem tarthatom kizártnak, hogy e gyakorlatnak az ellenkező irányu helyes határozatok szaporodása vagy pedig egy teljes ülés megállapodása véget fog vetni.

Dr. Kobler Ferencz.

II.

Előre bocsátom, hogy e sorok célja nem akar polémia lenni Dr. Balog Arnoldnak «A felülvizsgálati kérelem alaki kellékei» czim alatt e lapok hasábjain megjelent cikkével. Legyen szabad azonban az általa felhozott, főképen czélszerűségi szempontok mellett a vitás törvényhely helyes értelmének tisztán a sommás eljárási törvény szövegéből való megállapítását megkísérlelnem.

Ez irányban helyesen utalt a hivatkozott cikk írója a sommás eljárási törvény 190. §. 2. pontjának a 185. §-sal való összefüggésére.

A sommás eljárási törvény 190. §-ának 2. pontja ugyanis a felülvizsgálati kérelem alapjának *csak kijelentését, nem pedig annak előadását* írja elő. A felülvizsgálati kérelem alapjául szolgáló megtámadási okokat pedig a törvény 185. §-a *általánosságban, kategoriák szerint*, jeleli meg. A szabatos «kijelentés» szónak tehát a *grammatikai magyarázat* szerinti értelme ily körülmények között nem lehet más, mint hogy a törvény a felülvizsgálat alapjainak megjelölését csak formaliter, a törvény általános meghatározása szerint, nem pedig materialiter, a specialis konkrét esetre alkalmazva kívánja meg; vagyis nem tulajdonítható e kifejezésnek oly tág érteleme, mely szerint a fél előadni tartoznék azt is felülvizsgálati kérelmében, miért látja ő a 185. §-ban felsorolt esetek valamelyikét ügye elbírálásánál fenforogni. Ennélfogva elégséges, ha akár a törvényhelyre való hivatkozással, akár e nélkül, egyszerűen kijelenti, hogy melyik esetre alapítja kérelmét.

Azonban a dolog természete szerint szabadságában áll a félnek ezen egyszerű kijelentésnél tovább mennie és előadhatja, melyik az az anyagi illetve alaki jogszabály, mely véleménye szerint helytelenül alkalmaztatott, illetve mellőztetett, avagy hogy a 165. és 166. §-okban említett feloldási esetek melyikét látja fenforogni.

Ámde a felülvizsgálati kérelem megalapításának ezen konkrétizálása a sommás eljárási törvény 203. §-ának világos rendelkezése szerint nem menti fel a felülvizsgálati bíróságot, hogy az ügyet, természetesen a 185. §. vonatkozó pontjának korlátai között, az egész vonatkozó anyagi, illetve alaki jog szempontjából felülvizsgálja. A 203. §. értelmében ugyanis «a felülvizsgálati bíróság... a jogszabályok alkalmazásában... nincs a felektől felhozottakhoz kötve...»

És épen ez a törvényi rendelkezés szolgáltatja a fentebb adott grammatikai magyarázathoz a *logikai magyarázat* helyességi próbáját. Logikailag következetlen volna ugyanis a törvény akkor, ha ennek daczára felállítaná azon követelményt, miszerint a fél mindenestre tartozik megjelölni konkrétan a helytelenül alkalmazott anyagi vagy alaki jogszabályt avagy a fenforogni látott feloldási esetet, mikor a bíróság a jog helyes alkalmazásában ehhez úgy sincs kötve. Nem lehet, szerény nézetem szerint, feltételezni a törvényről, hogy a felülvizsgálat megengedésének elengedhetetlen alaki kelléke gyanánt olyat állítson fel, a melyről azután az ügy érdemi elbírálásánál maga eltekinteni rendel.

Hogy pedig a sommás eljárási törvény 203. §-ának csakugyan a kifejtett értelme van, azt kétségtelenné teszi a javaslat miniszteri indokolásának e részben a törvény 164. §-ához fűzött miniszteri indokolásra való utalása. Ezen szakasz a többi között a következő intézkedést tartalmazza: «A felebbezési kérelem és ellenkérelem határain belül a felebbezési bíróság azon kérdések felett is határoz, melyek

az elsőbíróság előtt tárgyalva vagy eldöntve nem voltak.» A vonatkozó miniszteri indoklás pedig így hangzik: «Magától érthető, hogy a felebbezési bíróság a kérelem határain belül a jogot hivatalból alkalmazza és a kifejezetten nem panaszolt hibákat is figyelembe veszi, a mennyiben azok a felek hallgatása által nem orvosoltatnak».

Arra tehát, hogy a felülvizsgálati kérelem alapjául szolgáló megtámadási oknak a fentiekben meghatározott módon általánosságban való kijelentése mellett még a felebbezés tartalmára is hivatkozás történjék a felülvizsgálati kérelem kellő megalapítása végett, a 190. §. 2. pontjának helyesebb értelmezése szerint egyáltalán nincs szükség s így ezen felesleges hivatkozás nem is árthat.

De sőt, szerény nézetem szerint, ezen hivatkozás egy-
magában is helyettesíti a 190. §. 2. pontjában megkivánt kijelentést. Mert az előkészítő irat jellegével bíró felebbezés a hivatkozás által a felülvizsgálati kérelem alkatrészévé válik csak úgy, mint a becsatolt hivatkozott számla vagy egyéb okirat a keresetnek, periratnak vagy tárgyalási jegyzőkönyvnek, — daczára annak, hogy tartalma ezekben nem reprodukáltatik s így a felülvizsgálati kérelmet megalapító megtámadási ok ezen hivatkozás által a felülvizsgálati kérelemben foglaltnak jelentkezik; és mert a sommás eljárási törvény 142. §-ának azon intézkedése, mely szerint a felebbezés a felebbezési bíróság által az ügy eldöntésénél csak annyiban vehető figyelembe, a mennyiben a tárgyaláson szóval elő volt adva, annál kevésbé akadályozhatja az erre való hivatkozásnak alaki szempontból való elfogadását, mert a törvény 197. §-a értelmében amugy is a felülvizsgálati eljárásban a felebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállás irányadó és ennek megtámadásának és kiegészítésének csakis az ott meghatározott feltételek fenforgása esetén van helye s így a felebbezésre való hivatkozás által megalapított felülvizsgálati kérelemnek alaki tekintetben való elfogadása az ügy törvényszerű érdemi felülvizsgálatát nem érintheti.

Dr. Weisz Aladár

n.-kanizsai kir. törv. aljegyző.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetere vonatkozó észrevételek.

HEGYEDIK FEJEZET.

Perfelvételi tárgyalás.

183. §. E szakasz utolsó bekezdésében e mondatot: «Ha felperes a keresetlevélben közölt keresetétől el akar térni, tartozik keresetét a tárgyalási jegyzőkönyvhöz leendő melléklés végett, a bíróságnál leteendő iratból, különben figyelmen kívül hagyás terhe alatt felolvasni», — a következő *magyarosabb szöveg helyettesítse*: «Ha felperes a keresetlevélben közölt keresetétől el akar térni, tartozik keresetét a tárgyalási jegyzőkönyvhöz leendő melléklés végett, a bíróságnál leteendő iratból felolvasni; ellenkező esetben a bíróság az eltérést nem veszi figyelembe».

185. §. A 185. §. utolsóelőtti bekezdésében az eljárás bármely szakában hivatalból figyelembe veendő pergátló akadályul az 1. és 2. pontban említettek, t. i. 1. «hogy a kereset érvényesítése egyáltalán nem tartozik a polgári per-
utra, vagy hogy külön eljárásnak van fentartva; 2. hogy törvényszerint a polgári pert más hatósági eljárásnak kell megelőznie», — vannak feltüntetve. Hogy ezzel az ily akadályok kimerítve nincsenek, csupán a bekezdés végén levő «is» szóból tűnik ki. Nagyobb világosság kedvéért célszerű volna legalább felhívni azokat a szakaszokat, melyekből kitűnik, hogy mely pergátló kifogások veendőek még hivatalból figyelembe, jelesül a hatáskör, illetékesség és per-
képesség hiányaira vonatkozó 12., 47. és 76. §-okat.

Az előbbi közl. I. a 27., 38., 41., 42. és 43. számban.

Ennélfogva a hivatkozott bekezdésben e mondatrészt: «akadályok közé tartoznak az 1. és 2. pontban említettek is», *ekkép szövegezendő*: «akadályok közé tartoznak a 12., 47. és 76. §§-ban említettek kivül, a jelen szakasz 1. és 2. pontjában említettek is.»

191. §. E szakasz *első bekezdése*, mely így szól: «Az alperes perbebecsátkozása előtt, a felperes elállhat keresetétől», *ekkép módosítandó és egészítendő ki*: «Az alperes perbebecsátkozása előtt a felperes keresetétől egészben vagy részben elállhat. Ilyen elállást képez az is, ha a felperes a 183. §. szerint előadott keresettel a keresetlevélben közölt keresetét egészben vagy részben megváltoztatja.»

Ennek megfelelően a második bekezdés következő szövegében: «Az elállás a perfelvételi határnapon szóval, azonkivül pedig a bíróságnál benyújtandó, és ettől az alperessel közlendő irattal történik», — e kitétel: «Az elállás» helyett: «A kifejezett elállás» teendő; a harmadik bekezdésben pedig, mely így hangzik: «Az elállás következtében a keresetlevél benyújtásának és a perindításnak összes hatásai elenyésznek. Az alperesnek a perfelvételi határnapon előadható kérelmére az elállás ezen következménye végzéssel kimondandó és egy-
uttal a felperes a felmerült költségekben, a mennyiben ezekre nézve még nincsen jogerejű határozat, elmarasztalandó», a második sorban: «a perindítás» és «összes hatásai» szavak közé, — a részben való elállás esetének is jelzése végett — beillesztendő e szó: «vonatkozó;» ugyancsak az ötödik sorában az «és egyuttal a felperes» kifejezés ilykép szövegezendő: «és egészben való elállás esetén egyuttal a felperes. . . .»

Ugyanis e szakasz rendelkezéseit, melyek a tervezet szövege szerint csak a keresettől egészben és kifejezetten való elállásra vonatkoznak, ki kell terjeszteni azokra az esetekre is, midőn a felperes kifejezetten keresetének csak egy részétől, valamint midőn hallgató áll el egészben vagy részben a keresetétől, mert mindezek a gyakorlatban elő fognak fordulni.

195. §. E szakasz második bekezdésében, mely így szól «Az alperes keresetét a 43. §. feltételei nélkül is megindíthatja», «a 43. §.» és «feltételei» közé *beveendőek e szavak*: «az első bekezdésének»; mert a 195. §. utolsó bekezdéséből, mely szerint e szakasz a bírói hatáskör és illetékesség szabályait nem érinti, nyilvánvaló, hogy a 43. §-nak egészben, tehát a második bekezdéssel együtt felhívása, (mely második bekezdés megengedi, hogy a járásbíró hatásköréhez utasított viszontkereset a törvényszék előtt is megindítható) tévedésen alapszik.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az érdemleges tárgyalás előkészítése.

201. §. A 201. §. következő szövegében: «Alperes előkészítő iratában felperes ellen támasztandó keresetét (195. §.) is közölheti», a zárjel közé foglalt 195. §. *mellett felhívandó* a 43. §. is; mert nincs ok, hogy az alperesnek előkészítő iratában a viszontkereset közlése is meg ne engedessék, sőt célszerű módot nyújtani a felperesnek, hogy a közölt viszontkeresettel szemben való védelemre készülhessen.

HATODIK FEJEZET.

Szóbeli tárgyalás.

216. E szakasz első bekezdésének nyolczadik sorában a «pénzbüntetés» szó «pénzbírság» *szóval cserélendő fel*, a 119. §-nál említett indokból; továbbá e bekezdés utolsó mondata, mely szerint az ellen, ki a rend fentartását célzó elnöki vagy bírósági intézkedéseknek ellenszegül, a bíróság három napig terjedhető, azonnal foganatosítható elzárást rendelhet, *új bekezdéskép foglalandó* a szakaszba, hogy a

222. §-nál alább javasolt módcsításban erre, mint második bekezdésre, hivatkozni lehetne.

217. és 218. §§. E 217. §. 1. bekezdése ügyvédről, jelző nélkül intézkedik, ekkép: «A 215. és 116. §-ok ügyvédekre nem alkalmazhatók», a második bekezdés a tárgyalásban résztvevő ügyvédet említi, kit, ha súlyosabb rendzavarást követ el, a bíróság kétszáz koronáig terjedhető bírsággal büntethet, a 218. §-ban pedig ismét csak ügyvéd megjelölés fordul elő, midőn rendeli, hogy: «Az ügyvéd ismételt rendzavarása esetében a bíróság a bírságoláson felül, a tárgyalást az ügyvéd költségére elhalaszthatja». Minthogy mind a három esetben a tárgyalásban résztvevő ügyvédről van szó, a szabattosság megköveteli, hogy vagy mind a három helyen kitéendő a jelző, vagy csak az első helyen, a miből az a többire is inkább vonatkozni fog, mintha csak a középsőnél használtatik, vagy mellőzendő a jelző mind a három helyen abból a feltevésből, a mit egyébiránt a törvényjavaslat indokolásában fel lehet említeni, hogy az magától értetődik.

219. §. E szakaszban, mely így hangzik: «Az elnöknek és a bíróságnak a 214—218. §-okban megállapított jogai a kiküldött és megkeresett bírót is megilletik eljárásában» nem a «214—218.», hanem a «210—218.» szakaszokat kell felhívni, mert a jelen szövegben a 214. §. felhívása mutatja, hogy a 219. §., midőn a kiküldött és megkeresett bírót a tárgyalásban részt nem vevő és az ülés rendjét zavaró személyek kiutasításának jogával felruhazza, egyszersmind nem tekinti a kiküldött és megkeresett bíró eljárását a nyilvánosság jellegéről feltétlenül megfosztottnak.

Nincs is ok arra, hogy ez az eljárás törvénynél fogva zárttá tétessék, hanem azonos elbánásban részesítendő a perbírság eljárásával, melynél a 210—213. §-ok a nyilvánosság kizárásának módját és feltételeit határozzák meg, s ezért a javasolt pótlás kívánatos. Ezzel összefüggően alább a 254. §-nál is módosítás hozatik javaslatba.

222. §. E szakasz így szól: «A 215., 216. és 217. §-okban említett határozatok ellen, valamint a 218. §-ban említett határozatnak a költségekben marasztaló része ellen, kivéven, ha azt a kir. ítélő tábla hozta, felfolyamodásnak van helye.

A felfolyamodásnak csak az elzárás tekintetében van halasztó hatálya».

E szöveg szerint a 216. §-ban említett határozatok ellen, tehát ideértve azt is, melylyel «a bíróság három napig terjedhető, azonnal foganatosítható elzárást» rendelt, felfolyamodásnak van helye s a 222. §. második bekezdése szerint a felfolyamodásnak «az elzárás tekintetében» halasztó hatálya van.

E két ellentétes rendelkezés összeegyeztetése végett, figyelemmel a 216. §-nál fentebb javasolt szövegezésre, a 222. §. első bekezdésének második sorában a «határozatok ellen» szavak után közbeszurandók ezek: «kivéve a 216. §. második bekezdésében foglalt esetet».

232. §. E szakasz értelmében a bíróság a fél személyes megkérdezését elrendelheti és annak foganatosítását kiküldött vagy megkeresett bíró útján is eszközölheti; de az egész fejezetben nincs szabályozva a kiküldött eljárása, pedig erre szükség volna, mert azok a rendelkezések, melyek a VII. fejezetben a számadási és hasonló perek, továbbá a VIII—XIV. fejezetekben a bizonyítás tekintetéből a kiküldött eljárását érintik, a fél személyes megkérdezésénél követendő eljárásra, melynek informatio jellege van, nem mindenben illenek.

Ennélfogva a bíróság bölcs belátására bizott válogatás tág köre helyett legalább is hivatkozni kell e szakasznál arra, hogy: «A fél megkérdezésének elrendelésére és teljesítésére a 284. §. első és második bekezdésében, továbbá a 285—289. §-okban, valamint a 383. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók».

235. §. E szakasz rendeli, hogy a magyarul nem tudó személyek meghallgatásánál tolmács alkalmazandó; utolsó

bekezdése pedig így szól: «A felek ügyvédeknek előterjesztéseire és a feleknek a 98. §-ban megengedett felszólalásaira a jelen §. nem alkalmazandó».

Ez utóbbi szöveg homályos, a mennyiben úgy is értelmezhető, hogy az ügyvédek és feleknek nem magyar nyelven tett előterjesztései nem tolmácsolandók; ennél fogva az ekkép szövegezendő: «Az ügyvédek előterjesztéseiket és a felek a 98. §-ban megengedett felszólalásait csak magyar nyelven tehetik meg».

244. §. A 244. §. harmadik bekezdésében a «tanácselnök» szó «elnök» szóval helyettesítendő, a 142. §-nál említett indokból.

250. §. E szakasz a «bírság elnökének» a szóbeli tárgyalás folyamán előterjesztett kérelmet írásba foglalására vonatkozó rendeletéről intézkedik, holott a bíróság elnöke alatt a tanácselnököt érti.

A 142. §-nál felhozott indokból itt is «elnökének» szó teendő a «bírság elnökének» kifejezés helyett.

253. §. E szakasz így szól: «A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyző és esetleg a tolmács írja alá. Az elnököt akadályozása esetében a tanácsban résztvevő legidősebb bíró helyettesíti».

E szakasz második pontja, minthogy a bírák esetleges nagyobb fizetési osztályát figyelmen kívül hagyja, ekkép szövegezendő: «Az elnököt akadályozása esetében a tanácsban részt vett bíró, az 57. §. utolsó bekezdésében megállapított sorrend szerint helyettesíti».

257. §. A 257. §. első bekezdésében nincs hivatkozás a 248. §. 5. pontjára, mely annak jegyzőkönyvi megemlítését rendeli, hogy a tárgyalás nyilvánosan, vagy a nyilvánosság kizárásával tartatott meg, a miből tehát az következne, hogy a kiküldött és megkeresett bíró eljárása mindig zárt; ez azonban ellentétben van a 219. §-nak fentebb ismertetett tartalmával, mely szerint a kiküldött és megkeresett bíró is kiutasítja a tárgyalásban részt nem vevő személyeket, ha az ülés rendjét zavarják, vagyis az ülés nem feltétlenül zárt ülés.

Az összhangnak e szakaszok között helyreállítása végett és a 219. §-nál említett okból, a 257. §. első bekezdésében, a 248. §. 5. pontja is felhívandó az 1—4. pontok mellett.

260. §. E szakasz ekkép van szövegezve:

«Oly kérelmek felett, melyek a törvény szerint szóbeli tárgyalás nélkül elintézhetőek, az elnök vagy helyettese az ellenfelet hivatalból írásban, vagy jegyzőkönyvileg hallgatja meg. Ha a bíróság ily esetekben szóbeli tárgyalást talál szükségesnek, a határnap kitűzése és a feleknek megidézése hivatalból történik.

Ha a bíróság azon esetekben, a melyekben valamely kérelem a törvény szerint az ellenfél meghallgatása nélkül elintézhető, meghallgatást talál szükségesnek, a jelen §. megfelelően alkalmazandó».

E szakasz első bekezdésének első két sora nagyobb világosság kedvéért így egészítendő ki: «Oly kérelmek felett, melyek a törvény szerint az ellenfél meghallgatása után, de szóbeli tárgyalás nélkül elintézhetőek», mert e szakasz első mondata erről az esetről intézkedik s ez a szakasz második bekezdésében így nyer világos kiegészítést.

HETEDIK FEJEZET.

Előkészítő eljárás számadási, vagyonekülönítési és hasonló pereknél.

266. §. A 266. §. szövege, mely szerint: «Az előkészítő eljárás befejezése után a kiküldött az iratokat az elnöknek átadja, ki az ügy szóbeli tárgyalására határnapot tűz és arra a feleket hivatalból megidézi», folytatólag kiegészítendő ekkép: «Ha pedig a felek egyike sem jelent meg a kiküldött bíró elé kitűzött határnapon, akkor tárgyalás kitűzése

nélkül, a bíróság a kiküldött jelentésének előadása után az ügyet szünetelőnek mondja ki s irattárba helyezteti».

Ez esetben ugyanis fölösleges a szóbeli tárgyalásnak hivatalból való kitűzése, mert a felek, ha a tárgyalás érdekében van, az eljárás folytatását egyszerű kérvénnyel később is kieszközölhetik.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Bizonyítás.

276. §. E szakasz második sorában, mely szerint a bizonyítás azt a felet terheli, kinek érdekében áll, hogy a bíróság az állított tényt valónak tekintse, «az állított tényt valónak tekintse» kifejezés helyett ez teendő: «az állítás vagy tagadás alakjában felhozott tényt valónak tekintse.»

Mert a közfelfogás e két alakot ismeri s a tervezet kifejezése alatt könnyen csak a pozitív állítás értetnék.

286. §. E szakaszba, melynek első bekezdése így szól: «Ha a bizonyítás felvétele kiküldött bíró által történik, a bizonyítás felvételét elrendelő végzésben a kiküldött bírót meg kell nevezni és a bizonyítás-felvétel hatánapját kitűzni, kivéve, ha ennek kitűzését célszerűbbnek mutatkozik a kiküldött bíróra bízni», második bekezdésként a következő rendelkezés illesztendő be: «Halasztás szüksége esetében az újabb hatánapot a kiküldött bíró tűzi ki.» Mert halasztás szüksége előfordulhat akkor is, midőn a bíróság maga tűzte ki a bizonyítás felvétel hatánapját s ilyenkor a bíróság végzésében hatánap kitűzése a kiküldöttre bízva nem lévén, a tervezet jelen szövege szerint a kiküldött újabb hatánapot sem tűzhetne ki.

Ilyképen a szakasz mostani második bekezdése, harmadik bekezdés lesz.

288. §. E szakasz így hangzik: «A felek a bizonyítás-felvételnél az esetben is jelen lehetnek, ha ez nem a per-bíróság előtt történik. E végből a kiküldött vagy megkeresett bíró a feleket a kitűzött hatánapról hivatalból értesíteni tartozik».

E szöveg végén a «feleket» és «kitűzött hatánapról» szavak közé irandók ezek: «az általok»; mert ha a bíróság a bizonyítást rendelő végzésben a bizonyítás-felvétel hatánapját is kitűzte, akkor erről a feleket ő értesíti; tehát csak arra az esetre szól e szakasz második mondata, mikor az ily hatánapot a kiküldött vagy megkeresett bíró tűzi ki.

289. §. E szakasz első bekezdése, mely szerint a bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is a lehetőség szerint fogyanatosítandó, ekkép szövegezendő és egészítendő ki: «Az elrendelt bizonyítás felvétele a kellően értesített felek távollétében is, lehetőség szerint fogyanatosítandó. Ilyenkor ha a bizonyítást a per-bíróság fogyanatosította, a per mindaddig szünetel, a míg valamelyik fél újabb hatánap kitűzését nem kéri».

Azért szükséges «elrendelt» bizonyítást említeni, mert ezzel a szöveg következő szavainak: «lehetőség szerint fogyanatosítandó» korlátai, az esetleges hivatali tulbuzgóság ellenében jeleztenek. A második pont pedig azért szükséges, mert a gyakorlati élet tanúsítja, hogy a bíróságok, ha a bizonyítást a felek jelenléte nélkül felvették, újabb tárgyalásra hivatalból idézik a feleket, mert a bizonyításról való elmaradást nem tekintik tárgyalásról való elmaradásnak. De minthogy mindkettő valóságos tárgyalás és a per szüneteléséről intézkedő 453. §. mindkét esetre szól, ennél fogva indokolt a javasolt kiegészítést e szakaszba bevinni, annál inkább, mivel a 294. §. első bekezdésének szövege, mely szerint a bizonyítás felvételéről és ennek eredményéről a felek az ügy érdemének folytatódó tárgyalásával együtt tehetik meg észrevételeiket, alkalmat nyújt a gyakorlatban észlelt félremagyarázásra.

Dr. Vasdényey Géza,

(Folyt. köv.)

szabadkai kir. tszéki elnök.

Különfélék.

— A kir. Curiához október hóban beérkezett 1554, ez évben összesen 18,464 ügydarab. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 31,504. Elintéztetett 19,991, hátralékban maradt 11,513 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 4470-nel, kevesebb elintézendő volt 5302-vel, kevesebb intéztetett el 1528-czal, csökkent a hátralék 3774-gyel.

— Német folyóirat a magyar jogéletről. A «Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht» című folyóirat, melynek megjelenése egy ideig kérdéses volt, új kezekbe került. A lap szerkesztését dr. Sgalitzner Gyula és dr. Szokolczai Árpád budapesti ügyvédek vették át és a most megjelent füzettel, mely a multak hiányait is pótolni kívánja, megmutatták, hogy van helyes szerkesztői érzékük. A 12 ivre terjedő füzet tartalma a következő: Kállay Béni akadémiai felolvasása: Az Árpádok és a magyar állam. — Dr. Plósz Sándor: Magyarország igazságügye. — A tengeri jog törvényjavaslata, indokolással. — A szentesítés alatt álló bünvádi eljárási törvényjavaslat ismertetése. — Dr. Reiner János: Magyarország egyházi szervezete. — Vegyes közlemények. — A folyóirat ezentúl rendszeresen havonta jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 10 frt. Melegen ajánljuk támogatását mindazoknak, a kik szükségesnek tartják, hogy a jobb magyar irodalmi termékek a külföldön bemutattassanak.

— Az avatkozás. Tanulmány a perjog köréből. Irta dr. Baintner Hugo kassai jogtanár. Szerző ezen 17 ives tanulmányában első sorban az avatkozás és szavatosságnak hazai jogunkban való fejlődéséről, azután az avatkozás fogalmáról és nemeiről szól. A harmadik rész az avatkozást jelenlegi jogunk szempontjából, az utolsó rész a kérdést de lege ferenda tárgyalja. Perjogi monographia-irodalmunkra e mű, melynek egy része szaklapokban megjelent, valódi nyereséget képez.

— Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi tanártól lapunk zártakor hosszabb levelet kaptunk, melyben dr. König Vilmosnak a pactum reservati dominii-ról a mult heti számban irt cikkére felel. A levelet a jövő számban közöljük.

— Dr. Szladics Károly úrtól a következő sorokat vettük: Dr. Schwartz Izidor úrnak a Jogt. Közl. 44. sz. 350. lapján foglalt megjegyzésére az a válaszm, hogy a Jogt. Közl. 43. számában megjelent cikkem (Imp. catholicismi) egész tartalma szerint s különösen az előző cikkel (Cultus disparitas) szembeállítva nyilvánvalólag csupán a keresztyének közti vegyes házasságokra vonatkozik (matrimonia mixtae religionis), ezekre nézve pedig a kifogásolt mondat kétségtelenül teljesen helyt áll, mert hiszen a Vering-ből és Kutschker-ből vett idézetek csak a nem-keresztyének közt kötött házasságokat illetik.

— A hatályban levő igazságügyminiszteri rendeletek rendszeres gyűjteménye. Dr. Marschalko János min. fogalmazó az igazságügyminiszter megbízásából vállalkozott arra a nagy feladatra, hogy az 1867 óta kibocsátott rendeleteket összegyűjtve, a hatályban levőket rendszerbe foglalva kiadja. Nagy és nehéz ez a vállalkozás már azért is, mert igen sok rendelet még a Rendeletek Tárában sem tetetett közzé, sok pedig részben hatályban van, más részben pedig hatályon kívül helyezett. Ez utóbbiakra nézve szerző azon rendszert követi, hogy csakis a hatályban levő részeket veszi fel a gyűjteménybe, de ha az értelem megkívánja, közli a módosított részt is, de a többi szövegtől eltérő nyomással. A kihagyott rendeletek szám és kelet szerint idézve vannak. A rendelet-anyag apasztása és áttekinthetőségének előmozdítása végett a nagyobb tömegben előforduló, egynemű tárgyakra vonatkozó rendeletek nincsenek szöveg szerint közölve, hanem áttekinthető táblázatokba vannak összeállítva. Ilyen táblázatokba vannak foglalva a most megjelent első kötetben, mely az igazságszolgáltatás közegeiről szóló rendeletek gyűjteményét képezi: a kir. bírósá-

gok felállítására, szervezetére, szakbirósági hatáskörrel történt felruházására és területükben eszközölt változtatásokra a közjegyzői és ügyvédi kamarák szervezetére stb. vonatkozó rendeletek. A tulajdonképeni rendelet-anyagon kívül a gyűjteménybe az egyes csoportok, illetőleg czimek befejezéseként szintén tárgyak szerint összeállított, és jegyzetek alakjában feldolgozott számos elvi kijelentés van felvéve, melyek hivatva vannak a legtöbb igazságügyi igazgatási hatóságnak egyes kérdések tekintetében követett gyakorlatát és kijelentett elvi álláspontját feltüntetni. Az előttünk fekvő kötet élénk tanubizonyosságot szolgáltat arra nézve, hogy mily helyes érzéssel és nagy gonddal oldotta meg dr. Marschalko feladatát. A 47 ives kötet tartalmazza a teljes igazságügyi szervezetet, tökéletes és pontos helység-névtárral együtt. Ezt követi a bírósági szolgálati viszonyokra vonatkozó gyűjtemény, majd a kir. közjegyzőket és ügyvédeket tárgyzó rendeletek áttekinthető, könnyen kezelhető összeállítása.

— **Szolgálati szerződés nem teljesítése miatt kártérítés.** A *budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelőzései tanácsa* következő végzést hozott: A kir. törvényszék az első bíróság végzését megváltoztatja, alperes pergátló kifogását elveti. *Indokok:* Felperesnek keresete a szolgálat megkezdésének elmulasztása esetére szerződés szerint kikötött kötbér iránti igény érvényesítésére irányul. Minthogy az iparos és a segéd között a szolgálat megkezdése előtt felmerült ilyen per az 1884. XVII. tcz. 176. §-a értelmében nem tartozik az iparhatóság elé, mert a felek közt fenforgó vitás kérdés nem a munkaviszony megkezdésére, hanem a munkaviszony megkezdésének elmulasztásából származó vagyoni jogi igényekre vonatkozik: az első bíróság végzését megváltoztatni, alperes pergátló kifogását elvetni, az első bíróságot további szabályszerű eljárásra utasítani s alperest az alaptalan kifogása által okozott tárgyalási és felfolyamodási költség viselésére kötelezni kellett. (1896. évi szeptember hó 18. D. 447. sz. a.)

— **Cselédjogi kérdés.** (A belügyminiszternek 69986/96. szám alatt B. város közigazgatási bizottságához intézett rendelete.) B. I. és társainak, mint néhai B. I.-né engedményeseinek, G. E. és társai, mint néhai öz. Z. L.-né örökösei ellen cselédbérkövetelés és jár. iránt indított ügyében a város tanácsának másodfokon hozott határozatát, mely szerint a rendőrkapitány ítéletének helybenhagyásával, alperesek 5000 frt 83 kr. cselédbérnek és ezen összeg után 1888. évi július hó 21-től vagyis a kereset beadása napjától számított 6% kamatoknak, valamint 18 frt szakértői díjnak felperesek részére, 8 nap alatt különbeni végrehajtás terhe melletti megfizetésére, örökségük erejéig egyetemlegesen köteleztettek, G. E. és társainak az 1886. évi XXI. tcz. 10. §-ában meghatározott idő alatt beadott felülvizsgálati kérelme folytán, a most idézett törvényszakas alapján, illetéktelenség miatt, a közigazgatási bizottságnak a másodfoku határozat ellen beadott felelőzést visszautasító határozatával együtt megsemmisitem azzal, hogy B. I. és társainak szabadságukban áll követelésük érvényesítését bírói uton megkísérteni. Mert a közigazgatási hatóság előtt lefolyt per adataiból, jelesül a tanuk vallomásából és B. I.-né saját beismeréséből, valamint Sz. P. és társai ellen folyamatban volt bünperbeli tanuvallomásokból teljes határozottsággal megállapítható az, hogy a Z. L.-né és B. I.-né közötti viszony messze túlterjedt ama szolgálati viszonyon, melyet az 1876. XIII. tcz. megállapít és hogy B. I.-né nem kikötött vagy szokásos bérért teljesítette évtizedeken át öz. Z. L.-né házában a háztartási teendőket, hanem tette ezt azon tőkepénzért, melyet Z. L.-né az ő számára takarékpénztárban elhelyezni ígért és 2000 frt erejéig — úgy látszik — részére valósággal el is helyezett, a mely összeg azonban később felvétellett — és teljesítette továbbá ezeket a szolgálatokat B. I.-né azon örökség, illetve hagyomány reményében, melyet Z. L.-né az ő részére kilátásba helyezett. Miután tehát öz. B. I.-né nem kialkudott, vagy az 1876. évi XIII. tcz. 26. és következő §-ai szerint megállapítható bérért, hanem előre meg nem határozott időn át teljesítendő szolgálatok fejében ígért jutalomért szolgált: ennél fogva a követelés, melyet az ő jogán engedményesei támasztanak öz. Z. L.-né örökösei ellen, cselédbér címén nem lett volna megítélhető, hanem e követelés érvényesítése, tekintettel arra, hogy a jelen esetben nem az 1876. évi

XIII. tczikkben tárgyalt kérdésről van szó, az 1876. évi XIII. tcz. 105. és következő §-aihoz képest nem közigazgatási, hanem mint az általános magánjogi elvek szerint megítélendő ügy bírói utra tartozik.

— **Anyakönyvi kivonatok kiadása körüli mulasztás** nem állapítja meg a kihágást. *A m. kir. Curia:* Az 1894. évi XXXIII. tcz. 94. §-ában meghatározott kihágás miatt vádolt S. A. elleni bűnügyben ítélt: Jelen bűnvádi ügy az 1883. évi VI. tcz. 7. §. 1. pontja alapján vizsgálat alá vétetvén: mindkét alsófoku bíróság ítélete megváltoztatattik, s vádlott az ellene emelt vád terhe alól felmentetik. *Indokok:* Az 1894. évi XXXIII. tcz. 94. §-ában meghatározott kihágást azon felekezeti anyakönyvvizsgáló követi el, ki az anyakönyvi kivonatnak kiszolgáltatását megtagadja. Minthogy azonban az ezen bűnvádi ügyben megtartott tárgyalás eredménye szerint nem volt megállapítható s az alsófoku bírósági ítéletek indokai nem tartalmaznak adatot arra nézve, hogy a panaszt plébános a körjegyző által hozzá intézett megkeresésben jelzett anyakönyvi kivonatok kiszolgáltatását megtagadta volna; hanem az érintett ítéletek is csak arra vannak alapítva, hogy vádlott az anyakönyvi kivonatok kiadása körül mulasztást követett el, ez pedig az idézett törvényben meghatározott kihágás tényálladékanak nem felel meg; minthogy ennél fogva büntetendő cselekmény esete nem forog fen: ezen bűnvádi ügy az 1883. évi VI. tcz. 7. §. 1. pontja alapján vizsgálat alá veendő és mindkét alsófoku bíróság ítéletének megváltoztatásával vádlott az ellene emelt vád terhe alól felmentendő volt.

— **A pactum-vita** a Jogászegyletben befejeződött. Szóltak még *Wittmann Mór, Révay Mór* (mint vendég és szakértő), végül az előadó *Barna Ignác*. A kérdés büntetőjogi oldalára az egylet még visszatér, s itt első sorban *Székkács Ferenc* curiai bíró fog nyilatkozni.

— **A német polgári törvénykönyv** alapján egyre készülnek a kompendiumok. A legtüzetesebbek egyike az örökjogról szól és *Böhm* ügyvéd munkája. A vaskos kötet címe: *Das Erbrecht des Bürgerlichen Gesetzbuches. Systematisch dargestellt und durch Formulare erläutert.*

— **Javító intézetek Angliában.** A reformatory school-ok főfelügyelője *James Legge* most adta ki az 1895. évről szóló jelentését, mely szerint a múlt év utolsó napján 53 javító iskola állt fen s ezeken kívül 141 u. n. industrial school, mely jóformán ugyanazon célokat szolgálja, mint a javító intézetek. Kilenczet kivéve, melyeket az önkormányzati hatóságok segíyeznek, mindannyian magánadakozásból fedezik a költségeket. Az összes javító intézetekben 1895-ben a napi átlag 24,960 fiú és 5250 leány volt, a mi az 1894. év átlagához képest 63 főnyi apadást tanúsít. A múlt év folyamán 7369 egyént vettek föl részben bírói ítélet, részben a közigazgatási hatóságok döntése alapján, tehát 220-szal kevesebbet, mint 1894-ben, a mi azonban korántsem jelenti a gyermekkriminalitás apadását, hanem csak azt, hogy a szülők vonakodnak ez intézményt igénybe venni. Az említett 7369 közt csak 1314-et utalt a bíróság valamely vétség miatt javító intézetbe, míg a tulnyomó többség csavargás és semmittevés miatt került oda. Az 1892—94-ig bezárólag terjedő időszakban 3419 fiút és 475 leányt bocsátottak ki az intézetekből s a jelentés szerint ezek közül: 74% teljes javulást mutat, 2% kétséges, 6% ismét elítéltetett, 12%-ról pedig hiányzanak a további adatok. Legge azt tapasztalta, hogy legtöbb intézetben enyhítettek a fegyelem stringens szabályain és remélhető, hogy a régi vas-szigor rendszere (cast-iron system) rövid idő múltán el fog tűnni. Ezt a jelentés főleg a felvigyázói és tanítói minőségben nagy számmal alkalmazott nőknek tulajdonítja, kiknek anyai gondossága többet ér bármely mesterséges rendszernél. *V. R.*

Megjelent: Jegyzéknapló ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára 1897-re. Szerkeszti *dr. Kenedi Géza*. Kiadják *Légrády Testvérek*. 33-dik évfolyam. A rendes hivatalos részen felül e könyv tartalmazza a múlt év fontosabb igazságügyi rendeleteit s az ügyvédség körébe vágó elvi jelentőségű határozatokat.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 7-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Horváth Fános ügyvéd ily című előadása: a strike mint erőhatalom. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Égyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 lrt. negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az 1892-iki magyar büntető-törvényjavaslat. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire. Dr. HELLE KÁROLY debreczeni kir. jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A pactum reservati dominii kérdéséhez. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól. — A társasbírói rendszer ellen. Dr. ALFÖLDY EDE nagybecskereki kir. aljárásbírótól. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabkai kir. törvényszéki elnöktől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az 1792-iki magyar büntető-törvényjavaslat.¹

Az 1792-iki javaslat² előrebocsátja a bevezetésben (præfatio), hogy a munkálat, az ország törvényei és szokásjoga mellett, szem előtt tartja folytonosan «modernæ societatis civilis, singulorumve ejusdem civium securitatem».

Megmondja, hogy az első rész az eljárást foglalja magában, melynek főcélját úgy írja körül, hogy a büntetettnek biztos legyen a büntetés, az ártatlannak azonban segítségére szolgáljon a törvény oltalma. A második rész a büntettekéről és büntetéseikről szól. Előbb tárgyalja a közbiztonság elleni büntetteket, vagyis melyek a törvényhozó vagy a végrehajtó hatalom ellen intézvék, utána az ember élete, testi épsége, becsülete és a jó erkölcsök ellen intézeteket.

Míthogy pedig a valódi szabadság és a polgári biztonság megköveteli, hogy a bírói arbitrium biztos és minden polgár által ismert határok közt mozogjon, lehetőleg pontosan kell körülírni a deliktumot és annak törvényes büntetését.

Következik azután — mint a kodex kiegészítő része — azon elvek kifejtése (Principia), melyeken az egész munkálat alapul, 23 számozott tételben.

Ezeket érdekes eszmemenetöknél fogva röviden a következőkben vázoljuk:

I. Gondolatokat büntetni nem szabad, hanem csak cselekményeket; a cselekmény pedig csak annyiban kerülhet büntetés alá, a mennyiben szabadon hajtatik végre. Az ignorantia jurist nem fogadja el mentő körülménynek; de a bíró dolga lesz latolni, hogy a positiv törvény nem tudása, különösen a műveletleneknél hol volt legyőzhetetlen. Nem csak az állampolgárok (cives ejusdem reipublicæ), hanem az itt tartózkodó idegenek is, kik immunitást nem élveznek, ezen törvény alá esnek.

II. Szól az imputatio szabályairól. Minél nagyobb volt a büntettes intelligenciája, annál súlyosabb lesz a beszámítás.

III. A culpáról és a dolusról. Culpa est: dum effectus præter directam agentis intentionem evenit. Malitia, sive

¹ Részlet dr. Fayer Lászlónak az Akadémiában tartott előadásából. L. Különfélék.

² Az országos bizottság kiküldése az 1791. évi LXVII. tczikken alapul. A bizottság 1791 augusztus 13-án kezdte tanácskozásait és befejezte 1795 február 28-án. Ezen idő alatt 138 ülést tartott. A bűnügyi javaslatok előadói tervezetét a bizottság két tagja készítette: Szirmay Antal, a tiszáninneri kerületi tábla elnöke, és Reviczky József, a tiszántuli kerületi tábla elnöke. A jegyzőkönyvek össze vannak gyűjtve s megjelentek 1826-ban. Ezenkívül a ki nem nyomtatott anyag rengeteg nagy tömeget képez.

propositum, sive dolus adest, dum id reipsa accidit, quod intenditur.

IV. Fölállítja a következő nevezetes tételt: Pro delictis proinde actione publica vindicandis ea solum habenda sunt, quæ per præsentem codicem pro talibus declarantur.

V. A kísérletről ide igtatjuk mutatványul a főtételt: Conatus in indagatione; attentatum in præparatione; inchoatum in mediorum applicatione constituitur.

VI. A részességről.

VII. Kimondja azon nagyfontosságú elvet, hogy a bizonyítás a legsúlyosabb deliktumnál sem lehet más, mint a többinél. Ez szakítás a régi magyar joggal. Cum in omnibus delictis veritas iisdem modis exquiri debeat, media, quæ in nullo casu ad veritatem eruendam apta sunt, nec in delictis atrocioribus, pro idoneis exquirendæ veritatis mediis apta esse possunt. In reliquo norma proceduræ ac requisita defensæ media eo accuratius in criminalibus observari debent, quo gravius legum criminalium objectum est.

VIII. A büntetés egyik céljául azt állítja föl, hogy a büntettes vagy megjavuljon, vagy ha ez nem lehetséges, az ártási képességtől megfosztassék; másik célja pedig az, hogy másokat elrettentsen. A boszu semmi esetre sem lehet büntetés indoka s hozzá teszi: semperque legum sanctitatem dedecet.

A büntetés legyen gyors, biztos és alkalmas. Exemplum ad omnes, metus ad plurimos, poena ad paucissimos extendatur.

És ehhez járul még: cavendum autem præprimis erit, ne poena delinquentem seu sibi ipsi, seu publico inutilem efficiat, aut nova plane e poenis delictorum occasio enascatur.

IX. Azon bűncselekményeket, melyek könnyebben titkolhatók, szigorubbán kívánja büntetni, hogy a szigorubb büntetés elriaszsa azokat, a kiket a büntetlenség reménye csábít. Nem különben azon bűncselekményekre, melyek gyakrabban fordulnak elő, szigorubb, de nem hosszú tartamu büntetés szabandó.

A kiknek nyilvános megbüntetése és a közzététel a jó erkölcsökre veszélylyel járna, magánuton büntetessenek, «admissis tamen delinquenti lege præscriptis defensæ mediis».

X. A büntetéshez járuljon azon kár megtérítése, melyet a büntettes úgy a közületnek, mint magánosoknak okozott. A mint a büntetést az «æquitas naturalis» nem engedi a büntettesen tulterjeszteni, úgy kárnak, valamint perköltségeknek megtérítése az örökség erejéig átszáll az örökösökre.

XI. A büntetések arányosságáról. Ide igtatjuk a vezéreszmét, melyből a kifejtés kiindul: Prout ad delicta genius populi, forma regiminis, ratio educationis, modus cogitandi, aliæque tam morales, quam physicae circumstantiæ influxum habent, ita in poenis quoque dictandis tam horum, quam sexus, ætatis et conditionis ratio semper habebitur.

XII. A halálbüntetést elfogadja és indokolásául az államra nézve az önvédelmet hozza föl. Hogy tényleg fenforog-e az önvédelem esete, azt a körülmények gondos latolásával kell eldönteni. A halálbüntetés súlyosítását az élő

büntettesen kizárja. Kivételes esetekben megengedi a hullának bectelen helyre való kitételét, eldarabolását, megégetését, vagy pedig az ítélet közzétételét.

XIII. A halálbüntetésnek a halmazathoz való viszonyáról s ezzel kapcsolatban egyáltalán a halmazatról szól.

XIV. Mielőtt átmegy a büntetési rendszer részleteinek tárgyalására, a következő intelmet adja a bírónak: In regula quidem iudex lege non mitior nec severior esse potest; in casibus tamen, in quibus ipsi lex arbitrium detulerit, meminisse debet, absolutam ab hominibus perfectionem desiderari haud posse, ac delinquentem etiam concivem et co-hominem suum esse.

XV—XVII. A halálbüntetést a lehető legszűkebb térre akarja szorítani. Kimondja, hogy: mortis poenam in nullo alio casu dictandam esse, quam malitia delinquentis gradum eum attingente, ut societatis civilis, singulorumve ejusdem civium securitas, publicusque poenarum omnium finis, sive exemplum non aliter, quam morte delinquentis obtineri possit. Ezen célok elérése végett a halálbüntetés lehetőleg a büntett színhelyén hajtassék végre. A végrehajtás módja egyforma legyen. Modus vero poenam hanc infligendi uniformis erit, semperque gladius ratione tali adaptatus adhibebitur, ut ad mortem condemnatus quam celerrime et certissime eandem subeat. (Guillotine?)

A súlyosabb carcercet közmunkában akarja töltetni; ilyen a csatornák ásása, utak készítése, folyók szabályozása, stb. Az ifjokorúakról és javíthatókról is gondoskodik. Pro junioribus, cæterisque, quorum emendatio facilius sperari potest, domus correctoria.

A testi büntetést illetőleg distingvál: viri baculis, foeminae scuticis ceduntur. Ha kétely van, hogy kiállja-e, orvosi vizsgálat tartandó; s azt is az orvos állapítja meg, hogy egyszerre hány ütés adható. Ha pedig a végrehajtás alatt tűnnék ki, hogy az elítélt nem képes egészségének háborítása nélkül kiállani a testi büntetést, jelentést kell tenni a bíróságnak. Száz ütest egy évi carcercel egyenlősit. A honoratiorokat kiveszi ezen büntetési nem alól. Honoratioroknak tekinti azon polgárokat is, a kik polgári jogaik teljes élvezetében vannak.

XVIII. és XIX. A büntetési rendszerre vonatkozó egyéb részleteket tartalmaz.

XX. A nyilvános bocsánatkérés, továbbá a mondottak és írottak visszavonása szintén helyt foglal a büntetések közt.

XXI. Az infamiáról rendelkezik.

XXII. A száműzést külföldiekre szorítja. De alkalmazza a bizonyos helységekből való kitiltást és a bizonyos helységbe való utalást, és pedig azokra: quorum in loco prioris habitationis permansio incolis ejusdem loci periculose esse, aut vero delinquentium etiam emendatio facilius alibi sperari poterit.

XXIII. A pénzbüntetésről szól.

Az egész kodex címekre és §-okra van osztva. Mindenik czimben a §-ok számozása újra kezdődik.¹

Az eljárási részben van szó a súlyosító, enyhítő és mentő körülményekről s itt összefoglalja mindazon tételeket, melyek a büntető-kodex általános részébe tartoznak és melyeket a principiumok közt nem tárgyalt.

A részletekre e helyütt csak annyiban terjeszkedünk ki, hogy megállapítjuk: mely esetekben van halálbüntetés és milyen a szabadságbüntetések tartama. Ezen kívül csak néhány kiemelendő tételre utalunk.

A halálbüntetésnek hat esete van, és pedig:

A Nota infidelitatis legsúlyosabb faja. Art. I. 8. §.

A Seditio legsúlyosabb faja. Art. III. 4. §.

¹ Ez az, a mit Szalay László kifogásol az 1827-iki javaslatban is. Megemlítjük, hogy az 1889-iki finnországi büntető-kodex ugyanugy van címekre és minden czimben ujonnan számozott §-okra felosztva, mint a két magyar javaslat. Nem helyeslik, mivel nehézkessé teszi az idézést.

A hamis vád és a hamis tanuzás legsúlyosabb faja. Art. XV. 4. §.

Gyilkosság. Art. XIX. 4. §.

Ismételt rablásos ölés, ha a javulásra remény nincs.

Art. XXXIV. 7. §.

Többször ismételt lopás, ha mások vagyonának komoly veszélyeztetése forog fen és javulásra semmi remény. Art. XXXVIII. 11. §. (E két utóbbi tulajdonkép nem büntetés, hanem praeventio.)

Az életfogytig tartó elzáratást nem fogadja el; csak egyetlen esetben engedi meg, ha t. i. a pénzhamisító továbbra is veszélyezteti az államot.

Az időleges szabadságvesztés-büntetés maximuma tizenkét év.

A szabadságvesztés-büntetési tételek minimum és maximum szerint vannak megállapítva. Tartamuk pedig ugyszólván mindenütt kisebb, mint a mennyit ugyanazon bűncselekményre az Európában ma érvényben levő büntető kodexek megszabnak.

A beszámíthatlansági esetek tárgyában a következő fölsorolást tartalmazza: Morbi animi, uti sunt melancholia, mania, nimia simplicitas et stupiditas; passiones animi, quales sunt: ira vehemens et prima quasi furia ac impetus, justus dolor, et amor in amentiam degenerans. Megengedi azonban a bírónak, hogy az eset körülményeihez képest kivételesen itt is büntetést szabjon ki.

A mi a kort illeti: a hetedik évig semmi büntetésnek helye nincs; innen a tizenkettedik évig házi büntetés (domestica correctio); innen a tizenhatodik évig már közbüntetés, de nem capitalis büntetés (publica poena locus est, sed capitalis cessat); innen a huszonegyedik évig bizonyos enyhítő körülmények közt szintén redukált büntetés; gyenge aggok, a kiknek lelki és testi tehetségei eltompultak, nem kapnak büntetést.

Enyhítő körülményül szolgál a kár csekélyisége (exiguitas damni e delicto exorti): továbbá a bűncselekmény elkövetésében tanúsított tartózkodás; nemkülönben a csábító alkalom; vagy végül másvalakinek csábítása; a feddhetlen előélet és a jó hír.

A fölsorolt súlyosító körülmények ugyanazok, melyeket a bíró ma is mérlegel. Kiemeljük azt az egyet, mely jelenleg tán nem igen jön figyelembe: praegrave scandalum in vulgus parniciosum, noxiaeque exinde sequelae.

Az elévülés tekintetében megkülönböztetést tesz. Ha a büntettes ismeretes volt, a hosszú idő eltelte és a «vita proba» leszállítja a büntetést; csekélyebb súlyuaknál el is engedhető. Ha azonban a tettes ismeretlen volt, és kitűnik, hogy jól viselte magát és kárpótolta a sértettet, elévül a büntetés capitalis esetekben 20 év alatt, egyéb esetekben 10 év alatt.

A második rész beosztása szó szerint így szól:

Delicta adversus securitatem publicam.

Delicta vitae civium, corporisque incolumitatis noxia.

Delicta honori civium injuriosa.

Delicta bona, facultates, libertatemque civium impetentia.

Delicta in morum corruptelam tendentia.

Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire.

II. CZIM.

A kereskedelmi cégjegyzékek.

A tervezetnek a kereskedelmi cégjegyzékekre vonatkozó rendelkezései (7—15. §§.) — egynehány pótlástól eltekintve — a mai jogállapotnak (német kereskedelmi törvény 12—14. §§.) felelnek meg, úgy, hogy a tervezet és a német

¹ Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

kereskedelmi törvény II. címe között első pillanatra lényegesnek feltűnő különbség is jórészen csak technikai, a mennyiben a tervezet egyrészt önálló szakaszokra szeli a német kereskedelmi törvény I. címének egyes §-ait, másrészt ebbe a második címbe gyűjti össze a cégjegyzékekre vonatkozó mindazon általános jellegű szabályokat, a melyek a német kereskedelmi törvényben is — szétszórva bár — fellelhetők.

A német kereskedelmi törvénykönyvnek a cégjegyzékek nyilvánosságára vonatkozó szabályait tartalmazó 12. §-át két szakaszra, a 7. és 8. §-ra osztva veszi át a tervezet, az eddigi kétséget eloszlató s a publicitást emelő azon módosításokkal, hogy nemcsak maguk a cégjegyzékek, hanem azoknak mellékleteit képező mindazon okiratok is megtekinthetők, lemásolhatók, hiteles másolatban való kiadásuk követelhető, a melyeknek benyújtása előírva van. Hivatalos bizonylatok követelhetők a cégjegyzékeknek nemcsak pozitív tartalmáról, hanem arról is, hogy valamely bejegyzés a kereskedelmi cégjegyzékekben elő nem fordul.

A tervezet 9. és 10. §-a a kereskedelmi cégjegyzékekbe történt bejegyzéseknek közzétételi módjáról szólva, jórészen a német kereskedelmi törvény 13. és 14. §-ban foglalt szabályokat veszi át. A lényeges változtatás az eddigi állapottal szemben egyrészt az, hogy a tervezet a hivatalos «Reichsanzeiger»-t jelöli meg a közzététel organumául, másrészt pedig az, hogy a mellett a bejegyzésnek még egy másik — évenként hivatalosan megállapítandó — hirdetőlap útján való közzétételét is *kötelezőleg* írja elő s a közzétételt azzal a nappal mondja megtörténtnek, a melyen az utolsó közzétételt magában foglaló lap megjelent. Ez az utóbbi rendelkezés épen nem mondható valami szerencsés újításnak, mert rendkívül megnehezíti a bejegyzés joghatályának kezdetét jelző időpont megállapítását. Sokkal helyesebb ennél a magyar kereskedelmi törvény rendelkezése, a mely a bejegyzésnek, a «Központi Értesítő»-ben, illetőleg a horvát-szlavon hivatalos lapban való közzétételén kívül más hirdetőlapban történő publikálását csak *fakultatíve* írja elő s ehhez képest a bejegyzés joghatályának kezdetét is egyszerűbben állapítja meg, t. i. a «Központi Értesítő»-ben, illetőleg horvát-szlavon országra nézve az ottani hivatalos lapban történt közzététel napjával. Ha a tervezet erre az álláspontra helyezkedik, akkor egyszersmind mellőzhető lett volna a 10. §, a mely megfelel a német kereskedelmi törvény 14. §-a első és második bekezdésének.

Többé-kevésbé lényeges eltéréssel a tervezet 11. §-a tartalmazza a kereskedelmi törvény 19. §-ában és a 45. §. 1—3. bekezdésében foglalt szabályokat; a 12. §. a kereskedelmi törvény 21. §-át és a 86. §. első bekezdésének rendelkezéseit; a 13. §. a kereskedelmi törvény 26. §-át és a 45. §. utolsó bekezdését, végre a 14. §. a keresk. törv. 25. §-ának 2. és 3. bekezdéseiben, valamint a 46. §-ban foglalt szabályokat tartalmazzák, melyek az előírt bejelentések és bejegyzések módjáról és formájáról, a fő- és fióktelepre vonatkozó bejelentési, illetőleg bejegyzési köteleességről, a bejegyzés elmulasztásának következményeiről s a bejegyzéseknek harmadik személyekkel szemben való joghatályáról szólnak. A főtelep és fióktelep fogalmára nézve, a mely pedig oly sok vitára adott alkalmat elméletben és gyakorlatban egyaránt,¹ a tervezet sehol sem nyújt még csak támpontokat sem, úgy hogy tehát továbbra is elintézetlen marad az a kérdés, hogy mikor forog fen oly fióktelep, melyet be kell jegyeztetni.

A kereskedelmi cégjegyzékekbe való bejegyzések és bejelentések köteleessége továbbra is csak írott malaszt marad, mert bár a tervezet 13. §-a előírja ugyan, hogy a cégzárhatóság jogosítva van a bejegyzéseket és bejelentéseket

pénzbírsággal kikényszeríteni, de az elmulasztott bejegyzések és bejelentések ellenőrzési módjáról szintén nem gondoskodik. A mi a bejegyzéseknek harmadik személyekkel szemben való joghatályát illeti, e tekintetben a tervezet a német kereskedelmi törvény idevonatkozó komplikált szabályait recipiálja. Sokkal helyesebb lett volna, ha e helyett — a mint Riesser² is ajánlja, a magyar keresk. törv. idevágó rendelkezésének méltánytalansága kiemelése mellett — a tervezet vagy a schweizi kötelmi jog 863. cikkében foglalt szabályt adoptálta volna, a mely szerint harmadik személyekre nézve a bejegyzések joghatálya csak azon időpontban kezdődik, melyben azok a hivatalos közzétételről tudomást szerezhettek, vagy pedig a porosz «Entwurf» 11. cikkének a rendelkezését, mely a közzétételtől számítva, három napot állapít meg a tudomásszerzésre, melynek lefolyásával a bejegyzett, illetőleg közzétett tény nem tudásával senki sem mentheti magát. A tervezet 15. §-a a cégbejegyzések realitásának lehető biztosítása érdekében azt az új szabályt tartalmazza, hogy minden oly esetben, a midőn a perbiróság jogerős vagy végrehajtató határozatával valamely bejegyzésnél való közreműködés kötelezettségét vagy valamely bejegyzés alapjául szolgáló jogviszony létezését a bejelentésre kötelezettek valamelyike ellen megállapította, a bejegyzéshez a többi érdekeltek bejelentése elegendő. Hogy ha azonban másrésről egy jogerős vagy végrehajtható ítélet által valamely bejegyzés még nem engedhetőnek lett kimondva, a bejegyzés nem foglalhat helyet annak ellenmondásával szemben, a kinek érdekében a határozat meghozatott.

III. CZIM.

A kereskedelmi cégek.

A tervezet a kereskedelmi cégekre vonatkozó szabályainak megállapításánál — megfelelőleg a német kereskedelmi törvénynek — a cégvalódiság és a cégválasztási szabadság rendszere között középutat követ, a mennyiben szabályul a cégvalódiság elvét állítja ugyan fel, de ezt, mint a magyar kereskedelmi törvény is, csak eredeti cégekkel szemben követeli meg, míg az átszállott cégekre nézve ez alól kivételt tesz. Ez a rendszer mindenesetre helyesebb, mint az, a mely a schweizi kötelmi jog 866., 872., 874. és 902. §-ban jut kifejezésre, a mely a cégvalódiság szigorú keresztülvitelét célozza; de még helyesebb lett volna a cégvalódiság követelményét az eredeti cégekkel szemben is teljesen elejteni, miután ez úgy sem vihető következetesen keresztül.

A mi a cím egyes szakaszait illeti, a tervezet 16—22. §-ai, egynéhány többé-kevésbé lényeges módosítástól eltekintve, nem egyebek, mint a német kereskedelmi törvény 15—18. és 22—24. §-ai. Lényegesebb módosítások: hogy a tervezet 18. §-a előírja, mikép a «betéti részvénytársaság», a 19. §. pedig, hogy a «részvénytársaság», cégükben határozottan mint ilyenek jelölendők meg; s a 24. §. 2. bekezdése előírja, hogy a kereskedelmi üzlet hasznélvezete vagy bérlete esetében a leszármazott cég használatára vonatkozó szabályok megfelelően alkalmazandók.

A tervezet 23—26. §-ai azon, már a XV. jogászyűlés által nélkülözhetetlennek jelzett szabályokat tartalmazzák, a melyek üzletátruházás esetén a volt üzlettulajdonos aktívái és passíváinak az új üzlettulajdonosra való átszállására vonatkoznak. A szabály megállapításánál — megfelelőleg a német birói gyakorlat nagyobb számu határozatokra támaszkodó részének — különbséget tesz a tervezet a között, hogy az átruházott üzlet az addigi cég alatt folytatatik-e tovább, vagy sem? Ha az új üzlettulajdonos az üzletet az addigi cég használatára nélkül folytatja, akkor a volt üzlettulajdonos

¹ L. Riesser: «Revision zur Handelsgesetzbuch» 33. lap.

² L. Riesser: «Zur Revision des Handelsgesetzbuches» 24. lap.

üzleti adósságaiért csak az esetben lesz felelős, ha ezeket magára vállalta és azt a szokásos módon közzétette. Míg ha az új üzlettulajdonos az üzletet a korábbi cég alatt folytatja, felelős lesz a volt üzlettulajdonos üzleti adósságaiért, s illetőleg, ha az új üzlettulajdonos a céget a volt üzlettulajdonos beleegyezésével használja, ennek követeléseire szállanak, hacsak mindezeknek ellenkezőjét a kereskedelmi forgalomban szokásos módon nem publikálták. Ha az előbbiek szerint az új üzlettulajdonos elődje üzleti tartozásaiért felelős, az utóbbinak felelőssége — a mennyiben az általános szabályok rövidebb elévülési határidőt meg nem állapítanak — öt év alatt évül el. Itt kérdéses lehet, hogy mit ért a tervezet a «kereskedelmi forgalomban szokásos közzététel» alatt? a cégbe való bejegyzés és a céghatóság általi közzétételt-e vagy nem? Ezt mindenesetre præcisírozni kellene.

A tervezet 27—29. §-ai megfelelnek a német kereskedelmi törvénynek a cég bejegyeztetése és aláírására vonatkozó, a 19., 20., 21. 2. bekezdése és 25. §§. 1. bekezdésében feltalálható szabályainak.

A tervezet 30. §-a a csődnyitás hivatalból való bejegyzését rendeli; a 31. §. a kereskedelmi üzletet folytató jogi személyekre vonatkozólag is előírt bejegyzések és kijelentések módjáról szól; a 32. §. az állami és községi vállalatokat a bejegyzési kötelezettség alól kiveszi; míg végre a 33. §. a kereskedelmi törvény 26. §-ának második és 27. §-ának első bekezdésében a cégbitorlásra vonatkozólag megállapított szabályait tartalmazza, a melyek kiegészítéseül fel kellett volna venni az 1896. évi május 27-ről a jogtalan verseny tárgyában kelt bírodalmi törvénynek a cégvédelemre vonatkozó határozatait s különösen azt, a mi a német kereskedelmi törvény 27. §-ának 3. bekezdésében benfoglaltatik, hogy a bíróság határozatának a sértett fél kérelmére a marasztalt fél költségén leendő közzétételt elrendelheti.

(Folyt. köv.)

Dr. Helle Károly,
debreczeni jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A pactum reservati dominii kérdéséhez.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Kedves barátom! A pactum reservati dominii-ről monographiát is irtam, az idei Jogászggyűlésen és újabban több gyűlésen át a Jogászegyletben előadásokat is tartottam és így talán a megengedettnél is többet tettem, hogy nézetemet e tárgyban ismertessem. Ámulva látom ezért a *Jogt. Közl.* utolsó számában dr. König Vilmos ur cikkét, mely nekem oly nézetet imputál, melynek én mindenkor épen ellenkezőjét vallottam és olyat czáfol, mit sohasem állítottam.

Azt olvasom, hogy szerintem «a pactum reservati dominii-t zálogjognak kell tekinteni» és hogy ezen álláspontomat azzal indokolom, «hogy ily szabályozást az eladó érdeke kívánja».

Hol mondtam én ilyesformát? Épen az ellenkezőjét vallottam mindig, mint a következő idézet igazolni fogja:

«Sokak szerint a pactum reservati dominii nem egyéb zálogfentartásnál... e nézet nemcsak az irodalomban talált szöszlőkre (l. Vangerow Pand §. 311. Matthiae Controversen-Lexicon I. 118 l.) de a szász és württembergi törvényhozásban kodifikáltatott is. A szász polgári törvénykönyv 292. §-a szerint: «Der Vorbehalt des Eigentums zur Sicherung einer Forderung ist als Vorbehalt eines Pfandrechtes zu betrachten». A württembergi zálogtörvény 45. §-a szerint «ist ein einzig die Sicherstellung des Kaufschillings bezweckender Eigentumsvorbehalt bei der Übergabe von beweglichen Sachen unzulässig, bei unbeweglichen Sachen

dagegen gibt er nur einen Pfandrechtstitel». Már most kétségtelen, hogy ahol, mint e törvények szerint, a pactum törvényileg egyszer-mindenkorra zálogkikötésnek van nyilvánítva, ott a tudományos vitatkozásnak többé tere nem lehet. A felek valódi szándéka persze a törvény dacára is csak az fog maradni, a mi; a törvény a felek valódi szándékát bármely értelmezési parancsával meg nem változtathatja, de a bírót utasíthatja, hogy magát ez esetben ne a felek igaz szándékához, hanem a törvény kényszerű értelmezéséhez tartsa, *mintha* az a felek *igaz* szándéka volna. De a hol ily törvényes kényszerű értelmezés nincsen, ott csak az lehet a vizsgálat tárgya: vajon a pactum reservati dominii a felek igaz szándéka szerint csakugyan összevág-e a zálogfentartással? E kérdésre pedig határozott *nem*-mel kell felelnünk.

Gazdaságilag, az igaz, mindkét esetben egy a cél: az eladó biztosítása. De a jogi eszköz, mely ezen gazdasági cél elérésére szolgál, itt is, ott is más-más. Az eladó, ki magát a pactum reservati dominii által biztosítja, többet akar, mint a mit a zálogfentartással elérhetne. A zálogjog után csak a zálogtárgy vételárából nyerhetne kielégítést, a pactum reservati dominii után maga az eladott dolog képezi biztonságát; amott idegeni vagyontól nyeri biztosítékát, itt a saját maga teljesítményében bírja azt; szóval a különbség a pactum hypothecae és a pactum reservati dominii közt ép akkora, mint a zálog és a tulajdon közt. Az által, hogy a tulajdon ez egyszer a biztosítás funkcióját végzi, még nem válik az záloggá. Valamint a római fiducia, jóllehet a hitelező biztosítását célozta, nem zálogjog, hanem valóságos tulajdont ruházott reá, úgy a pusztá biztosítási célzat most sem elegendő arra, hogy egy konkrét esetben zálogjogról szóljunk. Hiszen ugyanazon gazdasági cél akárhány különböző jogi eszköz által érhető el. A követelés biztosítására nemcsak a zálog és tulajdon, hanem a kezesség, a constitutum debiti proprii, a kötbér stb. is szolgálhat, de azért mindezeket egy zsákba vetni nem fogjuk. *Lehetséges* ugyan, hogy a felek akkor, mikor «tulajdonfentartás»-ról szólnak, egyik-másik konkrét esetben valójában csak zálogfentartásra gondoltak, ilyenkor az értelmezés feladata a felek való szándékát kikutatni. De hogy a bíró olyankor, mikor az eladó *kétségtelen* módon kijelenti, hogy *nem* engedi a maga tulajdonát mindaddig, míg a vételárt meg nem kapta, hogy a bíró ilyenkor is szemet hunyjon a felek igaz akarata elől és zálogkikötést diagnostizáljon, ez indokolatlan erőszak, melyet a tudomány el nem ismerhet. (Magánjogi fejtegetések című munkám 155—157. lapon.)

Többet, azt hiszem, nem kell idéznem annak igazolására, hogy König ur engem ott kíván kurálni, a hol nincs bajom. Honnan veszi magát mégis e félreértés? Talán a következőből: A Jogászggyűlésen elfogadott indítványom magva az volt, hogy az eladó a vevő fizetési késedelme esetén jogositva van az árut — kellő cautélák mellett — értékesíteni, de köteles ez esetben a befolyó értéknek azon részét, mely az eladó hátralékos követelését meghaladja, a vevőnek visszaadni. Már most ugyanilyen az eladó joga és kötelessége akkor is, ha zálogjoga van az árun. De szembeötlő a különbség is: zálogjog esetén az eladó ki van téve annak, hogy mások is lefoglalják az árut és ekkor az eladó elsőbbségi igényre van szorítva, holott ha tulajdonjoga van, ő igénykeresettel élhet mások foglalása ellen; zálogjog esetén másoktól függ, vajon a vevő háborítlan használatában marad-e a részletfizetésre vett árunak, holott ha a *tulajdonfentartást* elismerjük, az eladó dönt egyedül; végül az elidegenítés büntetőjogi következménye is más a tulajdon, mint a zálogfentartás esetében. Épen ezek miatt a fontos praktikus eltérések miatt fektettem súlyt mindig arra, hogy az eladó részéről valóságos tulajdonjogot ismerjünk el. Hogy pedig fizetési késedelem esetén az eladó az árut a vevő veszélyére értékesítheti és a befolyó értékből vételárkövetelését kielégítheti: ez nem mond ellen e konstrukciónak. Hisz ott van a kereskedelmi törvény 352. §-a, ott van a részletügyletről szóló törvényünk (1883: XXXI. tcz.) 9. §-a: mindkettő ugyanezt a jogot adja az eladónak, sőt az én javaslatom nem is más, mint e törvényhelyeknek a mi esetünkre való kiterjesztése. Pedig, hogy az eladónak, ki

az árut még át nem adta, és ki a vevő késedelme miatt az árut a vevő rovására eladja, ez árun nem *zálogjoga*, hanem *tulajdonjoga* volt, felesleges kimutatni, a részletivi eladóra pedig a törvény 7. §-a ezt pro superfluo még szó szerint ki is mondja.

Fogadd stb.

Dr. Schwarz Gusztáv.

A társasbírói rendszer ellen.

Az elsőfokon való társasbíráskodás az igazságszolgáltatást drágábbá, lassubbá és rosszabbá teszi.

Az által, hogy elsőfokon társasbíróság ítél, az igazságszolgáltatás azért drágább, mert olyan munkával, melyet ugyanannyi idő alatt egy ember is elvégezhetne, többeket foglalkoztat.

Az pedig alig szorul magyarázatra, hogy az olyan eljárás lassu és nehézkes, melynél egy és ugyanazt a dolgot többen végzik, a nélkül, hogy a munkafelosztás elve érvényesülne.

Végül rosszabb abból az okból, mert egy és ugyanahhoz a munkához több erőt leköt, úgy, hogy az igazságszolgáltatás minden terére alkalmas munkaerő nem jut.

Ha az elsőfoku társasbíróság működését lépésről-lépésre figyelemmel kísérjük, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a társasbírói eljárás nem egyéb mint erőfecsérlés és merő időpazarlás. Még kivételesen sem akad eset, mely a társasbírói rendszert igazolná és indokoltá tenné.

Az elméletnek az az érvelése, melyre az elsőfoku társasbíróság létjogosultságát alapítja, ugyszólván egyedül az igazságszolgáltatás alaposságából áll. Azonban ennek az alaposságnak megvalósításához a társasbírói rendszer a gyakorlatban épenséggel nem járul hozzá.

Különben is az alaposságnak arra az adagára, melyet a bíróság társas volta kellene hogy szolgáltatson, gyakorlati szükség nincsen. Ezt könnyű kimutatni. Tekintsünk el egészen az elmélet tetszetős érveitől és vizsgáljuk meg a rideg valóságot. A törvényszék elé tartozó ügyeket három főcsoportra lehet felosztani.

Az elsőbe azok az ügyek tartoznak, melyek elintézésére a bíróság három tagja közül kettő a szó szoros értelmében semmiféle befolyást nem gyakorol, sőt az ügy mibenlétéről halvány sejtelve sem szokott lenni. Ily ügyek elbírálásánál három bírónak jelenléte kacagtató parádénál egyébnek nem tekinthető.

Ez az időrablás és erőpazarlás szinte megdöbbentő, ha elgondoljuk, hogy ezek az ügyek a törvényszékek munkakörének legalább kilenczven százalékát képezik.

Ide tartoznak főképp azoknak az ügyeknek legnagyobb része, melyek végzéssel nyernek elintézését. Ezek előadásánál a szavazó bíró és az elnök legfeljebb annyit tud meg, hogy most sommás végzés, végrehajtás, czégbjegyzés, perfelvétel, halasztást megtagadó határozat stb. megalkotásához járult hozzá, de ezzel a tudattal aztán tökéletesen meg kell elégednie, mert ha töviről-hegyire meg akarna győződni arról, hogy mire kell szavaznia, kíváncsiságának nagyon megadná az árát, a mennyiben az minden idejét igénybe venné, a nélkül, hogy a hasznos munka megnyugtató tudatát eredményezné.

Még azoknál a bíróságoknál is, melyek az eljárás eszményének megvalósítását tartják szem előtt, ezen a téren képtelenségnek bizonyul a fenálló rendszer. Az tehát teljesen hiábavaló dolog, hogy ilyen ügyeket ülésben kell előadni.

A második csoportba azok az ügyek tartoznak, melyek mibenállásával a tanács másik két tagja megismerkedik ugyan, de a melyekben az előadó véleménye érvényesül változtatlanul, úgy hogy a másik két tanácstag közreműködése felesleges.

Ilyen ügyek a törvényszék forgalmának legalább nyolcz százalékát képezik.

E szerint legfeljebb két százalék esik olyan ügyekre, melyek elintézésénél a bíróság társas volta érvényesül.

A ki a törvényszékek eljárását ismeri, az a felállított arány helyességét nem vonhatja kétségbe.

A megvitatás alá kerülő kétszázaléknyi ügyek csekélyisége már magában véve is elég ok az elsőfoku társasbíróság eszméjének teljes elejtésére. De ettől eltekintve sincsen létjogosultsága elsőfokon a társasbírósnak, mert az utóvégre is mindegy, hogy jó vagy helytelen ítéletet hozott-e az elsőbíró, csak az a fő, hogy az ítélet badarság ne legyen.

Hozhat az elsőbíró olyan határozatot, mely bölcs Salamon ítélőképességén is tulatesz, azt mégis megfélebbezhetik, a felsőbíró mégis megváltoztathatja.

A tapasztalat kimutatta, hogy nemcsak a helytelen ítéleteket szokták megfélebbezni, s a felsőbb bíróságok nem mindig csak a rossz ítéleteket változtatják meg, hanem fordul elő gyakran ellenkező eset is.

Ez főképp annak a következménye, hogy jogszabályaink ingadozók, s nincsen jó polgári törvénykönyvünk.

Azt a mértéket, melyet az elsőfoku határozatnak megütnie kell, az egyes bíró épen úgy elérheti, mint a társasbíró, és többeknek közreműködése a czélt semmiképen elő nem mozdítja.

Miért nem szakítunk tehát a helytelen rendszerrel, s miért nem rázzuk le a hazug elmélet nyügét?

A reformot itt kellene kezdeni, mert ez az egyedüli mód, a mely pénzáldozatot nem kíván, s mégis nagyot lendítene az igazságszolgáltatás meg-megfeneklő ügyén.

Alföldy Ede,

n.-becskereki kir. járásbíró.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Tanuk.

300. §. E szakasz második sorában, hol az foglaltatik, hogy a tanut a bíróság elnöke idézi meg, «a bíróság elnöke» kifejezés helyett: «*az elnök*» *használandó*; mert nem a bíróság vezetőjének, hanem a tanácselnöknek intézkedését szabályozza, s így, a 142. §-nál említett okból, ugyanazon fogalom megjelölésében egyöntetűségekre kell törekedni.

301. §. E szakasz második bekezdésében, mely a katonatanukra vonatkozóan így szól: «A megkeresést a perbíró elnöke, illetőleg a kiküldött vagy megkeresett bíró eszközli», a katonai személyeknek mint tanuknak előállítása végett szükséges megkeresést a kiküldött vagy megkeresett bíró mellett indokolatlanul vonja meg a tanácselnöktől és bizza a «perbíró elnöke»-re. Ezt a tanácselnök minden sérelem nélkül ép úgy eszközölheti, mint a 300. §-ban szabályozott rendes eseteknél. A hivatkozott *második bekezdés tehát kihagyandó a tervezetből.*

304. §. E szakaszban négy első bekezdésében négyszer előforduló «pénzbüntetés» kifejezés a 119. §-nál felhozott indokból «*pénzbírság*» *szóval cserélendő fel.* Az utolsó bekezdésben a katonai személyeket érintő «büntetés» kitétel megmarad, mert ez alatt a katonai hatóság által alkalmazandó megtorlás többféle módja értendő.

307. §. A tanuságtétel megtagadhatóságáról rendelkező e szakasz 2. pontjában, a negyedik sor végén a «házastársa és jegyese» kifejezésben az «és» kötszó helyett «*vagy*» *használandó*; mert a tanu házastársa «és» jegyese egymást fogalmilag kizárják. A 3. pont két első sora pedig, mely

* Az előbbi közl. I. a 27., 38., 41., 42. és 43. számban.

így szól: «ha a kérdésre adandó felelet által a tanu vagy a jelen §. 1. pontjában említett személyek valamelyike becsületében vagy a tanu vagyonában jelentékeny sérelmet szenvedne», *ekkép szövegezendő*: «3. ha a kérdésre adandó felelet által a tanu vagy a hozzá a jelen §. 1. pontjában említett viszonyban álló személyek . . .» Mert e nélkül a tanunak nem saját fel- vagy lemenő ágbeli rokonára, házas-társára vagy jegyesére utal a szöveg, hanem a jelen §. 1. pontja értelmében a felekhez hasonló viszonyban álló személyekre, a mi pedig helytelen.

310. §. *E szakasz utolsó bekezdése*, mely így szól: «A végzés ellen, mely a tanut vallomástételre kötelezi, halasztó hatályu felfolyamodásnak van helye», *kihagyandó* a tervezetből, mert elég biztosíték van a perbiróság végzésében, hogy halasztó hatályu felfolyamodás engedése nélkül sem szenved sérelmet a tanu, ha az ügy eldöntése céljából szükséges vallomástételre köteleztetik; továbbá mert ilyféle felfolyamodások igen alkalmasak a per elhúzására.

E változtatással összefügg a 353. és 366. §§-nál javasolt módosítás.

Az új osztrák perrend sem enged önálló felfolyamodást ily esetekben.

311. §. E szakasz első bekezdésében kétszer és a harmadik bekezdésben egyszer fordul elő a «pénzbüntetés» kifejezés; pedig az előző 310. §. utolsóelőtti bekezdése hasonló megtorlásra a «pénzbírság» szót használja. A 119. §-nál felhozott egyöntetűség indokából tehát itt is «*pénzbírság*» megjelöléssel helyettesítendő az említett kifejezések.

313. §. E szakasz első sorában, mely szerint a kihallgatás előtt minden egyes tanut figyelmeztetni kell arra, hogy a tiszta és teljes valóságot vallja és hogy vallomását esküvel kell megerősítenie, a «minden egyes tanut» szavak helyett «*a tanukat*» kifejezés használandó, mert felesleges eltiltani a bíróságot attól, hogy a tanukhoz együtt intézhessen az előírt figyelmeztetést, miután ugyane szakasz utolsó bekezdése is kimondja, hogy a figyelmeztetés a szükséghez képest a kihallgatás folyamán és az eskütétel előtt ismétlendő.

317. §. E szakasz első bekezdéséből, mely szerint a tanukat kihallgatásuk után egyenként meg kell esketni, az «*egyenként*» szó *kihagyandó*; mert ha a bíróság sok tanuval egyenként téteti le az esküt, ez fárasztó és a komolyság rovására lesz; ellenben nincs veszély annak megengedésében, hogy az eddigi gyakorlathoz képest, miután a tanuk és esetleg a felek is, személyesen mind kihallgattattak, szembesítették és a tanuvallomások jegyzőkönyvbe vétettek s felolvastattak, a tanuk együttesen meg ne esketessenek.

A pertársak megesketésére nézve hasonló javaslat tétetik alább a 384. §-nál.

TIZEDIK FEJEZET.

Okiratok.

321. §. E szakasz első bekezdésének ama rendelkezésében, hogy a közokiratok teljesen bizonyítják a bennük foglalt határozatot, *nyilatkozatot* vagy tanusítást, ugyancsak teljesen bizonyítják azt is, hogy a közhatalóságtól vagy közhitelességű személytől bennük tanusított nyilatkozatok és egyéb tények a valóságnak megfelelően vannak tanusítva, előbb a «nyilatkozat», mint a kijelentés egyik alakja van felemlítve, s így utóbb ugyanannak a kifejezésnek általános értelemben használata, a szabatoság követelményébe ütközik. Tehát az utóbb ismételt *e szó helyett*: «nyilatkozatok», ez teendő: «kijelentések».

335. §. E szakasz második bekezdésében e parancsoló rendelkezés, hogy ha az ellenfél tagadja, hogy az okirat birtokában van, «a bíróság eskü alatt hallgatja ki», így módosítandó: «a bíróság eskü alatt hallgathatja ki».

Ugyanis az ellenfél tagadása mellett egyéb körülményből a bíróság az eskü mellőzésének szükségességéről győződ-

hetik meg, s ilyenkor nem szabad az ellenfélnek alkalmat nyújtani a hamis eskü letételére. Egyébiránt a javasolt szöveg megfelel a 336. §. utolsó és a 351. §. második bekezdésének, hol szintén megengedő alakban van ugyanezen rendelkezés felvéve.

347. §. E szakasz második bekezdésében, mely arról intézkedik, hogy a bíróság az összehasonlítás eszközölhetése végett elrendelheti, hogy a fél, ki írását vagy aláírását kétségbe vonta, írja le a bíróságtól megjelölendő szavakat a bíróság előtt vagy megkeresett bíró előtt, — a «megkeresett bíró» szavak *elő közbeszurandó*: «kiküldött vagy». Mert nincs elfogadható ok, hogy miért ne legyen megbízható a kiküldött bíró a fél írásának vagy aláírásának kivételével, ha a fél betegség vagy más körülmény miatt a bíróság előtt meg nem jelenhet.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Szemle.

353. §. E szakasz negyedik bekezdéséből, mely szerint az ellenzett szemle tárgyában hozott végzés ellen használható felfolyamodásra nézve a 310. §. szabályai megfelelően alkalmazandók, a 310. §-nál javasolt változtatás következtében *kihagyandók e szavak*: «és a végzés ellen használható felfolyamodásra».

354. §. E szakasz harmadik bekezdése szerint a szemletárgy felmutatására vonatkozólag a megtagadás bejelentésére, valamint jogosultsága tárgyalására és a határozathozatalra a 309. és 311. §-ok alkalmazandók; azonban a 311. §. megtorló intézkedéseket tartalmaz, melyekre a 354. §. második bekezdésében történt hivatkozás; ellenben az érintett tárgyalásról és határozathozatalról a 310. §. szól. Ennélfogva a 354. §. harmadik bekezdésében a «311. §.» *helyett a «310. §.» idézendő*.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Szakértők.

360. §. E szakasz szövege a következő:

«Mindenik félnek és ha egy pártállásban többen volnának, ezeknek együttesen joguk van a bíróságtól kinevezett szakértő mellé, maguk részéről is egy-egy szakértőt magukkal hozni vagy kirendelni, a ki, ha a 368. §. értelmében az esküt leteszi, az eljárásnál jelen lehet stb.»

E szakasz a felek ellenőrző szakértőiről intézkedik, kik a bíróságtól nem a felek javaslatához képest kinevezett szakértő mellett működhetnek. Így magyarázza a tervezet indokolása, de ezt a szakasz szövege világosan nem fejezi ki.

Ugyanis e szakasz «a bíróságtól kinevezett szakértő mellé» enged ellenőrző szakértőket; azonban a felek egyetértő javaslatára is a bíróság nevezi ki a szakértőt; tehát erre is kiterjed a «bíróságtól kinevezett szakértő» kifejezés, a miként a 364. §. szintén ily kifejezés alatt érti a szakértőt, tekintet nélkül arra, hogy a bíróság ezt a felek javaslatától eltérőleg vagy azzal megegyezően nevezte-e ki.

A szabatoság kedvéért ennélfogva a 360. §. harmadik sorába «a bíróságtól» és «kinevezett» szavak közé *beillesztendő* ezek: «nem a felek javaslatához képest»; ugyancsak *e kifejezés helyett*: «maguk részéről», *ez használandó*: «*részükről*»; mert a jelen szövegnek «maguk részéről», «magukkal hozni» kitételei a hangzatosságot sértik.

Továbbá meg kell közelebbről jelölni, hogy a felek ellenőrző szakértőivel szemben a bíróságtól kinevezett szakértőkre megállapított s abályok közül melyek alkalmazandók. A 360. §. felhívja a 368. §-t a felek szakértőinek megesketezése céljából, de ugyanezek irányában nem mellőzhetők a szakértői vélemény előkészítése és előterjesztéséről szóló 369—371. §-ok intézkedései sem, mert különben ellenőrzési feladatukat nem teljesíthetik. A 372—376. §-ok ellenben, minthogy több szakértő közös véleményéről, a szakértői véle-

mény kiegészítéséről, a szakértői díjról és a szakértő-tanukról rendelkeznek, nem terjeszthetők ki a felek szakértőire, habár a jelen szövegük mellett, miután szakértőkről általában szólnak, a 360. §. pedig megszorítást nem tartalmaz, kizárva nincsen az ily kiterjesztés.

A világosság és szabatoság megköveteli tehát, hogy a 360. §. végén, *új bekezdésben kimondassék, hogy: «A 369—371. §§. szabályai a felek szakértőire is alkalmazandók.»*

366. §. E szakasz utolsó mondata, mely szerint a szakértői véleményezés kötelessége alól való felmentést megtagadó végzés ellen halasztó hatályu felfolyamodásnak van helye, a 310. §-nál javasolt változtatás folytán, *kihagyandó a szövegből.*

367. §. E szakasz első és második bekezdésében «pénzbüntetés» kifejezések *«pénzbírság»-gal cserélendők fel*, a 119. §-nál fentebb említett indokból.

Dr. Vasdényey Géza,
szabadkai kir. tszéki elnök.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

— **Az Akadémiában** dr. Fayer László bemutatta vázlatban azon bevezető tanulmányt, melyet az 1843-iki büntetőjogi javaslatok akadémiai kiadásához írt.

A harminczas években először Széchenyi fejtette ki a büntetőjog kodifikációjának szükségét. A Stadiumban részletes büntetőjogi programot állít föl. Majd Deák Ferencz karolja fel az eszmét s leginkább az ő fáradozásainak köszönhető az országos bizottság kiküldése. Az 1843-iki javaslat ugyanazon elveken alapul, mint az 1848. előtti gyakorlat, mely mint szokásjog számos reformintézményt fölvelt magába. A német büntetőjog azon időben még a mult századbéli fölfogást követte. A badeni javaslat, melyről állították, hogy irányadó befolyást gyakorolt a magyar javaslatra, *tizenhét* esetben állapítja meg a halálbüntetést, a fegyenczeket éhezeti, sötét kamrába zárja, a nemesek számára külön fogházat állít föl. A porosz 1843-iki javaslat pedig a mellett, hogy a halálbüntetést ugyanoly terjedelemben alkalmazza, fentartja a minősített halálbüntetést és a botbüntetést. A francia Code is az elrettentési elvet tükrözi vissza és Napoleon vaskeze meglátszik benne. Ezen munkálatokkal szemben nemcsak az 1843-iki, de már az 1792-iki és 1827-iki magyar javaslatok fölvilágosult szelleműeknek mondhatók. A mint az 1792-iki javaslat a halálbüntetés alkalmazási terét részletesen körülírja, az csaknem egyenlő a halálbüntetés megszüntetésével. A szabadságbüntetéseket mindkét magyar javaslat oly rövidre szabja ki, mint egyetlen egy európai kodex sem; a szabadságbüntetés leghosszabb tartama ugyanis az 1792-iki javaslatban 12, az 1827-ikiben 10 év; minimum az utóbbiban alig van; az életfogytig tartó szabadságbüntetést mint büntetési nemet a két javaslat egyike sem fogadja el.

A harminczas és negyvenes években a tisztultabb irányzat teljesen meg volt már érlelődve a magyar közélet minden férfiban. A legtöbb büntetőjogi kérdésre nézve a conservatívek körülbelül ugyanazt vallották, mint az ellenzékiek. A minimum eltörlését melegen támogatta Majláth György országbíró. A halálbüntetés megszüntetését megszavazták Majláth György, Vay Miklós, Teleky József, Zarka János. Mikor a halálbüntetés tárgyalásakor valaki szemére lobbantotta a katolikus clerusnak, hogy hallgatásával kételyben hagyja a házat, vajon elfogadja-e a büntetésnemet vagy nem: fölállott Lonovics József, a nagytudományu csanádi püspök és kijelenté, hogy az egyház ellene van a halálbüntetésnek és az egyház tagjai a jelen esetben is ellene fognak szavazni. A vádrendszerrel pedig Majláth György az elnöki székéből kijelenté, hogy ez nem képezheti vita tárgyát, minthogy Magyarországon más mint a vádrendszer a bünvádi igazságszolgáltatás terén nem is képzelhető.

Az élő magyar büntetőjogi tradícióknak Deák Ferencz az 1843-iki javaslat útján határozott alakot adott. Kimondja a javaslat a hármass fölosztásnak, a halálbüntetésnek, a testi büntetésnek, a minimumnak és a becsületbeli következményeknek eltörlését, a szabadságvesztésbüntetéseket egységesé teszi s a sértett félnek lehetőleg kártalanítást nyújt. Egyik tételben sem alkudozik, nem közvetít. S ez az, a mi-ben az 1843-iki javaslat tulmegy az előbbi két javaslaton, melyek csak törekvéseket, néhol sejtelmeket fejeztek ki, de álláspontjukat nem jelölték meg határozottan.

Előadó ismerteti azon levelezést is, melyet Pulszky Ferencz és Szalay László folytattak Mittermaierrel, a világhírű német jogtudóssal; vázolja Mittermaiernek egy német folyóiratban közzétett kritikáját és az augsburgi Allgemeine Zeitung azon időbeli közleményeit; továbbá Belgium egyik leghíresebb büntetőjogászának, Hausnak, a magyar javaslatról a negyvenes évek folyamán írt magasztaló véleményét. Előadó dolgozatának záró része ez:

Bizonyos, hogy a nyugaton jól ismerték a magyar javaslatot és méltatták az abban jelentkező törekvéseket. S ha figyelembe vesszük, hogy e javaslat közrebocsátása után az addigi sötét szellemű kodifikatio Európában többé nem mutatkozott: bátran állithatjuk, hogy a magyar javaslat fordulópontot képezett a büntetőjogi törvényhozásban s hogy befolyást gyakorolt a későbbi munkálatokra. A negyvenes évek elejéig csak irodalmi munkák hangoztatták Európában a büntetőjogi reform-eszméket; a kodifikatio körébe a magyar javaslattal jutottak, mely organikus egészsze tudta a formátlan anyagot alakítani. Még az 1843-iki porosz javaslat is a felismerhetetlenségig átalakult azon két év alatt, mely a legközelebbi (1845.) javaslat előterjesztéséig letelt. Ezen munkálat az előbbinek 18 büntetési neme közül néhányat megszüntet, ezek közt a minősített halálbüntetést és a testi büntetést; a halálbüntetés eseteit tízről nyolczra szállítja le; az időleges szabadság-büntetés maximumát pedig 25 év helyett 20 évben állapítja meg. Hogy pedig az újabb fejlődés a magyar javaslattal teljesen azonos irányu, azt föltünteti a közel rokonság, melyet azzal Európa két legújabb kodexe, az 1881-iki hollandi és az 1890-iki olasz mutat; és nemkülönben figyelemre méltó: hogy a magyar büntető-törvénykönyvnek tárgyalás alatt levő novellája is csak az 1843-iki javaslat szabványaihoz viszi közelebb a magyar büntető-igazságszolgáltatást. Ha valaki egykor pártatlanul megírja a büntetőjogi kodifikatio fejlődésének történetét Európában, a jelenleg folyamatban levő reform-korszak kezdetét az 1843-iki magyar javaslat megjelenéséhez lesz kénytelen kötni.

— **Az Annuaire de Législation Comparée** legújabbban megjelent kötete terjedelemre nézve meghaladja az előbbi köteteket; (1200 oldalra terjed). Magában foglalja az 1894. év folyamán a föld kerekiségén hozott törvényeket, illetőleg ezek resuméjét. A Magyarországról szóló rész 90 oldalra terjed. A bevezetést ismét *Nagy Dezső*, a budapesti ügyvédi kamara titkára, írta. Közli ezen kívül az évkönyv az egyházpolitikai törvényeket franczia fordításban s több más azon évbéli törvényt.

— **A Magyar Jogászegyletnek** folyó hó 12-én tartott ülésében *dr. Horváth János* érdekesen fejtegette a strike-nak mint vis major-nak jogi hatását. Valószínűleg későbbi időpontban az előadás alapján vita fog megindulni. A Jogászegylet jelenleg minden héten tart ülést a tagok élénk érdeklődése mellett.

— **Névcseré.** A magyar kir. Curia a következő végzést hozta: A felebbezési bíróság ítélete, helyesen végzése helybenhagyatik. *Indokok:* Az 1893. évi XVIII. törvénycikk 165. s 166. §-ai értelmében, ha a felebbezési bíróság az elsőbíróság ítéletét feloldja, ennek végzéssel kell törőnnie, minélfogva a felebbezési bíróság feloldó ítélete helyesen végzésnek tekintendő, ebből folyólag az az ellen-

beadott felülvizsgálati kérelem, mely egyébként az 1881: LIX. tcz. 51. §-ában a felfolyamodások beadására megszabott határidő alatt adatott be, felfolyamodás gyanánt intézendő el. Ezek előrebocsátása után a felebbezési bíróság neheztelt határozata helybenhagyandó volt, mert a kereset szerint Tóth Mihály betyár vonatott perbe, s habár a perbe vont most nevezett Tóth Mihály betyár a felebbezési bíróság rendelvénye folytán az ó-becsei kir. járásbíróság által az 1895 december 30-án felvett jegyzőkönyv szerint a perben védekező és Tóth Mihály betyár helyett megjelent ifj. Tóth Mihály védekezését elfogadta és perbeli tényeihez csatlakozott, s ez alapon vele szemben érdemleges ítélet hozható lett volna, minthogy azonban a felebbezési tárgyaláson felperes azon állásponthoz ragaszkodott, hogy ő Tóth Mihály egyenes adóst perelte s ennek marasztaltatását kívánta, s minthogy ennek felel meg a felfolyamodásnak vett felülvizsgálati kérelmében tett az a kérése is, hogy azon Tóth Mihályt kérte marasztaltatni, ki vele perbe szállott, a ki pedig ifj. Tóth Mihály, mivel pedig a kereseti követelés alapjául szolgáló kötvényben Tóth Mihály egyenes adós és Tóth Mihály betyár kezes külön vannak megnevezve, a mennyiben a keresett Tóth Mihály betyár névvel nevezett alperes ellen adatott be, nem tekinthető Tóth Mihály egyenes adós bepereltnek és így vele szemben érdemleges ítélet nem hozható. (1896 október 15. G. 315. sz. a.)

— **A vizsgálati fogság kérdésénél** a cselekmény súlyossága tekintetében a Btk. 85. §-a is figyelembe vehető. *A m. kir. Curia:* Lopás vétsége miatt vádolt S. M. és lopás büntette miatt vádolt B. E. elleni bűnügyben végzett: Tekintve, hogy S. M. vádlott ellen a vizsgálat a Btk. 334. §-a szerint minősülő lopás vétsége miatt rendeltetett el; tekintve továbbá, hogy a nevezett vádlott a vádbeli bűncselekmény elkövetése idejében életkorának 16-ik évét még be nem töltötte, minek következtében sem a vádbeli cselekmény súlyossága nem teszi szükségessé a vizsgálati fogság elrendelését, sem a vizsgálat sikere érdekében nem lehet azt fentartani; tekintve, hogy vádlottnak szülőinél rendes lakása van, tehát a vizsgálati fogság elrendelését a vádlott megbízhatlansága sem teszi indokolttá: az alsóbíróságok végzéseinek megváltoztatásával S. M. vizsgálati fogsága megszüntetetik. (1896 október 15. 9805. sz. a.)

— **Hatáskör megállapítása szántóföld egy részének elszántása miatt indított visszahelyezési ügyben.** A kir. miniszterium B. György, L. Mico, L. Károly, H. Pál, Cz. József és L. György antalfalvi lakosoknak V. István antalfalvi lakos ellen sommás visszahelyezés s járulékaik iránt indított pereiben a perlaszi kir. járásbíróság és az antalfalvi főszolgabíró közt felmerült hatásköri összeütközés esetét 1896 január 22-én tartott tanácsában vizsgálat alá vevén, az 1869: IV. tcz. 25. §-a alapján következőképen határozott: az említett perek elintézése a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* A fentebb megnevezett felperesek a perlaszi kir. járásbíróságnál 1894 november 30-án 6024., 6025., 6026., 6027., 6028. és 6029. P. sz. a. indított kereseteikben azt adták elő, hogy Idvor község határában birt földjeik egy részét V. István mintegy három héttel előbb elszántotta. Ezért elene a felperesek sommás visszahelyezést kértek. A perlaszi kir. járásbíróság az 1893: XVIII. tcz. 43. §-a alapján az említett perek egyesítését elrendelte, azután pedig 1894 december 19 én 6461. P. sz. a. hozott végzésével a bíróság tárgyi illetékességét hatáskör hiányából leszállította és a pert beszüntette, mert úgy találta, hogy a peres felek szántóföldjeit elválasztó mezei dűlő-ut vált vitássá és így figyelemmel az 1894: XII. tcz. 36. és következő §-aira, valamint 94. §-ának d) pontjára, ugyszintén 103. §-ára, a közigazgatási hatóságok vannak hivatva intézkedni. Az antalfalvi szolgabíró annak megállapítása után, hogy a felek földjei közt a vitás területen mezei dűlő-utnak helye nincsen, tehát mezei dűlő-ut elszántása fen nem forog: viszont a közigazgatási hatóság tárgyi illetékességét szállította le és a feleket a kir. bírósághoz utasította. Az ekképen felmerült hatásköri összeütközés eldöntésénél a szóban forgó perek elintézését a kir. bíróság hatáskörébe utalni azért kellett, mert a bírói hatáskör leszállításának oka gyanánt felhozott az a körülmény, hogy a peres felek szántóföldjeit elválasztó mezei dűlő-ut vált volna vitássá, a közigazgatási uton tartott nyomozatok szerint esett és így az eljárás, tekintettel az 1893: XVIII. tcz. 1. §. 5. m) pontjára, a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik. (32,597/95. I. M. sz. a.)

— **Talált tárgyakkal való elbánás.** (A belügyminiszternek 51,586/96. sz. a. S. vármegye alispánjához intézett

rendelete.) Folyó évi 6519. sz. a. kelt felterjesztésére hivatkozással értesitem (czimedet), hogy a kincs vagy bitang állatok rovata alá nem eső és a törvényes elévülési idő alatt sem a tulajdonos, sem a találó által nem igényelt talált uratlan dolog, pénz vagy értékpapír kezelése és elszámolása körül követendő eljárásról az 1890 évi 58,484 sz. a. kiadott belügyminiszteri körrendeletben hivatkozott 16,601/877. számú pénzügyminiszteri rendelet intézkedik, melynek másolatát (czimednek) idecsatolva megküldöm. A fenforgó konkrét esetet illetőleg értesitem (czimedet), hogy K. M.-nak az általa talált 2 darab 10 frtos bankjegy kiadandó, mert a fenálló gyakorlat szerint a talált tárgyak, ha a tulajdonos a közhirrre tételtől számított egy év és egy nap alatt nem jelentkezik, a találó kérelmére a találónak használat végett azon fentartással adandók át, hogy ha a törvényes elbirtoklási idő tartama alatt a tulajdonos netán jelentkezne, és tulajdonjogát az illetékes bíróság előtt igazolná, a találó által a tulajdonosnak visszaszolgáltatandók.

— **A pestvidéki kir. ügyészségtől** a mult héten három embert két szuronyos ör fényes nappal kísért a legjáratabb utcákon át. A disztelen menetnek számos nézője akadt.

Nemzetközi Szemle.

— **Ausztriában** az új polgári perrendtartás életbe léptetése alkalmából 1290 új bírói állást szerveznek.

— **Az osztrák igazságügyminiszter** ellene nyilatkozott a költségvetési vitában annak a javaslatnak, hogy a bűnvádi eljárásban a felebbezési jogorvoslat ismét behozásék, és annak is, hogy eltöröltessék a resumé.

— **Az osztrák büntető-törvénykönyv** javaslatának újjászervezésére bizottságot alakított az igazságügyminiszter. E bizottság egyik tagja Stoos, a Schweizből nemrég meghívott tanár s a schweizi javaslat szerzője. Az osztrák jogászai körök aggodalommal lesik, vajon nem fog-e az új bécsi tanárnak irányadó állás adatni a bizottságban, s már előre is oppositóra készülnek.

— **A berlini rabsegélyző-egylet** a mult évben 3528 egyénnek szerzett munkát. Az egylet jövedelme ez évben 46,000 márka volt.

— **A bicyklisták védelme a kutyák ellen.** A Kbt. 122. §-ának magyarázata szempontjából érdekes az az ítélet, melyet nem régiben az algieri bíróság hozott, s mely következőleg szól: «Tekintve, hogy panaszos nyugodtan ment végig bicykljén a Bab-el-Qued-utcán és rendes gyorsasággal haladt, mignem vádlott kutyája ugatással reávetette magát a gépre, úgy hogy panaszos a nyeregből a földre zuhant; tekintve, hogy panaszos 25 frankot követel a hitelesen bizonyított kárért, melyet a gép szenvedett s további 25 frankot az esés által személyén okozott hátrányért (prejudice); tekintve, hogy a kutyák — s ez kétségtelen — gyűlöletet táplálnak a bicyklisták ellen (!) és nagy hevesseget mutatnak üldözésükben, bár oly időben, mint ma, midőn annyian járnak bicyklin, ez állatok is hozzászokhatnak a lokomotiv ez eszközéhez, mint mindenki más (comme tout le monde); tekintve továbbá, hogy a bicyklisták is ama járókelőkhöz tartoznak, kiket a code pénal 479. §. 7. pontja a kutyák ellen véd; tekintve, hogy másrészt az állat tulajdonosa felelős a kárért, melyet az okozott s a bíróság konstátálta, hogy a kutya e tette által (par le fait du chien) a bicykli megsérült s így vádlott köteles azt helyreállíttatni; végül tekintve azonban, hogy azok, kik bicyklin járnak, hozzászokhatnak a balesetekhez, s a panaszos által fájdalomdíjként követelt összeg túl magas, vádlott köteles panaszosnak a gépben okozott kárért 25 frankot, a vádlott által az esés folytán szenvedett kellemetlenségért egy frankot megfizetni». E minden tekintetben klasszikus ítéletet, mely a cselekmény súlyának megítélésénél még a kutyák lélektanával is számot vet, a vádlott megfélebbzte. V. R.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 14-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dr. Márkus Dezső ily című előadása: A holtkézi törvények Magyarországon. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdái.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A holtkézi törvények Magyarországon. Dr. MÁRKUS DEZSŐ budapesti kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A Kbt. 51. §-a és a sajtószabadság. FEKETE ÖDÖN kassai kir. táblai tanácselnöktől. — A szabadalmi jog köréből. Dr. SZIRMAI RIKÁRD budapesti ügyvédtől. — A pactum reservati dominii kérdéséhez. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Minősített halálbüntetés. Dr. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A holtkézi törvények Magyarországon.¹

Hogy mik azok a jogintézmények, a melyek az 1848. évi XV. tcz. folytán megszűntek, azt világosan megállapítja az id. törvénykezési szabályok 3. §-a, mondván: «A kir. adományos és nem adományos, a fi- és leányági javak és az ezekből származható jogviszonyok közti különbség, úgy a leányi negyed- és hajadoni jog, mint a fiágiság kifolyása, az 1848: XV. tcz. szellemében megszűnteknek tekintendők. A hitbizományi intézmény azonban a vele kapcsolatos hajadoni joggal együtt, érintetlenül hagyatik». E taxativ felsorolás kétséget nem hagy fen. S ha azok, a kik az 1848: XV. tcz. alkotásában részt vettek, annak szellemét így magyarázták, ha ők a holtkézi törvényeket sem az ősiséggel kapcsolatosan, sem külön ki nem emelték; ha a «közhitel, jogfolytonosság és a helyzet szükségéi» (1. §.) egyéb pótlásokat nem igényeltek az anyagi magánjog terén: úgy az id. törvénykezési szabályok által visszaállított magánjogi törvények közé sorozhatjuk a holtkézi törvényeket is, ha azokat magánjogiaknak tekintjük.

Ha már most kétségtelen, hogy a kir. Curianak amaz érvelése, hogy az ősiség megszüntetése maga után vonta a holtkézi törvények megszüntét, meg nem állhat, még kevésbé állhat meg az az érvelés, hogy a holtkézi törvények a változott viszonyok jogrendszerébe nem illeszthetők.

A holtkézi törvények mindenütt speciális szabályok, a melyek annyira nem függnék össze egyéb magán- vagy közjogi általános rendelkezésekkel, hogy sehol az általános törvénykönyvek keretén belül avagy alkotmánytörvényekben nem foglalnak helyet, hanem mindenütt külön törvények számára van szabályozásuk fentartva, nem is szólva arról, hogy a modern jogfejlődés mindenütt oda törekszik, hogy az összes testületek, illetőleg jogi személyek szerzési képességét egységesen szabályozza. S ha egyéb törvényünk nem volna is az egyháziak szerzését illetően, mint azok, a melyek az alapítványok fölötti főfelügyeletet az uralkodóra bízták (a milyenek pl. az 1715: LXXIV. tcz., 1723: LXX., CV. tcz., 1791: XXIII. tcz. és 1791: XXVI. tcz. 10. §.) ezek egymagukban elég támpontot nyújtanak arra, hogy minden egyházi testület csak az uralkodó, illetőleg kormányának előző engedélyével szerezhethet ingatlant, nem is szólva arról, hogy a jus circa sacra, különösen pedig a magyar apostoli királynak a katolikus egyház körül biztosított jogai kizárják, hogy a Felség előző beleegyezése nélkül az egyház ingatlan vagyona bármily czimen gyarapíttassék.

Az oly nagyfontosságú kérdések azonban, milyen a

holtkéz szerzési joga nem oldhatók meg következtetés útján és kifejezett törvényes intézkedés híján valamely jogintézményt jogi szempontból hatályban levőnek kell tartani akkor is, ha fenállása a változott társadalmi és állami renddel egyenes ellentétben van.

A legjobb példát erre magának a kir. Curianak joggyakorlata szolgáltatja. Daczára annak ugyanis, hogy az 1848-as törvényhozás szelleméből kifolyóan a magyar állampolgárok magánjogi tekintetben teljesen egyenlők: mégis föntartvák a régi jog megállapította különbségek jobbágy, polgár, honoratior, nemes és főnemes közt a közszerzemény és a törvényes hitbér kérdésében, pedig ezen megkülönböztetések ma, a magánjogi egyenlőség korában, nyilván törvénybe ütközők. (Avagy miért egyeztetetők össze a jogegyenlőséggel a közjogilag már nem létező jász-kun területnek statutumai a házassági vagyonjog vagy az öröklés kérdéseiben, miért maradhattak fen ezeknek a többi magyar joggal ellentétes rendelkezései, miért kell elismerni, hogy pl. a jász-kun hagyatékban a koronának törvényes öröklési joga nincsen?)

Pedig a közszerzemény és hitbér kérdését törvény közvetlenül nem is szabályozza és csak Werbőczy nyomán fejlődött ki az id. törvénykezési szabályok által föntartott szokás és gyakorlat — miért nem alkotott a kir. Curia a modern társadalmi viszonyoknak megfelelőbb gyakorlatot és miért tartotta fen a törvényes hitbérnek a régi pénzértéknek megfelelő összegét is, a mely jelenleg valóban emlíést sem érdemlő csekélység. (Az 1840: XXII. tcz. 85. §-ának b) pontja szerint a törvényes hitbér mágnásoknál 400, nemeseknél és polgároknál 200, nem nemeseknél pedig 40 frt «törvényes értékű pénzben».)

A kir. Curia további érvelése szerint a holtkézi törvények ellenkeznek a telekkönyvi intézménnyel és azért sem tarthatók fen, mert, amugy is 1861 óta a telekkönyvi hatóságok minden előző hatósági jóváhagyás nélkül jegyezték be az egyház javára birtok- és tulajdonjogokat.

Ha történtek is ilyen telekkönyvi bejegyzések, a miről nekem is van tudomásom, úgy e tény egymagában még nem igazolja, hogy e bejegyzések jogilag helyesen történtek.

A telekkönyvi rendtartás 69. § a szerint ugyanis «oly okiratokra, melyekben a követelésnek nyilván érvénytelen jogalapja foglaltatik, vagy melyek községek vagy közigazgatás alatt álló alapítványok és pénzalapok nevében az erre hivatott hatóság szükséges jóváhagyása nélkül adattak ki, bekeblezés vagy előjegyzés nem történhetik». Azt pedig a bírónak tudnia kell, hogy egyházi testület, de különösen a római katolikus egyház, a legfőbb kegyur közvetlen vagy kisebb értékeknél a felelős kir. kormányra átruházott jóváhagyása nélkül ingatlan vagyonuk állagát meg nem változtathatják, mert ha a bíró azt nem tudja, úgy az is megtörténhetik, hogy bármely egyházi javadalmas javadalmát elidegeníti és az elidegenítés a telekkönyvi bejegyzés joghatálya folytán esetleg megtámadhatatlanná fog válni. Vajon az efféle bírói tévedések szolgálhatnak-e oly praëjudiciumok gyanánt, a melyekből a papi javadalmaknak tetszés szerinti elidegenítésére fogunk következtetést vonni?

¹ Részlet dr. Márkus Dezső jogászegyleti előadásából.

Ha a kir. Curia által felsorolt esetek tényleg megtörténtek: ebből nem az a következtetés, hogy történjék ez ezután is úgy, hanem az, hogy gondoskodni kell, esetleg törvényhozás útján, arról, hogy ily eset még ne történhessen és hogy az egyházi vagyon állagának bármily változása csak az illetékes felsőbbbbség jóváhagyása alapján legyen a telekkönyvbe bejegyezhető, az ennek ellenére történt bejegyzések pedig megtámadtathassanak.

Egyébként a kir. Curia állandó joggyakorlatra e kérdésben nem hivatkozhatik.

Mert a legfőbb ítélőszék 1870 febr. 23-án 2597/69. sz. határozatában (*Fogt. Közl.* 1872. évi 28. sz.) megerősítette az 1647. évi XVII. tcz. és az 1715: XVI. tcz. érvényét, 1876 febr. 23-án 2597/95. sz. határozatában (Márkus, Felsőbírósi elvi határozatok 2. kiad. II. k. 2507.) pedig kimondotta, hogy «Egyházak és egyházi személyek (holtkéz) ingatlan javak szerzésére, tehát ingatlanokat tárgyzó örökség elfogadására is csak fejedelmi jóváhagyással bírnak képességgel», tehát fenállóknak mondotta a holtkézi törvényeket.

A telekkönyvi intézményt azonban más okból sem állíthatni oda úgy, mint a mely a holtkézi törvényekkel ellenkezik.

Mert az id. törvénykezési szabályok I. 21. és 156. §-ai ideiglenesen fentartották az osztrák polgári törvénykönyv mindama rendeleteit, a melyek «a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolgok szerzése vagy elidegenítése módjait meghatározzák». Az osztrák polgári törvénykönyv 355. §-a pedig, mely tehát nálunk jelenleg is érvényben van (a fenti értelemben), kimondja, hogy mindenki, a kit a törvények világosan ki nem zárnak, jogosítva van tulajdont szerezni. Minthogy azonban az osztrák polgári törvénykönyvet nálunk hatályba léptető 1852 nov. 23-án nyílt parancs (VI. cz.) a vagyonszerzés és öröklési képesség korlátozása tekintetében nálunk akkor hatályban volt törvényeket, tehát a holtkézi törvényeket is, fentartotta, a VII. tcz. 3. a) pontja szerint pedig «az egyházi községeknek és ezek tagjainak öröklési képessége az ez iránt mindegyik koronaországban fenálló rendeletek szerint ítélendő meg;» miután az ezen törvényeket megszüntető concordatum nálunk jogi hatálylyal nem birt: az osztrák polgári törvénykönyv 355. §-a, a mely a tulajdonszerzés tilalmait elismeri (v. ö. az életbeléptető nyílt parancs VI. cikkével), a holtkézi törvények tekintetében is hatályban van és a telekkönyvi hatóságnak minden esetben kötelessége vizsgálni, vajon az ingatlant szerző személy nem esik-e valamely tiltó (közjogi) szabály alá, csak úgy, a mint pl. a hitbizomány terhelését vagy elidegenítését sem fogja egy, bár alakilag egyébként korrekt szerződés alapján a telekkönyvbe bejegyezni.

A kir. Curia a telekkönyvi intézményre fektetett érvelése tehát teljesen megdőlt. És legyen szabad az eddigiekhez még azt is hozzáfűznöm, hogy csaknem mindenütt Európában vannak holtkézi törvények, mint azt fentebb láttuk, de mindenütt ismerik a telekkönyvi intézményt ép úgy, mint a jelzálogot is, miért volna tehát e két intézmény épen minálunk egymással össze nem egyeztethető? S ha a kir. Curia a jelzálogra kölcsönadhatás jogával és lehetőségével szembeállítja a végrehajtási árverésen való vásárlás lehetőségét és ebből a holtkézi törvények szükségképi megszűnésére következtet: akkor kettőről látszik megfeledezni. Az egyik az, hogy a jelzálogos hitelező követeléséhez juthat a nélkül is, hogy maga veszi meg azt az ingatlant, melyre jelzálogos követelése be van kebelezve, a másik pedig az, hogy fejedelmi jóváhagyással az egyházak is szerezhetnek ingatlant és e jóváhagyást bizonyára nem fogják megtagadni, ha azt az egyház igazi érdekében kéri ki.

A kir. Curia megokolásának utolsó mondatában foglalt ama megjegyzésre, hogy határozata nem érinti «néhány szerzeteknek saját rendszabályaikból... folyó szerzési képes-

ségét», — még az a megjegyzésem, hogy a szerzési képességnek ilyen megszorítása egészen más jellegű, mint a holtkézi törvény és hogy az illető rendszabályok előző törvényes elismerésével az egyes magyar állampolgárnak birtokszerzési képességét az állami törvények csak közvetve korlátozzák és hogy ezen megszorítás sokkal kevésbé illeszthető a magánjogi egyenlőségen alapuló jogrendszerbe, mint a nagyfontosságú gazdasági érdekeken alapuló holtkézi törvény, a melynek folytonos fenállása mellett szóljanak még a következők:

A magyar polgári törvénykönyv általános részének (Győry-féle tervezete) a 45. §-ban a jogi személyek tekintetében a következő rendelkezést tartalmazza:

«A jogi személyek, törvényszabta módosítások mellett vagyoni jogokra és kötelezettségekre a természeti személyekkel egyenlő képességgel bírnak.»

E §-nak az értekezleten 1882 november 18-án való tárgyalásakor konstatáltatott, hogy annak rendelkezése legkevésbé sem érinti a hatályukban fenálló holtkézi törvényeket (l. az értekezlet jegyzőkönyveit 63. l.). Különösen Hodossy Imre emelte ki, hogy «korántsem vonható le e §-ból, hogy pl. az u. n. holtkéz általi vagyonszerzés korlátozásának megszüntetése czéloztatnék abban».

Az italmérési jövedékről szóló 1888: XXXV. tcz. folytán adandó kártalanításról szóló 1888. évi XXXVI. tcz. 19. §-ának második bekezdése a következőket rendeli:

«A holtkéznek, törvényhatóságoknak, városoknak, községeknek, alapítványoknak, hitbizományi vagyon birtokosainak s a közalapoknak járó kártalanítás egész összegéről egy-egy kötményezett kötvény állíttatik ki, mely forgalomképes kötvényekkel csakis a vagyonkezelésük felügyeletére hivatott illetékes hatóságnak s a pénzügyminiszternek engedélyével cserélhető ki».

1888-ban tehát a törvényhozás nemcsak elismerte a holtkéz létezését, még pedig élesen elkülönítve minden más jogi személytől, hanem ingó vagyonával való rendelkezését is megszorítja, oly tény, melyet e kérdés tárgyalásánál figyelmen kívül semmiképen sem hagyhatunk.

Hátra van még a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895: XLIII. tcz. rendelkezéseinek ismertetése. E törvény 6. §-a, véleményem szerint, kifejezetten fentartja a holtkézi törvényeket is, midőn rendeli: «A latin, a görög és az ortomény szertartásu katolikus, az evangélikus református, az ágost. hitv. evangélikus, a görög-keleti szerb és görög-keleti román, valamint az unitárius egyházakra és hiveikre, nemkülönben az izraelitákra vonatkozó törvények és jogszabályok változatlanul fentartatnak». Minden törvény és változatlanul, tehát a holtkézi törvények ép úgy, mint pl. a protestánsokra vonatkozó 1790/91: XXVI. tcz., vagy a görög-keletiekre vonatkozó 1868: IX. tcz. vagy más jogszabály.

Ugyanezen tcz. 9. §-ának második bekezdése szerint «a törvényesen elismert vallásfelekezeteknek ingatlan vagyonszerzési képessége imaházul, oktatási, nevelési és jótékony-sági intézetül, egyházi vagy intézeti alkalmazottjaik részére lakházakul használandó épületeknek, az ezekhez szükséges telkeknek és temetőül szolgáló területeknek szerzésére van korlátozva». E §. utolsó bekezdése szerint pedig «az ingatlan tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzése csak (a törvényhatóság első tisztviselője részéről) bemutatási záradékkal ellátott okirat alapján rendelhető el».

E rendelkezés, egybevetve a 6. §-sal, világosan a holtkézi törvényeknek nemcsak fentartásáról, hanem kiterjesztéséről tanuskodik, mert csak nem képzelhető, hogy a törvényhozás a keletkezendő egyházak esetleges vagyonszerzését akarta volna, mint közérdekből károsat, korlátozni, a százados egyházakét pedig, mint kevésbé károsat, szabaddá akarta volna tenni. De kitűnik a 9. §-ból az is — bármily értelmezést ad valaki rendelkezésének, — hogy a törvény-

hozás néhány héttel a kir. Curia döntvényének meghozatala előtt, 47 évvel az ősiség eltörlése után, jogrendszerünkkel összeegyeztethetőnek tartotta újabb holtkezi törvények alkotását, annak dacára, hogy a királyi jogból való háramlási jog, a mely a döntvény megokolásában oly nagy szerepet játszik, a törvény alkotásának idejében fel nem éledt volt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Kbt. 51. §-a és a sajtószabadság.

Jogászoknak és publicistáknak egyaránt feltűnt legújabb az az eset, hogy a budapesti kir. ügyészség egy — állítólag — a Kbt. 51. §-ába ütköző sajtóközleményt, az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. és 40. §. 5. pontja alapján a járásbiróság előtt vádolt be; ez a bíróság pedig nemcsak illetékességét megállapította, hanem büntető ítéletet is hozott.

Ez igazán annyira feltűnő és következményében nagy jelentőségű eset, hogy súlyos mulasztásnak tartanám mindnyájunk — jogászok és publicisták részéről, ha azt szó nélkül tudomásul vennénk.

Én úgy vélekedem, és ezt im itt nyíltan ki is jelentem, hogy ez az actio sajtótörvényeinket és az ezekben biztosított szabadságot érzékenyen sérti. Hogy miért, a következőkben igen röviden elmondhatom.

«Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közzölheti és szabadon terjesztheti... A sajtóvétségek fölött nyilvánosan esküdt-szék ítélt... Minden sajtóvétség, mely a jelen törvény országgyűléseni kihirdetése után követtetik el, jelen törvény szerint fog elítéltetni». Így szól alaptörvényünk az 1848: XVIII. tcz. I. 17. illetőleg 29. §-aiban.

És ezt az alaptörvényt az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-a is fentartotta.

Hiánynak csak az látszik, hogy ez az — utóbb idézett — törvény, ugyanakkor a mikor az előbb idézett törvénynek amaz alapvető rendelkezéseit fentartotta s egyuttal több más rendelkezéseit hatályon kívül helyezte: csakis a a «nyomtatvány útján elkövetett büntettek- és vétségek»-et említi; a kihágások-ról hallgat.

Ez való; de legkevésbé sem hiány.

A kihágások megemlítésének ugyanis, itt tulajdonképpen nem volna semmi komoly értelme, semmi gyakorlati célja; egyszerűen azért, mert a mi büntető törvénykönyveinkben sajtó útján elkövetett kihágás egyáltalában nem fordul elő.

Mindazok a sajtó útján elkövethető törvénysértések, a melyeket a mi törvényhozásunk büntetéssel sújtani jogosnak és szükségesnek látott: a büntettek és vétségek könyvében fordulnak elő. Ott vannak a 134., 140., 141., 149., 158., 171., 172., 173., 174., 190., 248., 259., 261., 456. és 479. §§-okban.

A Kbt. kérdésben forgó 51. §-ának a konstruálásánál a mi törvényhozásunk ép úgy nem is gondolt a «nyomtatvány útján» való elkövetés módjára, mint a hogy nem gondolt arra a Btk. hasonló természetű 191. §-ának a konstruálásánál; holott pedig ez a gondolat, épen az előző 190. §. és az országgyűlés mindkét házában e fölött folytatott igen élénk és beható viták után nagyon is alkalmoszerű volt volna.

Hogy nem gondolt arra: bizonyítja első sorban az a cél, a mit a vallás oltalmazása körül maga elé tűzött, s a mi a büntető-törvénykönyvek indokolása során aképen van formulázva: «1. Az állam által elismert minden vallás szabad gyakorlatát a tetteges megzavarástól, illetőleg az erőszakos megakadályozástól biztosítani. 2. Az elismert vallások szer-tartásait a botrányos megtámadástól megvédeni».

De bizonyítja azt másfelől magának az 1880. évi XXXVII. tcz. hivatkozott 7. §-ának a szövege is, hogy —

ugymond — «A sajtótörvényt tárgyzó 1848. évi XVIII. tcz. 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 15., 16., 18., 19., 20., 24. és 26. §§-ai helyébe a büntettek-ről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv megfelelő intézkedései lépnek;» a mivel elég érthetőleg az is ki van mondva, hogy a törvényhozás az 1848: XVIII. tcz. jelzett §-ainak körén túl nem lépett, t. i. több és másnemű sajtóvétségeket — vagy épen kihágásokat nem állított fel, hanem csak az előbbi e tárgyú rendelkezéseket megfelelőekkel helyettesítette.

Sőt bizonyítja azt a büntettek-ről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv eme «megfelelő» rendelkezéseinek a szerkezete is; a miből nyilvánvaló, hogy ha a törvényhozás a Kbt. 51. §-át a nyomtatvány útján való elkövetés módjára is kiterjeszteni kívánja vala: ezt vagy — mint a büntettek és vétségek során a 190. §-nál is tette, — expressis verbis kijelentette, vagy legalább a kérdéses cselekmény tényálladékanak ismérveit, mint pl. a 479. §-nál aképen konstruálta volna, hogy azokat a nyomtatvány útján való elkövetés is teljesen kimerithesse.

A Kbt. kérdéses 51. §-ának a szerkezete eme módzatok egyikének sem felel meg. Sőt a tényálladék ismérvei aképen vannak meghatározva, hogy azokat a cselekménynek nyomtatvány útján való nyilvánítása eseteire, okszerűen még ráerőszakolni sem lehet; ép úgy, mint a hogy nem lehetne ezt a Btk. 191. §-ának rendelkezésénél tenni.

Vagy, ám fölteszem a legelső kérdést: a nyomtatvány útján való elkövetéssel szemben, kicsoda az, a ki a kérdéses vallásos tiszteletnek a tárgyát nyilvánosan meggyalázta?! A szerző?... a kitől a cselekmény értelmi koncepciója ered, de a ki ezt a cselekményét négy fal között, csendben irdogálva hajtotta végre s egyelőre fogalma sem volt róla, hogy munkája lát-e napvilágot s lesz-e csak egy olvasója is? Vagy a nyomdász, a kiadó, avagy a könyvtáros? a kik ama koncepciót, úgy a mint napvilágot látott, anyagilag megvalósították, illetőleg élénk állították s ekként a kérdéses cselekményt létrehozták; de a kik esetleg ezt a cselekményt bensőleg nem is ismerték, a kezeiken átment munkát el sem olvasták?...

Fontosságra nézve is elsőnek tartom pedig ezt a kérdést itt azért, mert miután az 1880: XXXVII. tcz. 7. §-ának második bekezdése, az 1848: XVIII. tcz. 13. és 33. §-ait csupán a nyomtatvány útján elkövetett büntettek és vétségek eseteire tartotta fen: itt kihágásról lévén szó, természetesen, hogy a büntető-törvénykönyveknek e tárgyú általános rendelkezéseit kell alkalmazni; vagyis nem az önkényt előállott vagy hatóságilag előállított «felelős» személyt, hanem a valóságos «tettes»-t vagy tetteseket kell keresni és megállapítani. És aztán hogy állunk az elkövetés helyével? hol történt, hol követtetett el a kérdéses meggyalázás? s hol okozta ez a közbotrány?... A szerző dolgozó szobájában-e? vagy a nyomdában, a könyves boltban, valamelyik vevőnek a könyves szekrényében, avagy a kir. ügyészség bureaujában? Ugy lehet, hogy csupán itt, a hol az illető sajtó-szemmel-tartó, közhivatalánál fogva, a kérdéses opusnak szörnyűségeit is közborzalommal olvasta és nyomban meg is közbotránykozott; a mi azonban a törvény szempontjából még nem «közbotrány».

De nem utolsó kérdés a «nyilvánosság» megállapítása sem; a mennyiben tudvalevő dolog, hogy a sajtó útján való közlés egymagában csak az átvitt értelemben vett nyilvánosságot állapítja meg; holott a szóban levő 51. §., épen úgy, mint a Btk. 191. §-a a valóságos nyilvánosságot követeli.

Szóval, a nyomtatvány útján való közleményekre a Kbt. 51. §-át okszerűen alkalmazni, illetőleg az ebben meghatározott ismérveket arra az elkövetési módra ráerőszakolni nem lehet.

Hogy tehát a budapesti kir. ügyészség és járásbiróság

a szóban forgó sajtóközleményt mégis az említett törvény-szakasz alá vonta: ezt én a fentebbiek után nem tulajdoníthatom egyébnek, mint a vonatkozó törvények téves értelmezésének és alkalmazásának, s ebben az esetben csupán ez az oka, hogy az 1880: XXXVII. tcz. 7. §-ára való hivatkozással sajtótörvényünk alaptételeit megsértették.

Ám hogy e sérelem a törvény útján orvosoltatni fog: nincs benne kétségem. De azért jó lesz, ha a sajtó maga is éber szemmel vigyáz jogaira. Vigilantibus jura. Az ilyen aprólékos tévedések, ha minden oldalról ellen nem őrzik: idővel nagyfontosságú præcedensekké nővik ki magukat, s akkor aztán hiába fogunk hivatkozni az 1848. évi alaptörvényekre. Azt fogják rá mondani, hogy voltak; de már kimultak, az éberebb és élelmesebb közhatalom jogának alkalmazása folytán.

Fekete Odön.

A szabadalmi jog köréből.

A találmányi szabadalmakról szóló 1895: XXXVII. tcz. 57. §-a szerint «az, a ki valamely ellene indítandó bitorlási keresettől tart, jogositva van a szabadalmi hatóságok határozata által megállapítani, hogy az általa előállított vagy használt tárgy vagy eljárás valamely általa megjelölendő szabadalomba nem ütközik».

Ezen, nálunk új intézménynek, a præjudiciális eljárás természetével bíró u. n. megállapítási eljárásnak célja az, hogy a midőn a szabadalmak tárgyainak rokonsága folytán, vagy azért, mivel valamely szabadalmi leírás tágabb vagy szűkebb értelemben magyarázható, kétség támadhat az iránt, vajon egy bizonyos iparcikk előállítása, forgalomba hozatala vagy használata, illetőleg valamely ipari eljárás egy fenálló szabadalomba ütközik-e vagy sem, ez a kérdés előlegesen eldöntessék oly végre, hogy a jóhiszemű iparos vagy kereskedő ily kétes esetekben ne tétessék ki a bitorlási eljárásnak, büntetésnek, kártérítési igénynek stb.

Ha megállapítatik, hogy egy bizonyos tárgy előállítása a más szabadalmába ütközik, úgy harmadik személy annak gyártását mellőzni köteles. Ha azonban megállapítatik, hogy az előállítás nem ütközik a más szabadalmába, úgy az előállító meg van védve a bitorlás miatti feljelentés ellen, mely, mint minden büntető följelentés, káros a vádlottra nézve még akkor is, ha utóbb alaptalannak bizonyul s mely följelentés maga után vonhat zárlatot, külön őrizet alá vételt s egyéb előleges biztosítási intézkedéseket, melyek elrendelése a szabadalombitorlási eljárás folyama alatt, a büntető ítélet meghozatala előtt a bíró discretionális jogát képezi, a mennyiben azok elrendelésének egyedüli feltételét az képezi, hogy a bíró a bitorlás tényét valószínűnek tartja.

Ezekből kitünőleg a megállapítási eljárás célját teljesen csak úgy éri el, ha annak folyamatba vételét a fél már akkor is kérheti, a midőn a gyártást még meg nem kezdette vagy a tárgyat még forgalomba nem hozta, vagy azt még nem használta, vagy az eljárást még nem alkalmazta.

Mert mihelyt a gyártást megkezdette, vagy a tárgyat forgalomba hozta stb., máris helye van a bitorlási eljárásnak; utóbbinak folyamatba tétele után pedig a törvény szerint — helyesen — nincs többé helye a megállapítási eljárásnak. S továbbá, ha a megállapítási eljárás megindításának csak úgy adnánk helyt, ha a tény, melyről kétség merült föl, hogy más szabadalmi jogait sérti-e, már elkövettetett, akkor az iparos kétélyei daczára is kénytelen volna a gyártásra költekezni, esetleg nagyobb berendezéseket létesíteni vagy költséges beruházásokat tenni, hogy abba a helyzetbe jusson, hogy a megállapítási eljárást folyamatba tegye.

A törvény 57. §-ának a jelen sorok bekezdésében idézett szövege azonban annak a megállapításáról szól, hogy a kérvényező által előállított vagy használt tárgy vagy eljárás valamely általa megjelölendő szabadalomba nem ütközik.

S a törvény eme szövegezése alapján a szabadalmi hivatal előfordult eset alkalmából elutasított oly kérelmet, melyben a kérvényező előadta, hogy az általa megjelölt tárgyakat még csak ezután szándékozik gyártani az esetben, ha megállapítatik, hogy a gyártás bizonyos megjelölt szabadalomba nem ütközik.

Nem igen kételkedhetünk abban, hogy a szabadalmi hivatal, melynek már eddigi, habár még csak rövid idejű működése is tanusította, hogy úgy az iparnak a szabadalmi törvény által megoltalmaztatni s fejlesztetni kívánt érdekei iránt igen helyes érzékkel viseltetik, mint jogi kérdésekben is a jogtudomány elvei által vezéreltetni magát, de lege ferenda szintén helyesnek tartaná a megállapítási eljárás alkalmazásának a jelzett esetre való kiterjesztését.

A törvény által használt «előállított», «használt» kifejezésekkel szemben azonban nyilván a törvény-alkalmazás keretén túl esőnek tartotta a törvényszakasznak a jelzett esetre való alkalmazását.

Kétségtelen, hogy a törvény szövegezése nem szerencsés. Mert, midőn a törvény azt, ki valamely bitorlási keresettől tart, feljogosítja annak megállapítására, hogy az általa előállított vagy használt tárgy vagy eljárás valamely szabadalomba nem ütközik, úgy a szavak grammatikai értelmét tekintve csakugyan feltételezni látszik azt, hogy a tárgy előzőleg előállított vagy használtatott.

Ámde másfelől a törvény nem használja következetesen az «előállított», «használt» alakot s nevezetesen az 57. §. 2. bekezdése így hangzik: «Az ez iránti kérelem az előállítandó tárgy vagy eljárás leírásának csatolása mellett a szabadalmi hivatalnál két példányban nyújtandó be».

S habár ismét igaz, hogy a megállapítási eljárás folyamatba vételének feltételeit az első bekezdés írja körül, mégis az a körülmény, hogy a kérvény fölszerelése körüli intézkedésnél a törvény előállítandó tárgyról szól, úgy hisszük, elegendő támpontot nyújt a törvényt magyarázóknak annak föltevésére, hogy a mult alaku participium használata nem történt különös célzattal s ennél fogva elegendő támpontot nyújt az 57. §. első bekezdésének tágabb értelemben való magyarázatára, főleg, ha a törvényhozónak a törvénytervezet indokaiból is kivehető ama szándékát tartjuk szem előtt, mely szerint a megállapítási eljárás célja legyen a bitorlási panasz s annak következményei: a büntetés, kártérítés, készülékek megsemmisítése stb. megelőzése.

Az 57. §. szövegezése különben más irányban sem szerencsés, a mennyiben ugyanis csak a tárgy előállításáról, a tárgy és eljárás használatáról szól, tehát nem öleli föl a tárgy forgalomba hozatalát.

Már pedig úgy hisszük, hogy nemcsak a gyáros, a ki előállít s nemcsak a vállalkozó vagy gyáros, ki a tárgyat vagy eljárást iparszerűleg használja, hanem a kereskedő is kérheti a megállapítási eljárást, a ki a tárgyat forgalomba hozza.

Ezek után konklúzióink az, hogy a törvény jelenlegi szövege mellett is hely adható s adandó a megállapítási eljárás iránti kérelemnek oly esetben is, midőn a kérvényező a tárgy előállítását, forgalomba hozatalát vagy használatát, illetve az eljárás alkalmazását még meg nem kezdette, hanem csak előadja, hogy azt a jövőben megkezdeni készül.

Dr. Szirmai Rikárd.

A pactum reservati dominii kérdéséhez.

— Válasz dr. Schwarz Gusztáv ur levelére. —

A Jogi. Közl. 44. számában közzétett és a pactum reservati dominiiit fejtegető cikkemben megérintettem azt is, hogy dr. Schwarz Gusztáv ur a zálogjogi felfogás hívé. Schwarz tanár urnak e lapok mult heti számában közzétett levele folytán kijelentem, hogy eme nézetemre a tanár ur-

nak a jogászegyletben hallott felszólalásai adtak okot. Készségesen elismerem azonban, hogy a tanár ur a zálogjogi konstrukciót expressis verbis nem hangoztatta, de én erre sulyt nem fektettem, mivel az, *a mit* a tanár ur mondott, kizárt minden más felfogást. Félreértések kikerülése végett — belátom most — czélszerű lett volna ezt már cikkemben kiemelni. Midőn ezt bűnbánólag beismerem, mentségemre csak azt hozhatom fel, hogy cikkem megírásakor az új tulajdonjogi theoria létezéséről még nem volt tudomásom. Immár azonban tudom, hogy oly tulajdonjog is létezik, mely tartalmilag abban áll, hogy a tulajdonos «jogosítva van az árut — kellő kautelák mellett — értékesíteni.» Ha ez tulajdonjog, akkor tényleg Schwarz tanár urnak van igaza. Meg vagyok győződve, hogy eme végkimerülésben szenvedő tulajdonjoggal még a legradikálisabb socialista is meg tudna barátkozni. Tehát csak attól függ, hogy minő tartalommal ruházza fel Schwarz tanár ur a tulajdonjogot és még sokkal nagyobb válaszfalak, mint az, mely a zálogjogot és a tulajdonjogot elválasztja, mintegy varázsütésre el fognak enyészni.

Ily értelemben álláspontja hozzáférhetetlen. De nem koncedálhatjuk az új tulajdonjognak a történeti legitimitást. Sem a kereskedelmi törvény 352 §-a, sem az 1883. évi XXXI. tcz. 9. §-a nem ismeri a tulajdonjogot, mely egyenlő a kautelák közé vett értékesítés jogával. Hogy ilyen jog is megilleti a tulajdonost, az igaz, de nem létezik tulajdon, mely *csak* erre ad jogot. Legkevésbé foglaltatik ilyen kijelentés a kereskedelmi törvény 352. §-ában, mely a tulajdon kérdését még csak meg sem érinti. Hisz e szakasz oly esetről intézkedik, a midőn traditio még be nem következett; itt az eladót a késedelmes vevővel szemben megillető jogok lettek megállapítva és ezek közt az a jog is, hogy az eladó az árut a vevő rovására eladhatja. Tehát nem az lett itt kodifikálva, hogy az eladó a tulajdonát képező árut eladhatja, mert a tulajdonos ezen joga csak nem lehet kétséges, hanem az lett megállapítva, hogy az eladó az árut *a vevő rovására* adhatja el, a mi a tulajdon attributumai közé már épen nem tartozik, de azzal össze sem függ. Az 1883. évi XXXI. tcz. 9. §-a pedig szintén feljogosítja az eladót, hogy a papírt eladja vagy a tőzsdei árfolyamban *megtartsa*. Itt tehát szintén nem meríti ki a tulajdont az értékesítéshez való jog. E törvény csakis az eladó és vevő közti elszámolásra vonatkozólag állít fel kötelező szabályt, de a tulajdonost megillető jogokat semmiben sem redukálja. Ellenkezőleg elismeri, hogy késedelem esetén az eladó a részletügylettől elállhat, hogy joga van a papírt eladni vagy megtartani, és hogy mindvégig tulajdonos marad.

Törvényeinkben tehát nem létezik értékesítésre irányuló tulajdonjog és nem is ajánlhatnám valakinek, hogy eme jogra támaszkodva harmadik foglaltató ellen igénykeresettel éljen, vagy pedig a vevőt sikkasztás miatt feljelentse. Mert a foglaltató zálogjoga legkevésbé sem kollidál az értékesítési tulajdonjoggal, mind a kettő értékesítéshez kíván jutni, az egyik joga monographián és előadásokon, a másiké pedig a végrehajtási törvényen alapulva. Minőnek képzei itt a tanár ur az igénykeresetet, azt nem tudom, mert nem közli velünk az új actio negatoriát. A mi pedig a büntetőjogi védelmet illeti, úgy kérdem, milyen cselekményt követ el az a vevő, a ki oly tárggyal rendelkezik, melyet az eladó késedelmes fizetés esetén kellő kautelák mellett értékesíthet?

Dr. König Vilmos.

Minősített halálbüntetés.

Anno 1692 . . . «minthogy peniglen Varga Nagy András, nemkülönben Kecő István gyilkosság bűnében találtattak, deliberatum est: hogy e cselekedeteik mind az Istennek, s mind az természetnek, mint peniglen az egész ország tör-

vényei ellen lévén, nevezettek érdemük szerint akasztófán haljanak. Ezenfelül rendeljük, hogy Kecő Istvánnak, a ki Istenben boldogult Szabó György uramat megölvén, holttemetét *gonosz erkölcsű kegyetlenséggel meghurcolta, ante mortem karja levágassék és igyen nagyobb bűnössége jutalmát nyerje*».

Anno 1884 . . . «mely büntetés a 21. §-ban meghatározott módon kötél által előbb Spanga Pálon, azután Pitély Mihályon, végre Berecz Jánoson lesz végrehajtandó. Indokok: . . . tekintettel, hogy a *fenálló gyakorlat szerint az esetre*, ha több egyén ellen ugyanazon büntetett miatt egy időben és helyen hajtandó végre a halálbüntetés, az ellen hajtatik végre a büntetés először, a kinek bűnössége bűntársaihoz képest enyhébbnek találtatik, indokoltnak tartatott, hogy a halálbüntetés legelőször S. Pálon hajtassék végre, . . . B.-t illetőleg, hogy ő megszegte gazdája iránt köteles hűséget, orgyilkos módon elárulta kenyéradóját, P.-nél pedig az vétetett figyelembe, hogy rá nézve e két körülmény egyike sem forog fen» (Kir. Curia.)

Anno 1896 . . . «miután a törvény megkívánja (!), hogy az ítélet arra nézve is intézkedjék, mily sorrendben hajtassék végre a halálbüntetés a vádlottakon, a törvényszék figyelemmel az elítéltek bűnösségének mértékére, így ítél: elsőnek a legkevésbé bűnös Szabó Sándoron, utána Horváth Istvánon, azután Marosi Sándoron és végül a legbűnösebbnek talált Kovács Jánoson lesz az ítélet végrehajtandó» (Budapesti kir. büntető-törvényszék.)

A közölt három ítélet csak kimondásának idejére különbözik; *a szellem, mely bennök megnyilatkozik, ugyanaz*. Mindháromban kifejezésre jut az abszolút büntetőjogi elméletek elve: a visszatorlás, mely a bűnösség mértékéhez képest még a halálbüntetést is fokozni igyekszik. A kivitelben azonban a két utóbbi annyival kegyetlenebb, a mennyivel felülmulja a pszichikai szenvedés a testi fájdalmat. Az idézett Majláth-eset alkalmából Fayer László volt az, ki rámutatott a Curia végzetes tévedésére, mondván, hogy: «a Curia hivatkozik ugyan ítéletének indokolásában a sorrend megállapításánál a hazai fenálló joggyakorlatra, azonban a Btk., mely sulyosított halálbüntetést nem ismer, ezen joggyakorlatot eo ipso megszüntette».¹ Büntető-törvényünk 1. §-a mondja ki az egyéni szabadság ama nagy alapelvét, «hogy büntetett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a melyet arra elkövetése előtt a törvény megállapított». Kérdem már most, mi jogosította a törvényszéket, illetve az előbbi esetben a Curia arra, hogy ilyen kegyetlen *büntetési superplust szabjon ki, melyet a büntető-törvény nem rendel, szelleme pedig egyenesen tilt?* Maga a törvényszék érezvén a halálbüntetés korszerűtlenségét, mintegy mentegődzve mondja az indokolásban, hogy «annak a nagy problémának eldöntésével, czélszerű vagy jogos-e a halálbüntetés, a bíróság nem foglalkozott. A bíróság a törvény szellemében tartozik eljárni. A törvény a gyilkosságot halállal bünteti, a bíróság tehát nem tehetett mást, mint hogy alkalmazta ezt a büntetést». Ugyane bíróság, mely egy törvényben megszabott büntetés törvényes alkalmazásáért a «*dira necessitas*»-ban mossa kezeit, kiszab egy olyan büntetést, melyet a törvény nem is rendel.

De tovább megyek. Kell-e a bíróságnak a végrehajtás sorrendjével — mely tisztán végrehajtási kérdés — egyáltalán foglalkoznia? Szerény véleményem szerint nem, ép úgy nem, mint a hogy az egy bűnpörben elítéltekre nézve nem szabja meg az ítéletben azt, hogy melyik szállíttassék előbb a fegyházba. Ha azonban mégis teszi, úgy e tulbuzgóságában nem volna szabad figyelmen kívül hagynia az eljárási szabályokat, melyekben a többes halálbüntetés végrehajtásáról intézkedés foglaltatik. A halálbüntetés végrehajtása körül követendő eljárásra nézve kiadott (2106/80. sz.)

¹ Jogt. Közl. 1884. évi 4. sz.

miniszteri utasítás 9. és 10. §-okban taxative meghatározza, hogy az elítélt (tehát mindig *csak egy elítélt*) kivégzésénél ki lehet jelen s az e helyen felsoroltak közt a kivégzendőnek ugyancsak halálra ítélt társtetteseit a legjobb akarattal sem vagyok képes feltalálni. De támogatja e nézetet ez utasítás 11. §-a, mely szerint «az ítélet... az elítélt és a tanuk előtt... ismételve kihirdetendő», tehát megint csak egy elítéltről beszél, míg ha több elítélt jelenlétét supponálhatta volna, bizonyára hozzátette volna a «vagy elítéltek» szót, a mely rendeletszerkesztési gondosságra a 13. §. is enged következtetni, a hol már «a kivégzettek hullájáról» találunk intézkedést.

Kis jóakarattal azonban találhatott volna a törvényszék még egy támpontot arra nézve, hogy a Curia által approbált crudelis «fenálló joggyakorlatot» mellőzze. A bünvádi eljárási kodexünk — mely ha még nem is törvény, de országos határozat, — 503. §-ában következőleg intézkedik: «Ha több halálbüntetés hajtandó végre, *intézkedni kell*, hogy az elítélt, a kire a sor később kerül, *se az előbbi kivégzésnél jelen ne legyen, se az előbb kivégzettet ne lássa*». Minden félreértést kizárólag mondja erre nézve az indoklás: «a javaslatnak a halálbüntetés végrehajtására vonatkozó intézkedései az újabb kor humánusabb felfogásához alkalmazkodnak, melyek a kivégzésben csakis büntetést, és nem visszaretentő példát látnak, és melyek a halál, mint legsúlyosabb büntetés mellett *minden szigorítás vagy kínzás alkalmazását kizárják*. E szempontok alá tartoznak: a gondoskodás, hogy több halálbüntetésnek együttes fogatosítása esetében egyik elítélt se lássa a másinak szenvedését vagy holttestét».

Ugyanigy intézkedett már az 1888-iki javaslat, ugyanigy az osztrák sokat gáncsolt bünvádi eljárás 404. §-a. Biróságaink azonban még ragaszkodnak a XVII. századbeli praxishoz és minősítik a halálbüntetést. Reméljük, hogy nincs messze az az idő, midőn nemcsak a törvény, de a bírói gyakorlat is alkalmazkodni fog «az újabb kor humánus felfogásához».

Dr. Vámbéry Ruzstem.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetere vonatkozó észrevételek.¹

TIZENHARMADIK FEJEZET.

A félnek eskü alatti kihallgatása és a felek esküje.

380. §. E szakaszban, mely szabályozza, hogy ha valamely döntő ténykörülményről csak a bizonyító félnek van közvetlen tudomása, vagy esküre csak a bizonyító fél bocsátható (384. §.) ezt a bíróság, az ellenfél beleegyezésének esetén felül, csak akkor bocsáthatja esküre, ha a 277. §. szerint mérlegelendő oly ténykörülmények forognak fen, melyek a bizonyító fél vallomásának valóságát támogatják, — «a bíróság az ellenfél beleegyezésének esetén felül csak akkor bocsáthatja esküre» mondatrész hibás; nem a «felül», hanem a «*kivül szó illik oda*; mert csak az ellenfél beleegyezésének hiánya esetén bir jelentőséggel az ott említett ténykörülmények fenforgása, nem pedig annak beleegyezése mellett is.

383. §. E szakasz második bekezdésének ötödik sorában annak meghatározásánál, hogy a bíróság belátása szerint ítéli meg, hogy kit hallgasson ki eskü alatt, eme mondatrészben: «a csödtömeg pereiben pedig a tömeggondnokot, illetőleg mind a kettőt hallgassa-e ki eskü alatt,» a «tömeggondnokot» szó előtt nyomdahibából kimaradtak ezek: «közadóst vagy a».

E hiba kiigazítando.

384. §. E szakasz első bekezdése, mely rendeli, hogy a

telek kikérdezésére, szembesítésére és megesketésére nézve a tanukra felállított szabályok alkalmazandók, *kiegészítendő ekkép*: «azzal a különbséggel, hogy a felek jelen lehetnek a tanuk és az ellenfél kihallgatásánál.»

Ugyanis a 98. §. feltétlenül megengedi a félnek, hogy képviselőjével a bíróság előtt személyesen megjelenhessen s szóval előterjesztéseket tegyen; a jelen szakaszban felhívott 312. §. pedig rendeli, hogy a tanukat egyenkint, az ugyanazon ügyben kihallgatandó többi tanuk jelen nem létében kell kihallgatni, ha tehát a felek eskü alatti kihallgatásuk esetén a jelen szakasz szerint a tanukkal teljesen egyenlő elbánásban részesítendő, akkor a két intézkedés között ellentét merül fel, melyet a javasolt módon kiegyenlíteni szükséges.

A jelen szakaszban szintén felhívott 317. §-nak az a rendelkezése, hogy a tanukat s következképpen a pertársakat is egyenkint kell megesketni, a 317. §-nál javasolt módosítás elfogadása folytán itt sem nyer alkalmazást, a mi annál kívánatosabb, mert ha sok pertárs van s valamennyi esküre bocsáttatik, csakugyan felesleges idő- és munkamulasztást okozna azoknak külön-külön megesketése.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Előleges bizonyítás.

394. §. E szakasz második bekezdése, mely szerint az előleges bizonyítás-felvétel elrendeléséről, ugyszintén határnapjáról az ellenfél a lehetőséghez képest értesítendő, *következő rendelkezéssel egészítendő ki*: «s ha a kérelem felől korábban meghallgatva nem volt, a kérelmet tartalmazó irat egy példánya, vagy a kérelemről felvett jegyzőkönyv másolata is kézbesítendő neki.»

Mert minél bővebb tájékozást nyer az ellenfél az előleges bizonyításról, annál nagyobb megnyugvással méltathatja a bíróság a perben a bizonyítás eredményét, még ha a fél jelenléte nélkül volt is az előleges bizonyítás fogatosítva.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Bírói határozatok.

404. §. E szakasz második bekezdése, mely így szól: «A szavazás a szolgálati idő szerint, egyenlő szolgálati idő esetében pedig az életkor szerint történik úgy, hogy az ifjabb az idősebb előtt szavaz. Az elnök utoljára szavaz», az 57. §-nál javasolt módosításra való tekintettel, *ekkép szövegezendő*: «A szavazás az 57. §. utolsó bekezdésében megállapított sorrend szerint, alulról felfelé történik. Az elnök utoljára szavaz».

411. §. E szakasz harmadik bekezdésének első sorában, mely szerint az ítélet kihirdetése a felek elmaradása esetén is érvényes, a «felek» és «elmaradása» *szavak közé beszúrando ez*: «eltávoztása, illetőleg;» mert az ítélet kihirdetése nem csupán a feleknek az ítélet kihirdetésére kitűzött határnapról való «elmaradása», hanem az ítélet hozatalát megelőző szóbeli tárgyaláson jelenlétük, de az ítélet kihirdetése előtt «eltávoztásuk» esetében is érvényes.

A jelen szövegben használt «elmaradás» szó tehát nem fejezi ki szabatosan ez utóbbit, miért a javasolt pótlás indokolt.

413. §. A bíróságok eljárását az ítéletek szerkesztésénél, a gyakorlati élet tapasztalatai szerint igen sokszor egyesek külön tetszése irányítja s a rendelkező részt vagy a szöveg végére hagyják, vagy abba részletenkint bele-
szövik. Ez jövőre megengedhetetlen, mert különben a tervezet ama szabálya, hogy a teljesen írásba nem foglalt ítélet kihirdetése a rendelkező rész felolvasásával, a teljesen elkészített ítéletnek a távol volt féllel való közlése pedig, a tényállást és az indokolást nem tartalmazó kiadmány kézbe-

¹ Az előbbi közl. l. a 27., 38., 41., 42., 43. és 44. számban.

sítésével történjék és hogy a felek ily kivonatos kiadmányt egyébként is követelhetnek, nehezen lesz foganatosítható.

Ennek elhárítása és az egyöntetűség meghonosítása céljából, a teljesen írásba foglalt ítélet tartalmát meghatározó 413. §. 5. pontja, hol csak ez foglaltatik: «5. az ítéletnek rendelkező részét, mely a tényállástól és az indokolástól elkülönítendő» s így nem zárja ki, hogy a rendelkező rész az ítélet végére ne hagyassék, *ekkép szövegezendő*: «5. az ítéletnek rendelkező részét, mely az utána következő tényállástól és indokolástól elkülönítendő.»

415. §. E szakasz következő szövegében: «Az ítéletet a bírának, kik hozatalában részt vettek, alá kell írni. Ha a tanács valamelyik tagja az aláírásban akadályozva van, e körülményt az elnök és ennek akadályozása esetében a legidősebb bíró, az ítéletben megjegyzi», — a «legidősebb bíró» kifejezés helyett, az 57. §-nál javasolt módosítás folytán, *ez használandó*: «az 57. §. utolsó bekezdésében megállapított sorrend szerint következő bíró.»

425. §. E szakasz 3. pontjában annak meghatározásánál, hogy tekintet nélkül a jogerőre emelkedésre, végrehajthatóknak nyilvánítandók a pénzösszeg fizetésében, vagy helyettesíthető dolgok és értékpapírok szolgáltatásában marasztaló ítéletek, ha az adós magát a teljesítésre közokiratban vagy a 323. és 324. §-ok szerint kiállított teljes bizonyító erejű magánokiratban kötelezte, a «teljes bizonyító erejű *jelző* a magánokiratok kellékeit felsoroló 323. és 324. §§-ra történt hivatkozás mellett felesleges s ezért *kihagyandó a szövegből*.

426. §. E szakasz végén, miután a hitelezőtől adandó biztosíték mellett kért előzetes végrehajthatóság elrendelésének feltételét megszabja, ez foglaltatik: «ha a nyertes fél valószínűvé teszi, hogy a végrehajtás elhalasztásából nehezen pótolható vagy megállapítható kára származnék». A «*nehezen*» szó kihat a megállapíthatás módjára is, de nagyobb világosság kedvéért ezt *ismételni kell ekkép*: «nehezen pótolható vagy nehezen megállapítható kára származnék».

430. §. E szakasz két első bekezdése így szól:

«Azon esetek kivételével, melyekben a törvény szerint ítélettel kell határozni, a bíróság végzéssel határoz.

A határozathozatalra a 403—405. és 410. §§. szintén alkalmazandók.»

Az idézett 410. §. azonban nem a hozatalra, hanem a kihirdetésre nézve állít fel szabályokat, nevezetesen hogy az ítélet a tárgyaláson jelen nem volt féllel, a tényállást és az indokolást nem tartalmazó kiadmány útján közlendő és hogy a bíróság a tárgyalás bezárása után, az ítélet kihirdetésére határnapot tűzhet.

Ennélfogva e szakaszból a 410. §-ra való hivatkozás kihagyandó.

De egyébként sincs helye a 410. §. kiterjesztésének a végzésekre, mert ennek most ismertett rendelkezése ellentétben van a 431. §. második bekezdésének tartalmával, mely szerint a végzések a tárgyaláson jelen nem volt féllel mindig kézbesítés útján közlendők, tehát a végzés kihirdetésére határnap nem tűzhető ki. A 410. §. második rendelkezésének a végzésekre való alkalmazása pedig azért mellőzendő, mert a 432. §. értelmében az elutasító végzések és oly végzések, melyek valamely vitás kérelem felől határoznak, indokolandók s a felek érdeke a felfolyamodás szempontjából is megköveteli, hogy ne tényállást és indokolást nem tartalmazó kiadmány, hanem a teljes végzés kézbesíttessék nekik. Ezt a bíróság tulságos megterhelése címén, mely az ítéleteknél irányadó lehet, a végzéseknél azonban nem, megtagadni indokolatlan volna, mert a végzések szövege sokkal rövidebb, mint az ítéleteké.

431. §. E szakasz a végzések kihirdetéséről szól, és habár nem hivatkozik a 410. §-ra, s erre nézve a hivatkozás a 430. §-ból is, a fentebb javasolt módon kimarad; mégis a

431. §. második bekezdésének utolsó sorában, hol a végzésnek a megelőző tárgyaláson jelen nem volt féllel való közlése iránt tétetik rendelkezés, minden kétség eloszlátása végett e szavak elé: «kézbesítés útján közlendő» *beillesztendő* ezek: «az esetleges indokolást is tartalmazó kiadmányban.»

(Folyt. köv.)

Dr. Vasdényey Géza,
szabadkai kir. tszéki elnök.

Különfélék.

— **Az «absolut büntetés».** A budapesti kir. törvényszék a minap kimondott négyszeres halálos ítéletének indokolását az «Egyetértés» kivonatban közli. E közleményben a következő mondat imputáltatik a törvényszéknek: «A fenforgó súlyosító körülményekkel a bíróságnak nem igen kell foglalkoznia, mert beigazolván lévén a Btk. 278. §-ának kritériumai, a bíróság *absolut büntetéssel* állott szemben, melyet már nem súlyosbíthatnak az esetleges súlyosító és nem enyhíthetnek az enyhítő körülmények». Tartózkodunk az ítélet kritikájától, de nem hihetjük, hogy az «Egyetértés» helyes szöveget közölt volna, mert a budapesti kir. törvényszék bizonyára ismeri a büntető törvényt, ismeri annak büntetési rendszerét, tudja, hogy törvényünk nem ismer absolut büntetést, a mint hogy azon esetben is, midőn halálbüntetést szab valamely cselekményre a törvény, a 89., 91. és 92. §-ok épugy alkalmazást nyernek, mint csekélyebb súlyú és más büntetésnemekkel fenyegetett cselekményekre. Az igaz, hogy a törvény különös része nem állapít meg minimumot és maximumot, mert ez a halálbüntetésnél és az életfogytig tartó fegyháznál nem is lehetséges; de azért még ezen két büntetés nem mondható absolut büntetésnek.

— **Dr. Márkus Dezső** «Felsőbíróságaink elvi határozatai» című művének VI. kötete jelent meg. E kötet tartalmazza úgy az első, mint a második kiadás teljes betűrendes tárgymutatóját, a kir. Curia és kir. táblák teljesülési döntvényeinek és határozattárba fölvevett határozatainak utmutatóját, a határozatok elvi kijelentései szövegének közlése mellett és a gyűjteményben az irodalmi rovat alatt egybefoglalt irodalmi utalásokat a szerzők neveinek betűrendjében. Az utalások 1893-ig terjednek. E rendkívül nehéz és nagy gondosságot igénylő munkát dr. Márkus a leglelküismeretesebben és legjobban végezte s nagy szolgálatot tett a judikaturának és jogirodalomnak.

— **Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok** anyaggyűjteményének első kötete pár nap múlva megjelen a magyar tudományos Akadémia kiadásában. A kötet 44 ivre terjed és magában foglalja — a bevezető tanulmányon kívül — az anyagi büntetőjogra és a bünvádi eljárásra vonatkozó javaslatokat és különvéleményeket. Többek közt Deák Ferencz híres különvéleményét az esküdtszék tárgyában és az ez alapon Szemere Bertalan által kidolgozott esküdtszéki törvényjavaslatot.

— **A Magyar Jogászegyletben** a holtközi törvényekről megindult vita nagy mérveket fog ölteni. Ugy értesülünk, hogy a Curia részéről is részt vesznek a tárgyalásban.

— **Feltételes kegyelmezés a XVI. századból.** Az ügyvédi kiállítás 279. száma alatt található volt egy kegyelmező levél 1635-ből, lopás miatti bűnügyben Nickel János részére, de a megkegyelmezéshez a király azt a megjegyzést toldotta, hogy ezentul a megkegyelmezett jól viselje magát és tartózkodjék bűncselekmény elkövetésétől, mert különben ez a megkegyelmezés is hatályát fogná veszteni.

— **Ügyvédi körökből** a következő sorokat vettük: Árverést tűztem ki. Az árverési hirdetmény szept. 16-án kelt, mely szerint az árverés október 2-ára volt kitűzve. Én annak rendje és módja szerint az árverési hirdetményt a «Budapesti Közlöny»-ben közzé is tettem. Mikor azonban az árverés megtartása céljából a végrehajtónál jelentkeztem, az kijelentette, hogy az árverés meg nem tartható, mert a hirdetmény jogerőre nem emelkedett. Panaszt emeltem a végrehajtó felettes hatóságánál, a budapesti V. ker.

kir. járásbiróság vezetőjénél s ettől nagy meglepetésemre a következő végzést kaptam: «T. A.-nak G. I. elleni végrehajtási ügyében hozott beadott panaszára értesitem . . . ügyvéd urat, hogy . . . kir. bir. végrehajtó a panaszra nézve beadott nyilatkozatában azt adja elő, hogy az árverés azért nem volt megtartható, mert a . . . számú árverési hirdetmény kézbesítésénél az utolsó kézbesítés f. é. szept. 23-án történt, azért jogerősség kimondása végett a bíróságnak az árverés napjára sem voltak általa az iratok bemutatathatók; mivel az iratok betekintése által erről meggyőződtem s nem a kiküldött mulasztásán mult, hogy a kitűzött árverés nem volt megtartható, ellenében felügyeleti jogkörből kifolyó intézkedés tételét helyém valónak nem találtam». Hát bizony én nem is kételkedtem abban, hogy a végrehajtó igazat beszélt s annak megerősítésére nem is volt szüksége. A tulajdonképeni kérdésre. miért történt az utolsó kézbesítés csak szeptember 23-án s ha már ez így történt, miért nem értesített engem erről idejekorán a végrehajtó, a végzés bölcsen hallgat. Kiváncsi lettem volna még azt is megtudni, ki köteles már most a kitűzési s hirdetési költségeket viselni?

— **A Gerichtssaal** legújabb száma közli egész terjedelmében azon előadói jelentést, melylyel *Chorin Ferencz* országgyűlési képviselő a bűnvádi eljárás javaslatát a képviselőháznak bemutatta. A fordítás *Schiller Henrik* műve.

— **Osztárak alaposság.** *Dr. Zucker Alajos* a prágai cseh egyetemen a büntetőjog tanára, kinek neve többek közt a fiatalok büntetésekről és a «Kriminalistische Zeit- und Streitfragen» czimen közzétett tanulmányaiból ismeretes, a cseh jogászegyletben felolvasást tartott a magyar bűnvádi eljárás új kodexéről. Szerinte a bűnvádi eljárás hazánkban meggyőzően különböző és egyrészt az 1656-iki constitutio criminalis Ferdinandi III-in, másrészt Csemegi «újabb iratain» alapul. Remélhető, hogy felolvasásának további részeiben, melyben a mi kodexünknek az 1873-iki osztárak törvényhez való rokonságát igyekszik kimutatni s melyet eddig csak szükségzavon kivonatban ismerünk, a tudós professzor több ragaszkodást tanusít német kollégáinak híres erényéhez — az alapossághoz. Ennek hiányát a mondottakban annál is inkább jogunk van felpanaszolni, mert a tényleges magyar jogállapotot német nyelven részletesen ismertette Wlassics a Liszt-féle Zeitschrift-ben (IX. 841.), ez pedig elég nevezetes folyóirat arra, hogy egy német professzor a benne megjelent cikkekről tudomást vehessen.

V. R.

— **A felülvizsgálat alaki kellékei.** Ezen tárgyra vonatkozólag közlünk még egy curiai határozatot. A kir. Curia következő végzést hozott: Az alperes felülvizsgálati kérelme hivatalból visszautasított. *Indokok:* Az írásban beadott felülvizsgálati kérelem nem előkészítő irata, hanem alapja a felülvizsgálati eljárásnak. Annak a sommás eljárás 190. §. 2. pontja rendelkezéséhez képest magában kell foglalnia annak kijelölését, hogy az ítélet mely alapon támadatik meg. Az alperes részéről beadott felülvizsgálati kérelemben azonban csak általánosságban van állítva az anyagi, alaki és illetőségi jogszabályoknak megsértése, a nélkül, hogy a jogszabályoknak milyen irányban való helytelen alkalmazása megjelöltetnék. De azok az okok sincsenek előadva, a melyekre tekintettel a felülvizsgálat kérelmeztetik, hanem egyszerűen utalás van a felelbezésben felhozottakra. A felülvizsgálati kérelem azonban az ügynek csupán jogszabálysértés okából való felülvizsgálására irányulhatván, annak indokai nem azonosíthatók a tőle eltérő felelbezési jogorvoslat indokaival, és az csak saját önálló tartalma szerint képezheti a felülvizsgálati eljárásnak az alapját. Ezek szerint az alperes felülvizsgálati kérelme nem foglalván magában a felülvizsgálat megejthetetésének lényeges előfeltételét, az mint a sommás eljárás 190. §. kellékeinek meg nem felelő beadvány a sommás eljárás 193. §. alapján hivatalból vissza volt utasítandó. (1896 október 6. I. G. 313. sz.)

— **Új ügybiróság.** A budapesti I—III. ker. kir. járásbiróság egy 20 frton aluli ügyvédi költségek iránt indított kereset tárgyában alperes pergátló kifogása folytán illetékességét leszállította. Felperes felfolyamodása következtében a budapesti kir. törvényszék kimondotta, «hogy az 1874. évi XXXIV. tcz. 58. §-a nem a helyi illetékességet

rendezi, hanem külön ügybiróságot (?) jelöl ki s így az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 5. pontja alapján a keresetbe vett ügyre a sommás eljárás és a kir. járásbiróság hatásköre kifejezetten fen van tartva». A másodbiróság, mint látható, nagyon is tullott a célon, mert ha a hivatkozott törvényszakas csakugyan külön ügybiróságot jelölt volna ki, akkor természetesen az 500 frton felüli ügyvédi költségek iránti keresetek is a kir. járásbiróságok hatáskörébe tartoznának.

— **Irodalom.** *Sztehlo Kornél*nak «Eljárás a házassági perekben» című munkája második javított kiadásban jelent meg. — *Dr. Havass Rezső* a Beck-féle biztosítási törvényjavaslatra vonatkozó észrevételeit külön füzetben tette közzé. — *Kormos Alfréd* «Felügyelő bizottsági tagok jogai, kötelességei és felelőssége» cím alatt gyakorlati szakmunkát adott ki. — Lapunk zártával vettük *dr. Sik Sándor* dolgozatát, melyet mint kamarai előadó készített a bűnvádi eljárás életbeléptetési javaslatairól. Visszatérünk reá.

Nemzetközi Szemle.

— **Az Akademische Rundschau** című folyóirat közli a bécsi és a gráci egyetem jogi fakultásainak emlékiratát, melyben a kormányval szemben a tandíjrendszer fentartása mellett szállnak síkra. Németországban is fel van vetve a kérdés, de nem oly értelemben, mint nálunk és Ausztriában; csak a tandíjtételeket akarják szabályozni.

— **A német polgári törvénykönyvet** már versbe is szedik. Szerző azt állítja, hogy különösen az egyetemi fiataloknak akarja ezzel megkönnyíteni a tanulást. Az imputatio nem igen hízog a német ifjakra. A könyv címe ez: *Cohn: Das neue deutsche bürgerliche Recht in Sprüchen.*

— **A német parlament** azzal foglalkozik, hogy a párbajban elítéltek a hivatalviselési képességtől megfosztassanak. Németországban néhány hónap óta igen nagy a felháborodás a párbajozók ellen.

— **Seminariumi oktatás.** Berlinben 23 seminarium tartatik e félévben, a jóval kisebb lipcsei egyetemen pedig 15. Ezen jogi seminariumok közül különös nimbus veszi körül Binding, a neves kriminalista, seminariumát, és méltán, mert kevés tanárnak adatott meg a nagy tudomány és éles elméjűség mellett az a szeretetreméltó modor, szellemesség és türelem, mely tulajdonságok miatt mindenki, ki a seminariumokban részt vett, éveken át szívesen emlékezik a hasznosan eltöltött estékre. A gyakorlatok két részre oszlanak. Az írásbeli gyakorlat abból áll, hogy a tanulónak ingyen rendelkezésre bocsátott esettárból kijelöl egyet a tanár és ezt a hallgatók ítélet formában kidolgozván, pár nap múlva kijavítás végett beadják a tanárnak; a jövő órán pedig az esetet megbeszéljük. A szóbeli gyakorlat kétféle, vagy a nálunk ismert tárgyalási módszer (önként jelentkező védővel és vádlóval), vagy pedig maga a tanár adja elő az esetet és kérdéseket intéz a hallgatósághoz, rendesen nem olyanokat, a melyekben már megvan a válasz. Ilyeneket ritkán intéz Binding és akkor is csak azért, hogy a hallgatóság lépjen menjen és ő általános derűtség mellett kimutassa a megoldás helytelen voltát. Seminariumán mindig nagy közönség vesz részt; e félévben mintegy kétszázan. K.

— **Érdekes tanügyi újítás.** Wach lipcsei tanár, ki tudvalevőleg a polgári és a bűnvádi eljárást adja elő, hallgatóinak előadásai rövid vázlatát adja, mely főleg a beosztást és a definitiókat tartalmazza és így ezek csakis a példákat kénytelenek jegyezni. K.

— **Kártérítés ártatlanul elítélteknek.** Franciaországban a Druaux-nénak, kit férjgyilkosságban ártatlanul elítéltek, 40,000 frank kártérítést ítél meg a bíróság. Ausztriában egy elítéltnak körülbelül annyit adtak, hogy egy napra egy forint esett, egy másiknak 3 hétre 89 frtot. Ezek az adatok is mutatják, hogy a kártérítési kérdést leginkább a francziák fogják fel a maga egész valóságában.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 21-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a holtkezi törvényekről szóló vita folytatása. Szólszra fel vannak írva: Wavrik Béla, Csillag Gyula, Tóth Gáspár. Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telekre} .. 6 frt ^{negyedévre} .. 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Adalékok a sommás eljárás két évi gyakorlatából. Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti kir. albirótól. — A holtkézi törvények. I. Dr. CSILLAG GYULA egyetemi rk. tanártól. — II. TÓTH GÁSPÁR budapesti ügyvédtől. — Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire. Dr. HELLE KÁROLY debreczeni kir. jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Kiskoru házastárs megtámadási joga a H. T. 8. §-a ellen kötött házasságoknál. Dr. SZLADITS KÁROLY-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Adalékok a sommás eljárás két évi gyakorlatából.

Ma már alig akad akár bíró, akár ügyvéd, aki ne érezné az új törvény jótékony, üdvös hatását a törvénykezésre.

Csak a törvény javára írható, hogy nem valami előre csinált mesterkelt dicsőítés útján, hanem intézkedései bevált jóságával nyerte meg a jogász közvéleményt.

Csak az kellett, hogy a bíróságok fölismerjék discretiónárius jogkörüknek tág kiterjesztését.

A tárgyalás vezetésének, a peranyag kikutatásának eszközeit és jogait nemcsak általánosságban, hanem tüzetes tételekben nyújtja a törvény, módot adva, hogy a bíró megszabaduljon az eleve, első hallásra is alaptalannak mutakozó kifogások özönétől és a még alaptalanabb bizonyítékok halmazától, amibe eddig az igazság elfojtatott. Ez irányban nagy előnye a törvénynek, hogy nemcsak általánosságban, mintegy a tárgyalás irányelvűl állapítja meg a bírónak ezt a jogát, a mint azt a perrendi novella tette, hanem a tárgyalás egész menetén végig vezetve megannyi külön utasítást ad ezen elv mikénti keresztülvitelére. Ezzel azt éri el, hogy ez irányelvtől áthatva, az szinte vérévé válik az eljárásnak, és azzal, hogy a módját is megadja a mikénti érvényesítésnek, biztosítja annak helyes kezelését és elejét veszi az önkényes alkalmazásának. Mind ennek igazolására elég hivatkozni a törvény harmadik fejezetére, melyben szakaszról szakaszra a tárgyalás egész menetére kiterjeszkedő részletes szabályok vannak a fent jelzett elv alkalmazására.

Hadd emeljem ki különösen a törvény 33. §-át, mely csirájában elfojtja a pert roszhiszeműen húzó alperesek eddig szabadjára hagyott machinatióit.

A per egyszerűsítését s könnyebb és gyorsabb lebonyolítását nem kevésbé mozditja elő a törvénynek az a tétel intézkedése (103. és 106. §§.), hogy a bíró a mindenhol előirántott viszonzköveteléseket és beszámítási kifogásokat, a sommás per gyors lebonyolításának ezen eddigelé alig leküzdhető akadályait mellőzheti, illetve a keresetet azok elkülönítésével elbíráhatja. És azután a részítélet, a roszhiszemű alpereseknek ez a valóságos réme, mely végét vetette a szabókontót fizetni nem szerető adósok régi bevált kifogásának, melylyel a pert egy vagy két évre is elhúzhatták, azzal a mindennapos fogással élve, hogy a 100—200 frtos számlából találomra kaptak egy felöltőt vagy egy nadrágot 15—20 frt értékben, tagadva a megrendelést vagy az értékét.

Az efféle kifogásokat most már sutba lehet dobni; azzal ugyan célzott nem ér, mert a bíró fejére olvassa

a részítéletet azzal, hogy a 20 frtos tételt azután majd eligazítjuk. A 100—200 frtért még érdemes volt 10 frt szakértői díjat áldozni, de a 20 frtért már aligha.

Ime csak úgy hirtelenében egész sorozata azoknak az eszközöknek és jogoknak, a melyeket a törvény alapos részletezéssel nyújt a bírónak a per egyszerűsítésére és gyors lebonyolítására. Ehhez hozzávehetjük még, hogy mind e jogaival a bíró sokkal szabadabban élhet, mint annak előtte, mert még a feloldásoktól sem kell tartania, legalább az 50 frton felüli ügyekben, a mi pedig a régi eljárásban mindig arra késztette az első bírót, hogy a felek által följánlott összes bizonyításokat foganatosította, még ha a maga részéről nem is találta azokat szükségeseknek, mert, mint szokásban volt mondani, nemcsak magának, hanem a felső bírónak is dolgozott.

De viszont van egy intézkedése a törvénynek, a melyet a felek arra kezdenek használni, hogy azzal a pert elhúzzák, különösen itt Budapest-n és ez a felek személyes megkérdeztetése, illetve kihallgatása. Alig van sommás per, a melyben ne kérnék a felek kihallgatását. És itt különösen figyelemre méltatandó a két perbeli intézmény össze-zavarása.

A törvény 38. §-a értelmében a tényállás földerítése végett elrendelhető az egyik vagy mindkét fél személyes megjelenése. A törvénynek ez az intézkedése tehát nyilván csakis azt célozza, hogy ha a bíróság úgy találja, hogy a perbeli képviselő nincs annyira informálva a fél részéről, hogy a tényállást a maga teljes egészében világosan elő tudná adni, vagy ha úgy találja a bíró, hogy már az ügy természeténél fogva, akár mert hosszabb időre nyulik vissza, akár mert kényesebb személyi vonatkozásai vannak, a fél személyes kikérdezése az ügy tisztázására vezethet, a felet személyesen is meghallgathatja. Ez tehát szorosan véve még nem bizonyítási eljárás, hanem csak egy eszköz a tényállás tisztába hozatalára, a melyre akkor, ha a perbeli képviselő úgy adja elő a tényállást, hogy az a netán szükséges bizonyítás foganatosítása mellett a per elbírálását nem akadályozza, szükség nincs és csak a felek szükségtelen megterhelésével jár, legtöbb esetben pedig a per elhúzását célozza.

Egészen más a törvény 95. és köv. szakaszaiban szabályozott *bizonyítási eljárás* a fél eskü alatti kihallgatása útján. Mig az előbbi eljárás formulázott esküinél már maga a formulázás arra vitte úgy a bírót, mint a feleket, hogy a döntőknek tekintett körülményekre szorítsák az eskü szövegét, addig most, ha bármely ponton megakad a per, rögtön a felek kihallgatásával állanak elő. Ha a bírónak aggályai vannak, hogy ezt vagy azt a körülményt a per jelen állásában még nem tartja a fél kihallgatásával eldönthetőnek, azzal állnak elő, hogy legalább meg kell kérdezni a felet. De ha már meghallgatja, úgy gondolja, idő- és munkapazarlás lenne, nem mindjárt eskü alatt kihallgatni; ezt már a per oekonomiája javasolja. A ki a gyakorlatban forgolódik, az érti, hogy az ilyesmiket a gyakorlat hozza magával. Csak mikor ítélethozatalra kerülne a dolog, akkor látja azután a bíró, hogy még mindig nem érett a per az ítéletre, mert még vannak bizonyítatlan körülmények és hogy idő előtt ment bele a

fél kihallgatásába. Ezért szükséges a két intézmény éles különválasztása, hogy mindegyik csak akkor vételessé alkalmazásba, ha annak szüksége tényleg fenforog.

De két más nyomós ok is van arra, hogy a fél eskü alatti kihallgatásának alkalmazásánál szigorúan tartsuk magunkat a törvényhez. Az egyik tisztán gyakorlati, a másik inkább elméleti szempontból fontos.

Hogy az előbbivel végezzünk, a bizonyításnak e módja különösen alkalmas a per elhúzására, hogy ne mondjuk, elsekélyesítésére. Ha, mint legalább Budapesten az esetek jó nagy számában, a vidéken lakó alperes eskü alatti kihallgatása megkeresés útján eszközöltetik, úgy a 98. §. utolsó bek. értelmében egyelőre az eskü kivétele mellőztetik. A vallomás beérkezéssel újabb tárgyalás tüzetik ki, a melyen az ellenfél is, ki azonban különféle okokból személyesen nem jelen meg, kéri a maga kihallgatását, a tárgyalás tehát elhalasztandó. Ha az ellenfél kihallgatása után a bíróság mégis alperes esküre bocsátását rendeli el, a mint az természetesen számos esetben történik, e végből újabb megkeresés intéztetik a kihallgatást foganatosító bírósághoz és a megesketés után még egy, jó, ha utolsó tárgyalás tartatik. Ez már így is, valljuk be, keserves egy procedura; hát még ha azután azt látja a bíró, hogy a per még mindig nem érett az ítéletre, még mindig vannak bizonyítatlan pontok és idő előtt ment bele a fél kihallgatásába.

A másik, elméleti szempont a fél eskü alatti kihallgatásának bizonyító erejét érinti. Kényes természetű és sok nehézséggel járó eme bizonyíték; elég ok arra, hogy csak akkor alkalmazza a bíró, mikor csakugyan nincs más mód a per megoldására. Az bizonyos, hogy a régi eljárás e tekintetben, e ponton jóval könnyebb és a mellett kényelmesebb is volt. A ki ismeri a judikaturát, az tudhatja, hogy gyártódtak halomszámra az esküs ítéletek. Nem is volt annál egyszerűbb dolog, mint a felek által maguk közt agyontárgyalt ügyben rendszerint halomra kínált és elfogadott eskük közül egyiket, mint «döntő» körülményre vonatkozót kiválasztani és arra alapítani az ítéletet. De a ki a judikaturát ismeri, az tud arról is, mily pusztítást vitt végbe különösen a kir. Curia az ilyen ítéletekben, a melyek rendesen az elvi eldöntés elkerülése végett hozattak, az eseteknek elvi alapra helyezésével elesvén annak szüksége, legalább az esetek jó részében, hogy minden apró perben a bíró helyett valamelyik fél döntse el az esküjével a pert.

Ép ez a körülmény az, a mi miatt kényesnek mondtuk a bizonyítás e módját. Az elsőbíróságok még mindig hajlanak arra, sőt sok tekintetben igazságosabbnak tartják az eset elvi eldöntése helyett azt a primitív felfogást, hogy egyik fél se nyerje vagy veszítse a pert olyan könnyű szerrel; esküdjék meg, ha igaza van; nem gondolva meg, hogy ezzel maga helyett a felet teszi a per bírójává. Az ő bírói lelkiismerete ezzel meg van nyugtatva; a fél megesküdött, rendben van a dolog. Csak az a megnyugtató, hogy az eskü alatti kihallgatás több biztosítékot nyújt a hamis eskü elkerülésére, mint a fél esküje.

A büntető jog szempontjából már meg lett vitatva e kérdés, még pedig ellenkező eredménnyel.

E tekintetben mindenekelőtt azt állapítsuk meg, mi kihatása lehet ez intézmény büntetőjogi kritikájának arra, hogy az a polgári perrendben elfogadtassék. Azt hiszem, kétségtelen és nyilvánvaló e kritika fontossága. A polgári per jog egyik alapp princípiuma annak mai állásában ugyanaz, mint a büntető eljárásé, az anyagi igazság felderítése. Az pedig kétségtelen, hogy a büntető jog ezen irányban jóval előbbre van; nem lehet tehát mellőznünk, figyelmen kívül hagynunk annak eredményeit. Ha a büntető jog az ő előrehaladott állásában az anyagi igazság tekintetéből aggályosnak tart valamely intézményt, ezen aggályait feltétlenül számba kell vennünk.

Ezen irányelvek mellett vizsgálva a kérdést, mérlegelnünk kell ama kifogás súlyát, mely erősen devalválja az eskü alatt kihallgatott fél vallomásának bizonyító erejét és oly világításba helyezi a kérdést, mintha ezen intézménnyel a fél büntetőjogi felelőssége egészen más természetűvé válnék, még pedig oly értelemben, hogy a felelősség jóval kisebb. Ez a felfogás abból indul ki, hogy a fél nem valamely előre szószerint megállapított és így általa minden szavában át- és átgondolható, megfontolható tényállításra tesz esküt, hanem a teljes tényállásra. Mig az esküvel eldöntött perekben egy az ítélet indokaival is megvilágított, tisztázott és minden szavában megfontolható tényállításra tesz esküt, most a legtöbb esetben a teljes perbeli előadására kell megesküdnie, melynek minden egyes apró részletét bajos annyira megfontolni, különösen midőn a legtöbb esetben a jogilag tájékozatlan fél nincs is tisztában azzal, hogy mely kijelentésére vagy épen szavára helyez sulyt a bíróság.

Azt hiszem, mindez aggályok közrehatatnak arra, hogy a hamisan esküvő fél csekélyebb büntetés alá essék, mint a hamis tanu, de merem állítani, hogy nem alkalmasak arra, hogy a fél tanuként kihallgatását az eskü intézményével szemben lefokozzák, perjogi értékében kisebbítsék. Nemcsak a polgári per jog, de a büntető jog szempontjából véve is, már magában az a körülmény, hogy a fél nem egy, sokszor, mondhatjuk az esetek tulnyomó számában nem is közvetlen közbenjöttével megállapított tételre, hanem szabadon előadott s a bíró és a felek kérdései által tisztázott tudomásra tesz esküt, összehasonlíthatatlanul fölibe emeli a tanukénti kihallgatást az eskü intézményének. Ugyanez a körülmény nagyban emeli annak bizonyítéki erejét nemcsak, de talán ép ez emeli bizonyítékerőre, hogy t. i. az ítélet meghozatalakor a bíró előtt áll a fél vallomása a per többi körülményeinek, adatainak és a tárgyalás retortáinak mintegy a választóvizén átszűrődve. De aligha alapos az az aggály is, hogy a hamis eskünek kevésbé volna kiszolgáltatva a törvénykezés, mint a hamis vallomásnak. A kinek a gyakorlatban alkalma nyílt a két intézmény összehasonlítására, az tudhatja, hogy véget értek azok a kinos jelenetek, a mikor a fél töprenkedni kezdett a meg nem változtatható eskü szavai felett és a bíró azt az állásával aligha összeférő hivatást volt kénytelen teljesíteni, hogy segítette elnyomni a lelkiismereti aggályokat, melyeket máskülönben fölkelteni és fokozni volt a hivatása. De látva az ügy igazságát, nem vette a lelkére, hogy az eskü szövegébe talán épen az ő helytelen stilizálása vagy fölületes formulázása folytán becsuszott, fölösleges, lényegtelen szó miatt a fél a pert elveszítse. Nem is említem azokat az eseteket, mikor a fél az eskütételnél azzal állott elő, hogy ő ugyan közvetlenül és biztosan nem tud a dologról, de *meg van győződve* róla, hogy igaz és letette az esküt.

De ha mindez az előnye se volna meg, az egymagában, hogy a vallomás folytán, akár annak tartalma, akár a vallomás mellékkörülményei alapján a bírónak módjában áll az eskü kivételét mellőzni, a mint az eseteknek nem is csekély számában meg is történik, magasan fölibe emeli az eskü alatti kihallgatást az eskü intézményének. Azt állithatom saját tapasztalatomból és gyakorlatomból, hogy a fél eskü alatti kihallgatása nem egyszer egészen más fordulatot adott az ügynek. A bizonyítás felvétele előtt a felek nagyon hajlanak arra, hogy a nyilatkozatoknak csak egy részét adják elő vagy a mellékkörülményeket elhallgatják, melyek az eskü alatti kihallgatásnál azután kiderülnek. Mikor és hogyan történhetett ez az eskünél?

Hogy nincs oly nyomatéma a fél vallomásának mint az eskünek, az tény; de ez nemcsak a polgári per jog, de a büntető jog szempontjából is ismét csak a kihallgatás javára esik, mert az anyagi igazság érvényesülését teszi inkább lehetővé, ha a bíró nincs kötve a formális eskühöz. Az is

igaz, hogy ennek folytán többé nem döntési eszköz, hanem az igazságkeresés egyik eszközévé vált, de ez csak emeli perjogi értékét.

De bár úgy a tárgyalás, mint a bizonyítás terén mindez előnyök, azt lehet mondani, a köztudatba mentek át, ugyanezt aligha állíthatjuk, ha a közvéleménynek akarunk kifejezést adni, a felelősséget szabályozásáról. Erről más alkalommal.

Dr. Kecskeméti Emil

budapesti kir. albiró.

A holtkézi törvények.

I.¹

A holtkézre vonatkozó régi hazai törvényeink és a telekkönyvi eljárás egyes szabályai közt lényeges divergenciák fordulnak elő, s minthogy a telekkönyvi rendtartás a későbbi magánjog érvényes jogszabályát tartalmazza, az egymással meg nem egyező jogszabályok közt a későbbit kell érvényesnek tartanunk azon elvvel fogva: «lex posterior derogat priori».

A Curia határozatában a holtkézi törvények fenállása ellen joggal hivatkozott a telekkönyvi rendszernek azóta történt behozatalára s a kérdés beható vizsgálata több oldalról megerősíti ezen indokolást.

A telekkönyvi bejegyzések által nyújtott jogok szilárd-ságával mindenekelőtt ellenkezik az a bizonytalanság, melynek az ingatlanokra vonatkozó jogszerzés az érvényben lenni állított holtkézi törvények, különösen az 1498: LXV. tcz. értelmében az örökös megtámadhatóság veszélyénél fogva állandóan kitéve volna.

A telekkönyvi rendtartás az ingatlanokra vonatkozó tulajdoni jogszerzés módjával a bekebelezést ismeri el, s bár a bírót kötelezi a jogügylet belső és külső kellékeinek megvizsgálására, s így a szerzési jogosultság elbírálására is, az egyszer már érvényesen elrendelt bekebelezést annyiban respektálandónak jelenti ki, hogy az ugynevezett «nyilvánkönyvi elvbirtoklás» intézménye értelmében az ingatlanokra nézve azt, kinek nevére azok a nyilvánkönyvekbe bekebelezvők, 3 év lefolyása alatt minden ellenmondástól ment teljes jogúnak ismeri el (osztrák polgári törvénykönyv 1467. §.)

Ezen elbirtoklási idő a fiscus és az egyházak, községek és más megengedett testületek igazgatói ellen hat esztendő. Ezen hosszabb elbirtoklási határidőt a törvényhozó ezen esetben azért állította föl, hogy a kevésbé befolyásos magán-személyek jogi helyzetét a nagy hatalommal és befolyással rendelkező fiscus, egyházak s községek ellenében megvédelmezze, ez utóbbiaknak a nyilvánkönyvi elbirtoklást nehezebbé tegye mint a természeti személyeknek, kiknek rövidebb idő adatott az elbirtoklásra. Az osztrák polgári törvénykönyv ebbeli rendelkezésének további folyománya az is, hogy a jogszerű és jóhiszemű szerzők ellen a mennyiben az érvénytelen bekebelezés természeti vagy jogi személyek ingatlanaira vonatkozik, 3 illetőleg 6 év alatt, — azok ellen pedig, kik a kitörölendő bekebelezést jogszerű cím nélkül, de mégis jóhiszeműen szerezték, ha természeti személyek, 30 év alatt, ha a fentemlített jogi személyekhez tartoznak, 40 év alatt indítandó meg a törlési kereset. Ha ezen időhatárok alatt a kitörölési kereset be nem adatott, elbirtoklás folytán a nyilvánkönyvi jog állandósíttatik, jóllehet oly bekebelezésen alapul is, mely eredetileg érvénytelen volt.

A holtkézi törvények Magyarországon ezzel ellenkező intézkedést tartalmaznak.

Az 1498. évi LXV. tcz. szerint az egyházaknak s egyháziaknak világi ingatlanokra, különösen olyanokra nézve, melyekben a háromlási jog a királyi felséget illeti

meg, kötött szerződéseik érvénytelenek, bármily hiteles hely előtt készültek az erről fölvetett okiratok; ha a főpapok közül valaki már tényleg az ily ingatlanokért pénzt adott volna, az ily pénzek visszaszolgáltatandók legyenek, minekutána az ingatlanok szabadokká válandanak. E rendelkezéseket későbbi törvények (1647: XVI. tcz., 1715: XVI tcz.) megerősítvén, azoknak, kik a holtkézi törvényt érvényeseknek állítják, következetesség kedvéért e rendelkezéseket is fenállónak kell állítaniok.

A «lex amortisationalis» érvényességének hirdetői nem is tagadják ezt, ezen középkorias színezetű birtokmegfosztást még most is lehetségesnek mondják oly módon, hogyha a világi birtok egyházi célokra szereztetik, legyen bár a szerződés ingyenes vagy viszteher melletti, érvénytelen és az ily birtokot «a bennök vagy rajtok fekvő» pénzösszeg lefizetése mellett, bármily világi személy magához válthatja. Az egyházak e fölfogás szerint csak addig birtokolhatják az ily ingatlanokat, míg senki sincs, ki azokat ily módon megváltja. Ezt tanítja *Kelemen* is «Institutiones Juri Hungarici Privati» (Buda 1818. a 224. lapon), midőn ezeket írja: si adversus has leges agant, Bona lucrativo titulo acquisita erga condignam aestimationem, oneroso vero comparata erga inhærentis summæ persolutionem, quisque nobilis, Judice auctore, eis adimendi facultate pollet.

Világos, hogy vagy a telekkönyvi elbirtoklás, mely a bejegyzett jogot bizonyos időhatárokon túl állandósítja és minden ellenmondástól mentesíti, vagy pedig a régi holtkézi törvény, mely az örökös érvénytelenítés veszélyét tartja fen, érvényes és alkalmazandó, mind a kettő egyszerre érvényes nem lehet s miután a telekkönyvi szerzőmód behozatala későbbi törvény, ez utóbbit kell érvényesnek mondanunk.

De hogy a fönnebb hivatkozott régi törvény a telekkönyvi rendtartás kívánalmaival össze nem egyeztethető, kiderül a következőkből is.

Az egyszer már telekkönyvileg bekebelezett tulajdonjogot, mely valamely egyház vagy egyházi testület részére jogszerűen megszereztetett, nem lehet a telekkönyvi rendtartás szabályai értelmében sikeresen megtámadni, nem lehet annak ellenében a «bekebelezés eredeti érvénytelensége» miatt törlési keresettel élni. A régi holtkézi törvény szerint ugyan bármily világi személy érvényteleníthetné a szerződést és magához válthatná a birtokot, a kinek van elég pénze arra, hogy a benne és rajta fekvő pénzösszeget, a mint *Kelemen* írja, az «inhaerens summát» lefizethesse. De próbálja csak meg ezt valaki telekkönyvi uton elérni, más uthoz pedig nem fordulhat. Nem mosolyognának-e felette a telekkönyvi hatóságnál? nem volna-e céltévesztett minden fáradozása, mert hiszen a telekkönyvi rendtartás 148 ik §-a szerint «bekebelezés eredeti érvénytelensége miatt törlési keresettel csak a bekebelezés által jogában sértett fél» élhet, ő pedig, ki az ügylettől távol állott, egyáltalán nem sértetett meg jogaiban. Kit illehet meg tehát ily esetekben az érvénytelenítési jog? talán a fiskust? de erről megfelekezett a telekkönyvi rendtartás, megfelekeztek a későbbi utasítások, mert ha a holtkézről szóló törvénynek hatályt kívántak volna szerezni, úgy elrendelték volna, hogy hasonló bekebelezésekről a kincstári ügyészségek vagy a jogügyi képviselők értesítsenek s mindaddig a végzések jogerősek ne legyenek; de semmi ilyenféle intézkedés a telekkönyvi rendtartás uralma alatt ki nem adatott. Tehát az ily módon valamely egyház vagy egyházi testület által megszerzett ingatlanra nézve a szerződés a birtokban vagy a rajta fekvő pénzösszeg lefizetése mellett korántsem érvényteleníthető. A mit dr. Daempfer Sándor a «holtkézi törvény» című munkája 137. lapján állít, hogy az ily bekebelezés e kitörlése végett «közérdekből» a kincstári jogügyi igazgatóság is fölléphet, homlokegyenest ellenkezik a telekkönyvi rendtartással,

¹ Dr. Csillag Gyulának a Magyar Jogászegyletben november 21-én tartott beszédéből.

mert az ily szempontokat nem ismer. A bekebelezett tulajdonos tehát ilyenkor a nyilvántartási elbirtoklást érvényesítheti maga mellett, vagyis a Corpus Jurissal szembeállítja a telekkönyvet, az ily birtokra bekebelezett jelzálogos hitelező zálogjogának megtámadhatására nézve pedig nem a régi törvény lesz irányadó, mely a birtokon nyugvó summák visszafizetését annak, ki a birtokot magához váltja, megengedi, hanem a jogosultakra nézve az 1888. évi 947. sz. a. igazságügyminiszteri rendelet lesz alkalmazandó.

Márkus Dezső kir. törvényszéki bíró ur, annak a telekkönyvi joggal való relációjával szintén foglalkozik és a hazai telekkönyvi rendtartásból azt veszi ki, miszerint az jogot ad a telekkönyvi bírónak arra, hogy a holtkéz régi törvényei alapján az egyházi testületek által kért bekebelezéseket a megszerzett ingatlanokra nézve megtagadhatja. Itt hivatkozik a telekkönyvi rendtartás 69. §-ára, mely szabályként mondja ki, hogy «oly okiratokra, melyekben a *követelésnek nyilván jogérvénytelen jogalapja* foglaltatik, vagy melyek tudomás szerint kiskoru vagy gondnokság alatt álló személyek vagy képviselők által a kiszabott bírói jóváhagyás nélkül vagy községek avagy a közigazgatás alatt álló alapítványok és pénzalapok nevében az erre hivatott hatóság szükséges jóváhagyása nélkül adtak ki, bekebelezés vagy előjegyzés nem történhetik.» Ha ezen szakaszt figyelemmel elemezzük, lehetetlen annak ezen értelmet tulajdonitanunk, lehetetlen azt vitatnunk, hogy a telekkönyvi hatóságot e §. a régi «holtkézről» szóló törvénynek alkalmazására és ennek folytán az egyházi testületek által kért bekebelezéseknek vagy előjegyzéseknek megtagadására felhatalmazná. Ez nincs az említett szakaszban, a «nyilván jogérvénytelen jogalap,» melynek folytán valamely bekebelezési vagy előjegyzési kérelem a bíróság által megtagadandó, egyenesen csak a *követelésekre* nézve említetik nem az összes törvénykönyvi ügyletekre, s a tulajdonszerzésekre nézve pedig egyáltalán nem. A közigazgatás alatt álló alapítványok és pénzalapok említésénél, midőn az ezekre nézve szükséges jóváhagyás, mint az okiratok jogérvényességének feltétele állítatott fel, nem érthette a telekkönyvi rendelet legtávolabbról sem azon *felmentéseket* a holtkézről szóló törvény alól, melyek az idézett törvenyzikk értelmében szükségesek voltak arra, hogy e régiebb törvények kívánalma szerint a birtokszerzés az egyházakra nézve érvényessé váljék.

A telekkönyvi rendtartás 69. §-a ugyanis csak a közigazgatás jóváhagyását kívánja, mely nélkül a bekebelezés vagy előjegyzés helyet nem foglalhat. De az 1715: XVI. tcz., mely a holtkézre vonatkozó régi törvényeket fentartja, nem királyi jóváhagyásról — *approbatio, autorisatio* vagy *consensus* — hanem felmentésről, *dispensatio*-ról beszél, midőn először a holtkéz tilalmát feleleveníti, aztán hozzá teszi, hogy a királyi felség egyes esetekben az alól felmentést adhat (*dispensaret.*) Már pedig más a felmentés és más a jóváhagyás. Hogy az egyházak által ingatlan javakra vonatkozólag kontrahált tulajdonjogszerzési jogügyletek, a fő kegyur vagy képviselője által pozitív jóváhagyással láttassanak el, ez érthető és indokolt kíváncsóság; de ez még nem a lex amortisationális álláspontja, mely nem más, mint tilalom, mint prohibítív szabály, a további birtokszerzési képességből való rideg kizárás.

A jóváhagyás ellenben a jogügylet létrehozásánál az arra való jogosultságot praesumálja, a jóváhagyó hatóság csak azt vizsgálja, hogy a felügyeletért fizetett érdekek megóvása tekintetéből az ügylet ellen kifogás nem tehető-e?

Sőt inkább a telekkönyvi rendtartásban gondosan és óvatosan ki van kerülve mindaz, a mi a lex amortisationálisra távolról is vonatkoztatható volna. Ez könnyen kimagyarázható azon körülményből is, hogy a telekkönyvi patens szerkesztői az épen akkor létesített ujdonatuj konkordatum befolyása alatt állottak. Tudvalevő, hogy a konkordatum a

római kath. egyház teljes birtokszerzési képességét szabályként állította fel, csak azt kötötte ki, hogy az elidegenítésekhez a felség jóváhagyása szereztesse meg. A birtokszerzéseknél azonban az egyház minden korlátozások és megszorítások alól kivétel. Már most, ha a rendeletek egymásutánját, azok keltét figyelembe vesszük, kétségtelen, hogy a telekkönyvi rendtartás, mely az 1855 december 15-iki pátensen alapszik, a konkordattal, mely csak néhány hónappal azelőtt, 1855 augusztus 18-án kötött és az 1855 november 5-iki pátens által közzé téve, ellenkezésbe nem helyezhette magát, más kelleket nem követelhetett az egyházaknak a tulajdonjog szerzésére nézve, mint a mi a konkordatumban is valósággal benfoglaltatik, ez pedig az egyháznak e tekintetben teljes szabadságot engedett.

Igaz, hogy a konkordatum a magyar államjoggal ellenkezésben állván, hazánkban az alkotmányos törvények visszaállítása óta érvényét elvesztette, de a telekkönyvi rendtartás — azon módosításokat kivéve, melyek az országbírói értekezlet és újabb törvények által rajta eszközöltettek — egész kiterjedésében érvényes; az ingatlanok szerzőmódja e szerint bírálandó meg, ez pedig a holtkézi törvényt nem ismeri és így a Curia, midőn a telekkönyvi intézmény alapján a lex amortisationalist fen nem állónak jelentette ki, csak e telekkönyvi rendtartás postulatumát tartotta szem előtt.

II.¹

Dr. Márkus Dezső ur azt a tételt állítja fel, hogy «a holtkézi törvények oka a társadalom gazdasági egyensúlyának megóvása és a megszorításnak meg kell maradni, míg az gazdasági veszély nélkül el nem törülhető».

Nézzük, ez volt-e oka a magyarországi holtkézi törvényeknek.

Nagy Lajos 1351-iki törvénye az ország védőképességének emelésére vezetendő vissza. Ennek eszközéül szolgált az ősiség megállapítása. A földbirtokkal jár a bandérium állításának, vagy legalább a személyes hadi szolgálatnak kötelezettsége. Magszakadás esetén visszazáll az uravesztett birtok a királyra, nem azért, hogy tulajdona legyen, hanem hogy az ország védő erejének fokozása végett újra adományozassék.

Ennek folyománya ama további rendelkezés, hogy tilos a földbirtoknak az egyházak részére való elidegenítése, mert az ily elidegenítés következtében nem érvényesülhet a háramlás, csökken az ország védőképességének biztosítására szolgáló földbirtok.

Az okszerű láncolat ősiség és a holtkéz vagyonszerzési képességének korlátozása között tehát abban nyilvánul, hogy mindkettő eszköze egy és ugyanazon célnak, t. i. az ország védőképessége emelésének.

Az 1498. évi LV. és LXV. tczikknek oka a tulajdonmassá lett főpapság és olygarchia megtörése, az 1647. évi XVII. tczikknek oka pedig a protestánsok szabad vallási gyakorlásának biztosítása volt. Mindkét esetben a holtkézi törvények, mint eszközei egy magasabb politikai célnak szerepelnek és egyetlen esetben sem mondhatjuk azt, hogy e törvények a társadalom gazdasági egyensúlyára, mint okra lennének visszavezethetők.

Ebben az egész korszakban a társadalom gazdasági egyensúlyáról egyáltalán nem is lehet szó; mert hisz nagyon jól tudjuk, hogy a társadalomnak csak egy kisebbsége birt teljes jogképességgel; az országban az összes ingatlan vagyon a nemesség, az egyház és a sz. k. városok részére volt leköltve; a jobbágyság glebæ adstrictus tartozéka volt a földbirtoknak, tehát a társadalom gazdasági egyensúlya abban

¹ Tóth Gáspárnak a Magyar Jogászegyletben 1896 november 21-én tartott beszédéből.

az egész korszakban legis ratio nem lehetett és azt, ha ugyan valakinek eszébe jutott volna, az összes akkori jogképes személyek és testületek visszautasították volna.

A társadalom gazdasági egyensúlyáról csak a jogképeség általánosítása mellett lehet szó, ez pedig csak 1848-ban következett be.

Vizsgálva már most az 1848-iki nagy átalakulásnak hatását a holtkézi törvényekre, mindenekelőtt konstatáljuk, hogy az 1848-iki törvények

1. megszüntették az ösiséget;
2. a nem-nemeseket egyenjoguakká tették a nemesekkel;
3. kimondták az összes bevett vallásfelekezeteknek teljes egyenlőségét és viszonyosságát.

Megszüntették tehát e törvények mindazokat az okokat és célokat, melyek miatt, melyek eszközül a holtkézi törvények hozattak; lerombolták mindazokat az intézményeket, melyeknek biztosítékul a holtkézi törvények szolgáltak.

Megszűnván az ok, ez többé okozatot nem idézhet elő.

S ha mindjárt az 1848-iki törvényeket megelőző időből egyes törvényes rendelkezések, nevezetesen az örökjogban a hitbér, a különbség nemesek és nem-nemesek közszereménye küzdött, stb. még fen is állanak, ez nem azért van, mintha ez az 1848-iki törvényekben lefektetett elvekkel összhangban lenne, hanem azért, mert eddigelé az örökjog ama törvényeknek megfelelő alapelveken még át nem alakított és a képviselőházban nem rég letárgyalt örökjogi javaslat is tanusíthatja, hogy a jövőben a mult eme maradványai törvénykönyvünkben többé előfordulni nem fognak.

Az 1848. évi XX. tczikben kimondott egyenlőségnek és viszonyosságnak sem lehet azt az értelmezést adni, melyet annak dr. Márkus Dezső ur adott; hogy t. i. a protestáns felekezetekre kiterjesztettek a legkedvezőbb állásban levő katolikus egyház jogai, de egyszersmind kötelezettségei, tehát a holtkézre vonatkozó törvények is; mert ha közelebbi részletezés nincs, akkor a törvényt magyarázásnál mindig áll az elv: favores ampliandi, odia restringenda sunt. Az 1848: XX. tcz. részesíti a protestánsokat a katolikusok jogaiban. Minthogy azonban a protestánsok ellenében holtkézi törvények nem voltak, az odia restringenda alkalmazása arra a következtetésre vezet, hogy ez a törvény azt a katolikusokkal szemben is megszüntette, mert különben ellentétbe jönnénk a törvények értelmezésénél ma is helyesnek elismert emez elvvel.

A királynak jóváhagyásából sem lehet a holtkézi törvények fenállására következtetést vonni és abból a körülményből, hogy a püspökségek és javadalmas apát-ágok és prépostságok vagyoni viszonyait a király ellenőrzi, illetőleg felelős kormánya által ellenőrizteti, s hogy királyi jóváhagyás nélkül ezek vagyona sem nem gyarapítható, sem nem kevesbíthető, nem az következik, hogy a holtkézre vonatkozó törvények fenállának, hanem következik az, hogy a magyar király mint a katolikus egyház kegyura gyakorolja jogait, melyeket nem szabad összetéveszteni az uralkodói jogokkal; mert a kegyuri jog, mely a királyt megilleti a püspökségekkel, apátságokkal és prépostságokkal szemben, ugyanaz a kegyuri jog megillet minden magánkegyurat a kegyuri hatósága alá tartozó plébániákkal szemben; a vagyoni jogi szerződésekhez tehát nem az állami hatóságnak, hanem a kegyuraságnak jóváhagyása szükséges, s ha ez megvan, akkor a szerződés minden érvényességi kellekkel bír és annak alapján a dologi jogoknak a telekjegyzőkönyvekbe való bejegyzése semmi féle törvényes akadályba sem ütközhet.

Az újabb törvényekből, nevezetesen az 1888. évi XXXVI. tcz.-ből sem lehet a régi holtkézi törvények fenállására következtetést vonni, mert az a körülmény, hogy e törvényben a regále-kártalanítás az egyházak, törvényhatóságok, hitbizományok stb. részére kötményezett és nem közforgalmi értékpapirokban rendeltetett kiadatni, a holtkéz

vagyonszerzésére vonatkozó törvényeknek sem fenállására, sem megszűnésére semminemű következtetést sem enged meg.

Az 1895: XLIII. tcz. 6. és 9. §-ai pedig nem a *bevett* vallásfelekezetek vagyonszerzési képessége ellen, hanem ellenkezőleg ezek vagyonszerzési képessége mellett bizonyítanak.

A 9. §. ugyanis a jövőben keletkezendő felekezetek vagyonszerzési képességét kifejezetten és kizárólag csakis egyházi és iskolai célokra állapítja meg; tehát korlátokat állít fel, ellenben a már bevett vallásfelekezetekre vonatkozó jogszabályokat a 6. §-ban továbbra is fentartja.

Ha a bevett vallásfelekezetek vagyonszerzési joga is oly korlátok közé lenne szorítva, mint a milyen az elismert vallásfelekezetekre a 9. §-ban megállapított: akkor a 6. §-ban foglalt jogfentartásnak nem lenne semmi értelme; mert mi tartatott fen, ha a korlátozás a bevett felekezetekre is fenáll?

De az az érv sem fogadható el, hogy «oly nagyfontosságú kérdések, milyen a holtkéz szerzési joga, nem oldható meg következtetés útján és kifejezett törvényes intézkedés híján ezen intézményt jogi hatályában fentartottnak kell tekinteni». Nem fogadható el, mert hisz a XVI. században a protestánsok ellen hozott törvények nem kisebb fontosságúak, mint a holtkézi törvények, mert hisz a lelkiismereti szabadság kérdése a legelső rangúak egyike; eme törvények kifejezetten hatályon kívül helyezve máig sincsenek, de mégis hatálytalanok, mert az 1608: koronázás előtti I. tczikk a protestánsok szabad vallásgyakorlatát elismervén, az ebből levont okszerű következtetés ama protestáns-ellenes törvények hatálytalanságát igazolja.

Végül lehetetlen e kérdésnél figyelmen kívül hagyni ama körülményt, hogy hazánkban, míg egyrészt az ingatlan földbirtoknak több mint egy harmadrésze kötött birtok, t. i. állami, törvényhatósági, községi, hitbizományi és egyházi, másrészt a felvidék ezrei a tengeren túl keresnek hazát, az Alföldön pedig kosmopolitikus irányzatok foglalnak tért, mert nincs e hazában talaj, melyen a lakosság ama elemei lábukat megvethetnék: önkéntelenül felmerül tehát eme egészségtelen állapot sanálásának gondolata és a jövőre nézve, de lege ferenda feltétlenül áll dr. Márkus Dezsőnek felállított alaptétele, mely e kérdésnek rendezésénél célul a társadalom gazdasági egyensúlyát tűzi ki.

Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire.¹

IV. CZIM.

A kereskedelmi könyvek.

A tervezetnek a kereskedelmi könyvekre vonatkozó 34—42. §-ai, jelentéktelen módosításoktól eltekintve, tartalmazzák a német kereskedelmi törvény megfelelő 4-dik címének azon szakaszaiban foglalt szabályait, a melyek az 1877. évi birodalmi perrendtartás 259. §-a, s illetőleg az ezt életbeléptető törvény 13. §-ának 2. pontja és a 14. §-a által hatályon kívül helyezve nem lettek.

A tervezet 34. §-a kötelességévé teszi ugyan a kereskedőnek, hogy ügyleteit és vagyoni állását feltüntető könyveket vezessen, hogy elküldött leveleinek mását és a vett leveleket rendbentartva megőrizze, azonban — szemben a «Code de Commerce» és az ennek csoportjához tartozó kereskedelmi könyvek álláspontjával, — nem határozza meg, hogy minő könyvek vezetendők, sőt a német kereskedelmi törvény 28. §-ában is előírt, u. n. *másolási* könyv vezetésének köteleességét is mellőzi. S ez helyes is, mert így min-

¹ Az előbbi közl. I. a 45. és 46. számban.

den üzlet az üzleti céloknak megfelelő könyvek vezetésére és használatára van csak kötelezve. A tervezet 38. és 39. §-ai a kereskedelmi könyvek berendezéséről, a bevezetések módjáról és azok megőrzéséről szólva, a német kereskedelmi törvény 32. és 33. §-aiban foglaltakat adják vissza.

A 35—37. §§. a német kereskedelmi törvény megfelelő 29—31. §-aitól annyiban tartalmaznak eltérő intézkedéseket, hogy az alapleltár és alapmérlegén kívül az évi mérleg és leltárnak nem az év végére való elkészítését írják elő, hanem egy minden *üzleti év végére szóló*, az üzlet rendes menete által engedett időn belül elkészítendő leltár és mérleg felállítását rendelik, a mi figyelemre méltó praktikus változtatás.

A tervezetnek a kereskedelmi könyvek felmutatására vonatkozó 40—42. §-ai nagyjában megfelelnek a kereskedelmi törvény 37., 38. és 40. §-aiban feltalálható szabályoknak.

V. CZIM.

A cégvezetés és a kereskedelmi meghatalmazás.

A tervezet ezen címe, tekintet nélkül a főnök és a cégvezető, illetőleg a főnök és a kereskedelmi meghatalmazott között fenálló belső viszonyra, a cégvezetői és kereskedelmi meghatalmazásnak *tisztlán harmadik* személyekkel szemben való hatályáról rendelkezik. Mig ellenben a hatodik cím a főnök és alkalmazottai között fenálló belső, illetőleg szolgálati viszonyt rendezi, még pedig tekintet nélkül arra, hogy ez utóbbiak meghatalmazottak-e, vagy sem. Ez a viszony a tervezet 5. és 6. címe között, s ez fenáll a német keresk. törv. megfelelő 5. és 6. címei között is, csak-hogy elhomályosítja azt az 58. §. rendelkezése, a mely ugy tünteti fel a két cím közötti viszonyt, mintha egészen más személyekről lenne szó az egyikben, mint a másikban; a tervezet ezt a szakaszt mellőzi s ez által, valamint még egy-néhány stiláris módosítással a fenálló bizonytalanságot eloszlatja.

A tervezetnek a cégvezetői meghatalmazásra vonatkozó 43—48. §-ai többé-kevésbé lényeges eltérésekkel adják vissza a kereskedelmi törvénynek idevonatkozó 41—45. és 54. §§. ban feltalálható rendelkezéseit. Mellőzi a tervezet a kereskedelmi törvénynek a prokurista kirendelési módjára nézve megállapított formalistikus rendszerét s egész egyszerűen csak azt mondja, hogy cégvezetői meghatalmazást csak a kereskedelmi üzlet tulajdonosa s csak *kifejezetten* adhat. Ezzel *véget vet* az a körül forgó vitának, mely a német kereskedelmi törvény 41. §-a alapján keletkezett: vajon *hallgatag* adható-e cégvezetői meghatalmazás vagy sem?¹ Ez a korlátozás azonban, szemben azzal a méltánytalan helyzettel, a melybe per esetén — különösen ha a cégvezetési meghatalmazás bejegyezve nincs — a kereskedő ellenfele az által jut, hogy neki kell a *kifejezetten adott* cégvezetői meghatalmazás fenállását bizonyítani, a mire rendszerint képtelen lesz, alig indokolható.

A cégvezetői meghatalmazás terjedelmére vonatkozó szabályok lényegileg azonosak a *német kereskedelmi törvény megfelelő* szabályaival s csak egy pontban mutatnak eltérést, a mennyiben a tervezet megengedi, hogy a cégvezetői jogosítvány az üzlettulajdonosnak *különböző cégek alatt vezetett telepei* közül egyre korlátozható. Ez a korlátozás azonban — a mint azt már Busch megjegyezte² — csak *formális* jelentőségű, a mi nem akadályozhatja a prokuristát abban, hogy a fiók-telep cége alatt legváltozatosabb mennyiségű ügyleteket ne köthessen, a melyekért végeredményben az üzlettulajdonos az egész, még a főtelepbe fektetett vagyonával is felelős lesz. A tervezet 45. §-ának második bekezdését

(német kereskedelmi törvény 43. §. 2. bekezdése), a mely a cégvezetői meghatalmazás korlátozhatatlanságának némely eseteit különösen kiemeli, mellőzni kellett volna, mert ez az első bekezdésben foglalt általános szabály mellett csak zavart okozhat.

A tervezetnek a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó, s azoknak praesumált hatáskörét magában foglaló 49. és 50. §§-ban feltalálható rendelkezései jórészen megfelelnek a mai jogállapotnak. Az 51. §. azt a nevezetes újítást tartalmazza, hogy a kereskedelmi meghatalmazottak vélelmezett hatáskörét kiterjeszti mindazon kereskedelmi utazókra és kereskedelmi ügynökökre is, a kik a főnök üzleti telepén kívül áruk vételével vagy eladásával foglalkoznak, tekintet nélkül arra, vajon a főnökhöz szolgálati viszonyban állanak-e vagy sem, ezek azonban a vételár felvételére, határidők engedélyezésére stb. feljogosítottaknak csak különös meghatalmazás esetében tekintendők.

A tervezet 52. és 53. §-ai szórul-szóra megegyeznek a kereskedelmi törvény 50. és 53. §-aival.

A német kereskedelmi törvény 51., 52., 54. §. 2. bekezdése és 55. §-ai részint mert magától érthető rendelkezéseket tartalmaznak, részint mivel a polgári törvénykönyv megfelelő szabályai által feleslegessé válnak: kihagyattak. A kereskedelmi törvénynek a versenytildalomra vonatkozó 56. §-át mellőzte a tervezet, mert ezt a kereskedelmi segéd-személyizetre korlátozza.

(Bef. köv.)

Dr. Helle Károly,
debreczeni jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kiskoru házastárs megtámadási joga a H. T. 8. §-a ellen kötött házasságoknál.

Sztehlo Kornél «Eljárás a házassági perekben» című művébe — mely rövid idő alatt már második kiadást ért — a kiskoru házastárs megtámadási jogára nézve oly tévedés csuszott be, mely e mű megérdemlett nagy tekintélyénél fogva alkalmas arra, hogy a törvénynyel ellenkező hibás nézeteknek legyen előidézője, s azért okvetlenül rektifikálásra szorul.

A tudós szerző ugyanis műve 16. pontjának 1. jegyzetében — *dr. Papp Józsefnek* az Ügyvédi Körben tartott értekezésére támaszkodva — azt mondja, hogy a H. T. 56. §. b) pontjának *szövegezése hibás* és hogy abban ezen szó: «fejlett» helyére «teljes» teendő; vagyis hogy a H. T. 8. §-a ellenére (törvényes képviselői [esetleg szülői] beleegyezés, illetve gyámhatósági jóváhagyás nélkül) kötött házasság esetében ez alapon a kiskoru házastárs, nem mint a törvény mondja, *fejlett*, hanem csupán *teljes* korának elérése után támadhatja meg a házasságot, kiskorúságának tartama alatt pedig a megtámadási jog egyedül a gyámhatóságot illeti meg. Hozzáteszi a szerző, hogy nyilvánvaló ez a törvényjavaslat különös indoklásából is (a 76. §-hoz b) pont).

Nincs kezembem *dr. Papp József* idézett értekezése, s így nem tudom, hogy a törvénynyel ellenkező véleményét ő mire alapította. De itt van kezembem az igazságügyi bizottságnak a házassági törvényjavaslatról szóló jelentése, melynek 17. lapján a következők olvashatók:

«A 76. és 77. §-oknak (biz. szöv. 56., 57. §-ok) rendelkezéseitől annyiban *tért el a bizottság*, mert nem találta helyesnek, hogy a kiskoru törvényes képviselőjének, szülőjének vagy a gyámhatóságnak beleegyezése, vagy utóbbinak jóváhagyása nélkül kötött házasságát csak nagykorúságának elérése után s ezen időpont után is csak akkor támadhassa meg, ha a gyámhatóság megtámadási joga még el nem enyészett, s hogy ugy ebben az esetben, mint a tj. 9. §-a (biz. szöv. 7. §.) ellenére kötött házasság esetében a meg-

¹ «Anschütz u. von Wöldendorffs Commentar» II. Aufl. 1895. 248. és k. l.

² L. Anschütz id. m. 262. lap 15. jegyzetét.

támadási jogának gyakorlására megszabott egy évi határidőbe a házastárs megtámadási jogának kezdőpontjáig a hatóságok ellenében egészben vagy részben lefolyt határidő a házastársra nézve is lefolytnak tekintessék.

Ezek az intézkedések azt eredményeznék, hogy ha a gyámhatóság vagy épen nem, vagy csak hosszú idő múltával értesül a házasság megkötéséről, a házasság megtámadhatósága hosszú időn át maradna függőben, s e mellett a parallel folyó megtámadási határidőszámítás is bonyodalmakra vezetne.

Ennélfogva a bizottság *oly értelemben változtatta meg az idézett szakaszokat*, hogy a beleegyezés, illetőleg jóváhagyás hiányából megtámadható házasságot a házastárs a házasságkötéstől számított egy év alatt és ha a házasság kötéskor még fejletlen kora volt, *fejlett* korának elérésétől számított egy év alatt, a gyámhatósági megtámadási jogtól és ennek határidejétől függetlenül legyen jogosítva megtámadni; s kihagyta a tj. 77. §-ának (biz. szöv. 57. §.) utolsó bekezdésében foglalt azt a rendelkezést, mely a 'hatóság' ellenében lejárt megtámadási határidőnek a házastárs megtámadási határidejébe való beszámítására vonatkozik.

Nyilvánvaló ebből, hogy az igazságügyi bizottság *tudatosan* változtatta meg a tj. 76. §. b) pontját, melyhez a szerző által idézett indokolás szól és *tudatosan* tette annak ellenére a biz. szöv. 56. §. b) pontjába azt az intézkedést, a mely onnan a törvénybe változatlanul ment át, hogy a 8. §. ellenére kötött házasság esetében a *fejlett korát elért házastársat kiskorúságnak tartama alatt a gyámhatósággal konkuráló megtámadási jog illeti*. Ezzel ki van zárva az a nézet, mintha a H. T. 56. §. b) pontjába a «fejlett korát» szó szövegezési hibából került volna bele a «teljes korát» helyett. Különben a törvény egyéb intézkedéseinek az 56. §. b) pontjával való egybevetése (különösen 56. §. utolsó bekezdés, 57. §. b) pont, 65. §.) sem hagy fen kétséget az iránt, hogy a fejlett kiskoru házastársat a megtámadási jog igenis megilleti.

Ennélfogva a Sztahlo-féle házassági eljárás (II. kiadás 19. l.) 16. b) pontjának a *házassági törvény szövegével megegyezőleg* helyesen így kell hangzania:

«A megtámadásra jogosítva van:

b) a 8. §. ellenére kötött házasság esetében a *fejlett* korát elért kiskoru házastárs és a mig kiskorúsága tart, az ő gyámhatósága.»

Dr. Szladits Károly.

Különfélék.

— **Magyar szabadalom külföldi bíróság által nem foglалható le s nem árverezhető el.** K. et Cp. berlini cég bejelenti, hogy az eredetileg W. H. Sch. cégnek a magyar állam területére engedélyezett, utóbb azonban F. A. berlini lakosra átruházott szabadalmat G. O. berlini cég a bécsi cs. kir. országos törvényszék által az F. A. ellen elrendelt s Bécsben foganatosított árverésen megvette, s mint-hogy most nevezett cég azt folyamodóra átruházta, kéri ezen átruházásnak a szabadalmi lajstromba való bejegyzését. A m. kir. szabadalmi hivatal folyamodó kérelmének helyt nem adott s a szabadalom átruházásának belajstromozására irányuló kérelmével elutasította, mert a magyar állam területére engedélyezett szabadalom — mint a magyar állam területén létező vagy — joghatályosan csakis az illetékes magyar kir. bíróság által foglалható le s árverezhető el, s mert a folyamodó kérelmének jogi alapját képező s az osztrák bíróság által foganatosított árverésről felvett jegyzőkönyvnek Magyarországra is kiható jogi hatályt tulajdonítani — a magyar állam fenhatóságának megsértése nélkül — nem lehet.

— **Horvát-Szlavonországi házassági jog.** Zágrábból a következő sorokat vettük: A *Jogt. Közl.* f. é. 43. számá-

ban (342. l.) Dr. Szladits Károly ur azt állítja, hogy Horvát-Szlavonország katolikus lakosságának házasságaira az osztrák polgári törvénykönyvet életbeléptető 1852 november 29-én kelt pátens III. cikke alapján a kánonjog határozmányai maig is változatlanul érvényben állanak.

Ez annyiban nem helyes, a mennyiben az egész monarchia katolikus lakosságának házasságai tárgyában az osztrák konkordatum X. cikke alapján 1856 okt. 8-án kelt törvény (birodalmi törvénylap 185. szám), melynek I. melléklete az anyagi, II. melléklete az alaki házassági jogról szól, Horvát-Szlavonországban mai napig még teljes érvényben áll, miként azt már ezen lap f. évi 34. számában (267. lap megemliteni szerencsém volt.) Ezen törvény, mely az egész házasságjogot felöleli, nemcsak a házasság polgárjogi következményeit illetőleg a törvényhozást és bíraskodást az államnak tartja fön, nemcsak a házassággal szoros kapcsolatban levő kérdésekről intézkedik, hanem magát a házasságot illetőleg is az állami rend érdekében oly kellékek fenforgását is megköveteli, melyekről a kánonjogban említés téve nincsen (4—13., 32—35., 37., 73., 76. és 77. §§.) bár ezen kellékek hiánya a kánoni jog szerint érvényes házasságot nem teszi érvénytelenné, hanem csak bizonyos polgárjogi következményekkel jár (32., 34. és 77. §.). Horvát-Szlavonország katolikus lakosságának házassága tehát formailag nem a kánonokon, hanem az említett törvényen alapul.

Zágráb, 1896 nov. 23.

Dr. Radits István

posta- és táv. s. titkár.

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** évi jelentéséből kiemeljük a következőket: A kör beléletének ápolásán kívül a választmány ez évben is figyelemmel kísérte az ügyvédi kar sérelmeit és panaszait, foglalkozott azokkal és igyekezett a bajokat orvosoltatni. Így felterjesztést intézett a m. kir. pénzügyminiszteriumhoz a pénzügyi hatóságok irattárainak nehézkes kezelése, a végzések hiányos fogalmazása miatt. Bizalmasan eljárta a kir. Curiánál és a kir. ítélő táblánál az ügyvédek helyeinek alkalmasabb elhelyezése és kellő számú ügyvédi szoba berendezése végett. Örömmel jelenthetjük, hogy ez eljárás teljes eredménnyel járt és a panaszolt hiányok immár tényleg orvosoltattak. Foglalkozik a választmány a miniszteriumi értesítések módjának és idejének hiányaival és ez irányban egyelőre az adatok összegyűjtése iránt intézkedett. Az elmúlt év aktuális teendői nem engedték meg, hogy egy már régebben tervbe vett alkotásnak, a jogi könyvkiadótársaságnak megalapítását megvalósíthassuk. Bizunk azonban benne, hogy a jövő választmány magáévá teszi és keresztülviszi az eszmét, a mely egyaránt van hivatva szolgálni a jogi irodalom fejlesztését és a jogász olvasóközönség érdekét, másrészt új érintkezési pontot teremteni a jogi élet különféle tényezői között. Könyvtárunk a folyó évben is tetemesen gyarapodott és egy részletes, betűrendes könyvmutató készítése vétetett foganatba, a mely rövid idő alatt elkészül és igen meg fogja könnyíteni tagjainknak a könyvtár használatát.

— **A hatályban levő igazságügyminiszteri rendeletek** rendszeres gyűjteménye. Dr. Marschalko János munkájának most jelent meg a második kötete. Tartalmazza a polgári perrendtartásra, kereskedelmi-, váltó- és csődeljárásra, a végrehajtási törvényre és a telekkönyvi jogra vonatkozó rendeleteket. Ezen 47 ivre terjedő kötet is helyes rendszerrel, a legnagyobb szorgalommal és lelkiismeretes pontossággal van összeállítva. A hat kötetes teljes munkának ára 6 frt.

— **Megjelent a Döntvénytár** harmadik folyamának V. kötete (LXXIII. folyam). Ára 2 frt.

— **A sommás eljárás 26. §-a a szatmári kir. törvényszék felebbezési tanácsa előtt.** A szatmári kir. járásbíró-ság 1895. B. 1154. sz. a. fizetési meghagyást bocsátott ki, melyben meghagyja O. A.-nak, hogy Sz. E. részére 10 frt 48 kr. tőkét, kamatait és 40 kr. bélyegköltséget fizessen.

Az ellenmondás folytán kitűzött tárgyaláson csakis a kereset szóbeli előadásából értesülvén alperesi képviselő a követelés alapjáról, miután ez felével a fizetési meghagyásban közölve nem volt s így a keresetre azonnal nem nyilatkozhatik, az 1893. évi XVIII. tcz. 26. §-a értelmében kérte a tárgyalást felperes költségére elhalasztani, óvatosságból megtagadván a kereseti állításokat. A járásbíró ezen kérelem figyelmen kívül hagyásával alperest marasztaló ítéletet hozott. A közbevetett felülvizsgálati kérelmet a szatmárnémeti kir. törvényszék polgári tanácsa E. 28/96. sz. végzésével elutasította a következő indokolással: «Igaz ugyan, hogy a felperesi követelés iránt kibocsátott fizetési meghagyásban, — bár ezt az 1893. évi XIX. tcz. 5. §-a rendeli — a követelés jogalapja nem jelöltenet meg, tekintettel azonban arra, hogy az ellenmondás folytán keletkezett per tárgyalásakor felperes keresetét a fizetési meghagyás iránti kérvényében foglaltakkal egyezően adta elő, abban pedig a követelés jogalapja is meg van jelölve: a kir. járásbíró azzal, hogy alperes halasztás iránti kérelmének figyelmen kívül hagyásával hozta meg ítéletét, jogszabályt meg nem sértett». E szerint a kir. törvényszék polgári felebbezési tanácsa alperest megfosztja a védekezéstől és nem tekinti jogszabálynak az 1893. évi XVIII. tcz. 26. §-ának azon rendelkezését, mely szerint: «a bíróság alperesnek kérelmére a felperes költségére *halasztást tartozik adni*, ha úgy találja, hogy az előadott kereset az alperessel nem volt kellően közölve s az alperes e miatt a keresetre azonnal nem nyilatkozhatik». A felebbezési tanács ezen nézetet consequenter viszi keresztül s annak adott kifejezést a D. 237/1896. sz. a. 1896 november 21-én hozott végzésében is; ez esetben felebbező felperes a felebbezés szóbeli tárgyalásánál olyan új ténybeli állást hozott föl, új okiratot mutatott föl s új bizonyítékokra hivatkozott, melyek sem az első bíróság előtt lefolytatott eljárás folyamán, sem az írásban beadott felebbezésben még csak említve sem lettek, nem indítványoztattak s az új okirat még csak kivonatos másolatban sem közöltetett alperessel; hanem a felperes erre vonatkozó előadásai írásba foglalva s a bemutatott okirat is csak a felebbezési tárgyalásról főlve jegyzőkönyvhez csatoltattak, a nélkül, hogy az új okirat csak föl is olvastatott volna. Erre alperes kijelentette, miszerint ezekre azonnal nem nyilatkozhatik és kérte a tárgyalásnak a felperes költségére leendő elhalasztását. A felebbezési tanács e kérelemnek nem adott helyet, hanem az új bizonyítékok beszerzését elrendelte a nélkül, hogy alperest azokra s az új ténybeli állításokra meghallgatta volna. N. E.

— **A budapesti büntető-törvényszék** némely vizsgálóbírájának vékony, egyes ajtaja van, úgy hogy a tanúk és vádlottak kihallgatás alatt levő társaik vallomását az előszobából kényelmesen hallgathatják. Az is hiba, hogy a vizsgálóbírótól kijövőket mi sem akadályozza abban, hogy a kihallgatásukra várakozó többi vádlottaknak és tanuknak elbeszélhessék a bent történeteket, a mi bizony gyakran nem szolgál a vizsgálatnak előnyére.

Nemzetközi Szemle.

— **Az osztrák polgári törvénykönyv** Stubenrauch-féle híres kommentárja most jelent meg hetedik kiadásban.

— **A német egyetemekről** két munka jelent meg a napokban. Egyik az egyetemek történetének második kötete *Kaufmann*-tól. (Die Geschichte der deutschen Universitäten. Zweiter Band: Entstehung und Entwicklung der deutschen Universitäten bis zum Ausgang des Mittelalters.) A másik a tanpénzkérdésről szól s szerzője *Horn*. (Kolleg und Honorar. Ein Beitrag zur Verfassungsgeschichte der deutschen Universitäten.)

— **A lipcsei egyetem** jogi karának semináriumi könyvtára következőleg van szervezve. A könyvtár az egyetemen kívül egy bérházban van, állván egy négy ablakos teremből, melyben körülbelül 25—30 hallgató dolgozhat egyszerre. Az intézmény élén Binding, Wach, Hölder és Degenkolb tanárok állanak mint igazgatók. A seminárium tagja lehet minden jogász, ki valamelyik semináriumot hallgatja, az igazgatók egyikétől engedelmet kapott, ünnepélyes ígérettel tett, hogy a semináriumi szabályokat meg fogja tartani és biztosítékul 10 márkát letett. Ennek fejében kap egy kulcsot a semináriumi terem ajtajához és ezt reggel 9 órától este 6-ig bármikor látogathatja, az itt levő igen dúz könyvtárból minden formalitás nélkül bármelyik könyvet kiveheti és ezt a seminárium falain belül olvashatja, (hazavinni szigo-

ruan tilos), itt tetszése szerint dolgozhat, tanulhat. — Az egyetemi könyvtárból minden egyetemi hallgató kautio nélkül kikölcsönözhet könyveket és ezeket négy héten át otthon tarthatja; hogy ez mennyire üdvös intézmény, — szembe állítva a budapesti kautios rendszerrel, — azt fölösleges mondanunk. K.

— **Francziaországban** újra előtérbe lép az elővizsgálat reformjának kérdése. A Druaux-féle eset alkalmából a lapok újra felállítják azon követelést, hogy az elővizsgálat contradictoriussá alakíttassék. A vizsgálóbírók működése is kemény kritika tárgya. Valamennyi vélemény megegyez abban, hogy a vizsgáló bíró állása kényesebb természetű és felelőssége terhesebb, mint az ítélő bírőé és ebből azt következtetik, hogy ez utóbbiak közül a leginkább megbízhatók tétessenek vizsgáló bírákká.

— **Spencer Herbert** «*Principles of Sociology*»-jából a napokban jelent meg a harmadik kötet s ezzel befejezést nyert nagy műve, a *synthetikus philosophia rendszere*, melyen 1860 óta, 36 éven át szakadatlanul dolgozott. E monumentális mű, mely magában foglalja az emberi ismeretek egészét, a század legnagyobb szellemi alkotása. Spencer nyugodt öntudattal tekinthet kész művére: betöltötte élete kitűzött célját és még életében érte meg eszméi teljes diadalát. A fejlődési elmélet, melynek ő az igazi megalapítója, ma uralkodik a világ szellemi életén: természeti és morális tudományokban, irodalomban, mindenütt. A *Times* (november 14.) vezércikkben ünnepli Spencert, s elmondja róla, hogy Német- és Oroszországban még nagyobb elismerésben részesül, mint hazájában. Angliában már mozgalom indult meg, hogy Spencernek a nemzet elismeréséül valamely nyilvános muzeumban emléket állítsanak.

— **A szerzői jog tartamának** táblázatos kimutatását állította össze a milanoi Diritti d'autore a föld összes országaiban. A szerzői jog e szerint tart:

Örökké: Guatemala, Venezuela, Mexiko-ban, kivéve a kizárólagos előadás jogát, mely 30 évvel szerző halála után szűnik meg.

A szerző halála után 5 évig: Chiliben.

« » « 10 » Baziliában és Romániában.

« » « 20 » Peru és Haítiban (csak ha lemenők az örökösök, különben csak tíz évig).

« » « 30 » Ausztria, Németország, Luxemburg és Svájcban.

« » « 50 » Belgium, Bolivia, Equator, Finnországban, Franciaországban, Magyarországon, Monakóban, Norvégiában, Portugál, Orosz-, Svédországban és Tunisban.

« » « 80 » Spanyolország és Kolumbiában.

A megjelenés után 20 » Havaiban.

« » « 40 » Törökországban.

« » « 50 » Transváiban.

A hátralevő országokban vegyes rendszerek vannak elfogadva. Japánban 5 évig tart a szerzői jog a szerző halála után, de mindenesetre 35 évig a munka megjelenésétől számítva, Nagy-Britanniában 7 évig a halál után, de legalább 42 évig a megjelenéstől számítva, Olaszországban a szerző élete fogytáig, de legalább 40 évig a megjelenéstől, azzal a megszorítással, hogy a következő 40 év alatt a munka sokszorosítása ugyan szabad, de minden példány után a rája jegyzett ár 5%-a fizetendő szerzőnek illetve örökösének. Végül az Egyesült-Államokban 28 évig tart a szerzői jog a munka regisztrációjától, újabb regisztráció esetén pedig további 14 esztendeig a szerző vagy örökösei javára. V. R.

A Magyar Fogászegylet folyó hó 28-án (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: a holttkézi törvényekről szóló vita folytatása. Szólni fognak: Csemegi Károly, Kobler Ferencz, Szokolczay Árpád, Márkus Dezső. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdáján.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: ^{telep}telep ... 6 ^{hrt}hrt
^{negyedévre}negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Igazságügyi munkaprogramm. — A holtkézi törvények Magyarországon. I. Dr. KOBLER FERENCZ kir. kincst. jogügyi segéd-fogalmazótól. — II. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire. Dr. HELLE KÁROLY debreczeni kir. jogakad. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A bíróságok hatásköre megállapítási perekben. Dr. GRÁBER KÁROLY budapesti ügyvédtől. — A lopás tárgya. Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Igazságügyi munkaprogramm.

A királyi trónbeszéd, mely az országgyűlést megnyitotta, kevés, de annál nagyobb jelentőségű igazságügyi alkotásokat helyezett kilátásba.

A bünvádi eljárás életbeléptetésére vonatkozó törvények mellett a katonai bünvádi eljárás és az általaános magánjogi törvénykönyv megalkotása minden igazságügyi kormányfőnek elmaradhatatlan programponja volt.

Eme reformok az előkészítésnek ma már meglehetősen előhaladott stádiumában vannak.

A jogi közvélemény teljes egyhangúsággal óhajta várja az eddigi jogbizonytalanság megszüntetését.

Mikor arról van szó, hogy végre valahára határozottan megmondhassa bírő, közjegyző, ügyvéd a laikus félnek, hogy mi a jog, mit lehet és mit nem szabad saját kára nélkül tennie, mikor biztató kilátás van arra, hogy a perlekedésben a jogi szerencsejátéknak vége szakad, mikor a személyes szabadság védelme és garanciái forognak kérdésben: akkor minden jogász elősegíteni igyekszik a nehéz munkát.

A munkaprogramm részletei tekintetében a következők kerültek nyilvánosságra:

A bünvádi eljárás életbeléptetéséről és az esküdtbíró-ságok szervezetéről szóló törvénytervezetek már hónapokkal ezelőtt átmentek egy nagyobb szaktanácskozmányon. Azóta a fölkért szakférfiak véleményei is beérkeztek s most az egész anyag újból revízió alá kerül. A két törvényjavaslatot a miniszter a jövő év január vagy február havában a képviselőház elé terjesztheti. Tekintve, hogy az életbeléptetéssel az esküdtbíró-ságok szervezése is össze lesz kötve, az eljárási kodex a két összefüggő szervezeti törvénnyel együtt előreláthatólag 1898 január 1-én léphet életbe.

A büntető kodex novellája jelentékenyen kibővül s most ez is átdolgozás alatt van. Az újra szövegezett javaslat a «föltételes elítélés»-t is tartalmazni fogja. Az új intézmény formája most áll tárgyalás alatt.

A katonai bünvádi eljárás ügye, mint azt a trónbeszéd is jelezte, határozottan kedvező stádiumba jutott s alapos remény van rá, hogy az érdekelt miniszteriumok közt a végleges szövegezés főnakadás nélkül végbemehet.

Az általános polgári törvénykönyv szerkesztése az erre kinevezett külön bizottságban megszakítás nélkül folyik. Remény van rá, hogy e nagy törvényhozási alkotás első tervezete már félév múlva a teljes szaktanácskozmány tárgyalásai alá s ezzel a nagy közönség szemei elé kerül. A kodex befejezése a munkásság mostani serénysége mellett a jelen országgyűlés harmadik évében várható.

A jövő év folyamán az általános polgári perrendtartás

törvényjavaslata is előterjeszthetővé válik s ezzel az egész magyar polgári perrend reformja, körülbelül az 1898. év derekán a gyakorlati életben is befejezését nyerheti.

Az időközben előterjeszthető kisebb javaslatok közül különös figyelmet érdemel a szövetkezeti törvényjavaslat, mely a kereskedelmi törvény sokat panaszolt egyik részét külön reformálja. Előkészítési munkálatai már a befejezéshez közel állanak. Továbbá a határőrvidéki birtokviszonyok rendezéséről készülő törvényjavaslat, vagyis a korábbi hézagos törvény célszerű reformja.

Tartalmas munkaprogramm ez, melynek az az előnyös oldala is megvan, hogy szerves, rendszeres munkát ígér, a jogéletnek csaknem minden vonalán.

Egyet azonban sajnosan nélkülözünk a programmból, és ez az administratio reformja.

Igazságügyünknek ma egyik legfőbb hibája a nekézkés, hosszadalmas administratio, a minek kettős oka van. Egyrészt az ügyvitel rendszere komplikált, alakításokkal túlterhelt, úgy hogy a sok írka-fírka elveszi a hivatalnokok idejét, de egyuttal meghosszabbítja az elintézését is.

E mellett az ügyforgalomhoz képest aránytalanul kicsi a bírósági kezelő és segédszemélyzet létszáma.

Ebben krajczároskodott mindenik igazságügyi kormányunk. A díjnokoknál és írkokoknál szerettek mindenkor megtakarításokat elérni, abból a helytelen szempontból indulva ki, hogy a segédhivatalok munkája mellékes, járulékos.

Pedig a mai forgalom mellett úgy áll a dolog, hogy megakad az igazságszolgáltatás egész szervezete a kellő segédszemélyzet nélkül.

A hol az ítélet hetek, hónapok múltán kézbesítették az alperesnek, a végrehajtás elrendelésével és foganatosításával pedig ismét huzamos ideig kénytelen a fél várni, a hol az is megtörténhetik, hogy iratok eltévednek: ott meghiusul számos igazságos igény. Habár meg is hozta a bíróság a szépen megindokolt ítéletet, a felperest ez meg nem vigasztalja, ha követelése odavész.

Az illetékek fejében fizetett milliók ellenében méltán várhatunk helyes igazságügyi adminisztrációt, gyors igazságszolgáltatást.

A holtkézi törvények Magyarországon.

I.¹

A Curia teljes-ülési döntvénye és az alsóbíró-ságok.

..... Miután kimutatni igyekeztem, hogy a telekkönyvi intézmény behozatala a holtkézi törvényeket hatályon kívül nem helyezte, miután kifejtettem, hogy e törvényeket lerontó szokás, bár jogilag lehetséges, tényleg nem fejlődött és miután végül némi adatot szolgáltatam ahhoz is, hogy a cessante ratione legis cessat lex ipsa elv hamis és hogy ennél fogva a holtkézi törvények a viszonyok változása folytán nem szünhettek meg, legyen szabad egy oly kérdést felvetnem, a mely ezen vitával csak külsőleg ugyan, de a legszorosabban összefügg.

¹ Dr. Kobler Ferencznek a holtkézi vita folyamán a Magyar Jogász-egyletben 1896 november 28-án tartott beszédéből a befejező részlet.

A Curia meghozta ezt a teljes-ülési döntvényét. Sokan, hacsak nem a legtöbben ebből a tereméből azt a meggyőződést fogjuk magunkkal vinni, hogy a curiai döntvény helytelen, a holtkézi törvények hatályban állanak. Valószínű, sőt előrelátható, hogy ez a nézet uralkodóvá fog válni.

Annyira ideálista azonban nem vagyok, hogy higgyem, hogy a Curia ezt a teljes-ülési döntvényét ezen okból az ellenkezőre meg fogja változtatni.

De mit tegyenek az alsóbíróságok, ha meggyőződésük a Curia döntvényével ellenkezik? Kövessék-e, avagy ítélkezzenek-e a döntvény ellenére?

Midőn e kérdésre válaszolni akarok, legyen szabad ismét egy cikkhez, illetve két cikkhez tapadnom.

A múlt évben egy más teljes-ülési döntvény, a 20 frton aluli ügyek tárgyában hozott döntvény alkalmából dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár ur tollából megjelent egy cikk,¹ a melyben kifogástalan érveléssel és — nézetem szerint — megtámadhatatlan módon kifejtette, hogy a Curia teljes-ülési határozatai csak magát a Curia-t kötelezik. Az 1881. LIX. tcz.-nek 4. §-a irányadóknak mondja a teljes-ülési döntvényeket, de csak magára a Curia-ra nézve.

Én ennek részletes bizonyításába, tisztelt teljes-ülés, bele nem mehetek. Csak konstatalem a tényt, hogy — tudtommal legalább — ez a nézet megtámadásban nem részesült.

Megjelent azonban nem sokkal reá egy másik cikk a *Jogt. Közl.*-ben,² a mely elismeri ugyan, hogy az alsóbíró nem köteles a Curia döntvényét követni, de mégis azt mondja, hogy az alsóbíró azért azt tegye meg. Azt mondja ez a cikk: «Még a leglelkismeretesebb, a legönérzetesebb bíró is alárendelheti a maga meggyőződését, a saját véleményét másénak ott, ahol a közérdek forog szóban. Már pedig fontos közérdek az, hogy egyöntetű legyen a jogszolgáltatás, hogy meg lehessen annak egységében a jogot kereső közönségnek a szilárd bizalma. Ez megrendül, ha az alsóbíró lázong a felsőbíró ellen, és ez a küzdelme vagy értéktelen lesz, vagy veszélyes. Értéktelen akkor, ha az ügy a felsőbíráshoz felmehet, mert ezen esetben határozata meg nem állhat, a felsőbíráshoz a döntvény kényszerítő hatalma alatt állván. Felette veszélyes pedig — és ez a fontos — akkor, ha az ügy oly minőségű, hogy a felsőbíráshoz elé nem juthat». «Nem szabad megengedni», — mondja a cikkíró — «hogy a jogegység helyébe a jogi ziláltság lépjen» és szerinte «óriási veszélyt rejt magában» az ellenkező felfogás.

En, tisztelt teljes-ülés, a felolvasottakra csak azt mondhatom, hogy véleményem szerint óriási veszélyt csak az rejtene magában, ha ennek a cikknek a felfogása bíránk között elterjedne. Szilárd meggyőződésem, hogy judikaturánkat alig érhetné nagyobb hátrány, mint ha ennek a cikknek a felfogása általánossá válnék és ha elterjedne az a néha hallható jelszó, «hogy az elsőbírónak nem illik döntvényeket hozni».

Az egyöntetűség a jogszolgáltatásnak kétségkívül fontos érdeke, de nem a legfontosabb. A legfontosabb érdek az oly ítélkezés, a mely a bíró legsajátabb meggyőződésének a kifolyása.

Az emberi természet határait nem ismeri az, a ki hiszi, hogy a bíró az egyik ügyben feltétlenül a saját meggyőződése szerint, a másikban feltétlenül a saját meggyőződése ellenére tud ítélni. A hol a bírói meggyőződés hiányzik az egyik ügyben, ott csakhamar hiányozni fog a másik ügyben is. A ki azt akarja, hogy a bíró valóban meggyőződés alapján hozza meg ítéletét, annak követelnie kell ezt a meggyőződést minden esetben.

Az a bíró pedig nem a saját meggyőződése szerint ítél, a ki bármely külső tekintély előtt, legyen az mindjárt a

Curia tekintélye is, meghajlik. Az igazi meggyőződés semmiféle külső tekintélynek, csakis az érvek hatalmának hódol. Nem képzelhetek önérzetes, független bírót, a ki igazságos ügye daczára el tudjon utasítani vagy el tudjon ítélni egy felet csupán azért, mert ilyen vagy amolyan curiai döntvény ezt követeli. Neki, ha a döntvényt helytelennek tartja, ellent kell állania és a döntvény ellenére meghoznia ítéletét.

A curiai döntvény helyességét megvizsgálni az alsóbírónak nemcsak joga, hanem kötelessége. Ő a törvények, nem a döntvények alapján tartozik ítélni. És hogy akkor, ha a döntvények alapján ítél, ítélete a törvényekbe ütközhetik, azt ép a jelen vita tárgya mutatja meg a legeklektásabban!

Azt mondja az a cikk, hogy az alsóbíró küzdelme a felsőbíró döntvénye ellen értéktelen lehet. Tisztelt teljes-ülés! Nem akarok arról beszélni, hogy telekkönyvi ügyekben két egybehangzó végzés ellen további felfolyamodásnak helye nincs és hogy lehet, hogy az ügy a Curiahoz fel sem jut. Nem akarok erről beszélni, mert még, ha e küzdelemnek semmi, de semmi ugynevezett «gyakorlati» haszna nem volna is, távolról sem volna az értéktelen. Mert soha sem értéktelen az, a mi a bírói meggyőződésnek, a bírói önérzetnek és függetlenségnek manifestálása. Soha sem lehet értéktelen az, a minek, ha semmi, de semmi egyéb hatása nincs, de megvan az a hatása, hogy erősíti és fejleszti azt a szellemet, a mely minden judikaturának életető ereje: a szabad discussionnak, a szabad bírálatnak a szellemét. A hol ez a szellem nincs, ott a bírói gyakorlat satnya és petyhüdt, a hol van, ott él és virágzik a törvénykezés, ott kifejeződnek a viták harcában a jogszabályok, ott nem csak a papiroson van, hanem a bírók szívében él a jog!

Ezért, tisztelt teljes-ülés, valamint minden bírónak a meggyőződésébe át szeretném ültetni, hogy ez a curiai teljes-ülési döntvény helytelen, úgy minden egyes bírót szeretnék ösztönözni arra, hogy — ha a döntvény az ő meggyőződése szerint is helytelen, — ítéljen bátran ellenére a döntvénynek és kiírni szeretném minden egyes bírói szoba küszöbére Justinianus szavait: non exemplis, sed legibus est iudicandum.

II.

A holtkéz birtokszerzési képességének megítélésére három főkérdést kell fölvetnünk. Léteznek-e a holtkéz szerzőképességét korlátozó törvények, másodsorban meg lettek-e azok más törvények által változtatva vagy hatályon kívül helyezve, és harmadsorban mily korlátokat állít föl a törvény a holtkéz szerzőképessége tekintetében.

Az első kérdés iránt a felszólalók között nincs és nem is lehet eltérés. Elismeri a kir. Curia, elismerik az összes jogtudósok, hogy alkotmányosan meghozott törvényeink egész sorozata majd tiltja, majd korlátozza a holtkéz ingatlanszerzési képességét. A második kérdésre szintén egyértelmű a válasz: az 1715: XVI. tcz., mely a holtkéz ingatlanszerző képességét legutóbb szabályozta, sem megváltoztatva, sem hatályon kívül helyezve nem lett. S a mi a holtkéz ingatlanszerzési képessége korlátozásának gyakorlati keresztülvitelét illeti, a törvény világos szavai szerint a holtkéz ingatlanszerzéséhez királyi jóváhagyás lévén szükséges, a telekkönyvi hatóság az ingatlanszerzési okirat alapján csak akkor kebelezheti be a tulajdonjogot a holtkéz javára, ha az okirat a király jóváhagyásával van ellátva. Nem változtat ezen a vita folyamán hangoztatott azon érv, hogy a törvény a királyi dispensációról beszél, mert ha a király dispensál a szerzés akadályai alól, világos, hogy ezzel implicite jóváhagyja a konkrét esetben a szerzés képességét is. Ha tehát tény az, hogy holtkézi törvényünk van, hogy az 1715: XVI. tcz., mely ez iránt intézkedik, sem megváltoz-

¹ *Jogt. Közl.* 1895. évf.

² Dr. Gold Simon cikke *Jogt. Közl.* 1895. évf.

³ Részlet dr. Szakolczai Árpád előadásából.

tatva, sem hatályon kívül helyezve nem lett, s ha tény az, hogy ezen törvény gyakorlati keresztülvitele tekintetében mi akadály sem forog fen, más okok után kell kutatnunk, melyek a m. kir. Curiát arra indították, hogy szentesített törvényeink daczára felruhazza a holtkezet arra, hogy akadálytalanul szerezhessen ingatlant, mint bármely más jogi személy.

A Curia megadja a feleletet ama thesisével, hogy megszűnván az ok, az ősiség védelme, mely miatt a törvények hozattak, elévültek a hozott törvények.

Nálamnál sokkal hivatottabb: Vavrik curiai tanácselnök ur kifejtette a vita folyamán a cessante ratione legis, cessat lex elvének helytelen voltát, ezen kiváló fejtegetésekhez én csak tisztelettel hozzájárulhatok, és ez minden további érvelést feleslegessé tesz.

Magam részéről csak körvonalozni kívánom a Curiának felfogását a törvény hatályának abolíciójáról.

A Curia ez irányban kimondja: «hogy megszűnván azon tényleges viszonyok, melyeknek védelme a holtkezi törvények alkotásának fő indoka volt, megszűnt a törvény hatálya is.» Ha tehát fenállanak azon viszonyok, melyek miatt a holtkezi törvények hozattak, úgy a Curia is elismeri a holtkezi törvények hatályosságát. Már pedig ki tagadhatná a kérdéses viszonyok létezését?

Hiszen az ősiség, melynek megszűnéséhez fűzi a Curia a holtkezi törvények létezését, tényleg megszűnt, de az ősiség alapgondolata: a honpolgárok karczképessége még most is aktuális, s ha akkor gondoskodnia kellett a físcusnak, hogy mennél több ingatlan háramoljon reá, hogy adományozás által mennél több polgárnak legyen lehetővé téve az ország haderejének fentartása, úgy másrészt most is gondoskodni kell az államnak, hogy az ingatlanok szabad forgalma által a polgároknak mennél inkább legyen lehetséges a közterhek viselése. S hogy a kötött birtok, úgy a közjólét mint a népszaporodás tekintetében káros befolyást gyakorol, hivatkozom a statisztikai adatokra, s hogy ennek ellensúlyozására az állam nemcsak az egyház tekintetében gondolt már idejekorán korlátozó intézkedésekre, bizonyítják a hitbizományok felállításának törvényes akadályai, pedig ezek sem az ősiség mint ilyen, sem a korona háramlási képességének megvédésére nem hozattak és azokat bíróságaink fenállóknak tekintették és fenállóknak tekintik most is.

Világos tehát, hogy a viszonyok, melyek a holtkezi törvények meghozatalát szükségessé tették, meg vannak most is, és ezek meg nem szűnván, meg nem szűnhetett a holtkezi törvények hatálya sem.

Nem változtathat e törvényes korlátozásokon a Curia által hangoztatott azon érv, hogy az 1848: XX. tcz. szellemével ellenkezik, hogy csakis a róm. kath. egyház legyen alávetve ingatlan szerzése tekintetében ezen korlátozásoknak. Mert az 1848: XX. tcz. a kath. egyház jogállásán nem változtatott, törvényes intézkedései kimondták a többi vallásfelekezetek egyenjogosítását a törvények előtt, de meghagyták a róm. kath. egyházat privilegiumai birtokában, de egyuttal fentartották azon korlátozásokat, melyek mint biztosítékok iktattattak törvénybe. . . .

Észrevételek a német kereskedelmi törvénykönyv revisióját célzó tervezet főbb intézkedéseire.¹

VI. CZIM.

A kereskedősegédek és tanonczok.

A tervezetnek ezen czime a mai jogállapottal szemben azt a változást tünteti fel, hogy részletesen szabályozza a kereskedősegédek és kereskedelmi tanonczok jogállását, amazokról 54—67., ez utóbbiakról 68—74. §-aiban szólván.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 45., 46. és 48. számban.

Mindjárt a czimnek 1. szakasza (tervezet 54. §-a) ujitást tartalmaz, a mennyiben kiegészítendő a német kereskedelmi törvény 57. §-ában foglalt rendelkezéseket, meghatározza a kereskedősegéd fogalmát ekként: hogy a ki valamely kereskedelmi iparban kereskedelmi jellegű szolgálatok teljesítésére ellenszolgáltatás mellett van alkalmazva, az kereskedősegéd — Handlungsgehülfe. A szakasz második bekezdésében foglalt szabály, mely azt rendeli, hogy a kereskedelmi utazó más, mint utazásokat illető szolgáltatások teljesítésére *kétség eselén* kötelezettnek nem tekinthető, megfordítva, azt hiszem jobban kielégítené a kereskedők igényeit.

A tervezet 55. és 56. §-ai a német kereskedelmi törvény 56. és 59. §-aiban szabályozott versenytilalomra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazzák, a melyek igen lényeges kiegészítést nyernek a tervezet 67. §-a által, a mely azt rendeli, hogy a főnök és kereskedősegéd között létrejött minden olynemű megállapodás, a mely által az utóbbi a szolgálati viszony megszűnte után is korlátoztatnék ipari tevékenységében (pl. hasonló üzletet nem nyithatna, ilyenbe segédül be nem léphetne) csak annyiban bir hatálylyal, a mennyiben ezen korlátozás a kereskedősegéd megélhetésének feltételeit méltánytalanul meg nem nehezíti. Ha a főnök a szolgálati szerződést a nélkül felbontja vagy annak a kereskedősegéd által való felbontására szerződésellenes magatartásával okot szolgáltat: ezen megállapodás által esetleg biztosított jogokat nem érvényesítheti. Az ezzel ellenkező megállapodás hatálytalan.

A tervezet 57. §-ának rendelkezése, mely a kereskedőt kereskedelmi üzletének olyképen való berendezésére és fentartására s üzemének olyképen való szabályozására kötelezi, a mely mellett a kereskedősegéd testi épsége, egészsége, a jó erkölcsök és a tisztesség lehetőleg biztosítva vannak: *főlősleges*; a mennyiben egyrészt ezek a követelmények már a szolgálati szerződésből folynak, másrészt a német birodalmi ipartörvény 120. §-ának 3. bekezdésében,¹ és a mint azt a Denkschrift is kiemeli, a német birodalmi törvénykönyvben is benn foglaltatnak.

A tervezet 58. §-a jórészben megfelel a kereskedelmi törvény 60. §-ában foglalt szabálynak. Az 59. §. a provisio mellett működő kereskedősegédek provisiojára kiterjeszti a hetedik czimben szabályozott kereskedelmi ügynökök díjai tekintetében megállapított szabályokat. A tervezet 60—66. §-ai a szolgálati viszony megszűnésére vonatkozólag tartalmazzák a kereskedelmi törvény 61—64. §§-nak jórészben megfelelő és azt kiegészítő rendelkezéseket; a tervezet 68—73. §§. végre — az ipartörvény nyomán — a tanonczokra vonatkozó szabályokat tartalmazzák, s *szólnak* a tanoncz kiképzéséről (68. §.); a tanonczviszony tartamáról és időelőtti megszűnéséről (69., 70. §§.); a tanviszony befejezte után való bizonyítvány kiadásáról (71. §.); azon tilalomról, hogy polgári jogaitól megfosztott egyének tanonczot sem nem tarthatnak, sem nem taníthatnak (72. §.). A 73. §. az 57., 68. és 72. §§-ba megállapított kötelesek megszegését 150 márkáig terjedhető pénzbírsággal rendeli büntetni. A tervezet 74. §-a megfelel a kereskedelmi törvény 65. §-ában foglalt rendelkezéseknek.

VII. CZIM.

A kereskedelmi ügynökök.

A kereskedelmi ügynökök jogállása a német kereskedelmi törvényben szabályozva nincs. Annak idején a kereskedelmi törvény tárgyalásánál indítványozták ugyan, hogy

¹ «Gewerbeordnung» §. 121 3. Abs.: «Die Gewerbeunternehmer sind verpflichtet alle diejenigen Einrichtungen herzustellen und zu unterhalten, welche mit Rücksicht auf die besondere Beschaffenheit des Gewerbebetriebes zu thunlichster Sicherheit gegen Gefahr für Leben und Gesundheit nothwendig sind».

a kereskedelmi ügynökökre vonatkozó szabályok is vétesenek föl a kereskedelmi törvénybe, és az indítvány azonban azzal az indokolással, hogy az «ügynök» szó a kereskedelmi forgalomban megállapodott fogalmat nem jelez, s hogy ennél fogva a kereskedelmi ügynökök minden nemére egyaránt alkalmazható jogtételeket felállítani nem lehet, mellőztetett.¹ Daczára annak, hogy e tekintetben ma sincs kedvezőbb helyzet, mégis a tervezet — azzal az indokolással, hogy a ker. ügynökök az utóbbi évek kereskedelmi forgalmában nagy jelentőségre tettek szert s hogy jogállásuk rendezésére az általános magánjognak a loc. cond. operarum és operisre vonatkozó szabályai ki nem elégitők — fölvetve jelen czimébe a megbízó és a ker. ügynök közötti jogviszony szabályozására vonatkozó rendelkezéseit; mert csak erről van itt szó, a kereskedelmi ügynököknek harmadik személyekhez való viszonyáról a tervezet 51. §-a rendelkezik, kiterjesztvén a kereskedelmi meghatalmazottak praesumált hatáskörét a kereskedelmi ügynökökre is.

Hogy kit kell kereskedelmi ügynöknek tekinteni? erre a kérdésre a tervezet 75. §-a akként felel meg, hogy mindenki, a ki a nélkül, hogy kereskedősegéd volna, állandóan azzal van megbízva, hogy másnak kereskedelmi üzlete részére kereskedelmi ügyleteket közvetítsen vagy hogy másnak nevében kereskedelmi ügyleteket kössön: *kereskedelmi ügynök*. A szolgálati viszony hiánya a kereskedősegédektől, az állandó alkalmazás ismérve pedig a kereskedelmi alkuszoktól különbözteti meg. A tervezet 76. §-a a versenytalalomra vonatkozik, a mely szerint ellenkező megállapodás vagy eltérő kereskedelmi szokás hiányában tiltva van, hogy a kereskedelmi ügynök azon üzletágban, a melyre megbízása szól, a megbízó beleegyezése nélkül akár maga, akár másik részére kereskedelmi ügyleteket közvetítsen vagy ilyeneket kössön. A tilalmat megszegő ügynök megbízójának kártérítés-el tartozik. A tervezet, 77—80. §-aiban a kereskedelmi ügynökök díjairól szólva, jórészen a kereskedelmi forgalomban elfogadott szokásokat kodifikálja. Kimondja a tervezet, hogy a mennyiben ellenkező megállapodás fen nem forog, az ügynök minden, az ő közreműködése mellett létrejött ügylet után követelhet provisiót, sőt az esetben, ha a részére kijelölt kerületben a megbízó közvetlenül maga köt ügyleteket, kétség esetén még ezek után is. A díj nagysága a megállapodástól, ennek híján a kereskedelmi szokástól függ.

A 81. §. a megbízó és kereskedelmi ügynök között fenálló viszony megszűnését szabályozza akként, hogy ha a megbízás nem határozott időre szól, a viszony mindkét fél részéről minden negyedév végére szóló hat heti fölmondással, sőt fontos ok fenforgása esetében a fölmondási idő betartása nélkül is megszüntethető.

VIII. CZIM.

A kereskedelmi alkuszok.

A német kereskedelmi törvénynek a kereskedelmi alkuszokra vonatkozó hetedik czimével szemben, a mely a német birodalmi perrendtartást életbeléptető törvény 13. §-ának 2. bekezdésével módosított, a tervezet ezen czime lényeges eltérést mutat föl, mert míg a német kereskedelmi törvény a hites alkuszokról tartalmaz szabályokat, addig a tervezet a hites alkuszok intézményét teljesen mellőzi s csak a közönséges alkuszokat ismeri s csak ezeknek jogairól és kötele-ségeiről intézkedik 82—93. §-aiban.

A tervezet 82. §-a szerint alkusz az, a ki állandó szerződési viszony fenforgása nélkül, mások részére áruk vagy értékpapírok vételének, illetőleg eladásának, biztosítá-

soknak, fuvarozásoknak, hajókölcönöknek, hajóbérleteknek s más, a kereskedelmi forgalom tárgyát képező ügyleteknek *közvetítésével* iparszerűleg foglalkozik.

A szakasz második bekezdése szerint — megfelelőleg a tervezet alig tartható. álláspontjának — e czim rendelkezései az ingatlanokra vonatkozó közvetítési ügyletekre még akkor sem alkalmazhatók, ha a közvetítés kereskedelmi alkusztól ered.

A tervezet 83. §-a, mely a kereskedelmi alkusz kötelességéről intézkedik, megfelel a kereskedelmi törvény 73. §-ban föltalálható rendelkezéseknek.

A tervezet 84. §-a azt az új intézkedést tartalmazza, hogy ha valaki oly kötjegyet fogadott el, melyben az alkusz a másik fél megnevezését fentartotta, a kötjegyes elfogadó a később megnevezett féllel szemben kötelezve lesz. A mennyiben a másik fél a szokásos idő eltelte után sem neveztetné meg s illetőleg ha a megnevezett személy vagy cég ellen alapos kifogás volna emelhető: a kötjegyet elfogadó fél az ügylet teljesítését az alkusztól követelheti, ha ennek a teljesítésre vonatkozó ajánlatára haladéktalanul nyilatkozott.

A tervezet 85—91. §§-ai több-kevesebb módosításoktól eltekintve tartalmazzák a kereskedelmi törvény 80., 67. §. 2. bek., 81., 83., 71. §. 1., 2. bek., 72., 74. és 79. §-aiban foglalt, az alkusz jogkörére, felelősségére, díjaira és a napló vezetésére vonatkozólag megállapított szabályokat.

A tervezet 92. §-a ezer márkáig terjedhető pénzbírsággal rendeli büntetni azt az alkuszt, a ki a napló vezetésére és megőrzésére vonatkozó szabályokat meg nem tartja. Végre a czim utolsó, 93. §-a kimondja, hogy a czimnek a kötjegyekre és a naplókra vonatkozó szabályai, a kisebb forgalom igényeit szolgáló árualkuszokra nem alkalmazandók.

A tervezet második és harmadik könyvét alkalomadtán fogom ismertetni.

Dr. Helle Károly
debreczeni jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bíróságok hatásköre a megállapítási perekben.

A megállapítás iránti perek a jogéletben felette fontos szerepet játszanak, és mint ilyenek, nem ritka jelenségei joggyakorlatunknak.

A perek külön faja gyanánt sem az 1868. évi LIV. tcz.-ben, sem az 1881. évi LIX. tcz.-ben nem fordulnak elő ugyan, és csak az 1893. XVIII. tcz. 1. §-ának 4. pontja és 16. §-a rendelkezik róluk, mint a perek külön fajáról, de azért még sem lehet mondani, hogy ezen perek önálló létjogosultságukat a jogi életben csak ez utóbbi törvénynek köszönik. Ellenkezőleg, számos felsőbbbíróági határozat tesz tanúságot arról, hogy a felek joga megállapításra irányuló perek indítására bizonyos korlátokon belül, bizonyos előfeltételek mellett bíróságaink által el volt ismervé mindig. Ezen korlátot, ezen előfeltételt, mely a praejudicialis perhez való kereseti jogból áll, a kir. Curia szakadatlan joggyakorlata a felperes jogi érdekeltiségében állította fel, és ezen előfeltételt kimondotta különösen a 36. számú polgári döntvényben.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 16. §-a a megállapítási kereset indíthatásának korlátját az addigi birói gyakorlat által kimondott, a felperes jogi érdekeltiségéből álló korlátnál szűkebbre szabta, és kimondotta, hogy a megállapítás iránti per csak akkor indítható, hogy ha az a felperes jogainak bizto-ítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik.

A törvény ezen szakaszának alapját képezett 12. §-a a mini-zteri törvényjavaslatnak azt emeli ki indoklásában, hogy «a német birodalmi perrendtartás 231. §-a által fel-állított feltétele a megállapítási perek indíthatásának, t. i.

¹ L. a Lutz által kiadott nürnbergi konferencia XI. és XIV.-ik ülésének jegyzőkönyveit.

a felperes jogi érdekeltsége,» mely a mi bírósági gyakorlatunkban is visszatükröződik, «nagyon is tágnak mutatkozik, mert elvégre is minden keresetnek feltételét a jogi érdek képezi, az pedig, hogy a megállapítási keresetnél szemben a marasztalási keresettel, a jogi érdek miben álljon, e meghatározásból ki nem tűnik. A javaslat mindenesetre több tájékoztatást nyújt, midőn felperes érdekét a megállapítási pernek célja által, mely felperes jogviszonyainak biztosításából áll, közelebbről meghatározza, és egyszersmind kiemeli, hogy e biztosításnak ép alperessel szemben kell szükségesnek lenni.»

Kétségtelen lévén, hogy joggyakorlatunk azelőtt is a megállapítási perek önálló jogosultságát nemcsak elismerte, de sőt sokkal tágabb keretben, mint a most érvényes tételes perjogi törvény, az új sommás törvény életbeléptetése előtt érvényben volt perrendtartásnak és a perrendtartási novellának hiánya csak az volt, hogy e perekre vonatkozólag a bíróságok hatáskörét megjelölő rendelkezéseket nem tartalmaztak.

Azonban tételes intézkedés hiányának dacára is bíróságaink a praëjudiciális perekben a bírói hatáskör kérdését mindenkor egyöntetűen és helyesen olyképp oldották meg, hogy a praëjudiciális perek azon bíróságok hatáskörébe tartoznak, a mely bíróság hatáskörébe tartozik maga a vitás jogviszonyból eredő kötelemnek bírói érvényesítése, a marasztalás iránti per.

Ilyképen praëcisírozva a perjogi szabályt, mely a megállapítás iránti perek bírói hatáskörét megállapítja, kétség nem férhet hozzá, hogy az új sommás eljárást szabályozó törvény életbeléptetése előtt is birtak a járásbíróságok hatáskörrel a praëjudiciális perekben, és pedig részben azon értékhatáron belül, melyet az 1868. évi LIV. tcz. 93. §-a és későbbben az 1881. évi LIX. tcz. 13. §-a felállított, részint azon jogviszonyokra nézve, a melyekre nézve a felhívott törvényszakaszok pozitív rendelkezései alapján a sommás bíróságok hatásköre, tekintet nélkül a per tárgyának értékére, a marasztalási perekben ki volt mondva.

Az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 4. pontja és 2. §-ának első bekezdése a megállapítási perekben is a sommás bíróságok hatáskörét pozitív intézkedéssel iparkodik elhatárolni a rendes (társas) bíróságok hatáskörétől, a nélkül azonban, hogy ezen meghatározást praëcisnek, és kiváltképen teljesnek lehetne mondani.

A sommás eljárási törvény 1. §-ának 4. pontja ugyanis a praëjudiciális perekben a kir. járásbíróságok hatásköréről rendelkezvén, csak az 1. §. 1., 2. és 3. pontjaiban megjelölt értékhatárokat jelöli meg cinosurául arra nézve, hogy mely megállapítás iránti perek tartoznak a kir. járásbíróságok hatáskörébe és a sommás eljárás alá.

A 4. pont szerint tehát csak a következő jogviszonyok és okiratok lennének a sommás eljárásban a megállapítás iránti perek tárgyai:

1. 500 frt értékhatárig;
- a) személyes kereset alapját képező kötelmi jogviszony vagy okirat;
- b) megtámadási kereset alapját képező jogviszony vagy okirat (a közadós cselekvénye vagy okirata);
- c) vagyon vagy bizonyító eszköz felfedezését kötelező jogviszony vagy okirat;
- d) vasuti balesetkből eredő kártérítési kötelezettség;
2. 200 frt értékhatárig valamely ingatlanra vonatkozó dologi jogviszony vagy okirat;
3. ugyancsak 200 frt értékhatárig valamely, az örökösödési jog szabályai alá eső jogviszony vagy okirat.

A 2. §. első bekezdése szerint ugyancsak 500 frt, illetve 200 frt értékhatárig azon megállapítási keresetek tartoznak sommás eljárás alá, a melyek tárgyai az ezen szakasz 1—4. pontjaiban felsorolt kereskedelmi ügyletek, helyesebben jog-

viszonyok és az ezekre vonatkozó okiratok valódisága vagy valótlansága.

Teljesen megoldatlan maradt azonban az 1. §. 4. pontjának rendelkezésében azon imminens fontosságu kérdés, hogy a sommás eljárás vagy pedig a társasbíróságok hatáskörébe, és így rendes eljárás alá tartoznak-e a megállapítási perek azon jogviszonyok és okiratok tekintetében, a melyekre vonatkozólag a marasztalásra irányuló perek a törvény 1. §-ának 5. a—p) pontjai értelmében tekintet nélkül a per tárgyának értékére a sommás eljárás alá tartoznak.

Ezen kérdés megoldásánál a jogfejlesztés mindkét segéd-eszközét, a törvényt magyarázatot és a hasonserűséget (analogiát) kell igénybe venni, és pedig megfordított sorrendben.

Megfordított sorrendben azért, mert az 1. §. 4. pontjának szövege a felvetett kérdésre nézve rendelkezést egyáltalán nem tartalmazván, e kérdésben nem is képezheti törvényt magyarázat tárgyát.

Ellenben analogia útján megállapítandó az 1. §. 4. pontjának hiányzó rendelkezése, és a hiányzó rendelkezésnek fixirozása után más törvényszakaszok magyarázata útján kell kimutatni, hogy az analogia útján nyert eredmény helyes volt.

Természetes, hogy a felvetett kérdésnél az analogia legis szabályát kell alkalmazni (ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio), mert a megállapítási perek bírói hatásköre pozitív törvényrendekezés által hiányosan szabályoztatván, e hiányos törvényrendekezésre nézve kell kutatni a törvényhozás intentióját, a legis ratiót.

Erre rátérve már most, mindenekelőtt hangsúlyozni kell, hogy az 1893. évi XVIII. tcz. alapjául szolgált miniszteri törvényjavaslatban az 1. §. 4. pontjának megfelelő rendelkezés egyáltalán nem foglaltatott, hanem az eredeti miniszteri javaslat 12. §-a rendelkezett a megállapítási perekről és pedig következőleg:

«12. §. A kereset az 1. §. korlátai között valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, valamely okirat valódiságának vagy valótlanságának bírói megállapítása iránt is megindítható, ha e megállapítás felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik.»

A min. jav. 12. §-ára vonatkozó indokolásban csupán magának a praëjudiciális keresetnek létjogosultságára és a per megindíthatásának előfeltételeire nézve találunk érveket, a melyekre dolgozatomban bevezető részében reflektáltam, ellenben a bíróságok hatáskörének kérdésére nézve külön indokolást nem találunk, de nem is találhatunk, mert a min. jav. a hatáskör kérdését a 12. §-ban oly egyszerűen, oly világosan és oly helyesen oldotta meg, hogy ahhoz igazán nem kellett indokolás, nem kellett kommentár.

Kimondta t. i. a javaslat 12. §-a, hogy a praëjudiciális keresetek sommás eljárás alá tartoznak az 1. §. korlátai között. A képviselőház igazságügyi bizottsága azonban módosított a javaslat 12. §-ának szövegén, a jó miniszteri javaslatot rosszul reparálva.

Ugyanis az igazságügyi bizottság a miniszteri javaslat 1. §-át átszövegezvén, a szövegváltozás egyik indokául az szolgált, hogy a hatáskör kérdése együtt és egy helyen, az 1. és 2. §-okban, tétessék rendelkezés tárgyává. Ez okból az 1. §-ba 4. pont gyanánt belevette a megállapítási pereket, a 2. §-ban már hivatkozott az 1. §. 4. pontjára; ellenben a min. jav. 12. §-ának szövegét tartalmazó 16. §-nak első bekezdéséből kihagyta a hatásköréről rendelkező részt, e szavakat t. i.: «az 1. §. korlátai között».

Mondottam már, hogy az átszövegezés rossz és szerencsétlen volt, és hogy a rendszeresség kedvéért homályt teremtett azon kérdésben, melyet fentebb felvetettem, és a mely a min. jav. 12. §-ának eredeti szövege mellett fel nem merülhetett volna. Ez okból van szükségünk az analogia legis segítségére.

A kérdés megfejtését nyerjük az igazságügyi bizottság jelentésének ezen kérdést felölelő részében, a mely szó szerint így hangzik:

«A min. jav. 12. §-ának első bekezdése a járásbiróságok hatáskörébe oly kereseteket is utasít, a melyek eddigelé oda nem tartoztak.» (Ez mellesleg mondván nem áll, mert, mint fentebb kimutattam, azelőtt is tartoztak a megállapítás iránti perek az 1868. évi LIV. tcz. 93. §, illetve az 1881. évi LIX. törvenycikk 13. §-ának korlátai között a sommás eljárás alá.)

«A bizottság abból indul ki, hogy a járásbiróság hatáskörét az 1. és a 2. §-okban kimerítően kell szabályozni, és a rendszeresség követelménye megkívánja, hogy a hatáskört alkotó egyes elemek összefoglalva tüntetessenek fel. Tekintettel kellett lenni azon különböző értékhatárra, a mely az 1. §. 1., 2. és 3. pontjaiban foglaltatik. Ezek szerint a jogviszony megállapítására, az okirat valódisága vagy valótlanságának meghatározására irányuló kereset értékelés tekintetében ugyanazon szabályok alá vonandó, mint a melyek az ily jogviszonyok feletti bíraskodásra nézve fentebb megállapítva lettek.»

Ezen jelentésből, valamint a min. jav. 12. §-ának eredeti szövegéből megállapítható már most, hogy a törvényhozás a megállapítás iránti perekre nézve a sommás bíróságok hatáskörét nem akarta szűkebb körre szorítani a marasztalásra irányuló perek hatáskörénél, hanem az idézett jelentésből kitetszőleg a törvényhozás intentiója az volt, hogy a marasztalásra és a megállapításra irányuló perek hatásköre ugyanazon korlátok között mozog, más szóval, a mely marasztalásra irányuló perek az értékre való tekintet nélkül a sommás bíróságok hatáskörébe tartoznak, ugyanazon perek alapját képező jogviszonyok létezését vagy nem létezését, és ugyanazon jogviszonyokra vonatkozó okiratok valódiságát vagy valótlanságát megállapító perek is, tekintet nélkül a per tárgyának értékére, a sommás eljárás alá tartoznak.

Az igazságügyi bizottság tehát, a mely ugyanezen nézetet vallja jelentésében, helytelenül szövegezte az 1. §. 4. pontját, és — fájdalom — ugyanezen helytelen szövegben ment az át az 1893. évi XVIII. tcz. végleges szövegébe is.

E pont helyes szövegezése mellett szükség lett volna hivatkozni az 5. pont *a—p*) a. felsorolt perekre is, vagyis a 4. pontnak helyesen így kellene hangzani:

«4. Valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, valamely okirat valódiságának vagy valótlanságának birói megállapítása iránt indított keresetek az 1., 2., 3. és 5. pont korlátai között.»

Ha már most a logika próbakövének vizsgáljuk azon perek néhányát, a melyek az 1893. évi XVIII. tcz. 1. §-ának 5. *a)—p*) pontjaiban mint olyanok fel vannak sorolva, a melyek a per tárgyának értékére való tekintet nélkül a sommás eljárás alá tartoznak, meggyőződünk azonnal, hogy nem lehetett a törvényhozás intentiója az, hogy ezen perek közül a megfelelő jogviszony megállapítására irányuló pereket a sommás eljárás hatásköréből kizárja.

A debitum liquidum az 5. *a*) pontban meghatározott, az okirat külalakjára, a követelés létrejöttére és mennyiségére és a sommás eljárás kikötésére vonatkozó korlátokon belül a per értékére való tekintet nélkül sommás uton érvényesíthető. Mi lehetne már most az indok arra nézve, hogy ha maga az ilyen okmány valódisága vagy valótlanága képezi mint praediciális per a vita tárgyát, ezen per a rendes bíróság hatáskörébe tartozzék; mennyivel nehezebb, mennyivel komplikáltabb lehetne az okmány valódiságának megállapítására irányuló, mint a teljesítésre irányuló per, a mely utóbbiban ugyancsak birói megállapítás tárgyát képezheti az okirat valódisága is, ha az kétségbe vonatik?

A házasságon kívüli nemzésből eredő perek egyik soha

el nem maradó alkotó elemét az ugynevezett természetes apaság megállapítása is képezi. Ha tehát a gyermektartási igény, melynél a marasztalás ezen megállapítás jogi következményeképp jelentkezik, sommás uton érvényesíthető, miért nem tartoznék a házasságon kívüli nemzésből eredő jogviszony *létezése* mint praediciális per szintén a járásbiróság hatáskörébe? Hogy ilyen marasztalásra nem irányuló, csupán a házasságon kívüli nemzés tényét s az ebből folyó u. n. természetes apaságot megállapító per a gyakorlati életben előfordulhat, ahhoz kétség nem fér. Szolgáljon erre csak a következő példa: Valaki bizonyos összeget helyez el természetes gyermeke részére, melyet azonban meg nem nevez. Az összeg a természetes gyermek tulajdonába csak úgy mehet át, ha a gyermek birói ítélettel megállapíttatja, hogy életét a pénzt elhelyezett férfi házasságon kívüli nemzésének köszöni. Milyen indokból volna ezen per a sommás eljárás hatásköréből elvonható? Nem képezi-e ezen perben épügy, mint a gyermektartási perben azon ténykérdés a birói megállapítás tárgyát, hogy a férfi a gyermek anyjával a gyermek születésétől visszafelé számított tíz illetve hat hónap közötti kritikus időben nemileg közösült-e?

A bérleti és haszonbérleti viszony fenállása és tartama iránti megállapítási perek tekintetében a sommás bíróság hatáskörét a törvény maga megállapítja azon szakaszokban, a melyekre alantabb külön rátérek.

A mesgyeigazítási per mint ilyen pláne nem is egyéb, mint megállapítási per, mert a mesgye res nullius jellegével biró, két szántót elhatároló ingatlanrész lévén, a mesgyeigazítási per soha birtokra, soha vagyoni igényre nem irányul, hanem arra, hogy a mesgye — eme res nullius — eredeti alakjában megállapíttassék és eredeti térfogatába visszaállíttassék.

A törvényhozási munkálatból meritett anyag eredménye gyanánt megállapított, és a fentebbi példák szerint a praxisban is helyesen alkalmazható, a törvény 1. §-ának 4. pontjából azonban hiányzó azon perjogi szabály, hogy a praediciális perek tekintet nélkül a per tárgyának értékére, a sommás eljárás alá tartoznak mindazon esetekben, a melyekben a megfelelő jogviszonyból eredő, marasztalásra irányuló perek is a járásbiróság hatáskörébe tartoznának, megerősítést nyer a törvény 3. és 4. §§-ainak rendelkezései által is, és itt már a törvényt magyarázattal is megállapíthatjuk az előbb létrehozott eredmény helyes voltát.

A sommás eljárási törvény 3. §-a a sommás bíróság hatáskörének vizsgálásánál szükséges értékmegállapítási szabályokról rendelkezik. E szakasz 5. pontja kimondja, hogy a haszonbérleti viszony fenállása vagy tartama iránti pereknél az egyévi haszonbér állapítja meg az értékhatárt, a mennyiben a perösszegre való tekintet nélkül sommás eljárás alá nem tartozik.

Nyilvánvaló e szakasz logikai magyarázata mellett, hogy a bérleti viszonyból eredő megállapítási perek feltétlenül, a haszonbérleti viszonyból eredő perek pedig az 1. §. 5. *e)—k*) pontjainak korlátain belül a sommás eljárás alá tartoznak, mert a törvény fentebb hivatkozott szakaszában használt «haszonbérleti viszony» fogalma alatt ugy a haszonbérleti, mint a bérleti viszony értendő.

A törvény 4. §-ának 3. pontja a perértéknek hivatalból való megállapításáról rendelkezvén, a felelősségi fórumok fixirozása czéljából kimondja, hogy az 1. §. 5. *d), f), g), h), i)* és *k*) pontjai alapján *nem pénzkövetelés* iránt indított perekben a bíróság hivatalból tisztába hozni köteles, hogy az egyévi bérösszeg 50 frt, 200 frt vagy 500 frtot meghalad-e, tehát vajon az elsőbíróság ítélete ellen felülvizsgálatnak vagy felebbezésnek van-e helye, vajon továbbá a felebbezési bíróság ítélete ellen van-e egyáltalán felülvizsgálatnak helye, és vajon a felülvizsgálati fórum a kir. tábla-e vagy a kir. Curia.

Az ezen szakaszban említett, *nem pénzkövetelés* iránt indított perek keretébe kétségtelenül a bérleti és haszonbérleti jogviszony fenállása vagy fen nem állásának bírói megállapítása iránti perek is tartoznak, és így ezen szakasz magyarázatából is az tűnik ki, hogy a törvény 1. §. 5. pontjában felsorolt jogviszonyokra vonatkozó megállapítási perek az azon pontokban meghatározott korlátok és előfeltételek mellett a pertárgy értékére való tekintet nélkül a kir. járásbíróóság hatáskörébe tartoznak.

Dr. Gráber Károly.

A lopás tárgya.

«Lehet-e villanyosságot lopni?» Ezen cím alatt a lapok a német birodalmi törvényszék ilyen tárgyú határozatát közlik.¹ Egy élelmes Prometheus egy egész héten át az A.-féle központi villanytelepből saját motorába villanyáramot vezetvén be «jogtalanul, a jogtalan elsajátítás szándékával», ezért lopás vádjára alatt vizsgálati fogságba helyeztetett. A törvényszék (Landgericht) *fölmentő* ítéletet hozott azon indokolással, hogy lopást csak ingó tárgyon lehet elkövetni, a szakértők pedig kifejtették, hogy a tudomány mindinkább eltér azon fölfogástól, mintha a villanyosság folyadék (fluidum) vagy általában dolog volna. A birodalmi törvényszék (Reichsgericht) az ezen ítélet ellen a közbíró részéről beadott felülvizsgálati kérelmet a következő indokolással *elvetette*: «Helyesen indult ki az ítélő bíróság (Vorderrichter) azon álláspontból, hogy lopást csak *ingó testi* dolgon lehet elkövetni. Hogy vajon ilyen minőségű dolog-e a villanyosság, azt nem a jogszabályok, hanem természettudományi kutatások alapján kell eldönteni és midőn az ítélő bíróság a szakértők fejtegetéseire való tekintettel a mellett nyilatkozott, hogy a villanyosság nem anyag, nem test, hanem csupán legapróbb részek mozgása, energiája, egy állapot, mely a vezető sodrony által közvetítették: ez téves jogi fölfogásnak nem mondható, a birodalmi törvényszék pedig nincs hivatva természettudományi problémákat autoritativ eldönteni».

A nagytekintélyű fórumnak ezen határozata ellen felázad nemcsak a laikus igazságérzete, hanem az összes tudományágak gyakorlati vívmányait a forgalmi életben értékesítve látó jogásznak józan fölfogása is. Hiszen ha a birodalmi törvényszék elve általános érvényre jut, akkor a sok törpe Prometheus elsajátító sodronyai kedvéért nem lesz már érdemes költséges villanytelepeket felállítani.

De minthogy úgy a vulgaris igazságérzet (sőt a jogászi is, miről a közölt esetben a vizsgálati fogság tanuskodik), mint az egész modern törvényhozás az *ellenkező* álláspontra helyezkedett, kérdés támad: *melyik* álláspont a helyes? és nincs-e összeegyeztető felsőbb jogelv?

Nem mondható szerencsésnek a bíróság okoskodása, mert ha nincsen hivatva, természettudományi problémák fölött dönten, miért döntött mégis az által, hogy a probléma egyik megoldása mellett foglalt állást? Ha a villanyosságnak «dolog» voltát problémának jelenti ki, ezzel önkénytelenül azon újabb kérdést veti fel, hogy a szakértők kihallgatása előtt volt-e az csak probléma, utóbb pedig azok fejtegetése által megoldatott s a probléma megszűnt problémának lenni? És vajon a (bizonyára komoly és lelkiismeretes) szakértők az ő véleményüket *véglegesként* jelentették ki? sőt akarhattak-e gyakorlati repertumot kiállítani? hiszen a legnagyobb természettudósok a hő, a fény, a villanyosság és egyebek *lényegének* kérdéseit mint a philosophia kétes határmegyéjén tényezőket ritkábban méltatják figyelemre és inkább törődnek a jelenségek kapcsolatával és következményeivel. Másfelől Büchner szerint: «erő és anyag egy».

Hiba volt tehát már a kérdés föltevése; *még nagyobb*

hiba, hogy természettudósok véleménye kikérletett, hiba a jog- és hiba a gyakorlati természettudomány szempontjából

Ámde a jog a természettudománynak csak gyakorlati következményeit és csak annyiban fogadhatja el, a mennyiben a társadalomra nézve üdvösek és az egyén jogos igényét nem csorbitják.

Mi az egyéni igazság? Az: hogy *ki-ki jogosult munkássága gyümölcseit maga élvezze, akarata ellenére pedig ellenérték nélkül tőle más el ne vonhassa*. S ez célja úgy a magán-, mint a büntető jognak, ez ratiója a physikai és szellemi tulajdon megvédelmezésére alkotott törvényeknek. Ha alkalmas a törvény definitiója a villanyos áram jogtalan elfogásának meggátlására, annál jobb; ha nem alkalmas, akkor a «szellemi tulajdon» védő törvényeket kell alkalmazni. Ha ezek sem alkalmasok, akkor nem szabad egy «crimen sui generis» felállításától, ezt megtorló §-alkotásától sem visszariadni. Megérdemli a fáradságot a becsületes munka szükséges védelme és a lelkiismeretlen elsajátítóknak a villanyosságon kívül eső térre is átharapózó ragadós példájának kiirtása.

Midőn a fenálló tételes törvények a szellemi tulajdon is megvédik, ezzel mintegy visszatértek a testi és testetlen dolgok régi felosztására vagy inkább visszavezették ezt is a fönt kifejezett azon igazsági követelményre, hogy senkitől jogosult munkája gyümölcseit elvonni nem lehet. És nem tagadhatja a jogfogalmak legorthodoxabb hive sem, hogy a jogrend feladata: nem a dolgoknak, hanem az alanyoknak a megvédelme és hogy a jogsértés tulajdonképeni tárgya tehát nem a dolog, hanem a személy, vagyis ennek joga.

A szóban forgó peres ügyben azon érdekes jelenség észlelhető, hogy a magántulajdon képező villamos áram középhelet foglalt el a szellemi és anyagi tulajdon között, sőt még közelebb is áll az anyagihoz, miután a gép felállításán felül még: egyes részeit előállítani, ös-zeszerkeszteni, az egészet megindítani és üzemben tartani is kellett, a mi sok (szellemi és testi) munkába és pénzbe is került. A villanyos áramot tehát vagy testi vagy szellemi tulajdon gyanánt kell a tolvajok ellen megvédeni; de semmi esetre sem szabad megengedni, hogy az igazság a két szék között a pad alá essék.

Dr. Rónai János

balázsfalvi ügyvéd.

Különfélék.

— **Teljes-ülés lesz a Curián** a következő kérdésben: «Ingatlan tulajdona és birtoka, úgy az ezzel egyidejűleg elvont haszna iránt folyamatba tett perben, az elvont haszon fejében megítélt pénzösszeg és a perköltség erejéig a biztosítási végrehajtás, a mennyiben egyébként erre nézve az 1881: LX. tcz. 224. §-ában írott egyéb feltételek fenforognak, elrendelhető-e?» Előadó: Mezey Albert, a kir. Curia bírása.

— **Legszűkebb nyilvánosság.** Ugy látszik ideje már, hogy az új bűnvádi eljárás életbe lépjen, hogy az olynemű visszaélések elő ne fordulhassanak, mint azt egy nagyobb pénzhamisítási ügyben (Horváth-Kókán eset) tapasztaltuk, melyet decz. hó 1-én tárgyalt a budapesti kir. büntető-törvényszék. Midőn ugyanis két ügyvéd, hivatkozva ebbeli minőségére, mint hallgató kívánt a tárgyalási terembe belépni, hol *egyetlen* hallgató sem volt még, a szolga egyszerűen megtagadta a bebocsátást, indokul hozván fel a IV. sz. terem szűk voltát. Nem tudjuk, hogy ez intézkedést a tárgyalási elnök rendelte-e, ha nem, úgy mindenesetre kívánatos volna az alantas közegek kellő utasítása, ha pedig elnöki rendeletre történt, úgy kíváncsiak volnánk megtudni, hogy mi bírhatta az elnök urat az ilyen pénzhamisítási ügy titkos tárgyalására? (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti büntető járásbíróóság** szeptember 15-én benyújtott panaszt október 15-én intézte el, november 15-én expedálta és decz. 28-ára tűzött ki reá terminust. (*Ügyvédi körökből.*)

¹ L. az esetet lapunk 44. számának Nemzetközi Szemle rovatában.

— **Az 1843-iki javaslatok anyaggyűjteményének** a napokban megjelent első kötetéből közöljük a tartalommutatót:

I. Rész. Bevezető tanulmány.

Történeti vázlat: I. Codificatio. — II. Börtönügyi mozgalom. Testi büntetés. 1836/39. — III. Az 1839/40-iki országgyűlés.

Az előkészítés munkája: I. Szalay László. — II. Agitatio a Pesti Hírlapban. — III. A megyék statutiarius reformjai. — IV. Kossuth és Széchenyi vitája. — Eötvös József. — Desseffy Aurél. — V. Az Akadémia. — A szakjogászok. — Pulszky Ferencz. — Mittermaier. — VII. Bezerédj. — Klauzál. — Eötvös és Lukács: Fogházjavítás. — VIII. A szatmármegyei 12 pont. — Az országos választmány egybeülése.

A javaslatok kidolgozása: I. Döntés az elvi kérdésekben. — II. Albizottságok alakítása. — III. Plenáris tárgyalás.

Büntetőjogi törvényhozás a negyvenes években. I. A badeni javaslat. — II. Az 1843-iki porosz javaslat. — III. A francia büntető-törvénykönyv.

A régi magyar igazságszolgáltatás jellemvonásai.

Az 1792-iki és az 1827-iki magyar javaslatok.

Az 1843-iki javaslat: I. Büntetési rendszer. — II. Bevezető intézkedések az általános tanokhoz. — III. Kísérlet. — IV. Részesség. — V. Az általános rész egyéb határozmányai. — VI. Ölés és testi sértés. — VII. Párbaj. — VIII. Személyes szabadsági kérdések. — IX. Kettős házasság. — Házasságtörés. Vérarulás. — X. Hamis tanúzás és hamis eskü. Hamis föladás. — XI. Rágalmazás és becsületsértés. — XII. A vagyon elleni bűncselekmények.

Vélemények a javaslatról: I. Levelezés Mittermaierrel. — II. Mittermaier kritikája. — III. Az augsburgi Allgemeine Zeitung. Hetzel. — IV. A belga szakbizottság véleménye. — V. A magyar javaslat hatása az újabb törvényhozásokra.

Az I. Részben foglalt történeti adalékok: Az országgyűlési rendszeres munkáknak megvizsgálásával tekintetes Temes vármegye rendei által megbízott küldöttségnek véleményei s terjesztvényei. — Izenete a Karok és Rendeknek a nem-nemesek személy- és vagyonbeli batorságáról. — Főrendi válasz. — Törvényjavaslat a jobbágyok és más nem-nemesek személy- és vagyonbeli batorságáról. — Felirási javaslat a büntető-törvénykönyv és börtöni javító rendszer tárgyában. — Törvényjavaslat ugyanebben. — Kanczelláriai válasz ugyanebben. — Az 1840: V. tcz. — Szelid tortura. (A Pesti Hírlap cikke.) — Nyári Pál indítványa a pestmegyei bünvádi eljárás lehető javítása iránt. — Küldöttségi jelentés e tárgyban. — Megyei határozat e tárgyban. — A helytartó tanács intéző levele ugyane tárgyban. — Pestmegye felirata a királyhoz. — Deák Ferencz megtiszteltetése. (A Pesti Hírlap cikke.)

II. Rész. Anyaggyűjtemény.

Az országgyűlési választmány jelentése és mellékletei: Az 1840. évi V. törvénycikkely által a büntető törvénykönyvvel való kapcsolatban levő büntető és javító rendszer behozása iránt kimerítő véleményadás végett kiküldött országgyűlési választmányi jelentése.

Törvényjavaslat a büntettekéről és büntetéseikről. — Toldalék: A közfenyíték alá tartozó rendőrségi kihágásokról s azoknak büntetéséről. — Különvélemény a büntettekéről és büntetéseikről szóló törvényjavaslatok némely pontjaira.

Büntető eljárás. — Toldalék: A rendőri eljárásról általában. — Különvélemény Arad, Eszék, Felső-Bánya, Pécs és a szepesi XVI városok büntető hatóságára nézve. — Különvélemény az esküdtszékek mellett. — Különvélemény a kath. egyházi hatóságoknak a papi személyek büntetéseik feletti bírósága iránt. — Különvélemény a pénzhamisítás eseteinek bírósága iránt. — Különvélemény a királyi városok büntető bíróságainak miképen leendő választása iránt. — Különvélemény a felségsértésnek, hűtelenségnek és a király személye elleni szóbeli sértéseknek bírósága iránt. — Különvélemény a bírónak okadás nélküli visszavetése ellen. — Különvélemény azon katonai személyeknek büntető bíróságára nézve, kik valamely polgári hatóság alá tartozó személyekkel bűntársaságban vannak. — Különvélemény az egyházi személyek rendőrségi kihágásainak bíróságára nézve.

A büntető eljárás II. (esküdtszéki) javaslata.

— **Régi ítélet** Győr városának legújabbban megjelent monographiájából: Mivel mind a Győri városi deputált és exmittált Esküdtek hiteles Relatiókból, mind pedig az Actor

által szolgáltatott Bizonyosságok vallásibul világosan ki jön, hogy ezen I. Asszony az Actioban denotált dolgokban vétke és nyilvánvaló Orgazdává tette magát az lopott marháknak tudva és akarva való befogadásánál, mely nyilvánvaló gonosz cselekedetiért Törvény szerint akasztófát érdemlött volna, mindazonáltal bizonyos okokra nézvéni etiam Consensu Dni Actoris: Pellengérre ítéltetett, úgy hogy kilencz órától fogva Tíz óráig ott legyen, annak utána megbillegtetik, kivesszőztatnak és kivesszőzés után, ha valamikor Győrről és akárhol Győrvármegyében találhatik, az oda fölyebb megirt Sententia úgy mint az akasztófára ítéltés minden Törvény nélkül fején maradjon és fölakasztatik.

Nemzetközi Szemle.

— **A belga ügyvédek helyzetéről** *Albert Ransac* aláírással a következőket olvassuk a brüsseli Chronique-ban:

Az egyetemek e héten újra elárastották igazságügyi palotánkat egy sereg fiatal ügyvéddel. Ez talán szerencséje az özvegyeknek és árváknak, kik köztük keresik ingyen szöszlőiket, de azért mégis sajnálnunk kell egy már annyira túltömött pályának újabb előzölését és szánakozunk e fiatal embereken, kik idejüket másutt sokkal jobban értékesíthetnék. Nincs könnyebb, mint megismerni azokat a segédforrásokat, melyekkel a toga lovagjai rendelkeznek. Ismerjük egyrészt az ügyek számát, mely — noha a bírák óriásinak tartják — nagynak éppen nem mondható és másrészt az ügyvédek számát is.

E két szám elosztása által nyomban megtudjuk, hány ügy esik egy ügyvédre. Ezen amugy is csekély hányadóról pedig még le kell vonnunk azokat az ügyeket, melyek az ügyvédi kar hírességeinek jutnak, a pro Deo, vagyis ingyenes ügyeket, melyek tönkretezik a szó mesterségét, végül a pro Justitia ügyeket, melyek csak kétségbeejtően insolvens feleket hoznak az irodákba. Ezen levonások után a csekély osztandót állítsuk szembe az ijesztően nagy osztóval, és azonnal megértjük, hogy van ügyvéd, kinek a honoráriuma az év végén nem elég, hogy belőle a szivarjait megfizethesse. És még van, a ki csodálkozik, hogy a fegyelmi tanácsnak gyakran kell foglalkoznia a kevésbé lelkiismeretes Cujaciusokkal.

És ez az egyszerű, mindenkinek hozzáférhető számítás nem nyitja ki annak a sok szülőnek a szemét, kik elküldik fiaikat Themis templomába, hol valami ismeretlennek kellene lennie a pénznek, és a hol sajnos, nagyon is ez, maga a kollegialitás pedig nem egyéb üres szónál.

De a legborzasztóbb az ügyvédi pályán az, hogy nem engedi meg a legcsekélyebb tevékenységet sem, ha csak a felek maguktól nem találják meg az iroda ajtaját. A fiatal ügyvédnek otthon kell ülnie felvágatlan könyvei közt, várva a klienseket. Hivatása ugyyszólván kényszeríti a tétlenségre, majdnem a lustaságra, lesvén, hogy a véletlen, a tudatlanok Istene, o lanyujtsa neki a mentőhorgonyt, kivéve persze, ha a rokonok és ismerősök megnyitják neki azt a tövises utat, mely a szó és a jog dicsőségéhez vezet. Mert különben, ha csak egy lépést is tesz, hogy magát teljes világításba állítsa, ha a reklámhoz fordul, bármily rejtett legyen is az, a kartársak csakhamar cipitis deminutióval sujtják, sőt talán az ügyvédek padjáról a vádlottakéra utasítják. Régezte azt mondták, «az ügyvédség mindenre képesít»; ma hozzáteszszük: «feltéve, hogy az ember ott hagyja».

Eddig a cikk: a budapesti egyetemen pedig a joghallgatók száma ismét 300-zal szaporodott. *W. I.*

— **A nők mint jogászok.** Amerikában már több mint 200 nő ügyvéd gyakorolja az ügyvédséget; sőt némely államban női békebíró, rendőrbíró és esküdt is van. Európában Schweiz, Belgium, Olaszország és Románia engedik meg a nőknek a jogi tanfolyamokban részt vehetni. Rómában három nő befejezte a jogi tanfolyamot; Bukarestben egy nő ügyvédeskedik.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 5-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljesülést tart, melynek tárgya: a holtkezi törvények Magyarországon. Napirenden van Csemegi Károly elnöki záró előadása. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 frt negyedévre ... 3. A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvényt a forgópisztolyra. K. NAGY SÁNDOR nagyváradi kir. törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A hivatalvesztésre ítelt orvos el van-e tiltva foglalkozásának gyakorlatától. (Btk. 55. §. 4. pont.) Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — Örökösök ellen intézendő közigazgatási (pénzügyi) végrehajtás szabályozása. KARÁDY BERTALAN kir. törvényszéki bírótól. — Felsőbíróági határozatok bírálata. HUF JÓZSEF soproni ügyvédtől. — A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetéről vonatkozó észrevételek. Dr. VASDÉNYEY GÉZA közigazgatási bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvényt a forgópisztolyra.

Napról-napra növekszik azoknak száma, a kiket a forgópisztoly visz a szerencsétlenségbe.

A mérget szigorú zár alatt őriztetjük és a halálnak ezen nem kevésbé veszedelmes eszközével senki nem törődik.

Az öngyilkosságok végrehajtásának eme megszokottabb tárgya hihetetlen gyorsasággal terjedt el a nép minden rétegében. Ott van majd minden háznál, városban és falun. A serdülő gyermekek és fiatal emberek nagyobb része ott hordozza állandóan a zsebében s a legelső felindulás hevében használja azt, mielőtt a józan észről kérne tanácsot.

Minden körülmények közt veszedelmes annak hordozása, még használás nélkül is.

A Btk. bizonyítja ezt.

«337. §. Tekintet nélkül az ellopott dolog értékére, büntetett miatt büntetendő a tolvaj: ha a lopás elkövetésekor fegyvert viselt, habár azt se nem használta, se nem mutatta. Ugyanazon büntetés éri azon tetteseket és részeseket is, a kik ezen körülményről tudomással bírtak.

447. §. A ki valamely fogolynak a fogságból vagy a hatósági őrizetből való megszökésére segínyt nyújt: büntetett követ el és két évig terjedhető börtönnel büntetendő. A ki pedig a megszökés céljából a fogolynak fegyvert, kulcsot vagy bármilyen másféle eszközt ad: három évig terjedhető börtönnel büntetendő.»

A Kbt. 68. §-a szerint: «Két hónapig terjedhető elzárással büntetnek azon hatósági engedély mellett, vagy a nélkül koldulók, a kiknél a koldulás alkalmával fegyver találtatik».

Találunk a törvényekben és rendeletekben eseteket, a mikor nyíltan el van tiltva bizonyos helyeken fegyverrel, vagy töltött fegyverrel jelenni meg.

Már az 1848. évi V. tcz. 40. §-a kimondta az 1874. évi XXXIII. tcz. 68. §-a által is fentartott, a képviselő-választásokra vonatkozó azon rendelkezést: «A választóknak az összeírásnál vagy választásnál semminemű fegyverrel vagy bottal megjelenni nem szabad.»

Az ideiglenes folyó-, csatorna- és tó-hajózási rendszabályok 19. §-a így intézkedik: «Töltött fegyvert a hajóra vinni vagy szállítani nem szabad. A hajóvezetőnek jogában áll a hajóra hozott vagy feladott löfegyvereket megvizsgálni vagy megvizsgáltatni. Katonák és löfegyverrel ellátott biztonsági közegek, mielőtt a hajóra szállnának, tartoznak a hajóvezetőnek az iránt megnyugvást szerezni, hogy fegyvereikben töltény nincs».

A vasuti üzletszabályzat 22. §-a rendeli: «Töltött fegyvereket, löport, stb. a személykocsikba bevinni nem szabad. A szolgálati személyzetnek jogában áll ez irányban kellő meggyőződést szerezni».

Kevés törvény intézkedik a fegyvertilalomról.

A Kbt. 34. §-a csak azt rendeli büntetni egy hónapig terjedhető elzárással és 300 forint terjedhető pénzbüntetéssel, a ki: «1. fegyvert vagy löszert nagyobb mennyiségben titkon, vagy a kormány által kibocsátott tilalom ellenére megszerez; 2. olyan fegyvereket, melyeknek tartása tiltva van, a hatóság engedélye nélkül készít, készített, megszerez vagy forgalomba hoz; 3. olyan időben, midőn ez a kormányrendelet által tiltatik, fegyvert, löszert vagy lovat külföldre szállít».

A Kbt. 35. §-a szerint pedig: «300 forint terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő azon iparos és kereskedő, a ki a fegyverek vagy löszerek készítésére, eladására, forgalomba hozására vagy elszállítására vonatkozó rendeleteket megszegi».

A Kbt. 61. §-a szerint: «A kik a hatóság vagy magánosok elleni erőszak, gyilkosság, rablás, zsarolás, lopás, vagy két ízben elkövetett orvvadászat miatt megbüntetettvén, büntetésük kiállása után a hatóság által a fegyverbírástól eltiltattak, ha e tilalmat megszegik, 10 napig terjedhető elzárással és 100 forint terjedhető pénzbüntetéssel büntetnek».

Felemlithető még itt az 1890 szeptember 8-án 61,219. sz. alatt kelt belügyminiszteri rendelet «a fegyver- és vadászati adó határozmányaiba ütköző jövedéki kihágások elkövetőitől elkobzott, illetve lefoglalt löfegyverek kezelése tárgyában», a mely rendelet, midőn kimondja, hogy a büntetés lefizetése, illetve kitöltése után a fegyver bizonyos esetekben a tulajdonosnak visszaadható, egyszersmind az orvvadászat miatt elkobzott fegyverrel való elbánásra az 1884 november 27. évi 63,477. sz. belügyminiszteri rendelet határozmányait tartja fen, a mely szerint a fegyver értékesítésénél gondoskodnia kell az alispánnak arról, hogy az «a vadorzással foglalkozás gyanújában álló egyének birtokába ne jusson».

A Kbt. 115. §-a a lövöldözést tiltja, kimondván: «Ötven forint terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a ki a hatóság tilalma ellen valamely községben, vagy ennek közvetlen közelében lő».

E törvény alapján aztán a hatóságok (megyék és városok) szabályrendeleteket alkottak, a melyek részletezik az eseteket, midőn a lövés tilos, vagy meg van engedve. Így pl. Bihar vármegye 101/1884. sz. a. hozott s a 20,252/1884. belügymin. sz. a. jóváhagyott szabályrendeletének 5. §-a következőket rendeli: «A községek belterületén löni általában tilos, kivéven a személyes védelmet, vagy a midőn ragadozó állat vagy madár, ugyisintén belső telek kertjében nyulak vagy más állat által okozható károk megóvása végett az szükségessé válik, azonban ez a szükség elbírálása az eljáró hatósági közeg mérlegelésétől tétetik függővé».

A felsorolt esetek mindannyian az u. n. nagy, vagyis vadászatra használható fegyverekre vonatkoznak s kimutathatólag csupán a vadászat szempontjából vétetnek törvé-

nyes figyelembe. Nyilvánvaló ez az 1883. évi XXIII. tcz. 2. §-ából, a mely szerint: «Fegyveradó fizet mindenki a birtokában levő, vadászatra használható lőfegyverek után, ugyszintén azon fegyverek után, melyek családtagjai vagy cselédjei birtokában vannak».

Ugyanez tűnik ki az 1883: XXIII. tcz. 14. §-ából is, a mely szerint: «A ki fegyveradót fizet, köteles a birtokában levő, vadászatra használható fegyvereket szám szerint és annak megjelölése mellett, vajon egy- vagy kétszöveű-e, bejelenteni».

A vadászaton használható fegyvereken kívül, — melyek fegyveradó alá esnek — még csak a családi ereklyéket képező, vagy gyűjteményben elhelyezett fegyverekről van szó a törvényben, de igazolvány esetén ezek nem jöhetnek kérdés alá s viszont vadászatra használásuk nincs megengedve.

Fegyverengedélyről alig lehet beszélni is jelenleg, mert a fegyvertartás csupán az adó és a vadászat szempontjából esik némi megszorítás alá, míg annak vásárlása megtiltva nincs. Világosan bizonyítja ezt a 1883: XXIII. tcz., mely nem is említ fegyverengedélyt külön, hanem összeköttetésbe hozza ezt a vadászati engedéllyel, s csak azt határozza meg, hogy kik nem kaphatnak olyan igazolványt, a melyre az adóhivatalnál, a fegyveradó és vadászati adó lefizetése után a vadászati jegy és a fegyveradó-igazolvány kiadható. Az ilyen közigazgatási tisztviselői igazolvány a fentebbi törvény 36. §-a értelmében «megtagadandó azoktól: a) a kik életkoruk 20-ik évét még nem érték el, kivéven, ha helyettük a bejelentést atyjuk, illetőleg gondnokuk adta be, b) kik elmebeli fogyatkozás miatt lőfegyverek biztos kezelésére képtelenek, — — d) kik fegyverrel elkövetett büntettért vagy rablásért, zsarolásért jogérvényesen elmarasztaltak», stb.

A belügyminiszterium 1889. évi 5502. sz. a. hozott határozatában ide vonatkozólag azt is kimondta, hogy az «időszaki őrzöngésben szenvedő a fegyvertartástól eltiltandó s fegyvere elkobzandó és értékesítendő». (Közigazgatási elvi jelentőségű határozatok. II. kötet 316. lap.)

A Kbt. 115. §. 2. pontja a fegyvernek használatra vagy felügyeletre adását köti némi tilalomhoz, midőn kimondja, hogy 50 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: «a ki lőfegyvert használatra, vagy töltött fegyvert felügyeletre olyan egyénnek enged át, a ki erre szükséges jártassággal, vagy értelmi tehetséggel nem bír».

A fegyvertartás ellenőrzésére — de csupán az adó szempontjából — a községi előjárók hivatvák, a kikre vonatkozólag elrendeli az 1883: XXIII. tcz. 23. §-a: «A községi előjárók felügyelni tartoznak arra, hogy a községben vadászfegyvert senki ne tartson, a ki a fegyveradót le nem fizette». Ugyanezen törvény 16. §-a szerint: «Azok, kik adómentes fegyverek birtokában vannak, kötelesek ezen fegyvereket az illető községnél bejelenteni s a községnek az iránti bizonyítványával magukat ellátni, hogy a bejelentett fegyverek adómentesek». . . .

Tehát a lopás, fogolyszöktetés, koldulás alkalmával nagy veszedelemmel jár a fegyverviselés, nem szabad fegyverrel megjelenni képviselőválasztásnál s az összeírásnál, nem szabad töltött fegyvert vinni a hajóra és vasuti kocsiba, nem szabad nagyobb mennyiségben fegyvert szerezni, nem szabad fegyvert tartani annak, ki bizonyos bűncselekmény miatt attól eltiltatott, az elkobzott fegyver értékesítésénél vigyázni kell arra, hogy azt vadász gyanujában álló egyén meg ne vehesse, nem szabad lövöldözni a községben, nem szabad vadászatra használható fegyvert tartani a hatóság engedélye nélkül és ilyen engedélyt nem lehet adni a 20 éven aluliaknak, a lőfegyverek biztos kezelésére képteleneknek, a fegyverrel elkövetett büntettért elmarasztaltaknak, időszaki őrzöngésben szenvedőknek, végre büntetés alá esik, a ki használatra lőfegyvert általában, vagy felügyeletre töltött fegy-

vert olyan egyénnek ad, a ki az erre szükséges jártassággal, vagy értelmi tehetséggel nem bír: és ennek dacára a sokkal veszedelmesebb, könnyen elrejtethető és észrevétlenül használható forgópisztolyt szabadon lehet árulni, venni, tartani, hordozni, a nélkül, hogy bárkinek is eszébe jutna kor, elmebeli tehetség vagy előélet szempontjából figyelmet fordítani a forgópisztoly vásárlójára vagy birtokosára!

Éretlen gyermekek, hibás elméjük, kiszabadult rablók aggodalom nélkül vásárolhatják és tarthatják maguknál a forgópisztolyt.

Csak a mezőőröknek — a kik pedig hivataluknál fogva nemcsak jogosítva, hanem kötelezve is vannak a forgópisztoly tartására — tiltja meg azoknak magánügyben használatát az 1894: XII. tcz. végrehajtása tárgyában 48000/894. sz. a. kiadott rendelet D. mellékletének 4. §-a, hogy: «a forgópisztolynak a mezőőr által szolgálaton kívül való viselése fegyelmi vétséget képez».

Alkossunk törvényt, a mely megakadályozza a forgópisztoly veszedelmes módon terjedését.

Ha a vadászat megóvása célzatával a vadászfegyver tarthatása bizonyos feltételekhez van kötve: nem fontosabb-e, hogy törvénnyel védelmezzük a könnyelmű és éretlen embereket saját maguk ellen, hogy törvénnyel védelmezzük az emberi életet, a közbiztonságot s álljunk ellent a forgópisztoly által elkövetett szerencsétlenségek, bűnök és öngyilkosságok kétségbeejtő szaporodásának.

Alkossunk törvényt, mely engedélyhez kösse a forgópisztoly megszerzését és tartását, s ez az engedély csak olyanoknak adassék, a kik azzal vissza nem élnek. Kiskorúak és gyenge elméjük csak rosra használják azt, ilyeneknek nincs szükségük fegyverre s ha a kiskorúak részére az apa vagy gyám eszközli ki az engedélyt, úgy ez erkölcsi felelősséget is vállal értük. Azoknak pedig, kiknek személyi biztonságára szolgál a forgópisztoly, épen úgy kiadható az engedély, mint most a vadászfegyverre.

Bármily kevésbe kerüljön is az az engedély, mégis jövedelmez az államnak, vagy ha egészen díj nélkül adatik ki, ugys megeléged a társadalomra az erkölcsi haszon.

Az ellenőrzést könnyen teljesíthetik azok a közegek, a kik a vadászfegyver-tartásnál erre hivatva vannak.

A társadalmi betegségek, a szerencsétlenségek és bűnök, az öngyilkosságok mindennapisága és emelkedő száma teszi kötelességünké, hogy törvényt alkossunk a forgópisztolyra.

K. Nagy Sándor,
n.-várad kir. tszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hivatalvesztésre ítélt orvos el van-e tiltva foglalkozásának gyakorlatától?

(Btk. 55. §. 4. pont.)

Egy legutóbb felmerült és nagy port felvert bűnügy alkalmából felvettem a kérdést: vajon pl. a lopás büntette miatt elítélt orvos büntetésének kiállása után fel van-e jogosítva arra, hogy a fegyházból egyenesen orvosi rendelő szobájába visszatérve, ismét orvosi praxisát folytassa. A kapott feleletekből arról győződtem meg, hogy ezen kérdés tisztázást igényel.

A Btk. 55. §. 4. pontja értelmében a hivatalvesztésre ítélt egyebek között elveszti: «az örökösökre át nem szálló nyilvános czimeit» is, stb.

Kérdés már most, vajon az orvostudori cím a nyilvános címek közé sorolandó; továbbá, hogy az orvos szabadságvesztés büntetésének befejeztével elveszti-e ezen címet; és végül mi összefüggés van a címvesztés és az orvosi foglalkozás gyakorlata között.

Ha azt állítom, hogy pl. a valóságos belső titkos tanácsos, a kamarás, a királyi tanácsos, a miniszteri tanácsosi czimmal felruházott tudós, a tiszteletbeli tudor stb. oly nyilvános czimekkel bírnak, a melyek az örökösökre át nem szállanak, akkor nem fogok ellentmondásra akadni. Azonban ide sorolhatók-e az egyetemektől nyert orvostudori oklevelek is? E tekintetben törvényünk nem nyújt felvilágosítást. Mivel nem tartom a jogérzettel összeegyeztethetőnek, hogy a lopás miatt büntetett orvos a kiszabadulását követő napon cynikus módon újból praktizálhasson, azért szükségből kénytelen vagyok a törvénynek oly magyarázatot adni, melynek értelmében az «orvostudor»-i fokozat szintén nyilvános czimnek tekintendő. Ezen nézetet nyilvánítja *Illés Károly* is. («A büntető-törvénykönyv magyarázata» című kiadás I. köt. 132. lap, és ugyanezen szerzőnek «A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények magyarázata» című művének 105. lapján.) A Kbt. 45. §-a 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő kihágást állapít meg az esetben, ha valaki őt jogosan meg nem illető olyan *czimet* használ, a mely által a közönség tévutra vezettetik. A birói gyakorlat szerint a tudori czim («Dr.» betűk) használata e szakasz alá esik. («Büntető Jog Tára» III. kötet, 219. lap.) Már most az a kérdés merül fel, vajon a hivatalvesztésre ítélt orvos nem gyakorolhatja-e foglalkozását oly módon, hogy a hivatalvesztés ideje alatt egyszerűen mellőzi az orvostudori czim használatát? Ezt azonban az orvos nálunk nem teheti. Mert az orvosi gyakorlatra Magyarországon csakis oly személyek vannak jogosítva, a kik az orvostudori fokot elnyerik (*Fésüs*: A magyar közigazgatási jog kézikönyve, Budapest, 1876., 185. lap.) Az egyik elengedhetetlen előfeltétele a másiknak. Ha az orvostudori fok használatának joga veszendőbe megy, akkor ezzel egyidejűleg elvesz az orvosi gyakorlathoz való jog is, mely utóbbi viszont akkor ismét feléled, mielőbb az orvos újból az orvostudori czim használata jogosan megilleti.

Végrehajtható-e az orvosnál ezen ideiglenes felfüggesztésre irányuló mellékbüntetés, t. i. a hivatalvesztés?

Fayer László a mellékbüntetéseket végre nem hajtható büntetéseknak tekinti. (A magyar büntetőjog kézikönyve, I. köt. 189. lap.)

Én a fenforgó esetben, pl. Budapesten, ezen mellékbüntetést mégis a következő módon tartom végrehajthatónak.

A polgármesteri hivatal értesíti a tisztí főorvost, ez meg az összes itteni gyógyszerészekkel tudatja, hogy a bíróság X. Y. orvost — mondjuk 10 év tartamára — hivatalvesztésre ítélte. Ha ezen proskribált orvos a tilalmi idő alatt — természetesen fizetésért — betegének orvostudori aláírásával ellátott vényt ad, akkor őt czimbitorlás miatt esetleg 100 frttal lehet büntetni. Azonban ezen kihágással egyidejűleg elköveti ezen kívül még a Kbt. 92. §-ának 1. pontjába ütköző közegészség elleni kihágást is, mert «szabályszerű jogosítvány nélkül *fizetésért* vagy *jutalomért* orvosi... teendőt végez». Ezen kihágás miatt újabb 100 frtnyi pénzbüntetéssel büntethető a *kuruzslónak tekintendő* orvos és 2 éven belüli visszaesés esetében a bíró egy hónapig terjedhető elzárást és 300 frtig terjedhető pénzbüntetést állapíthat meg.

Ugyanezen sanctio létezik akkor is, a midőn a bíró az orvost foglalkozásának gyakorlatától végképen vagy határozott időtartamra eltiltotta és a gyakorlat ismétli megengedését újabb vizsgától vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyítéktól tette függővé gondatlanság által okozott súlyos emberölés (Btk. 291. §.) és gondatlanság által okozott testi sértés vétsége (Btk. 310. §.) eseteiben és az eltiltott orvos ezzel mit sem törődve, mindennek dacára mégis folytatná az orvosi gyakorlatot.

Az osztrák büntető-törvény 26. §-a e tekintetben világosan intézkedik: «Mit jeder Verurtheilung wegen eines

Verbrechens sind kraft des Gesetzes folgende Wirkungen verbunden: b) der Verlust aller öffentlichen Titel, *akademischen Grade und Würden*, und die Entziehung des Rechtes, solche ohne Bewilligung des Kaisers neu oder wieder zu erlangen». A fentebb kifejtett állásponton van *Herbst* is, ki azt tanítja: «Insoweit die Berechtigung zur ärztlichen Praxis an den Besitz eines akademischen Grades geknüpft ist, erlischt auch sie mit dem Verluste desselben». (Handbuch des allgemeinen österreichischen Strafrechtes. Bécs, 1855, I. kötet, 101. lap.)

Az utolsó (1891-iki) osztrák büntető-törvényjavaslat vonatkozólag a 43. §-ban a következőket tartalmazza: «Die Schmälerung der staatsbürgerlichen Rechte bewirkt: 2. den Verlust der nicht vererblichen, vom Staate verliehenen oder bestätigten und sonstigen öffentlichen Titel und Würden mit Einschluss derjenigen, welche mit den akademischen Graden verbunden sind».

A német birodalmi büntető-törvény 33. §-a a következőket rendeli: «Die Aberkennung der bürgerlichen Ehrenrechte bewirkt ingleichen den dauernden Verlust der öffentlichen Aemter, *Würden*, Titel, Orden und Ehrenzeichen». *Liszt* magyarázata szerint: «Zu den Würden gehören auch die akademischen Grade, soweit dieselben unter staatlicher Anerkennung verliehen werden». (Lehrbuch des deutschen Strafrechts, IV. kiadás, 277. lap. 1. jegyzet.) Ugyanígy magyarázza ezen szakaszt *Olshausen* is (Kommentar zum Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 3. kiadás, I. kötet, 130. lap, 7. jegyzet).

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

Örökösök ellen intézendő közigazgatási (pénzügyi) végrehajtás szabályozása.

Örökösödési eljárásunk rendszerbe foglalása után még élelnebben érezhető pénzügyi jogunknak az a hézaga, hogy örökös vagy másnemű jogutód, mint ilyen ellen intézendő közigazgatási, jelesül pénzügyi végrehajtás szabályozása tekintetében mindeddig semmi, bárcsak ideiglenes intézkedés sem történt.

Ez a kérdés pedig nagy fontossággal bír, mert a polgárok vagyona, de sőt személye és otthona immunitásának épségével is összefügg.

Ehez járul, hogy addig, míg az állami közigazgatás az egész vonalon be nem hozatik, nem valószínű, hogy a közigazgatási végrehajtó és becsüs közegek pragmatikája, képesítése és fegyelmi joga egyöntetű szabályozást nyerjen.¹ Érthető habozás, midőn a községi szervezetnek végrehajtói apparatusa a gyakorlatban az ország különböző részein annyira elütően, kapkodva, megbizhatatlanul működik, úgy, hogy erélyes központosított vezetés nélkül a megnyugtató egyöntetűség létesítése nem is remélhető.

Mindezek dacára nem szabad ebben a tág keretben a nagy készülődés mellett sem bizonyos elvek behozatalával késni, melyek az állami közigazgatás létesítésétől függetlenül, első sorban a polgárok sarkalatos jogainak biztosítása szempontjából mellőzhetetlenek. Ebből az okból előzetes érvényesítésök elodázhatatlan követelmény.

Ma a közigazgatási végrehajtó a saját «kognitóján» indul az örökhagyó ellen ennek életében kiszabott adó vagy illetéknek behajtásánál. Keringő hírből képzett «tudomás»-át követve, az elhunyt «örököse» — vagyis az általa örökösnek tartott — személy házi szentélyébe behatol; tiltakozás, óvás ellenére; nem kutatva, vajon örököse-e az, a kinek

¹ Sajátságos, hogy míg a bírósági végrehajtók hivatalos szerepköre meglehetősen részletezéssel van szabályozva, de állásuk meghatározása még csak várható, másfelől az állami közigazgatási végrehajtók állása szabályoztatott, eljárási körük — a községiekével együtt — csak igen hézagosan van megállapítva.

lakába belép, annak a személynek, a ki ellen a végrehajtást, a kiküldő végzés értelmében, intéznie kell; nem kutatja, maradt-e tényleges örökség az elhunyt után; birtokba vett-e valamely hagyatéki értéket az, a ki ellen eljárni készül. Mindezek helyett a végrehajtást tetszése, «meggyőződése», «bölcs belátása» szerint foganatosítja, s legfeljebb az igényper útjára figyelmezteti az óvást tevő lakástartót.

Ez az eljárás az állandó és gyakorlatban levő. A közigazgatási végrehajtót ma nem köti, nem vezeti e körül a kérdés körül s ebből a bonyodalomból semmi Ariadne fonal. Kénytelenek «okoskodni.» Székes fővárosunk egyik adóhivatalának buzgó vezetője bevallotta: hogy a végrehajtó «ha meggyőződik arról, hogy ki az elhunyt adó- s illetékköteles egyénnek az örököse, akkor ez utóbbi ellen is foganatosíthatja a közigazgatási végrehajtást; igaz ugyan, hogy csak az örökség erejéig.»(!?) Ez tehát az uralkodó «gyakorlat».

A közigazgatási végrehajtók így, e szünetlen állapotok közepette, a polgárok vagyona s lakásnak immunitása ellen, eljárásuk alkalmával, bár nem roszhiszemüleg elkövetett szabálytalanságukért csak kétes alapon vonhatók felelősségre, mert a szabálytalanság szabályt feltételez, a mely megsértetett, ilyen pedig az adott kérdésre nézve nincs, s ekként az 1883: XLIV. tcz. 98. §., s ezzel kapcsolatban az 1889: XXVIII. tcz. 8. §. 10. pontja, 11. §., 24. §. b) pontja, 33., 37. és 38. §§-ban foglalt rendelkezések a fent tárgyalt esetre nézve garanciát nem is nyújthatnak. Itt közigazgatási bíráskodásunk is csak meddő talajt talál, irányelvek hiányában, s az 1896: XXVI. tcz. 82. §. I. 5—7. pontjai s II. alapján sem fog intézkedhetni.¹

Nézetünk szerint már az 1894: XVI. tcz. alkotásakor, vagy az azt végrehajtó rendeletben, avagy végül ennek kiadásával egyidejűleg, de külön lett volna szabályozandó az örökösök ellen az örökhagyó adó- és illetéktartozásai iránt foganatosítandó végrehajtás módozata, és pedig lehető részletesen.

A kiadott szabályok, a mennyiben a közigazgatási (pénzügyi) végrehajtást érintik, csupán az örökösödési illeték és a közjegyzői költség behajtásának meghatározására szorítkoznak.

Nyilvánvaló, hogy az örökhagyót közvetlenül terhelt adó- és illetéktartozások behajtása körül nem tartható fen továbbra az az eddigi állapot, mely mellett a követendő eljárás szokásszerű opportunistikus elrendezése a pénzügyi hatóságok belátására van bízva; annál kevésbé tartható fen, mert az 1894. évi XVI. tcz. e hatóságokat még azzal a joggal sem ruházta fel, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérhessék; így még ezt a problematikus jogukat is csak «hitelező» szerepében tehetnék, némi erőltetett törvénymagyarázat mellett, de ekkor is csak az esetben, ha a kincstár javára valamely, a hagyatékhoz tartozó ingatlanra vagy jelzálogos követelésre feltételes végrehajtási zálogjog van bekeblezve.

Mindezeket szemlélve, oda jutunk, hogy az államkincstár és az egyéb közkincstár különleges állása is, de első sorban a polgárok sarkalatos jogainak megóvása, a tárgyalt kérdést érintő eljárás módozatainak sürgős szabályozását igényli.

A matéria voltaképen egy pénzügyi törvény alakjába lenne foglalandó. De ugyanaz egyfelől azon latitude-nél fogva,

¹ Egy példája annak, hogy ily végrehajtók «tudomásukat» miképp szerzik, s eljárásukat mily alapon indítják meg, a székes fővárosban történt következő eset. N. N. cég 1890-ben megszűnt. Tulajdonosa X. elköltözött egy rokonához Y.-hoz, egy másik utczába. Ott 1895-ben X. meghalt. 1896-ban X.-nek egy adótartozása iránt Y. ellen közigazgatási végrehajtást intéz egy községi végrehajtó. Felmutatja a kiküldő aktát, a melyen egy másik végrehajtónak következő jelentése foglaltatik: N. N. cég a K.-utca 7. sz. alól R.-utca 23. sz. alá költözött, a hol Y. néven ismertetnek. A felsőség e jelentést elfogadta s az eljáró végrehajtót a foglalásnak Y. lakásán foganatosításával megbízta.

mely főleg a pénzügyi közegek eljárása körül nálunk a törvényhozás intézkedéséig igénybevehető, másfelől az 1883: XLIV. tczikk 114. §-án alapuló meghatalmazásból folyólag: a pénz-, bel- és igazságügyi kormányzatnak egy közös rendeletével is, s talán annál gyorsabban és hatályosabban, rendbe hozható.

Pénzügyi közigazgatási, valamint közigazgatási bíráskodási törvényeink egész szervezetéből következően, szükséges, hogy az általunk megpendített eljárási elvek az állami és községi közegekre nézve közösek, azonosak legyenek.

Perrendünk új szabályozásával kapcsolatban pedig az egyazon egyénre vonatkozó *pénzügyi és bírósági végrehajtások közös és egységes nyilvántartása* elől sem lehet majd sokáig elzárkózni.

Karádi Bertalan

kir. törvényszéki bíró.

Felsőbíróági határozatok bírálata.

I.

Valamely földbirtokos eladta ingatlanait egyik leányának és vejének és elismerte az adásvevési szerződésben, hogy a vételár nézve a vevők által kielégítve lett. Miután a tulajdonjog a vevők javára telekkönyvileg bekebelezetett, azok a megvett ingatlanoknak tényleges birtokába is léptek.

Egynéhány év múlva az eladó elhalálozván, a többi gyermeke az adásvevési szerződés érvényességét perrel megtámadta, a keresetben előadván, hogy az eladó (apjuk) az adásvevési szerződés kötéskor súlyos elmebeteg volt és tagadván, hogy a szerződés tartalmát tudta, hogy azt aláírta és hogy a vevők a vételárt akár elszámolás folytán, akár készpénzben az eladónak megfizették volna. Az állított tények beigazolása céljából kérték az általuk felhívott tanuk kihallgatását és az eladott ingatlanoknak bírói becslését; keresetbeli kérelmük pedig oda irányult, hogy az adásvevési szerződés és a tulajdonjogbekebelezés érvénytelennek nyilváníttassék, az eladott ingatlanok az eladó hagyatékához tartozóknak és ők az eladó örököseinek bíróilag kimondásának, végre hogy a hagyaték nekik közösen egyenlő arányban átadassék.

Alperesek tagadván az összes keresetbeli állítások valóságát, az adásvevési szerződést eredetben a periratokhoz csatolták és kérték felperesek elutasítását.

Ámbár felperesek a keresetben tagadták, hogy az eladó az adásvevési szerződést aláírta és hogy annak tartalmát tudta, valamint hogy alperesek a vételárt kifizették, mégis belátták, hogy a perjogi szabályok értelmében őket terheli a bizonyítás kötelezettsége mind az igenleges, mind a nemleges előadásaira nézve és ezért magok kérték az adásvevési szerződésen szereplő tanuk kihallgatását is.

Miután a felperesek által felhívott tanuk kihallgatva lettek és az ingatlanokra nézve a bírói becslő foganatosítva lett — a soproni törvényszék a 6118/891. számú ítéletével felpereseket keresetökkel elutasította, mivel a szerződést előttemező két tanu egybehangzólag vallotta, hogy annak tartalma az eladó előtt felolvasva lett, hogy ez utóbbi azt akaratjával egyezőnek nyilvánította, hogy jelenlétükben azt sajátkezűleg aláírta, és mivel ezen két tanu nem vette észre, hogy az eladónak elméje akkor megzavarva lett volna; azon körülményt pedig, hogy az ingatlanok nagyobbra lettek becsülve, mint a mennyiért alperesek azokat megvették, a törvényszék figyelembe nem vehette, mert *felperesek nem is állították, hogy köteles részükben sérelmet szenvedtek volna, a vételárnak kifizetése pedig az adásvevési szerződés tartalma által beigazolva van.*

Felperesek felebbezése folytán a kir. ítélő tábla az 1947/892. szám alatt hozott ítélettel az elsőbíróági ítélet azon részét, melyben az a szerződés érvényességét kimoni-

dotta, helybenhagyta, de megítélte felperesek részére az ingatlanoknak bírói becsü útján megállapított értékéhez képest a köteles részt azon indokolással, hogy felperesek a kérdésben forgó szerződés tárgyát képező ingatlanokból az egyenlő osztályrész megítélését kérték s tekintettel arra, hogy a törvényes osztályrész iránti kérelem mint kevesebb, az egyenes osztályrész iránti kérelemben benne foglaltatik, hogy alperesek a kihallgatott tanuk vallomásaival arra nézve, hogy az örökhagyótól átvett ingatlanokért bármely értéket adtak volna, a felperesek tagadásával szemben bizonyítékot előállítani nem tudtak, e szerint a jogügylet ajándékozásnak tekintendő.

Ezen ítéletet a kir. Curia a 8638/892. számú ítéletével helybenhagyta; indokolásában még felhíván, hogy *alperesek voltak kötelesek a vételár kifizetését beigazolni*, a kihallgatott tanuk pedig annak kifizetését nem bizonyították.

Ezen peres ügyben három kérdés nyert eldöntést, úgy-mint:

1. bizonyítandó-e a megtámadott adásvevési szerződés érvényessége vagy érvénytelensége?

2. tartoznak-e felperesek a vételárnak ki nem fizetését igazolni, vagy kötelesek-e alperesek annak kifizetését bizonyítani?

3. meg volt-e felperesek részére a köteles rész ítéltető?

Az első kérdés mind a három fórum által helyesen döntetett el oly értelemben, hogy az adásvevési szerződés érvénytelensége bizonyítandó és hogy annál fogva felperesek voltak kötelesek azon tényeket bizonyítani, a melyekből az adásvevési szerződés érvénytelensége következtethető lett volna.

A második kérdés az elsőbíróóság által lett helyesen eldöntve, a mennyiben kimondta, hogy felperesek az alperesek által eredetben becsatolt szerződéssel szemben, melyben az eladó a vételár kifizetését elismerte, nem bizonyították, hogy a vételár alperesek által nem lett volna kifizetve.

Ezen kimondás megfelel teljesen a perjogi szabályoknak, melyeknek értelmében felperes köteles azon tényeket előadni és bizonyítani, a melyekből követelését származtatni véli.

A két elsőbíróóság ellenben kimondotta, hogy a vételár az eladó hagyatékának tekintendő, mivel alperesek nem igazolták, hogy azt az eladónak kifizették.

A felsőbíróóságok eme kijelentése nemcsak az első kérdésre nézve hozott határozatukkal, hanem a polgári perrendtartásnak a bizonyítás terhére és a bizonyítékok bizonyító erejére vonatkozó intézkedéseivel is ellentétben áll.

Minthogy a felsőbíróóságok is kimondták azt, hogy felperesek voltak kötelesek az adásvevési szerződés érvénytelenségét beigazolni, hogy az ingatlanokra állítólagos örökjogukat érvényesíthessék, épügy azt is következetesen ki kellett volna mondaniok, hogy a vételár ki nem fizetését ők tartoznak bizonyítani, hogy abból örökrészt követelhesenek; mert ha az eredeti adásvevési szerződés igazolja a vétel megtörténtét és ennek érvényességét, akkor kell, hogy a vételár kifizetését is — melynek átvételét az eladó világosan elismerte — igazolja mindaddig, míg felperesek az ellenkezőt nem igazolják, és furcsa dolog az, hogy *ugyanazon okirat az abban tanúsított egyik tény valóságát bizonyítja, a másik tény valóságát pedig nem bizonyítja*.

Helytelen a felsőbíróóságoknak fentebb említett kijelentése azért is, mivel a perrendtartásnak 64. és 152. §-ában foglalt világos intézkedésekből következik, hogy felperes köteles a jogalkotó tényeket, melyekből jogigényét származtatja, nemcsak állítani, hanem az ellenfél tagadása esetében igazolni is; alperesek tehát nem lehettek kötelesek a vételár kifizetését bizonyítani, a mit egyébiránt a polg. perrendtartás 167. és 168. §-ai által előírt kellékekkel ellátott adásvevési szerződéssel tettek.

A felsőbíróóságoknak ama kijelentéséből, hogy alperesek a vételár kifizetését a kihallgatott tanuk vallomásaival nem igazolták, következnek, hogy a vételár kifizetésének megtörténtét *pusztán a perrendtartás értelmében teljes bizonyító erővel bíró okirattal, melyben a kiállító a vételár-átvételét expressis verbis elismeri, nem bizonyítható*, hanem szükséges még azonfelül, hogy az okiraton szereplő tanuk is a fizetés tényleges megtörténtét tanusítani képesek legyenek; szükséges volna tehát a felsőbíróóságok felfogása szerint, hogy a tanuk a fizetés megtörténtét látták, azaz hogy azok ügyleti tanuk legyenek; pedig ügyleti tanukat a törvény csak a házasságkötésnek és némely végrendelkezésnek materiális érvényességéhez, valamint némely közjegyzői okiratnak bizonyító erővel való felruházásához kíván meg.

A harmadik kérdés eldöntésénél a felsőbíróóságok olyan jogelvet állítottak fel, mely helytelen; kimondták ugyanis, hogy az egyenes osztályrész megítélése iránti kérelemben a köteles rész megítélése iránti kérelem is befoglaltatik, mivel a köteles rész az egyenes osztályrésznél kisebb.

Ha igaz is, hogy a köteles rész az egyenes osztályrésznél kisebb, mégsem alkalmazható azon szabály, mely szerint in majore continetur et minus a kérdésben forgó esetben, mert az csak akkor alkalmazható, midőn valamely követelés *puszta számszerű mennyiségéről* van szó; mivel pedig a köteles rész és az egyenes osztályrész közötti különbség nem abban keresendő, hogy az első a másikkal kisebb, hanem inkább abban, hogy az egyiknek megítélhetése más feltételektől függ, mint a másikkal megítélhetése, annál fogva ki volt zárva annak alkalmazása a jelen esetre.

Hogy az, a ki egyenes osztályrész megítélését kéri, nem egyszersmind kérte hallgatag a köteles rész megítélését is, kitűnik a következőkből: a ki egyenes osztályrész megítélését kéri, annak állítani és esetleg bizonyítani kell, hogy az örökhagyó után hagyatéki vagyon maradt és hogy ő annak örököse; a ki pedig köteles rész megítélését kéri, annak állítani és esetleg bizonyítani kell, 1. hogy az örökhagyó után hagyatéki vagyon maradt vagy hogy annak maradnia kellett volna, ha az örökhagyó azt még élteben viszteher nélkül nem idegenítette volna el, 2. hogy ő az örökhagyónak leszármazója vagy szülője, és 3. hogy ő az örökhagyó után örökrészt nem kapott, vagy pedig, hogy annyit nem kapott, mint a mennyit a törvény rendelkezésénél fogva kapnia kellett volna (köteles rész).

A konkrét esetben állították felperesek, hogy az eladó (apjuk) meghalt, hogy ők annak leszármazói és hogy az általa még életében elidegenített ingatlanok annak hagyatékához tartoznak, mivel állításuk szerint az elidegenítési jogügylet az elidegenítőnek elmebetegsége miatt érvénytelen és kérték tehát az ezen ingatlanok után őket illető egyenes osztályrész megítélését, de azt, hogy ők az örökhagyó után örökrészt egyáltalában nem kaptak volna, vagy hogy köteles részükben sérelmet szenvedtek volna, nem állították s mégis megítélték a felsőbíróóságok a köteles részt, ámbár annak megítélhetése a perben vitatva nem lett és e miatt kimutatva sem lett, vajon fenforognak-e az annak megítélésére megkívántató előfeltételek.

Miután a mondottak szerint el nem tagadható, hogy a köteles rész megítélhetése más feltételekhez van kötve, mint az egyenes osztályrész megítélhetése, kétséget nem szenvedhet, hogy a felsőbíróóságok olyasmit ítélt meg hivatalból, a mit felperesek nem is kértek, a miből következik, hogy ezen felsőbíróósági ítéletek a polgári perrendtartás 248. §-ában foglalt azon szabálylyal, hogy az ítélet a felek kérelmén túl nem terjedhet, ellentétben állanak és miután az eljárás folyamában a köteles részről szó sem volt, világos, hogy a felsőbíróóságok a polgári perrendtartás 245. §-át sem vették tekintetbe, mely szerint a bíró a peres eljárásban

kifejtett tények és előadott bizonyítékok alapján tartozik határozni.

Miután a felsőbiróságok a polgári perrendtartás 245. §-ában foglalt intézkedést figyelembe nem vették, megsértették a perjognak azon sarkelvét: hogy audiatur et altera pars.

Ezen elv alapján védekezhetek volna alperesek a köteles rész megítélése ellen azon esetben, midőn felperesek annak megítélését kérték, illetve midőn olyan tényeket hoztak volna fel, melyek valósága esetében őket köteles rész megillette volna; mert alperesek ellenvethették volna esetleg, hogy felperesek örökrészükre nézve az örökhagyó által még éltében teljesen vagy részlegesen kielégítve lettek vagy pedig ellenvethették volna, hogy az általuk megvett ingatlanok terhelve voltak.

Huf József.

A magyar polgári perrendtartás előadói tervezetére vonatkozó észrevételek.¹

TIZENHATODIK FEJEZET.

Perköltség.

434. §. E szakaszban nyomdahiba fordul elő a: «befejezni» szóban, mely *«befejezi»-re kiigazítandó.*

436. §. E szakasz utolsó mondata így szól:

«Különben a bíróság a felet a per összes költségében is elmarasztalhatja, ha az ellenfél több követelése aránytalanul csekély volt, vagy onnan eredt, mert a követelés összege bírói megállapítástól vagy kölcsönös leszámolástól függött.»

E mondat eme tétele: «ha az ellenfél több követelése aránytalanul csekély volt» homályos, mert találgatni kell, hogy a követelés a másik fél követeléséhez, vagy a megítélt követeléshez képest értendő-e többnek?

Nagyobb világosság kedvéért *ekkép szövegezendő az említett mondatrész*: «ha az ellenfél követelése a megítélt követelést aránytalanul csekély értékben haladja túl, vagy e többlet onnan eredt. . . .»

437. §. E szakaszban, miként a 9. §-nál fentebb említve volt, gondoskodni kell arról, hogy az egységes követelés részleges perlésével történhető visszaélés megtoroltathassék. Ezért új bekezdésként *kiegészítendő e szakasz a következő rendelkezéssel*: «Akkor is elmarasztalandó a felperes az alperes költségeinek megtérítésében, ha a bíróság arról győződik meg, hogy a felperes egységes követelésének részleges perlése az alperes bosszantására vagy megkárosítására irányul».

443. §. A bírósági hivatalnokok marasztalása és a vétésük által okozott költségek megtérítése iránt intézkedő e szakasz utolsó bekezdése így szól: «A határozat ellen, ha a kir. ítélő tábla hozta, egyfoku felfolyamodásnak van helye». E rendelkezés felesleges, mert a kir. ítélő tábla határozata ellen a felfolyamodás egynél többfoku ugy sem lehet; ha pedig nyomdahiából kimaradt onnan a «kivéve» szó s tulajdonképp ezt jelenti: «kivéve, ha a kir. ítélő tábla hozta,» akkor indokolatlan megszorítás származik belőle, midőn nem enged felfolyamodást a kir. ítélő tábla határozata ellen, melylyel például valamely törvényszéki bírót a felek költségeinek megtérítésére kötelezi.

Ezen okon *kihagyandók a mondatból e szavak*: «ha a kir. ítélő tábla hozta».

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Mulasztás.

446. §. E szakaszból, mely így szól: «A határnap el van mulasztva, ha a fél a határnapon az ügy felhívásától kezdve a szóbeli tárgyalás bezárásáig meg nem jelenik vagy nem cselekszik», a *«szóbeli» jelző kihagyandó*, mert a határnap

elmulasztásának módját nem csupán a szóbeli tárgyalásra, hanem a számadási és hasonló perekben követendő előkészítő eljárásra vonatkozólag is meg kell állapítani.

Ugyanis a 265. §. az előkészítő eljárásra kitűzött határnap elmulasztásának következményéről is rendelkezik s a hetedik fejezet, nevezetesen annak 266. §-a világosan megkülönbözteti a kiküldött bíró előtti tárgyalást a szóbeli tárgyalástól; s minthogy mindkét tárgyalás elmulasztásának hasonló következményei vannak s azok a mulasztás módjára nézve sem különbözhetnek egymástól, s minthogy a 446. §. a meg nem jelenés vagy nem cselekvés időhatárát kifejezetten csak a *szóbeli* tárgyalás bezárásáig szabja meg s ennél fogva a 265. §. esetére az nem alkalmazható; a javasolt módosítással e hiányt helyre kell igazítani.

450. §. E szakasz 4. pontja hivatkozik a perfelvételi határnapnak az alperes részéről történt elmulasztásáról rendelkező 448. §. esetére, melyben a bíróság a mulasztás következményeinek kimondását megtagadja, ha a perfelvételi határnapon előadott kereset a meg nem jelent alperessel még nem volt közölve, vagy ha a kereseti kérelem a közölt kereset tartalma szerint meg nem állhat. Azonban a 4. pontnak feltételét képezi, hogy az alperes a perfelvételi határnapon meg nem jelenjék, mert csak ez esetben van értelme a 450. §. hetedik bekezdésének, mely szerint a bíróság a perfelvételi határnapon előadott vagy kijavított keresetet a felperes kérelmére az alperessel közli s újabb határnapot tűz ki; ellenben ha az alperes a perfelvételi határnapon megjelenik s mulasztása *«nem cselekvésben»* van, akkor a 450. §-ban foglalt védelmet meg nem érdemli s ennek 4. pontja reá ki sem terjesztendő. Minthogy pedig az idézett 448. §-nak csupán első bekezdése szól az alperes meg nem jelenésével elkövethető mulasztásról, míg a második bekezdése a megjelent, de nem nyilatkozó alperes mulasztását szabályozza: a 450. §. 4. pontjában nagyobb szabotosság kedvéért *nem az egész 448. §., hanem csak első pontjának esetére kell hivatkozni.*

A 4. pont *ily módon kiigazítandó.*

457. §. E szakasz első bekezdéséből, mely szerint a felek kölcsönös beleegyezéssel a határidőket a záros és a törvény által meghosszabbíthatatlanoknak nyilvánított határidők kivételével meghosszabbíthatják vagy megrövidíthetik, *kihagyandók e szavak*: «meghosszabbíthatják, vagy». Mert, ha a felek kölcsönös beleegyezéssel a határidőket korlátlan tartamig meghosszabbíthatják, akkor a bíróság hatáskörébe tartozó pervezetés jelentősége és haszna meggyengül, a tárgyalás egyes részei elmosódhatnak s a helyes munkabeosztás előreláthatatlan zavaroknak lesz kitéve, mely károk lehetőleg elhárítandók.

Arra az esetre pedig, melyben a határidő meghosszabbítását a felek érdeke szükségessé teszi, ezek kérelmezési joga és a bíróság intézkedése tekintetében a 458. §. elég garantiát nyújt s ezért a javasolt változtatás akadályba nem ütközik.

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

Igazolás és ellentmondás.

462. §. E szakasz első bekezdésében, mely szerint az igazolási kérelem megállapítására szolgáló ténykörülmények és valószínűvé tételüknek eszközei az igazolási kérvényben előadandók, a «ténykörülmények» szó után a 129. §-nál javasolt módosítás hasonlatára *beillesztendő a szövegbe a következők*: «számozott pontokba foglalva».

471. §. E szakasz *helyett, minthogy az ellentmondás kellékeinek előzetes vizsgálatára ki nem terjeszkedik, a következő rendelkezés veendő be a tervezetbe*: «Ha az ellentmondásból kitűnik, hogy annak egyáltalán helye nincs és hogy nem törvényes alakban és időben van benyújtva, az ellentmondási idézés kibocsátása nélkül, hivatalból visszautasítandó.

¹ Az előbbi közl. l. a 27., 38., 41., 42., 43., 44. és 47. számban.

A bíróság e kellékeket a perfelvételi határnapon is hivatalból vizsgálja s ha azok valamelyike hiányzik, az ellentmondást végzéssel szintén hivatalból visszautasítja.»

A javasolt előzetes vizsgálat hatásos eszköz lenne a visszaélésnek és huza-vonának megakadályozására, melyek az ellentmondással okozhatók, az által, hogy miként a tervezet rendeli, előzetes vizsgálat nélkül feltétlenül ki kell tűzni az ellentmondásra a perfelvételi határnapot. Ily esetben a bíróság és a felek ideje és tevékenysége kárba vész, ha a bíróság az ellentmondás kellékeit, habár nyilvánvalók hiányai, csak a perfelvételi határnapon vizsgálhatja s csak akkor utasíthatja vissza az ellentmondást. Nem hagyható e kérdésnél figyelmen kívül, hogy alperest korábbi mulasztás terheli s hogy a mulasztása következményeinek elhárítására szolgáló védelem csak addig jogosult, míg feltételei nem hiányoznak. Ez irányban a bíróságnak engedett előzetes és így szigorubb vizsgálat a szóbeliség és közvetlenség elveibe nem ütközik, mert az első perfelvételi határnapon közvetlen tárgyalás tüzetvén ki, ha ezt alperes elmulasztotta, az ellentmondással megindítani kívánt folytatólagos eljárás alakszerűségét türni tartozik.

(A 470. §-ra vonatkozó javaslat, a 601. §-nál alább foglaltatik.)

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

Az eljárás félbeszakadása és felfüggesztése.

474. §. E szakasz első bekezdésében kijelenti, hogy az eljárás valamely fél halála esetében félbeszakad; második bekezdésében pedig kimondja, hogy a félbeszakadt eljárás felvételét, mind a jogutód, mind az ellenfél kérheti. Ezek után a hetedik és nyolczadik bekezdésében a felvételre kitűzött határnap elmulasztásának következményeit szabályozza. Azonban a nyolczadik bekezdésnek szövege homályos, mert a megelőző hetedik bekezdés azt az esetet tárgyalja, melyben a félbeszakadt eljárás felvételét a jogutód *ellenfele kéri* s a perbeidézett jogutód meg nem jelenik; sorrend szerint következnie tehát a perbeidézett ellenfél meg nem jelenésének esete, a nyolczadik bekezdés mégis előbb a perbeidéző jogutódnak s csak azután a jogutód ellenfelének meg nem jelenését említi a következő szöveggel: «Ha pedig a felvételre kitűzött határnapon a perbeidéző jogutód, vagy a jogutód ellenfele nem jelenik meg, a bíróság az utódlás kérdésében a megjelent fél kérelméről és esetleg a főügyben is határoz.»

A rendelkezések helyesebb és világosabb sorrendjének megfelelő *következő szöveggel helyettesítendő, tehát a nyolczadik bekezdés első sorai*: «Ha pedig a felvételre kitűzött határnapon a jogutód ellenfele vagy a mennyiben a felvételt a jogutód kérte ez utóbbi, illetőleg ennek ellenfele nem jelenik meg, a bíróság ...»

479. §. E szakasz első bekezdésének utolsó szava hibásan: «felfüggeszheti»-nek van nyomtatva a «*felfüggesztheti*» helyett. *E hiba kiigazítandó.*

(Folyt. köv.)

Dr. Vasdényey Géza.

Különfélék.

— **Csemegi Károly** előadásával a holtkézi nagyszabású vita méltó befejezést nyert. Az egész vita szövege már közelebb megjelen.

— **A holtkézi vitára vonatkozólag** a következő sorokat vettük:

Dr. Csillag Gyula ur a Magyar Jogászegyletben a holtkézi törvények érvényességéről f. évi november 21-én tartott és a *Jogt. Közl.* f. évi 48. számában közlött előadásában az osztrák polgári törvénykönyv 1467. és 1472. §-ait, melyek szerint a törvénykönyvi elbirtoklás ideje magánszemélyek ellen 3, az 1472. §-ban felsorolt jogi személyek ellen 6 év, oly helytelen megokolással kíséri, melyet lehetetlen helyreigazítás nélkül hagyni. Azt mondja ugyanis (5. be-

kezdés), hogy az 1472. §-ban foglalt hosszabb elbirtoklási időt a törvényhozó azért állapította meg, hogy a «kevésbé befolyásos magánszemélyek jogi helyzetét a nagy hatalommal és befolyással rendelkező fiskus, egyházak és községek ellenében megvédelmezze, *ez utóbbiaknak a nyilvánkönyvi elbirtoklást nehezebbé tegye*, mint a természeti személyeknek, kiknek rövidebb idő adatott az elbirtoklásra.»

Az említett szakasz nem az ott felsorolt jogi személyek *által*, hanem azok *elleni* elbirtoklásról szól, és azért ezen elbirtoklási idő kiterjesztése a mondott jogi személyek iránt nem *odium*, hanem *favor*-ként jelentkezik, valamint favor a jogszerű cím hiányában, pusztá jóhiszeműség alapján ezen jogi személyek ellen indítandó törlési keresetnek 40 év lefolytatól való függővé tétele is. (1477. §.).

Ezen favor oka pedig abban keresendő, hogy az illető jogi személyek ügyeiket nem maguk intézhetik, hanem képviselőre utalvák, mely rendesen nagyon nehézkes menetű. Szerencsének mondható, hogy e helytelen magyarázat a kérdés megoldására sem közvetlen, sem közvetett befolyást nem gyakorolt.

— **A kir. Curiához** f. é. november hóban 1407, ez évben összesen 19,871 ügy érkezett. Elintézendő volt a múlt évi hátralékkal együtt 32,911, elintéztetett 22,535, hátralékban maradt 10,376 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest kevesebb érkezett be 5470-nel, kevesebb intéztetett el 1669-czel, a hátralék csökkent 3601-gyel.

— **A horvát országos kormány** a f. é. nov. 19-én egybegyűlt országgyűlés elé két fontos igazságügyi törvényjavaslatot terjesztett; egyiket a *csődeljárásról*, másikat a *fizetésektelen adós vagyondra nézve kötött jogügyletek megtámadásáról*, mely két javaslat törvénynyé váltával a jelenleg érvényben levő. 1853. évi július hó 18-án kelt csődrendtartás hatályát veszítendő. Mindkét javaslatot *dr. Mudrović József* kormányi fogalmazó szerkesztette az igazságügyi osztályban tartott értekezlet megállapodásaihoz képest. Az országos kormány a csődeljárásról szóló javaslatot a horvát jogászegylet tagjainak, mint az egylet közlönyének, a «Mjesečnik» mellékletének már folyó évi június hóban megküldötte oly fölhívással, hogy arra nézve észrevételeiket az említett lapban az országgyűlés elé terjesztendő javaslatban leendő figyelembevétel végett közöljék.

Ezen fölhívásra *dr. Badaj Sándor* zimonyi ügyvéd terjedelmes dolgozatban a javaslat általános és különös részéhez módosítványokat indítványozott.¹

A javaslat két részre, az anyagi (1—60. §.) és alaki (61—246. §.) csődjogra oszlik. Az utóbbi rész három címet foglal magában, az első a rendes (61—214. §.), a második a kereskedelmi (215—237. §.) csődről szól, a harmadik vegyes és átmeneti határozatokat tartalmaz. A befejező 246. §. szerint ezen törvény a fizetésektelen adós vagyondra nézve kötött jogügyletek megtámadásáról szóló törvénnyel egyidejűleg lép hatályba, a hatálybalépés napját a bán határozza meg. A javaslat alapjául első sorban a magyar, másodsorban az osztrák (1868.) és német (1877.) csődtörvény szolgált, az egyes szakaszok alatt ezen törvények megfelelő §-ai idézvék.

A másik javaslat három fejezetre oszlik. Az első (1—20. §.) a csődön belüli, a második (21—38. §.) a csődön kívüli megtámadást tárgyalja, a harmadik (39—43. §.) közös határozmányokat tartalmaz.

Ezen javaslat is az 1884. évi márczius hó 16-án kelt

¹ 1894. évben *Rušnov Adolf*, báni táblai ülnök törvényjavaslatot készített az új csődrendtartásról, melyben minden szakasz után az indokolásban előadja, mily határozatokat vett át a magyar, német és osztrák csődtörvényből, melyeket módosított, illetve mellőzött és melyeket kíván maga mint újakat befogadni. Ezen dolgozat a «Mjesečnik» múlt évi márczius havi számával a jogászegylet tagjainak megküldetvén, arra észrevételeket irtak: *dr. Posilović István*, mitrovicai törvényszéki elnök és *Wagner Ignác* eszéki ügyvéd a javaslatához általában *dr. Radits István* zágrábi posta- és táv. s. titkár a javaslatnak a postaküldemények és táviratok lefoglalásáról szóló szakaszára nézve, miről az 1853. évi csődrendtartás nem intézkedik. Ezen észrevételek a végleges javaslatban lehetőleg figyelembe vétettek.

osztrák megtámadási törvény, azután a magyar és német csődtörvény, valamint a csődön kívüli megtámadásról szóló 1879. évi július 21-én kelt német törvényen alapul, itt is ezen törvények megfelelő szakaszai idézvék.

— **Felebbezés beadásának elmulasztása fegyelmi vétség.** *A temesvári ügyvédi kamara fegyelmi bírósága dr. — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben ítélt: Dr. — a K. M. temesvári lakos és érdektársai kárára elkövetett, az 1874. évi XXXIV. tcz. 69. §. c) pontjába ütköző és e szerint minősülő fegyelmi vétségben vétkesnek nyilvánított és ezért a fentebb felhívott tcz. 70. §-ában foglalt másodfoku büntetéssel, és pedig 100 forint pénzbírsággal megfenyítették. Indokok:* Miután a végtárgyalás során úgy vádlott beismerésével, mint a hivatalból átkért peres iratokkal is beigazolást nyert az, hogy vádlott dr. — a panaszos és érdektársai nevében a temesvári kir. törvényszék 19,430/93. sz. ítélete ellen a felebbezést elkészve nyújtotta be, s ezen felebbezés elkészés indokából vissza is lett utasítva, kétségtelen, hogy vádlott ezen felebbezés beadása által a fenebb felhívott törvény-szakasz 69. §. c) pontja alá vonható fegyelmi vétséget követett el, a miért is vádlottat ezen fegyelmi vétségben vétkesnek nyilvánítani és megfelelő, és pedig másodfoku büntetéssel sújtani azért kellett, mert ha valóban vétetnék is panaszlott azon, tanu által is igazolt előadása, hogy panaszos K. M. előtte az ítélet átvételének napjára május 9-ikét jelölte meg, s az elkészés indokát ez képezte, az vádlott vétkességét nem menti; mert az ügyvédnek akkor, midőn egy jogkereső fél ügyének ellátására — jelen esetben tehát egy felebbezés benyújtására — vállalkozik, szoros kötelességében áll — nem törődve azzal, hogy a fél mit állít — a kézbesítés idejéről magának meggyőződést szerezni s a jogorvoslat beadását ehhez irányítani, főleg áll ez elengedhetetlenül az ügyvédre nézve akkor, midőn a jogorvoslat beadását — mint azt jelen esetben tette — a határidő legutolsó napjára hagyja. Fokozza vádlott bűnösségét még az a körülmény is, hogy miután a temesvári kir. törvényszék a többször hivatolt ítéletet panaszosnak panaszlott ügyvéd lakhelyén kézbesítette, a kézbesítés határnapjától a temesvári törvényszék irattárában könnyen meggyőződni módjában állott, melyet hogy tenni elmulasztott, maga panaszlott hallgatóg beismeri és felhívott tanuja határozottan igazolja. A másodfoku büntetést annak daczára, hogy panaszlott eddig fegyelmileg büntetve nem volt, a fegyelmi bíróság alkalmazandónak azért találta, mert azon peres ügy, melyben vádlott a beigazolt késedelmet tanusította, 4000 frton felüli összegről szólt, s késedelme által panaszlott ügyfelei érdekeit annál érzékenyebben sértette. (1896 szeptember 3. 511. sz. a.) — *Curia:* Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának ítélete indokaiból helybenhagyatik. (1896 október 31. 472. sz. a.)

— **Vadnak élve elfogása a közigazgatási hatóság által elbírálandó kihágást képezhet.** (A m. kir. miniszter-tanács 1896. évi október 7. én hozott határozata.) A m. kir. minisztérium a T. József cs—i lakos és tsa ellen mezei nyulnak élve elfogása miatt tett feljelentés elbírálása tárgyában, Tolna vármegye simontornyai járásának főszolgabírája és a gyönki kir. járásbíróság között felmerült hatásköri összeütközési esetet, az 1896. évi október hó 7-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, következőleg határozott: Jelen ügyben az eljárás a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik. *Indokok:* A csendőrség által tett feljelentés szerint T. Jakab cs—i lakosnak József és János nevű fiai 1895. évi július hó 6-án a déli órákban, a gabonaföldön apjuk jelenlétében és szemeláttára egy mezei nyulat kergettek és élve elfogtak. Ez a cselekmény a kir. bíróságok hatáskörébe utalt büntetendő cselekmények közül egyiknek ismérveit sem foglalja magában; ellenben a reá vonatkozó feljelentésben nincs oly adat, amely eleve kizárná azt, hogy az eljárás során részletesebben kiderítendő tényállás alapján esetleg az 1883. évi XX. tcz. 30. §-ába ütköző vadászati kihágás tényálladéka állapíttassék meg. Minthogy pedig a vadászati kihágások megtorlása az 1883. évi XX. tcz. 47. §-a szerint az 1880. évi XXXVII. tcz. 41. §-a értelmében illetékes közigazgatási hatóság hatáskörébe van utalva: a szóban forgó feljelentés elbírálására a közigazgatási hatóság hatáskörét kellett megállapítani, és pedig annál is inkább, mert ha az eljárás során oly körülmények merülnének fel, a melyek miatt a szóban forgó cselekmény vadászati kihágásnak sem lenne minősíthető, ebben az esetben is annak kimondása, hogy a feljelentett cselekmény büntetendő cselekmény ismérveit nem fog-

lalja magában, a közigazgatási hatóság feladatát képezi, mint a melyhez a feljelentés eljárás végett benyújtott.

— **A közigazgatási bíróságról** szóló törvény magyarázata című munkára hirdet előfizetést dr. Némethy Károly belügyminiszteri titkár. Megjelenik deczember folyamán. Előfizetési ára 3 frt. Szerző a rendelkezésre álló összes hiteles jogforrásoknak: az eredeti törvényjavaslat indokolásának és mellékletének, a képviselőházi bizottsági jelentéseknek, a bizottsági és országgyűlési tárgyalásoknak, az életbeléptetési munkálatoknak, jelesül a végrehajtási rendeletnek és a bírósági ügyrendnek szakszerű feldolgozásával a törvénynek bő magyarázatát adja ki. A szükséges elméleti fejtegetések előrebocsátása után a törvénynek mindenik része, úgy a szerkezeti, mint a hatásköri és eljárási rész, ezek minden egyes fejezete, czime és §-a rendszeres jegyzetekkel lesz kísérvé.

— **Előfizetési felhívás.** *A vádlottak padján* című kötetre hirdet előfizetést dr. Balázs Ignác. Szerző a törvény-széki tárgyaló teremben ellesett érdekes eseteket dolgozza fel és gyűjti össze kötetbe, melynek ára 1 frt leend.

Nemzetközi Szemle.

— **Köteles-e a tanu büntetett előéletére vonatkozólag kimerítő feleletet adni?** A német 1877-iki büntető perrendtartás 54. §-a azon álláspontra helyezkedik, hogy a tanu csak az esetben tagadhatja meg a választ, ha ez önmaga vagy családtagjainak egyike ellen «bírói üldözés»-t vonna maga után; és így nem ad mentességet annak, kinek — bár ettől nem kell félnie, — ki azonban vallomása által a megvetésnek tenné ki személyét. Egy adott esetben az első forum 100 márkával sújtotta azon tanut, ki előéletére vonatkozólag megkérdezettvén, azt felelte, hogy polgári tisztelt-jogainak birtokában van és hogy hamis eskü miatt sem meg nem büntettetett, sem vizsgálat alatt nem állott, de minden további idevonatkozó választ megtagadott. A felső-bíróság azonban felmentette tanut a további válaszadás alól.

— **A skót börtönök** hiányairól emlékezik meg William Tallack a Times-ben s ezek okát főleg két körülményben látja. Egyrészt ugyanis a hivatalnokokat rosszabbul fizetik, mint Angliában s Írlandban, másrészt pedig az örök száma oly csekély, hogy gyenge elméjű elítélteket minden felügyelet nélkül hagynak együtt egyéb büntetésekkal. Így egy börtön kórházában négy beteget, kik közül egy tüdővérzésben, egy epilepsziában s kettő testi sérülésben szenvedett, egy gyilkosság miatt elítélt fegyencz őrizetére bíztak s zártak el éjjelre. Hogy a betegek gondozása és az említettek társas együttléte minő eredményekkel jár, az képzelhető. Tallack két esetet említ fel ennek illusztrálására. Az egyik az armley fogházban történt Leeds mellett, hol az egyik fogoly vele elzárt társát ölte meg, a másik 1894-ben Nürnbergben, hol három egy cellába zárt elítélt közül kettő a harmadikat megfogta s fejét addig verte a falhoz, míg belehalt. A skót börtönfelügyelőség (Commissioners of the prison board) nem rég kiadott jelentésében ajánlja is, hogy oly esetekben, midőn az elítéltek együttes elhelyezése czélszerű, (t. i. azon elítélteknél «who are mentally affected, as well as those who by reason of infirmity, depression, helplessness, or other causes cannot be left alone in cells») külön felügyelőket alkalmazzanak, kik a betegek gondozásáért és testi épségeért felelősek. Ezt sürgeti Tallack is, de mindeddig mi sem történt. Ezek után azt hisszük, hogy Aschrott mégis túllő a célon, midőn a Liszt-féle Zeitschrift utolsó számában megjelent cikkében (51. l.) a brit börtönöket követendő mintakul állítja fel.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 12-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dárday Sándor előadása: az alapítványok iránti felügyeleti jogkör szabályozásáról. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az alaptványok iránti felügyeleti jogkör szabályozásáról Dr. DÁRDAY SÁNDOR miniszteri tanácsostól. — Végrendelkezési és özvegyi jog. Dr. JANCsó GYÖRGY kolozsvári egyetemi tanártól. — *Jogirodalom:* Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye. TARNAI JÁNOS kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Szakkérdések és jogkérdések. SZÉKÁCS FERENCZ curiai bírótól. — A biztosítási ügylet érvényessége és a biztosítás kezdete. Dr. BECK HUGÓ curiai bírótól. — A felülvizsgálat alapja. Dr. FODOR ARMIN kir. törvényszéki bírótól. — Ingatlan vételára iránti per. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az alaptványok iránti felügyeleti jogkör szabályozásáról.

— Dárday Sándornak a Jogászegyletben tartott előadása. —

Az örök és változatlanok tekintett természet törvényeinek is megvannak a maguk fejleményei; valamint az emberi törvényekben lefektetve vélt örök igazságok is csak a fejlődés számbavételével ösmerhetők el igazságoknak.

Ezért nincsen és nem is lehet megállás, sem a természet törvényei szerinti fejlődésben, sem az emberi intézmények haladásában; mert minden előre tett lépés, maga után vonja annak következményeit. Nem tartom szükségesnek e helyen annak fejtegetésébe bocsájtkozni, hogy a míg az egyházak az állami feladatoknak egy részét végezték, az állam jogkörének egy részét is a maguk részére vindikálhatták és absorbeálhatták.

Ez mai előadásom tárgyát illetőleg főleg az oktatásügy és az alaptványok felügyeleti jogköre tekintetében fog igazolást nyerni és hogy e tekintetben mily szoros reláció forog fön az állam és egyház jogköre között, — ez előadásom folyamán eléggé meg lesz világítva, úgy hogy e tekintetben ismételt utalásokra aligha lesz szükség.

Ezelőtt nyolcz évvel már is fejtegetés tárgyát képezte ezen tudós társaság körében azon thema, melyről szólni kívánok; 1888. évi november hó 17-én ugyanis *Csorba Ferencz* t. tagtársunk: «Alaptványaink és a legfelső felügyeleti jog» czimén alapos tanulmányról tanuskodó előadást tartott, melyben az általa legjobban ösmert nehézségek tudatában kijelenté, hogy nem hiszi ugyan, hogy a felvetett kérdés egyhamar megoldást nyerjen; de azon reményben, hogy előadásában lesz egy-két mozzanat, a mi a törvény megalkotójának egy jó eszmére impulsust adhat, ez elég jogczim arra, hogy ne tegye le a tollat.

Hamarabb, mintsem akkor gondoltuk, bekövetkezett annak ideje, hogy kormányunk komolyan foglalkozik az alaptványok fölötti felügyeleti jogkörnek rendezésével.

Hogy az alaptványok fölötti jogkörnek törvényhozás útján leendő szabályozása elodázhatatlanul szükséges, az iránt úgy hiszem e tudós társaság körében alig fog nézeteltérés felmerülni; de mindenekelőtt tüzetes tanulmány alapján tisztába hozandó azon kérdés: hogy jogforrásaink alapján miben áll jelenleg az állam felügyeleti jogköre?

Nézetem szerint ugyanis csak e kérdéssel kapcsolatban hozható tisztába:

1-szor, hogy melyek azon alaptványok, melyek az állam felügyeleti jogköre alá tartoznak?

2-szor, gyakoroltatott-e mindazokra nézve és mi módon gyakoroltatott az állam főfelügyeleti joga?

3-szor, mely intézkedések szükségesek az állam felügyeleti jogának hatályos érvényesülésére?

4-szer, szükséges-e a felügyelet jogkörének kiterjesztése oly alaptványokra, melyek eddig az állam felügyelete alatt nem állottak?

A *Hármas-Törvénykönyv* I. rész XI. czimére csakis a király kegyurasága alapítható; de abban a legfelső felügyeleti jog köre említve sem lévén, ennek legelső nyomára csak az 1548: XII. törvénycikkben akadunk, mely az elpusztult egyházak, zárdák és káptalanok birtokait iskolák felállítására rendelve, az ezt követő 1. §-ban következőleg rendelkezik:

1. §. Hogy mindezen fenirtak helyes rendben végeztessenek, s az említett jövedelmek a mondott cél használatára fordíttassanak (in præmissum usum fideliter convertendos), tartozzék minden főpap megyéjében arra gondot viselni, és ha szükséges leendő, ő királyi Felségének arról számot adni.

Ugyanezen rendelkezést foglalja magában az 1550. évi XIX. tcz., melynek 1. §-a azzal kezdődik: «Et tergiversantes, autoritate sua Regia compellere» stb.

Kétségtelen, hogy ezen törvények csak a királyi adományból származott kath. egyházi alaptványok fölött állapítják meg a király felügyeleti jogát. Erre vonatkozik az 1715. évi LX. tcz. is, mely a fentebbiek ismétlésével a király felügyeleti jogát a szent kánonokra való utalással némileg gyengíti. Ugyanezen 1715. évi LXXIV. tcz. azonban egy lépéssel tovább halad és a megyés püspökök kánonjog szerinti felügyeleti jogának említése nélkül az 1. §-ban következőleg rendelkezik:

1. §. Ezen egyházi vagy világi ifjuság részére, bárkik által az országon belől vagy kívül alapított papnöveldeknek, tápoldáknak s tanodáknak, mikor szükségesnek látszik, mindenkori felügyelését, s arra nézve, vajon az alaptványoknak elégtétetik-e? számadásvétel melletti megvizsgálását ő kir. sz. Felsége apostoli tiszte és legfőbb hatalmához képest egyedül magának fentartja.

Ezen rendelkezést követte az 1723. évi LXX. tcz. megalkotása, melyet az alaptványok fölötti felügyeleti jog tekintetében alaptörvénynek tekinthetünk s már czimében is felüti a felügyeleti jog tárgyát: «Ut fundationes, ac pia Legata quoque modo neglecta instaurentur; et non effectuata, effectuentur». E törvénynek szószerinti szövege a következő:

«Bármely kegyes alaptványok felügyeletét és annak a számadások melletti megvizsgálását, vajon az alaptványoknak elégtétetik-e? Ő sz. Felsége legfőbb hatalma s apostoli tisztehez képest, az 1715. évi LXXIV. tcz. erejénél fogva magának kegyelmesen fentartotta:

1. §. És a királyi helytartótanács kebeléből némelyiket kirendelt, kik a fentebbiekre egyedül és különös gondot fordítsanak.

¹ Igaz, hogy a rendek azon feliratában, mely a törvény alkotásának alapjául szolgált, a megyés püspökök felügyeleti jogának fentartása foglaltatott; — de ép ezen fentartás nem nyert szentesítést, a mit *hamisításnak* nevezni vakmerőség és illoyalítás. D.

(A 2—4. §-ok egyes alapítványokra vonatkoznak.)

5. §. És királyi helytartótanácsát ez iránt kellőleg utasítandja.»

E törvény nem tesz különbséget egyházi és más célú alapítványok között, hanem a felügyelet jogának fentartása mellett egyuttal megjelöli azon kormányzékot, melynek hatáskörébe tartozand az összes alapítványok gondozása. Tényleg e törvény végrehajtása iránt a következő 1724. évi december 3-án egy királyi rendelet intéztetett a helytartótanácsához, melynek kebeléből az alapítványok felett való felügyelet gyakorlására egy állandó bizottság alakított.

Ezen királyi rendelet körvonalazta tehát a bizottság működési körét, elrendelvén, hogy az összes alapítványokat vizsgálják meg és a hiányok pótlásáról, a visszaélések megállításáról s a szükség esetén a kezelés megváltoztatásáról a helytartótanács teljes-ülése elé terjesztendő javaslatot készítsenek. Hogy ezen vizsgálat nemcsak az egyházi és iskolai alapítványokra, hanem az egyéb célú világi alapítványokra is kiterjedett, kitűnik abból, hogy az ahhoz csatolt minta szerint az összeírás a kórházak és szegényházak alapítványaira is kiterjesztetett. Minthogy ennek daczára az alapítványoknak azon időből származó összeírását nem bírjuk, valószínű, hogy a fentebbi rendelkezés végrehajtása sok nehézségbe ütközött. A megyék, a városok és a különböző felekezetű egyházak féltek, hogy az összeírást majd oly intézkedések követik, a melyek eddig gyakorolt rendelkezési és kezelési jogaik csorbitását fogják maguk után vonni. Különösen a protestánsoknak még élénk emlékezetükben volt, hogy II. Rákóczi Ferencz leveretése után alapítványaik egy része elvétetett az előbbi állapotba való visszahelyezés czimén.

Hogy a legfőbb felügyeletnek tervezett állandó gyakorlása nem hajtatott végre, kitűnik egyuttal az 1729. évi XXI. tcz. rendelkezéséből, hol a zágrábi püspök a király nevében megbízást nyert a területén levő összes alapítványok megvizsgálására és véleményes jelentésének előterjesztésére. Egyes későbbi törvényczikkek (1741. évi XLIII., 1751. évi XXI. és 1764. évi XIII. tcz.) is tartalmazzanak rendelkezéseket egyes alapítványokra nézve, minők a Pázmány-féle, a Szirmai-, Hrabovszky- és Löwenburg-féle alapítványok; de a legfőbb felügyeletnek kormányzékai rendszeres gyakorlásának nyomára nem lehet jönni, míg II. József császár alatt a helytartótanács 1784 június 7-én kelt rendeletével elrendelte, hogy 1784 május 1-től kezdve minden újabb alapítvány bejelentendő s ezzel az alapítványoknak számvevőségi nyilvántartását és felülvizsgálatát czélozta. Ezen időből származó több évre kiterjedő kimutatások lelhetők az országos levéltárban és pedig elkülönítve a katolikusok és akatholikusok alapítványairól.

Ezen abszolút korszakot követő idő után törvényes rendelkezést lelünk, az 1790. évi XXIII. tcz.-ben, mely következőleg szól:

«Az Isten egyházairól és alapítványokról.»

23. cikk.

«Ő szent Felsége mint az egyházak legfőbb védura, Isten egyházait jogaiban megtartandja, és bármely nevű alapítványokat, az alapítók kívánata szerint fog kezelteni.»

Ez azon törvény, melyre mint a kormány felügyelet jogkörét megállapító törvényre történik legtöbbnyire hivatkozás, a világi alapítványok fölött való felügyelet gyakorlása tekintetében; míg az egyházi alapítványokra nézve az egyházak jogainak fentartása vitattatik, noha a protestánsok mai autonómiáját megállapító 1790. évi XXVI. tczikk 10. pontjában is határozottan ki van az mondva, hogy: «a királyi felügyelet arra nézve, hogy ezen alapítványok az alapítók kívánata szerint kormányoztassanak és kiadassanak ezek iránt is kiterjesztetvén.»

Ekkép a II. József császár idejéből származó fentebb

említett 1784. évi rendelkezés az idézett 1723: LXX. törvényczikktól is eltekintve, törvényes alapot nyervén, a helytartótanács azóta folyton szorgalmazta az alapítványok bejelentését és nyilvántartását, sőt az 1797. évi 25,304. sz. a. kibocsátott rendeletével az összeírást megújította és a helytartótanácsi számvevőség viszonyainak rendezésével a törzskönyvek vezetése is szabályoztatott. Az erre vonatkozó ügyiratok az országos levéltárnak 1797. évi 10,181. és 11,440. számú ügyiratai kapcsán találhatók, a bécsi Hofbuchhaltung javaslataival, minek folytán az alapítványokról vezetett törzskönyvek rovatai minden valószínűség szerint teljesen megegyezők az Ausztriában vezetett törzskönyvek rovataival.

Az alapítványok bejelentésének kötelezettsége azonban nélkülözvén a végrehajtási sanktiót, a vezetett törzskönyvek aligha bírtak valaha a teljesség jellegével és a helytartótanács későbbi rendelkezései mindinkább igazolják, hogy a törvénynek kellő érvényt szerezni nem volt képes. E kormányzéknek felügyeleti joghatósága ezért mindinkább szűkebb körre szorítkozott, míg végre az egyházi célú alapítványok nyilvántartásáról lemondván, csakis a világi kezelésű alapítványok nyilvántartására szorítkozott, mint ez a helytartótanácsnak 1863. évi márczius hó 22-én ad 9555. sz. a. kelt a törvényhatóságokhoz és a főpapsághoz intézett rendeleteiből kitűnik, melynek végszavai szerint «a hiányoknak pótlása a közönségnek belátásától elvárattván».

Ezen laza végrehajtás természetesen kellő eredményre nem vezetett, és következménye az volt, hogy a midőn 1867-ben a felelős miniszterium az alapítványokról vezetett törzskönyveket átvette, azok oly állapotban voltak, hogy még tájékozást sem nyújthattak. Ehhez járult még azon körülmény, hogy a helytartótanácsi dikasteriális kormányzat változta folytán, az eddig egységesen vezetett törzskönyvekben foglalt alapítványok fölötti felügyelet különböző miniszteriumok hatóságai alá, főképen azonban a belügyi és a vallás- és közoktatásügyi miniszterium hatósága alá kerültek.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban ezért már 1868-ban folytak tárgyalások az iskolai alapítványoknak újabb összeírása és törzskönyvi nyilvántartása iránt. Érdekes e részben a kultuszminiszterium számvevőségének 1868. évi november 20-án kelt előterjesztése, mely a zilált állapotnak visszatükrözését képezi. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium e tárgyra vonatkozó ügyiratai szerint nem lévén kilátás arra, hogy az iskolai alapítványoknak összeírása a protestáns felekezetekre nézve is sikeres legyen, b. Eötvös József 1869 január 13-án elrendelte, hogy az összeírás a protestáns alapítványok mellőzésével készíttessék és jellemző azon kimélet, hogy a kormány az összeírás elrendelésével megnyugtató céljából szükségesnek tartotta annak kijelentését, hogy a kormány a törvénykövetelte főfelügyeleti jognak gyakorlatán kívül, az alapítványok kezelésébe befolyni nem törekszik.

E szerint tehát a protestáns iskolai alapítványokra az összeírás ki sem terjesztetvén, az alapítványokról vezetett nyilvántartás mai napon sem teljes; sőt ugyanazon időre esvén az 1868: IX. tcz. alkotása, mely a görögkeleti szerb és a görögkeleti román egyházak autonómiájának alapját megteremté, természetes, hogy az említett összeírás ezen felekezetek iskolai alapítványaira sem lett kiterjesztve.

A népiskolai célokra szolgáló alapok nyilvántartása különben hathatós támaszt lel az 1868: XXXVIII. tczikkben, melynek 38., 39., 40. és 41. §§-ban foglalt rendelkezések végrehajtására kellő gond fordítottatik, a mint ez a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1884. évi 42,913. sz. a. kibocsátott «Utasítás» s ezzel kapcsolatos későbbi rendelkezésekből kitűnik. A középiskolákról szóló 1883: XXX. tcz. 48. §-ának utolsó bekezdése is tüzetesen rendelkezik az iránt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyel arra, hogy minden tanintézeti vagyon és különösen iskolai célokra

tett alapítványok biztosan elhelyezve, rendeltetési céljukra rendesen fordítottassanak; ennél fogva jogában áll, az iskolai vagyoni állásáról, mikénti elhelyezéséről és kezeléséről időnként hiteles kimutatást kívánni. Külön törzskönyvek csakugyan vezetettek a középiskolai alapítványokról a vallás- és közoktatásügyi miniszterium számvevőségében, azonban dacára annak, hogy az idézett 48. §. első bekezdése szerint ezen felügyeleti jogkör a vallás- és közoktatásügyi minisztert a közvetlen vezetése alatt nem álló középiskolákra, tehát a hitfelekezetekre nézve is megilleti, azon törzskönyvek adatai a protestáns és az autonóm nemzetiségi egyházfelekezetek által fentartott középiskolák alapítványait nem foglalják magukban, a mi pedig a törvény fentebbi rendelkezése folytán kivihető lenne, eltekintve attól, hogy részesülnek-e állami segélyben vagy sem.

Külön törzskönyvek vezetettek még a vallás- és közoktatásügyi miniszterium számvevőségében az egyházi célú alapítványokról is. Ezek azonban valószínűleg csak a folytatását képezik a régi időkből származó és a helytartótanáctól átvett törzskönyveknek. Az egyházi célú alapítványoknak (péld. misealapítványok) bejelentése ugyanis II. József császár fentemlített rendelkezése korától elhanyagoltatván, meg sem kísértetett újabb időben azoknak összeírása avagy nyilvántartása. Ép ily módon hatályát veszítette az akatholikus alapítványok nyilvántartása s így leghiányosabbaknak tekinthetjük az egyházi célú alapítványokról vezetett törzskönyveket. A fenálló gyakorlat szerint csak azon egyházak, papnöveldek stb. vagyoni állapotáról vezetnek nyilvántartás, melyek állami segélyben részesülnek s ezért elszámolással tartoznak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium számvevőségének III., IV. és V. osztályában vezetett ezen törzskönyvek mellett, melyek kizárólag az iskolai és egyházi célú alapítványokra szorítkoznak, az egyéb alapítványok felügyelete legnagyobb részben a belügyminiszter jogkörébe tartozik. Nevezetesen a megyék háztartásáról szóló 1883. XV. tcz. 15. §-a intézkedik azon alapítványok iránt, melyek a törvényhatóságok kezelése alatt állanak és kivételes megszorító intézkedést tartalmaz ugyanezen törvényzcikk 3. §-ának 2. bekezdése a megyeház-alap iránt. E törvény rendelkezése folytán a megyék által kezelt összes alapítványokról 1884. évben egy főkimutatás szerkesztetett és a belügyminiszter legfőbb felügyeleti jogát akkép gyakorolja, hogy az évi számadásokat átvizsgálja az e törvény 17. §-a alapján kibocsátott megyei pénzkezelési és számviteli szabályzat szerint. Hogy a főfelügyelet gyakorlásának ezen módja mellett a törvényhatóságok autonóm körükben mily messze terjedő s törvény által is biztosított rendelkezési joggal bírnak, kitűnik a belügyminiszter 1886. márczius 30-án 16,031. sz. a. az alapítványok kimutatása tárgyában kiadott körrendeletének következő végszávaiból:

«Végül midőn még arra is felhivom (a Czimet), hogy a pénzkezelési és számviteli szabályzat 99. §-ához képest összeállítandó s évenként ugyancsak május hó végéig ide felterjesztendő főkimutatást céljának megfelelőleg szerkesztette, egyszersmind figyelmeztetem, hogy a mennyiben a vármegyei pénztárban hatáskörömet illető oly alap is kezeltetnék, mely az 1884. évre szerkesztett főkimutatásban nem fordul elő, ezt pótlólag jelentse fel, vagy ha idővel új alap jönne létre, illetőleg valamely alap megszűnnék, vagy pedig rendeltetése változást szenvedne, erről is esetről-esetre hozzám jelentést tegyen a végből, hogy a megyei pénztárban kezelt pénzekről és értékekről vezetett itteni nyilvántartás megfelelőleg kiegészíthetessék.»

Ebből kitűnik, hogy a belügyminiszterium részéről a nyilvántartás és ellenőrzés mily szellemben gyakoroltatik; de kitűnik egyuttal, hogy a községek által kezelt alapítványok nyilvántartását nem is gyakorolja. Ezekről tehát tudomással

sem bírunk s az egyedüli biztosíték az, melyet a törvényhatóságok felügyelete nyújt. A községekről szóló 1886. XXII. tcz. 147. §-a ugyanis e tekintetben csak a következő rendelkezést tartalmazza:

«Kötelesek a községek a kezelésük alatt levő alapítványokat is rendeltetésüknek megfelelőleg ugyanolyan gondossággal kezelni, mint saját vagyonaikat.

Ezekről évenként rendes kimutatás és számadás terjesztendő a közgyűlés elé.»

Hogy a többi miniszteriumok felügyelete alatt mily alapítványok állanak s azok felett a felügyelet miként gyakoroltatik, arról csak annyiban bírunk tudomással, a mennyiben törvényhozási avagy az állami számvevőszék ellenőrzése alatt állanak. Léteznek azonban az egyes miniszteriumok felügyelete alatt igen nagy számmal oly alapítványok és alapok, melyek az állami számvevőszék ellenőrzése alatt sem állanak. Ezeknek kimutatása iránt a képviselőház folyó 1896. évi január 9-iki ülésében beterjesztett határozati javaslat folytán az állami számvevőszéknél jelenleg tárgyalások vannak folyamatban az iránt, hogy mely alapok és alapítványok vonandók számvevőszéki ellenőrzés alá. E tárgyalások tehát jelenleg szintén még csak a kezdeményezés stádiumában vannak.

Hogy az egyes törvényhatóságok által is kezeltetnek oly alapítványok, melyek nem a belügyminiszter, hanem más miniszteriumok felügyeleti hatósága alatt állanak, kitűnik a belügyminiszternek fentebb idézett 1886. évi 16,031. sz. a. körrendeletének utolsó bekezdéséből, mely szerint: «Önként értetik, hogy az 1884. évi főkimutatásban netán még előforduló jelen rendeletben meg nem nevezett egyéb alapok más miniszteriumok hatásköréhez tartozván, az azok feletti főfelügyelet az illető miniszteriumok által gyakoroltatik».

Kiegészítésül még meg kell említenem, hogy a közalapítványok kir. ügyigazgatósága 1869. évi 22,250. sz. a. javaslatot terjesztett a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé az iránt, hogy a feltételes alapítványok iránt nyomozás indíttassék, s azoknak összeírása eszközöltessék. A nevezett miniszterium ügyosztályai és számvevősége azonban ellene nyilatkoztak, az alapítványi ügynek általános rendezése nélkül, nem várva attól a nagy munka és költségnek megfelelő hasznót, minek folytán az ügyiratok ad acta lettek téve és 1870. évi 16,390. sz. a. kibocsátott körrendelettel a törvényhatóságok egyszerűen csak felhívtak, hogy az alapítvány-szerű hagyományok vagy az illető miniszteriumnak, ha az intézet annak felügyelete alatt áll, vagy az illető egyházmegyei hatóságnak, avagy a törvényhatóságnak jelentessék be, ide tartozván a magáncélú alapítványok is, kétely esetében pedig a közalapítványi kir. ügyigazgatóságnak teendő jelentés.

Később az igazságügyminiszter több rendbeli felmerült szabálytalanság folytán bocsátotta ki a bíróságokhoz intézett 1874. évi 2745. sz. a. rendeletet az iránt, hogy az alapítványokról az alapítványi kir. ügyigazgatóság értesíttessék. Ugyanerre vonatkozik az igazságügyminiszternek 1881. évi 14,507. sz. a. rendelete, mely főleg a papok végrendeletére vonatkozik.

Az előadottakból e szerint kitűnik, hogy törvényeink rendelkezése szerint kétségbevonhatatlanul az összes alapítványok, kivétel nélkül az állam felügyeleti joga alá tartoznak; de kitűnik egyuttal az is, hogy az államnak ezen jogköre a maga teljességében soha sem gyakoroltatott, vagyis, hogy törvényeink végrehajtva nem lettek.

Kitűnik továbbá, hogy e részben a legnagyobb rendszertelenség uralkodik, és míg egyfelől maga a kormány által közvetlenül kezelt alapítványok kezelése iránt az állami számvevőszék ellenőrzése sincsen biztosítva, másfelől az alapítványoknak legnagyobb része felől, t. i. azokról, melyek a

községek és az egyes hitfelekezetek által kezeltetnek, még tudomással sem birunk.

A katolikus egyház által és pedig majdnem kizárólag a káptalanok útján kezelt és óriási értéket képviselő alapítványoknak számáról, mennyiségéről és kezelésük módjáról nincs sem a kormánynak, sem pedig a nyilvánosságnak tudomása. Ennek oka főleg ezen egyháznak hierarchikus szervezetében és az erdélyi katolikus status kivételével az autonomia teljes hiányában rejlik, minek folytán ezen alapítványok kezelésének ellenőrzése és nyilvántartása kétségtelenül hathatósan előmozdítaná a katolikus autonómiának már régóta vajdó kérdését és ezzel elkerülhető lenne, hogy a magyarországi katolikus egyház által kezelt alapítványok kezelése a mulhatatlanul szükséges nyilvántartáson s a legfőbb felügyeleti jogkörből kifolyó ellenőrzésen túl a polgári hatóságok tárgyalási körébe vonassék.

A protestáns alapítványok kezelése ezen felekezeteknek autonóm szervezete folytán legalább a nyilvánosság garantiáját biztosítja s így az állam felügyeleti jogkörének érvényesülése lehető szűk körre szorítkozhatik, noha a nyilvántartás és állami felügyelet szükségét az erdélyi ref. status alapítványi vagyon-állagával üzőtt tőzsde-spekulatio esete eléggé indokolja.

Állami szempontból kiváló fontossággal bír a görög-keleti szerb és görög-keleti román egyházak alapítványainak szigorú felügyelete. Igaz ugyan, hogy ezen felekezetek is autonóm szervezettel bírnak és a törvényhozás az egyes felekezetek között különbséget nem tehet; de a legsúlyosabb eshetik latba, hogy ezen felekezetek alapítványainak kezelése és nyilvántartása elhanyagoltatván, a meglevő törvényes rendelkezések végrehajtása sem eszközöltetett, minek folytán legalább a hatáskörömbé eső görög-keleti szerb egyház alapítványainak kezelése tárgyában a miniszterelnök urnak előterjesztésére Ő Felsége f. évi június hó 16-án kelt legfelsőbb elhatározásával elrendelte: hogy az 1868. évi augusztus 10-én kelt kir. rendelet és az 1875 május 14-én kelt legfelsőbb jóváhagyásával megerősített kongressusi szabályzat rendelkezései alapján a görög-keleti szerb egyház és a zárdák összes vagyona a nemzeti egyházi autonóm hatóságok által 1896 december hó végéig leltározassék s a leltárak egy példánya a magyar miniszterelnökséghez felterjesztessék, felhatalmazván a magyar kormányt, hogy a leltározás helyességéről magának saját közegei által meggyőződést szerezhessen, továbbá, hogy azon esetre, ha a most elrendelt leltározás bármi okból nem foganatosíttatnék, e leltározás a magyar kormány által ejtessék meg. Ezen legfelsőbb rendelkezés foganatosítása jelenleg folyamatban van és nem vonható kétségbe, hogy a görög-keleti román egyház kezelése alatt álló alapítványokra is célszerű lenne azon eljárásnak kiterjesztése.

A zsidó hitfelekezet szervezeti céljaira köztudomás szerint ép most folynak nagyobb arányban egy tekintélyes alaplétesítésére irányult gyűjtések, melyeknek biztosítására avagy a befolyt összeg kezelésének ellenőrzésére a kormány semminemű befolyást nem gyakorol; hacsak önmaguk nem fogják az állami felügyeletet kérelmezni.

Mindezekből kifolyólag a bevezetésül felvetett két első kérdésre a válasz meg lévén adva, áttérek azon harmadik kérdésre, hogy mely intézkedések szükségesek az állam felügyeleti jogának hatályos érvényesülésére? Kétségtelenül fölötté kényes lévén a felügyeletnek a ténylegesen gyakorolt jogok körén túl való kiterjesztése, az állandó felügyeletnek rendszeressé tétele célirányosan alig eszközölhető egyes törvényekben szétszórta foglalt közbeneső rendelkezések útján; mint ez a fentebb idézett iskolai és a megyék háztartásáról avagy a községek rendezéséről szóló törvények rendelkezéseiből kitűnik. A törvényalkotásnak ezen módja megkerülése a nehézségeknek, minek folytán a kívánt meg-

oldás helyett csak még bonyolultabbá válik azon feladat, hogy miként gyakoroltassék az összes alapítványok fölött teljesen egyformán az állam főfelügyelete, a mi önkényt érthetőleg csak egy újabb speciális és egységes törvény alkotásával eszközölhető.

Részemről nem is tartom szükségesnek, hogy az alapítványi vagyonokra vonatkozó törvény alkotásával különbség tétessék a világi kezelés alatt álló és az egyházi célú alapítványok közt és pedig főleg azért nem tartom ezt szükségesnek, mert a világi célú alapítványok is legnagyobb-részt autonóm hatóságok kezelése alatt állanak. Elégségesnek tartom az oly törvény alkotását, mely a kezelés módzatait megállapító szabályokra egyáltalán nem terjesztetné ki, hanem csupán a régebbi alapítványok összeírását, az újabbak bejelentését, valamennyinek kormányi jóváhagyását és végül az alapítványok állandó nyilvántartását rendelné és szabályozná.

Ezen körben mozog a volt közalapítványi kir. ügyigazgatónak Boncz Ferencznek egy törvényjavaslati vázlata is, mely nem czélozza azt, hogy az alapítványokra vonatkozó törvényi szabályok kodexe legyen, hanem mégis körülbelül a fentebb megjelölt ügykörre vonatkozó sarkalatos intézkedéseket tartalmazza, a nélkül, hogy oly jogszabályokat foglaljon magában, melyek a magánjog és törvénykezési rendtartás keretébe tartoznak.

Ily törvény alkotásának akadályául nem szolgálhat azon még mindekkoráig nyílt kérdés sem, hogy pl. a vallás- és tanulmányi alapra nézve kit illet a tulajdonjog? Nem érintetné ez által azon, a mint emlitem, jelenleg folyamatban lévő kérdésnek megoldása sem, hogy a kormány által kezelt valamennyi alap- és közalapítványt illetőleg melyek vonandók számvevőszéki ellenőrzés alá és mennyiben kellene ama közalapítványok kezelése tekintetében az 1848. évi III. tcz. 4. és 6. §-ai alapján a parlamenti ellenőrzésnek is tért engedni?

Az előadottakban foglaltatik a bevezetésül felvetett 4-ik kérdésre adott válasz is, a mennyiben egyedül ezen uton vélem elérhetőnek azt, hogy az összes egyházi és világi célú alapítványokra az állam felügyeleti jogköre kiterjeszthető legyen, a minek mulhatlan szükségét látom, a nélkül, hogy az összes alapítványoknak kezelése az állam jogkörébe vonassék.

Ezek után előadásomat tiszt. elnökünk Ő nagyméltóságának azon záró szavainak idézésével fejezem be, melyekkel ezelőtt annyi évvel *Csorba Ferencz* tiszt. tagtársunknak e tárgyról tartott előadását kísérve, örömet fejezte ki a fölött, hogy egyletünkéből indult ki a kérdés tanulmányozására a lendület, remélve, hogy mint sok más nagy kérdésben, nemzetünk ezen irányban is meg fogja találni azon irányt, melyben ezen nagyfontosságú kulturális ügyben a végleges és biztos szabályozást elérhetni; miért is a magam részéről tisztelettel felkérem ezen tudós társaságot, hogy az alapítványi ügyek rendezésének ezen valóban nagy horderejű és sok tekintetben kényes természetű kérdését tárgyalásra kitűzni méltóztassanak.

Végrendelkezési és özvegyi jog.

I.

A férjnek joga van végrendeletben intézkedni felesége özvegyi joga felett; de köteles az özvegyi jogról meg nem feledkezni, hanem azt illendően kirendelni.

A férj eme jogát a nemes rendű özvegyek joga iránt intézkedő Hk. I. r. 30., 67., 98., 102. és 134. czimeken kívül, az 1840: VIII. tcz. 16. és 17. §-ai szabályozzák és következően hangzanak:

16. §.: «A mag nélkül elhalt jobbágnak özvegye, míg él és férje nevét viseli, annak minden ősi javaiban ben-

marad, hacsak az elhunyt férj özvegyének illendő tartásáról végrendelet által nem gondoskodott».

17. §.: «Midőn az elhunyt jobbágy özvegyet és gyermekeket hagy maga után, a nélkül, hogy végrendelet által intézkedett volna özvegyének tartásáról, akkor, ha az özvegy minden hátrahagyott gyermeknek édes anyja, ezek az őket illető atyai javakban is csak úgy osztozhatnak, ha édes anyjoknak illő özvegyi tartását a felebbi 16. §. értelmében teljesen biztosítják».

Előre bocsátjuk, hogy bárha az 1840: VIII. tcz.-nek fentebb irt szakaszai csupán a volt jobbágyok özvegyei iránt intézkednek és ősi javakat emlitenek: ma az özvegyi jog, rendi különbség nélkül, egyenlő mértékű és az elhunyt férj összes hagyatéki javaira kiterjed, tekintet nélkül azok természeti vagy jogi minőségére.¹

Az már most a kérdés, hogy az 1840: VIII. tcz. idézett §-ának az a rendelkezése, a mely szerint a végrendelező férj gondoskodni tartozik hátramaradó özvegyének illendő tartásáról, helyesebben: az özvegyi jog tartalmát kitevő jogosítványoknak illő kielégítéséről: feltételét, avagy azok korlátozását képezi-e a férj végrendelezési jogának?

Előfordult konkrét eset alkalmából egy bíróság a törvényt akként értelmezte, hogy az örökhagyó férjet az özvegyi jogról való gondoskodás és annak biztosítása tekintetében terhelő kötelessége feltételét képezi az özvegyi jogról való végrendekezésnek.

A jogeset a következő: K. Gy. és T. I. 1859. évben egybekelt házastársak 1869-ben tetteleg különváltak, a nélkül, hogy közöttük a házasság bíróilag felbontatott volna. K. Gy. férj megindította ugyan neje: T. I. ellen a házasságbontó pert, de még ítélethozatal előtt meghalt, leszármazó és felmenő rokonok hátrahagyása nélkül. A nejétől különváltan élt férj 1893. évben egy záradékkal el nem látott végrendeletet alkotott és ebben összes vagyonát oldalági rokonainak hagyta, feleségét pedig kizárta.

A hátramaradt özvegy már most keresetet indított a végrendeleti örökösök ellen, a végrendelet érvénytelenítése és özvegyi jogának az egész hagyatéki vagyonra kiterjedő megítélése iránt.

Hogy a férjétől különváltan élő, sőt a bebizonyítottan hűtlen elhagyó özvegyet is, hacsak a házasság bíróilag jogerősen fel nem bontatott, megilleti az özvegyi jog, az nem vitás.²

Az sem kétséges, hogy ha az özvegyi jog megszorítására kizáróan jogosult leszármazó örökösök nem maradtak hátra, az özvegyi jog az egész hagyatékra kiterjed; kivéve, ha végrendeleti öröklés esete forog fen és ha felmenő szükség-

ségörökösök, vagyis az örökhagyó férj atya vagy anyja maradt hátra. A felmenő szükségörökösök ugyanis köteles-részüik kiadatása által szűkebbre szoríthatják az egész hagyatékra vonatkozó özvegyi jogot; de nem a lakás, tartás, ruházás és az esetleges kiházasítás illő mértékén (minimum) alul.¹

A fentebb jelzett konkrét esetben tehát egyedül a végrendelet állja útját az egész hagyatékra kiterjedő özvegyi jognak.

A végrendelettel szemben már most az volt a bíróság felfogása, hogy a végrendelet, az özvegyi jogra vonatkozóan, érvénytelen; mert «egy alakilag a törvény kellékének megfelelő végrendelettel sem lehet az özvegyet a törvényben gyökerező és így a férj akaratától teljesen független, ennek alá nem vetett özvegyi haszonélvezeti jogától megfosztani, miután a férj egyéb feltételek fenforgása mellett, csakis arra bir joggal, hogy ezt az özvegyi jogot korlátozza».

Hogy pedig a fentebb irt végrendelezést az özvegyi jog korlátozása gyanánt sem fogadta el a bíróság, ezt így okolja meg: «bár a végrendeletben foglalt abból a rendelkezésből, a mely szerint felperesnő a hagyaték élvezetéből kizárattott, a végrendelezőnek arra az akaratára is lehet következtetni, hogy ő nejét a haszonélvezetben minden esetre korlátozni kívánta, ennek a korlátozásnak érvény nem szerezhető azért, mert nejét özvegyi jogára nem biztosította, a korlátozásnak azonban csak akkor van hatálya, ha a férj még életében vagy végrendeletében a nő özvegyi jogáról kellőképp gondoskodott».

Eme okoskodásban a bíróság helyesen distinguált ugyan, de nézetünk szerint helytelenül magyarázta a törvényt.

A bíróság az özvegyi jogról való gondoskodás szükségességét a végrendelezési jog feltétele gyanánt tekintette és mellőzésének végrendelet-érvénytelenítő hatályt tulajdonított; holott a gondoskodás kötelessége — szerintünk — csak a végrendelezési jog korlátozása gyanánt fogható fel és ebből kifolyóan, ha az örökhagyó férj a feleségét akár kitagadás útján, akár hallgatagon kizárja az által, hogy egész vagyonát másokra hagyja: ez nem vonja maga után nemcsak az egész végrendeletnek, de még az egész özvegyi jogra vonatkozó rendelkezésnek sem az érvénytelenségét, hanem csak annyiban lesz a végrendelet érvénytelen, a mennyiben az sérti az özvegyi jog legkisebb (illendő) mértékét.

Hasonló itt a jogállás, mint a köteles résznel; és pedig annyival inkább, mert jogunk a végrendekezés ellenében az özvegyi jog legkisebb mértékét is olyan módon és erővel biztosítja, miként a köteles részt.²

Már pedig a köteles részt (törvényes osztályrészt) sértő végrendelet sem egész terjedelmében, hanem csak annyiban megtámadható és érvénytelen, a mennyiben a köteles részt sérti.

A mondottakból következik, hogy a konkrét esetben azon fordul meg az özvegyi jog sorsa: vajon a végrendelet — feltéve az anyagi érvényességet — alakilag érvényes-e, vagy sem?

Az alaki érvényesség szempontjából említettük, hogy a végrendelet nincsen ellátva u. n. végrendeleti záradékkal, vagyis, hogy a végrendeleti tanuk nem a végrendelező aláírása után irt külön záradékban (clausula-ban), hanem magában a végrendelet szövegében tanusítják az 1876. évi XVI. tcz.-től megkívánt alakszerűségek betartását.

Eltekintve attól, hogy maga a peressé tett végrendelet nem konstatálja azt, hogy a végrendeleti tanuk együttesen jelen voltak, sem azt, hogy a végrendelező a tanuk együttes jelenlétében és általuk értett nyelven kijelentette

¹ L. dr. Jancsó György: «A magyar özvegyi jog». Budapest, 1894 cz. m. 2., 3. és 9. §§.

² Planum tabulare 805. sz.

Legf. ítélőszék 1497/1874. sz.: «Mindkét alsóbíróági ítélet megváltoztatása mellett, felperesnő özvegyi jogát a kir. Curia bíróilag elismer-vén, neki tartásdíj fejében . . . kifizetni rendeli; mert a B. alatti esketési bizonyítvány szerint felperesnő férjétől, néhai M. Andortól törvényesen el nem vált és férje hátrahagyott vagyonában nem is örökösdött s így a fenálló törvények, jelesen a Hk. I. r. 30., 67., 98. czimei szerint jogosítva van özvegyi jogát igénybe venni és ennek sem a C. és D. a. becsatolt fő- és fiókvégrendelet, melynélfogva néhai M. A. nejét vagyonából kizárta, sem felperes beperesített levelei, melyekkel alperes azt kívánja bizonyítani, hogy felperes férjével élni nem akart, az elválást sürgette, férje végperceiről és fia hollétéről nem tudakozódott, s férjét elhagyta, tekintetbe annál kevésbé jöhetnek, mivel néhai M. Andor, míg ő élt, felperes ellen e részben semmi törvényes lépéseket nem tett és az elválást nem kívánván, a házasság szakadatlanul fenállónak tekintendő. Dár XI. k. 71. l.

Ugyanigy rendelkeznek a következő ítéletek:

Legf. ítélő szék 1176/1875. sz. L. Dár XVI. k. 26. l.

Curia 3674/1884. sz. L. Márkus-féle döntvénygyűjtemény II. k. 2467. sz.

Curia 3674/1885. sz. L. Márkus 2468. sz.

Curia 8410/1890. sz. L. Márkus 2469. sz.

¹ L. Jancsó id. m. 115—117. l.

² L. Jancsó id. m. 111—112. l.

volna, miként az okirat az ő végrendeletét tartalmazza, sem végül azt, hogy végrendelező a végrendeletet előttük aláírta, vagy már előbb általa önkezüleg aláírtnak elősmerte és ezek szerint a végrendelet az idézett tcz. 5. §-ában előírt alaki kellékek valamennyie hiányából akkor is érvénytelen, ha a most irt §-ban az írásbeli magánvégrendelet alaki kellékei gyanánt előírt következő kívánalmaknak, hogy:

- a) a végrendelező a tanúk együttes jelenlétében,
- b) a tanúk által értett nyelven kijelentse,
- c) miként az okirat az ő végrendeletét tartalmazza,

d) azt előttük aláírja, vagy már előbb általa önkezüleg aláírtnak elismerje — akár a végrendelet szövegébe, akár külön záradékba való foglalását tartjuk is helyesnek: felvetjük itt azt, mint előkérdést, hogy a külön záradékkal el nem látott végrendelet lehet-e egyáltalán alakszerű, vagy sem? Előkérdésnek mondottuk ezt azért, mert csak akkor, ha e kérdés igenlegesen el van döntve, lehet átmenni ama további kérdés vizsgálatára, hogy a végrendelet bir-e az 1876: XVI. tcz. 5., esetleg 6. §-ában megkívánt egyes alaki kellékekkel.

Dr. Fancsó György.

Jogirodalom.

Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye. A m. t. Akadémia megbízásából szerkeszti Fayer László. I. kötet. Budapest, 1896.

Ha büntetőjogunk fejlesztésében történeti alapon akarunk maradni és egyuttal olyan előzményekhez akarjuk fűzni munkálatainkat, a melyek a koncepcióban és a kivitelben egyaránt nagyok és nemzetiek: akkor sokat fogjuk forgatni e könyvet. Ha nagyobb részét receptióból álló újabb büntető törvényeink alkalmazásánál nem kívánunk a külföldi főbírók kijelentéseinek egyszerű ismétlői lenni: akkor keresni fogjuk a kapcsolatot azokkal a dolgozatokkal, a melyeket e könyv közöl és magyaráz, a kapcsolatot azzal az eszmekörrel, a melyben a negyvenes évek kodifikatorai mozogtak. Ha azt akarjuk, hogy a büntetőjognak az államjoghoz tartozása ne legyen pusztán elméleti séma, hanem élő valóság; ha kívánjuk, hogy e hovatartozóság tudata a mindennapi törvénykezésben érvényesüljön, akkor lelkünkbe fogjuk venni e könyv tanulságait és azoknak fonalán magyar jogot fogunk szolgáltatni.

Nem csoda, hogy Mittermaier, midőn a Magyarországon folyó törvényhozási munkálatokról értesült, azon bámult leginkább, hogy azokra nem hivatásszerű jogászok, hanem «politikusok» vállalkoztak. Csakugyan elütött e kísérlet az Európában divó törvényhozási gyakorlattól. A jogképzés munkája mindenütt, még Angliában is, kiesett azoknak a kezeiből, a kik az ország általános politikáját irányozták és a jogtechnikusok munkakörébe ment át. Így maradt ez a kontinensen akkor is, mikor parlamentek lettek a törvényhozási munka kezelői, mert ezekben is az lett a szokás, hogy a jogi törvényeket szakemberekből alakított bizottságok készítik elő.

Mittermaier tudta, hogy e kezelés mellett veszendőbe ment a büntetőjog és a közjog közötti összefüggésnek tudata. Működésüket a technikai szempont dominálta: a jogkezelés könnyebbége; a közjogi érdekek mindinkább háttérbe szorultak, néhol majdnem feledésbe mentek. Elég e tekintetben egy példára utalnunk. A vizsgálati fogságnak szertelen terjedelmében való alkalmazását az a «bírói» (helyesebben: kényelmi) tekintet szülte, hogy az eljárás objektuma mindig kéznél legyen és hogy szabad mozgásával az eljárás sikerét (helyesebben: inquirens terveit) ne veszélyeztesse. Könnyű volt ezt a tekintetet «magasabb» érdekekkel, a repressio szükségével és biztonságával takargatni; e gyakorlat gyökerükben sértette azokat a valóban nagy érdekeket, a melyek az alkotmányos jogokkal függenek össze, sőt azoknak egyedüli reális tartalmát teszik.

Mittermaier, az alkotmányos érzelmű badeni ember és szabadelvű politikus, érthető kíváncsisággal követte a magyar munkálatokat, a melyektől — épen a törvényszerkesztők személyiségénél fogva — a fentjelzett közjogi szempontoknak érvényre emelését várhatta. De a magyar törvényhozók nem ebben szorultak az ő tanácsára. Abban kellett nekik utmutatás, hogy miképen lehet az alkotmányos követelmények kielégítését a jogszolgáltatás technikus szükségleteivel összeegyeztetni.

E fáradozások eredménye van letéve e könyvben és ebben van a 40-es évek törvényhozásának nemcsak érdeke, hanem érdeme is.

Nagy államférfiak kezeiből kerültek ki e nagyszabású javaslatok; napjaink törvényszerzői, aránytalanul tökéletesebb technikájuk mellett is, csak epigonok hozzájuk képest. Kivételt csupán az 1878: V. tcz.-re nézve tehetünk, melynek tervezője bevallottan ott akarta felvenni a fonalat, a hol az 1843-ban megszakadt. Deák Ferencz és emberei nem keresték a fogalmazói virtuozitást, nem kimélték a szót és nem törekedtek gyári csiszoltságra és kerekiségre. A «közérthetőség» volt jelszavuk.

De álljunk csak meg itt.

Munkálataik iránti minden tisztelettem mellett sem szabadulhatok attól az impressiótól, hogy e követelmény felállítása laikus törvényhozóra vall. Lehet-e köznyelven törvényt írni? Lehetni kétségtelenül lehet, de azt nem hiszem, hogy ezt a törvényt azután megértene az a bizonyos «mindenki», a kit szem előtt tartottak. Nem a formulázásban, hanem az anyagban van itt a nehézség. Az élet oly bonyolódott és annyi benne a specialismus, hogy különszerűségeit nem lehet mellesleg megértetni azzal, a ki nem tud hozzájuk. Nem volna méltó dolog, a «népszerű» tudományos irodalom termékeivel bizonyítani a 43-iki javaslatok ellen; nem akarunk azon tapasztalatra sem utalni, hogy a régebbi kommentáló fogalmazás semmivel sem tette érthetőbbé a törvények szövegét. De a ki e javaslatokat az azoknak megfelelő mai törvényekkel összehasonlítja, bármely szakasznál meggyőződhetik, hogy a nagyobb világosság célját nem érték el. Gyakorlati, irodalmi és egyéb foglalatosságaim közben sokszor volt alkalmam ily irányban próbát tenni, mindig a most jelzett eredménnyel. A «közérthetőség» elve, azt hiszem, tapasztalati lehetetlenséget foglal magában.

De van benne nézetem szerint egy nagy fallacia is: azt tartja, hogy a büntető szabvány világosabb kifejezése kevesbiti a büntetteket. Nincs ennél nagyobb tévedés. Nem a büntetőtörvény szab irányt az emberek cselekvésének, hanem a törvény alapját képező erkölcsi szabály. A tolvaj tartóztatása szempontjából teljesen felesleges a lopási büntetőtörvényt világosabban fogalmazni, mert a tettes jól tudja, hogy a másét elvenni nem szabad és hogy azt legalább is vissza kell adnia. A definitio szabatosága főképen a törvényt alkalmazó személy miatt szükséges, nehogy olyasmit sujtson, a mit a jog büntetni nem akart. Nem arról van tehát szó, hogy a büntetőtörvény tudása közkinccsé váljék és hogy a kodex talán a családi könyvpolcon foglaljon helyet, a biblia és az énekeskönyv között. A törvény ily «tudását» nem fogjuk elérni soha és a Btk. 81. §-ának postulatuma kegyetlenséget és erkölcstelenséget foglalna magában, ha a törvény e mechanikus bírását vélelmezné; nem a törvény tudását, hanem az erkölcsi norma és az emberi együttlét feltételeinek ismeretét supponáljuk a tettesben, midőn vádolunk és büntetünk.

Ezekben a tulajdonságokban a 43-iki javaslatok nem állanak és nem is állhatnak fölötte az újabb idők munkálatainak, de én nem is az ilyenekben látom amaz alkotások nagyságát. Maguk a szerzők is csak másodrendű dicsőségnek vennék, ha munkálataik szövege a mai törvények sántító magyarságához méretvén, amazoknak itélnők oda a

tisztább nyelvezet pálmáját. Az ő kodifikatori nagyságukat egészen más, érdemleges dolgok jellemzik.

Volt bennük először is egységes, a büntetőjog egész területét átfoglaló konceptio. Működésük egyszerre karolta föl a reformok összes vidékeit: az anyagi és az alaki jogot és a börtönügyet. Innen van, hogy munkájuk egyöntetű, nem ellenmondásos, miként az újabb dolgozatok, melyeknek egyes részei nemzedékek távolságában állanak egymástól.

Azután volt bennük reformeri bátorság. Könnyen adtak helyet az új eszméknek, tudván, hogy nemzeti és gazdasági életünk szűz földjének nem szükségképen kell végig mennie mindazokon a kísérleteken, melyeken át az öreg társadalmak az akkori tapasztalatokig jutottak. És ismerték a gondjaikra bizott ország sajátságait, jó értelemben vett sajátságait, vagyis más közjogi formákban való nevelkedését; azért az intézmények hasznavehetőségét nem mérték ahhoz, hogy a szomszédban vagy a második szomszédban «beváltak»-e. De volt bátorságuk félre is tenni a nemzetiség szempontját, a mikor egyetemes ügyek rendezéséről volt szó. Mutatják ezt az 1840-ben alkotott hiteltörvények.

A könyv, melynek olvasása bennem ezeket a gondolatokat keltette fel, egész terjedelmükben vázolja hazánk e fényes korszakának kodifikationalis törekvéseit. Szerényen az «Anyaggyűjtemény» címét vette ugyan fel; de sokkal több a nyert adatok összehordásánál. Rendszeresen mutatja be a munkálkodás menetét és eredményeit, megvilágítja a nézetkülönbségeket és az 1791. és 1827. években készült tervezetekig visszamenő történeti folyamatban vonulnak el előttünk hazánk első embereinek gondolatai a büntetőjognak még ma is megoldatlan kérdéseiről.

Tarnai János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Szakkérdések és jogkérdések.

A bírónak szakértőhöz fordulnia kell, ha a bizonyítékul kinálkozó tárgyi adatok helyes megítélése különös szakismeretet igényel, melylyel az ítélő bíró nem bír, vagy ha birna is, nem jogosult e szakkérdésben autoritativ nyilatkozni, ha t. i. a szakkérdés nem oldható meg a jogtudomány alapján és a megoldás a közönséges tapasztalat körén kívül esik.

A szakértő tehát mindig *tárgyi dolgot* és az anyagból elválaszthatatlan *causalitást* van hivatva vizsgálni; vizsgálati körének eme korlátaiból kilépnie nem szabad, elannyira, hogy midőn vizsgálatának tárgyát emberi lény képezi, akkor is azt nem *subjektum*, hanem csak *objektum* gyanánt vizsgálhatja.

Persze e határokat élesen megvonni csak gondos distinctió képes és ezért tapasztaljuk, hogy a bíróságok a munka hevében gyakran tesznek oly kérdést a szakértőkhöz, melyre ezek választ adni hivatva nincsenek és ily módon beleviszik őket oly kinyilatkoztatásokba, melyek nem az ő tudományuk körébe, hanem a bírói ítélet anyagába vágnak.

Mielőtt azonban okoskodásomban tovább mennék, — nehogy félre értessem, — meg kell állapodnom azon állításnak magyarázatánál, mely szerint a szakértő előtt az emberi lény is csak mint *objektum* szerepelhet.

Minthogy a tudomány mai állapotában már túlhaladott azon felfogás, mely az embert úgy szólván ketté hasította, t. i. testre és lélekre, azonban még közhasználatban maradtak a régi kifejezések, mint *lélektan*, *psychologia*, *psychiatria* stb., óvakodnunk kell attól, nehogy midőn az emberről, mint *objektumról* és mint *subjektumról* beszélünk, — ezen megkülönböztetést a *testtel* és *lélekkal* azonosítsuk.

Ellenkezőleg: az orvosszakértő szemében objektum fog maradni a vizsgált egyén akkor is, ha kétes elmeállapot esetében ennek szellemi működését vizsgálja; mert ő előtte

közömbös fog maradni az individuum kiléte, hanem ennek szellemi működési tüneteit is mindig a testtel, az anyaggal fogja összeköttetésbe hozni és kutatni fog a causalitás után, melynek kimutatása az ő egyedüli problémája. Természetesen a leszármazás, az öröklési terheltség is e szempontból az anyag kategóriájába sorolandó.

Viszont a bíró az emberrel nem mint objektummal, hanem csakis mint subjektummal köteles és hivatott foglalkozni, benne az *akaratnak* — tehát egy metaphysikai tényezőnek — nyilvánulását keresi s a causalitás láncolatára nem azért van szüksége, hogy az individuum sajátságait abból mint objektumból kimagyarazza, hanem hogy a jogsértő eredményt az individuummal, mint subjektummal kapcsolja össze.

Minthogy azonban a szándékosságnak vagy gondatlanságnak, mint mindig valamely akaratnak, vagyis, a subjektumnak nyilvánulatai, csak úgy ismerhetők fel büntetendőül, ha a cselekvés vagy mulasztás helyes észleletek és természetes ingerek által eredményeztetett: a bíró a subjektum felett igazságosan csak akkor ítélhet, ha semmi kétség sem forog fen oly irányban, hogy a cselekvő akarat — akár az észlelet zavarodottsága, akár az ingerek kóros eredete miatt — nem volt szabad.

Mihelyt tehát a bíróban aggály keletkezik a felől, hogy a vádlott akarata nem volt szabad, (t. i. nála az ugynevezett intellectuale Freiheit hiányzott), akkor kénytelen lesz az orvosszakértőkhöz kérdést intézni, mert erre feleletet csak az objektum, az anyag adhat, minek vizsgálatához a bíró nem ért. De ebből másrészt az is következik, hogy midőn a bíró a szakértőkhöz fordulni kénytelen, nem szabad azért a bírói székbe maga helyett a szakértőt ültetni, mert a szakértőnek a törvénykezésben hivatása csak az lehet, hogy a meglevő tárgyi adatok helyes megértésére vezesse a bírót, de az ily módon megállapított adatokból a bűnösség fenforgására vagy az ellenkezőre következtetni, vagyis a praemissákból a konsequenttiát levezetni, más szóval: az ítéletet kimondani, mindig a bíró feladata marad és ezt a hatalmat kötelesség sértése nélkül kezéből ki nem adhatja, a bírói tógát másra át nem ruházhatja.

De hogy ez mégis gyakran megtörténik, arra van példa elég, melyekből a legutolsó hónapon belül kezemen megfordult s így még friss emlékezetemben levő két esetet idézek.

Egy bukott takarékpénztár könyvei vizsgáltattak szakértőkkel. Ezek azokban számos hamis tételt fedeztek fel. Kérdés volt, hogy e hamisítások mint önálló tények inkrimináltassanak-e, és ha igen, a Btk. 401. §-a vagy pedig a 403. §. 2. pontja szerint? E kérdést a büntető bírónak kellett volna a szakértők által kimutatott hiányok és a könyveknek megtekintése alapján eldönteni, annyival inkább, mert az 1875. évi XXXVII. tcz. 31. §-a ezen nyilvánvalólag eminens jogi kérdést a bíróság határozatától — nem pedig szakértők véleményétől — teszi függővé. Ennek dacára e kérdést, t. i. hogy «birnak e a könyvek oly kellékekkel, melyek szerint azok a kereskedelmi törvény értelmében bizonyításra alkalmasak?» a bíróság a szakértőktől kérdezte meg, kik erre igenlőleg felelvén, az ítéletben is e jogi kérdés a szakértők véleményére való utalással lett elütve. Tehát nem a bíró, hanem a szakértő hozott ítéletet.

A másik eset a következő:

14 ik életévét alig betöltött fiu talál egy rozsdás pisztolyt. Ő azt állítja, hogy ennek veszélyes természetét nem ismerte. Tény, hogy kivitte az utcára, kis gyermekek közé; a pisztoly elsült és egy 5 éves leányka homlokán találva szörnyet halt. Két szakértő orvos a fiut megvizsgálta, őt korához képest testileg és szellemileg eléggé fejlettnak konstataulta, kórtani jelentőségű tünetet rajta nem észlelt és a bíróság sem talált a gyermeknek viseletén semmi feltűnőt.

Az ügyész vádat emelt s kérte az ifju tetteit — ki eredetileg a 290. §. alapján helyeztetett vád alá — a 306. §. alapján bűnösnek kimondani. A védő természetesen vitatta, hogy a fiu cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt: tehát a 84. §. alapján felmentendő. Csakugyan ez is volt az el nem kerülhető kérdés, melynek eldöntésétől vádlott sorsa függött.

E kérdést a bíróságnak lehetett és kellett eldönteni. *Lehetett*: mert ott volt előtte vádlott, kit észlelő képességére, értelmi fokára és belátási képessége tekintetében a bíróságnak alkalmá volt alaposan megvizsgálni; és *kellett*, mert semmi kóros elváltozást, fejlődési zavart vádlotton az orvosok ki nem mutattak, a bíróság sem vett észre: tehát a kérdés minden pathologikus elemtől ment volt és csak lélektani problémát képezett, vagyis bírói megítélés alá tartozott.

És mégis a bíróság nem hozott ítéletet, hanem felkűldötte az igazságügyi orvosi tanácshoz az ügyet a következő kérdésekre adandó válasz végett:

1. birt-e vádlott bűnösségének felismerésére szükséges belátással?

2. *büntetőjogilag* beszámítás alá vonható-e vádlott, vagy sem?

Az igazságügyi tanács aztán mind a két kérdésre *nemmel* válaszolván: a törvényszék hivatkozva az igazságügyi orvosi tanács szakvéleményére, vádlottat az ellene emelt vád alól (nem is a 84. §.), hanem a 76. §. alapján felmentette.

Már most kérdelem, ki ítelt ebben a bűnperben, a törvényszék-e vagy pedig az igazságügyi orvosi tanács?

Bizonyára az utóbbi.

Jogositva lett volna az igazságügyi tanács e két kérdésre való feleletet egyszerűen megtagadni, de e miatt ezt szemrehányás nem illetheti, mert hiszen e két kérdésre utóvégre az orvosi tudomány szempontjából is lehet feleletet adni, mi ez esetben nemleges lévén, az anyagi igazsággal azonos volt, tehát kárt nem tett. Azonban mi lett volna akkor, ha az orvosi tanács nem látván pathologiai momentumot, a beszámítás kérdésére igenlőleg válaszolt volna, a mi — ha szorosan csakis orvosi szempontból vétetik — kóros tünet hiányában és a lélektani kérdésnek mellőzésével valóban igenlőleg is eldönthető lenne. Arról a bíróságról, mely így kérdezett, azt is fel lehet tenni, hogy ekkor is elindult volna az igazságügyi tanács véleményén és a bűnösség felismerésére belátással nem bíró vádlottat szépségesen becsukatta volna.

Ilyen következtetésekre vezethet az, ha a bíró akkor is kérdez szakértőket, mikor nem kell, és olyat is kérdez, mi ezekre nem tartozik.

Tartsuk tehát ilyenkor mindig szem előtt, hogy:

1. a szakértő (legyen az orvos-, vegyész-, könyvelési-, fegyver-, építész-, vagy bárminőféle szakértő) csak az iránt kérdezhető meg, a mi szorosan a vizsgálati anyag minőségével hozható okszerű kapcsolatba és a tünetmények helyes magyarázatára szükséges;

2. különösen kétes elmeállapot esetében vagy a beszámítás lehetőségének az akaratszabadság felfüggesztése vagy korlátozása miatt történhet kizárása vagy csökkenése eseteiben: az orvosszakértőkhöz csak oly kérdések intézendők, melyek valamely kóros vagy rendellenes testi állapotból kimagyarázhatóknak látszanak; szóval a hol nincs kór, testi hiba: ott nincs szükség orvosra sem. (Gondoljunk csak az *erős felindulás* esetére, hol szintén abnormis lélekállapottal állunk szemben, de nem betegessel, tehát nem is kérdezzünk szakértőt.)

3. Különös gond fordítandó arra, nehogy a szakértőkhöz oly kérdés is intéztessék, mely az esetleg megállapítandó tényeken és a szorosan vett szakkérdéseken is tul-

menve, az ügy eldöntését a szakértő választától tegye közvetlenül függővé (mint azt a fentebbi két példa bizonyítja).

Szóval az óvatos bíró soha se szégyenelje azt, hogy szakértőre szorult, mert — mint fentebb kiemelttem — még ha értene is e szakmához, diploma hiányában erre nézve mérvadólag nem nyilatkozhatik: ez a szakférfiak feladata; az ügy alapos felderítése, és minden oldalról megvizsgálása csak *használhat*;

ellenben, ha a bíró az ítélezést, a mihez ő ért jobban, a szakértőre bizza: ezzel kötelességét szegi meg, a hatásköröket összezavarja, bírói souverainitását sérti, tehát csak *árthat*.

Székdács Ferencz

kir. curiai bíró.

A biztosítási ügylet érvényessége és a biztosítás kezdete.

A biztosítási ügylet érvényességéhez kereskedelmi törvényünk értelmében (468. §.) írásbeli szerződés kívántatik meg. Az írásbeli szerződéssel egyenlőnek tekintetik a biztosító által kiállított kötvény vagy az elfogadott ajánlatnak a biztosító könyveibe történt bevezetése. A bevezetés pedig megtörténtnek tekintetik, ha a biztosító a biztosítási ajánlatot, annak vételétől számított 48 óra alatt vissza nem utasította.

Írásbeli szerződés létezése esetében tehát a szerződő felek jogait és kötelezettségeit a kiállított szerződés, a mennyiben a törvény imperatív rendelkezéseivel nem ellenkezik, szabályozza. Szerződés hiányában, a törvény határain belül, a biztosító által kiállított kötvény és az annak alapjául szolgált ajánlat tartalma irányadó. Ha pedig sem szerződés, sem kötvény nem állított ki és az ügylet — mert az elfogadott ajánlat a könyvekbe bevezettetett vagy ha nem is vezettetett be, de 48 óra alatt vissza nem utasított — mégis érvényesen létrejött, akkor a törvénynek rendelkezései, az elfogadott ajánlat kikötéseivel kapcsolatosan, szolgálnak zsinórmértékül.

A törvény a szerződéses szabadság lehetséges kimélését tartva szem előtt, a szerződő felek jogviszonyait nem szabályozza kimerítően, hanem néhány imperatív rendelkezés mellett, csupán egyes subsidiarius intézkedéseket tartalmaz, és így akkor, midőn szerződés, illetve kötvény kiállítása meg nem történt és az ügylet mégis létrejött, a törvényben több oly kérdés, mely biztosításjogi szempontból nagy jelentőséggel bír, megoldást nem nyer.

Kétséget nem szenved, hogy a szerződés jogérvényesen létesülhet oly módon, hogy a biztosítás azonnal és feltétlenül kezdődjék vagyis hogy a biztosítás kezdete összeessen a szerződés kezdetével; de semmi sem áll útjában annak sem, hogy a biztosítás az ügylet megkötését megelőző időpontban vagy az ügylet megkötése után, bizonyos idő múlva vegye kezdetét.

Ha szerződés vagy kötvény kiállított, az érvényesen létrejött ügylet hatályának kezdőpontja is meg van állapítva, mert a szerződésnek vagy kötvénynek a biztosítás kezdetének meghatározását magában kell foglalni (kereskedelmi törvény 469. §.). De ha sem szerződés, sem kötvény nem állított ki, akkor az ügylet érvényes létrejöttére és a biztosítás kezdetére nézve a törvény azt rendeli, hogy ha az ajánlat a biztosító könyvébe bevezettetett vagy 48 óra alatt vissza nem utasított, az ügylet érvényesen létrejött és a biztosítás az ajánlat elküldését vagy átadását követő napon déli 12 órakor veszi kezdetét (468. §.). Ezen vélelmen alapuló törvényes rendelkezés azonban csak akkor irányadó, ha a biztosított ajánlata az ügylet érvényes megkötésére és a biztosítás kezdetére nézve feltétlen vagyis ha az ajánlat ezen két irányban semmiféle kikötést nem tartalmaz.

Ugy az ügylet perfektioja, mint a biztosítás kezdete

tekintetében megalkotott törvényes vélelemnek alapját azon feltevés képezi, hogy a biztosítottnak ajánlata feltétlen és hogy azt a biztosító azonnal elfogadta; továbbá, hogy a szerződő feleknek az volt az akaratjuk, hogy az ügylet megkötésével a biztosítás azonnal hatályba lépjen. De ezen vélelem csak addig áll meg, míg nyilvánvalóvá nem lesz, hogy a felek egyező akaratnyilvánulása a vélelem feltevésének nem felel meg. Ha az ajánlat az ügylet érvényes megkötése vagy a biztosítás kezdetének meghatározása tekintetében oly kikötéseket és feltételeket tartalmaz, melyek a vélelem által felállított tétel tartalmával meg nem egyeznek, a vélelem helyébe azon megállapodás lép, mely az elfogadott ajánlatban kifejezésre jutott.

Törvény szerint a biztosítási ügylet jogérvényesen létrejötnék tekintetik, ha az ajánlat 48 óra alatt vissza nem utasított. Ez áll azon esetben, ha az ajánlat az ügylet érvényes megkötése tekintetében külön kikötést nem tartalmaz. De ha az ajánlat a biztosítottnak oly kijelentését foglalja magában, hogy a biztosító az ajánlatot valamely meghatározott, a 48 órától eltérő határidő alatt visszautasíthatja, és hogy az ügylet megkötöttnek tekintetik, ha a biztosító az ajánlatot ezen idő alatt vissza nem utasította, akkor az ügylet érvényességére nézve nem a törvény vélelme, hanem a kifejezésre jutott akaratnyilvánulás irányadó.

A biztosítási ügylet természete ugyanis megkívánja, sőt nélkülözhetlenné teszi, hogy a biztosítónak az ajánlat elintézésére annyi idő engedjék, a mennyi a kockázat alapos megvizsgálására és különösen életbiztosításnál, a kockázat elbírálásának alapjául szolgáló adatok beszerzésére szükséges. De szem előtt tartandó azon körülmény is, hogy a biztosítottat sem szabad hosszabb ideig bizonytalanságban tartani az iránt, hogy ajánlata elfogadtatott-e vagy sem. Az élet mutatja is, hogy ezen körülmények figyelembe vétele mellett, különösen életbiztosításnál, az a gyakorlat fejlődött és csaknem kivétel nélkül fogamatba ment, hogy a biztosított mindjárt az ajánlatban kifejezést ad azon kikötésnek, hogy az ajánlat el- vagy el nem fogadása és ezzel az ügylet meg- vagy meg nem kötése egy szorosan meghatározott, rendszerint 30 napi idő alatt döntendő el.

Ezen ajánlatbeli kikötésnek az a hatálya, hogy a biztosított által ajánlatilag megszabott ezen határidő alatt, az ajánlat tartalma a biztosítottra nézve kötelező, attól vissza nem léphet; hogy a biztosító az ajánlatot az abban kijelölt időben elfogadhatja vagy visszautasíthatja; hogy az ügylet érvényesen létrejött abban az időpontban, melyben az ajánlat kifejezetten elfogadtatott, vagy a kijelölt határidő leteltével, ha vissza nem utasított és hogy az ajánlat kötelezősége, annak a kijelölt határidő alatt történt visszautasításával megszűnik.

Nyilvánvaló ezekből, hogy a törvénynek a biztosítási ügylet érvényes létrejöttére vonatkozó határozománya csak akkor irányadó, ha a biztosítottnak ajánlatában az ügylet érvényessége eltérő feltételhez kötve nincs. Ha azonban ily feltétel ki van kötve, a törvénybeli rendelkezés ezen feltétel tartalmához képest módosul. Ha a biztosított 30 napban állapítja meg azon határidőt, a mely alatt a biztosító az elfogadás iránt nyilatkozhatik, akkor az ajánlatnak 48 óra alatti vissza nem utasítása az ügylet érvényes megkötését nem eredményezi, hanem az ügylet ily esetben csak akkor tekinthető érvényesen létrejöttnek, a mikor a biztosító az ajánlatot kifejezetten elfogadta vagy a megszabott 30 nap leteltével, ha ezen idő alatt az ajánlat visszautasítva nem lett.

Ha már most az ügylet érvényesen létrejött és pedig akár a törvény rendelkezéséhez képest, midőn az ajánlat az ügylet érvényes megkötésére nézve semmiféle feltételt nem tartalmazott, akár az ajánlat tartalmának megfelelően, midőn az abban kikötött feltétel beteljesedett, akkor az a további kérdés merül fel és kíván megoldást, hogy az érvényesen

létrejött ügyletnek hatálya mikor veszi kezdetét, a biztosító mely időponttól kezdve viseli a kockázatot és a biztosítottat mely időponttól kezdve terheli a díjfizetési kötelezettség.

Nem kívánjuk azon esetet tárgyalni, midőn a szerződés vagy kötvény kiállított, mert abban a biztosítás kezdőpontja meg van állapítva és így a biztosítás, ezen szerződési vagy kötvénybeli megállapításhoz képest, vagy az ügylet megkötése időpontjában vagy az azt megelőző avagy követő időpontban veszi kezdetét. Ha azonban szerződés vagy kötvény nem állított ki, a biztosítás kezdetére nézve épúgy mint az ügylet érvényessége tekintetében, első sorban a törvény rendelkezése döntő. Törvény szerint az érvényesen létrejött ügylet hatályának kezdete, ha az ajánlat a biztosító könyvébe bevezettetett vagy 48 óra alatt vissza nem utasított, az ajánlat elküldését vagy átadását követő napon déli 12 órakor áll be. Ha szerződés vagy kötvény hiányzik és így a biztosítás kezdete okiratilag nincs megállapítva, a törvény a biztosítás hatályára nézve a fentebbi vélelmet állapítja meg, melynek alapját azon föltevés képezi, hogy a biztosítottnak ajánlata feltétlen és az ügylet természetének leginkább az felel meg, hogy az ügylet érvényes létrejötté után, a biztosítás azonnal vegye kezdetét.

Ha azonban az ajánlat a biztosítás kezdetére nézve a törvényes rendelkezés tartalmától eltérő meghatározást foglal magában, nem a törvényes vélelem, hanem az elfogadott ajánlatban kifejezésre jutott meghatározás döntő. Ha tehát az ügylet — szerződés vagy kötvény kiállítása nélkül — érvényesen létrejött és az ügylet alapjául szolgáló ajánlat például azon kikötést tartalmazza, hogy a biztosítás az ügylet megkötését követő 10-ik napon vegye kezdetét, akkor nem a törvény 468. §-ában meghatározott, hanem az ajánlatban foglalt kikötésnek megfelelő időpont lesz egyedül irányadó.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy az ügylet érvényes megkötésére és a biztosítás kezdetére nézve, a törvény 468. §-ában foglalt, szerződés vagy kötvény kiállításának hiányát feltételező rendelkezés nem abszolút hatályu és hogy csak addig áll meg, míg a szerződő felek egyező akaratnyilvánulása ezen rendelkezéstől eltérőleg nem intézkedik.

Dr. Beck Hugó.

A felülvizsgálat alapja.

Két éve, hogy sommás eljárásunk életben van és máris teljesen eloszlottak azok az aggályok, a melyekkel e törvényt fogadták. A szóbeliség kiállotta a tűzpróbát nálunk is.

Csak egy intézménye van az új eljárásnak, mely a gyakorlatban nehézségekre ad okot és több oldalról erős bírálatnak van kitéve, és ez: a felülvizsgálatnak a jogkérdésre való korlátozása.

Az a panasz, hogy a törvény nagyon megszorította a felülvizsgálati bíróság hatáskörét; hogy a felülvizsgálati bíróság köteles a felelbeszési bíróság ítéletében megállapított tényállást irányadóul venni akkor is, ha e tényállás helytelensége szembetűnő (sommás eljárás 197. §.); hogy az alsóbíróság által elkövetett hibák nem orvosolhatók, ha jogszabály helytelen alkalmazása (sommás eljárás 185. §.) nem forog fen; szóval, hogy a felülvizsgálati bíróság sok esetben az anyagi igazság sérelmére és saját jobb meggyőződése ellenére kénytelen a fél jogos panaszát mellőzni.

Kétségtelen, hogy a felülvizsgálatnak számos hátránya van a felelbeszéssel szemben. A gyakorlat Németországban sem tudott eléggé megbarátkozni vele. Midőn az egész felelbeszést a felelbeszés mellőzésével egyedül a felülvizsgálatra akarták alapítani: e kísérlet a közvélemény erős ellentállásán hajótörést szenvedett. Nem zárkózott el a felülvizsgálat elleni ellenvetésektől sommás eljárásunk megalkotója sem és a javaslat indokolásában ezen ellenvetések jogosultságának elismerése mellett csak azt jegyzi meg, hogy «a javaslat nem tud jobb harmadfoku perorvoslatot ajánlani».

Nem szándékom, hogy e helyen álláspontomat de lege

ferenda jelezsem. Nézetem szerint azonban azok a panaszok, melyeket nálunk a felülvizsgálat ellen hallunk, tulzottak, és a törvény helyes értelmezése és alkalmazása a bajok nagy részének elejét veheti.

Hogy mi képez ténykérdést és jogkérdést, erre általános, elismert érvényű formulát, melynek alapján minden egyes esetet eldönteni lehetne, nehéz volna találni. A kérdések egész sorozata létezik, a melyek ép oly joggal tekinthetők ténykérdéseknek, mint jogkérdéseknek.

Ilyenek például mindazon kérdések, a melyeket a bíró maga bizonyítás nélkül élettapasztalata, általános ismeretei alapján dönt el. Hogy pl. bizonyos, meghatározott viszonyok közt valaki mennyi tartásdíjat köteles fizetni, nem szorosan vett jogkérdés, de nem is ténykérdés.

Ilyen továbbá az is eset, midőn a bíróság előtte ismeretesnek, köztudomásúnak ítélt tény alapján dönt és vitássá válik, hogy a tény tényleg köztudomású-e. Vagy ha a bíróság előtte történt beismerés alapján állapítja meg a tényállást és a beismerés alakja vagy terjedelme folytán nem egészen alkalmas arra.

Legfontosabb azonban ezen kétes jellegű kérdések közt az interpretatio kérdése. Ez különösen szerződéseknél a felek akaratának értelmezésénél, azonban másutt is, pl. más előző ítélet értelmezésénél jöhet szóba. A francia és a német legfőbb bíróságok gyakorlata szerint e kérdések jogkérdések alapjául szolgálhatnak. A mi bíróságaink álláspontja még ingadozó. (L. a Büntetőjog Tára XXIX. kötetének 150. lapján, XXX. kötetének 193. lapján és XXXI. kötetének 193. lapján dr. Reichard Zsigmond cikkei kapcsán közölt jogeseteket).

A kérdés tehát az, hogy ezeket a kétes jellegű kérdéseket a ténykérdések vagy a jogkérdések területéhez számítsuk-e.

E kérdések hovátartozósága iránt a német irodalomban nagy vita támadt. *Wach* («Die That- und Rechtsfrage bei der Revision im Civilprocess» című értekezésében és «Vorträge über die Reichs-Civilprozessordnung» című munkájának 286. lapján) és *Bolze* (az «Archiv für civ. Praxis»-ban, 84. kötet, 358. s k. lapjain) a felülvizsgálat tárgyává kívánják e kérdéseket tenni; *Rocholl* (a «Zeitschrift für deutsch. Civilprocess» X. kötet 285. s k. lapjain foglalt értekezésében) e kérdéseket tisztán ténykérdéseknek tekinti.

Nézetem szerint ezt a kérdést nem a formális logika, de a gyakorlati célszerűség szempontjából kell megoldani. A törvény nem zárja ki annak lehetőségét, hogy e kérdéseket a felülvizsgálat alapjává tegyünk. A közvetlenség elve nem szenved ez által sérelmet, miután e kérdések eldöntése nem történik bizonyításfelvétel útján; az anyagi igazság pedig nyer azzal, hogy e kérdéseket a harmadfoku bíróság elé lehet vinni (ha már egyáltalában a háromfoku bíróság alapján állunk).

Oly vélemény is hallható, hogy a felülvizsgálati bíróság tehetetlenül áll akkor is, ha az alsóbb bíróság ítélete, a nélkül, hogy jogszabályt sértene, a legnagyobb ellenmondásokat vagy éppen képtelenségeket tartalmaz. Ez a nézet is a törvény helytelen magyarázatán alapszik. Az indokolás kötelezettsége nem formális, a mely csak arra szorítkoznék, hogy a bíróság akármit mondjon indokolásképp; ez a köteletség magában foglalja azt is, hogy a bíró a logika és észszerűség követelményeinek megfelelően indokolja meg ítéletét. Az oly indokolás tehát, a mely e követelményeknek meg nem felel, nem a törvény által előírt indokolás és az ily indokolással ellátott ítélet olyanok tekintendő, mint a melynek egyáltalában nincs indokolása. Az ily indokolással ellátott ítélet ennél fogva az 1868: LIV. tcz. 247. §-ában, valamint az 1893: XVIII. tcz. 64. §-ában és 121. §. 6. pontjában foglalt lényeges eljárási szabály megsértését foglalja magában. E kérdés ugyan vita tárgyát képezte a külföldön, de úgy a bíróságok, mint az irodalom nagyobbára ezt az álláspontot foglalták el. Így például *Ricci* az olasz semmitőszékeknek e kérdésben egymással ellentétes határozatait közölve, a következő eredményre jut: «Nekünk úgy látszik, hogy ennek a vitás kérdésnek megoldása végett azon elvből kell kiindulni, hogy a rendelkező rész kételyeit megvilágosítja az indoklás és hogy e kettő kiegészíti egymást. Kiindulva ebből az alapelvből, világos, hogy az ellentmondás, legyen az magának az indokolásnak egyes részei közt, akár ezek és a rendelkező rész közt, megtöri a törvény által célba vett összhangot. Midőn a törvény arra kötelezi a bírót, hogy határozatát indokolja, azt követeli, hogy igazolja meggyőződését. Azonban oly indokolás, mely ellent-

mond a rendelkező résznek, távol van attól, hogy ez utóbbinak okát adná, tehát nem tekinthető igazi indokolásnak, olyanoknak, a mely elegendő volna a törvényhozó által kitűzött cél elérésére. Ugyanezt kell mondani abban az esetben, ha a határozat indokainak egyik része ellentmondásban van a másikkal. Ezek az ellentmondó indokok kölcsönösen lerontják egymást» (Commento al codice di proc. civ. italiano. 7. kiadás, 1895 II. kötet, 352. l.).

Az új osztrák perrendtartás 477. §-ának 9. pontja szerint az indokolás ily hibája semmiségi ok, és az 503. §. 1. pontja alapján e miatt felülvizsgálattal lehet élni. Azonban nézetem szerint e célból nincs is szükség külön törvényes intézkedésre. Ez az általános szabályból folyik.

Látjuk tehát, hogy a panaszok, a melyeket a felülvizsgálat ellen felhoznak, nagyrészt nem a törvény ellen, hanem annak megszorító magyarázata ellen irányulnak. A felülvizsgálati bíróságoktól maguktól függ, hogy a felülvizsgálat köre tágabb vagy szűkebb-e. Ha a felülvizsgálati bíróságok a jogérzet kielégítésére törekednek: a ténykérdés és jogkérdés közt fekvő vitás területre bíraskodási jogukat ki kell terjeszteniök.

Dr. Fodor Ármin.

Ingatlan vételára iránti per.

Ingatlan adásvétele iránt jön létre szerződés. A tulajdonjog a vevő nevére bekebeleztetik, mire az eladó a vételárat követeli. A vevő a vételár fizetését megtagadja, mivel az adásvétel tárgyát képező ingatlant harmadik személyek birtokolják.

A járásbíróság alperest a kereset értelmében marasztalta, a kir. törvényszák felperest keresetével elutasította, míg a kir. Curia felülvizsgálati tanácsa a felülvizsgálati kérelemnek helyt adva, a felebbezési bíróság ítéletének megváltoztatása mellett a kir. járásbíróság ítéletét hagyta helyben.¹

A Curia érvelése abban kulminál, hogy az ingatlanok tulajdonjoga a telekkönyvi bejegyzés által szereztetvén meg, a vétel az ingatlanok tulajdonjogának a vevőre történt telekkönyvi bekebelezésével fogamatba ment és a vevő az ingatlannak az ő birtokába át nem adása miatt a vételárt visszatartani és annak fizetését megtagadni csak abban az esetben van jogosítva, ha kikötöttet, hogy a vételár megfizetésének a birtokba adás feltételét képezi.

Ezzel ellenkezőleg, azt hiszem, hogy ha nincs kikötve a vételár fizetésére nézve az, hogy a birtokbaadás megtörténte előtt vagy az után történjék-e, az eladó a vételár megfizetését nem követelheti mindaddig, míg ő a vevőt azon helyzetbe nem hozza, hogy az ingatlant akadálytalanul birtokába vehesse.

Hivatkozik a curiai ítélet az osztrák polgári törvénykönyvnek 431. §-ára, melyet úgy idéz, hogy ezen szakaszban az van kimondva, miszerint «az ingatlan tulajdona a telekkönyvi bekebelezéssel szereztetik meg».

Ez a 431. §. azonban nem az ingatlan tulajdonjogának megszerzéséről szól, hanem arról rendelkezik, hogy «ingatlan dolgok tulajdonának átruházása végett szükséges, hogy a szerzési ügylet az e végre rendelt nyilvánkönyvekbe beiktattassék». Azonban az idézett törvényhely nem rendelkezik arról, a mit a Curia abba belé magyaráz. Azt mondja e §., hogy az ingatlanok tulajdonjogának átruházása nem respektáltatik, ha a telekkönyvi bekebelezés meg nem történt. Ez a jelentése annak, hogy a bekebelezés szükséges, de nem tartalmaz kötelmi jogi rendelkezéseket.

Egészen más a kérdés, ha arról van szó, hogy a vételár mikor fizetendő.

Az ingatlan megvételénél a vevő főcélja nem a telekkönyvi tulajdonjog megszerzése. Ez az osztrák polgári törvénykönyv felfogása és terminológiája szerint «szerzési mód». Ha a telekkönyv elismeri is a vevőt tulajdonosul, de az eladó nem gondoskodik arról, hogy az ingatlan a vevőnek tényleges birtokába is átmenjen s hogy azt háborítatlanul birtokolhassa, akkor illusoriussá lehet téve a szépen hangzó telekkönyvi tulajdon, mivel nem mindenkinek van kedve költséges birtokpert folytatni harmadik jóhiszemű személyekkel. Ebben a perben azután szavatosként perbe hívhatja nygán az eladót, azonban az ingatlan gyümölcsseit ezen idő alatt a telekkönyvi tulajdon dacára is mások élvezték, míg esetleg egy még bonyolultabb kártérítési per útján a szen-

¹ L. *Jogt. Közl.* f. é. 47. számának mellékletén az 594. sz. esetet.

vedett károkat az eladón követelheti majd a Curia álláspontja szerint a telekkönyvi tulajdonos.

Erre kényszeríteni senkit sem lehet.

Az eladó csak akkor követelhet a vevőtől teljesítést, ha maga is mindennemű szerződési kötelezettségének eleget tett. Az adásvételi szerződésnek pedig — ha nincs is kikötve — hallgatólag lényeges feltétele a tényleges birtokbaadás, az ingatlan feletti rendelkezési jog gyakorlásának lehetővé tétele.

A német polg. törvénykönyv 433. és 434. §-ai szerint: Durch den Kaufvertrag wird der Verkäufer einer Sache verpflichtet, dem Käufer die Sache zu übergeben und das Eigentum an der Sache zu verschaffen. Der Verkäufer ist verpflichtet dem Käufer den verkauften Gegenstand frei von Rechten zu verschaffen, die von Dritten gegen den Käufer geltend gemacht werden können.

Az ezen fejezetben a nem teljesítés sanctiójára nézve idézett 320. §. szerint pedig: «Wer aus einem gegenseitigen Verträge verpflichtet ist, kann die ihm obliegende Leistung bis zur Bewirkung der Gegenleistung verweigern, es sei denn, dass er vorzuleisten verpflichtet ist».

Ezen természetes és igazságos jogelveknek esetünkben való alkalmazása mellett a Curia ítélete meg nem állhat.

Dr. Balog Arnold.

Külföldi judikatura.

703. Felperes 1889. évi december hóban 500 tonna buzát adott el 1890 június s július hónapokra; de 1890 február hóban a berlini tőzsde árfolyamán az ügyletet lebonyolította s követeli a különbözetet alperes-től. Alperes kifogása az volt, hogy tisztán árkülönbözet volt az ügylet. A legfelső bíróság helyt adott ezen kifogásnak a következő megokolással. Alperes 1889. évi december 8-iki levelében kérte a különbözeti ügyletről szóló kötleveleknek a beküldését és ezt a kitélt olyképp magyarázta utóbbi levelében, hogy ezzel hangsúlyozni kívánta, hogy neki nem kellend átvennie, sem szállítania. Felperes azt válaszolta ugyan, hogy különbözeti ügyletet nem köt, és nem áll rá alperes kívánságára, de hozzátette azt, hogy alperes az ügylet fölött szabadon rendelkezhetik és mindenkor eladhatja neki a tőle megvett, vagy megveheti tőle a neki eladott árut. Evvel ugyanazt érte el alperes, a mit ő kívánt, t. i. tisztán különbözeti ügyletnek a megkötését. Alperes arra amugy sem gondolt, hogy ő fog felperestől tényleges szállítást követelni. Az ő ténykedésével eléggé felismerhetővé tette, hogy ő sohasem fogja a több mint 100,000 márkát tevő vételár megkínálása ellenében a buza szállítását követelni, hanem csak azt az 5000 márkát kockáztatja az ügyletnél, a melyről felperesnek váltót küldött be és a melylyel felperes meg is elégedett. Felperes pedig az ügyletet az alperes által ajánlott alapon fogadta el és így különbözeti ügylet létesült. Ezen tényállás mellett, ha alperes felperest a szállításra perli, joggal ellenvethette volna felperes azt, hogy alperes ezen igényéről már előre lemondott. (*Német Reichsgericht 138/1894. sz.*)

704. A letéteményes nem szavatol a letett dolog elégséért, ha csak oly hiba nem terheli őt, a melynek a tűzkár okozata volt. Nem is kell tűzkár ellen biztosítania a letét tárgyát, ha a letévő erre külön nem utasította. (*Lyon-i felelőbírói bíróság.*)

705. Ha a kölcsönvett tárgyon olyan romlás mutatkozik, mely nem tulajdonítható pusztán annak a használatnak, a melyre kölcsön kéretett, úgy fenáll a vélelem az iránt, hogy a romlást a kölcsönvevő hibája okozta, és így az ellenkezőt, vagyis azt, hogy a véletlen folytán állott be, a kölcsönvevő tartozik bizonyítani. (*Agén törvényszék.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **A bünvádi eljárás** már legközelebb törvényerőre emelkedik. A szentesítés alá terjesztés pusztán technikai okokból késett.

— **A szövetkezetekről** szóló törvényjavaslat lesz az első törvényjavaslat, melyet az igazságügyminiszter a képviselőház elé fog terjesztetni.

— **Az általános perrendtartás** tervezetéről beérkezett szakvélemények feldolgozása előrehaladott stádiumban van

és kilátás van rá, hogy a törvényjavaslat az 1897-ik év folyamán a képviselőház elé fog terjesztetni.

— **A lajstromrendszeren alapuló új ügyviteli szabályok** tervezete felől az igazságügyminiszterium számos oldalról kért be véleményt. Az összes szakvélemények beérkezvén, a tervezet az ezekben foglalt észrevételek tekintetbe vételével átdolgozás alá kerül s előreláthatólag az új ügyviteli rendszer még az 1897-ik év folyamán életbe léphet.

— **Sommás végzés ellen is van perujításnak helye.** A kir. Curia váltótanácsa a múlt hetekben rendkívüli fontosságú határozatot hozott,¹ a mi által szakított azon megkövesedett gyakorlattal, a mely a sommás végzés ellen nem adott perujítást. Egy gyarlón szövegezett eljárási rendeletből vonta le az eddigi curiai praxis eme következtetést és így a sommás végzés megtámadhatatlanabb volt a jogerős ítéletnél. Évek óta erélyesen és kitartóan ostromolja a jogirodalom és magyar ügyvédi kar az ezen kérdésben kifejtett, méltánytalan és a betűjogászat folyamán képező makacs judikaturát; most végre feladta a Curia az alaki jog által indokolt, azonban az anyagi igazságba beleütköző álláspontját. De e győzelemből nagy rész illeti az alsóbíróságokat, főleg pedig a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéket, mert különösen ez utóbbi bíróság elvi álláspontjától soha sem tágitott, bármilyen sűrűn érkeztek is a megváltoztató curiai határozatok. A jogi közvélemény a legnagyobb meglepéssel és elégtétellel fogadja a Curia állásfoglalását.

— **A budapesti büntető-törvényszék** elnöke az esküdtzéki tárgyalásokat délutánra helyezte át. Nem szólunk a dolog czélszerűségi oldalához, csupán arra akarunk rámutatni, hogy mily különös dolog az előbbi inveterált szokáson változtatni, midőn rövid egy esztendő választ el az új bünvádi eljárás életbeléptetésétől, a melynek uralma alatt a délutáni tárgyalások rendszerét keresztülvinni ugy sem lesz lehetséges.

— **Zlinszky Magyar magánjogának** hatodik kiadása jelenik meg legközelebb a könyvpiacra. E kiadás rendezésével Reiner János egyet. m. tanár bízott meg, a ki a művet lényegesen átdolgozta és ebbeli munkáját előszavában következőképp jelzi:

16 év előtt, 1880-ban írta meg Zlinszky Imre ezen munkáját. A könyv szerzői jogát, annak szerzője Dárday Sándorra ruházta, ki ennek alapján a munkának négy új kiadását rendezte sajtó alá, s annak harmadik kiadását több író közreműködésével; a többi kiadást pedig egyedül dolgozta át. Az időközi kiegészítéseket és átdolgozásokat azon elv korlátozta a szabadabb és gyökeresebb munkában, hogy a munka eredeti iránya, szelleme, kerete, beosztása és szerzőjének írói egyénisége a legnagyobb mértékben megóvassék és érintetlenül hagyassék. Ezen gondolat azonban nem maradhatott irányadó ma, 16 év múlva és akkor, a midőn nemcsak a jogi szabályozásoknak pozitív tételei mentek át végtelen sok változáson, nemcsak a joggyakorlat gazdagította a jogi életet és tudást, hanem főleg a jogtudomány annyi újat alkotott, hogy azt figyelmen kívül hagyni épen azért nem lehetett, hogy a könyv ne maradjon elmulasztott időnek — új kiadásban megjelenő — késő emléke. Azért Dárday Sándor, a midőn megbízott azzal, hogy ezen munkát átdolgozzam és annak hatodik kiadását elkészítem, örömmel járult azon nézetemhez, hogy ezen munkának ma már csak gyökeres átnézés és teljes átdolgozás — és nemcsak kiegészítések után szabad megjelennie; mert kell, hogy a munkának hatodik kiadása ma már legalább tartalmilag olyan legyen, és úgy legyen feldolgozva, a mint azt szerzőjének át kellett volna dolgoznia, ha ma írná azt, vagy maga dolgozná át könyvét. Ez adja magyarázatát annak, hogy a könyvnek rendszere és beosztása majdnem egészen változatlanul maradt; ezen kereten belül az egyes részek rendszerén és beosztásán tett változtatások főképen a vál-

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén 660. sz. a.

tozott tartalommal állanak kapcsolatban; ennek nagyobb terjedelmű példáját nyújtja a házassági jogról szóló rész, mely teljesen új része a könyvnek, s a melynek rendszere és beosztása éppen azért szintén teljesen új.

— **A Magyar Jogászegylet** október óta minden szombaton ülést tartott s a felvetett kérdések mindannyian élénk eszmecserét idéztek elő. A vitákat tartalmazó füzetek szétküldése már megkezdődött. Az első füzet, mely Márkus Dezsőnek a holtkezi törvényekről szóló előadását foglalja magában, megküldetett a tagoknak; a második — Horváth János: a strike-ról — pár nap múlva jelenik meg. Az egyet az által, hogy megfelelő és állandó helyiséget nyert, jobban képes megfelelni feladatának, mint ezelőtt. A látogatottság emeléséhez lényegesen hozzájárul, hogy az Ügyvédi Kör a maga fényesen berendezett helyiségeit is rendelkezésére bocsátja a Jogászegylet tagjainak.

— **Az 1896-iki törvények** január havában már megjelennek a Franklin Társulat által kiadott *Millenniumi Törvénytár* alakjában és kiadásában. Érdekli ez a jogászközönségnek különösen azt a részét, mely ezt a Corpus Juris kiadást már megszerezte s ugyanebben a kiadásban óhajtja birni a törvényeket 1896-tól folytatólag is. Ez a kötet különben külön is kapható s így már most azok is ezt szerezhetik be, a kiknek a törvények más kiadása van birtokukban, vagy csak később óhajtják megszerezni a 20 kötetes Millenniumi Törvénytárt.

— **Rendkívül érdekes bűnügyet** tárgyalt a napokban a veszprémi kir. törvényszék. Még 1890. évben történt, hogy a veszprémi kir. törvényszék Esztergomi Ágnes lovász-patonai illetőségű vádlottnőt gyújtogatás, lopás és gyermekének megölése miatt elítélte 12 évi fegyházra, miután az utóbbi büntettnék elkövetését beismerte a hysterikus és idegbajos nő. A gyermeke megölésére nézve elismerte vádlottnő, hogy 1889. évi szeptember hóban egy pénteki napon L.-Patonáról Porvára menet, a porvai erdőben törvényes házasságból származott élő fiugyermeket szült, azt némi nyugvás után ruhába takarva, a gyalogutról néhány lépésnyi távolságra egy bokor mellett az erdőben ott hagyta, maga pedig Veszprémbe távozott. Vádlottnő eme vallomását a törvényszék valóban fogadta el, annyival is inkább, mert Sári Györgyné és Andor-Kovács Györgyné lovász-patonai lakos tanúk hit alatt vallották, hogy mikor Ágnes asszony L.-Patonáról eltávozott, áldott állapotban volt. A győri tábla és a Curia a törvényszék ítéletét helybenhagyván, Esztergomi Ágnes elszállították a veszprémi börtönből a mária-nostrai fegyházba. Bűben László fegyházi orvosnak feltűnően vádlottnő hysterikus és idegbajos természete, a rabnőt hosszú éveken keresztül különös figyelemmel kísérte. Végre is bevallotta Esztergomi Ágnes, hogy soha gyermeke nem volt és csak elkeseredésében vette magára az ölés büntényének vádját. Az orvos a vádlottnő igaz állítása valódiságáról önmaga is meggyőződött orvosi vizsgálat által. Rögtön jelentést tett az igazságügyminiszternek, ki elrendelte vádlottnő Budapestre szállítását Mária-Nostrából a szülészeti klinikára, hol is dr. Kézsmárszky Tivadar egyetemi tanár vette hosszabb vizsgálat alá a szerencsétlen nőt, minek folytán az igazságügyi orvosi tanács ki is mondotta részletes szakvéleményében, hogy «Esztergomi Ágnes áldott állapotban soha nem volt, egyáltalán gyermeket soha nem szült» és így gyermekét meg sem ölhette, sem el nem rejthette a Bakony-erdőségben. Így került az ügy perújítás alapján december 2-án újra végtárgyalásra. A törvényszék elfogadta az orvosi véleményt és Esztergomi Ágnes felmentette a gyermekölés és kitétel vádjá alól, minek megfelelőleg büntetését 12 évi fegyházról 9 évre szállította le, melyet a gyújtogatás és lopás büntetéseért kell elszenvednie és a melyből 6 év és 9 hónapot már eltöltött. (*Veszprémi Független Hirlap.*)

— **Mikor az iratok elvesznek.** A budapesti V. ker. kir. járásbiróság végzett: A M. B. ellen foganatosított árverésen befolyt vételár felosztása iránti ügyben az eredeti végrehajtási jegyzőkönyvnek a keb. irattárban történt elveszése folytán érdemleges tárgyalás nem tartathatván, a keb. irattárnak az eredeti jegyzőkönyv felkutatására 8 nap alatti jelentéstétel kötelezettségével utasítatik. (1896. évi 181214. szám alatt.)

— **Az Akademische Revue** legújabb számában Bozóky Alajos, a nagyváradi jogakademia igazgatója, hosszabb dolgozatot közöl a magyar felső oktatás jelen állapotáról és különösen a jogi oktatásra terjeszkedik ki.

Nemzetközi Szemle.

— **Ausztriában** most szüntetik meg a hirlapbélyeget. Németországban már 1874-ben, Franciaországban 1870-ben megszüntették.

— **A bűnvádi eljárás reformjával** foglalkozott a német törvényhozás. A felebbezést a középsúlyosságú esetek számára ismét behozni akarták. Ezzel a német bűnvádi eljárás, ami a jogorvoslatokat illeti, ugyanazon szervezetet nyerte volna, mely az új magyar bűnvádi eljárásban is található. A magyar javaslatok egyike sem követte a német és az osztrák törvényhozást a felebbezés kiküszöbölése tekintetében, hanem megmaradtak a régi francia állásponton. S most ehhez tért vissza a német novella. Ez a javaslat azonban az utolsó olvasásnál megbukott.

— **Enrico Ferri** Sociologia criminale-ja, melyet már francziára, angolra és spanyolra is lefordítottak, most németül is megjelent «Das Verbrechen als sociale Erscheinung» czímen a «Bibliothek für Sociologie» kiadásában. A német kiadásból — épúgy mint az angolból, melyről már tavaszszal megemlékeztünk — a tisztán elméleti fejezeteket kihagyta szerző, míg ellenben a kriminálantropológiai részt kiegészítette Bæhr, Næcke és Kurella újabb kutatásaival. Mindenesetre érdekes jelenség, hogy a német irodalom a kriminálsociologia terén egészen terméketlen s a Liszt-féle Zeitschrift-ben közölt kisebb értekezésektől eltekintve e szakban önálló munkát nem produkált. V. R.

— **Az esküdtszéki főtárgyalás** — a mennyiben büntettről (felony) van szó — az érvényben lévő angol jog szerint félbe nem szakítható s ha ez mégis szükségessé válnék, az esküdtek a hivatalos helyiségből nem távozhatnak, míg a verdit kimondva nincs. Új bűnvádi eljárásunk 376. §-a ez esetre az elnököt ruházza fel a hazatávozási engedély megadásának jogával, a szakasz utolsó bekezdése mindazonáltal azon korlátot állítja fel, hogy egy napnál tovább tartó elnapolás vagy félbeszakítás esetén a főtárgyalás ujonnan alakított esküdtszékekkel elülről kezdendő. Angliában már az 1880-iki bűnvádi eljárási javaslat meg akarta szüntetni az angol jogi konservativismus azon maradványát, majd pedig 1886-ban az esküdtszéki eljárást szabályozó bill 99. §-a a következőket rendelte: «Minden esetben, midőn a bűnügyi tárgyalás egy napnál tovább tart, a bírónak jogában áll, a mennyiben ezáltal az eljárás sikere nem veszélyeztetik, az esküdtszéket, illetve egy vagy több esküdtet, kik az adott eset alkalmából felesküdtettek, a tárgyalás elhalasztása esetén hazabocsátani». Azonban e javaslatból, melyet két ülészakon is elfogadott a képviselőház, nem lett törvény, s most e speciális intézkedés mint külön javaslat kerül majd a parlament elé. Az indoklás kiemeli, hogy az esetben, ha civilis ügyet vagy vétséget (misdemeanour) tárgyalt az esküdtszék, a fenálló jog is megengedi a hazabocsátást, minthogy a vétségek e tekintetben a polgári ügyekkel egy elbánásban részesültek. Polgári ügyekben ez intézkedés ellen sohasem emeltek kifogást, bármily fontos érdek forgott is szóban, már pedig figyelembe veendő, hogy a polgári pernek is súlyos büntetőjogi következményei lehetnek, (pl. midőn biztosítási kötvény ellenében csalással védekezik alperes vagy kötelezvény alapján indított perben az okirat hamis voltával emelnek kifogást). Az esküdtek befolyásolásának veszélye már csak azért sem oly nagy bűnügyekben, mert a büntetéseknél csak ritkán vannak befolyásos barátai, kik kísérletet tehetnének az esküdtek megvesztegetésére. Végül pedig elég originálisan megjegyzi az indoklás szerzője, hogy a bíróságnak voltaképp nincs is joga az esküdteket egészségük veszélyeztetésével ilyen meg nem érdemelt szabadságvesztésbüntetés-féle eljárásnak alávetni. Az angol javaslat tehát még szabadelvűben jár el az esküdtek iránt, mint a magyar kodex, mely idézett szakaszában az angol 1880-iki javaslat 344. §-át vette alapul. V. R.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 19-én (szombaton) este hat órakor az ügyvédi kamara helyiségében (Szemere-utca 10.) teljes-ülést tart, melynek tárgya: Dr. Vámbéry Rusztem következő című előadása: A relegatio eredményei és büntetési rendszerünk reformja. — Ülés után társas-vacsora ugyanott.

Főszerkesztő:	Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő:	Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos:	Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Szerződésen nyugszik-e Horvát-Szlavonországok viszonya a magyar államhoz? Dr. NAGY ERNŐ nagyváradai jogakad. tanártól. — Végreelkezési és özvegyi jog. Dr. JANCsó GYÖRGY kolozsvári egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. (Tévedés az áru minőségében.) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV budapesti egyetemi tanártól. — Per-casura a sommás eljárásban. Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti kir. aljárásbírótól. — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Szerződésen nyugszik-e Horvát-Szlavonországok viszonya a magyar államhoz?

A mióta a közjog rendszeres jogi feldolgozása elkezdődött, világosság derül az olyan kérdésekre is, melyek a multban örök egyenetlenség tárgyát látszottak képezni. Ilyen a többi között Magyarország összeköttetése Ausztriával. Ennek megítélésénél milyen nagy eltérés mutatkozott hajdan a magyar és az osztrák irodalomban és daczára a százados vitának, egyik fél sem volt képes a másikat meggyőzni. Mindaddig, míg pusztán a történeti, politikai vagy bölcséleti okoskodással küzdöttek egymás ellen, mindegyik megmaradt a maga álláspontján, vagyis óhajta-át látta bebizonyítotttnak. És csak mióta igazainkat a jogi meghatározások szabatosságával és szigorúságával vagyunk képesek kimutatni, jött létre az egyetértés, «győzött az igazság saját súlyával». A legujabb, de egyszersmind a legtekintélyesebb osztrák írók nagy része a magyar felfogást jogilag bebizonyítotttnak tekinti.¹

A jogi módszer érvényesülésétől hasonló eredményt várunk Horvát-Szlavonországoknak a magyar államhoz való viszonyát illetőleg. És hogy ez irányt mi is szolgálhasuk, jelenleg egyik kérdését vesszük egészen rövid elemzés alá, melyet méltán sarkkérdésnek tekintenek, mert az bizonyos, hogy ennek mikénti megoldásától függ, hogy a viszony a maga egészében, különösen jogdogmatikai szempontból miként ítéltessek meg. Ez a kérdés sem most lesz először fölvetve. Már a jó öreg Horváth István is egy külön munkácskában értekezett arról, hogy Magyarország Horvátországgal szerződésben áll-e? Csakhogy régente, megfelelően az akkor divatozó történeti módszernek, az érdeklődés tárgyát különösen az képezte, hogy e viszony eredetében miként keletkezett, míg mai nap már egész más szempontból tekintjük; s habár lehetséges, hogy ellenvetésre találunk, még sem habozunk kijelenteni, hogy az élőjogra az összeköttetésnek nyolczszáz év előtt történt keletkezési módja meglehetősen közömbös; van ennek történeti vagy politikai jelentősége, de a jogász azt fogja vizsgálni, hogy ma, állami akaratok összetalálkozása, megegyezése képezi-e hozzá az alapot, vagy pedig a magyar állam souverain akaratának megnyilatkozása az alkotmányban, az alaptörvényekben?

Mert bizonyos, hogy ilyen alakulatnál az eredet a későbbi jogtól természetre igen eltérő lehet. Előfordulhat ugyanis, hogy valamely eddig független állam egy másik-

hoz kölcsönös megegyezés, szerződés után csatlakozik, de akként, hogy vele az állami életre teljesen egyesüljön, egybeolvadjon. Az ilyen viszony tehát genesisében szerződésileg keletkezett, de a midőn már az egyesülés bekövetkezett és az eddig egymástól független államok egységes állammá váltak, továbbra is szerződő külön felek lenni megszűntek, mint a hogy a viszonyt szabályozó jognak is megszűnik a szerződéses természete és jövőre kihatólag mint az ujonnan keletkezett vagy kiegészült egységes állam akarata jelentkezik és ennek megfelelően most már törvényt vagy alaptörvényt képez és csak így változtatható meg.

Azt hiszszük, ez világos. De akkor egy ilyen alakulatnak szigoruan jogi elemzésénél azt kell mindenek előtt kutatnunk — már akár bizonyos, hogy eredetileg szerződéssel keletkezett, akár csak vitatott, — hogy az élő jogban maradtak-e fen olyan intézkedések, a melyeknek folytán az eredetileg szerződő felek továbbra is ilyenekül tekinthetők, avagy most már csak az egységes állam kiegészítő részei gyanánt. Az előbbinek felismerésére elégséges, ha csak azt látjuk is, hogy a különállás, illetve önállás akkor mutatkozik, midőn a viszony szabályozásáról, vagy a jog változásáról van szó, ha t. i. az illető rész csak saját külön keletkező, államjogilag magában is már teljes és érvényes akaratának hozzájárulásával volna megköthető; miután ebben az akaratnak felségisége, a mi végre is az állami létnek jellemvonása, mutatkoznék. Ilyen esetben lehet szerződésről szó, a felek, legalább az összeköttetés alapjaira, mint államok állanak egymással szemben.

És be kell vallanunk, hogy kérdésünket illetőleg az 1868: XXX. tcz.-ben sok erre látszik mutatni, a miből kiindulva azután a köznyelv, sőt az irodalom is egészen elfogadta, hogy Horvát-Szlavonországok viszonya a magyar államhoz szerződésen nyugszik és mindazok, a kik a horv.-szlav. társországok souverain állami voltát hangsúlyozzák, erre helyezik a főszólyt. Szerintök ez egy szorosan közjogi értelemben vett szerződés, mely államok közti viszonyt terem, csak államok között létezhetik.

De behatóbb vizsgálat után reá jövőnk, hogy e nézet a felszínből, a törvények egyes, helytelenül vagy nem elég szabatosan alkalmazott kitételeiből és azok elmagyarázásából eredt a lényeg félreismerésével és azért tarthatatlan.

A mondott törvénynek e kifejezése: «egyezmény», csak bizonyos értelemben, vagyis nem a mai nap már megszokott közjogi értelemben használható és semmiképen sem jelent államok közti, vagy nemzetközi szerződést. A magyar állam u. i. megemlékezvén a nyolczszázados testvéri viszonyról, elszakadt részének a sz. koronához visszatérésénél, az így keletkező viszonyt alapjában való szabályozására, úgy mint esetleg megváltoztatására a horv.-szlav. országgyűlésnek hasonló befolyást enged, mint a milyent a magyar országgyűlésnek biztosított, a mi kétségkívül a gondolható legnagyobb garancia Horvát-Szlavonországok jogainak megvédésére.

A törvény bekezdésében világosan azt mondja: «Egyrésztől Magyarország országgyűlése, másrésztől Horvát-Szlavon-Dalmátországok országgyűlése közt, a közöttük fenforgott (sic) közös megállapodással egyezmény jöven létre, ezen egyez-

¹ Igy Juraschek, lemergi tanár; Jellinek, akkor bécsi tanár; Ulbrich, a nagy tekintélyű prágai tanár (Oesterr. Staatsrecht, 1892); sőt ilyes valamit lehet kivenni Gumplovitz gráci tanárnak közjogi munkáiból (Oesterr. Staatsrecht 1891. Einleitung 1895), már a mennyiben jogi tételt sociologikus módszerével kifejteni képes, stb.

mény ő császári s apostoli királyi Felsége által is jóváhagyva, megerősítve és szentesítve, mint Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok közös alaptörvénye törvénybe iktattatik; később pedig (68., 70. §.): «ezen egyezmény a legmagasabb szentesítés után . . . életbelép.» Az egyezkedés tehát az országgyűlések között történik csak, míg a szentesítés az egyetemes királyi közjogi személyt illeti és a törvényalkotás munkájának vagy processusának e stádiumában (a szentesítésnél) már nem lehet szó egyezkedésről, mert nincsenek egyezkedő felek.

Igaz, hogy e törvényben ilyen szövegek is előfordulnak: «ezen alapokon egyrészt Magyarország, másrészt Horvát-Szlavonországok a közöttük fenforgó közjogi kérdések kiegyenlítésére a következő egyezményt kötötték» (Bev.; — tehát már nem pusztán az országgyűlések egyezménye), később pedig (70. §.): «ez egyezmény, az egyezkedő országok külön törvényhozásának tárgya nem lehet és a változtatás ugyanazon módon, mint létrejött, mindazon tényezők hozzájárulásával történhetik».

De hisz ép az a mód, a mint a viszony szabályozása történt és a mint a fentebbiek szerint ennek megváltoztatása eszközölhető, azt mutatja, hogy itt országok (államok?) közti egyezkedésről csak fogalmazási zavarból lehet szó, a mi egyébiránt a közjogi tudomány harmincz év előtti állapotában, különösen a szabatos kifejezéseket illetőleg, elégséges mentségre talál. De hogy a tények ennek határozottan ellentmondanak, az minden kétséget kizárólag kiderül, ha alkotmányunk ide vonatkozó tételeit, az állam jogi életére is figyelemmel, elemzés tárgyává tesszük.

A magyar és a horv.-szlav. országgyűlések megegyezése csak az e viszonyokat szabályzó *javaslat* szövegének megállapítására vonatkozhat, azon egyszerű okból, mert alkotmányunk szerint az országgyűlések hatásköre tovább nem terjed. E megegyezés kötelező állami akarattá, tehát országos törvényné és így végrehajthatóvá csak az állam egységét és felségiségét kifejező koronás király szentesítésével válhat, a mely tényben már az állam hatalmi egysége nyilvánul. Midőn tehát a javaslatból az állami egységet kifejező királyi szentesítéssel törvény lesz, megszűnik annak egyezményes jellege, vagyis mint állami souverain egy akarat jelentkezik és nem két állami akarat megegyezéseként. Az országgyűlések magukban, mint a törvényalkotó szervnek egyik elemei, ez alkotmányi ügyekben kötelező akaratot nem alkothatnak és így magukban nem képesek államjogi vagy nemzetközi szerződéseket létrehozni, miután nem képesek se a szűkebb értelemben vett Magyarországot, se Horvátországot megkötni.

De alkotmányunkban a király és az országgyűlés jogalkotást célzó együttes munkája a törvényhozás, mint a hogy ezt az 1791: XII. tcz. kifejezi: «Magyarországban és csatolt részeiben a törvények alkotása, eltörlése és változtatása közös a törvényesen koronázott fejedelemmel és az országgyűlésre törvényesen egybegyűlt karokkal és rendekkel, vagyis ma a főrendekkel és képviselőkkel. Az 1868: XXX. tcz. szerint pedig: «Mindazok az alkotmányos jogok és alaptörvények, a melyeknek élvezete és oltalma a multban Magyarországra és Horvát-Szlavonországokra egyaránt kiterjed és ez egyezménynyel nem ellenkezik, jövőre is a magyar korona országai közös jogának és alaptörvényeinek tekintetnek.»

Már pedig az 1868: XXX. tcz. az 1791: XII. tczikken csak annyiban változtatott, a mennyiben meghatározta, hogy a nevezett országok közti viszony szabályozásánál a törvényjavaslatához a két országgyűlés megegyezése szükséges. Ugy, hogy a jelen esetben csakis a törvényalkotásnak a közönségestől eltérő módjával találkozunk. Miután pedig ma az újabb alkotmányos államokban az a törvény, a melynek alkotására és megváltoztatására nehezített eljárási mód rendel-

tett, hogy így külön biztosítást nyerjen, a mely ennek következtében különös jogi természettel is bír: a szoros értelemben vett alaptörvény; tehát az 1868: XXX. tcz. egy ilyen alaptörvényt és pedig az egyedülit létesítette alkotmányunkban. Eredményül mondhatjuk, hogy a törvénynek magát jelző az a kitétele, hogy alaptörvény, szoros jogi értelemben találó, míg a másik, hogy t. i. egyezmény, csak a fentebbi magyarázattal.

Nagy Ernő.

Végrendelkezési és özvegyi jog.¹

II.

Jól tudjuk, hogy az írásbeli magánvégrendelet külön záradéka szükséges vagy szükségtelen voltának felvetett kérdése tekintetében joggyakorlatunk ma is ingadozik.

Majd azt a nézetet vallják bíróságaink, hogy az írásbeli magánvégrendelet alaki érvényességének feltételét képezi az a körülmény, hogy a tanuknak a fentebb irt tartalommal bíró bizonyítványa ne a végrendelet szövegébe, hanem ettől különváltan, a végrendelező aláírása után, u. n. záradékba (mondhatni: tanui záradék, külön-záradék) foglaltassék, irassék;² majd pedig azt a nézetet emelik bíróságaink érvényre, hogy a tanuk tanusítványa a végrendelet szövegébe is foglalható és a külön-záradék nem alaki érvényességi kellék.³

Habár bíróságaink inkább az utóbbi nézetet vallják, sőt — úgy látszik, — hogy azt állandó joggyakorlattá fejlesztik, még sem habozunk kijelenteni, hogy mi az előbbi nézetet, vagyis azt tartjuk helyesnek, úgy de lege lata, mint ferenda, hogy külön tanui záradék szükséges.

Idő hiányában, nem fogunk ezuttal a végrendelet alaki érvényessége minden kérdésének tüzetes bonczolásába bocsátkozni, sőt csupán a külön záradék kérdésére szorítkozva is, nem fogjuk ezt a bizonyítási teher érdekes kérdése szempontjából bővebben vizsgálni; hanem a külön záradék

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Budapesti kir. tábla 6040/1883. sz.: «A végrendelet szövegében, a végrendeleti tanuknak az 1876: XVI. tcz. 5. §-ában kívánt bizonyítványa befoglaltatik ugyan, miután azonban végrendelező az okiratot a tanuk bizonyítványa után irta alá, nyilvánvaló, hogy a tanuk bizonyítványában még akkor, mikor a bizonyítás tétetik, meg nem történhetett cselekmény igazoltatik, mi kizárja az igazolás komolyságát is; de egyébiránt az 1876: XVI. tcz. 5. §-a világosan rendeli, hogy az igazolás az okiraton, nem pedig az okiratban, mi különben a dolog rendje szerint nem is lehetséges, történjék: ezen bizonyítvány a törvény által megkívánt bizonyítási módnak és alaknak megfelelő nem lévén, a megtámadott végrendelet nélküli a törvényben meghatározott alakíságot.» L. *Dtár* VI. k. 292. l., Márkus 2531. sz.

³ Curia 4431/1887. sz.: «A szóban forgó végrendelet az 1876. évi XVI. tcz. 5. §-ában előszabott kellékeknek megfelel; azon körülmény, hogy a végrendeleti kijelentés és a végrendelet aláírása tényének megtörténte az okiraton nem a végrendelező aláírása után, hanem ennek aláírása előtt, a végrendeleti intézkedés szövegével egybefüggőleg tanusítottatik, az okirat végrendeleti érvényének hatálytalanságára nem bír befolyással, minthogy a törvény nem rendelkezik arról, hogy a végrendeleti okiraton záradék és épen elkülönített alakban szerkesztessék és egyébként is az általános jogi fogalmak szerint valamely okirathoz aláírása annak bizonyításául történik, hogy az aláírás felett irt szöveg tartalma a valóságnak megfelel, jelen esetben tehát az által, hogy a tanuk az 1876. évi XVI. tcz. 4. és 5. §-nak megfelelő módon és számban a végrendeleti okiratot részben a végrendelező aláírása mellett, részben pedig az adott tanuminőségben aláírták, bebizonyítottak veendő a végrendeleti okirat szövegében felhozott azon ténynek valódisága, mely szerint a végrendeleti okirat a tanuk együttes jelenlétében lett végrendeletnek kinyilvánítva és a végrendelező által aláírva.» L. Márkus id. m. 2530. sz.

Ugyanilyen értelemben szólanak a következő határozatok:

Curia 4123/1892. sz. L. Márkus 2533. sz.

Curia 1551/1887. sz. *Dtár* XIX. k. 93. l. Márkus id. m. 2544. sz. és 2553. sz.

Curia 2823/1887. sz. *Dtár* XIX. k. 283. l. Márkus 2545. sz.

Curia 7566/1890. sz. L. Márkus 2554. sz.

Curia 5336/1891. sz. L. Márkus 2558. sz.

szükséges volta érdekében csupán az okirat fogalmának és a célszerűségnek, helyesebben: a jogpolitikának szempontjaiból fogunk egy-egy érvet felhozni, a melyek sem a bíróságok határozataiban, sem az öröklési jogról szóló törvényjavaslat előmunkálataiban megérintve, vagy legalább kellően kidomborítva nincsenek.

Az okirat fogalmából kiindulva, kérjük: kinek az okirata az írásbeli magánvégrendelet? A végrendelező; mert ő a kiállító és nem a tanuk.

Kinek és milyen jellegű akaratnyilvánítását tartalmazza a végrendelet? Az örökhagyóé és pedig annak rendelkező természetű akarat nyilvánítását. Eme rendelkező akaratát a végrendelet tartalmazó okiraton hol nyilvánítja ki az örökhagyó? Az örökhagyó aláírását megelőző u. n. szövegben, a mely szövegnek a tartalma mindaddig valónak vélelmezendő, a míg a kiállító végrendelező aláírásának a valódisága kétségbe nincs vonva, vagy be van bizonyítva, feltéve, hogy a végrendelet alakszerű, vagyis ha — szerintünk — külön tanui záradékkal bir és eme záradék is úgy tartalmilag, mint alakilag megfelel a törvény rendelkezéseinek.¹

A mondottakból következik, hogy mert a végrendelet szövege az örökhagyó akaratnyilvánítását tartalmazza és csak az övét tartalmazhatja, ennél fogva ha azoknak a tényeknek az igazolását engedjük meg a végrendelet szövegébe iktatni, a mely tényeknek a valóságos megtörténtét a tanuknak kell (szerintünk a külön-záradékban) bizonyítani, akkor nem a tanuk, hanem csak maga az örökhagyó bizonyítja a végrendelet alakszerűségeinek a megtartását; mert hisz a végrendeleti szöveg kizáróan az örökhagyó és nem egyuttal a tanuk akaratnyilvánításának a helye és tere. Már pedig nem szenvedhet kétséget, hogy a végrendelezési alakszerűségek megtartását nem maga a végrendelező, hanem csak a tanuk bizonyíthatják. A végrendeleti tanuk nem egyszerűen alakszerűségi, ünnepélyességi, hanem egyuttal bizonyítási tanuk is. Azért kíván meg a törvény a végrendelet alakszerűségéhez meghatározott számú tanukat; továbbá azért kívánja meg a törvény, hogy a tanuk bizonyos tényeknek (záradék tartalma) a megtörténtét igazolják; végre azért szükséges, hogy mindezeket az alakszerűségeket maga az okirat, nem pedig a végrendeleti tanuk kihallgatása és vallomása bizonyítsa:² hogy ilyen módon biztosíték nyujtassék arra nézve, miszerint az örökhagyó valóban tett és pedig olyan végrendeletet, a melyet az okirat szövege tartalmaz.

Mindazok, a kik a végrendelet szövegében nyilatkozatot tesznek, a végrendelet kiállítóit gyanánt, helyesebben: mint végrendelezők jelentkeznek; pedig ilyenekül magukat sem a tanuk, sem mások nem tekintik.

Ámde az mondathatnék — a minthogy több ítélet (1. 6. jegyzet, mondja is, — hogy az 1876: XVI. tcz. 5. és 6. §-ai nem rendelik, miszerint a végrendeleten külön záradék legyen. Ez igaz; de az is áll, hogy az ellenkezőt sem rendelik. A törvény illetén hézaga mellett nem lehet egyéb irányadó, mint csak a dolog természete. Ez pedig ellene szól a tanuk bizonyítványának a végrendelet szövegébe való felvehetésének, és pedig a fentebb irt okon kívül

még azért is, mert a tanuk igazolványa más jellegű, mint az örökhagyó akaratnyilvánítása. Az előbbi ugyanis tanusítvány, az utóbbi pedig rendelkezés.

De a jogpolitikai szempont is a külön végrendeleti záradék mellett szól.

Nehezebb ugyanis tartalmilag valótlán, hamis végrendeletet készíteni, ha külön záradékot kívánunk meg, mint ha nem. A végrendelet záradékába megtörténtek gyanánt felvett tények ugyanis felhívják a tanu éberségét és mintegy figyelmeztetőül szolgálnak, hogy mire kell ügyelnie, hogy aláírása által milyen tényeknek előtte való megtörténtét igazolja. Már most, ha a záradék külön van, akkor — el is tekintve attól, hogy a külön záradékot rendszerint a tanuk egyike és pedig a többi tanu előtt szokta írni — sokkal könnyebben módját ejtheti a tanu annak, hogy a záradékot elolvassa és így tudomást nyerjen azokról a ténykörülmenyekről, a melyeknek előtte kell megtörténniök, mint akkor, ha a záradék a végrendelet szövegébe van foglalva. A végrendelet szövegébe foglalt záradékot, főleg ha az, talán épen célzatosan, nem a végrendelet legutolsó pontjaként van beírva, nehezebben kapja meg és olvashatja el a tanu, mint az egészen külön írottat; sőt az elolvasástól el is üthető, ha hamis ürügyként használják fel a tanu ellen a törvény 5. §-ának ama rendelkezését, hogy a sajátkezűleg aláírt végrendelet tartalmát a tanuknak nem szükséges ismerni. Ha már most a záradéki tények nem történtek is mind meg a tanu előtt, ő azok hiányáról, a záradék nem ismerése folytán nem szerezhetett tudomást, törvénykönyvvvel a kezükben pedig nem szokták, főleg az egyszerűbb emberek a végrendeletet tanuként aláírni, és mégis könnyen megtörténhet, hogy a végrendelet szövegébe a teljesen helyes tartalmu tanubizonyítvány van beírva, a melyet a végrendeletet aláíró tanuk tudtokon kívül helyeselnek, sőt mindenkivel szemben igazolnak.

Az ilyen, alaki tekintetben teljesen megfelelő, bár mondhatni, hogy a záradékra nézve hamisan készült végrendelet az azt megtámadóra legjobb esetben is, ha t. i. a megtámadhatást egyáltalán megengedik, legalább a bizonyítás terhét hárítja.

Talán nem szükséges bővebben fejtegetni, hogy egy önmagával is jötehetetlen örökhagyóval sokkal könnyebb egy tartalmilag hamis, de mégis alakszerű végrendeletet kiállíttatni, ha nem kívánunk meg külön záradékot, mert ilyen módon a végrendeleti tanukban rejlő biztosíték kiájtázható.

Felfogásunk helyes volta mellett szólanak egyébként az öröklési jogról szóló törvényjavaslat és ennek előmunkálatai is, a mi az 1876: XVI. tcz. magyarázatánál is annál inkább latba vethető, mert a javaslat nem tér el lényegesen az 1876: XVI. tcz. ide vonatkozó rendelkezéseitől, a mit a megokolás ki is emel.¹

Már a Teleszky-féle tervezet 138—141. §-ai is említik a záradékot. Igaz, hogy homályos az ide vonatkozó rendelkezés, mert sem direkte, sem indirekte nem mondja meg, hogy hová irandó a záradék. Egyébként pedig homályos azért is; mert nem különit el és nem sorolja fel külön pontok alatt — a mint azt mi fentebb tettük — minden egyes, a záradék tartalmaként felveendő tényt és így a tanu belátására bizza a tervezet, hogy miként értelmezze a tervezetet a záradékba felveendő tények tekintetében.

A tervezet élénk vitát szült az igazságügyi miniszteriumban megtartott értekezleten, a külön záradék ellen és mellett.² Eredményül a záradék megmaradt. Így került ez be a törvényjavaslatba is (140—143. §§.) és ment át az igazságügyi bizottság javaslatába. Az igazságügyi bizottság azon-

¹ V. ö. 1893. évi XVIII. tcz. 73. és 77. §§.

² Curia 7723/1881. sz.: „Magánvégrendeleteknél magából a végrendeletből kell kitűnni, hogy az 1876. évi XVI. tcz. 1—6. §-aiban előírt szabályok a végrendelet alkotásánál megtartottak. A tanuknak utólagos kihallgatása és azok vallomása által a törvényben előírt szabályok netaláni megtartásának bizonyítása, a külkellékek tekintetében önmagában érvénytelen végrendeletet, a törvény határozott rendelete ellenében, többé érvényre nem emelheti. *Dtár* IV. k. 262. l. Márkus 2537. sz.

Ugyanigy szól számos más határozat, úgy hogy e tekintetben állandó joggyakorlat látszik létezni. L. Márkus id. m. 2533., 2538., 2539., 2540., 2541., 2542., 2543., 2546. sz.

¹ L. Teleszky-féle tervezet indokolása 105. l.

² L. Jegyzőkönyvek 177—181. ll.

ban megtoldotta azzal a helyesbitéssel, hogy «külön» záradékot kíván (136., 137., 139. §§.).

Mi az igazságügyi bizottságtól elfogadott javaslatot sem tartjuk teljesen megfelelőnek, és pedig a már fentebb is hiányként felhozott abból az okból sem, mert a külön záradék tartalma gyanánt felveendő minden egyes tény nincs szabatosan és külön pontok alatt, tehát olyképen felsorolva a javaslatban, hogy minden eltérésnek és tévedésnek utját vágja. Nem úgy értjük mi ezt, a miként azt az igazságügyi miniszteriumban tartott értekezleten Rudnyánszky kívánta, hogy t. i. a külön záradék «a törvény szavaival egybehangzó formában használtassék»,¹ mert felfogásunk szerint egyre megy és helyes, bármilyen kitételekkel veszik is fel a tanúk a külön záradékba az itt bizonyítandó tényeket. Hanem a mit lényegesnek tartunk, az abban áll, hogy a törvény nem egyfolytában, hanem külön pontok alatt fejezze ki és így módon szabatosítsa a záradék tartalma gyanánt felveendő tényeket. De azért sem tartjuk még az igazságügyi bizottság javaslatát sem megfelelőnek, mert a végrendelet tartalmi valósága érdekében szükségesnek tartjuk a törvényben annak a kimondását is, hogy a külön záradékot, érvényesség terhe alatt az egyik tanu olvassa fel és ennek megtörténte magában a záradékban igazoltassék. Ilyen módon elérjük azt, hogy minden együttesen jelenlevő végrendeleti tanu tudomást szerez a tőle bizonyított ténykörményekről, és ez által a tőle gyakorlandó ellenőrzés hatályosabb lesz.

Ha ellenvetnének, hogy e nézet tulszigoru, úgy azt válaszoljuk, hogy nézetünk szerint kisebb baj az, ha alaki kellékhány okából 99 végrendeletet érvénytelenítenek, mint ha a 100-ik esetben hamis végrendelet alapján, tehát az örökhagyó akarata kijátszásával történik az öröklés.

Beteges érzélgésnek tekintjük, az alaki kellékekre nézve nem mindenben megfelelő végrendeletnek minden áron érvényessé nyilvánítani akarását; holott, ha a végrendelet meg is dől, ott van a háttérben a legjobb végrendelet, a törvényhozótól az élet átlagos viszonyai szerint mindenki számára egyformán alkotott törvényi öröklés. Jogtörténeti multunknak is, a melyben olyan ritkák voltak a végrendeletek, inkább ez felel meg.

Attól pedig, a ki a saját akaratával és viszonyaival nem tartja megegyezőnek a törvényi öröklés szabályait és ezért azoktól eltérő végrendeletet alkot, méltán meg lehet követelni, hogy a legszigorubb szabályokat is mindenben tartsa meg. Tartsa meg épen saját érdekéből, vagyis azért, hogy az örökhagyói akaratnak hamis végrendeletek készítése által való kijátszása lehetően kirekesztessék; már pedig az alaki kellékek előírása épen ezt czélozza.

A mi végül tételes jogunkat és joggyakorlatunkat illeti, igaz, hogy az 1876. évi XVI. tcz. 5. és 6. §-ai nagyon hézagok és laza szerkezetűek, mert nem zárják ki az ellentétes magyarázatok lehetőségét.

Am az ingadozó joggyakorlat a legrosszabb törvénynél is rosszabb. Husz év bizonyára olyan nagy idő, hogy ennyi alatt, különösen a végrendelet alaki érvényességének olyan gyakran előforduló kérdésében, már megszilárdulhatott volna.

Dr. Fancsó György.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

Tévedés az áru minőségében.

I. *A gyöngyösi kir. járásbiróság*: Felperes keresetével elutasítatik. *Indokok*: A tényállás szerint alperes felperes boltjában alpacca késeket akart vásárolni; midőn felperes alkalmazottja ilyeneket mutatott neki, annak tuczatját 16 frtért hagyta. Mire alperes oda nyi-

latkozott, hogy legutóbb Pesten járván, ott az ily kések tuczatját 7 frt 70 krért hagyták. Erre kijelentette Gy. B. alkalmazott, hogy ily kés tuczatját 7 frt 70 krrel akár 100 tuczatot is átvesz. Alperes pedig a megrendelésre ajánlkozott és 5 frt költséget felvett, utóbb azonban a tévedésről és félrevezetésről felvilágosítást nyervén, a minta-kést és az 5 frtot visszavitte s felperes beperelte. Elutasítandó a kereset, mert a felperesi alkalmazott eljárása alperes járatlanságának kizsákmányolását czélozta. Ugyanis berndorf alpaccáról lévén szó, felperes is jogos téren látszott forogni; hogy ez ezüst legyen, csak hátsó gondolat lévén alperesnél is, mert neki alpacca késeket feltuczatonként 3 frt 38 krrel kínáltak. Hogy az ezüst minősége kikötve lett volna, feltétlen bizonyítást nem nyert. Ezt teszi valószínűvé azon körülmény is, hogy a felperesi rendelmény oly mennyiségben tétetett, mi a fogyasztással legtávolabbról sem áll összhangzatban. De maga felperes is a 3. sz. a. levélben csak a rendelt és nem a vett kések megküldését szorgalmazta. Tekintve azonban, hogy jelen perre alperes meggondolatlan eljárása adott alkalmat, a perköltség megszüntetése volt kimondandó. (1890 április 14.) *A budapesti kir. ítélő tábla*: Nem vehető figyelembe alperesnek az a kifogása sem, hogy az áru minősége felől tévedésben volt, mert az ügylet megkötése előtt módjában állott, magának a szállításra elvállalt áru minőségéről meggyőződést szerezni. (1890 december 29.) *A m. kir. Curia*: A másodfoku bíróság ítélete helybenhagyatik. *Indokok*: Mert a jelen esetben, a minden jogügylet létrejöttének egyik főfeltételét képező akaratmegegyezés, a szerződés tárgyára nézve, a felek között hiányzott. A perben kifejtettek közül ugyanis kétségtelenné vált, hogy az alperes, midőn a kereseti árut a felperesnek ajánlotta, egyszerű alpacca késeket tartott szem előtt, míg a felperes, midőn az ajánlatot elfogadta, alpacca-ezüst késeket kívánt megrendelni; mit a két árufaj árainak egymástól való nagy különbözése is mutat. E részben nem változtat semmit az a körülmény, hogy az alperes a felperestől mintát kapott, mert nyilvánvaló, hogy az alperes akkor, mikor a mintát átvette, nem tudta, hogy az a jelen-tékenyen drágább árufajból való. Ilyen körülmények között a keresetben állított szerződés létrejöttnek nem tekinthető.

II. *Legfőbb ítélőszék*: Tekintve, hogy a szóban levő államsorsjegy alperes eladó beismeréseként is már a vétel előtt kihuzatott; s így a kihuzottnak bizonyult, s ekként a megsemmisítés folytán érté-
kében csökkent sorsjegy a kereskedelmi törvény 348. §-ának kellékeivel nem bír; tekintve továbbá azt is, miszerint alperes eladó még csak nem is állította, hogy felperes vevő azon sorsjegyet, annak kihuzott minőségét tudva, vásárolta meg; kétségtelen, hogy alperes felperesnek az utóbbi törvény szerint az arra háramlott hátrányért felelősséggel, vagyis kártérítéssel tartozik. (161/78. *Dtár* r. f. XX., 14.)

III. *A m. kir. Curia*: Ha az eredetileg eladott festmény nem attól a festőtől való, mint a kitől valónak az eladó állította, s a fenforgó esetben az illető festő neve a festmény értékére nézve csakugyan általánosan irányadó jelentőségűnek elismerhető, a vevő az ügylettől elállhat, habár az eladó a festmény valódiságáért külön jóállást nem vállalt is. (622/86. *Dtár* XIV. 7.)

IV. *Budapesti kir. tábla*: Felperes megtévesztést nem is állítván, a grác-z-köflachi vasut- és bányászati társulat 9 drb részvényére vonatkozólag kötött vételi ügyletet azon alapon kéri érvénytelennek kimondani, mivel ő a szerződés tárgyára nézve tévedésben volt, a mennyiben ő 9 drb teljes értékű részvényt velt venni, holott később kitűnt, hogy a vett részvények mindegyike az alaptőke leszállítása folytán csak $\frac{1}{6}$ részvény értékét képviseli; miután azonban felperes általa megtekintett, 11 napig magánál visszatartott részvényeket vett meg akkor, midőn azokra vonatkozólag a bécsi Uniobanktól kért felvilágosítást megkapta, jelen esetben a szerződés tárgyának azonosságára vonatkozó tévedés lehetősége ki van zárva, és ha felperes tévedett, csak a szerződés tárgyát képező részvények értéke tekintetében tévedhetett, az ily tévedés pedig az általános magánjogi elvek szerint a szerződés érvénytelenítésére alapul nem szolgálhat. *A m. kir. Curia*: Helybenhagyja. (334/82. *Dtár* II. 315.)

A fenti négy adásvétel esetében a vevő, illetve az első esetben az eladó, tévedésben volt a vételtárgy minősége tekintetében. Az első esetben az eladó azt hiszi, hogy a mustrakés, melynek alapján 100 tuczat szállítását elvállalja, alpacca, holott ezüst; a másodikban a vevő azt hiszi, hogy a sorsjegy, melyet megvesz, még játszik, holott már ki van huzva; a harmadikban a vevő a megvett képet egy bizonyos festőtől valónak tartja, pedig nem attól való; az utolsó-

¹ L. Jegyzőkönyvek 180. l.

ban teljes értékű részvényt vél venni, holott az az eredeti érték $\frac{1}{6}$ részére van leszállítva. A Curia háromféleképpen ítél: az első esetben semmisnek ítéli a szerződést, mert nincs consensus; a negyedikben elutasítja a vevőt, ki az ügyletet meg akarja támadni, mert «csak a részvények értéke tekintetében tévedett»; a közbelső két esetben a szerződést érvényesnek látja; de minőségi hiány alapján elállást, illetve kártérítést ítél meg.

Hogy az utóbbin kezdjem: a tankönyvekben a tévedés tana egészen más helyen található, mint az actio quanti minoris és a redhibitoria és bizonyára nem sok juristának tűnik fel, hogy e különböző elhelyezés dacára egy töről szakadt a két intézmény. A minőségi hiány vagy olyan, hogy az áru fogalmi azonosságát nem érinti, csak silányabbá teszi: a bor bor, de nem tiszta; vagy olyan, hogy már olyan dologszámba sem vehető: már nem is bor, hanem ecet. Ha a vevő *menthető tévedésben* van, azaz ha neki hibául nem róható fel, hogy az áru vételkor a minőségi eltérést észre nem vette: az első esetben actio redhibitoriával támadhatja meg a szerződést, a másodikban actio emptivel semmisnek nyilváníthatja. A különbség nemcsak névbeli: különbség van az elévülési idő, az admonitio kelléke stb. tekintetében, szóval a semmiségi kereset erősebb. Hogy a kereskedelmi törvény 348. §-a esetében is tévedésben, még pedig menthető tévedésben kell lenni a vevőnek, erre nem szokás utalni. Pedig világos, hogy ha a vevő a vételkor a hiányt észrevette vagy azt észre kellett volna vennie, nincs aedilisi kereset. A rokonság abban is nyilvánul, hogy miután a többen benne van a kevesebb, az, ki tévedés címén semmiségi keresettel élhetne, beérheti, ha úgy tetszik, a redhibitoriával vagy quanti minorissal is. Hogy erről meggyőződünk, nézzük a második esetet.

A kép nem volt attól a festőtől való, mint a kitől az eladó állította. A Curia elállást enged a kereskedelmi törvény 348. §-a alapján, mert az illető festő neve »a festmény értékére nézve általánosan irányadó jelentőségűnek elismerhető«.

Kérdem, felléphetett volna-e a semmiségi keresettel is? Képe válogatja. Vannak képek, melyeknek a forgalom ítélete szerint leglényegesebb tulajdonságuk az, hogy egy bizonyos festőtől valók: egy igazi Rafael nemcsak *értékesebb*, hanem — gyakorlatilag, nem bölcséletileg szólva — *más fajta* dolog, mint annak bármilyen másolata. Ha tehát az eladó a képet igazi Rafaelként adta el, akkor a vevő semmiségre hivatkozhat; más esetben, a mikor a festő neve nem lényeges és a vevő azt észrevehetőleg nem kizárólag ezen névre való tekintettel vette meg, a hamisság csak minőségi hiányt fog képezni és csak a 348. §. keretében lesz érvényesíthető; ismét máskor az eredet valódisága oly alárendelt dolog, hogy vevő az abban való tévedés alapján mit sem szólhat.

De bizonyos, hogy a hamis Rafael vevője is beérheti — ha úgy tetszik — a redhibitoriával. Helytelen volna különösen — mit sokan mondanak — ügyletbontó tévedés esetében azt állítani, hogy a vevő nem élhetne a 348. §. jogával *árleszállítás iránt*, és semmiségi keresetre szorítani. Mert ez arra vezetne, hogy nagyobb minőségi eltérés esetén kevesebb joga volna a vevőnek, mint kisebb hiány esetében: itt választhat árleszállítás és elállás között, annak csak megsemmisítésre volna joga. Még nagyobb korlátozása volna a vevő jogának, ha az eladónak is megadnók a semmiségi keresetet, mert akkor az ügylet megdőlné, akár tetszik a vevőnek, akár nem. Valójában a tévedésen alapuló semmiség csak u. n. relatív semmiség, azaz megtámadhatóság és a tévedőtől függ, akarja-e ezt érvényesíteni vagy sem?¹

Mekkorának kell lenni az eltérésnek az áru képzelt és igazi tulajdonságai közt, hogy semmiségről szólhassunk, arra sáblont felállítani nem lehet. Nem áll különösen, hogy az áru *értéke* iránti tévedés az általános magánjogi elvek szerint a szerződés érvénytelenítésére alapul nem szolgálhat (4. eset). Mert az érték csak pénzbeli kifejezője a dolog összes tulajdonságainak és ezért a tulajdonságban való tévedés értéktévedésben nyilvánulhat és viszont; sőt maga a dolog pénzbeli értéke sem egyéb, mint a dolognak tulajdonsága.

A ki egy kihuzott sorsjegyet vesz ki nem huzott gyanánt (2. eset), az a tárgy tulajdonságában tévedett és ezért a vevő — feltéve, hogy a többi feltételek fenforognak miről alább — bátran semmiségi keresettel is élhetett volna.¹ Vagy nem-e semmis és nem-e az értékben való tévedésen alapszik az olyan szerződés, midőn valaki tévedésből amortisált értékpapírt, forgalomból kivont pénzjegyeket stb. vesz meg? Hisz az ilyeneknek a gyakorlatban ugyyszólván nincs is más számbavehető «tulajdonságuk», mint az «értékük». Hogy *melyik* tulajdonság az, a melyben való tévedés a szerződést megbontja, az attól függ, hogy a tévedő fél a *másik fél által észrevehetőleg* mily tulajdonságait a dolognak *kívánta* lényegeseknek tekinteni? A félnek — kifejezetten vagy hallgatólag — kijelentett akarata szerint pedig ehez képest *minden* (bármilyen alárendelt) tulajdonság válhatik a szerződés conditio sine qua non-jává és viszont bármilyen nevezetes tulajdonsága in concreto mellékessé válhatik. Különös kijelentés hiányában pedig természetesen az lesz a vélelem, hogy a fél azt a tulajdonságot tételezi fel, mit mások az ilyen dolognál feltételezni szoktak. Már most kétségtelen, hogy a fenti 1. esetben az alperes nem ezüst kést, hanem alpacca kést akart eladni, és el akarjuk hinni felperesről a 4. esetben, hogy ő teljes, nem pedig lebélyegzett részvényeket akart venni. Mindkettő tehát a vételtárgy bizonyos tulajdonsága tekintetében tévedésben volt. De az, hogy ők az eladott, illetve megvett dolog tekintetében *mily* tulajdonságokat tételeztek fel mint lényegeseket, nem volt mindkét esetben *észrevehető* a velők szerződő fél által. Az első esetben az ezüstkereskedő nem lehetett kétségben az iránt, hogy a vele szemben levő fél a neki felmutatott kést közönséges alpaccának tartja. Hiszen «alpacca kést» jött be keresni az üzletbe maga is, még pedig olyat, a miről maga meséli, hogy 6—7 frttal kínálják tuczatját. Ilyen kést tart ő láthatólag szem előtt, midőn a kereskedő kérdésére 100 tuczat szállítását elvállalja, és ő ez ajánlatot a szállítandó áru e minőségét láthatólag lényegesnek tartja. A kereskedő nem lehet kétségben az iránt, hogy a mi emberünk, ha kérdené tőle, vajon igazi *ezüstöt* vállal-e szállítani? nem vállalná. A kereskedő tehát *ismeri* a szembelső fél tévedését, vagy legalább közönséges figyelem és értelem mellett *kellett* ismernie.

Ő tehát *ismerte* a tévedést, és *ezért* vele szemben a tévedés allegálható. Nem így a 4. esetben. Ha egy társaság részvényei le vannak bélyegezve, és valaki ily társasági részvényeket keres: az eladó nem sejtetheti, hogy a vevő azokat teljes értékűeknek tartja, és ha a vevő e feltevését az eladónak *tudtára nem adja*, utóbb a feltevésére nem hivatkozhatik. Tehát: mikor afficiálja a minőségi tévedés a szerződést, nem attól függ, hogy e tévedés mire vonatkozik, mert bármilyen alantjáró tévedés megdöntheti, és bármilyen fontos épségben hagyhatja. Hanem függ attól: lényegesként szerepelt-e *in concreto* e minőség a felek között és *tudott-e* vagy *kellett-e tudni* a szembelső félnek a tévedésről?

Dr. Schwarz Gusztáv,
egyetemi tanár.

¹ Az u. n. relatív semmiség ellen l. «Magánjogi fejtegetések» cz. művem 220. l. V. ö. *Mitteis: Jahrb. f. Dogm.* 28. köt. 121. sk. II.

¹ Franciaországban a Seine-Tribunal semmiséget ismert el egy esetben, midőn a vevő tévedésből egy már kisorsolt nyereménykölcson-sorsjegyet vett. (*Sirey Recueil* 65. II. 33. l.)

Per-cæsura a sommás eljárásban.

Curiosumként volt közölve e lapok egyik múlt számában, hogy valamelyik vidéki járásbíró egy napra száz tárgyalást tűzött ki. Nem lesz talán minden érdek nélkül való, ha e közlemény ötleteiből szóval tisztem a tárgyalások beosztásának kérdését, melynek, ha közelebbről vesszük szemügyre, jelentősebb perteknikai vonatkozásai is vannak.

Az új sommás eljárás életbeléptekor lett a bíróságok figyelme fölhíva arra, hogy a tárgyalások helyes beosztása mily előnyökkel jár a bíróságok munkaterhének könnyebbitése tekintetében. Utmutatásul az adatott, hogy a tárgyalásokat akként kell beosztani, hogy egy-egy napra csupa első, a többi napokra pedig csak folytatólagos tárgyalások tűzendők. Például ha a bíró egy héten öt napon tárgyal, mint Budapesten rendszeren, akkor két napra kitűz első tárgyalásokat, három napra folytatásokat. Ugyanannyi, vagy még több tárgyalásokat is elvégezhet kevesebb idő alatt, könnyebb munkával és több eredménnyel, mint a szokásos beosztás mellett, hogy t. i. minden tárgyalási napra kitűz 4—6 folytatást és 10—12 első tárgyalást. Az első tárgyalásokat két napra összesítve, jut egy-egy napra 25—30 tárgyalás, a folytatólagosokat három napra elosztva átlag 8 tárgyalás.

Mire jó s miért célszerű ez a beosztás?

Azt mindannyian tudjuk, bírák és ügyvédek, hogy különösen Budapesten, de más nagy ügyforgalmu járásbíró-ságoknál is, az ügyeknek, hogy nagy arányt mondjunk, csak egyhatoda kerül érdemleges tárgyalásra, a többi vagy megszűnik, vagy makacssággal vagy egyezséggel végződik. Az ügyeknek ez a nagy kontingense tehát nem életképes per, azt az érdemleges perek mellett mint egy holt terhét tekinthetjük a bíróságnak.

Már pedig az ügymenetnek nem csekély előnyére szolgál az, ha az ügyeknek ily nagy aránya gyorsan lebonyolítottatik, és ha az érdemleges munkát tulajdonképen nem is igénylő ügyektől a bíróság mielőbb szabadul. Az ügymenet érdeke itt e ponton csatlakozik a jogi forgalom érdekéhez. A jogi forgalom egyik elsőrendű követelménye, hogy a liquid, vitátlan ügyek, melyek kiegyenlítése csak a felek indolentiáján vagy azon mulik, hogy az adós, a mennyire lehet, elhuzza a fizetést, gyorsan és könnyen lebonyolítottassanak.

A tárgyalások jelzett beosztásával meg van adva ennek a módja. Ily beosztás mellett ugyanis meg van a lehetőség arra, hogy az első tárgyalásra a lehető legrövidebb határnap tűzessék. Egy napra kitűzhet a bíró 25—30 tárgyalást, ha szükséges, többet is. Legyen szabad saját tapasztalatomra és azon bírótársaim tapasztalatára is hivatkoznom, a kik ugyanezt a beosztást követik. Mindannyian megmondhatják, mily könnyen, minden nagyobb nehézség nélkül intézhetünk el 25—30, vagy akár 40 első tárgyalást is. Mindig a helyi viszonyokat véve figyelembe, mondhatom, hogy 30 kitűzött tárgyalásból hatnál több a legnagyobb ritkaság, hogy érdemleges tárgyalásra kerüljön. A többi vagy megszűnik, illetve szünetel, vagy makacsság vagy egyesség. A 30 ügyből, vegyük az átlagot, 8 makacsság; azok elintézése egy kis routinnal rendelkező bírónál legfőleg egy negyedórát igényel. Az átlagos két egyezséget szóval elmondja a jegyzőjének, vagy ha maga veszi is föl, 10 perc alatt elkészül velük. Marad a hat érdemleges tárgyalás. Abból elkerülhetetlenül akad egy, a melyet a felek közös egyetértéssel elhalasztanak. A többi öt ügyet pedig rendes körülmények közt egy óra alatt le lehet tárgyalni. Mind első tárgyalás; az egyikben részletes számlát kér az alperes, a másikon előiratokra hivatkoznak a felek, a harmadikban tanukra, a negyedikben oly kifogással áll elő az alperes, a melyre meg a felperes nem tud nyilatkozni,

mind oly mindennapi dolgok, hogy bármelyikünk megmondhatja, hogy a törvény által előírt módon fölvetett jegyzőkönyv elkészítésével együtt egy-egy tárgyalás 6—8 percnél nem vesz többet igénybe.

Merek hivatkozni a gyakorlatban sokat forgolódó ügyvédekre, szintén megmondhatják, hány olyan érdemleges perük volt, a melyben az első határnapon ítélet hozatott és nem-e a legtöbb ügyükben a tárgyaláskor értesülnek az alperes tulajdonképeni kifogásáról.

Nézzük most azokat a napokat, a mikor folytatólagos tárgyalások vannak. Ezeket a bíró úgy oszthatja be, hogy egy időben legfőleg ha két ügyben vannak jelen a felek. Kettőt kitűz 9 órára, kettőt 9¹/₂-re, kettőt 10-re és az utolsó kettőt 10¹/₂ órára. Rendszerint akad a 8 ügyből egy, a melyben meg sem jelennek a felek és gyakorta még egy, a melyben egyezségre lépnek. Hogy egy harmadikban a tanuk nem jelennek meg, az meg épen biztosra vehető. Ugy hogy ritka eset, hogy a nyolcz ügyből ötnél többet kelljen tárgyalnia. Azt pedig könnyű szerrel elvégezheti. Nincs kitéve annak a zaklatásnak és ostromnak, mint ha minden napra kitűz 15—18 tárgyalást, a mit különben okvetlenül meg kell tennie és a mikor sohasem tudja, mennyiben jelennek meg és tíz óra előtt alig foghat az érdemleges tárgyalásokhoz. A mint abból a 12—14 első tárgyalásból mondjuk négy ügyben megjelennek, a melyeket érdemlegesen kell tárgyalni, mindjárt meg van akadva a tárgyalások menete, mert ha 9 órára vagy 9¹/₂ 10-re tűzött ki folytatásokat, azok csak 10 órákor kerülhetnek sorra és a többi ügyet is hátráltatják. A felek, különösen az ügyvédek türelmetlenkednek, halasztást kérnek, a mire a bíró is hajlandó, mert attól tart, még pedig joggal, hogy soká elhúzódik a tárgyalás. A kik itt a fővárosban működünk, ügyvédek, bírák, mindannyian tudjuk, hogy a sommás bírónak a legtöbb baja a miatt van, hogy az ügyvédek nem győzik bevárni a sort, mikor ügyük előkerül. Mindegyik siet, másfelé is van dolga és mindig talál rá okot, hogy a nélkül, hogy az ügyet letárgyalná, tovább mehessen. A bíró sem zárkozhatik el legtöbb esetben a kérelmek előtt, melyek legtöbbszörre jogosak is; nem lehet kívánni az ügyvédtől, hogy egy ügye miatt, a melynél arra számított, hogy néhány percet fogja igénybe venni, órákat eltöltsön. De a bírónak sincs meg a kellő nyugodtsága és higgadtsága, a mit az alapos tárgyalás okvetlenül megkíván, mikor öten-hatan türelmetlenkednek körülötte, a kik számírták a perczeket, mikor kerülnek sorra. Mig ha egy időben csak két ügy van soron, mindez a nyugtalanság, sietség el van hárítva, a bírónak, a feleknek a figyelme nincs megosztva, a tárgyalás kellő alapossággal és higgadtsággal megejthető.

Ezen inkább perkezelési előnyök mellett van a kérdésnek még egy oldala, mely valóságos perjogi előnyt képez és elvi jelentőségű. A tárgyalások illetően beosztása tulajdonképen a tárgyalás kettéosztását vonja maga után, valóságos cæsurát, olyant, a milyen a sommás eljárás keretébe beilleszthető. A per-cæsurának a kérdése tulajdonképen a társas bírósági eljárásnak a fontos problémája, a melynek mikénti megoldása a processualistáknak és a perrendi törvényeknek elsőrangú feladata. Nagy alapossággal deríti föl annak horderejét a perrendtartás előadói tervezetéhez készült indokolás és a tervezet egyik legsikerültebb pontját ép e kérdés szerencsés megoldása képezi. Messze vezetne, a per-cæsura kérdésének beható tárgyalása, e helyütt elég lesz rámutatni arra, hogy a sommás eljárásban is mily sikerrel érvényesíthetők azon előnyök, a melyek a cæsurával járnak. Az érdemleges tárgyalásra nem kerülő perek gyorsabb elintézését, a bíró munkaterhének jelentékeny könnyebbitését, a tárgyalások sikeresebb lebonyolítását, azt hiszem, sikerült már a fentiekben kimutatnom. Versenyez ezen előnyökkel a tárgyalások kettéosztásának

az az előnye, mely azt a társas bírósági eljárásban valóságos perjogi intézménynyé emelte, t. i. a tárgyalás anyagának a megosztása. Nemcsak a társas bírósági eljárásban, de a sommás eljárásban is a szóbeliség hatályos érvényesülése érdekében szükséges, hogy elimináljuk a perből azt, ami az érdemleges elintéztést akadályozza. Erre legcélszerűbb az első tárgyalási határnap, a mikor az apróbb, mellékesebb kérdések, az érdemleges tárgyalást gátló körülmények tisztába hozhatók, illetve elháríthatók, úgy hogy az újabb tárgyaláson a pernek ezen, hogy úgy mondjuk, koloncza nem aggatja sem a feleket, sem a bírót és az összes tevékenység a perdöntő tényállás megállapítására fordítható.

A percæsurának a sommás eljárásban már elért eredménye, azt hiszem, csak hatályosan közrehat arra, hogy az a teljes perrendtartásba is a tervezett módon beillesztessék.

Talán nem is tartozik ide, de befejezésül még sem folytathatok el egy megjegyzést. Egy hátránya ugyanis minden esetre van a javasolt beosztásnak is; ez az, hogy az első tárgyalások alkalmával néha valósággal megrohanják a bírót és megostromolják a tárgyaló szobákat. Különösen észlelhető ez a fővárosi járásbíróságoknál, melyeknek hivatali helyiségei és felszerelése nem igen biztatják az embert, hogy így járjon el. Sehol a felek, ügyvédek részére kellő előszobák, sem a legszükségesebb szolgazemélyzet, a mely a járatlan feleket utba igazítaná. Mint egy bírótársam mondani szokta, a bíró egyuttal portás is kell, hogy legyen. Természetes, hogy az a fél, a ki talán először jár a bíróságnál, de az is, a ki nem először jön oda, ahoz fordul, a kit éppen talál, a kihez rendszerint nem tartozik az ügye, a mikor azután a kölcsönös kelletlenkedés szinte elkerülhetetlen. De hát ezen a bajon ugyis segíteni kell. Azt hiszem, megérett már a járásbíróságok kellő elhelyezésének a kérdése. Bár ne érne a kérdés vádja, ha azt hiszem, hogy e néhány sor is lendít az ügyön. *Dr. Kecskeméti Emil,*

budapesti kir. albiró.

Különfélék.

A budapesti törvényszék érdemes elnöke, Bogisich Lajos, ki a legnagyobb buzgalommal és odaadással vitte ezen óriási testület ügyeit, — elhalálozott. Testétől-lelkestől bíró volt az elhunyt, kit puritán jelleme, administrationális képessége az elnöki állásra hivatottá tettek.

Utódjának kinevezésénél figyelembe kell majd venni, hogy az új törvények, főleg pedig a perjogba vágók, a kir. törvényszékekre általán és különösen a budapesti kir. törvényszékre, mily nagy feladatokat rónak. A felebbviteli bíráskodás maga is egész apparátust vesz igénybe és ennek helyes ellátása annál fontosabb, mert ma már a törvényszékek a perek zömében végső forumban ítélik meg. A járásbíróságok fölötti felügyelet is igen nagy gondot igényel Budapesten, a hol csak egy járásbíróságnak ügyszámai meghaladják a kétszázezeret. Erélyes vezető, irányító kéz, alapos képzettségű és a sablonostól távol álló jogász elme birkózhatik meg ezen nagy feladatokkal.

Ugyane tárgyra vonatkozólag a *Pesti Napló* írja:

A budapesti királyi törvényszék köréhez tartoznak, administratív felügyelet dolgában, az összes budapesti járásbíróságok. Magának a törvényszéknek is igen nagy az ügyforgalma és az elnöki hatáskör teljesen lefoglal magának egy embert. Innen van az, hogy a főváros különböző kerületeiben elhelyezett járásbíróságok működésének ellenőrzése eddig is csak fiktív volt s a mostani szervezet mellett ezután sem lehet ez másképp. Még az administratív ügykört illetőleg is csak papirosos való ellenőrzésről lehet szó, a szellemi érintkezés pedig tudunkkal teljességgel hiányzott. Elkerülhetetlenül szükségesnek mutatkozik e szervezetnek megváltoztatása, esetleg oly módon, hogy Budapesten az összes polgári járásbíróságok kivételnek a törvényszék felügyeleti hatósága alól és egy szervezendő külön elnök-járas-

bíró állíttatnék élükre törvényszéki elnöki ranggal. Ez nem érintené eme járásbíróságoknak tervbe vett központosítását. A ma fennálló, törvényileg megállapított szervezet keretében ez természetesen nem vihető keresztül, de a főváros nagyméretű viszonyai igazságügyi téren is és az adminisztráció más térein is keresztül törték az ország egész területére megállapított szervezetet. Az új általános perrendtartás életbeléptetésével jó alkalom kínálkozik majd a törvény ily irányu módosítására.

— **Ismét fogházban felejtettek valakit.** A szegedi kir. törvényszék K. I.-t zsarolás miatt 4 havi fogházra ítélte, mit a szegedi kir. tábla is helybenhagyott, kifejezetten kijelentvén ítéletében, hogy a vádlott vizsgálati fogsága által a Btk. 94. §-a alapján 21 nap kitöltöttnek vétetik. A kir. Curia 12,205/95. sz. ítéletével a kir. tábla ítéletét a büntetés mérvére nézve megváltoztatta, egyebekben azonban helybenhagyta. 1896 május hóban a szegedi kir. törvényszék ez ügyben felterjesztést intézett a kir. Curiahoz, melyre legfőbb bíróságunk 5650. sz. a. 1896 december 3-án a következő végzést hozta:

„*Megütközéssel* vette a kir. Curia a kir. törvényszéknek 5514/96. sz. a. felterjesztését, mert a kir. tábla 2107/95. sz. ítéletével K. I. a Btk. 350. §-a alapján 4 havi fogházbüntetésre ítéltetett, melyből azonban a Btk. 94. §-a alapján 21 nap kitöltöttnek vétetett. Miután a kir. Curia 12,205/95. sz. a. ítéletével a kir. tábla fentjelölt ítéletét csupán a »büntetés mérvé« tekintetében változtatta meg, »egyebekben« azonban a kir. tábla ítéletét kifejezetten helybenhagyta, ebből önként következik és minden magyarázatot feleslegessé tesz: hogy helybenhagyta a kir. tábla ítéletének ekként világos és magyarázatra nem szorult alakban elfogadott minden egyéb intézkedését, — a 21 napi vizsgálati fogság kitöltésére vonatkozó rendelkezését is.»

A jogi közvélemény nem kisebb megütközéssel fogadja az ilyen eseteket mint a Curia, de sajnos, úgy látszik, kénytelenek leszünk beleszokni ezekbe az állapotokba.

— **Büntettes földmivelő telepek.** A Magyar Jogászegyletben *Vámbéry Ruzsem dr.* a relegatio eredményei és büntetési rendszerünk reformja című felolvasásában a visszaesés meggátlásáról szóló 1885-iki francia törvény eredményeit ismertetvén, arra a konklúzióra jutott, hogy a relegatio sikereinek magva voltaképpen az elítélteknek szabadban való foglalkoztatása. A jelenleg üzött fegyházipar legtöbb országban egyenlőtlen versenyt folytat a szabad iparral, javító hatása alig van, az elítéltek egészségére pedig káros és a mezőgazdasággal foglalkozó országokban különösen veszélyes, mert a büntetéseket, kik elítéltségük előtt földmivelők voltak, e munkától elszoktatja s a kriminalitás gócpontjaiba, az ipari centrumokba vonzza. Magyarországon tehát, hol a fegyház és börtönre ítéltnek körülbelül 76%-a a földmivelő osztályhoz tartozik, a büntettes földmivelő telepek meghonosítása fontos kérdés. Az eddigi kísérletek ismertetése után felolvasó két irányban tesz indítványt. A tételes jog alapján a Btk. 29. §-ra való tekintettel lehetséges volna a fegyenczeket a fegyházak közelében megszerezhető területen a progressiv rendszer második fokozatának idejében földmiveléssel és egyéb, a szabadban végzendő munkákkal foglalkoztatni. Ez intézkedést azonban csak a legalább két s legfeljebb öt évi szabadságvesztés büntetésre ítélték közül azokra tartja alkalmazhatónak, kik büntetésük első idejében egészen jó magaviseletet tanúsítottak. De lege ferenda azonban egy speciális büntetésnem konstruálását javasolja, melynek első része maximum 1/2 évi magánelzárásból, második része pedig egy büntető földmives telepre való internálásból állana. E földmives telepek felállítására legalkalmasabb terület az állami jószágok azon része, melynek művelhetővé tétele a költségek aránytalansága miatt meg sem kíséreltetett. A büntetésnek második része csak maximaliter szabotné ki s egy bizottságnak, (mely a mostani felügyelő bizottsághoz hasonlóan szerveztetné), évenként adandó jelentése alapján, gondos megfigyelésre alapítva, az elsőfoku bíróság határozná meg, vajon a maximum letelte előtt az elítélt feltételeken szabadlábba bocsátható-e. Annak megállapításánál, hogy e büntetésnem a büntettek mely csoportjaira alkalmaztassék, szerző a bűncselekmény elköve-

tésére indító socialis és az utóbbiakban nyugvó lélektani motivumok figyelembevételét hangsúlyozta.

— **Ügyvédi tiszteletdíjnak váltóval való biztosítása.**

A m. kir. Curia: Dr. W. elleni fegyelmi ügyben ítélt: Az elsőfoku fegyelmi bíróság ítélete, a mennyiben panaszlott Dr. W. az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétségben vétkesnek ítéltetett, helybenhagyatik, a büntetés mérvére azonban megváltoztattatik s panaszlott ügyvéd az idézett tcz. 70. §-a a) pontjában érintett írásbeli feddésre ítéltetik. *Indokok:* Az a körülmény, hogy panaszlott ügyvéd akkor, a mikor a K. Gy.-né és gyermekei örökségi birtokainak telekkönyvi átíratását és rendezését elvállalta, 200 frtot költségei és jutalomdíja fejében kötött ki, fegyelmi vétséget nem képez, mert erre őt az ügyvédi rendtartás 54. §-a feljogosította. Fegyelmi vétségnek tehát panaszlott-nak csupán az a ténye tekinthető, hogy ezt az összeget váltókkal oly módon biztosította, hogy annak megfelelő saját kötelezettsége kitüntetve nem lett s megbízóit adósokká tette, mielőtt érdekükben bármi eljárást és költséget tett volna; továbbá fegyelmi vétséget képez panaszlott-nak az a ténye is, hogy jöllehet a K. P.-né birtokában levő szőlő átíratása a K.-féle hagyatékra egyéb függőben volt kérdéseihez tartozott, s ennek rendezését a K. örökösök érdekében elvállalta, mégis később ugyanezen ügyre vonatkozóan K. P.-né képviseletében járt el K. örökösök ellen; mert mindkét eset ellenkezik az ügyvédi tisztességgel. Mindazáltal a büntetés csupán írásbeli feddésre volt határozandó; mert panaszlott a 200 frt váltókat soha követelésbe nem vette, sőt a 200 frt bekeblezésének törlése iránti perben kinyilatkoztatta, hogy ez alapon való követelését csak 14 frt 92 kr. erejéig tartja fen; a K. P.-né képviseletét pedig már csak akkor vállalta el, mikor panaszló ellene a fegyelmi eljárást kérte s ennél fogva vélemezhetette azt, hogy tőle a megbízást visszavonta: ezen körülmények figyelembe vétele mellett tehát panaszlott vétségei enyhébb beszámítás alá esnek. (1896 november 2. 323. sz. a.)

— **A börtönök állapota.** A fővárosi közigazgatási bizottság börtönvizsgáló küldöttsége a budapesti kir. törvényszék központi fogházát megvizsgálta és a vizsgálatról azt jelenti, hogy a rabélelmezés még mindig hiányos. A közigazgatási bizottságnak ily értelmű fölterjesztésére 1893. évben az igazságügyminiszter kijelentette, hogy a rabélelmezés javítása ügyében tárgyalások folynak; minthogy azonban a tárgyalások eredménye a bizottsággal ezeitig nem közöltetett, az igazságügyminiszterhez ez ügyben sürgető fölterjesztést intéznek. A fegyelem és közbiztosság mintaszerű, de az őrszemélyzet kevés; a fogházfelügyelő irodája közegészségi tekintetben kifogás alá esik. — A központi gyűjtőfogház (az új köztemető mellett) igazgatója a bizottság előtt kijelentette, hogy a fogház nem tartozik ugyan a küldöttség illetékessége alá, de a küldöttség iránti figyelemből szívesen bemutatja a fogházat. A küldöttség a gyűjtőfogházban mindent megfelelőnek talált. A közigazgatási bizottság a börtönvizsgáló küldöttség észrevételeit fölterjesztésben az igazságügyminiszternek tudomására hozza és kéri, hogy a gyűjtőfogház igazgatóját a kellő utasításokkal lássa el.

— **Közigazgatási bíráskodás.** A magyar kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. tcz. magyarázata. (A végrehajtási rendelettel.) Irta: Dr. Falcsik Dezső, jogtanár. E czímen hagyta el a napokban a sajtót egy időszzerű munka, mely a pár nap múlva nálunk is életbelépő közigazgatási bíráskodás intézményével foglalkozik. Tartalma: 1. A közigazgatási bíráskodás elmélete; 2. a külföldi (angol, olasz, osztrák, porosz, franczia stb.) közigazgatási bíráskodási intézmények ismertetése; 3. a közigazgatási bíráskodás megalkotása hazánkban; 4. a magyar közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. tcz. beható magyarázata, a törvény teljes és hibátlan szövegével; 5. a törvény végrehajtása tárgyában kiadott miniszteriumi rendelet, teljes szövegben. — A 208 lapra terjedő munka jó szolgálatot tesz mindazoknak, a kik e nagyfontosságú intézmény alapos megismerésére s a törvény megértésére törekuszenek.

— **A bölcsészeti jogtudomány kézikönyve.** Irta dr. Esterházy Sándor. A második kötet első fele. Szerző e műve a bölcséleti jogtudomány különös részét tartalmazza. Az érdekes műre visszatérünk.

Nemzetközi Szemle.

— **Egy bécsi ügyvéd a védelemben azon taktikához folyamodott, hogy védenézet, a kire az ölés rá volt bizonyítva, a «Lustmord» cselekményével vádolta oly célból,**

hogy az esküdtek nem-bűnöst mondjanak ki. A bécsi ügyvédek körében rossz néven veszik a kollegának ezen nagyon is merész és a vádlottra végzetessé válhatott taktikáját.

— **A Preussische Jahrbücher** ismét neki ront a porosz bűnügyi bírónak; ujra halljuk a vádakát, hogy az ítélkezés nem független és nem alapos. Csak a teljes felfrissítéstől és a személyszaporitástól vár eredményt. A dolgozat szerzője a «*Gotthelf Weiter*» álnévet használja.

— **A lippei trónöröklési rend** kérdését, mely Németországban régóta vita tárgya, választott bíróság eldöntésére bízták. A bíróság elnöke a szász király, tagjai a legfőbb bíróság elnöke, továbbá ugyanezen bíróság két tanácselnöke és három bírása.

— **Németországban** a hamis eskü iránti vádaknál különösen igen sok a felmentés; a lapok 40%-ra teszik. Okul azt hozzák fel, hogy a polgári perekben az esküt nagyon is mechanikus módon állapítják meg és veszik ki.

— **Hamis esküre való csábítás.** H. I. kereskedő arról értesül, hogy barátját, N. kereskedőt vizsgálat alá helyezték, mert üzletében két ismerősének egy-egy pohár cognackal szolgált, daczára annak, hogy nem volt italkimérési joga, elment a beidézett tanuk egyikéhez és pusztán baráti jóindulatból, nem önérdékből, felszólította, hogy a bíróság előtt mondja azt, hogy nem tud semmit a dologról. H. ezen cselekménye miatt bíróság elé került és a lipcsei Landgericht a német Btk. 159. §-a szerint a legenyhébb büntetéssel — 1 évi fegyházzal sújtotta vádlottat. *K.*

— **A takarékpénztári könyvek büntetőjogi védelméről** írt monographiában Feisenberger dr. kimutatni igyekszik, hogy a takarékpénztári könyvön két bűncselekmény követhető el: a könyvecske ellopása és a követelés eltulajdonítása. Utóbbi a takarékpénztár ellen képez sikerkasztást, mert ez a kiadott pénz tulajdonát nem a könyv jogosulatlan felmutatójára, hanem a dominusra akarja átruházni, ebből pedig hiányzik az animus acquirendi dominii és a megszerzésről nincs tudomása. E megoldás azonban — azt hisszük — éppen nem alkalmas arra, hogy ez annyira vitás kérdést tisztázza. *V.*

— **A bérlő felelőssége vis majorért.** A poitiersi felelősségi bíróság kimondta, hogy a bérlő köteles a bérlemény visszaboc-átásakor a ragályos betegség folytán szükségessé vált fertőtlenítés költségeit fedezni. A bérlő ugyanis a lakást oly állapotban tartozik visszabocsájtani, a minőben átvette, s bár a bérbeadó viseli a casust is, mely a bérlemény tárgyát éri, nem viselheti egy oly szerencsétlenség következményeit, mely a bérlőt vagy annak hozzátartozóit érte. Az eset elvi oldalától eltekintve annyiban is érdekes, a mennyiben alperesként Sardou szerepel. *V. R.*

— **A kriminalitás emelkedése Amerikában** állandó jelenség, mint azt William A. White dr. a new yorki medical association jelentéseiben konstatálja. E tényt főleg a fegyházakban történő veszedelmes társulások tulajdonítja, mely fegyházakban és börtönökben hiányzik az elkülönítés és osztályozás, a fegyelem és javításnak ez életető eleme. A kriminalitás emelkedését a következő adatokkal bizonyítja. A letartóztatottak száma

1850-ben	6,737	volt s	3442	lakóra	esett	egy	elitelt.
1860-ban	19,086	"	1647	"	"	"	"
1870-ben	32,901	"	1171	"	"	"	"
1880-ban	58,609	"	855	"	"	"	"
1890-ben	82,329	"	757	"	"	"	"

Ez bizonyítja, — ugymond White, — hogy büntetési rendszerünk mennyire hatálytalan. Idéz egy esetet, melyben egy gonosztevő, a ki alig hogy kiszabadult a börtönből, rablást követett el, melyért újabb 8 évi börtönre ítélték. A büntetés kihirdetésekor köszönetét fejezte ki a bírónak, mondván, hogy a cselekményt csak a börtönbe való visszatérítés céljából követte el, mert ez az egyedüli hely, hol békés társaságnak örvendhet s a hol előítélet nélküli életet folytathat. Az eset némileg lombrosoikus hitelességének látszik, és sokkal inkább patológiai színezetű, semhogy abból következtetni lehetne, a mi azonban mit sem von le a White által a büntetési rendszer eredménytelenségéről mondotakból. *V. R.*

Főszerkesztő:	Dr. Dárday Sándor (Döbrentey-utca 4.)
Felelős szerkesztő:	Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos:	Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)